BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
10 D
8

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

13-10 f. 17

31
2
34

...aquelli
...
To. I.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
10 D
8

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS

OPERA OMNIA.

Quinque Tomis diſtincta. Quorum hic Primus continet Sectionem ex commentarijs In Pictonum conſuetudines,

De legibus connubialibus, & iure maritali.

Nunc denuo hac nouiſſima, & omnium poſtrema editione emendati, & diligentiſſimè caſtigati.

Quibus inſuper adiecimus NICOLAI VIGELII METHODVM

IN LIBROS DE VTROQVE RETRACTV.

Cum ſuis INDICIBVS *copioſiſſimis in hac Impreſſione auctis, & licentia Superiorum.*

VENETIIS, MDXCI.

APVD ANDREAM BOCCHINVM.

ILLVSTRI COMITI MARIO BEVILACQVÆ,

Andreas Bochinus Veronenſis Bibliopola. S. P. D.

SAepe mecum ipſe cogitaui, menteq; diutiſsimè circumſpexi, Clariſsime Comes, librariorum quis verè ijs, qui literis delectantur, magis profuerit; an qui nouum librum edi, an qui vel vetuſtate corruptum, vel de manibus iam propè amiſſum, & maximis ſumptibus emendari, & ferè a morte ad vitam ſingulari induſtria reuocari curauerit? Sed, ſi poſt accuratam multarum vtriuſq; rationum conſiderationem nunc demum, quid animo ſentiam, dicere rogarer; tot, tantiſq; vtrinq; obruor fluctibus, vt obmuteſcere, quàm ne verbum quidē proferre, ſatius eſſe ducam. Nam, quicquid dicerem, demergi omninò cogerer. Aſt quorſum hæc? Vt fortè legum ſtudioſi, quòd Andreæ Tiraquelli iuris vtriuſq; peritiſsimi, & in curia Pariſienſi Senatoris Regij de Legibus Cōnubialibus, & iure maritali librum, non minus Religioſis, & cæterarum ſcientiarum amatoribus, quàm Iuriſconſultis neceſſarium, qui, cum apud nos nunquàm impreſſus fuerit, ſed apud exteras nationes tantùm in publicum prodierit, vix ad nos peruenit, nunc quaſi vi nobis de manibus extortum, nitidiorem, & multis mendis correctum, exire, & in vulgus emanare ſtuduerim, mihi gratias habeant? Eia, haud ſic decet; ſed hoc qualecunq; eſt, tibi Doctiſsime Mari acceptum referant. Nam, quæ maximæ in te ſunt virtutes, ne, quas augere, aut ornare oratione nequeo, enumerem, aut conſequar, cùm difficile ſit dictu de ſingulis, omnes enim nunc recenſere longum eſſet, & quas diuinis ornare laudibus fas eſſet, maximum foret periculum, ne arido, & conciſo huiuſmodi ſermonis genere veteri ipſarum nomine fraudarem; ſolæ me ad id faciendum impulerunt. Quibus (omiſſa nunc, qua te ſemper colui, colamq;, dum viuam, obſeruantia, ne tuam gratiam aucupari velle videar) &

tua in virtute prædito s,& eorum amatores ſingularis humanitas, & maximus tuorum in me beneficiorum cumulus accedit. Hæc duo me tibi adeò obligant, vt arctius aſtringi nequeam, nec fore putem, vt, quæ meæ ſunt vires, vllam vnquam tuorum meritorum partem, non modò referenda, ſed ne cogitanda quidem gratia conſequi valeam. A te igitur non ciuilis ſcientiæ cupidi ſolùm, ſed & Tiraquellus ipſe, & Bochinus, hoc quicquid boni eſt, accepiſſe exiſtiment, ſibiq; perſuadeant, & confirment illi, ſi ipſis id gratum contigerit, & cætera huius doctiſsimi viri opera breui, & maiora in dies ſe expectare debere; & Tiraquellus, ſi memoriam ſui apud Italos piè, inuiolateq; ſeruari, & ferè redintegrari eius poſteri non grauabuntur, ſe amicis, ſi qui cum ipſo æuo ſempiterno fruuntur (ſi id haud mortuis nefas eſt) affirmare poſſe, breui fore, vt illorum partus, qui aduerſa, quaſi perpetua obliuione obruuntur, inter viuos numerentur: & Bochinus, ſi clariſſimi Beuilacquæ amor in ſe, & ſeruari, & augeri, id licet ἀδύνατον ſit, perſpexerit, ſibi a Deo opt. Max. tributum, & conceſſum fuiſſe, vt quo in tantum virum & fuerit, & ſit, & futurus perpetuò ſit animo, demonſtrare valeat. Itaque & iuris vtriuſq; diſciplinæ ſtudioſi, & Tiraquellus eius peritiſſimus, id ſi ſciret, & Bochinus, qui ſe Beuilacquæ in ſeruitutem perpetuò tradidit, Deum opt. Max. precantur, vt aliquando tibi tanti beneficij gratiam referre poſſint, habebunt quidem ſemper, & te vehementer rogant, vt me ex ſinu tuo nunquam dimittas, &, vt ſoles, maximopere diligas, ſemperq; complectaris. Vale.

I A-

IACOBVS SPIFAMVS
IN SENATV PARISIENSI INQVISITIONVM PRAESES,
AD LECTOREM.

IAMPRIDEM, Studioſe Lector, fama ipſa & facie mihi notus erat ANDREAS TIRAQVELLVS, ac miro quodam affectu, animiq; propenſione ad eius amorē ducebar. Hoc enim commodi inter cætera virtus affert, vt quos ſemel complexa eſt, non modò claros & illuſtres reddat, ſed etiam abſentum & ignotorum beneuolentiam eis conciliet. Quòd ſi virtuti etiam eruditio accedat, & pulcherrimo nexu inter ſe copulentur, tum demum excellēs quiddam & rarum exiſtit, quod ſpecie ipſa & pulchritudine beneuolentiam ſimul & admirationem parit. Vtraque laude cùm celebrē eſſe TIRAQVELLVM intelligerem, hanc noſtram opinionem non confirmauit modò, ſed (quod raró accidere ſolet) auxit etiā eius præſentia, & quotidiana cum eo conſuetudo. Nam cùm plus minus biennium illius claſſis in Senatu Pariſienſi Regis Chriſtianiſſimi beneficio ſim Præſes, in qua Cōſiliarii dignitatem honoratiſſimè ſuſtinet, multæ & graues controuerſiæ acciderunt, quibus in promptu excutiendis expendendiſq; ſapientiam non mediocrem, ingeniiq; & doctrinæ, famam verò minorem, nec ſatis eius virtutibus & ornamentis conuenientem deprehendi. Etenim ſiue cenſeat ipſe, ac de propoſita cauſa ſententiam dicat, ſiue ſummam controuerſiæ ſeriemq; exponat, renuntiatoris parteis agens, Dii boni, quanta fide, quanta æquitate, ac diligentiæ hoc facit. vt integritatis, an doctrinæ laude potiùs ſit commendandus, meritò dubitare poſſis. Siue enim vnius, ſiue multorū, ſiue priuata, ſiue publica cauſa ſit, ita hercle in ea ſe gerit, vt nihil, niſi recti ſtudium, & publicam vtilitatem, præ ſe ferre videatur. Qui licèt natura lenis & perquàm humanus ſit, in iure tamen æquoq; & bono retinendo, ita eſt ſeuerus & conſtans, vt nec ſpe allici, nec gratia flecti, nec autoritate frangi, nullius denique cauſa à recto, ne tranſuerſum quidem (quod aiunt) vnguem dimoueri poſſit. Adeò hercle, vt apud omnes abſtinentiæ & iuſtitiæ gloria illuſtre ſit nomen TIRAQVELLI. Huic autem virtuti & naturæ tam excellenti, quæ ſola ad parandam famam ſatis eſſe poſſit, raram quandam & incomparabilem in omni literarum genere eruditionem adiunxit. Cuius ipſe dat nobis ſpecimen ac teſtimonium locupletiſſimum tum ſermone, tum ſententia dicenda, tum lucubrationibus, & editis monumentis. Eruditionem non parum arguit ſermo ac colloquium, ſed multò apertiùs dictio ſententiæ extemporanea: omnium verò maximè ſtylus & lucubratio. Sermo noſtri ANDREAE cùm de omni negotio, tùm maximè de rebus ciuilibus, terſus eſt, elegans, & venuſtus: dicenda autem & explicanda ſententia acutus, copioſus, grauis. Tum demum profert ſe ingenii lumen, fœcunditas memoriæ, cognitio antiquitatis, recondita doctrina. Hæc autem cùm magna ſint & præclara, tum multò vberiùs ſe proferunt in libris, & editis ab eo operibus. Licèt enim multis & magnis negotiis occupatiſſimus ſit, domo, ac familia, quæ illi am-

pla & numeroſa contigit,regenda,Republica Senatorio munere adminiſtrãda: ſi quid tamen vacui temporis ſuperſit,non ludo, non conuiuiis, non voluptatibus, ſed totum id legendo,commentando,lucubrando impẽdit,præclaras animi meditationes literis committens, quo non de ſuis tantùm ciuibus, ſed etiam de alienis, de exteris, atque etiam poſteris bene mereatur. Tantum illi iuuandi propoſitum,vt nõ ſolùm ſuis ope, opera, conſilio: ſed etiam abſens, etiam mortuus, ſcriptis,exemplo, & memoria ſui prodeſſe velit. Multa iam & præclara, tot rebus diſtractus, ingenii documenta in lucem dedit, quæ immenſam lectionem, memoriam antiquitatis, diligentiam incredibilem declarant. Vt verò nihil reliqui faceret ad ſummam doctrinam,& meliori fide lucubrandi ac ſcribendi munus impleret, literarum Græcarum ſtudium adiunxit, in quo eam poſuit operam iam natu grandior, tantumq́; breui tempore profecit ac promouit, vt à teneris annis inſtitutum fuiſſe, & in eo omneis animi neruos intendiſſe, credas. Exiſtimauit enim vir acri ingenio præditus, quærendos eſſe fontes, ipſamq́; Politices rationem, Philoſophiæ huius noſtræ ciuilis veluti fundamentum,à Græcis, Platone potiſſimum,Xenophonte, Ariſtotele, & Plutarcho traditam, omnino petendam eſſe. Arteis etiam humanitatis,ac manſuetiores Muſas, cum grauibus ſtudiis ſimul colere ſolet, quòd omnem eruditionem harum elegantia deſtitutam, mancam fermè ac parum profuturam putet. His, inquam, dotibus ad ſcribendum acceſſit noſter TIRAQVELLVS. Ex magno autem velut aceruo ea potiſſimùm tractanda ſuſcepit,quæ & frequenter inter ciues accidere ſolent,& magnum præſtant vſum in Republica gubernanda: in quibus ne minùs experientem arbitretis TIRAQVELLVM, indefeſſum legis vxoriæ patronum habes, multo iam tempore editum iuſtum opus in breuiſſimam l. ſi vnquam. C. de reuo. donat. cuius medullam explicare non cuiuis facile fuerit. Eam tamen inuolutam antea & obſcuram ita eruditè interpretatus eſt, vt doctorum hominum iudicio illam planè euoluerit, & perſpicuam omnibus reddiderit. Cauſas enim, & fines, & conſequentia acutè inueſtigans, quicquid ſimile, diuerſum, pugnans, contrarium, aut excogitari, aut in Iure Ciuili,vel Pontificio vſquã reperiri poteſt, id totum in eo opere, ordine pulchro digeſtum videbis. Ab imo enim ad ſummum rem ita tractat, vt nihil omnino accidere, nec facti ſpecies aliqua fingi poſſit, cuius explicatio non ſtatim tibi occurrat. Alterum item eius opus eſt, in mores, & inſtituta,ſeu conſuetudines Pictonum,in quo non doctrinæ tantùm, & ingenii, ſed etiam pietatis laudem conſecutus eſt. Nunc ab eodem autore, ſtudioſe Lector, tibi prodit in lucem aliud opus, incredibili eruditione refertũ, vtilitate fructuoſum, varietate iucundum, ad vitam beatè traducendam penè dixerim neceſſarium. Huic titulum fecit De legibus connubialibus. Hìc autem quid primùm mirari conuenit? an ſolertiam hominis, & iudicii acumen, an œconomiæ rationem, an memoriæ vim, an variam & infinitam propè lectionem? An non hæc omnia ſumma in hoc opere & ſingulari laude prædicanda? Nonne arduum & immenſum fuit, tot autores euoluere? tot ſcriptorum genera circumuolitare, ex quorum veluti floſculis in morem apiculæ aliquid decerpas ac delibes, quod ad opus abſoluendum conducat? Tot ſcriptores excuſſiſſe veteres, nouos, Græcos, Latinos, Philoſophos, Iuriſconſultos, Poëtas, Oratores, Hiſtoricos, nonne ſumma commendatione dignum? Cuius autem memoriæ tam multa, tam varia, tam diuerſis in locis poſita, mente complecti potuiſſe? Illa verò tam diſperſa & velut diſſipata membra in vnum corpus compegiſſe, & certa ratione ac pulchro ordine digeſſiſſe, vt omnia inter ſe cohæreant apta rerum ſerie,nonne ſummi opus eſt artificis? Inter cætera autem, iudicium hominis ſingulare, & prudentiam non poſſum non admirari, qui hoc ſibi argumentum ad ſcribendum delegit, in quo neruos ingenii intenderet, & ſtudium, operamq́; ſuam collocaret. Nimirum vidit homo ſapientiſſimus, vnum eſſe inter omnia, quod obſeruatum, vel neglectum, tum priuatim, tum publicè, ſalutem, aut perniciem ſummam hominibus afferre ſolet. Non parum refert, quibus quiſque parentibus naſcatur. Nam (vt inquit Horatius)

Fortes

Fortes creantur fortibus, & bonis.
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Multò autem magis intereſt,quibus præceptis,quibus exemplis domeſticis, à primis annis inſtituamur. Magnas quidem vires habet natura ad honeſtatem vitæ vel turpitudinem,ſed maiores habet educatio recta,quæ prauam naturam corrigit, & vertit in bonam. Quod pulcherrimo exemplo ſuis ciuibus oſtendit Lycurgus,productis in medium duobus catulis. Vtranque autem curam, & gignendi, & educandi, connubium in ſe complectitur. Quinetiam Reipublicæ felicitas, non minùs quàm vitæ priuatæ, ex connubio potiſſimum pendet.Etenim qui malis & obſcuris prognatus maioribus, qui prauis opinionibus imbutus, qui turpibus exemplis formatus, qui domi inhoneſtè viuere & præeſſe conſueuit,eum in magiſtratu præclarè ſe geſturum, & Rempublicam ſanctè atque integrè adminiſtraturum ſperabimus? Propterea cùm ad benè beateq; viuendum tantũ momenti eſſe in connubio Philoſophi illi veteres exiſtimarent, de eo ritè ineundo colendoq; permultas leges diligenter ſcriptas nobis reliquerunt. Hanc eandem rationem ſecuti conditores vrbium & legiſlatores, quàm plurima ſtatuerunt,quæ ad auſpicandum matrimonium,quæ ad retinendam inter coniuges charitatem,quæ denique ad educandam prolem pertinent. Inde ſcilicet natæ ſunt leges de ſponſalibus,de dotibus,de diuortiis & repudiis,de adulteriis, de ritu nuptiarum, de pactis dotalibus,de rei vxoriæ actione, de dotiũ repetitione, ſolutis matrimoniis, & huius generis non pauca. Cui ignotum eſt,apud Athenienſes,Lacedæmonios,Romanos, præcipuam ſemper fuiſſe connubii curam? Nulla enim de parte Reipublicæ tuenda tam ſoliciti fuerunt Lycurgus, Solon, Cenſores Romani. Quemadmodum enim bene cultum coniugium bonos ciues & magiſtratus,ita neglectum & violatum ex florenti ac beata Republica miſeram eandem reddit Rempublicam. Cùm autem ſit veluti fundamentum ciuitatis,quid mirum eſt, à ſapientibus viris tantam eius habitam fuiſſe rationem? Quis ſperet domum pulchram & integram,vitiatis, aut malè iactis fundamentis? Quæ res,obſecro,dedit initium ciuitatibus? nonne connubium? Quidnam diſperſos homines in agris vnum in locum congregauit? Quæ res ex feris & immanibus mites reddidit & manſuetos? nonne connubium? Quæ res fidem colere,iuſtitiam retinere,communis commodi cauſa labores periculaque ſubire? an alia res quàm connubium? nihil eſt hercle tam genuinum & ſecundum naturam, quàm ſexus in ſexum propenſio, & penitus inſitum prolis deſiderium, quo alter in alterius poteſtatem ſe tradit, ſibi ius ſui corporis adimens. Societas autem illa viri & fœminæ cùm ſit omnium prima & honeſtiſſima & neceſſaria in Republica, quàm diligenter, quàm accuratè cautum fuit legibus, ne reſcinderetur quàm grauis pœna violati coniugii conſtituta fuit. Quàm religioſam verò & ſacram rem putarint Ethnici, vel hinc manifeſtum eſt, quòd quos deos connubii præſides exiſtimarent, ſummo cultu venerarentur,ac non niſi illis auſpicibus,& veluti teſtibus,inirent coniugium. Habebant Iouem Gamelium,fidei coniugalis vindicem: habebant Iunonem Pronubam: habebant Venerem. Præter pacta ſponſaliorũ,præter iuſiurandum, præter datas dextras,oſculum,ſtipulationem,arrham,Iunoni,Veneri,& Gratiis fiebat ſacrificium:vt Iuno caſtum, Venus fœcundum, Gratiæ iucundum & beneuolentiæ plenum connubium redderent. Non immolabant autem victimam cum felle, ſed exectum fel poſt aram abiiciebant, vt contrahentes matrimonium intelligerent,depoſita morum,animorumq; acerbitate & amarulentia,quæ exaſperat odia potiùs,quàm medetur erratis,ſuauiter & iucunde viuendum eſſe. Si tanto ſtudio ac religione colendum connubium Ethnici exiſtimarunt, pudeat nos noſtræ impietatis, qui tam parum honoris ei deferimus,imò verò negligimus atque aſpernamur: cùm ſciamus, à DEO Patre in Paradiſo dicatum, à CHRISTO præſentia & miraculis conſecratum: cùm ſciamus,

inquam, à Spiritu ſancto ſacramentum hoc ſuſcipientibus gratiam ſuppeditari,& arcanum mutuæ charitatis affectum aſpirari. Mirum eſt, me hercle, tot connubia, tam luctuoſa, tam infelicia, tã miſera inter Chriſtianos hodie reperiri. Cuius rei cauſam vel præcipuam eſſe crediderim, quòd res tam ſacra nihili ferè ducitur, quodq́; & delectus & conuictus nulla propemodum ratio habetur. Sed quò delabor imprudens? quid plura diſputo de connubio? cùm TIRAQVELLVS noſter hoc argumentum tam copioſè, tam abſolutè tractarit, vt quicquid apud autores vſquam inueniri, aut ingenio excogitari poſſit, id omne hoc eleganti opere ſit complexus. Eorum enim, quæ vel ad ineundum, vel ad colendum, vel ad peragendum connubium pertinent, nihil quicquã prætermiſſum videbis. Vt autem rectè ineatur, monet delectu opus eſſe, qui poſitus eſt in tribus bonorum generibus. Inter animi bona primùm ſpectãdam eſſe pietatem: in corpore, bonam valetudinem, ſtatam formam, ætatem: in fortunis, claritatem generis virtute partam. Vt verò contractum connubium ritè colatur, docet quo modo concilianda beneuolentia, deinde fouenda, poſtremò quomodo ſarcienda, ſi reſcindatur. Conciliari autem ac confirmari natura, ſimilitudine morum, æquitate, mutuis obſequiis, officiis, monitis, adhortationibus, & pignoribus; cõtrariis reſcindi. Tertium eſt, de peragendo coniugio partim ſpectans ad vxorem, vt animo tranquillo, corpore vegeto, matura ætate, tempore non alieno concipiat: partim ad prolem, vt ſuſcepta pietate, & ingenuis artibus inſtituatur. Connubii autem doctrina vt omni ex parte abſoluta eſſet, controuerſias etiam forenſes, quæ deducuntur in iudicium, (quod noſtræ profeſſionis eſt) non prætermiſit. Hoc opus Leges cõnubiales inſcripſit, quòd iis obtemperare eum oporteat, qui bonum ciuem, & beatam vitam agere velit, ſed tantò ſtudioſiùs, quantò naturæ iura ſcriptis legibus ſunt præſtantiora. Breues ſunt & perſpicuæ (quod legum proprium eſt) vt & facilè intelligi, & memoriæ mandari poſſint. Aggreſſus eſt autem hoc opus, vt Reipublicæ ab hac infelicium coniugiorũ peſte grauiter laboranti ſuccurreret, & contracturi matrimonium haberent, veluti Theſeium filum, quod tutò ſequi poſſint. Neque verò ex iis tantùm, quæ apud alios legerit, ſed potiùs ex iis quæ longo vſu obſeruauit, & experiendo didicit, ſuas leges conſcripſiſſe exiſtimes. Quapropter Legiſlatorem connubialem optimo iure vocauerim, quòd primus ſancta connubiorum iura, velut leges Decemuirales, in tabulis ſpectanda publicauerit. Multas leges de matrimonio Lycurgus tulit, multas Solon, multas Numa Põpilius, Cenſores, Decemuiri: nemo tamen (abſit verbo inuidia) tam exactè ab imo ad ſummum, quàm noſter hic Legiſlator connubialis. Eas ipſe cùm lego, videor hercle mihi naturam ipſam audire, apud homines è loco ſuperiori ſua iura promulgantem. Atque vtinam aliquando leges hæ trinundino promulgatæ centuriatis comitiis perferantur, & in æs incidantur, vt qui in animis ſuis inſculptas non cernunt, eas in tabulis ſcriptas legant. Quanquam hæ tabulæ noſtri Legiſlatoris, diutiùs (vt opinor) quàm Decemuirorum duraturæ ſunt, ſi modò vlla ſit Reſpub. quæ honeſti & recti curam gerat. His autem legibus ſcribendis, quis, quæſo, noſtto TIRAQVELLO aptior reperiri poterat? qui ad rem connubialem natura factus, doctrina excultus, vſu denique confirmatus ſit. Etenim ne ſis inſcius, in connubio ſuauiſſimè viuens, iam peruenit ad canos, adeò nullas rei vxoriæ moleſtias ſentiens, vt nudiuſtertius vxorem duxiſſe videatur. Ac ſi quando cum optima coniuge colloquentem conſpicias, dicas hercle te audire Auſonium ſua carmina vxori recitantem,

Vxor viuamus, quod viximus, & teneamus
Nomina, quæ primo ſumpſimus in thalamo.
Nec ferat vlla dies, vt commutemur in æuo:
Quin iuuenis tibi ſim, tuq́ puella mihi.

Quanquam hunc amorem non tam efficit corporum voluptas, quàm pietatis in vtroque ſtudium, morum ſimilitudo, ęqualitas, mutua obſequia, communia pignora. Tam arcta certè & ſyncera inter eos charitas eſt, vt inter coniugum laudatiſſima paria merità

ritò reponi poſſint. Nec dubito, quin hic noſter Decemuir cõnubiales leges ſcribens, in conſcientia vitæ ſuauiter actæ in matrimonio libenter acquieſceret, felix vxore, felix ſobole. Soboles enim numeroſa illi contigit, ingenua, probæ indolis, vtriuſque parentis virtutem referens. Vxor verò caſtitatis & amoris erga maritum laude celebranda: adeò hercle, vt noſtro Tiraqvello feliciorem in hac re Publium Rubrium Celerem fuiſſe non exiſtimem, qui monumento ſuo inſcribi iuſſit, cum Caia Ennia vxore vixiſſe annos quadraginta tres, menſes octo, ſine querela. Quamuis autem ſeuerus ſit hic noſter Legislator, æquior eſt tamen, quàm nonnulli, in vxores, & ſexum muliebrem, cuius tot flagitia maritis adſcribenda putat, qui coniuges ſuas ad pudorem modeſtiamq; non inſtituunt, nec præceptis, & diſciplina domeſtica, vitæq; honeſtæ exemplo ad cultũ virtutis formant. Habes igitur, ſtudioſe Lector, Leges cõnubiales, quibus ſi libenter obtemperes, felicem in coniugio vitam exigere poteris. Habes controuerſias oẽs de re vxoria, quæ inde naſci poſſunt, & in forum deduci, diligenter explicatas. Legant ergo lucubrationem hanc ducturi vxorem, legant matrimonio iuncti, legant & cœlibes. Nemo erit, (ſat ſcio) qui ex huius lectione fructus vberes non reportet, & noſtro connubiali Legislatori gratias ingentes non habeat, per quem intelligant ſe non parum profeciſſe. Anteà quidem hominem diligebam, verùm virtute eius & doctrina, tum diſceptandis quotidie rebus, tum ſcriptis, & hoc potiſſimùm opere propiùs ac certiùs cognita, tanta ad amorem facta eſt acceſſio, vt mihi tẽperare non potuerim, quin tibi & hoc opus & operis autorem, quo poſſem modo, commendarem. Quanquàm quid mea, aut cuiuſquam prædicatione eget opus tam eruditum, tam neceſſarium, votis omnium tam expetitum? autor verò adeò celebris? Gratulor proptèrea mihi & Curiæ ipſi, in qua Præſidis autoritatem gerimus, quæ tales habeat conſiliarios de rebus magnis, & controuerſis non minori æquitate, quàm ſapientia, conferentes nobiſcum & conſultantes. Gratulor ciuibus, & Gallis hominibus, qui per huiuſmodi viros ius ſuum ſumma cum integritate obtineant, & rebus ac fortunis tranquillè ſummoq; in otio perfruantur. Maximè verò atque adeò immortales ſapientiſſimoq; & potentiſſimo Regi noſtro Franciſco gratiæ ſunt habendæ, à quo tales rebus gerendis & Reipublicæ adminiſtrandæ præficiuntur, qui non tantùm populo prodeſſe, verumetiam nomen Gallicum nõ mediocriter illuſtrare poſſint. Lutetiæ Pariſiorum, pridie Calend. Septemb. 1545.

ROBERTI RIBAVDELLI AD D. I. SPIFAMVM PRÆSIDEM MERITISS. DE D. ANDR. TIRAQVELLO,

SOCERO SVO.

Qui priùs ingenium ſoceri me iura docentis
  Admirabar, opes Helladis & Latij:
Nunc magis admiror magno te autore probatum,
  Quòd laus laudati eſt maxima ab ore viri.

MICHAELIS HOSPITALIS, Regii in Curia Pariſienſi Senatoris.

Qui nondum planè terſus, nondumq́; politus,
Olim imprudentis domini liber ænea clauſtra
Ruperat, effracto veluti qui carcere fugit
Hinnulus, & ſpatijs decurrere gaudet apertis:
Tandem opera magna, ſtudioq́; retractus herili
Sub clauem, triſteſq́; foros, ibi tempore longo
Oppreſſus latuit. Nunc multò, quàm fuit antè,
Diuitior, plenis & iam maturior annis,
Redditur in lucem: qui tantum diſtat ab illo,
Quàm grauis & ſapiens annis iuuenilibus ætas.
Vtq́; ſcias planè perfectum, autore libenti
Prodit, iudicium, Lector, graue cuius apud te eſt.
  Multa quidem monumenta tuæ virtutis habemus
Andrea, multis venit tibi gloria rebus;
At te non alio tantùm iactaueris vllo,
Indice me, nullo ingenium tibi ſe mage tollet,
Quàm quo vincla doces animis aptare duorum.
Et quibus ille roget verbis, quibus illa ſequatur.
Quæ ſint coniugij ſtantis, quæ iura ſoluti,
Vno cuncta ſimul concluſa volumine iuſto.
Scripſeris haud dudum quamuis opus vtile, noſtro
De conſeruandis in nomine rebus auitis,
Quæ vel nequitia, vel dura ſorte propinqui
Mutarunt dominum, atque alieno iure tenentur:
Ipſa tibi fœcunda licèt natura, nouarum
Quotidie rerum ſpecies, formaſque miniſtret,
Mox alium iungens, alio defuncta, laborem:
Ingenij ſpecimen nequeas tamen edere maius.
Sic etenim macra & ſterili verſatus es in re,
Tot dotes iſthuc, bona tot peregrina tuliſti,
Vt nihil vberius, meliuſve hæc viderit ætas.
En, dici quod ſæpe ſoles, præſtantia poſſe
Ingenia è paruis elephantos reddere muſcis.
Sic Culicem noſter, ſic Græcus luſit Homerus
Prælia ranarum nunquam pugnata duello.
  Tantò eſt humanis maior mens ignea rebus.
Quæ penetrat cœlos, & tartara tendit ad ima,
Dilatat, conſtingit, adauget, diminuit res.

AD LECTOREM N. CLERICI Conſil. Regij in Curia Pariſienſi.

Ille idem, populum qui annos triginta potentem
Æquis iudicijs rexit, quem ſplendida virtus
Ad ſummum optauit magna cum laude Senatum,
Publica qui quondam illuſtrauit iura; domos nunc
Inſtruit hic noſtras priuatis legibus. Eſt hoc,
Eſt hominis ſapientis opus: nam qui, cedo, poſſit
Eſſe magiſtratus, dominus qui neſciat eſſe?

BARTHOLOMAEI FAII, REGII in Curia Pariſienſi Senatoris.

Quod iuuenis, iam tum veterano cuilibet aut par,
Aut prior, Andreas opus olim Connubiale
Struxerat, ecce ſenex incudi reddere pergit.
  Forſitan huic aberat lectiſſima dictio, ſecli
Præteriti ipſa loquax infantia præ ut tulit. Atqui
Principiò muſis ringentibus inſimulatum
Transfugij iacuit, repetito ab origine legum,
Verùm intermiſſo cultu: tantiſper amico
Doctorum latuitq́; ſinu, experrecta iuuentus
Dum patrium errorem nouit, pleno hocque theatro
Plauſibile excipiens, in Palladis arce locauit.
  Sed malè compactum priùs, ordine oportuit apto
Ponere, idemq́; modo renouare. Nihil minus: imò
Sic media extremis coniunxerat, vltima primis,
Gigneret, vt minimæ mutatio vocis hiulcum.
  Collocupletandum ſaltem id fuit: omnia necdum
Attigerat capita argumenti diuitis huius.
Quin inopinata ſterilem farcire ſagina
Viſus agrum potius: nam ſacræ paginæ vtriuſque
Hæc accerſitis compluribus, atque Sophorum
Præceptis ſcitè veluti tetigiſſet acu rem,
Appoſiteque adeò noſtris ciuilibus, hiſque
Per Satyram quaſi collectis adtexuit, vt non
Hæc aliunde, penu ac propria prompſiſſe putetur.
  Omnibus expletum numeris age porrò quid iſti
Conſilij ſarcire, frequens quem muneris ergo
Cura ſubit, grauiorque, ſinat quam hunc otio abuti?
Scilicet ille fori quadragenarius actor,
Pube prius ſcripti circum præcordia iuris.
Acriter exacta, ſtudijs paribuſque verendam
Hanc in canitiem protracta, protinus vllo
Iuris vbi ſcrupo lis controuertitur, hæret?
Iudicij formæue anfractibus vſq́; moratur?
Effœtus ſenio ve, impar oneri ve fatiſcit?
Quem non decurſu iuuenum commilitij huius
Aſſequitur ſolers, neque viribus hauſta ſenectus?
Nemo vel hoc meliùs canabinos, pyxidis inſtar
Pandoræ, vi omnigeno plerunque refertos,
Voluere folliculos ſciat, in mediumque referre
Confeſſum cauſas, queis primum ſtet ve, cadat ve
Arbitrium, cuius reuocatio nomine pendet:
Nemo etiam nodos aperire, ænigmata Iuris
Doctiùs, ac vbiuis occurrant, ſoluere: nemo

Sanctiùs,

Sanctius, ac maiore animi candore, rogatus
Quid tum propoſita ſtatuendum ſentias in re,
Dicere: Iuritiem legis quoque flectere ad æquum.
Denique in officiis hoc nemo eſt promptior. Vt ſe
Adlatus alterius referentis corripit, (eius
Aetati facilè quod quiſque remiſerit vltro)
Membranas replicans, hinc ſæpius abſque ſpecillo
Has carptim recitans, res quatenus vrget, inanis
Lectio ne tempus pretioſum prodigat. Hic ſi
Diſſidium varij, quem pro ſe quiſque tuetur,
Exoritur ſenſus, dictis citius ne præbendas
Ancipitis ſpeciem, rimetur acutius eius
An commiſſuras, an nexus extricet harum
Clariùs, haud planè cernas: nihil impigro eidem
Exciderit, ne muſca quidem prætervolet: auris
Tinniat ad tenuem quemuis arrecta ſuſurrum.
Temporis articulos ita verò digerit omnes,
Vt molles aditus ſibi labi perferat ægrè.
Aut atro infuſo expiſcabitur aufugientes
Sepiolas, euerriculo præcurrere doctus
Verborum: aut facti magis eruet intima, nedum
Nequiter is ſucciſiuas impenderit horas.
Qui pluteos omnes iuuenilibus antè cecidit
Ictibus, his demum procliuibus, atque ſcirus
In cancellato gradiens ſe circumagit orbe.
Non igitur mirum, ſi ſcriptitet, hicq́ ſenilem
Adijciat dextram, quò priſtina dona prolepſis
Confirmet, nunc triceno doctiſſimus vſu,
Tot propè pignoribus ſublatis, pacta libenter
Diuinæ humanæq́ domus conſortia ſeruans,
Quæ, reor, ethnicus afflatus Rex numine, primis
Fundamenta velut fixit cum mœnibus vrbi
Inde propagandæ. Nam quæ ſubſiſtere dudum
Publica res valeat ſine fœdere coniugiorum?
Latiùs ergo patet thema, anguſtis neque iuris
Finibus arctatur, procurrere quò magis illi
Collibuit, ne quod prudens vel omitteret hilum.
Hic ferme nimius, Doctoribus inq́ citandis.
Tanti pace viri liceat quod dicere. Verùm
Idem ſyncerus, nec refractarius autor,
Maluit, id proprio quem fraudaret honore.
Indicio interea viſus non iuris elenchos
Expreſſiſſe meros, ſed queis inductio legum.
Multa paraphraſis intertextu poſſit iuuari.
Quem ſemel atque iterum verſu celebrauit amico,
Heroum noſter qui non niſi nomine Græco
Ingreditur carmen, ſed non malus inde Poetas
Stultitia haud illum referens, ſibi qui gruis olim
Optauit collum: ſed qui hac præſtabilis arte,
Rara animi quoque libertate Philoxenus, vna
Induxit metra quę Dionyſea litura.
Is. ſed me reprimam, dealbare fidelia eadem
Ne geminos videar ſplendentes vndique muros.

IACOBVS VERIVSIVS TORnutius, Curiæ Pariſienſi Conſiliarius, in editum ab Andrea Tiraquello collega ſuo libellum, hoc carmen ludebat, 1546.

Dum Iuno innumeris ſentit connubia formis
Sacra prophanari, tum Dea conqueritur.
Concilium cogit reliquarum mœſta Dearum.
Quæ tanti eſſe poteſt, dicite, cauſa mali?
Exleges, aiunt, ſunt vxor & ipſe maritus:
Nec bene coniugij ſeruat vterque faces.
Huic morbo quærenda ſalus: tu delige, ſicut
Diua viro faueas, qui tua iura ferat.
Delige, cui commiſſa tibi myſteria mandes,
Poſſit qui leges, Iuno, docere tuas.
Protinus Andreæ meminit Dea, eumq́ fauoris
Argumenta ſui plura tuliſſe refert.
Grata vxore frui, fauor eſt non paruus: & illam
Ex vno natos tot peperiſſe, fauor.
Quin, quòd facunda eſt vxor, quòd dedita ſacris,
Quòd non indocta eſt, quòdque pudica, fauor.
Acclamant omnes, qui ſcribat digniùs, eſſe
Neminem, & huic mandant munera tanta viro:
Aſſenſit Dea, & Andreæ committit, vt ipſe
Hæc feras, hæc dictet nomine iura ſuo.
Crede igitur, liber hic ex ſacro numine Dium
Prodijt, & ſacer eſt, nec niſi ſacra docet:
Hunc legite vxores, illum ſeruate mariti:
Hoc iure vxores viuite, voſque viri.

D. ANDREAE TIRAQVELLO Pariſienſi Senatori ampliſſi. Salmonius Macrinus.

Docte permultùm Tiraquelle miror,
Curiæ cauſis ita te occupatum
Ex Senatorum numero & verendis
Patribus vnum:
Addo tam denſæ ſobolis parentem,
Floridæq́ vxoris adhuc maritum,
Cùm tamen matres ea penè partu
Vicerit omnes:
Miror, inquam, te potuiſſe tantos
Et tot autores ſtudio helluatum
Improbo, excerptas cumulaſſe tot res
Ordine pulchro.
Quippe tu callens vtriuſque linguæ,
Non modò auguſtas, tua penſa, leges,
Ac ſacroſanctos Canonas, piaq́
Dogmata vitæ:
Rhetorum at libros, veterumq́ vatum,
Quicquid & ſcripſere recentiores,
Prorſus hauſiſti ſitiens, & ora
Impigra mergens:
Nulla geſtarum monumenta rerum
Te latent: noſti medicas & artes:
Abdita & noſti ſophia, & Matheſis
Scripta vetuſta.
Omnium, Andrea, potes vnus inſtar
Eſſe, vti quondam Antimachus Platoni
Dixit: humani ingenij & probas, quæ,
Quantaq́ ſit vis.
Pictones tali celebres alumno
Hinc tuos æquè tumeant ob ortus,
Ac ſuo tellus Cecropis Solone,
Sparta Lycurgo.

Idem.

Idem.

Quæſtio de varijs ſi fortè coloribus orta eſt,
Iudicis haud partes cæcus obire poteſt.
Hic de connubijs agitur, de lege marita,
Quid facere vxorem, conueniatque virum:
Edita quo pacto rectè ſit alenda propago,
Et quibus inſtitui debeat illa modis.
Quis meliùs quàm tu queat id Tiraquelle docere?
Cui proba ſit coniux, pignoraq́; totq́; domi:
Quiq́; in coniugio multos ita vixeris annos,
Læſerit vt caſtum nulla querela torum.
Na norit quam quiſque, in ea ſe exerceat, artem,
Vt meus inſigni carmine Flaccus ait.

ANDREAE TIRAQVELLO Claudius Coteræus.

Qui binis manibus totidem coniungit, agetne
Is, quæcunque volet, cautiùs & citiùs?
Sic binis oculis binos adiunge, videbis
Certiùs obiectum, pluraq́; proſpicies.
Hæc tibi connubium: cum quo dum vir bone, regnas,
Vxori & natis ſcribere iura potes.
Non abs re id facias: nam iura adſunt, vbi lites:
Perpetuis morbis aſsiduus medicus.

NICOLAVS QVAELIANVS ad Lectorem.

Dulcia lector amas? ſunt hic dulciſsima quæque.
Vtilia an quæris? Nil legis vtilius.
Siue vtrunque voles, Tiraquellus abundat Vtroque.
Quo linguam exornes, quoque colas animum.
Si vis connubij fontes, ſi vt Iulia ceſſet
Lex in adulterijs, hæc Tiraquellus habet.
Hac lege, quę pulchra faciant te prole parentem,
Quaq́; regenda docent qua ratione domus.

ALEXANDRI GOEVROTII IN eadem Curia Conſiliarij, alludentis ad patriam, oppidum, & nomen autoris.

Præcipiti currit Pictis fons patrius vnda.
Vrbs, ciuis, referunt nomina fontis aquæ.
Vrbis Apollineæ riuus fons vndique manat,
Quà circunflectit docta Diana choros.

EIVSDEM.

Sparge marite nuces, fontem duc pronuba Iuno:
Inſtaurant nuptis fœdera fontis aquæ.

IACOBI PELETARII CENOmani Hexaſtichon.

Hìc tibi Naturæ leges, diuinaq́; iura,
Atque humana vno ſunt reſoluta libro,
Coniugij vt diſcas quænam ſint vincula, ritus,
Deliciæ, imperium, pax, amor, atque fides.
Eſt ergo interpres Naturæ hominumq́; Deumq́;,
Qui tibi tam doctum dat Tiraquellus opus.

NICOLAVS QVAELAINVS, INQVISITIONVM IN CVRIA PARISIENSI PRAESES,

Andreæ Tiraquello, eiuſdem Curiæ Conſiliario doctiſsimo.

ELegantiſſimum tuum de legibus Connubialibus & Iure maritali librum, quē ſupra annos abhinc 25. plus minus edideras, Tiraquelle humaniſſime, cum ſemel atque iterum perlegiſſem, diu apud me anceps cogitaui, quonam iudicio à D. Paulo dictum eſſet, homini commodum eſſe, vxorem non attingere. Adeò magnos, & vberes fructus, matrimonium vniuerſo generi humano afferre, ex illo tuo doctiſſimo opere didiceram. Veneratq; tum mihi in mentem Metelli Numidici, cui ſi librum tuum videre licuiſſet, nũquam, mea certè ſententia, iuſtis connubijs iniquior in hæc verba proruppiſſet: Si ſine vxore eſſe poſſemus, Quirites, omnes ea moleſtia lubẽter careremus: ſed quoniam ita natura tradidit, vt nec cum illis ſatis commodè, nec ſine illis vllo modo viui poſſit, ſaluti perpetuæ potius, quàm breui voluptati conſulendum eſt. Quis enim, inſpectis tuis legibus, non iudicabit beatiſſimum eſſe & fortunatiſſimum, cũ vxore vitam in matrimonio tranſigere, ſi ſecundum eas, in deligenda, inſtituendaq; vxore tam diligenter ſibi quiſque proſpiciat, quàm tu ad eam rem appoſitiſſimas vtiliſſimaſq; leges omnibus præſcripſiſti? Cui quidem periucundo nec minus fructoſo operi, cum te acceſſionem parare, & eam incudi adornare intelligerem, nõ potui pro meo erga te amore, & propenſo in Remp. ſtudio, non hoc epiſtolio te hortari, vt acceſſionis eius editionẽ accelerares ipſi Reip. in primis vtilem, ac etiam neceſſariam. Nam cum matrimonium præcipuam eſſe radicem, & fontem primarium, vnde bona pars felicitatis humanæ ſcaturiat nemo eſt qui ignoret; an non ex vſu Reip. fuerit, matrimonij rectè inſtituendi, & inſtituti bene conſeruandi leges præſcribere? Quorum vtrũq; tanta fide, diligentia, arte, ſtudioq; abs te eo libro doctè & copioſè pertractatum eſt, vt iam nemo ſuperſit eorum, qui tuum in deligendis vxoribus conſilium ſunt experti, qui coniugalem vitam cęteris omnibus viuendi generibus non anteponat: vt interim de ijs tacem, quos in cœlibe vita cõiugum fortunam vel admirari cogis. Perge itaq;, Tiraquelle doctiſſime, perge, inquam, librum tuum varia, multipliciq;, ac recondita quadam, & ſingulari eruditione refertum in lucem emittere, & literatos omnes, quos nouis in dies officijs magis ac magis tibi deuincis, ſcriptorum abs te librorum, quos ſupra nonum iam annũ preſſiſti, editione demereri ſtude. Vale.

MICHAEL TIRAQVELLVS FONTINIENSIS PRAEFECTVS LECTORI S.

ANDREAS Tiraquellus, parens meus, paulò pòſt quàm uxorem duxiſſet, Commentarium de legibus connubialibus ediderat. Id opus, etſi multis mendis, peruerſionibſq́;, typographi negligentia ſcatens, cùm ſic rectiſsimis ſtudijs atque artibus præditi homines amplecterentur, vt multa exemplaria paucis admodum annis, per omnes ferè terrarum oras circumlata ſint (omnibus enim coactis ſcriptoribus, quod quiſque commodiſſimè ſcripſiſſe uidebatur, magno ſtudio excerpſerat, & ex varijs ingenijs excellentiſſima quæque libauerat, atq; in hoc σύνταγμα coniecerat, adeò vt nullum omnino commentationis genus Bibliotheca rectiùs inſcribatur) cùm mea ſponte, tum amicorum hortatu, eum oraui, vt librum formis denuo exprimi pateretur. Quod etſi mihi abnuiſſet, (otij enim tantum ſibi non eſſe aſſerebat, vt Commentarios opiſtrographos quidem illos, & minutiſſimè ſcriptos relegeret) precari tamē atque obteſtari non deſtiti. Ad extremum, pietas erga fratrem (quid enim fratrem fœtum eum non appellem, qui mei patris mente, vt Iouis cerebro Pallas, editus, mihi plus quàm cō ſanguineus eſt?) ita importunum flagitatorem reddidit, vt lucis huius aſpectum ei tandem exorarim. Quod tamen antè conſequi non potui, quàm me ex eius chirographo diligenter omnia deſcripturum reciperem exemplumq́;, quod typographus ſequeretur, conficerem. Quem laborem hoc lubentiùs ſuſcepi, quòd hac mea opera effectum iri ſperarem, vt opus acri & certo grauiſſimorum hominum iudicio probatum, in publicum exiret. Tu igitur eo Lector fruere, & Andreæ Tiraquello parenti meo, cuius ſtudium in publicis commodis promouendis nunquam quieſcit, gratiam habeto. Vale Fontini, Anno 1545.

ANDREAS TIRAQVELLVS CANDIDO LECTORI SALVTEM.

MAximam ijs deberi ab omnibus gratiam, qui de Rep. literaria bene mereri ſtudent, Candide Lector, nemo eſt adeò rerũ iniquus æſtimator, qui inficiari audeat, ſi modò verum eſt, quod à Cicerone, Romanæ eloquẽtiæ parente, accepimus, Nullum viuendi genus ſine literis commodè inſtitui poſſe. Equidem cùm ab ineũte ætate me totum literarum ſtudio deuouiſſem, omnes animi, ingeniique neruos eò ſemper contuli, intendiq́;, vt quoquo modo bonarum diſciplinarum ſtudioſis, ſi non multùm, at certè quoad liceret, pro viribus prodeſſem. Quod vt conſequi poſſem, neque ſumptibus in comparandis mihi bonis autoribus, neque vigilijs in ijs euoluendis vnquam peperci: & tamen parum fœliciter mihi ea res hactenus ſucceſſit. Nã cùm ante annos plus minus triginta, Tractatum de Legibus connubialibus & iuri maritali, in cõmunem ſtudioſorũ vtilitatem, nõ ſine labore maximo edidiſſem, fuerunt qui lucubrationes meas ſibi impudẽter adſcribere cupientes, quas ſciebant cum plauſu aliquo à viris doctis excipi, totum cum librum quaſi membratim diſcerptum, cum mendis, quibus, librariorum incuria priores editiones ſcatebant, in ſuas commentationes transferre ac tranſcribere non erubuerint. Qua ego rei indignitate commotus, omnino ab hoc ſcribendi genere mihi abſtinendum duxeram, ne quid tale in poſterum in libros meos committerent. Verùm hoc meum conſilium vicit amicorum quorundam, non infimæ notę virorum, neceſſitudo, quibus aliquando, ea quæ mihi in memoriæ ſubſidium adnotarã, communicaui, nihil tamen minus cogitans, quàm vt me autore, in publicum prodirent. Quæ cùm illi ſtudioſè perlegiſſent, impenſè probare, cõmendare, admirari etiam (quod citra arrogantiam dictum velim) viſi ſunt, atque vt in lucem emitterem inſtantiſſimè flagitare, adeo vt & minitarentur edituros, q̃ ex illis meis cõmentarijs exſcripſerant & adſeruabant, ſi ipſe editionẽ diutius differrem. Sic enim mecũ expoſtulabant, Quãdiu quos in ſcrinijs tuis theſauros hẽs, ceu Plautinus quidã Euclio, ſupprimes? quãdiu eos publicę ſtudioſorum vtilitati inuidebis? An ignoras, bracteata fortunæ bona communione decreſcere ac minui: vera bona, quò latiùs diffuderis, eò meliora reddi & illuſtriora? Quandiu tam doctos commentarios in apertum proferre ac expromere cunctaberis? Tum egomet mihi ſuccenſere cœpi, qui libros meos tãto tempore apud tales viros eſſe permiſiſſem, vt ex eis aliquid exſcribendi otium fuiſſet, quod mihi vel inuito, cętera edẽdi neceſſitatem adferret. Negabant enim ſe diutiùs, quod habebant preſſuros, etiamſi ipſe grauarer reliqua addere: ſed potiùs opus ἀκέφαλον emiſſuros,

quàm

quàm tanto commodo ſtudia amantium bonas diſciplinas fraudaturos. Ego contrà cauſabar occupationes, ætatem, curam rei familiaris, & alia nō pauca, per quæ mihi non licebat ea quæ olim ſcripſeram, relegere, etiamſi maximè edita cuperem. Verùm illi huiuſcemodi excuſationes minimè admittentes, cùm tamen & iuſtæ eſſent, & veriſſimæ, quò conſtantiùs illis refragabar, hoc impenſiùs vrgebant: neque priùs ceſſarunt, quàm me de ſententia deiectum cognouerint. Eorum itaque cum precibus, tum minis victus, dedi herbam, & paſſus ſum exire nuper Commentarios de Retractib. vtinam dextris auibus, hoc certè conſilio, vt vel ſatiati deſinerent flagitare maiora, vel ipſi certè deſiſterent ab edendi conſilio, quod pręſe ferre videbantur. Sed nec ea editione ipſorum deſiderio ſatisfactum eſt: imò viribus nondum bene recollectis ab vniuerſo eo labore, qui in editione eorum Commentariorum mihi neceſſariò ſubeundus fuit, impetrarunt, imò verò extuderunt, ac extorſerunt eius operis recognitionem, cuius antè memini, id eſt, De legibus connubialibus: quod ita à me auctum, & multis ijſq; nouis acceſſionibus (quas tibi non minus vtiles, quàm iucundas, fore confido, ſtudioſe Lector) locupletatum eſt, vt iam nouum opus meritò videri poſſit, licèt re vera ne apicem quidem editionis ſpe ab initio adiunxiſſem: ſed in eum librum, quicquid egregium & notatu dignum quotidiana lectio, vel ipſe forenſium rerum vſus ſuppeditabat, tanquam in penum aliquem, ne memoria excideret, tumultuariè, & (vt ita dicam) αὐτοσχεδίως congerebam. Habes itaque, Candide Lector, conſilij mei rationem: habes opus, argumento quidem & inſcriptione tibi notum, cæterum ſtylo, rerum copia, & ordine, nouum, in quo multa ab ipſa antiquitate repetita, non pauca ex Theologis, Medicis, Philoſophis, & cæteris humanitatis, vt vocant, autoribus, cum Græcis, tum Latinis, (quos omnes non ex profeſſo, ſed obiter quandoque aliud agentes interuiſimus,) explicata comperies: vt interim infinita Iuris vtriuſque loca, à me hoc libro partim enarrata, partim integritati reſtituta, omittam: quæ ſi tibi probari ſenſero, abundè magnum laborum meorum fructum percepiſſe fatebor, neque vnquam me huius editionis pœnitebit. Vale Lector, & fruere.

AN-

ANDREAS TIRAQVELLVS STVDIOSIS.

QVOD votis omnibus patres, atque ataui noſtri optauerunt, optandumq́ imprimis cenſuerunt, vt ſtatim vel paulò pòſt perfectum abſolutumq́ cernerẽt opus, iam tum eximiè inchoatum, inſtauratæ poſt longa ſecula linguæ Latinæ: id noſtra demum ætate conſecutos ſe Dei Opt. Max. beneficio pleiique omnes exiſtimant. Paßim enim videmus Latinè non rhetoricari ſolùm, ſed etiam philoſophari, ἀριθμεῖν, γεωμετρεῖν, θεολογεῖν*: idq́ ſic Latinè, vt Barbaris illis ſexagenariis, qui ſibi in diſciplinis quibuſque tanquam in latifundijs prædijſq́ ſuis regnabant non impudenter magis, quàm ſuperciliosè, de ponte deiectis, vix fugæ locus vllus tutus ſit. Plaudenda ſanè rerum cataſtrophe. Verùm ea fatorum vis eſt, vt mala, cùm in imum vitiorum deſcenderunt, tum demum exoleſcere incipiant: & vice verſa, bona degenerare, cùm ad ſummum profectus euaſerunt. Mouentur ſcilicet omnia, nec ſtare diu quicquam rerum natura patitur. Sic Roma illa caput Orbis, cùm ab exiguis profecta initijs eò creuiſſet, vt, quod Liuius ait, magnitudine ſua laboraret, ſic funditus diruta iacet, vt ſolis extet ruinis. ſic & corporis habitus, cùm ad ſummum bonitatis deuenerit, (quod ſcribit Hippocrates) id eſt, cum menſuram creſcendi impleuerit, vt interpretatur Do. Hieronymus, in deterius labatur oportet, niſi continuò ſoluatur, vt rurſus habeat, in quo poßit creſcere. Id nunc agunt ſtudioſorum ingenia, vt literæ illæ, quæ vulgato, adpoſitòque nomine Humanæ vocantur, non ſolum inſtaurentur, & vt cum noſtris Iuris autoribus loquar, reſtituantur in integrum, in ſuumque ſtatum illum priſtinum veluti poſtliminio reuertantur: verumetiam altius, ſi fieri poßit, faſtigium attollant, nec iam nobis pœnitendus ſit (id quod plerique cenſent) ſed plaudendus potius earum multis ſeculis interitus. In Iuris legumque ſcientia nitori ſuo reſtituenda, plus aliquanto negotij, quàm in reliquis videbatur, tum propter diſciplinæ eius præſtantiam, tum propter Barbarorum, arcem ipſius ter longißima temporis præſcriptione vſque occupantium, peruicaciam. Tanta quippe fuit quondam Iuris amplitudo, tantus legum nitor, tanta Iuriſconſultorum priſcorum & eruditio, & eloquentia, vt ſi illorum induſtriam deſcribere, & laudare* κατ' ἀξίαν *velim, non proœmium, ſed librum integrum explendum habeam. Vno tantùm verbo eos deſcribam, quo ſe maximè Demoſthenes* ἐν τῷ συμμοριῶν *priſcos Athenienſes laudare dicebat.* ἐγὼ γὰρ ἐκείνων μὲν ἔπαινον τὸν χρόνον ἡγοῦμαι μέγιστον εἶναι, τοῦ πολλοῦ γεγενημένου, μείζω τῶν ὑπ' ἐκείνων πραχθέντων οὐδὲ εἷς ἄλλος παραδείξασθαι δεδύνηται. *Nec eſt, quod magis admirer quàm tot ſeculis neminẽ extitiſſe, qui illorũ ingenium & eloquẽtia, nõ dico ſuperare (id n. ſupra votum ſemper fore credo) ſed aſſequi, æmulari, uel ẽt imitari potuerit. Certãt noſtra ætate multi cũ Liuio, non pauci Terẽtiũ*

effingunt,

effingũt: Ciceronis ſimiæ complures ſunt: Ouidiũ multi è veſtigio imitãtur: ad Maronis venã quidã aſpirant: qui hactenus Vlpianũ, Paulũ, Papinianũ & cæteros Iuriſconſultos poſt annos plus minus mille ducentos reddere vel ſtudeat, vel ſperet, vt diatribas omnes obieris, neminem certè reperies. Tanto enim eloquentiæ fulgore legum tenebras illuſtrant, vt admirationis materiam magis, quàm imitationis ſpem poſteris reliquiſſe videantur. Quid, quæſo, vel Vlpiano eloquentius, vel Paulo neruoſius, vel Calliſtrato doctius, vel Papiniano acutius, vel Scæuola preßius, vel Caio florulentius, vel Africano ſubtilius, vel Pomponio iucundius, vel Celſo nitidius, vel Tryphonio candidius? vt cæteros non inferioris notæ taceam. Quanquàm ne noſtra quidem tempeſtate effœta ſit natura, quin paria illis ingenia producat, modò ſolertißima perſpicacißimaque quæque ingenia in eam vnam Philoſophiæ partem (pars enim eſt non infima Philoſophiæ legum iuriſq́; peritia, ſi Tullio, Vlpiano, Iuſtiniano credimus) incumbant. Certè quo vno promoueri potißimum poteramus, id nos maximè deficit. Et ſunt luculentißima Iuriſconſultorum illorum monumenta, quæ & Iuſtiniani primùm culpa, deinde & longa temporum iniuria periiſſe creduntur. His accedit, quòd non alij temerè vlli rerum publicarum gubernaculis admouentur, non alij rerum habenas obtinent, non alij Regum vel Imperatorum latus cingunt, quàm qui legum iuriſq́; ſcientiæ opinione celebrantur. Et erat ſanè hanc in vulgum ſpargi de Iuriſconſultis opinionem iuſtißimum: nec Reges nunc, aut Reſpublica falleret, ſi ij eſſent ipſi, quales dicuntur, ac creduntur; qualeſq́; priſcos illos fuiſſe conſtat, in omni ſcilicet diſciplina exercitatos, antiquitatis non ignaros, hiſtoriarum ſcientes, in Philoſophorum gymnaſiis expolitos, rerumq́; vſu & experientia probatos. Tales enim eſſet decet, & qui ad Reipub. munia capeſſenda deſtinantur, & quibus principes ſtipati, auguſtiores ſe vulgo haberi volunt. Sunt tamen noſtro quoque ſeculo non parum multi, à quibus vetuſtatem bellè interpolari experimur, quorumque auſpicijs ſi ſummæ rerum gererentur, alius eſſet regnorum, rerumq́; publicarum ſtatus. Sunt Budæi, ſunt Deloini, ſunt Vallæ, ſunt Minutij, ſunt Beraldi. Longolius anno ſuperiore magna literarum iactura occubuit. Habet Anglia ſuos Tunſtallos, Paceos, Moros: habet Germania Capniones, Zazios, Cantiunculas: Italia Cottas, Alciatos. Et ne ſingulos percenſeam Iuriſconſultos, quibus ætas noſtra beata cenſetur: angulus nullus vſquam eſt, in quo non aliquis ingenium ſuum ad vetuſtatis normam exigat. Quo nomine ſæculo noſtro gratulari frequenter ſoleo, adeò ingeniorum feraci: cum Tullius ſanctè deierare auſus ſit, ſingulas ætates vix binos Oratores habuiſſe. Nunquam tamen tam bene cum rebus mortalium actum eſt, vt in vllo ordine non maior pars (quod eſt apud Liuium) vincat meliorem. Sunt paßim rabulæ forenſes, ſunt, quos Demoſthenes aduerſus Aeſchinẽ, σπερμολόγους & περιτρίμματα τῆς ἀγορᾶς, Demoſthenes alter Latinus Leguleios vocat, Cothorum reliquiæ, quibus operæpretium eſt in circulis, in conuiuijs (neque enim iam palàm audent) ex longo exilio redeuntibus literis melioribus obſtrepere. Quia ergo, vt iam dixi, homines iſti totius humanitatis expertes, rerum ſummam plerunque ſuo arbitratu moderantur, in eoq́; ſunt ordine, qui (quod Leges xij. tabularum præcipiunt) vitio vacare creditur, cæteris ſpecimen eſt: adeò mordicus putria iuſta iuris, vt ita dicã, ſimulacra retẽtãt, vt

animam

animam potiùs ex ſedibus ſuis, quàm ea ex manibus extundi patiantur: pro ijſq; non ſecus, atque pro aris & focis, certare tota ope conſueuerunt. Turpe enim putant, ſibiq; noxæ futurum, ſi ſemel vulgus eos intus & in cute dignoſcat. Tum demum enim detracta λεοντῆ iſta magiſtratuum & dignitatum, in priſtinum dedendos ſe prauident. Ea ſunt, quæ amores iſtos noſtros, dies nocteſq; ſolicitos habent, ne quid exeat, ne quid excudatur, ne quid importetur, ne quid editum, excuſum, importatum legatur, quod in Accurſium, aut Bartolum incurrat. Horum enim confirmatam, ac ſacroſanctam multorum ſeculorum opinione autoritatem conuelli, aut labefactari piaculare eſſe putant: veteribus (ſic enim heri, vel nudiuſtertius natam barbariem vocitant) ſtari malunt, nihil ex antiquo motum probant. Hi ſunt, quibus apud Tullium, etiam alabaſter plenus vnguenti puteſcere videtur, qui nihil legere ſibi imperarunt, niſi quod ff. quod C. quod §. quod Extrà, in Auth. quod glo. Bar. Bal. Inno. Oſti. Io. Andr. identidem literis pollicaribus, tanquam gemmis quibuſdam, illuſtratum, primo ſtatim conſpectu viderunt. Cum his mihi, cæteriſq; literaturæ humanioris ſtudioſis, non bellum ſolùm, ſed prælium: nec prælium duntaxat, verùm certamen propè quotidianum eſt: exercenturq; vulgò maledictis etiam paruulorum. Nec vllus eſt eorum, qui animi contentionem ad auguſtiores illas diſciplinas appulerunt, qui non ſibi præ oculis ſtatim, vt in eis profeſſus fuerit, proponat de his vel triumphare, vel ſpolium aliquod referre. Sic etenim tum demum ſe dignus arbitrantur, qui in doctorum ſenatum aſſumantur. Indidem tot iam legum genuina interpretatio, tot titulorum iuris ſyncerus ſenſus illis extortus è manibus, & antiquis poſſeſſoribus aſſertus. Ornantur ſtudioſorum ædes, & bibliothecæ libris eius notæ, tanquam manubijs ſpolijſq; hoſtium. Et inter hos noſtræ atque etiam ſuperioris memoriæ iuris tum peritos, tum ſtudioſos, ad publica decora excitatos, conſilia varia diuerſaq; animaduerto. Sunt enim, qui cùm poſſent, nolunt mentis ſuæ ſenſum teſtimonijs illuſtrioribus firmare. Congruum etiam magis, & æquius cenſent, collato pede, paribuſq; armis in prælium deſcendere, & inſtar Dauidis illius hoſtis ignauiſſimi ceruicem proprio mucrone ferire. Sunt qui non niſi deauratis, & inſignibus, planeq; Romanis armis, ſibi decertandum putant, ſtylumq; non ad præſentem ſcenam, ſed ad tempora paulò mox futura accomodant, Menandrum imitati, qui, teſte Quintiliano, iuſtiora poſterorum, quàm ſuæ ætatis, iudicia conſecutus eſt. Cum his manum Barbari conferentes, ſe potius ocyuſq; victos dici audiunt, quàm ſentiunt. Triumphant tamen & victi, apud ſuos atque etiam ἀντιθριαμβεύοντες non minùs, quàm qui verè debellarunt: dubiam ſcilicet eam victoriam eſſe putant, quam non intelligũt, quamq; de ſe fieri, quia neſciunt, non exiſtimant. Ego certè, vt de me tandem dicere incipiam, cùm iam inde ab adoleſcentia ita affectus eſſem, vt magnopere cuperem Pictones municipes meos, gentem alioquin nec bardam, nec ſtupidam, ad auguſtiorem hanc Philoſophiæ partem capeſſendam illuſtrandamq; animare, Commentarios inchoaueram ante annos propè ſeptem in conſuetudines eorum, non ſublimi illo grauiq; dicendi ſtylo, quem effingere, ſi velim, nequeam: neque, ſi maximè poſſem, in hoc certè argumenti genere vellem. Ea ſemper fuit conſilij mei ratio. Noui enim & ſcio, qui fructus eius exiſtat apud eos, qui iuuandi potiſſimum erant. Scio item, quàm frigeant iaceantq; Commentationes illæ, quæ prorſus nitore carent, nihilq; aliud quàm legum ca-

pita

pita ſonant. Mediam quandam viam inivi, (medio enim tutiſſime commodiſſimeq; itur) ſicq; ſtylum contemperaui, vt legentes noſtri ea, quæ tanquam propria agnoſcunt,
imprudentes in ea incidant, quæ noſſe maximè debuerant. Ea ſunt Philoſophorū
placita, Oratorum decreta, antiquitatis hiſtoriarumq; monumenta, Poetarum carmi-
na, populorum ritus, mores gentium, quibus. D. gl. Bart. & alias huiuſmodi notas in-
feriores notæ & doctrinæ ſcriptorum, tanquam hamum eſca obtexiſſe mihi videor,
quo ſenſim vorato velut inuiti aut imprudentes ad lectionem humaniorum ſcriptorū
attraherentur: iam inde (vt ille ab vnguibus leonem) intelligentes, alios eſſe libros, qui-
bus maximè niti aſſeriq; poſſit, & illuſtrari iuris legumq; peritia. Eius porrò libri ſe-
ctionem quæ de legibus connubialibus erat, vix primæ deformatam manu (vt Hora-
tij verbis vtar) ne dum extremam expertam, amiculus quidam alteri, qui ſibi legen-
dam à me impetrarat, ſubripuit: ſublatamq;, inſcio me, & eo cui legendam dederam,
impreſſori excudendam tradidit, Circunſertur interim libellus ille, teriturq; legētium
manibus: ego quoque interim reliquum opus meditor, & paro, cum ecce Almanicus Bu
chardus Sanctonum Suppræfectus, amicus hoſpesq; meus, librum aduerſus me nunc
patim edit: libellum illum meum (argumentis quàm adpoſitis, tuum erit, Candide Le
ctor, iudicium) concidit, ſugillat, conterit. Dolui equidem non tam quòd ille nihil à me
laſus aduerſus me ſcripſiſſet, neque enim mihi magnopere ab huiuſmodi timendum pu-
to, quàm quòd homo amicus, cuius nomen quàm celeberrimum clariſſimumq; eſſe cupio,
tale ſui ſpeciem dederit. Ego quid hic? diſſimularem? at prouinciatim nomen meum vi
uo me, quod aiunt, & videnter traducitur. Tacerem? at conuicijs amicorum pro-
pè quotidianis impotentiq; deſyderio ſatisfaciendum fuit. Opus totum commentario-
rum noſtrorum ſemel ederem? ad tomi & ingentes, & multis, quos vix datum eſt reco
gnoſcere. Hæc menſes aliquot voluenti animoq; verſanti, tandem mihi viſum eſt, ſe
ctionem eandem, multis, quæ ſubturpia videbantur, deraſis, ſed multò pluribus adie-
ctis, amicis efflagitantibus, vt offam Cerbero, obtrudere. In qua & ὑπὲρ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦ
μαι, & Almarico, qui eam ipſam inſectatus eſt, obiter reſpondeo, non eum titulo ſtatim
à limine perſtringens, non obiecta omnia ſigillatim refutans, non conuicia conuicijs re-
talians, non ſingula eius argumenta & capita excutiens & examinans (id enim amici-
tiæ noſtræ veteri condonare mihi perſuaſi) ſed locos tantum illos firmans & amplians,
quos ille labefactare & conuellere conatus eſt. Tu lector optime, quicquid id eſt operis,
boni conſule, tomosq; cæteros aliquot, eiuſdem farinæ expectabis, quibus vniuerſas Pi
ctonum leges municipales, quas conſuetudines vocant, enarrare, illuſtrare, enodareq;
ſtuduimus. Valeto. Anno. 1524.

CONSVETVDINVM PICTAVIAE TITVLVS DECIMVSQVINTVS.

De la puiſſance & adminiſtration des maryz, §.Primus.

DEs ce, que homme & femme, ſoyent nobles, ou roturiers, ſont mariez enſemble au païs de Poictou, par la couſtume d'iceluy, la femme eſt en pouoir de ſon mary, & n'eſt plus en pouoir de ſon pere, ſi elle l'auoit. Et ne peult valablement contracter, ſans le conſentement exprez de ſon mary, durant leur mariage, ne adminiſtrer les biens communs d'entre eulx, ne les ſiens propres, ſans l'auctoritè & conſentement de ſon dict mary.

COntinuò quàm vir & fœmina, ſiue nobiles, ſiue ignobiles, matrimonium ſimul inierunt in Pictauia, ex more illius gentis, vxor eſt in poteſtate mariti, nec amplius eſt in poteſtate patris: nec poteſt vtiliter contrahere ſine conſenſu expreſſo ipſius mariti, nec bona eorum communia, ac nec ſua quidem propria, ſine autoritate & conſenſu eius, adminiſtrare.

GLOSSAE PRIMAE, XVI. LEGES CONNVBIALES COMPLECTENTIS, PARS PRIMA.

1 VIdes igitur, Candidiſſime Lector, ex Pictauorũ cõſuetudine, vxorẽ eſſe in poteſtate viri, non patris. Eaq; ferè perpetua eſt & generalis in Gallia. Ex Romanorum verò legibus, vxor contrà in poteſtate patris eſt, nõ viri.l.1.in fi.& l.ſeq. ff. de libe.exhi. & l.2.§.ꝙ ſi in patris. & l.quoties.ff. ſolu. matri.& l.1.§.1.ff. de libe.agno.& l.1.§.vlt. & ibi gloſ.& Bar.& l.cum qui.§.ſi nupta. ff. de iniur. & in l.ſed interim.§.idem ait. & ibi Bald.qui cum §.legit cum l.ſi cum ſeruum.§.inter virum.ff. de donat.inter virum & vxo.& l.3.& l.nec inter,& l.ſi vt proponis.C.eod.& l.filiæ.la 2.& l.licèt in ſacris.C.de colla.& l.ſi vxor.& ibi gloſſ.Cy. Bart.Alber.Bal.& Saly.C.de condi.in ſert. & l.1.& ibi quoque Cy.Fab.Bald.Paul.Caſtren.& Corne.& iterum l.quod ſeitis.rurſumq; l.non ſine.C.de bon.quæ lib.& l.ſi vt proponis.C.de nup.& l.dos à patre. & ibi glo.1.C.ſol.mat.& §.1.in fi.& ibi Ang. Aret.Inſtitu.de S.C.Tertul.& §.vlti.verſic. Tiraq.de leg.Connub.

Vxor nõ in viri poteſtate eſt, ſed patris, Rom.legibus.

ſinautem ſub poteſtate, in auth. de æqua. doti. Et no. gl. in l. parentes, & ibi Pau. Caſt. & Roma. qui eam legem legunt cum §. vlti. l. rei iudicatæ. ff. ſol. matri. & in l. item legato. §. vlti. & ibi Albe. ff. de leg. 3. & Ioan. And. poſt Roſ. in addi. Spe. tit. qui filij ſunt legit. col. 3. in addit. cuius initium eſt, Roſ. in prętoria. Signo. Homod. conſi. 166. quęſtio diſputanda, col. 5. Bal. conſi. 137. quidam nobis. col. 1. li. 1. & conſi. 226. præmiſſis verbis ſtatuti. verſic. præterea nupta, lib. 5. & Pet. Anc. conſil. 213. pro iſto patre, in prin. Card. Flo. conſi. 91. reſpondeo,: paulo ante fi. Panor. in c. non eſt, colu. 1. extrà de deſpon. & in c. cùm contingat, col. 6. verſi. venio ad ſecundam, de foro compet. & in c. mulieres. in 1. not. de ſent. excom. & in c. literas, col. ulti. de reſti. ſpo. & in c. ex parte, col. 3. eo. titu. Anto. Prat. inter conſi. Alexā. conſi. 133. verè crudelis, colum. 1. verſicul. & ſi fortè. libr. 4. & ipſe Ale. conſi. 125. viſo proceſſu, col. 3. uerſi. prætereà poſito, lib. 7. Fran. Are. conſi. 72. præſupponitur. col. 2. & Franciſ. Curt. ſenior conſil. 9. Ticinenſi ſtatuto, col. antep. & conſil. 64. antiquiſſima, col. 16. verſ. ad tertium. & Corne. conſil. 55. pro deciſione, col. antepe in fi. lib. 1. & conſi. 26. videtur dicendum, col. vlt. lib. 4. & conſi. 177. circa quod, ante fi. eo. li. 4. & Soci. conſi. 224. præſens conſultatio, col. 8. verſicul. 4. ad idem, li. 2. ubi ex hoc colligit, quod remanet agnata, & ſua. & Io. Crotus in rep. l. frater à fratre, in 16. q. ff. de condi. indeb. & doct. ubique.: Nā nec filius ipſe familias per matrimonium liberatur patria poteſtate. l. inter. §. filiusfa. & l. marito. §. cæterùm, & l. filiumfa. de adul.

Niſi in concubitu, & operis.

2 Niſi tamen, quantum ad filiam, in duobus, videlicet in concubitu; quem carnis debitum noſtri uocant, & in operis: in quibus de iure ciuili vxor eſt in poteſtate mariti, non etiam patris, vt uoluit gl. in dicta l. ſi vxorem. & in dicto §. 1. & ibi quoq; Ang. Aret. Inſtit. de S.C. Tertul. per tex. in l. ſicut. ff. de oper. liber. & gl. in c. quod Deo 33. q. 5. & Bart. in d. l. 1. §. 1. ff. de iniur. idem Bar. Imo. Pau. Caſtr. in dicta l. rei iudicatæ, iuncta l. ſequen. ff. ſolu. mat. Bald. in l. aſſiduis, col. 2. in fi. C. qui pot. in pign. hab. & in c. 1. uerſi. quæro utrùm uxor. tit. an marit. ſucce. uxo. in benef. Panor. in d. c. literas. colu. penul. de reſt. ſpol. & in c. literis, in fi. de teſtibus. & in c. illud. col 6. uerſi. ad propoſitum, de p̄ſumpt. & in d. c. mulieres, de ſent. excom. Ioan. Ana. in c. cum cauſſa, colu. 2. uerſi. nota quòd contradictio, de rap. & Anto. a Prat. dicto conſil. 133. ubi luculentiſſimè diſſerit, de quibus operis hoc intelligi debeat. Et Franc. Cur. ſenior dicto conſil. 9. ubi ſuprà.

Vxor Gallorum legibus in poteſtate uiri.

Dicit tamen Io. Fab. in d. §. 1. Inſt. de S. C. 3
Tertul. quòd ex conſuetudine Frāciæ uxor tranſit in uiri poteſtatem, quamuis etiā remaneat in patris poteſtate. Idem uerò Fab. in §. 2. col. 2. uerſicu. quid ſi uir. Inſtitu. q̄d cum eo, dicit ſimpliciter, quòd in partibus Franciæ uxor eſt in poteſtate uiri. nulla de patris poteſtate facta mentione. Et idem dicit in l. 1. C. de bo. mater. & in l. non ſine. C. de bo. quæ lib.

De eadē re.

Atqui ex noſtra cōſuetudine, ut hic ſeri 4
bitur, uxor eſt in poteſtate uiri dūtaxat à patris ſcilicet poteſtate per matrimonium liberata. Cuius etiam conſuetudinis, qualis hic eſt, meminit Maſuer. non omnino malus autor in tit. de iniur. §. item filia uxorata, & in tit. de dot. & mat. §. item. de conſuetudine uxor. & in tit. de p̄ſcrip. §. item & p̄ iſta parte & in tit. de poſſeſ. §. itē maritus. ubi tamen huiuſmodi conſuetudinē non ita ſimpliciter dicit diſponere, ſed tunc demum, cùm maritus eſt ſui iuris: tanquam ſcilicet (ut id illi addas) alium non poſſit habere in ſua poteſtate, q̄ ipſe ſuę poteſtatis non eſt. l. ſic euenit. ff. de adult.

Longobardorum legibus uxor in poteſtate uiri.

Et eſt ſimilis (vt redeamus) apud Longo 5
bardos conſuetudo, ut expreſsim ſcribitur in l. 1. & l. pe. & l. ul. tit. quali. mulie. lib. alie. permiſ. eſt. & refert glo. in l. uelles. C. de teſtuo. donat. & ibi quoque Bald. qui dicit. q̄ hoc iure utuntur in multis locis, & per ſtatuta locorum: & Idem Bal. in l. ſi inuita. C. de nup. & in d. c. 1. & ibi etiam Card. Alex. tit. an marit. ſucce. uxo. & ipſe Bal. cōſi. 139. cuius exordiū eſt, ſtatuto cōmunis Aſſiſij, in fi. lib. 5. & Alberi. in d. l. ſi uxorem. C. de cōdi. inſer. & Feli. in dicto c. illud. in prin: de pręſumpt.

Gallorū vetus mos in ea re.

Et ſane hæc Franciæ cōſuetudo, fortaſ- 6
ſis è curriculo, ut alia pleraque, à ueteri Gallorū more defluxit, quem huiuſmodi fuiſſe Cæſar. lib. 6. Commen. refert, ut uiri in uxores, ſicuti in liberos, uitę neciſq; haberent poteſtatem. Enimuero quēadmodum ea uetus parētum in liberos poteſtas crudelior quidem atque acerbior iure eſt coercita Romanorum legibus, l. in ſuis. in fi. ff. de lib. & poſth. & l. ult. C. de patr. pote. & gl. utrobiq; & facit l. inauditum. ff. ad le. Cornel. de ſicar. & l. diuus. ff. ad leg. Pomp. de parri. illudq; ſolùm ſupereſt, ut filius in poteſtate patris, ſit citra uitę neciſque arbitrium. C. tit. proximè allegato, per totum. Ita etiam (ut omnia fermè ad uſum clemētiorē humanioremque redacta ſunt) uirorum in uxores uetus illa poteſtas in ea ipſa re imminuta eſt, ut ſcilicet non liceat uiro uxorem impunè interimere, ac ne caſtigare quidem, niſi moderatè, ut infra dicetur. Sed quod de filijs leges ſanxerunt, id etiam

in

Quæritur de quoddam homine lib. plagiario.

in vxoribus noſtra conſuetudo ex veterũ more reliquum fecit, vt eſſent in virorum poteſtate, remoto necis arbitrio. Quem locum, & alia pleraque è primis illis noſtris legibus connubialibus quiſpiam in ſua Topica ferme ad verbum tranſpoſuit, vir ſanè, & legũ, & artiũ humanarũ peritiſſimus, ſed hac in re mihi parũ æquus, q nomen meum vbique ſuppreſſerit: id quod libens diſſimulaſſem: ſed ueritus ſum, ne q libellum illum noſtrum primùm anno 1513. ac iterum anno 1516. rurſum 1524. impreſſum non uiderunt exiſtiment hæc loca illi me contrà ſurripuiſſe, cuius Topica non niſi anno. 1520. primùm impreſſa ſunt. Sed ad rem ipſam reuertamur.

Hebræorum legib. uxor in uiri poteſtate.

7 Hic mos quoque apud Hebræos ex lege Moſaica fuiſſe videtur, ut matrimonium filias à parentum poteſtate dirimeret, trãſferetque eam in viros, vt facilè colligi poteſt ex eo quod ſcribitur Leui. cap. 21. quo vetabatur ſacerdos contaminari in mortibus ciuium ſuorum, niſi tantum in cõſanguineis, & propinquis: id eſt, ſuper patrẽ, matrem, filium, filiam, fratrem quoque, & ſororem virginem, quæ non eſſet nupta uiro. Et cap. ſeq. Si filia ſacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit, de his quæ ſanctificata ſunt, & de primitijs non veſcetur. Cuius rei rationem adijcit non omnino contẽnendus interpres Nicolaus Lyrenſis, quoniam ſcilicet non iam eſſet in patris poteſtate, & familia. Quod & ipſum expreſſim ſignatur Nu. 30. c. vbi ſi filia nondum nupta aliquid vouiſſet, tum demum ex voto obligabatur, ſi pater vel conſenſiſſet, vel tacuiſſet: nupta uerò, uiro, aut conſentiente, aut diſſimulante. quod, & ad poteſtatẽ uiri in uxorem trahit Diuus Auguſtinus lib. quæſtionum ſuper Nume. 4. capi. 59. & repetitur in Decretis canonicis in cap. manifeſtum, & c. uoluit. 33. q. 5.

Natura legibus uxor in poteſtate uiri.

8 Quinetiam illud affirmare aſſeuerãter audeo, longo antè interuallo, quàm leges Moſaicæ latæ eſſent, ueluti lege naturæ idipſum inſtituente, filias poſtea quàm deſponſatæ fuerant, nõ permanſiſſe amplius in parẽtũ poteſtate. Quod eo teſtimonio comprobauerim, quòd cum de Rebeccæ nuptijs tractaretur, illa neutiquam in conſilium admiſſa eſt: ſed ueluti inſcia, nõ inuita tamen, uerum parentum uotis obſecundans, ab illis nuptui traditur. At poſtea quàm deſponſata fuit, de profectionis die à parentibus conſulitur: ueluti iam eorum poteſtatem egreſſa, quod ſcribitur Gene. 24. c. & à Diuo Ambroſio annotatẽ in lib. de Abraham Patriarcha in c. ult. & in cap. honorantur. 32. q. 2.

De eadẽ re.

9 Ab eo autem, quod de lege naturæ diximus, nihil omnino abeſt, quod tradit Diuus Auguſtinus in c. caput, in fi. 33. quæſt. 5. Fœminas uiris ſuis ſeruire communi lege naturæ. Et in lib. 1. de nuptijs, & cõcupiſcentia, ad Valerium, c. 9. Nec dubitari, inquit, poteſt, naturali iure uiros potiùs fœminis, quàm uiris fœminas principari. Et in epiſtolam Pauli priorem ad Corint. ca. 65. Fœmina, inquit, uiro ſubiecta eſt lege naturæ. Apud Græcos autem commẽdatur ille uerſus ſenarius Alexidis in ea ſabula, cui titulus eſt γυναικοκρατία, citante Athenæo, lib. 3.

Γυναικὶ δ' ἄρχειν οὐ δίδωσιν ἡ φύσις.

Natura non ſinit præeſſe fœminam.

Bruta quoq; id ipſum ſequũ.

Et huis quoque rei teſtimonio ſunt bruta animalia, quæ ueluti idipſum dictante natura, ita uiuunt, ut mares imperent fœminis. Nam Plin. lib. 8. ca. 3. loquens de aſinis ſylueſtribus, Mares, inquit, ſingulis fœminarum gregibus imperitant.

Lacedæmoniorũ in ea re mos.

Sed & illud apud celebratiſſimos Græcorum populos Lacedæmonios obſeruatum fuiſſe coniecto, ut filia tãtiſper in poteſtate patris eſſet, dum cœlibem uitã duceret: ſtatim uerò quam matrimonio fuiſſet mãcipata, uiri ſubiret poteſtatẽ. 10

Lacænæ dictum.

Huiuſce autem rei coniectandæ anſam præbuit dictũ Lacænæ à Plutarcho in Apophthegmatis Laconicis relatum: quę cùm interrogaretur, an ſe uitiandã concederet, reſpondit. Equidem cùm puella eſſem, didici parere patri, & hoc egi: mulier autem uiro: Huic ergo, ſi iuſta rogas, manifeſtum facias primùm.

De eadẽ re.

Quanquam illud nõ me latet fuiſſe pleroſque, qui ſcriptis tradiderunt, Spartanas mulieres uiris ſuis dominari ſolitas: quod & ex Ariſtotele licet depræhẽdere lib. 2. Politicorum cap. 7. & confirmat Plutrachus in Lycurgo, referens Lacedæmonios uxores heras uocare ſolitos. Sed hoc, ut infrà dicemus, commune omnium Græcorũ fuit. Subdit autẽ poſt pauca Plutarchus, quòd cum peregrina quæpiam mulier Gorgoni Cleomenis regis filiæ, Leonidæ autem uxori diceret, μόναι τῶν ἀνδρῶν ἄρχετε ὦ λάκαιναι, id eſt, Solæ uiris imperatis, ò Lacænę: rñdit, μόναι γὰρ τίκτομεν ἄνδρας. id eſt, Solæ enim uiros parimus, Quod etiam recenſet in Apophthegmatis Laconicis non ſemel. Et hoc quidem, ut reor, mouit Ariſtotelem, ut diceret libr. 1. Rhetoricorum ad Theodectẽ, c. 5. malas fuiſſe Lacedęmoniorum mulieres, ideoq; eos media propè felicitatis parte priuari. 11

Vxor legib. mariti ſubeſt.

Sed quocunque ſe modo res hæc hẽat, ab hac noſtra conſuetudine nõ admodũ abludit illud Euripidis in Danae apud Stobęum, Sermone 71. & iterum. 75. 12

Γυνὴ γὰρ ἐξελθοῦσα πατρῷον δόμον,
Οὐ τῶν τεκόντων ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦ λέχους,
Mulier enim egreſſa paternam domum,
Non amplius parentum eſt, ſed mariti.

Et illud quoque Quintiliani, aui eius, vt
plerique exiſtimant, qui de Oratorijs inſti
tutionibus elegantiſſimè diſſeruit, decla-
matione 259. Virgo pertinet ad patrem: ta
men nupta pertinet ad maritum. Accedit
quoque id, quod Plato, aliàs muliebrium
virtutum admirator, viros tamen fœmi-
nis, tanquam gregi cuſtodes, præfecit. ſta-
tim circa initia lib. 5. de Republica. Cui ac
cedens diſcipulus ipſius Ariſtoteles, Politi-
corum lib. 1. cap. 8. Vir quidē, inquit, vxo-
ri præeſt, & filijs, tanquam liberis quidem
ambobus, ſed non eodem imperij modo:
ſed vxori quidem ciuiliter: filios autem re
git maſculus enim, quàm fœmina princi-
palior eſt. Et idem lib. 2. Oeconomicon c.
1. Exiſtimare autem, ait, debet mulier verè
compoſita, mores viri eſſe legem vitæ ſuæ
impoſitam ſibi à Deo. Cui finitimum eſt
illud Diui Pauli ad Rom. 7. rurſumq́; prio
ris ad Corint 7. Mulier, quanto tempore vi
uit vir eius, alligata eſt legi ipſius. Quod &
repetitur in c. ſicut alterius. 7. q. 1. & in c. ad
ditur. 27. q. 2. & in ſumma 33. q. 1. atq; alijs
compluribus locis. ex quibus conſtat, eſſe
in viri arbitrio, legem, quam velit, modò
ſit honeſta, vxori imponere. Ad quod, &
illud pertinet Homeri lib. 9. Odyſſeæ de Cy
clopibus loquentis,

—Θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
Παίδων ἠδ' ἀλόχων :-

Id eſt, *Cyclopes.*

—Ius quiſque miniſtrat
Progenitis ac vxoribus.—

Quem locum citat Ariſtoteles lib. Politic.
1. c. item primo: atq; etiam Plato lib. 3. de
Legibus. Inter multas Pittaci Mitylenæi,
vnius ex ſeptem ſapientibus, aureas ſenten
tias, illa nō poſtremo loco habēda, γυναικὸς
ἄρχε, id eſt, vxori dominare. Refert Corne-
lius Tacitus in li. de Moribus Germaniæ,
apud Sithones fœminas dominari: In quo
Sithones. (ut ille ait) non modo à libertate, ſed etiā à
ſeruitute degenerant.

Quid, ꝙ apud priſcos Romanos vir de
13 *Vir iudex uxoris.* coniugis capite, & fama cū propinquis iu
dicabat? Cuius rei teſtis eſt locupletiſſi-
mus Cor. Tacitus lib. 13. Romanæ hiſto-
riæ, cùm inquit: Pomponia Græcina, inſi-
gnis fœmina, Plancio, qui ouans ſe de Bri
tannis retulit, nupta, ac ſuperſtitionis exter
næ rea, mariti iudicio permiſſa: iſque pri-
ſco inſtituto, propinquis coram de capite
famaque coniug s cognouit, inſontemq́;
pronuntiauit. Dionyſius quoque Halicar
naſſeus libr. 2. Cognati, inquit, ſimul cum
viro de his iudicabant in quibus erat cor-
ruptio. De quo ēt aliquid Liuius lib. 9 Bel
li Macedonici, quo in loco de Bacchana-
liorum abrogatione loquitur. & Valerius
Maximus. lib. 9. tit. 3. quo loco loquitur de
Spurio poſthumio Albino, & c. ſeq. Sueto
nius in Tiberio, c. 35. Id autem ex lege Ro-
muli erat, cuius hæc verba ſunt: ADVL-
TERII CONVICTAM VIR, ET
COGNATI, VTI VOLENT, NE-
CANTO. Et ad hunc quoque morem
antiquum reſpicere videtur Calliſtus in d.
c. ſicut alterins. vxor nec adulterari ab alio
nec iudicari, niſi à ꝓprio viro permittitur
&c. Vbi tñ gl. huius moris inſcia illud tra-
hit ad correctionē, de qua poſteà dicemus.

Adde, quòd Diuus Ignatius, Ioannis 14
Euāgeliſtæ diſcipulus, in ea epiſtola, quā *Vxores viros dominos vocare debent.*
ad Antiochēſes ſcripſit, Mulieres, ait, ho-
norificēt uiros ſuos ſicut carnē ſuā, & nō
audeāt eos proprio noīe vocare. Hæc ille.
Sed quoniam igitur noīe (inquies) illos vo
cabūt? Id certè nos docet Sara illa ſancta
mulier, de Abrahā viro loquēs: Dñs, inqt,
meus uetulus eſt, ut ſcribit Gen. 18 c. & re
petijt Diuus Petrus in ſua prima Epiſtola
Canonica, aut potius catholica, ut Latinū
Græco rñdeat, c. 3. his uerbis, Sic. n. aliqñ &
ſanctæ mulieres, ſperātes in Deo, ornabāt
ſe, ſubiectæ ꝓprijs uiris, ſicut Sara obedie-
bat Abrahæ, dñum eū uocās. Hæc Petrus.
Ex quo Diuus Chryſoſtomus in Epiſtolā
1. ad Corinthios, Homilia. 26. Priſcę, ait, il
lę mulieres uiros ſuos dños uocabāt. Quin
& Berſabee Dauid maritū dñm uocat, &
ſe ancillām illius, 3. Reg. c. 1. Quib. adſtipu
latur. & illud Virgilianum lib. 4. Aeneid.

—Connubia noſtra
Reppulit, ac dominum Aeneam in regna recepit.

Cuius loci autoritate fretus Marcellus, uir
in ꝑſcrutādis noīum ꝓprietatib. admodū
diligens, ſcribit, dñum ꝓ marito aliqñ acci
pi. In quo ēt ſignificatu poſuiſſe ꝗbuſdā
vr Imperator Diocletianus in l. ſi liqueat,
ibi, ꝯſentiēte dño. C. de inofficio. don. quā
ad id nuncupatim notat Salyc. Quāquam
nihil huc, ut reor, pertinet. Nā ibi, Dñs, dr
reſpectu rerum donatarum, quarum ſcili-
cet maritus erat dñs, non autem reſpectu
uxoris. Sed, quod in confeſſo eſt, Dominus
pro marito ponit in ſacris literis, Iudicū
c. 19. cum ſcribit: At mulier, recedētib. te
nebris, uenit ad oſtiū domus, ubi manebat
dñs ſuus. Ibi. n. haud dubiè de marito loq
tur. Huc quoq; alludit illud Ouidij, ſi ip
ſius eo, in Epiſtola Acontij ad Cydippen,

Elige, de vacuis, quam non ſibi vendicet alter.
Si neſcis, dominum res habet iſta ſuum.

Plutarchus autem in eo libro, cui titulum
nuncupauit, In principe requiri doctri-
nam

nam ſcribit, Perſarum regem cæteros om nes pro ſeruis habere, præter vxorem: cuius tamen conueniebat maximè eſſe dominũ.

15 *De eadem re ex iuriſcõſultis, & alijs.*

Quæ cùm ita ſint, eas proinde prudentiſſimas fuiſſe arbitror fœminas, quarum altera ad maritum ſcripſit in hæc verba: Cõpetẽti mihi à te, dñe chariſſime, &c. vt à Iuriſconſulto noſtro relatum eſt, in l. ea quæ, in princ. vbi Baldus no. ff. de donatio. inter uir. & vxo. Altera, quæ marito hæres extiterat, ita teſtamento cauit apud Iureconſultum in l. Lucius. §. quæ marito. ff. de leg. 2. Mæui, & Semproni, dilectiſſimi filij, præcipito te omne, quicquid ex hæreditate boniſve Tirij, domini mei, patris veſtri, ad me peruenit. Et iterum paulò pòſt. Necnõ etiam, ſi quid poſt mortem Titij domini mei ſolui, agnoſcaris. quem tex. ad hoc no. Bald. ibi. & Albe. in l. aduerſus. C. de cri. expi. hære. Et admodũ fallor, niſi & ita quoque accipitur in l. vxorem. §. teſtamento. ff. de lega. 3. quamuis aliò trahi poſſit. Nec ſilentio prætereunda eſt Lucretia, q̃ apud Ouidium lib. 2. Faſtorum, de marito loquens, ait:

14 *Vxores viros dominos vocare debent.*

Mittenda eſt domino (nunc nunc properate puellæ,)
Quàm primùm noſtra facta lacerna manu.

Neque Matidia Diui Clemẽtis mater, quæ Fauſtinianum maritum, dominum quoque vocat apud ipſum Clementem, lib. recognitionum 9. c. vlti. Neque Diua Natalia, quæ Diuum item Adrianum maritũ, dominum quoque appellabat: ſi tamen in ea re ſatis tuta eſt Iacobi, quem de Voragine vocant, autoritas.

16 *De eadẽ re. Megiſtonæ dictum memorabile.*

Non immeritò igitur Plutarchus autor grauiſſimus, in eo libello, cui titulus eſt, De claris mulieribus, laudat Megiſtonã Timolcontis vxorem, quę Ariſtonimo Elienſium tyranno, præcipienti captiuis mulieribus, in quarum numero, & ipſa erat, nũtios cum literis ad maritos, qui Elidẽ obſidebant, mittere, eòſque, vt obſidione deſiſterent, rogare: alioquin ſe paruos natos in earum conſpectu priùs, ipſas deinde omnes uerberibus cæſas interfecturum minitabatur: talibus verbis reſpondit: Si quid in te uirilis prudentiæ, aut conſilij reſideret, non vtique mulieres iuberes, quæ facto opus eſſent, ſuis viris præſcribere: ſed nos ad ipſos, tanquam dominos noſtros, permiſiſſes proficiſci.

17 *Vxores, quæ viris dominantur, vituperantur.*

Sed ſicut Sara, Berſabee, Lucretia, Megiſtona, quæ ſe vltro maritis ſubiecerũt, eos, vt diximus, dominos vocantes, ſunt ob id plurimum laudandæ: ita ſunt acerrima repræhenſione digniſſimæ, quæ è diuerſo ſibi laudi aſſignant, quòd maritis præſint, quòd illos non habeant dominos, ſed ne pares quidem, quòd illos contemnant atq; deſpiciant, nullã omnino eorum habentes rationem. Nam (vt idem Plutarchus in lib. cui titulum fecit γαμικὰ παραγγέλματα, ideſt, connubiales admonitiones, ſcribit) locupletes, & principes, cùm honori Philoſophos habent, & ſemetipſos ornant, & illos. At Philoſophi cùm obſeruant opulentos, haud quidem illos clariores, ſed ſe ignobiliores faciunt. Hoc etiam vſu euenit mulieribus, cùm ſeſe viris ſubijciunt, atque obtemperant, laudem conſequuntur. Cum verò p̄eſſe volunt, magis eas dedecet, quàm eos, qui ſubijciũtur. Scitum eſt, & illud Euripidis in Oedipo: Vxor, quæ ſapit, viro inſeruit: quę non ſapit, eum ſpernit.

Πᾶσα γὰρ δούλη πέφυκεν, ἀνδρὸς ἡ σώφρων γυνή.
Ἡ δ᾽ μὴ σώφρων, ἀνοίᾳ τὸν ξυνόνθ᾽ ὑπερφρονεῖ.

Et illud Philemonis apud Stobæum in Prę ceptis Connubialibus.

Ἀγαθῆς γυναικός ἐστιν, ὦ Νικοστράτα,
Μὴ κρείττον᾽ εἶναι τἀνδρός, ἀλλ᾽ ὑπήκοον.
Bona vxoris eſt, ò Nicoſtrata,
Non imperare uiro, ſed obedire.

Nec minùs memorabile eſt, quod tradunt ſacræ literæ, Vaſthi reginam Aſſueri mariti mandatum, vt ad ſe veniret, contempſiſſe, ob idque fuiſſe repudiatam, vt hinc diſcerent cunctæ vxores, & maiorũ & minorum, maritis ſuis deferre honorem. ut ſcribitur Heſter 1. c.

Qui locus me ſubmonet, vt mulieres cõ 18
monefaciã, vt ſi ſe ab hominibus honora- *De eadẽ re.*
ri cupiant, (cupiunt autem maximè, vt alibi dicemus) maritos in primis honorent, ſibique dominari facilè patiantur, nec moleſtè ferant. Sciant maxima ex parte omnem ſuũ honorẽ, atque dignitatem ex honore dignitateq; uirorum pendere. Vix. n. uxor honorabitur, niſi, & apud homines maritus in honore, pretio, exiſtimatione fuerit. Sunt certè uxores, uel honoris, uel decoris, & cuiuſcunq; conditionis maritalis ferè participes, ut quotidie uidemus, & leges noſtræ apertè cõprobant. l. fœminæ. ff. de Senat. & l. cum te. & l. ult. C. de nup. & l. ult. C. de incol. lib. 10. & l. 1. & l. mulieres. C. de dignit. lib. 12. & in auth. de cõſul. circa mediũ, cũ multis ſi. Idq; ex legib. antiquis, qñ apud Liuium lib. 10. ab vrbe cõdita, uirginiã Auli filiã Patritiã Volumnio plebeio nuptã, matronæ ſacris Pudicitiæ Patritię arcuerũt, tanq̃ ſcilicet deſiiſſet eſſe Patritia, q̃ plebeio nupſerat. Idq; adeo p̄cedit, ut filia nãlis efficiatur legitima, ſi legitimo uiro nupſerit, ex Ang. ſentẽtia in §. qđ uero. in auth. quibus modis natural. effic. ſui. Ideo dicit gloſſ. in l. 1. C. de in ius uocand. quòd uxor propter maritum honoratur.

Vxores honoris ac decoris maritalis participes.

De eadẽ re. Viri q uxorib. ſubſunt pro vilibus habent.

19 At viri, quibus uxores dominant̃(quorum, vt id tranſeunter attingam, magnus eſt numerus, vt dicit Cyn. in l.2. C.de teſti. Cui concinens Hoſti. in ſumma, tit. de iure iur. §. quomodo cenſeatur. verſic. ſed cùm metus, tradit multas fœminas eſſe, quæ maritos verberant) hi igitur (vt repetam) omnibus ſunt contemptibiles, pro vilibúſque & abiectis habentur, vt è noſtris quoque annotauit Alexã. conſ. 156. viſo proceſſu cauſſæ vertentis inter Apolloniam. col. 3. verſi. ſecundò reſpondeo, lib. 5. Et Pe. à bel. perti. in l. curatorem. C. de inter. matr. miſerrimos eos eſſe dicit, qui vxoribus obedire coguntur. Sed & ibi Cyn. maritos veluti deridet, qui cùm ex Diui Hieronymi, imò Diui Pauli ad Epheſios. 5. c. ſententia, vxores diligere, non autem timere: ab illis verò diligi, & timeri dẽant: ſunt tamen adeò miſeri & gallinacei (ita enim loquitur) vt non audeant inuitis ſibi vxoribus extrahere ſarabulas, vt ipſe ait, & poſt eum Bald. ibi. qui hos quoque matitellos vocat. & Ang. in l. j. C. de his qui pat. vel libel. occid. Itaq; Eſaias maximus Prophetarũ (Dauid ſemper excipio) veluti in maximũ Iudeorum vituperium, de illis ſcribit in 3. c. Mulieres dominatæ ſunt eis. Nam (vt Democrates teſtis eſt, aut Democritus) vti eum citat Stobæus Serm. 72. & Maximus Philoſophus, idemque Martyr, locorum communium cap. 39. (niſi vtrobique mendum ſit) ὑπὸ γυναικὸς ἄρχεσθαι, ὕβρις ἀνδρὶ ἐσχάτη. id eſt, a muliere dominari, ſummum eſt viro dedecus. Id quod etiam Philoni tribuit Antonius Monachus, Meliſſę tom. 2. Sermon. 34. Quibus conſonat illud Euripidis in Electra.

Καί τοι τόδ' αἰσχρὸν προστατεῖν τῶν δωμάτων
Γυναῖκα, μὴ τὸν ἄνδρα.

Quo ſignificatur, turpe eſſe, vxorem domi præſidere, non uirum. Sed & hæc eſt (ut illud adas) ſumma ſeruitus. Quandoquidẽ mulier, ſi ptimatum habeat, contraria eſt viro, ut atteſtatur Eccleſiaſticus 25. c. Adde irem, & ſumma miſeria. Nam, ut ſcribit Auguſtinus in lib. de Catechumenis rudibus, & reaſſumit Beda in 1. ad Corint. 2. cũ fœmina dominatur in uirum, peruerſa, & miſera domus eſt. Scribit Iuſtinus. lib. 32. quòd cùm Daci cum Oloro rege aduerſus Baſtarnas malè pugnaſſent, ob ultionem ſegnitiæ, iuſſu regis coacti ſunt miniſteria uxoribus, quæ ipſis antea fieri ſolebant, facere. Neq; id antè mutatum fuiſſe, quàm ignominiam bello acceptam uirtute delerent. Plutarchus in præceptis connubialibus cap. 5. Quæ malunt, inquit, ſtolidis uiris imperare, quàm parere ſapientibus, ſimiles illis ſunt, quæ ducere potiùs uolunt cæcos, quàm intelligentia uiſúque præditos ſequi. Ex quibus illud confiteri neceſſe eſt, ut ſi huiuſcemodi uiri uxorum imperio parentes, cæteris ſunt contemptui, & uxores quoque eorum fore contemptibiles.

Vxorum viris obediẽtiũ laus.

20 Contrà uerò, illas eò honoratiores futuras, quò magis uiros honorauerint, uel teſtimonio diui Hieronymi, aut Paulini Nolini ad Celantiam, de ratione rectè uiuendi, ubi ita ſcribit: Præcipuè aũt in coniugio uenerabili, atque immaculato, apoſtolicæ regulę ordo teneatur. Seruetur in primis viro autoritas ſua, totáque à te diſcat domus quantum illi honoris debeat: tu dominũ illum obſequio tuo, tu magnũ illum tua humilitate demonſtra: tanto ipſa honoratior futura, quanto illum amplius honoraueris. Caput enim (vt inquit Apoſtolus) mulieris eſt uir. Nec aliũde magis reliquũ corpus ornatur, quàm ex capitis dignitate. Quibus etiam ad ſtipulator ille Mimus Senecæ, niſi ſit Publij Syri, (quod multi aſſerunt) aut alterius,

Caſta ad virum matrona parendo imperat.

Quo planè ſignificatur, eam matronam tum demum imperare, ac ueluti in ſublimi loco eſſe, cùm uiro paret.

Diuinis legibus uxor viro parere debet.

21 Quid, quòd uerbum Dei O. M. mulierẽ alloquentis Gen. 3. Sub uiri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Et Diui Petri in 1. epiſtola, cap. 3. Mulieres ſubditæ ſint uiris ſuis Quod, & uſurpauit Paulus, qui aduſque tertium cęlum raptus eſt, ad Epheſios 5. & repetit ad Colo. 3. Cuius rei rationem adijciens in ipſo cap. 5. ad Epheſios. Quoniam (inquit) uir caput mulieris eſt. Qđ & ipſum prius dixerat 1. ad Corinth. 11. & repetitur in capit. 1. extrà de frig. & malef. & in capi. non mœchaberis. 32. q. 5. & ferme per totum 33. q. 5. & alibi ſæpe. Et ob id fęminæ, dum maritantur, uelari ſolent, ut ſe nouerint ſemper maritis ſuis eſſe ſubditas. capit. fęminæ. 30. q. 5. & in capitul. mulier. 33. q. 5. Et alibi. Quæcunque mulier ſibi comam amputauerit, quam Deus ad memoriam ſubiectionis illi dedit, tanquam reſoluens ius ſubiectionis, anathema ſit dicit text. in cap. quæcunque. 30. diſt. quem facit ſing. Ro. ſing. 596. eſt nunc Florentiæ Idque dicit menti tenendum Matth. ab Afflict. in capit. 1. §. rurſus. in fin. tit. quæ ſit pri. cau. bene. amit. Super quo feſtiuiter ſimul, & uenuſtè dicit Gul. à mon. Lau. in cle. cùm ex eo, in uerbo, continentes. & ibi poſt eum Cardi. in 1. oppo. de ſenten. excommu. quòd canon uetuit, ne mulieres comam amputarẽt, ut mariti quicquã in eis inuenirent, unde poſſent uxores trahere & ligare. quod not. ad id, quod paulò mox

Fœmina comã amputare nõ debet & quare.

Arimphæorum fœmina.
lo mox ſubijciemus. Illud tamẽ obiter di
cemus, apud Arimphæos, fœminas æquè
ac mares comam tondere, vt tradit Soli-
nus c.27. Sed, vt redeamus, ea quæ ſupra
dixïmus, fortè mouerunt Bal. vt diceret in
Vxor de iure canonico in viri poteſtate eſt.
c.1.tit.an mariti ſuc.vxo.vxorem eſſe in po
teſtate viri de iure canonico: quod & idẽ
dicit Alber.in l.ſi vxorem.C. de condi. in-
ſer.& in l.aduerſus. C.de cri. exp. hæredit.
Porrò Diuus Auguſtinus Homilia 43. de
fœminis loquens. Nulla, ait, ſit in vobis
proteruïtas, nulla ſuperbia, non contume
lioſa ceruix, non aliqua inobediẽtia: pror-
ſus tanquam ancillæ ſeruite. Idem in D.
Ioannem tract.2. illud interpretans. Qui
Caro pro vxore. Spiritus pro marito.
non ex ſanguinibus, neq; ex voluntate car
nis, neque ex voluntate viri, &c. Poniẽ (ait)
caro pro vxore, quemadmodum, & ſpiri-
tus aliquando pro marito quare; quia ille
regit, hæc regitur: ille imperare dẽt, iſta ſer
uire. Nam vbi caro imperat, & ſpiritus ſer
uit, peruerſa domus eſt. Quid peius do-
mo, vbi fœmina habet imperium ſuper
virum? Recta autem domus, vbi vir impe
rat, fœmina obtemperat.

22 Ex hac autem viri in vxorem poteſtate
Vir põt vxorem moderatè caſtigare.
illud proficiſcitur, ꝙ hanc ille poteſt ex cã
moderatè caſtigare, vt voluit glo. in l. & ſi
quencunq;.§.vl.in fin.ff.ad leg. Aquili. &
glo.in auth.vt lice. matr.& auiæ.§.quia ve
ro quædam mulieres, in verbo, ſufficere.
& glo.ult.& doc.in c.quemadmodũ, extra
de iureiur.& gl.in §.criminis, in verbo ſer
uum.25.di.& in c.cùm beatus.45.di. & in
c.ſicut alterius, vbi & 2. ... h.col.vl.7.q. 1.&
in c.nullus clericorũ.17.q.4.& in §.in hoc
in gl.vlt.& in c.placuit.33. q. 2. & in capi.
hæc imago, in verbo, & penè famulas. 33.
q.5.& Alber.Gand.in tracta. maleficiorũ,
tit.de pœnis reorum, col.vlt.& Bal. in l. fi-
lius.C.de patr.pot. & in l.nec patronis. C.
de opc.lib.& conſil. 176. Cecilia receſſit à
Franciſco, in princ.lib.1.Lucas Pen. in l.q-
cunq;.col.2.& iterũ.5. C. de re mili. li. 12.
Signo.Homo.conſi. 63. Titius calce ꝑcuſ-
ſit.in prin.Anto. in capit. cum contingat
col.2.& ibi etiam Panor.col.6. de foro cõ
pet. Idem Panor. in c. ex tranſmiſſa, poſt
prin.de reſtit.ſpoli. Rom. in l. 3. §. ſi cùm
omnes, col.2.ff.de S.C.Sylla.ſing.4. incipi.
licet vxorem delinquentem.Car.Flor. con
ſil.9.in facto dominæ.col. 2. verſic. ſimili-
ter ſi iudex.Cepolla in l.1.§.ſed ſciendum.
nu.96.ff.de edil.edic.& l.Marcellus, de ver
bo.ſig.& Ang.in tract.maleficiorũ, in ver-
bo, admenauit, ante fi. & Alex. in l. miles.
§.qui iudicati.ff.de re iudic. & in addi.ad
Barto.in l.iubemus.C.de repu. Paris Pute.
in tract.Syndi.in verbo, captus illicitè.ver.
officiales.nu.3.Philip.Deci.in l.fœminæ. q̃
eſt 2.col.7.ver.36.ff.de regul.iur. Et e Theo
logis Diuus Bonauentura in 4. ſen. diſtin.
37. vbi ẽt Richa.& alij, & Aſteſſanus (iſtos
n. & ſimiles aliquando, & nonnunquã ẽt
multò inferiores aduocamus, propter eos
qui nullos alios libros legerunt) Aſteſ. igiẽ
lib. 8. ſuæ ſummæ, tit.20.arti.4.& Ang. Cla
ua in verbo, vxor, verſi. 3. Et ad hoc bonus
eſt tex.in c.duo iſta.23.q.4.

Sed & clericus poteſt paulò ſeueriùs vxo 23
Sed clericus paulò ſeuerius.
rem caſtigare, vt dicit gl.in d.§.criminis, p
tex.in d.c.placuit, per quem etiam tex. aſſe
rit gl.d.c.quemadmodũ, & ibi quoq; Pa-
nor.quòd clericus poteſt incarcerare vxo-
rem.& in id dicit ipſe Panor.cum mẽti te-
nendum: & declarat, quomodo ſit intelli
gendum.& idem voluit Zenzel. in extrau.
Io.22.incip.antiquæ concertationi, in ver
bo, nouerit conuenire, ad fi. Gul. à mont.
Laud.& Card.Flo.in d.cle.cum ex eo.& Io.
Fab.in l.1.C.de priuat.carcere. & Rom. d.
ſing.4.vbi facit ſing.tex.& gl.in d.c.placuit.
Io.Anna.in ca. 2.poſt prin.ex̃. de cle.pcuſ.
& Feli.in d.c.cùm contingat, in fi. de foro
comp.Ale.in d.l.iubemus.Iaſon.in d.l.mi
les.§.qui iudicati.& Deci. & Aſte. vbi ſup.
Hipp.Marſil.in l.1. §. ad quæſtionem, col.
2.verſi.limita.4.ff.de quæſtio. Quæ res vete
ri more legibus permiſſa eſt, quando Ale-
xander Macedo apud Curtium lib.7.crimi
nibus ab Hermolao obiectis reſpondens, à
maritis vxores verberari, caſtigari, vti à tu
toribus pupillos, ius eſſe tradit.

Nec otioſum eſt verbũ, moderatè, à no- 24
De eadẽ re.
bis ſuprà poſitũ. Neuter enim, neq; cleri-
cus, neq; laicus, poteſt vxorẽ atrociter ver-
berare, vt dicũt ferè oẽs, quos allegauimus.
Vxor an iniuriarũ agere poſſit cõtra maritũ.
Quod ſi fecerit, ꝑt vxor agere iniuriarũ ꝯ
uirũ, ex quorũdã ſententia, quos refert Io.
An.in addi.Spe.in rub.de iniur.ver. eſt qõ
de uxore: q tñ ſubdit, ſibi ꝓbabilius uideri,
ut agat uxor actione in factũ, ut fama ma
riti illæſa ꝑſeruetur, per tex.in l.2.C. rerum
amo.& in l.non dẽt. ff.de dolo.& l.ſi quis
uxori.ff.de fur.qđ dictum ſequitur, & dicit
ſe nũquam alibi legiſſe, Ale.in l. diuortio.
§.ſi fundũ, col.4.uer.item in quãtũ. ff. ſol.
matr.& ita refert ſe Paduæ conſuluiſſe: &
Catelli.Cot.in memoriali incip.actio iniu
riarũ, & iterũ in memo. uxor atrociter uer
berata. Quin, & ſi uir uxorẽ atroci⁹ uerbe-
rauerit, ob idq; uxor aufugiat, & adulteriũ
cõmitat, non poterit eam maritus accuſa
re, nec dotẽ ex vxoris adulterio lucrari ex
forma ſtatuti. ut no. cõſuluit Pet. Anc. cõſ.
408. ꝓbata. Seqẽ, & cõmẽdat Ang. Aret.in
tracta. maleficiorum, in uerbo, *Che m'hai adulterato.* colu. 11.& Ioan.Lup.in repe.ru-
bri.de do.inter uirũ, & uxo.§.20.co.1. uer.
idem eſt qñ maritus. Sed de hac re iã ſatis.

An autem honeſtum ſit viro vxorem verberare, dicemus poſtea.

Vxor an & quando aliquid feciſſe videatur metu, & reuerentia maritali.

25 Illud quoq; ex ea poteſtate procedere videtur, ꝙ cùm mulier quicquã facit ſibi incõmodum, marito verò cõmodum, id feciſſe præſumitur metu & reuerentia maritali, ideoq; ſibi non præiudicat. de quo, quia id recipit quaſdam declarationes, vide gl. & doct. in l. 1. §. quę onerãdæ. ff. quarum rer. act. non dat. & gloſ. in c. pleriq;. 1. q. 7. & Bart. in l. quæ dotis. ff. ſol. matr. & in diſput. inci. mulier habens magnum patrimoniũ, col. 2. verſic. ſextò probo. & Bal. in l. ſi ſine voluntate, ad princ. C. ad Velle. & conſi. 293. factum ſic proponitur, col. 2. verſicu. 2. opponitur, lib. 3. & Panor. in c. nonne, col. penult. de pręſump. & in c. cùm cõtingat, in 1. not. de iureiu. Alex. cõſi. 157. viſo inſtrumento, col. pen. lib. 2. & cõſi. 16. ponderatis, narratis, col. pen. lib. 3. & conſi. 102. ſup eo, de quo quęritur. col. 4. verſi. item poteſt vltra ſupradicta, eod. libr. 3. & conſi. 144. an mulier, col. penul. libr. 5. & conſi. 88. viſo proceſſu, col. 2. ver. & prædicta, & iterum ver. nec etiam ad hoc, lib. 6. & Fran. Are. conſi. 24. quatuor dubia, in 2. dubio, & Barb. conſi. 38. omnipotentem, col. vlt. lib. 4. Ang. Are. in §. omnes. autem, ver. quadrupli. & ibi etiam Iaſ. col. 7. verſi. & proximè dicta, Inſti. de act. & per Cano. tam antiquos, quàm recentes, in c. cauſſam matrimonij, ext. de offi. dele. Phi. Deci. conſi. 232. dura admodum, col. 3. ver. nec obſtat id, ſi dicatur.

Vxor an teneatur viro lauare pedes, & alia id genus facere.

26 Item & hinc prodit, quod dicunt Ioan. Andr. & Panor. in d. c. literas, ille col. 2. in verbo, incertis, hic col. pen. ver. dicit Ioan. And. extrà de reſtit. ſpol. quod vxor tenetur marito lauare pedes & caput, & parare cibos, & aliàs ſemper vel Phrygio ſeruire marito, vt vtar verbis Virgilij libr. 4. Aeneid. Quibus adſtipulatur illud Ennij.

Exin Tarquinium bona fœmina lauit, & vnxit.

aut, vt Seruius citat, lib. 6. Aeneidos,

Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & vnxit.

Vxor vnde dicta. Thraců vxores lauant maritos, aliaq; miniſteria obeũt.

Quod de vxore intelligit Donatus in Hecyra Terentij, qui hinc vxores dictas putat, quòd maritos lauabant & vngebant: Nam & apud Thraces, vxores maritos lauant, & miniſteria obeunt, vt teſtis eſt Heraclides in Politicis. Sed & coquinariam facere, & lectum parare marito tenetur, vt tradit Benedict. Capra, conſi. 72. cùm viſo colum. 4. uer. circa quod dicendum eſt. Tametſi id poſtremum, ſcilicet lectum ſternere, ancillare munus ſit, ut uidere licet ex illo Homeri uerſu lib. Odyſſeæ 20.

Η᾽ μὲν δ᾽ ἐμῇσι ἄνωγεν ὑποστορέσαι δμωῇσιν.

Hæc quidem lectos iuſſit ſubſternere ancillas.

Sed hæc tamen (ne id omittamus) limitat ipſe Pan. in d. c. literas, niſi mulier eſſet nobilis, cui eſſet dedecori iſta facere. argu. l. interdum. ff. de ope. libe. quod & idem dicit Fely. in c. illud. col. 4. de pſumpt. & Phil. Deci. conſil. 202. ut præſens conſultatio. col. 4. uer. nec obſtat ꝙ talia. & Ant. Corſ. in tract. de pot. & excel. regia. q. 30. in fi. & Ioan. Lup. in rep. rub. de donat. inter uir. & vxor. §. 31. nume. 2. & iterum §. 50. col. pen. uer. item præter copulam. Et è Theologis, non illis quidem doctis, Bapt. Saly. in ſua ſumma, in uerbo, uxor, uer. vlti. Quod tamen clanculum carpere videtur Barb. in add. Bald. in l. ſi uxorem, col. 2. C. de condi. inſer. ea videlicet ratione, quòd non debet fieri deterior conditio creditoris propter nobilitatem debitoris, niſi aliter eſſet iure cautum: de qua re diximus latiùs in tract. de nobilitate, cap. 20. num. 90. ſimiliter licet uxori. & 8. ſequen. 27

Vxor viri forum & domicilium ſequitur.

Illud etiam ex eodem fonte manat, ꝙ uxor mutat proprium, uiriq; ſortitur domicilium, atq; forum, nõ uir uxoris. l. cùm quædam, & ibi not. ff. de iuriſd. om. iud. & l. exigere. ff. de iud. ubi Bal. per illum tex. dicit, quòd uxor trahitur ad aliud domicilium ui matrimonij. & l. ea quæ. & l. vlt. §. item reſcripſerunt, mulierem. & ibi Bar. ff. ad municip. & l. vlt. C. de incol. li. 10. & l. 1. C. de mulie. & in quo loco, eo. lib. 10. & l. mulieres. C. de dignitati. lib. 12. & no. Cy. & Bal. in l. 2. C. de iuriſd. om. iud. vbi dicunt, quòd ita uir trahit uxorem ad ſuum domicilium, vt ea nullo pacto teneatur reſpondere in domicilio priſtino. & ipſe Bald. conſi. 227. ſi quęratur, poſt princ. lib. 3. & cõſi. 418. ſup primo puncto. li. 4. & cõſi. 62. punctus talis eſt, Petrus de ciuitate. in 2. dubio, lib. 5. Albe. in 2. parte ſtatutorum, q. 10. ſed ſi quid ſi Veronenſ. Raph. Co. cõſi. 26. ad ſtatutum. in prin. Rom. in l. ſi conuenerit. col. 2. uerſi. nũc examinemus. & col. ſeq. uerſi. ſed dubiũ eſt. ff. de iuriſdic. om. iud. Cor. cõſi. 26. videtur dicendum. col. vlt. li. 4. & Docto. ubique. Quod & iuris antiqui fuiſſe probat illud Virgilij lib. 3. Aeneid. 28

Et patrio Andromachen iterum ceſſiſſe marito:

Nam, ut ſcribit Seruius, cum locum ediſſerens, ſecundum ius loquitur: uxor enim domicilium uiri ſequitur,

Vxor ciuis ciuitatis viri.

Eſt item uxor eius ciuitatis ciuis, cuius & uir eſt, ut tenet gloſ. in l. ciues. & ibi Barto. Ange. in fin. & Ioan. Plat. col. 2. C. de incol. lib. 10. & Bar. in d. §. itẽ reſcripſerunt. uerſi. quęro utrum uxor. Bald. conſi. 139. ſtatuto cõmunis Aſſiſij. col. 2. uerſi. 2. eſt conſiderandum. lib. 5. ubi pulchrè dicit, quòd ea propriè dicitur eſſe ciuis eius ciuitatis, & comprehenditur ſub ſtatuto loquente de ciuibus. 29

ciuibus. ſiue de his qui ſunt alicuius ciuitatis. Anto.conſi.25.viſa forma cōtractus, circa medium. & Imol.conſi.73. in caſu propoſito.col.vlt.Ful.cōſi.93.ad id de quo Roma.in d.l.ſi conuenerit. col.vlt.ver.ſed nunquid.Paul.Ca.in d.l.cum quædā. poſt prin.Io.Plat.in d.l.1.in prin.C.de mulie.& in quo loco. li.10.Ang.Are.in §.1.col.vlt. ver.quæro an vxor. Inſti.de pat.pot.& Maria.Soci.conſi.36.rectè ac maturè, col.2.& Cor.conſi.55.pro deciſione. col.antepen. lib.1.& iterum conſi.81.primus conſultationis articulus. col.5.ver.ideo cùm vxor. eo.lib.1.& conſi.202.circa præſentē. col.2. lib.item 2.& d.conſi.26.col.vlti.libr.4. & conſi.41.videtur in hac cōſultatione. col. vlt.d.lib.4.Hinc apud Liuium lib.1.ab vrbe condita, Romulus proclamat, vxores in ſocietate fortunarum, ciuitatiſq;, & liberorum fore.

30 *Vxor eiuſdē originis, vt vir.* Quinetiam eiuſdem eſt originis, vt voluit gloſ.nō.in l.origine.C.de municip.& orig.lib.10.quam ſequitur Bart.qui limitat,in d.§.item reſcripſerunt. verſi.vlterius quæro.Sequitur quoque, & commendat Signo.Hoine.conſi.166.quæſtio diſputanda.col.7.verſi.præterea mulier originaria. Bal.in ſua Margarita,in verbo, mulier.vbi eā facit ſing.& in l.pen.in princ.col.1.ver. ſed quæro vlterius. ff.de iuriſd.om.iud.& in rub. ff.ſol.mat.poſt prin.ubi illam dicit ualde no.& per eam dicit,ꝙ per matrimonium uxor unitur marito, tanquā principaliori, mutatq; forum originis, adeò ut non poſſit in ſua originali terra conueniri: & conſi.351.in bonis feudalibus.col.2, lib.1.ubi per illam dicit, quòd mulier per matrimoniū mutat originem, quo ad forum iudiciale. & conſi.411.quidā Mediolanenſis.ante fi.co.li.1.ubi eam pro notab. allegat, & conſi.456.Seia origine paterna. col.vlt.uer.præterea,quia iſta Seia.co.lib.1. ubi eam quoq; dicit ſing.nec eſſe alibi, ad hoc, quòd origo uiri dat ius nouæ originis uxori.& conſi.310.ad euidentiam.col.vlt. lib.3.ubi per eam dicit, ꝙ matrimonium mutat originem.ubi tamen id declarat.& conſi.439.ſuper primo puncto præmittendum eſt.col.2.uer.quæritur quid iuris,li.4. ubi dicit, quòd nuptiæ habent uim originis: nam origo uiri propter ſacramenti unionem reputatur uxoris:quia uxor iungitur uiro, tanquā digniori:& eadē conditio eſt unitorum.allegat no.in d.l.origine. & conſi.100.conſiderato quòd dicta domina Agnes, poſt prin.lib.5.ubi per illam gl.dicit, ꝙ matrimoniū huius naturæ eſt, ut transfundat originē uxoris in originem uiri. Id quod etiam ſubiungit probari ex uirtute unionis, in qua id quod potentius eſt, trahit ad ſe id, quod minus dignū eſt, ut plenè legitur, & no.in c.1.extra ne ſede uacan.ſed nulla maior unio,quàm coniugalis,per quàm uir & uxor efficiuntur una caro, & una ſubſtantia in duabus perſonis,de iure diuino,quod conſiſtit in ueritate, & non in fictione:& ideo propriè uxor eſt effecta naturalis, & originaria communis ipſius mariti. Hæc Bal.qui & idem ferè ſcriptum reliquit conſi.139.ſtatuto communis Aſſiſij.co.lib.5.ubi ex hoc cōſuluit, ꝙ ſtante ſtatuto Aſſiſij, ut nulla mulier ciuitatis Aſſiſij poſſit contrahere ſine præſentia uiri: quāuis ſtatutum debeat ſtrictè interpretari, & in caſu uero, non ficto, per iura uulgaria: tamen iſtud ſtatutum,ita debet intelligi, ut mulier Peruſina nupta Aſſiſij, non poſſit contrahere ſine præſentia uiri: tanquā ea dicatur eſſe ciuis Aſſiſij uerè & propriè,& non fictè. & idem Bald. in conſi.226.præmiſſis uerbis ſtatuti. uer. in contrarium uidetur. cod.lib.5.ubi dicit per illam gl.ꝙ per matrimonium mutatur ius originis. & idem Bald.in l.uoluntas.in prin.C.de fideic.ubi dicit, quòd matrimonium eſt eius naturę, ꝙ trahit mulierem ad originē uiri.ſed in eo loco erranter allegat l.mulieres.: de municip.& orig.cùm nulla ſit huiuſmodi l.in illo tit.nec dubiū eſt;quin uoluerit citare d.l.origine.& idem Bal.in addi.Specu.tit.de deci.§.1.in fi.& in tit.de cenſi.§.nunc dicendum.in fi.quibus locis dicit per illam gloſ.mulierem ſequi originem uiri:non ꝙ naturalis(inquit)ueritas & ſubſtantia tollatur, ſed quoad effectum ciuilium munerum,per quædā iura quæ allegat. & idem quoq; Bal.in l.2.in fi. & ibi etiam Ange.C.de iuriſd.om.iud.& Fran.ipſius filius Bald.inter con.eiuſdem, in ſubſcriptione conſi.64.punctus Paulutius, lib.5.ubi dicit, ꝙ lex rapit uxorem ad originē uiri,per not.in d.l.origine. & Pan. conſi.100.illud in dubium reuocatur. in fi.lib.2.Rom.qui eam glo.dicit ſin.in d.l.ſi conuenerit.col.vlt.& Io.Pla.in d.l.origine. & latè Maria. in rub.ext.de for.cōpe.col.4. uerſi.66.& Cor.d.conſi.55.col.antep.lib.1. & d.conſi.202.col.2,lib.2.& d.cōſi.41.li.4. & Socin.cōſi.227.præſens cōſultatio.col.7. uerſi. quibus ſuppoſitis. lib.2.& conſi.81. non eſt dubium,in princ.lib.3.ubi illā glo. dicit ſing.& Io.Camp.in tract.ſtatutorum excludētiū fœminas à ſucceſſionibus 4.li. quid ſi in loco.in prin.& Iaſon,in l.ſi pluribus.col.6.uerſi.4.in quantum Barto. ff.de leg.1.ubi ex hoc dicit, ꝙ mutatio fori,quæ fit per matrimonium, eſt alijs potentior: nam licèt aliàs domiciliū originis mutari non poſſit,l.ſenatores, ff.de ſenat.mutatur tamen per matrimoniū,per glo.in d.l.origine.

gine. Tu tamen hic vide Card.Fl.conſi.91.
reſpondeo per ordinem in 5.dubio.

31 Eſt quoque vxor de familia viri, non pa
Vxor de familia viri.
tris.l.quicunque.C.de re milit. lib. 12. vbi
& hoc not.Bar.& l.pen.§.Iulianus.vbi hoc
quoque not.Alber.ff.quod fal.tut. aut vbi
videtur probari, hoc quoq; in ſponſa p-
cedere: ſicut etiam annotauit Bal.ibi. & in
l.maximum.col.vl.ver.4. quia iſta filia.C.
de lib.præt.& Ang.conſi. 283. inaduerten-
tia.col.3.Maria.Soci.Senior conſ.30. quã-
uis.col.3. & Cor.conſi. 41. videtur in hac
col.vl.li.4.Iaſon.cõſ. 142. venerabilis. col.
7.verſi.6.facit li.2.& Philip.Deci.in l.1.col.
3.verſi.illud etiam notandum.C.vñ vir, &
vxor.& Matth.Afflict.in c.1.§. itẽ ſi fidelis.
col.6.verſ.ſcias tamen tit.quib.mod. feud.
amit.Vnde Antiſtius Labeo, Iuris ciuilis
peritiſſimus, cuiuſq; cum maximo laudis
præconio meminit noſter Pomponius in
l.2.ff.de orig.iur.Labeo(inquam)libr.4.ad
edictum prætoris, Soror, inquit, appellata
eſt, quòd quaſi ſeorſum naſcitur, ſepara-
túrque ab ea domo, in qua nata eſt, & in
aliam familiam tranſgreditur. quod & re-
perijt Aulus Gellius, aut, vt alij malunt ap-
pellare, Augellius, libr. Noctium Atticarũ
10.c.13.Itaq; eleganter iuriſconſultus in l.
pronuntiatio.in fi.ff.de verb. ſign. Mulier,
ait, familiæ ſuæ & caput eſt, & finis. vbi tñ
Alberi.ſcribit poſt Oldr. nulla lege reperi-
ri, vxorem eſſe de familia viri.quod & repe
tit in tract.ſtatutorum parte vlt.quæſt.110.
quid ſi ſtatuto.Et id iuris quoque antiqui
eſt.Scribit enim Liuius lib. 6. ſecundi belli
Punici, Capua, quæ ad Annibalẽ deſciue-
rat, à Fuluio recepta, Campanis in ſingulas
familias à ſenatu decreta facta fuiſſe. Alio
rum enim bona publicanda, ipſos, libe-
róſque eorum vendendos, extra filias, quæ
nupſiſſent, priuſquam in poteſtatem po-
puli Romani veniſſent: tãquam ſcilicet iã
deſijſſent eſſe in familia patrum, ſed in fa
miliam mariti veniſſent.

32 Hoc autem, & fulcit, quòd apud Bœo-
Rusticorum mos.
tios curtus axis, quo vecta erat in domum
mariti noua nupta, comburebatur: ut id ſi
Romanorũ ceremonia.
gnum eſſet, eam illic perpetuò remanſurã,
Hebræorum mos.
vt retulit Pultarchus. Cui ceremoniæ con-
finis eſt, & alia Romanorum, apud quos
ſponſa iam obtecto flammeo capite, cùm
extuliſſet pedem è primis ædibus, uertebat̃
in gyrum, atq; ita ducebatur in domũ ſpõ
ſi, ne ſciret uiam redeundi ad ædes paren
tum. Quæ, & ipſa apud Hebræos illos om-
nium primos obtinuiſſe, non obſcurè oſtẽ
dunt ea uerba Iudic.12. c. Abeſſan habuit
30.filios, & totidem filias, quas emittẽs fo-
ras maritis dedit, & totidem filijs ſuis acce-
pit vxores, introducens in domum ſuam.

Vt tamen interim non prætermiſerim Epi
cteti ſententiam huc pertinentem, apud
Antonium Monachum, in 2. parte Meliſ-
ſæ, c.9. θυγατὴρ ἀλλότριον κτῆμα ὑπάρχει τῷ πατρί.
Filia aliena poſſeſſio eſt patri.

Et iſta, quæ diximus, uidelicet mulierẽ 33
Vxor ĩn defendendo ſe ſequitur forum mariti etiam ſi agatur ad diſſolutionẽ matrimonij.
ſequi forum, domicilium, & familiam ui
ri, adeo uera ſunt, ut etiam ſi uxor litiget cũ
marito, ſe defendendo, ſequitur tamen fo-
rum mariti, ut eſt textus, ſi ſolerter expẽda-
tur, in c.conſtitutis in præſentia noſtra pro
curatore.extra de teſt.& ita ſolerti ſubtiliq;
ingenio illum annotat Bal.ibi in 1.no.quẽ
ſequitur Iaſon.in d.l.cùm quædam puella.
col.1.& ibi quoq; Philip.Deci.col.2.ff.de
iuriſd.om.iud.Et hæc quidẽ, ẽt ſi agatur ad
diſſolutionem matrimonij: nam haud ſe-
cius uxor ſequitur forum uiri, per tex.in c.
ex parte.ubi id no.Anto.extra de reſti. ſpo.
Super quo tamen, uide ibi Panor.in 4.no.
tenentem contrarium.

Hinc autem fit, quòd not.dicit Bartol. 34
Priuilegiũ cõceſſum deſcendẽtibus, an cõpetat filiabus maritatis. vide inf. nu. 35.
ſi tamen is fuit, de quo ſtatim dicemus, in
l.quoties.C.de priuil.ſcho. lib.12. eſſe ſin-
gu.notandum text. ibi. quod priuilegium
conceſſum alicui, & omnibus deſcenden-
tibus maſculis, & fœminis, ita demum cõ-
petit fœminis, ſi nondum in matrimoniũ
tranſierint: quia poſtquam uirũ aſſumſit,
ad alium dicuntur ſe transferre, & ſtatum
ſuum, & forum mutare. Sequuntur An-
gel.& Io.Plat.in d.l.quoties.Rom. & Iaſon
in d.l.cùm quædam. & idem Ro. in l. 1.in
fi.prin.ff.de S.C.Sylla.ubi ad hoc dicit tex.
in d.l.quoties.ſing.ſeque ita de facto dixiſ-
ſe, & obtinuiſſe.& Brix. in ſuo repertorio,
in uerbo, poſteri.ubi dicit illud dictũ Bar.
eſſe multum ſingu. & ita fuiſſe obtentum
de facto. & Corne. conſi. 230. quanquàm
in hac conſultatione, col. 3. & iterum col.
antepen.uerſicul.concludendum.lib. 3.&
Barb.qui hoc quoque dictum dicit ſingu.
in cap.conſenſus.ad fin.de reb. eccleſ.non
alien.dum ſimpliciter illum citat, & in ad
di.Bald.in l.uoluntas.in princi. C.de fidei-
com.& iterum in addi.Panor. in cap. præ-
ſentia.col.6.de prob.& in repe.l. cùm acu-
tiſſimi.col.65. C. de fideicom. & Laurus à
palatijs Rube. in tractatu ſtatutorum ex-
cludentium fœminas, chart. antepe. col. 2.
verſicul.& adde quòd ſi concederetur.ubi
id etiam dicit ſing.Fel.in capitu. de monia
libus.paulo ante finem, de ſenten. excom.
& Iaſon in l.1.ad fin. ff. de conſti. princip.
ubi & hoc dicit eſſe ſingul. & perpetuò no
tandum.& Georg.Nat. qui hoc etiam di-
cit ſingu.in repet.c.quamuis.char.17.colu.
1.uerſicu.11.quæro de pactis.lib.6.& nouiſ
ſimè Franc. Curt.iunior, conſi.5.facti con-
tingentia.col.antepen. ubi hoc quoque di

ctum

ctum allegat pro ſing.& Franc. Ripa libr. 2.reſpon. c.3.viſis inſtrumentis. col. vlt. & Marian.Socin.iunior,dubitans tamen,cōſi.168.præſentis auſcultationis.col.12. numero.57.lib.2.

Bart. an ſit lec. trium libr. C. & quorum.

35 Sed illud re hic ſcire oportet,Lector,nos cùm ſuprà citauimus Bart.in d. l. quoties, de priuil.ſcho.non fruſtra eam clauſulam adieciſſe,ſi tamen is fuit. Quoniam multi addubitant,alij conſtanter affirmant, eos commentarios,qui nomine Barto.circunferuntur in illum 12.lib.C. & in maiorem partem lib.11.non eſſe Bar. ſed cuiuſpiam Contis,aut vt alij dicunt Conetis, aut, vt item alij,Cōtili Peruſini. Ferunt enim Angel.dixiſſe in l.1.C. de peri. eo. qui pro magi.interue.lib.11.Bar.ipſum ſcripſiſſe tantùm vſq; ad illum tit.& reliquum eorum 3.lib.eſſe illius Conetis.Et ita nonnulli illū allegant,licèt in meo Codice nihil de ea re dixerit.& inter cæteros Alex.in l.1.col.2.ad fi.ff.qui ſatiſd.cog.& in l.diuortio.§. interdum.col.2.uerſic.non ob.d.l.ff. ſolu.mat. & in rub.ff.de acquir.hæred. poſt princ. & in rub.ff.de nou.op.nunti.col.8.verſi.allegatur ibi. & aliquid tetigit in l.ſi filioſa.§. ſi vir,col.3.verſ.adde.quòd hoc fuit ff. ſol. mat.& in l.Gallus.§.ille caſus,col.3.verſ.addo Bald.ff.de libe. & poſthu. Et idē quoq; dicit Iaſon in l.omnes populi.in lect. Ticinenſi,poſt prin.ff.de iuſt.& iur. & in l. ſi fideiuſſor.§.vl.col.2.ff.qui ſatiſd. cog.& in l. quidam cùm filium. ff.de uerb.obl. Sed,& ipſe Alex.conſi.50.viſis actis,col. ult. lib.2. dicit omnes cōmentarios,qui dicuntur eſſe Bar.in titu.de agri.& cenſ.lib.11. & alios multos tit.eiuſdem lib. non eſſe illius, ſed d.Contis Peruſini.id enim ſatis arguere ſtylum vtriuſq;.Et idem propemodum dicit idem Alex.conſi.125.viſo proceſſu. col. 2. lib.6.vbi expreſſim loquitur de hoc dicto, quod dicitur eſſe Bart.in d.l.quoties. C. de priui.ſcho.li.12. Quinetiā Corn.con. 214. licèt in hac,lib. 1. dicit nonnullos aſſerere, eam lec.3.lib.C.non eſſe ipſius Bart. & nihil præterea dicit.

De eadē re.

36 At certè præter illam ſtyli differentiam, ſunt,& alia,quæ eam op. confirmant. Nā ipſe Bart.in l.legatorum ,in fi. princ. ff. de legat.2.ſe citat ex l.1.C.vt nullus vicari. lib. 11.& tamen in illis cōmentarijs nihil ſcriptum eſt in eum tit.Et è diuerſo is, qui eos commentarios ſcripſit, ſe quoque citat ex authentic.ſi quis in aliquo.C. de edē. & ex corpore,vnde ea ſumitur, ſcilicet ex tit.vt ſpon. larg. in quibus nihil omnino de ea re ſcripſit Bar.Idem in l. 1. C. de ſtrato aur, vt alij legunt,ſtaror.lib.12.ſe remittit ad ea quæ ſcripſit in l.1. ff. ſi quis teſta.lib.eſ.ius. fue.in qua etiam de ea re nihil ſcribit. Sūt tamen alia, quæ in ↄ̄trium coniecturam p̄beant.Nam ipſe Bart.in l.1.C.de infa.li.10. & rurſus in l.1.C.de cond.in publ.hor.eo. lib.(de quorum locorum autore ipſo nō dubitatur)ſe citat ex l.1.C.de digni.libr.12. Et in ea ipſa l.1.col.antepe.verſicul.ſed hic poteſt dubitari,appoſitiſſimè, & vt noſtri loquuntur,pertinenter,& ad propoſitum, citat ex l. Labeo.ff.de ſuppel.le. vt ex vtriuſque loci collatione apertè uideri poteſt. Præterea Bald. qui poſt Bart. ipſum id certiùs nouit in capit.olim ex literis,de reſcri. citat eundem Barto.ex l. litibus. C. de agri. & cenſ. lib. 11. vti etiam faciunt Imol. & Ange.in l.imperatores,col.ult.ff. de appel. & Panor.in c.2.de ſeq.poſ. & fruct. ut non immeritò D. Claudius Scyſel. in l. ut uim. col.ult.ff.de iuſt.& iur.cuius eſt bona pars eorum,quæ diximus,de ea re dubitauerit: ita tamen,ut potius in eam opi.inclinet.ut integri illi commentarij ſint Barto. Illud autem certum eſt, multùm intereſſe inter Bart.maximæ autoritatis uirum, & illum Contem nullius propemodum, uti ſemp inter artifices longa eſt differentia. l. inter artifices.ff. de ſolut.

Sed cuiuſcunq; illi commentarij ſint,ſa 37
tis conſtat cōtrarium illius dicti, quod nomine Bar. citatur ex d. l. quoties, tenuiſſe Bal.conſi.139.ſtatuto communis,ante medium.& nulla eius mentione facta: Alex.in d.l.cum quædam,col.2.uerſicu. & faciunt iſta.& etiam in d.conſi.125. uiſo proceſſu, colum.3.uerſicu.prædictis etiam non obſtantibus,lib.7.& Maria.in quodam conſ. incip. reuerendus dominus de Rouerella. & Pet.Philip.Corne.ſibi contrarius, conſi. 177.circa quod eſt primò uidendum, col. ult.lib.4.& Felin.ſibi contrarius,in c.nouit colu.1.& ibi etiam Philip.Dec.in fi.6. not. de iudi.& idem Feli.in c.ſuper eo,col. 1. de teſti.Mouentur pleriq; omnes per ea, quæ no.Bart.ipſe in d.l.ul.§. idem reſponderūt uerſicu.ulteriùs quęro.ff.ad municip.cùm dicit,quòd mulier nupta nō deſinit eſſe ciuis ciuitatis ſuæ originis,quoad priuilegia, fauores, & commoda : modò propter id non diſtrahatur à uiri famulatu,quemadmodum etiam tradit Bal.in d. l. cum quædam,& Pau.Caſt.in d.l.uoluntas. in princ. C.de fideicom.& in l.rei iudicatæ. §. ſocero,cum l.ſeq.ff.ſolut.matr.& conſi.89.poſſet quis dicere, lib. 2. ubi eleganter limitat. & Car.Flo.conſi.135. Titius ciuis. Io. Plat. in l.origine.C.de mun.& orig.li.10. & in l. mulieres.C.de dign.li.12.Pano.in c. poſtulaſti,col.2.de foro comp.& Bened.Capra. conſi.21.cùm de duobus,col.pen.Alexan. conſi.56.conſideratis uerbis,col.pen. uerſ. & per hoc apparet,lib.1. & conſi. 20. uiſo

pro-

proceſſu cauſſæ vertentis ad fi.lib.2.& cõſ.
101.ex inſpectione,poſt princip. li. 3.& d.
conſi.125.viſo ꝓceſſu cauſſæ lib.7. & Ang.
Are.in §.1.col.vlt.verſi.quæro an deſinat.
Inſt.de patr.pot.& Soci.conſi.227.præſens
conſultatio,col.9.& Fran.Cur.ſenior con
ſil.27.magnificus vir,col.14.& Corne.con
ſil.202.circa præſentē,col.2. li.2.& conſil.
241.de duobus.col.2.verſi.2.pro hac par-
te.co.li.2.& conſil.177.circa quod eſt pri-
mò uidendum.colu.vlt.lib.4.& ipſe Deci.
in l.2.col.1.& iterum col.3.in fin. C. vnde
uir & vxor.& conſi.223.in caſu propoſito
col.2.verſi.3.non obſtat.& Ioan. Campe.
in tractat.dotium,in vlt.parte.q.71.quid ſi
in loco.& Franc.Curt.iunior conſi.5.facti
contingentia.col. vlti. & nouiſſimè Ioan.
Amic.conſi.20.ſtatuto in 1.dubio.Nec ob
ſtat,inquiunt nonnulli ex prædictis, d.leg.
quoties,quia non loquitur de filia nupta:
nec ſi loqueretur,deberet extendi, cùm ſit
contra ius commune.

38 *Priuilegiũ conceſſum generi,& poſteris, non cõpetit eis qui ex fœminis nati ſunt.*

Illud autem minimè dubium eſt, quod
& huc pertinere videtur, quòd priuilegiũ
immunitatis conceſſum generi, & poſteris
ad eos nõ ptinet,qui ex fœminis nati ſunt,
cùm id expreſſim cautum ſit in l.1.§.vlt. ff.
de iure immu. Tanquam ſcilicet qui ex fę
mina nati ſunt,non ſint ex genere ac fami
lia,vnde exijt. Quod tamen intelligo in pri
uilegio,ut iam diximus. Secus in beneficio
à principe conceſſo, quod in natos ex fę-
mina tranſit,vt tradit Imol. in l.ſi ita ſcri-
ptum.ff.de legat.1. quem ſequitur Alex. in
l.quia perſonale.ff.ſol.mat.conſi.160.viſo
themate,poſt medium.lib. 2. Alibi autem
idem Imo.videlicet conſi.160. poſt exhibi
tum conſilium,aſſerit.d.l.1.in fi. procede-
re in omni priuilegio contra ius commu-
ne.quod & idem tradit Anto.conſil.9.viſo
puncto.Sed tu de hoc vide, quæ plenius di
ximus in tractatu retractuum,tit.1.§.1.glo.
9.in verbo,*ou lignager*, nu. 239. cæterùm, &
ſeq.vbi videre poteris.

39 *Vxor an teneatur ſequi maritum.*

Ex hac quoque maritali poteſtate uide
tur manare,quòd uxor tenetur ſequi mari
tum qui ex cauſſa alio proficiſcitur: cùm-
que etiam uagabundum, quocunque ua-
dat,ſi iam à principio ſciebat eũ eſſe eiuſ-
modi,vt ſcribit gl.in c. unaquæque. 13. q.
2.& gloſſ. in c.ſi quis in neceſſitate.34.q.2.
& glo.in c.1.& ibi etiam Hoſt. & alij, extrà
qui mat.accu.poſ.& Guil. Cun. & Alberi.
in l.obſeruare.§.proficiſci. ff.de offi.procõ.
Odof.in l.1.C.de uxor mili. & ibi quoque
Cy.dum remittit ad id quod ſcribit in l.li-
bertæ tuæ.C.de oper.libert. ubi hoc uoluit
& Alberic.in d.l.1.& Bald. in l. qui manu-
mittuntur.C.co.tit.Idem Bald.Ange. Imo.
Rom.Alex.& omnes fermè in l.ſi cùm do
tem.§.ſi maritus.ff.ſol.matri. Imò. in rub.
ff.co.col.2. uerſic. an autem uxor.ubi facit
ſingu.glo.in d.c.unaquæq;. Bar.in l.Meuia.
§.uxore.ff.de annu.lega.Innoc.Hoſti. An-
to.& Panor.uterque Card.in c.de illis, ubi
& aliquid per gloſ.extra de ſponſa. & in c.
1.de coniug.lepro.ubi,& Panor. not. non
ualere conſuetudinem contrariam. Hoſt.
in ſumma,titu.de ſponſa.ſub rubr. de ma
tri.§.quis ſit effectus,uerſicu. ſed nunquid
uxor.& tit.de cõiug.lepro. uer. debetergo,
& tit.de coniug.ſeruo.§.& an cõſenſus do
mini,uerſicu.quid ſi dominus uult uende
re.Rap.Co.conſ.1.poſt medium,ubi huic
rei dicit nihil obſtare prætextum ſanctita-
tis.Panor.in c.de uxore,col. ult. extra de ſe-
pult.Ange.Are.in §.1.paulò ante fin. Inſti.
de S.C.Tertul.Cepolla con.ciuilium cauſ
ſarum.48.caſus talis eſt,proceſſum eſt, col.
4.uerſi.3.uxor tenetur Anto. Corſe. in ſuis
ſing.in uerbo uagabũdus.Ant.Bauer.in re-
pet.l.cum filio,colu. 3. in fin. ff. de legat. 1.
Ioan.Corſ.& Aufre.in deci.Tolo.86.item
fuit quæſitum ſi mulier,Io.Lupus in repe.
c.per ueſtras.§.9.nu.13.de donat. inter uir.
& uxo.In qua etiam ſententia ſunt è Theo-
logis,quos Summiſtas appellant, ut &, q il
los duntaxat legunt,habeant, quos ſeq poſ
ſint.Aſteſſa.in ſua ſumma,lib.8.titulo. 10.
art.2.uerſic.utrum cõiuges poſt carnis co-
pulam.& Ange.Claua.in uerbo,uxor,uer.
ult.& Barth.Salve.in eodem uerbo, ſtatim
poſt prin. Quinetiam, ſi ignorabat uxor,
qualis eſſet maritus, tamen ſi facilè,atque
honeſtè illum ſequi poſſit, id certè facere
tenetur,ut uult Bart.in d.§.uxore,& Bal.in
d.l.qui manumittũtur,& plerīq; ex ſupra-
dictis.Atque etiam ſi in cõtractu matrimo
niali pactum ſit,ut uxor non teneretur ſe-
qui maritum:tamẽ tenetur,ſi ex cauſſa no
ua alio migret, nec tenebitur, ad pœnam
in eam rem ſtatutam, ut uoluerunt Anto.
Panor.in d.c.1.ext.qui mat.accu. poſ. Tra
dit Aelianus.in lib.5.de animalibus, Ona-
gros magna uxorum multitudine gaude-
re,& quò maritus ducit fęminas, omnino
eas ſequi.

Ex hac,in quam,poteſtate illud exit, ꝙ 40
maritus poteſt in uxorem manum iniice-
re, & ab eo fugientem propria autoritate
capere:atque detinere:ut uoluit gloſſ. in d.
c.1.de coniug.lepro.Bald.& Pau.Caſt.qui
hoc dicit menti tenendum,in l.1.C. ubi qs
decur.uel coar.& idem Bald. in l.1.ante fi.
C.de rapto.uirg.Imol.& Alex.in l. miles.§.
qui iudicat l.ff.de re iud.& Io.Plat.in l. ge-
nerali,colu.2.C.de decu.lib. 10. & Matth.
Afflic.in conſtit.Siciliæ, inci.pacis cultum
col.4.uerſic.an autem pater. & Zaſius con-
ſil.19.per ꝓuidos.col.3.ubi expreſsè dicit,
uirum

Vir põt uxorem fugientem propria autoritate capere.

virum habere in vxorem manus iniectionem. Quod & iuris antiqui fuiſſe ante tēpora noſtrorum Iuriſcōſultum, quorum tamen leges ſcriptas habemus, oſtendit illud Hermiones Ouidianæ ad Oreſten maritum:

Aut, tua cura mei ſi te pia tangit, Oreſte,
Inijce non timidas in tua iura manus.

Id eſt, in me vxorem tuam. Niſi dicas, id quoque fuiſſe ex legibus Græcorum, cùm vterque, vxor, & maritus, fuerint Græci. Et bene facit text. in c. cùm cauſſa, ad fin. ext. de raptori. & dicam latiùs infrà in gloſſ. 2. *en pouuoir de ſon mari.* in 1. quæſt. num. 25. incitum quoque quòd in eo.

41 Illud quoque, quòd vxor tenetur marito reuerentiam, vt noſtri non ineptè vocāt exhibere. leg. 1. §. cùm autem. C. de rei vxo. actio. & leg. alia cauſſa §. vlt. ff. ſolut. matri. vbi Ro. & Franc. Aret. ex hoc inferunt, quod cum ex iuris diſpoſitione generaliter ex perſonæ, quibus reuerentia præſtanda eſt, ſine venia & iuſſu Prætoris in ius vocare non poſſint. l. generaliter. ff. de in ius vocan. ideo non poteſt uxor maritum in ius vocare, non petita venia. & ſequitur Phil. Deci. in leg. vlt. paulò ante fin. C. eod. titu. quamuis contrarium teneat Alex. in l. generaliter, in fi. ff. co. quoq; tit. quod maximè notandum moneo. Et huc vergit, quod Plin. ad Geminium li. epiſt. 8. ita laudat vxorem Macrini: Quam illa (inquit) reuerentiam marito ſuo præſtitit, cum ipſa ſummam mereretur.

Vxor reuerentiā marito exhibere debet.

Vxor virum in ius nō vocat ſine venia.

42 Hinc item fit, ſi credamus Iacob. Beluiſio in ſua practica cauſſarum criminalium, tit. de lenonibus. colum. 9. verſicul. ſed quæ eſt ratio. quòd de iure Ciuili maritus vxorem, non etiam vxor maritum de adulterio poteſt accuſare, vt dicit text. eſſe in leg. 1. & ibi gloſſ. & Cyn. C. de adult. Nempe nec ſeruus dominum, accuſare poteſt. leg. 1. §. quod autem dictum eſt. ff. de offici. præfe. vrb. Quid autem de Iure Canonico? vide quod in hac re not. in §. publico. 32. quæſtio. 1. & in capit. apud nos, & in capit. vlt. 32. q. 5. & Pano. in cap. tuæ, de procur. & in c. 1. in 2. not vt. lit. non conteſt. & per Theologos in 4. ſent. diſtin. 35. in princip.

Vxor virū adulterij accuſare non poteſt.

43 Nec accuſare tātùm poteſt maritus vxorem adulterij, ſecundum leges Romanorum, ſed & eam in adulterio depræhēſam nonnunquam occidere, ſecundum diſtinctionem leg. Gracchus. C. de adult. cum ſi. atque etiam ſecundum leges Longobardorum, vt cauetur eod. tit. de adulte. l. 2. ſi quis cum vxore ſua. & refert gloſſ. in capit. inter hæc. 33. quæſtio. 2. de quo tamen poſtea dicemus. Nunquam autē poteſt vxor uirum, in adulterio depræhenſum interimere: nulla enim lex eſt, aliquid tale dicens, ut dicitur in ſimili in authenti. de non eligen. ſecun. nub. §. optimum itaque. cum concord. quas alibi dabimus. Quinimo M. Cato in oratione, quæ de dote inſcribitur, apud Gellium lib. 10. capitu. 23. In adulterio, inquit, uxorem tuam, ſi deprehendiſſes, ſine iudicio impunè necares. Illa te, ſi adulterares, digito nō auderet contingere, neque ius eſt. Ideoque apud Plaut. in Mercatore. Syra in ea re conditionem mulierum conqueritur in hæc uerba:

Vxor nunquam poteſt virū in adulterio depræhenſum occidere.

Ecaſtor, lege dura viuunt mulieres.
Multoq; iniquiore miſeræ, quàm viri.
Nam ſi vir ſcortum duxit clam vxorem ſuam,
Id ſi reſciuit vxor, impunè eſt viro.
Vxor viro ſi clam domo egreſſa eſt foras,
Viro fit cauſſa: exigitur matrimonio.
Vtinam lex eſſet eadem, quæ vxori eſt, viro. &c.

Quæ leges à Romulo initium ſumpſerunt, qui, ut tradit Plutarchus in vita ipſius, fecit uiro poteſtatem repudiandæ uxoris, ſi in adulterio deprehenſa foret: uxori autem non fecit. Quam legem iterum ſanxit Conſtantinus Imperator, ut patet ex lege eiuſdem, incipiente, placet titulo de repudio, in Codice Theodoſiano, ubi ius facit marito repudiandæ uxoris, ſi ea mœcha ſit: non etiam uxori repudiandi mariti, ſi mulierculariu ſit: hoc enim uerbo utitur. Quod, & à Græcis profectum uideri poteſt, ex eo loco Euripidis in Medea, οὐδ' οἷόν τ' ἀνήνασθαι πόσιν. id eſt, Neque licet repudiare maritum. Sed & legibus Moſaicis uiro licebat uxorem repudiare, Deuter. 24. Matth. 5. & 19. Marci 10. Lucæ 16. Nullibi autem legitur, illis ipſis legibus licuiſſe uxori repudiare maritum.

Vxori non licet virū repudiare ob adulterium.

Imò uerò (ut & id quoque Addam) licèt maritus ſit impudicus, non licet tamen uxori eſſe impudicam: quin, ſi ea adulterium commiſerit, poſſit à marito, qui & ipſe adulterium quoq; commiſit, accuſari, text. eſt in leg. ſi uxor. §. iudex. iuncta gloſſ. ff. de adulte. ubi Angel. dicit id menti tenendum: & ita intelligit eum text. qui multis uideretur probare contrarium, cùm maritus autor fuerit impudicitiæ uxoris per lenocinium, ſiue aliter, quàm per ſuam ipſius mariti impudicitiam. 44

Vxori mœcho mœchari non licet.

Quanquam & eius, quod dictū eſt, uxorem non poſſe maritum adulterij accuſare, aliæ per gl. & doct. in d. l. 1. C. de adul. redduntur rationes, quàm uiri in uxorem poteſtas. Quorum ego rationibus, & huic 45

de

de qua loquimur, maritali poteſtati, aliã quoque obiter hic addam, vt hoc quaſi diuerticulo legentium animos oblectem.

Libido in fœmina fœdior quàm in viro.

Quoniam videlicet impudicitia ſit multò deteſtabilior, fędiorq́; atq; turpior in muliere, quàm in uiro, vt dicit glo. in §. ſi qua cum ſeruo. 12. q. 2. hanc eſſe rationẽ dicens quare mulier ſeruo ſe proprio commiſcẽs capitali ſe ſupplicio addicit, vt eſt ibi text. & in l. 1. C. de mulie. quæ ſer. prop. ſe iunxerunt. Contra verò maſculus, qui commiſcetur ancillę ſuę, nulli pęnæ obnoxius eſt: tex. licet non alleget, in l. vlt. C. com. de manu. Id quod etiam comprobat Fabi. Quintil. lib. 5. Oratoriarum inſtitutionum, quo loco de exemplis diſſerit, ſcribens non idẽ eſſe dominum cũ ancilla coiſſe, quod dominam cum ſeruo: neq; illud quàm hoc tam turpe eſſe. Plato tamen lib. 11, de legib. æquè punit virum, qui ex ſerua propria liberos ſuſceperit, ac fœminam, quæ etiam ex ſeruo proprio liberos ſuſceperit. Cæterum Veſpaſianus apud Suetonium autor ſenatuï fuit decernẽdi, vt quæ ſe alieno ſeruo iunxiſſet, ancilla haberetur. De uiro autem, qui cum aliena ancilla congrederetũ, nihil dicit. Idem autem, quod illa gl. affirmat Io. Fab. in §. maſculi, Inſti. de nupt. Et ſimile quippiam dicit Spec. ti. de actore. §. 1. verſicul. ſed vtrùm maſculo, & ibi. Ioan. And. in addi. quòd maius probrũ eſt amicis, & generi, ſi mulier luxuriatur, quàm ſi vir (nam noſtris paſsim luxuriam pro libidine vſurpant) quod, & poſt eum repetijt Panor. in capitu. paſtoralis, in fin. 3. col. extra de iudi. Et, vt ait Imol. in le. ex facto. §. ſi quis rogatus. fuerit, ſi fine. col. 3. verſi. item ſecundum Angelum. ff. ad Trebel. magis infamatur domus ex adulterio mulieris, quàm viri. quod & retulit Fran. Aret. conſil. 31. conſiderata diligenter. col. pen. Bart. autem in l. hæredib. §. Titius. ff. ad Trebell. dicit maius eſſe probrum fœminis, habere filios naturales, quàm maſculi, ſecundum mores noſtros, per leg. ſi qua illuſtris. C. ad Orphit. vbi eſt optimus text. & ſequiť Alexand. in d. §. ſi quis rogatus, col. 3. verſicul. item fallit tertio. Ad hoc reſpiciens Eccleſiaſticus noſter, illud prudenter monet, c. 42. Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam, ne quãdo faciat te in opprobriũ venire inimicis. De filijs verò nihil omnino dicit. Et alibi capitulo. 7. nulla maſculorum quoque facta mentione ſcribit, Filiæ, tibi ſunt? ſerua corpus illarum. & rurſum, capitulo. 26. In filia nõ auertente ſe, firma cuſtodiam, &c. Quibus, & germanum eſt illud Plautium in Epidico,

— Non nimis poteſt
Pudicitiam quiſquam ſeruare ſuæ filiæ.

Hoc idem fermè ſenſit gloſſ. in capitul. debitum, extrà de biga. non ordin. cum dicit quòd, maior caſtitas exigitur in vxore, quàm in viro. Quod, & ante ſcripſerat gl. in l. palam. §. quę in adulterio. ff. de riptu. nupti. his propè verbis, Maior caſtitas etiam ſecundum mores hominum exigitur à fęminis, quàm à uiris. Quod etiam voluere Guil. Cun. in leg. ſi lenones, & iterum in l. raptores. C. de epiſco. & cleric. & Albe. in d. §. quæ in adulterio, & in leg. 1. colum. 2. verſiculo. quærit gloſſ. & ibi etiam Saly. colum. item. 2. verſicul. quæro, cum gloſſ. C. de rapt. virg. per leg. ſi à furioſo. C. de nupt. Collec. poſt Hug. in capitul. ueſtra. colum. 3. verſicul. & notabat vnum extra de cohab. cler. & mulie. & Ioan. Ana. in capit. tanta, colu. 2. de ſimo. & Alexan. conſil. 14. animaduerſis his. col. 10. eademque pen. verſicul. & præſertim vbi non eadem ratio. lib. 2 & Philip. Dec. conſi. 425. in caſu propoſito, colu. 3. & D. Bene. in repet. capit. Raynutius, in uerbo dotem, quã ei dederat. num. 38. & iterum in uerbo, cuidam Petro tradiderunt. num. 53. de teſta. Ex quo fieri dicunt gloſſ. in d. §. q̃ in adulterio. & Guil. in d. l. raptores. Alber. & Colle. ubi ſuprà, quòd licèt mulier in adulterio depræhenſa ſit infamis ipſo iure, vt eſt tex. ibi: ſecus tamen in maſculo: ſcilicet ut ex depræhenſione non ſit infamis.

Mulier in adulterio deprælienſa eſt infamis, non vir.

Quod etiam dicit alibi ipſa gloſſ. videlicet in leg. & ſi crimine. C. de adul. quam facit ſingu. Ale. in ſuis add. ad Bart. in d. §. quæ in adulterio. Huic autem ſententiæ ſubſcribit Petrarca, & Poeta & Orator ſui temporis facundiſſimus, in eo libro, cui eſt titu. de reme. utri. for. li. 1. dialogo 76. cùm inquit, Haud dubiè ſexus muliebris, quàm maſculus, maioris eſt debitor caſtitatis. Propterea quamuis mater meretrix non poſſit filiã ipſam meretricem exhæredare, ut uoluerunt Pet. à Bella Pertic. Bald. Fulgo. & recen. in leg. in arenam, per illum text. C. de inofficio. teſtamen. & Bald. in leg ſi filiam. eod. quoque tit. & Philip. Deci. in capitul. cum eccleſiaſticæ, in 3. not. de excep.

Mater meretrix filiã meretricem nõ exhæredat.

Pater tamen, quantumuis meretricarius, & libidini addictus, poteſt huiuſmodi filiam exhæredare. quoniam mulieres magis decet eſſe pudicas & caſtas, quàm mares, ſicque ceſſat ratio illius leg. in arenam. Super quam etiam hoc poſtremum dicit Fulg. in fin. & poſt eum Iaſon, & ipſe etiam Fulgo. in auth. ſed ſi poſt. eod. titu. & ante eum Ioan. Fab. ibi, ad fi. & Pet. à Bella Pertic. Guil. Cu. Cyn. & Ang. in d. leg. ſi filiam. eo quoque tit. & Bened. in repe. capit. Raynutius, in uerbo, dotem quam ei dederat. num. 37. & ſequen. de teſt. Item licèt ſubſti

Pater meretricarius filiã meretricem exhæredare poteſt.

tutio

Naturales filij faciunt ceſſare conditionem, ſi inſtitutus decedat ſine liberis.

tutio facta ſub conditione, ſi inſtitutus decedat ſine liberis, euaneſcat, ſi inſtitutus relinquat naturales, tantùm, vt per gloſſ. & alios in c. in præſentia, de probat. per tex. in d. l. ex facto, §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebel. vbi & hoc voluerunt Bar. Ang. & alij recẽ. qui concord. afferunt. Hoc tamen non procedit in filia teſtatoris hærede inſtituta, in qua conditio liberorum non intelligitur

Nõ etiam ſi inſtituta.

de naturalibus tantum, ſecundum Bartol. in d. l. c. hæredibus. §. 1. ff. ad Trebel. Angel. Imo. & Alexan. in 3. fal. in d. §. ſi quis rogatus. Panor. in d. c. in præſentia, col. 6. verſic. hęc verba quód naturalis. & ibi quoq; Philip. Dec. col. 15. verſicul. quinto fallit. Qui mouentur ea ratione, quód maior caſtitas exigitur in muliere, quàm in viro, ideoque non videtur teſtator ſenſiſſe de huiuſmodi filijs. Et hac quidem, vt opinor, ratione,

Pater debet cõſentire nepoti ducenti vxorem, non etiam nepti.

quòd impudicitia magis eſt dedecori mulieribus, quàm viris, ſtatuit Iuriſconſultus, in l. oratione. ff. de ritu nupt. quòd nepoti vxorem ducẽti, pater etiam debet conſentire, nedũ auus: neptis verò ſi nubat, aui autoritas ſufficit. Vbi dicit Accur. qui ad hãc rationem reſpicit: Oportet enim accelerare nuptias mulieris, vt ſcilicet non differãtur propter autoritatem patris, ne quid interim turpe admittatur: quaſi diceret, nihil tale in maſculo timeri, quam gloſſ. ad hoc ponderauit, & dicit nota. Ro. in rep. l. ſi verò, § de viro in 8. fal. ff. ſolu. matri. & etiam Cardi. Flor. conſil. 49. cùm teſtatoris voluntas. col. 2. verſi. inſuper intelligendo. & nouiſſimè Alciatus lib. 1. de verb. ſignifi. quẽ penè integrum ex d. repe. Ro. confecit, ſed elegantius multò totum argumentum tractauit. Eadem quoque ratione fieri exiſtimo, vt ſicut annotauit Rom. in dicto loco & nouiſſimè Gaſpar Vale. Portugalenſis, doctor non contemnendus in pulchra repe. l. imperium. col. 6. verſiculo. vltra iſtam

Magiſtratus nõ poſſunt filios in ſua prouincia matrimonio collocare, filias poſſunt.

doct. Barto. in fi. ff. de iuriſ. omn iud. vt qui in prouincia aliquid adminiſtrat, quamquàm filios in ea matrimonio collocare prohibentur. l. qui in prouincia. ff. de ritu. nupt. non tamen filias. l. ſi quis officium. in fi. ff. eo. quod & reaſſumit Alci. vbi ſuprà. Item vt tutor, vel curator, licet non poſſit filium ſuæ pupillæ, etiam adultæ in matrimonium collocare. leg. ſi tutor. C. de inter. mat. poteſt tamen filiam pupillo dare iam adulto. l. curatorem. C. eo. & l. libertum. la 2. in fin. ff. de rit. nup. ne videlicet, vt iam di-

Tutor poteſt ſuam filiam pupillo dare in matrimonium, non filiũ pupillæ.

ctum eſt, quoquo pacto protrahantur filiarum nuptiæ, in quibus timor eſt infamiæ, & turpitudinis in ſe, genuſque ſuũ, & amicos, magis quàm in maſculis. Et hanc rationem vtique caſui aſſignat Cy. in diuerſis locis, priori, quidem, videlicet de eo qui in prouincia adminiſtrat, in l. vnica. colu. 2. verſi. tertiũ quare eſt. C. ſi rector prouin. poſteriori autem de tutore & curatore, in d. l. curatorẽ, quam nuper citauimus. ubi & ante eum hoc idem adſcripſerat Petr. à Bel. pert. Hinc quoque manare dicit Hoſt. in Summa, tit. de big. non or. §. quare bigamus. verſic. quintò quæritur, quòd mulier

Corrupta inter monsales non cooptatur.

corrupta inter ſanctimoniales cooptari nõ pt p c. per iuuenculas. 20. q. 1. licèt vir corruptus, & ſacris, & religioni mancipari poſſit & etiam in Epiſcopum conſecrari. c. habuiſſe. 25. di. & c. acutius 26. di. & c. fraternitatis. 34. diſti. quoniam videlicèt multò ſit

Bigamus eſt qui vxorem corruptã ducit.

turpior impudicitia in muliere, quàm in viro: licèt, & alias quoque rationes in illud adferat: ſicuti & glo. in d. c. acutius. Et hinc quoque deduci poteſt, quòd corruptã accipiens in vxorem, etiam ſi ea nũquam antea nupſerit, bigamus eſt c. 1. & c maritũ. 33. diſt. & c. curãdum. & c. præcipimus. 24. diſt. Viri autem corruptio citra matrimonium non eum bigamum facit. c. penu. de biga. & d. c. fraternitatis. 34. diſtinct. quanquam, & hoc alio referant glo. & Innoc. in c. debitum, de bigamis. & Hoſti. ipſe in d. §. quare bigamus. verſi. ſed quare exigitur.

Vxor ob adulteriũ dote priuatur.

Sed, & hinc fit, quòd licet mulier priuetur dote propter adulterium. l. conſenſu. C. de repud. & c. plerũq;, extrà de donatio inter vir. & vxor. vbi etiam gl. Card. Floren. Anto. & alij aſſerunt, quod perdit donationẽ

Non vir donatione ob nupt.

propter nuptias, quàm debet lucrari ex pacto, vel ſtatuto: tamen uir non perdit huiuſmodi donationem, ſecundum Iacob. Put. in l. ſi dotali. ff. ſolut matrim. quem refert, ſequitur Guid. Pap. ſingul. 885. uerſicul. licet uxor priuẽ. Et hæc quoq; natura apertè docuit. Nam ſi quando cadauera defunctorum fluctibus euehuntur, fęminarum prona fluitant, uirorum ſupina, ueluti natura ipſa pudoris diſciplinam inter defuncta corpora diſcernente, ut tradunt Plin. li. 7. c. 17. & Solinus cap. 5.

Adulterium in fœminis grauius quã in viris. vide infra nu. 85.

Hac quoque ratione, quòd caſtitas ma 46
gis decet mulieres, quàm uiros, maiuſque dedecus atque infamiam inuti domui, familiæ, generi mulieris impudicia, quàm uiri, plerique Theologi aſſerunt mulieris adulterium, cæteris paribus, eſſe grauius, quàm uiri, ut latè tradit Martinus cognomento Magiſter, Pariſien. doctor, & is quidem pro tempore egregius, in eo libe. quẽ de temperantia ſcripſit, quo loco de luxuria diſſerit, in 9. quæſtione, qua ſciſcitatur, utrum adulterium ſit ſpecies luxuriæ ab alijs diſtincta in 5. concluſione. & Aſteſſanus in Summa. lib 8. titu. 11. argu. 3. verſic. quis grauius peccat, quamuis alij alias quoq; rationes aſſignãt, ut per ipſos Theologos

logos in 4. ſent. di. 35. & è noſtris Imol. in
l. is qui reus. col. 14, verſi. ſed tunc reſtat du
bium. ff. de publ. iudi. & alibi à me dicitur
in 9. lege connubiali, nu. 90. incipi. & hac
inter alias. Itaque (vt cōcludamus) cùm ſit
adulterium in vxore, tam fœdum, tam de-
teſtabile, tam ignominioſum, non item in
viro: habeatq́; poteſtatem vir in vxorem,
non vxor in virum (vt vtranque à nobis di
ctam rationem coniūgamus) non mirum
cuiquam videri debet, ſi vir vxorem adul-
terij accuſare, vel in eo depræhenſam repu
diare, & nonnunquam interimere poteſt,
non etiam vxor virum. Et hanc nuncupa-
tim rationem huic rei adſignauit Marius
Solomonius in lege, Gallus, in principi.
char. vlti. verſic. hæc eadem cauſa. ff. de li-
be. & poſth. ne in hac re ſolus eſſe videar.

47 Sed vt ad, id vñ paululū digreſſi ſumus,
reuertamur, facit ad noſtram conſuetudi-
nem, vltra prædicta, quod dicebat Plato,
autore Laertio, Principatus quinariā eſſe
diſtributionem, alium legitimum, natura
lem alium, alium ſecundum conſuetudi-
nem, quartum ſecundùm genus, quintum
violentum. Per naturam autem (quæ eſt ſe
cunda ſpecies. aliæ enim nihil ad hunc lo-
cum pertinent) mares, ut ille dicit, vbique
gentium, nō modò inter homines, verùm
inter cætera quoque animantia præſunt,
Id quod, & nos ſuprà ex alijs probauimus
nume. 9. ab eo autē. Cuius rei duas eſſe po-
tiſſimum rationes præcipuas ex Diuo Au-
guſtino animaduertimus. Primùm decet

Dominari debet, qui viribus corporis præſtat.

naturaliter illum dominari, & præeſſe, qui
ſit corporis viribus præſtantior: contrà eū
ſeruire, atque modis omnibus cedere, qui
ſit infirmior. Nam, vt eleganter diſſerit Io-
ſephus apud Egeſippum lib. 5. excidij Hie
roſolymitani, cap. 17. lex naturæ eadē om-
nibus hominibus, uolatilibus, feris, beſtiis
infuſa, vt vnuſquiſque cedat potētiori: tau
rus leoni, ceruus vrſo, leopardo caprea,
aquilę accipiter, accipitri Columba: ipſi tau
ro iuuenci inferiores, arieti ouium greges,
hirco caper, ne diuerſi tantùm generis eſ-
ſe videatur aliqua diſtantia. Cuius etiā ſen
tentiæ meminit ipſe Ioſephus lib. 6. Belli Iu
daici. c. 12. Græcè quidem, ſed in hanc ſen
tentiam: Hanc autem validiſſimam legē,
tam feris beſtijs, quàm hominibus eſſe præ
finitā, potentiorib. cedere. Pindarus poeta
thebanus exiſtimat iuſtū imperium ac ſm
naturam eſſe, vt potentiora imbecilliorib.
dominētur, ſicuti recēſet Plato lib. 3. & ite
rum. 4. de legibus. Secundum quam ſentē-
tiam Brennus rex Senonū, interrogatus à
Romanorum legatis, quamobrē Cluſium
Hetruriæ vrbem obſideret, Iure, inquit, na
turali, is qui minùs fortis eſt, potentiori ce
dere iubetur. Nā eo etiam pecudes, & bru-
ta animalia, vti depræhendimus, cùm tau-
ros, leones, aquilas, cæteraque animantia,
ideo dominari uidemus, quòd aliis virib.
pcellāt. quod & uos Romani ſecuti eſtis,
cùm Fidenates, Ardeates, Veios. Volſcos
non alia ratione ſubegiſtis, quàm quò dil-
lis præſtantiores viribus eſſetis. Autor Plu-
tarchus in Furio Camillo. Quòd, & è no-
ſtris retulit Alciat. lib. Paradoxorum 2. ca.
vlt. Porro Plato ipſe libro tertio de legib.
inter ſeptem rationes imperandi, hanc
quintam poſuit, vt potētiores imbecillio-
ribus imperent. Idem in Gorgia ſcribit, na
tura comparatum eſſe, vt præſtantior plus
habeat, quàm inferior, & potētior, quàm
debilior.

Hanc autem rationem conſideraſſe vi- 48
dētur legumlatores, dum uictum captum

Captus ī bello fit ſeruus capientis.

q́ue in bello victoris ſeruum fore uolue-
runt. ff. & C. de capt. & poſtli. reuer. per to-
tum, & latè per docto. in l. ex hoc iure. ff. de
iuſtitia, & iure. Quam legem nō apud Ro
manos modò, ſed & apud externos fuiſſe
ſatis conſtat, uel Cyri Perſarum regis teſti-
monio, qui apud Xenophontem hæc pro
nuntiat, νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀΐδιός ἐστιν,
ὅταν πολεμούντων πόλις ἁλῷ, τῶν ἑλόντων εἶναι καὶ τὰ
σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει, καὶ τὰ χρήματα. Id eſt, Lex

Victorū bona, ſunt vincentium.

inter omnes homines perpetua, quando
belligerantiū vrbs capta fuerit, cuncta eo
rum eſſe qui ceperunt, & corpora eorum,
qui in vrbe ſunt, & pecunias. Hæc Cyrus.
Cuius etiam rei meminit Ariſtot. lib. Poli.
4. capit. item 4. Proinde cùm Alexāder de-
uicto Dario exutis armis balneum intrans
dixiſſet, Eamus in Darij balneum ſudorē
pugnæ loturi familiaris quidam, Minimè
per Iouem, inquit, Darij, ſed Alexandri.
Fortunas enim uicti, & eſſe & dici bona ui
ctoris oportere, teſtis Plutarchus in Alexā-
dro. Et apud Dionyſium Halicarnaſſeum
lib. originū Romanarum 6. Romani Au-
runcis ſua repetentibus in bello antè cap
ta, reſponderunt, iuſtum ſe cenſere, quæcū
que aliquis per uirtutem hoſtibus adimēs
poſſideat, ea ipſum tanquàm propria po
ſteris ſuis tradere. Et paulo poſt in oratio-
ne Titi Largij Romani, Nos, ait, pulcherri-
mas iuſtiſsimaſque poſſeſſiones putamus
quaſcunque bello captas obtinemus. Et
rurſum lib. 8. Senatus Ro. Volſcis urbes à
Romanis captas repetentibus, ita reſpon
dit; Nos præclaras ducimus poſſeſſiones,
quaſcunque bello uincentes capimus, nō
primi ipſi inſtituentes hanc legem, neque
eam magis hominum, quàm Deorū, pu
tantes eſſe, cùm Græcos omnes Barbaroſ-
q́ue uideamus ea utentes. Et apud Cæſarē
li. 1. cōmentariorum, Arioniſtus ius eſſe
belli

belli ait, vt qui viciſſent, iis quos viciſſent, quemadmodum vellent, imperarent. Et apud Tuliū in 3. in Verrem ac. P. Seruilius, quæ ſigna & ornamenta ex vrbe hoſtium & virtute capta, belli lege atque imperatorio iure ſuſtulit. Et apud Iuſtinum libro 38. Mithridates id dicit eſſe iuris gentium, vt victores eorum qui victi ſunt, bona occupent. Et huc quoque alludere videtur illud Virgilij circa principio libro 10. Aeneidos,

—Tum res rapuiſſe licebit.

49 *An autem id procedat de iure diuino.* Idque etiam obtinere videtur de iure diuino, & in foro, quod appellant, conſcientiæ, cum bellum iuſtum eſt, per no. in capit. ius gentium. prima diſtinctio. & in capit. dicat. 23. quęſt quinta vbi Ambroſius ex libro Patriarcharum ſcribit prædam vtique fuiſſe in poteſtate victoris Abrahæ. & è recentioribus Theologis firmat Adrianus Florentius, qui noſtra memoria Pontificatum Rom. geſſit, in quæſtio. quas fecit in libro quarto ſent. in tracta. de reſtitutione, in quæſtio. cuius hoc exordium eſt, aggredior caſus ſpeciales, de quo latè per ipſos recentiores ſcholaſticos in ipſum quartum librum ſent. diſtinctio. 15. & è noſtris expreſſim voluit Bald. autoritate Raynu. à Penna fotri in capit. primo. colum. 4. verſicul. ſed nunquid id, quod capitur. titul. de mili vaſ. qui conteſt. & ſequitur Iaſon. in l. prima. in 4. nota. ff. de acquirend. poſſeſſio. in vtraque lect. & etiam ſentit idem Bald. in l. ſi quis pro redemptione. colum. ſecunda. ver. not. quod iſta ſpolia. C. de donatio. poſt Innocen. in capit. ſicut extra de iureiuran. & expreſſiſſime Pet. Anc. in capi. peccatum. colum. 16. ver. moueor primò. de regul. iur. libro. 6. Et id probat illud Nu. 31. capit. ad fi. Vnuſquiſque enim, quod in præda rapuerat, ſuum erat. Et 4. Regum 13. vbi ita ſcribitur: Porrò Ioas filius Ioachaz tulit vrbes de manu Benadab filij Azahel, quas tulerat de manu Ioachaz patris ſui iure prælij. De quo tamen vide ipſum Iaſon. conſi. 60. in quæſtione, quæ vertitur inter illuſtrem, poſt princ. libro 1. & Alciat. in l. hoſtis. ff. de verbo. ſignifi.

50 *Dominari debet, qui viribus animi præſtat.* Secundum, ut qui plus habet rationis, ingenij, prudentiæ, conſilii, dominetur: qui minus, ſeruiat. Nam, vt ait Solomon Prouer. 11. capit. Qui ſtultus eſt ſeruiet ſapienti. Et 17. ca. Seruus ſapiens dominabitur ſtultis filijs. Quam eandem ſententiam alijs verbis expreſſit ſapiens ille concionator Ieſus filius Sirach. Eccleſi. 10. Seruo ſenſato liberi ſeruient. Idque eſt, quod Ariſt. lib. 1. Polit. dicit, eos ſeruos eſſe in rep. qui inſcitia rerumque ignoratione tenentur; qui uerò ingenio præſtant, naturaliter dominos. Legerat ille apud Platonem præceptorem in eodem libro tertio. de legibus, à nobis ſuprà citato, ſeptem eſſerationes, quæ ad dignitatem impetrandi facere uidentur, quę ſunt paternitas, nobilitas, dominatio, potentia, ſenectus prudentia, ſors: ſed prudentiam omnibus anteponi, ut intelligantur quæ humanæ saluti expediant. Sed & uterque legerat illud Euripideum in Iphigenia:

Ὡς ἄρχων ἀνὴρ, πᾶς ξύνεσιν ὃς ἔχων τύχῃ.

Princeps ille, quiſquis præeminet prudentia.

Dioniſius quoque Halicarnaſſeus in proęmio originum Romanorum ſcribit. Naturę legem omnibus eſſe cōmunem, quā nullum tempus diſſoluit, deterioribus ſemper imperare meliores. Eſt autem uetus prouerbiū. Quicquid dominatur, uim Dei habere, cuius meminit Artemidorus. Daldianus lib de ſomniorū interpretatione, 2. capit. 37. & iterum capit. 74. Aſtronomi quoque illud confirmant, teſtantes Solem ac Mercurium præ cæteris planetis propinquos aſſidue in cœleſti circuitu comites inuicem eſſe: ut uidelicet, quicunque Solem ſyderum dominum uiderint abſque ſapiente Mercurio in cœlo nunquam incedere, planè intelligant, & in terris potentiam, atque dominationem, nunquam, abſque ſapientia, uel concedi debere, uel conceſſam diu poſſe regnare. *Prouerbium Aſtronomorum ſententia.*

51 *Animi uiro corporis prępollens.* Quod & ipſum hac ratione comprobo. Nam ſi qui præſtant viribus corporis, debeant dominari, ut dictum eſt, multo magis qui conſilio viribuſque animi. Quoniam in omni negotio, nedum in re militari, conſtat nimio plus habere momenti, & ponderis rationem conſiliūque, quàm robur corporis, vt apud Homerum poetam prudentiſſimum libr. 23. Iliad. Neſtor & ipſe prudentiſſimus Antilochum filium alloquens, his elegantiſſimis uerſibus oſtendit,

Μήτι τοι δρυτόμος μέγ᾽ ἀμείνων ἠὲ βίηφι·
Μήτι δ᾽ αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ
Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι.
Μήτι δ᾽ ἡνίοχος περιγίγνεται ἡνιόχοιο.
Conſilio ſane multo, quàm robore, præſtat,
Hirſutam quicunque parat ſuccidere ſyluam.
Conſilio rurſum nauclerus in æquore nigro
Dirigit vndiuagam nauim raptantibus Auſtris
Conſilio auriga aurigam vincitque præitque.

Et ad uerbum, ut facilius lectores linguā Græcam diſcant:

Prudentia inciſor lignorum multo melior, quàm viribus.

Prudentia autem rurſus gubernator in nigro Ponto.

Nauem velocem dirigit iactatam ventis.
Prudentia autem auriga ſuperat aurigam,

Cui Phinitimum eſt illud Titinij apud Nonium Marcellum:

Sed in ſapientia gubernator nauim torquet non valentia. Id eſt fortitudine, vt idem Nonius interpretatur. Idemque pollet illud Ciceronis in Catone, Nō enim viribus, aut velocitatibus, aut celeritate corporum magnæ res geruntur, ſed conſilio, & autoritate, & ſententia. Et quod idem ſcribit lib. 1. Officiorum: Parum ſunt arma foris, niſi ſit conſilium domi. Quod & citat Panor. in c. ex multa: col. 2. verſicu. nota quod pollens conſilio, extra de voto. Neque longè hinc diſſidet illud Horatij Odarum lib. 3. Ode. 4.

Vis conſilij expers mole ruit ſua:
Vim temperatam dij quoque prouehunt
In maius: idem odere vires
Omne nefas animo mouentes.
Teſtis mearum centimanus Gygas
(alii legunt Gyges)
Sententiarum. Notus & integræ
Tentator Orion Dianæ:
Virginea domitus ſagitta.

Valerius Flaccus li. 4. Argonauticon in hanc item ſententiam ſcribit,

Sæpe acri potior prudentia dextra.

Mercurius cum Hercule colebatur. Ex quo olim (vt tradit Phornutus in Paleſtris) Mercurius cum Hercule colebatur, cum ratione fortitudo moderanda ſit.

Chaſſenei furtum. Nam qui ſola vi corporis nituntur, rationemque negligūt, his appoſitè illud quiſpiam dixerit, Δαιμόνιε φθίσει σε τὸ σὸν μένος. id eſt, Miſer perdet te robur tuum. Hæc autē duo poſtrema capita, vt erant in prima editione, integra, ſuppreſſo meo nomine transpoſuit Barthol. Chaſſeneus in ſuo Catalogo gloriæ mundi, parte 11. in 8. conſideratione, de qua re alibi dicam

52 plenius.

De eadem re. Sed vt reuertamur, Solomon in eccleſiaſte, c. 9. in eandem ſentētiam, Dicebam, inquit, meliorem eſſe ſapientiam fortitudine. Et poſt pauca: Melior eſt ſapientia, quàm arma bellica. Quam ſententiam et tatè noſtris Io. Fab. in proœmio Inſtit. §. 1. ad probandum ſapientes legumque doctores eſſe præferendos militibus. Conſonat eidem Philo, aut quiſquis is fuit, qui librum edidit Sapientiæ, c. 6. Melior eſt ſapiētia, quàm vires & vir prudens quàm fortis. Et Phocylides:

Βέλτερος ἀλκήεντος ἔφυ σεσοφισμένος ἀνήρ.
Melior forti eſt ſapiens vir.

Et Euripidis quoque illud, à Polybio libro. 1. hiſtoriarum commendatum:

Σοφὸν γὰρ ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ.
Prudens vnum conſilium multas manus vincit.

Quod & à Galeno eſt vſurpatum in Exhortatione ad bonas artes. & à Stobæo, ſer. 51. & Antonio Monacho, Meliſſæ lib. 1. Serm. 10. Cui ſimile eſt illud eiuſdem Euripidis apud eundem Stobæum Serm. 52.

Βραχὺ τοι σθένος ἀνδρός, ἀλλὰ ποικιλίαις πραπίδων
Δεινὰ γὰρ ἀνδρα σκαιὸν ἰσχυρὸν φύσει
Ἥττον νομίζω τ' ἀσθενοῦς τε χ' ὡς σοφοῦ.

Quo ſignificatur, exiguum eſſe viri robur: præualere autem animi induſtriam. Semper enim virum imperitum & robuſtum corpore, minus timendum, quàm imbecillū, & ſapientem. Et illud quoque eiuſdem:

Ῥώμη δὲ τ' ἀμαθὴς πολλάκις τίκτει βλάβην.

Robur cum imperitia ſæpe dānoſum eſt. Quibus ſubſcribens Agamemnon apud Homerum Iliad. 2. intrepidè aſſerit, facile ſe Troia potiturum, ſi decem ſibi adeſſent Neſtoris ſimiles: tanquàm pluris faceret decem Neſtorum cōſilium, quàm magnam militum manum. Eius hæc verba ſunt,

Αἲ γὰρ Ζεῦ τε πάτερ, καὶ Ἀθηναίη, καὶ Ἄπολλον,
Τοιοῦτοι δέκα μοι συμφράδμονες εἶεν Ἀχαιῶν·
Τῷ κε τάχ' ἠμύσειε πόλις Πριάμοιο ἄνακτος
Χερσὶν ὑφ' ἡμετέρῃσιν ἁλοῦσά τε περθομένη τε.

De qua re Tullius in Catone maiore: Dux ille Græciæ nūquam optat, ut Aiacis ſimiles decem habeat. at vt Neſtoris: quod ſi acciderit, non dubitat, quin breui Troia ſit peritura.

Neque admodum hinc abludit hiſtoria 53 poetica, quam lepidiſſimè narrat Homerus ipſe Odiſſeæ 8. quemadmodum Vulcanus claudus, cùm ſuſpectam haberet vxorem Venerem, quòd furtim cum Marte congrederetur, nec vires ſuppeterent, quibus adulterium deprehenderet, ad artes ingeniumque confugit. Lectum ſuum adamantinis, atque inuiſibilibus catenulis eircumuinxit: quod vbi feciſſet, foras abire ſe ſimulat. Deinde cū in arctiſſimis eſſent complexibus Mars & Venus, vinculis illis hoc magis irretiti, quò magis ſe eircumagerent: ecce venit repente Vulcanus, & ad uocato Sole, Deos omnes adhibet deprehenſi adulterii teſtes: quo loco inducit Homerus vnum Deorum ita dicentem:

De eadem re.

Mars, & Venus Vulcani vinculis irretiti.

—Κιχάνει τοι βραδὺς ὠκύν·
Ὡς καὶ νῦν Ἥφαιστος ἐὼν βραδὺς εἷλεν Ἄρηα
Ὠκύτατόν περ ἐόντα θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσι
Χωλὸς ἐὼν τέχνῃσι, τὸ καὶ μοιχάγρι' ὀφέλλει.

Nonnunquam aſſequitur tardus celeremque citumq;
Sic vti nunc Vulcanus, ut eſt veſtigia tardus,
Mauortem cepit, qui perniciſſimus vnus.
Cunctorum, quicunque tenent ſupera aſtra, Deorum;
Et quanquàm eſt claudus pede, rem tamen arte peregit.
Proinde etiam debet pœnas deprenſus adulter.

Cui ſententiæ confinis eſt & illa Menedemi Philoſophi ex ſatyra Omphale Achæi

Poetæ

Poetæ Tragici apud Laertium,

Ἡ' λίσκετ' ἄρα καὶ πρὸς ἀσθενῶν ταχύς,
Καὶ πρὸς χελώνης ἀετὸς ἐν βραχεῖ χρόνῳ.
Capitur ergo & ab infirmis celer.
Aquilamque breui teſtudo uincit.

Illud quoque Agamemnonis Sophoclei in Aiace flagellifero:

—Οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς,
Οὐδ' εὐρυώνοτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι:
Ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ κρατοῦσι πανταχοῦ.
Μέγας δὲ πλευρὰς βοῦς ὑπὸ σμικρᾶς ὅμως
Μάστιγος ὀρθὸς εἰς ὁδὸν πορεύεται

Grandia corpora nō ſemper eſſe firmiſſima.
De eadem re.

Quibus ſignificatur, non ſemper grandia illa & vaſta corpora eſſe firmiſſima: ſed qui bene ſapiunt, vbique dominari. Nam & bouem ampliſſimi lateris, ab exiguo tamen flagello in rectam viam deduci.

54 Eodem pertinet alia & quidem vera hiſtoria, quam recenſet Plutarchus in vita Sertorii, & Valerius Maxi. lib. 7. c. 3. & Sextus Iulius Frontinus li. Stratagematum 1. c. 10. atq; iterum li. vlt. capitu. item vlt. & è noſtris tetigit Ioan. Andre. in c. 1. in verbo, difficile. extrà de treu. & pac. quòd cùm Sertorius ipſe, dux ſtrenuus, ſuis copiis ex barbara turba conflatis, rationibus perſuadere non poſſet, in re militari plus habere momenti conſilium, quàm uires temerarias: poſtea quàm illi parum feliciter pugnaſſent, hoc commento uſus eſt. Aduocata totius exercitus cōcione, duos æquos adduci iubet: alterum macie ſenioq; confectum, alterum vegetum, cauda piloſa. Atque macilento illi iuuenem adhibet: prægandi corpore, & admirandis viribus. Contrà vegeto puſillum & imbecillum admouet homuncionem. Tum vtrique caudam equinam vellere iuſſit, præmiumq; propoſuit ei, qui prior abſoluiſſet. Puſillus, vt illi præceptum erat, ſingulos pilos robuſti equi paulatim vellens, breui ſpatio totam compilauit caudam. Iuuenis illę iam triumphum ante uictoriam canēs, è diuerſo caudam omnem gracilis equi ſimul manibus utriſq; vi atque impetu conatur euellere. Qui cùm fruſtra ſudaret, riſui fuit circunſpectātibus. Sub hæc aſſurgens Sertorius, cuius conſilio iuſſuq; hæc acta fuerant. Videtis, inquit, commilitones, quantò plus poſſit ingenium, quàm uires. ad quam hiſtoriam reſpiciens Horatius libr. ſecundo. Epiſtolarum ad Auguſtum ait:

Sertorij hiſtoria cōmendabilis.

Vtor permiſſo, caudæq́, pilos vt æquinæ
Paulatim vello, & demo vnum, demo etiam vnum,
Dum cadat eluſus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad Faſtos, & virtutem æſtimat annis.

55 Satis ergo ſuperque probatum eſt, eos qui uiribus corporis & animi præpollent, dominari, alios uerò ſeruire naturaliter debere. Sed conſtat mares, quam fęminas, eſſe robuſtiores corpore, animo quoque multo præſtantiores. Primum quidem manifeſtius eſt, quàm ut probatione egeat; ſed ne ſine autoritate, aut ratione dixiſſe quicquam uideamur, id certè conſtanter affirmat Hippocrates li. 6. Epidemiōn parte. 2. c. ult. & ex eo ſatis probatur, quòd uir ita nominatus eſt, quòd maior in eo uis eſt, quàm in fœmina: & hinc (ut dicit Lactantius Firmianus in lib. de opificio Dei, c. 12.) uirtus nomen accepit. Mulier uerò (ut Varro interpretatur, & reperit ipſe Lactantius, & D. Auguſtinus, ſi is eſt, ſerm. de tempore 243.) à mollitiè dicta eſt, immutata & detracta litera. Quod & ſcribit Gratianus noſter in §. ſed illud. 32. q. 7. Nam & ab Homero lib. 8 Iliad. mulieres peculiari epitheto θηλύτεραι uocantur tanquàm molles

Mares fœminis corpore robuſtiores.

Vir à vi, & virtute dicitur.

Mulier à mollitia.

Θηλύτεραι δὲ γυναῖκες ἐνὶ μεγάροισιν ἑκάστη
Πῦρ μέγα καιόντων.

Et idem in Hymno Veneris, uirgines ἀπαλόχροας, id eſt. molles corpore appellat.

Ἡ δέ τε παρθενικὰς ἀπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
Ἀγλαὰ ἔργ' ἐδίδαξεν.

Hanc autem mollitiem licet Gratianus ad animum trahat, uti etiam facit gl. in c. 1. de cland. deſpon. Lactantius tamen ad corpus refert: illi ſubiungens, quod prius dixerat, plus uidelicet roboris maribus eſſe attributum. Quod & idem dicit ipſe Lactātius lib. 1. Diuinarum inſtitutionum, c. 16. & ante eum Galenus in cōmentariis, quos ipſe edidit in ſuum ipſius librum de pulſibus, commen. 1. aſſerēs ob id maribus maiores pulſus eſſe, quàm fœminis. Et etiam Ouid. propemodum in fine. libro 9. Metamor. dum deſcribit mutationem Iphidis fœminæ in marem, ubi hos uerſus inter cęteros adſcripſit. 56

De eadem re.

Maribus maior pulſus quàm fœminis.

—Nec candor in ore.
Permanet: & vires augentur: & acrior ipſe eſt.
Vultus, & incomptis breuior menſura capillis.
Pluſq́; vigoris adeſt, habuit quàm fœmina,

Et iterum lib. 2. Faſtorum,

Quid faciat? pugnet? vincetur fœmina pugnans.

Et Silius, cum uocat fœminam imbellē. libro 2.

Parietibuſq́; domus imbellis fœmina feruet.

Et hinc illud Plinii, loquētis de Helleboro lib. 25. c. 5. Vetant dari ſenibus, & pueris itē mollibus ac fœminei corporis animire exilibus, aut teneris: & fœminis minus, quàm uiris. Et his omnibus antiquior Xenophon in Oeconomico, & Ariſtot. libro de Hiſtoria animalium. 4. c. ulti. & iſtis quoque priores Pauſanias, & Socrates, ille in Sympoſio Platonis, hic libro 5. de repu. non uno tantum in loco. Ante omnes Moſes Deut. c. 28. mollitiem, & teneri-

tudinem mulieribus priuatim aſſignat; Tenera, inquit mulier, quæ ſuper terram ingredi non valebat, nec pedis veſtigium figere propter mollitiem, & teneritudinem in vno tantum loco.

De eadem re.

57 Sed & ipſe Ariſtoteles libr. nono de Hiſtoria animalium capit. 1. atque etiam Aelianus in libr. eiuſdem tituli. & Plinius lib. 11. naturalis hiſtoriæ. capit. 49. ſcribunt, mares in omni genere animalium fortiores eſſe, atque animoſiores, præterquam in pantheris, & urſis, Auicenna vero, aut qui eum traduxit, lib. de animalibus. 9. circa initia, leopardos & lupos: Albertus autem ille Magnus, maximus rerum naturalium indagator libr. octauo de animalibus. capi. primo, vrſos, & leopardos excipit. Alibi ſcribit Ariſtoteles libr. quartò de Generatione animalium, capit. 6. fœminas ſua natura debiliores eſſe, quàm mares. Et orbicularium quæſtionum libro tertiò. capit. 9. ſcribit arma ad pugnam vireſque exercendas nulli fœminæ à natura tribui. Idem quoque libr. Hiſtoria animalium. cap. vltim. & iterum libro tertio de partibus animalium capit. 1. ruſumque de Generatione animalium libr. 7. capit. 10. autor eſt, partes, quas velut arma natura animalib. dedit, vt dentes, cornua, aculeos, calcaria, & cætera generis eiuſdem: aut maribus tantum naturam ipſam conceſſiſſe, aut certè potiores, atque robuſtiores, quã fœminis. Quod & ipſum affirmant Plinius lib. 11. capit. 36. & Pauſanias de Alcis loquens lib. 5. Galenus lib. 3. de Cauſis pulſuum, poſt principio, & Albertus libr. de Animalibus 12. capit. ultim. ad fin. & lib. 18. tracta. 2. capit. 5. vbi ex hoc dicit mulieres citius creſcere, compleri, ac ſeneſcere, quàm viros, vti etiam è noſtris dicit gloſſ. in cap. vltim. 32. quæſt. 4. Hoſtien. & Ioan. Andr. in capit. literas. de deſponſa. impu. Panor. in capit. vbi eodem titu. Ioan. And. in capit. vltim. colum. 2. de donatio. inter virum & vxo. & Card. Alexand. in capit. ad eius colum. 1. diſtinctio. 6. Nec aliud ſignificabat lex Aegyptiorum, qua conſtitutum erat, vt fortiſſimus quiſque cantharon in annulo ſculptum gereret. Id enim animal eſſe ἄθηλυ ζῷον. id eſt, ſine fœminis: ita legum latore innuente, mares, minimeque effœminatos eſſe oportere, qui ſtrenuè pro patria eſſent dimicaturi, vt prodit Aelianus Herodotus autem in Melpomene ſcribit vnam omnium gentium eſſe, ſcilicet Iſſedones, quos alij Eſſedones vocant quibus fœminæ peræque fortes ſunt, ac viri.

Maribus arma natura tantum dedit, aut potiora.

Aegyptiorum lex.

Cantharus ſine fœmina.

Iſſedonum fœminæ fortes, ut uiri.

De eadẽ re.

Fœmina citius occumbere præſumitur quã mas.

58 Et vt legum quoque autoritatem in eã rem afferamus, ex hoc effici poteſt, (quanquam alij alio trahunt) vt ſi mas & fœmella eodem caſu mortem obeunt, præſumatur vir, tanquàm robuſtior, diutius vixiſſe, & fœminæ ſuperſtes fuiſſe, niſi contrarium probetur per tex. in l. ſi quis duos. §. ſi maritus. ff. de reb. dub. & in l. cùm hic ſtatus. §. ambo. ff. de donatio. inter virum, & vxor. & in l. ſi poſſeſſor. §. ſi eodem vbi, & hoc not glo. & Bald. ff. de relig. & ſump. fune. & voluit præterea Specu. titu. de procur. §. 1. col. 3. ver. 25. & Signo. conſi. 155. in proceſſu facto, colum. vlti. & Aegid. Bellame. in capit. dilecti. col. 11. verſicu. vndecimus. de arbit. Roma. qui id aſſignat debilitati ſexus, in l. ſi cùm dotem. in fin. ff. ſolu. matrim. & Fran. Cre. ſing. 52. ſtatuto cauetur. & Fely. in c. capitulum Sanctæ Crucis, colum. antepen. extra de reſcrip. & Hippo. Marſi. in repet. rubr. C. de probatio. colum. 83. De quo tamen vide Sign. conſi. 9. quo modo præſupponitur. & Franc. Aret. conſ. 50. copioſè, per totum. & Card. Alexan. in capit. vltim. in princ. colum. 4. verſi. per ſuprà dicta, extrà de donatio. inter virum & vxor. & Guid. Pap. in tract. præſumptio. colum. 11. verſicu. præſumitur uxorem.

59 Sicuti & è diuerſo, cùm dubitatur, uter prior natus ſit, mas an fœmina, mas præſumitur prior exiſſe ex vtero, vt voluit gl. in l. idem erit, & ibi etiam Bald. ff. de ſtatu homi. per tex. qui tamen non probat, in l. ſi fuerit. §. vlt. ff. de rebus dub. & ibi quoq; Pau. Ca. qui id tribuit, robori. Nam & Ariſtoteles lib 6. de Natura animalium. capit. 4. ſcribit, columbas magna ex parte marẽ, & fœminam vno partu edere: ſed priorem marem, poſteriorem fœminam. Quod & Plini. retulit libro. 10. capit. 58. & Aelianus lib. 1. de varia hiſtoria. Idemque de canibus tradit ipſe Plin. lib 10. c. 68. Quã quam de hominibus contrarium voluerit Bartol. in d. l. idem erit. quam legit cum l. Arethuſa. ff. de ſtatu homin. & in l. ſi extraneus. & ibi recentiores. ff. de condi. ob cau.

Mas præſumitur prior natus.

60 Nec huic ſententiæ deſunt ſcriptores Theologi, inter quos Alex. Hales, doctor illuſtris ſi ad illius tempora reſpicias, & ex cuius ſchola, veluti ex æquo Troiano, multi Theologi ſcholaſtici prodierunt, in 2. parte ſuæ non minùs doctæ, quàm fœcundæ Summæ, quàm appellat, q. 88. membro 5. tradit congruiſſe, mulierem fieri corpore infirmiorem, virum autem fortiorem. Idque quatuor rationibus. Primum ex parte actionis, & paſſionis. Deinde ex parte regiminis, & ſubiectionis. Præterea ex parte nutriẽdæ prolis. Poſtremo ex parte ſpiritualis ſignificationis. Quæ omnia membratim, & articulatim proſequitur, ac longè lateque declarat.

De eadem re.

Marem robuſtiorem fieri, quam fœminam congruit.

Hinc

Mulier non poteſt leuare faidam.

61 Hincquoq; prodiit, quod ex legibus Lōgobardorū ſcribit glo. in c. 1. §. hoc autem, in verbo legibus, in fin. tit. qui feud. da. poſ. mulierem non poſſe leuare ſiue remittere faidam, id eſt, inimicitiam: quam ibi ſequūtur Bald in §. & quia vidimus, colu. pe. ver. item glo. iſta. Marti. Laud. Ia. Alua. & Card. Alex. & alia gloſſ. in capit. j. titu. an mut. vel imperfec. Ang. in l. filius qui patri. ad fin. & ibi Franc. Aret. col. pen. ff. de vulg. & pupil. & idem Angel. in l. pro hæred e. §. vltim. ff. de acqu. hæredita. vbi dicit ſingu. priorē illam. & in l. 4. §. Cato, paulò ante fi. & ibi quoque Imo. Raph. Co. & Pau. Caſt. qui & eam gloſſ. dicunt ſingu. Barba. & Alciatus. ff. de verb. obliga. & ipſe Ang. conſi. 67. municipali. col. 1. vbi & illam dicit ſing. & con. 289. viſo facto. col. 1. vbi eam dicit ſing. & intelligit de inimicitia, quæ vindictam facti exigit. Flori. in l. per fundum. col. 2. verſicu. aduerte tamen. ff. de ſerui. ruſtic. præ. & in l. ſi plures. §. hæc autem, circa medium. ff. de his qui deie. vel effuderunt. vbi etiam dicit priorem illam gloſſ. allegari p ſing. & Ioan. Ana. in c. cum oporteat, col. 3. verſi. nunquid autem. extra. de accuſa. & conſi. 27. viſo caſu. col. 1. & Ludo. Bolo. in repe. auth. habita, chart. antepen. verſicu. ſed quid de hermaphrodita. C. ne fil. pro patre. Ex hocq; dicunt Bald. Alua. & Card. Alc. in d. cap. 1. §. & quia vidimus, titu. qui feud. dar poſſ. quòd ſi ex ſtatuto pax ſit impetranda ab hæredibus occiſi, non eam poteſt mulier concedere. De quo tu vide & Barto. & alios in d. §. Cato. & ibi inter cæteros Bald. à Barto. in repetit. colum. vltima. Bald. in l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure. & in l. omnes populi, eo. tit. & in l. 2. C. de libert. & eo. libe. & in l. cum inter, ad fi. C. de fidei com. liberta. Rom. qui huic contradicere videtur in d. §. Cato & in l. prima §. potuiſſe. ff. de. S. C. Syll. & in d. l. pro hærede. §. vl. & ibi etiam Alexan. & Fran. Aret. de acqui. hæred. ipſos Alexan. & Franc. Aret. in d. l. filiusqui patri, illum, colu. pen. hunc in fine Corne. conſi. 55. pro deciſione, col. 4. libro 1. Benedict. in repeti. c. Raynutius, in verbo duas habens vxores, numero 130. Iaſon. in l. cum filiofam. colu. 19. verſi. quinto facit. ff. de lega. 1. Philip. Deci. in ca. in præſentia, colu. 24. verſicu. in primis attenta. & conſi. 537. accuratè & diligenter, numero 6. & ſequenti.

Bella virorū propria, non fœminarum.

62 Neque enim mulieris pugnare propriū eſt, vel plurimorum teſtimonio ſuprà citatorum, & præterea. Alexand. conſil. 10. viſo inſtrumento, col. ſecunda. ver. ſed præmiſſis. lib. 5. & Matthæi ab Afflic. dec. Neapo. 320. Ioannes & Homeri, qui lib. Iliad. 6. tradit telam, ac colum, & ancillarum curam, eſſe mulierum proprias: bella autem virorum. ita enim facit Hectorem hæc ad vxorem pronunciantem,

Ἀλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε,
Ἱστόν τ', ἠλακάτην τε, καὶ ἀμφιπόλοισι κέλευε
Ἔργον ἐποίχεσθαι, πόλεμος δ' ἄνδρεσσι μελήσει.

Quibus mirè concinit illud Virgilii lib. 7. Aeneid.

Cura tibi, diuum effigies, & templa tueri:
Bella viri, pacemque gerant.

Ad propriùs ad Homerum accedit illud Ouidii lib. 12. Metamorph.

——Colūmque,
I, cape cum calathis: & ſtamina pollice torque:
Bella relinque viris.

Ex quo profectum eſt & illud Græcorum prouerbium, *μὴ μάχαιραν αἶρε θῆλυ*, id eſt, ne gladium tolle mulierum eos, qui ſeſe immiſcent rei, cui ſunt minimè idonei. Et ſenarius ille prouerbialis,

Γυνὴ στρατηγεῖ, καὶ γυνὴ στρατεύεται.

Fœmina exercitum ducit, & fœmina militat. In eum uidelicet, cui negotium committitur, cui penitus, eſt ineptus. Quòd autem ipſe Homerus lib. 5. Iliad. Veneri rebus bellicis interdicit, aliò pertinet: ut alibi in decimaquinta lege connubiali dicemus, numero 17. incip. idem è noſtris. At idem Homerus facit Hectorem Aiaci hæc dicentem:

Μή τί μευ ἠΰτε παιδὸς ἀφαυροῦ πειρήτιζε,
Ἠὲ γυναικός, ἣ οὐκ οἶδε πολεμήϊα ἔργα.
Ne me, tanquam puerum debilem, tenta,
Vel mulierem, quæ neſcit bellica opera.

Huc quoque pertinet, quod Varro Martē ita dictum dicit, quod maribus in bello præeſſet. Et quòd ante illum Plato in Cratylo, *ἄρην* dictum putat, *ἀπὸ τοῦ ἄρρενος*, id eſt, à mare, tanquam ſcilicet bella viris peculiariter conueniant, non fœminis.

Ex hoc autem, quòd quæ maſcula ſunt, ea quoque ſunt ualentiora, & firmiora, exiit, vt maſculum pro forti, ac vehementi vſurparit antiquitas, ut atteſtatur. Nonius Marcellus, in id Varronem citans, in ea Satyra, cui *ὄνος λύρας*, titulus eſt. In quem etiam ſenſum apud Perſium Satyra 5. illud ſcribitur: 63

Maſculum pro forti & vehementi.

——Maſcula bilis
Intonuit, quam non extinxerit vrna cicutæ.

Maſcula bilis.

Et apud Horatium libr. epiſtolarum 1. ad Mecœnatem: & apud Auſonium, Maſcula Sappho dicitur, quamuis id poſtremū alii aliò trahant. Et maſcula proles, pro forti apud eundem Horatium libr. Carminum 3. Ode 6.

Maſcula Sappho.

Maſcula proles.

Sed ruſticorum maſcula militum
Proles, &c.

Sed & ſunt, qui apud Plautum in Pænulo meretricem maſculam legunt: ſed me-

Maſcula meretrix. Plauti locus.

tri neceſſitas,ſenſuque concinnitas exigũt, vt legatur, meretricem maiuſculam, ut & Pylades admonuit: nam & meretricem poſtea aliam minuſculã vocat. Hæc enim erat ætate minor,illa maior.

Effœminatio carnium pro debilitate.

64 E diuerſo verò Hippocrates libr. Aphoriſm.5. cap. 16.& iterum libro Epidemion 6.c.11.σαρκῶν ἐκθήλυνσιν,id eſt,carnium effœminationem poſuit pro debilitate, per tranſlationem, ut priore loco annotat Galenus ipſius interpres: quoniam fœmina eſt maſculo debilior. Cornel. autem Celſus libro primò capit.nono,eum locum Hippocratis interpretans, ſi nimius. inquit, calor eſt,corpus effœminat. Et hinc quoque mulier, ſicuti ſcribit idem Hippocrates Aphoriſm.ſectione 7.capite 44.& repetit Plinius lib.ſeptimò capite 17.ἀμφιδέξιος, ſiue περιδέξιος,id eſt,ambidextera, nũquam fit, id eſt,quæ ambabus manibus pro dextera utatur.

Aloth. ambidexter.

Cuiuſmodi Aloth. fuiſſe teſtatur libr. Iudicum capi.tertiò & ſeptingentos viros, habitatores Gabaa, ita ſiniſtra, vt dextra, prælia ntes, eiuſdem libr. Iudic. capit.20.& Hectorem Homerus libro ſeptimò.Iliad. & Aſteropæum ipſe Homerus; eiuſdem operis libro 21.

Aſteropæus ambidexter.

Nempe obnaturæ muliebris imbecillitatem, vt prodit Galenus in eo loco.Nam ſi ambabus, inquit, manibus, ob neruorum robur ac muſculorum, quidam uiri utuntur: conſentaneum eſt,nullam mulierem uti poſſe, quæ ſatis habeat, ſi ſola dextera modicè utatur.

Amazones cur mammã dexteram exurunt.

Nam & Amazonas ferunt mammam dexteram exurere, ut plurimo alimento ad manum eiuſdem regionis proueniente, ei maior adſit uigor, vt quæ & ipſa ſit natura debilis.quod & inibi repetit Oribaſius in commentarijs Hippocrat. ſed hunc Aphoriſmum poſuit 42. libro ſexto. Sed eius rei aliam rationem reddit Quintus Curtius libro ſexto. Scio autem Platonem libro ſeptimo de Legibus ſcripſiſſe, mulieres ambidexteras quoque fieri.Sed is certè (vt ex verbis eius facilè colligitur) intelligit arte & exercitio: Hippocrates & Plinius, natura.Huc quoque quadrat, quod ab ijs ſcriptum eſt, qui numerorum rationes ſcrutati ſunt,parem numerum fœminam eſſe: imparem, marem: vt tradit Plinius libro ſecundo, capite quadrageſimonono: quoniam ſcilicet, impar numerus ſemper ſortior eſt ad omnia:vt abundanter diſſeruit Macrobius libro primo de Somnio Scipionis, & è noſtris Lucas pen. in l. tertia poſt principio. C. qui mor.ſe excuſa.libro undecimo. Ex quo illud Virgilij.

Numer. impar mas eſt, par fœmina.

—*Numero Deus impare gaudet.*

65 Nec hinc etiam abhorret, quòd licèt Ariſtoteles libro de Generatione animalium primo, capite uigeſimo, eodèmque vltimo,non ſemel ſcribat, marem à fœmina non ſeparari in herbis, plantis,arboribus, & virgultis: quod & item adſtruit lib. de Hiſtoria animalium 4.capit.11.

Mas & fœmina in herbis, plantis, arboribus, virgultis.

Alij tamen naturæ rerum ſcriptores hiſce rebus, quibus maior vis eſt, maſculi nomen ac titulum aſſignant: quibus minor, fœminæ: vt patet ex eo, quod ſcribit Dioſcorides libr.quarto, capite quinto, & ſequenti, ubi de polygonio ſiue ſanguinaria,aut ſanguinali fœmina tractat. Tametſi Paulus Aegineta diuerſum tradit in eadem herba, libro ſexto. Sed hæc ſententiarum diuerſitas hinc manauit, quòd is, ut & nonnulli alii, teſte Plinio libro uigeſimoſeptimo, capite duodecimo putauit, polygonon fœminam maſculam eſſe, & è diuerſo. At in uniuerſum illud verum eſt, quod diximus, maiorem eſſe vim ac efficaciam in plantis, arboribus, & herbis maſculis. Nam quòd in his ſit ſexuum differentia, ex eo patet quòd Abies ſexu diſtinguitur, vt ſcilicet altera ſit mas, altera fœmina, vt tradit Theophraſtus libro tertio. Hiſtoriæ plantarum, capit.10. & Plin.libr.16.capit.10.

Mares plantæ plus virium habent quàm fœminæ.

Abrotanum, ſiue potius Abrotonum, ut placuit Dioſcoridi libr.tertio capi.15.Plinio lib. 21.capit.item 21. & Galeno libro ſexto.Simplicium. Acer, ipſi Plin.libr.16.capite item 16. Agaricus Dioſcoridi libr.tertio cap. 1.& Plin.libr.25.capite 9. Anagallis,ſiue Corchorus, Dioſcoridi libr.2. capit. 198. & Plin.lib.25.capite 13. Apium, Plinio, ex autoritate Chryſippi, ac Dionyſii, libr. 20.capit.11. Ariſtolochia, Nicandro in Theriacis, Dioſcoridi libr. tertio capit.4. & ſequen.& Plin.libr.25. capit.8. & Apuleio, aut (vt alij vocant) Apuleo Celſo, de uiribus herbarum, capit.12. Aron, Plinio, libro 24.capit.16. Arundo, ſiue Calamus, Dioſcoridi,lib.1.cap.115.& Plinio libro 16.capite 35. non ſemel. Aſphodelus, Plinio, ex Dionyſio, libro 22.capi.item 22. Butonicum, Theophraſto libro quarto Hiſtor.plant.capit.10.Calamus, uide ſuprà Arundo. Centum capita herba quam Eryngion Greci nominant: de qua Plinius libro 22. capite octauo, illud mirum dicit,eam habere duplicem radicem, alteram marem, alteram fœminam.& ſi viris mas contigerit, amabiles fieri: ob idque Sappho Mitylenæam Phaonem, Lesbium adamaſſe: quod tamen portentoſum dicit ipſe Plinius.

Amabiles quo pacto redduntur mares.

Sappho cur Phaonem adamarit.

Chamæleon, eidem Plinio libro 22. capite 18. Chamæpitys, Dioſcoridi libro tertio capite vltimo. Ciſthos, Dioſcoridi libro primo,

primo,ca.117. & Plinio lib. uigeſimoquarto.capit.10. Conyza, quæ, & Cunila, & Cunilago dicitur, & Pulicaris libro.20. c. 15.& lib.21.cap. 10. Corehorus,vide ſuprà Anagallis. Cornus, Theophraſto lib. 3.plantarum,capit.12. & Plinio lib. 16 capit.25. Cupreſſus,aut,vt alii vocant, Cypreſſus,Theophraſto libr. Hiſtoriæ plantarum 3.capit.item 3.& libro de Cauſis plantarum 4.capit.5.& Plinio libr.13.capit.15. & iterum libro. 16. capite 33. & Didymo, apud Conſtantinum Cæſarem, (vt præfert titulus operis γεωπονικῶν, hoc eſt, agriculturæ: ſiue is fuit Dionyſius Caſſius Vticenſis, vt aliis placet: ſiue alius quiſpiam: de quo in noſtro Tractatu Nobilitatis, capite 31. numero 153.) apud inquam eum autorem libro 11. capit. 16. vbi dicit cupreſſum marem ſterilem eſſe. Cynoſorchis, vide infrà Orchis. Cyperus interpreti Nicandri in Alexipharmacis. Eryngium, vide Centumcapita. Faba Octauio Horatiano, aut, vt alii vocant Theodoro Priſciano, libro 4. de Phyſica ſcientia ad Euſebium filium, quo loco de calculi luxatione diſſerit. Ferula, Plinio libro vigeſimo, capite vigeſimotertio. Ficus, D. Baſilio, Hæxaemeri Homilia. 5. Filix Dioſcoridi libro tertio capite 175. & Plinio libro 27. capite 9. & ante hos Theophraſto libro nonò Hiſtoriæ plantarum, capitulo 20. Glycyſide, quæ & Pæonia dicitur, Plinio libro 27. capit.10. Hedera, Plinio libro 16. capit.34. & Theophraſto libro ſexto, de Hiſto.plant.capite ſecundò. in principio vnde Plinius videtur totum eum locum accepiſſe. Verum Ruellius libro de Natura ſtirpium primò capit. 87. contendit mendum eſſe in exemplari Theophraſti, cui innixus eſt Plinius, atque etiam Theodorus Gaza, qui eum locum latinũ fecit. Neque enim ibi legendum κίσσον, id eſt hederam, ſed Ciſthon, de qua diximus: vicinitatemque vocabulorum Plinio impoſuiſſe. Ilex, Plinio libro 16. capite 6. Iuncus, eidem, libro 21. capite. 18. Larix, eidem, libro 16. capite 10. & iterum capit. 40. Laurus, eodem libro capit. 29. Libanus, Oribaſio libr. εὐπορίστων 2. capit. 57. Linozoſtis, quæ & Parthenion. & Mercurialis, Dioſcoridi libro quartò capite 179. Plinio libro 25. capit. quinto, qui & illud mirum de ea dicunt (vt id obiter dicam) marem facere, vt mares gignantur: fœminam, vt fœminæ, ſi à purgatione, aut (vt tranſtulit Plinius) à conceptu bibatur, tritàque folia genitalibus admoueantur. Malua, illi autori γεωπονικῶν, ex authoritate Didymi, libro decimoquinto, capite quinto. Mandragora, Dioſcoridi lib. quarto, capite ſeptuageſimo, & Plinio libro uigeſimoquinto, capite decimotertio. Mercurialis, vide ſuprà Linozoſtis. Myrtus, Pauſaniæ in Eliacis, vbi loquitur de ſimulacro quodam Veneris, facto ex myrto fœmella. Orchis, quæ & Cynoſorchis, ideſt, canis teſticulus de qua dicitur, marem eſſe maiorem, & proceriorem: & ſi maiorem edant viri, mares generari: ſi minorem fœminæ, fœminas: vt eſt uidere apud Dioſcoridem, libro tertio, capite 142. & Plinium libro uigeſimo ſeptimo capite octauo. Pæonia, vide ſuprà Glycyſide: & præterea apud Dioſcoridem, libro tertio. capite 149. & Serapionem, Simplicium capite ſexageſimoprimo. Palma, Theophraſtro, libro ſecundo Hiſtor.plant. capit. octauo, & libro tertio de Cauſis plant.capit. vigeſimotertio vbi ſcribit, fructum perdurare in palma fœmina nunquam poſſe, niſi florem maris cum puluere ei inſperſerint, & Plinio libro decimotertio, capite quarto qui & illud memorabile tradit. palmas fœminas ſine maribus nõ gignere: & Philoſtrato in Iconibus, illo capite, quo tractat de paludibus: & Iulio Polluci libro ſecundo, capite duodecimo, quo loco diſſerit de nominibus oleæ, vitis, ficuum, & palmarum: ubi ex autoritate Herodoti, & Xenophontis, tradit palmæ fœminæ fructus propriè Balanos dici, & Leontio & Florentino in illis Georgicis: & ex eorum autoritate Conſtantino illi, aut quiſquis is fuit libro decimo, capite quarto, vbi id dicunt, palmam ipſam amare, & quidem ardenter, alteram palmam: neque prius deſiderium in ipſa ceſſare, priùs quàm ipſam mas cõſoletur. Videre enim eſt inquiunt, arborem ipſam incuruatam, nec ferentem proprium firmamentum, neque fructum producentem. Atque hoc ipſum agricolam non latere: noſſe enim illum, quod amet, quam verò amet, ignorare. Ideo multas palmas ille contingens, rurſùsque ad amantem regrediens, eàmque manu attingens, quaſi oſculum mutuò miniſtrare uidetur. Quam uerò palmam deſideret, affectuum, ac (ſi ita dicere liceat) manuum nutu aliquo modo ſignificat. Ad illam enim reſpicit, & in illã radicibus extenſis, ſe amanter inicit, eàmque quaſi amplectitur. Medela igitur amoris eſt, ut agricola frequenter maſculã contingat, & manus ſuas amanti admoueat, & maximè ut flores de capite maſculæ ademptos, in caput amantis imponat. Hoc enim modo amorem mitigat, & palma ipſa ſplendida reddita, poſtea pulcherrimũ, optimùmque fructum feret. Et præ-

Plinij error Theodori Gazæ error

Ad idem.

Palma fœmina: ſine mare nihil gignit.

Balani quę propriè dicantur.

ter hos D.Baſilio, Hexaemer. Homil.5. vbi
etiam tradit, palmam quæ fœmina dici-
tur, in marem pronam, blandioribus ra-
mis nutare, quaſi geſtientem, atque ample
xum maris percupientem. Stirpium verò
cultores inter ramos tunc, quaſi ſemina
quædam, maris florem lanuginemq; im-
mittere, atq; ita illam quaſi voluptatem
inde percipere: ſeq; demum rurſus erigere
ad formamque propriam ſuas comas
reſtituere. Quod & idẽ propemodum ſcri
bit D.Ambroſius libro.3. eiuſdem tituli, c.
13. Eſt etiam, inquit (quod mireris) ipſis ſe-
xus in pomis, eſt diſcretio ſexus in arbori-
bus. Nam videas palmam, quæ dactylos ge
nerat, plerunque inclinãtem ramos ſuos,
& ſubiacentem, & concupiſcentiæ, atque
amplexus ſpeciem prætendentem ei arbo-
ri, quam palmam marem appellant pueri
ruſticorum, &c. De quo, & tu videas Cæ-
lium Rhodig. lib.20. cap.34. Parthenion,
vide ſuprà Linozoſtis. Paſtinaca, Serapio
ni Simplicium capite 166. Picea, Plinio,
libro 16. capitulo 10. Pinus, Theophraſto
libro 3. Hiſtor. plant. capitulo 10. & iterum
libr. eiuſdem operis nono, capitulo 2. Pi-
ſtaciũ, Damegeroni illi autori γεωπονικῶν,
libro 10. capitulo 12. vbi ſcribir. piſtacia
ſeri circa Calend. April. marem & fœmi-
nam coniunctis naturis, mare ad Fauoniũ
dorſum habente: ita enim connexas fru-
ctum vberiorem producere. Polium, Ni-
candro in Alexipharmacis. Pollicaria,
Theophraſto, libro Hiſtoriæ plantar. 6. ca-
pitulo 2. Polygonon, Dioſcoridi libro 4.
capitulo 5 & ſequenti, Plinio libro 27. ca-
pite 12. & Galeno libr. Simplicium 8. qui-
bus locis Dioſcorides & Galenus nuncu-
patim dicunt, fœminam non tam effica-
ces vires habere, quàm marem: vti etiam
Serapionis locus. tradit Serapion Simpl. capitulo 351. vbi ta
men interpres erranter putat hanc eſſe, quę
vulgò Virga paſtoris appellatur. Pſyllion,
Plinio libro 27. capitulo duodecimo. Pu-
legium, eidem libro 20. capitulo 14. & apu
leio Celſo de viribus herbarum, capitulo
93. & Serapioni Simplicium, capitulo 310.
Pulicaris, vide ſuprà in Conyza. Rapa,
Theophraſto. libro. Hiſtor. plant. capite
quarto, & Plinio, libro 18. capite 13. Ru-
ta, Pythagoræ, & ex eius autoritate Plinio
libro 20. capite 13. Satyrion, eidem Plinio li
bro 26. capite 10. Scilla, illi ipſi libro vige
ſimo, capite nono. Sorbus, Theophra-
ſto libro tertio Hiſtor. plant. capitulo 12.
Taxus, Plinio libro 16. capit. 10. Terebin
thus, Theophraſto libro. 3. capitulo. 15.
& Plinio libro 13. capitulo 6. Tilia, eidem
authori, eodem libro 13. capitulo 10. Ti
thymalus, Dioſcoridi lib. 4. c. 155. & Apu-
leio Celſo lib. de viribus herbarum c. 109.
Verbaſcum, Dioſcoridi lib.4. cap.115. Pli-
nio lib.25. cap.10. & Galeno libr. Simpl.8.
cap. de phlomo. Verbenaca, Plinio lib.25.
cap.9. Viſcum, eidem, lib. 16. capi.44. eo-
demque vlti. Vrtica, eidem Plinio lib.21.
capit.15.

Et generaliter idem Plinius libr. 13. ca- 66
Mas, & fœmina in omnibus, quæ terra gignũtur.
pit.4. arboribus, inquit, imò magis omni-
bus, quæ terra gignit, herbiſque etiã, vtrun
que ſexum eſſe, deligentiſſimi naturæ tra-
dunt. Quod & ipſe innuit libro 16. capit.
33. dum dicit, hederæ eſſe duo genera, ſcili
cet marem, & fœminam, ut reliquarum
herbarum. & D. Baſilius Hexaemeri Ho-
mil.5. & Diuus Ambroſius libro eiuſdem,
titulo tertio, & ante hos Theophraſtus li
bro Hiſto. plant. 1. cap. vltim. & iterum li-
bro tertio, capit. 9. & ſequenti, vbi dicit,
arborum uniuerſarum plures differentias
intelligi: ſed eam publicam, qua mas,
& fœmina diſtinguuntur: quorum alter
Arborum fœminarũ fructus melior.
ſterilis eſt, eſt altera fructifera. Vbi autem
ambo ſunt fructiferi, fœminam ferre fru
ctum meliorem: niſi fortè mares eas uoca
ri libeat: eſſe enim nonnullos, qui ita vo
cent. Et ante hos omnes Ariſtoteles non
obſcurè li.1. de Generat. animal. ca. item 1.
& lib. quoque plantarum, vbi eius ſenten-
tiæ Empedoclem autorem laudat.

Quod non aliunde fit, quàm quod aliis 67
Arbores mares robuſtiores.
inſunt marium vires, aliis fœminarum,
eo quem ſuprà diximus, modo. Nam &
Theophraſtus ipſe eiuſdem illius operis li-
bro 5. cap. item 5. & Plinius lib.16. cap.41.
tradunt, in arboribus mares in totum eſſe
robuſtiores firmioreſque fœminis, quòd
& è recentioribus tradit Cęlius, qui nul-
lum antiquiorum citat libro 20. capi. 34.
Thus maſculum.
Dioſcorides autem libro 1. capite 81. ſcri-
bit, inter thura principatum obtinere thus
maſculum. Idque tradit Plinius libr.12. ca
pitu.14. tributum religioni, ne ſexus alter
vſurparetur. Ex quo illud Virgilii Ecloga
octaua,

Verbenaſque adole pingues, & maſcula thura.

Et illud Ouidij in Carmine de medicami-
ne faciei;

Cumque Ammoniaco maſcula thura ſale.

Id autem ex his eſt, ex quibus theriaca
conficitur, vt videre licet ex Galeno, (ſi is
eſt) in lib. de Theriaca ad Pamphilianum.
& ex Paulo Aegineta lib.7. c.11. Et alias ſæ-
pe eo utuntur Medici, ut uidere licet apud
Plinium (ſi is eſt) de Re medica libr.2. capi.
16. & cùm apud alios, tum apud Aemiliũ
Macrũ, aut quiſquis is fuit, qui librũ de herbis
cõſcripſit, eo in loco, vbi de cinnamo agit.

Sed, ut redeamus, non ob aliam quoque 68
cauſam, niſi quòd mares ſunt efficacio-
res,

res, lapides quoque, & gemmæ ſexu diſtinguuntur. Quod de Magnete tradit Plinius ex autoritate Sotaci libro trigeſimo ſexto, capite decimoſexto. Et de Aëtite idem eodem libro, capite trigeſimo primo, & de Carbunculo & Sandaſtro, quam alij Garamantiten vocant: & de Carchedonio, & Sarda, libro trigeſimoſeptimo, capite ſeptimo, & de Iaſpide & Sapphiro, eodem libro trigeſimoſeptimo, capite nono. Et de Diphrie, eiuſdem libro capite decimo. Et de lapide Syriaco Gal. Pharmacorum. κατὰ τόπους libro decimo, capite primo. vti etiã metalla. vt de Stibio tradit Pli. libro trigeſimotertio, capite ſexto, quanquam, & id quibuſdam lapis eſſe creditur. Sed & ſolum fabuloſum aliud eſſe maſculũ, aliud fœmineum videri poteſt, ex eodẽ Plinio libro trigeſimoquinto, capite decimo quarto, niſi ibi mendum ſit.

Mares animi viribus fœminis præſtant. Viri appellatione potior animi pars ſignificatur. Mulieris infirmior.

69 SECVNDVM quoque, in quo diximus, mulieres eſſe, quàm viros, animi viribus longè inferiores, in confeſſo eſt, vel autoritate ſacrarum literarum, quæ (vt annotarunt plerique docti Theologi in enarratione primi Pſalmi) viri appellationem vſurpant, cùm potiorem animi partem ſignificare volunt, quam Philoſophi, rationem, Paulus ſpiritum appellat. Rurſum mulieris vocabulo infimiorem mentis noſtræ portionem indicant, quam nos affectum, Theologi ipſi carnem vocant. In idque referunt illud eiuſdem Pſalmi primi, Beatus vir, qui nõ abijt in conſilio impiorum. Iludque primi Regum 26. c. Nunquid vir es tu? Atque illud Iudicum c. 7. Gedeon filius Ioas, vir Iſraël. Et Eſaiæ 59. cap. dicit Deus, quia non eſt vir. Nec id quidem iniuria, cùm multis placeat mulieres ferme rationis eſſe expertes. Nam diuinus ille Plato dubitare videtur, vtro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an Brutorum Martianus autem ſcribit Mineruam natam eſſe ſine matre: quoniam in fœminis prudentia non eſt: cuius dea eſt ipſa Minerua. Verſus Martiani ſunt huiuſmodi in hymno Palladis:

Minerua cur ſine matre nata dicatur.

Hanc de patre ferunt ſine matris fœdere natam,
Prouida conſilia quòd neſcit curia matrum.

Euripidis in Medea ſententia eſt:

Γυναῖκες ἐσμὲν ἐσθλ᾽ ἀμηχανώταται
Κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται. Ideſt.

Mulieres ſumus ad bona conſilia inertiſſimæ,
Malorum autem omnium artifices ſapientiſſimæ.

Quibus adſtipulatur ille mimus Publij, aut Senecæ, aut etiam alterius:

Malo in conſilio fœminæ vincunt viros.

Imperatores Honorius, & Theodoſius

70 in lege ſi pater, in fine. C. de ſponſalibus. ſcriptum relinquerunt; fœminarum conſilium plerunque aduerſus propria commoda laborare. Ariſtoteles libro 1. Politico. cap. vlti. ſcribit, conſilium mulierum eſſe inualidum. Quem citat, loco tamen ſuppreſſo Bald. in rubr. C. de rer. permut. verſiculo, item quare donatio. vbi hoc dicit eſſe naturale, & immutabile, & in l. 1. col. 12. verſi. ſuper quarto articulo. C. qui accuſ. non poſ. & in c. 1. in 2. lect. col. pen. verſi. vltimo quæro. extrà de iud. & Philip. Decius conſi. 188. in caſu propoſito. verſi. non obſtat ratio. Accurſius autem earum conſilium dicit eſſe fragile, in l. 1. C. de cõfirm. tutor. Et alibi infirmum, videlicet in §. 1. Inſtit. de ſatiſd. tuto. & vtraque copulat Petrus Ancha. conſi. 231. de primo, col. vlti. Et in hanc ſentẽtiam manibus pedibuſque diſcedit Cicero, in oratione pro Lucio Muræna, cuius verba paulò poſt ſubijciam, Philo autem apud Antonium monachũ ĩ 2. tomo Meliſſę, Ser. 33. Ἀσθενέστεραί πως εἰσιν αἱ γνῶμαι τῶν γυναικῶν. Infirmiora quodammodo ſunt mulierum conſilia.

Fœminarum conſilium inualidũ, fragile, ĩfirmũ.

Sed quiſnam miretur mulierum conſi 71
lium exiſtimari fragile, & infirmum, cùm mulieres ipſe dicãtur fragiles eſſe, infirmæ, imbecilles? Fragiles quidem, vt ſcribitur in l. ſi mulier. C. ad Velleianum. & in lege ſi pater. C. de ſponſa. & in l. prima. §. penult. C. de rei uxor. act. & in l. vltima. C. de donatio. ante nuptias. & in l. ſicut. ibi, ſexus fragilitas. C. de præſcrip. 30. vel 40. anno. & in l. aſſiduis, poſt princip. C. qui poti. in pigno. habean. & in l. quiſquis. §. ad filias, C. ad legem Iul. maie. & in §. 1. ad fi. inſtit. qui ali. licet, & in capitulo ex parte abbatiſſæ, extrà de priuile. & in capitulo Adam. 24. quæſtio. quinta. Ideoque Bapt. Mãtuanus Ecloga quarta de mulieribus ſic ſcribit:

Mulieres fragiles.

Quiſquis es, (expertus moneo) tentare recuſa.
Dum licèt, hic fragilis quot habet faſtidia ſexus.

Diuus Hieronymus, aut alius quiſpiã (qđ magis puto) in regula monacharum ad Euſtochium, c. 16. Debilis eſt nimium ſexus, quem geritis, ac fragilis, ac mobilis, ſi ſuo relinquatur arbitrio. E noſtris autem Ange. conſi. 191. ſuper puncto videtur. poſt prin. dicit, quòd propter hanc mulierum fragilitatem, mos inoleuit apud omnes ferè Italos, vt ipſis mulieribus ſit poteſtas cõtrahendi interdicta ſine conſenſu Minualdi, vt Florentiæ, vel proximorum, vt alibi. Et ante eum idem fermè dixerat Bald. ipſius frater, in l. 2. in 9. quæſt. C. de reſcin. vẽ. & in c. ſicut. colum. vlt. de probat. & conſi. 407. præſupponendum, libr. 2. de quo poſtea abunde dicemus.

Mulieribus cur poteſtas contrahendi interdicta.

72 Quod ex veterum Grecorum inſtitutis prodiit, apud quos ex lege tutores, & curatores mulieribus dari ſolitos legimus, ſine quo-

Græcorũ legibus, mulieribus dabatur tutor, aut curator.

quorum arbitrio, & autoritate nihil eis
agere licebat, vt retulit Harpocration, & vi
dere etiam licet ex Demoſthene in Oratio
ne aduerſus Neæram, ὁ νόμος κελεύει ἐάν τις
ἀποπέμπῃ γυναῖκα, ἀποδιδόναι τὴν προῖκα: ἐὰν δὲ
μὴ, ἐπ᾽ ἐννέ᾽ ὀβολοῖς τοκοφορεῖν, καὶ σίτου εἰς ᾠδεῖον εἶ-
ναι δικάσασθαι ὑπὲρ τῆς γυναικὸς τῷ κυρίῳ. Id eſt,
Mulieribus non licere ſine tutore cõtrahere, aut aliud quippiam agere. lex iubet, ſi quis vxorem ablegauerit, reſti-
tuere dotem: alioqui ſeſquicenteſimã do-
tis penſitare, licere tutori, qui ſcilicet mu-
lierem in poteſtate habet, & rei vxoriæ, aut
ex ſtipulatu agere ad dotis repetitionem.
Et Tullio in oratione ꝓ L. Flacco, Emptio-
nes falſas, prædiorum proſcriptiones cũ
mulierculis aperta circunſcriptione feci-
ſti. Tutor his rebus Græcorum legibus ad
ſcribendus fuit hæc ille. At priuatim Athe
nienſium legibus non paſſim concedeba-
tur, ſed illis præſcribebatur commerciorũ
modus. l. neq; enim illis licebat mercari vl
tra ſex modios hordei, quòd hac infirmũ
animum gerere putarent, vt tradit Dion
Pruſienſis in libro περὶ ἀπιστίας, id eſt, de non
temere credendo.

73 Illa autem mulierum tutela ad Roma-
nos, vt alia multa ex Græcis tranſlata eſt.
Ex quo illud Plautini Megadori in Aulula
ria de mulierum luxu,

Quarum animis auidis, atque inſatiabilibus.
Neque lex, neque tutor capere eſt qui poſsit modum,

Et quod ſcribit ipſe Tulius in Oratione
pro Cecinna non ſemel. Nam illud pri-
mùm in eo loco ſcribit: Iudica hoc factũ
eſſe, aut nunquam factum, vel cogita-
tum: crede huic teſti: has improba tabulas.
hoc non poteſt. Cui filius agnatus ſit, eius
teſtamentum non eſſe ruptum, iudica: qđ
mulier ſine tutore autore promiſerit debe
ri. non eſt aditus ad huiuſmodi res, &c. Et
paulò pòſt, Ipſe nunquam auderet iudica-
re deberi viro dotem, quam mulier nullo
autore dixiſſet. Et in Oratione pro L. Mu-
ræna: Mulieres omnes propter infirmitatẽ
conſilij maiores in tutorum poteſtate eſſe
voluerunt. Cui concinens Boethius libro
in Topica Ciceronis 2. Mulieres, ait, anti-
quo iure tutela perpetua continebat. Rece
debant vero à tutoris poteſtate, quæ in ma
num viri conueniſſent. Quod, & repetit
lib. 4. enarrans illud Tullij, quod & id ad-
ſtruere videtur. Non quemadmodum, qđ
mulieri debeas, rectè ipſi mulieri ſine tuto
re autore ſoluas: ita quod aut pupillo, aut
pupillæ debeas, rectè poſſis eodem modo
ſoluere. Et Cato ille Cenſorius apud Liuiũ
lib 4. Belli Macedonici: Maiores quidem
noſtri ne priuatam quidem rem agere fœ
minas ſine autore voluerunt. Et iterum li.
9. loquens de Hiſpala Fecennia: Poſt patro
ni mortem, quia in nullius manu erat, tu-
tore à Tribunis & Prætore petito, cùm te-
ſtamentum faceret, &c.

¶ Infirmas verò eſſe mulieres (quod non 74 *Mulieres infirmas eſſe.*
admodum diſtat à ſuperiori) teſtimonio
ſunt leges noſtræ, quæ ob id multa ſtatue-
runt. videlicet l. 2. §. verba. in fi. in illis ver-
bis, infirmitas mulierum. ff. ad S.C. Vellei.
& l. regula. ſtatim poſt prin. ff. de iur. & fa-
igno. & l. cuius bonis. ff. de cu. fur. & l. defer
re. in prin. ff. de iure fiſci, & l. 1. §. accuſatio
nem ibi, propter ſexus infirmitatem. ff. ad
S.C. Turpil. & l. 1. ibi, fęmineę infirmitatis.
C. quan. mulie. tut. offi. fung. pot. & l. quiſ
quis. nuper allegata. C. ad le. Iuliam maie.
& leg. nullus C. de iur. fiſci. libr. 10. & l. nul-
lus ſolius. C. de decur. cod. libr. & §. his
conſequens, verſi. vnde volumus, in auth.
de æqual. dot. Cui accedit illud Erus Oui
dianæ ad Leandrum:

Fortius ingenium ſuſpiſcor eſſe viris.
Vt corpus teneris, ſic mens infirma puellis.

Illud quoque Hieronymi, aut alterius nõ
indocti, ad Præſidiũ, de cereo paſchali: Se-
ctemur ſaltem mulierculas: ſexus nos do
ceat infirmior. Diuus aũt Petrus Epiſtola
1. c. 3. mulieres vocat infirmius vaſculũ.

Item eas eſſe imbecilles, (quod & idem 75 *Mulieres imbecilles eſſe*
fermæ eſt) cumprobant & noſtræ leges: vt
eſt tex. in d. §. verba, ibi, propter ſexus imbe
cillitatem, & in l. imperialis, in princ. C. de
nupt. Et Valerius lib. rerum memorabiliũ
9. cap. 1. inquiens: Sed quid ego de mulieri
bus vlteriùs loquor, quas imbecillitas mẽ
tis, &c. Plutarchus quoque in Problema- *Mulieres cur propinquis non nubunt.*
tis, ca. 116. Cur, ait mulieres propinquis &
cognatis non nubunt? quoniam mulieres
propter imbecillitatem multorum ope, &
auxilio egentes, proprinquis idcirco adiũ
gere noluerunt, vt ſi quæ à viris ſuis iniu-
ria afficerentur, cognati opem ferrẽt. Quin
tilianus autẽ auus, Declamatione 338. Im-
becilla res eſt, inquit, fęmina. Et Decla. 368. *Matrimonia cur inuenta.*
ſcribit matrimonia ab ipſa rerum natura,
inuenta, ſicque mares fęminis iungi, vt im
becillior ſexus præſidium ex mutua ſocie-
tate ſumat. Quæ ſententia videtur fuiſſe
ſumpta ab Ariſtotele lib. Oeconomicon
1. c. 3. qui tamen de corpore potiùs, quàm
de animo, loqui videtur. Sed & idem Ari-
ſtote. li. Problematon. 29. c. 11. Cur, ait, mu-
lierem interficere iniquius ſit, quàm virũ; *Mulierẽ interficere iniquum.*
quanquàm naturæ ratione mas fœmina
pręſtantior eſt? an quia mulier imbecillior
eſt minùſque proinde iniuriam facere po
teſt. Et enim eniti aduerſus id, quod lon-
gè infirmius eſt, nihil virile, imò ſtolidum
atque inquiſſimum eſt: Hęc ille: quæ tam
ad animum, quàm ad corpus referri poſ-
ſunt Tardet. Vopiſcus, Aurelianũ Impera
torẽ, cùm Zenobia ad pœnã vocaretur à
militibus

militibus, ꝙ ſibi imperium vſurpaſſet, illam vita donaſſe, quòd indignum exiſtimaret mulierem interimere. In quam ſententiam Euripides in Hecuba:

Ὡς ἀποκτείνειν φθόνος
Γυναῖκας. Quàm inuidioſum, interficere fœminas.

Nam (vt idem ſcribit in Hercule furente) mulieres quodammodo ſunt maſculis miſerabiliores.

Τὸ θῆλυ γάρ πως μᾶλλον οἰκτρὸν ἀρσένων.

Cui concinit, quod è noſtris tradit Bald. conſi. 96. factum tale eſt, Carolus, libr. 2. ꝙ mulier miſerabilior eſt viro.

76 Ex hac ſexus muliebris imbecillitate il-
Mulieres decepi faciles. lud quoque fit, vt mulieres ſint admodũ decipi faciles vt aſſerunt Ariſtoteles, & Auicenna, alter Philoſophorum, alter medicorum, vt pleriſque placet, & mihi quoque, Arabum certè maximus, vterque circa initia libr. 9. de animalibus, & Albertus magnus Ariſtotelis ſimia, libr. 8. de animalibus, ca. 1. & inſinuat illud Ouidianum in epiſtola Phyllidis ad Demophoontem:

Fallere credentem non eſt operoſa puellam
Gloria: ſimplicitas digna fauore fuit.
Sum decepta tuis, & amans, & fœmina verbis:
Dij faciant laudis ſumma ſit iſta tuæ.

Et alibi in epiſtola Cydippes ad Acontium:

Improbè quid gaudes, aut quæ tibi gloria parta eſt?
Qui due vir eluſa virgine, laudis habes?

Veluti non magnum ſit negotium, non magna gloria, & amantem, & fœminam decipere. In quo videtur fuiſſe imitatus illud Virgilij. 4. Aeneidos:

Egregiam verò laudem, & ſpolia ampla refertis
Tuque puerque tuus: magnum, & memorabile nomen,
Vna dolo diuum ſi fœmina victa duorum eſt.

Cui etiam concinit illud Ouidij libr. 1. Amorum, Eleg. 7.

Quæque tuos currus comitantum turba ſequetur,
Clamet Io forti victa puella viro eſt.

At apud Homerum lib. 5. Iliados, Diomedes non ſine bili Veneri exprobat, quòd mulieres impotentes, ſiue imbecilles deciperet, ita enim loquitur: —Ἦ οὐχ
ἅλις, ὅττι γυναῖκας ἀνάλκιδας ἠπεροπεύεις.

Chryſoſtomus autem (ſi is eſt) in 2. parte Homiliarum in Matthęum, Homilia 23. in princip. Sexus, ait, mulierum incautus, & mollis eſt: incautus, qa non omnia quę videt, aut audit, cum ſapientia, & ratione conſiderat: mollis autem, quia facilè flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum. Idem in Epiſtolam ad Corinthios 2. Homilia 23. dicit mulierum proprium eſſe decipi.

77 Cuius etiam rei text. eſt apud nos in c.
De eadē re. Adam. 33. q. 5. & in §. 1. poſt medium. in auth. vt Imobi. ante nup. dona. in illis verbis, mulier quippe mariti ſeductionibus facilè decepta. &c. & in §. his conſequens verſi. vnde voluimus, in authen. de æqual. doti. & annotauit Lucas Penna, in l. vlt. co. 3. C. de priuil. ſcho. lib. 12. At Bal. in c. 2. co. 2. verſi. item hoc ſtatutũ, de probat. ſcribit, ea ſtatuta, quæ in contractibus mulierum requirunt conſenſum propinquorum, habere in ſe naturalem rationem, quia mulieres multis deceptionibus patent. Idem in l. 2. in 9. q. C. de reſcind. vẽd. dicit huiuſmodi ſtatuta eſſe æquiſſima, quia mulieres facillimè ſeducũtur. Sed, & antè, in 4. quęſt. eiuſdem l. dixerat, faciliùs ob id ſuccurri mulieribus, quàm viris remedio illius l. & ſequitur Imo. in c. cùm contingat, de iureiur. & Barb. conſi. 55. pręclarè ſcribitur. co. vlti. lib. 2. & Philip. Deci. conſi. 61. viſo themate. col. vlti. Idem quoque Bal. con. 115. verba dicunt domina Antonia. circa medium lib. 1. ait, quòd non debet permitti, quem malè vti ſubſtantia ſua, & maximè mulieres quæ facilè decipiuntur. Et Iaſon in l. non tantùm. colum. 2. ff. de re iudi. dicit, quòd ſtatutum Parmæ, diſponens, ꝙ maritus in vltima voluntate non poſſit relinquere vxori ſuæ vltra centum libras, licet ſit exorbitans, imò corectorium iuris communis, extẽditur ad vxorem, vt etiam non poſſit viro relinquere: ea ratione motus, quòd maior ratio eſt prohibitionis in vxore, quam in marito, vt quam maritus poteſt ſeducere, atque inducere ad ſibi relinquendũ. Et ita dicit conſuluiſſe, & ſibi multos doctores ſubſcripſiſſe. Et facit qđ ſcribit Pet. Anch. d. con. 231. de primo dubio col. vlti. quod facilius ſuccurritur mu-
lieribus in annullandis reſcindendiſque *Mulieres facilius reſtituuntur.*
earum contractibus, quàm viris.

Igitur cùm mulieres ſint huiuſmodi, ha- 78
beantque conſilium inualidum, fragile, in- *Fœmina cur in feudis nō ſuccedant.*
firmum, non iniuria ſtatutũ eſt, vt fęminę in feudis non ſuccedant, ſicut faciunt maſculi. Nempe propter fragilitatem conſilij, quoniam vaſallus inter cætera iurat præſtiturum ſe domino conſilium. c. 1. titu. de for. fideli. & c. mulier. titu. de noua for. fideli. Mulier aũt nõ eſt apta nata ſolidis cõſiliis, vt dicit expreſſim Bal. hanc inter alias huius rei rationem reddens, in l. quoties, § eſt vlt. colum. 3. verſi. & dic, quòd mulier regulariter. C. de ſuis, & legi. & Nico. Neap. in ca. 1. §. & quia. & ibi quoque Alua. col. vlt. & Car. Ale. char. antep. in 9. fal. titu. qui feu. da. poſ. Soci. conſi. 257. viſis inueſtituris. colum. 2. & Franc. Cur. Iunior, conſi. 1. facti contingentia. colum. 4. vbi tamen erranter allegat Bal. in l. quoties. C. de fideicom. Alibi verò idem Bald. videlicet in c. ſigni-

ſignificauit.col.1. extrà de reſcrip. dicit, ꝙ ratio nãlis ↄ ſentit, ut fœminæ regulariter in feudis non ſuccedant, quia animi conſilium non reperitur apud fœminam.

Statutũ requirens conſenſum cõiũctorũ non cõprahẽdit fœminas.

79 Prætereà idem Bal.in l.1.colum.vlt.ver. vtrum autem,ſi ſtatutum loquitur de coniunctis.C.qui admit.dicit not.quòd ſtatutum requirens conſenſum, vel autoritatẽ coniunctorum, ad contractum vel alium actum conficiendum, non compræhẽdit fœminas, quia conſilium propriè virorũ eſt,non mulierum.arg.l.quidam decedẽs. §.Papinianus. ff.de admi.tut.quod, & idẽ voluit ipſe Bald.in l. vlt. C. de verbo.ſigni. vbi etiam Ange.qui,& hanc rationem reddunt,quòd huiuſmodi ſtatutum ponderat prudentiam conſilij, per tex.in l.vl.ff. de ſi.inſtru.Et rurſum idem Bal. cõſi. 201. in prouincia Anconitana.col.vlt.ver.quo ad articulum de matre.lib.1.vbi in ratione huius rei dicit, quòd mulieres non habẽt integrum conſilium.& idem ſentit,conſi. 120.ſuper primo puncto,in 1.dubio. libr. 4.vbi etiam dicit, quòd fœminæ lubricũ habent conſilium,ideoque non videri huiuſmodi ſtatutũ de muliere ſenſiſſe. & ita etiam voluit Pe.An.in rep.c.1.extra de cõſti.Pau.Ca.in l.ſi dotẽ.§.ſi patri.ff.ſol. mat. vbi dicit eſſe menti tenendum. Alex.in l.2. §.voluntate,colum.3.verſi.pro hoc etiam adduco.ff.ſol. matri. & conſi.24.animaduerſis his,colum.8. verſi.;& præſertim.lib. 2.Idem,ſi tamen is fuit,in addi.ad Bald.in l.quicunque,colum.3.verſi.nota teniò.C. de ſer.fug.& Barb.in repe. l. cum acutiſſimi.colum.52.verſi.tu põdera. C. de fideic. & in clc.1.in char. 6. in paruis. de elect. & conſi.41.immortalem.col.6. verſicu. præterea in iſta donatione, lib.4. & Petr.Phili. Cor.conſi.74.de duobus.col.vl.lib.1.& cõſi.83.videtur in hac conſultatione.in prin. lib.1.& conſi.316. quo ad primum. colu. 5.verſi.& huiuſmodi ſtatutum: eod.lib.1. & conſi.94. circa primum dubium.col.1. lib.2.& conſi.138.placet mihi.colu.3.verſ. & in materia in differenti.eod.lib.2. & cõſil.156. de duabus. col.1. eodem libr.2. & conſi.224.non ſequendo ordinem colũ.3. verſi.& propterea concludit.eodem libro 2.& conſi.151.videtur in hac conſultatione.col.vltim.lib.4.& conſi.271. de hac cõſultatione.col.vlt.eo.li.4.Fran. Cur.ſenior conſi.9.Ticinenſi ſtatuto.col.5.ver. & pro iſta communi parte.& Iaſon.in l. ſi quis id quod.colum.2.verſic. iſtam regulam limita.ff.de iuriſdict. omni. iudi.vbi hoc notabile dicit,& iterum in l.tres fratres, colũ.2. verſic. octauo notandum. ff. de pact. & Benedi.in repeti.c.Raynutius.in verbo,duas habens filias.nume. 24. & nouiſſimè Philip.Deci.in l.2.colum.6.uerſi.25.& iterum col.11.verſi.ſit ergo concluſio.ff.de reg.iu. & in l.1.colum.3.verſicu.ad aliud dictum. C.vnde vir & vxor.& conſilio 188.in caſu propoſito,verſicu.non obſtat ratio.& Alciat.in l.1. in verbo cõplectitur.ff.de uerb. ſignifi.& Steph.Bertr.cõſi.236.multa ſunt, in fin.libr.1.

De teſt. re.

Sed & eleganter,& in pulchro caſu conſuluit Bald.conſ.6.hæc eſt copia.lib.2. valere teſtamentum à fœmina conditum præſentibus duobus propinquis maſculis,prętermiſſa muliere,quæ illis erat ꝓpinquior, quamuis,ex diſpoſitione ſtatuti mulier nõ poſſet teſtari ſine conſenſu duorum ꝓpinquorum conſanguineorum. Nam de maſculo loquitur ſtatutum,non de fœmina, quia lubricum fœminæ conſilium nõ debet per aliam fęminam ſuppleri. Hæc ibi Bal.qui etiam ſubdit,quòd ſi mulier, quæ dicitur propinquior,ſit ſapiẽs & diſcreta, non tamen requiritur eius conſenſus. allegat l.vlt.in ratione ſui.ff.de legi. tut. Quaſi diceret Bald.nullam certè fęminam,quantuncunque pro ſexus capacitate prudentẽ, ſatis tamen habere conſilij,aut prudentiæ, vt ad ea vocari debeat,quæ cõſilio, & prudentia geri debeant. Cui concinit, quod ſcribit Galenus in exhortatione ad bonas artes,poſt princ. Veteres fortunam; depinxiſſe mulieris ſpecie,vt illius imprudentiã amentiamque euidentiùs exprimerent. 80

Fortuna cur muliebri ſpecie depingatur.

81 Confine eſt, quod eleganter ſcriptum eſt ab Ang. eiuſdem Bald. fratre non indigno,conſi.191.cuius id exordium eſt, ſup puncto videtur,quòd ſi teſtator quiſpiam iuſſerit aliquid fieri conſilio conſortium, certe ſub hoc nomine non comprehenditur fęmina,neque ea ob id vocanda eſt ad huiuſmodi conſilium. Quem in id nũcupatim allegat, & ſequitur Franc. Are. in l. cum hæres.in princ. col. ulti. ff. de acq.hære.licèt Ange.ipſe non ita clarè voluiſſe uideatur,niſi mendum ſit in meo codice.

Maſculinũ in officijs nõ cõprehendit fœmininum.

82 Conſimilem vim habet,quod dicit Bal. vt ad eum redeamus, in c.ad audientiam, l.1.in fi.de reſcrip. ꝙ in officijs maſculinũ non concipit fęmininum. Ideoque licèt aliàs appellatione fratris veniat ſoror, d.l. tres fratres. ff. de pact. cum ſi. Tamen ſi teſtator dixit,relinquo fratres meos executores mei teſtamenti,non intelligitur de ſororibus.allegat dictam l.cuius bonis. ff.de cur.fur. Et ſubdit rationem, quia fęmina habet cõſilium inualidum. Quam deciſionem negat Iaſon eſſe alibi,in l.ex facto, in prin.col.pe.verſi.circa ſecundam concluſionem.ff.de vulga.& pupil.& facit not.& ſing.idem Iaſon in d.l.ſi quis id quod.col. 3.verſ.quartò notabiliter limita.ff. de iuriſd.

riſd.om.iu. & in d. l. tres fratres, quo loco nup illum citauimus; vbi & hoc dicit ſing. & Phili.Dec.in d.l.2.col.pe.verſic.octauo, quid in officijs.ff.de reg.iu.& Catel. Cotta. qui & id dicit ſing.in memor.maſculinũ, in vltima editione: neque enim in prima id erat aſſcriptum.

Mulieres non interueniunt condẽdis legibus. Mulieres cõſuetudinem non introducunt.

83 Paulò diuerſius, ſed tamen ad hanc referendum formam, quod no. voluit Bar.in l. 1.in fi.ff.de legi.per tex.ibi in verbo, virorum, quòd mulieres non poſſunt eſſe de conſilio: vnde in condendis legibus, vel ſenatuſconſultis, vel conſtitutionibus non debent interuenire. Neque earum vſus inducit conſuetudinem. Sequuntur Albeſi. & Ang.hoc aſſignantes mulierum fragilitati.Fulg.& Iaſ.ibi,& Lucas Pen.in l.nominationum,col.3.verſi.quartò quæritur.C. de decu.lib.10.& Imo.in l.2.§.vl. ff. de ver. obli.Panor.cõſi.53.in prędicta cauſa, poſt prin.lib.2.& Ro.ſing.42. ad hoc vt ſecunda conſuetudo, vbi dicit eſſe tenendũ menti.& Io.Plat. in l. patrimonium, ante fi.C. de mun.pat.li.10.Ang.Are.in §.ex non ſcripto.col.vl.verſi.quæro an fęmina.Inſti.de iu.nat gen.& ciui.Maria.Soci.,conſi.7.nũc quæſitorum colum.pen.verſic.circa ſecũdum.& Car.Ale.in c. fruſtra. in fi.8.diſtin. Fran.Cur.ſenior in repe. l. ſi quis maior. col.2.nu.8.C.de tranſa. & Ludo.Bolog.in repe.authen.habita.colum.2.C.ne filii pro pat.& Philip.Deci.in d.l.2.col.6. verſic.18. & Catel.in d.memor.maſculinum. & Cæſar Lamberti in tractatu de iure patr.in 2. arti.7.quæſtionis primæ partis.lib.1.nume. 11.& ante hos omnes Cyn. in l. 2. colum. 11.verſi.item dicunt docto.C.quæ ſit lon. conſuetu.per text.in d.l.1. ff. de legi.vbi & hoc idem dicit, licèt cæteri eum non allegent.& Ioan.And.qui tamen limitat, quãtum ad conſuetudinem, in cap.vlt.col.5. verſicu.quod dixi ſecũdò, vbi etiam Anto. colum.20. verſicu. tertiò eſt videndum. & Panor.colum.7.verſic.& eſt vnum mirabile. & Barbat.ante fin. & Roch. Cur. char. 16.verſicu.3. quæritur. vbi limitat multis modis, extrà de conſuet.Nec id videtur ignoraſſe Lucanus qui lib.8.In hoc (inquit) ſexu non legum iura, nec arma.Nec ex recẽtioribus Marullus Cõſtantinopolit. poëta egregius, cum canit libr. 2. Epigram. ad Neæram:

Moris eras ſceptris teneras arcere puellas,
Et mollem curis exonerare animum:
Nec, vel conſilio rebuſne admittere agendis,
Sed tantum lanis eſſe putare ſatas.&c.

Quamuis contrarium teneat Barb. ſibi cõtrarius in rub.extrà.de cõſue.colum.4. ver. poſſet tamen adduci.& in cle.1.char.9.verſicu.ſed quid ſi lex.de elect.& Iaſon etiam ſibi contrarius in repet.l.admonendi.col. 44.verſicu.item adde in quantum.ff. de iureiurand.

Huc quoque pertinet, quod à Bald.ſcriptum eſt in tractatu ſubſtitutionũ, in materia pupillaris ſubſtitutionis, col.3.verſi. quęro vltra alios, quòd mater, cui permittitur adoptare, & ſic habere aliquẽ in poteſtate, non poteſt ei pupillariter ſubſtituere: quia licet corrigatur ratio dicti, non tamẽ dictum corrigitur.Ratio autem, quare nõ poteſt, ea eſt, quod non habet filium in poteſtate: & ſic licet ex conceſſione principis habeat non tamen debet dictum corrigi.p gloſſ.in l.ſi ſuſpecta.§ quoniam fœmina. ff.de inoffi.teſta.& alia iura. Præterea non eſt hęc ſola ratio, ſed & alia. nam ſubſtitutio pupillaris prouidet pupillo de hęrede, quem ſibi facere pupillus ipſe non poteſt. At conſilium mulieris eſt debile, inconſtans, fragile.l.1.§.& cùm lex.C.de rei vxo. actio. Et ſic licet ceſſet vna ratio, tamen habet locum alia, & ideo durat diſpoſitio.l. ſi ventri.§.in bonis. ff. de priuil. cred.Hactenus ille. 84

De eadẽ rẽ. Correcta ratione legis, lex non corrigitur.

Sed, & eodem ſpectat, quod dici ſolet, mulieres in eodẽ genere delicti minus peccare, minuſque puniendas eſſe, quàm viros, cæteris tamen per omnia paribus: nẽpe ob imbecillitatem animi, mentis, & ingenij.l.ſacrilegii pęnam.in princi.ff. ad legem Iul.pecul.& l.ſi adulterium.§.ſtuprũ. & §.fratres, & §.inceſtam.ff.ad legem Iul. de adult.& c.ſicut dignum, in princi.extrà, de homici.& c.indignãtur.32 q.6.vbi ſcribitur tantò grauiùs viros puniri oportere, quantò magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Et facit text.in l.qs qs.§.ad filias.C.ad leg.Iul. maie.ibi, mitior enim circa eas debet eſſe ſententia, quas pro infirmitate ſexus, &c. Et quod voluit Bal.in l.quicunque, col.3. ver.ſed pone ſtatuto.& verſ.& in ſumma. C.de ſer.fug.In quam ſententiã apud Saxonem hiſtorię Danicæ libr.6. Ericius vir quidam multę prudentię contendit, mulieribus erratis ſępius ignoſcendum eſſe, nec pęnam infligẽdam eſſe, niſi correctio culpam corrigere non potuiſſet. Quibus concinit, quod ſuprà num.68, diximus de Aureliano imperatore, & Zenobia. Et illud Aeneę apud Virgiliũ lib.2. Aeneidos, 85

Mulieres minus peccare, quàm viros, in eodem genere peccati.

— Nullum memorabile nomen,
Fœminea in pœna eſt:-

Plinius lib.8. naturalis hiſtorię, rem ſatis miram ſcribit, Leonem vbi ſęuit, in uiros, plus quàm in fœminas fremere, ueluti natura cum docuerit, mulieres mitius, q̃ uiros, eſſe tractandas.

Leonem minus in fœminas ſæuire.

Theologi quoque ſcholaſtici eius ſunt 86
ſententię

ſententiæ,quã iam diximus,virum, oĩbus per oĩa paribus, grauius peccare, imbecillitati muliebri id aſſignantes. Hineque Diuus Thomas, quem omnes omnibus eius notæ facile Anteponunt. 2.2. quæſti. 163.arti.vlt.autumat. Adam plus peccaſſe,quàm Euam,conſiderata ſcilicet conditione peccantium : quoniam ille erat iſta perfectior : licet aliis circunſtantiis, vt ipſe loquitur, minus peccauerit. Quod, & voluit Diuus Bonauentura lib.2. Sentẽtiarum,diſt.22.arti.1.quæſt.3.& ibi etiã Scotus,& alij:& è noſtris Archi.in c. illud. 40. di.Sed,& virum fornicatorem,aut adulterũ,grauius quoq; peccare,quàm fęminã. eo quoq; reſpectu, ꝙ plus rõnis vir hẽat q̃ fęmina : licet alijs conſiderationibus plus peccet mulier impudica : quod,& ipſi annotant in 4.Sent.diſtin. 36. vbi ipſe Diuus Thomas in 4.quæſtio.& ipſe quoque Diuus Bonauen.in expo tex.& Richar.art.1. quæſt.4.& Rober.Hol.in Sapientiam Solomonis,lect.46.& Anto.Flo.in 1.parte 3. partis princ.titu.1. §. quantum ad primũ certum eſt,verſi.ſecundò debet eſſe in operibus.& è noſtris Archi.in c.j.colum.1. de pęn.diſt.1.per tex. in d. c. indignantur. de quo,& nos alibi dicemus. Sed interim vide,quæ diximus ſuprà.nu.46.

Adam plus peccaſſe quã Euam.

Mulier impudica, an plus peccet minusue quã vir.

87 Et quod huius rei ca ratio ſit quam ſuprà adſcripſimus,ex eo ſatis conſtat,quod vir ab altero laceſſitus,ſi in defenſione modum exceſſerit,puniendus quidem ille eſt, ſed mitius.Io.And.in addi.Spec.in rub. de Homic.ad fi.Bald.in l.vt vim.colũ. vlti. & ibi latè Iaſon col.3.& latius Claud. Seyſel. in repe.l.vt vim.ff.de iuſtitia, & iure.cum alijs concord. ibi adductis. At ſi brutum, animal, quod omnino rationis eſt expers alterum prouocans interemerit, nulla dominó interempti competit actio.l.j.§. cum arietes.ff.ad leg.Aquil.quoniam, vt tradit Fely.in c.dilecti.colum. 6. verſ.prouocatus delinquens, de except. Deus rationem dedit hominibus, qua affectus oẽs & perturbationes poſſint vincere.In brutis uerò nulla eſt, quæ poſſit iram coercere ad limites moderatæ defenſionis:ideóque ſua illis facta non imputantur.§.ex eo autem. 15. q. 1.Ob idque Fely.ipſe poſt alios reprehendit Specul.qui in tit.de accuſatore. §. 1. qd ſi te vocaui.ſcripſit,eum non puniri, qui iniuriis ab altero laceſſitus,illi viciſſim cõuicium dixerit. per d. §. cùm arietes. cùm ſecus ſit,vt dicit ipſe Fely.iudicandum de hominibus, ac de brutis animalibus de quibus.d.§.cùm arietes,loquitur.Igitur,vt id tandem concludamus,cùm viri plus rationis habeant, qua poſsint viriliùs vitiorum incitamentis,&(vt vocant Theologi) tentationibus,reſiſtere:ꝯñs eſt,mulieres,& minus peccare, & minus puniri debere.

De eadẽ re.

Prouocatus an puniri debeat.

88 Denique nõ p̃termittam, quod ad vtrũque pertinet,& animum & corpus, quod ſcilicet à Raph. illo noſtro ſcriptum eſt. Nam cùm multi magnæ autoritatis,& cõſtantiſſimè,& optimis rationibus aſſeuerarent,ſtatuta excludentia fęminas à ſucceſſionibus,exiſtentibus maſculis eſſe odioſa & ſtrictè interpretanda, tanquam naturã accuſantia, per l.maximum vitium.C.de lib.præte.& l.lege 12.tabul.C. de legi. hære. ipſe Raph.inibi contrà ſcribit, eos qui ita ſtatuerũt,nõ eſſe accuſatores, ſed imitatores naturę,quę maribus tribuit maius robur,& ingenium,quàm mulieribus. Et cũ videtur ſequi Laur. à Fã.in tract.ſtatutorũ fœminas excludentium.

Statuta excludentia fęminas, an ſint odioſa.

89 Sed,& utrunque horum confirmat, ꝙ imbecilliores uiros corpore,& animo, tãquam effeminatos appellatione muliebri vocare ſolemus. Nam apud Homerum lib.7.Iliados,Menelaus Græcos fugientes, ueluti parum uiros,ſic interpellat:

Viri effeminati muliebri appellatione uocati.

Achiuæ,non Achiui.

Ὤ μοι ἀπειλητῆρες Ἀχαιΐδες οὐκ ἔτ' Ἀχαιοί. Id eſt
Heu minaces Achiuæ,non amplius Achiui.

Et prius,uidelicèt libro 2.eiuſdem operis, induxerat Therſiten hęc arroganter ad Archiuos pronunciantem,

Ὦ πέπονες κάκ' ἐλέγχε' Ἀχαιΐδες οὐκ ἔτ' Ἀχαιοί.
O imbelles, mala uituperia, Achiuæ, neque amplius Achiui.

Phrygiæ,nõ Phryges.

Ex quibus,& Virgilius illud mutuatus eſt libr.9.Aeneidos,

O uerè Phrygiæ (neque enim Phryges) ite per alta Dindyma, &c.

Sed, & priuatim legimus ueteres ſolitos fuiſſe,eum aliquem tanquam mollem, & effęminatum carperent,fęmineo cum uocabulo irriſionis cauſa appellare:ꝙ Ariſtophanes in Nebulis oſtendit hoc ſchemate: Soſtratem,& Cleonymum mordẽs,& paulò pòſt Amyniam. Ita enim inducit Socratem,& Strephiadem colloquentes:

Πῶς ἂν καλέσειας ἐντυχὼν Ἀμυνίᾳ; *Socr.*
Ὅπως ἄν; ὡδὶ δεῦρο δεῦρ' Ἀμυνία. *Stre.*
Ὁρᾷς; γυναῖκα τὴν Ἀμυνίαν καλεῖς. *Socr.*
Οὐκοῦν δικαίως ἥτις οὐ στρατεύεται. Id eſt, *Stre.*
Quomodo vocabis obuians Amynię? *Socr.*
Quomodo? Sic, Veni huc Amynia. *Stre.*
Vides? mulierem Amyniam vocas. *Socr.*
Igitur iuſtè, quinque non militat. *Stre.*

Qui locus in id expenſus fuit à noſtro Alciato lib.2.παρέργων,ca.48.ubi & in id quoque trahit, quod ſcriptum eſt in l.ſi ita ſcriptum.ff. de lega. 2. exemplo turpiſſimum eſſe,fœminino uocabulo etiam maſculos contineri.Et ijs conuenit illud Hieremiæ 51. Deuorатum eſt robur eorum, & facti ſunt quaſi mulieres.

Et

90 Et huc quoque ſpectat, quod ipſe Homerus (vt ad eum redeamus) libr. 8. Iliados inducit Hectorem ita inſectatum fuiſſe Diomedem fugientem: *De eadẽre.*

Νῦν δέ σ' ἀτιμήσουσι· γυναικὸς ἄρ' ἀντὶ τέτυξο.

Nunc autem te inhonorabunt: mulieris loco factus es.

Vnde, & illud eiuſdem Homeri libr. eiuſdem operis. 22.

Κτενέει δέ με γυμνὸν ἐόντα,

Αὔτως ὥς τε γυναῖκα, ἐπεί κ' ἀπὸ τεύχεα δύω.

Interficiet autem me nudum exiſtentem,

Non ſecus ac fœminam, poſtquàm arma exuerim.

Et illud quoque (ni fallor) Ennianũ apud Ciceronem lib. 1. Officiorum:

Vos etenim iuuenes animos geritis muliebres, *Animi muliebres.*

Illaque virgo viri. —

Et illud item Turni virgiliani libr. 12.

Loricamque manu valida lacerare reuulſam

Semiuiri Phrygis. — Et ante. lib. 4. *Semiuiri, pro effeminati.*

Et nunc ille Paris cum ſemiuiro comitatu.

Quem ſecutus Valerius Flaccus lib. Argonauticon 1.

— *Simul armiger ibat*

Semiuir. —

Et liuius Belli Macedonici li. 3. Errare homines, qui atrocem cędem pertinere ad illos ſemiuiros crederent.

91 Nam & è diuerſo fœminæ maſculæ dicuntur, quæ, robur & animum virilem habẽt. Hinc Sappho maſcula dicta eſt: & maſcula virtus à neſcio quo dicitur, & maſcula bilis, & maſcula proles, vt alibi ſuprà etiam diximus. nume. 63. Et hinc quoq; fœminæ viragines dictæ, quibus ſcilicet eſt virilis animus, & fortitudo. Nam ita Virgilius lib. 12. Aeneidos Iuturnam appellat. *Fœminæ viriles uiri appellatione nocãtur.* *Viragines quæ dicãtur.*

Hoc concuſſa metu mentem Iuturna virago.

Vbi id Seruius annotauit. Et Palladẽ Ouidius lib. 2. & iterum lib. 6. Metamorph. Statius. lib. 4. Syluarum, & lib. 11. Thebaidos Et Dianã Seneca in Hippolyto, Bellonã, quæ & Enyo dicta eſt, Auſonius Epigrammate 1. de Auguſto:

— *Bella horrida Martis.*

Odryſij, Threſſæq;, viraginis arma retractat.

Caſſandram Seneca in Agamemnone:

Dura virago, patiens malique.

quanquam (vt id obiter dicam) viragines pro viroſis, hoc eſt, virum appetentibus vſurpet Iulius Firmicus libr. Aronomicon 6. c. 31. & libr. 8. c. 27.

92 Et hinc quoque animi viriles dicuntur, è diuerſo animorũ muliebrium, vt ſuprà ex Ennio diximus: & vt apud Tryphoniũ noſtrum Iuriſconſultum legitur, l. vlti. ff. qui pet. tut. & Virgilium. lib. 3. Aeneid. *Animi viriles.*

Ecquid in antiquam virtutem animoſque viriles.

Et alibi de Aſcanio:

Ante annos animumque gerens curamque virilem

Et apud Ouid. lib. 2. Faſtor.

Fertur in exequias animi matrona virilis.

Et libr. 13. Metam.

Arma ego fœmineis animum motura virilem

Et apud Senecam in Agamemnone.

Animos uiriles corde tumefacto geris.

Et apud Terent. in Phorm.

Animo virili, præſentique vt ſis para.

Et Tullius ad Atticum libro 14. Acta enim illa res eſt animo virili, conſilio puerili. Horatius autem in eadem ſententiam Mares animos vocat in Arte poëtica: *Animi mares.*

Poſt hos inſignis Homerus

Tyrteuſque mares animos in Martia bella

Verſibus exacuit. —

Quod, & ipſum Græcorum eſt. Nam Oreſtes apud Euripidem in ea Tragedia, cui & ipſe nomẽ dedit, ita alloquitur Electrã:

Ὦ τὰς φρένας μὲν ἄρσενας κεκτημένη.

O quæ animum virilem (ſiue maſculum malis dicere) nocta es. Sed & hinc eſt illud Valerij Maximi libr. 4. c. 6. de Porcia Catonis filia: Muliebri ſpiritu virilem patris exitum imitatur.

Proinde cum mulieres ſint viris longè inferiores & animo, & corpore, à quorum viribus (vt iam dictum eſt, & comprobatum) poteſtas proficiſcitur, & dominatio: illud relinquitur, vt viri vxoribus imperẽt, præſint, dominentur, veluti domini: cõtrà vxores tanquam famulæ ſeruiant, ſubſint, obediant. Quas rationes (ut ſuprà diximus) à Diuo Auguſtino aſſumpſimus: cuius uerba ſunt huius in lib. quęſtionum ſuper Geneſim, c. 153. Eſt ordo naturalis in hominibus, ut ſeruiant fœminæ uiris: quia & illis hęc iuſtitia eſt, ut infirmior ſeruiat firmiori: & hæc in dominationibus, & ſeruitutibus clara iuſtitia eſt, ut qui excellunt ratione, excellant dominatione. Quæ uerba, nõ tamen omnia, atque ipſa corruptè repetuntũ i decretis cano. I c. eſt ordo. 33. q. 5. 93 *Rões, cur viri imperare, uxores obedire debeãt.*

Finem huic rei imponerẽ: ſed illud ſilentio ter pręterire, nec uolo, nec poſſum, quod in inſtituto negotio ſatis accommodatum eleganter ſcripſit Vlpianus in l. 1. ff. de Senat. in hæc uerba: Conſulari fęminę Conſularem uirum preferendum eſſe nemo ambigit: ſed uir Prętectorius an fęminę Conſulari pręferatur, uidendum eſt: & puto pręferri, quia maior dignitas eſt in ſexu uirili. Secundum quam ſententiam Euripides in Iphigenia in Aulide inducit ipſam Iphigeniam hæc proferentem, 94 *Mares maioris dignitatis.*

Εἷς γ' ἀνὴρ κρείσσων γυναικῶν μυρίων ὁρᾶν φάος.

Præſtat vnicus vir, eſtque lucis huius munere

Dignior, quàm multa ſanè fœminarum millia.

Ad cuius ſententiæ confirmationẽ non abs re fuerit hoc potiſsimũm loco quędã è penu Theologorum de promere: qui, vt autor eſt princeps ſententiarum Lombardus 95

dus li.3.di.12.quærunt non incurioſè, An Deus humanã naturam potuiſſet aſſumere ſecũdũ muliebrem ſexum. In qua re cõcludit Diuus Thomas, Richar.& alij, id indubitanter potuiſſe, ſed decentius tamen atque conuenientius Chriſtũ hominẽ in ſexu virili induiſſe, qui dignior eſt, perfectiorq;, atq; honorabilior, vt lib.83. qõnũ Auguſtinus tradit, tribus potiſſimũ rõnibus, vt inibi ſcitiſſimè declarauit nobilis magiſtri interpres Bonau.ar.3.q.1. Cuius verba magis ſtylo Theologico, q̃ oratorio cõſcripta hæc ſunt: Excellit ſecus virilis muliebrẽ, quantũ ad dignitatẽ in principiando: qa oẽs tã viri, quã mulieres, ex vno viro fuerunt, in quo eſt expreſſa repræſentatio egreſſus rerum ab illo vnico principio ſummo, & primo. Quã rõnẽ, & tu confirma ex eo, qđ dicebat Pythagoras, Marẽ in omni genere animalium eſſe naturę, & virtutis principiũ, ſicuti etiã recenſet Albertus Magnus. libr.18. de animalibus, c.2. ad fi. Ariſtoteles aũt lib.4. de Generatione animalium. c.1. tradit marem obtinere principium formæ.

Deus an potuiſſet humanã naturã in ſexu fęmineo aſſumere, & an decuiſſet.

Virilis ſexus muliebrẽ excellit in multis.

Mas principiũ formæ.

96 Subdit autem Bonau. Quantum ad virtutem in agendo, ſimiliter præcellit: quia viri eſt agere, & mulieris eſt pati: unde plus habet ſexus virilis de virtute actiua: propter qđ robuſtior eſt & re, & nominatione. Et hac ſanè ratione (vt hoc illi Addã) probat Bal. in l. vti. C. de ſer. fugi. marẽ eſſe fęmina nobiliorem, quoniam ſit agẽs nobilius patiente: ſicuti ẽt dicit ipſe Bal. in l. Iulianus. §. ſi quis. in vtraque lectu. p illũ tex. ff. ad exhib. ubi, & ex hoc dicit, denominationem debere fieri a forma, tanquam à digniori, ſm Oldra. ibi. & allegat ẽr ſi conuenerit. ff. de pig. act. Et idẽ quoq; Bal. in c. vlti. circa mediũ, extrà de vi. & hone. cler. p l.1. §. ſed ſi filius. ff. de leg.3. & Bar. in l.1. ff. de regu. Cato. & Iaſon. in l.1. in princ. col.5. verſ. tertiò, qa interrogatio. ff. de verb. obli. qui, & paulò pòſt illud dictum allegat pro no. Et fortior eſt cauſa in agente, quàm in patiẽte. l.2. & vlti. C. ad Tertullia. & l.2. §. obijcit. ff. eod. Ideo, & res magis denominatur ab agente, quàm à patiente. l.1. ff. de ſeruitut. ruſti. præd. & l. ſi quis binas. ff. de vſufru. Et vtrunque tradit per ea iura Signo. Homo. conſi.167. hoc capite in curia Barani, col.3. ver. nũc pueniamus. vbi & illud quoque dicit, ſexũ maſculũ obtinere vicẽ agẽtis, p no. in. l.1. C. ad leg. Pomp. de parri. quod & tradit Ariſtoteles lib.1. de generatione animalium. cap.20. eodemque vltimo.

Mas agens Fœmina patiens.

Agens nobilius patiẽte.

97 Sed ad ipſum Bonauẽturam redeamus. Quantum ad autoritatem in præſidendo, etiam p̃cellit vir mulierem. Nã ſm rectum (inquit) ordinẽ nõ mulier uiro, ſed uir p̃fertur mulieri, tanq̃ caput corpori, ſicut dixit Apoſtolus. Qñ ergo in uerbo aſſumẽte naturã humanã, eſt p̃cipua dignitas in principiãdo, uirtus in agẽdo, & dominiũ in p̃ſidendo: conſequens eſt, ut magis decuerit ſexũ uirilem, quàm muliebrem, aſſumi à uerbo increato, qa illi naturę aſſumptæ debuerunt hæc tria communicari excellenter. Hæc Bonauentura in eo loco: ubi, & alij alias quoque rationes, ſexus uirilis dignitatem comprobantes, adducunt.

De eadẽ re.

Sed & Alex. Hales, illius atque cæterorũ Theologorũ ſcholaſticorũ magiſter, in 2. partæ Summæ, q.88. membro 6. eodemq; ulri quinque rationibus oſtendit, non eſſe tantæ dignitatis, atque nobilitatis fœmineum corpus, quantæ eſt uirile. idem alibi in 3. parte. q.46. membro 2. arti.4. ſcribit, tribus potiſſimum rationibus mulieres eſſe uirilis ſubditas. Nicolaus quoque Lyr. illud enarrans Apoſtoli prioris ad Corin. epiſ.11.c. Caput autem mulieris uir. illius Apoſtolicæ ſententię quatuor reddit rationes, quæ omnia, ne ſim longior, omitto, loca deſignaſſe contentus. 98

De eadẽ re.

Illud autem uice auctarij adijciemus, quod rerũ naturalium indagatores ſolertiſſimi tradunt, naturam, quæ parens eſt, & altrix omnium rerum, ſemper ad meliora perfectioraque niti. Ideoq; ubi uis illa, qua gignimur, manca eſt, & parum uegeta ad fęminam recidit, quæ tanquam minus perfecta iure minor eſt mare, & inferior, perfectiore, ut ſcilicet fęmina ſit, tanquam mas læſus, & mutilatus, ut ab Ariſtotele ſcriptum eſt lib. de Hiſtoria animalium 8. c.2. & lib. de Generatione animalium 2. c.3. & rurſum lib.4. c.1. non ſemel. & iterum c.3. rurſumque c.6. & Problematon ſectione 4. c.27. rurſumque eiuſdẽ operis ſectione 10. c. item 10. & Gal. lib. de utilitate partium 14. c.6. & li. de Semine 2. Ex quo vulgò illud ex Ariſtotele ipſo dici ſolet, Fæminã eſſe marem occaſionatum, uti citat Diuus Tho. ĩ 1. parte. q.99. ar.2. & è noſtris Bened. in repe. c. Raynutius. in uerbo, duas habens filias, num.124. de teſta. Philo autem apud Antonium Monachum in ij. parte Meliſſę, c.33. eam ſententiam ſic exprimit: Λέγεται ὑπὸ φυσικῶν ἀνδρῶν, οὐδὲν ἄτερον εἶναι θῆλυ, ἢ ἀτελὲς ἄρρεν. Id eſt, Dicunt Phyſici, mulierem nihil aliud eſſe, quam imperfectum marem. 99

Natura marẽ facit, ſi poteſt: ſin minus, fæminã.

Fæmina mas occaſionatus.

Nam & legimus aliquãdo fęminas mutari in mares, è diuerſo autem mares in fęminas rarenter, quod ſciam, aut recorder: ueluti natura ex deterioribus ad meliora nitatĩ, nõ è cõuerſo. Plin. li.7. Naturalis hiſtoriæ, c.4. Ex fęminis, inqt, mutari in mares, non eſt fabuloſum. Inuenimus in Annalibus 100

Fęminas in mares mutari, nunquã è diuerſo.

bus, Licinio Craſſo, C. Caſsio Longino Coſs. Caſini puerũ factũ ex virgine ſub parẽtibus, iuſſuque haruſpicũ, deportatum in inſulã deſertã. Licinius Murianus prodidit, viſum à ſe Argis Areſcõtẽ, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet: nupſiſſe etiam, mox barbã virilitatẽq; ꝓueniſſe, vxorẽque duxiſſe. Eiuſdẽ ſortis, & Smyrnæ puerũ a ſe uiſum. Subditq;: Ipſe in Aphrica vidi mutatũ in marẽ nuptiarũ die L. Coſsitiũ, ciuẽ Tiſdritanũ. Quæ & ipſa ad verbũ retulit Aulus Gellius, lib. noctiũ Atticarũ. 9. cap. 4. vbi dicit, hæc ꝓfectò facere, vt neq; reſpuẽda, neque rideẽda ſit, notiſſima illa de Cænide, & Cæneo cantilena, qua ſcilicet ſignificabatur Cęnidem fęminam in Cæneum virum fuiſſe cõuerſam, vt deſcribit Ouidius li. 12. Meta. qui & ipſe lib. 9. eiuſdem operis ſcribit Iphidis mutationem in marem, vt alibi ſuprà diximus.

101 *De eadẽ re.* Sed & de Cęneo idem dicit Iul. Hyginus Fabularũ, c. 13. vbi & illud dicit, fuiſſe eum Elari filium, & Magneſium quoque vocatum, vnumque fuiſſe ex Argonautis. Et de eo quoque Virgil. 6. Aeneid.

It comes, & iuuenis quondam, nunc fœmina, Ceneus,
Rurſus & in ueterem fato reuoluta figuram.

Quo in loco Seruius ſcribit, illum virginẽ fuiſſet, quæ à Neptuno pro ſtupri ꝑtio meruit ſexus mutationẽ. Id aũt oſtẽdere Platonicum illud, animas per μετεμψύχωσιν ſexũ plerunque mutare. Auſonius quoque de illo loquens:

Cænea conuenit proles Saturnia conſus.

Et Lucianus in Somnio, ſiue Gallo, & ĩ li. de Saltatione. Vbi ẽt dicit, Myrrhã quãdã in Phęnice ex muliere virũ factũ. Sed & Liuius li. 4. Secund. Bel. Pun. tradit Q. Fabio Maximo, & M. Claudio Marcello Coſ. virũ ex muliere Spoleti factũ. Hippocrates ãt li. 6. Epidemion, particula 8. Aphoriſmo 45. ſcribit, Phaerhuſæ cuipiã Pythei vxori corpus virile, & in vniuerſum hirſutũ, & piloſum redditum fuiſſe, barbamque eã emiſiſſe, vocẽque aſperã effectã fuiſſe, qđ (vt dicit Leonhartus Fuchſius in Comment. eius loci) ſatis confirmat, non omnino fabuloſum eſſe, quod dicitur de mutatione fęminæ in marem.

102 *Viri in fęminas mutati ĩ ſuũ ſexũ iã dẽ redeunt.* Illud autẽ, qđ de Cęneo ſuprà ex Virgilio dictum eſt, illũ ex viro fęminã rurſus factũ, & rurſus priſtinæ formę redditũ, oſtendit, nonnũquã ẽt viros in fęminas mutari: ſed ita, vt poſtea in ſuũ natiuũ ſexũ reuerrantur. Qđ & de Tireſia veteres tradiderunt, nẽpe ex viro factum fuiſſe fęminã, ſed octauo poſt anno iterum in virum rediiſſe, vt narrat Ouidi. liber. 3. Metamor. Sed & idem. libe. 4. eiuſdem operis de Scythone hæc ſcribit.

Nec loquar, ut quondam, naturę iure nouato,
Ambiguus fuerit, modo vir, modò fœmina, Scython.

Quaſi nunc vir fuerit, nũc fęmina, & itẽrum vir, ita vt ambigui ſexus fuerit. Auſonius autem ſcribit, Beneuẽti puerum quẽpiam repentè uirginẽ factum: nec aliquid dicit de reditu in ſuum natiuum ſexum:

Nec ſatis antiquum, quòd Campano in Beneuento
Vnus epheborum uirgo repentè fuit.

Deniq; illud nõ omiſerim, qđ ad ſexus 103 maſculini robur, & efficaciã ptinet, ꝙ ĩ uniuerſum ꝓpè maſcula, ad medicamẽta, & cætera id genus plurima, ſunt fęmineis efficaciora. *Maſcula in medicamẽtis efficaciora.* Qđ ſatis patet ex multis, quæ diximus ſupra nu. 65. & 67. & qđ ſcribit Plinius libro. 28. ca. 7. Lac mulieris, q̃ marẽ enixa eſt, in oĩ uſu eſſe efficacius. Eius aũt, q̃ fęminam enixa eſt, ad uitia tantum in facie ſananda præualere. Et paulò pòſt: Eius, q̃ marem peperit, lacte guſtato, canes rabioſos minimè fieri. Imò uerò non ſolum lac eius, q̃ marẽ peperit, efficacius eſt ad medicamenta, ſed & eius, q̃ marẽ nutrit, ut ꝓdit Gariopõtus libro primo, Remed. c. 16. Sed; ut redeamus ad Pliniũ, is eiuſdẽ lib. 28. c. 18 Maſculi ingr, fel uituli cũ mellis dimidio tritum, ſeruari ad uuluas. Et libro trigeſimo, capite ſeptimo, Anatũ maſcularũ ſanguinẽ aluũ ſiſtere. Et eiuſdẽ libri capite decimo, poſt principiũ Fel canis nigri maſculi amuletũ eſſe ex Magorũ ſñĩa. Et Octauiꝰ Horarianus lib. 4. Ad hydropem uituli maſculi ſtercore, cũ aceto acri permiſto, ſpiſsè venter liniendus eſt: ita tñ, ut añ ipſe hydropicus toto corpore dropacet. *Licet aliquã do contra.* Serapio Simplicium, capite 455. Hepar porci maſculi exiccatum, & potum, confert morſibus uenenoſis. Nec abs te uſi ſumus eo temperamento, propè, cũ nõnunquã, & fęminea ad aliqd ſint efficaciora: ut iã diximus ex Plinio de lactè mulieris, q̃ fęminã peperit. Idq; ex eo quoq; apparet qđ tradit idẽ Plin. li. 26. ca. 5. Linozoſtim fęminã eſſe mare efficaciorẽ: & Galenus libr. 4. Pharmacorũ localiũ c. 8. eodẽq; ul. Ad pilos, inutiles in palpebris ſupernaſcentes, ricinũ à cane fęmina adempti ſanguinẽ ꝓdeſſe. Et paulò poſt, Fel hyænæ fęminæ mox ab euulſione illinendum. Quinetiam iubent Medici, fęminas uiperas, non etiam mares, in theriaca adhibendas, ut uidere licet ex Serapione Breuiarij tract. 7. cap. 8.

Et huic quidem legi finem imponam, 104 poſtquam duas ſententias addiderim: alteram ex Socrate, alteram ex Iamblichi epiſtola de uſu coniugii, citatas à Stobæo Sermon. 72. Prior hæc eſt: Τοὺς μὲν ἄνδρας, τοῖς τῆς πόλεως νόμοις δεῖ πείθεσθαι. τὰς δὲ γυναῖκας, τοῖς τῶν συνοικούντων ἀνδρῶν ἤθεσι. Viros quidem oportet ciuitatis legibus obedire, *Viros ciuitatis legib. uxor uirorũ moribus obedire oportet.*

vxores virorum moribus. Altera, Ο'ικοῦν καὶ παρὰ τὸ ἄρχειν μὲν τὸν ἄῤῥενα, ἄρχεσθαι δὲ τὴν θήλειαν, ὁμογνωμονήσουσι τὸ δὲ σχῆμα τῆς ἀρχῆς ἔσται, οὐχ οἷον τὸ δεσποτικόν, θεραπεῦον τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον: οὐδ' οἷον τὸ τῶν τεχνῶν, μόνον τοῦ ἥττονος ἐπιμελούμενον: ἀλλ' οἷον τὸ πολιτικὸν κηδόμενον ἐξ ἴσου τοῦ κοινοῦ συμφέροντος. id eſt itaque in hoc ẽt cõuenient, vt mas imperet, obediat mulier. Erit autem imperij forma, non qualis eſt herilis, vbi ſuperioris vtilitas curatur, nec qualis artium, vbi inferioris tantum cura eſt: ſed ſimilis politicæ, in qua communis vtilitas promouetur. Igitur, vt tandem cõcludamus, hæc prima lex in matrimonio ſanciatur:

VIRI VXORIBVS IMPERANTO.
VXORES VIRIS OBEDIVNTO.

IN SECVNDAM LEGEM CONNVBIALEM GLOSSAE PRIMAE, PARS SECVNDA.

Prima lex connubialis.

1 *Formoſa vxor imperiũ ſibi in viros vẽdicat.*

ET QVANQVAM res ita hẽt, illi tñ poteſtatẽ à natura legibuſq; cõceſſam veluti repudiare videnť, q vxores vel ſormoſas, vel præ ſe opulẽtas, aut nobiles ſibi deligunt: vtpotè cũ huiuſmodi mulieres nõ ſolùm in libertatẽ ſe aſſerũt, ſed & forma, & dote imperiũ ſibi vẽdicant. Nam qđ id ad formã pertinet (de cæteris enim dicam poſtea) illud certũ eſt, φ cũ mulieres ſuapte natura ſint ſuperbi, tumentiſque, atque elati animi, vel teſte è noſtris Alberic. in l. aduerſus. C. de crimine expilatæ hæreditatis. & externis ſcriptoribus, Liuio graui autore qui libro ab vrbe cõdita vigeſimoquarto, Euocatum, inquit, eum à legatis Demarata vxor filia Hieronis, inflata adhuc regiis animis, ac muliebri ſpiritu, admonet, &c. & Seuero Cecinna, qui apud Cornelium Tacitum libro Hiſtoriæ Auguſtæ tertio aſſerit muliebrem ſexum, ſi licẽtia adſit, ſæuum ambitioſumque, atque poteſtatis auidum eſſe. Ob idque cenſuit, ne quẽ magiſtratum, cui potentia deueniſſet, vxor in prouinciam comitaretur. De qua re & aliquid noſtris legibus ſancitum eſt in l. obſeruare. §. proficiſci. ff. de offic. Procõſ. Sed vt reuertamur, his concinens Petrarca in libr. de remediis vtriuſque fortunæ, 2. dialo. xlii. ſcribit, Fœminæ proprium eſſe ſuperbiam.

Mulieres ſuapte natura ſuperbæ.

2 Tum verò maximè earum adauget genuinam alioqui ſuperbiam forma ſpecieſque corporis. Nam vt tradit princeps Comicorum Menander:

Præſertim formoſæ.

Τυπερήφανον χρῆμ' ἐστὶν ὡραία γυνή.
Superba res eſt, pulcbra mulier.

Cui ſententiæ addens calculũ Ouidius. li. 1. Faſtorum ſic infit:

Faſtus ineſt pulchris ſequiturq́ue ſuperbia formam.

Et alibi lib. 2. Elegiarum:

Dat facies animos: facie violenta Corinna.
Me miſerum, cur eſt tam bene nota ſibi?

Scilicet à ſpeculi ſumuntur imagine faſtus:
Nec, niſi compoſitam, ſe prius, illa videt.

Et hinc ille ipſe in epiſtola Cydippes ad Acontium, formam ſuperbam vocat:

Hæc nobis forma te laudatore ſuperba
Contingit merces.-

Sed & Aquinas ille poeta, qui mores mulierum tam probè nouit, & ſcribit, quàm aliusnemo ĩter cæteta, q ſupbiores illas effiCiũt formã primo loco poſuit his verſibus:

Sit formoſa, decens, diues, fæcunda vetuſtos
Porticibus diſponat auos, &c.

Propertius item, qui cum mulieribus, vt reor, quã cum viris, frequentius eſt uerſatus, lib. 3. ad Cynthiã ſuperbiẽtem ſcripſit:

Falſa eſt iſta tuæ mulier fiducia formæ,
Olim oculis nimium facta ſuperba tuis,
Noſter amor tales tribuit tibi Cynthia laudes, &c.

Et Pontanus, quem, & carmine, & in oratione paucis antiquioribus concedere ſemper putaui in Parthenopæo, libro primo:

Et rigidos mores forma ſuperba facit.

Quibus cõcinit, & illud Ezechielis cap. 28. Eleuatum eſt cor tuũ in decore tuo. Olympias illa Alexãdri mater, cũ aulicus qdam adoleſcens, formoſam, ſed ſuperbã, & refractariã vxorẽ duxiſſet, Ille, inqt, demẽs eſt, q oculis vxorẽ acceperit. Autor Plutarchus in Præceptis connubialibus, & meminit Athenæ⁹, q aulicũ illũ Monimũ Pythionis filium fuiſſe dicit, fœminam verò Pantycam Cypriam. Hæcq; dicit Olympiadem protuliſſe, Ω' πονηρὲ, τοῖς ὀφθαλμοῖς γαμεῖς, καὶ οὐ τῷ νῷ. Id eſt, O improbe, oculis vxorem ducis, non mente. Diuus Chryſoſtomus in epiſtolam Pauli ad Epheſios, Homilia 20. Externa, ait, corporis pulchritudo, plena eſt multæ ſuperbiæ, & arrogantiæ. Et paulò poſt, hæc mala ex pulchritudine naſci tradit, faſtũ, arrogantiã, contemptum. Hinc autẽ Statius poſſet videri appellaſſe formoſos vultus, ſuperbos, quód ſuperbiam adferant. Ita enim ſcribit lib. 1. Syluarum:

Vxorẽ oculis accipere demẽtia eſt.

Superbi vultus formoſarum

Exercere formam, & fugientibus vtere donis,

Non

Non ideo tibi tale decus, vultuſque ſuperbus,
Meque dedit vianos vt tranſmittare per annos.

3 Nec putet aliquis, iſtud tantũ obtinere in mulieribus alias ſceleratis. Mariã ne enim vxor hærodis regis, mulier alioqn ſobria, caſta, & quæ, vt tradit Ioſephus libro antiqtatũ 16. c 9. ad continennam, & magnitudinem animi optima erat: inſolens tamen fuit formè conſcientia, vt memoriæ prodidit Egeſippus li. 10. de Excidio Hieroſolymitano, c. 38. vt poteq̃ pulchritudine corporis, magis quàm quis exiſtimare poſſet oẽs mulieres anteibat, teſte Ioſepho, quo loco nuperrimè citauimus. In quam etiã ſententiam Artemidorus Daldianus libro de Somniorum interpretatione 2. c. 20. tradit Harpẽ in ſomniis ſignificare mulierem regiam & opulentam, & quæ ob pulchritudinẽ valde ſuperbit, ſibique placet, alioq benignam, ac bonis moribus præditam.

Etiam ſi ſint caſtæ.

4 Cuius rei ratio eſt euidens, nam qui cæteros aliqua re excellunt, ſolent eſſe ſuperbiores. Sic videmus nobiles plebiis ſuperbiores: vt plenè diximus in tractatu Nobilitatis, cap. 23. numc. 3. ex iis duobns, & tribus ſequentibus. Sic diuites pauperibus, vt ſcribit Ariſtoteles libr. Rhetor. ad Theodectẽ. 2. capi. 16. & Cicer. ad Trebatium li. 7. Epi. Familiarum. Sic potentes impotentibus, autore eodem Ariſtotele, vbi ſupra, c. 17. Sic & doctiores indoctis. Situm eſt enim illud D. Pauli, 1. ad Corinth. 8. Scientia inflat: charitas autem ædificat.

Excellentes aliquã re, cæteris ſunt ſuperbiores.

5 Quiſquis ergo (ut hoc primum huiuſce tractationis caput breuius concludamus) vxorẽ duxeris formoſam, eandem & tu ſuperbam, & indomitam, & refractariã perpetuò, & indeſinẽter experieris: vixq; & nõ niſi cũ acerrimo certamine ius tuũ aduerſus eam obtinere poteris, vt quæ ꝓpter formã (quam ſp maiorẽ eſſe credit) putabit ſe Regis matrimonio fuiſſe dignam, nihilq; te omnino præ ſe exiſtimabit.

Epilogus.

6 Adde qđ formoſa vix ꝑt in caſtimonia viuere: forma etenim cum pudicitia diſſidio quodam diſcordioſo, & pertinaci diſſidet, & lis inter utranque propè perpetua eſt. Et, vt inquit Paris ille Ouidianus,

Mulieres formoſæ vix caſtæ.

Lis eſt cum forma magna pudicitię.

Et lib. 3. Amorum, Eleg. 4.

Qui tibi formoſa, ſi non, niſi caſta, placebat?
Non poſſunt villis iſta coire modis.

Et Satyrographus Poeta, Saty. 10.

Rara eſt adeo concordia formę,
Atque pudicitiæ, ſanctos licèt horrida mores
Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinas.

Pamphilus quoque Terẽtianus in Andria de Chryſide loquens:

Huius (ait) formam atque ętatem vides:
Nec clam te eſt, quam illi vtraque res inutiles
Et ad pudicitiam, & tutandam rem ſient.

Et Propertius ad Cynthiam lib. 2.

Non quia peccaris, teſtor te, ſed quia vulgò
Formoſis leuitas ſemper amica fuit.

Quem ſecus Pontanus in libro nup citato:

Parce verus, non eſt mea non periura puella,
Non periura quidem ſi qua puella leuis.
Hoc vitium formę.

Et è recentioribus poetis Michael Verinns Florentinus.

Sit formoſa aliis uxor tibi ſit bona: neſcis
Quam noceat caſte forma pudicitię.

Libanius ad Leũtiũ, Gratulor (inqt Grecè ſed in hũc ſenſum) tibi, ꝙ eam vxorẽ duxeris, quę licet ſit forma præſtantiſſima, tamẽ (quod rarò accidit) ſuperat formæ ꝓſtãtiã pudicitia. Ideoq; Ouidius lib. 2. Faſtorum,

Fœdera ſeruaſſet, ſi non formoſa fuiſſet.

Et lib. 3. Amorum. Eleg. 14. in prin.

Non ego, ne pecces, cum ſis formoſa, recuſo:
Sed ne ſit miſero ſcire neceſſe mihi.

Et his prior Bias ille Prienæus, unus è ſeptem ſapientibus, rogatus à quodam, deberente ne vxorẽ deducere, an vitã viuere cœlibem, reſpõdit: Ἤτοι καλὴν ἄξεις ἢ αἰσχράν, καὶ εἰ καλήν, ἕξεις κοινήν, εἰ δὲ αἰσχράν, ποινήν. Id eſt aut pulchram duces, aut deformẽ. Si pulchram, habebis cõem: ſin turpem, hẽbis pęnam. In Græcis vocibus προσονομασία, id eſt agnominatio, quæ fit affinitate ſiue ſimilitudine aliqua uocum, efficit dictum concinnius, ποινήν, & κοινήν. Huius autem meminit Gellius libro quinto, capi. 11. Sunt, & qui ad Bionem Boryſtheniten quique ad Antiſthenem referunt, autore Laertio qui itẽ ad Ariſtippum, ut Antonius Monachus Meliſſæ tomo 2. cap. 34. q itẽ ad Solonẽ, ut maximus Philoſophus, & Martyr Locor. cõmuniũ, c. 39. q denique ad Anaxandridẽ. Nequaquam tñ huius eſt ea ſuĩa, ſed alia huic proxime accedens, à Stobæo memorata, Sermone 66. quę huiuſmodi eſt: 7

Biantis dictum de eadem re.

Ἀλλ' ἔλαβεν αἰσχράν; οὐ βιωτόν ἐστ' ἔτι,
Οὐδ' εἰσελθεῖν τὸ παράπαν εἰς τὴν οἰκίαν.
Ἀλλ' ἔλαβεν ὡραίαν τις; οὐδὲν γίνεται
Μᾶλλόν τι τοῦ γήμαντος, ἢ τῶν γειτόνων. Id eſt:

Duxit aliquis turpem? non amplius iucunda eſt ei uita,
Neque omnino domum ingredi licèt.
Formoſa ducitur? non eſt illa
Magis mariti ſui, quàm uicinorum.

Illam autem ſententiam Biantis, aut cuiuſcunque ea fuit (quod obiter dicere uolui) ita retulit Pittacus apud ipſum Stobęũ Serm. 65. ex Ariſtonis Cõmentariis. Nam cum quempiam interrogaſſet, cur uxorem ducere nollet, qui it, aut diximus, reſpondiſſet, quoniam ſi formoſam duxero, habiturus ſum communem: ſi deformem, pœnam; οὐ γαμῶ, inquit, ἀλλ' ἐὰν μὲν καλὴν γήμῃς, οὐκ ἕξεις ποινήν· ἐὰν δ' αἰσχράν,

οὐχ ἕξεις κοινήν. Hoc eſt, Nequaquam: verũ ſi pulchrã duxeris, non habebis pęnam: ſin deformem, non habebis communem.

De eadẽ re.

8 Nec ab his multum diſcrepat illud Ezechielis 16.c. Et habẽs fiduciã in pulchritudine tua fornicata es. Illudq́ue Eccleſiaſtici.c.13.in fin. Veſtigium cordis boni, & faciem bona difficilè, & cũ labore inuenies. Et quod dicit diuus Heronymus in Malachi.2.c. cum ergo fęcundas vxores habeatis, & liberis gaudeatis, cur pulchritudinẽ vxorum quæritis, quæ meretricibus apta eſt, non vxoribus? Cui conſentaneum eſt, quod Chryſoſtomus in 1. Homilia in Matthęum enarrãs illud, Booz ex Ruth genuit Obeth, ſcribit, eos in cõiugibus optare, quod in meretricibus ſolet quæri, q pulchritudinem, & non fidem eligunt. Propterea Quintilianus libro 5. Oratoriarum inſtitutionum, ti. de argumẽtis, Ducitur, ait, frequenter in argumentum ſpecies libidinis. Id quod etiã videre licèt ex Oratione Tullij pro M. Cælio.

De eadẽ re. Adulteriũ an præſumatur ex deprehẽſione viri & mulieris formoſæ.

9 Cui reſpondens ſcientię legalis armariũ Bar. in l.2. in prin. ff. de furt. Si quis, inquit, depræhẽditur in domo, in qua ſit pulchra mulier, hoc certè facit manifeſtum adulterium. De pulchra enim muliere loquitur, non ſimpliciter de muliere: veluti ea pulchritudinis qualitas multum momẽti habeat ad præſumendam vtrinque libidinẽ. Et ſequitur Panor. in c. cùm non ab homine. col. v, verſi. imò plus dicit, extrà de iudi. Angel. Aret. in tract. malefi. in verbo, fama publica præcedente. col. v. verſic. quæro an vnum iudicium. Quanquam hoc dictum (vt in tranſcurſu dicam) carpit Panor. ſecũ diſſidens, in c. tertio loco. col. pe. ext. de ꝓb. de quo & tu videas Franc. Aret. in c. præterea. col. 1. de teſti. vbi no. limitat, & interpretatur dictum Barto. Nec longè hinc abeſt, qđ eleganter dicit Bald. de Barto. quẽ Nouellum vocant, in tract. de dotib. in vj. parte, in xvj. ſpeciali, col. 2. in fin. qđ & ſi regulariter filius non tenetur dotare matrem, l. 1. §. præterea. verſic. ſed ſi munus. & ibi Nicol. Mat. & Bald. ff. de tutel. & rati. diſt. & voluit Guli. Cu. & poſt eum Bald. in l. 1. fi. C. de inoffi. dot. Et idẽ Guli. in l. ſi vineæ. & ibi etiam Bald. C. de præſcript. long. tempo. & Baldus in l. qui liberos. in fin. ff. de ritu nupt. Alberic. in l. vxorem. §. pater naturalis. ff. de leg. 3. & Angel. in l. 1. col. 1. verſi. adde quod filij & ibi Alexander, col. v. verſi. ex quo habes. ff. ſolut. mat. & omnes propè, ea potiſsimum ratione, ne ipſe filius cogatur conferre ad ſuam iniuriam. per id quod habetur in §. Gregoriana, in auth. de non elig. ſec. nub. & bene facit text. in l. tutor ſecundum dignitatem. §. ultimo. ff. de adminiſt. tuto. quem ad hoc pro ſing. allegat Guli. in d. l. 1. C. de inoffic. dot & Bal. in princ. Digeſtorum, colum. vlti. Et hanc deciſionẽ reputat ſing. Iaſon in §. fuerat. col. xxii. verſi. an autem teneatur, Inſtit. de actio. Tamen ſi mater eſſet iuuenis, pulchra, & pauper, ideoque ſuſpecta de incõtinentia, poſſet dici, quòd filius teneretur eam dotare, ne labatur mater in impudicitiam. Ponderat ergo Bal. Nouellus ad ſuſpicionem libidinis hęc tria, iuuentutem, pulchritudinem, paupertatem. Et hoc quidẽ maximè in eam rem eſt expendendum, qđ Guliel. Cu. in d. l. 1. de inoffi. dot. & Bald. in d. §. præterea. loquuntur de matre iuuene: addit Guliel. & paupere: quam tamen nõ tenetur filius dotare, ex eorum & aliorum ſentẽtia, niſi pulchritudinis qualitas adſit, ex Bal. Nouelli iudicio. tanquam ea qualitas ſit longè cæteris in eam rem efficacior. Quanta autem ſit autoritas huius Bald. ſatis conſtat ex eo, quod eum excellentiſſimum doct. appellat Corne. conſil. 322. Ardua. colum. 2. libr. 3.

Filius nõ tenetur dotare matrem.

Niſi ea ſit iuuenis, pulchra, & pauper.

Bald. nouel. excellentiſſimum doct.

Huiuſce rei autem ratio præterquam, φ natura ipſa formoſis ꝓpriam quandam, atque veluti domeſticam, & peculiarem libidinem ingenuiſſe videtur, vt quò quæque formoſior eſt, eò ſit in Venerẽ vel ſua ſponte procliuior. Altera eſt in promptu omnibus, & veluti in conſpectu. Nihil eſt enim quod homines magis ad cupidinis amplexus prouocet, accendat, inciter, quã forma corporis, decor oris, ſpecieș, & pulchritudo. Nam pulchrum ipſum amicũ eſt, vetere prouerbio, cuius meminit Plato in Liſide. & amor eſt omnium pulcherrimús, atque inter eum & deformitatem pugna eſt perpetua, & inter flores amor ipſe habitat: quoniam in eo quod floribus caret, aut defloruit, ſiue corpus, ſiue animus, ſiue quoduis aliud ſit, amor ipſe non inſidet, vt apud eundem Platonem in Sympoſio teſtatur Agatho. Et apud eundem quoque lib. 3. de Repub. Socrates aſſerit, quod maximè pulchrum eſt, id quoq; maximè amabile. Et in Phędro idem ſcribit, pulchritudinem ſolam hanc habuiſſe ſortẽ, vt maximè omnium ſit amabilis. Et, vt dicam breuiter, amor, ſi Platoni ipſi in ipſo Conuiuio, ex oratione Agathonis, atque Socratis, imò omnibus credimus, nihil aliud eſt, quàm deſiderium pulchritudinis, ex ipſoque deſiderio natus eſt. Et, vt Epicurei credũt, amor nixus eſt atomorum, ſeſe ei, à quo ſimulacra pulchritudinis hauſta ſunt, penitus infundendi. Hinc & plerique ſagittarum Cupidinis alteram ideo auratam dicunt, quod pulchritudo ſæpiſſimè amorẽ faciat. Nam, & ipſius platonis 10

Forma ad libidinem prouocat.

Pulchrum amabile, prouerbium.

Amor quid ſit.

tionis diſcipulus Ariſtoteles aliquãdo interrogatus, cur quæ pulchra ſunt, amarentur, τυφλοῦ, εἶπεν, ἡ ἐρώτησις. Cæci, inquit, hęc interrogatio eſt: vt Diogenes Laertius in vita illius, & Stobæus Sermo.65. retulerunt. Ex quo illud Ouidij in epiſtola Acontij ad Cydippen:

Aut eſſe formoſa minus, peterere modeſte:
Audaces facie cogimur eſſe tua.
Tu facis, hoc, oculique tui, quibus ignea cedunt
Sydera, qui flammæ cauſa fuere meæ.
Hoc faciunt flaui crines, & eburnea ceruix,
Quæque precor veniant in mea colla, manus:
Et decor, & vultus ſine ruſticitate pudentes,
Et Thetidis quales vix reor eſſe pedes.

Cui concinit, & illud eiuſdem Ouidij,

—Sed te decor iſte, quod optas,
Eſſe vetat, votoque tuo tua forma repugnat:

11 *Forma vnde dicta.* Pro ĩ veteres (vt Aelius ille Donatus, doctus docti Hieronymi præceptor refert) ignem, & calorem quendam quaſi feruorem dixerunt formam. Et hinc fornaces, forcipes, formam, & formoſos, ex quibus ignis amoris exoritur. Quód, & decenter inſinuat Geta Terentianus in Phormione, inquiens,

Ni vis boni ĩ ipſa ĩeſſet forma, hęc formã extinguerẽt.

Extinguerę enim poprié de igne dicitur. Cui concinens Feſtus Pompeius, Forma, *Forma quid ſignificet.* ait, ſignificat modò faciem cuiuſque rei, *De forma exta.* modo calidam, vt cum exta, quæ dantur, de forma appellantur. Forma autem, vt Seruius tradit in 8. Aeneidos in eo loco,

—Verſantque tenaci forcipe maſſam.

Dicitur à formo, quòd calidum ſignificat, vt etiam Nonius Marcellus autumat. Quanquam Chriſtophorus Landinus li. 1. eiuſdem operis aliunde deducit. Idcirco princeps Lyricorum (de Latinis loquor) Horatius lib.4. Carminum, Ode xiij. non ineleganter pulchritudinem facem appellat, quoniam (vt iam diximus) ad amorẽ *Pulchritudo lux dicitur.* accendat, ſitque amoris, atque libidinis voluptificum ſuauiſſimumque incitamẽtum, illectamẽtũ, irritamẽtũ, vt uocat Valerius Maximus lib.4. rerũ memorabiliũ, titulo de verecũdia. quo loco de Spurina hiſtoriã refert, propoſito accommodatiſſimam, iis quidem verbis: Spurina adole*Spurinæ hiſtoria.*ſcens excellentis pulchritudinis, cum ſua mira ſpecie complurium fęmminarũ illuſtrium ſolicitaret oculos, ideoque viris earum ac parentibus ſe ſuſpectũ eſſe ſentiret, oris decorẽ vulneribus confudit, deformitatemque ſanctitatis ſuæ fidem quã formam irritamẽtũ alienæ libidinis eſſe maluit. Cuius ẽt rei Mamertinus ætate lõgè inferior, neſcio etiã an eloquẽtia, meminit in Panegyrico ad Iulianum, cuius verba, & nos ſubſcripſimus: Nobilẽ Hetruriæ adoleſcẽtẽ ferũt, cũ pp eximiã formæ dignitatem multarũ in ſe fęminarũ amores excitaret, faciẽ ſuã ad obliterandã pulchritudinem, sauciaſſe. Cuius item hiſtoriæ meminit Diuus Ambroſius in ſua ad virgines adhortatione. Aelianus autẽ lib.9. Hiſtorię animalium, quo loco diſſerit de ſerpente Theſſalo, tradit etiã beſtias non ſolùm ſui generis, ſed etiam alieni, *Beſtię quoq; formoſitatẽ amant.* modò ſint formoſa, amare, idque etiã exẽplo probat. Denique Tertulianus ſtatim poſt initium lib. de cultu fęminarum, Decorẽ, inquit, naturaliter inuitatorẽ libidinis ſcimus. Leucippes apud Antoniũ Monachum Meliſſæ tomo j. capi. 60. κάλλος γὰρ ὀξύτερον τιτρώσκει βέλους, καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταῤῥεῖ. Id eſt, pulchritudo acutius, aut, ſi malis, velocius vulnerat, quàm ſagitta, & per oculos in animum defluit.

Sed quid tantum in externis ſcriptoribus immoramur, in re prę ſertim, tã ma*Formoſæ cõgredi nõ tã graue peccatum, quã deformi.*nifeſta, & a noſtris legum ſcriptoribus ſatis cõprobata? Bazianus doctor antiquus, aut, quiſquis is fuit, qui gloſſas edidit in c. vlt. 14.q.6. ſiue Rufinus, ſiue Syluester, ſiue Io. Hiſpanus, ſiue Io. Fauẽtinus, aut alius qſpiã ex Decreti gloſſatorib᷒, tradit non tã grauiter peccare, q cũ formoſa muliere cõgredir, q̃ q cum deformi: cũ plura ſint, pulchritudo ſcilicet, & libido, quæ cum illa perſuadent commiſceri, quã cũ iſta. Quã gl. ad hoc citant, & ſequuntur Io. And. in c. ea quæ fiunt. col.2. de reg. iur. li.6. in Mercu. & Collecta. in c. 1. extra de eo qui dux. in matri. quam pollu. per adul. & Alber. Gan. in trac. malef. ti. de multis quæſtionibus depen. à ſtatut. col. x. & Panor. in c. veniẽs, extra de eo qui cogno. conſang. vxo. ſuæ. & in c. cũ qdã. col.2. & ibi ẽt Feli. col. 3. ver. itẽ nota ꝙ faciẽs actũ. extra de iure iu. & Barb. in proę. Cle. col. pe. vbi facit illã gl. ſing. & Chriſto. Por. ĩ §. gallinarũ. Inſti. de rer. diuiſ. & Car. Ale. in c. ſi clericus. ad fi. ti. de pac. tenẽ. & in c. ſi duobus. co.4. verſ. & iõ maius. extrà de appel. & Iaſon in §. ex maleficiis. col.2. & ibi quoque Ludo. Gomeſsius, colum.4. Inſtit. de acti. vbi ipſe Iaſon dicit illã gl. eẽ ad hoc nor. Et Io. Crotus in repe. c. ut animarũ. col. vlt. de cõſti. lib.6. Sed & hoc ſubobſcurè ſenſiſſe vĩ, ſi ſeriem, & ordinẽ ſcripturę ſolerter introſpicias, glo. in c.1. in verbo, meretricis, de pęnit. di. v. quam & ad hoc quoque põderat Panor. in d.c. cũ quidã, vbi hoc apertè & aſſeuerãter aſſirmat. Et id verum eſt, quicquid teneat Hieronymus Zanetinus in tract. caſuum conſcientiæ, quem poſuit poſt c.1. de accu. char. lxviii. Nam & Diuus Chryſoſtomus in epiſtolam poſteriorem Pauli ad Timotheum, Homilia 3.

ex c.j.paulò ante fi.Illũ(inquit)magis adulterum dixerim,qui quamlibet ex vulgo, q̃ qui reginam violarit:Illic enim plurima irritamenta ſunt, puta opes, elegantia formæ,& huiuſmodi cætera,quorum hic nihil inuenias.Eadẽ pſectò ratione illũ magis ebriũ dixerim,qui quolibet vino, quã qui optimo inebriatur.Ita & cupidum cũ potiſſimum cenſeo, qui ne minima quidem, rapere omittit. Nam qui maxima diripit,minima fortaſſe contemnet:qui autem parua non deſpicit,quomodo his maiora deſpiciet:Fur igitur hic magis, quàm ille eſt. Nam qui nõ aſpernatur argẽtum, nunq̃ profectò aurum aſpernabitur. Cui admodum in hoc poſtremo cõcinit tex.in d.c.vlti.xiiij.q.vj.Itaq; cùm forma tã vehementer viros ſolicitet,alliciat,ſtimulat, ipſi qdẽ,vt voti compotes fiant, totis accinguntur viribus:præces,fraudulentias, munera,blanditias, obſequia, ſuadelas, oĩa denique amatoria beneficia, quibus videlicet conciliatur amor,fœminarũque præcordia diffinduntur,& obſeratæ fores pudicitiæ repanduntur, tam pertinaciter, ſtudioſè,vigilanter adhibent, vt è cũctis formoſarum millibus vnam vix reperias, cuius pudicitia non exuperetur. Nã, ut apud Diuum Hieronymum contra Iouinianũ lib.2.diſſerit Theophraſtus in Aureolo, de hac ipſa re loquens,Aliquo modo, vel aliquando expugnatur, quod vndiq; inceſſitur:non facilè cuſtoditur,qđ plures amãt, & in quo totius populi vota ſuſpirant. Ideoque Phocylides Mileſius in ſuis carminibus, quæ ad bene beateque viuendi inſtitutionẽ pertinent,ſcribit difficilẽ eſſe cuſtoditu pulchritudinẽ filiarum parentib.

Fur magis eſt qui modica furatur.

Pulchritudo difficilis cuſtoditu.

Κάλλος δυστήρητον ἔφυ παίδων τοκέεσι.

Sed fac tuam hanc formoſam vxorem

14 adeo pudicam, vt nullis cuiuſcunque corruptelis ipſius caſtitas publicetur: erit tamen ipſius,vel inuitæ pulchritudo tibi admodum periculoſa.Abraham cũ in Aegyptum veniret,hæc vxori Saræ dixiſſe legit̃, Geneſ.12,c.Noui quòd pulchra ſis mulier & quòd cum uiderint te Aegyptij, dicturi ſunt,uxor illius eſt,& interficient me, & te reſeruabunt.Sed,& idem fecit,cùm Abimelech Regem Palæſtinorum famæ preſſus ueniret,vt ſcribitur eiuſdẽ libri.cap.26. Et priorem illum enarrans Ambroſius in lib.1.de Abrahã Patriarcha c. 2. Animaduertebat,inquit, Abraham ſibi coniugis pulchritudinem periculo futurã. monuit vxorem,ut ſororem ſe diceret: quo docet non magnopere decorem quærendũ coniugi, qui uiro necem plerunque gignere ſoleat. Non enim tam pulchritudo mulieris,quam uirtus eius, & grauitas, delectat uirum. In hanc ſententiam Plutarchus in lib.de Claris mulieribus,tradit Sinorigem Galatam,cũ Cammam Sinat eiuſdẽ gẽtis uxorem miſerè deperiret,nec eam tamen ullo pacto in ſuum amorem pellicere poſſet,adeò pudicitiæ & ſui mariti amãs erat, Sinatum ipſum interemiſſe:exiſtimantem ſe mortuo marito Cãma facilius potiturum,Nec tamẽ ei res ea bene ceſſit. Nam, & Cammam in ultionẽ mariti Synorigẽ ueneno necauit. Sed nonne Berſabeæ pulchitudo exitio fuit Vriæ marito: ut teſtantur ſacræ lr̃æ,2.Regũ 11.c. Non immeritò igitur Theocritus apud Laertium in Ariſtotele,formam uocabat *ἐλεφαντίνην ζημίαν*, id eſt,eburneum detrimentum, quòd grata ſit aſpectui ſed multorũ ĩcõmodorũ cã.

Pulchritudo vxoris viris periculoſa,

Abraham vxoris forma in periculum mortis adductus: Synorigis forma viro fuit exitio.

Berſabea iſt viro.

Forma eburneum detrimentum.

15 Præterea mulieres formoſę,etiam ſi pudicæ ſint,non tamen eſſe creduntur: id qđ maximè & maritum, & liberos infamat. Nã,ut ſcribit Diuus Chryſoſtomus in epiſtolam ad Corinthios 1. Homilia 12. Multi mulieris pulchritudinem admirantur. Et quidnam hoc?nam etſi pudica ſit, vix malam effugiet ſuſpicionem. Sed & idem Chryſoſtomus in 2.parte Homiliarum in Mattheum,Homilia 2.ſi eius ſunt illę Homilię,de forma mulierum loquens,declarat uxorum formam torquere, ac crutiare uiros zelotypia. Quid(inquit)lucri decor huiuſmodi parit? nihil profectò. Verum certamina magis intendit,maioresque calumnias atque pericula ſuſpicionesq; cõplures.Ea denique, quam non huiuſmodi decor illuſtrat, ſuſpicione carebit. Quę uerò formoſa eſt,niſi magno ſtudio, & nimia vtatur continentia atque honeſtate, opinioni protinus locum dabit,uirque ipſe eiuſmodi zelotypia mordetur. Quo qđ dici grauius poſſit?neque enim tantum ex aſpectu ipſo voluptatis habet,quantum ex ſuſpicione mœroris.Illa enim conſuetudine ſolet extingui.At uero ubi laſciuię,libertatis,atque impudẽtiæ opinio manere cœperit, ipſius quoque animę intima penetrat, atque penitus inſitis ſordibus ſqualeſcit in dies.& cętera,quæ ſequuntur.

Formoſę licet ſint pudicæ,nõ tamen creduntur.

Forma vxorũ viros ĩ zelotypiam trahit.

16 Igitur cum mulierum pulchritudinem tam fędę, tam turpes, tam infames ſequãtur comites, ſuperbia videlicet, & libido, ut non iniuria Socrates apud Platonem,li. 6. de repud.formã iter cætera,quę animũ deprauant, atque impediũt repoſuerit. Et quiſquis ille eſt apud Antonium Monachum Meliſſę tomo primo. Sermo.60,

Epilogus.

Τὸ γὰρ πολὺ κάλλος καὶ ψόγον πολλῶν γέμει,

Eximia enim forma criminibus multis referta eſt.

Quod qdẽ non longe abeſt eo, qđ nuper ex D. Chryſoſtomo adduximus. Cum que vxoris forma maritum ſæpe in uitę diſcrimen

tæ diſcrimen adducat, ex eaq; mala vulgi facta, etiam ſi vxor pudica fuerit, oboriatur, zelotypiaque virum ipſum ob id torqueat: inſanus profectò exiſtimandus eſt, qui vxorem formoſam quidē illam, ſed faſtuoſam, & inſolentē, ſed Veneram atq; viroſam, ſibique demum periculoſam, atque oībus modis incōmodā deſpōderit.

17 Quid, ſi oſtenderim, vel ceſſantibus huiuſmodi rationibus atque etiam paribus per omnia formoſarum atque deformiū moribus, multò tñ melius eſſe viris iſtas, ꝙ̃ illas, nāciſci vxores? Qd vt demōſtrē, id ſtatim fatebor, qđ voluptatis ac formæ aſſertores ad ſuas partes tuēdas p̄cipuè adducerent. Id certè eſt, formoſarū ꝯſuetudinem, cōgreſſum, familiaritatem viris eſſe multò iucūdiorē, atq; cōcinniorē, ꝙ̃ deformiū. Sed mox velim iſti reſpondeāt, nū lōgè ſatius eſt, nunquā antea fuiſſe felicem, quā felicitate, in qua aliquādo fueris, excidiſſe? Et certè ſatius eſt. Nam vt a Diuo ſeuerino lib. 2. de conſola. Philoſophiæ, veriſſimè ſcriptum eſt, Infeliciſſimum genus infortunij eſt, fuiſſe felicem, quod citat Io. And. in c. ex parte. de conſuetud. & ante eum gl. in ca. ſunt qui arbitrantur. ad fi. de pœnit. diſtin. 1. vbi, & in eam ferè ſententiam remigrat tex. qui eſt huiuſmodi: Nihil eſt, qđ tā ſummi doloris ſit, quàm ſi vnuſqſq; poſitus ſub captiuitate peccati recordetur, vñ lapſus ſit, atq; ceciderit. Hāc aūt ſnīam Boethius à Seneca mutuatus eſt. cuius hæc verba ſunt: Sūmū genus infelicitatis miſero eſt, fuiſſe aliquando felicem. Et idem in libro de tranquillitate vitæ: Leuior, ait, dolor, non habere, quàm perdere. Et poſt pauca: Tolerabilius eſt, faciliusque, non acquirere, quàm amittere. Ideoq; lætiores videbis, quos nunquàm fortuna reſpexit, quā quos deſeruit. Xenophon apud diuū Maximū Locorū cōmuniū Ser. 61. & Stobæū Serm. 13. Οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τ' ἀγαθὰ οὕτω χαλεπὸν, ὡς τὸ λαβόντα στερηθῆναι. Id eſt, Nō. n. bona nō accipere ſic graue eſt, quā acceptis priuari. Valerius Maximus li. 1. c. 8. Vtilius, inquit, aliquanto fuit, ad illa aditū nō impetraſſe, quàm iam percepta eorum dulcedine caruiſſe. Athenæus libr. 14. Variæ hiſtoriæ. tradit Ariſtotelem ſapientiſſimè putaſſe, non eſſe ſimile dignitatem aliquam ſuſcipere, & cum acceperis, ea ſpoliari. Non enim graue eſſe, non adipiſci: at cùm adeptus ſis, amittere, moleſtum eſſe. Et Beliſarius apud Procopium de Bello Vandalico lib. 3. Quantò igitur, inquit, non poſſidere leuius, quàm poſſeſſis quandoque priuari: tanto nunc magis, quàm prius, nobis exiſtimandum, &c. Et quod propiùs ad hanc tractationē accedit, Plutarchus Problematon Roma. c. 49. Quid eſt inquit, ꝙ Flamen Dialis mortua vxore ſacerdotio ſe abdicat, ſicut apud Teium ſcriptum eſt? An quòd, qui vxorem duxit, poſtquam ipſam amiſit, eo qui nunquam duxit, multo eſt infelicior? Et alias quoque rationes adducit, ſed nihil hūc pertinent. & ante hūc Tullius in Partitionib. oratoriis, Nihil eſt tā miſerabile, quam ex beato miſer.

Famē Dialis uxore mortua ſacerdotio ſe abdicat.

Felicem non fuiſſe ſatius eſt, quam felicitate excidere.

Nec huic ſententiæ defuerunt Poetę. Nā 18
Euripides in Bellerophonte apud Stobęū. Sermo. 95.

Ὅδ' οὐδὲν οὐδεὶς, διατελοῦς δὲ δυστυχῶν,
Τοσῷδε νικᾷ· τοῦ γὰρ εὖ ἄπειρος ὢν,
Οὐκ οἶδεν ἀεὶ δυστυχῶν κακῶς τ' ἔχων.
Οὗτος ἀμείνων (aut, vt alij legunt, *ἄριστος*) *μὴ*
πεπειρᾶσθαι καλῶν.
Ἐκεῖνο γὰρ μαρμαίρεθ' ὄλβιος ὤν ποτέ,
Κάλφ μετ' ἀνδρῶν φῦλα' ἀτύχουν ποτέ. Id eſt,
Homo nihili, & aſsiduè infelix,
In hoc cęteros vincit, quòd hactenus bonorum expers,
Neſcit ſe ſemper infelicem fuiſſe, & malè affectum
Ita ſatius eſt, bona nunquam expertum fuiſſe.
Experti enim memores apud ſe cogitant: Qualis eram olim.
Cum etiam ego inter homines aliquando feliciter agerem?

Idemque in Iphigenia in Tauris:

Τὸ γὰρ μετ' εὐτυχίας κακοῦσθαι,
Θνητοῖς βαρὺς αἰών.
Nanque poſt felicitatem miſerè affici,
Mortalibus grauis vita.

Et in Troadibus

Ὁ δ' εὐτυχήσας εἰς τὸ δυστυχὲς πεσὼν,
Ψυχὴν ἀλᾶται τῆς πάροιθ' εὐπραξίας.
Κείνη δ' ὁμοίως, ὥσπερ οὐκ ἰδοῦσα φῶς,
Τέθνηκε, κοὐδὲν οἶδε τῶν αὑτῆς κακῶν.
Qui verò felix fuit, in infelicitatem collapſus,
Animo diſcrutiatur propter priorem felicitatem.
Illa vero ſimiliter, tanquam non viuens,
Mortua eſt, & nihil nouit ſuorum malorum.

Et in Helena:

—Ὅταν δ' ἀνὴρ
Πράξῃ κακῶς ὑψηλὸς, εἰς ἀηθίαν
Πίπτει κακίω τοῦ πάλαι δυσδαίμονος.
Quando enim vir
Sublimis male habuerit, in deſuetudinem
Cadit deteriorem, eo qui antè fuit infelix.

Notum eſt autem illud Ouidii, libr. 5. Triſtium, Eleg. 7.

Turpius eiicitur, quàm non admittitur, hoſpes.

Quod & A Pontifice relatum eſt in c. quēadmodum. de iureiuran. Quam & ipſam ſententiam abunde comprobauimus in noſtris Commentariis in Pictonum cōſuetudines, titu. 2. §. ulti. ubi uidere poteris, ne hic iterum repetam.

19 Quo ſic conſtituto, illud quoque iſtī fateantur oportet, non diutius hac formoſitatis voluptate potituros, qui formoſas duxerint.

Forma res caduca.

xerint. Nam quæ hodie eſt formoſa, cras eadem deformis erit. Eſt nimirum forma res caduca, euanida, fugax, decidua, velox, fluxa, rapida eodem penè momento vireſcẽs, & areſcens: non ſecus ac floſculi, quorum vita dialis, qui matutino tempore pulcherrimi, ante veſperam euaneſcunt, magna vt ſcribit Plinius lib. 21. c. 1. hominum admonitione, quæ ſpectatiſsimè floreant, celerrimè marceſcere: quaſi intelligeret Plinius, formam eo celerius ocyusq́ue elabi, quò magis cõſpicua eſt. Galenus in exhortatione ad bonas artes, eos laudat, qui iudicant formam vernis floribus eſſe ſimilem: vt qui breuem voluptatem habẽt: ſimulq́; laudat Leſbiæ dictum. Nàm qui formoſus eſt, tantiſper eſt, dum videtur. Fallax, ait ille omniũ ſapiẽtiſſimus, Prouerbiorũ vltimo gratia, & vana eſt pulchritudo. Et quiſquis eſt, qui lib. 1. Epigrammatũ hoc inſcripſit,

Τῆς ὥρας ἀπόλαυε, παρακμάζει ταχὺ πάντα.
Ἓν θέρος ἐξ ἐρίφου τραχὺν ἔθηκε τράγον.

Id eſt, ad verbum:

Pulchritudine fruere: de: defloreſcunt citò omnia:
Vna æſtas ex hædo ſetoſum, ſiue hirſutum facit hircum.

Et rurſum in eodem libro:

Τὸ ῥόδον ἀκμάζει βαιὸν χρόνον· ἢν δὲ παρέλθῃ,
Ζητῶν εὑρήσεις οὐ ῥόδον ἀλλὰ βάτον.

Quod & ad verbum id ſonat:

Roſa viget breue tempus. Si autem præterierit,
Quærens inuenies non roſam, ſed ſpinam.

Et Theocritus Idyllio 28. cui titulus, ἐραστής:

Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει.
Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ.
Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστί, μαραίνεται ἁνίκα πίπτει.
Ἁ δὲ χιὼν λευκά, καὶ τάκεται ἁνίκα παχθῇ.
Et roſa formoſa eſt, ſed tempore marcet & aret.
Formoſæ, & violæ verni ſubſydere ſolis.
Sed citò conteritur flos, & nitor ille ſeneſcit.
Candida ſunt etiam per amœuas lilia valles.
Sed citò marceſcunt, & quæ modò candida nix eſt,
Tabeſcit, moriturq́ue breui liquefacta ſub æſtu.

eſtque etiam in hanc ſententiam Epigramma Platonis apud Laertium:

Τῷ μήλῳ βάλλω σε· σὺ δ' εἰ μὲν ἑκοῦσα φιλεῖς με,
Δεξαμένη τῆς σῆς παρθενίης μετάδος.
Εἰ δ' ἄρ', ὃ μὴ γένοιτο νοεῖς, τοῦτ' αὐτὸ λαβοῦσα
Σκέψαι τὴν ὥραν, ὡς ὀλιγοχρονίη.

Quod ſic vertit interpres Ambroſius:

Malo ego te ferio: tu me ſi diligis, illud
Suſcipe, me imparti virginitate tua.
Hoc fieri ſi poſſe negas, hoc ſuſcipe malum, &
Quàm pereat paruo tempore forma, vide.

20 Suntque & in id Poetarum Latinorum ſñiæ, quorũ facilè princeps Virgilius, ſi is tamen fuit, qui carmen de Roſa ſcripſit:

Collige virgo roſas, dum flos nouus, & noua pubes:
Et memor eſto, æuum ſic properare tuum.

Et Ouid. lib. 2. de Arte amandi:

Forma bonum fragile eſt, quantũque accedit ad annos,
Fit minor, & ſpatio carpitur illa ſuo.
Nec ſemper violæ, nec ſemper lilia florent.
Et riget amiſſa ſpina relicta roſa.

& cætera, quæ ſequũtur. Alter Poeta Olympius Nemeſianus in Bucolico Ludicro:

Non hæc ſemper eris: perdunt, & gramina flores:
Perdit ſpina roſas, nec ſemper lilia candent.
Nec longum tenet vua comas, nec populus vmbras.
Donum forma breue eſt, nec ſe tibi commodat annis.

Sed, & Seneca Tragicus in Hippolyto.

Anceps forma bonum mortalibus.
Exiguidonum breue temporis.
Vt velox celeri pede laberis

Et paulò poſt:

Vt fulgor, teneris qui radiat genis,
Momento rapitur: nullaq́ue non dies
Formoſi ſpolium corporis abſtulit
Res eſt forma fugax, quis ſapiens bono
Confidat fragili? dum licet, vtere.

Idem in Herculc Octæo.

Vt alta ſylua forma vernantes alit,
Quas nemore nudo primus inueſtit tepor:
At cùm ſolutos extulit Boreas Notos,
Et ſæua totas bruma decuſſit comas,
Deforme ſolis aſpicis truncis nemus.
Sic noſtra longum forma decurrens iter,
Deperdit aliquid ſemper, & fulget minus.

Rurſum in Octauia:

Probitas, fidesq́, coniugis, mores, pudor,
Placeant marito ſola perpetuo manent.
Subiecta nulli mentis atque animi bona:
Florem decoris ſinguli carpunt dies.

In q̃ ſñiam trahi põt, & illud Claudiani:

Pulchris ſtare diu Parcarum lege negatur.
Magna repentè ruunt ſumma cadunt ſubito.

Et quod ſtatius lib. 1. Syluarum appellat formam, dona fugientia:

Exerce formam, & fugientibus vtere donis.

Et (vt etiam vtamur teſtimonio recẽtiorũ Poëtarũ) illud Michaëlis Verini Florẽtini;

Hæc, quam cernis anum, quondam formoſa puella
Extitit, an neſcis, quàm breue forma bonum eſt?

Nec ſoli ſunt Poëtæ hanc formæ fugitiuæ breuitatem ſuis verſibus executi: ſed, & 21
alij ſcriptores celeberrimi elegãter expreſſe- *De eadẽ re.*
runt. Philo Iudæus, q in nr̃a & Grecorum Philoſophia facile cęteros antecellit, in eo libro, quẽ de ꝓuidẽtia ſcripſit: Formoſitate (inquit) corporis ſe iactare mẽtis cõpos nemo poterit, q̃ breui adeò extinguit̃ tp̃e, vt anteq̃ floreſcat, defloruiſſe videat̃. Qđ, & vſurpauit Euſebius Pam. lib. de Euãge. p̃para. c. 5. Criſpus quoq; Saluſtius, Romana illi primus in hiſtoria, vt Martialis, ait in eo li. quẽ de bello Iugurtino mira elegãtia conſcripſit, in eadem ferè ſñiam hæc prodidit: Igitur præclara facies, magnæ diuitiæ, visq; corporis, & omnia alia huiuſce modi, breui dilabuntur. Et alibi, Dignitas for-

tas formę, aut morbo, aut ętate deflorescit. Et iterum in Catilinario: Formæ, inquit, gloria fluxa, atq; fragilis eſt. Plutarchus in li. de liberis educandis: Forma præcipuum eſt quoddam bonum, at caducum, paruoque durans tempore. Socrates autem apud Diogenem Laertium in uita Ariſtotelis, formã appellabat ὀλιγοχρόνιον τυραννίδα, hoc eſt, exigui temporis tyrannidem: quòd ſcilicet eius gratia mox defloreſceret. Domitianus apud Suetonium, dicebat, nihil breuius eſſe decore. Apuleius Platonicorum eruditiſſimus, &, vt cenſet Auguſtinus, eloquentiſſimus, in Deo Socratis, ſignificare volẽs, nihil eſſe breuius forma, ſcribit: Formoſus eſt? expecta pauliſper, & nõ erit. Boethius li. 3. de Cõſola. Philoſophiæ: Formæ nitor ut rapidus, ut uelox, & vernaliũ florũ velocitate fugacior. Lucianus Samoſatẽſis in Dialogo Menippi & Mercurii, introducit ipſum Menippum mirãtem, quòd Græci, qui pro Helenæ forma multos diu tolerarunt labores, non intellexerunt, ſe pro re vſqueadeo momentanea, quæque tam facilè emarceſcit, elaborare. Eteocles apud Abbatem Maximum, Philoſophũ & Martyrem, Serm. 44. Locor. communium, cuidam ob formã gloriãti, Οὐκ αἰσχύνῃ, ἔφησεν, ἐπὶ τῷ ὥρᾳ μέγα φρονοῦν, ἣν παρακαταθήκην τοῦ μικροῦ χρόνου ἔχεις; Id eſt, Non pudet te ſuperbire ob pulchram ſpeciem, quam depoſitam habes ad exiguum tempus?

Forma exigui temporis tyrannus.

22 *De eadem re.*

Et vt aliquid mutuemur a ſacris ſcriptoribus, Diuus Chryſoſtomus in epiſtolam ad Epheſios Homilia 20. poſt nõnulla alia pulchritudinis incommoda, quæ ex eo ſuprà adſcripſimus confeſtim hæc ſubdit, ex quibus illud nõ modicũ quoque inſurgit: Sed uoluptatem habet pulchritudo vſque ad primũ ſcilicet aut ſecũdũ mẽſem aut ſi multum, uſque ad annum, deinceps uerò nõ ita: ſed ꝑ conſuetudinem tabeſcit illius admiratio: interea tamẽ mala, quæ ex pulchritudine nata ſunt, manẽt. In ea vero, quæ non adeo corpore formoſa eſt, nihil tale metuẽdũ: ſed certè primus amor admodũ ꝑdurat: eo ꝙ aĩa formoſa eſt, nõ corpus. Alter. Diuus Gregorius Nazãzenus, in uerſibus Elegiacis, quos eleganter ſcripſit, in mulieres ornatas fucataſque:

Οὗτός σοι νόμος ἐστὶ πατρώϊος ἐξ ἔτι κείνου,
Μή ποτ᾽ ἐπ᾽ εὐχροίῃ θάρσος ἔχειν, θύγατερ.
Πᾶν μὲν κάλλος ἐμοὶ βαιὴ χάρις εἶαρ ἔνεικε,
Καὶ χειμὼν κρυερὸς αἶψα ἐξεπίνας.
Ἠ' νοῦσός μιν ἔκαμψεν ἀώριον, ἢ χρόνος αὐτὸς
Ὤλεσε τηκεδανῶν κύκλα φέρων ἐτέων.

Id eſt, prope ad uerbum: ſic enim ſæpius ſoleo facere, vt poſſint Lectores nonnihil in Græcis literis ueluti ex trãſcurſu addiſcere,

Hæc tibi lex eſt patria, vſque ex illo
Nunquàm in bono colore fiduciam habere, o filia.
Oẽm enim pulchritudinẽ mihi, breuis gratia ver tulit,
Et gyems frigida perdidit confeſtim,
Vel morbus ipſam flexit intẽpeſtiuè, aut tẽpus graue
Perdidit. tabe facientium orbes ferens annorum.

Quæ cùm ita ſint, rectè Plutarchus in Præceptis cõnubialibus ſcribit, quòd quẽadmodum ignis in paleis leporiniſque pilis accenditur, ocyuſque reſtinguitur: ita breuem amorem, nouorumque coniugũ corporis forma inflammatum, nec durare poſſe, nec firmum eſſe exiſtimandum eſt. Quaſi ſcilicet diceret, vt forma citò abit, ita & amor, quam illa conflauit. Nam cũ propter formam ames, idem amoris & formæ finis eſt. Ceſſante enim cauſa, (vt paſſim dicunt noſtrates ex Ariſtotelis ſententia) ceſſat & effectus: de qua re priuatim nunc libellum cudimus. Ex quo eſt illud Bacchidis Terentianæ in Heautontim.

23 *Formæ amor, cum forma abit.*

Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferũt.

Illudque Iuuenalis Sat. 6.

Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet:
Si verum excutias, facies, non vxor, amatur.
Tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet.
Fiant obſcuri dentes, oculiq; minores.
Collige ſarcinulas, dicet libertus, & exi.
Iam grauis es nobis.

ROMA

Quæ haud dubiè confirmant id, qđ ſcribit Ariſtoteles, lib. Ethicorũ 8. c. 4. Amicitiã, quæ ex forma, & pulchritudine ꝑficiteſ, deſinẽte ipſa pulchritudine, eã quoq; deſinere.

24 *Epilogus.*

Proinde (vt breuibus hũc locum cõcludamus) cùm abſolutæ voluptatis, quam, qui formoſas ſectantur, in earum conſuetudine collocant, lõgè melius ſit fuiſſe ſemper expertem, quàm ex ea cuius magnã olim partem hauſeris, decidere, & velut i in ordinem redigi: (Id quod vſui euenire his neceſſe eſt, qui formoſas vxores antea habuerunt, quippe cum eaſdem mox deformes habituri ſint) cumque amor ille vxorius ob pulchritudinem conciliatus, decidente; pulchritudine plerũque ſoluatur, in odiũque ac tædium commutetur: & ſi fortuna illa diutius maneat (id quod rariſſimum eſt) conſuetudine tamen & frequentia, quę ex ea oritur, languidior fiat: dubitationem non habet, quin pręſtet deformem ducere vxorem, quàm formoſam.

25 *Vxoriis interpellationibus ſtudia impediuntur.*

Adde, quòd cùm aliàs ſemper literarum ſtudia impediantur nuptiis, vxoriiſque interpellationibus, nec poſſimus libris, & vxori pariter inſeruire, vt apud Hieronymum in Iouinianum libro primo ſcribit Theophraſtus: & teſtatus eſt Cicero, qui cùm ab Hircio rogaretur poſt repudium vxoris Terentiæ, vt ſororem eius duceret, omnino facere ſuperſedit, dicẽs, nõ poſſe

vxori

vxori & philoſophiæ operam pariter dare vt retulit ipſe Hieronymus eod. loco, & è noſtris Ioannes Andr. & Panormitanus in capit. diuerſis. extrà de clericis coniugatis. Tum vero maximè vxores formoſę huiuſmodi literarum impedimenta nobis afferunt, ut quæ ſua pulchritudine animum noſtrum veluti detinent, neque ſinunt alio diuertere. Marianus Socinus Senenſis, Bartholemæi pater, utroque iure conſultiſſimus, & optimo iure excellentiſſimus doctor, vocatus à Ioanne Baptiſta Cacia. in repetitione l. admonēdi, columna quinquageſimaprima. ff. de iureiurando. & clariſſimus à Philippo Corneo, conſilio 306. circa primum quæſitum, poſt principium libri tertii, interrogatus aliquando, cur minus ſolito literis operam daret, vxorem (inquit) duxi. Rurſus interpellatus, cur Socrates vxoratus non itidem Philoſophiæ ſtudia neglexiſſet, Xantippe, inquit, moroſa fuit, &, vt exiſtimo, deformis: mea vxor ꝓba eſt, & forma decenti. Id quod memorię prodidit Antonius Panormita. in eo libello, quem elegantiſſimè conſcripſit de facetiis Alphonſi regis, & aliorum.

Maximè cū vxores ſunt formoſæ. Mariani Soci. dictū de vxore.

26 Poſtremum & hoc quoque adiicito, Vxores formoſas magnā partem vitę nobis adimere: vt pote quæ ſua forma, ſicuti ſuprà diximus, ad Venerem alliciant immodicam atque ſuperfluam: quę vires corporis (vt interim taceam de reliquis incommodis intemperatæ libidinis, quæ à me latius in iis ipſis legibus cōnubialibus deſcribentur) omnino atteri, deuorat, abſumit, vitamque ante tempus ueluti pręcipit, & ſenectutem intempeſtiuè accelerat, vt & latius poſtea narrabimus. Vnde Germani, vt teſtis eſt Bebelius, hanc ſententiam pro uerbii vice celebrāt, Quatuor ante tempus hominē occidere, uxorem formoſam, triſtem familiam, immoderatum cibum, acrem corruptum. Quam laudabilis autem, quantique æſtimanda ſit longa vita, alibi diximus in tractatione Nobilitatis, c. 31. n. 518. præterea non inficior.

Vxores formoſæ maximam vitæ partem viris adimunt.

27 Igitur (vt ſemel finiam) cùm vxoris forma ſupercilium ſecum afferat, & ſuperbiā cùm genitalem torum fœdet libidinibus, cum ſit eius naturæ, vt non patiatur abſoluta illa uoluptate frui diutius, ſed & uertat amorem in odium, cùm literarum ſtudia maiorem in modum impediat, cùm longeuitati (quæ admodum pretioſa res eſt) miris modis officiat: reliquum eſt, vt concludamus, admodum eſſe cauēdum, fugiendumque, veluti quēdam ſcopulum vxoris formoſæ contubernium. Ideoque Anacharſis ille Scytha, nihil tamen minus quàm Scytha, moribus & ſapientia, vxorē deformem duxiſſe dicitur, Quod cùm ei in conuiuio à quopiam dictum fuiſſe reſpondit, & id quoque ſibi videri. Et conuerſus ad puerum, Ἀλλά μοι ἔγχεον, ὦ παῖ, ποτήριον ἀκρατέστερον, ὅπως αὐτὴν καλὴν ποιήσω. Sed mihi hi, puer, meratius infunde poculum, ut ipſam pulchram faciam. Tanquam ſcilicet oculorū acies tumulētia deciperetur, ut autor eſt Athæneus Protagoræ autem ſententia eſt apud Antonium Monachum, Meliſſę tom. ſecundo, capite trigeſimotertio. Γυναῖκα σώφρονα ζήτει, καὶ μὴ εὔμορφον. τὸ μὲν γὰρ θησαυρὸς ἀνέκλειπτος, τὸ δὲ ὑπόληψις γνώμης. Id eſt, uxorem temperantem quærito, non formoſam. Ille enim eſt theſaurus, qui ſurripi non poteſt: hæc autem, animi opinio, ſiue perſuaſio.

Epilogus.

Anacharſis vxorem deformem duxit.

SED DICET quiſpiam, Iacob ille 28
unus ex tribus Patriarchis, vir quidem omnibus uirtutum numeris cōſumatiſſimus, & dignus, quem omnes ſibi proponat imitandum, Rachel uirginem decora facie & uenuſto aſpectu efflictum, atque ardenter adamauit: quam ut uxorem haberet, haud grauatè Laban eius parenti ſeptem annis ſeruiuit. ut ſcribitur Gene. 26. c. Ex quo facilè uideri poteſt, eam ob id potiſſimum, ſibi delegiſſe, quòd formoſa eſſet, & uenuſta: ut etiam non obſcurè annotauit princeps ſententiarum, quem uocant, in 4. diſ. 30. ubi & D. Bonauē. in expoſitione ipſius tex. & Pe. Palud. aſſerunt, eum ne uenialiter quidem peccare, qui uxorē ducit propter pulchritudinem, modò non ſit cauſa principalis, & præcipua ipſius matrimonii, ſed ſecundaria, &, ut loquuntur, inductiua, ut illam potius ſcilicet aſſumat, quàm aliam & ſequitur Angel. Cla. in ſua Summa, in uerbo, matrimonium, uer. pen. & Ant. Flo. in 1. parte 3. partis ſuæ Summæ, tit. j. ca. 19. §. quarta concluſio eſt: & Aſteſanus in ſua Summa lib. 8. tit. 9. art. j. in fi. & è noſtris in hac fuit ſententia Collec. poſt alios in c. ad diſſoluendum, extrà de deſponſa. impub. & uidetur ſentire glo. in ſumma, 27. q. j. & Panormit. in capit. tua nos in 3. not. de ſponſa.

Contrà uxores formoſas eſſe ducēdas.

Vxorem ob formam ducens an peccet.

Item lex eſt in Deuteron. cap. 21. Si uideris in numero captiuorum mulierem pul 29
chram, & adamaueris eam uolueris que habere uxorem, introduces eam in domum tuam. E diuerſo autem alia lex eſt in eo. li. c. 24. & repetitur in Decretis canonicis, c. nō ſatis. 34. q. 2. qua cauetur, ut ſi uxor nō inuenerit gratiam in oculis uiri, propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudii. Quæ lex tametſi non ſatis fuiſſe probabilis pleriſque uidetur, ut alibi infra dicemus, multi tamen non contemnendæ autoritatis uiri (inter quos eſſe uidet Scotus

Vxorem deformem, an liceat repudiare.

in 4.

in 4. ſen. diſtin. 33. articulo tertio, quæſtione prima) non ſolum probabilem, ſed & pro tempore utilem, atque etiam neceſſariam fuiſſe contendunt: proinde à peccato eos excuſaſſe, qui repudiabant: ut & ibi tenet Duran. in 3. q. & è noſtris Panor. in c. gaudeamus, in vlti. no. extrà de diuor. Sed vtruncunque fuerit, certè ex Pōtificum decretalibus deformitas notabilis ſuperueniens poſt ſponſalia de futuro, præbet iuſtam cauſam ab illis diſcedēdi. c. quemadmodum. verſi. quòd ſi poſt iuncta gl. & ibi Imo. col. 2. & alij, de iureiuran. Quæ quidē res, atque etiam ea lex Deuteronomij aperte nobis indicant, deformitatem vxorum rem eſſe uiris deſpectiſſimam: tantumque illis diſplicere, quantum aliud quicquam. Et quod maximè cauendum eſt ob id uiros vxores aſpernari, & repudiare, in aliarumque concubitum exardeſcere. Ideoq; Decius Auſonius & Medicus & Poeta nūquam ſatis laudatus, non minùs verè, quā eleganter, ſcribit?

Deformitas ſuperueniens, an præbeat iuſtam cauſam ſoluēdorum ſponſaliorum.

Deformitas vxorum eas contemptui haberi facit.

Deformis uxor cui ſit, ancilla elegans,
Vxorem habere, ſubigere ancillam uelit.

30 Cæterùm Solomon omnium ſapientiſſimus, introduxit ſponſum ſponſam ita alloquentem, Canticorum 2. Oſtende mihi faciem tuam, facies enim tua decora. Et parens eius Dauid Pſalmo 44. concupiſcet rex decorem tuum. Et Eccleſiaſticus ca. 36. Species mulieris exhilarat faciem viri ſui, & ſuper omnem cōcupiſcētiā ſuperducit deſiderium. Et antè, cap. videlicet 26. Sicut Sol oriens mundo in altiſſimis Dei, ſic & mulieris bonæ ſpecies in ornamētum domus eius. Ex quibus facilè perſpici poteſt, & exemplo illius Patriarchæ, & autoritate legum Moſaicarum, Dauid, & Solomonis & filij Sirach potius eligendam eſſe formoſam vxorem, quàm deformem.

De forma quoque expetenda.

31 Præterea cur tantopere repudianda eſt, aut faſtidienda in uxore forma, quam Paris apud Homerum illum omnium diſciplinarum tanquam oceanum quendam, in 3. Iliados Rhapſodia, dicit eſſe deorum donum glorioſum. Ita enim Alexādrum inducit reſpondentem Hectori, qui illi formam exprobrarat.

Forma Deorum donum.

Μή μοι δῶρ' ἐρατὰ πρόφερε χρυσῆς Ἀφροδίτης,
Οὔ τοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα,
Ὅσσα κὲν αὐτοὶ δῶσιν, ἑκὼν δ' οὐκ ἄν τις ἕλοιτο;

Id eſt ad verbum,

Ne mihi dona amabilia obijcias aureæ Veneris.
Non obijcienda ſunt Deorum glorioſa dona.
Quæcunque ipſi dant, voluntarius autem non aliquis acciperet;

Cuius loci autoritate ueluti clypeo ſe defendit Apuleius, qui tanquam formoſus accuſabatū, Apologia prima: ubi & multos Philoſophos refert fuiſſe formoſiſſimos. Idē Homerus lib. 6. eiuſdē operis, ſcribit Deos tribuiſſe pulchritudinem Bellerophonti.

Τῷ δὲ θεοὶ κάλλος τε, καὶ ἠνορέην ἐρατεινὴν
Ὤπασαν.

Ex quibus Homeri locis videtur Ouidius illud fuiſſe mutuatus lib. 3. de Arte amādi:

Forma Dei munus.

Cui ſententiæ adſtipulātur Theologi. Nā Chryſoſtomus uerus ille Theologus, ſi alius unus eſt, Homilia prima in Pſal. 50. Pulchritudo, air, non eſt in culpa: quia ea Dei eſt. & D. Auguſtinus de ciuitate Dei li. 15. c. 22. ſcribit pulchritudinem corporis Dei donum eſſe.

Sed & hanc tanti fecere, omnes illi fortes, & heroes, & ſemidei, ut pro formoſa vna muliere, bella indefatigabili ardore ac pertinacia pugnauerint. Neque eſt quòd putemus, Græcos pugnaſſe propter vltionem, cùm iurarent ſe reſtituta Helena bellum dimiſſuros: aut Troianos propter retinendam dignitatem, ne ſcilicet timore adacti reſtituiſſe uiderentur. Cuius rei teſtis eſt Quintilianus libr. 8. Oratoria. inſti. ubi de amplificatione diſſerit. cuius hæc uerba ſunt: Nō putant indignum Troiani principes Graios Troianosque propter Helenæ ſpeciem tot mala tanto temporis ſpatio ſuſtinere. Quęnam igitur illa forma credenda? Non enim hoc dicit Paris, qui eam rapuit: nō iuuenis aliquis, aut unus è vulgo: ſed ſenes, & prudentiſſimi, & Priamo aſſidentes. Verùm & ipſe rex decēnali bello exhauſtus, amiſſis tot liberis, imminente ſummo diſcrimine. cui faciem illam, ex qua tot lacrymarū origo fluxiſſet, inuiſam ac abominabilē eſſe oportebat, & audit hæc, & eam filiam appellans, iuxta ſe locat, & excuſat etiam, atque ſibi eſſe malorum cauſam negat. Hæc Quintilianus, qui totum locum ex illa Iliados tertia Rhapſodia Homeri deprompſit, quo in loco Troiani ſenes ipſi Priamo aſſidentes, cùm vident Helenam aſcendentem, admirati eius formam, hæc inter ſe ſuſurrant:

32 Helenæ pulchritudo admirabilis vide in nu. 33.

Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἐϋκνήμιδας Ἀχαιοὺς
Τοιῇ δ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν
Αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεῇς εἰς ὦπα ἔοικεν.

Vnde ſumptum videri poteſt illud Propertianum, lib. 2. Eleg. 4.

Digna quidem facies pro qua vel obiret Achilles,
Vel Priamus belli cauſa probanda fuit.

Sed & de hoc loquens Lucianus, aut quiſquis is fuit (nam de autore dubitaī) in eo dialogo, qui Charidemus inſcribitur, inter opera ipſius Luciani: Europia tunc primū contra Aſiam bello concitata, cùm Troiani poſſent Helena reddita, ſine periculo ac metu terram ſuam retinere, Græci autem hanc illis habendam permittentes, moleſtia liberari: neutri conſulere ſibi ipſis uoluerunt

Iuerunt rati non aliam pulchriorem belli cauſam, ob quam morerentur, inuenire ſe poſſe. Iam uerò & Dij, cùm certo ſcirent liberos ſuos in eodem bello perituros eſſe, nequaquam illos ab eo abſterruerunt, ſed ad id vltro proficiſci fecerunt, rati non minorem inde gloriam cõſecuturos eos eſſe, ſi pro Helena mortem obijſſent, quàm ꝗ Deorum filij procreati eſſent.

33 Quin & idem Poeta in ſuis ſparſim ſcriptis Deos Deasque pulchritudine vt plurimum ornauit. Inter quos Apollinẽ canit ἀκερσεκόμην, id eſt, intonſum, & cęſariatum, cùm ſcribit 20. Iliados:

Dij Deaeque a forma laudata. Apollo. Caſariatus i Intonſus.

Φοῖβος ἀκερσεκόμης :-

Cuius rei (ſi id ſcire cupis) ratio traditur à Macrobi lib. 1. Satur. ca. 17. & Heſychio. Ex quo & à Virgilio lib. 9. Aeneidos, crinitus Apollo dictus eſt: & ab altero Poeta veteri (quiſquis is eſt) apud Tullium libr. 2. aut aliorum computatione, quarto Academ. quæſtio.

Crinitus.

Intendit crinitus Apollo.
Arcum auratum Luna innixus.

Et Comoſus eidem Virgilio, in obſcœno carmine, ſi ipſius eſt:

Comoſus.

Phœbus comoſus, Hercules lacertoſus.

Et intonſus Horatio, li. 1. Carm. Ode. 21.

Dianam tenere dicite virgines:
Intonſum pueri dicite Cynthium.

Et in Epod. Ode. 15.

Intonſos agitaret Apollinis aura capillos.

Atque etiam Tibullo lib. 1. Eleg. 4.

Solis æterna eſt Phœbo Bacchoq; iuuenta:
Nam decet intonſus crinis vtrunque Deum.

Et iterum lib. 4. ad Phœbum:

Huc ades, intonſa Phœbe ſuperbe coma.

Et Propertio lib. 3.

Dum petit intonſi Pythia templa Dei.

Et Ouidio lib. Triſtium. 3., Eleg. j.

Ducor ad intonſi candida templa Dei.

34 Idem Homerus (vt ad eum redeamus) appellat Iunonem λευκώλενον, tãquam dicas, albiulnam, id eſt, vlnas albas ſiue cãdidos lacertos habentem, lib. 1. Iliados,

Iuno Albiulna.

Τῷ γάρ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

Et ſæpe eodem lib. & iterum li. 15.

Ὣς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

Et paulo pòſt:

Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

Et alibi quoq; eodẽ libro, & alibi item ſæpe. Atque etiam Heſiodus in Theogonia:

Ἥν θ' ἔτικε θεὰ λευκώλενος Ἥρη.

Qui & ipſe in eodem opere hoc quoque Epitheton Proſerpinæ attribuit:

Proſerpina quoq; Albiulna.

Ἣ τέκε Περσεφόνην λευκώλενον.

Et illos imitatus Virgilius 8. Aeneidos, eodem pulchritudinis genere Venerem decorauit:

Dixerat, & niueis hinc, atque hinc diua lacertis
Cunctantem amplexu molli fouet.

Sed (vt redeamus ad Homerũ & Iunonẽ) is eam lib. 15. Iliados, ὀφρύσι κυανέῃσι dicit, id eſt, ſupercilijs nigris: nam id pertinere ad formam mulierum, ſatis ex eo conſtat, quod ſcribit Iuuenalis Saty. 1. mulieres ſua ſupercilia arte denigrare, quo formoſiores videantur:

Ven' niueis lacertis. Iuno nigra ſupercilijs. Supercilia nigra ad formam pertinent.

Illa ſupercilium madida fuligine tinctum,
Obliqua producit acu.

Quin ipſe Homerus eandem Iunonem βοῶπιν appellat, id eſt, bubulis, ſiue malis dicere, bouinis oculis, cùm ſæpe aliàs, tum lib. 1.4.15.20. Iliados, in quibus locis hunc verſum appinxit:

Iuno oculis bouinis.

Τὸν δ' ἠμείβετ' ἔπειτα βοῶπις πότνια Ἥρη.

Et hoc quidem epitheto Tulius lib. 2. Epiſt. ad At. Epiſ. 9. deſignauit Clodiã illã, Clodij Pulchri ſororẽ, qua & ipſe Clodius, vt vxore, abutebatur. Quin & Homer' eodẽ epitheto inſigniuit Euryphaeſſam, Solis matrem, in Hymno ipſius Solis. Heſychius autem ſcribit, ipſam Iunonem, primùm ab Eupoli ita fuiſſe vocatam, quòd pulchros ac magnos oculos haberet. Quod tamen uerum non eſt in eo, quod de Eupoli dicit, cùm ante eum longo tempore fuerit ipſe Homerus. Ar illud verum eſt, huiuſmodi oculos eſſe pulchros & amabiles, vt etiam videre licet ex Luciano de Imaginib. Ideoque idẽ Homerus alibi, uidelicet in Hymno hoſpitum, ipſam Iunonẽ ἑλικώπιδα uocat, id eſt, oculis amabilibus. Et Aelianus libro 12. Variæ hiſtoriæ, deſcribens excellentem pulchritudinem Aſpaſiæ Phocenſis, dicit, ei fuiſſe oculos maximos.

Ciceronis locus. Iuno cur sic dicta.

Sed & idẽ Homerus Palladẽ γλαυκώπιδα, id eſt, glaucos, ceſios oculos habenẽ, ſiue (ut uno verbo dicam) glaucoculam: idque locis infinitis, ex quibus is nunc occurrit ex lib. Iliados 1. 35

Pallas ceſijs oculis.

Τὸν δ' αὖτε προσέειπε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη.

Et lib. 23. eiuſdem operis.

Εὔχετ' Ἀθηναίῃ γλαυκώπιδι ὃν κατὰ θυμόν.

Quod & ſimiliter facit Heſiodus ſtatim poſt principium Theogoniæ:

Κούρην τ' αἰγιόχοιο Διὸς γλαυκῶπιν Ἀθήνην.

Et rurſus in eodem opere,

Σὺν δὲ καὶ ἄσμενοι θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη.

Et alibi ſæpe. Hincque Virgilius, (ſi is eſt) in Priapeiis:

Minerua flauo lumine eſt, Venus pæta.

Quem ſecutus Ouidius libro. 2. de Arte amandi:

Si pæta eſt, Veneri ſimilis: ſi flaua Minerua.

Et in Eleg.

Quid ſi præripiat flaua Venus arma Mineruæ?
Ventilet accenſas flaua Minerua faces?

Ex quo antiquũ illud prouerbiũ apud Zenodotũ & Suidam, Ἀθηνᾶς τὸν αἴλουρον, id eſt, Palladis felem, quòd etiam feles ſint glaucis oculis. Quanquam Phyſiologi, (vt

Prouerbiũ.

id

eſt, obiter dicam) dicunt ſplendorem in oculis, & glaucum colorem in pupillis ſignificare acumen ingenij. Hincque poſſet dici, cum colorem attributũ Palladi Deæ ingenioſiſſimæ, & optimarum artium inuentrici. Diodorus autem Siculus libro 1. Bibliothecæs.ideò ita dictam Palladem cẽſet, quod aer, quem Pallada uocāt, uiſum animalibus præbeat, aut(vt alij vertũt)quoniam aer ſit glauci aſpectus. Quod etiam tradit Cornutus aut, (vt alii uocant) Phurnutus, περὶ τῆς τῶν θεῶν φύσεως, id eſt, de natura Deorum: & Euſebius de Præparatione Euangelica, libro tertio.cap.2. Verba autẽ Diodori in eam rem hæc ſunt: Αἰγύπτιοι δ' αὐτὴν καὶ γλαυκῶπιν, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι τῶν Ἑλλήνων ὑπέλαβον, ἀπὸ τοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς γλαυκοὺς ἔχειν· τοῦτο γὰρ εὔηθες ὑπάρχει· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ τὸν ἀέρα τὴν πρόσοψιν ἔχειν ἔγγλαυκον. Et id quoque Tullius lib.1.de Natura Deorũ, arti Phyſicæ tribuit nulla alia eius rei declaratione facta Pauſanias autẽ lib.1.quo Attica deſcribit, hanc Palladis appellationẽ ad Libyeã fabulã trahit, quæ dicit, eam natam eſſe ex Neptuno & Tritonide palude, & glaucos ideo oculos habere quales Neptuno ſunt. Alii, ita vocatam dicunt, quód horrendo, & formidoloſo aſpectu ſit: vnde & glauci & cæſii leones, & baſiliſci dicuntur: vt & ipſe Phurnutus ſcribit. Nã & nõnulli dracones eadem ratione γλαυκώπιας dicunt Ipſa aũt Minerua ab huiuſmodi horrẽdo & truculẽto aſpectu γοργωπὶς eſt cognominata, vt Grammatici obſeruarunt, ἀπὸ τοῦ γοργοῦ ὠπὸς. Ex quo eſt & illud Ouidij lib.2. Metamor.

Pallas γοργωπὶς dicta.

Vertit ad hanc torui Dea bellica luminis orbes.

Alii autem ſic dictam volũt ab oculis noctuarũ, quas illi γλαῦκας appellant, Paladique ſacras eſſe volunt. Vnde & Ouidius eodem illo lib. 2. Metamor. noctuã Palladis auẽ periphraſi appellat. Alij rurſum ita dictam uolunt, ἀπὸ τοῦ γάλακτος, id eſt, à lacte, quod eſſe ἄσπρον cõuenit, & proinde album. Alii denique aliter, ut uidere licet ex Cælio Rhodigino libro 14.c.18. Et quanquam pleriq; huiuſmodi oculos formoſitati attribuunt: tamen contrà deformitati Terentius in Heautontim.

Oculi glauci, an pulchri.

—Ruſamne illam virginem

Cæſiam ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum, pater.

Porro empedocles, & poſteum Ariſtoteles Problematũ 14.c.item 14.ſcripſit glaucis oculis plurimum ignem, ineſſe. At Albertus Magnus libro.de Animalibus 1.ſcribit glaucos ſignificare doloſos, & audaces, ad militiam inuigilantes. Cuiuſmodi autem temperamẽtum corporis ſignificet, diſces ex Galeno, in Commentariis in Hipocratẽ de morbis uulgaribus, li.3. Et quibus affectibus ſint obnoxii, apud eundem uidebis libro de uſu partium x. & apud Theophilum Proſpatharium libr. 4. de Fabrica humani corporis, c.20.

Sed ut ab iſtis diuerticulis non iniucundis reuertamur ad Homerum. Idem Venerem χρυσῆν, id eſt, aureã, ſæpe appellat. is aũt vers᷑ ñſc ſe offert ex lib. poſtremo Iliados: 36

Venus aurea.

Ἀλλ' ἄρα Κασσάνδρη ἰκέλη χρυσῇ Ἀφροδίτῃ.

Vti etiam Heſiodus in Theogonia:

Τ' ἐπ' ὀδυνηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Et rurſus in eodem opere:

Κάδμῳ δ' Ἁρμονίην θυγάτηρ χρυσῆς Ἀφροδίτης.

Et ſæpe aliàs. Ex quo eſt & illud Virgilii 10. Aeneidos:

Iuppiter hæc paucis: at non uenus aurea contrà.

Pauca refert. Et Ouidius lib. 10. Metamor.

Senſit, ut ipſa ſuis aderat Venus aurea feſtis,

Et in epiſtola Paridis ad Helenam,

Te peto, quam pepigit lecto Venus aurea noſtro.

Et rurſus in eadem epiſtola,

—Gaudet Venus aurea furtis.

Et quare ita dicatur.

Et Statius Syluarum li.3.in Coma Earini:

Dum petit, & molles agitat Venus aurea cygnos.

Quare autem ita dicebatur(vt & id dicam obiter)tradit Diodorus lib.2.c.6.eodemq; vlt. & iterum lib.5.cap.3. & Nicolaus Themæus, qui inter multas rationes, id adſcribit ſumptibus ac diſpẽdiis, quæ in re amatoria fieri aſſolẽt cuius præſes eſt ipſa Venus. Alij dicũt, ita dictã à Luco Veneris aureæ, quæ in Aegypto eſt, vt tradit Euſebius lib. præparationis euãgelicæ 10.cap.2. Vel quod apud Leſbum Venus quoque aurea coleretur: vti & apud Lycios Olimpiæ nomine, teſtibus Proclo Lycio in Himnis, Diuo Iuſtino Philoſopho & Martyre in admonitorio Gentium, Diodoro Siculo, & Homeri interprete. Porro Laertius in Diogene ſcribit Phrynen nobilem illam meretricem Venerem auream Delphis obtuliſſe, cui Diogenes Cynicus hũc titulum inſcripſit, τῆς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀκρασίας, id eſt, ex Græcorum incontinentia. Sed id ad hanc appellationem referri non poteſt, cũ Homerus & Heſiodus, qui ita eam vocarunt, fuerint ſeculis ante Phrynen, Crediderim, eos id ad pulchritudinem retuliſſe, quando idem Homerus Dianam in Hymno ipſius Ἄρτεμιν χρυσηλάκατον, id eſt, auream ſagittam habentem, & Iliad.9. χρυσόθρονον, id eſt, auream ſedem habentem, appellat. Nam χρυσὸς non ſolum aurum denotat, ſed & plerunque (vt Athenæus & Heſychius tradunt) pulchrum ſignificat: vnde & Venus χρυσῆ, & Apollo χρυσόκομος dictus eſt, quaſi pulchras hẽs habenas: à pcio videlicet & pulchritudine ipſius metalli: cuius ẽt metalli dæmõ χρυσῶν, vt dicit idem Heſychius, vocabatur. Ex Latinis autem Virgilius, aureum

Diana aurea.

Aureũ pro pulchro.

reum pro pulchro poſuit, lib. j. Aeneid.

—Aulæis iam ſe regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda, mediamq; locauit.

Vbi id & Seruius annotauit. Et aliàs, quod eximium & pulcherrimum eſt, aureũ vocamus. vnde χρύσεον ὄμμα τῆς Δίκης, & Aurea verba, Horatio. Pindari Scholiaſtes, χρυσέα φόρμιγξ, ἀντὶ τοῦ τιμία κιθάρα, ὡς χρυσῆ Ἀφροδίτη. & ſeculũ aureũ, Heſiodo, Ouidio, & cæteris.

37 *Themis pulchrigena.* Idem quoque Themin καλλιπάρῃον, ac ſi dixeris, pulchrigenã, id eſt, pulchras genas habentem, vocat, Iliad. lib. 15.

Ἡ δ᾽ ἄλλους μὲν ἔασε Θέμιστι δὲ καλλιπαρῄῳ
Δέκτο δέπας.—

Aurora roſeis digitis. Et auroram ῥοδοδάκτυλον, id eſt, roſeos digitos habentem appellat. Ita enim exorditur lib. 2. & 8. & 17. Odiſſeæ:

Ἦμος δ᾽ ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος Ἠώς.

Quem verſum etiam repetit lib. 4. ciuſdẽ operis nõ ſemel, & libro. 5. & libro. 9. etiam multis locis, & libro. j. & vltimo Iliados, & alibi ſæpe. Ex quo Virgilius videtur fuiſſe illud mutuatus lib. 2. Aeneidos:

Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis.

Illudq; neſcio cuius, quod ad Homerum propius accedit:

—Et roſeis manibus ſydere diſpulerat.

Sed & idem Virgilius lib. j. Aeneid. de Venere loquẽs:

Venus roſea ceruice.

Dixit, & auertens roſea ceruice refulſit.

Thetis argenteis pedib. Thetidẽ quoq; Homerus vocat ἀργυρόπεζαν, id eſt: argenteos pedes habentem, cùm ſcribit lib. Iliados 9.

Μήτηρ γάρ τέ μέ φησι θεὰ Θέτις ἀργυρόπεζα.

Et lib. 18.

Ἡ δ᾽ αὖτ᾽ Οὔλυμπόνδε θεὰ Θέτις ἀργυρόπεζα.

Et lib. vltimo,

Ὣς ἔφατ᾽ οὐδ᾽ ἀπίθησε θεὰ Θέτις ἀργυρόπεζα.

Et alibi ſæpe. Vti etiam facit Heſiodus in Theogonia:

Πηλεῖ δὲ δμηθεῖσα θεὰ Θέτις ἀργυρόπεζα.

Hincque illud Ouidij in Epiſtola Acontij ad Cydippen.

Et Thetidis quales vix reor eſſe pedes.

Venus item argenteis pedibus. Hebe pulchritala. Et hoc quoque epitheto Pindarus appellauit Venerem, Pythiorum Ode. 9. Sed & Heben Homerus ipſe καλλίσφυρον, id eſt, pulchritalam, ſcilicet pulchros talos habẽtẽ, cum lib. 11. Odyſſeæ, nõ multũ ante finem tum in Himno Herculis leonini animi.

—Καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην.

Latona quoque. Similiterque Latonam in Himno Dianæ:

Ὑμνοῦσι Λητὼ καλλίσφυρον.

Et leda. Et Ledam in Hymno puerorum Iouis:

Λήδης καλλισφύρου ἀγλαὰ τέκνα.

Et Ino Leucothea. Et Ino Leucothεam li. 5. Odiſſeæ:

Τὸν δὲ ἴδε Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνώ.

Quod & ex ipſo Homero annotauit Aelianus lib. 12. de uaria Hiſtoria, quo loco deſcribit pulchritudinem Aſpaſiæ. Homerus (inquit) pulcherrimas fœminas ſuo quodam uocabulo καλλισφύρους appellat.

Calypſo pulchris crinibus. Et Calypſo εὐπλόκαμον, id eſt, pulchris crinibus, quaſi dixeris vno uerbo pulchricomam, lib. v. Odyſſeæ, circa principium:

Νύμφῃ ἐυπλοκάμῳ εἰπεῖν νημερτέα βουλήν.

Et Ceres. Et ſimiliter Cererem eodem libro:

Ὣς δ᾽ ὁπότ᾽ Ἰασίωνι ἐυπλόκαμος Δημήτηρ.

Et lib. 14. Iliados:

Οὐδ᾽ ὅτε Δήμητρος καλλιπλοκάμοιο ἀνάσσης.

Et Circes. Et Circen lib. 10. Odiſſeæ:

Ἔσταν δ᾽ ἐνὶ προθύροισι θεᾶς καλλιπλοκάμοιο.

Et Latona. Et Latonam in Hymno Apolinis:

Λητὼ τέξεσθαι καλλιπλόκαμος τότ᾽ ἔμελλεν.

Et non multo poſt:

Ὃν ἠΰκομος τέκε Λητώ.

Et Gratiæ. Et Gratias quoque ſtatim poſt:

Αὐτὰρ ἐυπλόκαμοι Χάριτες.

Nam ἐυπλόκαμος & καλλιπλόκαμος, & εὔκομος idẽ ſignificãt, (ut iã diximus) quod pulchri coma. Sed & ſtatim poſt in eodẽ Hymno, *Latona auricoma.* & Latonã ipſam χρυσοπλόκαμον, id eſt auricomam: & alibi eandem vocat καλλιπάρῃον, id *Et pulchrigena.* eſt, pulchram genis, vt ſuprà Themidem:

Οὕνεκ᾽ ἄρα Λητοῖ ἰσάσκετο καλλιπαρῄῳ.

38 *Amathia pulchricoma.* Sed, vt ad præcedentia redeamus, idẽ lib. 18. Amathiã vnam Nereidum ſimiliter vocat εὐπλόκαμον. *Et Maia.* Et in Hymno Mercurii non ſemel Maiam ipſius Mercurij matrem. *Et Thetis.* Et illo quoque libro 18. & iterum 20. Thetin καλλιπλόκαμον:

Μητρὸς δ᾽ ἐκ Θέτιδος καλλιπλοκάμου ἁλοσύδνης.

Muſæ nigris oculis. Nigri oculi ad formam pertinent. Et in eo Hymno, quem Iouis filiis dicauit, Muſas ἑλικώπιδας, hoc eſt nigris, ſiue nigricantibus oculis vocauit, tanquam dicas nigroculas, ſi ita fari liceat:

Ἀμφὶ Διὸς κούρους ἑλικώπιδες ἔσπετε Μοῦσαι.

Venus nigris oculis. Et Helena. Et Thetis. Et iterum Venus. Nam & id ad ſpeciem mulieris pertinere declarat idem Homerus, qui lib. 1. Iliados eodem epitheto inſigniuit Chryſeidẽ, formoſiſſimam uirginem:

Πρίν γ᾽ ἀπὸ πατρὶ φίλῳ δόμεναι ἑλικώπιδα κούρην.

Et Pindarus eodem epitheto Venerẽ Dearum pulcherrimam inſigniuit, Pythiorũ Ode 6. quam ſic inchoauit:

Ἀκούσατ᾽· ἦ γὰρ ἑλικώπιδος Ἀφροδίτας
Ἄρουραν.—

Vbi & id interprete ad pulchritudinẽ retulerunt. Et Q. Calaber Helenam & Thetidem, quæ & ipſę formoſiſſimæ fuerunt, ſimiliter ἑλικώπιδας vocauit. Sed & ipſam Venerẽ Homerus & Heſiodus ἑλικοβλέφαρον, quod idem ſignificat, nigris ſcilicet oculis, vocarũt: ille in 2. Hymno ipſius Veneris:

Χαῖρ᾽ ἑλικοβλέφαρε γλυκυμείλιχε.

Hic uero in Theogonia:

Καὶ Θέμιν αἰδοίην, ἑλικοβλέφαρόν τε Ἀφροδίτην

Quanquam ſcio, nonnullos hanc Veneris appellationem ad ſupercilia referre. Sed quod ad noſtram oculorum nigredinem,

pro.

proindeq́ue ad eorum pulchritudinē pertinet, eò ſpectat, quod ſcribit Euripides in Bacchis:
Ὄσσοισι μέλανας χάριτας Ἀφροδίτης ἔχων.
Nigras oculis Gratias Veneris habens.
Ex quo & illud Catulli ī amicā Formiani:
Salue nec minimo puella naſo.
Nec bello pede, nec nigris ocellis.
Nec longis digitis, nec ore ſicco,
Nec ſane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani.
Ten' prouincia narrat eſſe bellam?
Tecum Lesbia noſtra comparatur?
O ſeclum inſipiens & infacetum
Illudq́ue Plauti in Pœnulo?
Atqui ipſa ea' ſt,
Specie venuſta, ore paruo, atque oculis pernigris.
Et illud quoque Naumachij Poetæ Græci, apud Stobæum Serm. 72.
Μηδὲ μέλαιναν τιθεῖσαν ὑπὸ βλεφάροισιν ὀπωπάς.
Illud denique Peryctiones Pythagoricæ, ex libro περὶ γυναικὸς ἁρμονίας, hoc eſt, de mulieris cōcinnitate, Ὀυκ ἐχρίεται πρόσωπον μυκαίνου τε ἢ ἐρυθραίνουσα τοῦτο, ἢ μελαίνουσα ὀφρύας τε, ἢ ὀφθαλμούς. Hincq́ue D. Cyprianus in libr. de habitu virginum, oculos circumducto nigrore fucatos carpit, ut D. Hieronymus fuliginatos. Nec id tantùm ad fœminarū, ſed & ad virorum formam pertinet (vt id in tranſcurſu dicam) vt cōſtat ex loco illo Horatij lib. 1. Carm. Ode. 32.

Etiam in viris.

Et lycum nigris oculis, nigroq́, crine decorum.
Vbi Acrō, Pulchritudo, ait, puerorū ſæpe nigris decoratʳ oculis. Itē in Arte Poetica:
Spectandum nigris oculis, nigroq́, capillo.
Et Lucianus Dialogo primo Ἐνυπνικῶν, vbi iubet Pollucē renuntiare formoſis quibuſdam, quod apud homines neque flaua coma, nec cærulei nigriue oculi, neq; rubor faciei amplius vllus eſt.

39 Poſtremò idem Homerus (vix enim relinquere eum poſſumus) libro 6. Odyſſeæ, deſcribens chorum agreſtem ludentium in monte Nympharum, quæ Dianam ducem ſequebantur, ita infit:

Nympha pulchra.

Πασάων δ᾽ ὑπὲρ ἥ γε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα.
Ῥεῖα δ᾽ ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.
Omnes autem hac capite ſupereminet, & fronte,
Facilè autem conſpicua, pulchra autem omnes.
Qua in re ſubit in mētem illud ipſius Ouidij lib. Faſtorum 6. ad finem:
Nec quòd laudamus formam, tu turpe putaris.
Laudamus magnas hac quoque parte deas.

44 Sed ad Homerū redeamus, q in Agamēnone quoq;, & Achille, altero regū, altero bellatorū maximo, atq; ēt in Menelao, Polyxeno, Nireo, Patroclo, Deiphobo, Aenea, Vlyſſe, Thelemacho, Thraſymede, Euryalo, Laodamāte, Ganymede, Paride, mēbrorū formæq́; dignitatē laudauit: qd̄ nō il le feciſſet, niſi magnū illud bonū eſſe intellexiſſet. Quanq̄ Valla in eo lib. quē de Honeſta voluptate ſcriptū reliqt, opinatʳ Homerū nō tā laudauiſſe pulchritudinē in illis inuētā, q̄ affinxiſſe, vt laudaret doceretq́ue illud magnū bonū eſſe, & in oculis hominū collocādū Virgilius quoq; Homericæ p omnia perfectionis imitator, Apollinem formoſum appellat Ecleg. 4.

Homerus heroas à pulchritudine laudat.

Lino formoſus Apollo.
Et eiuſdem ætatis Poeta alter, libr. 2. Amor. Eleg. tertiò.
Pauit & Admeti tauros formoſus Apollo.
Sed & ipſe Virgilius alterū Deū Mercuriū à forma quoq; laudauit, lib. 4. Aeneid.
Omnia Mercurio ſimilis, vocemq́, coloremq́,
Et crines flauos, & membra decora iuuentæ.
Quin idem autor eodem in opere, Euryali, Iuli, Lauſi, Turni, Herculis Auentini, Pallantis, ipſius Aeneæ, Virbij, Aſturis ſpeciem proſequitur honore verboru m Nam de Eurialo lib. 5.
Eurialus forma inſignis. & lib. 9. *Euryalus formoſus.*
Et iuxta comes Euryalus, quo pulchrior alter
Non fuit Aeneadum.
Item de Iulo, eiuſdem operis lib. 5.
—Formaq́, ante omnes pulcher Iulus.
Et iterum lib. 7.
Aeneas primiq́, duces, & pulcher Iulus.
Et lib. 9.
—Ante omnes pulcher Iulus.
De Lauſo & Turno ſimul, eodem lib. 7. *Iulus quoque. Et Lauſus Et Turnus.*
Filius huic iuxta Lauſus, quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.
Et de ipſo quoque Turno alibi in eo. libr.
—Ante alios pulcherrimus omnes
Turnus. Et rurſus eod. lib.
Hunc decus egregium formæ mouet.—
De ipſo quoque Lauſo & Pallante ſimul, libro. x. *Pallas Euādrus.*
—Hinc Pallas inſtat, & vrget,
Hinc contra Lauſus: nec multum diſcrepat ætas.
Egregij forma.—
De Hercule & Auentino lib. 7. *Hercules. Auentinus.*
—Satus Hercule pulchro Pulcher Auentinus.—
De Aenea lib. 4.
—Hærent infixi pectore vultus.
Et alibi:
—Ipſe ante alios pulcherrimus omnes
Infert ſe ſocium Aeneas. *Aeneas.*
De Virbio lib. 7.
Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello
Virbius.— De Aſture eo. lib. 9. *Virbius. Aſtur.*
—Sequitur pulcherrimus Aſtur.
Itē de Arcente Siculu, Arcentis filio. e. li. 9.
Stabat in egregijs Arcentis filius armis,
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera.
In Euryalo quoque ipſo de hac re ſententiā tulit lib. 5. eiuſdem operis:
Gratior eſt pulchro veniens è corpore virtus. *Virtus gratior in pulchro corpore.*

Quam

Quam quidem ſententiam è noſtris aduocat approbatque Lucas Pen. in l.j. col.j. in 2.q.in prin.C.qui ætate,vel profeſſ.ſe excu. lib.x.& Alex conſi.209. ponderatis his col. 2.ver.dictus verò iuuenis,lib 6.Eã tamẽ Seneca(vt erat Stoicorum penè dixerim Stoicíſſimus)epiſt.ad Luciliũ.67.reprehẽdit,&

Decore nil gratius.

id quidem iniuria. Quamuis enim in corpore pulchro melior an perfectior virtus non ſit neſcio tamen quo pacto acceptior eſt, & gratior. Nihil dicebat Domitianus apud Suetoniũ, gratius decore. Et,vt dicit Iacobus ille illuſtris Purliſſarum Comes, de liberorum educatione. Quo quiſq; pulchrior eſt, eo magis virtus in eo refulgeat, neceſſe eſt. Ante vtrunque autem Orpheus

Iaſon formoſus

hoc maximo præconio extollit Iaſonem, de quo in hunc ferè ſenſum canit:

Clarior in cunctis diuus ſplendebat Iaſon.
Iuno etenim lętos oculis ad fl..t honores,
Et pulchrum dederat magnumq; & pectore fortem.

Verſus autem Orphei hi ſunt:

Τοῖσι δ' ἄρ' ἐν πάντεσσι μετέπρεπε δῖος Ἰήσων.
Ἥρη γάρ μιν ἐπάμπαν ἐτίετο, καί οἱ ἔδωκε
Κάλλος τε μέγεθός τε, καὶ ἠνορέην ὑπέροπλον.

Plinius autem lib.j. epiſtolarum ad Iuniũ Mauricũ ſcribẽs,cuius nepti ex fratre maritum delegerat quempiã.Eſt;inquit, illi facies liberalis,multo ſanguine, multo rubore ſuffuſa : eſt ingenua totius corporis pulchritudo,& quidem ſenatorius decor:quę ego nequaquam arbitror negligenda. Debet autem hoc caſtitati puellarum , quaſi præmium dari.

Helenæ pulchritudo, vt de ſup num. 32.

41 Sed vt Helenam reſumamus. Iſocrates ille Orator clariſſimus,elegantiſſimam de ipſius laudibus Orationem conſcripſit , in qua & hoc memoriæ prodidit,Grecæ quidem , ſed hoc ſenſu : Grauius pro Helena Dij immortales pugnauerũt,quàm cũ aduerſus gigantes prælium commiſerũt. Nã cum gigantibus concordes, & inter ſe.cõiũcti ſimul,& vnanimiter pugnas inierũt. Pro Helena verò cõtrarias inter ſe acies inſtruxerũt, & aduerſis telis alter alterũ petiuerũt.Quæ cũ ita ſint,& illi merito eo fuerũt animo,& ego eã tãtis laudibus cumulare poſſum,& debeo Maximã enim partẽ habuit pulchritudinis,quã digniſſimã, pretioſiſſimam,auguſtiſſimam denique omniũ rerũ exiſtimauerũt. Hæc Iſocrates, qui poſtea & alia quoque in laudẽ pulchritudinis congeſſit, quæ ideo ſubſcribere ſuperſedi:quia & multa ſunt, & quilbet qui id noſſe velit,illic facillimè poterit inuenire. Eũ autẽ locũ, quẽ ex eo citauimus, propè iiſdẽ verbis adſcripſit Lucianus(ſi is eſt)in eo libro,cui Charidemus titulus eſt,quẽ & nos ſuprà retulimus.Et eũ quidẽ ita propemodũ cõcluſit: Quo ſanè argumẽto quã aliud manifeſtius,aut clarius eſſe poteſt, q̃-to ẽt ipſis dijs iudicibus, cæteras mortaliũ res oẽs antecellat pulchritudo: Nam cũ ꝓ aliarũ quidẽ rerũ nunquã vlla ullo modo inter ſe diſcordes fuerint, pro pulchritudine autem non ſolum filios ſuos in mortem obtulerint,ſed ipſi inter ſe dimicarint, nonnulli quoque vulnerati fuerint: an nõ omnibus adeo calculis cẽſuerunt pulchritudinẽ cæteris reb. vniuerſis anponẽdã eſſe? Quæ ẽt omnino deprompta ſunt ex Homeri Iliade. Et in eo.quoq; libr. ſunt & 42
alia multa in laudẽ ipſius pulchritudinis edita , q̃ tu,ſi animo ſedeat, videre poteris.

Forma inter naturæ primigenia bona.

Quid,quòd Philoſophi rerum iuſti eſtimatores , inter præcipua naturæ primigenia,in quibus plerique ſummum bonum repoſuere , annumerant pulchritudinem corporis Plato Philoſophorũ grauiſſimus lib. j.de Legibus bona bifariã diuidit: alia enim diuina eſſe,alia humana.Horum autem primum dicit eſſe ſanitatẽ:deinde pulchritudinẽ tertiũ vires ad curſum , & alios corporis motus quartũ diuitias Qđ & ipſum tradit lib.6.de Rep.Sed & idẽ li de Legibus 2.& iterũ in Gorgia: & Lucianus in e.li.cui titulum fecit, ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, cãtilenam hanc in cõuiuiis celebrari ſolitam memorant , Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ: δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι: τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως. Quibus ſignificatur, Optimũ , & potiſſimũ eſſe bonã ualetudinẽ, proximũ formã tertiũ diuitias. Quæ quidẽ cantilena ex Simonidis Poematis deprompta eſt , ſi uerum dicit Theodoretus in lib.de Iudicio. Verum id & alii aſſignãt Pythagoræ.Cui(vt id obiter dixerim)quartũ addit Sclerius apud Stobæũ, Serm. 101. 43
ætate uigere cum amicis ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων.

De eadẽ re. Forma ualetudini præfertur.

Enimuero multi formam bonæ ualetudini præferre, nõ dubitarunt moti ex hoc, ut arbitratur Valla in eo. li.quem nuper citauimus, quod ſecũ pariter forma ſanitatem habere exiſtimetur. De quo eſt illud Ciceronis,lib.j.Officiorum,quo loco de tẽperantia diſſerit , Venuſtas & pulchritudò corporis ſecerni non poteſt à valetudine. Quem in ea re ut aliàs ſæpe, in Officiis imitatus D. Ambroſius,& ipſe lib.Officiorũ 1. Pulchritudo ,inquit, ſuprà ſalubritatẽ ac valetudinẽ videtur excellere: & tamen ſine his eſſe non poteſt,neque ullo ſeparari modo:quoniã niſi bona ualetudo ſit , pulchritudo eſſe ac uenuſtas non poteſt. Idem Cicero lib.4.Tuſculanarum quæſtionum, inter præcipua corporis bona pulchritudinẽ primo loco collocat, inquiens: Sunt enim in corpore pręcipua, pulchritudo, vires, ualetudo, firmitas, uelocitas. T. Lucretius & Philoſophus & Phyſicus & Poeta celebratiſſi-

tiſſimus teſtis eſt formam hominũ ſemper in honore & pretio fuiſſe habitã. Cuius hoc carmẽ eſt lib.5.de rerum nat.

Condere cœperunt tum urbes, arcemque locare
Præſidium reges ipſi ſibi, perfugiumque,
Et pecudes & agros diuiſere, atque dedere
Pro facie cuiuſque, & viribus, ingeniuſque.
Nam facies multum valuit.—

Chaſſe. furtum.

Ex his aũt multa à nobis furtò ſurripuit Barptolemæus Chaſſenæus in ſuo Catalogo Gloriæ mũdi, pte 11.ꝯſideratione 30.

Formoſi reges ante alios delecti.

44 Sed, vt redeamus, nõ mirũ ſi principes in diſtribuẽdis reb. formoſos cæteris anteponebãt, cũ & priſco illo tpe ipſi principes & reges apud pleroſq; deligebanẽ, q forma ceteris pſtabãt. Oneſicrit' autor eſt, & poſt eũ Strabo li.16. Indos, q Catheã incolunt, adeo pulchritudinẽ excoluiſſe, vt regẽ eligerẽt, q cæterorũ eſſe pulcherrim'. Qđ & tradit Diodorus Siculus lib.17. quo Alex. vitã deſcribit: vbi & illud quoq; tradit, apud eã gẽtẽ, q̃ Sopithæ regi parebat, ĩ mrĩmonijs ꝯhẽdis, neq; dotis, neq; magni apparat', ſed formę dũtaxat rõnẽ hẽri corporiſq; pulchritudinẽ p oĩb. ĩ magna fuiſſe æſtimatione atq; ĩ ipſa ſtatim infantia puerorũ diſcrimẽ feciſſe, vt q mẽbra et robur ad bonũ corporis ſtatũ idonea hẽe viderenẽ, eos educarẽt, cæteris mortẽ inferrẽt. Idẽ Strabo ſcribit lib.17. Aethiopes Meroitas regẽ cõſtituere ſolitos, q forma cæteros excelleret. Qđ & receſuit Ariſt. li. Polit.4.c. itẽ 4.& Põponius Mela li.3. id tñ nõ oĩb. Aethiopib. ſed Automolis tñ attribuẽs. Nicolaus aũt li. περὶ ἐθῶν apud Sto. Ser.42. tradit Aethiopes pcipuè ſuas ſorores honorare: Regeſq; maximè relinquere ſucceſſiones, nõ ſuis, ſed ſororũ filiis, & ſi nullus ſucceſſor ſit, pulcherrimũ ex oĩbus, bellicoſiſſimũq; creare regẽ. Qua in re Indi & Aethiopes nãm imitari videnẽ, q̃ apes ẽt docuit reges ſibi deligere ĩſignis formæ diſſimileſq; cæteris, tũ magnitudine, tũ nitore, ſicuti memoriæ pdidit Seneca li. de Clemẽtia ad Neronẽ 1.c.9. & Plinius lib.11.c.16.& ante eos Virgilius lib.4. Georg.& Columella li.9.c.10.& oẽs ferè, q ſcripſerunt de naturis aĩaliũ. Atq; ẽt Baſilius Magnus in Hexaemero, Hom.8. vbi de apib. loquẽs, A nã, ingt, principatum oĩum obtinet, magnitudine, forma, manſuetudine ceteris oĩb. antecellẽs. Qđ & idẽ ppẽ ſcribit Ambroſius lib. eiuſdẽ tituli. 5. c.21.

Apes oĩum formoſiſs. in reges deligunt.

Deũ itẽ nãæ autorẽ imitari videnẽ, q primos illos Iudæorũ, Reges, Saul dico & Dauid, delegerit, q cæteros pulchritudine anteirẽt: vt videre licet ex primi Regũ c. 10.& 16.& 17. atq; ex ſcđi Regũ.c.1. Sed & ex nr̃is legũ interptib. Cepol. in ſuo opere de Imperat. mili. delig. charta penul. in 10. ꝯclone, dicit, ĩ dubio eligẽdũ eẽ pulchriorẽ in Imperatorẽ exercitus. Neq; immeritò, qñ plurimis gẽtib. ĩ corporũ maieſtate veneratio ẽ, magnorũq; operũ ñ alios capaces putãt, q̃ quos eximia ſpẽ donare nã dignata eſt, vt ſcribit li.6.& Virg.d.lib. 4. Georgi. tradit de duob. ducib. apũ belli gerantibus, ibi: —*Nam ſæpe duobus*.

Deus pulchros reges delegit.

Regibus inceſſit magno diſcordia motu.

Horum itaq; deteriorem neci tradi iubet: meliorem autem ſini in vacua aula regnare. Cæterum, vt ipſe ſubdit:

Hic melior inſignis & ore,
Et rutilis clarus ſquammis: ille horridus alter.

Et hoc quidẽ caput, & id qđ ꝯtinẽter ſequtur, ſibi quoq; impudẽter aſſeruit Chaſſenæus ĩ eodẽ opere, parte qnta, ꝯſideratione 18. Et tñ fur ille pluſq̃ manifeſtus, audet in alio loco eiſdẽ operis, videlicet in ſcđa parte, cõſideratione 22. ſcribere, me multa trãſtuliſſe ex Cælio, lib. Antiquarũ lectiouũ 13. cap.7. atq; ẽt, ex Bñdicto in c. Raynutius, in uerbo, cuidã Petro tradiderũt, de teſta. ſed quãtũ ad Cæliũ ſatis illi rñdi in nr̃o tractatu. Retractuũ. tit.1.§.1.gl.9. in verbo, *ou lignagier*, nu.74. incip. verebar. Quãtũ ad alterũ, nihil aliud dicã (ne tam multa in re inutili effundã) q̃ quod aliorũ vel inimicorũ, iudicio relinquo, qui etiã ſi Chaſſenæo fauebunt, illum calumniæ, & mendacij continuo condemnabunt.

Chaſſenæi furtum.

Verũ, ut ad inſtitutũ & Philoſophos redeamus, Plato in Lyſide ſcribit celebratũ 45 fuiſſe vet' pverbiũ, τὸ καλὸν φίλον εἶναι, id eſt, qđ pulcdrũ eſt, amicũ eſſe. Nam & Theognis ante ipſum Platonem ſtatim poſt initium ſententiarum Elegiacarum:

Ὅ τι καλὸν φίλον ἐστί, τὸ δ' οὐ καλὸν, οὐ φίλον ἐστί.
Quoniã pulchrũ amicũ eſt: nõ pulchrũ, nõ amicũ eſt.

Proclus ẽt Lycius, Philoſophus Platonic' (alij Proculũ vocãt, alij itẽ Proculeiũ) in illis cõmẽtarijs, quos in Alcibiadẽ Platonis, de aĩa & Dęmone luculẽter ꝯſcripſit, ita pulchritudinẽ eſtimauit, vt iuſtitię anteferret. Sed & paulo poſt multis pbat, oẽ pulchrũ nãliter eſſe bonũ: oẽ vero turpe, malũ. Quæ adſcripſiſſe hic nõ intẽpeſtiuũ erit. Cõſtat (ingt) pulchrũ eſſe amabile ſua pte nã: qngdẽ & extrema pulchritudo diuinæ pulchritudinis imaginem ferẽs, eſt amabilis, primòq; aſpectu aĩos ad ſe mouet. Qđ ꝯfirmat in Phædro. Re.n. vera καλὸν, id eſt pulchrũ, ſiue dr̃ παρὰ τὸ καλεῖν, id eſt, à pvocãdis aĩs, ſiue παρὰ τὸ κηλεῖν, id eſt, a pmulcẽdo ĩtuẽtes, certè ſ'm nãm ẽ amabile. Quapp & amor ad pulchrũ dr̃ amãtẽ ducere. Quicqd aũt eſt amabile, ẽ appetibile. Eſt.n. amor appetitus aliqs alicuius, robuſtus ac vehemẽs. Et qcqd amat, appetit aliqd, quo & ĩdiget. Oẽ verò appetibile eſt bonũ, ſiue re vera bonũ, ſiue apparens. Pleraq;.n. nõ bona expetẽda nobis occurrũt,

Pulchrũ amabile. Platonicorũ et aliorũ philoſophorũ de pulchritudine ſententia.

qm̄ appetētib. ſe offerūt tāq̄ bona. Demō-
ſtratū eſt aūt à Socrate in Menone, mani
feſtè fieri nō poſſe, vt q malū quale ſit no-
uerint, ipſum appetāt. Appetibile igif oē
bonū eſt: ac ſi qdē appetibile ſit principřr,
& bonū quoq; principaliter erit. Sin aūt
apparēs appetibile, tale ēt erit bonū. Om-
nino autē in quolibet terminorū hoc eſt
apponendū, ſcilicet aut apparēs, aūt re ve
ra. Si enim pulchrum eſt apparēs, certè &
amabile & appetibile, bonumq; pulchro
eiuſmodi cōſors. Sin aūt natura pulchrū
eſt, & amabile, bonū quoque ſimiliter. At
qui quidnam erit appetibile, nunquid ma
lum? At impoſſibile eſt, vbi notum fuerit
alicui, expeti. Omnia enim bonū appetūt
ad malū aūt appetitio nulla fertur: ſed ne
que appetitus fertur ad aliquid, quod ne-
que ſit bonū, neq; malū. Quod.n. tale eſt,
gratia alterius agitur, nullusq; finis exiſtit.
Omne autem appetibile finis. Atque ſi qd
ex malis appetitur, quoniā apparet bonū
deſideraf vt bonū: & ſi quid nō pulchrū
qm̄ apparet, amatur vt pulchrum. Si igif
omne pulchrū eſt amabile, omne amabi
le eſt appetibile, omne appetibile, bonum
conſequenter omne pulchrum eſt bonū,
atq; viciſſim omne bonum appetibile, &
appetibile eſt amabile. Si quidem amare
eſt vehementer appetere. Vnde in Sympo
ſio Socrates ait, Bonū amabile eſſe, ſicut
pulchrū. Si (inquā) omne bonum eſt ap-
petibile, appetibile rurſum amabile, ama
bile verū pulchrum: ſequitur vt bonū om
ne ſit pulchrū. Hæc ille. Maximus quoq;
Tyrius, eiuſdē ſectæ Philoſophus, ſermo-
ne 11. Quod, inquit, pulchrū eſt, id neque
exitioſum vnquā neque lubricū, neq; fla-
gitium aliquod efficit, neq; quēquam ad
infortuniū ducit, aut ad calamitatē dedu
cit, neq; in pniam deſinit. Et paulò pòſt:
Pulchrū ſuapte natura pretioſum, vt qd
ēt amabile ſit, pulchrū eſſe oporteat. Item
inferius. Et ſi vnquā pulchrū verſaf in ter-
ra, haud alibi magis id, q̄ in hoīe pulcher
rimo intelligentiſſimoq; cunctorū terre-
ſtrium corporū, participiq; animi ipſius
pulchri affinis, cernere licēt. Sed & in vni
uerſum Platonici omnes diffiniunt pul-
chritudinē eſſe gratiā quādā viuacem &
ſpiritalē, Dei radio, illuſtrante angelo, pri
mum infuſam. Inde & animis hominū,
corporumq; figuris & vocibus, quæ per
rationē, viſum, auditū animos nr̄os mo-
uet atq; delectat, delectando rapit, rapien
do ardenti inflammat honore. De qua re
longè lateq; diſſerit Marſilius Platonico-
rū vt poſtremus, ita doctrina nemini ſe-
cundus, in Commentariis, quos elegāter
& grauiter ſcripſit in Platonis Sympo-
ſium, oratione 5.

Sed & Apuleius, Philoſophus quoque 46
Platonicus, in Apologia Magiæ prima, *De eadē re.*
ſcribit animum humanū, præſertim pue-
rilem ſimplicemq;, ſine carminum auo-
camento, ſine odorum delinimento ſo-
porati, & ad obliuionem præſentium ex-
ternari (ita enim loquitur) & pauliſper re
mota corporis memoria redigi, ac redire
ad naturam ſuam, quæ eſt immortalis ſci
licet & diuina: atq; ita veluti quodā ſopo
re ſitutа rerum præſagire. Verū in id dēt
eligi puer corpore decorus, atq; integer:
vt in eo aut diuina poteſtas, quaſi bonis
ędibus, diuerſetur, aut ipſe animus expet-
rectus citò ad diuinationem ſuam redi-
gatur, quæ ei promptè inſita, & nulla obli
uione ſaucia, & hebes, facilè reſumatur.
Non enim ex omni ligno, vt Pythagoras
dicebat, debet Mercurius exculpi. Idē quo
que Apologia ſecunda, ait virginem for-
moſam, etſi ſit oppidò pauper, abundè ta
men eſſe dotatā. Afferte enim ad maritū
nouam animi indolem, pulchritudinis
gratiam, floris rudimentum. Legerat, vt
opinor, Apuleius Ouidium ſcribentem,
—Dos eſt ſua forma puellis.
Sed, vt ad Philoſophos redeamus, Ariſto-
teles Peripateticæ familiæ ꝯditor, Ethico
rum li. j. c. 8. nō ſatis eſſe dicit ad felicitatē
idoneum, qui deformis eſt, aut ignobilis.
Antiſthenes apud Laertium dicebat bo-
na, pulchra: mala eſſe turpia.

Et ne quis putet ad tutandā pulchritu- 47
dinē nobis deeſſe autoritatē legū: nonne *Pulchritudo à Iuſtiniano laudata.*
Iuſtinianus noſter, cum alia pleraq; ſup-
peterēt, à qb. laudare potuiſſet Papinianū
illū doctrinæ legalis Theſaurum, & iuris
aſylū (ſic.n. illū vocat Aelius Spartianus *Papinianus pulcherrimus.*
in Seuero) eum tn̄ ꝑtermiſſo oī alio lau-
dis gn̄e, ex pulchritudine, veluti ſummo
laudis ꝑconio, cōmēdauit, pulcherrimū
illū uocans in proęmio. ff. §. tertij, uer. no
bis aūt. Quamq; quidē appellationem etſi
Ange. ibi reuocat, & quidem frigidius, vt
opinor, ad decorē ſciæ, ſicuti ēt facit Cy. ī
l. ꝓuidēdū. C. de poſt. nō temere tn̄ refere-
mus poſt Alb. ī eodē ꝓęmio, ad corporis
pulchritudinē, q̄ & ipa multū pōderis hēt
ad felicitatē cōparādā, ex iā dicta Peripate
ticorū ſnīa. Cui ſubſcribens Bal. nr̄, oīum
rerū gnarus, dicit in ſupſcriptione ipſius
ꝓę. ff. in verb. Flaui⁹, in addit. ꝙ decor cor-
poris ꝓfert ad felicitatē in hoc mūdo. Idē
in ꝓę. Decr. co. 11. ver. ſed pone. dicit, ꝙ ſi
duo ſint electi in rectores parib. ſuffragijs
quorū alter ſit formoſus, ſed indoctus: al-
ter deformis, ſed doctus: hic ꝑferēdus eſt.
Quòd certè nemo inficiaret. Sed tn̄ Bal.
id dicēs, conferensque doctrinam cū for-
ma, apertè oſtendit, formam ipſam mul-
tū in id facere, qd tractabat: nec obſcu-

Pulchritudo feliciatis um minima pars.

te inſinuat, ſi vterque par eſſet doctrina, p̄ferendum formoſum deformi. Quin tanti fecit Alc. pulchritudinem, vt in conſil. 209. ponderaris his, col. 2. & ſeq. libr. 6 conſuluerit, nobilem diuitemque mulierem', deformem tamen, quæ pauperem quempiam formoſum ſibi matrimonio deſpōderit, non uideri nupſiſſe indigno, cū debeat mulieris nobilitas, & diuitiarum copia cum forma viri compenſari, per not. in ſimili per Bal. Imo & alios in ca. ſuper eo. le 2. de teſt. Et è diuerſo Anto. Imol. & Pano. in eodem c. loquentes in caſu illius c dicunt formam mulieris etiam pauperis compenſari cum diuitiis, aut nobilitate viri. Et hunc quidem verſi. integrum, p̄ter id qđ in hac poſtrema editione adiecimus, in ſuum Catalogum tranſpoſuit Barptol. Chaſ. parte 7. conſid. 46.

Forma cum diuitiis & nobilitate compenſatur.

Chaſſenæi furtum.

48 Illi autem Ariſtotelis & Bald. ſententiæ, quanquàm Stoici (vt ſunt plerunq; aliàs ſeueriores, ac fere inhumani) refragant: alacriter tamen aſſentiunt ipſæ mulieres, q̄ forma & pulchritudine fęlicitatem metiūtur, nihilq; magis cupiunt, quàm eſſe & videri formoſas, & à forma ipſa laudari nec alia laude magis delectantur, neq; illis q̄ quam gratius eo laudis genere præſtari p̄t Horatius libr. Carminum 1. Ode 16. ut ſe Tyndaridi, quam carminibus læſerat, cōciliaret, ab eaque beneuolentiā captaret, nihil habuit ad id conſequendum efficacius, quàm vt formoſam eam vocaret. Sic enim ſuam Palinodiam exorditur:

Fœminæ a forma laudari maxime cupiunt.

—O matre pulchra filia pulchrior,

Idem lib. 4. Ode 13. exprimēs morem mulierum, felicem mulierem pro formoſa dicit. ut inibi annotarunt Acron & Porphyrion, eadem ſcilicet ratione (ut addit Landinus) qua beatum diuitem dicimus. Nam mulieres in pulchritudine ſummū bonū reponūt. Horatium ſecutus Epigrammaticus Poeta, lib. 6. Glauciam decore felicē dictitat. Preceptum eſt Ouidii, ſtrenuiſſimi militis caſtrorum Cupidinis, morumque muliebrium peritiſſimi, libro. 1. de arte amandi:

Nec faciem, nec te pigeat laudare capillos,
Et teretes digitos, exiguumque pedem:
Delectant etiam caſtas preconia forme
Virginibus curæ grataque forma ſua.

Ex quibus quidem verſibus tertium citat Io An. in c. 1. de cleri. vena. Idem quoque Ouidius in libello de medicamine faciei:

Virginibus cordi grataq; forma ſua eſt.

Quinetiam lib. 5. Meta. introducit Arethuſam ſic loquentem:

Sed quamuis formę nunquam mihi forma petita eſt,
Quamuis fortis eram, formoſe nomen habebam.
Nec mea me facies nimium laudata iuuabat:
Quaque aliæ gaudere ſolent, ego ruſtica dote
Corporis erubui, crimenque placere putaui.

Rurſum libr. 9. ipſius Meta. de Byblide loquens:

Nunciumque cupit formoſa videri:

Hinc multa ſcim⁹ de pulcritudine mulierum certamina olim propoſita, ſicuti in Cereris Eleuſinæ feſto prope Alpheū, vbi victrix Herodice Cypſeli vxor primò apparuit, ut tradit Nicias in Arcadicis, & Athenæus, qui ad ſua vſque tempora certamen hoc p̄duraſſe tradit, in quo certantes mulieres Chryſophori nominatæ fuerunt. Quod & apud Eleos factitatū Theophraſtus ſcribit, peragique iudicium eius certaminis libatione ſolenni conſueuiſſe: arma quoque victorum fuiſse præmia, q̄ Palladi mox dicarentur, aut (vt Lenctrico placet) Dionyſio, à victore tæniis auguſtiore facto, deducentibus eum ad templum amicis pompæ quadam imagine. Adiicit Myrſilus in hiſtoriis paradoxis, coronam dari myrteam conſueuiſse. Sed, & apud Lacedæmonios certamen fuiſſe pulchritudinis muliebris, apertè inſinuant illi verſus Muſæi, ſi is eſt, in carmine de Ero & Leandro: 49

Mulierū de pulchritudine certamina.

Καὶ Σπάρτην ἐπέβην, Λακεδαίμονος ἴδρακον ἄστυ,
Ἧχι μόθον καὶ ἄεθλον ἀκούομεν ἀγλαϊάων
Τοίην δ' οὔπω ὄπωπα νύμφην.
Sparten peragraui, Lacedemonis uiri urbem,
Vbi laborem & certamen audiuimus pulchritudinū.
Talem autem nondum uidi puellam.

Quin apud Lesbios (ut tradit Interpres Homeri) τὰ καλλιστεῖα certamen erat de formæ muliebris p̄ſtātia in tēplo Iunonis. Et καλλιστεύουσα dicebat, quę præſtantiſſima forma p̄dita erat: & καλλιστεῖον p̄mium formoſiſſimæ. Sed & apud Barbaros quoſdā tradit Athenæus li. 12. Dipnoſophiſtarū, ex Cercida Megapolita ī iābis, ἱερὸν τῆς καλλιπύγου Ἀφροδίτης, id eſt, tēplum Veneris pulchriclunis, id eſt, pulchras nares hn̄tis, ex fęminarū de natiū pulchritudīe certātiū fortuna fuiſſe ædificatū. Cuipiā ruſtico erāt duæ filię venuſtulę, q̄ inter ſe de natium pulchritudine certabāt: ob idq; venerunt in publicā uiā, ſeq; adoleſcentulo cuipiā vrbano oſtēderūt, vt diiudicaret, vtra earum eſſet καλλιπυγοτέρα, id ē pulchriorū natiū: q vtrāque nō indiligēter cōſpicatus maiorē natu pulchriores nates hr̄e indicauit: eiuſq; amore captus eſt, ac domū reuerſus, rem totam fratri ordine enarrauit: qui cum ad id ſpectaculū & ipſe veniſſet, minoris venuſtatem adamauit: atq; ob eā rem vterq; ruſticas illas vxores duxerunt: qui deinde opibus affluentes, Veneris templum condidere, quæ καλλίπυγος cognominata eſt.

Venus. Καλλίπυγος

Omnium autē huiuſmodi de pulchritudi- 50

Certamen de ea re cantatiſſimum.

tudine contentionum decantatiſſima ea eſt, quæ inter Iunonem, Palladem, Venerē fuit, cuius Paris arbiter victoriam Veneri tribuit. Quod ægerrimè tulerunt Iuno & Pallas, non tam iratæ, quod eſſent victę à Venere, quàm ꝙ ſua forma ſpreta fuiſſet, vt mirè expreſsit Virgilius ſtatim circa initium Aeneidos, cum inquit de Iunone loquens:

Necdum etiam cauſæ irarum, ſæuique dolores
Exciderant animo; manet altæ mente repoſtum
Iudicium Paridis

Et ſubdit, *Spretaque iniuria formæ.*

Quaſi per illud, iudicium Paridis, non ſatis expreſſiſſet id, qđ erat Iunoni moleſtiꝰ niſi ſubiunxiſſet, Spretæq; iniuria formæ. Sed & Homerus lib. 24. eodemq; vltimo Iliados, narrat, Iunonem ipſam, & Palladem adeò infenſas Ilio & Troianis fuiſſe ob id, ꝙ Paris Venerem illis in forma prætuliſſet, vt etiā Hectoris & mortui, & procul ab ea iniuria remoti corpus, nequaquam, vt cæteri Dij miſerarentur. Illud autem in illo certamine animaduertēdum eſt, Palladem Deā caſtiſſimam, & eo nomine inter ceteras celebratiſſimam, non contemnam ſua naturali forma, ſeſe non indiligenter coluiſſe, quò formoſior & videretur & iudicaretur: quod & Silius Italicus illud iudicium deſcribens lib. 7. Punicorum, admonuit:

Iam bellica virgo,
Aegide depoſita, atque aſſuetum caſſide crinem
Inuoluit, tum compta comam, pacemque ferenis.
Conniuens oculis ibat, &c.

Venus autem eodem in loco, qa de forma certamen erat, nihil vltrà rerum ſupeſſe dicit, veluti res omnes præ forma nihil ducant fęminæ. Ita enim facit loquentem ipſam Venerem:

De forma, atque ore, quid vltrà
Iam ſupereſt rerum? certat Venus, &c.

Chaſſenei furtum.

Et hęc quidem duo capita, vti erāt in præcedenti editione tranſtulit Chaſſe. nulla nominis noſtri mētione in ſuum illum Catalogum parte 2. conſi 23.

Mulieres: & in morte anxiæ, ne forma illis pereat.

51 Quid, quod fęminę, vel circa mortem anxiæ ſunt, ne pulchritudinem amittant, optantque prius mori, quàm deſiniteſſe formoſæ, quemadmodū apertè oſtendit poeta Venuſinus libr. Carminum 3. Ode 27. inducens Europam moribundā hæc dicentem,

O Deorum
Si quis hæc audis, vtinam inter errem
Nuda leones,
Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, tenereque ſuccus
Defluat prædæ, ſpecioſa quæro
Paſcere tigres.

Mulieres eis inuident, quæ ſe pulchriores eſſe dicuntur.

Et hinc quoque videri poteſt prodiiſſe, ꝙ fœminæ ſuapte natura illis inuident, quæ ſe formoſiores eſſe dicūtur. Quod intelligens Ouidius li. 9. Meta. ita ſcribit:

Et ſi qua eſt illic formoſior, inuidet illi.

Grauiter igitur & ſcitè pronuntiauit Muſæus in illo opere nuper citato:

Καὶ γὰρ ἐπ' ἀγλαΐῃ ζηλήμονές εἰσι γυναῖκες. Id eſt,
Nam ob pulchritudinem inuidæ ſunt fœminæ.

Ex quo item eſt illud Propertij lib. 2. Eleg. 29. ad Iouem pro amica ægrotante,

Num ſibi collatam doluit Venus? illa peræque.
Præ ſe formoſis inuidioſa dea eſt.

Corpora ſanctorū ſine deformitate reſurrectura.

Sed vocant me ad ſe iterum ſacri diui- 52
niloquiq; ſcriptores, qui & ipſi palam indicarunt, quāti ſit facienda formæ bonitas, quantumq; viperandū ſit è diuerſo deformitatis vitiū. Nā Diuus Auguſtinus in lib. de Ciuitate Dei 22. eodemq; vltim. c. 19. & ſeq. & iterū in eo lib. q Enchiridion inſcribitur, c. 92. aſſerit corpora ſanctorū in die iudicij ſine vllo vitio, ſine vlla deformitate reſurrectura. Cuius ſentētiæ eſt princeps ſententiarū li. 4. di. 44. Quo in loco illuſtriū interpretū cętus, nō ſolum id quoq; affirmat, ſed & ex eis multi volūt, damnatorū corpora è diuerſo cū ſuis deformitatibus reſurrectura, ad maiorē eorum confuſionem. Et id ſatis innuit ipſe Auguſtinus in lib. nouiſſimè citato, c. 93. cum rationem aſſignat, quare illud inde finitum relinquat, dicens: Non enim nos fatigare debet incerta corū habitudo, vel pulchritudo, quorū erit certa, & ſempiterna damnatio. Nā ſi ad hoc reſurgant, vt dānentur, ſiniq; deterioris, non melioris cōditionis, manifeſtè apparet, ꝙ nō dubitetur eis pulchritudo, quam nō habuerunt nec auferēt deformitas, q̄ habuerūt, vt recte colligit Diuus Bonauentura in ea ipſa di. 44.

Contra damnatorū corpora cū ſuis deformitatib. reſurrectura.

Chriſtus ſpecioſus.

Ad hęc Dauid omnipotentis tuba Dei, 53
Ode 44. de Chriſto venturo loquens, Specioſus, ait, præ filijs hominū. In cuius loci enarratione Diuus Auguſtinus declarat, quare dicatur ſpecioſus per filijs hominū non angelorum. Et iterum Ode xciij. Dominus regnauit, decorem indutus eſt. Et de eodem Eſaias, alter Dei conſiliarius, capit. 63. Iſte formoſus in ſtola ſua. Cui licet refragari videatur alter Eſaiæ locus de eodem loquens. capit. 53. Non habebat ſpeciem, neq; pulchritudinē. Verùm id quo modo ſit intelligēdum tradit Diuus Chryſoſtomus in Matthæum Homi. 28. vbi videre poteris. Vt iam minus mirum ſit, ꝙ Plato in epiſtola ad Diony. Regē, affirmauit Deum eſſe pulchrorum omnium cauſam, quaſi totius pulchritudinis fontem, principiū, originem. Sed & aliàs ſæpe diuinæ

Deus omnium pulchrorum cā & fons.

uinæ literæ pulchritudinis titulo,atq; nomine extollunt claras, & inſignes pudicitia & cæteris virtutibus,fœminas. Quod videre licèt in Sara, Rebecca, Rachel (ut iam diximus) Abigail, Suſanna, Iudith, Heſter, filiabus Iob, quas ei Deus dedit in demortuarum locum,& alijs pleriſq;.Sed & viros quoque eo titulo inſigniuit.Nam de Ioſeph ſcribit Gene.39.Ioſeph erat pulchra facie, & decorus aſpectu.

54 *Pulchritudo exterior, index interiori.* Neque immeritò.Nam pulchritudo exterioris hominis oſtēdit,refert, exprimit pulchritudinem hominis interioris.Et vt ait Diuus Ambroſius in libr.2.de virginibus,Species corporis ſimulacrum eſt mētis,figuràq; probitatis. Cuius ſententiæ teſtimoniū citant ę noſtris Mart.Fan.in tracta.de modo ſtudendi,c.xxx.verſi. item & conſiderandum eſt.& Lucas pen.in l.1.co.1.verſi.ſecundò quæritur. C. qui ætat. vel profeſ.ſe excu. libro. x.vbi & ex autoritate Boethij ſcribit,non eſſe ſatis idoneum ſtudiis liberalibus.qui inuenuſtus fuerit & deformis. Quod & iterum repetiit in l.1.C. de profe.qui in vrbe Conſtan.li.12.Socrates parens Moralis Philoſophiæ, in Phædro Platonis,ſuboſcurè quidem, vt ſolet, innuit bonam corporis figurā bonæ mētis argumentum eſſe, aut certè adiumentum: illud pulchri equi, hanc equitis ſub nomine depingens ac denotans. Eiuſdē ſcholæ Plotinus ſcribit eſſe naturaliter intus,bona quæcunque ſunt,extrinſecus verò pulchra.Quippe ex interioris formæ perfectione,atq; ſeminariæ rationis victoria ſuper materiam prouenit externa formoſitas.At quiſquis is eſt, qui elegantiſſimū Conſtantino Panegyricum dixit, cuius initium eſt,Facerem ſacratiſ. Imper. Non fruſtrà(inquit)doctiſſimi viri dicunt, naturam ipſam magnis mentibus domicilia corporum digna metari: & ex vultu hominis ac decore membrorum colligi poſſe,quantus illò cæleſtis ſpiritus intrarit habitator. Hūc locū imitatus Latinus Pacatus iure inter eloquentiæ principes annumerandus,in Panegyrico ad Theodoſium ſcripto,hanc & de hac re ex ſapiētum opinione protulit ſententiam: Auguſtiſſima quæque ſpecies plurimum creditur trahere de cælo.Siue enim diuinus ille animus venturus in corpus, dignū prius metatur hoſpitium: ſiue cùm venerit,fingit habitaculū pro habitu ſuo: ſiue aliud ex alio creſcit,& cùm ſe paria iunxerunt, vtraque maiora ſunt. Et ſtatim poſt ſubdit Virtus tua meruit imperium, ſed uirtuti addidit forma ſuffragium. Illa præſtitit,vt oporteret te principem fieri: hæc vt deceret.Cui planè conſonat carmen Euripidis a Porphyrio illo, qui inter Platonicos propter excellētiam Philoſophus appellatur,citatum in Iſagogico,id eſt introductorio dialectic. c.3.

—Πριάμου εἶδος ἄξιον τυραννίδος.

Id eſt ad verbum,

—Priami ſpecies digna imperio.

Nam & Priamus ab ea ſpecie ab Homero lib.24.Iliados,in infinitis propè locis θεοειδὴς,id eſt,ſpecie,forma,facie diuina appellatur. Quanquam & alij in Euripidis Phœniſſis (vnde deſcriptā hanc ſententiam aiunt)& Porphyrio nō Πριάμου, ſed πρῶτον μὲν legunt.Hanc enim illius eſſe integram ſententiam apud Stobæum Serm.63. *Priami ſpecies digna imperio. Euripidis locus.*

Ἴδοιμι δ' αὖ τῶν ἔκγον' ἀρσέν' ἀρσένων,

Πρῶτον μὲν εἶδος ἀξίους τυραννίδος. Id eſt,

Vtinam uidere contingat mihi ipſorum nepotes nepotum,

Primum quidem formas dignos regno.

Plinius autem in eo Panegyrico, quem Traiano dixit,Iam,inquit,proceritas corporis,iam honor capitis, & dignitas oris longè lateque principem oſtentant. & Claudianus de Stelicone,

Iam tum conſpicuus,iam tum venerabilis ibas:

Spondebatque ducem celſi nitor igneus oris,

Membrorumque modus.--

Et huc quoque alludit illud Ouidij libr.2. Faſtorum de Lucretia,

Et facies animo dignaque parque fuit.

Et lib.6.eiuſdem operis:

Par animo quoque forma ſuo reſpondet in illa,

Et genus,& facies,ingeniumque ſimul.

Ex noſtris Cy.in l.1.in 3.q.ff.de iuriſ. omn. iud.ſcribit in pulchro corpore pulchram quoque animam reſidere. quem refert & ſequitur Alex. conſi. 209.ponderatis his, col.2.verſi.dictus verò,iuuenis.lib.6. Quibus etiam adſtipulatur, quòd Hebræi bonum & pulchrum eadem voce appellant tanquam ſcilicet bonitas à pulchritudine non ſeiungatur,neque pulchritudo à bonitate. Quod interpretes declararunt in Gene.c.6.in eodē loco. Videntes filij Dei filias hoīum,ꝙ eſſent pulchræ. Et in Canticis c.1.vbi ſcribit, Meliora ſunt vbera tua vino aſſerūt verti dbuiſſe Pulchriora ſunt Quanq̄ ēt ibi nō Vbera vertendū erat, vt contendit Auguſtinus Eugubinus.

Cōtrà verò deformitas corporis declarat deformitatem animi. Rarenter enim in corpore deformi nobilis formoſusq; animus inſidet:vt è noſtris aſſerit Panor. in c.quia diuerſitatem.in 1.not. per illum tex.de conceſſ.pręb.Vtq; Aſpaſius prodidit fieri non pt,vt qui omnino deformis eſt, bonus ſit. Cui ſubſcribens Raſis, vir inter Medicos maximi nominis, libr. ad Almanſorem 2.c.33. Cuius, ait, facies eſt 55 *Deformitas corporis animi deformitatem oſtendit.*

deformis vix poteſt habere bonos mores. Et iterum c.54. Faciem fœdam malos mores ſignificare aſſerit. Et ante illum Galenus lib. de Temperamentis 2. cap. 6. ſcribit naturam membra componere, prout moribus animæ conuenit Quod & ipſe affirmat tum lib. 1. tum 11. de Vſu partium. Et ut apud Planudem in vita Aeſopi ille prodidit, οἷα ἡ μορφὴ, τοιαῦτα καὶ ἡ ψυχή. Id eſt, qualis forma, talis & anima. Ideoque Homerus, quemadmodum eos, quos virtute præſtantes heroas facit, decentiſſima quoq; corporis ſpecie fingere conſueuit, θεοειδεῖς (quod iam ſuprà diximus) id eſt, diuina ſpecie, & θεῷ ἰκέλους, id eſt, Deo ſimiles, eos identidem appellans. Ita Therſitæ vt mentem ignauam ac degenerem, ſic & corpus ad portentum vſque à capite ad pedes deforme effinxit, vt in eo poſſis intelligere peſſimum animum in domicilio ſe digno habitaſſe. Ita enim illum deſcribit lib. 2. Iliados:

Therſites deformitas.

-Αἴσχιστος δὲ ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε,
Φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω,
Κυρτὼ ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε. αὐτὰρ ὕπερθεν
Φοξὸς ἔην κεφαλήν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη.

Id eſt, Fœdiſſimus omnium, qui ad Troiã nauigauerant, altero oculo ſtrabo, altero pede claudo, curuis humeris, & in pectus contractis, vertice acuminato, rara lanugine. Ideoque Lycophron huius turpitudinem expreſſurus, cum graphicè πιθηκόμορφον nuncupauit, id eſt, ſimilem ſimiæ, in cuius ſcilicet confabricatione iuſtam fuiſſe naturam dicere ſolebat Hippocrates, quòd ridiculam animam ridiculo circũueſtiuiſſet corpore. Quod & repetit Galenus lib. 1. de Vſu partium.

Simia corpore & anima ridicula.

56 Quibus adſtipulatur, qd & ſcribit Proclus in libro. de Magia & dæmone, naturam, quæ animis cõtingit corpora, inſtrumenta eis congrua ſumminiſtrare, imaginesque animarum in corporibus indicare. Velleius autem Paterculus libro poſteriore Romanæ hiſtoriæ, de Vatinio illo, cuius odium in prouerbium ceſſit, hoc in eam ſententiam ſcribit: In quo deformitas cum turpitudine certabat ingenij, adeò vt animus eius digniſſimo domicilio incluſus videretur. Et Cornelius Tacitus libr. 12. Iulius, inquit, Pelignus ignauí animi, & deridiculo corporis iuxta cõſpiciendus. Quin & Valerius Martialis libr. 12 Epigrammatωn, Zoilum quendam ex oris deformitate malum eſſe ſuſpicatur:

Vatinianum odiũ, prouerbio celebratum.

Crine ruber, niger ore, breuis pede, lumine læſus:
Rem magnam præſtas Zoile, ſi bonus es.

Eſt & Grçcum Epigrama Palladę in Claudum quempiam li. 2. Epigrammatωn:

Χωλὸν ἔχεις τὸν νοῦν, ὡς τὸν πόδα, καὶ γὰρ ἀληθῶς,
Εἰκόνα τῶν ἐντὸς σὴ φύσις ἐκτὸς ἔχει.

Quod ita traducit Morus,

Clauda tibi mens eſt, ut pes natura notasque
Exterior certas interioris habet.

Ante hos Ariſtophanes ἐν Θεσμοφοριαζούσαις:

Ταῦτ' ἄρα ὁ Φιλοκλῆς αἰσχρὸς ὢν αἰσχρῶς ποιεῖ.
Propterea Philocles turpis exiſtens turpiter facit.

Et Ecdorus, alter Poeta Græcus, apud Stobæum, Serm. 88.

Μορφὰς ἀτερπεῖς ὄψεσι κεκτημένος,
Παρομφερεῖς ταύταισι τοὺς τρόπους ἔχεις.
Ἐκ τοῦ κακοῦ γὰρ ἡ φύσις τίκτει κακόν,
Ὡς ἐξ ἐχίδνης πάλιν ἔχιδνα γίγνεται.

Faciem aſpectu deformem poſsidens
Mores etiam euiſmodi habes.
Ex malo enim natura malum producit,
Vt ex uipera rurſum uipera naſcitur.

Quibus concinens Caſſius Iatroſopiſta, Problematωn medicorum c. 51. ſic ſcribit Διατί οἱ τερατόμορφοι, καὶ ἄνοοι; ὅτι τοῖς σωματικοῖς τὰ ψυχικὰ συμπάσχει, ὥσπερ τοῖς ψυχικοῖς τὰ σωματικά. Hoc eſt, Cur monſtroſæ formæ homines, etiam inſipientes ſunt? quia corporalibus cõſentiunt animalia, ſicut animalibus corporalia.

Zenodotus tradit, Corytheum quẽpiã fuiſſe inſigniter ſtultũ ac vecordẽ, ſicuti & forma erat infeliciſſima ac fœdiſſima. Vñ natũ Adagiũ Κορύθου εἰδεχθέστερος, id eſt, Corytheo deformior. Cuius & meminit Plutarchus Chæronenſis in Lycurgo, refert apud Lacedæmonios ex inſtituto ipſius Lycurgi partus nutriendi ius patri nõ fuiſſe, ſed in quendã locũ deportabaĩ, quem Leſchẽ vocabãt. vbi ſedẽtes ij, q ex tribuli bus maximi natu eſſent, ſi qdẽ infantẽ deformẽ aĩaduerterẽt, ad apothecas appellatas exponẽdũ demittebãt: pinde quaſi ei vita, q minus pulcher ſtatim ab initio, & ad bonã corporis cõpoſitionẽ natura pductus eſſet, neq; ſibi vtilis, neq; Reipu. foret. Cui & ſuccinit, qd Auguſtinus, ait, & Decreta Canonica clamãt, 41. di. §. vlt. Incõpoſitio corporis inæqualitatẽ indicat mẽtis. Antonius Panhormita (ſiue is fuit Aeneas Syluius, aut alter qſpiã, q ad ipſius Pãhormitæ libellũ đ Alphõſi regis facetijs qdã addidit) ſcribit Barptolemæũ Caprã Mediolan. Antiſtitẽ dicere ſolitũ, idcirco ſe miniſtros forma pſtãtes qſiuiſſe, qm tur pes animi, turpia corpora icolerẽt: improbitatẽ aũt in egregia forma perrarò cõperta eſſe. Mirũ eſt, quod tradit Porphyrius, dæmones, quorũ animi iniq ſunt, corpora habere deformia. Quib. adde, qd ex nr̃is ſcribit Bal. in l. obſeruarẽ. co. 2. C. qnor. ap. nõ recip. q ſicut turpis corporis habitudo declarat quẽ pcliuẽ ad ſcelera, ita pulchra ad virtutes. Sequitur Hipp. Marſil. in l. 1. in prin.

Corytheo deformior, prouerbium.

Lacedæmoniorum inſtitutum.

57

prin.col.pen.ff.de quæſt. & Io.Neuizanus inter conſi.feudalia Alberti Bruni, conſi. 12.patres comederunt col.4.

58 Nec prætermiſerim, quod de Philopœmene illuſtrium Græcorum ducum poſtremo & Plutarchus,& alij tradiderunt. Is forma fuit non admodum liberali: igitur cùm Megaris eius aduentus expectaretur, parareturque conuiuium apud hoſpitem ingenti apparatu,illeq; interim ædes omnium ſubiiſſet primus,credidit hoſpitis vxor,tum ex forma,tum ex veſte tenui, ex miniſtris eſſe quempiam, qui ab ipſo duce eſſet præmiſſus, illumq; ligna ſcindere iuſsit: quod cùm ſedulò faceret, inter hæc ſuperuenit hoſpes, qui re indignitate commotus,quidnam hoc eſt, inquit, Philopœmenes? Cui ille Dorica lingua, Meæ, inquit, deformitatis pęnas pendo. Quam & ipſam hiſtoria verſibus cecinit Tzetzes Hiſtoriarum Chiliad.6.capite 84.

Παῖς φιλοποίμην κραυγίδος ἦν, βασιλεὺς Ἑλλάδος,
Ἄμορφον δ' εἶχε τὴν μορφήν. ταῖς τινος κληθεὶς δὲ
Ἀπῆλθεν ὡς πρὸς ἄριστον πρὸ χρόνου τοῦ ἀρίστου.
Ἀπόντος δὲ τοῦ τοῦτον μὲν τοῦ τότε κεκληκότος,
Ἰδοῦσα τοῦτον ἡ γυνὴ τελοῦντα τὴν ἀμορφίαν,
Οἰκέτην τε νομίσασα, σχίζειν κελεύει ξύλα.
Ὁ δ' ὢν ἐπιεικέστατος, τὸ κελευσθὲν ἐποίει.
Ὡς δ' ὁ καλέσας ἐπελθὼν, ἰδὼν τὸ πεπραγμένον,
Τί τοῦτο; ἀνεβόησεν. ὁ φιλοποίμην λέγει,
Τί δ' ἄλλο, ἢ τιμώρημα τῆς δυσειδοῦς μορφῆς μου;

Hoc eſt,

Filius Philopœmenes Grauſidis,erat Imperator Græcia.
Deformem aũt habuit formã. Ab aliquo vocatus aũt.
Abijt ad conuiuium ante tempus prandij.
Abſente autem eo, qui eum quidem tunc vocauerat,
Conſpicata hunc illius uxor exiſtentem deformem,
Famulam q; arbitrata, ſcindere iubet ligna.
Ille autem exiſtens modeſtiſſimus, iuſſum faciebat.
Vt autem qui vocauerat, uenit, cõſpicatus quod fiebat,
Quid hoc exclamauit. Philopœmenes inquit,
Quid uerò aliud, quàm pœna deformis formę meæ?

59 . Ex his exijt lex Moſaica, qua deformia & maculoſa vetabãtur offerri, vel immolari Domino. Leuit.2.c.& Deuterono.15. Item alia lex, ne q eſſet corpore deformis vel vitiatus, panes Deo ſuo offerret, neq; ad eius miniſterium accederet, vt ſcribit Leui.21.c.& repetitur in ca.hinc etenim. 49.diſtinct. vbi Diuus Gregorius luculenter probat, corporum vitia & maculas, habere ſymbolum vitiorum animi. Cuius item ſententiæ fuit Diuus Hieronymus ad Fabiolam de veſte ſacerdotali. Præcipitne (inquit) ſacerdotibus, vt nulla debilitate inſignes ſint, ne truncis auribus, læſo oculo, ſimis naribus, claudo pede, cuti colore mutato; q̃ omnia referuntur ad animæ vitia. Hæc ille. Sed & de iure canonico, ſola

De eadẽ re. Sacerdotes nulla deformitate ſint inſignes.

corporis deformitas promoueri quenq̃ impedit.c.2.& ibi gl.in verbo, deformitatẽ.& Hoſtien.& Panor.de cler.ęgrot.& voluit etiam Innoc.in c.ex parte. de corp.vitia.& facit tex.in c.vlt.& ibi gl.& doct. coti. Quibus planè cõſonat vetuſtus mos Romanorum, apud quos virginem veſtalẽ capi fas nõ erat, quæ aliqua corporis labe inſignita eſſet, vt ex Antiſtij Labeonis autoritate prodidit Gellius lib. Noctium 1.c. 12.& Feneſtella de Magiſtratibus Rom. c. 7. Secundum quam ſentẽtiam Diuus Hieronymus parentes arguit, qui deformes filias virginitati conſecrant. Ita enim ſcribit ad Demetriadem virginem: Solẽt miſeri parentes, & non plenæ fidei Chriſtiani, deformes & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, virginitati tradere. Apud Senecam lib. 4. Declamationum, lex eſt huiuſmodi: Sacerdos integer ſit. Nam(vt paulò pòſt ſubiũgitur) ſacerdos non integri corporis, quaſi mali hominis res vitanda eſt. Quanquã & ibi quoque pro altera parte ſeruatur, legem huiuſmodi integrum ad animum referre, non ad corpus. Sed & q̃ ad corpus quoq. reſpiciat, adſtruit Diony. Halica. li. 1. Antiquitatũ Romanarum, vbi laudat Romulum Romanarum legum latorem q̃ ſacerdotia non vęnalia, nec ſorte diuidenda fecit: ſed cuiuſq; curiæ binos creauit ſupra annum quinquageſimũ natos, excellentes genere, ſimul & virtute præſtãtes, neq; tñ inopes, aut corpore vlla ex parte trunco. Et Plinius lib.7. capit. 28. de Sergio loquens, Quæ omnia, inquit, ex oratione eius apparent habita, cùm in Prætorio, aut, vt alij legũt, in p̃tura ſacris arcerẽ à collegijs, vt debilis, id eſt, mancus. & mutilus. Nã primũ dixerat, illũ dexterã manũ perdidiſſe. Idẽ aũt lib.28.c. 12. tradit ſe inueniſſe apud authores, his, qui lentiginẽ habeant (ea eſt vultus deformitas) negari Magicorum ſacrificiorũ vſum. Cui concinens Apuleius in Apologia prima, ſcribit puerũ Magico carmine initiãdũ oportere eligi, inter cætera decorũ, vti ſ. diximus. Pauſanias aũt li.9. Daphnophorũ Apollinis Iſmenij ſacerdotis cognomen fuiſſe, quẽ & forma & gñe inſignẽ annuũ legebãt.

Veſtales ind

Quid plura? deformitatẽ antiq. vſque 60 adeo abhorrebant & deteſtabant, ex pulchritudine uerò tñ ſibi fauoris pollicebãtur, vt formoſo occurriſſe felix omẽ hẽret, d̃formi v̾o infelix, atq; inauſpicatũ. Hĩc ĩ d̃formes, fędoq; aſpectu hoies natũ adagiũ. *Σὲ δ' οἰωνίσαιτ' ἄν τις ἰδών.* Id eſt, qui te conſpexit augurium capere poterit. Ad quod alludens Iuuenalis Satyr. 5. ait:

Deformitas deteſtabilis. Deformi occurrere infelix omen.

—Tibi pocula curſor.

Getulus dabit, aut nigri manus oſſea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem.

Aethiopis occurſ⁹ mortis portētū. Quem locum tamen interpretes diſſimulanter, aut neſcienter tranſierunt. Hinc autem Imperator Septimius Seuerus ex Aethiopis cuiuſdam occurſu ingruere ſibi mortem concepit, authore Aelio Spartiano in vita illius. Bruto quoque & Caſſio in aciem ꝓdituris, obuius Aethiops mortem præſignauit, vt tradit Plutarchus in vita ipſius Bruti. At Auguſtus Imperator, vt tradit Suetonius, pumilos atque diſtortos, & omnes generis eiuſdem, vt ludibria naturæ, maliq; ominis abhorrebat. Et ex

Prouerbiū. hoc fortè veteri prouerbiũ olim dicebatur, Ἐριννύων ἀπορρώξ, id eſt, Furiarum ſtirps, de eo, qui terra eſſet fœdaque ſpecie, quique (ut ſcribit Ariſtophanes) μανικὸν βλέπει, id eſt, furioſè toruecq; intuetur. Nã & quod noxium eſt, & exitiale, id à Furiis ortum dicunt, ſicuti Aiax in tragœdia,

Ἆρ' οὐκ Ἐριννὺς τοῦτ' ἐχάλκευσε ξίφος.

61 Nec contemnendum eſt, quod ſcribunt

Phyrne ob pulchritudinem abſoluta. Athenæus li. 13. Δειπνοσοφιστῶν, & Pauſanias lib. 1. quo Attica deſcribit, ꝙ cùm Phyrne, ſiue, vt alij vocant, Phryne meretrix Theſpi ẽſis in iudicio Athenienſi fuiſſet cuiuſpiam delicti accuſata ab Euthia (vt ipſi Athenæo placuit) aut ab Anaximene (vt Diodorus maluit) tandem ob pulchritudinem ſolam fuit abſoluta, cum tunicam à pectore diduxiſſet: interpoſito mox decreto, ne quis miſericordiæ captandæ gratia epilogis vteretur. Tãtum potuit fauor pulchritudinis, vt illam liberare potuerit, quod quidem Hyperidis oratoris clariſſimi actio, quanquam admirabilis (vt ſcribit Quintil. li. 2. c. 16.) efficere non potuerat. Id quod etiã Plutarchus tradidit in vita ipſius Hyperidis. Hæc ſanè ea eſt, de qua Propertius ità cecinit:

Nec quæ deletas potuit componere Thebas
Phryne, tam multis facta beata viris.

Hæc autem hiſtoriæ ſatis comprobat illã Publij Syri ſententiam,

Formoſa ſpecies muta c ommendatio.

Pulchritudo fra⁹ tacita. Quoniam ſcilicet formoſis fauetur, etiã ſi nihil dicant. Ex quo & Ariſtoteles, apud Laertium dicebat, pulchritudinem, παντὸς ἐπιστολίου συστατικώτερον, id eſt, quauis epiſtola eſſe commendabiliorem, ſiue malis, efficaciorem ad commẽdationem: quod & nonnulli Diogeni aſcribunt. Theophraſtus (ut ille ſubdit) σιωπῶσαν ἀπάτην, id eſt, tacitam, ſiue ſilentem fraudem, vocabat, ꝙ ſine verbis perſuadeat. & Carneades ἀδορυφόρητον βασιλείαν, id eſt, regnum abſque ſatellitio: quód formoſi ſine vi impetrent quicquid volunt. Et (vt dicebat Domitianus Imperator Roma. apud Sueto.) nihil gratius eſt decore: qđ & alibi, ni fallor, retulim⁹.

Quibus addiderim, quę Melancomius quiſquis is fuit, de pulchritudine ſcribit apud Stobæum Serm. 63. 62
Ἐγὼ οὖν πρῶτον αὐτὸν διαμακαρίζω τοῦ κάλλους, ὃ δὴ τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶν ἀγαθῶν ἀριδηλότατον μὲν, καὶ ἥδιστον θεοῖς, ἥδιστον δὲ ἀνθρώποις, ἀλυπότατον δὲ τῷ ἔχοντι, καὶ ἐπιγνωσθῆναι ῥᾷστον. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἀγαθὰ καὶ λαθεῖν ἐνόντα, καὶ ἀνδρεία, καὶ φρόνησις, εἰ μὴ τύχοι ἔργου τινὸς ἀποδεικνυμένου. Τὸ δὲ κάλλος οὐχ οἷόν τε λαθεῖν. Ἅμα γὰρ τῷ ἔχοντι φαίνεται. ἐποίει δ' ἄν τις οὕτι, καὶ πρότερον οὗ τὴν ἀξίαν αἴσθησιν ἑαυτοῦ παρέχει. Ἔτι δὲ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς οἱ πλεῖστοι φθονοῦσι, καὶ δυσμενεῖς γίνονται. τὸ δὲ κάλλος τοὺς αἰσθανομένους ἑαυτοῦ, φίλους ποιεῖται. καὶ οὐδένα ἐχθρὸν ἐᾷ γίνεσθαι. *Pulchritudinis laudes.*
Quæ ſic traduxit Conradus Geſnerus: In primis equidẽ ipſum felicẽ exiſtimo pulchritudine, q̃ īter humana bona maximè ꝯſpicua & ſuauiſſima Diis eſt, hõinib. gratiſſima poſſidenti minimè moleſta, cognoſci facillima. Cætera. n. bona in hõie ſita, vt fortitudo, prudẽtia latere pñt, niſi opere aliquo demonſtrẽt: pulchritudo aũt latere nullo mõ põt: ſtatim enim in principio celerẽ ſui ſenſum exhibet. Ad hæc, bonis qdẽ plurimi inuidẽt, & inimici reddunt: pulchritudo aũt eos q ipſam ſentiunt, amicos reddit, & neminem ſibi inimicum fieri permittit. Sed & inibi Dius quiſpiam Phythagoricus hæc quoque in laudem pulchritudinis prodidit:
Τίς ἀγών, ἢ βιωτὰ ὄντως ταμιεύουσιν εὐδαίμον ζωᾶς; ἢ τίνας ποτὲ χρὴ κρίνειν εὐδαίμονας, ἢ τὼς διὰ τὰς τήνως καλλονὰν ἔχοντας, δώρημα φύσιος. Τοῖς τως γὰρ αὐτοὶ, μακαρίτεροι οἱ πλεῦνες ὥς θεώς, ἢ θεῶν ἱδρύματα, ὑπερέχουσι, καὶ θεραπεύοντι, θρησκεύοντες οὐ κατὰ θρησκείαν. καὶ οὕτως, ἐμοίγε καταφαίνεται ἔχειν τι σεμνὸν καὶ θαυμασμῶ ἄξιον. τὼς μὲν γὰρ ἀτέρως τῶν ἀνθρώπων, χάριν ἀπαιτεῦντι οἱ εὐεργετεῦντες· τοῖς δ' εὐμόρφοις τὸ ἐναντίον. Id eſt, Quęnã vera eſt felicitas vitæ, & q alij beati iudicãdi, q̃ ꝑ Iouẽ, q corporis pulchritudine ꝓditi ſunt, naturæ dono (illos. n. plurimi, ceu Deos; aut Deorũ ſtatuas maximi faciunt, & colunt, inſeruiẽtes eis, non tñ vt dẽant. Et re uera mihi vr̃, pulchritudo, neſcio qd reuerendum & admiratione dignum cõtinere. A cæteris enim hõibus, q eos bñficio affecerunt, gr̃am repoſcunt: à formoſis verò ꝯ.

Deniq; qđ de impudicitia formoſarũ ſuprà diximus, non eò ſpectat, vt omnes formoſas impudicas, deformes ꝯ pudicas ſp exiſtimemus; vt ſcribit Palladas apud Stobæum c. 5. qđ eſt de temperantia: 63 *Deformes ſp impudicas eſſe, & contrà formoſas pudicas.*

Οὔτε τὸ δύσμορφον πάντως ἀνύποπτον ὑπάρχει,
Οὔτ' ἀκολασταίνει πᾶσα πέφυκε καλή.
Καὶ γάρ τις διὰ τὴν ὥραν τοῖς πολλὰ διδοῦσιν
Οὐχ ἕπεται. πολλὰς δ' ἔστι γυναῖκας ἰδεῖν
Οὐχὶ καλὰς τὴν ὄψιν, ἐπιγημαμένας ἀκορέστως,
Καὶ τοῖς ζητοῦσιν πολλὰ χαριζομένας.

Id eſt,

Id eſt, ad verbum:

Neque quod de forme eſt, (ſiue uno uerbo deformitas) *caret ſuſpicione:*

Neq; intemperans eſſe, quæcunq; formoſa eſt: ſolet.
Quædam enim eos, qui ob formam multa largiuntur,
Non ſequitur: multas verò eſt mulieres videre,
Non pulchras aſpectu, coeuntes inſatiabiliter,
Et his, qui eis vtuntur, multa gratis offerentes.

Ex quibus intelligis, magnum illud incõmodum accidere viris, qui deformes vxores, ſed impudicas, nanciſcunt̃, quòd hæ cùm gratis ob deformitatem minime ſolicitentur, pretium libidinis vltro viris offerunt, ſua & maritorũ bona in eam rem pròfundentes. De quibus uidebis infrà in 9. lege connubiali, nu. 111. incip. de poſterioribus.

Formoſa uxor quibus potiſſimum rationibus diligenda.

64 Vxor ergo formoſa (vt tandem concludamus) & deligenda eſſe videtur, & omnibus votis expetenda. Tum ob eas, quas ſuprà diximus, rationes, tum & alijs potiſſimum duabus minimè contemnẽdis. Primùm quidẽ, vt formoſa vxor formoſos tibi pariat filios, qui plerunque ſpeciem effigiemq́ue matris referre conſueuerũt, vt atteſtatur Germanorum ex Bebelio adagium, Ex turpi vacca, turpis generatur uitulus. Qua de re paulò pòſt plura ſubijciemus. Proptereà Iuno Virgiliana in hæc verba Aeolum alloquitur:

Formoſa uxor formoſos parit liberos.

Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore Nimphæ,
Quarum quæ forma pulcherrima, Deiopeiam
Connubio iungam ſtabili, propriamq; dicabo:
Omnes vt tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.

Quo in loco, cuius rei cauſa formoſas magni facere debemus (niſi ſurdo narratur fabula) facilè perſpici poteſt, vt ſcitè dixit & annotauit Franciſcus Barbarus libr. de re vxoria, qui meo munere in lucem prodijt. Ex his autẽ, quæ diximus, liquidò apparet, nos magnopere in eam rem ſatagere debere, vt formoſiſſimos quantum in nobis eſt, liberos gignamus. Cuius etiã rei nos monuit diuinus Plato lib. 6. de Leg. ita ſcribens: Cogitare omnino ſpõſus & ſpõſa debẽt, quo pacto quàm pulcherrimos & optimos ciuitati liberos poterunt procreare.

Altera rõ.

65 Secundum, vxor formoſa ob id etiã ducenda eſt, vt ſpreto aliarum cõcubitu, cũ ea quantum fas eſt, haud ægrè oblecteris, matrimonialemq; palæſtram non inſuauiter exerceas. Nõ enim ad pœnã (cui, qui deformem duxerit, ſeſe addicit) ſtatutũ eſt matrimoniũ, ſed ad ſolatiũ, vt ſtatim in fronte perhibent ſacræ literæ, atq; ẽt ad honeſtam inter cætera voluptatẽ. In qua re non mihi conuenit cum Aelio Vero Comodo Cæſare, patre illius Veri, qui cum Marcho Philoſopho impetrauit, q(ſi Spartianus ver⁹ eſt autor) vxori de externis voluptatibus conquerenti, dixiſſe fertur: Patere me p alias exercere cupiditates meas uxor enim dignitatis nomen eſt, non voluptatis. Imò verò (ſi verum fateri volumus) vxor uoluptatis & oblectamenti nomen eſt, nedum dignitatis. Quod manifeſtario legum Moſaicarũ teſtimonio cõprobat̃, Deuter. 42. Cùm acceperit homo nuper vxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam neceſſitatis iniunget̃ publicè: ſed vacabit abſque culpa domui ſuæ vt vno anno lætetur cum uxore ſua. Atq; etiam Solomonis Prouerb. 5. Lætare cum muliere adoleſcentiæ tuæ: quam ſnĩam citat è noſtris Io. Fab. in rubr. Inſtit. de nupt. Subdit autem Solomon poſt pauca: Et in amore eius delectare iugiter. Ideo Diuus Bonauentura, Pe. Paluden. & alij plerique in 4. ſenten diſtinct. 31. & latiſſime Martinus, cui eſt cognomentum Magiſter, in li. de temperantia, quo loco de caſtitate coniugali diſſerit, per totũ, tradũt nullo eum modo peccare, qui uxorẽ voluptuoſe cognoſcit, non tamen principaliter cauſa voluptatis, ſed veluti in cõſequentiam generandæ prolis.

Vxor non dignitatis tantum, ſed & voluptatis nomen.

Voluptas in concubitu uxoris non eſt peccatũ, ſi non ea ſit cauſa principalis.

66 Sed & illud affirmare audeo, vel reclamante magna Theologorum turba, illũ venialiter tãtùm peccare, qui voluptatem præueniens, uxorem, tanquam uxorem, explendæ uoluptatis cauſa comprimit, in idq́, etiam calidis vtitur. Et ita uoluit gl. in c. quicquid. 32. q. 2. per illum textum, & in ca. adulterij. vbi etiam gl. 32. q. 7. & gloſ. in c. origo. 32. q. 4. & in c. liberorũ. 32. q. 5. & in Summa 33. q. 4. & rurſum in c. vir cum propria, eadem q. & cauſa, ubi eſt tex. optimus, quòd ipſa licita admiſtio coniugis ſine uoluptate carnis fieri non poteſt. Et idem uoluit Collec. in rubri. extrà de ſpon. & matrimo. & Rom. in rub. ff. ſolu. matri. col. 4. uerſi. tandem ſcias, Et è Theologis hoc etiam tenuerunt Petr. Pal. in 4. lib. ſen. diſtinctio. 32. quæſti. 3. & Ant. Flor. in 1. parte 3. partis principalis Sũmę, ti. 1. c. 20. §. ſextus. & Ang. Cla. in uerbo, debitum coniugale. uerſi. 23. & ſentit gl. ord. enarrans illud 1. ad Corint. 7. hoc autem ſecundùm indulgentiã, cùm dicit, quòd cognoſcẽs uxorẽ libidinis uoluptate peccat uenialiter. & Aſteſſa. in ſua Summa, li. 8. tit 9. arti. 2. Marti. Mag. ubi ſuprà. Et hãc ſententiam comprobat tex. apertiùs in dicto capi. quicquid. 32. quæſt. 2. & illud Diui Auguſt. in lib. de Bono coniugali: Cõiugalis concubitus generandi gratia, nõ habet culpã. concupiſcentiæ uerò ſatiandæ, ſed tamen cum coniuge, ꝓpter tori fidẽ, uenia-

Venialiter tantum peccat, qui voluptuoſe uxorẽ cognoſcit.

venialẽ habet culpam. Nã & Sara iã ſenex & ſancta, concubitum voluptatem appellat, Geneſ. 18. Poſtquam, inquit, conſenui & dñs meus vetuluſ eſt, voluptati operã dabo? Nec abs re diximus, qui vxorem tãquam vxorem cognoſcit. Nam ſi tanquã alienam, adulter eſt, etiam Senecæ ethnici ſcriptoris (ſi ethnicus fuit) teſtimonio cuius hæc verba ſunt in 2. li. huius ti. quomodo in ſapientem non cadit iniuria: Si quis cum vxore, tanquam cum aliena, cõcumbat, adulter erit, quãuis illa adultera non ſit. Hæc ille: Si igitur de aliena nõ cogitat, quãuis voluptatis cauſa eam ineat, à peccato mortali eſt immunis.

Delectabiliora q̃ non licent.

67 Reijcienda ergo & ꝓcul abigenda Cõmodi ſententia eſt, qui ab vxore voluptatẽ ſe iungebat, ea tantùm ductus opinione quod, vt ſcribit Fabius Quintilianus (ſi is eſt) Decla. 14. diliguntur immodicè ſola, q̃ non licent: vt in furorem charitas aliqua conualeſcat, opus eſt difficultatibus. Breuis de conceſſis, ſed ſtatim ſatietati vicin⁹ affectus eſt. Non fouet, nõ nutrit ardorem concupiſcendi, vbi frui licet. Et quæcunque in mentibus circa permiſſa coaleſcũt non ſunt deſiderij, ſed voluntatis. Hactenus ille: Eſt & in id (vt Hieronymus ad Algaſiam, q̃ & memoriæ prodidit) ſecularis apud Græcos ſentẽtia, Quicquid licet, minùs deſideratur. Secundùm quam ſententiam mulier impudica, apud Solomonẽ Prouerb. 9. ad alliciendos animos iuuenũ ad inconceſſam Venerem, hæc clamat: Aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſcõditus ſuauior. Et, vt ſcribit Aelius Lãpridius in Alexandro Seuero, Homines illicita magis poſcunt, prohibitaque furore perſequuntur.

Libanij de his rationibus ſentẽtia

68 Has autem duas poſtremas rationes ducẽdæ formoſæ vxoris, potiùs quàm deformis, intellexit Libanius Antiochenus Sophiſta, Salonicum literis admonens, vt vxorem, ſi fieri poſſet formoſam duceret. Malè enim conſuli liberis, cùm deformis vxor ducitur. Rarò enim ex deformi vxore formoſos naſci liberos. Acceditque ad hoc (vt ille ſubdit) quod qui forma præſtãti vxorem domi habet, alieno toro nõ inſidiatur. Sed & Idem ad Clematium, aſſerit optimum eſſe, bona vxore frui, non autem eſſe deterius habere formoſam.

Viri pulchras vxores habẽtes ſæpe alias deformes amant.

69 Quanquàm ſcio, quantũ ad poſteriorẽ illam rõnem attinet, non ſemper eos, qui vxores formoſas duxerũt, aliarum, vel deformium cõcubitu abſtinere. Nam & Euripidis ſententia eſt in Antiope apud Stobæũ, in eo Sermone, cui titulus eſt, περὶ Ἀφροδίτης πανδήμου, id eſt, de Venere vulgari:

Κόρος δὲ πάντων, καὶ γὰρ ἐκ καλλιόνων

Λέκτροις ἐν αἰσχροῖς εἶδον ἐκπεπληγμένους.

Δαιτὸς δὲ πληρωθείς τις, ἀσμένως πάλιν

Φαύλῃ διαίτῃ προσβαλὼν ἥσθη στόμα.

Satietatem eſſe rerum omnium.

Quibus significatur, ſatietatem eſſe rerũ omnium: vnde & nonnullos eſſe, qui pulchriores vxores faſtidiẽtes, turpibus amoribus percelluntur: & qui i epulis ſplẽdidis ſatiati, viliore, rurſus victu delectantur. Ariſtophanes autem in Pluto, dicit rerũ omnium ſatietatem eſſe, pręterquã diuitiarũ,

ὥστ' οὐδὲ μεστὸς σοῦ γέγον' οὐδεὶς πώποτε.

Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐστὶ πάντων πλησμονή.

Verba ſunt Carionis Plutum alloquẽtis.

Modus rerũ omnium optimus.

70 Sed vt à diuerticulis repetatur inſtituta narratio, tandemque iudicium in hac rę meum proferam, Phocylidis ſentẽtia eſt, *Πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίαι δ' ἀλεγειναί.* Id eſt, *Omnium modus eſt optimus, exceſſus uerò malus.* Quam ſententiam repetens Horatius lib. Serm. 1. Satyra item 1.

Eſt modus in rebus, ſunt certi denique fines,

Quos vltra citraq; nequit conſiſtere rectum.

Citat è noſtris Accur. in rub. Inſti. ꝑ quas perſo. nobis acquir. & Spec. ti. de aduoc. §. nunc de exordijs. verſ. alia quoq; plura. & Alberic. in auth. q̃ iũs. col. vlt. C. de procu. & Barto. in l. ſi ita quis. §. ea lege. in fi. & ibi quoque Iaſon, col. 6. verſ. item dum iſta. ff. de verb. obl. & Bal. in c. cum ſicut. paulò ante fi. de eo qui mit. in poſſeſ. vbi hoc dicit probari in d. §. ea lege. ubi etiam gl. aſſcripſit initiũ huius ſentẽtiæ. & rurſus idẽ Bal. conſi. 298. quæritur utrum uſurarius. col. 3. libr. 2. & conſilio 486. ſtatutũ prouidet. colũ. 2. uerſi. ſexta. eo. lib. 2. & Lud. Bol. conſi. 62. cor mundum &c. uiſo igitur pũcto. colum. 4. Quibus concinens Pindarus Olympiorum Ode 14.

Forma mediocris in uxore amplectenda.

Ἕπεται δ' ἐν ἑκάστῳ μέτρον· νοῆσαι δὲ,

Καιρὸς ἄριστος.

Stata forma.

Itaq; cũ inter pulcherrimã fœminã & deformiſſimã media q̃dã forma ſit, q̃ nimio pulchritudinis periculo, & ſummo deformitatis odio vacat, qualis à Q. Ennio in Menalippa, pereleganti uocabulo, ſtata, dr̃: q̃a nec ſuperbior, nec iuxta Biantis ſententiã, cõis futura ſit, ob nimiã pulchritudinẽ: neq; pęnitenda ob immodicã deformitatẽ: quã formã modicã & modeſtam Phauorinus apud Gelliũ lib. 5. c. 2. non inſcitè appellabat uxoriã. Ennius aũt in ea, quã ꝓximè diximus, Tragędia, eas ferè fęminas ait incolumi pudicitia eſſe, q̃ ſtata forma forent. Idcirco hmõi mediocrẽ formã in uxore ꝓbo qdẽ & laudo: elegãtem uerò nimiũ, ſingularemq; atq; excellentẽ formã, ęq̃ ac ſolidã & abſolutã deformitatẽ, refugiẽdã, ueluti ſcopulũ quẽdã cẽſeo.

Forma uxoria.

De eadẽ re.

71 In quam ſñiam non tam pedibus, q̃ ſtylo, uadit Euripides in Iphigenia in Aulide,

de, cū inquit non minus uerè, q̄ uenuſtè:

Μάκαρες, οἳ μετρίας θεοῦ
Μετά τε σωφροσύνας μετέχον
Λέκτρων Ἀφροδίτας,
Γαλανείᾳ χρησάμενοι,
Μαινόμεν' οἴστρων, ὅτι δὴ
Δίδυμ' Ἔρως χρυσοκόμας
Τόξ' ἐντείνεται Χαρίτων,
Τὸ μὲν, ἐπ' εὐαίωνι πότμῳ.
Τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς.
Ἀπενέπω νιν ἀματίζων
Κύπρι καλλίστα θαλάμων
Εἴη δέ μοι μετρία μὲν
Χάρις, πόθοι δ' ὅσιοι,
Καὶ μετέχοιμι τὰς Ἀφροδίτας.
Πολλάν τ' ἀποθείμαν.

Qui uetſius alijs numeroſioribꝰ traducunt

Felices, quibus obtigit.
Sors nec ſumma, nec infima.
Sed ſanè modica, & quibus
Caſtos annuit orea
Naſciſci thalamos Venus,
Tranquillaq; peremniter
Conſuetudine perfrui:
Quorum pectora mutuis
Flagrant incita flammulis
Poſtquam iam geminis trahens
Spicla torquet ab arcubus,
Tincta ſpicula Gratijs,
Coma ſplendidus aurea
Cupido Deus aliger.
Quorum hac dulce & amabile
Aeuum proſpera conferunt.
Vitę hac perniciem ferunt,
Ac turbam, hunc equidem meis
Formoſiſſima deprecor,
Auerſorq; toris Venus.
Sit modeſta mihi, precor,
Formæ gratia: ſint mihi
Amores liciti, ac pij,
Contingant mediocria
Blandę munera Cypridis:
Porrò ingentia deprecor.

Siquis autem velit ad verbum traducere, ita poterit facere:

Felices, qui moderatè Dea.
Et cum temperantia conſortes ſiunt,
Thalamorum Veneris.
Tranquillitate fruentes,
Perciti æſtris, quandoquidem
Duas Cupido auricomus
Sagittas intenderit Charitum,
Alterā quidem ad amabilem ſortem,
Alteram ad confuſionem vitę:
Auerſor hanc à noſtris
O Venus pulcherrima thalamis.
Sit verò mihi moderata quidem
Gratia, amores verò caſti:
Et particeps ſim Veneris, (ſcilicet moderatæ)
Multam uerò auerſer.

Ad quam ſententiam, vt opinor, reſpicit Galenus, q *ἐν τῷ προτρεπτικῷ λόγῳ πρὸς τὰς τέχνας*, id eſt, in Exhortatione ad bonas artes, laudat illā Euripidis ſentētiam, *Οὐ γὰρ ὠφελές ἐστι, περαιτέρω τὸ κάλλος, ἢ μέσῳ λαβεῖν.* Hoc eſt, Non expedire pulchritudinē vltra capere, quàm in medio. Ad quod etiam referri poteſt illud Euripidis in Medea: 72

Ἔρωτες ὑπὲρ μὲν ἄγαν
Ἐλθόντες οὐκ εὐδοξίαν,
Οὐδ' ἀρετὰν παρέδωκαν
Ἀνδράσιν. εἰ δ' ἅλις ἔλθοι
Κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς
Εὔχαρις οὕτω.

Quam nos & infrà in 15. lege connubiali ad aliud non admodum ab hac re alienū afferemus. Quibus adſtipulatur, quiſquis id fuit, qui hos verſus edidit: nūc enim nomen non ſuccurrit:

Cum media ſemper gaudebam ludere forma:
Maior enim medijs gratia ſemper ineſt,

Quos citat gl. in capi. quærenti, in uerbo, per æquitatis. de officio delega. & in c. 1. in uerbo, modum. de officio cuſto. & Alber. in l. j. col. 2. ff. de origine iuris. Nam & Plato philoſophorum Deus, libro 5. de Legibus, diſſerit honorem corporis circa medium conſiſtere, ne nimis robuſtum pulchrumve ſit, neve nimis debile, aut deforme. Alterū enim audaces, inflatosq; animos reddet, alterū deiectos & illiberales.

73 E noſtris Ioan. Fab. in rub. Inſti. de nup. ſecūdùm hanc ſnīam monet, ut uxorem formoſam deſpondeamus magnitudine & pulchritudine: magnitudine qdem, qa pueri, ut plurimùm matrizant (ut ipſe loqtur) in corpore: pulchritudine autem mediocri, nō abſoluta, &, ut ipſe appellat, mira & nitenti: quam quæ habent, ut ſubdit, uentis concutiuntur. Ad quod detorquet illud Salom. Prouerb. 11. Mulier pulchra & fatua. Quod tamen nihil ad rem ipſam facit: eſt enim integra ea ſentētia huiuſmodi: Circulus aureus in naribus ſuis, mulier pulchra, & fatua. Id eſt, pulchritudo ī muliere impudica, & ideo ſtulta, eſt tāquam circulus aureus in naribus ſuis. Nam ſicut ſus illum pulchrum circulum aureum, quem naribus geſtat, ſtatim luto immergit, ita & mulier illam ſuam pulchritudinem fœdę libidini proſtituit. Huic autem quod de magnitudine ſcribit Faber (ne id diſſimulanter omittamus) quadrat, quod ex autoritate Theophraſti Plutarchus in uita Ageſilai, ſtatim poſt princ. & rurſum in lib. de educandis liberis, etiā paulò poſt princi. retulit, Ephoros olim Lacedæmonios Archidamum regem graui pecunia mulctaſſe, quoniam puſilli corporis uxorem accepiſſet, ſubinde dicentes, quòd re-

De eadē re.

Archidamꝰ rex ab Ephoris mulctatus.

mus, quòd vxorem puſilli corporis accepiſſes. glos ſibi liberos, non reges edere cogitaſſet, aut, ut alij interpretantur, non reges, ſed reginas potius, id eſt, fœminas, ſiue effœminatos. Ita enim Græcum habet, ὡς οὐ βασιλέας, ἀλλὰ βασιλίδας παραχεῖν αὐτοῖς διανοοῦντο. Quaſi ſcilicet à matre potiſſimū liberi, aut magnitudinem, aut exiguitatē corporis accipiant. Quod & poſt Galenū comprobat Albertus Magnus lib. de animalibus 10.c.1.& iterum lib.20.cap.13.& Auicēna in 21.tertij, & ante illos adſtruīt Ariſtoteles li.2.de generatione animaliū, c.4.& lib.Problematωn 10.c.12. & Hippocrates, aut, vt alij malunt, Polybius in lib. περὶ γονῆς, id eſt, de genitura: vbi & adfert exemplum cucumeris aut cucurbitę, quā ſi qs iā defloreſcentem in patuā heminā condat, cauo vaſis illius ſimilis redditur.

Pueri matris ſtaturā ſequi ſolent.

74 *Proceritas corporis muliebris, an ad formam pertineat.* Sunt tamen, qui autumant (vt & hoc in tranſcurſu attingā) pceritatē corporis nihil pertinere ad formā muliebrē: de qua re exrat lepidiſſimū epigrāma Catulli, quē non immeritò doctiſſimum priſci vates appellarunt:

Quintia formoſa eſt multis: mihi candida, longa,
Recta eſt: hæc ego ſic ſingula confiteor.
Totum illud formoſa nego: nam nulla venuſtas
Nulla in tam magno corpore mica ſalis.

Sed non deſunt formæ muliebris idonei æſtimatores, qui ſententiæ Fabri in ea parte ſubſcribant. In quibus Ariſtoteles lib.4. Ethicorū, c.3. ſcribit pulchritudinē in magno corpore conſiſtere. Et lib.4. Rhetorices, c.v. aſſerit fœminarū virtutem corporis eſſe formam, & pceritatē. Et Ouidius arbiter ſpectatorq; formarum elegantiſſimus, li.3. Elegiarum, amicam laudat à magnitudine corporis.

Longa, decensq; fuit, longa, decensq; manet.

Et apud eundē li. Meta.14. Polyphemus in laudē Galateæ, quā deperdite amabat, ait:

—Longa procerior alno. Et paulò poſt:
—Platano conſpectior alta.

Sed & Propertius libr.2.

Fulua coma eſt, longaq; manus, & maxima toto
Corpore.—

Vñ eſt & illud Ouidij lib.3. de Arte amādi;

Si breuis es, ſedeas.— Item illud,
Parua vehatur equo.—

Virgilius in obſcœno carmine, ſi is eſt:

O non candidior puella Mauro,
O ſed mollior omnibus cinædis,
Pygmæo breuior gruem timenti.

Diana à proceritate laudata. Añ hos aūt Homerus à proceritate corporis laudat Dianā (qđ iā ſuprà diximus) & nauſicā lib.6. Odyſſeę, cū ſcribit primum,

Πασάων δ' ὑπὲρ ἥγε κάρη ἔχει, ἠδὲ μέτωπα.
Omnes hæc capite ſupereminet, & fronte.

Et ſtatim pòſt de ipſa Nauſicaa: *Et Nauſicaa.*

Ἀρτέμιδί σε ἐγώ γε Διὸς κούρῃ μεγάλοιο
Εἶδός τε, μέγεθός τε, φυήν τ' ἄγχιστα ἐΐσκω.

Id eſt,

Diana te ego Iouis filia magni
Specieq;, magnitudineq;, naturaq; proximè aſſimilo.

Locum autem illū priorē ſecutus eſt Virgili' li.1. Aeneidos, de eadē Diana loquēs:

—Gradiensq; deas ſupereminet omnes.

Et ouidius lib.3. Meta. de ea ipſa:

—Tamen altior illis
Ipſa dea eſt, colloq; tenus ſupereminet omnes.

Et Statius li.1. Syluarū de eadē quoq;, cui ſtatura corporis ſimilē facit Violētillam: *Violentilla.*

—Latias metire quid vltra
Emineat matres, quantùm Latonia Nymphas
Virgo premit.—

Nā dianā Latoniā vocat, φ eſſet Latonę filia. Sed vt redeamus ad Homerū, is quoq; & à magnitudine laudat Penelopen li.18. eiuſdē operis ñ ſemel: & Pādari filias li.20. *Penelope.* *Pandari filia.*

Μῆκος δ' ἔπορ' Ἄρτεμις ἁγνή.

Et lib.13. rurſum 16. eiuſdē operis, facit Mineruā ſimilē γυναικὶ καλῇ τε, μεγάλῃ τε. id eſt, mulieri pulchræ, & magnæ. Et apud eundem lib.15. mulier Phœniſſa eſt, *Minerua.*

Καλή τε, μεγάλη τε, καὶ ἀγλαὰ ἔργ' εἰδυῖα. Id eſt,
Pulchraque, magnaque, & ſplendida opera ſciens.

Ex qua ſnīarū diuerſitate, clarè liquet, 75
nihil eſſe verius, quàm Virgilianū illud, *Alijs alia res placent.*

—Trahit ſua quenque voluptas.

Citatur à Barb. noſtro conſi.38. ſapienter ſcripſit Pſalmiſta, col.3. libr.2. Non omnibus ſanè idē eſt ſtomachus. Et vt ipſe ſcripſit Homerus Odyſſeæ 14.

Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις. Id eſt;
Namque alijs alia res arridentque, placentque.

Et Horatius libr.2. epiſtolarum,

Denique non omnes eadem mirantur, amantque.

Et Litanus ſeru' apud Plautū ī Aſinaria:

Non omnia eadem æquè oībus, hère, ſuauia eſſe ſcito.

Quæ etiam ſentētia eſt Pindari Olympiorum Ode 8.

Τερπνὸν δ' ἐν ἀνθρώποις ἴσον ἔσσεται οὐδέν.

Et Plinij lib.22.c.24. cùm dicit, Nō eadem oībus amara eſſe, aut dulcia. Sed tñ ſinamus (vt monet Paulus, armariū ſanctarū līarū, ad Roma. 14.) in ſuo quenq; ſenſu abundare: & demus (vt dicit Plinius libr.9. epiſtolarū) aliorū oblectationibus veniā, vt noſtris impetremus: hincq; pedē maturè referamus: iā enim tp̃s eſt, vt lex nr̃a ſubtexat̃. Hæc igit̃ erit ſecūda lex cōnubialis: *Cōnubialis*

FORMOSISSIMAS VNDE QVAQVE VXORES NE DVCVNTO SED ET DEFORMISSIMARVM NVPTIAS CONTEMNVNTO. MEDIOCRITER SPECIOSAS INTREPIDE DELIGVNTO.

IN

IN TERTIAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMAE, PARS TERTIA.

1 *Mulier an poſſit ſe honeſtè ornare* QVAE lex me ſubmonuit, vt antequam ad alia tranſeamus, hoc illud loco ſciſcitemur. Poſſitne mulier honeſtè quidem & citra vituperiũ vti ornatu cultuq́; , atq; alijs artib⁹, quò formoſior, venuſtior, elegantior ſit, & uideatur. Et primùm quidẽ videtur non poſſe, autoritate ſacrarum literarum. Nã diuinus Propheta in huiuſce rei uituperiũ ita ſcribit, Ode 142. Filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ, vt ſimilitudo templi. Eſaias etiam de meretrice loquens, capite 57. Ornaſti, inquit, te regio vnguento, & multiplicaſti pigmenta tua. *Contra ornamenta⁹ mulierum.* Et Ezechiel quoq; c. 23. Circumliniſti ſtibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri, &c. Et lib. 4. Reg. c. 9. de Iezabel muliere peſſima: Porrò Iezabel introitu eius *Stibiũ quid ſit.* audito, depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuum, &c. Stibium enim id eſt, quod officine hodie Antimonium vocant, quo mulieres ad curam formæ & decoris præſertim oculorum vtebantur, ut tradit Galenus li. 6. de ſanitate tuenda. & Plinius libr. 33. c. 6. Hincq; γυναικεῖον Dioſcoridi dictum eſt. Sed vt redeamus, Oſias item de meretrice loquens, c. 2. Ornabatẽ in aure ſua, & monili ſuo, & ibat poſt amatores ſuos. Et Eccleſiaſticus c. 9. Auerte faciem tuam à muliere cõpta. Ex quo ẽt Geneſ. 38. Iudas ſuſpicatus eſt Thamar exornatu eſſe meretricem.

2 Sed audiamus alios, tempore quidem *De eadẽ re.* inferiores, nõ tñ eruditione & ſanctimonia. Volo, (ait Diuus Paulus, prioris ad Timotheum epiſtolę, capite ſecundo) mulieres orare in habitu ornato, aut (vt alij uertunt) in amictu modeſto, ſiue honeſto: nã & id quoq; ſignificat Græca dictio κοσμίῳ. Et ſubdit Apoſtolus, interpretans uerba p̃cedentia, Cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa. Alterum quoq; eccleſiæ fulmen coruſcum Petrus, in priore Catholica epiſtola, ca. 3. Mulierum, ait, non ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus. In quo loco gloſ. quam ordinariam vocant, ex Cæcilio Cypriano, ex lib. de habitu virginum ſic infit Serico & purpura indutæ, Chriſtũ induere non poſſunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta corporis & pectoris perdiderunt. Diuus autem Ioãnes in Apocalyp. c. 17. introducit meretricem quampiam circundatam purpura & coccino, & inauratam auro & lapide pretioſo & margaritis. Vbi ſecundum ſententiã ipſius Cypriani deſcribitur ciuitas meretrix, compta pulchrius & ornata, & cũ ornamentis ſuis, ac propter ipſa potius peritura. Idem Cyprianus in eo ipſo libro de habitu virginum, hæc ferme in eam rem ſcribit: Cæterum ſi tu te ſumptuoſiùs comas, & per publicum notabiliter incedas oculos in te iuuẽtutis illicias, ſuſpiria adoleſcentum poſt te trahas, concupiſcendi libidinem nutrias, peccandi fomitem ſuccendas: vt & ſi ipſa non pereas, alios tamẽ perdas, & uelut gladium te & uenenũ uidentibus te præbeas: excuſari non potes, quaſi mente caſta ſis & pudica: redarguit te cultus improbus, & impudicus ornat⁹. Et iterũ: Nõ uirgines tantùm, aut viduas, ſed & nuptas puto, & omnes fœminas admonendas, ꝙ opus Dei & facturam eius & plaſma adulterare nullo modo debeãt, adhibito flauo colore, vel nigro puluere, vel rubore, aut quolibet denique lineamẽta natiua corrumpẽte medicamine. Et poſtea ſubdit: Manus Deo inferunt, quando illud, qđ ille formauit, reformare & transfigurare contendunt: neſciẽtes quia opus Dei eſt, omne quod naſcitur: Diaboli, qđcunque mutatur. Si quis pingendi artifex vultũ alicuius & ſpeciẽ & corporis qualitatem æmulo colore ſignaſſet, & ſignato iam, cõſumatoq́; ſimulacro manus alius afferret, vt iam formata, iam picta, quaſi peritior reformaret, grauis prioris artificis iniuria, & iuſta indignatio videreẽ. Tu te exiſtimas impunè laturam tam improbæ temeritatis audaciã, Dei artificis offenſam? Vt enim impudica circa homines & inceſta fucis lenocinantibus non ſis, corruptis violatiſq́; quæ Dei ſunt, peior adultera detineris. Et rurſum: Nõ metuis, oro, quæ talis es, ne cùm reſurrectionis dies venerit, artifex tuus te non recognoſcat? ad ſua præmia & promiſſa uenientem remoueat, & excludat? increpans vigore cenſoris & iudicis dicat, Opus hoc meum non eſt, nec hæc imago noſtra eſt: cutem falſo medicamine poluiſti, crinem adultero colore mutaſti: expugnata (aut potiùs expigmata) eſt mẽdacio facies: figura corrupta eſt: vultus alienus eſt. Deũ videre non poteris, *Cypriani locus.*

teris, quando oculi tui nō ſint, quos Deus fecit, ſed quos Diabolus infecit: illum tu ſectata es: rutilos atque depictos oculos ſerpentis imitata es, de inimico tuo cōpta, cū illo pariter arſura. Sed & inibi alia multa in hanc ſententiam diſſerit, q̄ ſunt in promptu omnibus. Ex q̄bus Diuus Auguſtinus multa ad verbum tranſtulit in li. 4 de doctrina Chriſtiana, cap. 21. vbi & ipſe multa de hac re ſcribit, quæ & tu videre poteris. Sed vt redeamus ad Cyprianum, is in libro de diſciplina & bono pudicitiæ ita de hac re ſcribit: Semper eſt miſera, q̄ ſibi non placet qualis eſt. Quid capillorum mutatur color? Quid oculorum extremitates ſuffocātur? Quid facies artibus in diuerſam formam conuertitur? Quid poſtremo ſpeculum conſulitur? niſi, & cætera, q̄ ſequuntur.

3 Tertullianus duos libros aduerſus ornatum mulierum conſcripſit: priorem, cui titulum fecit, de ornatu mulierum, alterū de cultu fœminarum: in quibus multa in eam rem congeſſit. Ex quibus illud ex poſteriori libro excerpſimus: In dominū delinquunt, quæ cutem medicaminibus vngunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinūt: diſplicet illis nimirum plaſtica Dei: in ipſis redarguunt, reprehendūt artificem omnium: reprehendunt enim, cum emendant, cum adijciunt, vtique ab aduerſario artifice ſumentes additamenta iſta, id eſt, Diabolo. Græcorius Nazianzenus verſus in eam quoq; rem elegantiſſimos cōſcripſit, quorum initiū eſt hmōi,

De eadē re.

Μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοισι γυναῖκες,
Θρύπτουσαι μαλακὴν αὐχένα ἐκ κατόπτρων.
Μηδὲ Θεοῦ μορφὰς ἐπαλείφετε χρώμασιν αἰσχροῖς,
ὥστε προσωπεῖα, κ' οὐχὶ πρόσωπα φέρειν.

Id eſt ad verbum,

Ne capita turrificate adulterinis crinibus mulieres,
Mollientes mollia colla ex ſpeculo.
Neque Dei formas inungite coloribus turpibus,
vt perſonas, & non facies feratis.

Quorum quidem poſtremus verſus videtſumpt' ex Lucero Poeta antiquo, apud Iulium Pollucem lib. 5. c. 16.

Οὐ πρόσωπον, ἀλλὰ προσωπεῖον φέρει.
Non faciem, ſed laruam gerit.

Aut ex Lucilio, cuius carmen poſtea adſcribemus. Et in eam ſententiā multa ſubiungit idem Nazianzenus ad 334. verſus, ex quibus illud mihi admodum placuit,

--Τηρεῖ δέμας, οἷον ἐτύχθη:
Μηδ' εἴδωλον ἔχειν ἀνθ' ἑτέρας ἑτέρα.
--Serua corpus, quale eſt fabricatum,
Neque velis videri pro altera, altera.

Alter Gregorius, vnus è quatuor eccleſiæ doctoribus, in Homilia, quam in Euangelium Diui Matth. c. 11 edidit: Nemo exiſtimet in luxu, atque ſtudio pretioſarum veſtium peccatū deeſſe: quia ſi hoc culpa nō eſſet, nequaquam Petrus à pretioſarū veſtium appetitu compeſceret, dicens, Non in veſte pretioſa. Penſate ergo, quæ culpa ſit, hoc etiam viros appetere, quo curauit paſtor eccleſiæ & fœminas prohibere. Hæc Gregorius, qui & ipſe in alia Homilia in diuum Lucam ca. 16. enarrās illud, Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura, & byſſo. hęc quoque ſcripta reliquit. Sunt nonnulli, qui cultum ſubtilium pretioſarumq; veſtium non putant eſſe peccatum. Quod ſi videlicet culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilāter exprimeret, quòd diues, qui torquetur apud inferos, byſſo & purpura indutus fuiſſet: Et paulò poſt: Quam culpā poſſumus melius & ex diuerſo colligere: qa ſi abiectio vilis indumenti virtus non eſſet. Euangeliſta vigilanter non diceret. Erat indutus pilis camelorum.

His aſſentiř Auguſtinus ſcribens ad Poſidonium: quod & repetitur in c. fucare. de conſecrat. diſt. 5. Fucare pigmentis (ita enim malo legere, quàm figmentis, quod vulgò legitur) quo rubicundior, vel verecundior appareat mulier, adulterina fallacia eſt: qua non dubito ipſos etiam maritos ſe nolle decipi, quibus ſolis permittendæ ſunt fœminæ ornari. Ideo autē legi ſuprà, pigmentis: nam ex his fiunt fuci illi, q̄bus vtuntur. Et hinc Expigmare & Impigmatio, pro fucare, & fucatio, apud Cyprianum in d. lib. de habitu Virginū: licèt vulgo ibi legaſ, Expugnare, & Impugnatio, quæ verba non quadrant ſententiæ. Idem in li. de ſermone Domini: Quāta, inquit, amentia eſt effigiem mutare naturæ picturam quærere. Tolerabiliora propemodū in adulterio crimina ſunt: ibi enim pudicitia, hic natura adulteraſ. Diuus quoq; Hieronymus (niſi me fallit memoria) alicubi, locus enim nunc non occurrit, illi, ait, oculos Chriſtianos ſcādalizāt potius, quæ purpuriſſo & q̄buſdam fucis ora oculoſq́ue depingunt, quarū facies Aegyptiacæ nimio (aut ſi mauis minio) cādore deformes, idola mentiūtur, quas nec numerus annorum docere poteſt, quod vetulæ ſint, quæ capillis alienis verticem ſtruunt & præteritam iuuentutem in rugis anilibus polluūt. Erubeſcat mulier Chriſtiana, ſi naturam cogit in decorem, &c. Et alibi ad Furiam de viduitate ſeruāda: Quid faciat in facie Chriſtianæ purpuriſſus & ceruſſa (quorum alterum ruborem genarū, labiorumq́ue mentitur: alterum candorem oris, & colli) ignis iuuenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia.

4 *De eadē re. Decretorum locus emendatus. Pigmenta. Expigmare. Impigmatio.*

Hieronymi locus.

Quo-

Quomodo flere poteſt pro peccatis ſuis,
quæ lacrymis cutem nudat, & ſulcos du-
cit in faciem? Ornatus iſte non Domini
eſt·velamen iſtud Antichriſti eſt. Qua fi-
ducia erigit ad cœlum vultus,quos con-
ditor non agnoſcit? &c. Idem ad Deme-
triadem de virginitate ſeruanda, puellas
redarguit,quæ ornant capita,crines a frõ
te demittunt,cutem poliunt, vtuntur pig
mentis,adſtrictas habent manicas, veſti-
mẽta ſine ruga,ſoccosq; criſpãtes, vt ſub
nomine virginitatis vendibiliùs pereãt.

5 Diuus item Ambroſius lib. 1. de virgini
De eadẽ re. bus: Hinc illa naſcuntur incentiua vitio-
rum,vt quæſitis coloribus ora depingãt,
dum viris diſplicere formidãt,& de adul
terio vultus meditantur adulterium caſti
tatis. Quanta hæc amentia,effigiem natu
ræ mutare,picturam quærere:& dum ve-
rentur maritale iudicium,prodere ſuum.
Prior enim de ſe pronunciat, ꝙ cupit mu
tare quod nata eſt. Ita dum alijs ſtudet pla
cere,priùs ipſa ſibi diſplicet. Quem iudicẽ
mulier, veriorem requirimus deformita
tis tuæ,quàm teipſam,quæ videri times?
Si pulchra es,quid abſconderis? Si defor
mis, cur te formoſam eſſe mentiris? nec
tuæ conſcientiæ,nec alieni gratiam erro-
ris habitura.& alia quæ mox ſequuntur.
Sed & poſteà quoque paulò ante fi.eiuſ-
dem libri: Cernis, vt pomparum ferculis
ſimilis incedat, quæ ſe componit, vt pla-
ceat,omnium in ſe vultus & ora conuer
tẽs,eo ipſo,quo ſtudet placere,deformior.
Priùs enim populo diſplicet, quàm pla-
ceat viro. At in vobis reiecta decoris cu-
ra plus placet;& hoc ipſum,quod vos nõ
ornatis,ornatus eſt. Certè laceræ vulneri-
bus aures & depreſſæ,onera miſeræ ceru
cis,nõ ſunt alleuamenta lenarum,ſed di-
ſcrimina metallorum: hinc collum cate-
na conſtringit, inde pedem compes in-
cludit. Nec refert auro corpus oneretur.
an ferro. Si ceruix premitur, ſi grauat̃ in-
ceſſus, nil pretium iuuat: niſi quòd vos
mulieres,ne pereat vobis pęna,trepidatis.
Quid intereſt, vtrum aliena ſententia,an
veſtra vos damnet? hinc vos etiam miſe-
rabiliores,quàm qui publico iure dãnan
tur: quòd illi optant exui,vos ligari,& alia
quæ ſequuntur. Idem quoq; libro Hexae-
mer. 6. c. 8. Deles picturam, mulier,ſi vul-
tum tuum materiali candore oblinias,
ſi acquiſito rubore perfundas: illa pictu-
ra vitij, non decoris eſt: illa pictura frau-
dis,non ſimplicitatis eſt: illa pictura tem-
poralis eſt,aut pluuia,aut ſudore tergitur:
illa pictura fallit,& decipit,vt neq; illi pla
ceas,cui placere deſideras, q intelligit nõ
tuum,ſed alienum eſſe, quòd placeas, &
tuo diſpliceas authori,qui videt opus ſuũ
eſſe deletum. Dic mihi, ſi ſupra artificem
aliquem inducas, qui opus illius ſuperio
ris nouis operibus obducat, nonne indi-
gnatur ille, qui opus ſuum adulteratum
eſſe cognouerit? Noli tollere picturã Dei,
& picturã meretricis aſſumere. quia ſcri-
ptum eſt (videlicet 1. ad Corin. 6.) Tollẽs
ergo membra Chriſti, faciã membra me-
retricis? Abſit. Quòd ſi qs adulterat opus
Dei, graue crimen admittit. Graue eſt enĩ
crimen, vt putes, quòd melius te homo
quàm Deus, pingat. Graue eſt, vt dicat de
te Deus, non cognoſco colores meos, nõ
agnoſco imaginem meam, non agnoſco
vultum, quem ipſe formaui. Reijcio ego
quod meum non eſt: illum quære, qui te
pinxit: cum illo habeto conſortium: ab il
lo ſume gratiam, cui mercedem dediſti.
Quid reſpondebis?

Sed & Diuus Chryſoſtomus, Homilia 6
ad populum Antiochenum 21. Vis, inqt De eadẽ re.
ornare faciem? nõ margaritis, ſed mode-
ſtia, & honeſtate: ſicque vir gratiorem cer
net aſpectum. Ille nempe ornatus & zelo
typiæ ſuſpicionem inijcere ſæpe ſolet, &
in inimicitias, & cõtentiones, & pugnas.
Et paulò poſt: Modeſtia autẽ ornatus om
nem quidem improbam ſuſpicionẽ ex-
pellit: omni autem vinculo firmiùs cõiu
gem conciliat. Non enim tam decorum
facit formæ natura fieri aſpectum, quàm
eam ſpectantis affectus. Affectum uerò ni
hil ſic, vt modeſtia & honeſtas inducere
ſolet. Rurſumque paulo poſt. Circa mar-
garitarum cultum inſania, eſt pompa Sa-
tanica. Aurum enim cepiſti, non ut cor-
pus vincias, ſed vt pauperes ſalues & enu
trias. Sed & alia multa in eadem Homi-
lia in cultum muliebrem ſcripſit, quę ini
bi legere promptum eſt. Quin & in Mat-
thæum Homilia 8. & in Ioannem Homi
lia 60. ad finẽ. & in epiſtolã ad Hebræos
Homilia 28. & in Geneſ. Homilia 36. mul
ta quoque in eam ſentẽtiam ſcripſit. Sed
& aliam Homiliam priuatim edidit, de
mulieribus ſe ſertis & auro ornantibus.
Idem in Geneſim Homilia 41. A cultu,
ait, externo innumera fiunt mala. Et nõ-
dum dico animæ nocumenta, arrogan-
tiam, quæ intrinſecus naſcitur, deſpectũ
proximi, faſtũ ſpiritus, animæ corruptio-
nem, uoluptatum illicitarum fomitem.
Quid, quod facilè diripitur ille cultus, &
& famulorum malignitate, & latronum
inſidijs, & ſycophantarum calumnijs. Et
infinita mala inuenire in eo licet, & per-
petuas amaritudines. Sed & idem multa
ſcripſit contra mulieres ſe fucantes & cu-
rioſius ornãtes, in Geneſim Homilia 37.
in

in Matthæum Homilia 31. & in priorem epiſtolam Diui Pauli ad Timotheū Homilia quinta. Arnobius lib. ſecūdo aduerſus gentes. Idcirco Deus animas miſit, ut diuini ponderis & grauitatis oblitæ, gemmas, lapillos, margaritas, caſtitatis diſpendio compararent? conſpiciendos quærerent corporibus ſucos? innecterēt his colla? laminas pertunderent aurium? imminuerēt frontes limbis? fuligine oculos obumbrarent: nec informibus erubeſcerent maſculorum calamiſtris vibrare cæſariem, cutem corporis læuigare? Quanquam ille videatur loqui de maribus, vt verba ſequentia oſtendunt.

7 Aurelius Prudētius, Poeta Chriſtianus in Amartigenia hæc item prodit in mulieres ſe ornantes ſucanteſque. *De eadē re.*

—Nec enim contenta decore
Ingenito externam mentitur fœmina formam.
At velut artificis domini manus imperfectum
Os dederit, quod adhuc res exigat, aut hyacinthis
Pingere ſmilibus redimita frontis in arce,
Colla vel ignitis ſyncera incingere ſertis,
Auribus aut grauidis virides ſuſpendere baccas:
Nectitur & nitidis concharum alculus albens
Crinibus, aureoliſq; riget coma texta catenis.
Tædet ſacrilegas matrum percurrere curas,
Muneribus dotata Dei quæ plaſmata ſuco
Inficiunt, vt pigmentis cutis illita perdat
Quod fuerat, falſo non agnoſcenda colore.
Hæc ſexus malè fortis agit,&c.

Auſonius quoque quodam Epigrammate Deliam increpat, quòd molliore cultu vteretur:

Delia nos miramur, & eſt mirabile, quòd tam
Diſsimiles eſtis, tuq; ſororq; tua.
Hæc habitu caſto, cum non ſit caſta videtur,
Tu præter cultum nil meretricis habes.
Cùm caſti mores tibi ſint, huic cultus honeſtus:
Te tamen & cultus damnat, & actus eam.

Poſtremò Clemens Alexandrinus lib. Pægog. 2. ca. 10. & 12. & iterum lib. eiuſdem operis tertio. ca. 2. & 3. vbi multa in hanc ſententiam adducit, & inter alia dicit in d. c. 2. nimium ſui ornandi ſtudiū, maius eſſe vitium, quàm ebrietatem. Et è recentioribus Theologis D. Bernardinus in li. de Euangelio æterno, ſermone xlvij. & in lib. de Chriſtiana religione, Sermo. 44. & iterum 46. & 47. Cuius ſi vera eſt in ea re ſententia, nullam ferè reperias, quæ in ea re quotidie mortaliter, vt Theologi loquuntur, non peccet.

8 Et hæc quidem de Chriſtianis ſcriptoribus. Sed nec externi & Ethnici huic deſunt ſententiæ. Xenophon in Oeconomico, fucum muliebrem grauiter & copioſè taxauit. Nā eo in opere Iſchomachus hac iſagoge vxoris vitium caſtigat, quam *De eadē re. ex externis ſcriptorib.*

viderat ceruſſa, ſtibio, cæteriſq; huiuſmodi fucis & pigmentis vtentē, quò formoſior videretur. Dic mihi, inquit, vxor, nōne hiſce legibus matrimoniū iniuimus, vt quod eſſet vtrique facultatū, inuicem cōicaremus? Annuit illa. Iam, ait, ſi poſtq̃ tuam portionem bona fide contuliſſes, ego pro veris gemmis fictitias, ꝑ auro puro puto adulterinū darē, pro torquibus aureis vitrum auri bracteis oblitum, pro monilibus ſolidis ligna auro, argento, & incruſtamentis obducta: num boni conſuleres aut iudicares, me plus tibi contuliſſe, ſi talibus technis tibi imponerem, q̃ ſi, quod haberem, vti eſt, in medium conferrem. Quod illa excipiens, caue, inquit, ne mihi talis ſis: neque enim te ex animo amare poſſem. Quo audito, ille ſic perrexit. Atqui nos in hoc potiſſimum conuenimus, vt alter alteri corporum noſtrorum copiā faceremus. Quod cùm vxor annuiſſet, Sum ne, inquit, tibi gratior aut charior futurus, ſi corpus hoc, vti eſt, nullo medicamento vitiatum communicē, an ſi os oculoſq; minio infectos tibi exoſculādos præberem. At ego, inquit vxor minium nunquam attigerim, neque fucatos oculos gratius, quàm tuos aſpexerim. Et mihi, ait ille, puta mentem eandē eſſe: nec tam mētito (quem tu ceruſſa ſtibioq; inducis) colore delectari, quàm tuo natiuo. Quo tam cōmodo ſermone caſtigata mulier, abiecit omnia tectoria, formæq; medicamenta.

Autor eſt Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis, & in Lyſandro, & ī Præceptis connubialibus, quòd cùm aliquando Dionyſius tyrannus Siculus Lyſandri filiabus veſtes, muliebremq; mūdum miſiſſet, recuſauit ea Lyſander, inquiens, vereri ſe, ne huiuſmodi ornamētum dehoneſtaret potius filias, quàm ornaret. Id qđ & idē Plutarchus in ipſis Apophthegmatis aſſignat Archidamo Zeuxidami filio. Ante vtrunque autem Sophocles, Non hic eſt ornatus, ò infelix, verùm dedecus videbitur, tuæque inſania mentis. Ornamentum enim eſt, vt inquit Crates, quod ornat: ornat autem, quod honeſtiorē mulierem facit: talem vero præſtat non aurū non ſmaragdus, nō coccineus color: ſed quæcunque grauitatis, moderationis & pudoris ſpecimen adhibent. Hæc Plutarchus. In quam etiam ſententiam eſt ſenarius ille, 9 *Ornamentū magis dehoneſtat quàm ornat.*

Γυναικὶ κόσμος ὁ τρόπος, κ' οὐ χρυσία.

Id eſt ad verbum,

Mulieri ornamentum mores, & non aurum. *Mulieri ornamentum mores nō aurum.*

Refert Iuſtinus libro 20. Pythagoram Samiū Crotonienſem populum in luxuriā lapſum

lapſum, autoritate ſua ad vſum frugalitatis reuocaſſe: hocque inter cætera aſſiduitate diſputationis fuiſſe conſecutum, vt matronæ auratas veſtes, cæteraque dignitatis ſuæ ornamenta, uelut inſtrumenta luxuriæ, deponerent, eaque omnia delata in Iunonis ædem ipſi Deæ conſecrarent: pręferentes vera ornamenta matronarum, pudicitiam, nõ ueſtes eſſe. Apud Lacedæmonios fœminis ornatus omnis ac mundus muliebris ereptus eſt. Neque enim eis licuit comã nutrire, neq; aurum geſtare, vt tradit Heraclides in Politia Lacedæmoniorum Ariſtoteles cenſet mulierem minori cultu atque apparatu uti debere, quã leges moresque patriæ præſcribant, quippe quam conſiderare oportet, quod nec veſtimentorum nitor, nec excellentia formæ, nec auri magnitudo tantum valet ad mulieris laudẽ, quantum modeſtia in reb. ac ſtudium honeſtè decoreque viuendi. Aelianus lib. 12. de Varia Hiſtor. inter magnas Aſpaſiæ laudes, q̃ primùm Cyro nupſit, & poſtea Artaxerxi Perſarũ Regi, nõ vltimo loco ponit, quod ab omni curioſitate muliebri, & ornatu eſſet aliena.

Mulierum ornamenta pudicitiam eſſe, non ueſtes.

Lacanæ aurum non geſtabant.

Aſpaſia omnis ornatus expers.

10 Scapha Plautina in Muſtellaria.

De eadẽ re.

Scita es tu quidem:
Noua pictura interpolare vis opus lepidiſſimum.
Non iſthanc ætatẽ oportet pigmentũ vllum attingere.
Neque ceruſſam, neque melinum, neque aliam vllam offuciam.

Et paulò pòſt.

Bene olere, nil olere.

E caſtor, mulier rectè olet, vbi nihil olet.
Nã iſtæ veteres, quæ ſe vnguẽtis vnctitãt, interpoles,
Vetulæ, edentulæ, quæ uitia corporis fuco occultant,
Vbi ſeſe ſudor cum vnguentis conſociauit, ilico
Itidẽ olẽt, quaſi cùm una multa iura confundit coquus.
Quid oleas, neſcias, niſi id vnũ malè olere intelligas.

Cui ſententiæ reſpondens Tullius lib. Epiſtolarum ad Atticum 2. Epiſtola j. Quanquam tua illa horridula mihi atq; incompta viſa ſunt, ſed tamen erant ornata hoc ipſo, quod ornamenta neglexerant: & ut mulieres ideo bene olere, qui nil olebant, videbantur. Ad quod etiam reſpicere videtur Arbitri ſententia apud Hieronymum ad Demetriadem de uirginitate ſeruãda: Nõ bene olet, qui bene ſemper olet. Quã & ipſam expreſſit Martialis lib. 2. ad Poſthumum:

Poſthume, non bene olet, qui bene ſemper olet.

Ad quod etiam adiuuens idem Martialis lib. 6. in Coracinum,

Fides nos Coracine nil olentes,
Malo quam benè olere: vel olere.

Idem in Gelliam lib. 3.

Quòd quacunque uenis, Coſmum migrare putamus,
Et ſi uere excuſſo cinnama fuſa uitro:
Nolo peregrinis placeas tibi Gellia nugis,
Sic puto poſſe meum ſic bene olere canem.

Nugas autem appellat Martialis (vt ad id tranſcurſu dicam) ornamenta muliebria ita enim peculiariter ex antiqui uocabant, vana prorſus inutiliaque, atque futilia. Hincque Plautus in Aulularia nugiuendos uocat, qui res huiuſmodi uendũt mulieribus, teſtatur Nonius Marcellus. Verba Plauti ſunt hęc,

Nugæ quæ.

Nugiuendis res ſoluta eſt omnibus.

Sed ut redeamus, quia Plautus, vbi ſuprà, locutus eſt de iſtis vetulis, quæ etiam num ſe ornant in memoriã uenit, quod Protagoras, cum uidiſſet anum ornatã, Εἰ μὲν, inquit πρὸς ἄνδρας, ἀπατᾶσθαι· εἰ δὲ πρὸς τάφον, κοσμεῖσθαι. Si ad uiros, falleris: ſi ad ſepulchrum ſatis ornata es. Autor Antonius Monachus Meliſſæ tomo ſecundo, ca. 34. At Propertius vir alioquin mulierarius, in uniuerſum ornatum fucumque mulierum multis uerſibus notat, li. 1. ad Cynthiam, Elego.

Nugiuendi.

11

De eadẽ re.

Anus ornata ridetur.

Quid iuuat ornato procedere vita capillo?
Et tenues Coa veſte mouere ſinus?
Aut quid Orontea crines perfundere myrrha?
Teque peregrinis vendere muneribus?
Naturæq; decus mercato perdere cultu?
Nec ſinere in proprijs membra nitere bonis?

Et cætera quæ ſequuntur. Idem quoque lib. 2. eandem Cynthiam ita veluti caſtigat, Elegia. 19.

Nunc etiam infectos demens imitare Britannos
Ludis & externo tincta colore caput.

Et ſubdit:

Vt natura dedit, ſic omnis recta figura:
Turpis Romano Belgicus ore color.
Illi ſub terris fiant mala multa puellæ,
Quæ mentita ſuas vertit inepta comas.

Quos verſus nemo non interpretabitur rectè qui legerit Cæſarem lib. Commentariorum 5. de Bello Gallico, hæc ſcribentẽ, Oẽs ſe Britãni glaſto inficiũt qđ cæruleũ efficit colorẽ. Et Plinius libr. 22. c. 1. Simile plãtagini glaſtũ ĩ Gallia uocatͬ quo Britãnorũ cõiuges nurusq; toto corpore oblitæ, qbuſdã ĩ ſacris nudæ incedũt. Ex quo eſt ẽt illud Martialis ĩ Apophoretis:

Glaſtum.

Barbara de pictis veni baſcauda Brytannis.

Increpat igitͬ Propertius Cynthiã, quòd Britannos imitata glaſto ſe inficeret, cũ turpæ ſit Romanæ matronæ Belgico, id eſt, Gallico fuco faciem colorare. Id glaſtũ hodie Galli vulgo Gualdũ, ſiue Guadũ, ſiue paſtellum appellant, Græci autẽ Iſatidem: quod obiter dicere uoluimus.

Gualdum.

Iſatis.

Sed & ut ad inſtitutum propoſitum reuertamur, ut illam quoque ſentẽtiã eſt Lucilij feſtiuiſſimum illud Epigramma, lib. 2. Epigrammaton Græcorum. 12

De eadẽ.

Τὴν κεφαλὴν βάπτεις, τὸ δὲ γῆρας οὔποτε βάψεις.

Οὐδὲ παρειὰν ῥυτίδας ἐκτανύσεις.
Μὴ τοίνυν τὸ πρόσωπον ἅπαν ψιμύθῳ καταπλάσῃ
Ὥς τε προσωπεῖον, κ' οὐχὶ πρόσωπον ἔχειν.
Οὐδὲν γὰρ πλέον ἐστὶ. τί μαίνεαι, οὔποτε φῦκος,
Καὶ ψίμυθος τεύξει τὴν Ἑκάβην Ἑλένην.

Id eſt, ferè ad verbum:

Caput quidem tingis: at ſenium nunquam tinges.
Nec genarum rugas erugabis quandoque.
Non igitur faciem totam pſimytho collinas,
Ne perſonam habere videarem non faciem.
Nil ſi quidẽ eſt amplius. Quid furis? nunquam fucus,
Et pſimythus Hecubam reddiderit Helenam.

Pſimythius quid. *Ceruſſa quomodo fiat.* Eſt autem pſimythus (vt illud obiter dixerim) ceruſſa, ut ſcribit Plinius lib. 34. cap. vltimo, ubi docet quemadmodum fiat, ſicuti etiam facit. Vitruuius lib. 7. Architecturæ, c. 12. & Dioſcorides lib. v. c. 94. & è recentioribus Cardanus, qui alios nõ me morat, lib. de Subtilitate. v. Galenus aũt in *Phrynes hiſtoria memorabilis.* Exhortatione, ad bonas, artes, hiſtoriã refert de Phyne, dẽ qua alibi locuti ſum⁹, Hæc, inquit, cũ eſſet in quodã cõuiuio, in quo ludus hic agebatur, ut ſinguli p vicẽ imperarent quæ vellet: vidiſſetq; mulieres adeſſe anchuſa, ceruſſa, & fuco pictas, iuſſit inferri aquã, moxque pcepit, ut omnes aquę immerſas manus ſemel admouerẽt ad faciẽ; deinde ſtatim lintco extergerẽtur. Atque hoc ipſa prima omniũ fecit, ac cæteris qdẽ omnibus fœminis facies maculis opplebatur. Diceres, tu uidere quaſdã ad terrorem factas imagines. Ipſa verò pulchrior apparebat, quàm antea. Sola enim carebat artificio formæ: ſed ſpeciem habebat natiuam nihil opus habẽs malis artibus ad formæ cõmẽdationem. Hæc Galenus. Ex quibus facilè apparet, huiuſmodi fucos ſæpe in contumeliã & opprobriũ fœminarum cedere. Quibus ad ſtipulatur illud Ouidii li. 2. Faſtorum de Lucretia.

Forma placet, niueusq; color, flauique capilli,
Quiſque ſuerat nulla factus ab arte decor.

Et paulo pòſt:

Sic fedit, ſic culta fuit, ſic ſtamina neuit,
Neglectæ collo ſic iacuere comę.

Mulieris ornatus eã impudicam declarat. Sed & iuuenalis multa in eam ipſam rem paſſim conſcripſit, atque etiam Lucianus ĩ eo Dialogo, cui titul⁹ eſt, Ἔρωτες q̃ nc ſim longior, prætermitto. Plinius in Panegyrico laudat vxorem Traiani, quòd eſſet modica cultu. Apud Liuium lib. 8. Minutia & ipſa Veſtalis ſuſpecta, primò propter mundiorem iuſto cultum, deinde inceſtus inſimulata, & tandem damnata fuit. Apud Terẽtium adoleſcentes illi ex ſordibus, & negligentia cultus ancillæ, colligunt argumẽtum pudicitiæ dominæ. & Antonius Monachus tom. 2. Meliſſæ, capit. 34. & Maximus Philoſophus & Martyr, Locor. communium capit. 39. ſcribunt uxorem Philonis interrogatam, quamobrem ſola in eo cõuentu mulierum non geſtaret ornatum aureum, reſpondit ὅτι αὐτάρκης κόσμος μοί ἐστιν ἡ τ᾽ ἀνδρὸς ἀρετή. Id eſt, quoniam ſufficiens ornamentum mihi eſt mariti uirtus. *Mulieris ornamentũ, mariti uirtus.*

13 Nec interim prætermittenda eſt grauis ſententiam Euripidis, qua pronuntiauit, mulierẽ quæ abſente marito extra domũ, ad pulchritudinẽ ſe comit, reſerẽdã eſſe in albũ improbarũ. Nihil. n. eã cogere foris ornatã p ſe ferre faciem, niſi qd mali q̃rat: *Mulier foris ornata aliquid mali quærit.*

Γυναῖκ᾽ ὅ ἀπόντος ἀνδρός, ἥ τις ἐκ δόμων
Εἰς κάλλος ἀσκεῖ διάγραφ᾽ ὡς οὖσαν κακήν.
Οὐδὲν γὰρ αὐτὴν δεῖ θύρασιν εὐπρεπὲς
Φαίνειν πρόσωπον, εἴ τι μὴ ζητεῖ κακόν.

Zaleuci lex de cultu mulierum. Nec quod a Zaleuco. prudentiſſimo Locrorum legiſlatore ſuis legibus ſtatutum eſt, ne liceret mulieris aureis ornamentis circumponi, neque contextis indumẽtis, arteque laboratis uenuſtari. niſi cùm ſcortari, atque amatorem ſibi moliri ſtuduerit. Atque ita facillimè eo pœnæ genere, vituperio ſcilicet probri. perniciem omnem deliciarum, atque intemperantiæ labem coercuit, excluſitque licentiæ procacitatem, maxima impudicitiæ irritamenta. Nemo enim tam perditæ libidinis inueniri poterat, qui domeſtica atteſtatione, & proprio ſuæ turpitudinis teſtimonio, vellet ſe perpetuo inter ciues probro ludibriove damnare. ut proditum eſt à Diodoro Siculo, lib. Biblioth. 12.

14 Et ut de noſtris quoque ſcriptoribus loquamur, his accedit, quod Bald. in proœmio Gregoriano, col. v. in uerbo, uiolentos. ſcribit, quod Epiſcopi poſſunt facere ſtatuta, per quæ ſeruetur honeſtas, puta quod mulieres ſibi ceruſſam non impónant. Iterumque poſtea ſubdit, quód ualet ſtatutum Epiſcopi, quo fulminatur excommunicatio contra mulieres portantes ueſtes ſuperuacuas, vel nimis ſumptuoſas ſine prouocãdos ad libidinem. Id quod longè lateq; ante eum diſputauerat Ioan. Andr. in regula, ea quæ ſiunt. de regul. iur. lib. 6 in Mercur. Cuius diſſertationem ad verbum formè cõſcripſit Albert. in l. factũ à iudice. ff. de reg. iuris. & in tracta. ſtatutorum, in ſecunda parte, q. 198. ipſe Io. in nouella. & Pet. Anc. in repe. c. canonum ſtatuta. in 11. q. principali. uer. ſuper hoc termino. extra de conſtit. *Statuta de fœminarum ornamentis.*

Denique illud ignorare non debent mulieres, tãtum abeſſe, ut pulchriores euadãt immodico cultu, ut contra ſua innata ac genuina pulchritudo, quodãmodo hoc cultu obſcuretur: ut videre omnibus licet, & teſtatur Lucianus in eo libello, cui titulum fecit περὶ τῶν εἰκόνων cuius hæc uerba ſunt, Græca quidem illa, ſed in hanc ſententiam: 15

tiam. Dico equidem mulieribus formo-
ſis nō modò nihil conferre ornatum illa
multum ad augendam pulchritudinem,
ſed contrà aduerſari potius: quandoqui-
dem illorum, qui forte eas aſpiciūt, vnuſ-
quiſque auro & lapillis pretioſis obſtupe-
factus, relictis colore, vultu, ceruice, cubi-
to, alioqui laude & admiratione dignis,
ad ſardam, vel ſmaragdum, vel monile,
vel armillas reſpicit. Sunt tamen qui exi-
ſtiment, mediocrem formam nonnihil il
luſtrari huiuſcemodi ornamentis, ſed de-
formitatē illis augeri Et inter hos Philo-
ſtratus in Iconib. li. 2. vbi de Melete loquit.

16 CONTRA videtur, id ſaltem mulie-
Pro ornamē- ribus, maximè coniugatis, ſi non viris, eſſe
tis fœmina- cōceſſum, vel autoritate noſtrorum Iuriſ-
rum. conſultorū, qui Romanorū leges prohi-
bentes donationem inter virū & vxorem,
ita ſunt interpretati, ut, uir vxori dare poſ-
ſit impenſas, quas factura eſt, quò ſe hone-
ſtius ornaret, text. eſt in l. ſed ſi vir ex lana.
§. ſi uir vxori munus. ff. de dona. inter uir.
& uxo. Poſſit item pecuniam vxori in vn-
Viris tan- guenta dare. ead. l. §. non videtur & l. quod
tum, nō mu- autem. §. 1. eo. tit. Sed & ipſe Imperator ui-
lieribus, au- ris duntaxat uetuit, non item mulieribus,
rata & ſe- ne auratas veſtes & ſericas deferrent l. pri-
rica veſtes ma & ſecunda. C. de ueſti. holo. & aura. lib.
interdicta. 11. Quod & ſuper utroque loco annota-
runt Gloſ. & doc. inter quos Nico. Neapo.
& Ioan. Plat. dicunt arg. eſſe, quòd ſtatutū
prohibens portare quaſdam ueſtes & or-
namenta, comprænhendit ſolum uiros, nō
autem fœminas. & dicit id ſing. Plat. licèt
contra pungere uideatur Iaſon in l. ſi quis
id quod. col. 2. uerſicu. quarto prædicta. ff.
de iuriſd. om. iu. Sed priorem ſententiam
confirmat, quod traditum eſt à Bene. in re
pe. c. Raynutius. in uerbo, duas habens fi-
lias. nu. 23. ſtatutū ꝓhibens ferri margari-
tas, nō cōprehēdere mulieres: in idq; citat
Bar. in l. j. ff. de fonte, q tñ id non dicit, ſed
aliud ꝗppiā, ꝙ haud multo poſt dicemus.

17 Eſt ergo in tranſcurſu corrigēda dictio
Locus 11. li. mendoſa, quæ in d. ti. de veſti. holo. & auri
C. emēdatus. eſt, tam in rubri. quàm in l. temperent. vbi
enim paſſim legitur Oloberis, & Olobera,
tu vel Holobryzis, & Holobryza legito, ὅλον
Obryzum au- enim Græci totum appellant, & ὄβρυζον au-
rum. rum, quaſi ἄβρυζον, id eſt ſyncerum, purum
delicatum, quod ſæpe igne excoctum eſt,
ita ut amplius in concoctione non minua
tur, ut ex Phocionis ſentētiam ſcribit Her
molaus, enarrans illud Plinii, libro trigeſi
motertio, capite tertio, Aurique experimē
to ignis eſt, ut ſimili colore rubeat, quo
ignis: atque id ipſum obryzum vocant.
Hieronymus autem in Hieremiam, dici
Ophiriſū au- putat, quaſi Ophiriſum, quoniam ex
rum.

Ophir. inſula aurum laudatiſſimum eue- *Obryzati ſo-*
hebatur. Et hinc nummi ſiue ſolidi obry- *lidi.*
zati dicuntur in l. tertia. C. de vete. numiſ.
pot. libro 11. & in l. prima. C. de oblation.
vot. libro duodecimo. quanquam in utro
que loco mendum eſt in antiquis codici- *Holobryza*
bus. Et ita Holobryza ſit ueſtis, quæ ex ſolò *veſtis.*
obryſo fit, ſiue quæ tota eſt ex obryzo: quę
lectio Alciato placuit. Vel etiam potes lege *Holobaris ve-*
re, ut & idem dicit, & uidetur legiſſe Bal. *ſtis.*
Holobaris, ut eas ueſtes intelligas, quæ
ob aurum intextū graues ſunt βαρὺ enim
graue ſignificat. Inde apud Homerum *Βαρὺ quid.*
βαρείας χεῖρας. Beroaldus autem legit Holo- *Holoſerica*
ſericis, & Holoſerica, ut uidelicet Ho- *veſtis.*
loſerica veſtis ſit, quæ tota ſerica eſt, ſine
alia materie, de qua Varro περὶ ἐσθορᾶς κόσ-
μου, apud Nonium Marcellū, ubi de ſto-
la: Mulierem aliam cerneres cum ſtola
Holoſerica. & Flauius Vopiſcus in tacito
Imperatore, Holoſericam, ait, veſtem
uiris omnibus interdixit. Et longo antè
interuallo, imperante ſcilicet Tiberio, Se-
natuſconſulto ſancitum eſt, ne ueſtis ſe-
rica uiros fœdaret: ut ſcriptum reliquit
Cornelius Tacitus Hiſtoriæ Auguſtæ, libr.
ſecundo. Ex quibus & Senatuſconſulto, &
Taciti Imperatoris ſanctione de uiris tan
tùm loquentibus, poſſunt uideri ſumpſiſ
ſe originem & aliæ ſequentium Impera-
torum leges, quæ in dicto tit. ſunt poſitæ.
De hac veſte quoq; loquitur Flauius Vo-
piſcus, apud quem Aurelianus Imperator
veſtem holoſericam ne in veſtiario qui-
dem habuit, dicens nolle ſe penſare auro
fila. Nam libra auri tunc libra ſerici væni-
bat. Aelius quoq; Lampridius, referens He
liogabalum primum Romanorum ho-
loſerica ueſte uſum, cùm iam ſubſerica in
uſu eſſet: ſubdit poſtea, ueſtem ſericam
in raritate fuiſſe, & honore. Idem au-
tor ſcribit, Alexandrum & ipſum Im-
peratorē, veſtes ſericas raras habuiſſe, holo
ſericas nunq̄ induiſſe, ſubſericā nunq̄ do-
nauiſſe. De ueſte ſerica & ſubſerica etiā fit
mentio in l. ul. §. diui. ff. de pub. & uecti.

Eſt autē ſubſerica (ut illud quoq; attin- 18
gā) cui & alia materies intexta eſt, de qua *Subſerica ve-*
fit mētio in l. ul. §. diui ff. de pub. & uec. At *ſtis.*
veſtis ſerica, & holoſerica à peritis qbuſdā *Bombycina*
bōbycina uocat. Sūt. n. vt tradit Iulius Pol *veſtis.*
lux li. Onomaſtici 7. c. decimoſeptimo, bō *Bombyces ſe-*
byces illi uermiculi ſericarii, q. ſ. ſericū (ita *ricarij.*
dictū, ꝙ apud Seres naſcat. uel ꝗa et Seras
illos vermiculos uocāt) cōficiūt eo modo,
quē ſcribit Clemēs Alexādrinus li. 2. Pæda
gog. c. 10. Procopius Cæſarienſis Belli lib. 1.
& Seruius enarrans illud libri 2. Geor.
Velleraque vt folijs depectant tenuia Seres.
Et Diuus Baſilius in libro Hexaemeron cō-

greſſione octaua, & Diuus Ambroſius lib eiuſdem tit. 5. c. 3. & noſtra tempeſtate Frãciſcus Grapaldus, vir vtique doctiſſimus, lib. 2. de partibus ædium, quo loco de veſte diſſerit. Et de his quoque vermibus ſericarijs loquitur glo. in l. plenum. in prin. in verbo, ſolus. ff. de vſu & habi. Sunt tamen, qui alteram ab altera diſtinguant, ſericam ſcilicet à bombycina: quibus accedo, fretus autoritate Vlpiani, & Pauli Iuriſconſultorum, qui illas diſſeparãt. Ille quidem in l. ueſtis. in prin. ff. de aur. & arg. leg. Hic in li. 3. Sententiarum receptarum, ti. de uſufruc. §. veſte legata. Eſt igitur Bõbycina ueſtis, quę ex bombycis uermiculi capillamẽto depectitur: de qua Propertius lib. 2.

Nec ſi qua Arabio lucet bombyce puella.

Et Iuuenalis,

Hę ſunt, quę tenui ſudant in cyclade, quarum
Delicias & panniculus bombycinus vrit,

Sericum. Sericũ autem eſt aliud lanæ genus, quod apud Seres Indos ex arboribus depectitur: de quo & Horatius in Epodo:

Inter ſericos iacere pul illos amant.

Et Seneca Tragediographus in Hippolito;

Remouete famulæ purpura atque auro illitas
Veſtes: procul ſit muricis Tyrij rubor,
Quę fila ramis vltimi Seres legunt.

Et in Hercule Oetæo.

Nec Meonia diſtinguit acu,
Quę Phœbeis ſubditus Euris,
Legit Eois hęc arboribus.

Et de his quoque loquitur Ammianus Marcellinus lib. 21. & Plinius li. 6. c. 17. Seres, inquit, lanitio ſyluarum nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium caniciem: vnde geminus fęminis noſtris labor redordiẽdi fila, rurſumque texendi. Tam multiplici opere, tã lõginquo orbe petitũ, vt in publico matrona trãsfuceat. Hæc ille Hoc autem lanitium vnde, & quomodo, cõficiatur, oſtẽdit Pauſanias in fin 6. libri, & Iulius Solinus in Polyhiſtore (ita enim liber inſcribitur) c. 58. vbi & hoc tandem ſubiungit huic loco ſatis accommodatũ: Hoc illud eſt ſericũ in vſum publicũ damno ſeueritatis admiſſum, & quo oſtẽdere potius corpora, quã veſtire, primò fœminis, nũc etiã viris perſuaſit luxuriæ libido.

19 Ex quo apertè ſignificat Solinus huiuſmodi veſtes ſericas, non adeo dedecere. fęminas, ſicuti & viros. Quod & ſatis inſinuat Plinius de Bombyce loquens. lib. 11, c. 23. in hæc verba: Nec puduit has ueſtes etiam viros leuitate uſurpare, propter onera æſtiua: in tantum à lorica gerẽda diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes. Aſſyria tamen bombyce adhuc fœminis cedimus. Et ualerius apud Liuium libr. 4. Belli Macedonici, Purpura, inqt, viri utemur?

Ornamenta non tam fœminas dedecere quam viros.

fœminis vſum purpuræ interdicemus? & cum tibi viro liceat purpura in veſte ſtragula uti, matremfamilias tuam purpureũ amiculum habere non ſines? Aurelianus Auguſtus calceos muleos, & cereos, & albos, & hederaceos viris omnibus abſtulit: mulieribus autem reliquit, ut tradit Vopiſcus Syracuſius. Quintilianus autem libr. 11. c. primo poſt prin. tradit, monilibus, ac margaritis, quæ ſunt ornamenta fœminarum, viros deformari.

Sed & hoc ipſum nominatim ſanciunt 20
leges noſtræ. permittentes fœminis ex auro & gemmis ſibi ornamenta conficere, & deferre: viris autem expreſſim hoc prohibentes in l. prima. C. nulli lice. in frę. lib. 11. vbi & hoc Bar. Angel. & Io. Pla. annotarunt. Secundum quam ſententiam, Alex. Seuerus, cuius nuper meminimus (is eſt cuius tam frequens eſt in noſtris legibus mẽtio) gemmas ſibi oblatas vendidit: muliebre eſſe exiſtimãs, gemmas poſſidere, quæ neque militi dari poſſint, neque à viro haberi. Ideoque Bald. in l. quod non ratione. ff. de legibus dicit, quod ſtatuta quæ quotidie fiunt contra dominas, ne margaritas deferant, & ſimilia, ſunt præter rationem, & ideo non debent extendi. Sequitur Cepolla in l. mulieris. ff. de verbo. ſignifica. & in tracta. de ſeruit. ruſtic. præd. titu. de ſeruit. aquæ hauſtus, colum. penultim. Et idẽ uoluit Maria. nulla Baldi mentione facta, in repet. c. ueniens. col. 13. verſicul. præterea contra dictam deciſionem. de accuſat. vbi dicit huiuſmodi ſtatuta maximam ſapere iniquitatem. Vnde non mirum uideri debet, ſi hoc ſtatutum non procedat in his, quæ deferunt margaritas factitias, & adulterinas, & nõ veras. quod voluit Bart. in l. j. per illum tex. ff. de fonte. & Rom. cõſil. 405. præſuppoſitis terminis. col. 1. & Barba. in repe. l. cum acutiſſimi. col. 22. verſicul. decimo facit. C. de fideicommiſſ. & Iaſon in l. Gallus. §. quid ſi is, in vltim. nota. ff. de libe. & poſth. in 2. lectu. & Catel. Cotta, qui & hoc dicit ſing. in memor. inci. ſtatuta, quod bannitus. Porrò Valerius Maximus li. 2, ti. 1. ſcribit ſancitũ fuiſſe à Ro: vt fęminæ purpurea veſte, & aureis ſegmẽtis uti poſsẽt. Idẽ li. 2. ti. j. autor eſt Vini uſũ olim Romanis fœminis fuiſſe ignotum, ne in aliquod dedecus prolaberẽtur quia proximus à Libero Patre intemperantiæ gradus ad inconceſſam Venerem eſſe conſueuit. Cæterum vt non triſtis earum & horrida pudicitia; ſed honeſto comitatis genere temperata eſſet, indulgentibus maritis, & auro abundanti, & multa purpura vſæ ſunt: & quo formã ſuam concinniorẽ efficerent, ſumma

Fęminis licet ornamenta ex auro deferre, Viris nõ licet.

Statuta prohibentia fęminis deferre margaritas, ſunt irrationabilia.

Ro. purpurã & aurum fęminis conceſſerunt.

cum

cum diligentia capillos cinere rutilarunt.
21 In qua re Romani, vt plerunque aliàs,
prudentiſſimi extiterunt, qui nulla alia re
magis, quàm auro, argẽto, purpura, & cę-
tero ornatu vxores in ſuam ipſorum ſen-
tentiam traducere, ſicque abſtemias effi-
cere potuerunt. Probè quidem mulierum

Mulierum impotentiſſimus affectus in ornatu.

cupiditates nouerunt, quarum imperfe-
ctiſſimus affectus ſemper in veſtibus, ſem-
per in auro, ſemper in lapidibus pretioſis,
& ornamentis extrinſecis gloriam ponit,
vt ſcribit Diuus Hieronymus (ſi is eſt, qđ
non crediderim) in regula ſanctimonia-
lium, ca. 28. Sed haud dubiè Hieronymus
ipſe ad Gaudentium de educatione Paca-
tulæ infantulæ, φιλόκοσμον, inquit, id eſt, (vt

Fœmineum genus philocoſmon.

Græcæ linguę ignaris interpreter) ſtudio-
ſum amansque ornatus, genus fœmineũ
eſt: multasque inſignis pudicitiæ, quãuis
nulli virorum, tamen ſibi ſcimus libenter
ornari. Idem ad Demetriadem de uirgini-
tate ſeruanda ſcribit, ad corporis ornatũ
cultumque ardere ac inſanire ſtudia ma-
tronarum. Idẽ, aut Iulianus (vt putat Be-
da) aut alius quiſpiam (vt mauult quidã
alius) ad ipſam Demetriadem de uirginita
te: Seculi, inquit, virgines ut ſpõſis placeãt,
eosque in amorem ſui magis incitent. mi-
ra ſe ſolicitudine formare ſtudent, & natu
ralem corporis pulchritudinem ornandi
arte commendãt. Hæc eſt illis per dies ſin-
gulos cura præcipua, decentibus fucis co-
lorare faciem, implicare auro crinem, &
ardentes concharum lapides capitis hono
rem facere, ſuſpẽdere ex auribus patrimo-
nia, brachia ornare monilibus ac latera,
& incluſas auro gemmas à collo in pectus
demittere. Legerat (ut opinor) illud Senecę
de Beneficiis libro ſeptimo, Video vnio-
nes non ſingulos ſingulis auribus compa-
ratos. Iam enim exercitatę aures oneri fe-
rendo ſunt. Iunguntur inter ſe, & inſuper
alij binis ſupponuntur. Non ſatis mulie-
bris inſania uiros ſubiecerat, niſi bina, ac
terna patrimonia auribus ſingulis pepen
diſſent. Quin & Plautus (vt id illi addas) in
Epidico ſcribit, mulieres eſſe totis fundis
exornatas. Et Ouidius libro tertio de Arte
amandi, illud grauiter proclamat.

Quis pudor eſt, cenſus corpore ferre ſuos?

Ornatus muliebres totis cenſibus, & patrimoniis redempti.

In quam etiam ſententiam Columella in
præfatione li. 12. grauiter quoque damnat
veſtes muliebres totis cẽſibus redemptas.
Sed ut ad Senecam redeamus, is ad ea,
22 quæ ex ipſo adduximus, illud ſubdit. Vi-
deo ſericas ueſtes, ſi ueſtes vocandæ ſint
in quibus nihil eſt, quo defendi aut mem-
bra, aut corpus, aut denique pudor poſſit.
Quibus ſumptis mulier, parum liquido
nudam ſe non eſſe iurabit. Et Diuus Am-
broſius in lib. de Nabuthe Iſraelita. c. 5. De-
lectantur, ait, compedibus mulieres, dum
modo auro ligentur: non putant onera eſ
ſe, ſi pretioſa ſunt: non putant uincula eſſe
ſi in his theſauri coruſcent: delectãt & uul-
nera, ut aurum auribus inſeratur: & mar-
garitæ dependeant. habent & gemmæ põ-
dera, ſua habent ueſtimenta frigora ſua. Su
datur in gemmis, algetur in ſericis: tamen
precia iuuant: & quæ natura auerſatur,
commẽdat auaritia Smaragdos, & hyacin
thum beryllum, achaten, topazion, ame-
thyſtum, iaſpin ſardam ſummo quærunt
furore, vel ſi dimidium patrimonii peta-
tur. Non parcunt diſpendio, dum indul-
gẽt cupiditati. Ante hos Diuus Chryſoſto-
mus in Geneſ. Homil. 41. Multa eſt mulie-
rum mollities. & omne ſtudium in cultu
ueſtium, in aurafis, & collaribus, & exter-
no ornatu: animæ verò nulla eſt cura. Qui
bus reſpõdet, & illud Cornelij Celſi, cuius
hæc uerba ſunt ex libro 6. ca. 5. Eripi fœmi-
nis cura cultus ſui non poteſt. Sed & Vale
rius ipſe lib. 9. titu. 1. loquens de abrogatio-
ne legis Oppiæ, qua cultus muliebris fræ-
nis quibuſdam fuerat coercitus. Si animi
(inquit) muliebris apparatus intueri po-
tuiſſent, quibus quotidie aliquid nouita-
tis ſumptuoſius adiectũ eſt in ipſo introi-
tu tuenti luxuriæ obſtitiſſent. Et mox huius
rei rationem reddit: Mulieres (inquit) imbe
cillitas mentis, & grauiorum operum ne-
gata affectatio omne ſtudium ad curioſio
rem ſui cultum hortatur cõuertere. Sine-
ſius Cyrenenſis in oratione de laudibus
Caluitii, Fœminis, inquit, ſemper & vbiq;
terrarum fuit decorum ſtudium comen-
di. Plinius lib. 9. c. 35. Elenchos, inquit, digi
tis ſuſpendere, & binos & ternos auribus,
fœminarum gloria eſt.
Galenus, quo loco coſmetica comme- 23

Mulieres ſuæ ſalutis immemores, dum coluntur.

morat, quæ nigricant, dealbant, rufant
aliàs venuſtant capillos (quæ fœminarum
peculiaris cura eſt) ait vidiſſe ſe cõpluſcu-
las mulieres immodica affectati capillitij
curioſitate defunctas, cũ caput huiuſmo-
di pharmacis medicamentisque lethifera
frigiditate vexarent. Locus eius rei eſt. li-
bro primo, de Medicamentorum compo
ſitione ſecundum locos, capit. 19. quod &
idẽ ſcribit Aetius Tetrabibl. lib. 2. Sermone
2. c. 58. Ex quo ſatis liquet, mulieres parum
ſuæ ſaluti conſulere, dum cultui ornatui-
que corporis impenſius ſtudent. Vt iam
non mirum ſit, ſi mulieres omnium pri-
mæ hanc ringendorum capillorum artẽ
excogitarunt, vt tradit D. Clemens libro 6.
aduerſus gentes, & Euſebius Præparatio-
nis Euang. li. 10. c. 2. Minusque etiam mi-
rum ſit, quod tradatur Eriphylen Am-

Eriphyle monile mariti uitæ prætulit.

phiarai vxorem, monile mariti vitę prætuliſſe, vt poſtea dicemus in 12. lege connubiali, nume.2. Vt omittam, mulieres vſu huiuſmodi medicamentorum coſmeticorum capillos ſæpiſſimè amittere. Vnde illud Ouidii li.1. Amor. Eleg.14. in puellam cui ob nimiam capillorum curam, comæ ipſæ deſiderant.

Dicebam, deſiſte tuos medicare capillos:
Tingere quam poſſis, iam tibi nulla coma eſt.

& cætera quæ ſequuntur.

24 Sed vt redeamus, Seneca de Conſolatione ad albinam, Fœminis, inquit, omnis cõmendatio ex forma petitur. Germanorũ eſt dicterium, vice prouerbii apud eos celebratum, teſte Bebelio, quatuor maximè cupere mulieres: amari à pulchris iuuenibus, pollere plurimis filiis, ornari pretioſis veſtibus, & dominari in domibus. Maria autem in d.c. ueniens, quo loco ſuprà citauimus, dicit hac potiſſimum voluptate, uidelicet cultus & ornatus, gaudere fœminam. Quod & ipſum confirmat diuinus ille Hieremias in ſua epiſtola, relata à Propheta Baruch, in ſexto cap. Et ſicut uirgini (inqnit) amanti ornamenta, &c. Quod cùm ex his quæ diximus ſatis probatur, tũ verò maximè ex eo, quod mulieres ſua ornamenta ſecum ſepulchro inferri iubent; adeo imporens eſt hic affectus, ut uel mortuæ non abſtineant. Cuius rei exemplum nobis reliquit Scæuola Iuriſconſultus, qui in l. ultima, §. ultimo. ff. de auro & argento. retulit, mulierẽ ſuo teſtamento ſtatuiſſe ſecum in ſepulchro ſepeliri lineas duas ex margaritis, & uiriolas ex ſmaragdis, quas ornatus cauſa comparaſſet. Artemidorus Daldianus lib.4.c.5. In ſomnijs, inquit, monilia, catenulæ, & lapides pretioſi omniiſque ornatus muliebris circuncollaris, mulieribus bonus eſt, &c. Nam & inuptis nuptias portendit: & liberos eis, quæ liberis carẽt: & his quæ utraq; habẽt, poſſeſſionũ acquiſitionẽ, & opulẽtiã magnam. Nã ſicut ab illis ornãtur mulieres, ſic à uiris, & diuitijs. Et n. à natura diuitias amant mulieres, uti etiam ſunt ornatus ſtudioſæ.

De eadẽ re.

Mulieres mortuæ ſui cultus ſtudioſæ.

Ornamẽta in ſomnis quid portendant.

25 Huius autem uehementiſſimi affectus muliebris habemus exempla memorabilia. Brennus ille rex Gallorum Aſiam diripiens, cum Epheſum aduentaſſet, plebeiã quampiam puellam adamauit, quę & concubitum & Epheſi proditionem pollicita eſt, ſi mundum ſibi muliebrem, & manuũ ornamenta traderet. Orans igitur milites, ut in virginis ſinũ aurum, quod geſtabãt, immitterent, fecit, ut ſub magna ui auri uiua obrueretur. Alterum non diſſimile id eſt, Romanis bellum contra Albanos gerẽtibus, Tarpeia virgo nobilis, Capitolij cuſtos, ſeſe aditum in Tarpeium collẽ tradituram eſſe promiſit, ſi quæ ornatus gratia ferebãt monilia, mercedis loco tradidiſſent. Id vbi ſtatuerunt viuentem monilibus obruerunt. Prioris autor eſt Clitophon, Rerum Gallicarum lib.1. poſterioris. Ariſtides Mileſius, in lib. Rerum Italicarum. & Dionyſius Halicarnaſſeus, libro 2. Antiquitatum Romanarum, ex Fabio pictore, & Lucio Cincio: & vtriuſque Plutarchus Chæroneus Parallelorum cap.30. & ſequent. & iterum poſterioris, ipſe Plutarchus in Romulo, Liuius libro omniũ primo. Ouid. libro primo Amor. Eleg.10. Quanquam Simulus Poeta antiquus, ut cum uocat Dionyſius Halicarnaſſeus, libro 2. & Propertius libr.4. Elegia quarta, aliter eam hiſtoriam referant: vt & nos dicemus infrà, in nona lege connubiali, nu. 113. incipien. omitto eas: ita tamen, ut & ea videas, quæ dicemus infrà Pſellio.

Mulier patriam ornamentis poſtponunt.

Nec mulieres tantum impudicæ, ſed & pudiciſſimæ quoque, eo affectu maximè premuntur, ita vt ob id nonnunquam in ſuſpicionem impudicitiæ veniant. Legimus enim Claudiam Veſtalem, cùm ſemper habita eſſet impudica ob nimios corporis cultus, cùm ex libris Sibyllinis Idæa mater eſſet accita, & in vado Tiberini fluminis nauis, in qua veheretur, hæſiſſet, nec ullo modo aut ulla vi commoueret, Deam ſubmiſſis genibus oraſſe, vt ſi ſe caſtam iudicaret, ſuum cingulum ſequeretur: ita nauim, quæ ab omni iuuentute nõ valuit commoueri, ab una illa muliere fuiſſe commotam, quod à Lactantio ſcriptum eſt, lib.2. qui eſt de Origine erroris: & nonnihil etiam tradit Liuius lib.9. ſecũdi Belli Punici, & Plinius lib.7.c.35. & alter Plinius iunior, in lib. Virorum illuſtrium. Ex quo & illud Ouidij lib.4. Faſtorum de eadem: 26

Mulieres in ſuſpicionem impudicitiæ veniunt ob cultum.

Caſta quidem (ſed non eſt credita) rumor iniquus
Læſerat, & falſi criminis acta rea eſt.
Cultus, & ornatos uariè prodiſſe capillos,
Obfuit, ad rigidos linguaq́; prompta ſenes.

Liuius libro ab urbe condita 4. memoriæ prodidit, Poſthumiam, & ipſam virginem Veſtalem de inceſtu cauſam dixiſſe, crimini obnoxiam ob ſuſpicionem propter cultum amœniorem, tandem abſolutam: ſed eam tamen Pontifex Maximus ſanctè potius, quam ſcitè, Deam colere iuſſit. Et haud multò poſt de ſanctis quoque fœminis loquar, quæ ſe non indiligenter ornarunt: id quod mariti admodum conſiderare debẽt, ne ſi uxores ornatus fortè ſint ſtudioſiores eas ob id impudicas ſuſpicentur. Ad quod etiam uide quæ dicam infrà nu.39. inci. & quod

magis

magis. & quæ prætercà dixi ex D. Hieronymo ad Gaudentium, ſuprà num. 21. incip. in qua re.

27 *Ornamentorum infinita genera.* Ex hoc autem vehementiſſimo fœminarum affectu prodierunt tot ornamentorum, tot inſtrumentorum, tot repoſitoriorum aliarumque rerum ad eam rem pertinentium genera, & antiquis, & noſtris tẽporibus à fœminis (ut reor, & veriſimile eſt) excogitata, & inuenta, quæ emere mariti coguntur ad extremam interdum inopiã: quæ nos ex ordine Alphabeti, & Græcis, & Latinis nominibus, aliqua ex parte (quis enim omnia poſſet?) hic ſubnectemus. Et primùm quidem cætera, mox repoſitoria.

ACARIS, ἀκαρὶς, annulus minimi digiti, Polluci liber. 5. Ὀνομαστικοῦ: ita dictus ob paruitatem.

ACCVBITALE, vide infrà Cubitale.

ACONTIA, ἀκόντια, calcei mulicbres. Vide infra Plęaria. In alijs autem ſignificationibus, reperies, apud Plin. lib. 2. ca. 25. & Actium Serm. 3. c. 27.

ACROSPHYRIA, ἀκροσφύρια, genus calceamentorum mulicbrium, Polluci liber. 7. cap. 22.

ACVS, poſita inter ornamenta muliebria in l. argumento. §. ornamentorum. ff. de auro, & arg. leg. & Eſa. c. 3. ea eſt, qua, vt inquit Feſtus, aut, vt alij vocant, Sextus Pompeius, ſarcinatrix, vel ornatrix vtitur. Nam ea eſt in duplici vſu mulierib. tum vt veſtes, & huiuſmodi ornamenta conſarcinentur, (quæ vulgaris eſt ſignificatio) tum vt capilli diſcernantur. Ouid. lib. 1. de Arte amandi:

Minoida Theſeus
Abſtulit à nulla tempora comptus acu.

Et lib. 1. Amor. Eleg. 14.

Non acus abrupit, non vallum pectinis illos:
Ornatrix tuto corpore ſemper erat.

Et paulò pòſt.

Erudit admotas ipſe capillus acus.

Et Iuuenal. Sat. 2.

Ille ſupercilium madida fuligine tinctum.
Obliqua producit acu.

Et Martialis lib. 14. Epigram. 24.

Tenuia ne madidos violent bombycina crines,
Figat acus tortas ſuſtinnatá, comas.

Ideoque acus crinalis dicitur Apuleio, lib. 8. Metamor. Et diſcriminalis. D. Hieronymo aduerſus Rufinum. Id autẽ videtur eſſe, quod etiam Calamiſtrum, & Diſcerniculum uocamus: de quibus dicemus poſtea ſuis locis. Et de his eſt illud eiuſdẽ Hieronymi in illud c. 3. Eſaię. Habent acus mulieres, quibus ornatorum crinium compago retinetur, ne laxiùs fluant, & in ſparſos diſsipẽtur capillos.

AEGLE, αἴγλη, ornamentum pedum muliebrium, apud Pollucem lib. 5. cap. 16. ex Menandro, & Nicoſtrato Poetis Comicis: fortaſsis à ſplendore dictum: nam αἴγλη ſplendorem quoque ſignificat.

AEGIS, αἰγὶς, ornamentum pectorale, Polluci eodem loco. Ouid. antem lib. 2. de Arte amandi, Aegidem appellat gemmas, & alia huiuſmodi ornamenta, quibus deformitatem, tegunt mulieres:

Hemmiſq; auroq; teguntur.
Omnia: pars minima eſt ipſa puella ſui,
Sæpe, vbi ſit quod ames, inter tam multa requiras:
Decipit hac oculos ægide diues amor.

Id autem metaphoricè. Aegis enim, vt ſcribit Seruius in libro. 8. Aeneid. eſt munimentum pectoris æreum habens in medio Gorgonis caput.

ALYSIES, ἀλύσεις, inter ornamenta muliebria ponuntur Nicoſtrato Poetę, Comico, Clementi Alexandrino lib. 2. Pædagog. cap. 12. eodemque vlt. & ipſi Polluci libr. 7. cap. 22. ad finem. Vbi Gualtherus traducit Catenas. Nam & ἄλυσις, catena eſt, & ἀλύσιον catenula, torques. Vide infrà in Crico.

AMBRACIDES, ἀμβρακίδες, genus calceamentorum mulicbrium Polluci ubi ſuprà nuperrimè.

AMICTORIA, quæ ſindones eſſe ait D. Hieronymus in Eſaiam cap. 3. De ſindonibus autem dicemus ſuo loco. Cæterũ eſt amictorij apophoreton apud Martial. lib. 14. Diſticho 149.

Mammoſas metuo: teneræ me trade puellæ,
Vt poſsint niueo pectore lina frui.

Ex quo potes intelligere, qua in re vſui ſit mulieribus.

AMICVLVM, genus veſtimenti, à circum iectu dictum, apud Feſtum Pompeium: quod, & viris tribuitur, teſte Q. Curtio, loquente de Dario, lib. 3.

AMPECHONION, ἀμπεχόνιον, veſtimentũ commune virorum, & mulierum, vt tradit Pollux lib. 7. cap. 13. vbi Gualtherus traducit, palliolum.

AMPHIDEAE, ἀμφιδέαι, ornamenta iũcturarum manuum, apud Pollucem lib. 5. cap. 16. ubi etiam dicit eas pertinere, & ad brachia, & ad pedes. & liber. 7. capit. 22. ad fin. ubi Gualtherus uertit, redimicula.

AMPHISPHYRA, ἀμφίσφυρα, genns calceamenti muliebris, eidẽ Polluci, loco poſtremò citato.

AMPVLLA, genus ornamenti, Græcis πομφόλυξ dictum. Vnde Ampullaceam vocat Plautus in Menæhm. mulierē ampullis exornatam.

Quando te auratam & bene veſtitam habet ampullaceam.

Sic enim legit quidam, & non Ampulla ſpem, ſiue Ancillas penum, ut vulgo legebatur.

AMPYX, ἄμπυξ, Homero memoratus inter capitis ornamenta, ut dicit Pollux. li. 5. cap. 16. Locus autem Homeri (quem tamen non deſignat) eſt lib. 2. Iliad.

Ἄμπυκα κεκρύφαλόν τ', ἠδὲ πλεκτὴν ἀναδέσμην.

Vbi Andreas Diuus interpretatur reticulum: vti etiā vertit Rodolphus Gualtherus apud Pollucem. Alij dicunt eſſe catenam auream à fronte protenſam, qua comæ colliguntur: quod Frontale alij dicunt.

ANABOLE, ἀναβολή, amictus, pallium, ἐπίβλημα, de quo dicemus inferius. Huius meminit Athenæus lib. 7. Variæ Hiſtoriæ. Symmachus aūt eū locū Eſaię 3. vbi Latinus interpres vertit, mutatoria, ſignificantius traduxit ἀναβολὰς, vt ſcribit D. Hieronymus, eum locum interpretans: qui ſubdit, hæc eſſe ornamenta veſtium muliebrium, quibus humeri, & pectora poteguntur.

ANADEMA, ſiue Anadeſma, (vtrunque enim reperitur apud bonos autores) de quo fit mentio in l. quamuis. ff. de aur. & arg. leg. & apud Lucretium lib. 4.

Et bene parta patrum fiunt anademata, mitræ.

& apud Suidam, qui dicit id eſſe capitis ornamentum. Et dicitur, vtrunque ab ἀναδέω verbo, quod corono, ligo exorno ſignificat. Vnde ἀνάδεσμα quoque apud Homerum libr. paulò antè allegato, ꝓ capitis ornamento: & ἀνάδετος, pro mundo muliebri. Rodolph⁹ Agricola apud Pollucem vertit redimiculū. Pollux autem ipſe lib. 5. capi. 16. ponit, vt diuerſa. ἀναδέσμην, & ἀνάδημα. Vbi Gualtherus primum vertit coronam, alterum mitrā.

ANALECTIDES, ἀναλεκτίδες, quibus ex xylino lino, vel quauis alia materia, tanquam puluillis, mulieres conſtipant ſcapulas ꝓminentes, ut habitiores uideanť. Ex quo Ouidius lib. 3. de Arte Amādi;

Conueniunt tenues ſcapulis analectides altis:
Anguſtum circa faſcia pectus eat,

ANAMASCHALISTER, ἀναμασχαλιστήρ, ornamentū pectoris, vel capillorū apud Pollucem li. 5. cap. 16. ex Philippide Comico. ἐν Ἀδωνιαζούσαις.

ANAXIRIS, ἀναξυρὶς, ſubligaculum, feminale, proprium Perſarum, ut tradit Strabo lib. 11. & 15. quod Euſtathius, dicit id ſignificare, quod Romani Bracion uocāt, ἐκ τοῦ ἀνασύρεσθαι, mutato σ in ξ. quod aliquando vſu uenire probant Grammatici. Idem autem Euſtathius in libro Iliad. 2. non Bracion, ſed Bracam ſcribit quod: & Suidas tradit, & Heſychius. Et nos vulgo Bracam *Braye* vocamus: qua & noſtræ fęminæ nonnunquam vtunť. Accipitur etiam Anaxyris pro calceo altiuſculo, παρὰ τὸ ἀνασύρεσθαι, quòd ſurſum trahatur, quaſi dicas ἀνασυρὶς. Nā & Tertullianus oſtendens id eſſe calceamenti quoque genus, in lib. de Pallio, Cur, inqt non, & anaxyrin calcearit? De anaxyride meminit Plutarchus in Vita Alexandri. Vide quoq; infrà Antapodia, & Cybarſia. Eſt autem alias ἀναξυρὶς genus lapathi apud Dioſcoridem. lib. 2.

ANCHVSA, ἄγχουσα, à Polluce li. 7. capit. 12. inter ornamēta muliebria poſita. Verùm, & eodē nomine herba eſt, de qua Plinius lib. 22. c. 20. apud nos Orchaneta vulgò dicta, mulieribus nō ignota ad genarum pallorem occulendum: ita vt magis inter fucos ſit ꝯnumerāda, quàm inter ornamenta.

ANGVICVLA. Græcè ὄφις dicta, ornamētum iuncturarum manuum, apud Pollucem, lib. 5. c. 16. vide infrà Ophis.

ANNVLVS, vulgò noius.

ANTIAE, nonnullis inter ornamenta mulierū poſitę. Feſtus Pompeius lib. 1. Antias dicit vocari muliebres capillos, in frontē demiſſos: ab eo quod Græci ἀντὶ dicunt, quod nos cōtra. Vide infrà Procomion. Apuleius li. 2 Aſini aurei, hos crines Antepēdulos vocat: & alibi, uide licet in Flo. Anteuētulos, & Propēdulos.

APHRACTA, ἄφρακτα, à Polluce lib. 7. cap. 22. calcei muliebres dicti. Quanuis ſciā, id, & genus eſſe nauigij, Ciceroni liber Epiſto. ad Atticum quinto non ſemel.

APODESMVS, ἀπόδεσμος, ornatus muliebris Polluci lib. 7. c. 22. ad fi. vbi mittram vertit Gualtherus.

ARLINEVM, ornamētum capitis muliebris Feſto Pompeio l b. 1. in quibuſdam autem codicibus legitur Arſineum.

ARMILLAE, quas Priſcianus Brachialia vocat, alij quoque Brachionia, aut Peribrachionia, quæ cuiuſmodi ſint, ſatis declarat Hiſtoria ſcripta à Liuio, li. 1. ab vrb. ꝯdi. Additū (inqt) fabulæ, ꝙ uulgò Sabini aureas armillas magni pōderis, brachio, lęuo gemmatoſq; magna ſpecie annulos habuerint, pepigiſſe eā, qđ in ſiniſtris manibus haberent: eo ſcuta pro aureis donis congeſta, & cætera.

Ex qua Hiſtoria depromptum, eſt illud Ouidij lib. 1. Faſtor.

Vtque

Vtq́ leuis cuſtos armillis capta Sabinis.

Et lib. 1. Amor. Eleg. 10.

Non fuit armillas tanti pepigiſſe Sabinas.

Vt premerent ſacræ Virginis arma caput.

De his eſt illud eiuſdē Ouidij lib. 2. Faſtor.

Fregerat armillas, non illa ad brachia factas.

Loquitur de armillis Omphales, quas Hercules brachijs ſuis aptare volens, fregit. Atque illud Gen. 24. Protulit vir inaures aureas, appendentes ſiclos duos, & armillas totidē. Et paulò pòſt: Cùm vidiſſet armillas in manibus ſororis ſuæ. Atque iterum poſtea: Et armillas poſui in manibus eius. Et capit. 38. Annulum tuum, & armillam, & baculum, quem manu tenes. Et Exodi 35. Viri cum mulieribus præbuerunt armillas. Et Num. cap. 31. Offerimus in donarijs Domini armillas. Et Reg. libro. 2. cap. 1. Tuli armillam de brachio illius, ſcilicet Saulis. Et Ezechielis 16. Dedi armillas in manibus tuis. Et ſecundum ſeptuaginta interpretes. Et circundedi armillis manus tuas. Eſaiæ. 3. vbi ponuntur inter ornamenta muliebria. Atque illud Plinij libro. 28. ca. 4. Pueri, qui primus ceciderit dens, ut terrā non attingat, incluſus in armillam, & aſſiduè in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibet. Vulgò autem hæc vocamus *Braſſeletz*.

Hinc Armillatus dicitur Suetonio in Caligula, c. 52. Vide infrà Viriæ.

ARSINEVM. vide ſuprà Arſineum.

ARTIALVM, ἀρτίαλον, apud Aeoles ornamentum eſt muliebre, quos Dores σίτλαν vocant, vt tradit Pollux li. 5. c. 16. Vide infrà Sitlæ.

AVRISCALPIA, de quibus diximus in tractatu Medicinæ.

AVTAPODIA, αὐταπόδια, calceamenti genus, idē cum ijs, quas ἀναξυρίδας alio nomine appellant: vt autor eſt Pollux li. 7. c. 222. De Anaxyri autem ſuprà diximus. Vide infrà Scelea.

BARATHRVM, βάραθρον, in mundo muliebri connumeratum ab Ariſtophane in Theſmophor. & à Polluce li. 5. c. 16. & li. 7. c. 22.

BAVCIDES, calcei pretioſi, & crocei muliebres, Polluci. lib. 7. c. 22.

BEVTOS, βαῦτος Sapphoni, à Polluce ponitur inter veſtimenta communia virorum, & mulierum, li. 7. c. 13.

BLASTA, βλάστα, à Comicis ponuntur inter ornamenta aurium muliebrium, referente Polluce lib. 5. c. 16. Guaterus vertit, germina.

BOTRYS, βότρυς, ſiue Botrydion, βοτρύδιον, genus ornamenti muliebris, apud Pollucem li. 5. c. 16. & li. 7. c. 22. quod quale ſit, non recordor alicubi declaratum.

Gualtherus autem utrobique reliquit vocem Græcam.

BRACHIALE, ſiue Brachionion, βραχιόνιον, de quo ſuprà in Armillis. Id enim & à polluce lib. 5. c. 16. inter ornamenta muliebria poſitum eſt. Brachialis autem argentei meminit Plinus lib. 28. c. 7. & Brachialis ſimpliciter, Trebellius Pollio in Secundo Claudio, in Epiſtola Valeriani: ex quo intelliges, id virorum quoque fuiſſe.

BVBALIA, βουβάλια, ornamenta mulierum, quæ circa manus feruntur, ex Polluce lib. 5. c. 16. inter ornamēta muliebria. Horum etiam meminit Nicoſtratus Comicus, & poſt eum Clemens Alexandrinus, Pædago. li. 2. vbi Gentianus Heruetus vertit, Armillas.

BVLLA, quæ licet olim propria infantum ingenuorum eſſet, vt tradunt Aſconius, & Macrobius lib. 1. Saturnaliorum c. 6. & uidere licet ex Plinio lib. 33. cap. 1. Ea tamen, & mulieres uſas fuiſſe ſatis cōſtat. Hāc in cordis figuram ante pectus annectebant, vt tradit Macrobius, ubi ſuprà. Ex quo eſt illud Propertij liber. 4. Elegia prima.

Mox vbi bulla rudi demiſſa eſt aurea collo.

Dicta autem bulla eſt ornamentum orbiculatum, & extuberans, ad effigiem illius bullæ, id eſt, tumoris qui in aqua fit, & repentè euaneſcit. Ex quo eſt illud Varronis prouerbium Homo bulla.

CALAMIDES, καλαμίδες, acus erant, quibus mulieres ad Componendū capillum vtebantur: ita dictę, quòd olim ex arundine fieri conſueuerint, quam κάλαμον Gręci appellant. Calamiſtrum Latini vocant: de quo paulò pòſt dicemus.

CALAMVS. κάλαμος, præter vulgatam ſignificationem, à quibuſdam etiam accipitur pro monili. Pollux certè Calamides à Calamis ſeparat, li. 5. c. 16. vbi Gualtherus prius vertit acum, alterum Calamiſtrum.

CALAMISTRVM. hinc dictū, vt inquit Varro lib. 4. de Ling. Lat. quòd eo calfacto in cinere capillus ornatur: aut (vt ſcribit Seruius) acus eſt maior, quæ calefacta, & frōti adhibita, torquet capillos. Hincq́ue Calamiſtratæ comę, Ciceroni in Oratione pro Sextio: & Calamiſtratus ſaltator, eidem in Oratione, quam habuit in Senatu poſt reditum: & Calamiſtratus cinædus, Plauto in Aſinaria: & Calamiſtratus puer, D. Hyeronimo ad Demetriadem, de virginitate ſeruanda, & Apuleio libr. ſecundo. Metamor. Qui autem huiuſce rei erant opifices,

Cinera-

Cinerarij q. *Ciniflones q.* Cinerarij dicti ſunt, eidem Varroni, vbi ſuprà: & Catullo Epigram. 56. Et Ciniflones Plauto in Aulularia, & Horatio li. 1. Serm. Sat. 2. Vide infra Xenion.

CALANTICA, tegmen muliebre, quod capiti innectitur. vt tradit Nonius Marcellus, citãs illud Tullianum in Clodiũ: Tùne, cum vencirentur pedes faſcijs, cũ calanticam capiti accommodares? Eam quę inter ornamẽta muliebria reponit Iuriſconſultus in l. argumento, §. ornamentum. ff. de aur. & argen. lega. Hanc Κρήδεμνον Homerus vocauit li. 5. Odyſſeę cum dicit, Inò, ſiue Leucotheam (eadẽ enim eſt) Vlyſſi naufrago ad euadendũ maris periculum id commodaſſe.

Τῷ δὲ τόδε κρήδεμνον ὑπὸ στέρνοιο τανύσσαι.

Quod Auſonius in Periocha Homerica Calanticam vertit, in hæc verba: Ino Calanticam capiti ſuo ademptam natanti accommodat, cuius ille ſuſtentatu aduſque Phæacum litus euadit. In qua etiã opinione fuit Beroaldus in Apuleium lib. 5. Et Andreas Diuus vittam traſtulit, vti, & alio loco paulò pòſt: licet idẽ alio in loco ſcilicet. lib. 18. eiuſdẽ operis velũ traſtulerit, & lib. 14. Iliad. reticulum: vti etiã ibidem Eobanus, & lib. 22. eiuſdem operis, idem Andreas, coronam. Vide infrà in Mitra.

CALASSIS, tunicæ genus, vt tradit Sextus Pompeius lib. 3. quod Græci καλλόπιστον vocant. Alij autem (vt, & ille ſubdit) dicunt nodum eſſe tunicæ muliebris, quo connexa circa ceruicem tunica ſummittitur. Sipontinus Chalaſſim appellat: dicitque dictam à laxitate, & à Græcis vocari χάλασιν. Pollux. lib. 7. c. 16. καλάσιριν dicit eſſe genus veſtis Aegyptiæ, & fimbriatæ.

CALCEI, & Calceamenta, omnibus nota.

CALIENDRVM, apud Horatium lib. Sermo. 1. Sat. 8.

Altum Saganæ Caliendrum.

Id autem Acron interpres dicit eſſe ornamentum capitis muliebris, ſiue ſuppoſitum crinem, quem pro naturalibus accipiunt. Porphyrion autem interpretatur, galericulum, de quo infrà dicemus: & ſubdit, Varronem huius vocabuli meminiſſe in lib. qui inſcribitꝰ Virgula diuina.

CALLOPISTON. vide ſupra in Calaſſi.

CALTHVLA, genus veſtis muliebris, apud Plautum in Epidico:

Quid iſta, quæ quotannis nomina inueniunt noua:
Tunicam rallam, tunicam ſpiſſam, linteolum, cæciſium,
Induſiatam, patagiatam, calthulam, aut crocotulam?

Dictum autem putat Nonius Marcellus à caltha viola, quæ (vt id illi addas) eſt coloris lutei (vt docet Virgil. Eclog. 2.)

Mollia luteola pingit vaccinia calthæ.

Varro autem (vt ſubdit Nonius libe. j. de vita pop. Rom.) Calthulam palliolũ breue eſſe uoluit. De caltha quoq; eſt illud Ouidij lib. 2. de Ponto, Eleg. 4.

Calthaq; Pæſtanas vincet odore roſas:

Vt inde intelligas, veſtes huiuſmodi, ab odore quoque, non tantum à colore ita dictas. Sunt (ne id omittam) qui putent, Caryophyllon quod vocant, id eſt vulgo *oillet*, alijs, *damas*, veteribus caltham fuiſſe: de quo tu uide Hermolaum Barbarum Corollarii. capi. 175: vbi agit de Bacchare.

CALYCAS, κάλυκας, Homerus in Hymno Veneris, eidẽ attribuit inter cætera eius ornamenta:

Εἶχε δ᾽ ἐπὶ γναμπτὰς ἕλικας κάλυκάς τε φαεινάς.

Et paulò pòſt:

Πόρπας τε, γναμπτάς θ᾽ ἕλικας, κάλυκάς τε, καὶ ὅρμους.

Gualtherus apud Pollucẽ (q lib. 5. c. 16. Calycas enumerat in mundo muliebri) ex Anacreonte, & Homero (loco tamẽ non deſignato) Baccas vertit.

CALYMNA, κάλυμμα, inter ornamẽta muliebria enumerata Polluci: ubi tegumẽtum uertit Gualtherus. Aliàs autem eſt genus retis: ex quo potes coniicere, tegmen fuiſſe forma, & ſpecie retis. *Coiffe* uulgò dicitur.

CALYPTRA, καλύπτρα, muliebris capitis tegmen, flammeum ſponſæ, Feſto Pompeio li. 3. Eius meminit Plato in Alcibia de poſteriore, cũ dicit, in Aſia eſſe quaſdam regiones, mundo uxoris regiæ deſtinatas, & appellationem à mundo illo muliebri ſortitas, & inter alias Calyptrã

τὴν δὲ καὶ ἄλλην, ἣν αὖ καλεῖσθαι καλύπτραν.

CAMISIA, quam ſubuculam eſſe dicit Sextus Pompeius, li. 17. in uerbo, Supparus: & uix eam appellationem alibi reperias apud antiquos. Nos uocamus *chemiſe*. Putatur autem à Macedonibus primùm introducta.

CANABIA, κανάβια, calceorum muliebrium ſpecies, Polluci lib. 7. c. 22.

CANTHARVS, Antiphani in Bęotia memoratus.

CAPIDVLVM, genus ueſtimenti, caput tegitur, Sexto Pompeio lib. 3.

CAPILLARE, apud Martialem lib. 3, Epigr. 40.

Non erubeſcit murice aureo nobis
Diuidere mœcha pauperis capillare.

Nonnulli accipiunt pro reticulo muliebri, quo capillos inuoluunt. Cęlius Rhodig.

dig.lib.18.c.10.accipi putat pro vnguento ad capillos excogitato.

CAPILLAMENTVM, vide infrà in Galero,& Galericulo.

CAPITAL, faſcia, qua capillum in frōte colligunt, Varroni lib.4.de Ling. Lati. Ex quo eius loco id quoque intelligis, eo ferè in ſacrificijs mulieres vti ſolitas. quod & Sextus Pompeius tradit li.3. Alij Capitale dicunt.

CAPITIVM, tegmen capitis, Nonio Marcello, ab eo fortè denominatum: ſiue vt tradit Varro lib.4.de Ling.Lat.quòd pectus capiat, id eſt, comprehēdat: de quo idem Varro lib.4.de vita pop.Rom. Tunicas, neque capitia, neq; ſtrophia, neque zonas. Et alibi eod.lib. Neque ad orbitam matrumfamilias inſtituti, quòd eæ pectore & lacertis erant apertis, neq; capitia habebant. Noſter autem Iuriſcōſultus id inter veſtimenta muliebria ponit, 1 l.veſtis.§.muliebria.ff.de auro & argen.leg. De capitio itē fit mentio in lib. Iob, c.30. In multitudine eorū cōſumitē veſtimentum meum, & quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me. Quo in loco interpres id videt̃ ꝑ collario accipere.

CAPREOLI, vide infrà Helices.

CARBASVS, quo pallium amicitur. Virgil. libr.8.Aeneid.

Eum tenuis glauco velabat amictu
Carbaſus. Et libr.11.
Tum croceam chlamidemq; , ſinuſque crepantes
Carbaſeos fuluo in nodum collegerat auro.

Ex quibus locis, atque etiam ex Q.Curtio de Indis loquente intelligi pōt, hoc quoque virile eſſe veſtimentum. Sed & muliebre eſſe ſatis cōſtat ex Valerio Maximo, loquente de Aemylia virgine Veſtali. libr.1.c.1. Qua adorante, cùm Carbaſum, quam optimam habebat, foculo impoſuiſſet, ſubditò ignis emicuit.

CARDINES, vide infrà Helicteræ.

CASTVLAE, quas & Perizonium & Præcinctorium vocant, palliū eſt, quo puellæ nudæ infra papillas præcinguntur. Ex Nonio Marcello, qui citat illud Varronis Caſtulā mulier ſumpſerat ꝑ ſuccula.

CATAGOGIS, καταγωγὶς, poſita inter veſtes muliebres, Polluci li.7.c.13. vbi Fimbriam, vertit Gualtherus. Vide igit̃ infrà in Fimbria.

CATAPETASMA, καταπέτασμα, velum, qđ arcet aſpectū, quo nunc mulieres noſtrates ſæpe vtuntur. Ponit & hoc inter ornamenta muliebria Pollux libr.7.c.22.

CATASTICTOS, κατάστικτος, tunica figuris animaliū aut floribus intexta, cuiuſmodi ſunt tapetia, quæ hinc Belluata dicuntur, apud Plautum in Pſeudolo,

Neque Alexandrina belluata, conſutaq; tapetia.

Hinc&que baliam ceruam κατάστικτον dicimus, id eſt, maculoſam, interſtinctam, picturatā, Hanc veſtem, vt propriam fœminarum ponit Pollux lib.7.c.13.

CATELLAE, vide Catenæ.

CATENAE, & Catenulæ diminutiuum, ſiue etiam Catellæ, & ipſæ præcipuæ inter ornamenta muliebria numerantur. Horatius lib.1.Epiſt.18.

Nota refert meretricis acumina, ſæpe catellam.
Sæpe periſcelidem raptam ſibi flentis.

De Catenis autem eſt illud Plinij, lib.33. ca.3.conquerentis de luxu mulierum in vſu auri: Diſcurrant catenæ circa latera, & inſerta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendeant, &c. Eſt autem veluti torques aureus vel argenteus, aut etiam è margaritis & lapillis cōfectus. Vulgò *Chaine* vocamus, propriū mulierum noſtrarum ornamentum: vt ſuprà in voce Alyſies, & infrà in dictione Hormi.

CATHEMA, κάθεμα, ornamentum demiſſum ad pectus, quod & καθετὴρ dicit̃ Polluci lib.5.c.16.ex Antiphane: & πόρπη, de qua poſtea dicemus. Pro torque autem vt D.Hieronymus vertit locum Ezechielis c.16.iuxta Aquilæ & Symmachi editionē, Septuaginta Interpretes & Theodotion κάθεμα tranſtulerunt, nec ſolùm ibi, ſed & Eſaiæ 3. vt ſcribit ipſe Hieronimus in Commentarijs eiuſdem c.16.q ſubdit ſe putare κάθεμα ab eis dictū, monile ex varijs gemmis, in pectus, mulierum deſcendens, qui & ipſe ornatus pulcherrimus mulierum eſt.

CATHETIS, genus catenæ, quo fœminæ vtuntur apud Nicoſtratum Comicum, & Clementem Alexandrinum lib.2.Pædagog.capi.2.

CATOPTRON, κάτοπτρον, inter ornamenta muliebria poſitum Polluci libr.7.ca.22.& lib.10.ca.28. vbi Gualtherus vertit ſpeculum, de quo infrà dicemus.

CECRYPHALVS, κεκρύφαλος, reticulum, vitta, flammeum diſcriminale, παρὰ τὸ κρύπτειν, apud Homerū libr.22.Iliad. eo verſu, quē ſuprà citauimus in Ampyce. vbi Andreas Diuus Faſciam interpretatur. Rodolphus Gualtherus apud Pollucē lib.5.c.16.uertit Capitale. At ll.7.c.22. uertit Vittā. Xenophon autem in lib.de Venatione κεκρύφαλον uocat ſinuoſum illum macularum contextum; in quem ſe inſinuāt animalia urgētibus canib᷒.

CENTAVRIDES, κενταυρίδες, genus ornamēti muliebris, apud Pollucē li.5.ca.16.

CEPHALODESMVS, κεφαλόδεσμος, ſiue Cephalodeſmium, κεφαλοδέσμιον, idem quod fron-

frontale:de quo poſtea dicemus:aut idẽ quod ampyx,de quo ſuprà.

CERNVVS,calceamenti genus,Sexto Põpeio libr.3.

CEROTES,κηρῶτες, inter ornamenta muliebria numeratur Polluci lib.7.c.22.

CERVICAL, veluti ceruicis ſuſtentaculũ quod nos vulgò *aureillier & couſinet*, vocamus. Nam & id veſtis nomine continetur:vt tradit Iuriſconſultus in l. argumento.§ ceruicalia.ff.de aur. & arg.leg. Eius meminit & Plinius lib.20.capit. item 20.& lib.28.c.4. Iuuenalis Sat.6. & Martialis li.14.Epigram.146.& quiſquis is eſt,qui Ezechielem traduxit,ca. 3.vbi inquit,His qui faciunt,ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis, ad capiendas animas.Et iterum nõ multo poſt: Diſrumpã ceruicalia veſtra, ſuper q̃ vos colligitis animas. Græci id vocãt προσκεφάλαιον: quia voce vſus eſt D. Marcus c.5,vbi interpres vertit Ceruical. Idem autem eſſe Ceruical & Puluinũ, ex co patet, quod dicemus infrà in Puluillo,& ex dicto capite 13. Ezechielis. De hoc autem eſt illud Martialis Apophoreton libr.14.Epigram.146.

Tinge caput nardi folio:ceruical olebit:
Perdidit vnguentum cùm coma,pluma tenet.

Vide infrà Perideræon.

CHALASSIS,vide ſuprà Calaſſis.

CHIMASTRVM,χείμαστρον, veſtis hyemalis,vt ex autoritate Homeri & Aeſchyli, tradit Pollux lib.7.c.13.ad fi.

CHIROTHECAE, manuum tegmina, q̃ & Dactylothecę à Gręcis vocantur.Nos vulgo *Gantz* appellamus.

CHIROMACTRON,χειρόμακτρον, capitis ornamentum,aut(vt alij dicunt)mantile.Vide Bayfium de Re veſtiaria.

CHITONARIVM,χιτωνάριον,muliebris veſtis ſubtilis,ex Lexico.

Diana Chitone dicta. CHITONIVM, χιτώνιον,tunicula:à qua & Dianam Chitonen dictam nõnulli voluerunt. Nam Callimachus in ipſius Deæ Hymno,

Πότνια πουλυμέλαθρε,πουλύπολι χαῖρε Χιτώνη.

Quod & adſtruit Stephanus ex Menippi Byzãtij ſentẽtia,Epicharm9 in Sphinge. & Athenæus libr.14.

CHITONISCVS,χιτωνίσκος, diminutiuę, camiſia,induſium, de quo poſtea dicemus. Hoc autem genus veſtimenti Pollux lib.7.c.13. dicit commune eſſe virorum & mulierum.

CHLAMIDEM quoque ad fœminam pertinere oſtendit Caio eo loco, quem citabimus in Encombomate, & Virgilius libro 4.Aen.didus mentionem faciens:

Sidoniam picto chlamydem circundata limbo.

CHLIDONES,χλιδῶνες,Brachialia, vt exponit Suidas, quibus maximè vtuntur Samij,autore Athenæo: & à Polluce ponuntur inter ornamenta manuum, & pedum,lib.5.c.16.& ſimpliciter inter ornamenta muliebria,li.7.c.22.Et ea voce vſi ſunt Septuaginta interpretes,Nu.31. c.cuius loco interpres Latinus reddidit Periſcelides: de quibus poſtea dicemus.

CIMBARICON,κιμβαρικὸν, tunica perſpicua,ſiue (ut Pollucis uerbo utar) διαφανῆ Locus Pollucis eſt lib.7.c.13.vbi eam dicit eſſe communem uiris & fœminis.

CINGVLVM,ut autor eſt Nonius Marcellus, à cingendo dictum, quod & Incingulum plerunque dicitur. Varro in γεροντοδιδασκάλῳ: Nouus maritus tacitulus, ταξίμωνος, is ſoluebat cingulũ.Sextus autem Pompeius lib... Cingulo,ait, noua nupta præcingebatur,quod vir in lecto ſoluebat:ut hinc poſſis intelligere, Cingulum eſſe zonam quam ſponſus ſoluebat cõcubitus gratia:ut poſtea dicemus nu.31.incip.Quare autem, Pro eo uero, quod uulgaris interpres Eſaiæ 3.ca.dicit zonã,D.Cyprianus in lib.de habitu uirginum, eum locum citans, & Caſtalio eundem locum uertens, Cingulum dixere.Seruius autem in nonum li.Aen.ſcribit Cingulum eſſe ornamentum hominum,ut phaleræ ſunt equorum. At Varro de Ling.Lat lib.1 tradit, Cinctum & Cingulum à cingendo dici, alterum uiris,alterum mulieribus attributum.Cincturæ autẽ uocabulo pro Cingulo uſus eſt Suetonius in Iulio Cæſare,ca.45. Vnde manaſſe uidetur,quod noſtrates uulgo uocant *Ceincture*. Cinctus. Cinctura.

CIRCVLVS,quem uulgò uocamus *Collier* hoc eſt, Collariũ:à ſimilitudine:de quo Virg.lib.5.Aeneid.

Flexilis obtorti per collum it circulus auri.

Sed & circulos appendi auribus, cõſtat ex Ezechiele c.16, Dedi circulos auribus tuis.Item in naribus, ut conſtat ex loco Iob,c.40. Nunquid pones circulũ in naribus eius? ubi D.Hiero. ait inter cætera ornamẽta mulierum ſolere aureos annulos in os ex fronte pendere, & immittere naribus. Sunt, qui Rotulas eo loco ex Septuaginta Interpretibus uertãt. At de circulis pro ornamentis fit mentio ca.11. Prou Circulus aureus in naribus eius,mulier pulchra & fatua. uide infrà Circus.

CISSERIS,κίσσηρις, ponitur à Polluce lib.7. cap.22.inter ornamenta muliebria: ubi Gualtherus uertit Pumicem.

CLAVI aurei,uel argentei, quos fœminæ noſtræ ſolẽt ueſtibus ſuis aſſuere:de quibus

bus in l.veſtis.in princi.ff.de auro & arg. leg.& ibidem l.etſi non ſint, etiã in prin. & in l.argumento.§.item fibulæ. qui primus eſt. Et apud Varronẽ de Analogia lib.1.cuius hæc uerba ſunt: Si quis tunicã in vſu ita cõſuat, vt altera plagula ſit anguſtis clauis, altera latis: vtraque pars carebit analogia. Hinc Mantilia cocco clauata, apud Aeliũ Lampridiũ in Alexandro Seuero. In alia autem ſignificatione accipitur Clauus in l.qui clauum ff.de ædili.edict. & Plinium auunculũ, lib.20.c.item 20.& Plinium iuniorem, li.1.Epiſto.51.& aliter quoq; in l. q naufragiũ.§.ſenatuſcõſultũ.ff. de incẽd.rui.naufra.& alibi ſæpe apud alios autores.

COCHLES, ornamentum capitis, à ſimilitudine ſcalarum, vel animalis verbo deriuato: quo quidem ornamẽto vſam fuiſſe Zenobiam Reginam Palmyrenorum, autor eſt Trebellius Pollio.

COLLARIVM, vide in circulo. & Peritrachelio.

COMBYMATA, à nonnullis quoque inter ornamenta muliebria ponuntur.

COMMOTRIVM, κομμώτριον, &

COMMOTRIDIVM, κομμωτρίδιον, inſtrumentum muliebre apud Pollucem lib. 7.c.22.& iterum lib.10.cap.28.quo ſcilicet mulieres ſe comunt. Vnde κομμώτης comptor dicitur, & κομμώτρια comptrix, & κομμωτίζω, curioſi' como. Gualtherus priore loco Pectinem vertit: poſteriore autem Nouaculam.

CONDALIVM, de quo Plautus in Trinũmo, eſt annuli genus Sexto Põpeio. Nã & eidem Condulus, annulus eſt.

CORIANVM, κορίανον, medij digiti annulus, Polluci, qui inter ornamenta muliebria Corianum adſcribit, libr.5.cap.16.

CORONAM, quam στεφάνην vocãt Græci, in mundo muliebri ponit Pollux lib.5. c.16.ex illo verſu,

Τῶν δ' αἱ μὲν πλαδαρὰς στεφάνας ἔχον, οἱ δὲ μαχαίρας.
Horum hæ flexas coronas, hi verò enſes habebant.

CORYMBVS, κόρυμβος, vid infrà ĩ Crobyle.

CORYMNIVM, κορύμνιον, monile. ex Lexi.

COTHVRNVS, genus calceamenti ſubleuatum ſubere, aut alia re quò grãdiores mulieres appareant: vt patet ex illo Iuuenalis Sat.vj.

Aliam credas, cedo, ſi breue parui
Sortita eſt lateris ſpatium, breuiorq; videtur
Virgine Pygmæa.

De hoc item Virgil. Ecloga.7.

Puniceo ſtabis ſuras euincta cothurno.

Et lib.1.Aeneid.

Virginibus Tyrijs mos eſt geſtare pharetras,
Purpureoq; altè ſuras vincire cothurno.

CREDEMNVM, κρήδεμνον, καὶ κρήδεμνον, verunque enim legitur, quod (ut nõnullis placet) idem eſt quod calantica, & uitta, & corona, & uelum, & reticulum, ut ſuprà diximus, in Calantica.

CREPIDAE, κρηπῖδες, & diminutiuè

CREPIDVLAE, ſoleæ, ex Aulo Gellio libro decimotertio, capite viceſimo. Et hinc, ut ille ait, Crepidarij, eius calceamenti ſutores, apud Sempronium Aſellionem, lib.rer.geſt.14. Nonnulli eas nominatas putant à crepitu, id eſt, ſono, quem reddunt ambulando.

CREPITALVM, ornamentum capitis, qđ ſcilicet capitis motu crepitum faciat, ut tradit Feſtus Pompeius libr.3.

CRICVS, κρίκος, circulus, annuli ſpecies. vnde κιρκοῦσθαι uerbum, quod Latinè infibulare poſſumus dicere. Nã Strabo tradit quaſdã Aethiopũ mulieres κιρκοῦσθαι τὸ χεῖλος χαλκῷ κρίκῳ. Et apud Herodotũ in Euterpe. ἱστίων κρίκους legimus, pro velorũ anſulis. Ariſtoteles quoq; lib.7. Politic. capite ſcdo ſcribit καθάπερ, ἐν Καρχηδόνι φασὶ τὸν ἀπὸ τῶν κρίκων κόσμον λαμβάνειν. Ex quo intelligis, pro ornamento eum poſuiſſe. Nã & Theodorus Gaza apud Ariſtotelem vertit, Annulum, Plinius Circũ, unde & Circulus diminutiuũ: de quo ſuprà diximus. Suidas autem, ἀγύλια, ait, ſunt κρίκοι τῶν ἁλύσεων, id eſt, annuli catenarum. Vide ea, quæ ſuprà περὶ τῶν ἁλύσεων diximus.

CROBYLE, κρωβύλη, reticulum, ſiue retiolum, quo coma ꝯtegitur. Quin & κρωβυλὸς dicitur aureus, argenteus ue corymbus, ex capillis pendens: πλέγμα τριχῶν εἰς ὀξὺ λῆγον: quod in uiris κρώβυλος, in mulieribus κόρυμβος, in pueris σκόρπιος dicebatur. Sunt qui dicant, id reticulum eſſe ab extremis crines extendens ad uerticem, deinde eos deducens in acutum: qui pforata aurea cicada conſtringebantur, ne deorſum defluerent. Huius autẽ meminit Thucydides in Proœmio libr.4. Bel. Peloponneſiaci, & Clemens Alexandrinus lib.2.Pædagog.ca.10.

CROCOTA, ut uocat M. Tullius ĩ Oratione de Aruſp.reſpon. & Apuleius lib. 8.Aſini aurei, & diminutiuè

CROCOTVLAE, ut appellat Plautus in Epidico: aut item

CROCOTIDES, ut alij quoque uocant: aut denique

CROCOTIA, etiam diminutiuum (nam & hæc Iulius Pollux lib.7.c.13.ponit inter ueſtes muliebres) ueſtes delicatæ fuerunt; ut indicat uetus' prouerbium γαλῇ κροκωτόν, id eſt, feli crocotõ quo utimur cùm indignis honor exhibetur. Suidæ autem κροκωτὸς ἔνδυμα γυναικεῖον, id eſt, ueſtimen-

ſtimentum orbiculatum. Et hinc Crocotularij, aut, vt alij legunt, Crocotarij, infectores huiuſmodi veſtiū, dicti Plauto in Aulularia. Nonius Marcellus à croco hæc dicta putat. Alibi autem, ſcilicet infrà nu. 59. inci. illud autem conſtat. dicemus Herculē κροκωτοφόρον vocatū fuiſſe quòd Omphalæ ſeruiens habitu muliebri, crocoton geſtaret.

CROCOFVSIA, poſita inter ornamenta muliebria in l. argumento. §. ornamentorum. ff. de auro & arg. leg. niſi illic mēdum ſit: de quo tu vide Catellian. Cott. in memoria. vndones, & crocohyphanta. quaſi dicas, croco intexta.

CROTALIA, apud Pliniū lib. 9. c. 35. vbi videbis cuiuſmodi ea ſint, & quare ita dicantur.

CTENIVM, κτένιον, genus pectinis, à κτενίζω, pecto: & κτενὶς, pecten, & κτένιον, pectunculus Id & Xenion dicitur: de quo infrà dicemus. Et hinc quoque quatuor dentes anteriores, qui in meditullio ſunt, Ctenes dicuntur, quòd cibum cōcidāt.

CVBITALE, ornamentum cubiti, apud Horatium libr. 2. Serm. Sat. 3. Vide infrà Parapechy. Accubitale vocat à Trebellio Pollione in Claudio, ex Epiſtola Valeriani Imperatoris. Sunt, qui Culcitrā vocent: de qua nunc dicemus.

CVLCITRAE, quas inter veſtes poſuit Iuriſconſultus in l. argumento. §. culcitræ. ff. de auro & argen. leg. Et diminutiuè

CVLCITRVLAE, Plauto in Moſtellaria. Eſt autem linteum illud, quod dormiētibus ad quietem ſupponitur, apud Cicer. lib. 3. Tuſcu. Collocemus in culcitra plumea: pſaltriam adducamus. Et apud Martialem libr. 5. Epigr. 63.

Nulla tegit fartos, nec maneis culcitra lectos.

Et alibi:

Blandita tumeat facilis tibi culcitra pluma.

Et Iuuenalis Saty. 5.

Tertia ne vacuo ceſſaret culcitra lecto.

Vnd ſimus, ait.

Alibi autem Iuriſconſultus in l. 3. ff. de ſupel. leg. dicit, ſupellectili legata, contineri culcitas.

CYBARSIA, κυβαρσία, à Polluce lib. 5. c. 16. poſita inter ornamēta mulierum. Hāc nonnulli eandem eſſe volunt cum anaxyride, de qua ſuprà diximus.

CYCLAS, genus veſtis fœmineæ, qua pronubæ (vt ſcribit Sidonius) honorabantur. Lampridius tradit, Alexandrum Imperatorem ſolere dicere, matronas regias cōtentas eſſe debere cyclade, quæ ſex vncijs auri plus non haberet. Propertius libro 4. Eleg. 7.

Hæc nunc aurata cyclade ſignat humum.

Et Iuuenal. Saty. 6.

Hæ ſunt, quæ tenui ſudant in cyclade.

Hinc autem Cycladatus Caligula dicitur à Suetonio. Nam & Ioſephus lib. 19. ca. 1. carpit ipſum Caligulam, quòd cycladem & alia veſtimēta muliebria induceret. Ita autem dicta eſt, quòd rotunda ſit. Nam & hodie quaſdam veſtes fœmineas rotundas vocamus, quæ in orbem abſolutum deſinunt.

CYNASONES, acus quibus mulieres caput ſcalpunt, Sext. Pompeio.

DACTYLION, δακτύλιον, annulus.

DACTYLIDION, annulus ſine gemma, aut ſigillo. Gualtherus apud Pollucem libr. 5. c. 6. vertit Condulum.

DACTYLIOTHECA, vide ſuprà Chirotheca. Id tamen ꝑ annulorum repoſitorio multi intelligūt, vt poſtea dicemus.

DENTIFRICIA, ſuo nomine ſatis cognita: de quibus & nos diximus in tractatu Nobilitatis, c. 31. nu. 27. in nomenclatura medicamentorum.

DERAEA, δέραια, ſiue etiam δέῤῥαια Aeolicè, ornamenta colli, ex Polluce, Heſychio, & Suida. Nā & δέρη, & δειρὴ collum eſt. Vide Perideræon.

DESMATA, δέσματα, ligamina, quibus mulieres vtuntur in capite: de quibus apud Homerū libr. 22. Iliad. de Andromache loquentem:

Τῆλε δ' ἀπὸ κρατὸς χέε δέσματα σιγαλόεντα.

Vide ſuprà anadema.

DEXTRALIA, inter ornamenta muliebria poſita, Exodi ca. 35. & Numer. 31. & apud Diuum Cyprianum libr. de Habitu virginum, dum citat Eſaiam c. 3. Quæ & ipſe D. Hieronymus, aut quiſquis is fuit, lib. Iudic. capit. 10. vocat

DEXTRACIOLA, alij autem

DEXTROCHERIA, vt D. Ambroſius, & Iul. Capitolinus de Maximino loquens, Vxoris (inquit) dextrocherio vtebatur pro annulo. Et his quidē dictionibus ſignificatur muliebrium brachiorum, præſertim dextrorum, ornamentum, quod ex auro aut alio metallo, in annuli lati formam gemmis integebatur. Rabbi autē Salomon dici eſſe צמיד id eſt, aureum ornamentum: quod in eodem c. 31. Nume. ſcribitur אצעדה Septuaginta autem Interpretes verterunt χλιδῶνα, quod vltra vulgarem ſignificationem ambidextri, ſignificat etiā dextrale, aut quod circa dexteram inuoluitur: quod alibi Inaures vertit Hierony.

DIABATHRA, διαβάθρα, genus ſolearum Sexto Pompeio & Polluci lib. 7. c. 22. vbi hæc dicit communia eſſe viris & mulieribus. Et hinc Diabathrarij, huiuſmodi ſolea- *Diabathrarij.*

ſolcarũ confectores, apud Plautũ in Aulularia. Eſt prætereà διαβάθρα ſcala nautica.

DIALITHON, διάλιθον, poſitũ inter ornamenta mulicbria Polluci li.7.ca.22. Vbi Gualtherus Gemmam vertit.

DROPA, δρόπα. poſita Polluci lib.5.ca.16. inter ornamenta mulicbria, & iterum li.7.c.22. ad fi. ubi Rodulphus Gualtherus vertit inaures.

DIPLOIDION, inter veſtes mulicbres poſuit Pollux lib.7.cap.13.

DIPLOIS, genus veſtis, quæ ſcilicet duplicata eſt: cuiuſmodi ſunt ἐμπερονάτρις, de qua ĩfrà: & ἐμπερόναμα δίπλυχον apud Theocritum.

DIPODIA, διπόδια, genus calceamẽti Critiæ memoratum apud Pollucem li.7.c.22. qui ea dicit eſſe, quas ὀπισθοκρηπίδας vocant: de quibus infrà.

DISCERNICVLVM, quo diſcernitur capillus, vt dicit Varro lib.4. de Ling. Latina. Nonius autẽ Marcellus dicit diſcerniculum acum eſſe, quæ capillos mulierum ante frontem diuidit. Dictum à diſcernendo. Lucilius lib.30.

Emplocamo digitis diſcerniculumq; capillo.

DISCRIMINALE, idem eſt. Hac enim dictione vſus eſt D. Hieronymus, aut quiſquis is fuit, Eſa.3. capi.

DORIS, apud Herodotum lib.5. veſtis mulieribus, quæ fibula partem alioqui hiãtem ſubnecteret. Ita autem vocatur, cò quòd Doricũ ſit inuentũ, vt ille ipſe ait.

EANVS, ἑανὸς, veſtis ſplendida & ſubtilis apud Homerum lib.14. Iliad.

Ἀμφὶ δ' ἄρ' ἀμβρόσιον ἑανὸν ἕσαθ', ὅν οἱ Ἀθήνη
Ἔξυσ' ἀσκήσασα, τίθει δ' ἐνὶ δαίδαλα πολλά.

Et in Hymno Veneris, loquens de ornatu ipſius,

Ἀμβροσίῳ ἑανῷ τό ῥά οἱ τεθυωμένον ἦεν.

Vide infrà in Peplo.

ECHINI, ἐχῖνοι, ornamenta circa carpum manus, ex Polluce libr.5. capi.16. quæ & ψέλλια, σπατάρτια, & βουβαλία dicunt: de quibus & nos ſuo ordine dicemus: ita vt nõ admodũ diſſimilia intelligas brachialibus & armillis; de quibus etiam ſuprà diximus.

ELENCHI, de quibus Plinius libr.9. c.35. Et procerioribus ſua gratia eſt; Elẽchos appellant faſtigiata longitudine, alabaſtrorum figura in pleniorem orbẽ deſinentes. Hos digitis ſuſpendere, & binos & ternos auribus, fœminarum gloria eſt. Eſt vt Iuuenal. Sat.vj.

Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

De his etiam fit mentio in l. pediculis. §. vlt. ff. de aur. & argen. leg.

ELLOBIVM, ἐλλόβιον. Nam & id Pollux lib.5. c.16. ponit inter mulicbria ornamenta. Sunt, qui interpretentur ornamentũ ab aure dependens, hoc eſt, inaures.

ELLEBORVM, ἐλλέβορον. Nam & id Pollux eodem loco, & rurſus lib.7. ca.22. inter fœminea ornamenta reponit. Quid autem aliàs ſignificet, nemo ignorat, nempe veratrum.

EMBADES, ſiue

EMBATAE ſumptuoſum calceamẽtum, vtrique ſexui conueniens, vt nonnulli tradunt. Pollux autem lib.7. ca.22. autor eſt, ita vocatos fuiſſe calceos uulgares, & ſimiles eſſe Comicis calceis. Græcè ſcribuntur ἐμβάδες, & ἐμβάται. Ammonius autem, Embades, inquit, Comica ſunt calceamenta: Embatæ, Tragica. Idem aſſerit & Thomas Magiſter: qui & illud ſimpliciter dicit, ἐμβάδια, calceamenta ſunt. Ariſtophanes in pluto:

Τοῖς ἐμβαδίοις τίς χρήσεται;

Et in Veſpis:

Μῶν ἀπολώλεκας ἐμβάδας;

Hoc eſt,

An perdidit calceamenta?

Et rurſum:

Ἀλλὰ τούτοις γ' οὐκ ἔνι οὐδ' ὀφθαλμὸς αἰδὼς
Τῶν παλαιῶν ἐμβάδων.

Hoc eſt:

Sed in his pudor ne antiquorum quidẽ in eſt calceamentum.

EMPERONATRIS, ἐμπερονάτρις, diplois, ſiue ueſtis duplicata.

EMPERONEMA, apud Theocritũ, quod & nonnulli Diploida interpretantur. vide ſuprà Diplois.

ENCOMBOMATA, ueſtes puellares ſunt ut ſcribit Nonius Marcellus ex Catone lib. de puellis ordinandis: Vt puellæ habeant potius in ueſtitu chlamydas, encõbomata, ac parnacidas, quàm togas. Pollux autem ἐγκόμβωμα uocat albã tunicalã.

ENCLASTRIDIA, ἐγκλαστρίδια, genꝰ ornamẽti muliebris, à Comicis uſurpatum, ut tradit Pollux lib.5. ca.16.

ENCYCLON, ἔγκυκλον, ueſtis quædam muliebris circularis, apud Aelianum lib.6. de Varia hiſtoria, & apud Pollucem li.7. cap.22. & ante hos apud Ariſtophanẽ in Theſmophor. & ab eo apud Clementem Alexandrinũ lib. Pædagog. 2. ca.12.

ENDROMIS, ἐνδρομὶς, genus ueſtis, apud Martialem lib.4. Epigram.19. & libr.14. Epigram.126. & Iuuenalis Saty.6. ubi taxat mulieres Romanas, quòd endromide purpurea uterentur:

Endromidas Tyrias & fœmineum ceroma
Quis neſcit?

Et Saty.3.

Accipit endromidem, & ſi dixerit æſtuo, ſudat,

Pollux autem libr.7. c.22. dicit Endromidas

das genus eſſe calceamentorum Dianæ propriorum. Sunt qui dicant, hanc eſſe veſtem hirſutam & villi longioris, qua in balneis & gymnaſijs præcipuè veteres vti ſolebant: indeque ſic dictam eſſe, quòd eſſet apta curſui. Nam δρόμον Græci curſum vocat. Inde Endromidatus, à Sidonio Apollinari.

ENETE, ἐνέτη, παρὰ τὸ ἐνιέναι, hoc eſt, ab immittendo, fibula eſt; quia Iunonem ſe ornaſſe tradit Homerus lib. 14. Iliadós:

χρυσείης δ' ἐνετῇσι κατὰ στῆθος περονᾶτο.

Quid autem ſit fibula, poſtea dicemus.

ENOTION, ἐνώτιον, inauris, de qua poſtea dicemus. Hoc quoque in mundo muliebri poſuit Pollux lib. 5 cap. 16.

ENTRICHON, ἔντριχον, coma appoſititia. Vide infrà Galericus.

ENTROPHA, ἔντροφα, quaſi dicas inutrita. Nam & hæc muliebribus ornamentis annumerat Pollux lib. 5. c. 16.

ENTROPIDES, ἐντροπίδες, genus calceamẽtorũ, ex Lexico. Entropon aũt, ἔντροπον, ponit Pollux in mundo muliebri: vbi Gualtherus vertit Velum. Vide infra.

EPERRHINION, ἐπερρίνιον, vid ĩ. Inaures.

EPHAPTIDEM ponit Clemens Alexãdrinus libr. Pædagog. 2. capi. 10. interueſtes muliebres. Eſt autem (vt nonnullis placet) læna prætioſior.

EPHODVS, vide infrà Epomis.

EPIBLEMA, ἐπίβλημα: veſtimẽtum exterius amiculum, ſtragulum totale, apud Galenum, παρὰ τὸ ἐπιβάλλομαι τὸ ἐνδύομαι; autore Budæo in Commentarijs linguæ Græcæ. Quanquã aliud ſignificare videatur apud D. Matthæum ca. 9. Hoc autem genus veſtimẽti inter muliebria ponit Pollux lib. 7. c. 13. vbi Paludamentum uertit Gualtherus.

EPICRENON, ἐπίκρηνον, vitta, ſtrophium. Ex Lexico.

EPICROCVM, apud Varronẽ, genus amiculi croco tinctum, tenue & pellucidũ, teſte Feſto Pompeio lib. 5.

EPITOGIVM, palliũ, qđ togæ ſupponiť.

EPOMIDION ἐπωμίδιον, atque etiam

EPOMIS, ἐπωμὶς, tãquam humerale dicas, quo ſcilicet humeri integuntur: quã ueſtem inter fœmineas poſuit Pollux lib. 7. capite 13. Hieronymus, aut quiſquis aliꝰ eſt, vertit Superhumerale, Exodi 28. 35. & 39. non ſemel: quibus locis Caſtalio Ephodum tranſtulit. Quanquã m & ille vulgatus interpres alibi ſimpliciter Humerale vertat, Eccleſiaſtici 45. ubi ipſe Caſtalio Epomidis verbo Græco vſus eſt, Quibus ex locis intelligi poteſt, id veſtimenti genus etiã viris ꝯuenire. Hinc autem fit illud ἐπωμίδιον parua epomis.

Vide infrà Humerale.

EVMARIS, εὐμαρὶς, calceamenti genus, ab induendi facilitate. Nam εὐμάρεια facilitas, εὐμαρὴς facilis dicitur. Eſt autẽ inuẽtum Barbaricum, è ceruina pelle confectum, commune viris & mulieribus, ut tradit Pollux lib. 7. ca. 22.

FASCIAE crinales pedulesq́;, aut, ſi malis pedales, ſiue item pendules, vt nonnulli legunt in l. argumento. ff. de auro & argen. lega. Ego malo legere pedules, ex antiqua lectione. Pedale enim (vt ſcribit Cornelius Fronto, in libr. de nominũ uerborumq́ue differentijs) eſt menſura pedis: quod & probatur ex Plinio libro 11. c. 12. Pedule uero (vt ſcribit idem Fronto) ſub pedibus præſtat utilitatem. Priſcos autem vſos fuiſſe faſcijs in pedibus, teſtis eſt idem Plinius, ſcribens libr. 8. ca. 57. mures arroſiſſe Carboni Imperatori faſcias, quibus in calceis vtebať. Ex Tullij quoque uerbis ſuprà citatis in Calantica intelliges, fœminas etiam his uti ſolitas. Beroaldus autem in Apuleiũ lib. 7. non legit in dicta l. argumento. crinales, ſed crurules: quæ lectio ſatis etiam conuenit, cùm legamus, crura quoque olim faſcijs ligari ſolere: ut probatur, licet non dicat, ex Valerio Maximo libr. 6. c. 2. dum ſcribit, de Pompeio candida faſcia crus obligatum habẽte, Fauoniũ dixiſſe, Non refert, qua in parte corporis geſtet diadema. Et ex Quintiliano li. 11. c. tertio, vbi ait, Faſcias, quibus crura ueſtiuntur: Quæ item lectio placet Nebriſſenſi in Lexico, in uerbo, Pedules. Tamerſi idẽ alio in loco, in uerbo, Crinale, legit Crinales: qđ & mihi admodũ arridet. Nã & id ꝓpriũ & peculiare mulierũ eſt, ut faſcijs crines ſigẽt. Sũt ꝑterea & Faſciæ pectorales, qbꝰ ſolẽt fẽminæ mãmas cohibere. Ouidius li. 1. de Arte amandi: Faſciæ pectorales.

Omne papilla

Pectus habent tumida, faſcia nulla tegat.

Et propertius lib 4. Eleg. 10.

Mollis & hirſutum ſepit mihi faſcia pectus.

Et Martialis in Apophoretis:

Faſcia creſcentes dominæ compeſce papillas,

Vt ſit, quod capiat noſtra tegatq́; manus.

Græci στρόφιον uocant: de quo poſtea dicemus. De faſcia quoq; pectorali inter ornamẽta muliebria. fit mẽtio Eſaiæ ca. 3. ubi Aqla Cingulũ interpretať: Caſtalio tenuẽ interulã. & Hieremiæ c. 2. ubi ipſe Caſtalio Lẽniſcos uertit. Verbo aũt Hebraico dř פתיגיל Tullius li. 2. Epiſt. ad Atticũ, Epiſt. 3. loqť de neſcio qbus faſcijs cretatis; quas nonnulli intelligũt ꝓ calceis Sicyonijs: de qbꝰ poſtea loquemur.

FASCIOLAE, diminutiuũ à faſcijs, apud Var-

Varronem libro 4. de Lingua Latina, apud Ciceronem de Aruſp. reſponſis, & Horatiū li. 2.Ser Sa.3. Vide ĩterpretes.

FEMINALIA, ſiue

FEMORALIA, quibus pudēda teguntur. His & mulieres utuntur, ut etiam uiri, vt uidere eſt Exodi c. 28. Leuit.6. & 16. Ezechielis c.44. & Eccleſiaſtici c.45. Caſtalio ſecundo illo loco vertit Subligacula: de quibus infrà Poſteriore utitur Suetonius in Auguſto, c.82. & uide infra Periſcelides.

FIBVLAE, quas iuriſconſultus In l. argumento. non multo poſt principium.ff. de aur.& argē.legat.dicit ornamentum magis eſſe, quàm ueſtem Plinius quoq; lib.35.c.1.uidetur eas cultui mulierum aſſignare cum dicit. Fabricā eriā Deū, fibulas & alia mulicbris cultus, ſicut in aures, &c. Quòd & probatur ex illo Virgilii, loco de Camilla loquentis libr.7. Aeneid.

Vt Fibula crinem
Auro internectat.

Idem autem Virgilius lib.1. Aeneidos:
Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.

Eaſdem quoque virorum fuiſſe, ſatis cōſtat ex Epiſtola Bruti, relata à Plinio, eodem illo libro.35. c.3. ſtarim poſt principium: & ex epiſtola Valeriani Imperatoris ad Zoſimonem, apud Trebellium Pollionem in vita Claudij Secundi Imperatoris: & ex Flauio Vopiſco in Vita Aureliani, cum ſcribit eum conceſſiſſe vt fibulas aureas gregarij milites haberēt, & ex Epigrāmate Martialis 80.lib.7.

Menophili penem tam grandis fibula veſtit.

Item in Apophoretis, diſticho 215.

Dic mihi ſimpliciter, Comœdis, & Citharœdis
Fibula quid præſtet? Carius vt futuant.

De fibulis autem chlamydum fit mentio l.j.C.nulli licere in fræn.li.11. Philoſtratus in Imagine Cupidinis. eum effingit cum fibulis aureis.

FIMBRIAE, veſtimētorū aut aliorū ornamētorum extremitates, Cicero in Piſonē: Erāt illi cōpti capilli, & madētes, cincinnorum fimbriæ. Apud D.Matthæū c. 9. & Lucæ 8. mulier tetigit fimbriā ueſtimēti Chriſti: & alij apud D. Marcum c. 6. ad fi. Ita autem uocare poſſumus, quę vulgus noſtrū appellat. *bords, bordures franges*, in quibus mulieres noſtræ inſaniūt.

FLABELLVM, quo mulieres, aut etiam uiri, per æſtatem ventilationem faciunt ad refrigerandā faciē, aut etiam ad abigendas muſcas. Ouid. li.3. Amor. Eleg. 2.

Vt tamen interea, tenues arceſſere uentos,
Quos faciunt noſtra mota flabella manu.

Et lib.1. de Arte amandi:

Profuit & tenui: ventus mouiſſe flabello.

Marcialis lib.3: Epigram. 40.

Et æſtuanti tenue ventilat frigus.
Supinæ praſino concubina flabello

Ex Propertio autem videmus, olim id fieri ſolitum ex pennis pauonis.

Et modo pauonis caudæ flabella ſuperbæ

Vide infrà Rhipis.

FLAMEVM, veſtis, vel tegmē, quo matronæ caput tegunt: vt ſcribit Nonius Marcellus. Hoc autem amiciebantur nubētes ominis boni cauſa, propterea quod eo aſſiduè utebaē Flamminica, id eſt, Flaminis uxor, cui non licebat facere diuortiū. De hoc Lucanus li.2. de Martia nubente Catoni & Iuuenalis Saty.2. & Plí.lib.21.c.8. Et Martialis lib.11. Epigram. 79. ad victorem:

Flammea texuntur ſponſe: iam virgo parata eſt.

Et iterum lib.12. Epigram. 42.

Præluxere faces, velarrunt flammea vultus.

Et in c. fœminæ. 30.q.5. vbi ſcribitur, fœminas, cum maritantur, ideo flammeo velari, ut ſe nouerint ſemper mariti ſuis ſubditas eſſe. Sed in noſtris codicibus. detracta eſt dictio, flammeo Vulgus autem Italicum etiamnum Fazollum uocat Hinc autē Flammearii dicti opi- *Flammearij.*
fices huiuſmodi veſtium, apud Plautū in Aulularia.

FLAMMEOLVM, diminutiuū, apud Iuuenalem Sat. 10.

-Sedet illa parato
Flammeolo:

FOCALE, apud Quintilianum lib.11.c.3. Palliolum (inquit) ſicut faſcias, quibus crura ueſtiuntur, & focalia, & ligamina aurium, ſola excuſare poteſt valetudo. Item apud Horatium lib.2. Serm. Sat.3.

Mu. .us Polemon ponas inſignia morbi
Faſciol. s, cubitale, focalia, &c.

Quo in loco Acron putat eo nomine intelligi torques, vel coronas, quas geſtabant in collo. Eſt & apud Martialem in Apophoretis illud de focali, Epi. 142.

Si recitaturo dedero tibi forte libellum,
Hoc focales tuas aſſerat auriculas.

Seneca autem libr.4. Naturalium q. vt accipere pro genere veſtis, quo ad focū utebantur. Videbis (inquit) quoſdam graciles, & palliolo focalique circundatos pallentes & ægros. Videro Cæl. Rhodig.lib.18.c.10.

FORFICES, & Forficulæ, quibus mulieres vngues, aut aliud aliquid amputant & incidunt, quas nos uulgo *forſettes & ciſeaux* uocamus quibus auratis fœminæ ad ornatum uti ſolēt. Vide infra Pſalis.

FRONTALIA, quæ nos uulgo *frontaux* uocamus, fronti ſcilicet applicari, ſo-

lita, gemmis & margaritis cooperta: quæ nos olim magno in vſu vidimus. Et hæc priſcis temporibus equis & elephantis imponebantur, ut videre licet ex Liuio lib. 7. Bel. Maced. & ex Plinio li. 37. c. 12. Hac appellatione vſus eſt Caſtalio Eſaïæ 3. pro eo quod vulgata editio dicit gemmas in fronte pendentes. Vide infra Ampyx. & infrà Paropis.

FVNDA, eſt circulus ex auro, aut alio metallo, quo gemmæ ita nectuntur, ut aurum non niſi margines amplectatur. Pli. li. 37. c. 8. Præſtantiores funda clauduntur, id eſt patẽtes, nec præterquam margines auro amplectente. Et c. ſequ. Funda includunt pſpicuæ: cæteris ſubijcitur orichalcum. Hanc nonnulli, & in his Rodulphus Gualtherus, exiſtimãt à Græcis ἐπιζωστηρίδιον dici, de qua nos infra dicemus.

GALBANVM, genus veſtimenti muliebre, quod à viris geſtari, non ſine bile reprahendit Iuuenalis Sat. 2.

Cærulea indu is ſe cunlata, aut galbana raſa.

Martialis autem lib. 5. Epigrammate 49. de Zoilo loquens, ueluti delicato, molli & effœminato:

Iacet occupato galbanatus in lecto.

Et alibi, ſcilicet li. 1. Epigramma. 64. Galbanos mores dicit, pro molibus. & laſciuis.

GALBEVM, quoque ſcribit Feſtus Pompeius, eſſe genus ornamenti, ſiue fuerit illud Galbanum, ſiue aliud: neq; enim aliter declarat. Flauius autem Vopiſcus in Aureliano, tradit Tetricum indutũ tunica Galbina, fuiſſe ductũ ĩ triũphũ. Cæterũ ipſe Sextus Pompeius libro tertio, ſcribit Galbeos armillas eſſe quibus triumphantes vtebantur, quod an huc pertineat, cæteri uiderunt.

GALERVS, & diminutiuè.

GALERICVLVS, ex alienis capillis conſutus, coma ſcilicet adulterina, quàm nos *faulſe perruque* vulgo dicimus. Hoc etiamnum mulieres noſtræ ſæpe utuntur, vel ut mentiantur veros crines, caposque aut alias deformes capillos occultent, vel vt caluitium velent: ut patet ex hiſce verſibus Ouidij libro tertio de Arte amandi:

Fœmina procedit denſiſſima crinibus emptis:
Proque ſuis alios efficit ere ſuos.

Et alibi lib. 1. Amorum, Eleg. 4.

O quam ſæpe, comas aliquo laudante rubebis.
Et dices, empta nunc ego merce probor.

Et Martialis lib. 12. Epigra. 23. in Leliã:

Dẽtibus atque comis (nec te pudet) uteris emptis.

Quanquam ſunt qui Clericulum aliter intelligunt, non tamẽ longè ab hac noſtra ſignificatione Priore uſus eſt Iuuenalis Sat. 6.

Flauo crinem abſcondente Galero:

Et Statius lib. 4. Thebaidos.

Arcady morem tenet ille Galeri,

Et Claudianus li. 1. de raptu Proſerpinæ.

Cillenius adſtitit ales
Somniferam quatiens virgam, tectusq; galero.

Altero uſus eſt Suetonius in Othone c. 12. Galericulo capiti propter raritatem capillorum, ita adaptato & annexo, ut nemo dignoſceret. Eſtque de eo Apophoretum Martialis libr. 14. Epigra. 50.

Ne lutet immundum nitidos ceroma capillos,
Hac poteris madida condere pelle comas.

Id etiam Capillamentum dicitur Suetonio in Calicula, c. 11. Græcis autem φενάκη & πιλίδιον, & πιλίδιον, ut placuit Budæo in Annotationibus, in hoc citans Demoſthenem περὶ παραπρεσβείας, id eſt, de falſa, ſeu ementita legatione. Cui & tu adde Ariſtophanẽ in ea fabula, cui Acharnes titulus eſt:

Τὸ πιλίδιον περὶ τὴν κεφαλὴν τὸ Μυσικόν.

Quin & ἐπίτριχον dicitur Horatius Caliendrum uocat, ut ſuprà diximus.

GAVSAPA, ueſtes uilloſæ, quæ hyemali tempore geſtantur: quorum meminit Plinius lib. 8. c. 48. Martialis lib. 14. non ſemel, & Perſius Sat. 5. Et his quoq; uſas fœminas, oſtendit illud Ouidianum lib. 2. de Arte.

Gauſapa ſi ſumit, gauſapa ſumpta proba.

GEMMAE, omnib. notæ, quæ an & quomodo differant à margaritis, vide infrà in Margaritis Aelius Lãpridius ſcribit Alexãdrũ Seuerũ gẽmas de calceamentis & veſtib. abſtuliſſe. Et poſtea ſubdit eundẽ gẽmas ſibi oblatas uẽdidiſſe, qđ muliebre eſſe exiſtimaret, gemmas poſſidere, quæ neq; militi dari poſſent, neque a viro haberi. Idẽ alibi refert, eũdẽ Alexandrum dicere ſolere, gemmas viris viui non eſſe. Vide infrà Vniones.

GERMINA, vide ſuprà Blaſta.

GREMIALIA, vide infrà Periſcelides.

GRYPHOMA, γρύφωμα, poſitum à Polluce inter ornamẽta muliebria lib. 7. c. 22.

GYMNOPODIA, γυμνοπόδια, genus calceorum muliebrium apud Pollucem libro 7. c. 22. ubi Gualtherus Nudipedia uertit, propterea, ut opinor, quod γυμνὸς, nudũ ſignificet, & γυμνόπους nudipedẽ.

HELICTERES, ἑλικτῆρες, apud Pollucẽ lib. 5. c. 16. in mũdo muliebri numerant, eosq; circa aures eſſe tradit. Quo in loco Cardines uertit Gualtherus. At lib. 7. ca. 22. uertit Inaures.

HELICES, ἕλικες, crines mulierum implexi, implicamenta capillorum, inaures,

res, apud Homerum in Hymno Veneris, illius cultum deſcribentem:

Εἶχε δ' ἐπὶ γναμπτὰς ἕλικας, κάλυκάς τε φαεινάς.

Quam vocem Andreas Diuus vertit Capreolos: qua ratione neſcio. Nã & poſtea in eodem Hymno non aliter vertit, quàm Helicas. Vertebras autem vertit Gualtherus apud Pollucem.

HERMIDIPLOIDION, ἡμιδιπλοΐδιον, id eſt, ſemidiploidion, etiam adſcribitur muliebribus veſtimentis à Polluce lib. 7. ca. 13. Vide Diploidion.

HERMATA, ἕρματα, auriũ ornatus apud Homerum lib. 14. Iliad.

Ἐν δ' ἄρα ἕρματα ἧκεν ἐϋτρήτοισι λοβοῖσι,

Ἕρματα δ' ἀμφὶ ἄμαντι δύω θεράποντες ἔνεικαν.

Vbi ipſe Andreas Diuus Inaures quoq; tranſtulit. Hæc quoque Iulius Pollux li. v. cap. 16. ponit in mundo muliebri.

HIMATION, ἱμάτιον, apud Lyſiam, qui τῶν ἱματίων γυναικείων meminit: de quo tu ampliſſimè vide Budæum in Commentarijs Linguæ Græcæ, & Bayfium de Re ueſtiaria. Hima. quoque, εἷμα, pro amictu poſuit Homerus, 7. Odiſſ.

Πολλὰ δ' ἔδωκα

Σῖτον καὶ αἴθοπα οἶνον, καὶ ἄμβροτα εἵματα ἕσσεν.

Et in Hymno Veneris, loquens de veſtibus illius:

Ἐνδύνουσα δ' εὖ περὶ χροῒ πάντα εἵματα καλά,

Et iterum poſtea:

Αὐτὴ δὲ ἐς ζώνην, ἰδὲ εἵματα σιγαλόεντα

Ἐσσαμένη. Et rurſum:

Αὐτὰρ δὲ χροῒ ἕσσατο εἵματα καλά.

HORMOS, ὅρμος, monile, corriga calceamentorum, vt nonnullis placet: de quo Homerus lib. 8. Odiſſeæ:

Ὅρμον δ' Εὐρυμάχῳ πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε.

Et in Hymno Veneris, vbi id ornamenti genus ipſi Veneri tribuit:

Ὅρμοι δ' ἀμφ' ἁπαλῇ δειρῇ περικαλλέες ἦσαν.

Hormi autem circa molle collum perpulchri erant.

Ex quo potes intelligere, id genus ornamẽti eſſe collare: pro qua voce Andreas Diuus tranſtulit Catenas. Poſtea autem in eodem Hymno vertit Monilia: uti etiam fecit apud Ariſtophanem in Veſpis hiſce carminibus:

Φιάλας, χλανίδας, στεφάνους,

Ὁρμίσκους, ἐκπώματα, πλοῦτον, ὑγίειαν.

Hinc autem ὁρμίσκος, monilia: & ὁρμίσκιον diminutiuũ, paruum monile, cuius inter ornamenta muliebria meminit & Pollux lib. 7. cap. 22. ad fin. vbi Gualtherus uertit Inaures. Vide tamẽ infra iſthmion.

HVMERALE, ornamenti genus, quod circa humeros ponit. Vide ſuprà Epomis. Scio & eo noĩe ſignificari arma, quibus humeri tegunt, Iuriſcõſulto noſtro in l. qui commeatus. §. 1. ff. de re milita.

HYDROBAPHES, ὑδροβαφὴς, veſtis aquatilis, ſiue colore aquæ, mulieribus peculiaris, quæ nunc (inquit Pollux) lib. 7. ca. 2. ψυχροβαφὴς appellatur.

HYPOCAMPIA, ὑποκαμπία, à Polluce lib. v. c. 17. iter ornamẽta muliebria poſita.

HYPODEMA, ὑπόδημα, ſiue

HYPODESIS, ὑπόδεσις, id eſt, calceus, ſeu calceamentũ. Homerus lib. 18. Odiſſeæ:

Εἵματα τ' ἀμφιέσασθαι, ποσὶν δ' ὑποδήματα δοίην.

Id autem eſt ueluti generale calceamentorum uocabulum apud Pollucem lib. 7. cap. 22. ad fin.

HYPODERIS, ὑποδερὶς, &

HYPODERAEVM, ὑποδέραιον, &

HYPODAERAEVM, ὑποδαίραιον, monile, torques, colli ornamentum, ex Polluce li. 5. c. 16. & li. 7. c. ſi. Varinus interpretatur Murenulam. Vide Deræa.

INAVRES, vulgo noræ, quas & inter ornamenta muliebria ponit Iuriſconſultus in l. argumento. §. ornamenta. ff. de auro & arg. leg. Et de his quoque fit mẽtio in l. pediculis. §. ulti. eod. titu. Harum quoque multus fuit vſus apud Iudæos, vt patet ex Geneſeos cap. 24. Exodi cap. 32. & 35. Iudic. 8. Iudith. 10. Iob. 42. Prouerb. 25. Eſaiæ 3. Ezechielis 16. ubi Hieronymus ita dicit uocari, quòd de auribus pendeant. & Hebræis נזם dici quod Simmachus ibi interpretatur ἐνώτιον. & Ozeæ 2. cap.

INCINGVLVM, vide ſuprà Cingulum.

INDVSIVM, quaſi intuſium, ſuper quo mox ſubucula ſumitur. Nam Varro lib. 4. de Ling. Lat. Intuſium vocat, ita ſcribens, Vnum, quod foris à palam palla alterum quod intus, à quo intuſiũ. Plautus in Epidico, Induſiarum uocat ſubſtantiue. Vbi tamen Varro Intuſiarum legit. Nonius Marcellus ſcribit Induſium eſſe ueſtimentũ, quod corpori intra plurimas veſtes adhæret, quaſi intuſium. Inde autem Induſiarius dictus Plauto, qui huiuſmodi induſia cõficit: & pueri Induſiati, Apuleio li. 2. Metamorph. ubi plerique legunt incluſiati, & iterũ lib. 8. *Induſiarius.* *Induſiatus.*

INSTITA, tenuis faſciola, quæ ſtolæ extremitates ambibat. Græci περιζώνιον appellant, quòd togæ ſubſuebatur. Hac honeſtæ matronæ utebantur. Horario libro 1. Serm. Sat. 2.

Sunt, qui nolint tetigiſſe, niſi illas,

Quarum ſubſuta talos tegat inſtita ueſte.

Et Ouidius lib. 1. de Arte amandi:

Eſte procul vittæ tenues, inſigne pudoris,

Quæq́; tegis medios inſtita longa pedes.

Et iterum lib. 2.

En iterum teſtor, nihil hic, niſi lege remiſſum,
Luditur: in noſtris inſita nulla iocis.

ISTHMION, ἴσθμιον, de quo apud Homerum lib. 8. Odyſſeæ,

Ἴσθμιον ἦν εἶχεν θεράπων περικαλλὲς ἄγαλμα.

Quo in loco Didymus interpres dicit id idem quod περιτραχήλιον, de quo infrà dicemus: & in hoc differre ab hormo, de quo ſuprà diximus, quòd iſthmion collū cingat, hormos autē ab eodē demittatur: tāquam videlicet illud ſit, quod vulgo *collier* vocamus, hoc autē *chaine*. Iſthmia ponit Pollux. li. 5. ca. 16. inter ornamenta muliebria: vbi Gualtherus vertit monilia.

INTERVLAM, pleriq; omnes dicunt eā eſſe, quā vulgo Camiſiā, hoc eſt tunicā carni proximā appellamus: de qua ſuprà diximus. Huius meminerunt Horatius, & Martialis & Apuleius lib. 8. & Valerius ī Epiſtola ad Rufinū, Valerianus Imperator in quadā Epiſtola apud Trebellium Pollionem in vita Claudii, & Aurelianus alter Imperator in alia Epiſtola apud Flauiū Vopiſcū ī uita Bonoſi & Martianus Capella li. 1. ubi ſcribit Tritoniam Pſyche donaſſe interulam.

LAPILLI, lapides pretioſi.

LAVRA & Laruula, uide infrà Proſopis.

LASIRIS, λάσυρις, inter ornamēta muliebria numeratur à Polluce lib. 7. c. 22.

LEDARIVM, ληδάριον, atque etiam

LEDVS, λῆδος, &

LEDIVM, λήδιον, tunica æſtiua, ut multis placet, communis uirorum & mulierū, Polluci lib. 7. c. 13.

LEMNISCVS, vide ſupra in Faſcijs ad fin. & præterea Plinium li. 21. c. 3. & Feſtum Pompeium.

LERIA, ornamēta tunicarum, aurea Sexto Pompeio lib. 10.

LIMBVS, veſtis pars extrema, apud Virgi. lib. 2. Aeneid.

-Limbo effulgens, & Gorgone ſæua.

Et lib. 4. eiuſdem operis:

Sidoniam picto chlamydem circundata limbo.

Quo in loco Seruius, Limbus, ait, faſcia eſt, quæ ambit extremitatem ueſtiū ſecundum antiquum morem. Et Ouid. 5. Metamorph.

-Quam limbus obibat.

Aureus: ornabant aurata monilia collum.

Et lib. 6. eiuſdem operis:

Vltima pars telæ tenui circundata limbo.

Et Statius lib. Achilleidos 1.

Et picturato cohibet veſtigia limbo.

Tradit autem Trebellius Pollio, Zenobiam Palmyrenorum reginam, ad conciones galeatam proceſſiſſe cū limbo purpureo. Cæterum Nonius Marcellus ſcribit. Limbum eſſe muliebre veſtimētum, quod purpuram in imo habeat. Arnobius autem contra Gentes lib. 1. uidetur accepiſſe limbum pro faſcia, qua frons imminuitur, dum ſcribit, Imminuerent frontes limbis. A limbo autem Limbolarii dicti ſunt Plauto in Aulularia, qui limbos conficiunt, uel aptant. *Limbolarij.*

LINTEAMINA, ponunt inter ornamenta muliebria. Eſaiæ 3. c. &

LINTEOLA quoque, à Plauto in Epidico, &

LINTEVM, inter familiaria ueſtimenta enumeratur à Iuriſconſulto in l. ueſtis. §. ult. ff. de auro & arg. leg.

LVNVLA, Plauto in epidico id eſſe uidetur, quod vulgus apud nos auream virgam appellat, quæ digitò imponitur.

Lunulam atque ancilium aureum in digito.

Hancque ponit D. Eſaias c. 3. inter ornamēta muliebria. Quo in loco D. Hieronymus interpretatur Bullulas dependētes in Lunæ ſimilitudinem. Septuaginta Interpretes ibidē uerterunt μηνίσκους.

MALACION, μαλάκιον, quod inter colli ornamenta poni Pollux lib. 5. ca. 16. & alibi ſimpliciter inter ornamēta muliebria, ſcilicet lib. 7. c. 13. Huiusque meminit Næuius Poeta antiquus apud Nonium Marcellum.

MAMILLARE, velum, aut faſcia, qua mulieres māmas conſtrigunt: de quo inter Apophoreta Martialis li. 14. diſticho. 66.

Taurino poteras pectus conſtringere tergo:
Nam pellis mammas non capit iſta tuas.

MANOS, ſiue Mannos, ſiue Monos μάνος, μάννος, καὶ μόνος, genus monilis Doribus maxime proprium, apud Pollucem li. 5. c. 16. Hinc μαννοφόρος, qui eo utitur.

MAMIACES, μαμιάκης, idem cū ſuperiori.

MANICAE, ornamēta veſtiū circa manus, ut ſcribit Seruius li. 2. Aene. quibus manus teguntur. Virg. lib. 9. eiuſdem operis:

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Et Plinius iunior li. 3. Epi. 5. quæ eſt ad Marcum: Cuius manus hyeme manicis muniebātur, ut ne cœli quidem aſperitas vllum ſtudiis tēpus eriperet. Hinc Manicatus apud Ciceronē in Catilinā, & Columellā, li. 11. c. 1. qui manicas geſtat: qui & Manuleatus dicitur Plauto ī Pſeudolo, & Suetonio in Caligula c. 52. Quin & Manulearii dicuntur ab eodem Plauto in Aulularia, ipſarū cōfectores. Scio autem Manicarum alias præterea eſſe ſignificationes, quæ huc non pertinent. *Manuleatus* *Manulearij.*

MANTELIA, de quibus Arnobius aduerſus Gentes li. 2. Ex quo ſatis intelligis ea eſſe quædam mulierum ornamenta.

MAR-

MARGARITAE, videntur nonnullis differre à gēmis, de quibus ſuprà diximus, ob ea verba Ciceronis in 6. in Verrem actione, Neque vllam gemmā aut margaritam fuiſſe. Dicunt enim gemmas diuerſi coloris eſſe margaritas tantum albas, vel gemmas integras, margaritas pertuſas: vt retulit. Seruius, ſubdubius, ut uidetur, enarrans illud Virg. 1. Aeneid.

Colloq; monile

Baccatum, & duplicem gemmis auroq; coronam.

Et Lactātius, aut quiſquis eſt ille Statii Interpres, in locum eiuſdem Poetæ lib. 6. Thebaidos:

-Teretesq; hic vtrique gemmæ.

Verum gemmæ, niſi fallor, ſunt veluti genus omnium pretioſorum lapidum, vt videre licet apud Plinium lib. 37. per totū eum librum: margaritæ autē ſpēs ſunt, quas ſcilicet vniones, & uulgo Perlas dicimus: vt etiam uideri poteſt ex ipſo Plinio libro 9. cap. 35. Porrò margaritas, inter ornamenta muliebria ponit Iuriſcōſultus in l. argumento. §. ornamētorum. ff. de auro & argento legato.

MASCHALISTERES, μασχαλιστῆρες, ornamētum pectoris, & axillarū apud Philippidē Comicū in Ἀδωνιαζούσαις, ex Polluce lib. 5. ca. 16. Nam & μασχάλαι dicuntur ſinus ſub ſummo brachio. Latini uocant axillas & alas.

MASTVRCAE, ſiue Maſturgæ: vtrunque enim legitur apud Arnobium libro ſecundo, aduerſus gentes. Et inde Maſturgatus Plauto. Et fortè legendum eſt Maſtrucæ, & Maſtrucatus, vti legitur apud Ciceronē, qui eam veſtem Sardorum eſſe dicit, in Oratione pro Scauro, (vt à nonnullis citatur: neque enim extat) & in Oratione de Prouinciis Conſularib.

MESOPERSICAE, μεσοπερσικαὶ, genus calceamentorum muliebrium, apud Pollucem. lib. 7. c. 22.

MITRA, & diminutiuè

MITELLA, parua mitra. Nam, & mitras inter ueſtimenta, muliebria poſuit Iuriſconſultus in l. ueſtis. §. mulieribus. & in l. quamuis. ff. de auro & argento lega. & liber Iudith, c. 10. vbi Caſtalio Faſciā vertit. Et Eſaias c. 3. ubi Hieronymus dicit eſſe capitis ornamentum. Et Varro lib. 1. de Lingua Latina: & Lucretius li. 4. Eſt enim genus faſciæ, ſiue tæniæ, quo caput obligatur: ut uidere licet ex hoc Euripidis loco,

Μίτραις ἀνάδετον βοστρύχων πλόκαμον.

Et ex illo Herodoti, μίτραις κατεπλέξατο. quod & ex illis annotauit Cælius Rhodignius libro ſexto capite decimo, ubi & ipſe ſubdit, eſſe quoſdā, qui ſic ſentiāt, ex faſcibus, horariiſque concinnatas corollas dici mitras: eamque appellationē inclinari à μίτος, quod filum eſt: atque ēt eo nomine dici zonam, de qua poſtea dicemus nu. 31. inci. quare autē. Appollonius uerò Rhodius libro Argonauticōn tertio, ſcribit Medeam radicē quādam à ſe decerptam impoſuiſſe odoratæ mitræ, q̄ illi circa pectora pēdebat:

Τὸ ῥ' ἥγε ἐξανέλουσα θυώδεϊ κάτθετο μίτρῃ,
Ἥ τε οἱ ἀμβροσίοισι περὶ στήθεσσιν ἔερτο.

Et non multo poſt tradit eandem pharmacū, quod ex ipſa radice & alijs rebus compoſuerat, è faſcia quoq; euoluiſſe:

Πρόφρων δ' ἀπολύσασα θυώδεος ἔξελε μίτρης,
Φάρμακον.

Virgilius autem lib. 9. Aeneid. huiuſmodi ornatum ueluti probroſum, & muliebrem in uiris criminatur:

Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ.

Quo in loco Seruius, Pilea, inquit, ſunt uirorū, mitræ fœminarū, quas calāticas dicunt. Idē Virgilius lib. 4. eiuſdē operis

Et nunc ille Paris, cum ſemiuiro comitatu
Mæonia mentum mitra, crinemq; madentem
Subnixus, &c.

Et Oui. ī Epiſtola Deianiræ ad Herculē:

Auſus es hirſutos mitra redimere capillos.

De calanticis autem ſuprà diximus. Mitellæ autem nomē uſurpauit Cicero in Oratione p C. Rabirio Poſthumo: ubi tamen nonnulli legunt Mitrella. Et Virgilius in Copa: & Apuleius lib. 7. Metamorph. ubi apertè oſtendit, id eſſe ornamentum muliebre: iterumque lib. 8.

MONILE, de quo Feſtus Pompeius lib. 11. Monile, inquit, dictum eſt ornamenti muliebris genus cuiuſmodi habuiſſe Eriphylē fabulæ ferūt. Alij aūt dicunt eſſe ornamētū, qđ de collo puellarū pendet: ita dictum, q̄ uirtutis admoneat. Nā primo ob aliquod egregium factum dari ſolebat. Virgilius libro primo Aenei.

-Colloque monile
Baccatum, & duplicem gemmis auroq; coronam
Ferre iubet.

Ouidius 5. Metam. haud multo poſt pri.

-Ornabant aurata monilia collum.

Et lib. 10. eiuſdem operis:

Pendebāt tereti gemmata monilia collo.

Et rurſum:

Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo.

Et in Epiſtola Deianiræ ad Herculem:

Vidi in Herculeo ſuſpenſa monilia collo.

Cicero loquens de illa Eriphylæ fabula, 6 in Verrem Act. Eriphylam (inquit) accepimus in fabulis ea fuiſſe cupiditate, vt cū vidiſſet monile, ut opinor ex auro & gemmis, pulchritudine eius incenſa, ſalutem uiri proderet. Seruius autem in-

terpretans priorem illum Virgilij locum, dicit monile ſegmentum dici: de quo nos poſtea dicemus. Hieronymus in 3. cap. Eſaiæ, dicit monile vno verbo oĩa ornamenta muliebria ſignificare.

MORTARIOLA. vide infrà Oliſci.

MORTVALIA, apud Nonium Marcellum in Patagio, ex Nænio in Licurgo.

MVLLEI, calcei purpurei coloris, qui primum peculiares fuerunt Regum Albanorum, deinde patritiorum, tandem mulierum Flauius Aurelianus Imperator apud Flauium Vopiſcum in uita ipſius ad finem, mulleos viris omnibus abſtulit, & mulieribus reliquit: qđ & nos alibi ad aliud retulimus. Dicti autem ſunt à mulando, id eſt ſuendo, vt ſcribit Feſtus Põpeius: vnde & mullum piſcem dictum putant.

MVRAENVLA, inter ornamenta muliebria poſita Nu. 3. Canti. 1. & Eſaiæ 3. quam colli aurũ nunc vulgus appellat vt tradit Hieronymus, qđ ſcilicet metallo in virgulas lenteſcente, quadã ordinis flexuoſi catena contexitur: ex murænę piſcis imagine uocabulo cõformato. Idem Hieronymus in dictũ c. 3. Eſaiæ ſcribit murænulas auri atque argenti texi virgulis. Vide Hypoderæon.

MVTATORIA, ab Eſaia c. 3. inter ornamenta muliebria poſita: de quibus vide ibi Hieronymum, & quæ diximus ſuprà in Anabola. Et fortè hæc ſunt, q̃ Homerus lib. 8. Odiſſeæ εἵματα ἐξημοιβὰ vocat, id eſt, veſtimenta, mutatoria per mutata, alternata.

Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ λοετρά τε θερμὰ καὶ εὐναί.

Caſtalio aũt in d. c. 3. p mutatoriis uertit Ricas: de quib. infrà dicemus.

MYRON, μύρον, inter ornamenta muliebria poſuit Pollux lib. 7. c. 22.

NITRVM, νίτρον, muliebrib. ornamentis annumeratum ab Ariſtophane in Theſmophor. & à Polluce libro 7. cap. 22.

NOSSIDES, νοσσίδες, è genere calceorum muliebrium, Polluci lib. 7. cap. 22.

NOVACVLA, vide infrà Xyros. & ſuprà Commotridium.

NYCTIPEDECES, νυκτιπήδηκες, calceorũ muliebrium ſpecies, apud Pollucem eodem loco.

NYMPHIDES, νυμφίδες, genus calceamẽtorum in muliebrium, de quibus Cælius lib. 28. c. 27

OCHTHOS, ὄχθος, limbus, veſtis muliebris, Polluci lib. 7. cap. 21. Lexici concinnator ὀχθοιβον appellat. Aliud. n. illi ſignificat ὄχθος, nempe onus, cumulum, collem, locum inuium.

OCREAE, vide infra Scelea.

ODONES, de quibus in l. argumento. § faſciæ. ff. de aur. & arg. le. vbi dicitur, quòd vſum calceamentorum præſtant: niſi ibi mendum ſit, & l. gendum potius undonum, quod putat Catellianus Cotta, in verbo Vndones. Sed non video quomodo vndones vſum calceamẽtorum præbeant. Quid verò, ſi legamus Othones? Sed nec hi vtique conueniunt calceamentis. Vide infrà Othones.

OESPOEON, οἰσποίον, genus calceamenti muliebris, Polluci lib. 5. ca. 16. vbi Gualtherus uertit Monile.

OLFACTORIOLA, inter ornatus muliebres ponit Eſaias cap. 3. quę crediderim ea eſſe, quæ noſtræ mulieres olfactus & odoris gratia ſpecie pomi deferunt, auro quidem argentove contecta ac circundata.

OLISCI, ὀλίσκοι, annumerantur mundo muliebri à Polluce lib. 7 cap. 22. Gualtherus vertit Mortariola.

OMPHACINON, ὀμφάκινον, à Polluce memoratur pro veſte fœminea lib. 7. capit. 13. Aliàs autem ſignificat oleum oliuarum immaturarum.

OPHIS, ὄφεις, ornamentum manuum, Polluci lib. 5. cap. 16. à ſimilitudine, vt opinor, ſerpentis dictum. Nam & Anguiculam vertit Gualtherus apud Pollucem libro 5. capit. 16. Huius etiam meminit Nicoſtratus Poeta Comicus, & ex eo Clemens Alexandrinus lib. 2. Pædagog. ca. 12. vbi Gentianus Heruetus vertit ſerpẽtẽ. Quo in loco Clemẽs ipſe hæc ẽt dicit memoratu digna: quod quẽadmodum. Euam ſerpẽs decepit, ita etiã alias mulieres mũdus muliebris aureus, eicavtens ſerpentis figura, in probra impellit nempe murænulas quaſdam aureas, & ſerpentes ad decorem effingens. Vide ſuprà Anicula, & Murænula.

OPISTHOCREPIDES, ὀπισθοκρηπίδες, genus calceamentorũ muliebrium, ex Lexico: de quibus etiam Pollux lib. 7. c. 22. non ſemel. Vide ſupra Dipodia.

OPISTHOSPHENDONE, ὀπισθοσφενδόνη, ornamentum quoddã muliebre apud Pollucem lib. 5. cap. 16. ex Ariſtophane: & iterum libro. 7. capit. 22. In priori loco Redimiculum uertit Gualtherus, in poſteriori Fundam: de qua ſuprà diximus.

OREA, qbuſdã genus quoddã ornamenti muliebris: de quo vide infrà Stomia. Quanquam ſciam id aliud ſignificare Feſtò Põpeio lib. 13. ex antiquis autorib.

ORTHOSTADIAE, ὀρθοστάδιαι, tunicæ conſiſtentes, quæ rectæ manent, nec accinguntur, Apud Ariſtophanem

aquas

quas Pollux.lib.7.cap.13.dicit communes viris & mulieribus.

OCTONAE, ὀθόναι, apud Homerũ li. 3.Iliad.loquentem de Helena,

Αὐτίκα δ' ἀργεννῇσι καλυψαμένη ὀθόνῃσι. Hoceſt, *Confeſtim autem ſplendidis amicta Othonis.*

Andreas autem Diuus vertit Velis: Eobanus Heſſus Amictu. In eo verò loco Didymus interpres dicit, Othonas ex lino contextas eſſe alij ex lana, quibus aſſentitur Pollux. Ego Didymo magis crediderim, quando D.Ioannes cap.19. ſcribit corpus Chriſti obligatum fuiſſe othoniis cum aromatibus. *καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων*: id eſt, linteis. Cæteri autẽ Euãgeliſtę, qđ Othonis dixit Ioannes, Sindone dicunt, quam inter linea veſtimẽta poſuit Pollux. Vide Cælium Rhodiginum lib.16.c.10. & infrà in dictione Sindon.

PALLA, à Iuriſcõſulto ponitur inter ornamẽta muliebria, in l.ueſtis.§.muliebria.ff.de aur.& ar.leg.Eſt autem, ut ſcribit Nonius Marcellus, honeſtæ mulieris ueſtimentum, hoc eſt, tunicæ pallium: quod. & tradit Seruius, enarrans illud Virgilii lib. j.Aeneid.

Ferre iubet pallam ſignis auroq; rigentem.

Vbi præterea dicit pallam dictam ſecũdũ Varronem à vibratione & mobilitate quę eſt circa finem huiuſmodi veſtium, *ἀπὸ τοῦ πάλλειν*. Ea autem ad veſtigia vſque demittebatur. Virgilius lib.11.

Pro longe tegmine pallæ.

Tigridis exuuiæ per dorſum à vertice pendent.

Quo in loco Seruius, Palla, inquit, propriè eſt muliebris veſtis, deducta vſque ad veſtigia. Tibullus lib.1.Eleg.7.

Fuſa, ſed ad teneros lintea palla pedes.

Et lib.4.de laude Sulpitiæ ad Martem:

Vrit, ſeu Tyria voluit procedere palla.

Horatius lib.1.Serm.Saty.2.

Ad talos ſtola demiſſa, & circundata palla.

Ouidius lib.11.Metamorpho.

Ille caput flauum lauro Parnaſide vinctus,
Verrit humum Tyrio ſaturata murice palla.

Et quoque vſas fuiſſe mulieres conſtat ex Plauti loco in Menæhmis.

Hanc modò vxore intus pallam ſurripui, ad ſcortum fero.

Item ex aliis multis eiuſdem fabulæ locis. Hac nonnulli dictam putant, quòd palam, & foris eſſet, ſicuti & uirorum pallium: de quo & nos ſtatim dicemus.

PALLVLA, diminutiuũ, apud Plautum in Truculento.

Aut petit aurum, quod conſciſſa pallula eſt.

PALLIVM, qđ Iuriſconſultus in d.l. veſtis.§.communia.ff.de aur. & argẽ. lega. ponit inter communia varorum & , mulierum ueſtimenta, quæ promiſcua uocat Tacitus libro.5.Sub eo autem tunica ſumebatur. Vñ factus eſt locus ꝓuerbio, Tunica pallio propior, apud Plautum in Trinummo. De pallio, vt ueſtimento muliebri, fit mentio apud Ouid. libr.3. Amor. Eleg. ſecundo.

Sed nimium demiſſa iacent tua pallia terræ:
Collige, vel digitis, en ego tollo meis.

Et lib.1.de Arte amandi:

Pallia ſi terra nimium demiſſa iacebunt,
Collige, & immunda ſedulus effer humo.

Item Geneſis 24. c.vbi Rebecca, viſo Iſaac tollens citò pallium ſuum, operuit ſe. Apud Flauium Vopiſcum vxor, Aureliani Imperatoris ab eo petiuit, ut unico pallio ſerico uteretur. Plautus in Bacchidibus, & in Milite, Malacum palliũ dicit, pro molli & delicato. Eſt autem liber Tertulliani hoc titul. De pallio: quo ſatis oſtendit, id quoque virile eſſe ueſtimentum.

PALLIOLVM, diminutiuũ, apud Iuuenalem Saty.3.

Vxorem Comœdus agit vel Dorida, nullo
Cultam palliolo.

Et apud alios pleroſque, præſertim apud Eſaiam capite 13. ubi inter ornamenta muliebria ponitur. Quanquam Iuriſconſultus noſter in dicta l. veſtis.§. uirilia. id ponat inter virilia veſtimenta: quod eò magis miror, quòd poſtea pallium inter communia connumeret, vt diximus. Nam, & uirorum fuiſſe ſatis oſtendit illud, Pallium, & barbam video: Philoſophum non uideo. Id enim proprium Philoſophorum erat. Sed & Palliolum quoque mulierum eſſe, innuit Iuriſconſultus in l.Titia. ff. de auro, & argento legato. ubi mulier mulieri legat palliola. Hieronymus, autem Eſaiæ tertio capite dicit à Græcis *θερίστρον* uocari, de quo poſtea. Caſtalio eodem loco pro palliolis, quibus eſt uſus uulgatus interpres, vertit Supparos: de quibus poſtea dicemus. Cæterum Flauius Vobiſcus, in Bonoſo, Tunicas palliolatas dicit. Vide ſuprà Ampechonium.

PARALVRGES, *παραλουργὴς*, veſtimẽti genus, utrinque habẽs intextam purpurem: Iones *πηχυαλὶς* uocant, ut ſcribit Iulius Pollux lib.7. cap.13.

PARAPECHY, *παράπηχυ*, tanquã dicas cubitate, apud Pollucem libro.7.ca.13. ueſtis alba, cubitum (vnde illi nomen eſt) purpureum contextum habens. A Varrone libro.j.de Ling.Latin. inter ornamenta muliebria ponitur.

PARILIA, Apud Varronẽ libro 4.de Ling.Latin. hinc dicta, ut ipſe dicit, quòd facta eſſent duo ſimplicia paria.

PARNACIDES, veſtes puellares, ex Catone, apud Nonium Marcellum. Vide ſuprà Encombomata.

PAROPIS, παροπίς, īter īſtrumēta muliebria annumeratur Pulluci lib. x. cap. 28. Rodolphus Gualtherus Frontale vertit, de quo ſupra diximus.

PAROTION, παρώτιον, ornamētū aurium, ex Lexico.

PARYPHES, πάρυφες, tanq̃ dicas intertextum, Ariſtophani in Teſmophor. & ex eo Clemēti Alexandrino libro ſecundo, Pædagog. capite duodecimo, vbi interpres vertit prætextam. & Polluci libro ſeptimo, capite decimo tertio. Vide Cælium Rhodiginum libro decimoſexto, capite ſeptimo. & paulò ante in dictione Paralurges.

PATAGIVM, Nonius Marcellus tradit eſſe aureā chlamydem, quę precioſis ueſtibus immitti ſolet. Sextus autem Pōpeius lib. 14. Patagium eſt, inquit, quod ad ſummam tunicam aſſui ſolet, quę Patagiata dicitur. Et certè patagij mentio eſt apud Tertullianum in libro de Pallio. & Apuleiū lib. 2. Metamorpho. Quo in loco Beroaldus dicit patagium id genus ornamenti dici, quod mulieres in ſumma camiſiæ: parte circa collum aſſuunt, criſpiſſimū, & ut inquit Apuleius, pinnatum. Patagiatæ meminit Plautus in Epidico, Hincque Patagiarii, ut dicit Pompeius, qui huiuſmodi opera faciunt, apud ipſum Plautum in Aulularia. Patagiarij.

PECHYALES, πηχυαλὶς, vide ſup. Paralurges.

PECTEN, omnibus notus: ita autē dictus (vt refert Varro libr. 4. de Ling. Lat.) ꝙ per eum explicatur capillus. Hunc autem inter inſtrumenta muliebria ponit Pollux lib. decimo, capi. uiceſimooctauo. De hoc eſt apophoretum Martialis lib. 14.

Quid faciet nullos hic inuentura capillos,
Multifido buxus quę tibi dente datur?

PECTORALE, quod añ pectus ponitur. Nam & hoc legimus inter ornamēta muliebria, vt ſupra diximus de faſcia pectorali.

PEDILON, πέδιλον, talare calceamētū ſ[?]ariū. Homerus libr. 2. Iliad. atque iterū 4. eiuſdē operis, loquēs de cultu Iunonis:

Ποσσὶ δ' ὑπαὶ λιπαροῖσιν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα.

Quam dictionem Eobanus vertit Sādalia, Andreas autē Diuus Calceamenta.

PELYNTRA, πέλυντρα, calceorū ſpecies, ex Polluce lib. 7. cap. 22. ex autoritate Aeſchyli in Phœniſſis.

PENTECTENA, apud Antiphanē, Pollux lib. 7. cap. 13. dicit tunicellas eſſe iuxta oram purpura ornatas, radiis quinque intexta.

PENVLA, quā Iuriſconſultus in d. l. veſtis. §. cōmunia. ponit inter veſtimēta cōmunia uirorū & mulierū: licet inter muliebria ſimpliciter poſuiſſet in §. muliebria, q continenter illum præcedit. De hac Aelius Lamprid. in uita Ale. Seueri: Penulis (inqt) vt frigoris cauſa ſenes intra vrbē vterent̄, pmiſit: cū id veſtimēti genus ſp itinerariū, aut pluuiæ fuiſſet. Matronas tñ intra vrbē penulis uti vetuit, in itinere pmiſit. Ex qb. intelligis, penulā arcēdis pluuiis fuiſſe uſui & eā dici, quā vulgò *manteau* vocamus: fuiſſeq́; pmiſcuā uiris & fœminis. Scitū eſt autē illud Quintiliani, li. 6. c. 4. Cū Galba negaſſet roganti penulā: Non pluit (inqt) nō opus eſt tibi: ſi pluet, ipſe vtar. Vide de hac plura apud Bayfium de re veſtiaria.

PEPLVS, ſiue peplū, eſt palla picta fœminea, ut tradit Seruius enarrās eum locū Virgilii lib. 1. Aeneid.

Crinibus Iliades paſſis, peplumq́ ferebant.

Lactātius Placidus, aut, vt alii uocāt, Lutatius, in Statii Thebaidē lib. 10. haud multò poſt prin. ſcribit peplū eſſe veſtē cādidā aureis clauis pictā, ſine manicis. Homerus li. 6. Ilia. refert Hecubā, cōſilio Heleni vatis, ex ſuis veſtib. pcioſiſſimū peplū, comitāte cœtu matronarū ad tēplū Palladis tuliſſe Martianus li. 1. de nuptiis Philologiæ, tradit Iunonis peplū eſſe caligoſum, qđ tñ ſi appulſu cuiuſdā luminis tāgat̄, inter obtenebrātes nebulas, ſudæ pſpicuitatis gratia prænitet. Sunt aūt, q peplos, ab eanis, quos ſuprà memorauimus, diſtinguant: vt ſcilicet pepli ſint uariegati: & id quidem verum eſt, vt patet ex Homero lib. 18. Odyſ.

Ἀντινόῳ μὲν ἔνεικε μέγαν περικαλλέα πέπλον
Ποικίλον:-

Eani aūt nullis diſtinguunt̄ varietatib. Qđ vtique falſum eſt, vt patet ex Homero, loco priori ſuprà citato in Eano. Ideoq́; alii vtraq; uoce idē ſignificari volūt, vt videre licet ex ipſo Homero in Hymno Veneris: quo in loco deſcribit ornatū illius, qñ cū Anchiſe cōcubuit: & quē Eanum prius nocarat loco poſteriori citato in Eano, mox Peplum uocat:

Πέπλον μὲν γὰρ ἕστο φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς.

Si autem alia de peplo ſcire cupis, lege Pollucem lib 7. cap. 13. vbi primùm id ponit inter ueſtimenta fœminea: deinde ſubdit, & uiris quoque conuenire, ex Xenophontis autoritate de Armenio loquentis: niſi fortè ob id dicis, quód barbari erant, & veſtitu fœmineo delectabantur. Deinde dicit peplum, & eanum idem eſſe: licet nonnulli tradant, eanos dici veſtes variegationibus carentes, variegatas autem peplos vocari. Lege etiam Cælium Rhodiginum libro 14. capit. 18. Illud

tantùm

tantùm Addam, Homerũ ab hoc genere veſtis mulieres interdũ vocare ἑλκεσιπέπλους, τανυπέπλους,& εὐπέπλους, vt dicemus poſtea num.32.incipien.quod autem Homerus.

PERIBARIDES, περιβαρίδες, calceamẽta muliebria,præcipuè famularũ, ex Polluce lib.7.c.ex autoritate Cephiſſodori in Trophonio.

PERIBLEMA, περίβλημα, poſitum Polluci inter veſtimẽta cõmunia virorum libr.7. capit. 13.ubi Gualtherus Amiculum vertit in duobus locis. Lexicon autem interpretatur Pallium, & Sagulum, quod circumiicitur corpori.

PERIBRACHIONIA, περιβραχιόνια, à Polluce lib. 5.ca.16.mundo muliebri ad ſcripta,& à nobis ſuprà memorata ĩ Armillis.

PERICARPIVM, ornamẽtũ circa exteriorem partem manus, id eſt, iunčturam ipſius,quam Græci καρπὸν vocant. Ex Polluce libr.5.c.16.

PERICHITONIVM,vide ſup. ĩ Inſtita.

PERIDERAEON, περιδέραιον, collariũ, ſiue colli ornamentum. apud Pollucem lib. 5.c.16.& li.7.c.22.ubi Gualtherus priore loco uertit Ceruical, poſteriore Monile. Vide ſuprà in Ceruicali.

PERIDEXION,uide ſuprà in Dextralibus.

PERILEVCON, περίλευκον, Antiphani memoratum,& Polluci lib.7.c.13.declaratum. Erat enim tela ex purpura texta, aut colore alio,in fimbria album colorem intextum habens.

PERINESON, περίνησον, atque etiam.

PERINESSAEON, περινησσαῖον, Antiphaniquoq; memoratum,& Polluci loco ultimo citato etiam declaratum, ut ſit ueſtis fimbriata,habẽs fila dependentia,aut purpuram circunquaque ad oras contextam, inſulæ quadam imagine:ideoque hũc habitum (vt ipſe ait) Anaxilas νῆσον,id eſt,inſulam vocat,cum ſcribit, ἢ πρὸς γυναικεῖον νῆσον δὲ λαβὰ, περιαμπίσχεται: : niſi fortè aliam veſtem intelligat.

PERIPEZIA, περιπεζία,& Peripezides, περιπεζίδες, pedum ornamenta, ex Polluce lib.5.c. 16. vbi hæc tamen diſtinguit.

PERISCELIDES, περισκελίδες, crurũ vel brachiorũornamenta, à περὶ circũ, & σκέλος crus,& brachium. Dičtio igitur Græca eſt,ſed à Latinis vſurpata, videlicet Horatio lib.1.Epiſt.18.

Sæpe catellam,

Sæpe periſcelidem raptam ſibi flentis.

Et ab interprete Bibliorum Nu.31.& Eſaię 3.Porphyrio autem interpres Horatii, vbi ſuprà, dicit periſcelidem eſſe ornamentũ pedis circa crura.Hieronymum in Epiſtola ad Fabiolã, Quæ Græci (inquit) περισκελῆ vocãt,noſtri Feminalia dicũt,vel Braccas, vſq; ad genua ptingẽtes. Illũ aũt locũ Numer.31.Septuaginta Interpretes verterunt χλιδῶνα, ut & ſuprà diximus in dičtione Chlidones.Iulius Polux Onomaſtici lib.2. eo capite,quo traćtat de plãta,huius ornamẽti meminit ex Menãdro,qui huiuſmodi periſcelidas dicit puellas geſtare. Et hac quoque voce uſus eſt Paulus Aemylius Hiſtoriæ Francor. li. 11. pro eo quod uulgò *iarretiere* uocamus:idque ponit pro inſigni ordinis Regis Anglorum Tertullanus in li. de cultu fęminarũ,paulò ante fidem,ita de his loqr̃,ut planè oſtẽdat,hæc eſſe crurũ ornamẽta.Neſcio an crus periſcelide in neruũ ſe patiatur arćtari.Diuus autẽ Hieronymus in d.c.3.Eſaiæ,uſ intelligere ea eſſe ornamẽta pedũ.Cui ſuccinit Pollux libr.5.c. 16.ubi Gualtherus uertit Tibialia. Cęlius Rhodiginus lib.4.c.11. ſcribit periſcelides dici,q̃ uulgò gremialia uel trãſuerſa dicũt.

PERISPHYRION, περισφύριον, pedis ornamẽtũ,aut fimbria,ut uertit Laurentius Valla,in lib.4.Herodoti.Pollux quoque lib.5. c.16.id inter pedis ornamenta enumerat: ubi Gualtherus uer tit Talare.

PERISTETHION, περιστήθιον, pećtorale ornamentũ mulieris circa pećtus Polluci lib.5. c. 16.nam στῆθος, pećtus eſt.

PERITRACHELION, περιτραχήλιον, ornamẽtum colli ex Polluce.li.5.ca. 16.τράχηλος, enim collum,tanquam dicas collarium. Vide ſuprà Iſthmion.

PERIZONIA, de qb. ſuprà in Caſtulis.

PERONE, περόνη, fibula:unde περονάω, & περονίω, fibula necto. Vnde apud Homerum legitur, χλαῖναν περονήσατο, id eſt, ut interpretatur Euſtathius,peronis ſiue fibulis colligauit:& apud eundem li.18.Odyſſeæ:

Ἐν δ' ἄρ' ἔσαν περόναι δυοκαίδεκα, πᾶσαι

Χρύσειαι κληῖσιν ἐυγνάμπτοις ἀραρυῖαι,

Et libro 19.

Αὐτὰρ οἱ περόνη χρυσοῖο τέτυκτο

Αὐλοῖσιν διδύμοισιν:-

Hanc ponit Pollux lib.7.ca. 22. inter ornamenta muliebria:ubi Fibulam uertit Gualtherus.Pero autem Latinis calceamenti genus eſt.Qua uoce uſus eſt Cato Originum lib.7.& Virgilius lib.7.Aen. *Pero quid.*

-Crudus tegit altera pero.

Vbi ſeruius dicit eſſe ruſticũ calceamẽtũ. Et iuuenalis Sat.14.

Nil vetitum feciſſe volet, quàm non pudet alto *Peronatus.*

Per glaciem perone tegi,-

Hinc deducitur adiećtiuum Peronatus, quo uſus eſt Perſius Sat.5.Ex quibus intelligis.quòd aliud ſignificet Perone Græcis, quàm Pero Latinis.

PERSICAE, περσικαί, ſubligaria Ariſtophani.

PEZA, πέζα, fimbria,ora,cyclas,limb & quicquid

quicquid veſtis extremitatem ambit. Ex Lexico.

PHAROS. φᾶρος, veſtimenum commune viris, & mulieribus, Polluci. libr.7.cap. 13. Gualtherus vertit Palliũ, de quo ſupra diximus.

PHENACE, φενάκη, Idẽ quod Galericus, de quo ſupra diximus, ἀπὸ τοῦ φενακίζειν, quod decipere eſt.

PHITTACIDES, φιτ͂ακίδες, genus calceamẽtorũ muliebriũ, apud Pollucẽ li.7.c.22.

. PHYLACIDES, a quibus Phylaciſtæ Plauto in Aulularia, φύλακες τῶν ἱματίων.

PILIDION, vide ſupra in dictione Galericus.

PLAGAE, & diminutiuè

PLAGVLAE, Nonio dicuntur linteum tegmen, quod nunc rorale vel lectuariam ſindonem dicimus. Varro de Vita popu. Rom. Chlamydes, plagæ, vela aurea. Et rurſus: Eburneis lectis, & plagis ſigillatis.

PLASTRA, πλάστρα, cõmemorata inter ornamẽta muliebria Polluci lib.7. cap.22.

PLOEARIA, πλοιάρια, calceorũ muliebriũ ſpecies, quæ ἀκόντια vocat Ariſtophanes, apud Pollucem lib.7.c. 22.

PLOCION, πλόκιον, ornamentũ, tricha, inauris, genus monilis implexum & obliquum Pollux lib. 5. cap. 16. dicit id eſſe ex collis ornamentis.

POLYMITA, veſtis verſicoloribus liciis contexta, apud Plinium libr.8. capi.48. Eadem quoque voce vſus eſt interpres Bibliorum, Geneſis 37. & alibi ſæpe. Nam Græcè πολὺ multum ſignificat, & μίτος filiũ ſeu licium. Extat Martialis Apophoretũ de polymita cubicularia, libr. 14. diſticho 150.

Hæc tibi Memphitis tellus dat munera: victa eſt
Pectine Niliaco iam Babylonis acus.

Vnde, & Polymitarius, huiuſce veſtis textor. 2. Regum. c.21.

POMPHOLYX, vide ſupra Ampulla.

PORPE, πόρπη, fibula, bulla, monile. Ex Lexico. Hanc autem inter alia Veneris ornamenta, tribuit ei Homerus in Hymno ipſius:

Πόρπας τε, γναμπτάς θ' ἕλικας, κάλυκάς τε, καὶ ὅρμους.

Vbi Andreas Diuus tranſtulit Fibulas.

PRAECINCTORIA, vide ſupra in Caſtulis.

PROCOMION, προκόμιον, id eſt, vt interpretatur Theodorus, coma appoſitiua, q̃ qbus aliis nominibus vocet̃, videbis ſupra in Galericulo. Hoc autẽ inter ornamenta muliebria poſuit Pollux lib.7. capi. 22. vbi Gualtherus vertit Antias.

PROSCEPHALAEON, vide ſupra Ceruical.

PROSOPIS, προσωπὶς, & Proſopeion, προσωπεῖον, apud Ariſtophanẽ in Danaidibus idẽ eſt qđ larua & laruula, adſcripta inſtrumentis muliebribus a Polluce lib. 10. c.28.

PSALIS, ψαλίς, & Pſalidion, ψαλίδιον, forfex, quam Pollux lib.7.c.22. & iterum lib. 10. ca. 28. ponit inter inſtrumenta muliebria. Vide ſupra Forfices.

PSELLION, ψέλλιον, armilla, ornamentũ manuum, apud Xenophõtẽ lib. 1. ἀναβάσεως ſcribentem, Perſas στρεπτοὺς περὶ τῷ τραχήλῳ καὶ ψέλλια περὶ τῶν χειρῶν ἔχειν. Et apud Plutarchũ in Cimone, recenſentẽ ſpolia Perſica. Traditque Athenæus hæc ex margaritis quandoque fieri ſolita. Vide ſupra Echini. Porrò nota eſt hiſtoria Brenni Gallorum Regis, qui cum depopulatus Aſiã. Epheſum aduentaſſet, plebeiam puellam adamauit, quæ ei & concubitum & Epheſi proditionẽ pollicita eſt, ſi mundum ſibi muliebrẽ, & pſellia traderet: quod annuit Brennus, & orauit milites, ut in auariſſimæ puellæ gremium, aurum quod geſtabant, immitterent: quo ea obruta periit, ut ſcripſit Clitophon li. 1. Rerum Gallicarum, & ex eius autoritate Plutarchus in Parallelis, c. 30. Hinc autem Herodoto li.2. Pſelliophori, id eſt, armillati. Pſellion autem inter ornamenta carpi, hoc eſt, iuncturarum manuũ ponit Pollux. lib.5.c.16.

PSYCHROBAPHES. ψυχροβαφὴς, uide ſupra Hydrobaphes. *Pſelliophori*

PVLVINAR, & Puluinus, & diminutiuè Puluillus, à pluma nomen habent, ut quidã tradunt, quaſi Pluminus, Pluminar & Plumillus, Ex pluma enim molliſſima conficiuntur, ut iis incumbentes molliter quieſcant: neque tam capiti, quam cubito ſubiiciebantur. Ex quo illud Ezechielis Prophetæ. c.13. Væ his qui cõſumunt puluillos ſub omni cubito manus. Et paulò infra. Ecce ego ad puluillos ueſtros, quibus vos capitis animas volantes: dirumpã eos in manibus ueſtris. Sed & de Puluillo Apuleius lib. x. nõ ſemel De puluinari eſt illud Ouidij lib. 1. de Arte amandi.

. . . Fuit vtile multis,
Puluinar facili compoſuiſſe manu.

His autem puluinis ſericis uſos antiquos fuiſſe, ut & nunc conſtat ex Martiali lib. 3. Epigram.40.

PVLVISCVLVS, quo mulieres utuntur ad munditiẽ dentium. Apuleius in Apologia Magiæ:

M. ſi, vt petiſti, munditias dentium
Nitelas oris ex Arabicis frugibus
Tenuem, candificum, nobilem puluiſculum,
Complanatorem tumidulæ gingiuulæ,
Conuerritorem pridianæ reliquiæ.
Ne qua viſatur tetra labes ſordium,
Reſtrictis fortè ſi labellis riſeris.

PVMEX, vide ſupra Ciſſeris.

PYLEO-

PYLEONES, πυλεῶνες, apud Pollucem libr. 5.ca.16. Gualtherus ex Callimacho Corollam vertit.

RALLA, genus veſtis, apud Plautum in Epidico.

Quid iſta, quæ quotannis nomina inueniunt noua,
Tunicam rallam, tunicam ſpiſſam ?.

Dicta eſt autem à raritate, vt ſcribit Nonius Marcellus.

RECINIVM, aut vt alij vocant,

RICINIVM, genus veſtis quadratæ, vt ſcribit Sextus Pompeius libr. 18. hinc dictũ, vt tradit Varro lib.4. de Ling. Lat. à reiiciendo, quòd dimidiam eius partem retrorſum reijciebãt. Dicitur & Recinus, vt conſtat ex Seruio, qui interpretans illud lib.1. Aeneid.

Romanos rerum dominos, gentemq́; togatam.

Recinus, inquit, dicitur ex eo, quòd poſt terga reijciatur. vbi etiam oſtẽdit in vſu fuiſſe mulieribus. Huius quoque mentionem fecit Tullius libr. 1. de Legibus. Nonius quoque Marcellus citat Lucilium lib. 1. Satyrarum:

Ricini aurati vita, atque boraria, mitræ,

Et varronem in Prometheo libr. 1.

Aliæ mitram ricinam, aut mitram Melitenſem.

Martianus capella lib. 1. ſcribit Tritoniã Pſyche donaſſe ricinium reſolutum. A ricinio Riciniatus dicit Arnobio aduerſus gentes. Vide infrà Rica & Ricula.

REDIMICVLVM, à redimiendo dictum, apud Virgilium lib.9. Aneid. illo carmine ſuprà ſæpius citato,

Et tunica manicas, & habent redimicula mitræ.

Et apud Ciceronem 5. in Verrem Act. apud Plautum in Truculento, Ouidiũ libro 4. Faſtorum, & lib. 10. Metamor. & in Epiſtola Deianiræ ad Herculem, qua illum inceſſit, quòd auſus eſſet

Hirſutos mitra redimire capillos.

Vnde poſtea ſubdit:

Detrabat Antæus duro redimicula collo.

Et apud Iuuenalem Sat. 2. non ſemel: & apud Martianum Capellam li. 9. Eſt aũt ornamentum capitis mulierum, & vittarum tæniæ pendentes à poſteriori parte mitræ. Et vt tradit D. Hieronymus 2. Homilia in Cantica canticorum, interpretans Origenem: Redimicula hic dicit conſtrictiones uel connexiones monilium, quæ in ceruicibus ſedem ſolẽt, ex quibus deducitur & deſcendit ꝑ collum reliquus omnis ornatus.

REDVNCVLVM, quod Sextus Pompeiꝰ dicit vocari catellam, quà maximè utũtur ornatus cauſa. Et licet ita ſcribat in omnibus codicibus, vereor tamen, ne ibi Redimiculum ſit legendum

RETICVLVM, quod à Iuriſconſulto poſitum eſt inter ornamenta muliebria in I. argumento. §. ornamentorũ. ff. de aur. & arg. leg. tegmen capitis muliebre, ut tradit Nonius ex Varrone. De hoc Iuuenalis Saty. 2.

Reticulumq́; comis auratum ingentibus implet.

Et Tullius 7. in Verrem Act. Ipſe autem coronam habebat unam in capite, alteram in collo: reticulumq́ue ad nares ſibi opponebat, tenuiſſimo lino, minutis maculis, plenum roſæ. Ex quo loco intelligis, id dici faſciam laneam uel lineam ad formã retis factã, quã faciei admouemus, ne agnoſcamur, uel ut naribus ſuaues odores admoueamus. Sed cũ ad ornatum mulierum ſpectat, id certè eſt, ꝙ capillos ↄtinet, qđ nos uulgò *coiffe* uocamus. Nã ut dicit Varro li.4. de Ling. Lat. dictũ eſt à reti, qđ capillũ ↄtineret. & Reticulũ à raritudine. De hoc reticulo ur̃ intellexiſſe Ouidius li.3. de Arte amãdi:

Hanc decet ornari teſtudine Cyllenæa.

Vt ſcilicet reticulũ ſit curuũ inſtar teſtudinis. Quare autẽ Cyllenæã appellet, diſces ex interpretibus. nihil enim ad hũc locum pertinet.

RETIOLVM quoque à multis dicitur in eadem ſignificatione.

RHIPIS, ῥιπίς, flabellum: Polluci poſitũ inter ornamenta muliebria. uide ſuprà Flabellum.

RICA, & diminutiuè

RICVLA, de quibus Sextus Pompeius li. 16. Ricæ, & Riculæ, uocanĩ parua ricinia, & palliola ad uſum capitis fcã. Granius aũt (ut ille ſubdit) ait eſſe muliebre cingulum capitis, quo præcincta Flaminica redimitur: aut ut in alijs codicibus legitur, quo pro uitta Flaminica redimitĩ. Nonius autẽ Marcellus, Rica, inqt, eſt, qđ hodie ſudarium dicimus: allegatq́ue Plautũ in Epidico, Serenũ in Opuſcu. li. 1. & Næuium in Pedio: Ex qbus ſatis cõſtat, hæc eſſe ex ornamentis muliebribus. Quid aũt ſit ſudarium, dicemus poſtea. Confeſtim autem poſt ipſe Marcellus de Recinio loquitur, & citat illud Turpilij in Veliterna,

Ducit me ſecum: poſtquam ad ędem venimus,
Veneratur Deos. Interim aſpexit virginem:
Geſtantem in capite riculam indutam oſtrinam.

Ex quo intelligis, ipſum Marcellum cẽſuiſſe, idem eſſe riculam & ricinium: de quo ſuprà diximus. Vide item ea quæ retulimus in dictione Mutatoria.

ROTVLA, uide ſuprà Circulus.

SAMACIA, σαμάκια, ornamenta q̃dã muliebria ex Polluce lib. 5. cap. 16.

SANDALIA, σανδάλια, pedũ muliebriũ ornamenta, de quibus lib. Iudith c. 10. Menander,

nāder, Herodotus, Cratinus in Legibus, Cephiſſodorus in Trophonio, Eupolis in Aurea ætate, & omnes ferè Comici, vt ſcribit Pollux lib. 7. c. 22. & ꝑterea Clemens Alexandrinus li. 2. Pædagog. c. 11. Sed & eadem voce vtitur è Latinis Terentius in Eunucho;

Vtinam tibi commitigari viderem ſandalio caput.

Vbi Donatus calceamentū eſſe dicit. Iulius Pollux alibi tradit, genus calceamēti fuiſſe Hetruſcis peculiare. D. Hiero. in Eſaiā, c. 20. dicit ſandalia caligas vocari. Vide ſuprà Pedilō. Philoſtratus in imaginibus effingit Cupidinem cum ſandalijs inauratis.

SARDIA, σάρδια, inter ornamenta muliebria recēſent̄ à Polluce li. 7. c. 22. ad finē.

SCELEAE, σκελέαι, inter genera calceamentorū poſitæ à Polluce li. 7. c. 22. vbi ſcribit, nōnullos exiſtimare, eaſdem eſſe cū antopodijs, de qbus ſuprà diximus. Has autem Gualtherus Ocreas vertit.

SCIADION, σκιάδιον, vmbraculū, umbellā apud Pollucem libr. 10. c. 28. Vide infrà Vmbraculum.

SCVLPONEAE, calcei ex lana confecti, Næuio, Plauto in Caſina, & Catoni de Re ruſt. ca. 59. Hinc Sculponeatus, apud Varronem, qui ſculponeis indutus eſt: Aſpicio ſculponeatam bigas ſequi cornutas, vt hinc intelligas, & ad fœminas id genus calceamenti pertinere.

SCYTHICAE, σκυθικαί, calceamenti genus apud Alcæum & Stephanū, autore Cælio Rhodigino libro 18. c. 24.

SEGMENTVM, colli ornamētum, qd & Monile dicit̄, Seruio in lib. 1. Aen. ſic dictum, q̄ ex ſegmentis fieri conſueuerit, id eſt, bracteolis aureis, vel argenteis. Valerius Maxim' li. 5. c. 2. vbi de Coriolano loquit̄: Matronis (inq̄t) ꝑmiſit, aureis vti ſegmentis. De hoc & Iuuenalis Sat. 2.

Segmenta, & longos habitus, & flammea ſumit:

Quo in loco ſunt qui interpretentur Faſciolas, quæ in veſtis extrema parte aſſutæ, iunctæq; ornamento ſunt indumentis muliebribus, uel quibus noua nupta amicitur, vt tradit Probus. Alij accipiūt pro margaritis & murenulis, id eſt, torquibus. Ouid. 3. de Arte amandi,

Quid de veſte loquar? nec iam ſegmenta requiro

Quem in locum Merula, & Mycillus interpretes multa de his dicunt, ut ibi uidere poteris.

SELEVCIDES, σελευκίδες, calceamentum muliebre, apud Pollucem lib. 7. cap. 22.

SEMICINCTIA, quæ & uentralia dicūtur, *demi-ceinctz* vulgo dicta, de quibus eſt illud Martialis Apophoretum libr. 14. diſticho 153.

Det tunicam diues: ego te præcingere poſſim:
Eſſem ſi locuples, munus utrumque darem.

Vide paulò pòſt Semizonæ.

SEMIMITRA, inter ornamēta muliebria ponitur ab Vlpiano in l. argumento. §. ornamentorum. ff. de auro & arge. leg. Vide Mitra.

SICRICA, à ritu, quòd Romano ritu fœminæ facientes ſacrificium, ea capita velabant, ut tradit Varro li. 4. de Ling. Lat. Quanquàm multò veriſimillus eſt, Varronem ibi de rica loqui: locumque librariorum incuria corruptum eſſe, qui duas Dictiones Sic rica, in vnā ꝯ iūxerūt.

SICYONIA, genus calceamenti, Sexto Pōpeio lib. 17. ex Lucilio:

Et pedibus læua Sicyonia demit honeſta.

Cui adde illud Lucretij lib. 4.

Et pulchra in pedibus Sicyonia rident.

Et illud Ciceronis ex libr. 1. de Oratore: Si mihi calceos Sicyonios attuliſſes, nō vterer, quamuis eſſent habiles & apti ad pedem, quia non eſſent viriles.

SINDON, poſita ab Eſdra c. 3. inter veſtimenta muliebria, de qua Martialis libr. 4. Epigram. 19.

Ridebis ventos hoc munere tectus, & imbres,
Nec ſic in Tyria ſindone tutus eris.

Eſtq; veſti tenuiſſimū, vt pleriq; omnes Interpretes aſſerunt. Confule Cæliū lib. 16. c. 10. Sindonis autem fit mentio Iud. 14. Prouerb. 31. Matthæi 27. Marci 14. & Lucæ 23. Vide ſ. Amictoria, & Othones.

SISYMBRION, inter ornamenta muliebria poſitū, Polluci li. 5. c. 16. Verū apud Ariſtophanem Siſymbria uocant̄ folia & flores, qbus ſponſi coronant̄, ut & inter cæteros annotauit Cælius li. 28. c. 4.

SITLAE, σίτλαι, auriū muliebriū ornamētū apud Dores, teſte Polluce lib. 5. ca. 16.

SOCCI, uulgò noti, & diminutiuè

SOCCVLI, ſæpe Plinio memorati: ſed hunc tantùm locū citare volui ex li. 37. c. 2. Qui in ꝓ9ía muliebria ſocculos induebat è margaritis. Suetonius aūt Vitellio cá. 2. Pro maximo (inquit) munere à Meſſalina petijt, ut ſibi pedes præberet excalciandos: detractumq; ſocculum dextrū īter togā tunicaſq; geſtauit aſſiduè. Idē in caligula, c. 52. tradit, Caligulā ſæpe in publicū ꝓceſſiſſe ī ſocco muliebri.

SOLEA, vulgò cognita, ita dicta, vt ait Feſtus Pompeius, q̄ ſolo pedis ſubijciat̄. Cicero de Aruſp. rñſis: Clodius à crocotā, à mitra, à muliebribus ſoleis, &c. Itali Planellas uocant. Hinc Soleatus, ſoleis calceatus. Ciceroni in uerrem Act. 7. & in Oratione in Piſonem. Et Soleatius, ſolearum confector, Plauto in Aulu. *Soleatus. Soleatius.*

SPATALIVM, mulíebre ornamentum, inter

ter delicias mulierũ annumeratũ à uerbo σπαταλᾶν, q̃d eſt deliciari. Plinius lib. 13.c.25.eodemq́; vltimo, tradit hæc ſpatalia à mulieribus confici è frutice plocamo. Id autẽ fuiſſe manuum ornamẽtum, oſtendit illud Tertuliani libr.1. de cultu fœminarum: Cæterum neſcio, an manus ſpatalio circundari ſolita ſit, & duritia catenæ ſtupeſcere ſuſtineat.

SPECVLVM, muliebribus ornamẽtis annumeratum Exodi 28. & Eſaiæ 3. dictũ à ſpeciendo, eò quòd in eo ſe fœminæ aſpectent, ut dicit Varro lib.4. de Ling. Lat. Vide ſuprà Catoptron.

SPHENDONE, σφενδόνη, apud Pollucẽ li.5. c.16. vbi Gualtherus interpres Fũdã vertit: eſtq́;, vt nõnullis placet pala annuli.

SHRAGIS, σφραγὶς, & Sphradigium, σφραγίδιον, annulus ſigillatorius, ſiue ſigillum. nam & id inter ornamenta muliebria ponit Pollux lib.5.c.10.& lib.7.c.22. Vbi Sigillum vertit Gualtherus.

SPINTHER, armillæ genus, quo mulieres vtebanẽ in brachio ſummo ſiniſtro, vt ſcribit Sextus Pompeius lib.17. At Priſcianus lib.5. dicit id ſignificare aut fibulã in humeris, aut armillã. Ex Plauto autem in Menæhmis, in multis locis intelliges, id eſſe ex ornamẽtis muliebribus.

SPIRA, & diminutiuè

SPIRVLA, à Plinio libr.19.ca.35. inter ornamenta muliebria refertur, cùm ait uidiſſe ſe Lolliam Paulinam, Caij principis matronam, ſmaragdis margaritiſq́; opertã, alterno textu fulgẽtibus, toto capite, crinibus, ſpiris, auribus, collo, manibus, digitiſque. De ſpiris quoq; loquiẽ Xenophon Rer. Græcarũ lib.4. cùm dicit, Aſcenderant ſpiris induti, p inde ac æſtate, quaſi ſcilicet id ſit ueſtimentum æſtiuum. Vide Cæl. lib.16.c.11. poſt prin.

STALAGMIVM genus inauriũ, vt tradit Sext. Pompeius lib.17. ex autoritate Cælij in Cratino, aut (vt alij ſcribunt) in Carine: Ex aure eius ſtalagmium domi habeo. Hac quoque dictione vſus Plautus in Menæhmis:

Amabo, mi Menæhme, inaures da mihi:
Facienda pondo duum nummũm ſtalagmia.

Sunt igiẽ ornamenta aurium, ſimilitudinem ſtillarum congelatarum repræſentantia. σταλαγμὸς enim ſtilla eſt. apud Sextum tamẽ in quibuſdam codicibus Stalagniũ legitur, in aliis Stalagninum, in alijs Stalaginum, vbique, arbitror, corrupte. Apud Plinium lib.34.c.12. Stalagmias legim⁹ fœmi.gen. ꝑ puriſſimo chalcanthi genere in ſtiriarũ formã ꝯcreto.

STOLA, quam inter veſtimenta muliebria ponit Vlpianus in l. veſtis.§. muliebria.ff.de auro.& arg.leg.& ante eũ Tullius in 7. Philipp. Sumpſiſti virilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolã reddidiſti. Et Varro & Ioſephus libr.19.c.1. vbi Caligulã carpit, quòd ſtolis muliebribus vteretur. Ea autem ad imos pedes demittebaẽ, vt ſcribit Nonius Marcellus, & probatur loco eo Tibulli, quẽ poſtea citabimus, alioq́ue Horatij loco lib.1. Serm. Sat.2.

Magno prognatum depoſco Conſule cunnum,
Velatumq́; ſtola.

Et paulò pòſt:

Ad talos toga demiſſa, & circundata palla.

Eratq́ue propria honeſtarum matronarum. Ouidius de Arte amandi.

Ecquid ad hæc omnes rigida ſubmouimus arte,
Quas ſtola contingi, ſumptaq́; vitta vetat?

Et lib.3. de Ponto, Epiſto.3. ad Maximũ:

Scripſimus hæc illis, quarum nec vitta pudicos
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Et Tibullus lib.1. Eleg.6.

Sit modò caſta doce, quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes.

Hinc ſtolatus pudor, ꝑ honeſto & matronali pudore dictus à Martiale lib.1. Epigram.92.

Quis Floralia veſtit, & ſtolatum
Permittit meretricibus pudorem?

Maximè autem erat hæc ſtola locupletum, & primariarum, vt toga plebeiatum, & ſecundæ claſſis, vt Budæus, & alij nonnulli ex Horatio putant, dicta Saty.2. libr. Serm.1. Nos autem poſte de toga dicemus. Sed & ſtola virorum quoq; erat, vt multis ꝓbat Lazarus Bayfius li. de Re veſtiaria, in prin. & vt videre licet ex Geneſ.c.41. vbi Pharaon veſtiuit Ioſeph honoris cauſa ſtola byſſina. Et certè etiam apud Græcos confundiẽ. Nomen autem accepit ἀπὸ τ͂ στέλλεσθαι, q̃d eſt indui. Vide infrà in Toga.

STOMIA, στόμια, à Polluce poſita inter ornamenta colli lib.5.cap.16. vbi Gualtherus vertit Oreas.

STRAGVLA, & Stragulum, de quo apud Iuriſcõſultum in l. cùm Tunicam.ff. de aur.& arg.leg.& in l. quæſitum eſt.§. ſed ſi fundus.ff.de fund.inſtru.& in l.inſtratum.ff.de verb.ſign. ubi tu uide Alciatũ.

STREPTOS, στρεπτὸς, torquis apud Perſas, à στρέφω, torqueo. Vnde Apud Herodotũ στρεπτοφόροι, id eſt, torquati, ſiue torquẽ ferentes Polluci aũt lib.5.c.16. στρεπτοὶ ponũtur inter ornamẽta muliebria. Gualtherus uertit Fibulas: de quibus.s̃. diximus.

STRIGILES, quibus utebantur in balneis ad abradendas corporis ſordes, ſudorẽque detergendum. Fiebant ex auro, & argento, & nonnunquam ex quibuſcunque lapidibus. Perſius Sat.5.

I puer, & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.

De

De ſtrigilibus quoque eſt Apophoretũ Martialis lib. 14. Diſticho 51.

STROBILIA, ϛροϐίλια, poſita inter ornamẽta muliebria à Polluce li. 5. c. 16. vbi Gualtherus vertit Reculas.

STROPPHIVM, ϛρόφιον, poſitum eſt à Polluce inter ornamenta muliebria: eſtq; faſcia breuis (vt inquit Nonius) quæ virginalium papillarũ tumorem cohibet, teſtibus Plauto in Aulularia, Turpillio in Philopatro, Varroni in Seſquiulyſſe, & Tullio in Clodiũ. Quibus adde illud Catulli in Argonauticis,

Non tereti ſtrophio lactantes vincta papillas.

Aut, vt alij legunt, Teretes euincta papillas. Sed & Strophia coronæ dicebantur, ab inſigni, quod imprimebãt capiti ſacerdotum, ἀπὸ τοῦ ϛρέφειν, hoc eſt, à vertendo. Hinc Plinius lib. 21. c. 2. in princ. Tenuioribus vtebantur antiqui, Strophia appellantes unde Strophiola. Suidas verò ſcribit ϛρόφιον ἐϛὶ ϛρόγγυλον ζωνάριον, id eſt, rotundum cingulum, καὶ ϛέφανος τῆς κεφαλῆς, id eſt, coronam capitis. Vnde Virgilius in Copa:

Et grauidum roſeo necte caput ſtrophio.

De ſtrophijs vide è noſtris Catellianum Cottam, in memoriali, incipienti vndones Cilleij. Ab hoc autem dicuntur Strophiarij Plauto in Aulularia pro confectoribus ſtrophiorum. *Strophiarij.*

STROPHIOLVM, diminutiuum à ſtrophio, vt iam docuimus ex Plinio.

SVBLICACVLVM, & ſubligar, pri⁹ apud Ciceronem lib. 1. Officio. alterũ apud Iuuenalẽ Sat. 6. Martialem lib. 3. Epigram. 45. & Pliniũ lib. 17. c. 4. Eſt autem utrũque, id quo pudẽdæ ptes corporis tegũtur, ut tradit Nonius Marcellus. Hoc aũt vtunt & fœminæ cùm in balneas ingrediuntur. Caſtalio Leui. ca. 6. Sublicacula vertit, quæ alij Fœminalia interpretant.

SVBVCVLA, genus veſtis Nonio Marcello, ex Varronis lib. 1. de Vita pop. Rom: cuius verba hæc ſunt. Poſtea cùm duas tunicas habere cœperunt, inſtituerunt vocare Subuculam & induſium: Sed & idem Varro lib. 4. de ling. Lati. dicit Subuculã & induſiũ: Sed & idẽ Varro li. 4. de Ling. Lati. dicit ſubuculã dictã, qđ eſſet ſubt⁹: vt ſupparũ, qđ ſuprà eſſet. Acrõ aũt explicans illud Horatij lib. 1. Epiſt. 1.

Rides, ſi fortè ſubucula pexa
Trita ſubeſt tunicæ.

Subucula (inquit) propriè dr̃ pannus ad ditiius, à ſubijciendo, vel à ſubſuendo. Diuus quoq; Hieronymus ita de ſubucula loquitur in Iouinianum: Tunc pexa tunica, & nigra ſubucula veſtiebaris, ſordidatus & pallidus, quẽ in eo reprehendit Beroaldus in Apuleij Aſinũ aureum, lib. 2. tanquã ppetã intellexerit, qđ pexa tunica eſſet, vt ibi videre poteris. Vide item infrà in dictione Supparus.

SVCCINVM, hic nõ adſtruxiſſem, niſi Plinius lib. 37. ca. 2. hæc ſcripſiſſet: Proximũ locum in delicijs, fęminarũ tñ adhuc tãtùm obtinent ſuccina. Id aũt quid ſit, ex eo loco, & capite ſequenti intelliges, & ex Ruellio ca. 39. libr. 1. vbi & ſuccinum decoris eã, quadã moniliũ vice, à mulieribus apud nos geſtari ſcribit, ab alijs effictum in orbiculos, ſeu verticilla, qbus præces ſuas annumerant in collo, brachijs ue, aut certè in cinctu ferri. De ſuccino quoque eſt illud Iuuenalis Sat. 9.

Et cui tu uiridem umbellam, cui ſuccina mittas
Grandia.

SVDARIVM, & diminutiuè,

SVDARIOLVM, linteum, quo ſudor faciei abſtergitur, & nares purgant, vt ſatis patet ex Suetonio in Nerone, c. 25. & clarius ca. 48. duobus in locis: item ex Quintiliano li. 6. c. 3. & ex Martiale li. 11. Epig. 37. Sudarij autem appellatione vtit Caſtalio Eſaiæ c. 3. pro eo quòd vulgata editio habet Sindonem. Sudarioli appellatione vſus eſt Diuus Hieronymus ad Nepotianum de Vita clericorum. Vtrunq; autem idest, quod vulgò noſtrates *mouchoir* uocant. Vide ſuprà Ricula.

SVFFIGVLVM eſt, ut ſcribit Feſtus Pompeius lib. 17. ueſtimentũ album, prætextum quadrangulum, oblongũ, qđ Veſtales uirgines ſacrificantes in capite habebant: idque fibula comprehendebãt.

SVPERHVMERALE, uide ſuprà Epomis & Humerale.

SVPPARVS, ſiue Supparum, linteum eſt femorale, ad talos uſq; pendẽs, ut tradit Nonius Marcellus: ita dictũ, q ſubtus appareat. Vtiturq; is teſtimonio Plauti in Epidico, Næuii in pedio, Afranii in Epiſto. Varronis in Eumenidibus. Sextus autem Põpeius lib. 17. Supparus, inquit, eſt ueſtimentum puellare, lineum, quod & ſubucula, id eſt, camiſia dicitur, ex Afranio, ubi ſuprà. Sed & hac uoce uſus eſt Cicero, & Quintilianus, & Seneca, & Iuuenalis, & Apuleius. De ſubucula aũt ſuprà diximus: ubi & nonnihil de ſupparo attulim⁹ ex Varrone. Viđ ſuprà alPiolũ

SYLLIBA, uide infrà Thyſanon.

SYMMETRIA, συμμετρία, ueſtis talaris, hoc eſt, ad talos uſque demiſſa, apud Pollucem lib. 7. cap. 13.

SYNTHESI, ſignificat genus ueſtis, quo ditiores ad ſumptum uti ſolεat: & interdum omnem ueſtem in ueſtiario poſitã, in l. Titia. §. 1. ff. de auro. & arg. legato. Extat de ſyntheſi Martialis Apophoretum libro decimoquarto, diſticho. 141.

Dum toga per quinas gaudet requieſcere luces,
Hos poteris cultus ſumere iure tuo.

SYRMA, cauda ſiue tractus veſtis fœminarum. Martialis libro 1. Epigramate 155.
Muſa nec inſano ſyrmate noſtra tumet,
Item lib. 12. Epigram. 91.
Aptaſti longum tu quoque ſyrma tibi.
Dictum eſt autem Syrma παρὰ τὸ σύρεσθαι, hoc eſt, ab eo quòd trahatur.

TAENIAE, ταινίαι, ſunt quas vittas vocant, quibus crines ligantur, vt ait D. Hieronymus in Eſaiam c.3. Verùm ita de his loquitur Sextus Pompeius li. 18. Tænias Græcam vocem ſic interpretat Verrius, vt dicat ornamentũ eſſe laneũ capitis honorati. idq; ex autoritate Cæcilij in Androgyno, Ennij in Alexãdro, & Accij ĩ Neoptolemo, vt ibi videre poteris. Sunt qui dicant, tæniam eſſe vittarum extremitatem: vt Seruius interpretans illud Virgilij 7. Aeneid.
Fit tortile collo,
Aurum ingens coluber, fit longæ tænia vittæ.
Donatus autem ibi ſimpliciter interpretatur, tæniam, id eſt vittam. Nã ſunt q totũ vittã eſſe dicãt, ex eodẽ Virgilio, li. 5.
Puniceis ibant euincti tempora tænis.
Quod & ſentit Hieronymus loco iã citato. De vitta aũt dicemus infrà ſuo loco. Sunt itẽ, qui tæniã dicãt zonam eſſe. Vide Cęliũ Rhodi. li. 16. c. 10. in fi. Sũt & q faſciã interpretẽt. Tænion vero neutro gñe, Atticè στηθόδεσμα, pectorale eſt, ſiue torques, aut monile. Cõſule Lexicõ.

TALARE, vide ſuprà ποδήρης.

TANTHEVRISTI, ταυθευριστοί, q̃dã ornamenti genera, lapillos quoſdã à ſe depẽdentes habentia: ita dicti à motu gẽmarum, vt tradit Pollux lib. 5. capite 16.

TARENTINA, genus ornamenti muliebris, Aeliano libro 7. de Varia Hiſtoria.

THERISTRA, quæ & Theriſtria, (utrũq; enim reperitur) inter ornamenta muliebria poſita Eſaiæ 3. c. quo in loco D. Hieronymus dicit, ea à nobis Palliola poſſe appellari, qbus obuoluta fuit Rebecca, & hodie quoque Arabiæ & Meſopotamiæ mulieres operiuntur: quæ Hebraicè dñr, רדידים Græcè θέριστρα, καὶ θερίστρια dicta, ab eo q ἐν θέρει, hoc eſt, ĩ æſtate & caumate corpora protegãt fœminarũ. Hæc ille. Locus autem ille de Rebecca eſt Geneſ. 24. ad fi. quem interpres Latinus ita vertit: At illa tollens cito pallium ſuum operuit ſe. Caſtalio autem Flãmeũ vertit: de quo & nos ſuprà diximus. Idẽ Hieronymus in li. Hebraicarũ traditionũ in Geneſim, Theriſtrum, inquit, palliũ dr, genus etiãnũ Arabici veſtimenti, quo mulieres prouinciæ illius velant. Id autẽ eſſe æſtiuũ ueſtem, vt chimaſtrõ (de quo ſuprà diximus) hyemalem, pleriq; autumant. Drĩam aũt theriſtri, & theriſtrij uidetur facere Pollux lib. 7. c. 13. vbi vtrũque ponit inter veſtimenta cõia uiris & mulieribus. Horũ prius Gualtherus vertit Meſſoriam ueſtem: alterũ in ſua voce Græca reliquit.

THRENA, q̃ Cyprijs dñr ueſtes floridæ ac uariegatæ, ab animalibus eiuſdẽ noĩs, uarietate diſtinctis ac maculoſis, id eſt, πεποικιλμένοις, apud Theſſalos, ut è recentioribus tradit Cælius Rhodiginus libr. 16. cap. 9.

THYSANON, θύσανον, ſiue ẽt Thyſſanon, (nam utrunq; reperitur) q & Syllibã uocari tradit Pollux lib. 7. c. 14. Eſt aũt fimbria, ſiue ala. Huius meminit Homerus in ornamentis Iunonis lib. 14. Iliad.
Ζώσατο δὲ ζώνῃ ἑκατὸν θυσάνοις ἀραρυῖαν.
Pro qua uoce Eoban' Heſſus Bullas uertit, Andreas autẽ Diuus, Fibras. Ab hac autem uoce deducto epitheto, idem Homerus alicubi αἰγίδα θυσσανόεσσαν appellat.

TIARA, ornamẽtum capitis, quo primũ uſæ ſunt mulieres Perſicæ, & poſtea Reges, & Sacerdotes. Hanc quoq; inter ornamenta muliebria enumerat Pollux li. 5. c. 16. Hãc ita deſcribit D. Hieronymus ad Fabiolã, Quartũ genus ueſtimenti eſt pileolũ rotũdũ, quaſi ſphæra media ſit diuiſa, & pars altera ponat̃ ĩ capite. Hoc Græci, & noſtri, tiaram uocãt: nonnulli galerum. Non habet acumen in ſummo, nec totum caput uſq; ad comas tegit, ſed tertiã partem à frõte inopertam relinquit: atq; ita in occipitio uitta conſtrictũ eſt, ut nõ facilè labatur ex capite. De Tiara autem reperies apud Plautum in Perſa, Virgilium 7. Aen. Ouidium 11. Metamor. Iuuenalẽ Sat. 6. Exodi c. 28. & 29. & Ezechielis c. 23.

TIBIALIA, quibus tibiæ uelãtur, eoq; nomine id ẽt armorũ genus intelligimus, quo tibiæ muniunt, ut apud Iuriſcõſultum in l. qui commeatus. §. 1. ff. de re mil. & apud Suetoniũ in Auguſto. Græci uocãt κνημῖδας Homerus 3. Iliad. loquens de Paride:
Κνημῖδας μὲν πρῶτα περὶ κνήμῃσιν ἔθηκε.

TOGA, quã & Iuriſconſultus in l. ueſtis. § uirilia. ff. de aur. & arg. leg. ponit inter uirilia ueſtimenta, nõ ſolum uiris, uerum etiã fœminis in uſu eſſe ſolet, ut ſcribit Nonius Marcellus ex autoritate Afranij in Fratriis: Equidem prãdere ſtãtem nobiſcum incinctã togã. Et Varronis lib. 1. d Vita po. Romani: Præterea q & ĩ lecto togas habebãt. Ante enim olim fuit cõmune ueſtimẽtum, diurnum & nocturnum,

num, virile & muliebre. Tandem verò obtinuit vt mulieres adulterij cõuictæ, in publicum egredi togatæ cogerẽtur: probatur ex Iuuenale Saty. 2.

Damnetur, ſi vis, etiam Calphurnia, talem
Non ſumet damnata togam:

Et Martialis lib. 2. Epigram. 39.

Coccina famoſæ donas & ianthina mæchę,
Vis dare, quę meruit, munera? mitte togam.

Hinc Tibullus lib. 4. ad Sulpitiam, Togã ꝑ ſcorto poſuit.

Sit tibi cura togę potior poſſumq́; quaſillo
Scortum, quàm Serui filia Sulpitia.

Similiter Horatius Togatam pro ſcorto vſurpauit libr. 1. Serm. Saty. 2.

Quid inter-
Eſt, in matrona ancilla, pecces ve togata.

Quẽ in locũ Acron, matronę, inquit, q̃ à maritis ob adulterium repudiabãtur, togam accipebant: remota ſtola, ꝓpter ignominiã. Toga autem meretrici apta. Ita enim ꝓſtare ſolebãt cum togis puellæ, vt diſcernerent̃ à matronis. & iõ q̃ adulterij damnatæ fuerãt, hac veſte vtebant̃. Eadẽ ferè ibidẽ ſcribit Porphyriõ.

TORQVES, & Torquis, res oĩbus nota: Eſt enim circulus aureus, vel argenteus, uel alterius mãæ, flexilis obtortus, colli & ſummi pectoris ornamẽtũ: ponitur q́ue inter ornamẽta muliebria Eſaiæ 3. c. vbi Hieronymus tradit, eum pendere vſq; ad pectus & Ezechielis 16. ibi, Et dedi torquem circa collũ tuum. Id aũt eſt, qđ vulgò *Chaine* vocam̃. Hincq́; Torquatę colũbæ dictæ Propertio libr. 4. Eleg 5.

Sed cape torquatæ, Venus o Regina columba, &c.

Et torquatus palumbus Martiali lib. 13. diſticho 67.

Inguina torquati tardant, hebetantq́; palumbi.

Torquẽ aũt habent ex pſittacis nõnulli, teſte Plinio li. 10. c. 42. India (inquit) auẽ hãc mittit, viridẽ toto corpore, torq; tãtùm miniato in ceruice diſtinctã. Apuleius quoq; lib. 6. columbas Veneris currũ trahentes, torquatas facit. Procedunt (inquit) quatuor columbæ candidæ, hilares inceſſibus, pĩctæ colla torqbus, iugumq́ue gemmeum ſubeunt.

TRICAE, leuiora mulierum ornamenta, ita dicta, quòd vana ſint & futilia.

TRICHAPTON. τρίχαπτον, inter ornamenta muliebria poſitum à Septuaginta interpretibus, Ezechielis 16. c. nullo tñ Gręcorum uſu, aut exẽplo: vt ſcribit D. Hieronymus in ꝯmentarijs eius loci. Idq́ue ſubdit fuiſſe tantæ ſubtilitatis veſtimentum, ut pilorum & capillorum tenuitatem habere credat̃: vnde & ego (inquit) volens tenuitatem exprimere ueſtimenti, ꝑ Trichapto, ſubtiliùs trãſtuli, Quod tenuẽ ſtamine atq; ſubtegmine textum erat. Caſtalio autem Sericum vertit.

TRICHYPHA, apud Pherecratẽ Poetã, ꝓ puellarũ indumẽtis intelligit Athæne᷑.

TRIGASTRA, τρίγαστρα, inter ornamenta muliebria recenſent̃ à Polluce li. 7. c. 22.

TRIOPIS, τριωπίς, monilis ſpecies, tres veluti oculos hñris, apud Pollucẽ lib. 5. c. 16.

TROPHIVM, ornamenti genus, qđ Pſychę à Tritonia datum ſcribit Martianus Capella li. 1. niſi illic Strophiũ legendũ ſit, qđ magis credo: đ quo ſuprà dixim᷑.

TVNICA, nõ uirorũ ſolum, ſed & mulierum veſtimentum fuit, ut ſatis ſignificat Iuriſconſultus in l. ueſtis. §. muliebria. ff. de auro. & arg. leg. Et Ouidius lib. Amorum 3. Eleg. 6.

Sic etiam tunica tangitur illa ſua.

Et lib. 2. de Arte amandi:

Adſtiteris tunicata? moues incendia, clama:
Sed timida, caueat frigora, voce roga.

Et martialis lib. 11. Epigr. 100. ad Lesbiã:

De cathedris quoties ſurgis (iam ſæpe notaui)
Pædicant miſeram Lesbia te tunicę.

Ex quibus intelligis, tunicã eã eſſe, quæ cũ omnino ꝓxima eſt, quã camiſiã uocamus: quod & uidere licet cùm ex aliis multis autorum locis, tum ex illo Plauti in Trinummo, Tunica pallio ꝓpior eſt: de quo etiam diximus in Pallio. *Tunica pallio propior. prouerbiũ.*

VELVM, atque etiam VELAMEN, & uelamentũ, quo ſcilicet mulier caput uelat, & operit, vel frigoris, uel umbræ cauſa. Vide infrà Vmbella. & in l. q̃ ſitũ eſt. §. ſi dom᷑. ff. de fun. inſtruc. & inſtr. leg. Vid ẽt s̃. Entropides.

VENTRALE, ueſtimentum uentrẽ cõtegens, apud Plinium lib. 8. c. 48. de quo & ſuprà, ni fallor, dicimus in Semicinctijs.

VERTEBRAE, uide ſuprà Helices.

VIRIAE, & diminutiuè

VIRIOLAE, de quibus in l. argumento. §. ornamenta. ff. de aur. & arg. lega. ubi ponunt̃ inter ornamenta muliebria. & l. ulti. ff. co. ti. cùm dr̃, Lineas duas ex margaritis, & uiriolas è ſmaragdis. & l. ſi tibi. §. 1. de opti. le. ubi ſcribit̃, Si ex quatuor uiriolis duæ, quas elegiſſem, mihi legatæ ſint, &c. De uirijs autẽ meminit Plinius lib. 33. c. 3. haud multò poſt prin. Vt habeant in lacertis iampridem & uiri, qđ è Dardanis uenit: itaq; Dardaniũ uocat̃. Viriæ Celticæ dñr: uiriles Celtibericæ. Habeant fęminæ in armillis, digitisque totis, collo, auribus, ſpiris, &c. De utriſq; loquens Nebriſſenſis in Lexico Iuris ciuilis eas dicit eſſe armillas, ex gemmis margaritisque auro celatis. Catellianus Cotta in memor. inclp. uiriolæ. dicit eo nomine ſignificari minores annulos,

quos

quos vulgus corrupto uocabulo vergettas appellat. Bayſius in libello de re veſtiaria, ait, ſibi uideri Iuuenalem viriolas deſignare, cùm ſcribit Saty.vj.

Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil,
Cùm virides gemmas collo circundedit, & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

Tanquam ſcilicet hæ uiriolæ fierent ex gemmis uiridibus: nec tamen aliquid ea in re certi diffinit. D. Ambroſius in lib. 1. de Abraham Patriarcha, ca.9. eodemque vlt. interpretans 24. c. Geneſeos, vbi cæteri interpretes vertunt Armillas, is Virias tranſtulit.

Vittæ & ipſæ numerant̃ inter ornamẽta muliebria, in l. argumento. §. ornamẽtorum. ff. de aur. & argen. leg. quibus ſcilicet mulieres capillos colligant: vt ſatis oſtendit illud Ouidij j. Metamorph.

Vitta coercebat poſitos ſine lege capillos.

Et libro ſecundo:

Vitta coercebat neglectos alba capillos.

Erantque olim propriæ honeſtarum matronarum, virginum, & Veſtaliũ. Tibullus libr.1. Eleg.6.

Sit modò caſta doce, quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes.

Virgilius lib.7. Aeneid. loquens de Amata Regina: *—Fit tortile collo*

Aurum ingens coluber, fit longæ tænia vittæ.
Innectitq́ comas.

Ouidius lib.3. Faſtor. de Syluia Veſtali.

Decidit ante ſacros linea vitta focos.

Et lib.4. eiuſdem operis.

Rite Deam Latiæ colitis matresq́ nurusq́,
Et vos, queis vitta, longaq́ veſtis adeſt.

Et lib.6. eiuſdem operis:

Nullaq́ dicetur vittas temeraſſe ſacerdos,
Hoc duce, nec viua defodietur humo.

Et lib.3. de Ponto, Epiſt.3. ad Maximum:

Scripſimus hæc illis, quarum nec vitta pudicos
Attingit crines, nec ſtola longa pedes.

Et li.3. Amor. Ele.6. loquẽs de Ilia Veſtali:

Quò cultus abiere tui? quid ſola uagaris?
Vitta nec euinctas impedit alba comas?

Et libro 1. de Arte amandi, haud procul à principio:

Eſte procul vittæ tenues, inſigne pudoris:

Et rurſum:

Ecquid ab hac omnes rigida ſummouimus arte,
Quas ſtola contingi, ſumptaq́ vitta veta?

Hinc Vittata ſacerdos, Lucano lib. j. Pharſaliæ:

Veſtalemq́ chorum ducit vittata ſacerdos.

Et Iuuenali Saty.4. poſt princip.

—Cum quo nuper vittata iacebat.
Sanguine adhuc viuo terram ſubitura ſacerdos.

Item Ouidio libr.1. Amor. de Caſſandra uate, & ſacerdote:

Hic, niſi vittatis qđ erat Caſſandra capillis, &c.

Hæc alio nomine Tæniæ appellãtur, vt placet D. Hieronymo in Eſaiam 3. ca. quemadmodum & ſuprà diximus in dictione Tæniæ. Vittæ fit mentio in c. fœminæ. 30. q.5. Vittã crinalem memorat Martianus Capella libr.1. Sed & vittas viriles fuiſſe, oſtendit illud Virgilij 3. Aeneid. 50

Rex anius, rex idem hominum, Phœbiq́ ſacerdos,
Vittis, & ſacra redimitus tempora lauro,
Occurrit.—

Vmbella, & Vmbraculũ, quo fœminæ arcent Solis ardores. De priori eſt teſtimonium apud Iuuenalem Satyr.9.

Et cui tu viridem vmbellam, cui ſuccina mittas
Grandia.—

De altero illud Ouidij 2. Faſtor.

Aurea pellebant tepidos vmbracula ſoles.

Et illud Martialis lib.14. Epigram.28.

Accipe, quæ nimios vincant vmbracula Soles:
Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

Vnguenta, id eſt. μύρα, ornamentis muliebribus annumerat Pollux libr.7. ca.22.

Vniones, q & margaritæ dicunt̃, ut ſuprà docuimus, ponunt̃ & ipſi inter ornamenta muliebria in l. Scia. in princi. ff. de aur. & arg. leg. Et de his quoq; fit mentio in l. apud Celſum. §. item q̃rit̃ ſi vniones. ff. de doli exceptio. Scribit Aelius Lãpridius, Alexãdrũ Seuerũ Imperatorem Ro. cũ qdã Legatus uniones duos uxori eius obtuliſſet, magni põderis & inuſitatæ mẽſuræ, vẽdi eos iuſſiſſe: & cũ p̃tiũ nõ inuenirent, ne exẽplũ malũ à Regina naſceret̃, ſi eo vteret̃, qđ emi nõ poſſet, in auribus Veneris eas dicaſſe. Plinius 37. c.3. tradit vniones aure circunferri, gemmas digitis.

X

XAniõ, ξάνιον, ĩter inſtr̃a muliebria poſitũ à Polluce li.10.28. ubi Gualtherꝰ uertit Calamiſtrũ, de quo ſuprà diximꝰ.

Xenion, ξένιον, auratũ capitis ornamẽtũ ex eodem Polluce lib.v.c.16. q idẽ etiã κτένιον dici aſſerit, de quo ſuprà.

Xerãpelinæ ueſtes, matronales dictæ, ab ampelino colore, qui medius eſt inter coccum & muricem. Has Merula ſcribit etiam Atrebaticas fuiſſe appellatas apud Iuuenalem Satyr. ſexta.

Et xerampelinas veſtes donauerit ipſi.

Xyrõ, ξυρὸν, inter ornamenta muliebria poſitũ Polluci lib.7. cap.22. & lib.10. c.28. Gualtherus vtrobiq; Nouaculam uertit.

Xyſtis, ξυστὶς, talaris tunica & muliebris Cælio li.21. c.18. Hãc aũt ponit Pollux inter ueſtimenta communia uirorum & mulierum lib.7. cap.13. Clemens uerò Alexãdrinus Pædag. lib.2. ca. 10. inter ueſtes mulieribus proprias. Nec deſunt, qui dicant eſſe veſtem ſubtilem, à ξύω, quòd pulucrem radat: aut alij malunt, ἀπὸ τῆ ξύειν,

quod ſit uel uti raſum propter tenuitatē.

ZINICHIOM, corrigia calceamenti.

ZOMA, ζῶμα & Zoſima ζώσμα, cīgulū, zona, quæ propriè eſt anuum, ut tradit Pollux lib. 7. c. 13. ex autoritate Menandri, & rurſus li. 2. c. 4. ubi de Thorace loqī.

ZONA, & diminutiuè,

ZONVLA, apud Catullum in Epithalamio Iuliæ, Græcis dicuntur ζώνη, & diminutiuè ζώνιον. Ammonius autem tradit ζωνην virorum eſſe, ζώνιον mulierum. Sed prius illud ꝑmiſcue de virorum & mulierum cingulo dicitur. Nam inter muliebria ornamenta enumeratur etiā à Iuriſconſulto in l. ueſtis. §. muliebria. ff. de aur. & ar. leg. Cui adſtipulatur Martialis lib. 14. diſticho 156.

Longa ſatis nunc ſum: dulci ſed pondere uenter
Si tumeat, fiam tum tibi zona breuis.

Qui locus in memoriam affert hiſtoriā vetuſtiſſimam. Ferunt enim, Admetam Euryſtei filiā, Hippolytæ Amazonum Reginæ zonam celebratiſſimam admodum concupiuiſſe: ideoque Euryſteum Herculi id muneris impoſuiſſe. qui cū Theſeo, Telamone, aliiſque nonnullis comitatus, Themiſcyram perueniſſet, Amazonū vrbē, cum illis Iunonis monitu concitatis, ꝓliū dicitur conſeruiſſe, & Hippolytā cōtra ſe ſtātē interemiſſe, eiusque zonam abſtuliſſe, quā poſtea Admetæ tradidit. Sunt tamē, qui non interfectam ab Hercule Hippolytam uelint, neq; zonam illam eo modo fuiſſe raptam: ſed cum ſororem illius Menalippam ex inſidiis Hercules excepiſſet, Hippolytam pro eius redēptione ſponte ſua cingulum Herculi tradidiſſe. Poſtea autem eius cinguli gratia Amazonas cū exercitu Athenas ꝑueniſſe, & uniuerſam Atticam deuaſtaſſe. Iulius Pollux libro 2. c. 4. quo loco de thoraſſe differit ſcribit ζώνην Græcis dici, quam Romani Faſciam vocant. Dicitur autē zona à Græco uerbo ζωννύω, quod eſt cingo. Pręter hæc vide, quę amplius dicam de zonis, nu. ab hinc 3. De Cingulo autem ſuprà diximus ſuo ordine: vbi etiā de Cinctura, quæ idem ſignificat.

28 Sunt que alia prope infinita ornamentorum & veſtimentorum muliebrium genara, quorum bonam partē videbis apud Ariſtophanem vbique, ſed potiſſimum ἐν θεσμοφοριαζούσαις, apud Pollucem Onomaſtici lib. 5. c. 16. & iterum lib. 7. c. 13. & aliis multis ſequentibus, & iterum c. 22. ubi dicit tot eſſe vt enumerari nequeaut: & li. itē 10. c. 28. & apud Clementem Alexandrinum Pædag. lib. 2. c. 12. eodemque vltimo. & noſtros Iuriſconſultos in ti. ff. de auro, & arg. leg. Volaterranum Philolog. lib. 27. & Lazarum Bayſium in lib. de re veſtiaria:

Autores, à quibus ornamentorum muliebrium nomina ſint petenda.

Franciſcum Grapaldum lib. 2. de partibus ædium, ſparſim in multis locis, præſertim verò c. 5. & 6. & Cælium Rhodiginum in ingenti illo opere Antiquarum lectionū, in multis locis, maximè verò lib. 2. editionis ult. c. 10. & ſeq. & Textorem Rauiſium in Officina.

Vt interim omittam huiuſmodi ornamentorum & ueſtium repoſitoria: Arcas & arculas, apud Iuriſcōſultum in l. argento. ff. de leg. 3. & apud Ciceronem lib. 2. Officiorum, appellantem Arculas muliebres Candylanas, apud Menādrum: aut, ut alij appellant, Candylas, hinc dictas, quòd κάνδυς ſit indumentum Perſicum, apud Xenophōtē, & Plutarchum in Cimone. Chelos, χηλοῦς, de quibus Homerus lib. 8. Iliad. 29

Ornamentorum repoſitoria.

Δεῦρο γύναι φέρε χηλὸν ἀριπρεπέ' ἥτις ἀρίστη.

Et paulò poſt:

Τόφρα δ' ἀρήτη ξείνῳ περικαλλέα χηλὸν
Ἐξέφερεν θαλάμοιο.

Ciſtas, Homero τάλαρος, dictas lib. 4. Odiſſeæ inter reliqua ornamenta Helenæ:

φαλαρὸν δ' ἀργύρεον τάλαρον φέρε.

Ciſtellā vertit Andreas Diuus: de qua Terentius in Eunucho:

Ciſtellam Pythias domo effer cum monumentis.

Ciſtellulam quoque dicit Plautus in Rudente Græci κιστίδας appellant.

Dactylothecas, ſiue Dactiliothecas (utrūque enim reperitur in eadem ſignificatione) de quibus apud Martialem lib. 4. Epigram. 123. & Plinium libro 37. c. 1. non ſemel. & in l. argento. ff. de leg. 3. & iterum in l. librorum. §. charta. ver. quod in Bibliotheca. & in l. inficiando. in prin. ff. de furt. vbi ita legendum. Nec refert, in digito hābeat annulū, an in Dactylotheca. Sic. n. legēdum ex Codice Florētino, nō autē, An datus hypothecæ ſit, vt uulgo legitur. Phāſcolos, i. φασκωλους, apud Pollucē li. 7. c. 29.

Rhiſcos, ῥίσκους, Græco quidem verbo, ſed quo utit ipſe Terētius ī Eunucho. Vbi Donatus dicit, eſſe nomen Phrygium, eoque ſignificari ciſtam pelle cōtectam, aut (vt alii legunt) contextam.

Thecas, de qb. ī d. l. librorū. ubi §. ff. d le. 3.

Aortas, ἀόρτας, apud Pollucem libr. 7. c. 19. ex Menandro in Miſogyne.

Thylacos, θυλάκους, apud eūdē Pollucē.

Λοφεῖον, priuata ſpeculorū theca, Polluci li. 10. c. 28.

Tholias quarum ſit operculum θολοειδὲς, id eſt, teſtudinatum.

Thronos, apud Homerū ī Hymno Veneris. Veſtiariū, de quo Plinius li. 15. c. 8. licèt ēt ꝓ ipſis veſtib. aliqn accipiat, l. annua in princ. C. de annuis lega. & alibi ſępe.

Zygaſtria, ζυγάστρια, apud Xenophōtem, & Pollucem lib. 7. c. 19.

Cœlas,

Cœlas, ibidem apud Pollucẽ: ubi Gualtherus uertit Luſtra.

Capſulas, apud Trebelliũ Pollionẽ in vita Aureliani, ubi de capſulis Zenobiæ loquitur.

30 Sed mirũ eſt, q̃tũ fœminæ in primis ac p̄ cæteris reb in zonis ſibi placeãt, & gloriẽt, aut potius inſaniãt. Qđ ex Homero ĩtelligere potes, q ſæpe mulieres καλλιζώνους culiari epithero appellat, id eſt, pulchras zonas habentes, ſiue pulchre cinctas, ſiue in zonis pulchras, libro ſeptimo. Iliad.

Mulieres circa zonas admodũ curioſæ.

Mulieres callizonæ.

Ἄνδρες κίκλησκεν, καλλίζωνοί τε γυναῖκες.

Et lib. 24. eiuſdem operis:

Ἔγνω προθ᾽ ἀνδρῶν, καλλιζώνων τε γυναικῶν.

Et lib. 23. Odiſſeæ:

Ἀνδρῶν παιζόντων, καλλιζώνων τε γυναικῶν,

Et in Hymno Appollinis:

Ἄνδρας τ᾽ εἰσορόων, καλλιζώνους τε γυναῖκας.

Κρισαγαγῶν ἄλοχοι, καλλίζωνοί τε θυγατρές.

Et rurſus ibidem:

Vbi tamen id tribuit filiabus, non uxoribus. Ad verbum enim ita ſonat hic uerſus

Criſſagorum uxores, pulchreq́ cinctæ filiæ.

Et euzonæ.

Ex quo obiter illud annotabis, huiuſmodi ornatus magis decere filias innuptas, q̃ iã maritatas. Idẽ aũt Homerus alibi mulieres ἀζώνους appellat: qđ & bene cinctas ſignificat, li. ſcilicet 6. & iterũ 23. eiuſdẽ operis. Quo ẽt ti. Iphin ĩſigniuit, eiuſdẽ Ili. li. 9.

31 Quare autẽ eod. lib. 9. fœminas etiã βαθυζώνους, id eſt, p̄fundè cĩctas uocet, ad aliud oĩno reſpicit. Sic. n. vocanẽ mulieres apræ concipiendæ ſoboli: ut apud Pindarum Olympiorum Ode 3.

Et bathyzonæ, & quare.

Σὺν βαθυζώνοιο διδύμοις   Παισὶ Λήδας.—

Zona. n. antiquitus p̄ uirginitate ſumebatẽ Hinc Zonã ſoluere, apud Horatiũ libr. 1. Ode 30. & apud Catullũ ad paſſerẽ Lesbię: & apud D. Auguſtinũ, ex Varrone li. 4. de ciuitate Dei, c. 11. & cæteros. Qđ & apud Græcos in ead. dicitur ſignificatione. Muſæus de amore Erus & Leandri:

Zona pro uirginitate.

Zonam ſoluere quid.

Ὣς ἡ μὲν τοῦτ᾽ εἶπεν, ὁ δ᾽ αὐτίκα λύσατο μίτρην.

Sic quidem illa locuta eſt, hic verò ſtatim ſoluit zonã.

Id eſt, virginitatem eripuit: quod ipſum cõfeſtim oſtendit ſubiungens,

Καὶ θεσμῶν ἐπίβηναν ἀρεσκόου Κυθερείας.   Id eſt,

Et leges intuerunt beneuolæ Veneris.

Nam (vt illud obiter intelligas,) μίτρα, ſiue μίτρη, (qua dictione vſus eſt Muſæus) Græcis zonã inter cætera ſignificat. Et ἄμιτροι dicũtur innuptæ, & connubij expertes. Sed, vt redeamus, Homerus zonam ſoluere in eodem ſenſu poſuit lib. 11. Odyſ.

Mitra pro zona.

ἄμιτροι quę dicantur.

Zona ſoluere.

Λῦσε δὲ παρθενικὴν ζώνην.—

Id eſt, ſoluit virginalem zonam; id quod ſtatim ſignificat, cùm ſubdit,

Αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ᾽ ἐτέλεσσε θεὸς φιλοτήσια ἔργα.

A: *poſtquam perfecit Deus ueneris opera.*

Et in Hymno Veneris deſcribens concubitum Anchiſæ cum ea,

Λῦσε δὲ οἱ ζώνην.

Et Theocritus in Idylio 20. vbi deſcribit concubitum Iouis cum Europa:

Λῦσε δὲ οἱ μίτρην.—

Cuius rei cauſam reperies apud Sextum Põpeiũ nõ ſemel & in Scholiis Apollonii: Λύουσι τὰς ζώνας αἱ πρώτως τίκτουσαι, καὶ ἀνατιθέασιν Ἀρτέμιδι: ὅθεν καὶ Λυσιζώνης Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἐν Ἀθήναις. Hoc eſt, Soluũt zonã primò pariẽtes, & Dianæ eã cõſecrãt: unde & Dianæ Lyſizonæ remplum eſt Athenis. Cuius itẽ rei meminit Heſychius. Et hinc quoque Lucina ſimiliter eſt uocata. Theocritus Idylio 17.

Ἔνθα γὰρ Εἰλειθυίαν ἱδρύσατο λυσίζωνον.

Sed & Pauſanias lib. 1. tradit in Zoſtere ad mare fuiſſe aras Palladis, Apollinis Dianęque, ac Latone, q̃ ibi peperiſſe negant, ſed zonã ſoluiſſe: & inde loco nomẽ Zoſteri inditũ, q̃ vox cingulũ ſonat. Pindarus aũt Olympiorũ Ode 6. tradit Euadnẽ depoſita zona punicea trama intertexta in opaco arborum denſitate loco infantem peperiſſe. Hæc illius uerba ſunt:

Ἁ δὲ φοινικόκροκον   Ζώναν καταθηκαμένα,
Κάλπιδά τ᾽ ἀργυρέαν   Λόχμας ὑπὸ κυανέας
Τίκτε θεόφρονα κοῦρον.   Sed de his hactenus:

Qđ autẽ Homerus (vt ad eũ redeamus) 18. Iliados uocat mulieres βαθυκόλπους, id eſt, amplas ueſtes, ſiue ſinuoſas, uel p̄fundorum ſinuum, habentes, cùm ſcribit, 32

Mulieres bathycolpæ quare dictę.

Καί τινα Τρωϊάδων, καὶ Δαρδανίδων βαθυκόλπων.

Et rurſus,

Ἀμφὶ δέ σε Τρωαὶ, καὶ Δαρδανίδες βαθύκολποι.

Atque iterum lib. ul. eiuſdem operis:

Ἀλλὰ πρὸ Τρωῶν, καὶ Τρωϊάδων βαθυκόλπων.

Satis uidemus eo uerbo ſignificari ueſtes amplas & ſinuoſas, qb. itẽ admodũ gaudẽt mulieres. Nã & idẽ Homerus lib. 6. & 7. iterũq; lib. 22. eiuſdẽ opis ipſas Troianas mulieres ἑλκεσιπέπλους appellat. i. longas ueſtes trahẽtes. Nã 1. & poſtremo loco ita ſcribit

Mulieres amplis & ſinuoſis ueſtibus gaudẽt.

Αἰδέομαι Τρῶας, καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Secundo autem loco hunc in modum,

Τρῶας ἐϋφρανέω, καὶ Τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους.

Quin illo eodem lib. 18. Iliad. Thetidem non ſemel τανύπεπλον uocat, id eſt, longã veſtem habentem:

Τίπτε Θέτι τανύπεπλε ἱκάνεις ἡμέτερον δῶ.

Vt etiam Helenam lib. 4. Odyſſeæ:

Πὰρ δ᾽ Ἑλένη τανύπεπλος ἐλέξατο δῖα γυναικῶν.

Et lib. 3. Iliad.

Τὸν δ᾽ Ἑλένη τανύπεπλος ἀμείβετο δῖα γυναικῶν.

Quanquam ſcio Ariſtotelem, ſi is eſt, Mirabilium auſcultationum, capit. 106. aliã reddidiſſe priuatam & ſpecialem rationẽ cur Homerus Troianas mulieres βαθυκόλπους peculiari epitheto vocauerit. Cui an ſit credendum, cæteri videant, cum

Pindarus Pythiorũ Ode.j.co.quoq; epitheto Muſas inſigniuerit. Nec īterim tamē in hac veſtiũ mētione omittemus, q̃ idē Homerus lib.ult. Iliad.vocat mulieres *ἑλκεσιπέπλους*, tanquam dixeris Veſti. pulchras:
Δαίνυτο, ἢ γαλόων, ἢ εἰνατέρων ἐυπέπλων.

Mulier nunquam ſibi ſatis ornata.

33 Ex tot aũt ueſtimētorũ & ornamētorũ aliorumq; ad eas res pertinentium generibus ſatis intelligis, non temere ſcripſiſſe Plautum illum muliebrium animorum, ac morum ſcientiſſimum, in Penulo:
Negotij ſibi qui volet vim cōparare, nauē & mulierē,
Hæc duo ſibi comparato: nam nullæ magis res duæ
Plus negotij habent eas forte ſi exornare occeperis:
Neq; vnq̃ hæ due res ſatis ornātur, neque eis ulla ſatis
Ornandi ſatietas eſt,

Mulieres in ſe ornando multum temporis impertiunt.

Vt iam mirari non debeas, ſi fœminæ tantum temporis in ſe ornando comēdoq; impertiant, aut uerius perdant, ac profundant. Notum eſt illud Terentij in Heaut.
Noſtin, mores mulierum?
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt,
Cui cōcinēs Propertius li.j.ad Cynthiam:
Et potes externos manibus componere crines
Et longa faciem quęrere deſidia.
Hinc Pleuſides amator Plautinus in Milite, conqueritur tarditatem mulieris in ſe ornando, eamque ob id natam ex mora autumat, ita enim inquit:

Mulier ex mora nata.

Mulier profecto nata eſt ex ipſa mora:
Nam quæuis aliæ, quæ mora eſt eque mora
Minor ea videtur, quam quę propter mulierem eſt.
Idq; natura illis ineſt adeo fortiter, ut etſi præ amore cupiãt maximè aliquo ꝓperãter ire, id tñ nō ꝑmittãt. Virg 4. Aen. Didonē Aeneã deꝑditè amãtē, inducit multñ tēporis in thalamo cũctãtem, ut ſe coleret tametſi cuperet ſ. oĩa Aeneã cōuenire illũ, ut uideret, & audiret nam ſic ſcribit:
Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum expectant,
Quo loco Seruiꝰ ĩterpꝰs id ĩtelligēs, Atq; (ait) amatrix ꝓperare debuit. Nã (vt id illi adas) amãs qcqd agit, ꝓperat oĩa, ex Agoraſtoclis Plautini ſentẽtia in Pœnulo. Tamē pathos naturã uicit: citatq; illud Terẽtianũ ſuprà à nobis citatum. Eſtque ſimile illud Stephaniæ mulieris Plautinæ in Sticho:
Morē vobis gerã meç deliciç: nã ita me Venus amœna
Amet, vt ego hinc tandudũ exiſſem vobiſcum foras,
Niſi me vobis exornarē: nã ita eſt ingenium muliebre,
Bene cum lauta, terſa, ornata, ficta eſt, infecta eſt tñ.

Iterum de hoc mulierũ affectu.
Mundus muliebris quid. Et an differat ab ornamento.

34 Ex hoc quoq; imperioſo ac impotēti mulierũ affectu, ꝑmanat illa carũ diurna nocturnaq; querela apud Theophraſtũ, & Hieronymũ in Iouinianũ, Illa ornatior ꝓcedit in publicũ: ego in cōuētu fœminarum miſella deſpicior. Eſt & Valerij Trib. pleb. ſentẽtia, noſtro propoſito accōmodatiſſima apud Liuiũ lib. 24. Mũditiæ ornatꝰ, & cultꝰ, fœminarũ ĩſigna ſũt: his gaudēt & gloriantũ: hũc mũdũ muliebrē appellauere maiores noſtri. de hoc mũdo muliebri loquens Vlpianus in l. argumento. §. mundus. ff. de auro, & argento legato, ita ait. Mundus muliebris eſt: quo mulier mundior fit. Et poſt pauca facit diſcrimen inter mundum, muliebrem, & ornamentum. Mulier enim poteſt eſſe munda, nō tamē ornata: vt ſolet cōtingere in his quæ ſe mũdarint lotæ in balneo, neq; ſe ornauerint. Cōtra, eſt aliqua ex ſomno ſtatim ornata, nō tñ emũdata. Sed Philippus Beroaldus vir multæ lectionis, in Cōmētariis Apuleianis li. 4. Aſini aurei, dicit cum multo honore Vlpiani, hoc argutius videri, q̃ verius. Appellatione.n. mũdi muliebris, apud Oratores, Hiſtoricos, Poetas nō ſolũ illa, qb. mũdior fit fœmina, ſed ea quoque, qb. ornatior, ſignificãtur: q̃ & nomē indicat. Nã (vt ſcribit Plinius) quē is tamē nō citat, lib. 2. c. 4. quē *Κόσμον* Græci nomine ornamēti appellauerũt, cũ nos à ꝑfecta abſolutaque elegãtia Mũdũ uocamus, q̃ nihil ſit eo mũdius, pulchrius, ornatius: citatq; Beroaldus illud Liuianũ in fin. li. 2 Belli Macedonici: non aurũ modo ijs, ſed & poſtremo ueſtē mundũq; omnē muliebrē ademit. Lucilius neutro genere appellauit his uerſib. apud Gellium lib. 4. c. 1.

Mundũ neutro genere.

Legauit quidam vxori mundum omne, penumq;,
Quod mũdum atque p num: nam quis dijudicet iſtud?
Et idē propè ſcripſit ipſe Beroaldus in Annotationib. ĩ Collumellã. Sed Catelianus Cotta, vir è noſtris doctiſſimus in ſuis Memorialibus, in eo quidem Memoriali, cuius initiũ eſt, Vndones Cilicij, Vlpiani ſentẽtiã ſecutus. Dabũt (inqt) veniam nobis Philippi manes: quia licet apud Liuium & Lucilium in dictis locis mundus capi poſſet pro quodam genere, non tamen ꝑ hoc ſtatim damnãdus fuit Vlpianus, qui in hoc melius & exquiſitius proprietatem verbi declarauit. Oratores enim & Poetæ laxiores ſibi habenas reſeruarũt. Præterea. Liuij autoritas etiam nihil obeſt, imo probare videtur opinionem Vulpiani, dum aurum ac veſtem, quibus ornatur mulier, à mũdo diſtinguit. Sicut neq; carmen Lucilij. Hæc ferè Catellianus, q etſi piè facit, quod legum parentē, imo vero Deũ, tueatur, optimeque reſpondeat ad eam, quam Beroaldus ex Liuio citauit autoritatem: dubito tamen, ne poſſit etiam reſponderi ad illud, quod ex eodem Liuio libro 34. ſuprà citauimus, vbi aptè Liuius ipſe ſub mundo muliebri, non tãtũ mundirias cōpræhendit, ſed & ornatum & cultum; uti etiam facit Gal. li. de Propriorum affectuũ agnitione, & remedio, qui poſtea quã de

margari-

margaritis,ſardoniche, & aliis lapidibus quibus mulieres ornatum corporis,& decorem ſibi conciliari putant, locutus eſt ſubdit hæc uocari κόσμον γυναικεῖον, id eſt, mũdũ muliebrẽ, huiuſq; generis ſacit aureos veſtiũ cõtextus, uel quorũ cõpoſitioni lõgo tẽpore ſtudetur, uel q̃ materiã ex lõginquo allatã deſiderãt, ut quæ uocãtur ſerica. Et huic quoq; opinioni ſuffagatur Feſtus Põpeius, cum inquit, Mundus ẽt dicitur ornatus muliebris. Tamen nõ ſolus fuit in hac ſententia Vlpianus, cum & Scęuola, & Paul⁹ ſignificationis uerborũ maximi obſeruatores ei quoq; ſententiæ ſubſcribant, ut eſt text. in l. pediculis. §. Titia. ff. eo. tit. de auro & arg. leg. & iidem Paulus, & Scæuola, & p̃terea Iabolenus ille ĩ l. Plautius, & in l. ſi qs ita legauerit, e. ti. alter in l. uxori quis. ff. eod. quoque ti. hic in l. hæres meus. §. uxori meæ. ff. de leg. 3. in quibus locis ponunt mundum & ornamenta, tanquam diuerſa. Niſi dicas, in illis ipſis locis uerba eſſe teſtatorum, non Iuriſconſultorum. Sed Paulus ipſe, haud dubie, ſi is eſt, lib. 3. Senĩẽtiarum apertam facit inter hæc differentiam, in §. mundo muliebri & ſeq. Quinetiam Romanorũ doctiſſimus Varro lib. 4. de Ling. Latin. uidetur & eius eſſe ſententiæ, ut inter mũdum muliebrẽ & ornatum lata ſit differentia: dicit enim, Mundus muliebris dictus à munditia. Ornatus, quaſi ab ore natus. Hinc enim maxime ſumitur quòd eam deceat. Itaq; ob id paratur, ſpeculum. Tertulianus uerò in lib. de Habitu muliebri, aliter diſtinxit mũdum muliebrẽ, & ornatum Cultũ (ait dicimus) quem mundum muliebrem uocant Ornamentum, quem immundum muliebrem conuenit dici. Ille in auro & argẽto, & gemmis, & ueſtibus deputatur. Iſte in cura capitis, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos corporis trahunt. Alteri ambitionis crimen intendimus alteri proſtitutionis.

Sed iam iſta relinquamus, & ad propo-
35 ſitum redeamus. Iulia Auguſti filia, faceto reſponſo oſtendit, cultum aliàs profuſiorẽ non dedecere matronã ſeſe viro adornãtem. Ea cum aliquando propter licentiorẽ veſtitum offendiſſet oculos patris tacentis poſtera die mutauit cultus ſui morem, & lętum patrem affectata ſeueritate cõplexa eſt. At ille, qui pridie dolorem, ſuum continuerat, gaudium cõtinere nõ potuit. Et q̃to hic (ait) in filia Auguſti probabilior eſt cultus. Nõ defuit patrocinio ſuo Iulia his verbis, Hodie enim me patris oculis ornaui: heri, viri. Teſtis eſt Aurelius Macrob. libr. 2. Satur. Huc ſpectat, qđ dicit Bal. cõſi. 30 viſo teſtamento excelſi circa fi. li. 5. Viduas, quoniam marito carẽt, quibus ſint gratæ futuræ, non debere, tam bona atq; nitida deferre veſtimenta, quàm quæ maritos habẽt: quaſi hoc oĩno liceat maritatis. Allegat quædã iura, quæ mihi (neſcio an aliis) nihil ad hoc facere uidentur. Idẽ Bal. in l. 1. co. in. uer. item quæritur. C. de lega. dicit, quod ſi pater mãdauerit filiis, ut poſt mortẽ ipſius matrem eorum tã honorifice tractarent, quàm pater ipſe faciebat. non intelligitur mãdare, ut illi multũ ſpecioſa ueſtimenta ſuppeditent, qualia pater adminiſtrare cõſueuerat. Specioſa. n. veſtimenta præſtabat maritus gratia ſui, l. ſi vi certo. §. interdum. ff. commod. Non uidetur autem mandare teſtator, ea præſtare, quæ ſui gratia ipſe præſtabat, ut ſcilicet compta incederet, allegat tex. not. in l. Scio. §. ultim. ff. de annu. leg.

De eadem re Iulia facetũ reſponſum.

Quid, quod, vt Iulius Pollux libr. 8. ſcribit, fuere olĩ Athenis γυναικονόμοι ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ κόσμου τῶν γυναικῶν. τὰς δὲ ἀκοσμούσας ἐζημίουν, καὶ
36 τὰς ζημίας αὐτῶν γράφοντες, ἐξετίθεσαν ἐπὶ τῆς πλατάνου τῆς ἐν Κεραμεικῷ. Id eſt, muliebris ornatus præfecti, qui in ornatas mulctabant, & mulctas ipſarum ſcribentes, ponebant apud Platanum, quæ in Ceramico erat. Harpocration autem, ὅτι χιλίας (inquit) ἐζημιοῦντο αἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀκοσμοῦσαι γυναῖκες, ὡς Ὑπερείδης ἐν τῷ κατ' Ἀρισταγόρου δευτέρῳ εἴρηκε. Κρώβυλος δὲ ὁ Κωμικός φησι τὸν Φιλιππίδου τὸν νόμον εἶναι τὸν περὶ τούτου κείμενον. Id eſt, Drachmis mille mulctabantur mulieres in uiis inornatæ, vt teſtatur Hiperides oratione ſecũda aduerſus Ariſtagorã. Crobylus aũt Comicus dicit legẽ de his poſitã à Philippide fuiſſe.

Muliebris ornatus præfecti apud Athenienſes.

37 Denique ſacræ literæ teſtimonio ſunt, nõ improbari ornatũ muliebrem. Rebecca, ut ſcribitur Geneſ. 24. à ſeruo Abrahã accepit in aures aureas appẽdentes ſiclos duos, & armillas totidẽ, põdo ſiclorũ decẽ, qb. ſe ornaret. Nohemi ſãcta illa mulier dũ Ruth doceret, quoniã pacto ſibi maritũ Both nanciſceretur, Lauare, inqt, & ungere, & induere cultiorib. ueſtimẽtis, vt ſcribitur Ruth. 3. cap. Heſter nõ ſanctitate inferior ungũẽtis, pigmẽtis, & aromatib. vſa fuiſſe dicitur, cap. illius hiſtoriæ. 2. Iudith quoq; unxit ſe myrtino optimo, & deſcriminauit crinẽ. capitis ſui, alia multa ornamẽta ſibi ĩduit, Iudith c. 10. Sed & ſcribiẽ. Exo. 35. mulieres ad cultũ tabernaculi armillas, ĩaures, annulos, & dextralia cõtuliſſe. Ezechiel c. 16. ĩtroducit Deũ Opt. Maxi. mulierẽ his uerbis alloquẽtẽ: Vnxi te oleo & ueſtiui te diſcolorib. & calceaui te hyacĩtho, & cĩxi te byſſo, & ĩdui te ſubtilib⁹ & ornaui te ornamẽto, & dedi armillas ĩ manib. tuis, &c. quæ ſequũtur. & Prouer. capi. vlt. Salomon loquens de muliere forti,

Muliebris ornatus ſacris literis non improbatus.

ti & pudica, Stragulatam, ait, veſtem fecit ſibi: byſſus & purpura indumentum eius, Et 1. cap. Canticorum hæc ſponſus loquitur ad ſponſam: Murenulas aureas faciamus tibi vermiculatas argẽto. Apud Eſaiam. c. 3. Dominus minitatur ablaturum ſe filiabus Sion ornamenta calceamentorum, lunulas, torques, monilia, & alia plurima ornatorum genera illic deſignata, ob id, quod eleuatæ fuiſſent, & ambulaſſent extẽto collo, &c. Daniel vir æquè ſanctus ac doctus, ſcriptũ reliqt, capite 13. Suſannam illam inſignem caſtimonia fœminam, præcepiſſe ancillis afferri ſibi oleum. & ſmegmata, quibus ſcilicet faciem ablueret, & emacularet. Smegma enim id omne uocatur, quod purgat, abſtergit, emaculat, à σμήχω verbo Græco deriuatum. De hoc Suidas, σμῆγμα καθαρτικόν, τὸ ὑπομακτικόν, id eſt, ſmegma, quod eſt purgatiuum & abſterſiuum. Inde ita ſcribit Plinius libro 30. capit. 4. Sunt qui Aſtypalæicas efficaciſſimas putant, & in eis ſmegma earum. Et lib. trigeſimoquarto, capite decimotertio. In ærarijs officinis: & ſmegma fit iam liquato ære, atque percocto. Idẽ alibi libro trigeſimoſeptimo, capite duodecimo, ſmegmata faciũt mulieribus ex iis. Et libro uiceſimo ſecundo, capite decimoquinto, codẽque ultimo, de ſatiuis lupinis loquẽs. Si uerò (ait) cæleſti aqua decoquantur, ſuccus ille ſmegma fit, quo ſolent fouere gangrænas. Et frequẽs eſt apud eundem hæc dictio, accipiturque pro uocabulo generali, quo medicamẽtũ omne ſignificatur, quod ualet ad emaculãdã faciem, & abſtergenda corporum dehoneſtamenta. Sed ut ad rẽ redeamus, in hanc quoque ſententiã eſt illud Apocalypſis 21. Ego uidi ſanctã ciuitatem Hieruſalem nouam de cœlo à Deo paratã, ſicut ſpõſã ornatã uiro ſuo.

Smegma quid.

38 Poetę quoq; Deas ſuas hiſce ornamẽtis muliebrib. delectari oſtẽdũt. Nã Homerus in Hymno Apollinis, facit Deas quaſdam Iri & ipſi Deæ polliceri monile magnũ nouẽ cubitorũ aureis filis cõtextum, quo Lucinam accerſeret, ut parienti Latone adeſſet:

Deas ornamentis gaudere.

Ὑποσχόμεναι λίζαν ὅρμον,
Χρυσείοισι λίνοισιν ἐεργμένον ἐννεάπηχυν.

Et in Hymno Mercurii uocat Maiam ipſius Mercurii matrem καλλιπέδιλον, hoc eſt pulchra calceamenta habentem:

Ἀμφὶ Δία Κρονίδην, καὶ Μαιάδα καλλιπέδιλον.

Sed & in Hymno Veneris Venerẽ ipſam dſcribit ita ornatã, cũ ſe Anchiſæ obtulit.

Πέπλον μὲν γὰρ ἕσο φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς,
Εἶχε δ' ἐπιγναμπτὰς ἕλικας, κάλυκάς τε φαεινάς,
Ὅρμοι δ' ἀμφ' ἁπαλῇ δειρῇ περικαλλέες ἦσαν

Καλοὶ χρύσειοι παμποίκιλοι, ὡς δὲ σελήνη.
Στήθεσιν ἀμφ' ἁπαλοῖσιν ἐλάμπετο θαῦμα ἰδέσθαι.

39 Et quod magis mireris, Iuno Dea caſtiſſima, ſeſe Ioui marito oblatura, ut ei placeret, illumque ad concubitum alliceret, ſe ſuper ſolitum morem adornauit, apud Homerum lib. 14 Iliad.

Iuno ſe ornauit, ut marito placeret.

Ἥδε δέ οἱ κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνετο βουλή,
Ἐλθεῖν εἰς Ἴδην εὖ ἐντύνασαν ἑαυτήν,
Εἴ πως ἱμείραιτο παραδραθέειν φιλότητι
ᾗ χροιῇ, Et paulo poſt.
Λύματα πάντα κάθηρεν, ἀλείψατο δὲ λίπ' ἐλαίῳ
Ἀμβροσίῳ ἑδανῷ, τό ῥά οἱ τεθυωμένον ἦεν.

Et non multo quoque poſt.

Τῷ ῥ' ἥγε χρόα καλὸν ἀλειψαμένη ἰδὲ χαίτας
Πεξαμένη, χερσὶ πλοκάμους ἔπλεξε φαεινούς.

Quæ loca expendit Plutarchus Sympoſiacon Decade 6. c. item 6. ut probaret colendæ comæ ſtudium in fęminis non eſſe dãnãdum. Sed & ex his facile potes intelligere non nouum eſſe, quod mulieres noſtrę ad cultum crines ſuos plicant, cum id Iuno fecerit. Illam autem caſtam peculiari virtute uocat idem Homerus eodem lib.

Crines plicare, non nouũ Iuno caſta.

Μερμήριξε δ' ἔπειτα βοῶπις πότνια Ἥρη
Ὅππως ἐξαπάφοιτο Διὸς νόον αἰγιόχοιο.

Item lib. 15. eiuſdem operis:

Ἢ μέν ἄρ ὣς εἰποῦσα πάλιν κίε πότνια Ἥρη.

Et alibi ſæpe: nã id ꝑpe ꝑpetuũ epithetũ illi tribuit. Qđ tu notato ad ea q̃ ſupra diximus nu. 26. in c. nec mulieres. Et ſuprà quoque docuimus, illum Thetidem deam uocaſſe τανύπεπλον.

40 Ex qb. tot illuſtriũ ſcriptorũ ſẽtẽtiis, nodũ huius noſtræ q̃ſtionis ſoluemus in hũc modũ. ut ſcilicet nunq̃ liceat qbusuis mulierib uti fucis natiua lineamẽta immutãtib. id. n. ſp peccatũ eſt uel mortale. uel ueniale: mortale qdẽ, quando fit ꝑpter laſciuiã, uel Dei cõtẽptũ: aliàs ueniale. Quòd ſi fucis mulier vtatur, nõ ut natiua lineamẽta corrũpat: ſed ut occultet deformitatem, q̃ morbus, aut aliud qppiã aduẽtitiũ peperit, nulli id obnoxiũ eſſe crimini cõprobatur præter ea quæ dicta ſunt, & autoritate Apoſtoli prioris. Ad Corinth. epiſtolæ, c. 12. Quæ putamus ignobiliora membra corporis eſſe, his honorem abundantiorem circũdamus. Et Galeni lib. 1. Pharmacorum κατὰ τόπους, cap. 2. ubi declarat, quomodo ἡ κομμωτικὴ τῆς κοσμητικῆς, hoc eſt, cõptoria ab exornatoria differat: de quo & nos in tractatu Nobilitatis diximus capitul. 31. numer. 275. ubi pharmacorum genera deſcribo, in uerbo, Coſmetica. Poteſt & mulier matrimonio elocata, eo ſe conſilio modeſtè quidem ornare ut uiro placeat, eiuſque amorem ſibi concilier, ne ipſa deſpecta, ille in adulterium dabatur: cœlebs autem, vt virum ſibi facilius quærat.

Muliebris ornatus, an & quomodo permiſſus.

rat. Neutri vero iſtud cōceditur, ſi eo animo ducatur, vt externos ad libidinē incendat, in ſuum amorem inconceſſum aliciat, animos iuuenū ſolicitet: Id enim ſemper peccatum mortale eſt. Quin ſi ſo la leuitate hoc faciat, aut etiam vanitate, vt uidelicet alijs cōſpectior appareat nūc mortale eſt, nunc veniale, conſiderata pſonæ, loci, & temporis qualitate. Et eſt hæc omnium fermè & Theologorum, & noſtrorum ſententia. Ex qb. aliquot hic

Ex Theologis teſtimonia. commemorabo, ne fortè quiſpiam deſideret. Ita uoluerunt è Theologis ſcolaſticis. D. Thomas 2. 2. q. 169. arti. 2. & in ſuis in Eſaiam cōmentarius c. 3. & eius præceptor Alex. Hales, in 2. parte ſuæ ſummæ, q. 151. mēbro 3. & iterum in quarta parte, q. 48. mēbro 9. & eodē vlt. Aſteſanus in ſuæ ſummæ li. 2. ti. 54. ver. vtrum ornatus mulierū Ang. Cla. in ſua ēt ſumma, in verbo, ornatus. Bapti. Salicius in ſua quoque ſumma ī eo ipſo verbo. Ant. Flo. in 2. parte ti. 4. c. 6. per totum, præſertim uerò in §. 7. & nouiſſimè Martinus cognomine Magiſter, famatiſſim' Doctor Pariſieſis in eo li. quē ſcripſit de Tēperātia, quo loco de virginitate diſſerit, in 6. q. p totū: & Dionyſius Carthuſianus in Enarratione Epiſtolarū & Euangeliorū Dñicaliū, Dñica 2. Aduētus, Ser. 3. & ex pdicatorib. quos uocāt, (vt ēt inferioris noīæ ſcriptores afferam) Bernardinius à Buſtis, lib. Roſarij 2. Ser. 20. parte 3. c. 3. & multis ſequē.

41 *Ex Iuriſconſultis.* Ex noſtris quoq; (ne & eos neglectim prætermittamus) in ea ſententia fuerunt Ioan. And. & Philip. Frā. in c. ea q ſunt. de reg. iu. li. 6. vbi ipſe Ioan. And. redundanter hanc materiam diſſerit, & poſt eū fermè ad verbum, Albe. Roſa. in l. factum à iudice. ff. e. ti. & in opē ſtatu. 2. par. q. 198. ipſe Io. & in ſuo Dictionario, in uerbo, ornatus. Pe. Anc. in rep. c. canonum ſtatuta. in 11. q. principali, verſi. ſuper hoc termino appli. q eſt char. 29. in paruis. de cōſtitut. Hoſti. & Panor. in c. 1. ext. ne cle. vel mo. Io. And. in rub. eiuſdem ti. & Ant. in ſuo tracta. de ornatu vtilit. & in c. vltimo. extrà de uit. & hone. cleri. & in c. 6. co. pe. de dona. inter uirum & uxo. Ioan. Pla. in l. uellera. C. de veſti. holo. & aur. li. 11. Bap. Seuer. in rep. l. omnes populi. in 3. quæſti. principali. uer. ſucceſſiue quæritur. ff. de iu. & iure. & Barpto. Cepo. in l. mulieris. in prin. in 12. quæſt. ff. de uerborum ſigni. & Barba. in procemio clc. col. penul.

42 *Ornatus uxoris extra domum ad virum non pertinet.* Sed tamen quibus addiderim & illam Hyperidis illius Athenienſis, unius ex decem Oratoribus ſententiam à Stobæo cū memoratam in præceptis connubialib. (ea ſunt in Ser. 72.) his verbis: Τοὺς μὲν πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν ἑαυτῆς γυναικὶ καλλωπισμοὺς προσβούλοιτο, χρὴ ἡγεῖσθαι, τοὺς δέ γε πρὸς τὰς ἐξόδους, οὐκέτι πρὸς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἑτέρους. Quibus ſignificatur, domi coram marito licere vxori, ut libet, ſe ornare Ornamenta autē quæ ea ſumit domum egreſſura, non ad maritum, ſed ad alios ſpectare. Quod proximè accedit ad id, qđ ex Euripide diximus ſuprà, nu. 13. inc. nec interim præter mittenda.

Sed illud addā, quòd impiiſſimus, im- 43 purissimosque ille mahometes in ſuis legibus, quas inſeruit in ſuo Alcurano, ſiue Alfurcano (vtroque enim nomine illud infandiſſimum opus vocat, illo quidem à lectione, hoc à diſtinctione ſiue reſeptione) liberum reliquit maritis, qualem ornatum ferant uxores ſuæ. Mulieres (inquit) uobis ſubiectas pro modo veſtro vicunque uolueritis, ornate. Nec id qdem omnino ſine ratione: quādoquidē vxores uiris eſſe ſubdita ſatis' docuimus in prima Leg. connubiali, proindeque legē quam uir uelit modò non ſit inhoneſta, uxori imponere poſſe, ut & inibi probauimus teſtimonio D. Pauli, Homeri, Platonis, & Ariſtotelis, & aliorū præſertim uero num. 12. incip. ſed quocunque.

Ornatus mulieris viri arbitrio relinquendus.

Et illā qdē Mahometicā legē nōnihil 44 adiuuat, quòd diuus Auguſtinus in epiſtola ad Ediciā, eā increpat, q ueſtes ſordidas & humiles iuito marito deſerret: ubi hæc inter cætera dicit. Quid n. abſurdius eſt q̄ mulierē de humili ueſte uiro ſuperbire? cui potius expedit obtemperare, quā in nigellis ueſtibus repugnare. Quæ quidem reperiuntur in c. quod Deo. 33. q. v. In q̄ ēt īnīam Martinus Magiſter, quo loco nup citauimus, cōſtāter illud aſſerit ꝙ quemadmodum mulieres in hac ornatus ratione poſſunt errare in exceſſu, & ex uperatione modi, finiumq; ornatus iuſti legitimi, & honeſti, ita quoq; in defectu ipſius quoniā interdū (inquit) res expoſtulat, ut alter ex cōiugib. alterum excitet, & ad honeſtam oblectationem prouocet. Sed, vt uerum dicam, nondum ullam vidi, quæ in hac parte peccaret.

Mulieres & in defectu honeſti ornatus peccare.

Hæc de mulieribus. Sed quoniam utriuſque ſexui leges ſtatuere, cum res expoſtulat decreuimus, nonnihil etiam de uirorum cultu diſſerendum eſt. Ex prædictis ſaris conſtat, cultus ornatuſque & formæ ſtudium in fœminis plerunque eſſe honeſtum: at in uiris horum negligentia laudatur, cura vituperatur. Demoſthenes, atque Hortenſius oratores clariſſimi probris iactari ſunt, quòd veſtitu cæteroque corporis cultu nitido, venuſto, nimiſque accurato vterentur: quo d cum 45

De virorum cultu.

Demoſthenes ob nimiū cu

n vitupera tus. à pleriſque relatum eſt, tum ab Aulo Gellio lib .j. capitu. 5. Nec diſſimiliter Lycon *Et Hortenſius.* Tro adēſis, Stratonis in Philoſophia ſucceſſor, repræhenſus eſt, quòd cultu eſſet *Et Lycon.* mundiſſimus, adeo vt veſtium incredibili mollitiæ & nitore vteretur, vt ex autoritate Hermippi ſcribit Laertius. Idemque *Et Heraclides.* Herachlidē Pōticum inceſſit, quòd mollicula veſte vteretur, tumentique eſſet corpore, adeò vt illum Attici non iam Ponticum, ſed Pompicum, vocarent. Sed & Cornelius Tacitus Mecœnatis calamiſtros ridet, vt Seneca in uniuerſum eius cultum immodicum, in Epiſt. 114. ad Lucilium. Carpit ſacroſancta ſynodus Epiſcopos & clericos, qui ſe fulgidis & claris veſtibus ornāt, vnguentiſque ungunt, capite primo, 21. quæſtione quarta, vbi in eam rem nō parum multa adducuntur.

46. In hanc quoque ſententiam præceptū eſt Ouidij lib. 1. de Arte amandi:

Sed tibi nec ferro placeas torquere capillos:
Nec tua mordaci pumice crura teras.
Iſta iube faciant, quorum Cybeleia mater
Concinitur, Phrygijs exululata modis.
Forma neglecta uiros decet. *Forma viros neglecta decet: Minoida Theſeus*
Abſtulit, à nulla tempora comptus acu.
Hippolytum Phædra, nec erat bene cōptus, amauit:
Cura Deæ ſyluis aptus Adonis erat.
Munditiæ placeant, &c.

Quāquàm pauló ſeuerius apud Salluſtiū in Iugurtha Marius pronuntiauerit munditias mulieribus, viris laborem conuenire. Sed ut ad Ouidium redeamus, is in eodem opere lib. 3. monet puellas à ſe reijcere viros mollius ornatos:

Sed uitate uiros cultum formamq; profeſſos,
Quiq; ſuas ponunt in ſtatione comas.

Et pauló pòſt:

Nec coma uos fallat liquida nitidiſſima nardo,
Nec breuis in rugas cingula preſſa ſuas.
Nec toga decipiat filo tenuiſſima, nec ſi
Annulus in digitis alter, & alter erit.

Quem Pontanus pulcherrimè imitatus ait, lib. 1. de Amore coniugali:

Sed neque te capiat iuuenis, cui picta capillum
Sit coma, cui nimia quæritur arte decor.

Diui quoque Hieronymi ad Demetriadem de uirginitate ſeruanda, hæc uerba ſunt Cincinnatulos pueros, & calamiſtratos, & peregrini muris olentes pelliculas, de quibus illud Arbitri eſt, Non bene olet qui benè ſemper olet, quaſi quaſdam peſtes, & venena pudicitiæ virgo deuitet. Huic præcepto aſſentiens Phædra Ouidiana muliebriter ornatos à ſe reijcit, ita ſcribens ad Hyppolitum:

Sint procul à nobis iuuenes, vt fœmina, compti,
Fine coli modico forma uirilis amat.

Et ſubdit:

Te tuus iſte rigor, poſitiq; ſine arte capilli,
Et leuis egregio puluis in ore decet.

Silius Italicus in Aphricano laudat comam nullis cincinnis annuliſque diſtinctam nec gradatim formatam, ſed ex omni parte æquabilem, qualis decet uirū. Huius carmē eſt huiuſmodi lib. 8. Punicorū: 47 *Aphricanus laudatus ex negligentia cultus.*

Martia frons, facileſq; comæ, nec ponè retroq;
Cæſaries breuior.

Id quod videtur accepiſſe à Liuio, qui li. 8. Secundi belli Punici, de eodem ita loquitur: Adornabat enim promiſſa cæſaries, habituſque corporis non cultus mūditijs, ſed virilis verè, ac militaris. In quo vt non conueniunt in cæſarie, ita in cæteris minimè diſſentiunt. Ante hos Horatius Curium illo eodem genere laudis extollit, lib. Carminum 1. Ode 12. *Et Curius.*

Hunc & incomptis Curium capillis
Vtilem bello tulit:

Et idem propè eodem ſenſu intonſum Catonem uocat lib. 2. Ode 15. *Et Cato.*

Præſcriptum & intonſi Catonis.

Quem ſecutus Lucanus lib. 2. de ipſo Catone loquens:

Ille nec horrificam ſancto dimouit ab ore
Cæſariem. Et pauló pòſt:
Intonſos rigidam in frontem deſcendere crines
Paſſus erat.

Alexander quoque Macedo laudatur, ꝙ ſine cura formæ, capillos habuerit diſiectos ac confuſos, ut tradit Aelianus libro octauo, Variæ Hiſtoriæ.

Quanq̄ ſcio (ne illud omittā) Artemidorū Daldianū li. de Sōniorū interptatione j. c. 21. ſcripſiſſe, capillos inornatos, incōptos, neglectos, in ſomnis luctū ac triſtitiā denūtiare. Sed ut redeam⁹. Plin. Iunior ad Catiliā Seuerū li. 1. epiſtolarū, īter multas laudes Ariſtonis Iuriſcō. cuius ſæpe fit mētio in noſtris legib. illud nō ꝓtermittit, ꝙ eſſet modicus in cultu. *Et Ariſto. Iuriſconſultus.* Sed & Cornelius Tacitus in Vita Iulij Agricolæ. Cultu (inquit) modicus, ſermone facilis, uno aut altero amicorum comitatus. *Et Agricola.*

Diogenes Sinopæus cōpoſito cultoq; adoleſcēti quopiā rogāti nō an ſe dixit reſpōſurū, q̄ apertè exploraret, uir ne eſſet, an mulier: ueluti cultus ille fœminā ꝑ ſe ferret, nec uirū deceret, ut ꝓdit Laertius. 48 *Diogenis dicteria in adoleſcētes ornatos.* Idē cōſpectò adoleſcētulo, cultu geſtuq; effœminato. Nō te pudet (ait) deterius, q̄ naturam ipſam de te ipſo ſtatuere? illa. n. te uirum fecit, tu teipſum refingis in mulierem. *Effœminatos eſſe cultus ſtudioſos.* Autor eſt idem Laertius. Verba autem hæc eius ſunt, Οὐκ χείρω τῆς φύσεως αὐτὸς σεαυτοῦ βουλευόμενος· ἡ μὲν γάρ σε ἄνδρα ἐποίησε, σὺ δὲ σεαυτὸν βιάζῃ γυναῖκα εἶναι. Idemque propemodum dixiſſe Ariſtotelem tradit Antonius Monachus Meliſſæ, tomo. 1.

mo.1. capit.60. Ἀρισοτέλης θεασάμενος μειράκιον ὡραϊζόμενον, ἔφη, Οὐκ αἰσχύνῃ, ὅτι τῆς φύσεως ἄνδρα σε ποιησάσης, ἑαυτὸν τεθήλυκας. Sed vt ad Diogenem redeamus, is(vt traduntidem Laertius, & Antonius Monachus, quo loco nuper citauimus: & præterea Stobæus capitu.6.) adoleſcentem intuēs accuratius ſe ornantem, Si quidem,inquit, ad viros, fruſtra: ſin autem ad mulieres, nequiter. Sed in Græcis vocibus agnominatio,quæ illis προσονομασία dicitur,uocum quadam affinitate id dictum multò iucūdius efficit, ἀτυχεῖς ἀδικεῖς, illud enim fruſtra ſignificat, hoc nequiter, ſiue iniuſtè. Id tamen nonnulli Aeſopo, nòn Diogeni tribuunt. Nobiliſſimus Stoicorum Zeno faceto vrbanoq́ue dicto quempiā, qui ſe magno ſtudio componebat, perſtrinxit. Nam cùm ille vehiculum lentè ſegniterque trāſcenderet, Meritò (inquit Zeno)ſuſpectum habet lutū: neque enim ſe illo,veluti in ſpeculo, intueri pōt. Idem cuipiam vnguentis delibuto, Quis, ait, mulierem olet?ſignificans, effœminatorum eſſe,cultu huiuſmodi. & vnguentis vti. Autor vtriuſq; e Laertius. Pherecydes iuuene comato ſibi obuio, oculos tunica operuit, digito oſtendens ex corpore eius manifeſtum fieri, illum eſſe de pathicorum grege,vt ſcribit Syneſius Cyrenenſis in oratione de Caluitij laudibus. Qui & ipſe paulò ante hæc ſcripſerat: Qui comam curant, effœminati ſunt, & meretricij omnes. Proſtant enim, tantoque maiorem palmam ſe conſequi putant, quantò magis fœminei otdinis imitatores fiant. Nec multò pòſt aduocat prouerbium, Nemo comatus,qui non ſimul ſit cinædus. Quod ipſe Syneſius noluit exprimere,quia vt ipſe dicit,& nomine & re eſſet obſcœnum. Mnaſeas apud Athenęū arguit Androcoptum Phrygium, quòd adeò eſſet delicioſus,vt floridam uēſtem induceret, ſeque muliere decentiùs exornaret. Plutarchus ī Apophthegmatis, tradit quēpiam capillorum tinctura ſuperbientem à Philippo Macedonum Rege, ex ordine iudicum,in quem nuper lectus erat, ſemotum fuiſſe: neque enim ſperandam integritatem ab eo in rebus gerendis, qui etiā pilis fucum prætenderet.

Profonomaſia.

Zenonis in adoleſcentes ornatos.

Pherecydis dicterium in comatum iuuenem.

Prouerbiū.

49 Apud Homerum libro vndecimo Iliados, Diomedes Paridi cultum ornatūque capitis exprobrat:

Paridi cultus exprobratus.

– Κέρᾳ ἀγλαὲ παρθενοπῖπα.

Phocylidis quoq; in eam rem ſentētia eſt:

Phocylides ī virorum ornatum.

Μὴ μὲν ἐπ' ἄρσενι παιδὶ τρέφειν πλοκαμῖδας χαίτην.
Μὴ κορυφὴν πλέξῃς, μηδ' ἄμματα λοξὰ κορύμβων.
Ἄρσεσιν οὐκ ἐπέοικε κομᾶν, χλιδαναὶ δὲ γυναιξί. Id eſt:

Ne in maſculo qdē filio nutri cincinnū gratia capillū:
Ne verticem plices, neq; vittas tortuoſas corymborū.
Maſculum non decet coma, deliciæ verò mulieres.

Quin & apud Virgilium libr.9. Remulus idem Teucris exprobrat:

Vobis picta croco, & fulgenti murice veſtis,
Deſidiæ cordi: iuuat indulgere choreis:
Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ.

Proindeque confeſtim eos appellat Phrygias, fœminei ſexus nomine veluti effœminatos:

O verè Phrygiæ, neque enim Phryges.

Quod nos alibi in 1. Leg. ɔnub. ad aliud retulimus. Idemque ferè eis exprobrat Iarbas lib.4. eiuſdem operis:

Et nunc ille Paris cum ſemiuiro comitatu,
Mæonia mentum mitra, crinemq́; madentem
Subnixus, rapto potitur.

Iulius Capitolinus proſcindit Maximinum iuniorem, quòd in veſtibus tā accuratus erat ut nulla mulier nitidior eſſet in mundo. Porcius Latro nobilis declamator, In illa elegantiſſima in Catilinam declamatione, poſt deſcriptionem hominū ſceleſtiſſimorum, Hi ſunt (inquit) quos in foro quotidie in oculis ciuiū calamiſtratos, ac veſtibus collucentes paſſim obuolitare cernimus, &c. Aelianus li.9. Variæ Hiſtoriæ, Demetrium Poliorceten repræhendit, ꝙ capillos decorè pectēdo diſponebat ac rufos faciebat, faciemq́; inūgebat, alijſque id genus delicijs ſummum inertiæ ſuæ ſtudium impendebat. Quinetiam Plutarchus in uita eius Probro ei dat, quod uteretur non tantùm καυσίαις διμίτροις, & purpura auro intexta, ſed & ſoleis auro litis, quodq́ue mundi quoq; imagine & aſtrorum chlamys ei tum texeretur: cùm Macedoniæ regno excidit: neminemq́ue deinde Regum Macedoniæ, etſi multi poſteà ſuperbiſſimi fuerunt, ea uti auſum eſſe. Iulius autem Firmicus lib. Aſtronom.8.c.7. oſtendit huic uitio nonnunquam uiros aſtrorum ui & potentia eſſe obnoxios. In Tauri (inquit) ſexta parte oriūtur Pleiades, quibus orientibus ſiqui orti ſunt, erūt ſemper nitida, & polita fronte, atq; accuratis veſtibus compti, quorum inflexi crines torqueantur ſemper in oſtro, necnon appoſitis alienis crinibus fictam & cōpoſitam pulchritudinem mentiantur, totius corporis formā uario pigmentorum genere moliētes. Hi etiā demptis pilis corpus ſuū in fœminei corporis imaginem transferent: eorumq́; veſtes quoque ad muliebris cultus ſimilitudinem excolentur. Hi & molliter ambulantes, ueſtigia ſua cum delicata moderatione ſuſpendent. 50

Maximino nulla mulier ornatior.

Et Demetri. Poliorcetem

Et quòd cultus ornatusq́; uiros magis, quàm fœminas, dedeceat, vel leges noſtræ manifeſtè oſtēdunt, ut ſuprà diximus, nu. 19. in- 51

Cultum magis dedecere viros, quàm fœminas.

19. incipiẽte, ex quo apertè, & ſeq. Et ſuo id teſtimonio adiuuat Prudẽti', q poſtea q̃ ornatũ cultumq́; muliebrẽ taxauit illis verſibus, quos ſuprà citauimus, cũ de ea ne loqueremur, ſtatim & hos verſ' ſubtexuit.

Hæc ſexus malè fortis agit, cui pectore in arcto
Mens fragilis facili vitiorum fluctuat æſtu.
Quid, quòd & ipſe caput muliebris corporis, & rex,
Qui regit inualidam propria de carne reſectam
Particulam, qui vas tenerum ditione gubernat,
Soluitur in luxum? Cernas molle fœte cultu
Herodis vetulos, opifex quibus aſpera membra
Finxerat, & rigidos durauerat oſſibus artus,
Sed pudet eſſe viros: quærunt vaniſſima quæque,
Queis niteant: genuina lues, vt robora ſoluant
Vellere non ouium, ſed Eoo ex orbe petitis
Ramorum ſpolijs fluitantes ſumere amictus.
Gaudent & durum ſeritibus profundere corpus.
Additur ars, vt fila herbis ſaturata recoctis,
Illudant varias diſtincto ſtamine formas.
Vt quæque eſt lanugo feræ molliſſima tactu,
Pectitur. Hunc videas laſciuas prapete curſu
Venantem tunicas, auium quoque verſiculorum
Indumenta nouis texentem plumea telis.
Illum pigmentis redolentibus, & peregrino.
Puluere fœmineas ſpargentem turpiter auras.

Ouidius quoque ſatis oſtendit, fœminas cultiores eſſe ſolere, quàm mares, in epiſtola Paridis ad Helenam, his verſibus:

Cum videas cultus noſtra de gente virorum,
Quales Dardanias credis habere nurus?

Et in Carmine de Medicamine faciei:

Nec tamen indignum, ſi vobis cura placendi,
Cùm comptos habeant ſecula noſtra viros.
Fœminea veſtri potiuntur lege mariti:
Et vix, ad cultus nupta quod addat, habet.

Et Diu' Chryſoſtomus in epiſtolã ad Epheſios, ſermone 13. ſcribit mulieri peculiare ac commodum magis eſſe ornari, quàm viro: quod & ſatis quoq; oſtendit Clemẽs Alexandrinus lib. Pedagogi. 3. c. item 3. vbi multa de cultu virorum ſcribit.

52. Tantiſper tamen viris negligendus eſt cultus, dum dignitati eorum cõſulatur, & non deſinit munditię. Compertũ eſt enim cultum mediocrem ſplendoremq́; veſtiũ ad dignitatem quãdam, autoritatemque comparandam, ac tuendam, nõ paruum momentum afferre, vel teſte Pontifice in ca. vt apoſtolicæ. de priuil. lib. 6. in illis verbis, vt ex eorũ maioritate, ac decore maiori ornatum, maioritas appareat dignitatis. Cui ſubſcribẽs Fabius Quintilianus ĩ Prologo lib. 8. Oratoriarum inſtitutionum: Et cultus (inquit) concesſus, atq; magnificus addit hominibus (vt Græco verſu teſtatũ eſt) autoritatem. At muliebris & luxurioſus, nõ corpus exornat, ſed detegit mentẽ. Verſum aũt, quẽ citat Fabius, opinaṫ aliqs apud Homerũ eſſe li. 6. Odiſſeę, vbi Minerua de pulchris veſtib' loquẽs, ita dicit:

Cultus mediocris viros decet.

Autoritas & dignitas ex cultu.

Ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει.
Id eſt,
Quippe hominis ex iſtis ſurgit bona fama decuſq́.

Pauloque inferiùs in eodem libro ſatis indicat ipſe Homerus, quãtũ momenti cultus veſtium afferat ad conciliãdam homini formam, dignitatemq́;, cũ Nauſicaam puellam Alcioni filiam, ita de Vlyſſe loquentem facit:

Πρόσθεν μὲν γάρ δή μοι ἀεικέλιος δέατ' εἶναι,
Νῦν δὲ θεοῖσιν ἔοικε τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.
Id eſt, ex ipſius Eraſmi traductione:
Antè videbatur ſpecie fœdiſſimus eſſe,
Nunc diuis ſimilis magnus quos paſcit Olympus.

Nam cùm exutis pannis veſtes nitidas induiſſet Vlyſſes, protinus alius eſſe viſus eſt. Catonis dictum eſt in libro, qui inſcriptus eſt, carmen de moribus, à Gellio libr. 11. citatum: veſtiri in foro honeſtè, mos erat: domi, quod ſatis erat. Solomon in Eccleſiaſte, ca. 9. monet, ut omni tempore veſtimẽta ſint candida. Dominus noſter præcipit Iob, vt ſpecioſis indueretur veſtibus, vt ſcribitur Iob 40. capit. Pelagius hæreticus ſcripſerat, gloriam veſtium & ornamẽtorum eſſe Deo contrariam. Contra quem Diuus Hieronymus li. 1. in eundem Pelagiũ hæc protulit: Quæ ſunt, rogo, inimicitiæ contra Deum, ſi tunicã habuero mundiorem? ſi Eps, presbyter, & Diaconus, & reliquus ordo Eccleſiaſticus in adminiſtratione ſacrificiorũ candida veſte proceſſerint? Et ſubdit, irridens eundẽ Pelagiũ; Cauete clerici, cauete monachi, viduæ, & virgines: periclitamini, niſi ſordidas vos atq; pannoſas vulgus aſpexerit. Taceo de hominibus ſeculi, quibus aperte bellũ indicitur, & inimicitiæ contra Deum, ſi pretioſis, atque nitentibus vtantur ex unus. In quam etiam ſententiam concilium eſt Gangrenſe, eũ anathematizans, qui viles veſtes deferens, tanquam ex eo iuſtitiam habiturus, alios reprehendit, qui nitidiores deferunt, ut in Decretis canonicis proditum eſt, in c. ſi quis virorum. 30. diſt. 5

Cultus ſordidus vituperatur.

Sed & in eam rem multa adducit Spec. titu. de aduo. §. ſequitur videre. per totum, quibus probare contendit, ſplendidas veſtes aduocato eſſe decori & dignitati: contrà verò ſordidas, dedecori ac contemptui. & Bal. in rub. extrà de vita & ho. cle. ſcribit, ad honeſtatem clericorum pertinere, nõ ſolũ honeſtè & parcè viuere, ſed veſtibus ſordidis abſtinere: quia veſtes ſordidæ inducũt pudorem. l. veſtem ſordidam. ff. de iniur. refert Barba. in c. cũ M. colũ. 59. extrà de conſtit. quod cùm Ioan. de Ligna. ad quaſdam nuptias inuitatus iuiſſet, vulgarem veſte indutus, nulluſque ob id honor

Ioã. Lig ob contemptam veſtem contemptus.

ei fuiſſe exhibitus, vt pote propter veſtē nō ſatis cognitus, miſit qui quæreret aliam veſtem ſplendidiorem: quam cùm recepiſſet, in ſuo ipſius loco poſuit, abijtq́; , illud præfatus, Veſtem coluiſtis, veſtem habetote. Quod & repetit Lud. Bol. in repeti. authen. habita. col. 8. uerſi. & ideo deciditur. C. de fil. pro pat. Refert Plutarchus in uita Ageſiali, cùm is in Aegyptū à rege Aegyptiorum aſcitus fuiſſet, própter ueſtis tenuitatem indigenis illum cōtemptui fuiſſe: maleq́; de ipſo ſenſiſſent, niſi poſtea declaraſſent magnificentiā & dignitatem virtute & prudētia parari oportere. Quod & ipſe Plutarchus ſcripſit in Apophthegmatis Laconicis. Nec longiùs abeſt, qđ & de Philopœmene ſuprà diximus in 2. leg. cōnubiali, nu. 58. incipi. nec prætermiſerim.

Ageſilaus quoque.

54 In qua re, æquè ac in cæteris rebus, mediocritate quadā utendum eſt. Nam ſicut ornatum corporis infucatum laudamus, ita & diſſolutos & fractos ueſtibus non recipimus, ex eodem Gangrenſi concilio in c. parſimoniam. 41. diſt. Et facit tex. in c. 2. in fi. extrà de cuſtod. Eucha. cùm dicit: Nimis enim abſurdum, in ſacris ſordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis. Et ibi gl. dicit arg. quòd clerici debent incedere ornati ueſtibus. Proinde Iſocrates in Parænesi ad Demonicum monet, in ueſtitu honeſtam munditiem amandam: exquiſitam uerò elegātiam & luxum, ut ſuperuacuum aſpernādum. Et ſimile quippiam p̄cipit Horatius duobus uerbis mediocritatem illam deſignans:

De eadē re.

Simplex munditijs.

Et alibi, ſcilicet lib. 2. Serm. Saty. item 2.

Mundus erit, qui non offendet ſordibus: atque
In neutram partem cultus miſer.

Cicero lib. 1. Officiorum, adhibendam eſſe munditiam non odioſam, neq; exquiſitam nimis, tantum quæ fugiat agreſtem, & inhumanam negligentiam. Id quod ēt monet alter eloquētiæ Latinæ Antiſtes Fabius lib. 11. c. 3. quo loco de cultu Oratoris tractat: Cultus, ait, non eſt proprius Oratoris aliquis, ſed magis in Oratore conſpicitur: quare fit, ut in omnibus honeſtus debeat eſſe, ſplēdidus, & uirilis. Nam toga, & calceus, & capillus, tam nimia cura, quā negligentia ſunt repræhendēda. Et rurſum lib. 12. de genere dicendi loquens: Ne craſſa, ait, toga ſit, non ſerica, nō intonſum caput, non in gradus atq; annulos cōptum. Quam ſententiam eleganter mutuatus Diuus Hieronymus, ſiue is fuit, ſiue alius (qđ ſtylus apertè comprobat) in Regula ſanctimonialium, c. 17. Nec affectatę (ait) ſordes, nec exquiſitæ deliciæ laudes pariūt. Cuius tamen loci ipſius Hieronymi titulo, autoritate ſubnixus Gratianus noſter, monet ſacerdotem, ut nec fulgidis, nec ſordidis ſe ornet ueſtibus, ut ſcribitur 41. diſtinctio. in ſumma. Sed & alibi Hieronim' ipſe (quod nemo diffitetur) ad Euſtochium de uirginitate ſeruanda: Sit veſtis (inquit) nec ſatis mūda, nec ſordida. Et paulò infrà: Nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ munditiæ cōueniunt Chriſtiano. Rurſumq́; ad Helidorum laudat Nepotianum, quod nec munditijs, nec ſordibus notabilis eſſet. Sed & ad Nepotianū ipſum de uita clericorum, Veſtes, inquit, pullas æquè deuita, ac cādidas. Ornatus, ut ſordes, pari mō fugiēdę ſunt: quia alterum delicias, alterum gloriam redolet. Et ad Paulinum de cōſtitutione monachi: Soror tua matronarum declinet cōſortia, nec nitore ſericas ueſtes, & gemmas circunferentium fœminarum, ſe ſordidatam, aut doleat, aut miretur: quia alterum propoſiti pœnitentia, alterum iactātiæ ſeminarium. Et ad Marcellam de laudibus Aſellæ, ad fi. Neglecta mūdities, & inculta ueſtis: cultus ipſe ſine cultu.

Cultus, nec ſordidus, nec exquiſitus.

Quibus omnino conuenit Epigramma Martialis in Pannicum libr. 2.

Pectere te nolim, ſed nec turbare capillos:
Splendida ſit nolo, ſordida nolo cutis.
Nec tibi mitrarum, nec ſit tibi barba reorum.
Nolo uirum nimiùm Pannice, nolo parum.

55 Suprà dictorum ſententias confirmat ſcriptor erudetiſſimus Seneca, cùm ſcribit ad Luciliū epiſtola quinta, illud te admoneo, ne eorum more, qui nō proficere, ſed conſpici uolūt, facias aliqua, quæ in habitu tuo aut genere uitæ notabilia ſint. Aſperum, incultum, & intonſum caput, & negligētiorem barbam ideuta. Et poſt pauca, Non ſplendeat toga; nec ſordeat quidem. Plutarchus apud Antonium Monachum, lib. 1. Meliſſæ c. 37. Μήτε λίαν πολυτελῶς, μήτε ἄγαν εὐτελῶς περὶ τὰ περὶ τὴν ἐσθῆτα, καὶ δίαιταν, καὶ περὶ τὴν ἑτέραν διαγωγὴν τὸ σῶμα διοικεῖν. τὸ μὲν φθονεῖσθαι, ἢ γελᾶσθαι, τὸ δὲ μισεῖσθαι ἢ ἐλεεῖσθαι ποιεῖ. Quorum hęc ſententia eſt: Neq; nimis ſordidum in ueſtimentis, uictu ac reliqua uita ſe exhibendum. Illud enim inuidioſum aut ridiculum, hoc odioſum & miſerabilem reddere.

De eadē re. Cultus nimius ſuperbiæ ſpecies.

56 Diogenes ille Cynicus, egregius humani ingenij ęſtimator, cū adoleſcentes Rhodios aliquando cōſpexiſſet ſumptuosè admodum veſtitos & delicatè, ridens, τῦφος, ait, τοῦτ' ἐστι. Id eſt ſuperbiæ prorſum indicia hæc ſunt. Mox cū Lacedæmonijs quoque occurriſſet, quibus ſubtrictior tunica citraq́; humeros deſiſtens, nec uilior modò, ſed & ſordidior quoque, ἄλλος (inquit) οὗτος τῦφος. id eſt, altera ſuperbię ſpecies iſta. Quod & inter cęteros tradit Aelianus Variæ

Cultus ſordidus, altera ſuperbiæ ſpecies.

riæ hiſt.libr.9. Cui ſubſcribens Ariſtoteles lib.Ethicorum 4.c.7. Qui parua(inquit)& manifeſta diſſimulãt, ij delicati ſimul malitioſique dicũtur, & facilè ſperni poſſunt: atque idipſum arrogantia interdum uidetur. Apollonius quoque apud Philoſtratũ lib.6. aſſerit à veſtimentorum contemptu non abeſſe quãdam ſuperbiam. Legimus illum Diuum Bernardum & doctrina & ſanctimonia clarum, veſte quidem ſatis vili, ſed minimè ſqualenti vſum, ac etiam dicere ſolitum, Tunicam ſordibus abſoletã teſtem deſidiæ, atque ſocordiæ eſſe: eiuſq; immunditiam interdum ad hypocriſim ſpectare: vtpote qua inanis gloria, cùm videatur contemni, quæritur. Id quod etiã Socrates morũ cenſor grauiſſimus, pulchrè indicauit, cùm ei inſolẽtior viſus Antiſthenes, quoniam ratione inuſitata laceram, atque diruptam induměti portionẽ viſentibus nunquam non ingerebat, hinc captãs opinionem excelſi animi, & ea deſpicantis, quæ mortales ad ſtuporẽ mirantur. Ideò eũ Socrates ſic increpuit: Οὐ παύσῃ ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν. Non deſines (inquit) amplius te nobis curioſiusque ornare. Illud quoque inculcans, Aſpicio per ſciſſuram pallij tuam vanitatem. quod & Laertius prodidit & Aelianus, quo loco nuper citauimus. Sed & Poſidonius Calamenſis in vita Diui Auguſtini, c.22. ſcribit, eidem Auguſtino ueſtimenta fuiſſe, nec nitida nimium, nec abiecta plurimùm: qa his plerunque vel iactare ſe inſolenter homines ſolent, uel abijcere. Quid, quòd Daniel vir ille ſanctiſſimus purpura & torque aureo in collo indutus eſt? vt ſcribitur Dani.5. Et regina Saba admirata eſt veſtimenta miniſtrorum Solomonis, 2.Reg.c.10.& 2.Paralipo.c.9. vt hinc ſcias, veſtes aliaque ornamenta ſumptuoſa geſtare, per ſe non malum eſſe, vel reclamantibus Catabaptiſtis. Id tantùm in ea re conſiderandũ, quo animo id fiat.

Et hypocriſis.

Daniel torque aureo ornatus.

Catabaptiſta.

57 Illud autẽ poſtremò monuerim in hac cultus ornatuſque ratione morem cuiuſque regionis, eorumque quibuſcum uerſaris, eſſe maximè obſeruãdum. Quiſquis enim (ut dicit Diuus Auguſtinus li.3. de doctrina Chriſtiana, & repetitur in cap.1.42. diſt.) rebus prætereũtibus reſtrictiùs vtitur, vt metas conſuetudinis bonorum, inter quos verſatur, excedat, aut aliquid ſignificat, aut flagitioſus eſt. Et Gratianus eadem diſt.§.ult. Quiſquis(inquit) cõtemptis his, cum quibus viuit, lautiora ſibi, vel auſteriora præ cæteris indumenta quærit, intẽperãs ſui, aut ſuperſtitioſus eſt. Propterea dicit glo. in dicto c. ſi quis virorum.30. diſtinct. & in ca.1.31.q.4. in veſtibus & ornatu inſpiciendam regionis eſſe conſuetudinem. Quod & voluit glo. in c.pe. in verbo, deauratis, & ibi Panor.col.vlti. & Benedic. Capra doctor Peruſin⁹, extrà de vita & honeſt.cle. & Specu.d.titu.de aduoc.§.ſequitur videre. & Bal.in rub.de conſuetu.colũ.vlti. verſi.conſuetudo debet ſeruari. Et Diuus Thomas, 2.2.q.169.ar.1.& Aſteſſanus libr. 2.c.54. in prin. Idcirco Diuus Hieronymus in ea, quam nuper citauimus, epiſtola ad Heliodorum, Nepotianum laudat, quòd in cultu prouinciæ morem ſequeretur. Sophonias Propheta c.1. Deũ ita facit loquẽtem, Viſitabo ſup omnes, qui induti ſunt veſte peregrina. veluti id ſit admodum repræhendendum, uti veſtibus peregrinis, & non patrijs. Quo nomine Alexander ille Magnus vituperatus fuit, quòd relicta veſte Macedonica, Medica uſus ſit, & alia peregrina, vt ſcribit Diodorus Siculus li.17. Bibliothecæ, & alij plurimi. Qua in re Galli noſtri admodum arguendi ſunt, ꝙ cùm primùm uiderint veſtem aliquam peregrinam, continuò illã induant. Porrò ex Virgilio didicimus, priſcos illos Italos añ aduentũ Aeneę capillos cõponere ac comere ſolitos, uti mulieres. Ita enim ſcribit de Lauſo, eximię virtutis iuuene, li.10. Aenei.

Cultus ex more regionis.

Alexander Magnus uituperatus, quòd veſte peregrina vteretur.

Itali priſcũ ante aduentum Aeneæ ex more gentis capillos comebant.

Et terra ſubleuat ipſum
Sanguine turpantem comptos de more capillos.

In quem locum Seruius interpres, id, qđ diximus, annotauit: ſubiunxitq;, hoc etiã ſtatuas veterum docere, & perſonas, quas in Tragœdijs vidit ſimiles in vtroq; ſexu, quantum ad ornatum corporis pertinet.

Nec tamen illud interim in hac cultus 58
ornatuſque tractatione prętermittendum ducimus, cauendum magnopere uiris eſſe, ne cultu, veſte, ornatu muliebri utãtur, nec contrà, fœminæ uirili. Id quod primũ ſuis legibus olim prohibuit Moyſes, Deuter.22. Non inducetur(ait) mulier ueſte uirili, nec uir ueſte fœminea. Abominabilis enim apud Deum eſt, q facit hæc. Ex quo & Gangrenſi concilio, cap.13. illud ſtatutum eſt, Si qua mulier ſuo propoſito utile iudicãs, ut uirili ueſte utatur, ad hoc ut in uiri habitum mutet, anathema ſit. Quod & reperit in Decretis canonicis in c. ſi qua mulier.31.diſt. Eſtque textus apud nos in l. ueſtis.§.muliebria.& §.cõmunia.ff. de aur. & argẽ.leg. uiros non facilè uti poſſe veſtimentis muliebribus, nec contrà mulieres veſtimentis virilibus, ſine repræhenſione. vbi Ray. ex hoc tradit, eos, qui hæc faciũt, infames eſſe, & à teſtimonio repellendos: quod tamen non admittit Alberi. ibi, qui eos §. legit cum §.1. eiuſdem l.p l. inter ueſtem.eo.tit. ubi traditur, Senatorem quendam vti ſolitum veſtibus muliebribus. Et

Viri ueſtimẽtis muliebribus fœminæ virilibus abſtinento.

ego quidem non poſſum accedere ſententiæ Ray. Neque enim ſi reprehenſibile eſt id facere, continuò ſequitur, eum infamē eſſe qui facit, cum nulla lex id dicat. Nec tamen probo rationem Alberi. nam id non minus reprehenſibile eſt, quòd Senator quiſpiam id facit, quod legibus aut moribus non conuenit.

Illud autem conſtat, Herculem admodum fuiſſe vituperatū, quòd amore Omphales captus, eique obſequens, veſtibus eiuſdem aliquando ſeſe induerit, vt ſcribit Lucianus in eo libr. cui titulus eſt, *πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν*, hoc eſt, quomodo ſcribenda ſit hiſtoria. & Lactantius li. 1. qui de falſa religione inſcribitur, cap. 9. ad idq́; nonnihil alludit Propertius libro 3. illis carminibus.

Omphale in tantum formæ proceſſit honorem, &c.

Et Ouidius in epiſtola Deianiræ ad Herculem, & Statius li. 1. Achilleidos. Hic cū Plutarcho in lib. cui titulus eſt, *εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον*, id eſt, num ſenij gens ſit reſpublica, ipſe Hercules Omphalæ ſeruiens *κροκωτοφόρος* dictus eſt, id eſt, crocoton deferens, quod eſt genus veſtis muliebris, vt alibi diximus, & tradit Nonius Marcellus. Ex quo eſt & illud Propertij lib. 4 Eleg. 10. vbi Herculem ſic loquentem inducit:

Hercules crocotophorus.

Idem ego Sidonia feci ſeruilia palla
Officia, & Lydo penſa diurna colo.
Mollis & hirſutum cepit mihi faſcia pectus:
Et manibus duris apta puella fui.

Item illud Senecæ Tragœdiographi in Hercule furente:

Fortem vocemus, cuius ex humeris leo
Donum puellæ factus, & claua excidit,
Fulſitq́ pictum veſte Sidonia latus?
Fortem vocemus, cuius horrentes comæ
Maduere nardo? laude qui notas manus
Ad non virilem tympani mouit ſonum,
Mitra ferocem Barbara frontem premens?

Et in Hippolyto:

Natus Alcmena poſuit pharetras,
Et minax vaſti ſpolium leonis,
Paſſus aptari digitis ſmaragdos,
Et dari legem rudibus capillis,
Crura diſtincto religauit auro,
Luteo plantas cohibente ſucco.
Et manu, clauam modò qua gerebat,
Fila deduxit properante fuſo.

Et in Hercule Oetæo:

Hoſpes Timoli Lydiam fouit nurum,
Et amore captus ad leues ſedit colos,
Vnum feroci ſtamen intorquens manu.
Nempe illa ceruix ſpolia depoſuit feræ,
Crinemque mitra preſſit: & famulus ſtetit
Hirtam Sabæa marcidus myrrha comam.

De hoc quoque nōnihil tradit Lucianus in dialogo Iouis, Aeſculapij, & Herculis.

60 Sardanapalum quoque carpunt Hiſtorici, quòd ab Arbacto Medorū præfecto inter ſcortorum greges habitu muliebri inuentus eſt, vt ſcribunt Iuſtinus lib. 1. Paulus Oroſius lib. item 1. c. 19. Sed & Publius ille Clodius ab omnibus repræhenditur, quòd inter publicas Bonæ Deæ ceremonias, ad Pompeiam Cæſaris vxorem muliebri veſte penetraſſet, vt videre licet apud Ciceronem in Epiſtolis ad Atticum, & in Oratione de Aruſpicū reſponſis, non vno in loco: itemq́ue in Oratione pro domo ſua, & ſæpius alibi. Sed & ipſe Tullius libr. 1. earūdem Epiſtolarum ad Atticum, Epiſtol. 9. ſcribit Clodium ipſum in domo Cæſaris cum veſte muliebri fuiſſe depræhenſum, ac per manus ſeruulę ſeruatum, rem (inquit) inſigni infamia. Item apud Suetonium in ipſo Cæſare, c. vj. Plutarchum, qui huius hiſtorię ordinem atque ſeriem graphicè deſcribit in vita eiuſdem Cæſaris. Ex quo ſtatim id intelligis, hanc veſtium transformationem ſæpe fieri libidinis cauſa. Nam & Pauſanias libr. 8. quo Arcadica ſcribit, auctor eſt, Leucippum Oenomai Piſæ regis filium, vt Arcades & Elei memorant, Daphnen deperditè deamaſſe: cuius nuptias cùm aſſequi nequiſſet, vtpote viri lem ſexum exoſæ, is habitu muliebri, comaque, quam Alpheo fluuio deuotā nutriebat, cōtexta, ad eam acceſſit, ſeq́; Oenomai filiam eſſe apud eam mentitus eſt: cūque generis nobilitate venandiq́; peritia cæteris virginibus antecelleret, Daphnes beneuolentiam ſibi facillimè conciliauit. Mox ea, cæteræq́; Nymphæ, in Ladone flumine natare cōcupiſcentes, inuitum Leucippum exuerunt: quę cùm marē eſſe deprehēdiſſent, haſtilibus iaculiſq́; ꝯfoderūt.

Sardanapalus in muliebri habitu deprehenſus.
Clodius in ſacris Bonæ Deæ in habitu muliebri deprehenſus.
Leucippus iaculis confoſſus.

61 Vituperantur quoq́; à quibuſdam Maſſilienſes, quòd luxu perditi, muliebrem in modum ornarentur, comis vnguento delibutis, capilliſq́; religatis. Ex quo apud Suidam ortum adagium in eos, qui cultu parū viris decoro vterent̄, *ἐκ Μασσαλίας ἥκεις*, id eſt, è Maſſylia veniſti. Et aliud eiuſdem ſenſus apud Athenæum lib. 12. *πλεύσειας εἰς τὴν Μασσαλίαν*, nauiges Maſſiliam. Quāquā his admodum aduerſantur, quæ ab alijs multis magnæ autoritatis ſcriptoribus de Maſſilienſium temperantia, ſeueritate, abſtinentia, ſynceritate, frugalitate, grauitate, & omnibus alijs virtutū generibus tradita ſunt, nempe Tullio in Oratione pro L. Flacco, Strabone libro 4. Valerio Maximo libr. 2. c. de Inſtitutis antiq. non ſemel, Liuio li. 37. Cornelio Tacito in Vita Agricolæ, & alijs pleriſque: vt crediderim Suidam & Athenæum non de noſtra illa Gallica Maſſilia, ſed de Libyca Maſſylia loq. cuius

Maſſilienſes olim vnguēto delibuti.
Prouerbiū.
Prouerbium aliud.
Maſſilienſiū noſtrorum tēperantia, ſeueritas, abſtinentia.
Maſſilia. Libica.

cuius meminit Virgilius lib.4. Aeneidos,

Maſſyliq; ruunt equites.--

Vbi ſeruius, Maſſyli, inquit, gens eſt non longè à Mauritania: & eſt pars Gerulię & Numidię.

Et rurſus idem Virgilius lib.eod.4.

Hic mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos,

Vbi & ipſe Seruius, Maſſylia, ait, Mediterranea eſt ciuitas Beronicææ Libyæ: vnde nō longè Heſperidum horti ſunt. Et libro vj.

Tot maria intraui duce te, penituſq; repoſtas
Maſſylum gentes.-

Quo in loco Seruius quoque Maſſyli (inquit) ſunt Mauri, vnde ſpeciem pro genere poſuit. Nam Aeneas ad Aphricā uenit, cuius partem conſtat eſſe Maſſyliam. Quā Maſſilienſium à Maſſylis differentiam uereor, ne Lazarus Bayfius, vir alioqui admirandæ eruditionis, nō intellexerit, in libello de Re veſtiaria, quo loco de tunica agit.

62 Cliſthenes item comicorū conuicijs patuit, quòd parum vir haberetur, ſeque cultu indecoro in fœminam transformaret. Vnde & illa Adagia nata apud eundē Suidam ex Ariſtophane & alijs, Κλεισθένην ὁρῶ, Cliſthenē video: & Κλεισθένους ἀκρατέστερος, Cliſthene intemperantior. Eademq; infamia notatus eſt ab antiquis Cleocritus, quod ad maiorem laſciuiam veſtibus fęminam mentiretur, cuius etiam nōnihil meminit Suidas. Diuus Hieronymus ad Euſtochiū de conſeruāda virginitate, in mulieres inuchitur, quę veſtibus virorum vtunt. Alię (inquit) virili habitu ueſte mutata erubeſcunt ſe fœminas natas eſſe. Quintilianus libro quinto, capi.9. inter ſigna illud adſcribit, veſtem mulicbrem mollis & parum viri eſſe, Charondas Thuriorum Legiſlator, eos qui in prçlijs ſigna ordineſq; deſtituiſſent, quive arma pro patria capere recuſaſſent, ea pœna mulctauit, vt veſtibus muliebribus induti, in medio foro ſiſterētur ter quotidie ante omniū ora in ſuggeſto, quo huiuſmodi hominū animos, ab ea mollitia & fœmineati miditate, ſenſim reuocaret in audaciā, atq; vt illis mortem p̄ſtaret oppetere, quàm tantā ignominiæ calamitatē diutius in p̄ria experiri: vt tradit Diodorus Siculus libro ſecundo Bibliothecæ.

Cliſt. cultu indecoro.
Prouerbiū.
Cleocritus fœminā mentitus.
Charonda lex.

63 Zenō Citticus ille Stoicæ ſectæ princeps cùm in ſua Republica præcepiſſet, viros & mulieres eandē ueſtē inducre, id nonnulli & inter cæteros Caſſius Sceptitius repræhenderunt: ut tradit Diogenes Laertius in uita ipſius Zenonis. Dinocrates Meſſenius Romæ temulentus in habitu muliebri ſaltauit. Poſtera aūt die, cùm ab Achæorum imperio Meſſenen ad defectionem ſolicitaret, peteretq; à Tito Flaminio ſubſidiū, De his (inquit Titus) uiderimus: te vero mirror vina tractare, ſaltare, & fęminam mentiri poſſe, cùm res huiuſmodi moliri audeas: ut tradit Plutarchus in Philopœmene. Ioſephus lib. decimonono Antiquitatū, capite p̄rimo, C. Caligulā impudentiſſimū Imperatorē arguit, q̄ ſtolas mulicbres, cycladē, & alia huiuſmodi veſtimenta muliebria induebat, concinnabatq; capillos annulis & cincinnis, aliaq; faciebat, quæ ad ornatum, cultumq; muliebrem pertinent. Cumque talis eſſet, audebat tamen alijs cultus muliebres exprobrare. Quibus admodū ſimilia ſcribit Suetonius in eius vita, capit.52. & Plin. libr.37. capit.2. dum tradit illum, ſupra omnia muliebria, ſocculos è margaritis induiſſe, Alter Imperator Commodus tantæ impudentiæ fuit (vt tradit Aelius Lampridius in uita eius) vt muliebri veſte indutus, in theatro, uel amphitheatro ſederet.

Zenon viros & mulieres eadem veſte uti volebat.
Caligula muliebribus veſtibus vſus.
Et commodus.

Alibi autem ſuprà nu.49. diximus apud 64
Virgiliū li.9. Aeneid. probro datum fuiſſe Phrygibus, quòd mitras atq; redimicula mulierū ornamenta deferrent, ob idq; magis Phrygias, q̄ Phryges, eſſe appellandos. Diuus Epiphanius Eleutheropolites libr. aduerſus hǣſes 1. ſect. 16. Phariſæos admodum increpat, quòd per amicula, & alios ornatus, ac muliebria pallia, in latis crepidis, & calceamentorum ligulis incederēt. Iulius Pollux lib.7.c.13. ſcribit ex authoritate Xenoph. Barbaros veſtitu muliebri delectari. Lydi prouerbio illo Λυδίῳ νόμῳ, Lydio more, reprahenſi, quòd flammeis muliebribus ornarent capita, vt à Diogeniano & Heſych. traditum eſt. Batalus quoq; Epheſius tibicen prouerbio Βάταλος εἶ, locum fecit, in molles & effœminatos, quòd is muliebribus ſandalijs primus omnium in ſcenam prodijſſet, vt retulerunt Plutarchus, & Libanius Sophiſta, vterque in vita Demoſthenis, Ex quo & Gręci βαταλίζεσθαι dicunt, pro eo quod eſt, turpiter & effœminatè viuere. Ab hoc autem Batalo credunt nonnulli ipſum Demoſthenem Batalum cognominatum fuiſſe, quòd in adoleſcentia eſſet ad voluptatem propenſior, & veſte muliebri aliquando vſus fuiſſet: vt etiā ſcribit Suidas. Quāquàm hoc eius cognomen alio transferunt Plutarchus & Libanius, vbi ſuprà, nempe ad mollitiem ſimpliciter. Illud autem in Galliæ hiſtorijs p̄ditum eſt, Anglos Ioannam illam puellam, omnibus ſeculis admirandam, Rhotomagi viuam combuſſiſſe, quòd virili veſte cō 65
tra fas, vti dicebant, vſa fuiſſet.

Phariſæorū ornamē. muliebria Lydi ſtā meis uſi.
Prouerbiū.
Βαταλίζεσθαι.

Apollonius Tyanæus apud Philoſtratū lib.4. citat ſententiam Euripidis, qua dicit eum, qui formā muliebrē imitatur, turpiter ornari. Scio aūt apud ip̄m Euripidē in

qua-

quadã tragędia hos verſus Trimetros eſſe,

Οὐκ ἂν δυναίμην θῆλυν ἐνδῦναι στολὴν
Ἄῤῥην πεφυκὼς, καὶ γένους ἐξ ἄῤῥενος. Id eſt,
Effœminata veſte non poſſum tegi,
Cùm ſim Vir, & virili natus ſtemmate.

Platonis & Ariſtippi hiſtoria memorabilis.

Quos verſus vſurpauit Plato, cùm iuſſiſſet Dionyſius in conuiuio, vt ſinguli in veſte purpurea ſaltarent, vt tradit Laertius in uita Ariſtippi: vbi & id addidit, Ariſtippum ipſum ſumptam purpuram ſe induiſſe: & cùm ſaltare inciperet, propriè prompteq́ue dixiſſe,

Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν
Ὁ νοῦς ὁ σώφρων οὐ διαφθαρήσεται.
Neque in ſacris Liberi
Patris, pudica mens unquam corrumpitur.

Viros veſtimentis mulierum aliquando vti licere.
Et e diuerſo.

Nam & legimus in veterum monumentis id, de quo tractamus, aliquãdo ſine dedecore & reprehenſione factum, cùm vel neceſſitas quæpiam, vel alia quędam iuſta cauſa ingruerit, aut mos regionis permiſerit. Nam primùm apud Romanos, Idibus Ianuarijs permittebatur, vt tibicines muliebri habitu vrbem luſtrarẽt, vt tradit Plutarchus, huius rei rationem reddẽs in Problematis Romano. capi. 55. Idem quoque in Problematis Græcis, capite 171. ſcribit apud Coos ſacerdotem Herculis muliebri veſte indutum, & mitra caput ornatum, apud Antimachiam rem diuinam facere ſolitum: eiusq́; item rei reddit rationem, quoniã Hercules ipſe aliquãdo ad Θρᾷτταν mulierem pugnando defeſſus aufugiſſet, & muliebri veſte opertus apud eã delituiſſet. Macrobius libro tertio Saturn. capite octauo, ex authoritate Philochori in Attide, prodidit Lunæ, quam Venerem credebant, ſacrificium facere uiros cum ueſte muliebri, mulieres cum virili: quòd eadẽ & mas exiſtimatur, & fœmina. Plutarchus in Claris mulieribus, capite quarto, tradit apud Argiuos ſacra quædam celebrari, in quibus mulieres chlamydem ac virilẽ veſtem indutę, viri autem peplum geſtantes, & muliebribus velamentis capita obuoluti verſabantur Cuius rei quoq; rationem reddidit.

Luna mas & fœmina.
Argiuorum mos.

Hypſicratea Mithridatẽ habitu uirili ſequuta.

Laudatur Hypſicratea Mithridatis regis vxor, aut, vt alij tradũt, pellex, quæ virilem habitum induta, tonſis capillis Mithridatem à Pompeio victum per efferatas gentes fugiẽtem animo pariter & corpore infatigabili ſecuta eſt: vt videre licet ex Valerio Maximo, lib. 4. c. 6. & Plutarcho in vita ipſius Pompeij. Ob hãcq́ue (vt ſubdit ipſe Plutarchus) virilitatem & audẽtiã, ipſe Mithridates eã maſculino genere Hypſicratem appellabat.

Plotina quoque mari ſequuta.

Hanc imitata Plotina quædam mulier raræ fidei & ſingularis pudicitiæ, apud Apuleium lib. 7. Aſini aurei, tonſo quoq; capillo, & in maſculã faciem reformato habitu, p̃tioſiſſimis monilium, & auro monetali zonis refertis incincta, inter ipſas cuſtodientium militum manus, & gladios nudos, cunctorum periculorum particeps, & pro mariti ſalute p̃uigilem curam ſuſtinens, maritum in exilium ſecuta eſt.

Lucianus quoq; in libro περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν διαβολῇ: id eſt, de non temere credenda calũnia, tradit, apud Ptolomæum, cui Dionyſio cognomen fuit, accuſatum fuiſſe Demetrium Platonicũ, quòd in Bacchanalibus ſolus omnium muliebribus veſtibus indutus non fuiſſet: actumq́; de eo planè erat, quòd & regium exemplum imitatus non eſſet, & aſpernaretur Dionyſiorũ mollitiem, niſi accerſitus ad Regem, manè palàm uino libaſſet, & inſtita muliebri amictus, ad numeros Dithyrãbicos, cymbalorũq; modos ſalijſſet. 67

Demetrius Platonicus.

Euclides ad audiendum Socratẽ habitu muliebri commeabat.

Euclides ille Megaricus, cùm Athenienſes decreto ſuo cauiſſent, vt Magarenſis ciuis, ſi Athenas pedem intuliſſe præhenſus eſſet, ea res homini capitalis eſſet: ſub noctem, priuſquã aduesperaret, tunica lõga muliebri indutus, & pallio verſicolore amictus, & caput & ora velatus è domo ſua Megaris Athenas ad Socratem audiendum commeabat, vt vel noctis aliquo tempore conſiliorũ ſermonumq́ue eius particeps fieret. Rurſusq́ue ſub lucem millia paſſuum paulò amplius viginti eadem veſte illa indutus redibat. Quod cùm a multis, tum ab Aulo Gellio ſcriptum eſt lib. 6. c. 10.

Achilles veſtibus muliebribus indutus.

Tryphiodorus & Lycophron in Alexãdra, & ex eorũ authoritate Tzetzes Hiſtoriarum Chiliad. 5. capite decimoſexto, & rurſum Chiliad. 8. capi. 226. tradunt, quòd cùm Thetis ex oraculis intellexiſſet, filiũ Achillem breuis vitæ futurum, ſi aduerſus Troianos nauigaret, illum abſcõdit in Lycomedis regiarum puellarum conclaui, veſte muliebri veſtitũ, ne agnoſceretur. 68

Vñ & Ouidius libro primo de Arte amandi:

Turpe, niſi hoc matris precibus tribuiſſet Achilles,
Veſte virum longa diſſimulatus erat.
Quid facis, Aeacide? non ſunt tua munera lanæ.
At titulos alia Palladis arte petes.
Quid tibi cum calathis? clypeo manus apta ferendo.
Penſa quid in dextra, qua cadet Hector, habes?
Reijce ſuccinctos operoſo ſtamine fuſos:
Quaſſanda eſt iſta Pelias haſta manu.

Et Statius lib. 1. Achilleidos:

Aſpicit ambiguam genitrix, cogitq́; valentem,
Innectiq́; ſinus: tum colla rigentia mollit,
Submittiq́; graues humeros, & fortia laxat
Brachia, & impexos certo domat ordine crines.
Ac ſua dilecto ceruice monilia transfert,
Et picturato cohibet veſtigia limbo:
Inceſſumq́; modumq́; docet, fandiq́; pudorem.

Hinc

Achilli q̃d nomẽ fuerat inter virgines.

Hinc autem illa Tiberij Imperatoris anxia curioſitas, quod Achilli nomen inter virgines fuiſſet, ut tradit Suetonius in uita illius, capit. 70. Quo in loco interpretes, alioqui doctiſſimi, & multifariæ lectionis, fatentur ſe nullibi id comperiſſe. Miror autem Tiberium id non didiciſſe ab Hygino Auguſti patris ſui adoptiui liberto, qui Fabularum capitu. 96. ſcribit ipſum Achillem, Thetidis matris calliditate, apud Lycomedem Regem, habitu feminco inter uirgines aſſeruatum, mutatoque nomine Pyrrham fuiſſe uocatum, quod eſſet capillis flauis (Greci enim πυῤῥὸν rurſum dicunt) donec Vlyſſes ignorans quis Achilles eſſet, in veſtibulo regio munera feminea poſuit, quibus clypeum & haſtam admiſcuit, & ſubitò tubicinẽ canere, armorumq́; crepitum & clamorem edi imperauit. Achilles autem hoſtem arbitratus adeſſe, ueſtem muliebrem dilaniauit, & clypeum haſtamq; arripuit: quo ex facto eſt agnitus. Cæterum Plinius lib. 35. cap. 11. ſcribit Athenionem Maronitẽ pinxiſſe Achillem uirginis habitu occultatum, Vlyſſe deprehendente.

69 Idem Hyginus eiuſdem operis Fabularum cap. 274. refert hiſtoriam Angodices puellæ, quæ habitu virili ſe Herophilo cuidam in diſciplinam tradidit, ut artem Medicam addiſceret: quam quidem hiſtoriã & nos adſcripſimus in noſtro Tractatu Nobilitatis capitu. 31. quo de arte Medica diſſeruimus nume. 342. incip. ſcio tamen.

Agnodice habitu uirili medicinã didicit.

Nec abſimiliter Laſthenia Mantinea, & & Axiothea Phliaſia, ornatu virili ipſius Platonis auditorium ingrediebantur, ut ab eo erudirentur, ut ſcriptum reliquit Dicæarchus, & poſt eum Laertius in Platone.

Laſthenia habitu virili Platonẽ audijt.

Item Axiothea.

Semiramis Aſſyriorum regina multis alioqui vitijs obnoxia, in hoc tamen laudatur, quod Nino mortuo, cum intelligeret populo grauiſſimum fore feminæ imperanti obedire, ſexum, & habitũ mentita uirilem, filij Nini perſonam aſſumpſerit, quo ſuos falleret, tantiſper dum ille, qui per teneram adhuc ætatem regere nõ poterat, adoleſceret, ac regno idoneus foret, ut Iuſtinus lib. j. tradit.

Semiramis virum mentita.

Quis poſſet uituperare vxores Myniarum? qui cum à Lacedemonijs Spartæ eſſent recepti, interiectoq; tempore elati ſuperbia regnum affectaſſent, Lacedæmonij eo nomine eos morte mulctandos cenſuerunt, comprehenſoſque in carcerem coniecerunt. Vxores autem ipſorum Minyarum, quæ & ciues erant, & primorum Spartanorũ filiæ, ingrediendi carcerem, & cum ſuo quæq; uiro colloquẽdi à Lacedæmonijs, nullum in illis dolum eſſe ſuſpicantibus, facultatem impetrauerunt. Quæ horum, permiſſu ingreſſæ carcerem, ueſtibus ſuis, quas gerebant, uiris traditis, illorum ueſtes ſumpſerunt: quo aſtu, viri muliebri ueſte amicti veluti mulieres è carcere prodierunt, ſibiq; ſalutem quæſiuerunt: quod, ab Herodoto traditum eſt in Melpomene, & Plutarcho in libr. de Clari mulieribus, & Polyeno lib. 7. Stratagematon ad Antoninum & Verum Imperatores. Et id quidem minimè puniendum pronuntiauit è noſtris Florianus in l. liber homo. colu. 2. uerſic. circa tertium dubium. ff. ad leg. Aquili. ubi dicit, ſe id diſputaſſe. & Paris Pute. in tractatu Syndicatus, in verbo, carcer. §. an ſi plures, col. 6.

Minyarum uxores.

Idem autem Polyenus libr. 3. eiuſdem operis ſcriptum reliquit, quòd Lachares Athenienſis, cùm hoſtes Seſtum cepiſſent paucos dies in ſouea quadam delituit, uictum tam exiguum habens, quo à morte ſe vindicaret. Fortè autem muliere mortuum ſuum efferente, in muliebri ſtola mulieribus lugentibus permiſtus, nigram habens calybrã, euaſit extra mœnia. 70

Lacharis aſtutia.

Mneſilochus ſocer Euripidis, vir quidem bonus apud Ariſtophanem ἐν θεσμοφοριαζούσαις ueſte muliebri indutus ad feſta Cerealia, uiris interdicta acceſſit, quo Euripidem ipſum aduerſus mulieres defenderet: Lycij in funere ueſtes muliebres induebant, vt à luctu & lacrymis (quas viris non ſatis decoras eſſe exiſtimabãt) citò deſinerẽt: ut à Valerio Maximo ſcriptum eſt libr. 2. cap. 1. & à Plutarcho in oratione conſolatoria ad Apollonium.

Lycij in funere veſtes muliebres ĩduebant.

Cois mos fuit, ut cũ ſponſalia inirent, muliebri veſte induerẽtur.

Et Coi in ſpõſalibus.

Aelianus lib. 7. de Varia hiſtoria, continentiam ac temperantiam vxoris Phocionis in hoc laudat, quod veſte mariti vteretur.

Phocionis vxoris temperantia.

Heraclides in Politicis refert, q̃d cum Promneſus Rex Cephaleniæ, aut potius tyrannus, uirgines ante connubium ad concubitum ſibi depoſcere ſoleret, Antenor muliebribus veſtibus amictus, & clàm enſe munitus, illum in lecto trucidauit. Quam ob rem populus ſummis honoribus eum ornauit, atque ducẽ elegit, & puellam, cuius nomine is ingreſſus fuerat, ad magnam gloriam & dignitatem euexerunt.

Promneſi tyrannis.

Antenor.

Τυραννοκτόνος.

Cæterum Cornelius Tacitus in lib. de moribus Germanorum, nec alius, inquit, feminis, quàm viris, niſi quòd feminæ ſæpius lineis amictibus uelantur, eoſque purpura uariant, partemque veſtitus ſuperioris in manicas non extendunt, nudæ brachia, & lacertos. Sed & proxima pars pectoris patet, quanquàm ſeuera illic ſint matrimonia. Origenes libr. 3. contra Celſum, Dionyſium

Germanorũ mos in habitu.

Bacchum

Baccum Mænalan vocat, & muliebri habitu amictum dicit.

71 Et, vt de ſacris ſanctisque mulleribns loquar, Eugenia Philippi Proconſulis Alexandrini, filia, & Marina, & Euphroſyno Alexandrina, virgines ſanctimonia illuſtres, habitũ virorũ indutę, in Cœnobium uirorũ profectæ ſunt, illicque viri exiſtimati ſanctiſſimè vixerũt, à ſcriptorib. eccleſiaſticis prodinım eſt: qui & ipſi tradũt. Pelagiam Antiochenam, relictis voluptatib. & illecebris, quibus primũ deditiſſima erat, ſumpto virili habitu, in penitiſſimas nemorũ latebras ſeceſſiſſe, vbi ad mortem conſtantiſſimè perſeuerauerit. Sed & Diua Natalia, Hadriani martyris vxor, cũ Maximianus mulierum ingreſſum ad viros prohibuiſſet, qui in carcere detenti, & ad ſupplicium iam deſtinati, atque deuoti erant, viriles ſibi veſtes deſumpſit, quo vir exiſtimata in carcere relinqueretur, adminiſtratura ſanctis neceſſaria: vt teſtis eſt Iacobus Voragineus in Vitis Sanctorum. Illud autem ſcio tractatum ab Alexandro Haleſcio, ſcholaſticorum doctorum primario, ac magiſtro, in ſecunda parte ſuę vberrimæ & fœcũdiſſimæ Summæ, q. 151. nume. 2. an ſit peccatum, viros induere veſtimenta muliebria, & ediuerſo mulieres virilia: quem tu illic videre poteris Proinde vt hoc caput ſemel finiam, hæc quoq; lex nobis præſcribenda eſt,

Eugenia. Marina. Euphroſyne. Pelagia.

Natalia in Sanctos offi. tia.

Peccatũ ueſti uiros muliebribus, aut mulieres uirilibus ueſtibus uti.

FOEMINAE MARITIS AVT PRAESENTIBVS, AVT FVTVRIS NON CAETERIS, MODESTE SE ORNANTO.

Tertia Lex Cōnubialis.

FORMOSAS QVE VTCVNQVE POTERVNT, CITRA FVCVM EFFICIVNTO.

VIRI NEGLIGENTIVS, ET QVANTVM SATIS ERIT AD MVNDITIEM, ET DIGNIITATEM EX MORE REGIONIS TVENDAM CVLTVI CORPORIS STVDENTO.

ATQVI VIRI VESTIMENTIS ORNAMENTISQVE MVLIEBRIBVS; ET CONTRA, FOEMINAE VIRILIBVS, NISI SI QVA NECESSITAS, ALIAVE IVSTA CAVSA INCRVERIT: ABSTINENTO.

IN QVARTAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMAE PARS QVARTA.

1 ILLVD autem antequam hinc diſcedamus, diſſimulãter prꝫterire nec poſſum, nec debeo, vt ſi vir quiſpiã q ſe matrimonio velit addicere, quicquam latentis vitij, aut deformitatis in corpore habeat, id in primis vxori, quam ducturus eſt, detegat: ne ſi iam conſummato matrimonio reſciſcat, (neque enim illam, qua cũ dies noctesque verſaris, diu latere poteſt, vel reclamante Signo. conſi. 53. Titius calce percuſſit. col. 2. verſ. ſed in dubio) te contẽnat, deteſtetur, abhorreat: proindeq; alios petulanter ſectetur. Niſi fortè putes, mulieres oẽs eſſe ſimiles Biliæ vxori Cnei Duillii illius: aut. vt alii uocant, Duellii (quod magis placet) à duello ſcilicet, ut tradit Cicero lib. de Oratore ad Brurum, Duellii, inquam, illius, qui primus Romę ex nauali victoria triumphauit: aut etiam uxori (huius nomen non legitur) Hieronis, Syracuſani Tyrranni. Nam cum viris ipſis fuiſſet in quodam iurgio exprobratũ, quod illis os fęteret, ſui id uxoribus criminii dederunt, utpote quæ nihil vnquam hac de re dixiſſent. At illæ reſpõderunt, exiſtimaſſe ſe, uiros omnes ita olere. Teſtis Biliæ Hieronymus lib. 1. in Iouinianum: alterius autem, Lucianus in Hermotimo: qui tamen hunc Gelonem appellat, non Hieronem: & Plutarchus, qui ubique Hieronem appellat, tum in Apophthegmatis, tum in libello, quem inſcripſit, Quomodo quiſpiam ab inimicis emolumentum capere poſſit Fuerunt autem Gelo & Hiero fratres, Dinomenis filii, uterque Siciliæ tyrannus: ſed Gelo natu maior fuit cui ſucceſſit Hiero, ut ſcribit Pauſanias. quanquam & hic habuit filium, cui etiam Geloni nomen fuit, vt conſtat ex Liuio libro 4. 2. Belli Punici. Hieronem autem Duellius ille Conſul Romanus bello nauali uicit, autore Lucio Floro lib. 1. Belli Punici.

Vir futuræ vxori corporis uitiũ detegat.

Viri uitium vxorẽ odiũ latere nõ põt.

Bilia putabat omnibus uiris os malè olere.

Et Hieronis uxor.

Sed, ut redeamus, ſi illæ fœminæ id ita eſſe putabant, ut dicebant, mirum profectò fuit caſtitatis teſtimonium, ſed quod tam multis ſeculis bis tantum contigiſſe legatur. Et ſanè futurum adeo neminem inſanũ reor, qui noſtris præſertim tẽpori- 2

bus ſpem concipiat, vxorem ſe his similē
inuenturum, eaque ſpe ductus, ſuum illi
vitium non patefaciat. Prudēter quidem
mihi feciſſe videtur pater Sergij Galbæ
Romani Imperatoris, qui (vt ſcribit Trā-
quillus) cùm eſſet breui corpore, ac etiam
gibber, & tamen à Liuia Ocellina diuite
admodum ac pulchra, vltro eſſet in virū
appetitus, & aliquanto enixius: ille tū ſub-
inde inſtanti vitium corporis, ſecretò po-
ſita veſte, detexit, ne quaſi ignotam fallere
videretur. Simile quippiam feciſſe tradit
Apuleius libr. 2. Floridorum, Cratem The
banum, nobilem Philoſophum, cuius &
decreta canonica meminerunt, 12. q. 2. §.
Crates, vbi tamen Socrates perperam legi-
tur. Nam cùm Hipparchia, quæ & ipſa
Philoſophiæ deditiſſima fuit, cum mari-
tum optaret, is interſcapilium retexit, qđ
erat gibberoſum, peramque cum baculo
& pallium humi poſuit, profeſſus puellæ,
eam ſibi eſſe ſupellectilem eamque formā
quam videret. Proinde (inquit) ſedulo cō-
ſule, ne poſt pœnitudo te capiat. Enimue-
ro Hipparchia conditionem accepit, re
ſpondens, iandudum ſibi prouiſum ſatis
eſſe, & ſatis conſultum, neque ditiorem
maritum, neque formoſiorem vſpiam gē
tium poſſe inuenire. Proinde duceret, quo
liberet: & ita Crati nupſit Hipparchia.

Galba vxori futuræ vitiū corporis detexit.

Crates quoq; Decretorum locus.

3 Adde, quòd ex Iuriſconſultorum ſentē
tia, q mancipia atque etiam res inanima-
tas, ſiue mobiles, ſiue immobiles vendūt,
certiores debent facere emptores, quid
morbi uitii ve latentis cuique rei ſit, l. 1. §.
venditor. ff. de ac. emp. & l. cc. circa prin. &
per totum ti. ff. de ædil. edi. Quam ſenten-
tiam Plato libr. 11. de Legi. & Philoſophi
comprobant, & eleganter & copioſe diſſe-
ruit Philoſophorum & Oratorum Roma
norum princeps Tullius, in 3. Officiorū
lib. vbi & in eam rem, iuris ciuilis autori-
tatem in teſtimonium citat: & poſt eum
Diu° Ambroſius & Philoſophus & Theo
logus præſtantiſſimus, libr. quoque Offi-
ciorum. 3. vbi & inter cætera hæc verba cō
ſcripſit: In contractibus vitia eorum, quæ
væneunt, prodi iubent, ac niſi intimauerit
venditor quamuis in ius emptoris tranſie
rint, doli actione vacuantur. Hæc Ambro-
ſius. Sed & hæc recentiores Theologi latè
confirmarunt, Diuus Thomas, 2. 2. qu. 77.
ar. 3. & iterum in quolibeto 2. art. x. Anto.
Flor. in 4. parte Summæ, tit. j. c. 17. verſic. 1.
in quali. Ange. Cla. in uerbo, emptio & uē
ditio, verſi. 8.

Venditores rerum uitiū patefacere debent.

4 Quæ ſi in cæteris vel vilium rerum uen
ditoribus obtinent, quid, ſi Deo placet,
in huiuſmodi venditione dicendum eſt,
quæ eſt maximi omnium ponderis, mo-
menti, atque præiudicij? Seruum enim ſi
emas, aut equum, ſi quoquo pacto nō pla
ceat, facillimè, vel vēdes, vel permutabis:
aut ſi mercator deſit, pro derelicto habe-
bis. Maritum verò vel uxorem non eſt libe-
rum aut permutare, aut aliàs quouis mo-
do miſſum oīno facere, quocūq; deformi-
tatis aut animi aut corporis uitio laboret.
Scitum enim illud eſt Chriſti oraculum,
Quos Deus coniunxit, homo nō ſeparet.

Vxorem ob corporis uitium miſſam facere nō licet.

Nec quenquam moueat, quòd matri- 5
monium venditionem appellauerim. Eſt
enim matrimoniū ex antiquo more Ro-
manorum quædam veluti ſpecies vendi-
tionis. Nam (vt poſt Varronem 1. libro. de
Vita populi Romani commemorat No-
nius Marcellus, vir antiquitatis peritiſſi-
mus, ſub tit. de doctorum indagine) nubē-
tes ex veteri lege Romana, aſſeis treis, ad
maritum venientes, ſolebant ferre: atque
vnum, quem in manu tenebant tāquam
emendi cauſa, marito dare: alium, quem
in pede habebāt, in foco Larium familia-
rum ponere: tertium in ſacciperone (alii
ſacciperio ex Plauto in Rudēte, vt opinor,
legunt. Eſt autem maior crumena, & am-
plum numorum receptaculum) quem in
compito vicinali certo tempore ſolebant
reſignare. Ex quo Virgilius legum Roma-
narū peritiſſimus primo lib. Georgicon:

Matrimonium ſpecies venditionis.

Ro. lex uet. ius in matrimoniis.

Sac cipero.

Sacciperiū.

Teque ſibi generum Tethis emat omnibus vndis.

Quē locū enarrās Seruius Maurus, aūt, vt
alii nocāt, Mari°, & ipſe admodū antiqua
rius: Ad antiquū (inqt) morē retulit, quo
ſe maritus & vxor inuicē emebant, vt ha-
beretur in iure. Idem autem alibi in enarra
tione illius loci Virgiliani lib. 4. Aeneid.

— Ac dominum Aeneam in regna recepit.

Hæc ferme ſcribit: Eſt autem de iure, qua-
ſi per coemptionem, quæ certis ſolenni-
tatibus apud priſcos peragebat in contra-
hendo matrimonio, & ſeſe coemendo in-
uicem vir & vxor interrogabant: vir ita,
an mulier ſibi materfamil. eſſe vellet? illa
reſpondebat, velle. Item mulier interroga
gabat virū, vtrum uir ſibi paterfamilias eſ
ſe vellet: ille reſpondebat, uelle. Itaque mu
lier in viri matrimonium conueniebat: &
vocabantur hæ nuptię per coemptionem.
Hæc ille. Tu autem, vbi dicitur, In matri-
monium conueniebat, lege, In manum
conueniebat, ex iis, quæ diximus, & quæ
mox ſubiiciemus. Et ita quoque legitur
apud Apuleium lib. octauo Meta. At dum
herilis puella in Lepolemi manum uene-
rat, &c. Et rurſum: Modo ne in Thraſylli
manum ſacrilegam conuenias. Sicuti etiā
legendum arbitror in l. vxorem. ff. de ri-
tu nupt. ubi ita legitur. Nec in matrimo
nium conuenire nouercam eius, qui pri-
uignæ

Matrimonium per coemptionem.

Cōuenire in manum.

Seruius locus emendatus. Iuriſcō. loci emendati.

vigne maritū; fuit.& in l.ex ea parte.§.mulier.ff.de ver.ob.vbi ſic quoq; legiſ, Mulier ab eo, in cuius matrimonium conueniebar, &c. vbi Accurſius id nō intelligēs, ea verba interp̄taſ, id eſt, reeōciliabaſ. Donatus aīt enarrās illū locum in Andria,

Hanc mihi in manum dat, &c.

ita ſeribit, Confirmatæ ſunt legitimæ nuptiæ per in manum coemptionem.

6 Verùm vt reuertamur, huius & rei meminit, & iiſdē fermè verbis Boethius in 2. li. Cōmentariorum in Topica Ciceronis, inquiēs: Tribus modis vxor habebaſ, vſu, farre, coēptione. Sed cōfarreatio ſolis Pōtificibus cōueniebat. Quæ aūt in manum per coemptionē cōuenerāt, hæ materfamilias vocabantur. Quæ vero vſu, vel farre, minimè. Coemptio verò certis ſolēnitaib. per agebatur, & ſeſe coemēdo inuicē interrogabāt: vir ita, an ſibi mulier materfamilias eſſe vellet? illa reſpōdebat, velle Mulier, an ſibi paterfamilias vir eſſe vellet? Ille velle reſpōdebat. Itaq; mulier viri conueniebat in manum: & vocabanē hæ nuptiæ per coemptionem & erat materfamilias viro, locu filiæ. Quam ſolennitatem in ſuis inſtitutis Vlpianus expoſuit. Hæc Seuerinus. Sed illum Vlpiani locum arbitror fuiſſe à Iuſtiniano, vt pleraq; alia detractum. Cui adſtipulatur Arnobius li. aduerſus gentes 4. Vxores (inquit) Dii habent, atque in eo niugalia fœdera veniunt conditionibus antè quæſitis? vſu, farre, coemptione, genialis lectuli ſacramenta cō-ducunt? Sed & ipſemet Seruius interpretans eum locum Virgilij li. 11. Aeneidos,

Multę illam fruſtra Tyrrhęna per oppida matres
Optauere nurum:

Tradit matresfamilias eas dici, q̄ in matrimonium (lege manum, vt ſuprà diximus) conueniebant per coemptionem. Nam per quandam (inquit) ſolennitatem in familiam migrant mariti. Hunc quoque morem coemptionis, per quam materfa. dicebatur, tetigit Cicero in Topicis, cùm ſcribit: Si ita Fabiæ pecunia legata eſt à viro, ſi ea vxor materfamilias eſſet: ſi ea in manum viri non conuenerat, nihil debetur. Genus eſt enim vxor: eius duæ formæ, vna matrūfamilias: hæ ſunt q̄ in manum conuenerunt. Altera earum, quæ tāntummodo vxores habentur. Quem locū Boethius interpretans ea ſcribit, quæ ex eo ſuprà diximus. Sed & idem Tul. in oratione pro L. Muræna meminit huiuſmodi coemptionem, q̄ in matrimonio fieri ſolebant, abundantiusque in oratione p̄ L. Flacco. Quintilianus item primum locum Ciceronis imitatus, lib. 5. Orato. inſti. tit. de argumentis. At ſi quis (ait) cùm legatum ſit ei, quæ viro materfamilias eſſet, neget deberi ei, quæ in manum non conuenerit, ſpecie, quoniam duę formæ ſunt matrimoniorum.

Vxor tribus modis habebatur, vſu, farre, coemptione.

Materfamilias, quæ dicebatur.

Seruii alius o.us emendatus.

7 Et hinc ſæpe materfamilias ſimpliciter pro uxore accipitur. Terentius in Adelphis,

Materfam. pro uxore.

Pro diuum fidem,
Meretrix, & materfamilias erit una in domo,

Liuius lib. 4. Belli Macedonici: Et cùm tibi uiro liceat purpura in veſte ſtragula uti matremfamilias tuam habere amiculum purpureum non ſines? Et libro nono eiuſdem belli. Hunc iuſta matrefamilias, illū pellice ortum. Et ita quoque nonnunquā ponitur in noſtris legibus, vt in l. 1. in prin. ff. de cōcub. & in l. qui domum. ff. de adul. & in l. eum qui. C. eodem titul. & in l. ea q̄ C. de donatio. ante nupt. Et de vidua quoque dicitur. tanquam ſcilicet nomē poſt viri mortem retineat. in l. mater. ff. de adul. Quanquam ſcio, matremfamilias aliter accipi à noſtris Iuriſconſultis, & aliis, vt videre licet ex lege pronuntiatum. §. matremfam. ff. de verbor. ſignificatio. & l. deinde. ff. de lib. exhib. & ex Gellio, cùm deſcribit differentiam matronæ, & matriſf. lib. 18. cap. 7.

8 Ad illum autem morem coemptionis in matrimoniis, alludit, ut opinor, Diuus Gregorius Nazianzenus in carmine uirginitatis.

Iterum de coemptione in matrimon.

Ὤνια δ' ἀμαρτι πόσις, καὶ τοῦ γε χέρειον,
Πολλάκις οὐδ' ἀγαθὸς, καὶ ὤνιος οὔτις ἀκοίτη,
Πολλάκι καὶ στυγερὴ, τυκτὸν κακὸν, οὐδ' ἀπόπεμπτον.

Id eſt ad uerbum.

Venalis eſt uxori maritus, & (quod hoc eſt deterius)
Sæpenumero neque bonus: & uenalis uxor marito,
Sæpe & odioſa fabricatum malum, neque reiectabile,

Et Euripides Medeā in ſui nominis Tragœdia ita inducit loquentem:

Πάντων δ' ὅσ' ἔστ' ἔμψυχα, καὶ γνώμην ἔχει
Γυναῖκές ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν,
Ἃς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ
Πόσιν πρίασθαι, δεσπότην δὲ σώματος
Λαβεῖν.

Omnium verò, quæ ſunt animata, & rationem habent,
Mulieres ſumus miſerrima planta:
Quas primùm quidem oportet diuitiarum exceſſu
Maritum emere, dominumq; corporis
Accipere.

Et Sophocles apud Stobæum, Sermone 66. inducens mulierem hæc dicentem:

Ὅταν δ' ἐς ἥβην ἐξικώμεθ' εὔφρονες,
Ὠθούμεθ' ἔξω, καὶ διεμπολούμεθα
Θεῶν πατρῴων τῶν τε φυσάντων ἄπο,
Αἱ μὲν ξένους πρὸς ἄνδρας, αἱ δὲ βαρβάρους.

Vbi verò ad pubertatem hilares peruenimus,
Pellimur foras, atque diuendimur,
Procul à Dijs patrijs, & parentibus,

Aliæ quidem peregrinis viris, aliæ barbaris.

Quibus cōcinit, quod ſcribit Diuus Chryſoſtomus in Matthæum Homilia 74. Quis vxorem ducturus, quomodo puella educata ſit, inueſtigat? Nullus omnino. ſed pecunia ſtatim & poſſeſſionum magnitudo & ſuppellectilium quæritur. Hæc, quaſi qᵭ quam empturus eſſet, vel permutationem quãdam facturus, diligentius perſcrutatᷓ. At ideo συνάλλαγμα Græce, Latine permutationē nuptias appellant. Audiui enim multos dicentes: Cōmutauit ille vel illa, id eſt, coniugio copulati ſunt. Ita dona Dei vituperant, cùm quaſi vendētes & emētes vxores viri ducant, & viris nubāt vxores. Hæc ille. Quæ (vt id obiter dicam) potes addere ijs, quæ noſtri Iuriſcōſulti de eo verbo Græco ſcripſerũt in l. iuris gentium. § & ideo. ff. de pactis. & in l. Labeo §. 1. ff. de verb. ſig. & q̄ in illis locis ſcriptæ ſunt, ſcilicet ĩ priore à Frãciſco Duareno, & in poſteriore ab Alciato: rurſumque ab eodem in rub. C. de pactis. & in l. cum mota. C. de tranſa.

9 Sed & huiuſmodi emptio apud alios in vſu fuit. Aſſyrii (vt tradit Aelianus, lib. 4. de Varia hiſtoria) puellas nubiles in forũ ducebant, viriſque in matrimonium vendebant: qᵭ & ſcribit Nicolaus in lib. περὶ ἐθῶν, apud Stobæum, Sermone 42. vbi id eos facere ꝑdit, vt paulo poſt dicemus de Thracibus. Idem obſeruabant Babylonij, vt autor eſt parens hiſtoriæ Herod. lib. 1. Thraces etiam (vt idem recenſet in Therpſichore, ſtatim circa initia) vxores magno ære à parẽtib coemebant. Quam rem paulò aptius deſcribens Solinus c. 15. Nupturæ (inquit) non parentum arbitratu tranſeunt ad maritos: ſed quæ præ cæteris ſpecie ualent, ſubhaſtari uolunt, & licentia taxationis admiſſa non moribus nubunt, ſed præmiis. Quas formæ ꝑmit dedecus, dotibus emunt, quibus cōiungantur. Sed & de iiſdem loquens Pomponius Mela, lib. 2. Nupturæ (inqt) virgines non à parẽtib. uiris traduntur, ſed publice aut locantur ducendæ, aut væneũt: vtrum fiat, ex ſpecie & moribus cauſa eſt, Probæ formoſæque in precio ſunt: cæteras qui habeant, mercede q̄runtur. Indi quoq; multas vxores accipiebãt pari bonum emptas, ut prodidit Gnoſſius Strabo lib. Geographiæ 15. Græci quoque priſcis temporibus vxores ſibi inuicē emebãt, vt ab Ariſtotele ſcriptum eſt libr. Politicon 2. c. 6. Et alii item. Nam Homerus lib Iliados 11. tradit Iphidamantē Antenoris filium centum bobus datis, uxorē à ſocero ſuo accepiſſe iis verſibus,

Aſſyrij vendunt nubiles in matrimo. Babylonij Thraces.

Indi par boũ vxores emebant.

Iphidamas uxorem centũ bobus emit.

Οἰκτρὸς ἀπὸ μνηστῆς ἀλόχου ἀστοῖσιν ἀρήγων,
Κουριδίης ἧς οὔτι χάριν ἴδε. πολλὰ δ' ἔδωκε
Πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν.

Quin hodie fertur Arabibus & Saracenis morem eſſe emēdi vxores, æs pro arrhabone tribuentib. vt à Raphaele Volaterrano relatũ eſt li. 3. c. 34. Sed & noſtris legib. ſæpe legimus maritum eſſe veluti emptorē, vt latè docuimus in materia Retractuum tit. 2. in fi. nu. 69. incip. item emptor.

Arabes. Saraceni.

10 Finē huic rei faciam. ſed primũ mulieres quoq; moneo, illud nō abſimili ratione obſeruãdũ, qᵭ de uiris diximus. Scribit Strabo in eo lib. quē nuper citauimus: ex autoritate Ariſtobuli, apud Taxilos Indiæ populos illud obſeruari ſolitũ, vt q filias ꝑ inopia locare nō poſſint, in ipſo ætatis flore in forum ꝑducãt cũ tuba & claſſicis. Tũ multitudine cōuocata, puella primũ poſtica humero detegit tenus: poſtea vero antica. Quę placita fuerit, & approbata, quibuſcũq; videtᷓ, nubit. Plato li. 6. de legibus vt nemo in capeſſendis matrimoniis decipiatᷓ, ſed ſublata ignorantia qſq; agnoſcat, cui collocet, & quã à qbus ducat, huius rei gratia ludos, chorosq; puellorũ & puellarũ ſimul fieri iuſſit, nudatis corporib. quatenus modeſtos pudor patitur, vt cũ rōe in ætate cōueniẽti cōſpiciãt alterutrũ, atque conſpiciantur. Quod & fere repetit in li. 8. Moſchouitę autē ſolent, cũ de uxore ducēda deliberãt, omniũ toto regno puellarũ virginũ delectũ habere, ac forma, virtuteq; animi præſtãtiores ad ſe ꝑduci iubere: quas demũ p idoneos homines, fideleſque matronas inſpiciũt ita diligēter, vt ſecretioria quoq; ab eis cōtrectari explorarique fas ſit. Ex iis verò, magna atq; ſolicita parẽtũ expectatione, q̄ ad principis animũ reſpōdeat, regiis nuptiis digna ꝑnuntiatᷓ. Cæteræ verò, q̄ de formæ pudicitiæque & morũ dignitate cōtēderãt, ſæpe eadē die in gratiã principũ ꝓceerib. atque militib. nubũt, ſicut mediocri loco natæ plerũq;, dũ principes regiæ ſtirpis clara ſtemmata contēnũt, ad ſummum regalis thori faſtidium pulchritudinis auſpiciis euheantᷓ, vt retulit Paulus Iouius in libello de legatione Moſchouitarũ ubi ēt tradit Turcas Othomanos idē facere ſolitos. Sed & legimus, olim in templum Fortunæ virilis uẽtitare mulieres ſolitas, quæ nuptui dabantur: & corpore nudato, num quo vitio, aut labe eſſent affectæ, explorari ſolere.

Nupturæ uiros ſuos et uicẽ corporis noſcebant. Taxili nupturas cõſpiciedis nudant. Platonis lex de ea re.

Moſchouitarum mos ĩducendis uxoribus.

Et Turcarũ. Fortunæ uirilis in templo fœminæ nupturæ nudabantur.

11 Sed id tamen nolim ſuadere mulierib. vt ſe videlicet viris denudent: quoniam ut apud Herodotum lib. 1. Muſarum ait Gyges Daſcilis filius ἅμα δὲ χιτῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. Id eſt Mulier exuta túnica, pariter & uerecundiam exuit. Quam ſententiam probat D. Hieronymus in Iouinianum libr. 1. & Plutarchus in lib. de auditoris officio, ad prin. tametſi

Fœminæ ne ſe uiris denudent. Mulier cum tunica verecundiam exuit.

eam

eam arguit,ſed alio reſpiciens, idem Plutarchus in præceptis connubialibus, c.9. At hanc ipſam Gygis & Clandauris hiſtoriam referens Tzetzes Hiſtoriar. Chiliadé 1.c.3.ſic facit vxorem Cādaulis, quam maritus Gygi nudā oſtenderat, loquentem:

Γυμνὴ δυοῖν ἀνδράσι γὰρ οὐ ϛέγω θεαθῆναι.

Nuda à duobus uiris conſpici non ſuſtineo.

Illi autem Herodoti ſententiæ adſtipulat Clemens Alexandrinus lib. Pædagog.2.c 9.& iterum lib.eiuſdem operis 3.c.5.Et his concinens Diuus Cyprianus in lib. de habitu virginum. Simul(inquit)cū amictu veſtis, honor corporis, & pudor ponitur. Ideo nec ipſe alibi in eo.lib.ius facit virginibus, ne in balneis quidem ſeſe nudādi. Quo nomine Græci ſcriptores, & in his Theodoritus in lib. de virtute actiua, laudant Lyſidicen, quæ præ inſigni quadam pudicitia, ne tūc quidem,cùm lauaretur, ſubuculam exueret. Philetæram autem, cùm in labrum balneare deſcenderet.quātum corporis aquæ immergeretur, tantū ab inferiore parte ſenſim detegeret, ſubucula paulatim ad ſuperiora ſubducta: cūque aquis lota emergeret, eadem ratione ſupiora corporis amictu obtegeret. Quin & Heſiodus grauis autor, ne nocte quidē ſinit intimas tunicas ponere,quatenus noctes etiam Deorum immortalium ſunt. Hoc enim eſt carmen illius li.2. Operum & dierum:

Lyſidice, nec cum lauaretur tunicam ponebat.

Mulieri ne noctu quidē tunicas ponendas.

Μηδ' ἀπογυμνωθεὶς, μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.

Ex noſtris Bal.in l.interpoſitas.col.2.uerſi. quandoque quis vult reſcindere per officium.C.de tranſac.ſcribit metum verecundiæ ſatis eſſe ad reſcindendum contractū, licèt non cōtineat metum mortis, vel corporis cruciatus: vt ſi quis(inquit)denudet mulierem, mineturquè eam ſe extra domum nudam deducturam.

12 Quin & nuditas ipſa mulierum viros, ſi quicquam aliud,ad libidinem miris modis accendit,ſicuti apertè oſtendunt verſus illi Propertiani lib.2.Eleg. 16. qua ſuas voluptates narrat:

Nuditas fœminarum, uiros in libidinem accendit.

Ipſe Paris nuda fertur periiſſe Lacæna,
Cum Menelaeo ſurgeret è thalamo.
Nudus & Endymion Phœbi cepiſſe ſororem
Dicitur, & nudo concubuiſſe Deæ.

Et alibi lib.4.

Cantabant ſurdo nudabant pectora cæco.
Lanuuij ad portas.hei mihi ſolus eram.

Quibus,vt annotat Cælius lib.4.c.7.poſtremæ editionis, ſignificat Poeta,ſe inter ſubblandientes meretriculas ita iacuiſſe, ut venerea obire nunquam valuerit, quamuis illę quidem canullarent; quamuis ad prolectandam concubitus appetentiam, & libidinis pruritum,pectora papillasque denudarent,quamuis & ipſe inſcenderet, atque etiam mutonem ac teſticulos (qui & ab erudit. Lanuuij quoque dicuntur) fœmineis genitalib. admoueret,quæ poeta feſtiue Portas appellat nihilominus potuiſſe nihil, & iacuiſſe, perinde ac ſolum. Quem tamen locum Beroaldus interpres alioqui eruditiſſimus intelligere non potuit.In hanc autem ſentētiam Ambroſius lib.3.de virginibus,loquens de Herodiade An quicquam eſt(inquit)tam pronū ad libidines,quàm inconditis motibus ea quę vel natura abſcondit, vel diſciplina velauit,membrorum operta nudare?

Lanuuij quis. Portæ pro muliebri pudendo.

13 Sed vt ad inſtitutum negotium veniamus,nuditas quidem mulierum adeo libidinem irritat, vt reiectis, contemptiſquè naturæ iuriſque legibus,nulla generis affinitatiſquę ratione habita, ad infandam inconceſſamquè vndequaq; Venerem aliquando impulerit: ſi verum eſt,quod Aelius Spartianus grauis hiſtoricus retulit: quod cùm Iulia Antonini Caracallæ Imperatoris Romani nouerca, mulier forma elegāti & ægregia,ſe maxima parte corporis corā Antonino ipſo,quaſi per negligentiam nudaſſet, eaque nuda conſpecta, dixiſſet Antoninus libidine exæſtuans, Vellem,ſi liceret; reſpōdiſſe fertur, Si libet,licet. An neſcis te Imperatorem eſſe, & leges dare, & non accipere? Quo audito: Antoninus ad obeundum ſcelus audacior factus, nouercam uxorem duxit.Cuius etiam rei nō nihil meminit Bal.noſter in ca.2.col. ulti. de conſtitu.Et id quidem ſatis oſtendit veriſſimum eſſe illum Mimum Publii Syri apud Aulum Gellium lib.17.c.14.& Macrobium li.Satur.2.c.7.Cui plus licet, quā par eſt,plus vult,quam licet.

De eadē re.

Antoninus Caracalla.

Vellem, ſi liceret.

Imperator leges das,nō accipis.

14 Sed quoniam fortaſſe id non mirum videbitur in viro ſuapte natura impatientis (ut de illo ſcribit Eutropius) libidinis, quid dicemus de Dauide, viro per omnia integerrimo.& de quo dixiſſe Deus legitur Inueni virum ſecundùm cor meum? Nōne cum Berſabeam nudam ſeſe lauantem fortè fortuna conſpexiſſet, in eam tam deperdite exarſit, vt adulterium cum ea primum, deinde & homicidium in eius virum perpetrarit? vt ſacræ docent literæ, 2.Regum 11.de qua re loquens Diuus Auguſtinus in libro de honeſtate mulierum: Dauid(inquit)ille ſanctiſſimus mille paſſionibus preſſus,vidit mulierem nudam, & adamauit eam. & ſtatim homicidium ſimul fecit,& adulterium. Nota eſt ex Plutarcho in Amatoriis narrationibus, hiſtoria Ariſtocleæ formoſiſſimæ puellæ, quæ Ioui ſacrificium factura, nuda eſt à Stratone viſa.qui eam, magno utriuſque

Dauid ī Berſabeam nudam exarſit.

malo, exarſit. Nam cum item à Calliſthene amaretur, nuptiarum die amantiũ manibus eſt diſcerpta. Strato autẽ in omniũ conſpectu, ſupra ipſam virginem ferro ſe iugulauit. Et in hanc ſanè ſententiam verſus eſt ex Poeta quopiam ab eodem Plutarcho relatus in libro, cui titulus, eſt: Quatenus legendi ſint Poetæ:

Balnea calda Venus ſequitur, dum ueſte renudat.

15 Quamobrem Veneri ipſi atque libidini dediti, nuditate mulierum mirè delectantur: nec illi ſatis nuda mulier videri, poteſt Notum eſt enim illud laſciui Poetæ li. 11. Epigrammaton:

Libidinoſi nuditate mulierum gaudens.

At mihi nuda ſatis nulla puella patet.

Propertius, & ipſe vates Cupidineus, merã ſe nuditatem expetere palàm oſtendit, cũ ita Cinthiæ veluti minaretur lib. 2.

Quòd ſi pertendens animo ueſtita cubaris,
Sciſſa ueſte meas experiere manus

Et alibi de eadem loquens eo. li. 2.

Manè erat, & uolui, num ſola quieſceret illa,
Viſere: at in lecto Cynthia ſola fuit.
Obſtupui, non illa mihi formoſior unquam
Viſa, neque oſtrina cùm fuit in tunica.

Et Ouidius lib. 3. de Arte amandi:

Pars humeri tamen ima tui, pars ſumma lacerti
Nuda ſit à læua conſpicienda manu.

Secundùm quam ſententiam Plautus Poeta Comicus, idemque laſciuus, ita ſcribit in Moſtellaria:

Pulchra mulier nuda erit, quàm purpurata, pulchrior.

Apud Danielem c. 13. ſenes illi, amatores iuſſerunt Suſannam nudari, ut uel ſic eius decore ſatiarentur.

16 Hinc fortè à Poetis Amor nudus depingitur, quòd uidelicet nuditate admodum delectetur, & gaudeat. Marullus Tarchoniata, qui Amorem ipſum graphicè ac luculenter deſcripſit:

Cupido nudus.

Cur ſine ueſte Deus? ſimplex puer odit opertum.

Ex quo & illud Propertii lib. 1.

Nudus Amor formæ non amat artificem.

Et primus omnium Moſcus in deſcriptione Amoris fugitiui:

Γυμνὸς μὲν τόγε σῶμα, νόος δέ οἱ ἐμπεπύκασται. Ideſt:

Nudum corpus habet: mentem fallacia uelat.

Memorat autem Plinius lib. 36. c. 5. ſimulacrum Cupidinis nudi in Pario Colonia Propõtidis, opus eximium Praxitelis. Sed & eundem nudum depingit Philoſtratus in Imaginib. Quãq̃ alio ea nuditas à pleriſque refertur, vt uidere licet apud Alexandrum Aphrodiſæum, aut quiſquis is fuit, lib. Problem. primo, c. 85.

17 Hinc item ipſius mater Cupidinis Venus, ſcortorum præſes & magiſtra, à ſtatuarijs & ſculptoribus nuda depingitur, vt videre licet apud Lucanum in eo libro, cui titulus Ἔρωτες: & memorat etiã Theodoritus Cyrenenſis lib. 3. eius diuini operis, cui titulum fecit, Θεραπευτικὴ τῶν Ἑλληνικῶν παθημάτων, tanquam ſi dicas, Cura ſiue medela Gentilium affectionum. In qua re, ut ipſe dicit, illam proſtantibus in fornice meretricib. impudẽtiorẽ faciũt. Quis. n. vidit vnquam meretricem in foro ſtantem nudo corpore ſine palla & zona? Et Arnobius aduerſus Gẽtes, Diſputationũ lib. 6. cùm ſcribit, Ad libidinem concitat Venus nuda. Et alibi in eo. lib. Venus nuda & aperta depingitur, tanquam ſi illam dicas publicare & diuendere meritorij corporis formam. Idq́; etiã uidere licet ex Venere Cnidia Lactãtij in Amorib. & Auſonii. Inter cæteros aũt Apelles pinxit Venerẽ nudã è mari excũtẽ, quæ ob id Anadyomene, hoc eſt, emergẽs è mari dicta eſt: quo opere nihil abſolutius fuit. Id autẽ ſumpſere pictores à Poetis, qui & illam ſæpiſſime nudam faciunt. Aut (quod tradit Fulgentius lib. 2. Mythologicõn) quòd nudos aſſectatores ſuos dimittat: aut quod libidinis crimen nunquã ita ſit celatum, quin tandem prodat: aut quòd nudis maximè cõueniat: aut (quod iã diximus) nuditas ad libidinẽ prouocet. Hic illud Ouidii in epiſtola Didus ad Aeneã:

Venus nuda.

Libidinis crimen tandem proditur.

Quia mater Amorum
Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.

Et lib. 1. Amor. Eleg. 14.

Illis contulerim, quas quondam nuda Dione
Pingitur humenti ſuſtinuiſſe manu.

Et lib. 3. de Arte amandi:

Nuda venus madidas exprimit imbre comas.

Illudq; Martialis li. 8. Epigram. in prin. ad librum ſuum.

Nuda recede Venus, non eſt tuus iſte libellus.

Et illud quoque Apuleii Aſini aurei libr. 10. Qualis fuit Venus, cum fuit uirgo, nudo & intecto corpore.

Sed & Priapus quoque, alter libidinis 18
Deus, & quo membri pudendi magnitudo repreſentatur, nudus à Poetis ipſis effingitur. Tibullus lib. 1. Ele. 4. ad ipſum Priapũ.

Priapus nudus.

Nudus & hybernæ producis tempora brumæ,
Nudus & æſtiui tempora ſicca Canis.

Itẽ Virgilius, aut quiſquis is fuit, in Priapeiis,

Taliacunq; puer, dominus florentis agelli,
Impoſuit menſe, nude Priape tuæ.

At uero quantum è diuerſo ipſa fœmi- 19
narũ nudatio, uel quantulacũq; pudicorũ proborumq́; uirorũ animos exaſperet, apertè docet illud Ezech. 16. Vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit: nuda eras, & confuſione plena. Et Eſaiæ 20. Nudam & diſcalceatam, diſcoopertis natibus ad ignominiam Aegypti. & cap. 47. Nuda turpitudinẽ tuã, & diſcooperi humerum releua crura, &c. Et Threnorum Hiere. 4. Sed & Lamiæ nudauerũt mammam. Rurſumq́;

Nuditas membrorum muliebrium ſacris literis exoſa.

ſumq;: Inebriaberis, atq; nudaberis. Et Diuus ille Hieronymus, caſtorũ ſane caſtiſſimus, ſcribẽs ad Demetriadẽ de virginitate ſeruãda: Illa, ait, tibi ſit pulchra, illa amabilis, illa habẽda inter ſocias, quæ ſe neſcit eſſe pulchrã, quæ negligit formæ bonum, & procedens ad publicũ, nõ pectus, nõ colla denudat, nec pallio reuoluto ceruices aperit, ſed quæ celat faciẽ, & uix uno oculo, qui uiæ eſt neceſſarius, patente ingreditur. Propterea etiam eo nomine laudantur à plurimis uirgines Patauinæ, quoniã nõ niſi operta facie, prodeunt in publicum. Nã & earũdẽ ſeueritas pudicitiaq; multis celebrantur, Ex quo illud Martialis lib. 11.

Patauinæ virgines operta facie in publicũ prodeunt.

Tu quoque nequitias noſtri luſusq; libelli
Uda puella leges, ſis Patauina licèt.

Illudq; Plinij Cæcilij ad Iuniũ Mauricum lib. Epiſtolarũ 1. Habet auiam maternam Serranã Proculã, è municipio Patauino: noſti loci mores: Serrana tamen Patauinis quoque ſeueritatis exẽplum eſt. Laudantur & Chalcedoniæ mulieres, quæ ſi in alienos viros & magiſtratus potiſſimũ inciderẽt, dimidium faciei retegerẽt. Quę à uiduis coorta conſuetudo, in eas prorepſit, quæ & maritos haberent. Quod retulit Plutarchus in Problematis ca. 162. Qui mos multum placuit Ange. Aret. qui in §. 1. col. 1. Inſti. de pat. pote. ſcribit, mulieres debere incedere facie ſemioperta: qđ tẽporib. (ait) noſtris nõ obſeruant mulieres.

Chalcedoniæ dimidiũ faciei retegentes.

20 Perſarum uero legibus ſancitũ legimus apud Ioſeph. lib. 11. Antiquitatum, c. 9. ne mulieres extraneis uiris inſpiciendas ſe pberent. Apud Spartanos autem diu obſeruatũ legimus, vt aperta facie virgo, nupta verò cõuelata in publico viſeretur. Cuius etiam rationem reddebat Charilus, ſiue Charilaus (vtrunque autem legitur) ὅτι τὰς μὲν κόρας ἄνδρας εὑρεῖν δεῖ, τὰς δὲ γυναῖκας σώζειν τοὺς ἔχοντας. Id eſt. Quoniam uirginibus viros ſibi ꝗrere neceſſariũ ſit; mulierib. autẽ, quos cõpararint, cuſtodire. Autor Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Corinthii autem ſuas quoq; uirgines uelabãt, ut retulit Tertullianus in lib. de virginib. velãdis. Quo etiam loco tradit, Arabiæ fęminas non caput tantùm, ſed faciẽ quoque ita totã tegere, ut uno oculo libero contentæ ſint dimidiã (vt ipſe loquit̃) frui lucem. Homerus lib. 18. Odyſſeæ, ſcribit Penelopen, cùm è ginæceo deſcenderet in eum locum, vbi proci degebant, genas ſubtilibus uelis texiſſe, ita ſcilicet vt cęteros aſpicere, ab illis autem aſpici non poſſet.

Perſarum ex de ea re, Spartanorũ in eadem re iſmus.

Corinthiorũ quoque.

Arabũ itẽ.

Penelope ſe ctis genis e gynaceo deſcendit.

Ἄντα παρειάων σχομένη λιπαρὰ κρήδεμνα.

Quod & hodie fieri videmus à magnatũ vxoribus, cùm in vijs publicis incedunt.

… Cornelius Tacitus de Poppea, alioquin 21
impudica, loquens, libro 13. Rarus (inqt) in publicum egreſſus, idque velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat. Nam apud Romanos C. Sulpitius Gallus vxorem dimiſit, quòd eam capite aperto foris verſatã cognouerat. Lex enim (inquit) tibi meos tantùm præfiniuit oculos, quib. formam tuam approbes, & placere deſideres. His decoris inſtrumẽta cõpara, his eſto ſpecioſa, horum te certiori crede notitiæ: vlterior tui conſpectus ſuperuacua irritatione accerſitus in ſuſpicione & crimine hæreat, neceſſe eſt. Autor Valerius lib. 6. c. 3. Diuus item Hieronymus (vt ad illum rurſus redeamus) in libello de ſuſpecto contubernio, Palliolum, inquit, interdum cadit, vt cãdidos nudet humeros, & quaſi videri noluerit, celat feſtina, quod volens detexerat. Idem ad Lætam de inſtitutione filiæ, ita de nuditate uirginum loquitur, vt nec ipſæ ſe nudas conſpicere debeant. Mihi (inquit) omnino in adulta uirgine lauacra diſplicent, quæ ſeipſam debet erubeſcere, & nudã videre non poſſe. Theano ueſtem aliquando induens, brachium fortè nudauit: & cum quidam dixiſſet, O pulchrũ cubitũ, At non publicum, inqt. Autor Clemens Alexandrinus libro quarto Stromaton: & ante illum Plutarchus in præceptis cõnubialibus, capite trigeſimoſecundo, vbi hinc ſubdit, pudicæ mulieris ne cubitum quidem nudari oportere.

Poppea uelata facie incedebat.

Romanorum …

In fœminas quæ humeros detegunt.

Virgo ne ſe nudam conſpiciat. Theano.

Legimus Diuum Barnabam, cum ali- 22
cubi uidiſſet fœminas nudas cum viris ludere, ita eam rem exhorruiſſe, vt illis diras imprecatus ſit: vnde & ſecuta eſt cõfeſtim templi ruina, quæ multos oppreſſit. Sed & in ſacris literis, Geneſ. 24. c. ad fi. Rebecca cũ vidiſſet Iſaac, in occurſum eius p agros venientem, pallio ſe confeſtim operuit. Ioannes Damaſcenus in lib. Hæreſcõ, Adamianus commemorat ab Adamo neſcio quo dictos, qui nudi tam mares, quàm fęminæ, in vnum locum conueniebant, in eoque lectionum & precum officia, & quæuis alia ſacra perficiebant. Simulaiam vero ſolitudinẽ, & caſtitatem, factasque nuptias probabant: ſuamque eccleſiam Paradiſum eſſe dicebant. Idem quoque propemodum de ijſdem refert Epiphanius Palæſtinus Eleuteropolites, aduerſus hæreſes libro 2. tom. 1. ca. 52. Diuus Ambroſius libro epiſtol. 8. epiſtola 64. mirum in modum increpat Smagrium Veronenſem Epiſcopum, qui virginis accuſatæ ſtupri ſecreta genitalia inſpici iuſſerat ad deprehẽdenda libidinis ueſtigia ꝗquã leges Pontificiæ id nulla ratione permittunt. Cæterum hanc mulierum nuditatẽ

Templi ruina ex nuditate mulierum.

Rebecca occurrens Iſaac, pallio ſe operuit.

Adamianorum hæreſis.

Genitalia muliebria non in…

ſpicienda qd conuincen dum ſtuprū.

trib. potiſſimum rationib. dānat Ant. Flor. in ſecunda parte, tit. 5. c. 1. in quarto gradu; vbi qui uolet, poterit legere.

23 *Feminas nō nudādas ad deprehendā pubertatem.*

Non abs re igitur antiquæ leges marem tantùm inſpici nudum iuſſerunt, ut proinde cognoſceretur, pubeſne eſſet, an impubes: fœminas verò nudas ob id cōſpici nō patiebantur; impudicum illud atque inde eorum iudicantes, vt eſt textus in l. vltima. C. quando curatores, uel tutores eſſe deſinant. & in §. primo. Inſtit. quibus modis tutel. fini. Cui non omnino diſſimile eſt; qđ & Plato ſanxit libro de legib⁹ vndecimo: Conuenientiam (ait) ætatis ad nuptias, & contrà; iudex nudos omnino mares, nudas tantùm ad pubem vſque fœminas cōſpiciens, iudicet. Sed ut ad noſtras leges reuertamur, ſane ſi fœminas aliquando nudas conſpici oportet, leges ipſæ, & Canones à mulieribus, & ipſis honeſtis & probatæ fidei, inſpici eas voluerunt, non à uiris. l. prima, in principio, & per totam fermè legem. ff. de ventre inſpi. & in c. propoſuiſti. & cap. cauſam matrimonii. de probatio. & in cap. fraternitatis, & in c. vlti. extra de frig. & malefi. & facit tex. in ca. nec alia. ibi, manus obſtetricum. 27. q. 1. idq; natura homines docuit, quæ vel in cadaueribus mortuorum, pudenda mulierum magis, quam uirorum, veluti de induſtria obtegit: virorum enim cadauera ſupina fluitare inſpiciuntur, fœminarum prona, veluti pudori defunctarum parcente natura, quod obſeruauit Plinius lib. 7. c. 17. & Solinus cap. 5. in fi. Quāquam huius rei alia quoque, eaque naturalis, ratio reddi poteſt, quod ſcilicet mulierū antica ſint poſticis longè ponderoſiora, reſpectu vteri, & mammarum: & contrà in maribus.

Platon. lex de ea re.

Feminas nō, niſi fœminis nudādas cō-ceſſe eſt.

Cadauera mulieris prona uirorum ſupina fluita

24 *Deas caſtas nudas ſe conſpici, moleſte ferre.*

Denique legimus, Deas caſtitatis præſides, ægerrimè tuliſſe, ſi quando eas nudas a uiris, etiam imprudentibus, inſpici contigerit: neque id impunitum reliquiſſe. Nam cum ſe Pallas aliquādo & Chariclo in Heliconia Hippocrene nudæ per æſtū lauarent, ac tum fortuito Tireſias venator ad eum fontem ſitiens acceſſiſſet, Palladem imprudens nudam conſpicatus, ſtatim oculis captus eſt, vt pulchre deſcripſit Callimachus in eo Hymno, cui titulum fecit, *ἐις λουτρὰ τῆς Παλλάδος*, id eſt, in lauacra Palladis: & Nonnus, & Propertius, quibus locis ſtatim citabimus. Quāquam alii alio referunt cæcitatem illam Tireſiæ, ut nos quoque dicemus in nona lege connubiali, numero 115. incipiente, nec mirum. Actæon quoque, cùm etiam inter uenandum forte fortuna Dianam in fonte nudam conſpexiſſet, eiuſdem indignatione in ceruum cōmutatus eſt, & a ſuis canib.

Tereſias oculis captus, quod Palladem nudam conſpexiſſet. Actæon in ceruum mutatus, quum Dianam nudam uidiſſet

diſcerptus: ut latè recenſuit Ouidius libro tertio Metamorpho. Et tranſeunter libro ſecundo Triſtium, ubi ita ſcribit:

Inſcius Actæon vidit ſine veſte Dianam;
Præda ſuis canibus non minus ille fuit.

Silius libro duodecimo, Pauſanias libro nouo. Claudianus in Rufinum, Arnobius aduerſus gētes libro tertio, & ante hos Callimachus, vbi ſuprà. Nonnus autem Poeta Græcus libro Dionyſiacon quinto, facit Actæonem hæc exclamantem:

Ὄλβιε Τειρεσία, σὺ μὲν ἔδρακες ἐκτὸς ὀλέθρου
Γυμνὸν ἀναιμωτὶ ... εἶδος Ἀθήνης
Ζώεις σῶν βλεφάρων ὀλέσας φάος. ἡμετέρων δὲ
Ὀφθαλμῶν ἀμάρυγμα ... μετέθηκεν Ἀθήνη.

Quorum hic ſenſus eſt prope ad uerbū:

Fœlix Tireſia, tu quidem uidiſti citra perniciem
Nudam inuitæ miſericordis formam Palladis.
Et uiuis tuorum oculorum perdito lumine: noſtrorū autē
Oculorum ſplendorem cum mente commutauit Pallas.

Ex quibus & illud Propertij lib. 4.

Parce oculis hoſpes, lucoq; abſcede verendo:
Cede, agedum, & tuta lumina linque fuga.
Interdicta viris metuenda lege piatur,
Quæ ſe ſummota vindicat ara caſa.
Magnum Tireſias aſpexit Pallada vates,
Fortia dum poſita Gorgone membra lauat.

Et cætera quæ ſequuntur. Quanquam aliæ cauſæ cæcitatis Actæonis afferantur à Diodoro libro quinto, & à Pauſania libro nono, & à Fulgentio ex Anaximene.

Tradit & Lactantius libro ſecundo, qui de origine erroris inſcribit, ca. 17. Iunonē nudatā in ſacrilegos ſeſe vindicaſſe. Apud Homerū lib. 5. Odyſſeæ, Leucothea Dea marina, cū Vliſſi naufrago vittas immortales dediſſet, quibus ſuo pectore extenſis nataret, iuſſit eum, cum terram attigiſſet, eaſdem iacere in pontum, ſubiunxitque: 25

Iuno nudatā ſe uindicā. uit. Leucothea nudam ſe uideri noluit.

Αὐτὸς δ' ἀπὸ νόσφι τραπέσθαι.

Id eſt,

Ipſe autem ſeorſum te uerte.

Ne uidelicet ipſe eam nudam à tergo inſpiceret.

Et hinc quoq; illud Virgilianum in Pharmaceutria,

Tranſq; caput iace, ne reſpexeris.

Quem locum enarrās Seruius, Nolunt. n. ait, ſe videri numina. Vnde & illud Ioannis Secundi de Cnidia Venere.

Non te Praxiteles uidit Dea magna, nec eſt fas
Cernere conſpicuas, & ſine ueſte deas.

Porrò alio ſpectat, quod priſci illi Gratias nudas pingebant, vt Horat. lib. 3. Car. Ode 19.

--Tres probibet ſuprà.
Rixarum metuens tangere Gratia
Nudis iuncta ſororibus.

Et iterum lib. 4. Ode 7.

Gratia cum nymphis geminiſq; ſororibus audet

Ducere nuda choros.

Prouerbiũ. Ex quo vetus illud adagiũ, αἱ χάριτες γυμναὶ, ne ſcilicet quid inter amicos fictum, fucatum, tectum, verùm nuda ſimpliciaq; ſint omnia, quemadmodum Gratiæ ſunt ſine dolo, ſine fraude, ſine aliquo velamine, vt tradit Acron in locum illum priorem Horatij. Quanquàm id aliò referat Fulgẽtius lib. 5. Mythologicarũ, & Cornutus, aut (ut alij vocãt) Phornutus ĩ li. de Natura Deor. Cæterùm ne illud omittam, ſcribit Pauſanias in Bœoticis, antiquiſſimos illos ſculptores atque pictores Gratias non nudas, ſed veſtibus indutas expreſſiſſe: idque probat multis antiquiſſimis earum ſtatuis & picturis. Quo verò primũ autore nudæ ſcalptæ aut depictæ fuerint, fatetur ſe ignorare: Scio autem illum alibi, ſcilicet in Eliacis, tradidiſſe ipſas Gratias Veneri potiſſimũ ex Dijs eſſe familiares: ideoque unam illarum roſam tenere, alteram myrti ramum quorum vtrumque Veneri ſacrum eſt: qđ fortaſſis artificibus anſam præbuit, ut nudas eas exprimerent.

27 Nec interim in hac tractatione nuditatis Dearum, illud omittendum ducimus, quod Artemidorus Daldianus libr. de Sõniorum interpretatione ij. capi. 35. ſcriptũ reliquit, ne in ſomnis quidem vlli conducere, Dianam, aut eius imaginem nudam conſpicere. Nec quod idem eo. li. c. 42. tradit, Venerem in ſomnis uiſam bonam iudicari, ſi infernas partes vſq; ad zonam uelatam habeat: totam autem nudam ſolis meretricibus bonam eſſe, & quæſtus ſignificatiuã: ad reliqua autẽ confuſionẽ ſignificare. Id quod dicit à ſe obſeruatũ fuiſſe. *Dianam nudam videre in ſomnis, quid ſignificet.*

28 Proinde non rectè fortaſſis plerisq; videbitur cõſuluiſſe, vir alioqui doctiſſimus, autorq; grauiſſimus Fran. Aret. conſi. 142. ex facto proponit, quòd illuſtris, in tertio, & iterum in quarto dubio eiuſdem con. cum omnibus neruis contendit probare, Franciſcum Sfortiam ducem Mediolani iure periſſe, ut Dorothea filia Ludouici Marchionis Mantuæ, Galeatio ipſius Ducis filio deſponſata, nuda a quibuſdã Medicis à ſe miſſis conſpiceretur, vt hinc dete geretur ſi qua puellæ eſſet deformitas: contrà Ludouicum hoc ipſum iniuria recuſaſſe, ſed tantùm filiam obtuliſſe videndã, cotta (ſic enim appellat) quam ad eam Galeatius ipſe miſerat, coopertam. Cuius tamen conſilium probat Philipp. Deci. in d. c. propoſuiſti. in ij. no. An tamẽ bene vterque ſenſerit, aliorum ſit iudicium. *Venerem item.* *Franciſc. ve. con. ex e. genſum.*

29 Ego verò ſcio, Platonem ab Euſebio li. 3. de præpar. euang. c. 22. & Theodorito lib. de legibus, qui nonus eſt eorũ, quos de curatione gentilium affectionum elegantiſſimè ſcripſit, alijsque eccleſiaſticis ſcriptoribus fuiſſe repræhenſum, ꝙ in libris de repub. atque de legibus, iuſſerit mulieres nõ ſolùm iuuenes, ſed etiam anus, in gymnaſijs nudas cum viris luctari, adoleſcẽtulas nudas curſu & equis certare, & in ſolennitatibus eas quoq; nudas cum nudis iuuenibus tripudijs ſalire, ſicuti ſuprà diximus. Quæ omnia hauſiſſe videtur Plato ex legibus, politicisque conſtitutionibus Lycurgi Lacedæmonij, qui eadẽ fermè inſtituit, Xenophon in Lacedæmoniorũ repub. & commemorauit Propertius libr. Eleg. 3. illis verſibus, *Plato reprehẽſus de mulierum nuditate.* *Lycurgus ſic mulieres nudas exerceri iuſſit.*

Multa tuæ Spartæ miramur, &c.

Et Pelignus uates, quo loco deſcribit raptã à Theſeo Hælenam, in Epiſtola Paridis ad eandem Helenam:

More tuæ gentis nitida dum nuda palæſtra,
Ludis, & es nudis fœmina miſta uiris.

Et Plutarchus in vita ipſius Lycurgi, & in Apophthegmatis Laconicis, vbi & hoc Lycurgi inſtitutum à quibuſdam fuiſſe repręhenſum tradit, Ab hac autem mulierum Laconicarum nuditate, & quia etiam illis pinnæ virginalis tunicæ non erant cõſutæ ab inferiori parte, ſed aperiebantur, ſimulque totum femur, cùm incederent, nudabatur, eas φαινομηρίδας appellabat Ibicus, à patentibus ſcilicet femoribus, vti etiam memorat Pollux libro 7. Onomaſtici, capit. 13. & ἀνδρομανεῖς Euripides quòd viros ob id in libidinem furere facerent, vt & retulit Plutarchus ĩ Lycurgi, ac Numæ Põpilij comparatione: vbi & citat Sophoclẽ hunc morem Laconicarum mulierum apertè deſcribentem. *Lacenæ mulieres φαινομηρίδες dictæ, & ἀνδρομανεῖς.*

Καὶ τὰν νεορτὸν ἇς ἔτ' ἄστολος χιτὼν
Θυραῖον ἀμφὶ μηρὸν, πτύσσεται Ἑρμιόναν.

Cui addere potes & illud Euripidis in Andromache.

Οὐδ' ἂν εἰ βούλοιτό τις
Σώφρων γένοιτο Σπαρτιατίδων κόρη,
Αἳ ξὺν νέοισιν ἐξερημοῦσαι δόμους,
Γυμνοῖσι μηροῖς, καὶ πέπλοις ἀνειμένοις
Δρόμους, παλαίστρας τ' οὐκ ἀνασχέτους ἐμοὶ
Κοινὰς ἔχουσι. κᾆτα θαυμάζειν χρεὼν
Εἰ μὴ γυναῖκας σώφρονας παιδεύετε:

Id eſt, ad verbum:

Neque ſi velit quapiam
Caſta eſſe, queat Spartana puella:
Quæ cum iuuenibus relinquentes domos,
Nudis femoribus, & tunicis diſſolutis,
Curſus Palæſtrasq; non tolerabiles mihi
Communes habent: & tamen admirabile uidetur,
Si non caſtas mulieres educatis?

Huc quoque ſpectare videtur illud Martialis libro primo Epigram. 135.

Aut libidinoſæ
Ledæas Lacedæmonis palæſtras.

Et

30 Et in hanc ſentẽtiam Diuus Chryſoſtomus Homilia in Matthæum 6. multis inuehitur in mimos, alioſq́; huiuſmodi ludos atque ſpectacula, quibus producũtur mulieres nudæ, veluti maxima libidinis incitamenta: eoſq́; mille mortibus dignos pronuntiat, ꝗ hæc faciunt. Id quod dicit, quoniam apud Romanos nudæ in ſcenam prodibant: quod vel ex hoc intelliges, q̃d ſcribit Valerius Maximus li. 2. c. 5. Catone (inquit) ludos Florales, quos Meſſius Aedilis faciebat, ſpectante, populus, vt mimæ nudarentur, poſtulare erubuit: quod cùm à quibuſdã cognouiſſet, diſceſſit à theatro, ne præſentia ſua ſpectaculi cõſuetudinem impediret. Ex quibus & illud quoque intelligis, id fuiſſe uiris ſanctis & ſeueris non admodũ honeſtum, & cæteris non impudẽdum, etiamſi mos regionis id ꝑmittat.

Nudæ fœminæ in ſcenã prodibant apud Romanos.

31 Tiberius Imperator Ro. voluptatis libidiniſque aſſertor impotentiſſimus, ob id à Suetonio taxatur, quòd nudis aliquando puellis miniſtrantibus cœnauerit. Sed & Heliogabalus ille quoque Ro. Imperator, omnium (vt verbis Apuleij utar) bipedum nequiſſimus, ab Hiſtoricis inceſſitur, ꝙ fœminis nudis currum ſuum trahentibus, nudus & ipſe in publicum ſæpe prodierit, ut in eius vita Lãpridius retulit. Clearchus quoque Anaxarchum carpit, quòd ei nuda puella miniſtrabat. Timæus & Theopompus apud Athæneum tradidere, apud Tyrrhenos in conuiuijs, & epularum apparatibus uirgines nudatis corporibus miniſtrare ſolitas conuiuis diſcumbentibus. Sed & eas pudore depoſito ĩ gymnaſijs publicis & palęſtris nudas exerceri ſolitas. Neque enim apud eos turpe ducebãt nudas fęminas vulgò conſpici. Clearchus autem in 4. uitarum commentario, apud eundẽ Athæneum, ſcribit, quòd cùm Tarentini Carbinam Iapygum urbem vi expugnaſſent, illorum filias, quæ ad templa τῶν Καρνίων confugerant, ijſdem ĩn locis, ſacratiſq́; Deorum ædibus denudatas, omnium libidini obnoxias, per totũ diem expoſuerunt quæ res adeò hominibus dijſque ingrata fuit, ut eos omnes, qui hoc facinus patrauerãt fulguribus ſtatim ac fulminibus obrutos fuiſſe conſtet. Illud quoque ab antiquis non ſine uituperio ſcriptum eſt, uirgines in Peloponeſo diſcinctas, & abſque tunicis eſſe conſueuiſſe, tantùm pallio tectas, utrinque feneſtrato: per quod patebant nuda corpora. Ex quo δωριάζειν, vice prouerbij dictum aduerſus eos, qui corpore nudato incedebant.

Tib. nudis puellis miniſtrantibus cœnabat.
Heliogab. nudus nudis fœminis currũ trahentibus incedebat.
Anaxarcho miniſtrabãt nudæ puellæ.
Tyrrhenis quoque.
Tarẽtini fulmine icti, ꝗ nudas fœminas libidini expoſitas.
Peloponen. virgines diſcinctæ pallio feneſtrato.

32 Nec intempeſtiuũ erit hiſtoriam à Plutarcho in lib. de claris mulieribus. ca. 2. relatam, hoc in loco depingere, ex qua agnoſces naturam hũc pudorem etiam inſanis mulieribus ingenuiſſe, vt nuditatem maximè abhorreant. Nam ignota, vt ait, cauſa, quam alij ad aeris intemperantiam corruptionemq́ue quandam, alij ad terrarũ peſtilentem halitum referebãt, Mileſiæ virgines ad inſaniam omnes conuerſæ in vehemens mentis deſiderium adeò compulſæ fuiſſe dicuntur, vt per omnes propè domos tota paſſim vrbe laqueo ſe ſuſpenderent: ad id enim maximè, & non aliud ferè mortis genus eas impulſas. Luctuoſum igitur & turpe pendentium virginum ſpectaculum Mileti quotidie cernebatur: cui peſti nullum penitus afferri efficax remedium poterat. Nec enim maiorum monita, nec parentum preces, & lacrymæ quicquam proderant: indieſque id malum excreſcere videbatur, vt nõ humanis id ampliùs cauſis, ſed Deorum potius indignationi omnes conſtanter adſcriberent. donec prudẽtis cuiuſpiam viri & rerum vſu periti admonitu, Mileſiorum Senatus decreuit, vt quæ ſuſpendio poſt hac ſe conficerent, virgines omnes nudato corpore ꝑ medium forum palàm efferrentur: eoq́ue edicto promulgato confeſtim hãc labem ceſſauiſſe: adeò enim illas eo decreto publicato animis concidiſſe, ſic turpitudinis illius phantaſia ꝑterritas fuiſſe, vt nulla poſtmodum id malum attentarit: tantũ apud ingenuos animos pudoris exiſtimationiſque vis valuit, vt quas antea, quò minùs ſibi manus afferrent, terribilium (ut aiunt) extremũ nõ abſterruit mors, ijdem huius turpitudinis iniecta opinio, à ꝓpoſito tam cito dimouere potuerit. Aliter autem hãc hiſtoriã refert Polyænus libro octauo Strategematon.

Mileſiarum virginũ inſania.

Laudatur ab eodem Plutarcho in eo ipſo li. de claris mulieribus, ca. 15. Micca filia Ariſtodemi Elienſium tyranni, quòd moribũda Megiſtonẽ rogauit, ne ſe poſt mortem turpiter nudatam iacere pateretur. Et à Iuſtino ad calcem lib. 14. Olympias mater Alexandri, quòd expirãs capillis & veſte crura contexit, ne quid poſte in corpore eius indecorum uideri. Idemq́; de Polyxena ſcribit Euripides in Hecuba:

Micca rogat ne mortua nuda iaceat.
Olympias moriens capillis crura texit.
Polyxena.

Ἡ δὲ θνήσκουσ' ὅμως
Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμων πεσεῖν,
Κρύπτουσ' ἃ κρύπτειν ὄμματ' ἀρσένων χρεών.

At illa iam moriens tamen
Multùm prouidit, vt honeſtè caderet,
Celaretq́; quæ celare oculos uirorum oportet.

Cuius quidem ſententiæ meminit Clemẽs Alexandrinus libr. Stromaton 2. & Plinius Iunior lib. epiſtolarum 4. ad Minutianum vbi & eo quoque nomine laudat Corneliam Veſtalium maximam, quòd cùm in

ceſtus iniuſte damnata in ſubterraneũ cubiculum demitteretur, hæſiſſetque deſcendenti ſtola, vertit ſe ac recollegit. Meminit item eius ſententiæ Lucianus in Encomio Demoſthenis: eamq; Ouidius lib. 13. Metã vbi ipſius Pollixenæ immolationẽ deſcribit, ita traducit:

Tunc quoque cura fuit partes velare pudendas,
Cùm caderet, caſtiq; decus ſeruare pudoris.

Lucretia. Sed & idẽ li. 2. Faſtorũ de Lucretia loquẽs:

Tunc quoque iam moriens, ne non procumbat honeſtè,
Reſpicit: hæc etiam cura cadentis erat.

34 Quid? quòd & id quoque viris laudi datum eſt. Vnde & Suetonius de Cæſare, Nã vt animaduertit (ait) vndique ſe ſtrictis pugionibus peti, toga caput obuoluit, ſimul ſiniſtra manu ſinum ad ima crura deduxit, quò honeſtiùs caderet, etiam inferiore parte corporis velata. Quod & Valerius Maximus tradidit li. 4. c. 5. Nam & in viris quoque nuditas habet aliquid pudoris & verecundiæ, præſertim vero pudẽdorum, quæ & hinc id nomen accepiſſe videtur. Nam & Adam ille protoplaſtus, ſicut & Eua omnium parens, cùm ante peccatum non erubeſcerent, quòd nudi eſſent, poſt peccatum cùm ſe agnouiſſent eſſe nudos, præ verecundia conſuerunt folia ficus & fecerunt ſibi perizomata, id eſt, ſuccinctoria, & ut verbo Varronis vtar ſuſſibula, ut ſcribit Gene. 3. Sic & Vlyſſes apud Homerum lib. Odyſſeæ 6. cùm nudus eſſet è mari elapſus, ramo frondenti ſibi pudẽda cooperuit, ſicque Nauſicaæ Alcinoi filiæ apparuit:

Cæſar moriens prouidit, ut honeſte caderet.
Nuditas in viris quoq; habet aliqd pudoris.
Ada & Eua erubuerunt ſe nudos eſſe.
Vlyſſes nudus ramo pudenda operuit.

Ε'κ πυκινῆς δ' ὕλης πτόρθον κλάσε χειρὶ παχείῃ
φύλλων ὡς ῥύσαιτο περὶ χροῒ μήδεα φωτός.

Ex quo Virgilius, aut quiſquis eſt in Priapeijs, illud deprompſit,

Huius & Alcinoi mirata eſt filia membrum
Frondenti ramo vix potuiſſe tegi.

Plutarchus in Catone Cenſorio ſcribit, eũ Romanorum quibuſdam vitio dediſſe, q generi vnà cum ſoceris balneum ingrederentur: propterea quòd membrorum nudationem inſpectantibus illis ſine dedecore fieri poſſe non putabat. Ante Plutarchũ Cicero libr. 1. Officiorum: Noſtro quidem more cum parentibus puberes filij, cum ſoceris quidem generi non lauantur. Subdit autem Plutarchus, Romanos, poſtquã à Græcis nudari didiciſſent, ipſos deinde Græcos, vt id cum vxoribus vſurparent, docuiſſe.

35 Sed ut redeamus ad ſacras literas, cùm Noe inebriatus eſſet, iaceretq; nudatus in tabernaculo, Cam cæteris fratribus, veluti ſubſannans, nuntiauit. At verò illi confeſtim pallio verenda patris operuerunt. Pater autem è vino & ſomno expergefactus, poſtquam hæc reſciuit, Cam maledixit: cęteris fratribus cõtrà benedixit. Herodotus li. 1. ſcribit apud Lydos: cæteroſq; ferè Barbaros magno probro eſſe, etiam virum cõſpici nudum. Socrates hiſtoricus eccleſiaſticus in tripertita hiſtoria li. 1. c. 11. tradit quòd cũ Ammonius Aegyptius, & Theodorus eius diſcipulus, aliquando vellet fluuium tranſire, iuſſiſſe Ammonium, ne alter alterum nudum conſpiceret, Theodorum abire: cumque ſenior ſe quoque ipſum erubeſceret nudum intueri, repẽte diuina virtute tranſlatum eſſe ad vlteriorem ripã.

Noe ebrij nuditas deriſa.
Lidis probrũ eſt nudũ cõſpici.
Ammon erubuit nudum ſe conſpici.

36 Sed & Dionyſius Halicarnaſſeus li. Antiquitatum Ro. 7. non admodum probat uirorum corpora nudari in Olympijs, alijſque certaminibus. Primumque omnium Acanthum Lacedæmonium hunc nudãdi corporis morem aduexiſſe decimaquarta Olympiade, cùm anteà pudori ſibi ducerent Græci omnes nuda in certaminibus apparere corpora: quod probat Homeri autoritate, qui lib. 23. Iliados, facit Epeum & Euryalum in funere Patrocli cinctos in certamen deſcendere:

Acãth. pri. aduexit morem nudãdi corp. in certaminib.
Homeri tempore luctatu riſo accingebant.

Τὼ δὲ ζωσαμένω βάτην ἐς μέσσον ἀγῶνα.

Et paulò poſt Aiacem & Vlyſſem.

Ζωσαμένω δ' ἄρα τώ γε βάτην ἐς μέσσον ἀγῶνα.

Et li. 18. Odyſſeæ, quo loco deſcribit certamen ipſius Vlyſſis & Iri, hæc ſcribit:

Ω'ς ἔφαθ', οἱ δ' ἄρα πάντες ἐπήνεον. αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς.
Ζώσατο μὲν ῥάκεσι περὶ μήδεα.

Quibus ſignificatur Vlyſſem cinxiſſe ſe pãnis circum genitalia. Et lib. 6. Odyſſeæ, Vlyſſem ipſum, cùm ſe lauare vellet in fluuio, ancillis Nauſicaæ iuſſiſſe, vt procul abeſſent. Erubeſcere. n. corã illis ſe nudare corpus:

Α'μφίπολοι στῆθ' οὕτω ἀπάνευθεν, ὄφρ' ἐγὼ αὐτὸς
Α'λμην ὤμοιιν ἀπολούσομαι, ἀμφὶ δ' ἐλαίῳ
Χρίσομαι. ἦ γὰρ δηρὸν ἀπὸ χροός ἐστιν ἀλοιφή.
Α'ντην δ' οὐκ ἂν ἐγώ γε λοέσσομαι. αἰδέομαι γὰρ
Γυμνοῦσθαι κούρῃσιν ἐϋπλοκάμοισι μετελθών.

37 Sed quod de certaminibus dictum eſt, illum morem nudandi corpora hinc fluxiſſe tradit Pauſanias lib. 5. quo Meſſenica deſcribit, quòd cùm Olympiæ lata lex eſſet, mulieres ad illud certamẽ accedere ac debere, pœnaque præuaricantibus conſtituta, vt è Typeo monte prærupto deijcerentur, quæ huiuſmodi certamen ingreſſa depræhenderetur, ac Callipatera, nonnullis Pherenice dicta, marito mortuo pugilis habitu in id deſcendere auſa fuiſſet, Piſirhodoque filio certaminis victoriam adepto, lætitia geſtiens ſepes clauſtraque, quibus athletæ concludebantur, tranſilire conaretur, nudata corporis parte, qua ſexus diſcernitur, fœminam ſe eſſe detexit. Qua recognita, illam quidẽ patri, ac fratribus, filioque Olympionicis condonarunt: at legem

Nudãdi corpora in certaminibus unde mos fluxerit.
Callipatera pugilis habitu in certamen deſc.

legem nouam ſanxerũt, vt deinceps athletæ nudi ad id certamen accederent. Hanc tamen hiſtoriã recenſens Tzetzes Hiſtor. Chiliad. 1.c.23. fœminam hanc Ariſtopatiram vocat, & filium Piſirothion: vt etiã facit Pindari interpres. Nonnulli quoque hanc nuditatem inde manaſſe dicunt, qđ cùm antiquis cõſuetum fuiſſet ſubligaria ferre circa pudẽda in gymnaſijs, Orſito Lacedæmonio certanti ſoluta fibula dolorẽ incuſſerit: vnde deinde lex eſt cõſtituta, ut nudarentur.

38 Illud autem Aeneæ quoq; temporibus factitatum fuiſſe, vt nudarẽtur in certaminibus, ſatis probat illud Virgilij, libr. 3. Aeneidos,

Exercent patrias oleo labente paleſtras
Nudati ſocij.

Lupercalia. Nudæ fœminæ in Luperſalibus. Sed quis æquis oculis videre nunc ac ferre poſſet Lupercalia illa, quibus mares & fœminæ per templum vrbemq́ue certatim, Lycæum neſcio quod carmen canentes, nudi procedebant? Fœminæq́; ſe nudas de induſtria verberãdas pelliculis offerebãt, vt conciperent: vti videre licet ex Ouid. lib. 2. Faſtorum, Plutarcho in vita Cæſaris, & Marci Antonij, & alijs pleriſque. Ex quo & illud Virgilij. lib. 8. Aeneidos:

Hinc exultantes Salios nudosq́; Lupercos.

Vbi & id Seruius declarat.
Item illud Martialis lib. 1. Epigram. 108.

Nudam te ſtatuet tuus Lupercus.

Verùm vt ad fœminas, à quibus initiũ huius noſtræ legis cœpit, redeamus, finemque huic tandem loco imponamus, illud fęminas ipſas monemus, vt ſi qua in eis ſit occulta deformitas, ei certè cui nubere velint, non re quidem, id eſt corporis nudatione, ſed verbis adaperiant, ꝓpterea maximè ratione, quæ à nobis dicta eſt, cum de viris in huius capitis initio loqueremur. Ideoq; & hanc legem vtrique ſtatuemus: *Quarta lex Connubialis.*

SVAM QVISQVE DEFORMITATEM FVTVRO MARITO, AVT VXORI DETEGITO. NE TAMEN SE PROPTEREA, PRAESERTIM FOEMINA, NVDATO,

IN QVINTAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMAE PARS QVINTA.

1 HACTENVS de forma, & ijs q̃ ad formam attinent, abundanter, affatim, aut veriùs ſuperfluenter diximus. Nũc ad id maturè accedendum eſt, qđ ſtatim poſt primam legẽ diximus: eos videlicet maritalem poteſtatẽ dote atque etiam nobilitate commutare, qui vxores opibus, genere, aut alias ſupiores ſe ducunt. Nam, vt ſcribit Ariſtoteles Ethicorũ

Vxores viris dominantur ob dotẽ vel nobilitatem. 8. cap. 10. Dominantur vxores propter amplitudinem patrimonij. Cui finitimũ eſt, quod Demenæus ſenex Plautinus in Aſinaria dolenter pronunciat:

Argentum accepi, dote imperium vendidi.

Et in eadem fabula Attemona,

Faxo (inquit) vt ſcias,
Quid pericli ſit, dotatæ mulieri conuicium dicere.

Et apud eundem in Aulularia Megadorus *Dotes adpſiles.* ſenex aſſerit dotes dapſiles in ſeruitutẽ viros redigere. Et alibi in eadem fabula ille idem, cùm multas incommoditates, ſumptuſque intolerabiles, qui ex magnis dotibus proueniunt, enarraſſet, tandem in hęc uerba concludit:

Dotatę maſtant & malo & damno viros.

Et in Moſtellaria Simo & ipſe ſenex:

Si quis domi dotatam vxorem habet, male.

Rurſum & alius ſenex in ea fabula, q̃ Menæhmi inſcribitur:

Credo (ait)
Cum viro litigium natum eſſe aliquod: ita iſtæ ſolent, quæ viros
Subſeruire ſibi poſtulant, fretæ dote feroces.

Cui concinit illud Ouidianum lib. 2. de Arte amandi,

Dos eſt vxoria lites.

Sed & alius ſenex Periplectomenus in Milite eiuſdem Plauti:

Nam mihi uirtute Deum dicã, propter diuitias datas
Licuit uxorem dotatam genere ſummo ducere:
ſed nolo mihi oblatratricem in ędes introducere.

Quibus & germanum eſt illud alterius 2
cuiuſpiam ſenis in Plotio Menãdri, apud *De eadẽ re.*
Gelium lib. 2. ca. 23.

Ἐπ' ἀμφοτέραν ἐν ἐπίκληρος ἡ μέλλουσα καθευδήσειν.

Id eſt,

In aurem utramque quandoquidem dotata eſt, cubet.

Et paulò infrà.

Οἴμοι Κρωβύλην λαβοῖν ἐμοὶ, καὶ δέκα τάλαντα
Γύναιον οὖσαν πηχέως, εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα
Κῖνος ἀνυπόστατον.

Me

Me miſerum, qui Creobulam duxi, & talenta decem,
Nanam mulierculam, cubitalem, cuius ſuperbia
Adeò intolerabilis eſt.

In aurem vtraq; dormire. Dicit autem, In aurem vtranque dormiet quoniam vxor pauper, & ob id morigera, viro ſemper faciem aduerſam, non auerſam, in lecto habet. Diues autem, quæ non adeò maritum metuit, & reueretur, modò aduerſam, modò auerſam, prout ei libitũ fuerit, faciem habet: & ſic in vtranque aurẽ liberè dormit. Id enim ſignificat in aurem vtranque dormire: vt videre eſt apud Terentium in Heautontimorumeno.

Ademptum tibi iam faxo omnem metum,
In aurem vtranque otioſè vt dormias.

3 Idem autem Menander, vt ad eũ reuertamur, apud Stobæum Serm. 67.

Ὅστις πένης ὢν, καὶ γαμεῖν τις ἑλόμενος,
Τὰ μετὰ γυναικὸς ἐπιδέχηται χρήματα,
Αὑτὸν δίδωσιν, οὐκ ἐκείνην λαμβάνει.

Si quis pauper nuptias inſtituerit,
Et allatas ab vxore pecunias acceperit,
Hic dat ſeipſum, non illam ducit.

Sed & idem apud eundem Serm. 70.

Ὅστις γυναῖκ' ἐπίκληρον ἐπιθυμεῖ λαβεῖν
Πλουτοῦσαν, ἤτοι μῆνιν ἐκτίνει θεῶν,
Ἢ βούλετ' ἀτυχεῖν μακάριος καλούμενος. Id eſt:

Quiſquis vxorem vnicam heredem cupit adſciſcere
Diuitem, is vel iratis pœnam luit Dijs,
Vel infelix eſſe vult, ſub nomine fortunati.

Alter Poeta Græcus. Antiphanes apud ipſum Stobæum in eodem loco:

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν βαρύτερον τῶν φορτίον
Οὕτως γυναικὸς προῖκα πολλὴν φερούσης.

Haud ullum eſt onus grauius
Reuera, quàm vxor dotem ferens copioſam.

Et Euripides in Menalippe apud eundem, eodem quoque Sermone 68.

Ὅσοι γαμοῦσι δ' ἢ γένει κρείσσους γάμους,
Ἢ πολλὰ χρήματ', οὐκ ἐπίστανται γαμεῖν.
Τὰ τῆς γυναικὸς γὰρ κρατοῦντ' ἐν δώμασι
Δουλοῖ τὸν ἄνδρα, κοὐκέτ' ἔστ' ἐλεύθερος.

Quicunq; nuptias aut genere præſtantiores contrahunt,
Aut multarum opum gratia vxorem ducere neſciũt.
Vxor enim imperans domi
Subijcit maritum, ita vt amplius non ſit liber.

Et alia multa in hanc ſententiam reperies apud ipſum Stobæum, illo ipſo Ser. 68. ex Muſonio, & alijs, vt ibi videre poteris.

4 *De eadẽ re, ex latinis autoribus. Ancillari quid.* Sed vt iterum redeamus ad Latinos, huc quoque vergit, quod non ſemel apud Nonium Marcellum Titinnius, aut vt alij appellant, Ticinius, Poeta antiquiſſimus, in Prælio ait: Verùm enim dotibus deliniti, vltro etiam vxoribus ancillantur, id eſt, vt idem Marcellus interpretatur, ſeruiũt. Ad quam item ſententiam referendum eſt illud Epigrammatarij Poetæ ad Priſcum li. 8. quod depromptum ex ipſo Menãdro nõ nulli volunt,

Vxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.

Nam dicit nubere virum vxori locupleti, quoniam Nubere, propriè priuatimque fœminarum eſt, ſicut Ducere virorum, vt ſcribit Caper vetuſtiſſimus Grammaticus in libro de Ortographia & Latinitate verborum, & palàm inſinuat illud Ouidij libro 9. Metamorph. *Nubere fœminarũ, Ducere uirorũ.*

Pronuba quid Iuno? quid ad hæc Hymenæ venitis,
Sacra? quibus qui ducat, abeſt, ubi nubimus ambæ.

Et probatur etiam apertiſſimè in §. j. verſi. vnde quæſitum eſt. Inſti. de nup. & in l. 2. §. 1. ff. de in ius voc. Licet etiã (vt hoc in trãſcurſu dicam) Nubere interdum de viris dicatur, vt videre licet apud Feſtum ex Pomponio in Pannuceatis. Et ita quoque vſus eſt Cornelius Tacitus libr. 15. cùm ſcribit de Nerone: Ipſe per licita atque illicita fœdatus, nihil flagitij reliquerat, quò corruptior ageret, niſi paucos poſt dies vni ex illo contaminatorum grege, cui nomen Pythagoræ fuit, in modum ſolẽnium coniugiorum denupſiſſet. Et Suetonius de eodem: Cui etiam, ſicut ipſi Sporus, ita denupſit. Et Iuuenalis, *Nubere tamen interdum de uiris dicitur.*

Quid quæris? nubit amicus.

Et è noſtris quoque voluit Bald. in l. cùm teſtator. C. de teſta. manum. Sicut è diuerſo nonnunquam de fœminis Ducere dicitur, vt in l. ſi ignorans. C. ſolu. matri. vbi & id not. Bald. Igitur Martialis (vt ad eam reuertamur) voluit intelligere, eos fungi uice & officio mulierum, potiùs quàm uirorum, qui locupletes vxores accipiunt. Itaque ſubdit: *Ducere etiã de fœminis ĩterdum.*

Inferior matrona ſuo ſit, Priſce, marito.
Non aliter fiunt fœmina, uirq; pares.

5 Neque diſſimile eſt, quod ſcribit Iuuenalis Satyra 6. *De eadẽ re.*

Intolerabilius nihil eſt, quàm fœmina diues.

Quod citat è noſtris Lucas Pen. in l. 1. col. 1. in fi. C. de mulie. & in quo loco, libr. 10. Et rurſus idem Iuuenalis in eadem Satyra:

--Veniunt à dote ſagittæ:
Libertas emitur. --

Et huc quoq; pertinet illud Silij Baſſi apud Senecam in 6. controuerſia, libr. 2. Omnes vxores diuites ſeruitutem exigũt: crede mihi, volet regnare in ſuis diuitijs. Et paulò inferiùs: Multi duxere ſine dotibus vxorẽ: quidam dictas non accepere dotes: quidã autem emptis contenti fuere mãcipijs, & cùm poſſent accipere diuitias, emere, quibus libertatem darent, maluerunt, quã ſuã vendere. Et in eadem controuerſia, Aelius Fuſcus pater, Inſolens (inquit) malũ eſt beata uxor, cùm immenſum pondus auri orba attulerit, cũ pecunia arcas noſtras onerauerit, qd aliud, quàm beatè ſeruiemus?

Alter Declamator Quintilianus ſuus, Declamatione 301. Tu tamen quid circūſcriptione iſta perdidiſti? Vxorem non habes locupletem: nihil enim magis, quàm pecuniam deſideras. At te dignum, qui duceres parem: tunc ſcires, quæ diſcordiæ, quæ contentiones, quàm frequens menſio dotis, quàm erecta ex æquo ceruix. Vtique in his tuis delicijs, in his cupiditatibus liceret amare aliquam ancillam, deperire aliquā miniſtrarum. Nunc habes vxorē non ambitioſam, non exacturam comitatus, ſed quæ tota ex tuo vultu pendeat. Sed & Seneca ipſe de remedijs fortuitorum ad Gallionē; ei qui conquerebatur bonam vxorem ſe amiſiſſe, Iuuenies (inquit) ſi nihil quæris, niſi bonam, dummodo ne imagines, proauosque reſpexeris, nec patrimonium, cui iam ipſa nobilitas ceſſit.

6 Huc quoque reſpicit Plutarchus, qui in eo libello, quem de liberis educandis ſcripſit, monens parentes, vti liberis ſuis vxores deſpondeant, quæ nec multò nobiliores, nec ditiores ſint. Prudenter enim dici prouerbio τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. Id eſt, æqualem tibi mulierem inquire. Nam qui ſe ipſis lōge ampliores cupiunt vxores, non eorum maritos, verùm dotis mancipia feciſſe ſe neſciunt. Quin Anaxandrides, & ipſe Græcus autor, dicebat apud Stobæū Serm. 66.

Εἰ γάρ τις πένης ὢν, τὴν γυναῖκα χρήματα
λαβὼν, ἔχει δέσποιναν, οὐ γυναῖκ' ἔτι
ἧς ἐστὶ δοῦλος καὶ πένης.
Nam ſi quis pauper pecunioſam vxorem
Duxerit, non vxorem, ſed dominam habet,
Cuius eſt famulus & ſeruus.

Phoclydes quoque Mileſius,
Λατρεύεις δ' ἀλόχῳ λυγρῆς χάριν εἵνεκα φερνῆς.
Id eſt, ad verbum;
Seruis autem vxori, malæ gratia dotis.
Gallicus item Poeta Auſonius in Monoſyllabis:
Sæpe in coniugibus fit noxia, ſi nimia eſt, dos.

Scribit Philoſtratus, quod cùm Antipater qui tum Imperatori ab epiſtolis erat, auidius affectaret filiam Hermocrati in matrimonium tradere, non cenſuit is arripiendā huiuſmodi fælicitatē. At inſtāte acrius nuptiarum conciliatrice, ac potentiam memorante, Doti (inquit) magnæ non ſeruiā, neq; ſoceri ſuperbiæ. Socrates dicebat, ſplēdida coniugia, vt aliquando illuſtrant, ita nonnunquàm funditus domos euertunt: vt retulit Valerius lib. 7. c. 2.

7 Nicoſtratus in libr. περὶ γάμου, id eſt, de nuptijs in eandem ſententiam hæc ſcribit, apud Stobæū Ser. 68. Ἔνιοι δὲ οὐκ ἂν γῆμαι ἴσως ἀλλ' ὡς οἴονται πλουσίαν, προῖκα ἐπιφέρουσαν πολλήν· ἀλλὰ ἐν τῷ δὲ τοῦ καὶ τὸ λαμβάνειν τοῦ δουλεύειν ἕνεκα, τῇ γυναικὶ ὑπὸ τοῦ πλούτου ...

De eadem re. (margin: *De eadem re.*)

ἰδίᾳ δὲ σχήματι ... αὐτόν τινα. Καὶ ... συμβαίνει μάλιστα λαμβάνοντα ... Quibus ſignificatur, quoſdam vxorem alteram non ducendam exiſtimare, quàm ditiorē, & magnam dotem afferentem. Sed hic apparere egregiam ſeruitutem, ſi qs ſe ipſum tum vxori opum luxuria diffluenti, tū pecunijs adulatoriè ſubmittat: etſi maximè liceat pecunias ab ea acceptas inſumere. Subiungitque, Εἰ δὲ κατ' ἐμὲ ... Si quis (inquit) meæ ſententiæ fuerit, vel paruam dotem libēter accipiet.

At diuus Ambroſius lib. 1. de Abraham Patriarch. c. 3. Qui ſuauitatem (inquit) q̄rit coniugi, non ſuperiorem cenſu ambiat, non monilibus ornatam, ſed moribus. Offendit plerunque virum, ſi ſe vxor nobiliorem nouerit. Hæc proxima ſuperbiæ ſunt. Sara non facultatibus ditior, non genere ſplendidior erat: ideo virum imparem nō putabat, ideo quaſi parem gratiam diligebat, ideo non cenſu eſt retenta, non parentibus, non p̄pinquis: ſed virum propriū, quocunq; pergeret, ſequebatur. Diuus autem Hieronymus in epitaphio Marcellæ ad Principiam, taxat viduas, quæ ſibi pauperes maritos deligunt, quibus imperent, vt nomen tantùm virorum habere videātur, qui patienter riuales ſuſtineāt, ſi muſſitauerint, illico proijciendi. Et huc quoque reſpicit Horatius li. 3. carminum, Ode 24. 8

Nec dotata regit virum
Coniunx.
Et eiuſdem lib. Ode 30.
Probamq;
Pauperiem ſine dote quæro.

Artemidorus Daldianus libr. de Somniorum interpretatione 2. c. 31. Si quis (ait) argenteis armis pugilatum decertet, vxorem ducet mediocriter opulentam, fidelem, & domum cuſtodientem, & viro obedientē. Si verò quis contra ſequutorem pugnet, formoſam quidem ducet vxorem, & opulentam, verùm faſtuoſam propter opes, & ob id virum contemnentem, & malorum cauſam futuram. Nec p̄termittendus Græcus ille verſiculus,
Νύμφη δ' ἄπροικος οὐκ ἔχει παρρησίαν.
Id eſt,
Sponſa indotata non habet libertatem, ſiue audaciam loquendi,

Nam (vt ſcribit Bald. noſter in authent. res quæ. colum. 1. verſicul. quæro, patet viueſ C. com. de leg.) vxor indotata à marito cōtemnitur: vt etiam diximus in noſtro tractatu, Ceſſante cauſa, ceſſat effectus, in 22. limit. nume. 9. incip. ex hac autem.

Et Iaſon Iuriſconſultorum noſtræ ætatis facilè princeps, in l. ſi diuortio. colum. 3. verſicu. quærit Bart. de pulchra. ff. de iure. bor, 9 *De eadem re. ex noſtris.*

bo. obligatio. poſtea quàm primùm retulit ſententiam Bart. ibi dicentis, valere promiſſionem, vel confeſſionem dotis nõ receptæ, factam conſtante matrimonio inter coniuges inæquales, videlicet inter virum ignobilem, aut ſenem, & uxorem nobilem, aut iuuenem: ea potiſſimùm ratione, quòd hæc donatio ſit remuneratoria, quæ ualet inter coniuges. l. quod autem. §. ſi vir & vxor. ff. de dona. inter virũ & vxor. Deinde verò retulit aliorum opinionem, qui contrà tenuerunt, & ad rationem Bar. reſponderunt. Ipſe autem ad confirmationem eius ſolutionis, illud & inter cætera adijcit, non poſſe dici hoc caſu donationẽ remuneratoriam: tantum enim abeſſe, vt vir ignobilis quicquam commodi, aut honoris ab vxore nobili recipiat, aut vir ſenex ab vxore iuuene, vt etiam multum incommodi, & tormenti ab ea patiatur, vtpote quæ volet ſibi maritum ſubijci, & ſeruire. Licèt tandem ſequatur Barto. vt ſcilicet dicatur donatio remuneratoria, non ea conſideratione, quòd mariti conditio melior ſit, ſed quòd mulieris efficiatur deterior.

10 Quæ cùm ita ſint, ideò Lycurgus id prudenter, vt cætera omnia, ſtatuit, uirgines ſine dote nubere: ne propter opulentiã coercerentur, vt tradit Plutarchus in uita illius, & in Apophthegmatis Laconicis: aut, ut ſcribi Iuſtinus lib. 3. (quod tamen in idem recidit) ut ſeueriùs mrimonia ſua uiri coercerent, cùm nullis dotis frænis tenerentur. Quanquam ſcio, Ariſtotelem contrarium de eo ſcripſiſſe libr, 2. Politicon, ca. 7. cum arguit leges Lacedæmoniorum, quarum lator Lycurgus ipſe fuit, quòd dotes magnas dari permitterẽt: cùm melius fuiſſet, aut nullam, aut paruam, aut mediocrẽ eſſe conſtitutam. Aelianus autem lib. 6. Variæ Hiſtor. priori ſententiæ adſtipulatur, ſcribens legem eſſe Spartanis, ut matrimonia nulla dote intercedente contraherentur. Porrò Solon, & ipſe legiſlator, & vnus præterea ex ſeptem Græciæ Sapiẽtibus, ex matrimonijs cæteras dotes ſuſtulit, tres tãtùm ueſtes, & quędam parui empta ua ſa, aliud prǽterea nihil nuptam ſecũ importare iubens: ut & tradit ipſe Plutarchus in uita illius. Sed & Chilo, qui & ex ſeptem Sapientibus fuit, monebat uxorem humilem, apparatu modicò eſſe ducendam', ut ſcribit Laertius, ne ſcilicet pro uxore dominam domũ acceſſas: de quo & nos paulò poſt dicemus. Quibus concinens Cato ille Cẽſorius, quem uel unum illis ſeptem opponere poſſum, (ſi tamen is eſt, qd multi exiſtimant: ego nunquàm putaui) ita monet.

Vxorem fuge, ne ducas ſub nomine dotis.

Lycurgus de dotibus. *Solonis lex de dote.* *Chilonis ſententia de dote.* *Catonis Cenſorij.*

Quem uerſum ita uertit Græce Planudes, Μήποτε κουριδίην ἄλοχον ἄγοις διὰ πλοῦτον.

11 Itaque qui uxorem ducunt ingenti dote & matrimonio refertam, aut aliàs nobiliorem, ij iam non ſunt domini, non ſuperiores, non mariti, non denique pares: ſed potiùs famuli & inferiores, non uxores, ſed dominas habentes: quales illi fuiſſe uideri poſſunt, qui (ut ſcriptum reliquerunt Iuriſcõſulti) uxores ſuas dominas uocabant. in l. uxorem. in princi. ff. de leg. 3. Pe to (inqebat Bardus ille) à te domina mea, ubi Alberi. id expendit, & in l. Titia. §. qui Marco. ff. de annu. leg. ubi uir quiſpiam fracti (ut reor) atque abiecti animi non dominã ſolùm uxorem uocat, ſed ſanctiſſimã adijcit, ut & Albe. ibi not. & illum quoque tex. ad id expendit Bal. in l. ultim. colum. 2. uerſi. quid ſi teſtator. C. de indic. uid. Similiter in l. ultim. §. uxori. ubi hoc ponderat Nico. Neap. ff. de aur. & arg. lega. & in auth. qui. mo. na. effi. legi. §. illud quoque. ubi annotat Ange. niſi fortaſſis illi gratia honoris id ipſum faciebant, ut dicit Barto. cõſi. 244. fuit quidam de Aſſiſio, colum. ulti. & Lucas Pen. in l. quicunque, colum. 4. C. de re mili. lib. 12. Sicut & Claudius Cæſar, qui, ut erat ſtupidi ingenij, nõ modò Meſſalinam uxorem dominã uocabat, ſed & alios ciues Ro. dominos appellabat, autore Suetonio.

Vxores à maritis dominæ vocatæ.

12 Quanquam ea uxorum appellatio & à Græcis profecta uideri poteſt, qui uxorem δέσποιναν, id eſt, dominam dicunt, uel teſte Homero lib. 3. Odyſſeę, cùm dicit de uxore Neſtoris:

Τῷ δ' ἄλοχος δέσποινα λέχος πόρσυνε καὶ εὐνήν.

Id eſt, ad uerbum,

Huic vxor domina lectum parauit, & cubile.

Et lib. 7. in fi. de uxore Alcinoi:

Ἀλκίνοος δ' ἄρα λέκτο μυχῷ δόμου ὑψηλοῖο
Πὰρ δὲ γυνὴ δέσποινα λέχος πόρσυνε καὶ εὐνήν.

Al cinous autem dormiuit in conclaui domus altæ
Iuxta autem uxor domina lectum parauit, & cubile.

Menandro quoque in Plotio, apud Gelliũ lib: 2. cap. 23.

Ἤ γ' εὔγνωστος εἶ[illegible] ὡς δέσποινα.

Id eſt,

Tum me cunctis notum, ut faceret uxor hera.

Quod & ipſum tradit Epictetus Philoſophus, & ipſe Græcus, in eo libro, cui titulus eſt, Enchiridion, ca. 55. ubi de officio & cura uiri erga uxorem differens, Mulieres, inquit, ſtatim à decimoquarto anno dominę uocantur. His enim uiri ob concubitũ blandiuntur. Subdit tamen: Monendę igitur ſunt, apud nos in honore eſſe nihil ob aliud, niſi ut modeſtæ ſint, & uirum reuereantur.

Græci vxores dominas vocant.

13 In quem etiã ſenſum exiſtimat Seruius dici

Et Latini quoque.

dici poſſe illud Virgilianum libro 6. Aen.

Hi dominam Ddis thalamo deducere adorti

Quanquàm ſunt, qui aliò referant. Sed ad id referēdum puto illud Catulli in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

At domum dominam voca,
Coniugis cupidam noui.

Illud quoque Papinij libr. 1. Syluarum, in Epithalamio Stellæ & Violantillæ;

Tu modò fronte roſas violis, modò lilia miſta
Excipis, & dominæ niueis à vultibus obſtas.

Et paulò pòſt:

Quamuis Auſonijs multùm gener ille petitus,
Matribus, edomui victum dominæq; potentis,
Ferre iugum, & longos iuſſi ſperare per annos.

Rurſumque;

Dulcia cùm dominæ dexter connubia vultus
Annuit, & cætera.

Et illud Ouidij ad vxorem libr. Triſtium 3. Eleg. item 3.

Nunciet huc aliquis dominam veniſſe, reſurgam,

Et paulò poſt:

Nec dominæ lachrymis in noſtra cadentibus ora
Accedent animæ tempora parua meæ.

In quibus locis Ouid. vxorem dominā vocat. Et illud eiuſdē in epiſtola Laodamiæ ad Proteſilaum:

Cauſſa tua eſt diſpar, tu tantùm viuere pugna,
Inq; pios dominæ poſſe redire ſinus.

Et rurſum in eadem epiſtola,

Ille ferens dominæ mandata recentia ſecum
Pugnabit cautè, reſpicietq; domum.

Item illud Iuuenal. Poſthumium quēpiā de vxore alloquentis,

Ferre potes dominam, ſaluis tot reſtibus, ullam?

Illud quoque Valerij Martialis libro 11. in Paulam Epig. 8.

Herebit dominæ vir comes ipſe ſuæ..

Et lib. 12. in Baſſum, Epigr. 98.

Vxor cùm tibi ſit puella, qualem
Votis uix petat improbus maritus,
Diues, nobilis, erudita, caſta,
Rumpis, Baſſe, latus, ſed in comatis,
Vxoris tibi dote quos paraſti.
Et ſic ad dominam reuerſa languet
Multis mentula millibus redempta.

Diu° Adrianus uxorem dominam uocabat Ioan. And. quoq. Sed & Diuus Adrianus vxorem Nataliam dominam vocare ſolitus eſt, ſicut & illa è diuerſo virum dominum, id in eius vita referente Iacobo à Voragine: nōnunquā enim & hos alioqui contemnendos autores citamus. Et è noſtris Ioan. And. Milanciam vxorem dominam appellat, tum in c. cùm ſecundum. colum. 1. de præbend. tū in capi. qui prior. colum. penul. de reg. iur. libr. 6. in merc.

14 A quibus etiam illud, opinor, proceſſit quod Itali, & Hiſpani, & magna pars Gallorum matronas vulgò Damas vocant. *Dama.* Quod tamen tractum poſſet videri ab ipſis quoque Græcis, quibus etiam vxor dicitur δάμαρ & δάμαρς. Nam Plinius alioquin grauis autor & antiquus libr. 33. c. 3. fœminas indiſcriminatim dominas appellat, cum inquit: Et inſerta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendentia. *Fœminæ paſſim dominæ vocantur, Plinius ita eas vocat.* Et è noſtris Accurſius in l. ſi ignorans. ff. loca. cùm loquitur de domina more meretricio incedente. & in l. ad egregias. ff. de iureiu. rurſumq; in l. medicos. in uerbo, deduci. & iterum in verbo, exhiberi. C. de prof. & med. lib. 10. *Accurſius Glo. decreti.* In quibus locis de domina loquitur, id eſt, muliere, quæ, vt ait, inuita in iudicium deduci, vel exhiberi nō debet, per tex. in l. 1. C. de offi. ciuil. iudi. Et alia glo. ſing. in c. odi. 24. quæſt. 1. dicēs inibi eſſe arg. contra ſcholares, qui vadunt ad eccleſias, vt videant dominas. Sed & Bald. cōſi. 380. tam profundè, colum. vlt. lib. 2. *Baldus.* Et in iſto (inquit) negotio ad communem opinionem dominarum recurrendū. Et Angel. in l. vſuſfructuarium venari. ff. de vſufr. ita ſcribit: *Angelus.* Nota pro dominabus, quibus eſt relictus vſusfructus alicuius fundi, in quo eſt pabulum columbarum, vt poſſint capere & occidere eo modo, quo dicitur de feris incluſis. D. item Ioannes Euangeliſta, ſiue ut alij contendunt, Ioannes cognomine Presbyter, qui eodem ferme tempore & ipſe Chriſti diſcipulus fuit, in 2. Epiſtola catholica, *Diuus Ioannes.* Mulierem quandam nomine Electam, ad quam ſcribit, dominam nō ſemel appellat. Et D. Hierony. aut alius (qđ ſemper exiſtimaui) in Regula ſanctimonialium ad Euſtochium, c. 16. in princi. ipſam Euſtochiū dominā uocat. *Diuus Hieronymus.* Et D. Augu. Florentinam, epi. 132. Sed & ſtatuta plerumq; ea appellatione utuntur. Piſis eſt ſtatutum, quòd non poſſint a nuptias conuocari, niſi duodecim dominæ, ut refert Bar. in l. inficiando. §. infans. in fin. & ibi etiam Ange. ff. de furtis. & Io. Ana. in ca. ulti. colum. 10. uerſi. ex prædictis refert. extr. de collu. dete. & Franci. Aret. in l. patris & filij. ff. de uulg. & pupil. Et hęc omnia ex illo uerſi. itaque qui uxorē ducunt demptis his quæ in hac, & alia proximè pręcedente editione addita ſunt, Chaſſenæus, ut ſępe aliàs, ad uerbū tranſcripſit in ſuum Catalogū glorię mūdi, parte 2. conſide. 31. Poſteaq; ſubdit, nō credere ſe, indiſtinctè eſſe uerū, ut omnes mulieres debeant vocari dominę, quicqđ audacter (inquit) Tiraquellus dicit. At tu Chaſſenęe nimium audaculus es, qui me dicis ſcripſiſſe, quę contrà palàm reprehēdo. *Chaſſenæi ſertum.* Nā primum eos Bardos appello, aſſeroque fuiſſe fracto & abiecto animo, ſtupidoque ingenio, qui id fecerint. Deinde ſubiungo, Gręcos id facere ſolitos, indeque apud Idoneos ſcriptores dominam pro

uxorę

vxorem vſurpari, Et hanc quoq; nationes quaſdam, & Plinium, & quoſdam ex noſtris legum interpretibus fœminas ita vocare: id quod & tu ad verbum, vt iam diximus, retuliſti, ac deſumpſiſti. Vnde igitur conijcis, me ſenſiſſe fœminas omnes ita vocandas? Certè ſi tu illud vocabulū, Bardus, intellexiſſes, non hæc tam temerè effutiſſes, Sed vt ad te, Lector, ſermonem meū conuertam, cum ita ſcripſiſſem, Peto (inquiebat Bardus ille) à te domina, Chaſſenæus pro eo vocabulo Bardus, à ſe nō intellecto, putans mendum eſſe, nomen Baldus, eius loco ſubſtituit. Idque ſæpiſſimè facit, cum incidit in ſententiam aut verba non intellecta, vt ex ſexcentis locis illius Catalogi videri poteſt.

15 *Vir non tenetur vxorē vocare dominam.* Sed vt ad inſtitutum reuertamur, illud inter legum doctores ſatis cōuenit, virum non teneri vxorem vocare dominam, pręſertim ſi hunc appellationis titulum a viro ſit conſecuta, vt per Bat. in l. ſi iudex. ff. de minori, & in l. ſi poſt mortem. §. vltim. in pen. q. ff. de bon. poſſ. cont. tabu. & in l. pen. C. de don. inter vir. & vxo. Nico. Neap. in lect. ipſius Bat. in l. amiciſſimos. §. vlt. in fi. ff. de excu tu. Panorm. & Fel. in c. ex parte B. ille in fin. hic col. 1. ff. de foro compet. Barb. in capit. vlti. de ordi. cogni. & conſil. 1. colum. 22. & iterum colum. 25. lib. 1. & in tract. de præſtan. Cardi. q. 2. colum. 2. verſicul. tertiò facit. Soci. in l. omnes. ff. de excep. Iaſon. in l. cum filioſa. col. 3. verſi. hinc videmus, & ibi Anto. Bauet. in repe. chat. 8. colum. 3. ff. de leg. 1. & Felin. in capit. ſuper eod. le. 2. in prin. extrà de teſtibus. Benedi. in repeti. cap. Raynutius. in verbo, in eodem teſtamento reliquens, le 1. nume. 99. de teſta. Philip. Dec. in l. 2. col. 2. ff. de regu. iur. Anto. Corſe. in tracta. de pote. & excel. regi in 30. q. Et hoc quoque caput impudenter ſurripuit Chaſſe. vbi ſuprà in verſicul. vltim. *Chaſſan. ſiſurſum.*

16 *Septem ſapiētum ſententia de vxore æquali ducēda. Cleobuli. Solonis.* Hæc omnia eò tendunt, ne quis cupiditate, aut ambitione allectus, potentiorem ſe ducat vxorem. Nam eiuſmodi fermè connubia inauſpicata, & infelicia ſunt. Quibus adde, quod præcipiebat Cleobulus Lyndius, vnus ex ſeptem Sapientibus, apud Demetrium Phalereum, Diogenem Laertium, & Stobæum, *γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων, ἢν γὰρ ἐκ τῶν κρεισσόνων γήμῃς, δεσπότας, οὐ συγγενεῖς κτήσῃ.* Id eſt vxorem ducito ex æqualibus. Si enim ex potentioribus ducas, dominos, & non affines habebis. Sed & Solon, vnus quoque, & idem primus ex illis Sapientibus, hoc idem præcepiſſe fertur. Ita enim illud loquentem inducit Auſonius:

Par pari iugatocon iux: quod impar eſt diſsidet.

Chilonis. Chilon Lacedæmonius, qui & ex illis Sapientibus eſt, illud quoque præcipiebat apud Laertium, vxorem ſimilem ducendam, *γάμον δ' εὐτελῆ ποιῶ*. Aliter autem refert Stobeus Ser. 68. *γάμους δ' εὐτελεῖς καὶ ἰσοτίμους ποιεῖν*. qbus ſignificat, nuptias humiles, ſiue malis, frugales & æquales eſſe celebrandas. *Pittaci.* Pittacus item Mitylenæus. & ipſe ex Sapientibus, ab Atarnete adoleſcente interrogatus, vtra ſibi ducēda eſſet vxor duas enim ſe expetere, alteram quidē opibus & genere parem, alteram vtraque in re excellentem. Monuit ſcipione, quo nitebatur, elato, pergeret, ad triuium ciuitatis, quò pueri luſus cauſa conueniunt: eos cōſuleret, quid facto opus eſſet, & quod illi dediſſent conſilij, id ſequeretur. Sicque factum eſſe: adoleſcentemque illum puerorum vocibus admonitum, æqualem altera præterita ſibi duxiſſe. Pueri autem ludentes ex ludi legibus ſubinde clamabāt, Tu tibi ſume parem. Quæ ſententia hoc impenſius placuit Pittaco, quòd ipſe nobiliorem ſe duxerat, Draconis ſcilicet Penthili filij ſororem, quæ illi immodicè ſuperba erat. *Pittaci vxoris ſuperbia.* Author Laertius, qui & ipſe refert, Callimachum, cùm ſuaderet Dioni, hoc Pittaci factū non inelegant Epigrammate celebraſſe:

Ξεῖνος Ἀταρνείτης τις ἀνείρετο Πιττακὸν οὕτως,
Τὸν Μιτυληναῖον, παῖδα τὸν Ὑρράδιον.
Ἄττα γέρον δοιός με καλεῖ γάμος. ἡ μία μὲν δὴ
Νύμφη, καὶ πλούτῳ καὶ γενεᾷ κατ' ἐμέ.
Ἡ δ' ἑτέρη προβέβηκε. τί λῷον; εἰ δ' ἄγε σύν μοι
Βούλευσον πότερην εἰς ὑμέναιον ἄγω.
Εἶπεν. ὁ δὲ σκίπωνα γεροντικὸν ὅπλον ἀείρας
Ἠνίδε, κεῖνοί σοι πᾶν ἐρέουσιν ἔπος.
Οἱ δ' ἄρ' ὑπὸ πληγῇσι θοὰς βέμβικας ἔχοντες
Ἔστρεφον εὐρείῃ παῖδες ἐνὶ τριόδῳ.
Κείνων ἔρχεο, φησί, μετ' ἴχνια. χ' ὣ μὲν ἐπέστη
Πλησίον, οἱ δ' ἔλεγον. τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.
Ταῦτ' ἀΐων ὁ ξεῖνος ἐφείσατο μείζονος οἴκου
Δράξασθαι παίδων κληδόνι συνθέμενος.
Τὴν δ' ὀλίγην, ὡς κεῖνος, εἰς οἰκίον ἤγαγε νύμφην.
Οὕτω καὶ σὺ Δίων τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα.

Quod ex Ambroſio interprete Laertij, paucis quibuſdam immutatis ita vertimus:

Hoſpes Atarnetes rogitauit Pittacon olim,
Hyrrady natum, quem Mytilena tulit.
Magne ſenex geminæ cupiunt mihi nubere, quarum
Et genere atque opibus conuenit vnà mihi:
Altera præcellit. quid preſtat, conſule, dicque,
Vtra ex his potius ſit capienda mihi.
Hic Baculum tollens altum, ſenis arma, profatur:
Conſilium pueri. quod petis, expedient,

Queis celer in gyrum iactatus verbere turbo
Aſsiduo latus vertitur in triuys
I, ſequere illorum monitus. ſic fatur, at ille
Accedit, reſeruntur, tu tibi ſume parem.
Quæ poſtquam audiuit, monitis pueribus hærens,
A magnis hoſpes abſtinuit thalamis:
Atque parem paruas vxorem duxit in ædes.
Sicque Dion poſthac tu tibi ſume parem.

Ad ſuperbiā vxoris Pittaci redit. Superbiam autē vxoris Pittaci (vt id quoque ſcias) maximè declarat, quo retulit Plutarchus in libro de tranquillitate animi: Cùm ipſe aliquando conuiuas quoſdam hoſpites ſuos accepiſſet, vxor ſuperueniens menſam iracundè euertit. Sed vt è ſeuita in viam reuertamur, ſententia quoque eſt Euripidis in Rheſo: *Euripidis ſententia.*

Οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω.
Nolim ex potentioribus me ducere vxorem.

Verba ſunt Dolonis ad Hectorem, ei vxorem ex genere Priamidarum, offerentem.

17 *Noſtrorū de eadem re ſententia.* Ex noſtris autem Barb. in d. l. ſi diuortio col. pe. ff. de ver. obli. & Nicol. Peruſinus cōſiſtorialis aduocatus, in tracta ſucceſſionū ab inteſtato, in prima parte principali, in 6. ſpecie filiorum, ver. ſecundus modus legitimandi, qui eſt in 41. col. & Maria. Socin. conſi. 35. circa prædictam. col. 2. huic ſententiæ addunt calculum, & in eam citant finē illius carminis Ouidiani in Epiſtola Deianiræ ad Herculem, autore tamen tacito:

Si qua voles aptè nubere, nube pari.

Et ante illos citauerant Bal. in auten. rès quæ. col. pe verſi. vlt. no. C. commu. de leg. & Io. Fab. in rub. Inſtitu de nup. vbi & ipſe monet, tria potiſſimum iis eſſe obſeruanda, qui matrimonium capeſſunt. Quorū illud primum eſt, vt Parem ducamus conditione, & ætate. Cætera prætermitto. Illū quoq; verſum citat Phil. Cor, ꝯſi. 3. in p̄ſenti ꝯſultatione. col. 2. co. li. 3. vbi illud quoque dicit ſcholas Philoſophicas & monere & laudare. Et facit tex. in l. ſi donationū C. de nupt. & in l. ſi maior. in fin. C. de leg. hęre. vbi Bal. alludēs ad illum verſum Ouidii, Si quis (inquit) vult aptè nubere, nubat pari. & in c. non omnis, 32. q. 2. in illis verbis, Nuptiarū aūt fędera inter ingenuos legitima ſunt, & inter æquales: quaſi diceret, è diuerſo nō eſſe legitima īter inæquales. Ita enim lego ex 70. epiſtola Leonis Pontificis ad Ruſticū Narbonenſem Epiſcopum. Quod tractum fuiſſe videtur à more veterum Romanorum, apud quos Boethius ſcribit in Cōmētariis Topicorū Tullii, nuptias inter impares iure ꝯtractas non fuiſſe. Ang. conſi. 196. nunc arbitramur, factum autem illius incipit, doctor inſignis. col. vlti. taxat quempiam iuuenē Medicinæ doctorem, qui viduam ſub nomine dotis vxorem duxerat contra Catonis monitū. Ante hos Iac. Bel. in authē. de teſti. & ea quæ parit. in prin. vlti. quæſt. ſcribit, ꝙ quis parem ſibi debet ducere vxorē. Hæc omnia confirmat, quod Deus Opt. Max. dixit, dum matrimoniū inſtitueret, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. Nam quod ſimile dicit, non ſolùm ad ſimilitudinem effigiei, ſed & conditionis (vt cū noſtris loquar) referri poteſt.

Decretorum locus emendatus.

Ex ſacris literis de hac re teſtimonia.

Quę quidem & iſta ratione cōprobo. 18
Aequalitas coniugum ratione probatur. Nihil eſt quod matrimonio lætè, & feliciter tranſigendo magis conueniat, quàm viri & vxoris mutua amicitia, beneuolentia, concordia, familiaritas. Ad cuius rei comprobationem, quia per ſe ſatis eſt manifeſta, ſolum Eccleſiaſtici teſtimonium afferrem, à quo c. 25. numerātur inter eos, qui beatitudinis partes attingunt, vir & vxor ſibi bène conſentiētes, niſi & ob oculos verſaret illud maximi Poetarum Homeri lib. Odyſſ. 6. *Amicitia coniugum maximè neceſſaria.*

Οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρεῖσσον καὶ ἄρειον,
Ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε, νοήμασιν οἶκον ἔχητον
Ἀνὴρ ἠδὲ γυνή, πόλλ' ἄλγεα δυσμενέεσσι,
Χάρματα δ' εὐμενέτῃσι. Id eſt, ad verbum. *Viri & vxoris cōcordia maxima fęlicitatis pars.*
Nihil enim hoc potius, & melius,
Quàm cum concordes animis domum habitant
Vir & vxor: multi dolores inimicis
Gaudia autem amicis.

Quam ſententiam retulit, & approbauit maximus philoſoporum Ariſtoteles lib. 2. Oeconomicon, c. 3. & Hierocles in li. de nuptiis apud Stobæum, Serm. 65. Quibus aſſentiēs Phocylides Mileſius hęc cecinit:

Στέργε τεὴν ἄλοχον. τί γὰρ ἥδιον ἢ καὶ ἄρειον,
Ἢ ὅταν ἀνδρὶ γυνὴ φρονέῃ φίλα γήραος ἄχρις,
Καὶ πόσις ᾗ ἀλόχῳ, μηδ' ἐμπίπτῃ δίχα νεῖκος;

Id eſt, ad uerbum,

Ama tuam vxorem. Quid enim melius aut iucundius,
Quàm cum viro mulier ſapit chara ſenectam uſq;
Et maritus ſuæ uxori, neque cadat in medio diſcordia?

Et nutrix illa in Medea Euripidis:

Ἥπερ μεγίστη γίγνεται σωτηρία,
Ὅταν γυνὴ πρὸς ἄνδρα μὴ διχοστατῇ.
Quàm maxima exiſtit ſalus,
Cùm uxor cum viro non diſsidet.

Quibus concinit illud Apollonidæ apud Strobęum cap. 6.

Ὦ φίλταται γυναῖκες, ἐν ἀνθρώποις ἄρα
Οὐ χρυσὸς, οὐ τυραννὶς, οὐ πλούτου χλιδὴ,
Τοσοῦτον εἶχε διαφόρους τὰς ἡδονὰς,
Ὅσον ἀνδρὸς ἐσθλοῦ, καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς
Γνώμη δικαία, καὶ φρονοῦσα τἄνδικα.

Id eſt, ex verſione Conrardi Geſneri.

Papæ ô mulieres, certè inter homines
Non aurum, non regnum, non diuitiarum luxus,
Voluptates tam eximias præbet.
Quam boni mariti, & uxoris piæ
Voluntas iuncta, & legitimè affecta.

Fęli-

Fęlicem ego Macrinum illum fuiſſe arbitror, ſi quis fęlix vnquam fuit, quem cum vxore 39. annis vixiſſe ſine iurgio, ſine offenſa, ſcribit Plinius lib. epiſtolarum 8. ad Geminium: fęlicem item illum Paternũ, qui in agro Nemauſenſi id epitaphium poſuit:

D M
S. SYLVIVS PATERNVS VXORI RARISS.
EXEMPLI, CVM QVA VIXIT ANN. XXXII.
SINE VLLA ANIMI LAESVRA. E. S.
V. P.

Adeò autem concordiam matrimonij probant Iuriſconſulti, vt iuri patriæ poteſtatis, quod naturale quodammodo eſſe videtur, anteponant, l. j. §. vltim. ff. de liber. exhi. quod & Iuri diuino concinit, ſtatim poſt prin. Bibliorũ: Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. Nam vxori non penitus adhærere videtur niſi & cum ea conſentiat, & vxor cum marito. Chryſoſtomus autẽ in Geneſim Homilia 37. Quando (inquit) concordia, & pax & vinculum dilectionis cum muliere & viro fuerit, omnia ſimul affluũt bona, & nullis inſidijs expoſiti ſunt, magnô, & inexpugnabili quodam muro circundati ſua iuxta Dei ſententiam concordia: hoc omnibus diuitiis, & abundãtia magis locupletabit: hoc ſupernam gloriam iis cõferet: hoc & Dei beneuolentiam iis vbertim conciliabit. Proinde (inquit) oro, ne quid illi præferendum exiſtimemus. Sed omnia faciamus, & agamus, ita vt tranquilitas, & pax ſit cohabitantibus. Tunc autẽ & filii, qui naſcuntur, virtutem ſequẽtur: quos imitabuntur & ſerui: & vndequaq; domus virtute florebit, eritque multiplex rerum proſperitas. Nec omittendum, q̃d ſomniorum interpretes dicunt, cor eſſe ſymbolum amoris, & beneuolentiæ coniugum; id enim ſignificare vxorem viri, q ſomnium videt, & mariũ mulieris, quæ illud videt, vt tradit Artemidorus Daldianus lib. 1. 46.

Cor ſymbolũ amoris coniugum.

Atqui æqualitas & ſimilitudo beneuo-
20 lentiæ eſt conciliatrix, materque concordiæ, familiaritatis, & amicitiæ. Contrà, inæqualitas, & diſſimilitudo, odii diſſidiique parens eſt: vel teſte Boethio lib. 1. de muſica, c. item 1. Quoque maior ac verior ſtabiliorque ſimilitudo fuerit, & æqualitas, hoc firmior atque arctior eſt amicitia atque beneuolentia: vnde videmus iuuenes inter ſe libenter conuenire, ſenes cum ſenibus congregari, & doctos doctorum cõuentu capi, & improbos congredi cũ improbis, diuitibus conſuetudinem eſſe cũ diuitibus pauperibus item cum pauperibus, atque in vniuerſum ſimilia ſimilibus gaudere. In quam ſententiam eſt illud Eccleſiaſtici 13. Omne animal diligit ſimile ſibi, & omnis homo ſimilem ſibi. Omnis caro ad ſimilem ſibi coniungetur, & omnis homo ſimili ſui ſociabitur. Et Theognis dicit amicitiam cohærere inter vicinos, æquales, & ſenes:

Aequalitas & ſimilitudo, parens amicitiæ. Diſſimilitudo odij.

Similia ſimilibus gaudere.

Πάντες μὲν τιμῶσιν ὁμῶς, ἴσοι, οἵτε κατ' αὐτὸν
Οἰκοῦσι χῶρας, οἵτε παλαιότεροι.

Quam ſententiam ita vertit,

Omnes hi ſeſe venerantur, amantq; uiciſſim,
Vicini ęquales uiribus, atq; ſenes,

Apollonius autem Tyanæus apud Philoſtratum lib. 6. Ego (inquit) hoc de amore cognoſco, quòd Dei Deas, & viri mulieres & beluæ beluas, &, vt breuiter omnia cõplectar, ſimiles amant ſibi ſimilia.

Apud Homerum Odyſ. libro 17. Melã- 21
thius caprarũ cuſtos conſpicatus Eumęũ ſubulcum Vlyſſis, ipſum Vlyſſem ſecum adducentem, ſed habitu ſpecieq; pannoſi ac mendici, ſcomma iacit in vtrunque, quaſi duo inter ſe ſimiles bene ↄueniſſent:

De eadẽ re.

Νῦν μὲν δὴ μάλα πάγχυ κακὸς κακὸν ἡγηλάζει
Ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον.

Id eſt,

Nunc adeò malus ecce malum comitatur, ut uſq;
Ad ſimilem Deus adducit ſimilemq; paremq;.

Cuius ſnĩæ meminit Plato in Lyſide, vbi & hanc quoq; ſubiungit, ſimile ſimili neceſſario ſemper amicũ eſſe. Et idẽ lib. 6. de legi. Singuli (ait) ſemper ad ſibi ſimillimũ natura ferunĩ. Et rurſum lib. eiuſdẽ operis 8. Amicũ q̃dem vocamus ſimile ſibi quo ad virtutem, & æquale ſibi. & pauló poſt: Amicitia q̃ à diſſimilib. ꝓficiſcit̃, dura eſt, aſperta: & ſępe viciſſitudinẽ in nobis nõ hẽt. Apud eũdẽ circa initia lib. 1. de Repu. Cephalus, Sæpe, inq̃t, pleriq; ↄuenimus fermè æquales, antiquũ illud ſeruãtes ꝓuerbiũ, ſenes inter nos ↄgregamur, vt item inter ſe iuuenes. In eiuſdẽ ↄuiuio, Agathon, Scite, ait veteri ꝓuerbio fert̃, ſimile ſimili ſp hærere. Platonis diſcipulus Ariſtoteles libro quęſtionum Encyclycarum 10. c. 52. quærit, Cur cognata cognatis ſibique ſimilibus gaudent, eaque cupiunt. & rurſus quæſtio. ſeq. quanquam nonnulli vtran-

Prouerbiũ. Prouerbiũ. Aliud prouerbium.

que hanc queſtionem ſimul iungant:Cur
(ait) vnumquodque iunctum ſuo cogna-
to,maximè ſuauiſſimeque coeant. videli
cet,vt ibi annotat.Petr. Apo. ſi vir & mu-
lier ſint eiuſdem naturæ, ætatis. &c. Idem
Ariſto.lib.9.Ethi.c.1. Quidam (inquit) ſi-
militudinem quandam amicitiā eſſe po-
ſuerunt,& ſimiles eſſe amicos. vñ & ſimi-
lem ad ſimilem,inquiūt, & graculum ad
Prouerbia. graculum,& ſimilia.Hæc ille.Et lib.j.Ethi-
corum.cap. 11.quo loco de iucundis agit.
Quoniam quod ſecundum naturam eſt,
iucundum eſt,omniaque genere inter ſe
coniuncta,ſecundum naturam cōiuncta
ſunt.Idcirco vt plurimū,quę ſimilia ſunt,
ac genere coniuncta,iucunda ſunt,vt ho-
mo homini,equus equo,adoleſcens ado-
Prouerbia. leſcenti.Hinc & prouerbia celebrata ſunt,
quòd æqualis æqualem delectat, quodq́;
ſemper à ſimili ſimile amatur, & ꝙ beluā
belua cognoſcit,& quòd ſemper graculus
ad graculum, & ſimilia. Quòd autem di-
cit vtrobique, ſimilia, ea non ſunt pa-
rum multa, vt quæ ſunt apud Theocri-
tum Idyl.9.

Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ,
Ἴρηκες δ' ἴρηξιν. Id eſt,
Formice formica placere,cicada cicadę,
Accipitri ſolet accipiter.

Illa quoque apud Gregorium Naziāzenū
in illis documentis, quæ præſcripſit virgi-
nibus,

Πῶλοι μὲν πώλοισι φίλοι, ἔλαφοί τ' ἐλάφοισι,
Καὶ ψᾶρες ψάρεσσιν. ἁγνῷ δέ τε τίμιος ἁγνός. Id eſt,
Pulli quidem pullis amici,cerui'q́ue ceruis,
Et ſturni ſturnis,puro autem pretioſus eſt purus.

Et illud apud Varronem lib. 3. de Lingua
Latina. Caſcus caſcam ducit. Item illud
neſcio cuius,Cretenſis cum Aegineta. Itē
illa apud Hieronymum, Similes habent
labra lactucas. Et Balbus balbum rectius
intelligit.Et apud Diogenianum,Conue-
nerunt Attabas & Numenius.Et alia id ge
nus.Citat autem Ariſt.vbi ſuprā,poſt pau-
ca,Empedoclem,qui quidem ſimile appe
tere ſimile dicebat. Idem Ariſto. libr. ma-
gnorum Moralium 2.c.11.Nam eſt impri
mis amicitia in ſimilibus,vt uidetur.ac di-
ci ſolet,Si quidem graculus inquiunt, gra
culo,ſemperque Deus ſimile agit ad ſimi
le.Dicitur quoque canis in eadem ſemper
tegula dormitare, Interrogatus Empedo-
cles,curnam ſemper in eadem regula dor
mit canis, fertur dixiſſe, quoniam ſimile
canis habet tegulæ,& proinde ob ſimilitu
dinem eò tendere. Hæc Ariſto. qui & ipſe
libr. Moralium Eudemiorum 7. Amant,
ait,vulgò ſe mutuò, qui ſimilibus ſunt ui-
tijs, præcipuè fures, & lupi latronū inſtar
graſſantur. Ex Platonis quoque ſectatori-
bus Alcinous in libr.de ipſius Platonis do
ctrina,ca.32.ſcribit amicitiam propriè ni-
hil aliud eſſe, quàm beneuolentiā mutuā:
hanc verò tunc exiſtere. quando uterque
bonum alteri æquè ac ſibi eſſe deſiderat.
Quam quidem æqualitatem haud aliter,
quàm ꝑ ſimilitudinē,ſeruari dicit.Simile
enim ſimili,ac moderato amicum eſſe:in-
temperata uerò neque inuicem, neq; mo
deratis cōgruere poſſunt. Porphyrius quo
que & ipſe Philoſophus Platonicus lib.
quem de reſponſorum Philoſophia con-
ſcripſit,Decet,ait terreſtrib. Diis, terreſtria
atque quadrupedia animalia eſſe ſacrificā
da. Simile nanque ſimili gaudere, refert
Euſeb.de Præpar.euang.lib.4.ca.item 4.Sed
& ex eadem ſchola Chalcidius in commē
tarijs,quos in Timæum Platonis ſcripſit
ad Oſium, Pythagoricum tradit dogma
eſſe,ſimilia non niſi à ſimilibus compræ-
hendi. In quam etiam ſententiam adfert
verſus Empedoclis,quos ita vertit:

Terram terreno compre ndimus,æthera flammis,
Humorem liquido,noſtro ſpirabile flatu,
Pacem tranquillo,litem quoque litigioſo.

Plutarchus idem in eo libello, cui eſt titu
lus,Quo pacto poſsis adulatorem ab ami
co diſcernere,refert huiuſmodi Senarios:

Γέρων γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει,
Παῖς παιδί, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνή,
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
Ληφθεὶς ἐπῳδός ἐστι τῷ πειρωμένῳ.
Seni ſenilis lingua iucundiſsima,
Puerq́; puer,mulier apta eſt mulieri,
Aegrotus ęgro:quem tenet ſors aſpera,
Multis malis exercitato eſt accommodus.

Epicharimus quoq; apud Diogenē Laer-
tium in Platone:

Θαυμαστὸν οὐδὲν, μὴ ταῦθ' οὕτω λέγειν,
Καὶ ἁνδάνειν αὐτοῖσιν αὐτούς, καὶ δοκεῖν
Καλῶς πεφυκέναι. Καὶ γὰρ ἁ κύων κυνὶ
Κάλλιστον ἦμεν φαίνεται καὶ βοῦς βοΐ,
Ὄνος τ' ὄνῳ κάλλιστον, ὗς δὲ τῷ ὑΐ.
Res mira non eſt,iſta ſi ſic proloquor,
Ipſiq́; nobis ſi placemus inuicem.
Pulchriq́; nati ſi videmur:nam & cani
Pulcherrimus canis videtur,bos boni,
Aſinus aſello pulcher, & ſus ſui.

Sed è Latinis autorib. Cicero in ea Ora 22
tione,quam citat Iuriſconſultus in l. Ci- *De eadē re. ex Latinis ſcriptoribus.*
cero.ff.de pœnis, ſcilicet pro Aulo Cluē-
tio Habito, Iam, inquit, hoc ferè ſcitis
omnes, quantam vim habeat ad coniun
gendas amicitias ſtudiorum ac naturæ ſi
militudo.Et in Catone maiore, Pares au-
tem,inquit cum paribus(vt eſt in veteri ꝓ
uerbio)facillimè congregantur. Quam *Prouerbiū.*
ſententiam vſurpauit ex ipſius Platonis
Phædro. Et eam ſanè ad ſuadendā æqua-
litatem inter coniuges, veluti in teſti-
monium

monium citat Bar. in d.l. ſi diuortio. colu. pen. ff. de verb. oblig. Et Idem Tullius in libr. de Amicitia, ſcribit nihil eſſe, quod rē ad ſe vllam tam alliciat & attrahat, quàm ad amicitiam ſimilitudo: nihilq́ue appetētius eſſe ſimiliū ſui, neç capacius, quàm naturam. Et ſtatim poſt prin. 11. Philippicæ: Itaque quorum ſummum quondam inter ipſos odium, bellumq́ue meminiſtis eoſdem poſtea ſingulari inter ſe conſenſu & amore deuinxit impuriſſimę naturæ, & turpiſſimę vitę ſimilitudo. Liuius libro ab vrbe cōdita primo, de Arunte, Tarquinio, & Tullia maiore loquens: Contrahit (inquit) celeriter ſimilitudo eos, vt ferè fit, malum malo aptiſſimum. Quintil. a uus Declamatione 307. Iungit amicitias ſimilitudo morum. Columella lib. 6. Rei Ruſticæ, cap. 36. Similia ſimilibus familiora natura fecit. Plinius libro quarto epiſtolarū ad Fundanum: Eſt ad connectendas amicitias, vel tenaciſſimum vinculum ſimilitudo. Symmachus in cęnis Macrobianis libro ſeptimo. Similibus ſimilia gaudent. Is, aut alius quiſpiam eiuſdem nominis in epiſtolis: Semper natura, gaudet æqualibus, & familiare ſibi eſt omne, quod ſimile eſt. Et Diuus Ambroſius lib. j. Offic. Videmus, ait, maximè pares paribus delectari. Et è recentioribus Bap. Mantua. in Falconem:

Maxima cum doctis cur habet commercia Falco?
Quòd paritas homines conciliare ſolet.

Ex iuribus. Quibus mirè concinit tex. in c. nerui. paulò poſt princ. 13. diſt. Vnuſquiſque, dum hominum amicitias appetit, cuiuſcunq; alterius, ſimilem ſibi ducentis vitam, conſortio, vt plurimum ſe adiungit. Et textus in cap. tranſmiſſam. ibi, conſimilium ſibi laicorum manus aſſociant, de electi. Ex quo no. Ioan. And. in c. fraternitatis. colu. quarta, de frig. & malefic. quod ſuprà diximus, ſimilibus ſimilia gaudere: hincq́ue ſubinfert, pares cum parib. eſſe matrimonio collocandos; citatque, & illud Ouidianum:

Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Tam premitur magno coniuge nupta uiro.

23 Sed & Medici, qui rerum omnium *De eadē re, ex medicis.* naturas ſolerter ſcrutati ſunt, memoriæ prodiderunt, ſimilia ſimilibus conuenire, atque ſalubria eſſe, & amica: diſſimilia autē contra. Hippocrates maximus Medicorū in libro περὶ διαίτης, id eſt, de ratione victus, Diſſimilia, inquit, in locis ſimilibus conſiſtere non poſſunt, ſed non agnita vagantur; quæ verò ſe agnoſcunt, commiſcent. Siquidem concordia inter ſe conueniūt diſcordia pugnāt: propterea hominis anima nuſquam, niſi in homine, augetur. degitue. Magnorum quoque animalium ſimiliter. Quæ autem alias habent, viq́ue aliqua diſcordant, non. Galenus, quem medicorum principem meritò vocauit Angel. con. pen. ſanctiſſima, & illuſtriſſima fœmina, in lib. de Inæquali temperatura, qui vulgò inſcribit de Dyſcraſia inæquali, Non homo, inquit, hominem, morſu perimit, atque vipera viperam, neque aſpis aſpidem. Simile ſiquidem ſimili conueniens eſt, atque amicum: contrarium verò inimicum, atq; moleſtum. Augētur itaque omnia atque nutriuntur conſimilibus. A contrarijs verò interimuntur, atque occidunt. Atque ideò ſanitatis cuſtodia fit per ſimilia. *Sanitatis cuſtodia per ſimilia.* Idem in 2. Tech. in tracta. de ventre, cap. 5. ſcribit, vētrem, id eſt, ſtomachum bene temperatū ſibi ſimilia expetere. *Similia ſimilibus nutriūtur.* Id quod extendit Haly Rodoan ad alia quoque membra corporis. In eam que rem duas quæſtiones conſcipſit in illum ipſum lib. Iacob. Foroliuienſis videlicet 47. & ſequen. Idem rurſum Galenus in 3. ipſius Tech. capit. 2. aut, vt alij diſtingunt, commentar. 44. Calidiora (ait) corpora calidioribus indigent alimentis, frigidiora frigidioribus, ſicciora ſiccioribus, humidiora humidioribus. Iterumque cōmentar. 46. monet ſimilia ſimilibus adminiſtrari, cùm ſeruare velimus priſtinum corporis temperamentum. alii craſim dicunt. Idem quoque lib. 3. de Temperamentis, Omne, ait animal conueniente ſibi alimento nutritur. Conueniens autem cuiq; alimentum eſt, quicquid aſſimilari corpori, quod nutritur, poteſt. Et lib. 6. de ſanitate tuenda (alii de arte ſanatiua uocant: vulgò de regimine ſanitatis inſcribitur!) Apta ſunt (inquit) humidis quidem humida, & ſiccis ſicca. Nutritio enim fit, cū is, qui nutrit, cibus, corpori quod alit aſſimilatur. Et poſt pauca: Fiunt qualitatibus conuenientiæ, vtique ſi ſeruare temperamentum ſtudes, humidis naturis humectante cibo maximè quadrante, ſiccis verò eo qui ſiccet. Sed & libro eiuſdem operis 1. ſcripſerat: Similia ſanis cōuenire, & cōſuetis: humida videlicet humidis, ſicca ſiccis, & cætera id genus Seruari enim ſimilibus unumquodque: alterari verò à cōtrariis. Propterea ad ægrotos referēdū, quā dr̄, contraria cōtrariorum eſſet remedia. Quæ enim corpora ſecundum naturam *Cōtraria cō trarijs curātur.* ſ habent, iis ſeruari cuſtodirique ſuū habitū decet. Quæ morbo aliquo premunt̄, his cōtrà alterari, & ad contrarium habitum trahi, expedit. Idque comprobat autoritate ſummi in Medicina viri Hippocratis, ſcribentis lib. Aphoriſmorū 1. Humidā oēm victus rōnem febricitātib. eſſe

vtilem præcipuè verò pueris,& his, qui ta li victu refici ſunt aſſueti. Videtur enim Hippocrates in his,tria deinceps pari inter ſe iure poluiſſe,morbum,ætatem, conſuetudinem. Atq; à morbo quidem contrarii adhibendi indicationẽ accipit:ab ætate,& conſuetudine,ſimilium. Febri nanque,ceu morbo calido, & ſicco, humida conueniunt:puellis,quib. ætas non morboſa, ſed ſecundum naturam ſit, id maximè eſt vtile,quod planè eſt ſimillimũ. Pari modo conſuetudini,vtpote quæ adſcititiã ac acquiſititiam naturã in corporibus gignit,contraria dediſſe imprimis noxium. Et rurſum lib.eiuſdem operis 5.ſcribit malè affecto corpori ſemper contraria, optimè ſe habenti ſimilia viribus eſſe adhibẽda. Cui prorſus ſimile eſt, quod ſcriptum reliquit alter noſtrorum Medicorũ oculus Auicenna,4.primi, cap. 1. Aegritudo ſuo medicatur contrario, & conſeruatur ſanitas ſuo ſimili. Nec longè abeſt, quod tradit Iſaac Medicus famatiſſimus in lib. diætarum vniuerſalium: Temperatis cõplexionibus cibaria temperata dari neceſſe eſt. Et Albertus Magnus, quem multi iure Medicis annumerant,lib.de animalib. 7.c.2. Omnis(inquit) natura deſiderat ſimile ſibi,niſi ſit omnino deſtituta, & deducta ad inæqualitatem & dyſcraſiã. Tũc enim deſiderat contrarium, ſicut febricitans febre calida & ſicca,deſiderat frigidũ & humidum:non quidem, vt illo nutriatur,ſed potius, vt contrarii paſſionem facientis reducatur,& reprimatur exceſſus. Secundum igitur deſiderium eſt ad ſimile complexioni,& ad cõnaturalem cibũ. Propterquod ẽt Empedocles dixit,omne nutriri ſimile ſimili. Hactenus Albertus. Quorum ſententias cõfirmat Theophraſtus,quem Medicinæ peritiſſimum fuiſſe ſua ipſius ſcripta demonſtrant lib. De cauſis plantarum 1.c.25. Res(ait)contraria,neque alere, neque ſeruare apta eſt, ſed ſimilis.

Diſsimilia ſeri non coeunt.

24 Mirum eſt, qđ ſcribit naturæ interpres Plinius lib.16.c.32.ne inanimata quidem vnquàm cohærere, niſi ſimilia natura:vt ſiquis(inquit)lapidem lignumq; coniungat. Collumella lib.Rei Ruſticæ.5.cap.11. Omnis,inquit,ſurculus omni arbori inſeri poteſt,ſi non eſt ei,cui inſeritur, cortice diſſimilis. Si uero etiam ſimilem fructum & eodem tempore affert, ſine ſcrupulo egregiè inſeritur. Et rurſum eodem c. tradit,antiquos veluti ꝑ lege ſanxiſſe,eos tantum ſurculos poſſe coaleſcere, qui ſunt cortice,& libro:& fructu cõſimiles iis arboribus, quibus inſeruntur. De cuius rei veritate diſſerit idem,eiuſdem operis lib. 8.c.item 8.de matrimonio columbarum loquens: Curãdum eſt(inquit) ſi fieri poſſit,vt pulli,quemadmodum excluſi ſunt, nunquam ſeparentur. Nam ferè,ſi ſic maritatæ ſunt, plures educãt fœtus:ſin aliter, certè nec alieni generis coniungantur, ut Alexandrinæ,& Campanæ. Minus enim impares ſuas diligunt,& ideo nec multũ ineunt, nec ſæpius fœtant. Aeſopi Apologus planè oſtendit diſſimilia non ſecum conuenire,nec eſſe ſociabilia. Nam Carbonarius (inquit ille fabulator)rogauit fullonem,vt ſecum in eadem domo habitaret. Sed fullo reſpondit,non id ſe poſſe facere. Timeo enim(inquit)ne quæ ego dealbo,tu fuligine repleas.

Lapis ligno nõ cohæret. Arbor arbori diſsimili non inſeri.

Pullos,ut excluſi ſunt, cõiungendos.

Carbonarius & fullo ſimul habitare non poſſunt.

De eadẽ re, ex noſtris.

25 Sed vt de noſtris quoq; loquamur, Guli Cun.in l vlti.C.de bon. auto.iudic. poſſ. afferens rationem, quare in caſu illius l. creditor quærit aliis creditoribus habentibus ſimilem cauſam,non autem habentibus diſſimilem. Quoniam(inquit) ſimilia facilius coniunguntur: adducitque illud Ariſtotelis lib.2. De genera.& corrup.cap. 4. In habẽtibus ſymbolum,facilior eſt trãſitus. Ad quod etiam citat l.3.§.vlt.& l.ſeq. & l.ſed cum patrono.in prin.& ibi Alber. ff.de bon.poſſ.& in l.in rem. §. item quæcunq;.ff. de rei vend.& l.an inutilis. §. acceptum.& ibi no.ff.de accepti.quod item dictum Ariſtotelis citat, & iiſdem iuribus comprobat Signo.conſil.2. ſtatuto ciuitatis.col.2.verſi.nonò probat.& Alberi.in l. ſed & ſi quis.§.quæſitum.col.2.& ibi quoque Bal.in addi.col.1.verſ.ſecundo quæro ff.ſi quis cautio.vbi ipſe Alber. alia iura in id allegat.& idem Alber.in l.2.in princ.C. de acce.& in l precibus char.pe.nu.69. C. de impub.& aliis ſubſti.& in rub.ff.de bo. poſſ.Bald.in l.2.in fin.ff. de adop.vbi hanc affert rationẽ, cur in arrogatione maior requiritur autoritas, q̃ in adoptione. Idẽ Bal.cõſi.324.q̃ritur vtrũ papa.ver.& ſi habeo feudũ,lib 1.& conſi.229.viſo teſtamẽto.col.2.lib.4.Pet.Anc.cõſ.422. viſo puncto.ad fi.& Iaſon in l. qui Romæ.in prin. col.4ver.ſecundò reſponde.ff. de verb.ob.

Creditor aliis ſimilem cauſam habentib. quæris,nõ aliis.

In habentibus ſymbolũ facilis tranſitus.

26 Cæterùm idẽ Bal.in.repe.l.cùm lex.col. 6.verſi. item quia ſtatuere.C.de eman.lib. poſteaquam illud quoq; adſcripſit. In habentib.ſymbolũ,&c.ſubiũxit, Similia ſibi inuicem maxime congruere, diſſimilia minimè.& Pe.An.conſ.336.ꝑ maiori.co. 4.ver.tertiò ꝙ proles.pulchrè dicit, ꝙ mater plus cenſetur habere affectionis ad ꝓlem fœmineã.q̃ ad maſculã,pp ſexus ſimilitudinẽ,propterea q; verbum poſteritatis à fœmina prolatum,non tantùm maſculos cõprehẽdit,ſed & fœminas quoq;.citatq; illud Ariſtotelicũ,& d.l.an inutilis. Et id

De eadẽ re. Fœmina ad fœminã plus affectionis habet.

Poſteritas à fœmina noĩata, fœminas cõprehẽdit.

id ſequitur, & dicit ſingul. Iaſon in l.ſed ſi hac.§.liberos.in 1.no.ff. de in ius voc. ubi & ex hoc dicit, ꝙ licèt, cùm quis accipit emphyteuſim pro ſe & filijs, non comprę hendantur filiæ. vt voluit Guid.Suz.in l.veteribus.ff. de pact. & in l. quicunque. C.de ſeruis fugit, cum multis concordan. adductis ab ipſo Iaſo. in l.ſi quis id quod, col.4. verſicu.tertio decimò.ff.de iuriſd.om. iudic. hoc tamen fallit, ſi conceſſio fieret à fœmina, quæ veriſimiliter non minus diligit fœminam, quàm maſculum, ob ſimilitudinem ſexus. Cui adde alios, id idem tenentes, ſcilicet Socinum in l.Gallus.§.nũc de lege.col.vlti.uerſicul.pro quo tamen adducas.ff.de liber.& poſthum.& in repeti.l. cùm auus.col.46.verſi.tertius caſus.ff.de lib.& poſthu.& ipſum Iaſonem cõſi. 117. in cauſa & lite vertente inter reuerendiſſimum.colum.2.verſicu. ſecundò principaliter.lib.4.& Philip.Decium in c.in pręſentia.col.4.verſicu.ultimò etiam alius caſus. de probat.vbi & ex hoc adducit aliud ſingulare.ꝙ licèt aliàs filij naturales non excludant ſubſtitutum, fallit tamen ſi teſtator ſubſtituens eſſet naturalis, propter ſimilitudinem illius qualitatis. & Franciſcum Curtium iuniorem in tractatu feudo parte 3.col.2.verſicu.ſecundo ſingul.Fran. Rip lib.1.Reſpon.c.1.num.74.Anto.Rube conſi.22.teſtator.colum. 2. verſi. qualitas caſus.& Hieron. Grat. conſi. 110. thema. colum.4.verſ.circa fin.lib.1.& diximus ẽt in tract.Primige.quæſtio.10.verſicul.vlti.

Emphyteuſis fœminas non recipit.

Niſi à fœmina conceſſa fuerit.

Filius naturalis, patris item naturalis excludit ſubſtitutum.

27 Quid? quòd ſimplex nominis ſimilitudo gignit nobis quandam mutuam affectionem, atque amicitiam. Id quod liquidè conſtat ex l.cum filius.§.pater.ibi, Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem mei nominis.ff.de leg.2.Nam (vt ibi dicit Accurſius) ille codẽ nomine vocabatur, quo & teſtator. Inquam ſententiam Lycon Aſtyanax Philoſophus Peripatericus, hoc in ſuo teſtamento inter cætera adſcripſit. Quæ in vrbe, & Aegina habeo, Lyconi fratri præcipua do, quòd is nomen ferat noſtrũ. Ex quo uides & hanc curam, & affectionem philoſophos quoque tangere, Tradit autem Liuius lib.4. ab Vrbe condita, Spurium Melium Tribunũ plebis fauore nominis alterius Spurij Melij Equitis Romani, qui quòd regnum affectauerat, a Seruilio Magiſtro Equitũ interemptus fuerat, conatum quicquã mouere. Et Suetonius Auguſtum Cæſarem primos hæredes inſtituiſſe Tiberium ex parte dimidia & ſextante, Liuiam ex parte tertia: quos & ferre nomen ſuum iuſſit. Cui concinit, quod in l.hoc iure. §. vltim. ff.de dona. fit mentio cuiuſpiam, qui centum alteri ſpoponderat, ſi iuraſſet ſe nomen ipſius laturum. Nam & in l. facta. §. ſi in danda.ff.ad Trebel. nõ inutilis eſt nominis ferendi conditio. Quibus iuribus innixus Philip.Dec.conſ. 275. in caſu propoſito, col.2.verſi.ſed tamen prædictis, reſpondit, valere conditionem illam. ſi hæres tulerit nomen teſtatoris. Et plurima teſtamenta videmus, in quibus legata relinquebantur, ea lege, vt legatarij ferrent nomina, & arma teſtatorum.

Similitudo nominis affectionẽ gignit.

Et ſanè illud palàm eſt, inter eos qui diſſimili ſunt fortuna, diſſimili vitæ inſtituto, diſſimilibus ſtudijs, aut omnino non coire amicitiam: aut ſi coierit, non cohærere, citoq́ue dirimi, atque ob id fieri, vt idiota ſtudioſum literarum oderit, ruſticus aulicum, iuuenis ſenem, diues pauperem, profanus ſacerdotem, vel id atteſtantibus Decretis canonicis, in c. laicos. & c. laici.2.q 7.& in c.clericis.in princ. de immu.eccle.lib.6. Quin & in eodem genere Epicureus Stoicum, Philoſophus Iuriſcõſultum, Poeta Theologũ, balbus eloquẽtem. Hinc geminorum gratiam fratrum Amphionis, & Zethi penè diſſiluiſſe, ꝙ alter lyræ ſtudioſus eſſet, alter agris colẽdis gauderet: ac diſſiluerat, niſi Amphion abiecta lyra fratris ingenio ceſſiſſet. Ob eandem cauſam non ſatis fuit ſyncera Caſtoris, & Pollucis amicitia: neque caruit infamia tentati parricidij, cùm vterque codẽ ex ouo eſſent prognati, vt iã magis gemelli eſſe non poſſent, quòd alter pugil eſſet, alter equis delectaretur. Et ut ſcribit Hora. lib.Serm.2.Satyra 1. 28

Diſſimilitudo ſtudiorũ, & artium odium gignit.

Laici clericis infeſti.

Amphionis & Zethi fratrum diſſimilitudo.

Caſtris & Pollucis.

Caſtor gaudet equis, ouo prognatus eodem
Pugnis.--

Et ut idem ſcribit,

Oderunt bilarem triſtes, triſtemq́ iocoſi,
Sedatum celeres, celerem grauumque remiſſi.

Hinc quoq; malè ꝯueniſſe Remo cũ Romulo, ꝙ alter triſtiorib. ac ſeueris eſſet moribus, alter blandior. Ex quo exiit id, quod ſcribit Lucanus,

Romuli, & Remi.

Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

Qđ citat gl. Inſt. de rerũ diui.§. ſanctæ quoque res. Peſſimè itẽ ꝯueniſſe Caĩ cũ Abel, ꝙ diuerſo vitę gñe caperent. Summũ ergo amorẽ ſummæ ſimilitudinis eſſe comitẽ: atq; adeò fictũ a Poetis, quẽadmodũ Narciſſus, antè ab oĩ ab horrẽs ꝯſortio, ſimulatq; ſuã ipſius imaginẽ limpidiſſimò fonte ꝯſpexiſſet, ꝓtinus amore flagrãtiſsimo cępit ardere. Quid. n. nr̃i ſimilius, q̃ ipſa nr̃a imago? Ergo cũ doctus doctũ amat, ſobrius ſobriũ, ꝓbus ꝓbũ, nihil amat vterq; q̃ ſuã ipſiꝰ ĩ altero imaginẽ, hoc eſt, ſeipsũ.

Cain, & Abel.

Narciſſus ſuam imaginem adamauit.

29 Ex his illud proficiſcitur, vt quis ſimilis illis eſſe præſumatur, quibus cum illi eſt amici-

Tales eſſe pſumimur, quales quibuſcum conuerſamur.
Mores ex cõuerſatione probari.

amicitia,cõſuetudo,familiaritas vt eſt textus,in l.eum qui.C. de epiſcopis & clericis, vbi notat Baldus,ꝙ ratione malæ ſocietatis,præſumitur aliquis malus, & in capit. inter ſolicitudines.extrà de purgatione canonic & cap.clericus. 81. diſtinctione,& cap.peruen 1.ſecunda quæſtione ſeptima, in quibus locis notat gloſſ. præſumi contra aliquem,vel pro aliquo,ex ſocietate.& etiam cap.didici.prima quæſtio.ſeptima. Et facit tex.in l.ædiles.§.hoc autẽ.ibi, imitatione conſeruorum.ff.de ædil.edicto.,ex quo not.Baldus,quód qui habet malam ſocietatem,acquirit malos mores. Accurſius autem ibi adducit dictũ cuiuſdam., Ambula cum bonis:mores enim à coniũcto formantur.& refert Bald. conſi. 95. regula iuris eſt col.1.libro 1.vbi,& ad hoc citat l.ſi cohortalis.C.de cohort.libro. 12. & alia quædam.Et dicit Ang.in auth.de monac.§.cogitandum.per illum tex. ꝙ ex cõuerſatione probatur bonitas, vel malitia. Ideóque valet dictum teſtis deponentis aliquem eſſe bonũ, vel malum, quia vidit eum conuerſari cum hominib. bonæ vel malæ famæ.& hoc idem ſentit Bal. in l.data col.10.verſicul.item ratio frequentiæ, iunctis præcedentib.C.qui accuſa.nõ poſſunt.Sed & gloſſ. in cap.,cum oporteat.de accuſa.ſumit argu.ex eo tex. cõtrà aliquẽ ex inhoneſta conuerſatione. & idem dicit gloſſ.cap. diſtinimus. 18. quæſtio. 2. & Cardi.in clemen. 1.in 3.notab.de conceſſ. preben. Quibus adſtipulatur,quod elegantiſſimè ſcripſi Oratorum princeps Tullius lib.2.Officiorum,Facillimè autem & in meliorem partem cognoſcuntur adoleſcentes, qui ſe ad claros,& ſapientes,& benè conſulentes viros Reipublicæ contulerunt: quibuſcum ſi frequentes ſunt, opinionem afferunt populo, eorum fore ſe ſimiles,quos ſibi ipſi delegerunt ad imitandum. P.Rutilij adoleſcentiam ad opinionem,& innocentię, & Iuris ſcientiæ, P.Mutij domus commẽdauit.Refert Suetonius de Claudio Cæſare, illum quidem ex contubernio ſordidiſſimorum hominum,ſuper veterem ſegnitiæ notam,ebrietatis, & aleæ infamiam fuiſſe. Plinius in epiſto.lib.4.ad Falconem, de quodam iuuene loquens, Viuit(inquit)cum Spurinna viuit cum Antonio,quorum alteri affinis vtique contubernalis eſt. Poſſis ex hoc, facere coniecturam, quàm ſit emendatus adoleſcens, qui à grauiſſimis ſenibus ſic amatur. Eſt enim illud veriſſimum, γεγράφασιν ὅτι τοιοῦτος ἐστὶν ἕκαστος, οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Id eſt,Similis eſt vnuſquiſq; his,quorum delectatur conſuetudine. Et Libanius Antiochenus ad Cleomacham, Tales, inquit, plerunque videri ſolemus,quales 2.ſunt,qui nobis amicitia cõſuetudine que coniunguntur. Quam item ſententiam vſurpat idem Libanius ad Neſum: & Diuus Hieronymus ad Demetriadem: Semper in comitatu tuo graues fœminas habeas: mores enim, & ſtudia dominarum plerunque ex ancillarum & comitantiũ moribus iudicantur. Qualis enim quæque ſit, talium conſortio delectatur. Ideo Bald.in dicto conſi.95.ante fin. lib.1. & in ſuo tract.quęſtio.non inſcienter monet iudicem,vt ſciſcitetur, cũ quibus verſatus eſt reus criminis,vt proinde ſciat, quibus is ſit moribus.]Quod & ante eum ſcripſit Alberi.Gand.in tractatu malefic. in titu.de præſump.& iudiciis dubitatis. colu. 1.& iterum in titul de quæſtio. & tor. colum.3.& Manſue.in titul.de quæſtio.§ itẽ ſeptimo.Et vide quæ dicam infrà in 16. lege connubiali,num. 10. incipiente. quiſquis ergo, & multis ſequentibus. *Rei quib. cũ conuerſati ſunt, inquirendum.*

30 *Concluſio præcedentium*

Itaque, vt hoc iãdem caput cõcludam (iam enim nimium multa de hac re diximus) cùm ſimilitudo,& æqualitas ſit veluti amoris mutui fomes: contrà,diſſimilitudo, & inæqualitas odii:ſitq; amor inter coniuges in primis optandus, maximeque ſi aliud quippiam, neceſſarius, vt nos ſuprà multorum teſtimonio docuimus, & quidem etiam inteſtatum, id eſt, nullis teſtibus ſuffultum ſatis per ſe perſpicuum eſt: illud confeſtim neceſſario conſequens relinquitur, vt ſimiles nobis, & æquales vxores & genere, & opibus, & ceteris omnino rebus, ſi non inferiores, aſſumere,diligereque,quantum maximè fieri poteſt,debeamus.

31 *Matrimoniũ inter pares facile pſumitur.*

Quibus & tu adde, ꝙ leges,legumq́; cõſulti interpretes facilè inter pares mr̃imoniũ,pſumũt,nõ item inter diſſimiles atq; inęquales.tex.eſt in l.imperialis.§.imò. C. de nup.ꝑ quẽ dicit gl.no.in c.aliter.30.q.5. ꝙ inter impares perſonas nõ pſumit matrimoniũ, niſi interueniant inſtrumenta dotalia,quã facit ſing.Barb.in d.l.ſi diuortio.ff.de verbo.oblig.& conſil.6.ſcriptum eſt,præclarè,col.9.lib.1.conſil.45.ſcribitur belliſſimè.col.vlt.eo.lib.1.ſit facit tex in l. viduæ.ibi,vt ſi pares ſint genere.& iterum in l.ſi donationum.ibi, inter partes. C. de nup.& in l.donõnes.in princip.ibi,perſonis comparatis.ff.de donõ.& quod voluit Bal.in l.in liberæ.in lect. antiqua, per illũ tex.ff.de ritu nup.& in l.filiũ.in 1.lect.ante finem.ff.de his qui ſunt ſui iur. & in cap. ex trãſmiſſa.co.1.de reſtitu.ſpo. & in c.illud.co.2.verſi.nota diligenter.extrà de pſuptio. Quodq; in pulchro caſu cõſuluit ipſe Bal.conſi. 123. cauſa matrimonialis. lib.

lib.2.& in alio caſu, conſ.200. in cauſa iſta conſiderandum. in vltimo dubio, verſicu. ſed quia iſta interpretatio. libr.3.& Angel. in §.2. per illum tex. in authen. quibus modis nat. effi. leg. & in §. adhuc. in authen. ut lic. matri & auiæ. & Paulus Caſt. in l. donationes. in fi. ff. de donatio. & facit c. nõ omnis. 33. q.2. ſuprà à nobis citatum. Et quod tradit Boethius in Commẽtarijs Topicor. Ciceronis, Nuptias inter impares contractas, iure ꝯtractas non eſſe. Et idcirco apud Apuleium li. Meta. 6. Iupiter Pſychẽ & Cupidinem copulaturus, Iam faxo, inquit, nuptias non impares, ſed legitimas & Iuri ciuilis congruas.

32 *Deprehenſis in coitu dicẽtibus ſe matrimonium contraxiſſe, creditur.*

Propterea quamuis glo. in l. penul. C. de fideiuſſ. dicat, quòd ſi deprehenſi in coitu prætendãt ad excuſationem facinoris, matrimonium à ſe antea contractum, ſtabitũ illorum aſſertioni, & præſumetur mr̃imonium: quam glo. ad hoc no. Cy. Bald. Saly. & Ange. ibi, & Bal. in l. falſus. col.3. uerſ. ſed quid ſi ipſe dominus. C. de furtis. dum allegat not. in dicta l. penul. & rurſum in c. vlt. colum.3. verſicu. idem dico. extrà de confeſſ. vbi etiam dicit eam eſſe auream. & in cap.1. §. iniuria. in verbo, ſeu furtum. col.4. verſic. quæro ſi Titius. titu. de pace iura. fir. & conſi.49. ſi dicta Thomaſia. lib.4. & Ioã. Ana. in c. ad audientiam. col.4. in 7. quæſt. de homicid. & Franciſ. Are. conſil.80. ſicut decet. colum.3. & Angel. Areti. in tractatu malefi. in verbo, Che me hai adulterato la mia donna. char. penul. ver. pone quòd q̃dam iuuenis. & Alexan. conſi.14. animaduerſis his. col.5. verſi. pro hoc facit. libr.2. & iterum con.1. viſo proceſſu inquiſitionis. col.5. verſic. & pro hoc quod ſtari debeat. lib.3. & Cepol, cautela 42. vel ſecũdum ordinem aliorum. 44. aliquando contingit. vbi illam glo. dicit not. & conſi. cauſarum crimin.57. ſuper querela. colum.1. & iterũ colum.2. vbi illam dicit ſing. & Cardi. Alexand. in cap. is qui. 34. diſtinct. & Guid. Papæ in ſingul.591. verſi. ſi quis deprehendatur. & Matthæ. Afflict. in conſtitu. Siciliæ, ſi quis rapere. col.4. verſic. quinto quæro. & Philip. Deci. in c. cauſam matrimonij. col.2. in glo.1. extrà de offi. deleg. Et facit etiam ſingu. eam glo. Bald. l. quicunque. col. pen. verſi. vlterius vides. C. de ſer. fugiti. & in l. eã quam. col.6. verſ. item excipiuntur nati. C. de fideicom. & in c. tertio loco. poſt mediũ de pręſump. & in ſua Margar. in verbo, matrimonium. & in l. vnica. col.7. verſic. quæro, fuit quæſtio de facto. C. de confeſſ. vbi & eam dicit perpetuò menti tenendam. & Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in verbo, confeſſiones. colum.3. verſicul. quæro Petrus & Berta. extrà de proba. & Barba. in addi. ad Bal. in l.1. C. de collu. deteg. & Ant. Bauer. in tracta. de viribus iuramenti, verſicu.48. nam licet aliàs. & Hippol. Marſil. in l.1. num.69. C. de raptu virgi. & in ſingu.22. confeſſio offenſi. & conſil.61. poſt redditũ. col. ul. lib.1. Illud tamen debet intelligi, modò inter cętera concurrat perſonarum æqualitas, vt quia vterque nobilis, iuuenis, & c. Ita dicit ſingul. Barba. in dicta l. ſi diuortio. innixus ſing. vt ipſe dicit, doctrina Bal. in dicta l.1. C. de collu. deteg. ſecũdum quam dicit ſe aliàs conſuluiſſe. Et ita ſanè conſuluit dicto conſi.6. col.9. lib.1. & dicto conſilio 45. eo. lib.1. atque etiam conſi.49. ſcripſit pręclarè. colum. vlti. lib.2. & conſi. vlti. ſapienter magnus. col.6. eo. lib.2. & cõſi.26. clementiſſimum Deum. col.1. libr.4. & idem etiam voluit Iaſon in dicta l. ſi diuortio. colum. vlti. vbi etiam facit ſing. illã in ea re Bal. ſententiam. & Ioan. Lup. in repe. rubri. de donatio. inter virum & vxorẽ. §.32. col.2. nu.5. Tamen Bal. in dicta l.1. de collu. deteg. non id expreſſim dicit, ad q̃d allegatur, niſi mendum ſit in vulgatis codicibus, in quibus non æqualitas perſonarum ſcribitur, ſed qualitas. Quãquàm ſub qualitate, æqualitas poteſt intelligi. Et ipſe Bal. in dicto §. iniuria. titu. de pace iura. fir. loco ſuprà allegato dicit, quod in hoc inſpiciendæ ſunt coniecturæ, quia ficti matrimonij prætextus non excuſat. arg. d. l. donationes in concubinam. in princip. ff. de donatio. quod in idem propè recidit: quẽ nuncupatim ſequitur Cepolla cautel.39. aut, vt alij computãt. 41. vidimus complures caſus. Nouiſſimè autẽ Alcia. in l. aliud eſt promittere. ff. de verb. ſigni. ſcribit tum demum illis credendum eſſe, ſi eorũ affirmatio ſit veriſimilis: q̃d & idem propè eſt.

Si inter eos ſit æqualitas.

Adde item, quòd non ſolùm in matrimonio, ſed & in omni ſocietate & amicitia nobiliores atq; ditiores haud infectari debemus, ſed potiùs ęquales. Neq; enim ſatis firma (quod iam diximus) neque tuta pauperi cum opulẽtis amicitia eſt. Quod apud Plautũ in Aulularia mirè exprimit Euclio, qui Megadoro locupleti ipſius pauperis affinitatem depoſcenti, in hæc verba reſpondet: 33

Ditiores & nobiliores ĩ omni ſocietate refugiendi.

Venit hoc mihi in mentem, Megadore, te hominem diuitem,
Factioſum: me item eſſe hominem pauperum pauperrimum.
Nunc ſi filiam locaſſim meam tibi, in mentem venit
Te bouem eſſe, & me eſſe aſellum: vbi tecum coniunctus ſiem,
Vbi onus nequeam ferre, pariter iaceam ego aſinus in luto,
Tu bos me haud magis reſpicias, natus quàm ſi nunquam ſiem.

Et

Et teneat iniquiore, & meus me ordo irrideat;
Neutrobi habeā ſtabile ſtabulum, ſi quid diuortij fuat.
Aſini mordicus ſcindant, boues incurſent cornibus.
Hoc magnum eſt periculum, me ab aſinis ad boues tranſcendere.

Ouidius lib. 3. de Triſtibus, Elegia 4 amicū quempiam monet, vt magnorum virorū conſuetudinem atque amicitiam fugiat, veluti non innoxiam. Idque pluribus verſibus, quos hic ſubſcribere paulò longius eſſet, ſed duos tantùm annectam:

Viue ſine inuidia, molleſq́; inglorius annos
Exige, amicitias & tibi iunge pares.

Et multis antè ſeculis Ieſus filius Sirach, in Eccleſiaſtico, capi. decimotertio, idem nos monuit, ſcribens: Pondus ſuper ſe tollit, q honeſtiori ſe communicat. Et ditiori te ne ſocius fueris. Quid cōmunicabit cacabus ad ollam? quando enim ſe colliſerint, confringetur. Diues iniuſte aget, & fremet: pauper autem læſus tacebit. Si largitus fueris, aſſumet te: & ſi non habueris, derelinquet te. Si habes, conuiuet tecum, & euacuabit te, & ipſe non dolebit ſuper tè. Si neceſſarius illi fueris, ſupplantabit te, & ſubridens ſpem dabit narrans tibi omnia bona: & dicet, Et quid opus eſt tibi? & confundet te in cibis ſuis, donec te exinaniat bis & ter: & in nouiſſimo deridebit te: poſteà videns derelinquet te, & caput ſuum mouebit à te, & c. Ambroſius quoque libr. 3. Offic. ſcribit: meliores eſſe amicitias inopum plerūque, quàm diuitum. In quam ſententiam vetus eſt prouerbium ἀλεῦ ἀπὸ μείζονος ἀνδρός, id eſt, fuge procul à viro maiore. *Prouerbiū.*

34 *Aeſopi in eā rē apologus.* Ad hoc nimirum ſpectat Aeſopi fabulatoris Phrygij huiuſmodi apologus: Leo, aſinus & vulpes ſocietatem inierunt, vt quod venatu cepiſſent, id in cōmune partirentur. Vbi quampiam prædā nacti ſunt, leo iubet, vt aſinus partiatur: ille vt erat ſtolidus, in treis æquas portiones diſtribuit. Quamobrem mox indignatus Leo, quòd cæteris æquaretur, aſinum dilaniat. Reſtabat vulpes: eam deintegrò partiri iubet. Illa totam ferme prædam leoni attribuit, ſibi vix paucula quædam ſeruans. Leo, comprobata diſtributione, rogat, quiſnam illā partiēdi docuiſſet artem. Et Vulpes, ἡ τοῦ ὄνου (inquit) συμφορὰ, id eſt, aſini calamitas. Ex quo Leoninam ſocietatē appellauit Caſſius Iuriſconſultus in l. ſi nō fuerint. §. Ariſto. ff. pro ſocio. cùm videlicet omne commodum ad vnum aliquem redit, reliquis ex maxima parte fraudatis: Qualis ferme ſolet eſſe ſocietas cum præpotentibus, plebeiæ ſortis hominibus. De hac autem Leonina ſocietate loquens Accur. in §. de illa. in verbo, partem. Inſtitu. de ſociet. excerptā eā dicit ex Anieni fabula. At Ioannes Fab. *Leonina ſocietas vnde dicta.*

in eodem loco Aeſopo adſcribit, ex eoque refert aliam fabulam, non multum (quod ad rem noſtram pertinet) abſimilem, ſubnectitque verſus, quos nec ego grauabor ſubtexere, vt qui mirè huic loco cōueniūt, tametſi rudes ſint admodum, atque inelegantes,

Ne fortem ſociet fragilis, vult fabula præſens:
Nam fragili fidus neſciet eſſe potens.

Citatque partem ex ijs, quæ ſuprà ex Eccleſiaſtico adduximus, pauculis tamen verbis immutatis.

35 *Vicinitas potentiorum fugienda.* Quin & vicinitas quoque (quæ aliàs affinitatis vicem obtinet, teſte Terentio in Heaut.) nobilium præpotentiorumque virorum pauperibus ipſis mala eſt, vt qui nō deſinent illos exugere, donec in nihilū redegerint. Proptereaq; prouerbialiter Cardamo ſimiles dicuntur. Cuius ea vtiq; natura eſt, vt herbarum in propinquo naſcētium humorem ad ſe vi quadam intima perliciendo cogat areſcere, vt eſt apud Ariſtophanem Poetam Comicum, in nebulis, eiuſque interpretem. Sed de hac re multa Heſiodus lib. 1. Operum & dierum: multo autem plura Columella libro Rei ruſticæ 1. cap. 3. *Prouerbiū. Cardami natura.*

Nec tamen velim exiſtimes, ex his quæ dicta ſunt de nobilitate vxorum, me omnino reijcere mr̄imoniū uxorum nobiliū, quoniam, vt ſcribit Plutarchus in lib. περὶ εὐγενείας, p nobilitate, citatus à Stobæo Florilegij capitu. 86. Ἄτοπος ἡ τῶν σοφιστῶν συκοφαντία κατὰ τῆς εὐγενείας, οἱ μηδὲ τὰ ἐν μέσῳ, καὶ πᾶσι γνώριμα σκοποῦσιν, ὅτι πρὸς τὰς ὀχείας τοὺς ἀγαθοὺς τοὺς ἵππους καὶ κύνας ὠνοῦνται, καὶ τῆς ἀμπέλου, καὶ ἐλαιῶν, καὶ τῶν ἄλλων δένδρων, ἀνθρώπου δὲ οὐδὲν ὄφελος νομίζουσιν εὐγενείας εἰς τοὺς μέλλοντας διαδοχὰς, ἀλλ' αὐτὸ πείθονται, βάρβαρον εἶναι καὶ Ἑλληνικὸν σπέρμα. καὶ οὐκ οἴονται λανθάνειν τινας ἀρχὰς καὶ σπέρματα ἀρετῆς συγκαταβάλλεσθαι τοῖς γεννωμένοις ὥσπερ τῷ Τηλεμάχῳ τοῦ Ὀδυσσέως, ἐφ' οὗ καὶ πάνυ τῷ ὀνόματι ὁ Ποιητὴς εἴρηκεν, ἐνέσταχται δή τοι μένος ἠΰ, ὡς ἂν ἐν ταῖς ὀλίγαις σπερμάτων σταγόσι καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς συμφέροντα ἀγαθῶν. Id eſt, ex Geſneri traductione: Abſurda eſt Sophiſtarum contra nobilitatem calumnia: qui vulgaria etiam & omnibus notiſſima non conſiderant: nempe quòd generandæ ſobolis gratia generoſi equi & canes emātur. item vitium, olearum, & reliquarum arborum optima quæque ſemina. Homini autem ad futurā ſucceſſionem generis nobilitatem nihil cōferre putant: ſed tantūdem valere, ſiue barbaram, ſiue Græcam originem. Neque credunt, latentia quædam principia, & ſemina virtutis in generatione liberis communicari; vt Thelemacho Vlyſſis, de quo Homerus clariſſimo vocabulo vtēs, dixit, Inſtillata tibi patris virtus: tanquam aſſereret

ad

ad paucas ſeminũ guttas paternæ virtutis bona conſtare. Locus autem ille Homeri eſt li.2.Odyſſeæ,cui⁹ integer hic eſt verſus:

Εἰ δή τοι σοῦ πατρὸς ἐνέςακται μένος ἠΰ.

Si iam tui patris inſtillata eſt vis generoſa.

Illi autem ſentẽtiæ Plutarchi ſuccinit alia Theognidis in eo libr.cui titulus eſt γνῶμαι, ἐλεγειακαὶ, quã nos adſcripſimus infrà in 7. Leg.connubiali,nu.23. & in opere de nobilitate,ca.3.nu.7. vbi & alia multa ad hũc locum pertinentia videbis. Non fugiendæ ergo ſunt nobiles vxores, ſed multò nobis nobilitate ſuperiores. Sit igitur hæc quinta Lex connubialis.

VXORES AEQVALES, AVT INFERIORES GENERE, ET OPIBVS DVCVNTO. SVPERIORVM CONNVBIA OMNINO FVGIVNTO. NEC TAMEN PROPTEREA VXORVM NOBILIVM MATRIMONIA DEVITANTO. *Quinta lex connubialis.*

IN SEXTAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMAE PARS SEXTA.

1 *Aequalitas coniugum in ætate ſeruanda.* NON ſolùm autem in genere & opibus, de quibus affatim locuti ſumus, habenda eſt æqualitatis ratio; ſed & in ætate: de qua quoniam ſtrictim tantũ,& velut per tranſennam, & coniunctim diximus; operæpretium viſum eſt, ne rem maximi ponderis quodã modo neglexiſſe videamur, de ea paulò latiùs, atque ſeparatim, ſcorſimque ab illo capite ſcribere. Ioan.Fab.in Rubrica Inſti.de nupt.monet eum,qui ſe matrimonio mancipare uoluerit, ut tria præcipuè attẽdat in quibus illud eſt,ut parem ætate aſſumamus, in id referens illud Prouerbiorum 5. Lætare cũ muliere adoleſcentiæ tuæ. Cui concinit & illud Malachiæ 2. Dominus teſtificatus eſt inter te & uxorem pubertatis tuæ, quam tu deſpexiſti. Et paulò inferiùs: Vxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere. Atque illud Theognidis Megarenſis Poetæ uetuſtiſſimi & celeberrimi,

Ἐν δ' ἥβῃ παρὰ μὲν ξυνομήλικι κάλλιον εὕδειν
ἱμερτῶν ἔργων ἔξερον ἱέμενον. Id eſt,

In adoleſcentia verò iuxta quidem æqualem melius eſt dormire,
Deſyderabilium operum amorem ſatiantem.

2 *Virgines ducendæ vt gratis moribus imbuantur.* Sed ut ad huiuſmodi ętatis ęqualitatem commodiùs deſcribẽdam perueniamus, illud imprimis obſeruandum monemus, ut gratis illas moribus imbuam⁹. Quod,& Cumæus ille Poëta Heſiodus præcepit in eo opere,cui titulum nuncupauit,Opera, & dies,libr.2.cuius carmen eſt, ἀεὶ διαίτης,
Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν ὥς κ' ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς.
Et ci⁹ autoritate ſubnixus Oeconomicon 2.c.4. Quam ſententiam fulcit Nęuius Poeta antiquus in Gymnaſtico, inquiẽs, Vtrũ eſt melius virginem, an uiduam uxorem ducere: Virginem,ſi muſta eſt,id eſt, ſi nouella eſt, inſtar muſti, ut Nonius Marcellus annotauit. *Muſta quid ſit.* Hoc nimirum eſt, quod intelligi uoluit Plautus alter Poeta Comicus in Sticho, vbi Pinacium mulier Antiphoni ſciſcitanti, utram potius duceret in uxorem, uirginemne, an uiduam:

E malis multis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.

Longo autem interuallo antè Moyſes ſuis legibus monuit, uxores uirgines ducẽdas, ut uidere licet apud Ioſephum lib. Antiqtatum Iudaciarum 4.c.8.

3 *Veneti ſuas puellas admodum virgines maritant.* Ideoque Veneti ſolent ſuas admodum puellas uirgines matrimonio collocare, ut colligitur ex Card in.Flor.conſi.49.cùm teſtatoris uoluntas, iuncto caſu præcedenti. Rectè quidem ac ſapiẽter illi diiudicãt. Puellam enim uirginem tunc teneram & mollem, ac rudem, atque informem, in quemuis habitum ſequacem, & in utranque partem flexibilem, facillimè, quocunque duxeris, trahes, ad tuamque uitæ rationem haud ægrè formabis. *Iuuenes facilè & formantur & reformantur non etiam ſenes.* Natu autem grãdiores, & uiduas, quibus & ſui iam & alieni mores pertinaciter inſederunt, ægerrimè reformabis. Præſumptum eſt enim, ut elegãter ſcribit Vlpianus in l. præcipiunt. ff.de edil.edict.ea mancipia, q̃ rudia ſunt, ſimpliciora eſſe, & ad omnia miniſteria aptiora & dociliora, & ad omne miniſterium habiliora. *Viduæ ſciũt ſua & aliena uitia.* Trita uerò & ueterata difficile eſſe reformare, & ad ſuos mores formare. Quo in loco Salyc.& Bartol.Cepol. appoſitiſſimè not. uiduas ſcire ſua & aliena uitia. Eam autem Iuriſconſulti ſententiam eleganti metaphora extulit Ouidius lib.1.de Remedio amoris:

Qua

Quæ præbet latas arbor ſpatiantibus vmbras,
Quo poſita eſt primùm tempore, virga fuit,
Tunc poterat manibus ſumma tellure reuelli.
Nunc ſtat in immenſum viribus aucta ſuis,

Idcirco & Virgilius lib. 3. Georg.

Iam vitulos hortare, viamq́; inſiſte domandi,
Dum faciles animi iuuenum, dum mobilis ætas.

Ex hoc idem Virg. lib. Georg. 3. optimã vocat ętatem primam ac teneram,

Optima quæque dies miſeris mortalibus æui
Prima fugit.

Quoniam ſcilicet, vt interpretatur Seneca, epiſtola ad Lucilium 108. poſſumus iuuenes diſcere, & facilẽ animum & adhuc tractabilem ad meliora conuertere: quia hoc tempus eſt idoneum laboribus, agitãdiſque per ſtudia ingenijs, & exercendis p opera corporibus.

4 *Viduas non eſſe ducẽda.* Sed quod ad viduas peculiariter attinet, cui vnquam fuit dubium, quin priorum maritorũ mores vel corruptiſſimos, optimos tamen arbitrantes, ob id ſolum, quòd illis ſunt aſſuetæ, tuos omnino, etiã probatiſſimos, aſpernentur? Hinc aſſiduæ querelæ, domeſtica conuicia, quotidianæ exprobrationes, quicquid egeris, feceriſue, quod forte fortuna diſpliceat, cõfeſtim priorem maritum ob oculos obijcient. Et vt Libanius ſcribit ad Phremilium, non deerunt querelæ, ſe priori viro fuiſſe chariorem. Accur. in Authen. de fideiuſ. in ipſo ferme tituli ingreſſu, in verbo, apparentem, ſcribit vxorem tum demum de morte boni mariti conqueri, cum minùs bonum ſortita eſt. Ego verò aſſeueranter affirmo, etiamſi multò melior maritus nedũ ſi peior contigerit, nouam ſemper vitæ rationem horrere, atque execrari, inſuetoſque mores faſtidire: vt etiam apud nos innuit tex. in §. vltim. 23. quæſt. 6. & alibi latè diximus. Propterea Aeſopus ille fabulator egregius, & Philoſophus maximus, dicit, famulos tũc maximè priores dominos deſiderare, cùm ſecundorum ceperint experientiam. Idque indiſcriminatim aſſerit nullo bonitatis prauitatiſque delectu. Nam & ferè ſemper aliàs id videtur optimum, cui primum aſſueueris. Ideoque Theodorus Tragœdiarum actor, nulli vnquam concedere voluit, vt ante ſe ageret: quaſi magis faueant auditores illis, quos primùm audierint: vt refert Ariſtoteles li. Politicon 7. capit 17. vbi & hoc ſubiungit, idem contingere in conuerſationibus hominum, & rerum. Omnia enim (inquit) prima nos magis delectant. Cæterùm ita natura comparatum eſt, vt præterita ſemper meliora præſentibus videantur, propterea quòd nulla tanta eſt fęlicitas aut voluptas, quæ non multum habeat amaritudinis, aut fellis admiſtũ. Quod cùm adeſt, vrget nos acriter: cùm abijt, non adeo magnum ſui ſenſum relinquit: vnde fit, vt minus uideamur tranſactis malis affecti eſſe, quàm affliciamur pręſentibus. Porro legibus Moſaicis Leuitici, capit. vigeſimoprimo, & Ezechielis capi. quadrageſimoquarto, prohibebatur, ne viduam vxorẽ ſacerdos duceret, illa ipſa ratione, vt tradit Hieronymus ad Fabiolam, de veſtitu ſacerdotum, ne ea priſtinarum meminerit voluptatum. Quanquam id aliò refert Iſychius Hieroſolymitanus, libr. ſexto Commentatiorum in Leuiticum, cum ipſum locum enarrans. *Sacerdos cur viduam ducere prohibebatur.*

Idcirco nón iniuria deriſus fuit Bulgarus, cùm inciperet legere l. rem non nouã. C. de iudi. propterea quòd nocte præcedẽte viduam vetulamque deſponſaſſet, vt in ea ipſa l. retulit Accurſ. Plutarchus autem in libro de Euthimia, id eſt, tranquillitate animi, taxat Euphorionem, quòd cum p̃ diuite vetula concumbere cuperet. Idem in Demetrio refert, quòd cùm Antigonus pr̃ ipſi Demetrio iuueni ſuaderet, vt vxorem duceret Phillam Antipatri filiam, & Cratero olim iunctã, cuius erat apud Macedones inſignis beneuolẽtia, iſque eam, vt uetulam aſpernaretur, inſuſurrauit pater illud Euripideon, 5 *Bulgarus deriſus, quòd vetulam deſponſaſſet.*

Ὅπου τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον,
Vbi affulſerit lucrum, ibi verò pręter naturam ducenda vxor,

Olim verò apud quoſdam Germanos virgines tantùm nubebant, & cum ſpe & voto vxores ſemel tranſigebantur. Sic vnum accipiebant maritum, quomodo vnum corpus vnamque vitam, ne vlla cogitatio vltra, ne longior cupiditas, ne tanquam maritum, ſed matrimonium ament. *Vxor præter naturã ducenda, ſi lucrum affulſerit.*

Mirum eſt autem, quod ſcribit Ptolomæus Alexandrinus Quadripartit. libro quarto, cap. item quarto, ſtatim poſt principium. Quòd ſi in altera duarum quartarum Luna permaneat in natiuitate uiri, tunc in iuuentute matrimonium contrahet, uel poſt ſuorum annorum plenitudinem iuuenculam uxorem, accipiet. Si nautem in altera duarum occidenralium ceciderit, tardè uxorabitur, uel ſibi uetulam ſubarrabit. Sed & Iulius Firmicus Aſtronom. libro quinto, capite primo, Si in Piſcibus horoſcopus fuerit iuuentus, & in Leone fuerit occaſus, cum anu matrimonium copulabit, aut cum uidua. Et eodem libro quinto, capite tertio, Dabit Saturnus in Ariete poſitus uiduam, aut ab alio ſtupratam. Et iterum, Si Saturnus ad Virginis ſignum acceſſerit, uiduam ſortietur uxorẽ Et uide, quæ etiam dicam infrà, numero uigeſi- 6 *Aſtrorum vi uxores vel puellas vel annoſas ducimus.*

vigeſimonono, nec eſt quod ſibi. in fin.& numero trigeſimoquinto, nec tamē hinc.

7 Sed & ſicuti viduas & ætate grandiores fœminas non debemus aſſumere in vxores, ita & illud quoque maxime cauēdum eſt, vt & è noſtris monet Cepo. in l. præcipimus. numero 7. ff. de ædilit. edict. ne ſeniores & prouectæ ætatis viri matrimonium capeſſant, præſertim cum puellis & iunioribus, niſi velint ſe ludibrio, contemptui, faſtidio eſſe vxoribus: quæ cùm nihil magis cupiant (earum tenera, atque ebulliente & feruida ætate hoc ipſum imprimis deſiderante) quàm matrimoniali operi frequenter incumbere, ſuo ſe voto fraudari (repugnante è diuerſo nimirum ætate virorum) impatienter ferunt. Senes enim nō ſunt apti palęſtræ venereæ, parumq́ue diligenter fundum vxorium colere poſſunt cum ſenectus frigida ſit, & ſicca, vt ſcripſit Ariſtoteles in eo libr. quem de Longitudine & breuitate vitæ compoſuit, & libr. 5. de Generatione animalium, capitu. 4. & alibi ſæpe. & Hippocrates Apho. lib. 1. capit. 14. Et Galen. libr. 5. de Sanitate tuenda, non ſomel, & de Subſtantia virtutum animaliū, lib. 10. & lib. item 1. de Accidenti & morbo. & lib. de Temperamentis, & libr. cui titulus eſt, Corporis temperaturam ſeq animi mores: vbi pręterea dicit, ſenectutem exanguem eſſe. Rurſumq́ue in 2. Tech. capitu. 20. quem locum explanans Haly Rodoan, dicit, quòd omnis complexio conuertitur in fine ætatis ad complexionem frigidam, & ſiccam. Paulus Aegineta lib. 1. capi. 23. & Auicenna lib. 1. fen. 1. doct. 3. capit. item 3. Iohannitius in Iſagog. capit. 10. de qua re longè etiam lateq́ue diſputat Iacobus Foroliuienſis in ſuis in eundem ſecūdum librum Techn. Gal. quæſtionibus, 41. quæſtio. & è noſtris hoc quoque affirmat Lucas Pen. in l. 2. colum. quoque 2. C. de Primi. libr. 12. & Domi. in proœmio libro 6. in §. quem librum: vbi ex autoritate Phyſicorum, ſenectutem comparat Autūno, q frigidus eſt, & ſiccus. Hincq́ue illud Virgilij libro quinto Aeneidos:

Seniores ne matrimoniū capeſſant.

Senectus frigida & ſicca.

Senectus Autumno cōparatur.

-Sed enim gelidus tardante ſenecta
Sanguis habet, frigentq́, effœtæ in corpore vires,

Et libro 8.

Sed mihi tarda gelu, ſecliſq́, effœta ſenectus
Inuidet imperium.-

Nam parmenides apud Stobæum Sermo. 112. dicebat γῆρας γίγνεσθαι παρὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ὑπόλειψιν, Id eſt, ſenectutem ob caloris defectum fieri. Siccitatem autem ſatis probat aſperitas & ſqualor cutis. Vnde à Gręcis vocantur γέροντες, vt tradit Plutarchus li. Sympoſiacon 3. capit. item 3. non quaſi, εἰς γῆν ῥέοντες, id eſt, in terram fluentes, ſed quaſi γεηροὶ, id eſt, terreſtres. Et hanc quoque ſiccitatem planè adſtruunt, qui ſenectutem exāguem ac ſanguine exhauſtam dicunt, vti diximus ex Galeno. Cui concinit Silius libro 2.

Senectus ex caloris defectu.

Senectus exanguis.

-Exangueſq, merendo
Stant prima inter ſigna ſenes.-

Et Lucanus libro 5.

Vos deſpecta ſenes, exhauſtaq́, ſanguine turba;

Frigiditatem autem ſenectutis euidenter adſtruunt, qui & eam hyemi comparant, vt Eratoſthenes & Patrocles apud Stobæū Serm. 113.

Senectus hyemi comparatur.

Porrò autē ſiccitas & frigiditas res ſunt maximè contrariæ & voluntati & potentiæ coeundi, quā calido & humido (quemadmodum omnes rerum ſcriptores naturæ aſſerunt) conſtare certum eſt. Et vt ſcribunt Galenus libr. 6. de Sanitate tuenda, & Paulus Aegineta libr. 1. capit. 35. Veneri natura calida & humida idonea eſt: de quo & nos latiùs poſtea dicemus in 9. Lege cōnubiali. numer. 150. inc. at calor. Ideoq́ue Iuuenalis Saty. 10. loquēs de ſenectutis incommodis, 8

Siccitas & frigiditas coitui maxime aduerſantur.

Senes in Venerē ſegniores.

-Coitus iam longa obliuio: vel ſi
Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus:
Et quamuis tota palpetur no[?]e, iacebit.

Ex quo eſt & illud Martialis libro 11. Epigram. 82.

Cum ſene communem vexat ſpado Dindymus Aeglen:
Et iacet in medio ſicca puella thoro.
Viribus hic operi non eſt, hic vtilis annis,
Ergo ſine effectu prurit vterque labor.
Supplex illa rogat pro[?] miſeriſq́, duobus.
Hunc iuuenem facias, hunc Cytherea virum.

Ouidius autem libr. 1. Elegi.

Quæ bello eſt habilis, Veneri quoque conuenit ętas.
Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor.

Et ſubdit:

Quos petiere duces annos in milite forti,
Hos petit in ſocio bella puella viro.

Senes in Venerē ſegniores.

Quam ſimilitudinem ſecutus Flor. noſter in l. inuiti. ff. de teſti. dicit, quòd quemadmodum is, qui quinquageſimum quintū annum natus eſt, bello non eſt idoneus, ideoq́ue vacationem militiæ obtinet, vt dicit voluiſſe gloſ. in l. 2. C. de his qui non imple. ſtipen. libro 10. ita nec idoneus eſt rei vxoriæ. Et ad hoc dicit eam gloſſ. eſſe notandam. Quibus conſonat illud Virgilianum libr. 3. Georg,

Frigidus in Venerem ſenior, fruſtraq́, laborem
Ingratum trahit: & ſi quando ad prętia ventum eſt,
Vt quondam in ſtipulis magnus ſine viribus ignis,
Incaſſum furit.

Agatho in Platonis Sympoſio, recenſet Cupidinem deorum omniū maximè iuuenem eſſe, eiuſq́ue rei argumētum affert, quòd ſenectutē fugit, eamq́ue natura odit 9

Cupido omnium Deorū maxime iuuenis.

iuue-

iuuenibus autem ſe miſcet, cùm ſit vetus prouerbium, Simile ſimili ſemper hærere. De qua re etiam loquens Tzeizes Hiſtor. Chil.5.capi.15.

Νέον δὲ τοῦτον γράφουσι συνάμα καὶ ὡραῖον
Ὡς τοῦ ἐρᾶσθαι καὶ ἐρᾶν πρεπωδέστατα φύσει,
Iuuenem autem hunc pingunt, ſimul & formoſum
Veluti quod amari & amare deceat iuuenilem ætatem.

Senectute libidines reſtinguntur. Scribit idem Plato de Republica libr.1.circa initia, quòd ſenectute libidines reſtinguuntur, & in ea ętate pax eſt, & libertas à rebus venereis. Quem locum imitatus Cicero de Senectute ita inquit: O præclarum munus ætatis, ſi quidẽ id aufert à nobis, quod eſt etiam in adoleſcentia vitioſiſſimum. de uoluptatibus enim venereis potiſſimum loquitur. Et è noſtris Archi, in c. tanta.86.diſt.dicit, quòd ſenectus à voluptaribus liberat, impudentiſſimis dominis, imponitque modum libidini. Cuius rei tex. eſt in capit. fraternitati. 14. diſti. vbi ætas ſenilis futuræ incontinentiæ ſuſpicionem aufert, & in capit. cum in iuuentute, de præſump. vbi ſcribitur, quòd labes huiuſmodi libidinis, quæ nonnunquam in iuuentute contrahitur, in ſenectute frequẽtiùs expiatur. Hincque illud Baſilij illius Magni, *Ἡ ἐν γήρᾳ σωφροσύνη, οὐ σωφροσύνη, ἀλλ' ἀκολασίας ἀδυναμία.* id eſt, Continentia in ſenectute, non continentia eſt, ſed libidinis impotentia.

10 *De eadē re.* Sophocles autem iam vetulus à quopiã interrogatus, poſſetne congredi cum muliere, Bona verba (inquit) o homo; nam liber iam ſum factus, & ab inclementibus iſtis & furioſis dominis aufugi ætatis beneficio. Autor Plutarchus in libello *περὶ φιλοπλουτίας*, id eſt, de cupiditate diuitiarum: iterumque in lib. *εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον*, id eſt, num ſeni gerenda Reſpub. Huius verba Græca hæc ſunt, *Ὁ γὰρ Σοφοκλῆς ἄσμενος ἔφη τὰ ἀφροδίσια γεγηρακὼς ἀποπεφευγέναι, καθάπερ ἄγριον καὶ λυττῶντα δεσπότην.* Quod & Plato ſtatim in princip. libr.1.de Repub. & Tullius libr. de Senect. & Valerius Maximus lib.4. cap.3. Philoſtratus in Vita Apollonij Tyanæi, Clemens Alexandrinus lib. Pædagog. 2.capit.10. & Marcellinus ad eundem propemodum tradiderunt. Quanquàm ſcio Athenæum & Hegeſandrum tradidiſſe, Sophoclem ipſum iam ſenem Theoridem & Archippen deperijſſe.

11 Sed vt redeamus ad principale noſtrum inſtitutum ſuperioribus cõcinit illud Flacci Tibulli antiqui Poetæ Comici, in fabula, cui Helenam nomen poſuit, apud Fulgentium de Vocum antiquar. interpretatione,

Illius quoque alterius Comici Plauti in Mercatore,

Tun' capite cano amas ſenex nequiſſime?
Si unquam uidiſti pictum amatorem, hem illic eſt,

Et paulò pòſt:

Nam meo quidem animo uetulus decrepitus ſenex
Tantundem, quaſi ſit ſignum pictum in pariete.

Proinde apud eundem autorem in Milite Palæſtrio luculenter dicit, adoleſcẽtulam mulierem eſſe & nuptam & viduam, quæ ſeni nupta eſt.

Nam licèt ea verè nupta ſit, tamen cenſetur eſſe vidua, cùm maritum habeat ſenem ideoque inutilem ex ſententia Accurſij in l ultim, C.ad leg. Faui.de plagia. Id qđ Bal. ibi trahit ad priuilegia cõceſſa uiduis, ut uidelicet huiuſmodi mulieribus competant, quæ habent maritos inutiles: quod multum notandum eſſe Iaſon dicit in repe.l.ſi is qui proemptore. colum.53.uerſi. adde quod Ioan.de Lig.ff. de vſuca. Illam autem gloſſ. dicit ualde ſing. Alexan. in addi. Bart. in l.eleganter.§.qui reprobos.ff. de pigno.actio.& conſi.104. ſtatutum loquẽs lib.1.& Barb, conſi.46. ſcripſit præclarè. colum.1.libr.1. & in tract. de præſtantia Cardinalium, parte 1, quæſt.12 colum.1.ubi & hoc dicit procedere in ſtatutis loquẽtibus de uiduis. quod & idem dicit Fely. in ca. ſignificantibus. colum.3. de offi. & po. iudi. deleg Sed & illam gloſ. ſequitur Iaſon in l. ſi dari. circa medium.ff. de uerbo.oblig. & Franci Pur. in l.1, colum.7 uerſicu. ex quo dicto.ff. de iuriſ.om.iudi. Et hoc certè confirmat text. in capit. inter corporalia. extrà de tranſla præla. ubi eccleſia dicitur uiduata ſponſo, id eſt, Epiſcopo, quæ habet Epiſcopum inutilem: quod ibi Bald. etiam trahit ad mulierem, quę habet maritum inutilem. Hucque ſpectat, quod apud Ouidiũ Deianira ſe uiduam eſſe profitetur, quoniam nullas ex marito Hercule oblectationes referebat, cùm ferè ſemper longiùs abeſſet: 12

Vidua dicitur quæ maritum ſenem habet, aut alias inutilẽ.

Priuilegia viduarũ huiuſmodi ſeminis cõpetunt

Statuta loquẽtia de uiduis habent locum i iſtis.

Deianira ſe viduam dicebat.

Vir mihi ſemper abeſt, & coniuge notior hoſpes,
Monſtraq., terribiles perſequiturq. feras.
Ipſa domo uidua uotis operoſa pudicis
Torqueor, infeſto ne uir ab hoſte cadat.

Licet enim ibi uidua è ad domum referatur, tamen non ob aliud domum uiduam uocat, quàm quòd ipſa uidua eſſet ob mariti abſentiam. Et Plautus in Sthico Penelopen, quæ diutiùs marito ſuo caruerat, uiduam quoque appellat:

Penelope vidua.

Credo ego miſeram fuiſſe Penelopen ſoror ſuo
Ex animo, quæ tandiu uidua uiro ſuo caruit:

Et Seneca Tragœdiographus in Agamemnone

Decem per annos uidua reſpiciam uirum?

Ibi enim Clytæmneſtra loquitur de Agamemnone marito.

Sed vt ad inſtitutum negotium redeamus, 13

mus, Euripidis ſentẽtia eſt, in Danae, apud Stobæum c.49.

Καὶ νῦν παραινῶ πᾶσι τοῖς νεωτέροις,
Μὴ πρὸς τὸ γῆρας τοὺς γάμους ποιουμένους
Σχολῇ τεκνοῦσθαι παῖδας, οὐ γὰρ ἡδονὴ,
Γυναικί τ' ἐχθρὸν χρῆμα πρεσβύτης ἀνήρ.
Et nunc iuuenes adhortor omnes,
Ne in ſenectute nuptias celebrantes
Vix liberos procreent. Nec enim voluptas eſt,
Sed res inimica mulieri ſenex vir.

Senex vir inimica rei vxori.

Et poſt pauca:

Πικρὸν νέᾳ γυναικὶ πρεσβύτης ἀνήρ.
Amarus iuueni vxori ſenex maritus.

Homerus autem longo antè tempore ſatis docuerat, nihil oblectationis, nihil uoluptatis eſſe mulieri in ſene marito. Nam cùm aliquãdo incidiſſet in mulieres, quæ Cereri ſacrum faciebant in triuio, unaque ex ijs iuſſiſſet illum faceſſere, ille indignatus hæc in eam cecinit, ut tradit Herodotus in uita illius:

Κλῦθί μοι εὐχομένῳ κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα
Τήνδε νέων μὲν ἀνήνασθαι φιλότητα καὶ εὐνήν.
Ἡ δ' ἐπιτερπέσθω πολιοκροτάφοισι γέρουσιν,
Ὧν ὥρη μὲν ἀπαμβλύνεται, θυμὸς δὲ μενοινᾷ.

Quæ quidem ita non infeliciter uertit Cõradus Hereſbachius:

Audi flaua Ceres, precor, hoc mihi perfice votum:
Hanc numquam iuueni matronam iunge marito:
Sed tremulo ſit nupta ſeni, cui vertice cani
Fundantur crines, gelida ſuperante ſenecta:
Is cupiat tantùm, effœto nil corpore poſſit.

Tanquàm ſcilicet maius malum non potuiſſet Homerus ei mulieri imprecari, quàm vt ſeni viro nuberet.

14 Plutarchus autem problematon c.85. quærit, cur menſe Maio Romani vxores non ducant: cuius rei hanc inter cæteras rationem affert, quòd Maius à maioribus natu appellatus eſt. Iunius à iunioribus. Nuptijs verò accommodatior eſt iunior, ſcribẽte, vt ſubdit, Euripide in Andromache: licet is locum non adſcribat.

Roma. vxores menſe Maio nõ ducunt.

Ἀλλ' ἢ τὸ γῆρας τὴν Κύπριν χαίρειν ἐᾷ,
Ἥ τ' Ἀφροδίτη τοῖς γέρουσιν ἄχθεται.

Id eſt,

Verùm ſenecta iubet valere Cypridem:
Et ipſa rurſum infenſa ſenibus eſt Venus.

Vel ſic propemodum ad verbum.

Sed aut ſenectus Venerem valere iubet,
Aut venus ſenibus moleſta eſt.

Proinde, vt ſubdit Plutarchus, abſtinẽt nuptijs, Iunium expectantes, qui Maiũ deinceps protinus excipit. Cuius etiã ceremoniæ meminit Ouid. libr.5. Faſtor. Sed & illius ſententiæ Euripidis meminit & ipſe Plutarchus in li. Num ſeni gerẽda ſit Reſpublica. Cæterum idem ipſe in Solone ſcribit, Dionyſium Tyrannum iam vetulum, cùm rogaretur à matre, vt quandam ex ciuibus in matrimonium acciperet, reſpondiſſe, Ciuitatis quidem leges abrogari à tyranno, naturæ autem leges cogi nullo modo poſſe, ſi præter ætatem vxori ſe iunxerit. Hanc autem abſurditatem ac deformitatem ſibi in ciuitatem minimè inducendã videri. Nec permittendum, vt affinitates alieno tempore fierent, quæ neque gratiæ quippiam, nec officij, nec finem nuptiarũ eſſent habituræ. Verùm in ſenem, qui ducit puellam, à diligente principe, aut legum latore id optimo iure queat dici, quod in Philoctetem dictum memoratur, Quàm bene igitur nubere potes miſer, ac habitãs in thalamo diuitis vetulæ, vt perdices, ex concubitu te pinguem comperiens, tranſibis ad ſponſam viri indigẽtem. Ita enim legitur vulgò in noſtris codicibus Latinis, & quidem corruptè, vt & Græci quoq; codices quotquot hactenus vidimus, corrupti ſunt: ſed ita tamen, vt facile ex ijs intelligas, non Dionyſium ipſum à matre rogatum vxorem accipere, ſed matrem ipſam virum ducere voluiſſe, eique Dionyſium illud dixiſſe, *τοὺς μὲν τῆς πόλεως νόμους λελυκέναι τυραννῶν, τοὺς δὲ τῆς φύσεως, οὐκ εἶναι δυνατὸς βιάζεσθαι, γάμους νυμφαγωγῶν παρ' ἡλικίαν*. Cui planè conſonat, quod tradit ipſe Plutarchus in Apophthegmatis, nempe Dionyſium ipſum matri ſuæ præter ætatem nubere cupienti dixiſſe, Ciuilia quidem iura violari poſſe, naturæ autem minimè. Athanaſius (ſiue is eſt Theophylactus) enarrans illam Pauli ad Hebræos poſtremo c. ſentẽtiam, qua protulit honorabiles nuptias in omnibus, Nuptiæ (inquit) ętate prouectioribus minùs conueniunt. Et Claudianus in Carm. de nuptijs Honorij & Mariæ, à domicilio Veneris ſubmouet & excludit ſenium:

Dionyſii ſentẽtia ad nuptias rogati reſponſum.

Hos inter petulans alta ceruice iuuentus
Excludit ſenium.

Non iniuria igitur probro datum eſt Ciceroni, quod ſexagenarius Publiam uirginẽ vxorem duxiſſet: quod excuſare volens Tyro libertus illius, idcirco id factum fuiſſe tradidit, vt ęs alienum, quo maximè obruebatur, diſſoluere poſſet: erat enim Publia opulentiſſima. Cuius rei meminit Plutarchus in vita illius. Sed & Pompeius ob id repræhenſus eſt, quòd iam in ætatem vergens, duxiſſet Corneliam Metelli Scipionis filiam, & iuuenem, & multis amoris gratijs dotatam, filioque ipſius magis copulandam, vt & ipſe Plutarchus tradit in uita illius.

Ciceroni probro datum, quòd ſenex puellam duxiſſet.

Hęc autem haud dubiè palàm adſtruit Aſtronomica ratio. Venus enim pręſes rei vxorię, & Saturnus ſenectutis antiſtes, vt Aſtronomis placuit, omniũ maximè ſunt inter ſe inimici, ſibique è diametro repugnantes, 15

Venus & Saturnus repugnantes.

gnantes,& diuerſi. A quo non longè diſſidet,quod prodit Proculus Platonicus Philoſophus , ætatum ordinem ſequi ordinē vniuerſi,planetarumque rationem. Septimam autem,& eam quidem poſtremam, Saturni conſequi poteſtatem : in qua naturæ conſentaneum eſt, à generatione ſequeſtrari,& à corporeis abiungi, alteram & incorpoream vitam affectando. Nā decrepitos inuadens Saturnus,implet naturę ſuæ malis,frigiditate,pigritia, & triſtitia q̄rula. Quod & à Marſilio Ficino inter Platonicos non poſtremo,annotatum eſt: vt non immeritò cecinerit, quiſquis is fuit apud Græcos,

Γέρων ἐραστὴς ἐσχάτη κακὴ τύχη.

Senex amator miſerrimus. Quo ſignificatur, extremam ſortem malorum eſſe ſenem amatorem. Cui concinēs Menander apud Stobæum Ser. 113.

Οὐκ ἂν γένοιτ' ἐρῶντος ἀθλιώτερον
Οὐδὲν, γέροντος πλὴν ἕτερος γέρων ἐρῶν.
Ὡς γὰρ ἀπολαύειν βούλεθ' ὧν ἀπολείπεται
Διὰ τὸν χρόνον, πῶς οὗτος οὐκ ἔστ' ἄθλιος;
Nil miſerius eſſe poteſt amante
Sene,niſi alius ſenex amans.
Nam qui frui cupit rebus à quibus arcetur.
Propter tempus,quomodo ille non miſer eſt?

Et Ariſtophanes in Ἐκκλησιαζούσαις, id eſt, concionantibus, vbi inducit Blepyron ſenem hæc conquerentem:

Οἴμοι κακοδαίμων, ὃ γέρων ὢν ἠγόμην
Γυναῖκα Id eſt,
Hei mihi infelici,qui ſenex exiſtens,duxi
Vxorem.

16\. De eadē re. Et Mimnermus,aut vt alij vocant, Mnimermus,Smyrnęus ſiue Aſtypalęus,apud Stobæum Sermo.61.

Κρυπταδίη φιλότης, καὶ μείλιχα δῶρα, καὶ εὐνή.
Ἄνθεα τῆς ἥβης γίγνεται ἁρπαλέα
Ἀνδράσιν ἠδὲ γυναιξί. ἐπεὶ δ' ὀδυνηρὸν ἐπέλθῃ
Γῆρας, ὅ τ' αἰσχρὸν ὁμῶς καὶ καλὸν ἄνδρα τιθεῖ,
Αἰεὶ μὲν φρένας ἀμφὶ κακαὶ τείρουσι μέριμναι,
Οὐδ' αὐγὰς προσορῶν τέρπεται ἠελίου.
Ἀλλ' ἐχθρὸς μὲν παισὶν, ἀτίμαστος δὲ γυναιξίν·
Οὕτως ἀργαλέον γῆρας ἔθηκε θεός.
Amor occultus, & blanda munera,& lectus,
Rapidę carpendi ſunt iuuentutis flores
Viris & mulieribus : vbi verò moleſta ingruerit ſenectus,
Quæ pulchrum etiam virum reddit informem,
Semper tum graues animum rodunt curæ:
Nec ſolis aſpectu delectatur ſenex.
Oderūnt illum pueri,contemnunt mulieres:
Adeò miſeram Deus ſenectutem fecit.

17 Hincque illud Tibullij lib. 1. Eleg. ad fin. de ſene amatore loquentis,

Deſpuere ad verſus incātationes, & alia adigenus.

Hunc puer hunc iuuenis turba circunterit arcta:
Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus

Veluti rem hanc monſtroſam , & in vltimas terras aſportandam cenſeat.Sic enim deſpuimus comitiales morbos,id eſt,contagia regerimus, & faſcinationes repercutimus , & alia quæ ſequuntur apud Pliniū libro 28. capit. 4. quibus oſtendit maximas vires ineſſe in huiuſmodi in ſinum exputationibus. Nam & idem Plinius libro 10. capitu. 23. in fi. tradit , ipſum comitialem morbum deſpui ſuetum. Vnde etiā Plautus in Captiuis:

TYN. Et illi iſtic qui inſputatur morbus , interdum venit.
Proin tu ab iſthoc procul recedas AEGIO. Vltrò iſtic à me. ARI. Ain' verbero?
Me rabioſum, atque inſectatum baſtu meum memoras patrem?
Et eum morbū mihi eſſe, vt qui me opus ſit inſputarier
AEGIO. Ne vereare, multos iſtic morbus homines macerat,
Quibus inſputare ſaluti fuit,atque his profuit.

Sed & ipſe Plinius libro 25. capitu. vlti. ſcribit Senecionem herbam, quæ a Græcis ἠριγέρων dicitur , ſi quis ferro circunſcriptam effodiat, tangatque ea dentem, & alternis ter deſpuat ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, dentem eum poſtea nō doliturum. Idem libro 26. capitu. 9. Experti,inquit,affirmauere plurimum referre, ſi virgo imponat nuda, ieiuna ieiuno , & alternis ter deſpuat,& manu ſupina tangens dicat , Negat Apollo peſtē poſſe creſcere, quam nuda virgo reſtinguat : atque ita retrorſa manu ter dicat, totieſque deſpuant ambo. Idem libr. 27. capit. 12. ad fin. tradit, circa Ariminum herbam reſedam naſci, qua collectiones & inflammationes omnes diſcutiantur,modò quædam carmina ibi adſcripta ter pronuntientur, & toties deſpuatur. Et libr. 3. capit. 12. ſcribit huiuſmodi exputationes mederi furunculis. Ex quibus quoque eſt illud Catulli Epigram. 47. ad Licinium:

Nunc audax caue ſis,precesq; noſtras
Oramus,caue deſpuas ocello.

Idem illud Perſij Sat. 4.

Eſt prope te ignotus,cubito qui tangat, & acrè
Deſpuat in mores.

Claudianusquoque Panegyr. 7. in eūdem ſenſum dixit Mores deſpuere,pro auerſari & abominari. Et ex Græcis ſcriptoribus Theocritus:

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.
Ne quis me faſcinaret,ter meum in ſinum deſpui.

Huc item reſpicit illud Plauti in Aſinaria:

Teque obſecro hercle, vt quę locutus es,deſpuas.

Sed & morbos alios,vt curentur,deſpuendos monet Marcellus Burdigalenſis,videlicet glandulas. c. 15.

At dicet ſenex quiſpiam loquaculus, vt ſunt fermè omnes,ſi Plutarcho Problema ton ſympoſiacorum Decade 1. capit. 2. & 18 Senes loquaculi.

Euſta-

Euſtachio in Cœnis Macrobianis libr. 6. credimus, imò ſi Vullio ipſi in Catone maiore: cuins hæc verba ſunt: Senectus eſt natura loquacior, ne ab omnibus eam vitijs videar vindicare. Atque etiam Plauto in Mercatore, qui eos garrulos dicit. & Ariſt, lib. 2. Rhetoricorum, c. 13. vbi & huius rationem reddit. Et Iſocrati in Panathen. & Homero li. 2. Iliad. vbi Iris id Priamo ſeni exprobrat, dicet (inquam) ſenex maritus, Quod opere non potero perficere, verbis quidem rerumque, & hiſtoriarum antiquarum narrationibus compenſabo, quibus aures, & animum vxoris demulcebo, à coitusque cogitatione auocabo. Cui illud tantum reſpondebo, Non admodum placere mulieribus illud Homericum de ſenibus lib. 3. Iliados:

Γήραϊ δὴ πολέμοιο πεπαυμένοι, ἀλλ' ἀγορηταὶ
Ἐσθλοί.—
Iam ob ſenium bello deſueti, at dicere tantùm
Egregij.

Illud item eiuſdem lib. 4. eiuſdem operis de Tydei filio·

Χείρονα μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνω.
Inferiorem pugna, ſed dicendo prior m.

Aut etiam ſimile illud Vir. li. 11. Aen.

Lingua melior, ſed frigida bello
Dextera.—

Quoniam, vt apud ipſum Homerum lib. eiuſdem Iliados 16. dicit Patroclus:

Ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνὶ βουλῇ·
Τῷ οὔ τι χρὴ μῦθον ὀφέλλειν, ἀλλὰ μάχεσθαι.
Molimentum pralij in manibus eſt, conſilij in verbis.
Ea propter non loquacitate nunc opus eſt, ſed pugnacitate.

Ex quo & illud Virgilianum lib. 10. Aeneidos,

—Sed non & Troius heros
D. Ecta paras contra: iaculum nam torquet in hoſtem.

Quem imitatus Silius lib. 5.

At contrà non dicta Libys, ſed feruidus haſtam
Perlibrat.

Ante vtrunque Plantus in Truculento ita facit Stratophanem militem loquentem:

Ne expectetis, ſpectatores, meas pugnas dum prædicem.
Manibus duella prædicare ſoleo, haud in ſermonibus.

Vbi facto eſt opus, verba nõ ſufficiũt. Et vt cum noſtris loquar, vbi facto opus eſt, verba non ſufficiunt. Ad quod allegãt tex. in cap. 1. vbi etiam eſt bona glo. ext. de eo qui mit. in poſſ. & in l. qui decem. §. 1. verſi. idem reſponſum. ff. de ſolut. & l. ſeruus ſi hæredi. in fin. ff. de ſtatu lib. & in l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod qſque iur. vbi no. Iaſon. in 4. not. adducitque concord. quas ibi videre licet. Sed vnum text. non omiſerim omnium in eam rem elegantiſſimum, in l. 1. §. tuliſſe. ff. de S.C. Syllan. vbi ita ſcribitur: Non tamen, qui clamore vſus eſt, auxilium tuliſſe videtur. Quid enim, ſi cum poſſet manu depellere à domino periculum, ille clamorem inanẽ elegit? Sed & illud dictum vſurpant gloſſ. in cap. paſtoralis. in gloſ. vlti. de offi. ordi. & in cap. vt circa. in verbo, præſtito. de elect. lib. 6. Pet. Anc. conſi. 235. prima facie diceĩ. in prin. & conſi. 330. viſa facti narratione. colu. 2. verſi. ad propoſitum. & conſi. 331. viſis diligenter actis, poſt princi. & Alexand. in l. ſi mora. col. 2. ff. ſol. mat. & conſi. 130. in cauſa Strazorotorum. col. 4. verſi. & ſi diceres. in fin. & ſeq. vbi ad hoc multa adducit. & conſi. 44. eximie Doct. colu. vltim. lib. 7. & Hipp. Marſi. qui & in eã rem pleraque affert, quæ de induſtria omitto, in l. qui falſa. colum. 8. verſic. vltim. ff. de falſis, & noſtri D. ſæpe. Et vt ſolent dicere Germani, referente Bebelio, Verba nõ implent marſupium. Et Plautus in Epidico: *Verba non implẽt marſupium.*

Nam quid igitur te mihi eſſe retulit
Beneficum oratione, ſi ad rem auxilium emortuum eſt?

Et Terentius in Adelphis:

Neque tu verbis ſolues vnquam, quod mihi malè feceris.

Sed & ſi forte fortuna contingat, vt vir 19
ſenior cum vxore cõgrediatur: neq; enim impoſſibile eſt, cum nemo ſit adeo ſenex, quin aliquando calere poſſit, vel natura, vel arte, vt dicit glo. in c. nuptiarum in uerbo, in quibuſdam. 27. q. 1. & ſenes interdũ aliquo beneficio mouentur ad coitum, vt dicit gloſſ. in c. 2. extrà, de frig. & maleſi. Id quod confirmat Pauli Silentiarij Epigrã. lib. 7: *Senectus nõ omnino arcet à Venere.*

Ὁ πρὶν ἀμαλθάκτοισιν ἐπὶ φρεσὶν ἡδὺν ἐν ἥβῃ
Οἰστροφόρον Παφίης θεσμὸν ἀπειπάμενος,
Γυιοβόροις βελέεσσιν ἀνίκητος ὁ πρὶν Ἐρώτων
Αὐχένα σοὶ κλίνω Κύπρι μεσαιπόλιος
Δέξο με καγχαλόωσα, σοφὸν ὅτι Παλλάδα νικᾷς
Νῦν πλέον, ἢ τὸ πάρος μήλῳ ἐφ' Ἑσπερίδων.
Qui potui iuuenis ſapienter temnere leges
Quondam prædulces, ò Venus alma tuas,
Spicula carniuorum vitare edoctus amorum,
En mea colla ſenex ſub iuga mitto tua,
Victa iacet Pallas, magis hæc cape læta trophæa,
Aurea quam paſtor cum tibi mala dedit.

Horatius autem lib. Carm. 4. Ode 1. conqueritur Venerem, quam iam diutius intermiſerat, in ſenectute ſibi rurſum bella mouere:

Intermiſſa Venus diu
Rurſus bella moues, parce precor, precor,
Non ſum qualis eram &c.

Quin, & Plinius lib. 22. ca. item 22. ſcribit Scandicem herbam marceſcentes ſenio iam coitus excitare. Licet igiĩ (vt repetã) ſenes aliquando moueantur ad Venerem natura, vel arte: tamen aut ſunt ſeminis expertes: aut ſi quod hẽnt, eſt ago-

Semen ſenū ſterile.

non, id eſt, ſterile, non prolificum, non genitale; ſiue gignitiuum, vt ita loquar, propter inutilis excrementi permiſtionem, quam eorum natura non ſatis poteſt concoquere. Autores Ariſt. li. 1. de Generatione animalium, c. 18. & Galenus circa initia li. 2. de Sanitate tuenda, inquiens in hunc fermè ſenſum: Labor, cibus, potus, ſomnus, omni ætati communia. Venus verò ætate tantum florentium eſt: quæ autem hanc vel præcedunt ætates, vel ſequũtur, aut planè ſemen non effundunt, aut certè infœcundum, aut malè fœcundum emittunt. Quod & affirmat Albertus Magnus li. de Animalibus 5. trac. 2. c. 1. & lib. 10. trac. 1. c. 1. Et hinc ſenectus effœta, id eſt, gignendi vi & poteſtate deſtituta, & exhauſta, à Virgilio dicitur illo verſu ſuprà citato:

Senectus effœta.

Sed mihi tarda gelu ſecliq; effœta ſenectus.

20 Ideoque lege Papia Poppea (ita enim legendum eſt, non Pompeia) à Tiberio Cæſare edita, cautũ eſt, ne ſexagenarij vxorē ducerent, tanquam ad generandum minimè idonei. Autor Trãquillus in Claudio, & meminit Seneca in libris Moralis Philoſophiæ, & Lactantius li. 1. c. 16. & Imperator noſter in l. pe. C. de nup. quā & ita intelligit Raph. Fulgo. conſ. 212. quædam mulier. col. 2. ver. in primo videtur, vbi ex hoc in pulchro caſu conſuluit. Ex quo & alibi ſancitum eſt, ne minor ſit 66. annis, qui arrogat, quoniam magis liberorũ procreationi ſtudere debet l. ſi pater fa. §. vlti. ff. de adopt. tanquam poſt huiuſmodi ætatem, huius rei vacationem natura ipſa dederit. Et apud Plautum in Mercatore hanc legē præſcribunt adoleſcentes ſenibus:

Lex Papia Poppea. Sexagenarij vxorem ne ducant.

Annos natus ſexaginta qui erit ſi quem ſcibimus,
Seu maritum, ſiue hercle adeò cœlibem ſcortarier,
Cum eos nos hic lege agemus.

21 Ergo ſi huiuſmodi prouectioris ætatis viri vxores ducant, eaſque minimè impregnant, (quod vtique ſæpius vſu eueniet) hoc certè vxores moleſtiſſimè patientur. Nã cùm ſemper aliàs, nihil æquè dictet natura, quàm aliud, quale ipſum eſt, producere, vel Ariſtotelis teſtimonio lib. 1. Oeconom. c. 1. & lib. 2. de aĩa, & alibi ſæpe. Nitit. n. ſummis virib. inſita poteſtas, vt ſe ad effigiē quãdã & imaginem immortalitatis, & diuinitatis cõponat: vt qm̃ corruptioni obnoxium idem numero animal nequit perſeuerare, ortu vicario, mortalitati qua fieri poteſt ratione, adminiculetur, ac velut tibicinis præfultam ab occaſu vindicet. In quam ſententiam Nicol. Lyr. detorquet illud 2. Reg. Ita eſt enim lex Adã Domine Deus. Illud quoq; Iob. 30. Abſtulit quaſi ventus deſiderium meum. Tum verò maximè in huiuſmodi deſiderium mulieris veluti feruntur præcipites. Eſt enim, vt ſcribit Plato in Timeo. ad fi. & ex eo repetit Galenus lib. 6. locorum affectorũ, c. 5. vulua matrixque in fœminis, animal auidum generandi: & quando procul à fœtu per ætatis florem, aut vltrà diutius detinetur, ægrè fert moram, ac multum indignatur, paſſimque per corpus oberrans, meatus ſpiritus intercludit, reſpirare non ſinit, extremis vexat anguſtiis, morbis denique omnibus premit, quouſq; cupido amorque quaſi ex arboribus fœtum fructumve pducat. Idq; eſt, quouſq; cupido amorq; quaſi ex arboribus fœtum fructumve producat. Idq; eſt, quod noſtræ leges proclamant, naturam ad hoc mulieres genuiſſe, vt partus ederent, maximamque eis eſſe eius rei cupiditatem. l. ambiguitates, C. de indic. vidui. Et ut alibi ſcribitur, maximũ ac præcipuum munus earum eſt, concipere, ac tueri conceptum. l. quæritur. §. 1. ff. de ædil. edic. Et pudor eſt fœminis nuptiarũ præmia non habere. c. pudor, 37. q. 2. Hinc illa vox Rachelis virum alloquentis, Gen. 30. Da mihi liberos, alioquin moriar. Et illa quoque Annæ admonitio apud Virgilium lib. 4. Aeneid.

Natura ſumme cupidi ſimilis noſtri gignēdi.

Vulua generādi auida.

Mulieres in hoc genitæ, vt partus edant.

Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris.

Nam, vt ſcribit Euripides in Phœniſſis:

Καὶ φιλότεκνόν πως πᾶν γυναικεῖον φῦλον.

Quo ſignificatur, vniuerſum mulierum genus amans liberorum eſſe: quod non tam de liberis iam natis, quàm de deſiderio pariēdi liberos intelligi, declarãt verba præcedentia.

Quòd ſi quiſpiã in hac parte nobis obiiciat Maſiniſſam Numidiæ regē, & Catonē Cenſorium, & Vladiſlaũ Lituanum regē Poloniæ: quorum ille poſt 86. annos Methymatum (alii legũt Methimatuum, alij Mechium, alij Mathumannũ, alij deniq; Mathimanum) filium genuit: alter 88. ætatis anno, ex filia Salonis clientis ſui alterum Catonē, auum Vticenſis, procreauit. Huic autem nonagenario duo filij nati ſunt Vladiſlaus & Caſimirus. De priorib. meminerunt Plin. 7. Naturalis hiſtoriæ, c. 14. & Solinus in Polyhiſtore, c. 4. & præterea de Maſiniſſa Valerius Maximus, lib. 8. c. 14. & Iulius Florus epitome. 50. De poſteriore aũt, Aeneas Pius in Europa, c. 25. Si hæc (inquam) quis nobis obiiciat, ſciat hæc pro miraculo, req; memorabili, fuiſſe ſcriptis demãdata. Namque rarò eueniut, vice miraculi habentur. §. quãtuncunq; in auth. de Conſul. Sicuti non abſimiliter pro miraculo habetur, ſi mulier quinquagenaria liberos genuerit. l. ſi maior. C. de legi. here. Igitur non temerè dictum eſt ac ſcriptum à Soci. conſi. 65. ſuper propoſita conſultatione. 22

Maſiniſſa 86. annorũ filiũ genuit. Cato Cenſo. 80. Vladiſlaus 90.

Rara, vice miraculi.

tatione.col.1.& 2.li. 3. quòd licèt cõtingere poſſit, vt octogenarius aliquando generet: quia tamen id non eſt ex cõmuniter accidentibus, certè ſi octogenario cupiã dicatur natus fuiſſe filius, vt ei ſuccedat, id non præſumetur, nec ei ſuccedet. Quod tamen non huc adſcripſi, quòd ita ſentiã de nato in matrimonio, niſi aliter conſtaret de impotentia mariti.

Octogenario natus filius an ſuccedat.

23 Sed fac illud eſſe veluti ordinarium, & propè quotidianum, vt ſenes filios generent: at certè illud quoque hinc neceſſariò ſequetur, vt vel eos poſthumos habituri ſint, cũ mors à ſenibus longius abeſſe nõ poſſit: vel ſi illis adhuc viuentibus naſcantur, non ſatis temporis eis ſupererit, quò eos educare & inſtituere poſſint. Scitum eſt enim illud Megadori ſenis apud Plautum in Aulul.

Senibus maritatis poſthumi ferè naſcuntur liberi.

Poſt mediam ætatem qui ducit vxorem domum,
Si eam ſenex, prægnantem fortuitò fecerit,
Quid dubitas, quin ſiet paratũ nomẽ puero poſthumus.

24 Adde, quòd cùm nihil ſit, quod magis matrimoniũ deceat, quàm vir & vxoris amicitia, vt ſæpe aliàs diximus, eſt ſenectus veluti amicitię inimica. Senes enim ob naturę deficiẽtis imbecillitatẽ, his, ut plurimũ, carent, quibus amicitia initur, atque conſeruatur: vt pote cùm ſint intractabiles, moroſi, difficilisque admodũ conuerſationis, quæ ad amicitiam conciliandã plurimum valet: ſicuti Ariſtoteles tradit lib. 8. Et hic. c. 6. ita ſcribens; In ſeueris atq; ſenibus tantò minus fit amicitia, quanto difficiliores ſunt, & minus congregationib. gaudent. Hęc enim ad amicitiã maximè ſpectare, & ipſam efficere videntur. Et profectò ex conſuetudine, Veneris incentiua, & æſtus efferueſcunt, dicẽte Lucretio, Cõſuetudo concinnat amorẽ. Cui concinẽs tex. apud nos in c. veniens. extrà de eo. qui cogno. conſanguineam vxoris ſuæ. ita ait: Deinde ex conuerſatione diuturna ſorori puellæ carnaliter ſe coniunxit. Propterea Apuleius li. 6. ſcitiſsimè conſuetudinẽ Veneri miniſtrã facit. Ad quam ẽt ſniam ſpectat illud Ciceronis in Lælio: Auxit bñuolẽtiã ꝯſuetudo. Porrò aũt moroſos & difficiles, querulosq; ſenes eſſe, pter Ariſtotelẽ fatẽ Tullius. ĩ lib. de Senectute, tñ nõ tã ad ætatẽ q̃ ad mores id referẽs. Et id paſſim experimur. Ex quo Horatius lib. 1. Carminũ Ode. 9. canitiem moroſam uocat.

Senectus amicitiæ inimica.

Senes intractabiles, moroſi, difficiles.

Conſuetudo Cupidinis mater.

Conſuetudo Veneris miniſtra.

Canities moroſa.

Donec virenti canities abeſt Moroſa.

25 Sed & alia ſunt ſenectutis incõmoda, ob quæ ſenes ipſi ab vxoribus amari haud queunt, ſuntq; illis tædio, cõtẽptui, odio: præſertim, ſi ſint adoleſcentulæ: quoniã, vt ait Terẽtius in Hecyra, Odioſa eſt hæc ætas adoleſcentulis: quem è noſtris citat Lucas Pen. in l. 2. col. item 2. C. de primit. lib. 12. Hæc autem incõmoda probè notat Iuuenalis, ea deſcribens Sat. 10.

Senes tędio, contemptui, odio, ſunt.

Senectutis incõmoda.

Sed quàm continuis, & quantis longa ſenectus
Plena malis deformem & tetrum ante omnia vultũ,
Diſsimilemque ſui, deformem pro cute pellem,
Pendenteſque genas, & tales aſpice rugas,
Quales vmbriferos vbi pandet Tabraca ſaltus; &c.

Et poſt pauca,

Vna ſenum facies, cum voce trementia membra,
Et etiam leue caput, madidiq; infantia naſi.
Frangendus, miſero gingiua panis inermi.
Vſque adeò grauis vxori, natiſque, ſibiq;,
Vt captatori moueat faſtidia Coſſo.

Cæcilij quoque antiqui Poetæ in Hephæſtione ſententia eſt, apud Ciceronem in li. de Senectute, & Nonium Marcellũ ſtatim in prin. lib. de Proprietate ſermon.

Tum etiam in ſenectute hoc deputato miſerrimum,
Sentire ea ætate eſſe odioſum ſe alteri.

Quibus concinens Mnimnermus apud Stobæum. cap. 61.

Ἐπὴν δ' ὀδυνηρὸν ἐπέλθῃ γῆρας, & reliqua, quę nos adſcripſimus ſuprà num. 15. Et rurſus apud eundem Stobæum cap. 113.

Ἀλλ' ὀλιγοχρόνιον γίνεται, ὥσπερ ὄναρ,
Ἥβη τιμήεσσα, τὸ δ' ἀργαλέον καὶ ἄμορφον
Γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτίχ' ὑπερκρέμαται.
Ἐχθρὸν ὁμῶς καὶ ἄτιμον, ὅτ' ἄγνωστον τιθεῖ ἄνδρα.

Sed breue tempus durat inſtar ſomnij.
Iuuentus pretioſa: difficilis autem deformiſque
Senectus ſtatim imminet capiti
Odioſa ſimul & contempta, quę virum reddit obſcurũ.

Eſtque etiam in idem illa Menandri ſententia cap. 113.

Πικρὸν ὄν θρέμμα γέρων ἐν οἰκίᾳ μένων.

Amarulentus eſt alumnus ſenex domi manens.

Ex quo factũ eſt, vt apud antiquos ſcriptores ſenium, pro tędio, moleſtia, & odio plerunque poneretur, vt eidem Marcello placet, ad hoc referenti illud Actij in Epinauſimache, Mors amici ſubigit, quod mihi eſt ſenium multò acerrimum. Illud quoq; Turpilij in Demiurgo. Quia enim odio, & ſenio mihi nuptiæ. Et multa aliorũ teſtimonia, quę ne prolixior ſim, prudẽs omitto. illud tñ Plauti. addidero ĩ Sticho, 26

Senium pro tædio, moleſtia, odio.

Hæ res vitę me ſaturant, mihi diuidiæ, & ſenio ſunt.

Et in Truculento,

Malè quod mulier incępit, niſi efficere perpetiar,
Id illi morbo, id illi ſenio eſt.

Itemque illud, Tulij in Oratione pro Milone: Luget Senatus, mœret Equeſter ordo, tota ciuitas confecta ſenio eſt. Nec deſunt, qui ad hunc quoque ſenſum, trahant illud Claudiani lib. 3. de Raptu Proſerpinæ,

Ignaui ſenium cognouimus æui.

Quibus aſtipulatur Homerus, qui lib. 19. Iliados, ſenectutem, odioſam ſiue moleſtam vocat,

Senectus odioſa.

Τάφαι τε συγγενῆ, &c.

Sordida canities.

Adde ſordidam, ſiue ſordentem, & turpē: quòd amori admodum repugnat. Sic Statius libr. 11.

-Veteri ſtat ſordida tabo
Vtraque canities.-

Et libr. 7.

Ecce truces oculos ſordentibus obſita canis.

Et turpis.

Et Marullus.

Turpem canitiem pati.

27 Ex iiſque fit, quòd licèt aliàs non valeat donario inter virum, & vxorem, ff. & C. de donatio. inter vir. & vxor. per totum: valet tamen, ſi donet ſenex maritus vxori iuueni, veluti magis compenſans, remunerans quę vxoris ipſius ex ſua ſenectutę iacturā, & incommoda, quam gratis tribuens, vt plenè not. per Doct. in l. ſi voluntate. C. de dot. promiſ. & in l. ſi diuortio. ff. de verbo. oblig. Ro. conſi. 445. conſultatio præſens, col. 3. & Guid. Pap. conſi. 112. Nobilis Guicharda, in fin. & Bald. Nouellus in tract. de dote. §. 10. col. 4. verſi. quid autem ſi talis. cum alijs ſimilib. à me alibi copioſè adductis.

Valet donatio facta a ſene marito vxori iuueni.

28 Quæ cùm ita ſint, ideò verè cecinit Catullus,

Et ſenis amplexus culta puella fugit.

Fœminæ iuuenes ſenum amplexus refugiunt.

Et apud Apuleium lib. 5. Aſini auri, Mulier quædam dolenter, queritur, inque primo ſuæ miſeriæ loco reponit, quòd nacta eſſet ſeniorem maritum: At ego (inquit) miſera primùm patre meo ſeniorem maritum ſortita ſum. Dein. &c. Barto. autem noſter in l. Murianæ. col. vlti. in princ. ff. de condi. & demonſt. ſcribit vxores iuuenes cupere mortem ſenum maritorum ſolere, quod & ipſum tradit idē Bar. & poſt eū Paul. Caſt. in l. pater Seuerinam. §. Socrus. eo. tit. ita intelligentes gl. ibi ſimpliciter loquentem de vxoribus. Et hinc quoque ſępius vxorum adulteria proficiſcuntur, tū quia cum mariti ſenes ſint admodum in Venerem ſegnes, vxores ipſæ aliorum concubitum haud renuunt: imò verò ſpontè nec rogatæ, petulanter rogant, quo ſuam quātum poſſunt maximè, libidē expleāt: Tum quia maritos ſenes minimè diligāt, ijs, quæ iam dictæ ſunt, rationibus. Ideoq; Theognidis ſententia eſt, incommodam eſſe vxorem iuuenem viro ſeni. Neq; eam gubernando regi poſſe, vt nauem, neque anchoris detineri, ſed abruptis funibus, ſępius noctu alium portum petere, id eſt, aliorum concubitum ſectari. Carmen ipſius eſt huiuſmodi:

Fœminæ iuuenes mortē maritorū ſenum cupiūt.
Vxores ſenū maritorū, cō cubitus aliorū expetūt.

Οὔτοι σύμφορόν ἐστι γυνὴ νέα ἀνδρὶ γέροντι,
Οὐ γὰρ πηδαλίῳ πείθεται, ὡς ἄκατος,
Οὐδ' ἄγκυραι ἔχουσιν. ἀπορρήξασα δὲ δεσμὰ
Πολλάκις ἐκ νυκτῶν ἄλλον ἔχει λιμένα.

Quam quidem ſentētiam ex eo affert Clemens Alexandrinus lib. Stromaton. 6. vbi. & aliam in eandem rem adducit ex Ariſtophane:

Αἰσχρὸν νέᾳ γυναικὶ, πρεσβύτης ἀνήρ.
Turpis res iuueni vxori, ſenex vir.

Ex quo etiam fonte manat impotentiſſimum, imperioſiſſimumque illud vxorū iuuenū in huiuſmodi ſenes maritos imperium. Nam ut ſcribit Ariſtophanes, ἐν *θεσμοφοριαζούσαις*, id tū Euripidi attribuēs, 29

Vxorū iuuenū in ſenes maritos imperium.

Δέσποινα γὰρ γέροντι νυμφίῳ γυνή.

Id eſt, ad verbum,

Domina enim ſeni ſponſo vxor.

Quod & ex Euripide in Phœnice repetit Srobæus Serm. 69. Et Quintilianus, ſi is eſt (quod nondum credimus) in ea declamatione, cui titulus eſt, Cæcus in limine: Genus (inquit) infimæ ſeruitutis eſſe, ſenem maritum. Ideo, & paulò pòſt, eandem, q̄ ſeni nupſerat, vxorē & dominā appellat.

Nec eſt, quòd ſibi in ea re blādiri dēant ſenes, Auroram adamaſſe Tithonum ſenē, dicēte Propertio lib. 2. ad Cynthiam. 30

Aurora ſenē Tithonū adamauit.

At non Tithoni ſpernens Aurora ſenectam,
Deſertum Coa paſſa iacere domo eſt.

Et paulò pòſt.

Cum ſene non puduit talem dormire puellam,
Et canæ totiens oſcula ferre comæ.

Id. n. fabuloſum, & ex cōmēto fuiſſe à Propertio, vndecunq; cām ſuā muniēte, cōfictū potius dixerim, q̄ verum: aut ſi verum fuit, id certè, quod ſemel tantū vſu euenerit, proinde eſſe, ac ſi nūquā. Nā, vt inqt Aſconius, Semel vicinū eſt ad penè nunquā. vtque dicit Celſus noſter, Ex his quæ fortè vno aliquo caſu accidere pñt, iura nō cōſtituunt. l. ex his. ff. de legi. Nā qd̄ legit, Venus cū Anchiſe iā ſeneſcēte coiuiſſe, vn̄ Aeneā ipſa peperit, nō tā ex amore illius fecit, q̄ q̄ ob oraculo accepiſſet, fore, vt dleto Troianorū Imperio, Anchiſiadę imperarēt: vt à Michaele Byzantino in Violario eſt ſcriptū. Cæterū ſunt q̄dā mulieres, q̄ lege, & vi aſtrorū libētius cū ſenib. cocant, quàm cū iuuenibus, ſi credimus Iulio Firmico lib. Matheſeos 7. capit. 18.

Semel vicinū ad penè nunquam
Ven' cur cū Anchiſe ſeneſcente concubuit.
Aſtrorum vi quædam mulieres ſenib. libentius cō miſcentur.

Adde & aliud maximū incōmodū, ētſi ſuperiora deſint, q̄ ex huiuſmodi mr̄imonijs virorū ſeniorū cū puellis pcedit: nēpe ppetuā ipſorū virorū zelotypiā. Quā videmus oēs quotidie. & vidit Lycurgus ille ſapientiſſimus Lacedæmoniorū Legiſlator apud Xenophōtē in Laconū republica, vbi hęc d̄ eo ſcribit: *Εἴγε μήν τοι συμβαίη γεραιῷ νέαν ἔχειν, ὁρῶν τοὺς τηλικούτους φυλάττοντας μάλιστα τὰς γυναῖκας, τἀναντία καὶ τούτου ἐνόμισε, τῷ γὰρ πρεσβύτῃ ἐποίησεν ὁποίου ἀνδρὸς καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἀγασθείη, τοῦτον ἐπαγόμενον τεκνοποιήσασθαι.* Id ē, Et ſi quidem contigerit, vt ſenex quiſpiam 31

Senum maritorum zelotypia communes perpetua.

vxorem

vxorem iuniorem dncat, videns huius ętatis homines maxime aſſeruare vxores, huius quoque rei contrarium conſtituit. Sãxit enim, vt cuius viri corpore animoque ſenior, ipſe mag caperet, eo adducto ad vxorem, prolem eo ſuſciperet. Quantũ autem zelotypia viros torqueat, ſi quãdo cis contigerit, alibi fortè dicemus.

Prouerbiũ reiiciendũ.

32 Proinde, vt id caput concludamus, reiiciendum eſt modis omnibus antiquum illud prouerbium à Diogeniano in collectaneis memoratum, ἀεὶ γέροντι νέαν ὑπόβαλλε κόρην. id eſt, Semper ſeni iuuẽculam ſubiice: quo moneri videmur, vt ſeniores viri puellam ducant, magis quàm anum, ne ſi frigus acceſſerit frigori, languente Venere ſteriles exiſtant nuptiæ, niſi malimus huiuſmodi prouerbium ad alium vſum trahere.

Anus cũ iuuene improbatũ matrimonium.
Vt vetuli cũ puella.

33 Superioribus tamen annectẽdum Græcum Epigramma Leonidis ex 2. lib. Epigrammatum Græcorum, quo æquè improbat matrimonium anus cum iuuene, & vetuli cum puella:

Πρῶτον ἔγημε φίλινος ὅτ' ἦν νέος ἡνίκα πρέσβυς,
Δωδεκέτιν, Παφίη δ' ἄφρων; οὐδέποτε.
Καὶ γὰρ ἅπαξ δόμενος τὸ τὸ σπείρων ἐς ἄλαστα,
Νῦν δ' ἑτέροις γήμας ἀμφοτέρων στέρεται,

Id eſt, vt vertit Aleiatus noſter:

Nupſit anus iuueni, vetulo tibi iuncta puella eſt,
O nimium ex omni tempore inepta Venus.
Aut alijs ducis, ſterili vel conſeris agro:
Coniuge nec frueris, nec frueris ſobole,

Iuuenes maritentur, antequam ſcortari didicerint.

34 Diuus autem Chryſoſtomus in Epiſtolam Diui Pauli ad Theſſalonicenſes priorem, Homilia quinta, monet, vt iuuenes antequam ſcortari didicerint, connubiali iugo ſubiiciantur. Nam ſi ſemel ſe meretricibus addixerint, ſtatim in priſtinam relabi petulãtiam. Et longè ante illum D. Ignatius, τοῖς νεωτέροις ἐπίτρεπε γαμεῖν πρὶν διαφθαρῶσι εἰς ἑταίρας. quibus etiam ſignificatur, iunioribus nuptias eſſe contrahendas, antequã meretricis amoribus implicentur. Quod & ex eo repetit Antonius ille Monachus Meliſſæ lib. 1. cap. 14.

Aſtrorũ vi mulieres maritos ſenes ſortiuntur, & contrà.

35 Nec tamen hinc diſcedendum putauimus, prius q̃ Lectores illud admonuerimus, vt ſicuti mulieres quædam vi, & potẽtia aſtrorum concubitum ſenum appetũt vt diximus ſuprà num. 29. ita etiam quædã eadẽ ui huic fato ſunt obnoxię, vt vel iuuenes cum maritis ſenibus, vel anus cum iuuenibus matrimonio copulẽtur. Nam cum Sol in altera quartarum duarũ oriẽtalium extiterit, ſcilicet in figura, in iuuenta viro ſeni deſponſabitur, vel in ſenectute iuuenem maritum accipiet. At ſi in altera duarum occidentaliũ extiterit, tardè marito coniugabitur, vel in prima iuuentute ſenis deſponſabitur; vt ſcribit Claudius Ptolemæus li. 4. Quadripertiti, cap. item 4. vbi & alia huiuſmodi multa tradit, q̃ ibi, ſi libeat. videbis. Pręter hæc, vide etiam ea, quæ dixi ſuprà nu. 6. mirum eſt autem.

Sed iam nunc dicendum eſt, qua potiſſimum ętate vir, & mulier matrimonio ſe debent addicere. in qua re, ſicuti inter omnes conuenit, mulierem iuniorem & ætate tenera, virum quoque nõ ætate defecta eſſe debere: ita & in annorũ numero palam diſſentiunt. Leges noſtræ & Cæſareæ, & Põtificiæ viro annum 14. vt ſit idoneus matrimonio, aſſignarũt. Mulierum verò eſſe nubilem & viro maturam tradiderũt quæ 12. annos nata eſt. Quod tẽpus leges in eam rem præſcripſerunt, quoniam ferre ſemen incipit homo circiter annos bis ſeptem, vt dicit Ariſtoteles lib. 5. de Natura animalium, c. 14. vbi ſubdit, quòd vim genitalẽ recipit circa annos terſeptẽ. Prius enim dixerat, quòd ſemen non ſimul incipit excerni, & poſſe generare: ſed vis illa ꝓlifica poſtea accedit. 36

Qua ætate matrimoniũ ineundũ ſit.
Legũ & Canonum in eã rem pręſcripta ætas.
Aetas ſeminis genitalis.

Quanquàm legimus, ante hos annos mares liberos genuiſſe, fœminas peperiſſe. Refert enim Alberic. Roſa. in ſuo Indice, in uerbo, matrimonium. l. 2. puellam nouem annorum peperiſſe. Diuus autẽ Gregorius in ſuo Dialogo ſcripſit puerũ nouem annorum ſuam nutricem grauidã reddidiſſe, vt refer, gl. in Summa. 20. q. 1. & ibi etiam Archid. atque Hoſti. & Ioa. An. in cap. vlti. de eo qui cog. con. vxo. ſuæ. Hoſti. in Summa, tit. de pęni. §. cui confitẽdũ, verſi. cui pueri. Io. And. Panor. & alij, in c. 1. de delict. puer. & idem Ioan. And. in ca. puberes. col. 2. & ibi etiam Pano. de deſpõ. impub. & Bartol. in tracta. differ. iuris Canonici, & Ciuilis. Ang. conſi. 253. viſis ſtatutis. ante fin. Pet. Aneh. in c. ſi pater. col. 7. verſi. in matrimonijs. de teſta. lib. 6. Domi. conſi. 24. qa difficilè. col. 3. Alex & Iaſon in l. in pupillari. vterque colum. vltim. ff. de vulga. & pupil. ipſe Alexand. in l. 2. colum. 3. ver. ſed licet Doc. ff. de uul. & pu. & Barb. in ꝓœ. Cle. §. nulla. col. vlti. Iaſon in l. moribus. quæ eſt 2. colum. 4. illo titul. de vulgar. & pupil. Quanquam in dialogo Gregorij iſtud omnino non reperitur, vt etiã aſſerunt Cardi Floren: & Ioan. Anan. in d. cap. 1, de delict. puer. Et de alio quoque annorum decẽ retulit Diuus Hieronymus ad Vitalẽ, in hæc verba: Domino, inquit, teſte, non mentior. Quædam muliercula cùm expoſitum nutriret infantem, & & inſtillaret cibos, ac nutricis officio fungeretur, cubaretque eum ea paruulus, qui uſque ad 10. iam peruenerat annum, accidit, ut plus quàm pudicitia patitur, 37

Puella nouẽ annorum peperit.
Puer nouẽ annorum nutricem impregnauit.
Alter puer x. annorum idem fecit.

ſe mero ingurgitaret, a ccenſaque libidine obſcœnis motibus ad coitum duceret infantem. Prima ebrietas alterius noctis, & ceteratum deinceps fecit conſuetudinem Necdum duo menſes fuerant, & ecce fœminæ vterus intumuit. Sed & in eadē quoque epiſtola planè dilucideq; oſtendit ex
Solomō 10. anni 11. annorū genuit Roboam. annorum computatione Solomonem, &
Achaz reges, cùm eſſent 11. aut etiam x. annorū, filios genuiſſe, illum ſcilicet Roboā,
Achaz eiuſdē ætat. Ezechiā genuit. hunc Ezechiam, & ipſos reges. Cuius etiā rei meminit Ioan. And. in d.c. vlti. de eo, q cog. conſ. Quo in loco Hoſti. idem ſcribit contigiſſe puero 10. autem 11. annorum in caſtro ſancti Michaelis, in diœceſi Siſcarien. Legum igitur conditores id in ea re, ſicuti aliàs ſemper, conſiderauerūt, quod frequentius & in pluribus vſu euenit. Nā aliàs natura legem facere non poteſt, ut dicit Hieronymus iu eo loco, quem citauimus.

38 Et ideò quamuis leges præſumāt eſſe puberes, & maturos nuptiis, marem ſcilicet in quatuordecim anuis, fœminā in duodecim, & ex hac præſumptione legem ſtatuant: tamen ex Pontificum. Decretis contrarium probari poteſt, & ſi comperiatur, valebit matrimonium antè contractum, per capit. de illis. & capit. vlti. de deſponſ. impu. Quare autem fœminæ citius exiſtimentur, ſintve citius puberes, & nuptiis idoneæ, quàm maſculi, Macrobius rationem
Fœminæ cur citius pubeſcant. noſtris incognitā adfert lib. 1. de Somnio Scipionis, cap. 6. videlicet fœminas ꝑ votorum feſtinationē maturius biennio legibus liberari. Ego verò id naturæ prorſus aſſigno, quæ mulieres citius admouet gnationi, veluti naturę inferioris: vt exilia poma celerius matureſcūt, robuſta ſerius, vt dicit idem Macrobius libro ſeptimo Saturnalium, capite item ſeptimo. Et ut ſcribit Theophraſtus de Cauſis plantarū li. 4. cap. 9. & iterum capit. 11. Quæ infirmiora ſunt, ea facilius celeriusq; perficiuntur. A quo non longè abhorret, quod ſcribit Plinius. lib. 7. cap. 4. & ante illum Ariſtoteles libro 7. de Hiſtoria animalium, cap. 3. fœminas celerius gignere, quàm mares, ſicuti & celeriꝰ ſeneſcere. Ex quo Zeuxis pictor Agatharcho etiam pictori ſe de pingendi celeritate iactanti cùm ipſe diutius immo
Citò nata citò pereunt. raretur operi, ita reſpondit: Diu pingo, qa pingo æternitati: citò nata, citò pereunt, diu elaborata ferunt ætatem. Beta citò naſcitur, buxus paulatim. Autores cùm alij plurimi, tum Plutarchus in lib. de Amicitia in multos diffuſa. Et hoc quoque è noſtris optimè intellexit Bart. in l. 2. C. de his qui veni. æta. impet. vbi dicit, quòd mulier cum ſit breuioris vitæ, ideo citius perficiē,

Mulier vt eſt breuioris vitæ, ita citius perficitur. vt contingit in omnibus animalibus. Qđ & ipſum ex Ariſtot eſt. lib. 4. de Generatione animalium, c. 6. Sed & id quoque videmus in virgultis & arboribus, vt ipſe ſubdit: quod & aſſerit Columella in lib. de arboribus, c. 3. non ſemel: & ante eum Theophraſtus de Cauſis plantarum lib. j. c. 9. Et eandem penè rationem ſcripſerunt Hoſt. Ioan. And. in c. literas de deſpon. impub. Bal. in l. qua ætate. ff. de teſta. Panor. & Cardi. Alex. in c. vbi non eſt, eo. titu. & Philip. Franc. in rub. de teſta. lib. 6. colum 3. verſi. & quæritur primò.

Poſſunt ergo ex noſtris legibus, vt iam 39
Filiarū nuptiæ non differenda ad 25 annum. ſatis dictum eſt, matrimonium contrahere mares ann. 14. fęminę 12. Sed qua tamē potiſſimum ætate id debeat vterq; facere, leges ipſæ non decernunt. Illud tantum ſcriptum reliquerunt, filiam poſſe ſe incōſulto patre matrimonio collocare, ſi pater eius nuptias diſtulerit vſque ad vigeſimū quintum annum: veluti ſenſerint, fœminam intra tempus illud eſſe nuptui tradēdam. tex. eſt in Auth. ſed ſi poſt. C de inoffic. teſtam. & in §. cauſas. verſic. ſi pater. in Auth. vt cum de appel. cog. & gl. in c. de raptoribus. in verbo, excuſata. 36. quæſtio. j.

Alibi autem eſt tex. in §. generaliter. ver. 40
Iterū de ætate cōtrahēdi matrimonia. nouimus enim, in Auth. de tempor. non ſol. pe. ſup. dot. ꝙ quæ omnium velociſſimè feſtinant matrimonium contrahere, non minus tamen, q̄ quindecim annos expectant: & ibi Accurſ. ſcribit fortè verū eſſe de conſuetudine. Et alibi videlicet in §. j. verbo, viri potentes. Inſtitu. de nupt. dicit, ꝙ ille tex. cōſuetudinē frequentiorē hominum ponit, tanquā id plerunq; homines obſeruent. Et hæc ſunt, q̄ reperi in legibus Romanis, q̄ extāt. Socrates aūt apud Caſſiodorū lib. j. Hiſtorię, quā Tripartitā vocant, capite nono, ſcribit, apud ipſos Romanos olim legē fuiſſe, arcētē à priuilegijs habētiū vxores, eos q annū vigeſimūquintum nacti, vxores nōdū duxiſſet; tāquā ſcilicet intra illā ætatē, aut in ea ipſa viri, ſicuti, & de fœminis diximus, vxores debeant ducere.

Aſcræus autem poeta nūquam ſatis lau 41
Heſiodus viro 30 annū fœminæ 15. conſtituit. datus, viro trigeſimum annū, mulieri decimumquintum ad matrimonium cōſtituit. In hāc enim ſentētiam ita cecinit lib. 2. eius operis, quod inſcribitur, Opera & dies:

Ὡραῖος δὲ γυναῖκα τεὸν ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι,
Μή τε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων.
Μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλὰ, γάμος δ' ἔτοι ὥριος οὗτος.
Ἡ δὲ γυνὴ τέτορ' ἡβώοι, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο.

Id eſt,

Aetate matura vxorem domum ducito,
Neque multò maiorem natu triginta annis,

Neque

Neque multò minorem.
Iſta enim tempeſtinæ ſunt nuptię.
Virgo autem pubeſcens anno decimoquarto, nubat decimoquinto.

Xenophõ Socraticus.

Cui quantum ad mulierem, ſubſcripſiſſe videtur Socraticus Xenophon, qui in Oeconomico inducit Iſchomachum, quem in Oeconomia imitandum propoſuit, cũ Socrate diſſerentem, vxorem ſe quinque & decem uix annos natam duxiſſe Quantum ad virum, autem, huic cõcinit, quod ab Actio traditum eſt Tetrabib. 4 Sermone 4. cap. 26. Aetatem vel iuniorem, vel ꝓuectiorem cõceptionem impedire. Ideoque primũm pubeſcentes à Venere prohiberi debere. Ita vt vir 30. annum, mulier decimumoctauum attingat.

Aetius Medicus.

42 Lycurgus, cuius cultis legibus Lacedæmoniorum reſpublica floruit, neglectis, euerſa eſt, non certam in ea re ætatem (qđ apud antiquos ſcriptores me legiſſe meminerim) definiuit. Illud tamen ſtatuit, vt nemo pro voluntate vxorem duceret, & non, niſi cum in adultam ætatem peruẽtum iam eſſet, nuptias celebraret. Id. n. plurimum fœcunditati ac robori conducturum. Autores Zenophon in Repu. Lacedęmoniorum, & Plutarchus in Apophthegmatis, atque etiam in Vita ipſius Lycurgi: qui & in cõparatione ipſius Lycurgi, & Numæ Pompilij. ſcribit Lycurgũ virgines maturas, & virorum appetentes ſuis legibus deſponſaſſe, quo tum congreſſus, appetente natura, gratiæ ſit bñuolentięq; principium magis quàm odij ac metus aduerſus viros, ſi ante tempus violenter comprimantur. Tunc enim corporibus robur ineſt ad conceptus, partusque dolores perferendos: perinde atque ob aliud nihil illæ nuberent, quàm ad ſobolem ꝓcreandam. Romani autem (inquit) duodecim annos natas, & iuniores etiã, illas nuptui tradunt. Sic enim maximè & corpus & indolem puram & illibatam viro præſtari poſſe exiſtimant. Itaque illam quidẽ Lycurgi ſententiam ad procreationem ꝓlis magis ſequi naturam: hanc autem Romanorum conſuetudinẽ ad vitæ cõtubernium moribus formandis accommodatiorem eſſe.

Lycurgi de hac re lex.

43 Solon alter Legiſlator, ſed Athenienſiũ, ea Elegia, quam de decem hominum ætatibus conſcripſit, quintum ſeptenarium (is eſt trigeſimuſquintus annus) nuptiis aſſignauit, apud Philonem Hebræum lib. 2. de Mundi opificio. Eam Elegiam Lilius Græcorius Latinitate ita donauit:

Solonis de eadẽ re ſententia.

Impubes & adhuc infans, cùm ſepta molaris
Educit primùm, ſeptimus annus erit.
Cumq; alios ſeptem Deus huic perfecerit annos,
Apparent pubis mollia ſigna noua.
Tertia mox veſtit tenera lanugine malas,
Heu nimis ætatis flos citò præteriens.
Iam iuu nem vireſq; facit tibi ſeptima quartas
Virtutis profert certaq; ſigna uiri.
Coniugijs ætas maturum quinta miniſtrat,
Natorum, & quibus eſt poſteritatis amor.
Sexta homini mentem cunctos adducit ad vſus,
Qui queat ingenio rebus adeſſe ſuis.
Septima mente valet, valet & lingua, & ſimul iſti.
Octauo, ambæ annis quattuor atque decem.
Nona ætate etiam magẽ mollia dicere quibit
Virtutem ad magnam lingua etiam & ſophia.
Si quiſquam ad decimæ menſuram exegerit annos,
Intempeſtiuam non habet ille necem.

Cuius ętatem diuiſionis per hunc ſeptenarium numerum à Solone factæ, meminit etiam Cenſorius in lib. de Die natali: ſed verſus eius non adſcripſit.

Plato autem ille Philoſophorum facilè 44
princeps, ad finem lib. 6. de Legibus. ita de hac re loquitur: Nuptiarũ tempus ſit puellæ à ſextodecimo anno in vigeſimum: idque ſit longiſsimum tempus ad hoc inſtitutum: maſculo à trigeſimo ad quintum & trigeſimum. Sed & idem libro 4. eiuſdẽ operis, eam legem ſanxit, vt vxorem quiſque à trigeſimo anno ad trigeſimumquintum ducat. Si nõ duxerit, pecunia mulctetur, & infamia Idem autẽ lib. 5. de Repub. Mulierá vigeſimo ætatis anno incipiens, vſq; ad quadrageſimũ pariat: vir aũt poſtq̃ acutiſſimum ſui curſus vigorẽ tranſierit, ab anno ſcilicet trigeſimo vſq; ad quintum, & quadrageſimum procreet.

Et Platonis.

Cæterùm Ariſtoteles, ipſius diſcipulus, 45
non longè ab eo diſcedẽs, maribus circa trigeſimũſeptimũ annũ, puellis circa 8. nuptiarũ tp̄s p̄ſcripſit. Ariſtotelis verba ſubnectere placuit, ex qb. facilè dignoſci poterit ea æqualitatis rõ, quã in ætate viri, & vxoris regrimus. Ea ſunt Græcè ſcripta in hãc ferme ſnĩam ex lib. Politicon 7. c. 16. Circa ꝯiugia ꝓuidere dẽt Legiſlator, qua ætate, & cujuſmodi exiſtẽtes, ſunt in matrimoniũ copulãdi. Hoc aũt inſtituere oportet, inſpiciẽdo ad ipſos, & ad vitæ tp̄s, vt ætatibus in idẽ tp̄s cõcurrãt, nec diſcrepet gñandi potẽtia. Viro aũt gñare adhuc valẽte, ſi mulier ipſa ꝯcipere nõ poſſit, vel muliere qdẽ ad ꝯcipiendũ apta, & vir ipſe nõ poſſit, lites & diſcordiæ inter ipſos oriuntur. Ad filiorũ quoq; ſuſceptionẽ eſt inſpiciẽdũ. Oportet enim, ne nimis diſtent ab ætate parẽtũ: quoniã nec ipſi ſeniorib. gratiã referre vllã poſſunt, nec parentes filiis alimenta p̄ſtare. Nec ẽt nimis proximi accedere dẽnt filii. Hẽt enim hoc turbationẽ nõ paruã. nam minor futura eſt reuerẽtia huiuſmodi filiorum erga genitores, vtpo-

Ariſtotelis de eadem re ſententia.

te qui quaſi ſint æquales: & circa gubernationem domus querelæ exiſta quaſi paritate ſolent prouenire. Inſuper, vt vnde cœpimus eò perueniamus, vt corpora natorum ſint ſecundum Legiſlatoris voluntatem, ferè quidem hæc omnia proueniunt per vnam diligentiam. Nam cùm ſit finis gignendi vt plurimū viris ſeptuageſimus annus, mulierib. autē qnquageſimus: ita coniugandi ab initio ſunt, vt ætatibus ad hunc finem concurrant. Eſt autem adoleſcentium coniunctio improba ad filiorū procreationem. In cunctis enim animantibus iuueniles partus imperfecti ſunt: & fœminæ crebrius, quàm mares, & parua corporis forma gignuntur. Quo circa neceſſe eſt, hoc idem in hominibus prouenire. Huius autem cōiectura fuerit, quòd in quibuſcunque ciuitatibus conſuetudo eſt, adoleſcentes mares puellaſque coniugari, in eiſdem inutilia, & puſilla hominum corpora exiſtunt. Prçterea in partu magis laborant puellæ, ac pereunt plures. Ex quo reſpōſum oraculi Trœzeniis, datum quidam exiſtimant, ὡς πολλῶν διαφθειρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι τὰς νεωτέρας, veluti ea cā multis pereuntibus propter immaturitatem nuptiarum. Ad continentiam quoque utile eſt nuptias fieri ſeriores. intemperatiores enim eſſe videntur, cum puellę Veneri aſſueſcūt, ac maſculorum corpora impediuntur creſcere, ſi adhuc augēte corpore rei Venereæ intendant. Nam eius rei quoddā eſt determinatum tēpus, quod multò amplius excedit. Quapropter puellas quidē circa ætatem 18. annorum nuptui tradere congruit: maſculos verò circa ætatem annorum 36. aut paulò circa. In hoc enim tempore, & vigentibus corporibus coniūgentur, ac procedēte tempore ſimul aptè deſinent procreare poſſe: & filiorum ſucceſſio partim erit ab initio eis ætate vigentibus, ſi rectè ꝓcedit ſtatim generatio: partim verò dum iam ætas vergit ad annum ſeptuageſimum. Hæc maximus Peripateticæ ſectæ conditor.

46 Ex cuius autoritate æqualitatem in ætate coniugum non ita accipi volumus, vt ſint eiuſdem per omnia ætatis. ſed ut pariter atque eodem tempore deſinant poſſe generare: quod is ita demū fieri autumat, ſi mas fœminam 20. annis aut paulò plus minusve præcedat. Nā & iuſtam æqualitatem ætatis in utroque alii quoque nō recipiunt Euripides enim in Aeolo apud Stobæū Serm. 59. hæc in eam ſentētiā ſcribit:

Aequalitas coniugū reſpectum ſinis conſideranda.

Κακὸν γυναῖκα πρὸς νέαν ζεῦξαι νέον·
Μακρὰ γὰρ ἰσχὺς μᾶλλον ἀρσένων μένει,
Θήλειας δ' ἥβη θᾶσσον ἐκλείπει δέμας. Id eſt,
Malum eſt, iuuenem vxorem adoleſcenti coniungere,
Diuturnior enim eſt marium uigor,
Fœmineum verò corpus citius pubertate deſtituitur.

Sed qđ dicit Ariſtoteles, qnquageſimū annū gignēdi finē eſſe mulieribus, 70. aūt marib. idē aſſerit ipſe Ariſtoteles lib. 5. de Natura aīaliū, c. 14. vbi tñ ſubiūgit id raro cōtingere, vt ad eā vſque ætatē poſſint generare. ſed magna ex parte quintum, & ſexageſimum annum finē generandi maribus eſſe, fœminis quintum, & quadrageſimum. Quinetiam quod de quinquageſimo anno mulierum dictum eſt, hoc & ꝓbant leges noſtræ, in l. ſi ſterilis. ff. de actio. empt. & vend. & l. ſi maior. C. de legit hære. in quo loco dicunt Fulg. & recentiores, quòd ad probandum, mulierem ea ętate peperiſſe, requiruntur probationes euidētiores. & refert ibi Ang quòd Hēricus Imperator, cuius vxor ea ætate cōceperat, voluit, vt ea palàm pareret, quo omnē ſuſpicionis occaſionem tolleret, & de hoc quoque multa Soc. conſil. 126. viſum fuit. col. 2. lib. 3. Idq; etiam aſſerit Plin. lib. 7. cap. 14. Dionyſius Halicarnaſſeus lib. Antiquitatum Romanarū 4. Ad id verò, qđ dicit de concubitu, & liberis parentum iuniorum quadrat quod ſcribit ipſe Ariſtoteles eod. lib. 5. de Natura animalium, c. 13. Nouellorum in omnibus animalium generib. primam emiſſionem ſeminis, aut infœcundā eſſe, aut ſi fœcunda ſit, imbeciliora tamen generare. Tacitus de moribus Germanorum, Sera, inquit, Venus, eoq; inexhauſta pubertas: nec virgines feſtinantur. Eadem iuuenta, ſimilis proceritas, pares validæq; miſcentur, ac robora parentum liberi referunt. Et ante illum Cęſar. lib. 6. Belli Gallici, Germani, inquit, ante annum vigeſimum fęminę notitiam habuiſſe, in turpiſſimis habent rebus. Ex quo ſatis conſtat, apud eos nō licuiſſe vxorem ducere intra annum vigeſimum. 47

Femina ad 50. annum, mares ad 70. gignūt.

Germanorū mos.

Nec erit intempeſtiuū, Stagiritani Philoſophi rationibus adiicere, quæ Albertus ille Magnus, mirandusq; in Phyſicis reb. de ætate ad generandum idonea ſcribit, & ea quidem ſcite, licèt minus eleganter. In li. enim de Animalibus 5. tract. 2. c. 1. In homine (inquit) eſt exitus, & deſcēſus ſpermatis poſt cōpletionem duorum ſeptenariorum: ſed ſperma adhuc eſt modicum, tenue, & aquoſum Cōueniens autem eſt, & bonum, in tertij ſeptenarii complemento. Tunc enim vt frequentius ſtat lōgitudinis diameter, & corpus incipit ſpiſſari ſm diametros latitudinis, & ꝓfunditatis: & ideo etiā tunc ſperma ſpiſſius, & glādulosius efficitur, eiuſque calor efficitur calidior, ſuperflua in ipſo exiccata humiditate: ꝓp qđ ꝯuenientius eſt ad generādū. 48

Ex Alberto Magno, ætas ad gignēdū idonea.

Et

Et in eodem capite, multis interiectis: Homo maſculus, circa 30. annos habens ſemẽ perfectè maturum, poteſt generare ad 70. annos: & raro in valentioribus extenditur hæc virtus vſque ad 80. Sed poſt hoc eſt labor, & dolor, & non eſt aliqua virtus generationis, licet coeat. Mulier autem concipit, & parit, vſque ad ætatem 50. annorum & hoc rarò accidit. In paucis enim accidit mulieribus. Inuenta eſt tamen mulier temporibus noſtris ĩ Germania, cuius primo genitus exceſſit vltimò genitũ, ſpatio 40. annorum. Quod autem frequentius accidit in uiris, eſt quòd generãt vſque ad 60. vel vſque ad 65. annos. Et mulier valida conſueuit eſſe ad partum, vſque ad 40. vel vſque ad 45. annos, qui ſunt duo arcus minotum coniunctionum Iouis, & Saturni, vel parum plus. Idem rurſus lib. 9. trac. 1. c. 1. Sperma (ait) conueniens generationi eſt illud, quod eſt ſufficienter decoctũ: & hoc eſt, quod in tertio diſtillat ſeptennio. hoc eſt, in anno 21. à natiuitate generantis. Ante hoc enim tempus, vt in pluribus nõ, eſt ſperma complete habens virtutem generandi perfectum aliquid in genere humano: quia quamuis in minori ætate parentũ generentur fortè ex ſpermate eorum: tamẽ id quod generaſ, ſit debile, & infirmũ, non complẽs periodum humanæ vitæ. Et poſt pauca: Vt in pluribus autẽ, mulieres poſt tria ſeptennia, conuenientes efficiũtur ad partum, eò quòd corpora earum mollia in tanto tempore maturantur, quod tunc eſt quantitas ſpatij coniunctionis Iouis, & Saturni, & vnius anni ſolaris: quia in quantitate temporis coniunctionis duarum ſuperiorum ſtellarum, infunditur perfectio corporibus indiuiduorum perfectorum: & hæc perfecta virtus infuſa per vim Solis, per ſignorum circuitum reducitur ad agẽdum, & adunatur virtus eius, vt ſit efficacior: quoniam licèt fortè aliquis natus nõ naſcatur in coniũctione Iouis, & Saturni, & ideo annus 20. non terminetur ad iteratam earũdem ſtellarum coniunctionem, tamen in tanto tempore quantitatem rurſus unius coniunctionis perficiunt ſuper generata, & ideo ſunt perfecta. De iſtis tamen in Aſtronomicis eſt reddenda ratio. Sed hæc dixiſſe ad præſens ſufficit, quòd in 21. anno perfecto, matura eſt ad concipiendum mulier: & quæ antè concipit, immaturatè concipit, ante tempus videlicet maturi ſeminis: viri autem indigent maiori tẽpore, quàm ſit iſtud: quoniam corpora eorum ſunt calori magis reſiſtentia, & ante tẽpus illud, quo perfecte matura ſunt corpora virorum, eſt ſperma eorum ſubtile & aquoſum: & tale ſperma non eſt aptum generationi perfecti in genere humano. Sed oportet, quò ſperma ſit glanduloſum, & grandinoſum, quando tangitur, hoc eſt, q ſit quaſi compoſitum ex glandulis, & partibus grandinis mollibus; quia tunc in ſpiſſitudine eius poteſt contineri fortis & multus ſpiritus, cum virtute formante perfectum & vigoroſum partum. Qui ſpiritus eum virtute ſua, neq; eſt in ſubtili ſpermate. & ſi eſſet, euaporaret. Tale autem ſperma grandinoſum non eſt in corpore viri, niſi iam ſit deſiccatũ calore iuuentutis, & conformatum, & inſpiſſatum, & exiccatum iam in ſeipſo ab humore ætatis puerilis. Hactenus ille.

49 Non deſunt tamen, qui dicant, eſtq; noſtra ætate vulgi opinio, ſatis eſſe, ſi vir mulierem annis decem antecedat. Qua in ſententia fuiſſe videtur Abrahã ille, vnus idẽque primus ex Patriarchis, quem tradunt ſacræ literæ annis tantùm decem fuiſſe Sara uxore antiquiorem, ut apertè colligiſ ex Geneſ. c. 17. ubi Abraham ipſe ita loquitur: Putaſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Quod & annotauit Origenes Adamantius in undecimã, quam ſcripſit in Geneſim, Homilia, paulò poſt initium. Qua autem ætate Abrahã eſſet, cùm Saram uxorẽ duxit, qua ue ætate Sara quoque ipſa tunc eſſet, non legimus. At illorum filius, & nepos ſcilicet Iſaac, & Eſau quadragenarij vxores duxerunt, Geneſ. ca. 25. & ſeq. ſed qua ætate uxores eorũ tunc erant, non ſcribitur. Nec tamen omittemus, quòd Rabbinus ille, cui nomẽ fuit Bag Bag. magni apud Hebræos nominis, inter plurima documenta illud quoq; adſcripſit, ut decẽ, & octo annos natus filius uxorem duceret, ad uitandam ſcortationẽ. Cuius rei nos admonuit ornatiſſim' olim noſtræ decuriæ præſes, nunc ſacratiſſimus Niuernorum Epiſcopus, quem hic honoris gratia nomino.

Aliorum de ea re ſententia.

Abraham uxore annis 10 ſenior.

50 Nec interim omittendum cenſuimus, quòd ad confirmationem eorum, quæ ſuprà diximus de iuniorum Venere & prolificatione, ſcripſit Ariſtoxenus Pythagoricus in Florilegio Stobæi c. 99. Græcè quidẽ ſed in hunc ſenſum, ex traductione Conradi Geſneri: in uniuerſum quidem cauẽdã eſſe præcocem Venerem. Nam neq; in plãtarum, neque in animalium genere, quæ præcocia ſunt, fœcunda fieri, ſed certo tempore ad fructificandi facultatem præparari, quò corpora ipſorum roborata & perfecta, ſemina & fructus proferre ualeãt. Multas autem res eſſe, quas ſerius didiciſſe præſtaret: quale & opus uenereũ eſt. Quapropter oportet pueros ita corporibus exerceri, & occupari, vt non modò Venerẽ non

Ariſtoxeni ſententia de tempore coeundi.

quærant,ſed, ſi fieri poſſit, intra vigeſimũ annum prorſus ipſam ignorent. Quin & ca ætate rara Venere vtendum eſſe; Hoc enim & ad parentum,& ad generandę prolis bonam habitudinem multũ conducere.

Iuno ætate grandior Ioue marito. Ex his autem,quæ ſuprà diximus, facilè intelligis,omnium ſententia, virum ætate vxorem præcedere debere. Quanquam Homerus teſtis eſt libro quarto Iliados, Iunonem fuiſſe Ioue marito natu grandiorem. Ita enim loquentem facit ipſam Iunonē,

Καί με πρεσβυτάτην τέκετο Κρόνος ἀγκυλομήτης
Ἀμφότερον γενεῇ τε, & quæ ſequuntur.

Cui concinens Ouidius lib. 6 Faſtorũ, hæc eam dicentem quoque inducit:

Si genus aſpicitur, Saturnum prima parentem
Feci; Saturni ſors ego prima fui.

Vt ñ ſine magno, ac inſigni exẽplo nõnulli hodie ducant vxores annis ſe maiores.

52 *Ariſtotelis autoritas.* Ego verò (vt tandẽ redeam, ac caput hoc concludam) magis accedo Ariſtoteli: cuius autoritas, cùm in omnibus, tum verò maximè in rerum naturalium cognitione, omnium eſt maxima. Ideoque Angel. noſter con. po. Sanctiſſima, & illuſtriſſima domina, illum principem Philoſophorũ non iniuria appellat. Quin & Iuriſconſultus Iulianus haud grauatè illum teſtem citauit, in l. ſi pater. ff. de ſolut. Proinde & cæteris legibus hanc adiungemus,

Sexta Lex connubialis. VIRGINES, EASDEMQVE PVELLAS VXORES DVCVNTO. VIDVARVM VERO, ATQVE SENIORVM, NVPTIAS FVGIVNTO. SENIORES TAMEN VIRI VXORES IVNIORES NE DESPONDENTO. SED AEQVALITATEM EA IN RE, VT IN CAETERIS, SECTANTOR. VERVM EAM NON ANNIS, SED GIGNENDI FINE, METIVNTOR. DENIQVE MARES XXXVI. ANNORVM, AVT CIRCITER, NVPTIIS ADDICVNTOR.

IN SEPTIMAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMAE PARS SEPTIMA.

1 *Vxores bonis parentibus, & natione non infamata eligendæ.* SED PENE excidit, ꝙ fortè primo loco monere debuimus, vt videlicet vxores nobis deligamus, quæ probis honeſtiſque parẽtibus natæ ſint, atq; etiam ex patria, quę fęminas humiles, & pudicas ferre ſolet. Nam quod ad parẽtes pertinet, eius rei nos ſatis monuit noſter Iuris interpres, quem ſummum in Gallia magiſtratum geſſiſſe nonnulli, ſed errãter quidem, ferũt. Is eſt Io. Fab. qui in rubr. Inſti. de nup. inter cætera, quæ (ſicuti alibi diximus) ei eſſe præcipuè attendenda monet, qui ſe matrimonio mancipare voluerit, illud non prætermiſit, vt vxorem ducat boni, pacifici (vt ipſe loquitur) & fidelis generis: quia vt plurimum videmus (quemadmodum & ipſe dicit) non ſolùm labem ſanguinis, ſed & morum quoque, ad poſteros deriuari.

2 *Parentũ mores i liberos deriuantur.* Quæ ſententia certè veriſſima eſt. Nam tametſi ſua cuique mens eſt, diuino creata arbitrio, plerę que tamen ſunt animi vires, quæ ſimul cum corpore à parentibus trãsfunduntur in filios. Sic enim natura comparatum eſt, vt cum Ficino loquamur, ut corpus, & anima proportione quadã harmonica congruant, motusq; corporis in animã, ſicuti & animæ in corpus, (qd Medici adſtruut, & alibi in noſtro tractatu Nobilitatis, quo in loco, de Medicina diſſeruimus, latè comprobauimus) faciliimè, & vehementiſſimè penetrent. Ideoque quanq̃ non educitur anima filij, aut à corpore parẽtis, aut ab anima, ex Orthodoxorum ſententia, ut & nos alibi latius diximus: tamẽ corpus tale, & cum tali quadam procliuitate, à tali quodam corpore parentis educitur. Sic vuas acerbas comederunt patres, & dentes filiorum obſtupuerunt, vt ſcribitur Hiere. 30. c. Porrò procliuitatis illius corporis anima ob cognationem quandam affectumque erga corpus proprium, particeps quodam modo redditur, præſertim ſecundum vim eius inferiorem, quã corpori ꝓpinquat, multumque cõſentit. Deinde vis ſuperior animæ naturali quodam amore, inferiori ſæpe obſequitur fermè, ſicut illa corpori. Obſequitur) inquam) fere ſimiliter, ſed non æquè. Motus enim, qui in anima actio eſt, fit in corpore paſſio: ꝙ in corpore paſſio eſt, fit in animo ſenſus, atq; cõpaſſio. Adhæc filij ipſi parentum pręceptis imbuti, ad eorum conſuetudinem moreſque deducuntur. Nam cùm omnia adoleſcentes, quę oculis excipiunt, ſimiarum inſtar

ſtar imitentur, fit ſanè, vt quæcunque à parentibus maximè, quorum præſentior eſt, & aſſiduior conuerſatio, fieri viderint, ad vnguem etiam facere nitãtur, & ſeſe aſſuefaciant: aſſuefactique demum (tanta eſt vis conſuetudinis) perpetuò ita, vt primò imbuti fuerint, quaſi ſecretiore quadam vi agẽte, pſeuerant: vt eleganter ſcripſit ille educationis liberorũ præceptor eximius.

3 Propterea, vt teſtatur verſus noſtris omnibus obuius,

Sæpe ſolet ſimilis filius eſſe patri.

Filij ſimiles parentibus. Quem citat gl. in l. quòd ſi nolit. §. qui mãcipia. ff. de ędil. edict. & in l. quiſquis. in verbo, in quibus. C. ad leg. Iul. maie. vbi & in eam rem eſt bonus tex. in hæc verba, In filijs paterni criminis exempla metuuntur: & gloſſ. in authen. de refe. ſac. pal. ad fi. vbi eſt quoque bonus tex. & in c. venerabilem ſuper verbo, progenitores. & ibi etiam Panor. col. 4. de elect. & in c. 1. 56. diſt. quæ di-

Filij presbyterorum cur non promoueantur. cit hanc vnam cauſam eſſe, quare filij pręſbiterorum non promoueniur: & gl. in c. item ſi quis cum militibus 6. q. 1. & ibi etiã

Spurii cur ſacris nõ initiantur. tex. & in c. vlti. de conſe. diſt. ulti. & in ca. 2. ſuper verbo, defectu, de fil. presbyt. li. 6. quæ & illud quoque dicit, hac inter alias ratione, ſpurios ſacris non initiari. Et facit qđ voluit gl. in l. cùm vnus. in prin. in verbo, domum. ff. de ali. & cib. leg. & Cy. in l. in bonæ fidei. in 7. quæſt. C. de iureiu. & Bal. in l. 1. ad fi. C. de loca. & in l. ſi quos. in fi. & ibi Ange. C. de capti. & idem Bal. conſi. 96. regula iuris eſt. col. 1. lib. 1. & Alberi. loquens in filio calumniatoris, in l. ſi cui. §. 1. nu. 2. ff. de accuſa. & Franc. Arc. in l. iubemus. in C. de aduo. diuer. iudi.

4 *De eadẽ re.* Hinc illud Sapientiæ 3. de impijs, & ijs q ſapientiam abijciunt: Nequiſſimi filij eorum: quaſi nequiſſimorũ nequiſſimi ſint etiam filij. Et huc quoque alludẽs Ezechiel cap. 16. Radix tua, & generatio tua de terra Canaam: pater tuus Amorrhæus, & mater tua Hettæa. Loquitur enim ibi de Iudæis Hieruſalem habitantibus, quibus parentes non erant eiuſmodi, ſed quia mores eorum imitabant̃, eos dicit ab eis generatos. Vtq; alibi ſcribitur Mat. 7. atque Luc. 6. nõ põt arbor mala bonos fructus facere, neque arbor bona malos fructus facere. Cuius ſententiæ principium citat gloſſ. in d. §. qui mancipia. Nec minus eleganti figura Theognis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος
Οὐδέ ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλεύθερον.

Non etenim è ſquilla roſa naſcitur, aut hyacinthus,
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Nec abſimili forma Horatius libr. Carminum 4. Ode item 4.

Fortes creantur fortibus & bonis.
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus: neque imbellem feroces
Progenerant aquilę columbam.

Sed & ſine figura huiuſmodi ſententiã, tanquam prouerbio celebrem, Euripides extulit apud Antonium Monachum, Meliſſæ tom. 2. cap. 79. & apud Stobæum c. 88. 5 *De eadẽ re. Prouerbiũ.*

Φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει.
Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός.

Id eſt,

Heu heu, vt illud dictitant rectè, probum
Patre ab improbo non poſſe naſci filium.

Et apud eundem Stobæum c. 86.

Τοσόνδε παῖδα σωφρονοῦντα ἐπίσταμαι,
Χρηστοῖς θ' ὁμιλοῦντ' εἰς εὐσέβειαν ἠσκηκότα.
Πῶς οὖν ἂν ἐκ τοιοῦδε σώματος κακὸς
Γένοιτ' ἄν; οὐδεὶς τοῦτό μ' ἂν πείθοι ποτέ.

Id eſt, vt uertit Geſnerus:

Hunc ego puerum tanta modeſtia præditum noui,
Et cum bonis conuerſando pietatem coluiſſe:
Quo pacto igitur ex tali homine malus
Naſceretur? nullus hoc mihi perſuadebit vnquam. 6

Et Ariſtoteles li. Politicon 1. ca. 4. ex quorundam ſententia ait, Sicut ex hominibus hominem, & ex beſtia beſtiã, ſic ex bonis bonum generari. Et lib. 3. c. 8. Conſentaneũ eſt (inquit) ex melioribus ortos, eſſe meliores. Et rurſum in præceptis Rhetorices de cauſis ciuilibus: Nemini eſt obſcurũ, q ex bonis clarisq; parentibus nati ſunt, eos cõſentanee fieri ſuis maioribus non diſſimiles. Et li. 3. Rhetoricorum ad Theodecten: Veriſimile eſt (inquit) probũ ex pbis, & bene educatum, in probum uirum euaſiſſe. Et Cicero in Oratione pro Roſcio Comœdo: Nemo ex improbo patre probum filiũ naſci poſſe exiſtimaret. Et Fabius Quintilianus li. 5. de argumentis ſcribit, argumenta ſæpe à perſona, & genere eſſe ducenda. Nam ſimiles parẽtibus ac maioribus ſuis filij plerunque creduntur, & nonnunquã ad honeſte turpiterque uiuendũ inde cauſæ fluunt. Diogenes. Cynicorum princeps, cùm ebrium in foro uidiſſet, illius (inquit) pater ebrius fuit. Autor Laertius. in quã sẽtentiã Martialis miratur, quòd filia ebrioſi biberet aquam, cùm inquit libr. 6. Epig. ad Catulum:

Miro, quòd Baſsi filia potat aquam.

7 *De eadẽ re. Prouerbiũ.* Suntque & in eam rem multa antiquis celebrata prouerbia: quale illud eſt, Mali corui, malum ouum. Cuius meminit Gellius libr. 5. c. 10. Et illud Homericum, E q̃rcu, è ſaxis natus, lib. Odyſſ. 19.

Οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Et lib. 22. Iliados,

Οὐ μέν πως νῦν ἐστιν ἀπὸ δρυὸς, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

Et Heſiodus lib. 1. eius operis. cui titulum fecit, *ἔργα καὶ ἡμέρας*, id eſt, opera & dies, homines natos fingit *ἐκ μελιᾶν*, id eſt, fraxinis,

vt

vt ſignificet duritiem,& feritatem animorum. Vnde & illud Virgilianum lib.8. Aeneidos:

Gens[que] virum truncis,& duro robore nata.

Quem ſecutus Ouidius in Epiſtola Didus ad Aeneam,

Te lapis,& montes,innataq; rupibus altis
Robora, te ſæue progenuere feræ.

Et Iuuenalis Saty.6.ſtatim poſt prinicipiū:

Viuebant homines,qui duro robore nati,&c.

Et Statius Papinius libr.4.Thebaidos,

O ſaxis nimirum & robore nati.

Vbi Lactantius Grāmaticus interpres ſcribit,ad originem conuenire animū.Et idē autor libr.1.Syluarum in Epithalamio Stellæ & Violantillæ,

Duro nec enim ex adamante creati,
Sed tua turba ſumus.

Illud item Quintiliani,Generoſioris arboris ſtatim planta cum fructu, & alia id genus infinita.Illud quoq; Theocriti Idyllio

Αγριε παῖ καὶ τοργὶ,κακᾶς ἀνάθημα λεαίνας.
Αἶγα παῖ.

Id eſt,ex Eobani,vt reor,traductione:

Dure puer,quem crudeles peperere leænæ,
Saxeæ ſane puer.

Sed & illud Ariſtophanis in ea fabula, cui ὄρνιθες,id eſt, aues, titulus eſt, ſtatim poſt principium,

Τὸν ἔποπ᾽ ὃς ὄρνις ἐγένετ᾽ ἐκ τῶν ὀρνέων.

Hoc eſt,

Vpupam progenuit auis ex auibus.

Varro autem vni ex Menippeis hunc titulum indidit, Patris eſt filius, ex qua Satyra illum citat Nonius Marcellus.Traditq; Philoſtratus in Ariſtide,Sophiſtam quempiā eo veluti prouerbio notaſſe Alexandrum, quòd patris ambitionem imitaretur.

8 Ex quibus illud procedit,vt præſumatur filius eſſe eiuſdem voluntatis & affectus cū patre.l. ſi operarum iudicio.ff. de ope.lib. & ita dicit per illum tex.Bal.in l.liberti.col. 1.verſic.op.3.C.cod. & ante eum voluerat Bar.in tracta.de Guelphis & Gibellinis,co. 3.verſic.circa quartum,per not.in d.l.quiſquis.C.ad leg.Iul. Maieſt. Propterea nō inſcienter Albert.Gand.in tract. maleſi.titu. de præſump.& iudicijs dubitatis.col.4.ver ſi.præſumptio enim naturæ eſt,monet, ut parentum eius,qui accuſatur,mores cōſpiciantur,vt proinde etiam ſciamus, quibus ſit ipſe accuſatus moribus.Nā q bonos habuit parentes,bonus:qui malos,malus pſumitur, per aliquot ex iuribus ſuprà citatis. Et pulchrè dicit Ang.in l.fugitiui.C.de ſer. fugiti.quòd ex eo quis præſumitur tranſiuiſſe ad hoſtes, quod natus eſt ex progenie eo nomine infamata.& ſeqtur Barba. conſi.34.præclarè optimus.co.18.ver.modò ſacratiſſimus.li.2.& Io.Neuiz.inter cōſ. 1.

Filius uoluntatis & affectus eiuſdē cū patre eſſe præſumitur. Parētes rei accuſati inſpiciendi.

Alber.Bru.con.12. patres comederunt.co. 10. Et hos quinq; poſtremos uerſi. uti erāt ante ſuperiorem editionem, Chaſſeneus, fur ille manifeſtus, in ſuo Catalogo in 11. parte,conſide.25.repoſuit,

Chaſſenei furtum.

Nec tamen illud ſubticebo,fuiſſe nōnullos improborum ſceleratorumq; patrū filios probiſſimos, vt è diuerſo probiſſimorū improbiſſimos. Quis enim neſcit illud Virgilij libr.7.Aen, 9

Contemptor Diuum Mezentius.

Et tamen is habuit filium Lauſum talem, qualem pauló poſt deſcribit,

Dignus qui lætior eſſet
Imperijs,& cui pater haud Mezentius eſſet.

Sed tamen id adeò rarum eſt,vt non aliud quippiā magis. Et ſi ſcio apud Homerū libro 2.Odyſſeæ, Mineruā illud grauiter dixiſſe.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται.
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

Quibus ſignificatur, paucos virtutibus parentum reſpondere:plures autem illis peiores,paucos meliores eſſe.

At illud veriſſimum eſt filias plerūque mores, matrū repræſentare ſolere.Neque enim uериſimile eſt, vt filia ſtatim ab ineūte ætate turpibus matris moribus imbuta, honeſtatem in grandiori ætate ſectetur:ad quam tantū abfuit,vt mater cohortaretur, ut etiam ab ea magis & exemplo dehortaretur,& uerbo. Id quod intellexit Iuuenalis ſcribens Saty.6. 10

Filiæ matrū mores imitātur.

Scilicet expectas,vt tradat mater honeſtos,
Aut alios mores,quàm quos habet?

Et ſequitur,

Vtile porrò
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.

Item Saty.14.

Expectas:vt non ſit adultera, Larga
Filia,quæ nunquàm maternos dicere mœchos
Tam citò nec tanto poterit contexere curſu,
Vt non ter decies reſpiret?

Et paulò pòſt ſubdit:

Sic natura iubet:velocius,& citius nos
Corrumpunt uitiorum exempla domeſtica,magnis
Cùm ſubeant animos autoribus

Et Diuus Ambroſius libr.3.de virginibus, loquēs de Herodiade:Quid potuit filia de adultera matre diſcere, niſi damnum pudoris?Ideoq; Ezechiel Propheta decātatiſſimus ca.16.Sicut(ait)mater, ita & filia eius. Et in hanc ſententiam gl.in d.ca.ſi quis cū militibus,6.q.1.adducit uerſum uulgarē,

Inſequitur leuiter filia matris iter.

Vnde & Virgilius in Bucolicis Ecloga.1.

Sic canibus catulos ſimiles,ſic matribus hædos
Noram,

Cuius autoritate Columella libr.3. rei ruſtice, Nihil(inquit) dubium, quin ipſa natura

tura ſobolem matri ſimilem eſſe voluerit. In idque alia quædam ſcribit, trahitque etiam ad vineta.

11 Et huc quoque reſpicit, quod ſcribit Horatius lib. 2. Carminum, Ode 4. *De eadē re.*

Neque ſic fidelem
Sic lucro aduerſam potuiſſe naſci
Matre pudenda.

Quaſi diceret, talis nō eſſet, ſi matre impudica nata fuiſſet.

Et Terentius in Heauton.

Sed vereor, ne me abſente hic mulier corrupta ſit.
Concurrunt multę opiniones, quæ mihi animum exaugeant.
Locus, occaſio, ętas, mater, ſub imperio cuius eſt, mala,

Quo in loco Donatus interpres, Nā ſimiles (ait) parentibus filij plerunq; credūtur. Paris autem Ouidianus ad Helenam ſcribens, hæc quoque apertè ſentiens, ita infit:

Vix fieri, ſi ſint vires in ſemine morum,
Et Iouis & Ledæ filia, caſta potes.

Ouidii loc⁹. Nam Morum, potius, quàm Amorum, lectio arridet: quāquam vtrunque huic noſtræ ſententiæ conuenit.

12 Ideoque Libanius ad Solonicū ſcribēs, Vxorem, inquit, cognitam ducas, cuius parētes, & matrem præcipuè bonis moribus præſtantem noueris. Et Peleus Euripideus in Andromache, in eā ſententiā hęc dicit:

Κἀγὼ μὲν ηὔδων τῷ γαμοῦντι, μήτε σοὶ
Κῆδος συνάψαι, μήτε δώμασιν λαβεῖν
Κακῆς γυναικὸς πῶλον. ἐκφέρουσι γὰρ
Μητρῷ' ὀνείδη. τοῦτο καὶ σκοπεῖτέ μοι
Μνηστῆρες, ἐσθλῆς θυγατέρ' ἐκ μητρὸς λαβεῖν.

Id eſt, ad verbum,

Et ego quidem loquebar, te ambiente affinitatem, nunquam tecum
Affinitatem contrahere, neque intra domum accipere
Malę mulieris pullum. Imitantur enim
Materna opprobria. Hoc & conſiderate mihi
O proci, bona filiam ex matre ut ducatis.

Et apud eundem Iolaus in Heraclidis:

Οὐκ ἔστι τοῦδε παισὶ κάλλιον γέρας,
Ἢ πατρὸς ἐσθλοῦ κἀγαθοῦ πεφυκέναι
Γαμεῖν δ' ἀπ' ἐσθλῶν. ὃς δὲ νικηθεὶς πόθῳ
Κακοῖς ἐκοινώνησεν, οὐκ ἐπαινέσω
Τέκνοις ὄνειδος οὕνεχ' ἡδονῆς λιπεῖν.

Non eſt hoc liberis pulchrior honor,
Quàm patre bono & honeſto natos.
Vxores ducere à bonis. Qui verò victus deſiderio
Malis communicat, non laudabo,
Liberis dedecus cauſa voluptatis ſuperari.

13 In quam ſētētiam eſt illud Theognidis:

Κύνας μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα, Κύρνε, καὶ ἵππους
Εὐγενέας, καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθῶν
Κτήσασθαι, γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει
Ἐσθλὸς ἀνὴρ, ἤν τις χρήματα πολλὰ φέρῃ.
Οὐ δὲ γυνὴ κακοῦ ἀνδρὸς ἀναίνεται εἶν' ἄκοιτις
Πλουσίου, ἀλλ' ἀφνειὸν βούλεται ἀντ' ἀγαθοῦ.
Χρήματα γὰρ τιμῶσι, καὶ ἐκ κακοῦ ἐσθλὸς ἔγημε
Καὶ κακὸς ἐξ ἀγαθοῦ· πλοῦτος ἔμιξε γένος.

Id eſt,

Canes quidem & aſinos quærimus, ô Cyrne, & equos
Generoſos: & hęc quiſque vult ex bona progenie
Sibi parare: vxorem autem ducere malam ex malo genere non curat
Vir bonus, modò ſibi pecunias multas adferat.
Neque mulier mali uiri renuit eſſe vxor
Diuitis: ſed locupletem pręfert bono.
Pecunię enim coluntur, exq; malo genere bonus uxorem ducit,
Et malus bonum ſibi genus adſciſcit.

Quam ſententiam admodum probat Xenophon in libr. de ſcriptis Theognidis. Iure igitur Horatius libr. 4. Carminum, Ode 24. Scythas eo nomine laudat, quòd illic,

Dos eſt magna parentum Virtus.

Adeò vt non ab re Moyſes ſuis legibus ſtatuiſſe videatur, ducendas eſſe vxores virgines; ingenuas, ex honeſtis parentibus prognatas: vt retulit Ioſephus libr. 4. Antiquit. Iudaicarum, ca. 8. eodemq; vlt. Et hęc quidem de parentibus.

Sed & quòd ex patria mores veluti ingenitos accipimus, & ex varijs cœli, loci aſpe 14
ctibusve diuerſę ingenerenť morū κράσεις, *Ex patria mores aſſumimus.*
ſiue contēperationes, teſtis eſt doctiſſimus Medicorum Hippocrates Cous, ante fin. eius lib. q inſcribitur, De aere, locis, & aqs: Plato in Timæo, & iterum in Menexeno, rurſusque lib. de Republica, 8. & li. 5. de Legibus, ad finem: & ipſius diſcipulus Ariſtoteles li. 7. Politicon, c. quoque 7. & rurſum Orbicularium quæſtionū lib. 14. cùm multis locis, tum verò maximè c. 1. & c. 8. & c. 15. & c. 18. vbi & illi⁹ interpres Petrus Aponenſis hoc latè confirmat: & Polybius & Philoſophus & Hiſtoricus celeberrimus lib. 4 Hiſtoriarum: & Cyn. Manilius Conſul Roma. apud Liuium libr. 8. belli Macedonici, in Oratione, qua Romanos milites aduerſus Gallos animat. Et quiſquis is fuit, qui pro Rhodijs apud eundem Liuiū, 5. Decadis li. item 5. Orationem habuit ad Senatum. & Cicero in Oratione, quam de lege Agraria eleganter ſcripſit. contra Seruilium Rullum, & li. 1. de Diuinatione: iterumque Plinius Naturalis Hiſtoriæ libr. 2. c. 30. & Lucanus lib. 8. illis uerſibus, *De eadē re.*

Quicquid ad Eoos tractus &c.

Apollonius Tyanæus apud Philoſtratum li. 7. Plutarchus li. Politicon ad Traianum, ſtatim poſt prin. Galen⁹ Pergamenus, Medicorum poſt Hippocratē nobiliſſimus, in li. de Subſtantia virtutum animalium, c. 9. & rurſum lib. 2. de Temperamētis, vulgò autem de complexionibus. Et in libr. cui tit. eſt, corporis temperaturam animi mores ſequi. & Apuleius li. 10. Meta. & Flauius Vegetius lib. 1. de re militar. Et ſeruius enar-

enarrans illud Virgilij lib.6. Aeneidos,
Principio cælum ac terras campoſq; liquentes.
Et omnino fuſiſſimè Alexander ab Alex. lib.4. Genialium dierũ, c.13. & Cælius Rhodiginus lib. Lect. antiquar. 18. ca. item 18. ex vltima editione: quorum verba, ne ſim longior, prætermiſi, eorum ſententiã ſtrictè retuliſſe contentus.

15 *De eadẽ re.* Cuius etiam ſententiæ ſunt omnes ſcriptores Aſtronomici, iſtud aſtris aſcribentes, & inter cæteros Claudi' Ptolemæ' Alexandrinus lib.2. Quadripartiti, cap. item 2. & 3. eiuſq; in eum locum interpres Haly: & Albumaſar introductorij libr. 1. & iterũ 5. & maximus ipſe ſyderalis ſcientiæ pfeſſor, Firmicus Maternus ad Mauortiũ Lollianum lib. Aſtronomicon 1. c. etiam 1. cuius verba hæc ſunt: Quædã gentes ita à cœlo formatæ ſunt, vt ppria ſint morũ vnitate conſpicuæ. Scythæ immani crudelitate graſſant: Itali ſiunt regali ſemper nobilitate præfulgidi: Galli ſtolidi: leues Græci: auari Syri: Afri ſubdoli: acuti Siculi: luxurioſi ſemper Aſiatici; & occupati voluptatibus: Hiſpani elata iactantiæ animoſitate præpoſteri. Quanquàm ſcio, eundem autorem eiuſdem lib. c.4. eodemque vltim. hæc ſcripſiſſe: De moribus vero gentium ſuperuacanea diſputatio eſt. Nam & Aſiaticos plurimos videmus, imò penè omnes, ſobrietatis inſignia præferentes, & Græcorũ leuitas ſæpe modeſtæ grauitatis põdus accipit: & effrænata Scytharum rabies quandoq; humanitatis clementia mitigatur: & in finibus Galliarum populus ſapientiæ temperamento prudenter conualeſcit: Afrorũ quoq; ſubdolans manus honeſtæ fidei ornamenta cõdecorant: & à plurimis Hiſpanis iactantiæ vitia deſeruntur: & Syrorum auaritiam mutauit repentina pfuſio. Nec eſt inter illos acutos Siculos, ſtultos inuenire difficile. Ab Italis quoque frequenter dominationis imperia tranſlata ſunt.

Mores gentiũ ſæpe immutari.

16 *De eadẽ re.* Secundũ hanc ſententiã Herodotus in Calliope, & Plutarchus in Apophthegmatis ſcriptũ reliquerũt, q cum montuoſa eſſet Perſarũ regio, & aſpera, vellentq; ppterea ipſi Perſæ regnante Cyro campeſtrem ac mollẽ capere, id quidẽ nõ paſſus eſt Cyrus, inquiens, & plantarum, & hominum mores & ingenia regionũ quoq; ſimilitudinẽ trahere, & φιλεῖν ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς γίνεσθαι. hoc eſt, Naturale eſſe, vt ĩ mollibus locis molles proueniant. Vnde profectum videri poteſt antiquum adagium, in Græcorũ collectaneis relatũ, ἔθεσιν ἀνθρώπων καὶ φυτῶν σπέρματα, συνεξομοιοῦται ταῖς χώραις. Id eſt, Mores hominum, & plantarum ſemina, ad regionis habitum reſpondent.

Prouerbiũ.

17 *De eadẽ re.* In eam quoq; ſñiam pedibus vadit Vlpianus Iuriſconſultus in d.l. qđ ſi nolit. §. q mancipia. ff. de ædil. edic. vbi in hæc ppe verba ſcribit: Qui mancipia vendũt, nationem cuiuſq; in venditione pnuntiare debent. Plerunq; enim natio ſerui aut puocat, aut deterret emptorẽ. Idcirco intereſt noſtra, ſcire nationẽ. Præſumptũ etenim eſt, quoſdam ſeruos bonos eſſe, quia nationis ſunt non infamatæ: quoſdã malos uideri, qa ea natione ſunt, quæ magis infamis eſt. Quod ſi de natione ita pnunciatũ non erit, iudiciũ emptori, omnibuſq; ad quos ea res ptinebit, dabitur, per qđ emptor redhibeat mancipiũ. Ex quo tex. no. Cepollà ibidẽ, nu. 14. & lõgo ante tempore Accur. noſter in Auth. de referẽ. in verbo, ex patribus. q ratione patriæ qs pſumit bonus, aut malus. Conciliũ Nauatenſe in c. qñ. 24. diſt. iubet ordinãdorum patriã inueſtigari, ut pinde ſciatur, qbus ipſi ſint imbuti moribus. De quo ẽt tex. eſt in c. cõſtitutus, extra de purg. canio. Et aliby ẽ aliquẽ pſumit rõne pñæ, vt eſt text. in d. ca. Afros 98. diſt. & ibi no. gl. & Archi. q adducit illam Firmici ſñiam, à nobis ſuprà citatã, tacito tñ autoris noĩe: & Bal. in l. data. col. 10. ver. octauo mõ. ibi, itẽ rõne pñæ. C. q accu. non poſſ. q & illũ tex. allegat. Et ſimile eſt, qđ dicit Bar. in tract. de Guelphis & Gibellinis, col. 4. q de iure qs pſumit eſſe eius affectionis, qualis eſt eius pña. Eſt enim pceptũ iuris gẽtiũ, vt pñæ pareamus. l. vt vim. ff. de iuſti. & iu. qđ dictũ p ſing. reaſſumit Barb. ꝯſi. 54. pclare optimus dicit col. 18. libr. 2. & alibi quoque cõmendat in repe. c. Reginaldus. col. 4. & iterũ 88. de teſta. & ꝯſi. 10. ſapienter ſcribit, col. 1. lib. 2. & Frã. Cur. ſenior ꝯſi. 45. ſta tuto ſeu ꝯſuetudine, col. 4. verſ. qa qlibet. Et in hac quoq; parte qdã affert Pet. Iac. in arbore ſucceſ. col. 9. verſ. itẽ rex. & Cepol. in libello, de Imperatore militũ deligẽdo, ver. ppter nationẽ, & in libr. de ſimulatione ꝯtractuũ, in 21. pſumptione, & in ſuo libello, de vita & mõ viuẽdi in ſtudio. Vñ ſcite admodũ Alb. Gãd. in tract. maleſi. in ti. vñ aut quo loco poſſit fama pcedere. in prin. ſcribit, q fama uel infamia põt ex loco potiſſimũ originis pcedere, cũ qs à natura, & origine ppria pſumat eſſe bonus vel malus, p d. §. q mancipia. Et facit ẽt qđ ſcribit Bal. in ca. vt debitus. co. 2. extrà, de appella. ingenia hoĩum fieri deteriora, uel meliora, ex aeris diſpõne. Et huc quoq; ſpectat ille Ezechielis locus ſ. citatus, quo dr̃ filiorũ Hieruſalẽ radicẽ & gñationẽ eſſe đ terra Canaã.

Natio ſerui qui vẽditur pronunciãda.

Patria ordinandorum inueſtigãda.

Patriç affectio & noſtra eadem eſſe præſumitur.

18 Cuius rei alias quoq; rationes, vltra vim aſtrorum, afferre poſſumus: primùm, q quidam nationes præ cæteris multa ultiorũ irritamenta ſubminiſtrant. Nam quid aliud Campanos luxu ac libidine affluentes reddidit,

Regionis vbertatem irritamẽtum uitiorũ eſſe. Annibal Hiſpanis dei ; ejs fractũ

didit, quàm terra ipſa omnium, quæ libido luxuſque ex poſtulat feraciſſima? quæ & inuictum armis Annibalem (vt cum Valerio loquar) illecebris ſuis complexa, vincendum Romano militi tribuit. Illa enim vigilantiſſimum ducem, illa exercitū acerrimum dapibus largis, abundanti vino, vnguentorum fragrātia, Veneris vſu laſciuiore, ad ſomnum & delicias euocauit, ac tū demum fracta & contuſa Punica feritas. Et de illis loquēs Valerius Coruinus, apud Liuium li. 7. ab Vrbe condita, Campanos, inquit, haud dubiè, nimio luxu affluentibus rebus, mollitieq́; ſua potius, quàm ui hoſtium, victos eſſe. Et idem Liuius libr. 3. Belli Punici, de iiſdem loquens: Prona (inquit) ſemper ciuitas in luxuriam, non ingeniorum modo vitio, ſed & affluenti copia voluptatum. In quam etiam ſententiam Diodorus Siculus de Tyrrhenis loquens, lib. 6. Bibliothecæ, cap. 9. in fi. Poſtremò priori virtute abiecta, poiui ſe atque ignauiæ tradentes, haud iniuria partam à ſuis maioribus gloriam in bellis amiſere: Non parum autem eos ad delicias impulit patriæ fertilitas, quæ fructifera rerum copia, ad inertiam voluptatemque traduxit. Et ſanè nihil eſt, qđ magis homines molles reddat, quàm rerum copia. Hinc Arabes à Virgilio lib. 1. Georg. molles appellati;

Tyrrheni vbertate ſoli corrupti.

Arabes molles

India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi.

Quem ſecutus Claudianus,

Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorant,

Et ante eum Catullus,

Siue in Hyrcanos, Arabaſque molles.

Omnium enim regionum eſt fertiliſſima Arabia. Ex quo fortaſſis & hoc nomen aſſumpſit, tanquam vitę nocumentum. Grecè enim ἀρὰ nocumentum dicit̄ & βίος uita

Arabes dicti, tanquam vitæ nocumentum.

19 Deinde ſunt ſui cuique nationi peculiares, proprijq́ue mores. Vnaquæque enim prouincia ſuo ſenſu abundat; &, vt Quintilianus ait, hanc eius rei rationem afferens, lib. 5. de argumentis, Gentibus proprij mores ſunt: nec idē in Barbaro, Romano, Gręco probabile eſt. Et ciuitatum etiam leges, inſtituta, opiniones habent differentiam. Ob idq́ue ſcribit, argumenta à natione, & patria ſumi. Vtq́ue ſcribitur in Decretis canonicis in c. omnes, di. 1. Aliæ alijs gētibus leges placent. Vnde ortum vetus illud Grecorum Adagiū apud Zenodotum, νόμος καὶ χώρα. Id eſt, lex & regio: quo admonemur, inſtituta diuerſa pro locorum varietate eſſe veluti legem. Et hæc quoq; omnia à verſi. 9. vti etiam erant in prima editione, penè ad verbū, meo nomine tacito, Barpto. Chaſſeneus, inſignis eius rei fur, tranſtulit in ſuum Catalogum in 11. parte, cōſid. 24.

Peculiares cuiuſque nationū mores.

Argu. à natione.

Prouerbiū.

Chaſſenei furtum inſigne.

Sed vt ad inſtitutum redeamus, quæ diximus, facilè comprobantur ex morū antiquorum differentijs: quorum nonnullos, qui ad rem vxoriam, de qua priuatim agimus, pertinent, commemorabo, ex illuſtribus atque probatis ſcriptoribus, in his maximè, quæ concubitum reſpiciūt. Nam de alijs alibi latiùs diſſeremus. Indi vxores plures ſinguli ducunt, quæ mortuo marito apud grauiſſimos iudices contendunt, quā ex his maritus maximè dilexerit. Quæ uictrix eſt, læta coniugis ſe flammis ſuperiacit, & cum eo tanquam feliciſſima crematur: aliæ cum triſtitia, & mœrore in vita remanent. Teſtes Bardeſanes Syrus, in lib. de Fato. Oneſicritus ille Philoſophus Aeginēſis, aut vt alij volunt, Aſtypalæēſis, in Vita Alexandri: Cicero lib. 5. Tuſcu. quæſtionū: Strabo li. 15. vbi & huius moris Indorum cauſam affert ex ipſo Oneſicrito: Valerius Maximus de inſtitutis antiqs: Solinus Rerum memorabilium c. 65. Aelianus de Varia Hiſtoria lib. 7. Nicolaus in Collectaneis de moribus gentium, & ex eo Stobæus Florilegij ca. 120. aut aliorum computatione 122. & Hieronymus in Iouinianum libr. 1. Seruius in 5. lib. Aeneidos, enarrans illum locum Virgilij,

20 Diuerſarum nationū in re uxoria mores.

Indorum.

Incertus, geniumne loci, famulumne parentis
Eſſe putet,

Et hanc quoque rem Propertius lib. 3. ſuis carminibus celebrauit:

Felix Eois lex funeris vna maritis,
Quos Aurora ſuis rubra colorat equis.
Nanque vbi mortifero iacta eſt fax vltima lecto,
Uxorum fuſis ſtat pia turba comis:
Et certamen habent leti, quę viua ſequatur
Coniugium: pudor eſt, non licuiſſe mori,
Ardent victrices, & flammæ pectora prabent,
Imponuntq́; ſuis ora peruſta viris.

Sed & Pomponius Mela li. 2. ſcribit eundem morem eſſe Thracibus. Nam & hi (ut ille tradit) ſinguli plurimas uxores habēt: quod & tradit Euripides in Andromache, Heraclides in Politicis, & Solinus libr. 2. c. 15. vbi ſubdit, hos vxorum numero ſe iactare, & honoris loco multiplex coniugiū ducere. At Herodotus ſtatim poſt prin. lib. 5. id tantùm tribuit Thracibus, qui ſupra Creſtoneos incolunt. Cæterùm Strabo lib. 15. ſcribit Catheorū ꝓprium eſſe, vt uxores cū viris defunctis cōburantur, ob hanc cauſam, ꝙ cùm aliquando adoleſcentulos adamarent, à viris vel recedebant, vel eos veneno interimebant: vt ergo beneficia tollerētur, hanc legē eſſe cōditā. Qđ & tradit Diodorus Siculus lib. 17. quo Alexandri res geſtas deſcribit, vbi hos Catharos vocat. Sed & eundem morem fuiſſe apud Venedos Ger-

21 Thracum.

Catheorum.

Germanorum populos, vt ſcilicet marito mortuo vxor ſe in rogum cremandã præcipitaret, tradit Vunnefridus Anglus, qui poſtea Bonifacius vocatus, & Archiepiſcopus Moguntiacus factus eſt, in epiſtola ad Edoardum principem Anglorum. Procopius quoq; lib. 2. de Bello Gothorum, candẽ apud Erulos conſuetudinẽ fuiſſe tradit. *Erulorum.*

22 Nec ſoli Indi, Thraces, & alij ſuprà memorati vxores plurimas ſinguli habẽt: ſed & Iudæi, Aegyptij, Naſamones, Aethiopũ gentes, Parthi, Cyrenaici Africæ populi, Perſæ, Syri, Pæones, Geloni, Numidæ Mauri, ſiue Mauruſij, Germani. De Iudæis teſtimonio ſunt, Abraham, Iacob, Dauid, Salomon, & alij: & meminerunt Decreta canonica in c. recurrat. & in §. his ita reſpondetur. 32. q. 4. & c. gaudeamus. de diuor. De Aegyptijs Diodorus li. 1. aut, vt alij computant, 2. De Naſamonibus Herodotus lib. 4. De Parthis Bardeſanes in lib. de Fato. & Diuus Clemens lib. Recognitionum 9. c. 7. & Euſebius Cæſarienſis εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς, id eſt, euangelicæ præparationis libr. 6. c. 8. Iuſtinus libr. 41. vbi ita de his ſcribit: Vxores dulcedine variæ libidinis ſinguli plures habent. De Cyrenaicis Pomponius Mela libr. 1. De Perſis Ammianus Marcellinus libr. 23. vbi hinc proficiſci dicit, ut apud eos charitas per diuerſas libidines diſperſa torpeſcat. Et ante eum Herodotus lib. 1. cuius hæc verba ſunt: γαμέουσι δ' ἕκαστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίους γυναῖκας, πολλῷ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται. id eſt, Ducunt autẽ vnuſquiſque ipſorum multas quidẽ puellas virgines, multò autẽ plures pellices habent. Hæc ille. Verùm is locus à Laurentio Valla Herodoti interprete, omiſſus eſt, vt & alia pleraque eiuſdem lib. 1. ad decem ferè chartas, quòd is, ut opinor, nactus ſit exemplar aliquod mutilum. Sed & huius moris Perſarum teſtis eſt Strabo lib. 15. vbi id dicit eos facere propagandæ ſobolis gratia: & Tullius in 4 in Verrẽ actione, vbi idem de Syris quoq; teſtatur, de Regibus ſolùm loquens. De Pæonibus Herodorus in Terpſichore: de Gelonis Flaccus libr. Argonauticon 7. illo carmine, *Mauruſiorum.* *Naſamonũ.* *Parthorum.* *Cyrenaicorum.* *Perſarum.* *Syrorum.* *Pæonum.* *Gelonorum.*

Hei mihi, vel ſeuo coniunx non vna Gelono,

Hos Scythas eſſe putat Lactantius Cælius; aut quiſquis eſt ille doctiſſimus Statij interpres, enarrãs illum locum li. 2. Thebaidos,

Biſtonas, aut refugo pallentes Sole Gelonos.

De Numidis, & Mauruſijs Saluſtius in Iugurtha. De Germanis ſatis pbat, quod tradit Cæſar ad finem lib. 1. Commentariorũ belli Gallici, Arjouiſtum Germanũ duas vno tempore habuiſſe uxores: unam Sueuam natione, alteram Noricã, Regis Voc- *Numidarũ.* *Germanorũ.*

cionis ſororem. Sed tu tamẽ uide, quod de cis ſcribam inferiùs nume. 62. inci. Germani De Mauruſijs habes teſtem Procopiũ libro 4. de Bello Vandalico. *Mauruſiorum.*

Quin & Athenienſes, ſicut referunt Satyrus, Hieronymus Rhodius, & Laertius, cùm bellis ac lue exhauſtam ciuibus ciuitatem reparare, ſobolemq; propagare uellent, decreuerunt, uti urbanam quidẽ uxorem ducerent, liceret autem & ex altera procreare liberos. Quam legem ſecutus Socrates, Xantippen duxit, ſimul & Myrtò Ariſtidis neptem. Et Euripides quoque ob eam legem duas uxores habuit. quarum marrimonij adeò pertædebat, ut mulieres omnes admodum exoſus fuiſſe dicatur, ſicuti ab Aulo Gellio relatum eſt lib. 15. c. 20. Sed hic uide, quæ de eo ſcribã numero ab hinc 2. & 3. Cecrops autem primus Athenis vnicam vxorẽ uni uiro iunxit, cùm antea mulieribus promiſcue vterentur, διὸ καὶ ἔδοξε τισιν διφυὴς ὀνομασθῆναι. Id eſt, ideoq; uiſus eſt quibuſdam διφυής, ut tradit Athenæus, hoc eſt, duplici natura, ſiue biformis, ut loquitur Iuſtinus lib. 2. fuiſſe appellatus. De qua re etiam Tzetzes Hiſtoria 1. Chiliad. 5. c. 17. 23 *Athenienſiũ.* *Socrates duas uxores habuit. et Euripides* *Cecropis lex.*

Καὶ ἄλλως τοῦτον διφυῆ τὸν Κέκροπα καλοῦσιν.
Αἱ τῶν Ἑλλήνων πρότερον γυναῖκες καθ' Ἑλλάδα,
Οὐχ ὥσπερ νῦν, ἐζεύγνυντο νομίμως τοῖς ἀνδράσι.
Δίκην κτηνῶν δ' ἐμίγνυντο τοῖς βουλομένοις.
Ἦσαν λοιπὸν μονοφυεῖς οὕτως οἱ παῖδες τότε,
Μόνας ἐπιγινώσκοντες μητέρας, οὐ πατέρας.
Ὡς δὲ ἀπὸ τῆς Σάεως πόλεως Αἰγυπτίας
(Σάϊς δ' ἐστὶν ἡ Ἀθηνᾶ τῇ Αἰγυπτίων γλώσσῃ)
Μετὰ τὸν κατ' Ὠγύγου κατακλυσμὸν ἐκεῖνον,
Ὁ Κέκροψ παραγέγονεν Ἀθήνας τῆς Ἑλλάδος,
Ταύτας Ἀθήνας καλέσας ἐκ Σάεως Αἰγύπτου,
Πολλοῖς ἐλυσιτέλησεν καὶ ἄλλοις τῇ Ἑλλάδι.
Νομοθετεῖ καὶ γυναιξὶ τοὺς γάμους τοὺς νομίμους,
Ἐξ ὧν παῖδες ἔγνωσαν τοὺς δύο φυτοσπόρους,
Τὸ πρὶν μόνην γινώσκοντες, ὡς ἔφην, τὴν μητέρα.
Ὅθεν ὁ Κέκροψ διφυής, νόμους ὡς δείξας ταῦτα.

Hoc eſt,

Et aliter hunc duplicis naturæ Cecropem vocant.
Græcorum priùs mulieres per Græciam,
Non quemadmodum nunc, cõiungebantur lctimis uiris
Sed inſtar iumentorũ miſcebantur omnibus uolentibus.
Erant igitur vnius naturæ tunc filij,
Solas agnoſcentes matres, non patres.
Vt autem à Sai vrbe Aegyptiorum
(Sais autem eſt Pallas Aegyptiorum lingua)
Poſt illud, quod in Ogygis tempora incidit, diluuium,
Cecrops acceſſit ad Athenas Græciæ:
Has Athenas cùm vocaſſet ex Sai Aegypti,
Cùm multis alijs in rebus commodauit Græciæ,
Tum lege conſtituit mulieribus nuptias legitimas,
Ex quibus filij cognouerunt duos parentes,
Antè ſolam (vt dixi) cognoſcentes matrem.
Vnde Cecrops duplici natura dictus, vt qui hac legi-
bus

bus oſtenderit.

Subdit autem Atheneus ipſe (ut ad eum reuertamur) quòd cùm Socrati ipſi à Calliſthene, Demetrio Phalereo, Satyro Peripatetico, & Ariſtoxene obiectum eſſet, quod duas vxores haberet, ſcilicet Xãtippen, & Myrtò Ariſtidis filiam, ipſe ſe illius Decreti autoritate tuebatur. *Siculorum.* Siculos quoque eo more vſos fuiſſe, teſtimonio eſt Dionyſius qui vno ſimul tempore Doridem Locrenſem & Ariſtomacham Syracuſanam vxores duxit.

24 *Romanorũ.* Sed & apud Romanos aliquãdo duas vxores ſimul ducere licuit. Nam Socrates Conſtantinopolitanus apud Caſſiodorũ in Tripartita hiſtoria libr. 8. cap. 11. tradit *Valentiniani lex.* Imperatorem Valentinianum, cùm Iuſtinam poſt Seueram ducere vxorem vellet, legem ſanxiſſe, vt liceret volentibus duas habere vxores. Id quod etiam Paulus Diaconus in Valente retulit. Sed & longo ante tempore Helius Cinna, Tribunus plebis pleriſque profeſſus eſt, habuiſſe ſe ſcriptã *Cæſaris lex.* paratamque legem quã Iulius Cæſar ferri iuſſiſſet, vt vxores liberorum quęrendorũ cauſa, quas, & quot ducere vellent, liceret, vt tradit Suetonius in vita illius, c 52. Sed id poſterioribus legibus fuit abrogatum. l. nemo. la. 1. C. de Iudæis. & l. eum qui duas C. de adulte. vbi in id eadem pœna, quæ *Pœna ducentium duas uxores.* & ſtupro, ſtatuitur. Et eum tex. ad id ponderat, vt pœna ſit capitis, dicitq; in id ſingul. Roma. conſ. 31. tu ſcis quæ pœna. Sed qnomodo id procedat. videbis apud Ale. conſi. 165. viſis & ponderatis. in prin. lib. 7. Sed id quoq; antè edicto Prætoris fuerat prohibitum. l. j. §. vlti. ff. de his qui no. infa. & de hac re multa traduntur in Decretis canonicis, 26. diſt. & per Collect. in rubri. de eo qui dux. in matri. quã poll. per adulter. vbi & id docet eſſe contra ius naturale. Et Panor. in c. cũ haberet. in 2. not. eo. ti. & per Theologos lib. 4. ſũmarũ, diſt. 23.

25 *Euripides duplicia cõnubia damnat.* Nam & Euripides antiquiſſimus Poeta ius non facit vni viro duas vxores ducere, cùm ſcribat in Andromache,

--Οὐδὲ γὰρ καλὸν
Δυοῖν γυναικοῖν ἄνδρ' ἕν' ἡνίας ἔχειν,
Ἀλλ' εἰς μίαν βλέποντες εὐναίαν Κύπριν
Στέργουσιν, ὅστις μὴ κακῶς οἰκεῖν θέλει.

Id eſt, ad verbum,

Neque enim honeſtum,
Duarum vxorum virum vnum gubernacula habere.
Sed ad vnam reſpicientes legitimam Venerem
Contenti ſunt, quicunque non malè habitare volunt.

Iterumque in eadem fabula,

Οὐδέποτ' ἂν δίδυμα
Λέκτρ' ἐπαινέσω βροτῶν.
Οὐδ' ἀμφιμάτορας κόρους.
Ἔριν μὲν οἴκων,
Δυσμενεῖς τε λύπας, &c.

Id eſt, ad verbum,

Nunquam duplicia connubia
Collaudauero mortalium,
Neque binas matres habentes liberos,
Rixas quidem domorum,
Triſteſque offenſas.

Itemque inibi:

Κακόν γ' ἔλεξας. ἕν' ἄνδρα δίσσ' ἔχειν λέχη.
Malum certè narras, vnum virum binos habere lectos,

Verùm idem apud Stobæũ, Ser. 66. fuiſſe videtur in alia ſententia: 26

Νόμοι γυναικῶν οὐ καλῶς κεῖνται πέρι.
Χρῆν γὰρ τὸν εὐτυχοῦνθ', ὅτι πλείστας ἔχειν
Γυναῖκας, εἴπερ ἡ τροφὴ δόμοις παρῆν:
Ὡς τὴν κακὴν μὲν ἐξέβαλλε δωμάτων,
Τὴν δ' οὖσαν ἐσθλὴν, ἡδέως ἐσῴζετο.
Νῦν δ' εἰς μίαν βλέπουσι, κίνδυνον μέγαν
Ῥίπτοντες --
Leges nuptiales non bene conditæ ſunt:
Oportet enim hominem felicem plurimas habere
Vxores, ſi modò victus domi ſuppetat.
Ut malam expellat foras,
Bonam verò libenter ſibi ſeruet.
Nunc autem ad vnam ſolum reſpiciunt, vehementer
Periclitantes.

Nam & ipſe (quod iam diximus) duas ſimul vxores duxit. Quanquam Moſchopulus, aut quiſquis eſt, qui vitam ipſius Euripidis in ſcholiis conſcripſit, vnam poſt alteram, & ſeorſum duxiſſe tradit.

Solus autem inter Lacedęmonios Anaxandrides rex duas vxores ſimul habuit, vt a Pauſania proditũ eſt in Laconicis. Cuius ẽt rei meminit Herodotus ĩ Terpſichore, q ſcribit, illũ fuiſſe cõpulſum ab Ephoris ſecũdã ducere, ex qua ſucceſſores relinqueret, cùm prior ſterilis crederet, ꝙ iã diutius liberos non ſuſtuliſſet. Quò fit, ut magis mirer, qđ ſcribit Clemẽs Alexãdrinus lib. Stromaton 2. Laconũ legiſlatorẽ non ſolùm pœnã impoſuiſſe ei, q uxorẽ nõ duxiſſet, ſed etiam ei, qui unã tantum. Huius autẽ moris eorũ, q plures ſimul ducunt uxores, fit mẽtio in c. gaudemus. de diuor. ubi q̃rit̃, Si qs horũ hẽns plures uxores, religionẽ Chriſtianã aſſumat, an poſſit omnes, ut antè, tenere, an uerò unã ex omnibus eligere debeat. Sed ut redeamus, apud eoſdẽ Lacedæmonios licebat cõtrà, unã uxorẽ eſſe duobus collocatam, ita tamen ut perpetuò domi apud unum degeret, poſſet autem ad alterũ diuertere, ſine iniuria ac probro, teſtimonio Xenophontis in Repub. Lacedæmoniorũ. Quin apud eoſdẽ ex Lycurgi inſtituto, licebat ſeniori uiro iunioris uxoris, ſi quem ex iuniorib. honeſtum ac probũ deligeret, probaretque, illum ad uxorem adducere, & ubi eam

Lacedæmoniorum. Anaxandrides cur duas vxores duxit.

Iterum Lacedęmoniorum.

generoſo illius ſemine compleuiſſet, ſuū
quod natum eſſet, efficere. Licebat autem
probo viro, qui fœcundam aliquam pudi
camque mulierem alteri nuptam admira
retur, marito illius ſuadere: vt cum ea con-
grederetur, tanquam in ſolo fertili bonos
filios ſaturus. Teſtes idem Xenophon, &
Plutarchus in Lycurgo, & Theodoritus
de Curatione gentilium affectionum lib.
9. cui. De legibus, titulus eſt.

28 Et ſimili prope modo Tapyri, Partho-
Tapyrorū. rum populi, qui Hyrcanis adiacent, ſuſce-
ptis aliquot liberis, proprias vxores aliis
viris quærendæ ſobolis gratia nuptui con
dunt, vt ſcribit Strabo lib. 11. Vbi & hoc
Romanorū. ſubdit, apud Romanos Catonē Vticēſem
Cato vxorē Hortenſio Martiam vxorem conceſſiſſe,
ſuā Horten ſecundum antiquam Romanorum con-
ſio cōceſſit. ſuetudinem: quod & retulit Appianus lib.
2. Bellorum ciuilium, Plutarchus in Cato-
ne, ex Thraſeæ autoritate: & cecinit Luca
nus lib. 2. multis verſib. & meminit Tertul
lianus Apologetici c. 39. & Diuus Auguſti
nus in lib. de Fide, & operibus. & iterum
in lib. de Bono coniugij, c. 18. itemque lib.
5. contra Iulianum Pelagianum.

29 Nec apud Lacedæmonios tātum, vt ad
Solonis lex. Id redeamus, ſed & apud alios fuere ſingu
lis vxoribus plures mariti. Nam & Solon
ſuis legibus permiſit vxori, ſi eius vir mi-
nus eſſet ad rem Veneream idoneus, mari
ti propinquos ad concubitum admittere,
vt tradit Plutarchus in vita illius: qui &
hanc legem abſurdam, & ridiculam vide-
ri dicit. quoſdam tamen putare, eam ſe re
ctè habere ad eos, qui coire ipſi nequeunt,
pecuniarum autē gratia vxores accipiūt,
& contra naturam coire nituntur. Intuen
tes enim illi vxorem, cum qua libitū fue-
rit concumbere, aut miſſam facient, aut
cum dedecore, & ignominia retinebunt,
cupiditatiſque pecuniarū, & contumelię
pœnas dabunt. Illud tamen probari, vt nō
cum omnibus coiret vxor, ſed ex mariti
neceſſarijs vnum aliquē deligeret: ne alię
num eſſet, quod naſceretur, & generis ne-
Medorum. ceſſitatem attingeret. Et apud Medos vxo-
res habere viros quàm plurimos, pulchrū,
pauciores quàm quinq; calamitoſum du
cere, ſcribūt Strab. lib. 11. & Aeneas in Aſię
deſcriptione, c. 34. vbi tamen & illud quo-
que tradunt, ipſorum Medorum reges cō
trà vxores multas habere, pauciores q̄ ſe-
ptem, non licere.

30 Quinetiam apud Britannos (hi ſunt
Britannorū. quos Anglos vulgò vocamus) plures viri
vnam vxorem habebant, vt referunt Bar-
deſanes in lib. de fato, & D. item Clemens
in illo quoq; lib. 9. Recognitionum, c. 7. &
Euſebius de Præparatione Euangelica. lib.
6. c. 8. Cæſar autem lib. Commentariorum
belli Gallici 5. de his loquens, Vxores (ait)
ducunt deni duodeniq; inter ſe commu-
munes, & maximè fratres, cum fratribus,
parentesque cum liberis: & ſi qui ex eis na
ti ſunt, eorum habentur liberi, à quibus q̄-
que virgines ductæ ſunt. Quanquā de his
ſunt qui aliter referant, vt poſtea dicemus.
Nec abſimiliter in Aromatifera regione *Arabum.*
(ii ſunt Arabes) vna omnibus conſangui-
neis vxor eſt. Ingreſſurus ad eam, baculū
ante fores deponit. Eo viſo, reliqui cōgreſ
ſu abſtinent. Illa tamen noctes agit cū ſe-
niore. Cum matre coire non cenſetur im-
pium: cum alterius ſanguinis fœmina cō
gredi adulterium eſt, quod morte plectitū.
Ex Strab. lib. 16.

Quid? quòd Charondæ illius Thuriorū 31
Legiſlatoris legibus, ius erat vxori, à viro; *Charondæ*
quotieſcunque libitum eſſet, diſcedere, al *lex de per-*
terique viro, cuicunque collibuiſſet, nube *mutādis ma*
re. Eaque lex permanſit, donec cuiuſpiam *ritis & uxo*
ætate prouecti coniunx iunior, eo relicto, *ribus.*
alteri iuniori viro ſe coniunxit. Vnde & il
le ſenior ira percitus poſtulauit, legem il-
lam emēdari, illudque adiici, Relicto prio
ri uiro, cuicunque collibuiſſet: modò hic
illo iunior non eſſet: pariterque ſi coniun
gem uir eieciſſet, nullam deinde eiecta iu-
niorem iungere ſibi licere. Idq; obtinuit,
laqueiq; periculo ſe exemit. Neque enim
licebat, legum emendationem petere, niſi
collo laqueo inducto, ut ſi abrogationem
legis confeſtim non obtineret, illi guttur
perfringeretur, Autor Diodorus Siculus
lib. 12. Bibliothecæ.

Nec ſolum apud Arabas, de quibus nu 32
per diximus, ſed & apud Perſas quoq; ma *Perſarum.*
tres, filias, ſorores, in iura connubij admit
tere, impium non ducitur: ut ſcribit idem
Strabo ad calcē lib. 15. Quintus Curtius li.
7. & Lucianus in eo libello, cui titulū De ſa
crificiis nūcupauit: ubi idē quoq; de Aſſy
riis tradit, atq; ētCteſias, & ex eius autori- *Aſſyriorū.*
tate Tertullianus in Apologetico, c, 9. Eu- *Iterū Per-*
ſebius li. Præparationis. Euāgelicæ 3. & ite *ſarum.*
rū li. 6. c 8. Arnobius lib. 8. eodemq; ult. Di
ſputationū aduerſus gētes, & Chryſoſto-
mus in 2. parte Homiliarū in D. Matthęū,
Homil. 2. ſi eius ſunt illę Homilię. & in Ser
mone Pētecoſtes, ad fi. quē nemo dubitat
illius eſſe: Theodoretus lib. 3. de Medela gē
tiliū affectionū, & iterū lib. x. Laertius in
Pyrrhone, D. Clemēs lib. Recognitionū 9.
Bardeſanes in d. li. de Fato, D. Auguſtinus
lib. 3. q̄ſtionū in Leuiticū. c. 61. D. Hierony
mus in Iouinianū lib. 2. Seruius in 6. Aen,
Harmenopulus lib. 1. προχείρου: dū Ius gētiū
ita definit, quo ſcilicet gens aliqua utitū,
utputa apud Perſas matrib. ꝯmiſceri. Aga
thius

thius de bello Gothorum li. 2. qui aſſerit, probatque non fuiſſe hoc apud priſcos illos Perſas obſeruatum: quod minimè tamen crediderim verum eſſe, cū Magi eorū primi ſacerdotes, & Philoſophi iuſſū cenſerent matri ac filiæ miſceri, ut ſcribit Socion lib. 23. & ex eius autoritate Laertius in prœmio. Hincq; eſt illud Catullianum in Gellium,

Naſcatur Magus ex Gelli matriſq; nefando
Coniugio, & diſcat Perſicum aruſpicium.
Nam Magus ex matre & nato gignatur oportet,
Si vera eſt Perſarum impia religio.

Artaxerxes filias vxores duxit.

Nam & Darius ille poſtremus Perſarum Rex, ab Alexandro deuictus, ſororem ſuā vxorem duxit: ut tradit Iuſtinus lib. 11. & ante eum Artaxerxes ipſe Perſarum rex, legitur Athoſim, & Meſtolm, aut (vt alii appellant) Meſtrim filias duxiſſe. Quāquàm aliud ſentire videntur Plutarchus in Artaxerxe, & Herodotus in Thalia, vbi refert quod cum Cambyſes Perſarum rex, cuperet ſororem, quam deperibat, vxorem ducere, nec antea Perſæ ſororem in matrimonium accipere conſueuiſſent, is accerſiuit regios iudices, legum patriarum interpretes, ab hiſque percunctatus eſt, nunqua lex eſſet, quæ cum ſorore nuptias contrahere permitteret. Illi reſponderunt, Nullam ſe apud Perſas huiuſmodi legem inuenire, præter eā qua licet Regi facere, quicquid libet. Ita (inquit) neque legem abrogarunt metu Cambyſis; & ne legem tuentes, ipſi perirent, aliam inuenerunt adiutricem eius, qui ſororem in matrimonium duceret vellet. At ipſe Plutarchus in libro de Fortuna Alexandri, ſcribit ipſum Alexandrum docuiſſe Perſas matres reuereri, earumque nuptiis abſtinere. Ex quibus patet, non ſemper illis huiuſmodi matrimonia fuiſſe licita, ſed rem ex tēporibus fuiſſe variatam.

Perſis non ſemp licuerunt huiuſmodi matrimonia.

33 Neque ii tantum, qui Perſidem incolūt ſed quicunque Perſarum ad alia climata ex ea exiuerunt (ex quibus alij in Parthia, alij in Media, Aegypto, Phrygia, Galatia habitant) neſanda hæc matrimonia celebrant. Ob id Maguſæi appellati, vt retulerunt Bardeſanes, Clemens, & Euſebius, vbi ſuprà citauimus. Et de Parthis quoq; teſtatur Lucanus lib. 4.

Maguſæi q dicti.
Parthorū.

Parthorum dominus quoties ſic ſanguine mixto
Naſcitur Arſacides, cui fas implere parentem.

Medorum.
Aethiopum.
Indorum.
Scotorum.
Hybernorū.
Naurorū.
Naurorum.
Nomadum.

De Medis quoque & Aethiopibus D. Hieronymus in cod. 2. lib. Aduerſus Iouinianum: vbi & idē quoque aſſerit de Indis, & Scotis. Sed & de ipſis Aegyptiis, Prolē. Quadripari lib. 4. c. 9. Sed & idem de Hybernis, Scotis quidem vicinis, qui hodie Irlandi vulgo vocantur, tradit Strabo, lib. 4. In Naura quoque regione parentibus cum liberis ſtupro coire fas eſſe, prodidit Curtius lib. 8. non procul ab initio. Nomades itē non vnus tantùm aut alter, ſed tota natio ſuis matribus congrediebantur, vt tradit D. Chryſoſtomus ī 2. Pauli ad Corinthios Epiſtolam, Homilia 8.

De Aegyptiis quoque ſcribit Diodorus 34
li. 1. eos, præter communem omnium morem, lege ſanxiſſe, ſororem à fratre ducendam vxorem, exemplo Iſidis, quæ fratri Oſiridi nupſiſſet, vñ natus eſt Harpocrates, vt tradit Plutarchus in lib. de Iſide. Omnes autem qui res Aegyptiacas ſcripſerūt, & inter hos Iuſtinus lib. 24. & Pauſanias in Atticis, tradiderunt Ptolemæum Philadelphum, Aegypti regem, ēt Arſinoen ſororē duxiſſe vxorē. Cui cùm ob id dixiſſet Sotades, εἰς τρυμαλιὴν οὐχ ὁσίην τὸ κέντρον ὠθεῖς. id eſt in foramen minimè ſanctum aculeū trudis, in vincula coniectus eſt; vt ſcribit Plutarchus in li. περὶ παίδων ἀγωγῆς, id eſt, de educatione liberorū. De eo quoq; ſcribit Herodianus lib. Imperatorū 1. illum eò turpitudinis fuiſſe prolapſum, vt contra Macedonum, adeoq; Græcorum leges, etiā ſororijs amoribus implicaretur. Id quod dixit, quoniā is erat è Macedonia oriundus, filius Ptolemæi Lagi, vnius è ſucceſſorib. Alexandri, fuitque rex Aegypti, & Macedoniæ, vt videre licèt apud eundē Iuſtinū. Pauſanias autem, vbi ſuprà, dicit illum id feciſſe, nō more Macedonū, ſed Aegyptiorū, qb. imperabat. Alius item Ptolemæus, niſi vnus ex illis fuerit, Berenicē Ptolemæi & arſinoes filiam, ſororē ſuam, duxit vxorem: vt ſcribit Iulius Hyginus lib. 2. Signorum cęleſtium, quo loco de Leone loqt: & Theocritus Idyllio 17 ad fi. vbi & id dicit ſolenne fuiſſe iis, qui ex Rhea prognati ſunt: nam & ea fratri nupſit, ut poſtea dicemus. Tradit & ipſe Iuſtinus lib. 30. aliū Ptolemęū ēt Aegypti regē (is eſt, q īterfectis patre & matre, ex facinoris crimine ex ꝯrio Philopatri cognomētū accepit) uxorē duxiſſe ſororem Eurydicen, quā & poſtea interfecit Sed & Valerius Maximus lib. 9. c. 1. tradit Ptolemęū Regē, q ob uitia Phyſcon cognominatus eſt & Soter, ſororē cōi fratri nuptā ſibi nubere coegiſſe. Nā & Arnobius illo lib. 8. Diſputationū, ſcribit Aegyptiis cū ſororib. lTima fuiſſe matrimonia.

Aegyptiorū.

Sotadis ui Philadelphū dictum.

Verū & aliis itē multis gētib. nō illicita 35
fuiſſe fratrū, & ſororū mr̄imonia, ſed ꝓpè ſolēnia fuiſſe, ex iis ſatis ꝯſtat, q̄ mox ſubiiciemus. Nam primum uidemus Iouem Deorum maximum, in Iunonis ſororis matrimonium conueniſſe. Ex quo illud Homeri. lib. 16. Iliados de Ioue.

Iuppiter Iunonem ſororem duxit uxorem.

Ἥρην δὲ προσέειπε κασιγνήτην, ἄλοχόν τε.

Iunonem autem allocutus eſt ſororem, vxoremque.

Et alibi ſæpe. Et illud quoque Virgilij lib. 1. Aeneidos:

Aſt ego quæ diuum incedo regina. Iouisque
Et ſoror, & coniunx.

Et iterum lib. 10.

Iunonem intereà compellat Iupiter vltrò:
O germana mihi, atque eadem gratiſſima coniux.

Et illud quoque Ouidij in Epiſtola Paridis ad Helenam:

Præpoſui regnis ego te, quæ maxima quondam
Pollicita eſt nobis nupta, ſororque Iouis.

Et in Epiſt. Phædræ ad Hippolytum:

Si mihi concedat Iuno, fratremque virumque,
Hippolytum videor præpoſitura Ioui.

Et Horatius lib. Carminum 3. Ode quoque 3.

Coniuge me Iouis, & ſorore.

Ex quo eſt, & illud Ciceronis in Oratione pro domo ſua ad Pontifices: Sed vide, ne tu te debeas Iouem dicere, quòd tu iure eandem ſororem, & vxorē appellare poſſis. Hoc tamen nonnulli referunt ad cœli & aeris cōiunctionem, vt videre licet apud Ciceronem ex Ennij & Euripidis autoritate lib. 2. de Natura Deorum, & apud Macrobium lib. 1. de Somnio Scipionis: & apud Seruium in illud Virigilij ſuprà citatum ex lib. 1. Aeneid. & apud D. Auguſtinum de Ciuitate Dei li. 4. c. x. ex Varronis, & aliorum ſentētia. Saturnus quoque Iouis pater, ſororem Rheam, quā & Opim vocant, vxorem duxit, vt ſcribit Lactātius lib. 1. c. 13. & ante eum Diodorus lib. 3. Bibliothecæ, aut vt alij computant, 4. Quo etiam lib. tradit βασίλειαν, id eſt, Reginam, Cœli filiam, Atlantidum reginam prudētiſſimam, magnam matrem appellatam, vnum ex fratribus Hyperionē virū ſumpſiſſe. Sed Οὐρανὸς ipſe (Latini Cęlum vocāt) Terram ſororem in matrimonium duxit vt ex Sochoniato tradidit Euſebius præparationis Euangelicæ lib. 1. cap. 7. Oceanus Tethyn ſororem vxorem duxit. Vnde, & illud Ouidii lib. 9. Metamor.

Saturnus Rheam ſororem duxit vxorem.
Hyperiō Rheam.

Dij nempe ſuas habuere ſorores.
Sic Saturnus Opim iunctam ſibi ſanguine duxit,
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi.

Draco autem Corcyræus in ſuis de lapidū generibus commentariis, & ex eius autoritate Athenæus, tradunt Ianum illum, cuius tam celebre nomen fuit, vxorem duxiſſe Camiſiam, aut (vt alii vocāt) Cameſen ſororem ſuā. Quod & ipſum tradit Leon Philoſophus. Homerus in Hymno Solis, tradit Hyperionem vxorem duxiſſe Euryphaeſſam, ſororem ſuam legitimam: ex hiſque natos eſſe Lunam, & Auroram. Idē ſtatim poſt initium lib. 10. Odyſſeæ, tradit Aeolum illum Aeoliæ Regem a Diis immortalibus dilectum, ſex ſuos filios, totidemq; filias, matrimonio inuicem copulaſſe. Ex quo eſt illud ipſius Ouidii libr. 9. Metamor.

Ianus Camiſiam.
Hyperiō Euryphaeſſam.
Aeol° filios & filias iunxit matrimonio.

At non Aeolidæ thalamos timuere ſororum.

Et vt de poſterioribus quoque loquar, Iuſtinus ſtatim in initio lib. 28. ſcribit Alexandrum Pyrrhi Epirotarum Regis filiū, vxorem duxiſſe Olympiadem ſororem. Idē quoq; lib. 37 tradit Mithridatem illū Ponti Regem duxiſſe vxorem Laodicen ſororem. Strabo lib. 14. & Diodorus Siculus eo ſuæ Bibliothecę libro, quo Philippi Macedonis geſta deſcribit, qui 16. eſt omnium eius librorū: & Vlpianus interpres Demoſthenis tradunt, Mauſolum Carum Regem iuſtiſſimum Artemiſiam ſororē ſimul, & vxorem habuiſſe. Idē Diodorus eodem libro ſcribit Idrieum ipſum quoque Carum regem, Aolam ſororem vxorem duxiſſe. Quod & tradit Arrhianus libro Geſtorum Alexandri: vbi & illud adiicit, cum morientem illi regnum reliquiſſe. Dionyſius Syracuſanus poſterior, vxorē duxit Sophroſynam ſororem, conſentiente patre Dionyſio ſuperiore: vt ſcribit Probus Aemylius in Vita Dionis, in principio. Et Monobazus cognomento Bazeus Adiabenorum Rex, Helenam ſororem ex qua genuit Izatem, laudatiſſimum illum apud Ioſephum, libro 20. Antiquitatum, cap. 2. Item Cleopatra illa Aegypti Regina, Ptolemæo fratri ſuo nupſit. Ex quo eſt illud Lucani lib. 8. 36

Alexander Pyrrhi Olympiadē.
Mithridates Laodicen.
Mauſolus Artemiſiā.
Idrieus Aolam.
Dionyſ° poſterior Sophroſynam.
Monobazus Helenam.
Ptolæmus Cleopatrā.

Degener inceſtę ſceptris ceſſure ſororis.

Et libro 10.

Inceſtam ducibus Ptolemaida noſtris.

Et iterum eodem lib.

Nupſit ſoror impia fratri.

Quid, quòd apud Athenienſes illos, Grecorum ſapientiſſimos, fas fuit, ſororem in matrimonio capere: vt ēt tradit Arnobius illo ipſo libro 8. Diſputationum aduerſus gētes. Nā & Cimon Athenięſiū vir ſummus, huiuſmodi inſtitutum ſecutus, Elpinicen ſororē in vxorē duxit: ſicuti retulit Aemylius Probus tū in pœmio eius libri, quē elegantiſſimè ſcripſit, de excellētib. Imperatoribus tū in uita ipſius Cimonis. Quanq̄ Plutarchus in uita eiuſdē aīt referat, illū uideri cū ſorore nō clā ꝯcubuiſſe. At crebro ſibi obiectū fuiſſe flagitiū in ſororē, veluti nefas eſſet cū ſorore coire. Qđ & in eandē ſnīam memorat idē Plutarchus in lib De ſera numinis vindicta. Et id qdē approbare vr̄, qđ a Valerio Maximo ꝓditū eſt lib. j. tit. 8 q eſt de miraculis, Nauſimenis Athenięſis vxorē, cū filii filiæq; ſtrupro interueniſſet, inopinati mōſtri ꝯſpectu ꝑculſam, & in p̄ſens tp̄s ad indignādū, & in poſterū 37

Athenienſibus non licuerit ſororem ducere.
Cimon ſororem duxit.
Nauſimenis vxor filij filiaque ſtupro interuenit.

ad

ad loquẽdũ obmutuiſſe. Illos nefariã ꝯcubitũ uolũtaria morte pẽſaſſe. Illud aũt certum ex Terẽtio in Adelphis, atque etiam in Phormione, legem Athenis fuiſſe, vt orbæ eis nuberent, qui eſſent genere proximi. Cuius etiam legis mentionem fecit Diodorus Bibliothecæ libr. 12. vbi, eandem legẽ fuiſſe tradit etiã apud Thurios.

Athenienſiũ lex.

Thuriorum.

38 Ex his autem multarum gentium & nationum moribus matrimonia cum matribus & ſororibus admittentibus, ortum eſt illud Ouidij lib. 10. Meta.

Qui tenati ſunt inceſtos concubitus.

Gentes tamen eſſe feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Iungitur, vt pietas geminato creſcat amore.

Quæ quidem Ouidij ratio, imò verò Myrrhæ patrem nefariè adamantis, quam hęc pronuntiantem facit, quò cauſam ſuam defenderet, mouit Chryſippum Solenſem vt ἐν τῷ προτρεπτικῷ diceret, congreſſum cũ matre, filia, ſorore parum prudenter vitio verti. Cuius etiam rei nonnihil meminit Epiphanius libro Hæreſeon 3. c. vlti. ubi leges eius de hac re nepharias appellat: & Laertius in Chryſippo, dicens illum in lib. de Republica, & iterum in libro, De his quæ per ſeipſa non ſunt appetenda, permiſiſſe congredi matribus, filiabus, & ſororib. De quo, vt opinor, intelligens Chryſoſtomus in libro, quem in laudem Babylæ martyris compoſuit, tradit Philoſophorum Stoæ præfectum ſtatuiſſe, fas eſſe cõmiſceri matribus, & ſororib. Nam Chryſippus ſucceſſit in ſcholæ regimine Cleanthi, qui Zenoni ſucceſſerat, ſcholæ ſectæq; Stoicæ autori: vt Diogene Laertio videri poteſt. Theophilus autem Antiochenus aduerſus Autolycum lib. 2. tradit Stoicos, & ſimul Epicurum ſuadere atque introducere inceſtos concubitus cum matribus, & ſororibus.

39 Sed ne quis tamen putet Ouidium, vt ad eum reuertamur, illi ſententiæ adhæſiſſe (id enim obiter dicere volumus) is eadem ipſa hiſtoria hæc grauiter pronuntiauit.

Qui contra dete ſtati.

Accipit obſcœno genitor ſua viſcera lecto,
Virgineoſque metus leuat, hortaturque timentem.
Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert vtero, conceptaque crimina portat.

Et libr. 7. eiuſdem operis:

Dextera Cyllene eſt, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat ſæuarum more ferarum.

Didicerat enim Ouidius ex Virgilij lib. 6. Aeneidos, eum acriter puniri apud inferos,

Qui thalamos natæ inuaſit, vetitoſque Hymenæos.

Subditque ipſe Virgilius, ut oſtendat id ſcelus, aliaque, quæ antè commemorauerat, fuiſſe nefandiſſimas,

Auſi omnes immane nefas, auſoque potiti.

Quo in loco dicit Donatus, vetitos illos Hymenæos & natura, & legibus: quod nõ placet Seruio, quòd apud Perſas id permittebatur, ut ſuprà diximus.

Sed vtcunque fuerit de cæteris nationibus, illud certum, apud Romanos, qui cęteros omnes, & prudentia &, legum iuſtitia facilè ſuperarunt, huiuſmodi nuptias fuiſſe nefarias inceſtaſque prorſus exiſtimatas. Nam iam ab initio, ſcilicet ſuperioribus illis tẽporibus, vt ſcribit Plutarchus in Problematis Roma. c. 6. qui ſe neceſſitudine aliqua attigiſſent, nullo pacto in matrimonium coibant. Poſteà verò plebiſcitum factum eſt, vt in ducendis vxoribus ad neptes vſque deſcendere liceret, ſuperior autem neceſſitudo prohiberetur. Tandem verò ſancitum eſt, & poſterioribus noſtris legibus confirmatum, ne inter eas perſonas quæ parentum liberorumve locum obtinent, nuptiæ contrahi poſſint, veluti inter patrem & filiam, auum, & neptẽ matrem & filium, auiam & nepotem, & deinceps in infinitum. l. nuptię conſiſtere. ff. de ritu nupt. Ex quo eſt & illud Ouidij in Epiſtola Paridis ad Helenam: 40

Romani quos matrimonij gradus prohiberent.

Inter aſcendentes, & deſcendentes.

O Ioue digna viro, ni Ioue nata fores.

Sed & eorundem Romanorum legib. vetitum eſt matrimonium inter fratrem & ſororem, vt apertè oſtenditur ex l. ſi ſtipuler, vt id fiat. §. item quod leges. ff. de verbo. oblig. & §. inter eas. Inſtit. de nup. Nam & horum concubitus morte piari ſolitos apud ipſos Romanos, ſatis conſtat ex memorabili hiſtoria relata à Chryſippo lib. 1. Rerum Italicarum, & poſt eum à Plutarcho in Parallelis, c. 53. Vti etiã apud Thuſcos (à quibus Romani multa veluti mutuò iam ſtatim ab vrbe cõdita acceperũt) ex alia non diſſimili hiſtoria, commemorata à Soſtrato li. 2. Rerum Thuſcanicarũ: & ex eiuſdem autoritate ab eodẽ Plutarcho eiuſdem operis cap. 52. Moſcouitæ autem hæreticum putant, fratres vxores ſorores ducere, vt ſcribit Sigiſmundus liber Baro, in commentarijs Rerum Moſcouiticarum. 41

Inter fratres & ſorores.

Vti apud Thuſcos.

Qui apud Moſcouitas.

Quin etiam apud eoſdem Romanos (vt ad eos redeamus) interdictum erat matrimonium inter fratrem & fratris, ſororiſve filiam neptemve, & econtrario. §. fratres verò. Inſtitut. de nupt. & l. vltim. C. de inceſt. nupt. & l. vltim. C. ſi nuptiæ ex reſcript. pe. vbi id appellatur infandiſſimum ſcelus. Idque etiam de iure ff. l. vltim. ff. de conditio. ſine cauſ. & l. qui in prouincia. §. diuus. ff. de ritu nupti. & leg. miles. in principi. ff. de adulter. & leg. ſi adulterium. §. primo eod. titul. Quod primum Tiraq. de leg. Connub. L 3 ſan- 42

Inter fratres & fratrũ, & ſororũ filias, & econtrario.

ſanxiſſe Neruam Imperat. Roma. autor eſt Dion Nicæus in Vita ipſius: vbi tamen Gulielmus Blanchus, qui illum, aut certè Xiphilinum, qui illius Epitomen fecit, in Latinum ſermonem conuertit, neptem, pro fratris ſororiſve filia vertit: vti etiā facit in Vita Claudij, agēs de illius & Agrippinæ matrimonio, ſecutus opinor, communem vſum loquendi Gallorum. Quanquàm ante tempora Nerue Catullus Aufilenam quandam proſcindit, quòd patruo ſe proſtituiſſet, ex eoque liberos ſuſtuliſſet. Huius carmen eſt:

Aufilena, viro contentam viuere ſolo,
Nuptarum laus eſt laudibus eximijs,
Sed cuiuis quamuis potius ſuccumbere fas eſt,
Quàm matrem fratres efficere ex patruo.

Claudius Cæſar fratris filiam duxit. S. C. in id factum.

Scribūtque Suetonius in Claudio, & Cornelius Tacitus li. 12. Claudium ipſum vxorem duxiſſe Agrippinam, Germani fratris ſui filiam in idque Senatuſconſultum poſtulaſſe, quo iuſtæ inter patruos fratrumq; filias nuptiæ in poſterum ſtatuerentur, cū ad id tempus matrimonia huiuſmodi inceſta haberentur. Nec tamen vt dicit Tacitus (repertus eſt, niſi vnus, talis matrimonij cupitor, Talledius Seuerus Eques Roma. quem plerique Agrippinæ gratia impulſum ferebant. Suetonius duos dicit, vnum libertinum, alterum Primipilarem. Cuius etiā rei meminit Seneca in Ludo de morte ipſius Claudij. Ex quibus facilè potes intelligere, antiquis Romanorum legibus non licuiſſe vxorem ducere, fratris filiam: ſed Claudium eam legē abrogaſſe. At Nerua poſtea eam primus reuocauit. Imò ante Neruam Nero, qui Claudio proximo loco ſucceſſit, accuſatorem ſubornauit, qui Syllani cum Lepida Caij Caſſij vxore ipſiꝰ amita inceſtum confingeret. ob idq; exiliū illi decretum fuit, vt & ipſe Cornelius Tacitus ſcripſit lib. 16. Suetonius autem tradit, Domitianum Iuliam fratris filiam, adhuc virginem, oblatam in matrimonium ſibi cùm deuinctus Domitiæ nuptijs pertinaciſſimè recuſaſſet, non multò poſt alij collocatam vltro corrupiſſe: tanquam matrimonium, ſi is amplexus fuiſſet, non illegitimum fuiſſet. Plinius autem iunior lib. 4. Epiſtolarum, ad Minutianum ſcribit, cū fratris filiam inceſto non polluiſſe ſolùm, verùm etiam occidiſſe: eam enim viduam abortu perijſſe. Ex quo eſt illud Iuuenalis:

Cùm tot abortiuis fœcundam Iulia vuluam
Solueret, & patruo ſimiles effunderet offas.

Seruius filias auunculis nuptum dedit.

Porrò Seruius Tullius Roma. Rex duas ipſius filias in mřimoniū dedit fratribus matris earum, vt retulit Dionyſius Halicarnaſſeus lib. Antiquitatum Rom. 4. Nec diſſentiūt Liuius, & alij rerum Rom. ſcriptores.

. Et vt hoc obiter addam, Homerus lib. 7. Odyſſeæ, tradit Alcinoum ſanctiſſimum Phæacum Regem duxiſſe vxorem Areten filiam Rhexenoris fratris ſui. Diodorus quoque Siculus eo. lib. 16. quo Philip. Macedonici hiſtoriam deſcribit, tradit Philippum ipſum Cleopatram filiam Alexādro Epirotarum Regi, auunculo vxorem dediſſe. Iuſtinus quoque lib. 18. prodidit, Eliſam Tyriorum Regis filiam (ea eſt quam Virgilius in ſua Aeneide Dido appellat) Sichęo auunculo nupſiſſe Et Paulus Aemylius in vita Dionis, ſcribit ipſum Dionem, virum omnibus virtutum numeris abſolutiſſimum, duxiſſe vxorem Areten, ſororis Ariſtomaches filiam. 43

Alcinous duxit fratris filiam.

Dido auunculo nupſit. Dion ſororis filiam vxorem duxit.

Sed vt redeamus ad Romanorum leges duorum fratrum vel ſororum liberi legitimè matrimonio iūgi poſſunt. l. 3. ff. de ri. nup. & l. conditioni, quæ eſt 2. C. de inſtit. & ſubſtit. & l. celebrandis C. de nupti. & §. duorum autem fratrum. Inſtit. eo. tit. Nam & apud Liuium. li. 25. Decadis, Spurius Liguſtinus ait, patrem ſibi vxorem fratris ſui filiam dediſſe. Et Cicero in oratione pro Cluentio Habito, ſcribit Cluentiam ritè nupſiſſe M. Aurio conſobrino ſuo. Et Marcus Antonius Philoſophus, qui ſanctitate vitæ omnibus Principibus antecelluit, Fauſtinam cōſobrinam ſuam vxorem duxit, vt teſtis eſt Iulius Capitolinus. Idq; etiam apud priſcos Italiæ populos obſeruabatur. Nam Turnus, quem Rex Latinus, & eius vxor Amara ſibi generum deſponderant: & Lauinia eorum filia, conſobrini erant: Venilia enim mater Turni, & Amara Lauiniæ mater, ſorores erāt. Ex quo Virgilius lib. 2. Aeneid. hæc facit Latinum loquētē, 44

Duorum fratrum vel ſororum liberi legitimè copulabantur.

Marcus Antoninus conſobrinā ſuā vxorem duxit.

Idē & à priſcis Italis ob ſeruabatur.

Quid conſanguinei Rutuli?

Quem in locum Seruius id annotat. Nec id quidem ſine aliorum vetuſtiorum exēplo: quandoquidē apud Hebræos id interdictū non erat. Nā Amram vxorem duxit patruelem ſuā, vt eſt in vulgata editione, q̄ ei peperit Aarō & Moſen, vt ſcribitur Exodi 6. c. Nec etiam is gradus eſt inter prohibitos Leuit. 18. c. tit. nec apud alias priſcas gentes. Nam Deucalion vxorem duxit Pyrrham patruelem. Iapetus enim duos ſuſtulit filios: Prometheū, qui Deucalionē, & Epimetheū, qui Pyrrhā genuit. Ex quo eſt illud Ouidij libro primo Metamorphoſi.

Item ab Hebrais.

Deucalion Pyrrham lacrymis affatur obortis:
O ſoror & coniux, & fœmina ſola ſuperſtes,
Quam commune mihi genus, & patruelis origo,
Deinde thorus iunxit.

Tu tamen vide, quæ de legibus Moſaicis dicam poſtea numero 49. Poſterioribus autem temporibus Theodoſius maior id matrimonium primus lege prohibuit, vt retulerunt

Quod tamē poſtea abrocatum eſt.

tulerunt Aurelius Victor,& Paulus Diaco
nus. Et iterum quoque Clotherius Rex,
vt legitur in Legibus Alemannorum, tit.
de illicitis nup. Et id denique Pontificum
decretis,& ſanctionibus confirmatum eſt
& approbatum,qui ad quartum gradum
hanc matrimoniorū prohibitionem pro
tenderunt,vt patet ex cap.vlt.extrà de con
ſan.& affi.

45 Quare autem apud Romanos inter ne
Ro. cur coniunctorū matrimonia p̄hibuere.
ceſſitudine adeò arcta cōiunctos nō erat
legitimum matrimonium, Plutarchus
Problematon capite 108.has rationes at-
tulit: Quoniam nuptiis neceſſitudines au
geri volebant,& vltro citroque filias dan-
do,& accipiendo multos ſibi propinquos
adiugere. Cui rationi ſubſcribit Aurelius
Auguſtinus Ciuitatis diuinę libro 15.c.16.
Nam loquens de liberis Adam, & Euæ,
Cùm nulli(inquit) eſſent homines, niſi q
ex illis duobus nati fuiſſent, viri ſorores
ſuas coniuges acceperunt.Quod profectò
quanto eſt antiquius,compellente neceſſi
tate,tantò poſtea factum eſt damnabilius
religione prohibente. Habita eſt enim ra-
tio rectiſſima charitatis,vt homines, qui-
bus eſſet vtilis atque honeſta concordia,
diuerſarum neceſſitudinum vinculis ne-
cterentur: nec vnus in vna multas haberet
neceſſitudines,ſed ſingulæ ſpargerentur in
ſingulos:ac ſic ad ſocialem vitam diligē-
tius colendam plurimæ plurimos obtine
rent. Pater quippe, & ſocer duarum ſunt
neceſſitudinum nomina: vt ergo alium
quiſque habeat patrem, alium ſocerum,
numeroſius ſe charitas porrigit. Quæ Au-
guſtini ſententia reperitur in Decretis ca-
nonicis in cap.1.35.quæſt.1. Et his conci-
nit,quod ſcribit Iſychius Hieroſolymita-
nus,Gregorij Nazinanzei diſcipulus,lib.5.
Commentàriorum in Leuiticum, enar-
rans caput illud 18.ac rationem reddens
quare prohibebatur inter coniunctos ſan
guine matrimonium: Vt non confundan
tur (inquit) generationes, nec diſpereant
hæreditates:neque frater,& pater idem fie
ret,eiuſdemq; eſſet vxor,& mater. Vtraq;
enim hæc eueniebant,ſi eandem vxorem
pater & filius habuiſſent,ex eaque filios p̄-
creaſſent: ex filia enim genitus tam patrē
genitorem ſuum,quàm fratrem habet:qp
pe qui ex ea natus eſt,quæ & illum pepe-
rit,& vxor eius ſimul atq; mater fuit. Hæc
autem ex nefaria cognatorū commiſtio-
ne,& alia his ſimilia eueniunt. Et Diuus
Chryſoſtomus in primam ad Corinthios
epiſtolam,Homilia 34.rationem quoque
reddens,cur Moyſes nobis in eo 18.Leuiti.
cap.connubio conſanguineorum interdi
xit, Aliam (inquit) cōiunctionis formam
ꝯmentus eſt,inſuper cognatorum connu
bio interdicto,ad alienos nos eduxit,illos
viciſſim ad nos pellexit. quos naturali ne
ceſſitudine copulari,nō licet, hos nuptijs
cōglutinauit, integras ſępe familias vnius
Nymphæ gratia conciliando, genus gene
ri totum permiſcet. Non duces ſororem
tuam(inquit)neque ſororem patris, nec
aliam eiuſcemodi, ea generis neceſſitudi
ne coniunctam, vt nefas ſit miſceri, ipſis
nominibus cognatorū formas recenſens.
Satis cauſæ ſit,cur illas ames,ex eodem eſ-
ſe te vtero prognatum: aliter tibi compe
tent aliæ.Cur tu charitatis amplitudinem
redigas in anguſtum? aut cur officiū cha
ritati non neceſſarium impēdis? quò ami
citiam coniuge aliunde ducta,& per hanc
longiſſimam affinium ſeriem, parentes,
fratres,& illorum neceſſarios omnes con
ciliare tibi potes?

Cęterùm Plutarchus (vt ad eum redea 46
mus) in loco ſuprà citato, alias quoq; hu *De eadē re.*
ius prohibitionis rationes affert: Agnato
rum (inquit) diſſidia inter ſe verebantur,
quibus naturalia iura vnà cū propinqui
tate tollantur. Denique mulieres propter
imbecillitatem,ope & auxilio multorum
egentes,propinquis idcirco ſe adiungere
volebant, vt ſi quæ à ſuis viris iniuria affi
ceretur,cognati opem ferrēt. Sed & Theo *Theologorū*
logi ſcholaſtici huiuſce rei rationes afferre *ſcholaſtico*
nituntur.Nam Diuus Thomas 22. q. 154. *rū eius rei*
arti.9.& poſt eum Ant.in 2.parte ſuæ Sum *rationes.*
mæ,titu.5.c.item 5.verſi. item quātum ad
tertium.quatuor rationes reddunt, & in
his eam quam primo loco adſcripſit Plu
tarchus.Alias itē Rabbi Moyſes Aegyptius
lib.Perplexorum 3.c.50.quas inibi videre
poteris.

Ego autem quantum ad parentes, & li 47
beros pertinet, rationem interdicti inter *Bruta coitū*
eos matrimonij naturæ acceptam refero, *parētum de*
quæ,& bruta quoque animalia, quibus p̄ *teſtantur.*
ter metam ipſam naturā nulla ratio ſubeſ
ſe poteſt,docuit nefandos iſtos & omino-
ſos concubitus renuere,aſpernari, refuge
re,deteſtari. Refert enim Ariſtoteles libro
nono Animalium,cap.47.& Aelianus lib.
5. Hiſtoriæ etiam animalium, Camelos *Naturæ hos*
matres ſuas nūquam ſuperuenire. Cumq; *cōcubitus ab*
aliquando curator pullum matri opertæ *ominantur.*
admiſiſſet, is delapſo operimento matre
cognita,camelarium illum morſu defixo
interemit. Quod & ipſum tradit ipſe Ari
ſtoteles. ſi is eſt(nam eruditi quidā addubi
tāt)in lib. de Mirabilib. auſcultationib. c.
2.& Didymus in ſuis Georgicis apud illū
ſcriptorē τῶν γεωπονικῶν lib. 16.cap. 22. ubi p̄
terea addit, nec ſorori camelū admiſceri.
Et Auicenna li.9.de Animalibus, regi Scy

tharum fuiſſe equam egregiã, ex qua mares generoſi omnes naſcerentur: quorum vnum, qui præſtãtior haberetur, matri admiſſum, vt ex ea procrearet, omnino recuſaſſe: opertam dein matrem latuiſſe, vt imprudens ſuperueniret. Verùm vbi à cõcubitu faciem matris detectam agnouit, fugam properaſſe, atq; ſe ipſum actum p̃cipitem interemiſſe. Quod & recenſuit Aelianus lib. 4. & Plinius libr. 8. c. 42. Vbi, & illud præterea addit, equam, eadẽ ex cã, in Reatino agro, lacerato prius peroriga, ſeſe quoque præcipitaſſe. Namque & cognationũ (inqt) intellectus in iis eſt. Quinetiam Varro libr. Rei ruſticæ, 2. c. 14. Cum æquus (ait) matrẽ vt ſaliret, adduci nõ poſſet. & cum capite obuoluto peroriga adduxiſſet, & coegiſſet matrem inire; cum deſcendenti velum dempſiſſet ab oculis, ille impetum fecit in eum, ac mordicus interfecit. Idemque de Elephante ſcripſit Nicolaus Lyrenſis. tum in Matthæum c. 19. tũ in priorem Diui Pauli epiſtolam ad Corinthios, c. 5. Ex noſtris quoq; Ioannes Lupus in tract. de matrimonio & legitimatione, char. 5. refert in prouincia Vandaliæ id quoque cõtigiſſe, quòd cum equus matrem adopertã compreſſiſſet (nã haud tectam prius recuſarat) ea confeſtim detecta, & a filio cognita, is capite reclinato, ſibi genitalia amputauit. Ex eoque, & ipſe Lupus naturæ aſſignat, quod legibus prohibitum eſt matrimonium inter parentes & liberos. Et huc pertinet quod ſcribit in Auth. de inceſt. nup. poſt princ. multa etiã bruta animalia huiuſmodi concubitus auerſari. Καὶ τοιαῦτά γε ἐπιθυμεῖ ὁποῖα πολλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἀποφεύγει τῶν ζώων.

Nec tamen, quod de æquis dictum eſt, id perpetuum eſt, quando & ipſi nonnunquam matres & filias ſuperueniant, autore ipſo Ariſt. lib. de Natura animalium 7, cap. 22. Et Ouid. libr. Meta. 10.

Coeunt animalia nullo
Cætera delectu: nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo: fit equo ſua filia coniunx.

Ex quo etiam intelligis, id brutorum commune eſſe: uti etiam oſtendit idem Ouidius libr. 7. eiuſdem operis:

Dextera Cyllene eſt, in qua cum matre
Menephron,
Concubiturus erat ſæuarum more ferarum.

Capri matres ſuperueniunt. Nam & Collumella libr. 7. capit. 6. capros menſium ſeptem eſſe ſatis habiles ad procreandum, quoniam immodicus libidinis, dum adhuc vberibus alitur, matrem ſtupro ſuperuenit. Varro autem apud ſcriptorem illum Geoponicon, libro. 19. cap. 1. monet cauendum, ne canes ex eadẽ matre prognati, inuicem coeant.

Porrò Euripides in Andromache, hunc morem eſſe Barbarorum dicit, vt pater filiæ, & filius matri miſceatur, & ſoror fratri. *Barbarorũ eſſe hos concubitus.*

Τοιοῦτον πᾶν τὸ βάρβαρον γένος
Πατήρ τε θυγατρί, παῖς τε μητρὶ μίγνυται.
Κόρη τ' ἀδελφῷ.

Et Socrates apud Xenophontem libr. 3. ἀπομνημονευμάτων, quaſi rerum memorabiliũ dixeris. aſſerit, legem illam à Diis conditã, ac poſitam eſſe, μήτε γονέας παισὶ μίγνυσθαι, μήτε παῖδας γονεῦσιν, id eſt. neque parentes filiis miſceri, neq; filios parẽtibus. Quod cũ multis ſermonibus probaſſet, tandẽ ſubiũgit, οὐ κοῦν οἵγε παιδοποιούμενοι, ὡς οὐ δεῖ παιδοποιοῦνται. Sed & exẽplum Loth & filiarum relatum Geneſ. 19. c. & repetitum in c. inebriauerunt. 15. q. 2. ſatis oſtendit, huiuſmodi parentum & filiorum concubitum fuiſſe nefarium iure naturæ, nimirũ diutius ante leges Moſaicas, quæ primæ omnium legum fuerũt. At poſtea ipſis Moſaicis Legibus non licebat cum proxima ſanguinis ſui concumbere, vt ſcribitur d. c. 18. Leuit. quod coniugij limites, & ſanguinis gradus prohibitos definit. Sed & eos nuncupatim adſcribit, & verſibus complectitur gl. in cap. literas. in uerbo, diuina lege. extrà de reſti. ſpol. Inter quos gradus prohibitos erat amita, id eſt, ſoror patris: quanquàm ante eas leges legimus Amram patrẽ Moſis, vxorem duxiſſe Iochæbæd, & ſororem Kehath, q & ipſe fuit filius Leui, & pater ipſius Amram: vt uidere eſt ex cap. 26. Numer. iuncto. c. 6. Exodi: ubi tamen D. Hieronymus, aut quiſquis is fuit, דודתו vertit patruelem, vt diximus ſuprà num. 43. Quam tamen dictionem Hebrei dicunt ſignificare ſororem patrui. Nec tamen hic omittemus, quod Plato. lib. 5. de Repub. ius facit omnes ſibi matrimonio iungere, præterq̃ patres, filios, & filiorum filios, atque horũ ſuperiores, & inferiores. Quin ipſe li. 11. de legibus, iubet matrimonium copulari inter eos, qui ſanguine proximi ſunt.

A diis eos eſſe prohibitos.

Moſis de ea re leges.

Platonis leges de ea be.

50 Sicut autem apud pleraſque nationes licebat ſorores ducere in matrimonium, vt ſuprà diximus, ita & fratrũ vxores uiduas. Nam & Deiphobum, vnũ ex filiis Priami legimus duxiſſe vxorem Helenam. viduã Paridis ſui fratris. Quod inter cæteros teſtatur Virgilius libro. 6. Aeneid. vbi hæc facit ipſius Deiphobi vmbram loquentem:

Sed me fata mea, & ſcelus exitiale Lacænę,
His merſere malis: illa hęc monumenta reliquit.
Nanque vt ſupremam falſa inter gaudia noctem
Egerimus noſti.

Et paulò poſt:

Tum me confectum curis, ſomnoq; grauatum

Infelix

Infelix habuit thalamus: preſſitq́ue iacentem
Dulcis & alta quies, placidæq́, ſimillima morti.
Egregia interea coniunx arma omnia tectis
Emouet, &c.

Quem in locum ſeruius, Hic, inquit, Helenam duxerat, mortuo Paride, ad cuius domum prius ire erat neceſſe. At apud Hæbræos nuptiæ huiuſmodi erant interdictę, ex d. ca. 18. Leuitici, vbi ita ſcribitur, Vxorē fratris ſui nullus accipiat. Nec hoc dixiſſe contentus Moyſes, illud repetit, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt. Hincq́ue illa D. Ioānis acris reprehenſio in Herodem, qui Herodiadem, vxorem Philippi fratris ſui, matrimonio ſibi coniunxerat, Non licet tibi habere uxorem fratris tui: vt ſcribitur Mat. 14. Marci 6. & Lucæ 3. Sed hæc ſanè intelligenda ſunt, vt non liceret ducere vxorem fratris ſui viuentis: & ita loquuntur poſteriores loci. Sed nec mortui quoque, vt prior locus oſtendit: niſi tamen frater ex ea vxore nullos reliquiſſet liberos: tunc enim non erat interdictum matrimonium fratris cum ea uidua fratris mortui. Quinetiā erat præceptum, vt ſcilicet ſuſcitaret ſemē fratri ſuo mortuo, ne deleretur nomē eius ex Iſrael; vt videre licet ex Deuteronomij c. 25. & Matthæi 22. & Marci 12. & Lucę 20. Hincq́ue reprę̄henſus eſt Archelaus, quòd Glaphyram olim Alexandri fratris coniugem, & liberorum ex eo ſuſceptorum matrem, uxorem duxiſſet, contra Iudæorum leges: vt ſcribit Ioſephus lib. 17. Antiquitatum, cap. 15. eodemq́ue vlti. & Aegeſippus libr. 2. cap. item 2. Noſtris autem legibus id matrimonium omnino ſceleſtum eſt, per l. fratris. & l. licèt. & l. vlti. C. de inceſt. nupt.

51 *Qui vxores communes habent.* Et ut ad alia tranſeamus, ſunt & qui ſequuti ſententiam Zenonis in libr. de Republica, Chryſippi in libro ſuprà citato numero 38. Diogenis Sinopæi, Socratis, Platonis, Nicolāi Antiocheni, à quo Nicolaitæ hæretici ſunt vocati, de quo Euſebius lib. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ 3. ca. 23. & Auguſtinus in Catalogo hereſeon: item Baſilidę & Carpocratis in libro de Iuſtitia, de quibus Irenæus lib. 1. aduerſus hæreſes, c. 32. & præterea Epiphanis Carpocratis quoque filij, in libro quoque de Iuſtitia de quo Epiphanius Cyprius libr. contra hæreſes. 1. to. 2. ſect. 32. & Prodici, de quo D. Clemens, li. 3. Stromaton, & Theodoritus Cyrus in Hęreticarum fabularum compendio, & Cabadis, aut (ut alij vocant) Canadis, Perſarū Regis, qui de ea re legem tulit, apud Procopiū li. 1. de Bello Perſico, & apud Agathiū li. 4. Peregrinarū hiſtoriarū: atq; etiā Gnoſticorū, de qbus ipſe Epiphanius illo codē libro, & tom. ſect. 26. & Theodoritus, vbi ſuprà: & Simoniorum, ita à Simone Mago dictorum, apud D. Auguſtinū in prin. d. lib. Hæreſeon. Sunt (inquam) qui ex horum ſententia nullas priuatim vxores habent, ſed omnibus, vt communibus, vtuntur. Et in his Aethiopes Garamantici, de qbus Plinius lib. 5. c. 8. Garamantes mſimoniorum exortes, paſſim cum fœminis degunt. Et Pomponius Mela libr. 1. Nulli (ait) Garamantum certa vxor eſt. Ex illis, qui tā confuſo parentum coitu paſſim incertiq́ue naſcuntur, quos pro ſuis colāt, formæ ſimilitudine agnoſcunt. *Aethiopum Garamanticorum ſimilitudine formæ parētes agnoſcūtur.* Solinus quoq; ca. 39. aut vt alij diuidunt, 43. Garamātici Aethiopes priuatim matrimonia neſciūt, ſed omnibus vulgò vti Venere licet. Inde eſt, quòd filios matres tantùm recognoſcunt: nam paterni nominis nulla reuerēnia eſt. Quis enim verum patrem nouerit in hac luxuria inceſti, laſciuientis? Eapropter Garamantici Aethiopes inter omnes populos degeneres habentur: nec immeritò, qa afflicta caſtitatis diſciplina ſucceſſiōis notitiam ritu improbo perdiderunt. Hęc illę. Et de his (vt opinor) intelligit Ariſtoteles li. 2. Politicon, c. item 2. cùm dicit, quibuſdā ſuperioris Libyæ populis mulieres eſſe cōmunes, filios tñ partiri ſecundum ſimilitudines. *Libyum ſuperiorum cōſuetudo.* Et Claudianus de bello Gildonico:

Connubia mille,
Non illis generis nexus, non pignora curę,
Sed numero languet pietas.

Et ſimile quippiam de Lymirnijs, aut vt alij legunt, Liburnis, tradit Nicolaus ſcriptor Græcus in libro [illegible], veluti dicas de moribus gentium, apud Stobæum Ser. 42. *[illegible]niorū ſiue [illegible]rnorum.* Limyrnij vxores habent communes, & liberos cōiter alunt, vſque ad annos quinque. Deinde ſexto anno pueris oībus congregatis, ſimilitudines ipſorū ad viros coniectant, & vnicuiq; ſimilē tradunt puerū, ceu parēti, qui ille acceptū ꝓ filio educat. Hæc ille, adeò ſimilia ijs, quæ Ariſtoteles de Libybus tradit, vt ijdem eſſe videantur.

Illud autem, quod de ſimilitudine dictū eſt (vt id obiter dixerim) quorundā noſtrorum ſententiam confirmat, qui cùm dubitatur, vtrùm filius ſit prioris, an poſterioris mariti, quando mulier poſt ſecūdum matrimonium ocyùs parit, quàm vt diſcerni certò poſſit, vtrius ſit mariti: dicunt illius eſſe, cuius faciem formamq́ue refert. Ita enim voluit Iac. Bellamer. in ſua diſputa. incipi. Berta contraxit matrimonium. & Alberti. in l. ſeptimo menſe. circa medium. ff. de ſtatu homi. & in rubr: C. ad Orſi. & Bal. conſi. 390. tam profundè. poſt princ. libr. 2. Raph. Fulgoſ. conſil. 212. quædam mulier. colum. 3. verſicu. rurſus manifeſtior: vbi & hinc ſumit argumentum adulterij: & nouiſſimè 52

Filij patres vultu repræſentare ſolēt. Vtrius viri filius eſſe cēſeatur, qui vtriuſque eſſe poteſt. Adulteriū ex ſimilitudine deprehendi.

uiſſimè Alciat. in l. quæret. ff. de verb. ſigni. De qua re omnes diſſerunt in l. Gallus. in prin. ff. de libe. & poſthu. Inter quos Iaſon poſt alios multos à ſe citatos, eam op. refellit. vti etiam facit Carolus Ruinus cõſil. 53. ex pluribus. colum. 4. nu. 9. lib. 5. & Ludouicus Gozad. conſi. 12. in hac cauſa. col. 1. nume. 3. & ſeq. Marius autem Salomonius in dicta l. Gallus. latè, ac ſcienter defendit, vti apud eum uidere poteris. Sed cui illud adaddere poteris, quod Plutarchus libr. 5. de Placitis Philoſophorum, ex antiquorum decretis ſcribit, de ſimilitudine parentum, & filiorum: quodq; de ea re ſcribit Lucretius libr 4. de Rerum natura, illis verſibus;

Et commiſcendo cùm ſemen, &c.

Quibus oſtẽdit, fœtus, qui plus materni ſeminis participant, fieri ſimiles matribus: qui paterni, patribus. Et quod Macrobius lib. Satur. 2. c. 5. tradit, Iuliam Auguſti filiã ſuis adulteris admirantibus, quod ea filios omnes Agrippæ marito ſimiles edidiſſet, reſpondiſſe, non niſi plena naue ſe vectorem admiſiſſe. Quod item ſcribit Martialis lib. 6. Epigrammaton, ad Nepotem:

Iuliæ dictũ

Eſt tibi quæ patrij ſignatur imagine vultus,
Teſtis maternæ nata pudicitiæ.

Et in eodem libro in Cinnam:

Pater ex Marulla, Cinna, factus es ſeptem,
Non liberorum (namque nec tuus quiſquam,
Nec eſt amici, filiusve vicini)
Sed in grabatis tegetibusq; concepti.
Materna produnt capitibus ſuis furta,
Hic qui retorto crine Maurus incedit,
Sobolem fatetur eſſe ſe Cogiſantræ
At ille ſima nare, turgidis labris,
Ipſa eſt imago Pannici palęſtritæ.
Piſtoris eſſe tertium quis ignorat,
Quicunque lippum nouit, & videt Damam?
Quartus cinæda fronte, candido vultu
Ex concubino natus eſt tibi Lygdo.
Pręcide, ſi vis, filium: nephas non eſt.
Hunc verò acuto capite, & auribus longis
Quæ ſic mouentur, vt ſolent aſellorum,
Quis morionis filium neget Cyrthæ?
Duę ſorores, illa nigra, & hæc rufa
Croti choraulæ, villiciq; ſunt Carpi.

Quibus oſtendit, filios facie atque ſimilitudine referre, repræſentareque formam, atque faciem adulterorum, qui eos genuerũt. Et hinc Soranus Epheſius Medicus in Iſagoge, c. 17. Quinto menſe induit fœtus ſimilitudinem ſeu patris, ſiue matris, aut adulterium demonſtrat. Et Solinus c. 4. tradit Procõneſiam ancillam è duplici adulterio geminos edidiſſe, vtrũque patri ſimilem. Quod accepit à Plinio libr. 7. c. 11. vbi etiam ſcribit, aliam gemino partu, alterũ marito ſimilem, alterum adultero edidiſſe. Id quod ex Ariſtotele eſt libr. 7. de Hiſtoria animalium, c. 4. Sed & illud Phocylidis poetæ Græci,

Gemine vnũ alter marito, alter adultero ſimilis.

Οὐ γὰρ τίκτει παῖδας ὁμοίους μοιχικὰ λέκτρα.
Haud ſimiles pariunt ſtuprata cubilia natos.

Cui concinit & illud Theocriti Idyllio 17.

Ἀστόργου δὲ γυναικὸς ἐπ' ἀλλοτρίῳ νόος αἰεί,
Ῥηΐδιοι δὲ γοναί. τέκνα δ' οὔποτ' ἐοικότα πατρί.

Id eſt, ad verbum,

Non amantis autem mulieris in alieno mens ſemper eſt,
Faciles autem fœtus: filij autem nunquam ſimiles patri.

Heſiodus lib. 1. Operum & dierum:

Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσιν.
Et ſimilem ſobolem genitrices patribus edunt.

Et Euripides in Electra.

Φιλεῖ γὰρ αἷμα ταὐτὸν οἷς ἂν ᾖ πατρὸς
Τὰ πόλλ' ὅμοια σώματος πεφυκέναι.
Solet enim idem ſanguis paterno
Pleraque ſimilia corpori producere.

Et apud Homerum li. 1. Odyſſeæ, Telemachus cognoſcitur filius Vlyſſis ex vultu & oculorum ſimilitudine:

Ἀλλ' ἄγε μοι τόδε εἰπέ, καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον,
Εἰ δὴ ἐξ αὐτοῖο τόσος παῖς εἰς Ὀδυσῆος.
Αἰνῶς γὰρ κεφαλήν τε καὶ ὄμματα καλὰ ἔοικας
Κείνῳ.

Et alibi lib. 4. eiuſdem operis.

Κείνου γὰρ τοιοίδε πόδες, τοιαίδε τε χεῖρες,
Ὀφθαλμῶν τε βολαί, κεφαλή τ' ἐφύπερθέ τε χαῖται.

Virgilius. 4. Aeneidos:

Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet
Ante fugam ſoboles, ſi quis mihi paruulus aula
Luderet Aeneas, qui te tantùm ore referret.

Horatius lib. 4. Ode 5.

Nullis polluitur caſta domus ſtupris.
Mos & lex maculoſum edomuit nefas.
Laudantur ſimili prole puerperę.

Et Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij

Sit ſuo ſimilis patri
Mallio, & facilè inſcijs
Noſcitetur ab omnibus:
Et pudicitiam ſuæ
Matris indicet ore.

Et Ouidius in Epiſtola Hyſipyles ad Iaſonem:

Fęlix in numero quoque ſum, prolemq; gemellam
Pignora Lucina bina fauente dedi.
Si quæras cui ſint ſimiles, cognoſceris illis:
Fallere non norunt, cætera patris habent.

Papinius lib. 5. Syluarum in Epicedio filij:

Animaq; auellitur infans
Non de ſtirpe quidem, nec qui mea nomina ferret.
Oraq; non fueram genitor.

Nec omiſerim illud Phintyos filię Callicratis Pythagoricæ ex li. περὶ γυναικὸς σωφροσύνας, id eſt, de temperantia muliebri, apud Stobæum Ser. 72. κάλλιστος δὲ κόσμος γυναικὸς ἐλευθέρας πρᾶτον ἅ τ' εἶδος τὸ διὰ τῶν αὐτᾶς τέκνων ἐπιμαρτύρασθαι τὰν σωφροσύναν τὰν ποτὶ τὸν ἄνδρα, αἴ κα τὸν τύπον τᾶς ὁμοιότατος ἐπιφέρωντι τῶ καταπείραντος αὐτὰς πατρός. Quib' ſignificatur, imprimis

mis honeſtum eſſe matronæ ſuam pudi-
citiam erga virum per faciem liberorum
ſuorũ teſtari. Quod fit(inquit)ſi liberi refe
rãt typum ſimilitudinis ſui genitoris. No-
ta eſt autem illa hiſtoria cuiuſpiam procõ
ſulis(eius nomẽ ſubticetur)qui cùm uidiſ-
ſet quempiam Siculum,ſibi & vultu & cę
teris rebus prorſus ſimilem, mirari ſe ait,
quapropter ſibi tam ſimilis eſſet, cum pa-
ter ſuus in eam prouinciam nunquam ac
ceſſiſſet. At meus(inquit ille)Romam fre-
quenter acceſſit. Ioco nanq; (vt ſcribi Va-
lerius eam hiſtoriam recenſens, lib.9.c.15.
in fi.)laceſſitam matris ſuę pudicitiam,in-
uicem ſuſpicione in matrem eius reiecta
audaciùs, quàm virgis & ſecuribus ſubie-
cto conueniebat, vltus eſt.

53 Sed vt ad cæteros mores rei vxorię redea

Redit ad mores gentium.

mus, non Garamantes tantùm eo more vi
uunt, vt vxoribus communibus vtãtur, ſed
& alij plures, videlicet Ilophagi & Ichthyo
phagi, quaſi dicas, piſceduli, qui & ex Ae-
thiopib[9] ſunt, Maſſagetę, Troglodytæ, Aga
thyrſi, Machlyes Pœnorum populi, Auſes,
Moſyni, Brachmanes Perſarum ſapientes,
Tyrrheni, & ex Arabibus ij, q in Oceano
ſunt verſus meridiẽ, Scoti, Aſoti, Galacto-
phagi, gens Scythica, & in vniuerſum alij

Ilophagorũ. *Ichthyophagorum.* *Maſſagetarum.*

Scythæ, Hyrcani ante Alexandri tempora,
Britanni, Perſæ. De Ilophagis & Ichthyo-
phagis teſtis eſt Diodorus Siculus libr.4. Bi-
bliothecæ, vbi dicit, eos mulieres, in quan-
tunq; inciderint, cognoſcere prolis cauſa.
De Maſſagetis, Eudoxus ĩ prima periodo,
& Laertius in Pyrrhone. Sed ij non ita ha-
bent communes, vt cæteri. Quandoquidẽ
ſinguli ſingulas ducunt: ſed vtũtur vxori-
bus aliorum, idque non occultè: nam qui
cum aliena congreditur, pharetram è cur-
ru ſuſpendens, in propatulo coit, vt ſcribit
Herodotus ad calcem li.1. & Strabo lib.11.
Aelian[9] lib. Animalium 5. quo loco de ca-

Troglodytarum.

melis loquitur. De Troglodytis ipſe Stra-
bo li.16. & Diodorus illo eo. li.3. excipien-
tes vterque tyrannos, qui vxores ſibi pecu-
liares, & priuatas habent: quas qui corru-

Agathyrſorum.

perit, oue(inquiunt)mulctař. De Agathyr
ſis, Machlybus, & Auſibus, Herodotus libr.
4. Nam de illis ita ſcribit: In commune cũ
mulieribus coeũt, vt inter ſe germani ſint
ac domeſtici omnes. Id quod ex eodem re
perit D. Maximus Locorum communiũ,
Serm.60. & idem propemodum tradit Se-
rinus apud Stobæum Ser.42. De iſtis quoq;

Machlyum. *Auſum.*

ipſe Herodotus vbi ſupra, Machlyes & Au-
ſes(inquit) promiſcuè cũ mulieribus non
vnà habitantes, ſed pecudum more con-
cumbunt. Vbi apud mulierem puer robu-
ſtus factus eſt, eius filius viri cenſetur, apud
quem habitare ſuſtinet: nam tertio quoq;

menſe viri in id conueniunt. De Moſynis

Moſynorũ. *Bragmanorum.* *Tyrrhenorũ.* *Arabum.* *Scotorum.*

Pomponius Mela: de Bragmanis Philoſtra
tus Lẽnius, & Arrhianus hiſtoricus, idem-
que (vt pleriſq; placet) Iuriſconſultus. De
Tyrrhenis Theopõpus, Theophraſtus, Ti-
mæ[9], Heraclides in Politicis, & Athenæus.
De Arabibus Diodorus, dicto li.3. De Sco
tis Diuus Hieronymus in Iouinianum li.
2. cuius illic ea uerba ſunt: Scotorũ natio,
vxores proprias non habet, & quaſi Plato-
nis Politiam legerit, & Catonis ſectetur e-
xemplum, nulla apud eos coniũx propria
eſt, ſed vt cuique libitum fuerit, pecudum
more laſciuiunt. Sed & idem ad Oceanũ,
illud quoque de ipſis Scotis, atque etiam
Aſotis, ſcribit: illos videlicet vxoribus pro-
miſcuè & communibus vti. Vulgò tamen

Aſotorum.

loco Aſotorum, Attici legebař, quod nun
quam de illis legiř. De Galactophagis me-
minit Nicolaus in lib. περὶ ἐθῶν, id eſt, de mo

Scytharum *Hyrcanorũ.* *Britannorũ.*

ribus, & ex eo Stobæus c.5. De cæteris Scy-
this(nam & illi Scythæ ſunt meminit Stra
bo li.7. de Hyrcanis Plutarchus in libro de
Fortuna Alexandri: de Britannis, Solinus
Rerum memorabiliũ ca.35. vbi ita de illis
ſcribit: Nulla ibi fœmina dař propria, ſed
per viciſſitudines in quamcunque cõmo-
tus vſuariam ſumit. Et paulò infrà, Vtunř
fœminis vulgò, certum matrimoniũ nul-
li. Licèt de his ſint qui aliter ſcribant, vt iã
ſuprà diximus. De Perſis, Agathius de Bel-

Perſarum.

lo Gothorum libro 4 vbi de ea re legem a-
pud eos tuliſſe Canadem regem tradit.

Sed hãc mulierum communitatem, & 54

Mulierum communitas reprobata.

vt ita dixerim, promiſcuitatem, præter La-
ctantium libro tertio, capt.21. & ſequen. &
Chryſoſtomum Homilia prima in Ioan-
nem, & Epiphanium libro Hæreſeon ſecũ
do, cap.32. Ioannem quoque Damaſcenũ
in libro quoque Hæreſeon, nõ multò poſt
principium, & alterum Ioannem Tzetzẽ
Hiſtoriarum Chiliadæ 8.c.243. Theophi-
lum Antiochenum ad Autolycum libr.2.
& Arnobium libro primo aduerſus gẽtes,
& alios Chriſti aſſeclas, refellit Caſſius Sce
ptius, vt retulit Laertius in Zenone, & latè
& abunde Ariſtoteles ipſius Platonis diſci-
pulus libro Politicon ſecundo, capite pri-
mo & ſecundo, & Dionyſius Halicarnaſ-
ſeus libro ſecundo Romanorum antiqui
tatum, & ſubobſcurè Lucianus in Fugiti-
uis. Eamque nõ obſcurè deridet Ariſtopha
nes, in ea Comœdia, cui titulus eſt Ἐκκλη-
σιάζουσαι, id eſt, concionãtes. Vt interim no
ſtros, qui & de ea re priuatim locuti ſunt,
prætermittam, videlicet Cardinal. Alexan.
in c. dilectiſſimis. col.4. verſi. nota hic alle-
gari. 12. quæſtio. 1. vbi & tex. de hac re loq
tur, & glo. & alij eius loci interpretes: & tex.
quoque in c. nuptiarum. 27. quęſt. 1. iubens

filiorum

filiorum procreationi operam dare, non canino more, per vſum promiſcuum fœminarum, &c. & ibi gloſ. in verbo, promiſcuum, & Fortunius Gar. in §. ius naturale, col. 19. & ſequen. Inſtitu. de iuſtitia & iure. Quanquàm fuerunt & è Chriſtianis ſcriptoribus, qui hanc mulierum communitatē defendere nimio Platonis amore auſi ſint, & in his Beſſario Cardinalis lib. 4. eius operis, quod aduerſus calumniatorē Platonis elegantiſſimè ſcripſit: ſed ita tamen, vt à noſtræ religionis legibus meare non deſciſcat.

55 *Naſamonū.* Præter Maſſagetas autem (quod iam diximus) in propatulo atque in vijs coeunt, Diogenis illius Cynici dogma ſecuti, Naſamones, Indi, Hyberni, Moſynes, aut, vt alij vocant, Moſynęci: & ij, qui Caucaſum habitant. De Naſamonibus autor eſt Herodotus libr. 4. vbi & idem ſcribit penè illos factitare, quod Maſſagetas, ſcipione videlicet prius prætento. *Indorum.* De Indis tradit idē Herodotus li. 3. vbi dicit, *Hybernorū.* Indorum coitus in propatulo eſſe, ſicut pecorum. *Moſynorū.* De Hybernis Strabo lib 4. vbi ſcribit eos non minùs alienis, quàm ſuis vxoribus in propatulo cōmiſceri. De Moſynis Artemidorus Daldianus libr. de Somniorum interpretatione primo, c. 9. vbi & id dicit facere canes, eſſeq; inhoneſtum & ignominioſum apud alios homines. Et ante eum Apollonius Rhodius libr. 2. Argonauticōn, vbi id eos facere, tanquam ſues, dicit. *Caucaſi incolarum.* De Caucaſi incolis ipſe Strabo libr. 15. Quantum autem cauere debeamus ab huiuſmodi inhoneſtis cōcubitibus, dicemus affatim interius, in 15. lege connubiali, nume. 153. incipien. nonum id erit.

56 Sed vt vlteriꝰ progrediamur, *Naſamonū iterum.* Naſamonibus præter ea quæ diximus, mos eſt, vt cū quis primùm vxorem duxit, prima nocte ſponſa ſingulos conuiuas obeat Veneris gratia: & vt quiſque cum ea concubuerit, donum det illi, quod ſecum domo attulit, vt retulit Herodotus in Melpomene. *Augylarū.* Augylarum ſimiliter fœminis ſolenne erat, nocte qua nubunt, omnium ſtupro patere, q cum munere aduenīunt: & tum cum plurimis cōcubuiſſe, maximum decus eſt, in reliquum pudicitia inſignis, ex Pōponio Mela, libro primo, & Solino, ca 44. *Gnidanum.* Apud Gnidanes quoque vxores ferunt pelliceas, ſingulæ multas, ob quod vt à quoq; viro venerem paſſa eſt, fimbriam orat, vt quæ plurimos habet, ita præclariſſima cēſeatur tanquam à pluribus viris adamata: teſtis Herodotus libr. quarto. *Stymphalorum.* Stymphali itidem mulierem eam in honore habent, quæ cū pluribus viris conſuetudinem habet: ex Zenodoto. *Heliopolitarum.* Apud Heliopolitas mos erat, vt fœminæ antequam nuberent, paſſim ſeſe proſtituerent in Veneris templo, poſteà uerò abſtinerent. Sed id Conſtantinus Imperator aboleuit, ut à Socrate Conſtantinopolitano traditum eſt apud Caſſiodorum, libro Hiſtoriarū primo, capite nono. & iterum lib. 6. capit. 12. Nec diſſimiliter Thraces uirgines non aſſeruabant, ſed quibus libebat cum viris, concumbere ſinebant: uxores autem uehementer aſſeruabant. *Thracum.* autor Herodotus circa initia lib. 5. Lydorum quoq; mulieres: *Lydorum* ut prodit idem Herodotus libr. 5. ante coniugium paſſim ſubſtratæ amatoribus, hoſpitali eos plerunque benignitate confouent, ac donis afficiūt pluribus longè, quàm ipſæ accipiant. Eum tamen haberi delectum, ut in turpitudinis fœdera condignos tantùm admittāt. Poſt coniugium uerò ſi delinquant, nulla ueniæ ſpes. Id quod etiam recēſuit Aelianus libr. 4. de uaria hiſtoria. Sed & Xanthus, & ipſe Lydus, qui uoluminibus quatuor Lydiaca complexus eſt, illis fuiſſe morem tradit, ut alienas uxores uirgineſq; in locum producentes, quem à re ipſa ἀγῶνα uocarunt, omnes conſtuprarēt. Quod & Clearchus libro quarto Commētariorum, quæ de Vitis ſcripſit, prodidit: ſubdens, quod cùm id paſſa fuiſſet Omphale, poſtquam imperium conſecuta eſt, vt iniuriam acceptam vlciſceretur, nobilium Lydorum uirgines in eo loco cum ſeruis concluſit, quo in loco vitium ſibi illatum fuerat. Vnde rei acerbitatem uerbis leuire ſtudentes Lydi, γυναικῶν γλυκὺν ἀγῶνα ipſum locum appellarunt. Scribit Herodotus (vt ad eum redeamus) libro primo, Lydas ipſas uirgines pudicitia proſtrata, ſibi dotē comparare. Sed is locus ex eorum numero eſt, qui à Laurentio Valla prætermiſſi ſunt. Athenæus quoque tradit, Lydorum mulieres obuio cuique faciles ſe præbere.

Punicis autē mulieribus & is mos fuit, 57. *Panorum* ut antequam nuberēt, in fanum Veneris, quod Sycæ erat, ſeſe conferrent, atque inde procedentes, quæſtum dotis corporis iniuria contraherent: honeſta nimirum tam inhoneſto uinculo coniugia iuncturæ, ut grauiter pronuntiauit Valerius de Inſtitutis antiquis. Sunt & qui id olim etiā apud Thuſcos celebratum tradant, ut uirgines dotem ſibi corporis quæſtu compararent: in id referentes illud Plauti in Ciſtellaria:

Tu iam locare in magnam familiam,
Vnde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis, non vt hic tam Thuſco modo
Tute tibi indignè dotem quæras corpore.

Mos quoque Scythis, Corſiſque fuit, uirgi- *Scytharum.* nes ante nuptias nautis proſtitutas in li- *Corſorum.* tus

Cypriorum. *Iuſtini loc.* tis ducere. Cyprijs item mos erat, virgines ante nuptias ſtatis diebus (ita enim malo legere, quàm ſtatutis) dotalem, pecuniam quæſituras, in quæſtum ad litus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamēta Veneri ſoluturas, Iuſtino teſte, libr. 18. Sed & de ijſdem Lactantius libro primo, capite 17. vbi eius moris Venerem autorē fuiſſe ſcribit, ne ſola prçter alias mulieres impudica, & virorum appetēs videretur. Et ante hos Herodotus libro primo, qui & illud tradit Cyprios id ipm ex lege obſeruare ſolitos, quod & Babylonij, de quibus poſtea dicemus ex eodem Herodoto.

Illyricorum. De Illyricis quoque ſcribit Varro libro rei ruſticæ ſecūdo, capite decimo. Virginibus nonnunquam annorum viginti, morem eorum non denegare, ante nuptias vt ſuccumberent, quibus vellent, & incomitatis vt vagari liceret, & filios haberent, è quibus vellent.

Locrenſium. Locrēſes, dum Leophronis Rheginorum tyranni bello premerentur, vouerunt, ſi victores forent, vt die feſto Veneris virgines ſuas proſtituerent: tradit Iuſtinus libr. 21.

Phœnicum. Phœnices mulieres, cum ſacra Dijs ſuis facerent, ſeſe palàm proſtituebant, huiuſmodi corporum ſuorum fœdo mercimonio Deam ſuam ſe placare arbitrantes, & p hęc ſcelera propitiam facere, vt prodit Athanaſius in libro contra gentiles. De quibus ēt Auguſtinus de Ciuitate Dei, libro quarto, capite decimo, Phœnices (inquit) Veneri donum dabant de proſtitutione filiarum, antequam iungerent eas viris. Cuius etiam rei nōnihil meminit Euſebius libro quarto εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς, capite octauo; *Heliopolitarum.* idem tribuens Heliopolitis, qui & ipſi è Phœnicibus ſunt, de quibus ſuprà locuti ſumus.

58 *Indorum.* Quid quòd apud Indos, mulieres, alioquin virorum amantiſſimæ, vt quæ cum maritis mortuis (quòd ſuprà diximus) ſeſe cremandas offerant, elephanti tamen pretio oblato, amatoribus pudorem ſubſternunt? nullo inde famæ diſpendio, cùm laudi facinus ducatur, quòd tanti earum forma cenſeatur. Virgines autē cùm eſſe nubiles cęperint, nulla dote data, uel accepta in publicum à parentibus producunt. Accurrente (vt aſſolet) multitudine, libera illis datur optio, è iuuenum turba uiros ſibi deligendi, quos uirtute aliqua inſigniter prçſtantes putauerint. Autor Arrhianus de geſtis Alexandri lib. 8. Et de iiſdem etiam ſcribit Strabo lib. 15. licere eis fornicari, niſi eas mariti caſtas eſſe cogāt. Quin & hodie Indicæ virgines ante cōnubium proſtituūtur. Nuptæ uero prima nocte cum ſacerdotibus iacent, cum quibus etiam regum abſentium uxores cubitant, ut ex Cardinali Vlyſſiponenſi retulit Volaterranus libri Geographiæ 12. c. poſtremo.

A Syracuſanis lege ſancitum eſt, ne mulieres maiori ſumptu ornarētur, priuſquā ſe conſtupratas, & omni nequitia impudicas docerent, ut è ueterum ſcriptorum monumentis tradit Cælius, uir antiquarū rerum peritiſſimus, libr. 3. c. 10. 59 *Syracuſanorum.*

Thebanorū. Apud Thebanos à ſacerdotibus Ioui ſacrabatur uirgo genere clariſſima, & ſpecie pulcherrima, q̄ pellicis more cum quibus libebat commiſcebatur, uſq; ad naturalem corporis purgationem: mox uiro dabatur, autore eo Strabone libr. ulti.

Gętulorum. Gætulorum, ſiue ut alij legunt, Gelonum, lex eſt, qua cautum ſit, mulieres quoſcunque uelint, uiros conuenire poſſe, nec tamen ob id à maritis accuſari, uel adulteras appellari, cum tamē paſſim omnibus miſceantur, ac præcipuè aduenis, ut ſcriptum reliquit Clemens li. Recognitionum 9. ca. 7. Et Bardeſanes in lib. de Fato: & ex ipſius autoritate Euſebius illo libro Præparationis Euangelicæ 6. ca. 8.

Suſiorum. Apud Suſa uerò (urbs eſt Perſarum) indifferens mulieribus cum quibuſcunque uoluerunt, uſus eſt, & ſeruis, & hoſpitibus, tali licentia à maritis permiſſa, ut tradit Clemens, ubi ſuprà.

Balearium. Qui inſulas Baleares inhabitant, in epulis, quæ cum domeſticis, amicisque in nuptijs fiunt, primus, ſecūdusq; & deinceps reliqui ſecundum ætatem, nuptam cognoſcunt: ultimus ſponſo locus ad uxorem datur, ut refert Diodorus lib. ſexto.

59 *Hiſpanorū.* Apud Hiſpanos, uirgines paſſiua Venere utuntur, ac quibuſcum libuerit, congrediūtur, & è quibus uelint, ſibi liberos quærunt: ut è recentioribus ſcribit Cælius libr. 10. c. 22.

Medorum. *Armeniorū.* Medi, Armeniique uel nobilitate p̄ſtantes Anaitidi Deæ, quam imprimis colunt, dedicant filias in fano illius uetuſtiſſimo ac ſanctiſſimo: quæ corporis pudicitia in vulgus proſtrata velut inde auguſtiores factæ, mox traduntur viris, nemine nō cōiugia id genus alacriter admittente. Illius autem Deæ ſtatua ex ſolido auro conflata erat, quàm Marcus Antonius compilauit. De quo etiam nonnihil Plinius lib. 33. ca. 4. Ea autem Dea Anaitis Venus erat, ita à Perſis vocata, ut ex autoritate Beroſi Babylonij, & Athenoclis Symmachi, qui Aſſyriorum, Medorumque res antiquiſſimas cōſcripſerunt, tradit Agathius Hiſtoriarū peregrinarum lib. 2. Lydi autem, apud Pauſaniam in Laconicis, Mineruæ Anaitidis fanum habent.

Lituanorum. Apud Lituanos matronæ nobiles, uiris permittentibus, publicè concubinos habent, quos matrimonij adiutores uocant: uiris turpe eſt ad legitimam coniugem pellicem adijcere. Soluūtur

tur tamen facillè matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atq; iterum nubunt: teſtis Aeneas in Europæ deſcriptione, ca. 26. *Dapſolybiū.* Dapſolybies congregati omnes vno die, vxores ſimul ducunt poſt Vergiliarum occaſum. Nã poſt epulas, mulieribus ſcorſum diſcumbentibus, extincta lucerna, viri ad ipſas ingrediuntur, & quilibet, quãcunq; cõtigerit, ducit, vt ex Nicolao in libro περὶ ἐθῶν, tradidit Stobæus in Collectaneis, Sermone 42. Quibus item locis ſcriptum eſt, *Ialchleuenſium.* Ialchleuenſes Libyas, cùm multi vxorem vnam ambiunt, apud curatorem eius cœnare, & ſingulis varia dicteria narrãtibus cuicũque mulier arriſerit, illi cohabitare.

61 *Babyloniorum.* Babylonij coniuges cum hoſpitibus ſtupro coire, modo pretium flagitij detur, pmittunt, teſte Curtio libr. 5. De his quoque Strabo lib. 16. ita retulit: Babyloniorũ mulieribus mos eſt cum hoſpitibus permiſceri, cum turba, & cultu plurimo. Qui verò ad mulierem admittitur, poſito ſuper eius genibus argento, quantũ ſibi videtur, coit, longè ea à fano abducta. Id verò argẽtum veneri ſacrum eſt. Sed & hoc pluribus proſequitur Herodotus lib. 1. Vna (inquit) iſtdẽ Babylonijs lex eſt, omnibus modis execrãda. Nempe omnibus mulieribus indigenis commune eſt, ſemel in vita ad Veneris tẽplum deſidentibus, cum externis viris conſuetudinem habere. Cæterùm cùm plerũque ſint diuitijs tumentes, quę ſui copiam facere recuſãt, hæ vehiculis cameratis ſubuectæ pro templo conſiſtunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt. At tẽplum Veneris ſedent nobis corollisque tẽpora reuinctæ, è quibus dũ aliæ ſcorſum abeunt, aliæ regrediuntur. Nam diuerticula vndecunque ſic funiculis diſtinctam aditum præbent externis ad mulierem illã, quam cuique libuerit deligendam. Porrò cùm ſemel illic conſederint, nõ priùs domum regrediuntur, quàm hoſpitum aliquis pecuniam mulieri in ſinum iniecerit & cum eadem à fano ſeorſum abducta rẽ habuerit. At verò pecuniam illam, quantulacunque ſit, non eſt fas reijcere, ſiquidem in ſacrum vſum conuertitur. Neque mulieri etiam permittitur hoſpitem repudiare, ſed quicunque is ſit, qui pecuniam obtulerit primum, hunc illa ſequitẽ citra delectum. Poſtremò vbi iam congreſſa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domũ reuertitur. Subditque, eas, quæ forma ſunt elegantiori, citius (vt par eſt) expediri: quæ vero deformes, diutiùs cogi deſidere pro templo, antequam legi faciant ſatis: fierique interdum, vt vno atque altero anno, aut etiam triennio atque diutiùs expectare miſeras oporteat. Et hinc, vt opinor, D. Hiero. in quadam epiſtola, Babylonẽ meretricem appellat: Cùm (ait) apud Babylonem verſarer, eſſemque purpuratę meretricis colonus, quod verbum eſt ex Apocalypſi D. Ioannis, c. 17. *Babylon purpurum meretrix.* *Roma Babylon dicta.* Et hinc fortè idem Hieron. in Catalogo, vbi Marci meminit, ſcribit Romam à D. Petro in ſua epiſtola priore, c. 5. Babylonis nomine figuraliter intellectam &c. Cuius etiam rei meminit & ipſe in Eſaiã, c. 14. & iterum c. 47. & ad Algaſiam in 11. q & Tertullianus in li. aduerſus Iudæos, & iterum libr aduerſus Marcionẽ 3. quamuis id ipſe aliò referat. & Paula & Euſtochium, quæ id ab ipſo Hieronymo, vt reor, dedicerant, in ea epiſtola, quam ad Marcellam ſcripſerunt, inter eiuſdem Hieronymi opera.

62 *Germanorũ.* Germani ſoli propè Barbarorum (vt teſtatur Tacitus) ſingulis vxoribus contenti ſunt, præter admodum paucos, qui non libidine, ſed ob nobilitatẽ plurimis nuptijs ambiuntur. Vide tamen quid de illis ſcripſerim ſuprà nu. 22. in ci. nec ſoli. *Adyrmachidarum.* Adyrmachidæ, Africę populi, virgines nupturas Regi exhibebant: qui eam deuirginabat, quæ ſibi formoſior videbatur: vt prodit Herodotus lib. 4. *Canariorũ.* Hodie quoque Carnarij populi coniuges priùs non accipiunt, quàm à principe deflorẽtur, idque apud eos decus ducitur, autore Archangelo Madrignano in Itinerario Portugalẽſi. *Volſcorum.* Quin apud Volſcos, poſtquam ſerui, tranſlata in ſe Republica, vrbi dominati ſunt, id lege ſanxerũt ne qua virgo ingenuo nuberet, cuius caſtitatem nõ antè ex numero ipſorum ſeruorum aliquis delibaſſet: vt refert Valerius li. 9. c. 1. *Serum.* Apud Seres fas non erat cum vxore congredi poſt conceptum, vt D. Clemens retulit libr. Recognitionum 8. ca. 11. *Iaxamatarum.* apud Iaxamatas virgines matrimonio nunquam collocabantur, niſi quæ hoſtem prius interemiſſent: Ex Pomponio Mela. lib. 1. *Sauromatarum.* Et idẽ de Sauromatis tradit Nicolaus in li. de Moribus gẽtium, & ex eius autoritate Stobęus Serm. 42. *Saracenorũ.* Saraceni vxores mercenarias cõducunt ad tempus ex pacto, & vt ſit ſpecies matrimonij, dotis nomine futura coniũx haſtam & tabernaculũ offert marito, poſt ſtatum diem, ſi id elegiſſet, diſceſſura, teſtis Ammianus Marcellinus libr. 14. *Sacarum.* Apud Sacas ſi quis vxorem puellam ducere cuperet, pugnam cũ ea ſuſcipiebat: & illa, ſi ſuperior eſſet, captiuum abducebat, atq; imperium in eum tenebat: ſin inferior, ab eo regebatur.

63 *Maſſilienſiũ.* Maſſilienſibus mos fuit, generum inter pocula eligere. Siquidem recumbentibus, qui eſſent ad nuptias inuitati, prodiẽs virgo iubebatur à patre aquam porrigere ei,

quem

quem virum affectaret. Quo argumento Peranus claſſis Phœnicum dux, repentè factꝰ ex hoſpite gener Seuani regis Segregiorum, condendæ Maſſiliæ locum à ſocero accepit. Autor Iuſtinus li. 43.

Tibarenorū.

Tibareni poſt vxoris partū, ipſi perinde ac ſi peperiſſent, reuincto capite in lectulum recubant, illis curioſè vxoribus miniſtrantibus. Autores Nymphodorus & Xenodotus in Collectaneis, & ante eos Apollonius Rhodius lib. 2. Argonauticō.

Corſicorum. Hiſpanorū. Cantabrorū. Moſchouitarum.

Id quod etiam Corſicam inſulam habitantes obſeruare, tradit Diodorus li. 6. & Hiſpanos, Cœlius lib. 10. c. 22. quod tamen alij Cantabris tantùm Hiſpaniæ quidem populis tribuunt. Apud Moſchouitas vxores fœminæ non in eo honore ſunt, vti apud cæteras gentes. Nā propè ancillarum loco habētur. Viri inſignes earum veſtigia mirum in modum obſeruant, & pudicitiæ diligentiſſimè cauent. Non enim adhibentur conuiuijs, neque ſacrorū cauſa remotiora templa petere, aut temerè in publicum egredi permittūtur. Cæterùm vel ab externis hominibus, & exiguo quidem pretio, ad Venerem omne vulgus fœminarum facilè pellicitur, adeò vt parum earum amoribus ſtudere viri nobiles exiſtimentur. Autor Paulus Iouius in libello de Legatione Moſchouitarum.

Alia alijs nationibus ſunt honeſta aut turpia.

64 Dies me deficeret, ſi omnium nationū mores circa rem vxoriam ſigillatim deſcribere conarer. Sed ſatis conſtat ex ijs quę diximus, alios alijs mores in re vxoria fuiſſe priſcis temporibus. Quod autē ad noſtrā ętatem pertinet, videmus & hodie peculiares eſſe cuique genti mores, apertamq́; in omni vitæ ratione differentiam: vt quæ viuendi ratio Pictonibus placet, eandem Sātones illis vicini deteſtētur: quod laudi iſti aſſignant, illi contrà vitio adſcribunt. Et vt non minus verè, quàm eleganter, ſcribit Aemylius Probus, Non eadem omnibus ſunt honeſta, atque turpia, ſed omnia maiorum inſtitutis iudicantur. Nemoq́ue nihil rectum putat, niſi quod patriæ moribus conuenit;

Patriæ amor.

65 Id quod etiā efficit charitas patriæ, qua plerique omnes tenemur. Eſt ſua cuiq; patria chariſſima, atque gratiſſima.

Naſo ad Rufinum:

Eſt & amor patriæ ratione valentior omni.

Et paulò poſt:

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non ſinit eſſe ſui.

Euripides in Phœniſſis:

Ἡ πατρίς, ὡς ἔοικε, φίλτατον βροτοῖς·
Οὐδ' ὀνομάσαι δύναιμ' ἂν ὡς ἔστι φίλον.

Patria, ut decet, chariſsima mortalibus:
Neque exprimere poſſum, quàm chara.

Et alibi apud Stobæum cap. 37.

Πολλοῦ γὰρ χρυσοῦ καὶ πλούτου κρείσσων πάτρα
Σώφρονι ναίειν, τὸ δὲ σύντροφον ἁδύ τι θνητοῖς ἐν
βίῳ χωρεῖ.

Quibus ſignificatur, multo auro & opibus præſtare patriam ad habitādum, viro prudēti. Nam quod naturæ cognatum eſt, neſcio quam ſui dulcedinem mortalibus in vita præſtet. Sæpe autem Homerus patriā terram φίλην peculiari epitheto vocat, veluti dilectam, ſeu amicam: vt Iliad. 9.

Φ' ἀγέμεν σὺν νηυσὶ φίλην εἰς πατρίδα γαῖαν.

Et rurſus eod. lib.

Εἰ δήκεν εἴκαδ' ἵκωμαι φίλην εἰς πατρίδα γαῖαν.

Diodorus Siculus lib. 4. cùm malignitatem quarundam regionum deſcripſiſſet, extemplò ſubdit: Has tamen qui incolunt oras, tanta vitæ incommoda nolunt effugere, ſed vltrò eam potiùs deligunt vitam, quàm alio cogātur more viuere.

Patria dulciſſima.

Ita patriæ amor quidam ingens natura ſingulis innatus eſt. Apud Scęuolam Iuriſconſultum in l. qui habebat. ff. de leg. 3. Teſtator quiſpiā patriam ſuam dulciſſimam ſiue ſuauiſſimam vocat, his quidē verbis, τῇ γλυκυτάτῃ μου πατρίδι βούλομαι εἰς τὰ μέρη αὐτῆς, & quæ ſequuntur: quæ ſi quis ſcire velit, legat Alciatum li. Diſpunctionum 4. c. 16. Hincq́; no. Accur. inibi, Suam cuiq; patriam eſſe dulciſſimam. Atque etiam Maria. Soci. ſenior conſi. 35. circa prædictam. col. 3. verſi. ſecūdò magis proximè. & per illum quoq; tex. dicit Ro. conſil. 408. in propoſita quæſtione, verſic. quartò ad idem, quòd ſua cuiq; patria cæteris dulciorē, & amabilior. Vbi & ad hoc alia iura citat.

Patriā ſuā quiſque laudat.

Itaque natura ita comparatum eſt, vt patriam ſuam qualiſcunque eſt, quiſque laudet, extollat, prædicet: ſicuti etiam facit Vlpianus Iuriſcōſultus in l. 1. in princi. ff. de cenſi. vbi ſuam ipſius patriam mirandum in modum commēdat, miriſq́ue laudibus effert.

Chaſſenæi furtum.

Quæ omnia ad verbum præterea, quę adiecimus in hac & præcedenti editione, ſurripuit à noſtra prima editione, noſtro noīe ſuppreſſo, vt pleraque alia, Barptolomæus Chaſſenæus in ſuo Catalogo gloriæ mūdi, in 12. parte, in 17. conſideratione. Si quos igitur mores patria noſtra receperit, illos ante cęteros omnes, ducti amore quodam patrię magnificamus, atque pertinaciter ſectamur, cæteros præ noſtris parui ducimus, deteſtamur, exhorremus. Et vt ſcribit Raabi Moyſes Aegyptius libr. Perplexorum 2. c. 41. Natura hominis trahitur poſt conſuetudinem ciuitatis.

Sichonijs vxores dominantur.

67 Et vt nonnihil loquar de dominatione atque poteſtate maritali, quod eſt præcipuum huius loci propoſitum: quid eſt, ſi Dijs placet, quòd quis ſperare poſſit uxorem obediētem ſibi futuram, qui eam ſibi aſci-

Bactris quoque
Et Suſiis
Et Sauromatis.

bi aſciueritex Sithonijs Thraciæ populis, aut ex Bactris, aut Suſijs, aut Sauromatis? apud quos fœminæ viris dominari ſolent vt de illis autor eſt Tacitus in libello, quē elegantiſſimè, vt aliàs ſemper, de moribus Germaniæ conſcripſit: ſubdens, illos in ea re non modo à libertate, ſed etiam à ſeruitute degenerare. De Bactris verò teſtis eſt Bardeſanes in ſuo dialogo, quem de fato ſciſcitantibus amicis compoſuiſſe ſe dicit: & repetit Euſebius li. de Præparatione Euāgelica 6. ca. 8. Vbi & illud præterea dicunt, mulieres apud illos præſtāti ornatu & vnguentis vti, & ab ancillis, & ſeruis multò magis, quàm earum maritos, cultas, ſingulari quadam pompa equitantes exire, auro & lapillis phaleris equorum exornatis: nec eas caſtè viuere, ſed eas tā ſeruis quàm aduenis, commiſceri: necà viris accuſari, cùm eis dominētur. De Suſijs quoque autor eſt Diuus Clemens libr. Recognitionū 9. ca. 7. De Sauromatis Stobæus, Sermo. 42. ex autoritate Nicolai in libro ἐϑῶν. Vbi eos dicit vxoribus, ceu dn̄is, parere. Quin & in vniuerſa Aſia à Semiramide inſtitutis mos eſt, vt viris dominarentur vxores. Quam conſuetudinem Alexandro res ibi gerēte, ſeruatam etiamnum, certum eſt ex Hiſtoricorum monumentis.

Aſiaticis idē

68 Interdum quoque vſu euenit, vt quæ uitia ſectati ſunt, qui dignitate, autoritateq; inter cæteros pollent, ijſdem complures illorum exemplo, ac veluti cōtagione quadam ſeſe confeſtim dedunt.

Contagio potentum in alios.

Componit .r orbis Regis ad exemplum.

Vt ille dicit. Idq; lōgè lateque vagatur, ſerpitque in omnes eiuſdem loci homines, præſertimque adoleſcentes, & fœminas, vt ſunt cæteris faciliores, procliuioresq; in vitia. Propterea, ſiue eo, ſiue alio modo, ſi quæpiam ſe natio uitijs contaminarit, in ea certè rarenter comperies honeſtam, ꝓbamque mulierem, quæ non ſit peculiaribus ac proprijs ipſius patriæ uitijs inquinata. Abraham ille uir & ſapientia & ſanctimonia celebris, maxima ſolicitudine tenebatur, vt filio ſuo Iſaac, non ex Chananæis, inter quos habitabat, ubi certè ſummi alicuius, ac ditiſſimi filiam facilè obtinuiſſet ſed vt de pia & ſancta gente uxor ducerēt: ut patet ex Gene. c. 24. Nam ut grauiter pronuntiauit Iolaus Euripideus in Heraclidis, Nullus eſt liberis honor pulchrior, quàm patre forti bonoque natum uxores ducere à probis & bonis: quod & nos alibi ſuprà ex eo adduximus.

Abrahā ſolitus, vt de ancta gen e uxor filio duceretur.

69 Hæc cùm dicimus, ſatis apertè monere uidemur, ut probitatem moreſque futuræ uxoris imprimis ſpectemus. In qua re non diutius immorabimur: tum quia per ſe ſatis perſpicua eſt, ideoque nulla commendatione indiget; ſm ſententiam Iuriſcōſulti in l. 1. ff. de reſtit. in inte. tum etiam, quia ab omnibus, qui de re uxoria ſcripſerunt, amplè tractata. Vnum duntaxat aut alterū teſtem ex noſtris citabo, qui & hūc locum non prætermiſerunt: quorum prior eſt ipſe Io. Fab in rubrica Inſtitu. de nup. monēs ut ſi poſſis, probes ante omnia mores eius mulieris, qua cum m̄rimonium uelis cōtrahere. Alter eſt Antipater in lib. de Conuictu uxoris, apud Stobæum Serm. 68. qui omnia ferme ſuperiora capita velut in unum concludit, Græcè quidem, ſed in hāc ſententiam: Vxor non temere ambienda eſt, ſed omnino circunſpectè, non diuitiarum, non turgidæ nobilitatis, non uoluptatis ullius, non denique formæ gratia. Nam hæc quoque ut plurimum faſtum ac dominandi libidinem excitare ſolent. Primùm itaque de moribus & ingenio parētum percōtabuntur, an ciuilis ſit pater, nemini moleſtus, non ingratus, modeſtus, iuſtus, & qui rebus uanis non oblectetur: & alia huiuſmodi. Deinde matrem quoque conſiderabimus, in cuius conuictu educata eſt nuptura, & moribus eius imbuta. Poſtea de ſponſa, an illam, vti par eſt, inſtituerint, neque officio ſuo defuerint, & amori in ipſam nimis indulgēdo, utilitatem eius neglexerint, omni ſtudio inquirēdum eſt per ſeruos æquè ac liberos, tū domeſticos, tum externos: necnon per uicinos, & alios qui ad eos ingrediuntur, ut amici, ad conuiuia, & coquos, & opifices, & mulieres nutrices, & alias.

Vxoris futuræ mores in primis ſpectandi.

70 Et ut ego tandem breuibus concludam, illud ſane in matrimonijs obſeruandū cēſeo, quod in honoribus ſtatuit Iuriſcōſultus in l. honor. §. de honoribus. ff. de mun. & hono. Imprimis (inquit) conſideranda perſona, ſecundò origo natalium, poſtremo facultates. Et id quidem, ne in illud incidamus, quod grauiter ac ſeuerè reprēhēdit Iuuenalis, de alia re loquens Satyr. 3.

De eadē re conclusio.

De moribus ultima fiet Quæſtio

Cui concinens Plautus in Perſa:

Quoiuſmodi hic cum mala fama facilè nubitur,
Dum dos ſit, nullum vitium vitio vertitur.

Igitur hæc quoque legē alijs ſubnectemus: FVTVRAE VXORIS PARENTES, PATRIAM, MORES INSPICIVNTO.

Septima lex connub.

IN OCTAVAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSÆ PRIMÆ PARS OCTAVA.

EX II Sigiť,q̄ ſuprà tā ſparsè
diffuſeq; ſcripſimus, illud
ſtrictim breuiter ac ſumma
tim collegimus,quò facili'
legētes mēti,memorięq; de
mādēt. Vt qſqs voluerit hē-
re vxorē ſui amātiorē,ſibiq; obſequētiorē,
cui leges, quas velit (ut verbis Tulij vtar)
ĩponat p̄ſcribat, iubeat,vetet, qđ videbiť,
q̄ nihil imperāti negabit,nihil recuſare au
debit:vxorē,moneo,ſibi ſumat ęqualē,an
ēt inferiorē & gn̄e & opib.atq; eā qdē vir-
ginē,& tenera ætate, natā parētib. ꝓbis,&
nō elatis morib. & ex natione,q̄ caſtas,hu
miles & viris obediētes ꝓducere ſoleat:nō
itē formoſam nimiū,nō viduā,nō vetulā,
nec quā adeò longa ætate p̄cedat, vt vires
cupidineæ vxoris ætati nō reſpondeant.

Epilogus p̄cedentium.

Neq; tn̄ ꝓpterea ſpōdeo,neq; meā in id
2 fidē obſtringo,eā quā ita legeris vt nihil eo
rū deeſſe videať,futurā ſemp̄ marito obe-
diētē. Sūt.n nō parū multæ, q̄ tametſi ſunt
maritis ipſis,in oīb.lōgè inferiores, ſiue ad
nobilitatē r̄ſpicias,ſiue ad diuitias,ſiue ad
formā:nihilq; in illis excellat,quo ſuperbi
re vel tātillū dēant, ſintq; aliàs ꝓbis mori
bus:conanť tn̄(ut ſunt mulieres ſuapte na
tura ſuperbæ & dn̄ationis cupidæ) impe-
riū ſibi in viros vſurpare,eoſq; in ſuā ipſa
rū ptātē iniicere.oēm iuris Diuini, Nālis,
& Ciuilis legē & ordinē inuertētes. Apud
nos tex.eſt in auth.de nup.§.io cūdū. aancil
lā à dno ĩ vxorē captā, interdū adeò effer
ri,& ſuperbe in maritū agere, vt vel ab eo
diuertat.quē ad hoc annotat Lucas Pen-
na in l. quēadmodū.in 201. p̄ſumptione.
C.de agri.& cen.lib. vndecimo. Ad idq; re
ferri p̄t antiquū prouerbiū Palladæ, lib.1.
Græcorū Epigrammatum memoratum,
Μήποτε δουλὶς ταρα γυνὴ δέσποινα γένοιτο.
Quo ſignificať,ancillā, aut,ſi mauis, ſeruā
nr̄am nō eſſe in vxorē ducēdā:quaſi & hę
plerūq; ſoleāt eē erga maritos ĩſolētiores.

Fœminæ ſua natura dominationis cupidæ.

Ancilla à domino deſponſata, ab eo diuertit.

Prouerbiū. Ancillā noſtrā non eſſe in vxorem ducendam.

Marcus ille Cato triūpho & Cēſura in-
3 ſignis,magis tn̄ ēt nū claritate literarū (ut
interim verba Plinij vſurpē) vxorē habuit
Actoriā Paulā humili loco natā, violētā,
mētis impotē, & qđ nemo poſſit credere,
Catoni ſuperbā: vt Diuus Hieronymus in
Iouinianū lib.1.elegātiſſimè retulit. ne, qs
putet,(vt ille ſubdit)ſi pauperē duxerit, ſa
tis ſe cōcordiæ ꝓuidiſſe. Hic aūt ille eſt Ca
to,q(vt Plutarchus tū ĩ vita illius, tū in Ro
manorū Apophthegmatis ad Traianum,
cōmemorat)cū vxorū effrænatius perulā-
tiā,q; imperiū aliqn̄ rep̄hēderet, (expert'
n.id ipſum fuerat) Oēs(inqt)hoīes vxorib.
dn̄ant, nos verò cunctis hoīnib.nobis aūt
vxores. Verū Themiſtocles Atheniēſis lō
go antè interuallo ſimile qppiā dixerat, fi-
liū ſuū,q in matris deliciis eſſet, Græcis p̄-
ſtare plurimū:Atheniēſes.n.Græcis impe
rare,ſeſe Athenienſibus, uxorē ſibi, uxori
aūt filiū. Qđ idē Plutarchus retulit, & in ip
ſo Catone,& in ipſo itē Themiſtocle,atq;
ēt in Græcorū Apophthegmatis. Idē uero
in lib. de Educādis liberis,ſtatim poſt prin
cipiū,tradit filiū ipſum Themiſtoclis,no-
mine Diophātū,dicere ſolitū, Quicqd ip-
ſe peteret ab Atheniēſibus, mox approba
tū iri. Nā q̄ ipſe uellet,uelle & matrē: & q̄
mater,eadem cupere Themiſtoclem:quę
uero Themiſtocles,eadem & uniuerſum
populum Athenienſem.

Catoni uxor humili loco nata ſuperbior.

Catonis dictū de uxorū imperio.

Themiſtoclis idē prope dictum.

Themiſtocles uxori'.

Mīrū eſt aūt,qđ ab Aelio Spartiano tra- 4
ditū eſt in Antonino Caracalla,à doctiſſi-
mis quibuſq; memoriæ ꝓditū fuiſſe, ut q
Lunam fœmineo noīe ac ſexu putauerit
nūcupādā,is adductis uxorib.ſp inſeruiat:
q uero marē Deū eſſe crediderit, is domi-
neť uxori,neq; ullas muliebres patiať inſi-
dias. Vñ q̄uis Græci uel Aegyptij eo gn̄e,
quo fœminā,ēt Lunā dicāt,myſticè tamē
Deū dn̄t. Scribit Hermes Trimegiſtus, ſi is
eſt, Aphoriſ.6 t.ꝙ ſi pars ꝯiugij viri cecide
rit in ſignis obediētib.mulieris aūt in im
perātibus mulier qdē imperabit viro, uir
aūt obediet mulieri. Firmicus aūt Mater-
nus,elegātiſſimus aſtronomię ꝓfeſſor,lib.
6.Matheſeos,capi.10.Saturnus(inqt)ſi Ve
neri quadrata fuerit radiatione ꝯiūctus,&
Venus ſupior effecta,& dextrū poſſidēs la
tus,Saturnū in inferiore loco ꝯſtitutū qua
drata radiatione inſpexerit: iſta ꝯiunctio
honeſtis ac pudicis morib. largiť uxores.
ſed q̄ in domo oēm dn̄andi uēdicēt ptātē,
maritos tn̄ fido & incorrupto diligētes af-
fectu. Et inferius c. 21. Si Venus Lunā dia-
metra radiatione reſpexerit, ita ut in ꝯriis
ꝯſtituti locis,lōga ſe inuicē radiorū ſuorū
ptāte pulſauerint, infęlices nuptias ex iſta
radiatione decernūt:ſed nec aliquo pote-
rūt ſic poſiti fęlicitatis ordīe ſubleuari. Aut
n.nūq filios hēbūt,aut ſuſceptā ſobolē mi
ſera morte proſternēt:ſed & ipſi crebra ma
la & multas uxorū ſuarū pati coguňt in-
iurias:q̄ maritis ſuis dn̄ari cupiētes, ſupbo
& elato ſpiritu ĩ eos ſæpius inuehuňt. Gui
do uero Bonat' doctrina & eruditione,q̄
eloquētia,p̄ſtātior, ĩ ſuo Aſtronomię lib.
tractatu 7.in quo diſſerit đ p̄cipuis iudiciis
aſtrorū,cap.3. ſeptimæ domus, dicit: Si q̄-

Vxoribus quidam addicti ſunt fato, uel aſtrorū ui.

ratur, vtrum vir, an mulier alteri domina bitur, inſpiciendã eſſe domũ aſcẽdẽtis, & deinde ſeptimæ, quis eorum fuerit ponderoſior, vel fuerit in angulo: quia ille dominabitur, cuius ſignificator huiuſmodi fuerit: id eſt, ſi ſignificator viri fuerit in angulo, vel ponderoſior, & ſignificator mulieris fuerit cadens ab angulo, & leuior, dominabitur vir mulieris. Si verò ſignificator viri fuerit cadens & leuior, & iungatẽ ſignificatori mulieris, dominabitur & p̃erit mulier viro. Si verò nõ fuerit aliquis eorũ in angulo, nec fuerit vnus iunctus alteri; ille dominabitur, cuius ſignificator fuerit ponderoſior: & quicunq; eorũ fuerit petens coniunctionem alterius, vel fuerit cadens, & alter in angulo, vel in ſuccecedenti angulum: ille erit ſubiectus alteri, ſiue ſit ſignificator uiri, ſiue mulieris: ille debilior, niſi aliquis Planetarum abſcindat lumen eorum, vel prohibeat eorum coniunctionem. Hucuſque Guido, q totũ hunc locũ accepit, licet ſubticeat, ab Haly Abenragel in libro, quem & ipſe de Iudicijs aſtrorũ cõpoſuit, parte ſcđa, capite decimoſexto. Vbi & hæc præterea ſcripſit: Si ſciueris natiuitates viri & vxoris, aſpice in eis: ſi inueneris in duodecima domo vni⁹ eorũ Lunã natiuitatis alterius: id eſt, vt ſit luna ĩ ſigno, ĩ quo fuit ĩ natiuitate vni⁹ in duodecima domo natiuitatis alterius; indica, ꝙ ille, cuius eſt luna, victor erit alterius, alterq; nõ ſecus ac ſeruus, ei obediet. Verbi gratia, ſi fuerit aſcendens in natiuitate mulieris Aries, duodecima eius erit Piſces. Et ſi fuerit in natiuitate viri luna in Piſcibus, ſignificat, ꝙ vir erit victor, & mulier obediet. Hæc ibi, quæ ille ipſe alibi breuius repetit, videlicet in ſeptima parte, capite quinquageſimoquarto. Quin & in quinta parte, capite ſexto. Quando (ait) Venus fuerit Orientalis, ſignificat, ꝙ mulier habebit poteſtatẽ ſupra virum, maximè ſi Iupiter aſpexerit eam.

5 *Sapiens dominabitur aſtris.*

Ex qbus conſtat, pleroſq; fato quodã & aſtrorũ lege huic malo eſſe obnoxios, vt ſubſint vxorib. nulla nobilitatis opũ, ætatis, ac deniq; nullius rei habita rõne. Sed qm̃ ſapiens dominabitur aſtris, ſicut à Ptolemæo ſcriptũ eſt in libro ſuæ magnæ conſtructionis, quã Almageſtum vocant, & è noſtirs affirmãt Bal. in c. 1. extrà vt lite pendem. nihil inno. & cõſi. 458. ꝙ dñs Arnald⁹ col. vlt. lib. 2. & Ioan. Ana. in c. 2. col. penu. poſt Ioan. And. ante fin. extra de ſortil. & Cepol. in tract. de Impera. mili. delig. char. antepe. Ang. Arc. in §. 1. in fi. Inſtit. de capi. di. A qua ſententia nõ longè diſſidet illud eiuſdem Ptolemæi, aut alterius eiuſdẽ nominis (vt alij contendunt) in octaua ꝓpoſitione Centiloquij: Anima ſapiens ita adiuuabit opus aſtrorũ, ſicut agricola naturales terræ vites. Et alibi in eodem Cẽtilogo: Cœleſtia corpora non imponunt neceſſitatem, ſed inclinationem. Quod & ſenſit rerum omnium peritiſſimus Virgilius, cũ dicit libro ſecundo Georgicorum,

Cœleſtia corpora non neceſsitatẽ imponunt, ſed inclinationem.

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas,
Atque metus omnes, & inexorabile fatum,
Subiecit pedibus.— Et lib. 3. Aeneidos;
Fata viam inuenient, aderitque vocatus Apollo.

Religio fato dominatur.

Vbi oſtẽdit, religionẽ dominari fato. Rurſumque lib. 6. de aureo arboris ramo infernæ Iunoni conſecrato loquens,

—Rite repertum
Carpe manu: namque ipſe volens, facilisque ſequetur,
Si te fata vocant: aliter non viribus vllis
Vincere, nec duro poteris conuellere ferro.

Fatum arbitriũ nõ tollit.

Quibus verbis, Carpe manu, vna qdẽ cũ fato, actionis quoq; noſtræ arbitriũ ꝯiunxit. Sed id apertius oſtẽdit lib. 7. cùm dicit.

Heu miſerande puer, ſi qua fata aſpera rumpas,
Tu Marcellus eris:—

In quo loco nõ obſcurè dicit, poſſe aliqua ratione fata diſrumpi, vt etiam illic ſcitiſſimè annotauit Seruius.

Idem ex Homero.

Id quod etiam ex Homero depręhendere licet, qui & ipſe non omnia fato tribuit ſed & voluntati & prudentiæ liberũ quendã locũ relinquit. Nec tamen illud excludit, ꝙ Græci, παγκακοδαίμον, nos Latinè Coactum dicere poſſumus, cùm ſcilicet quiſpiam agens quę vult, in ea incidit, quę nõ uult: ut cum lib. 1. Iliad. ſtatim poſt princ. ſtragem Heroum irę Achillis imputat: 6

Πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν.
Ἡρώων.— Subdit tamen paulò pòſt.
—Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή. Id eſt.
Iouis autem perficiebatur conſilium, ſiue decretum.

Et alibi in Odyſſea, Vlyſſis ſocios ſua ipſorum culpa periſſe tradit. Iterumque alibi, multa illorum, quæ fato impendent, prudentia euitari prodidit: ut cum ſcribit. lib. 5. eiuſdem Odyſſeæ.

Ἔνθά κ' ἀπὸ ῥινούς τε δρύφθη σὺν δ' ὀστέ' ἀράχθη
Εἰ μὴ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη
Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἐπεσσύμενος λάβε πέτρης
Τῆς ἔχετο στενάχων εἵως μέγα κῦμα παρῆλθε. Hoc ẽ.
Hic et cutis lacerata fuiſſet, ſimulq; oſſa fracta fuiſsẽt:
Niſi ei in animum induxiſſet cæſia Minerua.
Vtraque autem manu incitatus apprehendit ſaxum:
Cui hærebat ſuſpirãs, donec magnus fluctus præteryt.

Et paulò poſt.

Ἔνθά κε δὴ δύστηνος ὑπὲρ μόρον ὤλετ' Ὀδυσσεύς.
Εἰ μὴ ἐπιφροσύνην δῶκε γλαυκῶπις Ἀθήνη.
Hic verò miſer prẹter fatum perijſſet Vlyſſes,
Niſi ſapientiam dediſſet cæſia Minerua.

Viri uxores ſibi æquari nõ patiantur.

Ideo iis, qui huic conſtellationi obuiã ire volunt (poſſunt enim, ſi volunt, vt iam dictum, & cõprobatũ eſt) illud obſeruãdũ eſſe 7

Mulier animal indomitum.

eſſe cenſeo, ne a principio ſibi æquari vxores patiantur. Alioquin (ut apud Liuium lib. ab urbe cōdita, quarto & trigeſimo, in defenſione legis Oppiæ elegantiſſimè diſſerit M. Porcius Cato, de quo ſuprà locuti ſumus) eas ſibi intolerabiles futuras ſciāt. Extēplò enim ſimul ac pares eſſe cœperint, ſuperiores erūt. Proinde (vt ille paulò antè monuerat) date frenos impotenti naturæ, & indomito animali: deſperate ipſas modū licentiæ facturas, niſi vos faciatis. Omnium enim rerum libertatē, imò licentiam, ſi vera dicere volumus, deſiderant. Qđ & è Liuio citat Lucas Pen. in l. 1. col. 1. in fi. C. de mulier §. in quo loco. lib. 10. Cui ſententiæ cōcinēs Euripides apud Stobæum c. 72.

Fœminæ rerum omniū libertatē deſiderant.

Οὐ γάρ ποτ' ἄνδρα τὸν σοφὸν γυναικὶ χρὴ
Δοῦναι χαλινοὺς, οὐδ' ἀφιέντ' ἐᾶν κρατεῖν.

Quibus ſignificatur, nunquam oportere virum ſapiētem vxori frenū remittere, neque ſinere, vt liberè imperet.

8 Nec tñ propterea illis aſſentior, q ſe in vxores nō tā maritos agunt q̄ imperioſos dños: cùm in maritali ꝯiugio iucundiſſima vitæ ſocietas iniri dēat, vt Xenophon in Oeconomico nō inutiliter diſſeruit, & a Columella repetitum eſt in Præfatione lib. 12. atq; ipſi copioſiſſime alibi deſcripſimus. Nihil enim (vt ſubdit Columella ipſe) in domo ꝯiugali apud priſcos diuiduū cōſpiciebat̄, nihil qđ aut maritus, aut fœmina ꝓprium ſui iuris eſſe diceret, ſed in cōe ꝯſpirabat̄ ab utroq;. Autor eſt Plutarchus in Problematis, c. 84. ex veteri Romanorū īſtituto vxores maritis; nec nolet nec cognariā facer̄, oporter̄, q̄ miniſteria ancillaria prorſus ſunt, & ſeruilia. Rurſum alibi in iiſdē q̄ſtionib. c. 28. refert apud priſcos Romanos hunc morē fuiſſe, vt ſponſam introducentes, iuberent dicere, Vbi tu Caius, ego Caia. quaſi cum viro paciſceretur, vt oīa cōia eſſent & pariter imperarēt. nec aliud in his verbis oſtendi, niſi, Vti tu dñs ac domus compos, ſic ego domina atq; hæra. Quod ſumptum videtur ex antiqua lege Romuli, quæ huiuſmodi erat, MVLIER VIRO LEGITIME CONIVNCTA, FORTVNARVM ET SACRORVM SOCIA ILLI ESTO: VTQVE DOMVS ILLE DOMINVS, ITA HAEC DOMINA. Cuius legis meminit Dionyſius Halicarnaſſeus li. 2. Romanarū Antiquitatum. Sed & idē Plutarchus (vt ad eum redeamus) in Lyſandro, teſtis eſt, Spartæ pœnam ex legibus malo marito eſſe indictam.

Mariti maritos ſe praſſent, non dominos.

Nihil diuiduum in domo coniugali.

Vxores maritis nec molere, nec coquinariā facere.

Romuli lex.

9 Ariſt. lib. Eth. 8. c. 10. ſcribit viro cū vxore id ius intercedere, qđ & in ἀριστοκρατείᾳ, id eſt, optimatū gubernatione eſt. Nam pro dignitate vir in iis reb. imperat, quæ dignę ſunt viro: q̄ aūt fœminam decēt, eas illi tribuit. Quòd ſi vir in omnibus dominetur in ὀλιγαρχίαν, id eſt, paucorum potentiā fit mutatio: quoniā ꝯ dignitatē facit, non q̄a ſit præſtantior. Idē Ariſt. lib. Polit. 1. c. 1. illud in Barbaris repħendit, φ apud eos fœmina & ſeruus eodē gradu habeantur. Et ſanè Numidę ob id malè ab Hiſtoricis audiunt, φ vxorib. perinde ac ſeruis vtantur. Atq; ēt Thraces, q idē faciunt, vt ſcribit Heraclides in Politicis Apud Apuleiū lib. 5. Metamor. Sorores Pſyches cōqueruntur, quòd eſſent maritis, quaſi ancillæ, deditę. Propterea L. Valerius in ea oratione, quā apud Liuium quo loco ſuprà citauimus, ſuper ipſius legis Oppiæ abrogatione habuit: Vos (inquit) in manu & tutela, nō in ſeruitio debetis vxores habere: & malle patres aut viros, quàm dños dicit. Et pòſt paululum: Quò plus poteſtis, eò moderatius imperio vti debetis.

Virum inter & vxorem Ariſtocratiæ ſpecies eſt.

Barbaris vxor famulæ loco.

Numidæ vxoribus, vt ſeruis vtuntur.

Vxores in tutela virorū, nō in ſeruitio.

Itaq; nō admodū æſtimo, q vxores aut verbebibus afficiendas, aut alioquin ſeuerius tractandas exiſtimant, vbi fortaſsis errauerint, aut quippiam fecerint, vel dixerint, quod ipſis diſpliceat: quoniā vt apud Virgiliū lib. 2. Aeneidos Aeneas prudēter dicit: 10

Vxores nec verberādæ, nec alias male tractādæ.

Nullum memorabile nomen
Fœminea in pœna eſt, nec habet victoria laudem.

Quæ ſententia cùm communiter de mulieribus loquatur, tñ ad vxores maxime referenda eſt. M. Cato Cenſorius, quamuis (ut ſuprà diximus) vxorē fuit expertus moleſtam, impòtentem atq; ſuperbā, qſqs tñ vxori manus inferret, eū nō aliter, q̄ q Deorū ſimulacra temeraſſet, inſectādū & deteſtādū eſſe, paſsim affirmabat: vt in eius vita teſtis eſt Plutarchus. Diuus Paulus ad Coloſſenſes capite tertio, Viri (inquit) diligite vxores veſtra, & nolite eſſe amari ad illas. Qua autoritate innixus Robertus Holkot, eximius inter ſcholaſticos Theolog. in 54. lectione, quam conſcripſit in Sapiētiā Solomonis, dicit regēdā eſſe vxorē māſuetè, nō cū tyrannica auſteritate: verbis, nō verberib. amore, nō timore: dulcedine non amaritudine. Ante hūc Diuus Chryſoſtomus in priorē Pauli ad Corinthios epiſtolā, Homilia 26. Neque verberandā (ait) vxorē dico abſit: vltima nanq; ignominia eſt, nō eius qui verberatur, ſed q verberat. Sed ſi caſu aliquo talē nacta eris maritū, noli ægrè ferre: ſed repoſitū tibi ex his præmiū intellige, & in p̄ſenti vita laudē. Et uos uiros illud admoneo, nullum ſit tam magnum peccatum, quod ad verberandū vxorem vos compellat. Et quid vxorem dico? ne ſeruiam quidem verberare, & ma-

nus in eam iniicere, viro libero eſt tolerã
dum, Quòd ſi ſeruam vrberare viro maxi-
mæ ignominiæ, eſt multò magis, contra li
beram, dextram extendere. Et hoc ab Gen
tium legumlatorib. agnoſcere poſſumus
qui quæ vapulatit, non amplius cum ma
rito habitare cogunt, vtpote qui indignus
ſit, vt cũ ea amplius conſuetudinem ha-
beat. Etenim ſumma iniuria eſt, vitæ ſociã
& in rebus neceſſarijs antea tibi coniun-
ctam, tanquàm mancipium, ignominia
afficere. Ideo huiuſmodi virum (ſiquidẽ
vir appellandus eſt potius, quàm fera) &
patricidæ, & matricidæ ſimilem eſſe dixe-
ris. Nam ſi patrem & matrem vxoris gra-
tia relinquere præcipimus, non vt iniuriã
ei faciamus, ſed diuinam legem implea-
mus, & ipſis parentibus tam gratum hoc
eſt, vt relicti gratiam habeant, & id multo
ſtudio exequãtur: quonam pacto nõ, vlti
mæ dementiæ eſt, eam contumelia affice-
re, propter quam parentes Deus dimitten
dos prenunciauit? Nonne hoc tantum in-
ſania? Et paulo infrà: Sed incitat (inquit)
mulier. Verùm conſidera mulierem debi
le vas eſſe. Tu autem vir propterea prin-
ceps factus es, & capitis loco datus, vt ſub-
ditæ feras imbecillitatem. Velis igitur tuũ
illuſtrare principatum: quod facies, ſi ſub
ditæ non inſultaueris: & quemadmodum
Rex tantò clarior apparet, quantò perfe-
ctum ſuum clariorem oſtendit: quem ſi
inhonoraret, & contumelia illius dignita
tis magnitudinem aſſiceret, non paruam
gloriæ ſuæ partem auferret. Itidem & tu ſi
illam, quæ ſecundum poſt te locum obti-
net, contumelia afficis, non parũ tui prin-
cipatus honori derogas. Hęc igitur omnia
tecum reputa, & modeſtus ſis: & cum his
illius noctis recordare, qua aduocato te ad
ſe pater, tanquam depoſitum quoddam, fi
liam tibi tradidit: & omnibus relictis, ma-
tre, domo, & ſeipſo, omnem eius curam
tuę dextræ commiſit. Et ſtatim poſt: Non
vides agricolas: quanta diligentia, quæ ſe-
mel ſemen acceperit, terram colunt, quã-
uis innumera habet vitia? vt exempli cau-
ſa, quamuis arida ſit, quamuis malas her-
bas producat, quamuis humoris abundã
tia loci natura offendatur, colit tamen. Ite
rumq; haud multò poſt: Quotieſcunque
aliquid moleſti domi contigerit, ſi quid
vxor peccauerit, conſolare, & noli mœro-
rẽ augere. Licèt enim omnia proicias, ni-
hil moleſtius cõtingere, q̃ non hẽre bñuol
lam domi vxorem: licèt quodcunque di
xeris peccatũ, nullũ magis dolendũ, q̃ cũ
vxore ſeditionẽ hẽre. Quòd ſi inuicẽ one-
ra ferenda ſunt, multò magis vxoris: & ſi
pauper ſit, noli exprobrare: & ſi ſtulta, noli
ei inſultarẽ: ſed eſto modeſtior. Etenim tuũ
membrũ eſt, & caro vna facti eſtis. Sed ſtul
ta eſt, ebria, iracundia. Igiẽ dolẽdũ eſt, nõ
iraſcendum, & Deo ſupplicandum, & ip
ſa admonenda, & adiuuanda conſilio: &
oĩ conatu annitendũ, vt illis liberetur af
fectibus. Quod ſi verberaueris, exaſperabis
morbũ: aſperitas enim manſuetudine, nõ
alia aſperitate diſſoluitur. Præterea quam
à Deo mercedem accepturus ſis, conſide
ra. Nã cùm eã verberare poſſis, neq; id Dei
metu facias, ſed multa eius vitia æquo aĩo
pferas, leges veritus, q̃ ꝓhibẽt vxorẽ eiici,
quocũq; uitio laborauerit: maximã mer-
cedẽ, accipies, & ante mercedẽ multa lu-
craberis. Eam nãq; obſequẽtiorẽ reddes, &
tu ob eã mãſuetior. Et alia multa, q̃ in eam
ſñĩam inibi ſubiiciunẽ, q̃ tu uiderẽ poteris.

Hoc &. ethnici illi veteres Theologi ſym 11
bolicè ꝑcipiebãt, ex quorũ inſtitutis, q Iu
noni ſacrificabant, fel in ſacris nõ adhibe
bãt, ſed è victima exẽptũ iuxta arã infodie
bãt. Qua re oſtẽdebaẽ, bilẽ prorſus, irãve,
atq; odiũ, & amaritudinẽ à cõiugali iucũ
ditate eſſe ſequeſtrãdã. Iuno enim Dea nu
ptialis erat, viriq; ac mulieris ꝯiunctã vitã
ſignificabat. Cuius rei autor eſt Plutarchꝰ
Chæronẽſis in libro de Præceptis ꝯnubia
lib. atq; iterũ in eo, quẽ de Platęenſi Dæda
la inſcripſit: & reaſſumpſit Euſebius lib. de
Præparatione Euangelica 3. c. 1. Proin Põ-
tifex Rom. in c. 1. extrà de his quæ vi, met.
ve. cauſ. fiunt, quempiam tyrrannum vo
cat, q uxorẽ ſeuerius tractaret.

Iunonis ſacrificijs fel non adhibebatur.

Tyrannus eſt, q uxorẽ ſeuerius tractat.

Plutarchus ipſe in eo lib. quẽ de Liberis 12
educandis ſcripſit, monet pueros ad ho-
neſta exercitia, non plagis, aut verberibus,
ſed monitis, & rationib. adducendos: illa
enim ſeruos magis decere, q̃ liberos, qui
durati rigeſcunt: liberalibus autem pueris
maiorem commoditatem laudes afferſit,
ac uituperia, quàm verbera: illæ enim ad
honeſta concitant, uituperia à turpitudi-
ne cohibent. Quin M. Varro lib. Rei ruſti
cæ. 1. c. 20. ita dicit mancipijs imperandũ
eſſe, vt uerbis coerceantur potius, q̃ verbe
ribus. Quòd ſi de liberis ille, hic de ſeruis il
lud moneat, qd de uxore dicendum? quæ
vna caro, vnum corpus, una anima cum
uiro eſt, ut alibi abundè diximus, quæq;
de coſta uiri facta eſt, nõ ex pede, ne eſſe ui
deretur ad ſeruitutem ſubiiciẽda, ut dicit
Princeps ſententiarum Lombardus lib. 2.
di. 18. & ibi D. Theologi: & Hugo a S. Vi-
ctore, in lib. de Sacramẽto. & Ale. Hales in
3. parte Summæ, quæſt. 88. mẽbro 2. & 3.
& ſ. Thomas in 1. parte Summæ, q. 92. art.
3. & in opuſculo de decem præceptis, in
ſexto præcepto. Nicol. Lur. ſuper Gene. c.
2. An. Fl. in 2. parte 3. partis principalis Sũ-
mæ

Pueri non verberibus, ſed rationibus docẽdi.

Serui verbis magis, quã verberibus coercendi.

Fœmina ex coſta viri, non ex pede facta.

mæ,tit. 1.c.1.§.quantum ad primum certum eſt.& è noſtris gl.in c.vlti.33. q. vlt. & Hoſt.in Summa,tit de matri.§.qualr contrahatur,col.7.verſ.circa hanc materiã, & Cardi.Alex.in c.gaudemus.§. qa verò. col. 1.de diuor.Quib. cõcinens D.Ambroſius lib.Hexaemeron 5.c.7.Non es (inquit)dominus,ſed maritus: non ancillam ſortitus es,ſed vxorem gubernatorem: te Deus voluit eſſe ſexus inferioris, non præpotentẽ. Quin leges aſſerunt,virum & vxorem ſocios eſſe diuinæ atque humanæ domus. l. aduerſus.C.de crimi.expi. hære.& Plautus in Sticho,ſcribit vxores virorũ eſſe ſocias Ita enim inducit Pinaciũ de uiris loquẽtẽ:

--Pudicitia eſt,pater,
Vos magnificare, qui nos ſocias ſumpſerunt ſibi.

Et ſtatim circa initia Bibliorum, nempe Gen.c.3.Adam de vxore, Mulier (ait) quã dediſti mihi ſociam, &c. Quanquàm in Hebræo nõ ſic legitur,ſed hoc modo, Mulier,quam dediſti mecum quod ſecuti Septuaginta Interpretes ita verterunt, *ἣν ἔδωκας μετ' ἐμοῦ*.

13 Imperatores Thodoſius & Valentinianus ſanxerunt,vxorem, quæ ſe probauerit à viro verberibus affectam, quæ ingenuis aliena ſunt,poſſe virum repudiare in l.conſenſu.C.de repu.per quam legem videtur ſentire gl.in c.ſicut alterius. 7. q. 1. quòd licèt maritus poſſit vxorem corrigere,non tamen intelligitur verberãdo, ſed alio modo. Quam in hoc ſequitur Alc.cõſil.15.viſo themate ſupra ſcripto,poſt princi.lib.4.Et quamuis illa Theodo.& Valen. ſanctio fuerit à Iuſtiniano correcta in eo, quod permitteret vxori huiuſmodi verberibus affectæ virum repudiare:eam tamen iniuriam non reliquit impunitam.Voluit enim virum,qui eo modo vxorem verberauerit,ex alia ſua ſubſtantia, cõſtante matrimonio, tantum vxori dare, quantum tertia pars faciat ante nuptias largitatis,in auth.ſed nouo iure,cod. titu. de repud. & in corpore vnde ſumitur; ſcilicet authen. vt lice.matr.& auiæ.§.ſi quis autẽ propriã. Miror aũt Bar.(ſi is eſt)in l. cũ ſatis, col.2. verſi.præterea vxor.C.de agri.& cenſ.ſcripſiſſe,vxorẽ à viro flagellis verberatam, licitè poſſe ab eo diuertere, per. §. quia verò plurimas.in Auth. vt cùm de appellatione cognoſcitur,quo in loco nihil tale ſcritum reperitur. Verùm illud dictum ſecutus eſt Paris à Puteo in tractatu Syndicatus,in titu.de exceſſib. Baronũ,numer.29.

Vxor indignè verberata virum repudiat.
Vir quomodo puniatur,qui vxorem uerberat.

14 Cæterùm nullos ferè ex his, qui probi ſapiẽteſq; habiti ſunt,legimus vxores ſuas quantuncunq; moleſtas,& intolerabiles, verberaſſe,ſed potius earum vitia, aut diſſimulaſſe,aut molliter & blandè correxiſſe.

Sapiẽtes uiri uxores nõ uerberant.

Scribit Iulius Capitolinus Marcum Antoniũ Philoſophum Imperatorẽ Roma. q ſanctitate uitę(ut dicitur)omnib. principib anteccelluit.Fauſtinæ uxoris adulteria diſſimulaſſe,tãtumque abfuiſſe, ut de ea ciusq; adulteris ſupplicium ex lege ſumeret, ut illos ſibi non ignotos, præ cæteris ad uarios honores,& magiſtratus promoueret:& in his Tertullum, quem cum ea prandentem aliquando deprehenderat. Hic aũt Antoninus ille eſt,quem leges noſtræ Conſultiſſimum principẽ nocant, in l.hæreditas.& in l.ulti.C.de teſta. manu.& alibi,Virum prouidentiſſimum. atque religioſiſſimum.l.unũ ex familia.§.ulti.ff.de leg.2.Rurſumq; alibi,Prouidentiſſimũ,& Philoſophiæ plenũ.l.cũ Syllanianũ.C.de his qui ut indig.Fauſtina quoq; ea eſt, de qua fit mentio in l.ſi auguſtæ. ff. de lega 2. Tertullus itẽ,ut opinor,ille eſt,ad quẽ,Iuriſconſultus tradit,ipſum Marcũ Antoninũ ſcripſiſſe in l.Diuus.in prin.ff.de offi. præſid.& in l.apud hoſtes.ff.de capti. & poſtli. reuer. Paulus itẽ ille ſimplex Antonij ſanctiſſimi diſcipulus ſanctiſſimus, cùm hẽret uxorẽ bona ſpecie,eamque in ipſo facinore adulterij dęphendiſſet, nihil aliud ꝙ tacitè ſubriſit,lureq; iurãdo affirmauit, ſe nunquã cũ ea cõcubiturũ. Ad adulterũ autẽ,Tibi(inquit) eã hẽto,& cũ dicto in eremũ abiit.Autor Socrates in Tirpertita hiſtoria,lib.1.c.2.

M. Antoninus Fauſtinæ uxoris adulteria diſſimulauit.
Pauli eremitæ ad uxorẽ adulterã dictum.

Sed & Socrates ille,quẽ Appollo,oĩum mortaliũ ſapiẽtiſſimũ iudicauiſſe dr̃,uxorũ ꝯuicia,iurgia,atq; moleſtias modeſtè ſapiẽterq; tulit,ꝗ cũ à Xãthippe uxor̃ poſt infinita ꝯuicia, ex ſupiori loco aqua ĩmũda ꝑfuſus fuiſſet,nihil amplius egit,ꝗ ut capite deterſo diceret,Sciebã futurũ,ut iſta tonitrua imber ſequeret̃. Qđ cùm plurimi referunt, tũ è noſtris Diuus Hieronymus lib.1.ꝯ Iouinianũ. Et uerſib. cõplexus eſt Bigus neotericus quidẽ Poeta, ſed haud ſcio an multis etiam veterum melior: 15

Socrati in uxorũ uitia patientia.

--Ferendum eſt,
Socratis exemplo,quodcunque peregerit vxor.
Xanthippen ſiquidem conuitia multa mouentem
Cum blandè argueret,fœdatus deſuper vnda,
Non ſi deterſo,poſt tanta tonitrua,dixit
Vertite,ſe pluuiam non ignorante ſecutam.

Seneca aũt lib.2.eius operis,cui titulus eſt, Quõ in ſapiẽtẽ nõ cadit iniuria,ſcribit Socratẽ ipſum riſiſſe,cũ ab uxore Xãthippe ĩmũda aqua ꝑfunderet̃. De eadẽ r̃fert Laertius,ꝙ Alcibiadi illũ increpãti,ꝙ modeſtius ꝗ par eſſet,uxóris moleſtias pateret̃, r̃ndit: An uerò tu nõ toleras clamore ꝑſtrepẽtes anſeres? Illo dicẽte, At mihi oua pulloſq; pariũt.Et mihi(ait)Xãthippe filios. Ar̃ aũt audiſſe narrat Gelli⁹ li.1.c.14. Xãtippe (inquit)

quit)Socratis Philoſophi vxor moroſa admodum fuiſſe fertur,& iurgioſa irarumq;
& moleſtiarum muliebrium per diem per
que noctem ſcatebat, Has eius intēperies
in maritum Alcibiades demiratus,interro
gauit Socratem, quænam ratio eſſet, cur
mulierem tam acerbam domo non exige
ret.Quoniam(inquit Socrates)cum illam
domi talē perpetior,inſueſco,& exerceor,
vt cæterorum quoq; foris petulantiam,
& iniuriam facilius feram.Subiungit aūt
Gel.Varronis in Satyra Menippea, quam
de Officio mariti inſcripſit, huiuſmodi
ſententiam,quæ mirè huic noſtro propo.
ſito conuenit:Vitium vxoris aut tollēdū,
aut ferendum eſt.Qui tollit vitium, vxorē
commodiorē præſtat:qui fert,ſeſe meliorem facit.Sed ut redeamus ad Socratem,
Plutarchus in lib.de Vtilitate ab inimicis
capienda; Socrates (inquit) Xanthippen
vxorem iracundā,ac moleſtam domi ferebat,ceu facilius cum aliis conſuetudinem
acturus, ſi illam perpeti conſueuiſſet. Idē
in lib.de Cohibenda iracundia, Socrates
(ait) cum è palæſtra redeuntem Euthydemum caſu duxiſſet ad conuiuium,Xāthip
pe cū irata ſurrexiſſet,dixiſſetq; conuicia, tādem,& menſam ſubuertiſſet,Euthydemus
autem ſurgens abire cœpiſſet : dolore affectus Socrates, At domi tuæ nuper(inquit)
nonne accidit,vt gallina quædam ſubuolans,idem hoc efficeret?nos tamen non in
dignabamur. Chryſoſtomus autem in d.
Homi.26.Epiſtolę prioris ad Corinthios,
poſt ea quæ ſuprà ex eo citauimus, verſic.
ab hinc 5.eo Socratis, quem tamen nō nominat,exemplo vtitur, vt oſtendat uitia
vxorum patienter toleranda,vt gymnaſiū
& palęſtrā quādā Philoſophiæ habeamus.

16 Adde,ꝙ contumax eſt muliebris natu-
Mulieres cōtumaces,& in uetita proniores
ra, in eaque longè procliuior eſt, & magis
nititur,quę vetita ſunt,vel teſte D.Hier.(ui
ſi alius ſit,quod magis puto) in regula ad
Euſtochium c.27.& Ouidio dicente, cum
de mulieribus loqueretur,lib.3. Amorū,
Eleg.4.

Deſine,crede mihi,vitia irritare vetando:
Obſequio vinces aptius ipſe tuo.
Vidi ego nuper equum contra ſua fræna tenacem
Ore reluctanti fulminis ire modo:
Conſtitit,vt primùm conceſſas ſenſit habenas,
Frænaque in effuſas laxa iacere iubas.

Mox ſequitur:

Nitimur in vetitum ſemper,cupimusque negata.

Quem poſtremum verſum citat è noſtris
Hoſti.in c.1.extrà de matr. contract.con-
tra interdic.eccle.& Io.Ana.in c. tua nos.
extra de homi. Ex eoq; uidetur ſummus
Pōtifex mutuatus fuiſſe principium c. clericis.de immu.eccl.li.6. cum dicitur, Nituntur in vetitum.Cui cōſonat text. elegās
in c.de viduis.l.2.in fin 27.q. 1. ibi, Quod
plenius exponere prætermus, ne ſexus in-
ſtabilis non tam deterreri,quàm admone
ri, videamus. Quę ſentētia ꝗ prompta quo
que fuiſſe videri poteſt ex Cicerone in ea
Oratione quā ꝓ domo ſua habuit. Huicq;
rei quadrat illud Terentianū in Eunucho:

--Noui ingenium mulierum,
Nolunt,ubi uelis:ubi nolis,cupiunt ultro.

Citat è noſtris Lucas Pen.in l.1.col.1.in fi.
C.de mulie.& in quo loco.lib. 10. Et illud
eiuſdem Terentii in Hecyra:

Vt is eſſe aduerſas,eque ſtudium eſt,ſimilis eſt pertinacia.

Et illud item Iouis Homerici libr.6. Iliad.
de Iunone vxore loquentis:

Ἥρῃ δ' οὔ τι τόσον νεμεσίζομαι, οὐδὲ χολοῦμαι.
Αἰεὶ γάρ μοι ἔωθεν ἐνικλᾶν, ὅττι κεν εἴπω.
Iunonem autem non adeò accuſo,neque iraſcor.
Semper enim mihi cōſueta eſt impedire,quicquid intelligo.

Vt tamen interim nō omittam illud Ouidii lib.1.de Arte amandi:

Quin etiam accendas vitia,irritesq; vetando.

Ex quibus intelligis,mulieres,cū alias ſem
per,in vetitum niti,tum vero maximè ad
uerſus maritos. Huc quoq; ſpectat illud
Martialis lib.2.ad Gallam Epigram. 25.

Das nunquam,ſemper promittis,Galla,roganti.
Si ſemper fallis,iam,rogo,Galla,nega.

Eſt enim mulierum mos,vt ſemper cōtra-
ria petitis agant.

Propterea nō verberib. vxori reluctādū
eſt,ſed(qđ dicit Ouidius) obſeqüs,tum iis,
quas diximus rōnib. tū ēt ꝙ ex vxorū ver
berib. amor cōiugalis in odiū exitiale ver
tit. Ex qb. ꝓficiſcit tā immanis atq; acerb. 17
Vxoribus, obſequiis reluctandum, non verberibus.
vxorū ī viros aīus,vt plerūq; mo. ſe eorū
expeciāt.vt not.gl.in l. pater Seuerinā §.ſo
crus.& ibi Bar.& Pa.Ca.ff.de ꝯdi.& dem.
& eā quoq; pōderat Bal.l.vlt.co.1.ibi Pau.
Ca.paulo ante fi.C.de inſt.& ſubſt.& ex ea
dicit Bal. ꝙ mariti hrēditas non ſemper eſt
vxori luctuoſa.& idē Bal. in auth. cui reli
ctū,co.2 ver.vlterius reuoco.C.de indi. vi
dui.& in c.accepimus,extra de pactis,& in
c.1.paulò ante mediū.& ibi Car.Alc.colu.
3.tit.quali.deb.iur.vaſ.domi.fide.& Lucas
Pen.in l.quoties.col.3.C.de priuil.ſcho.lib.
12.& Rom.in l.ſi q̃s hīs ad fi.ff.de acq.hæ
red.Et eſt gl.ſimilis a nemine (qđ meminerim)annotata,in l.ul. in uerbo,triſtitiæ ſuę
C.de iure doti.ubi Bal.in priori lec.priorē
illā gl.hac tacita,ī id citat.Et idē quoq; dicit Alc.in l.1.col.15.ver.contra intellectū,
ff.de vulg.& pupil.& Bal.Nouel. in tractā.
dot.in 2.parte,in fin.

Ad hęc,vxores,ut maritos iſtos īperio- 18
Fęminę appetētes vindictę
ſos vlciſcant:ſunt enim vindictæ nā appe
tentiores.Nā vt dicit Iuuenalis Satyr. 13.

--Vindicta Nemo magis gaudet,quam fœmina.--

Quem

Quem citat Lucas Pen.in d.l, 1.C.de muli.& in quo loco.lib.10.Ideirco mulier illa Apuleiana lib.5.de Aſino aureo,dicit ſe nõ eſſe mulierem, niſi vltionem à ſorore, cui erat inſenſa,caperet.Nã & Diuus Chryſoſtomus in ea Homilia, quam in decollationem Diui Ioannis habuit, Mulier(in *Mulier paſſa iniuriam, inſanit.* quit)ſi iniuriã patitur,inſanit.Vxores (inquam)quò de maritis ſumant vindictam, verendum eſt ne alienis viris ſe ſubſternãt Callidè quidem plerique rei Venereæ ſcriptores admonent, vt id tempus alienas vxores interpellandi captetur, quo erunt viris ſubiratæ.

19 Ex verberibus ergo vxorum naſcuntur *Mulieres veneficæ.* inimicitiæ,& adulteria, atque etiam cædes, inſidiæ,maleficia veneficia in maritos patrantur.Nã cùm fœminæ ſint aliàs ſuapte natura ad maleficium,veneficiũq; viris procliuiores, vt ex Fabio Quintiliano depræhendimus,qui libr.5. Oratoriarum Inſtitutionum,tit.de argumentis, elegantiſſimè diſſerit', ſumi etiam argumentum à ſexu.Nam latrocinium(inquit) facilins in viro,ueneficium in fœmina credã. *Mulieres aconita prima inuenere.* Quod quàm verè dicat,liquidò ex eo apparet,quòd fœmina, quàm mares, prius aconita inueniſſe dicuntur. Refert enim Diodorus lib 5.de Antiquorum geſtis,Hecaten fœminam omnium primum aconitum inueniſſe, & ad venena mortifera conficienda ſummum ſtudium,operamque impendiſſe. Quin & apud Romanos fœminæ veneficijs primùm vſæ ſunt,vt teſtes ſunt veraciſsimi Liuius libr.8. & Valerius lib.2.tit.de inſtitutis antiquis: & nõnihil Diuus Auguſtinus lib.de Ciuitate Dei 3.c.17.Plinius autem,Naturalis hiſtoriæ li. *Mulieres multæ veneficæ.* 25.c.2.ſcribit,ſcientiam fœminatum in veneficiis præualere. Quid enim (vt ſubdit) non repleuere fabulis Colchis Medea,aliæque,imprimiſque Italica Circe, Diis etiã adſcripta?Sed & præter iſtas, apud Horatium nunquàm non videbis magas, & veneficas mulieres memoratas, Gratidiã, q̃ & Canidiam appellat,Saganamque,& Veiam Neapolitanas,Foliam Ariminenſem, & alias: viros autem neutiquam. Quin & apud alios ſcriptores,.& alias multas reperies, Mycalen ſcilicet,Erichthò, Dipſadẽ, Eriphiam,Guthrunem,Gygen illam Paryſatis matris Cyri famulã Martinam quãdam Cornelio Tacito memoratam libr. 2.Annalium,& Locuſtam apud eundem ad fin.propemodum;libr.12.& alias prope infinitas.

20 Ex quo illud Euripidis in Ione:

De eadẽ re.

Ὅσας σφαγὰς δὲ φαρμάκων θανασίμων
Γυναῖκες εὗρον, ἀνδράσιν διαφθοράς.
Quot cædes iam veneficiorum letalium
Mulieres inuenerunt,viris perniciem adſerentes.

Et illud Hieronymi in Iouinianum libr.1. c.28.Si aliquid tuo arbitrio ſeruaueris, fidem ſibi adhiberi nõ putabit, ſed in odiũ vertetur,ac iurgia:& niſi citò conſulueris, parabit venena. Sed & hoc literarum ſacrarum probatur autoritate. Nam cùm lege Moſaica Exodi 22.ſtatutum eſſet,ne maleficæ viuerent,fœmina tantum eſt expreſſa. Hieronymus tamen hunc locum traducẽs,maſculum quoq; expreſſit.inquens, Maleficos non patieris viuere: quod,& repetitur in §.hinc apparet.23.q. 5. quaſi nõ ſecus ſint in ea re puniendi mares, ac fœminæ Sed ſcriptura Hebręa fœminarum tantùm mẽtionẽ fecit, qm̃ fęminę multò ſint in hoc crimen,q̃ maſculi,propẽſiores vt ſcienter annotauit Nicol.Lyrenſis,cum Exodi locũ enarrãs.Sed & hoc quoq; aſſerit Iacobus Sprenger,in eo lib.cui titulum nuncupauit,Malleus maleficarũ, parte 1. q.6.ubi & multas eius rei adducit rõnes.Et hæc qdẽ cõprobat vetus illud ꝓuerbiũ de mulierum veneficiis *Θεσσαλικὴ γυνή*, id eſt, Theſſala mulier,Suidæ memoratũ, quo.ſ. *Prouerbiũ.* vtimur in ueneficas mulieres:qm̃ ea gẽs, & ꝑſertim fęminæ,ꝑ cęteris hoc noĩe ſunt notatæ,vt ex Apuleio,& alijs ſcriptorib. uidere licèt.Seneca autẽ Tragœdiographus in Hercule Oetæo,Venena fœminea pro- *Venena fœminea.* prio ac peculiari epitheto vocat:

Aditum venenis palla fœmineis dedit.

Et hoc qdẽ ꝓbabile eſt: Nã cũ fœminæ 21 ſint nã debiles,vt latè ſuprà ꝓbauim⁹ atq; *Mulierũ arma inſidiæ.* ẽt timidæ,vt poſtea quoq; oſtẽdemus: qđ nõ pñt, neq; audẽt aperto Marte aggredi: id inſidiis ueneficiiſq; cõficiũt pellẽ videlicet vulpinã induẽtes ex Lyſandri Apothegmate,cũ leonina deeſt:vt eſt nã debilium, atq; timidorũ. Et ut dicit Philo apud Antoniũ Monachũ,Meliſſæ lib.2. c.86. Quibus vires deſunt,tyrannicæ naturæ hoĩes,rem aſtu,& inſidiis moliũtur, οἷς (inquit) *ἰσχὺς οὐ πρόσεστι τῆς τὰς φύσεις τυραννικῶν, πανουργίαις τὰς ἐπιβουλὰς κατορθοῦσιν.* Quã rõnẽ clanculũ intellexiſſe vr̃ Fabius Quintilian⁹ (ſi is eſt) in ea Declamatione,cuius titul⁹ eſt,Cæcus in limine.Sunt & fęminis ad ſcelera vires cũ hẽnt cãs virorũ.Quinimo,ſi interroges facili⁹ hæc pectora metus, odiũ,ira corrũpunt:& qm̃ nõ hẽnt tm̃ roboris, vñ vitia mẽtiũ vincãt,plerunq; facinus infirmitate fecerũt.Sane tñ illis tm̃ ſcelerib.ſufficere nõ pñt,quæ diſcurſum,quæ laborẽ exigũt. Et propterea etiam Ariſtoteles.lib.9. Animalium, fęminas viris eſſe inſidioſiores ſcribit. Quoniã videlicet fęminę inſidiis. magis,quam robore,inimicos appetunt. Hucque ſpectat ilud Euripidis in Creſsis: apud Stobeum capite 70.

Γαμεῖτε νῦν, ὦ γαμεῖτε, καταθνήσκετε
Ἢ φαρμάκοισιν ἐκ γυναικὸς, ἢ δόλοις.
Nunc ducite vxores, ducite, inquam, & mortem obite
Mulierum aut veneno, aut fraude.

Ex quo fit, ut Artemidorus Daldianus ll. ὀνειροκριτικῶν, quaſi dixeris, de ſomniorum iudicijs, capitu. 12. ſcripſerit, uulpem in ſomnis, eadẽ, q̃ lupos ſignificare: uerùm in hoc differre, ꝙ inimicos non palam adorientes, ſed clandeſtinè inſidiantes portẽdit: ut plurimum uerò mulieres inſidiãtes ſignificat.

22 *Adulteriũ, & ueneficium proxima* *Mulier impudica, eadem & uenefica.* Cùm ergo (ut repetamus) mulieres ſint ad ueneficia uiris procliuiores, tum uero maxime adulteræ. Sunt enim adulterium, & ueneficiũ proxima, & quaſi quadã cognatione annexa: ut mulier quæ impudica eſt, eadem quoq; ſit uenefica. Ideo Cicero, aut quiſquis is fuit, qui libros Rhetoricorum ad Herenniũ ſcripſit, lib. 4. Ratiocinationis huiuſmodi exemplum ſubtexuit: Maiores noſtri, quam impudicã iudicarant, eam ueneficij quoq; damnarunt exiſtimabant. Quid ita? quia neceſſe eſt eã quæ ſuum corpus addixerit turpiſſimæ cupiditati, timere permultos. Quos? iſtos, ui rum, parentes, cæterosque, ad quos uidet ſui dedecoris infamiã pertinere. Quid poſtea? quos tãtopere timeat, eos neceſſe eſt, ut quoquo modo poſſit, ueneficio petat. Cur? q̃a nulla poteſt honeſta rõ eã retinere, quam magnitudo peccati facit timidã, intemperãtia audacem, natura muliebris incõſideratam. Quid ueneficij damnatã? quid? putabant impudicam quoque neceſſariò. Quare? quia nulla facilius ad id maleficium cauſa, quàm turpis amor, & intemperans libido commouere potuit. Et paulò infrà: Quid in viris? idemne hoc obſeruabant? minimè &c. Seneca quoq; lib. Cõtrouerſiarum 4. hanc inter cæteros coniecturam ponit, vt cùm ex duobus criminibus alterum probamus, vt id alterius fiat probatio: tãquam cùm dicimus adulteram fuiſſe, vt credatur ẽt propter hoc venefica. Marcus item Cato dicebat, vt ſcribit Fabius lib. 5. titu. de exemplis, nullam adulteram non eandem eſſe veneficam. Cuius etiam promptiſſimum exemplum nobis tradit Auſonius:

Toxica zelotypo dedit uxor mœcha marito.

23 *De eadẽ re.* Nec lõgè abeſt, q̃d ſcribit Suidas, μοιχεία, καὶ φαρμακεία, ταὐτὸν ἐστὶν ἀμφότερα. λάθρα γὰρ γίνονται. λέγονται δὲ καὶ ἐπιβουλαί. καὶ οὔτε ἡ μοιχευθεῖσα, οὔτε ἡ φαρμακεύουσα φιλοῦσι τὸν ἄνδρα. Id eſt, adulterium, & ueneficium idem eſt utrunque. clam enim fiunt. dicuntur autem, & inſidiæ: & neque adultera, neque uenefica amat maritum ſuum. Id quod accepiſſe uidet̃, licèt ſupprimat ab Artemidoro Daldiano, q̃ li 4. eius operis, q̃d paulo antè citauim᷒ c. 73. ἔδοξέ τις λέγειν αὐτῷ τὸν Πᾶνα, ἡ γυνή σοι φάρμακον δώσει διὰ τοῦ δεῖνος ὄντος γνωρίμου καὶ συνήθους, τούτῳ ἡ γυνὴ φάρμακον μὲν οὐκ ἔδωκεν. ἐμοιχεύθη δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου, δι' οὗ ἔλεγε τὸ φάρμακον δώσειν. καὶ γὰρ ἡ φαρμακεία καὶ ἡ μοιχεία λάθρα γίνονται. καὶ ἀμφότερα ἐπιβουλαὶ λέγονται, καὶ οὔτε ἡ μοιχευθεῖσα, οὔτε ἡ φάρμακον παρέχουσα φιλοῦσι τοὺς ἄνδρας. Id eſt, Vidit quidam in ſomnis Pana ſibi dicere, Vxor tibi uenenum dabit, per quendam tibi notum & familiarem. Huius uxor uenenum quidem non dedit, ſtuprum autem paſſa eſt ab illo ipſo, per quẽ dicebat uenenum eſſe dandum. Etenim ueneficium, & adulterium clam fiunt, & utraq; inſidiæ dicuntur. Et neq; adultera, neq; uenefica uiros diligunt.

24 *De eadẽ re.* Hucq; pertinet illud Quintiliani (aut quiſquis is eſt) Declama. 14. Veneficium, iudices, tota uita meretricis eſt. Eſt autem ſententia D. Chryſoſtomi in Matthæum Homilia. 49. mulieres adulteras ad maritorum cædem, quibus iniuriam afferre meditantur, paratas eſſe, & accinctas. Menander apud Lucianum, in eod. libr. cui titulum ἔρωτες, nuncupauit, cùm à mulierum connubijs viros auertere, ac deterrere uellet; ſcribit, confeſtim quàm quis uxorem duxerit, adulterum toro nuptiali ſubſidere: mox inſidias, uenenaq; oboriri. Verba eius hæc ſunt, καὶ γαμηλίῳ λέχει μοιχοὶ ἐπιτρέχουσι, ἐπιβουλαὶ καὶ φαρμακεῖαι. Leges aũt noſtræ mulieres adulteras, & ueneficas iũgũt, ueluti quadam affinitate coniunctas. in l. conſenſu. §. ult. quoq; ibi, niſi adulterã, uel ueneficam. C. de repud. & in §. mitiores in auth. de nup. Quæ omnia eò rendunt, ne quis uxorem aut uerberet, aut alias malè tractet, ſi uel ſuæ ſaluti, nedum honeſtati, conſulere uolueri. Ex quibus hanc quoq; legem non immerito ſancimus:

Octaua lex connubialis.

VIRI VXORES SIBI AEQVARI IAM A PRINCIPIO NE SINVNTO. SED DICTO AVDIENTES ESSE IMPRIMIS DOCENTO.
NEC TAMEN SE TYRANNOS, NEC DOMINOS, SED MARITOS PRAESTANTO.
NEC, SI SVAE SALVTI CONSVLERE, ET HONESTATEM VNDEQVAQVE SECTARI VELINT, EAS VERBERANTO, ALIAS VE MALE TRACTANTO.

IN NONAM LEGEM CONNV-
BIALEM, GLOSSAE PRIMAE
PARS NONA.

1 *Qui peccat legis autoritate, non peccat.*
VERVM qui huic no
ſtræ legi volet refraga
ri, dicet; Leges & Ca-
nones viris in vxores
verbera nō immode-
rata permittunt, vt iā
ſuprà in prima lege
abundè dictum eſt. Id
ergo nemo poteſt reprehendere: nam vt
ſolent dicere noſtri recentiores Iuriſcōſul-
ti, Qui peccat legis autoritate, non peccat.
Quod licet maleficium non eſt. Ad quod citant l. Gracchus. C. de adul. vbi
quod legitimè factum eſt, pœnā non me-
retur. & c. qui peccat. 23. q. 4. Et quod licet,
maleficium non eſt, vt dicit Bal. in l. decu-
riones, in fi. C. ex qui. cau. infa. irro. & Pet.
Anc. in repe. ca. Canonum ſtatuta. in 14. q.
prin. verſic. in hac eadem materia. extrà de
conſti. & Io. Ana. in ca. ſi perfodiens. col. 4.
extrà de homi. & Ro. conſi. 214. venerabi-
lis domine. col. 1. & Fely. in c. quæ in eccle
ſiarum. col. 6. de conſti. per tex. in l. is qui ag
greſſorem, ibi, nullam calumniam metuē
dam. C. de ſica. Idq; eſt, quod Seneca ait li.
6. Declamationū. Obijci non poteſt, quod
lege factum eſt. Et iterum lib. 9. Nō poſſum
(inquit) ob id damnari, quod lege factum
eſt. Et Cyrus ſententiam magiſtri referens
apud Xenophontem libr. 1. Id eſt iuſtum,
quod ex lege eſt: quod verò eſt contra le-
gem, id violentum. Quæ etiam eſt Ariſtote
lis ſententia lib. Ethicorum 5. c. 1. & iterū 2.

2 Sed iſtis qui colore ſuum crimē depin-
Multa permittuntur, quæ non carent vitio. gunt, atque tuentur, reſpondendū eſſe cē-
ſeo, multa plerunque à legibus, & Canoni
bus permitti; quæ licèt impunè facias, nō
tamen carent vitio, & dedecore. Nam, vt
dicit Chryſoſtomus in c. hac ratione. 31. q.
1. quod permittimus, nolētes præcipimus;
quia malas hominum voluntates ad ple-
num prohibere non poſſumus. Et vt alibi
dicit tex. in c. nerui. 13. diſt. nō ſine vitio eſt
quod ignoſcitur, & non præcipitur. Et fa-
cit tex. in l. & ſi quis. §. Diuus autē Marchus
ff. de relig. & ſump. fune. vbi ſcribitur, hære
dem, qui prohibet funerari ab eo, quem te
ſtator elegit, non rectè facere: pœnam ta-
men in eum ſtatutam non eſſe. Quem tex.
dicit ſingu. Bal. conſi. 15. ad euidentiam p̄-
mitto. ante fi, lib. 1. vbi & per eum dicit, nō
eſſe nouum, vt quædam inhoneſtè fiāt, ul-
tionem tamen non habeant: quia nō om-
ne illicitum punitur, ſed id tantùm, quod
ſtatuit lex eſſe delictum. Facit etiam l. mili-
tis. C. eod. tit. de relig. & ſump. fune. & l. 3. §.
non perpetuæ. uerſi. Diuus. ff. de ſepul. vio-
la. vbi idem propè tex. eſt, ut in d. §. Diuus.
autem. & ibi concord. in gl. & l. hæres. ff. de
vſufr. leg. vbi & gl. no. non omne illicitum
puniri. & l. Imperator. ff. de his qui no. In-
fa. vbi glo. & Bal. idem not & l. 1. ff. de his q
ut indig. vbi Bar. dicit eſſe ſing. no. quòd il
lud quod pœnam non meretur, dicitur ta
men offenſa: nam licèt multa poſſint fieri
licitè, non tamen honeſtè. quod & idē fer-
mè voluit Bal. in d. l. decuriones. C. de inf.
& in l. 1. col. 4. C. ſi a non comp. iud. & in c.
1. col. 2. extrà de iudi. & Pet. Anc. in d. c. Ca
nonū. quo loco nuper allegauimus. Paul.
Caſt. conſi. 255. viſo ſuprà ſcripto puncto,
poſt prin. li. 1. & è Theologis ſcolaſticis Di
uus Thomas 1. 2. q. 96. arti. 2. & iterū 4. ca-
pit. art. 2.

Cui conſimile eſt, quod no. ipſe Bald. in 3 *De eadem re.*
l. 1. & 2. ff. ne quis eum qui in ius voc. per il
lum tex. in uerbo, non deliquit. & in uerbo
ſimili delicto. Nam cùm tex. uideatur ſibi-
ipſi aduerſari, ita interpretatur Bal. non de
liquit iuris interpretatione, quia non pu-
nitur: tamen uerè deliquit, quò ad bonos
mores: & ideo dicitur ſimili delicto. Quod
quidem inducit ad multas quæſtiones. Et
quod alibi ſcribit idem Bal. in procе. Dec.
col. 3. in uerbo, pudicos. quòd licet nubens
infra annum luctus, ſit expers infamiæ, &
alterius pœnæ iuris poſitiui; perdit tamen
gloriam matrimonialis pudoris: utpote
cùm hic actus non ſit laudabilis, nec ſine
rubore faciei detegentis maculam cordis.
Et quod tradit Panor. in c. magnæ, in 3. no.
de uoto. ꝙ licet filia poſſit licitè inconſul-
to patre matrimonium contrahere, c. ſuffi
ciat. 22. q. 2. non tamen honeſtè poteſt, &
decenter, per tex. in c. 1. de deſpon. impub.
& quod item dicit idem Panor. in ca. quia
diuerſitatem. in antepe. no. de ꝯceſ. p̄bend.
quòd licèt Papa poſſit cæteros collatores
præuenire, per text. ibi, non tamen hone-
ſtum eſt, ut id faciat, per tex. in c. ult. 99. diſt.
& in c. peruenit, in fi. 11. quæſt. 1. Cui ferme
ſimile eſt, quod dicit Bal. in ſuperſcriptio-
ne proœ. Gregoriani, colum. 3. in uerbo,
epiſcopus. quòd licèt Papa poſſit reuoca-
re bñficiū, non tamen eſt honeſtum & lau
dabile, per no. in c. quod dilecto. de ꝯſang.
& affini. & in c. peruenit, de immuni. eccleſ.
& p Hoſt in c. cum ueniſſet, extrà de iudic.
Facit

4 Facit præterea, quod voluit gl. in c. cùm venerabilis. de conſue. & in c. non ſanè. de tempo. ordi. & in c. denique. 4. diſt. quòd licèt mala conſuetudo excuſet à pœna, non tamen à peccato. de quo alibi abundè diſſeruimus. & qđ dicit gl. no. in c. inter hæc. 33. q. 2. quod licet viro permittatur nonnunquã occidere vxorem in adulterio deprehenſam, ſi tamen faciat, non excuſatur à culpa, vel peccato. quam ſequit Archi. ibi. & Io. Fab. in d. l. Gracchus. paulò ante fi. C. de adul. Imo. & recentiores in l. quid ergo. §. 1. ff. de lega. 1. & Panor. in c. veniens, 11. 2. extrà de ſponſa. & in repe. c. cùm eſſes. col. 5. de teſta. vbi dicit ſing. illam glo. & in c. ſi vero. lo 2. co. pe. extrà de ſen. excõ. & Rom. in l. ſi ab hoſtibus. col. 2 nu 14. ff. ſol. matt. & Feli. in c. 1. col. 1. extrà de præſcript. & in c. ad noſtram col. 1. fin. extra de proba. vbi eam dicit auream. Sed & eã faciunt ſingn. Panor. Ioan Ana. col. 2. & Feli. in c. 2. extrà de homi. & ipſe Feli. in c. quæ in eccleſiarum col. 5. extrà de conſt. Ro. in rep. auth. ſimiliter. in 34. ſpeciali piæ cauſæ inter vltimas voluntates. C. ad leg. Falci. & Iaſon. in l. vt vim. col. 5. verſi. redeo ad primam partem. ff. de iuſt. & iur. & in l. ſi plagij. col. 1. ff. de verb. ob & copioſiſſimè ſimul, & elegantiſſimè Fortunius in lib. quẽ ſcripſit de vltimo ſine intrium, char. 10. in 11. illatione. Et è Theologis idẽ voluerunt D. Thomas in 4. ſent. diſt. 37. q. 2. arg. vbi etiã Richardus, & pleriq; omnes, & Aſteſſa. libr. 8. ſuæ Summæ, tit. 20. ar. 4. & Robertus Holkot in commentarijs, quos cõdidit in Sapientiã Solomonis, lectione 42. & Ange. Claua. in verbo, homicidium. verſi. 6 & iterũ in verbo, vxor. uerſicu. 4. & ad hoc optimè facit tex. in dicto c. inter hæc. & ante hos Diuus Auguſtinus li. 2. de adulterinis coniugijs, ca. 14. & ſeq. Et ex externis ſcriptoribus eã legem non probat Aphthonius ille Declamator in lib. Præexercitamentorũ, ad calcem. Et idem quoque in ſtatuto permittẽte occidere bannitum, vt videlicet propterea non excuſetur à peccato, qui id fecerit, vt dicũt multi ex ijs, quos ſuprà citauimus & pręterea Bal. in c. 1. col. 1. de iud. & in c. vlt. in ſecun. notab. de præſcri. & Iaſon in d. l. ſi plagij. col. 1. ff. de verb. ob vbi tamẽ poſt Alex. quoſdã allegat tenentes contrarium.

De eadẽ re.

Vir occidens vxorem in adulterio nõ excuſatur a peccato.

Bannitũ occidens, non excuſatur à peccato.

5 Quibus adde, quòd ex legibus Moſaicis ſi quis duxiſſet vxorem, quæ ſibi deformis videretur, illi permittebatur dare libellũ repudij, vt ſuprà diximus, & ſcribitur Deutero. 24. id tamen non erat ſine crimine, vt eſt multorum ſententia, ea potiſſimum ratione, quòd alioqn illud in Iudæis Chriſtus non reprehendiſſet, ſicuti fecit Matthæi 5. c. & iterum 19. & Marci 10. & Lucæ 16. aſſerens cauſam permiſſionis Moyſis fuiſſe, propter duritiam cordis eorum. Ita annotauit magna pars Theologorum in 4. ſen. diſt. 33. & Nicol. Lyr. in dicto cap. 24. Deuter. & Alex. Hales in 2. parte Summæ, quæſtio. 46 membro 2. artic. 1. & 2. & è noſtris gl. in c. cùm in lege. 23. q. 4. & Archi. in dicto c. qui peccat. 23. q. 4. & Hoſt. in capi. gaudemus. colũ. 3. in uerbo, qui autem. extrà de diuor. & Baldus eius fuit Io. à Montegranario, inter ipſius Bal. conſi. 428. inquiſitio prædicta. col. 2. libr. 5.

De eadẽ re. Libellus repudij à Moſe conceſſus, nõ erat ſine crimine.

Et nõ abſimiliter, licet ex ijſdem legibus 6
Moſaicis ſuam quiſque iniuriam poſſet ſine iudice vindicare, vel vſque ad mortem ſi etiam eã exigeret, vt ex autoritate Leuitici aſſeruit Diuus Gregorius, enarrans Matthæi c. 22. & in decr. cano. in d. c. cùm in lege. 23. q. 4. & eſt etiam bonus text. in ca. ſi qs per vetus. ubi & no. gl. 22. q. 2. & in c. ſi audieris. & ibi quoque glo. 23. q. 5. tamen peccabat, quiſquis id faciebat propria autoritate, licèt ex lège non puniretur, ut expreſſe voluit Archi. in dicto c. cùm in lege ubi tamen gl. diſtinguit, an cum odio ſe uindicaret, an ſine odio. Cum alijs collectis per gl. in c. omnis autem lex. 3. diſt.

De eadẽ re. Vindicta permiſſa, nõ ſine peccato eſt.

Ex quibus palàm eſt, nõ omne quod pmittitur, honeſtum eſſe, & ſine uitio: atq; 7
ut dicit Iuriſconſultus in l. non omne. ff. de reg. iur. non omne quod licet, honeſtum eſt. Proinde alibi Iuriſconſultus in l. ſemper. ff. de ritu nup. ſcribit ſemper in contractibus, non ſolum quod liceat conſiderandum eſſe, ſed & qđ honeſtum ſit. Vnde ſumpta occaſione Accurſ. in d. l. ſemper, primum alleg. dicit, q etſi liceat contrahentibus ſe inuicem circumſcribere, l. item ſi pretio. §. ult. ff. loca. & in l. in cauſæ. §. Idem Pomponius. ff. de minor. modò deceptio non excedat dimidiũ iuſti pretij. l. 2. C. de reſcind. uend. & ca. pe. extrà de emp. & uendi. idipſum tamen facere non conuenit bono uiro. Quam gl. facit ſing. Bal. in c. ſi proponente. uerſi. & no. quòd interdum. extrà de reſcri. & Barba. in l. 4. §. Cato. col. 27. de uerb. obl. & conſi. 56. ſapiẽter ſcripſit Pſalmiſta, paulò poſt princip. lib. 2. & cõſi. 2 ad clementiſſimũ Deum, in prin. libr. 4. vbi & col. 2. eam dicit literis aureis notãdam. Sed & ipſe alibi ualde ſingul. dicit, ut in c. bonæ. II 2. col. 6. verſi. nota ibi honeſtius. de poſtula. præla. & conſi. 22. clementiſſimum Deũ oro. col. 4. libro. item 4. & conſ. 65. illud afferam in mediũ. col. 1. co. lib. & inter cõſi. Laur. Calca. conſi. 27. clementiſſimi Dei patris. co. vlt. & iterum conſi. ſeq. illud afferam in medium col. 2. Et eam gl. alibi no. ipſe Bal. in auth. ad hæc col. pen. uerſi. inſuper quæritur. C. de

De eadẽ re.

Bono viro non licet alterum in cõtractu circũſcribere.

de vſur.& in c.quanto.col.2.verſicu. item decipere, de iureiur. vbi eam vocat ſolennem.& conſi.332.cōſiderato compromiſſo, poſt prin.lib.2. & iterum conſi.1. caſus talis eſt, quidam.lib.3.& Barb. conſi.9.præclarè ſcribitur apud Pſalmiſtam, col.antepe.in fi.lib.2.& conſil.11.illud afferā in medium, col.11.eo.lib.2.

De eadē re. In foro conſcientiæ non licet etiam intra dimidium decipere.

8 Et per eam gl.dicit no.Bal.in c.cùm cauſa.in fi.de teſti. ꝙ licet iura permittant deceptionem infra dimidium iuſti pretij, nō tamen id licitum eſt in foro conſcientiæ. Et ob id ſubinfert Bal. quo ergo vadit anima mercatoris. Sed & hoc idem voluit Innocen.in c.in ciuitate. poſt prin. vbi etiam Anton.in verſi.venio ad glo.& Pan.& Ioā. Ana.col.4.uerſi.utrùm autem poſſit. & Feli.extrà de uſur.Archi.in c.hoc ius, colū.4. 10.q.2.& in c.ſi cupis.16.q.1.Card. & Pan. in c.1.de empti.& uend. Ant. in c.cùm dilecti.ubi etiam Henri.col.pe.& in d.ca.pen. eo.titu.Idem Anto.in c.quia plerique.col. antepe.uerſ.quintus caſus, ubi etiam Pan. in 9.quæſt.de immuni.eccle.& Fede.Senē. conſi.21.nūquid hæres.Salyce. in dicta authen.ad hæc.in 21.quæſt.C.de uſur. & Pet. Ferra.in forma libel.in cauſa uenditionis, in uerbo, pro pretio, colū.1.& Cepol.in tracta.de ſimulatione contractuum, in ſecunda præſumptione, col.3.ubi ad hoc allegat d.gl.pro not.& Fran.Are.conſi.92. uiſo legato.col.2.& Barb.ī repe.c.Raynaldus.co. 173.de teſta.& Iaſon.in l. ſi quis in conſcribendo.col.2.in ulti.no.C. de pact.& in l.ſi quis cùm aliter, col.pen.ff.de uerb.obli. & in §.ſed iſte.col.20.uerſi.& aduerte.Inſti.de actio.& nouiſſimè Philip.Dec.in c.1.co.7. uer.ſimiliter ex iſta.de conſtitu.in c.lect.& conſi.5. diuino implorato ſuffragio.col.2. uerſi.ſecundò non obſtat.& nouiſſimè Iacobus Omphalius de Vſurpat.leg.li.2.c.9.

Quod & è Theologis comprobant Diuus Thomas 2.2.q.77.artic.1. Scotus in 4. ſenten.diſt.15.q.2.artic.2.concluſ.3.& è recentioribus Gabriel Biel.in eadem diſt.15. q.10.ar.2.concluſ.2.ubi alleg.Ioan.de Lig. & Io.Calde.idem tenentes, uti uerè hoc tenent, in c.nauiganti.extrà de uſur. licet nō alleget locum. Anto.Flor.in 2. parte prin. ſuæ Summæ, tit.1.c.16.uer.quātum ad tertium principale.col.3. & iterum col.5.ubi repræhendit Durandum, qui in ſua Summa tenuit contrariū: quod nulli mirum uideri debet: nam ob id tantùm animum ad ſcribendum appulit Durandus, ut cæteris contradiceret, præſertim Diuo Thomæ. Idem quoq; tenuit D. Bernardinus in lib. de Euāgelio æterno, Sermone 35.char. ulti.uerſi. circa hoc autem notandum eſt. & iterum Serm.35.arti.1.c.2. & nouiſſimè Adrianus Florentius in ſuis in 4.ſenten.q̄ſtionibus, ubi de reſtitutione diſſerit, in q. cuius initiū eſt, conſequenter q̄ro, utrū indiſtinctè teneā in ſolutione ipſius q̄ſtionis. Et omnium latiſſimè Conradus, in vbere tract.de Contractibus, tum in ſummario 57.quæſtionis, tum in ea ipſa q.57. quibus locis hāc rem eruditè, & copioſè diſputat aſſeritque, & hoc procedere, quantumcunque modica ſit læſio.

Qui contrarium tenent.

10 Quanquam & è noſtris cōtrarium ſimpliciter tenuit Io.Crotus in repe.c. vt animarum in prin.de conſt.li.6.hac ratione, quòd ius Canonicū, cuius eſt principalis intentio, vt conſulat ſaluti animarum, vt ibi eſt tex.approbat huiuſmodi contractū in quo interuenit deceptio infra dimidiā iuſti pretii, d.c.cùm dilecti.& c.pe.de emp. & vendi. Ergo contrahentes ſunt tuti in foro conſcientiæ: aliàs ſequeretur, quòd quis deciperetur legis clypeo: quod fieri nō debet.l.1.in fi.C.de his qui ve.æta.impe.& ca. de viduis, 27.q.2. Et ita etiam videt voluiſſe Bal.ſibi contrarius in d.c.ſi proponente de reſcrip.cùm dicit, quòd ex quo lex permittit contrahenti, quod faciat ſua facta, vt ipſe loquitur, quàm melius poteſt, hoc debuit aduerſa pars cogitare: & ſi non cogitauit, ſibi imputet. Alioquin omnia mercimonia mundi deſtruerentur, & omnes mercatores irent ad inferos. Et licèt glo. in d.l. ſemper.dicat, quòd nunquā decipere contingit bono viro, tamen propterea nō putat ipſe Bal. ꝙ alicui detur remedium fori etiam conſcientialis. Et ita quoque tenuit Petrus Anch.in c. peccatum.in 4. conclu. principali.de reg.iur.lib.6.ubi hanc rem per 4.concluſiones diſſerit.& Barb.in ca.1. de emp.& vend.& Fran.Are.in d.c. cùm cauſam.de teſti.& rurſum in l. ſi quis cùm aliter.col.pe.ff.de verb.obli. Quem & tu latiſſimè omnium rem hanc tractantē videas in d.c.cùm cauſa.de teſti. & Soci.conſi.49. viſo inſtrumento.col.2.uer. his tamen nō obſt.lib.4. Et Philip.Deci. ſibi contrarium in d.l.ſemper.in fi.ff.de regu.iur. Sed ita, ut nō omittas gl. in d.c.ſi cupis.in verbo, nō multum.16.q.1.quæ dicit, in contractibus decipere non eſſe peccatum, per cap.innocens.22.q.4.

Eccleſia non debet rē pluris quàm valeat, vēdere.

11 Sed tamen ad prioris op.confirmationem, quæ communior eſt, & verior, adde & tu gl.not.in §.hoc ius.10.q.2. quæ dicit, quòd licet lex dicat, ꝙ contrahentes poſſunt ſe inuicem decipere, eccleſia tamē nō debet vendere rem pluris, q̄ valeat. quam gl.ſequitur Archi.ibid.& eam commēdat, & dicit ſingu.Roma.ſing.758.Tuſcis, ꝙ res eccleſiæ: & Barb.in repet.d.ca. Raynaldus. col.173.extrà de teſta. & in l.2.§.vlti.col.9. ff.de

ſſ

ff.de ver.ob.& d.conſi.77.col.1.lib.4.& inter conſ.Calea.d.conſi.28.illud afferam in medium.col.2.& Iaſon in l.quoties.col.2. verſi.ſecundò principaliter.C.de rei vend. & ſequitē è Theologis Diuus Bernardinus in d. ſermone 35. quo loco ſuprà citauimus,& Conradus locis etiam ſuprà allega. & è noſtris Cepol.vbi ſuprà,& ante eū Hoſtien Imo.& Panor.in c.1.in prin.extrà de emp.& vēd.Bal.in auth. hoc ius porrectū. col.4.ver.vlterius quæritur.C. de ſacroſan. eccl.& in d.l.in cauſæ.§.idem Pomponius. ff.de minor.Ang.in §.hoc etiam.col.4. ver ſi.ſed tunc quæro.in auth de ali.& emphy. & Pan.in c.per tuas col.2. extrà de dona.in quibus locis ipſe Pan.eam glo.dicit no. & rurſum idem Pan.in d.ca.quia plerique.in 9.q. de immuni.eccl. vbi & eam dicit not. & in d.c.cùm cauſa.de teſtib.& in d.c.in ciuitate.col.2.de vſur.& alibi ſæpè.& Franc. Arc.qui & illam dicit not. in d.l. ſi quis cū aliter.col.8.verſi.adde etiam.ff. de uerbor. obl.& Bertha.in tract.de Gabellis.in 2.parte princ.in 8.q.in fin.vbi & illam glo.dicit ſingu. Et idem quoque voluit Anto. in ca. continebaſ. col.1. extrà de his quæ fiunt à præla.& in d.c.in ciuitate.de vſu.vbi & idē putat de pſonis eccleſiaſticis, & etiam de laicis, quo ad forum animæ. quod & uoluit ipſe Ant. & etiam Imo.in d.c. cùm cā.

12 Facit & ad prædicta,id quod dicit Bal.in l.cum ipſe.in pr.n.C.de cōtrah.emp. quod ad bonā fidē pertinet, vt ſit iuſtum pretiū. Nam & Suidas autor eſt, Hermeiem Philoſophum Aegyptium,qui ſub Adriano Imperatore floruit,ea iuſtitia fuiſſe, vt ſi à ſe quippiam empturo, minus iuſto ptio peteretur, ipſe nihilominus iuſtum promittebat.Quin & Cicero libr.3.Offi.conſimile quiddam feciſſe Q.Scæuolam,Publij filium, ſcribit.Cùm enim poſtulaſſet,vt ſibi fundus,cuius emptor erat,ſemel indicaretur,idque venditor ita feciſſet, dixit ſe pluris æſtimare,quàm emerat, & addidit centum milia. Subiungit autem Tul. Nemo eſt,qui viri boni hoc fuiſſe neget. Quæ poſtrema verba ideò hic adſcripſimus, qa admodum conueniunt cum gl.in d.l.ſemp.. Sed & idem feciſſe quoque Diuum Auguſtinum in emptione cuiuſdam libri,refert Diuus Thomas loco ſuprà allegato, verſi. abhinc 3.& è noſtris Barb.d.conſi.28.inter conſi.Calea.

De reddē re. Hermes Philoſophus Aegyptius.

Q.Scæuola

Auguſtinus.

13 Illud tamē,quod diximus, videlicet nō eſſe licitum in foro conſcientiæ contrahētibus etiam infra mediam partem iuſti ptij ſeſe decipere,intelligit Calde.in repe.d. nauiganti.col.4. verſi. tertiò oppo. contra duos vlti.caſus.de vſur.quando ipſa deceptio proficiſcitur ex dolo contrahentis, qa

Quid ſi deceptio non ſit ex propoſito.

ſcilicet dolus dedit cauſam contractui, ſiue deceptioni, vel etiam incidit in ipſum contractum, aut deceptionē: quòd ſi deceptio ſponte.&,vt dicit, re ipſa veniat, ſine dolo contrahentis: ſecus eſt.Sequitur,& dicit no.Panor.ibi col.5.& etiam in d.ca. in ciuitate.col.2.& in d.c.cùm cauſa.col.vlt. & ibi etiam Fely.in fi.extrà de teſti.& in ca. 1.poſt princi. extrà ne cleri.vel mo.& Saly. in d.auth.ad hæc.& Corne.in repet.l.ſi paſcenda pecora.col.1.C. de pact. & Philipp. Deci.in d.c.1.col.8.verſi.ſed tamen aduertendum.de conſti.Et multum ad hoc facit gl.in d.l.item ſi pretio.§.vltim.Nec ab hac diſtinctione multùm abeſt alia Imo diſtinctio c.1.de emp.& vendi.vtrum ſcilicet emptor ſciat verum pretium,& ſponte emat: an verò ignoret: vt primo caſu nullum ſit animæ periculum, ſecundo ſecus. Sed ſuper hac re latiſſimè omnium diſtinguit Anto. Burg.in c.cùm dilecti.extrà de empt. & vē. di.quem tu omnino vide.

Sed ut tandem ad præcipuū ac principale noſtrum propoſitum reuertamur, idq; ipſum concludamus, licèt iura permittat, viris vxores verberare, non proinde ſequitur,id honeſtū eſſe, & minimè vitioſum, per ea quæ dicta ſunt.Ex quibus ſatis reſpōſum eſt ad id, quod in noſtram legē obiectum fuit.Sed & reſpōderi poteſt illud Auguſtini, Qui peccat legis autoritate,&c.intelligi de lege diuina,nō autem humana, vt colligitur ex verbis ſubſequentibus, & & etiam annotauit Adria.Flor. in eo ipſo opere, quod nuper citauimus, in materia reſtitutionis. 14

Concluſio.

Sed cōfeſtim inſurgit iterum Euripidis imitator quiſpiā μισογύνης, id eſt, mulierū oſor, illud quoque in noſtram legem petulanter obijciens: Cùm omnes homines natura admodum procliues in vitia finxerit(ut affatim alibi ſcripſimus)tum præſertim mulieres,quę in mala omnia feruntur præcipites,adeo vt vllam vix bonam reperias.Accur.noſter in l.ex his.ff.de leg.ex eo quod inibi ſcribit Iuriſcōſultus, legem fieri non debere ex his,quæ raro accidunt, facetè admodum ſubinfert. non eſſe propterea legem de bonis mulieribus faciēdam, quoniam raræ ſunt. Alibi idem Accur, in l.2.C. de his qui ue.æta.impe. dicit fœminas ob id celeriùs ueniā ætatis, quàm mares impetrare, quoniam mala herba citò creſcit. Id quod etiam dicit ibi Odofr. qui ſubdit,in nulla muliere eſſe animi probitatem,niſi ſanctificetur.& Hoſt.in ca.literas. extrà de deſpon impub.ubi dicit hāc rationem Plac.eſſe.& Colle.in c.puberes.eo.tit. & Pan.in c. vbi non eſt.eo quoque titul.& Bal.in l.qua ætate.ff.de teſta. 15

Mulieres mala.

16 In quam ſententiam non parum multæ ſunt Heroicorum, Comicorum, Epicorum, Citharisticorum, ſiue Lyricorum (ijdem enim ſunt, teſte Iulio Polluce, qui li. 4. ca. 9. λυρῳδοὺς, & κιθαρῳδοὺς, & κιθαριστὰς idē ſignificare dicit: & verba inde deduci λυρίζειν, κιθαρίζειν, & βαρβατίζειν) Auleticorum, Dithyrambicorum, Aſmaticorum, ſiue (vt alij vocant) Aſmatographorum, Elegiographorum, Iambicorum, Hymnographorū Anathematicorum, aliorumque Epigrāmatographorum, Sillographorū, Mimographorū, Epithalamiographorū, Monodorum, Melicorum, Choriambicorū, Satyricorumque atque Tragicorum, & cæterorum Poetarum, aliorum quoque ſcriptorum ſententiæ, ex quibus aliquot ſubſtituemus. Homerus lib. 11. Odyſſeæ, facit Agamemnonem hęc pronuntiantem:

Ὡς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός.

Ideſt:

Nihil fœmina grauius, nihil peius.

Cuius etiam ſententiæ meminit Dion in libello περὶ ἀπιστίας, id eſt, de incredulitate. Menandri Trimeter eſt, apud Græcos vice prouerbij celebratus:

Θησαυρός ἐστι κακῶν κακὴ γυνή. Ideſt:

Theſaurus eſt malorum mala mulier.

Alter quoque,

Θάλασσα, καὶ πῦρ, καὶ γυνὴ κακὰ τρία.

Ignis, & mare, & fœmina, ſunt mala tria.

Quam ſententiam diſticho expreſſit Ioannes Secundus:

Quæ mala ſint hominum rebus tria maxima, ſcire
Quæris? habe paucis: fœmina, flamma, fretum

Idē quoq; Menāder (vt ad eū reuertamur)

Ὅπου γυναῖκές εἰσι, πάντ' ἐκεῖ κακά.

Vbicunque mulieres ſunt, ibidem mala ſunt omnia.

Sed eſt & ille eiuſdem Trimeter,

Γυναικὸς ἐσθλῆς ἐπιτυχεῖν οὐ ῥάδιον. Ideſt:

Mulierem bonam conſequi non facile.

Cui affinis eſt illa Diphili ſententia apud Stobæum Serm. 66.

Γυναῖκα ἀγαθὴν ἐπιτυχεῖν οὐ ῥάδιον.

In vxorem incidere bonam, non facile.

Euripides quoque in Iphigenia in Aulide ſcribit, raro virum vxorem bonā nāciſci: malam verò, nō raro. Verba ipſius hæc ſunt,

Σπάνιον δὲ θήραμ' ἀνδρί, τοιαύτην λαβεῖν
Δάμαρτα, φλαύρας δ' οὐ σπάνις γυναῖκ' ἔχειν.

Cæterum ipſe Menander, vt ad eum iterū redeamus, apud Stobæum Serm. 70. tradit mulierem neceſſariò malam eſſe.

Ἀνάγκη γὰρ γυναῖκ' εἶναι κακόν.

Sed & idem apud Lucianum in eo lib. cui ἔρωτες nomen indidit, ſcribit, non immerētem Prometheum pendere fixum Caucaſi de rupib⁹, quòd mulieres effinxerit γένος μιαρόν, id eſt, genus ſceleſtum, nocens, impurum, ac veluti dignum, quod ab omnibus ſolum relinquat. Hinc enim dictū μιαρὸν nonnulli dictitant.

Ex Latinis verò Poetis Lucillius: 17

Heu facul eſt homini inuentu bona fœmina nuſquam.

Ibi, Facul, vt annotant Grammatici, pro facilè antiquè ponitur. Cui & proximum eſt illud Pacuuij:

Haud facul fœmina inuentu bona.

Quod & L. Afranius ijſdem verbis vſurpauit in Ixione, ſi verum dicit Nonius Marcellus. Plautus aūt in Aulularia inducit Eunomiam de mulieribus ita loquentem:

Optima nulla poteſt eligi, alia alia peior.

Quod & de Sardis (vt illud obiter dicam) ſcribit Tullius lib. 7. Epiſtolarum Familiarium ad Fabium Gallum in Epiſtola inci. Amores, alium ſcilicet alio nequiorem. Idem Plautus in Milite:

Quid peius muliere?

Rurſumque in eadem fabula:

Nam bona vxor, ſi ea quidem deducta eſt vſquam gentium,
Vbi ea poſſit inueniri?

Et in Curculione:

Antiquum Poetam audiui ſcripſiſſe in Tragœdia,
Mulieres duas peiores eſſe, quàm vnam.

Quin & apud eundem in mercatore, Lyſimachus dicit nullam mulierem bonam eſſe. Et in Truculento Phroneſium mulier ita loquitur:

Nimio minùs perhibemur.
Malo, quàm ſumus, ingenio

Laches quoque ille ſenex Terentianus in Hecyra:

In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.

Seneca Tragœdiographus in Hippolyto:

Dux malorum fœmina, & ſcelerum artifex.

Cui ſuccinit Græcus Menādri Senarius, vt rurſus Græcos autores repetamus: 18

Γυνὴ γυναικὸς πώποτ' οὐδὲν διαφέρει. Id eſt:

A fœmina nihil fœmina vnquam diſcrepat.

Eiuſdem, vt opinor, eſt ille verſiculus:

Οὐδὲν γυναικὸς χεῖρον, οὐδὲ τῆς καλῆς. Id eſt:

Muliere nihil eſt peius, atque etiam bona.

Nam vt ſcribit Plutarchus in libro de Trāquillitate animi, Mulier quantumuis ꝓba, mulier tamē eſt. Philemonis Poetæ Comici ſententia eſt apud Stobæū Sermone 66.

Ἀθάνατον ἐστι κακὸν ἀναγκαῖον γυνή. Id eſt:

Immortale eſt malum neceſſarium vxor.

Cui ſimile eſt illud Menandri apud eundē Stobæum Sermone ſequenti:

Τὸ γαμεῖν, ἐάν τις τὴν ἀλήθειαν σκοπῇ,
Κακὸν μέν ἐστιν, ἀλλ' ἀναγκαῖον κακόν.
Vxorem ducere, ſi quis veritatem conſideret,
Malum quidem eſt, ſed neceſſarium malum.

Quare autem dicatur malum neceſſariū, dicemus poſteà, nu. 218. incip. quæ cum ita ſint

ſint. Medea item in Tragœdia ſui noīs.

Ἀλλ' ἐσμὲν, οἷόν ἐσμεν, οὐκ ἐρῶ κακὸν
Γυναῖκες, οὔκουν χρή σ' ὁμοιοῦσθαι κακοῖς.
Sed ſumus, vt ſumus, non dicam malum.
Mulieres: non oportet te ſimilem fieri malis.

Item in ea ipſa fabula:

Ἐπίσταται δὲ πρὸς δὲ καὶ πεφύκαμεν
Γυναῖκες ἐς μὲν ἐσθλ' ἀμηχανώταται.
Κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται.
Scis verò preterea, nos ſumus
Mulieres ad bona conſilia ineptiſſimæ.
Malorum verò omnium artifices ſapientiſſimæ.

Et in Hecuba ſub finem:

Εἴτις γυναῖκας τῶν πρὶν εἴρηκε κακῶς
Ἢ νῦν λέγων ἐστί τις, ἢ μέλλει λέγειν.
Ἅπαντα ταῦτα συντεμὼν ἐγὼ φράσω.
Γένος γὰρ οὔτε πόντος, οὔτε γῆ τρέφει
Τοιόνδ', ὁ δ' αἰεὶ ξυντυχὼν ἐπίσταται.

Id eſt, vt vertit ~~Eraſmus~~.

De fœminis ſi dixit antehac quis malè,
Hodie ve dicit, ſiue poſt dicturus eſt,
Cuncta hæc ego compendio dicam ſemel.
Neque terra ſimile, nec fretum gignit genus,
Atque illud ipſa diſcit experientia
Semper, cui cum illis negotium incidit.

Idem facit Andromachē in fabula ſui nominis ita loquentem:

Οὐδ' εἰ γυναῖκές ἐσμεν ἄτηρον κακὸν
Ἄνδρας γυναιξὶν ἐξομοιοῦσθαι φύσιν.
Neque, etſi nos mulieres ſumus inſuperabile malum,
Viros mulieribus aſſimilari natura.

Hæc ille, vt non immeritò Euripides *μισογύνης*, id eſt, oſor mulierū fuerit vocatus à Gellio lib. 10. c. 25. vt alibi diximus: atque etiā à Suida. Tametſi cōtrà Athenæus (id enim obiter dicere voluimus) cum *φιλογύνην* vocarit, id eſt, mulieroſum ſiue mulierū amatorem. Porrò (vt id quoque in tranſcurſu dicam) cùm Sophocli quiſpiam dixiſſet, Euripidem mulierum eſſe oſorem, tradunt illi reſpondiſſe Sophoclem: In Tragœdijs quidem odit: quoniam in lecto vxores noſtræ non tales ſunt mulieres: quaſi diceret, Euripidē in fabulis videri odiſſe mulieres, ſed in lecto minimè. Idque ab Hieronymo in Hiſtoricis Commentarijs proditū eſt. Nōnulli autem tradunt, ipſum Euripidē à mulieribus fuiſſe diſcerpium: cuius tamen cōtrarium alii affirmant.

19 *Iterum de malitia mulierum.* Nec tamen propterea omnino reliquimus ipſum Euripidem, cuius ſunt & alia quoque in mulieres maledicta. Is nanque apud Planudem in vitā Aeſopi, & iterum in lib. 1. Epig. Græcorum, inter omnia mala principatum tribuit mulieri:

Πολλαὶ μὲν ὀργαὶ κυμάτων θαλασσίων,
Πολλαὶ δ' ἀπὸ ποταμῶν, καὶ πυρὸς θερμοῦ πνοαί.
Δεινὸν δὲ πενία, δεινὰ δ' ἄλλα μυρία.
Πολὺ οὐδὲν οὕτω δεινὸν, ὡς γυνὴ κακή.

Id eſt,

Furore multo ſæuit iratum mare;
Proniq; fluuij & ignis acris impetus,
Inopia acerba, acerba alia quàm plurima:
Sed nil ita acerbum & noxium, vt mulier mala.

Et eandem ſententiam paucis immutatis ex Euripide quoque citat Stobæus Sermo. 71. Sed & apud eundē Euripidē in Hippolyto Coronato, eſt hæc mulierū deteſtatio:

Ὦ Ζεῦ, τί δὴ κίβδηλον ἀνθρώποις κακὸν
Γυναῖκας εἰς φῶς ἡλίου κατῴκισας; Id eſt,
O Iupiter, cur obſecro fucatum hominibus malum,
Mulieres, ſub iubar Solis deduxiſti?

20 Sed & Valerius quiſpiam in quadā epiſtola ad Rufinum, quæ inter Diui Hieronymi epiſtolas comperitur: Optima (inqt) fœmina, rarior eſt Phœnice: malarum fœminarum tam copioſa ſunt examina, vt nullus ſit expers malignitatis earum. Lacon quidam apud Plutarchum, mulierē omnem malam lepidè ſignificauit. Nam cùm vxorem duxiſſet puſillam, dicebat è malis quod minimum eſſet, eligendum. Verba ipſius ſunt, *τοῦ κακοῦ ἐκλογὴν πεποιημένος, τὸ ἐλάχιστον ᾑρετισάμην*. Sed id Antonius Monachus Sermo. lib. 2. c. 34. Democrito tribuit. Cui & ſimile eſt, quod apud Plautum in Sticho mulier Antiphonti quærēti, vtram potius duceret in vxorē, virginēne, an viduam, reſpondit in hæc verba: *De eadē re.*

Quanta mea ſapientia eſt,
E malis multis, malum quod minimum eſt, id minimū malum eſt.
Qui poteſt mulieres vitare, vitet, vt quotidie.
Pridie caueat, ne faciat, quod pigeat poſtridie.

Ouidius autem Meta. lib. 10.

Viderat offenſus vitijs, quæ plurima menti
Fœmineę natura dedit.

21 Superiorum ſententias confirmat, & ille Græcorum verſiculus; *De eadē re.*

Θηρίων ἁπάντων ἀγριωτέρα κακὴ γυνή. Id eſt,
Feris omnibus immitior mulier mala.

Et ille quoque,

Ἰὸς πέφυκεν ἀσπίδος κακὴ γυνή.

Id eſt, ad verbum:

Venenum naturaliter eſt aſpidis mala mulier.

Nam & Diogenes ille Cynicus conſpicatus duas fœminas clam inter ſe conferentes ſermonem, protulit illum verſiculum è Comœdia quapiā antiqua depromptū:

Ἀσπὶς παρ' ἐχίδνης φάρμακον δανείζεται.
Sumit venenum à vipera aſpis mutuò.

Cuius rei teſtis eſt Antonius Monachus Meliſsæ li. 2. c. 34. & Maximus Philoſoph. & Martyr, Locorum communium ca. 39. At Grægorius Nazāzenus in Sententijs Diſtichis, anteponit mulierum malitiā & venenum, aſpidibus & draconibus.

Δεινοὶ δράκοντες, καὶ κακοῦργοι ἀσπίδες,
Διπλῆ γυναικὸς δεινότης ἐν θηρίοις. Id eſt:
Mala res eſt dracones, malefica res & aſpides:

Du-

Duplex mulieris malitia inter feras.

Quam ſententiam & ipſe deprõpſiſſe videtur ex Theſauro Eccleſiaſtici, qui c.25. anteponit malitiã mulieris,colubri,& draconis. Imò breuis (inquit) omnis malitia ſuper malitiam mulieris:id eſt, Læuis eſt q̃libet alia malitia,præ malitia mulieris. Sed & inibi multa alia de mulierum ſceleribus ꝓpeties,q̃ veluti oĩbus expoſita,ꝑtermitto

Solomon autem Eccleſiaſtæ 7.virum vnum de mille bonũ repperiſſe ſe dicit, mulierem autem nullam. Quo etiam in loco Diuus Hieronymus ſcribit,fœminam eſſe omniũ malorum caput.Sed & ille doctiſſimus Rabbi Dauid Kimhi in radice שבא & alijs locis ibi relatis, fœminas apud Hebręos ab נשה dici,quòd fragiles ſint,& ad omnia vitia procliues. Id quod nos didicim⁹ à doctiſſimo,humaniſſimoq́; atque omnibus numeris cõſummatiſſimo viro, Diuo Iacobo Spifamio,olim noſtrę Decurię Præſide digniſſimo, cùm ſententiam diceret in graui quapiam controuerſia. Cæterùm Diuus Hieronymus eodẽ in loco ſcribit, mulierem in ſacris literis iuxta intelligentiam ſpiritualẽ,aut oẽ generaliter peccatum & iniquitatem notari, quæ ſub ſpecie mulieris ſedet,apud Zachariam 5.c. ſuper plumbi talentum.Aut(inquit)diabolũ ſpτικὸν mulierem accipi oportet propter effœminatas vires,& idololatriam.

Sed & (vt ad Græcos redeamus) Philoxenus Poeta Lyricus interrogatus,διὰ τί Σοφοκλῆς χρηστὰς παρεισάγει τὰς γυναῖκας, αὐτὸς δὲ φαύλας,id eſt,cur Sophocles ĩtroduceret mulieres bonas,& frugi, ipſe autem malas ac peruerſas: reſpondit, ὅτι Σοφοκλῆς μὲν οἵας δεῖ εἶναι τὰς γυναῖκας λέγει, ἐγὼ δὲ οἷαι εἰσίν Id eſt, Sophocles qdẽ mulieres carmine dicit, quales eas eſſe decet:ego aũt quales verè ſunt. vt autor eſt Antonius ille Monachus, & Maximus Philoſophus,locis paulò antè citatis. Suſarion ille Megarenſis priſcæ Comœdiæ inuentor, cùm prauæ mulieri cõiunctus eſſet,ea abeunte in pompam Dionyſiorum, theatrum ingreſſus hæc carmina iambica cecinit.

Ἀκούετε λεῴ, Σουσαρίων λέγει τάδε:
Κακὸν γυναῖκες,ἀλλ᾽ ὅμως ὦ δημόται,
Οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ.
Καὶ γὰρ τὸ γῆμαι καὶ τὸ μὴ γῆμαι,κακόν.
Audite populus,Suſarion hæc dicit:
Malum ſunt mulieres.Veruntamen o populares,
Non eſt habitare domum ſine malo.
Nam & vxorem ducere,& non ducere,malum eſt.

Quæ & ipſa relata ſunt à Stobæo Serm.77. Ariſtophanes in Cerealibus ſcribit, nihil mulieribus eſſe peius ad omnia, ꝑterquã ipſas mulieres:

Ἀλλ᾽ οὐ γάρ ἐστι θρέμμ᾽ ἀναιδέστερον φύσει γυναικῶν

Οὐδὲν κακὸν ἂν εἴη πάντα, πλὴν ἄρα γυναῖκες.

Ariſtippus mulierem quandam paruam, ſed formoſam conſpicatus, μικρὸν μὲν (inqt) καλὸν,μέγα δὲ κακόν.id eſt, Paruum quidẽ pulchrum,ſed magnum malum. Teſtis Antonius Monachus lib.nuper citato, Serm.33. Protagoras interrogatus, cur inimico filiã nuptui dediſſet, reſpondit, Οὐκ εἶχον γὰρ αὐτῷ δοῦναι χεῖρον.id eſt, nihil illi dare poteram deterius. Autor idem Antonius eiuſdẽ li. ca.34.Nec tandem volui prætermittere nõ inelegans Epigramma hominis Latini, & noſtræ tempeſtatis, quo planè demõſtrat, mulieres ſemper malas eſſe:

Vxor,amice, tibi eſt ſemper mala:cùm malè tractas,
Fit peior:ſed fit peſſima,quando bene.
Sed bona ſi moriatur,erit:melior tamen,id te
Si faciat viuo:aſt optima,ſi propere.

Vides ergo, quàm malè audiat apud antiquos ſcriptores mulierũ genus. Quæ quidem,& hodiernis temporibus ſtrenuè dãt operam , ne ſcriptores ipſi vaniloqui fuiſſe videanĩ.Ex quibus multa tranſcripſit,ne ſcio qs Carolus Degraſſalius Carcaſſouenſis lib.1.Regalium Franciæ,char.245. *Furtum ex hoc libro.*

24 Et quia forſitan non erit ſatis quibuſdã hæc dixiſſe in genere,niſi & ipſa ſpeciatim comprobemus,propter ea, quæ in ſimilibus habentur in l. ſi quis in principio teſtamenti,in verbo ſpecialiter.ff.de lega.3.& l. 1.§.defenſionẽ.& ibi Bar.C.de admini.tuto.& in l.1.C.de præd.curi.li.10.in illis verbis,omnes cauſas ſigillatim, quibus ſtrangulaĩ,exponat.& in §.ſi verò expreſſim,& ibi Ang.in authen.de hæredi.& Falci. & in cle.conſtitutionem.de elect.& glo.in c.inquiſitionis.de hære.& in clem.1. in verbo, ſpecialiter, de iud.& Bar.in conſ 65.Petrus Nicole vbi dicit,nõ ſufficere allegare in genere fraudem, aut ſimulationẽ in contractu interueniſſe, niſi ſpecies fraudis, aut ſimulationis allegetur,& probetur. Quẽ ſequitur Paul.Caſt.in l.iuris gentium.§.pactorum ff.de pact. & idem voluit Bal.in l, ab Anaſtaſio.col.vlt.C.mand.Et quod voluit Bar.in l.1.ff.de vulgar.& pup.& Bal.in rubri.C.ad leg.Falci.& quod dicimus non ſufficere opponere contra teſtes, niſi opponatur ſpecialiter,vt eſt tex.in ca.præſentium.§.teſtes.de teſti.li.6. & ita voluit Bart. in l.1.in fi.C.de teſti.& ibi etiam Bald. in 2. quæſt.vbi & omnes fermè ſequũtur.& idẽ Bal.in l.ſi quis teſtibus.ad fin.C.eod.titu. & Rom.conſi.209.in caſu propoſitæ conſultationis.col.1.& Philip.Deci.in ca.deniq́;. in 2.notat.in fi.de excep.cum multis ſimilibus latè collectis per Iaſ.in l. Titiæ textores.in princ.de lega.1. *Crimen, fraus,dolus ſpecialiter ſunt opponẽda.*

25 Ideo, vt oĩbus ſatisfaciam,ad ſpecies vitiorum deſcendamus.Scriptores Eccleſiaſtici

τῶν. Id eſt, ne qd beneficij colloces, neq; inſenes neque in mulierē, neq; in puerum, neque in canem cuiuſpiam, neque in garrulū remigem. ſcilicet quòd perire omnino videatur, quod in iſtos inſumiť. Quod & hinc ſatis probatur, quòd mulieres maximè impudentes ſunt, vt oſtendemus infrà nu. 178. inc. denique, vt redeamus. Ingratitudinis autem potiſſimùm impudētia comes eſt, Xenophōti li. 2. Pædiæ Cyri, ἕπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἀναισχυντία.

29 Mulieres quoq; natura eſſe hypocritas, fucatas, ſuorumque vitiorum ac malorū diſſimulatrices, contraque virtutum ſimulatrices fraudulētiſſimas, palàm etiam cōprobat Mimus ille non Senecæ quidem, vt vulgus exiſtimat, ſed Publij Syri, vt docti viri arbitrantur:

Apertè cùm eſt mala mulier, tum demum eſt bona.

Cui ſuffragať illud Plauti in Trinūmo de muliere loquentis:

Nota rés malæ optumæ ſt.

Ex quo & illud Ouidij li. 1. de Arte amādi:

Vir malè diſſimulat, tectiùs illa cupit.

Hincq; Ariſtophanes in Cerealibus ex Euripide, mulieres vocat μυχοτρόπους, id eſt, tectorum ſiue abditorum morum. Hucque ſpectat illud ipſius Euripidis in Hippolyto coronato:

Μισῶ γυναῖκας ἐκ πασῶν δὲ πλεῖον,
Ἥτις πονηρὰ τὰ ἔργ᾽ ἔχουσα, εὖ λέγῃ.
Odi mulieres, te verò præcipuè,
Quæ cùm malè egeris, blandè loqueris,

Quaſi ſcilicet, aliud loquātur, aliud faciāt: & quod malè egerint, verbis adumbrare, ac velut robuelare, atq; obnubilare conentur. Quibus concinit, quod idē Euripides (vt ſuprà diximus) vocat mulieres κίβδηλον κακὸν, id eſt, fucatū malum. Et quod Socrates dicit apud Antonium Monachum Meliſſæ li. 2. c. 24. ἡ γυνὴ τοῦτο ἐστιν ἡ ἐρῶσα λέγουσα, φιλοῦ παρὰ τοῖς πλεῖον ὅτι λέγει κακά. Cùm te appetere atque amare ſe dicit mulier, ab ea magis tibi metuēdū eſt, q̄ cùm maledicit. Et ad ſtipulať itē ex in l. 2. C. de dona. inter vi. & vxo. vocās mulierū ficta adulationes.

30 Et quoniam ſuperſtitio ēt ꝓximè accedit ad hypocriſim: (vnde & Socrates apud Stobæum Serm. 20. eā dicit morigerā eſſe ſuperbiæ, tanquā parenti, ἡ δεισιδαιμονία, καθάπερ πατρὶ, τῷ τύφῳ πείθεται) videmus quoq; mulieres inſigniter eſſe ſuperſtitioſas. Idque Plutarch⁹ in libro de Euthymia, id eſt, trāquillitate animi, inter muliebris animi ægritudines præcipuas ſuperſtitionē reponit. Strabo quoque Geographiæ lib. 1. huc reſpiciens, Nō turbæ (ait) fœminarum Philoſophiæ rationes induci poſſunt, nec ad religionem ſanctitatēq;, ac fidē facilè inuitari, verū numinū timore opus eſt. Id aūt non ſine fabulatum ac miraculorū figmētis agiť. Præſertim vero anus huic ſuperſtitioni ſunt deditæ. quod vel ex hoc apparet quòd Cicero pro domo ſua anilem ſuperſtitionem vocat. Et hinc quoq; magicis artibus ſunt ipſæ mulieres deditæ. nā & has familiares fœminarū artes appellat Apuleius libro 9. Aſini aurei.

31 Ex quo fonte videmus fœminas promptiores eſſe, & procliuiores ad recipiēdas nouas dānataſq; religiones, q̄ & ipſæ ſuperſtitionū ſunt veluti germanæ ſorores. Vixq; reperias hæreſim quāpiā aut introductā, aut protectā, ſine fœminarū ope, & opera. De qua re ſatis erit proferre Diui Hieronymi teſtimoniū ad Cteſiphōtem ꝯ Pelagianos: Simon (inqt) Magus hrſim ꝯdidit Helenę meretricis (quā in Diuus Auguſtinus Selenen vocat, in Catalo. Hæreſeō in prin. adiutus auxilio. Nicolaus Antiochen⁹ omniū immunditiarū repertor, aut (vt fortè legendū eſt) reparator, choros duxit fœmineos. Marcio Romā ꝓmiſit mulierē, q̄ decipiendos ſibi animos ꝓpararet. Apelles Philomenā ſuarū comitē habuit doctrinarū. Montanus immūdi ſpiritus ꝓdicator, multas eccleſias per Priſcā, & Maximillā nobiles, & opulētas fœminas, primū auro corrupit, deinde hrſi polluit. Arrhius, vt orbē deciperet, ſororē principis añ decepit. Donatus p Africā, vt infelices quoſq; fœtentibus pollueret aqs, Lucillæ opibus adiutus eſt. In Hiſpania Agape Elpidiū, mulier virū, cæcū cæca duxit in foueā, ſucceſſoreq; ſui Priſcilianū habuit, Zoroaſtris Magi ſtudioſiſſimū, & ex Mago epm, cui iūcta Galla nō gente, ſed noīe, germanā huc illucq; currentē, alterius, & vicinæ hereſeos reliqt hrdē. Hæc ille. Iſychi⁹ aūt ille Græcgorij Nazanzeni diſcipulus, lib. 5. Cōmentariorū in Leuiticū, ſcribit in ſacris literis, q̄cūq; cultui idolorū impendunť, figurā mulieris inſinuaſſe. Hucq; refert, qđ ſcribiť Leuitici 15. de muliere, q̄ patiť fluxū ſanguinis, & qđ idē tradiť Matthæi 5. de ea muliere, q̄ & ipſa fluxū ſanguinis diutiſſimè paſſa fuit, & in medicos oēm ſuā ſubſtantiā impēdit Quibus & illud addere potes, ſuperbiā matrē oīum hrſicorū dici à D. Auguſtino in eo lib. quē edidit ꝯ epiſtolā Manichæi, quā vocat Fūdm̄, c. 6. vt min⁹ mirū videri deat, ſi mulieres nā ſupbæ facilè labanť in hrſes.

32 Sed vt redeamus ad ſimulationem, diſſimulationemque, germanas hypocriſis ſorores, cùm hæ ſpecies ſint proditionis, & inſidiarū; ſunt & mulieres in hæc facinora propenſiſſimæ. De inſidijs ſatis ſuprà diximus ad finē præcedentis legis cōnubialis. Proditrices autem eas peculiari epitheto προδότιδας vocat Ariſtophanes in Σκηνὰς καταλαμβανούσαις.

Fœmina hypocrita.

Superſtitiæ comes hypocriſis.

Mulieres ſuperſtitioſæ.

Artibus magicis deditæ.

Fœminæ ad nouas religiones promptæ.

Hieronymi locus.

Superbia hæreticorum mater.

Fœminæ ſimulatrices.

Proditrices.

μεμψίμοιρος, In ea ſententia, quam citabimus infrà, cum de mulierum bibacitate, & temulentia loquemur, ſcilicet nu. 201. inci. quòd autem ſint.

33 Sunt & inter ſuperbię ſpecies, Loquacitas, Curioſitas, Ambitio, Inanis gloria, Iactantia, Pertinacia, Contentio, Libertatis amor, Impatientia, quibus etiamnum mulieres addictas, mancipatasque nemo nõ videt, qui vel horulã enim cũ illis verſatus fuerit, vt iam teſtimonium nõ exigat. Sed ſi quis fortè deſyderet de loquacitate, dicemus poſteà abundatiſſimè in 12. Lege cõnubiali, nu. 9. inc. q̃uis ergo, & multis ſeq.

Fœminæ loquaces.

34 Ex quo & curioſitatem mulierum ſatis probatam putabit, qui intelliget huiuſmodi vitia, videlicet loquacitatem, & curioſitatem inter ſe quoque germanas eſſe, ac veluti quadam cognatione coniunctas, ſi credimus Horatio canenti,

Fœminę curioſę.

Percunctatorem fugito: nam garrulus idem eſt.

Nam & Plutarchus in lib. cui titulus eſt, de vitanda curioſitate, Eſt (inquit) curioſitas paralyſis, ac tabes, renũdatioque rerũ efferendarum. Itaque id fieri, vt multa cognoſcendi ſtudium, committetur garrulitatis vitium. Et Paulus 1. Timotheum 5. has in mulieribus iungit, cum dicit verboſæ, ac curioſæ, loquentes q̃ non oportet. Quẽ locum enarrans Chryſoſtomus, aſſerit curioſitatem impudentiæ ſingularis potiſſimum eſſe argumentum. Poſtea autem in luxuria oſtẽdemus mulieres eſſe admodũ ac præ maribus impudentes. Ex quo etiã illud conſentaneum eſt, eas eſſe non modicum curioſas. Cui etiam adſtipulatur, qđ ipſe Plutarchus in eodem libro de curioſitate ſcribit, Adulterium eſſe curioſitatẽ alienæ voluptatis.

Curioſitas quid ſit.

Porro huius mulicbris curioſitatis exem-
35 plum memorabile nobis reliquit Dyna Iacob ac Lyæ filia, Geneſ c. 34. Sed multò memorabilius, atq; perniciosius Eua illa prima parens, quã curioſitas ipſa, vt multis placet, eò duxit, vt præceptũ Dei O. M. tranſgrederetur, Gen 3. c. Et vt de ethnicis hiſtorijs aliquid etiã depromamus, Io Inachi Argiuorum regis filia, cum nimia curioſitate iuiſſet cum alijs multis fœminis ſpeculatum naues Phœnicum mercimoniis onuſtas, quinto quàm appuliſſent die ipſa Io rapta ab illis fuit, & in Aegyptum delata. De quo Herodotus ſtatim circa initia libr. 1. Muſarum. Ad hanc quoque mulierum curioſitatem allud illud Theocriti in Syracuſijs.

Eua quoque

Io item.

Πάντα γυναῖκες ἴσαντι, καὶ ὡς Ζεὺς ἠγάγεθ' Ἥραν.

Id ad uerbum:

Oĩa mulieres norunt, & quo Iupiter duxit Iunonem.

Ita autem vertit Eraſmus:

Nouit fœmineum genus omnia, nouit & illud
Iunonem quo pacto duxit Iuppiter olim.

Nam hæc, & ſimilia dici ſolebant incurioſos, omnia inueſtigare ſolitos. Plautus Trinummo:

Sciunt id, qđ in aurem Rex dixerit reginæ: ſciunt, q̃ Iuno fabulata ſit cum Ioue. &c.

Adeo autem ambitioſæ ſunt, & dominationis, imperiique cupidæ, vt nec propriis quidem liberis parcant, modo imperent. Cùm Polydectes Lycurgi frater natu grandior, Spartanorum Rex deceſſiſſet, relicta vxore prægnante, Lycurgus illius fra- 36
ter, qui id ignorabat, regnare cępit: ſed poſteaquã reſciuit, regnũ declarauit eſſe pueri, ſi mas foret. At mulier clanculum Lycurgũ acerſit, verbaque de puero perdendo, quo illi Spartæ imperanti nuberet, facit: id tamen nõ admiſit Lycurgus, ſed cautè ac prudenter prouidit, ne id fieret. Autor Plutarchus in Lycurgo. Vt iam quis non miretur, ſi Seuerus Cecinna apud Tacitũ libr. 3. pronuntiauit, ambitioſum eſſe, atq; poteſtatis auidum genus mulierũ: quod & nos alibi retulimus. Liuius lib. 4. ſecundi belli Punici tradit, quod cum Hiero Syracuſanus infectis morib. Hieronymi ſui nepotis, & ſucceſſoris in regno, voluiſſet liberas Syracuſas relinquere ne ſub dominatu puerili per ludibrium bonis artibus partum formatumq; regnũ interiret: huic cõſilio ſumma ope obſtitere filiæ nomẽ regiũ penes puerũ futurũ rate, regimen rerũ oĩum penes ſe, viroſq; ſuos Andromodorum, & Zoilũ. Plutarchus aũt, illo lib. de Trãquillitate animi, ſcribit ambitionem plerunq; Gynæceum mulierum irrepere.

Fœminę ambitioſę.

Lycurgus.

Et idem quoq; de inani gloria dic ipſe Plutarchus in eodẽ loco. Sed & de ea priuatim loquens Diuus Chryſoſtomus, Vanè (ait) glorioſum omne genus hominũ eſt, vt ita dicã, maximè aũt muliebre. Ibi enim loqt̃ de vana, & inani gloria, vt ex p- 37
cedentib. intelligi facilè poteſt. Sed & idẽ alibi, videlicet in Epiſtolã Pauli ad Epheſios, Homilia 13. Habent (inquit) mulieres in ſe quoddam vanæ glorię ſtudium.

Fœminæ vanæ gloriæ ſtudioſæ.

Iactãtiã aũt mulierũ qs ignorat? cũ & iã à multis ſeculis creſcerit prouerbiũ, *σαυτὴν ἐπαινεῖς, ὥσπερ Ἀστυδάμας, γυνή.* id eſt, Teipſam laudas, proinde ac Aſtydamas, mulier. Eſt. n. mulierib. peculiare ac genuinũ, ſeſe intẽpe-
dio atq; inceſſanter laudare, iactareq;: ex 38
quo id adagiũ ortũ ſcribit Euſtathius interpres Homeri, cuius ẽ meminit Zenodot' in Prouerbiorũ collectaneis. Quanquam ſunt qui id alio referant.

Fœminæ iactabundæ.

Prouerbiũ.

Nec minus nota eſt mulierũ pertinacia, 39
iis potiſſimum, qui vxores experti ſunt, qb. ſunt eius rei domeſtica quotidianaq; propè

Fœminæ pertinaces.

propè exempla: ut non tam opus ſit Pogij hiſtoriam recenſere, de muliere, quę cùm uirum aliquando pediculoſum vocaſſet, nec quibuſcunque verberibus, vt eam cõtumeliã retractaret adduci potuiſſet, quoniam quò magis cædebatur, eò vocalius pertinaciusque pediculoſum vocaret: vir tandem verberando laſſus vxorem in puteum demiſit, immerſurum, ſuffocaturũque ſe illam minitans, niſi huiuſmodi verbis abſtineret. At illa inſtantius perſtabat, ẽt ad mentum vſq; immerſa. Cuius rei indignitate motus vir, in puteum illam aduſque verticem coniecit. Verùm illa cùm loqui non poſſet, aqua præpediente, manib. ſupra caput ſublatis, vnguliſque vtriuſq; pollicis inuicem coniunctis, tanquam pediculos interimeret, quod verbis non poterat, ſigno geſtuq; pediculos marito obiiciebat. Tanta eſt mulierum pertinacia, vt mori malint, quàm ex ſententia decedere.

Contumaces animi mulierum.

Vt non admodum mirandum ſit, ſi Iuſtinus lib. 20. contumaces fęminarum aı̃os eſſe ſcripſit. Quo etiam ſpectat illud Euripidis in Oedipo, apud Stobæum Serm. 71.

Ἄλλων δὲ πάντων δυσμαχώτατον γυνή.

Aliarum porrò rerum omnium inexpugnabiliſsima eſt mulier.

Cui conſentiens Ariſtophanes in Lyſiſtrata:

Οὐδέν ἐστι θηρίον γυναικὸς ἀμαχώτερον.

Nulla eſt fera muliere inexpugnabilior.

Id quod ad robur pertinere nõ poteſt: quãdoquidem mulieri non tantũ robur ineſt ut uiro; ſed ad pretinaciam illam mulierũ vere inexpugnabilem.

40 De contentione autem mulierum, habemus Homeri teſtimonium, qui in contentionis cuiuſpiam maximæ propriam imaginem ac ſimilitudinem mulieres ꝓtulit in medium lib. 20. Iliados:

Fęminę contentioſę.

Ἀλλὰ τίη ἔριδας καὶ νείκεα νῶϊν ἀνάγκη
Νεικεῖν ἀλλήλοισιν ἐναντίον, ὥς τε γυναῖκας,
Αἵ τε χολωσάμεναι ἔριδος πέρι θυμοβόροιο
Νεικεῦσ' ἀλλήλῃσι μέσην ἐς ἄγυιαν ἰοῦσαι
Πόλλ' ἐτεά τε, καὶ οὐκί. χόλος δέ τε καὶ τὰ κελεύει.

Id eſt, ad verbum:

Sed cur lites ac contentiones nob's neceſsitas
Contendere nobis contrà, ſicuti mulieres,
Quæ irata ira ualde animi voratrice
Contendunt inuicem, mediam in uiam euntes.
Multa veraque, & non. Ira autem & hæc dicere iubet.

Nec abſimiliter Quint⁹ Cincinnat⁹ apud Liuium lib. 3. Sedemus (inquit) deſides domi mulierum ritu altercantes inter nos. Sed & huc referri poteſt illud Terent. in Eunucho, à nobis alio in loco citatum,

Noui ingenium mulierum,
Nolunt, vbi uelis: ubi non velis, cupiunt vltrò.

41 Porro nulla penè alia re magis gaudent mulieres, quàm libertate, & vt grauiter ꝓnũtiauit Porcius ille Cato Cẽſorius apud Liuium lib. 34. Omnı̃um rerum libertatẽ imò licentiam (ſi vera dicere volumus) deſiderãt. Quod & è noſtris vſurpauit Lucas Pen. in l. 1, co. 1. In fi. C. de mulie. & in quo loco. libr. 10. Sed & Diuus Chryſoſtomus in 3. lib. de Sacerdotio, aſſerit viduas tum paupertatis, tum ætatis, tum ſexus nomine immodicam ſibi libertatem vſurpare.

Fęminę libertatis cupidę.

42 Impatientiſſimas quoque omniũ rerũ eſſe fęminas vel ſuapre natura, docet Seruius Honoratus, qui interpretans illud Virgilij. lib. 9. Aeneidos,

Fęminę impatientiſſimę.

Euolat infęlix, & fœmineo vlulatu
Sciſſa comam muros amens, atque agmina curſu
Prima petit.

Exponit illud fęmineo, id eſt, Impatienti; in id quoque referens illud eiuſdem Virgilij lib. 11. Aeneidos,

Fœmineo prędæ, & ſpoliorum ardebat amore.

43 Quod ad Auaritiam verò, quæ in ſecũdum locum adſciſcitur, pertinet, nemo vnq̃ non exploratiſſimũ habuit huic malo mulieres eſſe, veluti ſexus vitio, deditiſſimas. Mulierum genus, ait Cicero lib. 1. de Inuẽtione, auarum. Accurſius aũt auariſſimum dicit, quaſi nõ ſatis eſſet dicere auarum: idque non ſemel, ſed ſæpius, videlicet in l. Neſennius. in verbo, ex contrario. ff de nego. geſtis. & in l. ſed ſi ego. in gl. vlt. ff. ad S.C. Vellei. & in gl. vlt. C. eo. tit. & in l. quæ dotis. in gl. 1. in prin. & ibi Bart. in 1. oppo. ff. ſol. mat. & in l. 2. in uerbo, ætatis. C. de his q ven. æta. impe. & in l. ſi à ſponſo C. de dona. ante. nup. vbi Cyn. ſolus oı̃um reclamat. Bal. vero cũ gl. ſentiens, dicit, vice miraculi hẽri, cùm mulier donat. Et ipſum Accurſium ſecutus Bar. conſi. 124. pũctus qõnis talis eſt, Dña P. & cõſi. 127. qdã fratres, antè fin. & in diſputa. incip. mulier hẽns amplũ matrimoniũ. col. 2. verſi. qnto probo. & Bal. aut, qđ magis puto, alius inter conſi. illius conſi. 366. ad euidentiã. col. 2. lib. 2. & ipſe Bal. conſ. 263. factum ſic proponitur, Domina Bartholina. col. vlt. li. 3. Pe. Anc. in c. idemnitatibus. in prin. in 4 not. de elect. lib. 6. & conſi. 339. pro maiori intelligentia: col. 3. ver. 3. quia ſimile eſt, & conſi. 434. ex narratis. col. 2. Ro. in l. vlt. col. 10. ver. nec obſtat. l. Titia. C. de pact. & conſi. 102. ſuper eo quod primo quæritur, ad fi. Pau. Caſt. conſi. 385. ſiue dicamus, co. 2. lib. 1. & cõſi. 377. ad primũ vr̃ dicendũ, col. vlt. lib. 2. & Fulg. cõſ. 79. quidã nomine Pritinus. col. vlt. & inter conſi. Fran. Cur. ſenioris, conſi. 34. tenor conſuetudinis. li. 4. Alexan. conſ. 42. ſuper præmiſſa. colu. 1. li. 1. Corne. conſi. 282. circa primum. colu.

Fęminæ auaritiæ deditiſſimæ.

Mulierem donare, vice miraculi eſt.

4.in litera o,li.1.& conſi.139.ad euidentiā
col.pe.li.4.Bened.Cap.conſili.81.punctus
domina Bleſia,col.vlt.Soci cōſi. 214.in cā
vertente.col.7.verſic. ſecunda præſumptio
ne,lib 4.vbi & hoc dicit,monſtroſum eſſe
mulierem velle donare. & Cardi. Alex. in
§.fœmina.titu.per quos fiat inueſt. & Do-
ctores ubique.

44 *De eadē re.* Quibus ſuccinit text.in d.l. ſed ſi ego.in
fi.& in d.l.ſi à ſponſo.vbi ſcribitur: rarò ac
cidere,vt mulier donet. & in l. ſi ſtipulata.
ff.de dona.inter vir.& vxor.vbi item tradi
tur, contra ſexus naturam eſſe, ut mulier
largiatur.& in §.quoniam.& ibi gl.in ver-
bo,maximè.in authen.de nup.Et quod ab
Anto.proditum eſt,conſi.45.domina Ora
bilis.col.1.liberalitatem repugnare natu-
ræ mulierum,easque præſumi ſeductas at
que circumuentas, ſi quicquam largiant.
quod & ſequitur Soci.conſi.10.in ſacto p̄-
ſupponitur.col.4.verſi.confirmatur.lib.3.
Et Fran.Purpu.in l.cùm quid.col.18.verſi,
ſecūdò limitetis.ff.ſi cer.pe.Licet(ait)mul-
tæ ſint coniecturæ donationis, illic à Bart.
& alijs deſcriptæ,tñ non procedūt in mu-
liere,quæ ſuapte natura auara eſt, nec faci-
lè donat.quæ præſumptio tollit alias con-
iecturas,per l.diuus.ff.de in int.reſti. & idē
ante eū voluit Barb.conſi. 16. clementiſſi-
mi.col.vlt.lib.1.& Steph. Bertran. conſili.
141.Chriſti,&c.viſo caſu.in 1.dubio.lib.1.
Et hac fortaſſis ratione ſancitū eſt noſtris
legibus,ſatius eſſe magiſtratus Romanos ī
ſuas prouincias proficiſci ſine vxoribus. l.
obſeruare.§.proficiſci. ff. de offi. proconſ.
ne videlicet vxores ipſæ ſua immodica ra
pacitate,& auaritia prouinciales diſpoliēt.
Cuius tamen rei originem ſi quis ſcire de
ſideret,legat Cornelium Tacitum lib.3.

Cur Ro. magiſtratus in ſuas prouincias ſine uxoribus proficiſci iubētur.

45 *De eadē re.* Nec hinc abhorret,quod apud Platonē
lib.1.de Republica monet Socrates,ne vi-
ctores mortuos ſpolient, præter arma. Nā
cogitationis(inquit)auaræ, muliebris, ac
vilis eſſe videt̄,cadauer expoliare. Ex quo
& illud Virgilij ſuprà à nobis relatum lib.
11.Aeneidos,

Fœmineo prædæ & ſpoliorum ardebat amore.

Ariſtoteles quoque Stagiritanus,qui arca
na naturæ reſerauit, exq; eius promptua-
rijs rerum cauſas deprompſit, ſcribit, aua-
ritiam in ſenibus, ſexusque fœmineo pe-
culiariter & domeſticè debacchari,& in-
ualeſcere,eiuſque rei rationem reddit.Sed
& Seneca lib.1 Declamationū,Muliebriū
(ait) vitiorum fundamentum auaritia eſt.
Diuus quoque Baſilius in diuites auaros,
ſermone 2.Nullus(inquit)concupiſcentię
muliebri ſatis theſaurus, non ſi fluminib.
fluxerit. Alter Diuus Auguſtinus de Ser-
mone Domini in monte,tradit. fœminas
viris pecuniarum eſſe auidiores.

Donatus doctiſſimus Terētij interpres, 46 *De eadē re*
illud ipſius Terentij in Eunucho, Accede
ad ignem hunc,ad auaritiam mulierum,
præſertim meretricum, refert, quæ auidę
ſunt & auaræ, vt ignis alimentorum. Et
quanquam ſcio,ignem nō ineptè ad aua
ritiam referri poſſe, cùm & is veluti pecu-
liari eptheto Auarus dicatur à Propertio,
lib.2.Elegia 29.

Et quæcunque erat in numero Romana puella
Occidit:has omnes ignis auarus habet.

Et Auidus,Ouidio lib.2.Metamorpho.

Saucius hirſutis auidum de crinibus ignem Excutit.

Iterūq; in epiſtola Phædræ ad Hippolytū:

Adſit,& vt noſtras auido fouet igne medullas,
Figat ſic animos in mea vota tuos.

Tñ nō mihi perſuadere poſſum,Terentiū
ad auaritiā reſpexiſſe,ſed ad libidinē, cùm
mox verbis illis,Accede ad ignē hunc, ea
ſubiiciat,Iā caleſces plus ſatis. Sed vt redea
mus,Artemidorus Daldianus de Somnio
rum interpretatione, lib.4.c.5.tradit fęmi
nas, uti ornatus,ita & diuitiarū eſſe admo
ſtudioſas:ut & nos alibi diximꝰ.Nec ī ea te
deſunt recentiorum ſcriptorum teſtimo-
nia.Mantuanus enim Ecloga 4.mores mu
lierum graphicè deſcribens ita habet:

Improba,auara,rapax.

Fauſtus quoq; Foroliuięſis in lib.Elegiarū,

Fœmina ſi neſcis,ſolos petit improba nummos,
Fœmina per cunctum ſurgit auara nefas.

Hinc fit,vt inter cæteras auaritiæ filias 47 *Mulieres fraudulētę, fallaces,doloſæ.*
Diuus Gregorius,& qui eum ſequūtur re-
centiores Theologi,fraudē,fallaciam,per-
fidiam,periuriū reponunt. addit Iſidorus,
& mendacium.Ideo mulieres,quas huiuſ
modi filiarum parenti auaritiæ obnoxias
eſſe iam liquet,ipſas quoque filias,ne à ma
tre deſciuiſſe videantur,miro complectū-
tur amore,ac ne latum quidem vnguē ab
eis diſcedunt.Nam,vt de primis prius lo-
quamur,Quis neſcit fœminas dolos.deci
pulas,fraudes fallacias ſuo veluti iure ſibi
vendicare?Quas ideo Apuleius lib. 9. Me-
tamor.appellat familiares fęminatū artes.
Refert Ioſephus in lib.Antiquitatum 5. c.
17.cum Samſonis vxor Philiſthæis reſeraſ-
ſet ænigma illud de Leone & apū mellifi-
catione.quod illis Sanſon propoſuerat in
terpretandū;exclamaſſe Samſonē, Nihil
eſt doloſius fœmina.Propertius libr. 2: ad
amicam,ita in hanc ſententiam ſcribit:

Sed nobis facile eſt verba,& componere fraudes,
Hoc vnum didicit fœmina ſemper opus.

Et Ouidius lib.2.de Remedio amoris:

At tu nec voces(quid enim fallacius illis?)
Crede,nec æternos pondus habere Deos.

Plautus in Milite,inter mores mulierum
perfidiam reponit,& fraudulentiam.Sene

ca quoque in Agamemnone:
Tecum ipſa nunc euolue fœmineos dolos.
Et in Octauia:
Mulier, dedit natura cui pronum malo
Animum, ad nocendum pectus inſtruit dolis.
Et in Hippolyto:
Inſtruitur omnis fraude fœminea dolus.
Quam ſententiam citat è noſtris Barb. in repe.l.cùm acutiſſimi.col.52.uerſi.tu pondera.C.de fideicom.& conſi.54.illud afferam in medium,col.9. verſic. venio nunc ad uxorem lib.1.& iterum conſi.8.illud afferam in medium,col.5.lib.4. & inter cōſ. Fran.Cur.ſenioris,conſi.67.ſapienter optimus.col.4.

48 Alter Poeta, ſed Græcus, Euripides in Danae,apud Stobæum Serm 71 *De eadē re.*
Ἦν γάρ τι αἶνος, ὡς γυναιξὶ μὲν τέχναι
Μέλλουσι, λόγχαι δ' ἄνδρες εὐστοχώτεροι.
Εἰ γὰρ δόλοισιν ἦν τὸ νικητήριον,
Ἡμεῖς ἂν ἀνδρῶν εἴχομεν τυραννίδα.
Sic enim dici ſolet, mulieribus artes
Curæ eſſe, viros autem iaculandi peritiores.
Nam ſi dolis victoriam nanciſci liceret,
Nos ſanè viris imperaremus.
Et in Andromache:
Πολλὰς ἂν εὕροις μηχανάς, γυνὴ γὰρ εἶ.
Multas inuenire queas fraudes, mulier enim es.
Idem in Hippolyto ita facit loquentē mulierem quampiam.
Εἴτ' ἄρ' ἂν ἄνδρες ἐξεύροιεν ἄν,
Εἰ μὴ γυναῖκες μηχανὰς εὑρήσομεν.
Profectò vtique viri ſerò inuenirent,
Niſi mulieres fraudes inueniremus.
Et in Iphigeniā in Tauris:
Δειναὶ γὰρ αἱ γυναῖκες εὑρίσκειν τέχνας.
Ingenioſæ enim mulieres ad inueniendum fraudes.
Alter Poeta Græcus Ariſtophanes, in Comœdia,cui titulus eſt, ἐκκλησιάζουσαι, id eſt, Concionantes, de ipſis fœminis loquens:
Αὗται γὰρ εἰσιν ἐξαπατᾶν εἰθισμέναι.
Ipſę enim ſunt decipere conſuetæ.

49 Aeſchines Socraticus, Poeta Satyricus, Ionicas omnes fœmina vocabat κερδαλέας, id eſt, vulpinas, ſiue fraudulentas, vt vulpes Codrus & Orator, & Poeta Latinus inter recētiores feſtiuiſſimus, hoc nobis epigrāma reliquit:
Sydera non tot habet cœlum, nec flumina piſces,
Quot ſcelerata gerit fœmina mente dolos.
Et alter eiuſdem temporis Poeta Fauſtus in diſtichis:
Cuncta ſub aſtrigero regnantia crimina cœlo
Nutrit in æternos fœmina nata dolos.
Ex rerum autem naturæ ſcriptoribus, Auicēna in ipſo ſtatim ingreſſu libri noni de Animalibus,c.j.& ex eius autoritate Albertus Magnus, lib.eiuſdem tit.8.c.1.reſcripſerūt fœminas eſſe fraudulētas, fraudisq; capaces magis. q̄ maſculos. Solomon autē Prou.5. Ne intēderis (ait) fallaciç mulieris.

Propterea non abs re ſcribit Heſiodus 50 in eo opere cui eſt titulus, Opera & dies: *Mulieribus nō fidendū.*
Ὃς δὲ γυναικὶ πέποιθε, πέποιθ' ὅγε φιλήτῃσι.
Id eſt,
Qui mulieri confidit, confidit & is deceptoribus.
Ideo & Euripides in Supplicibus:
Πιστεύειν δὲ χρὴ
Γυναικὶ μηδέν, ὅστις εὖ φρονεῖ βροτῶν.
Credere autem debet
Mulieri nunquam, quiſquis bene ſapit mortalium.
Alibi enim ipſe Heſiodus ſcribit, Frondibus hærere, qui confidit mulieri. Tibullus quoque Elegiacorum Poetarum facile princeps:
At crudele genus, nec fidum fœmina nomen.
Hinc Græcus eſt Menandri verſiculus:
Ἐν γὰρ γυναιξὶ πίστιν οὐκ ἔνεστ' ἰδεῖν. Id eſt,
In fœminis fidem videre non eſt.
Et alter eiuſdem,
Ἔργον γυναικὸς ἐκ λόγου πίστιν λαβεῖν.
Difficile, mulieris ex ſermone fidem accipere.
Sed & ille:
Γυναικὶ μὴ πίστευε τὸν σαυτοῦ βίον.
Mulier ne crede tui ipſius uitam.
Cui accedit illud Eccleſiaſtici 33.
Mulieri ne des poteſtatē ſup te in vita tua.
Alius quoque ipſius Menandri:
Ὡς ἐστ' ἄπιστος ἡ γυναικεία φύσις. Id eſt:
Quam eſt infida muliebris natura.
Ille autem apud Diogenianū:
Γυναικὶ μὴ πίστευε, μηδ' ἂν ἀποθάνῃ.
Ne fidem habeas nec emorienti fœminæ.
Et Pylades apud Euripidem in Oreſte:
Σίγα νῦν, ὡς γυναιξὶ πιστεύω βραχύ.
Id eſt, ad uerbum:
Tace modò, nam mulieribus fido parum.
Et idem autor in Iphigenia in Tauris:
Ὁρᾶτ', ἄπιστον ὡς γυναικεῖον γένος.
Videte, vt perfidum muliebre genus.
Ioſephus itē lib. Antiqtatū 17.c.vlt. refert, Alexā. Herodis filiū iā defunctū Glapyræ vxori ſuæ ī ſomnis apparuiſſe, illiq; hmōi puerbiū obieciſſe, Fidē mulierib. nō hēndā. *Prouerbiū.* Sed & apud Saxonē cognomēto Grāmaticū lib.7. hiſtoriæ Danicæ Signe fœmina dubitat. an vllus ſit apud fœminā fidei locus. Ait enim:
Nullum puto uotum futurum certius,
Si quid fœminea uox fidei gerit.

Itaq; neſcio an uerū dixerit Accurſius ī 51 l.vbi.ff.de edē.ꝙ dolus nō p̄ſumit̄, ac ne lata qdē culpa in muliere. q̄ gl. tñ ſequuntur oēs Doct. ibi. & Bal. in l.vi. in prin. in 3 q. C. de iure delib. & in l.p̄cib. col. 5. ver. qd ergo ſi petijt. C. de impub. & alijs ſubſt. vbi pcā dicit, ꝙ in muliere nō p̄ſumitur dolus, ſed potius bona fides: qa naturalis ratio, & ſexus imbecillitas hanc opinionem, ſiue coniecturam inducit. & idē Bald. in l. qui- *Dolus an in mulierib. p̄ſumatur, & quomodo.*

cunque.col.4,verſi.& in ſumma.C.de ſer. fugi.ubi per eam dicit, quòd ſi ſtatutum punit dolum præſumptum, mitius agitur cum fœmina. Dicit tamen, quòd ſi ſtatutum punit abuſionem, punitur ſicut maſculus: q̄a in fœmina ſemp eſt abuſio maior. Et rurſus idem Bal. in l.oīa.§.item ſolẽt ff.de offi præfecti vrb.in 1.lect.& in c.cùm contingat.in 9.membro, extra de iureiur. & Franc.Are.in l.quòd vxor.circa mediũ. ff.de acquiren.poſſ. Philip. Decius conſil. 203.ut uera reſolutio.colu.2. Cui concinit & quod dicit idẽ Bald in rub. C.de rerum permu.ſimplicitatem præſumi in muliere:& in l.cum allegas.col.2.verſicu.ſed hic dubitatur.C.de uſur.quòd in mulieribus non præſumitur fraudis conſilium,p glo. ibi.quæ illud dicit de ignorantibus ius. Ex quo potes intelligere, hoc tantum procedere, cùm quęritur, an quicquam ſit factũ in fraudem legum. Nam cùm mulier leges ignoret, non p̄t videri feciſſe in fraudẽ earum, niſi alia ſuadeant. In cæteris verò crediderim plus fraudis, dolive ineſſe mulieribus, quàm maſculis, ut ex ijs conſtat, q̄ diximus. Et huic noſtræ ſententiæ ſuccinit Statius, qui dolos fœmineos peculiari epitheto appellat lib. 1. Achilleidos:

Quò rapis ingentem magni Chironis alumnum.
Fœmineis, Nerei, dolis,-

52 *Mulieres mendaces.* Nec minus perſpicuũ eſt, quod de mẽdacio, & periurio dixim⁹. Ariſtoteles teſtis eſt, & eius ſimia Auicenna. vterque lib. 9. Animalium, cap.1.& Albertus libro 8.dē Animalibus.c.item 1.mulieres ſuapte natura eſſe mẽdaces, multò magis, quàm viros: Et hoc quoq; è noſtris affirmat Barb. in d.conſi.54.col.11.verſ. capio nunc non mulierem, libr. 1. dicitque ex hoc, q᷑ id qđ dicimus, ſtandum eſſe dicto boni uiri, vt voluit gl.in l.Titio fundus.ff. de condit.& demonſt.& alia quæ allegat, intelligendũ eſt, certè in viris, non ẽt in fœminis. Quib. etiam concinit, quod ſcribit Ouidius lib. Eleg.2.inuitans amicam, vt ad rura ſua veniat:

Verba puellarum folijs leuiora caducis,
Irrita aqua, vt uiſum eſt, uentus, & aura ferunt.

Ideo Euripides in Hyppolyto:

Θνεὶ δὲ παραινῶ καὶ τὸ λώϊστον φρονεῖν
Γυναιξὶ πείθου μηδὲ τ᾽ ἀληθῆ κλύων.

Id eſt, ex verſione Conradi Geſneri:

Conſilium tibi, Theſeu, optimum do,
Mulieri ne credas, quamuis vera audiens.

Et Menander:

Οὐ πάνυ εἴωθ᾽ ἀληθὲς οὐδὲ ἓν λέγειν γυνή.
Non admodum ſolet quicquam veri dicere mulier.

53 *De eadē re.* Quam rem quoque comprobat Aegyptiaca fabula. Mulier quæpiam cum filio iuxta Nili ripam ambulabat: et crocodilus filium abſtulit, redditurum ſe dicẽs; ſi verum mulier diceret (ſunt enim fermè mulieres venidicæ, & mendaciloquæ) tum illa negauit ſore, ut uerum diceret, atque ob id æquum aiebat reddi, cùm vera dixiſſe. Authores Lucianus in Dialogo, cui titulũ fecit, Vitarum venditiones, & Doxapater Aphthonij Græcus enarrator. Idq; non nihil attigit Quintil.li.1.c.25.cùm de crocodilite loquitur. Antonius Codrus Vrſeus, quem nuper citauimus, in eo ſermone, quem de mendaci hominum uita lepidiſſimè, vt cætera conſcripſit, vt mulieres etiã ruſticas mendaces eſſe comprobaret, hiſtoriam narrat ſane tam ridiculam, vt uel Heraclitum ridere compellat. Eam ſi quis ſcire cupiat, locum habet iam notum.

De periurio autem ſatis conſtat ex eo, 54 *Mulieres in vsrāās cō. tempsrices.* quod Sceledrus Plautinus, cum Philocomaſium mulier, quod iurauerat, facere recuſaſſet (ait) Muliebri feciſti fide. Et apud eundem Amphitryo:

Mulier es, audacter iuras.

Et quod ſcribit Propertius lib. 2.

Hoc perdidit miſeras, hoc perdidit ante puellas.
Quicquid iurarunt, ventus & unda rapit.

In hanc ſententiam Grœcorũ eſt Senarius,

Τὸν γὰρ γυναικὸς ὅρκον εἰς οἶνον γράφω.

Id eſt:

Mulieris iuſiurandum in uino ſcribo.

Quem ita quoque extulit Xenarchus in Pentathlo apud Athenæum lib. 10.

Ὅρκον δ᾽ ἐγὼ γυναικὸς εἰς οἶνον γράφω.

Antiqui enim res prorſus irritas, futiles, euanidas in vino & aqua ſcriptas, ſcribendasve dicebant. quod planè inſinuat ille Senarius:

Ἀνδρῶν δὲ φαύλων ὅρκον εἰς ὕδωρ γράφε.

Id eſt:

Hominum improborum inſcribe iuramentum aquæ.

Et illud Catulli,

Mulier cupido quod dicit amanti,
In vento, & rapida ſcribere oportet aqua.

Huius autem moris, natura inſiti fęminis plenè conſcia lena Ouidiana, ita puellam monet, libr. primo Amorum, Eleg. 8.

Nec ſi quem fallas, tu periurare timeto.

Idem Naſo, lib. 3. eiuſdem operis:

Scilicet æterni falſum iurare puellis
Dij quoque concedunt.--

Eſt & apud Græcos prouerbialis verſus, *Prouerbiũ.* quo ſignificatur, nihil eſſe ſtultius mulierum iuramento:

Γυναικὸς ὀμνυούσας, γελᾷ οὐρανός. Id eſt:
Muliere iurante, ridet cælum.

55 *Mulieribus iuſiurãdum non eſſe exigendum.* Nec id muliebre vitium latuit Imperatorẽ noſtrũ, in auth. de nup.§.q̄ vero nunc ſeqr̄.ubi dicit, q᷑ ĩ mulierib. oĩno periuriũ ſit promptũ. Ideoq; illic Iuliã Miſcellã Legẽ abrogat, quę à mulierib. quoddã iuramen-

mẽtum in eo caſu exigebat. Sed & in eadẽ rem eſt tex.in auth.vt ſine prohibit.mat.§. quia verò multam.vbi,quoniam compertum habebat Imperator,mulieres pene toties peierare, quoties iureiurando quicquam aſſerunt,aut pollicentur:ideò,ut periurij tollatur occaſio, aliam quandam veterem conſtitutionem abrogat, quæ & à mulieribus quoque iuſiurãdum exigebat. Idq; optimo iure:quia cum eſt veriſimilis præſumptio,aliquem peieraturum, nunq̃ eſt ei deferendum iuramentum etiam oneris,vt eſt tex.no.in c. clericos. extra de cohab.cleri.ſecundum Panor.in c.quæſtioni & ibi etiam Philip. Franciſ.in fin.extra de appel.

56 *Mulieres in pleriſque ca. ſib. nõ ſunt teſtes idoneæ.*

Itaque cùm mulieres ſint eiuſmodi,nullaque res magis repugnet fidei,quàm mendacium,dolus,periurium, & cætera id genus:ideo noſtri Iuriſconſulti(ſiue iura Cæſarea reſpicias,ſiue Pontificia)non ſatis cõfiſi de mulierum fide, minus eis credi uoluerunt, quàm maribus. Nam quamuis iſtis ſemper credatur,& quidem plenè,niſi aliud ſit quippiam, quod eorum fidem aut minuat,aut etiam tollat: fœminis tamen plerunq; omnino non creditur, ob id duntaxat, quòd ſunt fœminæ. Id quod videre licet ex eo primùm, quòd in teſtamento non admittuntur in teſtes.l.qui teſtamento.§.mulier.ff.de teſta.& Inſti. eod. tit.§.teſtes.vbi Accurſius dicit huiuſce rei rationem depromi ex l.vl.C.de fideicom. Nẽpe propter ſuſpicionem falſitatis, quaſi minus ſit fidei in fœmina.quàm in uiro ut etiam annotat ex ea glo.Card. Alex. in c.1.§.& quia col.11.verſi. & pro hoc facit. tit.de his,qui feud. dare poſſ. Et vt ſcribit Antiphon apud Stobæum Serm.25.

Et in teſtamento.

Ὁ διδοὺς τὸν ὅρκον τῷ πονηρῷ μαίνεται.
Τοὐναντίον γὰρ νῦν ποιοῦσιν οἱ θεοί.
Ἐὰν ἐπιορκήσῃ τις, αὐτὸς δ' ἴδιος
Ὁ δοὺς τὸν ὅρκον, ἐγένετ' ἐμβρόντητος.
Οἶμαι δικαίως, ὅτι πεπίστευκέ τινι.
Qui exigit iuſiurandum à ſcelerato,inſanit.
E diuerſo enim nunc faciunt Dij:
Nam ſi peierauit quis,ipſe confeſtim
Qui exegit iuſiurandum,fit attonitus.
Nimirum iuſtè,quoniam credidit peruerſo.

57 *Etiam de iure canonico. At non in legatis quidẽ ad pias cauſas.*

Idq; ẽt obtinet de Iure Canonico, vt latè per Ale.conſ.70.viſo cõſilio.col. 5. ver. venio ad illud.lib.2.& iterũ cõnſi.84. viſo themate.col.2.eo.lib.2.& quos mox ſubiiciemus.Nam ſunt plurimi, qui dicunt id procedere etiam in legatis ad pias cauſas, & in his Specul.tit.de teſta.§.1. verſi. itẽ q̃ eſt mulier. iũcto uer.ſeq.& Collec. in c.cũ eſſes.de teſta.Fed.Sene.conſil. 217.factum eſt tale,quidam nomine P.in fi.& Ro.qui unum hunc citat,in repe.auth.ſimiliter,in 16.ſpeciali vltimarum voluntatum.C. ad leg.falc.per tex.in c.relatum.ibi, teſtibus legitimis.extrà de teſta. & aliis quibuſdã rationibus Bened.Cap.conſi.75. punctus,Iacobus.col.7.verſi.ad idem.li.3.Barb.in d.c. relatum.& conſi.58.clementiſſimi.co.antepen.lib.1.& conſi.38.difficile eſt.col.8.li. 3.& Soc.qui tamen dubitat,cõſi.92.in cõſ. domini Antonii,col. 2. verſi: quinimo diſputatur,lib.3. Quam opinio. confirmat, quod tradit Bald.conſi. 264.ad euidentiã. in fi.libr.5.quòd licèt in teſtamentis ſufficiãt duo teſtes, dẽnt m̃ eſſe omni exceptione maiores,ac ne leui quidẽ macula aſperſi.At mulieres non eſſe huiuſmodi, tenent nonnulli, quos videbis infrà numero 73. incip.non temerè.

Sunt tamen & alij, qui contrarium tenuerũt,ſcilicet mulieres eſſe teſtes idoneas in hiſce teſtamentis ad pias cauſas, & ii q̃dem maiore numero,ne autoritate dicã, videlicet Bal.in l.1.ante fi.in lec.& iterum in repe col.14.verſi.oſtenſo de principalibus perſonis.C.de ſacro.eccl.& conſi.196. licèt regulariter.lib. 5.& conſil. 230. teſtamentum.eo.lib.5.vbi tamen dicit, id eſſe dubium.Angelus conſi.233.in cauſa prædicta,col.1.Petr.Anchar. in dicto c. cũ eſſes. in 4.no.& ibi ẽt Panor.col. 1. & iterum vl. de teſt.idẽ Pan.in d.c.relatũ col.1.extrà eo. tit.Pet.Belluga in Speculo principũ. rub. 17.verſi.videamus,eo.pen.ubi tamen nutat.Paul.Caſt.cõſi.327.dubiũ facit.lib.1.& cõnſ.456.viſis & examinatis.eo.li.1.Ale.cõſi.177.viſo themate.col.2.uerſi.& licèt dominus.li.2.& conſi.105.viſo ac diligenter. col.4.verſi.ſecundò reſpondeo.lib.4.& cõſi.102.ſuper primo.col.2.verſi.circa ſin.li. 7.Corn.conſi.261.in hac cõſultatione.co. 1.lib.1.& cõſi.168.in præſenti,col. 3. lib. 3. & conſ.215.uidetur prima facie.co.3. ner. nec obſtat,ſi dicatur.co.li.2.& Soc. ſi is eſt, ſibi contrarius,in tract fallentiarum, reg. 330.in 35.priuilegio.Lanfran.Oria. in repe.c.quoniã contra falſam.in verbo,teſtes verſi & primò quæritur.ibi, inter liberos, & ibi quoq; Fely.& Philip. Deci. extra, de probati.Calca.conſi. 13. pro parte negatiua.col.3.verſi.vndecimò. qa mulier.Iaſon in l.hac conſultiſſima.in prin.col.vl. C.de teſt.Fel.in c.quoniam.qđ eſt 3.col.3.verſic. quid aũt id in teſtamento. & ibi ẽt Philippus Dec.col.2.verſi.retenta cõi de teſtib.& idem Philip.Dec.in d.l.fœminæ.char.4. in paruis,verſi.ſimiliter ff.de reg.iur.

58 *Qui contrariũ tenent.*

Illud autẽ inter oẽs ꝯuenit,mulieres ipſas eſſe teſtes idoneas in teſtiis inter liberos, ut placuiſſe video gl.in § & qđ ſæpe in auth.de triẽ.& ſemiſſ.& in l.vl.C.fa. erc.& in auth.qđ ſine.& ibi Bal.q ejus rei rõnẽ reddit.

59 *Mulieres teſtes idoneæ in teſtamentis inter liberos.*

dlt.C.de teſt.& Bar.& alij in d.l. hac ↄſultiſſima.§.ex imperfecto.C de teſta. Imo.in d. l.qui teſtamento.§.mulier.ff. eo.tit.& in d. c.cùm eſſes.col.6.verſi. extra gl.quærit.extrà eo.tit.Fran.Arc.& Fely.qui alios cõeordantes affert in d.c.quoniam, quod eſt 3. extrà de teſtibus, vt ibi uidere poteris, ne fruſtrà tẽpus terã in re non controuerſa.

Qui contrarium tenẽt.

60 Sed nec in codicillis,nedum in teſtamẽtis,mulier eſt teſtis idonea, ſi credere volumus Philip.Dec.id ipſum audenter atque intrepidè tenenti, cõtra omnes vbiq; ſcribentes in d.l.fœminę.char.4.verſi.decimo quartò.ff.de reg.iur.atq; iterũ in d. c. quoniam.col.2.verſi.tertio reſtringitur. de teſtibus,aduerſantibus(quod iam diximus) omnibus ſcribẽtibus, vt videre licet ex gl. & omnibus in d.l. qui teſtamento. §. mulier.ff.de teſt.& in d.l.vlt.C.de codic.& Bal. conſil.8.licet mulieres.lib.5.

An in criminalibus, de iure Cano.

61 Neque in criminalibus,de Iure Canonico,per c.forus.& ibi expreſsè gl.& Panor. de verb.ſig.& in c. mulierem. 33. 6.ubi eſt gl.no.quod teſtimonium mulieris,& infamis in criminalibus comparantur.& glo. in c.ex eo.15.q.3.& gl.& docto.in d.c quoniam.de teſti.glo.in c.tam literis.in verbo fęmina.eo.tit. Hoſt.in ſumma,de teſtib.§. qs teſtis eſſe poſſit.Spe.ti.de pe.§.j.ver.7.in criminali teſtificatione. Albe.in d.l.qui teſtamẽto.§.mulier,col.1.ff.de teſta.Ho. in l. ex eo.ff.de teſti.Ioã.Pla.& Ange.Aret. in §. teſtes aũt.Inſti.de teſta.Ale.cõſi.63.viſo themate,poſt prin.li.1.quod errore impreſſorum iterum repetitur.in conſi. 176.li. 2.& idem Ale.cõſ.24.animaduerſis his.col. 1. verſi.4.qa non uidetur li.2.& alijs locis,de quibus cum paulò infrà citabimus.Et hoc quidem ſemp indubitatum fuit. & nemo aduerſatus eſt,ante Phil.Dec.qui in d.l. fęminæ.col.5.verſic. 16.& in d.c.quoniam. col.ul.de teſti.ſentit contrarium, videlicet quòd etiã de Iure Cano. mulier ſit in cauſis criminalibus teſtis idonea. Quibus autem rationibus ad id æſtimandum trahat, illic omnibus uidere licet.

Quid de iure ciuili.

62 Sed neque etiam de Iure Ciuili, ſecundum aliquorum opi. admittitur in cauſa capitali propter magnitudinẽ pręiudicij, vt dicebat Iaco.Are.in l.qui teſtamento.§. mulier.ff.de teſta.quem refert Io. And. in addi.Spe.tit.de teſt.§.1.verſic. itẽ ꝙ mulier. & Albe.Gand.qui illum ſequitur,in tract. Maleſi.tit.de furib.col.4.verſicu.pone quæſtionem.de facto.& Oldr.conſi.145.queritur.ſi teſtes.& Io.Fab.in d.§.teſtes. de teſta. & Alex.conſi.11. circa primum dubium. col.pen.verſi.reſpondi ſupra.li.1. & conſi. 99.in cauſa inquiſitionis.col.pen. ver.ſecũdus teſtis.eo.li.j. & Cepo.conſi.cauſarum criminalium 32.quidam ruſtici.col.3.& Hippo.Marſi.in repe.l.vlt.C.de prob.char 8.& conſi.18.protector.col.8.verſi.vnũ ſtudico.& conſi.22.gratia domini.colu.4. & conſi.59.diuino præſidio.col.2.verſicu.ex iſtis ergo.eod.lib.1.& conſi.101,illumina quæſo.col.1.& conſi. 130. conditor orbis. col.6.verſic.item etiam vltra pręmiſſa.Cui tamen opi.tota Legiſtarum cohors reclamat in d.§.mulier.atque etiam Cano.ut videre licet ex Panor.Fran.Arc.& Fely. in d. c.quoniam.de teſtibus.

63 Quare autem aliud ſit in teſtamentis,& aliud in cauſis criminalibus, ſi quis ſcire deſiderat,uideat Aegid.Bellami in c. dilecti.colum.8.verſi. tertio quæritur. extrà de arb.Sed ita tamen, vt illud vnum nõ omittam, quod fortè non ſine magna ratione ſcribit Matth. Affict.in cap.1.colu.ulti.nume.36.titu.qui teſtes ſint neceſſ. quòd licèt mulier non poſſit eſſe teſtis in cauſa criminali:tamen honeſtæ matronæ,& bonæ famæ teſtimonium in huiuſmodi cauſa ꝑferetur teſtimonio maſculi malæ famæ. Idque dicit noluiſſe Bart. in l.in multis.ff.de ſtatu homi.ubi tamen nihil tale comperi. Fely.& Phili.Dec.in d.c. quoniã. de teſtib.

An in cauſis matrimonialibus.

64 Ex eo autẽ,ꝙ mulier haud dubie in foro Eccleſiaſtico repellitur à teſtimonio in cauſis criminalibus,poſſet videri, eã quoque repelli debere in cauſis matrimonialibus, quę criminalibus æquiparantur, ut no.in c.mulieri extra de iureiuran. Et uoluit Ale.conſi. 143. quoniam abunde. circa medium,lib.2.& Maria.Soc. ſenior,cõſil.17.ſupra dicta. ſæpe in eod. cõſi.& Philip.Deci.conſi. 13 2.viſo proceſſu.colu. 2. uerſi.ita etiam dicendum. Nam & hæ cãæ matrimoniales graues & arduæ ſunt, ut no.Spec.tit.de reſcrip.ꝑſent. §. ratione formę.col.10.verſi.nunc igitur ad inſtructionem.& Bal.conſ.122.qui unus teſtis. lib.2. & Panor.poſt alios in c.ſi pro debilitate.in vlti.not.& ibi Philip. Deci. qui concord. adfert,extra de offi.deleg.& idẽ Decius cõſi.113.viſo proceſſu.col.1.in fi.& cõſi.163. in cauſa matrimoniali.col.5. verſi.octauò opponitur.& conſ. 310.viſis col. 1. Ideoq; nõ eſt locus delationi iuramẽti ad ſupplemẽtũ probationis,ut noluerunt gl. Hoſti. Ioannes And.Imo.& Pan.in d.c.mulieri. de iureiuran.Bal.in l.in bonæ fidei.colu.2. uerſi.item in cauſis criminalibus.C.de iureiur.Ant.in c.ult.extra eo.tit.Paulus Caſt. & Alex.in l.3.in princi.ff.eodẽ quoq; titu. idem Alex.conſi. 143.quoniã abunde.co. 2.uerſi.ſecundò nõ eſt.lib.2.ubi ex hoc infert, eaſdẽ probationes in huiuſmodi cã matrimoniali requiri, quas & in cã criminali. Verùm, ne hæſites,tex.eſt in cõtrariũ

peri-

peritiſſimus, ſcilicet teſtimonium mulie-
bre ī hiſce cauſis matrimonialibus admit ti, in c.ſuper eo.vbi id no.Hoſt. in verbo, teſtimoniū, & Pan. in 3.not. de teſtib.& voluit etiam Henri.Boh.in c.quoniam.co.1. eo.ti.Philip.Deci.d.conſi.163.col pen.verſicu.decimoſextò obſtare videtur.& conſi.342.in cauſa partus.colū.1.& Maria.Soci.iunior, conſi.29.circa prædictam.col.2. verſi.ſecundò opponitur, lib.2.vbi eam dicit eſſe cōmunem opinionem, & eā quotidie ſeruari.& cōſi.31.themate prædicto: col.5.verſi. his tamen non obſtantibus.e. lib.2. Et vide quæ dicam infrà nu.74.inci. ex quo & illud.

An in cauſis feudalibus.

65 Neque item in cauſa feudali mulier eſt teſtis idonea. Text. eſt in c.1.in fi.& ibi Iacob.Bel.And.Iſer.Bal.Alua.Marti.Laud.& Cardi.Alex.& Matthæ.Afflict. col,1.nu.1: tit.qui teſtes ſunt neceſſ. ad probat.inue.& voluit etiam Roma in repet.l. admouendi.col.41.quæ eſt in penul.chart.verſicu.& ex hoc infero.ff.de iureiur.vbi illum facit ſingu.& Ioan.Bap.Caccia. in repe.c.j.in 2. concordantia, vt ipſe appellat, Iuris Ciuilis & feudalis, tit.de feu.cogni.& Iaſon in d.l.hac conſultiſſima.in prin.col.2.C.de teſta.& in l.ſi quis agere.ad fin.C.de codicil. Bene.q illum tex.dicit ſing.in repe.c.Raynutius; in verbo, duas habens filias, nu.30. & Philip.Dec.in d.l.fœminæ. col.6.verſic. 17.& in dicto c.quoniam.col.vlt.verſi. tertio limitatur.de teſtib. & Hippol. Marſil. ſing.611.adduxi tibi. & Matthe.Afflict.in c.1.col.2.verſi. quæ tamen regula.titul.de conten.inter dominum & vaſallum de inue.feud.

An ad probandum tenorē inſtrumenti.

Teſtes probantes tenorem inſtrumenti, dēnt eſſe periti.

66 Sed nec admittitur fœmina ad probādum tenorē inſtrumenti deperditi, ex ſententia Barto.in l.j.ff.ſi cer.peta. Cui tamen non accedit Fran.Ripa ibi.colū.14.nu.82. Modò (inquit) ea ſit perita, p text.in l.ex eo ff.de teſtib. atque ex his, quæ ſcribunt Iaſon in d.l.j.ff.de legibus.& Decius in dicta l.fœminæ. Illud autem receptum eſt, nec viros quidem probare tenorem inſtrumēti, niſi ſi periti ſint, & literati, per tex.in c. cùm olim.le 1.& ibi Anto.col.1. & Panormita.in gl. vltima.de priuileg.Cyn. in authen.ſi quis in aliquo.quam legit cum l.p curator.in 4.quæſt.& ibi Bar.col.2.Alberi. col.4.& Ange.col.vltima.C.de edēdo. cū alijs concordantijs a me latè congeſtis in noſtris Retractibus, titulo ſecundo §. primo.gl.7.in verbo, *ſeront preferez*, nu.5. nec tamē omiſerim.& ſequēti. Iō ſi qua mulier adeò docta eſſet & pita ī hiſce rebus vt certò poſſet teſtari de tenore, & ſolēnitate inſtrī: nihil video qđ eā impediret, niſi vt ei minor fides adhibeaī, vt ſtatim dicemus.

An in ſcriptura priuata.

Neque etiam admittitur fœmina in ſcriptura priuata, vt no. dicit Bald.in l.ſcripturas.colum.ſecunda, verſi.nota optimum. per text. ibi, in verbo, virorū.C qui porio. in pigno.habeantur.quod dictū pro ſing. commendat, & ſequitur Fran.Crem. notabili 144.quanquam mulier.& Socin.ſi is eſt, in tracta.fal.regu.429.teſtis mulier. in princ. & ſimpliciter allegat Iaſon in l.ſi qs id quod.colum.quarta.verſ.decimo limito.ff.de iuriſdict.omnium iudi.& Franciſ. Curtius Senior, qui id dicit ſingu.in repetitio.l.ſi quis maior.col.2.nu.9.C. de tranſactio.& Philip.Decius in c.quoniam cōtra.colū.5.in 8.nota.extrà de probatio.ubi & per hoc dicit no.φ in caſu illius c.nō eſſent mulieres idoneæ.& Fely.in c. ita quorundam.colū.1.extrà de Iudæis.& latè tradit idem Fely.in d.c.quoniam.verſic.fallit tertio.de teſt.vbi tamen dicit, poſſe ſuper hoc dubitari: quia nulla eſt huius rei ratio ſpecialis, niſi quod à communiter accidētibus ſolent potiùs interuenire maſculi q̄ fœminæ. & alibi clanculùm reprobat idē Fely.in c.licet vniuerſis.poſt prin.eo.tit.de teſti.& in c.ſcripta.col.1.verſi. ſecunda declaratio.extrà de fid.inſtru.& etiam Iaſon in d.l.hac conſultiſſima. in princ.col.2. ad fi.C.de teſta.& in d.l.ſi quis agere.in fin.C. de codicil.& in repet.d.l.admonendi.col. 44.verſi. item adde inquantum.ff. de iureiur.& in l.1.col.3.verſi.ſecundò fallit.ff. de legib.& Bernard.Land.in addi.Bart.conſi. 10.viſo ſtatuto.in fi. & Barb. in cle.1.char. 9.in paruis.verſic.ſed quid ſi lex.de elec. & Philipp.Deci.in c.2.col.20.verſic.tertiò, φ ſit officium, de iudi.dum primùm allegat Bal.vbi ſuprà, & poſteà reſpondet. Et palā reprobat Ale.in addi.ad Bar.in d.l. ſcripturas.in princ.& in l.1.ff.de verbo.ſignifi. & Fran.Purpu.in l.1.col.13.verſi.tertiò declaretis.ff.ſi cert.pet. Tamen Catellianus, vir doctus ſimul & diſertus, in memor. incip. mulier regulariter poteſt eſſe teſtis. dicit, ſubdubius tamen, huius dicti Baldi hāc eſſe rationē, quòd cùm in his ſcripturis priuatis deſint aliæ ſolennitates, quæ in publicis ſolēt facere fidem, ideo in hoc caſu lex magis confidit de maſculis, quàm de fœminis, iuxta tex.in d.c.forus. Sed & hoc dictum Baldi palàm atque apertè comprobat Decius in d.l.fœminæ.col.5. verſi. 15. & iterum colum.12.uerſi. & idem ſi dicaī de viris.ff.de regu.iur. & in d.c. ſcripta.col. 2.verſic.& notandum eſt.de fid.inſtru.vbi dicit hanc partem communiter approbari.& in d.cap.quoniam, col.2.verſi. ſecunda concluſio, de teſtib.& Hippo. Marſi.d. ſingu.611. Sed hic omnino vide quę dicā ſtatim numero ab hinc ſecundo. 67

Ego

58 Ego & aliũ caſum poſſum addere, à nemine tamẽ, quantùm memoria ſuggerit, annotatum ex §. his quoque etiam, in authent. vt liceat matri & auiæ. ibi, conteſtationes ei ex ſcripto tres deſtinauerit, habentes teſtimonia trium virorum fidedignorum. Et ne quis cauſetur hunc locum malè fuiſſe traductum. Verba Conſtitutionis Græcę hęc ſunt, ἐχούσας μαρτυρίας ἀνδρῶν ἀξιοπίστων, nam dictio ἀνήρ, cuius genitiuus pluralis ἀνδρῶν eſt, quo ea Conſtitutio vtitur, ad ſexum refertur, & marem ſignificat: vt intelligas ea appellatione fœminam non cõtineri. Idque etiam fit, vt credo, ſi verũ eſt, propter maximum in eo caſu pręiudiciũ, cùm de morte alterius agatur. Nam ſenſus illius Conſtitutionis is eſt, Quòd ſi quis ſuſpicetur aliquem velle caſtitati vxoris ſuæ illudere, & tres illi denuntiationes ex ſcripto deſtinauerit, habentes teſtimonia virorum fide dignorum, ipſumque poſtea deprehẽdat cum vxore in ſuis ædibus, vel ipſius vxoris, uel adulteri, uel in popinis, uel in ſuburbanis habere cõmercium, poteſt illum proprijs manibus interimere, nullũ inde periculũ formidaturus. In quo illud animaduertendum eſt, in noſtris vulgatis tranſlationibus nũcupatim mentionem fieri trium uirorũ fide dignorum, quàmuis Grę̨ca Conſtitutio ſimpliciter dicat, uirorum fidedignorum, tãquam duo in id ſufficerẽt. Quiſquis autem fuit, qui authẽ: illas in noſtro Codice ex illis Conſtitutionibus aſiuit, ſcripſit trium teſtium fide dignorum, nulla uirorum mentione facta, in auth. ſi quis ei. C. de adul. quod hic obiter admonere Lectores uoluimus.

An in denũciationibus quæ fiunt ſuſpecto de adulterio vxoris.

69 Sed hic parumper attende, Lector: nam uidetur in his poſtremis duobus caſibus nõ ſatis probari fœminam eſſe reijciendam, ex illis tex. loquentibus nuncupatim de uirorum teſtimonio, per tex. in d. c. licet uniuerſis, extrà de teſtibus, quo cauetur: ne in qualibet cauſa minus quàm duorum uel trium uirorum teſtimonium admittatur, iuxta illud Dominicum, In ore duorũ uel trium ſtat omne uerbum. Vides enim ibi ad probandum id, quod priùs dixerat de teſtimonio duorum uel trium uirorum, adductam illam Chriſti autoritatẽ, In ore &c. quæ & de fęminis quoque intelligitur. Quod ſentiẽs Bal. ibi. Et licet (inquit) dicat, quòd debent eſſe uiri, uir tamen concipit mulierem: licèt uideatur uocabulum præciſæ ſignificationis. l. qui teſtamento. §. mulier. ff. de teſtamen. & l. tres fratres. ff. de pac. & l. Lucius. §. quæſitum. ff. de leg. 3. id quod poſt eum repetit Fely. in eo. capit. licet uniuerſis. & Philip Dec. in d. ca. quoniam. col. ulti. uerſic. non obſtat. [illegible]

De veritate duorum pręcedentiũ caſuum.

Illud autem minimè dubium eſt, in quibus caſibus admittitur mulier ad teſtimonium, minus tamẽ fidei ei adhiberi, quàm uiro: huiuſque teſtimonium illius dicto præponderare, ut optimè probat tex. ſi ſolerter inſpiciatur, in l. in quæſtionibus. ff. ad leg. Iul. maie. & expreſsè uoluit Specul. tit. de teſte. §. poſtquam. uerſi. porro. & Iac. But. in l. in bonæ fidei. C. de iureiur. Bal. & Saly. in l. vlt. per illum tex. ff. de fid. inſtr. idẽ Bal. cõſi. 455. quis melius, in duobus locis. lib. 4. Alber. & Fulgoſius in l. 1. ff. de Senat. & Panor. in d. c. forus. per illum tex. de uer. ſignifi. & conſi. 52. quidam in ægritudine. col. 2. uerſi. item quod fœmina. libr. 1. Ro. in rubri. de arbit. col. 8. uerſi. item præferũtur duo teſtes maſculi. Alexã. conſi. 236. proſpectis atteſtationibus. col. 1. lib. 6. Barb. cõſi. 64. allud in medium. col. 10. uerſi. & ſi quispiam opponat. lib. 3. Franc. Are. Fely. & Philip. Dec. in d. c. quoniam omnes. ad fin. de teſti. Fely. in c. in noſtra. colum. penul. co. ti tu. Lanfran. in repe. d. c. quoniam contra falſam. in materia teſtium, uerſ. & primo q̃ritur, nunquid mulier. de probati. Franciſ. Curti. Senior in tractatu teſtium, concluſi. 18. Philipp. Deci. in d. l. fœminæ. chart. 5. in 16. caſu. uerſi. & generaliter in omnibus. & iterum col 7. uerſi. 26. ff. de uerb. ſigni. Hippo. Marſil. d. ſing. 61. adduxi tibi. & conſi. 2. altiſſimum. col. 1. uerſi. pro quibus. lib. 1. & conſi. 65. in nomine matris. col. 6. numero 45. eo. lib. 1. & Anto. Corſe. in ſuis ſingu. in uerbo teſtis, ſing. incipien. duo teſtes. Ioan. Lupus in repe. c. per ueſtras §. 43. circa medium. de dona. inter uirum & uxo. & Pet. Geral. à Petra, ſing. 1. his caſibus. & Oldendor. libro ſecundo Variarum lectionũ Iuris, tit. de teſtib. & Mar. Mant. cõſi. 69. quoniam in proceſſu col. 2. nu. 7. 70

Mulieri te ſti minus creditur quàm viro.

Sed id tamen intellige (neque enim id p̃termittendum ducimus) duobus modis: Primò quidẽ, cæteris per omnia paribus: per ea quæ diximus ſuprà nume. 63. incip. quare autem aliud. & quæ dicam nu. ſeq. Secundò, ut procedat, niſi mulieres ad fauorem & innocentiam rei ſine cauſa accuſati, teſtimoniũ dicerent, uiri contrà p accuſatione. Tunc enim magis ſtandum eſſet mulierum teſtimonijs, quàm uirorũ: ut nuncupatim uoluerunt Belen. & Sebaſt. Sapia. uterque in addit. Panor. in d. cap. forus. de uerbo. ſignifi. & Hippoly. Marſi. in l. unius facinoris. §. in cauſa. colum. 2. uerſi. & facit quod uoluit. ff. de quæſtio. & omnes per gl. illam ſingu. in cap. clerici. 81. diſtin. cum alijs multis ſimilibus, adductis ab ipſo Hippol. 71

Ex illis autem, quæ ſuprà diximus, illud fit, ut ſi à iudice deferendum ſit iuſiuran- 72

Viro potius

dum

quàm fœmi-næ deferendum eſſe iuſiurandum in ſupplementum.

dum, alteri partium, ex l. in bonæ fidei. C. de iureiuran. & l. admonendi. ff. eo. titu. cæteris paribus potiùs deferendum ſit maſculo, quàm fœminæ, vt nuncupatim & conſulto ſcripſerunt Fran. Curt. ſenior, & Ioan Baptiſta. Caccialup. ſcriptores laudatiſſimi, vterque in repe. d. l. admonendi. ille quidem non ſemel, videlicet primum col. 3. iterumque char. pe. verſi. ſexta concluſio. hic autem col. antepe. verſi. quidam dicũt. idq; dicunt voluiſſe Iac. But. in d. l. in bonæ fidei. Nec abs re dictum eſt, cæteris paribus: quia ſi mulieri magis cõperta eſſet rei cõtrouerſæ veritas, illi potius eſſet deferẽdũ, per gl. in c. vidua, de regula. & expreſſim voluit ipſe Curtius vbi ſuprà, & nonnihil facit, quod diximus ſuprà numero 63.

73 *Mulier an ſit teſtis omni exceptiõe maior.*

Non temerè igitur ex pluribus concludit Barptole. Cepolla, conſi. cauſarum criminaliũ 32. cuius id caput eſt, Quidam ruſtici. co. 2. verſi. primò fuerunt examinatæ. quòd in quibuſdam caſibus mulier ad teſtimonium admittitur, non tamẽ eſt teſtis omni exceptione maior. Et ſequitur Philipp. Decius in d. l. fœminæ. vbi ſuprà, verſi. & caſu quo. vbi & in id citat Alex. in duobus conſi. qui tamen id non dicit, ſed alia quædã à nobis ſuprà adducta. Sequitur itẽ Hippol. Marſi. conſi. 5. in cauſa Ioãnis. col. 5. uerſi. venio modò. li. 1. & Aymo Crauet. conſi. 99. Ioannes filius. colũ. 2. nu. 5. ſed & id nuncupatim uoluit Ale. alio loco, ab illis non citato conſi. 70. viſo cõſi. col. 5. verſi. bene facit alia. lib. 2. Vide tamen quæ dicam in 2. ſeq. verſi.

74 *Mulieris vnius teſtimonio an deferatur iuſiurandum in ſupplementũ.*

Ex quo & illud confeſtim cõſ̃s videt̃, nõ eſſe in caſu d. l. in bonæ fidei, & d. l. amonẽdi. deferendum iuſiurandum ex teſtimonio vnius mulieris. Neq; enim id fieri debet, niſi teſtis ſit omni exceptione maior, vt not. ab omnibus propè in illis ipſis: & p̃terea à Bal. in rub. titu. de contro. inue. poſt prin. Quanquam huius, quod diximus de muliere, cõtrarium tenet Panor. in c. ex inſinuatione. col. 2. ver. & quod dictum unius teſtis. de pcu ra. quẽ ſequitur Bapt. Caccia. qui id ſin. dicit in repe. d. l. admonendi. co. 62. uerſic. hic inferri poteſt quæſtio. & ibi quoque Fran. Ripa, nullam illorum mentionẽ faciens, num. 176. hoc arg. quòd duæ mulieres plenè probant m̃rimonium. c. ſuper c. de teſtib. Ergo ſequitur vnam facere ſemiplenam probationem, quam non faceret, niſi eſſet integra teſtis, maximè in cauſa matrimoniali, in qua teſtes dẽnt eſſe oĩ exceptione maiores, vt eſt tex. expreſſus c. 1. extrà de cõſan. & affini. vbi id notat Antoin 8. not. & Panor. in tertio not. & Alex. dicto conſi. 143. quoniam abundè. colũ. 2. uerſi. propterea etiam. lib. 2. Barb. conſi. 45. ſcribitur. col. 1. lib. 1. & conſi. 54. illud adferam. col. 3. verſi. tertiò præmitto. eo. libr. 1. Carol. Ruin. conſi. 150. gratiſſimum. colũ. 5. num. 11. & ſeq. libro 5. Et Philip. Deci. cõſi. 163. in cauſa matrimoniali. col. 5. uerſic. octauò opponitur. Ex quo apertè conficit̃ mulierem eſſe omni exceptione maiorẽ, cùm in huiuſmodi cauſis ſit teſtis idonea, vt diximus ſuprà nu. 64. incip. ex eo autem Quod & ex eo quoque probatur, quòd ea quoque admittitur teſtis in codicillis, ſecundùm communem omnium, p̃ter Deci. vt ſuprà diximus, ſententiam. At in codicillis teſtes debent eſſe omni exceptione maiores, vt tradit Ang. conſi. 128. in facto proponitur, per d. l. vlti. C. de codicillis. & ſequitur ipſe Decius cõſi. 342. in cauſa partus. col. 1. uerſic. poſtremò conſiderandum eſt. Sed hæc ratio ex eo pendet, an mulier ſit teſtis idonea in codicillis.

Priori tamen opin. quæ dicit mulierem 75
non eſſe omni exceptione maiorem, adſti *De eadẽ re.*
pulatur quod à Ludo. Gozag. reſponſum eſt conſi. 74. vt ordinariè. colũ. 2. nu. 6. poſt Alexan. vt ipſe citat, conſil. 24 col. 3. libr. 4. ſtatutum diſponens teſtes domeſticos eſſe idoneos in rebus domeſticis, ita intelligi debere, vt etiã mulieres domeſticæ admittantur, vt id ſtatutum aliquid addat ad ius commune: quod idem diſpoſuit. l. conſenſu. C. de repudia. Vides igitur eorum eſſe eã ſententiam, vt ſi tale ſtatutum nõ eſſet, mulieres quoque non eſſent teſtes idoneæ in rebus domeſticis, quaſi aliàs imminutũ ſit earum teſtimonium. Sed illud Alexan. conſi. à Ludo Gozad, citatum, reperire nõ potui.

Ex legibus autem Platonis, mulieri fer- 76
re teſtimonium non licebat, niſi cùm 40. *Legibus Platonis an fœminæ teſtimonium dicerent.*
annos exceſſerat, ut ſcriptum eſt eiuſdem libr. de Legibus 11. At ex legibus Moſaicis, quas maxima ex parte ſecutus eſt ipſe Plato, mulierum teſtimonium nequaquam *An Moſaicis.* recipiebatur, propter leuitatem & procacitatem, ſiue manis audaciam, ſiue etiam temeritatem generis earum, ut refert Ioſephus lib. Antiquitatum 4. c. 6. aut ex aliorũ ſectione, 8. aut etiam 11. Huius enim in eã rem hæc uerba ſunt, Γυναικῶν δὲ μὴ ἔστω μαρτυρία διὰ κουφότητα καὶ θράσος τοῦ γένους αὐτῶν. Quã quam (ne hoc tacitus omittam) id non reperitur in libris Moſis, quos habemus.

Sed nec ex vetuſtis Romanorum legi- 77
bus ius erat fœminis ferendi teſtimonij, *An Romanis.*
quod ſatis ex eo patet, quod ſcribit Aulus Gellius lib. 6. c. 7. lege Horatia. Caiæ Tarratiæ virgini Veſtali id ius dicendi teſtimonij tributum, teſtabiliſque vna omniũ fœminarum vt eſſet, datum. Cui nonnihil conſonat ea lex antiqua, vt opinor, à Conſtãtino

tino Hermanopulo relata, lib. 1. ca. 6. eius operis, cui Πρόχειρον νόμων titulū fecit, id eſt, Promptuarium legū. Καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ ἄνηβοι, ἀπείργονται μαρτυρεῖν. Αἱ δὲ γυναῖκες μαρτυροῦσιν, ἔνθα ἡ τῶν ἀνδρῶν βίος ἀπείργεται. Id eſt, mulieres & pupilli arcentur à teſtimonio. Mulieres tamen teſtimonium poſſunt dicere, vbi uirorum cōuerſatio prohibetur. Rurſumq; eiuſdem libri ca. 3. Γυνὴ ἐν διαθήκῃ οὐ μαρτυρεῖ, ἐν ἄλλοις δὲ μαρτυρίαν νέμει, ἐν οἷς ἄνδρες οὐ παρακαλοῦνται. Id eſt, mulier in teſtamento teſtis eſſe non poteſt: in alijs autem poteſt, in qbus viri non vocantur, ſiue adhibenť. De qua re ipſe Hermanopulus in primis Scolijs loci poſterioris ſic infit, de mulierib' ipſis loquens: Οὔτε δὲ μαρτυρήσουσιν, οὔ ἐπιτροπεύσουσιν. Id eſt, Neque verò teſtimonium dicēt, neque tutelam adminiſtrabunt. Quod paulo pòſt declarans ſubdit: Σὺ δὲ γίνωσκε, ὅτι ἔστιν ὅτε καὶ μαρτυροῦσι γυναῖκες. πότε δὲ ἄκουσον. Ἐὰν ἐν βαλανείῳ λουομένων γυναικῶν, τύχοι τις γυνὴ, καὶ ἴδοι ὑβριζομένην γυναῖκα τινα παρ' ἑτέρας, τότε δύναται μαρτυρεῖν διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸν ἄνδρα ἐκεῖ παρατυχεῖν, καὶ ἰδεῖν τὰ γινόμενα. Tu autem diſpice, aliquando mulieri ius eſſe dicēdi teſtimonij, vt ſi quando mulieres lauant in balneo, vnam viderint ab altera affici iniuria, tum teſtimonium ferent quòd viris non liceat per id tempus illic adeſſe, & quæ fiunt conſpicere. Hæc ibi.

77 *Mulierū furaces.* Sed vt ad alia tranſeamus, quæ ad auaritiam muliebrem pertinēt, quis neſcit, furtum auaritiæ comes eſſe? At furta tam propria mulierum ſunt, & peculiaria, vt Heſiodus lib. 1. eius operis, cui titulus eſt, ἔργα καὶ ἡμέραι, tradiderit Mercurium illum Deū furum, furtorumq; præſidem, iuſſu Iouis, Pandoræ (ſub qua intelligi voluit naturā muliebrem) furaces mores impoſuiſſe.

Ἐν δὲ θέμεν κύνεον τε νόον, καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
Ἑρμείην ἤνωγε.

Nam & alio loco eiuſdem libri, paulò ante finem, illud ſcribit,

Ὃς δὲ γυναικὶ πέποιθε, πέποιθ' ὅγε φιλήτῃσι.

Id eſt,

Qui autem mulieri confidit, confidit is quidem furibus.

Quanquam & ea vox φιλήτῃσι pro deceptoribus quoque poteſt accipi, ut alibi ēt diximus.

79 *Mulierum libido.* HACTENVS DE AVARITIA, & comitibus dictū eſt. nunc tertia ſe offert LVXVRIA) ita appellant Theologi libidinē Veneream, quod ſuprà diximus) cui nō minus (& neſcio an non etiam magis) ſe mulieres dedunt, quàm auaritiæ. Propertius morum muliebrium conſcius, libro ſecūdo ita canit:

Tu priùs & fluctus poteris ſiccare marinos,
Altaq; mortali deligere aſtra manu:
Quàm facere, vt noſtræ noliat peccare puellæ.
Is mos Saturno regna tenente fuit,
Et cùm Deucalionis aquæ fluxere per orbem,
Et poſt antiquas Deucalionis aquas,
Dic mihi, quis potuit lectum ſeruare pudicum?
Quæ Dea cum ſolo viuere ſola Deo?

Et lib. 3.

Hic genus infidum nuptarum, hic nulla puella eſt
Nec fida Euadne, nec pia Penelope.

Et in eodem libro,

Obijcitur toties à te mihi noſtra libido:
Crede mihi, vobis imperat iſta magis.
Vos vbi contempti rupiſtis fræna pudoris,
Neſcitis captæ mentis habere modum.
Flamma per incenſas citiùs ſedetur ariſtas,
Fluminaq; ad fontis ſint reditura caput,
Et placidum Syrtes portum & bona littora nautis
Præbeat hoſpitio ſæua Malea ſuo:
Quàm poſsit veſtros quiſquam deprehendere curſus,
Et rapidæ ſtimulos frangere nequitiæ.

Cui rei multa mox multis verſibus exempla adducit. Ouid. quoque alter animorū muliebrium conſiliarius, libr. 1. Elegiar.

Caſta eſt, quam nemo rogauit.

Quam ſententiam citat è noſtris Hoſti. in c. veniens. le 2. ext. de eo qui cogno. conſan. vxo. ſuæ. & Pan. in c. 2. eo. vlt. extrà de biga. Sed & idē Ouid. libr. 1. de Arte amandi,

Prima tuæ menti veniat fiducia, cunctas
Poſſe capi: capies, tu modò tende plagas.
Vere priùs volucres taceant, æſtate cicadæ.
Menalius lepori det ſua terga canis.
Fœmina quàm iuueni blandè tentata repugnet.
Hæc quoque, quam poteris credere nolle, volet.

Et paulò pòſt:

Mollibus in pratis admugit fœmina tauro:
Fœmina cornipedi ſemper adhinnit equo.
Parcior in nobis, nec tam furioſa libido eſt:
Legitimum finem flamma virils habet.

Cuius itē rei plurima etiā exēpla Propertiū ſecutus, adfert: poſt quę & illud ſubdit:

Omnia fœminea ſunt iſta libidine nota:
Acrior eſt noſtra, pluſq; furoris habet.

Et mox ita concludit:

Ergo age, ne dubita cunctas ſuperare puellas:
Vix erit è multis, quæ neget vna tibi.

Apud eundē, Helèna ad Paridem fateť impudicum eſſe genus fœminarū, inquiens,

Matronaq; rara pudica eſt.

In qua etiam ſententia fuit Iunius Iuuenalis Saty. 6.

Auratam Iunoni cæde iuuencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.
Paucæ adeò Cereris vittas contingere dignæ.

Neque enim id fieri licebat, niſi à pudicis, teſte Ouid. libr. 4 Faſtorum:

Et ſi thura aberunt, vnctas accendite tedas.
Parua bonæ Cereri, ſint modò caſta, placent.

Valerius quoque Martialis libro 4. ad Sophronium:

Quęro diu totam Sophroni Ruſe per vrbem.

Si

Si quis puella neget, nulla puella negat.
Tanquam, fas non ſit, tanquam ſit turpe negare,
Tanquam non liceat, nulla puella negat.
Caſta igitur nulla eſt? caſtę ſunt mille: quid ergo
Caſta facit? non dat, non tamen illa negat.

Quod epigrãma cùm legiſſet Fabulla, Poetæ inſenſa, illi coitum negauit: vnde ille aliud ſcripſit Epigram.

Epigramma noſtrum cùm Fabulla legiſſet,
Negare nullam quo queror puellarum, &c.

De eadẽ re.

80 Idem li. 10. huiuſmodi Epitaphium matronæ cuipiam inſcripſit:

Contigit & thalami mihi gloria rara: fuitq;
Vna pudicitiæ mentula nota meæ.

Pheron vnã tantum mulierem vni viro cognitã inuenit.

In quam ſententiam refert Diodorus libr. 1. & ante illum Herodotus li. item 2. quòd cùm Pheron Seſoſtris filius, rex Aegyptiorum oculis captus fuiſſet, ideoq́ue ad Deorum, auxilium confugiens, peractis multis varijſq́ue ſacris, ei reſponſum fuiſſet, vt placato Deo, qui in Heliopoli coleretur, faciẽ mulieris inſpiceret, quæ nullum, niſi proprium uirum, nouiſſet: ab vxore propria incipiens, multas expertus eſt, nullam tamen reperit incorruptam, præter hortulani cuiuſdam, quam reſtituto viſu vxorem cepit: reliquas omnes viuas combuſſit. Ioſephus li. Belli Iudaici 2. c. 7. ſcribit Eſenos,

Eſſei quare vxores non ducant.
Hippocrates de mulierũ impudicitia.

Eſſeos alij vocant, alij Eſſenos, Iudæorum Philoſophos vxores non ducere: non quia matrimonia contemnant, ſed quoniã cauendum eſſe putant fęminarum intemperãtiam, nullam earum vni viro fidem ſeruare credentes. Quanquam & ipſe aliam eius rei rationem reddit libr. Antiq. Iudaicarum 18. c. 2. Hippocrates in quadam ad Dionyſium epiſtola, ſcribit fœminam ſemper egere alterius, ſeſe in continentia & pudicitia continentis. Suapte nanq; natura libidines venereas ĩſitas habere, quas niſi quis in dies comprimat, tanquam arbores, in materiæ multæ effuſionem exuberant. Cæterũ Aeſchines Socraticus, Poeta Satyricus, oẽs fœminas Ionicas μοιχάδας, id eſt, adulteras, appellare auſus eſt,

De eadẽ re.
Fœmina vnde dicta.

81 Fœminas plerique dictas à femore, aut fœminę exiſtimant, quoniam in venerem ſint magis pronæ, cuius ſedes in femorib⁹ ponitur. Hinc illud Iuuenalis Saty. 6.

Callidus & criſtæ digitos impreſſit aliptes,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coegit.

Femur ſedes libidinis.

Eſt enim vuluæ cũ femoribus, coxis & inguinibus quædam cognatio, ſcribente Celſo lib. Medicinæ 5. c. 26. Cùm vulua percuſſa eſt, dolor inguinib⁹, coxis & femoribus eſt. Ante eum autem Hippocrates li. 6. Epidimiõn, parte 1. Aphor. 1. ſatis oſtendit, cõnexum quendã habere vterum cum coxa: cũ ſcribit, vteri mala ob idipſum in coxendicem finiri. Et Galenus quoque lib. 6. de locis affect. ca. 5. tradit dolorem vteri q̃buſdam mulieribus in còxam tranſire, ac crus ipſum, quod è regione eſt, p inceſſum claudicare. Eſt autẽ coxa, quæ Græcis ἰσχίον dicitur, hoc eſt, id os, quod continet ſinus, in quos femorum capita inferũtur, vt ſcribit ipſe Galenus li. de oſſibus, c. 20. vt hinc quoque planiùs intelligas illam, quam diximus, cognationem femorum, coxarum & inguinum.

Sed & in ſacris literis Femur pro opere nuptiarũ poni, aſſerit & probat Diuus Hieronymus in explanatione Pſalmi 44. quã ad Principiam virginem ſcripſit. Iſychius autem, qui & eodem ferè tempore floruit lib. 1. in Leuiticum, tradit per Femora in ſacris literis deriuationem, ſiue deſcenſionẽ ſeminis ſignificari. Hinceq́ue illud Geneſ. 49. Non deerit ſceptrum de Iuda, nec dux de femoribus eius. Et Exod. 1. Erant igitur omnes animæ eorum, q egreſſi erant de femore Iacob, ſeptuaginta quinq;. Quæ ita à Septuaginta Interpretibus traducta ſunt: Ἦσαν πᾶσαι αἱ ψυχαὶ ἐξ Ἰακὼβ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. Erant autẽ omnes animæ, quæ ex Iacob natæ ſunt, ſeptuaginta quinque. Caſtallio autem ita vertit: Fuitq́ue omnium, Iacobi ſanguine procreatorum, numerus capitũ ſeptuaginta quinque. Ex quo Diodorus in Gene. ca. 24. enarrans illud, Pone manum tuam ſuper femur, ſcribit quoſdam tradidiſſe, ſcripturam Syram & Hæbream non habere, Super femur, ſed ſuper ipſum genitale membrum, eo quod per ipſum fiat procreatio. Itemq́; illud Iudic. 8. Habuitq; ſeptuaginta filios, qui egreſſi ſunt de femore eius. Ideoq́; & per feminalia, quibus præcipiuntur verenda ſacerdotum operiri, Leui. 16. caſtitatem ſignificari tradit idem Iſychius lib. 5. in Leuiticum, eum locum enarrans. Ex quo Apuleius Interfemineum nõ ineleganti vocabulo uocat muliebre genitale. 82

At huic etymologiæ fœminarum à ſemine, ſiue femore (ne id ſubticeamus) reclamat, quod Fœmina, cum diphthongo ſcribitur, ideoq́ue prima eius producitur: at Femora, & femina, ſine diphthongo debent ſcribi, cùm vtriuſque prima corripiatur: ut de Femore probat ille uerſus Iuuenalis loco ſuprà citato. Et ille quoque Virgilij lib. 10. Aeneidos: 83

Magniq; femur perſtrinxit Achatæ.

Et rurſus eodem lib:

—Attollit in ægrum
Se femur, & quanquàm, &c.

Item illud Catulli in Rufum:

Noli admirari, quare tibi fœmina nulla,
Rufe, velis tenerum ſuppoſuiſſe femur.

Item illud Tibulli lib. 1. Eleg. 8.

Sed corpus tetigiſſe nocet, ſed longa dediſſe
Oſcula, ſed femori conſeruiſſe femur

Itemque illud Ouidij lib. 3. Amor.

Nec femori impoſitum ſuſtinuiſſe femur.

Et rurſum lib. 10. Metamor.

Et conata femur mærenti plangere dextra.

De femine autem eſt illud Virgilij libr. 10. Aeneid.

Eripit à femine, & trepidanti feruidus inſtat.

Ita enim legunt ibi Seruius, Soſipater, & Pierius, qui ita dicit legi in codice Mediceo, & antiquis alijs exemplaribus. Quanquàm ſunt, qui ibi legant Femore. Item illud Lucretij lib. 4.

—Ideo faſtigia (aut, vt alii legunt, veſtigia) *poſſe*
Surarum ac feminum pedibus fundata plicari.

Femora & femina quid ſint.

Illud autem inter femora & femina intereſſe conſtat, vt id in tranſcurſu dicā, quòd femora exteriorem, ſiue poſteriorem coxarum partem ſignificant, femina interiorem, ſiue anteriorem, ſi Vallæ credimus, lib. Elegantiar. 4. c. 57. Quod & probare videtur illud Tibulli (quiſquis is fuit) à Iulio Romano, Soſipatro, & Pierio Valeriano in Virgiliū, loco paulò añ adducto citatū,

Implicuitq; femur femini.

Nam in concubitu exterior pars femoris viri interiori mulieris implicatur, & iungitur. Vtrunque autem cōfundit Ouidius lib. 1. Amor. Eleg. 4.

Nec femori committe femur. Et alibi:
—Et femori conſeruiſſe femur.

Et lib. etiam Amor. 3. Eleg 7.

Laſciuum femori ſuppoſuitq; femur.

De eadē re. Prouerbiū.

84 De mulierū quoque impudicitia (ut ad principale noſtrū inſtitutum redeamus, vetus eſt Prouerbiū memoratum à Plutarch in Præceptis cōnubialibus, & Apoſtolio Byzantio in Adagiorū collectaneis, à muliere quadam, quæ à Philippo inuita trahebatur, primùm vt dicitur prolatū, λύχνου ἀρθέντος γυνὴ πᾶσα ἡ αὐτή. Id eſt, Lucerna ſublata, mulier omnis eadem: quo ſignificat omnes mulieres indiſcriminatim eſſe impudicas, modò detur facultas peccandi ſine arbitris. Et hac fortaſſis ratione amor à pleriſque fœmineus appellatur, quoniam videlicet fœminis ſit velut a riſi peculi, illūque magis ſectentur, fęminæ, quàm uiri: tametſi ad aliud quoque referri poteſt Ouidius lib. Eleg. 3.

Amor fœmineus.

Captaq; fœmineus viſcera torret amor.

Et Silius Italicus lib. 15.

Fœmineo ſocium violauit fœdus amore.

De eadē re. Fœmina & equa ſola animantium poſt cōceptū venerem appetunt.

85 Quid? quòd inter omnia animantia ſola mulier & equa poſt conceptum Venerē appetunt, & patiuntur, vt ſcribit Ariſtoteles, lib. de Hiſtoria animaliū 7. ca. 4. & iterū de Generatione animalium 4. c. 5. Et de equa etiam tradit Aelianus libr. Animaliū 4. vbi dicit, indē mulieres libidinoſas equas vocari ſolere ab ijs qui grauius illis vitiū facere ſtudent. Vnde & ipm equire ab hoc vno animali trahitur, dici ſolitum in libidinoſas mulieres, quod & depromptum eſt ex Ariſtotele, libr. de Hiſto. animalium 6. c. 8. Addit Plin. & ſuem li. 10. c. 63. nōnulli etiam lyncem & leporem. Et ideo idem Plin. lib. 7. ca. 11. Præter mulierem (inquit) pauca animalia coitum nouere grauida. De quo & aliquid memorat Plutarchus in libello, quo docet bruta animalia ratione vti. Et Lactantius in li. de Vero cultu, c. 23. vbi & huius rei duas rationes reddit, has ſcilicet, primùm ne fœminis repugnantibus libido cogeret uiros aliud appetere, eoque facto caſtitatis gloriam nō tenerēt. Ad quam rationem adde, quæ dicam inferiùs in 15. Leg. connub. nu. 163. incip. illud etiam affirmare. Deinde (vt ad Lactātium reuertamur) quòd mulier virtutem pudicitiæ non caperet, ſi peccare non poſſet. Nā quis mutum animal pudicū eſſe dixerit, quod ſuſcepto fętu mari repugnat? Et paulò poſt Nulla laus eſt non facere, quod non poſſis facere. Ideo autē pudicitia in homine laudatur, quia non naturalis eſt, ſed voluntaria.

Equa dicitur fœmina libidinoſa. Equire.

Sed & è noſtris, idem quod ſuprà diximus ex Ariſtotele, & alijs, voluit Fortu. Garcia in l. 1. §. ius naturale. colū. 7. verſi. quare autē mulier. ff. de iuſti. & iur. & probat etiā tex. Hiero. in c. origo. 32. q. 4. Cuius hæc verba ſunt: Qui dicunt ſe cauſa Reipub. & generis humani vxoribus coniungi, & filios procreare, imitentur ſaltē pecudes, & poſtquàm venter vxoris intumuerit, nō perdāt filios nec amarores ſe vxoribus præbeant ſed maritos. Et iterum in c. nō ſolùm 32. q. 7. Pecora cùm conceperūt, vltrà nō indulgent maribus copiā ſui. Ex quo illud, quod Populia miranti, quid eſſet, quapropter mulieres ſemper marem deſiderarent, aliæ autem beſtiæ nunquam niſi cum prægnantes fieri vellent: reſpōdit, Beſtiæ enim ſunt. Autore Macrobio Satur. lib. 2. c. 5. 86

Populiæ dictum facetum.

Et de hac quoque re loquens Nemeſius Philoſophus de Nat. hom. c. 24. In vnoquoque (inquit) genere animalis tum fœmina marem admittit, cùm ad fœtum faciendū idonea eſt. Ideo quæ fœtificare ſemper poſſunt, coitum ſemper admittunt. Mulieres verò, ſicuti in cæteris habent liberum arbitrium, ita & in coitu, poſteaquàm cōceperint. Nam rationis expertia, nō à ſe, ſed naturæ regula gubernātur, & modum & opportunitatem præſcriptam atque definitā ſuſcipiunt. Hæc ille. 87

Porrò vna omnium propè fœminarum Zenobia, Palmyrenorum regina (ut Iulio Capitolino placuit) ſpecioſiſſima, eius caſtitatis 88

Zenobia la

ſtitatis fuiſſe dicitur, vt ne virum quidem ſuum admitteret, niſi tentatis conceptionibus: nam cùm ſemel cõcubuiſſet, expectatis menſtruis continebat ſe, ſi prægnans eſſet: ſin minus, poteſtatem, q̃rendis liberis dabat. Teſtis Trebellius Pollio. Tradit Ariſtoteles lib. Hiſtoriæ animalium 5. ca. 14. ad fi. iterumq́; lib. 9. c. 46. elephantos tñ valere ſenſu, & reliqua īgenij ſagacitate, vt quã grauidam coitu reddiderint, eandem rurſus non tangant.

Elephantus grauidã nõ tangit.

89 Hãc etiam mulierum libidinem norũt ſcriptores eccleſiaſtici, inter quos Diuus Chryſoſtomus, Propria (inquit) paſſio mulieris eſt luxuria. Quem etiam locũ ex eodem citat Henri. Boh. in c. quemadmodũ. co. 2. de iureiur. & alibi quoque Chryſoſtomus, videlicet in ſecunda parte Homiliarum in Matthæum. Homilia 40. in enarratione illius loci eiuſdem Diui Matthæi ca. 21. Amẽ dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regno. Hæc fermè ſcribit, Ex perſona omnium mulierũ peccantium meretrices ponunt: quoniam quamuis ſint multa peccata in mulierib⁹ tamen in illis præcipuè fornicatio abundat. Cuius rei rationem poſt pauca tendit, quia videlicet hoc vitium facilè ex otio naſcitur. Nam qui ſolicitudinibus animũ habet occupatum, non facilè fornicationi operam dat. Nam definitio amoris hæc eſt, Animi cura vacãtis paſſio. Aliam verò rationem adducit famigerabilis noſtra tempeſtate Prædicator (ita enim vulgò concionatorem vocant) Bonifacius à Cæua, in eo libro, quem de vitijs edidit, ita ſcribens: Ardentius eſt in fœminis, quàm in viris deſiderium. Perficitur enim quodammodo fęmina maris cõiunctione: vir autem ex ſe abſque additamento fęminæ eſt perfectus eò quòd nihil habeat vniuerſo in corpore quod repleri appetat, ſicuti fœmina, q̃ partem vacuam cupit adimpleri, abhorrente natura vacuum. Hinc eſt, ꝙ faciliùs ſe proſtituunt fœminæ, q̃ decidant viri. Hæc ille

De eadẽ re. Mulieris propria paſſio luxuria. Libido propria & peculiaris fœminarum. Eius rei rationes.

90 Et hac inter alias ratione multi Theologorum fuerunt in ea opinione, vt dicerẽt fornicationem eſſe ſemper in muliere leuiorem, quàm in viros: & adulterium quoque in viro eſſe grauius, hoc videlicet reſpectu (vt ita loquar) quoniã mulieres ſuapte natura in libidinem ſint procliuiores. Quamuis alijs conſiderationibus ſit leui⁹, vt ſcribit Aſteſſanus in octauo libro ſuę Sũmæ, tit. 11. articu. 3. verſic. quis grauiùs peccat. & ſentit Diuus Thomas I libello de decem præceptis, in ſexto præcepto: vbi & de hac re loquens, hanc ſententiam (Chryſoſtomum, vt reor, imitatus) extulit: Propria paſſio mulieris eſt concupiſcentia. De qua re affatim diſſeritur per Theologos, libro quarto ſententiarum 31. & à me alibi latiùs ſcribitur. Ex quo illud poſſet videri factum quòd quamuis vir adulter morte puniat̃, l. quamuis adulterij. C. de adulter. non tamen mulier adultera, ſed tantùm verberibus cæſa in monaſterium detrudit̃, authẽ, hodie, eo. tit. & dicemus poſteà latiùs.

De eadẽ re. Luxuria in fœminis minor in viris ſit grauior. Adultera non tam punitur quàm adulter.

Sed & noſtri interpretes hanc indomitam mulierum intemperantiam nõ ignorant. Specul. enim tit. de actore, verſi. ſed vtrum maſculo: & poſt eum Panor. in ca. paſtoralis. col. 2. extrà de iudic. aſſerunt ſtimulum carnis magis ardere in fœminis, q̃ in viris. Quamobrem licèt mulieri luxurioſæ ſit dandus curator, l. & mulieri. ff. de cur. furio. non tamen viro luxurioſo, de quo latè per Fely. in d. c. paſtoralis. co. 3. & Barb. in l. is cui bonis. col. 2. & 3. ff. de verborum obliga. & Io. Lup. Hiſpan. in repetitio. c. per veſtras. §. 21. col. pen. verſic. adde etiam quòd iſtæ leges. extrà de don. inter virum & vxo. & Ferdin. Loaz. in repet. titu. de iuſt. & iure. col. 7. & ante eos Salycet. in l. 1. col. 1. verſi. quærit gl. qd de luxurioſo. C. de cura. furio. Quanquàm ille tex. in d. l. & mulieri. fortè de hac noſtra luxuria non intelligitur. 91

Viro luxurioſo non datur curator vt fœminæ.

Quin & Io. Fab. & poſt eum Ioan. Pla. in §. maſculi. Inſt. de nupt. aſſerunt mulierem citiùs faciliuſque labi in Venerem, quàm maſculum. Cui conſonat, quod dicit Baldus in rubr. extrà de cohabita. clericor. & mulie. quòd mulier appetit virũ, ſicut materia formam, & magnes ferrũ. Cuius dicti primam partem plerique omnes erranter citant ex Ariſtotele, libro primo Phyſicorum, ad finem, decepti, vt opinor antiqua huius libri tranſlatione. Neque enim eo loco id intellexit Philoſophus, ad quod eum aduocant: verùm eius ſententia eſt eiuſmodi, ſi rectè traducatur: Materia appetit rerũ formas, vt fœmina eſſe virum: turpe, honeſtũ. Alberic. autem in l. ſed ſi ego. ff. ad S.C. Velleia. affirmat, præſumi mulieres eſſe luxurioſas, per l. vlti. circa. mediũ. C. de repud. & §. optimum. in auth. de non elig. ſecun. nubent. 92

De eadẽ re. Mulier appetit virum vt materia formam.

Cæterùm ex Medicis Cælius Aurelianus ſcriptor antiquus, vt qui Plinium & Galenum præceſſerit, libro Chronion 4. c. 9. quo de mollibus, ſiue ſubactis, aut effœminatis differit, quos Græci μαλθακοὺς vocant, tradit fœminas validiùs Venerẽ poſcere, cauſamque eius rei tradit: Omnia (inquit) vexantia, validos effectus dabũt, firmitate oppoſita ſubiacentium materiarum: quæ cũ in ſenibus deficit, paſſio quoq; minuitur, vt fortitudo. Sola autem ſuprà dicta, quæ ſubactos ſeu molles efficit viros, ſeneſcẽte corpore grauius inualeſcit, & infanda magis 93

De eadẽ re ex medicis.

gis libidine mouet, nō quidem ſine ratione. In aliis enim ætatib. adhuc valido corpore, & naturalia ventris officia celebrante, gemina luxuriæ libido diuidiť, animo nunc faciendo nunc patiendo iactato. In iis uero qui ſenectute defecti, virili Veneris officio caruerint, omnis animi libido in contrariam ducitur appetentiam, & ꝓpterea fœmina validius Venerem poſcit. Hinc deniq; coniiciunt plurimi, etiā pueros hac paſsione iactari, qui ſimiliter ſenibus virili indignet officio, quod in ipſis nōdum emerſit: & illos deſeruit. Hæc ille.

94 *De eadē re: Mulieres in coitu inſatiabiles.* Omnium autem maximè hoc mulierum vitiū adſtruunt tres ſummæ autoritatis ſcriptores, Solomō, Ieſus filius Syrach, & Ariſtoteles. Ille enim Prouerb. cap. 30. inter inſaturabilia, os vuluæ annumerat. Alter in ſuo Oeconomico, cap. 36. Omne (inquit) maſculū excipiet mulier. Hic libro Problematon encyclion 4. ca. 27. ſcribit mulieres eſſe inſatiabiles. Cuius rei infinita ſunt propè exempla, & tot pene dixerim, quot ſunt fœminæ. Sed quod omnium eſt memorabiliſſimum, *Meſſalina prodigioſa libido.* Maſſelina Claudij Cæſaris vxor, Lyciſcæ proſtitutæ mulieris nomen atq; titulū mētua, ſępe lupanar ſub noctem adiit, ſuā portentoſam libidinem ad ſatietatem expletura: & qđ omnium fœdiſſimè fecit, cum famoſiſſimis meretricij quęſtus ſcortis coitu certauit, ex re fœdiſſima palmam ſibi quærēs: quam cum pluries reportaſſet, tamen ſemel ex prouocatione nobiliſſimam è ꝓſtitutis ancillam die ac nocte quinto ac viceſimo concubitu egregiè ſuperauit, ut teſtis eſt locupletiſſimus Plinius lib. 10. c. 63. & Sext. Aurelius in Claudio Cæſare. De eadē re eſt illud Satyrographi celebratum præconium. Satu. 6.

Intrauit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque ſuam: tunc nuda papillis
Conſtitit auratis, titulum mentita Lyciſcæ,
Oſtenditque tuum, generoſa Britannica, ventrem.
Excepit blanda intrantes, atque æra popoſcit,
Mox lenone ſuas iam dimittente puellas
Triſtis abit: ſed, quod potuit, tamen vltima cellam
Clauſit, adhuc ardens rigidæ tentigine vuluæ:
Et laſſata viris, nondum ſatiata receſsit.

95 *De eadē re.* Quid ſi & eæ, quæ ab ethinicis ſcriptoribus præ cæteris mulieribus caſtæ fuiſſe dicuntur, atque in exemplum miræ raræq; pudicitæ ubique proferuntur, nō ſatis pudicæ fuerunt? vt id magis ad gratiam mulierum, q̄ ad rei ipſius veritatem dictū ſcriptumque fuiſſe videatur. Nonne omniū *Penelope impudica.* maximè Penelope, ac Lucretia caſtitatis nomine vulgò paſſimque ad cœlum uſq; laudibus eueh untur? Duris tamen Samius in libro de Agathocle, & Lyſander Hiſtoricus ſcribūt, Penelopen per Vlyſsis abſentiam procis omnibus ſui corporis copiā feciſſe, quorum promiſcuo concubitu Pā *Pan Penelopes filius ex procorū concubitu.* natus ſit, cui & inde manſit nomen. Nam πᾶν Græcis totum, ſiue omne dicitur. Idēque propemodū ſcribit Lycophron Poeta Græcus in Alexandro, vbi eam appellabat βασσάραν κασωρεύουσαν, id eſt (vt interpretatur Iſaacius Tzetzes Ioannis illius Grammatici frater doctiſsimus, Lycophronis ipſius interpres) πορνεύουσαν, quaſi dicas ſcortantem. Verſus Lycophronis hi ſunt.

Ο'ψεται δὲ πᾶν
Μέλαθρον ἄρδην ἐκ βάθρων ἀνάστατον
Μύκλοις γυναικόκλωψιν. ἡ δὲ Βασσάρα
Σεμνῶς κασωρεύουσα κοιλανεῖ δόμους
Θοίναισιν ὄλβον ἐκχέουσα τλήμονος.

Addit autē Lycophron, Vlyſſem, cùm id poſt ſuum reditū reſciuiſſet, ſtatim abiiſſe in inſulam Gortynam, ibiq; obiiſſe. Interpres autē ipſius, ex autoritate Theopompi ſcribi, Vlyſſem offenſum domeſtica turpitudine, rediiſſe ad Circen, & à Telemacho filio fuiſſe necatum. A quibus non admodum diſsidet, quod tradit Pauſanias lib. 8. quo Arcadica deſcribit, Græce quidē, ſed in hunc ſenſum: Aiunt Vlyſſem à Troia reuerſum, ob procos admiſſos, cum Penelope diuortium feciſſe, ipſamq; ſtatim ſe Lacedæmona recepiſſe, deinde Mātincam migraſſe, ibiq; vitam finiſſe. Hucque reſpexiſſe videť Diuus Gregorius Nazanzenus, dum ſcribit in prima Oratione aduerſum Iulianum Imperatorem, Pana ex omnibus procis vnum Deum nomen ſortitum ex inimia, vt dignum erat Prob' autem (ſiue is eſt Cornutus Grāmaticus, vt nonnullis placet) enarrans illud Virgilianum Ecloga 3. Pan Deus Arcadiæ, ſcribit ipſum Pana fuiſſe filium Mercurij & Penelopes. Et ante illum Tullius libro tertio de Natura Deorum. & Iulius Hyginus Fabularum c. 224. & ante hos omnes Herodotus lib. ſecundo, vt hinc quoque intelligas, Penelopen nō vni Vlyſſi copiā ſui præbuiſſe. Sed quod multò fœdius eſt, ferunt ipſum Mercurium in hircum mutatum, adamatum fuiſſe à Penelope; cui & Pana peperit, qui inde hircipes fuit, id eſt, hircinis pedibus: uti apud Lucianum videre licet in Deor. Dialogis. & nōnihil apud Dionem Pruſenſem. Hucque trahi poſſet, *Iuriſconſulti locus.* quod in antiquis codicibus ſcribitur, in l. antiqui. ff. ſi pars hæred. pet. non leues autores tradidiſſe, quinquies quaternos enixam Penelopen, ſi uera eſt lectio, quam ꝓbat Accurſius, qui eam Penelopen fuiſſe dicit. Sed eo in loco legendum eſſe exiſtimo (ut viri quidam docti emandarūt) non quidem Penelopen, ſed Peloponneſiam,

ſiue

ſiue in Peloponneſo, ex Plinio lib. 7. cap. 3. Cæterùm Acron in 2. Horatij epiſtolam, illud interpretans, Sponſi Penelopes, tradit Penelopen ipſam Vlyſſis vxorem, meretricẽ fuiſſe, quæ amatores ſuos ſua pulchritudine luxurioſos reddebat. Ad idq; alludens Plinius libr. 35. cap. 9. Fecit (inquit) Penelopen, in qua amores pinxiſſe videt. Quanq̃ ſunt, q ibi Mores pro Amores, ſubſtituerũt; fortè putãtes, id caſtitati Penelopes minimè conuenire. Sed & Virgilius, ſiue is fuit Ouidius, ut nõnulli putãt, ſiue alius in Obſcœno carmine hæc de Penelope ſcribit, iis quæ dicta ſunt de ea, admodum conuenientia:

Quæ ſic caſta manes, vt iam conuiuia viſas,
Vtque fututorum ſit tua plena domus.
E quibus vt ſcires, quicunque valentior eſſet,
Hæc es ad arrectos verba locuta procos:
Nemò meo melius neruum tendebat Vlyſſe,
Siue illi laterum, ſeu fuit artis opus,
Qui quoniam perijt, modò vos intendite, qualem
Eſſe virum ſciero, vir ſit vt ille meus.

Hæc ille de ea, cui tanta paratur ſcena pudicitiæ, vt ſcribit Claudianus in laude Surenæ. Quæ autor ille Priapeiorũ ex Homero lib. Odyſſeæ 21. ut alia pleraque, miro artificio in rem ſuam detorſit. Et huc quoque alluſiſſe videtur Ouidius lib. primo Amorum Eleg. 8.

Penelope vires iuuenum tentabat in arcu,
Qui latus argueret.—

Nam quod de lateribus vterque loquitur ad concubitum pertinet, quo latera ipſa maximè exercentur, vt latius dicemus infra in 15. lege connubiali, num. 42. incip. eadem quoque ratione. Sed eodem reſpexiſſe videri poteſt idem Ouid. lib. 1. de Arte amandi:

Penelopen ipſam, perſtes modò, tempore vinces.

Et Aulus Sabinus, eiuſdem temporis Poeta, in epiſtola reſponſoria Vlyſsis ad Penelopen, qua Vlyſſes non obſcure oſtendit, ſe de Penelopes pudicitia diffidere.

Certè ego, cùm Antinoum, Polybumque, Medontaq; legi,
Heu toto ſanguis corpore nullus erat.
Tot iuuenes inter tot vina liquentia ſemper,
Hei mihi quid credam? pignore caſta manes.
Curve placent ulli, ſi ſint in fletibus, ora?
Deperit & lacrymis non decor iſte tibi?

Et Hor. li. 2. Serm. Sat. 5. introducens Tireſiam & Vlyſſem ſic inter ſe colloquentes:

—TI. Scortator erit: caue te roget vltrò.
Penelopen facilis potiori trade. VLY. Putaſne,
Perduci poterit, tam frugi, tamque pudica,
Quam nequiere proci recto deducere curſu?
TIR. Venit enim magnum donandi parca iuuentus.
Nec tantùm Veneris, quantùm ſtudioſa culinæ.
Sic tibi Penelope frugi eſt: quæ ſi ſemel uno
De ſene guſtarit, tecum partita lucellum,
Vt canis, à corio nunquam abſterrebitur vncto

Hoc quoque argumento doceri poteſt, eam non ſatis pudicam fuiſſe, quod munera à procis acceperit, vel teſte ipſo Homero libro. 18. Odyſſeæ. Doleo autem nobis excidiſſe librum illum, quem Laertius tradit Antiſthenem Athenienſem de Penelope, & alterum de Vlyſſe & Penelope ſcripſiſſe, in quibus non dubito huiuſce rei veritatem fuiſſe detectam. Cæterum Iulius Hyginus Fabularum capit. 127. tradit Penelopen, Vlyſſe interfecto à Telegono, vt ſuprà diximus, ipſimet Telegono, & priuigno, & uiri interfectori nupſiſſe: vnde natus eſt Italus, qui de nomine ſuo Italiã denominauit.

Sed nec Lucretiam ipſam, alterũ illud 96
caſtitatis exemplum, prorſus ab impudicitia vindicat Diuus Auguſtinus li. de Ciuitate Dei c. 19. tanquàm ſcilicet iuueni, quamuis violenter irruenti, etiam ſua libidine illecta conſenſerit: idque in ſe puniẽs ita doluerit, vt morte putaret expiandum. Quem tamen locum perperam intellexit Panor. noſter, poſt gl. neſcio quam, conſil. 4. facti contingentia. libr. 1. Ouidius verò de hac ipſa te loquens, lib. Faſtorum 2. illud ſcripſit:

Lucretia nõ ſatis caſta

Succubuit famæ victa puella metu.

Tanquam ſcilicet Lucretia ipſa famam, & opinionem vulgi, pudicitiæ antepoſuerit. Quod ex Liuio quoque ad fi. 1. libri, videre licet. Nam & Ouidius paulò pòſt illud addit ex eodem:

Eloquar inſelix dedecus ipſa meum.

Veluti ſcilicet non omnino expers eſſet cuiuſpiam culpę. Nam ſi non omnino caſta eſt, quæ metu caſtitatem ſeruat, dicente Tibullo lib. 1. Eleg. 6.

Nec ſæuo ſis caſta metu, ſed mente fideli.

Multò minus, quæ ipſo metu caſtitatem labefactat. Plinius autem, ſiue is fuit Suetonius, ſiue Cornelius Tacitus, in illo libro de Viris illuſtribus, ita de ea re loquitur, de Tarquinio ſcilicet Collatino loquens: In cubiculum Lucretiæ irrumpit, pudicitiam expugnat. Sed nec Valerio Martiali ſatis caſta fuiſſe viſa eſt ipſa Lucretia, hæc de ea ſcribenti lib. 11. ad Lectores.

Erubuit poſuitq; meum Lucretia librum:
Sed coram Bruto: Brute recede, leget.

Quaſi ſcilicet non caſtitatem coloret ipſius caſtitatis amore, ſed potius timore ac reuerentia Bruti. Nam nec ab adulterii nota eam vindicat gloſſ. in §. Lucretiam. in verbo, adulteras, & ſequen. 32. & 45.

Quid ergo referam Cyrenen illam? cui 97
(vt refert Suidas) factum cognomentum

Cyrene figurarum in cõcubitu inuentrix.
Elephantis nõis figuras concubituũ ſcripſit.

eſt δωδεκαμηχάνου, tãquã dicas machinamẽtorũ duodecim: quoniã in Venereo vſu duodecim excogitaſſet figuras, quò in ſcẽſori iucũdius redderentur libidinis proluuium: vt ſcriptis ꝓdidit ipſius Ariſtophanis interpres, atq; etiam Suidas. Quid Elephantidem? quæ & ipſa verſibus deſcripſit modos, figuras, ſpecies formas, id eſt, vt vno verbo Græco hæc omnia cõplectar, ſchemata ꝯcubituũ nã eius libri titul⁹ eſt περὶ τῶν σχημάτων συνουσιαστικῶν, quorũ meminit Virgilius, ſi is eſt, in Obſcœno carmine ad Lalagen:

Obſcœnas rigido Deo tabellas
Ducens ex Elephantidos libellis.

Et Martialis lib. 12. in Sabellum:

Facundos mihi de libidinoſis
Legiſti nimium, Sabelle, verſus.
Quales nec Didymi ſciunt puellæ,
Nec molles Elephantidos libelli.
Sunt illic Veneris nouæ figuræ, &c.

Tiberius. Philænis. Aſtyanaſſa.

Quin & Suetonius tradit Tiberium cubicula plurifariàm diſpoſita tabellis ac ſigillis laſciuiſſimarũ picturarum & figurarũ adornauiſſe, librisque Elephantidis inſtruxiſſe. Idẽ quoq; Philænis & Aſtyanaſſa ex Helenæ famulis, & hæc omnium prima, vt tradit Suidas, feciſſe dicuntur. Quanquam ſunt qui vtranq; confundunt. Porro Athenæus lib. 8. tradit Aeſchrionem dixiſſe, cum librum, qui Philænidis eſſe dicitur, compoſitum fuiſſe à Polycrate, aut vt alij vocant, Philocrate Sophiſta, titulo ipſius Philænidis, vt eã honeſtæ vitæ mulierem calumniaretur. Additq; Epitaphiũ eiuſdem Philænidis, quo idem cõfirmat. Et rurſus ex Chryſippo hos Philænidis libros, & Archeſtrati Gaſtronomiam, vulgo ediſci teſtatur Sed quicquid id ſit, de iis videri põt intellexiſſe Ouidius, cùm ſcribit libr. Triſtium 1.

Et quæ concubitus non tacuere ſuos.

Et libr. eiuſdem operis. 2.

Sic quæ concubitus varios variasq; figuras
Exprimit, eſt aliquo parua tabella loco.

Quibus poſtremis verbis videtur ad id reſpexiſſe, quod ſuprà ex Suetonio diximus de Tiberio: Quanquàm Ouidius in illo loco nõ de illis libris loqui quibuſdam videatr. Sed eo, ni fallor, reſpicit idem Ouidius, cum ſcribit lib. 1. de Arte amandi:

Vtque velis, Venerem iungunt per mille figuras.
Inuenit plures nulla tabella modos.

Quartilla nunq̃ ſe virginem fuiſſe meminit.
Iuliæ duæ libidinoſiſſimæ.

98 Quid etiam Quartillã illam? quæ apud Petroniũ Arbitrũ ita loqr: Iunonẽ meã iratã hẽam, ſi me vnq̃ meminerim virginẽ fuiſſe. nã infans cũ parib. inquinata ſum, & ſubinde ꝓdeuntib. annis maiorib: me pueris applicui, donec ad hanc ætatẽ perueni. Quid ꝓterea duas Iulias, matrẽ & filiã? hãc Auguſto genitã, alterã Marco Agrippa, ex illa priori, ambas tã notæ impudicitiæ, vt nihil æquè parẽtũ felicitati obfuiſſe credatr. De qb. ſcribit Suetonius, ipſum Auguſtũ, eas oĩb. probris cõtaminatas relegaſſe: vetuiſſeq; ſi qd his accidiſſet, ſub ſepulcro inferri, ad omnemq; earũ mẽtionẽ ingemiſcens, illud Hectoris Homerici ad Paridẽ lib. 3. Iliados ꝓclamare ſolebat:

Αἴθ᾽ ὄφελες τ᾽ ἄγονος τ᾽ ἔμεναι ἄγαμός τ᾽ ἀπολέσθαι.

Fauſtinæ item duæ.

Quo ſignificabat cupere ſe ſinè prole, & cęlibẽ mortuum fuiſſe Quid duas Fauſtinas, matrẽ itẽ & filiã? hanc Antonini Pij, alterã Marci Antonini vxorẽ, pari & ipſas ĩfamia notatas, ex Iulio Capitolo, & aliis.

Ioannæ duæ quoque.

Quid denique, duas Ioannas Neapolitanorũ Reginas, quarũ poſterior patrum memoria tã effrænatæ libidinis erat, vt cũ ſciebat, aut, videbat viros benè naſatos, neceſſe erat vt eos hẽret in cõplexib. Experta enim fuerat, id verũ eſſe, qđ vulgò dicit ſolet, naſi magnitudine mutonis quoq; quãtitatẽ ꝯcipi. Ex quo verſus, nõ admodum elegãs qdẽ ille, ſed quẽ tñ Codrus id referẽs, adſcribit: Ad formã naſi. & q̃ ſequuntr Cui ſubſcribit & illud Philelphi nonæ Decados Hecatoſticha tertia, ad Iuriſ conſultum illũ celebratiſſimũ Catonẽ Saccũ: 99

Naſati belli mutoniati.

Nam menſura Cato pendentis plurima naſi
Creditur ingentem vulgò promittere caudam.

Et huc quoque reſpicit illud Martialis lib. 2. illo diſticho,

Mentula tam magna eſt, tantus tibi Papile naſus,
Vt poſſis, quoties arrigis olfacere.

Lãpridij locus.

Et propterea olim naſati (vt ex Lãpridio in Heliogabalo, aut vt nonnulli legunt, Aliogabalo deprehẽdimus) dicebant viriliores ac bellè mutoniati. Scribit. n. illum emiſſarios habuiſſe, q ei hoc bñ naſatos ꝑquirerẽt, eoſq; ad aulã ꝑducerẽt, vt eorũ ꝯdõnib. frueretr Nã, vt paulò antè dixerat, is ꝑ cũcta caua corporis libidinẽ recipiebat. Ex quo ẽt, eo in loco (vt illud obiter dicã) Taſatos, legi poſſet, q̃ lectio placet Alciato nr̃o, in id Virgilij, aut qſqs fuit ĩ Priapeis,

Grandia Dulichij vaſa tuliſſe viri.

Quæ patres ſuos fœdè amarunt.
Myrrha.

Nec tñ ꝑtermittẽdas cẽſuimus, q̃ infandiſſimo amore p̃res, filios, frẽs, priuignos, gñ̄os proſequutæ ſunt. Et vt ordine rẽ exequar, & à patrib. incipã, Myrrha, aut (ut alij vocãt) Smyrna, Cinyrã, aut (ut alij appellãt) Cinarã patrẽ turpiter amauit, vt ſcripſit Oui. li. 10. Metamor. & li. 1. đ Arte amã. 100

Myrrha patrem, ſed non vt filia debet, amauit.

Filiæ Loth.

Theodor⁹ ĩ li. Metamor. & ex ei⁹ autoritate Plutarch⁹ ĩ Parallelis, c. 44. & Stobę⁹ Ser. 62. & Hygin⁹ Fabularũ c. 128. ubi tradit illã patrẽ ſuũ inebriaſſe, & ſic cũ eo ꝯcubuiſſe: ut poſſit videri imitata filias Loth, q̃ idẽ fecerũt, vt ſcribitr Gene. 19. c. & in Decretis

Ca-

Pelopeia. Harpalyce. Hippodamia. Procris. Nyctimene. Canonicis in c.inebriarũt.15.q.1.Pelopeia Thyeſten, Harpalyce Clymenũ, Hippodamia Oenomaum. Procris Erichtheum, vnde natus eſt Aglaurus: Nyctimene Epopeum, aut (vt alij appellant) Nycteum, Regem Leſbiorum, filiæ patres fœdè amarũt & cum eis concubuerunt: vt horum teſtis eſt ipſe Hyginus Fabularum c.253. Et præterea de ipſa Myrrha, Pelopeia, & Nyctimene meminit Ouidius in Ibin, his verſibus:

Filia ſi fuerit, ſit quod Pelopeia Thyeſtæ,
Myrrha ſuo patri, Nyctimeneq́; ſuo.

Et de eadem Nyctimene traditum eſt ab eodem Ouid. libr. Metamor. 2. quod Dijs tantum flagitium auerſantibus, in noctuã fuerit conuerſa. Valeriam item Tuſculanariam, tradit Plutarchus in Parallelis c. 45. ex autoritate Ariſtidis Mileſii lib. Rerũ *Valeria Tuſculanaria.* Italic. 3. tradit Valerio patri, quem deperibat, fraude ancillæ concubuiſſe: qđ vbi pater reſciuit, ſibi mortem conſciuit.

101 *Quæ filios adamarint. Semiramis. Pariſatis.* Quæ item filios adamarint, fuerunt plurimæ Semiramis illa Aſſyriorum Regina, alioqui multis nominibus commendabilis, filii Nini concubitum impudentiſſimè expetiuit, & poſtulauit: ob idque ab eo, rei indignitate moto, interempta eſt: vt ſcribit Iuſtinus libr. 1. & Diuus Auguſtinus de Ciuitate Dei, lib. 18. c. 2. & Agathius de Bello Gothorum lib. 2. Vbi & idem contigiſſe tradit Pariſatidi erga Darium ſuum & Artaxerxis filium. Paulus autem Oroſius lib. Hiſtor. 1. c. 4. in fin. id aliter retulit, nẽpe illam inceſtum cum filio perpetraſſe, & ut priuatã ignominiam publico ſcelere obtegeret, præcepiſſe, ut inter parentes & filios, & filias, nulla naturæ reuerentia, de coniugiis appetendis, quod cuique libitum eſſet, licitum fieret. *Nereis.* Nereis quoque cum Magnete, ſuo & Gelonis filio, rem habere voluit: qđ cùm ab eo impetrare non poſſet, cantharidum veneno eum ſuſtulit: vt vetuſtiſſimus interpres ſcripſit, & poſt eum Zarettus, in id trahens illud Ouidii in Ibin,

Vtque nepos dicti noſtro modò carmine Regis,
Cantharidum ſuccos dante parente bibas.

Agrippina. Sed & Agrippinam quoque plerunq; ad inceſtum comptam paratamque filio ſuo Neroni ſe obtuliſſe, ꝓdidit Cornelius Tacitus circa initium libr. 1. Hiſtor. Auguſtæ. *Cratea.* Crateam quoque filium ſuum Periandrũ, ex Septem Græciæ Sapientibus vnum deperiſſe, ſcripſit Ariſtippus, libro primo de Antiquis delitiis: & poſt eum Laërtius in vita eiuſdem Periandri. *Ammiani mater* Ammiani quoq; mater apud Martialem lib. 2. Epigram. 4.

O quàm blandus es Ammiane matri.
Quàm blanda eſt tibi mater Ammiane.

& cætera, quæ ſequuntur.

Quæ fratres item adamarunt, plurimæ 102
Quæ fratres adamarint. Byblis. extiterunt Byblis. Caunum fratrem miſerè deperiit, vt graphicè deſcripſit Ouidius lib. 9. Metamorpho. & meminit, veluti trãſeuntur, lib. 1. de Arte amandi:

Byblida quid referam? vetito quæ fratris amore
Arſit.—

Hyginus item Fabularum c. 243. Stephanus in libro de Vrbibus, vbi de Cauno Cariæ vrbe loquit: & præter hos Heſychius, *Prouerbiũ.* & Suidas. Vnde & Καύνιος ἔρως, id eſt, Cauni⁹ amor, prouerbio celebratus, pro infami & improbo amore, apud Ariſtotelem lib. 2. Rhetor. ad Theodecten, & Stephanum vbi ſuprà, Diogenianum in Collectaneis, & Euſtathium in Commentariis in Dionyſium. *Canulia.* Canulia Papyriũ Romanum fratrem ſuum: vt ex Chryſippo lib. 1. Rer. Italicarum tradit Plutarchus in Parallelis c. 33. *Canaces.* Canace Macharcum fratrem: vt videre licet ex epiſtola ipſius Canaces ad ipſum Macharcum, apud Ouidium: atque ex illo carmine eiuſdem Ouidii libr. 3. Triſt. ad Auguſtum:

Nobilis eſt Canace fratris amore ſui.

Cydonis ſoror. Cydonis item ſoror (nomen eius non reperi) fratrem ipſius Cydonem, ex Statio lib. 9. Thebaidos:

Et malè dilectum miſera Cydona ſorori.

Quæ item priuignos deperierunt, non 103
Quæ priuignos ſuos adamauerint. Arſinoe. Demeneta. Phædra. paucæ fuerunt. Arſinoe Lyſimachi vxor Agathoclem priuignum de ſtupro appellauit, vt ex aliorum autoritate tradit Pauſanias lib. 1. qui de Atticis eſt. Demeneta Gnemonem Ariſtippi viri ſui filium impudicè adamauit, apud Heliodorum li. 1. Hiſtor. Aethiop. Phędræ amores inſani in Hippolytum priuignum, ab omnibus celebrantur, & inter cæteros ab Hygino lib. Fabularũ c. 47. Ouidio lib. 1. đ Arte amãdi, Seruio ĩ li. 6. Aene. ĩ enarratione illius loci.

His Phædram, Procrinq́; locis, mœſtamq́; Eriphylen.

Extatq; epiſtola ipſius Phædræ ad Hippolytũ, apud ipſum Ouidiũ, qua excuſare nitit hũc nefandiſſimũ amorẽ. Eſtq; ẽt Tragœdia Euripidis Hippolyti noĩe ea đ re ꝯſcripta. Eſtq; ille ipſius Ouidii vers⁹ li. 2. Triſt

Nam quid in Hippolyto eſt, ſanæ niſi flamma nouercæ?

Gidica. Gidica ſimiliter Cõminium priuignũ deperditè adamauit, ab eoque reiecta, ſibi ſpiritũ intercepit, vt ex Doſitheo li. 3. Rer. Italicarum tradit Plutarchus in Parallelis cap. 65. *Philonome Timaſionis nouerca.* Philonome Cyrni vxor, quæ & Tenuem priuignum de ſtupro ſolicitauit vt tradit Pauſanias in Phocicis, qui eſt libr. 10. Et ea, quæ Timaſionem priuignum, q ſibi commiſceri denegarat apud patrem accuſauit, quòd amatoribus magis, quàm mulieribus, gauderet: ut ſcribit

Philoſtratus in Vita Apollonij lib. 5. Alia
Alia. quoque, quæ apud Apuleium lib. 10. Aſini aurei, priuignum item ſuũ adamauit, cumque quod ſibi concubitum denegaſſet, veneno appetiuit & eadem inceſtus & parricidij accuſauit.

104 Quæ generos ſuos adamarint, nõ paucæ quoque fuerunt. Nam Suetonius in Ti
Quæ generos adamarint berio, cap. 35. tradit ipſum Tiberium cuidam Equiti Rom. iuriſiurandi gratiam feciſſe, vt vxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe nunquàm repudiaturum antè iurauerat. Et Ammianus Marcellinus circa initia lib. 14. prodidit mulierem neſcio quam (neque enim eã nominat) Clematium Alexandrinum generum ſuum, cui commiſceri cupiebat, eius amore non impetrato, mortem illi machinatam fuiſſe. Iuſtinus ad fin. lib. 26. ſcribit Arſinoen (ſiue illa fuit, de qua locuti ſumus in præcedenti verſi. ſiue alia) conſuetudinem habuiſſe cum Demetrio genero ſuo.

105 Vt interim eas prætermittã, quæ & in fratres maritorum ſuorũ turpiter exarſerũt. Nam Hypermneſtra Locrentis, cùm fratris viri ſui concubitum appeteret, clam nocturno tempore voti compos eſt effecta. Manè vero pudore affecta, vt ſcelus ſuũ diſſimularet, ancillam necauit, quaſi eã in concubitu depræhẽdiſſet. Ex quo eſt illud Ouidij in Ibin:

Quaq; ſui Venerem iunxit cum fratre mariti,
Locris, in ancillæ diſſimulata necem.

106 At ſunt (inquiet quiſpiam) excuſandæ mulieres, quando ui atque potentia aſtrorum his obſcœniſſimis, & infandiſſimis concubitibus patrum, filiorum, fratrum, priuignorum, generorum, & aliorum huiuſcemodi ſunt obnoxiæ: ut uidere licet ex Iulio Firmico li. Aſtronomi. 3. c. 7. in duodecimo loco. & libr 4. c. 1. in applicat. Lunæ ad Venerem. & lib. 6. c. 26. in coniunctione Iouis & Veneris. & iterum c. 31. nõ ſemel. Sed qui hæc ita excuſabunt, poterint & alia ſcelera ſimiliter excuſare: quod q̃ ridiculum ſit, nemo non uidet. Præſertim cùm aſtra neceſſitatem nõ imponant, ut ſatis diximus ſuprà in 7. Lege connubiali num. 5. ex quibus conſtat. & ſeq. Imò veriùs nec habeant quicquam roboris, vt & nos diximus in Tract. Nobilitatis, c. 11. nu. 3. & dicemus alibi latius.

107 Illud autem præterire non poſſumus,
Mulieres quandoque bruterũ aut malũ amore ſeſſatæ. mulieres adeò eſſe prærabida præſertim aq; libidine, ac efferato pruritu, adeoque natura in coitum præcipites, & tam prurigine cõcitatas, & (vt ille dicit in Priapeis) ſine fine prurientes, vt ſint quæ & maſculã libidinem exerceant, id eſt, quæ, vt uiri, cũ fęminis concumbant: quod & de Megilla quadam Leſbia tradit Lucianus in Dialogis meretriciis, Dialo. 5. in quo colloquuntur Clonarium & Leæna: & de Baſſa Martialis lib. 1. Epigram. 58. *Quæ maſculam libidinẽ exer uerũt. Megilla. Baſſa.*

Quòd nunquam maribus iunctam te, Baſſa, videbam,
Quodq; tibi mœchum fabula nulla dabat:
Omnis & officium circa te ſemper obibat
Turba tui ſexus, non adeunte viro:
Eſſe uidebaris, fateor, Lucretia nobis:
At tu, pro facinus, Baſſa fututor eras.
Inter ſe geminos audes committere cunnos,
Mentiturq; virum prodigioſa Venus.
Commenta es dignum Thebano ænigmate monſtrum,
Hic, vbi uir non eſt, vt ſit adulterium.

Et Philęnis, non ea quidem de qua loquuti ſumus ſuprà nu. 97. ſed alia multò poſterior apud eundem Martialẽ lib. 7. Epig. 66. *Pilanglo.*

Pædicat pueros tribas Philęnis,
Et tentigine ſęuior mariti
Vndenas vorat in die puellas.

Ex quo, atque etiam ex titulo ſuperioris Epigrammatis, qui talis eſt, Ad Baſſam tribadem, vides huiuſcemodi fęminas tribades dici. Qđ & apertius oſtendit idem ille *Tribades dictę.* autor, eod. libr. 7. in eam ipſam Philænin, Epigram. 69.

Ipſarum tribadum tribas Philæni,
Rectè quam futuis, vocas amicam.

Et de hac quoque Phileni tribade, & aliis eiuſcemodi fęminis loquitur Lucianus in libro cui titulus eſt, Erωτες. Ferturq; etiam Sapphò ancillas habuiſſe, Amythonẽ, Teleſippam, Megarã, Atthin, & Cydnõ, quibus ad libidinẽ abutebatur. Eas enim ſubagitare ſolebat, & uiciſſim ab eis pati. In *Stappho tribas.* idque referunt illud ipſius Sapphus in ſua Epiſtola ad Phaonem apud Ouidium:

Vilis Amythone, vilis mihi candida Cydno;
Non oculis grata eſt Atthis, vt ante, meis.

Sunt & quæ cum beſtiis, & iumentis cõ 108
cumbere deſideranter velint, & cupiant. *Paſiphae.*
Veteres perhibent Paſiphaen Minois Regis vxorem, tauro ſe ſuppoſuiſſe: & Minotaurũ genuiſſe Veneris, (vt cum Virgilio li. 6. Aeneid. loquar) monumenta nefandę Vñ eſt & illud eiuſdẽ Virgilij Ecloga. 6.

Et fortunatam ſi nunquam armenta fuiſſent,
Paſiphaen, niuei ſolatur amore iuuenci:
Ah virgo infelix, quæ te dementia cepit?
Prætides implerunt falſis mugitibus agros:
At non tam turpes pecudum tamen ulla ſecuta
Concubitus.

Et illud Propretij lib. 2. ad Cynthiam:

Vxorem quondam magni Minois, ut aiunt,
Corrupit torui candida forma bouis.

Et libro tertio:

Teſtis Cretæi factus quæ paſſa iuuenci
Induit abiegnæ cornua falſa bouis.

Idẽ quoq; relatũ ẽ ab Ouidio li. 1. de Arte amati-

amandi, illis verſibus:
Forte ſub vmbroſis nemoroſæ vallibus Idæ
Candidus, armenti gloria, taurus erat.
& qui ſequuntur. Et rurſus in Epiſt. Phæ-
dræ ad Hippolytum:
Paſiphae mater decepto ſubdita tauro, &c.
Quamuis ſint (ne id omittam) qui dicunt
Iouem Paſiphaes amore captum, tauri for-
mam ſumpſiſſe, vt tradit Porphyrius libr.
3. de abſtinentia carnium. Lucianus autē
in lib. de Aſtrologia, id quoque aliò tra-
Semiramis, hit. Semiramis, de qua ſuprà locuti ſumus
equum vſque ad coitum adamauit, vt au-
tor eſt certiſſimus qui poſteris prodendū
putauit. Iubæ ſtudiorū claritudine, q̄ re-
gno memorabilior, & ex eius autoritate
Plinius lib. 8. c. 51. & præterea & Hyginus
Fabular. c. 243. in fine. Sed & puella quædā
Puella ex in Hetruria, ſub Pio Tertio, canem impu-
cane pepe- dicè adamauit: ex eoque facta grauida, fœ-
rit. micanem peperit, hoc eſt, manibus, pedi-
Alia. bus, & auriculis caninis, cætera hominis,
vt ſcribit Volaterranus in Philologia, lib.
32. c. 5. ad finem. Quin multo antè tempo
re Glauca citharistria fertur canem quo-
que adamaſſe, vt retulit Aelianus lib. 10.
Variæ hiſt. Plinius autem lib. 7. c. 3. tradit
Alcippen elephantum deperiſſe. Et idem
Mulier ele de Glaucippe tradit Tatianus in Oratione
phantum pe contra gentes, niſi eadē fuerit: ut hinc in-
perit. telligas, eas cum elephanto concubuiſſe.
Mulieres Cæterùm in Aegypto inſula eſt Mēdes vo
cum hircis cata, in qua mulieres paſſim cum hircis
coeuntes. coeunt, ſicuti tradit Herodotus libro. 2. &
Strabo lib. 17. ex autoritate Pindari.

109 Nimirum ob hanc infandam inſanam-
De eadē re. que libidinem mulierum, ſcribitur in Le-
uitico, c. 18. Mulier non ſuccumbet iumen
to, nec miſcebitur ei. Et infrà a. 20. Mulier
quæ ſuccubuerit iumēto, ſimul interficie-
tur cum eo. Cuius rei etiam fit mentio in
Decretis Canonicis, in c. mulier. 15. q. 1. Ex
quo facilè colligi poteſt, illis quoque ſan-
ctis temporibus fuiſſe fœminas obſcœna
illa impudicitia pollutas, ferinique coitus
præ nimia libidinis vredine appetētes. Vt
verum uideri poſſit, matronam ſumma-
tem ſitienter appetiuiſſe concubitum cū
Luciano Syro in aſinum deformato ſicu-
ti ipſe ad finem ſui Aſini feſtiuiter deſcri-
bit poſtque eum Apuleius, qui hoc totum
ad ſe ipſum tranſtulit lib. 10. Meta. Hinc il
lud Satyrici non abs re ſcriptum videtur
in monſtrificam fœminarum Venerem:
—Mora nulla per ipſam,
Quò minus impoſito clunem ſubmittat aſello.

110 Quid igitur opus eſt, poſt has tantas, tā
Mulieres fœdas, tam ſpurcas, infandas libidines, mo
quædam ui morare fœminas; quæ ea impudicitia, ea
ros petunt impudentia ſunt, vt potiùs viros petant,
quàm ab eis petantur: quæq; mercedem *potius, quā*
libidinis potius offerant, tradantque viris, *petantur.*
quàm ab eis accipiant? Priorum extat me *Sempronia.*
morabile exemplum apud Salluſtium, de
Sempronia illa literis & Græcis & Latinis
docta, forma, & genere ſatis fortunata.
Hęc tamen, vt ille ait, pecuniæ, an famæ,
minus parceret, haud facilè diſcerneres: li
bidine ſic accenſa, ut ſæpius peteret viros
quàm peteretur. Eſt & aliud exemplum re
centius Thermioniſſę apud Iouianū Pon
tanum lib. 2. Tumulorum,
Hanc multiq; petiere, & multòs ipſa petiuit,
Auſa dare & cupit, auſa rogare prior.
Et ſanè huiuſmodi eſſent cæterę mulieres,
niſi ruſticitas vetaret, aut ſi inter mares ꝯ-
ueniret, ne ipſi fœminas peterent, ſi credi-
mus Ouidio, cui probè animi muliebres
erāt cogniti, vt alibi diximus. Is in li. 1. Ele.
Aut ſi ruſticitas non vetet, ipſa rogat.
Et lib. 1. de arte amandi.
Conueniat maribus, ne quam nos antè rogemus,
Fœmina iam partes victa rogantis aget.
De poſterioribus illa eſt querimonia 111
Ezechielis, ca. 16. Omnibus meretricibus *Quæ viris*
dantur mercedes, tu autem dediſti cūctis *libidinis mer*
amatoribus tuis: & dona donabas eis, ut *cedē offerūt.*
intrarent ad te vndique ad fornicandum
tecum, & alibi ſæpe in eo. cap. Et Oſeę 4.
Ephraim munera dederunt amatoribus
ſuis. Harumque ſunt alia multa exempla
apud Martialem. nam lib. 1. in Chloen,
Donaſti tenero Chloe, Luperco
Hiſpanas, Tyriasq; coccinasq;,
Indos ſardonychas, Scythas ſmaragdos,
Et lotam tepido togam Galeſo,
Et centum dominos nouæ monetæ:
Et quicquid petit, vſque & vſque donas.
Væ glabraria, væ tibi miſcellæ,
Nudam te ſtatuet tuus Lupercus.
Et lib. 2. in Gallam:
Cum placeat Phileros, tota tibi dote, redemptus,
Tres pateris natos, Galla perire fame, &c.
Et lib. 9. in eandem:
Promittis ſexcenta tamen, ſed mentula ſurda eſt:
Et ſit luſca licet, te tamen illa videt.
Et lib. 11. in de Lesbia:
Lesbia ſe iurat gratis nunquam eſſe fututam.
Verum eſt, cùm futui vult, numerare ſolet.
Idq; potiſſimùm faciūt deformes, & anus
vel teſtiō Ariſtophanis in Theſmophor.
Ἢ δῶρά τις δίδωσιν μοιχῷ γραῦς γυνή.
Sed iſtis facilè parcere dēmus, videntes 112
alias multas, ſuis p̄cib. & munerib. nō ꝯtē
tas, vim quoq; adhibuiſſe in eos, quos mi
ſerè amabāt, cùm nulli p̄cib. aut munerib.
cōcubitū ab illis impetrare potuiſſent. Et
īter alias plurimas vxorē Phutifaris Aegy
ptij, Phædrā, de qua ſ. locuti ſum⁹: Anthiā
ſiue Atheiā, ſiue eēt Sthenobœā, Iobatis filiā

& Prœtin Argiuorum Regis vxorem: Gidicã, de qua ẽt ſuprà locuti ſumus: Autorã, de qua Pauſanias li. 3. & aliam, de qua Ang. noſter in l. 1. C. de rapto. virg. De quibus & nos quoque locuti ſumus in tractatu Retractuum tit. 1. §. 20. gl. 1. nu. 5. incip. ſecundum quam ſententiam.

113 *Quæ nec liberis nec parentibus, nec patriæ pepercerunt.* *Eurydice.*

Omitto eas, quæ vt ſuæ libidini indulgerent, nec liberis, nec parentibus, nec patriæ pepercerunt, rebus ſacratiſſimis. Nam inſidiis Eurydices illius, vxoris Amyntæ, Regis Macedoniæ, aui Alexandri Magni, Alexander & Perdiccas eiuſdẽ filij ob ipſum appetiti occubuerunt. Quam rem deſcribens Iuſtinus lib. 7. ita in eam exclamat: Indignum prorſus, libidinis cauſa liberos à matre vita priuatos. Scitum autem eſt in eandem ſententiam illud Martialis libro. 2. Epigr. in Gallam: cuius initium iã à nobis ſuprà eſt relatum:

Cum placeat Phileros tota tibi dote redemptus,
Tres pateris natos, Galla, perire fame.
Præſtatur cano tantam reuerentia cunno,
Quem nec caſta poteſt iam decuiſſe Venus?
Perpetuam Dij te faciant Philerotis amicam,
O mater, qua nec Pontia deterior.

Nam & Pontiæ Iuuenalis mentionem facit Sat. 6. quæ duos ſuos filios veneno ſuſtulit, ut adultero nuberet:

— Sed clamat Pontia, Feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paraui,
Quæ deprenſa patent: facinus tamen ipſa peregi.
Tune duos vna, ſæuiſſima vipera, cœna?
Tune duos? &c.

114 *Callirrhoe.*

Callirrhoe filia Lyci Regis Lyciæ capta amore Diomedis Troia redeuntis, patrẽ prodidit, vti Iubas rerum Africarum li. 3. tradidit, & ex eius autoritate Plutarchus ĩ Parallelis, c. 46. *Byſaltia.* Similiterque Byſaltia filia Regis Maſſylorum, Calpurnium Craſſum iuuenem adamatum, patris à ſe proditi victorem fecit, vti Heſianax lib. 3. Rerum Libycarum ſcripſit, eiuſque autoritate Plutarchus in eo opere ſupra citato, c. 47. *Scylla.* Scylla Niſi Megarenſiũ regis filia, Minois amore capta crines patris purpureos & fatales abſcidit, atque ita & patrem & patriã perdidit: Hinc etiam Niſus a Minoe victus & interemptus eſt, vt tradit Pauſanias lib. 1. quo Attica dẽſcribit, & alij plurimi. Ex quo illud Propertii lib. 3.

Tuque o Minoa venundata Scylla figura,
Tondens purpurea regna paterna coma.
Hanc igitur dotem virgo deſponderat hoſti.
Niſe tuas portas fraude recluſit amor.

Et Ouidius de Arte amandi lib. 1.

Filia purpureos Niſo furata capillos, &c.

& lib. 2. Triſtium, ad Auguſtum:

Impia nec tragicos tetigiſſet Scylla cothurnos,
Ni patrium crinem deſecuiſſet amor.

Et fuſius lib. octauo, Metamorphoſ. ĩ principio, vbi integram rei eius hiſtoriam recẽſet. Sed & Simus Poeta tradit. Tarpeiam Gallis Capitolium prodidiſſe, cùm illorũ Regis amore capta eſſet. Quod & ex eo retulit Plutarchus in Romulo, vbi & illius carmen de ea re adſcribit. Et Seruius enarrans illud Virgilii lib. 8. Aeneidos:

Hinc ad Tarpeiam ſedem & Capitolia ducit,
Aurea nunc, olim ſyluestribus horrida dumis.

Licèt eam hiſtoriam aliter habere tradat, vt inibi videre poteris, & nos alibi quoq; retulimus, ſcilicet ſupra in 3. leg. connub. nume. 25. incip. huius autem. & 27. in Pſellio. ſed & Propertius quoque aliter lib. 4. in Fabula Tarpeiæ.

115 *Fœminis maior voluptas in concubitu, quam viris.*

Nec mirum videri debet, ſi ſæpe mulieres libidinum Venereis fœditatibus, magis q̃ mares, adobruantur: cùm, vt ſcribit Auicenna lib. 9. de Animalibus, & iterum in 21. tertii cap. 2. & Haly Abbas in 6. Theoricæ, extenſiuè duplicata eſt in femina concubitus voluptas: quia præter ſeminis motũ, & orificii vuluæ (ut tranſlatis verbis vtamur) in ſugendo quoq; naſcitur oblectatio, vulua ipſa diuerſimodè mota. Quod & Galenus inſinuat libro. 4. de Morbis & ſymptomatis, & ut uulgò dicitur, de Accidenti, & morbo. cùm ſcribit, partes genitales proprio quodam & eximio ſenſu uoluptatis affici, in idque validiſſima eſſe p̃ditas facultate, expultrice quidem genitalis ſeminis in maſculis tantùm, in fœminis vero & hac ipſa in teſticulis & ſeminariis vaſis, & præterea attractrice per totum uterum. Tireſias, qui utrunque ſexum expertus erat, arbiter electus à Ioue ac Iunone de uoluptatis in concubitu quantitate contendentibus, tres uoluptatis uncias in uiro, nouem in fœmina pronuntiauit: ut ſcribit Fulgentius lib. 2. Mythologicarum. Et eam rem graphicè deſcripſit Ouidius lib. 3. Metamorph. & nonnihil etiam eius rei meminit Lucian⁹ in Dialogo Menippi, & Tireſiæ, & in alio, cui titulus eſt, ἔρωτες ubi tradit Tireſiam iudicaſſe mulieris delectationẽ toto gradu uirilẽ præcedere. *Tireſiæ iudicium.* Meminit item Iulius Hyginus Fab. c. 75. Inter Iouem (inquit) & Iunonem fuit iocoſa altercatio, uter maiorem ex re uenerea uoluptatem caperet, maſculus, an fœmina. De qua re iudicem Tireſiam ſumpſerunt, qui utrunque erat expertus. Is cum ſecundum Iouem iudicaſſet, Iuno irata manu auerſa eum excæcauit. At Iouis (ita enim loquitur) ob id fecit, ut ſeptem ætates uiueret, uatesque præter cæteros mortales eſſet. Hæc ille Cui concinens Ouidius in Ibin:

Qualis erat, poſtquam eſt iudex de lite iocoſa
Sumptus, Apollinea clarus in arte ſenex.

Ex

Ex quibus & Iuuenalis Sat 6. illud conſtanter affirmauit:

Vir nollet fieri; nam quantula noſtra voluptas.

Et id quoque, quod diximus, è Medicis, præter eos, quos citauimus in princip. huius verſi, aſſerit Petrus Aponeuſis in Conciliatore, differ. 34. & in Commẽt. Problematon Ariſtotelis lib. 4. c. 15.

116 *Qui contrà ſenſerunt.* Quanquàm Hippocrates, aut, vt placet Galeno, Polybus in libro, περὶ γονῆς, id eſt, de genitura, contrà aſſerit, virum ſcilicet in coitu maiore voluptate afici. Semẽ enim viro concuſſu vehementiore, quàm fœminæ, ab humore repentè ſecerni, ob eãque cauſam, virum impenſius delectari. At Gorræus Pariſiens Medicus impenſe doctus, qui cum librum eleganter, & fideliter in Latinum traduxit in annotationibus eiuſdem: Tametſi (inquit) maribus ſemen calidius, acrius, copioſiusque ineſt, motuq; ipſi maiore, quàm feminæ, in coitu concutiuntur, plusq; multò caloris, & ſpiritus obtinent, quamobrem ex his maior eſſe maris, quàm feminę voluptas videri poſſit: tamen in fœmina alia priuatim conſiderare oportet, quæ inter præcipuas, & potiſſimas voluptatis Venereę cãs eſſe poſſunt. Siquidẽ eius vterus magno virilis ſeminis deſiderio tenetur, ipſumque mirũ in modũ appetit, & attrahẽdo, ſugẽdo concipiendoq; impenſiſſimè delectat. Eſt enim ea in re vterus ventriculo ſimilis Sicut enim iſte ſuauibus, cibis, potibusque gaudet eoſque auidiſſimè amplectitur: ita ille ſemen, amat, habetque gratiſſimum.

117 *Virgines maximè in Venerẽ pronæ, dũ dulcius eſſe putãt. qđ neſciunt.* Maximè autem virgines feruntur pronæ eſſe in Venerem, vtpote quæ magis expetant eam voluptatem experiri, cuius hactenus fuerunt expertes, vt ſcribit Diuus Thomas in 4. ſenten. & Ant. Flo. in 2. parte Summæ, tit. 5. prout retulit è noſtris. Matthæ. Afflic. in conſtitutione Siciliæ, cuius initium eſt, ſi quis rapere. col. 2. verſi. ſed q̃ro quæ eſt ratio. Et ante hos Hieronymus in libello, de Vitando ſuſpecto contubernio. Libido (inquit) in virginibus maiorẽ famem patitur, dum dulcius eſſe putant, quod neſciunt. Quem loco non deſignato citat, & ſequitur glo. in c. viduas. le 1. in verbo, vſæ ſunt, 27. q. 1. vbi & tex. hoc clanculum innuit. Et in eam ſententiam Hieron. ipſe ad Gaudentium, de Pacatulæ infantulæ educatione, ſcribit eos facilius libidine carere, qui aliquando experti ſunt corporis voluptatem, quàm eos qui à pueritia libidinem neſciũt. Ab aliis enim nota calcari, ab aliis ignota appeti. Illos vitar penitendæ ſuauitatis inſidias: hos carnis illecebras, dulci titillatione corporis blandientes, dum mella putant, venena noxia reperire. Et huc pertinere poteſt, quod ſcribit Matthæus Afflict. in c. 1 §. item ſi fidelis. col. 2. verſi. ſcias tamen tit. quib. mod. feu. amit. magis peccare viduam ſtuprando, q̃ virginem, veluti minus ſolicitetur vidua, quàm virgo: ideoque magis peccat, iuxta ea quæ diximus ſuprà in Leg Connub. 2. nu. 28. inci. ſed quid tantum. licèt ipſe Matthæus alijs rationibus moueatur.

118 *Alij è diuerſo corruptas memores priſtinæ voluptatis.* Verùm idem Hieronymus ipſe, non ſemel contrarium non obſcurè ſcripſit. Nã ad Gerontiam de Monogamia, Certe, inquit, multò laborioſius eſt, eo nõ frui, qđ habeas, quàm deſiderare quod amiſeris: vnde & virginitas in eo facilior eſt, quòd carnis incentiua non norit, & viduitas in eo ſolicicior (aut, vt alij legunt, felicior) q̃ præteritas animo recolit voluptates. Et iterum libro primo contra Iouinianum, loquens etiam de viduis: Quantoq; eſt maior difficultas expertæ quondam voluptatis illecebris abſtinere, tanto maius eſt prę mium. Rurſumque ad Celantiam de inſtitutione matrisfamiliàs, loquens de vidua quadam pudica, Magni, inquit, hoc animi ſignum, & perfectæ virtutis indiciũ eſt, renũciare expertę voluptati, fugere notas carnis illlecebras, & calentis adhuc ætatis flammas, fidei amore reſtringuere. Et ante Hieronymum Tertullianus lib. 1. corũ, quos ad vxorem ſcripſit: Quanti (inquit) eſt uidua ipſa, cuius aſſertor Dominus diſputauit: Non tantum virginibus datum opinor, licet in illis integritas ſolida, & tota ſanctitas de proximo viſura ſit faciem Dei: Tamẽ vidua habet aliquid operoſius, quia facile eſt non appetere, quod neſcias. & auerſari, quod deſideraueris nunquam Glorioſior continentia, quę ius ſuum ſentit, quæ quid viderit, nouit. Poterit virgo felicior haberi, at uidua laborioſior: illa, quòd bonum ſemper habuit: iſta, quòd bonum ſibi inuenit. In illa gratia, in iſta virtus coronatur. Et huius quoque ſententię fuiſſe videtur Diuus Ambroſius ſtatim in initio libri de uiduis, ſcribens viduas, cum viro caſtum cubile cuſtodiunt, documento virginibus eſſe integritatem Deo eſſe ſeruandã. Et propemodum (inquit) nõ inferioris virtutis eſt, ab eo abſtinere coniugio, quod aliqnãdo delectauerit, quàm coniugij oblectamenta neſcire. Et Timotheus Epiſcopus lib. 1. corũ, quos ad Eccleſiam catholicam ſcripſit. loquens de coniugibus continentiam profeſsis: Quomodo (inquit) ad ſe pertinentia aliis addicãt, qui ſeipſos ſibi denegant? Tam noua enim virtute prędito, conceſſasque, & quod maius eſt, expertas corporum voluptates admirabilis continentiæ autoritate cal-

cantes,&c. Et è noſtris gl. in c.2. in verbo, facilius, de pœni. diſt.3. cùm dicit, eſſe facilius ſeruare virginitatem, quàm poſt corruptionem, carnis ſeruare continentiam. Et hoc quoque multis probat & cõfirmat Io. Gerſon non omnino malus autor, in lib. de Cœlibatu virginum, c.3. Et hanc itẽ partem fulcit Ariſtoteles lib.7. de Hiſtoria animaliũ, c.j. Voluptatis (ait) qua olim geſtirent, memores, deſiderio mouẽtur prę teritæ cotrectationis. Et And. Alcia. in l. malum. §. viduam. in fi. ff. de verbo. ſigni. Nam difficilius (inquit) his eſt quæ illiciũ Veneris expertæ ſunt. Et huc quoque reſpicit illud Virgi. lib.3. Georg.

Atque vbi concubitus primos iam nota voluptas
Sollicitat.

Puellas recenter ſtupratas coitus appetentiores.

119 Sed vtruncunq; ſit, illud certè minimè dubium eſt, puellas recenter ſtupratas, coitus eſſe appetentiores, qa nõdum per ætatem in iis eſt multum humoris ſpermatici. Ideoque nihil, aut certè minimũ, ex eo emittunt in concubitu. Hinc fit, vt quantò magis coeunt, tantò quoq; magis appetant: nempe quia per Venerẽ his humor attrahiť, ſed nõ emittitur. Cùm autem attrahitur, calor ſimul, & vẽtoſitas generať: quæ res maximè coitum ſtimulant. Item cum earum meatus ſint adhuc anguſti, is humor quantuluſcunq; in eis eſt, non facilè labitur. Ideoque titillatione illa venerea admodũ oblectantur, quò poſsint huiuſmodi humorẽ expellere, vt ſcienter diſſeruit Petrus Aponenſis maximus ſua tempeſtate Philoſophus, in commentariis in Ariſtotelis problemata lib.4. c.26. monẽs propterea parentes, vt filias eo tempore diligenter cuſtodiant: & alias quoq; eius rei adfert rationes, quas illic videre omnib. promptum eſt. At ipſe Ariſtoteles lib.7. de Hiſtoria animalium, c.1. ſuadet etiã puellas tum maximè cuſtodiendas eſſe, cũ mẽſes habere incipiunt: tunc enim præcipue ad vſum rei venereæ incitari. Sed & illud ibi ſubiungit, eas quę admodum puellæ ɔcumbunt, libidinoſiores per totam ætatẽ euadere: meatus enim laxari: reddique eo corpus lubricũ. Quod & ipſum tradit Galenus ad fi. li.6. de Locis affectis. Et idẽ ꝓpè dixerat idẽ Ariſtoteles li. Politicõ 7. c.16. dũ ſcribit, ad ɔtinẽtiã vtile eſſe, nuptias fieri ſeriores: intemperantiores enim eſſe videntur, cùm puellæ Veneri aſſueſcunt: quod & nos alibi retulimus. Huic autem, quod de cuſtodia huiuſmodi puellarũ illi ſcribunt, concinit illud Eccle.42.c. Filia patris abſcõdita eſt vigilia; & ſolicitudo eius aufert ſomnum, ne fortè in adoleſcentia ſua adultera efficiatur. Et paulò pòſt: Super filiã luxurioſam confirma cuſtodiam, ne quando faciat te in opprobriũ venire inimicis. Ex quo eſt & illud Alciati noſtri Emble.

Puellę tum cuſtodiendæ cum menſes incipiunt.

Libidinoſiores euadere quę puellæ concumbũt.

Vera hæc effigies innuptæ eſt Palladis: eius
Hic draco, qui dominæ conſtitit ante pedes.
Cur diuæ comes hoc animal? cuſtodia rerum
Huic data, ſic lucos templaque ſacra colit.
Innuptas opus eſt cura aſſeruare puellas
Peruigili, laqueos vndique tendit amor.

At potiſſimum mulieres grauidæ, cuiuſcunque ætatis ſint, concubitum appetunt magis, & magis quidem, quàm q̃ ventrem non ferunt. Tunc enim conceptum ſemen neruos mouet, & inde confricationis ardor innaſcitur, vt Alberto Magno in libro de Animalib. & aliis pleriſq; placere video. Sed his apertè repugnat Ariſtoteles maximus rerũ naturę ꝓfeſſor, libro Problematon 10. c.47. quo in loco, Quæ, inquit, grauidæ eſſe cœperũt, minus auidæ Veneris euadunt, menſtruæ purgationes nullę præterea veniunt. Vbi & ipſe Aponenſis illi ſubſcribit, dicitque id potiſſimum obtinere, ſi mulier marẽ vtero gerat: Idẽ quoq; tradit Aetius Tetrabib.4. Sermone 4. c.8. Cæterùm Matthæus à Gradibus, Medicus & Philoſophus non pęnitẽdus, con. rei medicę 80. cuius caput eſt, Clariſſime Doctor, refert quandam nobilem mulierem, cum prægnans non erat, in furias magna coeũdi cupiditate rapi ſolitã: poſtquam verò cõcepiſſet ab ea paſſione liberari. Hucque accedit, quod ſcribit Plutarchus in libro de tuenda bona valetudine, mulieres grauidas veneficiis uti, quib. abortum faciant, fętumq; perdant, vt rurſum impleantur, ampliusque voluptuent. Ego vero, vt hos in concordiam reducam, puto vtraſque & prægnãtes, & vacuas, huius rei eſſe auidiſſimas, vt vix dignoſci q̃at, vtræ auidiores ſint. 120

Fœminas grauidas cõcubitũ maximè appetere. An tamen illud verũ ſit.

Conſtat autem mulieres ſteriles, p̄ cæteris eſſe libidinoſiſſimas: quia cùm non ſatis expurgenť, plurimo illas ſpermate abũdare neceſſe eſt. Hoc enim, vti in maribus non excretum, vehemens coeundi deſiderium excitat, ita in fœminis idipſum efficere natũ eſt. Nec id qdẽ abs re fieri. Menſtruas enim fluxiones excrementorũ ſpermatis cuiuſdẽ eſſe egreſſionẽ, cùm aliud nihil, quàm non bene coctũ ſemen, ſint hæ menſtruæ ſuperfluitates. Ideò q̃ multipara animalia ſunt, cum crebro fœtu excernant id ſuperfluum, atque eo mõ abũdè copioseq; expurgentur, continentiora non immerito exiſtimãtur. Quod à Nicolao Leonico Thomæo, rerum naturaliũ doctiſſimo interprete, qõnum quoq; naturalium c.60. proditũ eſt. Sed qd accepiſſe videtur ex Ariſtotele. lib.4. de generatione animalium, c.5. licèt ſubticeat. 121

Fœminas ſteriles maximè libidinoſas eſſe.

Sed

122 Sed quod ad ordinem ſiue ſtatum perti net,ſatis conſtat,vxores eorum,qui militiā ac bella ſequuntur,maxime impudicas eſſe. quod & noſtris legibus proditum eſt,l. ſi quondam.& l.quãuis.C.de adul.Nam & legimus, Clytæmneſtram Agamemnonis vxorem,Metellam Syllæ, Pompeiā Tertiā Cæſaris,Mutiā Pompeij,Clodiā & Seruiliam Luculli,alteram Clodiam Metelli, Apuleiam, ni fallor, Lepidi ſummorum bellatorum,aliorum ſe libidinis fœdè polluiſſe. Agamemnonis vxori teſtimonium omnes perhibent,ſuntque in eam rē multæ Tragœdiæ & Latinæ & Græcæ.Syllæ,Cæſaris,Pōpeij,Luculli. Diuus Hieronymus in Iouinianum lib.1.c.39.& præterea Syllæ & Pompeij Plutarchus in Vita eorum, itemque ipſius Cæſaris Aſconius Pedianus & ante hos Cicero libr.primo Epiſt.9. Rurſumque ipſius Pompeij Suetonius in Vita Cæſaris,ca.50.& Aſconius Pedianus in Argumēto orationis Ciceronis pro M. Scauro.Et Luculli ipſe Cicero libr. primo Epiſto.15.& Plutarchus in Vita illius. Tū item ipſius Pompeij ipſe Pedianus,& Suetonius in Vita Cæſaris,& nōnihil Tullius, vbi ſuprà.Q.Metelli ipſe Tullius in oratione pro Cælio,in qua illā Clodiam,P.Clodij ſororem, miris impudicitiæ contumelijs aſperſit. Ea autem eiuſdē Metelli vxor fuit,vt patet ex eodem Tullio Epiſt.Famil. lib.5.Epiſto.2. & Quadrātaria dicta fuit ex hiſtoria, quæ illam maxime impudicam fuiſſe oſtendit:quam eleganter narrauit Plutarchus in Vita Ciceronis.Et denique Lepidi Plutarchus in Vita Pompeij: vbi & illud ſcribit,quòd poſtquā ipſe Lepidus Italiam ſubegit,& Sardiniā occupauit, morbo interijt, mœſtior qđ in literulam quādam incidit, ex qua adulteram vxorem cognouit.

123 Siue id facit longa maritorum, tātiſper dum in bellis peregre occupantur, abſentia: ſiue etiam ipſorum virorū in alienas mulieres,per vxorum abſentiam impudicitia.Nam de primo illud eſt Propertij:

Quantum oculis,animo tam procul ibit amor.

Ex quo Ouidius li.2. de Arte amandi illud monet.

Sit mora tuta breuis,lenteſcunt tempore curæ,
Vaneſcitq́, abſens,& nouus intrat amor,

Quod confeſtim exemplo probat:

Dum Menelaus abeſt,Helene,ne ſola iaceret,
Hoſpitis eſt tepido nocte recepta ſinu.

Amicitias abſentia ſoluit, aut minuit. Prouerbiū. Ariſtoteles enim lib.8.Ethicorum ad Nicomachum,c.5. tradit obliuionem amicitiæ ex diururniore abſentia induci. Nā ita propemodum ſcribit: Quòd ſi diuturna fuerit abſentia,videt & amicitiæ obliuionem adferre: vnde dictum eſt illud, Multas amicitias ſilentium diremit.

124 *Milites venerei.* Quod autem ad ſecūdum pertinet, Ariſtoteles lib.Politicorum 2.ca.7.tradit eos,q primi fabulati ſunt, nō irrationabiliter Venerem Marti coniunxiſſe.Nam omnes huiuſmodi homines proni ſunt ad mulierū vel ēt marium concubitus.Eius enim hæc verba ſunt: ἔοικε γὰρ ὁ μυθολογήσας πρῶτος οὐκ ἀλόγως συζεῦξαι τὸν Ἄρη πρὸς τὴν Ἀφροδίτην. Ἢ γὰρ πρὸς τὴν τῶν ἀῤῥένων ὁμιλίαν, ἢ πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν φαίνονται κατακώχιμοι οἱ τοιοῦτοι. Hincq́; eſt etiam illud Arnobij lib.3.aduerſus gentes Etiam ne militaris Venus caſtrenſibus flagitijs præſidet? Eorum igitur vxores ob id inſeniæ (quod de ipſa Clyſtæmneſtra Agamemnonis dicemus poſteà in 13. Lege cōnubiali,nu.35.inci.caueant)aliorum quoque virorum concubitus ſectantur. Nihil enim eſt omnium rerum,quod eas magis impudicas faciat, quàm ipſorum maritorum impudicitia,vt & inibi, & nume.ſeq. oſtendemus.

125 *Fœminas æſtate, viros hyeme coitus appetentiores.* Verùm (quod apud omnes in rem iudicatam tranſijt) omnes fœminas cuiuſcunque ætatis,ſiue virgines ſint,ſiue mulieres, ſiue vtero gerant,ſiue non gerāt, æſtate potiſſimum Veneris auidiores eſſe conſtat, viros contra hyeme,ſicuti ab Heſiodo.lib. 2.eius operis,cui eſt titul⁹, ἔργα καὶ ἡμέραι, ſcriptum eſt illis verſibus:

--Θέρεος καματώδεος ὥρῃ
Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τοι ἄνδρες
Εἰσίν, ἐπεὶ κεφαλὴν, καὶ γούνατα Σείριος ἄζει.

--*Flagranti temporis æſtu*
Fœmineo Venus eſt vſu magis effera ſexu,
Mitior illa viris,& ſæpe accita relanguet.

Quod & repetit Ariſtoteles li. Problematon 4.c.26.& iterum c.29.rurſumque libr. de Hiſtor. animalium 5.c.8. Et Plinius lib. 10.c.63. Huiuſque rei rationem reddit Ariſtoteles illo priore loco: quoniam naturæ calidæ præ nimio calore æſtiui temporis æſtuant,collabunturque: frigidæ verò refouentur,& vigent. Eſt autem vir calidus, & ſiccus,mulier frigida humidaque: ergo virorum tunc vires infirmantur, mulierū verò corroborantur: & vigent per compēſationem qualitatis contrariæ. Poſteriori quoque loco idem fermè ſcribit: quia videlicet viris calidior natura eſt, & ſiccior: mulieribus contrà frigidior, & humidior Ideoque illis humor, & calor ſatis cupiditatem Veneris hyberno tempore accendere queunt,quibus ex rebus ſemen oriri ſertum eſt.Mulieribus autem,& calor minor & humor concretus propter caloris inopiam tunc eſt.At per æſtatem, mulieribus ipſis calor modicus,viris largior,quàm ſatis eſt.Nimius autem vires frangit atq; diſſoluit.quod hinc videre licet, quòd pueri

per æſtatem tenuiores redduntur, nimirũ quia ignis igni additur. Sed & eandem rationem affert Io. Grammaticus in enarratione illius loci Heſiodi, niſi quòd eam dilucidiùs adſcribit, Græcè quidem, ſed in hunc ſenſum: Nam mulieres æſtate, cùm ſint humecta natura, & multò frigidiores, quàm viri, Solis vi & æſtus ad temperiem rediguntur, eliquato ſcilicet ac digeſto, qđ ex humectatione profluebat: Viris autem innata ſiccitas æſtate plurimùm augeſcit. At hyeme contraria omnia fiunt. Nam viri humectatione ad temperiem redigũtur, mulieribus in diuerſam affectionem abeũtibus.

Fœminas florente ſcolimo, Veneris auidiſſ. mas: viros contrà.

126 At illud certè mirum eſt, modò verum ſit, quod Plinius lib. 22. c. item 22. ex Heſiodi, & Alcæi, & veterum Poetarum teſtimonio ſcribit, florente ſcolymo herba (alij Limonium appellant, eſtque ſpecies cardui) mulieres libidinis auidiſſimas eſſe, viros autem contrà in coitum pigerrimos, veluti prouidentia naturæ hoc adiumẽto tũc valentiſſimo, vt ille tradit. Ego verò naturã accuſare, nec auſim nec velim: ſed fortè conſultius prouidiſſet, ſi & æquales ignis ſtimulos, viceſq; in Venerem vtrique ſexu eodem tempore tribuiſſet, vt alter alterius ope commodius ſubleuaretur.

Feles fœminæ ſalaces.

Mus fœmina libidinoſiſſima.

127 Cæterum vt hoc caput de mulierũ libidine finiam, illud poſſum dicere de omnibus fœminis, quod Ariſtoteles li. 5. de Natura animalium c. 2. de felibus tradit, ſcilicet fœminas eius generis natura libidinoſas eſſe, & ſalaces: mareſque ad coitum ipſas frequenter allicere, inuitare, cogere: punire etiam, niſi lubenter pareãt. Quod itẽ de muribus nonnulli tradunt, & in his Aelianus in Hiſtoria Animalium, murẽ fœminam ait maiore Veneris rabie flagrare, ideoque Epicratem Ambraciotem, mediæ Comœdiæ Poetã, in Poemate, quod Chorus inſcribitur, ita ceciniſſe:

Poſtremò ſubijt deteſtabilis lena,
Deierans per Dianam eſſe vitulam,
Eſſe virginem, eſſe pullam nondum domitam.
At illa murina erat.

Et vacca.

Qua hyperbole ſalaciſſimam fuiſſe ſignificat. Idem Aelianus tradit Aegyprios vaccam ideo venerari, quòd affinitatem cum Venere habere exiſtimẽt. Nam id animal tanto impetu in Venerem incitatur, vt cũ maris vocem audit, ad coitum vehementiſſimè inflammetur.

Mulier eſt præceps.

128 Satis ergo probatũ eſt, mulieres eſſe admodum luxurioſas. Ex quo & illud proficiſcitur, quod cùm præcipitatio, inconſtãtia, amor ſui, & deſperatio ſint ex numero filiarum luxuriæ, ſicuti à Gregorio quoq;, & Neotericis Theologis ſcriptum eſt, idcirco & mulieres his maximè vitijs vltrò ſunt quodammodo obligatæ. Eas enim eſſe maiorem in modum præcipites, teſtimonio eſt Seneca in Hippolyto inquiẽs:

Quid ſinat inauſum fœminæ præceps furor?

Et apertiùs Valerius ad Rufinũ inter epiſtolas Diui Hieronymi: Inſani capitis, & præcipitis eſt fœmina, indeliberata ſemper voluntate, præcipuum arbitratus, quod vult, & quod non expedit.

Mulieres inconſtantes, variæ, leues.

129 Item inconſtantes, varias, leues, vagas, mobiles, inſtabiles, mutabiles eſſe mulieres (quod non admodum diſtat à præcedenti) probat illud Virgilianũ lib. 4. Aeneidos:

Varium & mutabile ſemper
Fœmina. quod vſurpauit Summus Pontifex in c. forus ad fi. extrà de verb. ſig. vbi gl. verſus quoſdã vulgares in eam ipſam adducit ſententiam. Et ad id optimè facit text. in l. filia in orbitate C. de inoff. teſta. ibi, nec ex momentarijs voluntatibus matris, & ibi Doct. q eum tex. ad id not. ſicuti & Io. Fab. in l. vlt. C. de iure & fac. igno. Ea autem lex loquitur de matre quapiam, quæ filiã nuptui tradiderat genero à ſe delecto, moxq; eius matrimonij nulla iuſta cauſa pœnituerat, ſolicitabatque filiam de faciendo diuortio, ita vt filia ex momentarijs voluntatibus matris cogeretur eſſe nupta ſimul & vidua. Cuius rei ſimile exemplũ habes apud Terentium in Hecyra, vbi Laches alloquitur Soſtratam vxorem:

Tuos eſſe illi mores morbum magis, quàm vllam aliam rem arbitror.
Et meritò adeò: nam veſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit
Ducere vxorem, & quæ vobis placita eſt, conditio datur.
Vbi duxere impulſu veſtro, veſtro impulſu eaſdem exigunt.

Ex quibus etiam intelligis, id perpetuum eſſe omnibus mulieribus. Sed & huc ſpectat alius tex. in ca. de viduis. & 27. q. 1. in illis verbis, ſexus fragilis atque inſtabilis.

Propterea Elegorum facilè princeps Tibullus libr. 3. ſic ſcribit, cùm de muliere loqueretur,

Sed flecti poterit, mens eſt mutabilis illis.

Et Terentius in Phormione, Mulieres, inquit, ſunt fermè, vt pueri, leui ſententia. T. Liuius quoq; ſcribit, animum mulierum eſſe paruis rebus mobilem; cuius hæc verba ſunt ex libr. ab Vrbe cõdita 6. Cæterùm is riſus ſtimulos paruis mobili rebus animo muliebri ſubdidit. Et alibi, videlicet li. 4. Belli Macedonici: virorum (inquit) hoc animos vulnerare poſſet; quid muliercularum cenſetis? quas etiã parua mouent. Propertius item lib. 1. ad Gallum:

Non eſt illa vagis ſimilis collata puellis.

Et

Et lib. 2. ad Mœcenatem;
Si memini, ſolet illa leues culpare puellas.
Et alibi animos fœminarũ anteponit mo
bilitati Syrtium ventis agitatarum, & leui-
tati foliorum:
Non ſic incerto mutantur flamine Syrtes,
Nec folia hyberno tam treme facta Noto:
Quàm citò fœminea non conſtat fœdus intra:
Siue ea cauſa grauis, ſiue ea cauſa leuis.
Sed & Horatius libr. Car. 1. Ode 5. mulierũ
inſtabilitatem, auram vocauit.
– Neſcius auræ Fallacis, & cætera.
Nec defuit huic ſententiæ Ouidius, qui li.
2. de Arte amandi, Parua (ait) leues capiunt
animos, ſcilicet mulierum, de quibus loq
tur. Et alibi lib. 2. Elegia tum:
Verba puellarum folijs leuiora caducis,
Irritaq;, vt viſum eſt, ventus & aura ferunt.
Et Iulius Titus Calphurnius Siculus in Bu
colico carmine Ecloga 3.
Mobilior ventis ò fœmina.
Modeſtiùs uerò Solomon, qui non mobi
liorem uentis fęminam dicit, ſed eam illis
omnino ſimilem facit, ſcribens Prouerbi.
27. Qui tenet eam, quaſi qui uentũ teneat.
Seneca grauiſſimus autor, ad Gallionem
de Remedijs fortuitorũ: Nihil (inquit) tam
mobile, quàm fœminarũ uoluntas, nihil
tam uagũ. Apuleius quoque li. 1. Meta. ſcri
bit leuitatem eſſe genuinã mulieribus. De
qua re quoq; Aeſopus feſtiuiſſimus Apo-
logorum ſcriptor, apud Planudem κοῦφον
(inqt) τὸ τῶν γυναικῶν ἐστὶ φῦλον, id eſt, Leue fœ-
minarum eſt genus. Quin & Diuus Hiero-
nymus, ſi is eſt (ut ſcriptores eccleſiaſticos
nõ prætermittamus) in epiſtola ad Deme-
triadem: Quantò magis in fœminis, qua-
rum mutabilis fluctuãsq; ſententia, ſi ſuo
arbitrio relinquatur, citò ad deteriora de-
Prouerbiũ. uoluitur? Hinc exijt uetus illud apud Feſtũ
Prouerbium, Nec mulieri, nec gremio cre
di oportere: quòd & illa incerti & leuisa-
nimi eſt: & plerunque in gremio poſita, cũ
in obliuionem uenerunt, exurgentibus ꝓ-
cidunt.

131 Sed uis interim audire exemplum me-
Muliebris leuitatis exemplũ memorabile. morabile leuitatis, ſimulque impudicitiæ
mulíebris? Id certè nobis ſuppeditabit Pe-
tronius Arbiter: Matrona (inquit) Epheſi
tam notæ erat pudicitiæ, ut uicinarũ quo-
que gentium fœminas ad ſpectaculum ſui
euocaret. Hæc cùm uirum extuliſſet, non
contenta uulgari more funus ſparſis proſe
qui crinibus, aut nudatum pectus in con-
ſpectu frequentiæ plangere, in conditoriũ
etiam proſecuta eſt defunctum, poſitum-
que in hypogæo, Græco more, corpus cu-
ſtodire, ac flere totis noctibus diebusq; cœ
pit. Sic affligtantem ſe, àc mortem inedia
perſequentem, non parentes potuerũt ab-
ducere, nõ propinqui: magiſtratus ultimò
repulſi abierunt: comploratáq; ſingularis
exempli fœmina ab omni quintum iam
diem ſe alimento ſubtrahebat. Aſſidebat
ægræ ancilla, lachrymas commẽdabat lu-
genti, & poſitum in monumento lumen
reuocabat. Vna igitur in tota ciuitate fabu
la erat, ſolum uidelicet affluxiſſe uerũ pu-
dicitiæ amorisq; exemplum, vt omnes oĩs
ordinis confitebantur: cùm interim Impe
rator prouinciç latrones iuſſit crucibus af
figi, ſecundum illam caſulam, in qua re-
cens cadauer matrona deflebat. Proxima
ergo nocte, cùm miles, qui crucem ſerua-
bat, ne quis ad ſepulturam corpus detrahe
ret, notaſſet ibi & lumen inter monumen
ta clariùs fulgens, & gemitum lugentis au
diſſet, uitio gentis humanæ concupijt ſci-
re, quis aut quid faceret. Deſcendit igitur
in cõditorium, uiſaque pulcherrima mu
liere, primò quaſi quodam monſtro, infer
nisque imaginibus turbatus, ſubſtitit: dein
de ut corpus iacẽtis ꝯſpexit, & lachrymas
conſiderauit, faciemque unguibus ſectam
ratus ſcilicet id quod erat, deſideriũ extin-
cti non poſſe fœminam pati; attulit in mo
numentum cœnulam ſuam: cœpit horta
ri lugentem, ne perſeueraret in dolore ſu
peruacuo, ac nihil ꝓfuturo gemitu pectus
diduceret. Omnium eundem eſſe exitum,
ſed & idem domicilium, & cætera, quibus
exulceratæ mẽtes ad ſanitatem reuocant.
At illa ignota conſolatione percluſa, lace
rauit uehementiùs pectus, ruptosq; crines
ſuper pectus iacentis impoſuit. Non receſ-
ſit tamen miles, ſed eadem exhortatione
tentauit dare mulierculæ cibum, donec an
cilla uini certè ab eo odore corrupta, pri-
mùm porrexit ad humanitatem inuitan-
tis uictam manum, deinde refecta po-
tione & cibo, expugnare cœpit dominæ p
tinaciam. Et quid proderit (inquit) hoc tibi
ſi ſoluta inedia fueris? ſi te uiuam ſepelie-
ris? ſi antequam fata poſcãt, indemnatum
ſpiritum effuderis? id cineres, aut manes ſe
pultos credis ſentire? Vis tu reuiuiſcere? uis
tu diſcuſſo muliebri errore, q̃ diu licue-
rit, lucis commodis frui? ipſum te iacentis
corpus cõmouere debet, ut uiuas. Nemo
inuitus audit, cùm cogitur, aut cibum ſu-
mere, aut uiuere. Itaq; mulier, aliquot die-
rum abſtinentia ſicca, paſſa eſt frangi per-
tinaciam ſuam, nec minus auidè ſe reple-
uit cibo quàm ancilla quæ prior uicta eſt
eſt. Cæterùm ſcitis, quod plerumque ſolear
tentare humanam mẽtem ſatietas: quibus
blanditijs impetrauit miles, ut matrona
uellet uiuere, ijſdem etiam pudicitiã eius
eſt aggreſſus. Nec deformis aut infacundus
iuuenis caſtæ uidebatur, conciliãte gratiã
ancilla,

anciſla, ac ſubinde dicente:
Placitòne etiam pugnabis amori?
Nec venit in mentem, quorum conſederis aruis?
Quid diutiùs moror? ne hanc quidem partem corporis mulier continuit, victorq; miles vtrunque perſuaſit. Latuerunt ergo vnà, non tãtum illa nocte, qua nuptias fecerunt, ſed poſtero etiam ac tertio die, præcluſis videlicet conditorij foribus, vt ſi quis ex agnatis cognatiſque ad monumẽtum veniſſet, putaſſet expiraſſe ſuper corpus viri pudiciſſimam vxorem. Cæterum delectatus miles & forma & ſecreto, quicquid bõni per facultates poterat, coemebat, & prima ſtatim nocte in monumẽtum ferebat. Itaque cruciati vnius parentes, vt viderũt laxatam cuſtodiam, detraxere nocte pẽdẽtem, ſupremoque mandauerũt officio. At miles circumſcriptus, dum reſidet, vt poſtero die vidit vnam ſine cadauere crucem, veritus ſupplicium, mulieri, quod accidiſſet exponit: nec ſe ſpectaturum iudicis ſententiam, ſed gladio ius dicturum ignauiæ ſuæ. Commonet ergo, vt illa perituro, locum & fatale conditorium familiari ac viro faceret. Mulier non minus miſericors, quàm pudica, Nec iſtud Dij (inquit) ſinãt, vt eodem tempore duorum mihi chariſſimorum hominum duo funera ſpectem: malo mortuum impẽdere, quàm viuum occidere. Secundum hanc orationem iubet ex arca corp⁹ mariti ſui tolli, & illi cruci, quæ vacabat, affigi. Vſus eſt miles ingenio prudentiſſimæ fœminæ, poſteroq; die populus miratus eſt, qua ratione mortuus iſſet ad crucem. Hactenus Petronius.

Quin (vt ad noſtros redeamus) Accur-
132 ſius in l. 1. C. de confirm. tut. dicit mutabile
eſſe mulierum conſilium. Bal. autem in l.
vlt. colum. 3. uerſic. & dic quod mulier. C.
de ſuis & legi. inter cæteras cauſas, propter
quas mulier repellitur à ſucceſſione feudi,
ponit & lubricitatem voti: quia (inquit) ter
mutatur in hora. & ſequit̃ Iac. à San. Georgio in tract. feudorum, colum. 6. verſ. item quæro, Marchio. Et hanc quoque rationẽ adfert Nicol. Neap. & poſt eum Iac. Aluar. in §. & quia. col. vlti. tit. de his qui feu. dar. poſ. Nam Vaſallus (inquiunt) debet eſſe cõſtans, per c. 1. tit. de no. for. fid. Id quod mulier præſtare non poteſt. Glo. quoque in c. indemnitatibus. § ſi autem nulla. in verbo, diuertant, de elect. lib 6. rationem reddẽs, cur moniales eligẽtes publicato ſcrutinio ſi diuerterint ad actus extraneos, non iam poſſunt ad illam accedere, quæ maiorem partem cõuentus numero habet, vt ibi cauetur, licèt ſecus ſit in electione Papę. Quoniam maior (inquit) conſtantia eſt in viro, quàm in muliere, quod poſtremum etiã affirmat Alberic. in l. in multis. ff. de ſtatu hominum.

Iterum de fœminarum mobilitate. Mulier à feudo repellitur, ob inconſtãtiam.

In quam etiam ſententiam Philipp. Deci. 133
conſi. 16?. in cauſa matrimoniali, col. pen.
verſi. 19. non obſtat. pulchrè dicit, quòd licèt aliquis non præſumatur repentè volũtatem mutare. l. non ad ea. ff. de condit. & demõ. & in c. maiores. extrà de Baptiſ. ideoq; ſuſpectus eſt teſtis, q deponit de ſubita uoluntatis mutatione: quoniam in teſtibus reſpicitur, quod veriſimile eſt. c. quia veriſimile. vbi Panor. de præſump. cum ſi iſtud tamen ceſſaret. ſi deponeret de repentina voluntatis mulieris mutatione, per tex. in d. c. torus. quod no. quia fortè alibi non legiſti. Quanquàm Carolus Ruinus in eadẽ facti ſpecie conſultus, & reſpondens conſi. Decij, vt planum eſt ex vtroque, licet eũ non nominet, conſi. 151. gratiſſimum. ſol. 3. verſi. tertio fuit dictum. li. 5. ex diametro tenet contrarium. Nam licèt (inquit) mulier ſit viro mutabilior, non tamen ſequit̃. quin in ea habeant locum leges dicentes, non præſumi mutationem repentinã uoluntatis. Ego verò id arbitrio boni viri relinquo, inſpecta qualitate negotij, perſonarum, & alijs veriſimilitudinibus.

Volũtas non præſumitur repentè mutata. Niſi in fœmina.

Dy. quoque in tract. de quęſtionibus, ver- 134
ſi. quo ordine ſit habenda. ſcribit, quod cũ
ij primùm ſint quæſtioni ſubijciendi, à quibus ueritas faciliùs eruit̃, l. 1. iuncta l. unius. in prin. ff. de quęſtio. ideo prius ſunt fœminæ, quàm mares, torquendæ, ut quæ celerius fatebuntur, cum habeãt cor momentaneum, & inſtabile. Allegat d. l. filia. C. de inoffi. teſta. & idem eadem ratione ſcribit Guido Suza. in tract. de quæſt. col. 4. uerſic. quo ordine. & ibi Ludo. Bolog. in addi. & Alber. Gan. in tract. de malef. in rubrica de quæſtio. & tormentis. col. 2. uerſic. nunc uidendum eſt. Ang. etiam in tract. malefi. in uerbo, fama publica, colum. 24. uerſ. nunc uideamus de tortura, in paruis. & Paris de Pute. in tract. de Syndicatu, in uerbo, fortuna, §. uiſo de indicijs. circa medium. & Philip. Deci. in l. fœminæ. col 6. uerſic. 23. ff. de regu. iur. Fran. Brunus in tractatu de indicijs & tormentis, char. 12. col. 3. & Hippo. Marſi. in l. 1. in prin. col. pen. ff. de quæſtio.

Fœmina prius torquẽda quàm mares.

Quorum tamen ſententia forſaſſis qui- 135
buſdam poterit uideri non uera, ob iam
ſæpius perſpectam compertamque mulierum in tormentis conſtãtiam. Commendatur enim hiſtoricorum monumentis Leæna meretrix, quæ uſque ad mortẽ cruciata à tyrannis, non prodidit cõſilia Harmodij. & Ariſtogitonis de tyrannicidio. Quamobrem Athenienſes eam honorare volentes, ne tamen ſcortum celebraſſe uiderentur, animal eius nominis fecere: atque

Mulierum in tormẽtis conſtantia. Leænæ meretricis conſtãtia.

que vt intelligeretur cauſa honoris, in opere lingua addi ab Iphicrate artifice voluerunt. Refert Plinius lib.7.c.23. & lib.34.ca. 8.& meminit Pauſanias li.1. in quo res Atticas tractat; & Athenæus & Polyneus Strategematon li.8. Et de hac re haud dubiè intelligit Tertullianus in Apologetico, c.49. eodemque vlti.ſcribens: Attica meretrix, carnifice iam fatigato, poſtremò linguam ſuam comeſtam in faciẽ tyranni ſæuientis expuit, vt expueret & vocem, ne cõiuratores cõfiteri poſſet, ſi etiam victa voluiſſet. Et in libello ad martyres: Ceſſit (inquit) carnifici meretrix Athenienſis; quæ cõſcia cõiurationis, cum propterea torqueretur à Tyrãno, & non prodidit cõiuratos, & nouiſſimè linguam ſuam comeſtam in faciẽ tyrãni expuit. Ex quibus planè intelligitur,

Plinius lapſus.

non ob eam cauſam, quam Plinius aſſerit linguam Leænę additam non fuiſſe, quòd videlicet, vt ipſe autumat, non prodidiſſet conſilium coniurationis, tãquam linguã non habuiſſet: ſed quia ipſa ſibi linguam amputauit. Et ne dubites hanc eandẽ fuiſſe, de qua Tertullianus loquitũ, audi Chronographum Euſebium ita dicentem: Harmodius, & Ariſtogiton Hipparcum tyrannum interfecerunt, Leæna meretrix amica eorum, cùm tormentis cogeretur, vt ſocios proderet, linguam ſuam amputauit. De hac quoque Lactantius loquitur lib.1. ca.20. his verbis: Leæna cùm tyrannum occidiſſet, quia nefas erat ſimulacrum cõſtitui meretricis in templo, animalis effigiẽ

Virginis cõſtãtia Pythagoreæ.

poſuerunt, cuius nomẽ gerebat. Sed & virgo quædam Pythagoræa idem feciſſe legitur. Nam cùm à tyranno cogeretur ſecretum prodere, ne quid in ſe ad extorquendam confeſſionem, vel tormentis liceret, morſu linguam abſcidiſſe fertur, atque in tyranni faciem deſpuiſſe: vt qui interrogãdi finem non faciebat, non haberet quam interrogaret: vt retulit Diuus Ambroſius libro de virginibus primo. Epicharis quo-

Epicharis cõſtãtior in tormẽtis, quàm viri.

que libertina in cõiuratione aduerſus Neronem nominata, nullis cruciatibus, nulliſque tormentis peruinci potuit, vt coniuratos proderet: tantaque fuit fœminæ conſtantia, vt illam, non verbera, non ignes, non ira eo acriùs torquentium, ne à fœmina ſpernerentur, peruicerit, quin obiecta denegaret: priusque ſpiritum expreſſit, q̃ vocem ad detegendam cõiurationem. At (quod dolendum eſt) quotquot viri eius coniurationis conſcij, ſunt tormentis adindicati, confeſtim, vel non expectatis tormentis, coniurationem detexerunt; multoſque, & conſanguineos, & amicos pro-

Liguſticamulier.

diderunt: inter quos & Lucanus Poeta clariſſimus hoc ipſum factitauit. Autor Cornelius Tacitus libro Hiſtoriæ Auguſtæ 18. & è noſtris meminit Bernard. Land. in additio. ad Alber. Gand. & Ang. vbi ſuprà: & nonnihil quoque retulit Polyenus in eo. lib.8. Strategematon. Idem Tacitus libr.18.

Taciti locus

prodit, quod cùm Othonis milites in municipium Albintemelium graſſarentur, & mulier quædam Liguſtica filium abdidiſſet, crederentque milites ſimul pecuniam occultari, ob idque per cruciatus eã interrogarent, vbi filium occuleret, vterũ oſtendens, latere reſpondit: nec vllis deinde tortorbꝰ, (niſi malis legere terroribꝰ,) aut morte conſtantiã vocis egregiæ mutauit. Quin-

Quintilia conſtantia.

tilia quoque fœmina ob pulchritudinem amabilis, amicaque multarum, iuſſu Caij Caligulæ torta cruciataque, vt vi tormentorum coacta confiteretur conſcios coniurationis eius, quæ dicebatur in ipſum Caligulam parata fuiſſe, cùm ad tormenta duceretur, vnius ex conſcijs pedem calce premens, ſignificauit eos confidere debere, & nihil de tormentis eius penitus timere: & quod ſignificauerat, euẽtu comprobauit: vt quæ tormentis tam deformata, vt etiam ab amatoribus ſine uoluptate conſpiceretur, nihil omnino manifeſtauit. Ideoq; eã Caius liberatam abſolutamq; dimiſit, pecuniarumq; dono munerauit: vt teſtis eſt Ioſephus lib, Antiquitatum 19.c 1. Neſcio vero, an de hac, an verò de altera loquatur Suetonius, cum ſcribit, Caligulam mulieri libertinæ octoginta (alij octingena legunt) donaſſe, quòd excruciata grauiſſimis tormẽtis de ſcelere patroni reticuiſſet. Quam potius alteram crediderim: quoniam Suetonius id in principio imperij Caligulæ refert contigiſſe: illud verò in fine accidiſſe ſcribit Ioſephus. Diuus Hieronymus ad Innocentium, de muliere ſepties icta, refert, iuuenem quendam impatem tormentis, mentitum fuiſſe adulterium ſe commiſiſſe, & ita morte mulctatum: mulierem uerò conſtanter tormenta grauiſſima tuliſſe & ea quoque ita omnino viciſſe, ut nihil cõfeſſa fuerit. Et totum hoc caput, exceptis ijs, quæ in hac poſtrema & præcedenti editione adiecimus, ſibi impudenter vſurpãuit Chaſſenæus in ſuo Catalogo, parte 2. conſid. 27.

Chaſſenæi ſfur tum.

Sed profectò hæc exempla cõſtantiæ fœ 136
minarũ in tormentis, non tanti ſunt apud
me, vt propterea diſcedam ab opinione tã
clarorum doctorumque virorum. Nemo
enim vnquam mihi perſuadebit, tantam
eſſe mulierum in tormentis conſtantiam,
atque patientiam, quàm virorum: vt pote
cùm eas natura finxit præcipites, imbecilles, infirmas, debiles, varias, & mutabiles, vt latè comprobatum eſt. Item linguaces, largilo-

Reſponſio ad ea quę dicta ſunt in præcedẽti verſ.

largiloquas. & arcanorum vel citra tormẽta, minimè tenaces, vt poſtea quoq; diſſeremus. Fuiſſe tamen nonnullas, quæ ſupra ſexus naturam, vt & in alijs interdum, in hoc quoque cõſtantes ſeſe præſtitere, quæ à ſcriptoribus ob id celebratæ ſunt. Sed hęc eſt:

Rara auis in terris, nigroque ſimillima cygno.

Niſi quis dicat, mulieres hæc tormenta, vt & vulnera, faciliùs pati: nec tam ex illis lædi, quàm viros. per l. nihil intereſt. & ibi gl. ff. de adulterijs. & dicemus pleniùs in hac eadem lege, nu 225. inci. ſed video. Vel ẽt dicat, mulieres ex ſexus natura faciles ad loquendum detegendumq; ſponte, quæ non licet loqui, aut prodere. At ſi vim adhibeas, ab inuitisque extorquere nitaris, fruſtra quidem coneris: eas enim contrà omnibus neruis & viribus contendere, ne qđ cupias, detegant. Nam ea eſt mulierum natura, vt velint, cùm nolis: & nolint, cùm velis, teſte Terentio, nitanturque ſemper in vetitum: vt alibi pleniùs dicemus.

137 Et ex hac quidem mulierum inconſtantia & leuitate, illud fit, vt & eæ quoq; ſint nimium credulæ, vt etiam dicit Alberi. in l. filia in orbitate. C. de inoffi. teſta. per tex. in l. nimia. C. de act. & obl. vbi ita ſcribitur ad fœminam quampiam: Nimia credulitate circumuẽta es: quia &c. Et huc alludit illud Propertij ad Cynthiam libr. 2.

Mulieres credulę.

--Tu nimium credula ſola taces.

Et paulò inferiùs:

At nimium faciles aurem prębere, puellę.

Et apertius Fauſtus, non omnino contemnendus Poeta, in Liuia:

Scilicet iſta fuit veterum natura virorum.
Fallere fœmineum, credula corda, genus.

Et Cornelius Tacitus lib. 14. de Agrippina loquens, Acceperat (ait) Agrippinam facili fœminarum credulitate ad gaudia venientem. & Caius pro Lucilla, apud Stobęum, Serm. 71. δ᾽ ἀγαθὸν γὰρ ὂν εὔπιστον, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ ἀτυχεῖν προσῇ. quibus ſignificatur, mulierem ad credendum facilem eſſe, præſertim in calamitatibus. Ex quo fit, quod ſcripſimus in prima Lege Connubiali, fœminas facilè decipi. Nam vt ſcribit Fulgẽtius, Credulitas deceptionum mater eſt.

Credulitas deceptionum mater.

138 Sed in his certè diutius immoramur, q̃ opus ſit. Omnibus enim ſunt manifeſta. Iõ ad cæteras, quas diximus, luxuriæ filias (amorem ſui dico, & deſperationem) pergamus. Mulieres igitur eſſe ſui amantiores, teſtis eſt Philo grauis autor, qui apud Euſebium Cæſarienſem lib. Euangelicæ præparationis 8. ca. 4. & Antonium Monachum Aegyptium, Meliſſæ parte 2. Serm. 34. Mulier (ait) ſeipſam amat. Et ante hũc Plautus in Pœnulo ſcribit. ex multis mulierum vitijs hoc eſſe maximum, quòd ſibi nimis placent.

Mulieres ſui amantiores.
Et nimium ſibi placent.

Et cùm zelotypia hinc prodeat, quòd noſmetipſos nimium amamus, nimiumque nobis placemus (id vitium Græcis φιλαυτία dicitur) conſequens illud eſt, vt mulieres maximè zelotypia vexentur. Nam & Philo ipſe in eo loco, quem nuper citauimus, ad illud, quod ex eo diximus, Mulier nimium ſeipſam amat, continuò & id ſubiũgit: Et zelotypia maximè mordet̃. Et Plutarchus in lib. de tranquillitate animi, inter mulierum proprias & peculiares animi perturbationes, zelotypiam reponit. In quam ſententiam eſt & Græcus ille verſiculus: 139

Mulieres zelotypæ.

Ζῆλος γυναικὸς πάντα πυρπολεῖ δόμον.

Id eſt:

Incendit omnem fœminæ zelus domum.

Galenus autem, ſi is eſt, in Definitionibus medicis, ſcribit, zelotypiam in prægnantibus maximè debacchari.

Maximè prægnantes.

DESPERANTES quoque & ipſas mulieres magis eſſe, quàm viros, tradunt Ariſtoteles Stagiritanus, & Albertus Magnus, ambo fideliſſimi naturæ conſiliarij: ille quidem in fronte propemodum libri noni de Hiſtoria animalium; hic quoque ſtatim in ingreſſu libri octaui de Animalibus, quẽ magna ex parte ex illo nono libro Ariſtotelis deprompſit. 140

Mulieres deſperãtes.

QVOD SI REFRACTARIVS, & pertinax quiſpiam nobis argutè occurrat, & dicat: Odio ſanè mulierum plusquàm potes, eas criminaris. Quomodo enim mulieres & auaræ eſſe poſſunt (vt iam ſuprà dixiſti) & luxurioſæ, vt nunc quoque contendis? Eſt enim luxuriæ, præſertim muliebris, prodigalitas comes perpetua: ut quæ luxurioſa eſt, eadem quoque ſit neceſſariò prodiga: uſqueadeò etiam, ut non admittatur probatio in contrarium, ut uoluit Fely. in c. paſtoralis. col. 3. de iud. per tex. in l. & mulieri. ff. de cura. fur. quæ ſuper hoc ſtatuit p̃ſumptionem. & ibi etiam no. glo. & Doct. Quæ autem prodiga eſt, eadem auara eſſe non poteſt: Malum enim, ut Ariſtoteli placuit, ſeipſum corrumpit: quod ſi integrũ undequaq; ſit, intolerabile eſt. Nec unquã in eodem prodigalitas & auaritia, aut audacia & timiditas conueniũt: eademque modo, nec alia ulla uitiorum extrema; cũ penitus oppoſita ſint, inuicem connectuntur. Et ut noſtri dicunt poſt Dialecticos, cõtraria ſeſe inuicem non patiuntur in eodẽ ſubiecto: ad poſitionemq; unius, ſequitur remotio alterius. Ad quod allegant l. ſed & ſi. §. item ſi plures. & ibi gl. & doc. ff. de inſtito. & l. Pomponius. §. ſed & ſi is. in fi. ff. de procu. & l. hæc uerba, ille aut ille. ff. de uer. ſigni. & l. ſi inter me & te. ff. de excep. rei iudi. & 141

Contra ea, quæ dicta ſunt de impudicitia mulierum.
Luxuriæ comes perpetua prodigalitas
Contraria ſe non patiuntur.
Luxuria & auaritia cõtraria.

di.& l.ſi ancillam.ff.pro ſuo.& l.non codi-
cillum.C.de teſta.& l.1.C.de furt. & §.neq;
autem.in auth.de manda.princ.& no.Cy.
in prooemio ff.col.3.verſi.nono ſic.& Do
cto.vbique. Vnde & illud eſt Horatij,
Stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.
Ex quo perſpicuum eſt, vt tandem cõclu-
dam, quod ſi mulieres ſunt auaræ, non itẽ
luxurioſæ poſſunt eſſe: nec è contrario. Nã
& Salluſtius in Catilinario, luxuriam, &
auaritiam tanquam ſibi oppoſitas poſuit
cùm ſcribit: Incitabant præterea corrupti
ciuitatis mores, quos peſſima, ac diuerſa
inter ſe mala, luxuria, atq; auaritia vexabãt.

142 Præterea non rectè ſentiunt, qui mulie-
res luxurioſas præ maribus opinantur. Pri
mùm ſanè, q̃a ſunt viris frigidiores, vt ſcri-
bit Hippocrates περὶ διαίτης, id eſt, de Diæ-
ta, libro 1. affirmans, mares omnium gene
rum eſſe calidiores, fœminas frigidiores:
& Ariſtoteles libro 4. de Generatione ani
malium, c.6. & in libro de breuitate & lon
gitudine vitæ, & libro Orbicularium quę-
ſtionum 4.c.25.& iterum c.28. & rurſus li
10.c.8.& alibi ſępe.& eius diſcipulus Theo
phraſtus de Cauſis plantarum lib. 1.ca.27.
Galenus cùm multis locis, tum in lib.3. de
Cauſis pulſuum, ſtatim poſt princ.vbi pro
bat non ſolùm mares eſſe fœminis ſimpli
citer calidiores, ſed multò calidiores: hinc
que fieri, vt viri fœminis pulſum habeant
& maiorẽ, & vehementiorem. Et in Com-
mentarijs Aphoriſmorum Hippocratis li.
5.c.42.& 62.& iterum ca.69. vbi hinc dicit
rigores citius fieri mulieribus. Et li. de Vſu
partium 7.& iterum 14.& aliàs ſæpe, quod
iam diximus.& latè Symmachus in Cœnis
Macrobianis lib.7.c.item 7. & Auicena li.
1.Fen.1.doctrina 3.c. item 3. & Canticorũ
parte 1.commento 36. Albertus libr.25. de
Animalibus, tractatu 2.c.6.& Philaretus in
libro pulſuum, illud quoque ſcribens, ob
id virorum pulſum eſſe velociorẽ, quàm
fœminarum.& Ioannitius in Iſagogis, ca.
16. Iſaac, Dietarum Vniuerſalium c.14. &
rurſus in particularibus. Arnaldus a Villa
noua, in li.de Regimine ſanitatis, cap.3. &
redundanter Petrus Aponẽſis, cui cogno-
mentum ex re Conciliatori factum, diffe-
rentia 28.& è noſtris Pet.à Bel perti.& Ioã.
Fab.in §.maſculi.Inſti.de nupt.vbi dicunt
frigidiorem virum totius orbis, eſſe calidio-
rem calidiſſima muliere. Hoſti.& Io.And.
in c.literas.extrà, de deſpon.impub. & Col
lect.in c.puberes.eo.ti.Cardi.Alex. in c. ad
cius.colum.1.diſt.6.

Mulieres viris frigidiores.

Viris eſt pulſus vehementior, quàm fœminis.

Mulieribus citius fieri rigores.

Viris pulſus velocior.

Vir omnium frigidiſſimus calidior calidiſſima omnium fœminarum.

143 Hinc fit (vt arbitrantur rerum naturaliũ
indagatores ſolertiſſimi) vt infernà mulie-
rum magna ex parte ſint craſſiora, in viris
autem ſuperna. Id enim & Ariſtoteles per-
ſpexit lib.de Generatio. animalium 4.c.1.
ad fi. Nam frigidiore muliebri natura ali-
menti, vnde augeſcit corpus, minima por-
tio ſurrigitur, quod efficere calor poteſt:
reſidens verò in imo, id corpulentius effi-
cit, & auctius. In maribus autem cõtrariũ
euenit. Siquidem caloris copia delata ſur-
ſum, nutrimenti magna pars ibi effectum
oſtendit ampliorẽ. Quod & expendit Rab
bi Solomon & illius autoritate Nico.Lyr.
in 1.caput Gene.& Ludoui.Cælius Rodig.
lib.4.Lect.antiq.c.12.

Mulierum inferna craſſiora, virorum ſuperna.

Sed & hinc quoque fit, vt mulieres cele 144
riùs quàm viri, caneſcant: vt quæ propter
frigiditatem cogunt complures ſuperflui-
tates, vt tradit Alexander ille Aphrodiſeus
quem plerique ob multifariam eruditio-
nem Polyhiſtorem vocant, lib. Problema-
ton 1.c.4. Quanquàm alij alterius eſſe eum
librum malunt: ſed cuiuſcunque ſit: eſt cer
tè liber doctiſſimus, & digniſſimus, qui à
doctiſſimis viris legatur.

Mulieres citius cãneſcunt.

Ex hac item caloris fœminei Inopia &
illud fit, ut muliebre corpus, ſicuti & virile; 145
pilis non obſideatur. Nam mulieres, vtpo
te frigidæ, denſa habent corporis ſpiramẽ
ta: frigus enim compeſcit, & adſtringit: vt
ſcitiſſimè tradit ille ipſe Aphrodiſeus eo-
dem lib.1.c.5. & ante eum Hippocrates in
lib. περὶ φύσιος παιδίου, id eſt, de natura pueri.
Item calor eſt, qui pilos creat, ideo & Eunu
chis deſiunt, quòd eorum natura frigidior
eſt. Sed & in corpore humano illæ potiſſi-
mum partes exteriores pilis veſtiuntur, q̃-
bus maior innata eſt caliditas. Læue quo-
que eſt mulierum corpus, veluti innato ꝯ-
ſtipatum algore, quando algorem comita
tur denſitas, læuitas denſitatem, vt à Macro
bio ſcienter ſcriptum eſt li.7. Saturnalium
c. item 7. vbi & hanc mulierum frigidita-
tem alijs quoque rationibus, & argumen-
tis adſtruit.

Muliebre corpus non ita vt virile pilis obſidetur.

Ex eo quoq; proficiſcitur, vt mares cor- 146
pore maiori ex toto penè ſint, quam fœ-
minę: quoniam videlicet mares ſint fœmi
nis calidiores: quæ res vim agendi obtinet,
vt ſcribit Ariſtoteles libr. problematon 10.
c.item 10.& Theophilus Protoſpatharius,
de Fabrica humani corporis. li.5.c.25. Qđ
an verum ſit in alijs animalibus, quàm in
hominibus, & in quibus; videbis apud eũ-
dem Ariſtotelem lib.de Hiſtoria animaliũ
4.c.11.eoque vlt.& lib.ſeq.c.5. & lib.de Ge-
nera.animalium 1.cap.16. Illud conſtat in
omnibus inſectis mares eſſe fœminis mi-
nores, vt ſcribit Plinius libr.11.Natu.hiſtor.
c.29.in fi.Sed & ĩ arboribus (ne illud omit-
tamus) omnis mas breuior, contortior at-
que difficilior operi, fœmina procerior, faci
lior, mollior, vt prodidit Theophraſtus li.de

Mares corpore maiores, quàm fœminæ.

Hiſto-

Hiſtoria Plantarum 7.c.10.

Mares ī dextris, fœminas ī ſiniſtris fieri.

Mares ex dextris teſticulis, fœminas ex ſiniſtris.

147 Hinc item illud manat, quod voluerunt Anaxagoras, & Parmenides, ut retulit Plutarchus lib. 5. de Placitis Philoſophorum, Fœtus mares in dextris, fœminas vero in ſiniſtris magis fieri, qđ & adſtruit Ariſtoteles 4. de Generatione animalium, cap. 1. & lib. 7. Hiſtor. animalium, cap. 3. & Varro li. de Re ruſtic. 2. c. 13. & Columella lib. 6. cap. 24. & Plinius lib. 7. ca. 4. Serapio Breuiarij tract. 5. c. 34. Rabbi Moyſes, Aphoriſmorū parte 16. Theophilus Protoſpatharius eodem illo 5. libr. c. 29. & ante hos Hippocrates, aut vt nōnullis placet, Theſſalus illius filius, libro Epidemiorum ſecundo, & qđ minimè dubium eſt, idem Hippocrates libro Aphoriſmo. 5. ca. 48. Quo loco Galen⁹ interpres rationem addit quoniam ꝓpter temperaturam, quæ ſtatim ab initio calidior exiſtit, fœtus maſculus generatur. Calidior verò temperatura fœtibus aduenit propter locum, qui eſt dextera vteri pars, q̄ quidem calidior exiſtit, propter hepatis vicinitatem. Quod etiam ſcribit idem Galenus dicto libro 14. de vſu partium, & lib. 2. de Seminæ: ubi tamen dicit, aliquando aliter fieri, ſed rarenter. & in Commentarijs Hippocratis dicto lib. 2. Epidemion, & in Aphoriſmos ipſius Hippocratis lib. 5. c. 38. Ex quo & ipſe Hippocrates libro 6. Epidemion particulæ 2. ca. 50. tradit eos fœtus, qui in dextris ſunt, ideo nigros eſſe, & biliofiores, illorumq́ue venas extrà magis apparere. Id quod ex caliditate fit. Nemo enim neſcit, nigredinem à calore, vti albedinem à frigiditate procreari. Bilem quoque caliditatem oſtendere, vt eiuſmam frigiditatē teſtis eſt Galenus libro 2. de Temperamentis. Sed & venarum inflationem & latitudinem, caloris eſſe indiciū, teſtis eſt idem Galenus eodem libr. Addit autem Hippocrates paulò poſt, videlicet cap. 32. eodemq́ue ultimo, propterea marem eſſe robuſtiorē atque ſanguino lentiorem: quia locus ille animalium, in quo cōcipitur, calidior eſt. Sed & mares ex dextris virorum teſticulis, fœminas ex ſiniſtris profluere, diſſerit Democritus, & illius autoritate Columella, libro Rei ruſticæ 6. cap. 28. qui ideo monet, ut cùm progenerari pullum marem uelimus, ſiniſtrū teſticulum admiſſatij lineo funiculo, alioue quolibet obligemus: cùm fœminam dextrum. Idemq́ue aſſerit Galen⁹ in Definitionib⁹ medicis. Sed de utroq; uide ſententiam Ariſtotelis libro quarto, de Generatione animaliū, c. 1. Porro Africanus, apud autorem Geoponicon lib. 17. ca. 9. & Didymus apud eundem lib. 18. c. 3. & Galenus, quo loco nuper citauimus, referunt ex aliorum ſententia, mares aut fœminas gigni, uel propter caliditatem, aut frigiditatē. Calidius enim ſemen marē ꝓ gignere: frigidius autem fœminam: quod & adſtruit fœminarum præ maribus frigiditatem.

Mas ex ſemine calidiore, fœmina ex frigidiore.

148 Hinc denique & illud eſt, quòd mulieres uiris ſunt, ut plurimum, pinguiores, ob maiorem uidelicet frigiditatem, cuius id proprium eſt, ut impinguet: uti e diuerſo caliditatis, ut emaciet. uti inter cæteros multos uoluit ipſe Galenus, q nihil rerū naturalium ignorauit, libro ſecundo, de Temperamentis: & li. 2. de Simpli. medicamēt. faculta. c. 20. Sūtq́; & alia multa, quæ hanc mulierum frigiditatem, marium contrà caliditatem adſtruūt, quæ Lectoribus ubique obuia ſunt.

Mulieres viris pinguiores.

149 Igitur cùm uiri ſint mulieribus calidiores, ob id certè apud Hebræos, qui in nominum apta impoſitione facilè omnes ſuperarunt, uir איש, id eſt, iſſ uocatur: quod quidem uocabulum ab אש, id eſt, eſſe, quod ignem ſignificat, deducitur: vt natura virilis, ignea & calida vno verbo exprimatur. Nec eo quidem nomine fœmina apud eos appellatur, tanquam non ſit adeo calida, ſed אשה dicitur: quoniam à viro ſumpta, ſicuti commemorauit Euſebius in illo diuino opere, quod de Præparatione Euangelica compoſuit, lib. 11. c. 4.

Viri ab igne dicti apud Hebræos.

150 At calor eſt, qui libidinoſos maximè efficit, hoc præſertim argumento, quòd cholerici, vti ſunt cæteris calidiores, ita etiam coitus appetentiores, vt autumant omnes rerum naturæ ſcriptores, & experientia ꝓpe quotidiana comprobatur. Et hac quidem ratione Vulcanus à poetis rerum naturalium peritiſſimis fingitur maritus Veneris, quod videlicet venereum officium non niſi calore conſtat: ſuntq́ue frigidi in Venerem ſegniores, vt annotat Diuus Auguſtinus in li. 20. aduerſus Fauſtum Manichæum, c. 9. atque etiam Maurus, in id referens illud Virgilij de Vulcano loquentis, lib. 8. Aeneidos,

Calor libidinoſos efficit. Vulcan⁹ cur Veneris maritus.

Accepit ſolitam flammam, notusq; medullas
Intrauit calor, & labefacta per oſſa cucurrit.

Vbi & ipſe Seruius illud eiuſdem Virgilij lib. 1. γεωργικῶν citat,

Frigidus in Venerem ſenior.

Et his cōſentiens Phornutus, in lib. de Nat. deor. ſcribit Vulcano Venerem iunctam fuiſſe dici, ad ſignificandum, magnam caloris vim adeſſe in ipſo coitus impetu. Et huc quoq; ſpectat illud Terentij in Eunucho: Sine Cerere, & Libero friget Venus. Nā, vt ibi annotat Donatus interpres, oīs eiuſmodi voluptas in calore ſanguinis cōſtituta eſt, q his rebus alit. & diximus ēt ſuprà in 6. Lege Connubiali nu. 5. porrò aūt.

Et

151 Et hinc libido ignis dicitur, & flamma: Et Cupido libidinis Deus feruidus, flagrãs ut abundè dicemus poſtea, decimaquinta Lege Connubiali, nu. 58. incipi. quadrat huic rei. Et hanc quoque rationem adiuuat, quòd calida omnia Venerem prouocant, ſtimulant, & ſemen excitant. Cõtrà vero, frigida coercent, atque inhibent, vt videre licet apud omnes Medicos, & rerũ naturalium ſcriptores: & è noſtris intellexit gl. in c. quicquid. 32. q. 2. Ex quo perſpicuum eſt, fœminas, quò ſunt frigidiores, eo quoq; in Venerẽ minus eſſe procliues.

De eadẽ re.

152 Item mulieres ipſæ viris ſunt verecundiores, vel teſtimonio viri omnium eruditiſſimi Diui Hieronymi, cuius hæc verba ſunt ex epiſtola ad virgines Deo dicatas, cuius hoc caput eſt, Quanquam in cœleſtibus: Nam ſi iuxta Apoſtoli doctrinam ſeruum Dei litigare non decet, quantò magis ancillam Dei non expedit? cuius quò verecundior eſt ſexus, eò animus debet eſſe modeſtior. Et Thomas Aquinas lib. de Regimine principum 4. c. 6. ſcribit, quod natura fœminis multa fræna impoſuit: inter quæ verecundiam annumerat. Cuius etiã ſententiæ eſt Aegidius Roman. in lib. eiuſdẽ tit. 2. parte prima, & ei⁹ autoritate Lucas Pen. in l. 1. colu. 1. C. de mulie. & in quo loco, lib. 10. Quibus concinit tex. in l. optimam. C. de contr. & cõmit. ſti. qui naturalem pudorem aſſignat mulieribus. Et l. in ꝯiunctione, in illis verbis, Et ſi puella cultu verecundiæ, &c. C. de nup. vbi no. Bal. quòd naturale eſt mulieri, propter verecundiam tacere. Et ea quidem l. loquitur de puella, quæ præ verecũdia de nuptijs ſuis interrogata, ſubticet; Quam & puellarum naturam mire expſſit Homerus li. Odyſſeæ 6. loquens de Nauſicaa Alcinoi Phæacum regis, filia:

Mulieres viris verecũdiores.

Vide tamen infra. num. 178

Verecundia puellarũ, cũ tractatur de nuptijs earum.

Αἰδετο γὰρ θαλερὸν γάμον ἐξονομῆναι. Id eſt,
Verecundata eſt nouas nuptias nominare:

Et Euripides in Iphigenia in Aulide, loquens de puellis:

Πᾶσι τόδ' ἐμπέφυκεν αἰδεῖσθαι φίλους
Καινοὺς ὁρῶσι, καὶ γάμων μεμνημένοις.
Omnibus hoc inſitum eſt, vt pudore capiantur, amicos
Nouos videntes, & nuptiarum recordantes.

153 Quos ſecutus Virgili⁹, paulò poſt principiũ li. 12. Aeneidos, Latinum, & Amatã vxorẽ cum Turno colloquentes facit de coniugio ipſius cum Lauinia eorum filia at Lauiniam ipſam interim loquẽtẽ non facit, ſed tantũ dat ei lacrymas, & pudorẽ:

Accepit vocem lacrymis Lauinia matris
Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & cætera.

Quo in loco Chriſtophorus Lãdinus interpres, id non inſcitè annotauit. Auguſtinus autem de Verbis domini ſermonẽ 46. Vxorem (inquit) refrænat infirmitatis ſexus ipſa verecundia. In quã etiam ſñiam eſt tex. in c. honorantur ibi, non eſt virginalis pudoris, quærere maritũ. 32. q. 2. vbi citatur ipſius Euripidis in Andromache ſñia, huic rei admodũ ꝯcinẽs, de Hermione, q̃ ab Oreſte ad nuptias petebatur:

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
Μέριμναν ἕξει, κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε.
Sponſalium quidem meorum pater meus
Curam ſubibit, meum non eſt hæc diſquirere.

Sed Græci illi verſus detracti ſunt à Gratiano, aut librarijs. Fuit autem inter picturas Echionis noua nupta verecundia notabilis, apud Plinium lib. 35. c. 10.

Decretorum locus.

Pudor aũt & verecũdia comes eſt ſp, & cuſtos pudicitiæ: quorũ primũ affirmat Diuus Ambroſius. li. 1. Officiorũ: ſm Accurſ. in l. ita nobis. in prin. C. de adul. Ideoque Ouidius in Epiſtola Sapphus ad Phaonẽ: 154

Verecundia pudicitiæ comes & cuſtos.

Non veniunt in idem pudor, atque amor.

Et lib. 1. Met.

Quid faciat? crudele, ſuos addicere amores:
Non dare, ſuſpectum pudor eſt, qui ſuadeat illud,
Hinc diſſuadet amor.

Et libro primo Elegiarum, de Triumpho Cupidinis loquens:

Mens bona ducetur manibus poſt terga retortis,
Et pudor, & caſtris quicquid Amoris obeſt.

Hinc mulier, quæ in corpus peccat, dicitũ ſuo pudori nõ parcere: vt eſt tex. in l. palã. in prin. ff. de rit. nu. Cui ſuccinit illud Vir. de Didone loquentis, lib. 4. Aeneid.

Pudori non parcere.

Spemque dedit menti dubiæ, ſoluitque pudorem.

Ex quo loco facilè intelligis, qd ſit ſoluerẽ pudorẽ, nẽpe clauſtra pudicitiæ effringere diſrumpere, ſoluere. In qua ẽt ſignificatione ponitũ à D. Ambroſio in li. de Patriarchis: & in c. nemo. 32. q. 4. in illis verbis, ꝯiugij iura temerant & vxoris pudor ſoluit. Et illud quoq; eiuſdẽ Virgilij, illo eodẽ li.

Pudorem ſoluere.

Te propter eundem Extinctus pudor.

Et Parmeno Terẽtianus in Hecyra, amorem, & pudorem, veluti aduerſos, & pugnantes facit, cùm dicit:

Fecit animi vt incertus foret, pudorine, an amori, obſequeretur magis.

Et Dauus eiuſdẽ ĩ Andria, veluti ironicè:

Mirum verò. impudenter mulier ſi facit meretrix.

Ex quo & Ouidius pudorem caſtum vocat. lib. 1. de Arte amandi:

Pudor caſt⁹.

Ille locus caſti damna pudoris habet.

Hinc quoq; illud Hieremiæ 3. c. frons mulieris meretricis facta eſt tibi: noluiſti erubeſcere. Quaſi ſit potiſſimũ impudicitiæ ſignũ inuerecũdia. Palã eſt. n. nõ erubeſcere, indiciũ eſt manifeſtariũ ĩpudicitiæ, ſicut e diuerſo erubeſcere, pudoris & verecũdiæ, vel teſtẽ Ariſt. li. Ethicorũ. 4. c. vlti.

Pudor parens.

Hinc purpureus pudor, Ouidio dictus in
Elegijs:

Nudaq; ſimplicitas, purpureusq; pudor.

Et lib.4. Triſtium.

Purpureus molli fiat in ore pudor.

Et è diuerſo Rubor verecundus eidem, in
epiſtola Phædræ ad Hippolytum:

Flaua verecundus temperat ora rubor.

Rubor verecundus. Heliogabali ratio ad meretrices.

Et vt vtrunq; tandem complectar, Helio-
gabalus Ille Imperator omnium impudi
ciſſimus in ea oratione quã ferunt habuiſ
ſe ad meretrices, de his loquens, Sed cùm
multa ſint, inquit, quæ meretriciã frugali
tatem impedire queant, & laudi ac nomi
ni veſtro officere, duo tamen velut capita,
& fundamenta malorũ omniũ à vobis di
ligentiſſimè fugienda eſſe cenſeo: & om-
ni ratione prouidendum, vt frigiditatem
ex cordibus, & pudorem ex mentibus ve-
ſtris penitus extirpetis. Hæc enim duo, cũ
ipſi, cuius ductu auſpicioq; militatis maxi
mè omnium inimica ſunt, tum p ſeipſa
valde inepta, &c. Ex noſtris aũt Ab. Ant.
& Io. An. in c. ex parte, de conſuet. pudorẽ
pro caſtitate, & impudentiam pro libidi-
ne poni afferunt. Ex quibus illud rectè cõ
cluditur, mulieres, quo ſunt viris frigidio-
tes atque verecundiores, eò quoque eſſe
pudicitiores.

Reſpõſio ad ſuperiora. Luxuria & auaritia an ſibi aduerſẽtur.

156 Sed quod huic muliebris honoris pro-
pognatori reſpõdeamus, eſt in promptu.
Et primũ ad id, quod de auaritia, & luxu-
ria, ſiue pdigalitate diſſeruit, quas hic coi-
re non poſſe putat. Illud in primis fateor,
quod hæc vitia, ſi contraria ſint, quod tñ
non prorſus recipio, propter id quod Tul
lius ſcribit in oratione pro Roſcio Ame-
rino: Et luxuria exiſtat auaritia neceſſe eſt.
& in 4. in Verrem Act. ubi luxuriã, & aua-
ritiam in eo. Vetre notat. & li. primo vete
ris Rhetoricæ, Genus eſt omnium nimi
rũ libidinũ cupiditas. Cui cõcinens Apo
ſtolus, 1. ad Timotheum vlti. c. omnium
malorum radicem cupiditatem eſſe dicit.

Auaritia õniũ malorũ arx & radix.

Diogenes verò Sinopæus, cupiditatem ip
ſam eſſe arcem omnium malorum aſſere
bat, vt à Laertio ſcriptũ eſt. Et Marcus Ca-
to apud Gellium lib. 11. c. 11. Auaritiã om
nia vitia habere exiſtimat. Et Ariſtoteles
lib. Polticon 2. ca. 7. tradit omnia peccata
volũtaria ab auaritia, & ambitione pro-
cedere. Quæ quidem ſententiæ facilè indi
cant, auaritiam, & libidinem, cæteraq; in
vniuerſum vitia coire in eodẽ hoĩe poſſe.

Diuerſa & contraria diuerſis reſpectib. coeunt.

157 Verùm, ſi concedamus, inquam, huiuſ
modi vitia eſſe prorſus contraria, nec ideo
inuicem cõgregari poſſe in eodem, vt ſic
loquat, ſubiectoq; id vtiq; obtinebit, ſi ad
eundem ſcopum reſpicias. Quòd ſi illa di
uerſo fine metiaris, poſſunt certè in eodẽ
animo inſidere, & adeſſe: per id quod vo-
luit Pan. in c. cum in tua, in duobus locis
extrà de dec. quòd vna eademque res põt
ex diuerſis rõnibus, & vt vulgo dicimus,
reſpectibus, diuerſo contrarioq; iure cen-
ſeri, licèt alias ſecus, ut ibi eſt tex. & in l. 1.
ff. de rerũ permut. cum concor. alibi a me
traditis, ſcilicet in Tract. Nobilitatis, c. 28.
num. 12. incip. illi mox. reſpondebo, cum
4. ſeq. & quæ dicam infra nu. 162. & aliàs
ſæpe. Ideoque mulieres, licèt aliàs ſemper
ſint auaræ, ſunt tamen in turpibus deſide
riis ſumptuoſiſſimæ, in cultu corporis pro
fuſiſſimæ: dum pigmenta veſteſq;, & mũ-
dum muliebrem coemunt: dum nulli rei
parcunt, vt adultero placeant, poſſintque
ſuis voluptatibus inſeruire. Imò plerunq;
pruritu libidinis ſtimulatæ, tota patrimo
nia in delicias congerunt. Et tunc

Meretrices ſunt & pdigæ, & auaræ.

Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum,

vt inquit Iuuenalis Saty. 7. Ideoq; Lucius
Apuleius Madaurenſis libr. 9. Meta. vtrun
que vitium in eadem complectens, In ra-
pinis (ait) turpibus auara, in ſumptibus fę
dis profuſa. Et ante hunc Salluſtius de Ca
tilina loquens, Alieni, inquit, appetẽs, ſui
profuſus.

158 Quemadmodum etiam non abſimi-
liter dicimus, quòd licèt aliàs fęminæ
ſint viris meticuloſiores, minuſq; quàm
illi audentes, vt tradit Plato libr. 7. de Legi-
bus, & eius contemporaneus Xenophon
in Oeconomico, Ariſtoteles lib. eiuſdẽ ti
tuli 1. c. 3. & libr. 9. de Natura animalium,
c. 1. Columella in Præfatione libri vltimi
de Re ruſtica, Velleius Paterculus, qui lib.
poſteriore Romanæ hiſtorię ſcribit, Cleo
patram expertem muliebris metus, morſu
aſpidis ſpiritum reddidiſſe. Et Iuſtinus lib.
1. de Sardanapalo loquens, Quo ille (inqt)
audito, non vt vir regnũ defenſurus; ſed
vt metu mortis mulieres ſolent, primò la
tebras circunſpicit. & li. 2. de Xerxe & Arte
miſia loquens: In viro (inquit) muliebrẽ
timorẽ, in muliere virilẽ audaciã cerne-
res. Et Liuius, q primo lib. ab Vrbe cõdita,
vocat Muliebrẽ pauorẽ. Auicenna libr. 9.
de Aĩalib. c. 1. Raſis ad Almãſorẽ, trac. 2. c.
56. Albertus Magnus lib. 8. de Aĩalib. trac.
1. c. itẽ 1. & iterũ c. 3. Et apud nos tex. eſt in l.
qſqs. & ibi gl. & doct. C. ad leg. Iul. maie. &
& voluit Io. An. in addi. Spe. tit. de pe. §. 1.
ver. 7. in bonorũ ꝯdẽnati. & Bal. in l. qcũq;
co. 3. ver. ſed pone ſtatuto cauerĩ, ꝙ filij ban
nitorũ. C. de ſer. fu. Vbi ex hoc pulchè di-
cit, ꝙ ſi ſtatuto cautũ ſit, expellẽdos banni
torũ filios, nõ ppterea ſunt expellẽdæ filię,
qb. nõ eſt tãta audacia, ſicut maſculis: iõ
ceſſante rõne, maſculinũ hoc caſu nõ ꝯci
pit fęmininũ. Pan. in c. ex lr̃is. de deſpõ. im
pub.

Fœminę uiris timidiores.

Pauor muliebris.

pub.& Franc.Cur.ſenior conſi. 9. incipi. Ticinenſi ſtatuto,col.5.verſi.ſecundò me mouet.Et Philip.Deci in l. fœminæ.char. 16.verſi.tertio etiam dici poteſt. ff. de reg. iuris.Et e Theol gis Diuus Thomas in libr.de Regimine principum 4.c.vlt.Id qđ etiam videre licet in brutis. Nam ſcribit Plinius lib.8.c.8.Elephantum fœminas eſſe multò pauidiores maribus.Et in vniuerſum conſentiunt omnes ſcriptores, mares eſſe fœminis animoſiores, præterquã in pantheris,& vrſis,vt ſuprà diximus, in 1.lege Connubiali.

Etiã in brutis.

159 Et his alludens Virgilius lib.2. Aeneid.

—Pueri & pauidæ longo ordine matres
Stant circùm.—

Fœminæ pauida.

Nam illic vides Matres, pro fęminis in vniuerſum accipi,& ſexum ipſum fęmineum ſignificare. Vti etiam in eo loco li. 6.eiuſdem operis:

Tum pauidę tectis matres ingentibus errant.

Et libr.8.eiuſdem quoque operis:

Stant pauidæ in muris matres.—

Trepidæ.

Et alibi ſcilicet libr.7. Trepidas matres, eodem ſignificatu appellat: ſicuti etiam Ouidius in Epiſt.Penelopes ad Vlyſſem, puellas quoque trepidas vocat:

Mirantur iuſtiq; ſenes, trepidæq; puellæ.

Et libr.1.de Remedio, amoris, timidas quoque eas vocat:

Facto eant furtim iuuenes, timideq; puellæ.

Et lib.1.Amorum, Eleg.7.

Nonne ſatis fuerat, timidæ inclamaſſe puellę?

Et iterum lib.2.Elegia 6.

Quid referam timidæ pro te pia vota puellæ?

Rurſumque lib.3.Eleg.13.

Quà ventura Dea eſt, iuuenes, timidæq; puellæ,
Præpuerant latas veſte iacente vias,

Sed his poſtremis locis non tantum ſexus ſed & ætas expenditur. Sed quod ad ſexũ tãtùm pertinet, eſt illud Varronis Conſulis apud Silium Italicum lib.9.

Ille ardens animo, Ferte hæc, ait, omnia Paulo,
Nanque illum, cui femineo ſtant corde timores,
Mouerit iſta manus.—

Seneca aũt Tragœdiographus in Octauia rationem reddens, cur ſexum hunc timidiorem natura finxerit, poſtquam hoc de iis ſcripſit, quod alibi retulimus,

Mulier, dedit natura cui pronum malo
Animum, ad nocendum pectus inſtruit dolis.

Mox ſubdit.

Sed vim negauit, vt ne inexpugnabilis
Eſſet, ſed ægras frangeret vires timor.

160 Propterea dicit gl. in c. cùm locũ. extrà de ſponſa.& matrimo. quòd minor metus excuſat fœminam, quàm maſculum. quam ſequuntur Anto. & Panor. qui eã multum notandam dicit: & Card. Alexã. ibi.& eã facit ſing. idẽ Panor. in c.cùm delictis.col.3.in gl.pe.extrà, quod met.cau & Ro. ſing. 228. tu ſcis quòd contractus. & Fran.Arc.conſi.24.quatuor dubia. col.2. & Soci.conſil.263.capio primùm.colu.4. verſi.ad prædicta etiam, lib.2.Et eam quoque ſequitur Hoſt. in c. veniens. ante fin. extrà de ſponſa.& in Summa tit.de matri. §.qualiter ver.ſi verò. & Calder. conſil. 1. ver.3.quod maior metus.tit. quod metus cau.& Pan.in c.conſultationi.in 3.no.extrà de ſponſa ubi eam facit notabilem.& ibi etiam Cardi. Alex. in vlti. not. & idem Panor.in c.cauſam matrimonij. in 2.not. de offi.deleg.vbi & monet eſſe menti tenẽdam.& ibi poſt eum Philip.Deci.in 2.quoque no.qui & eam dicit no. & idem Pan. conſi.4.qđã mulier, poſt mediũ, lib. 1. vbi & eam dicit no. Nicol. Mil. in ſuo repert. in verbo, metus minor.& Barb.cõſi.30.bñ etenim cuncta, col 1, lib.3. vbi ẽt ſolennẽ vocat.& conſi.41.immortalem, col.5.ver. & ſi mihi dicatur, lib.4. Iaſon in l. interpoſitas.col.1.C.de tranſact.& Steph. Bert. cõſi.64.explorato, col.3, nu.10.lib.1. & conſi. 336.quemadmodum.nu.13.eod.libr.1.& Philip.Deci.q eã quoq; ꝓ no. allegat. in c. vlti.poſt prin.extrà de appel.& in c. qa q̃ſitũ, in 2.no.uerſi.& notandũ eſt, extrà, de offi.deleg.& l.in omnib.cauſis.colu. 1. ff.de reg.iur.& Carolus Rui.cõſi.58. viſa renũtiatione, col.antepe.nu.24.li.1.& cõſi.170. de trib.col.5.nu.16.eod.lib. 1. ubi eã quoque gl.dicit eſſe ſing.& cõſi.60. de re qdẽ, col.6.nu.18.li.3.vbi eã dicit notabilẽ.& Alber.Brunus, cõſ.712.ſup difficultate, co.2.

De eadẽ re. Mulieres minor met⁹ excuſat.

Licèt ergo ſemp aliàs (vt repetamus) minus audeãt fęminæ, q̃ mares: tñ in turpib. obſcęniſque, atq; venereis actib. ſunt audaciuſculæ, vt tradunt Cy. Alberi. & Saly. in d.l quiſquis.& è recentiorib. Mathę. Afflict. in conſtitutione Siciliæ incip.ſi qs rapere, col.2. Qđ & adſtruit Iuuenalis, quẽ Cyn. ipſe & Albe. citant, inquiens Saty.6. 161

Mulieres in obſcœnis, & venereis audaciuſculæ.

Fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audẽt.

Et rurſum:

—Nihil eſt audacius illis
Deprenſis: iram atque animos a crimine ſumunt.

Qđ ẽt citat Luc.Pen.in d.l. 1.colu. 1. C. de mulieri.& in quo loco, li.10.Et huc reſpicit Plautus in Milite, mulierum mores mirè exprimens:

Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atq; audaciã,
Confidentiam, &c.

Et alibi in eadem Fabula:

Quid ego nunc faciam? cuſtodẽ me illi miles tradidit,
Nunc ſi indicium facio, interij: ſi taceo, ſic tamen
Hoc palàm fuerit. quid peius muliere, atq; audacius?

Rurſum quoque inibi:

Neque eques, neque pedes præfectus quiſquam tanta
audacia eſt,

Qui æquè faciat confidenter, quàm mulieres faciunt.

Huc quoque referri poteſt illud Senecæ à nobis ſuprà citatum,

Quid ſinæ manſum ſæuusq; præceps furor?

Loqf.n.d furorē Venereo, atq; Cupidineo.

162 Porrò audaciam meretricum, & impudicarum mulierum eſſe propriam ac peculiatem, non obſcurè oſtendit illud Terentij in Eunucho,

Audaciam meretricum.

Audacia meretricum propria.

Quod in id expendit Donatus in Andriā eiuſdem, enarrans eum locum.

Auditeque eorum eſt operæpretium audaciam.

Et ad hæc quoque, vide, quę de his dicam ex Ariſtophane, infra, nu. 174. q̄ rō nes. & ex Chryſoſtomo ēt infra. nu. 180. & quæ dixi ſupra de impudentia huiuſmodi meretricum, nu. 154. hinc quoque illud. nam audacia & impudentia ſunt quodam modo inuicem coniunctæ ac connexæ.

163 Et aliàs ſæpe legimus, diuerſa contrariaque vitia in iiſdem hominibus inſediſſe, diuerſis reſpectibus. Nam Porcius Latro de Catilina loquens, ad finem Declamationis ſuæ: Vigent (ait) in illa clade res diuerſiſſimæ pariter, continentia, & libido. Nihil illo perſæpe aſtrictius ad tollenda bonorum conſortia, nihil ſolertius ad illis inſidiandum: nihil illius munificentia inſignius, nihil auidius rapacitate: nihil acutius conſilio, nihil temeritate contemptibilius. Et alibi ī eadē Declamatione, de eodem loquens: Summum pecuniæ deſiderium, ſummam ſimul prodigalitatem: q̄ ſunt duo illa vitia de quibus priuatim loquimur. Et his concinens Tullius in Oratione pro M. Cælio, de illo ipſo Catilina loquens: Quis in rapacitate auarior? Quis in largitione effuſior? Nā & antè dixerat: Neque ego vnquam fuiſſe tale monſtrū in terris vllum puto, tam ex contrariis diuerſiſque inter ſe repugnantibus naturæ ſtudiis cupiditatibuſque conflatum. Salluſtius autem in vniuerſum de Romanis loquēs: Incitabant, ait, præterea corrupti ciuitatis mores, quos peſſima ac diuerſa inter ſe mala, luxuria atq; auaritia vexabāt.

Contraria vitia diuerſis reſpectib. cohærentia.

Illud verò, quod dictum eſt de frigidita-

164 te mulierum, & caliditate virorum, non difficulter dilui poteſt: non enim neceſſario ex eo infertur, viros eſſe libidinoſiores quòd ſint libidinis appetentiores: quoniā non ſunt beluis per omnia ſimiles, vt ſuos paſſim ſequantur appetitus. Eſt nimirū in cis ratio, iſtis beluinis affectibus facilè ſuperior. Fœminæ verò (q̄d ſupra diximus) brutis propius accedunt, vt pote rationis fermè expertes: ideoque ſuis appetitibus, quantuncunque leuibus, plerunque obediunt, indulgent, obſequuntur. Eſt (inquit Eleazarus) apud Ariſteam mulierū genus ſuorum affectuū ſequax, atque in lapſum procliue, propter imprudentiā, & eius naturam imbecillem. Et vt ait Aegidius, quo loco ſupra citauimus, Mulieres ſunt plurimum intemperatæ, & paſſionū inſecutrices: ita enim loquitur. Cuius ſententiā affert, in eamq; pedibus vadit Lucas Pen. quo etiam loco nuper adnotauimus.

Mulieres ſuorū affectuum ſequaces.

Sed illud reſponderi poteſt, quod dicebat Empedocles rerum naturę indagator ſolertiſſimus, quòd licèt mulieres ſint viris frigidiores, ſunt tamen petulantiores, id eſt, libidinis appetentiores, propter motum humidi, quod in ipſis eſt. quo facilè ad omnē formantur petulantiæ cauſam. Id quod etiam ſecutus videtur ille, quem ipſe citauimus, Albertus non minus nōmine, q̄ doctrina Magnus, lib. 12. de Animalibus, c. 3. Quam ſententiam adiuuat, quod omnium conſenſu ex humacta natura (qualis in fœminis eſt magis, quàm in maribus, vel teſte Hippocrate libr. 1. de Victus ratione, & lib. de Natura pueri, & Plutarcho lib. Sympoſiacon 3. c. quoque 3. & Macrobio lib. 7. Saturnalium) conſurgit coeūdi auiditas. Vnde & Græci ὑγρούς, id eſt, humidos pro laſciuis nonnunq̄ intelligunt. quod probat illud Epigramma apud Delphos poſitum: 165

Mulieres libidinis appetentiores ob motū humidi.

Mulieres ui vis humectiores.

Coeundi auiditas ex humecta natura cōſurgit.

ὑγρὸς id eſt humidus, & laſciuus.

Ὑγρᾶς καὶ τρυφερᾶς βασιλεὺς Ἆγις μ' ἀνέθηκεν. Id ē,

Laſciuæ & delicata rex Agis me dedicauit.

Nam Agidis Lacedæmoniorum regis Timæam uxorem vitiaſſe ferebant Alcibiades, vt à Plutarcho ſcriptum eſt in ipſo Alcibiade, & ī Lyſandro, & in Ageſilao, & in lib. de Euthymia, id eſt, trāqllitate & ſecuritate aī, vbi & hui° epigrāmatis meminit.

Et hinc quoque occaſio data Venerem confingendi ex mari conceptam, vt interpres Heſiodi ſcribit. Vnde & Seneca Tragędiographus in Hippolyto: 166

Ven° cur ex mari concepta dicatur.

Diua non miti generata Ponto,

Quam vocat matrem geminus Cupido.

Et Auſoni° ī dēſcriptione illi° ex Lucretio:

Orta ſalo, ſuſcepta ſolo, patre edita Cælo,

Aeneadum genitrix, hic habito alma Venus.

Et Ouidius in Epiſtola Paridis ad Helenā, de eadem Venere loquens.

In mare, nil mirum, ius habet orta mari.

Et in Epiſtola Didus ad Aeneam:

--Quia mater amorum

Nuda Cythæriacis edita fertur aquis.

Et in Epiſtola Erus ad Leandrum:

Quod timeas non eſt: auſo Venus ipſa fauebit:

Sternet & æquoreas æquore nata vias.

Et in Epiſtola Sapphus ad Phaonem:

Solue ratem, Venus orta mari mare præſtet eunti.

Et li. 4. Meta. ipsā Venerē ita loquētē facit:

--Aliqua & mihi gratia Ponto eſt.

Si

Si tamen in medio quondam concreta profundo
Spuma fui, Graiumque manet mihi nomen ab illa.

Et ante eum Virgilius libro quinto Aeneidos hæc faciens Neptunum loquentem ad Venerem:

Fas omne eſt Cytherea meis te fidere regnis,
Unde genus ducis.—

Et his prior Muſæus in Leandro:

Ἀγνώσσεις, ὅτι Κύπριν ἀπὸ σπορᾶς τῆς θαλάσσης,
Καὶ κρατέει πόντοιο.—

Ignoras, quòd Venus nata eſt ex mari,
Et dominatur Ponto?

167 Ex quo Horatius marinam quoque eã *Venus marina.* vocat, lib. 3. Carminum, Ode 26.

Laeuum marina qui Veneris latus
Cuſtodit.—

Et lib. 4. Ode 11.

Qui dies menſem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Quod epitheton ab Euripide accepit, qui in Hippolyto ita facit Phædram loquentem:

Αἱ πᾶς ποτ' ὦ δέσποινα ποντία Κύπρι.

168 Nam & hinc Græci Venerẽ ipſam Ἀφροδίτην appellant, quam ſic dictam διὰ τὴν ἐξ *Venus Aphrodite cur dicta.* ἀφροῦ γένεσιν tradit his verſibus Heſiodus in Theogonia,

Τὴν δ' Ἀφροδίτην
Ἀφρογενέα τε θεὰν, καὶ εὐστέφανον Κυθέρειαν,
Κικλήσκουσι θεοί τε, καὶ ἀνέρες, οὕνεκ' ἐν ἀφρῷ
Θρέφθη.—

Cuius etiam ſententiæ fuit Plato in Cratylo, Ouidius vbi ſuprà proximo loco, Macrobius lib. 1. Satur. & Seruius in illum locum Virgilij ſuprà citatum, & Acron in illum priorem locum Horatij. quoniam ſcilicet ex maris ſpuma, quam ἀφρὸν vocãt, ſit edita. Nam & ipſe Virgilius lib. 6. vndã maris ſpumoſam vocat:

Inter ſaxa virum ſpumoſa immerſerat vnda.

Ex quo eſt & illud eiuſdem libr. 2. eiuſdẽ quoque operis:

Fit ſonitus ſpumante ſalo.— Et lib. 3.

Obiecta ſalſa ſpumant aſpergine cautes.

Et ruſum:

Tendunt vela Notis, fugimus ſpumantibus vndis.

Et libr. 8.

Vnà omnes ruere, ac totum ſpumare reductis
Conuulſum remis roſtris ſtridentibus æquor.

Et libr. 9.

—Secant ſpumantem pectore pontum.

Et libr. 10.

—Spumant vada marmore verſo.

Et paulò poſt.

Spumantesque rates aruis inferre Latinis.

Illud quoque Tragœdiographi Senecæ in Octauia:

—Talis emerſam freto
Spumante Peleus coniugem recepit Thetin.

Vnde eſt & illud Ouidij libr. 4. Faſtorum, loquentis de Aprili menſe Veneri dicato:

Sed Veneris menſem Graio ſermone notatum
Auguror: à ſpumis eſt Dea dicta maris.

Quam Cornutus, ſiue Phornutum appellare mauis, in libr. περὶ τῆς τῶν θεῶν φύσεως, 169
id eſt, de Natura deorum: & ante eum Ariſtoteles libr. de Generatione animalium 2. c. item 2. ad fin. huiuſce rei rationem eſſe dicat, quòd ſpermatis natura ſit ἀφρώδης, *Spermatis natura ſpumoſa.* id eſt, ſpumoſa: quod & ex eo repetit Galenus lib. de Semine 1. ubi tamen id probare non videtur. Sed ei concinere videtur Hippocrates: aut, vt ipſe Galenus maluit, Polybus, libr. περὶ γονῆς, id eſt, de genitura, ſtatim poſt prin. cũ ſcribit geniturã ἀφρέειν, id eſt, ſpumare. At Diogenes Apolloniates, q & ipſe a ſpuma Venerem ita vocatã *Sperma ſpuma ſanguinis.* credidit. nõ ſpumam maris intellexit, ſed ſemen, ex quo animãtes gignunt: ꝙ id ſit ſpuma ſanguinis, ut ſcribit Clemens Alexãdrinus lib. 1. παιδαγωγοῦ, c. 6. Nã & Pythagoras apud Plutarchũ lib. 5. c. 3. de Placitis Philoſophorũ, ſcribit, σπέρμα εἶναι ἀφρὸν τοῦ χρηστοτάτου αἵματος, id eſt, ſemen optimi ſanguinis eſſe ſpumam. Porrò Euſebius præparationis Euãgelicę lib. 3. c. itẽ 3. Nata (inqt) Venus è mari perhibetur, qđ elemẽtũ calidum & humidũ eſt, & motu crebro ſpumas eiicit: q̃ res eſt ſpermatis ſymbolũ.

Euripides aũt, loquente Hecuba, Venerẽ ita vocari dicit, qđ ἀφροσύνης ἀρχὴ θεά, id 170 *Venus inſipientiæ princeps.*
eſt, inſipientiæ, ſiue mauis amentiæ, princeps Dea ſit.

Τὰ μῶρα γὰρ πάντ' ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς,
Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.

Nam & ἀφραίνειν deſipere eſt. Id quod etiã tradit Heraclides Ponticus in Allegoriis Homericis, nõ ſemel: & ex ipſo Euripide repetit Ariſtoteles lib. 2. Rhetoricorum ad Theodecten, cap. 23.

Phyſici verò, & Seruius, vbi ſupra citatum, id iõ dĩt fuiſſe fictũ, ut Venus e mari nata, & Aphrodite diceretur, quoniam is humor, quẽ coitus elicit, ſit ſalſus, vti & de ſudorib. & vrinis tradit Ariſtoteles in Problematis li. 2. c. 3. & iterũ li. 4. c. 13. ruſumque lib. 32. c. 4. Et de ſudorib. Galenus lib. 10. Simp. medicã. c. 13. quo de ſudore tractat. Ex quo eſt & illud Virgilij li. 2. Aen. 171 *Sperma ſalſum. Et ſudores. Et urina.*

—Salſusque per artus
It ſudor.—

Et de lachrymis ẽt ipſe Ariſtoteles eiuſdẽ illius operis lib. 5. cap. 35. & Lucretius lib. 2. de Rer. nat.

Et lacrymis ſalſis humectant ora, genaſque

Et ante hos Homer. lib. 2. Iliad.

Ὣς ἄρ' ἔφη, σκήπτρῳ δὲ μετάφρενον, ἠδὲ καὶ ὤμω
Πλῆξεν. ὁ δ' ἰδνώθη. θαλερὸν δέ οἱ ἔκπεσε δάκρυ.

Et iterũ li. 12. Odyſſeæ, ſtatĩ poſt pricipiũ:

Θάπτομεν ἀχνύμενοι, θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες.

Alia huius appellationis cauſa.

172 Suntq; & aliæ appellationis huius cauſæ, vt alijs placuit. Didimus enim ita putat eam dictam, παρὰ τὸ ἁβρὸν τῆς διαίτης, id eſt, à vitæ mollitie. β enim litera cognata eſſe videtur literæ φ. Nam quidam Philippum vocant ϐίλιππον, ſicuti Phrygas Brygas. Fulgentius Placiades lib. 2. Mythologicarum, ita eam dicit vocari, quòd ſicut ſpuma, ita & libido momentaliter (vt ipſe loquitur) ſurgat, & in nihilum veniat. Sũt & qui a Poetis ideo fictum putent, Venerem à mari eſſe natam, & ἁλιγενῆ, id eſt, Saligenam fuiſſe cognominatam, quòd ſal ad genituram & fœcunditatem non parũ conducere putatur. Quod & Plutarchus tradit Problematon Sympoſiacorum Decade 5. c. 10. vbi & ob eam cauſam dicit Aegyptios ſacerdotes à ſalis vſu abſtinere, vt caſtitatem inoffenſam ſeruent. Denique aliã huius appellationis Veneris cauſam alij tradũt, vt videbis infra in 15. Lege Cõnubiali, nu. 23. incipien. ex his fortè.

Venus Saligena.

Sal genituram, & libidinẽ prouocat.

173 Ex his fortè deſcribitur in Apocalypſi, c. 17. magna meretrix, ſedens ſuper aquas multas, vt ſcilicet illius intelligeret æſtuãs libido. Nam non calido tantum concubitus conſtat, ſed & humido ſimul: vt ex his patet, quæ diximus ſupra num. 164. atque etiam autor eſt Ariſtoteles, lib. Problematon. 4. c. 5. & lib. 5. c. 31. ubi ſcribit, omnino incontinentes eſſe, q natura calida, & humida conſtant: ſemen enim tale natura eſſe: & lib. 10. cap. 26. Nam vt ibi dicit. calor excernit, humor excernitur. & alibi plenius dicemus. Porro Dantes Florentinus in trac. inferni, c. 19. cuius initium eſt; Diuina, tradit in fœmina magis innaleſcere ardorẽ libidinis, q̃ in maſculo. & ex eo repetit, & ſequitur è noſtris Alberic. in l. quęritur. circa medium. ff. de ſtatu hominũ.

De eadẽ re.

174 Et huius quoque rei alia poteſt eſſe rõ, vt ſcilicet quamuis maſculi ſint fœminis calidiores, vt eo reſpectu, vt ita loquar, ſint proniores in libidinem: tamen quia mulierum vita eſt ſedentaria, & omnibus modis otioſa, vt dicemus infra in hac eadem lege, nu. 215. incip. deſidioſas vero, ideo & hæ in Venerem ocyus faciliusque labuntur, nempe cuius otium parens eſt. Ezechiel. c. 16. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarũ eius. Ouidius li. 1. de Remedio amoris.

Fœminas in Venerẽ faciliùs labi, qa otioſæ ſunt.

Otiũ parens libidinis.

Otia ſi tollas, periere Cupidinis arcus,
Contemptaeque iacent & ſine luce faces.
Quàm platanus riuo gaudet, quàm populus vnda,
Et quàm limoſa canna paluſtris humo:
Tam Venus otia amat. &c.

Et rurſum in eodem libro:

Quæritur, Aegiſtus quare ſit factus adulter?
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat.

Quos poſteriores verſus citat gl. in c. nunquam. in uerbo, omnis otioſus, de conſecra diſtin. 5. hinc occaſione ſumpta, quod tex. ibi dicit, q in deſiderijs eſt omnis otioſus. Et inſtar ipſius Aegiſthi, Dauid cum miſiſſet Ioab ſuum principẽ militiæ, omnemque exercitum Iſrael cum eo debellatum filios Ammon, manſiſſetque otioſus in Hieruſalem, lapſus eſt in concupiſcentiam Berſabee, cumque ea adulterium perpetrauit, cùm antea nunquam aliquid tale commiſiſſet, vt ſcribitur 2. Regum 11. c. Nam Diogenes ille Sinopeus, apud alterũ Diogenem Laertium, dicebat amorem, vacantium, id eſt, otioſorũ eſſe occupationem. Et Menedemus Terẽtianus in Heauton ſilio ſuo amorem ex nimio otio natũ eſſe exprobrat. Et hinc Canachus Sicyonius ſtatuarius Venerem effinxit ſedentẽ, vt tradit Pauſanias lib. 2. qui de Corinthiacis eſt, non ob aliam, (ut opinor) cauſam, niſi quòd vita illa ſedentaria, & nimium otium, uelut alat luxum atque libidinem. Vt non abs re Menandro apud Stobæum Serm. 62. Ἔρως, id eſt, Amor, ἀργὸς dictus ſit, id eſt, otioſus. Nã & (ut ibi ſcribitur) Theophraſtus interrogatus, quid eſſet amor, reſpondit πάθος ψυχῆς σχολαζούσης, id eſt, affectus animæ otioſæ.

Amor otioſorũ occupatio.

Amor ociosꝰ dictus.

Amor affectus animæ otioſæ.

Quas rõnes cùm non animaduerterent Parmenides, Hippocrates, ſecum in ea re pugnãs, ſi is eſt, Raſis, Accurſius, & Io. Plat. uiderent tamen mulieres rei uenereæ magis obnoxias, plusque ſanguinis habere, q̃ uiros: illas quidem iſtis calidiores, contra omnium ferme ſentẽtiam eſſe uoluerunt ut de Parmenide ſcribit Ariſtoteles, lib. 2. de Partib. animaliũ, c. 2. & ſcriptũ reliquit ipſe Hippocrates lib. 1. de Morbis mulieribus, & Raſis ad Almanſorẽ, tract. 2, ca. 56. Accurſius & Io. Plat. in d. §. maſculi. Inſti. de nup. & alij, quorũ meminit Plutarchꝰ lib. Sympoſiacon 3. ca. 4. ubi & huius ſniæ multa argumẽta ꝯgerit, q̃ ſuppreſſo ipſius noĩe, repetit Macrobius lib. Satur. 7. c. quoque 7. Quib. concinens Ariſtophanes in Cerealib. mulieres calidiſſimas appellat, ὦ θερμότατοι γυναῖκες. 175

Quæ fœminas eſſe calidiores viris dixerunt.

Niſi malis id ad audaciam referre. Nam θερμὸν, præter uulgatam calidi ſignificationem, audacem quoque ſignificat. ut cum dicimus, θερμὸν ἔργον, hoc eſt calidum facinus, pro audaci. In qua etiam ſignificatione Plautus in Moſtellaria, Calidũ mendacium appellauit, pro audaci vel impudenti. Quanquã nõnulli ibi legũt, Callidũ. Suprà aũt oſtẽdimus, mulieres meretrices eſſe audaciſſimas ſimul & impudẽtiſſimas: & diximus quoq; ver. abhinc tertio & ſeq.

Niſi

176 *De eadẽ re. Mulieres viris callidiores.*

Niſi, vt redeamus potius apud Raſim (de cæteris enim nihil eſt quod dubitemus) callidiores ſcribẽdũ ſit, non calidiores: quod magis puto. Sunt enim verè omnium iudicio (vt id in tranſcurſu dicam) mulieres viris callidiores, verſutiores, vafriores, ſagaciores, teſtimonio ipſius Accurſij in l.omnes.C.de his, qui vend. æta. impe.& in l.ſi à ſponſo, in gl.vlt.in fin.C. de donatio.ante nupt. Petrus à Bella pertica, in dicto.§.maſculi.Inſti.de nup.ubi aſſerit viros eſſe calidiores: fœminas autem callidiores, vt hinc diſcrimen facilè agnoſcas. Hoſtienſ.& Ioan. Andre. in dicto ca. literas.extra de deſponſ.impuber. Hoſtiẽ. in Summa, eodem tit.§.primo, circa medium. Collect.in dicto.c. puberes. eodem quoque titu. Panor.in c.vbi non eſt. eodẽ item titu.& Ioan Fab.in l.vlti.C.de iuris & facti ignor. & ſatis in id facit textus in l.ſi ſine.C.ad Senatuſconſultum Velleianũ, & ex externis quoque ſcriptoribus voluit Plato, lib.6.de legibus. & Ariſtoteles lib. 9. animalium, c.1.& Lucianus, q in Prometheo, ſiue Caucaſo, inducit Mercuriũ hęc de Prometheo querentẽ, ꝙ homines effinxerit animatum genus calidiſſimum, *καὶ μάλιστά γε τὰς γυναῖκας*, & quidem maxime omnium mulieres. Et Auſonius, q priuatim ac peculiariter fœminã callidã vocat:

Callida ſed medię Veneris mihi vindicet artem
Fœmina.--

Apud Ariſtophanem Lyſiſtrata fœmina, quæ illi fabulæ nomen dedit, ſtatim circa initium illius, hæc dicit:

Καὶ πόλλ᾽ ἐφ᾽ ὑμῶν τῶν γυναικῶν ἄχθομαι,
Ὁτιὴ παρὰ τοῖς ἀνδράσιν νενομίσμεθα
Εἶναι πανοῦργοι.--

Id eſt ab verbum:

Et multum pro nobis mulieribus diſcrucior,
Quòd apud quidem viros cenſemur
Eſſe panurga.--

Id eſt, vafræ, verſutæ, callidæ. Id enim ea vox Gręca ſignificat. Cui Calonice, altera mulier, illud mox reſpondet:

Καὶ γάρ ἐσμεν νὴ Δία.
Etenim ſumus per Iouem.

177 *Contra viri callidiores.*

Quanquã Diuus Cyrillus Theologus, & ſanctiſſimus & doctiſſimus, ĩ Euãgeliũ Diui Ioannis, lib.2.c.87.interpretãs illud, Dixit ei Ieſus, Vade, & voca virũ tuũ: Probe (ait) atq; veraciter dici poteſt, fœmineã eſſe fęminarum omnium mentem. Mollis enim ac tardus eſt earũ intellectus. Docilior autem virorum natura eſt, atq; callidior. Et hac de cauſa, vt arbitror, virum vocare ſuum mulier iubetur. Ita & quaſi rudis mulier increpatur. Et huic opinioni adſtipulantur noſtræ leges, quæ non tã grauiter mulieres puniunt, quàm viros, illiſque facilius parcunt, condonantq́; ſcelera, tanquam ſcilicet ſimplicitate magis ducantur, quàm calliditate: vti & Baldo placuit in rub.C.de rerum permut.verſic. item quare donatio, & aliis multis à me congeſtis ſuprà in eadem l.num.51.itaque neſcio.& in tractatu Retractuum, tit. 2. in præfatione, nu.35.idq́ue ſatis.

Denique (vt redeamus) non verum eſt, quod hic noſter aduerſarius obiecit de verecundia mulierum. Sunt enim fęminæ viris multò inuerecundiores, atque impudentiores, id atteſtantibus peritiſſimis rerum naturæ ſcriptoribus, Ariſtotele ſcilicet, ad cuius autoritatem veluti ad anchoram, aut aſylum, in hiſce rebus confugiũt eruditi, quo loco nuper citauimus, & Galeno lib.11.de vtilitate partium, & Auicenna, qui recentiorum quorundam opinione, nemini Phyſicorum medicorumq́; cedit, circa initia lib.9.de Animalibus; Raſi quoque, eo quem ſuprà ſæpius citauimus tractatu 2. c. 56. Alberto item Magno lib. Animalium 8. c. 1. Quorum ſententiam confirmat Iuriſconſultus in l.1. §. ſexum. in verbo, inuerecundè poſtulans.ff. de poſtul. Quo in loco interpretes afferunt hiſtoriam muliebris impudentiæ, quã nullus vnquam vir attentaſſe legitur. Sed & hanc mulierum impudẽtiam fatetur mulier quæpiam apud Alexidem: 178 *Mulieres viris impudentiores.*

Οὐκ ἔστ᾽ ἀναισχυντότερον θηρίον
Γυναικός, ἀπ᾽ ἐμαυτῆς ἐγὼ τεκμαίρομαι.
Non eſt impudentius vllum animal
Muliere: ex me ipſa ego coniecturam facio.

Quæ etiam ſententia fuit Ariſtophanis in Lyſiſtrata:

Οὐδὲν γὰρ οὐδὲ θρέμμ᾽ ἀναιδέστερον, ὡς γυναῖκες.
Nullum enim ita pecus (ſiue malis iumentum) *impudens eſt, vt mulieres.*

Sed & idem in Cerealibus ſcribit, impudentes eſſe natura mulieres:

Ἀλλ᾽ οὐ γάρ ἐστι τῆς ἀναισχύντου φύσει γυναικῶν,
Οὐδὲν κάκιον εἰς ἅπαντα.--

179 *De eadẽ re.*

Quibus ſanè in ea re potius ego crediderim, nõ dicã, q̃ Hieronymo, nec enim opus eſt; cùm illam epiſtolã, quã ſuprà citauimus, eius nõ eſſe, teſtimonio eſt & ſtylus, & Romana editio, in qua erat adſcriptum, Dicitur: ſed non eſt Beati Hieronymi: Illis igitur (ut repetã) magis ego crediderim, q̃ Thomæ & Aegidio, qb. ẽt refragatur experientia. Quanquam ne in re tã aperta videantur erraſſe tanti viri, poſſumus dicere, eos, cùm ſcripſerunt, mulierẽ eſſe verecundiorem, non tam intellexiſſe vt re ipſa ſit verecundior, quàm vt eſſe debeat. Quemadmodum ẽt intelligitur tex. in l.1.§.conſequens.ff.de ſuſpect. tuto.in illis verbis, non ſexus verecundiam egre-

dientis, & in l.maritus.C.de procu.& in l. 2.C.de his qui ve. æta. impe. cùm dicitur propter pudorem & verecundiam mulierum.& in §.conſequens. Inſtit. de ſuſpect. tut.ibi,non ſexus verecundiam egredientis.& in c.indemnitatibus. §.ſed cum eas. de electio.lib.6.& in c.1.in prin.de ſtat.re. eo.lib.6.& in c.nec illud.30.q.5.

De eadē re. Mulieres in primis decet verecundia.

180 Siquidem verecundia quàm maximè decet,ornatque mulieres.Quod ut probē, ſatis eſſet vnius teſtimonium,q mihi ſemper fuit inſtar omnium . Is eſt Virgilius quem eruditi omnes tanti ſemper æſtimarunt,quāti alium neminem . Nā cum Didonem , ante Aeneę aduentum , veluti omnibus fœmineis virtutibus claram depinxiſſet,tum verò verecundia adornauit,hoc verſu:

Tum breuiter Dido vultu demiſſa locuta eſt.

Cui quidem & alios teſtes,& eos quidem integerrimos adiūxerim , ne tritum illud obiiciatur, Vox vnius , vox nullius. Nam Ieſus Syrach filius,Eccleſiaſtici 7. Noli diſcedere à muliere ſenſata,& bona,quā ſortitus es in timore Domini. Gratia autem verecundiæ illius ſuper aurum.Et iterum c.26.Gratia ſuper gratiam , mulier ſancta & pudorata.Et Diuus Paulus 1. ad Timotheum,capi.2.iubet mulierem cum verecundia ornari. Homerus autem ſemper & vbique, cùm mulieres aut etiam Deas ipſas uult laudare,eo præconio maximè celebrat,quòd verecundas eas appellat:ut lib.3.Odyſseæ:

Θυγατέρες τε, νυοί τε, καὶ αἰδοίη παράκοιτις.

Et lib.4.eiuſdem operis:

Σῖτον δ' αἰδοίη ταμίη παρέθηκε φέρουσα.

Qui verſus & lib. 17.eiuſdem operis non ſemel inculcantur.Itemque lib.10.

--Νύκτας δ' αὖτε παρ' αἰδοίῃς ἀλόχοισι.

Et lib.18.

Ἔρχεσθαι πρὸς δῶμα θ' ἵν' αἰδοίη βασίλεια.

Et lib.6.bis terque:

Ὦ γύναι αἰδοίη Λαερτιάδου Ὀδυσῆος.

Et lib.6.Iliados:

--Ἔνθα δὲ γαμβροὶ

Κοιμῶντο Πριάμοιο παρ' αἰδοίῃς ἀλόχοισιν.

Et lib.21.

--Οὐ δὲ μεθ' ἡμῖν

Πειρᾷ, ὡς κεν πρῶες ὑπ' ὀφρύσι ἀπόλωνται.

Πρόχνυ κακῶς σὺν παισὶ καὶ αἰδοίῃς ἀλόχοισιν.

Et rurſus in eodem libro. de. Iunone loquens.

Ἀλλὰ χολωσαμένη Διὸς αἰδοίη παράκοιτις.

Et in Hymno Apollinis:

Αὐτοῖς σὺν παίδεσσι καὶ αἰδοίῃς ἀλόχοισι,

Et in Hymno Veneris:

Οὐδὲ μὲν αἰδοίῃ κούρῃ ἅδεν ἔργ' Ἀφροδίτης

Ἱστίῃ.

Et paulò poſt:

Αἰδοίην ἄλοχον ποιήσατο κῦδος ἔχουσαν.

Et in ſecundo Hymno Veſtæ:

Ἔλλασ' ἀνδρὸς ἐν ἱματίσσιν αἰδοίῃ τε φίλῃ τε

Ἑστίη.

Et in 2.Mercurij Hymno, de Maia eius matre:

Ἄτλαντος θυγάτηρ, Διὸς ἐν φιλότητι μιγεῖσα,

Αἰδοίη.

Et Ouidius In Ibin,Dianam,quam caſtiſſimam fuiſſe perhibent.& in quam Homerus ipſe in Hymno quopiam negat Cupidinis ius vllum fuiſſe , verecundam quoque uocat:

Quique verecundæ ſpeculantem membra Dianæ,&c.

Nam & Demades apud Stobeum Ser. 72. dicere ſolebat, τὴν αἰδῶ τοῦ κάλλους ἀκρόπολιν εἶναι. Id eſt,Pudorem in muliere pulchritudinis arcem eſſe.

Pudorem in muliere pulchritudinis arcē eſſe.

De eadē re.

Sed & d.l in cōiunctione. C. de nup.& aliæ loquentes de pudore , & verecundia muliebri,non aſſerunt mulieres viris eſſe verecundiores , ſed tantùm probant illas eſſe interdum verecundas : quod nec ego inficior,præſertim virgines puellas adoleſcentes,quæ nondum frontem perfricuerunt.de quibus nuncupatim loquitur d.l. in coniunctione.Eſt enim illarum (vt uerum fatear) propè peculiaris pudor:ſicuti & apud Lucianū Samoſatenſem in Deorum iudicio,teſtis eſt Iupiter,dicens Palladi,proprium eſſe virginibus erubeſcere. Ideoq́ue Tullius in Oratione pro P. Quinto,Plinius Iunior lib.epiſtolarū 5.ad Marcellinum,Apuleius libr. Aſini aurei 1.& Hieronymus ad Euſtoch. de acceptis ab ea munuſculis,eleganti epitheto verecundiam virginalem vocant. Et Diuus Ambroſius in c.honorātur.32.q. 2. pudorem quoque virginalem appellat. Et Tibullus non diſſimiliter pudorem virgineum vocat,lib.Eclg.4. 181

Puellarū peculiaris pudor.

Virginalis verecundia.

Virgineus teneras ſtat pudor ante genas.

Virginalis ſiue virgineus pudor.

Vti & Statius lib.12.

Olim hic virginei cuſtos,monitorq́ pudoris.

Et Valerius Flaccus libr. Argonauticon quinto:

Audit virginei cuſtos grandæua pudoris.

Virgineus pudor.

Et Apollonius Rhodius libr.3. Argonauticon, αἰδὼς παρθενίη. Virgilius autem libr. 1.Georgicon , virgineum ruborem dicit;

At ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem &c.

Hincq́ue Homero lib.2.Iliados Aſtyoche παρθένος αἰδοίη dicitur,id eſt, virgo verecunda:vti & Diana , de qua nuper locuti ſumus,in 2.eiuſdem Hymno:& Pallas in 2. quoque ipſius hymno. Et Ouidius libr. 1. Elegiarum,puellam verecundam peculiari quoque epitheto vocat:

Puella verecunda.

Forma verecundę nocuit mihi uiſa puellę.

Veluti id epitheton maximè virginib. & puellis

Virginitatis dos verecundia. puellis conueniat. Nam (vt ſcribit Ambroſius) de inſtitutione virginis, c. 1. Virginitatis dos q̄dē eſt verecundia, q̄ commendatur ſilentio. Chryſoſtomus aūt ad populū Antiochenū, Homilia 30. pronuntiat meretrices impudentes eſſe, virgines verò uerecundas, *Mulieres impudentes.* huiuſq; rationem reddit.

182 *De eadē re.* Porrò id qđ de meretricibus dicit, apertē ꝓbant q̄ latius ſuprà diximus nu. 153. in cip. pudor autē, & ſeq. Et inter cætera illud Hiere. 3. Frōs mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere. Et illud præterea Oſeæ 2. vbi introducit meretricē hęc dicētē, Vadam poſt amatores meos. Id quod D. Hieronymus tibi rahit ad impudentiā meretricum, q̄, vt ille dicit, gloriant̄ in ſuo ſcelere. Nec interim aſſentior Bald. notāri ex d. l. in ꝯiūctione. nāle eſſe mulieri pp verecundiā tacere, ſi intelligat fœminas eſſe hmōi nāæ ut ſint taciturnæ ex verecūdia, cū ſint mulieres & inuerecundæ, vt iā diximus, & admodum loquaces: quod poſteà dicemus. ideo Elberi. in l. generalis. ff de adop. aliud not. ex d. l. in coniunctione. uidelicet mulieres ex uerecundia loqui nō debere; quod & nos facilè recipimus.

183 *De eadē re.* Sed & hanc mulierum impudentiā adſtruit, quod infrà dicemus, cùm de inuidia *Mulieres canibus comparata.* fęminarum diſſeremus, mulieres canibus à multis compararas quia eo animali nihil eſt impudentius: vt quod in propatulo & vbique coeat, vt & nos alibi dicemus, ſcilicet infrà l. 15. nu. 157. incip. Plutarchus. Nā & hinc (vt opinor) impudens & inuerecundus Gręcis κυνώπης vocatur κυνικὸς, & κυνώπης Et κυνάμυια pro magno conuicio Mars bile percitus Mineruam nihil tale merentē vocat, lib. 2. Iliados. Et apud Latinos quoque *Impudentes canes vocantur.* canis appellatione impudentibus conuicium fieri ſolet, vt ſcribit Donatus ī Eunuchum Terentij. interpretans illud, Ain' vero canis. Nam & 2. Reg. c. 16. Abiſai, qui tā impudenter Dauidi maledicebat, canem appellauit. Quare maledicit (inquit) canis hic domino meo Regi? Et apud Homerū quoq; lib. 17. Odyſſeæ Vlyſſes à Melanthio κύων, id eſt, canis vocatur: vti & li. 18. & ſeq. Melanthius ab Vlyſſe. Et li. 22. Vlyſſes hoc quoque titulo procos confixit. Et apertiſſimè id ad impudentiam refert idem Homerus librr. 1. Iliad. Nam cùm primùm Achilles Agamemnonem impudentem vocaſſet.

ὦ μοι ἀναιδείην ἐπιειμένε. —

Paulò pòſt eundem vocat virum canino aſpectu:

Τιμὴν ἀρνύμενοι Μενελάῳ, σοί τε κυνῶπα.

Et apertius quoque lib. 9. Iliad.

Αἰὲν ἀναιδείην ἐπιειμένος, οὐδ' ἂν ἔμοιγε

Τετλαίη, κύνεός περ ἐών, εἰς ὦπα ἰδέσθαι.

Semper impudentiam indutus, neque mihi
Tolerabit, caninus quamuis exiſtens, vultum aſpicere.

Et apud eundem lib. Odyſſeæ 4. Helena ſeſe κυνώπιδα, id eſt, impudentem vt canem vocat, quod Paridem ſecuta fuiſſet:

Ἀλλ' ἤτοι Ὀδυσῆος μεγαλήτορος υἷι ἔοικε
Τηλεμάχῳ, τὸν ἔλειπε νέον γεγαῶτ' ἐνὶ οἴκῳ
Κεῖνος ἀνήρ, ὅτ' ἐμεῖο κυνώπιδος εἵνεκ' Ἀχαιοὶ
Ἤλθεθ' ὑπὸ Τροίην, πόλεμον θρασὺν ὁρμαίνοντες.

Et hanc Homeri appellationem ad impudentiam refert ex dictis locis quædam citans Pollux Onomaſt. li. 5. c. 11. Et alia quoque multa de canum impudentia, videbis apud Cōrardum Geſnerum Hiſt. animal libr. 1. vbi de cane agit, in litera H. Nam & Eſaias ſcriptor ſanctiſſimus, c. 56. canes impudentiſſimos appellat. Et Oppianus quoque de venatione lib. 5. canum impudentiam notauit. Moſes autem Geneſ. 23. meretricem & canem copulauit. Non offeres (inquit) mercedem meretricis, neque pretium canis in domo Dei tui. De qua re loquens Diuus Hieronymus in Eſaiam, cap. 66. Pulchrè (ait) canis & meretrix copulantur, quia vtrunque animal pronum eſt ad libidinem.

HACTENVS, quæ de impudicitia mulierum dicenda videbantur. Nunc res ipſa 184 *Mulieres iracundæ.* monet, vt deinceps ad iram, cui quartus locus aſſignatur, tranſeamus. Et ſanè mulieres ſunt iracundæ, ad irā procliues, iræ impatientes. Iracundia enim præcipites ferūtur in ferrum, in necem tam ſuam, quàm ſuorum. Iuuenalis in calce Satyrę 6. de mulieribus loquens:

— Quoties facit ira nocentem
Hunc ſexum, & rabie iecur incendente feruntur
Pręcipites, vt ſaxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, cliuoque latus pendente recedit

Propertius lib. 3. ad Cynthiam:

Neſcit veſtra ruens ira referre pedem.

Seneca lib. 1. de Clementia, muliebre dicit, in ira furere. Cui ſimile eſt, qđ dicit Chryſoſtomus in Homilia de decollatione Diui Ioānis: Mulier, ſi iniuriam patitur, inſanit. Idem autem Seneca lib. 1. de Ira, ſcribit, irā eſſe vitium muliebre. In quo ſecutus fuiſſe videtur Platonem, qui li. 5. de Legibus, iracundiam muliebrem vocat. tanquam videlicet ſit proprium peculiaremque mulierum vitium. Terentius autem in Hecyra docet fœminas leuiſſima quaque occa- *Iracūdia vitium muliebre.* ſione in iram prorumpere, cùm dicit, Fortaſſe vnum aliquod verbum inter eas irā hanc cōciuerit. Sed & ipſe Chryſoſtomus in epiſtolam ad Epheſios, Homilia 13. tradit mulieres plerunque iracundas eſſe. Et Raſis vbi ſuprà, dicit mulieres celeriùs iraſci, quàm mares. Et Rabbi Moyſes Aegy-

ptius-

ptius, in lib. Perplexorũ 3.c.49. idem dicit idq́; tribuit debilitati ſenſus muliebris. Idẽ que propemodum tradit Plutarchus in li. περὶ ἀοργησίας, id eſt, de cohibenda ira. Sicuti (ait) tumor accidit ex magna plaga in carne, ita in molliſſimis animis, ſi quis ſe præbeat dolori, hoc ipſo quòd maior eſt imbecillitas, maiorem elicit iracundiam: hacq́; de cauſa mulieres iracundiores ſunt uiris, ægroti ſanis, ſenes iuuenibus, infelices felicibus. Abdicatus itẽ ille Medicus, apud Lucianum in Dialogo, cui & ipſe titulum fecit, aſſerit faciliùs fœminas, quàm viros in inſaniam ꝓlabi, difficiliusq́; huius morbi curationẽ recipere, ea potiſſimùm rõne ꝙ multum habeant iracundiæ, ac leuitatis, facileque commoueantur, ſintq́; illis vires corporis exiguæ. Eccleſiaſticus c.25. ſcribit non eſſe iram ſuper iram mulieris. Quod & è noſtris vſurpauit Bal. in l. ſi apud. C. de reuoc. donat. in id trahens text ibi. Et huc quoque reſpicit, quod Chilo ille Lacedæmonius apud Laertium dicebat, Minari alteri, eſſe muliebre. Nam id ex ira procedit.

185 Nemo autem exactius hoc mulierum vitium expreſſit, quàm Palladas, aut vt alij malunt Telemachus, qui li. 2. Epigrammaton, ſcribit mulierem eſſe iram ipſam. Huius in eam rem hoc diſtichon eſt:

De eadẽ re. Mulier ira ipſa eſt.

Πᾶσα γυνὴ χόλος ἐστὶν, ἔχει δ' ἀγαθὰς δύο ὥρας,
Τὴν μίαν ἐν θαλάμῳ, τὴν μίαν ἐν θανάτῳ.

Et huc alludit illud Virgilianum libro.7. Aeneidos:

Quam ſuper aduentu Teucrum, Turniq́; hymenæis
Fœmineæ ardentem curæq́; iræq́; coquebant.

Nam, Fœmineæ, non otios dixit, quoniam (vt etiã annotat inibi interpres) fœmineus ſexus propter imbecillitatem impatiẽtior eſt irę. Hinc paulò pòſt, vt rabiem vehemẽtiorem oſtẽdat, canes fœmineo genere ponit, cùm dicit,

Hunc procul errantem rabidæ venantis Iuli
Commouere canes.

Quo etiam in loco interpres ipſe dicit, ob id Virgilium dixiſſe, Rabidę canes, quia fœminæ faciliùs in furorem concitantur. Et Virgilium ſecutus Columella li.6.c.13. Eodem, inquit, remedio curatur rabioſæ canis, vel lupi morſus. Et Apuleius li.9. Aſini aurei, Annuntiãt (inquit) canem rabidã paulò antè per poſticum impetu miro ſeſe direxiſſe, ardẽtique prorſus furore venaticos canes inuaſiſſe. Quo tamen in loco interpręs, alioqui occulatiſſimus, id minimè uidit. Aeſopus autem apud Planudem dicit magnam rẽ eſſe placare fœminam, μήγατι κῦμα τραῦναι γυναῖκα. Quorſum igitur Eccleſiaſticus c. 10. hęc ſcribit? Non eſt creata hominibus ſuperbia, neque iracundia nationi mulierum, &c.

Tum verò maximè (ne id omittã) mulieres in hoc iracundiæ vitium procliuiores ſunt, cùm ferunt vterum, præſertim ex fœmellis, vt magna autoritate affirmat Petrus ille Aponenſis & Philoſophus & Medicus celeberrimus, in Cõmentarijs, quos doctiùs quidem, quàm elegantiùs edidit in Proble. Ariſtotelis, lib. 10. c. 35. vbi & huius rei rationem reddit, quam qui volet in eo loco videre poterit: neque enim conſtitui omnia omnium ſcriptorum loca huc trãsferre, ne in immenſum hic liber abeat. 186

Mulieres prægnantes præ cæteris iracundæ.

Et quod veriſsimum eſt, id vitium anus 187 præ cæteris vexat, pręcipitesq́; agit, vel teſtimonio veteris illius ꝓuerbij, quod ex Menandro refertur:

Et anus. Prouerbiũ.

Πολὺ χεῖρόν ἐστιν ἐρέθισαι γραῦν, ἢ κύνα.
Plus eſt periculi, anum laceſſere, quàm canem.

Quod Lucanus (vt id addas) ſatis adſtruit:

— Non eſt dignus Cæſaris ira.

Eſt autem formidabile animal mulier, cũ ad ſexus virium accedit ſenectus. Canis irritatus tantùm oblatrat, interdum & mordet. At aniculæ præter linguæ venenum, interdum inſtructę ſunt malis artibus, veneficijs, & incantamentis. Itaq; nõnulli ingẽti ſuo malo experti ſunt eſſe veriſſimũ, qđ dixit Menander. Hęc ille.

Et quoniam CLAMOR, RIXA, CONTVMELIA, ſunt iræ filiæ, ſiue comites, vt 188 eſt recentium Theologorum, & D. Gregorij ſententia, & de rixa probatur Prouer. 29 Vir iracũdus prouocat rixas. Sed & CRVDELITAS quoque, etiam ſi Theologi prætermittant, hinc prodijſſe videtur, atque et VINDICTA, cùm ira ſit quædã libido vindictæ, vt ex Platonis autoritate ſcribit Plutarchus in lib. de Virtute morum. Proinde ſunt mulieres clamoſæ, & rixoſæ, & contumelioſæ, & crudeles, & vindictæ appetẽtiſſimæ. Clamoſas eſſe videmus quotidie, vidit q́; Plato, qui lib. 6. de Legibus, ſcribit eã eſſe naturam mulierum, ut orationem rectè dicentis ſine ingẽti clamore audire nõ poſsint. Et apud Plautum in Pœnulo, cùm Pœnus dixiſſet Agorathocli:

Ira libido vindictæ.

Mulieres clamoſæ.

Tace, atque parce muliebri ſuppellectili:

Interrogaſſetque Agorathocles, quæ ea eſſet ſupellex: Reſpondit Pœnus:

Clarus clamor ſine modo

Et alius Comicus Terẽtius in Prologo Hecyræ:

Comitum conuentus, ſtrepitus, clamor mulierum.

Hincque Ouid. li. 12. Metam. Fœmineum clamorem, proprio epitheto uocat:

Fœmineum clamor.

Fœmineo clamore ſonat domus.

Et Silius Italicus libr. 15.

Fœmineo clamore Dracen extrema rogantem, &c.

Et ante hos Virgilius lib. 11. Aeneidos:

Fœmineum clamorem ad cœli ſydera tollunt.

Quod

Quod & huc trahit Seruius in eum locũ,

189 Valerius autẽ Flaccus libro quarto Argonauticon, peculiari quoque epitheto, fœmineos ululatus appellat, ueluti fœminarum proprios. Similiter Silius Italicus libro decimotertio,

Fœmineus vlul. *latus.*

Fœmineum tenues vlulatum fundere in auras.

Quod & ante eos fecerat Virgilius libro 4. Aeneid.

Lamentis, gemituq́, & fœmineo vlulatu:
Tecta fremunt.

Quo loco Seruius id dicit eſſe proprium fœminarum. Et lib. 9. eiuſdem operis:

Euolat infœlix & fœmineo vlulatu.

Ex quo & idem lib 2. eiuſdem operis:

—Penitusq́, cauæ clamoribus ædes
Fœmineis vlulant.—

Et lib. 7. eiuſdem quoque operis:

Aſt aliæ tremulis vlulatibus æthera complent.

Et Ouidius lib. 4. Faſtorum:

Vt clamata ſilet, montes vlulatibus implent.

Et in Epiſtola Oenones ad Paridem:

Impleuiq́, ſacram querulis vlulatibus Idam.

Et in Epiſtola Didus ad Aeneam:

Audieram voces, Nymphas vlulaſſe putaui.

Et in Epiſtola Hermiones ad Oreſtem:

Mox vbi me thalamis vlulantem, & acerba gementē
Condidit.—

Et lib. 4. Metamorph.

Sicut erant, viſo nudæ ſua pectora nymphæ
Percuſſere viro, ſubitiſq́, vlulatibus omne
Implenere nemus —

Et Plinius Iunior lib. 6. Epiſtolarum, ad Tacitum: Audires (inquit) ululatus fœminarũ, infantiũ quiritatus. Et ipſe Tacitus Hiſtoriæ Auguſtæ, lib. 20. Vt ululatus fœminarũ, & uagitus infantium. Et ante hos Homer⁹ lib. 6. Iliados:

Αἳ δ' ὀλολυγῇ πᾶσαι Ἀθήνῃ χεῖρας ἀνέσχον.

Hæ autem vlulatu omnes Mineruæ manus eleuauerũt,

Et in Hymno Apollinis:

—Θεαὶ δ' ὀλόλυξαν ἅπασαι,

Deæ autem vlularunt omnes.

Et rurſus in eodem Hymno:

—Αἱ δ' ὀλόλυξαν
Κρισσαγῶν ἄλοχοι.—
—Vlularunt autem
Criſſagorum mulieres.

190 At lib. 15. Tacitus muliebrem eiulatũ appellat: quod nõ longè ab illo differt. Hinc que eſt illud Virgilij 2. Aenei. à nobis nuper ex parte citatum:

Muliebris eiulatus. *Fœminei plangores* *Mulieres querulæ.*

At domus interior gemitu miſeroq́, tumultu
Miſcetur, penitusq́ cauæ plangoribus ædes
Fœmineis vlulant: ferit aurea ſydera clamor.

Claudianus quoq; de uictoria Stiliconis ꝯ Alaricum, Querelas muliebres uocat:

—Durate parumper,
Inquit, & excuſſis muliebribus ore querelis,
Fatorum toleremus onus, —

Aiax apud Philoſtratum in Heroicis, muliebre eſſe dicit clamare. Iuuenalis autẽ, de ueluti tinniẽtibus mulierum clamoribus loquens, Saty. 6.

Iterum clamore.

Tot pariter pelues, tot tintinnabula credas.
Pulſari.—

E noſtris Accurſius in l. aſſiduis. in prin. C. qui potio. in pig hab. ſcribit mulieres ſemper clamare: & allegat tex. optimum in l. j. §. ſexum. ff. de poſtula. Et huc alludens Hebræus ille παροιμιογράφος. cap. 9. Mulier (ait) ſtulta & clamoſa, plenaque illecebris: & nihil omnino ſciens, ſedet in foribus ſuis.

Sunt item rixoſæ, litigioſæ, iurgioſæ, ut 191 aſſerit Albertus Magnus In li. iam ſuprà ſæpi⁹ citato. Quod vel ſatis ex illo Homeri teſtimonio comprobatur ſuprà citato, cùm de Contentione, ſpecie ſuperbiæ diſſereremus. Cui ſubſcribens Menãder Poeta Græcus:

Mulieres rixoſæ, & litigioſæ.

Χειμὼν κατ' οἴκους ἐστὶν ἀνδράσιν γυνή.

Tempeſtas in domibus eſt viris mulier.

Et Ouidius de Arte amandi, lib. 2.

—Dos eſt (inquit) vxoria lites.

Iuuenalis quoque Saty. 6.

Nulla ferè cauſa eſt, in qua non fœmina litem
Mouerit—

Et poſt pauca:

Semper habet lites, alternaq́, iurgia lectus,
In quo nupta iacet: minimùm dormitur in illo.

Et alibi eadem Satyr. ad hoc alludens:

Puſio, qui noctu non litigat.—

Diuus Hieronymus in Iouinianum lib. 1. citat illud ex Vario Gemino, nobili Declamatore. Qui non litigat, cœlebs eſt. Quibus conuenit illud Xyſti Pythagorici in Enchiridio: Nubere, & filios procreare poſſum. ſcias utrunq;. Sin autem tanquam præliũ ſciens, tamen pugnare uis, & uxorem duc, & filios procrea. Is autẽ eſt, quem citat Hieronymus ex eodem lib. in c. origo. 32. q. 4. Huc quoque accedit illud Solomonis ꝓuerb. 21. Melius eſt ſedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigioſa, & ĩ domo communi. Quod & reperiĩ iiſdem ferè uerbis in ca. 25. Sequitur autem paulò pòſt, in d. c. 21. Melius eſt habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa, & iracunda. Et c. 19. Tecta iugiter perſtillãtia, litigioſa mulier. Cui conſimile eſt; quod eiuſdem operis c. 27. ſcribitur Tecta perſtillantia, in die furoris frigoris, & litigioſa mulier comparantur.

Prouerbiũ.

Auibus concinit uetus illa monumenti 192 inſcriptio, quę Romę in uia Tiburtina hodie cõſpicit, tribus his quadratis catalectis:

De eadẽ re.

Heus viator, miraculum, hic vir & vxor non litigat.
Qui ſimus non dico. At ipſa dicam: Hic Bebias ebrius
Ebriam me nũcupat. Hei uxor, etiam mortua litigas?

Refert

Refert Iouinianus Pontanus in lib. quem de obedientia ſcripſit, & Raphael Volaterranus in Philologia, & è noſtris Catellian' paulò ante finem ſuorum Memorabiliũ, & Andreas Alciatus, lib. παρέργων 2. cap. 15. Nec minùs eſt lepidum Auſonij Epigrammá, quod dicunt, perperam, meo iudicio, ex Græco traductum, huic loco accõmodatiſſimum, de Grammatici cuiuſdam infauſto matrimonio:

Arma virûmq; docens, atque arma virûmq; peritus,
Non duxi vxorem, ſed magis arma, domum.
Namque dies totos, totáſq; ex ordine noctes
Litibus oppugnat meq;, meumq; larem.
Atque vt perpetuis dotata à Marte duellis,
Arma in me tollit, nec datur vlla quies.
Iamq; repugnanti dedam me, vt denique v. illum
Iurget ob hoc ſolùm, iurgia quòd fugiam.

Aut vt alij legunt:

—Ut denique vitem
Iurgia ob hoc ſolùm.

Aliudque Palladæ de Grammatico quoq; feſtiuum Epigramma:

Μῆνιν τ' οὐλομένην χαμετὴν ὁ τάλας γεγάμηκα,
Καὶ παρὰ τῆς τέχνης μῆνιν ἔχω δέχομαι.
Ὤ μοι ἐγὼ πολύμηνις ἔχων διχόλωτον ἀνάγκην,
Τέχνης γραμματικῆς, καὶ γαμετῆς μαχίμης.

Id eſt, ex Othomari Luſcinij verſione:

Grammaticæ ducta eſt vxor mihi piſtifer ira:
Artis & infelix ira mihi auſpicium.
Heu miſer, en geminis fatis modò comprimor ira,
Artis Grammatices, fœminæq; domi.

Aliud item eiuſdem & de alio Grãmatico.

Οὐ δύναμαι γαμετῆς, καὶ γραμματικῆς ἀνέχεσθαι,
Γραμματικῆς ἀπόρου, καὶ γαμετῆς μαχίμου.
Ἀμφοτέρων τὰ πάθη, θάνατος καὶ μοῖρα τέτυκται,
Τὴν οὖν γραμματικὴν νῦν μόλις ἐξέφυγον.
Οὐ δύναμαι δ' ἄλοχον τὴν ἀνδρομάχην ἀποχωρεῖν,
Εἴργει χάρτης γάρ, καὶ νόμος Αὐσόνιος.

Id eſt, ferè ad verbum:

Non poſſum vxorem, & Grammaticen ſuſtinere,
Grammaticam indigam, & vxorem pugnacem.
Ex vtriſque paſſiones, mors, & infortunium parantur.
Ipſam Grammaticen vix diu euadere.
Non poſſum autem ab vxore Andr. m che diuertere,
Prohibet enim charta, & lex Auſonia.

Et huc quoque ſpectat, quod ſuprà, in Superbia, de pretentione mulierũ ſcripſimus.

193 Quod cùm aliàs ſemper ac in omnibus omnium nationũ mulieribus verum ſit, præſertim verò in noſtris Gallicis, ſi uerũ dicit Ammianus Marcellinus libr. Rerum geſtarum 15. quo loco mores Gallorũ deſcribit, vbi aſſerit, Gallos ipſos auidos iurgiorum & ſublatius inſoleſcentes, ſubdit que hæc verba: Nec enim eorum quempiam, adhibita vxore, multo fortior & grauior pegrinorũ ferre poterit globus. Quorum verborum obſcurorum quidem, vt ſunt cætera eiuſdem autoris, hic propemodum ſen ſus eſt: Si Gallo viro rixanti acceſſerit vxor, eos quidem rixando ſuperaturos multò plures ac fortiores alterius nationis homines.

Mulieres Gallicæ maxime iurgioſæ.

Fœminas quoque eſſe contumelioſas, iniuriiſque abunde refertas, nemo inficias propter autoritatẽ Chryſoſtomi, q in Acta Apoſtolica ca. 5. ſcribit, muliebre eſſe contumelia afficere: & Platonis qui lib. de Legib. mulieres haberi dicit, qui ſibi inuicem verbis turpibus maledicunt. Cui ſubſcribens eius diſcipulus Ariſtoteles, in eo loco, quem ſuprà toties citauimus, ſcilicet lib. 9. Hiſto. animal. in princ. eas ſcribit viris eſſe maledicentiores atque mordaciores: fœminea: enim naturæ proprium eſſe τὸ φιλολοίδορον, καὶ μεμψίμοιρον, id eſt, conuicieandi cupiditatem, & querulam naturam. Id quod etiam quotidie experiuntur, quibus eſt cum mulieribus certamen linguarum. Aeſopus, teſte Planude, aſſerebat mulierẽ minima quaque recula offenſam, cõuicia ῥίπτειν (inquit) τὸν ἀέναον ἐλάχιστα, καθάπερ. Ex noſtris Ioan. And. & Domi. in c. eiſdem nitatibus. §. vt autem. de elec. lib. 6. tradunt ob id inter cæteras illic ſtatui, ne in electionibus monialium fiat collatio zeli ad zelũ & meriti ad meritum, vt fit in electionibus virorum: quoniam ſi ita fieret, in ſutura ſibi conuicia inuicem ingererẽt. Inſigne autem exemplũ muliebris maledicentiæ fuit Iambe, à qua ἰαμβίζειν, priſci dixerunt pcõuiciari & maledicere, vt ſcribunt Suidas, & Heſychius, & Hephæſtiõ. Atqui Euripides in Phœniſſis ſcribit, mulierum genus eſſe φιλόψογον, tanquam dicas obtrectatorium, obiurgatorium, calũniatorium, vituperatorium, ſi ita loqui nobis permittitur: illic enim dicit:

194 *Mulieres eſſe contumelioſas iniuriarum abundantes*

Iambe. *ἰαμβίζειν.*

φιλόψογον χρῆμα θηλειῶν ἔφυ.

Et hinc fortaſſe ortum eſt, quòd mulieres canibus quandoque legimus comparatas: vt diximus ſupra nu. 182. ſed & hæc. Nam & maledicos caſſes appellare ſolemus, pp perpetuum illum & naturalem latratũ canum. Hinc Horatius in Epod. Caſſium Seuerum, quod eſſet Poeta maledicus, ignauum canem appellat, vt & ibidem tradidit Acron.

195 Crudeles autem fœminas eſſe, ſcribit Alberi. in l. filia in orbitate. C. de inoffi. teſt. ni ſi mẽdum ſit, in quibuſdam codicibus Alberi. vt ſuprà alibi docuimus. Sed id ſatis probat Græcus ille Menandri verſiculus:

Mulieres crudeles.

Ἴσον λεαίνης καὶ γυναικὸς ὠμότης.
Aequalis leænæ, & mulieris crudelitas.

Et ille, quem in alio loco adduximus:

Θηρῶν ἁπάντων ἀγριωτέρα γυνή.
Ferarum omnium immitior fœmina.

Cui ſuccinens Tibullus ita cecinit:

Ab

Ah crudele genus, nec fidum fœmina nomen.

Propterea & Virgilius 4. Aeneidos, inducit Didonem hæc crudeliſſimè dicētem:

Non potui abreptum diuellere corpus, & vndis
Spargere, non ſocios, non ipſum abſumere ferro
Aſcanium? patriſq́; epulandum ponere menſis?

Et Horatius Europam libr. 3. Carminum, Ode 27.

Si quis infamem mihi nunc iuuencum
Dedat iratæ, lacerare ferro, &
Frangere enitar modò multùm amati
Cornua tauri.

Et Terentius Pythiam, in Eunucho:

—Qui nunc ſi detur mihi,
Vt ego vnguibus facilè illi in oculos inuolem veneſico.

Et Thaidem in eadem fabula:

—Sine, vt
Veniat; atqui ſi illam digito attigerit vno, oculi illico
Effodientur.—

At Seuerus Cæcinna apud Tacitum lib. 3. affirmat, muliebrem ſexum, ſi licentia adſit, ſæuum eſſe. quod nos alibi retulimus.

196 *Præſertim nouercæ in priuignos crudeles.* Pre cæteris autem nouercæ ſunt in priuignos crudeles, diræ, immanes, ſæuæ, immites, truces, funeſtæ, terribiles, & magis quidem, quàm vitrici: vt non abs re huiuſmodi epitheta illis ſint peculiariter attributa. Ceſtius Pius apud Senecam libro 4. Controuerſiarum, Sed adhuc (inquit) credulis & pertinax nouerca: poſt omnia deuicta, nihilominus ſæuit. Ouid. in Epiſt. Medeæ ad Iaſonem,

Sæuiet in partus dira nouerca meos?

Et Claudianus de Raptu Proſerpinæ, li. 3.

Dira. *In diræ ſubitò mores tranſiſſe nouercæ.*

Et Virgilius lib. 2. Georgicon,

Sæuæ. *Pocula ſiquando ſæuæ infecere nouercæ.*

Et Ouidius lib. 2. Triſtium:

Nam quid in Hippolyto eſt, niſi ſæuæ flāma nouercæ?

Et Seneca Tragœdiographus in Octauia:

Tulimus ſæuæ iuſſa nouercę
Hoſtilem animum, vultuſq́; truces.

Rurſumque:

Sæua cui lachrymas dedit *Etiam nouerca—*

Iterumque in Hippolyto:

Vincit ſæuas cura nouercas.

Et Statius lib. 2. Syluarum, in Epicedio in in Glauciam Melioris:

—Cui ſibila ſerpens
Poneret, & ſæuæ vellent ſeruire nouercæ.

Et Valerius Flaccus lib. Argonauticon 1.

—Heu ſæuæ nequicquam erepta nouercę.

Et iterum lib. 5.

—Heu ſęuę formido nota nouercę.

Nam & è noſtris glo. in c. paſtoralis. ſuper verbo, principia, de re iud. Solent (ait) nouercæ in priuignos ſęuire. Sed, vt ad alia epitheta tranſeamus, Ouid. lib. 1. Meta.

Terribiles. *Lurida terribiles miſcent aconita nouercæ.*

Menander,

Δεινότερον οὐδὲν ἄλλο μητρυιᾶς κακόν.
Terribilius non aliud nouerca malum.

Euripides in Alceſtide:

Ἐχθρὰ γὰρ ἥκουσα μητρυιὰ τέκνοις
Τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα.
Hoſtis enim conſequens nouerca liberis
Prius genitis, vipera nihilo mitior.

Et Seneca in Hippolyto:

Audite Athenæ, tuq́; funeſta pater *Funeſtæ.*
Peior nouerca—

Quis autem neſcit, Arſinoen Lyſimachi Macedoniæ Regis vxorem, Agathoclem vitricum in regni ſucceſſionem deſtinatum, veneno necaſſe? id atteſtante Iuſtino circa prin. lib. 17. Sed nos de hac nouercarum crudelitate & ſæuitia abundantiùs dicemus in alijs noſtris commentarijs Cōſuetudinum Picta. ti. 28. Vt interim tamen non prætermittam tex. in l. 1. C. in quibus cauſ. ceſſ. long. temp. præſcript. & in l. non eſt. quæ eſt quarta. ff. de inoff. teſt. Et quod ſcribit Hyginus fabularum c. 19. Phineum Agenoris filium, filios, quos ex Celopatra ſuſceperat, nouercæ crimine excæcaſſe.

Quanquàm aduerſus hæc facere videt, quod ſcribunt Ariſtoteles & Auicenna, vterque lib. 9. Animalium, c. 1. mulieres viris eſſe miſericordiores, ac magis pias: qđ & placuit noſtro Io. Fabr. in l. ul. poſt prin C. de iuris & fact. igno. Hincque illud Hypermneſtræ Ouidianæ ad Linum: 197 *Fœminæ viris miſericordiores.*

Fœmina ſum, & virgo, natura mitis, & annis.

Quaſi dicat fœmina viris ſuapte natura eſſe mitiores, & iuniores ſenioribus. Et huc quoq; alludit illud Plautinū in Rudēte,

Miſericordior nulla eſt me fœminarum.

Quinetiam Diuus Cyrillus, Muliebre, ait, genus quodammodo lachrymarum amans eſt, & animo ad miſericordiam facili præditum. Græcè ſic legitur: *φιλοδακρύμον γάρ τὸ θῆλυ φύσις, καὶ τὸν νοῦν εἰς ἔλεον εὐδιάθετον ἔχει.* Id qđ & ex eo repetit Antonius Monachus lib. Meliſſæ 2. Serm. 33.

Sed nec id quod de nouercis dictū eſt, perpetuò verum eſt (id enim obiter dicere voluimus) quādo legamus & nouercas quaſdam priuignos filiorum loco dilexiſſe. Ex quibus prima occurrit Theano Antenoris vxor, quæ Pedæum priuignum nō aliter educauit, quàm ſi vnus ex illius liberis fuiſſet: vt ſcribit Homerus lib. Iliad. 5. Deinde Eribœa, Martis nouerca, cuius precibus Mercurius furtim ipſum Martem priuignum, à vinculis, quibus eum Otus & Ephialtes filij Aloci alligarant, liberauit. vt ſcribit idem Homerus eod. libr. Iliad. 5. Et longo pòſt tempore nouerca Cornelij Syllæ, cum perinde ac filium diligebat: ab eaq́;, cùm è vita excederet, proximis oībus neglectis, hęres relictus eſt: vt eſt teſtis Plutarchus 198 *Nouercæ interdum priuignos, vt filios diligũt.*

tarchus in Vita illius. Et haud multò pòſt Octauia illa Auguſti ſoror,& M. Antonij vxor, quanquàm reſciuiſſet Antoniũ maritum miſerrimè Cleopatram deperire: tamen ipſius domum neque deſeruit, neq; filiorum eiuſcuram remiſit, ſed eos diligenter excoluit, nec ſolùm cõmunes, ſed etiã priuignos, ex Fuluia priore vxore ſuſceptos. Atque etiam poſt mortem Antonij filium eiuſdem ex eadem Fuluia genitum, ita magnum apud Auguſtum fratrẽ fecit, vt poſt Agrippam,& Liuiæ filios primas obtineret: vt & idem Plutarchus in vita ipſius Antonij memoriæ prodidit.

199 Et vt aliqd ex noſtris afferamus. Vlpianus in l. ſi mulier. ff. de caſtrẽ. pecu. ſcribit ea caſtrenſi peculio annumerari, quæ miles ex ea pecunia comparat, quam illi nouerca ad idipſum reliquerit, quod nunq̃ dixiſſet, niſi aut ſcilicet aliquãdo factum, aut aliquando futurum exiſtimaſſet. Et id quidem factum fuiſſe teſtatur Scæuola, apud quem in l. filio. §. Scia. ff. de adi. leg. nouerca legauit priuigno ſuo auri põdo quinque. Nam, &, quod plus eſt, in l. & ſi ſine. C. ad Senatuſconſultum Trebellianum, mulier quæpiam priuignum ſuum heredem inſtituit. Et in l. mulierem. C de adopti. alia mulier impetrauit à principe, vt ſibi liceret priuignum adoptare. Ex noſtris Interpretibus Benedict. Capr. conſi. 132. punctus, quidam Ser Patrenianus. tradit fœminam quampiam priuignum ſuum, non ſecus ac filium, dilexiſſe: ex hocque in pulchro caſu conſuluit, vt ibi videre licet.

De eadẽ re.

200 Poſtremò mulieres eſſe appetentiores vindictæ, apertiſſimè probat illud Iuuenalis Satyra 13.

Fœminæ vindictæ appetentes.

—Vindicta
Nemo magis gaudet, quàm fœmina.

Quam ſentẽtiam citat approbatque à noſtris Luc. Pen. in l. 1. C. de muli. & in quo loco, lib. 10. Ex quo mulier quæpiam Apuleiana lib. 5. de Aſino aureo, indignãter illud pronuntiat, ſe nõ mulierẽ eſſe, niſi vltionẽ caperet à ſorore, cui ea infenſa erat. quod & nos alibi, ni fallor, adſcripſimus. Et huc quoq; ptinet, qđ ſcribit Hor' Apollo, in lib. cui titulus eſt ἱερογλυφικά, veluti dicas, ſacræ Aegyptiorũ notæ. apud ipſos Aegyptios maſculi animãtis cornu depictũ opus ſignificare: fœminæ autẽ, vltionẽ. Et hæc quidem de ira & eius comitibus.

201 Quòd aũt ſint gulæ intẽperantioris fœminæ (vt iam ad quintũ vitiũ trãſeamus) ex hoc vno facilè poſſumus intelligere, q̃ antiquus ille dęmon Euam viro p̃termiſſo inter cætera hoc teli genere impetiuit, & facilè ſuperauit. Sciebat enim ſexum muliebrem in hoc vitium eſſe propẽſiorem, celeriuſq; & minore negotio obtemperaturã ſibi fœminam, q̃ virum. Itaq; Mãtuanus in ea Ecloga 4. in qua mulieres infinitis propè epithetis cõfixit, eas inter alia bibaces, voraces, ganeæ ſtudioſas, palatum doctas, vocat. At multis añ ſeculis Ariſtophanes ἐν Θεσμοφοριαζούσαις (ſi tamen is eſt: nã ſunt q dubitant) de fœminis hæc ex Euripide, & alijs ſupiorib' Poetis adſcripſit:

Fœminæ gulæ intemperantioris.

Vinosæ.

Τὰς οἰνοπότιδας, τὰς προδότιδας, τὰς λάλους,
Τὰς οὐδὲν ὑγιές, τὰς μέγ' ἀνδράσιν κακόν.
Vinibibaces, proditrices, garrulas,
Nihilique ſanum, magnum viris malum.

Et alibi in eadem fabula, de illis quoque loquens,

Ὦ ποτίσταται
Καὶ πάντας ὑμεῖς μηχανώμεναι πιεῖν.
Ὦ μέγα καπήλοις ἀγαθόν, ἡμῖν δ' αὖ κακόν.
—O bibaciſsimæ,
Et omni arte machinantes bibere.
O magnum cauponibus bonum, nobis autem contrà malum.

202 Xenarchus in Pentathlo, ad indicandã mulierum vini appetentiam, inducit fœminam non inuenuſtè ita filiæ loquentẽ: Ἐμοὶ γένοιτο σοῦ ζώσης, τέκνον ἐλεύθερον, πίνουσαν οἶνον ἀποθανεῖν. Sit mihi, te viuente, o filia, liberum, vt bibẽs vinum inteream. Sed & ibi addit, Ὅρκον δ' ἐγὼ γυναικὸς εἰς οἶνον γράφω. Quaſi innuere velit tum maximũ eſſe mulierum iuſiurandum, cùm per vinum iurant. Alexis autem, de Græcis mulieribus ſic ſcribit:

Γυναιξὶν ἀρκεῖ πάντ', ἐὰν οἶνος παρῇ.
Mulieribus omnia ſuppetunt, ſi vinum adſit.

Quæ & ipſe recenſuit Athenæus.

203 Sed audi etiam huius rei teſtimoniũ ex noſtris Comicis. Apud Plautũ in Curculione, mulier quæpiã profuſi vini odorẽ ſentiens, hæc verba profert, qbus apertè oſtẽdit oẽm ſe fęlicitatẽ ĩ vino collocare:

Flos veteris vini meis naribus obiectus eſt,
Eius amor cupidam huc me per tenebras prolicit
Vbi vbi eſt, prope me eſt: euax habeo: ſalue anime mi,
Liberi lepos, vt veteris vetuſti cupida ſum:
Nam omnium odor vnguentorum, præ tuo nautea eſt:
Tu ſtacte, tu cinnamũ, tu roſa, tu crocum, & caſia es,
Tu petalium: nam vbi tu profuſu's, ibi ego me
Peruelim ſepultam.—

Hactenus Plautus. Sed qs audiuit virũ hęc aut ſimilia pronuntiantẽ, ſiue apud Comicũ, ſiue apud aliũ ſcriptorẽ? Vt nõ ſine cã D. Paulus 1. ad Timotheũ 22. mulieres ſobrias eſſe p̃ceperit. Et ad Titũ ca. 2. ne anus multo vino ſeruiant. Quem locum interpretans Diuus Chryſoſtomus, Idẽ (ait) mulierũ & ſenectutis vitiũ eſt: nã quod ætate frigeſcãt, magno potationis inſeruiũt ſtudio. Quocirca eas hîc maximè admonet vt omnibus ex partibus ebrietatis vitium

amputent, eas ab hoc morbo remotiſſi-
mas eſſe cupiens, atq; irriſionem, q̃ hine
exurgit, effugere: ſciens ſcilicet, eas huic vi
tio eſſe addictiſſimas.

204 Iuuenalis autem Saty.6. de muliebri vi
ni bibacitate ita ſcribit,

—Tanquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit & vomit.—

Serpentes vi num appetentes. Nam & Plinius lib.10.c.72. & iterum libr.
22.ca.23. tradit ſerpentes præcipuè vinnm
appetere. Tanquàm ſcilicet illud inuideāt
ſerpentes mulieribus, earum hoſtes perpe
tui, à Deo O.M. Gen.cap.3. deſtinati, ne ſci
licet in ea re ab illis vincantur. Nam & in
ſimili tradit ipſe Plin.lib. 14.c.22. M. Cice-
ronem Tullij Oratoris filium, binos vini
congios haurire ſolitum, nimirum cupiē
tem hanc gloriam auferre interfectori pa
tris ſui, M. Antonio, viro omnium vinoſiſ
ſimo. Niſi potiùs dicas, nō id tam ex ſimi-
litudine eſſe, quàm ex identitate, ſi ita fari

Eua Hebręis mulierem ſignificat, Haua ſerpentē. liceat: quoniam eadem dictio, ſcilicet Eua
ſine aſpiratione apud Hebręos mulierem
ſignificat, cum aſpiratione ſerpentem: vt
ſcribit Diuus Epiphanius lib.3 contra hę
reſes. Cæterùm Eccleſiaſticus ca.25. com-
parat mulierem colubro: Non eſt (inquit)
caput nequius ſuper caput colubri: & nō
eſt ira ſuper iram mulieris. Quod & nos a-
libi ad aliud retulimus. Legimus autē mu
lieres aliquando ſerpentes peperiſſe, apud
Plinium lib.7.c.3. Faciuntque & alia alio-
rum ſcriptorum loca ſuprà citata nu.2 n
incipi. ſuperiorum ſententias.

205 *Ebrietas in fœmina an ſit leue peccatū.* Et hinc, vt opinor, quòd videlicet mu-
lieres ſint huic bibacitatis vitio ex more
& ſexus natura admodum obnoxiæ, Ac-
curſius noſter leuē exiſtimauit quotidia-
nā ebrietatē in muliere, in l.1.§. taceat. in
verbo, mores. C. de rei vxor. actio. & iterū
in l.vlti. in glo. item viri. C. de repud. Nec is
quidem ſolus: quoniam Gręcis omnium
peccatorum minimum id eſſe videbatur
vt teſtis eſt Dionyſius Halicarnaſſeus, lib.
2. Nam ſi tollas hunc excuſationis præte-
xtum, nihil video, quod ſit magis abhor-
rendum, deteſtandumque in fœmina. Nā
& Diuus Chryſoſtomus, tum in Matthęū
Homilia 16. tum earum, quæ ſunt ad po-
pulum Antiochenū de rebus diuerſis, Ho
milia 71. grauiter pronuntiauit, nihil eſſe
turpius ebrioſa muliere. Et in Acta Apo-
ſtolorū, Homilia 28. Nihil (ait) fœdius mu
liere ebria: obſcuratur ei viſus, turbatē ſe-
renitas & puritas oculorum, quaſi nube
quadam radijs ſolaribus ſuccedēte. Opus
illiberale & ſeruile, & omni ignobilitate
plenum. Quàm inſuauis eſt mulier vinū
ſpirans, quod olet & corruptū eſt. Et pau-
lò pòſt: Da formoſam puellam, turbulen-
tam, loquacem, conuiciatricem, ebriam,
& ſumptuoſam, nonne quauis re fœda ac
turpi deformior eſt? Et Hieronymus, aut
quiſquis eſt, in Regula ſanctimonialiū ad
Euſtochium, c.36. aſſerit ſacrilegium eſſe
ebrietatem in fœmina. Et Ouidius li 3. de
Arte amandi:

Turpe iacens mulier multo madefacta Lyæo.

Et ſcribitur Eccleſiaſti.ca.26. Mulier ebrio
ſa, ira magna, & contumelia & turpitudo
eius non regetur. Quem locum Clemens
Alexandrinus Pædagog. lib.2.c. item 2. af-
fert, vt oſtendat ebrietatem in muliere ad-
modum eſſe turpem.

Ex hoc bibacitatis vitio fortè prodit, vt 206
olim apud multos populos vſus vini eſſet *Vini vſus apud multos fœminis interdictus.*
interdictus fœminis, vt quas viderēt illius
quidem vſu eſſe intemperātiores: ideoq;
ſatius eſſe, vt oīno abſtinerēt, ſicuti obſer-
uatum fuiſſe cōperimus apud Romanos,
cæterosque vniuerſim Latinos, Mileſios,
Maſſilienſes: Vt de Romanis tradit Hali-
carnaſſeus, libro ſecundo, Polybius libro *Romanos.*
ſexto. M. Cato in Oratione de dote, Tulli⁹
libro tertio de Natura Deorum, & libr.5.
de Republica, vt citatur à Nonio Marcel-
lo, in verbo, Temetum, Valerius Maxim⁹
de Inſtit. antiquis, Plinius libr.14.ca.13. in
principio: vbi de hac re multa: Iuuenim⁹
(inquit) inter exempla, Egnatij Mecēnij v-
xorem, quòd vinum bibiſſet è dolio, inter
fectam fuſte à marito, cumq; cædis à Ro-
mulo abſolutum. Fabius Pictor in Anna-
libus ſuis ſcripſit, matronam, quòd locu-
los, in quibus erant claues vinariæ cellæ,
reſignaſſet, à ſuis inedia mori coactā. Ca-
to ideo propinquos fœminis oſculum da
re voluit, vt ſcirent, an temetum olerent.
Hoc tum nomen vino erat: vnde temulē
tia appellata. Cneus Domitius pronuntia
uit mulierem plus vini bibiſſe, quàm uale
tudinis cauſa, viro inſciente, & dote mul-
ctauit. Hæc Plinius. De quibus etiam Plu-
tarchus in Problematis Romanorum, c.
6. Arnobius libro ſecundo aduerſus gētes,
Tertullianus in Apologetico, ca.6. Diuus
Ambroſius in Epiſtolam Pauli ad Coloſ-
ſenſes, capite tertio, & Aulus Gellius libro *Latinos.*
decimo, capite uigeſimotertio, ubi & in
Latio id obſeruatum fuiſſe tradit. Et Alci-
mus Sicul⁹ in Italica hiſtoria, apud Athe-
neum, qui & huius rei cauſam adſcripſit.
Quibus aſſentitur Sextus Clodius, in libro
ſexto de Dijs, quem Gręcè ſcripſit. Nam il
lic prodit, Fatuā à Fauno marito rege La-
tij virgis myrteis uſque ad mortem fuiſſe
cæſam, quia contra morem clam uini ol
lam, aut (ut alij interpretantur) ſeriam (eſt
enim id uas uinarium) meri plenam ebi-
berat, vt etiā retulit ipſe Arnobius, libro
quin-

quinto aduerſus gentes. Vbi dicit, hãc dictam fuiſſe bonam Deam. Et eius diſcipulus Lactantius libro primo, capite vigeſimoſecundo, Blondus autem libr. Triumphantis Romę quinto, ſcribit ſe inſtrumẽtum dotale legiſſe, ante annos plus minus 300. confectum, quo patri puellæ ſponſus promittebat, quoties illa peperiſſet, vnum illi octo primis diebus, quantũ deceret, bibendum dare: & pariter de conſilio Medici, quàm diu ægrotaſſet. Inſuper omni feſto ſolenni die, potu illã vnico oblectaret. Ex quo vides Romanos id diutiſſimè obſeruaſſe. Eiusq; rei lex poſita fuit ab ipo Romulo in hæc verba: SI VINVM BIBERIT DOMI, VTI ADVLTERAM PVNIVNTO. Quibus verbis oſtenditur, mulierem vinoſam, & adulteram, eiuſdem criminis reas eſſe, veluti alterum ex altero prodeat. Et hæc qdem de Romanis, & alijs Latinis.

207 De Mileſijs autem, atque etiam de Maſſilienſibus, (de quibus & nos ſuprà locuti ſumus) autor eſt Theophraſtus, qui & id tempeſtate ſua Mileti obſeruatũ fuiſſe tradit. & Cælius è recentioribus, vir antiquitatis peritiſſimus, libro Antiquarũ lectionum 15. cap. 6. qui tamen vt aliàs ſemper, tacet nomẽ autoris, à quo id habuit. Quin id propè perpetuum eſt apud omnes gentes, vt mulieres, aut omnino vini expertes ſint, aut eo aquatiſſimo vti velĩt: vt ſcribit Xenophon ſtatim circa initia Reipublicę Lacedæmoniorum.

Mileſios. Maſſilĩẽſes. Et alios plurimos.

208 Quanquam & hoc fuiſſe inſtitutum videri poteſt. propter naturalem illã, de qua ſuprà diximus, mulierum libidinem: ne videlicet mulieres ipſe vinum bibentes, libidinem libidini adderent. Quãdoquidem (vt à Valerio huiuſmodi inſtitutum recẽſente ſcriptum eſt) proximus eſt locus à Libero Baccho ad inconceſſam Venerem. Ideoque Diuus Paulus ad Epheſios capite quinto, Nolite (inquit) inebriari vino, ĩ quo eſt luxuria. Quod & citat noſter Accurſius in l. quæ adulterium. in verbo, intemperantiæ, C. de adulter. in id referẽs cũ textum. Et Salomon Prouerb. vigeſimo: Luxurioſa res eſt vinũ. De qua re affatim in Decretis canonicis, diſtinctione vigeſimaquinta. & in c. à crapula. de vita & honeſtate clericorum. Ariſtoteles autem libro Problematon 30. ca. primo, ſcribit vinum cupiditatem Veneris imprimis accendere poſſe. Ideoque non ineptè Venerem Baccho iunctam pleroſque exiſtimare. Orpheus autem in Hymno ipſius Veneris, eam vocat Bacchi ſociam, & dapibus gaudentem.

Vinum Veneris incitamentum.

— Σεμνὴ Βάκχοιο πάρεδρε
Τερπομένη θαλίαισι. —

Ex quo eſt & illud Terentij in Eunucho:
— Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Nam & Priapum fabulantur antiqui, Dionyſij, qui & ipſe Bacchus eſt, ac Veneris filium fuiſſe, quòd qui vino indulgent, ſint ad Venerem proniores, vt tradit Diodorus Siculus, li. 5. Bibliothecæ. Cui accedens Pauſanias lib. 9. quo Bœotica deſcribit, autor eſt, Lampſacenos dicere, Priapum ipſum Dionyſij ac Veneris eſſe filium: quod & Stephanus, & Apollonij interpretes in libro primo Argonauticon tradiderunt. Euſtathius autem tradit Priapũ & Silenos Bacchi comites ideo dici, quòd ebrij ſalaces ſunt. At Silius lib. 5. Punicorum, ſcribit ebrietatem Veneris eſſe comitem. Nã Venerem alloquens:

Priap' Bacchi & Veneris filius.

Priap' Bacchi comes.

Ebrietas (ait) tibi fida comes. —

Et vt ſcribit Ouidius lib. 1. de Arte amãdi:
Vina parant animos, faciuntq; caloribus aptos.
Cura fugit, multo diluiturq; mero.

At paulò poſt:
Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Atque iterum libr. 2. de Remedio amoris:
Vina parant animos Veneri. —

Et lib. 1. de Arte amandi:
Ecce ſuum vatem Liber vocat: hic quoque amantes
Adiuuat; & flammæ, qua caret ipſe, fauet.

Et rurſum lib. 3.
Cum Veneris puero non malè, Bacche, facis.

Et euripides in Bacchis:
Οἴνου δὲ μηκέτ' ὄντος, οὐκ ἔστιν Κύπρις.
Vino autem ſublato, non eſt Venus.

Athenæus libro 10. Dipnoſophiſtõn, ſcribit Ariſtophanem vocaſſe vinum *Ἀφροδίτης γάλα*, id eſt, lac Veneris, quod ipſi' vſus ſit Veneris incitamentum. Apuleius lib. 2. Aſini aurei tradit, Liberum eſſe hortatorẽ & armigerum Veneris. Horatius autem libro tertio Carminum, Ode decimaoctaua. craterem vini, ſodalem Veneris appellat. Denique Diuus Chryſoſtomus, aut qſquis eſt, enarrans illud Matthæi primo capite, Cum eſſet deſpõſata mater eius Maria, &c. Omnis (inquit) mulier, quæ vinolẽta & comeſſatrix eſt, eadem quoque meretrix eſt. Et hæc qdẽ veriſſima ſunt: licèt Euripides ſecum pugnans, in Pentheo, apud Stobæum capite tertio, & iterum capite ſeptuageſimo primo, ſcribat, non eſſe Bacchum, qui ad intemperantiam adigat mulieres circa Venerẽ, ſed in ipſa natura temperantiæ vim ſemper ineſſe;

Fœmina vinolenta, eadẽ meretrix

Οὐχ ὁ Διόνυσος μὴ σωφρονεῖν ἀναγκάσει
Γυναῖκας εἰς τὴν Κύπριν. ἀλλ' ἐν τῇ φύσει
Τὸ σωφρονεῖν ἔνεστιν εἰς τὰ πάντ' ἀεί.

Hoc autẽ vinolentiæ & voracitatis muliebris vitium, maximum Medicorũ Hippocratem mẽdacem fieri coegit. Is enim libro ſexto Aphoriſmorũ, capite vigeſimonono, 209

Iterũ de mulierum vinolentia.

Mulieres tẽpore Hippocratis podagrā non laborabant. At ſua ingluuie naturæ beneficiũ pdiderunt.

mononõ, ſcribit mulieres nunquam po-
dagra laborare,niſi menſtrua deficiãt : &
rõne quidẽ optima,quoniã,vt inibi, & in
Aphoriſmo pręcedenti tradit Galenus,ni
ſi humores admodum ſuperabundaue-
rint, ex ſola partium imbecillitate poda-
gra fieri non põt.Ideo vacuationis ratio-
ne mulieres podagræ ſunt immunes. Et
id;qdẽ tpe Hippocratis verũ fuit. Sed po-
ſtea tamen mulieres ſua ingluuie,voracita
te,bibacitate,victus intemperantia,hmõi,
naturæ beneficium pdiderunt, cùm mul-
tas videamus podagræ obnoxias, a teq̃
menſtrua deficiant, vtpote humorũ exu-
perantia,quos id vitium producit. Quod
& ſcitiſſimè annotauit Seneca ad Luciliũ
Epiſtola 95.cuius hæc verba ſunt:Maxim⁹
ille Medicorum, & hmõi ſcientiæ condi-
tor,fœminis,nec capillum defluere dicit,
nec pedes laborare. Atqui etiã capillis de-
ſtituunt,& pedibus ægræ ſunt. Non muta
ta fęminarum natura,ſed victa eſt. Et pau
lò infra:Non minùs potãt,& oleo,& me-
ro viros prouocant,atq; inuitis ingeſta vi
ſceribus per os reddunt, & vinum omne
vomitu remittunt. Et paucis interiectis:
Quid ergo mirãdũ ẽ,maximũ Medicorũ
ac naturæ peritiſſimũ in mendacio phen
di? cum tot fœminæ podagricæ, caluæq;
ſint, q̃ bñficiũ ſexus ſuis vitijs perdiderũt.
Quam etiã ſñiam approbat Petrus Apo-
nẽſis,& Philoſophus,& medicus celeber-
rimus in Conciliatore,differentia 9.& ite
rum in Commẽtarijs Problematum Ari-
ſtotelis lib. 1 c.c.37. Exemplũ autẽ voraci-
tatis muliebris celeberrimum nobis reli-

Charybdis vorax cauſam dedit fabulę.

quit Charybdis fœmina voraciſſima,quę
cũ rapuiſſet ac uoraſſet boues Herculis, à
Ioue fulmine tacta, & in mare præcipita-
ta dr:vbi naturã priſtinam ſeruans,vorat,
ſorbetq́ue vniuerſa.Hinc enim cauſam fa
bulæ traxerunt Poetæ.

Fœmina rarò inebriantur. Et quare.

210 Quòd ſi qſpiã obijciat, nõ rectè mulie-
res ueluti peculiariter & domeſticè biba-
ces appellatas,quoniã viros crebrò,fœmi-
nas raro inebriari conſpicimus,ut etiã au
tor eſt Ariſtoteles in lib.quem de ebrieta-
te ꝯpoſuit,& quiſquis is fuit,qui libros il-
los Geoponicõn edidit,libr.eiuſdẽ operis
7.c.34.ſciat is,id non propterea vſu euenii
re ſolitum,ꝙ magis ſobriæ, minusq́; uini
hauriãt fœminæ,ſed quoniam ſint hume
ctiſſimo corpore : id quod docet læuitas
cutis,& ſplendor, & aſſiduæ purgationes
ſuperfluo exonerãtes corpus humore, Cũ
ergo potũ vinum in tã largũ ceciderit hu-
morem,vim ſuã perdit, & fit dilutius:nec
facilè cerebri ſedem ferit,fortitudine eius
extincta.Sed hæc ratio iuuat ſñiæ ueritatẽ
ꝙ muliebre corpus crebris purgationibus
eſt deputatum,pluribus pſertim foramini
bus,vt pateat in meatus, & uias pbeat hu-
mori in egeſtionis exitũ ꝯfluenti. Per hæc
foramina vapor vini celeriter euaneſcit.
Præterea nimio frigore.qd in earũ eſt cor
pore,frigeſcit hauſtũ vinum, & ita debili-
tat̃,vt vis eius,quę elanguit,nullum calo-
rem poſſit,de quo naſcit̃ ebrietas, excita
re.Quarum rõnũ autor eſt recõditiſſimæ
ſcientiæ Plutarchus lib.Sympoſiacon 3.c.
item 3. & poſt eũ Aurelius Theodoſius li.
Satur.7.c.6. q tñ Plutarchi nõ meminit,li-
cet totũ illũ locũ ex eo ſumpſerit.Nec illud
deniq; ptermittem⁹,Heſiodũ lib.2.ἔργων καὶ
ἡμέρων,vituperare mulierẽ δειπνολόχην,id eſt,
comeſſatricẽ,& q̃ paſſim ꝯuiuia frequẽtat.

Mulier δειπνολόχη vituperatur.

Cæterũ qſquis mulierẽ vinoſam habe
bit,humorẽ illũ tenuẽ, q de ſarmẽtis poſt 211
cęſutam defluit,colligito,& ignoranti in-
ter pocula exhibeto : & vini deſideriũ in
ea ceſſabit & extiguet̃:ut & ille autor Geo
ponicõn tradit lib. illo 7.ca.32. autoritate
Democriti.Plinius aũt lib.10.c.5.Ebrioſis,
inquit,oua noctuæ per triduũ data in ui-
no,eius tædiũ adducere. Qđ & ipſum,ali-
ter tñ, tradit Philoſtratus ex Iarcha Brag-
manarũ principe,in Vita Appollonij,lib.
3.ad fin.vt ibi quoq; qſque uidere poterit.
Idẽ Plini⁹ li.32.c.10.ſcribit mullũ in uino
necatũ,uel piſcẽ rubellionẽ,uel anguillas
duas,itẽq; vuã marinã in uino putrefactã,
is,q inde biberit,tædiũ uini afferre. Alber-
tus Magn⁹ li.22.de Animalibus, teſtis eſt,
eos uinũ abhorrere,q ſtercus leonis in ui-
no potarint. At iã illud eſt, qđ à plurimis
pditũ eſt, eos q ex aqua fontis Clitorij Ar
cadię biberint,abſtemios fieri.Nam huius
rei teſtes ſunt Vitruuius li.8. c.4. Ouidi⁹ li.
15.Metã. illis uerſib⁹, Hinc ꝙ,ut indigenæ
memorãt,&c.& rurſus eo. lib. illis uerſib⁹
Clitorio qcũq; ſitim &c.Plinius ipſe li.31.
c.2.& Vibi⁹ Sequeſter.Sed & Eudox⁹ apud
Stephanũ ſcribit,in Azania Arcadiæ fon-
tẽ eſſe,cuius aquã guſtãtibus adeò uini tæ
diũ ueniat,ut eius qdẽ odorẽ nõ ferãt.Por
ro Anacharſis Scytha interrogat⁹, quo pa
cto quis abſtemius, ſiue inuinius fieret.Si
ebrioſorũ (inqt) motus ſibi ob oculos po-
nat.Id qđ ei ſimile eſt,quod de iratorũ vul
tu conſiderando iracũdis ſuadet Cicero.
SED ET INVIDAS (qđ & ſextũ uitiũ) 202

Mulieres inuidæ.

eas appellat Mãtuanus ĩ eadẽ illa Ecloga:
ſecut⁹ Ariſtotelẽ & Auicẽnã, & Albertũ,
q in locis iã ſuprà toties citatis,ſcribũt mu
lieres ĩuidas magis eſſe q̃ uiros : & adſtruit
Plinius Cæcilius in Panegyrico ac Traia-
nũ,cuius hæc verba ſunt: Nihil eſt tã pnũ
ad ſimultates,q̃ æmulatio, in fœminis p-
ſertim. Ea porrò maximè naſcit̃ ex ꝯiun-
ctione,alit̃ æqualitate, exardeſcit inuidia,
cuius finis eſt odium.Et hoc quoque con-
firmat Græcus ille verſiculus à nobis alibi

in aliam rem citatus:
Ζῆλος γυναικὸς πάντα πυρπολεῖ δόμον.
Id eſt, ad verbum:
Liuor fęminę omnem incendit domum.
At Menander apud Lucianum in lib. cui titulus eſt, Ἔρωτες, tradit inuidiam rem omnium moleſtiſſimam, perpetuam eſſe mulierum comitem: hæc enim ſunt illius verba,
Χαλεπώτατος φθόνος, μεθ' οὗ ζῇ πάντα τὸν βίον γυνή.
Sed & Euripides in Andromache, ita ſcribit:
Ἐπίφθονόν τι χρῆμα θηλειῶν ἔφυ,
Καὶ συγγάμοισι δυσμενὲς μάλιστ' ἀεί.
Id eſt,
De eadē re. *Muliebris mens inuidioſa res eſt,*
Et maximè infenſa maritis ſemper,
Et hinc fortaſsis Simonides, quē & ipſum
213 ſuprà citauimus, dicit vxorem eſſe canem
Canis animal inuidū. ornatam. Eſt enim canis animal inuidum, qui etſi ipſe nō veſcitur hordeo, aut fęno, tamen non ſinit equum famelicum, qui poſſet edere, id facere. Vnde apud Lucianum in eo lib. quem aduerſus indoctum ſcripſit, & iterum in Timone μισανθρώπῳ,
Prouerbiū. id eſt, oſore hominum, rurſumque in eo Dialogo, cui titulus, Virtus dea, adagium
Aeſopi apologus. eſt, Canis in præſepi, in eos q nec ipſi fruūtur re quapiam, nec alios uti ſinunt, Natū vt opinor, ex eiuſmodi apologo Aeſopico Canis præſepe fęni plenum inſcendit: venit bos vt comedat: prohibet canis: cui ille, Dij te cum tua iſthac inuidētia perdāt, inquit, qui nec fœno veſceris, nec eo me veſci ſinis. Ideoque lex Fuſia, quæ quodammodo inuida erat, vt dicit tex. in §. 1. Inſtit. de leg. Fuſi cani tol. ob id, vt pleriq; autumāt Canina dicebatur, vt & inibi annotauit Accurſius, qui loco hordei, & fęni de palea loquitur, quam nec ſibi poteſt habere canis, nec aliis permittit accipere. Sed & hinc canum inuidētia perſpici poteſt, quod canariam herbam ab his inuentam, qua faſtidium deducunt, in noſtro cōſpectu mandunt, ſed ita, vt nunquam intelligatur quæ ſit: quòdque percuſſi à ſerpente, alia herba mederi ſibi dicuntur; ſed illam homine inſpectante non decerpūt, vt prodidit Plinius lib. 25. c. 8. qui hinc dicit malignitatem huius animalis eſſe notatam.

214 Et huc quoque referri poteſt illud Homeri lib. 11. Odyſſeæ, alibi à nobis citatū,
ὡς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός.
Id eſt, ad verbum,
Vt non grauius ſiue peius, & caninius aliud muliere.
Nam & illud propter Clytęmneſtram dicit, quam paulo ante κυνῶπιν vocauerat, id eſt, caninos oculos habentem, ſiue caninè intuentem. Heſiodus autem libro. 2. eius operis, cui titulus eſt, opera & dies, de ſcribēs Pandorā, quam repreſentare vult
Pādora mēs canina. naturam fœmineam, ſcribit Mercuriū iuſſu Iouis illi caninā mētē impoſuiſſe:
Ἐν δὲ θέμεν κύνεόν τε νόον, καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
Ἑρμείην ἤνωγε. —
Licèt ſint, qui ad impudentiā hæc referāt vt & ſuprà diximus. Sed & huc referri pōt quod ſuprà Zelotypia diximus, cùm de libidine locuti ſumus. Nā plerique Zelotypiam inuidentiæ partem eſſe contendūt.
DESIDIOSAS vero ut (de vltimo vitio 215
Mulieres deſidioſæ. diſſeramus) ſegnesq;, atque pigras eſſe fœminas, aſſerunt Ariſtoteles, Auicenna, Albertus, adijciens naturalem rationem, & Mantuanus, vbi ſuprà. Et idē Ariſtoteles libro de Gñatione animalium 4. ca. 6. vbi ſcribit mulieres vitam, quādam otioſam, & ſellulariam degere. Qd & ſignificat vetus Græcorum prouerbium γυναικὸς πυγή, id
Prouerbiū. eſt, mulieris nates, qd in deſidioſos & ignauos, vt ſcribit Suidas, dicebat. Ignauū. n. eſt aīal mulier, & quo minus mētis hēt, hoc inhoneſtis voluptatib. eſt addicti⁹: Amat otiū, & queadmodū inqt Heſiodus, virorū labotibus qſita ſibi inſumit. Alexāder Aphrodiſeus, & Philoſophus, & Medicus præſtantiſſimus: ſi tñ is Ale. eſt Problematon li. 1. c. 4. Cur mulieres: inqt, celeriter canescunt? Qm̄ natura frigidę, ēt ab otio cō plures cogūt ſuperfluitates, menſtruis pręſertim deficiētib. Sed & idē li. 2. c. 103. Cur inqt, mulierū mēſtra colliguntur? Qm̄ per vitā quā otioſiorē degunt, amplius materia ſuperuacua redundat. Plutarchus in li. de Euthymia, id eſt, tranquillitate animi, nō multò poſt princ. ſcribit mulieres domi plerunq; excubare ſeſſitātes ſolere, ſellulariis in officiis occupatas. Adamantius ſtatim in veſtibulo ſuorum in Numeros Commentariorū, poſteaq̄ non omnes diuinis numeris dignos eſſe tradidit cū ex præcepto Dei, neq; mulieres, neq; pueri ad numerū deducantur, illud tamē ſpiritualiter interpretans, ait, Donec aūt ineſt alicui noſtrū uel puerilis, & lubricus ſenſus, uel fęminea & reſoluta ſegnities, hēri apud Deū in ſancto, & ᴐſecrato numero non meremur. Ex qb. conſtat mulierem
Mulier typus ſegnitiei & ignauiæ. ſymbolū eſſe, & typū ſegnitiei, & ignauiæ.
Hinc apud Perſas inſignis eſt admodū 216
De eadē re. cōtumelia, audire, ſe eſſe muliere ignauiorem, vt retulit Herodotus libro nono Muſarum. Quibus concinens Hippocrates in libro περὶ παρθένων, id eſt, de natura, ſiue morbis virginum, ſcribit muliebrem naturam eſſe ignauiorem: ob idque plures fœminas, quàm viros, incidere intertores illos imaginoſos, qui tam vehementer territant homines, ut deſipiant. ſibique

biqueſpectare laruas quaſdam Inſenſas, dæmonaſque videntur, quo multæ ſe ſuſpendunt. Quamuis id nonnulli interpretes, & fortè melius ad animum mulierum deiectum atq; imminutum referant. Idēque libro primo περὶ διαίτης, id eſt, de ratione victus, ſcribit mulieres deſidioſo vitæ genere vti, ob idq; eſſe humidiores. Et rurſum eodem libro ſcribit eas ſectari vitam vmbratilem. Idem in libro de Glandulis, tradit pectora, & mammas, reliquumque corpus, fęminis rariora, frigidiora, molliora, minusq; valida eſſe, q̃ viris, propter deſidiam. Hinc quoq; Galenus lib. 2. Tēperamentorum, aut vt vulgò dicunt, Cōplexionum, nō ſemel, ſcribit mulieres viris pinguiores, q̃a ſūt vitæ magis d̄ſidioſę.

Fęminæ tardę & cūctatrices.

217 Et cùm tarditas cūctatióque ſit comes acediæ, hinc fœminas admodum tardas & cūctatrices eſſe videmus & teſtat̄ Pleuſides Plautinus in Milite.

Mulier profectò nata eſt ex ipſa mora.
Nam quæuis alia, quæ mora eſt, æquè mora
Minor ea uidetur, quàm quæ propter mulierem eſt.

Et alia plurima, quæ nos in eandem ſentētiam ſcripſimus in 3. Lege Connubiali, nu. 33. cuius initium eſt, ex tot autem, vbi videre poteris. Et p hoc ſatis abundè, aut potius ſuperfluenter probauimus euidentiſſimis rationibus, exemplis, & autoritatibus, mulieres omni vitiorum generi eſſe addictiſſimas.

Fęminarum mala pluri ma à multis in vnum cō geſta.

218 QVAE CVM ita ſint, ideò viri ſanctitate, & doctrina inſignes, fęminas multis probis, & conuitiis inſectati ſunt. Tertullianus in libr. de habitu muliebri, poſt prin. de muliere loquens: Tu es, ait, Diaboli ianua, tu es arboris illius reſignatrix, tu es diuinæ legis deſertrix, tu es, quæ ei pſuaſiſti, quem Diabolus aggredi nō valuit. Origenes in ea Homi. quam in Euangeliū Cananææ conſcripſit: Mulier (inquit) caput peccati, arma Diaboli, expulſio Paradiſi, delicti mater, corruptio legis. Item in 2. tractatu ſuorum Commentariorum in Iob, dum enarrat illud, Plurimo autem tēpore interpoſito, dixit ad eum vxor eius, &c. Et iterum in ingreſſu ſtatim tertij tractatus, non inuenuſte quidem, multa mulierum vitia deſcribit, ſicuti etiam facit Diuus Cyprianus in lib. de Singularitate fęminarū Diuus quoq; Chryſoſtomus in Matthæum, c. 19. Homilia 32. in enarratione illius loci, Nō expedit nubere. Quid, ait, aliud eſt mulier, quàm amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, neceſſarium malū naturalis tētatio, deſiderabilis calamitas, domeſticum periculum, delectabile detrimentum, aut vt alij legūt, deteſtabile, mali natura, boni colore depicta? Quod & idem propemodum repetit ex uarijs in ipſum Matthæum locis, Homilia 26. eadēq; vlti. Secundus item Philoſophus interrogatus quid eſſet mulier, reſpōdit, Ἀνδρὸς ναυάγιον, οἴκου ζάλη, ἀμεριμνίας ἐμπόδιον, βίου ἅλωσις, καθημερινὴ ζημία, αὐθαίρετος μάχη, πολυτελὴς πόλεμος, συνεστιώμενον θηρίον, συγκαθημένη μέριμνα, συμπλεκομένη λέαινα, κεκοσμημένη σκύλλα, ζῷον πονηρὸν, ἀναγκαῖον κακόν. Id eſt, Viri naufragium, domus tempeſtas, quietis impedimentū, vitæ captiuitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, ſumptuoſum bellum, conuiua fera, ſolicitudo conſidens, leæna complectens, exornata ſcylla, animal malitioſum, neceſſarium malum. Quæ & ipſa ex eo repetit Maximus Philoſophus, & Martyr, Locor. commun. c. 39. Sunt tamē qui id ad Simonidem referant.

Neceſſariū malum cur mulier dicatur.

Prouerbiū.

Quod autem & Chryſoſtomus, & Secū 219
dus fęminam dicunt eſſe malum neceſſarium, vti etiam Philemon Poeta Comicus, & Menander, ut diximus ſuprà ead. l. num. 16. & 18. (ne id prætermittam) ex veteri Græcorū prouerbio eſt, ἀναγκαῖον κακόν. quod de his dicitur, quæ & ipſa verè mala ſunt, ſed quæ tamen reiicere non poſſis. Nam quòd ad vxores pertinet, ſcitum eſt illud Metelli Numidici in Oratione, quā Cenſor dixit ad populū deducendis vxoribus: Si ſine vxore poſſemus, Quirites, eſſe omnes ea moleſtia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis ſatis commodè, nec ſine illis viui poſſit: ſaluti perpetuæ potius, quàm breui voluptati, conſulendum. Hæc ille. Quibus & ſimile eſt, quod de vxoribus quoque tradit Ariſtophanes in Lyſiſtrata.

Κἄστ' ἐκεῖνο τοὔπος ὀρθῶς κοὐ κακῶς εἰρημένον,
Οὔτε σὺν πανωλέθροισιν, οὔτ' ἄνευ πανωλέθρων. Id ē,
Iſtud haud male, imò rectè, proditum eſt prouerbiū: *Prouerbiū.*
Nec ſimul cum peſtibus, nec rurſum abſque peſtibus.

Quibus item concinunt, & hi verſus ab eodem Suida citati:

Κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται,
Οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ.
Malum quidem vxores, attamen, ciues, ſine hoc
Nulli licet parare familiam malo.

Alexander autem Seuerus Imperator Romanus, vt ſcribit Aelius Lampridius malum neceſſarium vocabat, rationales, id eſt, procuratores ſuos, vt idem autor paulò antè declarauerat, & apertè quoq; oſtēdit l. 2. C. de modo multa. tanquam ſcilicet id muneris malum eſſet, & odioſum, ſed tamen neceſſarium.

Vt autem redeamus, idem Chryſoſto- 220
mus in ea Homilia, quā in Decollationē Ioannis edidit, ſexcenta maledicta in mulieres aggregauit, Diuus item Epiphanius illius cōtemporaneus, ſermonem habuit

ad populum, omnium fęminarum vituperatione plenum, vt tradit Socrates in Hiſtoria tripartita lib. 10. c. 63. Idē contra Colly ridianos, li. aduerſus hæreſes 3. tom. 2. hæreſi 79. multa quoque mulierum vitia deſcribit. Diuus item Hieronymus in quadam ad Cteſiphontem epiſtola contra Pelagianos, ita de mulieribus loquitur, vt omnes ferè contra noſtram religionem hæreſes, aut à mulieribus ortas, aut ſaltem alitas videri velit: vt alibi quoque diximus. Et quiſquis eſt, qui titulo ipſius Hieronymi ſcripſit ad Oceanum, de Vita clericorum: Ianua (inquit) Diaboli via iniquitatis, ſcorpionis percuſſio, nociuumque genus eſt fœmina. Lucianus, aut quiſquis is fuit, in Paſinuro: Quantas (inquit) ſecum vxores in maritos fraudes gerunt: quot ſimulationes: quot proditiones: quā tam hypocriſim: quot aliorū obſcœnos amores: quot pollutiones: quot ſuppoſitos partus: quot meritas nutritiones: quot alieni ſeminis ſuſceptas meſſes:

221 Multa item in mulieres ſcripſit Diuus Antiochus Pandectes, Homilia 17. & ſeq. Ioannes Haricbarrenſis nō omnino malus autor, lib. 8. de Nugis curialium, c. 11. Sed & Antō. Floren. in prima parte tertiæ partis principalis ſuæ Summæ, titu. 1. cap. 25. per literarum ordinem mulierum vitia deſcribit. Et Petrarca in eo libro, quē de Remediis proſperæ fortunæ ſcribit, in Dialogo, qui illis reſpondet, qui gratam eſſe ſibi vxorem gloriantur, & rurſus in li. de Vita ſolitaria, & eius autoritate diſcipulus eiuſdem Bocatius lib. de Genealogia Deorum 4. c. 44. Aluarus Pelagius lib. 2. de Planctu eccleſiæ, arti. 45. vbi tria & cētum muliebria vitia commemorat. Robertus Holkot in Sapientiam Solomonis lectione 168. & Bernardinus, quem de Buſtis vocant, lib. Roſarij 2. Sermone 28. in tertia parte, in prin. & Iac. Sprenger in lib. cui eſt titulus, Malleus maleficarum, parte 1. q. 6. plurima item fœminarum mala prodiderunt: & nouiſſimè Cælius Antiquar. Lect. li. 14. c. item 14. poſterioris editionis, & Bonifacius ſodalis Franciſcanus in viaticis diſcurſionibus, quo loco de falſitatibus hominum diſſerit.

222 Sed & è noſtris quoque infinita propè in vnum veluti corpus congeſſit Alberic. in ſuo fertili Dictionario, in dictione, Mulier, & in l. filia in orbitate. C. de inof. teſt. vbi poſt cōgeſta multa mulierū vitia, ſubdit & alia eſſe multa, quæ numerare eſſet difficile, & rurſum in l. 4. C. de ſponſalib. & in l. ſed ſi ego ff. ad S. C. Velleia. & Cepolla in l. quæritur. nu. 6. & 7. ff. de ædili. edict. Quæ loca maxima ex parte ex nobis com-

Fur quiſpiā huius operis.

geſſit Carolus Degraſſalius Carcaſſonenſis in lib. 1. Regalium Franciæ. char. 245. Et certè neſcio quo fato hic, & nonnulli nō abſimiles ſcriptores, librum hunc noſtrū tam impudenter compilarunt. Illud autem indignum eſt, quod huc afferatur, Seuerianos Archonticoſq; hæreſiarchas adeò mulieres exhorruiſſe, vt eas opus Satanæ eſſe dicerent, vt tradit Diuus ipſe Epiphanius Eleuteropolites, lib. Hæreſeon tō. 3. ſect. 41.

Fęmina op' Satanæ ab Hereſiarchis dictas.

223 Dies iam me deficiet, ſi quæcunque in eam rem à ſanctis viris, aliiſque, vbiq; ſcripta ſunt, coner exprimere. Ideo finem facio. Illud autem concludo: Quum fęminæ ſuapte natura ſint tam ſceleratæ, & vitis deditæ, vt totæ ex illis compactæ videri poſſint, atque conglutinatæ: omniaque prorſus flagitia in earum animum, vt in quandam cœnoſam fęculentamque, ac teterrimam ſentinam cōfluxiſſe videant. vt (inquam) immenſa aliqua vorago, aut gurges vitiorum turpitudinumq; omniū fęmina dici queat, (ut tandem vſurpē verba Tulij in 5. in Verrē Actione) vtq; ex his vitia omina, aut ipſæ ex vitijs orte videātur (vt ēt vtar illa Lycurgi formula, apud P. Rutilium Lupum ex Gorgia libro priore de figuris ſententiarum, in ea figura q̄ μεταφορὰ dicitur) quem tandem modū, aut finem perpetrandis tot tantiſque facinoribus facient, ſi in illis veluti impunè relinquantur? Quæ, inquam, ſpes iam ſupereſt eas emendatiores futuras? Quod item ſupereſt pharmacum? ſi quo ſolo morbus depelli poteſt, id abſit: id eſt correctio, cuius acceſſione, & præſentia aufertur peccandi ſurioritas: diſceſſione autem, & abſentia affertur, vt omnibus perſpicuū eſt & latè probatur 23. q. 4. & etiam 5. ferme per totum.

Epilogus vitiorum mulie brium.

Correctione peccata emēdantur.

224 Propterea cum Plato in Gorgia, & Auguſtinus in Ciuitatis Dei libr. 19. c. 16. puniēdis peccatis duas cauſas eſſe ſcripſerint, Taurus Philoſophus in principio Commētariorum, quos in eum librum Platonis cōpoſuit, & Seneca libr. 1. de Clementia, & alij pleriq; tres aſsignauerint: omnes tñ hanc primo loco poſuerūt ut. ſ. is, q delinquit, attentior fiat, & correctior. vt eleganter quoq; diſſerit Gellius lib. Noctiū Atticarū. 6. c. 14. Quā ēt rōnē ſenſit Paulus Iuriſconſultus, cùm ſcribit in l. ſi Pęna. ff. de pęnis Pęna conſtituitur in emendationē, &c. Et facit optimè. c. de his. 33. q. 2. cum dicitur, Vt hac ſaltem diſtrictione correcti, ipſi in ſe ſua errata caſtigent. Et quod ſcribitur in c. qui ea. 38. di. Qui ſtultus fuit in culpa, ſapiens ſit in pęna. Cui oīno ſimile eſt vetus prouerbiū Platonis in Sympoſio,

Puniendorū peccatorum tres cauſæ.

Prouerbiū.

Stulti

Stulti poſt malum acceptum, erratũ cognoſcunt. Sumptum fortaſſe ab illa Heſiodi ſententia in libr. qui inſcribitur Opera & dies:

Δίκη δ' ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει
Εἰς τέλος ἐξελθοῦσα, παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω. Id eſt
Tandem ſua pœna nocentem
Conſequitur, paſſusque ſapit tum denique ſtultus.

Vxoris mali mores corrigendi. *Conſuetudine cõfirmata peccata, incorrigibilia.*

Noſter autem Bal. conſi. 176. incip. Cæcilia receſſit à Franciſco, libr. 1. ſcribit, ꝙ vir ſapiens poteſt, imò verò debet, ut dicit, dietim malos vxoris mores corrigere, ne trãſeant in conſuetudinem delinquendi. Vix enim tollitur vitium, quod conſuetudine radicatur. Vnde ſcribit apud Ouidiũ,

Principiis obſta: ſerò medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Et paulò antè dixerat Bal. id quidem rarò corrigi, quod venit in conſuetudinem: ad quod allegat l. non omnes. §. à barbaris ff. de re mili.

225 Sed video qd ſibi velit iſte *γυναικοκρατούμενος*, id eſt, vxoris imperio addictus, & vt Latini vocant, vxorius. Veretur fortè, ne dum verberat vxorem, illam interimat. Sunt enim mulieres, vt putat, tam imbecillo, & debili corpore, vt vel leui ictu intereant. Quod & indulgentiores parẽtes in filijs timent. Ex quo Solomon Prou. c. 23. Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim cum virga percuſſeris, non morietur. At neſcit is fœminas multò grauiores

Fœmina grauiores ictus quàm viri ſuſtinent. *Concluſio oſoris fœminarũ de iis verberandis.*

ictus, quàm viros, citra vitæ periculum ſuſtinere, teſte Iureconſulto, Accurſioq; noſtro, hoc ipſum annotante in l. nihil. intereſt. ff. de adu. & Signo. conſi. 63. Titius calce percuſſit, col. 2. ver. item intentio mariti: & Ludo. Bolo. in addi. ad Guid. Suza. in tracta. de tormentis, col. 3. & Hipp. Marſi. in rep. rub. C. de proba. col. 83. uerſ. ſed ego incidenter, vbi illã gl. dicit no. & menti tenendam. & in l. à vobis, in materia incertitudinis, circa fi. ff. de annu. lega. & in l. 1. in princ. col. vlt. ff. de quæſti. vbi & illã gl. dicit notabilẽ. Non ergo mariti timento: verum intrepidè percutiunto, verberanto, pulſanto, feriũto, manuum, pugnorũ, baculorum, funium, fuſtiũ ictibus: & tot immania earum flagitia depellunto. Nã & D. Chryſoſtomus ex varijs in D. Matthæũ locis, Homili. 26. eademq; vlt. docet tribus modis vxorem malè moratam caſtigare. Primum docẽdo ſecundum Deũ.

Vxor tribus modis caſtiganda.

Si aũt timorẽ Dei non ſentit, improperãdo, velut homines erubeſcat. Si nec pudorem ſentit frequenter confuſa, faciat qđ præcipit Solomon, Duram baculo percute. Ergo primum admone, quia multum proficit doctrina iuſtitiæ. Deinde confunde, quia frequenter pudor frenum eſt uitiorum. Tertium iuſtum eſt, vt caſtigetur, quaſi ancilla quę erubeſcere neſcit, ut libera. Hæc ille. Superius autem in prima Lege connubiali, numero 21. ex hac autem, multorum autoritate docuimus, licere nobis vxores verberare.

HACTENVS hic noſter mulierum oſor, qui totam ſuam orationem coloribus vitiorum muliebrium depinxit. Quẽ & ſuo ipſius (quemadmodũ dicitur) gladio primum, ac deinde noſtro conficiã. 226

Autoris reſponſio.

Primum enim, ſi pęna ob id fuit introducta, vt qui deliquerunt, correctiores fiãt, & emendatiores quemadmodum noſter hic aduerſarius aſſerit: ex hoc effici neceſſe eſt: ſi modo ceſsãte cauſa ceſſet effectus, ſicuti procul dubio ceſſat, ꝙ ſi nulla ſpes eſt emendari eum poſſe, qui deliquit, nulla certè pęna imponenda eſt, quantum ad eam cauſam pertinet: ut etiam tradit Gellius in eo ipſo loco, quem citanit aduerſarius, & approbant Decreta Canonica in c. prodeſt. ad fi. 23. q. 5. vbi eccleſia abſtinet à cenſuris, quãdo videt ſe nullatenus proficere. & c. allegant. 26. q. 7. vbi non imponitur pęnitentia ei, qui futurus eſt deterior. Et ideò dicunt Ioan. And. Domi. & Philipp. Franc. in c. 1. de ſent. excom. lib. 6. ꝙ ſi excommunicatus ex diuturno tempore efficitur deterior, debet iudex excõmunicationem ex officio relaxare. Et idẽ voluit Pau. Liaz. in commento c. vlti. col. 4. de poſtul. præla. & Imol. in clem. 1. circa princip. de pœni. & remiſ. Anto. & Panor. in c. ab excommunicato. ille col. 13. verſi. nunquid aũt poſsit: hic col. penul. ſed nota vltimò. & ibi quoq; alij, de reſcri. & idẽ Pano. in c. ad reprimendam col. 1. extrà de Offic. ordi. & in c. nouit. col. 13. uerſicu. Archi. q hãc q̃ſtionẽ, extrà de iudi. ubi idẽ de monitione ſiue correctione fraterna: ut & nos ſtatim dicemus & in c. 1. de clericis. col. ult. de cohabi. cleric. & mulie. & in c. qm frequẽter. §. ult. col. 31. uer. itẽ facit. ut lite nõ cõic. & in c. ſignificaſti. in fin. de eo q duxit in matr. & in c. ſacro. in 4. not. de ſent. excõ. & Ioan. Ana. in c. 1. co. 16. de maledi. & è Theologis, Diuus Thomas, quẽ multi ex Doctorib. ſupra dictis nuncupatim citãt, in 4. ſenten. diſt. 18. in ult. q. arti. ult. in rñſ. 2. art. primi dubij. Proinde Ioan. An. in c. Romana. §. ſed nec, de ſent. excõ. lib. 6. & idẽ Ioã. And. & Petr. Anc. in c. cõſtitutionẽ. in fi. eod. tit. & lib. 6. utrobiq; Domi. & ante eos Hoſti. in c. 1. in uerbo, cognoueris, & ibi quoq; Ant. col. pen. & Imo. in fi. de ofñ. deleg. monẽt platos, ut diligenter aíaduertant, ne ferãt ſniam ex cõicationis, ubi eã futurã ꝓuidẽt inutilẽ, & contemptibilem. Et bene facit, quod

Pœna nõ irroganda ſi de ſit ſpes emẽdationis.

Excommunicatio relaxãda, ſi excommunicatꝰ ſit deterior.

ſcribit Archi. in c. ſi peccauerit. col. 3. 1. q. 1. quòd licèt prima correctio fraterna, ſit præcepti, tamen fallit vbi timor eſt ne monitus fiat deterior: quia tunc meritorie, vt ipſe loquitur, omittitur. Et in eam rē multa collegit Feli. in c. ſcribam in prin. extra de præſum. & Iaſon in l. quod iuſſit. colu. 10. verſi. vltra Bar. ff. de re iudi.

227 *Mulier verberata fit deterior.* Sed iam ſuprà latè probauimus fœminas non modò non emendatiores, ſi verberentur, ſed & multò deteriores futuras: vnde ortum eſt illud, vel pueris decantatiſſimum, & vice prouerbij celebratum, licèt inelegans, & rude,

Ille lauat laterem, qui caſtigat mulierem.

Quod è noſtris adnotat Card. Flor. poſt Lau. in cle. ex eo, in 1. oppo. de ſentē. excō. Proptereà & Bernardus, ſiue is ſuit Diuus ille Clareuallenus abbas, ſiue alius eiuſdē nominis, vt alij exiſtimant, monet maritū ne ſi vxoris adulterium reſciuerit, eā corrigat, ne deterior efficiatur. Refert, & ſequitur è noſtris Fell. in c. 2. col. 3. in 5. fal. extrà de calum. Ex quo & illud Ouidij libr. 2. de Arte amandi, loquentis de adulterio Martis, & Veneris:

Hoc tibi proſecit, Vulcane, quod ante tegebant,
Liberius faciunt, & pudor omnis abeſt.

Quaſi videlicet ſatius ſit vxoris adulteriū diſſimulare, ſicuti Antoninū Philoſophū feciſſe ſuprà diximus, quàm eam non dicam verberare tantùm, ſed & reprehendere, cùm hinc deterior efficiatur: & ita argumentum aduerſarij, tanquam puluis in eum ipſum refunditur, qui excitauit.

228 Prætereà non omnino aſſentior huic muliebris honoris oppugnatori, dū hūc ſexum vſqueadeo depreſſit, totque ac tantis vitijs onerauit, vt mulier non homo eſſe videatur. Quin ſi huius cauſæ defenſionem ſuſceperim, illud auſim profiteri, facturum me, vt palinodiam canens laudē vel inuitus, quod ille prius vituperauit. Idq; fecerim euidentiſsimis rationibus, eximis naturæ viſceribus depromptis, nō autem teſtimonio & autoritate virorum vſus, ſicuti ille virorum autoritate magis, quàm ratione, omnibus neruis contendit fęminas vituperare, & quod indignius eſt paucarum crimina in omnes transferre: quod olim Euripides mulierum alioqui oſor, in Menalippe conqueſtus eſt apud Stobæum Sermo. 67.

Paucarum mulierū crimina in oēs ... [illegible]

Ἄλγιστον ἐστὶ θῆλυ μισηθὲν γένος,
Αἱ γὰρ σφαλεῖσαι ταῖσιν οὐκ ἐσφαλμέναις
Αἶσχος γυναιξὶ, καὶ κεκοίνωνται ψόγον
Ταῖς οὐ κακαῖσιν αἱ κακαί—
Miſerrimum eſt muliebre genus ſemel inuiſum:
Nam quæ peſt, meruas, etiam immeritis,
Dedecori ſunt mulieribus: & communicant vituperiū.

Malæ non malis.

At idem in Ione Creuſam facit hæc loquentem:

Τὰ γὰρ γυναικῶν, δυσχερῆ πρὸς ἄρσενας,
Κἀν ταῖς κακαῖσιν αἱ ἀγαθαὶ μεμιγμέναι
Μισούμεθ', οὕτω δυστυχεῖς πεφύκαμεν.
Conditio enim mulierum difficilis eſt erga maritos:
Et inter malas nos bonæ miſtæ
Odio habemur: adeò miſeræ ſumus.

Sed & apud Terentium in Hecyra Soſtrata hęc loquitur:

Aedepol næ nos mul eres ſumus iniquè omnes inuiſæ viris,
Propter paucas, quę omnes faciunt dignæ vt uideantur malo.

Et apud eundem Thais in Eunucho:

Me miſeram, forſitan hic mi hi paruam habet fidem,
Atque ex aliarum ingenio nunc me iudicet.

Et apud Senecam Tragœdiographum in Hippolyto, cùm ipſe Hippolytus hæc dixiſſet,

Sileantur aliæ: ſola coniux Aegei
Medea reddit fœminas dirum genus.

Mox ſubdit nutrix Phædræ:

Cur omnium fit culpa paucarum ſcelus?

Ex quibus & illud eſt Ouidij lib. 3. de Arte amandi, haud multo poſt prin.

Parcite paucarum diffundere crimen in omnes.
Spectetur meritis quæque puella ſuis.

Sed quia res, de qua agimus, nō exigit, verearq; ne mihi viri ſuccēſeant idq; aſcribāt vitio, ſi fecerim, tāquā meo patrocinio mulierū gratiā & amorē aucupari ꝓtēdā, idcirco nūc ego tacere malo. Quanquā nō defuerūt, q. de laudib. fœminarū affatim ſcripſerunt, in qb. Plutarchus autor excellentiſſimus, q librū huic rei nuncupatim dedicauit, cui titul' eſt γυναικῶν ἀρεταί, id eſt. mulierū virtutes: & lōgo antè tpe Heſiodus, q librū eiuſdē argumēti ſcripſit, in quo mulieres Heroides, vt Dion Chryſoſtomus ex Alexādrinīa, & Lucianus tradūt. Alter quoq; Chryſoſtomus in illa ipſa Homilia Decollationis Diui Ioānis, & Diuus Hieronymus ī enarratione Pſal. 44. ad Principiā: & iterū in Prœmio in Sophoniā, & in lib. 1. in Iouinianū, multa in earū laudē ꝯgeſſerūt. Multa itē Gregori' Giraldus aut qſqs is fuit, qui ad illius Syntagma de Muſis, parergon ſiue corollariū addidit. Plura uerò Hiſpanus qſpiā nō indoctus, q vulgari Hiſpanorū lingua ī eā rē librū ꝯſcripſit, titulumq; illi nūcupauit, Honor dn̄arū, quē poſteà Gallus qdē in nr̄am linguā traduxit. ſed oīum plurima Chriſtina qdā Piſana mulier egregiè docta, q̄ & de ea re librū iuſtę magnitudinis elegātiſſimè ꝯpoſuit, quò ea oīb. aduerſarioꝝ rōibus & argumētis ſcitiſſime rn̄dit; atq; oīa crimina, q̄ paſsim mulierib. aſsignant, & rōnib.

229 *Qui de laudibus mulierum ſcripſerunt.*

&

& exemplis optimè diluit. & Cælius libr. Lectionum Antiquarum 13.cap.33.poſterioris editionis,& libr.14.c.1.eiuſdẽ editionus,& Albertus Eyb.in eod. lib. quem Margaritam Poeticam inſcripſit,2.parte, trac.2.oratione 17.quam peculiariter de ea re conſcripſit:& Gulfridus Chancerus Anglus duobus libris, quorum vnius titulus eſt, Laudes bonarum mulierum; alterius,Fęminarum encomion. Et ex recẽtioribus Prædicatoribus quos vocant, vt & Prædicatores habeant à quibus hoc accipere poſſint,ſi fortè nullos alios libros legerint,Robertus Carazolus, ĩ eo ſermonum lib.quem de laudibus ſanctorũ conſcripſit,ſermone 7.cap.1. & Bernardinus, quem de Buſtis vocant,in 2. parte ſui Roſarij,ſermone 28. in 3. parte. Et Ioannes Grieſch(vt inſimæ notæ viros appellem) in ſuo quadrageſimali,ſermone 37.Et nouiſſimè Ioannes Textor,qui & librum de Claris mulieribus edidit,omnium copioſiſſimum. Quorum dicta,ne ſim longior, huc aſſcribere ſuperſedi, cùm etiam ſine illis reſponſum eſſe puto huic noſtro aduerſario.Et certè aliquando,niſi qd aliud intercipiat,proprium peculiaremque librum de Laudibus mulierum conſcribã.

Autor pollicetur librũ peculiarẽ de laudib. mulierum.

230 Denique vt ad inſtitutum redeam,illud tantum admonui,ne verberentur vxores, non etiam ne omnino corrigantur: ſunt enim præter verbera, alia quoque correctionis genera,ut not.45.diſt.fermè per totum, quibus poſſunt vitia, ſiqua ſunt in mulieribus,emendari:& certè multò ſatius quàm verberibus,ſi tamen comparatione vti liceat,cùm verberibus, quod iã diximus,id fieri non debeat. Quando & Pacati ad Theodoſium veriſſima ſit ſententia,Imperatam correctionem exaſperare,blandiſſimè autem iuberi exemplo. Vxores ergo,vt tandem cõcludamus, nõ verberibus, ſed potius exemplis corrigamus:& à vitiis ſi qua ſint,ad virtutum ſtudia prouocemus,ſecundum text. in §. neceſſe eſt 47.diſtin.& facit ca. indignantur. in fin.32.quæſtione.6. pudiceque viuentes vxoribus bonos mores colendi autores ſimus, iuxta Iuriſconſulti ſententiam in l.ſi uxor.§.iudex.ff.de adul. Virorum.n. dicta factaq;.ſunt vxoribus veluti ſpeculum,ad cuius intuitum ſuos ipſæ mores formant,atque componunt. Nam cùm ſemper aliàs exempla ſint magni momẽti ad corrigenda, vel deprauanda hominum ingenia,vt alibi abũdè diſſeruimus: tum ea maximè,quæ à domeſticis proficiſcuntur,vt probat text.in l.1.C.de emẽd. pp.& illud Satyrographi Poetæ. Saty. 14.

Mulieres exemplo potius quàm verberibus corrigendæ.

—Velocius & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis.
Cum ſubeant animos autoribus.

Hinc perſæpe vxori dux, atq; exemplũ laſciuiæ vir fuit,ut ait Petrarcha,de Remedijs aduerſæ fortunæ. Dialog.21. Nam,vt vir ille in omni genere doctrinæ conſummatiſſimus Plutarchus in Præceptis connubia lib.inqt,c.17. ὁ γὰρ φιλοσώματος καλλωπιστρίαν γυναῖκα ποιεῖ, φιλήδονος ἐρωτικὴν καὶ ἀκόλαστον· φιλάγαθος, καὶ φιλόκαλος σώφρονα καὶ κοσμίαν. Vir corporis ſtudioſus vxorem reddit laſciuiori cultui deditã: voluptuoſus amatoriam,& libidinoſam: boni honeſtique amator,modeſtam & honeſtam. Et rurſum ferè in vmbilico eiuſdem operis: Ne putes(ait)a ſuperfluis profuſiſque ſumptibus vxorem temperaturam, ſi te hæc minimè contemnentem conſpiciat: qn potius auratis poculis, pictiſque cubiculis, mularum & equorum phaleris gaudentẽ videat.Non enim fieri poteſt,vt à mulieribus luxus remoueatur, quo viri circunfluunt.Propterea & Diuus Auguſtinus in c.ſi dicturi.32.q.6.nos monet vt quales volumus vxores noſtras inuenire,tales & ipſæ nos inueniant:& ſi intactam qrimus, intacti ſimus:ſi puram,puri. Non enim illa poſſet,quod nos non poſſumus. Et idẽ alibi in libro de decem chordis: Si caput (inquit)eſt vir,melius debet viuere,& pcedere in omnibus factis ſuis vxorem, vt illa imitetur virum.Quod & repetitur,vltimis verbis prætermiſſis,in cap. non mœchaberis,in fin.iiſdem quæſt.o. & cauſa. Quibus ſuccinit,& Seneca ſcribens ad Lucilium, epiſtola 94. Improbus eſt qui ab uxore pudicitiam exigit, ipſe alienarum corruptor vxorum. Sed & Lactantius de Vero cultu,c.23. Exemplo, inquit continentiæ docenda vxor,vt ſe caſtè gerat: iniquum eſt enim,vt id exigas, quod ipſe pſtare non poſſis.Quæ iniquitas id efficit profectò vt eſſent adulteria,fęminis ægrè ferentibus præſtare ſe fidem non exhibentibus mutuam charitatem.Denique nulla eſt tam perditi pudoris adultera, quæ nõ hanc cauſam vitiis ſuis prætendat,iniuriã ſe peccando non facere,ſed referre.Quod & optimè Quintilianus expreſſit: Homo inquit,nec alieni matrimonij abſtinens, neque ſui cuſtos,quæ inter ſe natura connexa ſunt. Nam neque maritus circa corrumpendas aliorum coniuges occupatus,poteſt vacare domeſticæ ſanctitati. Et uxor cùm in tale incidit matrimonium, exemplo ipſo incitata, aut imitari ſe putat aut vindicari.De quo & nos quoque dicemus infra in 13.lege connubiali,num.35. incip.caueant igitur,& ſequen.

231 *Vir vxori dux laſciuię.*

Vir ab vxore exigere nõ dẽt, quod ipſe non præſtat.

232 Cum ergo plerunque mariti vxoribus præbeant exemplum,& occaſionem libidinis,ex hoc ortum videri poteſt,qd Guil. de monte Laud.in clem.cum ex eo, & ibi poſt eum Cardi.Flor.in 1.oppo.de ſen. excom.aſſerit, quòd in quibuſdam partib. viri ex adulterio vxorum puniuntur,velu ti ipſius criminis autores.In Catalonia.n. & aliis multis partibus , vir per vxorē cucurtitatus(ita enim illum vocant,cuius vxor eſt impudica)licèt inuitus & ignorās hoc ipſum paſſus fuerit , ſoluit tamen 40. ſolidos domino vxoris.Et Pariſijs ducitur vir per totā vrbē aſino inſidens, facie verſa ad caudam,vxore aſinū trahente,& pręcone ante eos proclamāte, Qui ſic faciet, ſic accipiet. Hæc illi: q̃ & poſt eos quoq; recenſet Bened.in c. Raynaldus. in verbo, cuidam Petro tradiderunt,nu.62.de teſta. Et illorum fortè temporib. iſtud obſeruabatur.Sed q̃d de Pariſijs dicunt,iam pridē in deſuetudinē abiit.Ambroſius autem in priorem Epiſtolam Pauli ad Corinthios, c.65.tradit fœminas inuerecundiores, eſſe viris opprobrium:in mulierū enim inſolentia viros nota,i.tanquam diceret, vxores imitari vitia virorum : ideoq; ex vitiis vxorū,virorū quoq; vitia deprehendi.

Viri ex vxorum adulterio in quibuſdam partib. puniuntur.

233 Item corrigendæ ſunt vxores, non inquam verberibus(quod ſæpe dictum eſt, dicendum eſt tamen ſępius)ſed blanditijs mollibusq; verbis,atq; maritali ſermone, vt vtar verbis Iuriſconſulti in l.vlti. ff. ſi qs aliq.teſta. prohi. Nam ut dicit Bernardus Syluester,quem plerique Diuum Bernardum autumant, in ea Epiſtola, quam de re familiari ad Raymundum quendam conſcripſit;Malam vxorem potius riſu,q̃ baculo,caſtigabis.Et Plutarchus in illis,q̃ ſæpius citauimus, Præceptis connubialib. ſtatim poſt principiū: Veteres,inquit, Mercurium iuxta Venerem collocabāt: q uo luptas nuptialis ratione, aptoque ſermone maximè indigere uideatur . Et alibi in eodem opere,c.14.Præeſſe maritum uxori par eſt,nō ut dominum pecoribus,ſed ut animum corpori , conſpiratione quadam naturali per beneuolentiam cum ipſo coniunctam . Quemadmodum igitur procurare corpus conuenit, nō ipſius ſeruiendo uoluptatibus,atq; cupiditatibus. ita uxori præeſſe demulcendo, gratificādoque oportet.Quibus nimirum adſtipulatur,quod dicit Gregorius Nazanzenus, Admonitorio,quod Heroico carmine cōſcripſit:

Mulieres ictē blāditijs corrigenda, & riſu potius, quam baculo.

Mercurius ſtatur iuxta venerem collocetur.

Maritus vxori præeſt, non ut pecoribus, ſed ut anima corpori.

Οὐδὲ λέοντα [illegible]
Ἀλλ' [illegible]
Χερσὶ [illegible] Id eſt,
N eque leonis ulior ſera v.m domuit robore,
Anhelitibus rugientibus iratam,ſed domiat
Manibus demulcens,& blandis ſermonibus.

Quanquàm non me latet, Cleobulū Lyndium ,vnum quidem ex ſeptem illis ſapiētibus,illud inter cætera ipſius pcepta monuiſſe,vt cum vxore nihil blanditiis agamus:vtq; præſentibus extraneis,eam nunquam obiurgemus: illud enim vecordiæ eſſe,alterū veſaniæ,ſicuti à Demetrio Phalereo,& Diogene Laertio, & Ioanne Stobæo relatum eſt.Cui,quantum ad ſecundum pertinet,ſatis conuenit cum Solone, cuius ea eſt apud Auſonium ſententia:
Clam coarguas propinquum, ſed palam laudaueris.
Cui omnino ſimilis eſt ille Mimus ſiue Senecæ,ſiue alterius:
Secretò admone amicos, palam lauda.
Vt interim premittā quid de ea re monuerit Chriſtus D.O.M quid ve Paulus.

Vxor nūquā præſentib. extraneis obiurganda.

Amici clam monendi, palā laudādi.

Verùm quantùm ad id, quod de blanditiis monuit Cleobulus , illud obſeruandum cenſeo,quod apud Philoſtratum li. 7.Apollonius Tyanæus ex Pharaetis ſentētia dicit,leones,quos manſueſcere volunt homines,verberibus non cædendos. Nā recrudeſcere illos verberibus : nec rurſus blanditijs nimium leniendos , quaſi ſic nimium ſuperbi euaderent .Itaque. blanditias minis permixtas facilius ad mores illos optatos poſſe deducere . Quæ etſi de leonibus , & feris animalibus dicta ſunt,non incommodè tamen ad fœminas referemus,quas (ut ſupra diximus) Caro Cēſorius animalia indomita appellat . Id autem eſt,quod,etſi aliis uerbis,eodem tamen ſenſu eleganter diſſerit Diuus Gregorius.lib.Moralium 20.parte 4.c.1 1. & trāſumptiuè in Decretis Canonicis ī c.diſcipl ina.45.diſt.Miſcendam eſſe lenitatē cū ſeueritate,faciendumq; quoddā ex utroque temperamentum:ut neq; multa aſperitate exulcerentur,quos corripimus: neque nimia benignitate ſoluantur. Quod nimirum illa arca tabernaculi ſignificat , in quā cum tabulis uirga ſimul,& manna eſt. Id,inquā,eſt qd apud Liuiū lib.8.ab urbe condita. ſenſit,fecitq; Papyrius, ſcilicet ſeueritatem iungendam comitati . Porrò Homerus ille parens omnis uirtutis (ſic enim libet eum ſępius poſt Iuſtinianum appellare)id nos apertius, & in ſpecie de qua loquimur,docuit. Nam apud eum li. 1.Iliados,Iupiter Iunonē uxorem leniter primùm monuit, ne ex ſe tentaret reſcire, q̃ ueluti ultra crepidas(ut interim ad uetus prouerbiū alludam)uxorias eſſent . Deinde uerò cum ea nihilò ſecius pauló contumacius præſtaret,minas adiecit:nempe iratas ſe in eā manus iniecturū, niſi conti nuò obmuteſceret. Verſus Home. hi ſunt: 134

Leones nec verberib. cædendi, nec blanditijs leniendi.

Lenitas cū ſeueritate miſcenda.

Arca tabernaculi.

Ἀλλ' ἀκέουσα

Α'λλ' ἀκέουσα κάθησο, ἐμῷ δ' ἐπιπείθεο μύθῳ,
Μὴ νύ τοι οὐ χραίσμωσιν ὅσοι θεοί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ.
Α'σσον ἰόνθ', ὅτε κέν τοι ἀάπτους χεῖρας ἐφείω.

Blanditias igitur non omnes viris amplectendas cenſeo: ſed tantùm ſeueras (vt ſic appellem) & cum maieſtate quadam cõiunctas: non etiã molliculas, humiles, demiſſas, quibus viri erga vxorem autoritas, imperiumq́; emolliatur, minuatur ve: ſed & ita vt blãditiis precibusq́ue minas regaliter addat, vt interim vſurpem verba Ouidij, lib. 2. Metamorphoſeos. Idcirco hanc quoque legem præcedenti ſubijcimus:

Blãditijs minæ regaliter addendæ.

Nona lex cõnubialis.

SVIS VIRI EXEMPLIS, ATQVE BLANDITIIS CVM SEVERITATE CONIVNCTIS, VXORES CORRIGVNTO. SED ET MINAS INTERDVM, SI RES EXEGERIT, ADMISCENTO. VERVM NON PALAM, AVT PRAESENTIBVS EXTRANEIS, EAS OBIVRGANTO.

IN DECIMAM LEGEM CONNVBIALEM GLOSSAE PRIMAE PARS DECIMA.

1 *Vir rebus forenſibus pꝛęſit, vxor domeſticus.*

ILLVD AVTEM hoc loco non prætermittendum, quod licèt vir ſit caput mulieris, illiq́; præſit, & dominetur: vxori tamẽ debemus vltro relinquere dom' principatum, ita videlicet, vt maritus foris, ſub dio in agro, in foro, in Republic. omnia ſuo arbitrio conficiat, diuitiasque: comparet, quæ tectis recondantur: uxor uerò domi rebus domeſticis conſeruandis, & præparandis præſit, & tectis illatas diuitias cuſtodiat, ut tradit Antiphon Rhamnuſius, qui ab orationis dulcedine Neſtor dictus eſt; atq́; etiam Xenophon in Oeconomico. Ariſtoteles quoque libr. 2. Politicon, c. 3. & iterum libr. 3. c. item 3. & Oeconomic. lib. 1. c. 3. Et Columella in Præfatione libri duodecimi Rei ruſticæ. Ipſius aũt Xenophontis locum Græcè quidem ſcriptum, ſed in noſtrum ſermonem conuerſum ſubijcimus, ne fraudem legentes iudicio maximi autoris: Mihi (ait) profectò Dij uidentur omnia quidem ſapientiſſimè feciſſe, ſed hoc præſertim coniugium, quod mas & fœmina uocatur: primum quidem, ne animantum genera deficerent: deinde ut haberemus à quibus noſtra ſenectus aleretur. Cumq́ue mortaliũ uita, non ut cæterorum animaliũ, ſub dio, ſed ſub tecto ducatur: oportet ſub dubio procurare, quorum adminiculo futuroũ hoĩum uſui ſub tecto cõſulatur. Huiuſmodi ſunt noualia, arbores, ſementes, paſcua. Ex his neceſſaria uictui prouenıũt; quibus in domum illatis, cuſtodem adhibere opus eſt, qui maximè is fuerit, quem ſub tecto res agere decet. Tecto indigent, infantium nutritio, fructuum ſegetes, ueſtiumq́ue è lana contextus. Quoniam uerò utraque hęc & extra & intra domum diligẽtiam expetunt: mihi uidetur Deus naturam mulieris ad curam intus ſuſcipiẽdam in lucem protuliſſe, molliorêque corpore, ut intra parietes officium obiret. At uiri corpus animumq́ue frigora, æſtus, itinera, militiã facilè tolerare conſtituiſſe. Quapropter illi foris res agendas delegaſſe. Rurſus illas ob infantium curam maiore erga liberos charitate, tũ ad cuſtodiẽda quæ à uiris partæ eſſent, metu uehementiore, qui rebus aſſeruãdis utilis foret, prędítas eſſe uoluit. Viro inſuper, cui tueri extranea facta incũbit, ac oppugnanti reſiſtere, maiorem addidit audaciam. Memoriam uero ac diligentiam parẽ, atque in medio poſuit, qua pro ſuo uterque officio tum dando, tũ accipiendo, uſurus eſſet. Et poſt pauca: Deus item uxorem pulchriorem cõdidit, ut formam cum pudicitia ſe domi continendo tueretur. Virum toroſiorem, ut extrà magis ageret, edidit. Si quis autem huius ordines aduerſus ierit, aut uiri partes uxor, ſeu uir uxoris peregerit, ultorem ſe ſentiet habiturum Deum.

Quibus & accedit, quod ſcribit Demoſthenes aduerſus Neeram, aut quiſquis eſt qui eam Orationem ſcripſit: nã id dubitatur: τὰς μὲν γὰρ ἑταίρας ἡδονῆς ἕνεκ' ἔχομεν, τὰς δὲ παλλακὰς τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος, τὰς δὲ γυναῖκας, τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως, καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν. Id eſt, Meretrices enim uoluptatis cauſa habemus: concubinas autem famulitii cauſa, & curæ quotidianæ corporis: uxores uerò, ut legitimos filios tollamus, & habeamus rei domeſticæ fidam cuſtodem. Quam tamen orationem aliqui Democratis eſſe cenſent. Plato in Memnone, dicit eſſe uxoriam uirtutẽ domũ rectè gubernare, dum cuſtodit domeſtica, 2

De eadẽ re.

Viri autem domi ſe continent texentes,
aliaque munera muliebria tractãtes. One-
ra item capitibus geſtant, fœminę hume
ris: viri ſedentes mingunt, fœminæ ſtan-
tes. Quod & de iiſdem tradit Mela lib. 1. in
hæc verba: Forum ac negotia fœminę, vi-
ri penſa ac domos curant: onera illæ hu-
meris, hi capitibus accipiunt. Ex Herodo
ti autem ſententia, apud ſolos Aegyptios
Gelonorum quoque. illud obſeruatum videri poſſet. Legimus
tamẽ & Apud Gelos, ſiue mauis Gelonos
eum quoque morem fuiſſe, vt agri a fęmi
nis colerentur, domus ædificarentur, cęte
raque virilia officia exercerẽtur: à viris au-
tem muliebria: quo nomine malè audie-
rũt ab hiſtoricis ſcriptoribus. Et hoc inter
cæteros retulit Clemens lib. Recognitio-
Gorgonum item. num 9. Sed & apud Gorgones ſolę mulie-
res publica munera obeunt: viri autem re
domeſticæ curam gerunt, tum obtempe-
rantes fœminis, tum militiæ principatus-
que ac omnis Reipub. expertes, vt ſcribit
Serum. Diodorus libr. Bibliotheces 4. Quinetiam
apud Seras viri crines implicant, domi de
ſident vnguentis delibuti, & prorſus effœ
minati. Mulieres contrà, capillum capitis
tondent, virili cingulo ſe cingunt, & in a-
gro omnia opera perficiũt: qđ ab Epipha-
nio Cyprio admodum vituperatur, li. He
reſeon 3. cap. 6.

6 Cæterũ apud Græcos, & mox apud Ro
manos; tandemque apud Gallos, cæteroſ-
que omnes ferè populos lege naturæ viuẽ
tes, domeſtic9 labor matronalis fuit, & do
meſtica negotia mulieri tradita ſunt. Quẽ
admodum enim à natura, comparata eſt
viri opera ad exercitationem forenſem,
ita & muliebris ad domeſticam diligen-
tiam. Ex quo profectum videri poteſt, qđ
ſcribit Bar. in l. Titia cùm teſtamento. §. vl
tim. col. 2. verſic. quæro quid ſi dixerit te-
Vxores dominæ dom' vocantur. ſtator. iuncto verſicu. ſeq. ff. de leg. 2. quod
vxores noſtras, dominas dom' vocare ſo
lemus, propter præeminentiam, quam il-
lis domi relinquimus. quod & idem dicit
ipſe Bar. conſi. 56. Bar. fecit teſtamentum,
in 2. dubio, & Angel. conſi. 144. ad primũ
dico, factum autem inci. reuocatur in du-
bium, poſt prin. Lapus alleg. 110. in ciuita
te Florentiæ, colum. 16. in paruis. & Petr.
Ancha. conſi. 237. qui in primo quæſito,
colum. 2. & Roma. conſil. 118. quo ad pri-
mum, poſt princip. Ad quam ſententiam
illud reuocant, quod ſuprà diximus de vi-
ris, qui ſuas ipſorum vxores dominas ap-
7 pellant.

Vxor relicta domina alimenta tantum habet. cum præeminentia dom' Ex quo fieri dicũt, vt ſi teſtator quiſpiã
habens liberos, uxorem ſuam dominam
ſuorum bonorum relinquat, non propte
rea uidetur illi relinquere dominium, ſed
alimenta tantùm, cum ea præeminentiã
in domo, quam & ante mortẽ teſtatoris
habuerat. De quo etiam per ipſum Bart.
Bald. & alios in auth. hoc locum. C. ſi ſec.
nup. muli. & Bart. conſil. 9. ſuper eo quod
quæritur. vbi eadem fermè dicit: & con-
ſi. 170. Petrus Maioli. & inter conſi. Bal. in
conſi. 120. Nicolaus, & ibi Bald. in ſubſcri-
ptione, lib. 3. & per Bal. Imol. Paul. Caſt. &
alios Doct. & præcipuè Paul. Pic. in repet.
in 1. quæſt. in d. l. Titia cum teſtamento. §.
vltim. & Spec. titu. qui ſi. ſint legi. verſi qđ
ſi quis ita. & ibi Io. And. & Bal. in additio.
& eundem Bal. in vlti. colũ. 2. verſi. quid ſi
teſtator. C. de indi. vidui. vbi & illud dicit,
quod illa verba, Relinquo vxorem meã
dominam: exponuntur iuxta vulgare Ita-
licum, id eſt, Donna, quaſi caput regimi-
nis in domo, ſicut erat viuente marito. Et
hoc (inquit paulò pòſt) colligitur ex com-
muni vſu loquendi, quia vxores noſtrás,
dominas appellamus: & in ca. vlti. colum.
4. verſi. conſuetudo interpretatur, extrà de
conſuetu. & conſi. 291. dominus Bar. libr.
3. & conſi. 50. viſo teſtamento. in fin. lib. 5.
Ang. conſil. 97. Viuianus de monte. colũ.
vltim. verſic. reſtat igitur videre. & conſil.
109. in dicto teſtamento. colum. 1. uerſi. re
ſtat igitur nunc videre. & conſi. 391. factũ
tale legitur. in verſic. quartum dubium. &
Roma. conſi. 153. hæc domina Franciſca.
& conſi. 516. in caſu propoſitę cõſultatio-
nis. & Pau. Caſt. conſi. 160. conſiderandũ
eſt, colum. vlti. verſic. ſed dubium eſt, libr.
1. & conſi. 413. ad primum quæſitum, lib.
2. & Raph. Coma. conſil. 38. maritus qua-
tuor filijs, colum. 1. & Bened. Cap. conſi. 4.
cùm de duobus, col. 1. & conſi. 72. cùm vi
ſo, & conſiderato in 3. dubio, colum. pen.
& conſi. 154. cùm prout in facto. & conſi.
158. ſubſcripti me. Phili. Cor. cõſi. 5. in hac
conſultatione. in prin. libr. 1. & conſi. 257.
circa primum conſultationis articulum,
colum. 2. eod. lib. 1. & conſil. 3. ſuper dicto
themate. col. pen. uerſi. quantum autem
ad relictum, libr. 1. & conſil. 112. quanquã
uidentur, col. 2. & 3. eo. li. & conſi. 186. cir-
ca hanc conſultationem, col. 1. eod. quo-
que lib. 2. & conſi. 173. etiam circa primũ,
colum. 3. in princi. lib. 3. & conſi. 180. mul-
titudo quæſitorum, col. 10. in 13. q. lib. 3. &
conſil 308. quòd dicta domina, colum. 3.
in litera F. eodem libro. 4. Alexander poſt
Bartol. in l. & ſi contra tabulas. colum. pe-
nul. uerſi. & iſta inducit. ff. de uulga. & pu-
pil. ſubſtitutio. & conſ. 36. perlectis uerbis.
ferè per totum, lib. 3. & conſi. 29. uiſo the-
mate, & dubitatione, & prope per totum,
libr. 4. & conſi. 214. ponderatis uerbis, col.
ultim. uerſi. non obſtat, ſi contra, libr. 6. &
Ange.

Ang.Aretinus in tracta.de teſta.in glo. in verſi.item reliquit dominam. Et Franciſcus Curtius ſenior, conſil.11. ſtatuto Parmenſi.col.2.verſi.tertiò facit. & conſi.14. nobilis teſtator,per totum.& conſi.ſeq. ſæpe conſului,etiam per totū.& Socinus cō ſilio 210.ſatis anceps fui, etiam per totum libro ſecundo,& conſil.279.viſa donatione,in ſecundo dubio ,eodem libro ſecundo,& conſi.1.Franciſchus,colum.2. in ſecunda quoque quæſt.libr.4.Ioan.Corſer. & Anfr.in deciſ.Tholoſ.quæſtio.462.item fuit quæſitum quid operentur.Iaſ. in l.cū hi.§.ſi in ſingulos annos.poſt medium,de tranſact.Philipp.Decius,conſi.278.non le uis,colum.2.verſi.vnde poſtremò.& con. 454.iuridicas,in 1.dubio.& conſi.476.con cluſionem,propè per totum:& Maria. Soci.iunior, conſilio 99. propoſita quæſtio, colum.2.numero 12.libro primo.

8 . Vxorum igitur (vt tandem hoc conclu dam) peculiare genuinūq; officium eſt, domeſtica negotia curare: & quas mariti ſub dio & magnis ſæpe laboribus compa rauit domique locauit diuitias, ſedula ac fideli cura cuſtodire. Alioquin continuò diſperire,quod multò tempore, & nego- *Polygnoti pictura. Ocni funiculū torquere.* tio vir ipſe quæſiuit,palā oſtēdit Polygno ti,aut ut Plinio placuit.lib.35.c.11. Socra- tis pictura, in qua Ocnus funiculum contexit,adſtante aſella , quæ quod contextū fuerit,aſſiduè abrodat.Hunc Ocnum , vt ſcribit Pauſanias libr.10.quo de Phocicis tractat,hominē dicunt fuiſſe induſtrium ac laborioſum , ſed vxorem habuiſſe negligētem rerum domeſticarum,ſumptuoſam,ac prodigam:& quæ quicquid is ſuo labore coegiſſet, prorſus abſumeret.Hinc que ab Ionibus dici ſolitum, ſi quem con ſpexiſſent in re quapiam elaborantem , q̄ nihil afferret emolumenti , Hic homo funiculum Ocni contorquet. Sed & de huiuſmodi Ocno ita ſcribit Propertius lib.4. Elegia.in Epiſtola Arethuſę ad Lycotam.

Dignior obliquum iuncum qui torqueat Ocno ,
Aeternumq́; tuam paſcat aſelle famem.

Hanc Ocni effigiem Andreas Alciatus in ſuis Emblematis poſuit cum his verſibus:

Impiger haud ceſſat funem contexere ſparto ,
Humidaq; artifici iungere fila manu.
Sed quantum multis vix torquet ſtrennus horis,
Protinus ignaui uentris aſella uorat.
Fœmina iners animal facili congeſta marito
Lucra rapit,mundum prodigit inq; ſuum .

Plutarchus autem in lib. περὶ τῆς εὐθυμίας,id eſt de tranquillitate animi,tradit eam effigiem fuiſſe depictam in æde Platonis.

9. Cæterum illud prætermittendum non *Ancilla domeſtica nego-* duximus , Homerum illum ingeniorum fontem , ita enim eum vocat Plinius libr. 17.c.5. adeò mulieribus domeſtica negó- *tia deputaſſe.* -tia,rerumq́ue domeſticarum curam,atq; *da,ſi vxor deſit.* cuſtodiam deputaſſe , vt etiam prouinciā hanc ancillis demandauerit,ſi vxor deſit. Nam libr. Odyſſeæ 15.circa initia inducit Mineruā,ita Telemachum alloquentem:

Ἀλλὰ σύ γ' ἐλθὼν αὐτὸς ἐπιτρέψειας ἕκαστα
Δμῳάων,ἥ τις τοι ἀρίστη φαίνεται εἶναι ,
Εἰσόκε τοι φήνωσι θεοὶ κυδρὴν παράκοιτιν.

Vt ſcilicet domū cùm is peruenisſet, omnia ancillę,quę ei optima videretur,committeret , quoad Dij ei pudicam vxorem dediſſent.

Ideo cùm fœminæ domi tantùm rebus 10 domeſticis præſint, non improbanda videtur Thucydidis ſentētia , qui optimam *Fœmina optima,de cuius nomine ſermo non habetur.* eſſe fœminam cenſet, de cuius laude , aut vituperatione quàm minimus apud exteros foriſque ſermo habeatur : exiſtimans probæ mulieris nomen, itidem atque cor pus, domeſticis parietibus cōtineri oportere. Quanquam huic ſententiæ refragaē Plutarchus in ipſo ſtatim ingreſſu illius libri, quem ſcripſit de claris mulieribus, dicens ſibi probabilius dixiſſe videri Leōtinum Gorgiam , qui putat mulieris non formam ſolùm,ſed & egregium nomen, atque famam debere apud quā plurimos eſſe vulgatam. Sed Thucydidis ſententiæ accedit,quod Dominus noſter,Exodi ca. *Mulieres à vicinis cognoſcēda.* 3.& iterum ca.11. monet viros Hebræos, ut ab amicis mulieres autē,à uicinis & hoſpitibus iiſdemque mulieribus poſtulent vaſa aurea,& argētea: quaſi uidelicet mulieres à uicinis & hoſpitibus,iiſdemq; mulieribus duntaxat ſint cognoſcendæ,nulli que illis amici, præter uicinos, ſint compa randi:nec earum fama longius, quàm ad eos deferri debeat. Quod & inibi ſubobſcurè annotauit Nicolaus Lyr. & palàm affirmauit Gregorius Nazanzenus in Documentis uirginibus cōſcriptis,& rurſum in Monitorio,inquiens:

Αἰνῶ θηλυτέρων τὰς ἄρσενες οὐδὲ ἴσασι.
Laudo ex fœminis,quas mares minimè norunt.

Ideoque Arigeus Lacedæmonius qui- 11 buſdam laudantibus non ſuas , ſed quaſ- *Arigeus.* dam ex uxoribus alienis: Per deos(inquit) de uxoribus aliorum nihil temerè dicendum eſt:ipſas enim prorſus ignorari decet quales ſint, præterquam ab iis,quibuſcum uiuūt:ut tradit Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis.Sed & Euboidas,uir qui- *Euboidas.* dam Lacedæmonius quoſdam audiens vxorem alienam laudantes,non approbabat,quòd diceret,nullum omnino uerbū de muliebri ingenio ab externis eſſe faciē dum:ut teſtis eſt idem Plutarchus: tanquā ſcilicet fœminam ab aliis agnoſci , quàm à maritis,& parentibus,gradum aliquem

faceret

facerет ad impudicitiam: aut parum pudica videretur, de qua viri vel cum laude loquerentur: ſed ea demum ſumma matronalis pudicitiæ laus haberet, ſi mulier adeò domi concluſa viueret, vt nullus eſſet, qui de ea vel bene loqui poſſet. Nam & q laudat alienam vxoré videtur habere cognitam, cuius ipſe laudes prædicat: quod quidem detrahit pudori fœmineo Parthi, vt ſcribit Iuſtinus libro 41. fœminis non cõuiuia tantùm, verùm etiam conſpectum virorum interdicunt. Quod & noſtra tẽpeſtate Itali maxima ex parte obſeruant. Auguſtus Cęſar filiam, & neptes extraneorum cœtu adeò prohibuit, vt Lucio Vinicio claro iuueni ſcripſerit, parum modeſtè feciſſe eum, quòd filiam ſuam Baias ſalutatum veniſſet: Autor Tranquillus.

Parthi faminis conſpectu interdicunt. Itali quoq; Auguſtus filias, & neptes cœtu extraneorum prohibuit.

12 Sed vt tandem finem faciam de fama & noĩe (nec enim hoc loco meam interpono ſententiam) de corpore tamen inter omnes conuenit: vt domi contineri, non etiam foris euagari debeat. Vnde diuinus ille poeta, Ode 127. Vxor, inquit, tua in lateribus domus tuę. Et Diuus Paulus 1. ad Timotheũ 5. non facit ius mulieribus præſertim viduis, circumeundi domos. Et Nazãzenus in illis ipſis documentis virginum:

Fœminæ domi ſe continere debent, non foris euagari.

Μηδὲ δόμοις ξείνοισι πλάζεο, μηδὲ τραπέζαις.

Neque domibus externis aſsideas, neque menſis.

Et alibi in eo carmine, quod Elegis verſibus contra mulieres ornatas Grecè compoſuit, in eam quoque ſententiam:

Ο' πρῶτον [illegible] γυναιξὶ, τὸ τίμιον, [illegible]
Πλεῖστα, καὶ [illegible] λόγων,
Ι'στῷ τ' ἠλακάτῃ τε, τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γυναικῶν,
[illegible] ἔργα νέμειν [illegible].
Χείλεσι [illegible], καὶ ὄμμασιν, οὐδὲ τραπέζαις,
Μηδὲ πόδα [illegible] ἔχειν.

Id eſt ad verbum.

Mos eſt mulieribus (res pretioſa) domi manere
Plurimùm, & diuinis alloqui ſermonibus,
Telaq; fuſoque (hoc enim munus eſt mulierum)
Ancillis opera diſtribuere, ſeruos vitare,
Labijs vincula ferre, & oculis atque genis:
Neque pedem extra veſtibula ſæpe habere.

Et rurſus in ſuo illo Monitorio mulierẽ alloquens:

Μὴ πολλάκις [illegible] πόδα, μηδ' [illegible],
Πάνδημον καὶ ἄκοσμον ὁμήγυριν, οὐ γὰρ [illegible]
Αἰδοῖ καὶ [illegible], τὰ δ' ὄμματα ὄμμασι [illegible]
Αἰδῶς δ' [illegible], πάντων [illegible] κακῶν.

Id eſt,

Non multùm extra veſtibula mitte pedẽ, neque ad delectationem
Popularẽ, & inhoneſtam turbam. Hæc enim pudorẽ
Aufert & prudentibus, oculos verò oculis miſcet.
Pudor enim abiens, omnium genitor malorum eſt.

Et poſt pauca:

Οἶκος σοι πόλις ἔστω, [illegible]

Ἄλλης, ὁ [illegible], οὐδ' ἱεροῦ. Id eſt,

Domus tibi urbs eſt, & nemora, non uidearis
Ab alijs, quàm affinibus tẽperãtibus, atque ſacerdote

Alius poeta, ſed ethnic⁹, Menãder apud Stobæum in Præceptis nuptialibus: 13

Τοὺς τῆς γαμετῆς ὅρους ὑπερβαίνεις γυναί
Διὰ τὴν αὐλήν· πέρας γὰρ αὔλειος θύρα
Ε'λευθέρᾳ γυναικὶ νενόμιστ' οἰκίας.
Τὸ δ' ἐπιδιώκειν, εἰς τὴν ὁδὸν τρέχειν
Ε'τι λοιδορουμένην, κυνός ἐστ' ἔργον, Ῥόδη.

Id eſt, ex traductione Conradi Geſneri:

Excedis, o mulier, limites uxoris
Per atrium. Nam ueſtibuli fores, ultra
Domum eſſe ab ingenuam urona exiſtimantur.
Vlterius autem perſequi, & in uiam currere,
Canis eſt opus idq; conuitijs affecti, ô Rhode.

Sed & idem in eodem loco:

Ε'νδον μένειν δεῖ τὴν γυναῖκ' εἶναι χρηστὴν
Ε'κτὸς δὲ θύραζ' ἀξίαν τοῦ μηδενός.

Intus manere mulierem oportet
Bonam: egredientes autem foras, nullius pretij ſunt.

Ante hos Homerus in Hymno Veneris, tradit Palladẽ docuiſſe pulchra opera in domibus.

Η' δὲ τε παρθενικὰς ἁπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
Α'γλαὰ ἔργ' ἐδίδαξεν.

Et Achilles Euripide⁹ in Iphigenia in Aulide, de fœmina loquens:

Maneat (inquit) domi: pudicam enim decet pudor.

Ita enim ſcribit:

Μενέτω κατ' οἴκους, σεμνὰ γὰρ [illegible].

Et Macaria apud eundem in Heraclidis, poſteaquam illud dixit:

Γυναικὶ γὰρ σιγή τε, καὶ τὸ σωφρονεῖν
Κάλλιστον.

(quod nos alibi ad aliud citauimus) continuo illud ſubiungit:

Εἴσω θ' ἥσυχον μένειν δόμων.

Mulieri enim ſilentium eſt modeſtia
Pulcherrimum, intus uerò tacitam manere domi.

Et eſt Senarius Græcus in eam ſentẽtiam:

Γυναικὸς ἐσθλῆς ἐστι σώζειν οἰκίαν.

Ædes ſuas ſeruaſſe, uxoris eſt bona.

Galenus libr. 11. de Vſu partium, ſcribit fœmininũ genus non poſtulaſſe pilos in facie ſibi aduerſus frigora auxiliaturos, ꝙ ſub tecto maximam vitæ partem exigere debeat. Et Chryſoſtomus in Epiſtolã Pauli ad Timotheũ, Homilia 10. monet matres, ut curent ſolicitè, ut filiæ domi ſint iugiter. Et in 60. in Ioãnem Homilia ſcribit mulieris eſſe, domi Philoſophari, aut ut alii uertunt, domi tanquã in quodã philoſophie gymnaſio ſedere. Et lib. de Sacerdotio 3. Virginem (inquit) oportet undecunque tanquam muro circũſeptam eſſe, ac toto anno perraro domo egredi: idq; demũ cùm inexcuſabiles ac neceſſariæ cauſæ vrgebunt. Et paulò antè: Virginem nõ conuenit, neque frequẽtes, neq; ſuperuacuas 14

De eadẽ re. Fœminæ in facie pilos nõ deſiderãt. Mulieris eſt domi philoſophari.

cuas

cuas ĩ ambulationes agere. Ac rurſus: Neque ei licet frequenter in forũ deſcẽdere, neq; ſi quando eò deſcenderit, occurrentium oculis conſpicua eſſe cogitur. Diuus quoq; Ambroſius in Lucam lib.2. Diſcite (ait) virgines nõ circumcurſare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miſcere ſermones. Quã ſentẽtiam citat è noſtris Mattheus Afflic. in Conſtitutione Sicilię inci. mulieres. Idẽ Ambroſius li.2. de Virginibus, loquens de Virgine Maria: prodire (inquit) domo neſcia, niſi cũ ad eccleſiã conueniret: & hoc ipſum cum parentibus, aut ꝓpinquis. Sed & idẽ li. epiſt. 8. epiſtola 64. expendit ex ſacris literis. Mariam ipſam fuiſſe domi repertam, cùm ad eã Gabriel venit. Et hoc quoq; idem annotat in alio loco, quẽ poſtea citabimus, cùm de gynæceo loquemur. Quin & ipſe quoque, in lib. de Arca Noe, c.13. ſcribit, diem ad virũ referri, noctem ad mulierem. Quoniam ille (inquit) actu publico ſit clarior, iſta obſcurior, tanquam domeſticis clauſa parietibus. Diuus item Hieronymus ad Euſtochium, de Cuſtodia virginitatis, eam monet, ne domũ exeat, in idq; torquet illud Cãticorum, Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus.

Deus ad virum, nox ad fœminam refertur.

15 Ad quod etiam referendum eſt, quod ſacræ literæ perhibent Eſau à patre, Iacob verò à matre dilectum: per hanc dilectionis amborum, ac fratrum differentiam, vnius videlicet à pr̃e, alterius à matre, actiuam ac contemplatiuam vitã inſinuari. Nam etſi vir muliere præſtantior eſt, vt late ſuprà diximus, & comprobauimus, actiua tamen vita per viri, contemplatiua vero per mulieris proprietatem quodã modo intelligitur. Eſt quippe viri officium extera quædam negotiatio, ſimilis practico & actiuo intellectui, qualis fuit ipſi' Eſau qui, vt eadem ſcriptura recenſet, venator erat, & agricola, id eſt, vt interpretatur gloſſa, quam interlinearem vocant, exercens exteras actiones. Mulieris autem propriũ eſt adinſtar memorię, vt intus immota ſedeat, ſicut Iacob, qui fuit uir ſimplex, habitans in tabernaculis, & ob id Iſrael, id eſt videns Deum dictus: qualis certè contemplatiui hominis mens, atq; intellectus eſt, vt etiam annotauit Euſebius lib. Præparationis Euangelicæ 11. ca. 4. Dilectio igitur Eſau à patre, vitam actiuam: dilectio verò Iacob à matre, cõtemplatiuam refert, qđ & ſcitiſſimè quidẽ, & elegantiſſimè, vt cætera omnia ſcribit Carolus Bouillus in q̃ſtionibus Theologicis, libr. 6. Sed & diuus Thomas Aquinas in opuſculo de Sacramento altaris, cap. 7. poſteaquàm traxit ad figuram ſacramẽti altaris, illud quod ſcribit Geneſis 27. ca. de bñdictione Iacob, in qua decepti ſunt ſenſus Iſaac, putantis ſentire Eſau, dum ſentit ſimilitudinem eius, qui uelatus erat Iacob, hæc ferme ſubdit: Sciendum quòd in illa figura Dominici corporis quatuor erant perſonæ, Iſaac, & Rebecca, & Iacob, & Eſau: quaſi maſcul', & fœmina ſignificent duas naturas in nobis, ſcilicet corpus, & animam: maſculus qui magis ſolet eſſe manifeſtus, & exterioribus plus intendit, ſignificat hominẽ exteriorem, id eſt, corpus cum ſuis ſenſibus: fęmina quæ domi reſidet, & familiam regit, hoĩem interiorem, id eſt, animã, q̃ ſalutis ſuæ, & aliorum gerit curam, & cętera quæ ſequuntur.

De eadẽ re. Eſau cur à patre, Iacob à matre dilectus.

Vir actiuã vitã, mulier contemplatiuam repræſentat.

Et vt iſtud rurſum autoritate externorũ, ethnicorumque hominũ cõprobemus. Non aliud exprimere voluit Phidias Illuſtris ille pictor, qui Elienſibus Venerẽ, teſtudinem calcantem pinxit: eo ſymbolo, veluti tacita ambage, indicans mulierum eſſe munus, οἰκουρίαν, καὶ σιωπὴν, id eſt, ædiũ cuſtodiam, & ſilẽtium. Autor Plutarchus in Præceptis connubialibus, ca. 33. & in li. de Iſide & Oſiride, & meminit Stobæus, Sermo. 72. & Pauſanias lib. 6. Et id quoque attigiſſe videtur Tibullus lib. 3. Elegia item 3. illo verſu, 16

De eadẽ re. Venus teſtudinem calcans.

Et ſoueas concha Cypria vecta tua.

Id quod tamen prætermiſit interpres. Et Papinius lib. Syluarum 1. in Epithalamio Stellæ Violentillæ.

Tibulli locus animaduerſus.

Statij locus animaduerſus.

Hæc & cæruleis mecum conſurgere digna
Fluctibus, & noſtra potuit conſidere concha.

Quo in loco Domitius id aliò transfert. Et iterũ lib. 3. eiuſdẽ operis in Coma Earini:

Ite, dabit curſus mitis Cytherea ſecundos.
Placabitq́; Notos: ſors & de pube timenda
Transferet, inq́; ſua ducet ſuper æquora concha.

Et hinc Martialis lib. 2. in Gallũ vocat conchas Cytheriacas, id eſt, Venereas:

Lauior ò conchis Galle Cytheriacis,

Martialis locus animaduerſus.

Vbi & hoc ſilenter prætererunt interpretes, aliàs oculatiſſimi. Sed & Propertius cõcham Erycinam appellat:

Et uenit è rubro concha Erycina mari.

Et ante hos omnes Plautus in rudente, de ipſa Venere loquutus:

Plauti locus animaduerſus.

Te ex concha natam eſſe autumant.

Plinij locus.

Vbi & quatuor interpretes huius rei non meminerunt. Et aliqđ à Plinio, veluti trãſeunter, lib. 9. c. 25 traditur, qui tamen locus mendoſus eſt. De ea autem Phidiæ pictura Alciatus noſter in Emblematis hoc quoque repoſuit.

Alma Venus, quæ nam hæc facies? quid denotat illa
Teſtudo, molli quam pede Diua premis?
Me ſic effinxit Phidias, ſexumq́; referri

Fœmi-

Fœmineum noſtra iuſsit ab effigie.
Quodq́; manere domi, & tacitas decet eſſe puellas,
Suppoſuit pedibus talia ſigna meis.

Quanquàm ſcio, Placiadē aliam eius rei rationem afferre li. Mythologiarum 2. ex autoritate Iubæ in phyſiolog. nempe ꝙ te ſtudo toto corpore ſimul aperto in coitu miſceatur.

De eadē re.
Aegyptiæ mulieres calceamētis nō vtuntur.
Parthi cum concubinis, non cū vxoribus conuiuia ineunt.
Maribus 9. die, fœminis octo nomina imponebantur.

17 Sed & Plutarchus ipſe (vt ad eum reuertamur) paulò antè ſcripſerat Aegyptijs mulieribus non vti calciamētis, patrium morem fuiſſe, vt ſe domi continerent, Subditq́ue mox, Ac pleræque fœminæ, ſi auratos calceos, & armillas, & femoralia adimas, purpuramq́ue, & margaritas, domi manerent. Macrobius lib. Satur. 7. ca. 1. tradit, Parthos ſolere cum concubinis, non cum coniugibus inire conuiuia, tāquam has & in vulgus prodire & laſciuire quoque, illas non niſi domi abditas tueri deceat tectum pudorem. Cui concinit & Iuſtinus, quo loco ſuprà citauim⁹, nu. 11. ne id repetamus. Sed vt iterum Plutarchum reſumamus, is ſanè Problematon Ro. ca. 100. teſtis eſt, Romanos marib⁹ nono die fœminis octauo nomina imponere conſueuiſſe. Cuius rei cùm multas cauſas ſubijciat, hanc quoque inter alias eſſe dicit, quòd in numeris nouenarius primus eſt tetragonus ab impari & pfecto ternario. Octonarius autem primus cubus à binario numero, quem parē eſſe cōſtat. Oportet autem quadrāgulum eſſe & imparem & perfectum: Vxorem autem, ſicut cubū ſtabilem, & domum ſeruantem, & immobilem. Hæc ibi. Seneca autem in laudē ſuæ materteræ, ſcribit eam per 16. annos, quibus maritus ipſius Aegyptū obtinuit, nunquam in publico fuiſſe cōſpectam, neminem prouincialium in domum ſuam admiſiſſe. Itaque loquax (inquit) & ingenioſa in contumelias Præfectorum prouincia, in qua etiam vitauerunt quidam culpam, non effugerūt infamiam, veluti vnicum ſanctitatis exemplum ſuſpexit.

18 Theognidis quoq; ſententia eſt in eā rē,

Ἐχθαίρω δὲ γυναῖκα περίδρομον, ἄνδρα τε μάργον.

Id eſt,

Odi uerò mulierem circumcurſantem, & uirū ignauū.

Et Epicharmi apud Stobæum, Sermo. 67.

Εἰ δὲ καὶ φιλέξοδόν τι καὶ λάλον, καὶ δαπανᾶν,
Οὐ γυναῖκ' ἕξεις, διὰ δ' ἀτυχίαν κοσμουμέναν.

Quibus ſignificatur, quòd ſi vxorem duxeris frequenter domo exeuntem, loquacem, & ſumptuoſam: non vxorem te habiturum, ſed inſtructum per vitam infortunium. Et Sceledrus Plautinus in Milite:

--Te alloquor (ait) viti probrique plena,
Quæ circum vicinos vages.--

Virum in fœminam mutari i ſomnis quid ſignificet.

Artemidorus autem Daldianus lib. de Interpretatione ſomniorum 1. ca. 52. Si quis (inquit) ſe in mulierem tranſmutari ſomniet, diuiti malū eſt, & maximè Rempu. adminiſtranti. Nam vt plurimùm mulieres ſunt domus cuſtodes, & intra tectū ſeruantes, ideoq́ue id ſomnium, omni magiſtratu eum exuit, qui id videt. Et libr. 2. ca. 35. Minerua, ait, in ſomnis viſa, bona eſt vxorē ducere uolentibus: pudicam enim, & domus cuſtodiētem, vxorem futuram eſſe præſagit. Pauſanias lib. 5. tradit Olympiæ olim latam legem fuiſſe, ne mulieres ad Olympica certamina, ſpectandi gratia accederent. Hanc autem pęnam, præuaricantibus eam, conſtitutam fuiſſe, vt è Typeo monte prærupto præcipitarentur. Et huc alludens Papinius lib. Thebaidos, ita cecinit:

Minerua in ſomnis viſa

—Excluſęque expectant præmia matres.

Quo in loco Lactantius Firmianus, ſiue alius (quod magis credo) interpres quidē doctiſſimus, hoc quoq; ipſum annotauit. Sed & eius moris meminerunt Menāder Rhetor, & Valerius Maximus lib. 8. ca. 16. eodemq́ue ult. in fi. & nos alibi mentionē quoq; huius rei fecimus, videlicet in leg. 4. ꝯnub. nu. 37. inci. ſed ꝙ de certaminib⁹.

Mulieres Ro. domi ſe continere ſolitæ.
Mulieres repudiatæ ꝙ foris verſarentur.

Et ſanè illud certum eſt, Romanas quōdam mulieres uelut patrio inſtituto ſeſe domi continere ſolitas. Quod vel hinc facile coniectari eſt, quòd C. Sulpitius Gallus vxorem dimiſerit, quoniam eam capite aperto foris uerſatam cognouerat. Et Q. Antiſtius idcirco repudiaſſe vxorem dicitur, quòd illam in publico, cum quadā libertina vulgari loquentem viderat. Publius quoque Sempronius Sophus, coniugem repudij nota affecit, quoniā ſe ignorante ludos ſpectaſſet. Quorum teſtis eſt Valerius libr. 6. Rerum memorabilium, c. 3. Et præterea Sulpitij ac Sempronij, Plutarchus in problematis, c. 13. Sed & hoc apertè oſtendit Cornelius Tacitus & Hiſtoricus, & Orator clariſſimus, in eo lib. quē de Claris Oratoribus ſcriptū reliquit, cū de priſcis Romanis loquens, Iampridem, ait, ſuus cuique filius ex caſta parēte natus nō in cella emptæ nutricis, ſed gremio ac ſinu matris educabatur: cuius pcipua laus erat tueri domū, & inſeruire liberis. Hæc Tacitus.

De eadē re.
Mulieres incorruptā ſermonis antiquitatē retinent.

Ex quibus & illud factum videri poteſt 20 quod apud Tullium libr. 3. de Oratore, L. Craſſus Orator ita dicit: Equidē cùm audio ſocrū meā Læliam (faciliùs enim mulieres incorruptam antiquitatē conſeruāt quòd multorum ſermonis expertes ea tenent ſemper, quę prima didicerunt) ſed eā ſic audio, vt Plautum mihi & Næuium uidear audire. A quo non admodum diſtat,

quod

quod ſcribit Plinius Iunior libr. Epiſt. 1. ad Euritium,de epiſtolis vxoris Pompeij Saturnini,Legit(inquit) mihi nuper epiſtolas,quas vxoris eſſe dicebat, Plautum, vel Terentium metro ſolutum legi credi di.Hanc autem mulierum Romanarum conſuetudinem Conſtantinum Auguſtũ vnà cum colonia ex vrbe Roma Cõſtãtinopolim tranſtuliſſe putat Philelphus; in ea epiſtola, quam eleganter ſcripſit ad Laurentium Medicem,de differentia ſermonis Latini,& Literalis,Quoniam nobiles illæ Conſtantinopolitanæ mulieres vt ille ipſe refert,pro vetere quodam more ſemper ſe domi continerent,neque interdiu vnquàm egredetentur.

De eadẽ re. Gręcorũ mulieres inconuiuijs virorum non accumbunt.

21 Quanquàm dici poteſt, Conſtantinopolitanos non à Romanis hunc morem mutuaſſe:ſed à ſuis maioribus, illis videlicet veteribus Græcis(ſita enim eſt in Gręcia Cõſtantinopolis,olim Byzantium dicta)veluti iure hæreditario per manus accepiſſe.Apud illos enim negat Cicero, in tertia in Verrem actione, moris fuiſſe, vt in conuiuio virorum mulieres accumberent.Et,vt tradit Aemylius Prob. in procmio ſui operis,apud eoſdem fęmina neque in conuiuium adhibebatur, niſi propinquorum:neq; ſedebat,niſi in interiore parte ædium,quæ,γυναικωνῖτις appellabatur.quo nemo accedebat,niſi propinqua cognatione coniunctus. Eſt igitur Gynæconitis(ut obiter illud dixerim) atq; ẽt Gynæcium,ſiue Gynæceum,locus ædium ſecretior,in quo ſolæ mulieres habitabant: dictus & ab ipſis mulieribus, quas Græci γυναῖκας appellant,Vnde Panthœdas Spartanus,cum in Aſia obiret legationẽ, oſtẽtantibus quibuſdam murum valde munitum,latum ac ſublimem, fertur dixiſſe, Νὴ τοὺς θεοὺς,ὦ ξένοι, καλὴ γυναικωνῖτις. Id eſt, Per deos,ò hoſpites,pulchra Gynæcontis,id eſt,domus mulierum. Autor Plutarchus in Apothegmatis Laconicis.Qui & ipſe idem propè dixiſſe Agidem Archidami filium refert,item Ageſilaum illũ magnum Lacedæmoniorum regem.De Gynæceo autem Plautus in Moſtellaria:

Gynęcium.

Panthœda dictũ de muro muniſſimo.

Dare vult vxorem filio,quantum poteſt.

Ad eam rem facere vult nouum Gynaceum.

Sed & Terentius in Phormione:

Vbi in Gynaceum ire occipio,&c.

22 De huiuſmodi autem Gynęceis, atque Gynæciariis fit mentio in l.vnuſquiſque, in prin.C.ad leg.Iul.repe.& in Rubr. & iterum.in l.2.3.5.& l.ſi quis ex corpore.C.de mulie.& Gynæ.lib.11.& l.1. tit.ſeq. de veſti.holo.& in l.vlti.C.de mili. veſt. lib.12. In quibus locis Gynæcium etiam capitur pro loco ſecretiore, in quo opera textoria,& iſta muliebria conficiuntur; & Gynæciarij pro iis,qui ea muliebria opera cõficiunt.Sed & Gynæconitidis mẽtionem fecit Procopius in Bello Vandalico,lib.3. vbi ſatis declarat locum eſſe ſecretiorem. Vitruuius autem li. Architecturæ 6.c.10. deſcribit Gynæconitidem, atque etiam Andronitidem,quæ eſt ea domus pars, in qua viri ſine interpellationibus mulierũ verſantur.Vnde & ea faceta reſpõſio Diogenis Cynici apud Laertium,qui cum ex Lacedęmone Athenas reuerteret,interrogat⁹, vnde & quò veniret,ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος (inqit)εἰς τὴν γυναικωνῖτιν.Id eſt,ex domo,ſiue habitatione virorum,in domũ mulierum.Aut ut per μετωνυμίαν Ambroſius vertit,à viris ad fœminas.

Gynęciarij.

Andronitis.

23 Hic autem obiter corrige mẽdum, qđ obrepſit in Diuum Ambroſium, in loco huic rei de qua tractamus,accommodatiſſimo. Is eſt in Adhortatione ad virgines:Nullus,ait,ſit tunc ſine matre progreſſus,quæ ſit anxia cuſtos pudoris.Ipſa quoque ad eccleſiam progreſſio rarior ſit adoleſcentulis.Conſidera, quanta fuerit Maria,& tamen nuſquam alibi, niſi in cubiculo reperitur.cum quęritur.illa te doceat quid ſequaris.Angelum vidit, & pauebat in corde,peregrinabatur in aſpectu:vnde dicit ad eam Angelus, Ne timeas Maria: Decet ſolitudo verecundiam, & gymnaſium pudoris ſecretum eſt. Expunge verbũ illud, gymnaſiũ, & repone, Gynęciũ; neq; enim aliter ſententia conſtat.Sed imperitus quiſpiam non intelligens quid eſſet Gynæcium, corrupit textum Ambroſij. Illud autem ſciendum eſt. Latinos id vocare Conclaue, quod Græcis Gynæciũ dicitur.Terentius in Eunucho:

Ambroſi locus emendatus.

Conclaue.

Virgo in conclaui ſedet

Nam & antè illud dixerat:

In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola.

Vt hinc facilè intelligas,ipſum Gynæciũ, quod in interiore parte domus erat, conclauè quoque dici.

Sed & idem in Heautontimorumeno:

Eſt mihi ultimis conclaue in ædibus quoddam in interioribus tectis.

Quibus in locis Donatus,& Calphurnius interpretes,illa in priore loco,ille in poſteriore,Eſt,inquiunt,conclaue locus in interioribus tectis ſeparatior, aut ut alij legunt,ſuperior,quod magis placet.

Donati locus.

24 Id quod conuenit multis Homericis locis,quibus oſtenditur Gynęcia fuiſſe in loco dom⁹ editiſſimo,& acceſſu difficillimo.Nã lib.Odyſſeæ primo de Penelope:

Gynęcia in loco domus editiſſimo apud Græcos.

Ἐς δ' ὑπερῷ' ἀναβᾶσα σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξὶ Κλαῖεν,&c.

Id eſt,ad verbum:

In tabulatum (aut ſi mauis,in ſuperiorē partem domus) *aſcendens cum ancillis fœminis.*
Flebat.—
Quod & ad verbū propè bis repetitur in libro quarto eiuſdem operis, & ubi & ipſe Poeta de Penelope loquitur.
Sed & rurſum paulò pòſt:
Ἡ δ' ὑπερωΐῳ αὖθι περίφρων Πηνελόπεια
Κεῖτ' ἄρ' ἄσιτος.
Hæc autem in loco edito illic prudens Penelope
Iacebat abſtinens. Et libro 15.
—Ἀλλ' ἀπὸ τῶν ὑπερωΐῳ ἱστὸν ὑφαίνει.
Sed ab his in loco edito talem texit. Et lib. 16.
Ἡ μὲν ἄρ' εἰσαναβᾶσ' ὑπερώϊα σιγαλόεντα
Κλαῖεν.
Hæc autem aſcendens in ſuperiora ſplendida
Flebat.—
Et lib.ſeq.& iterum lib.19.
Ἤτοι ἐγὼν ὑπερώϊον εἰσαναβᾶσα
Λέξομαι εἰς εὐνήν.— Id eſt,
Certè ego in ſuperiora aſcendens.
Dormiam in lectum.—
Verba ſunt eiuſdem Penelopes.Et lib.quoque 18.eandem fecit deſcendentem ex ſuperioribus.poſteaque in eadem aſcendentem.Nam primùm :
Ὣς φαμένη κατέβαιν' ὑπερώϊα σιγαλόεντα.
Et paulò pòſt:
Ἡ μὲν ἔπειτ' ἀνέβαιν' ὑπερώϊα δῖα γυναικῶν.
Et lib. 19.
Ὣς εἰποῦσ', ἀνέβαιν' ὑπερώϊα σιγαλόεντα,
Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι κίον ἄλλαι.
Ἐς δ' ὑπερῷ' ἀναβᾶσα σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξὶν.
Id eſt ad verbum :
Sic dicens,aſcendit ſuperiora ſplendida
Non ſola cum ea & famulæ ibant aliæ.
In autem ſuperiora aſcendens cum ancillis mulierib.
Quem poſtremum verſum repetit libro quoque 23.Et lib.Iliados. 2. in Catalogo:
Παρθένος αἰδοίη ὑπερώϊον εἰσαναβᾶσα.
Virgo verecunda,ſuperiora aſcendens.
Et lib.22.de Andromache loquens:
Ἀλλ' ἥ γ' ἱστὸν ὕφαινε μυχῷ δόμου ὑψηλοῖο.
Sed talem texebat in conclaui domus altæ.

Et apud Hebręos. Idq; obſeruatū fuiſſe video apud Hebręos ex c.3.Thobiæ, de Sara filia Raguelis: Ad hanc vocem perrexit in ſuperius cubiculū domus ſuæ.Et Iudith.8.Et in ſuperioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecretum cubiculū, in quo cum puellis ſuis cauſa morabaī.

De eadē re, Dioſcuri. 25 Sed vt ad rē redeamus,quod dictum eſt de Lacedæmonis,ex eo quoq; probatur, ꝙ à Græcis autoribus traditū eſt, Dioſcuros,quos Caſtores Latini vocāt,ad Phormionem quendam Lacedæmonium hoſpitum effigie acceſſiſſe,qui ſe ex Cyrenaica regione venire dicerent:eumq; oraſſe, vt in conclaui quodam , ædium parte remota & abdita,ſibi locum quò diuerterēt dare vellet: Nam eā domus partē ſibi gratā fuiſſe,ēt dum inter homines degerent, affirmabāt. Quib. Phormio ſe qdē libenter reliquam domū illis cōceſſurū eſſe reſpondit: conclaue aūt illud nequaquā illis exhibere poſſe,in quo filia virgo, quā vnicam ſummo aſſeruabat ſtudio, habitaret.Sub hæc diſceſſiſſe Dioſcuros: verum poſtridie eius diei virginem illā. & omnē ipſius cultum , atq; vniuerſum famulitiū euanuiſſe:in medio aūt conclaui Dioſcurorū imagines repertas fuiſſe. Quibus ēt concinit qd ſcribit Antigonus autor Græcus apud Euripidem: Virgines in ædium ſeceſſu verſari ſolitas in Parthenone, qui locus ab earum ſtatione ſic dictus eſt:nec īnde matris aut cuſtodis iniuſſu pedē virgini efferre licebat. In quē ſenſum Ianus Parhaſius interpres doctiſſimus, refert illud Claudiani de Proſerpina loquentis: *Parthenon.*
Florebat tranquilla domus, nec limina virgo
Linquere,nec virides audebat viſere ſaltus ,
Præceptis obſtricta tuis,telæ labor illi.

26 Et huc quoq; pertinet,ꝙ apud Græcos Bona Dea θεὸς γυναικεία dicebatur, ꝗ Varro Fauni Aboriginum regis filiam tradidit, adeò pudicam, vt extra γυναικωνῖτιν nūquam ſit egreſſa: nemoque illam dum vixit, ꝑter virum ſuū , mas viderit nec nomē eius audierit,nec marē ipſa vnꝗ eā viderit,ꝑter ipsū maritū:ob idq; illi in operto ſacrificabāt,vt ēt refert Lactāti[•], li.1.c. 22.& nonnihil meminit Macrobius in Satur. vbi & hinc prodiiſſe dicit, quòd non liceat viris,eius templum intrare.Ex quo & illud Tibulli lib.1. Eleg.6. *Bona Dea nunquā extra Gynaeconitin egreſſa.* *Maritis nō licere tēplū Bonę Deę intrare.*
Sacra Bonæ maribus non adeunda Deæ,
Et Ouidij lib.5.Faſtorum,
Templa patres illic oculos exoſa viriles,
Leniter acclini conſtituere loco.
Et lib.3.de Arte amandi:
Cum fugat à templis oculos Bona Diua virorum.
Item illud Propertij lib.4.de Hercule:
Fœmineæ loca clauſa Deæ,fontesque perennes
Impunè,& nullis ſacra retecta viris.
Vñ & Sene.16.Epiſtolarū li.ad Luciliū ſcribit viros oēs à ꝯſpectu religionis Bonæ Deę ſic arceri vt picturę quoq; maſculorū aīaliū ꝯteganī.Ex quo & illud Iuue.Sat.2.
—Vbi velari pictura iubetur.
Quæcunque alterius ſexus imitata figuram eſt.
De qua re etiam & Tullius in Oratione De Aruſpicum reſponſis:

27 His aūt,ꝗ ď Romanis,dixim[•] adſtipulaī elegātiſſimū cuiuſdā Claudię Epitaphiū, Romę īter cętera vetera monumēta reptū,ī regione Trāſtiberina,ī ca. pōtis Diui Barptolemęi,in quo qdē inter alia pleraq; quæ ad laudē ipſius Claudiæ.dicuntur , illud adiectū eſt,quod domū ſeruauerit,veluti cætera parui momenti, & ponderis *De eadē re. Epitaphium antiquū memorabile.*

Tiraq. de leg. Connub. R eſſent

eſſent,niſi & hoc fuiſſet. Epitaphium ipſum antiquitatis ergo hic adſcripſimus:

Hoſpes,quod dico paululum eſt,adſta, & pellege.
Heic eſt ſepulcbrum haud pulcbrum pulcbrai feminai;
Nomen parentes nominarunt Claudiam,
Suum maritum corde dilexit ſuo,
Gnatos duos creauit:horum alterum
In terra linquit,alium ſub terra locat,
Sermone lepido,tum autem inceſſu commodo,
Domum ſeruauit,lanam fecit,dixi,abei.

28 Sed & huc vergit illud Propertij libr.2. Elegiarum,Elegia 6.

Felix Admeti coniunx,& lectus Vlyſsis,
Et quæcunque viri fœmina limen amat.

Limen pro domo. Inibi enim limen pro domo accipitur, vt alibi apud eundem,ad Gallum,

Ah mea contemptus quoties ad limina curres.

Et in eo loco, quem ex Claudiano nuper adduximus. Et alibi ſæpe apud bonos autores. Liuius ſtatim in prin.lib.4.Belli Macedonici: Matronæ nulla nec autoritate, nec verecundia, nec imperio virorum cōtineri limine poterant. Ouidius libro. 4. Faſtorum:

Limen vt intrauit,luctus videt omnia plena.

Et Plinius iunior ad Quadratum libro. 9. Epiſtolarum: Rogo vt veniat, quia me recens adhuc luctus limine continet. Et Vlpia.noſter in l.illicitas.§ illicita.ff.de offic. præſid.ibi,limine vnico. vbi tamen Accurſius non intelligens,quid illic limen eſſet legit lumine pro lucerna vel eculo. *Iuriſconſulti locus ab interprete perperā acceptus.*

29 Cæterum,vt à ſemita in viā redeamus, Cato ille Cenſorius omnium bonarum artium magiſter,in eo libro,quem de Re ruſtica & doctiſſimè,& elegantiſſimè, ſi ad illud ſeculum reſpiciamus, conſcripſit inter cætera multa villicæ officia, quæ tanquam leges quaſdam ei præſcripſit, capite eius operis 143. Vicinis (ait) aliiſque mulieribus quàm minimum vtatur, neve ad eas domū eat,neve ad ſeſe recipiat: ad cœnā ne quò eat,neq; ambulatrix ſiet. Tantum abeſt,vt illis ius faciat viros alienos conueniendi, vt etiam conſuetudinē aliarum feminarum eis interdicat. Quod & ante illum Euripides fecerat in Andromache,de omnibus tamen mulierib. nedum de villicis loquens. *De eadē re, Villicæ officia.*

Ἀλλ' οὔποτ' οὔποτ' (οὐ γὰρ εἰσάπαξ ἐρῶ)
Χρὴ τούς γε νοῦν ἔχοντας, οἷς ἔστιν γυνή,
Πρὸς τὴν ἐν οἴκοις ἄλοχον εἰσφοιτᾶν ἐᾶν
Γυναῖκας: αὗται γὰρ διδάσκαλοι κακῶν.
Sed nunquam,nunquam (neq; enim ſemel dicam)
Oportet prudentes,quibus eſt vxor,
Ad vxorem in domibus accedere ſinere
Mulieres:ipſæ enim præceptores ſunt malorum.

30 Neque in eam rem deeſt nobis legum teſtimonium,videlicet l.1.C.de offi. diuc. *De eadē re.* iudic.in illis verbis,quę intra domum cōſiderato ſexu ſemel cōtineat. & in Auth. vt liceat matri & auię.§.quia vero plurimas. vbi inter paucas repudiandi vxorē hæc vna eſt,quando vxor nolente viro, extra domum māſerit. Quod & cauetur in Nouellis,eo.tit.§.anteriores quidem conſtitutiones,verſi.item ſi nolente marito, & in Auth.de nupt. §. mitiores, vbi ēt addit, ſi inuito marito in circenſibus, & ſpectaculis theatriſque adfuerit, Idque eſt, quod Plautus,quem ſuprà poſt principium alicubi citauimus,longo antè tempore dixerat: *Legum teſtimonia.*

Vxor viro ſi clam domo,egreſſa eſt foras,
Viro fit cauſa,exigitur matrimonio.

Cui legi forte initium dederunt, & originem,Sulpitius,Antiſtius, & Sempronius, quorum nuper meminimus.

Igitur non temere ſcribit Specul.tit.qui filij ſint legi.§.1.verſ. quid ſi viro abſente, ꝙ vir poteſt cogere vxorem,vt ſe domi ꝯtineat,per tex.in l.2.ff.de libr.exhi. qui tamen mihi videtur nihil ad hoc facere. ſed eius ſententiam comprobat tex. ſuprà allegatus:& quòd l.3.C.de condi.inſer. vxorem focariam appellat,nulla alia ratione, vt opinor,quàm ꝙ ea priuatim focum viri ſeruare debeat. Et facit non minimum l.2.C.de his qui ve.æta.impe.vbi ait, fęminas cętui publico ſeſe demonſtrare non debere. Quod & repetitur in c.idemnitatibus.§.porrò.verſic.ſed cum eas, de elect. libro 6. Ex quo eſt illud Senecæ in Agamemnone, 31 *Focaria vxor dicta.*

Quo more cœtus publicos virgo petis?

Et eſt ferè ſimile,quod ſcribitur in c. mulieres, quod eſt 2.in prin.de iud.lib.6. Mulieres vagari non conuenit, nec virorum cętibus immiſceri,in cuius loci commētarijs nouiſſime editis D.à Ludouico Gomes,plurima ex his quæ in hoc capite ſcripſeramus in priore noſtra editione, illic tranſcripta ſunt. Illud autem,quod adſcriptum eſt in illo c.2.ſumptum eſt,vt etiam dixeramus,& repetit ibi Gomes ex l. maritus.C.de procu.cuius verba ſunt: Nec fœminæ perſequendæ litis obtentu conuenit,virorum cętib.immiſceri. Quod ſumptum videtur ex l.maritus.C. de procura. cum ſcribitur,ne fęminæ perſequendæ litis obtentu, in contumeliam matronalis pudoris irreuerenter irruant,nec conuentibus virorum, vel iudicij intereſſe cogantur. Vnde Tullius in Oratione pro M.Cælio,taxat Clodiam,quæ mete neſcio, qua effrænata atque præcipiti in forum deferri,iudiciumque voluiſſet. *Furtum ex hoc libro.*

Vt non abs re noſtris legibus prohibitū ſit fœminis poſtulare, ne contra pudi- 32

ciriam ſexui congruentem alienis cauſis ſe immiſceant, vt ſcribitur in l.1.§. ſexum. ff.de poſtul.vbi & illud ſubiungitur, originem huius introductam eſſe à Calphurnia improbiſſima fęmina: ſed niſi me cõiectura fallit, legendum eſt, C.Afrania, ex Valerio libro.8.cap.3. Hæc enim (vt is ibi ſcribit) inuſitatis fori latratibus aſſiduè tribunalia exercendo, ad muliebris calumniæ notiſſimum exemplum euaſit: adeò vt pro crimine improbis fęminarum moribus, C.Afraniæ nomen obiiceretur. Nã, ut opinor, ex C.Afrania quiſpiã Calphurniam fecit. Hincq; (vt redeamus) eſt illud Iuuenalis Saty. 6.

Locus Iuriſconſulti correctus.

Sed cantet potius, quàm totam peruolet urbem
Audax, & cœtus poſsit quàm ferre uirorum.

Quam ſententiam quoque exprimit Helena Euripidea in Oreſte, cùm dicit:

Εἰς ὄχλον ἕρπειν παρθένοισιν οὐ καλόν.
In turbam progredi virgines, haud honeſtum.

Et facit etiam tex.in l.optimam.C. de contrah.& commi.ſtipu. vbi naturalis pudor non permittit mulieres ſeſe omnibus paſſim manifeſtare. & tex.notabilis in c. mulier.23.diſt.in hęc verba: Mulier quamuis docta & ſancta, viros in conuentu docere non præſumat. Quod quidem eſt ex Concilio Carthaginenſi 4.c.110. In quibus potiſſimum notãdum illud verbum (ſancta) ad id videlicet, vt ne ſanctimonia quidem vllum huic ſententia afferat præiudcium quin obſeruanda ſit.

33 Facit item c.mulieres & c.de monialib. & c.quamuis extra de ſen.exco.ubi ſi mulieres inciderint in Canonem, ſi quis ſuadente, poſſunt. ab Epiſcopo abſolui: nec opus eſt ut adeant Summum Pontificem ſicuti viri: quoniam, vt dicunt Hoſt. Ioã. And.Panor.& cæteri in d.c. mulieres. periculoſum eſt mulieres peregrè proficiſci, & ſe virorum cętib. immiſcere. Et ex hoc ſtatutum eſt, ne mulieres vel ferendi teſtimonij, vel alterius rei cauſa cogantur perſonaliter, vt loquimur, in iudicium venire, d.c. mulieres. de iudic. Propterea etiam ad illas, cùm iurare debent, domum mitti oportet: ut uoluit glo. in l. ad egregias. & ibi Doct. ff. de iureiur. Quod tamen recens inſtitutum videri poteſt. ex eo quod ſcribit Cornelius Tacitus, lib.2. Hiſtoriarum: Virgulaniæ potẽtia adeò nimia ciuitati erat, vt teſtis in cauſa quadam, quæ apud Senatum tractabatur, venire dedignaretur: miſſus eſt Prætor, qui domi interrogaret: cũ Virgines Veſtales in foro, & iudicio audiri, quoties teſtimoniũ dicerent, vetus mos fuerit. Cicero autem in 3. in Verrem Act. Cur ſodalis (ait) vxorem ſodalis ſocrum domum denique totam ſodalis mortui, contra te teſtimonium dicere cogis? Cur prudentiſſimas lectiſſimaſque fęminas in tantum virorum cõuentum inſolitas inuitasque prodire cogis? Atqui in corpore legum à Theodoſio Imperatore congeſtarum, niſi commentitius ſit libri titulus, lex eſt in tit.de offic.iudi.om. qua cautum eſt, ne uidua pro vllius rei debito, ad aliã prouinciam ire cogatur.

Mulieribus non opus eſt adire pontificẽ ad abſolutionem.

Mulieres ſecundum teſtimonij cauſa nõ non tenentur in iudicium venire.

Veſtales in iudiciũ veniebant ferẽdi teſtimonij cauſa.

34 Sed vt redeamus, à ſuperioribus nõ lõgè abeſt, quod verè dicit Ange. in l.ſi qua illuſtris.C.ad S.C.Orph. quòd ea meretrix pſumitur, quæ alienas domos, nunc hãc nunc aliam intrare cõſueuit. Cuius dictũ confirmat, quod Solomon de impudica muliere ait Prou.5. Vagi ſunt greſſus eius. Et iterum cap.7. Garrula (inquit) & uaga, quietis impatiens, nec ualens in domo cõſiſtere pedibus ſuis: nunc foris, nũc in plateis. Et quod Epigrammaticus Poeta de Leuina ſcribit, quæ cum antea caſtiſsima eſſet, domo tamen non contenta, ſed nunc Lucrinum, nunc Auernum profecta, nũc Baias, meretrix facta eſt: relictoq; viro adoleſcentem ſecuta eſt. Valerij carmen huiuſmodi eſt, lib.1.

Meretrix eſſe præſumitur quæ huc & illuc vagatur.

Mulier eaſſe vagando meretrix facta eſt.

Caſta, nec antiquis cedens Leuina Sabinis,
Et quamuis tetrico triſtior ipſa viro,
Dum modò Lucrino, modò ſe permittit Auerno,
Et dum Baianis ſæpe fouetur aquis:
Incidit in flammas, iuuenemque ſecuta, relicto
Coniuge, Penelope uenit, abit Helena.

35 Ex hoc fit, ut plerũq; malè andiãt, velut parũ pudicæ, mulieres peregrinæ, q̃ videlicet domũ relinquentes & patriã, peregre proficiſcuntur: vſqueadeò vt meretrices, Peregrinæ à poetis vocẽtur. Terentius in Andria: Pãphilum pro uxore habere hãc peregrinam? vbi & hoc annotat Donatus. Et alibi in eadẽ fabula, Adeon' eſt demens ex peregrina? in quo etiam loco interpretatur Donatus, ex meretrice, ſubdens: Mulieres enim peregrinæ, inhoneſtę, & meretrices habebant, Et in Eunucho Parmeno cum Thais dixiſſet matrẽ ſuam Samiam fuiſſe, & habitaſſe Rhodi, tacere ſe poſſe reſpondit, quoniam videlicet veriſimile eſſet, poſſe meretricem naſci ex peregrina & ipſa meretrice. Dixerat enim prius Parmeno, taciturũ ſe, quæ vera a Thaide dicerentur. Vbi itẽ Aelius ipſe eũ locũ in hunc ſenſum detorquet. Qui & ipſe enarrãs illud eiuſdẽ Terentij in Phormione, An vt ne qd ciuis turpe in ſe admitteret, Idoneũ (inqt) teſtimoniũ eſt bonorũ eſſe nataliũ, ciuẽ dixiſſe, Nam apud veteres peregrinæ mulieres in meretri cũ numero hẽbatur: citatq; duo poſteriora loca. Quib. cõcinẽs Horat.lib.3. Carminũ, Ode itẽ 3. *Ilion Ilion Fatalis, inceſtuſque iudex.*

Peregrinæ malè audiũt ẽ pudicitia.

Et mulier peregrina uertit
In puluerem.

Vbi & hoc Landinus annotauit.

36 Hinc & apud Euripidē Medea in ea Tragędia, cui ipſa nomen dedit, ſeſe Corinthiis fęminis excuſat, ꝙ abeſſet à patria, vt ſuſpicionem impudicitiæ veluti à ſe amoliretur:

Κορίνθιαι γυναῖκες, ἐξῆλθον δόμων,
Μή μοί τι μέμψησθ᾽, οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
Σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο,
Τοὺς δ᾽ ἐν θυραίοις, οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἡσύχου ποδὸς,
Δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥᾳθυμίαν.

Id eſt, propè ad uerbum:

Corinthiæ fœminæ, egreſſa ſum domos,
Ne mihi quippiam crimini vertatis, noui enim multos mortalium
Honeſtos, ſanctos illos quidem procul ab oculis,
Hos verò in externis, alijs uerò ab otioſo pede
Infamiam ſibi contraxerunt, & ignauiam.

Quem locum imitatus fuiſse videtur Ennius in eiuſdem tituli Tragœdia: ex quo putat Politianus Tullium in Epiſtola ad Trebatium lib. 7. Epiſtolarū Familiarium hoc deprompſiſse: Hoc tibi tam ignoſcemus nos amici, quàm ignouerūt Medeæ, quæ Corinthum arcem altam habebant matronæ, opulentæ, optimates, quibus illa manibus gypſatiſſimis, perſuaſit, ne ſibi vitio illæ verterent, quòd abeſſet à patria,

Nam multi ſuam rem bene geſſere, & publicam, patria procul,
Multi qui domi ætatem agerent, propterea ſunt improbati.

Hæc Cicero Iuuenalis autem Satyr. 6. eas fęminas vituperat quæ nouerunt,

—Quid toto fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant, &c.

37 Mulieres igitur moneo, ne alienas domos circumeant, nè foris temere euagentur, neuè peregrè proficiſcantur: ſed domi maneant, domeſtica negotia adminiſtrēt. & in his domum, eiuſque ſupellectilē curent, ac hortum eiuſdem non indiligenter colant: cuius non eſt modicus ad rem familiarem prouētus. Nam & hanc curā matribus familias demādauit antiquitas, vt locupletiſſimus teſtis eſt Plinius lib. 19. Natu. Hiſto. c. 4. vbi de hortis loquens ſic ait: Hinc primum agricolæ æſtimabant priſci, & ſic ſtatim faciebant iudicium, nequam eſſe matrefamilias (etenim hæc cura fęminæ dicebatur, aut, ut ego lego dicabatur) vbi indiligens eſſet hortus.

38 Sed & præterea mulieres domi colum, lanam, linum, telā, fuſum. vt Hector Homer. & Grego. Nazan. quibus locis ſupra citauimus, pręcipiunt, exerceant: quę matronis pudicis conueniūt, eaſque, ſi quid aliud quàm maximè decent. Solomon in Prou. c. 31. eodemq; vlt. de muliere forti, & pudica loquens, Quæſiuit, inquit, lanā & linū, & operata eſt cōſilio manuū ſuarū. Et haud multò pòſt, Manū ſuam miſit ad fortia, & digiti eius apprehēderunt fuſum, Et iterum Stragulatā veſtē fecit ſibi. Laudatur Anna vxor Thobię, ꝙ ibat quotidie ad opus textoriū, Thob. 2. c. Hieronymus inſtituens virginem Demetriadē, Habeto, ait, lanā ſemper in manibus, vel staminis pollice fila deducito, vel ad torquenda ſubtegmina in alueolis fuſi vertātur. Et alibi ad Lætam de inſtitutione filię diſcat & Lanā facere, tenere colū, ponere in gremio calathum, rotare fuſum: ſtamina pollice ducere. Ex veteri Romanorū more Talaſij nomen in nuptijs crebrò iactabatur: vt uidelicet hac nuptiali voce prouocarentur nouæ nuptæ, exhortarenturque ad opus & lanificium, quod Græci ταλασίαν, dīt, ut Varro, & Iuba, & Plutarchus tum in Romulo, tum in Quæſtionibus, c. 29. & Feſtus Pompeius tradiderunt, Sed & ſponſæ (quod ſcribit Varro ipſe, & Plutarchus poſtremò à me citato loco, & Plinius lib. 8. c. 48.) colū ſecū inferebant, & fuſum virorūq; ianuā lana coronabāt: hac cingebant hac quoq; ceremonia nuptias iudicātes, lanificiū à nuptis in domo maritali exercendum eſse. Item apud eoſdē Romanos in pelle lanata noua nupta cōſidere ſolebat, quod teſtaretur lanificii officium ſe præſtaturā viro, vt refert ipſe Pōpeius. Quin ipſi Romani apud Caię Cæciliæ ſtatuam æream, in templo M. Anci ſitam, colum, lanam, & fuſum confixerūt pudicitię & induſtrię eius certa monumēta Autores M. Varro, & Plinius vbi ſupra & Plutarchus in Problemat. d. c. 29. Ea eſt aūt, vt ſcribit idē Pompeius, q̄ anteq̄, Romā ueniſsēt, Tanaquil vocabat, vxor Tarquinij Priſci Romanorū regiſq̄ tantæ ꝓbitatis fuit: ut id Caiæ nomen boni hominis cauſa frequentarēt nubentes. quā ſummā aſsueuerant fuiſse lanificā. Cuius ēt rei meminit Caius. Titus Probus in Epitome 10. lib. Valerij Maximi, ſi non titulus eius libri fallax ſit: ubi & illud præterea dicit, ideo inſtitutum fuiſse, ut noua nupta ante ianuam mariti interrogata quęnam vocaretur, Caiam eſse ſe diceret.

Mulieres lanā, linum, telā, fuſum, domi exerceant.

Talaſij nomen in nuptijs iactatū.

Sponſæ virorum ianuā lana coronabant.

Noua nupta in pelle lanata conſidebat.

Caię Cęcilię ſtatua.

Tanaquil.

Nō multo poſt tēpore Lucretiā nocte ſera lanæ deditā, inter lucubrātes ancillas, in medio ędiū ſedētē Collatinus maritus iuuenēſq; Tarquinij inuenērūt: qđ ꝓ ſigno ꝓbitatis accipi voluit Liui⁹ pauló ante finē lib. 1. ab urbe ꝯdita: & Plinius, aut qſqs is eſt, in li. de Viris illuſt. quo loco de Targnio Collatino logr̄. Sed & eādē hiſtoriā recenſens Naſo lib. Faſtorum ſecūdo, ait: 39

Lucretia inuenta nocte ſera lanæ dedita.

Inde

Inde cito paſſu petitur Lucretia: cuius
Ante torum calathi lanaque mollis erat.
Lumen ad exiguum famula data penſa trahebãt, &c.

Huius etiam Tanaquilis, de qua nuper locuti ſumus & Lucretiæ & aliarum exẽplo, monet vxorem Pontanus, libr. 1. de Amore cõiugali, vt filias in ea re inſtruat:

Tum colere antiquas artes, maternaque iuſſa,
Atque agili diſcant carpere penſa manu,
In digitis acus, ante pedes intexta quaſilli
Viminaq; & fuſo ſtamina torta leui.
Hoc Tanaquil opus, hos mores Lucretia monſtrat,
Phylacidè hos coniunx, Thelemacbiq; parens.

Nam & alias laudantur priſcæ illę Romanæ, quòd lanificio exercerentur. Iuuenalis Satyra 6.

Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitijs contingi parua ſinebant
Tecta labor, ſomniq; breues, & vellere Thuſco
Vexatę duræque manus.—

Et ante illum Ouidius in Libello de Medicamine faciei:

Cùm matrona premens altum rubicunda ſedile,
Aſſiduum duro pollice nebat opus.

40 Theano Pythagorica Brotini Crotoniatæ (ut Plotino placuit) aut ipſius Pythagoræ (ut Theocritus maluit) vxor, interrogata quam potiſsimè uxorem commendaret, reſpondit illud Homericum li. 1. Ilia.

Theano quã potiſsimũ vxorem cõmendauit.

Ἱστὸν ἐποιχομένην, καὶ ἐμὸν λέχος ἀντιόωσαν. Id eſt, Telam texentem, & meum (id eſt, viri: nã Agamemnon eſt qui loquitur) lectum inſtruentẽ. Id quod ſcribit Athenæus Naucratita, & Stobęus Ser. 72. Apud eundem Homerum, lib. 4. tum Odyſſeæ, tum Iliados, Helena lanificiũ exercet. Et lib. 5. eiuſdẽ Odyſſeæ Mercurius Calypſo nymphã Atlantis filiam texentem reperit:

Helena lanificium exercens.

Calypſo nympha texens reperta.

Ἱστὸν ἐποιχομένη χρυσείῃ κερκίδ' ὕφαινεν.

Et lib. 6. Areten Alcinoi regis vxorem, in foco ſedentem cũ ancillis & penſa purpurea torquẽtẽ inuenit Nauſicaa ipſius filia:

Arete vxor. Alcinoi regis.

Ἡ μὲν ἐπ' ἐσχάρῃ ἧστο σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξὶν,
Ἠλάκατα στρωφῶσ' ἁλιπόρφυρα.

Eadem Arte lib. ſeq. videt Vlyſſem indutũ pallium atque tunicam, quæ ipſa cum ancillis ſuis confecerat. quibus Vlyſſes donatus fuerat a Nauſicaa filia.

Ἔγνω γὰρ φᾶρός τε χιτῶνά τε εἵματ' ἰδοῦσα,
Καλὰ, τά ῥ' αὐτὴ τεῦξε σὺν ἀμφιπόλοισι γυναιξὶν.

Et libr. eiuſdem operis 10. Vlyſſes Circen comperit ἱστὸν ἐποιχομένην μέγαν. Ex quo eſt, & illud Virgilij de eadem, lib. 7. Aeneidos, ſtatim in initio:

Circe texẽs inuenta.

Arguto tenues percurrens pectine telas.

Et apud eundem Homerum, lib. 15. ipſius Odyſſeæ, Helena, de qua nuper ex eodem locuti ſumus, veſtes in arcis habebat quas κάμεν αὐτή, id eſt, confecerat, & frabricarat ipſa. Et paulò pòſt, eaſdem peplum obtulit Telemacho. μνῆμ' Ἑλένης χειρῶν, id eſt, memoriam Helenes manuum. Et in eodem lib. idem ſcribit Penelopen non frequenter procis in domo apparere, ſed in ædiũ ὑπερῴῳ, id eſt, conclaui telam texere. Sed & eadem lib. 17. eius operis inducitur λεπτὰ ἠλάκατα στρωφῶσα. id eſt tenues lanas vertens: & lib. 18. telam magnam interdiu texens, quam noctu retexebat, vt procos falleret. Ex quo illud Ouidij in Epiſtola ipſius Penelopes ad Vlyſſem:

Helena iterum.

Penelope.

Nec mihi quęrenti ſpatioſam fallere noctem,
Laſſaret viduas pendula tela manus.

Et deinde.

Forſitan & narras, quàm ſit tibi ruſtica coniunx,
Quę tantum lanas non ſinit eſſe rudes.

Hincque illud Iuuenalis Sat. 2.

—Vos tenui pręgnantem ſtamine fuſum
Penelope melius, melius torquetis Arachne

Suntq; qui Penelopen à lanificio nomẽ traxiſſe putent. Nam πήνη fuſus eſt, quo ſubtegmen inuoluitur. Sed vt ad Homerum redeamus, idem libr. 5. rurſumque 8. Iliados, ſcribit Mineruam ſuper pauimentum Iouis depoſuiſſe peplum, quo velata erat, quodq; ſuis ipſa manibus fecerat:

Penelope à lanificio dicta.

Minerua.

Πέπλον μὲν κατέχευεν ἑανὸν πατρὸς ἐπ' οὔδει,
Ποικίλον, ὅν ῥ' αὐτὴ ποιήσατο, καὶ κάμε χερσίν.

Et lib. 14. ſcribit eandem Mineruam Iunoni veſtem elaboraſſe. Et lib. 6. facit Hectorẽ Andromachæ vxori hæc dicentem:

Andromache.

Καί κεν ἐν Ἄργει ἐοῦσα πρὸς ἄλλης ἱστὸν ὑφαίνοις,
Et in Argo exiſtens ante alias telam texes.

Eadẽ quoq; Andromache libr. 22. eiuſdẽ Iliados, telam orditur, dum lamenta eiulatuſq; è turri ob mortem mariti audit:

Ἀλλ' ἥγ' ἱστὸν ὕφαινε μυχῷ δόμου ὑψηλοῖο.

Quin eadẽ apud Virgilium, qui p oĩa Homeri veſtigia incedit, lib. 3. Aeneidos donat Aſcanio Phrygiam chlamydem, 41

Iterũ de Andromache.

—Manuum monimenta ſuarum.

Sed & apud eundem Virgilium, lib. 8. eiuſdem operis, proba caſtaque fęmina,

Rurſum de mulierũ lanificio.

Cui tolerare colo uitam, tenuique Minerua
Impoſitum cinerem, & ſopitos ſuſcitat ignes,
Noctem addens operi famulaſque ad lumina longo
Exercet penſo, caſtum ut ſeruare cubile
Coniugis, & poſſit paruos educere natos.

Quæ & ipſa imitatio eſt Homeri, cui9 paulò ante calcẽ, li. 22. Iliados verſus ſunt, Ἀλλ' οὐδ' ὡς ἰδυῖ' ἄρτο φόβον, & q̃ ſeq. Idẽ Virgil. li. 9. inducit Euryali matrem hæc loquentẽ:

Veſte tegens, tibi, quàm noctes feſtina, dieſq;
Vrgebam, & tela curas ſolabar inanes.

Et lib. 10. de matre Lauſi.

Tranſilit & parmam mucro, leuia arma minacis
Et tunicam, molli mater quam neuerat auro.

Et lib. 1. Georgicon,

Interea longum cantu ſolata laborem,
Arguto coniunx percurrit pectine telas.

Quem poſtremum, & ipſe repetit libr. 7. Aeneidos, vt ſuprà diximus. Et rurſum eo lib. 1. Georgic.

Nec nocturna quidem carpentes penſa puellę
Neſciuere Hiemem.—

Et lib. 5. Aeneidos.

Olli ſerua datur, operum haud ignara Mineruæ,
Creſſa genus Pholoe.

Quibus oſtendit quanti faciat lanificium in muliere. Et Seneca in Hercule Oetæo, de Deianira vxore Herculis:

Cape hos amictus, noſtra quos neuit manus:

42 Herodotus autem in Calliope, tradit Xerxem regem regum, ab Ameſtri vxore donatum amiculo, quod ipſa texuerat. Curtius quoq; li. 5. memorię pdidit Alexādrū veſtes Macedonicas ad ſe ex Macedonia miſſas, cū his q eas ↄfecerāt, tradi Siſigābi matri Darii iuſſiſſe, eāq; admoneri pcepiſſe, vt ſi cordi quoq; veſtes eſſent, eis neptes aſſuefacerent. Ad quam vocem cum lachrymæ obortæ prodidiſſent animum aſpernantis id munus (quippe cum non aliam contumeliam magis Perſarum fęminæ accipiāt, quàm admouere lanæ manus) Alexander ea re cognita, ad eam peruenit, & Mater, inquit, hanc veſtem, qua indutus ſum, ſororum non ſolum donū, ſed etiam opus vides: noſtri decepere me mores. Caue obſecro ne in contumeliam accipias ignorantiam meam. Apud Terētium in Andria, Simonis ſenis ad Soſiam libertum hæc verba ſunt:

Ameſtris vxor Xerxis lanifica laudata.

Primum hæc pudicè vitam, parcè ac duriter
Agebat, lana ac tale victum quæritans.

Rurſumque in Heautontimorumeno:

Quo ſtudio uitam ſuam te abſente exegerit,
Vbi de improuiſo eſt interuentum mulieri,
(Nam ea res dedit tum exiſtimandi copiam
Quotidianæ vitæ conſuetudinem,
Quę cuiuſque ingenium ut ſit, declarat maximè)
Texentem talem ſtudioſè ipſam offendimus.

Erò Ouidiana ad Leandrum hanc artem peculiari epitheto fęmineam vocat, illiq; ſe operam dare, veluti propriæ, teſtatur:

Tortaque uerſato ducentes ſtamina fuſo,
Fœminea tardas fallimus arte moras.

Græcus eſt uerſiculus,

Ἱστὸι γυναικῶν ἔργα κ᾽οὐκ ἐκκλησίαι. Id ē, ad verbū. Telæ fęminarum officia, & non cōciones ſiue mauis, cętus aut concilia.

Telæ fęminarū officia.

43 Ex quibus facilè pſpici poteſt apud alios quoque, nedum apud Romanos, lanificiū matronis, & ipſis principib. & illuſtriori loco natis, decorum fuiſſe, & honeſtū. Vnde etiam Valerius Flaccus, libr. Argonauticō 1. de Leda matre Caſtoris & Pollucis loquens:

Principes fęminæ lanificij exercitio laudantur. Leda mater Caſtoris & pollucis.

Illis Tęnario pariter tremit ignea fuco
Purpura: quod gemina mater ſpectabile tela
Duxit opus: bis Taygeton, ſyluaſque comantes
Struxerat: Eurotan molli bis ſuderat auro.

Virgilius quoq; de Didone, quæ Aeneā veſtē donauerat, libro Aeneidos quarto, *Didone.*

—Tyrioque ardebat muri ce lęna
Demiſſa ex humeris, diues quę munera Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreuerat auro.

Et rurſum lib. [illegible]

Tum geminas ueſtes, oſtroque auroque rigentes,
Extulit Aeneas, quas illi læta laborum
Ipſa ſuis manibus quondam Sidonia Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreuerat auro.

Sed & apud Ouidium libr. 11. Metamorp. Sol reperit Leucothoen filiam Orchami Perſarum regis inter duodecim famulas. *Leucothoe.*

Leuia uerſato ducentem ſtamina fuſo.

Et Seneca Tragediographus in Hippolyto, inducit Phedriam Theſei Athenienſiū regis vxorem, hæc de ſe dicentem:

—Palladis telę uacant —
Et inter ipſas penſa labuntur manus.

Et Claudianus in eo Epigrammate, quod de equo Honorii imperatoris edidit, loquens de Serena regina, vxore Stiliconis: *Serena regina.*

Et medium te zona liget uariata colorum
Floribus, & caſtę manibus ſudata Serenę.

Tranquillus memorat, Auguſtum Cęſarem ita filiam & neptes inſtituiſſe; vt lanificio ſe aſſuefacerent, Idemque feciſſe Carolum illum Magnū, ſcribit Eginhartus illius Cancellarius, in uita ipſius. Alibi itē teſtat ipſe Plutarchus, Auguſtū ipſum nō temere alia veſte, quàm domeſtica, vſum eſſe, ab vxore & ſorore & filia & neptibus contecta. Plutarchus teſtimonio Bibuli, aſſeuerat Brutum ad bellum exiturum, Porciam vxorem interpellantem, ad colum & telā remiſiſſe, vſum verſibus, quos Homerus, Hectori Andromachen alloquenti aſſignat: quos ipſi ſuprà adſcripſimus. 44

Vxor filia, neptes Auguſti. Caroli magni filiæ.

Claudianus Alexandrinus in eo opere, qđ de Raptu. Proſerpinæ ſcriptum reliquit, ita de Proſerpina ſcribit lib. 1. *Proſerpina.*

Ipſa domum mulcens tenero Proſerpina cantu,
Irrita texebat rediturę munera matri.

Et alibi in Epigrammato. de Thetide matre Achillis: *Thetis.*

Ipſa manu chlamydes oſtro texebat, & auro.

Silius Italicus, lib. 7. poſt principium, inducit matronas Romanas in hæc verba Iunonem precantes:

Huc ades, o regina Deum, gens caſta precamur?
En ſermus digno quęcunque eſt nomine turba
Auſonidum, pulchrumque & acu ſubtegmine fuluo,
Quod noſtrę neuere manus, uenerabile donum.

Accurſius in l. ſi paterno, in verbo, magiſtris. C. de nego. geſt. ſcribit proprium eſſe mulierum nere, vel texere. Alibi quoque in l. cum quæritur, §. lana. in uerbo, in lana. ff. de lega. 3. dicit mulieres lanā & linū appe-

Mulierum proprium ſuere & texere.

appetere, natura ad id eas prouocante, quod maximè deceat. Sed vereor, ne hæc nauſeoſa & moleſta ſint legentibus. Ideoque remis in portum, quod ad hanc rem attinet, feſtinanter accurro: hancq; legem cæteris adiicio:

VIRI FORENSIA ET EXTRANEA CVRANTO.

Decima lex cõnubialis.

VXORES DOMESTICA ADMINISTRANTO, DOMIQVE SE OB ID CONTINENTO.

ET HORTOS, ATQVE LANIFICIVM NON IMPIGRE' EXCOLVNTO.

NEC PEREGRE PASSIM, AC TEMERE PROFICISCVNTOR.

IN VNDECIMAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMAE, PARS VNDECIMAM.

Ab vxorib. ſumendũ cõſilium. Ninus vxoris conſilio vſus. Et Numa. Et Cyrus. Et Auguſt⁹. Et Iuſtinianus quoque.

1 ENIMVERO in his etiam, quæ ad curam virorũ ſpectãt, ſumendum eſſe & ab vxoribus cõſilium, Ninus ille, Aſsyriorum Rex primus, (de cuius laudib. multa ſcribit Herodotus li. 1. & Diodorus lib. 3.) Nnma Pompilius, ſecundus ille Romanorum Rex, Cyrus Darij Perſarum Regis & Paraſatidis filius, Auguſtus & Iuſtinianus Imperatores ſuo nos exẽplo docuerunt. De illo enim tradit Diodorus d. lib. 3. nihil eum ſine Semiramidis vxoris conſilio agere ſolitũ. De Numa eſt illud Ouidij lib. 3. Faſtorum,

Illa Numa coniux, conſiliumq́; fuit.

Cyrus autem Aſpaſiam vxorem de rebus incumbentibns in conſilium adhibuit, & quoties eius ſententiam ſecutus eſt, nunq̃ pœnituit: vt tradit Aelianus de Varia hiſtoria lib. 12. Auguſtus autem, vt à Seneca traditum eſt, in primo libro, quem ad Neronẽ de Clementia ſcripſit, capite nono, vt à nonnullis diuiditur, Liuiæ vxoris cõſilio vſus eſt, vel in magnis rebns: atq; eius opera innatam quandam ſeueritatẽ exutus, clementiam induit. Id quod etiam à Dione Nicæo in ipſo Auguſto graphicè deſcriptum eſt: vbi etiam inſerta eſt eiuſdẽ Liuiæ in eam rem Oratio elegantiſsima.

2 Iuſtinianus quoque in arduis etiam negotijs, & ad ſummam rerum pertinentibus, vxorem conſilij participem faciebat, ut ille ipſe ingenuè profeſſus eſt, in Auth. ut iudi. ſine quoquo ſuffra. in princ. verſi. neque ſufficiemus. Quem locum enarrãs Accurſius in verbo, reuerendiſſimam, annotat, ſumendum eſſe ab vxore conſiliũ: & illum tex. ad hoc etiam ponderauit Hoſtien. in Summa tit. de matrimo. §. 1. colu. 2. verſi. ſed & in eo habet. Oldra. conſi. 95. ex forma iſtins, col. penult. & ipſius diſcipulus Ioan. And. in c. qui prior. col. penul. de regul. iuris, lib. 6. in Merc. Albericus in l. aduerſus. C. de Crimi. expil. hæred. Fulgo. & Iaſon in l. 1. ff. de legib. & Franc. Curt. ſenior in repe. l. ſi quis maior. co. 3. num. 10. C. de tranſac. & Paris Pute. in tract. Syndi. in rub. de offic. Syndi. §. dicitur autem. nu. 5. vbi dicit eum text. ſing. ad limitationem eorum quæ dicit Bart. in l. 1. ff. de legi. Sed eſt & alius textus in l. bene à Zenone. ſub finem, C. de quad. præſcrip. ubi Iuſtinianus ipſe loquens de ſua ipſius uxore, qui enim (ait) ſuis cõſilijs ſuiſque laboribus ꝑ toto orbe terrarum die noctuq́ue laborãt, quare non habeant dignam ſua prætogatiua fortunam? Quem tex. ad hoc annotat Barb. in rubr. de conſuetu. col. 5. verſi. tu limita hoc. & in elem. 1. char. 6. in paruis, de elect.

Nemo tam malus, quin aliquid boni faciat.

Cui & ego ſententiæ ea potiſſimum ratione aſſentior, quòd etſi, vt ſuprà diximus 3 inualidum ſit plerunque mulieris conſilium, fragileq́ue & infirmnm, ſintq́; mulieres ipſæ fragiles, imbecilles, infirmæ, & fermè rationis (vt eſt multorum ſentẽtia) & ingenij expertes: tamen quemadmodũ nemo eſt adeò malus, atque improbus, quin interdum boni quippiã faciat: ut eſt textus expreſſus in c. quid ergo turbamur. de pęnitentia, diſt. tertia. & teſtis eſt Martialis, lib. ſeptimo, Epigram ad Seuerum:

Quo poſsit fieri modo, Seuere,
Vt uir peſſimus omnium Charinus,
Vnam rem bene ſecerit, requiris.
Dicam, ſed citò. Quid Nerone peius?
Quid thermis melius Neronianis?

Nemo tam ſtultus, quĩ aliquid laudandum dicat.

Et vt ait Plinius in Panegyrico ad Traianum, laudabilia multa etiam mali faciũt. Sic etiam nemo tam infirmi conſilii, tam obtuſi abiectiq́ue & hebetati ingenii, tam infimæ ſortis & notæ, quin interdum dicat quippiam ad rem vehementer accommodatum, & neutiquam aſpernandum, etiam ſummis viris. Nemo, inquam (vt vtar uerbis Gelii, libr. 2. capit. 6. & Macrobii libro Saturnalium 6. capite ſeptimo)

quiſquam tam efferis,aut vt alij legunt, ef fetis moribus,quin faciat, aut dicat nonnũquam aliquid,quod laudari queat. In quam ſententiam citant Grecum uerſiculum,quem dicunt vice prouerbii fuiſſe olim celebratum: *Prouerbiũ.*

Πολλάκι καὶ κηπουρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Id eſt,

Sæpe etiam eſt holitor valde opportuna locutus.

Quem & è noſtris citat Rochus Curtius in c.vlti.colum. 18.uerſicu. ſextò nota,extrà de conſuet.

Neque longè hinc diſſidet illud Cæcilianum apud Ciceronem libro tertio Tuſculanarum quæſtionum, Sæpe eſt etiam ſub pallio ſordido ſapientia. Eſtque finitimũ illud Plautinum in ea fabula, quæ inſcribitur, Captiui:

Vt ſæpe ſumma ingenia in occulto latent,

Illud quoque Senecæ, Epiſtola ad Luciliũ 67. Poteſt ingeniũ fortiſsimum ac beatiſsimum ſub qualibet cute latere. Idque probat exemplo cuiuſdam Clarani.

4 *Minimi interdum ſententiam optimam dicit.* Sed proprius accedit tex. elegans in l. 1. §. ſed neque. C. de vete. iure enucl. ibi, cùm poſſit vnius forſitan & deterioris ſententia, & multos, & maiores in aliqua parte ſuperare. quem text. dicit aureum Franc. Cur. Senior cõſ. quinquageſimo ſeptimo, ſuper eo quod ab ordine, columna quarta. Et ante eum dixerat illum tex. aureis literis ſcribendũ Barb. conſi. 1. col. decima nona, lib. 3. & facit ſing. Pano. in c. 1. colu. vltim. extrà de conſtit. & ipſe Barba. in l. ſi dari ſtipuler, col. 11. ff. de verb. oblig. & cõſil. 15. Deum inuocent. col. 7. lib. 3. & conſ. 40. à Ioue principium. col. 5. eod. libr. 3. & conſi. 63. illud referam in medium, col. 5. libr. item 3. & in repet. rubricæ. C. q admit. ad bon. poſ. col. 8. & in clem. ne Romani. col. 2. de elect. & alibi dicit eſſe valde notabilem, Panor. in c. capellanus. col. 2. extrà d̃ ferijs. & ponderat idem Panor. conſil. 1. in fin. libr. 1. vbi etiam dicit not. & iterum cõſil. 85. in præſenti q̃ſtione, ſtatim in princ. libr. 1, & alibi ſæpe, & Rom. in repet. ſi verò. §. de uiro. in. 53. fal. ff. ſolut. matr. & Barba. conſ. 9. præclarè ſcribitur, col. vlt. lib. 2. & conſi. 34. præclarè optimus Pſalmiſta, col. 13. eo. libr. 2. Et ex Theologis ſcholaſticis, Conradus in tract. de contractibus, c. 4. in prima concluſione. Quam ſententiã apertè comprobat illud Dei Optimi Maximi, Matthæi vndecimo, & iterum Lucæ 10. Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti paruulis. Sed vt hæc quoque Medicorum autoritate confirmemus, Petrus Aponenſis in additione ad librum Meſue, c. de indigeſtione ſtomachi, vidiſſe ſe teſtatur graues magnaſque ægritudines, quibus ſanandis multi periti fruſtra elaborauerant, tãdem nullo negotio curatas fuiſſe ab imperitis quibuſdam, atque etiam à mulieribus, idq; Deo tribuit, à quo monet Medicos non recedere, ſine cuius influentia deficit omnis ars, omniſque motus naturæ.

Non temerè igitur dicit gl. in c. ad noſtram, extrà de conſuet. non eſſe inconueniens ab inſipientibus conſilium petere; q̃a interdum reuelatur minori, quod maior neſcit. l. potiores. C. de offi. rect. prouin. & c. eſto ſubiectus, ante fin. 95. di. & c. ſi habes. 24. q. 3. Quam gloſ. ad hoc notant ibi omnes ſcribentes, referuntq; ferme oẽs poſt Ioan. Andr. hiſtoriam huic ſententiæ optimè conuenientem, de fatuo quodã Pariſienſi, qui miro modo compoſuit cõtrouerſiam egeni cuiuſdam, & tabernarij. Nam cum tabernarius pecuniam peteret ab egeno; quoniam panem veluti ſuauius comederat ad culinæ ſuæ fumum & nidorem, iudicauit fatuus tabernario ſoluẽdũ ex ſono denarij. Quam quidem quæſtionem non potuiſſet Cato, aut Gratianus, vt dicunt Ioan. And. & Panor. iuſtius decidere. Hanc quoque hiſtoriam poſt illos recenſet Barb. in l. 1. col. 7. verſic. pone q̃ furioſus. ff. de verbo. obliga. & conſ. 58. clementiſsimi. colu. 2. lib. 1. & conſil. 59. illud in medium afferam, colu. 4. lib. 2, & Iaſon conſi. 178. in cauſa matrimoniali, colu. 2. verſi. confirmatur per illud, libr. 2. & Rochus Cur. in c. vlti. loco ſuprà citato, extrà de conſue. Subiungit autẽ Panor. in d. c. ad noſtram, audiuiſſe ſe à ſuo ipſius præceptore (is Cardi. Flor. fuit) cùm illo loco legeret, Bartolum ſæpius in quibus cauſis ab eo petebatur conſilium, cum mercatoribus conferre ſolitum. Et per no. in dicto c. eſto ſubiectus, monet Specu. in titul. de aduoc. §. nunc tractemus. verſi. facto. autẽ intellectos ante ſi. vt etiam minus peritos conſulamus, cum quibus conferre aliquãdo profuit. Nam & Q. Scæuola ille Augur homo iuris peritiſſimus, cum de iure prædiatorio conſuleretur, ſuos cõſultores nõ nunquam ad Furium & Caſcellium p̃diatores reiiciebat, vt tradit Tullius in oratione pro Cornelio Balbo, vbi & ipſe ſubdit, ſe de aqua ſua Tuſculana, M. Tugionem potius, quam C. Aquilium, cõſulere ſolitũ.

5 *Inſipientiũ quoque conſilium petendum.*

Petri Pariſienſis prudens iudicium.

Bar. ſæpe cũ mercatorib. conſilia ſua communicauit.

Scæuola de re prædiatoria conſultus, ad prædiatores reiiciebat.

Cuius item ſententiæ extat exemplum memorabile apud Aulum Gellium, libro 18. cap. 3. ex Aeſchine, in oratione, qua Timarchũ accuſauit: ubi cùm populus Lacedæmonius de ſumma Reipub. quidnã eſſet vtile & honeſtum, deliberaret: & uir quiſpiam improbatiſsimus, & turpitudine priſtinæ vitæ diffamatiſsimus, conſilium 6

Improbatiſſimi viri probatiſsima ſententia.

lium dediſſet probatiſſimum: turpi autore mutato, conſilium tamen ſecutus eſt. Quam rem etiam retulit Plutarchus, tùm in Apophthegmatis Laconicis, tùm quoque in lib. de Ciuili inſtitutione, vbi hunc diffamatiſſimum Demoſthenē dicit fuiſſe vocatum.

7 *Tuditanus notę inſanię fecit teſtamentum legibus conſentaneū.*

Quin & Tuditanus ciuis Romanus, notæ vir inſaniæ, vt pote qui populo nūmos de roſtris ſparſerit, vt tradit Tullius Phili. 1. togamque velut tragicam veſtem in foro trahens, cùm maximo omniū riſu conſpectus fuerit, multaque alia furoris teſtimonia dederit: fecit tamen teſtamentum legibus tam conſentaneum, vt à Cenrūuiris comprobatum ſit. Tametſi T. lōgus ei ſanguine proximus illud ſubuertere conatus eſt: quoniam ex Romanorum legibus furioſo & inſano teſtari nō liceret. Magis enim (vt ſcribit Valerius) Centumuiri, qđ ſcriptū eſſet in tabulis, quàm quis eas ſcripſiſſet, conſiderandum exiſtimauerūt. Qđ & poſt Valerium narrant è noſtris Io. An. in c. vlti. in fi. de ſucceſſ. ab inteſt. & Bal. in c. 1. col. 2. in verbo, ſed iuſta, tit. p quos fiat inueſtit. Roman. Alexan. Corne. & Iaſon, in l. furioſum. C. qui teſtamen. facere poſſunt. Barba. in dicta l. 1. colum. 7. ff. de uer. oblig. & in l. ſi cui bonis. colum. 2. eodem ti. & conſi. 58. colum. 2. lib. 1. Corneus cōſilio ſexageſimo nono, viſis nōnullis actis columna antepenultima, verſic. & quod ex qualitate, libro primo, & iterum conſilio 73. viſis & diligenter inſpectis, col. 1. verſicu. inſuper dicit, codē lib. 1. & conſi. 216. in cauſa vertenti, col. vlt. libro 3. Angelus Aretin. in § præterea teſtium. Inſti. quibus non eſt permiſſ. facere teſta. & Soci. conſ. 98. aliàs conſului, col. 4. lib. 3. & Phili. Dec. in l. in negotijs. in prin. ff. de reg. iu. & Iaſon conſi. 178. col. 2. verſi. tertiò, ꝗ magis. lib. 2.

8 *Abrahā iuſſus ſequi vxoris ſententiam.*

Et vt ſpecialiter de fœminis quoque loquar, q̄ huic noſtræ diſſertationi cauſam præbuerunt, non deſunt etiam fęminarū exempla, quarum conſilijs & monitionibus vſi mariti, meliùs res ſuas adminiſtrarunt, melioresque effecti ſunt, atq; prudētiores. Imprimis Abraham ille, pater multarum gentium, quo cum tanta fuit Deo familiaritas, cùm durè excepiſſet conſiliū Saræ vxoris, monētis, vt agar ancillam & filium eius eijceret, ſtatim audiuit à Domino, Omnia quæ tibi dixit Sara, audi vocē eius. Gene. 21. cap.

9 *Seſoſtris vxoris conſilio vſus.*

Seſoſtris Aegyptiorum rex, qui cæteros omnes gloria & rerū magnitudine excelſit, vxoris conſilio vſus, ſe vxoremq; ſuam & liberos maxima ex pte grauiſſimo inopinatiſſimoque periculo exemit. Nā cùm illum frater, à quo nihil tale metuebat, in nitatum excepiſſet, domumq; ſicca exteriùs materia circunſtipaſſet: re intellecta, extemplo cum vxore deliberauit (nam & vxorem ſecum duxerat) eaque ſuadente, vt duos ex ſex liberis, ſuper ardentem pyram extendens pontem faceret, ſuper quem ipſi tranſeuntes euaderent: ita fecit, & duobus modo filijs, ita incenſis, cæteri cum patre matreque ſuere ſeruati. Teſtis Herodotus in Euterpe, & meminit etiam hiſtoriæ Diodorus lib. 2. nihil tamen de uxoris conſilio locutus.

10 *Pythei hiſtoria luculenta. Pythei vxoris prudentia admirabilis.*

Plutarchus in eo libello, cui titulum fecit γυναικῶν ἀρεταί, id eſt, mulierum virtutes narrat hiſtoriam luculentam de vxore Pythei, vt ipſe appellat, ſiue Pythij, vt Plin. li. 33. ca. 10. vocat, qui Xerxis temporibus claruit. Ea viro omnium id temporis ditiſſimo, auro ſemper inhianti, & auri fodinas iugiter exercenti, cùm ex peregrinatione domum eſſet reuerſus, & cœnā parati poſtulaſſet, auream mēſam apponi iuſſit, in qua omnia erant ex auro fabrefacta obſonia: ac primo quidem aſpectu gauiſus eſt Pytheus, mira arte ſingula elaborata conſpiciens. Inde aſpectu iam abundè ſatiatus præcepit cibum afferri. Verùm mulier cūcta quæ poſtulaſſet, ex auro cōcinnata afferri iuſſit. Cumque ille iracūdia percitus (fames nanque & bilis naſum conciunt) eſurire ſe vociferaretur, neq; ſe aurum id temporis expoſcere: ſapiēter, inquit vxor Tu nullius rei, præter hanc vnam, habendæ, facultatem præbes. Omnis. n. uirorum cura, omniſq; ars, tuo iuſſu in auro fodiēdo occupata eſt: vt nemo iam agros colat, nemo fruges ſerat, nemo arbores plātet. Qua vxoria caſtigatione permotus Pytheus negotium, haudquaquam penitus omittens, quintam duntaxat ciuium partem in opere continuit: reliquos tum agriculturæ, tum cæteris artibus operam dare præcepit.

11 *Fęminarū pręcepta maritos iuuare. Pompeia Plotina Traianum maritum prudenter corripuit.*

Aurelius Victor, quo loco Iuliani Imperatoris vitam deſcribit, Fęminarum (inquit) præcepta ſæpe maritos iuuant. Namque (vt cæteras omittam) Pompeia Plotina, incredibile dictu, quātum auxerit gloriam Traiani: cuius procuratores, cùm prouincias calumnijs agitarent, adeò vt unus ex his diceretur, locupletiſſimum quenq; ita conuenire, Quę habes? vnde habes? tertium, pone quod habes. Illa coniugem corripuit, atque increpans, quòd laudis ſuę eſſet incurioſus, talem reddidit, ut poſtea exactiones improbas deteſtans, fiſcum lienem uocaret, quòd eo creſcente artus reliqui tabeſcunt. Ex quo & illud Eutropij de eodem libro octauo Geſtorū Roma. Nihil iniuſtum ad augendum fiſcum

Fiſcus lien.? Vnde habes reyciẽdum. ſcum agẽs. Ex eo autem, quod dictum eſt, Vnde habes? forte exijt decretũ Seueri Imperatoris, nullo modo exigẽdum quempiam probare, vnde habeat circa delationes fiſcales, ſed delatorem probare debere ea, quæ intendit, l. extat. ff. de iure fiſci. nam vt etiam ſcribit Iuuenalis,

Vnde habeas quærit nemo.—

12 *Ataulphus Gotthorum rex. Placidæ illius vxoris prudens monitio.* Ataulphus Gotthorum rex in animo habuit Romam à ſe receptam funditus euertere, diuerſoq; vrbem loco ſtatuere, Gotthiamq; pro Roma nominare, ac Cęſarũ Auguſtorũq; memoria prorſus abolita, Ataulphi appellationẽ in poſteros traſmittere. Verùm Placidæ, aut, vt alij vocant Placidiæ coniugis ſuaſu, adeò eſt mutatus vt breui non hoſtis, ſed amicus vrbis, non euerſor, ſed inſtaurator ſit vocatus. Cuius rei inter alios multos etiam meminerũt Paul. Diac. de Geſtis Roma. lib. 13. & Paulus Oroſius, lib. Hiſtoriarum ad D. Auguſtinum 7. c. 19. eodemque vlt.

13 *Theodoſij vxoris ſancta ad virũ monitio.* Theodoritus quoque apud Caſſiodorum in Tripertita hiſtoria, li. 9. c. 3 t. autor eſt, ad Theodoſij Imperatoris ſanctitatem multùm contuliſſe vxorem, quæ virum ſæpiùs diuinarum legum admonebat, eiq; frequenter dicebat: Oportet te ſemper, marite, cogitare quid dudum fuiſti, quid modò ſis: hæc ſi ſemp cogitaueris, ingratus benefactori non eris, ſed imperium ꝙ ſuſcepiſti, legaliter gubernabis, & harum rerum placabis autorem.

14 *Regneri vxoris prudẽs conſilium.* Saxo cognomine Grammaticus, elegãtior quidem hiſtoricus: quàm ætas illius pateretur in Hiſtoriæ Danicæ libr. 9. tradit Regnerum Danorum regem ſexageſimũ ſecundum, Vnithſerici filij mortem adeo moleſtè tuliſſe, vt obſtinato ad moriendũ luctu corpus lectulo per ſummam animi ægritudinem affixerit. Quem vxor virilẽ ſupergreſſa fiduciam, imbecillitatis increpatum, virili adhortatione firmauit, reuocatumq; à mœrore animum, arma impẽſiùs tractare pdocuit, affirmãs fortiſſimũ patrẽ cruentos filij cineres iuſtiùs armis, quàm lachrymis expiaturũ. Ad cuius monitũ Regnerus diſcuſſo mœſtitiæ habitu, depoſitiſq; doloris inſignibus, iacentẽ reuocauit audaciam, breuiq; hoſtem, qui filium interemerat, compræhendit. Adeo, inquit Saxo, interdum ab inualidis fortia roborantur ingenia.

15 *Theodelinda virumq; maritum ad religionem cõuertit.* Ad hæc Theodelinda Longobardorũ regina, ad quam Diuus Gregorius dialogũ de moribus edidit, ſua opera & pia ſuaſione, Euthatin priorẽ maritũ multo mitiorem feciſſe ſcribitur, & ad veram pietatem amplexendam longè proniorem. Sed & Agilalphum maritum poſteriorẽ præferocem alioquin virũ, dexterè modo, veritatiſq; lucem oculis admouendo, eò traxit, vt omnibus ſuæ gentis autor fuerit, à malorum dæmonum cultu, deteſtandaque hæreſi ſeſe vindicandi.

Quo etiam tempore Brunechildis pari ſtudio Childebertum Francorum regẽ ipſius virum eò quoque impulit, ut Taſſilonem Batiariæ Regem ea lege conſtitueret, vt à Sclauorum gente bello inſectanda nõ priùs deſiſteret, quàm ad Chriſti fidẽ amplectendam ſubegiſſet. 16 *Brunechildis.*

Sed longis antè temporibus, apud Aegeſippum, lib. 1. Herodes de Alexandro filio Glaphyraq; eius vxore dicit, ꝙ nõ mediocri ex parte vxor viri ſui reprimeret errores: quæ ſi ab eo diuelleretur, nullum remediũ viro futurũ, quin præceps in omne rueret nefas. Vt interim omittam, pleroſque viros ab vxoribus ad fidẽ & religionẽ Chriſtianam fuiſſe cõuerſos, vt à Domitia Flauum Clementem è propinquis Domitiani Imperatoris: à Clothilde Clodoueũ Francorum regem: à Iugulde Hermogillum Gotthorum regem. Vtq; etiam prætermittam & alias, quæ viros ad ueritatis humanitatiſq; viam, vtilia ſuadentes reduxerunt: cuiuſmodi fuit vxor Maximiani, de qua Ammianus Marcellinus, lib. 13. 17 *Glaphyra viri errores repreſsit. Maximianũ vxor eũ ad humanitatẽ reduxit.*

Quid plura? Cœlius ad Ciceronem ſcribens libr. Epiſt. 8. Epiſt. 3. in princi. de Dolabellæ & Tulliæ filiæ ſuæ nuptijs loquens, Gratulor, inqt, tibi affinitate viri, mediusfidius optimi. Nam ego hoc de illo exiſtimo. Cætera porrò, qbus adhuc ille ſibi parum vtilis fuit, & ætate iam ſunt decurſa, & cõſuetudine & autoritate tua, & pudore filiæ, ſi qua reſtabunt, confido celeriter ſublatum iri. Cui rñdens Tullius. lib. 2. Epiſto. 15. cuius initium eſt, non potuit accuratiùs agi, ſic ait: Dolabellam à te gaudeo primùm laudari, deinde etiam amari. Nã ea q̃ ſperas Tulliæ meæ prudentia temperari poſſe, ſcio cui epiſtolæ meæ rñdeant. 18 *Tulliæ prudentia marito Dolabellæ profuit.*

Ex quibus facilè colligi poteſt, vxorum prudentiam multum adijcere roboris, & momẽti, ad maritorum virtutes, eorumque vitijs maiorem in modum mederi. Idcirco Paulus, vas electionis, tuba Euangelij, & ſanctarũ ſcripturarum armarium prioris ad Corinthios, ſeptimo capite, Sãctificatus eſt (ait) vir infidelis per mulierẽ fidelem. Quod repetit 28. quæſt. 1. in ſumma, & in §. ex his omnibus, uerſicul. item Apoſtolus & in c. iam nunc illud. Cui planè conſonat textus in l. cum qui. in fin. C. de epiſco. & cleri. vbi vxores iuterdum uiros meliores efficiunt. Inibique not. Bald. quòd bona mulier facit bonum virum. Proinde & Chriſoſtomus in Ioãnem, Homilia 19 *Vir ſanctificatus ꝑ mulierem. Bona mulier facit bonum virum.*

milia 60. Nihil, ait, potentius muliere bona ad inſtruendum & informandum uirum, quodcunque voluerit; neque tam leuiter amicos, neque magiſtros, neq; principes patietur, vt coniugem admonētem, atque conſulentem. Habet enim voluptatem quandam admonitio vxoria, cū plurimùm amet, cui conſulit. Multos poſſum afferre viros aſperos & immites, per vxorē mites redditos & manſuetos: ipſa enim menſa, lecto, filiorum communicatione, dicendis, tacendis, ĩgreſſu, auditu, exitu, & alijs pluribus cum marito communicās, & vt corpus capiti, coniuncta, ſi prudens erit & diligēs, omnes vincet. Hæc ille. Quibus concinit Euripides apud Stobæū, Sermone 65.

Οἰκοφθόρον γὰρ ἄνδρα κωλύει γυνὴ
Ἐσθλὴ παραζευχθεῖσα, καὶ σώζει δόμους.
Domiperdam enim uirum prohibet uxor.
Bona ei coniuncta, & ſeruat domum.

Lacedæmonij priuata & publica conſilia vxoribus cōmunicabant.

20 Quæ cùm ita ſint, rectè Lacedæmonij illi, qui Græcorum prudentiſſimi, & in oī vitæ officio cōſultiſſimi, ab omnibus ſemper habiti ſunt, nō minus publica, quàm priuata conſilia cum mulieribus communicabāt, vt apud Plutarchum legimus, tū in comparatione Numæ & Lycurgi, tum in vita Agidis. Et vt ſcribit Ariſtoteles, libr. Politicon 2. c. 7. Multa in Lacedemoniorū principatu à mulieribus adminiſtrabant.

Athenienſes mulieres publicis conſultationib⁹ intererant.

21 Apud priſcos quoque Athenienſes, nō minùs famigerabilem Græcorum gentē, mulieres publicis conſultationibus intereſſe, ſuffragiaq; ferre ſolitas, teſtis eſt Varro, quo loco deſcribit contentionem Mineruæ & Neptuni inter ſe certātium, vter eorum Athenis imponendi nominis autor eſſet: & repetit Aurelius Auguſtinus, li. de Ciuitate Dei 18 ca. 9. Et de eo quoque certamine (vt id obiter dicam) nōnihil attingit Plinius lib. 16. ca. 48. eodemque vlti.

Germani fœminarum cōſilia non negligunt.

22 Germani item ineſſe ſanctum aliquid & prouidum fœminis putant: nec aut conſilia earum aſpernantur, aut reſponſa negligunt: vt à Cornelio Tacito eleganter ſcriptum eſt in li. de Moribus Germaniæ. Vbi ſubdit, vidiſſe ſe ſub Veſpaſiano, Velledam Bructeram diu apud pleroſque numinis loco habitam. Cuius etiam meminit lib. 20. Hiſtoriæ Auguſtæ. Et ex hoc idē Tacitus ad finem libri vigeſimiprimi, recenſet Batauos, qui Romanorum partes ſequi malebant, ꝓclamaſſe honeſtius principes Romanorū, quàm Germanorū fœminas, tolerari. Et (ne quis putet id ex mollitiæ animi, aut corporis Germanorū proficiſci) hi ſunt qui Carbonem, Caſſiū Scaurum, Aurelium Seruilium, Cepiones, M. Manlium, fuſis ſimul quinque Cōſularibus exercitib⁹ Populi Romani, attriuerūt.

Gallicæ mulieres conſultationibus belli, & pacis adhibebantur.

23 Quin & apud Gallos (ne gentem noſtrā per incuriam prætereamus) olim conſuetudo fuit, vt quoties de bello eſſet eis, aut pace conſultandum, mulieres quoq; eiuſmodi conſutationibus adhiberentur. Præterea ſiqua aduerſus ſocios incideret controuerſia, eam ex mulierum ſententia cōponere conſueuerant. Itaque inter conditiones, quas cum Annibale pepigerunt hoc etiam ſcriptum, atque ijſdem ferè verſibus fuit: Si quis Gallorū, iniuria ſe à Carthaginienſium aliquo affectum quererēt, eius rei Carthaginiēſium magiſtratus, aut Imperatores, qui in Hiſpania fuerint, iudices ſunto. Sin Carthaginiēſium aliquis, ab vllo Gallorū iniuſti quippiam paſſus fuerit, Gallorum mulieres de ea re iudicium faciunto. Ita refert Plutarchus in eo libro, quem de virtutibus mulierū poſteris ſcriptum reliquit, c. 6. Nonnihil etiam meminit Polyenus lib. 7. Strategematon, in fine.

Mulieres non arcendę ab adminiſtrāda Rep.

24 Quid quòd Socrates Deus Philoſophorum, ſæpe in libris de Republica Platonis, maximè autem lib. 5. & idem ipſe Plato ſapientiæ antiſtes, in ſuis Legibus, non omnino arcet mulierū genus ab adminiſtrāda Repub. ſiqua modò reperiatur idonea. Quin præcepit, non magiſtratus tantùm, ſed omnia priuata, & publica tum pacis, tum belli ſtudia, mulieribus cum viris cōmunia fieri. Quanquàm in ea re illum Lactantius reprehēdit libro Diuinarum Inſtitutionum 3. ca. 22.

Mulieres iudicium habent, & diſcretionem, & prudentiam.

25 Adde, quòd mulieres nōnihil interdū judicij habent & diſcretionis, vt ſatis inſinuat tex. in l. cùm prætor. ff. de iud. & in §. tria. 4. q. 7. atq; etiam ſapiētiæ & prudētiæ, vt probat illud Solomonis, alioqui muliebrium vitiorum cenſoris acerrimi, Prouer. 14. Sapiens mulier ędificauit domum ſuam. Et Prouer. 19. Domus & diuitiæ dantur à parentibus: à Domino autē propriè vxor prudens. Quod vltimū adnotat è noſtris Io. Faber. in rubrica, Inſtit. de nuptijs. & Luc. Penn. in l. 2. colū. pen. C. quando & qui. quar. pars, lib. 10. Alibi quoque, videlicet 2. Regum 14. fit mētio cuiuſdam Thecuitæ, ſapiētis mulieris. Et facit tex. loquēs de mulieribus, in c. viduas. ibi maturioris ſapientiæ, & conſilij exiſtunt. 27. q. 1. & in ca. ſi aliquid. 22. q. 4. vbi prudentis quoque fœminæ fit mentio.

Mulieres ſalubre dare conſilium.

26 Ex quibus perſpicuum uideri poteſt, fœminas non omnino expertes eſſe ſapientiæ, conſilij, prudentiæ. Propterea poſſunt ſalubre nonunquam dare conſilium, uel teſtimonio Iuriſconſulti, in l. quidam decedens.

cedens.§. Papinianus.ff. de adminiſtr tut. Ideoque non inſcitè dicit Petrus Philipp. Corne.conſil.316. cuius eſt initium, quo ad primum conſultationis articulum,col. 7.verſi.& conſtat quòd illud ſtatutum, li. 3. quòd non ſemper ſpernitur mulieris conſilium.Nã & (vt hoc illi addas) ſententia eſt Theſei apud Euripidẽ ĩ Supplicib⁹:

Ω'ς πολλά γ' ἐςὶ κ' ἀπὸ θηλειῶν σοφά.

Quoniam multa ſunt etiam à fœminis dicta ſapienter,

Tametſi apud eundem in Helena de hoc dubitarit ipſa Helena Menelaũ alloquẽs:

Α'κουσον, ἤν γὰρ ἐτύχομεν γυναὶ λέξαι σοφόν.

Audi, ſi quid & mulier dicere queat ſapiens.

Nec prætereundum viſum eſt, quod di-
27 cit Io.An.in c. cùm ſecundum Apoſtolũ, col.1.de præb. ab vxore Milãcia ſe didiciſſe, quòd ſi nomina, vt pleraq; alia, in foro venditarentur, pulchra quidẽ parentibus eſſe magno pretio emenda, vt filijs imponerent. Eãdẽq; vt doctã, ſe aliqñ ɔſuluiſſe aſſerit in c. qui prior.col.pe. de reg.iur lib. 6.in Merc.Et quod refert Io.Cal.in c.vl.de renun.& poſt eum Aegid.Bellamer.in ca. quidam.col.3.ver.tertio quæro,eo.ti.& Panor.in c.cùm inter vniuerſas.in fi.de elec. ipſum Cal.conſuluiſſe ſuam vxorem, an conuiuator teneatur hora prandij mittere ad conuiuas, vt veniant: quæ ſatis æquè reſpõdit, ad feminas & extraneos eſſe mittendum, qui ſe facilè non ingerunt: non etiam ad alios, niſi eſſent graues perſonæ de quo etiam per Colle ct.in ca.à crapula. extrà de vita & hone.cle.& Bald.in proœ. Grego.col.5.verſi.quæro quidã ſcholaris.

Io.And.multa ab vxore didicit. Io.Cald.quoque.

Et aliud recentis viri, & quidem doctiſ-
28 ſimi, recens dictum, Philip.Decium intelligo, qui dicit in l.fœminæ.col.2.verſi.tertio poſtulare.ff.de regu.iur.q̃ licèt mulier prohibeatur poſtulare, vt ibi cauet̃, & in l.1.§.ſexum.ff.de poſtu.poteſt tamen in camera conſulere, per id quod in ſimili de Doctore dicunt Bald.& Ang.in d.l.1.§.poſtulare, per illum tex.de poſtul. Exiſtimauit ergo Decius, fœminas non eſſe alienas à conſilio, & eruditione.Et hęc quidẽ omnia ab initio huius legis, vt erant in præcedenti editione, ad verbũ tranſpoſuit Chaſſeneus in ſuo Catalogo Gloriæ mũdi, parte 2 conſideratione 10.vt alia pleraque, q̃ de laudibus mulierum congeſſit; quãquã me eo in loco nominat, ſed ita vt neſcias, an omnia mea ſint, vt ſæpe aliàs facit. Et ſi id planè aſſereret: quid tamẽ rationis eſt vt totas paginas, imò & planè librum hũc integrum in ſuum traducat, niſi vt libros de libris faciat?

Mulier non prohibetur in camera conſulere.

Chaſſenei furtum clandeſtinum.

Socra es a mulieribus edoctus.

29 Sed vt inſtitutum noſtrum ſequamur, Socrates in Platonis Sympoſio, multa ſe à Diotima muliere didiciſſe aſſerit, Cuius quoq; meminit ipſe Plato in Sympoſio; & Lucianus in Eunuchio, & ĩ Imaginibus: Sed & is Aſpaſiam Mileſiam Axiochi filiã perdiu frequentauit, non indignum Philoſopho ducens, & à mulieribus doceri, ſicuti & à Theodorito Cyrenenſi ſcriptum eſt circa initia libr.1.de Curatione Gentilium affectionum: & meminit ipſe Plato in Menexemo: vbi & illud præterea dicit, eandem Aſpaſiam fuiſſe magiſtram Periclis illius maximi & Oratoris & Imperatoris. Meminit itẽ illius Plutarchus in Pericle, Lucianus in locis ſuprà citatis, & Clemens Alexandrinus lib.4.Stromaton. Meminit præterea Aſpaſiæ Ariſtophanes in ea fabula, quæ inſcribitur ἀχαρνῆς, ipſe Lucianus in li.de Saltatione, & in Amorib⁹, Athenæus, Herodicus Cratetius, Harpocration, ex Lyſiæ Oratione, quę in Aeſchinem Socraticum eſt edita, & Suidas.

Aſpaſia Periclis magiſtra.

Nec has tantùm nuncupatim adduximus, quod eas ſolas eruditas fuiſſe nouimus. 30
Quis enim eas omnes ſigillatim recenſere poſſet, q̃ viros ipſos doctrina, vel vicerunt, vel æquarũt? Quis finis, moduſve huic rei futurus ſit, ſi proferantur veluti per ordinem Alphabeti?

ACCA, à Macrobio lib.3.Saturnaliorũ ca.18.citata ex libr. de Supplicatione.

ACCVRSII, nobilis illius legũ interpretis, filia, cuius nomen ignoramus, quã Albericus in l.qui filium.in ñ.ff. vbi pupilla.edu.debe. tradit leges publicè docuiſſe Bononię.

AEDESIA, Alexandrina, Syriaci Philoſophi propinqua,

AEGLE, Aeſculapij filia, de qua ſatis diximus ĩ noſtro Tractatu Nobilitatis, quo loco de Medicina tractauimus, videlicet c.31, nu.316. vbi videre poteris.

AFRANIA, Licinij Bructionis vxor, Valerio Maximo libr.8.c.3.memorata.

AFRICANA, de qua diximus in illo Tractatu Medicinæ, nu.336.

AGACLE, inter Poetrias adſcripta à Gregorio Gyraldo in Hiſto.Poetarum.

AGALLIS, Corcyræa, illuſtris apud Athęneum arte Grammatica.

AGAMEDA, de qua ĩ dicto Tractatu Medicinæ, num.324.

AGANICE, Hegoteris Theſſali filia, Aſtronomiæ peritiſſima, apud Plutarchũ in Præceptis connubialibus, ca.49.

ALCONORA, Anglorum Regina, Ioannis Regis mater, quę Epiſtolas eruditas ſcripſit ad Cęleſtinum Papam tertium, & ad ipſum Ioannem filium, circa annũ 196. vt tradit Balæus Sudouolca, in Scripto-

Scriptoribus Britanniç.
ALEXANDRA, Priami filia, vide infrà in Caſſandra Priami filia.
ALEXANDRA Scala, quàm miris laudib' extollit Politian', multis Græcis Epigrammatis. quibus & ipſa Græcè rñdit.
ALPAIDES, virgo ſacra, cuius libri etiãnum extant.
AMALASVNTA, Regina, Athalarici mater, quàm Caſſiodorus tradit Græcis literis egregiè imbutam fuiſſe.
AMALTHEA, Politiano inter vates celebrata in Nutrit. Hanc multi inter Sibyllas reponũt. De hac Tibullus li. 2. Ele. 6.
Quicquid Amalthea, quicquid Marpeſia dixit.
AMESIA, cuius meminit Valerius Maximus lib. 8. c. 3.
AMPHICLEA Ariſtonis filia, & vxor filij Iamblichi, Plotini diſcipula, cuius meminit Porphyri' in vita ipſius Plotini.
ANASTASIA, Chryſogoni Martyris diſcipula, vxor Publij Romani, de quo illa ĩ Epiſtolis ad ipſum Chryſogonum præceptorem cõqueritur, quòd ſuas facultates abſumeret.
ANAGORA, aut, vt alij appellant, Apagora Mileſia, Sapphus prioris diſcipula, Suidæ memorata.
ANAXANDRA, Nealcis filia, artis pictoriæ peritiſſima, ex Didymo ĩ Sympoſiacis, & Clemente Alexandrino li. 4. Stromaton.
ANGELA Nugarola, Veronenſis, Antonij Nugarolæ filia, quæ nonnullas Eclogas miro artificio ſcripſit.
ANGVITIA illa Medeæ ſoror, de qua in d. Tractatu Medicinæ, ca. 314.
ANNA Aſtreuue, Angla, cui' eſt liber Examinationum priorum, & alter de vltimo ſuo conflictu, à Ioanne Balæo poſtea Scholijs illuſtrati.
ANTIOCHIS, de qua & nos diximus in d. tractatu, nu. 325.
ANYTA, Epidaurea, cuius & hodie extãt Poemata in aures quaſdam & Themiſtoclẽ mirificè ſcripta: extantq; etiã 17. Epigrammata in libris Epigram, Gręcorum. Eiuſdem meminit & Tatianus li. aduerſus gentes.
APAGORA, vide ſuprà Anagora,
ARETAPHILA, Cyrenęa, Pedimi primũ deinde Nicoſtrati Cyrenarũ tyranni vxor, cùm magnis virtutibus, & rerũ geſtarum gloria, tum ciuili facundia atq; eloquentia admodum dotata: à Plutarcho ĩ Claris mulierib', c. 19. celebrata.
ARETE, & ipſa Cyrenaica, filia ad diſcipula Ariſtippi ſenioris, mater ac magiſtra Ariſtippi iunioris, cui ob id cognomẽtũ fuit μητροδίδακτος, id eſt, a matre doctus, vt ſcribit Straboli. Geographiæ poſtremo, & Laertius in Ariſtippo, & Clemens Alexandrinus libr. 4. Stromaton.
ARGENTARIA Polla, Lucani primùm, deinde Statij vxor, quæ maritorũ ſtudia non mediocriter iuuiſſe dicitur. De ea eſt illud Sidonij Apollinaris.
Quid quõd duplicibus iugata tedis,
Argentaria Polla dat Poetas.
Huius & meminit ipſe Statius tum li. 2. Syl. tũ in Epiſtola ad meliorẽ, tũ in Genethliaco Lucani, & Martialis alicubi, ni fallior, & Fulgoſius lib. 8. Rerum memorabilium, c. 3.
ARGINETE, quæ ſcripſit res geſtas Dionyſij, apud Clementẽ Alexandrinũ lib. 4. Stromaton.
ARRHIA, cuius meminit Galenus in li. de Theriaca.
ARTEMISIA, Cariæ regina, de qua diximus in d. Tractatu Medicinæ, nu. 309. q̃ uis ſint.
ARTEMISIA altera, Diodori, cui cognomẽ Saturnus fuit, filia Dialectica apud Philonem Dialecticũ in Menexeno cõmemorata, & ab eo apud Clementem Alexandrinum li. 4. Stromaton.
ASPASIA Mileſia: de qua diximus num. præcedenti.
ASPASia, altera, vt puto, de qua in dicto noſtro Tractatu Medicinę. nu. 322. Aſſiam quoque.
ASTYANASSA, quæ à multis Elephantis dicta ẽ (niſi duę fuerint, ſed poſterior, id eſt Elephantis, vt ſcribit Suidas, alteram ſecuta eſt) quę libros cõſcripſit περὶ τῶν χρημάτων συνουσιαστικῶν: à Virgilio quoq; (ſi is eſt) in Priapeijs cõmemorata, & à Martiale li. 12. vt ſuprà diximus in 9. lege cõnub. nu. 97. inci. quid ergo referam. & ĩ terea à Suida, & Tatiano Aſſyrio in lib. aduerſus gentes.
ATOSSA, quæ Perſis imperauit, epiſtolarum conſcriptionem docuit: vt ex Hellanico tradit idem Tatianus in ea Oratione, quàm elegãter πρὸς Ἕλληνας ſcripſit ſtatim poſt Initium, & Clems Alexãdrinus li. Stromaton 1. Ea autem fuit Cyri filia, & Darij vxor, vt ſcribit Herodot', niſi hæc altera fuerit.
ATHYRTIA, filia ſeſoſtris Aegyptiorũ Regis, diuinationis peritiſſima, & quæ futuram patri monarchiam prædixit, apud Diodorum Siculum, lib. 2.
AVGE, Tegeatis, ex Tegea ſcilicet Meliorũm, Poetria, Stephano memorata.
AVRELIANI Imperatoris mater, cui' nomẽ ignoratᷣ. diuinationis perita fuit vt, tradit Callicrates Tyrius, & ex eius au-

torirate

toritate Flauius Vopiſcus in vita ipſius Aureliani.

Aurinia, vates, apud Cornelium Tacitũ de Moribus Germanorum.

Autonoe Grynea, Phœbas, apud Silium Italicum lib. 3. Punicorum.

Axiothea, Phliaſia, Platonis diſcipula, vt à Dicæarcho, Plutarcho, & Atheneo ſcriptum eſt, & præterea ab Apuleio in lib. de Dogmate Platonis, vbi ſcribit, multos auditorum Platonis vtriuſq; ſexus in Philoſophia floruiſſe, & inter ceteras hãc noſtram Axiotheam: de qua & nos aliquid diximus in 3. lege connub. nu. 69. incip. idem Hyginus.

BAcis, cuius meminit Ioannes Tzetzes Hiſtor. chiliad. 9. ca. 288.

Baptiſta, Alexandri Sphortiæ, & Conſtantiæ vxoris eius filia.

Baptiſta altera, prima Galeatij Malateſtæ Piſaurienſis principis filia, & Guidonis Monteſeltrenſis Vrbinatium Comitis vxor, libros de humana fragilitate, & de vera religione cõſcripſit, & cum doctiſſimis viris magna ſui admiratione diſputauit.

Barſine, aut vt alij vocant, Barſene, aut ut Iuſtinus lib. 11. appellat, Marſine, Alexãdri Mãgni vxor, & ab eo ob eruditionẽ ducta, vt tradit Plutarchus in vita ipſius Alexandri: Huius eſt Hymnus in Neptunum.

Begoe, Nympha, quæ artem Fulguritarũ apud Thuſcos ſcripſit: vt retulit Serui⁹ in libr. 6. Aeneid. enarrans eum locum,

Hic ego nanque tuas ſortes &c.

Blæſilla, Hieronimo ſæpius eruditionis nomine commendata.

Boeo, Delphorum indigena, quæ Oracula & Hymnos apud eos compoſuit, ut ſcribit Pauſanias libro 10. vbi quædam eius carmina retulit.

Botris, de qua vide infrà in Salpe altera,

Brela Croa, cui⁹ meminimus in d. noſtro Tractatu artis Medicinæ, nu. 338.

Brigida, quæ & Brigitta, dicta eſt, Laginenſis, natione Scota, cuius libri Reuelationum etiamnunc extant. Ea Diuorũ numero adſcripta eſt.

Bructera, vates, Cornelio Tacito in Moribus Germanorum memorata.

Bundiuica, bellatrix Britanica, quæ ad urbium & prouinciarum principes ꝑ excutiendo Romanorũ iugo ſcripſit plurimas doctiſſimas epiſtolas, circa annũ Domini 70.

CAecilia, aut (vt alij vocant) Cæcila Mãtuana, Marchionis Mantuæ filia, literarum peritiſſima.

Caia Afrania, vide ſuprà Afrania.

Calphurnia, vxor Plinij Iunioris, ad quã eſt Epiſtola eiuſdem Plinij libr. 6. Epiſt. 7. Nec deſunt, qui illam ſtudiorum mariti miniſtram fuiſſe teſtantur.

Cambra formoſa, Belinij Britannorũ Regis filia, quæ librum legum Sicambricarum compoſuit circa annum 373. ante Chriſtum natum.

Carmenta, ſiue Carmentis, vide infrà Nicoſtrata.

Caſſandra, Priami filia, quæ & Alexandra dicta eſt, de qua extat nobile Lycophronis poema: quã & inter Augures poſuit Iulius Hyginus Fabularum c. 122. & de ea Cicero lib. 1. & 2. de Diuinatione, nõ ſemel, vt de vaticinatrice loquit. & Virgilius lib. 2. Aeneid.

Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris Ora.—

Et rurſus lib. 3. eiuſdem operis:

Sola mihi tales caſus Caſſandra canebat.

Nam mihi Caſſandra per ſomnum vatis imago

Ardentes dare viſa faces.—

Et Propertius libr. 3. & alij.

Caſſandra altera, cognomento Fidelis, Veneta, Politiano non vulgariter laudata.

Catharina Alexandrina inter diuuos relata, cuius illuſtris doctrina & eruditio in diſputatione, quã habuit aduerſus Doctores ethnicos, apparuit.

Catharina altera, Senenſis, & ea quoq; Diuis adſcripta, cuius extant plurimæ epiſtolæ ad Grægorium vndecimũ, doctæ quidem & religioſæ, & non indocti in Theologia Commentarij.

Catharina item alia, Anglorum Regina, Henrici ſcilicet Octaui vxor, cuius eſt liber Meditationum in Pſalmos, & alter de Lamentatione peccatoris.

Cattha, vaticinatrix apud Suetonium in Vitellio, c. 14.

Celæno, Harpyarum vna, inter vates ponitur à Virgilio 3. Aeneid.

Vna in præcelſa conſedit rupe Celæno.

Infelix vates.—

Ceſennia, Getulici vxor.

Chriclea, à Maximo Abbate Aphoriſmorum c. 3. citata.

Charixena, Crinnatis, Poetria, Ariſtophani Comico, & Euſtathio lib. 2. Iliad. celebrata. Quam tamen Suidas fatuã & meretricem eſſe ſcribit.

Chriſtina Piſana, quæ de laudibus fœminarum iuſtum & elegans volumen ſcripſit: de qua nos etiam alibi diximus.

Circe illa celebratiſſima, de cui⁹ arte & doctrina multa diximus in noſtro Tractatu de nobilitate. ca. 31. nu. 313.

Claudia, Statij. Papinij vxor, q̃ mariti ſtudia iuuiſſe creditur.

Claudia Rufina, vtraque lingua erudita.

Martua-

Martiali celebrata libr.11.Epigr.54.ſcripſit autem Epigrammata, & Elegiam in mariti obitum.

Claudia illa, cuius, vt doctæ, meminit Plutarchus ad finem præceptorum cõnubialium, eamque antiquam appellat: vt hinc intelligas eam non fuiſſe ex prędentibus duabus, quæ non multo an tè præceſſerunt Plutarchum.

Cleobulina Lyndia, ex Rhodo, Cleobuli vnius ex ſeptem Sapientibus filia, alio nomine Eumetis dicta, de patris autem nomine Cleobule & Cleobulina appellata. Huius opera multa celebrantur, vt ſcribitur Suidas & Athenæus. Eiuſque etiam meminit Cratinus in eiuſdẽ nominis poemate. & ex ei⁹ autoritate Laetius in Cleobulo & D. Hieronymus ad fi.li.1. aduerſus Iouinianum: & Plutarchus etiam, fi. Præceptorum connubialium, itemque in conuiuio ſeptem Sapientum.

Cleopatra, de qua diximus in dicto Tractatu Nobilitatis cap.31.nu.326. & ſeq.

Clitagora Lacedæmonia. aut, vt alij dicũt Athenienſis, cuius Ariſtophanes meminit.

Clito, Poetria, memorata Tatiano lib. aduerſus gentes.

Congyla Cleophonia, Suidæ memora.

Conſtantia, Alexandri Sphortiæ vxor, de qua iam diximus in Baptiſta.

Corinna Thebana, aut, vt alij contendunt Tanagræa, aut, vt alij putãt, Teia, Acheolodori & Procratię filia, Myrtus, de qua poſtea dicemus, diſcipula, quę Pindarũ illum nomen Lyricorum principem quinquies ſuperaſſe dicitur, obidque picta fuiſſe in Tanagræorum gymnaſio, vincta caput tænia victoriæ cauſa, vt à Pauſania proditum eſt in Bœoticis. Superaſſe autẽ Pindarum putat lingua proprietate, quoniã nõ lingua Dorica vſa eſt, vt Pindarus, ſed Aeolica, & quod inter mulieres tunc forma fuit pſtantiſſima, ſi qua ex ſtatua facienda eſt coniectura. De qua te etiam Aelianus de Varia Hiſtor. lib.13. & Plutarchus in libro cui titulus eſt, Vtrum bello, an ſapientia Athenienſes præſtiterint. & in libro de Muſica: & eius quædam Poemata citat Athenæus. Vide in ſeq. verſi.

Corinna altera, Theſpia, Pauſaniæ quoq; celebrata, quam alij Corithiam credere malunt. De altera iſtarum Propertius libro 2:

Et ſua cum antiqua committit ſcripta Corinna.

Et Statius lib.5. Syluarum:

Sopboronaq; implicitum, tenuiſq; arcana Corinna.

Et de alterutra meminerunt Hephæſtiõ in Enchiridio, Euſtathius & Suidas.

Corinna denique tertia. quæ Ouidij tempore floruit, de qua eſt illud Martialis lib.5. Epig.10. ad Regulum:

Norat Naſonem ſola Corinna ſuum.

Niſi tamen Ouidius amicam eo nomi ne falsò nuncuparit, quod Sidonius & alij multi opinantur.

Cornelia, Gracchorum mater, quam & filiorum eloquentiæ multum contuliſſe ſcribit Fabius libro 1. capite item 1. & Diuus Hieronymus ad Lætam de inſtitutione filiæ. Eiuſq; epiſtolas dicit Tullius in bruto. ſe legiſſe, in qbus apparebat filios, non tam in gremio, quàm in ſermone matris educatos.

Cornelia altera, Metelli Scipionis filia, & Pompeij vxor, Philoſophiæ & aliarum bonarum literarum peritiſſima, cuius meminit Plutarchus in ipſo Pompeio.

Cornelia item alia, Veronenſis quidem illa, ſed multò inferior tempore.

Cornificia, Cornificij Poetæ ſoror, cuius inſignia poemata fuiſſe ſuo tempore, ſcribit Hieronymus.

Corona Peruſina.

Craeo Bohema, filia Lybiſſæ, rerum futurarum perita, apud Volaterranum in Geographia.

Cybele, de qua in dicto noſtro Tractu Medicinæ, nu.319.

Dame, aut, vt alij vocãt, Damo, Pythagorę filia, cui patet ipſe ſuos ipſius Commentarios legauit, vt retulit Lyſis in Epiſtola ad Hipparchum, & ex eo Laertius in Pythagora.

Damiſella Triuultia Mediolanenſis, filia Ioãnis viri ſenatorij, & Angelę literarũ non expertis, de qua multa videbis apud Textorem in Officina.

Damocharis, cuius adhuc extant aliquot Epigrammata.

Damophila, Pamphili vxor, Sapphûs filia, quã Philoſtratus lib.1. De vita Apolloni j dicit æquales ſibi virgines congregaſſe, & poemata compoſuiſſe partim amatoria, partim Dianæ laudes continentia.

Daphne, Tireſię filia, quę plurima ſcripſit varij generis reſpõſa: ex eiuſq; verſibus fuerũt Homerum multa ad ſui poemaris ornatum tranſtuliſſe, vt tradit Diodorus Siculus lib.5. Bibliothecæs: meminitque eiuſdem Pauſanias libr. primo.

Debbora, ſiue Debora, aut, vt etiam nonnulli vocant, Delbora, ſacris literis celebrata, lib. Iudic.4. & 5.

Deiphobe, Glauci filia, de qua Politianus in Nutrit.

Demo, celebrata Politiano in Nutr. & ante eum

te cū Pauſaniæ lib. 10. qui de rebus Phocenſium eſt. Vide Damo.
Democharis, vide Damocharis.
Diana, de qua diximus in tractatu Medicinæ, qui eſt noſtræ Nobilitatis capit. 31. numer. 308.
Diotima, Socratis magiſtra, de qua diximus in præcedenti verſi.

Ecyrrhina, quā Iſaacus Lycophronis interptes īter Lyricos Poetas ponit: niſi fortè in illius Græco codice perperam pro Corinna Ecyrrhina legatur, vt ſcribit Lilius Gregorius Gyraldus in hiſtoria Poetarum libro primo, itemq; lib. 9. Nam & Hephæſtion Corrinnam dupliciter enuntiare videtur.
Eianica, aut vt alij vocant, Eunecea, aut itē vt alij, Eunoea Salaminia, Suidæ memorata.
Elizabettha, Scomangiæ Abbas, cuius libros & nunc quoque habemus, ſcilicet Orationes ad ſorores ſui conuentus, & Opus de vijs, quibus itur ad Deum.
Elephantis, de qua ſuprà in Aſtyanaſſa, & præterea in noſtro Tractatu artis Medicinæ, num. 333.
Elpis, à quibuſdam Helpe dicta, vxor Boetij culpa.
Erinna Teia, aut, vt alij malunt, Leſbia, aut etiam Telia, aut etiā Rhodia, quæ licet ætate nouem tārum & decem annorum mortua fuerit: tamen tātum ſpaluit carmine, vt Homericam maieſtatē conſecuta fuiſſe dicatur. Huius carmina citat Plinius libro 34. capite octauo & Stobæus capite ſeptimo. Eamq; Hexametrorum ænigmatum vatem appellat Laertius in Cleobulo. De ea quoque Propertius lib. 2. Eleg. 3.
Carminaq; Erinnes non putat æqua ſuis.
Huius etiam meminit Euſebius Chronographus, qui eam dicit fuiſſe tempore ribus Alexandri Magni: & Tatianus in libr. aduerſus gentes: & Suidas, & Leonides, qui Græco Epigrammate eam νέαν ἀοιδὸν id eſt, iuniorem vatem appellat, quòd adeo iuuenis deceſſiſſet. Hui⁹ aut alterius eiuſdem nominis, extat Epigrammma libro 4. Epigramma. Grecorū, ſectione 5. & alterum libro ſequen. Eſtque in eius ſtatuam Epigramma Chriſtophori, & aliud Myrus, libr. ſexto eiuſdem operis cap. 1.
Erophila, Troiana, Marmenſi filia, vna ex duobus Sibyllis, apud Martianum Capellam libr. 2.
Eudochia, Theodoſii iunioris filia, vna heroico carmine multa poemata ſcripſit, vt tradit Socrates Hiſtoriæ tripartitæ libr. 11. capit. 17. Huiuſque eſſe dicuntur Homerocentones, qui circumferuntur. Adeam ex Aegypto ſcripſit Orion Thebanus Collectanea ſententiarum, ſiue Florilegium. Huiusque etiam meminit Nicephorus Hiſtoricus. Alij eā Eudociam vocant, alij item Eudoxiā Tzetzes autem eam (niſi hæc altera ſit) Hiſtoriarum Chiliade 10. ca. 306. vocat Magni Leonis omniſciam filiam.
Eugenia, Philippi Romani filia, omnibus liberalibus artibus erudita.
Eumetis Lyndia, vide ſupra Cleobulina.
Eumonia, Nazarij Rhetoris filia, patri eloquentia ſimilis.
Eunecea, vide ſuprà Eianica.
Eunoea, vide etiam ibid.
Eurydice Hieropolitana, de qua Plutarchus ad finem libri de pueris educandis.
Eurydice altera, ab eodem quoque celebrata, ad fi. Præcep. connub.
Euſtochium, quam miris modis vbique extollit Hieronymus. Eſtq; eius. & Paulæ matris ipſius elegans &. docta epiſtola ad Marcellum, quæ eſt inter eiuſdem Hieronymi epiſtolas.

Fabiola quoque eidem Hieronymo multis nominibus, præcipuè vero ſanctitatis & doctrinæ, celebrata.

Geminæ duæ, mater & filia, Plotini diſcipulæ, memoratæ Porphyrio in vita ipſius Plotini.
Genebria Veronenſis Brunori Gambaræ Brixiani vxor, quæ doctas epiſtolas ſcripſit.
Gilberta Anglica, quam nonnulli exiſtimant eam fuiſſe, quæ ſexum mētita uirilem, adeo in literis præſertim diuinis, profecit, tantámque opinionem de ſe omnibus præbuit, vt Leone quarto pōtifice mortuo, digna viſa ſit, quæ omnibus poſthabitis in eius locum ſufficeretur, Ioannis Octaui, vt ſcribunt Platina & Boccatius, aut Ioannis Septimi, vt mauult Sabellicus, nomine aſſumpto. Quod niſi à bonis autoribus, & illius quidem temporibus traditum fuiſſet, vix credibile foret. Nonnulli autem tradunt, hanc fuiſſe ex Moguntia, non ex Anglia. Hæc librum de Necromantia ſcripſiſſe dicitur.
Gorgon, Leonidæ vxor, cuius, vt doctæ, meminit Plutarchus haud multò ante finem Præceptorum connubialium. Huius inter doctas meminit D. Hieronymus ad fi. libr. 1. in Iouinianum: vbi tamen eam Gorgūtem vocat. Quo in loco quidā in ſuis Scholiis de ea nihil adhuc compertum ſe legiſſe dicit.

Hedibja

HEdibia,ad quam ſcribit Hieronymus: ex cuius epiſtolis ſatis intelliges, eã non indoctam fuiſſe.

Hedyle,mater Hedylogi Poetę Samij, aut vt alij dicunt Athenienſis, quæ librum ſcripſit, cui eſt Titulus Scylla, in quo Glaucum inducit Scylæ amore captũ, in illius antrum deſcendiſſe: vt ex Græcis qbuſdam Grammaticis tradit Athenæus,& meminit ẽt Pauſanias li.9. quo de Bœoticis ſcribit.

Helenam illam Menelai vxorem,augurãdi peritam fuiſſe,palàm indicat Homerus lib. 15.Iliad.

Helena Flauia Auguſta,Cęlij Britannorũ Regis filia, cuius eſt liber de Prouidentia,alter de Immortalitate animę,alius de Rectè viuendi norma: alius item, cui titulum fecit,Monita pietatis. Suntque eius Carmina Græca, & Epiſtola. Obijt Romæ anno Domini 337.

Helpe,vide ſuprà Elpis.

Hepione, de qua diximus in d. Tractatu Nobilitatis,cap. 31. numero. 320.

Heſtiæa, Alexandrina,quæ in Iliadem Homeri ſcripſit,apud Strabonem libr. 13. ex Demetrio.

Hilda Herenica Agla,quæ ſcripſit aduerſus Agilbertum Pariſienſem vi Saxonũ Epiſcopum lib. 1.& Meditationes pias. Dixit anno Domini 634.

Hildegardis virgo Moguntinenſis, cuius libros plurimos habemus,& ad quam, vt doctam,ſæpe ſcripſit D. Bernardus: & nos quoque de ea diximus in d.noſtro Tractatu Medicinæ,num.319. Sed præter libros illic memoratos ſcripſit in Regulam quintam Benedicti libr. 1. Triginta quæſtionum, libro primo. Vitam S.Diſibodi,libr. 1. Homilias 58. in Euangelia libro 1. De Sacramento altaris,libr.1.Scinias libr.1. Vitas maritorum libr.3. Diuinorum operum lib. 1.Ad Colonienſes libr.1. Ad Treuirẽſes libr.1.Exhortationum ſecularium li. 1. Ad ſorores ſuas libro 1. Ad Monachos Griſeos lib.1. Carminũ diuerſorũ lib.1.

Hildegardis altera de Pingua, cuius ſunt Phyſicorum libr.4. de elementorum, fluminum aliquot Germaniæ metallorum,leguminum,fruticum, herbarũ, arbornm,arbuſtorum,piſcium, volatilium, & animanuum terræ,naturis, & operationibus.

Hipparchia, quam Crates Philoſophus Thebanus vxorem duxit,de qua multa Laertius,& Clemens Alexandrinus libr.4.Stromaton,vbi ſcribit, propter eã celebrata fuiſſe in Pęcile Cynogamia: & nos aliquid diximus ſtatim poſt principium legis 4. connubialis.

Hippias,Lycurgi Lacedæmoniorum Legiſlatoris hoſpita,de qua Plutarchus in vita ipſius Lycurgi.

Hippo,Ceniauri Chironis filia, quæ Aeolum docuit naturæ contemplationem apud Clementem Alexandrinum libro 1.Stromaton. Et de ea eſt illud Euripidis:

Ἣ πρῶτα μὲν τὰ θεῖα προυμαντεύσατο
Χρησμοῖσιν, ἢ δι᾽ ἀστέρων ἐπαντολάς.
Diuina quæ primum quidem præſagijt
Oraculis, atque per ortus ſiderum.

Homelœa, vates, Eunexi filia cuius meminit Ariſtophanes Thebaicorum 2.& Suidas.

Hortenſia illa, digna patre Hortenſio filia, cuius eloquẽtia à Valerio Maximo libro 8.cap.3.& Fabio Quintiliano lib. 1.cap.item 1. & Appiano libro Bellorũ ciuilium 4.celebratur.

Hydra,fœmina doctiſſima fuiſſe perhibetur,aduerſus, quã Hercules certare nõ valuit,vt cui propter ſapientiam vt Plato refert, pro vno capite ſermone amputato,mulia repullulabant.

Hygia, ſiue Hygiæa, ſiue etiam Hygæa Aeſculapij filia,de qua multa diximus in Tractatu Nobilitatis capitu. 31.numero.316.

Hyparhia, aut,vt alij vocant,Hyptachia, Alexandrina, Iſidori Philoſophi vxor cuius ſunt Commentaria Aſtronomica.

Hyptachia altera (niſi tamen eadem fuerit) & ipſa Alexandrina, Theonis Philoſophi & Geometræ filia: quæ ſuper omnes Philoſophos eminens Plotino in Schola Platonica ſucceſſit: vt tradit Socrates in Hiſto.tripartita libr. 11. ca. 12.Scripſit in Aſtronomiam, & profeſſa eſt Alexandriæ uaria diſciplinarũ genera, magno & frequenti auditorio, imperante Arcadio,vt tradit Suidas.

IAmbe,Echus & Panos filia,eademque ancilla Metameæ vxoris Hippothoõtis,quæ prima verſus Iambicos excogitauit,quibus Cererem mœrentem ob raptam Proſerpinam filiam exhilarauit. Vnde nomen inditum huiuſmodi verſibus quidam voluerunt: vt eſt videre apud Scholiaſten Græcum Nicãdri in Alexipharmacis. Quanquã ſunt qui aliud hos verſus dictos eſſe putent, de quo vide Gyraldum in Poetica Hiſtoria lib.1.

Iaſo, filia Aeſculapij, de qua & nos diximus in Tractatu Nobilitatis, capit. 31. numero 16.

Ioanna Papa,vide s̃.Gilberta Anglica.

Irene Cratini filia, artis pictoriæ doctiſſima, ex Didymo in Sympoſiacis, & Clemente Alexandrino lib. 4. Stromaton.
Iſabella Malateſta.
Iſis, ægypti regina, de qua diximus in Tractatu Nobilitatis, c. 31. nu. 311.
Iſota Nouarella Veronenſis, cuius Epiſtolæ ſunt ad Nicolaum Quintum, & Piū Secundum, Romanos Pontifices, & ad Guarinū Veronenſem, & alios doctos viros: & Dialogus quo diſputat, vter grauius peccarit, Adam, an Eua.
Iſtrina, Scytarum regina, Aporithis Regis vxor, quæ Sylem filium Græcis literis inſtituit. De hac Heropotus in Melpomene.
Labyſſa, vide Libyſſa.
Lælia, C. Gracchi filia, Tullio In Bruto de Claris Oratoribus celebrata.
Lælia altera, Lælij filia, q̄ vt ſcribit Quintilianus lib. 1 c. 1. reddidiſſe in loquendo paternam eloquentiam elegantiorem dicitur.
Lais, Plinio citata. lib. 28. c. 7. & lib. 32. c. 6. & alibi ſæpe. De qua etiam nonnihil diximus in Tractatu Nobilitatis, capit. 31. num. 329.
Laſtinca, Mantinca, Arcadica, Platonis diſcipula, memorata Dicæarcho, Plutarcho. Athenæo, & Apuleio in li. de Dogmate Platonis. de qua etiam diximus in 3. leg. connubiali, num. 69. incipiente, Idem Hyginus.
Latona, de qua in noſtro Tract. Nobilitatis, c. 31. num. 310.
Lauinia, Selonij Regis Deliorum filia fatidica, apud Dionyſium Halicarnaſſeū libr. 1.
Laura, Nicolai Throni vxor, ſoror Genebriæ Veronenſis, de qua ſuprà locuti ſumus.
Laura altera, Brixiana, quæ elegantes epiſtolas ſcripſit ad Hieronymum Sauonarolam Ferrarienſem.
Learchis Poetria, Tatiano memorata in lib. aduerſus gentes.
Leontium, amica Epicuri, quæ in Theophraſtum ſcripſit, ut tradit Tullius libr. 1. de Natura Deorum. Ex quo prouerbiū natū, Suſpendio arborē eligēdam, ſcribit Plinius in Proœmio Naturalis Hiſtoriæ. Eiúsquoque meminit Athenæus: dicirque eam, ne tum quidē quæ ſtum deſiuiſſe meritorium, cum cœpit philoſophari.
Leoparda, cuius meminimus in noſtro Tractatu Nobilitatis, capitu. 31. numero 232.
Libyſſa Bohema, Croci Regis Bohemiæ filia fatidica, apud Volaterranū in Geographia. Hāc nōnulli Labyſſam vocāt.
Liciniæ duæ, neptes Læliæ, de qua ſuprà, Tullio in illo libro de Claris Oratoribus memorat.
Manto, Tireſiæ filia Rachij inſulæ Clari Regis vxor, quam Iulius Hyginus Fabularum c. 128. inter Augures annumerauit: Huiuſque meminit Virgilius libr. 10. eam Fatidicam appellās: & Ouidius lib. 6. Metamorphoſ. Venturi pſciam: & Seneca Tragediographus in Agamemnone, illam quoque Furu rorum præſciam & : Statius lib. 10. Prouidam reſponſis.
Marcella, D. Hieronymo ſæpe memorata, & commendata multis epiſtolis ad eam conſcriptis, & operibus illi dicaris.
Margarita, Ioannis Feruſini Iuriſperiti vxor, Mediolanenſis, Græcè & Latinè eruditiſſima.
Margarita altera, cuius meminimus in noſtro Tractatu Medicinæ, nume. 340.
Margarita alia, Franciſci nuper Francorū Regis ſoror, & Nauarræ Regis vxor, omnibus bonis literis inſtructiſſima, præſertim vero ſacris, in quibus ſuperiores omnes fœminas facilè ſuperauit: vt apertè oſtendunt eius opera, tam ſancta, tam pia, tam denique docta, vt uix credas à muliere facta.
Maria, quæ cum fratre ſuo Moyſe prima omnium carmen hexametrum, quod heroicum dicitur, modulata fuiſſe ferſ.
Marſepia, à Politiano inter doctas & vates fœminas poſita in Nutric. Et de hac eſt illud Tibulli lib. 2.

Quicquid Amalthea, quicquid Marſepia dixit,

Marſine, vide ſupra Barſine.
Martha Syra fatidica, apud Plutarchum in Mario.
Martia, Hortenſij vxor, quæ & mariti ſtudia iuuiſſe dicitur.
Martia, Proba, Britannorum Regina, omnibus propemodum artibus liberalibus doctiſſima, quæ condidit & ſcripſit leges patrias, quas Martianas vocarunt, easque Alphredus in Saxonicam linguam tranſtulit. Vixit ante Chriſtum natum, ann. 348.
Medea, de qua in noſtro Tractatu Medici nu. 312.
Megaloſtrata, quam Poetriam fuiſſe, planè oſtendit Architas Harmoniacus, & Chamæleon, quam Alcman & ipſe Poeta Lyricus, impatienter adamauit, vt videre licet ex ipſius verſib. ab Athenæo memoratis.
Menexene, Diodori cui cognomen Saturnus fuit, filia, Dialectica, vt tradit Philo, & ipſe Dialecticus in Menexeno, &

ab eo Clemens Alexandrinus libro.4. Stromaton.

Mneſarchis, Epheſia Poetria, Tatiano memorata in libro aduerſas gentes.

Moero, quæ hymnum eloquentiſſimum in Neptunum edidit.

Moſchina Attica Iamborum Poetria, mater Hedyles, de qua ſuprà diximus.

Muſcæ duæ, id eſt Græcè μυῖαι (Id. n. earum nomē fuit) vtraq; Poetria Lyrica, quarū vna Theſpiaca fuit, cuius meminit Lucianus in Muſca: altera Spartiatis, quę hymnos in Apollinem & Dianam conſcripſit.

Muſæ nouem, quas Diodorus Siculus libro ptimo, iterumque quinto Bibliothecæ, puellas fuiſſe prodidit, quæ modulandi artem cæteraſque diſciplinas probè callerent, eaſque Apollinem docuiſſent. Hæ ſunt, Clio, ita dicta propter gloriam, quæ ex Poetarum eruditione percipitur. κλείω enim laudo ſignificat, & celebro. Euterpe, propter voluptatē, quæ ab audiētibus ex honeſti eruditione percipitur, ab εὖ, id eſt, bene, & τέρπω, delecto. Thalia, quòd in longum tēpus Poetarū laus parta vireſcat. θάλλω enim floreo, & vireſco eſt quamuis Proclus aliunde deducat. Melpomene, à μέλπομαι, quod modulor, & cano ſignificat, & μέλος cātus: vñ & μελωδία, dulcis, ſiue mel leus cātus, & μελωδέω dulce cano. Terpſichore, eo quòd audientes oblectet, pp bona, quę ex doctrina proueniunt, ἀπὸ τοῦ τέρπειν τοὺς χόρους, id eſt, à delectandis choris: aut, vt ſcribit Phornutus, διὰ τὸ τέρπεσθαι, ἢ χαίρειν αὐτῇ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου, id eſt, quòd maxima vitæ pars ea delectetur, & gaudeat. Eratò, ꝙ docti homines ab omnibus amentur. ἔρως enim amor eſt, & ἐρῶ amo. vnde illud Ouidij ſtatim poſt principium libri primi de Arte amandi:

Nunc Erato: nam tu nomen amoris habes.

Polymnia, aut, vt alij malūt, Polyhymnia, quoniam cantus ſuauitate Poetas, reddit gloria immortales: πολὺ enim multum ſignificat, & ὑμνέω, cano laudo: & propriè ad Deos refert. vnde & ὕμνος, laus Deorum. Vrania, ꝙ viros eruditos ad cęlum tollat, οὐρανὸς enim cęlum dicitur, quaſi ὁρανὸς, vt dicit Diuus Ambroſius in Hexaemero, ab ὁράω video, quòd ſit viſui peruium, & minimè denſum. Gloria enim (vt redeamus) ac ſapientia, eleuat animos ad celeſtium cō templationem. Calliope, quòd cantus ſuauitate cæteras antecedens, magni ab auditoribus æſtimetur: veluti dicas, pulchræ vocis. κάλλος enim pulchritudo dicitur, & ἡ ὀπὸς vox. Cæterum Herodotus ſuis nouem libris totidem Muſarum nomina impoſuit. Eſt & Epigramma, quod dicitur Virgilij, quo & ſingularum officia deſcribit. Eſt & in id Epigramma Græcum, in Anthologio, quod Latinum reddidit Lilius Gregorius Gyraldus, libro de Dijs Gentiū ſeptimo, vbi & alia multa videbis de Muſis, atque etiam in eo opere, quod priuatim Muſarum ſyntagma vocauit.

Mutiæ duæ filiæ Læliæ illius C. Gracchi filiæ, de qua ſuprà Tullio ī Bruto de Claris Oratoribus celebratæ.

Mycale, Centaura, quæ Theſſalas mulieres amotis remedium docuit, autore Seneca.

Myia, Theanus filia Philoſopha Pythagorea, memorata Clementi Alexandrino libro. 4. Stromaton.

Myrina, cuius adhuc ſunt quædam Epigrammata, in Anthologio. Planudis.

Myro Byzantia, à Politiano in Nutrit. inter Poetrias cōnumerata. Huius adhuc eſt tetraſtichon libro tertiò Anthologij Planudis, ſectione ſexta, & hexaſtichon libro ſexto. Eamque Antipater Theſſalus libr. 1. einſdem operis inter nouem Lyricos reponit. Eiuſque cum honore meminit Athenæus li. 2. vbi eā dicit ſcripſiſſe Mnemoſynem, niſi hæc altera ſit. Traditque Tatianus in libro aduerſus gentes, ſtatuam ipſius fuiſſe factam à Cephiſſodoto, egregio eius artis opifice. Ea carmine Elegiaco ſcripſit, vt tradit Pauſanias libro 9. qui eſt de Bęoticis. Hancquo nonnulli tradunt fuiſſe matrem Homeri Byzātini: & ob Hymnū Neptuni ab ea editum fuiſſe in magna gloria. De ea quoq; meminit Chriſtodorus lib. 5. Florilegij.

Myrtis Anthedonia, aliis Myrtò dicta Poetria Lyrica, Pindari (vt ſcribit Suidas) magiſtra, &, ut nonnulli dicunt, mater. Eamq; ex Lyricis cantibus citat Plutarchus Problematon Græcorū c. 153. Huiusque item meminit Tatianus libro ſæpius citato, & Antipater libr. 1. illius Florilegij.

Nicarete, meretrix Megarenſis, Stilponis Philoſophi diſcipula, apud Athenæum.

Nicaula, Aethiopiſſa, Saba quoque vocata, Regina Auſtri, de qua & tertio libro Regum, cap. 10. & lib. 2. Paralipomenon, & Diui Matthæi capite duodecimo, & Diui Lucæ, capite vndecimo, fit mentio: & apud Pauſaniam lib. 10. quo

res Phocenſium deſcribit: vbi illam dicit fuiſſe Beroſi & Erymanthes filiam.

Nicoſtrata Arcadica, Euandri mater, quę & Carmenta, ſiue Carmentis appellata eſt, ab effuſo per vaticinia carmine, vt ſcribit Martianus Capella libr. 2. aut (quod idem eſt) quod carmine reſponſa ederet, vt tradit Plutarchus in Vita Romuli. De hac Virgilius libr. 8. Aeneidos.

—Matriſque egere tremenda
Carmentis Nymphæ monita.—

Et huius lib. 1. ab vrbe condita, & Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 1. Eamque doctam vocat Ouidius lib. 1. Faſtor.

Iamq; ratem doctæ monitu Carmentis ad amnem,
Egerat,—

Et ante hos Heſiodus ĩ Theogonia: vbi eam vocat αἰδοίην id eſt, pudibundam. Et eam eſſe eandem cum Themide (de qua poſtea dicemus) contendit Plutarchus Problematum Romanorum capitul. 56.

Noſſis Lyrica, inter Poetrias quoq; repoſita à Politiano in Nutrit. huiuſque ſunt quædam Epigrammata in florilegio.

Niſis, memorata Lilio Gyraldo inter Poetrias.

OCyroe, Chironis & Carletæ filia, de qua multa diximus in Tract. Nobilitatis, cap. 31. num. 315. ex quibus intelliges, eam fuiſſe artis Medicæ, & Medicinæ peritam.

Oenone, Nympha, de qua etiã diximus in d. Tract. 31. num. c. 317.

Olda, ſiue Holda, vates ſacris literis celebrata, 4. Reg. 22. c. & 2. Paral. c. 34.

Olympias Thebana, de qua diximus in illo Tractatu Nobilitatis. Huius, aut alterius eiuſdem nominis, verſus citantur à Stobæo Serm. 9. Citatur & epiſtola à Polluce li. 4. c. 9. & libellus de condemnatorum auferendis muneribus, lib. 10. capite 1.

Olympia Morata, Peregrini Morati Mantuani filia, & Gruntheri vxor, Græcis & Latinis literis apprimè erudita, vt ſcribit Gregorius Gyraldus lib. 2. de Poetis noſtri temporis.

PAllas, De qua diximus in d. Tractatu Medicinæ nu. 321.

Pamphila, Laertio in Socrate, & Periãdo, & Theophraſto, & alibi ſæpe, ex libris Commẽtariorum, & Aulo Gellio cum alibi ſæpe, tum libr. 15. non ſemel citata. Eam Epidauriam, & Soteridæ filiam fuiſſe tradit Suidas, qui eius libros recenſet.

Panacea, Aeſculapij filia, de qua etiam diximus in noſtro illo Tractatu Nobilitatis, capit. 31. num. 316.

Pantaclea, Diodori Saturni filia, dialectica, Philoni Dialectico in Menexeno, & Clementi Alexandrino lib. 4. Stromatũ.

Parthenium, quæcunque ea fuit, memorata Martiali lib. 7. Epigram. 68.

Non tua Parthenium nimium ſe præferat illi,
Quamuis Pierio ſit bene nota choro.

Alibi autem idem Martialis lib. ſcilicet 5. Epigra. 6. meminit Parthenii viri Muſarum ſtudioſi.

Muſæ, Parthenium rogate veſtrum.

Niſi fortè ibi veſtram legendum ſit. At lib. 11. Epigram. 1. de mare haud dubiè locutus eſt:

Nunquid Parthenium uidere tentas?
Vadas, & redeas irreuolutus.
Libros non legit, ille ſed libellos.

Et lib. 12. Epigram. 11.

Parthenio dic Muſa tuo, noſtroque ſalutem.

Paula, mater Euſtochij. de qua ſuprà diximus, ſępe Diuo Hieronym. memorata.

Paulina, vide infra Pompeia.

Perictyone Pythagorica, quam Stobæus cap. 1. citat ex libro de Sapientia, & cap. 83. ex lib. τοῦ γυναικὸς ἁρμονίας, id eſt de mulieris concinnitate, ſiue compoſitione,

Perilla, Ouidij tertia, poſtremaq; vxor, ut Crinitus putat, aut, vt alii malunt, filia, aut, vt Conſtantinus Fanenſis putat, priuigna ex vxore tertia admodum docta; atque poetria in primis excellens, vt facilè oſtendit Elegia ipſius Ouidii. 7. lib. 3. Triſtium, quam ad illam ſcripſit.

Phęnnis, Epirótis, filia Regis Chaonũ, Tzetzæ Hiſtoriarũ Chiliade 9. ca. 288. & Politiano in Nutrit. Inter uates cõmemorata, & ante hos Pauſaniæ libr. 10. quo deſcribit Phocenſia.

Phanothea, Icari vxor, quam ferunt inueniſſe heroicum hexametrum, vt tradit Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromat.

Phemonoe, aut (vt alij appellant) Phemenoe, Neſſi (vt dicit Iſaacius) filia, Apollinis Promantis, quam primam heroicũ carmen cecinisse, hymnumq; Delphis compoſuiſſe, tradit Pauſanias dicto lib. 10. Huius, tanquam peritæ interpretamentorum ſomniorum meminit Syneſius Platonicus, in libro de Somniis. Sed & illius eſſe illud γνῶθι σεαυτὸν, id eſt, Noſce teipſum, tradit Antiſthenes ĩ Succeſſionibus, idq; ſibi Chilonẽ uſurpaſſe vt ſcribit Laertius in Thalete. Hancque citat Plinius, ſcribitque Apollinis dictã filiam lib. Naturalis hiſtoriæ 10. capit. 2. Strabo autem lib. Geographiæ 9. tradit eam fuiſſe primam diuinatem Pythiã. Huius quoque meminerunt Euſebius Chronographus, qui eam quinque,

&

& viginti annis ante Linum & Orpheũ Acriſio oracula ceciniſſe ſcribit: & Tatianus contra gentes. De hac & Lucan. lib. 5.

Phemonoen errore uagam curiſq; uacantem
Corripuit, cogitque fores irrumpere templi.

Et iterum:

—Sic plena laborat
Phemonoe Phœbo.—

Et Statius libr. 2. Syluarum. in Surrentino Poll.

—Reſeretque arcana pudicos
Phemonoe fontes.—

Huius præterea meminerunt & Suidas & Porphyrion in Artem Poeticam Horatij, enarrans illud,

—Et dicta per carmina ſortes.

Et Donatianus in Poetica.

Philænis, laſciuiſſimorum carminũ Poetria, vt diximus ſuprà in 9. leg. connub. nu. 97. quid ergo referam. Ea autem Xenophonti lib. 2. Apomnemoneumaton, Luciano in Pſeudologia, & iterum in Amoribus, Athenæo item, & Suidæ cõmemorata fuit.

Phintys, Callicratis filia, dogmatũ Pythagoræ ſtudioſa, quam ex lib. περὶ γυναικὸς σωφροσύνης, id eſt, de temperantia mulieris, citat Stobæus c. 72.

Phygo, à Sachoniato Berytio celebrata apud Euſebium Præparationis Euangelicæ libr. 1. capit. 7. vbi dicit, eam fuiſſe Ponti filiam hymnorumque inuentricem. Sunt tñ. qui eo in loco non, Phygo, legendum putent, ſed Sido: de qua & nos infra dicemus. Phygonem autẽ poſuit inter vates Politianus in Nutrit.

Plotiana illa, quæcunque fuerit cuius mẽtio fit in l. Plotiana. ff. de iure dot. ex qua potes intelligere, eam noui fuiſſe iuris ciuilis imperitam: ideoque nec Celſum grauiſſimum in Iure autorem eam reſponſione dignatum fuiſſe.

Polla, vide ſuprà in Argentaria.

Polydamia, de qua in dicto Tractatu Nobilitatis capite trigeſimoprimo, numero. 318.

Polyxo, vates, apud Valerium Flaccũ li. 1. Argonauticon:

Tunc etiam uates Phœbo dilecta Polyxo.

Pompeia Paulina, Senecæ vxor, quæ non mediocrem opem viri ſtudiis attuliſſe fertur.

Pompeij Saturnini uxor, quæcunque ea fuerit, de cuius doctis epiſtolis Plautũ aut Terentium repræſentantibus, loquitur Plinius Secundus libr. Epiſtola. 1. ad Euricium, Epi. 16. cuius initium eſt, amabam.

Praxilla Sicyonia, cuius Polemon apud Zenodotum, aut (vt alii vocant) Zenobium in Collectaneis meminit, quo loco enarrat illud Adagium ἠλιθιώτερος Πραξίλλης Ἀδώνιδος, Stolidior, Praxillæ Adonide. Pauſanias in Laconicis, Tatianus in libro aduerſus gẽtes, Euſebius Chronographus, Hephæſtion, qui ab illa metrum Praxillum deductum fuiſſe dicit. Antipater Theſſalonicenſis, qui eam primam inter nouem Lyricos ponit, Epigrammate in eam rem compoſito libro primo Epigrammaton Græcorum, & præter hos Heſychius & Suidas meminerunt. Sed & cuius etiamnũ extat carmen ad Calaím puerũ de amoris mutatione.

Proba Falconia, Adelphi Romani, viri ꝓconſularis vxor, cuius Centones, opus ſanè mirandum e Virgilio habemus. Suntque qui idem ex Homero eam feciſſe exiſtiment, cum tamen Eudochia id fecerit, vt ſuprà ĩ Eudochia diximus. Hos autem Diuus Hieronymus ad Paulinam ſe legiſſe affirmat.

Ptolemais Cyrenenſis.

Pudentilla, Apuleij vxor.

RHoſuita, aut, vt alij vocant, Rhoſoita, monialis è Saxonia, cuius plurimos libros etiamnunc habemus, carmine & proſa oratione conſcriptos.

Rufina, vide ſuprà Claudia Rufina.

Ruſticiana, Symmachi vxor, quæ non modicum viri ſtudijs præbuit adiumentũ.

Ruth, ſacrarum literarum commendatione nobilis, lib. ipſius nominis titulo nũcupatim inſignito.

SAba, vide ſuprà in Nicaula.

Sabina Ateſtina, Atrei Clementis vxor, quæ Martiali, veluti docta, commemoratur.

Sabina altera, eademque poſterior, tot Epigrammatis Auſonio laudata.

Salpe, Nedica, à nobis memorata in Tractatu Nobilitatis capite trigeſimoprimo, nume. 329.

Salpe, altera (niſi eadem ſit, quod minimè reor) Lesbia, quæ παίγνια monumentis tradidit, teſte Nymphodoro Syracuſano, apud Athenæum, & Alcimo, qui & hanc Botryn cognominatam fuiſſe dicit, inuentritem τῶν παιγνίων.

Sappho. Lesbia, ex Ereſſo oppido, cuius diſcipulæ fuerunt Apagora, Congyla, & Eunoea, de quibus ſigillatim ſuprà diximus.

Sappho altera, & ea quidem Lesbia, ſed ex Mitylene oppido, cuius cum maxima laude meminit Herodotus, & Ariſtoteles li. 2. Rhetoricorũ ad Theodectẽ & Strabo li. 13. Geographiæ, ubi ei ſimi

lem aliam, ne in minima quidẽ Poetices parte, fuiſſe negat: & Euſtathius in Cõmentariis in Dionyſium, itẽ Hephæſtion, Terẽtian⁹, Atilius Statius li. 5 Syluarum, Plinius Plutarchus in Muſica, & in uita Demetrij. Diomedes, Demetrius Phaleræus, Hermogenes, & Didymus Chalcenterus. Eſtque in laudem illius Epigramma Platonis, libro primo. Florilegii.

Ἐννέα τὰς Μούσας φασίν τινες, ὡς ὀλιγώρως:
Ἠνὶ δὲ καὶ Σαπφὼ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη.

Muſæ eſſe nouem referunt: ſed prorſus abberrant.
Lesbia nam Sappho Pieris eſt decima.

Item aliud Antipatri Sidonii,

Dulcia Mnemoſyne demirans carmina Sapphus.
Quęſiuit, decima Pieris unde foret.

Et illud Auſonii:

Lesbia Pierijs Sapphò ſoror addita Muſis.
Εἰμ᾽ ἐνάτη λυρικῶν Ἀονίδων δεκάτη.

Hanc autem, aut aliam eiuſdem nominis pulchram vocat Plato in Phædro. Eique tale elogium dedit Galenus in libro cui titulus eſt. Quòd animi mores corporis temperaturam ſequuntur, ꝙ cum Poetriã ſimpliciter dicimus, Sappho intelligamus, ut cùm Poetam, Homerum. Suidas ſcribit Sapphò Lesbiã edidiſſe libros Lyricos nouem, Epigrãmata præterea, Nænias, Monodias, Elegias, Iambos, & Epithalamium Aeolica lingua. Hæcque primam pectida inſtrumẽtum muſicum inueniſſe, tradit Menæhmus Sicyonius, apud Athenæũ. Ab ea quoque carmen Sapphicum nomen accepiſſe, dicunt Hephæſtion, Terentianus, Attilius, & Diomedes. Extatque etiam nunc eius Diſtichon lib. Floritegii Epigrammatum Græcorum tertio, ſectione quarta, & Tetraſtichõ eiuſdem libri, ſectione duodecima. Aelian⁹ autem Variæ Hiſtoriæ libro duodecimo, ſcribit Sappho Poetriam filiam Scamandronymi, in doctis & ſapientibus annumeraſſe Platonem Ariſtonis filiũ. Aliam autem in Lesbo fuiſſe meretricem, non Poetriam. Cæterum Pauſanias libro nono, tradit Sapphò Lesbiã multa de Cupidine cecIniſſe. Conſtat autem Poetriam ipſam Phaonem ardẽtiſſimè deperiiſſe. quod vel ex epiſtola Sapphus ad Phaonem cõſtat apud Ouidium: & ex Plinio, q huius amoris cauſam reddit libro vigeſimo, capite octauo: quamuis ibi nõ declaret, quænam Sapphò ea fuerit. Denique quare Horatius lib. Epiſtol. 1. Sappho maſculã vocet (quod & alibi ex eo annotauimus) diſces ex Porphyrione, eius interprete, & Lilio Gregorio Gyraldo Hiſtoriarũ Poet. Dialogo 9.

Sempronia, apud Salluſtium in Catilina, Græcis atque Latinis literis docta quidem, ſed parum caſta.

Sentia, Elea, de qua diximus in noſtro Tractatu artis Medicæ, nu. 335.

Sera, filia Azer, Prophetiſſa, apud Diuum Hieronymum, in primo libr. Paralipomenon.

Sibyllæ, à multis deſcriptæ, & nominatæ: ex quibus nonnulli duas tantum fuiſſe ſcribunt, vt Martianus Capella libro ſecundo: Alii tres tantum, vt Solinus: Alii quatuor, vt Aelianus in Varia Hiſtoria. Alii decem, vt Varro in libro Rerũ diuinarum, quos ad C. Cæſarem Põtificẽ Maximũ ſcripſit, & Lactantius libro primo, capitę ſexto, & Diuus Hieronymus in Iouinianum libro primo, & ferè cęteri, quos aliter ſigillatim recenſendos non duximus, ad illos lectorem remittere contenti, & pręterea ad Diuum Auguſtinum de Ciuitate Dei libr. decimo octauo, capite vigeſimotertio, & ad illius eodem in loco interpretem Ludouicum Viuem, item ad Hyginũ Fabularum c. 128. ad Pauſaniam libr. 10. qui de rebus Phocicis eſt: & poſtremò ad Lilium Gregorium Gyraldum Hiſt. Poet. Dialogo 2. & Mantuanum, o etiam noſtri temporis non contemnendum in D. Maria.

Sido⁹, Ponti filia, cuius ab ore ſonora, & ſuauiſſima vox profluebat, quæq; prima hymnos carminibus compoſuiſſe dicitur, vt ex autoritate Philonis Byblii Sachoniati interpretis, tradit Euſebius libr. Præparationis Euangelicæ 1. cap. 7. Vide ſupra Phygo.

Soſipatra Lyda, vxor Aedoſii Sophiſtæ, multis diſciplinis cumulatiſſima, & futurorum præſaga, ideoque credita à numinibus quibuſdam fuiſſe educata, vt tradit Eunapius.

Sotira, de qua diximus in Tractatu Medicinæ, qui eſt Nobilitatis noſtræ c. 31. nume. 329.

Steſichori, Poetæ Lyrici filiæ, quarũ noĩa mihi ignota ſunt. q̃ in modulandis numeris, & carminib. pangẽdis ſuo patre nõ indignę exiſtimatę ſunt, nulliq; ꝑter q̃ patri ipſi, cedere dicebant. Ad has extat epiſtola Phalaridis, qua eas conſolatur de morte patris.

Sulpitia Romana, Martiali celebrata libr. 10. Epigra. 35. Ea virũ habuit Calenum, cum quo annos 15. ſuauiſſimè vixit, vt cõſtat ex eodẽ Epig. 38. eiuſdẽ libr. & amborũ meminit Sidoni⁹ Apollinaris:

Non quod Sulpitia iocos Thaliæ,

Scripſit

Scripſit blandiloquos ſuo Caleno.

Eztat etiamnum carmen ipſius clantiſſimum, quo quęritur de ſtatu Reipublicæ, & temporibus Domitiani, quod poſitum eſt inter opera Auſonij.

Suſanna, virgo, Rufini Alexandriæ Præfecti ſoror.

Symmachia, Hipponenſis filia, vna ex Sibylis, quæ Erythris progenita, etiam Cumis eſt vaticinata, apud Martianum Capellam libro ſecũdo de Nuptiis Philologiæ.

TAlarchis Argiua, inter Poetrias relata à Tatiano in libro contra gentes.

Tanaquil, illa Romanorum Regina, cæleſtium prodigiorum petita, vt ſatis conſtat ex Liuio libr. 1 ab vrb. cond. & Claudiano in laude Serenæ vxoris Stiliconis, & Dionyſio Halicarnaſſeo, qui libr. 3. Originum Rom. eam tradit fuiſſe ſapiẽtem, & quæ in diuinatione nulli Hetruſcorum cederet.

Targelia, aut ut alij malunt, Tſargelia, à Politiano in Nutrit. inter Poetrias relata. Sed & eius, tanquam Philoſophæ, meminit Plutarchus in Pericle, & Lucianus in Eunucho, ſiue Pãphilo. Hippias Sophiſta, & ex eius autoritate Athenęus, tradunt eam fortiſſimam, & ſapientiſſimam fuiſſe, viriſque quatuordecim nupſiſſe.

Terba, Croci Regis Bohemiæ filia, & Libyſſæ, de qua ſuprà locuti ſumus ſoror, auguriorum ſortiumque peritiſſima, apud Aeneam Syluium de Bello Bohemico.

Terentia, primum Tulij uxor, deinde Salluſtij, & poſtremò Meſſalæ Coruini, eſt quaſi per quoſdam gradus eloquentiæ deuoluta, vt refert Diuus Hieronymus libro. 1. in Iouinianum. Hæc vixit annos 117. vt retulit Plinius libr. 7. cap. 48. Vbi tamẽ alij legunt 103. Eam doctam fuiſſe ferunt.

Thargelia, vide ſupra Targelia.

Theano Metapontina Brontini Crotoniatæ, filia Pythagoræ vxor, vt Theodorito Cyrenenſi, & Luciano in Imaginib. & Laertio in Phytagora, & Polluci lib. 10. c. 3. in fin. placuit: aut verò ipſius Brõtini vxor, & Pythagorę diſcipula, quod Plotinus maluit. Ea ſcripſit Commentarios Philoſophicos de Virtute, Poemata & Apophthegmata Pythagore, ut tradit ipſe Laertius. Et defuncto ipſo Pythagora, ſcholas vnà cum Telange & Neſarcho filiis regendas ſuſcepit, ut prodit ipſe Theodoritus. Hanc Didymus in libr. de Philoſophia Pythagorica tradit, primã ex mulieribus eſſe philoſophatam, & ſcripſiſſe Poemata: qđ & ex eo recenſet Clemens Alexandrinus libro. 1. Stromaton Eamque citat Pollux, vbi ſuprà, ex Epiſtola ad Timaretam.

Treano altera, Locrenſis, & ipſa Poetria, quæ Hymnos & Cantica Lyrica, & μέλη ſcripſiſſe fertur,

Theano item alia, Thuria, Lycophronis filia, Pythagorica. Nam & has diuerſas facit Suidas, quamuis alij vnam eandẽque eſſe exiſtiment. Laertius nihil certi affert. Extat autem etiamnunc alterius ex his epiſtola de liberorum educatione ad Eubulam, & altera ad Nicoſtratã Zelotypam conſolatoria: & alia quoq; admonitoria ad Calliſto, quomodo multis præeſſe debeat: quarum bonam partem videbis apud Stobæum. Porrò aliam memorat Homerus Mineruæ ſacerdotem.

Theleſilla Argiua, Pauſanię in Corinthiacis, atque etiam in Argolicis, Suidæ, Hephæſtioni, Luciano in Amoribus, Antipatro Theſſalonicenſi libr. 1. Florilegij Græcorum Epigrammatou, Clemẽti Alexandrino lib. 4. Stromatou, & ipſi quoque Athenæo celebrata, & præter hos Plutarcho in Claris mulieribus, vbi dicit quòd ſupra cæteras fęminas in Poetica faculiate excelluit, cùm domi illuſtris eſſet: & alia multa inibi de ea ſcribit, vt videre poteris.

Themides duæ, prior quidem, quam Orpheus in Hymnis tradit poſt hominũ memoriam, primam mortalibus oraculum demonſtraſſe, atque ex oraculo Delphico vaticinari ſolitam, ex eaque Apollinem didiciſſe vaticinationem. A quo non longè abeſt, qđ ſcribit Diodorus libro 6. Bibliotheces, eam tradidiſſe artem diuinandi, ſacraq; ac Deorum cultus inueniſſe, eaque quæ ad beneuiuendum & pacem pertinent, oſtẽdiſſe. Altera Euandri mater, Carmentis dicta, de qua & nos quædã diximus in Nicoſtrata. Quibus addes, Plutarchũ in Politicis dixiſſe, hanc conſultiſſimã fuiſſe; quæq; actionem agere, cętuſque dimittere noſſet. Eius etiam meminit Pauſanias lib. 10.

Themis, fortè altera vna ex Titanidibus, quam nõnulli dicunt inueniſſe Heroicum hexametrum, ut ſcribit Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromaton.

Themiſta, memorata Lactantio libr. 3. c. 25. & Clementi Alexandrino li. 4. Stromaton: vbi hanc dicit fuiſſe filiam Zoili: & Diuo Hieronymo ĩ Prologo in Sophoniã, & Diogeni Laertio ĩ Epicuro:

vbi hãc dicit fuiſſe vxorem Leontei Lã
pſaceni Philoſophi.

Themiſtoclea, aut(ut alij appellant) Theo
clea, Pythagorę ſoror, &. magiſtra vt
tradit ipſe Laertius: qui & ipſe ex auto-
ritate Hieronymi, & Ariſtoxeni ſcribit
dogmata, quæ Pythagoras Delphis ad
ſcripſit, ab ea accepiſſe.

Theoclea, vide in præcedenti verſiculo.

Theognis, filia Diodori, cui agnomentũ
fuit Saturnus, Dialecticæ perita, ex Phi
lone Dialectico in Menexeno, & ex eo
Clementi Alexandrino libr. 4. Stroma-
ton.

Thæonoe, Protei Aegyptiorum Regis fi-
lia, quæ (ut ſcribit Euripides ſtatim in
initio tragœdiæ, cui Helenæ titulus eſt)
diuina omnia, & præſentia, & futura
callebat.

..Τὰ θεῖα γὰρ

Τά τ' ὄντα, καὶ μέλλοντα πάντα ἠπίςατο.

Theophila, Canio Poetæ Gaditano ada-
mata, & Martiali celebrata, libr. 7. Epi-
gram. 68.

Theoſebia, cuius etiamnum extat Tetraſti
chon lib. 3. Anthologij, id eſt, Florilegij
Planudis, Sect. 15.

Timaris, Regina quæcũque ea fuit, cuius
carmen nõ inelegans de Gemma, quæ
Paneros dicitur, Veneri dicata adſcrip
ſit Metrodorus, apud Plinium libr. 37.
cap. 10.

Timoclea Thebana, Theagenis ſoror, cu
ius ut doctæ meminit Plutarchus ad fi-
nem Præcep. connubial. & Diuus Hie-
ronymus ad finem libri primi in Ioui-
nianum.

Triuultia Mediolanẽſis, vide ſuprà in Da
miſella.

Trota, quam alij Trotulam vocant, cuius
etiamnum extant libri de curandis ęgri
tudinibus mulierũ ante, in & poſt par-
tum, impreſſis Argentinæ: de qua etiã
diximus in Tractatu Medicinę, nu. 337.

Trotula, vide in præcedenti verſic.

VAri, aut, vt alij vocant Varij vxor, (no
men illius aliter non dicitur) quam
vt doctiſſimam, adamaſſe Virgilium fe
runt, illq́ue Tragędiam à ſe compoſitã
dono dediſſe: illam verò, tanquam à ſe
ſcriptam, viro obtuliſſe, & virum pro
ſua edidiſſe: Quam rem nonnulli tra-
dunt Virgilium allegoricè intellexiſſe.
3. Eclog. tilo carmine,

Quem mea carminibus meruiſſet fiſtula caprum.

Caper enim Tragędiæ prçmiũ eſt. Sed
id Seruius eo in loco non admittit.

Velleda, ſiue Veleda, vaticinatrix, Corne
lio Tacito in libro de Moribus Germa
norum memorata, & Papinio libro
primo Syluarum, pro Rutilio Galli-
co:

Captiuaq́; preces Veledæ.

Veronice Gambara, Corrigiẽſis princeps
& Poetria admodum laudata Grego-
rio Gyraldo de Poetis noſtri temporis
lib. 2.

Victoria Columna, & ipſa quoque Piſca
rię princeps, & Poetria, ipſi Gyraldo eo
dem loco memorata.

Vrſula Gynoſura, Britãna, Dionæthi Cor
nubienſium principis filia, quæ ſcripſit
de Arcanis viſionibus libr. 1. & alterum
cui, Documenta Fidei, titulus eſt, & epi
ſtolas plurimas.

XEnoclea, vates Delphica, apud Pauſa-
nima libro decimo, qui de rebus Pho
cenſium eſt.

ZEnobia, Palmyrenorum Regina, de
qua ſæpius locuti ſumus in hoc ope-
re. Ea fuit Græci & Aegyptij ſermonis
peritiſſima, & Latini non ignara, ſcrip
ſitque Epitomen in Orientalem Ale-
xandrinamque Hiſtoriam: atque He-
rennianum, & Timolaum filios literis
erudiuit. Elegãtiſſimas orationes ad ſuos
milites ſæpiſſimè habuit. Hæc ex Tre-
bellio, aut ut alij uocant, Treuellio Pol-
lione in uita illius. Flauius autem Vopi
ſcus in uita Aureliani, hanc vſam fuiſ-
ſe Longino Philoſopho ad Græcas lite
ras tradit.

Et aliæ prope inifinitæ, quarum nomi-
na incognita ſunt. Neque enim fœmi-
næ à liberalibus artibus alienę ſunt, ut
videre eſt ex l. qui filium, in princip. ff.
ubi pupillus educ. deb. quod & uidere
licet ex diuinis literis, Exodi. 35. quæ
mulierum doctarum, aliter non nomi
natarum, meminerunt. Agathius, qui
poſt Procopium ſcripſit de Bello Got-
thorum & Perſarum, libr. 2. memorat
Alemannicas quaſdam vates. Nam &
Paulus prioris ad Corinthios Epiſtolę,
capit. 11. oſtẽdit mulieres quoque pro
phetandi munus interdum conſequi.
Omnis (inquit) mulier orans, aut pro-
phetans, & cætera. Quo in loco Atha-
naſius aut (ut quidam malunt) Theo-
phylactus, dicit hoc donũ habuiſſe Phi
lippi filias, Arrhianus ſcribit, apud Tel
meſium vaticinia mulierum olim fuiſ
ſe præſtãtiſſima. Sed & idem tradit, Dar
danum ex Samo profectum, Teucro-
rum filias uxores duxiſſe *Νησὼ* & *Βάτειαν*,
& ex priore natam illi filiam fatidicam
nomine Sibyllã, ex qua in uaticinatri-
ces omnes ſit nomen propagatum ob
τῆς θεοφορίας quandam cognationem.
Dryadas quoq; fuiſſe & Medicinę, & di
uina

uinationis peritas, videre licet ex Trebellio Pollione, tum in Aureliano, tū in Numeriano. Vt interim omittam mulieres, quæ arte pictoria excellentes fuerunt, Timareten Myconis filiam & diſcipulam, & Calypſo, & Alcisthenē, & Ariſtaretē Neachi filiam, Lalam Cyzicenam perpetuam virginem, & Olympiadem Autobuli magiſtram, omnes Plinio memoratas lib. 35. cap. 11. legitur & hanc quoque Legē Cōnubialem ita concludemus:

IN HIS ETIAM, QVAE AD VIRORVM CVRAM PERTINENT, AB VXORIBVS IPSI CONSILIVM SVMVNTO. *Vndecima lex cōnubialis.*

IN DVODECIMAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMAE, PARS DVODECIMA.

1 *Viri vxoribus omnia reuelant.* SED QVID opus eſt hanc legem maritis preſcribere, qui & ipſi ſua ſponte quicquid facturi, dicturive ſunt, quicquid ſciunt, cogitant, quicquid deniq; ſomniant, vxoribus enarrant, & produnt: nihil illas celatum volunt, nihil illis incōſultis moliri aggredive audent, aut nolunt, ſi auſint? Qui quidem maritorum mos anſam præbuit Accurſio, vt ſing. diceret in l. aut q aliter, §. ſed & Seruius. ff. quod vi aut clam. vxorē præſumi ſcire, quicquid vir ſciat. quē ſequtur Alb. ibi. & in l. aduerſus. C. de cri. expi. hæred. reclamante tamen And. Iſer. in c. 1. col 7. verſi. ſuperfluò ergo, titul. de nat. ſuc. feud. per text. in l. ſi legibus. ibi probatum fuerit. C de epiſ. aud. Et poſt eū Geor. Nat. ī repe. c. quamuis col. 34. verſic. decimotertio quæro. de pactis, libr. 6. & idem dicit ea gl. non citata, Pet. Anc. conſi. 92. tria in fa uorē col. 1. Ex epiſtola autem Tulij ad Sextilium Lentulū Proconſulem libr. 5. Epiſtolarum Familiarium, Epiſtola 6. facilè intelliges, Lentulum ipſum virum grauiſſimum ſua, ipſius intima conſilia Corneliæ vxori communicaſſe. *Lentulus intima cōſilia vxori cōmunicabat.* Tametſi Iupiter cùm probè ſciret, expertusq; eſſe fœminarum mores, Iunonem vxorem ita alloqtur apud Homerum omnium doctrinarū ſeminariū, prima Iliados Rhapſodia, *Iupiter Iunoni nō omnia ſua conſilia prodit.*

Ἥρη, μὴ δὴ πάντας ἐμοὺς ἐπιέλπεο μύθους
Εἰδήσειν. χαλεποί τοι ἔσοντ' ἀλόχῳ περ ἐούσῃ.
Ἀλλ' ὃν μέν κ' ἐπιεικὲς ἀκουέμεν, οὔ τις ἔπειτα
Οὔτε θεῶν πρότερος τόν γ' εἴσεται, οὔτ' ἀνθρώπων.

Mulieribus non amplius fidendum.

Id eſt,

Noli, Iuno, putare ſcituram te omnes ſermones meos. Id enim difficile tibi erit, q̄uis vxor mea ſis. Sed quæ decebit te audire, ea certè nemo Deorum, aut hominū prior te ſciet. Et apud eundem li. 11. Odyſſeæ, monet Agamemnonis vmbra Vlyſſem, ne ſe vnquā vxori crederet, neu omnia ſua conſilia ei aperiret. Ita enim loqt. *Vlyſſes vxori ſe nouiſſime patefecit.*

Τῷ νῦν μήποτε καὶ σὺ γυναικί περ ἤπιος εἶναι,
Μήδ' οἱ μῦθον ἅπαντα πιφαυσκέμεν, ὅν κ' εὖ εἰδῇς.

Sed & pauló pòſt monet, ne palàm in patriam deſcendat, quoniam non ampliùs fidendum erat mulieribus, ἐπεὶ οὐκ ἔτι πιστὰ γυναιξίν. Quod Agamemnonis conſilium Vlyſſes, vt erat omnium homo calidiſſimus, etiam executus eſt: vxori enim ſuæ, quamuis eam exiſtimaret eſſe pudicam, fidamque, & viri amantiſſimam, ſeſe nouiſſimè patefecit, aliſque priùs, quàm illi ſua conſilia prodidit.

Sed ſicut Vlyſſes cautè prudenterq; id effecit: ita Sanſon hominum ille fortiſſimus, imprudentiſſimè quidem Dalilæ, quam vice vxoris adamauit, crinen fatalē in quo robur omne continebat, detexit. 2 *Sanſon imprudenter Dalilę ſuū robur detexit.* Ideoque confeſtim ſuæ temeritatis pęnas pependit: quippe qui ferè dicto citius in manus hoſtium, ob id ipſum duntaxat peruenit, vt dolenter ſcribitur Iudicum 16. capite. Nec minùs temere, atque infeliciter Amphiaraus Eriphylæ vxori latebras, quas petiturus erat, ne cum Argiuis cōtra Thebanos iret, manifeſtauit. Illa enim, ſi Statio credimus, aliſque veteribus ſcriptoribus, aureo monili ab Hermione Cadmi vxore, aut, vt Iulius Hyginus Fabula. c. 73. tradit, ab Adraſto fratre ſuo accepto corrupta, Amphiaraum prodidit: qui in publicum protractus, & inuitus (quia pręſentiret quod futurum erat) in eā expeditionem pfectus occubuit. *Amphiaraus vxori ſuæ latebras ſuas detexit.* Hanc ſcribit Homerus lib. Odyſſeæ 11. aurū prætuliſſe viro:

--Στυγερήν τ' Ἐριφύλην,
Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα.

Quod & idē ſcripſit Sophocles in Electra

Οἶδα γὰρ ἄνακτ' Ἀμφιάρεων
Χρυσοδέτοις
Ἕρκεσι κρυφθέντα
Γυναικῶν ἀπάταις.

Id quod etiam ſcribit Diodorus lib. 5. Lucianus

cianus I Cynico,& Properti⁹ li. 2.Eleg.17.
Aſpice quid donis Eriphyle inuenit auaris.
Et huc reſpiciens Ouidius libro 1. Amor. Eleg. 10.
Ex quibus exierat, traiecit corpora ferro
Filius: & pœnæ cauſa monile fuit.
Et in Elegia de Nuce:
Præda malo Polydore fuit tibi: præda nefanda
Coniugis Aonium miſit in arma virum.
Et Horatius Flaccus lib.3.Carm.
—Concidit Auguris
Argiui domus, ob lucrum
Demerſa excidio.—
Et Statius libr.4.Thebaid.
—Sed perfida coniux
Dona viro mutare velit.
Et arnobius lib.8. Diſputationum aduerſus. Gentes & Clemens Alexandrinus lib. 2.Pædagogi,c.10.Et Hieronymus in lib.1. contra Iouinianum,& Tzetzes Hiſto.Chiliade 3.cap.77. Hucque reſpiciens Homerus ipſe li.15. Odyſſeæ ſcribit Amphiaraũ Ioui & Apollini admodum dilectum, nõ conſenuiſſe, ſed muliebrium donorũ cauſa periſſe:
Α'λλ' ὄλετ' ἐν Θήβησι γυναίων εἵνεκα δώρων.
Cuius etiam rei meminit Plato libro.9.de Repub. vbi dicit, Eriphylen contra mariti ſui vitam monile accepiſſe. Tullius in 6. in Verem actione,& lib.1.de Inuentione ita ſcribit: Mulierum genus auarũ eſt. Nã Eriphyle auro viri vitam vendidit. & Seruius in li.6. Aeneid. enarrãs illud Virgilij,

Eriphyle monile mariti vita ẽmulis.

--Mœſtamq; Eriphylen.
Crudelis nati monſtrantem vulnera cernit.
Et nonnihil Pauſanias in Bœoticis. Hincque Statius eod. illo lib.4.Thebaidos, eam Nefandam vocat:
--Si quando nefanda
Huc aderit coniunx.--
Et Impiam lib.12.
--Vatis mox impia coniunx,
Heu vacuos poſitura rogos.

3 Propterea Micheas ille diuiniloquus, c. 7. eodemque vltimo, prudenter quidem, vt cætera oĩa, illud monuit, vt cuſtodiamus oris clauſtra, ab ijs, quæ dormiunt in noſtro ſinu, id eſt, ab vxoribus, vt rectè exponit Nicolaus à Lyra, & quiſquis is fuit, qui Ioannem Chryſoſtomum traduxit, in ea Homilia, quam de Ioannis decollatione ſcriptam reliquit: in qua hunc Micheę locum in Latinum ſermonem ita vertit A coniuge tua cuſtodi te, ne manifeſtes ei cor tuum. Nam & mos Hebræorum eſt, vt de vxoribus loquentes, hanc plerunque adiectionem faciant, Quæ dormiunt, ſiue ſunt, ſiue cubant in ſinu tuo vt pater Deuteronomij 13. ibi, Siue vxor, quæ eſt in ſinu tuo. & iterũ c.28. Et uxori, quæ cubat ĩ ſinu tuo. Nec longe abeſt illud Plauti in Trinummo.

Vxoribus non manifeſtanda conſilia.

Vxorem quoque ipſam, hanc rem vt celes, face.
Nam poli tacere nunquam quicquam eſt quot queat.
Et hinc etiã eſt illud Cleobuli. Cum vxore ne contende, neve ei nimium con fide. 4

Vxoribus q̃ cõſilia ſunt communicãda, quæ minimè.

Itaque illud in hac re obſeruandũ eſſe cẽſeo, vt in his duntaxat negotijs, quę ſi in publicum efferantur, nullum ſunt periculum, aut incommodum illatura, cõſiliũ ab vxoribus ſumamus, ſequamurq; in ea re & Ninũ, & Numam, & Cyrum, Reges, & Auguſtum, & Iuſtinianum Imperatores: ea lege tamen, vt earum conſilijs non ſemper adhæreamus: ſed tum demum, ſi conducere videbuntur. Quod apud Homerum lib. Iliados 24. eodemque vltimo, Priamus ille ſenex, & prudens, etiam prudenter factitauit, qui tametſi ab Hecuba vxore ſententiam rogauerit, an ad Achillem redempturus Hectorem proficiſceretur, non tamen eius conſilium ſecutus eſt. Nam & conſilium mulieris non ſemper eſſe ſequendum, exemplo ſuo nos docuit Adam ille parens hominum, Geneſ.ca.3. quo in loco Diuus Chryſoſtomus multa ĩ 5
cam rem ſcripſit, quæ ibi videre poteris.

De eadẽ re. Mulieres maximè decet ſilentiũ & taciturnitas.

Cætera verò (vt redeamus) quę prodita prolataque, damnum ſunt, aut diſcrimen allatura, apud vxorem, quantumuis taciturnam, non temerè deponamus. Nã etſi taciturnitas, ſilentium breuiloquentia in mulieribus præcipuè commendatur, loquacitas verò vituperatur, vel teſtimonio Philonis (ſi tamen is eſt) laudantis in Eccleſiaſtic.c.26. mulierem ſenſatam, & tacitã: cui ſubſcribens Apoſtolus prioris ad Corinthios epiſtolæ c.14. non ius facit mulieribus, vt vel in Eccleſia loquantur: ſed domi, ſi quid ignorãt, viros ſuos interrogẽt. Et alibi, prioris ad Timotheum 2.ca. Mulier, ait, in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Et ſubdit: Docere autẽ mulieri non permitto, neque dominari in uirum, ſed 6
eſſe in ſilentio.

De eadẽ re, ex Græcis.

Quod & approbans Ariſtoteles libr. 1. Politicorũ, c.8. eodemque vltimo, ſententiam hanc aduocat ex Poeta, quem non nominat: Mulierem ornat taciturnitas. Is autem Poeta Menãder eſt, vt plerique autumant. Sed quamuis hanc eandem ſentẽtiam protulerit Menander, ex eo tamẽ nõ accepit Ariſtoteles, qui illum tempore p̃ceſſit. Verùm is fuit Sophocles Athenienſis Tragicus, qui & hanc ſententiam expoſ ſit in Aiace flagellifero:
Γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.
Id eſt, ad verbum:
Mulieribus ornatum ſilentium affert.
Aut ſi velis verſu reddere,

Deus

Decus addit uſque fœminis ſilentium.
Siue etiam,
Mulieris eſt primum decus ſilentium.
Quam ſententiam Seruius in fine libr. 1.
Aeneidos citat ex ipſo Sophocle. Cui & ſi-
milis ea eſt Democratis, Κόσμος ὀλιγομυθία
γυναικὶ, id eſt, Ornamentum breuiloquen
tia mulieri. Et illa Euripidis in Heraclidis,
Γυναικὶ γὰρ σιγή τε καὶ τὸ σωφρονεῖν
Κάλλιστον— Id eſt,
Fœmina enim ſilentiumq́, & modeſtia.
Pulcherrimum.—
Eiuſdem in Aenſio, apud Stobæum li. 72.
Ἄλλως τε καὶ κόρῃ τε, κ' Ἀργεία γένος,
Αἷς κόσμος ἡ σιγή τε, καὶ τὰ παῦρ' ἔπη.
Præſertim cùm virgo ſis, & Argiua genere.
Quibus ornamentum eſt ſilentium, & pauca verba.

Et huc facit, quod Pinaciũ, mulier pudi
7 ca apud Plautũ in Sticho, Antiphoni pa-
tri quærẽti, quales eſſe mulieres oporteat,
reſpondit,

De eadẽ re, ex Latinis.

—Vt per urbem cùm ambulant,
Omnibus os obturent,—
Id eſt, occludant, ne verbum vllũ loquan
tur. Apud eundem quoque in Rudente,
Trachalio inquit,
Tacita bona eſt mulier ſemper, quàm loquens.
Virgilius item omnium diſciplinarũ peri
tus, vt dicit Macrobius lib. 1. Saturnaliũ, in
laudẽ Didonis ita deca ſcribit, li. 1. Aenei.
Tum breuiter Dido uultum demiſſa locuta eſt.
Et Pontanus libr. 1. de Amore coniugali,
ita vxorem monet,
Pauca loqui ſtudeas.—
Vt non abs re Poetæ Iunoni, veluti hone-
ſtarum ac pudicarũ mulierũ pſidi, atq; an
tiſtiti ſilentiũ & taciturnitatẽ, vt ppriã ac
peculiarẽ huiuſcemodi fœminarũ, tribuiſ
ſe videantur. Virgilius libr. 10. Aeneidos:
—Quid me alta ſilentia cogis
Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?
Et Statius Papinianus libr. 10. Thebaidos.
Iunonem tacitam furibunda ſilentia torquent.
Veluti nõ niſi neceſſitate cogente loquatᷓ.
Quod & Seruius Virgilij, & Lactãtius Pla
cidus Statij interpretes, in illis locis anno-
tarunt. Nã &, quod huc ſpectat, Iuno Ar-
giua fuiſſe dicitur Homero libr. Iliados 4.
Ἥρη τ' Ἀργείη. & Straboni illius Home-
rici loci autoritate libr. 9. Geographiæ, &
Palæphato ἐν ἀπίστοις. Nuper autem didici-
mus ex Euripide, Argiuas maximè ſilen-
tiũ coluiſſe. Sed & eadem Iuno inter cæte
ras eius appellationes & poteſtates Matro-
na dicitur apud Seruium enarrantem cũ
Virgilij locum lib. 8. Aeneidos,
Quam Pius Aeneas, tibi enim tibi maxima Iuno
Mactat Sacra ferens.
Vt non ſine cauſa illam matronarum pſi
dem & antiſtitem ſuprà vocarim.

Cæterum è noſtris Alberic. in l. genera- 8
lis. ff. de adopt. ſcribit mulieres decere taci-
turnitatem. Id quod etiam natura ipſa re-
rum omnium parens apertiſſimè docuit.
qua duce maſculæ ſolùm cicadæ canunt,
mutum verò eſt fœminarũ genus, et Ari
ſtoteli placuit, li. de Natura animalium 5.
c. 30. & Plinio lib. 11. c. 26. Sed & in alijs q-
buſdam generibus cantus maribus tantũ
datus eſt, vt gallin accis, & coturnicibus,
vt idem Ariſtoteles tradit libr. 4. eiuſdem
operis, ca. 9. Quin & Luſciniæ item fœmel
læ cantu priuantur, cùm incubant, & pul-
los educant, vt idem in eo ipſo loco tradit
magno fœminarum documento, ſilentiũ
illas, ſi quid aliud, admodum ornare: vt ẽt
monuit è recẽtioribus vir multi iugæ eru-
ditionis Cœlius lib. Lectionum Antiqua-
rum 17. cap. 6. poſtremæ editionis. Et ego
non ſemel expertus ſum è pſittacis fœmi
nas nunquam, aut rarenter voces huma-
nas reddere, atq; ſermocinari. Quamuis
Plinius, lib. 10. c. 42. ſcripſerit, pſittacos nul
lo ſexus diſcrimine facto, ſuper omnia id
efficere. Et hoc quidem caput integrum,
vt erat in prima editione, nomine noſtro
tacito penè ad verbum ſurripuit plus q̃ fa
moſus fur Chaſſeneus ĩ ſuo Catalogo glo-
riæ mundi, parte 2. conſideratione 33.

Natura ſilẽtium mulie-res docet.
Cicadæ mares tantum canunt.
Et aliæ quęque aues.
Chaſſenei furtum.

Quamuis ergo (vt repetamus) mulieres 9
ſilentio maximè, & breuiloquentia coho
neſtantur: ſunt tamen (quod dolendum
eſt) loquaculæ, argutulæ, verboſæ, dicacu-
læ, linguaces, garrulę, locutulæ, largiloq;,
lingulacæ, vt interim vſurpẽ Plautina vo-
cabula, & arcanorũ minimè tenaces. Nã,
vt ait Eunomia ipſa Plautina in Aulular.
Multùm loquaces meritò omnes habemur:
Nec mutam profectò repertam.
Hodie dicunt mulierem ullo in ſeculo.
In quam ſententiam, Germanorũ eſt pro
uerbium ex Bebelio, Tres mulieres nundi
nas faciunt, ex loquacitate mulierum or-
tum, quarũ garrulitas nundinis compa-
ratᷓ, vbi maximus eſt mercantiũ ſtrepitus,
ſonituſq́;. Iuuenalis Saty. 6. Mulierũ odio-
ſam loquacitatem, his verſibus taxauit:
Illa tamen grauior, quę cùm diſcumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoſcit Eliſę:
Committit vates, & comparat inde Maronem,
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.
Cedunt Grammatici: vincuntur Rhetores: omnis
Turba tacet: nec cauſidicus nec præco loquetur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis:
Tot pariter pelues, & tintinnabula dicas
Pulſari iam nemo tubas atque æra fatiget,
Vna laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.
Et Diuus Chryſoſtomus, ſuper priorẽ epi- 10
ſtolam

Mulieres loquaculæ.
Prouerbiũ.
De eadẽ re.

ſtolam Pauli ad Timotheum, c. 2. Homilia 5. Docere (ait) mulieri non permittitur ĩ eccleſia. Eſt quippe ferme loquax muliebris ſexus: ideo omni ex parte fluentem reſtringit ac comprimit. Diuus quoq; Hieronymus (imò alius, ſi ſtylo credimus) in Regula ſanctimonialium ad Euſtochium c. 9. Verùm, inquit, ſi quæpiam iuxta fœminarum morem, quæ nihil retinere norunt abſconditum, imò antè garrulando manifeſtant, quàm ſciant, aliquid de his extra cœnobij limites prodiderit, ſubeat grauiſſimam pœnam, vt doctrina tacendi doceatur in pena. Sed & idem in Commentarijs in Epiſtolam Pauli ad Titum j. ca. 2. aſſerit muliercularum genus eſſe garrulum. Quin ipſe Diuus Paulus, quem in id citat Hieronymus ad Timotheum primæ epiſtolæ ca. 5. dicit fœminas verboſas eſſe. Auguſtinus autem de Ciuitate Dei li. 4. ca. 19. muliebrem loquacitatem, veluti proprio ac peculiari epitheto appellauit.

11 Theocritus autem Idyllio 15. muliebrē garrulitatem turturibus comparat, cùm ita infit,

Παύσασθ' ὦ δύσανοι ἀνάνυτα κωτίλλοισαι
Τρυγόνες ἐκκναισεῦντι πλατειάσδοισαι ἅπαντα.

Id eſt,

Deſinite o miſeræ, garritibus omnia vanis
Turturibus mos eſt implere loquibus olim.

Turturum garrulitas. Prouerbiũ.

Nam & turturũ loquacitas in prouerbiũ abijt, cuius meminit Zenodot' ex Plotio Menandri, & Aelianus lib. 12. Sed & Euripides in Phœniſſis, hãc mulierum loquacitatem apertè deſcribit,

Σμικρὰς δ' ἀφορμὰς ἢν λάβωσι τῶν λόγων,
Πλείους ἐπεισφέρουσιν· ἡδονὴ δέ τις
Γυναιξὶ μηδὲν ὑγιὲς ἀλλήλας λέγειν.

Id eſt ad verbum,

Paruas enim occaſiones ſi nactæ fuerint ſermonum,
Plures ſuperingerunt. voluptas quędam eſt
Mulieribus, nihil ſani ſibi inuicem obloqui.

Et Antiphanes mediæ Comœdiæ Poeta, apud Stobęum Serm. 72.

Τί φῂς; λαθεῖν ζητεῖς τι, πρὸς γυναῖκα
Ἐρεῖς τὸ πρᾶγμα; καὶ τί τοῦτο διαφέρει,
Ἢ πᾶσι τοῖς κήρυξιν ἐν ἀγορᾷ φράσαι;

Quid ais? cùm latere velis aliquod negotium, mulieri
Ipſum aperies? At quid intereſt, ſiue mulieri,
Siue omnibus in foro pręconibus narrares?

12 *De eadẽ re.* Porcius Latro, nobilis Declamator, apud Senecam, in 13. controuerſia, ſcribit muliebrem garrulitatẽ id ſolùm tacere poſſe quod neſcit. Quin & eiuſdem nominis fęmina, Porcia, videlicet Catonis Vticenſis filia, apud Plutarchum in Bruto, ingenuè confeſſa eſt, dum ipſum Brutum maritũ alloqueretur, muliebrem naturam fragilẽ eſſe ad arcana ſeruanda. Ideoque Ariſtoteles, li. Politicon 5. c. 11. inter multa, quibus conſeruatur diutius tyrãnis, hoc quoque ponit, vt ſit facultas mulieribus ꝑ domos euagãdi, quò reuelẽt ſecreta virorũ.

Ex noſtris verò Bal. in l. vlt. colũ. 3. verſi. & dic quòd mulier, regulariter à feudo repellitur. C. de ſuis & legi. cum multas rationes adduxiſſet, quare mulier à feudis repellitur, hãc poſtremo adiecit, quoniam mulier neſcit retinere arcana, quod eſt oĩno diſcrepans à natura feudi: cum vaſall' inter cætera & hoc iurare debeat, arcanũ, quod ei manifeſtauerit dominus, nulli ſe proditurum, vt ſcribitur in ca. 1. tit. de no. for. fideli. & ſequitur Marti. Lau. in c. j. §. & quia vidimus. col. 4. & ibi quoque Card. Alexan. co. 3. & iterum 11. rurſumque 17. in 9. fal. tit. q feud. dare poſſ. & Iac. à S. Georgi, tract. feud. in verbo, Marchio in Italia, verſicu. item quæro Marchio, & iterum in verbo, & fœminæ, colum. 2. in 7. fal. Iaſon conſi. 87. conſultus, colum. 2. li. 1. & iterum in themate, conſi. 89. magnificus, colum. 3. co. lib. 1. & conſi. 68. viſo themate, co. pe. lib. 3. Bene. in repe. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias, num. 31. 13

Mulier quare à feudis repellitur.

Sed & noſtrates quoque ipſi alicubi, videlicet Ioan. And. & Domi. in c. indemnitatibus. §. vt autem. de ele. libr. 6. multa ueluti de induſtria congerunt de garrulitate mulierum aſſeruntque conſtanter in eo. loco, ob eam ipſam muliebrem garrulitatem fuiſſe ſtatutũ, vt in electione monialium non fiat collatio meriti ad meritum & zeli ad zelum, ſicut fit in electionibus virorũ, quia ſi ita fieret, mulieres præ nimia garrulitate, procul dubio omnia ſecreta reuelarent. Et aliquid quoque de ea re ſcribit Benedictus in repe. d. c. Raynutius, vbi nupertimè citauimus, nu. 30. 14

In electionibus monialium quare non fiat collatio meritorum.

Proindè alter ille Cato (Cenſorium intelligo) vt in eius vita cõmemorat idẽ Plutarchus, dicebat ſe in tribus rebus per omnes vitæ ſuę partes pœnitentiam egiſſe. Inter quæ primum illud erat, ſi mulieri quicquã arcanũ aliqñ credidiſſet, vt et ẽ noſtris quoq; retulit Iaſon in l. 1. col. 2. ff. ſi qs cautio. Prudenter ergo, atque ſalubriter Aeſopus ille egregius fabulator, monuit arcana mulieri nullatenus eſſe credenda. Ita enim apud Planudem monet Eunum, *τῇ γυναικὶ μηδέποτε τι πιστεύσῃς ἀπόρρητον.* In quẽ ſenſum trahi poteſt & illud Pompeij adagiũ cuius ſuprà in alio loco meminimus, Nec mulieri, nec gremio quicquã credi oportere. Hiſque concinunt multa, quæ de mulierum perfidia dicta ſunt ſuprà, quo loco de auaritia ipſarum diſſeritur. Illud tamẽ dixerim hoc eſſe veluti perpetuum, vt vbicunq; minus eſt cordis & roboris, ibi plus ſit linguæ. Auibus natura garritum, & vocum 15

Cato Cenſorium maximè ſe pœnituiſſe dicebat.

Ibi plus linguæ vbi minus cordis.

cum alienarũ imitationẽ dedit, tauris & leonibus nõ item. Et in pueris, ſenibus, & mulieribus, quoniam eſt imbecillior animi & corporis vigor (vt ſuprà latè de mulieribus probauimus) lingua eſt intemperantior.

16 Quæ cùm ſemper aliàs vera ſint, tum verò maximè, cùm fœminæ ſuut impudicæ, ſeq; alienis viris proſtituũt. Nihil enim eſt tam arcanum, quod mulier non prodat, detegatque in complexu amatoris cubans. Ob idq; ipſum Auguſtus Imperator Romæ adulteria exercuit, non tam libidine ductus, quàm vt facilius cõſilia aduerſariorum ſuorum per cuiuſque mulieres exquireret, vt ſcriptũ reperimus apud Suetonium Tranquillũ. Hinc mulier illa Cõmani regis Segoregiorum cognata, paratas in Maſſilienſes à Commano inſidias adoleſcenti Maſſilienſi in complexu ipſi͛ aperuit, ſi verus eſt autor Iuſtinus libr. 43. Cæterum Plautus in Ciſtellaria id vnum meretricibus peculiariter tribuit, dum Lenam, ita loquentem facit:

Mulier in cõplexu omnia reuelat.

Auguſtus imperator cur adulteria exercuit

Id mihi, magna quod parti eſt vitium mulierum,
Quæ nunc quæſtũ facimus, quæ vbi ſaburratæ ſumus,
Largiloquæ extemplo ſumus, plus loquimur, q̃ ſat eſt.

Meretrices præ cæteris loquaciores.

Hinc & illud Virgilij in illo Epigrammate de Venere, & Vino:

Multos cæcus amor cogit ſecreta fateri.

Illud quoque Solomonis Prouerbiorum 7. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad decipiẽdos animos garrula, &c.

17 Sed & anus præcipuè garrulas eſſe, ſatis oſtendit Diuus Hieronymus, qui in elegãtiſſimo illo & doctiſſimo Bibliorum Prologo, c. 6. anum garrulam, veluti proprio ac peculiari epitheto appellat. Illudq; Apuleij lib. 6. Aſini aurei, Hactenus adhuc anicula garriente ſuſcepit mulier. Et prouerbium quoque illud, γραῶν ὕθλος, anicularũ nugacitas, apud Platonem in Theætheto. Quanquam ſunt, qui id ad deliramẽtũ & deſipientiam referant, nam vtrunq; ſignificat dictio Græca. Nec longè abeſt, quod aniles fabulas vocat Diuus Paulus ad Timotheum c. 4. At quod diximus de garrulitate anicularum, id certè non tantum ſexus, ſed & ætatis quoque vitium eſt, vt docuimus ſuprà in 6. leg. connub. nu. 17. incipiat dicet ſenex.

Quid plura? ſi mulier quæpiam tãtæ ſit taciturnitatis, & modeſtiæ, vt nunquam ſponte ſua cuiquam arcana pandat, tamẽ ſi dormientis ipſius mammæ ſiniſtræ cor bubonis admoneris, confeſtim omnia ſecreta pronuntiabit, ex Magorum ſententia, quam Plinius retulit, non approbans tamen, li. Hiſtoriæ Naturalis 29. c. 4. Quinetiam tradit Democrit͛, Si quis extrahat ranæ viuenti linguam, nulla alia corporis parte adhærente, ipſaque rana in aqua dimiſſa, Imponatur ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, eam quæcunq; interrogaueris vera reſponſuram. Sicuti recenſuit etiam idẽ Plinius, li. 32. c. 5. Propterea legi proximæ, & hanc ſubtexemus. 18

Mulieres, vel inuitæ nonnunquã ſecreta produnt.

Duodecima Lex connubialis.

EA SOLVM, QVAE DETECTA NVLLVM SVNT DISPENDIVM ALLATVRA VXORIBVS COMMVNICANTO.

EARVMQVE CONSILIVM, SI CONDVCERE VIDEBITVR, SEQVVNTOR CAETERA NVNQVAM DETECVNTO.

IN DECIMAM TERTIAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMÆ, PARS DECIMATERTIA.

1 *Mariti ne alienarũ mulierũ amoribus implicētur.*

HOC AVTEM in loco operæprētiũ eſſe duxi, monendos viros, vt ſi matrimoniũ cum vxoribus concorditer, lætè, fęliciter tranſigere volint, nihilque in ſenſi animi ab illis pati: illud imprimis præceptum ſenioris Thobiæ filium admonentis obſeruent. Præter vxorem tuam ne patiaris crimē ſcire. Id quod Ethnici quoque ſcriptores præceperunt, quorum qui autoritate facilè cæteros antecellit, Ariſtoteles libr. 7. Politicon, c. 16. Cōcubitus (inquit) omnis, p̄terquàm vxoris, penitùs ſit interdictus. Quin & ſi huiuſmodi præceptum à Philoſophis non haberemus, natura ſatis eſſet documento, quæ & animalia bruta eam ipſam rem docuit. Elephantes enim nulla nouerunt adulteria, vt retulit Plinius libr. 8. c. 5. & Solinus ca. 38. Quin & ipſi hominum adulteria deteſtantur, & morte puniunt, vt videre licet ex Aeliano li. 1. Hiſtoriæ animalium, quem de elephante conſcripſit: itemque lib. 15. vbi de Ciconia loq̃tur, q̇bus locis ſcribit id animal intelligere, cùm vxor ſui altoris adulterium cũ altero viro committit: & aliquando vtrumq; ſcilicet adulterum, & adulterā interemiſſe, aliquando item id marito detexiſſe.

Bruta quædam adulteria neſciunt. Elephantes.

2 Similiter columbæ fidem coniugij nō violant, neutrique nota adulteria, vt à Plinio ſcriptum eſt, lib. 10. c. 34. & Aeliano li. 15. Animaliũ. Propterea Propertius libr. 2.

Exemplo uinctæ tibi ſunt in amore columbæ,
Maſculus & totum fœmina coniugium.

Ante hos Ariſtoteles lib. 9. de Hiſtoria animalium, c. 7. tradit columbas coniugium iam inde à primo ortu initum nunquam deſerere, niſi cœlibes, & viduas. Et hac forte ratione Aſſyrij columbam, vt Deũ, colunt, vt ſcribit Lucianus in Ioue Tragędo, iterumque in lib. de Syria Dea. Ex quo eſt & illud Tibulli,

Columba uice numinis culta.

Alba Palęſtino ſancta columba Syro.

Syri enim & Aſſyrij ijdem ſunt populi, ſicuti Syria & Aſſyria eadem regio. Syros enim Gręci, quos Barbari Aſſyrios, aut verius Attyrios, vocant, vt tradit Diō. Et huc quoque ſpectat illud Ouid. libro 2. Metamorfo.

Vt æquaret totas ſine labę columbas.

Iuuencus autem Poeta Chriſtianus, proprio ac peculiari epitheto columbas puras appellat:

Simplicitate tamen puras ſuperate columbas.

Sed & palumbę & turtures caſtitatis nomine admodũ laudant̄. Porphyrius enim libr. 3. de Abſtinentia eſus carnium, Quis enim, inquit, palumbarum caſtitatē non miretur, quę ſi fortè ab adultero compreſſæ fuerunt, eum ſi deprehenderint, confodiunt, ac necant. Et alia quædam de aliarũ caſtitate tradit Aelianus libr. 5. Animaliũ, quæ tu ibi videre poteris. Quo fit, vt mirũ ſit, quod ſcriptum eſt ab Artemidoro Daldiano lib. 2. de Somniorum interpretat. c. 20. Palumbes & colũbas in ſomnijs ſignificar̄ mulieres ſcortatrices. Sed & quod de colũbis ſuprà diximus, turturi tribuit Aelianus. Et multò antè tempore Ariſtoteles d. lib. 9. c. 7. ſcribit turturem, & palumbem mare vno eſſe cōtentā. Ex quo paſſim turturis pudicitia commendar̄: ad quam Diuus Hieronymus libr. 1. contra Iouinianũ retulit illud Cãticorum 2. Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Hincq; vt opinor, præcipitur Leuitici 12. à muliere poſt partum offerri pro peccato pullũ columbæ, vel turturis, veluti piaculum amiſſæ virginitatis. Cuius etiam ſit mentio Lucæ 2. ca. Et hinc Ouidius, aut q̇ſquis is fuit in Carmine de Philomela, turturē peculiari epitheto caſtum appellat:

3 *Palumbæ.*

Turtures.

Et caſtus turtur, atq; columba gemunt.

Et huc quoque referri poteſt illud Virgilij lib. 4. Aeneidos: 4

Lynces.

Non licuit thalami expertem ſine crimine uitam
Degere more feræ. —

Quo in loco Seruius tradit ex autoritate Plinij, Lynces poſt amiſſos coniuges, alijs non coniungi: quod tamen apud Pliniũ non reperi quamuis diligenter conquiſierim vt neceſſe ſit, vel Seruium memoria lapſum, vel Plinium noſtrũ admodum eſſe corruptũ. At mirum eſt, quod refert Polemon li. quinto Cōmentariorũ, quę ad Antigonum regem ſcripſit, & ex eius autoritate Athenæus, autem Porphyrionem habere ſenſum adulterij, ac ſignificare id patri familias, in cuius domo alteraur, non voce quidē, aut alter omnino, quàm ſuſpendio. Et hinc Thalamonem quoq; vocatũ tanquam thalami, & pudicitiæ cuſtodem Et huc quoq; nonnihil ſpectat, quod aliorum autoritate ſcribit Tzetzes Hiſtor. Chiliades.

O' πυρ.

Ὁ πορφυρίων ὄρνεον ἄγαν ὑπάρχει σώφρων
Ὡς εἰ μόνην ἴδοιτο πόρνην, δι' ὅλως θνήσκειν.
Ἀριστοτέλης, σὺν αὐτῷ Αἰλιανὸς, καὶ ἄλλοι
Τὰ περὶ πορφυρίωνος γράφουσι ὀρνέου:
Porphyrion auis valde eſt temperans,
Adeò vt ſi ſolam videat meretricem, ſtatim moriatur,
Ariſtoteles, cum eo Aelianus, & alij
Hæc de porphyrione ſcribunt aue.

4 Ipſe autem Aelianus lib. 11. tradit Aetnæũ piſcem, poſtea quam cum pari ſuo, tanquam cum vxore, coniunctus eſt ſortitus eſt, aliam non attingere. Plinius lib. 8. ca. 16. tradit leonem, ſi pardi coitum in leæna adultera ſenſerit, tota vi conſurgere in pœnam, ac leænam ipſam, culpam hanc aquis abluere, aut metu ſupplicij ſugiẽtem procul adulterum comitari. Idẽ Plinius libro decimo, capite tertio, tradit Haliæetum (is eſt ex aquilarum genere) tantùm implumes etiamnum pullos ſuos percutientem, ſubinde cogere aduerſos intueri Solis radios, & ſi conniuẽtem humectantemq́; animaduerterit, præcipitare è nido, veluti adulterinum: illũ autem, cuius acies firma contra ſteterit, educare. Et ſimile quiddam prodit Tzetzes operis nuper citati Chiliade quarta, ca. 135. de ceraſtis, quod genus eſt ſerpentis:

Aetnæi. *Leones.*

Ἐκ τῶν Λιβύων Λίβυς γὰρ, ὅσπερ καλοῦνται Ψύλλοι,
Ἅπερ ὑπόνοιας ἔχωσι περὶ τὴν τεκνουργίαν,
Ἐν κιβωτίῳ κλείουσι κεράστας, καὶ τὸ βρέφος.
Ἂν οὖν σπερμάτων καθαρῶν, ἀνέπαφον τηρεῖται:
Ἂν δὲ μοιχάδος τῆς εὐνῆς, καὶ λέχους ἀκολάστου,
Κόλασιν βασανίστριαν οἶδεν, ὀδόντας τούτων.
Ex Libybus Libes, qui vocantur Pſylli,
Cùm ſuſpicionem habent circa filiorum procreationem,
In arcula claudunt ceraſtas, atq; infantem.
Si igitur ex ſeminibus eſt puris, intactus eruatur,
Si verò adulteri lecti, atq; concubitus libidinoſi,
Vltionem examinatricem experitur, dentes ipſorũ.

Plutar. autem in dialogo, qui inſcribitur, Quòd bruta animalia ratione vtãtur, tradit cornices marito mortuo nouem hominum ætatibus, viduas perſeuerare. De quibus etiã Aelianus libro tertio, de animalibus ſcribit, altera extincta comparẽ viduam degere, vetereſq́; in nuptijs poſt Hymeneũ cornicẽ inuocare ſolitos. Scribit & Guil. Pariſienſis, ſuo tempore ciconiam quandam adulterio coniũctã, per olfactum maſculi cognitam, congregata ab ipſo maſculo multitudine ciconiarũ, ac detecto ipſo crimine fœmellæ, ipſam à tota illa multitudine tanq̃ omniũ iudicio cõuictã, deplumatã, ac laceratã fuiſſe.

Cornices. *Ciconia.*

6 Ex generibus autem pœnarũ, aduerſus adulteros, atq; adulteras ſtatutarum, facilè dignoſci poterit, quam graue ſcelus id fuerit exiſtimatum, iuxta c. nõ afferemus. in fi. 24. quæſt. 1. Et vt ab antiquioribus incipiam, ex lege Moſaica vterq;, & adulter & adultera morti adiudicabantur, vt ſcribitẽ Leuiti. xx. & Deuterono. 22. & Danielis 13. Genus autem mortis erat lapidatio, vt declaratur dicto ca. 22. Deuter. & Ezechielis 16. & diui Ioan. 8. ca. & in Decretis canonicis, §. hinc apparet. 23. q. 5. & c. hęc imago. 33. q. v. Quanquam & ante legem Moſaicam, veluti more gentis, comburebantur adulteri, vt licet colligere ex Geneſis c. 38. Similiter & apud Palæſtinos illorum vicinos, adulterium morte puniebatur, vt licet videre ex 26. c. Geneſ. Atq; etiã apud Arabes, & in Aromatifera regione. Autor vtriuſque Strabo libr. 16. & prioris quoq; Bardeſanes in li. de Fato, & eius autoritate Euſebius de Præparatione Euangelica lib. 6. cap. 8. quibus locis tradunt, & ſuſpicionem eius rei puniri. Tenedius quidã Rex legem tulit in adulteros, vt vtriuſque corpus ſecuri conciderctur, eiuſq́; legis exẽplum in filium edidit, proinde in numiſmate iuſſit inſculpi, altera in parte ſecurim, altera duos vultus ex eadem ceruice prominẽtes. Cuius rei meminit Heraclides in libro de Politijs, qui eum Regem Tennem vocat, & Stephanus de vrbibus. Hos ſecuti Lõgobardi adulterium morte ſuis legibus puniũt, vt videre licet in ti. de adu. in Lomb. Apud Lydos, ſi mulieres poſt coniugium deliquiſſent, nulla ſpes veniæ erat, vt tradit Herodotus: qui etſi aliud non dicat, poteſt tamen ex illius verbis intelligere, mortis pœnã apud eos fuiſſe inflictam. Placentini quoq; ex ſtatuto non adulterium modò, ſed & nixum quoq; adulterij capite plectunt, teſte Bal. conſi. 357. ſtatuto Placentię, li. 1. vbi interpretatur, quid nixus ſit.

Adulterij pena. *Ex lege Moſaica.* *Ante eam legem.* *Palæſtinorũ legibus.* *Arabum.* *Aromatiferæ regionis.* *Tenedij regis.* *Longobardorum.* *Lydorum.* *Placentinorum.* *Nixus quid ſit.*

Apud Aegyptios in adulterio deprehẽſus, virgis cædebatur ad mille plagas, mulier naſo mutilabatur. Quo dedecore vultus incontinentia maculatus, ea mulctaretur parte, qua maximè facies exornatẽ. Teſtis Diodorus Siculus libro Bibliothecæ primo, vbi & illud quoque ſcribit, ei mulierem liberam violaſſet, virilia apud eoſdem amputari, quoniã vno crimine tria non parua ſcelera complexus eſſet iniuriam, corruptelã, & liberorum confuſionem. Ad hanc pęnam alluſiſſe videtur Terẽtiana Pythias in Eunucho, cũ dicit;

Aegyptiorũ Adulterorũ caſtratio.

Nunc minatur porrò ſeſe id, quod mœchis ſolet,
Quod ego nunquam vidi fieri, neq; velim.

Et Martialis lib. 2. Epigram. 60.

Vxorem armati futuis, puer Hyle, Tribuni,
Supplicium tantùm dum puerile times.
Væ, tibi, dum ludis, caſtrabere. Iam mihi dices,

Non

Non licet hoc. quid? tu quod facis, Hyle, licet.

Siculorum. Aegyptiorum legem, quantùm ad fœminas attinet, imitata eſt & Siciliæ conſtitutio, quæ incipit legum aſperitate, qua mulier adultera naſi truncatione punit. Quantùm autem ad viros, eam legē ſecuti ſunt apud Romanos Bibien' & Pub. Cernius, quorum ille Carbonem Actienum, hic Pontiū, in adulterio deprehenſos caſtraſſe ſcribuntur à Valerio Maximo, lib. 6. c. 1. Ex quo & illud Horatij lib. 1 Sermonū Satyr. 2.

—Quin etiam illud
Accidit, vt quidam teſtes caudamq; ſalacem
Demeteret ferro iure omnes. Galba negabat.

Hic enim Galba (vt tradunt Actō & Porphyrion illius interpretes) erat Iuriſcōſultus, qui & ipſe adulter erat: ideoque negabat id iure factum fuiſſe, cùm primùm adulterij pęna pecuniaria fuiſſet.

Parthorum. Parthi, vt ſcribit Iuſtinus li. 41. nulla delicta adulterio grauius vindicabant: pęnā tamen, qua in ea re vtebantur, non indicat ipſe Iuſtinus. *Zaleuci.* Zaleucus, aut, alij corruptè ſcribunt, Seleucus, Locrenſium legislator, legem tulit vt adulteris vterq; oculus erueretur. Cumque eius filius fuiſſet in adulterio deprehenſus, & tota ciuitas in honorem patris neceſſitatem pœnæ remitteret, aliquandiu repugnauit: ad ultimum victus precibus populi, ſuo prius, deinde filij oculo eruto, debitum ſupplicij modum legi reddidit, admirabili ęquitatis temperamento ſeſe inter miſericordē patrem, & iuſtum legislatorem partitus: ut eleganter ſcriptum eſt à Valerio, quo loco de iuſtitia diſſerit, & ab Aeliano lib. 13. Variæ Hiſtoriæ. Quanquam id aliter refert Heraclides in deſcriptione rerū publicarum, non de adulterio, ſed de furto loquens. *Leprorum.* Leprei populi deprehenſos in adulterio per triduum vinctos circa ciuitatē ducebant, mox toto vitæ tempore contemptibiles & infames habebant. Adulteræ verò diebus undecim in foro ſtare diſcinctæ cogebantur, tunica perlucida circumueſtitæ, deinde infames dimittebantur, vt tradit Heraclides in illo ipſo libro.

9 *Athenienſis.* Apud Athenienſes adulteræ ingreſſu publicorum templorum interdicebatᷓ. Qđ ſi ingreſſa fuiſſet, in eam obuio cuique licebat, quicquid libitum erat, præter mortem inferre: mortem autem ob id non licebat, quo diutius in ignominia viueret, vt ſcribit Demoſthenes (ſi is eſt: ſunt enim q addubitent) in Oratione aduerſus Neęram. Adulterum autem in cōcubitu vxoris deprehenſum, licebat marito impunè occidere, vt uideri poteſt ex defenſione, quam elegantiſſimè conſcripſit Lyſias ille ex decē Oratoribus, de necē Eratoſthenis adulteri, & huius rei Pauſanias in Bęoticis citat Draconis legem, & ſcribit, vnde id originem habuit. Et id quoque palàm aſſerit Plutarchus in vita Solonis, qui ſubdit & eum qui liberæ mulieri vim attuliſſet, decem drachmis eſſe obnoxium ex legibus Solonis: ſin perſuaſione in ſententiam ſuā traxiſſet, viginti drachmarum teneri, præterquam eas, quæ publicè q̄ſtum facerēt. Sed & Polybius Megalopolitanus lib. Hiſtoriarum 2. eum in ſontem pronūtiat, qui adulterū interfecerit. Hæc enim ſunt verba illius, καί τοί γε φρονῶν ὁ μὲν τὸν κλέπτην ἢ μοιχὸν ἀποκτείνας, ἀθῷος ἔστω. Quod ex legibus Græcorum, vt qui Græcus erat accepiſſe videtur. Quāquam eam legem improbat Aphthonius Declamator, in li. præexercitamētorum, quo loco de legis accuſatione diſſerit: quod & ſuprà alibi diximus. Ante ea ut opinor, tēpora Hippomenes Athenarum Princeps, cùm filiā ex Atalanta Limonen in adulterio dep̄hendiſſet, eam ob ſcelus cum equo iunxit qui cùm clauſus alimentis careret, dētes in puellam iniecit: adulterum verò per regionem Atticam ab equis tractum fuiſſe & diſcerptum, autore Suida. Ex quo eſt & illud Ouidij in Ibin:

Vtq; nouum paſſa eſt genus Hippomeneia pœnæ,
Tractus & Actæa fertur adulter humo.

Et rurſum:

Solaq; Limone pœnam ne ſenſerit illam,
Et tua dente fero viſcera carpāt equus.

Et hanc quoq; Hiſtoriam deſcribit Heraclides in Politicis, ſtatim in princ.

Apud Laciadas, ſiue Placiadas, Atticæ regionis populos, qui in adulterio deprehendebantur, ignominioſas pęnas dabāt impactis in pudendam corporis partem rhaphanis, qui apud illos miræ magnitudinis eſſe dicebantur. Quod ſi rhaphani defuiſſent, ſtelco vtebantur, id eſt ligonis ligno. Autor Suidas, q illos Laciadas uocat, & ante eum Plutarchus, ſi is eſt, in Adagiorum collectaneis, qui Placiadas appellat, vocabulo, ni fallor, corrupto: dicitque hinc natum illud adagium, πλακίαν τὸ καὶ κολεόν. Huc autē, ni fallor, reſpicit Ariſtophanes in ea Comœdia, cui titulus eſt, Νεφέλαι, id eſt, nebulæ, in qua Δίκαιος λόγος ita loquitur: 10 *Laciadarū, ſiue Placiadarum.* *Prouerbiū.*

Τί δ᾽ ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πειθόμενός σοι, τέφρᾳ τε τιλθῇ,
Ἕξει τινὰ γνώμην λέγειν, τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι;

Cui ita reſpondet Ἄδικος λόγος:

Ἢν δ᾽ εὐρύπρωκτος ᾖ, τί πείσεται κακόν;

Catulli loc' declaratus. Et Catullus ad Aurelium ſcribens aduerſus mœchos:

Ah tum te miſerum, maliq; fati,

Quem

Quem attractis pedibus patente porta
Percurrent rhaphaniq́, mugilesq́.

Armeniorũ. Et id quoque in Armenia fuiſſe obſeruatum; videtur voluiſſe Lucianus in vita Peregrini Philoſophi.

11 *Germanorũ.* Apud Germanos, vt Tacitus retulit, adulterorum pęna præſens, & maritis pmiſſa erat. Acciſis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem uicum verbere agit. Publicatæ.n. pudicitiæ nulla eſt venia. Et hic mos hodie quoque in quibuſdam locis obſeruatur, ut adulteris capilli, atque etiam ueſtes antè, & retrò in ignominiam incidantur ut tradit gl. in c. de benedicto, in verbo, calnatos. 32. q. j. quæ & tradit text. ibi ad hunc morem reſpicere. *Cortyrenſiũ ſiue Gortynenſium.* Cortynenſes, aut ut alij vocant, Gortynenſes, vt tradit Aelianus lib. 12. Variæ Hiſtoriæ, adulteros molli lana coronabant, ita molliorem illis naturam exprobantes: atque ita per ciuitatem, ad magiſtratus traducebant. In reliquũ autem vitæ tempus habebantur ignominioſi, indignique, qui vllũ dignitatis gradum in adminiſtratione Reip. conſequerentur. *Cumæorum.* Cumæi ſi qua in adulterio mulier deprehenſa fuiſſet, hanc in forum deductam, & ſaxo impoſitam, ſpectandã omnibus proponebant: inde ſuper aſino collocatam, & ita per totam ciuitatem circũ ductam, in eundem locum reſtitui oportebat. Ex illo infamia notatam ὀνοβάτιν appellant, quòd aſinum equitaſſet: lapidemque illum tanquã impurum ac deteſtabilem vitabant. Ex Plutarcho in Problematis. cap. 115. Sunt & qui ſaxum ipſum ὄνον, id eſt, aſinum appellatum credunt. Sic. n. Xenophon primo ἀναβάσεως lapidẽ molarem vocat. Quod & è noſtris tradit Alciatus libri παρέργων 2. c. 47. & Catellianus Cotta in Memor. incip. conſuetudo, co. 2. ver. nihilominus alibi. *Piſidarum.* Piſidas, adulterij conuictus per vrbem vna cum muliere circumducitur ſuper aſino ad aliquot dies, vt tradit Nicolaus, in libro de Moribus gentium, teſte Stobæo, Sermone 42.

12 *Platonis.* Plato Legislator, & Philoſophus ſummæ prudentiæ, & autoritatis, vel teſte Calliſtrato, in l. 3. ff. de nundi. Ne aliam (ait libro. 8. de Legibus) quam ſuam, quiſquã vxorem attingat, nec genitale ſemen irreligioſe demandet pallicibus: quiſquis cõtra fecerit, niſi viros ſimul, & mulieres oẽs lateat, infamis lege omnibusque ciuitatis honoribus priuatus ſit. *Diogenis. Didymi.* Qua autem pœna cenſeret Diogenes Cynicus id ſcelus puniendum eſſe, ex eo conſtat, quòd cum audiſſet Didymonem quempiam mœchum fuiſſe comprehenſum, dignus eſt, inquit, ex ipſo nomine ſuſpendi. Atqui Græcè Didymi teſticuli vocantur. Ab his igitur, vnde nomen is habebat, & quibus peccauerat, cenſebat eum eſſe ſuſpendendum. *Lycurgi.* Lycurgus autẽ Lacedæmonius nullam pœnam ſuis legibus in adulterũ ſtatuens, multò tertius fœdiusq; id ſcelus eſſe oſtendit, quàm ſi pœnam aliquam quantumuis grauem ſanxiſſet: ſicut & Solon de parricidio cenſuit. Nam is interrogatus, cur nullũ ſupplicium ſtatuiſſet in eum, qui parentem necaſſet, reſpondit, id ſe neminem facturum putaſſe, vt tradit Tullius in Oratione pro Sexto Roſcio. Idemque ſcribit Plutarchus de Romulo, illum videlicet nullam aduerſus parricidium pœnam induxiſſe, ꝙ illud impoſſibile eſſe duceret. Non diſſimili (vt reor) conſilio Lycurgus, (vt ad eum redeamus) nullam in adulteros pęnam præſcripſit, quoniam Spartæ nullum futurum adulterium putabat quemadmodum Geratam *Gerata.* Sparciaten hoſpiti huius rei cauſam rogãti reſpondiſſe tradit Plutarchus, tum in vita Lycurgi, tum in Apophthegmatis Laconicis. Exiſtimabant Solon, & Romulus parricidium, & Lycurgus adulterium deteſtabilius abominabiliuſque, q̃ vt alterutrius perpetrãdi cuiquã libido inceſſeret.

Salœthus Crotonienſis princeps legem tulit, vt męchi viui cremarentur, nihil maius hoc crimine exiſtimas. At cum ipſe fratris vxorem polluiſſet, depræhenſus orationem tam luculentam habuit, vt ciues remittere pęnam vellent, ac exilio tantum eum damnare. Verum ille magnitudinem culpæ intelligens, in ignem ſponte inſilijt. quod à Luciano refert in Apologia pro ijs qui mercede conducti ſeruiunt. 13 *Salœthi Crotonienſis principis lex in adulteros.* Legibus autem Mahometis, alias impuriſſimi Legiſlatoris. in adulterio depræhenſi centum ictibus flagellantur, vt ſcribitur in Theologia ipſius. *Mahometis lex in eoſdẽ.* At Gothorum legibus licebat adulterum occidere, etiamſi legati munere fungeretur, vt videre licet apud Procopium libro primo, de Bello Gothorum Totilas autem Rex eius populi, armigerum quempiam qui virginem ſtuprarat, morte mulctauit, vt idem refert libro tertio eiuſdem operis. *Gothorũ lex Totilæ pęna in ſtuprum.*

14 *Romanorũ. Numę Pompilij lex in adulteros.* Numa Pompilius (vt de Romanis tandem dicamus) legem mulieribus, alienis viris ſuccumbentibus in hæc verba cõſtituit, à Feſto Pompeio, & Au. Gellio libro quarto, capitulo tertio. relata: Pellex ædem Iunonis ne tangito: ſi tangit, Iunoni crinibus demiſſis, agnum fœminam cædito. Ex qua lege mos ille, de quo ſupra diximus, abſcindendorum, crinium adulteris, videri poteſt manaſſe. Cæterum ante legem Iuliam, fœminæ

adulterij conuictæ vltra ducenteſimum
lapidem relegabantur, adulteri verò lon
gius: id quod facilè eſt deprehendere ex
Cornelio Tacito, qui libro ſecundo,
Apuleia. Hiſtoriæ Auguſtæ ſcribit Apuleiam Va-
riliam fuiſſe maieſtatis, & adulterij ac-
cuſatam. Et de adulterio, inquit, ſatis caue
ri, lege Iulia viſum: ſed Tiberius Cæſar
adulterij grauiorem pœnam deprecatus,
vt exemplo maiorum adultera à propin-
quis ſuis vltra ducenteſimum lapidem re
moueretur, ſuaſit: adultero Italia atque
Africa interdictum eſt. Sed & aliquando
legimus apud Liuium lib. 10. ab Vrbe cō
dita, Q. Fabium Gurgitem aliquot matro
nas ſtupri damnatas pecunia mulctaſſe,
ex qua Veneris edem faciendam curauit,
Idem non multò poſt initium lib. 5. Secū-
di Belli Punici, ſcribit L. Iulium Appulū,
& M. Fundanium ædiles, aliquot matro-
nas apud populum probri accuſaſſe, &
quaſdam ex eis damnatas in exilium egiſ
ſe. Aliquando autem ex lege licuit maritis
vxores in adulterio deprehenſas ſine iudi
cio impunè necare, vt ex oratione Cato-
nis de dote videre licet. Citius verba in
eam rem adſcripſit Gellius libro 10. capi
tulo 13.

Poſterioribus tamen legibus huiuſmo
15 *Marito an permittatur vxorē adulterā necare.* di ius occidendi, marito ademptum fuit,
& patribus conceſſum, vt ſcribitur in l. pa
tri. & duabus ſeq. ff. de adulter. vbi huius
rei ratio redditur. Nam plerumque pietas
paterni nominis conſilium pro liberis ca
pit. Cæterum mariti & calor, & impetus fa
cilè ſæuientis, fuit refrænandus. Marito ta
men permiſſum adulterum ſuæ vxoris oc
cidere, ſed nō quemlibet. l. marito. cod. tit.
Verum ſi occiderit vxorem in adulterio
deprehenſam, & adulterum, quem non li
cebat occidere, mitius ſanè punitur, vt de
vxore eſt tex. in l. ſi adulteriū. §. imperato
res. cod. tit. & in l. 1. §. vlt. ff. ad leg. Corn. de
ſica. & in l. 3. §. ſi maritus, iuncta gl. ff. de S.
C. Syllania. De adultero quoque eſt tex. in
l. Gracchus. C. de adult. & in c. ſi vero, le 1.
de ſentent. excom. Ex quibus intelligi pōt
text. in cap. inter hæc. 33. q. 2. qui dicit ſe-
cundum mundanam legem permitti,
marito occidere adulteram, ad antiquio-
res leges reſpicere, quibus id permiſſum
erat.

Auguſtus autem Cæſar Legem Iuliam
16 *Lex Iulia de adulterijs.* tulit, qua pœnæ in adulteros conſtituunt,
vt meminit Vlpianus in l. 1. ff. ad legē Iul.
de adult. Suetonius in ipſo Auguſto, cap.
34. & Plutarchus in Apophtheg. Græcè q-
dem, ſed hoc ſenſu: Cùm de adulteris le-
gem tuliſſet, qua ſanxerat, quo pacto rei
iudicandi ac puniendi forent: deinde ira
lapſus, adoleſcentem, qui de Iulia ipſius
filia eſſet inſimulatus, percuteret manib.
ille proclamauit, νόμον ἔθηκας ὦ Καῖσαρ, id eſt, le-
gem tuliſti, ò Cæſar. Quo verbo tanta pœ
nitentia, ac triſtitia affectus eſt Auguſtus
vt illo die cœnare recuſauerit. Ob hanc
autem legem Horatius lib. 4. Carminum,
Ode 5. Auguſtum celebrat.

Nullis polluitur caſta domus ſtupris.
Mox & lex maculoſum edomuit nefas.
Laudantur ſimili prole puerperæ,
Culpam pœna premit comes.

De hac quoque lege Iuuenalis Saty. 2.

Vbi nunc lex Iulia? dormis?

Hanc autem legem poſtea vſu abolitam
reuocaſſe videtur Domitianus Imperator
alioquin peſſimus, ex eo quod de eo ſcri
bit Martialis lib. 6.

Luſus erat ſacræ connubia fallere tedæ,
Luſus & immeritos execuiſſe mares.
Vtraque tu prohibes Cæſar, populiſque futuris
Succurris, naſci quos ſine fraude iubes.
Nec ſpado iam, nec mœchus erit te præſide quiſ-
quam
At prius (ò mores) & ſpado mœchus erat.

Et alibi in eodem libro:

Cenſor maxime, principumque princeps,
Cùm tot iam tibi debeat triumphos,
Tot naſcentia templa, tot renata,
Tot ſpectacula, tot Deos, tot vrbes,
Plus debet tibi Roma, quòd pudica eſt.

Sed & eodem quoque libro:

Iulia lex populis ex quo Fauſtine renata eſt,
Atque intrare domos iuſſa pudicitia.
Aut minus & cætera.

Iuuenalis quoque Satyr. 2. de eodem, vt
opinor, loquens, vel reclamante Georgio
Valla:

Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu, qui tunc legis reuocarat amaras,
Omnibus, atque ipſis Veneri Martique timendas.

Cuiuſmodi autem ea pœna fuerit ſtatu
ta in adulteros ea lege Iulia, paulò pòſt 17 *Adulteri viui incenſi iunctis corporibus.*
dicemus. Cæterum Iulius Cæſar libertum
gratiſſimum ob adulteratam æquitis Ro
mani vxorem, quamuis nullo querente,
capitali pœna affecit, vt ſcribit Suetonius
in vita illius, capitulo. 48. Opilius autem *Opilius Macrinus.*
Macrinus, & ipſe Romanus Imperator,
adulterij reos, ſemper viuos ſimul incen-
dit iunctis corporibus. Sed & cum ali-
quando quidam milites ancillæ hoſpitis
pudorem violaſſe crederentur, idq; Ma-
crinus per frumentarium quendam didi
ciſſet, adduci eos iuſſit, interrogauitque
vtrum id factum eſſet: quod cùm conſtitiſ
ſet, duos boues miræ magnitudinis viuos
ſubito aperiri iuſſit, atque his ſingulos mi-
lites inſeri, capitibus, vt ſecum colloqui
poſſēt, exertis, vt Iulius Capitolinus ſcrip-
tum

tum reliquit Aurelianus quoque Imperator, militem qui adulteriũ cum hoſpitis vxore commiſerat, ita puniuit, vt duarum arborũ capita inflecteret, quas ad pedes militis deligatat, eaſdemq; ſubitò, dimitteret, vt ſciſſus ille vtrinque penderet. Idem ancillam ſuam, quæ adulteriũ cũ ſeruo ſuo fecerat, capite puniuit: q̄ à Vopiſco Syracuſio prodita ſunt.

18 *Conſtantin'.* Et aliquantò pòſt Conſtantinus legem ſanciuit, ſacrilegos nuptiarum gladio puniri. Ea enim ſunt verba l. ipſius aſſcripta in l. quamuis adulterij. in fi. C. ad leg. Iu. de adul. Et ex noſtris notat Bal. ibi. adulterum eſſe decapitandum. Et ad id quoque eam citat ipſe Alberi. in l. tranſigere. colu. 1. Et ibi quoq; Romanus, col. 2. verſ. item nota quòd in crimine. C. de tranſa. & ipſe Bald. in l. ſi quidem in fi. C. de contra. & commit. ſtip. & in l. data. co. 4. verſi. qui adulterium. C. qui accuſare non poſ. & cõſi. 246. viſis actis, lib 4. Saly. in l. ſi ſerui veſtri. col. vlt. C. de noxa. Roman. in l. ſi ſeruus eius. ad fi. ff. de acqui. hæred. & Bonifa. Vitel. in tract. maleſi. tit. de adulterio, col. 2. Alexã. conſi. 13. attentis, col. 1. lib. 7. Et Franc. Cur. ſenior, conſi. 37. in nomine domini, amẽ, conſiderato themate, colu. 4. verſicu. pro hoc facit in ſimili. & ante hos gloſſ. in leg. quid ait. §. ignominię. in uerbo, infamis, ff. de his qui not. infami. Quanquam in Codice Theodoſiano, in quo ea lex adſcribitur, non inſcripta ſunt ea verba, iõ arbitror à Triboniano, & cæteris fuiſſe addita. Satis autem conſtat, tempore Diui Hieronymi, qui Conſtantino imperante natus eſt, adulterium morte puniri ſolitũ vt patet ex ipſius epiſtola ad Innocẽtium de muliere ſepties icta.

Verum ante eam l. Conſtantini, poſſet
19 *Adulterij ã pęna mortis de iure ff. puniatur.* videri nulla lege Roma. poenam mortis fuiſſe in adultero, ſtatutam, vt coniicere licèt ex l. Clodius. ff. de his qui. ut indi. ubi & glo. id aſſerit. & ex l. qui cũ vno. §. adulterij. & ibi quoque gloſ. ff. de re milita. vbi ſtatutum eſt, adulterij damnatos non eſſe inter milites recipiendos. & in l. 2. §. miles & ibi etiam gl. & Alberi. ff. de his qui not. infa. vbi miles, qui lege Iulia de adulteriis damnatus fuerit, ita infamis eſt, vt etiam ipſa ſententia cum ſacramento ignominiæ cauſa ſoluat. Secundum quam ſentẽ- *Traianus.* tiam Traianus Cẽturionem adulterij cõuictum exautorauit, & relegauit, teſte Plinio Iuniore lib. 6. epiſtolarum ad Cornelianum. Et ex l. palam. §. quæ in adulterio. ff. de ri. nup. vbi depræhenſa in adulterio etiã nondum damnata, infamis eſt æquè ac ſi damnata fuiſſet. Sed & in eam rẽ tex. eſt omnium apertiſſimus in l. ſi qs viduã. ff. de quæſtio. vbi ſi quis alii nuptam, etiã cognatam, & cum qua nuptias contrahere non poteſt, corruperit, in inſulã deportandus eſt: quia duplex crimen, & inceſtum, & adulterium committit. Cuius tex. autoritate Flo. à ſancto Petro, in l. 1. C. de hære. inſtit. ſcribit, quòd de iure ff. poena deportationis ſtatuebatur in adulterũ. Quod & aſſerit Alcia. lib. Paradoxorum. 5. c. 8. Imò verò per eam l. Roma. in d. l. ſi ſeruus eius ad fi. ff. de acq. hæred. dicit probari, quòd nec deportationis pęna ei fuiſſet inflicta, niſi & inceſtus coniunctus ei fuiſſet. arg. l. vim paſſam. §. proſcriptione. ff. de adul. ubi maior proſcriptio requirit̃ quãdo duplex illud crimen ſimul eſt iunctum. Verum Accurſius in d. l. ſi quis uiduam parũ ſibi cõſentiẽs, ſentit, & eo iure ſiucti & iure C. poenã capitis obtinere: ſed forte (inquit) ob dignitatem & nobilitatẽ delinquentis mitius illic punitur. & ibi Bar. planè intelligit Accurſij uacillationẽ, nec tamen quicquã ſubleuat. At ipſe Bar. in l. inter liberas. in princ. ff. de adult. illud tantum dicit, pęnã capitis eſſe de iure Digeſtorum, per tex. in d. l. ſi quis uiduam. & idem quoque uoluit ipſe Accurſius ultra loca ſuperius citata, in l. ſcio. ff. de teſtib. & Io. Faber, in §. item lex Iulia. Inſtit. de publ. iud. & Bal. in ſua Marga. in uerbo adulterium, uerſic. 2. ubi dicit, q̈ adulterij pęna de iure antiquo non erat capitis. In quam ſententiam ſcribit Cornelius Tacitus ad calcem libri 2. Hiſtoriarũ imperante Tiberio, grauibus Senatus decretis libidinem fęminarum fuiſſe coercitã. pfertq; exemplum Veſtiliæ vxoris Titidij Labeonis, quæ adulterij conuicta, in inſulã Seriphon abdita fuit. Ex quo planè apparet, eam tum fuiſſe grauiſſimam pęnam in adulteras.

Contrà autem uidetur, & ante eam l. 20
quamuis pęnam capitis fuiſſe ſtatutam *De iudi. re.* in adulteros, ex d. l. tranſigere. C. de tranſa. Cuius hæc uerba ſunt, Tranſigere de crimine capitali, excepto adulterio, prohibitum non eſt. In alijs autem publicis crimĩnibus, quæ ſanguinis pęnam non ingerũt tranſigere nõ licèt. Vides igitur adulteriũ eſſe crimẽ capitale. Et ne quis calumniet̃, ex eo quòd pęna capitis intelligitur etiã alio modo, quàm mortis & ſanguinis per l. 2. §. capitalia. ff. de public. iudic. & §. 1. Inſtitu. cod. titul. ſubdit in oratione aduerſatiua, quæ priorem interpretatur: In alijs autem, quæ ſanguinis pęnam non ingerunt, ex quibus intelligis facilè, in id crimen eſſe conſtitutam poenam capitalem, & eam quidem, ſanguinis Ideò Salycet. ibi dicit, quòd nuſquam alibi

melius probatur pęnam adulterij de iure C. mortem eſſe. *Legis Iulia in adulteros pena à mortis eſſet.* Ea autem l. eſt Diocletiani, & Maximiani, qui præceſſerunt Conſtantinum. Sed & videtur longè ante iura C. & ex Lege Iulia, pęnam capitis in adulteros ſtatutā fuiſſe, per text. apertiſſimū in d. §. item lex Iulia. inſti. de publi. iudic. vbi hæc verba adſcribuntur, Lex Iulia de adulterijs coercendis, temeratores aliarū nuptiarum gladio punit. quem tex. Ioan. Fab. intelligit de iure C. & quidem malè cùm nuncupatim loquatur de Lege Iulia, quę fuit lata lōgè ante tempora C. imò & omnium Iuriſconſultorum quorum in ff. leges habemus. Et ideo cum §. intelligit nominatim de pœna Legis Iuliæ. Hoſtien. in Summa de adul. §. quæ pęna. col. 1. verſic. pęna autem. Et hanc partem fulcit, quod ſcribitur in l. 1. ff. de extraord. cri. ſolicitatores alienarum nuptiarum, itemq; matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſunt, propter voluntatem pernicioſæ libidinis, extra ordinem puniri. Quid autem reſtat. ſi effectu potiātur, quàm vt gladio ferlantur? Nec modicum vrget, quod tradit Suetonius, Auguſtum, qui eam legē Iuliam tulit, vt ſuprà diximus, mori coegiſſe Proculū vnum ex acceptiſſimis libertis, compertum adulterare matronas. Et quod ſuprà diximus, Iuuenalem ſcribere, legem hanc amatam omnibus, atque ipſis Veneri Martique timendam: quæ nō niſi ſummo ſupplicio conuenire poſſunt. Et quòd Virgilius legum Romanarum peritiſſimus ſcribit li. 6. Aeneidos,

Quique ob adulterium cæſi

Nam & perſpicuū videtur fęminas quoque ex Lege Iulia ob adulterium pęnam capitalem ſubiiſſe, ex l. caſtitatis. C. de adu. quam ita intelligit gl. in c. tuæ de procur. *Alexander Seuerus.* Ea autem lex eſt Alexandri Seueri, vt hinc *Theodoſius.* facilè appareat ipſius tempore eā l. fuiſſe obſeruatam. Poſtea verò tempore Theodoſij Imperatoris, mulier q̄ in adulterio fuiſſet depræhenſa, in anguſto proſtibulo includebatur, mittebanturque, qui cum ea palæſtram veneream exercerent, atque interim tintinabula percutiebant, vt eius ſono res ea omnibus innoteſceret. Quod tamen ipſum correxit Theodoſius, alijſq; pœnis adulteras puniri ſtatuit, vt autor eſt Socrates Cōſtantinopolitanus apud Caſſiodorum in Tripertita Hiſtoria, lib. 9. ca. 24. Diuus autem Auguſtinus libr. de Ciuitate Dei 3. capitu. 5. ſcribit, antiquos Romanos fęminas adulteras morte non puniuiſſe.

21 *De eadē re.* Ex quibus conſtat, rem hanc eſſe admodū dubiam, vt non mirū ſit, ſi Accurſius, qui optimè omnium legū capita tenuit, in ea re vacillarit, nec Bar. in d. l. ſi viduā. quicquā aſſeuerāter tradiderit, ſicuti nec Cy. in d. l. quamuis. nec Bal. conſi. 329. ſup eo quòd à me quæritis, lib. 5. nec Ioa. Ana. in c. ſignificaſti, col. pe. de adult. quibus locis hanc legum, & gloſ. diſcordiam optimè perceperunt, nec ſedauerunt tamen. At Saly. in d. l. quamuis. col. pen. verſ. extra gl. poſt multa hinc inde adducta, tandem in hoc reſidet, vt per d. l. quamuis. imponatur pęna gladij materialis. Sed Raphael Fulg. poſt Pet. ibi dicit ex ea lege Iulia pęnam fuiſſe gladij, ſed aliquando ex qualitate perſonæ fuiſſe reſtrictam ad deportationē. Alter Raphael Comenſis, conſ. 154. viſis in inquiſitione, aſſerit pęnam capitis primùm tempore C. fuiſſe in adulteros ſtatutam, per d. l. tranſigere. Ante verò, deportationem tantum fuiſſe illatam, per multa ex iuribus, q̄ ſuprà aduocauimus. At quod ſcriptum eſt in d. §. itē lex Iulia, intelligendū de lege Iulia ſuppleta p duas illas conſtitutiones C. Nā ſi nouo ſtatuto mutetur pęna antiqua, tunc dicitur quis accuſari ex lege antiqua, non ex noua, ex ſententia Bar. qui & in hoc caſu loquitur, in l. 1. col. pe. ver. vlterius quæro. ff. de pub. iud. Nec abſurdum eſt, inquit Comen. ita exponere, ne iura iuribus contradicant. Sed Bar. non id dicit, ad quod illū allegat Raph. nec opus eſt etiam ita hic dicere, vt patet ex ijs quæ diximus.

Illud minimè dubiū eſt, poſtremis Authen. conſtitutionibus pęnam mortis mulieribus adulteris fuiſſe remiſſam, alia ſubſtituta, vt videlicet verberibus cęſæ in monaſterium mittantur. 22 *Adulterarū pęna remiſſa.* Authen. ſed hodie. C. de adu. & in corpore vñ ſumitur. Id q̄d quantum ad monaſterium, cōplexa ſunt Decreta Papalia in c. gaudemus. de conuer. coniug. Adeò mores deciderunt, & in deterius lapſi ſunt. Nam nihil rerum omnium impudicas mulieres magis à libidine deterruiſſet, quàm pęna, quā maximè mulieres verentur, abhorrent, detеſtātur, vel teſte Euripide in Troadibus, cuius hi uerſus ſunt loquenic Menelao:

Ἐλθοῦσα δ᾽ Ἄργος, ὥσπερ ἀξία, κακῶς
Κακὴ θανεῖται, καὶ γυναιξὶ σωφρονεῖν
Πάσαισι θήσει. ῥᾴδιον μὲν οὐ τόδε.
Ὅμως δ᾽ ὁ τῆσδ᾽ ὄλεθρος εἰς φόβον βαλεῖ
Τὸ μωρὸν αὐτῶν, κἂν ἔτ᾽ ὦσ᾽ ἐχθίονες.
Vbi verò venerit Argos, ut digna eſt malè
Mala morietur, & mulieribus, ut caſtæ ſint,
Omnibus exemplum erit. Facilè quidem hoc non fit:
Sed tamen huius cædes in metum inyciet
Fatuitatem illarum, etſi fuerint peſſimæ.

Sed & poſterioribus temporibus pęna quoque adulterorū, hominū ſtatutis minuta 23

Peruſinorum pœna in adulteros. nuta eſt. Peruſij ſtatutū eſt, pro adulterio imponens pœnam ducentarum librarū, vel trecentarum, ſi mulierem quis cognitam domi per horam detinuerit, vt refert Corn. conſi. 114. licèt primo aſpectu, col. *Bononienſiū.* 1. verſicu. pœna aūt. Similiter & Bononię qui adulterium commiſit, 200. libris mulctatur, referente Barb. conſ. 63. licèt in medio, in prin. li. 4. ſtatuto. *Florentinorum.* Florentino pœna mille adulteris ſtatuitur, vt pdit idē Barb. conſi. 87. illud referam, col. 5. li. 3. poſt Cy. & Bal. in l. etſi poſt tres. ff. ſi quis cautio. *Treuiſanorum.* Ex ſtatuto Treuiſij, bona mulieris adulteræ tantum confiſcantur, autore Pe. An. in repe. c. 1. in 12. q. prin. ver. ego vidi ſimilem quæſtionem, de conſtit. *Nouarienſiū.* At ſtatuto ciuitatis Nouariæ: ſi quis per vim adulteriū cōmiſerit, condemnatur in lib. 100. imperiales: ſi aūt ſiue vi, in li. 50. imper. *Et in uniuerſum Italorum.* Verum mulier, ſi viro placuerit, comburitur, quòd ſi vir voluerit, dotē tantum amittet: teſtis Signo. conſ. 58. ſtatuto ciuitatis Nouariæ, in prin. Baldus autem conſi. 222. Antonius commiſit mentionem facit cuiuſpiā ſtatuti punientis adulterium centum lib. nec locum ſtatuti declarat. & dicit quòd communiter ex ſtatutis, adulteriū punitur pœna pecuniaria. Ideo Ange. in l. vulgaris in princ. ff. de fur. aſſerit in multis ciuitatibus pœnam pecuniariam ſtatutam eſſe in adulteros. Et Io. Ana in c. vlt. col. 7. verſic. quærit etiam do. extrà de collu. dete. dicit id ita obſeruari communiter ex ſtatutis Italię. Idem autem Ang. in l. mater. §. mulier, ff. de adul. ſcribit, quòd per formam ſtatutorum Italiæ, adulter nullo modo punit, ſi mulier nupta more meretricio viuat, etiam ſciente adultero eam eſſe nuptam, quod & repetit in l. ſi vxor. §. ſed & in ea. eod. tit.

24 *Francorū.* In regno autem Franciæ (quod magis dolendum eſt) adulteri ex conſuetudine non puniuntur, vt dicit Io. Fab. in l. conſuetudinis. col. vlti. C. quæ ſit lon. conſuet. Et idem alibi dicit, in §. ex non ſcripto. co. pe. ver. ſed quæritur an conſuetudo, Inſti. de iure natur. ꝙ nunquam fuit auditum in regno Francię, ꝙ adulter puniretur pœna iuris. Idē in d. §. item lex Iulia. Inſtit. de public. iud. dicit, quòd hodie de facto adulterium reputatur induſtria, ob idq́; deplorat noſtrorum temporum calamitatem: Non eſt, inquit, ſanitas à vertice vſq́; ad plantam cedri, lilium conformat hyſſopo. Quid enim nobiles ſcribūt in hoſpitiorū parietibus iuxta armorum inſignia quod id non ſapiat? Hactenus ille. Dicit tamen Guido Pap. Deci. Delph. 206. cuius hoc caput eſt, In hac ciuitate, poſt princi. *Gratianopolitanorū.* quòd ex ſtatutis Gratianopolis in crimine adulterij ſtatuitur pęna centum ſolidorū: & D. Guliel. Bened. in rep. c. Raynutius. in verbo, cuidam Petro tradiderunt, nu. 63. ꝙ ex ſtatutis vrbis Cadurci, adulter pęna *Cadurcorū.* 60. ſolidorum tantum punitur: aut nudus ſola ſcilicet camiſia coopertus, per vrbem ſine verberibus ducitur. Ego autem ſcio, in noſtro ſenatu Pariſienſi, non omnino abire impunitos adulteros, ſed pro qualitate delicti & perſonarum virgis cædi, aut aliter puniri. Ex legib. Boiariorum à Theo *Boiariorum.* derico rege Francorum editis, titu. de vxoribus & adulter. ſi quis cū vxore alterius concubuerit, componat maritum eius cū ſuo Vueregildo, id eſt, 140. ſolidis. Ex legib. *Riboariorū.* autem Riboariorum ab ipſo Theoderico latis, ſi quis vxorem alienam tulerit viuo marito, 200. ſolidis mulctatur. Vt non immeritò conqueratur Alciatus in l. probrū ff. de verb. ſig. fures hodie ſtrāgulari, adulteros pecunia mulctari, vt ſit maior pecuniæ, quàm morū, ratio. Pontificū aūt ſan *Pontificū.* ctionibus, Clerici ob adulterium deponūtur, in monaſteriumq; toto vitæ ſuæ tempore detruduntur, Laici excōicantur, c. ſi quis clericus. & c. Romanus. 81. diſt. & c. intelleximus: de adulte. & no. Hoſ. in ſumma, tit. de adul. §. quæ pęna ſit imponenda, in prin. At ex concilio Ancyrano, ca. *Conciliorū.* 20. ſi quis adulterium commiſerit, non niſi ſeptem annis in pœnitentia completis, ad priſtinos gradus recipitur. & concinit 77. c. capitulum Græcarum ſynodorum à Martino Braccarēſi Epiſcopo collectorū. Nec deniq; omiſerim, ꝙ olim apud Tro *Troglodytarum.* glodytas, ſi qs vxorē regis vitiaſſet, certo numero ouium mulctabatur, vt tradit Diodorus, lib. 3.

Cæterum Paul. Ca. cōſ. 277. cuius exor- 25
diū eſt, in cā incarceratorū, col. 3. ver. item *Viliſsimus, qui non per ſe, ſed per iudicē adulterium vindicat.* qđ fecerunt, lib. 2. dicit vulgò eū reputari viliſſimū, & deridiculū, & infamē virū, q nō ſe proprijs manib. de adulterio uxoris vindicarit, & in id adit iudicē. Qđ ſing. reputauit Mari. Soc. Iunior: cōſ. 34. incip. in cā nobilis, co. 2. nu. 9. li. 2. Sed an tn̄ id verū ſit in foro qđ cōſciētiæ appellāt, diſces ex gl. ī c. inter hæc. 33. q. 2. & alijs multis, quas ubi adduxi s̄. in octaua leg. cōnu. nu. 4. incip. facit prætera. Sed & an valeat ſtatutū ſiue conſuetudo, vt adulter morte non puniatur, vide Aymo. Crauet. conſilio 137. magiſter Robertus.

Ex his autem quæ ſuprà diximus, ſatis 26
Adulteriū graue ſcel⁰. liquet eſſe admodum graue hoc ſcelus: id quod & atteſtantur Decreta Canonica in capitul. 181. diſtinct. & in capitul. quid in omnibus. 32. quæſtio. 7. vbi ad verbum ita ſcribitur: Quid in omnibus peccatis adulterio grauius? Quæ fuit

ſententia D. Petri, vt retulit D. Clemens in epſtola ad Iacobum fratrem Domini. In qua etiam paulo pòſt idem Petrus grauiter pronunciat, Venenum adulterij eſſe cunctis malis pernicioſius. Et hanc quoq; huius ſceleris grauitatem annotauerunt omnes Doct. in c. at ſi clerici. §. de adulterijs. ext. de iudi. Inter quos Bald. colu. pen. Adulterium (inquit) reuera eſt crimen infeſtum laicis & bonis viris, & turbat honorem matrimonij, & etiam famam liberorum, qua conſiſtit decus generiſ, ut no. in Auth. de nup. in prin. Ang. autem in §. 2. in Auth. de mona. not. ex text. ibi, peſſimũ vitiũ eſſe vxorẽ alterius adulterare. Et

Adulterium peius periurio.

Bal. conſi. 246. viſis actis. li. 4. & Bar. in rub. ff. de adul. vbi dicit, id crimen, præter læſæ maieſtatis, eſſe maximum Thales Mileſius cenſebat adulterium eſſe peius periurio. Percõtanti enim adultero, an iuraret nõ commiſiſſe ſe adulteriũ, Non eſt, (inquit) periurium adulterio deterius. οὐ χεῖρον μοιχείας ἐπιορκία. Hinc & eiuſmodi crimen, iniquitas maxima vocatur, Iob. 31. cap. Et Sibylla Erythræa, quam præter cæteras præcipuam & nobilem fuiſſe commemorãt inter facinora, quibus maximè Deus iraſcitur, atque irritatur, adulterum reponit, vt conſtat ex his verſibus, quos ex ea retulit Lactantius, in lib. quem de Ira Dei elegantiſſimè conſcripſit, c. 22. Et in hãc ſententiam eſt & illud Euphronis, apud Stobæum c. 6.

Οὐκ ἔστι μοιχοῦ μεῖζον οὐδὲν κακόν.
Non eſt adultero maius vllum malum.

In coniugato autem eſt id crimen grauiſſimũ, c. vt clericorum. & ibi no. Bal. & alij, extrà de vi. & ho. cleri. Porrò facilè intelligi poteſt, quantum id crimen adulterij eſſe Chriſtus cenſuerit, qui cùm in Euangelio ſuo retinendas omnino vxores iuſſiſſet, nec vllam permiſiſſet diuortij cauſam ſupra Moſis legem, vnicum adulteriũ excepit. Ferenda eſt igitur vxor temulenta, iracũda, guloſa, vaga, iurgatrix, deformis: ſolam licet adulteram repudiare. Aſpera quidem & reliqua ſunt vitia, ſed toleranda, at fidem toro violaſſe, intolerabile eſt, Cæterum Chryſoſtomus in Euangelium Diui Ioannis Homilia 62. docet adulterium grauius eſſe idololatria.

Redit ad principium lege.

27 Igitur (vt redeamus) alienarũ fœminarum adulterio nõ ſe turpiter viri cõtaminent: quin faciãt, vt id poſſint dicere, qđ apud Iureconſultũ in l. Titiæ. ff. de aur. & ar. leg. teſtator quiſpiam profitetur ſe feciſſe, videlicet ſe ſemper cum vxore ſine mẽdacio vixiſſe. Quod tum demum aſſequẽtur, ſi fidei, quam iam ſtatim in ingreſſu matrimonij vxorib. promiſerint, nõ deerunt. Alioquin ſciant futurum ſibi infelix infauſtumque, atque infortunatum matrimonium, vxoribuſque ſe moleſtiſſimis victuros, & infeſtiſſimis. Nam ſi viri vxorum adulteria tã egrè ferant, vt ea moleſtius patiantur, quàm neces ipſarũ: (maritus enim vt ſcribit Hiero. in Amos, c. 7. ante fi. libentius audit vxorẽ interfici, q̃ polluti) ſi (inquã) id modeſtius patiantur, q̃ ſeſe proprio corpore vulnerari, vt dicit. Fab. in §. ſciendũ. Inſti. de dona. imò q̃ neces filiorũ, ut claneulum & ſuboſcurè innuit text. in d. l. codicillis. §. matre. ff. de le. 2. quẽ ita intelligunt Ray. La. Are. Bal. Alb. & alij Doc. ibi Bal. in l. Athletas. §. calumniator. ff. de his qui no. inta. & in l. vlt. col. pen. ver. venio ad ſecundã. & ibi quoque Ale. col. vlt. dum allegat tex. no in d. §. matre ff. de ſer. & ipſe Bal. in c. ex parte noſtra & ibi ẽt Barb. col. pe. de conſuet. & idẽ Bal. conſ. 176. Cæcilia receſſit à Frãciſco, col. 2. li. 1. & cõſ. 177. in cauſa Gulielmi de Corradis, li. 5. Alber. Ro. & Pau. Ca. in l. vlt. §. 1. ff. de publica. vbi & ipſi Ro. & Pau. hoc intelligũt, niſi vilitas perſonæ ſpernẽtis adulterium vxoris, aliud induceret, per tex. ibi. & Luc. Pen. in l. 1. col. 22. verſi. 24. quæriſ, C. publ. læti. li. 12. Roma. in l. trãſigere, co. 2. verſi. itẽ nota ꝙ in crimine. C. de adult. & Ale. conſi. 24. animaduerſis his, quæ tã p teſtes, col. 10. ver. cùm ſtuprũ. lib. 2. Et Cor. conſi. 44. deueniendo, col. 3. ver. circa fin. lib. 4. & Barb. in d. c. at ſi clerici. §. de adulterijs, col. 2. & ibi quoq; Phil. Dec. co. 2. de iud. & idem Barba. in capitul. 1. colum. 5. & iterum in capit. accedens, col. 2. ext. ut li. non cõte. & cõſi. ul. ſapienter, col. 8. uer. modò in caſu lib. 2. & Baptiſt. Cacia. in repe. l. ſi. qua illuſtris, co. 13. C. ad S. C. Orphi. Iaſ. in l. tranſigere, colu. 2. in 2. no. de tranſ. Card. Alex. in c. 2. col. 2. ver. no. ibi, ne fortè deterius, ext. de ſponſ. Catel. Cot. in memor. ſtatuta ꝙ bãnitus. col. 2. ver. ꝑterea in muliere. Io. Lup. q illũ text. dicit ſin. in rep. rub. de do. inter uir. & uxo. §. 78. col. 2. Frã. Ripa. in l. ul. in. 2. q. C. de reuo. dona. Ferd. Loaz. in repe. l. filiusfa. §. diui. nu. 293. ff. de leg. 1. Bauer. in §. eſt autẽ, Inſt. de hær. inſti. Ludo. Gomes in §. fuerat. char. pe. col. ult. inſti. de act. Bñ. in rep. c. Raynutius, in uerbo, cuidã Petro tradiderunt, nu. 109. extr. de teſt. Cæſar Lãber. in trac. de iure patro. in 19. ar. 9. q. princ. 1. partis li. 2. Si (inquã) uiri id tã moleſtè ferãt, quotãdẽ aĩo fœminæ accipiãt uirorum adulteria. quas natura finxit ꝑcipites, ut ſ. dictum eſt. Nihil ꝑfectò uxores, ꝑſertim caſtas, æque exaſperat, q̃ uirorũ cõgreſſus, cum externis impudiciſq; mulierib. hoc ipſum atteſtante Imperatore, ĩ l. ꝯſenſu, poſt prĩ. ubi Bal. &

Viri moleſtius ferunt uxoris mortem, quàm adul.

Et uulnera proprij corporis.

Et neces filiorum.

Mulieres in primis exaſperat virorum adulterium.

Ang.

Ange.id annotant.C.de repud.& in §.mitiores.in auth.de nup.quem & ad hoc expendit Ang.vbi ſuprà.& in l.ſi vxor. §. iudex.ff.de adul. & Iaſon. in l. ex ca parte,§. mulier.in 1.not.ff.de verbo.oblig.

Mulieres exvxorũ adulterijs in inſaniã vertuntur.

28 Impatientes ſanè ſunt huiuſce rei,præ cæteris omnibus rebus mulieres: & quiduis aliud in marito,quàm pellicem, æquioribus oculis aſpiciunt. Verum ex pellicatu excandeſcunt,iraſcuntur, ac vindictã parant furoreq; væſanienti inſtinctæ,atrocia diraq; facinora cõficiunt, nec alijs,nec viris ipſis,nec filijs, nec ſibi deniq; ſuoq; pudori parcẽtes. Scribit Panſanias lib.3.quo Laconica tractat,ꝙ cũ Helena poſt mortẽ Menelai à Megapenthe & Nicoſtrato filijs Oreſtis fugata, in Rhodum perueniſſet, cã Polyxo,ꝗ Polyxena alijs dicta eſt, vxor Tlepolemi,ad quam iure veteris amicitię diuerterat, arbori iuſſit ſuſpendi, ob viri zelotypiam, & hinc eſt (ait Panſanias) rodijs Helenes Δενδρίτιδος,id eſt arboreę,ſacellum. Theſſalicæ quædam mulieres Laidẽ formoſam meretriculã in tẽplo Veneris ligneis teſtudinibus ob zelotypiam trucidarunt, quòd à Panſania Theſſalo amaretur,cuius rei cauſa peſtis Theſſaliã tantiſper vexauit donec tẽplũ ἀνοσίας Ἀφροδίτης, id eſt impiæ Veneris condiderunt, ꝙ mulieres impiam in phano Veneris cædem commiſiſſent: vt retulit Timæus, atq; etiã interpres Ariſtophanis, Laodicæ vxor Antiochi regis Syriæ (is eſt, cui Deus cognomentum fuit) Berenicen Ptolemæi ſororẽ quam maritus deperibat,illuſq; ex Antiocho filium,primum interimi iuſſit, deinde & ſe veneno necatat: vt teſtis eſt locupletiſſimus Hieronymus in Danie.c.11.& tangit Appianus in lib. qui Syrius inſcribitur. Quamuis non deſint, qui aliter referant. Tradunt & Decreta canonica in c.ſi qua fœmina.50.diſt.mulierem quandam furore zeli accenſam, tam atrociter ancillam ſuam verberaſſe, vt aliquãtò poſt cruciabiliter animam emiſerit. Eſt autem illic mendum (vt id obiter dixerim) cum ſcribitur in codicibus qui circumferuntur, inter certum diem, vbi ſcribendum eſt, intra tertium diem, vt videre licet ex concilio Elibertino, à quo illud c. deprõptũ eſt,c.5.& ita & cum tex.intelligunt Ro. & Barb.in l.in illa ſtipulatione. ff. de verbor. obliga.

Helena arbori ſuſpẽſa ob zelot.

Lais ob zelotypiam trucidata.

Veneris impię templũ.

Laodice pellicẽ & eius filiũ, & ſe quoque interemit.

Ancilla à domina ob zelotypiam interempta.

Decretorũ locis emẽd.

Alexander Pheræus ab vxore necatus ob zelotypiam.

29 Legimus & apud Tulliũ li.2.Officiorũ, & Valerium Maximum lib.9.c.14. Alexãdrũ Pheræum à Tebe vxore interfectum, pp pellicatus ſuſpicionem: quãquàm Plutarchus in Pelopida,& Diodorus Siculus, lib.16.quo Philippi Macedonis geſta deſcribit, id aliter referunt. De illo autem eſt illud Ouidij in Ibin:

Inque tuo thalamo iuguleris more Pheræi,
Qui datus eſt leto coniugis enſe ſuæ.

Nec diſſimili ratione tradit Iuſtinus,libr. 26.Demetrium Antigoni regis filium iuſſu Arſinoes vxoris interemptũ, quòd cũ Berenice ſocru ſtupri conſuetudinem haberet. Alter Demetrius cognomento Nicator à Cleopatra vxore occiſus eſt, ob zelum Rhodogunæ Phraatis Regis ſororis, vt tradit Appianus in illo ipſo libro, qui Syrius inſcribitur. Clytemneſtra, cum didiciſſet Agamemnonem maritum deperire Briſeidem, & ſe adulterio cũ Aegiſtho polluit,& maritum ipſum morte mulctauit, vt poſtea dicemus. Sunt & ꝗ exiſtimẽt Antoninum Verum, Imperatorem Romanum, è Lucilla vxore veneno ſublatũ ob venereum cum Fabia commercium, ſicuti à Capitolino ſcriptum eſt.

Demetrius quoque Demetrius alter.

Agamemnon.

Antonius Verus.

Apuleius quoq; autor eſt, libr. 8. Meta. vxorem cuiuſpiam villici dolore pellicatus inſtigatam, cunctas mariti rationes, & quicquid horreo cõditum tenebatur, admoto igne cõbuſſiſſe. Sed tali damno tori ſui contumeliam vindicaſſe non contẽta, iam circa viſcera ſua ſæuiens, laqueum ſibi innectit, infantulumque, quem de eodẽ marito iandudum ſuſceperat, eodem funiculo nectit, ſeque in præaltiſſimum puteum, appendicem paruulum trahens præcipitat. Idem lib. 10. eiuſdẽ operis, tradit, & aliam mulierem ſuſpicatam mariti ſororis concubitu vti, puellam primum acerbiſſima crudeliſſimaq; morte interemiſſe, deinde maritum, & filiã, quam & ex eo ſuſceperat, veneno necaſſe. Scribit Palęphatus, & ei⁹ autoritate Euſebi⁹ Chronographus, Spinga vxorẽ Cadmi, pp zelũ Hermiones, à viro receſſiſſe, ac ꝯ eũ bellũ iniiſſe. Qđ & ab Euripide deſcriptum eſt in Andromache, recenſente illius querelam, malarum ſcilicet fœminarum congreſſu ſe perditam, quòd illis obtrectatricibus aures fidemq; adhibuiſſet: 30

Mulier ob zelotipiã cũcta mariti bona combuſſit, & ſe, ſuũque filiũ interemit.

Altera m uritum & pellicẽ & propiã filiã interemit.

Spinx à uiro ob zelotypiã receſſit, & bellũ contra eum mouit.

Κακῶν γυναικῶν εἴσοδοί μ' ἀπώλεσαν,
Αἵ μοι λέγουσαι τούσδ' ἐχαύνωσαν λόγους.

Dirce aũt cum ſuſpicaret Lycũ maritũ Thebarũ Regẽ eſſe captũ amore Anthiopes Nyctei, aut, vt Homerus libr. 11. Odyſ. & Apollonius Rhodius lib. 1. Argonauticõ tradunt, Aſopi filiæ, puellã in mõtẽ raptã tauri ceruicib. alligauit, tedaſq; ardẽtes à cornib. ſuſpẽdit, vt bos furibõdior Anthiopen p abrupta & ſcopulos tractã diſcerperet. Et hinc natum adagiũ, Ἀντιόπης θρῆνος, Anthiopes luctus. Quãquàm Propertius lib. 3. ita hiſtoriam deſcribit, vt nõ Anthiopẽ bouis cornib. voluerit alligatã, ſed Dircen ipſam à Zetho, & Amphione, ipſius 31

Dirce ob ſuſpicionẽ pellicatus Antiopen interemit.

Prouerbiũ.

Anthiopes ex Ioue filijs, matri ſubuenientibus. Ita enim ſcribit,

Teſtis erit Dirce tam vero crimine ſæua
Nyctheos Anthiopen ſuccubuiſſe Lyco.

& cætera quæ ſequuntur.

Ino ob eandem cauſam filium deperijt.

Et cum eo conuenit Iulio Hygino Fabular. ca. 6. Et id quoque tranſeunter tetigit Plautus in Pſeudolo, & Pauſanias in Bœoticis. Ino quoque ſuſpicata virum rem habere cum Antiphera ſerua propriū filiū, quo ſe vlciſceretur, deperiſſe dicitur, referente Plutarcho Problematon capit. 15. Scribit, & Apolonius Rhodius eod. illo lib. 1. Argonauticōn, Lemnias mulieres zelotypia incenſas, quòd mariti captiuas quaſdam mulieres adamarent, maritos ſuos omnes dormientes, & præterea vniuerſum genus maſculinum obtruncaſſe. Ex quo illud quoq; Ouidij in Ibin:

Lemniæ mulieres ob zelotypiā maritos omnes necarūt.

Quoſque ferè morti Lemnia turba dedit.

De quo etiā Statius li. 5. Thebaidos, haud multò poſt princip.

32 Hæc eadem affectio Medeam impulit, vt filios proprios ex pellicatus incentiuo crudeliſſime interimeret: vnde exijt illud Virgilianum in Pharmaceutria.

Medea proprios filios [illegible] interemit.

Sæuus amor docuit natorum ſanguine matrem
Commaculare manus.—

Illud quoque Ouidianum. libr. 1. de Arte amandi:

Et nece natorum ſanguinolenta parens.

Et alibi eodem quoque lib.

Nec dolor armaſſet contra ſua viſcera matrem,
Quæ ſocij damno ſanguinis vlta virum eſt.

Et lib. Amorum 2. Eleg. 14.

Vtraque ſæua parens: ſed triſtibus, vtraque cauſis
Iactura ſocij ſanguinis vlta virum eſt.

Progne quoque.

Hic quoque dolor Prognen armauit aduerſus propria viſcera: vt quæ propter ſtupratam à Tereo marito Philomellā, ſuis manibus Ityn communem filium interemit, Tereoq; epulandum præbuit: vt graphicè deſcripſit Ouidius, libr. 6. Metam. Eadem de cauſa Althæa, Ariadne, Heriſilla crudelem filiorum cædem perpetrarunt ut videre licet paſſim apud Poetas.

Althæa, Ariadne. Heriſilla.

33 Propterea Euripides Athenienſis, tantæ autoritatis Poeta, vt ſingula eius verba ſingulas ſuās exiſtimaret eſſe Cicero in ea fabula, cui titulus Medea inſcribitur, hanc quoque ſententiam reliquit:

Γυνὴ γὰρ τἄλλα μὲν φόβου πλέα,
Κακή τ' ἐς ἀλκὴν καὶ σίδηρον εἰσορᾶν·
Ὅταν δ' ἐς εὐνὴν ἠδικημένη κυρῇ,
Οὐκ ἔστιν ἄλλη φρὴν μιαιφονωτέρα.

Mulier enim alias quidem timoris plena,
Timida autem in pugnam & ferrum inſpicere,
Cum autem in lecto iniuria affecta fuerit domina,
Non eſt alia mens truculentior.

Quem ſecutus Seneca & ipſe Tragicus, in eiuſdem nominis Comedia, non minus verè, quàm venuſtè ſcripſit:

Nulla vis flammæ, tumidiq; venti
Tanta, nec teli metuenda torti,
Quanta cum coniunx viduata tedis
Ardet, & odit.

Et rurſus in Hercule Oetæo ita facit Deianiram loquentem.

O quàm cruentas fœminas ſtimulat dolor,
Cùm patuit vna pellici & nuptæ domus.
Scylla & Charybdis Sicula contorquens freta
Minus timenda eſt: nulla non melior fera eſt.

Nec multò pòſt:

Non ibo inulta, geſſeris cælum licet,
Totuſque pacem debeat mundus tibi.
Eſt aliquid hydra peius, iratæ dolor
Nuptæ.—

Et Ouidius lib. 2. de Arte amandi:

Sed neque fuluus aper media tam ſæuus in ira eſt,
Fulmineo rabidos dum rotat ore canes:
Nec Lea, cum catulis lactentibus vbera præbet,
Nec breuis ignaro vipera læſa pede:
Fœmina quàm ſocij deprenſi pellice lecti:
Ardet, & in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammaſque ruit, poſitoq; decore
Fertur, vt Aonij cornibus icta Dei.
Coniugis admiſſum violataque iura mariti
Barbara per natos Phaſias vlta ſuos.
Altera dira parens hæc eſt, quam cernis hirundo,
Aſpice, ſignatum ſanguine pectus habet.
Hoc bene compoſitos & firmos rumpit amores,
Crimina ſunt cautis iſta timenda viris.

Huc quoq; quadrare poteſt Græcus ille 34 verſiculus ſuprà alibi adductus:

Ζῆλος γυναικὸς πάντα πυρπολεῖ δόμον.
Incendit omnem fœminæ zelus domum.

Et qđ ſcribit Eccle. 26. Dolor cordis & luctus, mulier zelotypa: in muliere zelotypa, flagellum linguæ oībus cōicās. Sed nos fortè inferius in 16. eademq; ul. leg. cōnu. latius diſſeremus (niſi nos quotidianæ noſtræ occupationes impediāt) de zelotipia viri & vxoris, & quantū ab ea alienos eos eſſe oporteat. Sed illud interim hic dicemus, nō ſolùm vxores viros ob zelotypiā interimere, ſed & interdū quoq; e diuerſo viros vxores. Nam Iuſtina nobiliſſima puella Romana, puellas ætatis ſuæ forma ſuggreſſa, cū iuueni locupleti qdē, ſed ſtolido & propè furioſo nuptui eſſet à parentibus tradita, ex ſua ſola pulchritudine in ſuſpicionem marito venit, qui candidiſſimę vxoris ceruicem cōſpicatus, inclinātis ſe ad exuendū calceū, furore ex zelotypia accenus, teneram puellā nouamq; coniugem iugulauit. Cuius eſt illud Epitaphiū.

Viri quoque vxores interimunt.

Immitis ferrò fecuit mea colla maritus,
Dum propero niuei ſoluere uincla pedis;
Durus & ante torum quo nuper nupta coiui,
Quo cecidit noſtræ virginitatis honos.

Nec

Nec culpa meruiſſe necem, bona nomina teſtor:
Sed iaceo fati ſorte percempta mei.
Diſcite ab exemplo Iuſtinæ, diſcite patres,
Ne nubat fatuo filia veſtra viro.

Vt iam non mirum ſit fęminas zelotypię præ viris impotentiſſimas in huiuſmodi virorum necem cōiurare, cùm mulier ipſa zelotypum maximè ſit animal, vt alibi diximus autoritate Plutarchi in li. de Trāquillitate animi.

Aemylia pellicem viri Scipionis liberaliter dotauit.

35 Et ſanè paucas admodum fœminas reperies, quantumlibet modeſtas, & viris indulgentes, quæ æquo animo pellicem ferāt: imò verè neſcio, an & alias præter Terticiam Aemyliam prioris Africani, Stratonicam Deiotari regis, Saram Abrahæ, & Rachel Iacob vxorem. Illa enim cum ſciret viro ſuo ancillulam ex ſuis gratam eſſe, diſſimulauit: ac poſt mortem Scipionis (ne quis putet id, dum viueret, feciſſe) manumiſſam ancillam in matrimonium liberto ſuo cum liberali dote dedit, vt ſcriptum reliquit Valer. lib. 6. ca. 6. Stratonice autem cum ſe liberis, qui in regni ſucceſſionem vocarentur, carere videret, marito perſuaſit, vt ex quacunque poſſet, genitos ſibi ſupponeret: quòd cùm is negligeret, ex ancillarum numero virginē forma præſtantem nomine Electram, Deiotaro conciliauit, ex eaque genitos tanquam proprios educauit: vt à Plutarcho proditū eſt in lib. de claris mulieribus. Non abſimiliter Sara vxor Abraham, Agar ancillā ſuā Aegyptiam marito offerens, Ingredere (inquit) ad ancillam meam, ſi forte ſaltem ex illa ſuſcipiam filios, vt ſcribit Geneſis 16. Rachel quoq; cū ſe ſterilē animaduerteret, Balam ancillam ſuam marito comprimendam dedit. Vt pariat, inquiens, ſup genua mea, & habeam ex illa filios, vt ſcribitur Geneſ. 30. Quanquàm & Homerus lib. 4. Iliados tradit Theano Antenoris vxorē Megen nothum viri filium, æquè ac ſuos ipſius filios, in gratiam mariti dilexiſſe.

Stratonica viro ancilla formoſā, ex qua liberos ſuſciperet, conciliauit.

Sara Abrahæ viro ſimilem fecit.

Virorum adulterium vxoris impudicas facit.

36 Caueant igitur omnino, qui in ordine ſunt maritorum, ne externarum ſectētur concubitum, tum ob eas, quas iam diximus, rationes, ne videlicet Deum Optimū Maximum grauiter offendāt: ne ve amor vxorius vertatur in odium capitale, & internecinum, quod iam diximus: Sed & etiam ne vxores impudicas faciant & adulteras. Vicariam enim ſuæ voluptuariæ palæſtræ venereæ, ſuiq; mellitiſſimi pabuli, ferre fęmina nec poteſt, nec vult: & ſi eo ſe fruſtratam vel tantillū ſentiat, aliunde ſibi de cōpenſatione prouidet: tum ne quid ſibi de iuſto & legitimo concubitu depereat, ſed acceptā ex viri adulterio iacturam ſarciat: tum item vt ſe vlciſcat, & par pari referat.

Quam rem animaduertens Naſo lib. 1. de Arte amandi, ſic inquit:
Tum quoque tentanda eſt, cùm pellice læſa dolebit.
Tunc facies opera ne ſit inulta tua.

Cuius rei exemplum affert lib. eiuſdē operis 2. Agamemnonis & Clytæmneſtræ:
Dum fuit Atrides vna contentus, & illa
Caſta fuit: vitio eſt improba facta viri.

Et paulò pòſt:
Et malè peccantem Tyndaris vlta virum eſt.

Nam Homerus li. 1. Iliados ſcribit ipſum Agamemnonem præpoſuiſſe Chryſeidē Clytæmneſtræ:
-- Καὶ γάρ ῥα Κλυταιμνήστρης προβέβουλα
Κουριδίης ἀλόχου.

Ideoq; & hanc adulterij ſui excuſationem prætendit Clytęmneſtra apud Euripidem in Electra, de Agamemnone loquens:
Ἀλλ' ἦλθ' ἔχων μοι μαινάδ' ἔνθεον κόρην,
Λέκτροις τ' ἐπεισέφρηκε: καὶ νύμφα δύο
Ἐν τοῖς αὐτοῖσι δώμασι κατεῖχομεν.
Μῶρον μὲν οὖν γυναῖκες. οὐκ ἄλλως λέγω.
Ὅταν δ' ὑπόντος τοῦδ' ἁμαρτάνῃ πόσις,
Τἄνδον παρώσας λέκτρα, μιμεῖσθαι θέλει
Γυνὴ τὸν ἄνδρα, χἄτερον κτᾶσθαι φίλον.

Id eſt, propè ad verbum:
Sed venit habens mihi inſanam fanaticam virginem,
Lectoq; intulit: & ſponſæ binæ
In iiſdem domibus detinebamur.
Stultę quidem ſumus mulieres non nego,
Cum autem in ſuo hoc animis peccat maritus
Faſtidiens connubia, imitari vult
Mulier virum, & alium parare amaſium.

Ex quo eſt & illa eiuſdē Clytęmneſtrę in virum ex poſtulatio, apud alium Poetam Tragediographum, ſed Latinū, Senecam dico in Agamemnone.
Sic auſpicatus bella non meliùs gerit
Amore captæ captus.

Et paulò pòſt:
Ablatam Achilli diligit Briſeida.

Et iterum:
Et poſt trophæa Troica, ac verſum Ilium,
Captę maritus remeat, & Priami gener.

Nam vt id poſtremū intelligas, ipſe Agamemnon poſt Troię excidium Caſſandrā Priami filiam adamauit, vt tāgit Ouidius lib. 2. Triſt. illo verſu,
Teque Mycenæo Phœbas amata duci.

eamq; ſecum domum duxit: ob quod eandem interfecit Clytæmneſtra, vt videre licet apud Homerum lib. 11. Odyſſeæ Ex quibus eſt & illud Horatij libr. Car. 3. Ode 10.
O quamuis nec te munera, nec preces,
Nec tinctus viola pallor amantium,
Nec vir Pieria pellice ſaucius
Curuat ſupplicibus tuis
Parcas, &c.

Itaque Ariſtoteles lib. 1. Occon. c. 4. Primum, inquit, leges ſint viro ad vxorē, ut 37
De eadē re.

iniu-

iniuria ceſſet: ſic nec ipſe iniuriam patieť. Eſt autem (vt ille paucis interiectis ſcribit) viri iniuria, externarum mulierũ congreſſio. Et vt ſcribit Seneca ad Lucill. epiſtola 95. Grauiſſimum eſt in vxorem iniuriç genus, habere pellicem. Ideo Ariſtoteles ipſe lib. 2. Oecono. c. item 2. Prudentem, ait, ignorare non decet, qui parentibus, quive vxori & filijs honores conueniant: vt tribuens vnicuiq; quæ ſua ſunt, iuſtus & ſanctus habeatur. Pergrauiter enim vnuſquiſque fert honore ſuo priuari: nec ſi aliena quis permulta tribuat, contẽtus erit, ſi ſua ſibi auferãtur. Nihil verò magis ſuum eſt vxori, nec magis illi à viro præſtandum, q̃ ſancta & intemerata ſocietas. Et antè dixerat, Maximus honor eſt ſobriæ mulieri ſi cernat virum ſuum obſeruãtem ſibi caſtitatẽ, nec de vlla muliere magis cogitantem, ſed præceteris omnibus hanc & ſuã, & fidelem ſibi exiſtimãtem. Tanto enim magis ſtudebit mulier ſe talem præſtare, quantò magis ſe cognouerit fideliter, atq; iuſte à viro diligi.

38 Hincque Vlpianus Iuriſconſultus in l. ſi vxor. § iudex. ff. de adul. eleganter, vt alijàs ſemper, præcipit in crimine adulterij inquirendum, an maritus pudicè viuens, mulieri quoq; bonos mores colendi autor fuerit. Periniquum enim (inquit) eſſe videtur vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quã ipſe nõ exhibeat. Quæ verba aſſumpta ſunt ex l. quapiam Antonini Imperatoris, quã citauit D. Auguſtinus in li. 2. de Adul. coniu. Et eadẽ propè in eadem ſententia adſcripſit Lactantius lib. 6. qui eſt de Vero cultu: Exẽplo (inquit) continentiæ docenda vxor, ut ſe caſtè gerat. Iniquũ eſt enim, vt id exigas, quod ipſe præſtare nõ poſſis. Et paulò pòſt ſcribit, vxorem eius, qui circa corrumpẽdas alienas vxores occupatur, exẽplo incitatam aut imitari ſe putare, aut uindicare. Idque eſt, quod ipſe Auguſtinus ſimiliter in ca. ſi dicturi. 32. q. 6. monebat, vt quales volumus vxores noſtras inuenire, & ipſæ nos inueniant: & ſi intactam quærimus, intacti ſimus: vt alibi ſuprà diximus, videlicet in 9. leg. connubiali, nu. 229. incip: denique & duob. ſeq. vbi & alia multa in eam ſententiã adduximus, quæ illic videre promptum eſt. Sed & huc alludens Iob ille uir, rectus, & timens Deũ, c. 31. Si deceptum eſt (ait) cor meum ſuper muliere, & ſi ad oſtiũ amici mei inſidiatus ſum, ſcortũ alterius ſit vxor mea, & ſuper illa incuruentur alij.

De eadẽ re.

39 Sed & Aeſopus apud Planudem, ita Ennium filium monet, Ἀεὶ τῇ γυναικί σου χρηστῶς ὁμίλει, ὅπως ἑτέρου ἀνδρὸς πεῖραν μὴ ζητήσῃ λαβεῖν. Id eſt, Semper vxori tuæ adhære, ne alteri᷒ viri periculum uelit facere. Et huc quoq; pertinet illud Oſeæ quarto: Non uiſitabo ſuper ſpõſas ueſtras, cùm fuerint fornicatę, quoniam ipſi cum meretricibus cõuerſabantur. Tanquam ſcilicet quodãmõ excuſentur mulieres adulteræ ob uirorum ſuorum adulteria. Quibus accedit, quòd (ſi credimus Aſtronomiæ profeſſoribus) ſæpe is horoſcopus, qui mœchos uiros facit, uxores, quoque mœchas nanciſci facit. Nam ut ſcribit Iulius Firmicus Aſtronom. lib. 8. ca. 27. decima pars Capricorni ſi fuerit inuenta Marte præſente, męchos facit, q & vxores adulterio corruptas ſortientur. Et alibi ſæpe talia complura apud eundem, & alios huius artis ſcriptores, uidebis. Verùm (quod ſæpe diximus) id neceſſitatem non facit.

Igitur ſi ab uxoribus mariti honorari 40 quaſi mariti cupiant, ipſas quoq; tanquã uxores honorent: nam & honorare uxores uiri debent, ut Diui Pauli teſtimonio tradit D. Hieronymus in Michæam, c. 7. & aſſentitur D. Petrus Epiſtola 1. cap. 3. dum ſcribit, Viri ſimiliter cohabitantes ſecundum ſcientiam quaſi infirmiori uaſculo muliebri impertiẽtes honorem, & cætera. Quanquàm ſcio D. Hieronymum eũ honorem ita interpretari, non ut flectãtur eis genua, & gemmis auroque onerentur, ut ve prior locus eis cedat, ſed intelligere abſtinentiam à coitu. Sic enim honorem haberi uaſculo muliebri, ſi non inquinetur libidine. Idque indicare, quod ſtatim ſequitur, ut non impediantur orationes ueſtræ. Sed & illud ſcio, hunc honorem ita intellectum minimè uxoribus gratum fore. At ijs quæ ſuprà diximus (ut ad ea redeamus) aſtipulatur Diuus Ambroſius, qui in Epiſtola 82. Vir (inquit) uxorem tanquam gubernator dirigat, tanquam conſortem uitæ honoret, participet ut cohæredi gratiæ. Hæc ille, & è noſtris quoque uoluit Bal. in l. unum ex familia. §. ult per illum tex. ff. de leg. 2. Imo uero & uenerari quoque uxorem uir debet, ſi credimus Cy. in l. ſi à ſpõ ſo. C. de dona. ante nupt.

Viri uxores honorent, ſi ab his honorari volunt.

Mariti igitur ſi ab uxoribus honorari tã 41 quam mariti uelint, ipſas etiam tanquam uxores honorẽt: id eſt, caſtos, intemeratoſque ſe præbeant, neceſſe eſt. Nam ut in re ſimili dicit Diuus Hieronymus ad Nepotianum de Vita clericorum, & repetitur in ca. eſto ſubiectus. 95. diſt. Ep̃i honorent clericos, quaſi clericos, vt ipſis Epiſcopis, à clericis, quaſi ep̃is, honor deferatũ. Subiũgitq;: Scitũ eſt illud Oratoris Domitij, Cur ego (inquit) te habeam vt principem, cùm tu me non habeas vt ſenatorẽ? Cui & omnino ſimile eſt (& neſcio an idẽ ſit, quod Hieronym᷒ fortè memoria lapſus, nominibus

Vir uxorẽ venerari debet.

Epiſcopi clericos, ut clericos honorare debent.

Non es mihi conſul, quia tibi Senator non ſum.

nibus erranter mutatis ſcripſerit) illud Lucij Craſſi ſenatoris ad L. Philippum Conſulem, Non es mihi Philippe Cõſul, quia nec tibi Senator ſum. Quod à Valerio Maximo traditum eſt lib. 6. ca. 2. & Fab. libr. 8. Oratoriarũ Inſtitutionũ, tit. de ornatu, ad fi. & iterũ lib. 11. tit. 1. & ante eos ſcriptum reliquerat M. Tullius, ſtatim circa initia li. 3. de Oratore. Et ad hoc alludit illud eiuſdem Philippica 2. Non tractabo vt Cõſulem, ne ille quidem me vt Conſularẽ. Quibus & ſimile eſt illud Platonis ad Dionyſium Syracuſanum: Si noſtra tibi placent hos quoq; maximè honorare debes. Nũc autem tanquam ab initio tu ducas, ego ſequar: honoratus enim à te, & te honorabo: non honoratus autem conquieſcam.

42 *De vadere.*

Ad quod optimè facit textus in c. cùm beatus. 45. diſt. ibi, ne dum in cautè ſubdita membra percutiunt, ipſa quoque debitam ſibi ſubditorum reuerentiam ſubtrahãt. Ex quo no. glo. quòd ex quo Prælatus non ſeruat reuerentiam ſubdito, nec ſubditus tenetur ei ſeruare. & etiam tex. in ca. ſignificaſti. in fi. de elec. & in c. ad decorẽ. de inſtit. & quod no. gl. in d. c. eſto. per tex. ibi, fruſtra petere debitũ, qui quod debet, non impendit. Ad quod & alia multa iura allegat, quæ tu ipſe videas. & idem dicit gl. in c. ſi dicturi, & in c. ſignificaſti. nuper allegatis. Et adde tex. in l. ſi non. ff. de iureiur. per quem not. glo. & Doct. ibi, quod ſi non facio, quod debeo, ſi tamen tu non facis, quod debes, non obtines. Et per illũ etiam dicit Bal. in c. 1. in verbo, vel non, ti. quali. domi. prop. feud. pri. quòd qui nõ facit, quod debet, nõ recipit quod oportet. Quod & idem dicit ipſe Bald. in l. poſt legatum. ff. de his quib. vt indig. Et vt voluerunt Inno. Io. An. Card. & Panor. in c. tuã. de pœnis. quòd cum aliquis tenetur aliqd dare, aut facere, vt aliquid conſequaẽ, nõ poteſt illud petere, niſi prius totum dederit, aut fecerit. Allegat Pan. tex. in l. Mæui°. & in l. cui fundus. ff. de condit. & demon. Facit etiã text. in auth. dos data. C. de dona. ante nup. vbi no. Bal. quòd qui differt facere, quod debet, non poteſt petere, quod ei debetur. Et in l. in teſto ita erat ſcriptũ. ff. de cõd. & demon. quam ad hoc propoſitũ facit ſing. Bal. in d. c. 1. ti. quali. do. pro pr. feud. pri. Et tex. in l. quæro. §. inter. & ibi Bart. ff. loca. per quem dicit Bal. in c. 1. §. vlti. in fi. tit. de for. fideli. ꝙ qui fidem non pſtat, eam ſperare nõ debet. Sed & idem in c. 1. §. porro. col. 2. ti. ꝙ fuit pri. cau. benefi. amit. dicit per tex. ibi, & in d. §. inter. ꝙ qui non obſeruat fidem conuentionis, priuãdus eſt eius emolumento. Et alius tex. in c. peruenit. le 2. & ibi Panorm. de iureiur.

Fruſtra petit debitum qui quod debet non impendit.

Qui non facit, quod debet, non recipit quod oportet.

Qui fidẽ non præſtat, eã ſperare non debet.

vbi patet id ꝓcedere, etiamſi quis cum iureiurando promiſerit. & in c. fruſtra. de regu. iu. lib. 6. & ibi allegata per gl. & Doct. & per Pan. conſi. 61. videtur primo ꝙ dictus Peruſinus. col. 2. li. item 2. & Roma. conſil. 204. pro diſcutienda veritate, col. 2. verſic. 2. idem probatur. & conſi. 117. incip. in caſu ꝓpoſitæ quæſtionis, col. 1. & multa quæ latè cumulat Barb. conſi. 36. ſapienter ſcripſit propheta, colum. 12. verſicu. preterea pondero aliud, & iterum colum. 15. verſ. capio vltimo loco, li. 2. & latius conſil. 74. omnia quæ facitis, col. 11. & ſequentibus fermè vſque ad finẽ conſi. lib. 3. & latiſſimè Corn. conſi. 343. in cauſa vertente, colum. 2. verſi. his tamen non obſtãtibus, cũ multis ſeq. lib. 1. & Philip. Dec. conſi. 280. concluſio, & Iaſon conſi. 41. omiſſis, col. 1. li. 2. Anto. Corſe. in repe. c. grandi. Char. 7. col. 4. verſi. nota ibi fidelitatem, extrà de ſuppl. negl. præla. Nec in hoc loco prætermittendum, quod Plato, vt refert Plutarchus in præcep. nup. ſenes hortabatur, ut iuuenes venerarentur, ut & illi erga ipſos verecundiam conſeruarent. Vbi enim in iuuenes pudorem ſenes abijciunt, nulla in eos verecũdia iuuenibus reſidet. Et hæc quoque duo capita integra trãſplantauit Chaſſeneus in ſuum librum Gloriæ mundi, parte 1. in 21. conſideratione, ſed ita tamen, vt uideri velit magnam partem eſſe ipſius.

Senes honorẽt iuuenes ſi ab ijs honorari velint.

Chaſſenei furtum clãcularium.

Qui ergo ab vxoribus amari volunt (ꝙ maxima eſt in matrimonio, & præcipua voluptas) eas quoque ipſi viciſcim amẽt, imitantes Vlyſſem, qui rogantibus Calypſo, & Circe vt ſecum maneret, ac immortalitatem nulli ſenio obnoxiam pollicentibus, tanti tamen Penelopes uxoris amorem fecit, vt maluerit ad eam cum maximo quidem periculo, mortalis manens, reuerti: vt graphicè ſcribit Homerus lib. 5. iterumque 7. & 23. Odyſſeæ, & alibi ſæpe: & eum ſecutus Sabinus in Epiſtola Vlyſſis ad Penelopen: 43

Vlyſſes vxoris amorem prætulit immortalitati.

Quaque mihi Circe, quæ ſit mihi cauſa Calypſo
Iandudum ignoto ſollicitare metu.
Vtraque ſe nobis mortalia demere fila
Spondebat Stygias vtraque poſſe uias.
Te tamen hac etiam ſpreta mercede petiui,
Paſſurus terra tot mala, totq; mari.

Et Tzetzes Hiſtor. Chiliade 6. cap. 77.

Τὸν Ὀδυσσέα Ὅμηρός φησιν ἐν Ὀδυσσείᾳ
Τῆς Καλυψοῦς ἀθάνατον ὑπισχνουμένης τοῦτον,
Εἰ συνδιάγοι μετ᾽ αὐτῆς καὶ συνοικοῖ θελήσῃ.
Μηδ᾽ ὅλως βουληθῆναι μὲν, ἀλλὰ θανεῖν θελῆσαι
Ἰδόντα μόνον καὶ καπνὸν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος.
Vlyſſem dicit Homerus in odyſſea,
Calypſo immortalem cùm polliceretur illum facere,
Si una degere cum ipſa atque cohabitare uellet:

Nullo

Nullo pacto voluiſſe quidem, ſed mori maluiſſe videntem ſolum etiam ſummum ſuæ patriæ.
Pro quibus (vt Ariſtoteles hãc quoque rẽ memorans, tradit libr. Oeconom. 2. ca. 3.) meritò ab vxore eadem reportabat.

44 Nam, vt apud Senecam Ethnicorũ ſcriptorum (ſi tamen Ethnicus fuit) ſanctiſſimum, ad Lucilli. 9. epiſt. Hecaton luculenter ait, Ego tibi monſtrabo amatorium ſine medicamẽto, ſine herba, ſine vllius veneficæ carmine: Si vis amari, ama. Quem ſecutus Epigrammatarius Poeta, ita ait li. 6. ad Marcum:

Si vis amari, ama.

Vt præſtẽt Pyladen, aliquis mihi præſtet Oreſtem.
Hoc non fit verbis, Marce, vt ameris ama.

Quæ vltima verba vſurpauit Auſonius in Epigrammate ad virum eiuſdem nominis. In quam ſententiam Quintilianus (ſi is eſt) in gladiatore, Amantem, ait, odiſſe non potui. Quem citat Luc. Pen. in l. 1. col. 2. C. de Caſtren. pecul. lib. 12. Et Cæcilius in Panegyrico, ſcribit nihil interfuiſſe inter priuatum, & principem Traianum, niſi φ princeps à pluribus amabatur, quia & plures amaret. Et iterum: Poteſt fortaſſe princeps odio eſſe nonnullis, etiam ſi ipſe nõ oderit: amari, niſi amet, non poteſt. Dion quoq; Pruſenſis inter ſaluberrima illa ſanctiſſimaque documenta, quæ Regibus pſcripſit, in libris quos de regno edidit, hoc primũ & in frõte ſtatim appoſuit, ut Deos colant, atque venerẽtur. deinde homines curent, & ament, ſi & ipſi redamari cupiũt Nam veriſimile non eſt, nec natura patiẽ, diligentem nõ diligi. Quin & Gregorius Nazazenus in heroicis verſibus, quos ſcripſit Nicocu ad filium, ita habet:

Dion.

—φύσις φιλέειν τοὺς οὐ φιλέοντας ἐρύκει.
Natura amare non amantes prohibuit.

Et Libanius ad Clemantium ſcribit, Faſ eſſe amantem redamari. quod prouerbio vetere dicitur celebratum. Et Diuus Ambroſius li. 2. Officior. ad Innocentium, inquit: Charitas communis plurimùm proficit, ſi quis uicem amantibus reddat, nec minùs redamare ſe probet, quàm ipſe amatẽ. Quid enim (vt paulo pòſt ſubnectit) tã inſitum naturæ, quàm vt diligẽtem diligas? quid tam inolitum atque impreſſum affectibus humanis, quàm vt eum amare inducas in animum, à quo te amari velis? Et Diuus alter Auguſtinus: Nulla eſt maior ad amorem inuitatio, φ præuenire amando. Et Gl. quam Ordinariam vocant, enarrans illud Matthæi 7. Omnia ergo, quæcũque vultis vt faciant vobis homines, &c. Amare, ait, amantem, naturę non eſt abſonum. Tullius in 1. ad M. Brutum epiſtola, Clodius, ait, Tribunus pleb. deſignatus valde me diligit, vel (vt ἐμφατικωτέρως dicã) valde me amat: quod cũ ita mihi perſuaſum ſit, non dubito (bene enim me noſti) quin illum quoque iudices à me amari. Nihil enim mihi minus hominis videtur, φ nõ reſpondere in amore ijs, à quibus prouocere. Ante hos omnes Aſcræus Poeta, paulo ante finem lib. 1. Operum & dierũ, Perſen fratrem monet, vt amãtẽ ſe redamet.

Prouerbiũ.

Τὸν φιλέοντα φιλεῖν.

Et Moſchus Siculus in Bucolicis apud Stobæum, Serm. 61.

Στέργετε τοὺς φιλέοντας, ἵν' ἢν φιλέητε φιλῆσθε.

Id eſt,

Dilige amantes, vt ſi ametis, redamemini.

Et Bion in Bucolicis apud eundem in eodem loco:

Ἀλλ' ἐράω· καλὸν δὲ τὸν ἐρασταῖς ὧν φ συνερᾶσθαι.
Sed amo decet enim amantem ſimul ab alijs amari.

Ex quo & Cupidini cognomen Anteros, veluti amorem reciprocans, apud Ciceronem lib. 3. de Natura deorum, Pauſaniam in Atticis, Suidam, & Porphyrium.

Cupido Anteros.

Cuius rei rationem ſi ab Amore ipſo 45 ſciſcitabimur, forſitan reſpondebit, vt à Marſilio Ficino in ſuis cõmentarijs in Cõuiuium Platonis de amore, c. 8. & rurſum li. 1. Epiſt. eleganter ſimul & ingenioſè ſcrĩptum eſt, Se vſqueadeò liberũ pretioſumque eſſe, vt neq; velit, neque valeat alio vllo emi vendive pretio, quàm ſeipſo. Quod intelligens Plinius in eo ipſo Panegyrico, quem nuper citauim°, Habes, ait, amicos quia amicus ipſe es. Neq; vt alia ſubiectis ita amori imperatur, neque eſt vllus affectus tam erectus, & liber: nulloque ſubijci iugo patiens, & dominationis impatiens, nec qui magis vices exigat.

Amantes cur redamantur.

Amor non alio pretio, quàm ſeipſo emitur.

Si verò virum quempiam reuera amantem interrogemus de huius rei ratione, ita 46 reſpondebit, vt arbitror, Quiſqs vehementer amat, ſeipſe ſibi aufert quodammodo, deditque amato. Hinc Plato definit amorem eſſe ardorẽ animi in proprio corpore mortui, in alio uiuentis. Quem ſecutus Cato ille ſenior, de quo ſupra tam multa diximus, aſſerebat, vt Plutarch. ſcribit, animum eius qui amoribus tenetur, in alieno corpore viuere. Sed & Pythagoricorũ ſẽtẽtia eſt, amici animum eſſe in amico. Qđ in ſe perſpiciens Alceſimarchus amator in Plauti Ciſtellaria, dicebat:

De eadẽ re.

Amans in alieno corpore viuit.

Vbi ſum, ibi non ſum: ubi non ſum, ibi eſt animus.

Cui concinit, quod apud eundem poetã in Aſinaria dicit Clereta lena Argyrippo filiam ſuam efflictim depereunti,

Fixus hic nos apud eſt animus tuus clauo Cupidinis.

Et Catullus, non ille quidem Valerius Catullus Veronenſis, cuius Epigrammata, & alia Poemata habemus, ſed alter anterior Q. ſcilicet Catullus Orator & Epigrãmatarius

tarius vetuſtiſſimus, in eo Epigrammate, quod ſcripſit ad Theotimũ puerũ apud Aul. Gellium lib. 19. c. 9.

Aufugit mi animus: credo, vt ſolet ad Theotimum
Deuenit: ſic eſt, perfugium illud habet.
Quid, ſi non interdixem, ne illum fugitiuum
Mutteret ad ſe intrò, ſed magis eyceret?
Ibimus quæſitum: verùm ne ipſi teneamur,
Formido. quid agàm? da Venus conſilium.

Huc quoque reſpicit illud Pauli ad Rom. 12. Nolite conformari huic ſeculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus, &c. In cui' loci enarratione Nicolaus à Lyra ſic inſit: Eſt ſciendũ, quòd amor transformat amãtem in amatum. Vnde dicit Auguſtinus, ſi terrã amas, terra es: ſi aurum diligis, aurũ es. & ſi Deũ diligis, Deus es proinde vt cõcludamus, cùm amãs ſit veluti ipſius amati, hic, modò ſit ſanæ mentis, illum tãquã rem ſuam curat, diligit, amat. Sua enim cuique chariſſima eſſe ſolent. Et vt Socrates ait apud Platonem lib. 3. de Repub. Curat quiſque maximè id, quod maximè diligit. Scit enim amatus, vt par pari referaſ, hominem deberi pro homine, pro voluntate ſcilicet voluntatem.

Id ſumus, quod amamus.

47 Et huc quoque, quod à Marſilio ſcriptũ eſt, accedit, ꝙ qui amàt, figuram, imaginẽ & faciem eius, quem amãt, ſuo imprimit atque inſculpit animo. Fit itaque amantis animus, tanq̃ ſpeculũ quoddam, in quo amati relucet imago. Idcirco cùm in amante ſe amatus cognoſcat, amare illum cõpellitur, ſummoque deſiderio, & vt diciſ, velis remisq́ue illi omnino deditus inhærere, i quo quaſi ſe habitare intelligit, quẽadmodum infantes ſuas imagines in ſpeculis deoſculantur.

De eadẽ re. Amãs, amati faciẽ animo ſuo inſculpit.

48 Quòd ſi à natura quæramus huiuſce rei veritatem, ſic nos fortè docebit. Similitudo, amoris quidem tum parens eſt, tum altrix, ut à me ſuprà pluribus probatum eſt. Similitudo autem natura quædam eſt in pluribus eadem. Nam ſi hic illi ſimilis eſt, ille quoque huic eſt, neceſſario ſimilis. Ergo eadem ſimilitudo quæ hunc, vt illum amet compellit, illum quoque ad hunc amandum adducit. Similis enim aut in geminis fidibus, aut duabus citharis temperatio efficit, quemadmodum nos quotidie experimur, vt quoties altera pulſatur, toties moueatur & altera.

De eadẽ re. Similitudo amoris cauſa.

49 Aliam quoque cãm mutui huius affectus afferunt Ptolemæus in Centiloquio, c. 32. & ſeq. Omar. lib 3. de Naturalibus, c. 16. & Almanſor in Aphoriſmis, capite uigeſimoprimo, & alij aſtrologi, qui mutuã inter illos beneuolentiam eſſe arbitrantur in quorum geneſi, luminũm, id eſt, Solis & Lunæ commutatio fuerit: videlicet, ſi me naſcente Sol in Ariete, Luna in Sagittario: te naſcente Sol in Sagittario, Luna in Ariete fuerit: aut quibus ſignum, idem vel ſaltem ſimile, idemq́ue planeta ſimilis ve aſcenderit: aut benigni planetæ ſimiliter angulum orientis aſpexerint: aut Venus in eadẽ natiuitatis domo, eodemq́ue gradu fuerit conſtituta. Addunt Platonici quorum uitam dæmon idem, aut certè ſimilis ducat.

De eadẽ re, ex Aſtrologis.

50 Phyſici uerò, moraleſq́ue, complexionis (ut vulgò dicunt: temperamẽti rectiùs dicemus) nutritionis, eruditionis, familiaritatis, ſiue ꝯſuetudinis, cõſilij, ſtudiorum ſimilitudinẽ, ſimilis affectus, & amicitiæ cauſam eſſe uolunt. Quorum ſententiam ultra ea quæ ſuprà abundè diſſeruimus in quinta lege connubiali, comprobãt & noſtræ leges, in l. latæ. §. amicitię. ĩ fi. ff. de ver. ſigni. & in l. pe. in prin. ff. de caſtren. pecul. & in l. cùm allegas. C. eo. ti. li. 12. Et Plutarchus in libr. cui titulus eſt, Quo pacto poſſis adulatorem ab amico diſcernere.

De eadẽ re, à Phyſicis.

51 Sed & iſtis addendum eſt, quod idem Ficinus libro 12. Epiſtolarum ad Iulianum ſcribit in hæc ferè verba: Apollinem & cupidinẽ ſagittarios antiqui fingebant, hunc quidem flammas, illũ verò lumina iaculãtem. Quemadmodũ igitur Apollo lumen ſimul in geminos iaculatur, vt quo ego te lumine uiſo, eodem & ipſe me reuiſas: ita Cupido flammas, vt qua iam ardet vnus, eadem mox ardeat alter. Oĩno vero Amorem eſſe Deũ, & Plato probat, & omnis teſtatur antiquitas, & Theologi noſtri, Sanctum quidem Spiritum amorem primũ Seraphicis, id eſt, amatorijs Angelis anteponunt, & Seraphicos angelos ueris amoribus vbique præficiũt. Amatorium ergo numen mutuæ charitatis & vnionis amicum, vbi aliquem accendit, amore ſtatim ardentes ex hoc amore, velut ſpeculo radios in amatum occulta quadã & mirifica uirtute reflectit, ut abſens, vel inſcius ille mirabiliter accẽſus, viciſſim amet amãtem. Iuſtũ nanque numen non patiſ amãtem ſuperno videlicet inſtinctu concitum nõ redamari, Hæc ille. Quod igitur numẽ, quæ cõſtellatio, aut alia ex p̃cedentibus rõ ut teamem impellit, eadem quoq; ut me viciſſim ames, ſtimulat. Itaque paucos admodum reperies, qui ſi ament, non etiam amenſ. Sit ergo hæc decimatertia lex connubialis:

De eadẽ re.

Decimatertia Lex Connubialis.

QVICVNQVE AB VXORIBVS AMARI CVPIVNT, EAS QVOQVE IPSI VICISCIM AMANTO. OMNINOQVE EXTERNARVM CONGRESSV ABSTINENTO.

IN DECIMAMQVARTAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMÆ, PARS DECIMAQVARTA.

1 *Amor an carminibus & poculis conciliari poſſit.*

SED QVONIAM nuper amatorij poculi, veneficiíq; carminis ex Hecatone mentionem fecimus, non putaui prætereũdum, plérosq; in ea eſſe opinione, vt exiſtiment amórem carminibus, poculis, alijsque id genus conciliari poſſe: neq; quempiam tam cõtinentem, tamque ab amore auerſum eſſe, quin huiuſmodi artibus magicis amare compellatur: quod & ipſum affirmare videtur Anneus Lucan⁹ libro ſexto Pharſaliæ, ſcribens:

Carmine Theſſalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus amor, flammiſq; ſeueri
Illicitis arſere ignes. Nec noxia tantum
Pocula proficiunt, aut cùm turgentia ſucco
Frontis amaturæ ſubducunt pignora fœtæ

Hæc ille, qui poſtremis verſibus, id amoris veneficium intelligit, quod Plinius lib. 8.c.42.& Columella lib.6.c.27. Hippomanes appellatum eſſe dicunt. *Hippomanes, vide in numero 6.* Eſt autem caruncula quædam, quæ in pulli equini frõte naſcitur: hanc in puluerem verſam ueneficę miſcent poculis, ijsque propinant, quos volunt in amorem inijcere. Cuius & rei meminit Ariſtoteles libro de Natura animalium ſexto, c.18.& iterum 22.& Virgil.lib.4.Aeneidos:

Quæritur & naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri præceptus amor. —

Et Tibullus lib.2.Eleg.4.

Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Et Propertius lib.4. In lenam quampiam

Conſuluit ſtriges noſtro de ſanguine, & in me
Hippomanes fœtæ ſemina legit equæ.

Et Ouidius li.1.Elegiarum, Elegia 8. aduerſus aliam lenam:

Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid ualeat virus amantis equæ.

2 Idem verò Plinius libr.20.c.5.refert Orpheum dixiſſe amatorium ineſſe Staphylino, quoniam Venerem ſtimulari hoc cibo certum eſt. *Aliæ plantæ quæ amatoria. Stergethrũ quid.* Et lib.24.c.17. Anacampſerotis herbæ contactu redire amores, ſcribit, vel cum odio depoſitos. Et lib.25.c. poſtremo. Aizoon maius (id eſt, quód Latini Sempeuiuum magnum vocant) amatórijs conuenire: Ideoq; & ſtergethrum appellatum videlicet, ἀπὸ τοῦ στέργειν, quod amare ſignificat. Quo etiã nomine ſcribit Dioſcorides lib.4.c.93. vmbilicũ Veneris fuiſſe appellatum: qua herba inquit, vtuntur & ad amatoria. Sed vt redeam⁹ ad Pliniũ, is lib.28.c.2. ſcribit Theocritum apud Græcos, Catullum quoque, & Virgilium apud nos, amatorium de incãtamentis carmeñ edidiſſe. Idem rurſus eo lib.c.8. teſtis eſt, pilos roſtri hyænæ, admotos mulierũ labris, amatorium eſſe. Et paulò póſt: Eiuſdem (inquit) cauerna ſiniſtro lacerto religata, ſi quis mulierem reſpiciat, amatorium eſſe tam præſens, vt illico ſequatur. Orpheus & Archelaus ſcribũt ſagittas corpore eductas, ſi terram non attigerint, ſubiectas cubantibus, amatorium eſſe, vt refert Plinius ipſe eo.lib.28.c.4. Idem quoq; lib.27.ca.8. tradit Catanances herbæ Theſſalæ vſum eſſe ad amatoria: quod & ante eũ ſcripſerat Dioſcorides, cuius non meminit, libr. 4.c.125. Sed & idem Plinius lib.22.c.8. tradit herbam, quam centum capita vocant duplicem habere radicem, alterã maſculam, alteram fœminã, dũq; ea auellitur, ſi maſcula viro contigerit, cum à fœmina vel inuita adamari. Ob hoc Phaonẽ à Sappho dilectũ, quod nos alibi in 1.leg. cõnq. ad aliud retulimus. Idem lib.13.c.vlti. prodit arborem chariotoblepharon appellatam eſſe efficacem in amatorijs: ex quo & hoc illi nomen inditum fuiſſe videtur. Et lib.8.c.22. Caudæ, inquit, lupi creditur vulgo ineſſe amatorium uirus exiguo in villo. Et lib.25.c.9. prodit Magos circa uerbenacã herbã inſanire: hac enim perunctos impetrare, quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare. Hincq; fortaſſis nonnulli herbã hanc philtrodotem appellant, auctore Dioſcoride libr.4.ca.57. Idem Plinius lib.27.c.12. ſcribit & phyteuma ad amatoria conuenire. Quod & ſcripſerat aliorũ autoritate Dioſcorides lib.4.c.131. Cyclamini item radicem contuſam, & in paſtillos diuiſã, ad amatoria aſſumi, tradit Dioſco.lib.2.c.81. Dorycnij quoque ſemen in amatoria expeti, idem Dioſco.libr.4.c.69. aut ex aliorum ſupputatione 78.& Mãdragoram quoque, idem in ca.ſeq. qui & ob id Circæam vocatã tradit, ꝙ Circe in ſuis amatorijs veneficijs radice ipſius, vſa fuiſſet, de quo etiam Theophraſtus lib.9.c.10. haud multó póſt prin. Et Leontopodium

corpori

corpori alligatum; idem valere tradiridē Dioſcorides lib.4.c.122. Et radicē tuberis terræ ad amores prodeſſe, tradit ipſe Theophraſtus, quo loco nuper citauimus Pauſanias autem ſcribit, Pompilum piſcem ſacrum ab antiquis cognominatum; ad amoris etiam philtra efficacem exiſtimatum, quòd cœleſti ſanguine ſimul cū Venere genitus ſit. Sacrum autem vocatum oſtendit Pancratis Poetę Arcadici verſus ab Athenęo citatus.

3 Virgilius quoque, quem Macrobius li. 1. de Sōnio Scipionis, nullius expertem diſciplinæ fuiſſe ſcribit, huic ſententiæ videtur ſuffragari, vt videlicet inuitus quis & renitens ad amorem magicis artibus trahatur, cùm inquit lib. 4. Aeneidos:

De eadē re.

Hæc ſe carminibus promittit ſoluere mentes,
Quas velit: aſt alijs duras immittere curas.

Et Horatius inter Lyricos ſublimi vertice vates:

Canidia (inquit) cogit veneficijs Varrum, vt ſe amet:

Aurelius item Propertius lib. 1.

At vos deductæ quibus eſt fallacia Lunę,
Et labor in magicis ſacra piare focis
En agedum dominæ mentem conuertite noſtræ,
Et facite illa meo palleat ore magis.

Et alibi in codē libro, dicit ſe timere, neqs Cynthiam artibus magicis inuitam & reluctantem amare cogat:

Neue quis inuitam cogeret eſſe ſuam.

Iuuenalis etiam Saty. 6.

Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

Et huc quoq; pertinet illud Euripidis in Hippolyto:

Εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι.
Sunt enim incantationes & ſermones amatorij.

4 Apud Samoſatenū Lucianū in eo Dialogo, qui Philopſeudes inſcribit̄, Cleodemus Philoſoph⁹ Peripateticus refert Cryſidē quandā mulierem, vi magica in amorem fuiſſe verſam. Apud Apuleium quoque li. Aſini aurei 2. & 3. Pāphile artis magicæ ſcientiſſima, vbi ſcitulæ ac ſpecioſæ formæ iuuenē conſpexerat, illum incantamentorū violentia ad ſe rapiebat, amoriſq; ꝓfundi pedicis æternis alligabat. Idē Apulei⁹ ī Apologia 1. adfert verſus Lęlii, multa amatoria annumerātes, qui hmōi (ſunt:

De eadē re.

Philtra omnia vndique eruunt.
Antiphates illud quęritur,
Trochiſcili, vngues, tenia,
Radiculę, herbæ, ſurculi,
Aureæ illices, bicbordilę, Hinnientum dulcedines.

Sed & Poetarum monumentis traditum eſt, ꝙ cū Iynx Echus, aut, ut qdam malunt Pythus filia ſuis pharmacis Iouē ad Inus amorem accenderet, in auē ſui nominis mutata eſt, qua veneficæ vtuntur, vt tradit Theocritus in Pharmaceutria:

Ἴυγξ ἕλκε τὺ τῆνον ἐμὸν ποτὶ δῶμα τὸν ἄνδρα.

Hincque Pindarus Nemæorum Ode 4.

Ἴυγγι δ' ἕλκομαι ἦτορ, Νουμηνίας θιγών.

Trahor (inquit) velati Iynge quadā in corde meo, vt Numeniā appræhendam. Arnaldus Villanouanus in li. de regi. ſanitatis, parte 1. c. 11. ſcribit lapidem Magnetē delatum, conciliare augereque concordiā inter virum & vxorē. Quod & repetit in libello, in quo adſcribit remedia contra maleficia: vbi & alia quædam inſinuat.

Magnes viri & vxoris concordiam conſiliat.

5 Cuius quoque ſententiæ, artem videlicet magicam conciliare amorem, fuerūt multi noſtræ religionis viri, & ipſi qdem eruditiſſimi. Cōſtantinus Imperator, qui primus Imperatorū fidem ſucceſſoribus hæreditariam reliquit, hoc ſenſiſſe videt̄ in l. ab eo edita, C. dè malefi. l. eorum. in illis verbis, aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinem deflexiſſe deteguntur. Et Accurſius in Auth. quo. opor. epiſc. & cler. §. hoc autem. in verbo, propter quædam. & Alber. in rub. de hære. col. 3. & Matthæ. Afflic. in conſtitutione Siciliæ, incip. mala noxia. & in alia conſtitutione, cuius eſt initium, poculum amatorium. & in alia quoque incip. pocula amatoria, vbi & hanc ſententiam exemplo comprobat. & Hippo. Marſi. in l. eiuſdem. §. adiectio. ff. de ſica. vbi eſt & tex. loquens de amatorio veneno, ſicuti & de Amatorio poculo, in l. ſi quis aliquid. §. q abortionis. ff. de pęnis.

De eadē re, à noſtris.

Et hoc pluribus rationibus, & exēplis 6
confirmat Iacobus Sprēger, vir huiuſce rei peritiſſimus, in eo libro, quem Malleū maleficarum appellant, in prima parte, q. 7. Carolus Bouillus, vir certè multis nominibus commendabilis, in quadam epiſtola, quam ſcribit ad Germanum Ganaiū, refert Tritemium Abbatem ſibi legendū præbuiſſe librum à ſe factitatum, quē Steganographiam appellabat, in eoq; ſe affirmat reperiſſe cōplures locos, in quibuſ multimodi mulierum raptus edoceātur, quo item modo in virorum amorem alliciantur, induceāturve puellę. Quanquā Tritemius ipſe in Præfatione librorū Polygraphiæ, ad Maximilianum Cæſarem, nihil huiuſmodi rerum, in libris Steganographiæ ſcripſiſſe tradit, Bouillum ob id impium & mendacem appellans, qui ea ſibi in ea epiſtola imputarit. Cæterùm D. Hieronymus, cui D. Auguſtini (ſi is eſt) tale perhibetur teſtimoniū, vt nemo ſciuerit, quod ille ignorauit. in vita D. Hilarionis, huiuſmodi rei exemplum retulit. Cū iuuenis quiſpiam virginem Deo dicatam tactu, iocis, nutibus, muneribus, & cęteris

Ad alios redu.

huius

tionatum, amatorio quidem medicamē ro, ſed quod in furorē verterit. Quam rem etiam commemorans Satiricus Poeta, huiuſmodi poculum confectum fuiſſe dicit ex ea pulli caroncula, de qua meminimus, cum inquit,

—Si non

Et furere incipias, ut auunculus ille Neronis,

Cui totam tremuli frontem Cæſoniæ pulli

Infudit.—

Et idem alibi hanc quoq; rem cōfirmās, cū de alia re ſcriberet, vt ſuprà diximus.

Philtra, quibus ualeat mentem vexare mariti.

Sed & è noſtris Hippo. Marſil. in d. l. eiuſdem. §. adiectio. ff. de ſica. ſcribit homines ſępe mortem ex huiuſmodi amatorijs oppetere, cuius rei exemplum quoque habemus ex Ariſtotele, qui libr. 2. Magnorum Moralium, ſcribit mulierem quandam viro cuipiam poculum amatorium porrexiſſe, ex quo is ſubinde decidit mortuus.

10 *Concluſio. Magicæ artis pſtigia, execrabilis, & puniēda.* Itaq; (vt hoc caput tandem finiamus) cùm ex iis rebus & furor & mors plerunque contingat, cùm & omnes Chriſtiani & Ethnici ſcriptores improbent, & quantum ad amorem pertinet, vanas & nihil eſſe ducant, vt ex Ouidio docuimus: cùm item leges noſtræ ſeueriſſimè vindicandas ſanciant, vt hētur in d. l. eorum. in d. l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis: cum Decreta quoque canonica omnes artis magicæ præſtigias, veluti execrabiles, arguant, & deteſtentur, atq; anathemate feriant, 26. q. 5. per totum. Adde & nos quoq; vxores, quæ hmōi philtris, & veneficijs in viros vtuntur abominari, ac faſtidire, vt & aſſerit Plutarchus in eo libello, quem de tuenda bona valetudine ſcripſit: ut nō diſſimili ratione ꝯſequens ſit, vxores contra viros, qui hiſce reb. vtuntur, deteſtari. Et ſicut idem Plutarchus ſcribit in admonitionibus connubialibus, quemadmodum piſcatio, quæ fit medicamentis, cito quidem & facilè piſcem capit: ſed eum labefactat, & menſæ minimè idoneum reddit: ſic qui amatorijs artib. carminibusq; coniuges voluptatis cauſa ſubigere conantur, cum attonitis dementibusq; & labefactis ætatem agunt. Neque enim Circen (ut ſubdit) ab ea potionati quicquam iuuerunt: nec ipſa vlla in re illis abutebatur: cùm ſuum, aſinorumque formam accepiſſent: Vlyſſem verò mente præditum, & prudenter cum ipſa verſantem incredibili amore dilexit. Hæc ille. Ideo explodamus, atq; valere ſinamus huiuſmodi magicas vanitates: quas (ut alibi diximus) familiares fœminarum artes appellat Apuleius, lib. 9. amoremq́; uxorū noſtro in eas ipſas amore, in alias uerò caſtimonia, quod iā abundè admonuimus, atque alijs honeſtis rationibus comparare ſtudeamus. Ideo & hanc legem cæteris ſubijciemus:

Decimaquarta Lex connubialis.

CARMINIBVS, POCVLIS, ALIIS'QVE ID GENVS PHILTRIS MAGICIS, QVIBVS CREDITVR AMOR CONCILIARI, VIR ET VXOR PENITVS ABSTINENTO.

SED MVTVO INTER SE AFFECTV, ALIIS'QVE HONESTIS RATIONIBVS, AMOREM PROVOCANTO, CONSERVANTO, AVGENTO.

IN DECIMAMQVINTAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMÆ, PARS DECIMAQVINTA.

1 *Amatorium efficaciſsimũ vxorem frequẽtẽr comprimere.*

INTER CAETERAS autẽ rationes, quib. vxor maximè ad amorem maritalem inuitatur, ſunt qui exiſtiment, nihil omnium rerum efficacius, nihilque in id plus habere roboris, quàm ſi fundũ vxorium diligenter, impigrè, frequenter colas. Id enim faciens, tametſi fueris horridus, deformis, ſqualidus, ab vxore tamẽ non vulgariter amaberis, quin & illa te colet perinde ac Deum in terris alterum, & obſeruabit. Alioquin ſi hoc videlicet deſit, odio te & deſpectui, habebit, quantumcunque eam amaueris, caſtumq; atq; aliarum coitum abhorrentem p̄ſtiteris. Apud Plautum in Truculento, cum Stratophanes miles miraretur, Phroneſium mulierem ruſticum quendam ardenter deperire, mox eam audit, vt admirari deſi neret, hæc dicentem,

Quanquàm hic ſqualidus eſt, quanquàm hic horridus, ſcitus bellum init.

Contra apud Apuleium libr. 5. de Aſino aureo, fœmina quædam virum exitiali odio proſequitur, quia rarenter palæſtrã veneream exerceret, ſuamq; in ea re fortunam dolenter ac miſerè deplorat. Ego veró (inquit) maritum rariſſimè venerem meam recolentem ſuſtineo. Vt rariſſimũ ſit, ac miraculo proximum quod de Beronice illa legimus apud Ioſephũ Iudaicarum Antiquitatũ li. 20. c. 9. eam Polemonem Lyciæ regem maritum ſuum repudiaſſe, ob immodicũ ipſius coitũ: quòdq; in ſacris literis legitur Iudic. 19. mulierẽ quampiam ex nimio virorum concubitu obiiſſe. Quod itẽ ſcribit Iacobus Ciio Epiſcopus Ilerdenſis, in c. fraternitatis. de frigid. & malefic. fuiſſe ſuo tempore quẽpiam Catalanum, adeo potẽtem ad rem veneream: at qualibet die cum vxore trigeſies concumberet. Quę de ea re conqueſta eſt apud Regem Arragoniæ, qui maritum accerſiuit, eumque an id verum eſſet interrogauit: qui id ipſum confeſſus eſt. Ideo ei prohibitum eſt ſub pęna capitis, ne plus quàm ſexies qualibet die vxorem cognoſceret, ne ea in diſcrimẽ mortis incurreret. Quod & ipſum retulit Hieronymus Paulus Barchinius in Practica Cancellariæ Apoſtolicæ.

Beronice virũ repudiauit, ob immodicũ ipſius coitum

2 At illis equidem credo, vel ſine teſtib. Quis enim non credat mulieres eam rem ſitienter appetere, nullaque re magis ad amandum allici. Scioque eſſe multa, quæ forte iſti noſſe deſiderãt, qb. ſi vtanẽ, cum vxorib. certè, & virilius, & frequẽtius ꝯgredienẽ, vel teſtimonio gl. in c. qcqd. 32. q. 2. & Inn. in c. fraternitatis. co. 2. ſup verbo, ꝯmiſceẽ, eх̃ de frig. & malef. & Bald. in c. à crapula, eх̃ de uit. & ho cle. Horũ q̃ plurima paſſim prodidit Plinius in ſuo oĩum vberrimo opere de Nãli Hiſtoria, maximè veró lib. 26. c. 10. vbi & illud inter cætera ſcribit, Theophraſtũ autorem alioqn grauẽ, tradidiſſe, ſeptuageno coitu durare libidinẽ ꝯtactu cuiuſdã herbę. Locus autem Theophraſti, in quo hoc ipſum ſcribit, ſi qs fortè ſcire cupit, eſt in li. de Hiſtoria plãtarũ 9. c. 20. vbi hãc herbã Indũ quẽdã attuliſſe tradit, & hoc quoq; repetit Athenæus. Et de ea re loquens Hieronymus Cardanus, reconditæ ult eruditionis, lib. 8. de Subtilitate, dicit nolle ſe affirmare, an id verum ſit, necne: poſtea uerò nititur rationem reddere, qua id fieri poſſit.

Venerem cõcitantia.

Herba cuiuſpiam contactu ſeptuagenũ coitum fieri.

Multa itẽ ipſe Plinius ad eã rẽ ꝯmemo 3 rauit li. 26. c. 10. & li. 28. c. 8. in multis locis, & iterũ c. 10. ad fi. & lib. 31. c. 5. & Galenus lib. de Simplicib. 5. diſtin. 6. c. 2. & Paulus Aegineta li. 1. c. 35. & ſeq. & iterũ libr. 3. c. 58. Aetius Antiochenus Tetrabibli primo, ſermone 2. c. 237. & iterum Tetrabibli 3. ſerm. 3. capit. 35. & Oribaſius Cõpendij cap. 6. & Alc. Trallianus li. 9. cap. itẽ 9. Marcellus Burdelagẽſis ĩ li. de Medicamẽtis, c. 33. in diuerſis locis, Haly Abbas li. practicæ 8. c. 5. & Auicẽna 23. tract. 1. c. 17. 18. 19. 20. 21. & 22. & Raſis ad Almãſorẽ, trac. 5. c. 62. & lib. Diuiſionũ c. 79. & in Antidotario ipſius libr. Diuiſionũ, c. 43. & rurſum in lib. 4. Aphoriſmorũ, paulo ante fin. vbi ad eã rẽ mirabilẽ (ut ipſe dicit) medicinã tradit. & lib. Cõtinẽtis 11. c. 5. Cõſtãtinus Africanus in li. cui titulũ fecit, de Coitu. & alter Cõſtãtinus Caſſianus in ſuo Viatico lib. 6. c. 1. Arnaldus à Villa noua li. Breuiarij 2. c. 25. & in li. de ſterilitate, trac. 2. c. 3. & iterũ. c. 7. & copioſiſſimè in libello, cui de coitu titulus eſt. & Barptolemæus Mõtagna. ĩ ſuis ꝯſilijs (eò. n. vſq; ꝓceſſit Medicorũ mos, vt ꝯſilia, ſicuti & nr̃i legũ ĩterp̄tes ediderint) ꝯſ. 15. inc. labilis humanę nãę ꝯpago, parte 3. c. 6. & iterũ ꝯſ. 202. cuius initiũ ẽ rõnabilr ꝯtẽplãti, p torũ & copioſiſſimè oĩum Michael Sauonarola tra. 6. c. 20. tit. de ſpermate & ei᷑ diſpõnib. poſt pri. & iterũ tit. d̃ diminutione coit᷑, & Antoni᷑ Guarneri᷑ qnẽ vulgò Guaynerĩũ, vocant

in

in lib. de Aegritudinibus matricis, cap. 25. Et Manardus lib. 11. Epiſtol. Medicinaliū, cap. 2. Sed ita vt non præteream, quod à Plinio relatum eſt lib. 21. capi. quoq; 21. in fine, Ramo abrotoni, ſi ſubijciatur puluillo, Venerem ſtimulari, efficaciſſimamq; eam herbam eſſe cōtra omnia veneficia, quibus coitus inhibetur. Sed & omnes ferè Medici propria de ea re capita ſuis operibus inſeruerunt.

4 Sed & Poetæ in eam quoque rem multa paſſim ſcripſerunt, ſed aliqua in vnum veluti corpus congeſſit Ouidius libro ſecundo de Arte amandi, illis decem verſibus:

Sunt qui præcipiant herbas ſatureia nocentes,

& quę ſequuntur. Et Valerius Martialis in eo carmine,

Sed nihil erucę faciunt, bulbique ſalaces,
Improba nec proſunt iam ſatureia tibi.

Et cæter, aquæ ſequuntur.

5 Cæterum hac in re non prætermittendum ducimus vnum illud, quod admodum mihi mirandum viſum eſt, nonnullos eſſe eius naturæ, vt ad coitum plagis, & verberibus feruentiores reddantur. Cuius tamen rei fides ſit penes Cælium Rhodiginum, qui libro 11. Lectionū antiquarū, capit. 15. poſtremæ editionis hæc ſcripſit: Non multis abhinc annis vixiſſe quendam, in venereijs nō galinaceę ſalacitatis verum ingenij ſtupendi maximè, qui quò pluribus plagis affectus fuiſſet, eo impetuoſius, ardentiuſque in concubitum p̄ceps ferebatur. Fuit omnino mira res: noſcires, vtrum affectaret auidius verbera, an coitum, niſi quod illorum menſa libinis voluptas conſtabat. Proinde extentis precibus diffagellari ſe expoſcebar, pridie quàm id pateret, flagello aceti aſperitate obdurato. Quòd ſi conuerberator lentius agere foret viſus, veluti extimulante rabie, conuicijs eum inceſſebat: nec factum ſibi ſatis arbitrabatur, niſi inter cædendū ſanguis ſeſe oſtēdiſſet. Quinetiam Otho Brūfelſius in Onomaſtico Medicinę, in verbo; Coitus, tradit apud Monachum Bauariæ quendam adhuc ſuperſtitem viuere, qui cum uxore ſua rem habere nō poteſt, niſi acriter antea cęſus.

6 Verum cum mediū ferè ſemper aliàs ſit tenendum, vt ubique cōclamant leges noſtræ, in ea re ſecutæ Peripateticorū ſententiam, qui mediocritatem auream (ſic enim eam vocat Horatius libr. Carminū 2. Ode 10.) in omnibus ferè rebus optimā exiſtimant, ut ſcribit Tullius libro quarto Tuſculanarum queſtionum: tum verò in hac coitus ratione ſeruandum eſſe tradit Ariſtoteles lib. 4. de Generat. animalium, cap. 2. & magis quidem arbitror in ea re, quàm fortaſſe alijs in rebus. Nihil enim magis vires corporis, atque animi debilitat, ſubneruat, frangit, labefactat, quàm ſuperflua immoderataque libido. Nam qđ ad corpus pertinet, compertum eſt, atque experientia propè quotidiana comprobatum, animalia quæque eò eſſe breuioris vitæ, citiuſque ſeneſcere, q̄ plus crebriuſq; coeunt. Et hoc quoque aſſerit ſummus in omni ſcientia vir Ariſtoteles lib. 7. de Hiſtoria animalium, cap. 1. & in libr. quē de Breuitate, & longitudine vitę compoſuit: Columella libr. 7, cap. 6. de hirco loquens; Eſt autem (inquit) menſium ſeptem ſatis habilis ad procreādum, quoniam immodicus libidinis, dum adhuc vberibus alitur, matrem ſtupro ſuperuenit: & ideo celeriter, & ante ſex annos conſeneſcit, quòd immatura Veneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhauſtus eſt. Sed & id in vniuerſum aſſerunt, Raſis ad Almanſorem lib. 4. capit. 17. & Auerrois in Cāticis, commento 156. & Haly Rodoan nobilis Galeni interpres in 3. Technes, commēto 36. & Albertus Magnus lib. 15. de Animalibus, tractatu 2. cap. 6. & iterum autoritate Auicennæ, & Conſtantini lib. 22. c. 4. & Arnaldus Villanouanus in Speculo. & Valeſcus à Tarento in ſua Practica, quam Philonium vulgò nuncupant, lib. 6. cap. 3. in 7. articulo. Quod & Cicero adſtruit, in lib. de Senectute dicens, Libidinoſa intemperanſque adoleſcentia, effętum corpus tradit ſenectuti. Et huc quoque vergit Græcus ille Menandri ſenarius:

Coitus vires corporis labefactat.

Coitus vitā abbreuiat. Coitu ſenectutem accelerat.

Βίου σπάνις πέφυκεν ἀνδράσι γυνή.

Id eſt,

Vitæ raritas naturaliter eſt uiris mulier.

Quaſi videlicet virorum uita ex fęminarum congreſſu minuatur. Nam id malo ad vitæ raritatem, quàm ad victus penuriam, (quod plerique faciunt) referre, cum verba magis cōueniant, & ſit aptior ſententia.

7 Eſt & Heſiodi ſententia in Theogonia, minimè ducendam vxorem ei, qui ſeneſcere cupit. Nam & idem lib. 2. Operum, & dierum, ſcribit uxorem abſque titione virum quantumlibet fortem urere, crudæque tradere ſenectuti:

De eadē re.

Ἥ τ' ἄνδρα καὶ ἴφθιμόν περ ἐόντα
Εὕει ἄτερ δαλοῦ, καὶ ἐν ὠμῷ γήραϊ δῶκεν.

Nam quod dicit, ſine titione, ſiue torre, potes intelligere, occulta, ſiue tacita quadam ui, & non intellecta: ut non abſimiliter Iuuenali dicitur Satyra 9.

Obrepit non intellecta ſenectus.

Senectus nō intellecta.

Et Auſonio ad Gallam iam ſeneſcentem.

Medium tenendum. *Mediocritas aurea.* *Mediocritas omnibus in reb. optima.*

—Obrepſit non intellecta ſenectus.
Nam & Ouidius eodem ſenſu lib.6.Faſto
rum illud ſcribit:
Tempora labuntur, tacitiſq; ſeneſcimus annis.
Et lib.2.de Arte amandi:
Iam ueniet tacito curua ſenecta pede.
Et Columella:
—Tacito nam tempora greſſu
Diffugiunt.—
Eamque ſententiam Heſiodi (ut ad eum
reuertamur) ex eo repetit Plutarchus in li
bro de Cupiditate diuitiarum. Illique cō
cinit illud Cornelij Galli de Lycoride (ſi is
eſt) ſunt enim plurimi qui id negant, qui-
bus facilè crediderim:
Iamque alios iuuenes, alioſque requiris amores:
Me vocant imbellem, decrepitumque ſenem.
Nec meminiſſe uolet tranſactæ dulcia vitæ,
Nec quòd me potius reddidit illa ſenem.
Illudque Ouidij libr.1.Faſtorum.
Te quoque inextinctæ Saleuc libidinis vrunt:
Nequitia eſt, quæ te non ſinit eſſe ſenem.

Nequitia p libidine.

Nequitiam enim antiquiores pro libidine
propriè dicebant. Propertius lib.2.
Quòd ſi tam facilis ſpiraret Cynthia nobis,
Non ego nequitia diceret eſſe caput.
Et Ouidius li.2.Amorum, Elegia prima:
Ille ego nequitiæ Naſo poeta meæ.

Redit ad inſtitutum.

Sed & hanc noſtram principalem ſenten
tiam reſpicit illud Theocriti in Aita:
—Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι.
Id eſt traductione cuiuſdā doctiſſimi uiri:
Verum quos amor angit, in una luce ſeneſcunt.

De eadē re.

8 Sed & Diuus Chryſoſtomus in ea Ho-
milia, cui titulus eſt, Quòd nemo læditur
niſi à ſeipſo, Qui (inquit) in libidine vitam
ducunt, reſoluta quidem corpora, & om-
ni cera molliora circunferūt, atque agmi
ne quodā infirmitatū repleta qbuſque ad
cumulum malorum podagrę tremor, &
immatura ſenectus ſuccedit: & eſt eis uita
ſemper cum medicis, & medicamentis.
Antonius quoque Florentinus Archiepi
ſcopus, doctrina, quàm dignitate, clarior,
in ſecunda parte Summæ, tit.5.c.1.uerſic.
3.conſumit, arbitratur hanc unam eſſe ex
rationibus, quare homines priſci ſeculi
erant uiuaciores, diuturnioresſque, & lō
gæuiores, atque etiam robuſtiores, quàm
uiri ſequentis ætatis; quoniam uidelicet il
li nō tam rei uenereæ indulgebāt, quàm
iſti, tardiuſque matrimonia capeſſebāt.

Solomō q̄ra tis 50. ann. ſenex dict' ob immodicā venerē.

Propterea Solomon quamuis unius ſolū,
& quinquaginta annorum eſſet, cum è
uita deceſſit: tamen cum ſenem, uel lon-
gè ante mortem, uocitant ſacræ literæ, 3.
Regum.c.11.poſt princ.utpote cui ſene-
ctutem frequens coitus cum tot uxoribus
& concubinis ante tēpus accelerauerat.
9 Et hæc quidem communia ſunt omni-
bus animatibus. Hinc enim fit, ut Ariſtote
les tradit in eodem libro de Breuitate ui-
tæ, ut mulus longæuior ſit, quàm equus,
& aſinus, ex quibus procreatus eſt, quia
nullus eſt ei Veneris uſus. Paſſeres quoq;
breuiuſculę ſunt uitę, quoniā ſalaces ſunt,
& in libidinem proni. Et hinc quoque au-
tumant plerique, palumbes diutius uiue-
re, quàm columbas, illas ſcilicet ad triceſi
mum & quadrageſimum annum, has ad
octauum, ut ſcribit Ariſtoteles lib.6.de Na
tura animalium, c.4.& Plinius lib.10.c.35.
nempe quòd illæ iſtis ſunt multò ſalacio
res. Id quod nō obſcurè ſentit ipſe Plinius
c. ſequendum ueluti, addens ad id, quod
de uita columbarum ſcripſerat, in capitu.
præcedēti, ita ſcribit: Contrà paſſeri mi-
nimum uitæ, cui ſalacitas par. Cuius rei
ratio eſt, ut tradit Albertus libro de Ani
malibus.9.tractatu 1.c.2.quoniam ſubti-
le, & calidum huidum exit per coitum: re
manetq; uiſcoſum, frigidum, humectās,
& non augens. Illud autem cauſa eſt ca-
nitiei, & ſenectutis. Quod & ſentit Ariſto
teles in loco nouiſſimè allegato, cum di
cit calidum, & humidum eſſe cauſas lon
gæ uitæ. Quanquàm & alia quoque ratio
reddi poteſt. Eſt enim genitale ſemen, ſu
pfluitas quartæ digeſtionis, ut paulò pòſt
dicemus. Nam calidum concoquens plus
ſæpe digerit, quàm ſit neceſſarium ad cor
poris nutrimentum. Et illud quidem ſu-
perfluum fit ſemen: quo prorſus egeſto, id
tandem emittitur humidum, quod alimē
to fuerat à natura deſtinatum: unde exic
catio conſequitur, & tandem mors.

Mulus longæuior quā equus.

Paſſeres uitæ breuis.

Palūbes diutius uiuere quàm columbas.

Homo autem omniū maximè anima 10
lium ex frequenti coitu diſſoluitur, lan
gueſcit, exhauritur, ut eſt teſtis Ariſtoteles
in Orbicularibus quæſtionibus, ſectione
4.cap.6.ea uidelicet ratione, quoniam ſe
men proportione corporis plurimū emit
tit, ut & ipſe ſcribit lib.3.de Generatione
animalium, capit. ultim. & de Natura ani
malium lib.7.c.2. Et idem in eadem ipſa
ſectione 4.cap.21. Cur (ait) qui concum-
bunt, magna ex parte reſolui atque lan
guere ſolent? An quo ſemen omni ex par
te corporis ſecretio eſt? &c. An tamen id
uerum ſit, ut ſemen ex omni parte corpo
ris ſecernatur, latè diſſerit ipſe Ariſtoteles
lib. de Generatione animalium 1.c.17.&
ſequ.& Hippocrates, ſiue, ut placet Gale
no, Polybus in libr. περὶ γονῆς, id eſt, de ge-
nitura, in prin. ubi aſſerit huius rei argm̄
eſſe, q cū re uenerea uſi ſumus, tā paruare
dimiſſa adeò delaſſamur, ut dicit nequeat.
Sed & illud de ſecretione ſpermatis ex to
to corpore latè cōfirmat Cenſorinus, qui
multas antiquorū in eā rē ſententiam ad-
fert

Hō plus cęteris animal. ex coitu langueſcit.

Semē an ex omni parte corporis.

fert, in lib. de Die natali, & Auicenna 20. tertij tract. 1. c. 3. de cauſis ſpermatis & ibi Gentilis Fulginens, & Albertus Magnus lib. 15. de Animalibus, tract. 2. c. 1. 2. & 3. & Petrus Apo. in conciliatore dif. 34. Et ante hos Sphærus Boſphoranus apud Laertium in Zenone Citieo.

Spermatis minimum emiſſum maximam debilitatem facit.

11 Sed vt redeamus ad negotium propoſitū, ipſe Ariſtoteles de Generatione animalium libr. 1. c. 28. tradit manifeſtā diſſolutionem & imbecillitatem conſequi, vbi vel minimum ſpermatis ſeceſſerit, quaſi corpus eo fine priuetur, qui demum ab alimēto afferatur. Et paulò pòſt: Plurimis, & magna ex parte ita accidit, vt Venere exoluantur debilitenturque. Auicenna autem lib. 3. de Animalibus, c. ulti. aſſerit hominem ex coitu uſqueadeò debilitari ac diſcolorari, ut ſi quadragies tantum ſanguinis emitteret, non tantum palleſceret, atque tabeſceret.

Semen ex optimè ſanguine.

Sperma ſpuma probiſſimi ſanguinis.

12 Hoc ideo pleriq; fieri autumant (ut hāc rōnem priorib. adiiciā) quia ſperma ex ſanguine optimè decocto digeſtoq; quarta ac nouiſſima digeſtione gignit, ut uoluit idē Auicēna d. c. 3. de Cauſis ſpermatis, & Albert⁹, d. li. 15. tra. 2. c. 5. & 6. & alibi ſæpe: & Pythagoras apud Plutarchū, de Placitis philoſophorum, lib. 5. Sperma (ait) probiſſimi ſanguinis eſſe ſpumam, alimenti retrimentum, ut ſanguinem quoque, & medullam. Et Ariſtoteles lib. 1. de Generat. animal. cap. 18. & ſeq. tradit ipſum ſemen eſſe excrementum ultimi alimenti ſanguinei.

Sperma ſanguis.

13 Quin Soranus Epheſius in Iſagoge, c. 16. ſcribit ſemen uirile ſanguinem eſſe: in idque Galenus lib. 2. de Semine, ſcribit ſemen nihil aliud eſſe, quàm ſanguinem à uenis, quæ ipſum continent, exquiſitè confectum. Quod & ipſum propemodū uoluerūt Eraſiſtratus, & Herophil⁹, apud Octauium Horatianum lib. 4. Rer. medicarum. Hincque Iuuenalis Satyra 1. ſperma ſanguinem uocat:

Partes quiſq; ſuas ad menſuram inguinis hæres,
Accipiat, ſanè mercedem ſanguinis.—

Hucque referri poteſt illud Oſeæ 4. Adulterium inundauit, & ſanguis ſanguinem tetigit. Nam & alibi ſæpe in ſacris literis ſanguis pro libidine accipitur. Pſalm. 51. Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ. & Ioan. c. 1. Qui non ex ſanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, ſed ex Deo nati ſunt.

De eadē re.

14 Hincq; etiam nati ex nobis & noſtris, dicuntur noſter ſanguis, uel teſte Virgilio lib. 6. Aeneid.

Proiice tela manu ſanguis meus.

Et Horatio in Arte Poetica.

Vos ò Pompilius ſanguis.—

Et Perſio Sat. 1.

Vos ò patritius ſanguis.—

Et hinc quoque fratres eodem patre geniti dicuntur Conſanguinei, tum noſtris legibus, ut probatur ex l. 1. §. cōſanguineos. ff. de ſuis, & legit. cum ſim. tum alijs ſcriptoribus, ut probauimus in noſtro Tractatu Retractuum, titu. 1. §. 1. gloſ. 9. in uerbo, *ou lignagier*, nume. 4. incip. his igitur. Ex quo etiam Sophocles huiuſmodi fratres ſæpe uocat *ὁμαίμονε*, ueluti eiuſdem ſanguinis, *αἷμα* enim ſanguis eſt.

Sanguis maxima vitalitatis portio.

15 In ſanguine autem magna eſt uitalitatis portio, emiſſuſque ſpiritum trahit ſecum, quemadmodum ſcribit Plinius lib. 11. c. 37. Ideo Galenus libro. de ſanguiſugis, c. poſtremo, ſcribit, non ſalubre eſſe uenam ſæpius incidere. Nam cum ſanguine ſimul diſcedit, & uitalis ſpiritus. Quod & intelligens Virgilius ille nullius rei ignarus, lib. 1. Aeneid.

Tuaque animam hanc effundere dextra.

Quo in loco Seruius interpres, Secundū, inquit, eos, qui animam ſanguinem dicunt eſſe. Et rurſus libr. 2. Aeneidos de Polite animam efflante:

Concidit, ac multo vitam cum ſanguine fudit.

Sāguis vitæ ſedes.

Quo in loco Seruius interpres, Ex opinione (inquit) eorum, qui ſanguinem uitæ ſedem uolunt. In idq; referri pōt illud eiuſdem Virgilij libr. 10. Aeneid. de Pallante:

Vna eademque via ſanguiſque animuſque ſequuntur.

Quo etiam in loco interpretes dicunt, illic animum pro anima poſitū. Et clarius illud eiuſdem libro 10.

Vndantique animam diffundit in arma cruore.

Vbi & ipſe Seruius idem dicit, quod ſuprà ex eo diximus ſanguinem eſſe ſedem animæ, citatque proximum illū uerſum. Cicero in Oratione pro Sex. Roſcio, vtrū que copulat, ſcilicet ſanguinem & uitam: Sanguinem. & uitā ne petat. Nā &, Diuus Auguſtinus tradit in libr. Quæſtionū Veteris, & Noui teſtamenti, & repetunt Decreta canonica in ca. Moyſes 32. q. 2. animam in ſanguine habitare. Quod & antè dixerat Diuus Epiphanius libr. Hæreſeōn 1. to. 1. ſecta. 9. & iterum li. 2. to. 1. ſecta. 56. in id priore illo loco referēs illud Gene. 4. Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Sed id clarius declarat, quod ſcribitur Leuitici 17. c. non uno in loco, animam omnis carnis in ſanguine eſſe.

Sāguis pro anima.

16 Proinde in ſacris quoq; literis ſanguis pro anima plerunq; ponitur. tametſi anima ipſa non eſt, ut Deuteron. 12. c. & alibi ſæpe. Quod & annotat Diuus ipſe Auguſtinus libr. 3. Quæſtionum in Leuiticum, cap. 57. Ex quo Diuus Hieronymus

Geneſis cap.9.id quod in Hebræo ſermone legitur, תאכלו אך בקר בנפקו רכו לא. Id eſt excepto, quòd carnem in anima ſua, in ſanguine ſuo nõ cõedetis.ita vertit,excepto quod carnem cum ſanguine non comedetis.Quod idem eſt cum eo quod ſupra diximus ex litera Hebraica. Eſt enim idem anima & ſanguis in ea lingua.Omiſit autem ille interpres alterum,ratus, qđ & verum eſt,(vt etiam annotauit Auguſtinus Eugubinus)vtroq; nomine, tam animæ,quàm ſanguinis,idem ſignificari. Ex quo & Auen Eſdra, cum locum interpretans,Hebraicè quidẽ,ſed in hanc ſententiam ſcribit: Carnem cum anima ſua ne comedatis, Horatius lib.Carm.1.Ode.24.

Non vana redeat ſanguis imagini.

Sanguis anima ex quorundã opi. Vbi Acron interpres id quoque expẽdit, adducens & illud Virgilianum libr.9.Aeneidos:

Purpuream vomit ille animam.

Quo etiam in loco Seruius interpres, Secundum eos(ait)qui dicunt animam eſſe ſanguinem. Nam & Lactãtius lib.de Opificio Dei,c.17. & Nemeſius Philoſophus in li.de Natura hominis,ſcribũt, ex Philoſophis nonnullos ſanguinem animam dixiſſe. Hi autem ſunt Diogenes, & Critias,vt tradit Gregorius Nicenus,li.de anima,c.1. Empedocles autem dicebat aĩæ principatum eſſe in ſanguinis concretione, vt tradit Plutarchus in Placitis Philoſophorum.At Cleantes Chryſippus,& Zenon,ex ſanguine eſſe dicebant,ſubſtantiã autẽ eius eſſe ſpiritum,vt prodit Galenus lib.2.de Hippocratis & Platonis placitis.

18 *Exangues mortui.* Hincque exangues mortuos vocamus hoc eſt,ſine ſanguine, vti & exanimes, id eſt ſine anima. Virgilius lib.2. Aeneidos:

Corpuſque exangue ſepulcro
Reddidit Hectoreum.--

Et lib.9.

Nec minor in caſtris,luctus,Rhamnete reperto
Exangui.

Et lib.11.

Labitur exanguis.--

Nam vt ſcribit Lactantius,aut (ut alij vocant) Luctatius, Statij interpres, in libr. 6. Thebaidos: Sanguis propria videtur eſſe animæ poſſeſſio: vnde exãgues mortuos dicimus.Ideo, ut redeã,Iuuenalis huic qđ ſuprà nu.13.ex eo diximus,ſubiungit:

--Et ſic
Palleat, ut nudis preſſit qui calcibus anguem.

Nam vt immodice concũbentes palleãt, & attenuẽtur,vtique neceſſe eſt, ꝓpꝑ exhauſtum ſanguinem: qui & vitam nobis, vt iam dictum eſt,& colorem ſuppeditat, ut palã eſt oĩbus,& ſcribit Ariſtoteles lib.Ambiguitatum orbicularium vlti. c. 9. Nã & homines pallidos fieri ex coitu tradit ité Aetius, 1.Tetrabili,Sermone 3.c.8.

Quæ cum ita ſint, ideò Auicẽna d.trac. 1.iam ſuprà ſæpius citato. c. 11. & iterũ in Canticis, ſcribit, nullã euacuationẽ huic eſſe ſimilem. 19 *Cur alias euacuationes ſuperat.* Cui ſubſcribens Haly Abbas in 5.Theoricæ.c.36. Non eſt(ait) ſperma, quemadmodum aliæ ſuperfluitates, quibus omnino natura non indiget: qualia ſunt emunctiones,ſputa,ſudor, vrina, & ſimilia:ſed ex meliori fit, quæ in corpore eſt,ſubſtantia,ac laudabiliori. Quod ſũpſit ex Galeno,qui lib.3.de Spermate,c.1. ſcribit vtile ſuperfluitatis eſſe ſperma. Et ſubdit Haly paulo põſt: Generaĩ ſperma ex claro puroque ſanguine,quo principalia,& prima membra veſcuntur. Et iterũ poſt pauca concludens: Cum igitur coitus menſuram exceſſerit,licèt non tanta eo quantitas, vt phlebotomia, vel aliter, euacuetur:vehemens tamen accidit inde virtutis diſſolutio.

Nec hoc viſum prætereundum, quod 20 *De eadẽ re. Concũbendũ eis, qui infirmiorẽ valẽt.* in hanc ſententiam Pythagoras dicebat, omni tempore venerea eſſe grauia, & ad ſanitatem minimè idonea Et aliquando interrogatus,qũando eſſet concũbendũ, Tunc (ait) cum teipſo infirmior eſſe uis, atque debilior. Autor utriuſque Laertius. Idẽ admonere ſolebat, μὴ πονεῖν τὸν ἄνθρωπον τοῦ ἀνθρώπου: μὴ δεῖν συνεχῶς ἀφροδισιάζειν αἰτιώμενος. Id eſt, ex Geſneri traductione apud Stobęum cap.17.Ne ſępe homo ab homine: hoc ænigmate frequenti venereorum uſu interdicens. Cliniam quoq; ſectæ Pythagoricæ Philoſophũ dicere ſolitũ accepimus tũ adeũdã eſſe mulierem cõcubitus cã,vbi nocumẽtis exponere te deſtinaris Cornelius itẽ Celſus,omnium Medicorũ Latinorũ elegãtiſſimus, ſtatim in initio libri primi:Cõcubitus (ingt. frequẽs,corpus ſoluit. Paulus Aegineta lib.1. c.37.ſcribit freqũẽtẽ cõcubitũ corpus reddere ἀραιότερον, ψυχρότερον, ξηρότερον, καὶ ἀσθενέστερον,id eſt,rarius,frigidius, aridi⁹ & imbecillī⁹: ꝙ & añ ſcripſerat Oribaſi⁹ Sardian⁹ li. Euporiſton 1.capitu. 22.& ante vtrunque Galenus libr.de Sanitate tuenda 3. Hippocrates autem libro ſecundo περὶ διαίτης, tradit Venerem emaciare, humectare,calefacere: primum ſcilicet propter euacuationem: alterum propter humidum liquefactum, quod in corpore remanſit: tertium,propter laborem & frigidi excretionem. Aetius Tetrabib.3.c.8. ſcribit omne hoĩs robur vſu coitus reddi debilius.

21 *De eadẽ re.* Epicurus voluptatis alioquin aſſertor, & Temocritus Abderites,damnarunt Venerem,vt in qua homo alius, vt hic dicebat, exiliret ab homine quod concinit

ci,quod

ei, quod diximus ex Pythagora. De Epicuro teſtis eſt Galenus lib. 3. eius Commentarij, q inſcribitur *ἰατρικὴ τέχνη*, c. 35. ingẽs, Venereorum verò ſecundum Epicurum nullus eſt vſus ſalubris. Quod & ex eodẽ tradit Sabinus, & ipſemet Galenus in Cõmentarijs in lib. 3. Morborum vulgarium Hippocratis, quo loco de Pythione diſſeritur. Et id fortaſſe opinabatur ipſe Epicurus, quoniam & ipſe putabat ſperma eſſe animæ, & corporis ablationem violentã, vt prodit Plutarchus libro vltimo de Naturalibus Philoſophorum decretis, cap. 3. De Democrito autem autor eſt Plinius lib. 28. c. 6. vbi & hoc ſubiungit: Eſt herculeſ raritas. Veneris vtilior. Scribit Plutarchus in Sympoſiacis, Zopyrum Gordienſem medicum tradidiſſe in hac cõcubitus rõne vtẽdũ feſtiua Thaletis eluſione, quẽ cum mater importunius ad nuptias ſolicitaret, ita eam eluſiſſe ferunt, *οὔπω καιρὸς ὦ μῆτερ*, id eſt, nondum opportunum, ſiue tẽpeſtiuum eſt, ò mater. Simili modo, & ad venerea (inquit) affici debemus, vt cubituri illud ſuccinamus, Necdum accomodũ eſt: itidem & à ſomno excitati *οὐκ ἔτι καιρός*, id eſt, iam effugit occaſio, admonens ita Zopyrus, nunquam eſſe coitum accommodum. Illud autem Thaletis ſcriptum eſt à Stobæo, ca. 65. & Diogene Laertio in vita illius. Qui & in Diogene Cynico, (ut illud obiter dicam) ſimile quippiam dixiſſe eum tradit. Rogatus enim ille à quopiã, quo tempore ducenda ſit vxor Iuuenibus (inquit) nondum, ſenibus verò nunquàm.

Sperma animæ & corporis violenta ablatio. Concubitus nunquam tẽpeſtiuus.

22 Sed vt redeamus ad Plutarchum, is in eo libello, quem *περὶ ὑγιεινῶν*, quaſi dicas, de tuenda bona valetudine, ſcripſit, commẽdat illud neſcio cuius, *τροφῆς ἀκορίη, καὶ πόνων ἀκονίη, καὶ σπέρματος οὐσίας συντήρησις ὑγιεινότατα ἔστιν*. Id eſt, Veſci citra ſaturitatem, impigrũ eſſe ad laborem, vitale ſemen conſeruare, res eſſe ſaluberrimas. Nam (vt ſubdit) coitus immodicus, propterea quòd maximè uim eam extrahit, qua cibus concoquitur plurimum ſuperfluitatis, & redundantiæ gignit. Et in alio loco eiuſdem libri: Si Venus in corpore malè, & præter naturam affecto miſceatur, his ẽt qui nondum certum vitium, aut corruptionem accepeRũt phlegma, bilemq; mouet, exagitat, magis excitat. Idem rurſum in lib. cui titulus eſt, An brutis inſit ratio: Citra Veneris (inquit) cupiditates q ſe bene habere poteſt. Ideo licèt naturales ſint, non tamen neceſſariæ. Porphyrius quoque lib. 1. de Abſtinẽtia ab eſu carnium, negat omnino venerea ad ſanitatem conferre. Rabbi Moyſes in libr. de Regimine vitæ, ex autoritatem ezoar: Quicunque (ait) cupit ſanitatis continuationem non aſſumat coitum in mẽte ſua, nec recordetur ipſius, quantum poterit.

De eadẽ re. Coitus incõmoda.

Ex his fortè Epicuri, Democriti, & aſſeclarum placitis, Auerois & Philoſophus, & Medicus non contennendus Collig. 6. c. 7. ſcribit plurimos ſapiẽtum prohibuiſſe uſum coitus in conſeruatione ſanitatis: quoniam propter minimum quenque errorem euacuationis ipſius, maximum fit nocumentum: Et in eodem c. Coitus (inquit) deſiccat corpora, virtutes debilitat, & corpus euacuat. Raſis quoque in lib. ſuprà citato ad Almanſorem 4. c. 17. Coitus multus, & frequẽs, corporis vires deſtruit, corpuſq; corrumpit, & debilitat. Cui Cõſentaneum eſt illud Lucretij & Phyſici & vatis egregij, libr. 5. de Rerum natura: 23

De eadẽ re: Coitus uſus in conſeruatione ſanitatis prohibetur.

Et Venus imminuit vires. —

Illud quoque Maronis lib. 3. Georg. quem omnium diſciplinarum peritum vocat. Macrobius lib. 1. Saturnalium:

Sed non vlla magis uires induſtria firmat,
Quàm Venerem, & cæci ſtimulos auertere amoris.

Et alibi.

Vt Venus eneruat uires: ſic copia uini,
Et tentat greſſus, debilitatq; pedes.

Quibus concinens Cælius Aurelianus li. Chronion 5. c. poſtremo, Venereus (inqt) uſus effœminat membra, atque fortitudinem tollit. Et antè, ſcilicet lib. 3. c. 5. dixerat Venerem eſſe neruoſitatis vexabilem, quippe cùm fortitudinem corporis rollat. Et Seruius in lib. 5. Aen. interpretans locum illum eiuſdem libri.

Fas omne eſt, Cytherea, meis te fidere regnis,
Vnde genus ducis. —

ſcribit Venerem Ἀφροδίτην dictam à maris ſpuma, quæ ἀφρὸς dicitur, ex qua ea nata eſt: quod ſcilicet omnes vires vſu venereo debilitantur, qui ſine corporis damno non geritur. Ergo (inquit) de damno orta eſt Venus. Quanquàm ſunt, qui aliò hanc Veneris appellationem referunt, vt diximus in 9. lege connub. nu. 167. incip. nã & hinc. Et Columella de canibus loquens lib. 7. c. 12 negat huiuſcemodi animalibus ante annũ permittẽdam Venerem, vt quę carpit, & corpus, & vires, animoſque degenerat.

Ven. Aphrodite cur dicta.

Idem è noſtris comprobat Lucas Pen. in l. ſicut. col. 1. C. de eroga. mili. anno. lib. 12. dũ dicit, caſtra à caſtrando dicta, quoniam milites caſtè debent viuere. Luxuria enim eneruat vires. Ideo Quintilianus (vt ille ſubdit) in Milite Mariano: Meretrices ab exercitu ſummouentur: intrare caſtra fœminis non licèt. Cui cõſentiens Seruius libro. 5. Aeneidos tradit caſtra dicta 24

De eadẽ re: Caſtra unde dicta. Mulieribus caſtra intrare nõ licere.

quaſi caſta, vel quòd illic caſtraret libido, nam nũquàm ijs intererat mulier. Ex quo etiam eſt illud Propertij lib. 4. in Epiſtola Arethuſæ ad Lycotam:

Romanis vtinam patuiſſent caſtra puellis,
Eſſem militiæ ſarcina fida tuæ.

Puerorũ cõcubitus unde apud Italos ortus.

Et hinc quoque Athenæus & Suidas Veneris maſculæ inuentum in Italos retulerunt: qui belli tempore per leges in caſtris fœminas habere prohibebantur: tanquã ſcilicet pueris eo tempore abuti licuerit. Quod tamen non admittit Gregorius Gyraldus, Hiſtoriæ Poet. Dialogo 1. Polyenus autem lib. 8. Strarageмaton ad Antoninũ & Verũ Imperatores, ſcribit Scipionẽ omnes meretrices è caſtris eieciſſe, iuſſiſſeq; eas in urbem conuiuijs deditam recedere.

Milites cæteris caſtiores eẽ debere.

25 Cæterum Cardi. Alexã. in c. ſi gens. 56. diſt. no. ex eod. text. vacantes libidini eſſe alijs in bello deteriores. & Ange. in l. miles ita hæredem. §. mulier. ff. de mili. teſt. no. ẽt ex eo tex. qui prohibet militem relinquere mulieri, in qua ſiniſtra ſuſpicio cadere poteſt. quod maior caſtitas in militib. requiritur, quàm in paganis, vt ſint fortiores, & audaciores. Et in idem eſt tex. in l. 2. C. de donati. inter vir. & vxo. qui prohibet milites donare ſuæ focariæ. Nam milites meos (inquit Imperator in eo loco) à focarijs ſuis fictis adulationibus ſpoliari nolo. Et huc quoque reſpicere potuit Homerus apud quem lib. 5. Iliados Iupiter Veneri rebus bellicis interdicit, tanquam his maximè aduerſanti: quòd Veneri deditі non ſint bello idonei. Huius carmen eſt huiuſmodi:

Venus rebus bellicis interdicta.

Ουτοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα:
Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο,

Quod & ex eo expendit Plutarchus in lib. περὶ τῆς εὐθυμίας, id eſt, de tranquillitate animi. Nam quòd apud Lacedæmonios Venus armata coleretur, aliò ſpectabat, vt videre licet apud ipſum Plutarchũ in Apophthegmatis Laconicis, tum in Charillo, tum alibi, & in lib. de Fortuna Romano. & Lactantius lib. 1. c. 20.

26 Sed (ut redeamus) D. Auguſtinus li. 20. aduerſus Fauſtũ Manichæum, tradit Poetas ſcribere Venerem non quidem Martis eſſe vxorem, ſed adulteram: quia ea belligerãtibus incongrua eſt. Plato autẽ in ſuis Legibus lib. 8. ſcribit Iccum Tarentinũ, Aſtylum, Chryſonem, Diopõpum, & alios athletas, tametſi robore, & bona habitudine corporis proniores in libidinẽ eſſent, tamen victoriæ cupiditate, quam conſequi ex Olympicis, alijsq; certaminibus cupiebant, nullam vnquam in toto exercitationis ſuæ tempore Venerem cognouiſſe. Quod & omnes athletas facere ſolitos tradit Galenus libr. 6. de Locis affectis, haud multò ante fi. Et de Icco teſtimoniũ quoque perhibuit Aelianus lib. 11. Var. Hiſto. ſtatim poſt prin. Ex quo Simplici' in Cõmẽtarijs, quos edidit in Enchiridion Epicteti, cap. 43. Athletæ (inquit) à Venere abſtinent amore oleaginæ coronæ, quæ in Olympijs dabatur. Et Clemens Alexandrinus li. 2. Pædagog. c. 10. Robur (inquit) corrumpit coitus: quod in animantibus rationis expertibus, & in ijs, qui in exercitatione verſantur corporum clarè apparet: quorum hi quidem qui abſtinent, ſuperãt aduerſarios. Et lib. Stromaton 3. Aiũt (inquit) Athletas non paucos abſtinere à Venere, propter exercitationem corporis continentes: quemadmodum Crotoniaten Aſtylon, & Chryſonem, & Himeræũ. Vide tamen q̃ dicam ex Plinio infra num. 75. incip. rarus. Doſitheus autem lib. 3. Rerum Lydicarum, & ex eius autoritate Plutarchus in Parallelis, ca. 56. tradunt, quòd cum Sardiani, qui cum Smyrnæis belligerabant, legatos miſiſſent, ſe non antè ab obſidione diſceſſuros, quàm vxores ad coitum conceſſiſſent: ancilla quædam honeſta facie ad herum Philarchum accurrẽs, Mittite (inquit) ancillas ornatu liberali, qđ cum factum eſſet, Sardiani earum coitu defatigati, ac uiribus exhauſti, continuò capti ſunt. Et idem ipſe Plutarchus c. ſeq. ex autoritate Ariſtidis Mileſij libr. 1. Rerum Italicarum ſcribit hoc idem prigiſſe Atepomato Gallorum Regulo, qui Romanos obſederat. De qua re etiam nonnihil apud Macrobium lib. 1. Saturnal. ca. 11. Ex quibus planè intelligis, nihil magis obeſſe rebus bellicis, quàm Venerem. De qua re & tu quædam videbis apud Io. Lup. in repet. rubri. de donationibus inter uir. & vxor. §. 37. colu. 3. verſi. hæc tamen limita. Veruntamen videmus (quod maximè dolendum eſt) viros Martios, & militiæ deditos mulierum cõſuetudine magis, quàm cæteros, gaudere. Hincque poetas non temere nec præter rationem Martem cũ Venere coniunxiſſe, vt alibi ex Ariſtotele diximus ſupra in 9. leg. connub. nume. 323. quod autem ad ſecundum.

Athletæ à Venere abſtinẽtes.

Sed vt alia incommoda Veneris proſequamur, Galenus libro primo, de Spermate, ſcribit animales particulas: non ſolum ſeminaria humiditate deſtitui ex ſuperfluo coitu, ſed etiam vitali ſpiritu, qui ex arterijs euacuatur cum ſpermatica humiditate. Quocirca non mirandum, ſi imbecilliores efficiantur multum coeuntes, vtpote re puriſſima ab vniuerſo corpore excũte, & accedẽte inſuper delectatione, quæ per ſe poteſt vitale robur exoluere 27

De eadẽ re.

Ex

Multi in ipſo coitu mortui.

Ex quo factum, vt quidam immoderatè delectati mortui ſint. Hæc ferè Galenus. Et profectò plerique, aut quia nimiùm delectati ſunt in opere venereo (vt ille dicit) ſiue etiam, quia immoderatè coierũt in ipſo concubitu occubuiſſe leguntur. Nam vt refert Plinius lib. 7. c. 53. Cornelius Balbus Pretorius & Q. Heterius Eques Romanus, in Venere obiere, Cuius etiam rei meminit Valerius lib. 9. c. 12. Tradit etiam Petr. Damianus quendam principem Tarentinum, dum cum meretrice congrederet, animam emiſiſſe, Iouianus, quoque Pontanus in libro de obedientia, ſcribit ſe cõpertũ habere, Beltrandum quendã cognomento Ferreriũ, in Venere expiraſſe. Obſeruatum quoque eſt in Græcorum monumentis, idem Pindaro illi nouem Lyricorum (vt Fabio placuit) principi accidiſſe: licet aliter ſentiat Valerius Maximus li. 9. c. 12. Et id quoque contigiſſe Speuſippo Platonico, prodit Tertullianus in Apologetico. Eſt & Epitaphiũ Menelai cuiuſdã, in media Venere mortui, ab Ioanne Secũdo editum:

Pindarus in coitu occubuit.
Speuſippus Platonicus.

Inter opus medium laſciua morte ſolutus,
Hic ſitus eſt, & inis iam Menelaus humum,
Qui blanda Veneri vita ſacrauerat annos,
Haud aliter uitam ponere iuſſus erat.

28 Idque nonnullis accidit aſtrorum vi & potentia, ſi credimus Iulio Firmico, libro Aſtronom. octauo, c. 6. Si Pleiades (inquit) hoc eſt, ſexta pars Tauri ĩ occaſu fuerit inuenta, & beneuolæ ſtellæ ſimul cum maleuolis hunc eũdem locum æquata radiatione reſpexerint, mors illis amœna proueniet. Nec mireris, ꝙ hic huiuſmodi mortem amœnam vocet, cùm ſint nonnulli adeò hac voluptate demẽtati, vt in ea mori maximè cupiant. Propertius enim huc reſpiciens, ſic ſcribit lib. 2. Eleg. 1.

Aſtrorum ui nonnulli in ipſo concubitu moriũtur. Ea mors nõnullis amœna.

—Laus in amore mori.

Et Ouidius lib. 2. Amorum: Eleg. 10.

Felix, quem Veneris certamina mutua perdunt,
Dij faciant, leti cauſa ſit iſta mei.

Et paulo poſt;

At mihi contingat Veneris langueſcere motu,
Cùm moriar, medium ſoluar & inter opus.
Atque aliquis noſtro lacrymans in funere dicat,
Conueniens uitæ mors fuit iſta tuæ.

29 Ob id autem, ꝙ nonnunquam mors in ipſo concubitu, aut etiam ob eius frequẽtiorem vſum euenit, fortaſſe veteres Venerem nõ ſolùm nataliũ, ſed & mortis quoque præſidem coluerunt. Siquidem in ędę Libitinæ, quæ ad ſepulturam pertinent, vẽdere conſueuerunt, Libitinam nihil aliud exiſtimãtes eſſe, quàm Venerem, ſicuti & Plutarchus pdidit in Numa Põpilio: hoc forte argumento admonentes eandem, quæ cauſa vitæ eſt, mortis quoq; cauſam eſſe plurimis. Eſt enim Libitina, exequiarum dea. Vnde Libitinarij dicunt, qui exequias funeraque curãt, de quibus in l. cuicunque. §. idem ait. ff. de inſtitoria actione vbi Accurſius rectè id verbum interpretat quod rarenter in eiuſmodi rebus facit: quorùm ex tex. id poteſt planè colligi. Quanquàm eum morem alij aliò referunt. Verùm eo haud dubiè ſpectat Epigramma olim inſcriptum Athenis in Gymnaſio Adriani, ad Venerẽ cœleſtem, quo ipſam Parcarum eſſe vetuſtiſſimam indicatur, vt tradit Pauſanias libro primo, qui eſt de rebus Atticis. De Venere quoq; Libitina, meminit Varro libro ſecũdo Linguæ Latinæ: qui tamen alio, eam appellationem trahit. Sed & ad id referri poteſt illud Veneris epitheton ἀνδροφόνος, id eſt, homicida quoniam ſcilicet nimius concubitus homines interimat. Nam & Plutarchus in ἐρωτικῷ memorat templum ἀνδροφόνου Ἀφροδίτης alio tamen id trahens.

Venus mortis, vt natalium præſes.
Venus Libitina.
Libitina dea exequiarum.
Libitinarij.
Venus Parcarum vetuſtiſſima.
Venus homicida.

Et huc itẽ reſpicit quod Plautus in Mercatore, Deam Aſtarten (quę & ipſę Venus eſt, vt tradit Suidas) & Theophylactus in Oſeam, & ante eos Tullius libro tertio, de Natura Deorum, vitam hominum deorũque, & eandem mortem & interitum uocat. Huius verba hæc ſunt: 30

Aſtarte Venus dicta.

Diua Aſtarte hominum Deorumq́, uis uita, ſalus,
Rurſus eadem quæ eſt
Pernicies, mors, interitus.

De huiuſmodi Aſtarte dea, vt id obiter dicam, fit mentio in ſacris literis, li. 3. Reg. c. 13. vbi ſcribit Solomonẽ coluiſſe Aſtartẽ, Deam Sidoniorum. Et apud Ioſephum libro ſexto Antiqtatum Iudaicarum, capite decimoquinto, eodẽq; vltimo, & Lucianum in lib. de Syria Dea, ſtatim poſt principiũ: & apud Euſebium libro primo Euãgelicæ præparationis, capitæ ſeptimo, ubi Aſcarte corruptè legitur, Et Arnobium libro Diſputationũ aduerſus gẽtes octauo, vbi hanc Syros colere ſcribit, & Artemidorum Daldianum de Somniorum interpretatione, & Epiphanium aduerſus gẽtes, vbi de Sabellio loquitur: item Aelianum, qui & eam Syriam vocat: & Tatianũ Aſſyriũ, in Oratione πρὸς Ἕλληνας: vbi dicit Inthobalum Tyriorum Regem fuiſſe ſacerdotem Aſtartes. Quod & ipſum tradit Theophilus Antiochenus libro tertio Inſtitutionũ ad Autolycum. Et huc quoque referri poteſt, quòd ab Aegyptijs Venus Nephthe vocatur, quam & finem, ſiue mortem nũcupant, apud Plutarchum in libr. de Iſide & Oſiride.

Euſebij loc.

Auicẽna quoque alter Medicorum recentiorum oculus, libr. 1. Canticorum, ca. 31

De nadũro.

170.

170. Multus (ait) coitus debilitat corpus, facitque ipſum hæreditare varias ſpecies nocumentorum, & dolorum. Et in illo c. 11. ex quo illũ ſuprà citauimus, multa ipſius coitus nocumenta deſcribit, q̃ illinc omnibus licet ſumere. Ioãnitius etiam in Iſagogis: Coitus ſiccat corpus, & minuit naturalem virtutem, ideoq; infrigidat. Et Arnaldus Villanouanus in Speculo, multa item coitus intemperati nocumenta enumerat: multa Pe. Apo. different. 124. cuius eſt initium, ꝙ coitus non competat: & Michael Sauonarola tract. 2. cap. 1. in materia quartæ rei non naturalis, quæ ſunt in prõptu omnibus. Et Conſtantinus Africanus in libr. quem priuatim inſcripſit de Coitu.

32 Inter cætera autem membra, præcipuè nocet coitus, ſtomacho, parti illi corporis pretioſiſſimæ, quam medici recentiores cocum humani corporis vocant, Macrobius patremfa. ipſius corporis, appellat li. Saturnaliorum 7. c. 4. Et ideo eo malè affecto, omnia cætera afficiantur, & tabeſcant neceſſe eſt, vel teſtimonio illi[us] apologi Aeſopici, de cæteris membris, quæ aduerſus ventrem, id eſt, ſtomachum (nam & hũc ventrem & ventriculum appellant) cõiurarãt: quo quidem vſus Menenius Agrippa, plebem Patricijs conciliauit, apud Liuium lib. 2. ab Vrbe condita, & Plutarchũ in Martio Coriolano. Nocet (inquam) primùm coitus ſtomacho magis, q̃ aliud quam, vt dicit Galen. In libr. 3. Epidemion Hippocratis, Commentario 1. quo loco de Pythione quodam diſſerit, & Aetius ex Philagrio Tetrabib. 3. Sermo item 3. ca. 34. vbi & eos qui ſtomacho laborãt, iubet abſtinere à ſpectaculis, & lectionibus, quę venereæ rei vſum in memoriam reuocare poſſunt, & Auicenna in lib. 3. Fen. 13. trac. 1. cap. 36. eodemque vlt. & tract. 1. ca. 11. & in 13 eiuſdem 3. c. vlt. primi tractatus.

Ven[us] nocet ſtomacho.

Aeſopi apologus.

33 Nocet etiam cerebro, vt ſcribit Galenus in Commentarijs li. 3. Epidemion Hippocratis ad fi. & Arnaldus, qui etiam loquit̃ de membris illi vicinis, in Speculo introductionum medicinalium, c. 83. & in lib. de Regimine ſanitatis, parte 2. cap. 6. & Albertus li. 22. Animalium, c. 4. Ex quo fortè coniecit Alcmæon, aut vt alij appellant, Alcman, apud Plutarchũ lib. 5. de Placitis philoſophorum, ca. :. & Galenus in lib. de Philoſophi hiſtoria, ſemen eſſe cerebri partem: & Pythagoras apud Laertium, ſemẽ eſſe cerebri ſtillam, quæ in ſe calidum cõtinet vaporẽ: & Plato atq; Diocles, ſemen à cerebro excerni, apud Galenum in Definitionibus medicis: & D. Auguſtinus li. de Vera religione, c. 40. dum ſcribit, ſemẽ per genitales vias ab ipſo vertice defluere in infima voluptate. Quod & ante eos aſſeruit Hippocrates in li. de aere, & aqua & regionibus, parte vl. c. 4. adijciẽs aliud huiuſce rei ſignum, quia videlicet ij, quibus venæ poſt aures incidũtur, deinceps non ſpermatizant: & ſi in coitu aliq̃d tale emittunt, id non eſt genitale, & prolificum. Qđ & ipſum affirmat D. Gregorius Nyſſenus in lib. de viribus animę, c. 17. & Nemeſius Philoſophus de Natura hominis, ca. 24. & Conſtantinus Africanus in libr. de Coitu, poſt prin. & Albertus, quo loco nuper citauimus, & Auicen. in 20. 3. trac. 1. c. 3. & Arnal. Breuiarij lib. 2. c. 25 t. & in prin. libelli, quem de Coitu nuncupatim inſcripſit. Quanq̃ ipſe Hip. aut (vt Gale. mauult) Polybus, quod ſupra diximus, In lib. περὶ γονῆς, id eſt, de genitura, tradit ſperma ex omni parte corporis ꝓfluere, ſed maiori ex parte ex capite ꝑ aures in ſpinæ medullã. Hincque illud proficiſci, quod diximus, eos quidẽ qui ſecundum aures ſecant̃, dũ coeũt, paululum aliquid emittere, ſed infecũdũ.

Venus nocet cerebro.

Semen pars cerebri.

Stilla cerebri.

Ex cerebro excernitur.

Venæ, ſi poſt aures incidantur, ſemen non amplius eſt genitale.

Et hinc quoq; ſpadones calui effici nequeunt, ſicuti ipſe Hip. tradit li. 6. Aphor. & iterum lib. περὶ φύσιος παιδίου, id eſt, de natura pueri: & confirmat Ariſtoteles libr. 3. de Hiſtoria animaliũ, c. 11. & li. Problematon. 10. c. 56. & Plinius lib. 11. ca. 37. Spadones (inquit) calui effici nequeunt. Pueri quoque, vt tradit ipſe Ariſtoteles priore illo loco, caluitiũ neſciunt, ꝙ videlicet multum cerebri obtinent: quam rem eis contingere hinc manifeſtiſſimum eſt, quia rẽ veneream non agunt: quando & in nullo ante vſum Veneris huiuſmodi capillorũ defluuium eueniat, vt in illo quoque loco ſcribit Plinius. Quod & ante eum dixerat Ariſtoteles libr. de Generatione animaliũ 5. c. 3: vbi & illud addit, à venereo coitu caluitium euenire, ſcilicet ijs, qui ſua natura ſint eò propẽſiores. Et ex hoc fortè Venus calua à Romanis celebrata eſt, vt tradunt Lactantius li. 1. c. 20. & Iulius Capitolinus in Vita Maximinorum, ad finẽ, Vegetius Renatus lib. 4. de Re militari, & D. Auguſtinus epiſto. 44. ꝙ ſcilicet caluitiem efficiat: quamuis ſciam, id ab omnibus allò referri. Scio autem Apuleium libr. 2. Aſini aurei ſcribere, Venerem, licèt omni Gratiarum choro ſtipatã & toto Cupidinum populo comitatam, & Baltheo ſuo cinctam cinnama flagrantem, & Balſama rorantẽ, ſi calua proceſſerit, ne Vulcano quidẽ ſuo placere poſſe. Sed ut redeamus, ob ea quæ ſuprà diximus, Medici eos, qui huiuſmodi capillorum fluxu laborãt, Venerem uitare iubent cane peiùs, & angue, vt videre licet apud Alexandrum Trallia. libro primo, capi 2. 34

Spadones calui non fiunt.

Venus calua

Venus nocet capillorum fluxui.

Et

Cerebri modicũ habent ſalaces.

35 Et ſicuti multum cerebri obtinent, qui non coeunt, vt diximus, ita è diuerſo minimum ij certè habent, qui intemperãter libidinem exercent, vt cõfirmat Galenus tradens, cuidam ſalaciſſimo ab obitu capite diſſecto, eius partis diminutionẽ manifeſtam apparuiſſe. Ex quo & ipſe quoq; colligit, quod ſuprà ex alijs diximus, ſpermatis partem maximam ex cerebro ſecerni. Nam & eadẽ ratione boues execti, cornua gerere maiora viſuntur, vt etiam tradit Columella lib. rei ruſticæ 6. ca. 20. & ante illum Ariſtoteles eodem lib. Problematon 10. c. 56. vbi & hac eadem ratione aſſerit, id fieri, quod de ſpadonibus ſuprà diximus. Nam hi (inquit) rem veneream non agunt. Semen enim labi per ſpinam è cerebro videtur. Verùm idem Ariſtoteles li. de natura animalium 9. c. vii. tradit ceruos, ſi cùm per ætatem nondum cornua gerunt caſtrentur, nõ edere cornua, quod aduerſari ſuperioribus videtur.

Boues execti cornua maiora habent.

Cerui caſtrati non edunt cornua.

Spinæ medulla à cerebro.

Coitus ſpinæ nocet.

36 Et quoniam à cerebro ſpinæ medulla deſcendit, eandemque ei eſſe naturã quã cerebro pleriq; autumant, vt ſcribit Plin. lib. 11. ca. 37. conſequens quoque eſt, vt ſi coitus obſit cerebro, ea quam ſuprà diximus ratione, eadem quoque ſpinę noceat neceſſe eſt. Nam & Hipp. in libr. de paſſionibus interioribus, tradit medullam ſpinæ maximè ſicceſcere, cũ venulæ medullam petentes ſepiuntur, atq; obturãtur, & cerebri meatus corporis malignitate id patitur: ſed præ cũctis nimio coitu areſcere. Hæc ille. Et ſanè ſunt multi in ea ſentẽtia, vt ſperma è cerebro (quod iam diximus) per ſpinam ipſam in mẽbra genitalia defluat. Id enim ſcribit Ariſtoteles, vbi nuper citauimus, libr. Problemat. 10. c. 56. & Plato, vt prodit Plutarchus in libr. de Placitis Philoſophorum 5. c. 3. dicebat ſemen eſſe vertebralis, ſiue ſpinalis medullę defluuiũ.

Nerui à cerebro.

37 Et quia etiã nerui aut à cerebro in omnia animalium membra continenter proueniunt, aut per mediam ipſius ſpinę medullam (quæ & ipſa ex cerebro vt diximus profluit) in alia ipſa membra trãſmittitur, vt videre licet ex Gal. de Decretis Hippo. & Platonis, li. 1. 2. & 7. non ſemel, iterumque 8. poſt princ. & in lib. de Neruorum diſſectione, in prin. & lib. 1. itemq; 7. de Vſu partium, & li. de Semine 1. c. 5. rurſumq; 8. & lib. 1. de Motu muſculorum, poſt prin. & lib. Aphoriſ. 4. c. 17. & iterum lib. 7. c. 3. Dicitque idem in eo. lib. 7. de Hippo. & Platonis decretis, neruos eandem cum cerebro habere ſubſtantiã, niſi quòd compactiore materia conſtituti ſunt, ne facilè à quolibet patiantur: ideoque eos aſſiduo cerebri auxilio indigere. Eadem igitur ratione qua cerebrum Venere maximè lęditur eadem & nerui ipſi, ut teſtis eſt idem Gal. in Commentarijs Aphoriſ. Hippo. libr. 3. ad fi. Oribaſius lib. 1. Auporiſton, ca. 22. in prin. & iterum lib. Curationum, c. 144. Aetius 1. Tetrabl. Ser. 3. c. 8. Auicenna. 3. 3. tracta. 1. c. 5. & in 20. eiuſdem 3. tract. 11. Raſis vbi ſupra, & lib. Continentis 11. c. 4. Valeſcus Tarentinus in ſua Practica, cui titulũ Philonium nuncupant, libr. 6. cap. 2. in declaratione. & ante eos Cornelius Celſus li. 1. Medicinæ, c. 9. iterumque lib. 3. ca. 27. eodemque vltimo.

Nerui eiuſdem ſubſtantiæ cum cerebro.

Coitus neruis nocet.

Sed & quia oculi cerebro ſunt proximi ab ijſque venam ad cerebrum ipſum pertingere peritiſſimi autores tradiderunt, ut etiam retulit Plinius lib. 11. ca. 37. atque ab ipſo cerebro multa ſpiritalis ſubſtantia ad oculorum ſedes deuehitur, vt ſcribit Galenus lib. de Hippo. & Plato. decretis 7. & Aetius Tetrab. 2. Ser. 3. c. 1. ideò & oculis quoque multùm obeſt coitus, ſicuti ſcriptum reliquit idem Ariſtoteles lib. de Generatione animaliũ 2. ca. 5. & lib. Problematon 4. c. 2. & 3. ubi & Petr. Apo. & iterum ca. 32. eodemque vlt. quibus locis & alias huius rei rationes reddit. Atque etiam Galenus lib. 4. κατὰ τόπους, cap. 8. in prin. vbi dicit ex Archigene, in fluxionibus circa oculos in principio conuenire cibi & potus parcitatem, & maximè omniũ rei veneriæ abſtinentiam. Et Aetius Tetrabib. 2. Serm. 3. c. 48. & Auicenna in d. 3. 3. tract. 1. c. 5. & in 20. eiuſdem. 3. tract. 1. c. 11. & Raſis in loco nuper allegato, & Arnaldus in Speculo, vbi ſuprà & è recentioribus Cælius, qui ẽt rationem redit, lib. Antiquarum lectionũ lib. 14. c. 19. & Manardus Epiſtolarum medicinalium lib. 6. Epiſt. 4. 38

Coitus nocet oculis.

Ex quo fortè Poetæ, qui omnium rerũ naturas ſub fabularum inuolucro aptiſſimè comprehenderunt, Cupidinem libidinis Deum, ducemque cæcum finxerũt ab effectu: quoniam videlicet immodica libido oculis admodũ obſit. Id quod graphicè, & luculenter deſcripſit Marullus Cõſtãtinopolitanus in Cupidinis deſcriptione, lib. 1. Epigrammaton: 39

De eadẽ re, Cupido cæcus.

Quæ ſors eripuit lumẽ? immoderata libido

Quò etiam ſpectat hiſtoria, quam refert Diuus Ambroſius Commentariorum in Lucam lib. 4. c. 17. enarrans illud Lucæ 4. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: Theotimus (inqt) cùm graui oculorum morbo laboraret, Medici coitu interdixerũt: verùm is vxoris amantiſſimus, ac libidinis impatiens, nõ potuit ſibi temperare, quin vxorem amplecteretur. Iſque cùm eſſet in ipſo æſtu feruẽris libidinis, & conſuetudinis apparatu, veniſſetq; in mẽ-

Theotimi hiſtoria.

tem

tem interdictum Medicorum, χαῖρε, (alt)
Vale carū lumen. φίλον φῶς: id eſt, Vale amicum lumen nimi
rum intelligēs, ſeſe voluptatem eam per-
breuem, oculorum diſpendio emiſſe. Ae
tius 1. Quaternionis, Ser. 3. ca. 8. ſcribit eos
non exactè videre, q vſum Veneris ſectan
tur. Adeò autē concubitus eſt contrarius
oculorum caligini, albugini, pruritui, cæ-
citati, & cæteris morbis, vt q̄dam medica
menta, quæ his potiſsimùm morbis pro-
ſunt, non niſi ex virginibus, nec niſi à ca-
ſtis & puris ſumpta proſint, vt videre licet
ex Marcello Burdigalenſi. Medicam. capi.
8. vbi deſcribit collyrium, quod inter cæ-
tera confici debet ex lotio pueri virginis;
eoque vtendum eſſe caſto & puro. Præci-
puè autem nocet Venus defluxionibus in
oculos decumentibus, teſte Galeno ex au
toritate Archigenis in lib. de Facilè para-
bilibus, & lib. Pharmacorū κατὰ τόπους 4. c.
8. in princ. Et hinc quoque, vt opinor, pal
pebras defluere, abundātibus Venere, tra
dit Plinius lib. 11. ca. 37.

40 Ex his quoq;, quæ diximus de cerebro
Coitus obeſt renibus. & ſpina, conſtat & coitum renibus, corū-
que vitijs obeſſe. Quod & Ariſtoteles di-
cit li. 4. Problematon, c. 2. & Galenus libr.
6. Morborum vulgariū Hippocratis, Cō-
ment. 6. & Aetius 1. Quaternionis, Serm.
3. c. 8. & iterum Quater. 3. Serm. 3. c. 2. Rufi
autoritate: rurſumque eiuſdem Ser. 3. ca.
30. Archigenis autoritate. & Auicenna d.
c. 11. Hippocrates autem li. de Morbis in-
ternis, ſcribit vnū ex quatuor renū mor-
bis, maximè fieri ex nimio coitu: & om-
nes vbiq; conſentiunt. Idq; ſatis ſine teſti-
Renes unde dicti. bus ex eo comprobatur, quòd renes Var-
ro ita dictos ait, ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, qđ eſt fluere,
qa riui ab his obſcœni illius humoris oriā
tur: ſicuti etiam refert Lactantius libro de
Opificio Dei, ca. 14. Quanquàm nonnulli
ex Philoſophis hoc ipſum carpūt. Sed ad-
ſtipulatur, quod tradit Hippocrates, ſiue
is ſit Polybus, in libr. περὶ γονῆς, Semen cùm
in medullam ſpinæ peruenit, renes confe
ſtim petere, ex ipſiſque per medios teſtes
in pudenda penetrare: & Ariſtoteles illo
eodem c. 2. vbi ſcribit, ſeminis trāſitū per
ea loca fieri, eaque procul dubio extenua
re. Ex quo eſt illud Regum 8. Filius tuus, q
egredietur de renibus tuis. Et hinc Tertul
lianus in lib. de Reſurrectione carnis, vo-
cat renes cōſcios ſeminū. Et Iſchius in Le
uiticum lib. 1. Renes (inquit) coitalium ſe-
minum ſunt miniſteria. Et alibi eodē lib.
in renibus dicit coitalis operationis eſſe
ſemina. Et Nemeſius Philoſophus libr. de
Natur. hominis, c. 27. Renes (inqt) ſangui-
nis purgamina, & ad coitum cauſa ſiunt
appetitus. Nam venæ, quæ in geminos de-
labuntur, per renes tranſmeant, & illinc
acorem quendam exhauriunt appetitū ir
ritantem, eo modo, quo ſub cute genitus
acor pruritum facit: & quò geminorum
pulpa cute eſt mollior, eo magis idem ab
acore lancinati, furioſam ad egerendum
ſemen irritant cupidinē. Hæc ille. Demo-
critus autem in Phyſiologumenis, & Ful-
gentius Mythologiarum libr. 3. quo loco
de Peleo & Thetide loqtur, ſcribit ex Eth-
nicorum ſententia, ſingulas partes in ho-
mine ſingulos Deos obtinere, & inter cæ
teros Venerem renes & inguina. Et hinc
quoque Theologi interpretātur, iō Exod.
12. fuiſſe præceptum, eos, qui agnum paſ-
chalem comedebant, renes accingere, ut
vt hinc libidinis refrænatio intelligeretur.
Nam & Diuus Auguſtinus in Pſalmo 7.
enarrans illud, Scrutans corda & renes
Deus, ſcribit delectationes nomine renū
intelligi. Et Diuus Hieronymus in Com-
mentarijs Naum Prophetæ, c. 2. enarrans il
lud eiuſdem c. Et defectio, in cunctis reni-
bus, ſcribit omnia opera, quæ ad coitum,
ſiue commiſtionem pertinent, renum ap
pellatione monſtrari; quod & idem pro-
pemodum dicit in Ezechielē. c. 16. Hinc-
que Renibus vti, pro libidini indulgere; *Renib' vti.*
Auſonius ad Gallam poſuit.

Vtere rene tuo.

At è diuerſo huc reſpiciēs Pſalmographus
ca. 25. Vre renes meos, & cor meū. Ex quo
loco deprōpta eſt quotidiana illa oratio
eccleſiaſtica, Vre igne Sācti Spiritus renes
noſtros, & cor noſtrum, domine, vt tibi ca
ſto corpore ſeruiamus, & mundo corde
placeamus.

Et hinc item lumbis non minimùm 41
obeſt Venus, vt tradunt ipſi Aetius, & Ar *Coitus obeſt lumbis.*
naldus, vbi ſuprà. Sūt enim lumbi, ea pars *Lumbi pro*
corporis quæ complectitur interiores ver *libidine.*
tebras ſpinæ, qua libido in ſacris literis de-
ſignatur, quia ſunt circa renes. Vnde illud
Gene. 37. Reges de lumbis tuis egredietur.
Et Pſal. 131. De fructu lumbi tui ponam
ſuper thronum tuum. Ita enim eum locū
traducit Diuus Hieronymus in illud c. 2.
Naum, enarrans illud eiuſdem c. in princ.
Cōtemplare viam, tene lumbum. Et illud
quoque Diui Pauli ad Hebræos 7. Et ipſi
exierunt de lumbis Abrahæ. Et iterum eo.
c. In lumbis patris erat. Proinde cùm uo-
lunt prohibere libidinem, iubent accingi
vel ſuccingi, vel præcingi lumbos: vt Iob *Lumbos*
38. & iterum 40. Eccleſiaſtæ 3.1. eodemq; *cingere.*
vlti. Eſaiæ 32. Hieremiæ ca. 1. & Prouerb. c.
vlt. vbi de muliere forti & pudica, Accin
git fortitudine lumbos ſuos. Et Lucæ 12. &
ad Epheſios 6. ca. & 1. Petri 1. & alibi ſæpe.
Ex quo & illud Pſalm. 37. Quoniam lū bi
mei

mei impleti ſunt illuſionib⁹. Et illud quoque Matthæi 3. de Ioanne Baptiſta, Habebat zonam pelliceam circa lumbos ſuos. Nam & huc eum locum trahit Hieronymus, vbi ſuprà. Qui & poſtea in eodē c. dicit in lumbis coitū ſignificari. Diuus autem Gregorius, Lumbos, ait, ꝑcingimus, cùm carnis luxuriā & continēriam coarctamus. Cæterùm ſunt, qui lumbos à lubidine, hoc eſt, libidine dictos putent. Nam veteres lubet, & libet, lubidinem, & libidinem, promiſcuè dixerūt. Vide tamen circa id, qđ diximus in principio huius verſiculi, & quæ ex Plinio dicemus infrà nu. 65. incip. rarus. poſt prin.

42 *Coitus nocet lateribus.*

Eadem quoque ratione lateribus nocet plurimùm, nempe in quibus renes ſunt. Vnde apud Poetas, Parcere lateri, eſt abſtinere à coitu. Iuuenalis Satyr. 6.

—Nec quæritur, quòd
Et lateri parcas.—

Lateri parcere.

Et Ouidius præcipiens Venerem exerceri lib. 2. de Arte amandi,

Sed lateri nec parce tuo.—

Et alibi, ſcilicet Amorum lib. 3. Elegia 10.

Vidi ego cùm foribus laſſus prodiret amator,
Inualidum referens, emeritumq́; latus.

Et Catullus eleganti, ſed obſcœno epitheto, latera per concubitum exhauſta appellat exfututa, ad Flauium:

Cur non tam latera exfututa pandas?

Et Martialis lib. 11. ad vxorem, Epiſt. 105.

Latus rumpere.

Et iuuat admiſſa rumpere luce latus.

Et lib. 12. ad Baſſum, Epiſt. 98.

Rumpis baſſe latus.

Sed & Virgilius in obſcœno carmine, ſi is eſt:

Ipſi cernitis, effututus vt ſim:
Latus deficit.—

Ruſuſque:

Neque mutare poſſis, uſque dum mihi
Venus iocoſa molle ruperit latus.

Apud Suetonium, Valerius Catullus cōſulari familia iuuenis, ſtupratū à ſe Caiū Caligulam, ac latera ſibi cōtubernio eius defeſſa, vociferatus eſt.

43 *Coitus nocet dentibus.*

Nocet item admodum dentium, doloribus, ſi verum dicit. Cælius Aurelianus li. Chronion 2. c. 4. & Aetius 1. Tetrab. Serm. 3. c. 8. Tametſi vulgus aliter exiſtimat, nēpe coitum huic malo prodeſſe. Illud ſcio, in ipſo actu libidinis vix ſentiri hunc dolorem, quanquàm acerrimum, acerbiſſimum, aſperrimum, & qui maximis tormentis annumerari poteſt, vt dicit Cornelius Celſus lib. 6. c. 9. Adeò hic præſens ſenſus libidinis cæteros quoſcunque vel acutiſſimos obtundit, & hebetat. Verùm opere patrato, apertè ſenties, cum dolorē non modò, non ſedatum, ſed multò, quàm antè, rabidiorem eſſe. Et ut ſequamur, in vniuerſum Venus nocet capiti, ut tradit Oribaſius lib. Euporiſton 1. capitu. 22. in princip. nempe in quo cerebri (cui, vt diximus, maximè noxia eſt Venus) ſedes eſt. Nocet, & cordi, & hepati ex Arnaldo, vbi ſupra. Et ventri, ex Ariſto. lib. Problematon 4. c. 17. & pulmoni ex Oribaſio vbi nuper citauimus. Item pectori, coxendicibus, veſicæ, pedibus & gurgulionibus ex Aetio, vbi item nuꝑ citauimus, & quātum ad pectus attinet, ex eodē Oribaſio vbi ſuprà.

Capiti. Cordi Hepati. Ventri. Pulmoni.

44 *Venere omnia membra diſſolui.*

Longior eſſem, ſi omnia membra, quę ex coitu, pręſertim immoderato maximè languent, recenſere ſigillatim velim, præſertim cùm in vniuerſum omnia membra diſſoluat, labefactet, corrūpat. Ex quo plurimis, & Venus & Amor veluti ꝓprio ac peculiari epitheto λυσιμελὴς dicit̄, id eſt, membra ſoluens. De Venere eſt illud epigramma incerti autoris lib. 2. epigrammaton Græcorum:

Λυσιμελοῦς Βάκχου καὶ λυσιμελοῦς Ἀφροδίτης,
Γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς Ποδάγρα.

Venus λυσιμελής.

Cuius ſenſus eſt, Bacchi & Veneris, vtriuſque λυσιμελοῦς, id eſt, membra ſoluentis, filiam eſſe podagram, & ipſam λυσιμελῆ. De amore quoque eſt illud Heſiodi in Theogonia, non multò ante fin.

Τῶν καὶ ἀπὸ βλεφάρων ἔρος εἴβετο δερκομενάων
Λυσιμελής.

Id autem nil aliud eſt, quàm ſi dicas, Venere & Cupidine membra, (quod iam dixim⁹) diſſolui, ac veluti diſsipari. Sic enim eſt apud Virgilium lib. 1. Aeneid.

Extemplò Aeneæ ſoluuntur frigore membra.

Et rurſum libr. 12. eiuſdem operis:

Illi membra nouus ſoluit formidine torpor.

Sic quoque eodem libr.

—Illi ſoluuntur frigore membra.

Membra ſolui quid ſit.

Sic item apud Ouidium lib. 11. Meta. ſoluta membra languere dicuntur. Sed magis propriè idem Ouidius lib. 9. eiuſdem operis, de ſeminis ꝑ ſomnū effuſione loquēs,

Ut iacui totis reſoluta medullis.

Euripides autem in Supplicibus, hoc quoque epitheton morti tribuit, θανάτῳ λυσιμελεῖ: vt proinde intelligas, & mortem, & Venerem eandem vim habere ad reſoluendam totius corporis compagē. quod admodū facit ad ea, quæ ſuprà diximus nu. 27. 28. & 29. Et hinc quoque facilè intelligis, quod ſuprà ex Celſo diximus, frequētem concubitum corpus ſoluere.

Coitus quibus morbis noceat. Omnibus ſtructurarum morbis.

Illud autem non eſt tacendum, multa morborum genera hinc quoque exoriri, & orta augeri, exacerbari, irritari. Podagram enim atque Chiragrā, omneſq́; ſtructurarum ægritudines gignit, atque producit,

ducit, productaſque non mediocriter exaſpetat, & oſtendit, vt teſtat̃ Cornelius Celſus li. 1. cap. 9. & iterum lib. 4. c. 14. eodemq; poſtremo. Vbi etiam ſcribit, quoſdam cùm toto anno à vino multo, & Venere ſibi temperaſſent, in perpetuum hoc malũ euaſiſſe. Galenus li. 6. Morborum vulgariũ Hippocratis, Commenta: item 6. & in lib. 6. Aphoriſmorum eiuſdem Hippocratis, c. 28. atque iterum cap. 30. in id referens, ꝙ inibi ſcribit ipſe Hippocrates, eunuchos atque pueros, ante coitum nõ pati podagrã. Et Cælius Aurelianus lib. 5. Chronion, c. 2. Et Plinius Valerianus li. de Re medica. 3. c. 14. vbi vetat ante oĩa, ne podagricus mulierem contingat. & Aetius, Quaternionis 3. Serm. 4. c. 7. & iterum c. 20. vbi aſſerit. Venerem podagricos extremè lædere, præſertim ſi aſſiduè, aut intempeſtiuè ea quis vtatur. Nam voluptas per ſe neruolorum corporum robur ad firmitatem diſſoluit: multo autem magis, ſi cum vehementi motu perficiatur: & ob id membra affecta longè imbecilliora fiunt, & promptè & expeditè confluentia retrimenta ſuſcipiunt. Et Paulus Aegineta lib. 3. c. 78. & iterum libr. 7. c. 11. Et Octauius Horatianus, Rerum medicarum libr. 2. c. 21. eodemque vſi. & Raſis in lib. Diuiſionum, c. 3. & ad Almanſorẽ, lib. 9. c. 90 Et Auicenna 22. tertij, tract. 2. ca. 24. Tãgitque ante hos omnes Ariſtoteles lib. Quæſtionem 10. ca. 37. & ibi expreſſius Pet. Apo. ipſius interpres, & Arnaldus, vbi ſuprà. Et è ſacris autoribus, Diuus Chryſoſtomus in ea Homilia, cui titulus eſt, Qđ nemo læditᷓ, niſi à ſeipſo. Et apertè declarat illud Epigramma, nũ præcedẽti ad ſcriptum, quo dictum eſt, podagram eſſe filiã Veneris. In quo tamen animaduertendũ eſt, quod ab Oribaſio in lib. Curationum 2. c. 144. ſcriptum eſt, In podagricis natiuitatibus mediocriter queniſſe libidinis vſum, in antiquo autẽ tempore, paucos omnino à podagra tactos, abſtinẽtes ab ea fuiſſe curatos. De quo videas & Serapionem lib. 4. ca. 30. & Hieronymum Cardanum libr. 1. Contradicentium medicorum, Tract. 4. c. 4. Et quod huc quoque pertinet, eadem Iſ-

Iſchiadicis. chiadicos, & Phocalicos (qui morbi ſunt

Phocalicis. iuncturarum) efficit, vt tradit Aurelianus lib. Chronion 5. c. 1. in prin. & Aetius Quaternionis 3. Ser. 4. c. 1. Vide tamen de Iſchiadicis, quæ dicam infrà num. 74. inci. cõfert & Venus.

46 Item Hecticam, vt aſſeuerat Raſis lib. 4.

Hecticam. ad Almanſorem, c. 17. & Auicenna, vbi ſu-

Epilepſiæ. prà. Atque Epilepſiam (Latini Comitialẽ morbum, vt ſuprà diximus, vocant,) vt tradit Cornelius Celſus lib. 3. c. 23. Galenus in d. li. 6. Morborum popularium Hippocratis, vbi ſuprà. Pau. Aegineta lib. 3. c. 13. Alexander Trallianus lib. 1. ca. 21. non ſemel, Ioannes Meſue in eo lib. qui Grabadin, id eſt, Antidorarium, inſcribitur, c. de epilepſia: & Auicenna eod. c. 11. ſæpius ſuprà citato, & iterum, 1. 4. tract. 5. c. 8. & Raſis libr. 1. Continentis, cap. 5. Quanquam Celſus, quo loco nuper citauimus, tradit ſæpe in pueris initium Veneris eum morbum tol-

lere. Et Colicam, ex Aureliano li. Chroniõ *Colicæ.*

4. ca. 7. in fin. & Auicenna d. c. 11. Et Febres *Febribus.*

adurentes: vt & ipſe Auicẽna ibi tradit. Et iam ſi febres ſint ex phlegmate, vt eiuſdem autoritate ſcribit Pe. Apo. in Commentarijs Problematon Ariſtotelis, parte 4. c. 50.

Scabiem quoque, præcipiente Auicenna *Scabiei.*

in 7. quæſt. tracta. 5. c. 7. ſcabioſos omnino coitum dimittere. Eum enim mouere materiam ad exteriora, & excitare vaporẽ calidum putridum, venientem ad ſuperficiem cutis, illicque putreſcere.

Ad hæc, peſtem, quam Epidimiam vo- 47 *Peſti.*

cant, Cornelius Celſus libr. 1. c. vlt. Raſis in lib. de Peſtilentia c. 4. Auicenna 1. 4. tracta. 4. c. 1. Io. Iacob. in ſuo opuſculo de Epidemia, Valeſcus, Tarentinus in eiuſdem tit. libello, ca. 8. Et Tuſſim, Celſus, vbi ſuprà p- *Tuſſi.*

ximè, & Lucianus in Saturnalibus, & Virgilius Medicinæ peritiſſimus, in Priapeijs, aut quiſquis is fuit,

Latus deficit, & periculoſam

Cum tuſſi miſer expuit ſal:uam

Præterea Phthiſin, ſiue Tabem, ſiue etiam *Phthiſi.*

phthoen: nam idem morbus ijs nominibus ſignificatur. Nam quam Tabem Latini dicunt, hãc propriè Græci & præſertim Athenienſes φθόην nominant. Hippocrates autẽ φθίσιν vocat, vt ſcribit Galenus in Commẽtarijs Aphoriſmorum ipſius lib. 7. c. 16. Sunt tamen, qui φθόην & φθίσιν inter ſe differre cenſent, vt videbis apud Leonhartum Fuſchſium, ca. 13. ſui Compendij. Hunc igitur morbum, Venus admodũ offendit, & irritat, vt tradit ipſe Hippocrates lib. περὶ νούσων, id eſt, de morbis 2. non ſemel, Celſus lib. 3. cap. 22. in fi. Lucianus in Saturnalibus. Præterea Hydropem, quem *Hydropi.*

nos morbum inter cutem vocamus, ex eodem Celſo, eod. lib. 3. c. 21. in fi. vbi & illud addit, ſi quis ex eo morbo diu cõualuerit, tamen alienum ei eſſe Veneris vſum. & ex Luciano in illo libro Saturnal. Diſtillatio- *Diſtillatio*

nem, quoque & Grauedinem, eodem Cor- *Grauedini*

nelio lib. 4. c. 2. Apoplexiam atque Paraly- *Apoplexia*

ſim, vt idem prodit lib. 3. c. poſtremo, dum *Paralyſi.*

admonet in his morbis rariſſima Venere vtendum eſſe: vti etiam facit Cælius Aurelianus lib. 1. Chronion, ca. 6.

Et Lepram, teſtimonio Auicẽnæ in 4. 3. 48

& iterum in 7. c. 4. & Pet. Apo. differen. 86. *Lepræ vulgo dictæ.*

&

& rurſum in commentarijs Problematõ Ariſtotelis, quo loco nuper citauimus. Qđ & non obſcurè probat text. apud nos in c. ex parte M. extrà, de corpo. viti. loquẽs de quopiam, qui ſibi virilia amputauit, quod lepræ eſſet obnoxius. Ex quo & Panormi. noſter not. lepram procedere ex libidine. Nam & Archigenes ſcriptum reliquit, vix vllum quempiam caſtratum elephantiaſi laborare. Quod & tradit Aetius Tetrab. 4. Serm. 1. c. 122. vbi & hinc quoque dicit nouiſſe ſe quoſdam audaciores, qui ſibijpſis teſtes ferro reſecarunt: caſtratis enim non in peius, malum hoc procedere. Et rurſus c. 125. tradit coitum huic morbo eſſe infeſtiſſimum, atque etiam Paulus Aegineta lib. 4. c. 1. Sed illud hic te ſcire volo, Lector amantiſſime, Auicennam & cæteros Arabes, atque etiam Latinos, qui poſt eũ ſcripſere, ante Leonicenum, Lepram vocaſſe hanc, quam etiam vulgus Lepram vocat, & quam Græci & Latini antiquiores Elephantiaſim dixerũt, morbum quidem inſanabilem, cùm Lepra ipſa multis modis ſanari poſſit, vt videre eſt apud ipſum Aetium, illo eodem Serm. c. 134. & apud Dioſcoridem, & Plinium paſſim ſcribentes multas herbas Lepræ mederi, & Paul. Aeginetam lib. 4. c. 2. Quãquàm Sebaſtianus Montuus, vir certè doctiſſimus lib. Dialexeon Medicinalium 2. Dialexi 3. multis oſtẽdit, apud Hebræos, Græcos, ac veteres Latinos, Lepræ appellatione elephantiaſim ſignificari. Sed illius rationes alacriter refellit Leonhartus Fuſchſius Paradoxon li. 2. c. 16. De quo & nos diximus in tractatione medicinæ, nu. 439. ſed tamen. & nu. 442. quòd ſiquis. Etiam vniuerſum Atrambilem exacerbat Venus, vt ſcribit Galenus in li. 6. Morborum vulgarium. Hippo. Cõmenta. quoque 6. & Raſis lib. 1. Continentis, ca. 2. Nam & Elephantiaſim ex atrabile eſſe omnes conſentiunt.

Lepra vulgo dicitur, quæ Elephantiaſis eſt.

Atrabilis

49 Alopeciam quoque, id eſt, depilationẽ ſiue capillorum defluuium, quod iam ſuprà diximus. Veſicæ paſſiones ex Aetio, Archigenis autoritate, Tetrabi. 3. c. 30. & Cælio Aureliano lib. 5. Chroniõ, iam ſæpius citato, c. 4. vbi rationem reddit, quoniam Venus trahit ſecum totius corporis vexationem. & Alexandro Tralliano lib. 1. cap. 2. Sanguinis ſputationem ex Pau. Aegine lib. 3. c. 31. in fi. Et ſanguinis in vniuerſum fluxum ſiue fluorem, eodem Paulo lib. itẽ 3. c. 78. & Aureliano lib. Chronion 2. c. 11. & iterum 13. & Alexandro Tralliano, qui eo morbo laborantes Hemoptoicos vocat li. 7. c. 1. ad fi. & ante hos Cornelio Celſo li. 4. c. item 4. Præterea Gonorrhœã Paulo Aeginetæ lib. 3. c. 57. Et ex eo ſatis patet, quare Galenus, & eius autoritate Aetius Tetrabib. 3. Serm. 3. c. 34. iubeat eos, qui eo morbo laborant, omnem de rebus venereis cogitationem excludere: vti etiam facit Alexander Trallianus lib. 8. c. 9. Et Satyriaſin quoque ipſi Aureliano libr. 3. Morbor. acutor. c. 18. & Paulo Aeginetæ d. lib. 3. capit. 53. Tametſi is morbus ſæpe oritur ex abſtinentia rei venereæ præter conſuetudinem, vt tradit Galenus alicubi, & Aetius Tetrabib. 3. Serm. 3. cap. 32. Et Priapiſmum, Paulo Aeginetæ, vbi ſuprà proximè. Quanquam ſint, qui vtrunque morbum confundant. vt videri poteſt apud Aetiũ, vbi ſuprà & Octauium Horatianum, ſiue (vt alij putant) Theodorum Priſcianũ Re. Medicarum libr. 2. ca. 11. Obeſt & quoque vulneribus, vt tradit ipſe Horatianus ad Euriporiſton lib. 1. c 19.

Alopecia. Veſicæ paſſionibus. Sanguinis ſputationi. Sanguinis fluxui. Gonorrhœa. Satyriaſi. Priapiſmo. Omnib⁹ prope morbis. Et vulneribus.

Aliaque infinita morborum genera pducit, vt paſſim apud Medicos legitimus: vix enim omnia recẽſere poſſemus. Ideoque Ariſtoteles, aut quiſquis is fuit, qui eũ librum arcanorum ad Alexandrum ſcripſit, illud prodidit. Coitum eſſe deſtructorem virtutum, legis tranſgreſſorem, morborumque ſæuiſſimorum generatiuum ſic enim loquitur, qui eum librum traduxit, aut etiam vti eſt, compoſuit. Adeò autem coitus morbis periculoſus eſt, ut etiã ijs, quibus conuenire uidetur, non ſatis tutus ſit. Quãdoquidem Cęlius Aurelianus in illo Chronion lib. 1. c. 5. ſcribit incertũ ſibi eſſe in eo morbo, quem Eroticon dicunt, id eſt, furorem, qui ex uеſano, uehementi atque immodico amore fit, vtrum ne prohibendus ſit uſus Veneris, an admittendus: Nam prohibitus (ait) indignari cogit ægrotantes, cùm deſiderata produeuntur. Permiſſus autem uexat, & cum corpore euirato animæ quoque ſubſtantia turbatur. Licet Ouidius lib. de Remedio amoris 2. poſt prin. conſulat, eos qui ita quampiam mulierem, ardenter amant, aliarum mulierum concubitum amplecti. Huius carmen eſt, 50

An ei conueniat q amori morbo laborat.

Gaudia ne dominæ, pleno ſi corpore ſumas,
Te capiant, ineas quamlibet antè, uelim.
Quamlibet inueni.es, in qua tua prima voluptas
Deſinat.

& cætera quæ ſequuntur. Et iterum paulo pòſt.

Hortor & ut pariter binas habeatis amicas.

Et huic ſententiæ aſſentitur Oribaſius Sardianus lib. Euporiſton 1. c. 22. cum ſcribit Erotem minuere meretrices.

Adde poſtremò, concubitum ipſum pſertim nimium, & immoderatum, non tã tùm ſenſum uiſus, de quo ſatis ſuprà diximus, cũ de oculis tractauimus, ſed & alios omni- 51

Coitus omnes ſenſus hebetat.

omnino ſenſus hebetare,& obtūdere. Nā vt ex Rufo ſcribit Aetius 1. Tetrab. Serm. 3.c.8. Qui concubitus ſæpius indulgēt, neque exactè vident, neq; vt oportet audiūt, neq; alios ſenſus integros poſſident. Chryſoſtomus autem in ea Homilia, cui titulus eſt, Quòd nemo læditur niſi à ſeipſo, ſcribit ijs, qui in libidine vitam agunt, ſenſus omnes eſſe tardos, graues, obtuſos, & quodammodo iam ſepultos.

Arbores plātas citò, aut nimium ſeminis producentes citò deficiunt.

52 Sed nec interim tamen omiſerim, inanimata quoq; veluti lactucas, caules, plantas, arbores citò aut nimium ſeminis producentes, citò quoque deficere, mori, areſcere: vt quiſque, qui id noſſe volet, & videre & experimento comprobare poterit: & ſua autoritate confirmat Ariſtoteles cū in cæteris rebus magnus, tum in his maximus, lib. 3. de Generatione animalium, c. 1. & Theoph. in Hiſtoria plantarum, lib. 4. c. 13. & expreſsiùs atque diffuſius libro. de Cauſis plantarum, 2. cap. 15. & Plinius lib. 16. c. 24. & iterum ca. 27. & 29. Et de viribus priuatim tradit Iunius Columella, lib. Rei ruſticæ 4 c. 3.

Coitus quantum animo noceat.

53 Hactenus ſatis, & fortè nimiū diximus, quantùm corpori noceat immodicus exuperanſque coitus: deinceps & nos de animo quoque diſſeremus, cuius incommoda tanto maiora grauioraq; putanda ſunt, quantò animus ipſe corpori præſtare dignoſcitur. Et vt à noſtris incipiam, Gul. à monte Laud. in clemē 1. de magi. ſtudioſos ſtudioſè monet, vt præ cæteris rebus à Venere caueant: quoniam per eam ratio & intellectus, qui tanquàm partes ſuperiores mentis, aſcenſum appetunt, ſenſualitate, quæ inferior pars eſt, ad inferiora quoque trahuntur, atque confunduntur. Adducitque, quod de caule diximus, cuius ſpica per quam emittit ſemen, ſi luxuriari permittitur, citò areſcit. Quod & itidem dicit vſu euenire in hominibus, vt ſi riuulum, id eſt, ingenium permittant defluere virtus ſupernæ rationis, & intellectus impeditur. Quin & frequenter (vt dicit) ex Venere morbus oritur, & corporis infirmitas. Gulielmum autem referunt, & ſequūtur Cardin. Florentin. & Goffre. Caietanus in d. cle. 1. vbi & ipſe Cardi. addit, habuiſſe ſe auditorem, qui ob id notoriè, vt ipſe loqtur, mortuus eſt. Sequitur quoque, Ioan. Bap. S. Seuerinas, in eo tractatu, quem edidit, de Modo ſtudendi & uita doctorum, ſtatim poſt princip. qui & ad hoc ſaluberrimum præceptum, multa addidit.

Coitus pars comitialis morbi.

54 Hippocrates maximus Medicorū, cuius id proprium eſt, teſte Macrobio libr. 1. de ſomnio Scipionis, vt tā fallere, quàm falli neſciat, de coitu venereo ita exiſtimabat, partē eſſe morbi illius teterrimi, quē ἐπιληψίαν Græci, Latini comitialem appellant, vt nuper diximus. Huius enim verba, vt retulit ipſe Macrobius in ſi. lib. 2. Satur. & ante eum Gellius li. 19. c. 2. ſunt huiuſmodi: τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν. id eſt, Coitum eſſe paruam, ſiue mauis, breuem epilepſiam. Quamuis eam ſententia nō Hippocrati, ſed Democrito, attribuant Sabinus, Stobæus cap. 6. & Galenus in ſuis Cōmentarijs in 3. libr. Epidem. Hippocratis, Cōmētario 1. quo loco de Pythione quodam diſſerunt. Stobæus verò illo eod. ca. 6. idem Eriximacho quoque attribuit. Et eā quidem ſententiam Fauſtus hoc diſticho concluſit, non admodum feliciter:

Turpis & eſt morbi ſpecies horrenda caduci,
Cùm iacet ex animis, poſt ſua furta Venus.

Quod non alia cauſa ab Hippocrate, ſiue malis Democrito, aut etiam Eriximacho dictum videri poteſt, quàm vt oſtenderet Venere quidem, ſicuti & morbo comitiali, mentem, quæ ſacra eſt, percuti, lædique non mediocriter. Nam & Medici ipſi hūc morbum ἱερὰν νόσον appellant, id eſt, ſacrū morbum, quòd animi rationalem partē, quæ longè ſanctiſſima eſt, violet, ſicuti annotauit Apuleius Apologia prima: Quanquam id aliò trahit Ariſtoteles libro Problematon 13. capi. 1. Ab ea autem Hippocratis, ſiue Democriti, ſiue Eriximachi, aut eorum omnium ſententia, nō admodum diſtat, quod ſcribit Galenus de Vtilitate partium li. 14. ca. 10. Coitum eſſe ſpaſmum quendam: quod licet (inquit) dicere ex magnis epilepſijs, & ex ea paſſione, q̄ Gonorrhœa dicitur, in quibus ſperma, ſicuti & ex coitu, ſecernitur. At Cælius Aurelianus li. 1. c. 4. Concubitus (ait) ſiue coitus ab aliquibus parua epilepſia nuncupata eſt. Siquidem ſimilem faciat membrorum motum diuerſo contractu, anhelatione, & ſudore attreſtante, & oculorū conuerſione, cū rubore vultus: ac deinde poſt effectum, diſplicere ſibimet faciat corpus, cum pallore, & quadam debilitate, & mæſtitudine.

Comitialis morbus ſacer dictus.

Coitus eſt quidam ſpaſmus.

Quibus ſuccinere videtur, quod ſcribit Ariſtoteles li. Problematon 3. c. 9. poſt coitum venereum, animo pleroſque omnes ſuccumbere. Et illud Oſeæ Prophetæ 4. c. Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor. Quem locum enarrans D. Hieronymus, Sicut (ait) vinum, & ebrietas mentem faciunt impotentem, ita fornicatio & uoluptas peruertit ſenſum: animumque debilitat, & tādem de homine rationali, brutum animal efficit. Idem Hieronymus vtrunque incommodum corporis & animi coniungēs in c. legimus. de conſe. diſt. 55

A coitu animo ſuccumbimus.

5. Pucl.

5.Puellæ (inquit) corpus frangunt, & animū. Quin Virgilius in illis uerſibus, quos graphice, & luculenter, de vno & Venere conſcripſit, ita hæc duo viribus paria efficit, vt etiam vtrunque dementare homines, eorumque mentē furiare dicat. Huic quoque ſentētię adhæſit Diuus Gregorius lib.31. Moralium, cum cæcitatem mentis ex Venere exoriri dicit: & D. Auguſtinus lib.1. Soliloquiorum, cap.10. Nihil (ait) eſſe ſentio, quod magis ex arce deijciat animum virilem, quàm blandimenta fœminea, corporumque ille cōtractus.

56 Ex poſterioribus verò D. Thomas. 2.2. q.15.art.3. ſcribit intentionem hominis pꝰ Venerem maximè applicari ad corporalia. Ideoque debilitatur operatio hominis circa intelligibilia. Perfectio enim intellectualis operationis in homine, cōſiſtit in quadam abſtractione à ſenſibilium phantaſmatibus. Propterea, quantò intellectus hominis magis fuerit liber ab huiuſmodi phantaſmatibus, tantò melius conſiderare intelligibilia poterit, & ordinare omnia ſenſibilia: ſicut & Anaxagoras dicit oportere animum intellectumq; nulla re eſſe miſtum, vt imperet. Delectatio autem applicat intentionem ad ea, in quibus qs delectatur. Vnde Ariſtoteles libr. 10. Ethicorum, dicit, quod unuſquiſque ea, in qb. delectatur, optimè operatur, contraria vero nequaquam. Igitur (ut ille ſubdit) non abs re dicit Gregorius, ex luxuria mentis proficiſci cæcitatem, quæ ferme omnino ſpiritualium bonorum cognitionem excludit ſicut è contrario, caſtitas & abſtinētia maximè diſponunt hominem ad perfectionem intellectualis operationis. Vnde dicitur Daniel.1. Pueris his, ſcilicet abſtinentibus & continentibus dedit Deus ſcientiam, & diſciplinam in omni libro & ſapientia. Hæc ferè Thomas, qui & ſtatim poſt in fine articuli, dicit, quòd vitia carnalia, quò magis ſunt remota à mente, eò magis eius intentionem ad remotiora diſtrahunt: vnde magis impediunt mentis contemplationem.

De eadē re.

57 Idem quoque in eo.lib. quæſtione 153. arti.5. poſtque cum Anto. Flor. in 2. parte ſuæ Summæ, tit.5.cap.9. poſt princ. & è noſtris Albe. in ſuo Lexico, in uerbo, luxuria in cogitatione, dicunt, quòd cum inferiores potentiæ vehementer afficiūtur ad ſua obiecta, ſuperiores etiam vires impediuntur, deordinanturque (ut ipſi loquuntur) in ſuis actibus. Per Venerem autem maximè appetitus inferior, ſcilicet concupiſcibilis vehementer intendit ſuo obiecto, ſcilicet delectabili propter vehementiam paſſionis, & delectationis. Ideo conſequens eſt, ut per Venerem maximè ſuperiores vires deordinentur, ſcilicet ratio, & voluntas. Subduntq; eſſe quatuor rationis actus in agendis, videlicet, Simplicem intelligētiam, quæ appræhēdit aliquem finē, ut bonum: Conſilium de his quæ ſunt agenda propter finem: Iudicium de agēdis, & poſtremò Præceptū rōnis de agendis. Quæ oīa probat multū impediri per libidinē.

De eadē re.

Quadrat huic rei illud Pſalmographi Poetæ, Ode 57. Supereidit ignis, & non uiderunt Solem in cuius loci enarratione D. Augu. intelligit de igne venereo. In eo enim ſenſu aliàs ſæpe ponitur in ſacris literis ut eſt illud Deute 32. Ignis exarſit ab ira mea, & ardebit uſque ad inferos. Et illud Job.31. Ignis vſq; ad perditionem deuorās & oīa eradicās genimina. Et aperti⁹ apud Eccleſiaſticum ca.9. Propter ſpeciem mulieris perierunt, & ex hoc ꝯcupiſcētia, quaſi ignis, exardeſcit. Poetæ quoque in hoc ſignificatu ignem plerunque uſurparunt. 58

De eadē re, Ignis pro libidine, uel amore.

Virgilius lib.1. Aeneidos:

Occultum inſpires ignem.

Rurſumque ſtatim in ingreſſu. 4. lib. Aeneidos:

—Et cæco carpitur igni.

Et alibi in Bucolico ludiero.

At mihi ſeſe offert vltro meus ignis Amyntas.

Et Horatius libro primo Carminum, Ode 27.

Quę te cunque domat Venus,
Non erubeſcendis adurit
Ignibus.—

Vbi & hoc annotat Acron interpres. Et Ouidius in Epiſtola Paridis ad Helenā:

—Quis enim celauerit ignem,
Lumine qui ſemper proditur ipſo ſuo:

Quem locum ad eam rem annotauit Rodolphus Agricola, lib. de Inuentione Dialectica 1. quo loco de nomine rei diſſerit. Et idem Ouidius li. Triſtitium 4. Elegia 9.

Cum tamen hoc eſſem, minimoque accenderer igne,
Nomine ſub noſtro fabula nulla fuit.

Et ante hos Lucretius lib.1.

Ignis Alexandri Phrygio ſub pectore gliſcens.

Et Valerius Aedituus ad puerum Philerota.

At certi hunc ignem Veneris, niſi ſit Venus ipſa,
Nulla eſt quæ poſſit vis alia opprimere.

Et Terentius in Eunucho: Accede ad ignē hunc, Cui ſimile eſt illud Porcij Licinij, apud Gellium li. Noctium Atticarum 19. cap.9.

Quæritis ignem? ite huc. Quæritis? ignis homo eſt.

Quod & de honeſto caſtoque ac coniugali amore dicitur Nam Valerius Maximus lib.4. c.6. quod de amore coniugali eſt, Tuos quoq; caſtiſſimos ignes Porcia, M. Catonis filia, cuncta ſecula debita ad-

miratione proſequentur. Nam & Horatius quoque, quo loco nuper citauimus,
Amor flamma. flammam etiam amorem appellat:
Digne puer meliore flamma.
Et Ouidius lib. 1. Meta.
Sic Deus in flammas abijt.—
Et Martialis lib. 1..
Incidit in flammas.—
Amor feruidus. Hinc ipſe amor Feruidus pleriſque dicit, Horatio lib. 1. Carmi. Ode 30.
Feruidus tecum puer & ſolutis
Gratiæ zonis.
Amor flagrans. Et Flagrans Virgilio lib. 1. Aeneidos:
Flagrantiſque Dei vultus.—
Nam & amantes flagrare dicuntur. Iuuenalis alicubi:
Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.
59 Hincque etiam amor libidoque vrere
Amor vrit. dicuntur. Virgilius lib. 3. Georgicon:
--Vritque videndo
Fœmina.--
Et Horatius lib. 1. Carminum, Ode 19.
Vrit me Glyceræ nitor.
Et Catullus de honeſto coniugum amore loquens, in Epitalamio Iuliæ, & Malij:
Ille non minus, ac tu
Pectore vritur intimo.
Et Ouidius lib. 1. Faſtor.
Te quoque inextinctæ, Silene, libidinis vrunt.
Et lib. 3. eiuſdem operis:
Armiger armigeræ correptus amore mineruæ
Vror.--
In quam etiam ſententiam eſt illud D. Pauli 1. ad Corinthios c. 7. Melius eſt nubere, quàm vri. Et torrere quoque dicit amor,
Et torret. quod idem eſt. Hor. li. 3. Car. Ode 19.
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.
60 Propterea & è diuerſo amantes ardere
Ardẽt amantes. dicuntur. Virgilius lib. 4. Aeneidos:
Ardet amans Dido.—
Quem ſecutus Ouidius, de eadẽ re loquẽs lib. 3. Faſtor.
Arſerat Aeneæ Dido miſerabilis igne.
Terentius in Eunucho, Amore (inquit) ardeo. Catullus de Acme & Septimio:
Vt multò mihi maior, acriorq́;
Ignis mollibus ardet in medullis.
Tibullus lib. 2. Eleg. 4.
Vror, Io remoue ſæua puella faces.
Ex quo & ardere pro vehementer amare vſurpatur Virgilio in Eclog. 2.
Formoſum paſtor Corydon ardebat Alexim.
Ardere pro vehementer amare. Et Horatio lib. Carminum 3. Ode 9.
Donec non aliam magis
Arſiſti.—
Vbi & Acron interpres hoc expẽdit. Hinc
Cupido facẽ habet. Cupido ille Deus libidinis, facem dicitur habere, qua hominũ animos inflammat. Nam apud Ouidium lib. 1. Metamor. Phœbus ita Cupidinem alloquitur.

Tu face neſcio quos eſto contentus amores
Irritare tua.—
Varro ille vndequaq; doctiſſimus, in quadam Satyra, faces amoris ardefactas vocauit, quaſi ardore prægnantes. Et huc adde quę ſuprà diximus in 9. leg. connu. quo loco tractauimus de luxuria mulierum. ubi docuimus, Venerem igne, & calore cõfici.
Sed ut ad rem redeamus, Ariſtoteles li. 61
Rurſum quã tũ coitus obſit animo. 7. c. 9. Ethicorũ, prodit voluptates eſſe impedimento prudentiæ: atque quò magis hiſce quiſpiam gaudet, eò quoq; magis impediri prudentiam, vt in venerea fit voluptate. Nemo enim, dum eſt in illa, mẽte quicquam percipere poteſt. Suntque, q huc referunt illud Senecæ in Præfatione libri 7. Declamationum: Nihil eſt tã mortiferum ingenijs, quàm luxuria. Quanquã de venerea luxuria non mihi loqui videtur. Huc quoque reſpicit id, quod plerīq;
exiſtimãt, an tamen rectè, alij viderint, Ve *Venus unde dicatur.*
nerem à Latinis appellatam à Ve, priuatiua, & derogatiua particula, & νοῦς id eſt, mens, vt etiam interpretatur Plato libro de Legi vltimo, quòd videlicet laſciuia, q̃ per Venerem ſignificatur, mentem infringat, & ſupplantet robur ingenij. Oribaſius aũt lib. Euporiſton 1. cap. 22. Animoſitatẽ (inquit) minuunt vtique meretrices.
62
Quare nõ iniuria antiqui Vates & Phi- *De eadẽ re.*
loſophi, Mineruam prudentiæ, & literarũ *Minerua*
Deã, atq; Muſas diſciplinarum præſides *cur virgo.*
inuentriceſq;, virgines eſſe voluerunt. Nã & Camęnæ, teſte Põpeio, Muſæ dictæ ſunt ꝙ ſint caſtæ mentis p̃ſides: p hoc inſinuãtes, caſtos eſſe dẽre, & à Venere alienos, literarũ animiq; cultores. Proinde cũ apud Platonem Venus Muſis minitaretur, niſi ſacra Venerea colerent, ſe contra illas filium ſuum Cupidinem armaturã: reſponderunt Muſæ, Marti, o Venus, Marti talia *Muſæ item cur virgines.*
minitare. Tuus enim inter nos Cupido non uolat. Platonis in eam rem Epigramma adſcribit Laertius in uita illius Stobæus Serm. 61. id dicit eſſe Muſicij:

Ἁ Κύπρις Μούσαισι, κοράσια, τὰν Ἀφροδίταν
Τιμᾶτ', ἢ τὸν ἔρον ὔμμιν ἐφοπλίσομαι.
Χ' αἱ Μοῦσαι ποτὶ Κύπριν, Ἄρει τὰ στωμύλα ταῦτα.
Ἡμῖν δ' οὐ πέταται τοῦτο τὸ παιδάριον.

Eſt aũt apud Lucianũ Dialogus Veneris & Cupidinis, in quo Venus Cupidinẽ interrogat, qdnã cãę ſit, ꝙ Mineruã & Muſas ſuis iaculis nõ feriret. Quib. malo credere q̃ Myrtilo & Arnobio li. 4. aduerſus gẽtes,
Muſas quidã fuiſſe meretriculas volunt. dicẽtib. Muſas fuiſſe Macarei filias, Megaleonis ancillulas: & ita de his loquuntur, vt eas videri velint fuiſſe meretriculas. Et vt id non facilè admitterem, ſic nec omnino reciperem, eas virgines fuiſſe, quando Clius fuiſſe dicunt filij Ialemus & Hymenæus:

menæus: Euterpes, aut (ut alij dicunt) Terpſichores, Rheſus: Thaliꝗ Palęphatus: Vraniæ Linus: Melpomenes, ſiue (vt alijs placuit) ipſius Terpſichores, Sitenes & Meliꝰ Eratius Thamyris Polyhmniæ Triptolemus: Calliopes Orpheꝰ: vt videre eſt apud Tzetzem in Commentariis in Heſiodum. Id enim tibi obiter dicere voluimus. At huic, quod de Pallade diximus, adſtipulatur, ꝙ ea apud Apollonium li. 3. Argonauticon profitetur, ſe expertem eſſe ictuum Cupidinis. Ita enim Iunonē alloquitur:

Muſarum liberi.

Pallas expers ictuum Cupidinis.

Ἥρη πῖδα κὐν με πατὴρ τίκε τοῖο βολάων.

Nec abſimili ratione Poetæ ipſum Cupidinem cæcum finxerunt: quoniam videlicet cæcos efficiat atque hallucinantes, libidini deditos. Quanquam & id ad oculos corporeos referri poteſt, vt ſuprà alibi diximus num. 39. ex quo fortè.

Cupido cæcus.

63 Quid plura? nullum ſenſum natura lõgius, quàm tactum, ab intelligentia ſegregauit. Cùm itaque quinque ſint hominis ſenſus, quos Græci αἰσθήσεις vocãt, ꝑ quos voluptas animo aut corpori quæri videt̃, tactus, guſtus, odoratus, viſus, auditus: ex his omnibus voluptas, quæ immodicè capitur, ea turpis atque improba exiſtimat̃. Sed enim quæ nimia ex guſtu atque tactu eſt, illa voluptas (ſicuti ſapientes viri cenſuerunt) omnium rerũ fœdiſſima eſt, eoſque maximè, qui duabus iſtis beluinis voluptatibus ſeſe dediderunt, grauiſſimi vitij vocabulis Græci appellãt ἀκολάστους, vel ἀκρατεῖς. Nos eos libidinoſos, & intemperantes, uel incontinentes dicimus. Iſtæ aũt voluptates guſtus atque tactus, id eſt, libidines in cibos, atque Venerem prodigę, ſolæ ſunt hominibus communes cum beſtiis. Et idcirco is pecudum ferarumq; animalium numero habetur, qſquis eſt his ferinis voluptatibus occupatus, vt etiam annotauit Ariſtoteles libr. Quæſtionum 28. capite 2. & latius capit. 7. & iterum Moralium Nicomachicorum 3. capite 10. & retulit Gellius libr. Atticarum Lucubrationum 19. capite 2. & Aurelius Theodoſius, qui totum hunc locum Aulo ſurripuit, ad fi. libri ſecundi Saturnalium: ubi & hæc verba poſt Gellium ſubdit: Quis igitur habens aliquid humani pudoris, voluptatibus iſtis duabus coeundi atq; comedendi, quæ homini cum ſue & aſino communes ſunt, gratuletur? Nam & hac potiſſimum ratione Ariſtoteles ipſe (ſi tamen Ariſtoteles eſt) monet Alexandrum, ut coitu abſtineat, quoniam ludus ſit porcorum aliorumque brutorum animaliũ. Quæ enim tibi (inquit) gloria erit, ſi eum porcis communicaris? Ipſe autem Alexãder, cum Deus à multis diceretur, duabus potiſſimum rebus ſeſe mortalem eſſe depræhēdere dicebat, ſomno, & coitu, velu ti hæc duo ꝑcipuè ab illa diuinitate eſſēt aliena, vti tradit Plutarchus in li. de Diſcrimine adulatoris & amici, & Sympoſiacõ Problematon. Decade 8. capit. 1. & in uita ipſius Alexandri.

De tactu re.

ἀκόλαστοι qui dicãtur. ἀκρατεῖς item.

Coitus nos brutis ſimiles facit.

Alexander ex coitu ſe non eſſe.

Deum cog. nis.

64 At Ariſtotelis præceptor Plato, Homerus Philoſophorum à Panętio plerunque vocatus, in lib. 9. de Republ. Libidines rei venereæ & gulæ iniquas eſſe dicit immaneſque & efferas: eoſque qui illis inuoluũtur, pecudibus comparat. In Phædro quoque hominem Veneri deditum pecudi ſimilem dicit: & flagitioſum & impudentē & voluptatis non naturalis auidũ vocat. Idem verò vitam cęlibem caſtamq; ſemper vixit: propter quod vſque adeò timuit peruerſam temporum ſuorum opinionē ut ſacrificaſſe naturæ perhibeatur: quaſi peccatum expiare vellet, quòd liberos nõ procreaſſet: vt retulit Diuus Auguſtinus in libr. de Vera religione. In quo & illud quoque prodidit, Platonem ipſum diſcipulos edocere ſolitũ, ut à venereis voluptatibus abſtinerent: perſuaſimumq; haberent, veritatem non corporis oculis, aut ſenſu aliquo, ſed ſola mentis puritate videri: ad quã percipiendam nihil magis impedimento eſſe, quàm vitam libidinibus deditam. Sed & apud eundem Platonem circa initia libri primi de Republica, Sophocles ille Athenienſis (quem Tullius libro primo de Diuinatione, appellat diuinum poetam) coitum ipſum agreſtem furioſumque dominum uocat. Quod & commemorauit Tullius ipſe in libro de Senectute, & Valerius libro quarto, capite tertio. De quo & nos diximus ſuprà in 6. leg. connub. num. 10. in clp. Sophocles. Cęterum Simplicius in Commentarijs Enchiridij Epicteti, capite 43. quo de re uenerea agit, Omnis (inquit) corporalis uoluptatis continentia rationalem animũ corroborat. Denique Marſilius Ficinus naturæ rerum peritiſſimus in eo libro, quem ſcitè non minus, quàm uenuſtè, de Triplici uita compoſuit, coitũ inter præcipuos ſtudioſorum hoſtes annumerauit.

De cæli re.

65 Horũ aũt efficaciſſima rõ depromit̃ ex ijs, q̃ ſcribit Hippocrates, diuini uir ingenij, ad calcem ꝓpè lib. 1. περὶ νόσων, id eſt, de morbis, Sãguinem q in hoīe eſt, plurimã prudētiæ partē ꝯferre, qnimo, & totã, ex multorũ ſnīa. Iõq; mētis uacillationē ſiue phrenitin hinc ꝓdire, ꝙ bilis mota uenas ſanguinēq; ĩtrat, eũq; agitat. Suprà aũt ſatis docuimꝰ, ſperma ex sãguine ꝓbiſſimo gigni eiuſq; medullã eē: iõq; & ſanguinē à multis vocitari. Ex quo fit ꝯñs, ut quo fre

Ratio prætendentium.

quẽtius qs coit, eò magis prudẽtiæ officit.

66 Et cum inter animi partes, ſiue malis uires, potiſſima ſit Memoria, neceſſarium illud maximè, vitæ bonũ, vt dicit Plinius libro ſecundo, capit. 24. Nihil certè eſt, qd̄ huic parti magis officiat, quàm immodicus concubitus, vt non abs re Aetius Tetrabibli, id eſt, quaternionis 2. Sermone item 2. capite 23. quod de memoria amiſſa eſt, præcipiat, vt Veneris vſus ſit rariſſimus: neque enim eum ad totam ſanitatẽ conducere, neque ad animæ ratiocinationem, imò & triſtitiam inducere, & lancinationem illam in coitu contingentẽ, conuulſioni quodammodo eſſe cognatã: & perfrigerationem, quæ ſuccedit, cõgelare quodammodo ac ſtupefacere intelligentiam. Nam & idem eiuſdem ſermonis c. 8. tradiderat homines ex concubitu fieri obliuioſos. Miror autem, quid in mẽtem venerit Philippo Probo, qui hęc Veneris incommoda à me primũ collecta ex optimis quibuſque autorib. in noſtra illa prima editione anni 1524. ppè ad verbum tranſtulit in ſuas ad Ioan. Mo. addi. in rubr. de vita & honeſt. cleric. lib. 6. hinc tantum occaſione ſumpta, quòd ea rubr. vtitur eo verbo, vita, quam nimio cõcubitu abbreuiari dicit: & ad id probandum confeſtim duas paginas his, quę diximus, implet, cum mendis librariorum.

Coit⁹ memoria nocet.

Furtũ ſcriptoris libri.

67 Verùm, vt redeamus, his adde, ſi diuis placet, aliud incommodum, & quidẽ nõ contemnendum intemperati: immodicique concubitus: quod ſicuti loquendi intemperãtia orationem inanẽ reddit ac ſtolidam, ita illorum ſemen, qui ſe ad coitum intemperantes præſtant, infœcundũ plerunque & ſine fructu eſt, ut ſcribit Plutarchus in vita Lycurgi, & atteſtãtur Philoſophiæ Medicinæque ſcriptores, & cõprobat ratio omnibus cognita, quoniam immodicus Veneris vſus ſemẽ exhauriat, vt ſcribit Galenus in 1. lib. de ſemine, aut certè ſi quod reliquum ſit, id non ſatis coctum ſit, nec ideo generationi idoneum. Et hac fortaſis ratione aliqui duobus antè menſibus arietes à coitu reuocant. Id enim præcipit Didymus apud autorem Geoponicon libro. 18. capite tertio. Qui & ipſe eiuſdem operis libro 17. capite 3: tauros à communibus paſcuis cum vaccis arcet duobus quoque ante admiſſuram mẽſibus. Quod & Varro ſe facere ſolitum teſtatur lib. 2. Rei ruſt. ca. 5. Quãuis Palladius Rei ruſticæ lib. 8. ca. 4. aliam reddit rationem, quæ & huc quoque pertinet, ut ſcilicet facem libidinis augeat dilatio voluptatis.

Coitus frequens facit ſemẽ infœcũdum.

68 Id quod etiam in fęminis obtinet, quę quò frequentius coeunt, eò velocius ſterileſcunt. Quod & de aſinis aſſerit Ariſtot. li. 6. de Hiſtoria animalium, c. 23. Plutarchus autem lib. 5. de Placitis Philoſophorum, c. 9. Cur (inquit) mulier frequentius libidini indulgens non concipit? An ꝙ (vt Diocles Medicus tradit) ſemen non emittat? an ꝙ minus, q̃ conueniat? an ꝙ tale, in quo vis prolifica non ſit: aut quòd plus caloris, frigoris, humiditatis, ſiccitatiſue, quàm par ſit, habeat: aut deniq; ꝙ reſolutus vterus ſemen non contineat. Is autem liber inter opera Galeni quoq; reperitur hoc titulo, De Philoſophorum hiſtoria, quẽ nomine Galeni, in Latinam linguã traduxit Iulius Martianus Rota, cùm multò antè tempore tranſtuliſſet Budæus noſter nomine & titulo Plutarchi. Fuerũt autẽ vterque & Plutarchus & Galenus eodẽ penè tempore, ſed Plutarchus paulò antiquior. Nam eũ Galenus ipſe citat ex Homericis meditationibus, in li. 3. de Hippocratis & Platonis decretis. Eſt autem is liber dignus vtriuſq; titulo, vt qui doctiſſimus eſt: cumque putat Leonhartus Fuſchius in Annotationibus Galeni de Sanitate tuenda, quempiam ex Plutarcho, & alijs contexuiſſe. Nec conceptum tantum impedit frequẽs coitus, ſed & ipſum iam factum corrũpit, vt poſtea dicemus, num. 141. incip. quintum ne uxorem.

Fœminæ frequenter coeuntes, citò ſteriliſcunt. Et rarò cõcipiunt.

69 Nec hoc incommodum prætereundũ cenſuimus, ꝙ qui frequenter coeunt, minus coitu delectãtur: quoq; coitus rarior eſt uſus, eò quoque ſuauior eſt, & magis voluptuarius, ex ſententia Ariſtotelis, q eius rei rationem reddit, libro de Generatione animalium primo capite 18. & Auicennæ libro nono de Animalibus, capite ſexto, ubi tamen dicit aliud eſſe in fœminis, quæ in menſtruis ſunt. & Petr. Apon. in Commentarijs Ariſtotelis, Quæſtionũ encyclicarum 4. ca. 15. iterumq; in eodẽ eodem opere, cui Conciliator titulus eſt, differentia 34. Idq; eſt, quod Democritus dicit apud Stobæum, Sermone 15. τῶν ἡδέων τὰ σπανιώτατα γινόμενα, μάλιστα τέρπει. Id eſt, Delectabilium quæ rariſſima ſunt, maximè delectant. Rurſumq;, εἴ τις ὑπερβάλλοι τὸ μέτριον, τὰ ἐπιτερπέστατα ἀτερπέστατα ἂν γίγνοιτο, Id eſt, Si quis modum exceſſerit, iucundiſſima quæque iniucundiſſima fient. Priorem autem ſententiam etiam adſcripſit Antonius Monachus ex incerto quopiã autore, 1. tomo Meliſſe, c. 37. Alij id Epicteti eſſe dñt. Cui ꝯcinit illud Diui Hieron. ad Euagriũ: Omne, qd̄ rarũ eſt, plus appetit. Qd̄ & repetitur in cap. legimus. 93. diſtin. Et idem Hieronymus in Vigilantium: Ardentius appetitur, quicquid eſt rarius. Et facit

Coeũtes frequenter minus in coitu delectãtur. Rara maximè delectãt.

faciт etiam textus in §. quantacunque. in fine.& ibid. gl.in uerbo, miraculũ, in Authen.de Conſul. & in cap. ſi officia. in fine, 59.diſti. & in c.in ſancta. 2. quæſt. 7. & & in c.quamuis.in princ.de pęnis, diſtin. 3.Et illud Martialis lib.4.ad Pudentem:

Rara iuuant: venit primis ſic gloria pomis:
Hybernæ pretium ſic meruere roſæ.

Illudque alterius Poetæ noſtri temporis, quem multis antiquis non inferiorem meritò dixerimus. Is eſt Ioannes Secundus Hagienſis:

Eſt modus & dulciſsimis immoderata voluptas
Tędia finitimo limite ſemper habet.
Cerne nouas tabulas, rident florente colore,
Picta uelut primo vere coruſcat humus.
Cerne diu tamen has, hebetat aque lumina flectas;
Et ibi conſpectus nauſea mollis erit.
Subque tuos oculos aliquid reuocare libebit,
Priſca quod in multa ſecla tulere manu.

Et Iuuenalis Saty.11.in fi.

--Voluptates commendat rarior vſus.

Et id quidem omnes quotidie in concubitu experiuntur. Tametſi Hippocr.aliud voluiſſe videtur in maribus, lib. περὶ φύσιος παιδίου, id eſt, de natura pueri. Nã ſi vir(inquit) crebrò coeat, venæ hinc laxiores redditæ, Venerem magis incitãt. Quod ſi verũ eſt, & id quoque inter Veneris incommoda ponendũ eſt. Nam quò crebrius coeas, eò huius rei appetentior eris.

Aliud Veneris incommodum.

70 Sed, & illud denique incommodum adſcribemus, hunc immodicũ & frequentem coitum, vocis ſuauitati, ſi quid aliud obeſſe plurimum. Hincque ſcribit Ariſtoteles lib.Hiſtoriæ animalium 7. c. 1 cãtores à coitu abſtinere ſolitos, ut ita diutius vox ſine mutatione ſeruetur ſuauis, & canora: quæ in virilem ſonũ tranſit in his, qui rẽ veneream agere incipiunt. Fortunatianus ſcribit ἀναφώνησιν, id eſt, exclamationem, claram vocem efficere: firmã aũt & ſuauem cibi, potus, & ventris obſeruãtiam, & Veneris cõtinentiã. Democritus (ut refert Plinius lib.20.c.4.) Venerẽ raphano ſimilem eſſe putat: & ob id fortaſſis (vt ſubdit ipſe Plinius voci nocere aliqui tradiderunt. Quod & ipſum autoritate Florentini tradit autor Geoponicon 12.c.22. Ex quo intelligis, ea quæ libidinẽ incitant, vocem quoq; lædere: vti è diuerſo quæ Venerem inhibent, vocem iuuãt. Nam Plinius li.26.c.10.autor eſt, radicem nymphea inhibere Venerem, & effluentiam genituræ: ob idque corpus alere, vocemque.

Venus vocis ſuauitati nocet.

71 Et huc (niſi fallor) alludit Martialis lib. 7.Epigram.81.

Menophili penem tam grandis fibula veſtit,
Vt ſit comœdis omnibus vna ſatis.
Hunc ego crediderам (nam ſæpe lauamur in vno)
Sollicitum voci parcere, Flacce, ſuæ.
Dum ludit media, populo ſpectante, palæſtra,
Delapſa eſt miſero fibula, verpus erat.

Et Horatius in Arte Poetica:

Abſtinuit Venere, & uino, qui Pythia cantat
Tibicen.—

Vbi & id annotauit Ianus Parrhaſi⁹, vnus ex eius interpretibus, ſi is eſt. Galenus autem libr.6.de Locis affectis, ad fin. ſcribit cantores & athletas per omnem vitæ partem à Venere abſtinere ſolitos. Vide tamen ea, quæ non multo pòſt dicam nu. 75.incip.rarus.

Ex his autem maximis incommoditatibus, quibus ex Venere affligitur, & corpus & animus, ſatis potes intelligere, non abs re Horatiũ Damnoſam Venerem appellaſſe, lib. 1.Epiſtol. 19. 72

Venus damnoſa.

Quem damnoſa Venus, quem præceps alea nudat
Gloria.—

Et alibi Libidinem damnoſam, eiuſdem operis lib.2.Epiſt.1. *—Per quæ*

Et libido.

Creſceres res poſſet, nimium damnoſa libido.

Nam & Ouidius li.1.de Ponto, eleg.11 eademq; vl.ad Flaccum voluptatem Veneris damnoſam quoque vocat, quòd ea ſcilicet vires adimat & animi & corporis:

Et voluptas Veneris.

Nec vires adimit ueneris damnoſa voluptas.
Non ſolet in mœſtos illa venire toros.

NEQVE tamen maritos propterea à coitu moderato, ſed tantum immodico & intemperato deterrere volumus: tum quia matrimonium ſuadet, vt interdum procreationi liberorũ & honeſtæ voluptati (quod iam ſatis dictum eſt in ſecunda lege connubiali, numero 65.incip. ſecundum vxor, & ſeq.) operam demus: tũ quia coitus tempeſtiuus & nõ exuperans, vel reclamante Epicuro, ſaluberrimus eſt, nec pauca affert commoda hominibus. Venus ſiquidem prodeſt morbis, qui cõtrahuntur à pituita, ſi uerum dicit Hippocrates lib.6.Epidemion, & Aphoriſmorũ lib.5.c.23.& Ariſtoteles lib.Problem. 1.c. 51.& iterum lib.4.c.17. vbi & huius rationem reddit, quam tu, ſi lubet, videre poteris, & Auicenna in 20.4.tract.c.10. & longe lateq; Pet. Aponen. diff. 186. Ideoque Epilepſię, q̃ ex pituita eſt, vt latè ꝓbat Hippocrates in lib.quẽ de eo morbo nũcupatim edidit. Venerẽ Aſclepiades & alij plerique imperabant, vt tradit Cælius Aurelianus lib.Chronion 1.ca.4. Quo in loco ipſius in ea re ſñiam reperies. Nã ſunt, qui huic opinioni aduerſant̃, vt ſ.diximus. 73

Venus morbis pituitoſis prodeſt.

Epilepſia.

Confert & Venus melancholicis ꝑ uiã aduſtionis, vt teſtis eſt ipſe Ariſtoteles lib. Quæſtionum 4.c.31. & ibi Aponenſis ipſius interpres, & Auicenna, d.c. 10. vbi. & 74

Et melãcholicis.

alia multa coitus iuuamenta adducit. Et id quod de melancholicis diximus, intellexit Home. vt oſtendimus in noſtro trac. Nobilitatis, quo loco de Medicina Homeri diſſeruimus, nu. 184. incip. ſciuit aũt concubitum. Idem autem Ariſtoteles eo. lib. c. 30. Cur (inquit) quibus calida natura eſt, ſi modo robuſti plenique ſunt, niſi cõcnmbant, iis ſæpe bilis proſilit, & aluus amara ſuccedit & pituita ſalſa conficitur, & color corporis immutaт? Cuius rei rationem ibi videre poteris. Confert etiam oculorum acumini. Nam qui re venerea minimè vtuntur, in acumine oculorum offenduntur, vt tradit Ariſtoteles d. libr. Quæſtionum 4. c. 3. De quo tamen vide, quæ dixi ſuprà nu. 39. incip. ex quo fortè. Prodeſt ètiam morbo regio, ſiue arquato vt placuit Tito illi Aſclepiadis ſectatori, & Themiſoni apud Cælium Autelianũ: qui id tamen negat lib. Chronion 3. c. 5. Et Iſchiadicis, qui non ex uſu uenereo facti ſunt, vt idem ſcribit lib. 5. c. 1. Et interdum podagricis, propter conſuetudinem vitioſam, ſemine plurimum irritante, cum videlicet & multi & noxij humoris fuerit: cuiuſmodi generatur in naturis propriè multiſeminijs appellatis. Quod adde ad ea, quæ diximus ſuprà, nu. 45. incipi. illud autem. Cæterum Hippocrates, vt ad eum redeamus, in libro περὶ παρθενίων, id eſt, de natura, ſiue morbis virginum, ad calcem monet virgines, quæ furore & inſania uexantur, quamprimum cum viris commiſceri, ſi ſanitatem cõſequi velint. Idẽ Hippocrates li. 5. περὶ ἐπιδημιῶν, tradit Timochareti cuipiam per hiemem multa diſtillationem per nares deſluxiſſe: at cum Venere vſus fuiſſet, cuncta ſiccata fuiſſe, atque tertia die omnino cõualuiſſe quod & ipſum lib. 7. repetit.

Et qui calida natura ſunt. *Oculorũ acumini.* *Morbo regio.* *Et quibuſdã Iſchiadicis.* *Et interdũ podagricis.* *Virginibus furioſis.* *Narium diſtillationib.*

75 Rarus coitus vt ſcribit Cornelius Celſus corpus excitat: & vt memoriæ prodidit Plinius libro Naturalis Hiſtoriæ 28. cap. 6. athletę torpentes Venere reſtituuntur. Venere vox reuocatur. cum è candida declinat in fuſcam. Medetur & lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis. Idem lib. 18. c. 4. tradit à ſerpente & ſcorpione percuſſos coitu leuari, verum fęminas ea Venere lædi. Et ut ſcriptũ reliquit clariſſimus Medicinæ cõditor Galenus libr. 6. de Locis affectis, ſiue ut uulgò loquuntur de interioribus, ca. 5. Sunt nonnulli, qui niſi aſſiduè coeant, capitis grauitate moleſtãtur, cibos faſtidiũt, ac febrib. obnoxij ſunt: atque vt deterior eſt ipſis appetẽtia, ita & concoctio minor. Hos Plato arboribus immodice fructiferis comparat. Equidem noui quoſdam, quibus huiuſmodi erat natura, qui præ pudore à libidinis vſu abſtinentes torpidi pigrique facti ſunt: nonnulli etiã melancholicorum exemplo, pręter modum męſti ac timidi cibi etiam tum cupiditate, tum cõcoctione vitiata. Quidam vxoris mortẽ lugens, & à concubitu, quo anteà creberrimè vſus fuerat abſtinens, cibi cupiditatem amiſit, atque ne exiguum quidem cibum cõcoquere potuit: ubi uerò ſeipſum cogendo plus cibi ingerebat, protinus ad Vomitũ excitabatur: męſtus etiam apparebat, non ſolùm ob has cauſas, ſed etiam (ut melancholici ſolent) citra manifeſtã occaſionem. Hæc ergo conſideranti mihi apud me ipſum viſum eſt longè maiorem ex retento ſemine, quàm menſtruis, corpori noxam euenire poſſe: præſertim in his, qui ſuapte natura vitioſis abundãt humoribus, & pleni ſunt, atq; in otio educati: quique cum antea nihil ad libidinẽ reliqui feciſſent, affatim cõtinere cęperũt. Equidem perpendi in his naturalem excernendi ipſum cupiditatẽ, huius rei cauſam eſſe: Cum enim & tale & tantum fuerit, neminem non ad ſui excretionem vi quadam ſtimulat. Ita Diogenem Cynicũ narrant alioquin omnium mortaliũ (qđ ad continentiam pertinet) cõſtantiſſimũ, libidini tamen indulſiſſe, non à copulata illi voluptate, veluti bono aliquo illectũ: ſed vt noxam, quæ à retento ſemine prouenire ſolet, euitaret. Eum meretrix adire pollicita, cum diutius ceſſaret, ipſe manu pudendis admota, ſemen proiecit, ac uenientem, deinde mulierculam remiſit, inquiens, Manus Hymenæum celebrando te pręuenit. Quam Diogenis hiſtoriã etiam tangit Agathius Scholaſticus libro ſeptimo Epigrammatum Græcorum, eo Epigrammate, cuius initium eſt,

Ποίλυ τὶς πρὸς ἔρωτας ἰοι τρίβον, &c.

Vbi eã meretricem Laidem fuiſſe dicit. Sed ut ad Galenum reuertamur, ſubdit quæ ſequuntur. At planè conſtat, modeſtos viros non ob uoluptatem, ſed ut ab impedimento præſeruentur, libidini indulgere, pinde ac ſi nulla eſſet ei uoluptas ꝯiugata. Dic ẽt reliqua aĩalia ad coitũ excitari arbitror, non ꝙ exiſtimẽt uoluptatẽ boni cuiuſpiã ſpeciem ꝓ ſe ferre, ſed ut ſemen qđ ob retentionẽ ipſis moleſtũ eſt, excernant, haud ſecus ꝗ eiiciendi ſtercoris, excernendæque urinæ deſiderio ſuapte natura moueri conſueuerũt. Subdit & exẽplum de muliere quadã, ꝗ ex longo iã tempore uidua, cũ ꝓter cætera mala neruorum quoque moleſtiis uexabatur, ac dicente obſtetrice uterũ eſſe retractũ, remedijs ad huiuſmodi affectus conſuetis vti

Quib. aliis prodeſt Venus. *Semen retentum maiorẽ noxam adfert, quàm menſtrua.* *Diogenis obſcena hiſtoria.*

de-

decreuit:quibus adhibitis partim ob ipſorum calorem, partim etiã quòd inter curandum manibus tractarentur partes muliebres, oborta titillatione, cum labore, & voluptate, veluti per coitum vſuuenire ſolet, excreuit craſſum plurimumque ſemẽ: atq; ita à moleſtia ſua liberata eſt mulier. Proinde manifeſta coniectura aſſecutus ſum, vitiato ſemini maiorẽ q̃ menſtruis, eſſe vim, ad noxã vniuerſo corpori inferendã. Itaq; licèt hæc qdẽ aliqñ profluant è viduis: ſuppreſſum nihilominus ſemen moleſtiã noxamq; ipſis inferre poteſt.

76 *De eadẽ re.* Paulus quoq; Aegineta, qui vniuerſam Medicinam à Galeno ipſo, & Oribaſio p innumeros ferè libros traditã, in ſeptem libros compendioſe redegit, in illorum 1. c. 35. At ne Venus quidẽ (ait) vtilitate caret, utpote quæ plenitudinem vacuat, corpus auctũ, leue, virile reddit. Et quod animum pertinet, rationis vim impeditã ſoluit, ingentes iras remittit. Idcirco melancholico aptiſſimum remedium, ſi quicq̃ aliud. Reducit autem ad modeſtiam, vel alio quouis modo inſanientes: atq; morbis quos pituita conflauit, magnopere cõducit: faſtidientib. cibi appetentiã reſtituit nonnullos à crebris quoq; ſomnijs liberat. Et poſt pauca: ut labor (inquit) ſic & ꝯcubitus ſi modus ſeruetur, vtilis eſt. Nam & ad opus excitat, & facilitatẽ quandam ei, qui ſic ꝯſueuerit, præbet. Et c. 98. ſcribit coitum moderatum non raro ſomnum conciliare Oribaſius libro primo Euporiſton c. 22. de Venere loquens: Mutat (inquit) cognitio ad manſuetudinem, vt ẽt melancholiam amantis & maniam componat & eroticon. Rurſus, eiuſq; autoritate Aetius Tetrabibli 1. Sermone 3. c. 8. Reſtat vt vtilitates Veneris recenſeamus: neque enim penitus inutiles, & omnibus nociuæ res venereæ exiſtunt, ſi & vſum, & tẽpus & modum, & ſanam vtentis conſtitutionem inſpicere velis. Vtilitates ex coitu hæ ſunt, repletionem euacuare, & leuius reddere vniuerſum corpus, idemque ad augmentum promouere & virilius efficere. Duris habitudinibus ex longiorib. interuallis vſus eius cõmodat: Mollit enim organa, & meatus dilatat, & pituitam expurgat, & impeditam rationis vim explicat, & maximas iras remittit. Quapropter & atra bile percitis ſubtriſtibuſque & hominum conſortia fugientibus, uelut magna quædam medela, cõmodiſſimus exiſtit. Sed & iuxta alium modum furioſos ad ſaniorem mentem reducit: & quoſdã comitiali morbo prehenſos ſanat, & capitis grauitatem ac dolorem ad integritatẽ permutat. Et paulò pòſt: Multi quoq; ex morbis alimentum non ſentientes, ex vſu ipſius refecti ſunt: alij bñ ſpirantes ex egrè ſpirãtib. euaſerũt: alij cibos auerſantes appetentiam edendi aſſecuti ſunt: quidam à frequentibus ſeminis per ſomnũ effuſionibus liberati ſunt. Hæc ille, quæ Paulus Aegineta propè ad verbũ, vt vides, in ſuũ librũ trãſtulit. *Aeti⁹ prior Paulo Aegineta.* Fuit enim Aetius illo prior, cumq; citat lib. 4. in princ. q̃q̃ ſunt, q aliũ eum eſſe putant, quẽ citat Paulus, eſſeque mendũ in verbo Aetius, nam Aretæus eſſe ſcribendum ex Græco codice Aldi, vbi ſcribitur, Καππαδόκην Ἀρεταῖον. *Pauli Aeginetæ locus.* Nec Aetius Cappadox fuit, vti illum appellat Paulus, ſed Abydenus. Conſtantinus in Viatico, lib. 1. capite vigeſimo, ex eodem Rufo: Coitus (inquit) ijs confert, quibus nigra cholera & melancholia dominantur.

Raſis ad Almanſorem lib. 4. c. 17. Coi- 77 *De eadẽ re.*
tus corpus repletum alleuiat, & animam hilarem & lætam efficit, eiuſq; auget leuitatem: iram quoq; ſedat, ac cogitationẽ remouet: caput alleuiat, atq; ſenſus. Denique, ſi quis multo vſus fuerit coitu, repletionis malũ euacuando euadet. Haly Abbas in 5. Theoricæ c. 36. Si huius ſuperfluitas (de ſpermate loqr̃) ſui sancta in vaſis, coitu nõ purgar̃, nec poterit eã expellere natura, in inguinib. fit, & illis ſimul, extenſio, omniq; in corpore grauitas: ſæpeque ſuis ſperma calefit in vaſis, fitq; febris: qm̃ membra hæc quidẽ poſt illa calefiunt donec cordi calor ille continuetur: nõnunq̃ eius vapores aſcendunt ad cerebrum, vbi & peſſimos generãt morbos. Et ſtatim inferius. Dimiſſio coitus hẽtudine ſenſuũ, & intellectus parit, & capiti accidit grauitas, & viſui tenebræ, & frãgir̃ corpus, & appetitus imminuitur ciborũ, & nonnunq̃ cõplexio declinat à ſtatu ſuo: aliquoties ẽt patir̃ maniã ex uaporibus ſpermatis ad cerebrũ aſcendentibus: ſæpe quoq; fit corpori frigus, & nõnunquam tremor p̃cordiorum, pectoris attractio, ſæpe ẽt ſcotomia & vertigo. Itẽ ſi uſus fueris (inqt) coitu, ut oportet, cogitationes cedũt, ira mitigar̃ & mania, melãcholicæ ꝓdeſt paſſioni ꝓdeſt ẽt phlegmaticis morbis, ſomniorũque medetur multitudini, & appetitũ cõfortat. Oribaſius autem ipſe in Compendio Medicinæ, 6. c. ex ipſo Rufo multa tradit commoda Veneris, multaq; incommoda, ĩ hæc verba: Venerei actus iuuamina ſunt iſta, vt q multum repleti ſunt humorib. euacuenr̃, & leuiores præſtanr̃ corpore, & augmentenr̃, ui uiriles appareant in corpore. Si verò frequens ſit, intellectũ animi diſſoluit. Nam iracũdos temperat, & mites facit, propter quod melancholicis magis, quàm alijs, ſanitas utiliſſima eſt

& expediens Veneris commixtio. Cõpo-
nuntur autem ex his ad integrũ ſenſum,
etſi ex alio modo inſaniunt. Et his, qui ex
phlegmate ægrotant, optima eſt Venus,
& his qui craſſi ſunt corpore, ſi non reple
ti cibo miſceantur. Hi autem per ſomnũ
frequentius euacuati liberantur. Et alia q̃
ſequuntur, propè ſimilia ijs, quæ ex Ae-
tio deſcripſimus. Nam & vterque vt dixi-
mus, ſumpſit ex Rufo.

78 Auicenna in prima tertij, tractatu 5. ca.
De eadẽ re. pite octauo. Quandoque (ait) accidit hu-
iuſmodi, ut in uaſis ſeminalibus aggregetẽ
ſperma plurimum, & corrumpatur, & in
frigidetur & conuertatur ad qualitatem
uenenoſam: & accidit ei, ſicut epilepſia. Et
in uigeſima tertij, tractatu primo capite
10. ſic ait: Coitus alleuiat corpus, & ipſum
præpatat ad augmẽtu. Et aliquantò pòſt:
Et quandoque ſequitur ipſum coitum ex
pulſio cogitationis dominantis, & acqui
ſitio audaciæ, & edomatio iræ ſuperfluæ.
Et iterum poſt pauca: Plurimorum, quo-
rum complexio requirit coitum, cùm ip-
ſum dimittunt, infrigidatur corpus, & ca
dit appetitus cibi, ita ut etiam non reci-
piant. Et rurſum non multò pòſt: Quan-
doq; accidit uiro ex dimiſſione coitus, &
abundantia ſpermatis, & frigore, & cõuer
ſione ipſius ad uentoſitatem (& forſitan,
uult dicere uenenoſitatem) ut mittat ſper
ma ad cor & cerebrum, uaporem malum
uentoſum (uel quod magis credo, uene-
noſum) ſicut accidit mulierib. ex coarcta
tione matricis. Sed & in 21. tertij c. 2. Retẽ
tio ſpermatis eſt mala ualde. Et in Cãticis
lib. 1. c. 153. Coitus cõmendatur iuuenib.
quatenus per eum à nocumẽtis, pernicio-
ſis liberentur. Quem locum enarrãs Auer
rois, Si coitus (inquit) uſu non fuerint, cõ
tingent eis morbi magni, & illaudabiles.
Itẽ Auerrois ipſe li. 6. Collig. Coitus mo-
derato uſu conueniens exiſtit. Quod non
concedimus, niſi quia ſperma eſt una ſu-
perfluitas præparata à natura, ut expellat̃,
ſicut & aliæ ſuperfluitates, excepto quod
in ſe bona eſt.

79 Haly Rodoan in 3. Techn. commento
De eadẽ re. 35. Si ſuperfluitas in corpore aggregata, ex
ſpermate non egreditur per coitum, coar
ctatur in corpore & ex ea generantur ęgri
tudines malæ. Nã coartactione ſeminis,
generantur ex eo uapores mali, qui aſcen
dunt ad cor, & cerebrum, & ſtomachum:
& corrumpunt ſanitatem illorum mem
brorum, & generant ægritudinem. Et for-
taſſis ex eo eſt aliquid ſimile ueneno uipe
rino: ſicut accidit ei, qui aſſueuit coitui,
& dimittit eum longo tempore, ex debi
litate appetitus cibi, & pigritia à motibus,
& generatione humoris melancholici:
& fortaſſe corrumpitur, & excitatur ex eo
quod eſt ſimili uirtute ueneni, ſicut illud
quod accidit uiduis ex ſuffocatione ma-
tricis, & multis uiris, qui ex eo moriuntur
ſubitò: Albertus Magnus li. de Animalib.
15. tractatu. 2. c. 5. Aliquando (inquit) pro-
pter nimiam retentionem ſpermatis in in
firmis corporibus accidit congregari mul
tas malas ſuperfluitates, quibus plurimũ
impeditur corpus. Et poſt pauca ſubdit, ꝙ
hinc quandoque mors accidit. Et Arnal
dus Villanouanus in Speculo: Si coitus
(inquit) fuerit remiſſus, vel ex toto etiam
fuerit prætermiſſus, coarctato ſpermate
in uaſis generationis propter pollutiones
euenit grauedo, triſtitia, perturbatio in-
tellectus aduenit corpori propter uapo
res corruptos, ad cor, & cerebrum ue-
nientes. & interdum uaſorum apoſte-
mata.

Ex recentioribus quoque Petrus Apo 80
nenſis naturæ rerum & Medicinæ conſul *De eadẽ re.*
tiſſimus, in Ariſtot. lib. 3. Quæſtionum or
bicularium, c. 1. Per coitum (inquit) cum
neceſſariũ fuerit, homo alleuiatur, & ala
cris efficitur anima, malum expellendo
conſilium. Idem multa in eandem ſentẽ
tiam ſcribit in lib. eatundem Quæſtionũ
4. c. 29. ſed multò plura in ſuo nobili ope
re, quod Conciliatorem uocauit, ubi ue
terum præcepta Medicorum ſimul con
nectit, atque conciliat, differentia 124. &
iterum diff. 146. Multa quoque Michael
Sauonarola tract. 2. ca. 1. in quarta re non
naturali. & Valeſcus Tarẽtinus in ſuo Phi
lonio li. 6. c. 3. in 9. Articulo. & Conſtanti
nus Africanus in libr. de Coitu: & ex alio
rum autoritate Antonius Gazius in ſuo
lib. quem Coronam floridam nominat,
c. 33. poſtremò Symphorianus in ſua Ro
ſa florida. quam ſatis impudenter ab ipſo
Gazio magna ex parte furatus eſt, uir alio
quin non indoctus, c. 8. ipſius operis.

Horum ſententias fulcit uetus illud Ve 81
neris ἀμβολογήρας, cognomine ſimulacrum *Venus ἀμ-*
Spartanis ex oraculo erectum, ut teſtatur *βολογήρα.*
Pauſanias libro tertio. Eſt enim ἀμβολογήρα,
tanquam ſenectam differẽs. Quaſi uenus
non importuna, minimeque intempeſti
ua ſenectutem arceat. Sed illud non præ
termittendum duximus non conuenire
Aſtrologis cùm Medicis aſſerentibus coi *Venus, an*
tum prodeſſe melancholicis. Aſtrologi *melancholi*
enim Venerem, & Saturnum inimicos *cis proſit.*
inuicem eſſe dicunt. Nam ſi quem Satur
nina paſſione occupatum leuare uelimus
per uenereos actus, fruſtra (inquiunt) atq;
etiam cum iactura conemur: ut pote
cùm ſint remedia longè diſtantia. Ideo
que

que optimum temperamentum eſſe per quædam Phœbi Iouiſque, qui inter Saturnum & Venerem ſunt medij, remedia, homines ad medium reuocare, vt ſcitiſſimè à Marſilio Ficino annotatum eſt, libro de Vita longa, c. 16.

82 MVLTA SVNT ergo (vt redeamus) Veneris modicæ rariorisque commoda, multa item frequentioris immoderatæq; incommoda: vt nō abs re veteres (quod Plutarchus tradit in Præceptis cōnubialibus & alibi nos retulimus) Mercurium rationis præſidem, iuxta Venerem collocarint tanquam voluptas venerea ratione maximè indigeat, quæ ad modeſtiam, ſiue modum nos ducat, vt nec minùs nec plus q̃ oporteat, illam exerceamus. Nā vt ſcribit Euripides in Medea, de ea re loquens.

Mercurius iuxta Venerem collocatus.

Modus & tempus exercendæ Veneris.

Ἔρωτες ὑπὲρ μὲν ἄγαν
Ἐλθόντες, οὐκ ἀδοξίαν,
Ἀνδράσιν. εἰ δ' ἅλις ἔλθοι
Κύπρις, οὐκ ἄλλα θεὸς
Εὔχαρις οὕτω.

Et paulò poſt:

Στέργοι δέ με σωφροσύνα
Δώρημα κάλλιστον θεῶν.

Id eſt, ad verbum, quantum fieri poteſt:

Amores ſupra quidem nimium
Venientes, non laudem
Neque uires tradiderunt
Viris. Si autem, quod ſatis eſt, uenerit
Venus, non alia Dea
Gratioſa uſqueadeò.
Placet enim mihi modeſtia,
Donum pulcherrimum Deorum.

Quam ſententiam & nos attulimus ſuprà in 2. l. connub. nu. 72. incipi. ad quam ſententiam, ad aliam rem huic proximā. Cui concinit & alia eiuſdem ſententia, quam tu videbis infrà nu. 91. ex illis autem.

83 Cuius rei non ſatis fortaſſe pleriſque uidebitur maritos admonuiſſe, niſi & illud declarauerimus, quis rarus, temperatuſq; atq; moderatus coitus dicatur, quisve frequens, atque immodicus. Apud Soſomenum lib. 9. Hiſtoriæ, quam tripertitam appellant, c. vlti. Aeas philoſophus ex Palæſtinæ Gaza, cùm pulcherrimam vxorem duxiſſet, ter cum ea tantùm concubuiſſe, totidemque filios genuiſſe fertur. Quem ſi viri imitandum ſibi proponerent, neſcio an fœminæ quantumlibet pudicæ, ſibi ſatis, eſſe ducerent. Et profectò ſatius eſſet oī no eius voluptatis expertes eas manere, q̃ eam ipſam delibare, & veluti primoribus labris tantùm attingere. Solon qui & ſapiens vnus fuit ex ſeptem, & νομοθέτης, id ē legum conditor, ſolus ex ſeptem, legibus ſanxit, vt Plutarchus in eius vita tradit, vt ter ſingulis quibuſque menſibus omnino

Aeas cum uxore ter tantum per totam vitā concubuit.

Solonis de concubitu lex.

vir vxori congrederetur: tanquam is peccare videatur, vel in exuperantia, vel in defectu, q frequentius rariusve coierit. Sed certè verum eſt, quod ſcribit Cornelius, quo loco nuper citauimus, frequentē coitum non tam numero eſſe æſtimandum, quàm natura, ratione ætatis, & corporis. Adde ſi placet, & temporis, propterea q̃ aliquanto poſt dicētur. Subdit autem Celſus: Scire licet, cum non inutilem eſſe, quē corporis neque languor, neque dolor ſequitur. Idem interdiu peior eſt, noctu tutior: ita tamen, ſi neque illum cibus, neq; hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur. Et alibi, videlicet c. 1. libri primi, Venerē ſcribit hyeme non æquè pernicioſam eſſe, vere tutiſſimam, ęſtate vero & autumno minimè vtilem: tolerabiliorem tamen p autumnum: æſtate in totū, ſi fieri poteſt, abſtinendum.

Hippocrates Deus Medicorum, ſcribēs li. de Popularibus morbis, ſiue Epidemiō ſexto, Πόνοι, σιτία, ποτά, ὕπνοι, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια, id eſt, Labores, cibi, potus, ſomni, uenerea, omnia mediocria: modum ipſum ſingulorum definiuit, addito ad finem dictionis epitheto, mediocria. Et tempus æquè ſignauit ipſo ſermonis ordine. Quippe ſanitatis tutelam à labore auſpicandā eſſe, quem excipere debent cibus, potio, deinde ſomnus, mox Venus: in his videlicet (vt ſcribit Galenus hūc locum Hippocratis enarrans circa initia libri 2. de Sanitate tuenda) quibus Venere utendum eſt. Nam reliqua certè omnia cuiuſque ętatis ſunt communia: Venus ætate tantùm florentium eſt. Idem Hippocrates li. 3. περὶ διαίτης, id eſt, de Ratione victus, p̄cipit ut Venere rariùs ueris tempore utamur, æſtate nullo pacto. Cui concinens Pythagoras dicebat uenerea hyeme, non æſtate faciēda, autumno ac uere leuiùs, teſtis Laertius. At ipſe Hippocrates eodem illo opere, lib. 1. monet eos, in quibus poteſtas aquæ plurimum ab igne ſeparatur, ut Venere rario re utantur. Cui ſubſcribens ipſe Galenus libro ſexto eiuſdē operis de Sanitate tuenda. Venus (inquit) ſiccis temperamētis eſt inimiciſſima. Et poſt pauca: De Veneris uſu dictum ſuprà eſt, eam omnibus, q ſicco temperamento ſunt, inimicā eſſe. Nūc verò etiam ex hoc numero potiſſimùm aduerſa eſt ijs, qui ſuprà ſiccitatē, frigidi, quoque ſunt. Nam innoxia Venus his tm̄ eſt, qui calidi humidique ſunt, tum verò, qui genitura naturaliter abundant. Sed & haud multò pōſt: Quibus inculpata corporis conſtitutio eſt, non debent ij (veluti ſiccis ſuprà præceptum eſt) à Venere omnino abſtinere. 84

De eadē re.

Porrò

85 Porrò idem Galenus li.3.eiuſdem operis, docet abundè, quę poſt Venerem exercitatio cõueniat, vt ibi videre poteris, Idẽ quoque lib.3. Artis paruæ (is eſt, cui titulũ fecit, ἰατρικὴ τέχνη) hæc ſcribit: Κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς, ἐκ διαλειμμάτων τηλικούτων, &c. Hoc eſt, Re vera (inquit) ſanus eſt coitus ex tanto temporis internallo, vt corpus ex ipſius vſu neque ſentiat exolutionem, ac leuius perſpiratiusque reddatur. Porro concumbendi tempus, quando corpus diligẽter mediũ fuerit omnium exteriorum intemperierũ neque nimium repletum, neq; ieiunum, neque nimium refrigeratum, neq; nimiũ calefactum, neque ſiccatum, aut humefactum immoderatè. Quòd ſi interdũ peccare cõtigerit, exiguum ſit peccatum: ſed præſtat vt repletum, calefactum, ac humefactum potius, quàm ieiunum, aut refrigeratum, exiccatumve corpus, vtatur cõcubitu. Idem in eo ipſo opere, quo loco diſſerit de temperatura teſticulorum, Temperamentum (inquit) calidum & ſiccum petulcum eſt, & ad libidinem pronũ: ſtatim verò ſatiatur: & ſi vim inferas, offenditur. Si autem caliditas humiditati coniũgatur, plus ſemine abundant: non tamen plus cæteris appetũt, ſed minori detrimẽto præter modum venereis indulgent. Qđ ſi ambo ſimul exercuerint, caliditas ſcilicet & humiditas, non ſine detrimento venereis abſtinent. Idem enarrans illud Hippocratis à nobis ſuprà citatum ex li.6. Epidemion, Venerem morbis à pituita ortis remedio eſſe: Non cunctis (inquit) ex pituita laborãtibus, ſed qbus vires firmæ ſunt, Veneris vſus ꝓdeſt. Imbecilli enim ab ipſa ad extremam debilitatẽ redacti, magno pere læduñ. At qui viribus excellunt, non diſſoluuntur, ſed contrà iuuantur, Veneris vſu pituitæ copiam deſiccante. Concubitum enim conſtat, vt vigiliam, exiccare, quoniam ſcilicet humores abundè digerant. Quin etiam coitus robuſtorum corpus calefacit: infirmorum autẽ continuò quidem calefacit, ſed poſteà vehementer refrigetat. Idem in eodẽ libro tradit: Omne corpus Venere exiccatur, non tamen alui ſemper excrementa, ſed eorum, quorum vires labefactatæ, & membra à qbus alimentum conficitur, & in ventre contẽta diſtribuuntur, refrigerata fuerunt.

86 Oribaſius lib. Euporiſton 1.c.22. Qui autem (inquit) vtuntur Venere, cauere oportet nimiam repletionem cibi, & magis vini, & inanitatem poſt vomitũ, & poſt ventris purgationem factam, & quibus volũtariè ſolutus eſt venter. Caueant autem & indigeſtionem poſt laborem factam: & ſi qua accedit ęgritudo, aut certè ſuſpecta eſt vt accedat. Nam & in autũno, Veneri cõmiſceri non oportet, nec in aliis temporibus, in quibus peſtilentia dominatur. Tẽpus autem vtiliſſimũ conceptioni, eſt poſt cibum ante ſomnum. Per ſomnum enim mox componitur corpus, id eſt, ciborum operatio in ſanguinem. Hoc etiam tempus & ad generandum eſt vtile, propterea quod mulier mox addormiſcens, continet ſemen.

87 Aetius Tetrabibli 1. Sermone 3.c.8. Naturæ (air) ad Venerem appoſitæ ſunt calidiores, & humidiores, eiusque vſum, plus quàm aliæ, ferre poſſunt minimè autem ſiccæ & frigidæ. Eſt & vigẽtium natura ad eam accommoda, ſemen verò nequaquã. Ex temporibus ver aptum eſt, ineptus autumnus & æſtas: ſed neque hyems cõmoda eſt propter frigiditatem. Eſt ſanè diæta quoque calidior & humidior ad coitum idonea contrà ſiccans & frigefaciens inutilis. Humidæ enim diætæ etiam impotẽti ad coeundum commodãt. Oportet igiť humidum & calidum eſſe victum, cui accedere dẽt labor moderatus, & cibus boni ſucci. Vinum itaque ſit colore fuluum, ſubſtantia tenue, panes puri furnacei recentes, carnes hædorum, agnorum, & porcorum. Ex volucribus, galinæ, attagenæ, perdices, anſeres, anates: ex piſcibus, polypi, & molli carne præditi: olerum, horminum, irio, eruca, rapum bis coctũ, & flaccidum factum. hæc enim medicamenti loco exhibentur: leguminum, fabę, cicer, ochri, phaſeli, piſa, dolichi. Nam & flatu corpus implent, & luculenter alunt. Magnopere etiam optimam vuã laudo, ꝙ ad hãc victus rationem attinet: humectat enim, & ſanguine ac ſpiritu corpꝰ implet. Cæterùm qui Venere vti volet, recentes repletiones vitabit, cruditates item, ac ebrietates, ſimiliterq; famem. Malum eſt enim replerepleto corpore coire. Item à gymnaſiis & balneis vitandæ laſſitudines, & prægreſſi vomitus, & alui profluuia recentia: nam inueterata aliquando per Venerem reſiccantur. Commodiſſimum coeundi tempus eſt à cibo non nimium ingeſto: nã & ad robur conducit, & frigiditates euenire ſolitæ minùs fiunt. Et ſi quidem à prandio quis ad Venerem incitetur, quieſcere oportet, donec cibus deſideat. Si verò à cęna, neceſſe eſt paululũ dormire. Porrò vehementes impetus ad cupiditates ad Venerem non probo, ſed eis reſiſtere ſuadeo, ꝑſertim ſi cui morbus ſit, qui ex Venere facilè offenſionem perceptet. Hęc ille ex Rufo. Sed & ca. eiuſdem Sermonis 93. Calidũ & ſiccum tempetamentum concitatum quidem eſt ad Venerem, verùm citiſſimè ſatiatur:

De eadẽ re

ſatiatur, & ſi cogatur, lęditur. Si verò humiditas ad caliditatem accedat, hi plus ſeminis habent, non tamen magis alijs appetunt, ſed multæ Veneri minore detrimento ſufficiũt. Si verò humiditas & caliditas. multũ fuerint ſimul auctæ, ex Veneris abſtinentia magis læduntur.

88 Paulus quoque Aegineta lib. 1. ca. 35. in
De eadē re. eandem propè ſententiam. Concubitum non admittunt victus refrigerās, arefaciēſque, ætas ſenectutis, tempus autumni. Et aliquantò poſt: Igitur qui in Venerē congreſſurus eſt, obſeruare debet, ne tum vel ſatietas, vel cruditas, vel fatigatio, vel vomitus infeſtet. Item neque purgatio, neq; repentinus alui fluor: quamuis nonnunquam diuturno fluori eò, quòd arefacit, ſit medicamentum. Vehementē verò cōcupiſcentiam tantùm abeſt vt laudem, vt ei magis renitendum cenſeam, maximè quibus ex morbo prouenire putatur. Cōmodiſſimum, itaque fuerit poſt exercitationes, & balnea, atque cibum modicum, coire. Sic enim & robuſtiores erunt vires, & frigoris vitabimus nocumentum. Hora verò ad concubitum aptior eſt poſt cibum, vt diximus, & ante ſomnum: quippe ſubſequens ſomnus laborem remittit. Adde quòd hoc tempus ab ſobolem procreandam aptiſſimum, cùm ob alias cauſas, tum quod fœmina dormiens genituram meliùs retinet. Quem locum propè ad verbum ſumpſit ex Oribaſio, vbi ſuprà citauimus. Sed in hoc aduerſari vterque videtur Gale. in lib. 2. de Sanitate tuenda, quem ſuprà citauimus nu. 84. dũ ibi vult Venerem ſequi ſomnum, hi autem præcedere. Sed tradit Andernacus illum locum Pauli interpretans, intelligēdum eſſe illud ſecundum cibum, non ſtatim, ſed concoctione obita. Nihil enim referre, ſi ſomnꝰ aliquis breuior præceſſerit, ſequatur autē prolixior, ex quo vires recolligantur. Sed (vt redeamus) idem Paulus illius li. 1. c. 71. ſcribit Venerem aridioribus ſimul vniuerſis officere, præſertim ſi cum ſiccitate frigiditatem copulant. Eandemq́; ſolis calidis, & humidis innocuam eſſe. Et Soranus in Iſagoge, ca. 5. Hyeme (inquit) Veneri non parcas. Et paulò poſt: Aeſtate cum Venere coitum non facere ex toto oportet. Et iterum mox: In autumno à Venere & frigida abſtinere oportet.

89 His fermè ſimilia ſcribit Auicenna (ut
De eadē re. ad Arabes veniamus) in 20. tertij, tractatu 1. c. 22. inquiens, Oportet, ne coitus fiat ſuper repletionem: prohibet enim digeſtionem, & facit cadere in ægritudines, quas efficit motus ſuper repletionem, & debilitat. Et oportet quantum poſſibile eſt, ne coeat aliquis, cùm adeſt vacuitas: Iterum: Hoc enim eſt nocibilius, & onerosius naturæ, & magis perneeans calorem innatũ & magis attrahens liquefactionem, & hecticā, & arefactionem. Imo oportet vt fiat cùm cibus deſcendit à ſtomacho, & completur digeſtio prima, & ſecũda, & mediatur diſpoſitio in digeſtione tertia, & hoc diuerſificatur in hominibus: non ergo eſt audiendus ſermo eius, qui dicit, oportet, vt fiat illud poſt complementum digeſtionis tertiæ ex omni modo. Illa enim hora, eſt hora vacuitatis, cùm corpus incipit eſſe in ſparſione, & in oībus membris ſunt reliquiæ cibi in via digeſtionis. Nā & poſt pauca: Oportet ne coitꝰ fiat niſi à deſiderio ſano, quod nō excitat aſpectus, aut intuitus, aut pruritus, aut ardor, ſed commouet ipſum multitudo ſpermatis. Et oportet vt vitetur coitus poſt facultatem nauſcatiuam, & poſt euacuationes fortes ex vomitu, & fluxu vētris, & colica paſſione, & diaria facta ſubitò, & poſt motus corporeos, & animales, & poſt motum vrinæ, & ſtercoris, & phlebotomiam.

Raſis item lib. 4. c. 17. A coitu etiam cor 90
pora habentes ſicca, vt ab inimico interfi- De eadē re.
ciente, ſibi cauere debent. Conualeſcentes quoque & debiles atq; macri, necnō quorum ilia & ima ventris debilia ſunt & macra, & quorum nerui ſunt debiles, coitũ omnino vitare debēt. Et paucis interiectis. Coitu itidem nemo vti debet, dum eſt famelicus, neque cũ multo cibo ac vino eſt repletus, neque cùm balneo egreditur, neque poſtquam uomuerit, neque poſt uentris ſolutionem, neque poſt phlebotomiā uel laborem. Hæc Raſis. Cui concinens Rabbi Moyſes autoritate Auenzoaris in libro de Regimine uitæ ad Soldanum, c. 4. Sunt nonnulli (inquit) quibus multum nocet coitus, quibus item parum. At eius nocumentũ in iuuenibus, qui ſunt humidi modicum eſt. Offendit autem ſenes, & cōualeſcentes ab ægritudine, & omnes, quibus natura ſicca eſt. Vidimus enim aliquā conualeſcentem, eodem die, quo coierat mortuum fuiſſe. Alium item, cui ſyncope accidit, & recidiuauit in febrē, & poſt paucos dies expirauit. Igitur ut in uniuerſum dicam, coitus mortiferus eſt ægris, & conualeſcentibus, & ſiccis temperatura. Nec quiſquam eũ exercere debet ante cibi digeſtionē, nec cum fame, nec cum ſiti, nec in ebrietate: nec poſt coitũ ire in balneũ, nec ante ſanguinis minutionem, nec poſt eam intra unum diem. Et Haly. Abbas li. Theoricæ 5. ca. 31 Tempus, ait, æſtiuũ, grauisq́; æſtus, inæqualis aeris autumnus, hęc duo tempora coitus frequentationi minimè op-

me opportuna ſunt. Sed & alij tam antiq quā recentiores Medicinę ſcriptores mul ta de ea re ipſa diſſeruerūt, omnium verò copioſiſſimè Conciliator, differētia 124. ſupra non ſemel aduocata. Michael Sauo narola, quo loco etiam ſuprà citauimus.

91 Ex illis autē antiquioribus, Diocles Caryſtias in Epiſtola, quā ad Antigonum Regem de ſanitate tuenda ſcripſit, apud Paulum Aeginetam li. 1. c. vlt. Veneri, indulgere monet hyemali ſolſtitio, & in æquinoctio verno. At in Vergiliarum exortu eam parciſſimè exercēdam. In ſolſtitio autem æſtiuo, & æquinoctio autumnali perniciosam eam eſſe. Strato autem lampſacenus librum priuatum & peculiarem de cōcubitu ſcripſit, vt tradit Diogenes Laertius, in quo (vt opinor) hunc locum non prætermiſit, dolemuſq; hunc nobis fuiſſe tēporum iniuria ereptū. Minus enim nobis negotij & laboris in his colligendis & deſcribendis fuiſſet. Sed vt tādem in eo finiamus, in quo hac in tractatione incepim⁹, ſi alijs in rebus mediocritas obſeruāda eſt, tùm maximè in concubitu. Quod Euripides optimè, vt cætera, intelligēs, hæc ad Venerem locutus, εἴης μοι, μετρία δὲ, καὶ μὴ ἀπολείποις. Id eſt, Adſis quidē mihi, ſed moderata, nec mihi deſis. Quā & ipſam ſententiam citat & approbat Plutarchus, in libro de Sanitate tuenda.

92 Sed quid proderit iſta maritis præſcripſiſſe, cùm illis plerunque non ſit liberū, neq; tempus opportunū in eam rem: neq; cætera obſeruare? Sunt enim pleræq; mulieres, neſcio & an non omnes, prę coitus inſatiabili quadam appetentia, tam improbæ, tam importunæ, tā acerbæ exactrices, vt per illas non liceat maritis modum vllum tenere. Quid faciant igitur? non poſſunt ſine magno ſanitatis & animi & corporis diſcrimine illis ſatisfacere, etiamſi Proculi illius Cæſaris, & Catalani neſcio cuius, & Herculis robur ad coitum obtineant: quorum ille in ſua quadā epiſtola teſtatus eſt, ſe centum virgines Sarmaticas bello captas, quindecim dierum ſpatio vitiaſſe, atq; ex his decem nocte vna, vt ſcribit Flauius Vopiſcus. Alter quotidie trigeſies vxorē cognoſcebat, vt diximus ſuprà in prin. huius l. nu. 1. Poſtremus (quod magis mirandū eſt) vna nocte cum quinquaginta virginibus Theſpij Erithæi Atheniēſis filiabus concubuiſſe, omneſque grauidas maribus reddidiſſe, & duas ſcilicet natu maximam, & minimam, geminis ferē. præter vnam, quam intactam reliquit, & per totam vitam virginitatem ſeruare, ſibique ſacram eſſe voluit: quod tradit Pauſanias li. 9. quo Bęotica deſcribit. & Theodoritus Cyrenenſis, de curatione Græcarū affectionum. Diodorus autem Siculus lib. Bibliotheces 5. tradit Herculem omnes cōpreſſiſſe, ex hiſque tot mares, numero qn quaginta, ſuſcepiſſe, communi nomine Theſpiadas dictos. De quo etiam nonnihil meminerūt Tatianus in elegantiſſima illa oratione, quam fecit πρὸς Ἕλληνας, Clemens Alexandrinus in oratione adhortatoria ad gentes, & Arnobius lib. 4. Diſputā. aduerſus gentes: vbi tamen Theſpius prò Theſpio errore librariorum ſcribitur. Nec admodum diſſimilis error eſt apud Athenæum lib. 3. vbi Theſtij filias nominat, Ex hoc autē eſt illud nutricis Deianiræ apud Senecam in Hercule Oetæo:

Referam quid alias? mene Theſpiades vocant.

Illudque ipſius Deianiræ ad eundem Herculem, apud Ouidium:

Nec tibi crimen erunt Teuthrantia turba ſorores,
Quarum de populo nulla relicta tibi eſt.

Ille enim Teuthrātiam turbam vocat eas ſorores Theſpij filias, quod Theſpius ipſe filius fuit Teuthrantis, vt ſcribit Stephanus & Euſtathius Homeri interpretes lib. Iliados ſecundo, in Catalogo. Aeſchylus autē in Agamemnone Tragœdia, Theſpiā urbem Teuthrantis vocauit. Ouidius libr. 2. Triſtium, Eleg. 1. nō multò poſt principiū Teuthrantia regna memorat:

Forſitan, vt quondam Teuthrantia regna tenenti,
Sic mihi res eadem vulnus opemq; feret.

Idemque Caicum fluuium eius regionis Teuthranteum appellat libr. 2. Metamor. Porrò autem (vt redeamus) ſunt q tradunt Herculem illas virgines ſeptem diebus cōpreſſiſſe: quod mihi veriſimilius eſt. Sed vt ad id, quod dixeramus, reuertamur, nullus adeò potens eſt ad concubitum, etiāſi is ſit aut Proculus ille, aut etiam ille Catalanus, aut Hercules, quin aliquando deſtituatur viribus cupidineis etiam maxima in cupiditate: ita ut nulla arte id opus exercere poſſit. Quod ſibi aliquando contigiſſe quæritur Ouid. lib. 3. Amor. Eleg. 7. Niſi igitur, vt id caput finiam, viri vxorum ardori perpetuò ſatisfaciant, quod tamen ſemper difficilimum eſt, vel ſi ſe rumpant vt eſt in veteri prouerbio, ab ipſis multas moleſtias patiantur neceſſe eſt. Sed & timendum quoque eſt, ne aliorum congreſſum inſectentur: adeò ſunt φίλανδροι, atque ἀκόλαστοι: ita enim Plato i Sympoſio vocat has mulieres viroſas, & impudicas.

93 Quiſquis ergo huiuſmodi vxorē adeò coitus appetentem, & viroſam, nactus fuerit (neq; enim omnes tales ſunt) illud moneo, vt è boue ſylueſtri nigro ſanguine ricini lumbi perungantur ipſi vxori, vt illi tædium Veneris fiat, iuxta Oſthanis Medici ſen-

Proculi Cæſaris robur ad concubitum.

Hercules vna nocte 50. virgines impregnauit.

Arnobij locus.

Athenæi locus.

Venereos nonnūquam facultate eo cūdi deſtitui.

Venerem à fœminis arcenda.

ci,ſententiam, à Plinio relatam lib.28.ca. 19.aut vt alij ſecant,10. Vbi & ipſe Plinius ſubdit ex eiuſdem Oſthanis ſentẽtia,amoris quoque tædium fieri pota hirci vrina, admiſto propter faſtidium nardo. Idẽ rurſus eodem li.c.8. ad fi.ſed in diuerſis locis, autor eſt,Scinci decoctũ cum melle ſumptum,atque etiam Hippopotami pellẽ è ſiniſtra parte frontis in inguina adalligatam,Venerem inhibere. Aſperſu quoque cineris, qui ex lyncum corio & vnguibus exuſtis fit,fœminarum libidines inhibari. Idem lib.3c.c.5.in diuerſis locis ſcribit galli pugnatoris teſticulos,anſerino adipe illitos,adalligatoſque pelle arietina,ſed & eu inſeuuque galli gallinacei teſticulos, ſi cũ ſanguine gallinacei lecto ſubijciantur, Venerẽ cohibere: & qui in vrinam canis ſuã ingeſſerit, ad Venerẽ fieri pigriorẽ, Quin & eodem c.ſtellionis cinerem, in linamẽto inuolutum, in dextra manu Venerem inhibere,in ſiniſtra ſtimulare. Idem autẽ antè,ſcilicet lib.27.c.8.ſcripſerat,in Theſſalia duriorem cynoſorchis radicẽ ad inhibendos coitus valere: molliorem verò, ad ſtimulandos.Idem illo li.30.c.6. ſcribit puluerẽ,in quo ſe mula volutauerit, corpori inſperſum, mitigare ardorem amoris.Idem lib.32.c.5.tradit Magos dicere, ꝙ arundine transfixa ranæ natura p̃os,ſi ſurculus in menſtruis defigatur à marito, adulterorum tædiũ fieri.Quæ ſi vera eſſent, vt ille ipſe dicit, veluti deridens, multò vtiliores vitæ exiſtimarentur ranę,ꝙ̃ leges. Idem quoque eo.lib.31.c.4. Squammæ teſtudinum è ſumma parte deraſæ,& in potu datæ,Venerem cohibent. Dioſcorid.li. Medicinalis materiæ 2.ca.82.tradit ſcincũ decoctum cum lente & melle,aut ſemine lactucę cum aqua potum,Veneris cupiditates inhibere.

94 Galenus libr.6. de Simplicium medicamentorũ facultatibus,tradit viticis ſemen floresq́;,ac folia, cohibere ſtimulos & impetus Veneris. Nec tantùm eſam potamque ad caſtitatem conferre,ſed etiam ſubſtratam. Quod & ipſum tradit Aetius Tetra.1.Serm.4.& iterum Tetrab.3.Serm. itẽ 3.c.34.& Paul.Aegineta lib.7.ca.3.& Serapio ſimpl.c.309.Addit autem Galenus,ob eam cauſam Athenis in Theſmophorijs, id eſt,Cerealibus, ſiue ſacris Cereris, mulieres totum ſibi fruticem ſubſternere ſolere.Hincque illi nomen inditum agni,id eſt,caſti.Quod & ipſum ante eos, tradunt Dioſcorides lib.1.c.26.& Plin.libr.24.c.9. & Aelianus.Ea autem, quæ Latinis vitex dicitur,Græcis(quod iam diximus) ἄγνος, ab inſita illa vi appellatur. Vulgus autem noſtrum Græcæ nomen clauſuræ Latina adiecta interpretatione,Agnum caſtũ appellat.De ea autem eſt illud Tydei,templa Palladi pollicentis, apud Statium Thebaidos libr.2.ad fin.

De eadẽ re. Veneris vis in eam rem.

Centum ibi virgineis vota Calydonides aris
Actæas tibi rite faces,& ab arbore caſta
Nectent purpureas niueo diſcrimine vittas.

95 Idem Galenus(vt ad eum redeamus)in lib.de Medicinis facilè parabilibus,ſcribit rutam eſui potuiq́ue datam , Veneris appetentiam extinguere:quod & prodit Oribaſius Compendij medicinæ ca.6. Ad qđ etiam vide,quæ dicam infrà num.24.inci. ſed & legimus.Porphyrius, citãte Stobæo Serm.98.tradit,Salicis fructum cum vinò propinatum, libidinis impetum marcore afficere.Sed ante eum Plinius lib. 24.ca.9. ſcribit folia ſalicis contrita & pota,intemperantiam libidinis coercere, atque in totũ eius vſum auferre ſæpius ſumpta. Quin & eodem loco prodit, ſi cinis myricæ arbuſculæ bouis caſtrati vrinæ immiſceatur vel in potu,vel in cibo, Venerẽ finiri.Idẽ libro 26.ca.10. tradit nymphęam Heracleã Venerem in totum adimere. Et radicem quoque eius genitalibus illitam inhibere Venerem. Florẽtinus apud autorem Geoponicon lib.12.c.13. tradit lactucam coitum auertere : ex eoq́ue Pythagoricos ipſam Eunuchion appellare: mulieres verò ἀστυλίδα , quòd ſcilicet ineptos faciat πρὸς τὰ ἀφροδίσια , id eſt,ad venerea. Quod & Athenæus ſcribit. Sed tu interim vide , quæ de ſalice ex Homero,& alijs ĩ Tractatu Medicinæ tradidimus,nu.197.incip.ſed & naturam.

Ruta vis. Salicis

96 Idem quoq; autor Geoponicon , eo.li. 12.ca.24.prodit mentham rebus venereis ineptam eſſe, & incommodam : quod & tradit Marcellus Medicamen.c.33. vbi ponit mentham inter herbas Veneri cõtrarias. Quibus adſtipulatur antiquus ille ꝓuerbialis verſus, ab Ariſtotele relatus,Problematon ſect.20.cap.2.

De eadẽ re. Mẽtha vis. Prouerbiũ.

Μίνθαν ἐν πολέμῳ μήτ᾽ ἔσθιε, μήτε φύτευε.
Mentham in bello neque edito,neque ſerito.

Cuius rei rationem reddit ipſe Ariſtoteles quòd ea herba mẽbra refrigeret , eo argumento, quòd ſemen genitale corrumpat. Frigus autem fortitudini & audaciæ, quæ bello neceſſaria ſunt, maximè aduerſari. Et ei adſtipulatur,quod ſcribit Galenus li. 6.Simplicium Medicamentorum,ca.184. quòd conceptum vetare dicatur. Sed his non obſcuræ aduerſatur Dioſcorides libr. 3.c.37.aut aliorum computatione 39 ſcribens eam herbam calefaciendi vim habere,atque Venerem ſtimulare. Cui conſentiens Paulus Aegineta lib.7.tradit, eam in tertio ordine eſſe calidam, & eius rei cauſa Ve-

ſa Venerem quoq; incitare. Aemilius autem Macer, aut quiſquis is eſt, cùm primũ ſcripſiſſet,

Vim calidam ſiccamq; gradu fert mentha ſecundo:

Poſtea tamen ſubdit:

Matrici ſuccus ſi ſubditur illius, ante
Quàm fiat coitus, mulier non concipit inde.

At Hermolaus Barbarus hanc veluti controuerſiam componens, Corollarij capi. 363. Fieri poteſt (inquit) vt ꝑ ſe calefaciat, & ꝑ accidens refrigeret: quod in alijs quoque pleriſque cõſpicitur. Porrò (vt id obiter dicam) ego aliquando à viro rei medicæ peritiſſimo audiui, ſe expertũ ſæpe fuiſſe, vt qua die quis eam herbam manducarit, ſi vulneretur, tantum inde fieri ſanguinis profluuium, vt vix vlla arte ſiſti poſſit. Quod ſi verum ſit, facilè crediderim, eam eſſe illius prouerbij rationem.

97 *De nadere.* Ariſtoteles tradit in Phaſi flumine arbuſculam naſci, cuius ramus excerptus à uiro, & in vxoris thalamum immiſſus, efficit ne vxor alium virum appetat. Marcellus in lib. de Medicamentis ca. 33. Mulierẽ (inquit) quam tu habueris, vt nunquàm alius inire poſſit, hoc facies: Lacertæ viridis viuæ ſiniſtra manu caudam curtabis, eamque viuam dimittes: caudamque donec immoriatur, eadem palma clauſam tenebis, & mulierem verendaque eius, dũ cum ea cois, tanges. Albertus Magnus lib. de Animalibus 22. teſtis eſt, quòd ſi quis teſticulum dextrum lupi oleo miſtũ, mulieris vuluæ cum lana imponat, remouet ab ea coeundi deſiderium, etiamſi fornicaria fuerit. Idẽ paulò antè dixerat (quod an ſit verum, viderint alij) quòd ſi virga lupi in nomine alicuius, ſiue viri, ſiue mulieris ligetur, non poterit coire, donec nodus fuerit ſolutus. Sed & alia multa, aliorum autoritate tradit Nicolaus Nicolus in eo tractatu, quem priuatim ſcripſit de coitu, quem poſuit poſt Sermonẽ 6. ca. 7. quibus ſi vſus fueris in concubitu vxoris, ea nunquam concubitum alterius deſiderabit, vt ille dicit.

98 *Selleni aqua amore liberans.* Mirum eſt quod veterum monumẽtis ſcriptum reperitur, fuiſſe in Achaia ciuitatem Aegiram nomine, ac fontem quoq;, & in propinquo fluuium Selennum ab adoleſcente dictum, qui Aegiræ nymphæ illaqueatus amore, ac deſiderio extabeſcẽs ſit à Venere in eum deformatus. Vnde Selenni aquam id laudis adeptam ferunt, vt ea ablutos amore liberet & viros, & fœminas. Quod ſi verũ eſt (inquit Pauſanias qui id refert in Achaicis) τιμιώτερον χρημάτων πολλῶν ἐστὶν ἀνθρώποις τὸ ὕδωρ τοῦ Σελέμνου. Ideſt, Multis pecunijs pretioſior eſt hominibus aqua Selenni. Sed quod id credibilius faciat, eſt alius fons Salmacis nomine in Caria, qui è diuerſo eos, qui ex eo biberint, venereo morbo implicare traditur, vt videre licet ex Pompeio Feſto. De qua re tamen vide quæ ſcripſit Ouidius li. 4. & 15. Metamor. & Strabonem libr. 14. & Vitruuium lib. 2. cap. 8.

Nec interim prætermittendũ, quòd cũ aliquando incredibilis ardor libidinis fœminas Romanas ĩuaſiſſet, adeò vt ferè omnes ſine vllo pudore in Venerẽ ruerent, Senatus inſpectis libris Sibyllinis, ꝑ Quindecim viros cenſuit vt Veneris Verticordiæ ſimulacrum conſecraretur, vt fœminarum corda à libidine ad pudicitiam verterentur: quod poſteaquàm factum eſt, omniũ ſedatus eſt ardor. Cuius rei meminit Valerius libr. 8. capi. vlt. Et Ouidius 4. Faſt. his verſib. 99 *Venus Verticordia.*

Roma pudicitia proauorum tempore lapſa eſt,
Cumæam veteres conſuluiſtis anum:
Templa iubet fieri Veneri, quibus ordine factis,
Inde Venus uerſo nomine corda tenet.

De quo etiam nonnihil per lactantiũ Cælium Grãmaticum interpretem Statij in lib. 5. Thebaid. ſuper eum locum,

—Et Idalias procul ablegaſſe uolucres
Fertur.—.

Vbi & in id refert illud Virgilij lib. 4. Aeneid.

Quæ mihi reddat eum, uel eo me ſoluat amantem.

Veluti Venus non tãtùm amores inijciat verum etiam eoſdem auferat. Hãc autem Venerem Verticordiam eam dici putat Lilius Gyraldus, Syntagmate 14. Hiſtoriæ Deor quam Pauſanias li. 1. ἀποστροφίαν vocat. Id enim tibi obiter dicere volui.

Memoratur & ſaltus Leucadius, qui ad ſedandos amoris æſtus valere credebatur. Huius meminit Strabo. lib. 10. vbi ex Menandro (cuius uerſus adducit) tradit Sappho Cupidinis œſtro percitam, ſeſe in eũ locum præcipitem dediſſe. Verſus Menandri hi ſunt:

Τὸν ὑπέρκομπον θηρῶσα Φάων'.
Οἰστρῶντι πόθῳ ῥῖψαι πέτρας ἀπὸ τηλεφανοῦς:
Ἀλλὰ κατ' εὐχὴν σὴν δέσποτ' ἄναξ.

Subdit tamen Strabo, antiquiores ſcriptores credidiſſe, non Sappho, ſed Cephalũ, primum omnium hic ſaltaſſe, captũ amore Praolæ aut (ut alij vocant) Pterelæ Deionei filiæ. Verũ Ouidius in Epiſtola ipſius Sapphus ad Phaonem tradit Deucalionẽ primum id feciſſe, amore Pyrrhæ percitũ, illis uerſibus:

Hinc ſe Deucalion Pyrrhæ ſuccenſus amore,

& cætera quæ ſequuntur.

Sed Charon Lampaſcenus in Hiſtorijs, & ex eo Plutarchus in lib. cui titulus eſt. γυναικῶν ἀρεταὶ, id eſt, mulierum uirtutes. ſcribũt Pholum Phocenſem, ex Codri progenie, à

petra

petra Leucadia ſe primum omnium præcipitare auſum: & ex eo ſaltu nonnullos occubuiſſe, & inter cæteros Sappho, q (vt plurimi arbitrati ſunt) viriles, non muliebres ſaltus, ingredi auſa fuiſſet: vti ẽt Calyco, vt tradit ipſe Strabo, vbi ſuprà. De qua etiam nonnihil Ariſtoxenus Muſicus.

101 Nec poſteriores Medici hanc partẽ prætermiſerunt, ſed multa paſſim ad inhibẽdam Venerem conſcripſerunt: Marcellus d.c.33.di.li. Medicamentorum, Aetius Tetrabib.3.Ser.item 3.c.34. Alexander Trallianus lib.9.c. item 9.Paul. Aegineta lib.1.c.38. Haly. Abbas lib. Practicæ.8.c.6. Auicẽna 2.tertij, tract.j.c.25. cum multis ſequẽtibus. Raſis lib. Continentis 11.c.4. Trotula in lib. de Paſſionibus mulierum, c.36. Arnaldus à Villanoua libr. Breuiarij 2.ca.26. Guarnerius in lib. de Aegritudinibus matricis, c.11. & omnes ad vnum, quotquot diſſeruerũt de curatione ſatyriaſis & priapiſmi, & gonorrhœæ, id eſt, vt ipſo nomine oſtenditur, geniture fluxus, ſiue profluuij (ita enim is morbus vocat̃, non, vt vulgò dicitur, Gomorrhœa:) ex quibus illinc quæ voles, aſſumere poteris: nam ſi ſingula minutatim percenſere vellem, dies me deficeret. Sed ijs præcipuè vtẽdum eſt (ne id prætermittam, quod noſſe imprimis neceſſarium eſt) cùm floret ſcolymus, id eſt, carduus: tunc enim fœminas libidinis auidiſſimas eſſe, viros contrà in coitum pigerrimos, tradunt: vt & nos diximus ſuprà in 9. lege connub. numero 125. at illud certè.

De eadẽ re.

102 Sunt & alia, quæ, ſi modicè coieris, ſunt non modicùm opitulatura. Sed inter cætera ſcandicis peculiaris laus eſt, quòd fatigato Venere corpori ſuccurrit, vt tradit Plin. lib.22.c. item 21. Idemque lib.20.ca.5. tradit Heraclidem dediſſe aduerſus Venerẽ ſubinde offenſantem ſiſer erraticũ. Aetius quoque Tetrab.3.Serm.3.c.35. iubet his q frequenter, & ſuprà quã conuenit, coeũt, vrinam capræ bibendam Hippocrates in li. de Regimine morborum, dicit lac ei bibendum, ac laborem, balneum, & ebrietatem vitanda. Quod & ex eo repetit Raſis libr.1. Continentis.ca.4. in fi. At illud non omiſerim, eos qui capite dolent ex immodica Venere, non eſſe medicamento purgandos, ex Hippocratis ſententia libro 4. περὶ διαίτης ὀξέων, id eſt, de ratione vict⁹ morborum acutorum, ſed eos potiùs monet Paulus Aegineta lib.1.c.37. veſtimentis calidis opertos conquieſcere, ſomnoque indulgere, donec corporis contentio ſubſidat, & illi ab imbecillitate ſeſe recollegerint. Et in vniuerſum his prodeſſe tradit, q denſant, calefaciunt, humefactãt & confirmãt. Aetius quoq; Tetrabibli 1. Serm. 4.ca.40. adhibenda cenſet conſtringentia, ſpiſſantiaque, & corroborantia cutem. De quorum numero eſt & moderatum exercitium, & feruentius calidæ aquæ ſolium, quies item, ac multus ſomnus. Edulia uerò ſint multitudine pauciora, qualitate autem humidiora, & moderatè calida: quo & concoctio bona fiat, & ſiccitas ex laſſitudine corrigatur. Sed & alia multa in eã rem tradit Auicenna lib.3.Fen.20.ca.36. & Mauardus lib. Epiſto. medicinal.11. Epi.2.

Veneri immodicæ opitulantia.

SED QVOD ad hanc coitus tractatio 103 nem pertinet, receptui canã, modo vltra ea, quæ iam diximus, pertinentia ad valetudinem, nonnulla alia prius coniuges admonuerimus. Illud autem primũ erit, nõ tempeſtiuiùs eos voluptati venereæ operã daturos, quàm cùm aliquid iurgij, aut diſcordiæ inter eos interceſſerit. Nihil enim omnino rerũeſt, quod eos ocyus facilinsque, aut gratiùs ad amicitiam reuocet. Qd apertè inſinuat Homerus, apud quem lib. 14. Ilia. Iuno de Oceano & Tethy eius vxore loquens, illorum iurgia ſe ſoluturam, atque in coitum reducturam profitetur. Illius hæc verba ſunt:

Venus diſcordiæ cõiugũ ſedatrix.

Τοὺς εἶμ' ὀψομένη καὶ σφ' ἄκριτα νείκεα λύσω,
Ἤδη γὰρ δηρὸν χρόνον ἀλλήλων ἀπέχονται
Εὐνῆς καὶ φιλότητος, ἐπεὶ χόλος ἔμπεσε θυμῷ.
Εἰ κείνω γ' ἐπέεσσι παραιπεπιθοῦσα φίλον κῆρ.
Εἰς εὐνὴν ἀνέσαιμι ὁμωθῆναι φιλότητι.

Cuius loci autoritate Plutarchus in eo lib. cui titulum fecit, γαμικὰ παραγγέλματα, id eſt, Præcepta connubialia, c.40. Dum ira (inquit) diſſidioque vir & vxor vexantur, tũ maximè Venerem optimum huiuſmodĩ malorum remedium accerſere oportet. Hæc ille. Ad quod etiã referri poteſt illud Andromaches Euripideæ in Troadibus:

Καί τοι λέγουσιν, ὡς μί' εὐφρόνη χαλᾷ
Τὸ δυσμενὲς γυναικὸς εἰς ἀνδρὸς λέχος.
Atqui dicunt, quòd vna nox remittit
Odium vxoris in maritum.

Et illud quoq; Ouidij li.2. de Arte amãdi:

Blanda truces animos fertur molliſſe voluptas:
Conſtiterunt vno fœmina virq; toro.

Et clariùs paulò antè eod. lib.

Oſcula da flenti, Veneris da gaudia flenti:
Pax erit: hoc vno ſoluitur ira modo.
Cum bene ſæuierit, cùm certa videbitur hoſtis,
Tunc pete concubitus fœdera, mitis erit.

Et rurſus libr.4. Faſtor.

Prima feros habitus homini detraxit: ab illa
Venerunt cultus, mundaq; cura ſolo.

Et ego quidem id efficacius in eã rem 104 fore exiſtimo, quàm fuerit olim Romæ ſacellum illud Deæ Viriplacæ, in Palatio ſitum, vt tradit Victor, in quod cùm vir & vxor diſcordes conueniſſent, inuicem loqui, quę voluiſſent, cõtentione animorũ depoſi-

Dea Viriplaca.

depoſita, concordes reuertebant̃, vt à Valerio Maximo relatũ eſt in Inſtitutis antiquis. De hacque Dea ſunt qui putent Ouidium intellexiſſe, cùm ſcribit lib. 3. de Arte amandi:

Has Venus è templus multo radiantibus auro
Lata videt lites, Appiadeſq; Deæ.

Et lib. 2. de Remedio amoris:

Turpe, vir & mulier iuncti modò, protinus hoſtes.
Non iſtas lites Appias ipſa probat.

De quo tamen vide Cælium Rhodiginũ libr. Lect. antiq. 12. poſtremæ editionis.

105 *Venerem in templis non exercere liceat.* Quanquàm, vt redeam, illud mihi veriſimilius eſt, virum & vxorem in eo ſacello congredi inuicem ſolitos, & hic pacata omni ira reuerti. Neque id abſurdum omnino videri debet, cùm teſte Herodoto in Euterpe (non dicendum, Hieronymo ad Euſto. vt fecit Chaſſenæus, qui totum hũc locum in ſuum Catalogum transplantauit, & cùm in mea priore editione ſcriptũ eſſet conciſè, Hero. in Euter. is non intelligens nomen autoris, nec libri, ita vt dixi, adſcripſit) Herodotus igit̃, tradit cæteros mortales, præter Aegyptios & Græcos, in templis coire ſolitos, putantes hominem eſſe, vt cæteras animantes. Et enim videre licet & pecudes omnes, & volucrum greges in Deorum templis atq; in phanis coire: quod ſi non eſſet Dijs gratum, nõ facturas fuiſſe allegant. Quod ſi in cæteris templis non ſatis honeſtum videri poteſt, nec etiam probat Herodotus, in hoc tamen, quod Deę Viriplacæ dedicabatur, non adeò vituperandum fuit. Nam & apud Corinthios (vt Athenæus tradit antiquorum ſcriptorum autoritate) meretrices in templo Veneris proſtabant, illudque in ſolennibus precibus addere ſolebant, vt Dij meretricum numerum augerent. Vnde & *κορινθιάζεσθαι* veteribus vulgato ioco dicebantur, qui ſcortationibus indulgerent, apud Stephanum de Vrbibus, autoritate Ariſtophanis. *κορινθιάζεσθαι.*

106 *De eadẽ re.* Religio autem noſtra (quæ ſola religio vera & ſancta eſt) admodũ deteſtatur huiuſmodi concubitus, qui in templis. D.O.M. Diuiſque dicatis exercẽtur, adeò vt ea polluta cuiuſcunque ſeminis effuſione arbitretur: vt videre licet ex c. eccleſijs. 68. di. quod repetitur in c. eccleſijs. de conſe. diſt. 1. & c. 1. in prin. de conſecra. eccl. vel altar. lib. 7. c. 15. qui de ſenten. excom. eod. lib. 6. Ideoque nec teneri, nec debere uirum ab vxore in templo de coitu appellarũ, ei morem gerere, ex ſententia gl. in c. quoniam. in uerbo, opportuno, di. 31. & in d. c. eccleſijs. in uerbo, ſemine, diſt. 68. & in ca. apoſtolis. 33. q. 4. uel reclamãte Hugo. Gadulpho, & alijs neſcio quibus, relatis ab eadẽ glo. in prædictis locis, atque etiam in d. ca. eccleſ. de conſe. diſ. 1. ubi id ſequi uidet̃. & Alberi. in rubri. C. de ſacro. eccle. qui uiderur nutare: uti etiam facit Hoſtienſis in c. ult. de conſecrat. eccleſ. uel altar. & Ioã. And. in d. c. 1. eod. tit. lib. 6. Adeò ut nõ abs re Arnobius lib. 8. eodemque ult. Diſputationum aduerſus gentes, hæc conqueſtus ſit: Vbi autem magis à ſacerdotibus, quã inter aras & delubra conducuntur ſtupra, tractantur lenocinia, adulteria meditãtur frequentiùs, denique in æditũorum cellulis, quàm in ipſis lupanaribus, flagrãs libido defungitur.

Sed & quod ad externos pertinet, præter id, quod ex Herodoto diximus, ſatis cõſtat, id admodum fuiſſe & ab illis quoq; uituperatum. Vnde illud Iuuenalis Saty. 9. in immodicam mulierum libidinem, 107 *De eadẽ re.*

Nuper enim (vt repeto) phanum Iſidis, & Ganymedem,
Pacis, & aduectæ ſecreta palatia Matris,
Et Cererem, (nam quo non proſtat fœmina templo?)
Notior Aufidio Mœchus celebrare ſolebas.

Et illud Ouidii libr. 1. de Arte amandi, de templis Veneris & Iſidis quæ Romæ erãt:

Nec te prætereat Veneri ploratus Adonis,
Cultaq; Iudæo ſeptima ſacra viro:
Nec fuge Niliacæ Memphitica ſacra iuuencæ:
Multas illa facit quod fuit ipſa Ioui.

Nam & Ioſephus lib. Antiquitatum 18. c. 4. aut ut alij diuidunt, 7. & Hegeſippus lib. 2. Hiſtoriarum Iudaicarum, cap. 4. tradunt. Paulinam Romanam matronam, Saturnini uxorem, in templo ipſius Iſidis, à iuuene quopiam equeſtris ordinis, nomine Decio Mundo, qui illam deperibat, miro commento cõſtupratam fuiſſe, fraude ſacerdotum Iſidis, q̃ pecunia corrupti, ſub ſpecie Anubidis, amatorem Paulinæ cõplexibus copulauerũt. *Paulina religionis ſpecie in tẽplo ſtuprata.* Quod ubi Tiberius Imperator reſciuit, ſacerdotes ipſos cum liberta Mundi, quæ mali autor fuerat, in cruces adegit, templum Iſidis euertit, ſtatuam ipſius in Tiberim iactari iuſſit. Mundum autem exilio damnauit, dignum eũ maiore pœna non iudicans, quod amoris uehementia, formæque ſuperatus gratia, deliquiſſet.

Sed & traditum eſt ueterum monumẽtis, quòd cùm Hippomenes Megareus, amoris impatiens, cùm Atalenta uxore in templo Cybeles rem habuiſſet, & uetito temeraſſet ſacraria ꝓbro, ut interim utar uerbis Ouidii, hanc rem graphyeè deſcribentis, haud multò ante fin. li. 10. Metam. ira Deæ uerſi ſunt, maritus in leonẽ, uxor in leænã. Ex quo eſt & illud eiuſdem Ouidij in Ibin: 108 *Hippomenes & Atalanta, verſi in leones, quod in templo Cybeles concubuiſſent.*

Inq; pecus magnæ ſubito vertare parentis,

Victor

Victor vt eſt celeri, victaque verſa pede.

Vir à canibus diſcerptus, quòd mulierẽ in templo uitiaſſet.

Atalanta enim curſu victa eſt ab Hippomene, ob quod eius matrimonium meruit. Ideo autem vocat leones pecus magnæ parentis, id eſt, Cybeles, qđ eius Deæ currum à leonib. trahi fingũt Poetæ. Plutrachus quoque in Problemaiis Rom. c. 3. tardit quendam cùm in templo Dianæ quæ in angiportu erat, mulierem vitiaſſet, à canibus diſcerptum fuiſſe, ob idq; poſtea id templum viros ingredi nefas fuiſſe.

Hominũ immolatio ob concubitum in templo. Dianæ.

109 Cælius itẽ Rhodiginus libr. Lect. antiqua, 13. ca. 34. poſtremæ editionis, ſcribit, ipſi Dianę Triclariæ templum fuiſſe in Achaia, cuius feſtum & *παννυχὶς*, id eſt, peruigilium quotannis celebrabatur, cũ immolatione hominum ex numinis indignatione, ob id quòd in eo delubro Menalippus & Comete, turpiter amore victi coiiſſent. Id quod ipſe Cælius accepit, licèt ſubticeat, (quod illi ſolenne eſt,) à Pauſania lib. 7. qui de Achaicis eſt, & Iuliano Aurelio in libr. de cognominibus Deorum Ouidius lib. 4. Metamorpho. tradit, quòd cùm Neptunus Meduſam in Mineruæ templo vitiaſſet, ob id auerut ſe Minerua, & vultum ægidè texit.

Hanc pelagi rector templo vitiaſſe Minerua
Dicitur auerſa eſt, & caſtos egide uultus
Nata Iouis texit.—

Idem autem Ouidius lib. Amor. 1. Eleg. 7. poſt alios tradit, Caſſandram in templo Palladis ab Aiace. Oilei filio vitiatam fuiſſe:

Procubuit templo caſta Minerua tuo.

Mahometis lex.

Ob quod infandum ſcelus ipſe Aiax domũ rediens, a Pallade fulmine ictus, naufragio periit. Illud quoque non prætermiſerim, Mahometem alioqui infandiſſimum legiſlatorem, in ſuo Alchorano hanc legem tuliſſe: In templis nullus ſit cum fœminis coitus.

Templa Veneris cauſa frequentari. Eademq; ſæpe polllui.

110 Scio tamen plerunque templa religionis ſpecie à uiris & mulieribus adiri, frequentariq; ſolere: ea tantum gratia, ut libidinis cauſa ſeſe conſpiciant, atq; ſi opportunitas adſit, alloquantur, deque loco ac tempore coeundi cõueniant. Imò uerò, (quod longè fędius eſt) ſi detur facultas, illic contempta omni religione ſimul concumbant. Ex quo illud Propertij lib. 2. Eleg. 20.

Illic te nulli poterunt corrumpere ludi,
Fanaq; peccatis plurima cauſa tuis.

Et illud quoque Ouidij lib. 2. Triſt. Eleg. 1. eademque vnica.

Quis locus eſt templis anguſtior? hæc quoque vitet,
In culpam ſiqua eſt ingenioſa ſuam.

Et illud Iouiniani Pontani, lib. 1. de Amore coniugali.

Templa pudicitiam maculant, ni ritè peractis
Rebus abis templi noxia ſæpe mora eſt.

Item illud Ioannis Secundi in duos amãtes ſe mutuò in æde ſacra baſiantes:

State cum pulchris iuuenes puellis,
Iungite, & dextras: neque templa nec vos
Ara diuellat veneranda diuum.
Quin maturatæ temerentur aræ
Aureo pro baſiolo puellæ.
Lædit & magno hic pudor eſt pudori.

Cæterum Acron & Porphyrion Horatij interpretes, Sermonum eiuſdem lib. 1. tradunt Cateam quampiam adeò vilẽ fuiſſe, ut in æde Veneris Theatri Pompeiani adulterium obducto velo admiſerit. Ex noſtris glo. in c. odi. 24. q. 1. inuehitur aduerſus ſcholaſticos, qui vadunt ad templa videndarum fęminarum cauſa quã annotauit Barb. in proęmio cle. in uerbo, ſalutem, col. 4.

Secundum, quod ad ſuperiora proxi- 111
Venere abſtinendũ religionis cã.
mè accedit, illud erit, vt recordentur coniuges, Moſen iuſſiſſe per triduum vxorib. abſtinere, qui ad montem Sinai acceſſuri, Deumque loquentem audituri erant, Exo. 19. Et Abimelech ſacerdotem, Dauidi, & cæteris, qui cum eo erant, eſurientibus, non prius panes ſanctificatos dediſſe quàm profeſſi eſſent, à mulieribus ab heri & nudiuſtertius ſe continuiſſe, vt ſcribitur 1. Reg. 21. & repetitur in §. item ſi panes. 33. quæſtio. 4. qua quidem in quæſti. multa in hanc ſententiã reperies: ea enim ob id priuatim facta eſt. Et inter cætera in capit. Chriſtiano, citatur illud prioris ad Corinth. ſeptimo, Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini ad idipſum. Cuius loci autoritate ſubnixus Syricius Pontifex Roma. ſcribens ad Epiſcopos Africæ: Quod dignum, & honeſtum eſſe putat, ſuadet, ut ſacerdotes cum vxoribus ſuis non coeant. Cui & illud addes ex Eccleſiaſte capit. tertio. Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus. Cui ſimile eſt illud Timonis, citante Athenæo libro ſeptimo.

ὥρη ἐρᾶν, ὥρη δὲ γαμεῖν, ὥρη δὲ πεπαῦσθαι.

Tempus amandi, tempus habendæ vxoris, tempus ab his deſiſtendi. At ex iis, quæ ſcripta ſunt in d. 33. quæſtio. quarta, id ſummatim colliges, exactum de Venere, teneri quibuſvis diebus, vel Deo ſacris, id debitum exigenti reddere: honeſtius autem eſſe non exigere: exigentem tamen cauſa liberorum pro-

Ἁγνῶς καὶ καθαρῶς.

Idem libro 2.eiuſdem operis monet eundem, ne ab vxoris congreſſu Veſtæ ſacris interſit.

Μὴ δ' αἰδοῖα γονῇ πεπαλαγμένος ἔνδοθι οἴκου
Ἑστίῃ ἐμπελαδὸν παραφαινέμεν, ἀλλ' ἀλέασθαι.

Bacchi ſacra caſtis manibus fiebant. Quin etiam legimus, viros & uxores ſecubuiſſe, cùm manè Baccho eſſent ſacrificaturi, quoniam id per caſtas manus fieri ſolebat. Orpheum enim Orgia, id eſt, ſacrificia Bacchi inſtituiſſe, atq; à menſtruoſis ſolum mulierib. celebrari, à quarũ comiſtione viri abhorrent, vt ſcilicet caſtè fierent. Ex quo eſt illud Ouidij libr. 2. Faſto.

Sic epulis functi, ſic dant ſua corpora ſomno,
Et poſitis iuxta ſecubuere toris.
Cauſa repertori vitis, quia ſacra parabant,
Quæ facerent purè, cum foret orta dies.

115 *De eadẽ re.* Illud quoque ex antiquorũ monumẽtis didicimus, mulieres, dum Iſidis ſacra fierent, per nouem dies à viris abſtinere ſolitas. Ex quo illud Propertij. li. 2. Eleg. 33.

Triſtia iam redeunt iterum ſolennia nobis:
Cynthia iam noctes eſt operata nouem.
Atque vtinam Nilo pereat, quæ ſacra repentè
Miſit matronis Inachis Auſonijs.
Quæ Dea tam cupidos toties diuiſit amantes,
Quæcunque illa fuit, ſemper amara fuit.

Et illud quoq; Ouidij lib. 1. Amor. Eleg. 8.

Sæpe nega noctem: capitis modò finge dolorem:
Et modò, quæ cauſas præbeat, Iſis erit.

Atque etiam ipſius Propertij li. 4. Eleg. 5.

Denique vbi amplexu Venerem promiſeris empto,
Fac ſimules puros Iſidis eſſe dies.

Eodem pertinet & illud Iuuenalis Saty. 6.

Ille petit veniam, quoties non abſtinet vxor
Concubitu, ſacris, obſeruandiſque diebus:
Magnaq; debetur violato pœna, caduceo.

Nam tum violari caduceum creditur, cũ vetito tempora cõiuges coeunt. Sunt tñ, qui dicant, in eo vlt. carm. Iuuenalis non legendum, caduceo, ſed Cadurco. Aliàs enim carmen claudicaret, cum prima caducei longa ſit, ut paret ex compoſito illius Caducifer, apud Ouidiũ lib. 4. Faſtor.

Tartara iuſſus adit ſumptis caducifer alis.

Caduceũ violare quid. Sunt & qui in illo 2. carm. Propertij, non nouem, legunt, ſed decem, quia is dierum numerus caſtimoniis id genus aliàs fuerit præſcriptus. Nam Liuius lib. Belli Macedonici 9. loquens de matre filium initiatura Bacchanalibus, ita ſcribit, Decem dierũ caſtimonia opus eſſe, decimo die cœnatũ, deinde purè lautum in ſacrarium deducturam. Idem quoque paulò pòſt docet eum qui initiari volebat, per aliquot noctes ſecubuiſſe ſolitum à fœminæ complexu, religionis cauſa. Sed & paucis interiectis, Hiſpalæ concubitu carere cum decẽ noctes non poſſe.

Ouidius lib. Amorum 3. Eleg. 10. tradit 116 in ſacris Cerealibus ſecubitus vſurpari ſolitos, vt ſcilicet feminæ ſolæ in uacuo toro per aliquot noctes ſecubarent: *De eadẽ re*

Annua venerunt Cerealis tempora ſacri:
Secubat in vacuo ſola puella toro:
Flaua Ceres tenues ſpicis redimita capillos,
Cur inhibes ſacris commoda noſtra tuis?

Et paulò pòſt,

Hanc quiſquam lachrymis lætari credat amantum?
Et bene tormentis ſecubituque coli?

Idemque poſtea:

Qui tibi ſecubitus triſtes, Dea flaua, fuiſſent,
Hos cogor ſacris nunc ego ferre tuis.

Et lib. 10. Metamor.

Feſta die Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus niuea velatæ corpore veſte
Primitias frugum dant ſpicea ſerta ſuarum,
Perque nouem noctes Venerem, tactusque viriles
In vetitis numerant.—

Ex quo eſt & illud eiuſdem libro quarto Faſtor.

Parca bonæ Cereri, ſint modò caſta, placent.

Et ob eam cauſam matronæ Atheniẽſes in ſacris Cereris caſtitatem cuſtodientes, foliis viticis cubitus ſibi ſternebãt, vt diximus ſuprà nu. 94. incip. Galenus. Sed & in ſacris Bonæ Deæ a rebus venereis abſtinebant mulieres, nec ſolùm viros excludebãt, ſed cum ſolenne ſacrificium facerẽt, quicquid maſculum erat, domo exigebãt vt tradit Plutarchus in Probl. Rom. ſca. 19. de quo & nos aliquid diximus in nona lege connub. incip. & hic quoque.

Supra dictis concinit, qđ ſcribit Tibul- 117 lus lib. 2. Elegia prima: *De eadẽ re.*

Vos quoque abeſſe procul iubeo, diſcedite ab aris,
Cui tulit heſterna gaudia nocte Venus.
Caſta placent ſuperis: pura cum veſte venite,
Et manibus puris ſumite fontis aquam.

Hucq; reſpicit illud Virgilii, aut cuiuſuis alterius, in Priap.

Huc, huc quiſquis es, in Dei ſalacis
Diuerti graue ne puta ſacellum.
Et ſi nocte fuit puella tecum,
Hac re, quod metuas adire, non eſt,
Iſtuc cælitibus datur ſeueris.

Et illud eiuſdem Virgilii lib. 3. Aeneid.

Hunc ſocij morem ſacrorum, hunc ipſe teneto:
Hac caſti maneant in religione nepotes.

Et lib. 7. eiuſdem operis.

Præterea caſtis adolet dum altaria tedis.

Et quod Pythagoras (ut tradit Laertius) ſemper caſto corpore honores Diis adhibendos dicebat.

Hæc pudicitiæ in rebus ſacris obſerua- 118 tio in cauſa, ni fallor, fuit ut tandem poſt *Sacerdotes* multorum ſeculorum contentiones, ſta- *caſtos & cœ* tutũ fuerit, ne liceret ſacerdotes vxores hẽ- *libes eẽ opor* re, vt videre licet ex c. diaconus. & c. pſbyte- *tere.*

ris.27.di.& diſ.ſeq. per totũ.& 31.diſt. etiã per totum. Porro Epiphanius contra Hæreſes li.3.c.78.illud ex diuinis literis obſeruauit, Moſen poſtquam prophetauit, nõ amplius vxori ſuæ cõiunctum fuiſſe. Sed & Euſebius Cæſarienſis, ſi is eſt, libr. Euangelicæ demonſtrationis 1.cap.9.tradit ipſum Moſen, atque eius fratrem Aaron, antequam ipſis Deus apparuerit, filios genuiſſe: poſtquam autẽ diuina oracula acceperint, nõ amplius genitos ab illis filios inuenias. At Hebræi ſcriptores enarrantes c.12.Numeror. tradunt ipſum Moſen ſe à Zephora vxore ſeparaſſe, vt fidelius in do-

Epiſcop⁹ caſtus ſit. mo Domini miniſtraret. Cęterũ Epiſcopum caſtum eſſe oportere, ſatis cõſtat ex Diuo Paulo, in epiſtola ad Titũ c.1. Oportet (inquit) Epiſcopum ſine crimine eſſe ſicut Dei diſpẽſatorem, non proteruum, non iracundum, non uinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum, ſed hoſpitalem, benignum, caſtum, & cæ-

Bibliorũ locus. tera quæ ſequuntur, quanquã Latinus interpres, cuius interpretatione vtimur, pro σώφρονα, id eſt, caſtum, prudentem tranſtulit, verbi ambiguitate deceptus, ut annotat Diuus Hieronym⁹ in enatratione eius loci: & iterum in Iouinianum lib.1. Et caſtum, quoq; legit Iſychius Hieroſolymitanus. lib.2. Comment. in Leuiticum.

119 Quinetiam vel apud Ethnicos pudici-

De eadẽ re. tiã in ſacerdotibus præ cæteris fuiſſe ſemper commendatiſſimam, vel ex illo Virgilij loco liquet lib. Aeneidos 6.

Quique ſacerdotes caſti dum vita manebat.

Illudque Ouidij libr. 2. Faſtor. paulò poſt principium:

Nomen idem ramo, qui caſus ab arbore pura
Caſtæ ſacerdotum tempora fronde tegit.

Ex quo Iuncus ἐκ τοῦ περὶ γήρως, apud Stobæum c.112. Minus (ait) edens, aut bibens vir ſenex, & abſtinens Venere tanquam ſacerdos quidam, nulliusrei gratia dolens, aut indigus vitam agit. Verba eius Græca hæc ſunt: καὶ γὰρ ἧττον ἐσθίων, ἢ πίνων, ὁ πρεσβύτης, ἀφροδισίων τ' ἀπεχόμενος, ὥσπερ τις ἱεροφάντης, ἀλύπως διάκειται, καὶ ἀνενδεής.

120 Nam & apud Romanos Veſtæ ſacerdo-

Veſtales perpetuam virginitatẽ ſeruabant. tes, quas & ipſas Veſtales vocabant, perpetuam virginitatem ſeruabant, vt tradit Plinius, aut quiſquis is eſt, qui illum librum de vitis illuſtribus edidit, in Proca Rege Albanorum, & Polienus li.8. Stratagematon ad Antoninum, & Verum Imperatores, vbi de Amulio loquitur. Ex quo idẽ Ouidius lib.4. Faſtorum, de his loquens:

Quæque colunt ſanctos virginitate focos.

Et iterum li.6. eiuſdem operis:

Cur ſit virginibus, quæris, Dea culta miniſtris?
Inueniam cauſas hac quoque parte ſuas.
Ex Ope Iunonem memorant, Cereremque creatas
Semine Saturni: tertia Veſta fuit.
Vtraque nupſerunt, ambæ peperiſſe feruntur.
De tribus impatiens reſtitit vna uiri.
Quid mirum virgo, ſi uirgine læta miniſtra,
Admittit caſtas in ſua ſacra manus.

Quam quidem virginitatem ſi concubitu polluiſſent, viuæ ſub terra defodiebantur, ex legibus Numæ illius Pompilij, ut videre licet ex lib.2. Dionyſij Halicarnaſſei, lib.2. Roma. antiq. & Plutarchi in uita illius, & iterum in uita Fabij Maximi, & ex plurimis Liuij locis. Et hinc illud ipſius Ouidij lib. quoque 6. Faſtorum:

Nullaque dicetur uittas temerare ſacerdos
Hoc duce, nec uiua defodietur humo:

Et illud quoque Iuuenalis Saty.4. nõ multò poſt principium:

—Cum quo nuper uittata iacebat
Sanguine adhuc uiuo terram ſubitura ſacerdos.

Quare autem eo genere mortis magis, q̃ alio, plectebantur, diſces ex Plut. Proble.

Rom.c.96. Nec tantum Veſtæ, ſed & Cere- *Cereris ſacerdotes & proprijs uiris abſtinebant.*
ris ſacerdotes fęminæ, viuentibus etiam viris ſuis, atque conſentientibus, amica ſeparatione viduabantur, ut ſcribit Tertullianus in libr. de Monogamia, haud multò ante ſi. Vbi & idem dicit de ſacerdotibus Iunonis Achaicæ, & Dianæ Scythicæ, & Apollinis Pythij. Imò verò & Veneris Deę illius impudiciſſimæ ſacerdotes, & ipſæ quidem mulieres erant nuptiarum expertes, vel teſtimonio Muſæi Poetæ antiquiſſimi, cuius hoc carmen eſt de Ero: *Iunonis Achaicę ſacerdotes Veneris expertes.*

Κύπριδος ἦν ἱέρεια, γάμων δ' ἀδίδακτος ἐοῦσα. *Et Dianæ. Scythicæ. Et Apollinis. Pythij.*

Cui concinit, quod tradit Pauſanias lib.2. qui eſt de Corinthiacis, apud Sicyonios Veneris templum fuiſſe, in quo ſolæ ingrediebantur duæ mulieres, quarum altera Deæ antiſtes erat, altera virgo, quæ & annuo fungitur ſacerdotio.

Quid quod legimus, ſacerdotes Matris 121
Deum, ieſta ſibi virilia amputaſſe, atque illos, qui maxima ſacra obibant, ut in caſta religione manerent, & procul à contagio mulierum agerent, herbis quibuſdam ſolitos euitari, & virilitatem amittere. Nonnullos quoque garo ex piſciculis, q ſquãmam non haberent, in ſacris vſos fuiſſe, quòd incendia libidinum reprimere ferãtur, & irritos conatus venereos facer. Quã quàm Ageſilaus putabat, Deos nõ minus religioſis operibus, q̃ ſacrificijs caſtis delectari. Legimus item Hierophantas Athenienſium, poſtquam in ſacerdotiũ cooptati erant, ſeſe cicutæ potione caſtrauiſſe, & viros eſſe deſiiſſe, vt caſtè ſanctèque ſacra facerent. *Veneris ſacerdotes nuptiarum expertes. Sacerdotes Matris Deum. Hierophãtę Athenienſiũ.*

Plutarchus Sympoſiacon Decade 5. ca. 122
10. & in libro de Iſide, & Oſiride ſcribit

Aegy-

Aegyptiorũ ſacerdotes ĩoffenſæ caſtitatis. Aegyptios ſacerdotes, caſtitatem inoffenſam ſeruare. ideoque illos à ſalis vſu abſtinere, vt qui caloris vi libidinem cõcitet, vt & videre licet ex eodẽ Plutarcho Cauſar.natu.c.3. & nos quoque alibi diximus. Et de eorũ quoq; caſtimonia multa Porphyrius lib.4. de Abſtinẽtia ab eſu carniũ, quæ videre poteris, *Sal libidinẽ concitat.* Quinetiam in eodem libro expendit ex Euripide, ſacerdotes Iouis Idæi in Creta, caſtam vitam duxiſſe. *Sacerdotes quoque Iouis Idæi.* Nam ita introducit chorum hæc Minoi dicentẽ, Græcè quidẽ, ſed in hanc ſñĩam:

Idæi ab illo ex quo ſacerdos ſum Iouis,
Traduco caſtam uitam. —

Ouidius autem lib.1 Faſtorum, Iouis ſacerdotem caſtum vocat.

Idibus in magni caſtus Iouis ęde ſacerdos
Semimaris flammis viſcera libat ouis.

123 *Romani ſacerdotes capra abſtinebant.* *Et fabis.* Quin & ipſe Plutarchus (vt ad eum redeamus) Problematon Romano.cap.111. ꝓdidit Romanos ſacerdotes capra, ideo abſtinere voluiſſe, vt non modò nõ attingere, ſed ne nominare quidem liceret, ꝙ id animal, tanquam libidinoſum abhorrerent. Et fortè etiam Flamini Diali Romæ uſus fabæ erat interdictus, quòd ad libidinem excitet. Qua etiã de cauſa Pythagoras eius eſu hominibus interdicebat, ut dicit idem Plutarchus eiuſdem operis. c. 95. Quãquàm & ipſemet alibi, & alij aliò id trahant, ut uidere eſt apud Plinium lib. 18.cap.12. Sed quod huic noſtræ ſententiæ adſtipulatur, Feſtus Pompeius tradit Flamini Diali Romę nefas fuiſſe hederam tangere, ac ne nominare quidem fas fuiſſe. Quo ænigmate antiquitas declarabat, quanta puritas, quanta caſtitas ſacerdotẽ deceret. *Hedera.* Hederam enim herbam eſſe laſciuam, & quæ amplexu ſuo omnia vinciat. Ex quo illud Horat.lib.Epod.Ode.15.

Artius, atque hedera procera aſtringitur ilex,
Lentis adhærens brachijs.

Rurſuſq́ue Carminum lib.1.Ode 36.

Nec Damalis nouo
Diuellitur adultero,
Laſciuis hederis ambitioſior.

Et illud quoque Catulli in Epithalamio Iuliæ & Mallij;

Ac domum dominam uoca
Coniugis cupidam noui,
Mentem amore reuinciens,
Vt tenax hedera huc & huc
Arborem implicat errans.

Notum eſt autem illud Gallieni Imperatoris Epithalamium, apud Trebellium Pollionem:

Ite, ait, ò pueri, pariter ſudate medullis,
Omnibus inter uos, non murmura ueſtra columbę,
Brachia non hederæ, non uincant oſcula conchæ.

Et huc quoque pertinet, quod ſcribit ipſe Plutarchus in li. de Auditoris officio: Ad quid enim (inquit, Græcè quidem, ſed in hunc ſenſum) non impellit amor? nimirum ſua ſponte, non aliter, atque hedera, inuenit, quo ſe alliget.

Sed & legimus apud Græcos autores, 124
ſacris initiatos ſeruandæ caſtitatis gratia rutam aſſiduè inter edulia ſolere aſſumere, quòd ea Veneris appetentiã extinguat, *Sacerdotes rutam in edulijs uſurpabantur.* vt multorũ autoritate diximus ſuprà nu. 95. incipien. idem Galenus. Nam & ea herba ſperma extinguit, vel in cibo, vel in potu ſumpta, vt tradiderunt Dioſcorides libro 3. capite. 50. & Plinius lib. 20. capi. 13. Quo etiam argumento Græcè πήγανον dici, quibuſdam placuit, παρὰ τὸ πηγνύειν τὴν γόνην. De quo etiam Plutarchus libro tertio Sympoſiacõ, φασὶ δὲ, καὶ τὸ πήγανον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ὀνομάζεσθαι. πήγνυσι γὰρ διὰ ξηρότητα, καὶ θερμότητα, τὸ σπέρμα. Id eſt, Ferũt præterea peganon, id eſt rutam, à potentia ſic appellatam. Congelat enim ob caliditatem ſuam & ſiccitatem hominis ſperma. Ex his autem eſt illud Ouidij ad fin. lib. 2. de Remedio amoris,

Vtilius ſumas acuentes lumina rutas,
Et quicquid Veneri corpora noſtra negat.

Mirum eſt autem, & in primis adnotandum, quod tradit Columella libro Rei ruſticæ nono, cap. 14. (quod hic obiter dicere voluimus, quia & nonnihil ad hunc locum pertinet) illud ſcilicet maximè cuſtodiendum eſſe curatori, qui apes nutrit, cũ alueos tractare debebit, vti pridie caſtus ſit ab rebus venereis. 125 *Apes nõ niſi à caſtis tractandas.* Id quod mirè conuenit cum eo, quod ſcribit Plutarchus in li. de Cauſis naturalibus, ca. 36. Cur (inquit) apes citius eos pungunt, qui dudum ſtuprum fecerũt? An quòd id animal eſt mũditiæ perquam ſtudioſum? Præterea olfactus ſenſu valet plurimùm? Cum itaq; impuri congreſſus propter impudicitiam, & immoderatam libidinem ſoleant eſſe immundiores, & citius ab apibus deprehenduntur, & odium vehementius aduerſus illos concipiunt. Vnde apud Theocritum iocosè Venus ad Anchiſen à paſtore ablegatur, vt apum aculeis propter admiſſum adulterium pungatur:

—Te confer ad Idam,
Confer ad Anchiſen, ubi quercus atque cypirum
Creſcit, apum ſtrepit atque domus melliflua bombis.

Et Pindarus: Paruula fauorũ fabricatrix, quæ Rhęcum pupugiſti aculeo, domans illius perfidiam. Quibus concinens Florẽtinus Agriculturę ſcriptor apud autorem Geoponicon libr. 15. de apibus loquens, γυναιξὶ δὲ ἐπέρχονται, μάλιστα ταῖς ἀφροδισιαζούσαις. Id eſt, Mulieres adoriuntur, præſertim quæ rei Venereæ operam dederunt,

126 Idem Columella (ut ad cũ redeamus) lib. 12. c. 4. ſcribit, Magonem Carthaginiẽſem, Amilcarem, Paxanum, Mnaſeam, M. Ambiuium, & Caium Matium, præcepiſſe eos, qui penoribus præficiuntur, oportere abſtinentiſſimos eſſe rebus venereis: quibus ſi fuerit operatus, vel vir, vel fęmina, debere eos flumine, aut perenni aqua, priuſquam penora contingant, ablui: quod & ipſum mirum eſt. Nec tamen minus mirum eſt, quod tradit Apuleius Platonicus (neſcio num is ſit, qui Apuleius Celſus dictus eſt Scribonio ipſius diſcipulo, c. 171. & alibi ſæpè) in libro de viribus herbarũ, de oſtriagine, ſiue parietaria ſcribens. Hanc (inquit) herbã ſi volueris euellere, mundus & ante ſolis ortum leges. Et quod Florentinus illo Geoponicon libro nono, tradit, in Anazarbo Ciliciæ, pueros caſtos oleã colere, ac propterea apud eos oleam fertiliſſimam ac fructuoſiſſimam eſſe. Paulò vero ante dixerat, oleam, cum pura ſit, pueros etiam velle ſuos collectores eſſe, & iurare debere quòd à ſola vxore veniant, & nõ ab alieno cubili. Sic enim & in ſequenti tempore plurimum fructũ eam exhibere. Quibus ſubſcribens Palladius libro Rei ruſticæ primo, c. 6. Græci (inquit) iubent oliuam, cùm plantatur & legitur, à mundis pueris atque virginibus operandam, credo recordati, huic arbori præſidem eſſe caſtitatem. Et fortè id perpetuum eſt in omnibus herbis, ut & puris, caſtiſque manib. coli, tractari, & in uſum verti velint. Ad quod fortè reſpexit Ouidius, cum ſcribit lib. 1. Amor. Eleg. 12.

Penorum præfectos castos esse debere.

Herbas, & arbores a castis, tractandas.

Illam etiam, qui vos ex arbore vertit in uſum.
Conuincam, puras non habuiſſe manus.

127 Sed & videmus, res medicamentis deſtinatas caſtitate maximè gaudere, magiſq; prodeſſe, ſi à caſtis tractentur. Quod & ex eo videre licet, quod ſcribit Plinius lib. 12. capite decimoquarto, Arabes, qui thuris (huius enim in medicina maximus vſus) arbores incidunt, aut metunt nullo fęminarum congreſſu pollui. Idem libro vigeſimoprimo, capite ſeptimo, pcipit irridẽ illam, vnguentis & medicinæ naſcentem, ante omnia caſtos legere. Et libro vigeſimoſexto, c. 6. de Verbaſco loquens, Experti (inquit) affirmauere, plurimum referre, ſi virgo imponat, &c. Marcellus c. 26. tradit rorem à folijs prima luce à puero virgine excutiendũ eſſe, ad curãda veſicæ uitia.

128 Tertium illud, Moiſen ſuis legibus interdixiſſe cõcubitu mulieris menſtruatæ, Leuit. 15. & 18. & 20. ubi & huic rei pęna mortis irrogatur: & nonnihil meminit Ezechiel, c. 18. ſtatim poſt princip. & iterũ c. 22. & Ioſephus lib. Antiquitatum 5. ca. 11. aut, vt alij diuidunt, 14. Cuius prohibitionis tam frequentis cauſam declarat Auguſtinus libr. 3. Quæſtionum ſuper Geneſim. Ex hoc autem Diuus Clemens, in ea epiſtola, quam ad Iulium & Iulianum, alioſque diſcipulos ſcripſit: Obſeruit (inquit) vnuſquiſque ne menſtruatæ mulieri miſceatur: hoc enim & execrabile dicit lex Domini. Quod ſi lex de his non admonuiſſet, nos ut cãthari libenter volutaremur in ſtercore. Et hãc legem, ut alias plurimas, Mehometes in ſuum Alcoranum tranſtulit: Menſtruoſas (ait) nemo tangat, niſi mundatæ ſint. Ex Decreto autem D. Buchardi, libro decimonono, cuius titu. eſt, de Pœnitentia ca. 5. Iunxiſti (inquit) te vxori tuæ menſtruo tempore? ſi feciſti, decem dies in pane & aqua pęniteas.

Mẽſtruatæ mulieris coitu abſtinendum.

Et de hac re quoque nonnihil habetur in noſtris Decretis Canoni. cap. ad eius 5. diſtinctio. quo in loco glo. Archid. & alij rationem quoque reddunt, quoniam ex huiuſmodi concubitu prodeunt liberi epileptici, & leproſi (elephantiaci voluerunt dicere) & aliàs morboſi. Quod & tradit Diuus Hieronymus in Commentar. dicti capitis decimoctaui Ezechielis, & iterũ in libro primo Lamentationum Hieremiæ, c. itẽ primo, & Auguſtinus (ſi is eſt) in ſermone tertię dñicæ 22. ubi & addit hos liberos futuros dæmoniacos: & Diuus Thomas in quarto ſententiarum, diſtinctio. 32. articu. 2. & è noſtris Alberi. in l. quibus. ff. de ædil. edict. Id quod etiã, quantũ ad leproſos ac alios morboſos, adſtruunt Medici, alijq; rerum naturaliũ ſcriptores. 129

De eadẽ re.

Qui locus in mentem reducit, quod & à Diuo clemente ſcriptum eſt libro nono Recognitionum, illud interdum accidere, ut ſi qui incontinenter egerint, eis generetur intemperata, & vitioſa progenies. Dum enim in totum libidini indulgetur, obſeruatioq; nulla coeundi eſt, illorum ſine dubio Dæmonum, quibus hæc perurgentibus fiunt, uitia & fragilitates ſuſcipit importuna generatio. Et ideo pro huiuſmodi vitijs natorum, obnoxij erunt parentes, qui legem ſeruare concubitus noluerunt. Et licet ſint & aliæ cauſæ ſecretiores, qb. his malis obnoxiæ efficiuntur aĩæ: tamen oportet vnumquenque agnoſcere legem Dei, ut ex a generandi obſeruantiã ſumat, & immunditiæ cauſas declinet, ut poſſit mundum eſſe, quod gignitur. Neque enim fas eſt, ut in plantandis quidem virgultis, vel in ſeminandis frugibus, opportunum tempus quæratur, terra purgetur, atque omnia, quæ conuenit, præparentur, ne fortè ſemen iactum lædatur & pereat: & in homine ſolo, qui eſt ſuper 130

De eadẽ re.

per

per omnia, ſerendi obſeruatio nulla hēa-
tur, nulla cautela. Hæc ibi.

131 Sed vt redeamus, illud certè ſcio, mulie-
De eadē re. res, quæ in hoc fluxu ſunt rarò concipere,
vel teſte Ariſtotele libro de Generatione
animalium 1. c. 19. At idem lib. de Hiſtoria
animalium 7. c. 2. tradit nonnullas mulie-
res, dum profluunt menſes, concipere ſo-
lere, poſteà autem non poſſe, vt quib. vul-
ua ſtatim à purgatione comprimitur. Por-
rò Plinius lib. 28. c. 7. tradit huiuſmodi fę-
minarum coitus in ſilente Luna maribus
exitiales eſſe, atque peſtiferos.

132 Et aliàs multum fœditatis ac maleficij
Menſtruorū fœditates & maleficia. huiuſmodi menſtrua obtinere, videri po-
teſt ex Columella lib. Rei ruſticæ 11. ca. 3.
eodemq; vl. & Plinio lib. 7. c. 15. vbi & in-
ter cætera illud dicit, nihil facile reperiri
mulierū huiuſmodi ꝓfluuio magis mon-
ſtrificum: quod multis documentis com-
probat: & rurſus lib. 19. cap. 10. & libr. 18. c.
7. & Solino in Polyhiſtore, cap. 4. & Aelia-
no lib. Hiſtoriæ animal. 8. quo loco de cā-
pe vermiculo loquitur. & autor ille Geo-
ponicon lib. 10. c. 77. autoritate Democri-
ti. & iterum lib. 12. cap. 20. autoritate Flo-
rentini, & Auicenna, c. 2. Fen. 21. canonis
3. q̄ huc ſigillatim referre nō duxi, loca de-
ſignaſſe cōtentus, ſi qs fortè noſſe cupiat.

133 Illud tamen dixerim, quòd ex legibus
Zabiorum, mulier cui menſes fluerent, p̄-
cipiebatur ſola domi manere, cremaban-
turque loca in quibus pedem ſuum poſue-
rat. Nec is tantum pollutus erat, qui cum
ea loquebatur: ſed & ſi ventus ex ea ſuper
mundum quempiam tranſiſſet is quoq;
polluebatur: ut recenſet Rabbi Moſes Ae-
gyptius in eo opere, quod Dubitantium
inſcribitur, lib. 3. c. 48. Sed his multò maio-
ra comperies ex legibus Moſis, illo c. 15. Le-
uitic. Et alibi quoq; ex multis locis Biblio-
rum intelliges, huiuſcemodi menſtrua eſ-
ſe admodum abominalia, ac deteſtabilia.
Heſter c. 14. Et deteſtor illud, quaſi pannū
mēſtruatæ. Et Eſaiæ 30. Diſperges ea, ſicut
immunditiam menſtruatæ, & iterum ca.
64. Et facti ſumus, vt immūdi, omnes nos,
& quaſi pannus mēſtruatæ. Et Hieremiæ
2. c. Omnes qui quærunt eā, non deficiēt:
in menſtruis eius inuenient eam. Et Thre-
norum eiuſdem cap. 1. Facta eſt Hieruſalē
quaſi polluta menſtruis inter eòs. Et Ba-
ruch 6. ex Epiſt. eiuſdem Hieremiæ: De ſa-
crificijs eorum fętæ & menſtruatæ contin-
gunt. Et Ezechielis 22. Immunditiam mē-
ſtruatę humiliauerunt in te. Et rurſus c. 36.
Iuxta immunditiam mēſtruatæ facta eſt
via eorum coram me. Et Zachariæ 13. In
ablutionem peccatoris, & menſtruatæ.

134 Illud autem denique non omittemus,
quod apud nonnullos ſcriptum reperi-
mus quòd cum Orpheus Bacchi ſacra cō-
periſſet, prohibuiſſetque, ne mulieres, cū
menſtrua illis flerēt, eis adeſſent, Threſſas
mulieres id ad earum ignominiam inuē-
tum exiſtimantes, illum vnguibus interfe-
cerūt, & in Hebrum fluuium deiecerunt:
quanquam alij aliam ob cauſam à fœmi-
nis interemptum tradunt, vt uidere licet
apud Pauſaniā li. 9. quo Bęotica deſcribit,
& Phanoclē apud Stobæū. Florilegij c. 62.

Nec tamen interim prętermittam, ne 135
mulieres nobis ſuccenſeant, huiuſmodi *Menſtruorū multæ commoditates, & medicamina.*
menſes non in paucis maiorem in modū
prodeſſe. Nam Democritus (ut ab antiquo-
ribus incipiam) in eo libro, qui inſcribitū
περὶ ἀντιπαθῶν, & poſt eum Columella ca. 3.
lib. 11. affirmant beſtiolas illas maleficas,
& quæ multum hortis officiunt, quæ à La-
tinis erucæ, vel bruci à Gręcis κάμπαι vocā-
tur, enecari, ſi mulier, quæ in menſtris eſt,
ſolutis crinibus, & nudo pede vnanquan-
que aream ter circumeat. De quo & idem
Columella lib. 10. illis verſibus:

At ſi nulla valet medicina repellere peſtem,
Dardaniæ veniant artes: nudataque plantas
Fœmina, quæ iuſtis tum demum operata iuuentæ
Legibus, obſcœno manat pudibunda cruore,
Sed reſoluta ſinus, reſoluto mœſta capillo,
Ter circum areolas, & ſepem ducitur horti.
Quæ cùm luſtrauit gradiens (mirabile viſu)
Non aliter, quàm decuſſa pluit arbore nimbus,
Vel teretis mali, vel tectæ cortice glandis,
Voluitur ad terram diſtorto corpore campe.

Et à Plinio quoq; repetitū li. 17. c. 28. eodē-
que vl. & li. 28. c. 7. ubi & idē ualere aduer-
ſus vermiculos, ſcarabęos, ac noxia alia di-
cit: & à Paladio li. 1. c. 35. & ab autore Geo-
ponicon li. 12. c. 8. Sed illud minimè p̄ter-
mittēdū ducim⁹, qđ de Orobāche herba,
(q̄ & Leo, & Oſproteon dr̄, q̄q; admodū
noxia eſt, ut q̄ alias, circūligādo ſe, enecat,
ut tradit Plinius li. 18. c. 17.) ſcribit Demo-
critus, nō diſſimile, illi, qđ de erucis ex eo-
dē ſ. diximus, nēpe herbā hāc è regione di-
ſcedere, ſi mulier, q̄ in mēſtruis eſt, nuda
citra oēm penitus amictū, ſolutis crinib.
gallū in manib. hēs, regionē circūeat. Qđ
& ex eodē reperit ille idē autor Geoponi-
con li. 2. c. 40. Quē tn̄ locū Ian⁹ Cornari⁹,
vir utiq; hmōi rerū nāliū peritiſſimus, ita
in Latinū ꝯuertit, ut uix ſcias, qd uelit dice-
re: Virgo (inqt) nubilis ſanguinē nuptiarū
hēs, nuda, & cætera, vt ſ. Neq; .n. intelligo
qd illa uerba ſignificēt. At ea planius trā-
ſtulit Ruellius li. 2. de Nat. ſtirp. c. 30. vbi tn̄
illius autoris nullam mentionem facit.

Sed & alia multa commoda huius rei, 136
refert Plinius eodem. c. 7. lib. 28. Nempe ea *De eadē re.*
podagras illini: ſtrumas, & parotidas,

panos, ſacros ignes', furunculos, epiphoras.tractatu earum mulierum, quæ in fluxu ſunt,leniri.Lais & Salpe canũ rabioſorum morſus,& tertianas,quartanaſque febres,menſtruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluſo. Diotimus Thebanus, veſtis omnino ita infectæ portiuncula acu,vel pellicco, aut,vt alij legunt,vel licio brachiali inſerta. Sotira obſtetrix tertianis quartaniſque efficaciſſimum dixit', plantas ægri ſubterlini: multóque efficacius ab ipſa muliere, etiam ignoranti. Sic & comitiales excitari. Icetidas medicus quartanas coitu finiri, incipientibus dumtaxat menſtruis, ſpopondit. Inter omnes verò conuenit,ſi aqua, potuſque formidetur à morſu canis, ſuppoſita tantum calici lacinia tali,ſtatim motum eum diſcuti, videlicet præualente ſympathia illa Græcorum, cum rabiem canum eius ſanguinis guſtatu incipere dixerimus. Cinere eo iumentorum omnium vlcera ſanari certum eſt,addita caminorum farina,& cera Maculas autem è veſte eas non niſi eiuſdẽ vrina ablui.Cinerem per ſe roſaceo miſtũ fœminarum præcipuè, capiris ſedare dolores illitum fronti.Et poſt pauca:Id quoque conuenit, quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menſtruo poſtibus, irritas fieri Magorũ artes. Quin illo c.15.lib.7.Bituminum(inquit)ſequax alioquin,& lenta natura in lacu Iudææ, q vocatur Aſphaltites, certo tempore anni ſupernatans,nequit ſibi aucelli ad omnem cõtactum adhærens, præterquàm filo, qđ tale virus infecerit. Quod & repetijt d.c. 7.li.28.& Solinus d. c.4. vbi & illud dicit, ſalutare eum cruorem habere, quod auertit ſydus Helenæ,perniciosũm nauiganti bus.Sed ſuper illo,quod dictum eſt de illo lacu Iudææ, vide Cornelium Tacitum li. 21.vbi videtur aduerſari Plinio, & Solino. Eorum tamen ſententiam fulcit Ioſephus lib.Belli Iudaici 5.capit.item 5. Sed & ipſe Plinius eodem cap.7.lib.28.tradit ea re abigi grandines turbineſque,& cœli violentiam. Marcellus quoque ille Burdigalẽſis Medicus, libr. Medicamentorum cap. 32. ſcribit inguina dolentia vel tumẽtia ſi mẽſtruis muliebribus contingantur, ſtatim ſanari.Et capit.35.Pannum(inquit) muliebrem,id eſt,vt ille ipſe exponit, menſtrualem,oleo madefactum excoque,& ceram illi oleo ſufficientem, adde,ut cerorum facias,quo arthriticum vel paralyticum vtiliter peruṅges.Octauius Horatianus li. Experimentorum 4 poſt princip. tradit autoritate Democriti,menſtrua mulierum ꝓdeſſe quartanis:quod & nos ſuprà ex alijs diximus.Sed & idem eodem libro ſcribit.

Plinij loc°.

Epilepticis conuenire coitum menſtruatarum mulierum.Raſis lib.de Proprietati bus membrorum,ſiue de Animalibus,capite 56.eoq; vltim.Menſtruum(ait) mulieris virginis,miſtũ cum ſpermate viri, impoſitum oculo,eius albuginem ſanat,Pãnus mẽſtruatæ ſuſpenſus in carina nauis', pellit ab ea parte vertiginem venti. Pãnus menſtruatæ combuſtus, & totidem ſeminis,aqua calida temperatum, & impoſitũ patienti dolorem ex partu,ſuper os vuluę, cum dolorem aufert.

Ioſephus lib.7.Belli Iudaici,cap. 25.tradit iuxta Macheruntem Iudææ oppidum naſci radicem Baaras nomine,q̃ eſt colore flammeo,noctibuſq; ſplendorem emittere,ſed eam accedentibus captu difficilẽ admodum eſſe:captantis nanque fruſtrari manum,& refugere:neque prius conſiſtere,quàm muliebri lotio, aut menſtruis conſperſa fuerit.Huius vis ea eſt, ůt eos liberet,qui à ſpiritibus immundis uexant̃, quos dęmonia uocant. Antiqui aũt hæc menſtrua tanti æſtimarunt, ut ijs Menam Deam Iouis priuignam præſidere exiſtimarent, ut tradit Diuus Auguſtinus libro de Ciuitate Dei 4. capit. 11. Et iterum lib. eiuſdem operis 7.capit.11.Quin ipſa inter alia ſua cognomina Fluonia uocata eſt, quòd fluoribus menſtruis præeſſet, proindeq; ei mulieres ſacra faciebãt. De quo Feſtus Pompeius,& alij. Cæterũ Andreas Veſalius lib.5.de Humani corporis fabrica,cap.15.non probat,quæ Plinius, Albertus,& alij tradiderũt de huius mẽſtrui ſanguinis prauitate,& grauecolẽtia, uir q̃dem multis nominib. cõmendabilis, ſed q Galeno,uiro p oĩa admirabili parũ ęqu' fuit. 137

De radice. *Menã Deã menſtruis pręeſſe.* *Iuno Fluonia.*

Horrẽdũ aũt eſt, qđ ſcribit Epiphanius ille ſanctus Eps Cyprius,lib.5 hæreſes 1.tomo.2.ſecta 26.Fęminas Gnoſticorũ, cùm in fluxu ſunt,ſanguinẽ menſtruũ collectũ in cõe bibere dicentes unũ aliqd, qđ nec auſim proferre,nec uelim, adeò mihi deteſtandum execrandumq; uiſum eſt,cum Diu' Paulus ad Epheſios 5.illud ſcripſerit. Quæ in occulto fiũt ab ipſis. turpe eſt ẽt dicere.Quamuis idem Epiphanius id dicere non erubuit,quod ipſi, ut dicit, facere nõ erubeſcunt,vt oĩb.modis horrorẽ incutiat,huiuſmodi facinora audientibus. 138

QVARTVM, QVOD in hac concubitus rõne obſeruandũ quoq; monemus, Ne.ſuiri cum uxorib. infantes lactantib. quantũ maximè fieri pt citra pudicitiæ periculum,congrediantur.Nam & hoc prohibetur in c.ad eius uerò concubitum. in princ.5.di.Nihil enim omnium rerũ eſt, qđ magis infantib. ipſis lactentibus obſit, ut tradit Domi. ibi, in 1. not. & è Medicis Ori- 139

Venere abſtinendũ fęminis puerperis lactãtibus.

Oribaſius lib.Euporiſton.t.ca.t.in fin. & Paulus Aegineta, qui ex eo ſumpſiſſe vr, vt alia multa,lib.1.c.2. Et Alexander Trallianus,lib.1.ca.15. Er ante hos Galenus li. 1.de Sanitate tuenda: A Venere(inqt)omnino abſtinendum eſſe, quęcunque lac p̄bebit,moneo.Nam & menſes viri cōſuetudine prouocantur, & lac odoris gratiā in deterius mutat.Quinetiam aliquę in vtero concipiunt,quo alienius à puello adhuc lactente nihil eſt. Ita enim quicquid ſanguinis eſt,in fœtum abſumitur. Quippe is cum proprium in ſe vitę principium contineat, & huius moderamine agitur, & aſſiduè conueſſiens ſibi alimenrum trahit,vtero ipſi,veluti radici,adhærens, nec vſquam ab eo nocte dieve diſcedens. Interim verò non minor modò,verumetiam deterior rationabiliter redditur ipſius grauidæ ſanguis,quò fit, vt lac ipſum tum peius,tum verò exiguum, in mamillis colligatur. Quare ſi,quæ infantem lactat,vterū getir, ego magnopere ſuaſerim inueniendam nutricem.Hæc ibi.Et Plinius libro vigeſimooctauo,capite nono,ad prīcipiū, Concipere nutrices exitioſum eſt.Hi ſunt enim infantes,qui coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra, prima à partu ſpongioſa denſitas lactis.

140 Quibus & tu addes, non tantùm infanti lactenti,ſed & fœtui,qui in vtero eſt, frequenter letale eſſe,vt experientia ꝑpè quotidiana didicimus, & traditum eſt ab omnibus propemodum, qui de ea re ſcripſerunt, & inter hos Aetio Quaternionis 1. Serm.4.c.6. vbi & ob eam rem iubet nutrices his maximè rebus abſtinere,quę Venerem ſtimulant. Sed & Ioannes Serapio li. Simplicium ca.290. autoritate Conſtantini in lib.de Agricultura, interdicit nutricibus apio,ob id quòd incitat libidinem. Id quod etiam monet Raſis li. Continentis 11.cap.5.autoritate cuiuſdam Filahæ.

QVINTVM, NE vxorem, quæ recèns

141 *Vxor quę recens concepit non tangenda.* concepit,attingas:nam ſi id feceris, periculum eſt, ne conceptum ipſum corrumpas, vt eſt Hippocratis ſententia in libro περὶ ἐπικυήσιος, id eſt,ſuperfœtatione,& è recentioribus Matthæi à Gradibus, Medici quidem celeberrimi, conſil.71. quia accidens,colum.1.& conſi.ſeq. ad conſeruandam. Et huc reſpicit illud Diui Hieronymi in c.origo.32.q.4. poſtquā uenter vxoris intumuerit,nō perdant filios.Nam, vt ibi dicit gl. perit partus ex frequenti concuſſione. Et hinc quoque videmus publicas has meretrices rarenter concipere:aut ſi conceperint,fœtum ſeruare: vt quæ paſſim,indiſcriminatim,ſine delectu, nullo ordine, nullo non tpe,& concubitu ſuper ꝯcubitum,oībus pateant. Nec tamē adeò ſum religioſus,vt concubitu vxoris pgnātis omnino interdicam,modò modus,& temperantia adhibeatur. Quis enim probet Serum legem, qua non licebat cū vxore congredi poſt conceptum? Quis Zenobiam imitandam iuſſerit,quę marito poſt concubitum, eam repetendi poteſtatē nō faciebat,niſi priùs tentatis conceptibus,vt à nobis ſcriptum eſt ſuprà, ſcilicet de Seribus in 7.lege connubiali,nu.62.incip.Germani.Et de Zenobia in 9.leg.num.86.inc. ſed & è noſtris.Et certè nemo, vt opinor.

Quanquàm etiam ſcio,Iſaacium Commenum Imperatorem Conſtantinopolitanum,tanta fuiſſe cōtinentia,vt nec vxo 142
rem cognoſcere uellet poſt prolem ſemel ex ea ſuſceptam, cùm tamen id ad morbi remedium Medici imprimis conſulerent, ut coitu frequentiore uteretur, ut ſcribit Baptiſta Egnatius. Scio quoque concilio Elibertano cautum eſſe,ut coniugales, id eſt,coniuges(uti nos iam diximus) concubitu abſtineant,quā diu uxor grauida fuerit,id eſt, (utillic ſubditur) à quo die filius in utero motum fecerit,vſque ad partum ut ſcribitur in Decretis D. Buchardi, libr. 19.cap.155.Sed & antè eod.lib.1.ca.5. Cōcubuiſti(ait)cum uxore tua, poſtquam infans motum in utero fecerit? Si feciſti, 20. dies in pane & aqua pœniteas. Et confeſtim poſt: Cōcubuiſti cum uxore poſt manifeſtatiam conceptionem,10.dies in pane & aqua pœniteas.

Sed & Origenes de hac re loquens,in 5. in Geneſim Homilia, hæc ferè ſcribit de Loth,& filiabus eius:Singulis (ait, Græcè 143
quidem,ſed in hunc ſenſum)ingreſſæ noctibus, ſingulæ concipiunt ab ignorante conceptum:ultrà non repetūt, nec requirūt.Vbi hic libidinis culpa? ubi inceſti crimen arguitur? Quomodo dabitur uitio, quod non iteratur in facto? Vereor prolo qui, quod ſentio: uereor, inquam, ne caſtior fuerit harum inceſtus,quàm pudicitia multarum.Diſcutiant ſe, & requirant fœminæ coniugatæ, ſi ob hoc ſolū adeūt uiros,ut ſuſcipiant liberos: ſi poſt conceptum deſiſtant.Iſtæ enim,quę argui uidentur inceſti,poſtquam ſemel conceperunt, ultra non accedunt ad concubitum uiri. Nonnullę uerò mulieres(neque enim vniuerſas pariter notamus)ſed ſunt quædam quæ,ſicut animalia, nullo delectu indeſinenter libidini ſeruiunt:quas ego nec mutis pecoribus cōparauerim. Pecora enim & ipſa ſciunt,cùm conceperint,vltrà non præbere maribus copiam ſui. Notat tales & ſcriptura diuina,cùm dicit: Nolitæ fieri ſicut

ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus. Et iterũ: Equi admiſſarij facti ſunt. Sed vos o populus Dei, qui Chriſtũ amatis I corruptione, intelligite Apoſtoli ſermonem, qui ait: Siue mãducatis, ſiue bibitis, ſiue quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite. Quod enim poſt mãducare & bibere dicit, ſiue aliud quid facitis, inuerecunda coniugij opera, verecundo ſermone ſignauit, oſtendens etiam ea ad gloriã Dei fieri, ſi ſolius poſteritatis contemplatione fiant. Hæc ille.

144 Ante illum autem Clemens Alexandrinus, illius præceptor, li. Stromaton 3. Græcè item, ſed in hanc ſententiã ſcripſit: Nullum ex veteribus ex ſcriptura oſtenderis, qui cum prægnãte rem habuerit. ſed poſtquã geſtauit vterum, & poſtquam editum fœtum à lacte depulit, rurſum à viro cognitã vxorem. Iam hunc ſcopum, atque inſtitutum inuenias ſeruantem patrem Moſis, cùm triennium poſt Aaron editum intermiſiſſet, genuiſſe Moſen. Et rurſus Leuitica tribus ſeruans hanc naturæ legem à Deo traditam, alijs numero minor ingreſſa eſt in terrã promiſſam. Non enim facilè multiplicatur genus hominum, cùm viri quidem ſeminant, qui legitimum ineunt matrimonium. Expectant enim non ſolum vteri geſtationem, verùm etiam à lacte depulſionem. De qua re quoque idem differit Pædagog. lib. 2. c. 10.

145 Ioſephus autem lib. Belli Iudaici 2. ca. 7. tradit inter Philoſophos Iudeorum, ex ijs qui Eſſeni, ſiue Eſſei vocabantur, cùm vxores accipiebant, (neque enim id omnes faciebant, vt alibi diximus in l. 9. nu. 80. inci. idem lib. 10.) nemo tamen eorum cum prægnante concũbebat, oſtendentes ſe nuptias non voluptatis, ſed liberorum quærendorum cauſa contrahere. Alibi autem diximus, ſcilicet in d. leg. nona, num. 85. incip. quid quod inter, & ſeq. bruta animantia, præter vnum aut alterum, poſt conceptũ minimè pati concubitum.

146 SEXTVM, VT ne temulenti cum uxoribus concũbamus, quod admonuit Hippocrates in d. lib. de ſuperfetatione, & Ariſtoxenus Pythagoricus apud Stobæum c. 99. & Plutarchus in lib. de Educandis liberis, non ita multo poſt princi. Quoniam, vt ſubdit ipſe Ariſtoxenus, ex praua, turbulenta, & inconcinna miſtione, nõ modo non egregia & concinna ſoboles, ſed ne à principio quidẽ vllo pacto bona fieret. Addit Plutarchus, vbi ſupra, quia liberi hinc procreati, vini ſolent eſſe plus æquo auidi. Ex quo Diogenes ille Cynic⁹, vt idẽ refert, cum adoleſcentem quempiam ex temulentia deſipere cerneret, Adoleſcentule (inqt) ebrius te ſeminauit pater. Huc quæ referri poteſt illud Martialis ad Catullum libr. 6.

[Marginal note: Venere in ebrijs abſtinendum.]

[Marginal note: Ebriorum liberi ebrioſi.]

Non miror, quòd potat aquam tua Baſſa, Catulle,
Miror, quòd Baſsi filia potat aquam.

Quod & nos, aliud agẽtes, alibi retulimus.

147 Plato autem lib. 2. de Legibus, ad fi. nõ ius facit viro aut mulieri nocte liberis operam daturis vinum bibendi. Quod & ex eo repetit, & approbat Galenus in eo lib. cui titulus eſt, Corporis temperaturã animi motus ſequi. Sed & idem Plato eiuſdẽ operis lib. 6. de hac re hæc ſcribit, Græcè quidem, ſed in hanc ſententiam: Maximè verò connubio iuncti ſponſus & ſponſa tũc mentis compotes eſſe debent, quando nõ paruam ineunt vitæ mutationem, præſertim vt ex quàm maximè moderatis ſemp generatio fiat: fermè enim incertum eſt, quæ nox aut dies cum Deo ipſam peragat. Quare vt ſolidus, ſtabilis, & quietus conceptus fiat, non oportet ebrietate diffuſis dare operam liberis. Qui autem vino refectus eſt, tam animæ, quàm corporis rabie cõcitatus, quouis & trahit, & trahitur. Idcirco ebrius, tanquàm mente captus, ad ſerendum eſt inutilis. Veriſimile eſt enim fœtus inæquales, inſtabiles obliquos tam membris, quàm moribus procreari. Quãobrem per totam quidem uitam, ſed maximè quam diu generationi vacat, abſtinebit quiſque, cauebitque ne faciat, vel q̃ ſuapte natura, & ſpõte morbos adſciſcũt, vel quæ ad petulantiam iniuriamque declinant. Hæc enim in animos, & corpora naſcentium neceſſariò tranſlata, illic imprimuntur, peioreſque inde naſcunt. Sed præcipuè die illo ac nocte à talibus abſtinendum. Principium nanque, & numen hominibus inſitum, ſi conuenienti ſibi, à ſingulis munere ipſius vtentibus, honore afficiatur, omnia ſeruat.

[Marginal note: Platonis de ea re ſententia.]

Cæterũ illud ſcio (vt id obiter dixerim) 148 ſemẽ genitale ebrioſorum, magna ex parte eſſe infœcũdum: quoniam habitus corporis eorum præhumidus eſt. Semen antem, non quod humidũ eſt, ſed quod conſtat, craſſumque eſt, hoc vim obtinet procreandi, vt autor eſt Ariſtoteles Proble. ſectione 3. c. 4. & repetit Raſis lib. Continentis 9. ca. 4. & vt idem Ariſtoteles ſcribit illa eadem ſectione, c. 11. Vinolenti concumbere nequeunt, quoniam pars quædam corporis magis calcat, quàm reliquũ corpus, oportet, quod in his fieri non poteſt, ob nimium totius corporis fervorem. Extinguitur autem calor motionis internæ, obrentu caloris occupãtis, quoniam multum in his ineſt, quod humidum crudum que efficiat. Præterea ſemen à cibo proficiſci

[Marginal note: Ebriorum ſemen infecũdum.]

ſci neceſſe eſt: cibus autem omnis concoquitur, quo ſatiati ad Venerem planè incitamur. Vnde hac de re plerique prandere largè, cœnare parcè præcipiunt, vt cruda inſint, quàm cōcocta, pauciora. Hactenus ille in eo loco, qui & in eadem quoq; ſectione, cap. 32. idem affirmat: additque quòd in his partes corporis imas recaleſcere opus eſt. Vinum autē in ſublime efferri aptum eſt. Itaque calorem, quemadmodum illic excitat, ita hinc auocat, atq; abducit. Porrò Athenæus tradit autoritate Theophraſti Alexandrum Magnum ob eam cauſam in Venerem parum fuiſſe ſtrenuum, quòd eſſet vinoſus. Quod & ipſum tradit Plutarchus lib. Problematon Sympoſiacon Decade 2. ca. 6. Quin & idē eiuſdem operis Decade 3. c. 5. tradit eos, q copioſum merum ingurgitant, ad coitū reddi tardiores, ſemēque eorum minimè generationi eſſe idoneum, vt pote debile & inualidum: irritoſque atque inutiles eſſe eorum congreſſus cum fœminis, vitiato nimirum refrigeratoq; ſemine prolifico.

Ebrijs coit⁹ inſalubris.

149 Ego quoque illud conſtantiſſimè affirmare auſim, id vnum, ſi quod alind, obeſſe mulieribus ad gignēdum, maximè fortes & bellicoſos liberos, vel teſtimonio ſacrarum literarum. Nam Iudicū c. 13. Angelus Domini hæc dicit ad vxorem Manitæ ſterilem: Sterilis es, & abſq; liberis: ſed concipies & paries filium. Caue ergo, ne bibas vinum, nec immūdum quicquam comedas. Quod cùm ea feciſſet, concepit & peperit Sampſonem, omnium hominū fortiſſimū. Quis autem neſcit, Romanas mulieres fuiſſe abſtemias, atque inuinias (quod nos latè diximus,) & probauimus ſuprà in 9. leg. connub. num. 205. incip. ex hoc bibacitatis vitio. Et eæ tamen fœcundiſſimæ fuerunt, & liberos fortiſſimos, & omnium gentium victores pepererunt.

150 Omnes autem rerū naturæ ſcriptores, & Philoſophi, & Medici, tradunt eos qui Venere vtuntur, cùm ab omnium rerum repletione, vt ſuprà diximus, tū verò maximè vini cauere oportere, ſi ſuæ ſanitati conſulere volunt: vt uidere licet ex Oribaſio Sardiano lib. Euporiſton 1. c. 22. & iterum Compendij medicinæ ca. 6. & Aetio Quaternionis 1. ſerm. 3. c. 8. & Raſi lib. 4. c. 17. & lib. Continentis 12. c. 5. ex Rufi autoritate: & iterum lib. 12. ca. 1. & Rabbi Moyſe de Regimine vitæ, cap. 4.

151 Verum ne tu decipiaris, Lector, non idperpetuum eſt, quod ſuprà diximus, ſemē ebriorum infœcundum eſſe: quandoquidem, & ebrios nonnunquam gignere, ſatis patet ex his, quæ iā diximus ſuprà, nu. 144. inci. ſextum, vt ne; & teſtimonio ſunt

Ebrij nonnūquam generant.

ſacræ literæ, Geneſis 19. c. vbi Loth ebrius filias proprias imprægnauit: & adeò quidem ebrius, vt ille non ſenſerit, nec quando concubuerit cum illis, nec quando illæ ſurrexerunt. De quo etiam aliquid in Decretis Canonicis capit. inebriauerunt. 15. quæſt. 1.

Septimam, cui nonnihil conuenit cum præcedēti, ne quis ad vxorem mœſtus, aut alijs huiuſcemodi perturbationibus malè affectus, accedat: niſi & ipſe liberos iiſdem affectibus ac paſſionibus obnoxios gignere velit. Quod & nos nō obſcurè monuit Heſiodus, paulò ante fi. libr. 2. Operum & dierum, fratrem ſuum Perſen alloquens: 152

Venere mœſtis, aut aliter affectis abſtinendū.

Μὴ δ' ἀπὸ δυσφήμοιο τάφου ἀπονοστήσαντα
Σπερμαίνειν γενεὴν, ἀλλ' ἀθανάτων ἀπὸ δαιτός.
Non ſerito triſti rediens de funere mœſtus
Progeniem, lauta ſed cœna Perſa Deorum.

Tanquam ſcilicet genitura nō ſolùm prauitatem, & virtutem, ſed & triſtitiā & gaudiū, & his ſimilia referat, ac ſuſcipiat. Idq; hilares, lætos, ac gaudio perfuſos Heſiodū mittere ad filiorum procreationē. Quod & ex eo expedit Plutarchus, vir in omni genere doctrinæ excellentiſſimus, in libro De ſera numinis vindicta.

Octauum illud conſequēter admonuerim maritos, ne in ipſo actu concubitus animum aliò impensè intendant, occupatumve alijs cuiuſlibet ſenſus negotijs habeant. Sic enim fit, vt ſemen hac vehementi acrique cogitatione, ſiue occupatione abſtractū ab animo, nil niſi quod animale eſt, terreſtreq;, ac corporeū gignat, mentis, animi, & ingenij prorſus expers, vacuū & inane. Non quod anima ex traduce ſit, vt Hippocrates in lib. περὶ διαίτης, Apollinaris, & Tertullianus, & Stoici apud Laertiū in Zenone Cittico, & bona pars Orientalium exiſtimabant. Nam his orthodoxi omnes aduerſantur, nempe Gregorius Nyſſenus li. Philoſophiæ 2. cui titulus eſt, de anima, ca. 6. Diuus Hieronymus ad Pāmachium, aduerſus errores Ioannis Hieroſolymitani, & in 2. aduerſus Rufinum Apologia, & in epiſtola 27. earum quę Diui Auguſtini ſunt, & ipſe Auguſtinus epiſtola ſeq. iterumque in epiſtola 7. quæ ad Marcellinum eſt, rurſumque epiſtola 157. quæ eſt ad Optatum, & è noſtris gl. & Archid. in c. quod verò. 32. quæſtio. 2. Sed negari nō poteſt animum ex animo aliquid accipere, ad poſteroſque deriuare, vt è noſtris tradit Io. Faber. in Rubr. Inſti. de nup. de quo & nos latiùs diximus in 7. leg. con nub. poſt princip. 153

Veneris tēpore anim⁹ ne ſit alijs rebus intentus.

Animus ex animo aliquid capit.

Præſertim ſi animus in ipſo generandi actu nimiùm ſit vehementi quapiam cogitatione, aut affectione occupatus: quod plerun- 154

De eadem re.

plerunque accidit viris prudentiſſimis, q & ob id ſæpe filios ſtolidos, ſtupidos, & brutorum quam ſimillimos gignunt, & è diuerſo. Quod & Alexãdro Aphrodiſeo placuit (ſi is eſt, quod Theodorus Gaza negat) viro certè apprimæ docto, & quẽ in Theodorus ipſe dignũ putauit, quem in linguam Latinam verteret. Is enim lib. 1. Problematon, c. 26. aut ex computatione aliorum, qui ex primo tria faciũt, 29. Cur (ait) plerique ſtulti liberos prudẽtiſſimos procreauerunt? Quod homines ſtultiores in coitu, ei voluptati magnopere ſuccũbentes, ſeque totos dedentes, animum habent corpori omnino demerſum, adſtrictũmque rei tantùm venereæ. Ex quo fit, vt eorum ſemen quamplurimæ virtutis tum rationalis, tũ naturalis particeps, prudẽtiores eos, qui hinc naſcuntur, efficiat. At homines prudentes, & præſertim docti, ſemper aliqd vel honeſti vel vtilis animo complectuntur, vt ne in ipſo quidem venereo actu, omnino à rerum ſtudio deſiſtant. Itaque animo remiſſiori profluẽs ſemen, expers longe facultatis illius animalis, incumbit. Hincq́; etiam (vt ſibi ſigni) deducitratio poteſt, cur homines ſtulti, & indocti filios robuſtos maximè procreãt: prudentes & docti, imbecillos. Porro Ariſtoteles lib. Problematon 10. c. 12. non obſcurè ſentit animum concumbentis multum præſtare ad liberorum ſimilitudinẽ, vel diſſimilitudinem: quod & nonnulli è noſtris aſtruunt in l. Gallus. in princ. ff. de lib. & poſthu.

155 Nonum id erit, vt meminerint eius præcepti, quod inter cætera coniugibus pręſtituit Plutarchus in pręceptis connubialibus: Oportet (ait) cõgreſſus oblectationeſque cum vxore ſecreto fieri. Nã & Lycurgus (vt idem in vita illius ſcribit) ſuis legibus ſtatuit, vt ad ſponſam ſponſus quadã cum religione clam pergeret, & verecundus & timidus, ne quis ex intimis ſe intueretur. Simul enim & ſponſa moliebat̃ agebatque, quo tempeſtiuè & clàm inuicem conuenirent. Et hoc nõ parum temporis gerebant, ita vt etiam aliquibus filij naſcerẽtur, priuſquam interdiu ſuas vxores aſpicerent. Huiuſmodi autem congreſſio (vt ſubdit Plutarchus in eodem illo loco) non temperantię modò atque pudicitias exercitatio quędam erat, verum & verecũdis corporibus, & perpetuo quodam amore nouos recentesque ad concubitum ducebat, neque ſatietate eos capi, neque inuerecundis congreſſibus à mutuo affectu refrigeſcere: quin potius reliquias ſemper aliquas, & fomentum cupidinis, & gratiæ inuicem relinquere ſinebat.

Venere clã culendum.

Hoc Lycurgi quoque inſtitutum è noſtris memorat, & probat Car. Alc. in rubr. ext. de ſpon. & matri. col. 4. verſi. & hæc ratio conſonat. & Ante Xenophon in Laconũ Republica, vbi ita ſcribit: Ἔπειγε μὴν γυνὴ πρὸς ἄνδρα ἔλθοι, ὁρῶν τοὺς ἄλλους τὸν πρῶτον τοῦ χρόνου ἀμέτρως ταῖς γυναιξὶ συνόντας, καὶ τούτου τἀναντία ἔγνω. ἔθηκε γὰρ αἰδεῖσθαι μὲν εἰσιόντα ὀφθῆναι, αἰδεῖσθαι δ' ἐξιόντα: οὕτω δὲ συνόντων, ποθεινοτέρως μὲν ἀνάγκη σφῶν αὐτῶν ἔχειν, ἐρρωμενέστερα δὲ γίγνεσθαι, εἴ τι βλαστάνοι, (alii dicunt, βλαστάνοιεν) οὕτω μᾶλλον, ἢ εἰ διάκοροι ἀλλήλων εἶεν. Id eſt, Cùm verò mulier ad virum venit, intuens ille alios primo tpe immoderatius vxoribus cõmiſceri, ſanxit, & huiuſce rei contraria. Conſtituit nanque & ingrediẽtem ad vxorem virum, & exeũtem, ne ab alijs videret̃, pudore affici. Sic enim coeũtes, neceſſe eſt, tũ ſuauius Auidiuſque ſeſe appetere, tum prolem, ſi quam generãt validiorem hoc modo reddi, potius quã ſi ad ſatietatem vſque coniungantur. 156

157 Sed vt redeamus ad Plutarchũ, is in eodem opere, c. 12. & in vita Catonis Cenſorij, illum refert è ſenatu Manilium virum clariſſimum mouiſſe, q̃ vxorem præſente filia deoſculatus fuiſſet: tanquam turpe eſſet, præſentibus alijs ſe inuicem ſuauiari. Nã & Clemens Alexandrinus Pædagogi libr. 3. c. 10. in prin. ius non facit maritis vxores ſuas corã famulis oſculari. At multò turpius eſt, cenſoriaque nota dignius, in propatulo inuicem commiſceri. Auguſtinus autem de Ciuitate Dei lib. 14. ca. 18. Deuitat publicum etiam permiſſa atque impunita libido conſpectum: & verecundia naturali habent prouiſum lupanaria ipſa ſecretum. Et paulò infrà: Quid concubitus cõiugalis, qui ſecundum matrimonialium præſcripta tabularum, procreandorum fit cauſa liberorum? Nonne & ipſe quanquã ſit licitus, & honeſtus, remotũ ab arbitris cubile conquirit? Nonne omnes famulos atque ipſos etiam paranymphos, & quoſcunque ingredi quælibet neceſſitudo permiſerat, ante mittit foras, quàm vel blandiri coniunx coniugi incipiat? Et rurſum. Quis enim neſcit, vt filii procreentur, qd inter ſe coniuges agant? quãdoquidem vt id agatur, tanta celebritate ducuntur vxores. & tamen cum agitur, vnde filij naſcãtur, nec ipſi filii, ſi qui inde iam nati ſunt, teſtes fieri permittuntur.

Manilius ſenatu motus, quòd vxorẽ filia præſente oſculatus fuit.

Apud Homerum lib. Iliados 14. Iuno, cùm ei cõcubitum offerret Iupiter in Idæ montis cacumine, tametſi eius rei eſſet in primis auida, vt quæ ſe ex compoſito ornauerat, quò illum in id alliceret: in eo tamen loco recuſauit, quoniam nimiũ pateret cæteris Dijs, qui eos concumbentes 158

De eadẽ re.

poſſent

poſſent videre: quod (vt ibi dicitur) νεμεσσητὸν eſſet, id eſt, vituperabile, ſiue quod illis vitio verti poſſet. Verba Iunonis in cam rem, hæc ſunt:

Εἰ νῦν ἐν φιλότητι λιλαίεαι εὐνηθῆναι
Ἴδης ἐν κορυφῇσι, τὰ δὲ προπέφανται ἅπαντα
Πῶς κ' ἔοι, εἴ τις νῶϊ θεῶν αἰειγενετάων
Εὕδοντ' ἀθρήσειε, θεοῖσι δὲ πᾶσι μετελθὼν
Πεφράδοι, οὐκ ἂν ἔγωγε τεὸν πρὸς δῶμα νεοίμην
Ἐξ εὐνῆς ἀνστᾶσα, νεμεσσητὸν δέ κεν εἴη.

Epicurus autem ille Neoclis filius, admodum uituperatur, quòd non erubeſceret publicè cum petulantibus mulieribus coire, vt retulit Epiphanius ille Cyprius Epiſcopis, lib. 3. aduerſus hæreſes, to. 2. hæreſi 80. eademque vlt.

159 Plutarchus (vt & ad eum rurſum reuertamur) in Problematis Rom. cap. 65. tradit apud Romanos maritum ſponſæ primũ, nõ in luce, ſed in tenebris, iungi ſolitũ. Cuius rei plurimas rationes, & hanc omniũ poſtremã poſuit: hanc ſcilicet fuiſſe quandam accuſationem illicitæ Veneris, ꝙ legitimis, & iuſtis nuptijs pudor quidam & verecundia adhibebatur. Idem in eodẽ opere, c. 111. ſcribit canem in Athenienſium arcem admitti fas non eſſe, nec Delum inſulam attingere, eam ob cauſam (vt nonnulli dicũt) quòd in propatulo & paſſim coeat. Qua in re (inquit) aliorũ animaliũ diſſimilis eſt. Nam boues, equi, ſues nõ in propatulo ineunt. Cui adde, quantum ad canem pertinet, quod à Diuo Auguſtino ſcriptum eſt in c. nuptiarum 27. q. 1. filiorum procreationi operam dandam, non canino more, ſed honeſto ordine coniugali. Et quod Diogenes ille Cynicus ita dictus eſt, ꝙ more canum paſſim, publicè, & nonnunquam in foro Venerem perageret. In quo non modicum ab omnibus vituperatur: quod videre licet apud alterũ Diogenem Laertium, in vita illius, & Diuum Chryſoſtomũ Homilia in Matthæũ 34. & in priorem ad Corinthios Homilia 35. & Diuũ Auguſtinum de ciuitate Dei, lib. 14. c. 20. Et ex hoc quoque poſſet videri obſcęnos canes à Virgilio nuncupatos li. Geor. 1. quanquàm & aliò referri poteſt. Et immundos Horatio li. 1. Epiſtolarum ad Lollium: Et impudẽtiſſimos à ſanctiſſimo ſcriptore Eſaia c. 56. quod alibi diximus. Hucque reſpicere videtur illud Eccleſiaſtici, Quę communicatio ſancto homini cum cane? Quo fit, vt nõ immeritò ab Acropoli, ĩ qua erat ſtatua Pallados ὑγιείας à Pericle poſita, arcebantur canes ob coeundi impudentem animalis naturam, vt tradit Pauſanias li. 1. Et nos quoq; alibi de canum impudentia diximus, videlicet ſuprà in 9. leg. nu. 183. incip. ſed & hanc.

Canis in Athenienſium arcem non admittebatur.

Canis in propatulo coit.

Diogenes Cynicus quare dictus.

Canes obſceni.

Et impudentiſſimi.

Quod autem de cæteris animãtibus tra- 160
dit Plutarchus, ex eo confirmatur, quòd q̃ de natura animalium ſcripſerũt, illud idẽ tradiderunt de camelis, & elephãtis, vt (ſcilicet ſeceſſuum ſolitudines petant, dũ coire libet. Nam id de vtriſque prodidit Ariſtoteles de Hiſtoria animalium lib. 5. ca. 2. De elephantis quoque Plinius lib. 8. c. 5. & Aelianus lib. Hiſtoriæ animaliũ 1. Et de camelis item ipſe Plinius li. 10. c. 63. & idẽ Aelianus libr. Hiſtoriæ quoque animaliũ 5. Quin & ipſe lib. 13. tradit ranas, animal alioquin fœdiſſimum, interdiu horrere venereo complexu ſe implicare noctemq́ue, vt Veneri dent operam, expectare. Ex quo illud quoque eſt, quod ſcribit Diuus Clemens in fi. eius epiſtolæ, quam ſcripſit ad Iulium & Iulianum. Sed & illa ſpecies caſtimoniæ obſeruanda eſt, vt ne paſſim cum fœminis coeat quis: quæ obſeruantia cùm etiam in nonnullis pecudibus inueniatur, pudoris eſt, ſi nõ ab hominibus rationabilibus, & Deum colẽtibus obſeruetur. Minimè itaque in vniuerſum verũ eſt, quod ſcribit Ouidius de Arte amandi libro 2.

Animalia quædam ſeceſſum e coitu petunt.

Cameli.
Elephantes.
Ranæ.

In medio paſsimq; coit pecus.—

Nec quod Herodotus lib. 3. tradit, Indorũ coitus in propatulo eſſe, ſicut pecorum: quod & nos alibi ex eodem tradidimus, cùm eos adſcripſimus, qui & ipſi more gẽtis palàm coeunt, vt videre poteris in 7. lege cõnubiali, nu. 54. inci. ꝑter Maſſagetas.

Nec, quod ad id caput pertinet, omittã 161
Valerium Martialem acriter atque aſperè obiurgare Leſbiam, quòd adulteros admitteret, nec clauſis, nec cuſtoditis liminibus, omni pudore reiecto. Carmẽ illius eſt huiuſmodi, lib. Epigram. 1. Epig. 91.

Meretrices ſuos concubitus tegi ſolent.

Incuſtoditis, & apertis Lesbia ſemper
Liminibus peccas: nec tua furta tegis.
Et plus ſpectator, quàm te delectat adulter:
Nec ſunt grata tibi gaudia, ſi qua latent.
At meretrix abigit teſtem veloque ſeraq;.
Raraq; Summæni fornice rima patet.
A Chione ſaltem, vel Laide diſce pudorem.
Abſcondunt ſpurcas hæc monimenta lupas.
Nunquid dura tibi nimiùm cenſura videtur?
Deprændi veto te, Lesbia non futui,

Noſtrates id dicunt vulgò, & vice Prouerbij, *Beſongner à porte ouuerte.* Cicero in Oratione pro M. Cælio: Huc (ait) vnius mulieris (de Clodia propudioſiſſima fœmina loquitur) de libidinem eſſe prolapſam, vt ea non modò ſolitudinem & tenebras, atq; hæc flagitiorum integumenta nõ quærat, ſed in turpiſſimis rebus frequentiſſima celebritate, & clariſſima luce lætetur.

Nec ab his longè abſunt, quæ ſuos con- 162
cubitus palàm profitentur: in quas eſt illud

De eadẽ re.

lud Ouidlj libr.Amor.3.Eleg.13.
Non ego,ne pecces,cùm ſis formoſa,requiro:
Sed ne ſit miſero ſcire neceſſe mihi.
Nec te noſtra iubet fieri cenſura pudicam:
Sed tamen, vt tentes diſſimulare, rogat.
Non peccat,quæcunque poteſt peccaſſe negare:
Solaq; famoſam culpa profeſſa facit.
Quis furor eſt,quæ nocte latent,in luce fateri?
Et quæ clàm facias,facta referre palàm?
Ignoto meretrix corpus iunctura Quiriti,
Oppoſita populum ſummouet antè ſera.
Tu tua proſtitues famæ peccata ſiniſtræ?
Commiſsi perages indiciumq; tui?
Et reliqua, quæ ſequũtur. Alibi autem do
cuimus, meretrices eſſe admodum impu
dentes,ſcilicet in 9.leg.connub.nu.153. in
cip.pudor autem.& ſeq. & iterum nume.
180.incip.ſed & dicta lex.in fi. & ſeq.

163 Et huc quoque ſpectat cognomentum
Venus Melanis, & Melænis. illud,quod inter alia plurima Veneri da-
tum eſt,vt ſcilicet Melanis, & Melænis di-
ceretur,ob eam cauſam, vt ſcribit Pauſa-
nias lib.8.qui de Arcadicis eſt, quòd ho-
minibus non omnino diurni & parẽtes
concubitus,vt belluis,ſed nocturni, & ab
diti magis conueniant. Huius autem Ve-
neris Melanidis templum fuit apud Co-
rinthum, vt tradit idem Pauſanias libr.2.
qui de Corinthiacis eſt: & item apud The
ſpios,vt idem prodit li.9. qui eſt de Bœoti
cis. Græci autem μέλαν nigrum vocant. Et
Venus Scotia. eadem ratione ea ipſa Venus Scotia dici-
tur, cuius templum apud Aegyptios fuit,
teſte Heſychio,à tenebris ſcilicet, quoniã
Venꝰ ĩ tenebris & abſcõdito ſit peragẽda.
Scio autem, viros in opere Venereo lu
164 cem,aut in nocte lucernam deſiderare, tã
Viri in opere Venereo lucem deſiderant. quam ſcilicet plenior maiorque ſit volu-
ptas,quam luce,aut lucerna ardente,ocu-
lis quoque vſurpant & excipiũt: quamuis
fœminæ maxima ex parte, quantum poſ-
ſunt, occultare ſatagunt. Hinc illud Pro-
pertij libr.2.
Quàm multa appoſita narramus verba lucerna.
Et paulò pòſt:
Non iuuat in cæco Venerem corrumpere motu.
Si neſcis,oculi ſunt in amore duces.
Et illud Martialis lib.Epigram.10. Epigrã-
mate 38.ad Calenum:
O quæ prælia,quas vtrinque pugnas
Felix lectulus,& lucerna vidit.
Et libr.11. Epig. ad vxorem Epigram.105.
Tu tenebris gaudes:me ludere teſte lucerna.
Et iuuat admiſſa rumpere luce latus.
Quem poſteriorẽ verſum ad aliud ſuprà
citauimus.Et in Apophoretis,Diſt.39.
Dulcis conſcia lectuli lucerna
Quicquid vis,facias licet, tacebo.
Nam & Apuleius lib.5.dicit lucernam ab
amatore quopiam eſſe prius inuentam,vt
diutiùs cupitis etiam nocte potiref.Et huc
quoq; pertinent,quæ alibi ſuprà diximus
nuditatẽ mulierum mirè gratam eſſe la-
ſciuis,atque libidinoſis, ſcilicet leg.4.nu.
15.quamobrem Veneri.
Decimum illud fuerit, Vt licèt maritis
ius ſit vxores inuitas & reluctãtes compri
mere,ex ſententia Cy.Alb. Bal.Ioan. Fab. 165
Viri uxores inuitas ne comprimãt. & Sal.in l.j.C.de raptu virg.cum alijs mul
tis concor.à me adductis,infrà in glo.2.in
verbo, *en pouuior de ſon mary*,nu.23.inci.tum
quoque quòd in eo, tamen eos admoni-
tos velim,ne id omnino faciant, ſi modò
id citra periculum ſuæ pudicitiæ fieri poſ
ſit.Vetus eſt adagium ab interprete Theo
criti relatũ, Τὸν θέλοντα βοῦν ἐλαύνω,id eſt,vo
Prouerbiũ. lentem bouem agito: quod videtur ſum-
ptum ex illa Theognidis ſententia,
Μή μ' ἀέκοντα βίῃ κεντῶν ὑφ' ἅμαξαν ἔλαυνε. Id eſt,
Ne me inuitum vi pungens ſub plauſtrum adige.
Et vt ſcribit Plautus in Sticho,Stultitia eſt
venatum ducere inuitos canes.Quam ſen
tentiam inibi protulit Panegyris, patrem
alloquens, qui eam inuitam nuptui dare
volebat.ſubiungitque & hanc ſentẽtiam,
Hoſtis eſt vxor, inuita quæ ad virum nu-
ptum datur. Quanquàm ſcio eas ſenten-
tias aliò pertinere, verum & huc quoque
referri poſſe. Nam ſi(vt tradit Artemido-
rus Daldianus,lib. de Somniorum inter-
pretatione 1.c.80. vxori ſuæ in ſomnis mi-
ſceri volenti & appetenti, nec repugnanti
omnibus ex æquo bonum ſit, ſignificetq;
id ſomnium vtilitatem: ſi vero vxor repu-
gnet,aut ſe non exhibeat,contraria ſigni
ficet: quid futurũ credis, ſi non in ſomnis
eandem,reſiſtentem fortè ob cauſam mi-
nimè rationabilem,licèt tibi incognitam
ineas?Et ego aliquando audiui à quodam
familiari meo,cùm ſemel vxorem renitẽ-
tem, præterque morem a coitu refugien-
tem compreſſiſſet,non eam poſteà ſibi tã
morigeram, atque obſequentem exper-
tum fuiſſe.
Illud autem affirmare auſim, eandem
mox pœnitentiam huiuſmodi recuſatio-
nis,præſertim ſi ea iniuſta fuerit, acturam
teque ſponte,& alacriter ad pugnam pro 166
Vxor liberè virũ ad coitũ recipiat. caturam.atque ſic eam congreſſionẽ mul
to ſuauiorẽ experieris. Caueat tamen vxor
ne temerè virum concubitum offerentẽ
repellat.Periculum enim eſt,vt alienũ coi-
tum ſequaẽ. Quod & aliquando monuit
Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:
Nupta tu quoque,quæ tuus
Vir petet,caue ne neges.
Ne petitum aliunde eat.
Super quo vide & tu,quæ ſcripſi ſuprà in
9.leg.connub.nu.85.incip. quid quod in-
Sed & aliud quoque hac in re pericu- 167
lum

lum cui enim ignotum eſt; quod ſcribitur 1. Regum 13. Ammō Dauid filiũ, Thamar ſororem deperditiſſimè primum adamaſſe: poſteaquàm verò eam inuitam, & reluctantem compreſſit, odio maximo habuiſſe, ita vt confeſtim eam domo exegerit? Ideo Plutarchus in Præceptis cõnubialibus admonet vxorem, vt neq; detrectet mariti concubitum, neque ipſa prior exigat. Vt enim hoc meretricis eſt, ſic & il-
168 lud faſtuoſæ, nec virum amantis.

Vir item lubens vxori id appetenti miſceatur.

Sed cui adde, ꝙ ſi vxor id exigat, aut verbo, aut etiam nutu (quod nõ adeò impudens eſſe exiſtimo) ſpontè, & alacriter, ſi vires ſuppetant, eius deſiderio ſatisfaciat, ne & ipſa à viro ſpreta aliunde etiam petitũ eat, vti & de viro ex Catullo ſuprà diximꝰ. Nam & in hoc vir, & vxor pares iudicant. Quis enim neſcit illud diui Pauli 1. ad Corinth. 7. *Vxori vir debitum reddat: ſimiliter autem, & vxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem nõ habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare inuicẽ.* Quæ & ipſa repetuntur in ca. noſſe. 30. q̃ſt. prima. & in §. his ita reſpondetur. 32. quæſtione 2. Et alibi ſcribitur in cap. apud nos. 32. quæſtione 5. Quod non licet fœminis, æquè non licet viris, & eadem ſeruitus pari cõditione cenſetur. Tradit Laertius autoritate Hieronymi, Pythagoram deſcendiſſe ad inferos, vidiſſeq; eos cruciari, qui ſuis vxoribus congredi nollent. eiuſq; rei
169 gratia à Crotoniatis honoratum.

Viros apud inferos cruciari, qui vxorum concubitum refugiunt.

Mulier inuita cognita vix cõcipit.

Cæterùm (vt redeã) mulier, q̃ inuita & renitens comprimitur, vix concipit, vt tradit Aetius Quaternionis 4. ſermo. item 4. c. 26. Vix, autem nõ abs re dixi, quia interdum concipit. Legimus enim nonnullas vi compreſſas cõcepiſſe. Nam & Soſtratus lib. 2. Rerum Tuſcanicarum, & eius autoritate Plutarchus in Parallelis, c. 12. tradũt Macareum filiũ Aeoli regis Tuſcorum, ſororem vi compreſſiſſe, ex eoq́ue illã imprægnaſſe. Et apud Terentium in Hecyra, Philumena à Pamphilo in tenebris vi cõpreſſa, concepit, & peperit filium. Nam de ea re hæc verba ſunt in eadem fabula: *Homo ſe fatẽ vi in via virginẽ neſcio quã cõpreſſiſſe.* Hincq́ue Bal. in l. ſi qua illuſtris, poſt prin. C. ad S. C. Orphi. quærit, an filius, q natus eſt è muliere illuſtri per vim ſtuprata ſuccedat. Nam & Ariſtoteles lib. 1. de Generatione animaliũ, c. 15. tradit fœminas ſæpe
170 ꝯcipere, ſine ea, q̃ per coitũ fit, voluptate. Neſcio autem, an & illud denique dicere debeam, quod ad concubitum pertinere videtur, eſſe nonnulla, quibus ſi vtãtur concubituri, pulchros & bonos liberos gigni plerique autumant: quibus tamen vix crediderim. Dicã tamen, vt intelligas, quò inſaniæ antiquorum ſuperſtitio proceſſerit. Hermeſias à Democrito illo Magorũ vaniſſimo vocatur, non herba, ſed cõpoſitio ad gignendos huiuſmodi liberos bonos & pulchros vtilis, è nucleis pineæ nucis, tritis cum melle, myrrha, croco, vino palmeo, poſtea admiſto theobrotio & lacte: quam bibere generaturos iubet, & à conceptu puerperas partum nutrientes. Ita fieri excellẽtes animo & forma, atque bonos. Quod poſt eum retulit Plin. lib. 24. ca. 17. Et rurſum hanc quoque rem memorans, & tamen deridens, lib. 26. ca. 4. Nam quæ (inquit) apud Democritum inuenit compoſitio medicamenti, quo boni, pulchrique, & fortunati gignantur liberi, cur nunquam Perſarum Regi tales dedit? Mirum eſſet profectò, huc vſque prouectam credulitatem antiquorum, & cætera, quæ ſequuntur. Qui igitur huiuſmodi liberos gignere voluerit, ad Dei opem precibus cõfugiat: & ad vxorẽ ſobrius, & tẽperãs accedat. Et cũ his hãc legẽ cæteris ſubijcio:

Decimaquinta Lex connubialis.

CONCVBITVM NEQVE NIMIS PERTIMESCENTO, NEQVE ITEM NIMIS CONCVPISCVNTO.

FREQVENTEM ET IMMODICVM PRORSVS FVGIVNTO.

RARVM ATQVE TEMPERATVM INTREPIDE EXERCENTO.

FREQVENTEM AVTEM, AVT RARVM, NON TAM NVMERO, QVAM NATVRA RATIONE AETATIS, CORPORIS, TEMPERATVRAE TEMPORIS, AESTIMANTO.

TVM VERO MAXIME, CVM DISSIDIVM ALIQVOD IN MATRIMONIO INTERCESSERIT, EXERCENTO, LOCORVM, TEMPORVMQVE D.O.M. SACRORVM, RATIONEM HABENTO.

MENSTRVATAM OMNINO, NVTRICEM, ET QVAE RECENS CONCEPIT, QVANTVM MAXIME FIERI POTEST CITRA PERICVLVM PVDICITIAE, NE ATTINGVNTO.

NE EBRI, MOESTIVE, AVT ALIIS PERTVRBATIONIBVS AFFECTI: NE DENIQVE ALIIS, REBVS INTENTI AD LIBERORVM PROCREATIONEM ACCEDVNTO.

SECRETO AVTEM VXORES INEVNTO.

NE INVITIS VXORIBVS VIRI CONGREDIVNTOR:

NEC TAMEN VXORES VIRIS COITVM OFFERENTIBVS RENITVNTOR:

VIRI DENIQVE VXORIBVS, AVT NVTV, AVT ALIAS PETENTIBVS, PRO VIRIBVS SATISFACIVNTO.

IN

IN DECIMAMSEXTAM LEGEM CONNVBIALEM, GLOSSAE PRIMÆ, PARS DECIMASEXTA.

1 RESTAT nunc, vt aliquid
dicamus de zelotypia, deq́;
ea legem quandam ſancia-
mus, quòd ea res maximè
ad matrimoniū pertineat,
ita vt Moſes ſuis legibus ad
tem vxoriam pertinentibus, eam nō præ-
termiſerit, quæ de zelotypia eſt, vt patet
Zelotypia quid ſit. ex Numerorum capite 5. Nemo autē eſt,
qui non intelligat, quid zelotypia ſit, vt q̄
à Tullio ita ſit definita, lib. 4. Tuſculan. q̄ſt.
ægritudo ex eo, quòd alter quoque potia-
tur eo, quod ipſe concupiuerit. Quæ qui-
dē definitio latiſſimè patet, vt quæ de om-
nibus rebus amatis intelligatur. Quāquā
propriè & peculiariter de formæ æmula-
tione intelligi dēat ex ipſius verbi etymo-
logio. Nā ζῆλος æmulatio eſt, τύπος forma.
Igitur qui ita amat formam mulieris, vt
ſolicitus ſit, ne quis ea fruatur, zelotypus
eſt. Iuuenalis Satyra 5.

Nam Virro, vt multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis, quas in vaginæ fronte ſolebat
Ponere zelotypo iuuenis prælatus Iarbæ.

Zelus quid à zelotypia differat. Chryſippus autem apud Laertium in Ze-
none Citieo, ita diſtinguit zelum à zeloty-
pia, vt zel⁹, id eſt, ęmulatio, ſit dolor ex eo
q̄d alius eo potiř, q̄d q́ſq; c. Zelotypia, do-
2 lor ex eo, q̄d adſit alteri, q̄d ipſe q́ſq; hēat.
Homo animal zelotypum. Homo autem imprimis eſt animal ze-
lotypum, vel Homero teſte, haud multò
ante fi. lib. 7. Odyſſeæ.

Δύσζηλοι γάρ τ' εἰμὲν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων.
Valde zelotypi ea in ſumus in terra genus hominū.

Præſertim fœminæ. Præſertim verò mulieres huic vitio ſunt
admodum obnoxiæ, ſi credimus Philoni
& Plutarcho, quos tibi in hoc citauimus
ſuprà in 9. lege connubiali. nu. 139. incip.
& cùm zelotypia. Vbi & illud diximus ex
Galeno, eam ægritudinem in mulieribus
3 prægnantibus debacchari.
Aſtrorū vi zelotypia deditis. Suntq́;, qui in id vitium aſtrorum vi &
potentia ſunt propenſi. Nā Firmicus ma-
ternus lib. 5. Aſtronomicon ad Lollianū,
In finibus (inquit) Veneris ſi inuentus fue-
rit horoſcopus, & nocturna fuerit genitu-
ra, & Mars in ipſis partibus fuerit inuen-
tus, potentiſſimæ & nobiliſſimæ mulieris
nuptias dabit, vt per ipſam illi magnifica-
rum diuitiarum affluentia conferatur: ſed
ijs ex nimio zelo ſolicitudinis dolore cru-
ciabitur. Et Paulò pòſt: Si autem Luna in
ipſis partibus fuerit inuenta, & nocturna
fuerit genitura, reddit zelotypos, ſed boni-
tate mentis ornatos, & qui omnia cū mo-
deramine compleant. Et lib. 8. c. 30. Secun-
da pars Piſcium ſi in horoſcopo fuerit in-
uenta, homines facit ſtridentis animi ſu-
ſpicioſos, atque zelotypos. 4
Sed adeò feruntur mulieres ipſæ in id
vitium præcipites, vt plerunque ſæuiant
in maritos, liberos, atque adeò in ſeipſas,
vt latè docuimus ſuprà in 13. lege connu-
biali, nu. 28. inci. impatientes, & ſequen. vſ-
que ad 33. Sed quibus addes, hanc mulie-
rum zelotypiam ipſiſmet nihil tale cogi-
tantibus, plerūque necem afferre, vt hinc
diſcāt, etiam ſi nihil aliud eſſet, id vitij de-
uitare. Ferunt enim Cyanippū Theſſalum
cùm vxorem duxiſſet, Leuconoam, pro-
pter venandi ſtudium in ſyluis plerunque
degere ſolitum. Noua autem nupta ſuſpi-
cans ipſum cum alia muliere cōuerſari,
ſecuta eſt ipſius veſtigia, & occultata ſub
quodam fruticeto euentum expectabat.
Ramis verò motis repente canes indaga-
tores accurrerunt, ipſamque morſibus in-
ſtar beluæ dilaniarunt. Cyanippus autem,
id iam inſperatum intuens, ſeipſum quo-
que trucidauit. Cuius rei teſtes ſunt Par-
thenius Chius antiquus Poeta Græcus, So-
ſtratus lib. 4. de uenatione, & eorum auto-
ritate Plutarchus Parallelorū c. 42. & Sto-
bæus Collectanæorum ca. 62. ſimilemque
hiſtoriam refert Plutarchus, ubi ſupra, ca.
43. ex Clitonymo lib. 2. Rerum Sybaritica-
rum, de Aemylio quoq; Sybarita, & eius
uxore. Quin etiā ex Ouidio li. 7. Metamor-
phoſeos, & lib. quoque 3. de arte amandi,
didicimus, Procrin ſuſpicantem Cephalū
maritum cum Aura nympha cōgredi ſo-
litum, clàm eum in ſyluas ſecutam, ab in-
ſcio marito, putante feram eſſe, interfectā
fuiſſe. Quod & retulit Seruius, enarrās cū
locum Virgilij libro 6. Aeneid.

His Phædram, Procrinq́, locis, mæſtamq́, Eriphylen. 5

Quin & uiri nonnunquam hoc zeloty-
piæ furore perciti, leguntur immerentes
ſuas uxores interemiſſe. Ex quibus unum
ex multis huc attuliſſe ſatis nobis uiſū eſt.
Iuſtina nobiliſſima puella Romana, puel-
las ætatis ſuæ forma longè ſupergreſſa, cū
iuueni cuipiam nuptui eſſet à parentibus
tradita, ob ſolam eius pulchritudinem in
ſuſpicionem marito uenit, qui candidiſſi-
mæ uxoris ceruicem conſpicatus inclinā-
tis ſe ad exuendum calceum, furore ex ze-
lotypia accenſus, teneram puellam, nonā-
que coniugem, iugulauit. Cuius etiamnū
extat illud epitaphium:

Et Aemylius.
Et Cephal⁹ Procrin
Mulierū zelotypia ipſis ſæpe exitioſa.
Cyanippus vxorem zelotypam inſcius ſcam ſiā necauit.
Vxores ex zelotypia uirorum immerentes necatæ.

In mi-

Immitis ferro ſecuit mihi colla maritus.
Dum propero vinci ſoluere vincla pedis.
Durus, & ante torum, quo nuper nupta coiui,
Quo cecidit noſtræ virginitatis honos.
Nec culpa meruiſſe necem, bona numina teſtor,
Sed iaceo fati ſorte perempta mei.
Diſcite ab exemplo Iuſtinæ, diſcite patres,
Ne nubat fatuo filia veſtra viro.

6 *Zelotypia nullã ex animi perturbationibus vehementiorẽ.* Hanc igitur tam furioſam ægritudinẽ
imprimis fugiendã eſſe & viris, & mulie-
ribus cenſeo: quia certè nulla ex animi p-
turbationibus vehemẽtior eſt, vt quæ mẽ
tem ſi quid aliud perturbet, & veluti eri-
piat, & in furorem adigat, & in neces mu
tuas, & aliorum, armet, & impellat. Quod
Zelotypia animum & corpus labefactat. Salomon proſpiciens, Prouerbiorũ 6. c.
Zelus (ait) & furor non parcet in die vindi
ctæ, nec acquieſcet cuiuſquam precibus;
nec recipiet pro redemptione bona pluri
ma. Ex quibus etiam verbis intelligis furo
rem & zelum, veluti quadam cognatione
eſſe coniunctos, vti etiam apud Eccleſia-
ſticũ c. 40. Sed & p̃terea ea affectio corpus
ipſum corrumpit, labefactat, conuellit &
ad ſenectutem accelerat, teſte eodem au-
tore, c. 30. Zelus (inquit) minuit dies, & an
te tempus ſenectutem adducit.

7 *Romani aduentus ſui nũtios præmittebant.* Et his fortaſſe rationibus apud priſcos
illos Romanos, cùm ij ex agro, ſiue pere-
gre domum redirent, qui vxores domi re
liquerant, aduentus ſui nuntios pręmitte
bant, vt tradit Plutarchus problematum
Romanorum c. 9. Ad quem morem allu
dẽs Plautus in Amphitrione introducit
Soſiam hæc loquentem:
Meque porta p̃miſit domũ, vt hæc nuntiẽ vxori ſuæ.
Vt ſcilicet mariti ex eo oſtendant, ſe zelo
typos non eſſe. Nam qui eo morbo vexã-
tur, vxores in facinore depræhendere om
nibus modis ſtudent: ideoque nullo præ-
miſſo nuntio, inſperati domum ingrediũ
tur. Atque etiam vt omnem huius teterri
mi affectus occaſionem effugiant, nolen-
tes ſcilicet, ſi quid fortè vxóres turpe ad-
mittant, id reſcire. Quãquàm Plutarchus,
vbi ſuprà alias eius rei rationes afferat.

Quid ergo facient, quibus contingunt
8 *Hippocratis ſñia de aſſeruãda uxore.* mulieres ſuſpectę libidinis? illaſne aſſerua
bunt, aut alijs aſſeruandas dabunt, ſiue cu
ſtodes adhibebunt, ſi quando eos peregre
proficiſci neceſſe eſt? Et certè Hippocra-
tes, ad Abderitas iturus, Democriti curan
di gratia, Dionyſio, epiſtola ad eum miſ-
ſa, quæ & nũc extat inter opera ipſius Hip
pocratis, ſcribit vxorem interim, dum
peregrinaretur, apud parentes manſurã:
precatur tamẽ illum, vt eius mores obſer
uet, quò pudicè degat, nec ob viri abſen-
tiam alios viros cogitet. Mulieres enim
ſemper opus hñt moderatore. Hñt enim
à natura laſciuiã innatam, quæ niſi quo-
tidie amputetur, inſtar arborum, in mate
riæ multæ effuſionem exuberare. Ego ve-
rò, inquit, amicum parentibus diligentio
rem puto cuſtodiendæ vxori. Neque. n.
velut illis, ineſt etiam huic beneuolentiæ
affectio, per quam ſæpe vmbra admoni-
tioni obtenditur. In omnibus enim reb.
prudentius eſt, quod alienum eſt ab affe-
ctione, vt quod minimè à beneuolentia
infringatur.

Verùm id fruſtra faciunt, qui ita vxo-
res aſſeruari faciunt, tum quia impoſſibi 9
le eſt illas, niſi velint, ita cuſtodiri, q̃n pec- *Vxores an aſſeruandæ.*
cent, illudantque & fallant maritos, & cu
ſtodes, ſtrophis ac dolis mulieribus: tum
quia natura comparatum eſt, vt in ea ma
gis nitantur, quæ vetita ſunt, vt ſatis dixi-
mus ſuprà in 8. lege connubiali, nu. 16. in-
cip. adde quod contumax. tum denique,
quòd id adulteros magis inuitat, prouo-
cat, ac veluti impellit ad expugnandam
mulierum cuſtoditarum pudicitiam, in
idq; omnes artes ac machinas adhibent,
vt poſtea quoque dicemus. Non imme
rito igitur Aureolus Theophraſtus apud
Diuum Hieronymum in Iouinianum, di
cebat vxorem impudicã ſeruari nõ poſ-
ſe, pudicam non debere, Subditque ipſe
Hieronymus: Illa verè pudica dicẽda eſt,
cui licet peccare, ſi velit.

Et hinc quoque illud Ouidij lib. Epiſt.
3. Elegia 4. 10 *De eadẽ re.*
Dure vir, impoſito tenerę cuſtode puellæ,
Nil agis: ingenio quęque tuenda ſuo eſt:
Si qua metu dempto caſta eſt, ea denique caſta eſt:
Quæ quia non liceat, non facit, illa facit.
Vt iam ſeruaris bene corpus, adultera mens eſt:
Nec cuſtodiri, ni uelit, vlla poteſt.
Nec mentem ſeruari potes, licèt omnia claudas:
Omnibus excluſis intus adulter erit.
Cui peccare, licet, peccat minus: ipſa poteſtas
Semina nequitiæ languidiora facit.
Et ſubdit:
Deſine, crede mihi, vitia irritare vetando.
Et cætera, quæ nos adduximus ſ̃. in 8. leg.
cõnubiali. nu. 16. incip. adde q̃ cõtumax,
vbi & alia in eam ſñiam retulimus. Sed &
paulò pòſt ſubiungit idem Ouidius:
Centum fronte oculos, centum ceruice gerebat
Argus: & hos omnes ſæpe fefellit amor.
In thalamo Danae ſaxo ferroq; perenni,
Quæ fuerat virgo credita, mater erat.
Penelope manſit, quamuis cuſtode careret,
Inter tam multos intemerata procos.
Quicquid ſeruatur, cupimus magis; ipſaque furem
Cura vocat: pauci, quod ſinit, alter, amant.
Nec facie placet illa ſua, ſed amore mariti:
Neſcio quid, quod te ceperit, eſſe putant.
Non proba ſit, quam vir ſeruat, ſed adultera cara eſt:
Ipſe timor pretium corpore maius habet.
Indignere licèt, placet inconceſſa voluptas:

Sola placet, timeo dicere ſi qua poteſt.
Et cætera quæ ſequuntur.

11 Cui adſtipulatur Propertius libr. 2. Elegia 6.

De eadē re.

Quos igitur tibi custodes, quæ limina ponam,
Quæ nunquam ſupra pes inimicus eat?
Nam nihil inuitæ triſtis custodia prodeſt:
Quam peccare pudet, Cynthia, tuta ſat eſt.

Et Iuuenalis Satyra ſexta.

Audio, quid veteres olim moneatis amici:
Pone ſeram, cohibe. Sed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes? cauta eſt, & ab illis incipit vxor.

Et Martialis lib. 1. ad Cæcilian. Epigr. 41.

Nullus in vrbe fuit tota, qui tangere vellet
Vxorem gratis Cæciliane tuam,
Dum licuit: ſed nunc poſitis cuſtodibus, ingens
Turba fututorum eſt. Ingenioſus homo es.

Et Auſonius, qui in Eldyllio 14. quod de vita humana eſt, inter humanas miſerias hanc poſuit:

Et grauior cautis cuſtodia vana maritis.

Hucq; anus illa Apuleiana, libro. 9. Metamorphoſeos, maritorum inefficaces diligentias appellat. Et apud eundem autorē, illo quoque libro, Phileſitętus hac ipſa potiſſimū caſtitate, & inſignis tutelæ nimietate inſtinctus atq; inflammatus, quiduis facere, quiduis pati paratus, ad expugnandam tenacem domus diſciplinam, totis accingitur viribus.

12 Nec nobis deeſt in eam rem Græcorū ſcriptorū autoritas. Nam Euripides apud Stobæum Florilegij c. 72.

De eadē re.

Μοχθοῦμεν ἄλλως θῆλυ φρουροῦντες γένος.
Ἥτις γὰρ αὐτὴ μὴ πέφυκεν ἔνδικος,
Τί δεῖ φυλάσσειν καὶ ξαμαρτάνειν πλέον;

Fruſtra laboramus muliebre cuſtodientes genus.
Nam quæ non vltro iuſta fuerit,
Quid opus eſt cuſtodire, ac amplius delinquere?

Et Menander:

Τὸ μὲν μέγιστον, οὔποτ' ἄνδρα χρὴ σοφὸν
Λίαν φυλάσσειν ἄλοχον ἐν μυχοῖς δόμων.
Ἐρᾷ γὰρ ὄψις τῆς θύραθεν ἡδονῆς,
Ἐν δ' ἀφθόνοισι τοῖσδ' ἀναστρεφομένη,
Βλέπουσά τ' εἰς πᾶν, καὶ παροῦσα πανταχοῦ,
Τὴν ὄψιν ἐμπλήσασα τ', ἀπηλλάγη κακῶν.
Τὸ τ' ἄρσεν αἰεὶ τοῦ κεκρυμμένου λίχνον,
Ὅστις δὲ μοχλοῖς καὶ διὰ σφραγισμάτων
Σώζει δάμαρτα (κἂν ἀνὴρ δοκῇ σοφὸς)
Μάταιός ἐστι, καὶ φρονῶν οὐδὲν φρονεῖ.
Ἥτις γὰρ ἡμῶν καρδίαν θύραζ' ἔχει,
Θᾶσσον μὲν οἰστοῦ καὶ πτεροῦ χωρίζεται,
Λάθοι δ' ἂν Ἄργου τὰς πυκνοφθάλμους κόρας.
Καὶ πρὸς κακοῖσι τοῦτο δὴ μέγας γέλως,
Ἀνήρ τ' ἄχρεῖος, ἡ γυνὴ διοίχεται.

Hoc quidem maximum: nunquam oportet virum ſapientem.
Nimis cuſtodire vxorem in penetralibus domus.
Deſiderat enim aſpectus rerum externarum voluptatem:
In quibus ſi abunde verſetur
Aſpiciens omnia, & præſens vbique,
Aſpectumque ſatians, liberatur malis.
Nam & mas ſemper eius, quod latet, eſt appetens.
Quiſquis autem repagulis, & per ſigilla
Cuſtodit vxorem, etſi vir videatur ſapiens,
Vanus eſt, & ſapiens nihil ſapit.
Si qua enim mulier animo foras ſpectat,
Velocius quidem ſagitta & penna ſeparatur,
Ita vt lateat Argi multoculas pupillas.
Vnde præter malum, ingens quoque ludibrium:
Virque ſimul & vxor inutiliter pereunt.

Nec tamen interim omittendam ducimus hiſtoriam huic loco accōmodatiſſimam, quæ ſatis oſtendit fruſtra vxores ſeruari, de Phano quopiam, cui cum vxor eſſet parum ſpectatæ pudicitiæ, eamque haberet adulterij admodum ſuſpectam, patrij fores ſic occluſit, vt non niſi cum ſtridore ac ſonitu poſſent aperiri, vt adulter admiſſus cuſtodes non falleret. Verū cū illa per regulas, minimè ſapertis foribus, adulteriū admitteret, vicini id reſciēetes p iocū dicebāt, ἡ Φάνου θύρα, Phani oſtiū. Verum Euſtathius lib. vlt. Odyſſeæ alio refert huic non abſimile prouerbiū Φανίου θύρα. 13

De eadē re. Phani hiſtoria.

Prouerbiū.

Quiſquis ergo vxorē pudicā continere volueris, multa tibi moneo facienda, tanquā aliud agas, id eſt, ne videaris id agere metu & diffidendia impudicitiæ vxoris, pp eas, quas iam diximus, rationes. Primū illud erit, vt eā ita viuere aſſuefacias, vt à ɔſuetudine, cōgreſſu, & familiaritate mulierū impudicarū eā ꝓhibeas. Nā hæ nō ſolū ſuo exēplo nocēt, ſed plerūq; alias mulieres ad impudicitiā ſuis ſermonib. alliciunt, ac ſibi ſimiles oēs mulieres efficere ſtudēt: vt verū ſit, ꝙ Hermione, alio tñ reſpiciēs, dicit, apud Euripidē ī Adromach. 14

Mulieres à cōgreſſu aliarum impudicarum abſtineans.

Κακῶν γυναικῶν εἴσοδοί μ' ἀπώλεσαν,
Αἵ μοι λέγουσαι τούσδ' ἐχαύνωσαν λόγους.

Malarum fœminarum introitus me perdiderunt
Quæ mihi loquentes, hos blandè perſuaſerunt ſermones.

Qđ & retulit Diuus Hieronymus libr. 1. in Iouinianū, & Plutarchus, alio quoq; detorquens, in Præceptis ɔnubialibus. c. 41. Addit aūt Hermione non multò pòſt.

Ἀλλ' οὔποτ', οὔποτ' (οὐ γὰρ εἰσάπαξ ἐρῶ)
Χρὴ τούς γε νοῦν ἔχοντας, οἷς ἔστι γυνή,
Πρὸς τὴν ἐν οἴκοις ἄλοχον ἐσφοιτᾶν ἐᾶν
Γυναῖκας· αὗται γὰρ διδάσκαλοι κακῶν.
Ἡ μέν τι κερδαίνουσα συμφθείρει λέχος:
Ἡ δ' ἀμπλακοῦσα συννοσεῖν αὑτῇ θέλει.
Πολλαὶ δὲ μαργότητι· κἀντεῦθεν δόμοι
Νοσοῦσιν ἀνδρῶν. πρὸς τάδ' εὖ φυλάσσετε
Κλῄθροισι, καὶ μοχλοῖσι δωμάτων πύλας.
Ὑγιὲς γὰρ οὐδὲν αἱ θύραθεν εἴσοδοι
Δρῶσιν γυναικῶν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ κακά.

Sed nunquam, nunquàm, (non enim ſemel dicam)
Oportet ſapientes, quibus eſt vxor,
Ad vxorem in domibus accedere ſinere

Mulieres ipſa enim præceptores ſunt malorum.
Illa quidem aliquid lucrifaciens, corrumpit matrimonium:
Alia peccans, vt peccet cum ea, cupit,
Multæ autem ex ſtultitia. Hincque domus
Virorum malè habent. Aduerſus hæc igitur bene munite.
Seris & peſſulis ædium fores.
Sani enim nihil introitus externi
Mulierum efficiunt, ſed multa & mala.

Ex quibus & nos aliquid ad aliud attulimus ſuprà in 10.l.connub.nu.29.inci. cæterum.

15 *Conſuetudo ac familiaritas multũ vim habent ad deprauãdos mores, & contrà.* Cæterum nemo neſcit quantũ virium ad corrumpẽdos mores habeat ſceleratorum & improborum conſuetudo, & familiaritas, vt proborum, ad corrigendos, vel teſtõ nſorũ Iuriſconſultorũ, l. ædiles. la 1.§.Pedius.ibi, imitatione ſeruorũ fact⁹ eſt aleator fortè, vel vinarius vel erro.ff. de ædil.edi. vbi Accurſius citat illud quod Catonis eſſe dicitur, Cum bonis ambula. At illius text. autoritate gloſſ. in §. cogitandum in auth.de monach. vbi & ad id eſt etiam bonus tex. dicit mores à conuictu formari. *Contagio morum.* Et ut ſcribitur in c. ſed illud. 45.di. ex vno peccatore polluitur populus ſicut ex oue morbida vniuerſus grex inficitur. Et in c.ſæpe.28.q.j. ſæpe malorũ conſortia bonos corrumpunt. Et facit l. Iulianus.§.quod autem diximus. ff. de action. emp.l.ſi plures.§.aſſidua.ff. de administra. tutor.& cap.vlt.de ſta.monachor. & quæ nos latius in eam ſententiam ſcripſimus ſuprà, in 5.l.connubiali, num.19. incip. ex his illud.

16 *De eadẽ re. ex diuinis ſcriptorib.* Sed tu præterea audi in eam rem diuinorum ſcriptorum ſententias. Nam ſcribitur pſalmo 17. & iterum 2. Regum, 22. Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris. Et Prouerbio.13. Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit, amicus ſtultorum, ſimilis efficietur. Et c.21. Paruulus ſi ſectetur ſapiẽtem, ſumet ſapientiam. Et cap.22. Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambula cum viro furioſo, ne fortè diſcas ſemitas eius. Et Eccleſiaſtici c.13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui cõmunicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam. Et c. 19. Qui ſe iungit fornicarijs, nequam erit. Propterea D. Paulus 1. ad Corinthios 5. Si quis (inquit) inter vos eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi cibum non ſumite.

17 *Ex aliorum ſcriptorũ autoritate.* Nec deſunt aliorum quoque ſcriptorũ in eam rem ſententiæ. Quærit enim Ariſtoteles, (ſi is eſt ſunt enim qui addubitãt) Problematon parte 19.c.10. Cur qui iuſto temperantique ac bono viro ſe iunxerit, melior in his bonis animi euadit. Qui verò cum ſano moram traxerit, nihilo ſanior, neque qui cum robuſtiori aut pulchriori verſatur, quicquam in huiuſmodi habitus proficit? Quoniam (inquit) bona corporis animo imitari non poſſumus. Quanquàm quod ad ſanitatem pertinet, (vt id obiter dicam) ſcio nonnullos in ea fuiſſe opinione, quod etiam ſanorum cõgreſſu & familiaritate ſanitatem, vt morboſorum morbos contrahamus.

18 *Moſaica lex cur à quorũdam animaliũ eſu prohibuit.* Eleazarus ille doctiſſimus Iudæorũ Põtifex, ad Ariſtea, altero ex legatis Ptolemæi Regis interrogatus, quamobrem, ſi à Deo vniuerſa creata ſunt, nõnulla impura vocet ſcriptura, à quibus abſtinendum eſſe iubeat, multas cauſas reddidit, quarũ hæ ſunt præcipuæ, quæ ad hunc locum pertinent: Videte (inqt) quantã vim hẽt ꝯſuetudo. Malos.n. hoĩes, ſi cũ improbis, ꝓbos, ſi cũ probis conuerſantur, facile facit. Itaq; Deus præcepit à nonnullis immũdis animalibus, quæ omnia ſunt rapacia, feraq; & carnibus aliorum veſcuntur, abſtinendum, vt hoc quoque ſymbolo hominum rapacium malorumque conſuetudine deterreret. Nam ſi animalia huiuſmodi tangenda non ſunt propter immunditiem, quales erunt homines, qui prauitate morũ illis ſe ſimiles reddunt? Itẽ quia cæteri ferè homines, præter Iudæos, Deorum multitudinem colentes & omnibus cibis, nullo animantium delectu, paſſim veſcuntur. Ne igitur illorum conuerſatione atq; conſuetudine corrupti, ad impietatẽ eorum deferamur, cibi purificatione legali nos à cæteris ſeparauit. Et hæc quidẽ ipſe Ariſteas in longiora verba retulit, in eo libro, quem de ea legatione fecit. & ex eo Euſebias Cæſarienſis, lib. de Præparat. euange.8.c.3. Et ſimilia propè ſcribit Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. 2. cap. 10.& Lactantius priuatim loquens de prohibitione eſus carnis ſuillæ, lib.4. Diuinarum inſtitutionum, c.17.

19 *De eadẽ re.* Philo, quẽ & idẽ Euſebius eo. illo lib.c. 4. refert, de Eſſeis loquẽs: In ciuitatib. (inquit) nõ habitant, exiſtimãtes, vt cõtagionẽ aeris corporibus, ſic conuerſationem animo nocere. Sed & idẽ Philo in libro, quẽ de prouidentia ſcripſit: Non facilè (inquit) pt euadere, q degit in regione peſtifera: ac veluti cũ magna vis pluuiæ deſcẽdit, niſi ſub tecto ſis, neceſſe eſt, etiã ſapiẽs ſis, imbrem perferre, cumq; frigidiſſimus Boreas perflat, frigore premi, & æſtatis ardore calefieri: eodem modo, ſi cũ iniuſtis vitam agis, neceſſe eſt multa inde mala

perpeti. Ipſe quoque Euſebius libr. 6. illius operis, c. 5. Illi (ait) quibuſcum viuimus, voluntatem plerunque noſtram rationibus, aut quouis alio modo, ad ſuam conuertunt. Et aliàs meliorem, alias peiorem efficiunt. Solet enim conuerſatio praua nocere, ſicut è contrario bona prodeſſe. Bonos quippe mores mala conuerſatio corrumpit, veluti etiam praui mores proba conuerſatione corriguntur.

20 *De eadẽ re. Prouerbiũ.* Plutarchus in libro, de Liberis educandis, hanc affert veterem ſententiam ἂν χωλῷ παροικήσῃς ὑποσκάζειν μαθήσῃς. Si iuxta claudum habitaueris, diſces & tu ſubclaudicare. Quam & ipſam Pindari interpres ex Ariſtarcho ita extulit:

Χωλῷ παροικεῖς κἂν ἐνὶ, σκάζειν μάθοις.

Id eſt, ex alia verſione:

Claudo vel vni ſi propinquus fueris,
Diſces & ipſe claudicare protinus.

Alibi idem Plutarchus in illo eodem lib. Generaliter (inquit) liberos noſtros flagitioſorum hominum conſortio ſegregare decebit: eorum enim malignitatẽ reportant. *Pythagora ſymbolum.* Quod & Pythagoras obſcuris quibuſdã præcepit ſermonibus, quos hoc in loco poſitos explanabo, quoniam ad cõquirendam virtutem momentum non minimum videntur afferre: quale eſt illud, μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων. Ne guſtes ex his, quibus nigra cauda eſt, hoc eſt, cum omnibus conſuetudinem non eſſe habendã, quos morum deprauatio ipſa denigrat. Idem quoque Plutarchus in libro de rõne dignoſcendi verum amicum ab adulatore, tradit tantam habere vim aſſiduam conſuetudinem, vt imprudentes etiam imitemur eorum vitia, quibuſcum viuimus. Sic enim ferunt Platonis familiares expreſſiſſe contractos illius humeros: & Ariſtotelis amicos eiuſdem balbutiẽ imitatos fuiſſe: rurſuſque Alexandri Regis familiares eius ceruicem inflexam, & in dicendo vocis aſperitatem repræſentaſſe. *Platonis familiares eius contractos humeros imitabantur. Et Ariſtotelis balbutiẽ. Et Alexandri ceruicẽ inflexam.*

21 *De eadẽ re.* Seneca li. 3. de ira: Sumuntur à conuerſantibus mores, & vt quædam in contactos corpore, vitia tranſiliunt, ita animus mala ſua proximis tradit. Ebrioſus conuictores in amorem vini traxit. Impudicorum cœtus fortem etiam virum emolliit. Auaritia in proximos virus ſuum tranſtulit. Eadem è diuerſo ratio virtutum eſt, vt omne quod ſecum habẽt, mitigẽt, nec tam valetudini profuit vtilis regio, & ſalubrius cęlum, quàm animis parum firmis in turba meliorum verſari. Quæ res quantum poſſit, intelliges, ſi videris feras quoque conuictu noſtro manſueſcere, nulliquæ immani beſtiæ vim ſuam permanere, ſi hominis contuberniũ diu paſſa eſt. Idem in lib. de Tranquillitate vitæ, monet, vt amicos vacuos (quãtũ fieri poteſt) à cupiditatibus eligamus. Serpunt.n. vitia, & in proximum quenque tranſiliũt, & contactu nocent. Itaque vt quod in peſtilentia curandum eſt, ne corruptis iam corporibus, & morbo flagrãtibus aſſideamus, quia pericula trahemus, afflatuq; ipſo in proximo laborabimus: ita in amicorum legendis ingeniis dabimus operam, vt quàm minimè ingnatos aſſumamus. Idem autor ad Lucillium: Nulla res magis animos inducit (niſi malis legere, induit) honeſtos, & in prauum declinabiles erigit ad rectum, quàm bonorum virorũ conuerſatio. Paulatim enim deſcendit in pectora, & vim pręceptorum obtinet, frequenter aſpici, frequenter audiri. Sed & alia multa in eam ſententiã videbis apud eundem, eiuſdem operis Epiſto. 7. & apud Clementem Alexandrinum li. Pædagog. 3. c. 4. ex quo decerpere poteris, quæ tibi vſui videbis.

Ante hos Plato lib. 2. de Legibus, elegãter admodum oſtendit, quomodo tacitè & nihil tale cogitantes nos fallat contagium improborum hominũ πότερον εἰκὸς, ἢ καὶ ἀναγκαῖον τοῦτ᾽ εἶναι, ὅπερ ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι συνὼν κακῶν ἀνθρώπων, μὴ μισῇ, χαίρῃ δ᾽ ἀποδεχόμενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ ὀνειρώττων αὐτῶν τὴν μοχθηρίαν, τότε ὁμοιοῦσθαι δήπου ἀνάγκη τὸν χαίροντα ὁποτέροις ἂν χαίρῃ. Id eſt, Vtrùm probabile, an potius neceſſarium hoc ipſum eſſe ſicuti cùm quis cum prauis improborum hominum moribus conuerſatur, nec eorum mores odit, ſed potius delectatur, & indulget: & tamen veluti per iocũ repræhendit, quaſi per ſomnium in ſe ipſo percipiens eorum malitiam: tunc profectò neceſſe eſt, vt ſimilis euadat illis, quibus gaudet, etiamſi laudare vereatur. 22 *De eadẽ re. ex Platone.*

Suntque in eam ſententiam Poetarum carmina. Menandri enim verſus eſt: 23 *De eadẽ re. ex poetis Græcis.*

Σόφοις ὁμιλῶν καὶ αὐτὸς ἐκβήσῃ σοφός.
Cum ſapientibus conuerſans, & ipſe euades ſapiens.

Item ille:

Κακοῖς ὁμιλῶν καὶ αὐτὸς ἐκβήσῃ κακός.
Cum malis conuerſans, & ipſe euades malus.

Sophocles in Tragędia, quæ Aiax Locrenſis inſcribitur:

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ,
Sapientes tyranni ſapientum congreſſu.

Ex illo enim eum verſum citant Zenodotus in Prouerbijs, & Aulus Gellius libr. 13. Noctium Atticarũ, c. 18. vbi miratur Platonem in Theæteto ex Euripide citaſſe, cũ Sophocles vetuſtior fuerit Euripide. Verũ Platonis locus, vbi eum verſum citat, non eſt in Theæteto, ſed in octauo libr. de Republ. ad finem, & in Theage:

Ex

24 Ex Latinis Poetis huc reſpicit Iuuenalis Saty. 2.

Et ex Latinis.

—Dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures: ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci,
Vnaq́; conſpecta liuorem ducit ab una.

Quæ ultima ſententia alludit ad illud vetus Suidæ adagium, βότρυς πρὸς βότρυν πεπαίνεται, Botrus iuxta botrũ matureſcit. Trãſlatum ab vuis, quæ mutuo oppoſitu maturitatem aut liuorem, inter ſeſe viciſſim & dant, & accipiunt: Et huc quoque ſpectat Ouidius lib. 2. de Remedio amoris:

Si quis amas, nec vis, facito contagia vites:
Hæc etenim pecori ſæpe nocere ſolent.
Dum ſpectant læſos oculi, læduntur & ipſi:
Multaque corporibus tranſitione nocent.

Et in Epiſtola Canaces ad Macareum:

Scilicet eſt aliquid cum ſæuis viuere ventis.

25 Nec prætermittam id, quod ſuprà diximus, mulieres impudicas id maximè cupere, vt cæteræ oẽs ſint ſui ſimiles. Id certè adſtruit Philto ſenex Plautinus in Trinummo, vbi filium Lyſitelem ita monet:

Mulieres impudicæ impudicas alias eſſe capiunt.

—Per pietatem nolo ego cum improbis,
Gnate mi, neque in uia, neque in foro, ullum ſermonem exequi.
Noui ego hoc ſeculum moribus quibus ſit: malus bonum malum
Eſſe volt, vt ſui ſit ſimilis.

Proindeque alter alterum, qui cum eſt familiaritas & cõſuetudo, ſolicitat, vt & idipſum faciant, quod ipſi facere ſolẽt. Quod & affirmat noſter Iuriſconſultus in dicta lege Iulianus. §. quod autem diximus. ibi, alios ſecum ſolicitauit, vt fugerent. ff. de actio. empti.

26 Porrò eorum, quæ diximus, eſt phyſica ratio, quam ſcripſit Marſilius Ficinus libro de Triplici vita tertio, c. 23. Memento (inquit) familiaritatem eorum inire, quibus gratiæ cæleſtes affluãt: quod ex bonis animi, fortunæ, corporis perpẽdes. Sicut enim odor ex moſcho, ſic ex bono boni nonnihil exhalat in proximum, ac ſæpe perſeuerat infuſum. Mirificus autẽ foret cœtus trium felicium, vel duorum inter ſe mirabiliter redundantium. Memento denique effrænatos, & impudentes, & malignos, ac infelices procul fugere. Hi nanque malorum pleni dæmonũ, vel radiorum, malefici ſunt, & tanquam leproſi peſtilenteſque non ſolùm tactu nocent; ſed propinquitate ẽt & aſpectu. Sanè propinquitas ipſa corporum animatorum putatur eſſe cõtactus propter efficacem vaporum exhalationem, foris à calore, ſpiritu affectu manantem. Maximè autem peſtilens, erit, flagitioſorum familiaritas, atq; crudelium, ſi verum fuerit, poſt vegetalẽ vitam menſe Iouis id eſt, ſecundo, nobis infuſam deinceps menſe Martis, id eſt, tertio, ſenſualẽ animam infundi, perturbationibus mancipatam. Sic enim, qui perturbatione feruntur, Martis pleni, Martiali contagione propinquos inficiunt. Contraria verò ratione conſuetudo frequens, continuumq́; commercium cum felicibus, excellentibuſque, vt diximus, prodeſſe mirificè conſueuit Apollonium Tyaneum ferunt, Epheſi depræhendiſſe ſenẽ, ſub cuius figura lateret dæmon, qui ſola præſentia totam ciuitatem peſte contaminabat. Quantum verò multis præſentia ſola profecerit, Xenophon & Plato teſtant.

Phyſica horũ ratio.

Secundum, primo proximum, vt viri etiam vxores à virorum impudicorum, & matronalis pudicitiæ inſidiatorum cõgreſſu, & conſuetudine prohibeant. Nam præterquam quòd hi, cùm tales ſint, nihil intentatum relinquunt, omnibuſque artibus ſtudent, & ſatagunt caſtitatem domus euertere, vt ſuis voluptatibus potiantur, ſola ipſa cõſuetudo, neſcio quo pacto, amorem, & libidinem conciliat, & vt ſcribit Lucretius: 27

Mulieres à cõgreſſu virorum impudicorũ caueãt.

Conſuetudo concinnat amorem,

Vnde Cicero in Lælio: Auxit conſuetudo beneuolentiam. Id quod mouit Apuleiũ, vt ſcitiſſimè libro ſexto Aſini aurei, Conſuetudinem Veneris famulam faceret, in hæc verba: Iamque fores eius dominæ proximanti occurrit vna de famulatione Veneris, nomine Conſuetudo. Hincque ẽt Selenium Plautina, in Ciſtellaria dicit, Alceſimarchum in amicitiã ſuam inſinuaſſe ſe blanditiis, muneribus, donis, conſuetudine. Et huc quoque alludit tex. in c. veniens. de eo qui cogno. conſangui. uxor. ſuæ, in illis verbis, deinde ex conuerſatione diurina ſorori puellæ ſe coniunxit.

Nec eſt, quòd ea in re amico fidere debeas, quoniam vt voluptati noſtræ indulgeamus, nullam plerunq; hẽmus amicitiæ, fidei, & honeſtatis rõnẽ. Quod cõqueritur Ouidius lib. 1. de Arte amandi: 28

Amicis nõ fidendum in ea re.

Conquerar? an moneam, mixtum fas eſſe nefaſque,
Nomen amicitiæ, nomen inane fides,
Hei mihi non tutum eſt, quod amas, laudare ſodali:
Cùm tibi laudanti credidit, ille ſubit.

Deindeque perpaucos amicos in ea re extitiſſe, ſed nullos hodie tales reperiri amplius poſſe affirmat:

At non Actorides lectum temerauit Achillis:
Quantum ad Pirithoum Phædra pudica fuit.
Hermionem Pylades, vt Pallada Phœbus amauit,
Quòdque tibi geminus Tyndari Caſtor, erat.
Si quis idem ſperat laturas poma myricas
Speret & è medio flumine mella petat:
Nil niſi turpe iuuat: curæ eſt ſua cuique voluptas.

Hæc quoque ab alterius grata dolore venit.
Heu facinus, non eſt hoſtis metuendus amanti:
Quos credis fidos, effuge, tutus eris.
Cognatum, fratremque caue, fidumq́; ſodalem:
Præbebit veros hæc tibi turba metus.

Ex quo & illud eiuſdē li. 1. de Arte amādi.

Sint etiam tua vota, viro placuiſſe puellę,
Vtilior votis factus amicus erit.

Et paulò pòſt:

Tuta frequenſque via eſt, per amici fallere nomen:
Tuta frequenſque licèt ſit via, crimen habet.

Et in eam ſententiam eſt illud Propertij libro ſecundo ad Lynceam Poetam, Eleg. poſtrema:

Cur quiſquam faciem dominæ iam credat amico?
Sic erepta mihi penè puella fuit.
Expertus dico, nemo eſt in amore fidelis:
Formoſam rarò non ſibi quiſque petit.
Polluit ille Deus cognatos, ſoluit amicos:
Et bene concordes triſtia ad arma vocat.
Hoſpes in hoſpitium Menelao venit adulter:
Colchis & ignotum nonne ſecuta virum eſt?

Et Mneſilochus amator Plautinus in Bacchide:

Satin, ut quem fidelem habeas, aut cui credas, neſcias?

Quis autem neſcit illud Hieremiæ capit. 29. Et mœchati ſunt in vxores amicorum ſuorum.

29 *Mulieres laſciuis ſermonibus abſtineant.* Tertium, vt ab inhoneſtis, laſciuis, obſcœnis cōfabulationibus vxorem arceas, quę ad libidinem prouocant. Scitus eſt. n. ille Menandri Senarius à Diuo Paulo 1. ad Corinthios, c. 15. vſurpatus:

Φθείρουσιν ἤθη χρήσθ' ὁμιλίαι κακαί.
Corrumpunt mores bonos colloquia mala.

Cuius ſententiæ meminit Tertullianus libro primo ad vxorem, paulò ante fin. inquiens, Cōuictum, atq; commercia Deo digna ſectare, memor illius verſiculi ſanctificati,

Bonos corrumpunt mores congreſſus mali.

Cui non abſimile eſt illud Naumachij, alterius Poetæ, apud Arſenium:

Κεδνὰ κακοὶ φθείρουσι γυναικῶν ἤθεα μῦθοι.
Verba bonos vitiant mulierum turpia mores.

30 *De eadē re.* Quos ſecuti alij duo Poetæ noſtri ſeculi, ſcilicet Iouius Pontanus lib. 1. de Amore coniugali ad uxorē, de liberis educādis:

Corrumpunt mala dicta animum, moreſque verēdos,
In veros ſenſus ſæpe abiere ioci.
Laſciuos igitur ſenſus, laſciuaque verba
Pignoribus noſtris rite cauenda vide.

Alter, Baptiſta Mantuanus contra impudicè ſcribentes:

Verba mouent animos, oris laſciuia pectus
31 *Pulſat, & in venas ſemina mortis agit.*

Obſcœnitas verborū è ciuitate pellēda. Ariſtoteles autem libro Politicôn ſeptimo, capi. 17. Omnino (inquit) obſcęnitas verborum, ſi quicquam aliud, per legiſlatorem exterminanda, eſt de ciuitate. Ex turpiter enim loquendi licentia ſequitur & turpe facere. Epictetus alter Philoſophus, apud Antonium Monachum Meliſſæ, id eſt apiculæ, toto primo, capite decimoquarto, ὑπέκκαυμα ἐπιθυμίας λόγος ἐρωτικός. Id eſt, Fomētum libidinis ſermo amatorius, ſiue laſciuus eſt. *Libidinis fomentum ſermo laſciuus.* Quā & ipſam ſententiā ex Chariclea repetit Abbas Maximus, Aphoriſmorum ſermone 3. in fin. Diuus Hieronymus ad Demetriadem, in ea epiſtola, cuius initium eſt, inter omnes: Nunquam (ait) verbum inhoneſtum audias, aut ſi audieris, iraſcaris. Perditè mentis hoīes vno frequēter leuiq; ſermone tētāt clauſtra pudicitię. In hāc quoq; ſnīam Clemēs Alexādrinus lib. 2. Pędagog. c. 10. Impudicorū (inqt) verborū & turpiū figurarū meretriciorūq́; oſculorū, & hmōi laſciuiarū noīa ne ſunt qdē memoria tenēda, beatū ſequētib. Apoſtolū, q apertè dicit, ſ. ad Epheſios c. 5. Fornicatio autem, & omnis obſcęnitas ne nominetur quidem apud vos, ſicut decet ſanctos.

Igiť nō iniuria Hiero ille poſt Gelonē 32 Syracuſanorū Tyrānus, Epicharmū Poetā Comicū mulcta affecit, φ vxore eius p̄ſente laſciuiæ qppiā ꝓtuliſſet, vt teſtis eſt Plutarchus in Apophthegmatis Imperat. *Epicharmus mulctat' ob laſciuū verbum.* Nā & añ Romuli legib. (vt idē tradit in uita illius) q corā fęminis obſcęni qppiā dixiſſet, nō ſec' ac homicida puniebať. Nr̄is aūt legib. q turpib. verbis corā fęminis vtitur, licèt alias earū pudicitiā nō tentet, id eſt, licèt nō id faciat cā tētādæ pudicitiæ, iniuriarū teneť. l. itē apud Labeonē. §. q turpib. iunctis præcedentib. ff. de iniurijs. *Romuli lex in eos, qui laſciuè corā fęminis loquerentur.*

Quartū, vt à picturis quoq; impudicis, 33 & obſcęnis caueant, q̄ & ipſæ non minus impudicitiā incitāt, vt videre licet ex Eunucho Terentij, vbi Chærea adoleſcēs ſuſpectans tabulā in qua depingebať Iouis & Danaes cōcubitus in libidinē exarſit. *Mulieres ab obſcœnis picturis caueant.*

Virgo in conclaui ſedet,
Suſpectans tabulam quandam pictam, vbi inerat pictura hæc, Iouem
Quo pacto Danae miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id ſpectare cœpi: & quia conſimilem luſerat
Iam olim ille ludum, impendiò magis animus gaudebat mihi,
Deum ſeſe in hominem conuertiſſe, atque per alienas tegulas
Veniſſe clanculum per impluuium fucum factum mulieri.
At quem Deum qui templa cæli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ita feci lubens.

Quo

Quo in loco Donatus, Philoſophicè (inquit) nunc Terentius demonſtrauit, quã cladem moribus hominũ, & ciuitatibus afferant figmenta poetarum, cùm exempla ſcelerum afferant peccaturis. Et eum quoque Terentij locum ad eam rem expendit D. Auguſtinus de Ciuitate Dei lib. 2. cap. 7.

34 *De eadẽ re.* Quid quòd Propertius libro ſecundo, Elegia quarta, impudicitiæ veluti originẽ tribuit picturis obſcœnis, quibus ſpectantes ad libidinem incenduntur: Ita enim inquit:

Quæ manus obſcœnas depinxit prima tabellas,
Et poſuit caſta turpia viſa domo.
Illa puellarum ingenuos corrupit ocellos:
Nequitiæque ſuæ noluit eſſe rudes.

Picturæ laſciuæ linguẽtes libidines excitant. Tradit autem Suetonius, Tyberium cubicula plurifariam adornaſſe tabellis laſciuiſſimarum picturarum, vt aſpectu deficientes libidines excitaret. Ideo Ariſtoteles libro Politicon 7. capite 17. prohibet aſpicere aut picturas, aut actus deformes monetque; vt ſit cura magiſtratibus, nullam neque picturam neque ſtatuam eſſe talium rerũ imitatricem. Niſi (vt ſubdit ironicè) apud Deos tales, quibus etiam laſciuiam lex tribuit.

35 *Mulieres à ludis publicis arceantur. Præſertim impudicis.* Quintum, vt & à ludis, ſcenis, & ſpectaculis publicis, præſertim verò impudicis, prohibeantur, tum propter eorum laſciuiam, quæ & ab libidinem incitat: tum quia illuc multi iuuenes cupidinei, & ſpectatores otioſi cõueniunt, qui nil aliud q̃ tendunt retia, & inſidias pudicitiæ matronarum & puellarum, vt docet Ouid. libr. 1. de Arte amandi.

Sed tu præcipuè curuis venare theatris:
Hæc loca ſunt voto fertiliora tuo.

Et poſt pauca:

Spectatum veniunt, veniunt ſpectentur vt ipſæ:
Ille locus caſti damna pudoris habet.

Et rurſum non multò pòſt:

Nec te nobilium fugiat certamen equorum:
Multa capax populi commoda circus habet.

Et lib. 2. Triſtium ad Auguſtum:

Ludi quoque ſemina præbent
Nequitiæ. —

Et paulo pòſt:

Tollatur circus: nam tuta licentia non eſt:
Hic ſedet ignoto iuncta puella viro.

Et lib. 2. de Remedio amoris:

At tanti tibi ſit non indulgere theatris,
Dum bene de vacuo pectore cedat amor.
Eneruant animos cithara cantusq́ue, lyraque,
Et vox, & numeris brachia mota ſuis:
Illic aſſiduè ficti cantantur amantes:
Quid caueas actor, quid iuuet, arte docet.

36 *De eadẽ re.* Quibus & adſtipulatur Propertius lib. 2. Elegiar.

Illic te multi poterunt corrumpere ludi.

Et Iuuenalis Saty. 6.

Chironomon Ledam, molli ſaltante Batyllo,
Tuccia veſicę non imperat: Appulla gannit,
Sicut in amplexu. —

Et Pontanus in illo libro de liberis educandis:

Penelope nunquàm, nunquàm Lucretia vidit,
Hiſtrio dum molli ſcenica voce canit.

Et ob hæc, ni fallor, Græcorum legibus 37 *Mulieres olympicis certaminib. olĩ arcebantur.* prohibitum fuit, ne Olimpicis certaminibus mulieres ſpectandi gratia ſeſe insererent, vt tradit Statij ille doctus interpres, huc referens illud ipſius Statij lib. 1. Thebaidos.

—Excluſęque expectant pręmia matres.

Ex quo & illud Menandri Rhetoris: In quibuſdam Panegiricis (inquit) conuentibus non ferè viſuntur mulieres. Et ad id nonnihil ſpectat, quod ſuprà diximus in quarta lege connubiali, numero 37. incip. ſed qđ de certaminibus. Plutarchus in Problematis Romanorum, capit. decimotertio, ſcribit Semproniũ vxorem repudiaſſe, quòd ea ludos funebres ſpectaſſet. Qđ & idem retulit Valerius Maximus libro 6. capite tertio. Noſtris autem Iuſtiniani Imp. legibus, licet viro vxorẽ repudiare, *ἐὰν ἱππικοῖς, ἢ θεατρικοῖς, ἢ κυνηγίοις παραγένηται ἐπὶ τῷ θεωρῆσαι, ἀγνοοῦντος, ἢ καὶ κωλύοντος τοῦ ἀνδρός.* Id eſt, Si ad circẽſes aut theatrales ludos, aut arenarias venationes ſpectatum prodeat, ignorante, aut etiam prohibente viro: vt ſcribitur in §. quia verò plurimas. in auth. vt liceat matri, & auię. qđ & repetitũ eſt in l. conſenſu. §. vir quoq;. C. de repud.

Sed audi, Benigne Lector, quid de his ludis, præſertim Floralibus, ſcribãt Seneca, & Lactantius, ille ad Lucillium Epiſto- 38 *De eadẽ re.* la 7. Nihil (inquiens) tam damnoſum bonis moribus, q̃ in aliquo ſpectaculo deſidere. Tũc.n.p voluptatẽ facilius vitia ſurrepunt. Quid me exiſtimas dicere? Auarior redeo, ambitioſior, luxurioſior, & cętera q̃ ſequunť. Hic aũt lib. 1. c. 20. Celebrãtur illi ludi cũ oĩ laſciuia, ꝯuenientes memoriæ meretricis. Nã ꝑter verborũ laſciuiã qb. obſcęnitas oĩs effondiť, exuunť ẽt veſtib. populo flagitãte meretrices, q̃ tũc mimorũ funguntť officio: & in cõſpectu populi vſq; ad ſatietatẽ impudicorũ hominũ cũ pudẽdis motib. đtinenť. Et rursũ li. 6. c. 20. Nã & Comicæ fabulæ de ſtupris virginũ loquunť, aut amatorib. meretricũ: & quò magis ſunt eloquẽtes, q flagitia illa finxerũt, eò magis ſniarũ elegãtia ꝑſuadẽt, & facilius inhærẽt aĩs audiẽtiũ verſus numeroſi & ornati itẽ tragicę hiſtorię ſubijciũť oculis parricidia, & ĩceſta Regũ malorũ, & cothurnata ſcelera đmõſtrãt.

Hiſtrionũ, quoq; impudiciſſimi motus qd aliud, niſi libidines, docent, & inſtigãt quorum eneruata corpora, & in muliebrem inceſſum, habitumque mollita, impudicas fœminas inhoneſtis geſtibus mẽtiuntur? Quid de mimis loqnar corruptelarum præferẽtibus diſciplinam? qui docent adulteria, dum fingunt, & ſimulatis erudiunt vera? Quid iuuenes, aut virgines faciant, cùm & fieri ſine pudore, & ſpectari libenter ab omnibus cernãt? Admonentur vtique, quid facere poſſint, & inflammantur libidine, quæ aſpectu maximè concitatur: ac ſe quiſque pro ſexu in illis imaginibus præfigurat: probantq; illa dum rident, & adhærẽtibus vitijs corruptiores ad cubicula reuertuntur: nec pueri modò, quos præmaturis vitijs imbui non oportet, ſed etiam ſenes, quos peccare iam non decet, in tabem vitiorum delabuntur. Et paulò pòſt: Vitanda ergo ſpectacula omnia, non ſolum quòd vitiorum pectoribus inſident, quæ ſedata & pacifica eſſe debent, ſed ne cuius nos voluptatis conſuetudo deliniat, & à Deo atque à bonis operibus auertat. Sed & audi, quę Cecilius ille Cyprianus in eam ſententiam ſcripſit, lib. 2. Epiſtol. ad Donatũ, eiuſdem lib. 2. Epiſt. 2. Conuerte (ait) hinc vultus ad diuerſi ſpectaculi non minus pęnitenda cõtagia. In theatris quoque conſpicies, qđ tibi & dolori ſit & pudori. Cothurnus eſt Tragicus, priſca facinora carmine recenſere: de parricidis & inceſtis horror antiquus, expreſſa ad imaginem veritatis actione, replicatur: ne ſeculis trã ſeuntibus exoleſcat, quod aliquando cõmiſſum eſt. Admonetur omnis ætas auditu fieri poſſe, quod aliquando factum eſt. Nunquàm æui ſenio delicta moriuntur, nunquàm crimen temporibus obruitur: nunquàm ſcelus obliuione ſepelitur. Exempla fiunt, quæ iam eſſe facinora deſtiterunt. Tunc delectat in mimis turpitudinum magiſterio, vel quid domi geſſerit recognoſcere, vel quid gerere poſſit, audire. Adulterium diſcitur, dum videt: & lenocinante ad vitia publicæ autoritatis malo, quæ pudica fortaſſe matrona ad ſpectaculũ acceſſerit, de ſpectaculo reuertitur impudica. Ad hæc deinde morum quanta labes, quæ probrorum fomenta, quæ alimenta vitiorum hiſtrionicis geſtibus inquinari, videre contra fœdus iuſque naſcendi patientiam inceſtæ turpitudinis elaboratam. Euirantur mares: omnis honor & vigor ſexus eneruati corporis dedecore emollitur: pluſque illic placet, quiſquis virum in fęminã magis fregerit. In laudem creſcit ex crimine, & eo peritior, quò turpior iudicatur. Spectantẽ hic, proh nefas, & libenter. Quid non pt ſuadere qui talis eſt? Mouet ſenſus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conſciẽtiam fortiorem. Nec deeſt probri blãdientis autoritas, vt auditu molliore hominib. pernicies obrepat. Exprimunt impudicã Venerem, adulterum Martem, Iouem illum ſuum, non magis regno, quàm vitijs principem, in terrenos amores cum ipſis ſuis fluminibus ardentem, & alia plurima, quæ ſequuntur.

Scienter itaque ac prudenter (vt hoc caput ſemel finiam) Aetius Tetrabi. 3. Ser. 39 item 3. c. 34. monet eos, qui ſtomacho laborant, abſtinere à ſpectaculis & lectionibus, quæ venereæ rei vſum in memoriam reuocare ſolent: vt & nos ad aliud memorauimus in 15. leg. cõnubial, nu. 32. inci. inter cætera, ne videlicet ad Venerem prouocentur, quæ illis, ſiquid aliud, obeſt.

Stomacho laborãtes à ſpectaculis, & lectionib. venereis abſtineant.

Sextum, quod & ex ipſis Aetij eo in loco ſententia oſtenditur, ut ſcilicet abſti- 40 neant mulieres à lectionibus librorũ impudicorũ. Hæc. n. ſupra modum libidinẽ accendunt, & irritant. Quod & ex Mantuano illo videre eſt, in illis carminibus, quibus impudicè ſcribentes arguit:

Mulieres à lectionib. impudicis caueant.

Si proba vita tibi, laſciuaque pagina, multos
Efficit inceſtos, in Veneremque trahit.

Ante illũ aũt Ouidius li. 2. de Arte amãdi,

Eloquar inuitus, teneros ne tange Poetas:
Summoueo dotes impius ipſe meas.
Callimachum fugito, non eſt inimicus amori:
Et cum Callimacho tu quoque Coe noces.
Me certè Sappho meliorem fecit amica,
Nec rigidos mores Teia muſa dedit.
Carmina quis potuit tutò legiſſe Tibulli?
Vel tua, cuius opus Cynthia ſola fuit?
Quis potuit lecto durus diſcedere Gallo?
Et mea neſcio quid carmina tale ſonant.

Prudenter igiť Lacedęmonij, quorum 41 reſpublica optimè inſtituta eſt, Archilochi Poetæ omnium petulantiſſimi (ita. n. appellat Oenomaus apud Euſebium) libros è ciuitate ſua exportari iuſſerunt, ꝙ earum parum verecundam ac pudicam lectionem arbitrarenť. Noluiſſe enim, ea liberorũ ſuorũ aĩos imbui, ne plus moribus noceret, q̃ ingenijs prodeſſet, vt ſcribit Valerius libro ſexto, capite tertio, qđ eſt de Seueritate. Et ea cauſa plurimi cenſuerunt, Poetarum libros, qui adulteria Deorũ impudenter deſcribunt, reiiciendos eſſe, & inter cæteros D. Baſilius in libro de legendis libris Gentilium.

Lacedæmonij libr. Archilochi Poetæ laſciui eiecerunt.

Poetæ adulteria deorũ deſcribentes reijciendi.

Septimum, ne vxores ſecretos ac no- 42 cturnos illos cætus & conuentus adeant. Hi enim admodum ſuſpecti ſunt, vel exemplo Pompeiæ vxoris. Cæſaris, &

Mulieribus nocturnis cætus vitãdi.

Clo.

Clodij, qui in ſacris Bonę Deæ ſeſe inuicem ſtupro polluerunt: vt nos alibi diximus. Nam & Euripides in Bacchis, loquēs de Orgijs Bacchi, introducit Pentheum, & Dionyſium ita colloquentes.

Pen. Τὰ δ' ἱερὰ νύκτωρ, ἢ μεθ' ἡμέραν τελεῖς;
Dio. Νύκτωρ τὰ πολλὰ σεμνότητ' ἔχει σκότος,
Pen. Τοῦτ' εἰς γυναῖκας δόλιον ἐστὶ, καὶ σαθρόν.

Id eſt, ad verbum, quantum ſermonis ratio permittit:

Pen. *Hæc verò ſacra noctu, an interdiu celebras?*
Dio. *Noctu plerunque, reuerentiam habent tenebræ.*
Pen. *Illud erga mulieres doloſum eſt, & vitioſum.*

Romuli lex de ea re. Lex xij. Tabularum.

43 Romulus inter ſuas leges & hanc quoque ſanxit, vt ne eſſent nocturnæ in tēplo vigiliæ virorum cum mulieribus, vt ſcribit Dionyſius Halicarnaſſeus libro ſecundo Origi. Romanorum. Ex quo etiam poſtea Legibus duodecim Tabularū ita cautum fuiſſe ſcribit Cicero libr. ſecundo, de Legib. Nocturna Sacrificia ne ſunto. Quo in loco multa adfert ipſe Tullius, quibus oſtendit huiuſmodi ſacrificia ſuſpectiſſima eſſe, vt ibi videre poteris. Inter cætera autem tradit, Ariſtophanem facetiſſimū Poetam veteris Comœdiæ, nouos Deos, & in his colendis nocturnas peruigilatio- *Sabazius. Bacchus dictus.* nes, ſic vexaſſe, vt apud eum Sabazius, & quidam alij Dij de peregrinis iudicati, è ciuitate eijciantur. Sabazius autē ille Deus (vt id obiter dicam) Bacchus erat, vt videre licet ex Amphitheo in ſecundo Heracleæ, Strabone libro decimo, Diodoro Siculo libro quarto, aut vt alij computāt, 5. Euſtathio, Heſychio, & alijs multis. Tradit item *Diagondæ lex.* Cicero, vbi ſuprà, Diagondam Thebanū in media Græcia, omnia hæc nocturna ſacrificia, lege perpetua ſuſtuliſſe. Atq; etiā *Bacchanalia ſublata.* inibi loquitur de Bacchanalibus, q̄ apud Romanos noctu celebrabātur, in quibus (vt graphicè deſcribit Titus Liuius libr. 9. Belli Macedonici) viri per noctem fœminis, & teneræ ætati turpiter miſcebantur. Qua re comperta, fuere Senatuſconſulto ſublata: & in multos animaduerſum fuit. Vnde illud Iuuenalis Saty. 2.

Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia viuunt.

Conſtantini lex. Has leges ſecutus, Conſtantinus Imperator, hanc quoque legem tulit: Abolcātur ſacrificia nocturna, Magnentio autore permiſſa: & nepharia deinceps licentia repellatur. Quæ lex eſt in Theodoſiano Codice: lib. 16. tit. 8. qui eſt de paganis ſacrificijs, & templis.

Athenienſiū ſacra nocturna damnata. Demonactis in ea rē ſententia.

44 Eupolis Athenienſis, priſcæ Comędiæ ſcriptor, in ea fabula, cui Baptas nomē fecit, nocturna Athenienſium ſacra, q̄ Cotyttia vocabantur, damnauit. Demonax illuſtris Philoſophus, Adriani Imperatoris tempore nunquam ſibi permiſit, vt ad ſacrificia Eleuſina accederet. Cuius rei nomine à populo admodum exagitatus, atque accuſatus, tanquam patriæ religionis contemptor, oratione in eam rem habita id excuſauit, dicens ea ſacra meritò ſibi videri ſuſpecta, quòd clàm fierēt. Ea autem palàm fieri debere, vt ſi bona eſſent, alios ad amplectandam colendamque religionem: ſi mala, ad vitandam inducerēt. Cuius rei teſtis eſt Lucianus in vita ipſius Demonactis. Apud Plautum autem in Aulularia Lyconides filiam Euclionis in vigilijs Cereris vitiauit.

Octauum, vt ſobriè, quantùm maximè 45 fieri poteſt, mulieres viuere diſcāt. Vini enim & cibi ſatietas ſunt vera libidinis irritamenta. *Mulieres ſobrias eſſe debere.* De uino ſatis diximus ſuprà in nona lege connubiali, numero 208. inci. quanquàm & hoc. Quantum ad cibum pertinet, ſcribitur in §. primo, quadrageſimaquarta diſtinctione, uentris ingluuies ad luxuriam facile prouocat. *Ventris ingluuies ad libidinē prouocat.* Vnde ait Hieronymus, Vēter & genitalia ſibimetipſis uicina ſunt, vt ex uicinitate membrorum confœderatio intelligatur uitiorū. Et Ezechielis capite decimoſexto, Ecce hæc fuit iniquitas Sodomę ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & cætera. Ibi enim loquit̄ de libidine uenerea.

Vnde & apud Apuleium libro quinto 46 Aſini aurei, Venus dicit ſobrietatem eſſe ſuam inimicam. *Sobrietas Veneris inimica.* Petamne (inquit) auxiliū ab inimica mea ſobrietate? Diuus Hieronymus ad Furiam, de uirginitate ſeruāda, Adoleſcentia (inquit) feruente cibis corpore, de caſtitate ſecura eſt? Neq; uerò hęc dicens condemno cibos, quos Deus creauit ad utendum cum gratiarum actione: ſed iuuenibus, & puellis incentiua aſſero uoluptatum. Non Aetnæi ignes, non Vulcania tellus, nō Veſuuius, & Olympus tātis ardoribus æſluant, ut iuueniles medullæ uino plenæ & dapibus inflammatæ.

Crates Thebanus apud Laertium in ui 47 ta ipſius, dicebat amorem ſedari fame: ſin *Amorem ſedat fames.* minùs, tempore: cis uerò ſi uti non uales, laqueo. Quam ſententiam incertus quiſpiam autor in hoc epigramma non illepidè concluſit:

Ἔρωτα παύει λιμός: εἰ δὲ μὴ χρόνος.
Ἐὰν μὴ δὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
Θεραπεία, σοὶ τὸ λοιπὸν ἡ τᾶδω βρόχος.
Fames amorem ſedat: id ſi minùs,
Tempus medetur: ſi nec iſta extinguere
Flammam queant, tum reſtat vt funem pares.

Notum eſt autem illud Terentij in Eu- 48 nucho, ſine Cerere & Baccho friget Venus. *Sine Cerere & Baccho friget Ven.* Quam ſententiam declarans Diuus Hieronymus alicubi: Diſtento (inquit) uētre, diſtenduntur ea, quæ uentri adhærēt,

per

Libido gaſtrimargiæ comes. per id, ſignificans (vt dicit quidam) libidinem eſſe gaſtrimargiæ comitem. In Græcorum autem collectaneis ita hæc ſententia legitur:

Νεκρὸν Ἀφροδίτη Διονύσου δίχα, καὶ Δήμητρος.
Mortua res Venus ſine Baccho & Cerere.

Quam & Cynicus apud, Atheneum lib.6. Dipnoſophiſtarum, refert his verbis.

Ἐν τῇ κενῇ γὰρ γαστρὶ τῶν καλῶν ἔρως
Οὐκ ἔστι. πεινῶσι γὰρ ἡ Κύπρις πικρά.

Id eſt, ex ipſius Eraſmi verſione:

Nam ventri inani non ineſt formarum amor.
Amara his Venus eſt, dira quos premit fames.

49 Moxque ſubiungit idem Athenæus carmen Euripidis, quod mutuatus ſit ab Achæo Satyrico: *De eadẽ re.*

Ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ.
Saturo Venus adeſt: famelico nunquàm adeſt.

Sed & idem Athenæus lib.1. eiuſdem operis diſtichon affert eiuſdem ſententię.

Ἐν πλησμονῇ γὰρ Κύπρις, ἐν γὰρ τοῖς κακῶς
Πράττουσιν οὐκ ἔνεστιν Ἀφροδίτη βροτοῖς.
Saturis Venus eſt: cæterùm infelicibus
Miſeriſque nulla adeſt Venus mortalibus.

50 Præſertim verò cauere debẽt mulieres ab eſu rerum & ciborum Venerẽ prouocantium, cuiuſmodi multa deſcripta ſunt ab Ouidio, Martiali, Plinio, Galeno, & fuſiſſimè Michaele Sauonarola, & alijs multis, quos tibi ſpeciatim citauimus ſuprà ĩ 15.leg.connub.nu.2.incip. A tillis equidẽ credo, & duob.ſeq. vbi videre poteris, ne hic iterum repetamus. *Mulieres caueant à cibis Venerẽ prouocantibus.*

51 Nonum, vt otium, ſi quid aliud, mulieres deuitent, perpetuum pudicitiæ aduerſarium: vt latè docuimus ſuprà in 9.lege connubiali, nu.174.incip. & huius quoq; rei. Nam cùm otium & quies omnibus vitijs ac ſceleribus viam veluti ſternant, ac feneſtram aperiant, vel teſtimonio illius vulgati autoris, qſquis is fuerit, ſiue Cato, ſiue alius: *Mulieres ab otio caueãt.*

Nam diuturna quies vitijs alimenta miniſtrat.

tum verò libidini Venereæ, quæ cum inuenit ingenium atque animum alijs occupationibus vacuum & deſidem, ſtatim ſeſe infert & titillat, & voluptatibus continuò immergit: vt nõ immeritò cecinerit, Sophocles, nihil boni parere otiũ inane.

Τίκτει γὰρ οὐδὲν ἐσθλὸν εἰκαία σχολή.

52 Decimum, ne mulieres paſſim huc atque illuc vagentur. Vix enim aliud eſt, qđ magis obſtet pudicitiæ mulierum, vt iam ſatis docuimus ſuprà in 9.lege connubiali ferè per totam eam legẽ, præſertim nu. 34.incip. ſed vt redeamus, & ſeq. vbi videre poteris, ne hic iterum repetamus. Et ibi quoq; intelliges, id meretricum propriũ eſſe & peculiare. *Mulieres ne vagentur.*

53 Vndecimum, vt ſi fortè tibi ſuboleat vxorem in cuiuſpiam amorem propendere, eam ſpecie alterius honeſtę occaſionis ne id ſentiat, aliò transferas: compertum eſt enim mutatione loci & abſentia amati, ardoris æſtus aut tolli, aut certè minui: vt etiam affirmat Cicero lib.4. Tuſculanarum quęſtionum, & diximus etiam ſuprà in 9.lege connubiali, nu.123.incip. ſiue id facit. Vnde etiam Propertius lib.3.ad Cynthiam, Eleg.21. *Mulieribus amantibus prodeſt loci mutatio.*

Magnum iter ad doctas proficiſci cogor Athenas,
Vt me longa graui ſoluat amore via.
Creſcit enim aſſiduè ſpectando cura puellæ,
Ipſe alimenta ſibi maxima præbet amor.

Et paulò pòſt:

Vnum erit auxilium mutatis Cynthia terris:
Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.

Scribitur in cã.valet.81.diſtinctio.valet interdum conuerſis pro ſalute animæ ſuę mutatio loci. Plerunq; enim dum mutat locus, mutatur mentis affectus. Congruũ eſt ergo, inde etiã corporaliter auelli, vbi quis illecebris deſeruiuit. Nã locus vbi qs prauè vixerit, in aſpectu mentis apponit, quod ſæpe quiſque ibi cogitauit, vel geſſit Hæc ibi, quæ eadem ferè ſunt, q̃ Ouidius cecinit lib.2.de Remedio Amoris: 54 *Ad idem.*

Et loca ſępe nocent: fugito loca conſcia veſtri.
Concubitus: cauſas illæ doloris habent.
Hic fuit, hic cubuit, thalamo dormiuimus illo:
Hic mihi laſciua gaudia nocte dedit.

Sed & illud ſcio (neque enim id prætermittendum duximus) quòd locorum mutatio ad corporis etiam, nedũ animi morbos confert. Eſt enim, vt ſcribit Plinius ille rogatorum doctiſſimus (quod alij Varroni tribuerunt) lib.28.c.4. longis morbis locorum mutatio vtiliſſima. Quod & è recentioribus Medicis tradidit Michael Sauonarola, in eo libro, quem de egritudinibus edidit, tracta.1.cap.3. 55 *Locorũ mutatio etiam morbis prodeſt.*

Verum quod ad animũ pertinet (vt reo redeamus) ſtatim eſt illud Horatij libro 1. Epiſto.ad Bullatum. 56 *Ea tamen inutilis nonnunquã eſt.*

Cælum, non animum, mutant, qui trans mare currunt.

Ex quo & illud à Seneca ſcriptore ſanctiſſimo ſcriptum eſt: Animum debes mutare, non cœlum. Nam & Socrates cuipiam iuueni conquerenti, nihil ſibi peregrinationes profuiſſe, reſpondiſſe fertur, Noli admirari, te ipſum circumfers, te ipſum geris. Id eſt, Nihil mirum id eſt, cùm tua tecũ vitia circumferas. Legitur autem in c. fratrem.86.diſtinctio. Dic illi, vt cum loco & mentem mutet.

Duodecimum, ne ſola ſit fœmina cum viris, ſed ſemper comitata ancillis, aut alijs honeſtis mulieribus, exemplo Penelopes (quam plerique omnes fuiſſe ferunt caſtiſſimam, & ſi nonnulli reclamarunt) 57 *Mulieres ne ſolæ ſint cum viris.*

quæ

quæ cùm cogeretur vrgēte quapiam neceſſitate in cœtum procorum deſcendere, ea enim in ὑπερῴῳ id eſt, editiſſimo domus loco habitabat, (vt videre licet ex ijs quæ ſcripſimus ſuprà in 10.l.connub.nume.24.incip.id quod conuenit) nunquā ſola, ſed ſemper alijs mulieribus eam comitantibus incedebat, vel Homero teſte, lib.18.Odyſſeæ:

Ἀλλά μοι Αὐτονόην τε καὶ Ἱπποδάμειαν ἄνωχθι
Ἐλθέμεν, ὄφρα κέ μοι παρστήετον ἐν μεγάροισι
Οἴη δ' οὐκ εἴσ' εἶμι μετ' ἀνέρας, αἰδέομαι γάρ.

Et haud multò pòſt:

Ὣς φαμένη κατέβαιν' ὑπερώια σιγαλόεντα
Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δύ' ἕποντο.
Ἡ δ' ὅτε δὴ μνηστῆρας ἀφίκετο δῖα γυναικῶν, &c.

Et iterum lib.19.ad fin.

Ὣς εἰποῦσ' ἀνέβαιν' ὑπερώια σιγαλόεντα,
Οὐκ οἴη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι κίον ἄλλαι.

58 Tertiumdecimū, quod ad maritos ipſos priuarim & peculiariter pertinet, vt ſe ſe caſtos erga externas mulieres exhibeāt, ſi vxores ipſas caſtas eſſe velint. De qua re quia affatim diximus ſuprà in 13. lege cōnubiali, nu.35.incip.caueant igitur, & tribus nu.ſeq.hic repetendum id non duximus, locū, in quo tractauimus, deſignaſſe contenti.

Virorum caſtitas vxores caſtas facit.

59 Hæc omnia ſi pro virili præſtiteris, & tamē vxorem impudicam nactus fueris, rametſi id inter maledictiones, & Diras facinoroſorum hominum ponitur, vel teſtimonio ſacrorum Bibliorum, Deuterono.18.tamē reiecta omni zelotypia, patienter ferre memento (vt interim vſurpē verba vulgaris illius autoris) nec te aliter excruties, cogitans nihil id ad tuam culpā pertinere, multoſque & maximos & laudatiſſimos viros in id infortunij gen⁹ decidiſſe. Nam & ſuprà in 9.lege connubiali, nu.122.incip.ſed quod ad ordinē, oſtēdimus Agamemnonem illū ποιμένα λαῶν, id eſt paſtorem populorum, ſæpe ab Homero vocatum, Syllam, Cæſarem, Pompeium, Lucullum, Q.Metellum, Lepidū (dij boni, quos viros) vxores impudicas habuiſſe, atque Antoninum Philoſophū Imperatorem ſanctiſſimum, qui & ipſe vxoris adulteria probè illi cognita prudenter diſſimulauit. Et D.Paulum Eremitam qui nihil aliud, quàm riſit, cùm vxorem in adulterio comperiſſet, vt etiā diximus in 8.lege connubiali, nume.14.incip. cæterùm multos.

Vxorum impudicarum infortuniū patienter ferendum.

Virorū magnorum vxores impudicæ.

60 Sed & alios præterea multos, & propè infinitos huius notæ tibi recenſere poſſemus: ſed id non admodum neceſſarium mihi viſum fuit. Sed vnum tamen ſilētio non præterierim, Agidem illum celebratiſſimum Lacedæmoniorum Regem, cuius vxor Timæa adeo impudica fuiſſe dicitur, & impudens, vt & coram ancillis filium, quem ex Alcibiade pepererat, nomine adulteri appellaret, vt teſtis eſt Iuſtinus lib.5. & Plutarchus tum in vita ipſius Alcibiadis, tum in libro de Tranquillitate animi: vbi & id ſcripſit Agidi non obſtitiſſe, quò minus vir clariſſimus & maximus haberetur.

Agidis Lacedæmoniorum regis vxor impudica.

Ex ijs autem, quæ diximus, ſatis mulieres docentur, quid facere debeant, vt viri erga ipſas zelotypia non vexentur, ſi ſcilicet vitā ſuam ita inſtituant, vt ſigillatim deſcripſimus. Quibus illud addiderimus ne nimiùm ſint circa cultum veſtium, & ornamentorum curioſæ. Nam vt ſcribit D. Chryſoſtomus ad populū Antiochenum Homilia 21. Vis ornare faciem, nō margaritis, ſed modeſtia & honeſtate: ſic que vir gratiorem cernet aſpectū. Illic nēpe ornatus & zelotypiæ ſuſpicionem inijcere ſæpe ſolet, & cetera, quę & nos exeo retulimus ſuprà, l.3.connubiali, nu.6.nam vt in eadem l.diximus, num.26.inci. nec mulieres, hmōi mulieres ornatus ac cultus ſtudioſiores credunt, licet tamen plerunque falſo, eſſe impudicæ. 61

Vxorum ornatus nimi⁹ viros zelotypos facit.

Sed quod ad mulierum zelotypiā priuatim pertinet, iam ſatis docuimus eam maximè perniciosam eſſe. Quid verò illis agendum eſt, vt maritos ab alienarum mulierū amore auertant, diſcant ex Theanus (ſi ea ſit) Epiſtola cōſolarotia ad Nicoſtratam zelotypam, quam integrā, vti Latina facta eſt à Ioanne Brechæo, huc tranſcripſiſſe non grauabor. 62

Vxoribus zelotypis quid agendum.

THEANO NICOSTRATAE SALVTEM.

Intellexi viri tui inſaniam, quòd ſcilicet amaſiā habet: illius verò tu zelotypia capta es. Cognoui ſanè non paucos eo morbo laborantes, quippe qui id genus mulierculis irretiti, ac (vt videre licet) occupati, mente omnino careant. Tu verò è contrario exanimaris, noctesque atque dies mœroribus exigis, ac neſcio quid in eum molitis. Meliora quæſo, o Nicoſtrata. Vxoris etenim virtus, mariti nō eſt obſeruatio, ſed opportuna atque apta quædam ſimulatio. Quod equidē fiet ſi idipſum ignorare ſe diſſimulauerit. Quod reliquum eſt, voluptatis ergo, (ui tātum copiam facit amaſia: vxor autem utilitatis gratia. Atqui vtile eſt, mala non permiſce re malis, nec amentiam amentia prouocare. Adde etiam quædam delicta eſſe, q̄ irritantur acrius, ſi crimināntur arguātur que: ea tamen ſilentio diſſimulata deſinunt ac ceſſant protinus, non ſecus atq; ignis, qui non excitatus extinguit. Quod ſi il-

Thean⁹ epiſtola.

ſi illum depræhendas,:qui ignorare te ue-
hementer deſiderat,iam tu latebram,qua
vitium deliteſcebat, aperies:tum deinde
palàm peccabit.Nunquid autē exiſtimas
viri tui amicitiam non in probitate eſſe?
id verò eſt ipſa ſocietatis gratia. Tu itaque
perſuaſum habeas,quandoque futurum,
vt maritus ille tuus, illa tandem abſtineat
tibiq́ue adſit, vnà tecum vitam traductu-
rus,& legitimo te amore proſecuturus, il
lam vero odio Eius nanque velox & præ
ceps eſt occaſio, vt pote quæ interim faſti-
dium ſatietatemq́ue ſecum habeat. Citò q
dem adeſt,abeſtq́ue perinde. Viro nāque
minimè malo breuiſſima erit ad pellicē
occaſio. Quid enim,quæſo, magis inſanū
eſt illa cupidine,quę rei nephariæ illicitę-
q́ue incumbit? Qua ratione perſentiet ali-
quando,ſe & rem ſuam exigere, & hone-
ſtum prodere. Neminē enim videas, quē
ſanæ mentis credideris,qui ſponte ꝓprijs
ſtudeat incommodis. Quò fiet,vt tuorum
erga ſe meritorum pietate permotus, rei-
q́ue familiaris ac domeſticæ detrimētum
vbi perpenderit, ſeipſum tandem erga te
reſtituat & reſipiſcat. Ac tum demum ſuas
ipſius in te contumelias, quibus grauiter
criminandum ſe iudicabit ægrè ferēs, ſta
tim ille in pœnitentiam adducetur. Tu ue
rò,o Nicoſtrata, dū à meretricibus alienā
te præbes,cura,vt modeſtia apud virum,
ſtudio erga rem familiarem, beneuolētia
in neceſſarios, pietate erga liberos excel-
las. Quapropter o Nicoſtrata,zelotypia ad
uerſus illum nulla ratione conſidēdes. Illas
enim, in quibus virtus ineſt, longè pul-
chrius fuerit æmulari. In reuocāda autem
viri tui gratia imprimis opportunam te ꝓ
ſtes oportet. Nam morum quoq; integri-
tas aduerſarium quemuis in beneuolētiā
adducit: ſoliuſq́ue probitatis meritum eſt
honos. His demum rebus vxor tum mari
ti poteſtatem nanciſcetur, eumq́ue veluti
in manu nullo negotio habebit:tum verò
plus honoris cōſequi poterit,quàm ſi ſuę
cenſum illa ſibi colat. Tua igitur victus pa
tientia, idemq́ue non mediocri verecun-
dia ſuffuſus,gratiam tuam confeſtim ini-
re, amicitiamq́ue reconciliare percupiet,
tecumq́ue beneuolentia maiore & ſtudio
contendet. Nam erga te quàm iniquè an-
tea ſe geſſerit,ſibi cōſcius,tum vero apud
ſe cogitans, quanta vitæ conſtantia inte-
rim egeris, facto tandem eius rei periculo
quanto amore illum complectéris,planè
intelliget. Et quemadmodum ab aduerſa
valetudine dignoſcimus iucundam graſ-
ſantis morbi liberationem, ſic & amātiū
iræ familiarem quandam amoris recon-
ciliationem propius admittunt. Tu itaq;
aduerſus illam paſſionem affectūq; conſi
lio vtere. Etenim ſi aliquando malè habe
re cōtingat,ille quoque,animo vt doleas,
inuitabit. Præterea ſi in his, quæ ad orna-
tus dignitatem pertinent, oberret, tu etiā
idem in muliebri ornamento pecces. Qđ
ſi rei familiari aliquod detrimentum ad-
ferat,idem quoque facias oportet. Sic ad
ipſius mores tuos quoque ſi compoſue-
ris,dum illum caſtigas & cohibes, ipſam
te caſtigare etiam videbere. Quod ſi ab il-
lo relicto diſceſſeris, ſcias oportet, de alte-
ro te viro periculum eſſe facturam. Qui ſi
in eodem uerſetur malo,alium rurſus ex-
perieris. Atqui iuuenculæ tori expertes, ni
ſi ægrè,eſſe nō poſſunt: neque ſatis gratus
eſt illis cęlibatus. Tu ſola alioq, viri ex ors,
perindeq; vt innupta permanebis. At ve-
rò ſi rei familiaris fueris negligentior, tu
& uirum perdes, & vitæ tuæ doloris mœ-
ſtitiæq́ue plena communem moleſtiā ad-
feres. At de pellice uindictam ſumes. Illa
dum ſe bene cautam tuebitur,ipſam te de-
cipiet. Egregiam uero laudem referas cū
uiro quotidie iurgijs agere & rixari. Quid
plura? ut rixis & conuitijs coh.beri nequit
petulātia,ſit diſcordia ſupra modum cre-
ſcit irritaturq́;. Quid deinceps? Anni frau
dis aliquid illi moliri cogitas? Caue o Ni-
coſtrata. Tragœdia etenim dramatum in
ſtructa artificio,ubi iura omnia diuina hu
manaq́ue Medea uiolat, uincendam eſſe
zelotypiam edocuit. Quin potius, ut ocu
lorum morbum manibus quidem tracta
ri non licet, ita ab eo zelotypiæ affectu ul
tionem longè ſummoueas oportet. Hūc
nanque morbum commodius extinxeris
dum perferes.

Deindeq́ue in hac tractatione zelotypię 63
illud in mentem uenit,quod minime prę *Nicolaus*
tęrmittendum mihi uiſum eſt,Nicolaum *hereſiarcha*
illū ex ſeptem, quos Apoſtoli Diaconos *zelotypus.*
ordinauerunt, cùm de zelotypia ſuæ uxo-
ris pulcherrimæ culparetur,uelut purgan
di ſui cauſa permiſiſſe,ut ea qui uellet ute-
retur. Quod eius factum in ſectam turpiſ-
ſimam verſum eſt, qua placet indifferens
& promiſcuus fęminarum uſus. Cuius rei
teſtes ſunt Clemēs Alexandrinus libro ter
tio ſtromaton, Euſebius libro tertio Hiſto
riæ eccleſiaſticæ, capite uigeſimotertio,
Theodoritus Cyrenenſis Hæreticarum fa
bularum libro tertio, & Diuus Auguſti-
nus in Catalogos Hæreſeon, & nos quoq;
alibi diximus. Et cum his poſtremam hāc
legem ſancimus:

CONIVGES ZELOTYPIAM, TAN- *Decimaſex-*
QVAM PESTEM OMNIVM TETER- *ta Lex con-*
RIMAM, PERNICIOSISSIMAM, E- *nubialis.*
XITIOSISSIMAM FVGIVNTO.

NEC

NEC VIRI VXORES CVSTODIA ASSERVANTO.
EASDEM AVTEM AB IMPVDICARVM MVLIERVM, ATQVE ETIAM LIBIDINOSORVM VIRORVM CONGRESSV PROHIBENTO.
A' LASCIVIS SERMONIBVS OBSCOENIS PICTVRIS, LVDIS PVBLICIS, PRAESENTIM IMPVDICIS, OBSCOENIS ITEM LECTIONIBVS NOCTVRNIS CONVENTIBVS ARCENTO.
SOBRIAS EAS ESSE DOCENTO.
OTIVM AB ILLIS PROPELLVNTO.
PEREGRINATIONES TOLLVNTO.
LOCA SVSPECTA MVTANTO.
SOLAS CVM VIRIS NON PERMITTVNTO.
CASTOS SE EXHIBENTO.
HAEC OMNIA SI PRAESTITERIS, ET TAMEN VXOR IMPVDICA FVERIT PATIENTER FERRE MEMENTO.
VXORES VIROS AB EXTERNARVM MVLIERVM AMORE ET CONCVBITV, MODESTIA, OBSEQVIO, PVDICITIA, ET DISSIMVLATIONE REVOCANTO.

GLOSSA SECVNDA, IN EAM PARTICVLAM TEXTVS,

En pouuior de ſon mary.

1 *Sponſa an ſit in poteſtate ſponſi, vt vxor viri.*
Sponſa an veniat appellatione vxoris.

SED MATVRE, his relictis, ad noſtram conſuetudinẽ propiùs accedamus, q̃ dicit vxorẽ eſſe in poteſtate mariti, Quæro, an id etiã intelligatur in ſponſa, vt videlicet nondũ cõſummato matrimonio ſit in ptãte ſponſi. Et certè primùm videri poteſt id in ſponſa procedere: quoniam appellatione vxoris venit ſponſa, quemadmodum & ſponſus mariti: iuraque in vno loquentia, hẽnt locum & in altero. l. ſi ſpõſa. ff. de iure do. & l. lex Iulia. ff. de fund. dota. & l. item apud. §. ſponſum. ff. de iniur. & l. ſi vxor. §. diuus. & §. ſi minor. ff. de adulter. & l. nõ ſine. C. de bon. quæ libe. & l. aſſiduis. §. 1. C. qui potio. in pigno. habean. & l. 2. §. ſi ſpõſa. C. de priui. cred. Et quod diſponit̃ de nuptijs, habet locum, & in ſponſalibus, vt eſt tex. in l. tutor. §. 1. & l. oratio. ff. de ſponſali. per quos ita dicit Pan. conſ. 65. cuius factũ ita incipit. Caſus, quidam Raynerius, in 4. dubio. lib. 2. Et facit tex. in l. in ſponſalibus. §. 1. ff. eod. vbi in ſponſalibus eorum conſenſus exigitur, quorum in nuptijs, & deſideratur, & in l. cui fuerit. ff. de conditio. & demonſtratio. & quod voluit gl. in l. ea q̃ la 2. ff. ad municip. & l. eum qui duas. C. de adulte. & in §. patitur. in verbo, per vxorẽ, Inſtitu. de iniurijs. & in §. ijdem reſcripſerunt. in verbo, maritum. Inſtitu. de excuſa. tut. Ex qua no. Ange. Aret. ibi quòd ſtatutum in vxore, habet locum in ſpõſa, & cõtra. & in c. 2. in verbo, electo. de tranſla. pręla. & in c. diſcretionem. de eo qui cogno. conſan. vxo. ſuæ. & in c. canonica. in gloſ. 3. de ſenten. excommn. & iterum in c. ſi verò. in verbo, vxore. eodem titu. & Bart. in l. cùm pater. vbi eſt bonus text. ff. de parrici. & in l. nihil intereſt. p illũ tex. ff. rer. amor. & Bald. in l. Deo nobis. colum. 2. verſic. ſed iuxta hoc pone. per illum tex. C. de epiſ. & cleri. & in l. vlti. C. de dot. promiſ. & in l. 1. in 2. quæſtio. C. vnde vir, & vxor. & in l. 1. col. 5. verſ. quinto quæro. C. vnde vi, vbi dicit, quòd ſicut maritus poteſt defendere vxorem, ita ſponſus ſponſam: quia vtriuſque eſt idem iudicium per q̃dã ex iuribus ſuprà allegatis, & quod latè conſuluit Pa. conſil. 79. Chriſti, eiuſque matris, uerſicul. uidetur primò, libro 2. Hincque etiam generi, & nurus appellatione ſponſus, & ſpõſa continentur. Secuti & ſoceri, & ſocerus ſponſorum parentes. l. Labeo. §. & generi. ff. de gradi. affi. Et ut ſcribitur in l. Seruius. e ti. Soceri, & ſocrus generi, & nurus appellatio etiam ex a ſponſalibus acquiritur.

Statutum in vxore, habet locum in ſponſa & contra.

2 *Pro facto habetur, quod proximè futurum eſt.*

Facit præterea & hæc ratio, quod de pximo futurum eſt, id vtique pro iã facto habetur, tex. eſt in l. pe. & ibi Bar. & alij. ff. de milit. teſta. vbi pro cincto habetur, qui proximè cingẽdus eſt, ſicut etiam ibi no. gloſſa. Et ideo Bald. ita ſummat illum tex. propinqua potentia actui habetur p actu. id quod etiam ex eo tex. dicit idem Bald. in l. ſi impuberi, in fi. princ. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. ſed & ipſe Bal. in ea ipſa l. pen. ex ea not. quòd qui proximè debet conſecrari, habetur pro conſecrato. Sed & idẽ in l. 1. col. pe. verſi. quid ſi filius. ff. ſolu. matrimo. dicit per illum tex. quod Licentiatus in fauorabilibus habet̃ pro Doctore: qa qui eſt in potẽtia propinqua actui, videtur eſſe in actu: quod & ipſum voluit idem

Propinqua potentia actui p actu habetur.

idem Bal.in l.qui indignus.ff.de Senato.& Socin.conſi.70. vtrum primò licentiatus, col.2.verſi quintò principaliter,lib.4. vbi & ex hoc dicit, priorem Licentiatum eſſe præferendum poſteriori, q poſtea doctor factus eſt,quod & idem voluit Ang. Aret. in §.quædam actiones,col.10.verſi. quæro de quæſtione contingenti,Inſtit. de actio. per tex.in l.1.C.de Conſili.lib.12. & Ioan. Lupus in repe.Rubricæ de dona.inter vir. & vxor.§.38. propè per totum illum.§ De eo tamen quod diximus, Licentiatum haberi pro Doctore,vide Roma.qui contrarium tenet,conſi.333.quo ad primum articulum,in 2.dubio.& Alex.in addit. Bart. in l.vlt.ff.de obſeq.patro.preſtan.Sed & de illo text.in d.l.pen. quantum ad id de quo tractamus pertinet. vide Virgilium Phryſium in § ſed & ſi quis.in gl.2.Inſtit.de milita.teſtamen.qui aliter videtur cum intelligere:

Licentiatus pro Doctore an habeatur.

3 Tamen per illum ipſum text in d.l.pen. ipſe Bal.conſi.21.proceſſus.li.5.dicit.quod pro cancellato habendus eſt, qui de proximo eſt cancellandus.Et in ſimili Bart. in l.emptor.§.1.in fi.& ibi quoque Bal.& Ange.ff.de pact.quòd qui verbaliter,vt ipſe dicit,tantum eſt liberatus à banno,non dicitur ampliùs bannitus,licet nõdum actualis cancellatio ſit ſecuta. & idẽ voluit Ange.& Imo.in l.1.ff.de his quę in teſtamen. delen.& latè conſuluit idem Ange. conſi. 288. viſo themate,in 2.dubio.Et ſimile qppiam voluerunt Bal.& Pau.Caſt. in l.ſi nõ ſortem.§ adeo.ff.de conditio.indeb.quòd qui ſtatim rebanniendus eſt,id eſt, à bãno reuocandus,pro iam rebannito habetur. Quod & idem voluit ipſe Bal.in l. .§. ſerui.& ibi etiam Ang.ff.de S.C.Syllan. vbi dicunt per tex.inibi, quem dicit Bal. ad hoc meliorem,quàm quemuis aliũ, quod huiuſmodi rebanniendus non poteſt offendi.Quod & propemodum voluit ipſe Bal. in l.fideicommiſſa.§.ſi quis illicitè.ff. de lega.3.& in l.ſi creditoris.& ibi quoq; Paul. Caſt.C.de fideicommiſ.& idem Paul.Caſt. in l.mulier.§.non eſt dubitandum, per illum textum,ibi quoque Alexan.ff.ad Tre. & Cepol. qui hoc multùm commendat, cõſi.cauſarum criminalium 6.veritas primi dubij,col.3.verſi item pro hoc facit.qđ iterum repetitur ferè ad verbum, cõſil.39. incip.Baptiſt.Fran. Aret.in l. qui à latronibus.§.ſi quis in capital.col.7.verſi.& idem eſt dicendum.ff.de teſta. Super quo tamen vide Bal.poſt Iac.Bel.& Ia.But.conſil.140. hæc quæſtio fuit,lib.4.& eũdem Bal. Imo. & Alex.in l.huiuſmodi.§.ſi ita.ff.de lega.1. ipſum Bal.in l.Labeo.§.ſed etiam,ad fin.ff. de pactis.& Fel.in c.cam te.col.16.ver.erat iſte,extrà de reſcr.& Philip. Deci. cõſi.327. viſo caſu,colum.1.

Pro cancellato eſt ſtatim Cancellandus.

Bannitus nõ eſt,qui verbo tantum à banno eſt liberatus.

Bannitus an cẽſeri debeat qui ſtatim reuocandus eſt.

Eſt & ad idem tex.quem Bald.in dicta l. 4
pen.allegauit,in l.qui ſe dicit.ff.de iud.vbi pro liberto habetur,qui ſtatim à ſeruitute liberandus eſt.& in l.Fulcinius.ff.qui.ad liber.pro.non licet.quam Bar. ita ſummat: paria ſunt,aliquid in eſſe conſiſtere, vel in eo ſtatu,qui de proximo rem producit in eſſe,& in l.non tantum.in prin.ff. de excu. tut.cui Alberi. hanc epitomen adſcripſit, Aliquid eſſe factum,vel de proximo faciẽdum, paria ſunt, & in l.item legato.ff. de lega.3.vbi pro dato habetur,quod dari paratũ eſt.& in l. ſi quis cùm ſciret.ff. de vſucap.p emp.vbi perditum cẽſetur,quod ſtatim perdendũ eſt.& in l.qui pene.§. diuus. ff.de manu.Ex quo no.Bened.Plumbi.ꝙ licèt detentus ex cauſa capitali nõ ſit fideiuſſoribus relaxandus,vt no.Bart.in l.1.de cuſto.reor. Tamen ſi conſtat de innocentia. & ſit concluſum in cauſa, ita quòd proximè ſit abſoluẽdus,debet relaxari. quod dictum pro ſingul. citat Iaſon in l. naturaliter.§.nihil commune,colum.29.verſi.ego vltra ſcribentes.ff.de acquirenda poſſeſſione.Sed & hoc quoq; voluit Iac.Bu.& poſt eũ Baldus,in l.ſed & ſi is.ff. de in ius vocã. per tex.quem Bal.dicit ſing.in l.nullus.ibi, donec repererit.C. de exhibe.re. & tetigit idem Baldus in l.2.C.de cuſto.re.& ſequitur Franc.Aret.in l.3.§.ſi ſeruus.col.2.ff. de acquiren.poſſeſſ.Quibus adſtipulatur,quod ſcribit Bar.in l.ſi pecuniam.§.ſed etſi acceperit,in fi. & ibi Ange. qui cum §. legit cũ §.ſi ſeruum etiam,in fi.ff.de condi.cauſ.data.non iam diligenter cuſtodiendum eſſe, qui proximè abſoluendus eſt.

De eiſdem rebus.

Sed & per text.in d.§. diuus. dicit Paul. 5
Elea.in cle.paſtoralis. de re iudi. quòd pro condemnato eſt,qui ſtatim condemnandus eſt. ad quod etiam eſt text.in dicta l.qui penè.§.1.ff.de manum.& alius no.in l.quamuis indubitati.C.de adulter.per quem decidit nota.Bal.ibi,& in l.ſi pro ea,in 6.q̃ſtio. C. manda. quod quemadmodum agit fideiuſſor condemnatus contra reum principalem,vt eũ eximat,& liberet.l. Lucius. in fi.ff.eo. ita & qui de proximo condemnandus eſt. ad quod etiam allegat text. in Authen.vt cùm de appel.cog.in prin. ſequtur Alexan.in d.l.3.§.ſi ſeruus quem.colũ. vlt.ff.de acquirend.poſſeſſ.Et Iaſon in l.admonendi.in lectu.2.col.12.ver. confirmatur ex eo,qui eſt in nume.54. & ibi quoq; Franc.Purp.colum.6.verſi.quintò infertur ff.de iureiur.Idem Iaſon in authen. ſi qua mulier.col.7.verſicul.ad idem facit, quod vult,C.de ſacroſanc.eccle.& in l.diuortio. §.interdum.columna vlti.ff. ſoluto matrimonio.

Pro condemnato an habeatur qui ſtatim eſt cõdemnandus.

monio.& in l.naturaliter.§. nihil commu ne,col.23.verſic.ad idem bene facit. Et ob id dicit etiā Pau.Caſtr.in dicto.§. ſi ſeruus quòd proximè banniendus, ita prò banni to habeť,vt impunè offendi poſſit, ex forma ſtatuti permittentis offendere bānitos quod tamen latè reprobant Alex. & Fran. Aret.ibi, quibus accedo fretus autoritate, præter eos,Bal.in d.l.fideicommiſſa.§.ſi qs ff.de leg.3. licèt eum ſequi videatur Iaſon conſi.133.in caſu ad me tranſmiſſo,col.vl. lib.1.Sed vtcūque ſit de ea re,ſuperiora nō modicum fulcit, quod pulchrè dicit ipſe Bal.in dicta l.nullus.fermè ad fin.C.de exhi.re. quòd quando quis eſt plenè conuictus & confeſſus,non ſolùm in carcere de tinendus eſt,ſed & in compedibus, veluti ad pęnam proximam deſtinatus,& deuotus.Pro quo text.eſt comparās iudicatum & conuictum,in l.3.§.lege Iulia.ff.de reſti.

6 Et aliàs ſemper paria ſunt,iam latam eſſe ſententiam, & futurum vt proximè feratur,quia concluſum eſt in cauſa,vt voluit Cy.in l.alia.C. de his qui. vt indign. Ioan. And.in c.2.de in integrum reſtitu.lib. ſexto,Bar.in l.ſi mater.§.eandem.in fi.ff.de ex ceptio.rei iudi.per textum,& gl.in l.ſi rem. §.vlti.ff.de euic.Idem Bar.& Bald.in dicta l.quamuis indubitati.in fi.C. de adulter.& Bald.in l.error.in 2.& 4.quæſt.C. de iur.& fac.ignoran.& in l.incerti. col.6.verſic. ſeptimo quæritur.C.de interdic.& in l.1.col. 2.verſi.ſed hic dubitatur.C.ne ex delict.de, funct.& Pan.in c.paſtoralis.de except.Roma.in repeti.d.l.admonendi.colum.4.ver. eſt addendum.& ibi Paul.Caſtren.colū.5. verſi.ex his Bar.colligit.& Iaſon col.9.ver ſi.ſum in ſecunda ſolutione.ff.de iureiurā. Idem Roma.in l.ſi Titius.ff.de verb.oblig. Ale.in l.ſi mulier.ff.ſolu.matrim.Felin.in c.cùm dilectus.in prin.extr. de fide inſtru. & Philip.Deci.in l.edita.col.6.ver.& licèt Barto.C.de eden.& Stepha. Bertran.conſi. 368.cùm iam & diu,num.1.lib.2.Iaſon cō ſi.82.viſis & diligenter,colum.vlti.libro 1.

Sententiam iam latam eſſe, & eſſe concluſum in cauſa, paria ſunt.

7 Ad idem etiam tex.no.in l.veſtimentū. ff.de auro & argento legato, quē dicit ſingu.& vnicum Barb. in tractatu de præſtantia Cardinalium,in 5.quæſti.1.partis, col. 3.verſi.& ſi dicatur ad hoc,quòd ea q̄ ſunt in fieri (vt ipſe loquitur more Græcorum) cenſentur eſſe in facto:& illū tex.dicit item valde ſingul.idem Barb.conſi.57. præclarè ſcribitur,col.5.verſi.item facit,quod d.pri uilegium.lib.1.& iterum conſi.14. clemen tiſſimi,col.2.libro item 2.& in cle.cauſam. char.13.in paruis verſi. ſed dubium eſſet, de elect.Et alibi dicit,literis aureis ſcribendum ipſe Barb.conſi.81.præclarè, & lucu lenter,col.2.lib.4. Verba autem illius l. qa

De eadē re.

vulgò in antiquioribus codicibus ſunt cor rupti ſſima,libuit hic inſerere emēdata: Veſtimentum, id eſt,quod detextum eſt, etſi defectum non eſt.Id eſt, ſi ſit conſummatum,quod in tela eſt,nondum tamen per textum uel detextum,veſtimentum appellatur.Super qua l.Nico.Neapo. referēs Iac. Are.dicit eam eſſe notandam ad ſtatutum loquens de veſtimento, ut habeat locum in eo,qđ in tela eſt.Ex quo dicto & illud no tandum eſt, eam legem procedere in materia ſtricta . Statutū enim eſt ſtrictè interpretandū,& propriè, iuribus uulgatis. Et ita ad hoc notauit illud dictum Barb.con ſi.21.præclarè dicit dominica ueritas, col. 2.libro 2.

Præcedētia procedunt, etiā in materia ſtricta.

Facit etiam tex.in l.& ſi non ſint.§. inſecti.ff.eo.titu.de auro & argento legato. Per quem dicit Bar.in l.quo minus, in 5.quęſtio.in princi.ff.de flumin. quod cœptum habetur pro completo. Quod & idem di cit ex eod.tex.ipſe Bar.in l.cætera.§ ſed ſi ſe parauit.ff.de leg.1. Sed & in eam quoque rem tex.eſt in l.3 §.ſed in eo quem.ff.de Se natuſconſulto Syllaniano.Ex quo no.Bar to.in prin. quòd illud , quod fieri debet de proximo,habetur perinde,ac ſi factum eſſet,& in l.ſi fundum.§.ult.ff. de fundo dot. ubi præſcriptio infra proximos dies perficienda.pro completa habetur.& in l. non tantùm.in prin.ff.de excuſa. tutor. ubi pupillus proximus pubertati, pro pubere habetur,quantùm ad id,ut non præſtet excu ſationem ſuo tutori:ueluti tutela eius habeatur pro finita,quæ ſtatim finitur.Et per illum etiam tex.dicit Bar.in l.ſi quis.§ ult. ff.quod met.cauſ.paria eſſe,aliquid eſſe proximè futurū,& iam eſſe productū in eſſe. 8

De eiſdem rebus.

Præſcriptio ſtatim complenda, pro cōpleta habetur.

9 Et etiam tex in c.eccleſiæ. de immunit. eccle.per quem no.Panor.ibi in 3.not. & iterum columna ſecunda, quòd baſilica nondum conſecrata, proximè tamen cō ſecrāda,gaudet priuilegijs eccleſiarum, ac ſi iam eſſet conſecrata,& in ca.ulti.extr.de iudę.ubi baptizatus,& mox baptizandus eodem utuntur priuilegio.Ex quo not.ibi Panor.& Fel. quod idem priuilegium debetur rei factę,& rei quę eſt in fieri & in c. Piſanis.extr.de reſti.ſpolia.ex quo no.Pan. ibi col.3.uerſic. nota ſingulariter.& etiam conſi.85.in præſenti quæſtione, columna ſecunda,uerſi.igitur hanc ſpem, libro primo,quod potentia de facili reducibilis ad actum,habetur pro actu.& tex. in c.religioſo.de ſenten.excommun.libro ſexto,quod qui religionem ingreditur,licèt nondum ſit religioſus, donec tacitè aut expreſſè fuerit profeſſus, ſi quis tamen in eum uiolentas manus iniecerit, excommunicationē non euadit, perinde ac ſi religioſum percuſſiſſet,

De eadē re.

cuſſiſſet, nimirum qui proximè religioſus eſt futurus, & ad id iam deſtinatus. De quo vide, quæ nos amplius diximus in noſtro tractatu Retractuum, titu.1.§.1. in gloſſ.8. in verbo, *Le parent*, numero 30. ſed & hac ratione.

10 Et quod dicit gl. not. cum qua tranſeũt omnes, in l.1. in princi. in gl.2. ad mediũ, verſi. ſed quid ſi non eſt in ɔſpectu. ff. de acqui. poſſ. quæ voluit nihil intereſſe, an res ſit in cõſpectu, an vero proxima, vt ſtatim conſpici poſſit. Cui adſtipulatur, quod dicit Bald. in d.l. non tantum. in princi. ff. de excuſa. tut. id quod propè eſt, nihil diſtare videri. Quod ſumptum eſt ab Ariſtotele, lib.2. Phyſicorum, & tex. in l. præſens. ff. de procur. vbi præſens habetur, & qui in hortis eſt, & qui in foro, & qui in vrbe, & qui in continẽtibus ædificijs. Et quod Homerus ſcribit Odyſſeæ 1. de Vlyſſe, qui terræ natalis fumum videre ſurgentem mirè cupiebat:

De eadē re.

Ἱέμενος τὸν καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι
Ἧς γαίης.

Ex quo illud Ouidij libr. 1. de ponto, Eleg. 4. ad Rufinum:

Non dubia eſt Ithaci prudentia: ſed tamen optat
Fumum de patrijs poſſe videre focis.

Prouerbiũ. Ex hocque, Fumus patriæ, in prouerbium abijt, de re admodum optata. Nam Philoſtratus ĩ Ariadne, ὁ Θησεὺς δὲ ἐρᾷ ...... καπνοῦ. Id eſt, Theſeus verò amat quidem, ſed Athenarum fumũ. Lucianus in Encomio patriæ, Καὶ ὁ τῆς πατρίδος αὐτῆς καπνὸς λαμπρότερος φαίνεται τοῦ παρ' ἄλλοις πυρός. Id eſt, Ac patriæ fumus luculentior homini videtur, quàm ignis alibi. Igitur qui fumum patriç in conſpectu habet, is iam patriam ipſam attigiſſe videtur.

11 Quodque dicit Bald. in dicta. l. diuortio. §. interdum. per gl. ibi. ff. ſoluto matrimonio, quòd fructus proximè colligendi habentur pro collectis, & ſequitur Iaſon ibi, columna vltima. hoc tamen limitans, & in dicta l. admonẽdi. columna vndecima. verſ. decimò, facit, quòd fructus in j. lect. & in dicta l. cætera. §. ſed ſi ſeparauit. columna tertia. verſicu. quarto, inquantum. ff. de lega.1. & Ioan. Lup. in dicta repe. rub. de donatio. inter virum & vxorem. §.33. columna prima. Cui conſimile eſt, quod à Paul. Caſt. reſponſum eſt. conſi.132. videtur dicendum quod dictum frumentum, colũna ſecunda, verſicu. breuiter ego puto, lib.1. ſi teſtator mandat diſtribui pro anima omnia bona ſua mobilia, in id legatum venire fructus pendentes proximè colligẽdos: tanquam ij pro collectis, atque ita ꝓ mobilibus habeantur, arg. dictæ l. pe. ff. de milit. teſtam. iam toties allegatæ, & l. fundi. in fi. ff. de actio. empt. vbi deſtinatio (inquit) ad vſum in quo fiat, habeř pro facto & eius, quod voluit (vt ipſe dicit) Bart. in l. vltima. ff. de requi. reis, quod in fructibus pendentibus, æquè ac in ſeparatis, cadit ſequeſtratio, vt qui ſtatim ſeparantur ſeparari. Et illud dictum Pau. Caſtr. ſequitur Philip. Deci. conſ.472. teſtator legauit, colum. 1. Et idem quoque voluit Iaſon, in l. ſi fideiuſſor. §. ſi ſatiſdatum, colum.1. verſicu. ſecundò not. ff. qui ſatiſd. cog. vbi errante citat l.1. §. vltim. & ibi Bart. ff. de requi. reis, cùm vellet, ni fallor, allegare dictam l. vlt. eo. titu. nec enim d. §. ult. nec Bar. ibi quicquam dicunt, quod huc ſpectet. Dicta autem l. vltim. nonnihil facit, ut diximus, & declarauimꝰ ĩ noſtro tractatu Retractuũ, titu.1. in gloſſ.7. in uerbo, *ou autres choſes*, nu. 44. at ſi per ſe.

De eadē re. Fructus ſtatim colligendi pro collectis habentur.

12 Dicit quoque idem Bar. in l. ex facto. §. rerum. ff. de hære. inſtit. quòd ſi teſtator legauit uxori ueſtes, quas in domo habebat, uenit in huiuſmodi legatum pãnus apud ſartorem inſectus, ut ex eo ueſtes conficeret, tametſi nondum ſint factæ, nondum que domum delatæ. Quod dictum commendat, & ſequitur Franciſ. Cremen. ſingu.63. teſtator legauit. Sed & Angelus in l. ex eodem. ff. de mili. teſt. dicit, quod ſtatutum puniens offendentem ſcholarem immatriculatum, habet locum in offendente ſcholarem ſtatim immatriculandum, quem ſcilicet iuſſit Rector immatriculari, licèt nondum ſit immatriculatus: quia de proximo immatriculandus, habetur ꝓ immatriculato. Id quod dicit uoluiſſe Ia. Butr. in l. ſi quis id quod. §. cùm proponit. ubi & hoc ſequitur Alexand. in principio eius l. columna prima, ff. de iuriſdicti. omnium iudicum. & ſequitur etiam Iaſon in dicta l. admonendi. columna decima, uerſiculo ad idem text. ſub numero 55. & in dicto. §. interdum. & Felin. dicto c. cùm te. ubi ſuprà, de reſcr. & Ioan. Lupus ubi etiã ſuprà. Ad idem facit, quod not. Angel. in l. item ueniunt. §. præter hæc. per text. ibi & gloſſ. in uerbo, conſules. ff. de petitio. hære dità. quod qui deſtinatus eſt ad magiſtratum, ut illum proximè ineat, iã & iniuiſſe uidetur, ipſiusque nomine appellatur. Ex quo dicit manaſſe conſuetudinem in partibus Tuſciç, quod gubernatores ciuitatum in fine eorum magiſtratus, cum res graues occurrunt, faciunt cõuocari ad cõſilium electos eorũ ſucceſſores, quamuis nõdum ſint de collegio, ut communi examine & tractatu habito, deliberent quid faciendum ſit: nec propterea impugnari poteſt illa deliberatio, tanquam incapaces interuenerint, per illum text. & glo. qđ dictum

De eadē re. Peſtium appellatione venit pãnus apud ſartorem ſectus ad conficiendam veſtẽ. Immatriculandus cenſetur, ſtatim immatriculandus. Magiſtratꝰ ſtatim ineũdus, pro inito habetur.

dictum commendat Caccia.in rep.d.l.ad monendi,col.21.verſi.in eadem ibi diſtinctione.ff. de iureiuran.vbi & ad hoc multa adducit.& text.in clem. ne Romani, de elec.

13 *De eadē re. Mulier copulata cenſetur quæ ſtatim eſt copulanda.* Et quòd dicit Saly.huic noſtræ queſtioni multò propius accedens, in l. cum te. in fi.C.de dona.ante nup.quòd mulier ꝑ coniuncta, & carnaliter copulata à viro habetur,quæ de proximo eſt copulanda. Quod dictum ſequitur Alexand. conſil. 129.ſuper primo,col.3.verſi. iſtis præmiſſis,lib.7.& pro ſing.refert Felin.in c. tertio loco,col.4.verſic.& retenta de præſumpt. & Hippo.Marſil.in l.1.colu. 2. ff.de ſica.& ſing. 106.qui de proximo.Idq; quod not. voluerunt Anto.Domi. Imol. & Felin. in d.c.cam te ille colum.3.verſicu.not.quod mandatum,& iterum colum.pen.Domini in 12.not.& rurſum ad fin.Imo. col. 6. verſic.& idem dicit, & Felin. quo loco ſupra citauimus,extrà de reſc.quòd quemadmodum vicarius, ſiue vices gerens,nō poteſt adimplere mandatum , ſubrogato principali qui mandauerat , ita & eo ſubrogari cœpto , tametſi non eſt perfectè promotus, propter ſpem proximæ promotionis,

14 *De eadē re.* Quorum ſententias adſtruit Domi. in c.penderet,in fi.50.di. quòd is qui dicit in ſupplicatione,quòd ſcribebat in regiſtro Papæ,non dicitur mentitus , licèt nondū cœpiſſet ſcribere,ex quo erat ad id deputatus, & de proximo debebat incipere. Et idem fermè in alio caſu dicit ipſe Domi. in c.cum in illis.§.1.in princip.per tex. in verbo,ſcribimus,de præb.lib.6.de Papa , q conceſſerat gratiam cuipiam,dicendo,Tibi qui ſcribis , & cætera , & ille nondum ſcripſerat , quia ſcribendi occaſio nondū occurrerat,ſed erat in id deputatus ab eo, qui eius rei poteſtatem habebat.& ſequit̄ Maria.in repe.c.de multa.col.52. extrà de præbend.& Iaſon in d.authen. ſi qua mulier . vbi & hoc commendat , & Felin. in d.capitu.cam te.vbi ſuprà, & Ioa. Lupus, vbi ſuprà.

15 *De eadē re.* Nec hinc admodum diſſidet,quod Nico.Lyr.enarrans illud Matthæi 1.capi. Ioſias autem Hieconiam , & fratres eius in tranſmigratione Babylonis,ita eum locū exponit,Non quòd tunc eſſet tranſmigratio,ſed quia proximè imminebat. Et alibi Ioannis 3.c.in illis verbis, Qui non credit, iam iudicatus eſt,id eſt (vt ille ipſe exponit)habet in ſe manifeſtā cauſam condēnationis: ſicut ille dicitur mortuus , qui iam habet in ſe manifeſtam cauſam proximæ mortis: quaſi diceret,nihil referre, an aliquid iam euenerit,ſiue factum fuerit,an verò proximè ſit futurum. Cui & ſimile eſt omnino,quod Bald. in d. ca. 1.in princ.tit.qui.mod.feud. amit. not. ex illo tex.q ad hoc eſt optimus, quòd mortuus, & ad mortem vulneratus, æquiparantur. Quod & idem voluit ipſe Bal.in l.1. C. de nundi,& in l.bello.in fi.ff. de excu.tuto.& in l.damni.la 1.§.Sabini.per text. ibi. ff. de dam.infe.De quo etiam eſt text. in l. huic ſcripturæ. ff.ad legem Aqui. quem ad hoc ponderat Pet.An.conſil.430.fuiſſet expediens.& alius text.in l.ita vulneratus. eod. tit. quem Bar.no. & hinc occaſione ſumpta quærit.an poſſit ſtatim homicidij accuſari,qui alium letaliter vulnerauit,& ēt text.in l.in hac.ff. de condi. trit. per quem dicit Bald.in l.dos data. C. de donat.ante nup. ꝙ qui eſt cū in articulo mortis,mortuo æquiparatur.& bene etiam facit , qđ dicit gl.in l.qui Stichum.ff.de confeſ.& in §.1.in verbo,morientibus,Inſtitu. de lege Fuſ.cap. tol. *Mortuus an cēſeatur qui eſt letaliter vulneratus, vide infra. 30.*

16 *An inſpiciatur quod euenire pot.* Hanc quoque rationem, non minimū adiuuat & hæc ratio: Id ſcilicet, quod euenire poteſt , potius inſpici, quàm quòd præſens eſt , ſi ad illud ipſum præſens ſtatus tendit. l. ſi idem.§.vltim.& ibi Pau. Caſt.ff.de iuriſd. omni. iudic. & l.qui bona. §. qui inter. ff. de damn. infect. & l. ſi quis domum. ff. locat. & l. adeò. §. illud. ff.de acq.rer.do.cum ſi. Sed ſponſa proximè eſt vxor futura, quod ad primam rationem attinet:ob idque duntaxat deſpōſata, vt vxor fiat, quod poſtremę rationis eſt.Ex quo illud conſequens fit , vt ea pro uxore ſit habenda .

17 *Qui dicunt ſponſam eſſe in poteſtate ſponſi.* Et hanc partem in ſpecie , & in terminis noſtræ conſuetudinis, videlicèt quòd ſtante ſtatuto uel cōſuetudine , vt vxor ſit in poteſtate viri , ſponſa quoque dicatur eſſe in ſponſi poteſtate, nuncupatim tenet Matuer.vir apud noſtros non cōtemnendæ autoritatis,in tit.de dote & matri. §.item de conſuetudine. In quo tamen illud dicit intereſſe inter vxorem , & ſponſam , quòd hæc mortuo ſponſo iterum reuertitur in paternam,ex qua exierat, poteſtatem : illa minimè, mortuo marito. De quo tamen poſtea dicemus in glo.ſeq. nu.1.& 5.ſeq.

18 *Aliud ſponſalia, aliud matrimonium.* Contra tamen videtur ſponſam non eſſe in poteſtate ſponſi , ex ſtatuto vel conſuetudine diſponente vxorem eſſe in poteſtate viri . Aliud enim matrimonium eſt,aliud ſponſalia : neque conſtitutio loquens in matrimonio habet locum in ſponſalibus. l.in eo iure. §. hoc caput. ff. de rit. nup. cum ſi. Propterea contrahens ſponſalia ,non cadit in pœnam appoſitam contrahenti matrimoniū , vt voluit

Tiraq.de leg.Connub. Aa glo.

Spōſalia cō trahens an incidat in pœnam con trahētis ma trimonium. gl. no. in cle. 1. in verbo contrahere, de cō ſang. & affin. quam ſequitur & dicit ſing. Panor. in cap. 1. col. pen. de poſtul. prælat. & Iaſon. in l. cùm quidam. co. 3. verſi. 4. ad idem. ff. de liber. & poſth. vbi proco dicit eſſe tex. in l. ſolet. ff. de his qui not. infam. vbi pœna infamiæ, quam ſubit fœmina nu bens infra annum luctus, non habet loco in contrahente ſponſalia. Et idem Iaſon. in l. 2. col. pen. in fin. ff. de iuriſd. omn. iud. vbi illam dicit no. & in l. vlt. in fin. ff. de in ius voc. ubi & illam quoque dicit not. & in l. ſi ſtipuler vt id fiat. in 4. no. ff. de verb. obliga. in rep. l. quo minus col. 2. verſi no no. ff. de flumi. vbi eam dicit ſing. & Philip. Deci. in c. quantò. in 3. not. de iud. & in c. cum in cunctis. §. vlt. in 3. not. de elect. & conſi. 256. in cauſa inquiſitionis, col. pen. verſi. & primo quia verba Clau. Aquen. in repe. l. vt vim. col. 18. ff. de iuſtit. & iure. & Hippo. Marſil. in l. is qui cum telo. nume. 39. C. de ſic. Et idem, quod illa gloſ. licèt il lius non meminerit, voluit Bal in l. pen. §. docere. in vltim. q. ff. ne quis eum. cum di cit, quod ſtatutum Florentiæ, diſponens, quod nullus Guelphus poſſit contrahere matrimonium cum aliqua ex Comitib. Albertinis ſub certa pœna, non habet locū in contrahente ſponſalia. Et Pet. Anc. in c. 1. col. vlti. de ſponſa. li. 6. & conſi. 21. pro ſolutione dubiorum, col. pen. verſi. tertiò ponderandum. Nam & quamuis vxor vidua infra annum luctus non poſſit cōtra here matrimonium, alioquin punitur. l. 2. C. de ſecund. nupt. tamen poteſt impunè ſponſalia contrahere, l. ſi quis tutor. §. quamuis. ff. de ritu nupt. & l. ſolet. §. qui

Beneficium non perdit contrahens ſponſalia. vnum. ff. de his qui not. infa. Et ſi clericus in minoribus contrahat matrimonium, perdit beneficium: non etiam, ſi ſola ſpō ſalia contrahat. capitu 1. & ibi Ioa. And. Panor. & alij de cleri. coniu Panor. conſi. 62. in controuerſia, in 4. dubio in fi. lib 2. cum ſi.

19 *Aliud ſponſus, aliud maritus.* Aliud item maritus eſt, aliud ſponſus l. 1. §. & primum. ff. pro dote. Aliud quoque vxor, aliud ſponſa. l. ſancimus. C. de nupt. nec venit altera appellatione alterius. ca. tertio loco. extra de præſump. Et in ſponſa non eſt matrimonium. l. quod Seruius.

Sponſus nō ſuccedit ſpō ſæ, vt vir vxori. ff. de conditi. ob cauſ. Nam & ſponſus, eſt maritus futurus, & ſponſa vxor futura. l. 1. cum ſeq. ff. de ſponſa. At quod eſt futurum, nondum eſt. l. & quæ nondum. ff. de pigno. Ideoque conſuluit Sign. Homod. conſi. 144. in quæſtione quæ vertitur inter dominum, quòd ſtatutum diſponens, ꝙ maritus ſuccedat vxori, non habet locū in ſponſo & ſponſa. Sed & Bal. in l. vlt. co. 3. verſic. ſequitur videre. C. vnde leg. dicit, quod bonorū poſſeſſio, vnde vir & vxor, non habet locum in ſponſo & ſponſa, al legat d. l. ſancimus. & l. pen. §. Iulianus. ff quod fal. tuto. per quam idem quoq; voluit ipſe Bald. in l. 1. in 2. quæſtio. C. vnde

Vnde vir & vxor, nō habet locū in ſponſo & ſponſa. uir & uxor, ubi etiam Saly. Rapha. Rom. Paul. Caſtr. Alexand. Corne. & alij recenti. & idem Bald. conſil. 90. maritus illius puel læ, in fin. libro 2. & Anto. Roſel. in tractat. ſu cceſſ. onum ab inteſtato, colum. 88. & alibi dicit idem Bald. poſt Pet. Cy. & Guli. Cun. in l. non ſine. in princip. C. de bon. quæ lib. qoud ſtante ſtatuto vel conſuetu dine, quod maritus ſuperſtes lucretur cer tam partem dotis ſponſus de præſenti, ni hil ex dote lucrabitur mortua ſponſa.

Sponſus nō lucratur do tem vt vir ex ſtatuto. Quod & idem voluit Bal. ipſe in l. ſi dona turus. §. ſi quis indebitam. in lec. anti. ff. de cond it. ob cau. & in l. uxores. ff. de his qui not. infam. & in l. Deo nobis. columm. 1. uerſicu. modo. iuxta hoc quæro. C. de epi. & cleric. & conſil. 184. ſi qua inquit mu lier, li. 3 & conſil. 199. in cauſa iſta conſi derandum eſt, eod. libro tertio, & conſil. 477. factum dignoſcitur eſſe tale, libro 4. Petr. Ancha. in repet. capitu. 1. in 14. quæ. principali, quæ eſt 47. eliart. uerſicul. quæ ro de quæſtione, quæ mihi occurrit de fa cto, extra de conſtitut. Vbi & hoc genera liter dicit, quod ſtatutum loquens de nupta, non intelligitur de deſponſata tātum. Et ibi dicit, ſe eum Ant. conſuluiſſe, quod ſtante ſtatuto, ut filia nupta ſiue maritata non ueniat ad ſucceſſionem, non tamen excludetur ſponſ. Ad quod etiam allegat Bald. in d. l. nō ſine Sed & idem (ut redeamus) tenet Pan. in d capitulo. tertio loco. column. quarta. & ſequen. extra de præſump. ubi ita dicit ſe conſuluiſſe, ſicuti uerè conſuluit, conſi. 1. facti contingentia, lib. 1. & conſi. 79. uidetur primo, lib. 2. & conſi. 107. quatuor ſunt, in fin. cod. libr. ſecundo, & Idem Panorm. in capit. ſi inter. deſponſa. & in capit. ſecundo. deſpon. duo. & in capi. ex publico. ext. de conuer. coniug. ubi etiam eſt bonus text. & Rapha. Com. conſi. 30. ſtatuto cauetur, in ef fectu quod maritus, col. pen. ubi loquitur de ſtatuto permittenc marito relinquere uxori pro eius arbitrio, & uoluntate: & Salyc. in quodam ſuo conſil. cuius princip. eſt, Iacobus promiſit Stephano: & in leg. cum in te. col. 2. C. de donat. ante nup ubi longe lateque, & ſubtiliter eam rem tractat, & diſſerit, & inter alia mouetur, quod uerba ſtatuti debent ſumi in proprio & potiori ſignificato. leg. prima. §. quæ in perpetuum. ff. ſi ager uectigal. uel emphyt. & capit. ſi quem. de ſententi. excommu.

Et

20 Et ex illis plurimi loquuntur etiam in ſponſis de præſenti. Nam & huiuſmodi matrimonium etiam de præſenti ſine cõ cubitu non dicitur matrimonium, quo ad plenum ſignificatum. vt eſt glo. quam tamen non allegat. in d. c. ex publico, & bonus text. in cap. debitũ. de biga. Et dicit Theologos tenere, quòd in beata Virgine deſponſata Ioſeph, fuit perfectum matrimonium, quo ad ſanctificationem, ſed non quantum ad ſignificationem. Cuius rei locus eſt, ſi quis fortè ſcire cupiat, in 4. Sententiarum, di. 30. de quo tamen in Decretis Canonicis di. 27. q. 2. §. ecce impoſſibilitas. verſic. item ſi coniuges, & d. §. iuxta hanc. verſ. ſed obijcitur, & c. genuit & c. priuſquam. cum duobus ſeq.

Matrimonium ſine cõcubitu.

21 In hanc quoq; partem multa adducũt Ang. Aret. in § fuerat, in pr. char. ver. quæro de quæſtione quotidiana, Inſti. de act. Barb. conſi. 2. clementiſſimum, col. 7. libr. 4. Pet. Philip. Corne. conſil. 248. in p̃ſenti conſultatione, li. 2. Feli. & alij recentiores in d. c. tertio loco, extr. de præſumpt. Idẽ Felin. in rubric. extr. de ſponſali. & Hippo. Marſi. ſing. 106. qui de proximo, Geor. Nat. in repe. c. quamuis, col. 28 verſ. quintò quæro, de pact. lib. 6. Philip. Deci. cõſil. 540. quæritur in effectu, per totum. quos tu ipſe videas. Non tamen prætermittendus eſt tex. in d. l. in eo iure. in prin. iuncto ver. hoc caput. ff. de rit. nup. vbi, licèt liberta vxor patroni non poſſit eo inuito alij nubere, poteſt tamen ſponſa. Ex qua re duo probantur ad hanc ſententiam multum accommodata: primùm, quod ſponſa non venit appellatione uxoris: ſecundum, quod ſponſus non tantum poteſtatis habet in ſponſam, quantum vir in vxorem. Et prędicta proculdubio procedũt in ſponſa de futuro, in qua nullum ius cõ trahitur. Ideoq; etiam in fauorabilibus, ſtatutum in vxore non trahitur ad ſponſam de futuro, ſi verum dicit Bal. in d. l. ſolet. §. quæ virum. ff. de his qui no. infa.

De eadẽ re.

22 Quin ſpecialiter, & in terminis noſtræ cõſuetudinis Io. Fab. in d. l. non ſine. C. de bo. quæ libe. tenet expreſsè, quod ſponſa non ſit in poteſtate ſponſi per text. in l. 4. ff. de conditi. & demo. & in l. ea quæ. ff. ad municip. Quæ ſententia (ut meum tandẽ iudiciũ interponam) mihi probabilior eſſe v ſ: tum per ea, quæ dicta ſunt, & quæ Doct. in prædictis locis allegant: tum ẽt, quia iſta conſuetudo eſt contra ius commune, vt dictum eſt ſupra in princi. Ergo eſt ſtrictè interpretanda, & intelligenda, vt minus lædat ius commune, quam fieri p̃t. l. 2. C. de noxa. & c. cùm dilectus. de cõſuet. cum concord. alibi per me traditis.

De eadẽ re.

Statutũ non extendendũ ex ſimili ratione.

Neque debet extendi, ẽt ex ſimili ratione, vt eſt gl. à paucis annotata, in c. in fidei. de hæret. li. 6. At ne ex maiori quidem, vt voluit gl. reputatã ſing. licèt ſit omnibus nota, in auth. quas actiones, & ibi latè Doc. C. de ſacro. eccle. Debetque omnino intelligi in caſu vero, & non trahi ad fictum, vt voluit Io. And. in c. vlti. de conſuet. libr. 6. & Bar. in l. omnes populi. & ibi recẽtiores. ff. de iuſt. & iure. & in l. hæres. quandoque. ff. de acq. hære. & Frãc. Arc. cõſi. 164. diligenter & maturè, colu. 3. cum ſi. Sed quod ſponſa pro vxore habeatur, id ex fictione eſt, & non uerè, per iura ſuprà alle. & dicemus verſi. ab hinc 3.

At nec ex maiori.

Tum quoque, ꝙ in eo maximè, in qđ de iure communi uxor eſt in poteſtate uiri, uidelicet in coitu. ſicuti diximus ſuprà in prin. non eſt ſponſa in poteſtate ſponſi. 23 Neq; enim tenetur ſponſa ſponſi pati cõ cubitum: ſponſuſque morte punitur, qui ſponſam reluctãtem rapit. l. 1. C. de rapto uirgi. Ex quo not. Bal. ibi in 7. not. ꝙ ſponſus in ſponſam nõ habet manus iniectionem: cum tamẽ ſecus ſit in uiro, qui uxorem inuitã poteſt comprimere, ut uoluerunt Guil. Cu. & Bal. in l. raptores. in fin. C. de epi. & cleri. Et Cy. Alberi. Bal. Io. Fab. & Saly. in d. l. 1. de rapto. uirgi. Bald. in l. 1. in addi. ff. de rei uendic. ubi & hoc intelligit etiam in nondum cognita & idem Bal. in l. 1. in 2. lect. ff. de rei uen. & in c. iurauit. co. 2. ad fi. uer. item no. hic, ext. de probat. ubi & hoc mirabiliter limitat procedere, cũ uxor eſt traducta in domum uiri: & ſecus, ſi adhuc ſit in domo patris: imò, ut ſubdit, etiam ſi ſit in itinere. ar. l. cum in te. C. de donat. ante nup. Imo. Alexand. Iaſon, & Franc. Ripa. in l. miles. §. qui iudicati. ff. re iudi. ibi reprehendentes Bar. q uſ uelle contrarium Pan. in c. diſcretionẽ. in 2. not. per tex. ibi, ext. de eo q cog. conſa. uxo. ſuæ. Io. Plat. in l. gñalj. col. 2. C. de decuri. libr. 10. & in §. 1. & in §. ſi autem per ſtim. Inſti. de publ. iud. & Corne. conſi. 80. placet mihi, poſt medium, uerſi. conſtat enim, libr. 2. & Cepo. conſil. cauſarum criminalium 57. ſuper querela, col. 1. uerſicul. & maximè: & Io. Lup. in repet. rubricæ de donat. inter uir. & uxor. §. 58. in princ. Et benefacit text. in capit. cum cauſa. ad fin. exr. de rapto. & quod ibi no. Ioan. Ana. col. 2. uerſicul. nota aliam rationem.

Sponſa ſponſi concubitũ pati non tenetur.

Sponſus morte punitur qui ſponſam inuitã comprimit.

Sed nec ſponſa mutat domiciliũ, ſicut 24 uxor, quæ ut ſupra diximus. ſequitur uiri domicilium, ut eſt tex. in d. l. ea quæ. la 2. & ibi gl. & Alberic. ff. ad municip. & not. Barto. in l. ult. §. item reſcripſerunt mulierem. poſt princip. ff. ad municipa. & ipſe

Sponſa domicilium non mutat, ut uxor.

Alberi.in l.filij.in prin. ff.eo. tit.Roma.in
l.ſi conuenerit.col. 2. verſi. quid de ſpon-
ſa.ff.de iudicijs.Ang.Aret.in §.1. col. vlti.
verſi. quid de ſponſa.Inſt.de patri.pote.Et
ideo ſing.decidit Bald.in auth.omnes pe-
regrini.col.1.ver.nota quód quando prin
ceps,C.Commun. de ſucceſ.quód ſi ſtatu
tum diſponeret de lucris inter ſponſum
Sponſi domicilium non inſpicitur ut viri.
& ſponſam,ſi alter eorum moreretur, nõ
dum celebrato matrimonio, non inſpice
retur domicilium ſponſi. Quod dictum
pro ſing. allegat Fel.in c.1.col.antepe.ver.
limita primo,extr.de ſponſa. & Iaſon. in
l.1.col.6.verſic. limita communem con-
cluſionem.C.de ſum.Trin.& fi.catho. in
lect.Paduana,quæ prior eſt,& in lec. Tici
nenſi,col.14.verſi.pone cùm ſtatutum di
cit.& ſequitur etiam Philip. Deci. conſil.
283.cuius ſuperſcriptio incipit, de ſtatu-
to,de lucro dotis,col.5.verſi. ſed his & ſi-
Sponſa ſpõſum ſequi no tenetur.
milibus.Nec etiam ſponſa,ſicuti vxor, vt
ſupra diximus, tenetur ſequi ſponſum,
vt not.gl.Hoſti.& Panorm.in c.de illis.ex
trà de ſponſa.per tex.ibi & in l.2. C.de re-
pudia.

25 Neque huic, quo primo loco dictum
Reſpõde ad contraria.
eſt,appellatione viri & vxoris contineri
ſponſum & ſponſam, longioribus nunc
verbis reſpondendum eſſe duxi. Nam p̄-
terquam quòd breuiter dici poteſt, illud
procedere in fauorem ſponſæ, vt not. in
d.l.non ſine.non item in præiudicium ip
ſius,vt eſt tex.in l.ſolet §.vlti. ff. de his no-
tan.infam.vbi propter hoc not.gloſ.odia
reſtringi debere. & ita hunc nodum ſol-
uit Bal.d.conſi.184.libr.3.& Alberic.in 2.
parte ſtatutorum,quæſt. 109. ſed retento,
& Pet.Anc.in repe.d.c.1.de conſti.quo lo
co ſuprà citauimus. Et illud quoque, ꝙ
appellatione vxoris non continetur pro-
priè ſponſa,ſed ex quadã interpretatione
vt probat tex.in l.oratio.ibi,vt ſupplcatur
quod orationi deeſt.& ibi Bal.ff.de ſpon-
ſa. Ideoque non habet locum in conſue-
tudinibus & ſtatutis, quæ propriè intelli
genda ſunt.l. 3. §. hæc autem verba. ff. de
neg.geſt.Certè aliter ſatis ſuperque reſpõ
ſum eſt ex his, quę ſuprà dicta ſunt, & q̃
abundè ſcribit Sal.in d.l cùm te, C.de do
na.ante nup. & Felin.in quibus locis nu-
per illum citauimus.

26 Huic autem quod diximus, pro confe
Spes infallibilis pro re certa.
cto habendum, quod proxime futurum
eſt,cingendum ſcilicet pro cincto,dandũ
pro dato,& alia id genus: Reſpondeo,id
quidem procedere,cùm quod futurũ ſpe
ratur,certum eſt,& euidens, ac infallibi-
le.vt no.dicit Feli.in d.c.eam te.colu. 17.
verſi.alia eſt dummodo, extrà de reſcrip.
dicens ita ſentire Bald. in d. l.ſi pro ea. C.
mand.& Panor. in d. c.eccleſiæ, extrà de
immunit.eccle.& apertè voluit Ang.quẽ
non citat,in l.mulier. §.1.ff. ad S. C. Treb.
vbi dicit ex eo tex. paria eſſe, aliquid eſſe
in proximo infallibili,vel eſſe in re. & ibi
quoque Pau.Ca.loquens de bannito, qui
ſperat infallibiliter cancellari de banno.
& poſt eum Cepol.conſil. cauſarum cri-
minalium 6.veritas,col.4.verſicul.item p̄
hoc.Quod repetitur conſi. 39. Et in eadẽ
propè ſnĩa fuerunt domini à Rota deci.
231.ſuppoſito,col.1.ver. qntum motiuũ.

At nihil ferè tam certum ſperari, neq; 27
quicquam tam vicinum.quod non repẽ *Spes incertiſſima res.*
tinus aliq̃s caſus queat inuertere. Adeo-
que non eſſe tutum venturis fidere,vt vix
etiam illa ſint certa, quæ manibus veluti
tenemus.Idcirco Iuriſconſultorum ſen-
tentia eſt,beſtiam vſqueadeò letaliter uul
neratam,ut proximè capi poſſit, nondũ
tamen eſſe vulnerantis, niſi & eam cepe-
rit.Multa enim (inquiunt) accidere ſolẽt,
ut eam non capias: ut ſcribitur in l. natu-
ralem.§.1.ff.de acquir.rer.do.& in §. illud
quæſitum eſt.Inſtit.eod.Cuius rei ar.dicit
no.Bar.poſt Guil.in l.ſciendum. in penu.
q.ff.qui ſatiſd.cog.ꝙ bona patris non relẽ *Filius ob bona patris nõ releuatur à ſatiſdatione.*
uant filium à ſatiſdatione,quia multa ac
cidere poſſunt,ne ſucceſſio patris ad filiũ
perueniat.& ſequuntur recentiores ibi.&
Alexand.in l.in ſinis,col.3. uerſi. pro hoc
facit.ff.de lib.& poſthumis.

Et bñ facit ille tex.ad id quod uoluit no 28
ta Bal.in c.bonæ.le.2. circa medium extr. *Mortuus nõ cẽſetur letaliter uulneratus.*
de elect.quód iudex non poteſt inquirere
de morte ante mortẽ,licèt uulnus ſit mor
tiferum: ueluti non ſit pro mortuo habẽ
dus,qui mortifere uulneratus eſt. De quo
& tu uide Alberi. in 2. parte ſtatutorum.
q.53.item quæro ſi aliquis. Cui ſimile eſt,
quod dicit idem Bal.in c.1.§.iniuria. col.
pe.uerſi.quæro nunquid poſſit quis, titu.
de pact.iur.fir.quod non poteſt de homi-
cidio puniri,qui letaliter uulnerauit, do-
nec uulneratus ipſe ſit mortuus. De quo
ẽt p̄ Bar.& recẽ.in l.dãni.§.Sabini.ff.de da.
in fe.& p̄ ipſum Bal.in c.1.in prin.& ibi ẽt
Alua.& Car.Ale.tit.q.mo.feu.amit.& eũ-
dẽ Bal.in l.1.ante fi.C.de nund. & Flo. in l.
ait lex.ff.ad leg.Aq.& Frãc.Arc. in l. ex ea
parte.§.inſulã.col.ul.ff.de uerb.obl. & Fel.
in c.ſignificaſti.le.2. co.2.de hom.Eſt quo
que ſimile,quod Alberic. poſt Dy. ſcribit
in 2.parte ſtatutorum.q.37.item ſi quis ali
quem,quòd ſi ex forma ſtatuti, pro uul-
nere impoſita ſit pœna pecuniaria, &
aliquis allum mortiferè uulnerauit, po-
teſt ſe defendere per procuratorem, licèt
mors ſequi ſperetur, per multa iura, quæ
illic allegat.

Nec̄

Mortiferè vulneratus non ſemper moritur.

29 Necenim omnis,qui mortiferè vulneratus eſt,moritur.l.huic ſcripturæ. §. 1. & l.ait lex.ff.ad leg.Aquil. & l. in ratione. §. ſi ſeruus.ff.ad leg.Falci.& tex. omniū optimus in l.1.§.vlti.ff.de S.C. Syllan. Sicut nec omnis,cui letalis eſt morbus, moritur,vt videre licet apud Galenum in libr 6.Aphoriſmorum Hippocratis,cap.18.Et vt ſcribit Tullius ad Atticum,li.9. Epi.12.

Aegroto dū anima eſt, ſpes eſt.

Aegroto dum anima eſt, ſpes eſt. Quod ſumptum videri poteſt ex Theocriti Idyllio 4.

Θαρσεῖν χρὴ, φίλε Βάττε, τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον,
Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.

Id eſt ad verbum.

Cōſidere oportet, amice Batte: forſan cras erit melius.

Spes ſemper viuit.

Spes in viuis deſperati autem mortui.

Philelphus autem in quadam oratione ita vertit carmine, non infeliciter:

Fidere, Batte, decet: melius cras forſan habebis.
Sperandum eſt viuis: non eſt ſpes vlla ſepultis.

Eobanus autem in hunc modum:

Omnibus in rebus viuis ſperare relictum eſt:
Lumine nam vitæ functis ſpes nulla medetur.

Aut etiam depromptum eſt ex illa Hecubæ ad Andromachen ſnīa, apud Euripidem in Tragœdia, cui Troiades nomē eſt:

Οὐ ταὐτὸν, ὦ παῖ, τῷ βλέπειν τὸ κατθανεῖν.
Τὸ μὲν γὰρ οὐδὲν: τῷ δ' ἔνεισιν ἐλπίδες.
Non idem, ô filia viuere, & mori:
Hoc enim nihil eſt, vita verò inſunt ſpes.

Et huc haud dubiè alludit Virgilius, ſi is eſt, in Obſcœno carmine, cum inquit ad finem eius operis:

Dum viuis, ſperare decet. —

Et Alciatus noſter in ſuis Emblematis, in ſimulacrum Spei:

Quid manibus mortis tela refracta geris?
Quod viuos ſperare decet, præcido ſepultis.

Et illud quoq; Clitiphonis Terentiani in Heauton.

Liceat modò uiuere eſt ſpes.

Et faciūt, q̄ ſcripſit Io.And.in c.ſine culpa. col.3.ver.5.multū hoc adiuuat,de re.iu. li. 6.dū hāc inter aliàs rōnes reddit, quare matrimonium contrahi poteſt in extremis. Id quod certè eſt cōtra id, quod ſupra nu. 15.diximus ex Nicol.Lyr. & Bald.

Aedium nō eſt cauſa eatū paratū.

Deſtinatio pro re perfecta nō habetur

30 Alibi quoq; dicit Iuriſcōſultus, nō videri ædiū eſſe, qđ domus cā paratū eſt, ſi nōdū pfectū eſt, q̄uis ſit in ædificio poſitū. ita dicit tex.in l.fundū.§.itē inſulæ.ff. de acti. em.p quē dicit Bal.in l. ſed Diui frēs. ff. de rerū diui.nō hēri, neq; dici pfectū, qđ diſpoſitū eſt ad pximè pficiēdū. Sed & alibi hēmus tex.in l.ſi nōdū.C.de fur.qđ res deſtinata ad tēpli dedicationē, non ppea tēpli eſt.ex quo no.Bal.ꝙ aliqd nō recipit denominationē ab eo qđ erit ſed ab eo qđ iā eſt. Ideò (inquit) licèt teſtator mandet in domibus ſuis templum conſtrui, nondū tamē templum eſt. Item ſi ciuitas interficit electum, non tamen dicitur interfeciſſe Epiſcopum. Porrò Bald.conſi.195. laudare.col.2.verſi.ſed quicquid, lib. 2. dicit ꝙ ſicut poſthumus ante natiuitatem nō rumpit teſtamentum, licèt ſit in potentia naſcendi. Ita damnum, quod eſt in potentia nocendi, antequam noceat, non rumpit pacem. Nam potentia, antequam deducatur in actum, æquiparatur conditioni: vnde interim non naſcitur obligatio l.1.in fi.ff.de cond.& demonſt. & l. interdum.ff.de verb.oblig. & l.Arethuſa. ff. de ſta.homi. Sic non abſimiliter, licèt ſponſalia non ob aliud fiant, quàm vt matrimonium perficiatur: dicuntur enim ſpōſalia ſpes matrimonij.l.ſi vxor.ff.de adul. licèt itē ſponſa ad id ſit deſtinata deuotaque, vt vxor ſtatim fiat, nondum tamen vxor eſt: multa enim accidere poſſunt, ne etiam vxor fiat. Nempe matrimonium cum alio interim contractum, mors, aut ſponſi aut ſponſæ, ingreſſus religionis, impedimentum recenter compertum, & alia propè infinita.

In quam rem vetus eſt à Catone relatū 31
Prouerbiū. Inter os et offam.
prouerbium, in oratione de Aedilibus vitio creatis. Inter os & offam multa interuenire poſſe: quod adnotat è noſtris Io. An.in c.cōmiſſum. extra de deci.& Card. Alexan. in c. commiſſum. ext. de ſponſa. & Iaſon in d.l.ſciendum.in princ. col.pe. verſic.tertiò quærit Bart. ad confirmationem deciſionis ipſius Barto.ibi, cuius nuper meminimus. Verba autem ipſius Catonis nō grauabor adſcribere: ſunt enim huic loco maximè accommodata: Nunc (inquit) ait aiūt, in ſegetibus, & in herbis bona frumenta eſſe: nolite ibi nimiā ſpē ponere: Sæpe audiui, inter os & offam multa īteruenire poſſe. Verū inter offam *Prouerbiū.* atque herbam, ibi verò longum interuallum. Refert Gellius libr.13. ca. 17. vbi & in eandem ſententiam affert aliud adagiū, ſed Græcum, quod eſt Palladæ, ex libr. 1. Epigrammaton.

Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.

Id eſt:

Multa cadunt inter calicem ſupremaque labra.

Quod & ad Homerū refert Stobæus Ser. 109. Et eius quoque meminit Heraclides in Politijs, & Lycophron in Iambis. Et ſimile eſt illud prouerbium apud Feſtum *Prouerbiū.* Pompeium, Inter manum & mentum.

Quib. quidem monemur, ne ſpem in 32
Spes rerum omniū fallaciſſima.
rebus quantumuis proximis ac vicinis reponamus. Et enim ſpes omnium rerum fallaciſſima; minimaque pars earum rerum, quas ſperamus, ex ſententia ſuccedit.

Lepidiſſimum eſt Græcum illud diſtichon incerti autoris, libr. 1. Epigrammaton:

Ἐλπίδα καὶ Νέμεσιν ξυνοὺς παρὰ βωμὸν ἔτευξα
Τὴν μὲν ἵν' ἐλπίζῃς, τὴν δ' ἵνα μηδὲν ἔχῃς.

Id eſt,

Spem volucrem & Nemeſin noſtras prope cernitis aras:
Hæc ſperare diu nil ea habere iubet.

A quo non admodum diſtat illud Tibulli, lib. 2.

Spes facilem Nemeſin ſpondet mihi: ſed negat illa.

Ampeliſca mulier Plautina in Rudente,

At ego etiam, qui ſperauerant, ſpem decepiſſe multos ſcio.

Altera mulier Scapha apud eundem in Moſtellaria:

Inſperata accidunt magis ſæpe, quàm quæ ſperes.

Cicero poſt initium libr. de Oratore 3. O fallacem hominum ſpem, fragilemque fortunam, & inanes noſtras contẽtiones, quæ in medio ſpatio ſæpe franguntur, & corruunt, aut ante in ipſo curſu obruunt, quàm portum conſpicere potuerunt. Helena quoque Ouidiana ad Paridem:

Fallitur augurio ſpes bona ſæpe ſuo.

Et ab eodem Poeta libro 1. de Arte amandi, Spes Dea fallax dicitur. Et à Seneca Tragœdiographo, Improba vocatur, cum dicit in Thyeſte,

Credula eſt ſpes improba.

Heſiodus autem lib. 2. Operum & dierũ, ἐλπίδα, id eſt ſpem κενεὴν vocat, id eſt, inanẽ vanam, futilem. Dionyſ. item li. 7. Antiquitatum Romanarum: Spes (ait) omnes decipit. Hinc illa Heracliæ exclamatio apud Liuium, li. 34. Quantum ſpes hominem fallit. Illa quoq; Cilini militis Romani, apud Silium Italicum, circa initia lib. 7.

Spes heu fallaces. —

Item illa Annij Milonis apud Tullium in Oratione pro eodem O ſpes fallaces, ò cogitationes inanes meæ.

33 Lucianus in Sympoſio, cui titulus eſt, Lapithæ, ſcribit illud in fine Tragœdiarũ frequens fuiſſe,

Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων:
Πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοί:
Καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη.
Τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός.

Et certè Euripides his verſib. claudit Medeam Alceſtim, Andromachen, Bacchas & Helenam,

Sunt fortunæ varij caſus,
Plurima quæ haud ſperaueris vnquam,
Ea conficiunt numina Diuum
Rurſum quæ certò ſperaris,
Ea fruſtratq non contingunt.

Tu verò ad verbum ita potes vertere:

Multæ formæ dæmoniorum.
Multa enim inſperatò perficiunt Dij:
Et ſperata, non perfecta ſunt:
Inſperatorum verò exitum inuenit Deus.

Quam etiam ſententiam Dion Nicæus, in Antonino Caracalla, dicit ipſum Antoninum, paulò antè, quàm interemptus fuit, ſibi ipſi Dioni dixiſſe, veriſſimam eſſe. Idq; inter mortis eiuſdẽ præſagia reponit. Illi autẽ primo capiti eius ſnīæ cõcinit & illa Ariſtophanis in Lyſiſtrata:

Ἦ πόλλ' ἄελπτ' ἔστιν ἐν τῷ μακρῷ βίῳ.

Ariſtoteles (vt tradit Diogenes Laerti') aliquando interrogatus τί ἐστιν ἐλπίς, id eſt, quid eſt ſpes, ἐγρηγορότος (ait) ἐνύπνιον, id eſt, vigilantis ſomnium: quod alij ad Platonẽ referũt. Stob. aũt Ser. 109. ad Pindarũ. Ad hoc aũt alluſiſſe vr̃ Virgilius, Eclog. 8. 34 De eadẽ re. Spes vigilãtis ſomniũ.

— An qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt?

Vnde & illud depromptum eſt ab Alciato, in illo Spei ſimulacro:

Qui comites? bonus Euentus; præcepſque Cupido.
Qui præeunt? vigilum ſomnia vana vocant.

At ipſi' Pindari ſnīa eſt, Olympiorũ Ode, 12. qua ſignificat, hoīum ſpes multa ſurſum, ꝓq; multa deorſum volutare mẽdacia vana ſecãtes. Neminẽ in terra viuẽtiũ certũ de futuris ſignũ nobis reperiſſe. Futurorũ, n, iudicia cęca eſſe: ac pleraq; hoīb. ꝑter ſnīam voluptati ꝯria euenire. Alios verò poſtquã in triſtes ꝓcellas incurrerũt ingenti bono malum repentè ꝑmutare.

Αἵ γε μὲν ἀνδρῶν
Πόλλ' ἄνω, τὰ δ' αὖ κάτω
Ψεύδη μεταμώνια τάμνοισαι, κυλίνδοντ' ἐλπίδες.
Σύμβολον δ' οὔ πω τις ἐπιχθονίων
Πιστὸν, ἀμφὶ πράξιος ἐσσομένας, εὗρεν θεόθεν,
Τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φραδαί.
Πολλὰ δ' ἀνθρώποις παρὰ γνώμαν ἔπεσεν,
Ἔμπαλιν μὲν τέρψιος, οἱ δ' ἀνιαραῖς
Ἀντικύρσαντες ζάλαις
Ἐσλὸν βαθὺ πήματος ἐν μικρῷ πεδάμειψαν χρόνῳ.

In hanc ſententiam eſt Dialogus Dardani Spem lepidiſſimus:

Tu quæ ſuſtentas tereti veſtigia ligno,
Es' ne Dea? an noſtro ſanguine creta? Dea.
Unde ſata? Ex cæca rerum caligine. Et ecquę
Admouit nutrix vbera? Credulitas.
Et quinam à tergo plaudunt tibi? Gaudia. Dic quis
Pallidulo ſemper te præit ore? Timor.
Suſpicis intento cur cœlum lumine? Tandem
Hinc dabitur votis meta ſuprema meis.
Fare age, quæ vultus deturpet cauſa ſerenos?
Excrucior quoties irrita vota cadunt.
Cur baculo innixa es? Dum paſcit opinio mentem
Cęca meam, irrepſit curua ſenecta mihi.
Cur titubas pedibus: Rerum eſt ſpes lubrica. Sæpe
Quod puto complecti, labitur è manibus.

Quin è noſtris Bald. in l. eleganti tractatu ſchiſmatis, quem poſuit in rub. C. ſi quis aliquem teſta. prohi. col. 13. verſic. præterea

reà ſicut qui habet,in hanc ſcribit ſenten
Spes ſæpe ſapientiſſimos fallit.
tiam:Spes ſapientiſſimos fallit, ita vt pa-
tiantur lethargum, illuſarum mentium
morbum. Quæ ſunt verba Boethij lib. 1.
de Conſolatione Philoſophiæ. Ad quod
allegat Bal l. 3.§.ſi quis ſtatuliber. verſicu.
quanquam conſtet ff.de cond.ob cau.

35 Quod cum ita ſit, ideo ex Iuriſconſul-
Vt tollit re. Damnum nō patitur, qui ſpem perdit lucri.
torum legibus,non dicitur pati damnum
qui perdit ſpem lucri futuri l.Proculus. ff.
de dam.infec.per quā ita dicit Alexā.in l.
3.§.in fideiuſſorem.& l.ſeq. ff. qui ſatiſda.
cog.ſed & ante eum Bal. conſi. 182. loca-
ta fuit quædā poſſeſſio,col.2.lib.1. dicit,ꝙ
qui perdit lucrum nondum factum, ſed
quod eſt tantum in fieri (ut ipſe loquitur)
nō dicitur pati damnum,licet eſſet appa-
ratum ad lucrum. De quo dicit eſſe tex.ex
preſſum,& no. in l.ſi pecuniā.in prin.ff.de
condi.ob cau. Propterea cum multa (ait)
accidere poſſunt,quę impediunt fructus
prouenire ad maturitatē & effectū, puta
niues,grandines,incurſus hoſtiū, & ſimi-
lia.l.fiſtulas.§.frumenta.ff.de contra.emp.
propterquod de futuris fructibus certum
non poteſt iudicari.l.ſi ea lege.C. de vſur.
& facit l.ſi iactum retis.ff.de actio.emp.&
uen.& pleniſſimè no. per Bar.in l. eotem.
§.qui maximos.col.4.verſ. quartò quęro.
ff.de publ Ideo frumentum in herbis nō
pluris æſtimatur,q̄ in herbis ualeat, conſi
derata qualitate præſenti, nō aūt futura, q̄
nondum apparet.ar.l.in lege.ff. de contra
hen.em.Hæc fermè Bald. qui & idem de
frumento,quod in herba eſt,voluit ēt,cō
ſil.132.& quod dictus,col.vl.lib. 3. & cōſ.
292.quia ex facto,col.3.lib.5.& in rub. C.
de vſur.col.vlt.verſi.tertiò quæro, cū aliis
concord.à me congeſtis ſuprà tit.omniū
noſtrarum conſuetudinum.6.§.2.in gl. 2.
A qua quidem ſententia nō longè abeſt,
quod ex Catonis oratione ſuprà adnota-
uimus.num 31.incip.in quam rem.

36 Et in eam ſententiam remigrat, quod
Spei quando rō habenda ſit.
ſcribit Bar.in l. ſi poſt emancipationem.
§.1.per illū tex.ff.de lib.leg.quod non ha-
betur ratio ſpei,niſi habeat ius de præſen
ti.Ideoq; ſi in contractu apponuntur hu-
Remiſſio iuris ſperati quid comprehendat.
iuſmodi verba,Remittit omne ius, quod
habet,& habere ſperat in tali re: tunc vr̄
remittere omne ius,quod habet de pręſen
ti,vel ſperat habere in futurum, ex cauſa
ſubſiſtente de præſenti, aliàs non. Sicut ēt
dicimus de ſtatulibero, qui ſi habet ſpē in
libertate ex iure fundato de præſenti, q̄a
hæreditas eſt adita, dicitur ſtatuliber, &
non aliàs.l.2.ff.de ſtatulib.& idē fermè di
cit idem Bar.in l.quod Seruius.ante fin.p
illum text. & ibi etiā Pau.Ca.& Alex.ff.de
cond.ob cau.& idem Bart. in l. qui cū tu-
toribus.in prin.& ibi etiam Ang. Pau.Ca.
& recentiores,& iterum in §.vlt.illius. l. ff.
de tranſac.& in l.qui Romę.§.duo fratres
in 1.oppo.iterumq; in 6. q. vbi etiā Ang.
& Franc.Are.col.antep.Alex.& alij recen
tiores,de verb.ob.& idem Bar.in l.ſi vxor
§.diuus.& ibi Ang.ff.de adult. & Bald.in l.
ſpē.C.de dona.& in l.pactum.col. 3. & in
6.q.C.de colla.& in c.ſanè.colu.vlt. in fi.
de renunti.& conſi.38.ſuper primo pun-
cto,in 5.ratione.lib.2.& in l.vlt.col. 1.uer-
ſi.& hoc facit ad quęſtionem.& ibi etiam
Fran.Are.in 2.no C.de pac. & in d. l. ſpē.
C.de donat.Pet.Anc.in c.2.in 1.not. & ibi
quoq; Ant.in 3.no.& iterum col.ult.uerſ.
inferiur ſecundo,& Pan.col. ult. uerſi. fa-
ciunt autem prædicta,ext. de renun. & Pe
tr.An.in cle.literas,& ibi etiam Barb. col.
2.de reſcr.& idem Pe.conſi.204.uiſis pon
deratis,col.5.uerſi.ſextò & ultimò. & con
ſi.291.ſuper pluribus,uerſic.nec obſtat ſti
pulatio.& Fran.Aret.conſ. 6. uiſo inſtru-
mento diuiſionis,col.3.uerſi. ego autem
pondero,& conſ.ſeq. procedendū eſt bre
uiter,col.2.& conſ. 72. uiſo legato facto,
col.pe.uer.præterea licèt.& Alc.conſ. pe.
perſpectis,col.3.in fin.lib.5.Cor.conſi.11.
& in præſenti,col.15.uerſi. quia reſponde
tur,lib.3.& conſ.80.placet mihi,col.2.uer.
ergo nec dicta,lib.4.Geor.Nat. in repe. c.
quamuis,col.4.uer.imò fortius,de pactis,
in 6.& Soci. conſil. 50.uiſo inſtrumento,
col ul.lib.1.& conſ. 147. uiſa facti contin
gentia,col.3.in prin.Alcia. in l. conditio-
nales.in uerbo iniquum,poſt prin. C. de
pactis.& Steph. Bertr. conſil. omnium 1.
col.23.nu.128.lib.1.& conſi.342. num. 9.
libr. 2. & conſi. 226.Chriſti,&c.uiſo caſu,
num.6.co.lib.2.& Hippo.Marſi.conſi.76.
largire,col.ultim.lib.1.Matth.Afflic.Deci.
Neapo.350.fuit dubitatum,col.2.ff. Bene-
dic.in repe.c.Raynutius,in verbo,ſi abſq;
liberis,leg.2.nu.112.de teſta.

Superiora quoq; illud haud debiliter 37
Rei nomen latè patet. Res appellatione ſpes nō continetur. Furtū huius libri.
fulcit ꝙ licèt nomen rei multum genera
leſit,ut ſcribit̄ in l.1.§.rei.ff.ſi cer.pe.ut po
te quod latius pateat, quàm uerbum pe-
cuniæ.l.rei appellatio.ff.de uer. ſign. q̄uis
appellatione pecuniæ oēs res ſignificari,
ſcriptum ſit in l.ul.C.de conſti. pecu. Tn̄
ſpes non cōprehendit̄ appellatione rei,
ut uoluit Ro.in l.is poteſt.colu.j.ff.de acq.
hæred.p l.ſpem.iuncta l. conſtante. C. de
don.& facit (inquit) l.nec empt.ff. de con-
trah.empt.Miror autem hic Philiphū Pro
bū,qui mihi uerè Probus à multis dictus
eſt,hæc propè omnia, quæ in his poſtre-
mis uer.diximus,& propè ad uerbum, ut
in præcedenti editione ſcripſeramus, ex-
ceptis his quæ nunc addidimus, traſtuliſ-

ſe in ſuas Addi.ad Io. Mo. in c.ſi poſtq̃.de ꝑb.lib. 6. quę nos libenter ſubticuiſſemus nomini illius parcentes, ni veriti fuiſſemus, ne quis nos contrà hæc ab eo ſurripuiſſe exiſtimaret, ignarus fortè præcedẽtis illius noſtræ editionis, quæ facta fuit anno 1524. quod & nos de alio alibi diximus.

38 Quanquàm ne illud omittamus, quod ad ſpei mentionem pertinet, videmus ꝙ ſpes & vendi, & aliàs in contractum deduci poteſt. l. nec emptio. ff. de contr. empti. & d. l. ſpem. C. de donat. & ibi concord. in gl. & per Azo. in ſumma. C. de contrahẽ. empt. col. 2. verſi. item ſpem. Et id quidẽ viqueadeo, vt in ſpe vendita habeat locũ remedium. l. 2. C. de reſcind. vend. habita videlicet ratione pretij, quod communiter datum fuiſſet pro ea ſpe, vt no. voluerũt Pe. An. Imo. in fi. & Ant. Burg. co. 7. ĩ 8. extenſione, in c. cum caula, ext. de empt. & vend. quod dicit ipſe Burg. not. pro l. ſi iactum retis. ff. de actio. emptio. Quanquàm ſcio Sannionem Terentianum illud dixiſſe in Adelphis:

Spes vendi, & aliàs in contractum deduci pot. Spes ſ…it lo cum l. 2. C. de reſcin. vendit.

—Ego ſpem pretio non emo.

Sed vt redeamus, propter ſolam ſpẽ quis mittitur in poſſeſſionem bonorũ abſentis. l. ſi nuoſa. ff. qui. ex cau. in poſ. eat. & ibi no. Ang. & Zazius. Sed & propter eandẽ, & quidem ſolam, datur in integrum reſtitutio. l. 3. §. ſi quid minori. ff. de minori.

39 Nec poteſt aliquis priuari eo iure qđ in ſpe tãtùm habet, ſine ipſius conſenſu. l. in diem. §. non autem. ff. de aqua pluuia arcen. quam ad hoc allegat & dicit not. Bal. conſi. 431. ad euidentiam præmittendum eſt, col. 2. lib. 2. cum alijs concor. à me adductis in tracta. Retractuum, titu. 2. §. 1. in verbo, *Seront preferez*. quæ eſt gl. 7. nu. 20. incip. neque id quidem. Idque intantum verum eſt, vt ius mihi ſpe tantum per te quæſitum ex iuris diſpoſitione, non poſſit ꝑ te mihi auferri, per tex. in l. ſi conſtante, in verbo, exceptis. C. de dona. ante nupt. quẽ Bal. ibi ponderat, & adducit concord. & Fran. Are. d. conſi. 7. procedendum eſt, col. 2. & iterum. conſi. 74. diligenter & maturè ponderatis his. col. 5. verſic. pro iſta cõcluſione, vbi illum tex. dicit ad hoc ſolennem & Alex. in ea re tamen diſtinguens, in l. qui Romæ. § Flauius. col. 8. ff. de verb. oblig. cum alijs quoque concordan. à me congeſtis in gl. Retractuum à me nuper citata, num. 22. incip. atque vt vtrunque. Licèt tamen in cõtrarium videatur eſſe tex. in l. 3. & quod ibi no. Bar. ff. de ſer. expor. & in l. 1. & ibi Bald. C. ſi man. ita ſue. ali. quos tex. ad hoc ponderat Imo. in ca. potuit. in vit. char. de loc.

Spe nemo priuari poteſt ſine eius conſenſu.

Et quod magis mirandum eſt, licèt regulariter quis nõ poſſit experiri ſine actione, l. quoties. §. ſi temporali. ff. de admit. tut. cũ ſi. ſi tamen ſperatur actio in conteſtatione litis, poteſt quis agere ratione illius ſoli⁹ ſpei, tametſi actionẽ non hẽt in principio, tex. eſt in l. Titius. ff. de verb. ob. quẽ ad hoc ibi no. Bar. & alij, inter quos Imo. facit ſing. Et in actione legis Aquiliæ venit damnum ſpei cohærens corpori. l. proinde. §. 1. & l. inde Neratius. & l. in lege Aquilia. ff. ad leg Aquili. & voluit per ea iura Bal. d. conſi. 182. col. 1. li. 1. Et propter ſolã ſpem cauetur, ſicuti propter rem, vt eſt tex. in l. ſi vſuſfructus mihi. ff. vſufructu. quemad. caue. quem ad hoc põderat Lucas Pen. in l. j. col. 3. verſi. 8. C. de priuil. eorum, qui in ſac. pal. mili. 40

Spei ratione agi pot.

Spei cauti facit.

Et facit optimè tex. in c. quamuis. de reſcri. lib. 6. ex quo probatur, ꝙ reſtitutio facta à principe, intelligitur ſine ꝓiudicio iuris alteri ſpe tãtum quęſiti. Loquitur. n. ille tex. de eo, qui habebat literas expectatiuas ad beneficia vacatura, quæ ſine dubio, priuſquam beneficium vacet, nõ cõferunt. niſi ius conditionale, quod non poteſt dici quæſitum, niſi ſpe, vt voluit Bar. in d. l. is poteſt. poſſet enim expectans præmori, & ſic expiraret gratia, & ideo dicitur ius quæſitum ſpe, vt tradit Io. An. in c. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. in Merc. Et facit etiam, quod no. voluit Iac. Bu. in ſua diſputatione: quam refert & ſequitur Pet. Anc. in c. 1. in 13. q. principali, de conſti. ꝙ ſicut noua conſtitutio ſiue lex non trahit ad ius quæſitum de præterito re ipſa; ita nec ad ius conditionale, quod, vt iam diximus, non poteſt dici quęſitum, niſi ſpe. Adde & quod no. conſuluit Domi. conſ. 107. ſup primo dubio ad fi. ꝙ ius alterius, qđ in ſpe eſt tantum dẽt exprimi in impetratione beneficij, per not. in c. in noſtra. de reſcrip. in c. literis, eod. tit. Et quod dicit Bal. in l. cum & filiiſa. C. qui bo. ced. poſ. poſt Pla. & gl. ibi, ꝙ nihil hẽns, poteſt cedere bonis rõne ſpei: non ꝙ videatur cedere bonis futuris, per no. in l. vlt. C. quæ res pi. ob. poſ. ſed ne poſtea conueniat, niſi inquantũ facere poteſt. Et quod tradit idẽ Bal. conſi. 339. caſus talis eſt, quædã indulgentia. col. 2. lib. 1. ꝙ iis q̃ nõ ſunt, ſed ſpes eſt ea fore, p̃t concedi priuilegium, ꝑ l. ſi ſeruitus. §. futuro. ff. de ſeruit. vrb. præd. licèt aliàs ſecus, vt probat aliis iuribus. 41

Spei non præiudicatur per reſtitutionẽ principis.

Lex noua nõ trahitur ad ius quæſitum ſpe.

Et quia fortaſſis quiſpiam diceret, iſta intelligi ſecundum dictum Barto. in illis locis nuper allegatis, qa videlicet ſpes in his caſibus erat ex cauſa de præſenti. Certè caſus eſt, in quo habetur ratio ſpei, q̃ non habet ius de præſenti, in l. 3. §. ſi quid 42

Spei ratio quæ ius non habet de præſenti.

minori

minori.ff.de mino.vt etiam an notat Bar. in d.l.poſt emancipationem.§.1.in fi.ff.de libe.lega.Et alibi dicit idem Bart.in l.Gallus.§.videndum.ff.de libe. & poſthum. ꝙ
Spes pro veritate.
ſpes pro veritate habetur. Quod tantùm diſtat à veritate,quantum cum ea è diuerſo illud conuenit,ſolam ſpem facere vſurarium & ſimoniacum : vt de primo eſt tex.in c.1.in verbo,expectes,& ibi gloſ.14. q.3.& voluit Io. Fab.ī l.ſi ea lege.C.de vſu. Secundum autem voluerunt gloſſ.vlti.& Doc.in cap.tua nos.ext.eo.tit.Sed & aliàs ſpei habendam rationem, tradit text.in l. ſtatuliber.ff. de quæſt. & in l. ſtatuliberi à cæteris.in prin.ff.de ſtatulib.Sed de his hactenus.
Spes vſurariũ facit & ſimoniacũ.

43 Cæterùm autem an & quando alias actus deſtinatus habeatur pro completo, vide Bar.Alex. & alios recentiores in l.cætera.§.ſed & ſi parauerit.ff. de lega.1.Albe. in 2.parte ſtatutorum,q.205.incip.item q̃ro duas pulchras quæſtiones.Bald.& alios in l.ſi nondum.C.de fur.Ale. in l. à Diuo Pio.§.ſic quoque.col.3.verſi. tertiò no.ff. de re iudi.Barb.conſi.57. præclarè ſcribit. colum.5.lib.1.& conſil.81.præclarè & luculenter,lib.4.& conſi.vlt. colum.3.& ſeco.lib.4.& Felin.in c.cùm adeò.col.2.verſ. de deſtinato ad clerum,& colum.ſeq.extra.de reſcrip. & nouiſſimè Catellianum n Memoriali,cuius principium eſt, veſtibus legatis,quæ in domo ſunt.
Deſtinatio an pro re facta habeatur.

44 Vtrum verò,& quando inſpiciẽ, quod euenire poteſt,vide abundè per gl.& Bar. & alios recentiores in l. inter ſtipulãtem. §.ſacram.ff.de verb.obligat. & Doc.in l.ſi diem.§.vltim.ff.de iuriſ.om.iudi. & Cy.in l.vlt.§.ſin autem.C.commu.de leg.Bal.in eadem l.vlti.§.ſed quia.& in l.eadem.col. 4.C.loca.Ioan.Fab.& alios in d.§. illud q̃ſitum eſt.Inſti.de rer.diuiſi.
Inſpiciturne quid euenire poteſt.

45 Item quæro Secundo,Quidã Pictauienſis duxit vxorem alterius prouinciæ, quæ iure communi vtitur, vt ſcilicet vxor nõ ſit in poteſtate viri,vel è diuerſo:an conſideranda erit viri patria,an verò vxoris. Et ſanè nemo vnquam, vt puto,dubitabit, quin viri ſtatutum ſit ſequendum, p̃ text. in l.exigere.& ibi Bart.Bal. Alb.Ang.Pau. & alij.ff.de iudi.& quod voluerut Bar.Salyce.& omnes in l.cunctos populos.C. de Sum.Trinit.& fid.cathol.Bal.in auth. omnes peregrini.C.commun.de ſucceſ. & in c.1.§.vltim.tit. de inue.de re ali.fac.vbi ita dicit communiter teneri.& in rub.de cõſuetu.colum.2.verſi. de conſuetudine dotis.Archi.& Domi.in c. illud 12.diſtin. & omnes ferè,in c.vlti.de fo.compe. & in c. 1.de ſponſa.& Pet.An.conſi.212. pro iſta parte,poſt princ.& Imo.conſi.73. in caſu propoſito,col.vlt.Rapha.Co.conſi.26.cũ ſtatutum.& conſi.72.vilis pactis.& conſil. 109.domina Ioanna.Alex.conſil.129.ſup primo, lib.7. vbi & ita dicit communiter teneri.& Philip.Dec.conſi.402. in cauſa illuſtriſſimi,in prin.Maria.Soci.iunior,cõſi.14.in præſenti conſultatione, col.1.libr. 1.& alibi ſæpe Doct.
Statutum viri non vxoris ſequẽdum.

Quod tamen intellige, & limita ſingulariter,quando vir duxit vxorem ad ſuam 46 ipſius domum,ut fieri ſolet,Homeri teſtimonio libr.6.Odyſſ.
Niſi vxor virũ ad ſuã domum trahat.

Ὅς κέν ἐέδνοισι βρίσας, οἶκον δ' ἀγάγηται.

ut patet ex l.cùm in te.C.de donationibus ante nuptias,cùm ſimil.& uoluit Bald. in c.iurauit.columna ſecunda,in fine, extrà de probationibus.Secus,ſi vxor uirum ad ſuam duceret,ut nõnunquã fit.l. ſi ignorans.C.ſoluto matrimonio.ita enim eam intelligit Franci.Rip.in rub.ff.ſo.matri. col. antepe.num.69. quamuis eam aliter intelligo, ut alibi etiam ſuprà dixi. Eſſet enim hoc caſu uxoris patria conſideranda,non viri,ut belliſſime uoluit Bal. in l.ultima, columna 1.C. ſi non à compe.iudi. dicẽs ita debere intelligi no.per Io.Andr.in nouella,& Inn.in dicto ca.1.de ſpõſa.Quod dictum pro ſolenni allegat Fel. in eo ipſo c.1.col.pen.uerſi.tertiò limita. & pro ſingulari Franciſ.Cremen.nota.66.incip.ſtatuto Florentino.& Iaſon in dicta l.cũctos populos.columna 6.uerſi.ſecundò limita in prioribus ſcriptis:& rurſum ī poſterioribus, col.14.pari uerſi.& Bene.in repe.c. Raynutius,in uerbo, & uxorem nomine Adelaſiam,num.785.de teſta. & ſequitur Barb.in rub.de conſue.col.15.uerſi.poſſet etiam & ſecũdò.ubi & ad hoc allegat tex. in dicta.l.exigere dotem.ibi, in cuius domicilium & ipſa mulier per cõditionem mariti erat reditura: ut ſcilicet à cõtrario ſenſu,ſi maritus eſt iturus ad domicilium uxoris,contra dicendũ ſit. Et tamen non nihil nutat.Et idem Barb.conſil.4. probè inquit Pſalmiſta,columna prima,libro ſecundo,& Hippolyt.Marſil.ſingu.267. dubia probatio,paulo ante finem, & in repetit.l.ulti. nu.66.ff. de iuriſdictio. omnium iudi.& ſequitur Iaſon in l.cũ quædã puella.in 1.no. & no.1.ampliatione.ff.de iuriſ. om.iu. ex Franc.Purpuratus in dicta l. cũctos populos.columna 19. uerſicul. ex ſecundo præmiſſo.& latè Philipp.Deci.qui optimam huius rei rationem reddit,conſil.283.cuius ſuperſcriptio incipit,de ſtatuto de lucro dotis,columna quinta, uerſiculo,ſed his, & ſimilibus. Et facit, quod uoluit Ioan.Plat.in l. mulieres, columna ſecunda,uerſicu.item quid ſi uir.C. de dignit.lib.12.

Quæ

47 Quæ ſententia ex eo fulciri poteſt, quòd ad ſuperbiam dominationemque vxoris in virum multùm videtur habere ponde.ris,& momenti habitatio viri in domo vxoris: vt aperte inſinuat diuus Hieronymus in Iouinianum lib. 1. exponens illud Prouerbiorum 21. & iterū 25. Melius eſt habitare in angulo tecti, quàm cum uxore litigioſa in domo communi. Inquit enim, Si domus communis mariti & uxoris erigit vxorem in ſuperbiam, & contumeliam viro facit, quanto magis, ſi in domo eius vir manſerit? incipit enim non vxor, ſed domina eſſe: & viro, ſi offenderit, migrandum eſt. Secundùm quam ſententiam legimus nonnunquam vxores à ſuis ipſarum domibus viros expellere: vt traditur ab Ang. in l. Marcellus. in princ. per illum tex. ff. rer. amo. vbi inbdit, ſic Reginam Ioannam incarcerari feciſſe virū, quia regnum erat ipſius Reginæ. Et facit tex. in l. ſi in patria. C. de incol. libro 10. & in l. domicilium. ff. ad municip. vbi ſi vir transferat domicilium ad patriam vxoris illic debet ſubire onera eius loci. & ita ēt voluit Franc. Rip. li. 2. reſpon. ſi ſupremus numero 5.

Vxor ſuper bit, cū vir in eius domo habitat.

48 Quanquā Bald. ſibi contrarius dicit in d. l. cum quædā. poſt prin. ff. de iuriſd. om. iud. quod vxor ſortitur forum viri, etiam ſi virum traduceret ad ſuam domū. Pro quo facit, quod voluit glo. in l. ea quæ deſponſata. ff. ad municip. vxorem nondum traductam ad domum viri, mutare domicilium proprium, & viri domicilium nā ciſci. Tanquam traductio vxoris non ſit cauſa mutationis domicilij, ſed ſolū matrimonium, vt etiā ex ea annotauit Alex. in d. l. cùm quædam. vbi eam gl. facit not. Et hanc quoque poſteriorem partem tenet Caccialup. poſt Ber. Car. Spoletanum in repe. d. l. cunctos populos. col. 6. uerſic. quartus caſus.

De eadē re.

49 Sed tenendo priorem ſententiam Bal. quæ eſt communior, intelligit procedere Fel. in d. c. 1. quando cōſtat, quod maritus intendit ibi perpetuò habitare, aliàs ſecus per not. per Doct. in l. lex Cornelia. §. 1. ff. de iniur. & idem voluit Philip. Deci. in d. l. cùm quædam. col. 2. verſic. in gl. i. Ad qđ atque etiam ad prædictam Bal. limitationem bene facit tex. in d. l. ſi in patria. C. de incol. lib. 10. & quę in ſimili ſcribuntur in l. fundi. §. Labeo ff. de act. empt. & in l. cætera. §. item hoc prohibetur. ibi, vt ſi qua ibi fuerint perpetuo, & quæ ibi notantur à Iac. Aret. Bal. & Alex. & Iaſo. in §. hoc ſenatuſconſultū. ff. de leg. 1. & quæ nos quoque diximus in noſtro Tractatu Primigeniorum, in 48. quæſtio. num. 6. incipi. quæ autem ita ſunt.

50 Aliàs autem quando vir & vxor ſunt diuerſorum locorum, vtrius ſtatuta vel conſuetudines inter eos ſeruari debeant, vide omnino per Doc. in d. l. 1. C. de ſum. Trinit. & fi. catho. & in d. l. exigere. ff. de iu. & in d. c. vlt. ext. de fo. compe. & in d. c. 1. extrà de ſpon. ubi Fel. inter cæteros per multas col. proſequitur. Archi. & Domi. in d. c. illud. 12. diſt. Ale. conſi. 101. ex inſpectione dictorum ſtatutorum, fermè per totū, lib. 1. Barb. d. conſi. 4. per totum, lib. 2. & nouiſſimè Phi. Dec. conſ. 10. cuius ſuper ſcriptio incipit, in lucro dotis, in 1. q. ubi inter alia fretus pulchris rationibus, & autoritate Raph. Coma. d. conſi. 26. & d. conſi. 72. notabiliter & ſubtili, ut ſemper alias, ingenuè reprobat dictum Bal. in d. c. 1. §. fi. tit. de inue. de ali. re. fac. limitantis id, qđ dictum eſt, inſpiciēdum eſſe ſtatutum loci uiri, non uxoris, ut non procedat, quādo error interuenit: quia ſcilicet ueriſimiliter mulier ignoraret ſtatutum mariti, q. forte foreſis erat, & iuris communis fiducia ſimpliciter cōtraxit matrimoniū. Quod tamen dictum Bal. ſimpliciter ſequitur Alex. d. conſi. 101. & Fely. in d. c. 1. col. pen. uerſi. ſexto limita, de ſponſa. & Iaſon in d. l. 1. col. 6. uerſi. 5. ſingu. C. de Sum. Tri. ubi hoc dicit ſing. & bene ſignandum in lect. Paduana. & iterum in lect. Ticinenſi, colum. 15. uer. quarto limita. ubi & hoc facit ſing. & Hippo. Marſi. in repe. d. l. ult. nume. 68. ff. de iuriſdi. om. iud. Subdit tamē Decius quod forte dictum Bal. haberet locum, & poſſet ſaluari, quādo probaretur, quod ipſa mulier ignorabat maritum, cū quo contraxit, eſſe foreſem. quod & tradit d. conſi. 283. ubi ſuprà.

De eadē re, generaliter.

Quid ſi uxor ignoret ſtatutum viri.

Quid ſi ignoraret maritum eſſe extraneum.

51 Sed id non firmat, Marianus Socinus iunior in d. conſi. 14. col. 1. uerſi. ſed defendendo li. 1. ubi ſimpliciter ſequitur id, qđ ſuprà uerſic. præcedenti dicit ipſe Decius ex Raph. Co. Imo uero ſubdit ipſe Marianus, ne ipſum quidem Bal. id firmare, cū nouiſſimo loco referat, quoſdam ſimpliciter, & indifferenter tenere, attendi ſtatuta ciuitatis uiri, non conſiderata ignorantia: quaſi uideatur Bal. huic ultimę opinioni per eum ſimpliciter relatæ adhærere, ex ſententia glo. in l. cum quidam. §. Sabinus. ff. ad S. C. Trebel. Et illud quoque dictum Bald. repræhendit ante hos Barb. in d. rub. de conſuc. col. 15. uerſ. limita etiam. Nam aliàs (inquit) euerteretur communis omnium doctrina, quæ dicit inſpiciendū domicilium uiri: quia ſemper mulier prę ſumeretur ignorare ſtatuta, & conſuetudines domicilij ipſius uiri, p id quod no. gl. in c. cognoſcentes. de conſtit.

De eadē re.

Quid

Quid ſi agatur de re immobili.

52 Quid autem, ſi agatur de re immobili, vel fortè reſpectu dotarij (quod vulgo vocamus: alij uocant dotalitium) vel etiam alterius cuiuſpiam rei? vtrum ſeruandum ſit ſtatutum loci, in quo res ipſa immobilis ſita eſt, an domicilij viri? vide de hoc Barpt.Cep.in rep.d.l.1.in 9.char.verſ. ſecūdus caſus.C.de ſacroſan.eccl.& Barb.in d. rub.de conſuet.col.15.verſi.limita tamen niſi dos.& expreſſiùs Carol.Ruin. conſil. 58.cuius exordium eſt, viſis & diligenter conſideratis,col.5.num.12.lib.3.

Statutū puniens iniuriam factā magiſtratui an habeat locum in vxore magiſtratus.

53 Et quoniam dictum eſt, vxorem ſequi forum atque cōditionem mariti, in quæſtione,& quidem tertiò, verſatur, vtrum etiam & priuilegium, ita ſcilicet, vt gaudeat priuilegio mariti. Verbi gratia, Statutum punit dicentem vel inferentem iniuriam viris certæ ſortis, vt puta magiſtratibus quibuſdam: vtrū id ſtatutum habeat locum in dicente vel inferente iniuriam vxoribus huiuſmodi magiſtratuum. Et ſanè videtur locum habere. Qualitas enim magiſtratus, propter quā priuilegiū conceditur,& augetur pęna contra delinquētem, eſt honorabilis,& ſonans in dignitatem. Sed vt dictum eſt, vir vxori dignitatē communicat, atque ēt priuilegio ratione dignitatis conceſſum. Primum de dignitate ſatis ſuprà fuit probatum in prima lege connub.nu.18.qui locus,& fuſiùs oſtēdimus in noſtro trac. Nobilitatis. Secūdū de priuilegio ratione dignitatis conceſſo probatur ex tex.claro in l.2.& ibi per Alb. col.vlt.nu 8.& Bal.C.de epi.& cle.vbi patet quod priuilegiū ꝯceſſum clericis, competit etiam vxoribus clericorū.& in l.vlt. & ibi Cy.C.de iniur.& l.medicos. & iterū l.vlt.C de profeſ.& Med.li.10.& l.eos qui. & ibi Lucas Pen.& Io.Pla.C.de fabri.lib. 11.& l.2.C.de comi.conſiſto.lib.12.& l.in ſacris noſtris.& iterum in l.ſacris ſcrinijs, tum in prin.tum alibi ſæpe in verſi.hoc ſi prolata C.de proxi.ſacr.ſcrini.eo.lib.& in l.vlt.etiam non ſemel.C. de prin. agen.in reb.eo.lib.12.& in l.vlt. etiam non ſemel. C.de priui.ſcho.eo.lib.

Priuilegiū clericorum an competat uxoribus eorum.

Quid de priuilegio fori.

54 Et hoc quidē in priuilegio fori tenuit expreſsè gl.in c.eos qui.32.diſt.& in c.3.11. q.1.& ſequitur Imo.in c.2.& ibi etiā Pan. col.2.& ſeq.de for.comp.item Imo.& Domi.in c.1.§.vlt.col.pe.uerſi.quid de vxore de cler.coniug.li.6.& Diſcipulus Imo.Pe. Belluga.in Speculo principium, tit.de ꝓpoſitione grauaminum.§. videndum.colum.2.& ita quoque uoluit Spe.tit.de cleri.coniug.§.1.col.2. Quod & procedit nō ſolùm quoad forum, quod eſt mariti de iure communi, ſed etiam quod ex ſpeciali priuilegio competit, ratione artis, uel alterius priuilegij perſonalis, ut eſt tex in eā rem admodum notandus in d.l. eos qui. C.de fabri.libr.11.quem text.dicit ad hoc ſing. Maria. Socin.in rub.extrà de fo.compe.col.5.uerſi.66.in fi.& iterum conſi.12. quoniam in præſentiarum, col.antep.uerſicu.& non ſolū clericus.& eſt ſimilis tex. in l.ne ad diuerſa.C.de Silenti.lib.12.

Quid ſi competat ex ſpeciali iure.

Quid ſi priuilegium cōpetat ex diſpoſitione pœnali.

55 Et bene etiā facit text.in l.1.C.de in ius uoc.ubi diſpoſitio etiam pœnalis, concedēs priuilegium marito, ad uxorem quoque porrigitur: ſicuti & Bal.Saly.Alexā.& alij recentiores ibi no. quibus Phili. Deci. in 2.no.addit, rationem ęquitatis hoc ſuggerere, per l.non tantum.ff.de re iud in fi. ubi & Rap.Co.ex hoc infert, quòd ſi marito concedatur priuilegium, ut gabellam nō ſoluat, certè & uxor ex huiuſmodi priuilegio non tenebitur ſoluere. Quamuis Alex.& Iaſ.ibi non ei aſſentiantur. Quinetiam Bal.conſi.409.conceſſus fuit ſaluus conductus.li.1.dicit generaliter, quòd vxor gaudet priuilegio mariti, per tex.in d. l.2.C.de epiſc.& cler.& l.1.& 2.ubi & hoc not.Odof.C.de uxo.mil. Et per hoc reſpōdit ipſe Bald.ubi ſup. quòd ſi alicui fuerit conceſſus ſaluus conductus, ut poſſet uenire ad certum locum, poterit quoq; uxor illuc uenire, licèt in ea conceſſione nulla fuerit uxoris facta mentio quod conſi iterum repetitum eſt in li.5.conſi.414.& ſequitur Iaſon in l.ſi ſtipulatus fuero ante medium.ff.de uer.obli.& in d.l.non tantum, col.1. in fi.ff.de re iudi. ubi hoc egregium reputat. Et in ſimili dicit Alb.in l.pariꝰ ſtatutorum, q.114.ſed pone quòd conceſſa, quòd immunitas à ſtatuto conceſſa uiro uxori illius competit, per multa, quæ illic in eam rem adducit. Et idem etiā uoluit Alcia.in l.1.in uerbo, uxori.C.de in ius uocand. Et faciunt no.per Lap.Pet.Anc.Philip.Franc.in c. ne aliqui.de priuil.libr.6.

De iiſdem rebus.

56 Adiuuatq;, quod voluit Io.Pla.in l.mulieres, C.de dig.li.12. quod ſicuti uir ꝓpter priuilegium dignitati conceſſum, nō poteſt torqueri, nec aliàs ſeueriter debet cōtra eum procedi, per l.ſeueram.eo.titu.ita nec etiam contra vxorem ipſius. Quod & uoluit Alci.ubi ſuprà. Et quod tradit Mat. Affli.in conſtit.Siciliæ, huius initij proſequentes, col.5.verſi.ſecundo quæro, quòd illa conſti.qua cautum eſt, ne contra Comites, Barones & milites recipiantur teſtes ignobiles, cum agitur de cauſa capitis aut ſtatus, aut maioris partis bonorū, habet etiam locum in vxoribus huiuſmodi perſonarum.

De iiſdem rebus.

57 Deinde iniuria illata uxori, uidetur illata uiro,& ei pro illa cōpetit actio ſuo nomine.l.1.§. item autem per ſemetipſum.

&l.

& l.eum qui.§.& ſi nupta. & §. ſi iniuria. & ibi Bar. ff.de iniur.Ideoq; no.dicit Luc. Pen.in l.1. in 20.q.C.pub.læti.li.12. quòd qui pacem fecit cum altero, promiſitque eum nõ offendere, videtur pacem violaſſe, ſi vxorem offenderit, idque multis rationibus cõprobat. Et facit, quod in ſimili no.Bal.in auth.habita.C. ne filius pro patre, quod ſicut per illã auth. inferens iniuriã ſcholari, punit̃ pęna quadrupli, ita inferens iniuriã ſorori, vel fratri, vel mr̃i eũ ti aduiſitandũ eũ Qđ magis & fortiori ratione videtur procedere in vxore, per dictas rationes.

58 *Cõtra ſuprà dicta.* Contrarium tamen, cùm ex facto incidiſſet ſpecies talis conſuluit Fran.Are.conſi.130.conſultiſſime domine Collateralis in cauſa iſtius inquiſiti, & ſequũtur Thomas Dotius, Lance.& Phi.Deci.& Anch. Alci.in d.l.1.C. de in ius voc.& idẽ Deci. in l.more.col.2.in 6.not.ff.de iuriſdi.om. iudic.& conſi.501.in ciuitate Alexandrię col.2.verſi.ſecundo præmittendum. Mouetur Aret.his rationib. Sicut vxor participat dignitatem viri, ita & liberi, patris, vt eſt tex.in l.Senatoris filius.ff. de Senato quo nimo priuilegium cõceſſum patri ratione dignitatis, trahit̃ ad filios, vt eſt caſus in l.moris.§.iſtæ ferè iuxta fi.ff. de pœnis. & in l.D Marco C. de quæſt. Et bene facit tex.& gl.in l.1.C.qua æta.lib.10.Et tamen Bal.pulchre decidit in l.1.col.1.in fi.C. ſi rector prouin.per illũ tex. quòd ſi ex forma ſtatuti, offendens Poteſtatem puniri debet aliqua magna pęna, certè offendẽs filium Poteſtatis non punietur ea pœna, quãquàm, vt dictum eſt, participet digni tatem patris filius, quod dictum Bal. reputat ſing.Aret.vbi ſuprà, de qua re etiam late per eundem Aret.in l.maritum. in fi.ff. ſolut.matrimo.

59 *De eadẽ re.* Prætereà dignitas, quæ vxori communicatur ex perſona viri, non eſt dignitas principalis, ſed competens in conſequentiam, ſecundum Bar.in l.ſi Auguſtæ, quã legit ſimul cum l.quòd principi.ff.de leg. 2.quin longè minor eſt dignitate, quæ viro competit. vt eſt text.in l.1.ff. de Senato. Statuta autem & maximè pęnalia & exorbitãtia, debent ſtrictè & propriè intelligi in caſu non ficto.l.quod verò.ff. de leg.& l.conſtitutionibus.ff.ad munic.& plenè p Bart.in l.omnes populi.ff. de iuſt. & iure. Cùm ergo ſtatutum imponit pœnam offendenti magiſtratum, non poteſt habere locum in vxore, quæ per conſequentiã impropriè & fictè cẽſetur eſſe in ea digni

60 tate, l.3.§.hæc uerba.ff.de nego.geſt.

Dignitatis appellatio. Ad hæc, in materia pœnali, appellatione dignitatis, uenit dignitas, prout eſt principaliter in aliquo, non prout eſt in conſequentiam & participatiuè tex.eſt, quem ad hoc dicit ſing.Are.ubi ſuprà, in d.l.moris.§.poteſt.ff.de pęnis. vbi prohibitus poſtulare apud Præſidem, non prohibetur poſtulare apud Legatum Præſidis. Et tamen clarum eſt, quod Legato communicatur dignitas Præſidis in conſequẽtiam, & cum repræſentat, vt clarè dicit Bart. in d.l.quòd principi.ff.de leg.2. dum allegat l.1.& 2.ff.de offi.Præſi.quę in Legato Pręſidis loquitur: & vicarius repræſentat Poteſtatem. & facit idem tribunal cum ea, vt eſt tex.in c.2.de conſuet.libr.6.& plenè per Bart.in l.1.ff.quis & à quo appel. 61

Vxor clerici an gaudeat priuilegio c. ſi quis ſuadente. Deniq; hoc deciditur per id, quod no. voluerũt Io.An.Imo.& Do.in c.1. de cle. coniug.lib.6.& Imo.in d.c.2.ext.de fo.cõpet.quod diſpoſitio c.ſi quis ſuadente.17. q.4.quæ vult percutientem clericum eſſe excommunicatum ipſo iure, non habet locum in percutiente vxorem clerici, etiã ſi ſit legitima, prout poteſt contingere.in clerico in minoribus cõſtituto. Et ad hoc adducit Dom.rationem, deciſioni huius noſtræ quæſtionis bene conuenientem. Quia cùm iſtud priuilegiũ ſit conceſſum toti ordini eccleſiaſtico, non debet extendi ad perſonam non eccleſiaſticã, in materia pœnali, licèt vxor ſequatur forum clerici, & ſit exempta à iudice ſeculari, ſecundum quoſdam, vt ſuprà diximus. Nõ eſt enim eadem ratio in materia exorbitanti & pœnali offendere vxorem poſiti in dignitate, & offendere in dignitate poſitum, & ideo non debet fieri extenſio l. Iulia.§.hoc caput.ff.de rit.nup & ca.quod Dei, de ſtat.mon.& c.canonica.de ſen.excom. Et hanc iſtorum ſententiam ſequit̃ Iacobus à Canibus in tract. de iniurijs & dãno dato, in 2.parte in 13.qu. vbi ex hoc dicit, ꝙ vxores clericorũ non gaudent eo priuilegio, vt ſint immunes a repræſalijs.

Et ita reſidet Fran. Aret. vir equidem a 62 nemine non laudatus. *Fran. Aret. laudes.* Iaſon enim in l. admonendi.col.20.verſicu.adde quòd iſtud qui eſt ſub num.98.ff.de iureiur. in 1.lec. ilum vocat Iuriſcõſultorum ſuæ ætatis facilè principẽ.& Geor. Natha in repe.cler. ſæpe, in prin.col.78.verſi. quinta fuit opinio, de verborum ſigni. celebratiſſimum iuris uerticem.& iterum in §.quæ omnia col.13.verſi.clariſſimus, clariſſimum Iuriſconſultorum ſuæ ætatis ſplendorem.& Corne.conſi.90.ſcrupuloſa videtur, colũ. 5.verſi.ad euitandas itaque, lib.3.eum appellat clariſſimum doctorem, & Lud.Bolo.in repe.§.Cato.in l.4.col.10.ff.de verb. oblig.illuſtrem principem legum: nec eũ fermè citat ſine titulo honoris, modò illuſtrem,

luſtrem, modò celebrem doctorem vocans. quæ hic obiter dicere volui, vt quiſque noſcat, quanta ſit huius viri autoritas.

63 *Vxorem offendens, an teneatur ad pœnam promiſſam pro viri offenſa. vide nu. 65.* His tamen Are. rationibus hoc quoq; adijcito, quod pulchrè voluit Ioan. And in c. fruſtra, de reg. iu. lib. 6. in Mercu. ꝙ ſi promitto te non offendere ſub certa pœna, & poſteà vxorem tuam offendo; licèt poſſis agere iniuriarum ex iure communi, non tñ potes agere ex ea promiſſione ſiue ſtipulatione. vt qui te fictè videar offendiſſe, non verè. l. eum qui. §. vlti. ff. de iniur. Quem ita refert & ſequitur ipſe Aret. in l. 2. §. 1. col. pen. ff. ſol. matri. vbi hoc quoque dicit voluiſſe Bart. in d. l. 2. §. Cat. in vlt. char. ff. de verb. oblig. vbi tamen de hac re nihil omnino loquitur: ſed aliud nõ omnino diſſimile ibi adſcribit in colum. pe. verſi. certè iſtud nõ eſt: ꝙ ſi ꝓmiſerim aliquem nõ offendere, & illius defuncti hæredem offenderim, non poterit agi ex ea promiſſione. Sed ipſe Fran. Are. ibi, col. antepe. idem quoque dictum Io. An. pro eleganti & ſequitur. & rurſus idẽ Fran. in l. ſi ſtipulatus fuero. col. 1. eo quoque ti. id ſing. dicit. Adde & tu denique tex. in c. ne aliqui, de priui. li. 6. ex quo Domi. ibi, in 4. no. tradit priuilegium datum Regi, non competere reginę, nec filijs, niſi id exprimatur. & ſequitur Philip. Deci. in l. quoties idem. ad fi. ff. de reg. iur. Et qđ etiam ſcribit Bal. in l. ſpadonem. §. iã autẽ ff. de excuſ. tut. priuilegiũ conceſſum marito, non videri cõceſſum vxori, ꝑ eũ tex.

64 *Reſpõſiones ad cõtraria.* Non obſtant autem illi deciſioni Frã. Areti. quæ ſuprà adducta ſunt pro parte contraria: neque enim id omittendum eſt, quò omnibus ſatisfaciã. Quod enim ad primum pertinet, licèt vxor interdum gaudeat priuilegio mariti, hoc tamen nũquàm procedit in diſpoſitione pęnali, vt ex multis ſuprà probatum eſt, atque etiã per regulam poſitam in c. in pœnis. & in c. odia. de reg. iur. lib. 6. & in l. cùm quidã ff. de lib. & poſth. cum infinitis ſimilibus.

65 *De eadẽ re.* Quod ad ſecundum pertinet, clara eſt etiam reſponſio. Nam iniuria illata vxori, non eſt, neque dicitur illata in perſonã mariti, ſed ad eum pertinet per quãdam conſequentiam. vt eſt tex. expreſſus in d. l. eum qui. §. vlt. ff. de iniu. Statutum autẽ hic loquitur de inferente iniuriam magiſtratui. quod intelligendum eſt, quando verè & non fictè, ſiue in conſequentiam, id eſt, per mediam alterius perſonam offenditur. l. aut qui aliter. §. vlt. & ibi Bar. ff. quod vi aut clã. & l. hæc verba. ff. de adul. & plenè per eundem Bart. in l. ſi vnus. §. ſeruus meus. ff. de iniur.

At illud dictum Bal. in d. anth. habita, 66
De eadẽ re. dici poteſt, quòd non loquitur in materia ſtatuti, in quo debet fieri ſtrictior interpretatio, quã in diſpoſitione iuris cõmunis. Vel quod illud ideo eſt, quia ſi cõſanguinei ſcholaris impedirentur accedere ad ipſum, multa ipſi ſcholari incõmoda afferrentur: vnde quia eadem videtur eſſe cauſa & ratio, quæ in ſcholari, fortè locum habebit pœna ipſius authẽ. Hic vero ſolùm quæritur, vtrùm habeat locũ pœna ſtatuti in offendente vxorem ob id tantùm, quod mulieri communicatur dignitas viri: non etiam ob id, quòd ex iniuria illata vxori accedat viro in perſona vel patrimonio ipſius aliquod incõmodũ. Pro qua diſtinctione facit optimè tex. in l. ſed & ſi paterſa. §. non ſolùm. ff. ad S.C. Maced. vbi exceptio ſenatuſconſulti, quæ eſt odioſa, & regulariter non egreditur perſonam, competit fideiuſſori, quãdo fideiuſſor eſſet habiturus regreſſum ꝯ filium non aliàs.

Verum antequàm aliò tranſeamus, il- 67
De eadẽ re. lud ſtudioſos monere voluimus, ꝙ contrarium eius, quod tenuit Ioã. An. in d. c. fruſtra, ſenſiſſe videntur Bar. Pau. Caſtr. & Alex. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. ad fi. ff. de verb. obli. dum approbantes dictum Dy. ibi aſſerentis non cadere in pœnam promiſſam, ſi Titium offenderet, q fratrem Titij offendit: quia certę ſunt (inquiunt Bar. Pau. Ale.) perſonæ, per quas iniuriam patimur: inter quas non eſt frater. l. 1. §. vlt. cum l. ſeq. ff. de iniu. vbi nuncupatim tex. loquitur de vxore & filio. Igitur non obſcurè videntur voluiſſe aliud in vxore, & filio, quam in fratre. Et ex hac Bar. doctrina ſcribit Bal. qui eam reputat nota. in c. ſimiliter. col. 2. titu. quib. mod. feu. amit. quòd illa dicitur propriè offenſa, ex qua alicui competit actio iniuriarũ proprio nomine; quod dicit menti tenẽdum. Sed & expreſsè Frã. Are. ſibi contrarius in d. §. Chryſogonus, in fi. tenet illum incidere in pœnam ſtipulationis, q eius vxorem offendit, quem promiſerat non offendere. Quod & apertè tenuit An. Alcia. vir admirabilis doctrinæ & ingenij in d. l. 4. §. Cato. char. vlt. in 7. q. Bart. ff. de verb. obl. vbi nuncupatim reprehendit: quod ſuprà diximus ex Io. An. vti ẽt facit in d. l. j. in verbo, vxori. C. de ĩ ius voc. Nã offendens (inquit) vxorem, dicitur etiam verè maritum offendere: qui & ob id poteſt proprio nomine agere iniuriarum, per §. patiĩ, Inſt. de iniur. & iuribus, ſuprà alle. Ex quo illud cõtinuò ſequitur, ꝙ ego offendor, ſi ea offendatur: committiturque ſtipulatio, quæ mihi facta eſt, ne offendar,

ſendar, ex ſententia Bar. in d. §. Chryſogonus. & Bal. in d. ca. ſimiliter. Nã ſi id in ſtipulatione obtineat, q̃ eſt ſtricti iuris, ſtricteque & in dubio pro promiſſore interpretanda. l. quicquid. ff. de verb. obliga. cũ ſi. idem quoque, & in ſtatuto, quod recipit interpretationem à iure communi, p̱ no. in l. vlt. §. in computatione. C. de iure delib. Ideo cogita. Nã ſi id verum eſt, corruit & Franc. Aret. ſententia. Dicit tamen Alçia. in illis locis, quod ea Io. An. ſententia poſſet obtinere in promiſſione de nõ offendendo in perſona. Id quod meo iudicio minimè dubium eſt, & id quoque aſſerit ipſe Io. An. in d. c. fruſtra. & Franc. Aret. q̃ ſing. reputat in d. §. Chryſogonus.

Quanquàm & huic aduerſari videt̃ text. in l. iniuriarum, quæ eſt 2. C. de iniur. vbi maritus in vxoris iniuria propriam iniuriam pati intelligitur. Nam verbum intelligitur, proprietatem rei declarat, vt multis placere video. quamuis Bart. in l. ſi is q̃ pro emptore, col. octaua, ver. ſed illa opi. ff. de vſucap. dicat id verbum denotare fictionem. Super quo tamen vide tex. in l. ſi tibi homo. §. cùm ſeruus. ff. de le. 1. cùm dicitur, ex die aditæ hæreditatis eius intelligitur, iũcta gl. ibi, in verb. aditæ. & quod poſt eam voluerunt Bar. & Bal. ibi, & quæ dicam infrà in gl. 5. in verbo, *exprés*, num. 174. incipien. ſexto modo.

Intelligitur verbum, an ſit veritatis, an fictionis.

GLOSSA TERTIA, IBI,

Et n'eſt plus en pouuoir de ſon pere.

1 *Vxor per matrimoniũ à patria poteſtate liberata, an in eam recidat viro mortuo*

IGITVR ex hac noſtra cõſuetudine fœmina per matrimonium liberatur à patris poteſtate, inciditq́; in mariti poteſtatẽ. Sed quæritur, vtrum marito mortuo recidat ſub poteſtatem patris? Et ego quidem aliàs in ea fui ſententia, vt nõ reuerteretur, ea ratione motus, quòd qui ſemel liberatus eſt à patria poteſtate, is poſtea in poteſtatem reuerti non poteſt, niſi adoptione. l. qui liberatus. & l. ſi pater filium. & ibi gl. ff. de ado. Et inuiti filij non rediguntur in patriam poteſtatem. l. inuiti. ff. de his qui ſui vel alie. iur. ſunt. Et propterea dicit gl. in auth. conſtitutio quæ de dignit. §. 1. verſi. generaliter, in verbo, præſtet, quòd Patricij, alijque, qui per dignitatem liberantur a patria poteſtate, in eam non reuertuntur dignitate finita. Quam ſequitur Alberic. in auth. ſed epiſcopalis. C. de epiſ. & cle. & Ioan. Plat. in l. vlt. C. de conſul. lib. 12. Et facit tex. in l. in inſulam. C. de ſen. paſ. vbi in inſulam deportato filio, ſicq́ue vinculo paternæ poteſtatis exẽpto, ſi poſtea reditus in patrium ſolum, p̃cedensq́ue dignitas reſtituta ſit, poteſtas tamen patria repetita non videtur. Quin & apud nos eſt generalis regula, rem mutatam in priſtinũ ſtatum redire non poſſe. l. homo liber. & ibi glo. quæ hoc not. ff. de ſtat. homin. & l. inter ſtipulantem. §. ſacram. in fin. in illis verbis, ſed ſi vſque ad aream. ff. de uerb. obl. & l. qui res. §. aream. ff. de ſol. vbi quod ſemel eſt ſublatum, reſtitui quidem non poteſt, & ibi multę cõcord. in gl. & in c. quæris. de conſe. d. 4.

2 *De eadẽ re.*

Et ita in hac ſpecie noſtra, vt ſcilicet vxor non recidat in patriam poteſtatem, expreſſim tenuit Maſue. in ti. de do. & ma. §. item de conſuetudine. ea ratione motus, quod ſeruus, qui quòd condemnatus eſt in metallum, liberatur a poteſtate domini, ſi a principe gratiam pœnæ obtinuit, non reuertitur in domini poteſtatẽ per d. l. in inſulam. & l. fruſtra. C. de ſentẽ. paſ. & l. aut damnum. §. vlt. ff. de pęnis. Et hanc quoque opinionem nouiſſimè ſecutus eſt Boerius Præſes laudatiſſim⁹, Deci. Burdegal. 197. & pro deciſione: qui liber nuper poſt mortem illius editus eſt: meq́ue citat ex hoc loco, dicitq́ue hanc opi. vbique ſeruari. Eſtq́; eius rei expreſſa ꝯſuetudo apud Borbonios. c. 166. & Marchios, c. 298. Et facit, quod tradit Spe. in ti. de ſta. mona. §. 1. uerſi. 13. per d. §. 1. uer. generaliter, quod ingreſſus monaſterium, & qui ob id perdidit patriam filiorũ poteſtatem, ſi poſtea redeat ad ſeculum Põtificis indulgentia, non recuperat patriã illam poteſtatem. Id quod tamen declarat, vt ibi uidere poteris.

3 *De eadẽ re.*

Poſtea uerò cum legiſſem Commentarios, quos in conſuetudines Burgũdiæ edidit vir utique doctiſſimus Barpt. Chaſſe. (ita enim illum uocabamus in priore noſtra editione) illum comperi hãc quoque quæſtionẽ adſcripſiſſe in titulo, *Des droictz appartenans à gens mariez.* §. 1. in uerbo *En puiſſance de ſon mary*, ad fi. ubi cõtrarium tenuerat duabus rationibus. Prima p̱ tex. quẽ allegat, in d. §. generaliter. in Authẽ. Conſt. quæ de digni. ubi dicit caueri, filiũ qui propter dignitatem exierat patris poteſtate,

teſtate, in eandem recidere, ea dignita finita. Deinde per tex. in auth. ſed quamuis C. de rei vxo. actio. vbi dicit caueri, patrē teneri filiam viduam iterum nubentem dotare: ponderatque ad hoc ſingulariter vt dicit text. ibi, in verbo, ptātis iure, quaſi dicat tex. vt vult, quòd mortuo viro, pater reaſſumit, aut ſaltem retinet poteſtatem.

Sed certè hæc minimè obſtant primæ
4 *De eadē re.* ſentētiæ. Primum enim omnino falſum eſt: quia tex. in d. §. generaliter, non id dicit, ad quod eum allegat Chaſſen. quin nihil omnino de ea re loquitur, ſed glo. tantum ſuprà alle. quæ id voluit, ad quod ſuprà illum citauimus. Secundum quoque nihil affert præiudicij, neque tex. ibi dicit ſimpliciter patrem teneri iterum dotare filiam, &c. ſed tantùm, quòd pater dotē a ſe reuerſam iure poteſtatis, vel aliàs, nō poteſt minuere, filia ipſa denuo nubente. Et ſi id diceret, ad quod allegauit Chaſſe. nihil prorſus facit ad quæſti. At nec illud obſtat, quod pōderauit tam ſing. illa verba, iure poteſtatis. Nam d. auth. loquitur ſecundum ius cōmune, ex quo filia nupta remanet in patris poteſtate, vt dixim° ſuprà in princ. huius operis: hic verò filiā iam liberata eſt. Allegat prætereà Chaſſe. deciſionē Bar. de Bel. in addit. ad Pan. in c. cùm omnis, de teſta. quòd ſi clericus fecit teſtamentum cum duobus teſtibus, & poſteà contraxit matrimoniū, ob idque omnia perdidit priuilegia clericorū, præter duo, de qbus in c. 1. de cleri. coniu. lib. 6. Certè ſi hm̄ōi clericus mortua vxore viuat clericaliter, & moritur, teſtamentū illius, quod primū vt clericus fecerat, nō valet, per tex. in l. quod dicitur. §. miles teſtamētū. ff. de teſta. milit. Sed tātum abeſt, vt hæc deciſio ſi vera eſt, cōfirmet opinionē Chaſſe. vt magis illam funditus euertat, oſtendatque quod ſemel perijt, iterū non reuiuiſcere, nec in priorem ſtatum reuerti. Nec tamen fuit ſolus Chaſſe. in ea op. cū & eandem tenuerit Neapodanus in quadam conſuetudine regni Neapoli. incip. ſed & mulier: ſed eum reprǽhēdit Matthæ. Afflic. priorem ſn̄iam ſecutus, in conſti. Siciliæ, incip. proſequentes, col. 5. in 2. q. verſic. pridie ſui interrogatus.

5 *Chaſſenei ira minimè iuſta.* Sed hic ſatis mirari nequeo, quod ex hac reprehenſione & altera ſeq. eo Chaſſeneus iracundiæ, ne furoris aut inſaniæ dicam, proceſſerit, vt inimicitias mihi capitales denuntiarit, nomenq; meum vbique proſciderit: tanquam ſcilicet is ipſe eſſet, cui nefas ſit contradicere. Quanquā nonnulli, qui hoīem aliquando hac de re conuenerunt, illud mihi renuntiarint, eū non tam offenſum reprǽhenſione, q̄ ꝙ immodeſtè & inſolenter (vt putat) primam illius rationem omnino falſam eſſe dixerim. Tanquàm illum ſcilicet de crimine falſi appellarem: quibus illud continuo reſpondi, id non adeo eſſe inſolēs aut immodeſtum, vt arbitratur, qn̄ & Iuriſconſulti omnium ſcriptorū reprǽhenſores modeſtiſſimi, & minimè inſolētes, his verbis ſæpiſſimè, cum res exigit, ſibi inuicē aduerſantur: vt in l. definitio. ff. de pecu. & l. ſi rem. ff. de euicti. & l. ſi debitor de iur. doti. & l. filium. ff. de acqui. hære. & alijs ſexcentis locis.

Illi aūt ſn̄iæ Chaſſenei (ne id omittam) 6
adſtipulatus vetus lex Romuli Romanorum Regis, qua filius à patre venditus, & ita extra ipſius poteſtatem poſitus, ſi liber fieret, in poteſtatē patris iterū redibat: idque ſi ſecundo fieret, manumiſſuſque eſſet, ſeruus tamen erat patris: vt priùs: poſt tertiam autem auctionē, nō amplius redibat in poteſtatē patris. Teſtis Dionyſius Halicarnaſſeus lib. 2. Antiq. Romanorū. Et altera Moſis, Leuiti. 22. Si filia (inquit) ſacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit, de his quæ ſanctificata ſunt & de primitijs non veſcetur. Vidua autem, vel repudiata, & ad domum patris reuerſa, ſicut puella conſueuerat, aletur huiuſmodi cibis. Ex qua vides, filiam ſoluto matrimonio in ea lege, in ius & familiā patris redire. Nam & illud principium ad ptātē patris refert Lyra. vt alibi diximus.

Pro Chaſſenei opinione.
Romuli lex.
Moſis lex.

Illud item ſecundo loco adſcribemus: 7
quoniam ſuprà in 1. leg. connub. in multis locis, dictum eſt, filiam quæ matrimonio collocatur, non iā eſſe in familia patris, ſed mariti, & illius forū & domiciliū ſequi. Quid ergo, ſi teſtator prohibuerit quicquam alienari extra familiā, an poterit alienari in fœminam nuptam? Certè vr̄ non poſſe, cū non ſit amplius in familia. Cōtrà tamen decidit Bal. in l. uolūtas. per illum tex. C. de fideicom. & ſequit̄ Pau. Caſtr. Phili. Corne. & recentiores, ibi adijcientes & hanc rationem, ex qua contrariū diſſoluitur. ꝙ filia nupta eſt in mariti familia, non patris, in his duntaxat, q̄ ad obſequia marito præſtanda pertinent in alijs autem ſecus: vt notatur per Bar. in l. vlt. §. idē reſpondit. ff. ad municip. eū cō cord. ſuprà a me adductis in 1. leg. connub. nu. 37. ſed cuiuſcunque. Et hanc etiā deciſionem ſequitur Soc. inter conſi. Frācíſ. Curt. ſenioris, conſi. 40. cuius initium eſt, cùm in præſentiarum, col. 2. verſi. 3. & hoc non tangunt. & ipſe Cur. conſi. 64. incip. antiquiſſima, col. 16. verſ. ad tertium.

Alienari prohibita extra familiam, an in fœminam nuptā poſſint alienari.

GLOS-

Ne peult.

1 *Verbum poteſt, non eſt neceſſitatis. Niſi illi iungatur dictio negatiua. Non poteſt priuat potentiam.*

LICET VERBVM poteſt, non ſit neceſſitatis, l. ſæpe. & ibi glo. & l. ſeq. ff. de offi. Præſi. & l. nõ quidquid. ff. de iudic. & l. 1. C. quom. & quan. iud. & no in cle. 2. ad fi. de iud. cum ſi. Tamẽ ſi illi iungatur dictio negatiua, præciſam neceſſitatem inducit, negatq́; potentiã, vt voluit gl. notabilis, & oĩbus nota in c. 1. in verbo, non poteſt, de reg iuris, lib. 6. Sequitur Bart. in l. vlt. col. 2. verſi. ſed quæro quid ſi iudex, ff. de feri. vbi etiam dicit, quod priuat potentiam. & ibi Fulgo. Roma. Pau. Ca. Alex. & Iaſon poſt eum. & idem Barto. in l. Gallus. in prin. col. 2. verſi. extra glo. & ibi Bal. & alij. ff. de lib. & poſthu. & in l. de his col. 1. verſi. hoc præmiſſo, & iterum verſ. prætereà iſta lex, ff. de tranſac. vbi dicit, ꝙ per hæc verba reſiſtitur actui: ideoq́; , qđ contra factum eſt, ipſo iure non valet. Et in repe. §. duobus. l. Mæuius. col. pen. ff. de leg. 2. & conſi. 97. in quæſtione prædicta, col. 2. Bal. in l. j. ff. de iniuſt. teſta. & in l. vl. col. vl. C. de fideicom. & in l. j. col. antepe. verſi & confirmantur prædicta. C. qui ad mit. vbi per hoc dicit, quod actus aliter geri non poteſt. & in c. ſciſcitatus. col. 2. verſ. ſol. concedo ext. de reſc. & in c. cùm contingat. col. 1. ad fi. de iureiur. Collec. in ca. at ſi clerici. col. 2. de iudi. Panor. in c. ſi qs contra. col. 5. nu 15. ext. de for. comp. vbi dicit illam gloſſam ſing. & in ca. 1. in vlt. not. extra de cau poſſ. & propric. vbi per hoc dicit, quòd ſi Papa vel Imperator ferat ſententiam contra non citatum, non valebit propter tex. ibi, his verbis vtẽtem, nec nos contra partem inauditam aliqd poſſimus definire, & idem Panormi. in ca. 1. in 2. notabil. extra de fide inſtru. vbi etiam dicit per tex. ibi, in verbis, ad exemplaria nihil facere poſſumus, & glo. ſuprà allegata, quã dicit no. quòd Papa vel Imperator non poteſt dare fidem ſcripturæ non authenticæ. & idem quoque Pan. in c. quanto, & ibi quoque Felin. vterque in prin. extra de præſumptio. vbi tamen hoc not. limitant. & Alex. in l. quia poterat columna quarta, verſi. limita tamẽ. ff. ad Senatuſconſul. Tertul. vbi dicit, hæc verba, non poteſt, denotare præciſam neceſſitatem, ita vt actus aliter geri non poſſit. & conſi. 77. viſis dubitationibus, col. 1. lib. 3. Barb. conſi. 9. præclare ſcribitur colum. 6. verſi. item facit, lib. 1. & conſi. 43. eiuſdem initij. col. 11. verſi. & ad hoc faciunt, eod. lib. 1. & conſi. 38. præclarè ſcripſit, colum. 1. libr. 2. & conſi. 52. ſcripſit luculenter, colum. 5. verſi. & ſic pondero, co. libr. 2. & in tracta. de præſtant. Card. in 2. parte. q. 3. colum. 7. vbi dicit, quòd importat ſolennitatem. & Phil. Corne. cõſi. 216. multùm diffusè, col. 2. verſi quia negatio, lib. 1. vbi per hoc dicit, ꝙ negatio præpoſita verbo, poteſt, reddit nullum actum factum in contrarium. Soci. conſi. 283. eleganter, colũ. 2. in princ. lib. 2. vbi præterea dicit ex his induci formam cuius tranſgreſſio reddit actum inutilem, per l. cùm hi. §. ſi Prętor. ff. de tranſac. Iaſon. in l. j. in princ. in primo not. ff. de verb. oblig Hippo. Marſi. conſi. 39. munda cor meum, col. 4. verſi. cum ergo fuerit, lib. 1. & conſi. 39. domine labia, col. 6. verſi. præterea magis ſpecialiter eo. lib. 1. & conſi. 43. ſpiritus ſanctus, colũ. 3. e. lib. 1. & conſi. 50. gratia domini, col. 2. eo. lib. 1. & conſi. 57. ſpiritus. colum. 2. eo. libr. 1. & conſi. 65. in nomine matris, col. 1. eo. lib. 1. & conſi. 76. largire, col. 3. eod. libr. 1. Nec id quidem mirum, qa vbi deeſt potẽtia, ibi actus eſt irritus, vt dicit Bal. loquẽs in caſu ſimilis ſtatuti, diſponentis, quòd adultus non poſſit legare extraneis, ſine conſenſu proximorũ, in l. vlti. colum. vltim. verſic. extra quæro. C. de fideicom. ꝑ dictam gl. in dicto cap. 1. de reg. iur. lib. 6. Et dicit alibi idem Baldus, uidelicet in c. 1. §. ultim. columna quinta, uerſi. conſiderandum eſt, ti. de pac. iur. fir. quòd ubi lex remouet potentiam à contractu, ibi contractus eſt ipſo iure nullus.

Et reſiſtit actui. Et reddit actum nullũ ipſo iure.

Importat ſolennitatem.

Inducit formam.

Ex quo illud aſſumitur in caſu noſtræ cõſuetudinis, ꝙ ꝯtractus factus ab uxore ſine ꝯſenſu uiri, eſt nullus ipſo iure, nec opus eſt, ut aliter annulleť: ſicuti ĕt uoluit in ſtatuto diſponente ꝑ ſimilia uerba, ꝙ qs nõ poſſit donare Soc. ꝯſ. 93. circa primũ, co. pe. li. 1. cũ dicit, ꝙ ꝑ hæc uerba, ñ poſſit, cẽſeť ſtatutũ reſiſtere actui ab initio, redditurq́; actus nullus, adeo ꝙ nõ oriť neq; ciuilis, neq; naturalis obligatio, ꝑ doctrinã Bar. in l. cũ lex. col. 2. uer. his p̄miſſis, & colũ. ſe. ſed juxta p̄dicta. ff. de fideiuſ. ubi loqtur in ſtatuto diſponẽte, ꝙ mulier nõ poſſit ꝯhere ſine ꝯſenſu ꝯſanguineorũ: ad ꝙ ĕt multa iura Soc. poſt Bar. allegat. Et idẽ Soc. ꝯſi. 112. li. 1. repetito ĩ li. 2. ꝯſi. 172. multũ abũdè, col. 6. uerſi. quarta difficultas eſt cõſuluit expreſſim in caſu noſtræ ꝯſuetudinis, videlicet ꝙ ſtante ſtatuto, quòd mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu uiri uel mundualdi, reſiſtit huiuſmo-

2 *Contractus ab uxore factus ſine autoritate viri nullus.*

iuſmodi ſtatutũ obligationi: & conſeqnẽter inducit hoc pro ſolennitate, qua non obſeruata redditur actus nullus: vt decidit Bald.in d.l.1.in fi.C.qui admit.& traditur in l.1.& 2.ff.de liber. & poſth. & in l. cum hi.§.ſi Prætor.ff.de tranſac.Et idem quoq; Soci.conſi.230.viſo teſtimonio, colum.2. verſicu.& quantuncunque,libro ſecundo & Laur.Calca.conſil.13.pro parte negatiua, colum.1.

3 Et ſanè Bald.in dicta l.1.colum. antepe. verſicul.extrà quæritur, C. qui admit. noſtrum caſum decidit,dum ſcribit,quòd cõſenſus,ex ſtatuto diſponente,quòd mulier non poſſit adire hæreditatem ſine conſenſu duorum ꝓximorum,eſt de forma. Nec aliter(vt ſubdit paulò pòſt) actus geri poteſt l.certa. C. de iure fiſci,lib.10. cum aliis iuribus per eum allegatis. Quem refert & ſequitur Franc.Aretiu.conſi.22. diligenter & maturè conſideratis,colum. vltim. verſicu.venio nunc ad ſecundum. & iterum conſi.73.cuius eſt ſimile initium, colum. 4.verſicu.his ergo præmiſſis.& Soci. dicto conſi.112.& Iaſon in l.vniuerſa,colum.penultim.verſicu.adde quòd ex ea infertur. C.de precib.Impe.offe. vbi dicunt expreſſe,quòd talis contractus eſt nullus.& Barb. conſi.12.ſcribitur apud Prophetam,colũ. 3.verſicu.& ſi quiſpiam opponat,lib.1.vbi etiam dicit,hoc caſu actum eſſe nullum ipſo iure,veluti carentem forma, quæ quidem dat eſſe rei, vt dicunt Philoſophi.& eſt text.ſecundum eum, in l.ſi is qui.§. quædam.ff.ad leg.Falci. & in c. cum dilecta,extrà de reſcri.Cui adde tex. ad hoc ab omnib. paſſim allegatum,in l.Iulianus.§. ſi quis rem.ff.ad exhibẽd.Et quod per text. in dicto §.quædam dicit Baldus, in capit. vltimo,colum.4.verſi.quęro vtrum ſit differentia.extra de conſuet.quòd forma dat perfectionem eſſe. Et ibi quoque dicit, ꝙ forma cuilibet rei nomen imponit.l.iuris gentium.in princi.ff.de pact.

De eadẽ re.

4 Et in hãc partem,videlicet quòd talis cõtractus ſit nullus ipſo iure,tenet ipſe Bald. in l.ſi quis mihi bona.§.ſi coram.in fin. & ibi quoque Roma. qui eam l.legit.cum §. quid ſi mandauit.& Alexand.ff. de acquirend.hæreditat.& idem Bald.in l.duobus. ff. de vulgaris,& pupillaris ſubſtitu. & in Rub.C. de reſcin.vend.verſi. quandoque requiruntur quædam ſolennitates,in quibus locis dicit,ꝙ ſi ex conſuetudine vel lege municipali requiritur conſenſus ꝓpinquorum in contractu mulieris, vel minoris, certè contractus eſt nullus,ſi deſit conſenſus propinquorum:ſecus(inquit in vltimo loco)ſi aliquid requireretur poſt cõtractum ſuo eſſe ſundatum(ita enim loquitur)quia tunc contractus non eſt nullus; ſed non deberet executioni demandari, ꝑ not.in d.l.uniuerſa.C.de precib. Impe.offe.& hoc dictum ſequitur Iaſon in ea ipſa l.vniuerſa.col.3.verſic.pro confirmatione. & idem uoluit Flor.in l.1. columm. 3.ff. ſi mens.fal.mod.dix.& Franc.Aret.in c.2.in 6.not.de teſtib.& Soc.d.conſ.112.

De eadẽ re.

5 Et bene facit,quod dicit Ange.cõſi.170. reuocatur,quòd ſi in contractus mulieris deſit conſenſus proximorum requiſitus à ſtatuto,is certè eſt nullus:licèt ſtatutum expreſsè non annullet,licèt item pœnam imponat contrahentibus. Facit quoque, qđ ſcribit Petr.Ferra. in titulo, forma libelli in actio.rea.colum.6.in paruis, uerſicu. uenio ad primum,in illis uerbis, ſi ſtatuto cauetur,quòd ſi ſtatutum diſponat, quòd mulier,uel filiusfam.non poſſit contrahere,ſi contrahat,erit contractus inutilis, qa contra legem celebratus. l. non dubium. C. de legibus. Eſt enim(ait)tantæ poteſtatis ſtatutum in ſua ciuitate, quãta eſt ipſa lex cõmunis in ſuo vniuerſo,per no.in l. omnes populi.ff.de iuſt.& iure. & in l. 1. C. de ſum.trin.Et certè quòd actus factus contra legem,ſit ipſo iure nullus tenet Imol.in l.1.colum.4. & ibi Franciſ. Aret. colum.4. ff.de teſta.cum ſi.

Quid ſi id ſtatutũ pęnã imponat.

6 Ex quibus patet rectene,an perperã, dixerit Bartol. Chaſſen. qui in Commentariis in cõſuetudines Burgundiæ tenuit, in hoc caſu contractum non eſſe nullum ipſo iure, motus, quòd ſtatutum noſtrum (ut ipſe dicit) non loquitur prohibitiue, ſed ſolum non permiſsiue, & ideo actus (inquit)non eſt nullus,niſi expreſſe dicaĩ, per no.per Salyc.in l.vltima,per text.ibi. iũcta l.præcedenti.C. de ſenten. ex breui recit.& Iaſon in l.1. C. de Summ. Trinit.id, quod etiam tenuit ipſe Chaſſe. conſil. 39. pro deciſione,in 3.dubio. Cui reſponderi poteſt,Salycet.in dicta l. vltima. illud quidem uoluiſſe, quòd cùm lex prohibitiue loquitur, actus eſt nullus, qui contra illũ conficitur,etiam ſi lex non adiiciat pœnã nullitatis.per l.nõ dubium. ſuprà allegat. & ibi not.per Doctor. Quod ſi lex non loquatur prohibitiue, ſed tantum non permiſsiue, actus quidem contra illam geſtus non eſt propterea nullus. Ideo (inquit) quia dicta l.penultim.C. de ſenten. ex breui recit.non vſa fuerat uerbis prohibitiuis, ſed tantum uerbis nõ permiſsiuis, proptereà addita eſt dicta l.ulti.quæ ultra adiecit actus annullationem. Quod dictum pro ſingulari limitatione ad d.l. non dubium. refert & ſequitur Alexand. conſil. 24. inſpecto proceſſu, columm.2. libr.4. & Iaſon in eadem l. non dubium. columm. 4.

De eadẽ re.

uerſ.limita iſtam regulam.& in d.l.1. in ſe-
cunda lect.col.18.verſicu.ad iſtud ergo re-
ſpōdeo.C.de ſumm.Trini.Sed(niſi admo-
dum fallor)multum fallitur Chaſſen.tum
quia ea doctrina Salycet. paſſim reproba-
tur,vt videre licèt apud Alex.in l.1.ff. de li-
ber.& poſtu.tum quoniam conſuetudo,
de qua loquitur Chaſſen. & noſtra illi ſi-
milis,loquēs vtraque per huiuſmodi ver-
bū,nō pōt,vtitur verbo phibitiuo, vt uo-
luit expreſſim Bar.in l.de his.circa mediū.
ff.de trāſac.& pterea ipſe Iaſon, vbi ſuprà,
cū dicit, ꝙ huiuſmodi verba,minus valet,
& ſimilia ſunt prohibitina. & rurſum idē
Iaſon in l.ſed & ſi quis.§.quoniam. colū.
6.verſi.ſecundò dicit.ff. ſi quis cautio. qđ
& ex ſuprà dictis iam ſatis liquet.

7 Illud tamen non pręteremittendum,
De eadē re. ꝙ Panor.cuius nō meminit Chaſ. quam-
uis eius ſententiæ admodum ſuffragaretē,
in c.ad apoſtolicam. colum.3.verſi.& per
hoc poſſet,extrà,de regular.ſcribit,ꝙ ſi ſta-
tuto prohibeatur mulier contrahere ſine
cōſenſu duorum agnatorum: valet tamē
contractus aliter factus, cum ſtatutum ſpe
cificè non annullet actum.Quem refert &
ſequitur Angel.Cla.in verbo,lex,verſic.17.
Quodtamen nō eſſe verū apertiſſimè cō-
Caſſenei ars contra autorem. ſtat ex his quę diximus Ideoq; & ipſe Chaſ
ſeneus in poſtrema editione prædictorum
Commentariorum,quam longè poſt hoc
nōſtrum opus ipſe fecit errorem agno-
ſcēs,palinodiam cecinit,ſed tacitus & cū
quodam artificio,vt videretē fuiſſe in hac
mea ſententia in illis prioribus Commen-
tariis,nullam interim mei mentionem fa-
ciens,quòd malignè à me repręhenſus vi
detetur.quod & nos alibi oſtendimus.

8 Sed nec illud quoque prætereūdum eſt,
Non poteſt, & no poſſit, an differāt. quod ſcribit Bart.in d.l.cum lex. col. pen.
verſi.ſed iuxta prædicta multum intereſſe,
an ſtatutum loquatur per verba futuri tē
poris.verbi gratia,ſi dicat,non poſſit,quo
caſu dicit procedere,quod ſuprà diximus,
nullam oriri obligationem,ne naturalem
quidem,quia ita loquendo lex reſiſtit obli
gationi,& aufert poteſtatem in futurum.
An verò loquatur per verbum præſentis tē
poris,videlicet ſi dicat,non poteſt,& ſic(in
quit)declarat,quòd ius non aſſiſtit illi obli
gationi,non autem prohibet in futurum,
nec aliquā facultatem aufert, & ideo non
impeditur obligatio naturalis,per tex. in l.
ſtipulatio iſta.§.alteri.& ibi glo.idem Bar.
& alij.ff.de verb.oblig.Et ſequitur Soci. in
d.l.1.col.2.ff.de lib.& poſth. & Iaſon in l.
frater à fratre,col.14.verſicu.tertia difficul
tas.ff.de cond.indeb. in 1.lect.

9 Sed hæc diſtinctio Bar.eſt omnino con
De eadē re. tra id quod ſuprà diximus in princ.negati-
uam iunctam verbo,poteſt importare ne
ceſſitatem,& priuationem potentiæ; ex do
ctrina gloſſ. ordin. & ipſiuſmet Bartol. &
omnium.Et expreſsè dicit ipſe Bartol. in l.
de his.ff.de tranſactio.ꝙ verbum, non poſ
ſunt reſiſtit actui:ob idque nullam obliga
tionem nec ciuilem nec naturalem produ
cit,quod contra factum eſt.Ideoque Iaſon
ſibi contrarius,in dicta l. Gallus,in princi.
columna quinta,primæ lectu.verſic. huic
difficultati,& in 2.lect.colum. quarta, uer
ſicu.contra iſtam regulam,de libe.& poſt-
hum. hanc Bartol. diſtinctionem nuncu-
patim reprobat,de quo ibi illum uide. Et
rurſum idem Iaſon in l.pacta.colum.ulti.
C.de pactis. dicit, quòd hæc Bartol. diſtin
ctio nimium ſubtilis eſt.Sed & idem in di
cta l.ſtipulatio iſta.§.alteri,colum.6. uerſi.
contra iſtam doctrinam,ſub numero 17.
ff.de verbo.obli.dicit,quod Bartol. in hoc
multum recedit ab excellētia ſua.At Lāce
lotus Gali in d.l.1.§.ſi quis ita,col.4. uerſi.
octauo nota.ff.eo. titu.poſteaquàm allega
uit quædam iura contra illam doctrinam
Bart.diſtinguit,ut ibi uidere poteris. Sed &
& ante hos Bal.in d.l.non dubium.col.ult.
uerſi.ſecundò quæro C.de legi. uidetē huic
Bar.dictioni non aſſentire.

Si quis autem plenius ſcire uelit de na 10
tura huius uerbi poteſt: ſiue affirmatiue,ſi *De eadē re.*
ue negatiue prolati, an uidelicet neceſſita
tē importet,necne, legat tex.in l.nepos Pro
culo.& ibi Bart. & omnino Alciat. ff. de
uerbor.ſignifi.gloſſ.Bart.& alios in l.3. C.
de pigno.Bartol.& alios. in dicta l. 1. ff.de
iniuſt.teſtam.& in l.qui Romæ. §.duo fra
tres.in 6.quæſtio.ff. de uerbor.obligat.& in
l.quod Seruius. & ibi quoque alios. ff. de
condi.cauſa dat.& in d.l.Gallus.in princi.
& ibi etiam Bald.Imol.Fran.Aret.& recen
tiores,& inter hos Fortu. Gar. & eundem
Barto. in l. ſtatuliberos. quæ eſt 3. §. ſi qs
ſir.acceperit. ff. de ſtatulib.Bal.in l.2.colū.
2.in 9.iterum 11. oppo. C. quibus res iu-
di. non noc & in l. eam quam.column.
penulti.uerſicul.& ex hoc infertur. C. de
fideicom.& in c. ſciſcitatus, colum. 2. ex
tra,de reſcript. & conſil. 334. creditor poſt
medium,libr. 1. & conſil. 343. examinan
da, colum.1. verſicu.ſed notandum eſt,
eod.libr.1.& conſil.69. factum tale eſt,qui
dam condidit, circa medium, libr.2. &
conſil.381.quæſtio ſubtilis eſt, colum.1.
libr. 3. Paul.Leaz.in commento, ut ap
pellant, c.potuit, in princip.ext.de locat.
Ange.Rapha.Alexand.Iaſ.Philip.Deci.&
alios recentiores, in l. 1. ff. de iuriſdict.
omn.iudi.Salyc. inter conſil.Petr.Ancha.
conſil. 45. in quęſtione. colum. 1. Imol.
conſil. 146. in cauſa Nannis, column. 1.

Raph.

Raph.Cu.conſi.145.venerabilis vir colũ. 2.verſicul.hoc præmiſſo. Roma. in dicta l. ſtipulatio iſta.§.alteri.col.3.ff.de verb.obli. Corne.con.175.licèt,colum.2.lib.5.Franc. Patrit.in tractat.de oſ. & pote.c. ſede uacã. in 4.parte præludii,co.1.Ludo.Bolo.conſ. 28.ſtatuimus,quòd ſi per uiam,lib.1.

11 De cæteris verò hoc uerbum tangentib. vide gl.Bar.& Bal.in l.ſi ita quis.ff. de lega. 2.Io.An.in c.felicis.de pœnis, lib. 6. in nouella.Bar.in l.ſuus quoque.§. ſed ſi filio.ff. de hæredi. inſti. & in l.ſi ita eſſet. non uno in loco.ff.de auro & argen.leg.& in l. ſi qs ſeruũm.§.ſi inter duos.in fi.ff.de leg.2. Bal. in l.1.§.huius ſtudij.col.2.verſi. item ſi ſtatutũ.ff.de iuſti.& iu. & in l.gño. col.2.uer. itẽ facit.ff.de his q no.inſ.&in l. cum in ſecundo.in 5.oppoſi.ff.de iniuſt.teſta. & Panor.conſi.67.in cauſa,quæ vertitur, col.2. lib.2.Barb.conſi.22.Deum inuocent, col. 6.verſi ſecundo hoc colligitur, lib.3.& nouiſſimè And.Alciat.virum nunquam ſatis laudatum,lib.3.paradoxorum,c. 4.ubi elegantiſſimè oſtendit cõtra omnium ſententiam, negatiuam huic verbo antepoſitam non excludere omnem poteſtatem.& in dicta l.1.in prin.poſt Soci. & Iaſon ibi. ff.d ver.ob.Sed nõ omiſerĩ verbũ,Nequeo qđ eſt eiuſdẽ ſignificationis, cuius Nõ poſſum,eã quoque uim habere, ut tollat omnem potentiam ſiue poteſtatem,& iuris & facti,vt tradit Io.And.in c.cũ plures, & ibi etiam Domi.col.2.verſi.vlti.col.2.ver.in §. porrò.de offi.del.lib.6.& idem Dom. in c. q generaliter,ver.vl.col.2.de proc.eo.lib.6.

De natura verbi,poteſt in vniuerſum.

Nequeo.

12 EX HIS AVTEM,quæ dicta ſunt, liquidò conſtat,quòd mulier hoc caſu contrahens ſine conſenſu mariti, ne naturaliter quidem obligatur,vt etiam uoluit Bar. loquens in ſimili ſtatuto diſponente, ne poſſit mulier contrahere, ſine conſenſu conſanguineorum,in d.l. cùm lex. colu.3. uerſi.ſed iuxta prædicta.ff.de fideiuſ.Nam, vt ibi dicit,diſponere.quòd non poſſit cõtrahere, nihil aliud eſt, quàm auferre facultatem contrahendi. Sed quando auſertur ſacultas contrahendi, impeditur, naturalis obligatio l.iubemus.C. de ſacroſan.ecc.iuncta l.non dubium.C. de leg. loquitur tamen in terminis futuri temporis, videlicet quando ſtatutum dicit, non poſſit,& idem Bar.in l.1.col.pe.in fi.verſic. & ideò dico quod ſi ex forma. ff.de noua.& in l.ſi nõ ſortem.in prin.ver.vnde dicebã. & ibi omnino Alex.ff.de cond.ind. & in l. de his.ff.de tranſac.vbi loquitur de verbo præſentis temporis.non poteſt.& Ang.cõſil.160.pro deciſione, col.2. ver. contrariũ dico.Pau.Ca.cõſi.124.in cauſa quæ vertiĩ, col.1.lib.1.& Fran.Arc.d.cõſi.22: col.vlti. verſi.uenio nũc & Soc.d.cõſi.93. co. pen. Laur.Calc.d.ↄſil.13.col.1.& Guido. Papę cõſi.238.ſpectabiles domini.Et facit,qđ dicit Bal.in l.cum quis. co.4.ver.10.& vlt.C. de iuris, & ſac.igno. quòd ſi ſtatutum dat certam ſormam teſtandi mulieribus, vel minoribus, omiſſa illa ſorma, non oritur obligatio naturalis.

An mulier quæ contrahit ſine autoritate viri obligetur naturaliter.

Quanquàm cõtrarium tenet Ang.353. præmitto pro deciſione. poſt prin. loquẽs de ſtatuto diſponente,quòd non valeat cõtractus ſactus à muliere,ſine conſenſu duorum conſanguineorum. Et idem videtur voluiſſe Bal.in l.ad exactionem. ante finẽ. C.de dot.promi.vbi dicit, quod præſentia conſanguineorum,ex ſtatuto requiſita, tũ demum eſt de ſubſtantia,nullamque parit obligationem, cùm ſtatutum expreſsè annullat vtranque obligationem: quaſi ſentiat aliud eſſe.ſi non expreſsè annullaret. Verùm hoc dictum Baldi poſſet procedere, vbi ſtatutum non vteretur huiuſmodi verbis,non poſſit,aut ſimilibus.quæ tollũt omnimodam potentiam, vt ſuprà ſatis diximus. 13

De eadẽ re.

HINC DICI POTEST,quòd huiuſmodi cõtractui, ſacto per mulierẽ ſine conſenſu mariti non poteſt accedere fideiuſſor:cùm mulier ipſa ne naturaliter quidem obligetur,per tex.in l. fideiuſſor obligari.§.fideiuſſor.ff. de fideiu. Contrarium tamen in ſtatuto diſponẽte, quòd filiusfa. non poſſit obligari per contractum, tradit Alber.poſt Iac. Are.In prima parte ſtatutorum,q.182.demum quæro. vbi dicit, quòd nullũ habebit hoc caſu regreſſum ipſe fideiuſſor,& Alex.in add.Bar. in l.Marcellus.in prin.eo.ti.Sed vtrumcunq; ſit, illud certè videtur eſſe ſine dubio, quòd ſi fideiuſſor ſuſcepit in ſe periculum, & affirmauit non fieri contra ſtatutum, ualebit, & obligabitur.ut in ſimili uoluit Bal.in l.ſi vero.§.hoc amplius.ff.mand. 14

An tali contractui poſſit accedere fideiuſſor.

HINC QVOQVE ſolui poteſt huiuſmodi quæſtio,An talis cõtractus ſactus inſcio,aut renitente marito,teneat in foro conſcientiæ.Nam ſorum conſcientiæ maxima ex parte reſpicit obligationem naturalem,ut quod debitum eſt naturaliter, licet non ciuiliter,obliget in ſoro conſcientiæ quod autem nec ciuiliter nec naturaliter debetur, id quoque in foro conſcientiæ non debeatur, vt latiſſimè patet ex nota per Doctor.in capit.nouit.de iudi. & Inno.Ioan.Andr.Anto.Panormit.& alios in c.quia plerique.extrà de immuni.eccle. & Bar.in l.ſi pœnæ cauſa.in principi.ff.de cond.indeb.& in extraua ad reprimẽdũ, in uerbo,denuntiatio, colũ.2. & per Bald. in auth.ad hæc,colum.2.in fi.verſ.quæro, 15

An is cõtractus valeat in foro conſcientia.

quid de eo, & col.ſeq.verſic.ſed ponamus,
& colum.5.verſicu.procedo vlterius.C.de
vſur.& in l.ſi poſt diuiſionem, paulò ante
finem.& ibi Fulgo.& recentiores.C.de iur.
& fac.ign. & idem Bal. l. cùm quis colu.4.
uer.decimò & ultimò probatur.C.eo.ti.&
in l.id quod pauperibus.in 9.q.C.de epiſc.
& cleric.& Ang.in l.quidam.C. de ſer.nec.
hær.inſt.& Floria. in l. cùm de in rem ver-
ſo.col.2.ff.de uſur.& Corne.conſ.298. an-
te omnia.col.vlt. lib.1. & conſi.137. placet
mihi,col.2.ver.facit pro hoc dicto.lib.2.&
conſi.251.In hac conſultatione.col.2. li.3.
Sed aduertendum, quòd hæc quæſtio
16 *De eadem re* habet duo capita:Primũ, an mulier, quę
contraxit ſine conſenſu mariti, obligetur
in foro conſcientiæ ad obſeruationem ip-
ſius contractus. Secundum, an is qui cum
muliere taliter contraxit, & ex huiuſmodi
contractu rem fortè illi à muliere venditã
detinet, ſit tutus in foro conſcientiæ. Quã-
tum ad primum, videtur mulierem non te
neri in foro conſcientiæ, per ea quæ iam
diximus in duobus præcedentibus uerſic.
qm̃ uidelicet nulla hic ſit obligatio, neque
nãlis neque ciuilis.Et in ſimili dicimus, ꝙ
mulier tuta exceptione, Velleia. non obli-
gatur in foro conſcientiæ, ſecundum Bart.
in d.extrauagan.ad reprimendum, in uer-
bo,denuntiationem,col.2.ver.quid de mu
liere.& Pan.in dicto c.quia plerique. colu.
10.verſi.ex quo infero, quòd mulier, extrà
de immuni.eccleſiæ.
Contrarium tamen tenet Iaſon loquẽs
17 in muliere contrahẽte ſine conſenſu duo-
rum proximorum, qui requirebantur ex ſta
tuto,in auth.præterea,col.9. verſi.item ad-
uerte.C.vnde uir.Pro quo optime facit,qđ
voluit Panor. in c. porrectum, paulò ante
fi.de regula. quòd ꝓfeſſio religionis facta,
non ſeruata forma, quæ traditur à regula,
tamen ligat quo ad Deum in foro conſciẽ
tiæ, & ſequit ipſe Iaſon in l. etſi inutiliter.
col.2.ver.ad idem & tertiò.C.de fideicom,
& l.nemo poteſt,in 1.lect.col.14. verſic.fa-
cit quod no.& iterum in 2.lec.col. 16.uer.
4.ad idem ff.de leg 1.& in l.ſi non ſortem.
in principio in 4 no.ff.de cond.indeb.Sed
& in hanc partem bene faciunt, quæ dicã
paulo pòſt in ſecundo capite huius dubij,
nu.23.& ſeq.vbi tamen videbis,quid ſuper
hoc dicam.
Sed antequam hoc ſecundum caput ag
18 *An peccet uxor contrahens ſine cõſenſu mariti.* grediamur,illud quærẽdum duximus, an
mulier ipſa peccet, quæ ſine conſenſu ma-
riti contrahit.In qua quæſtione Bart. vide-
tur fuiſſe eius ſententiæ, ut peccet mortali-
ter.in d.l.cùm lex.col.2.verſi. pro hoc facit
ff.de fideiuſſ.& in l.ſi quis pro eo.col.3. ver
ſic.aduerte tamen.eo.ti.& in d.l.1.col. ulti.
ff.de noua.& in auth.ſacramenta puberũ.
col.2.verſicu.ego dico. C. ſi aduer. vendi.
in quibus locis ſcribit, quòd ſi qs lege, ſta-
tuto,aut conſuetudine prohibitus ſit alie-
nare,ſi alienet, peccat mortaliter, veluti fa-
ciens, contra præceptum legis factæ ab
habente autoritatem: quoniam ſcriptum
eſt, Qui non obedierit principi,morte mo
riatur.cap.2.extrà de maio.& obed. Et alibi
(inquit.)dicit Paulus: Omnis anima ſubdi
ta ſit principi. Et alibi quoque ſcribitur:
Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſi-
ſtit.vt eſt tex.licet non alleget, in c. qui reſi-
ſtit.11.quę.3.Et idem in effectu uoluit ipſe
Barto.in auth. decernit ius.C. de arbi. & ſe
quitur Ang.d.conſi.160.& Petr.Anc.in re
pe.cap.1.in fi.11.q.principalis,verſi.prædi-
ctis applico, extrà de conſtit. & Paul. dicto
conſi.400.viſo puncto,lib.2.& Alex. conſ.
29.clariſſime Doctor.col.5.verſi.plus dico
quòd etiam lib.7.& Fel.in c.nam concupi
ſcentiam.in prin.extrà de conſt. ubi addu-
cit multos concor.
Verùm Paul.Caſt.in l. legis virtus. in fi. 19
ff.de legib.dicit quòd ſi lex, vel ſtatutum, *De eadem re.*
præcepit minori,uel mulieri ne contrahat
ſine certa ſolennitate,ſi contra faciat, non
peccat mortaliter: eſt enim, inquit, huiuſ-
modi ſtatutum potiùs conſilij,quàm præ-
cepti,cùm ipſius minoris,aut mulieris tan
tùm utilitatem concernit: ideo non ligat,
vt not.gloſſ.in c.1.de conſti.Et idem voluit
ipſe Pau.in d.l. ſi quis pro eo. & in l. is cui
bonis.col.1.ff.de verb.obliga. & in d. auth.
ſacramenta puberum.colum.vltim.ubi di
cit & hoc Raph. uoluiſſe. Et hoc quidem
ſequitur Iaſon ibi,colum.12.verſic.& per
hoc clare colligitur. & idem quoque Pau.
conſi.190. cum tempore, col.2.lib.1. & la-
tè Philip. Corne. conſil. 36. videtur prima
facie,colum.3. & 4.libro 1.vbi ad hoc mul
ta adducit. & conſil.35. ſemper mihi fuit
columna. quarta,uerſicul. item contra di-
ctum,lib.3.ubi citat pleroſque Docto. qui
etiam contrarium tenuerunt, & Alexand.
qui & alios citat,conſi.53.viſis, & conſide-
ratis.col.pe.ver. non obſtat tertium.li.3. Et
Phil.Dec.in d.c.nam concupiſcentiam. in
1.lec.non quidem ratione ipſius Pau. quã
reprehendit, ſed aliis rationibus, & argu-
mentis ductus: de quibus latè ibi uidebis.
Ideo in hac re cogitabis.
NVNC verò ad ſecundum venio, quũ 20
quæſitum eſt, An ſit tutus in foro conſciẽ *An peccet mortaliter, qui rẽ tenet ex huiuſmodi contractu.*
tiæ,qui ex contractu inito cum muliere ſi-
ne conſenſu viri, rem detinet. Et quidem
uidetur primùm, quod non ſit tutus,
quoniam ſtatuta ſunt ſeruanda in foro
conſcientiæ, ſecundum gloſſ. in cap. quæ
in eccleſiarum.in princ.& ibi quoque Bal.
in prin.

in prin.dicens eam gloſſ.non eſſe alibi,extrà de conſt.ſed eſt & alia gl.in ca.2.in uerbo,ſententiis,eod.ti.lib.6. vbi eſt & bonus text.cùm dicit,vt animarum periculis, &c. & Ioan.Andr.in cap.3.de verbo.ſignific.li.6.& Bald.in cap.in omni negotio. colum.1.extrà de teſtib.cum concord.à Fely. relatis in c.1.colum.14. verſic. extra prædictos tres caſus.extrà de conſtit. & à nobis in tracta.Retractuum in præſatione, numer.73. incip. verum Corne. Et in hanc partem facit, quod nuper diximus,in verſiculo abhinc 2.& quod dicit Inno.in d.c.quia plerique,colum.2. extrà de immuni. eccleſi. quod ſi aliquis ex contractu,qui non tenet ipſo iure,habet aliquid: vt ſi in alienatione minoris abſit autoritas tutoris, uel decretum Præſidis, tenetur in foro conſcientiæ reſtituere. Ad hoc enim, vt reſtituere non cogatur, oportet adeſſe bonam fidem, & iuſtum titulum, qui hic non eſt cùm talis titulus pro non titulo habeatur.

21 Contrà videtur, quòd ſit tutus in foro conſcientiæ, qui cum muliere bona fide cõtraxerit, omni uidelicet fraude remota, per id quod no. uoluit ipſe Inn.in c. quòd ſicut,circa medium,extrà de electio.quòd in foro conſcientiæ ualet electio in qua interuenit purus; conſenſus eligentium, quamuis nõ fuerit obſeruata forma à Canonibus tradita:& tutus eſt electus in foro conſcientiæ,quia illa forma eſt introducta propter ſcandala, & euitãdas deceptiones. Vnde ex quo iſta ceſſarunt,ſatis eſt. Quod dictum ſequitur,& dicit ſing.Panor. in dicto c.quia plerique. in fin.9. quæſtio.& etiam in capit.1.ante fin.extra de in integr. reſtitutio. vbi præterea dicit ſemper menti tenendum,extenditque ad omnen actum, in quo eſt prætermiſſa ſolennitas iuris poſitiui, ut in foro animæ non teneatur quis de hoc ſibi facere conſcientiam, ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio, & aſfuit conſenſus habentium actum explicare.Et ob id tenet,quod quamuis in alienatione rei eccleſiaſticæ non fuerit ſeruata forma iutis poſitiui:tamen ſi fuerit facta in caſu licito, & interuenerit conſenſus illorum,qui conſentire debent, tutus eſt in foro conſcientiæ, qui huiuſmodi alienatione rẽ detinet.Ideoq; ipſe Panor.in dictis locis reprehendit illud dictum Inno.in dicto c.quia plerique.in præcedenti verſicu. citatum: quod & reprehenderat Anto. & ipſe Panor.in eo ipſo ca.quia plerique. Et hoc quoque dictum Inn. in dicto c. quod ſicut,ſequuntur Pet.Anc in c.beneficium. col.34 ver.7.principaliter quæro, de regu. iur.lib 6.& in c.poſſeſſor.colum.9.verſ.ſed contra hoc fortiter facit,eo.tit. & lib.Feli. & Philippus Decius in c.1.ille col.11.verſi. fallit,ſeu potius declaratur.hic columna.8. verſicu.ex iſta concluſione. in 1.lect. extrà de conſtituti,& Iaſon in d.l.ſi non ſortem, in prin.in 4.not.ff.de cond.indebi.& l.etſi inutiliter.colum.2. uerſic. facit quartò. C. de fideicom. vbi hoc commendat. & in l. poſt diuiſionem.col.2.ver.2. & fortiùs. C. de iuris & facti igno.& in rub.ff. de acquir. hær.col.3.ver.confirmatur. quia quãtum & in l.nemo.in j.le.nu.78.ff.de le.1. & in §. ſed iſte.col.pe.ver.item in materia.Inſt.de actio.& cõſi.67.de iſto ſecundo, col.4.uer. reſtat circa prædicta, li.3.Aduerte tamen, quod pleriq; erranter allegant.Inn.in cap. quia propter,de elec.vice d.c. quod ſicut.

De eadẽ re. Electus tutus in foro conſcientiæ non obſeruata forma electionis.

Simile eſt,quod dicit Bald.in l.1.colum.2.verſic.interdum eſt nuncupatiuum. C. de teſtam, quòd hæres licitè, & ſine læſione conſcientiæ, tenet bona ex teſtamento carente ſolennitatibus iuris poſitiui, habẽte tamen purum teſtatoris cõſenſum, modò nulla ſit fraus. Quod & idẽ voluit Petr. Anc.in dicto c.poſſeſſor.in 8. colum. in 1. quæſtio.de regu.iur.libr.6.& Imo. in d.l.nemo poteſt.& ibi Alexã.colum.6.verſi.item inquantum & Iaſon colum.16.verſicu.ſubiiciunt,& colum.ſequen.ver. non obſtãt ergo,in poſteriore lect.in priorè autem.colum.12.verſicu.circa hæc dicta.& Io. Mõt. Fer.in repeti.char.8.colum.vltim.verſicul. nunc verò proſequor. ff. de legat. primo, & Paul.Caſt.in l.ad teſtamentum.§. conditionem.colum.2.verſicu. extra iſtos caſus. ff.de teſta.Et Corne. qui idem dicit de legato relicto in teſtamento minùs ſolenni, cõſi.119.circa primum.co.9.ver.nam relictũ & ſeq.lib.2. & latè Fel. loco nuper allega.& Iaſon in d.l.poſt diuiſionem. in fi.2. colũ. vbi allegat Panormita. egregiè, ut ipſe dicit uoluiſſe, in repetitio. cap. relatum. le 1. col.6.ex de teſta.ꝙ ſtãte ſtatuto, ꝙ ꝯtus mulierũ non valeãt ſine cõſenſu ꝑpinquorũ, certè contractus factus cum muliere non obſeruata dicta forma, ualet in foro conſcientiæ,modo ſit ſine fraude. Et ita illum quoque allegat Iaſon ipſe in d.l. & ſi inutiliter.col.2.ver.adde etiam.C. de fideicom. & Fel.in d.c.1.col.11.de conſt. & ipſum Fely.duntaxat, nulla Panor. mentione facta; ad hoc citat, & ſequitur Iaſon in d. §. ſed iſte,quem ſupra adduximus.Et hoc veriſſimum eſſe puto, ut uidelicet non peccet, qui rem aliquã detinet ex huiuſmodi contractu facto à muliere ſine cõſenſu uiri, modo abſit fraus omnis,atque læſio. 22

Hæres inſtitut° in teſtamento non ſolenni, an ſit tutus in foro conſciẽtiæ.

Sed etiam è diuerſo (vt redeamus ad prius illud caput huius quæſtionis) non uidetur peccare mulier,quę huic contractui ſtare non uult, propter omiſſam huiuſ- 23

An peccet vxor, quæ huic contractui nõ vult ſtare.

modi ſolennitatem: cùm id faciat legis, ſiue ſtatuti, aut cõſuetudinis autoritate. per c. qui peccat. 23. quæſt. 4. Et ideo in ſimili hæres ab inteſtato licitè, & ſine læſione cõſcientiæ poteſt conſequi, & retinere hæreditatem illius, qui in teſtamẽto non ſolenni alium hæredẽ inſtituerat, atque legata in eo teſtamento facta reliquerat: ut uoluit Ioan. Calde. in ſua diſputa. incip. Bouoniẽſi ſtatuto cauetur. & Bald. in dicta l. ſi poſt diuiſionem. paulò ante fin. & in l. cũ quis. colum. 4. ver. decimò, & ultimò probatur. C. de iuris & facti ignoran. & cõſi. 285. ſi qs iure ciuili, lib. 3. & Anto. in dicto cap. quia plerique. & in c. nouit. colum. 9. verſicu. ex hoc patet, quid de hærede, de iudi. Pe. Anc. in d. c. poſſeſſor. colu. 8. verſi. & primò quæro de quæſtione, de regul. iur. libr. 6. Alexã. & Iaſon in dicta l. nemo poteſt. ff. de leg. 1. Idem Alexand. conſi. 210. ſtatutis, colum. 3. ver. & ſubdit, lib. 2. Barba. in repet. c. Raynaldus, colum. 46. ver. decimò facit, de teſtamẽ. & Iaſon. conſi. 67. de iſto ſecundo, col. penultim. verſicul. vltra iſta: lib. 3. Licet cõtrarium teneat Bal. ſibi contrarius conſil. 378. iſta ſcriptura, libro tertio. qu od repetitur conſi. 266. lib. 4. & Flor. iu l. cum dę in rem verſo. col. 2. ff. de uſuris,

24 Sed pro priori ſententia facit, quod in ſimili tradit ipſe Bal. in authen. ingreſſi colum. 6. verſi. dubitat tamen. C. de ſacroſan. eccl. illud ſcilicet non peccare hęredes ab inteſtato, qui retinent hæreditatem relictã fratribus minoribus. Nã cùm in foro iudiciali ſit illis interdictum hæreditates relinquere, conſequens eſt, vt & in foro pœnitentiali obtinere debeat, vt dicit tenere Diuum Thomam. Et id quoq; generale eſt, vt etiam in foro conſcientiæ: attendi debeant leges & ſtatuta, vt diximus ſuprà nu. 20. nunc verò ad ſecundum.

De eadẽ re.

25 Nec obſtant, quæ diximus in præcedentibus ver. quia ea procedunt, quantum ad retin endum: vt videlicet non peccet, qui retinet rem ſibi ceſſam in contractu etiam minus ſolẽni, vti nec is peccat, qui retinet hæreditatem, in qua fuit hæres inſtitutus teſtamento etiam non ſolenni, ut ſuprà diximus: cùm uterque habeat uoluntatem, & purum conſenſum, ille mulieris, hic teſtatoris. Hinc nec electus, qui habet cõſenſum eligẽtium, vti etiam diximus. Sed nec è diuerſo peccat mulier aut hæres, qui rem ipſam detinent, non obſtãte eo contractu, & teſtamento, autoritate ſcilicet legis, vel conſuetudinis innixi, ut pulchrè declarat Alexandr. in d. l. nemo poteſt. & clarius Iaſon ibi in poſteriori lectu. ut ſuprà citauimus, & ipſe Iaſon d. conſil. 67. col. vltim, lib. 3. vbi & alios citat.

De eadẽ re.

EX HIS QVOQVE, quæ diximus ex cõtractu facto à muliere ſine conſenſu mariti, nullam oriri obligationẽ, alia, quoque ſolui poteſt quæſtio. Vtrùm huiuſmodi contractus iuramento firmetur. Nam ſi nulla oritur obligatio, quomodo poterit iuramentum, confirmationem inducere? cùm nihil reperiat confirmabile. Et certe non poterit, vt expreſſim conſuluit in ſtatuto diſponente; ne quis poſſit contrahere ſine conſenſu propinquorum, Ange. conſi. 160. cuius eſt initium. pro deciſione. col. 2. verſicu. contrarium dico. Et in ſimili conſuluit Ro. conſi. 12. incip. viſo teſtamento propoſito, col. 2. Quòd ſi ex forma ſtatuti requiritur inſinuatio in contractibus minorum. & non interponatur, nulla hinc oritur obligatio, nec naturalis quidem, per text. quem dicit ſingu. in l. ſancimus in illis verbis, pro non ſcripto, vel intellecto. C. de donatio. Ideoque non poteſt hoc caſu iuramentum confirmare cõtractũ minorũ ſine inſinuatione factũ, cũ nihil, ut diximus, reperiat confirmabile. 26

An huiuſmodi contractus confirmetur iuramento.

Contractus prohibitus fieri ſine conſenſu proximorum, an firmetur iurans.

An contractus in quo requiritur inſinuatio.

27 Et ſimile quippiam voluit Bartol. in l. ſi quis pro eo. in 3. membro. ad fi. & rurſum in 5. etiam ante fi. ff. de fideiuſſ. quòd ſi ſtatutum eſt, ut minor, uel mulier non poſſit aliquem contractum facere ſine quapiam ſolennitate, tunc non confirmabitur, cõtractus iuramẽto, propter peccatũ mortale, quod ex tali iuramento contrahitur. Quod dicit eſſe menti tenendum; propter multa regionum ſtatuta. Et idem voluit ipſe Bar. loquens in ſtatuto exigente conſenſum propinquorum in contractibus mulierum, & minorum, in l. 2. in fi. C. ne fideiuſſo. dot. dent. & conſi. 88. In quæſtione inter Franciſcum, colum. 2. & Bald. in l. 2. in 9. quæſtio. C. de reſcin. vend. & in rubrica. ff. de iureiur. col. 2. verſi. & ideo ſi dicit ſtatutum. & in c. cum contingat. col. 3. verſic. ſi autem diceret ſtatutum. extrà de iureiuran. & conſi. 450. in pupillo. lib. 2. & conſil. 178. ad euidentiam, lib. 3. & conſil. 94. viſo ſtatuto, lib. 5. Ange. conſi. 160. domina Catharina, colu. 2. verſicul. contrarium dico. Pet. Ancha. in rep. c. 1. ad fi. 11. quæſtio. extrà de conſti. & conſi. 180. uiſa diligenter narratione, col. 2. ver. item liberatio, Paul. Caſt. conſi. 465. uiſo compromiſſo. colu. vlti. libr. 1. Pet. Ferra. in tit. forma libel. ſup peti. reſti. in int. in uerbo. tunc iurauit, col. 4. verſicu. dixi ſecundò Barb. conſilio 16. illud iu medium lib. 2. Corne. loquens de ſtatuto. quòd ſubditus non poſſit contrahere cum extraneo, ſine certa ſolẽnitate, conſi. 77. quanquam videatur, colum. 2. verſi. præterea iuramentum, lib. 1. nam huiuſmodi (inquit) ſtatutum reddit quem inhabi-

De eadẽ re.

inhabilē,&tollit potentiā: quo caſu iuſm nō dat robur actui, ſecūdū Ang.in d.auth. ſacramēta puberū. & nouiſſimè Lud. Gozad.conſi.16.in hac cauſa.col.2.nu.13.

De eadē re.

28 Non deſunt tn̄, q cōtrarium tenuerūt, vt Io.And.in addi Spe.ti.de ſen.prola.§.vt autē ver.hoc autē.Bal.ſibi contrarius, conſil. 408.ſuper eo quod quæritur, lib.4.Io. Lig. Ant.Imo.qui hanc dicit eſſe communem opin.& Panor.in d.c. cùm contingat,extrà de iureiur.& ipſe Panor.in c.ad apoſtolicā, in 1.notabili,de regular.Imo.conſi.67. in caſu præmiſſo.Fulgo.conſi.219. viſis binis proceſſibus. col.pen. verſi. rurſum poſito, & ver. ſecunda quoque ratione. vbi ita dicit fuiſſe diſputando publicè eo anno determinatum in ſtudio Senenſi.Paul. Caſt. ſibi item contrarius con.190. cū tempore, col.2.ver.item & tertiò.li.1.Alex. conſi.16. clariſſime Doctor. colum. ſexta,verſicul. quinimo.libr.7. & Soci. conſil.77. in præſenti conſultatione.col.penul.libr.1. & cōſi.147. viſa facti contingentia.col.4. verſic. ſecundò reſpondetur,e. lib.1.& conſi.233. præſentis conſultationis,col.2.& con. 279. viſa donatione colum.1. verſicul. quibus. præſuppoſitis.eod.lib.2.& late Corne. cōſi.35.videtur prima facie, ferè per totum, libro 1.& conſilio.127.licet in hac conſultatione,column.1. uerſicu.licet ſtatutum eo.lib.1.& conſi.35. ſemper mihi fuit viſa col.ult.lib.3.& conſil.224. licèt claram,li. 3.& Frā.Ar.cō.54.in cauſa magiſtri,in primo dubio.latè.Fel.in c.ſi quis.co.2.ver.inquātū dicit,extrà de maior. & obed. & alii plurimi,quos lōgū eſſet ſigillatim referre.

De eadē re.

29 Ideoq; & quia res hæc latius patet, quā vt breuibus poſſim illam concludere: ſatis erit, ſi legentes veluti manibus duxerim ad ea loca,in quibus eam rem abunde tractatam comperient. Legant igitur ultra loca ſuperius alleg.Bald.Pau.Caſtr.& alios poſt Bar.in d.l.ſi quis pro eo. & ibi omnino Catonem Saccum in repet. in 20.char.ff. de fideiuſſ.Bar.Bald.Ange.Saly.& latè recentiores in authen. ſacramenta puberum. C.ſi aduer.uendi. Bartol. Bald. Ange. recentiores in l.is cui bonis.ff.de verborum obliga. Fed.Senen.conſi.172.in nomine Domini amen.factum tale eſt Bal.in l.non dubium. in 17.oppo.C.de legib. & latiſſimè in rep. l.2.char.11. verſicu. ſub quinta quæſt.ff de iureiu.ubi eam rem per.5.aut 6.col. tractat & cō.487 conſiderandum eſt, lib.3. Ange. d.conſi.160.domina Catharina.in 3.membro.Pet.Anc.in repe.c.1.in 11.q.verſi.quid dices extra de conſti.Pano.conſi.71.in hac cauſa lib.1.& latiſſimè omnium in ſua diſputatione,cuius eſt prin.ſtante ſtatuto,per totum.Cano.præſertim Anto.in d.c. cùm contingat. & ibi quoque Imol. in 3.membro prin.de iureiur.Domi.conſi.51. ſuper præmiſſo. per totum Roma.conſi. 437. in caſu propoſito,per totum.Ioā.Bap. Seuer. latè in rep.l.omnes populi.char.18.in paruis ver.tertiò,infert Bar. cum multis ſeq. ff. de iuſti.& iure.Alex.abundè, conſil. 125.viſis & conſideratis,lib. 1.& conſi.39.viſo ſtatuto.lib.4.& iterum conſil. 102.cùm ſtatutum.eo.lib.4.Fran.Aret conſil.2.intellecta diligenter,& conſil.22.diligenter & maturè,col.vlti.ver.hoc præmiſſo.& Phili. Corne.latè,conſi.70.quæſtio eſt pulchra. in 2. dubio.lib.2.& conſili.167. in hac conſultatione.col.2.& 3.eod. lib. 2. vbi loquitur in ſtatuto requirente conſenſum conſanguineorum in contractu mulierum.& conſi. 188.de duobus,col.6.uerſi. reſtat modò ad ſecundam, cum multis ſequ. vſque ad fin, e conſi.eodem quoque lib.2.& conſi.121.uidetur prima facie dicendum, lib.4. & cōſi. 252.quod contractus, per totum,co l. libr. 4.Soci.conſi.77.in præſenti,in 2.dubio,lib. 1.& Bal.à Bar.inter conſi. illius conſil. ſeq. incip.in eandem ſententiam,in 2. quoque dubio,e.lib.1.Fran.Curt.ſenior in repe. authen.ſacramenta puberum,nu.36. & ſequ. & iterum 55.C. ſi aduer. vendi. & Iaſon poſt alios in l.qui iurato.col.penulti. & ulti.ff.qui ſatiſda.cog.& Hippo.Marſil. in l. penul.co.12.verſi.quæro vltimo,per 4.col. ff.de quæſtionibus.

GLOSSA QVINTA, IN TEXT.

Contracter.

An hæc conſuetudo habeat locum in diſtractu.

Diſtractus an ueniat appellatione contractus.

1 HAEC ERGO NOSTRA cōſuetudo de cōtractu loqt̄, nulla diſtractus mentione ſacta. Iō vr̄ nō procedere in diſtractu, ea potiſſimum ratione, q diſtractus nō uenit appellatione contractus, ut no.Bald. in l. ultim. C.ſi tut.nel cur.interue.per text.ibi,in princip.ubi contractus,& diſtractus ſeparatim nominantur. Nam & propriè contractus dicitur, cùm eſt ultro citroque obligatorius,l. Labeo.§.contractum.ff.de uerbo. ſignificat. Idque maximè procedit in hoc ſtatuto,quod eſt contra ius commuue,ut Tiraq.de leg.Connub. Bb 4 dice-

dicemus infrà in glo.8. in verb. *de ſon mary.* nu.5.incip.at ius noſtrum. Ideoq; propriè, ſtrictèq;, & in caſu expreſſo ſine extenſione intelligi debet, vt minus lædat ius commune, quàm fieri poteſt.l.2.C.de noxali.& c.cùm dilectus.extrà de conſue.cum concor. à me alibi adductis. Et hoc ſanè in ſimili caſu tenuit Bal.in l.ſiue apud acta col. 1.ver.ulteriùs nota. quod contractus.C. de tranſac. ubi dicit, quòd ſtatuta diſponentia nō ualere contractus mulierum ſine inſinuatione: non habent locum in ſimplici liberatione.& ſequitur Alc.ibi, & in l.more.col.2.ff. de acqu.hær. & Iaſon conſi.53. in quæſtione, circa fi.lib.1.

2 *De eadē re. Statutum, vt de contractu ſoluatur gabella, non habet locum in diſtractu.*

Et hoc quidem confirmat, quod uoluerunt Bar.Bal.& recentiores in l.ab emptione.ff.de pac.quòd ſtatutum, quòd de quolibet contractu ſoluatur gabella, non habet locum in diſtractu. quod & idem uoluit Bal.in l.1.col.2.verſic. quid eſt ergo, & ibi Saly. & Paul. Caſtr. col.ult. C. quando lice.ab emp.diſce.& Bal.in l. ſi donationis. in fi.C.quod met.cauſa.& in l. tres fratres. in 3. notab.ff. de pac. vbi loquitur de refutatione, quam negat comprehendi ſub huiuſmodi ſtatuto.Idem Bald. poſt Cyn. in l. 3.§.contrarium.in fi.ff.de contrah.iud. tute.& Ang.conſi.94. pro parte affirmatiua. col.5. verſic. videndum igitur reſtat. Idem Ang.& Imol.in l.ſi hominem.ff. de vſuca. Alexan.in l.Pomponius.§. præterea.col.2. & ibi etiam Fran.Are.qui eum §. legit cum §.cùm quis.in 3.notabili. & iterum in fin. ff.de acquir.poſ.& rurſum ipſe Areti. in ea ipſa l.§.in dote.poſt prin.& idem Alc. in d. l.ſiue apud acta.co.2.C.de tranſac.& Bart. in l.ſi ita ſtipulatio.col.1. ff. de uerb. oblig. Fely.in c.querelā.col.1.ver.item ex hoc no. extrà de ſimo.Fran.Curtius ſenior in auth. ſacramēta puberum.char.pe.nu.42.& ſeq. C.ſi aduer.vendi.

3 *De eadē re.*

Hucq; ſpectat, quod pulchrè conſuluit Pau.Caſt.conſi.74. in cauſa mota per dominam Dorotheam, col.vii.ver. videndū eſt lib.2. quòd ſtatutum vicinos, aut conſanguineos admittens ad retractum contractus, non habet locum in diſtractu. De quo diximus in noſtro tracta. Retractuū, tit.1.§.1.in glo. 2.in verbo, *a vendu*, nu.38.& aliis locis ibi citatis. Sed & generale eſt, ut ſtatutum loquens de contractu, non habeat locum in renuntiatione, ſiue in refutatione, Bal.in l.1.ad fi.C. ſi aduer. don. & Saly.in l.1.in 5.opp.C.de pac.& Panor.cōſi.108.hoc exordio, illud in effectu de iure quæritur.lib.2.vbi conſuluit, quod ſtatutū diſponens minorem non poſſe ſine decreto iudicis contrahere, non habet locum in pace facta per minorem, cùm proprie non ſit contractus, ſed potius quædam remiſſio iniuriæ, per multa iura illic allegata.

4 *De eadē re.*

Sed quid diutius in huiuſmodi ſimilib. & generalibus immoramur? cùm Ange.& Alexan.receptiſſimæ autoritatis uiri in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. hunc noſtrum caſum nominatim ſpeciatimq; definierint, limitantes dictum Bart ibi. volentis in 6.col.verſic.ex hoc apparet, quòd ſtante ſtatuto, quòd mulier non poteſt ſe obligare ſine conſenſu duorum conſanguineorum, non poterit mulier liberare, ſiue facere pactum de non petendo. Quod & ibi ſequuntur Bal.ipſe, Ang.Paul. Caſtr. Fulgo.Alex.& alii.& idem uoluit ipſe Bar. & alii poſt eum.in l.Meuia.§.1.ff ſol.matr. & Fulgo. conſi.39. ad id de quo quæritur, col.vlti.Roma.conſili.280. repetito in conſil.394.præſuppoſito quòd viua uoce, poſt prin.& Fran.Aret.conſi.54.in cauſa magiſtri, verſi.unde dicit.& Iaſon d.conſi.53.in quæſtione uertente, col.ulti.lib.1.& Alciat. in l. Labeo. in uerbo obligationem. ff. de verborum ſignificatio. Vt videlicet huiuſmodi dictum Bar. & ſequacium procedat cùm ſtatutum loquitur per verbum obligare, quo & ipſe vtitur. Nam faciēs huiuſmodi pactum de non petendo, obligatur naturaliter non petere, per not. per ipſum Bar.& alios in l.ubi pactum.C. de tranſac. cum ſi.Secus (inquit) ſi uteretur verbo, cōtrahere, puta quia diſponeret, quòd mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu propinquorum, tunc enim poſſet facere pactum de non petendo, quia cum iſtud pactum ſit ſtricti iuris, & exorbitans ex iure communi, debet ſtrictè intelligi. Quod & idem voluit ipſe Alex.in l.more, col.1.ff.de acqui.hæred.

5 *De eadē re, citra ſuprà dicta.*

Contra tamen uerius uidetur, vt ſtante huiuſmodi ſtatuto non poſſit mulier renūtiare, aut liberare, aut diſtrahere, ut uoluerunt Bald.in d.l. ſi unus. §. pactus ne peteret.co.4.ver.ſed quid ſi ſtatutū.& ibi Mart. Laud. & Iaſon ff. de pactis. Idem Bald. in eadem l.§.quod in ſpecie.col.vlt.& in rub. C.de pac.& in l.pactum. in 21.q. & ibi etiā Rom.col.vlti.C.de collatio.& idem Rom. in l.de tutela, in 2.notab.C.de in inte.reſtit. mino.& in l.mutum §.primo.ff.de acqui. hæredita.& d.conſili.280.repetito conſilio. 194.colum.1. Fulgo.in l. contra.§. ſi filius. ff.de pact. Bald. à Bartol.quem Bald. Nouellum uocant, Aduocatus conſiſtorialis, Doct.egregius, in repet.rubricæ ff.de verborum obliga.col.pen.Barb.in l. 2. in princi. col.9.verſi.item dico, quòd doctrina.ff.co. titu.& in. clem.auditor. in fi.de reſcript. & conſi.16.illud in medium afferā.co.4.li. 3.

Franc.

Franc. Areti. in l. 5. in princi. col. 4. verſi. in
quæſtione. ff. de verbo. obliga. quæ ex qua.
cont. & Soci. conſi. 230. viſo teſtamento,
colum. 3. verſi. poſtremò non omitto. Iaſ.
in d. l. ſiue apud acta. colum. 2. verſi. ego te-
neo. C. de tranſac. & in l. Barbarius. col. 3.
verſ. tertiò facit. ff. de offi. Præt. & in Authē.
ſacramenta puberum. col. 17. verſicu. con-
firmo per illum. C. ſi aduer. vendi. & in l.
Pomponius. § præterea quæritur. ff. de ac-
qui. poſſ. in 2. lec. & in d. l. more. col. 6. verſi.
confirmatur per illud. ff. de acquir. hære. &
in l. ſi ego. col. 1. in fi. ff. ſi cert. peta. dum al-
legat multos ex ſuprà dictis, vt probet ſtatu
tum loquens de contractu, habere locum
& in diſtractu: & in §. omnium. colum. 7.
nu. 39. Inſti. de actio. vbi hoc reputat nota-
bi. & Ioan. Lup. in repet. rubri. de dona. in-
ter vir. & vxor. §. 68. col. 3. verſicu. hoc etiā
videtur, & iterum verſi. & iſtud teneo. Al-
ciat. in d. l. Labeo, in uerbo, actum. ff. de
uerb. ſign. & in lib. 2. c. in ſdē tituli, char. 11.
& Fran. Ripa. in rubr. ff. de acqui. poſſ. col.
2. nume. 10. & Arnol. Ferrò. in conſuetud.
Burdig. titu. 1. § . 3.

6 Et hanc certè partem mirū in modū ful
De eadē re. cit, quòd nonnunquàm leges noſtræ con-
tractum pro diſtractu accipiunt, vt in l.
omni. & ibi no. C. de omni ag. deſer. lib. 11.
Nam &, ut dicit gl. no. in lib. 1 in prin. in gl.
magna, in fi. ff. de actio. & oblig. omne pa-
ctum dr̄ contractus. Quam gloſ. ſequitur
Bald. & poſt eum Iac. à S. Geor. in d. rubri-
ca, C. de pac. ubi dicit per illam, quòd om-
ne pactum eſt cōtractus, ēt ſi ad diſtractum
tendat, & idem Bald. in l. contractus. col. 2.
C. de fid. inſtr. & in d. §. pactus ne peteret, &
in l. iuris gentium. in prin. colū. 2. ff. de pa-
ctis. & in c. quintauallis col. 2. verſi. ſed vr̄,
qđ ex nudo pacto, extr. de iureiu. & conſi.
102. omnis ptās, in fi. lib. 3. Bar. vbi ſuprà, &
Iaſon oībus ferè locis ſuprà citatis, & præ-
terea in l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. col. 7.
verſi. moueor primò. ff. de pactis. ubi eam
gl. dicit ſingul. & in d. l. iuris gentium. §. ſed
cum nulla, colum. 4. verſi. ſecundò princi-
paliter. Quo fit, ut minus mirum uideri
dēat, qđ ſcribit Frā. Are. in l. ſi qs cū aliter,
col. 6. ver. Itē, & iurm̄. ff. de ver. obl. ꝙ diſpo
ſitio, quātūcunq; exorbitās, atq; ēt corre-
ctoria, loquens in contractu, habet locum
& in diſtractu, ꝑ d. l. de tutela. C. de in inte.
reſtit. & in l. ſi maior. C. de dolo.

7 Propterea dicit alia gloſſ. quam & ipſe
De eadē re. Franc. Aret. vbi ſuprà, citat, in d. l. 3. §. con-
trarium. ff. contra. iudi. tutel. quòd dicta
auth. ſacramenta puberum, quæ ipſa eſt
exorbitans à iure communi, quamuis lo-
quatur de contractibus ſolum, habet ta-
men locum in liberationibus, renūtiatio-
nibus, & diſtractibus, quam glo. ſequuntur
Dyn. Barto. Bald. & alij ibi. & illam quoq;
dicit vnicam in iure Bald. in rubric. extra
de iureiur. & ibi Anto. Corſe. in 18. priuile
gio iuramēti. Et hoc idem uoluerunt Bar.
colum. ultim. Bald. Angel. Salycet. & om-
nes præter Cy. in dicta authent. ſacramen-
ta puberum. & ibi quoque Franc. Curti. Se
nior in repet. char. penul. nume. 42. & ſeq.
ubi ad hoc dicit ſing. gl. in dicto. §. ꝯriū. &
ibi quoq; Corne. etiam in repeti. col. 8. nu.
25. Ipſe Bald. & Iaco. à S. Geor. qui & eam
gl. dicit ſing. in d. rub. C. de pactis. & idem
Bal. in l. pactum qđ dotali. in 21. quæſtio.
C. de collati. & in dicto. §. itē ſacramenta.
colum. 3. uerſi. quæro nūquid iſta auth. tit.
de pac. iura. fir. & cōſil. 408. ſuper eo quod
quæritur, lib. 4. ubi & ad hoc allegat no. in
d. l. 3. Angel. & Imo. qui & illam glo. in di-
cto. §. contrarium dicit ſing. in l. Pompo-
nius. §. ſi quis præcariò. in fi. per illum tex.
& ibi quoque Vincen. Hercul. colum. pe-
nult. ff. de acquir. poſſ. & idem Angel. con
ſil. 50. teſtator quidam, circa medium. An
to. in c. ult. char. antepe. in 1. fall. extra de cō
ſuet. Rom. conſi. 190. clarum eſt, circa me
dium. Barbat. in leg. ſciendum. colum. 80,
ff. de uerbor. obligat. Alexan. in dicta l. Pō-
ponius §. præterea. colum. 2. uerſi. item ex
iſto. ff. de acqui. poſ. ubi & illam gloſſ. dicit
ſingul. & hanc eſſe communem op. & in
l. minimè. C. de legib. & conſi. 185. niſo ti
tulo, colum. antepenult. uer. bene facit, lib.
2. & conſi. 53. uiſis & cōſideratis, poſt prin.
lib. 3. & conſi. 51. uideretur pro deciſione,
col. 2. uerſicu. ad idem facit, libr. 5. & Fran.
Aret. in c. in præſentia, per illum tex. & ibi
quoque Philip. Deci. in vltim. no. extra de
probatio. Franc. Cur. Senior. & Lance. De
ci. inter conſil. ipſius Cur. conſi. 44. contin
gentia, colum. 5. Pe. Ferra. in ti. forma libel.
ſuper peti. reſtit. in integr. in uerbo, tunc iu
rauit, colum. 2. uerſi. item procedit d. regu
la. Firmia. in tract. gabel. in 5. parte prin. q̄ſt.
5. uerſicu. & adde Philip. Deci. conſi. 639.
uiſa conſultatione, col. 1. Carol. Ruin. cō-
ſi. 137. uiſo inſtrumento, colum. 2. verſ. ſed
præmiſſis, lib. 4. Sed eſt & alia gloſ. hoc idē
uolens, in d. §. item ſacramenta puberum.
in uerbo, ſuper contractibus, col. 2. uerſic.
itē quæro an l. iſta, & ibi Iac. Aluar. q hanc
quoque dicit eſſe communem op. & Car-
di. Alex. qui idem dicit, titu. de pac. tenen.
& idem nouiſſimè uoluit And. Alcia. libr.
2. de uerbor. ſignifi. in materia extenſionis
conſtitutionum correctoriarum, licèt con
trarium uiſus ſit noluiſſe Cyn. in d. authen.
ſacramenta puberum, in 14. quæſtio.

Et aliàs quoque diſtractus eiuſdem na- 8
turæ eſt, vt contractus, vt quod in contra- De eadē re.
ctu ha-

Diſtractus forũ ſequimur, ut contractus.

ctu habet locum, obtineat & in diſtractu, ſicuti dicit Barto. in l. & ideo. ff. de condi. fur. Sicuti enim per contractum quis ſortitur forum in loco, quo cõtrahit, vt eſt tex. in l. hæres abſens. §. ſi quis tutelã. & §. proinde. ff. de iudi. & in c. Romana. §. contrahentes. de ſor. comp. lib. 6. Ita quoque per diſtractum. l. exigere dotem. & ibi Barto. & alij. ff. de iudi. & l. qui loco & ibi itẽ Bar. poſt Guil. Cu. ff. de condi. indebi. & hoc quoque uoluerunt Ang. Ale. Iaſon, & Hercu. in d. l. Pomponius. §. præterea. ff. de acqui. poſſ. & Lapus alleg. 10. incip. diſputat hinc quem refert Anto. in ca. poſtulaſti. de for. compe. dicens ibi eſſe caſum. & Alex. in addi. Bart. in d. §. ſi quis tutelam. vbi dicit de hoc eſſe caſum vnicũ in iure, in l. in contractibus. §. in omni. & ibi Bart. C. de numę pec. & Iord. in repe. d. §. contrahentes. colum. 2. verſic. ſed quid de diſtractu? vbi reſpondet ad quædam contraria. Et ſicut, cùm de contractu agitur, actor ſequitur forum rei: ita & cum de diſtractu. l. 2. & ibi Bar. C. vbi & apud quem.

9 Et quemadmodum contractus præbet iuſtnm titulum, iuſtamq́ue ad vſucapiendum cauſam, ita etiam diſtractus, liberatio, per d. §. ſi is qui precariò. & ibi Ange. Imo. & recentiores: & d. l. Pomponius. §. prærereà. & ibid. Iaſon. ff. de acq. poſſ. & l ſi hoĩem. ff. de vſuc. & l. ſi duo. ff. de diuer. & tẽporũ pſci. Bal. in l. 1. C. de vſuc. trãſſe. Et ſicut dolus dans cauſam cõtractui bonę fidei, illum reddit nullum ipſo iure, ex cõmuni op. per l. eleganter, in princ. ff. de dolo: ita & ſi dederit cauſam diſtractui bonæ fidei, vt probatur in d. l. de tutela. C. de in int. reſtit. min. & no. doc. in l. ſub prætextu. C. de tranc. Barto. & Pau, Caſt. in l. pe. C. de dol. mal. Bar. in l. actione. col. 1. verſi. opponitur contra hoc, C. de tranſact. & in d. l. eleganter. in prin. colum. 4. verſi. eodem modo poſſemus dicere. ff. de dol. mal. & in l. & ideo. in prin. verſi. quid ergo dicemus. ff. de cõdi. fur. & Bal. in l. aduerſus. poſt prin. C. de excep. & in l. 1. poſt prin. & ibi Sal. co. 2. verſi. quęro ab extra. C. quan. lice. ab empti. diſce. & idem Bal. in c. audita. colũ. 2. verſi. ſed contrà videtur, extrà de reſti. ſpoli. Franc. Are. in l. ſi ſeruum. in princ. colũ. 2. ver. potes dicere. ff. de verb. oblig. Iaſon in l. ſi ego. colum. 2. verſi. ſecũdò aduerte. ff. ſi cer. pe. Nam & vbi contractus eſt bonę fidei, ſimiliter & diſtractus, ſiue diſſolutio illius, & è diuerſo l. ab emptione. & ibi Bar. Bald. Salyc. Ange. & alij. ff. de pactis. & d. l. 1. C. quan. lic. ab empt. diſce. & ibi etiam Bal. & Pau. Ca. Quanquam ei quod diximus, dolum dantem cauſam diſtractui, eũ ipſo iure nullum efficere, contradicit. Io. à Monte Sperel. & Soci. in l. cum poſteaquã. C. de pactis. At Iaſon. & Philip. Deci. ita id intelligere uidentur, vt ſi pactum liberatorium interpoſitum ſit ſuper actione iudicati, quæ ſtricti iuris eſt, id certe & ſtricti iuris ſit, ideoq́ue dolus ei dans cauſam, non annullet ipſo iure. Sentiunt ergo, quòd ſi interponatur ſuper contractu bonæ fidei, ſecus ſit.

Et ſicuti in contractibus ſub conditione factis inſpicitur tempus contractus, ita vt cõditio retrò trahatͣ. l. ſi filiusfa. in prin. & ibi Doc. ff. de verbo. obligat. & l. potior. & l. qui balneum. ff. qui poti. in pigno. habe. ita etiam in diſtractibus, ſecũdum glo. in l. ſi ſub coditione. ff. de ſoluti. Ang. Imo. Raph. Co. Pe. Beſut. & Iaſ. in d. l. ſi filiusfa. Et qui habet autoritatem legitimam in contractu eandem quoque habet in diſtractu. l. vlt. & ibi Bal. in epitome. C. ꝑ ſocio. Et vt regulariter ex contractu non tranſfertur dominium ſine traditione l. traditionibus. C. de pactis, cum ſi. ſic nec ex diſtractu, ex ſententia Bar. in d. l. & ideo poſt prin. ff. de condi. furt. & Alex. in l. 1. colu. 3. verſicu. pro deciſione iſta. ff. ſol. mat. & Phil. Decci. in d. l. traditionibus. colu. pen. verſi. 2. concluſio. Et ſi quo caſu non requiratur traditio ad transferendum dominiũ in contractu, vt in eccleſia, & ciuitate, per l. vlt. C. de ſacroſ. eccleſ. ſic nec in diſtractu Iaſon in d. l. ab emptione. colum. pe. verſi. in ultima parte. ff. de pactis. & Catel. Cotta quid dicit ſing. in memor. incipien. uenditio ſacta ciuitati: licet cõtrarium teneat Bald. in l. ſi tibi. §. de pignore. colum. ulti. ff. de pactis. quem ſequitur Iaſon ſibi contrarius in d. l. ult. in 4. no. uerſi. pulchrum. C. de ſacroſ. eccle. ubi illud dictum Bald. ſing. dicit. 10

De eadẽ re.

Et ſolennitas quæ requiritur in contractu, eadẽ, & in diſtractu requiritur. l. ſi ad reſoluendam. C. de prædi. mino. ubi lex prohibens minorem contrahere ſuper re immobili, ſine autoritate, & decreto iudicis, habet locũ, & in diſtractu. quẽ text. ad hoc expendit, & dicit no. Bald. in l. Præſes, colum. 2. uer. idem apparet. C. de tranſac. & in l. 1. poſt prin. C. ſi aduer. tranſact. & conſi. 220. proponitur quod A, lib. 1. ubi ex hoc dicit, quòd ſi contractus requirit ſcripturam, ita & diſtractus. & conſi. 415. illa ſolennitas, in prin. lib. 2. quod repetit conſi. 481. lib. 4. & Ro. d. conſi. 280. ubi & per illum text. dicit parem ratonẽ habere locum in contractibus, atque in diſtractibus. Ideoque dicit Bar. in auth. econtra ſi filij, in 2. no. per illũ tex. C. de repud. quòd cuius conſenſus requiritur in contrahendo eiuſdẽ quoq; requiritur in diſtrahẽdo. 11

De eadẽ re.

Sed

12 *De eadē re.* Sed per illum tex. dicit Alex. in l. centeſimis. §. vlt. in fi. ff. de ver. obli. quod eadem requiruntur in reuocatione actus, quæ in confectione ipſius. Quod & voluit ante illum, illo tamē tex nō citato, Bar. in l. quod iuſſit. colum. pen. verſ. quæro an partibus. ff. de re iud. & in l. actor. col. pe. ff. rem rat. hab. & Bald. in l. ſi ita §. regula. ff. de lib. & poſth. & in l. ſi ut proponis. C. de nupt. & in l. omnium. ad fi. ver. item no. quód licèt princeps. C. de teſt. & in l. vl. colū. vlt. C. de fideicom. & in c. 1. in verbo; nos Ro. titu. de pace Conſtan. & in c. cum conſuetudinis. poſt prin. poſt tex. ibi, extrà de conſue. Cardi. Flor. & Imo. in c. relatum, de teſta. Ro. conſil. 65. viſo themate, colum. 2. vbi & ad hoc præterea allegat l. hæredes palam: §. ſi quis poſt. ff. de teſta. & l. ſi puellæ. ff. de ſpōſa. & l. nuptiæ. ff. de rit. nupti. Alexan. conſi. 134. ſuper præmiſſo dubio, in fi. lib. 7. & Feli. in c. edoceri. col. 5. verſicu. non obſtat prædictis, de reſcript. & ante omnes glo. in l. tria prædia. & ibi. Pau. Caſt. ff. de ſeruit. ruſti. prædi.

13 *De eadē re.* Ex quo id conſequens eſt, vt quot teſtes requiruntur ad probationem teſtamenti; tot quoq; requirantur ad probationē reuocationis illius, vt ſatis probare videtur tex. in d. l. hęredes palàm. §. 1. & ibi no. ff. de teſt. & ad hoc vulgò citatur gl. quæ tamen loquitur de probatione erroris teſtamenti, in l. cum proponebatur. ff. de lega. 2. Et idem in cæteris, vt eo modo, quo debent probari, eodem reuocatio eorum probari debeat. Bal. in l. teſtium. in 5. no. per eū text. C. de teſtib. Et illud quoque hinc prodit ꝙ ſicut Prælatus non poteſt contrahere ſine conſenſu capituli, ita nec diſtrahere. c. quærelam. extra de ſimo. vbi id ex eo not. Ioā. Ana. Et qđ tēpus requiritur ad inducēdum conſuetudinē idē quoq; ad eā abolēdam, vt tradit Anto. in c. accedentibus. col. 2. verſi. quæro quanto tempore, de priui. & Pan. in c. pro illorum. de præben. & Alexā. conſi. 5. ſi vera ſunt. colum. 4. verſicu. ſicut ergo dicta, libr. 5. Et quæ ſolennitas requiritur in condendo ſtatuto, eadem & in reuocando. Bart. in l. omnes populi. char. 3. verſi. iuxta prædicta quæro, an in reuocando. ff. de iuſti. & iur. & Fran. Are. conſi. 75. diligenter & maturè, col. 4. ver. pro iſta ꝯcluſione. Et eodem modo debet probari ſolutio debiti, quo debitum ipſum probari debet: ut pulchrè reſpondit Pe. Anch. conſi. 350. in quæſt. prædicta. Et ſequitur Philip. Deci. in l. nihil. ff. de reg. iur. Et ſicut cū Epiſcopus ſolenniter excōmunicat, debēt eum 12. ſacerdotes circunſtare, c. debent. 11. q. 3. Ita & cum abſoluit. c. cum aliquis, ead. q. & cau.

Nam & è diuerſo ea tantum in reuocatione actus requiruntur, quæ in confectione illius. Quod ex eo videmus, quòd vti donatio poteſt fieri nudo pacto, l. ſi quis argentum. C. de don. ſic & nudo pacto reſolui poteſt, ſecundum gloſſ. Bart. & alios in d. l. ab emptione. ff. de pactis. Et ſicut pignus ſolo conſenſu contrahitur, ſine traditione. l. 1. ff. de pig. acti. ita quoque reſoluitur. l. pe. C. de pigno. & gloſſ. in d. l. ſi tibi. §. de pignore. ff. de pactis. Et ſicut quis ſimplici verbo excommunicatur, c. 1. extrà de eo qui fur. ordi. rece. ita quoque abſoluitur. glo. in d. c. cum aliquis. 11. q. 3. & in c. cōperimus. 24. q. 3. Et ſi grauamen eſt verbale, ſufficit reuocatio verbalis: ſi reale, & realis requiritur gl. in c. ſi à iudice, in verbo, cum effectu, in fi. & ibi Arch. & Io. An. de appel. lib. 6. Et ea peccata quæ ſola volūtate cōtrahuntur, ſola quoque voluntate dimittūtur, vt dicebat Bar. antiquus Doc. ar. d. l. ab emptione, vti eum refert gl. in c. ſi cui, in verbo, uoluntas, de pœnit. di. 1. q̄ declarat, quomodo id ſit intelligendum. 14 *De eadē re. Donatio fit nudo, actu.*

Et ſi iudex parte non vocata, & nō legitimo tempore & ueluti quodam impetu facilis fuit ad concedendam tenutam, quā uocant, ſiue bonorum poſſeſſionem, aut ad deiiciendū aliquem ſua poſſeſſione de facto, & nullo iuris ordine ſeruato: ita facilis eſſe debet ad id reuocandū de facto, & ſine partis citatione. Textus eſt intimis memoriæ theſauris recōdendus, in l. 1. §. hoc edictum. ff. ſi mulier uen. nomi. & glo. etiā no. & omnibus nota, in l. minor. in prin. in uerbo, ſecus, ff. de euicti. Inn. in c. querelam. colum. 3. uerſi. alij dicunt, & ibi Bald. col. ult. extrà de ele. Oldra. conſi. 12. quęſtio prima, ad fi. 1. dubii. Bal. in l. ſi pacto quo pœnam. col. 1. in 5. no. & ibi quoque Sal. Pau. Ca. Alex. & Iaſon. C. de pactis. Idē Bal. in l. ſi deſerta. in fi. C. ſi propt. publi. penſi. & in l. 2. col. 7. uer. quartò quæro, ſi iudex. C. de ſeruit. & aqua. & in l. ult. col. 2. uerſic. ſecūdo caſu. C. de edi. di. Adr. tol. & in rep. l. tale pactum. §. qui prouocauit. in 10. quęſtione. ff. de pac. & in l. de pupillo. §. ult. & ibi quoque Imo. ff. de no. ope. nunti. & ipſe Bald. in l. 2. ff. de ſerui. & in l. ult. & ibi quoque Salyc. C. eo. ubi ipſe Bald. dicit eā gloſſ. ſing. & idem in l. prima, ad fi. C. prohi. ſequeſtra. pecu. & in l. poſt ſententiam. in fi. & ibi etiam Salyc. uerſic. quartò. quæro. C. de ſenten. ubi, & Bald. ipſe dicit eam gloſſ. ſingu. & in l. prima. circa medium, C. de excep. rei iudi. & in rub. C. de ſucceſſ. edic. col. 2. & in l. ab executore. C. quo. appel. non recip. & in c. ſecundo, ad fi. de reſcrip. & in c. ab excommunicato, col. 2. eo. titu. & in c. inter quatuor. in fin. extrà de maio. 15 *De eadē re.*

maio.& obed.vbi dicit cũ text.ad hoc eſſe
ſing.& in addi.Spe.tit. de. pri.& ſecun.de-
cret.§.iam de effectu.ver.ſed quid ſi iudex.
& conſi.149.proponitur, quod quædam
tutela,in fi.lib.3.& conſi. 366. quanquàm
ſuper prædicto,col.pe.eod.lib. 3. & conſi.
318.iſta captura,colum.1.lib.4.Io.Fab. in
l.2.C.ſi per vim,vel alio modo.vbi hoc tra
hit ad dominos temporales,qui ſaiſiũt (ut
ipſe loquitur) parte non vocata. Angel.
Imo.& Alexan.in l.de vnoquoque. ff. de
re iudi.Ant.Panor.& Philip.Deci. in c. cũ
ceſſante.ille,col.2.alij.colum.vl.ext. de ap
pel.Pe.An.conſi.6.viſo themate ; col.pen.
verſ.contrariam,& rurſus ante fi.& conſi.
20.viſo prędicto,etiam in fi.& conſil.188.
viſis ꝯſiliis,colum.2.vbi & ex hoc,dicit, ꝙ
ſententia à iudice laico lata in clericum,
ab eodem reuocari poteſt.Imol. & Alexan.
l.1.§.nũtiatio.ff.de ope.no.nunt.Ro.ſin.
769.poſſeſſio etiam iniuſta. & conſil.158.
circa articulum.colum.1. & latius conſi.
210.circa prin.col etiam.in duobus lo-
cis.vbi & ad hoc dicit eſſe tex.multũ not.
in l.in fraudem. §.ſicut.ff.de mili.teſta. &
Raph.Co.conſi.146.Simou Helias, Maria.
Soci.conſi.32.ex his quæ ſuperiùs ; in fin.
Alex.in l. quod iuſſit. colum. 10.verſicu.
prædicta tamen intelligas,& rurſum verſi.
quærit etiam Bartol. ff. de re iudic. & latè
conſi.5.in cauſa lite,col.pen.verſi. item ſi
probatum eſt,lib.2.& Barb.conſil.51. ſcri-
pſit ſapienter fons,col.22.verſi.tertiò acce
dit,lib.1.& Fel.latè in c.qualiter, & quan-
do,le.1.colum.8.verſi. tertiò,limita, extrà
de accu.vbi etiam facit ſing tex. in d. §. &
hoc edictum. & hoc poſtea not.limitat.

16 *De eadē re.* Ad idque facit,quod ſcribit gl.in c.pri-
mates.2.q.1.quòd depoſitus de facto,etiã
de facto reſtituif. quam in id expẽdit Bal.
in c.accedens,le.1.in fine. extrà, vt lit.non
conte.Et alia gl.in c.excommunicatos.11.
q.3.quòd ſi iudex motu proprio, & nullo
petẽte,quempiã excõicare põteſt,& eodẽ
quoq; modo eum abſoluere.Et quod itẽ
voluit Specu. in d.titu.de pri. & ſecun. de-
creto, quo loco ſuprà citauimus. & Ioã.
And. in addi ipſius Spe.tit. de ſenten .& q̃
ipſam ſequuntur.§.ſpecies.verſ.eſt quoq;
& tertia ſpecies, in additio, quæ incipit,
habeo de præcepto.Bar.in d.l.1 §.nuntia
tio.col.3.verſicu. quæro an ille. ff. de ope.
no.nunti.Bal.in l.1.C. quan.lice.ab em.p.
diſce.& in c.1.§.vlt.tit. per quos fiat inue.
dũ q̃rit, qualiter fiat diſueſtitura. & in c.1.
in 1.lec.col.pe.uer.ſcdò q̃ro, de iudici. ubi
allegat l.ſi quis uxori.§. ſi fugitiuum.ff. de
furtis.

17 *De eadē re.* Et his item fit,ut quæ teſtibus nulla inter
ueniente ſcriptura probari poſſunt, ita
quoq; eorũ diſſolutio,reuocatio. renũtia-
tio.Nã vt collatio ſic ꝓbariãt,ita & illius re
nuntiatio.Bal.in c.2.in fi. per eum tex. de
reſti.ſpoli.Philip.Dec. in d. l. cum poſtea-
quam.in fi.C.de pac. Et ſicut teſtamentũ
ad pias cauſas duos tãtùm teſtes requirit.
c.cum eſſes.& c.relatum.le 1.extrà de teſta.
ſic & ipſius reuocatio. Pau.Ca. conſi. 327.
dubium facit,lib.1.Alex.in l.hac conſultiſ
ſima §.ſi quis autem.col. vlt.C. de teſta.
& conſi.146.viſo themate,colum vlt.libr.
2.& conſi.106.viſo, & diligenter conſide-
rato,col.2.verſi.quintò adduco,lib.4. Et ſi
aliàs ex forma ſtatuti legatũ poteſt proba-
ri duobus teſtibus,ita illius ademptio. Bal.
in l.vlt.C.de fideicom. & conſil. 28. ſuper
eo quod quæritur,lib.3.Cardi. Flor. Petr.
Anc.& Imo.in d.c.relatũ.de teſta. Alexan.
Iaſ.& Fran.Rip.in rub.ff.de acqui. poſſ. Ip
ſe Alex.in l.quẽadmodũm.poſt prin.eo.tit.
& in l.inter ſtipulantem.§.ſacram. colum.
1.uerſ.ex hoc infertur.& ibi Iaſon colum.
8.uerſic.tu confirma, quia circa.ff. de ver.
oblig.idem Iaſon in l.ſi ex toto,in princip.
in 1.no.ff. de lega.1.& conſi.141.circa pri-
mum,poſt prin.lib.4.& Philip.Deci.in d.
l.poſteaquàm in fi.C. de pact. & in c. co-
gnoſcentes.in 3.no.extra de conſt.

Et id quidem perpetuũ eſt, & generale 18 *De eadē re.*
in omnibus,ut diſſolutio, ſiue reſolutio,
aut reuocatio cuiuſlibet actus, uel rei, eaſ-
dem uires,naturam,qualitatem ſortiãtur,
iiſdem regulis ſubijciantur, quibus ipſius
actus,uel rei confectio,ſiue productio,aut
generatio. Quod, & dicebat Anaxagoras *Anaxagoras.*
apud Ariſt.lib.1.de Generatio. & corre.c
inquiens generationem,& interitum eſſe
eiuſdem naturæ.Nam & uidemus, quòd
ſicut miſſio in poſſeſſionem eſt miſti im-
peril.l.iubere.ff.de iuriſd.om.iudi. & not.
in l.1.in uerbo,delegaudum.ff.de dam. in
fec.ſic quoque illius reuocatio.l.4.§.ſi for
tè,& ibi glo.in uerbo,ex cauſa,ff. eo. tit.&
Pau.Ca.& recentiores in d.l.iubere. nã &
miſſio,& reuocatio illius,à pari procedũt
vt dicit Bal.in l.iudex. per illum tex.

His omnibus ſuffragatur tex.in l. prout 19
quiſque.ff.de ſolu. cuius hæc uerba ſunt. *De eadē re.*
Prout quiſque contractus eſt, ita & ſolui
debet,ueluti cum re contraximus, re ſolui
debet,& cætera, quæ ſequuntur, & l. ferè
quibuſcunque ff.de reg.iur.vbi ita ſcribi-
tur.Ferè quibuſcũque modis obligamur,
iiſdem in contrarium actis liberamur: cũ
quibus modis acquirimus,iiſdem in con
trarium actis amittimus. Et in l. nihil tam
naturale.eod.titu.Nihil,inquit,tam natu-
rale eſt,quàm eodem genere quodque diſ-
ſoluere,quo colligatum eſt.Et in c.1.extrà
eod.titu.ubi dicitur,omnis res per qualcũ-
que

que cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. Quod ſumptum eſt ex c. omnis res. 27. q. 2. Quæ fuit ipſius Ariſtotelis ſententia, in eo. lib. 1. de Generatione, & corruptione, quem citat è noſtris Barb. conſi. 47. præclarè, col. 6. verſicu. capio modò, lib. 2.

20 Nam & qui de rerum principijs differuerunt, illud conſtanter affirmauerunt, res omnes in ea reſolui, quæ principia eorum fuerunt. Qui ſcilicet terram rerum omniũ principium dixerunt, in terram quoque omnia reſolui uoluerunt, vt Heſiodus, & Pherecydes. Qui aquam, in aquã, vt Thales Mileſius. Qui vtraſque, terram ſcilicet & aquam, in eaſdem reuerti putauerũt vt Xenophanes. Qui aerẽ ſimpliciter, in aerem quoq; ſimpliciter, vt Anaximenes Euriſtatæ filius, & ipſe Mileſius, & Diogenes Apolloniates, ipſius Anaximenis diſcipulus. Qui ipſum aerem infinitum, & q̃ circum eum ſunt, denſitatem & raritatem in eadem quoque mutari aſſeruerunt, vt Archelaus Apollodori, aut vt alij malunt, Miltonis filius Athenienſis. Qui ignem in ignem, vt Heraclitus Epeſius, & Hippaſus Metapontinus. Qui naturæ infinitatẽ, in eandẽ, vt Anaximãder Mileſius Thaletis ſodalis. Qui vnũ in unũ, vt Muſæus. Qui particulas inter ſe ſimiles, quas ſimilares vocare poſſumus, in eaſdem, vt Anaxagoras Clazomenius. Qui cælum, & terram, in eadem, vt Strato. Qui aerem, & æthcrem, in eoſdem, vt Zenon. Qui quatuor elementa, in eadem, vt Empedocles. Et ſic quoque de cæteris, vt videre licèt apud Plutarchum de placitis Philoſophorum, libro primo, capite tertio, Iuſtinum Philoſophum & Martyrem, in Admonitorio gẽtium, Clementem Alexandrinum in Oratione ad gẽtes, Euſebiũ Præparationis Euãgelicæ libro primo, capite quinto, & iterum libro decimoquarto, cap. 5. Vitruuium lib, 2. cap. item 2. Epiphanium contra hæreſes, Tertullianum libro 1. aduerſus Marcionem, & alios plurimos.

21 Ex quibus eſt & illud hemiſtichium, ab Heſychio quaſi prouerbium iactatum.

Ὕδωρ, καὶ γαῖα γίνοισθε.

—Aqua, & terra redamini.

Quod ſumptũ eſt ab Homero lib. Iliad. 7.

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

Sed uos quidem omnes aqua & terra fiatis.

Quo ex loco Heraclides Ponticus in Allegoriis Homeri, & Plutarchus in vita ipſius Homeri, eorum depromptam eſſe ſententiam ſcribunt, qui terram & aquam in rerum principiis poſuerunt. Et alexãder quoque Aphrodiſeus, ſi is eſt libro primo Problematon, capite 77. reddens cauſam Phyſicam, Cur Homerus ſic locutus ſit, ex terra (inquit) & aqua gignuntur omnia, & in hæc eadem reſoluuntur. Quod & ipſum ex eodem Homero expendit Galenus, ſiue is fuit Plutarchus, ſiue Herodotus Medicus in illo libro cui titulus eſt, Introductio, ſiue Medicus. Sed, & hinc eſt illud Xenophanis, à Theodorito Cyri vrbis præfecto celebratum:

Ἐκ γῆς γὰρ τάδε πάντα, καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.

Ex terra cuncta, atque in terram cuncta recumbunt.

Nam & alibi Homerus ipſe, ſcilicet libro 24. Iliad. vocat] corpus hominis *κωφὴν γαῖαν*, id eſt, inſenſibilem terram.

Et eo quoque pertinet, quod ex Epichar 22
mo citat ipſe Plutarchus in Oratione conſulatoria ad Apollonium, *Συνεκρίθη, καὶ διεκρίθη, καὶ ἀπῆλθεν, ὅθεν ἦλθε, πάλιν, γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω. Τί τῶνδε χαλεπόν, οὐδὲ ἕν.* Id eſt, Concreta ſunt, & diſcreta ſunt, & rurſus abierunt, vnde venerant, terra quidem in terram, ſpiritus verò ſurſum. Cui omnino ſimile eſt illud Euripidis, ab ipſo Heraclide Pontico relatum:

Χωρεῖ δ' ὀπίσω, τὰ μὲν ἐκ γαίας φύντα, εἰς γαῖαν,
Τὰ δ' ἀπ' αἰθρίου βλαστόντα γονῆς, εἰς αἰθέρα.
Retrorſum eunt, tellure nata in tellurem:
Ex æthereo ſemine genita, ſiunt æther.

Et illud itẽ eiuſdẽ Euripidis ĩ Supplicibus·

Ἐάσατ' ἤδη γῇ καλυφθῆναι νεκρούς,
Ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο,
Ἐνταῦθ' ἀπῆλθε, πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.
Sinite iam terra occultari cadauera.
Nam vnde unaquaque pars ad corpus uenit,
Illuc rediit, ſpiritus quidem in æthera,
Corpus uerò in terram.

Nec ab his diſſentit, quod Tullius lib. 3. Tuſcul. quæſtion. citat ex ipſo Euripide,

Reddenda terra terræ.

Quibus concinit quod ſtatim poſt prin 23
cip. ſacrorum Bibliorum, nempe Geneſ. 3. c. legitur, In ſudore vultus tui veſceris pane, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Et hoc potiſsimum argumento Lucretius probare nititur, ex nihilo nihil poſſe, uel diuinitus fieri. Quia ſi ex nihilo aliquid fieret, id quoque in nihil diſſolueretur: ſed nulla res ad nihilum reducitur, imò res omnes in aliquid diſſoluuntur: ex quo conſequens illud fit, ut omnis res ex aliquo fiat. Eius in id uerſus ſunt lib. 2.

Diſſoluat natura, neque ad nihilum interimat res:
Nam ſi quid mortale è cunctis partibus eſſet,
Ex oculis res quæque repentè erepta periret.

Et cætera quæ ſequuntur. Et hæc quidem fuit ſententia omnium Ethnicorum Philoſophorum, ut uidere licèt ex Ariſtotele, libro Phyſicorum 1. Hi enim meram naturæ uim conſiderabant. At ſacroſancti

Theologi

Theologi aliter ſentiunt, nempe Deum
omnia creare poſſe ex nihilo. Et huius rei
certiſſimum teſtimonium habemus ex ip-
ſo Geneſ. princip.

De eadē re. affectū eodē modo deponuntur, ut aſſumūtur.

24 Et hæc quidem (vt redeamus) etiam ad
noſtros effectus pertinent. Natura enim
comparatum eſt, vt qui faciles & prompti
ſunt aſſumēdis quibuſlibet affectionibus,
ſint & deponendis. Et qui contra ſunt tar-
di recipiendis, ſint & reiiciendis. Adoleſcē-
tes, vt ſcribit Ariſtoteles, & quotidie vide-
mus, citò fiunt amici, atque etiam cito de
ſiſtunt. Id quod etiam videre licèt in mu-
lieribus & omnibus quoque, qui facilè
amicitiam induunt: nam & facilè eandē
exuunt. E diuerſo verò videmus, tardos ad
recipiendas amicitias, tardos quoque eſſe
ad deponēdas: qđ & de Auguſto tradunt
Suetonius, Aurelius Victor, & Eutroplus.
Ex quo eſt illud Propertij ad Cynthiā li. 2.
Hoc mihi perpetuo ius eſt, quòd ſolus amator,
Nec citò deſiſto, nec temerè incipio.
Videmus item eos, qui ad iram capeſſan-
dam ſunt faciles, eam quoque facillimè de
ponere, & è contrario. Horatius de ſe lo-
quēs li. 2. Epiſtolarū, ad librū ſuū ſic dicit:
Iraſci celerem, tamen vt placabilis eſſet.
Theodoſius Imperator (vt refert Paulus
Diaconus) iraſcebatur rebus indignis, ſed
ſubitò flectebatur, & modica dilatione
emolliebatur. Contra Cato Vticenſis, (ut
retulit Plutarchus in uita illius) ad iram
non facile labebatur, ſed cum in eam ſe-
mel deuenerat, implacabilis erat. In addi-
ſcendo quoque tardus erat, ſed quæ ſe-
mel didicerat, memoriter retinebat. Quod
in cæteris quoque, vt ille ſubdit, natura fit,
vt qui celeri ſint ingenio, non multum me
moria valeant: qui uero cum labore per-
cipiunt, hi ſunt perceptorum tenaciores.

Ratio eius quod dictū eſt.

25 Horum omnium in prōptu cauſa eſt:
Nam corpus hominis quatuor qualitati-
bus compoſitum eſt, his ſcilicet, calido,
ſicco, humido, frigido, quæ & ipſa ſunt ex
quatuor elementis, igne, aere, aqua, terra.
Qui plus ignis habent & callidi, hoc eſt,
cholerici, ij ſunt ad quemuis affectum fa-
cilioris motus, vt ignis quoque cæteris ele
mentis eſt mobilior. Ideoque quemadmo
dum velociter aliquē effectum ſuſcipiūt,
ita & uelociter quoque relinquunt. Con-
tra qui terræ plus habent, ut ſunt qui atra
bile, q̄ frigida eſt, & ſicca, uexātur, ij haud-
dubiè ſunt cæteris tardiores, atque lentio
res, difficiliorisque multò impreſſionis.
Terra enim cæteris elementis immobilior
eſt, & durior. At ſi quippiā ſemel ſuo aīo
impreſſerint, id quoque lentè, tardè, & nō
niſi multo labore, & negotio deletur.

26 Igitur, ut tandem ad noſtram ſpeciē re
deamus, diſtractus eiuſdem naturæ eſt, ut *De eadē re.*
contractus: ideoque ſtatuta & diſpoſita in
hoc, in illo quoque locum habent. Quod
& maxime debet procedere in hoc caſu
noſtro, qui multum eſt fauorabilis, & cu
ius nulla rō reddi poteſt, quàm fragilitas
ſexus, & imbecillitas, ut dicit Bal. in l. 2. p̄ il
lū tex. C. de adop. & in l. 2. in 9. q̄ſt. C. de re
ſcin. ven. cū aliis concor. adductis infrà in
gl. ſeq. in fi. Ideoq; ab ea poteſt ſumi argm̄
ex identitate rationis, per æque acſi expreſ
ſa eſſet, per tex. no. omnibus tamen noiū,
in l. milites agrū. ff. de re mil. & gloſſ. Bal. &
Pau. Caſt. in l. quāuis. C. de fideicom. cum
cōcor. à me quoq; adductis, in noſtro tra
ctatu, cui titulus eſt, Ceſſante cauſa ceſſat
& effectus, in 21. limitatione, nu. 7. in ci. in-
telligendū eſt tertio, & ſeq. Maximeque cū
fit ex ſtricta ſignificatione ad latā, ex idēti
tate rationis, gl. no. In §. 1. in verbo, ad cura
tionem, & ibi Ang. in auth. vt hi qui obli.
per hi. & gloſſ. in cle. 1. in verbo, eligatur,
& ibi Pau. Eliaz. Ant. Lap. & Imo. de elec.
cum mulis concord. à me collectis in ea-
dē rep. l. ſi vnquā. in uerbo, donatione lar
gitus. nu. 178. incip. ſimiliterque renuntia
tio. Negari autem nō poteſt ex ſuprà dictis,
q̄n ſaltē ex lata, & impropria, ſi non ex ue
ra, & propria ſignificatione, appellatione
contractus compræhendatr̄ diſtractus, &
quin eadem ſit omnino ratio imbecillita
tis, & fragilitatis in diſtractu, quæ in con
tractu: iōq; idē eſſe ſtatuēdū. Neq; ſic faciē
tes dicemur extēdere cōſuetudinē hāc, ſed
potius interpretari, & declarare, vt latè ēr
diximus in eadem repeti. in uerbo, libertis,
nume. 45. incip. quorum ſententia.

Reſponſio ad contraria.

27 Et hæc qdē ſatis ſunt pro ſolutione eo
rum, quæ adducta ſunt pro contraria par
te. Quanquā & hoc quoque dici poteſt, qđ
licèt alias ſtatuta ſunt ſtricte & proprie in
telligenda, hoc tamen non procedit, ubi
uerisimiliter ſtatuentes, ſi fuiſſent interro
gati, de caſu improprio idem ſtatuiſſent
qđ de proprio. Nā tūc idē iudicādum de
improprio omiſſo à ſtatuto, qđ de ꝓprio,
ex doctrina gl. quā oēs dn̄t ſing. in l. tale pa
ctū. § ult. ff. de pactis, omneſq; in id ubiq;
expēdunt, & extollunt, ut late diximus in
repet. d. l. ſi unquam in præfatione, nu. 56.
incip. inter tā multa, Quis autē nō inteli
gat eos, qui hanc noſtrā cōſuetudinē, imò
uerò ſtatutū hoc noſtrū (ita enim malim
appellare, quā conſuetudinē, cū expreſſo
conſenſu populi ſancitum ſit) conſtitue
runt, idē intellexiſſe, Idemque uoluiſſe ſta
tuere de huiuſmodi renuntiationibus,
liberationibus, & id genus diſtractibus, ac
de cōtractibus, cum eadem per omnia ſit
ratio? Certè nemo. Quando & alias uide-
mus

mus(id qđ multò fortius eſt)ſolennitatem in vno contractu reqſitã,trahi ad aliũ & diuerſum contractũ, in quo eſt eadẽ rõ.l.cũ hi.§. ſi vni.ff. de tranſact.quã ad hoc dicit not.Franc. Are.qui & alia q̃dã ſiĩa ponit in c. qualiter & qñ.§. debet col.6.verſi.nec obſtat quód in accuſatione, extrà de cã.

Alia reſponſio.

28 Illud p̃terea dici põt,tex.in d.l.vlt.C.ſi tutor vel curat non interuen.ꝓ ꝯ̃ria parte primo loco adductũ, non id velle, ad qđ illũ Bal.notauit:neq; enim tex. ibi loquitur de diſtractu, ꝓut diſtract⁹ eſt ꝯ̃ctus diſſolutio. Quin dictio,diſtrahentibus,ibi poſita, accipiť ꝓ vendentibus:ſicuti ẽt intelligit glo. ibi,& ita cõirer,vt ſic loquar, diſtrahere in iure noſtro ꝓ vendere poniť. Quod ſi illic accipiať,vt Bal.intelligit, & nos hic intelligimus, certè tex.ille multum faciet ad hãc partẽ: cùm ibi ponanť huiuſmodi verba, diſtrahentibus vel aliàs ꝯ̃hentibus, tanquã diſtractus ſpecies ſit ꝯtract⁹. Dictio enim. aliàs,& ſimiles,ſunt implicatiuæ (vt noſtri loquunť)ſiſitudinis:vt voluit gl. in l. ſi fugitiui,& ibi doc.C.de ſer.fug & in l. quidã relegatus.in verbo,amicis.ff.de reb.dub.& in ca.ſedes.de reſc.cum ſi. Et hoc planè expreſsit D.Hier.ĩ Apologetico aduerſus Rufinum,inqens:Miror te hoĩem prudentiſſimũ nõ intellexiſſe artẽ expoſitionis meæ. Qñ enim dico,ita tñ vt nõ iuxta aliã hĩſim oẽs ĩ vna ætate poſiti ſint,id eſt,oẽs in Angelos reformenť oſtendo, & ea de qbus diſputo,eſſe hĩtica,& ab alia hĩſi diſcrepare.

Diſtrahere, pro vẽdere.

Aliàs,particula natiua.

Ad ſtatutũ de ſoluenda gabella.

29 Nec mirũ, ſi in ſtatuto diſponente, ꝙ ex quolibet ꝯ̃ctu ſoluať gabella,non ꝯprehẽdať diſtractus, cùm illud ſtatutũ ſit odioſum & ſtrictè interpretandũ,vt dicit Bal in l.ꝯ̃ctus.col.1.verſi.qd enim ſi ſtatutũ. Pan. conſi.83.diſponẽte ſtatuto,paulo poſt mediũ,lib.2.vbi id dicit no.in l.vectigalis.ff.de vectig.& in c.ſup qbuſdã.de verbo. ſignifi. Alex.in rub.ff.ſol.mat.col.6.verſi. & iõ ſtatutũ,ff.ſol. mat. vbi & alia ad hoc allegat. & Carolus Ruinus.conſi.112.circa primũ dubiũ,col.pen.nu.14.lib.5.Et bñ facit, qđ tradit Bar.in l. ſi pupillus.in fin.prin.ff. ad leg.Falci.in dubio inſpici.qđ tollit, aut minuit gabellã.Iſtud aũt fauorabile, eſt vt alibi dicemus,& declarat no.Bald.à Bar.in d. rub.de verb.obl Præterea hic alia eſt ratio, quare ex diſtractu non dẽt ſolui gabella, qa iã videlicet ſoluta eſt ꝓ ꝯ̃ctu. Iõ non dẽt iterũ ſolui,ſi ꝯ̃ctus ipſe reſoluať: vt ẽt plenè diximus in noſtris Conſuetudinibus Pictonũ tit.2.§.1.in gl.2.Nec tñ ꝑpetuũ eſt, ꝙ de diſtractu vel liberatione non ſoluať gabella:qñ multi teneant ꝯ̃rium, cùm ꝯ̃ctus ab initio valuit, & cõſummatus eſt rei traditione, & poſtea ex interuallo fit diſtract⁹ re tradita:vt per Guliel. Cu.Ange. & Paul. Caſt.in d.l.ab emptione.ff.de pact.& Bald. in l.3.§ ꝯ̃riũ.in fi.ff.de cont.acti.tutel Ang. conſi.94.cum lis & quæſtio,col.pe.verſi.videndũ igiť reſtat cum concord.adduct.per Firmi. in tracta. Gabel.in 5. parte prin.q.5. & in 3.parte 8.partis quoque prin.in 14.q.

Huiuſmodi ſtatutum eſt odioſum.

Gabella cur ex diſtractu non ſit ſoluẽda.

30 Et idem quoque dici põt de alijs locis,in quibus cõperies appellatione ꝯ̃ctus nõ venire diſtractũ: vt ea intelligas procedere in odioſis. & ĩ qbus non eadẽ eſt rõ vtriuſq;. Ex quo planè ꝯſtat,non eſſe verũ,qđ dicit Bal.in d.l.ſiue apud acta.C.de trãſactio. de ſtatuto requirente inſinuationẽ,in ꝯ̃ctibus mulierũ. Et illũ ẽt carpit nominatim Iaſon ibi,& Bal.à Bartolinis ĩ d. rubr. de ver. oblig.Et hic vide. q̃ dicemus poſtea in q̃ſt. prox.ſeq.& rurſus in 11.q. in qua tractabimus de quaſi contractibus.

De eadẽ re.

31 ILLVD IGITVR pro conſtanti,& perpetuo apud nos eſt, vt ſtante huiuſmodi conſuetudine,vel ſtatuto. nõ poſſit mulier renuntiare ſiue repudiare,aut aliàs diſtrahere.Sed hoc primùm intellige,vt ꝓcedat in renuntiatione, ſiue repudiatione rerum iã q̃ſitarũ.Secus in rebus q̃rẽdis, quas poterit repudiare ſine conſenſu mariti, ex ſñĩa Pauli Caſtrẽ.q conſi.171.in caſu p̃ſenti viſis oĩbus,libro ſecundo,eleganter conſuluit,ꝙ mulier donationẽ ſibi abſenti factã,& nondũ acceptatã põt repudiare, nõ obſeruata ſolennitate ſtatuti diſponentis, ꝙ in alienationibus mulierũ interſint conſanguinei: qa tale ſtatutũ dẽt intelligi, vbi eſt ius q̃ſitũ,qđ nõ hic eſt,per tex.gloſſam, & no.in l.ſi ego.ff.de neg.geſt.& in c. ſi tibi abſenti.in verbo,vt tuũ,de p̃ben.lib.6. Nec obſtat,inquit,tex.in l.magis puto.§.fundũ. ff.de reb.co.qa loqtur in legato, in quo ius ignoranti q̃riť, licèt non irreuocabiliter.l. cùm pater.§.ſurdo.ff.de leg.2.qđ dictũ ſimpliciter refert,ita vt ſequi uideať Corne.cõſil.11.in pñri cõſultatione,col.1.lib.3.& Socin.cõſi.53.uiſo inſtrũ,col.6.uerſi. uñ conſuluit,lib.4.& Felin.in c.q̃ ĩ eccleſiarũ. col. 19.uerſi.ſiĩr conſuluit,extra de conſti.& Iaſon,ita qdẽ ut neſcias an ſequať, nec ne,in l.ult.col.8.uerſi. ſucceſſiuè q̃rũt.ff. De ꝯſti. princ. ſed alibi aperrè ſeqť idẽ Iaſon, in l. nõ ſolùm.§.mortè.col.14.uerſi. tertiò aduerte.ff.de ope.no.nun.& in l.legatũ. in fi. ff.de leg.1.vbi hoc reputat no.& cõſi. 236. uiſo titulo,col.pen.uer.ꝓ eadẽ parte, lib.2. & Io. Lup. in repet.rubri. de donat. inter vir.& vxo.§.47.colum.2.uerſicu. ex prædictis infertur, & iterum §.68.colum.3.uerſi. & iſtud tene. Sed & idem conſuluit Bald. ĩ quodã cõſil. incip qdã habuit uxorẽ do. Ioãnã,prout illũ refert,& ſeqť Feli. in c. p̃latorũ,col.pen.de accuſa.ſed qđ inter eius conſi.reperire nõ potui. Idẽ quoque rñdit

Quid in repudiatione rerum nondum quæſitarum.

Quid in donatione non dũ acceptata.

Imo.

Imo.cuius Corne.Soci.Feli.non meminerunt,côſ.74.in caſu p̄miſſo. & ſeq̄ Philip. Deci.conſ.624.copioſè,col.vlt. Et in hanc ſententiam faciunt multa,quæ latè collegi in noſtris Conſuetudinibus Pictonum, tit. 2.in §.vlt.in gl.4.vbi multis probaui, poſſe pleroſq; ius q̄rendum repudiare,qui ius q̄ſitũ non poſſunt:cum his etiã, q̄ dixi in repet.l.ſi vnquã.ĩ verbo,donatione largitus, nu.180.incipiẽ.ſed hoc tñ,& multis ſeq.C. de reuoc.donat.

32 Sed tñ aduerte,quia Bal.vti illum Feli. retulit,& Pau.Ca.& Imo.in d.conſ. loquunt̃ in ſtatuto ꝓhibente nominatim alienationem bonorum mulierum:quo caſu clarũ eſt id obtinere,qđ dictũ eſt:tum quia repudiatio donationis nondum acquiſitæ, nõ eſt alienatio,vt ꝓbat Pau. Caſt. tũ quia verba ſtatuti loquentia de bonis mulierũ,adaptari non pñt, niſi ijs q̄ ſunt in dñio ipſius mulieris. Nã genitiuus caſus ſignificat dominiũ.l.ſeruũ Titij.ff.man. & l.ſi hr̃dis ſeruus.ff.de leg.1.cùm ſi.& not.per Bar. ſuper rubr.ff.de ope.no.nũ.col.1. ſed donata ante acceptationẽ, non ſunt in dñio donatarij,per no.in d.l.ſi ego.& d.c.ſi tibi abſenti. Sed ego dubitarem, an id procederet ſtante noſtra conſuetudine,ex qua vxor nõ habet adminiſtrationem ſuorũ bonorũ , ſed maritus,in cuius eſt poteſtate:ideoq́ue æq̄parat̃ pupillo,aut minori curatorem hñti. qui ẽt non habet legitimã bonorũ adminiſtrationem.l.ſi curatorẽ hñs.C. de in integ.reſt.Et proptcrea non ſolùm actus continentes alienationẽ facere non poteſt, ſed nec alios quoque p̄iudiciales.l.iuſiurandũ & ad pecunias.ff.de iureiu. ideoq́ue nec repudiare donationẽ poteſt,vt dicit ipſemet Pau.Caſt.d.conſil.171.verſi.item ideo dixi.

De eadẽ re.

Genitiuus caſus quid ſignificat.

33 SECVNDO intellige, vt ꝓcedat , niſi mulier patri renuntiaret:nã tunc non eſſet neceſſarius mariti conſenſus,per id qđ no. voluit Bal.in l.pactum.in 21.q.C.de colla. ꝙ ſi ſtatutum prohibeat mulieres contrahere ſine cõſenſu duorũ propinquorum, certè non requiritur huiuſmodi conſenſus, ſi filia patri renuntiat . Nã ꝓpter naturalẽ patris affectum,ipſi plurimum ur̃ conceſſum.ar.l.Aurelius.§.Titius teſtamẽto.ff.de libera.lega.& l.quidam cùm filiũ.ff.de hæred.inſtit & l. ſi furioſo puberi.ff. de curat. furio.& l.nec in ea.§.vlt.ff.de adult. Quod dictum Bal.ſequunt̃ alij plerique, quos tibi congeſſimus in repeti.l.ſi vnquã.in p̄fatione,nu.26.ex hoc quoq; affectu.C.de reuo.dona.ne hic iterum repetã.Sed q̄bus addes Phili.Deci.conſi.89.viſo pũcto,col. vl. dũ ſimpliciter allegat Bal. vbi ſuprà. & iterum conſi.505.copioſè,col.2.& Catel.Cotta memor.ſtatutũ requirens,in vlti.editione & Paul.Pariſien.conſil.106.circa principale,colum.penul.nume.50.lib.1.

Quid ſi mulier patri renuntiat.

Fuerunt tñ plurimi,& ex illiſmet, q̄ Bal. ſequuti ſunt, qui tñ alibi contrariũ ex diametro tenuerunt,videlicet Rom. in d.l.pactum. & ibi quoq; Corne.in fi.& Barb. in addi.Bal.ibi.& alij multi,quos & nos quoque collegimus in d.repe.l.ſi vnquã. vbi ſuprà,nu.27.fuerunt tñ & ex illis. Quibus p̄terea addes Barb.in cle.Romani , colũ.10. verſi.nota ibi reuerentiã,de Iureiurã.Et illi q̄dẽ ſubnixi magnis multiſq; rationibus. Quarum prima depromit̃ ex rõne.l. data. C.de dona.vbi tex ipſe extendit l.requirentem inſinuationẽ in donationibus excedẽtibus fines legitimos , vt procedat ẽt in donationibus factis parentibus à liberis. Si q̄dem clandeſtinis (inq̄t) ac domeſticis fraudibus facilè quiduis pro negotij opportunitate cõfingi põt.Sed huic rõni r̃nderi poteſt,vt dicit Deci.ĩ d.l.pactũ.ꝙ in d.l. data. agit̃ de fraude in p̄iudiciũ alterius . Hic vero de præiudicio tantùm filię:in qua re lex confidit de patre. 34

De eadẽ re. Reſpõſiones ad horũ rationes.

Secũda horũ rõ ea eſt,q̄a rõ d.ſtatuti eſt, 35
quoniã mulieres facilè ſeducuntur minis, atq; blanditijs: & ꝓpterea æquiſſimũ eſt huiuſmodi ſtatutũ,vt dicit Bald.in l.2. ad fin. C.de colla. Sed nonnunquã filiæ à parentibus decipiunt̃.l.ſi ſuperſtite.C.de dolo malo.& faciliùs ab eis pñt decipi,q̄ ab alijs.lõ ibi magis neceſſaria eſt prouiſio ſtatuti , q̄ aliàs.nã vbi maius eſt periculũ, ibi cautiùs eſt agendũ.l.3.§.duæ cãç.ff.de Carbo.edic. & c.vbi de elec.lib.6.Sed & hinc dici põt,ꝙ verũ eſt,poſſe patrẽ faciliùs decipere filiã ſi velit,ſed velle nõ p̄ſumit̃, ꝑ ſura à Bal. alle.

De eadẽ re.

Tertia , q̄a p̄ſumit̃ metus reuerẽrialis in 36
liberis erga parẽtes ſicuti & in vxore in maritũ,per no.per gl.Bar.& alios in l.1.§.quæ onerandę.ff.quar.rer.actio.nõ dat.Ex quo Bal.ipſe in l.interpoſitas.colũ.2.verſi.adde qđ id.C. de tranſac. dicit, ꝙ ſi filia renũtiat patri,non valet renuntiatio , tãquã facta p metũ p̄ſumptũ ob reuerentiã patris. Quin etiam p̄ſumit̃ metus reuerentialis in fratribus atq; ſororibus iunioribus erga fratrẽ ſeniorem,vt no.conſuluit Frau.Are.conſi. 24.quatuor dubia.ĩ fi.& Clau.Seiſſel.in repet.l.vt vim.col. 15. uerſi. & illud qđ dr̃ in paruis.ff. de iure nat.genr.& ciuil. Carolus Ruinus conſi.98.uiſa renũtiatione,col.añ pe.num.24.lib.1.& conſi.70.de tribus,col. 5.nu.16.eo.lib.1.ubi ita dicit fuiſſe conſultũ à Ioan.Bap. Caccia. & idẽ Ruinus cõſi. 60.de re quidem, col.6.nu. 18.lib.3. ubi & ita quoque dicit fuiſſe conſultũ à Socino & Doctorib.Senen.& Peruſinis.

De eadẽ re.

Metus reuerentialis an & quãtum ſit conſiderãdus.

Et huiuſmodi quidem reuerentialis me- 37
tus filiorum eſt tanti momenti(& hoc pro diſtin-

diſtincta ratione afferunt) vt etiam non
tollatur ex præſentia amicorum & cõſan-
guineorum, vt fit alias, per tex. & doc. in d.
l. tranſactionẽ. C. de tranſact. quia hic me-
tus reuerentialis cæteris omnibus præpon
derat, per l. veluti. ff. de iuſti. & iur. Ita exp̄ſ-
ſè voluit Saly. in d. l. tranſactionem, quem
tamen Alex. ibi impugnat leuibus (ut dicit
Iaſon in d. l. pactum) rationibus, licet ipſe-
met Iaſon in d. l. trãſactionem, poſt Alex.
hoc quoque Sal. dictum impugnet, adeò ſi
bi parum in hac re conſtat. At hoc Saly. di
ctũ ſingulare dicit, & ſeqt Catel. Cotta in
memoriali. incip. ↄ̄ctus mulierũ, in princi.

38 Adde & huic quoque rationi, hunc re-
uerentialẽ metum tantum habere virium,
& ponderis, ut ſemper impediat conſen-
ſum aliàs præſumptum ex præſentia, & ta-
citurnitate, ſiue patientia, vt magna autori
tate affirmat Bart. cui primas omnes vno
conſenſu concedunt. in l. quæ dotis, ſo. vl.
verſic. & iſtud quod falli. ff. ſolu. matri. &
Bald. in l. ſi ſine. C. ad Vellei. & in l. 1. C. de
bon. mater. & Anto. in c. nonne extra de p̄-
ſumpt. De quo tñ vide Pan. ibi. & Ale. in d.
l. q̃ dotis, col. 9. verſic. itẽ inquantum Bart.

39 Sed his dici p̄t, ꝙ huiuſmodi reuerentia
non facit retractari cõtractũ, niſi aliud ꝓ-
betur, per d. l. interpoſita. C. de trãſact. & in
c. cauſam matrimonij. de offic. deleg. & c.
cum contingat. de iureiu. & c. quamuis. &
ibi Philip. Franc. in 3. not. & Geot. Na. in 2.
nota. de pactis, lib. 6. & voluit Bart. in d. l. 1.
§. quæ onerandæ. ff. quar. rer. acti. non dat.
& in l. ad inuidiam. C. quod met. cau. Bal.
conſi. 62. ſuper primo, in princip. lib. 1. qd
repetitur conſi. 316. lib. 4. & rurſus idẽ Bal.
conſil. 144. ſtatuto ciuitatis, ante fin. ibi, &
prædicta ſunt vera, iunctis præcedentibus
lib. 1. cum ſi.

40 Quarta ratio, quia lex magis confidit de
De eadẽ re. tutore, quàm de patre: vt patet ex eo, ꝙ pu-
pillus obligatur efficaciter cum autoritate
tutoris, non etiam cum autoritate patris:
vt eſt text. de vtroq; in §. pupillus. Inſtit. de
inuti. ſtipu. Nemo autem dixerit illud di-
ctum Bal. procedere, ſi pupillus renuntia-
ret tutori: ergo nec in patre dicendum eſt.
Sed reſponderi poteſt, quòd id quod dicit
in d. §. non ideò eſt, quòd lex magis confi-
dat de tutore, quàm de patre: ſed quia pa-
tria poteſtas non eſt ad hoc deſtinata, per
tex. in l. vlt. §. pupillus. ff. de uerbo. oblig. Et
Pater nõ te- quòd lex magis confidat de patre, quàm de
netur redde- tutore, ſatis ex eo conſtat, quòd tutor tene-
re rationem tur reddere rationem adminiſtratæ tutelæ
adminiſtra- non etiam pater ſuæ adminiſtrationis, per
tionis. l. cùm oportet. §. cum autem. C. de bon. q̃
liber. Et quòd licèt tutor non poſſit aliena
re bona immobilia minoris, ſine decreto
iudicis. C. de prædi. mino. per totum: põt
tamen pater legitimus adminiſtrator, ut
voluit Azo in Summa, C. de bonis quę lib.
circa medium, uerſi. habet autem. Quem
ſequitur Bald. qui hoc dicit ſin. in l. pręſes.
& ibi etiam Fulgo. Pau. Caſt. qui etiam di
cit ſing. & menti tenendum, & Alex. C. de
tranſac. cum concor. ibi congeſtis, per ip-
ſum Ale. & Iaſo. & Philip. Deci. conſi. 209.
in caſu propoſito, col. 1. & dixi pleniſſimè
in d. repet. l. ſi unquam in præf. nu. 29. quo
rum omnium cõſenſus. C. de reuo. donat.

Sed & eſt aliud in hac parte conſideran- 41
dum, quod confirmat Bald. ſentẽtiam, nõ *De eadẽ re.*
ea quidẽ ratione affectionis naturalis, cui
omnes innituntur, ſed alia quam nondũ
quiſpiam in hoc loco conſiderauit. Con
ſtat enim filiam per matrimonium non li
berari à patris poteſtate, de iure communi
ut latè diximus ſuprà hoc. §. in prin. glo. 1.
Conſtat item donationem inter patrem &
filiumfa. de iure non ualere, morte tamen
confirmari, ſi non fuerit reuocata. l. dona
tiones. C. de don. inter uir. & uxor. cum ſi.
At huiuſmodi conſuetudo ſiue ſtatutum;
ne ſit ſuperfluum, contra l. j. §. ult. cum glo.
ff. ad munici. cum concord. quas alibi ſu-
perfluenter adferam, debet intelligi de con
tractibus, aliàs de iure ualidis: aliogn eſſet
hoc ſtatutum ſuperuacaneum: quia quod
nullũ eſt, amplius annullari (ut uerbis no
ſtrorum utar) non poteſt. l. nam etſi ſub cõ
ditione. ff. de iniuſt. rup. & irrit. teſta.

Et ſi dicatur, quòd hoc ſaltem operabiẽ 42
ſtatutum in hoc caſu, ut impediat confir *De eadẽ re.*
mationẽ per mortem, niſi interueniat con
ſenſus, & autoritas mariti: huic confeſtim
reſponderi poteſt, quòd iſta confirmatio
ſortitur effectum ultimæ uoluntatis, per ea
quæ no. in auth. ex teſtamento. C. de colla.
in illa quęſt. quam faciunt ibi Doc. an do
natio facta per patrem filio, ueniat confe
renda fratribus: & decidunt, quòd ſi erat
nulla à principio, ſed eſt morte confirma
ta, ut fit in ſimplici donatione, quę fit a pa
tre filio in ſuo poteſtate conſtituto, non
confertur, quia habet uim prælegati. Sed
iſtud ſtatutum loquitur in contractibus,
nec procedit in ultimis uolũtatibus, ut di
cemus infrà eod. in 5. quęſtio. & per hanc
rationem conſuluit Paul. Caſtr. conſil. 82.
in iſta donatione, lib. 2. quòd ſtatutum re-
quirens conſenſum propinquorum in cõ
tractibus mulierum, non habet locum in
donatione, quam facit uxor marito: ut
quæ ſit alias nulla & inutilis, morte tamẽ
confirmatur. Sed hęc ratio ſolum proce-
deret in filia, quę eſt in poteſtate patris.
Tu autem cogita. Et hoc de prima quę-
ſtione.

43 *Secūda quæſtio.* ET QVONIAM tenuntiatio atq; liberatio, ſiue remiſſio, de quibus iam ſatis loquuti ſumus, vim donationis obtinent. p l. 1. ff. de trāſa. & l. Modeſtinus. & ibi Doctо. ff. de donat. & l. ſi quis delegauerit. ff. de nouat. & latè per Alex. conſil. 21. viſo inſtrumento, col. pen. & vlt. lib. 1. & per Socin. cōſ. 91. viſa & diligēter ponderata, col. 3. verſi. ex quibus, lib. 1. & Phili. dec. in d. l. ſi quis obligatione. ff. de reg. iur. cū alijs multis concor. à me latè congeſtis in repet. l. ſi vnqnam. in verbo, donatione largitus, nu. 173. incipi. tñ ego contrarium. Ideò, & de donatione ſecundo loco dicendum eſt, an videlicet mulier. prohibita per noſtrā conſuetudinem contrahere ſine conſenſu mariti, poſsit donare. Et ſanè videt̃, quòd poſſit. Nam vt dicit gl. in l. contractus. in prin. C. de fid. inſtrumen. per text. in l. Labeo. §. contractum. ff. de verborum ſignifica. contractus, prout refertur ad donationem, impropriè ponitur. Ex quo not. Bald. ibi, col. 2. verſi. quid enim ſi ſtatutum, quòd ſi ſtatutum dicit, ꝙ de quolibet contractu ſoluatur gabella, nō dēt ſolui ex donatione. Nā verba ſtatutorum dēnt propriè accipi, & intelligi: quia fiunt ſtatuta ad inſtar ſtipulationis p interrogationem, & reſponſionē: l. 1. ff. de legib. & ideo ſunt ſtricti iuris, qa verba ſe habent determinato modo. l. quicquid adſtringendæ. ff. de verbo. oblig. Item ſcriptura eſt de eſſe ſtatuti, quæ non ſuſcipit plus, vel minus, vt eſt text. in dicta l. contractus. & arg. l. item quæritur. §. qui impleto. in fi. ff. loca. & l. ſi verò. §. de vito. ff. ſolu. matr. & l. 1. §. ſi is qui nauem, & ibi gloſſ. ff. de exerci.

Vtrū vxor donare poſſit ſine conſenſu mariti.

Scriptura ē de eſſe ſtatuti.

44 *De eadē re.* Hæc ferè Bal. in d. l. cōtractus. vbi & idē voluit Saly. & rurſus idē Bal. in l. vl. col. vlt. verſi. in aliis. C. de litiglo. & Ang. conſi. 94. pro parte negatiua, col. 5. in fine, verſi. vidēdum igitur reſtat. Raph. Co. in l. quod ſernus. ff. de ſtipul. ſer. Alex. in l. ſi donationis. C. de his quæ vi metuſuc cauſ. fi. & conſi. 76. viſis dubitationibus, col. 3. uerſic. præterea imo talis, lib. 5. Firmia. in tracta. Gabel. in 3. parte. 8. partis princip. in 12. q. Barba. conſi. 13. clementiſſimi, col. 5. uer. & ſi forte quiſpiam, lib. 1. Laur. Calca. conſ. 1. uiſo conſil. col. 14. uerſi. ideò dicit. Bald. & iterū conſi. 74. quod dictis filiabus, col. 8. uerſic. ad hoc facit, ſub nume. 41. & Anto. Cana. in tracta. inſinuationnm. quæſt. 53.

45 *De eadē re.* Sed, & quòd aliàs appellatione ɔtractus in ſtatutis nō ueniat donatio, non obſcurè ſenſiſſe uidetur Imo. in l. 5. in princ. ff. de uerb. obli. & uoluit expreſsè Raph. Co. ɔſ. 173. Galuanus, col. 3. uer. & dato etiam. ubi allegat Bar. in d. l. Labeo. §. cōtractum. ubi ipſe Bar. dicit, illum text. eſſe notandum ꝓ ſtatutis. Et facit ēt, qđ ſcribit Bal. conſi. 139. factum tale eſt. D. A. poſt mortem, ante fin. lib. 2. ubi loquitur in ſtatuto requirente cōſenſu patris, uel coniunctorum in contractibus minorum. Facit quoq; text. in l. interdictum. ff. de precar. cum dicitur Magis ad donationē, & beneficii cauſam, quàm ad negotii cōtracti. ſpectat pcarii cōditio.

Præterea ratio huius ſtatuti, aut conſuetudinis, eſt fragilitas mulierum, ſecundū Bar. & alios in l. tranſactionem. C. de tranſact. cum cōcord. à me alibi adductis: quæ quidem ratio nō uidetur procedere in donatione, ut probat̃ in l. ſed ſi ego. ff. ad Velleia. vbi Senatuſcon. Velleia. introductum ob fragilitatem mulierum nō hēt locū in donatione, quoniam mulier nō facilè donet, id eſt, quoniam mulier non ſit fragilis, faciliſque ad donationes, ut eſt ad cæteras res. Proinde quod ob fragilitatem mulierum ſtatutum eſt, nō procedit in donationibus. Ideoque per d. l. ſed ſi ego. conſuluit Franc. Arc. conſi. 54. iam ſæpius allegato, col. 1. uerſic. ſecunda ratio fundatur, ꝙ mulier prohibita per ſtatutum obligari ſine conſenſu mariti, non uidetur prohibita donare, ſi donatio incipiat à traditione. qa ut dicitur in d. l. ſed ſi ego. Senatus obligatæ mulieri ſuccurrere uoluit, non donāti: quia mulier facilius ſe obligat, quàm donet. Et idem in effectu uoluit ante cum Bal. conſi. 456. quæritur an filiafa. lib. 2. 46 *De eadē re.*

Quin ſpecialiter & expreſsim in ſtatuto diſponente, quòd filia non poſsit contrahere ſine conſenſu patris, & duorum conſanguineorum, (quod quidem proximè accedit ad caſum noſtræ coſuetudinis, poſſe filiam donare nō obſeruata huius ſtatuti ſolennitate) reſpondit ex facto interrogatus Corne. uir utique magna autoritate, & iudicio, conſil. 224. cuius eſt exordium; licèt claram. col. 2. uerſicu. & poteſt etiam addi, iuncto ver. tamen his non obſtantibus, li. 3. Vt iam id, minus dubium uideri debeat, poſt tot tantorumque Doct. ſententias, & rationes. 47 *De eadē re.*

Contra tamen videtur, non poſſe mulierem donare ſine conſenſu mariti. Nam donatio eſt contractus. ut eſt text. in d. l. ſi donationis. C. quod met. cauſa. vbi gloſ. dicit illic innui, donationem uocari contractū. & ibi Alberi. & omnes propè Doct. Ad idē tex. in l. bene à Zenone. poſt prin. C. de quadr. pſ. & in d. l. contractus. vbi text. & in hęc verba, contractus uenditionum, donationum, & in l. pe. C. de dona. inter uir. & uxo. ubi de donationibus loquens, contractus eas appellat, paulò ante fin. Et in l. 2. ibi, donationibus, uel emptionibus, uel quibuslibet aliis contractibus. C. de litigio. & rurſus in l. 84 *Cōtra ſuprà dicta.*

in l.vlt.poſt prin.ibi,ad donationes,ſeu ad alios cõtractos,iterumq; verſ.tali videlicet pœna,ibi,nõ ſolum in alijs cõtractibus,uerum etiam in donationib.C.eo.tit. ex quo etiam Bal.no.quòd donatio eſt cõtractus. Et in l.vlti.in prin.C.de pd.decu.li.10. ibi, donationes, uel permutatione, vel quoſlibet alios contractus.& in l.ult.verſ.vlt.cũ dicit,neq; donationes,neq; alium contractum.C.de pactis.Ex quo Phil.Dec.id quoque no.in 9.no. Nam dictio,alius,denotat ſimilitudinem,ut no.in l.1. C. de ſeruis fugit.& in c.ſedes.ext.de reſcri.Et text.deniq; in c.præterea,ibi, donationis titulo,aliiſq; contractibus,& item ibi contractus quoq; huiuſmodi iuncta gl.& ibi etiam Doct. extra de iure patronatus.

Alius.

De eadẽ re.

Authen. ſacramẽta puberum, an procedat in donatione.

49 Adde tamen illum text. in l. ſi quis emptionis,in prin.C.de præſc.30.uel.40. ann. vbi no.gl.Bald.Ang.& Salyc.donationem eſſe contractum,ideoq; eam comprehendi ſub.Authen.ſacramenta puberum. C.ſi aduer.vẽdi.loquẽte de contractibus.Quod & voluerũt gl.Bar.Bal.Ang.Raph.& Pau. Caſt.in ea ipſa auth.& gl.in auth.vnde illa ſumitur.& Docto.in d.l.ſi donationis. qđ met.cau.Bald.conſi. 331.quædam puella. col.1.lib.3.Imo.cõſi.123.in cauſa quæ vertitur,col.2.ad fi.Corne.conſ.11.in præſenti,col.2.li.3.Alex.in l.Pomponius.§. præterea,col.2.verſi.ad arg.ff.de acquir. poſſ. & cõſi.53.viſis,poſt prin.lib.3.& conſi.50.videretur,col.2.lib.5.Franc.Ate.in c. in præſentia,per illum tex.& ibi Feli.col.4.verſic. in tex.ibi,iuramento.& Philip.Dec.in vlti. no.extra de prob.Pet.Ferra. in forma libel. ſuper pet.reſt.in inte.in verbo.tũc iurauit, col.2.verſ.item procedit d.regula.Soc. cõſ. 278.viſa donatione,colu. 1.lib.2.& Philip. Dec.conſi.639.uiſa conſultatione,in prin.

De eadẽ re.

50 Suntque alij Doct. qui in hac ſententia fuerunt,ut in ſtatutis,& aliàs,appellatione contractus ueniatur donatio. & in his Alber.in d.l.Labeo,ſtatim poſt prin.ff.de verbo.ſigni.Bal.conſ. 108.domina Ioanna,in 5.dubio,lib.3.Paul.Caſt. in d.l. ſi donationis.per eum tex.C.quod met.cau. & conſi. 164.in præſenti cauſa,col.7.uerſic.item nõ obſtat,quòd gratia lib.2.Soci.conſi.130.viſa contingentia.col.1.uer.6.& ult.lib. 1. qđ repetitur conſ.235.lib.2.Fab.à monte S.Sabini,in tract.de empti.& uendi.in 4. parte. prin.co.20.verſi.circa decimumquintum, ubi ex hoc dicit, quòd prohibito contractu,prohibetur donatio.Anto,Canar.In d. tract.inſinuationum.ubi ſuprà,dum dicit quod ſub ſtatuto diſponente omnes contractus minorum debere inſinuari , comprehenditur,& donatio.

51 Nec omittendum,quod ſcribit Bal. cõſ. 139.factum tale eſt,col.ul.lib.2.ubi loquẽs in caſu ſtatuti punientis cõtrahẽtes , facientes ſimulatam ceſſionem , Conſiderãdum eſt(inquit)quòd ſtatutum loquitur de pœna contrahẽtium: ſed nomine contractus propriè nõ intelligit donatio , licèt largo uocabulo contineatur, tñ fortè in ſtatutis pœnalibus nõ cõtinetur allegat d.l.Labeo, §.contractum.ff.de uerb.ſig.& d.l.ult.C.de prædi.decur.lib.10.& no.in d. auth. ſacramenta puberum.Subiungit tamen , q iſta ratio poſſet ex communi vſu loquẽdi impugnari.Ex quibus uideri poteſt,Bald.illic ſenſiſſe donationem comprehendi ſub ſtatuto loquente de contractu,niſi ſit pœnale.

De eadẽ re.

An in ſtatutis pœnalib.

Quin & in ſtatutis odioſis loquentibus 52
de cõtractib.Nam in his comprahẽdi donationes ſatis ex eo conſtat, quòd plerique fuerũt in ea ſentẽtia,ut ſi ex ſtatuto debeat gabella ex contractu,debeatur, & ex donatione.Ita enim ſatis apertè uoluit Bart. in l. 1.poſt prin.& ibi quoq; Ro.& Soci.ff. ſi ex noxa.cau.aga.& idem Bar.in l.quod ſeruus paulò ante fi.ff.de ſtipu.ſer.Bal.in d.l.ſi donationis.per eum tex.C. quod met.cau. & in d.l.ult.etiam per eum tex.C.de litig.Corne.conſi.78.quanquam,col.ul. uerſi.& ex quo,lib.1. licèt in hoc contrarium uoluerit, ut ſupra in prin. huius quæſtionis diximus.Bal.ſibi contrarius in d. l. contractus. colu.2.C. de fide inſtru.ob id quòd, ut ipſe dicit,huiuſmodi ſtatuta ſunt contra ius gẽtium : quem ſequitur ipſe Corne. ſibi contrarius,conſil.41.uidetur, colum. ult. eod. lib.primo.

An in odioſis.

Sed ut ꝓprius accedamus ad caſum no 53
ſtrum,ſunt multi non contemnendæ autoritatis, qui ſi ex ſtatuto requiratur quæpiã ſolennitas in contractibus,dicunt,& in donationibus,neceſſariò eſſe adhibẽdã. Hi ſunt inter alios Bal.in l. 1.uerſic.propterea dico.C.ſi aduer.dona. Alter Bal.quem Nouellum uocant. in rep. rub.ff.de uerb.obli. col.antepe.uerſ. ulterius pro complemento:ubi ita dici ſe conſuluiſſe Florentiæ.reſpondetq; acutè,& luculẽter iis,quæ ſuprà adduximus in contrarium : quibus etiam reſponderi ꝑt ex his q̃ latè diximus in ꝓcedẽti quæſt.Ei us quoq; ſententiæ fuit Cor. d.conſi.41.col.2.uerſi.tamen ſecus. ubi additur,li.1.& iterum conſi. 126. licèt in hac, paulò ante fin.eo.lib.1.ubi loquitur de ſtatuto prohibente mulieres contrahere ſine conſenſu propinquorum.Barb. conſi.41. Dcum inuocent,col.7. uerſi. & ſi aliter diceremus.lib.3.Anto.Cana.in tract.inſinuationum,in 2.parte.q.53.loquens in ſtatuto requirente inſinuationem in contractib. minorum.Soci.in l.2.col.3. uer. ex quibus etiam deciditur.& ibi quoq; Fran.Rip.co.

De eadẽ re.

Tiraq.de leg.Connub. Cc 2 5.uerſ.

5.verſi.non recedas.ff. de lega.1.Alcia.in l. Labeo,la 2.in gl.1.ff.de verb.ſign.ubi etiā loquitur in ſtatuto vetante mulieres contrahere ſine conſenſu propinquorum. Nam cùm(inquit)hoc ſtatutum factū ſit, vt mulieris imbecillitati ſuccurratur, tūc ei maximè ſuccurrēdum eſt,cùm donare cupit. & Arnol.Ferro.in conſuetu.Burg.tit.1.§.2.

54 *Quid ſi uxor ei donet, à quo priùs acceperat.*

54 Sed hoc ſingulariter limita,niſi ipſa mulier ei donaret, à quo priùs illud ipſum ex donatione acceperat: tunc enim non reqritur conſenſus conſanguineorum, quem ſtatutum reqrit in ɔ̃tractibus mulierū: quaſi huiuſmodi donatio plus habeat fauoris & & priuilegij,quàm ſi facta eſſet alteri,ꝗ̃ donatori,vel de alijs bonis, ꝗ̃ donatis,arg.l.ſi verò non remunerandi.§.idē Papinianus. in fi.ff.manda. & quod not.in l.ſi fundum per fideicommiſſum. in princ.ff.de lega.1. Ita enim ſing.voluit Pau.Ca. ſubdubius tamen,nolenſque id aſſeueranter affirmare. conſi.171.in caſu præſenti, col.1.libr.2. Et illum quidē nuncupatim reprobat Iaſon in l. cùm filioſa.col.antepe.ff.de lega.1.per text.not.in l.2.C.ſi aduer.dona. vbi minor non poteſt ſine decreto conſentire patri alienāti rem immobilem ipſius filij minoris,quam antè à patre ipſo dono habuerit Pro quo ēt facit tex.in l.litis.§.vl.ff.de neg. geſt.& in l.ſi ad reſoluendā.C.de ꝑd.mino.

55 *De eadem re. Donatio rei donatæ an reuocetur per ingratitudinem. Lucrum quæſitum perdēs, an & quādo damnum pati dicatur.*

55 Sed op.Pau.ɔfirmat, quod pulchrè ſcriptum eſt ab Andr.Piſa. in l.ſi tibi pecuniā. ff.ſi cer.pet. quòd ſi mihi dones eam rem, quam tibi antè donaueram, huiuſmodi poſterior donatio non reuocabitur ob ingratitudinem,ſicuti ceteræ ſimplices donationes,per tex.in d.§. idem Papinianus. & l.ſed & ſi lege.§.conſuluit.ff.de peti. hæredi. & hoc nuncupatim ſequitur Iaſon in d.l.ſi tibi pecuniā. in fin tametſi Guli.Cu. Alberi.& Bal.ibi teneant ɔ̃rium. Et quod licèt aliàs,qui perdit lucrum iam quæſitum & radicatum,vt noſtri dicunt non ineptè, dicatur pati damnum, & pœnam,l.2.§.meritò.ff. ne quid in loco publi.& l.non amplius.§.ult.& ibi glo. & omnes.ff.de lega.1. cum multis à me alibi adductis: hoc tñ nō obtinet,cùm id lucrū ad eum reuertitur, à quo prius proceſſerat. Tunc enim, qui id lucrum ita perdit,non dr̄ pati damnū,aut pœnā: vt voluit gl.in l.ſi ita ſtipulatio facta fuerit.& ibi Bart.& alij, præſertim Iaſon in fi.qui id admodum commēdat.ff.de ver. obli. Quæ & nos alibi adduximus, videlicet in repe.l.ſi vnquàm.in verb.donatione

56 largitus.num.156.intelligo tertiò, & 2.ſeq.

De eadem re. Antidora obligatio an & quando impediat repetitionem indebiti.

Sed ꝗbus illud addes: qđ à Plinio Iuniore iuris legumque peritiſſimo,vt ex eius epiſtolis videri poteſt, ſcriptum eſt libro eius operis octauo ad Rufinum,epiſtola, cuius initium eſt,falſum eſt,in hæc verba: Adducit etiam,non fuiſſe ei liberū alio teſtamento mori: neque enim reliquiſſe opes filiæ, ſed reddidiſſe, quibus auctus ꝑ filiā fuerat. Et qđ ēt dicimus,ꝙ licèt obligatio antidoralis non impediat repetitionem indebiti ſoluti.l.ſi nō fortè.§.libertus.& ibi Bar.col. 2.ff.de condictio.indeb.gl.in l.ex hoc iure. ad fi.ff de iuſtitia & iure. id tñ intelligitur, cū aliud ſoluit: ſecus ſi illud idē, qđ priùs datū fuerat, & ex quo nata erat obligatio, ꝑ tex.no.in l.ſi teſtō.§.1.verſ. ꝓptereà ꝙ creditor.& ibi Dy.& Bart.q id declarat, & dicit eū tex.ſing.ff.de fideiuſſo.Ange.in dicta l.ex hoc iure. ad fi.& Iaſon in l.ſi ꝓcuratori falſo.co.3.verſ. aduerte tñ.ff.de cōd.cau. dat.Tu tñ cogita, qđ dicēdū in caſu noſtræ conſuetudinis: neque enim video quid reſpōderi poſſit ad dictam l.2.C.ſi aduerſus dona.& alias ſuprà allegatas.

AT ILLVD TERTIO q̃rimus,an 57
hoc quoq; ꝓcedat in donatione tacita vel ꝓ̃ſumpta,ſicut in vera & expreſſa, & vt videlicet nō valeat ex huiuſmodi ɔſuetudine ſine ɔſenſu mariti. Et primū vr̄ nō ꝓcedere in huiuſmodi donatione,ēt ſi hæc noſtra ɔſuetudo nominatim donationē ꝓhiberet:quoniā talis cōſuetudo eſſet, ut hæc quoq; eſt,exorbitās à iure cōi, ꝙ permittit mulierib⁹,inſcijs atq; ēt inuitis maritis donare.l.velles.C.de reuocād.dona. ideoq; reſtringenda.l.ius ſingulare.& l. qđ vero ɔ̃.ff. de leg.& c.ꝗ̃ a iure cōi.de reg.iu.li6.ꝓindeq; intelligēda in vera & ꝓpria donatione nō ēt ī ꝓ̃ſumpta,ſiue ficta,aut aľs ī propria ꝑ dicta iura,& l.3.hęc verba.ff.de neg.geſt.

Tertia quæſtio. An id ſtatutū procedat in donationē tacita & præſumpta.

Proptereaq; cùm l.ſi ꝗs argētū.C.de do 58
na.ſit noua,& exorbitās, nēpe q̃ ɔ̃ iuris regulā diſponit ex nudo pacto oriri actionē: certè ea nō hēt locū ī donatione tacita & ꝓ̃ſumpta,ex ſniā Ray.Forli.Bal.Ange. Pau. Ca.Ale.& Iaſ.in l.iuriſgētiū.§.ſed cum nulla.ff.de pa.Bar. poſt Guliel.Cu.in ca.l.§.quinimo.col.vlt. & ibi ēt Ale.col.pen.& abūdè Iaſon,col.8.verſ.tertiò videndū eſt,cū alijs multis cōcor.à me latè collectis in repe.l.ſi vnquàm.in verbo,donatione largitus,nu. 152.inci ſicut ēt videmus. Sed ꝗbus addere poteris Frā.Arc. in l.licèt.in fi.C.de pac. & ī l.ſi creditori.eo.ti.vbi id dicit ſing.Ale. conſ.129.ſup primo dubio,in fi.lib.7. Corne.cōſi.23.uiſo pūcto,col.3.verſ.& ꝑ hanc rōnē,lib.1.& cōſ.329.oſtēſo,col.ult.eo.lib. 1.& cōſ.135.de pluribus,col.5. in litera O, lib.3.& conſ.129.uiſis uerbis, col.2.eo.lib. 3.& conſi.238.uiſo puncto, col.2.eo.lib.3.

De eadē re. L.ſi quis argentum. an procedat in donatione tacita.

Vti nec l.ult.C.de ſacroſan eccl. transfe 59
rens dominium ex donatione, aut alio titulo,ſine traditione, cōtra l.traditionibus. C.de pactis. habet locum in donatione tacita,

L. vlti.C. de ſacroſan ecc. an procedat in huiuſmodi dona

tacita,vel præſumpta, ſi credimus Specu. titu.de loca.§.nunc aliqua.verſi.52.& Bal. in addi.illius verſ.ſeq.& iterum ipſi Bal. ẽt in addi.ipſius.Specul.in tit. de confeſ. verſ. confeſſio facta in iudicio.Bar.in l.ſi aliquã rem col.3.verſi.habui in hac ciuitate. ff.de acqui.poſ.Ant.in c.ex parte,col. 7. de confeſ.vti eos allegat,præter Bald.in poſteriori loco,& ſequitur Iaſon in d.l.vlti. in 3.not. C.de ſacroſan.eccl.Nec ſimiliter ſtatutum quod diſponit donationem inter uirum, & uxorem,non confirmari morte, contra l.1.& l.donationes.la 1.C.de donatio.inter vir.& vxo.ꝓcedere in donatione præſumpta & tacita,ſi verum dicit Soci.conſ. 122. circa primum.col.5.verſ. nec obſtat ſtatutum,lib.3.per no.in d.§. quinimo. & in d. l.ſi aliquã rem.& dicit de hoc eſſe caſum, in l.ſeruum filij.in fi.ff.de leg.1.vt eum tex. intelligit Bar.in l.1.eo.ti. Quibus adde, qđ dicit Bal.in l.ait Prætor.§.vlt.per eum text. ff.de neg. geſt. quòd licèt donatio expreſſa non poſſit fieri abſenti,ſine nũtio, vel epiſtola.l.abſenti.& ibi no. ff.de don. cum ſi. tacita tñ & præſumpta poteſt.Ex quo intelligis non bene concludi ab vna ad alterã.

Donatio tacita abſenti fieri poteſt.

60 Contrarium tamen in caſu non admodum huic abſimili, videlicet in ſtatuto ꝓhibente donationem ſine conſenſu iudicis,conſuluit Corne.conſ. 185. tria principaliter,colum.4.verſ. his tamen non obſtãtibus,lib.2.motus his quidem rationibus. Primum non poteſt reddi ratio, quare debeat magis valere donatio tacita, & p̃ſumpta,quàm vera, & expreſſa: & vbi eadem eſt ratio, ibi ſolet eſſe eadem iuris diſpoſitio.l.à Titio.ff.de verbo.oblig. & l. illud.ff. ad l.Aquil.& l.3.§.1.ff.de iniuſt.teſt.ibi,nec ratio diuerſitatis reddi poteſt, cum ſi. Igiẽ ſicut hæc conſuetudo obtinet in donatione uera,& expreſſa, ita & in tacita,& p̃ſumpta obtinere dẽt. Iĩẽ nõ ſolent plus operari tacita.quàm expreſſa:ſed interdum idẽ operantur,per no.in l. cùm quid. ff. ſi cer. pe.& in l.3.ff.de leg.1.cum ſimi.Et plerunque quoque plus operantur expreſſa. d. l. nonnunquam.ff.de condi.& demonſtr.& l.expreſſa.ff.de reg. iur. & latè probabimus intrà in glo.ſeq.Ideò non debet eſſe efficacior donatio tacita, & præſumpta, quàm expreſſa.Præterea nõ debet plus operari p̃ſumptio,quàm veritas, quemadmodum nec fictio,vt not. in l. ſi is qui pro emptore.ff.de vſucap.& in l.filio, quem pater. ff. de iniuſt.teſta.Ad hæc, qui non poteſt expreſsè contrahere,nec tacitè quoq; poteſt vt eſt tex.in l.qui ad certum. ff. loca. Denique ſi poſſet mulier præſumptam donationem facere, non obſtante huiuſmodi ſtatuto aut conſuetudine prohibente donationem, eſſet parata uia ad fraudandũ eludendumque dictum ſtatutum: fraudibus autem eſt obuiãdum.l.in fundo. ff. de rei vendi.& l.1.§. exceptiones. ff. quarum rerũ actio non dat.& l.ult.§.ult.C. de uſur. rei iudi.& c. quanto. extra de diuort. Hæc fortè Corne.

De eadẽ re, cõtra ſupra dicta.

Faciuntque in hanc partẽ pleraque alia à me collecta in d.repe.l. ſi unquam. C. de reuo.dona.in uerbo, donatione largitus, in 7. quæſt. qua latè diſputaui, an ea l.loquens ſimpliciter in donatione, hẽat locũ in donatione præſumpta, & tacita, q̃ nos de induſtria prætermittimus, ne rem iam actam,quod dicitur,agamus,qñ. & crambe bis poſita mors eſt,vt alio prouerbio dicitur.Sed quibus tamen addes,in eo quod ibi dixi ad finem illius quæſtionis, ſtatutũ ex quo maritus lucratur certam partẽ dotis,habere etiam locum in dote præſumpta,Alexan.id ipſum quoque volentem, conſi.122.uiſo proceſſu,columna prima, libro.7.& Iaſon conſil.50. pro nobilibus, colum.2.libro 1. Tu tamen illum uide in. §.fuerat.nume.127.Inſtitu.de actio. 61

De eadem re.

Nec obſtat id quod dictum eſt, ſtatuta exorbitantia,eſſe ſtrictè, & in caſu uero & proprio intelligenda:quia illud uerum eſt, niſi in caſu improprio ſit eadem ratio.Nã iura exorbitantia à paritate rationis ſolent extendi Barto. quem alij ſequuntur, in l.ſi conſtante.in prin.ff.ſoluto matri. cum oĩbus concordan.collectis ab Iaſ. in Authẽ. quas actiones.C.de ſacroſan.eccle. præſertim ad eum caſum, qui poteſt compræhẽdi ſub lata,& impropria ſignificatione.l. filium.ff.ad Senatuſconſul.Macedonian. & l.iuſta.ff.de uerbo. ſignific. cũ multis à me collectis in d.repet.l.ſi unquàm.in d. gloſ. donatione largitus,nu.178.ſimiliterq́; renuntiatio,& alibi ſuprà diximus.Ratio autem huius ſtatuti eſt, ut ſæpius diximus,ut conſulatur mulierum fragilitati,aut ẽt ne mulier marito inconſulto illum priuet iure ſuo,quod habet in bonis ipſius.De quo dicemus poſteà in glo.ſeq.nu.37.incipi.reſtat igitur,& ſeq. Quæ quidem pariter habent locum in donatione præſumpta, & tacita,ut in uera,& expræſſa. 62

Reſpõſio ad contraria.

Neq; item obſtat d.l.3.§.hęc uerba.ff.de neg.geſt.cũ ſimil.qa loq̃r in caſu ficto, nõ aũt in caſu p̃ſumpto longè inter vtrunq; intereſt. Fictio enim eſt cõtraria ueritati, ut patet ex diffinitione illius, quam ponit Bar.in d.l.ſi is q pro emptore. ff. de uſuca. Ideoq; nõ recipit ꝓbationẽ in ꝯriũ ẽt p cõfeſſionẽ partis,ſm no.per gl.& Doct. in l.ſi duo.ff.de acq.hær.& in l.ꝯficiunt. in prin. ff.de iure codic.& in l.ulti.ff. qđ met. cã,& in l. ſiue poſſidetis. C. de probat. Pręſum- 63

De eadem re.

ptlo autē non aduerſatur veritati. l mo llli quantū poteſt, innitiī, & ſemp cedit, ubi ſe vndecunque exhibet: vt eſt tex. in d. l. vlt. ff. quod met. cau. & not. in auth. ſed iā neceſſe. C. de donat. ante nup. Alijs autem in contrarium adductis ſatis nos fecimus, ſi non fallimur, in d. repetit. l. ſi vnquàm in verbo, donatione largitus, in d. 7. q. vbi qui uolet, videre poterit: ideò finem huic quæſtioni facimus.

Quarta quæſtio, an id ſtatutū procedat in donatione cauſa mortis.

64 SED QVARTO quærendum ducimus, an & hoc quoque procedat in donatione cauſa mortis. Et ſanè ſi noſtra cōſuetudo, quæ verbo cōtrahendi vtitur, vſa fuiſſet verbo obligandi, ita ſcilicet, vt vxor nō poſſet ſe obligare ſine conſenſu mariti, haud dubiè non poſſet mulier donare cā mortis, vt conſuluit Soci. conſi. 112. lib. 1. repetito conſi. 172. li. 2 multum abundè, col. 6. verſi. 4. difficultas. Nam ex huiuſmodi donatione oritur obligatio: quod hinc ſatis conſtat, quòd olim debebat in ea interuenire ſtipulatio. l. mortis cauſa donatio. & l. Senatus. §. ul. ff. de donat. cau. mor. & no. Cy. in l. 1. & vlti. C. eo. Hodie verò ſecundum communem opi. ſufficit nudum pactum, ſicut in donatione inter viuos, vt dicemus poſtea. Et ideo oritur obligatio, quæ inducitur ex conſenſu partium. l. Stichum. §. naturalis. ff. de ſolu. & l. cùm amplius. §. is natura. ff. de reg iur. Et ita nominatim loquēs in donatione cauſa mortis, uoluit Pan. conſi. 40. factum in effectu ſic proponitur. col. 2. lib. 2.

Et quid, ſi noſtra cōſuetudo vſa fuiſſet verbo obligandi.

65 Verum quia noſtra conſuetudo vtitur uerbo contrahendi, uidetur ex hoc non eſſe prohibitum mulierē donare cauſa mortis, idq; multis rationibus. Primùm enim donatio cauſa mortis nō eſt propriè donatio. l. 1. ff. de don. & d. l Senatus. §. ſed mortis. ff. de dona. cau. mor. Ideoque permiſſa ſimpliciter donatione, non intelligitur permiſſa donatio cauſa mortis. l. filiusfa verſi. ſed enim. vbi Ang. id not. ff. de donatio. Ex quo Bar. ibi, poſt Iac. Are. negat huiuſmodi donationem compræhendi in ſtatuto loquente de donatione. Quod & ipſum voluit idem Bar. in d. l. 1. in ti. eo. ti. & Bal. in auth. cò decurſum. ad fi. C. de don. ante nup. cùm dicit ſtatutū loquēs de inſinuatione donationum, intelligi de donationibus ſimplicibus, non alijs. Quod, & idem conſuluit, nulla Baldi mētione facta, Corne. conſi. 107. videtur in hac, propè per totum. li 4. vbi expreſſim dicit, tale ſtatutum non compræhendere donationem cauſa mortis. & Iaſon & Philip. Deci. in l. ſi tibi pecuniam. vterque in 2. no. ff. ſi cert. peta.

Redit ad principalem quæſtionem.

66 Alibi autem ipſe Bal. ſcilicet in c. quia V. ad fi. ext. de iud. dicit prohibita donatione inter viuos à ciue in extraneum, non prohiberi huiuſmodi donationem cā mortis, quod dicit bene notandum, quia ſæpe ex facto contingit. Quod dictum negat Iaſon ſe alibi legiſſe, licèt dubitet in l. 2. col. pe. verſ. nono. ff. de leg. 2. & in l. non dubiū. circa prin. C. de teſta & Catel. Cotta; qui, & id dicit ſing. in memo. incip. donatione inter viuos. Et idem quoquè Bald. conſi. 168. iſta conſtitutio, libr. 4. dicit, quod generalis conſtitutio Ro. eccleſiæ dans formam circa donationes, contractus, & alienationes rerum minorum, non comprehendit donationē cā mortis. Quod & idem conſuluerat Io. Milutius apud eundem Bal. in præcendti conſi.

De eadē re.

De eadē re.

Et ſi hæc procedunt in ſtatutis, vel alijs diſpoſitionibus nominatim loquentibus de donatione, vt ſcilicet non compræhendatur donatio cauſa mortis: multò magis in diſpoſitionibus loquentibus de contractibus ſine mentione donationis, cùm ut dictum eſt in præcedenti quæſtio. donatio non ſit propriè contractus: & donatio cauſa mortis, nōn ſit etiam propriè donatio. Idò ſi hic intelligeremus eam donationem cauſa mortis, concurrerēt duæ impropriètates: ſcilicèt quod ſub contractu intelligeretur donatio, & ea quidem cauſa mortis. quòd longè magis debemus refugere, q̄ vnicam impropriètatem, per ea quæ in ſimili no. glo. & Doc. in l. 1. C. de dotis promiſſ. & in l. cum poſt diuortium. §. gener. ff. de iure dot. Bart plenè in l. ſi is qui pro emptore. col. pen. ff. de vſucap. & ibi latiſsimè recentiores. 67

Duæ impropriitates refugiendæ.

Præterea donatio cauſa mortis magis videtur accedere vltimæ voluntati, quàm cōtractui. Regulariter enim vltimæ voluntati æquiparatur l. illud. ff. de do. cauſa mort. Idque procedit, ſiue reſpiciamus modum ineundi. l. quæ ſub conditione. §. in mortis. ff. de condit. inſtit. & l. vlti. C. de donat. cauſa mort. iuncta l. vlti. C. de codicil. Siue etiam reſpiciamus perſonam donantis. l. 1 §. 1. ff. de tut. & rat. diſtra. Siue denique perſonam donatarij. l. in omnibus. & l. Senatus. in princip. ff. de donatio. cauſa mortis. At licet quo ad modum iucundi reſpectu præſentiæ donatarii æquiparetur contractui. l. inter mortis. ff. eod. & propterea ſimpliciter dixerit Bald. in d. l. 2. ff. de legat. 1. quòd comparatur contractui quò ad modum ineundi. Tamen videtur, quod in cęteris etiam quo ad modum ineundi cōparetur vltimæ voluntati, vt diximus. Et id quoque ſatis patet ex eo, quòd non poſſunt concipi ſub impoſſibili conditione. l. impoſſibili. ff. de verborum obligatio. tamen donatio cauſa mortis ita concipi 68

Donatio cā mortis an et in quib. accedat vltimæ voluntati vide in nu. 69.

cipi poteſt,ſicuti, & ultima uoluntas. l. 4. ff.de condit.& demon.& l.1. ff. de condit. inſti.voluit Pet.An.in d.l.impoſſibilis.Sed mulier etiam ſtante huiuſmodi ſtatuto poteſt facere vltimam voluntatem, vt poſtea dicemus:ergo,& donationem cauſa mortis.Nam & qui teſtari poteſt,& donare cã mortis poteſt.l.Marcellus.in prin.ff.de dona.inter vir.& vxo.ſicut è diuerſo qui teſtari non poteſt, nec donare quoque cauſa mortis poteſt.l.1.in prin.ff.de tutel. & rati. diſtra.

Mixta tertiam ſpeciẽ faciunt.

69 Ad hæc,ſi concedamus donationem cã mortis non magis accedere ultimæ voluntati,quàm contractui:at ſaltem negari nõ poteſt,qũ in vtriq; accedat, & ſic mixta ſit ex vtroque. Sed mixta ex ſimplicibus contrariam aut diuerſam naturam habentib. videntur conſtituere tertiam ac ſeparatam ſpeciem,vt probat tex.in l. ſi ſtatulibera.§. vlti.ff.de ſtatulib.& in l.munerum.quæ eſt vlt.§.miſta.ff.de muneri.& hono.& in l. 1. in prin.ff.de vent.inſp.& l.1. §. æſtatem. ff. de aqua quoti.& æſti.& l.Titiæ textores. in 3.caſu.ff.de lega.1.& l.vlti.poſt prin. & ibi Fran.Aret.in 1.not. C. de inoffi. teſta. & in c.1.& ibi Domi.in 1. not. de poſtul. præla. lib.6.Signo.conſi.48.quæritur ſi petii, col. 2.verſi.quartò quæro.& conſi. 95. quæſtio talis eſt,in portu,col. 5. verſic. præterea ad idem.Et id patet in materia ſtipulationũ, vbi occurit iſta miſtura,ea certè conſtituit nonam ſpeciem, & quę ſtipulationes communes appellari facit. l. ſtipulationũ aliæ. ff.de verbor.obliga.Et nuncupatim,quòd donatio cauſa mortis ſit tertia ſpecies, diſtincta à contractibus, & vltimis voluntatibus,dicit Bal.in l.vltim.C.de donat.cauſ. mortis,& in ſua marg.in verbo, donatio, col.3.uerſi.donatio cauſa mortis non eſt: ubi ad hoc dicit eſſe text.ſingu.in d. l. vlti. de donati.cauſa mortis.

Mixta ſub ſimplicibus non continẽtur in ſtatutis.

70 Et hæc maximè procedunt in ſtatutis, in quibus ſub ſimplicibus miſtum non continetur,ut probatur in l.quid ergo. §. 1.uerſi.ex ſententia.ff. de his qui not. infa. iuncta l. 1. §. ſi is qui. ff.de exerci. & uoluit Bar. poſt Iacob. But. in l. certi condictio. §.quoniam.ff.ſi cert. pet. & Bald.in l. omnes populi.col.7.uerſi.item ſi ſtatutum dicat.ff.de iuſti.& iur.ubi tenet, ſtatutum diſponens in contractu mulierum requiri conſenſum propinquorum, non habere locum in miſta perſona, uidelicet in hermaphrodita,per tex.in l. hoc legatum. ff. de leg.3.& idẽ Bald.in §.omniũ poſt prin. Inſti.de actio.& conſi.237.quidam magnificus,paulò ante fin. lib. 3. vbi dicit, quòd ſtatuta ſiue conſuetudines feudorum, deferentes feudum ad deſcendentes maſculos,non includunt hermaphroditum, per d.l.hoc legatum,& alia quæ allegat.& Ange.conſi.256.quia conſultatio,col.2. Corneus conſi.137.viſo inſtrumento, colu. 3. num.10.lib.1.& recentiores in l. 2.in prin. ff.de verbo.oblig.

Mixtum nũquã ſub ſimplicibus continetur in odioſis.

Sed & hæc potiſſimùm obtinẽt in exorbitantibus,& odioſis: cuiuſmodi eſt hæc nostra conſuetudo ex multorum op. vt diximus,& dicemus poſteà. In quibus nunquam miſtum continetur ſub ſimplicib. l.vim paſſam.§.præſcriptione. & l. mariti. §.hoc quinquennium.ff.de adul. & l. ſi ita ſcriptum,in princi. & ibi Angel. & alij. ff. de liber.& poſthu.& d.l.hoc legatum. ff.de leg.3.Ioan.An.in addi.Specul.in rubr. qui filij ſunt legi.Bar. Angel. & alij plerique in d.l.2.in princi.ff.de verbor.obli.idem Bar. in d.l.Titiæ textores.ff.de leg.1.Baldus in d. l.certi condictio.§. quoniã. circa fin. verſi. ſecundò quæro.ff.ſi cer.pet.Anto.in proœ. Decre.Pet. Anch.in repet.c.1.in 4.princip. quæſti.verſi.inter conſilia,de conſtit. & cõſil.37.contra Ioannem,col.2.Rom. conſi. 259.in caſu propoſito.& conſi.294.hæc cõfeſſio,ad fin.Ioan. Ana. conſi.63. præſuppoſito.Alex.conſi.82.viſo proceſſu,col. antepen.verſi.prætereà dicti,lib.3. & cõſi.76. viſis dubitationibus, col.3. lib.5. & conſi. 140.circa primum,eodem lib.5.Corne.cõſil.63.licèt ex pluribus,col.3.verſicu.& ſub ſimplicibus,libr.2. Socin. conſil. 81.nõ eſt dubium.colum.3.verſicu. tertium, libr.3. & conſil.28.ſuit quidam, col. 6. verſi. nono,libr.4.& Ludo.Bol.conſi. 31. inter S. & B.col. 6. verſi. ex quo ergo. Felin. in c.ult. col.2.verſi.tertia concluſio de ſimonia. Et hæc eſt communis opi.licèt nõnulli tenuerint contrarium, vt uidere licet apud Veſputium inter conſ.Corne.conſi 66.dominus,col.penult.& ultim. & quoſdam recẽtiores in d.l.2.de uerbor. obligat. Alij item multis, & non contemnendis modis id limitant,& declarant,ut pleniſſimè videbis apud Soci.conſ.116.in pręſenti,col.2.uerſ. ſed ut omnibus,lib.4.

Adultus habens curatorem, liberè poteſt donare cauſa mortis.vide infra 77.
Adultus libere teſtari poteſt inuito curatore & de rebus immobilibus.

Denique adultus habens curatorẽ,non poteſt ſine illius autoritate contrahere. l. ſi curatorem.C.de in integr.reſtitut. mino. cũ ſim. Et tñ non prohibetur liberè donare cauſa mortis,uel ſine ea autoritate.Bal. & Alexand.ibi.idem Bald. in l.1. in principio.ff.de tutel.& rationib.diſtrahen. & ſub obſcurè conſil. 108.domina Ioanna,in ultim.dubio, libro tertio. Ioan. Anani. in c.quia ex omnibus. colum. 15. in quarta quæſtione, de uſuris. Iaſon in dicta l. 2. colum. 3. uerſicul. licèt omnes. ff. de lega.2.Alciat.in dicta l. 2. in principio, numer. 11.de uerbor. obligationib. & libro 71 72

Tiraq.de leg.Connub. ter-

tertio de verborum ſignificat. in quinto principali axiomate.& Antonius Rub.cōſ. uigeſimoſptimò, difficultas caſus, in fin. Nam,& idem quoque liberè teſtari poteſt ſine curatoris autoritate, imò,& eo inuito, & reluctante, idque etiam in rebus immobilibus, vt multorum textuum, & Doctorum autoritate probauimus in repetition. l.ſi vnquam.in uerbo,donatione largitus, in decimatertia quæſtione, verſicul. ratio. autem, & ſequent. Quibus tamen addes Alberic. in l.cum pater.§.curatoris. ff. de legatis ſecundo.Bar.in l.Aurelio. §. Caius in princip.ff.de lib. legat. Bald in l.prima, tā in lect.colum.quarta,verſic.deinde quæro quid de prodigo,quàm in repetit. colu. 8. verſicu. duodecimò quæro.C.de ſacroſan. eccle.& in l.ſecunda.C.quādo decret.opus nō eſt.vbi ex hoc dicit.quod adultus in teſtamentis habet iura maioris, poteſtq; per mittere alienationem immobilium pro executione teſtamenti ſine decreto. & in capite primo,columna prima.titu.p quos fiat inueſtit.& conſil.83. an prohibita, ad finem libr.2. & conſil. trigeſimoſeptimo, decreto,colum. 2.verſicul. item alia ratione,libro, 3. & dicto conſili. 108. domina Ioanna.colum.tertia,verſicul. ſextò eſt videndum,libro tertio:& conſi. 310. ad euidentiam, in principi. eodem libro tertio, Barb.conſi.23.clementiſſimum, columna tertia,libro quarto. vbi in id facit ſingula, textum in d.§.Caius Iaſon in d.l.2. columna tertia, ff. de legat. 1. & in l. quæ de lega to.colum.vlti.ff.eod.tit.& Philip. Decium in c. in præſentia.colu. 11. in 14. nota. de proba.

73 *De eadē re.* Ex quo,& illud ſequitur,quod diximus, eundem quoque poſſe donare cauſa mortis.Nam cui illud licet,& hoc quoque licere leges permittunt,vt ſuprà diximus.Nam & vtriuſque eadem eſt ratio, quantum ad adultum pertinet, qui ob id teſtari poteſt ſine curatoris autoritate, quia nulla hinc læſio oriri poteſt,cùm poſſit quādocunque libuerit,reuocare,vt dicunt Angelus,Imo.Raphael,Corne. & Alexander in l.prima.§.fuit quæſitum.ff.ad Senatuſcon ſultum Trebellianum.Ideoque,vt illi quoque dicunt,ei nō competit in integrum reſtitutio aduerſus id teſtamentum. Quod, & repetit Philipp. Decius conſil. 279. placet mihi,colum. 1. & 2. & ante eos voluit etiam Barto.in l.verbo contraxerunt.ff.de verborum ſignificat. Quæ quidem ratio in donatione cauſa mortis, eo magis obtinet,quòd ea facilius liberiuſque reuocatur, quàm teſtamentum.Nempe quæ ſola pœnitentia reuocatur.l.non omnis. in princi. ff.ſi cert.petat.& l.mortis cauſa donatio eſt,

Minor nō reſtituitur aduerſus teſtamentum.

& l.qui mortis.ff.de donationib. cā mortis.& dicta l.ſenatus.§.mortis cauſa.eo. tit. & leg.Scia.ff. de dot. prçla. Teſtamentum autem non ſola voluntate, aut pœnitentia reuocatur,ſed in id requiritur aliud teſtamentum, & ipſum quidem æque ſolenne,ac primum.§.ex eo ſolo.Inſtit.ex quib. cauſ.teſta.infirm.& Fed.Senen.ſi is eſt,inter con.ipſius,conſ.165.referunt in dubium. Bartolus in l. de iure. ff. de legatis tertio.& Doct.ubique.Igitur ſimiliter mulier, quæ ſine autoritate viri contrahere nō poteſt, non tamen per hoc prohibetur donare cā mortis,vti nec teſtari.

Et hac ratione motus Iaſon in dicta. l.2. colum.2.verſic.prædicta communis concluſio.ff.de leg.2. tenet etiam mulierem p ſtatutum prohibitam contrahere,ſine cōſenſu propinquorum aut viri, non prohibert donare cauſa mortis. Quod & ipſum voluit Roman.omnium primus,& ibi, & poſt eum Socin.colum. 1. in quarta cōcluſione.& Andr. Alciat. neque enim vnquā dubitaui, quin ea lec.ſit ipſius, vt plenius alibi diximus. & idem Socinus conſilio 121.viſa contingentia, columna ſecunda, uerſicu.facit quia iura, libro primo, & cō ſil.150.dominus labia,& cætera. & nos in troducere,&c.columna decimatertia, uerſicu.ſecūdo principaliter, libro primo. & Anton. Rub.dicto conſilio vigeſimoſeptimo,in fine,& Alcia.d.libro tertio, de uerbo.ſignificatio.in 3. axiomate. ubi & id dicit uoluiſſe Rom. & Socin. locum tamen non deſignat. Addit autem Iaſon in d. l.2. totum mundum, ut ipſe loquitur tenere contrarium. 74

Statutū prohibens contrahere, an prohibeat donare cauſa mortis.

Contrarium enim, ut ſcilicet prohibita contrahere,non poſſit donare cauſa mortis,cum ex facto contigiſſet, conſuluit Petrus Ancharanus, cōſilio 384. dubium in iſta quęſtione facit miſtura,ea ratione mortus,quia donatio cauſa mortis plus ſumit ex natura contractus, quam ultimæ uolūtatis,ut notat gloſſa,& Bartolus in l ſecunda,in princip.ff.de dot prælegat. Quod, & uoluerunt,ut hoc illi addas, Dynus, & Barto.in l. tam is, qui. §. primo.ff.de donationibus cauſa mortis. Idem Dynus, & Cyn. in l.ſenium.C.qu teſtament. face. poſſ. & Baldus, qui illam gloſſam reputat ſingular.in l.cum hi.ff.de tranſact.& in l.Labeo. in princ.ff.de pactis.& conſ.243.an cæcus, libro quinto.Barto. Bald. & recentiores in leg.ſecunda.ff.de legat. 1. Ideoque,ut dicit gloſſa Bartol. & alij in dicta l. ſecunda. ff. de dot. prælegat. non magis ualet donatio cauſa mortis durante matrimonio, quàm ſimplex donatio, ut eſt text. in leg. mortis. in principi. ff. de donatio. inter uirum, 75

Citra ſupra dicta.

Donatio cā mortis contractuiue, an ultimæ uoluntati magis accedat.

virum,& vxorem, de quo tamen alibi dicemus plenius: quanquàm valeat legatū, vt eſt textus in dicta l. 2. Et videmus, qđ licet vltima voluntas non poſſit pendere ex alieno arbitrio, l. illa inſtitutio.& l.captatorias ff.de hæredib.inſtituendis. poteſt tñ donatio cā mortis, ut patet in filiofamilias qui pt̃ donare cā mortis, mō cōſenſus patris accedat,licèt teſtari nō poſſit, ne patre quidem conſentiente, vt eſt textus in d.l.tā is qui.§.primo. Magis ergo accedit donatio cauſa mortis contractui,quàm vltimæ voluntati. At natura miſti, vt ſubiungit Petrus Ancharanus,eſt accedere ad naturam eius,cui magis accedit,l.quæritur ff.de ſtatu hominum.& le. legatis ſeruis.§.ſi vnus, ff. de legat. 3. per quos textus voluerunt Angelus,& poſt eum cæteri recentiores in dicta l.2.in princip. de verborum obligat. quòd diſpoſitio facta de aliquo ſimplici, comprænhendit miſtū,quod magis adhæret illi ſimplici, de quo eſt facta prouiſio.

Miſtum ac cedit ad eius naturam cui magis accedit.

76 Cui adde,quòd in quacunque materia ſiue fauorabili,ſiue odioſa, ſub ſimplicib. miſtum continetur, nō quidem ex verbis, ſed ex mente diſpoſitionis, vbicunque eſt cadem vel maior ratio. Caſus eſt notabiliſſimus in l.interdum.§.quod ait.ff. de his q notantur infa.iuncta l.1.in fin. co. tit. ſecū dum Fran. Aret. in dicta l. ſi ita ſcriptum, in princ ff.de lib.& poſth.qui& ad hoc dicit facere textum in l. patre furioſo. in fin. ff.de his qui ſui vel alieni iuris ſunt. & in l. ſed,& ſi per Prætorem.§ ait Prætor.ff.ex qbus cauſ. maior. & in l. ſi quis in puteum. §.illud.ff quod vi aut clam.& in l. vltim.§. hac actione.ff. nautæ,caup.ſtab.Cui potes addere,& tex. in l.ſi ita facta ſit.Vbi.& hęc notat la Are.Baldus & Imo.ff. de iniuſt. te ſtamen.quem,& ad hoc expendit, dicitq; notandum Alexander conſi. 161. viſo ſtatuto ciuitatis,colum.4.verſi.quinimo plus videtur,libr.7.At eadem omnino eſt ratio in donatione cauſa mortis,quæ & in alia, vt patet ex his quę diximus ſupra,in prima quæſtione. Item hæc ſolennitas conſenſus uiri,vel conſanguineorum, requiſita à ſtatuto, eſt ſimilis ſolennitati, de qua in d.l. tam is §.primo. Nam in vtraque hoc accidit,quòd voluntas donationis pendet à cōſenſu,& arbitrio alterius.Sicut ergo ibi donatio quo ad huiuſmodi ſolennitatē, accedit ad contractum, & non ad vltimam voluntatem,ita & hic ſimiliter.

Miſtū ſemper continetur in ſimplicibus, ſi eadē eſt ratio.

77 Poſtremò (ut id quoq; addas Petro Ancharano)donatio cauſa mortis adeo quidem magis accedit donationi inter viuos quàm vltimę voluntati,ut ſi è diuerſo prohibeatur quis ſtatuto teſtari ſine præſentia propinquorum,poterit tamē ſine illa ſolennitate donare cauſa mortis, ut & donare inter uiuos,ut no.conſuluit Bald.conſi. 298.quæritur utrum uſurarius, libro ſecūdo. Vbi etiam dicit diſpoſitionem c.quanquàm de vſuris libr.6. prohibentem uſurarios teſtari ſine ſolennitatibus illic declaratis,non procedere in donatione cā mortis per multa.quæ illic allegat. Id quod etiam tenuit ipſe Bal.in l.executorem. col. 3. uer. modo uidi.C.de exec. rei iudic. ubi hoc latè diſputat. & eius frater Angel. in ſua diſputatione incipiente, Aſtenſis miles, col. 8.uerſi ſed de quarto dubitatur. de quo ēt tu uide Imo.in d.l. tam is. ff. de donation. cauſa mortis. Antonium in diſputatione incipiente,Bononiēſis quidam uſurarius, Petrum Ancharanum in diſputatione,incipiente,uſurarius manifeſtus, Laurentiū Rodulphum in tractatu uſur. quęſti. 125. Sed & inter conſ.ipſius Baldi, Aluiſius Peruſinus ipſius diſcipulus,conſi. 248.an cæcus poſſit,libr.5.latè probat donationē cā mortis magis accedere contractui, quàm ultimæ uoluntati, ſiue ipſius ordinationem reſpicias,ſiue eiuſdē confirmationē, ſiue item efficaciam,& effectum.

Donare cauſa mortis ū prohibetur, qui teſtari prohibetur.

Illam autem Pet.Ancha.ſententiam,ut ad eam redeamus, nuncupatim ſequunt̄ Alexander,Franc.Areti.& Barb. in dicta l. 2.ff.de uerborum obligation. ille quidem ante finem.alter columna quarta, uerſi. & Inter multas,hic columna nona. uerſi.itē dico.& idem Alexander in d.l.2.col.ulti.& ibi Socin.col.3.uerſi.ex quibus etiam. ff.de leg.1.& ipſe Socin. conſil 112. & multum abundè,col.6.uerſicu.quarta difficultas, libr.1.quod repetitur conſilio 172. libr. 2.& Benedictus in repetitione.c.Raynutius, in uerbo,teſtamentum,le 4.numero 35. de teſtamentis.& Iaſon ſibi contrarius,in §.omnium.qui eſt ſecundus,col.5 uerſic.ſed circa iſta,ibi,nec iſtis obſtat, Inſtitut. de actionibus,ubi ex hoc limitat Bald. Deci in d.l. omnes populi. dum loquitur de hermaphrodita, ut procedat cum æque ualeret in utroque ſexu: quod ſi in ſexu muliebri præualeret,comprænhenderetur in d. ſtatuto requirente certam ſolennitatem in cōtractibus mulierum. 78

Sed & idem,quod ipſe Petrus Ancharanus,illo tamen non commemorato, conſuluit Panorm. cuius etiam illi, quos ſuprà citauimus,non meminerunt, in dicto conſi.40.ſuprà in principio huius quæſtionis,allegato,in primo dubio,lib.ſecundo, & Philipp. Corne. nullam quoq; ſuperiorum mentionem faciens,conſi. 41. cuius exordium eſt, uidetur in hac conſultatione,per totum illud cōſilium,lib. 1 ubi hāc rē luculenter in utranque partem diſputat, 79

iterum-

iterumque conſil. 126. licet in hac conſultatione, col. 5. verſic. item eſſet probabile, eo. libr. primo. Et hanc dicit eſſe communem opinionem Iaſon. in d. l. 2. ff. de leg. 1.

80 Et hoc mirum in modum confirmat, quod poſt Iac. Ar. tradidit Bald. in capit. 1. in princip. col. 4. verſic. quæro ſi vaſallo, tit. de prohi. feud. ali. per feud. quòd ſi ſtatutũ prohibeat mulieres donare, ita intelligitur vt nec eæ quidẽ donare cauſa mortis poſſint. Idque generale eſſe dicit, vbi nomen donationis prohibitiuè ponitur, vt etiam cenſeatur prohibita donatio cauſa mortis. Nam à quo remouetur genus, & quælibet eius ſpecies remota eſſe cenſetur, per dictã l. filiusfamilias. §. pari autem ratione. ff. de donat. Quod dicit eſſe notandum, & ſequitur Cardi. Alex. ibi col. 1. & Franc. Areti. in l. qui in poteſtate. poſt prin. ff. de teſtam. & Maria. Soci. conſil. 19. pro deciſione, col. 5. verſic. ſed aduertendum, in 1. libro conſi. Barpto. Soci. eius filij, & Barb. d. conſi. 23. clementiſſimum, column. 1. libro quarto, vbi id dicit ſing. & Firmian. qui id quoque ſing. dicit, in tractatu gabellarum, in tertia parte octauę partis princip. in duodecima quæſtione. & Franc. Ripa. in dicta l. 2. colu. 4. nume. 10. in fi. ff. de legat. 1

Donatio cauſa mortis cẽſetur prohibita, donati. ſimpliciter prohibita.

81 Pro quo optimè facit, licèt non allegent quòd l. ſi quis argẽtum. C. de dona. loquẽs ſimpliciter de donationibus, licèt ſit exorbitans, vt ſuprà diximus in præcedenti quęſtio. habet tamen locum in donatione cauſa mortis, ex ſententia gl. quæ paſſim ſing. ab omnibus dicitur, in l. eum pater. §. Mæuio, in verbo, donabat, & iterum in verbo reuocaretur. & ibi Bartol. Bald. & alij. ff. de leg. 2. cum alijs multis concord. & gloſſ. & doct. à me abundè, & propè ſuperfluenter collectis in d. repet. leg. ſi vnquam in verbo, donatione largitus, in 13. quæſti. verſi. confirmatur item ex eo: neque enim hic illos repetẽdos ducimus. Sed illis tamẽ addes Bald. in l. dedi. la 2. quæ eſt vltim. in lect. antiqua, ante fin. ff. de condi. ob cauſ. & in repet. l. 2. col. 7. verſicu. tertio modo. ff. de iureiur. & in l. ſi donationis. C. de contra. empti. & conſil. 272. in cauſa egregiæ, col. 2. verſi. quinto probatur, lib. 5. Saly. in l. 1. §. ſin autem aliquid ſub conditione, in fin. C. de cadue. tollẽd. & in l. licèt inter priuatos. & ibi quoque Franc. Areti. C. de pactis. Ioan. Fab. in d. l. ſi quis argentum. Petr. Anchara. conſi. 76. per modum, col. 2. uerſic. ſed ad hoc dubium. Fulgo. conſi. 217. viſo exemplo, columna vltima. Imo. in dicta. l. 2. ff. de legat. primo. & Angel. Aret. in §. primo. in 2. locis, Inſtit. de donat. & in §. in perſonam. col. 4. verſicul. & prædicta, procedunt. & ibi Iaſo. col. 10. uerſi. an autem, Inſtit. de acti. Pet. Corne. conſi. 41. uidetur in hac, col. 2. lib. 1. Ferra. in tit. for. libel. quo agit. pro donat. in gloſſ. 1. col. 3. uerſic. amplius quæritur. Barb. qui hoc latè diſputat, in rubri. extra de donat. col. 2. uerſic. ſecundò conſiderato Philipp. Decius in l. ſemꝑ qui prohibet. col. 1. ff. de regu. iur. & Steph. Bertrand. conſi. 156. ex themate, nume. 11. & 12. libr. 4. & Viglius Phryſius in §. ſed cũ paulatim. in uerbo, uno contextu, Inſti. de teſta. ordi. Et hæc haud dubiè eſt communis op. ut etiam teſtatur Iaſon in d. l. 2. ff. de lega. 1. licèt Signo. & alij nonnulli tenuerũt contrarium, ut in d. repet. l. ſi unquam. loco ſupra allegato, in fin. diximus.

L. ſi quis argentum. hẽt locum in donatione cauſa mortis.

82 Faciunt quoq; in hanc partem omnia fere, quæ ſuprà adduximus in præcedentibus quæſtionibus, iunctis his quæ uoluerunt Imo. & Alexand. in addi. Bart. in d. l. 1. in fin. ff. de donat. & iterum in l. filiusfamilias. eod. tit. quòd ſtatutum loquens de donatione, procedit, & in donatione impropria, ubi eſt eadem ratio. Nam & videmus, quòd quemadmodum pupillus contrahere nõ poteſt ſine autoritate tutoris ꝑꝑ imbecillitatem intellectus, ita nec donare poteſt cã mortis, per text. qui ad hoc reputatur ſing. in d. l. in princip. ff. de tutel. & ratio. diſ. & facit l. diſtractis. ubi & hoc notat Alexander. in primo notabili. C. qui teſta. fac. poſ. Ergo non abſimili ratione mulier quę ſtatuto prohibetur contrahere ob cõſilij infirmitatẽ, vt iam ſatis ſuprà diximus & dicemus poſtea latius, cẽſeri debet prohibita etiam donare cauſa mortis. Quanquàm hæc poſtrema ratio non admodũ ſolida eſt, cum poſſet dici maiorem eſſe imbecillitatem in pupillo, quàm in muliere. Ille enim teſtari non poteſt. l. qua ætate. ff. de teſta. illa autem poteſt, etiam prohibita contrahere, ut dicemus in 7. quęſti.

Donatio impropria continetur ſub dona. ſi eadẽ eſt ratio.

83 Ex his autem quæ diximus facilè reſponderi poteſt omnibus, quæ pro priori parte adducta ſunt: niſi quod poſtremo loco dictum eſt, numero 72. de adulto habente curatorem: qui licèt contrahere non poſſit ſine autoritate curatoris poteſt tamen donare cauſa mortis, ſicuti, & teſtari inſcio, & inconſulto curatore. Cui difficillimum eſt reſpondere, niſi neges illud uerum eſſe. nã id dubitanter, & per uerbum, fortè, ſcriptũ eſt à Bald. in d. l. ſi curatorem habens. C. de in integ. reſt. mino. & cõtrarium tenuit ipſemet Baldus in capite prim. §. item ſacramenta puberum columna penul. uerſicul. quæro nunquid in ultima uoluntate tit. de pac. iur. fir. quem ſequitur Alexand. ſibi etiam contrarius in d. l. 2. in fin. & ibi quoque Franc. Ripa. ubi ſuprà citauimus. ff. de leg. primo. & Franc. Areti. in d. l. ſi curato-

Adultus an poſſit donare cauſa mortis.

ratorem habēs.& Fran.Cre.ſing.117.heres minoris,ubi hoc dicit menti eſſe tenendū.

84 Sed & aliud eſt,quod multum obſtat illi poſteriori ſententiæ, videlicet text. in l. vltim. C. de donatione cauſ. mort. vbi expreſſè declaratur, donationem cauſa mortis in his quæ concernunt ſolennitatem extrinſecam, habere naturam contractus, non ultim. voluntatis. Ex quo (vt ibi dicitur) in ea non requiritur ſolēnitas inſinuationis,quæ in alijs donationibus exigitur:ne ſufficiūt duo teſtes,vt in cæteris, ſed quinque deſiderantur.Et ad hoc illum tex. expendit,& dicit ſingu.Roma. in d.l. 2.in princip.col.2. verſic.primò ad illam. ff.de verbo.oblig.vbi poſteaquam retulit illud Petr. Anchara. conſili. numero tamen non deſignato,dicit ſe in illius ſententiam abiturum fuiſſe, niſi ille text. impediret.

85 *Donatio cā mortis facta ſtipulāti, cōtractus eſt.* Hoc autem,quæ diximus, maximè procedunt,ſi donatio cauſa mortis fuerit facta præſenti & ſtipulanti. Tunc enim cenſetur eſſe cōtractus: ita vt ſtatutum loquēs in cōtractu habeat locū in ea, vt tradit Petrus Ancharanus dicto conſi.384. Nam & talis donatio non requirit aditionem hæreditatis, quæ in legatis exigitur: vt notat Bald.in l.& ſi mortis. in princip. C. ad leg. Falcid. Nec pro tali donatione competit hypothecaria, quæ datur pro legatis, vt concludit Alexand.in d.l.ſecunda,col. 3.ff. de lega.1.Ex quibus apertè intelligi poteſt,qđ de huiuſmodi donationibus idem iudicatur,quod de contractu: ut etiam concludit Imo.in l.vt heredibus. verſicu. item attende.ff.de legat. 2. & Philip. Deci. conſil. 197.in caſu propoſito,colum 2.

86 *An hæc donatio requirat mortem vtriuſque, vt confirmetur.* SED QVAERO QVINTO. Si tēneamus eam partem,quæ requirit conſenſum viri in donatione cauſa mortis, tūtū ſi uxor donauerit cā mortis marito cōſentiente,requiratur mors vtriuſque.& viri,& vxoris.vt huiuſmodi donatio confirmet̄, an verò vxoris ſufficiat. Videtur vtriuſque mortem exigi,ar.l.cum hic ſtatus.§.oratio non ſolum. & §. in hac. & quod ibi dicit gloſſa,& l.ſi eum,qui.§.ex quibus. rurſum quel mortis ſuæ cauſa.ff.de donatione inter virum & vxorem,& l.donatio.& ibi gl. & l.ſi vt proponis.C. eod. vbi donatio facta inter virum,& vxorem ex conſenſu patris donantis,in cuius erat poteſtate, non confirmatur,niſi morte vtriuſque,& donantis,& patris ipſius.

87 *De eadē re.* Dic tamen contrarium in hoc caſu, uidelicet ſufficere mortem mulieris: quemadmodum,& cū filiusfamilias donat cauſa mortis ꝯſentiēte patre,ſufficit mors filij ad cōfirmationem eius donationis, ut uoluit gloſ.in l.nec fratris.& ibi Cyn.& Bald. C.de donat.cauſa mortis.gl.in l.qui pretio. in fin.ff.eod.titu.& ibi Barto. Imo.& Pau. Caſt.ex quibus Bart.ad hoc dicit bene facere textum in l. ſi alienam. §. Marcellus. ff. eod. Reſpondetque ad iura in priore parte allegata,quòd loquūtur de donatione inter uirum,& uxorem,quæ ab initio eſt inualida. Hæc autem donatio cauſa mortis, ualet iam ab initio: ut notatur per glo. & Doct.in l.ult.§ Lucius.ff.de dona.& idem uoluerunt Raphael & Corn.in l. ſenium. C.qui teſta. facere poſſunt. & Guido Pap. deci. Delphi.223.item in cauſa, uerſic. ſed poteſt.

88 *De eadē re.* Et hanc partem confirmat, quod in nō longe diſſimili caſu ſcribit Bart. in l. ſi per epiſtolam.& ibi Imo. Roman. Paul. Caſt. Franc.Areti. & omnes penè, qui de ea re loquuti ſunt,præter Raph.ff.de acquir. hæred.quod ſi pupillus conſtituerit procuratorem cum autoritate tutoris, non finitur mandatum per mortem ipſius tutoris, ſed tantum per mortem pupilli; quoniam, ut inquiūt,actus principaliter accepit ſubſtantiam ex perſona pupilli:unde ipſe mādaſſe uidetur non tutor.Nam ut idem Bar. alibi dicit, ſcilicet in l. & quia. quam legit cum l.more maiorum. in prima opp. ff. de iuriſd.omnium iudic.confirmans, ſiue præſtans autoritatem actui, nō dicit actū ipſum facere,ſed eum imperfectum perficere.Et ut dicit Bald. in l.ſi ut proponis.C. de ſeru.pign.dat.manum.qui cōſentit, nō facit,ſed nō impedit.l.ſi pater.§. ulti. ff. de manumiſſ.vindi. Aliud enim agere, aliud agenti conſentire.l.aliud.ff.de regu.iur.de quo & nos latè dicemus in 12.quæſt.huius gloſſ. & aliquid quæſti.ſeq.

89 *Quid ſi uxor donat rem mariti.* Sed & hoc tamen intellige in caſu noſtræ conſuetudinis, cùm uxor donauit rē ſuā:ſecus autē, ſi donaret rem uiri ex conſenſu ipſius:tunc enim ad confirmationē huiuſmodi donationis nō ſufficeret mors uxoris,ſed & uiri quoque exigeretur, ſi nōdum res ipſa fuerit tradita,ut uoluit Cy.in d.l.nec patris.C.de dona.cauſa mortis,ubi eius rei rationem reddit ex l.Papinianus.ff. de don.inter uirum & uxor. Et uide etiam ſuper hoc,quæ dicemus in ſeq.quæſtio.

90 *An ad reuocandam hāc donationem vtriuſq; pœnitentia requiratur.* ILLVD ITEM SEXTO quæri poteſt,quia huiuſmodi donatio cauſa mortis,ut ſuprà diximus,ſola pœnitentia reuocari poteſt,utrū hoc caſu, cū ſcilicet uxor donauit cauſa mortis ex conſenſu mariti, requiratur utrinſq; pœnitētia, an alterius tantum ſufficiat.Dic breuiter ex ſententia multorum ex his,quos in ſecundo ſequenti uerſi. citabimus, quod ſi uxor donat rē ſuam, ea poterit ſola reuocare, ut etiā nō obſcurè probat,licèt illi non allegent,text.

loquens

loquens de donatione inter virũ, & vxorẽ,
in l. donatio. C. de don. Inter virum & vxo
rem, vt quæ ſola donare videatur, non ẽt
maritus, qui conſentit, vt diximus in præce
denti quæſtione, & vt ſcribitur in l. aliud.
ff. de reg. iur. aliud eſt agere, aliud agenti cõ
ſentire. & dicemus infrà latiſſimè in d. 12.
quæſt. Et in hac quoq; opinione videtur
fuiſſe Guido Pap. loquens in donatione cã
mortis facta à filiofa. conſentiente patre,
Deci. Delph. 223. item in cauſa, paulò ante
fi. Quibus concinit, quod eleganter conſu
luit Bal. conſi. 209. licèt conſulentes. lib. 4.
quòd ſi ſit ſtatutum, prohibens mulierem
teſtari ſine cõſenſu vel conſilio conſangui
neorũ, idq; ita fecerit poterit ſola ſine eo-
rũ conſenſu, vel cõſilio id teſtm̃ reuocare.
Solus autem maritus reuocare non põt:
91 *De eadẽ re.* vt de filiofamilias, qui cauſa mortis dona
uit rem ſuam, voluit Bar. in l. 2. §. 1. in quar
ta quæſtione. ff. de donat. & Raph. & Cor-
ne. in l. ſeruum. C. qui teſt. fac. poſſ. Et etiã
in filiofamilias, qui fecit teſtamentum ad
pias cauſas ex voluntate, patris, vt ſcilicet
pater ſolus reuocare non poſſit, nec quo
ad inſtitutionem hæredis, nec quo ad le-
gata, tenuit Bald. in repetit. l. 1. columm. 5.
verſi. ſed iuxta hoc quæritur incidenter, fi-
lius. C. de ſacro. eccle. & Alexander conſi.
246. placet admodum. lib. 6. vbi & ex hoc
conſuluit in alio pulchro caſu. & Philip.
Franc. in rubr. de teſta. lib. 6. char. 7. verſ. de
cimò quæritur. Et quod item à Bar. diſſerit
in l. neque. C. de procu. & in l. actor. ff. rem
rat. hab. an procurator conſtitutus a pupil
lo cum autoritae tutoris, vel à capitulo, cũ
autoritate prælati, poſſit à ſolo tutore, aut
Prælato reuocari. Et concludit, quòd ſi tu-
tor, aut prælatus potuiſſet ſolus procurato
rẽ conſtituere, poterit ſolus reuocare: alias
non poteſt. & ſequuntur Alexander, Fran.
Are. & alij recentiores, qui adferunt con-
cord. in d. l. ſi per epiſtolam. ff. de acq. hær.
At ſi vxor donauit rem mariti, ex con-
92 *De eadẽ re.* ſenſu ipſius mariti, quia tunc maritus do-
naſſe videtur. per l. in ædibus. §. quod filius
fa. ff. de dona. & l. ſi quis hac lege. §. ſi filius.
ff. quis & à quibus: certè poteſt idem mari
tus ſolus reuocare. Ita voluerunt Dy. Cy. &
Salyc. loquentes in illo caſu filijfa. qui ex
conſenſu patris donauit rem patris. in d. l.
nec fratris. C. de donat. inter vir. & vxo. Ioã.
Andr. in addit. Spec. tit. de inſtr. edi. §. por-
rò. circa prin. in addi. incip. incidit quæ-
ſtio. Bart. in d. l. 2. §. 1. vbi ſupra. ff. de dona.
Bald. & Fulg. in dicta l. ſeruium. C. qui teſt.
fac. poſſ. Petr. Anca. conſi. 76. per modum
conſilij, in 1. dubio. Soci. conſil. 114. viſo
teſtamento dominæ, colum. 2. & iterum
vlt. lib. 1.

SEPTIMO EX his quę dicta ſunt in 93
4. q. & ſeq. ſatis ſuperque vel cæcis apparet, *An hæc con*
hanc conſuetudinem non procedere in *ſuetudo ha-*
vltimis voluntatibus, vt ſcilicet per hu- *beat locum*
iuſmodi conſuetudinem, quæ prohibet *in teſtamen*
contrahere vxorem ſine conſenſu mariti, *tis.*
non ea cenſeatur prohibita teſtari ſine il-
lius conſenſu. Nam omnes tenèntes pro-
hibitum contrahere, prohiberi donare
cauſa mortis, hac potiſſimum ratione in-
nituntur, quòd donatio cauſa mortis ma
gis accedit contractui, quam vltimæ vo-
luntati: tanquam aliud eſſet, ſi ultimæ vo-
luntati magis accederet. Quin Panor. d.
conſi. 40. colu. 1. verſicu. item quando do-
natio, lib. 2. expreſſim dicit, quod ſi dona-
tio cauſa mortis fieret in teſtamento, aut
codicillis, tunc ſaperet omnino naturam
vltimæ voluntatis, ideoque eſſemus extra
verba ſtatuti prohibentis contrahere, pro
quo tex. eſt, licèt non alleget, in l. verba con
traxerunt. ff. de verbo. ſignifi. vbi ita ſcribi-
tur. verba contraxerunt, non pertinent
ad ius teſtandi. Per quem text. dicit gloſſ.
in l. teſtamentum, in verbo, contractus.
C. de teſta. quòd teſtamentum non eſt con
tractus. Ex quo dicit Bald. ibi, in fin. not.
quòd ſtatuta loquentia de contractibus,
non habent locum in teſtamentis. Quem
ſequuntur Rapha. & Corne. ibi, & Alex.
in addit. & Bartol. in d. l. verba contraxe-
runt. & Philip. Deci. in l. vlti. colum. 3. uer-
ſicu. ſecundo, not. C. de edic. Diui Adria.
tol. Et alibi Bald. conſi. 349. ſtatuto Placen-
tiæ, libr. 1. conſuluit per illum tex. quòd ſta
tutum prohibens contrahere, non com-
prehendit vltimam uoluntatem. ad quod
etiam allegat tex. in l. pater filium. in prin-
cip. ff. de legat. 3. Et idem uoluit ipſe Bald.
conſi. 253. caſus talis eſt, quidam de ciuita-
te, colum. 2. uerſicu. ſolutio uerba ſtatuti,
lib. 3. per dictam l. uerba. de uerbo. ſigni. &
Imol. in l. ſi ita quis. §. ea lege, colum. pen.
ff. de uerbo. obligat. & Alexand. conſil. 90.
ſuper eo, quod quæritur, colum. 2. lib. 4.
Calca. conſi. 74. quod dictis filiabus, colu.
6. nume. 19. & ſequen. & Iaſon loquens de
ſtatuto prohibente mulierem contrahere
ſine conſenſu conſanguineorum, ut nihi-
lominus poſſit teſtari ſine conſenſu illo-
rum, in l. 2. colum. 4. uerſicu. ſecundo pro
opinione mea. ff. de lega. 1. Et hinc ſubdit
Bald. in fin. illius prioris conſi. quòd pro-
hibitus acquirere per contractum, uel alio
modo, poterit tamen acquirere per uiam
inſtitutionis hæredis, per multa quæ ibi-
dem ab eo ſunt allegata. Quibus adde &
text. in l. milites. in princip. iuncto. §. ulti-
mo. ff. de re militar. & in l. Decurio. ff. de
Decur.

Imo

94 Imò verò ſunt, qui negant, poſſe ſtatutũ expreſsè interdicere, ne poſſit mulier teſtari ſine conſenſu viri aut conſanguineorũ. Nam ita voluit Paul. Caſtr. qui ita dicit ſe conſuluiſſe, in l. ex facto. in princi. colum. ſecunda per rationem illius tex. & ibi quoque Franc. Aret. column. 4. in 8. not. & Alexand. colum. 2. ff. de vulgar. & pupilla. ſub. & idem Alexand. conſil. 55. conſideratis di cti ſtatuti verbis, in fin. libr. 1. & conſi. 155. viſis & accuratè conſideratis, colum. 2. uer ſicul. ad idem, & ſequen. lib. 2. & latè Iaſon in l. ſtipulatio hoc modo concepta. in 7. not. ff. de verborum obliga. & in l. non idcirco. C. de codicillis. ubi hoc dicit ſingu. & conſi. 127. pro parte negatiua, colum. 5. verſic. moueor in primis, lib. 1. & Io. Lup. in repe. rubric. extrà de donatio. inter vir. & vxorem. §. 81. l. 1. ſunt enim duo eius nume ri, columm. penult. verſicul. vel ſaltem deberet.

Statuta an poſſit prohibere teſtari ſine conſenſu alterius.

95 Mouentur hi primò per tex. in d. l. ex facto. ibi, cæterum iniquum incipit fieri beneficium principis, ſi adhuc id valere dicamus: auferret enim teſtamenti factionem homini ſanæ mentis. Ex quibus verbis no. plerique omnes, non valere ſtatutum, tan quam iniquum, quod homini ſanæ mentis liberam aufert teſtamenti factionem. Secundò, non valet pactum, tanquam con tra bonos mores, quod aufert liberam teſtandi facultatem. d. l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. ergo nec ſtatutum: quia quod per pactum fieri non poteſt, eo quòd ſit cõ tra bonos mores, nec etiam per ſtatutum, vt voluit Bartol. in l. omnes populi in 3. q. 3. concluſionis principalis. ff. de iuſti. & iure. & Doct. in capitul. vltimo, de conſuetu dine, lib. 6. Debet enim ſtatutum eſſe ſanctum. capit. erit autem lex. 4. diſtin. Tertio, quia lex ciuilis & canonica improbant, quod ultima voluntas pendeat ab alieno arbitrio l. captatorias. & l. illa inſtitutio. ff. de hære. inſti. Et ideò etiam filiusfam. cum conſenſu patris teſtari non poteſt, ne teſtamentum filij pendeat à conſenſu patris. l. qui in poteſtate. & ibi not. ff. de teſtament. & dicemus latè alibi. Sed ſi ſtatu tum valeret, penderet teſtamentum vxoris à mera voluntate mariti: ergo non valet.

De eadẽ re.

96 Quibus & tu adde hanc rationem illam ſuperiorem confirmantem. nam quòd teſtator diſponat de rebus ſuis ex voluntate propria, eſt de ſubſtantia diſpoſitionis, vt patet ex definitione teſtamenti, quæ ſcribitur in l. 1. ff. de teſta. quæ quidem definitio oſtendit qualitatem rei. l. prima. §. dolum. ff. de dolo. Sed conſuetudo cõtra ſubſtantiam diſpoſitionis cenſetur irrationabilis, & non ualet, vt notat gloſſa. in capitul. ſecundo & ibi bonus textus, de conſue tudine, libro ſexto. Hoſtien. & Ioan. And. in capitul. Romana. §. primo. de appella. libro ſexto. Qua ratione Franciſ. Areti. in l. 2. colum. 2. in 2. not. & ibi etiam Iaſon. in 2. quoque not. vbi & aliam rationem adducit. ff. de vulgar. & pupillar. tenent non valere ſtatutum, vel conſuetudinem, vt valeat diſpoſitio captatoria: licèt contrarium voluerunt Angelus, Imo. & Alexan der ibi. & idem Angelus, & Imol. in d. l. captatorias. ff. de hæredibus inſtituendis. & Alexand. in l. captatorias. C. de teſta. mili. & Carol. Ruin. conſil. 21. de validitate, nu. 5. lib. 2.

De eadẽ re.

Contrarium tamen, uidelicet quod valeat huiuſmodi conſuetudo vel ſtatutum, ne vxor poſſit teſtari ſine conſenſu viri, præſupponere videtur Bartol. in dicta l. non idcirco. C. de codici. & in l. ſi cum do tem. §. eodem autem tempore. & ibi quoque alij. ff. ſolu. matimon. & conſil. 10. in nomine &c. viſo ſtatuto, in princip. & Bal. in rubri. C. de contrahend. emption. in 24. quæſtio. & in d. l. omnes populi. colum. 7. verſicul. item ſi ſtatutum dicat. ff. de iuſti. & iur. Vbi tamen dicit huiuſmodi ſtatutum eſſe iniquum, idem Bald. & Salyc. in l. prima. C. vnde vir. vxor. dum quærunt, an ſtante huiuſmodi ſtatuto, poſſit vir vxori ſibi aliquid in teſtamento relinquen ti conſenſum accomodare, & alij, quos in eam rem citabimus infra, in gloſſ. 8. in 3. quæſtio. & ipſe Bald. in l. ex duobus. §. vlt. paulò ante fin. ff. de vulgar. & pupillar. & conſil. 208. licèt conſulentes. iuncta caſus poſitione, lib. 3. & conſil. 139. ſtatuto communis Aſiſij, libro quinto. dum conſulit, quòd ſtante ſtatuto Aſsiſij, quòd mulier non poſsit teſtari ſine præſentia viri, non valebit teſtamentum, omiſſa ea ſolennitate. & Corne. conſil. 241. de duobus quæritur, colum. ſecunda. libr. ſecundo & Berta. in tracta. Gabel. in 6. parte princip. in 5. quæſt. 97

Contra ſuprà dicta.

Et id expreſſe voluit Angel. loquens in ſtatuto requirente conſenſum duorum conſanguineorum, in §. pronuntiatum. in Authentic. ut fac. not. conſtitutio. mo tus, quia poteſtas teſtandi introducta eſt de Iure ciuili, ut not. Dyn. in capitul. indultum. de regulis iuris. lib. 6. quod quidẽ ius tolli poteſt, & mutari per leges & conſuetudinẽ l. de quibus. ff. de legib. Nec ob ſtat, inquit, quòd vltima uoluntas non po teſt conferri in voluntatem alterius: qa hoc verum eſt per teſtatorem. Nã per legem id fieri 98

De eadẽ re.

fieri poteſt: ut apparet in donatione cauſa mortis, quæ eſt ſpecies ultima uoluntatis. l. vltim. C. de donati. cauſa mortis. & tñ poteſt pendere ex alieno arbitrio. l. filiusfa. & l tam is. ff. de donat. cauſa mortis. Et ita dicit ſe conſuluiſſe, ſicuti verè conſuluit, conſi. 88. præmitto primò, quòd ſolennitas: & iterum conſi. 126. teſtamenti factio. Sed & hoc quoque idem conſuluit Bened. Cap. conſi. 21. cum de duobus, col. 2. verſ. ſed his non obſtat. & col. 3. verſic. quod, & Primò. & ita etiam expreſsè tenuit Soci. in l. pactum quod dotali, ad fin. C. de pactis. Nam poteſt (inquit) lex facere, quòd uolũtas teſtatoris ab aliò dependeat, per l. captatorias, §. Senatus prohibuit. ff. de hęred. inſtitu.

De eadẽ re.

99 Et idem quoque tenuit Iaſon, ſibi contrarius, in dicta l. ex facto. col. 2. in 3. not. & iterum colum. 4. verſicu. facit iſta lex. & ibi quoque Claud Seyſſ. colu. quoque. 2. ff. de vulg. & pupil. ſubſti. & Philip. Decius. conſil. 612. concluſionem, poſt princip. & Matthæ. Afflict. in Dec. Nea. 260. nunquid mulier. Et his potiſſimum rationibus innititũ Iaſon in dicta l. ex facto. Nam quando ſtatutum aufert liberam teſtandi facultatem homini ſanæ mẽtis, verè iniquum eſt, iuxta dictam l. ex facto. At in noſtro caſu ſtatutum non aufert homini ſanæ, & integræ mentis, cùm diſponat de muliere, quę propter fragilitatem ſexus facilè decipitur. q̃ quidem fragilitas, huic ſtatuto occaſionẽ dedit ſecundum not. per Docto. in l. tranſactionem. C. de tranſact. cum concordan. alibi à me adductis, infrà in gl. 6. in verbo, *conſentemẽt*, nu. 37. teſtat igitur. Et licèt Doct. ibi loquantur de contractibus mulierum, eadem tamen ratio ſtatuẽdi fuit in vltima voluntate. De quo tamen vide, quæ ſcripſi in mea rep. l. ſi vnquàm. in verbo, donatione largitus, num. 253. ratio autem. & quod dicam in ſequen. verſi. Item (vt redeam ad Iaſo.) iſtud ſtatutum nõ ſimpliciter aufert mulieri liberam teſtandi facultatem, neq; enim ſimpliciter diſponit, ne mulier poſſit teſtari: id enim eſſet iniquum, per tex. in dicta l. ex facto. ſed propter huiuſmodi fragilitate requirit maiorem ſolennitatem, vt facere poſſit: vt in ſtatuto diſponente, ꝙ in teſtamento interueniant decem teſtes; voluit Bar. in l. cunctos, in 3. q. principali, C. de Summa Trinitate. Et hoc maximè debet ꝓcedere in hoc caſu, in quo eſt maius periculum, ideò & maior cautela eſt adhibẽda. Quòd ſi quis occurrat, dicatque tolli omnino liberam teſtandi facultatem mulieri, ſi maritus, uel conſanguineus nolit conſentire, cùm ſine conſenſu illis ex huiuſmodi ſtatuto non poſsit teſtari: illi conſeſtim reſpondebitur, ꝙ ſi maritus non habeat iuſtam cauſam contradicendi, iudex illum poterit cogere, vt conſentiat: autẽ concedere mulieri facultatem teſtandi, ſine conſenſu illius, vt per Bar. & alios in dicta l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore, ff. ſolu. matr. cum multis concordan. à me infra adductis in dicta. gloſ. 3. in 15. q. Deniq; ſtatutum, quod habet motiuum rationis, valet, & eſt ęquum & rationabile, vt dicit Bald. in l. vltim. C. de liber. præter. & alibi ſæpe. Sed hoc ſtatutum eſt huiuſmodi: igitur & cætera, Alias multas rationes aſſerut Seyſs. & Afflic. quas tu ipſe uidere poteris. Sed interim non prætermittam, Platonis legibus libr. 2. non licere uxori cuiuſcunq; ætatis ſit, teſtari ſine autoritate mariti. Sũt que in id quædã expreſſæ conſuetudines, videlicet Niuernẽſis, tit. *des droitz appartenãs a gens mariez*. cap. 1. & Burgundienſis, titul. *des Sess*. cap. 9.

Vxori non licere teſtari ſine autori. viri Platonis legibus.

100 Nec tamen hinc prius dicendam, quàm admonuerimus legentes, illud quod diximus. prohibitum contrahere, non eſſe prohibitum teſtari, procedere, quando quis prohibetur à contractu: ꝙ ſi ab alienatione prohibeatur, res multis diſtinctionibus indiget, vt ſciamus, an, & quando uideatũ prohibitus à teſtamento, atque teſtamẽtaria alienatione. Super quo uide Alb. Barto. Bal. Ang. Raph. Co. Fran. Aret. & alios recẽtiores in l. ſi ita quis §. ea lege. ff. de verbor. oblig. Bald. & Salyc. in l. ea leg. illum, col. 4. verſicu. ſecundo quæro: hunc, col. 7. uerſic. quæro ſecundò. cum multis ſeq. colu. C. de condictio. ob cauſam. & inter cætera dicit Bal. ibi, unum quod huic loco maximè cõuenit, quòd ſi alienatio eſt prohibita, ob alienantis imbecillitatem, nõ per hoc prohibetur teſtamenti factio, & inſtitutio. Nã minor, inquit, prohibitus alienare, poteſt tamen teſtari. l. ab Aurelio. §. ulti. ff. de lib. leg. quod & idem uoluit Saly. ibi, col. pen. uerſi. quæro quidam donauit, & alij multi, quos tibi collegi in noſtris Retractibus. tit. 1. §. 26. gl. 1. nume. 3. ſed quod diximus, & ſeq. & alij item, quos addidimus ſuprà eadem gl. nu. 72. denique adultus.

Alienare prohibitus an teſtamẽto alienare poſſit.

101 Intellige ſecundò, vt licèt mulier, quæ prohibetur contrahere, poſsit teſtari tamẽ non poterit in ipſo teſtamento contrahere. Nam, ut id intelligas, ſcire debes, contractus inter uiuos poſſe fieri in teſtamentis, gloſſ. Barto. Bald. Angel. Imol. Paul. Caſt. Fran. Are. & alij, in l. hæredes palam. §. ult. ff. de teſta. Dyn. in c. quod ſemel ad fin. de reg. iur. lib. 6. Oldra. conſ. 114. factum eſt tale, quędam mulier, col. 1. vbi id dicit probari ex duabus legibus ſimul iunctis, ſcilicet l. 1 §. ſi aſsignare. & l. aſsignare. ff. de aſſign.

Cõtractus inter uiuos fiunt in ultima uoluntate.

ſign. libert Ioan. Andr. in c.quanquàm de viur.lib.6.Bartol.in l.vnum ex familia.§.ſi de Falcidia.ff.de lega.2.& in l.cùm quis decedens.§. codicillis.ff.de leg.3.Bald. in l.ſancimus.in fi.C.de teſta.& in l.ſi mulier. quæ eſt 3.ff.de leg.3.& in l.ſi tibi.§.1.in fin.ff.de pactis.& conſi.14. Antonius,colum.1.lib.2.conſi.24.præſuppoſito ſtatuto, lib.5.Ioã. Fab. in §.1.Inſtit.de lega.Lap.allegat.91. in primis videndum,col.2.Alber.Bald.Ange. Pau.Ca.Alex.& Iaſ.in l.cùm antiquitas.C. de teſt.idem Albet.in l.hac conſultiſſima, in fin.prin.C.eod.titu. vbi loquitur de venditione,& in rub.C.de donat. vbi loquitur de donatione inter viuos.Ant.conſi.21.viſo puncto,in prin.Imo.in l.vt hæredibus, verſi.item attende.ff.de leg.2.Card.Flo. cõſil.125. reſpõdeo ad primum,in prin. Pan. conſil.95. quædam domina, colu.1.lib.1. Ro.qui hanc dicit communem op. conſi. 171.pro deciſione,col.vlt.Pau.Caſt. conſi. 330.ſuper primo quæſito, poſt princ.lib.1. & conſi. 379. primò videndum eſt vtrùm, eod.lib.1.& conſi.381. primò vidẽdum eſt qualis,col.1.eod.lib.1.vbi etiam dicit, eum contractum valere,etiam ſi teſtamentum non valeret.

102 *An talis cõtractus poſſit reuocari. Vide nume. ſeq.* Et is quidem contractus ita factus in teſtamento,aut etiam confeſſio debiti inibi facta,retinet naturam confeſſionis,aut cõtractus inter viuos, nec ſortitur vim teſtamenti,nec poteſt reuocari, vt teſtamentũ, vt dicũt Dy. in d.c.quod ſemel.in fi. Old.d. conſi.114.Cy.in l.1.in ult.q.C.de ſacr. eccl. Albe.in l.ſi quis,in principio teſtamẽti. in fi.ff.de le.3.Bar.in d.§.codicillis.Bal.in l.vlt.ff.de reb.eorum.vbi dicit per eum tex. irrito teſtamento non irritari contractum in eo factum.& in dicta l.ſancimus,ad fin.C. de teſta.vbi tamen nutat & in l.ex teſtamẽto.C.de fideicom.& in l.ſi ania.in princ. C. de iure delib.Ro.d.conſi.171.in vlt. dubio, Barb.conſi.23.clementiſſimum,col.2.lib.4.Guido Pap. conſi. 233. in cauſa appellationis in fin. per tex.in d.l.vl.ff.de reb.eorũ. Steph.Bertran.conſi.58.ſufficienter,colu.1. *An probari duobus teſtibus.* iunctis ſeq.lib.2. Poteſtque is contractus, uel confeſſio, duobus teſtibus probari, vt cæteri,& contractus, & confeſſiones, licèt teſtamentum ipſum ſeptem teſtes requirat Imol.Alex.& Iaſon.in l.nemo poteſt.ff.de lega.1.Philip.Deci.conſi.292. viſo teſtamẽto.colu.2.uerſiculo.uerum ſuprà dictis. Alcia.in l.verba contraxerunt.de uerbo.ſignifica. Nec ualet donatio ita facta, excedens quingentos aureos, ſine inſinuatione, ut nec cæteræ donationes.Pau.Ca.d.cõſ.330.

103 *De eadi re.* Quanquàm in eo,quod diximus,contractus,& confeſſiones factas in teſtamẽto eſſe irreuocabiles, multi tenent contrarium, quos ingenti aceruo congeſtos uidebis ab Iaſ.conſi.122.in præſenti cauſa,colu.pen. uer.non obſtat aliud fundamentum.lib.4. Sed quibus addes Cato. Ruin. conſil.129. donatio,col.ult.uer.nec obſtat ratio,lib.1. Albe.Bru.conſi.43.circa caſum,col.3.uer. præterea licèt. Quam ſententiam nõnihil confirmat, quod à Valerio Maximo relatũ eſt lib.8.c.2.Caius(inquit) Viſellius Varro graui morbo correptus trecenta millia numum ab Octacilia,cum qua commercium libidinis habuerat, expenſa fieri ſibi paſſus eſt: eo conſilio, ut ſi deceſſiſſet, ab hæredibus eam ſummam peteret,quam legati genus eſſe noluit,libidinoſam liberalitatem debiti nomine colorãdo. Euaſit deinde ea tempeſtate, aduerſus vota Octaciliæ: q̃ offenſa,quòd ſpem prædæ ſuæ morte non maturaſſet,ex amica obſequẽti ſubitò diſtracta fœneratricem agere cœpit, numos petendo,quos ut fronte inuerecunda, ita inani ſtipulatione captauerat. De qua re Caius Aquilius uir magnæ autoritatis,& ſcientia Iuris Ciuilis excellens, iudex *Caij Aquilij ſanctiſſimũ iudicium* aditus,adhibitis in conſilium principibus ciuitatis, prudentia,& religione ſua mulierem repulit.

OCTAVO QVAERO, an per huiuſmodi conſuetudinem prohibentẽ mulierem cõtrahere ſine cõſenſu mariti, pro- 104 *An uxor poſſit fideiubere.* hibeatur,& ipſa fideiubere.Neq; enim hęc quæſtio inutilis eſt:nam quamuis aliàs regulariter mulier non poſſit pro alio intercedere.ff.& C.ad S.C. Velleian. per totum ſunt tamẽ quidam caſus,in quibus poteſt, annotati per gl.& Doc.in l.ult.C.eod. titu. In qua re poſſe & multa adducere in utramque partem,ut in præcedentibus. Sed ne repetitionibus utamur,dic quòd non poterit,rationibus p me ſuprà adductis in 1.q. huius gl. Quibus hoc peculiare addiderim quòd Bal.in Auth.ſacramenta puberum, col.pe.uerſi.ulterius quæritur. C. ſi aduer. uendi.dicit illam Auth.loquentem de cõtractu,comprehendere fideiuſſionem, licèt,ut diximus,ſit exorbitans.Et id quidẽ, quia fauorabilis, tũ quia eadem ratio mili tat in fideiuſſione,quæ in alijs contractib. quæ quidem rationes, & in hoc quoque caſu procedunt.

Quin plus dicit & ſing.Bal.in l.1.col.pe. 105 *Gabella an debeatur ex fideiuſſione.* uerſi.extrà quæro.ff. ſi certum petat. quod ſtatuto,ut de omni contractu ſoluatur gabella,certè debet ſolui ex fideiuſſione.nam licèt fideiuſſio non ſit propriè contractus, tamen ratio ſtatuti ponderanda eſt, maximè ubi uerbum, poteſt habere ſtrictam & largam ſignificationem: quia ratio eſt mens, & medulla ſtatuti: & eſſentialiter (ut ipſe loquitur) idem eſt mens ſtatuti,

ſtatuti, quod ipſum ſtatutum.l.nominis, & rei.§.verbum ex legibus.ff.de uerbor. ſigni.& no.in l.cum tale §.pen.ff.de condi.& demon.Cum ergo ratio ſit generalis, ergo & ipſum ſtatutum.arg.l.in fraudem. §.vlti. ff.de mili.teſt.Hæc Bal.quod tamen Franc. Ripa ibi,col.10.nume.59.non admittit, licèt ſit in ea op.vt aliàs ſtatuta loquentia de contractibus habeant locum in fideiuſſione,vbi eſt eadem ratio.Ad id autem,quod dicit Bal.de mente ſtatuti,adde quæ latè diximus in repet.l.ſi unquàm.in verbo, libertis,nu.45.quorum ſententia.& ſeq.

106 *Fideiuſsio ſi contractus.*
Quid,quòd ſidem Bal. conſi.428.ſi fideiuſſor vnius,libr.2.& iterum conſi.100. Petrus fideiuſſit,lib.4.tradit,quòd ſi ſit ſtatutum,vt ex contractu vnius ex ſocijs, quilibet eorum teneatur in ſolidum, ſi quis ſociorum fideiuſſerit, alij inſolidum teneantur ex huiuſmodi ſtatuto .Nam ut dicit primo loco,fideiuſſio cõtractus eſt largo modo,vt not. Doct.in l.1.ff.ſi certum petatur. Secundo autem loco dicit ſimpliciter,ꝙ fideiuſſio contractus eſt.Nam contractus dicitur omnis conuentio: ut not. in l.1.ff.de actio.& oblig. Item ſi non eſſet contractus, fideiuſſor non obligaretur:quia obligatio non niſi ex quatuor proficiſcitur, contractu,vel quaſi,delicto, vel quaſi. §. ſequens. Inſti.de oblig.Nihil autem horum hic conuenire poteſt, niſi contractus. Denique fideiuſſor obligatur ex ſtipulatione, quæ quidem eſt contractus ſtricti iuris.l.5.§. ſatiſfacceptio.ff.de verbor.oblig.& l.blanditus.C. de fideiuſſor.& l.1.§.conuentionis.ff.de pactis.Hæc ille:quàuis in caſu,de quo in poſteriori conſi.loquitur, reſpondeat ſocios non teneri,ob alias quaſdam ſpeciales rationes.

107 *Alienare ꝓhibitus non poteſt fideiubere ꝓ alienante.*
Sed & adde, quòd qui non poteſt rem alienare,non poteſt etiam in contractu fideiubere pro alienante: vt uolnit gloſ. in l. exceptiones,vbi Bald.Id not.C.de euictio. quam dicit nota. Iaſon in l.ſi ita quis. §. ea lege.columna ultima.ff.de verbor.obligation. Adde (inquam) hanc rationem, quòd ſi mulier poſſet fideiubere ſine conſenſu mariti, facilè fieret fraus huic conſuetudini: vt quæ non poſſet contrahere, contrahentem ſubijceret, pro eoque intercederet.Ideòque in ſimili gl.in Authen. ſi qua mulier.C. ad Senatuſcon. Velleian. dicit ob id prohibitum eſſe uxorem intercedere pro marito,quia eſt prohibita inter eos donatio:tanquam ſcilicet de facili fieret fraus prohibitioni donationis, per viã fideiuſſionis, vt ibi dicunt Docto. Quæ ratio hanc ſententiam admodum iuuat: licèt de veritate illius ibi diſputetur: & eam optimè expendit Soci.conſil.23. circa prædictum,in fin.libr.4.Et vide, quæ in ſimili de hac fraude plenius dicemus infrà in 10. quæſtione.Et in hanc ſententiam, vt ſcilicet in caſu huius noſtri ſtatuti, vel conſuetudinis,non poſſit uxor fideiubere ſine cõſenſu mariti,eſt expreſſa lex Hiſpaniæ foro legum lib.1.titul.vltim.l.14.vti etiam refert Ioan.Lup.in repe.rub.de dona. inter vir.& vxor.§.33.in princip.

NONO QVAERO, an poſsit mulier pignerare. 108 *An uxor poſſit pignerare.*
Quod videtur per text. in l. in quorum.ff.de pign. vbi qui prohibitus eſt emere,nõ ꝓpterea cẽſetur eſſe prohibitus in pignus accipere.& ex eo dicit gl.ibi, ꝙ officialis,qui prohibetur contrahere cũ ſubditis durante officio.nõ prohibetur pignus accipere.Sed & Bar.ibi dicit, id generale,cum res non prohibentur alienari, ſed tantum perſona contrahere: trahitque ad ſtatuta prohibentia extraneos emere,ut per id non prohibeantur pignus accipere. Et propterea etiam dicit Bal.in l.ult. col. 2. uerſi.ſecundo quæritur,& ibi ẽt Salyce. C. de reb.alien.non alie.quòd per pactum de non acquirendo, non prohibetur pignus accipi, quia non eſt propriè acquiſitio.l.ſi cum uenditor. in prin.ff.de euic. niſi non eſſet ſpes luitionis.l.qui habebat.& ibi Dy. & Cy.ff.de lega.3.cum alijs multis concor. in hoc ult.dicto,à me collatis in tracta.Retractuum,in præfatione 1.titu.nu.36. & ut glo.relinquamus.Igitur ſi prohibitus emere,non prohibetur pignus accipere:conſequens eſt,ut prohibitus uendere, non prohibeatur pignus dare,argu. illo a correlatiuis,ſiue reciprocis.l.ult.& ibi Bar. Ange.& alij.C.de iudi.uidu.cum multis concord.a me cumulatis in d.trac.Retractuum,In tit. 1.§.1.gl.9.nu.169.uerùm ego.& ſeq. Præterea habemus in l.ſi pupillorum. §.ſi Prætor,ff.de reb.cor.quod ſi Prætor tutoribus permiſerit uendere,nõ poterunt illi pignerare,nec è diuerſo,tanquam ſcilicet unius permiſsio nõ extendatur ad alterum: ergo nec unius quoque prohibitio, argu. illo à contrariis,quod in iure ualidiſsimum eſt. Et alium text. expreſsiorem in l.codicillis. §.inſtituto.ff.de lega.2.ubi prohibitus ſimpliciter uendere, non cenſetur prohibitus pignerare,quem ad hoc expendit Barbat. in rub.de rebus eccle.non alien.colum.15. uerſicul. ſextodecimo non habet locum, ibi, ego de hoc adduco. Et ideo Bartol. Caſſ. ſuper ſimili conſuetudine, in Commen. conſuetu. Burgundiæ titul, *des droitz & appart. à gens mariez*, §. primo. in uerbo, *contraulx entre uifz*, tenuerat in prima ſua editione, mulierem poſſe liberè, id eſt, ſine conſenſu mariti pignus dare, & accipere.

Sed

109 De eadē re. Sed ego contrarium etiā in prima mea editione tenueram, vt & nunc quoque teneo, ob id potiſſimùm, quòd vt ſuprà ſæpiùs diximus, & pleniùs infrà dicemus, ſtatutum hoc eſt fauorabile. Et in fauorabilibus prohibita alienatione, & pignus quoque prohibitum debet cenſeri, per text. & gloſ. in d. l. ult. de reb. alie. non alien. vbi & hoc tenet expreſſim Bal. & idem Bald. in l. manumiſſiones. ff. de inſti. & iur. & in l. voluntas. C. de fideicom. & conſi. 218. præſupposito ſtatuto, in 1. dubio, libr. 1. cum concor. adductis per Feli. in c. ulti. colum. antepen. extrà de accuſ. & Iaſon in l. vlti. colum. 25. verſicu. & quid ecōtra, cum multis ſeq. C. de iure emphyt. Et bene facit text. in l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pig. obliga. poſ. cuius hæc verba ſunt: eam rem cùm quis emere non poteſt, iure pignori accipere non poteſt. Præterea, quoniam pignus, & fideiuſſio, in qua (vt diximus & ꝓbauimus) hęc cōſuetudo procedit, æquo iure procedūt. l. fideiuſſor. §. vltim. vbi hoc not. Angel. ff. de conſtit. pecu.

110 De eadē re. Deinde, quia pignus accedit obligationi, & contractui, ratione cuius conſtitutū eſt: ideò quemadmodum prohibita eſt obligatio & contractus, ita & pignus eius acceſſorium, videri debet prohibitum. l. non dubium. C. de legibus, cum ſim. Nam & hinc videmus, quòd ſi contractus principalis non valet, nec acceſſoria quoque illius, gloſſ. in l. ſi patronus. §. patronum. ff. ſi quid in frau. patro. & diximus latiſſimè in noſtro tract. de iure Conſtit. in 3. parte, in 7. limitat. prope. per totam eam limitationem. Item quia ratio huius conſuetudinis, quam vnicam eſſe iam diximus, militat in pignore, vt in contractibus: ideòque & hæc conſuetudo debet procedere in pignoribus, per id, quod latè probauimus ſuprà in 1. q. Et ad hoc bene facit, quod ab Iaſone latè ſcriptum eſt, in l. principalibus. colum. 3. verſicu. vltra alios. ff. ſi cer. pet. vbi in eo dubio, de quo ſuprà aliquid diximus, an officialis, qui prohibetur acquirere, prohibeatur & pignus accipere, poſt multa hinc inde allegata, tandem in hoc manet, ut non poſſit pignus accipere eius contractus, quem & ipſe durante officio fecit, cùm ſit eadem vtriuſque ratio. De quo & tu vide Augu. Beroi. in cap. nulli. colum. 10. verſic. quæro vlterius. de reb. eccle. non alienand.

111 De eadē re. Denique, quia veriſimile eſt ſtatuentes, ſi interrogat fuiſſent, idem de pignoribus fuiſſe ſtatuturos, quod de contractibus: ideo idem cenſeri debet, ac ſi id expreſſim ſtatutū fuiſſet, per not. in l. tale pactum. §. ult. ff. de pactis. cum multis ſi à me adductis, in repet. l. ſi vnquam. in princi. numero. 56. incipien. inter tam multa. C. de reuoca. donati. Et ita quoque tenuit Chaſſeneus vbi ſuprà, numero 19. in fin. in alijs poſt meam editionibus. & ſimiliter Arnol. Ferro. conſiliarius Burdig. in commentarijs conſuetudinum eius loci, titu. 1. §. 2. Quem librum (vt id obiter dicam) & lego & cito, ſiquando locus ſe offert: quod & anteà ſemper fecimus, quàm potuimus honorificētiſſimè, aliquot locis tamen à Ferrono diſſentientes, ſed mitiſſime pro noſtra modeſtia, neque tam ſeuerè fortaſsè, quàm oportuit, aut res ipſa expoſtulauit. Interim autem cùm hanc noſtram poſtremam editionem ad prelum adornaremus; allatus eſt nobis libellulus cuiuſdam Claudij Digni nomine inſcriptus cui titulus eſt, Collatio locorū, quibus Ferronus & Tiraquellus diſſentiūt: quem quidē cùm raptim deuoraſſemus, perſuaſimus ſtatim nobis bona fide, ab audaculo quopiam homine emiſſum, eo ſtudio, vt hinc ſuo nomini alioqui ignoto & obſcuro, aliquid lucis & gloriæ adijceret: indignus tamen, qui de nobis & loqueretur & ſententiam ferret, multò indignior ex digno poſteà factus. Ego uerò cùm in ea opinione me obfirmaſſem, nihili faciens, & iam propè oblitus nugas leuiſſimi hominis: ecce audio à fide digniſſimis eū librū à Ferrono cōtextum, & falſo aut certè mutuato nomine editum, ea ſola occaſione, quòd ab eo diſſenſiſſem, quòd ille in animum induxiſſet, meā illam contradictionē eius exiſtimationi detrahere, aut certè ei uelut tenebras offundere poſſe. Vix credidi fieri potuiſſe, Ferronum, quem ex auditu & candidum & probum ſciebamus, in eam uerſutiam aut uerius πανουργίαν potuiſſe incidere, cùm de his prima quaque occaſione, aut librorum eius (ſi quos parturit) editione quæri commodiùs & apertiùs potuiſſet. Sed & id tandem mihi ſanctioribus teſtimonijs confirmatum eſt, & multò magis fidem fecit phraſis libelli, quæ Ferronum planè redolet, ut diligens Lector facilè depræhendere poterit. Quam rem infensè (ut par erat) præſertim ab amico viro & graui, tulimus. Et certè nunquam in animo habueram, de Ferrono aut malè aut frigidè ſentire, & loqui, quod etiam illæ noſtræ citationes, & frequens libri eius commendatio, demonſtrant: ex quibus etiam (niſi blandiuntur non poſtremæ eruditionis uiri eius collegæ, quod certè faciunt) plus dignitatis & ornamenti, quàm ex ipſo opere, Ferrono acceſſit. Quod arroganter dictum nolim: Id enim ego neque mihi

Tiraq. de leg. Connub. Dd tribuo,

ttibuo, nequ● omnino agnoſco. Sed audies præterea Lector, in hac re aliquid, quod tibi videbitur indigniſſimum. Nam cùm dubitaret Ferronus, ne is liber ad nos perferretur, atque in manus noſtras perueniret, vtpote qui nondum è Burdigalia (vbi excuſſus fuit, non Lemouicis, vt audio) huc fuiſſet allatus, ſcilicet tam vendibilis liber, curauit ille, imò mãdauit, vt mihi offerretur: quod factum eſt, fortè ſedẽti è Senatu, ſic occupato, & alijs negotijs diſtricto, vt neque hominem alioqui incognitum, qui mihi librum obtulit, tunc videre, neque quo nomine offerretur, reſcire potuerim. Sic enim uelociter ſe homo è meo conſpectu ſurripuit (quod non ferè ſolent, qui aucupandæ gratiæ aut commẽdationis ſtudio aliquid offerunt) cùm librum in manibus accepiſſem, ut facilè cõiecerim, id ex compoſito factum à Ferrono, ut me perbelli illius libri commonefaceret. Sed fui in iſtis longior, quàm par fuit, pergo ad cætera, plura nominatim de omnibus dicturus, cùm dabitur.

112 *An poſſit vxor cõfiteri.* DECIMO QVAERO, an poterit mulier ſine conſenſu mariti confiteri, & an ualeat eius confeſſio. Bart. in l. apud Iulianum. §. ſi pupillus. ff. ex quib. cauſ. in poſ. eat. tenet, quod ſic quoniam per hoc propriè non contrahit, & in eadem opinione ſubobſcure fuit Ang. in l. 1. C. de præſcript. 30. an. cùm dicit quòd ſi mulier ſine mundualdo, aut conſenſu propinquorum, uẽdat, non ſeruata forma ſtatuti, licèt contractus ſit nullus: tamen confeſſio de receptione pretij facta in inſtrumento, probat receptionem: quod dicit eſſe bene notandum, uti illum refert, licèt in meo codice non reperi, & ſequi uidetur Alexand. in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus. colum. 8. uerſicu. item inquantum. ff. de uerbo. obliga. & Iaſon, qui & hoc reputat not. in l. certi condictio. §. ſi nummos. colum. 6. uerſicu. adde quòd pro confirmatione. ff. ſi certa peta. ubi tamen de hoc dubitanter loquitur.

113 *De eadẽ re.* Sed & ego quoque ſuper hoc multùm dubitarem, tum propter rationes, quas adduximus in 1. q. quæ & in confeſſione procedunt, ſicuti & in diſtractu, de quo ibi loquimur: tum quoque, quoniam etiam hæc conſuetudo procedit in quaſi contractu, ut dicemus paulò poſt. Tum item, quoniam per confeſſiones, quas quotidie facerent mulieres, fieret facilè fraus huic noſtræ conſuetudini, per quam, ut diximus, donare non poſſunt: ideò nec confiteri, niſi ſaltem de cauſa confeſſionis conſtaret, per not. in l. qui teſtamentum. ff. de proba. & l. cum quis decedens. §. Titia honeſtiſſima. ff. de leg. 3. & per Bart. in l. ſi fortè. ff. de caſtren. pecu. cum concor. quas tibi latè cõgeſſimus in repe. d. l. ſi unquàm. in uerbo, donatione largitus, nume. 87. incipien. tertia declaratio, cum multis ſeq. ubi confeſſio eius qui donare non poteſt, uidetur facta in fraudem, nec probat, etiam ſi iurata fuerit.

114 *Cõfeſſionem vim donationis habere.* Nam & confeſſio uim donationis obtinet. l. Campanus. ff. de oper. libert. & l. quidam in iure. ff. de donat. & l. uoluit. ff. de interrog. actio. & l. ſi quis delegauerit. ff. de nouat. & uoluit Bald. qui & alia allegat, in l. confeſſionibus. colum. 2. uerſic. ſi autem confitetur. ff. de interrogat. act. Quãquàm ſcio plurimos in ea eſſe ſententia, vt confeſſio non exigat inſinuationem, ut alia donatio: *An ea inſinuatione indigeat.* quos, ſi libet, uidere poteris in noſtra repetit. l. ſi vnquàm. in uerbo, donatione largitus. in 23. quæſtio. & præter illos Bal. in d. l. quidam. ff. de donat. & Petr. Ferrar. in titu. forma libelli. quo agitur pro donati. in verbo, ſolenniter, colum. 3. uerſic. rurſum quæritur. Sed illud uix reciperem, propter ea quæ diximus.

115 *De eadẽ re.* Nam & in hoc noſtro caſu, ſi aliter diceremus, de facili eluderetur hæc noſtra conſuetudo. cùm tamen ita debeat interpretari, ne ſit ludibrio. l. ulti. §. ubi autem puerilis. C. de bonis quæ liber. & l. ulti. §. ulti. C. de uſur. rei iudic. & cap. commiſſa. de electio. libr. 6. Quo genere argumenti utitur Bald. conſil. 254. in quæſtione prædicta, uerſicu. præterea cauendum, libr. 4. Quod etiam procedit in conſtitutione pœnali, ut ſcilicet extendatur, ne aliàs ſit illuſoria, & inutilis, ex ſententia gloſſ. in cap. quanquàm in uerbo, aliter facta, quæ eſt ulti. gloſſ. de uſur. libro 6. quæ dicit eam conſtitutionem reprobantem teſtamenta uſurariorum aliter facta, quàm ibi ſtatuitur, trahi ad codicillos: licèt ea ſit pœnalis, & codicilli propriè non ueniant appellatione teſtamentorum. l. ſi idem. C. de codicil. Quoniam (inquit) aliter eſſet facilè eam conſtitutionem eludere. Et ibi eam ſequuntur Guliel. Gar. Io. Mona. Archi. Ioan. Andr. & Domi. & illam quoque ad hoc expendit Iaſon in l. 1. in princip. colum. 3. uerſicu. ſecundò, quia in iſto. ff. de uerbo. obligat. & Philip. Deci. qui illam dicit no. in l. non uidetur. §. in pœnalibus, colum. 2. uerſicul. tertiò, regula fallit. ff. de regu. iur. & conſil. 196. in caſu propoſito, colum. 1. ubi etiam ex hoc dicit, quòd in materia odioſa ſit lata interpretatio, ne ſit fraus legi, aut ſtatuto, & Anton. Burg. qui illam dicit ſingul. in cap. ad noſtram. colũ. 3. uerſicul. ſecunda ratio, extrà de emptio. & uenditio. Sed eſt ei ſimilis in clemen. 1. in uerbo, ſepelire, de ſepultu. trahens eum text.

tex. punientem ſepelientes corpora fœneratorum, ad eos qui funebri pompæ interſunt, ne ea, vt dicit, conſtitutio ſit ludibrio. Et facit tex. no. in l. 1. §. pecuniam. ff. de calumni. quem ad id pro not. citat. Anto. in ſua diſputat. incipien. Bononienſis, Socin. in l. Gallus. §. videndum. columna 2. in fi. ff. de liberis & poſthumis. & alius tex. in c. ſi ciuitas. de ſenten. excom. libro 6. quem ad hoc not. Panormi. in c. vlti. ad fin. de ꝑben. & Ludo. Gozad. conſi. 5. an in quæſtione, col. 2. numero 6. ad fin.

116 Hincque omnes vbiq; tenent, quòd prohibitus alienare, vel ſe obligare, non poteſt alienationem, aut obligationem confiteri, ſiue confitendo ei alienationi, vel obligationi cauſam præbere. Bal. in c. vlt. col. 2. verſi. in contrarium, extrà de confeſ. per l. cùm hi. §. ſed cùm lis. ff. de tranſac. idem Bal. conſi. 496. tenore literarum, colum. vl. lib. 1. per l. cùm quis decedens. §. codicillis. ff. de lega. 3. Et quia confeſſio (vt ſubdit) tendit ad eundem finem: vnde ſicut filiusfa. non poteſt ſe obligare in mutuo, ita nec cōfiteri. Et idem (inquit) de cæteris perſonis. & Ioan. Fab. in l. clarum. colum. vl. C. de autorit. præſtan. & Card. Flo loquens de prælato, conſi. 71. ſeriatim colum. pen. verſi. dico tamen. Et id quidem admodum rationabile eſt, ne (vt dicit Bald. in d. c. vl.) quod vna uia prohibetur, alia via, quæ ad eundem finem tendit, permittatur. Nam & eadem ratione fieri uidemus, ut creditores poſſint reuocare confeſſionem debitorū, æquè ac alienationem. l. nam poſteaquā, §. ſed & ſi quis. ff. de iureiu. & l. ſi cui. C. de non nume. pe. & uoluit Bal. in l. qua ætate. colum. pen. uerſi. quid de creditoribus. ff. de interro. acti. ubi & idem dicit de quocūque, qui poteſt adeſſe, ne colludatur, vt dicit not. in l. ſi ſuſpecta. ff. de inofficio. teſta.

Confiteri nō poteſt qui obligari nō poteſt.

117 Sed quid plura? cùm appellatione contractus, de quo loquitur noſtra conſuetudo, poſſit & confeſſio comprehendi, ut ſatis probatur ex tex. in c. 2. in princip. de reb. eccleſ. non alie. quem in id not. Domi. & Philip. Franc. uterque in princip. qui & id trahunt ad ſtatuta, quæ diſponunt, quòd de quolibet contractu ſoluatur gabella: ut uideantur includere cōfeſſionem: quod eò magis mirum eſt, quòd huiuſmodi ſtatuta ſunt admodum odioſa, ut iam ſæpius diximus; & ideò quātùm maximè fieri poteſt, reſtringenda. At conſuetudo noſtra è contrario multùm fauorabilis eſt, ut & ſæpius quoque diximus, & dicemus poſteà latius.

Confeſſio appellatione cōtractus cōtinetur.

118 Quòd autem Bart. & alij ſuprà in priori parte huius quæſtionis, dicunt mulierem prohibitam cōtrahere ſine conſenſu proximorum, poſſe tamen ſine eorum cōſenſu confiteri, non mihi placet, propter rationes ſuprà adductas: uti nec placuit Frā. Purpu. in d. l. certi condictio. § nummos. colum. 11. uerſic. limiteris concluſionem. ff. ſi certum peta. Quanquàm etſi illud uerum eſſet, tamen non poſſet habere locum in caſu noſtræ conſuetudinis; quæ uxori adimit ſuorum bonorum adminiſtrationem, eamque omnino marito tribuit: & ita tribuit, ut ſuos faciat fructus eorum bonorum, poſſitque liberè de illis, quod libuerit, facere, uti de mobilibus. Ideoque confeſſio uxoris magis eſſet in præiudicium mariti, quàm ipſius uxoris. Propterea ſumus extra caſum ipſius Barto. & aſſeclarum. Et ita quoque in noſtro caſu, ut ſcilicet uxor non poſſit confiteri ſine autoritate mariti, tenuit Ferro. in Commentarius Conſuetudinum Burdigal. tit. 1. §. 2.

Reſpōdet ad contraria.

VNDECIMO quæro, an mulier poterit adire hæreditatem, aut aliàs quaſi contrahere. Nam qui adit hæreditatem, quaſi contrahit. l. apud Iulianum. ff. ex quib. cauſ. in poſ. ear. Et certè Barto. ibi dicit, quòd ſtante ſtatuto, ut mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu conſanguineorum, poterit ſine illis hæreditatem adire: cùm non ſit propriè contrahere, & ſtatuta debeant accipi in propria ſignificatione. Quod & idem uoluit Bald. in l. 1. in princip. ff. de contra. iudi. tute. & in l. mutum: & ibi quoque Angel. Imo. Rapha. Co. Alexand. & Franc. Areti. ff. de acquiren. hæredita. idem Angel. Imo. Rapha. Co. Chriſto. Caſtel. & Alexand. in l. more. eod. titu. ipſe Angel. conſil. 317. ſtatutum quòd mulier. Panor. in c. qua fronte. colum. 1. de appe. ubi id dicit notandum. & in ca. cùm eccleſia, colum. 2. uerſicu. ex quo no. de immu. eccleſ. & conſi. 71. quinque dubia. colū. 2. uerſicu. ſed his non ob. lib. 1. Fulg. conſi. 98. uiſis petitionibus, colum. 2. uerſic. & cum eis Matheſa. not. 168. nota quòd hæc differentia Angel. Areti. in §. neque. col. 2. Inſti. de autori. tut. & in §. omnium. col. 4. uerſi. & ſic etiā facit. & ibi etiam Ludo. Gomes, colū. 8. uerſic. ſed maior eſt. Inſtit. de actio. Alexand. in l. ſi quis mihi bona. §. ulti. ff. de acquiren. hæredit. & conſi. 76. uiſis dubitationibus, colum. 3. uerſic. præterea. Imò talis contractus. lib. 5. & conſil. 207. ponderatis, colum. 2. lib. 6. Philip. Corne. conſi. 337. dictos actores, colum. 3. uerſic. uidendum eſt. Laur. Calca. conſ. omnium 1. uiſo conſilio. col. 14. uerſic. facit etiam ad hoc. & iterum conſil. 74. quòd dictis filiabus, col. 10. uerſicu. & ita eſt in caſu noſtro. Iaſon, qui hanc dicit eſſe communem opi. in l. poſſideri. in princi. col. 2. uerſicu. tertiò ad idem. 119

An uxor poterit adire hæreditatē.

ff.de acquir. poſſ.Anto.Nicol.in concord.
contrarietatū.Bart. concor.3. Franc.Ripa.
in rubrica de cauſ.poſſeſ. & propriet.colū.
7.verſicu. ſecundò infertur. & Alciatus in
dicta l.Labeo.in verbo,actum.ff.de verbo-
rum ſignificat.

120 Et generaliter, quòd ſtatuta loquentia
De eadē re. in contractibus, non habeant locum in
quaſi contractibus, tenet Alberi. poſt Dy.
in 1.parte ſtatutorum,quæſti.100.incipiē.
item quæro an ſtatuta. vbi ſpecialiter loq-
tur de tutela,& generaliter de quaſi contra
ctibus. & Ang.conſi.302.viſis & diligenter
inſpectis,colum.1.& Alexan.conſi.8. viſis
ſubtiliſſimis diſputationibus, in fin. lib.3.
vbi dicit, quod ſtatutum loquens de debi-
to ex contractu, non procedit in debito ex
quaſi contractu. Quod & voluit Philip.
Corne.conſi.20.licèt in præſenti,colū.1.&
iterum colum.vlti.lib.1.dum dicit, quòd
ſtatutum inducens præſcriptionem debiti
ex contractu,non ꝑcedit in debito ex qua-
ſi contractu.& Franc.Aret.in l. ſi tibi pecu-
niam.in 4.not.ff.ſi cer.peta. vbi per hoc di
cit,quòd ſtatutum de ſoluenda gabella ex
quolibet contractu, non habet locum in
quaſi contractu. quod & idem dicit Fir-
mia.in trac.gabellarū,in 3.q.8.quæſt.prin.

121 Et pro hac quidem parte facit, quòd ēt
De eadē re. de iure communi, loquentes leges de con-
tractu,non procedunt in quaſi contractu.
Quod planè conſtat ex tex. in l.2.§. omnes
ff.de iudi.iuncta l.de eo.eod.tit.nam in pri
mo loco legati domum reuocant, niſi cō-
traxerint, vbi conueniuntur: in ſecundo
verò non prohibentur reuocare, licèt hęre
ditatem adierint.Et eſt text. qui noſtro ca-
ſui propiùs accedit,in l.1.§ tutores.verſi.&
ſi iure.ff. de falſis. vbi ſi interdicitur à lege
contractus, non propterea prohibetur hæ
reditatis aditio. Nam appellatione cōtra-
ctus non venit quaſi contractus,niſi largiſ
ſimè,vt dicit gl.in c.vlti.in verbo, ſeu con-
tractus,& ibi Pan.extrà de foro comper.Et
ſi hoc procedit in legibus, quæ ſi loquan-
tur de contractu, non procedunt in quaſi
contractu:multò magis id obtinet in ſtatu
tis, quæ ſtrictè & propriè ſunt intelligen-
da.l.1.§. is qui nauem. ff. de exercito. cum
ſimili.

122 Ad hæc,quaſi contractus, dicitur eſſe q̄-
De eadē re. dam miſta ſpecies: vt colligitur ex gloſſ. in
d.§.omnium.Inſtit.de actio. & tenent recē
tiores, in l.2.ff. de verborum obligat. & in
l.2.ff.de legat.1.per ea, quæ not. in l.1.ff.de
actio.& obliga. Sed in ſtatutis, ſub ſimpli-
cibus miſta non comprehenduntur,ex ſen
tentia Barto. in l.certi condictio,ff. ſi cert.
pet.& Bal in l.omnes populi.col.7.verſi.itē
ſi ſtatutum dicit.ff. de iuſti. & iure cū alijs
multis concor. à me adductis ſuprà in hac
eadem gloſ.in 4.quæſt.nu.70.& hæc maxi-
mè.Vnde conſequens eſt, vt quaſi contra-
ctus,veluti ſpecies miſta,non comprehen-
datur ſub hoc noſtro ſtatuto,ſeu conſuetu
dine,loquente de contractibus.

Nā & videmus in re non abſimili, quòd 123
quaſi poſſeſſio, cuiuſmodi eſt in iuribus *De eadē re.*
ſiue rebus incorporalibus, cùm non ſit *Quaſi poſſeſ.*
propriè poſſeſſio, ſed veluti res quæpiam *no eſt poſſeſ.*
diſtincta & ſeparata,non comprehenditur *vnde infra*
in ſtatuto loquente ſimpliciter de poſſeſ- *nu 121.*
ſione. Hoc enim magna autoritate affir-
mat Anto.in repet.c.vlt. colum.2. verſicu.
venio ad primum,extrà de cau.poſ.& pro-
pri.& Alex.in l.poſſideri,in princi.in 1.no.
ff.de acquir.poſſeſ.& ibi quoque Iaſon illi
recentiorum corypheus, col 2.& 3.hac ra
tione motus,quam iam diximus,ꝙ ſtatuta
debent propriè intelligi. & Carol. Ruinus
in rub.eiuſdem titu.colum.vlt.

Præterea ſi ſtatutum hoc intelligimus, 124
vt mulier ſine conſenſu viri non teneatur *De eadē re.*
ex quaſi contractu: id futurum eſt, vt ſi in
debitum receperit: ex quo & quaſi contra
ctus oritur.§.item is cui.Inſti.de oblig. quæ
ex quaſi contrac.naſc. aut ſi quiſpiam mu
lieris negotia adminiſtrauerit, & in eam
rem pecunias impēderit, vnde mulier fue
rit facta locupletior: ex quo etiam oritur
obligatio ex quaſi contractu,eod.tit.§.igit
cùm quis nō tamen tenebitur mulier red
dere: quod abſurdiſſimum eſt, & propte
reà omnino reijciendum. l. obſeruare.§.
vlti.ff.de offic.Proc.& l.nam abſurdum.de *Abſurda fu*
bon.libe.& c.quemadmodum. extrà de iu *gienda.*
reiuran. cum ſi. Ex quo etiam Bald. in l.1.
in princip.C. de contra. iudi. tutel. tradit,
quod ſtante ſtatuto,vt filiusfa.non oblige-
tur ſine autoritate patris,ſi tamen quis geſ-
ſit negotia filijfa. ſine autoritate patris il-
lius, poteſt agere negotiorum geſtorum:
quia illa autoritas(inquit)non deſideratur
in quaſi contractibus, per illum tex.quod
dicit bene no.

Contrarium tamen,videlicet quòd mu 125
lier ex ſtatuto prohibita contrahere ſine *Contra ſupra*
conſenſu proximorum, non poſſit hære *dicta.*
ditatem adire, aut aliàs quaſi contrahere
ſine ea ſolennitate ſtatuti,tenet Bart.in d.l.
more.ff.de acquiren.hære. & expreſſius in
d.l.mutum,eod.titu.& ibi Pau.Caſt. colū.
2.qui dicit hanc opi. vidiſſe ſe ſeruari de fa
cto. & ibi quoque Ro. qui adducit ratio-
nem, quam ſuprà adduximus de vnica ra
tione huius ſtatuti.& idem Ro.conſi.12,ui
ſo facto propoſito,ad fi.& conſil 280. repe
tito conſil.394. præſuppoſito quod viua
uoce,colum.1.verſic.accedit qđ not.vbi &
eam quoq; rationē adducit. Raph.Co.in
ſuo

ſuo eleganti conſil.176. ſtatuto Papienſi. alter Rapha.Fulgoſ.conſi.75. ex facto proponitur, colum.2.iunctis ſeq. vſque ad fin. Steph. Fede. vir maximi optimiq; iudicij, in libr. de legum interpretatione, char.3. verſi. vnde inferunt Doc. Alexand. in addi. Bar. in d.l. apud Iulianum.§. ſi pupillus.ff. qui.ex cau.in poſ.catur. Ange.Are.in §. hæres quoque.col.1.Inſtit. de obligat. quæ ex qua.contrac.naſc. vbi addunt aliàs, & quidem optimas rationes. Barb. in c.2.col.16. ſub nume.82.de conſue. dum allegat Bar. in d.l.more.& rurſum in d.c.vlt.de fo.cõpe.& in cle.auditor, ante fi.de reſeri. Bald. quem Nouellum appellant, in repet. rub. ff. de verbo.oblig.col.pen. vbi id dicit veriſſimum. Laur.Calca. ſibi contrarius, conſi. 18. pro parte hoſpitalis colum.4. verſi. vndecimò hoc probatur, & iterum conſi.25. Titius nobilis.ad fin. Anto.Roſel. in ſuperſcriptione illius conſi. etiam paulò ante fi. Iaſon latè in l.Barbarius.colum.3.ff.de offic.Prætо. & in l. ſi vnus.§.pactus. ne peteret.col.9.verſic. ſextò facit.ff.de pactis. & in l.ſiue apud acta.col.2.verſic. ſecundò moueor.C. de tranſact. vbi dicit quòd pluries hanc opi.defendit. & in d.l. more.colum. 3.verſi.nota ex iſto textu.ff.de acquirẽ.hæred. vbi dicit hanc opi. ſemper ſibi viſam fuiſſe veriorem in pũcto iuris, licèt alia ſit communior, ſitque durum ab ea recedere in iudicando & conſulendo & in d.§.omnium.col.7.verſi.& per hoc infert. Inſti. de act.& Ioan.Campe.in tracta.dotium, in 5. parte quæſt.107.& Ioan. Lup. in repet.rubri.de donat.inter vir.& vxo.§.68.co.3. verſic.& hinc eſt, quòd ſtante ſtatuto.& Ferro in commentarijs.Conſuet. Burdig. tit.1.§. 2. Ex quibus vides hãc op. eſſe communiorem, quicquid dixerit Iaſon in d.l. poſſideri.ff.de acquirenda poſſeſſ. Videtque etiam ipſos Barto. vtroſque Rapha. Alexan. Ange.Aret.Laur.Calca.& Iaſo. ipſum, & omnes quidem non vno in loco ſibi in ea re contrarios fuiſſe.

126 *Quaſi contrac. vocatur contractus.* Et in hanc partem adduci poſſunt multi, tex. qui quaſi contractum appellant ſimpliciter contractum, vt l. interdum.§.vl.ff. de iud.& l.ſed & cùm aliquis.ff. de neg.ge. qui loquuntur de geſtione negotiorum, quæ hauddubiè quaſi contractus eſt. & l. vlti.ff.in quib.cauſ.pign.vel hyp.taci.cõtr. & l. ex contractibus.ff. de actio. & obliga. quæ loquuntur de tutela, quæ & ipſa quaſi contractus eſt.& d.l.apud Iulianum.§. vlt. cum l.ſequenti.& l.eandem rem.ff.de duobus reis, quæ loquuntur de aditione hæreditatis, in qua Doc. ſuprà pro vtraque parte citati, maxima ex parte loquuntur.

127 *De eadẽ re.* Et videmus quoque illam gl.in c.vlt. de foro competẽ. quæ dicit, vt ſuprà diximus, & Pan.poſt eam, quaſi contractum, largiſſimè contractum dici: trahere tamen conſtitutionem illius c. loquentem de foro ratione contractus, ad quaſi contractum. Et Barto in Authent.ſacramenta puberum, C.ſi aduerſus uenditionem. trahere eandẽ authen. (quæ aliàs eſt, vt etiam ſuprà diximus, iuris communis correctoria) loquentem de contractu, ad quaſi contractum, ſcilicet ad iudicium: cum alijs, quos tibi adferam infrà hac eadem gloſ.nume.208. incip. ſed & videmus. Et Pet. Anc.in c. Romana.§ contrahentes, de foro competen. dicentem cum text qui etiam loquitur in contractu, habere locum & in quaſi contractu. In quo ei conuenit cum gloſ. & Panor.in d.capi.ulti.de foro competen. Et id regulare eſſe in oĩbus caſibus tradit Franc. Aret.in l impoſſibilis. colum.1.ff. de uerbo.obligationi.

Quod ſi quiſpiam dicat, id uerum eſſe, ut uidelicet appellatione contractus ueniat quaſi contractus, ſed tamen largè & impropriè, ut omnes fatentur, & ego quoque recipio: tamen id ſatis mihi eſt, ut ſtatutum noſtrum intelligatur de quaſi contractu, per rationem ſuprà à me adductã in prima quæſtione: quam & in hanc rem adducit Roma in d.l.mutum.& in d. conſi.280. & in omnibus ferè locis ſuprà citatis: quoniam videlicet unica ratio huius ſtatuti adduci poteſt, ſcilicet ut conſulatur fragilitati mulierum: ideò pro expreſſa habetur, poteſtque ea trahi ſaltem ad caſum, qui impropriè & largè continetur ſub caſu expreſſo, ut latè deduximus in d.1.q. Cui quidem rationi nititur Alexan. in d.l. mutum reſpondere, & probare non eandem eſſe rationem in aditione hæreditatis, quæ in contractu: ſed illius conatus alacriter refellit, haneque poſtremam op. luculenter confirmat & defendit Iaſon, quem omnino uidebis (neque enim huc oĩa trãsferre uoluimus) in d.l.Barbarius. 128 *Reſpõdet ad contraria.*

Fateor tamen, quòd aliàs ubi non eſſet eadem ratio in contractu, & in quaſi contractu, certè diſpoſitio loquens in uno, nõ procederet in altero: & ob id certè diſpoſitio d.l.2.§.omnes.ff.de iudici. loquens in contractu, non procedit in aditione hæreditatis, ut eſt tex. in d.l.de eo.ff. de iud. quia, ut ibi dicit Barto. poſt antiquiores, diuerſa eſt in utroque ratio. Quod ſi eadem eſſet ratio, ſecus eſſet, ut liquido patet ex tex. in d.l. interdum.§. ulti.ff. eod. ubi diſpoſitio. d.§.omnes procedit in negotiorum geſtione, quæ & quaſi contractus eſt: quoniam eadem eſt ratio in ea, ut in cæteris contractibus, ut dicũt Doc. in d.l.de eodem. Et ſi- 129 *De eadẽ re.*

militer in d.l.1.§.tutores. verſ.ſed & ſi iure. ff.de falſis.prohibitus contrahere, non ꝓhibetur hæreditatem adire: quoniam in illo caſu diuerſa eſt vtriuſq; ratio: vt oſtẽdit Raph.Co.d. conſ.176.in fi. & ita nõ obſtãt prima contraria.

130 *De eadẽ re.* Quod autem ſuprà dictum eſt ex multorum ſententia, ſtatutum loquẽs de poſſeſſione, non procedere in quaſi poſſeſſione: ſunt & plurimi, nec leuioris quidem autoritatis, qui contrarium tenent, & in his glo.quam omnes ſequuntur in l.ſi quis in tantam.in verbo, rerum, C.vnde vi trahens illam conſtitutionem pœnalem, loquentem de poſſeſſione, ad quaſi poſſeſſionem iurium.& Bal.in c.licèt cauſam.in fi. de ꝓbat.vbi dicit, ꝙ ſtatutum loquens de turbãte poſſeſſionem, trahitur ad turbantẽ quaſi poſſeſſionem, per tex. quem dicit not.in l.nam & poſteà.§.item ſi iurauero.ff. de iureiu.quo in loco Iaſon col.vlt.in 5.not. id dicit multùm not.cùm in ſtatutum ſit pœnale.& Fran.Are. in rub.ff. de acqui.poſſ. col.vl.ver.illud autem,& conſ.30. viſo themate,col.antepen.

131 *De eadẽ re.* Suntque, qui has contrarias op.ita concordant. Nam ſi in quaſi poſſeſſione obtinet eadem ratio, quæ in poſſeſſione, tunc ſtatutum loquens de poſſeſſione, habet locum & in quaſi poſſeſſione, aliàs ſecus. Ita enim voluit Soci.vir acerrimi iudicij, in d. l.poſſideri.in prin.ff.de acqui.poſſ.& idem propè Fran.Ripa.in rub.extrà de cau.poſ. & propr.col.7.vbi ſuprà citauimus, & Alciat.in lib.2 de verbo.ſigni.chart.9. quo loco tractat de limitatoria diſpoſitione. Hic autem conſtat eandem eſſe rationẽ in vtroque, & contractu, & quaſi contractu: nempe, vt ſuccurratur mulierum imbecillitati, vt diximus: ergo idem ius ſtatuendũ eſt,

132 *De eadẽ re.* Ad abſurdum verò nouiſſimè inductũ. illud reſpondendum eſt, huiuſmodi ſtatutum eſſe intelligendum in quaſi cõtractu, in quo propoſitum mulieris principaliter aut ſaltem conſequenter ad obligationem tendit: vbi verò mulier nec principaliter, nec etiam conſequenter ſe intendit obligare, ſed ſola naturali ratione obligatur, tũc ne cum alterius iactura locupletetur, hoc caſu ceſſat ſtatutum. Nam iuris eſt regula, vt qui obligari non poteſt, tenetur tamen ſiue is ſit pupillus. ſiue alius, quatenus locupletior factus eſt.l.naturaliter.§.vlt.cum l.ſeq.ff.de condi.indebi.& l.3.§.pupillus, & l.ſi pupilli.in princip.ff.de neg geſt. & l.eatenus.ff.de inſtit.actio.& l.1.§. an in pupillum.ff.depo.& l.furioſus.ff.de actio. & obligat.& l.pupillus, in princ.& iterum §.1.ff. de auto.tuto. & l.3. in princip.ff. commo. & l.ſi pupilli.ff.de ſolut.& l.quamuis §.vl. ff. ad Senatuſcon. Velleian. & l. vlti.C. dè vſuca. pro empt. Quod & in eccleſia quoque voluit gloſſ.& Bart. in authen.qui res. C.de ſacroſan.eccle.Bal.in l. iubemus.§.ſanè.in princ.C.eod.titu.& in l. ſi prædium. in princip.C.de prædi.mino.Panor. in c.ſi quis presbyterorum, in fi.de reb.eccle. non alie.Alexand.conſi.4.viſo proceſſu, col.1. libr.3.Et ita ſoluit Raph. Co. in d. conſil. 176.in fin.vbi per hoc limitat hanc noſtrã concluſionem, quod imprimis notãdũm eſſe legentes moneo. Et hoc videtur intellexiſſe Bald. in d.l.1. in princip.ff. de cont. judi.tutel.per text.ibi. & Raph. in d.l.more.ff.de acquiren.hæredita. & ibi Alexand. tam in lect.quàm in addit.Bart. & rurſum idem Alexand. in d.l. mutum.in fi.ff.eod. tit.& in addi.Barto.in d.l.apud Iulianum. §.vlti.ff.qui. ex cau.in poſſ.eat. in ver. item ſi fieret locupletior. & Rom.conſi.453. viſa principali conſtitutione.

Puppillus, & cæteri qui obligari non poſſunt, obligantur, quatenus locupletiores facti ſunt.

Et per hoc quidem dici poteſt, quòd ſi aliquo ſtatuto aut conſuetudine mulier poſſet gerere tutelam filiorum, poſt contractas à ſe ſecundas nuptias, certe nõ poſſet eam aſſumere ſine conſenſu mariti. Vt etiam expreſſim voluit in ſtatuto requirẽte conſenſum propinquorum, in contractibus mulierum, Bald. ipſe Nouellus in d.rubr. de verbo. obligatio.col. pen. & ibi quoque Lancel. Gal. colum.29. verſicul. item per hoc videtur. quod proximè accedit ad caſum noſtræ princi. quæſtionis. 133 *Vxor an poſſit aſſumere tutelam.*

Illud poſtremò non prætermiſerim, quod cõſuluit Signo.Homod. in caſu magis dubio, in conſil.164. ſtatuto ciuitatis, quòd mulier prohibita ſe obligare ſine cõſenſu mariti, poteſt tamen hæreditatem adire, in qua ſunt creditores, quibus ex aditione obligatur, iuxta d.l. more. & l. pupillum.& l.neceſſarijs.ff.de acquiren. hæredi. & l.non enim.ff.ad Senatuſconſul.Trebel. Quibus autem rationibus moueatur, fruſtra huc adſcriberemus: tum quia illic. omnibus videre promptum eſt, tum quia huc parum pertinent, vbi non de obligatione, ſed contractu loquimur: tum poſtremo, quia ab omnibus fermè ea ſententia non admittitur, vt plenè not. ab omnibus in d.l.more.& in d.l.mutum. & Raph.Co. d.conſi.176.Angel.Aretin.in § hæres quoque.in princ.Inſtit.de obligat.quæ ex qua. contract. naſc. & in dicto §.omnium. & ibi Iaſo.Inſtit.de actio.Alexand.conſi. 234. puto, colum.1.verſicu.hoc ergo, lib.6.& Soci.conſi.112.multùm abundè, colum.6.in 4. dubio, libr.1. quod repetitur conſi.172. lib.2.& Matheſ.d.no.168.& Io.Roger. Mota.in repe.l.hæres abſens.§.ſi quis tutelam. nu.12.ff.de iudici. 134 *An mulier prohibita obligari, poſſit adire hæreditatem.*

Sed

135 *De eadẽ re.* Sed illud tantùm dixerim, omnes ipſius Sign. rationes in id recurrere, vt oſtendat obligationem, quæ ex aditione contrahiť, non eſſe actum principalẽ, ſed tantùm cōſecutiuum, vt noſtri loquuntur, quia ſcilicet venit in conſequentiam ipſius aditionis: proindeque non eſſe conſiderandum, per l. 1. ff. de auto. tutor. cum alijs multis ſi. ab eo adductis. Et in eadem ſententia, ob eandem rationem, fuit in eodem quoque caſu. Barb. qui nullam illius mentionẽ facit, conſi. 5. bene etenim. col. 5. ver. ad aliud dubium, lib. 3. & ante illum Ang. cuius ẽt Barb. nõ meminit, vt nec ipſe Ang. Signo. d. conſi. 317. ſuprà citato, & in d. l. mutum. vbi dicit ita ſe obtinuiſſe in ea cauſa, in qua conſulnerat. Quæ ratio, ſi quid habet virium, poſſet dici & hic quoque obtinere, quaſi aditio ſit actus principalis, ex quo oritur quaſi contractus, ſicut & obligatio. Quid autem ſi hæreditas eſt opulenta, nulliſq; legatis, aut debitis onerata, an tunc ad aditionem illius requiritur conſenſus mariti, aut alterius qui ex ſtatuto interuenire debet: videbis ex his, quę dicam infrà in gl. 8. in verbo, *De ſon mary*. in 8. q. præſertim, numero 59. inci. nec diſſimile eſt. & iterũ nu. 77. incip. nec longè abeſt, & ſeq.

136 *An poſſit vxor alteri cōſentire cō trahenti.* DVODECIMO QVAERO, quid ſi mulier non contrahat, ſed contrahenti conſentiat, an id poſſit facere, non conſentiẽte marito. Et nos quidem multa de hac re diximus in noſtra repetit. l. ſi vnquam. in verbo donatione largitus, in 22. q. qua illud diſſero, an ea lex habeat locum in conſentiente alienationi rei ſuæ: quæ nunc neceſſe eſt magna ex parte repetere, quoniam multa addituri ſumus, quæ commodè cæteris detractis dici non poſſent. Videtur igitur vxor non prohiberi conſentire contrahenti de re ſua, licèt ipſa contrahere non poſſit. *Aliud facere aliud faciẽti cōſentire.* Aliud enim eſt facere, aliud facienti cōſentire. l. ſi pater. §. vlt. ff. de manu. vindic. & l. ſi minor. la 1. eo. tit. Ex qua no. gl. quòd poteſt quis alij cōſentire, in eo quod quis per ſe facere non poterat. & ita illum text. ſummat, vt cum noſtris loquar, Bened. Plumb. qui non poteſt manumittere, põt manumittenti conſentire. & l. aliud. ff. de reg. iur. & l. vlt. C. de pact. & l. iubemus. §. œconomus. C. de ſacroſ. eccle. & l. quidam decedens. §. Papinianus. ff. de admi. tut. vti eũ tex. citat Pet. Anc. conſi. 204. viſis & ponderatis, col. r.

137 *De eadẽ re.* Et hinc Doc. multa deſumunt, ex quibus nonnulla huc adſeremus, hanc partẽ adiuuantia. Et primo quidem loco, quæ ad caſum noſtrum propiùs accedunt. Nã Signo. Homod. conſi. 145. in quæſtione vertente colũ. 2. reſpondit mulierem quæ ex ſtatuto non poteſt vendere, niſi adhibita quadam ſolennitate, poſſe tamen libere vendenti conſentire, valereq; huiuſmodi venditionem, & dominium ex ea transferri, per d. l. ſi pater. §. vlt. Et idem propemodum dicit Bal. in rub. C. de pactis, in fin. ſcilicet quòd ſtatuto diſponente, ne mulier contrahat, ſine præſentia propinquorum, non videť ſimplex conſenſus prohibitus, per d. §. vlti. & eũ ſequitur Pau. Pie. ibi. & Laur. Calca. conſi. omnium 1. viſo conſilio. colũ. 14. & conſ. 74. quòd dictis filiabus, col. 9. in prin. & Philip. Deci. conſi. 475. in cauſa quæ Mãtuæ, colum. 2. verſi. ſed ad hoc reſpondeo. Sed & idem Deci. alio præcedenti conſi. videlicet 124. placet mihi, verſicu. quintò ſtatutum generaliter, tradit ſtatutum prohibens vendere, non habere locum in cōſentiente alienationi.

138 *Conſentiens ſimpliciter non tenetur de euictione.* Hincq; glo. in d. l. aliud. dicit quòd licèt venditor teneatur de euictione. etiam ſi dictum non fuerit. l. non dubitatur. C. de euicti. non tamen qui conſentit ſimpliciter vẽditioni, niſi id promiſerit. Quod & voluit Inno. in c. ſi quis. col. 2. verſi. item no. ext. de reb. eccle. non alie. Bal. in l. quidam ex parte. ff. de euictio. & in ſua marg. in verbo, electio, verſi. tertiò. & Pet. Anc. conſi. 76. p modum, in 4. dubio & nõ obſcurè probat tex. in l. exceptione. C. de euicti. & in l. inter ſtipulantem. in princi. ff. de uerbo. obliga. uti cum citat Iaſon in l. quoties ab omnibus. in 2. no. C. de fideicõ. Sed & aliá gl. & poſt eam Bar. & Bal. qui eam dicit notandum, in l. cùm pater. §. libertis. ff. de lega. 2. dicũt, quòd in caſu illius §. ſi quis nõ alienauit, ſed alienanti conſenſit, admittitur ad reuocationem eorum, qui poſteà alienarunt, quia non uenit contrà uoluntatem defuncti, ſed ſuo fauori renuntiauit: licèt ſecus eſſet, ſi ipſe alienaſſet, allegatque Bald. d. l. ſi pater. §. ulti.

139 *Vir an poſſit uxori dotem alienãti cōſentire.* Cy. quoq; poſt Iac. Ra. in l. ſi predium. in prin. C. de iur. doti. tradit, quòd licèt maritus non poſſit fundum dotalem alienare, poteſt tamen uxori alienanti conſentire, p d. §. ult. Sed tu tamen, quia id non eſt ſine dubio, uide Bal. & Saly. ibi. & Bar. in l. ſi æſtimatis. ff. ſol. mat. & Iaſ. conſi. 44. ad dubia, col. 3. uer. tertiò, p eo. lib. 1. Sed & And. Iſer. in c. 1. in prin. tit. de prohi. feud. ali. per Fed. ſcribit Legatum, aut, ut noſtri appellant, Locum tenentem principis, ab ipſo principe prohibitum alienatione, non prohiberi conſenſu alienationis, per d. §. ult. & ſeqtur eum Marti. Laud. ibi. col. 7. uer. ſed qd ſi dedit. & Card. Alex. col. 5. uerſ. qui eſt eodẽ initio. & Iacob. à S. Geor. in tract. feud. in uerbo, uicariuſq; perpetuus, col. 2. uerſ. ſed pone Dux uel Rex.

140 *De iiſdem rebus.* At Bal. in l. vl. paulò ante fi.C. de ſuis & legit. dicit quòd cōſenſus præſtitus alienationi, non dicitur alienatio, ſiue alienatiua diſpoſitio, ſed quædam confirmatio, ſi qd confirmabile inuenit. per d.l. ſi pater. in fi. & d.l.aliud. Et idem Bald. in l.2. colū. antepe. verſ. 19. quæro. C. de reſcin. vend. dicit, quòd non propriè dicitur venditor, qui conſenſit venditioni: nec ei cōpetit remediū illius l.2. p d.§.vlt. & ſeqtur Ant. Burg. in c. pe. ver. decimonono dico, ext. de emp. & vēd. vbi dicit no. tex. in d.§.vlt. & Philip. Deci. d. conſi. 475. vbi ſuprà citauimus. Et dicit idem Bal. in l. cùm alienam. colū. 2. verſic. ſed pone, teſtator. C. de lega. quòd ſi leganti rem meam conſenſi, non poſſum conueniri actione ex teſtamento, vt præſtē quia qui ita conſentit alteri, non cōtrahit, ſed potiùs dicitur pati, per d.l. ſi pater. ff. de manu. vind.

141 *De iiſdem rebus.* Eiuſdem Bald. frater Ang. in l. 1. ad fi. C. com. de legat. tradit, quod licèt dominium rei legatæ ipſo iure tranſeat in legatarium ſine alia traditione, vt in ea. l. dicitur, hoc tamen procedit, cùm teſtator legat rem ſuā. ſecus ſi alienam, etiam conſentiente domino. Neq; enim qui conſentit, legare videtur, per d.l. aliud. & hoc ſequitur Iaſon in l. 1. col. antepe. ver. tertiò requiritur. ff. de lega. 1. vbi id dicit ſing. & in l. ſi fundum per fideicommiſſum. col. vlt. verſ. aduerte etiā. ff. eo. tit. vbi dicit no. Quod & pcedit, vt id addas ad Angel. etiam ſi legauerit rem hæredis de ipſius conſenſu, vt tradit Bald. in d.l. 1. colum. 5. verſicu. quæro teſtator legauit. C. com. de legat. & in l. hæredum. C. de fideicom. Iaſon in l. 1. ff. de leg. 1. & in l. huiuſmodi. §. qui ſeruum. colum. 2. verſicul. tertius caſus, eod. titu. & in l. ſi hæredes. colum. 2. verſicu. amplia iſtam regulā, eod. quoque titu.

142 *De iiſdem rebus.* Hucq; pertinent alia multa à noſtris Doctoribus. Alibi paſſim ſcripta: vt videre licet apud Petr. Anch. conſi. 271. de titulis criminum, colum. 2. verſ. tertiò dictum ſtatutum. & Fran. Aret. in l. Gallus. §. vidēdum. col. vlt. de libe. & poſthu. Vt interim omittam alios text. probantes, quod ſuprà diximus, actum attribui facienti, non conſentienti, videlicet c. paſtoralis. & ibi Collec. col. 1. verſ. & iſta decretalis, extr. de donat. & in c. 1. in prin. ne ſed. vac. lib. 6. & c. ſi annum. de iud. eo. lib. 6. & no. in c. cùm eccleſia vulterana, extrà de elect. quæ loca in id citat idem Collect. in d. c. paſtoralis. Vt tamen interim non relinquamus vnum aliquid non contemnendum, quòd ſi quis alienauit, aut pignori dedit rem alienam, quæ poſteà ad eum peruenit, confirmatur emptio aut pignoris datio, ita vt is contradicere non poſſit. l. rem alienam. ff. de pign. act. & l. ſi quis alienam. ff. de actio. emptio. cum ſi. utrobiq; adductis à gl. At ſecus eſt. ſi quis ſimpliciter conſenſit emptioni aut pignori: neq; enim tunc ſibi præiudicat in iure poſteà quæſito. vt no. reſpondit Paul. Caſt. conſi. 375. ne ſub æquiuoco, col. vlt. verſi. quò ad materna, lib. 1. per tex. in l. 1. §. quod ait Prætor, voluntate. ff. quor. lega. & no. in l. 1. C. de pactis.

Cōtrarium tamen mihi verius uidetur, ut ſcilicet mulier non poſſit alteri rem ipſius mulieris uendenti conſentire: uti nec, qui donare non poteſt, donanti conſentire poteſt. l. 3. §. non tātùm. ff. de donat. inter uit. & uxo. & l. creditor. & ibi Bal. C. eo. ti. & l. cùm quis. & ibi gl. ff. de reg. iur. & l. filium. ff. ad S.C. Maced. ex qua no. Bal. quòd inhabilis ad contrahēdum, eſt inhabilis ad conſentiendum alteri. & l. 2. C. ſi aduer. donat. ubi Frā. Arc. no. nihil intereſſe, aliènes, an alienanti conſentias. Et ibi Bal. ſibi cōtrarius tenet, quòd mulier uel minor à ſtatuto prohibitus uendere ſine conſenſu pximorum, nec uendenti conſentire poteſt. Et ſequitur Saly. ibi, & Fran. Aret. in d. l. ulti. colum. 1. & ſeq. & ibi quoque Philip. Deci. colum. 4. uerſicu. in gloſ. in uerbo, accōmodauerit. C. de pactis. Et Firmia. in tract. de epiſcopo, in 4. parte, libr. 4. colum. 35. uerſic. ſed nunquid prohibitus; & Barb. in c. decernimus. colum. 2. uerſ. & plus etiam dico, de iudici. & in c. ſi quis presbyterorū. per eum tex. iuncto c. præcedenti, de reb. eccle. non alien. & in c. peruenit. circa fin. de emp. & uendi. & conſi. 51. ſcribit ſapientiæ fons, col. 15 uerſi. & facit quod uoluit, lib. 1. & conſil. 41. Deum inuocent, colū. antepenul. uerſic. ſecundo oſtendo, lib. 3. Soci. in l. Gallus. §. uidendum. colum. 2. in fin. ff. de lib. & poſth. ubi loquitur de alio ſimili ſtatuto. & conſil. 230. uiſo teſtamento, colum. 3. uerſi. poſtremò non omitto, lib. 2. ubi plus dicit, hunc ſic prohibitum alienare, nec alienationi iuris futuri poſſe conſentire. Philip. Deci. in d. l. aliud. de reg. iu. Fabia. à monte. S. Sa. in tract. emptio. & uēdi. in 25. q. 3. quæſt. princ. Alciat. in d. rubr. C. de pac. Arnol. Ferro. loquēs in caſu noſtræ conſuetudinis, in Commenta. Cōſuetud. Burdig. titu. 1. § . 2. 143 *Cōtra ſuprà dicta.*

Ob idq; Bal. in d. l. 2. C. ſi aduer. donati. & alij pleriq; ex illis ſuprà citatis nuncupatim repræhēdūt Iac. But. q in ea ipſa l. 2. cōtrariū tenuerat, ea rōne motus, φ licèt ius cōmune phibens uenditionē poſſit trahi ad ſimiles caſus, per l. nō poſſunt. ff. de leg. nō tā ius municipale, quod aduerſatur iuri communi. Sed interim nō uidet, facilè fieri fraudē ſtatuto, ſi id cōcedamus, ut dicit Bald. 144 *De eadē re.*

Bald.in d.l.2.Non videt(inquam)prohibi
tionem ſtatuti(vt dicit Barb.vbi ſuprà) nō
fieri propter ipſam venditionem , quæ in
facto tantum conſiſtit,ſed propter iuris ef
fectum,qui inde oritur,nempe ob aliena-
tionem,quæ ex ea procedit. Quæ quidem
ratio habet locum,& in conſentiente alie
nationi rei ſuæ.Non videt denique, in ſta-
tutis(quod & ipſe Barb.dicit) mentem ſta-
tuti potius eſſe inſpiciendam , quàm ver-
ba.l.cum mulier.ff.ſolut. matri. & l.ſcire
oportet.§.aliud.ver.ſed & ſi maxime. ff.de
excuſat.& c.cum voluntate.extra de ſentē.
excommuni.quæ mens potius dicitur in-
terpretatiua,quàm extenſiua:vt no.in l.Cę
ſar.ff.de publica. De qua poſtrema Barb.
ratione multa diximus in repet.d.l. ſi un-
quam. in verbo,libertis,numero 54.incip.
& quoniam.

Sed quantum ad primam illius rationē
145 *De eadē re.* pertinet,quæ multum huc facit,qua ſcili-
cet dicit iuris effectum,id eſt,alienationem
ipſam conſiderari,quæ ex conſenſu robur
Cōſenſiēs iura ſua perdit. accepit:illud addes, hunc eſſe huiuſmodi
conſenſus effectum,vt qui alij conſentit,iu
ra ſua perdit, atque ſi ipſe actum ipſum ,
cui conſentit, faceret l. cùm quædam. C.
de admi.tut.Cui & ſatis concinit text.in l.
nihil §.proponitur.& ibi Alberi.ff. de leg.
1.& in c.1.§. præterea.& ibi glo.in verbo,re
greſſum,tit.quib.mod.feu.amit.& ibi quo
que Bald.qui in id alia iura citat; & inter
alia l.ſicut.§.venditionis.ff. quib.mo.pig.
vel hypo.ſol.quam dicit in ea re eſſe ſing.
vt qui conſentit alium de re ſua teſtari, ſibi
præiudicet.quam & ad id quoq; dicit ſin.
ipſe Bald.in l.venditioni.poſt princi.C. de
vſucap.pro em.pt.& in l.quoties ab omni-
bus,col.2.verſi.quæro,quid ſi quis conſen
ſerit.C.de fideicom.& in l. ſi tibi.§. de pi-
gnore.col.2.verſic.quid ſi teſtetur. ff. de pa
ctis.& in c.1.§.donare.col.3.verſic.ſed hoc
dictū,titu.quali.olim feud.ali.pot. & cōſi.
89.dñs Thomas.col.2.verſ.ad euidētiam,
lib.1.& Iaſon in l.cum proponas. la.1.col.
2.verſi.nota etiam diligenter.C. de pactis.
& cōſi.13.caſus talis,ſpectabilis,col.1.li.1.
& conſi.57.in cauſa mora,colum.3.verſic.
quartò,eo.lib.1.& conſ.89.aggredior nūc
ſextum,eod.lib.1.qui omnes , vt iam dixi-
mus,cum tex.dicunt ſing.

146 Et eum quidem,præter eos,in id quoq;
De eadē re. expendit Bart.in l. cum quis decedens. in
prin.ff.de lega.3.& ipſe Bal. in l.vl. col.pe.
verſic.quintus caſus.C.vnde legi.& in l. 1.
colum.4.verſi. ſed hic quæro , nunquid.
C.de ſacro.eccle.& in l.cum alienam. col.
2.verſi.ſed pone,teſtator : vt ibi quoq; Sal.
col.2.verſi.primum dubium,& Iaſon col.
2.uerſi.quartò ultra.C.de leg.& idem Bal.
in l.ſeniū.co.1.C.q teſta.face.poſſ.Iaſon in
l.ſi quando.§.& generaliter.co.2. uer.quar
tò & ultimò. C. de inoff.teſta. & Stephan.
Bertan.conſi.329.ponitur, numero 4. lib.
1.& conſi.173.quia difficultas,colū.6. nu.
15.lib.4.Et eſt ſimilis text. licèt ille ſing.ab
omnibus propè dicat̄ in dicto.c.1.in prin.
titu.de ꝓhib.feud.ali.per Feder.ubi & Bal-
dus ipſe col.penul.in id quoq; annotat.Et
idē quoq; uoluit,licèt eos tex.non alleget,
Ro.in l.quæ dotis.colum.9. uerſicu.ſecun
do adde membrum. ff.ſolu.matr. de quo
& tu multa uidebis per Iaſ.poſt alios mul
tos antiquiores,in d.l.ſi fundum per fidei-
commiſſum.colum.pe.& vl. ff. de lega.1.

Suntque alia infinita propè loca,probā 147
tia,quod diximus,cum ſibi præiudicare, q *De eadē re.*
cōſentit actui,nec poſſe illū reuocare , aut
aliter impugnare,non magis quam ſi ipſe
eundem feciſſet:ut uidere licèt ex l.non ui-
detur. ff. ſi quid in frau.patro. & d.l. cum
pater.§.libertis.ff.de leg.2.Ex quo Bar.no.à
pari procedere,actum celebrare , & ei con
ſentire.& l.codicillis.§.1.ff.eo.tit.& l. apud
Celſum.§.quæſitum eſt,ſi cum fundi.ff.de
dol.exceptio.& dict.l.ſi fundum per fidei-
commiſſum. & d.l.quidam ex parte. ff.de
euicti.& l.fideiuſſor impetrauit.§. pater.ff.
de pignor.& l.ſi debitor. §.1.& l. ſi con-
ſenſit.in prin.& l.Titius.§.1.& l. Lucius. &
l.Paulus.ff.quib.mod.pig.uel hypo.ſol.&
l.ſi ſeruus communis. ff. de donatio. inter
uir.& uxorem.& l. mater.C.de rei uendi.&
l.ſi probaueris.& l.cum te.& ibi Bald. Sal.
& alij,& iterum l.ult.& ibi quoq; iidē Bal.
Saly c.C.de remiſ.pign.& l.ſi debitor.C.de
diſtract.pigno.& l.ſi conſentiēte. C. de do
natio ante nup.& dicta l.quoties ab omni
bus.C.de fideicom.& ibi concord.in glo.
& dicto cap. paſtoralis.de donat. & c.Ti
tius filius. & ibi gloſſ.Bald.& alij, tit.ſi de
feud.defunct.cont.ſit inter dom.& agn.&
capi.1.in princip.& ibi gloſſ.in uerbo,cō
ſentientibus, titul.de ali.feud.pat.& c.præ
tereà. & ibi Bald. & alij , titul.quib.mo.
feu.amit.

Et quod uoluerunt glo. Iac.Ray.Cyn.& 148
cæteri in l.2. C.ſi quid in frau.pat.Iac.Bel. *De eadem re*
in c.1.§.ul.ad fi.& ibi Iac.Alua.in 30. con
clu.& Cardin.Alexand.colum.5.uerſic.&
ſciendum.tit.quæ fuit pri.cau.bene.amit.
Iac.Aret.Cy.& Bal.in l.dotalem fundum.
ff.ſolut.matri.Bal.conſi.16.facti euidentia
in fin.lib.1.& cōſi.102.pūctus ſuper quo,
lib.1.& conſi.319.matrimonium,in 8. eo-
demque ul.dubio,libr.4.Raph.Co. conſi.
33.quidam ponamus B.& alter Raph.Ful
go.conſil.213.domina, co.ult. Ro. conſi.
87.circa id,de quo quæritur, col.1. & con
ſi.457.circa propoſitum, colu. 2.verſi.ter-
tio

tio non eſt dubium. Pau.Ca.conſi.84.quęſtio iſta vertitur,lib.2.& cõſi.190.viſa, col.2.ver.reſtat,eo.lib.2.& conſil. 319. viſis & examinatis,colum.vltim.eod. libr.2.Alex. conſi.184.viſo themate dicti Syluestri,poſt prin.lib.2.& conſi.150.viſo themate & his in fin.lib.7. Franc.Aret.conſi. 3. conſultatio præmiſſa. Corne.conſil.3. in præſenti, col.1.& iterum pe.lib.3.conſil.41. videtur in hoc,col.pe.eo.lib.3.& conſi.144.licèt in hac,colum.2.verſi.hiſtamen non ob.eo. lib.3.& Socin. conſil. 44.viſo teſtamenro, colum.1.& iterum pe.lib.quarto. Iaſon in l.filiusfam.§. diui.colum. 10.verſicu.octauò limita.ff.de lega.1.in ſecunda lec. Philip.deci.conſi.389.viſa longa ſerie, colũ.4.& cõſi.543.in caſu propoſito,co.1.& Matthæ. Afflic.Deci.Neap.112.inter dominã, ad fin. Albert.Bru.conſi.80.circa primum colum.5.verſi.& quia cõſiderata, & Doc. paſſim,& vbique.

149 *Cõſentiẽs donationi rei ſuæ alienare uidetur.* Nam & videmus, quòd qui conſentit alij donanti,rem ipſam donare videtur.l.ſi liqueat. & ibi quoque Bal.in 2.no.C.de inof.dona.& voluit eriam Bar.p alia multa iura,in d.l.quæ dotis,colum.3.verſi.tertio pone. & ibi omnes poſt eum.ff.ſol.ma. & in d.l.ſi fundum.& ibi quoq; Raph.Co. & cæteri,de lega.1.Pau.Ca.conſi.319.viſis & examinatis,col.vl.lib.2.per l.in ædibus. §.quòd filiusfa.ff.de dona.vbi eſt text. optimus.& Matth. Afflic.in tract.proto. colũ. 18.ver.decimò no. & alij vbique. Ex eoq; Bald.in d.l.ſi liqueat. dicit inſinuationem huiuſmodi donationis factæ, conſentiẽte domino,fieri debere,tanquam factam ab ipſo conſentiente non à donante. Quod, & ſequitur Franc.Are.conſi.127. eximiæ, colum.3.verſi.ſecundo hoc pater.& Albe. Bru.in repertorio ſtatutorum,in uerbo,inſinuatio. colum.2. uerſic. ſtatutum dicit, quod inſinuatio.

150 *Conſentiẽs alienationi rei ſuæ, alienare uidetur. An autem proprie.* Et ſemper aliàs,qui alienanti conſentit, & ipſe alienare cenſetur,ut dicir Bald.in d. c.1.§.illud.uerſi.quæro ergo.tit.de prohib. feud.ali.per Fede.Albe.in l.iubemus, in fi. C.ad S.C. Velleia.per tex.in l.ſi ſic.ff.ſol.ma. & d.l.in ędibus.§.quod ſi filiusfa.ff.de don. & Ang.in lec.Flor.Fulg.Corne.& Iaſon,in d.l.quoties ab omnibus.C.de fideicom.Et ita quidem,ut ipſe id facere propriè cenſeatur,atque ſi ipſe feciſſet, cum conſentiens eſt dominus rei,ex ſententia Bald.in l. ſi ut proponis.C.de ſer.pign.dat. manu. per l. ſi fundus.§.ſi neſciẽte.ff.de pig.Secus ſi nõ eſſet dominus,ut ipſe ſubiungit,per d.l.ſi pater.§.1.ff.de manu.uindic. Quam quidem differentiam,non obſcure intellexit, ante eum Bar.in d.l.ult.col.1.C. de pactis. cum dicit,quod qui actum per ſe facere nõ poteſt,nec facienti conſentire poteſt.cum habet plenum ius in re alias ſecus,per illa eadem iura ſupra citata. Et hoc quoque uoluit ipſe Bart.conſi.70. reuerendiſsime,vbi id dicit eſſe infallibile.

Et ita poſſunt dilui, quæ adducta ſunt pro parte contraria,ut ſcilicet procedant, quando conſentiens non eſt dominus rei, cuius alienationi conſenſum præſtitit. Aut etiam dici poteſt, eadem procedere, cum eſt diuerſa ratio facientis & conſentientis. Quod ſi eadem ſit,eodem quoqúe iure pcedunt,ita ut qui facere prohibetur, facienti quoque conſentire prohibeatur: ut expreſsè uoluerunt Bar.& Bald.in d.l.ult. C. de pactis.idem Bal.qui & id trahit ad ſtatuta,in l.filiusfa.in prin.colum. 1.ff. de procura.Sal.in d.l.2.C. ſi aduer.dona.Pe. Anc. conſi.204.uiſis & ponderatis, colum. penul.uerſi.non ob.ſecunda ratio. Soci.in d. l.Gallus.§.uidendum.col.2.uerſi.circa primam.ff.de lib.& poſthu.& Philip. Deci.in d.l.aliud.ff.de regul.iur.& d. conſil.543. & Docto.ubique. 151 *Reſpõdet ad contraria.*

Sed & illud quoque dici poteſt,quod diximus pro hac poſteriori parte, ut ſcilicet, qui prohibetur alienare,prohibeatr & cõſentire, haud dubiè id procedere, cum quis prohibetur ratione in habilitatis, aut etiam imbecillitatis conſilij & intellectus, ut minor,& mulier:ut tenet Bar. poſt gloſ. in d.l.ſi fundus.§.1.ff.de pign. Bened.Plum. in d.l.ſi minor,cap.1.col.1.ff.de manu. uindic.Bal.conſi.331.quædam puella. colum. 1.uerſic.tertio præmitto,libr.3.Alberi.in d. l.filium.ff.ad S.C. Macedo.Fran. Aret.conſi.67.diligenter & maturè. colum.3. uerſi. nec obſtat prædictis. 152 *De eadẽ re.*

At hic in ſpecie propoſita noſtræ conſuetudinis omnia hæc concurrunt: nã ipſa mulier quæ conſentit, eſt dña rei, cuius alienationi conſenſum præſtat: eſtque eadem ratio utriuſque: idem parque præiudicium, quantum ad iuris, & dominij amiſsionem,ut pote cum ea conſentiẽdo, æque amittat dominiũ.& qđuis aliud ius quod in ea re habet, ac alienando, ut ſuprà late probauimus. Et hic quidem eſt iuris effectus,quem ut dicit Barba. conſi.41. conſideraſſe videtur hæc noſtra conſuetudo,interdicens mulieri rerum ſuarum alienatione ſine conſenſu mariti, idq; ob eiuſdem imbecillitatem, ex multorũ ſentẽtia, ut ſępe diximus, & dicemus poſtea latius. Ex quo illud conſequẽs eſt, vt nec conſentire poſſit alienationi, nõ magis quidem, quã alienare. Quanquam ſunt & aliæ ſolutiones, quæ dari poſſunt ad contraria ex no.per Barto.& Fran.Are.in d.l. vlti.C. de pactis.Bar.in dicta l.ſi fundus.§.1.de pigno. 153 *De eadẽ re.*

gno.& d.conſi.70. poſt prin.& Bencdict. Plum.in dicta l.ſi minor.la.1.ff. de manu. vindic.& Bald.in d.l.ſi vt proponis. C. de ſer.pig.da.manu.& in l.2.col.2.verſi. ſecũdò cõſiderandũ.C.qui accuſ.poſſ.& d. cõſi.133.lib.1.& Philip.Dec.d.conſi.124.co.3.verſi.qninto ſtatutum,& ex his quæ dicã infrà in gl.8.in quinta quæſt.

An uxor poſſit ſe ex delicto obligare ſine cõſenſu viri. Statuta de obligatiõ. non intelliguntur de his quæ ſunt ex delicto.

154 DECIMO TERTIO QVAERO, an mulier poterit ex delicto ſe obligare, ſine conſenſu mariti, id eſt, an, ſi deliquerit, delictum pro nullo cenſebitur. tanquam factum ſine ꝯſenſu mariti, vt ex eo puniri nõ debeat ipſa mulier, ſaltem quantũ ad bona ipſius vxoris. Hæc certè quæſtio nullo pacto dubia eſt in terminis noſtræ conſuetudinis, quæ de contractu loquitur. Nã aliud omnino eſt contractus, aliud delictũ. Sed ſi noſtra conſuetudo loqueretur de obligatione, ut quia prohiberet, ne mulier obligaretur ſine cõſenſu mariti, poſſet ſatis appoſitè in quæſtionem deduci, an ſi deliqueret obligaretur. Nam ex delicto oritur obligatio. Hinc tit. Inſtit. de obliga.quæ ex delict. naſc. Sed tamen adhuc talis conſuetudo in telligeretur in obligationibus ex cõtractu, vel quaſi, non etiam ex delicto, vel quaſi. ne delicta manerent impunita. Ita voluit Raph. in l.more.& ibi Alexan.tam in lect. colum.5.quàm in addi. Bart.ff.de acquirẽ. hæred.& idem Alex. etiam in additio. Bar. in dicta l.apud Iulianum. §. vlt.ff. quib.ex cau.in poſ.eat. Matheſ.qui id dicit perpetuò menti tenendum, not.148.nota, quòd eſt differeutia.in fi.& Iaſon in d.l.ſi vnus.§. pactus ne peteret.colum.9.verſicu.ſexto limita, & in dicto §.omnium.colum.8.verſicu.addo, quod ad hoc.Inſtitu. de actio.

Minor & prodigus an obligẽtur ex delicto.

155 Adducunt omnes, quod in ſimili videmus, prohibitiones legis vetantis minorẽ, & prodigum ſe obligare, non trahi ad obligationem ex delicto, vel quaſi, quin ipſi puniantur, ſi deliquerint, vt uoluit glo. in l. ſi quis in tantam.in 3.quæſt.& ibi Barto. co.3.verſi.quæro an dominus, & omnes ferè doctores.C.vnde vi.idem Bar.in l.is cui bonis.co.vlti.verſi.quæro nunquid prodigus delinquendo.& ibi quoque Paul.Caſt.ad fi.Alex.colum.4.verſic.quærit etiam Iaſon colum.8.verſi.ſecundo quærit. ff. de uerb. oblig.idem Bar.in l.1.ad fi.& ibi Bal.col.2. verſi. vltimo quæro. ff. de curato.ſurio.& Ange.in l.Fulcinius.§.adeo.in fi.ff. ex quibus.cauſ. in poſ.eat.Paul.Caſt.conſil.183. in cauſa quæ vertitur.colum. vlti.verſi.nec obſtat ſtatutum, li.1.Alex.conſi.24.opportunè, colum.2.lib.1.quod reperitur conſi. 89.lib.3.Philip.Deci.in l.furioſi.col.2.verſ. & ſuprà dicta.ff.de regu.iur.& Stepha.Bertran.conſi.248.donati,nu.8.uerſ.etiam vt ibi dicit, lib.1. & bene facit text. citatus ab Alex.in d.l.apud Iulianum.& Iaſon .in dicto §.omniũ.qui illum dicit ad hoc optimũ, vt certè eſt in l.ſed & ſi ex parte.§.quãquam.ff.quod cum eo.

Prohibita alie in fauorẽ alterius delinquens ei non præiudicat.

Illud autem certum eſt, quod cum alienatio prohibita eſt fauore alterius, tunc ẽt quiſpiam delinquendo non alienat in prę iudicium illius.l.ſi finita. § ſi de vectigalibus.& ibi Bar.colum.vlti.ff.de dam.infect. & l.Statius.§.vlt.ff.de iure fiſci. & in l. quæcunque.ff.de bo.dam.& idem Bar.in d.l.ſi quis in tantam.vbi ſupra.C.vnde vi.vbi dicit ſe ita conſuluiſſe.& Bald.conſi.215. proponitur, in fi.libr.2. Franc.Areti.conſi.14. uiſo & diligenter, colum.4.uer.ſicut enim uaſallus. Et id quidem optimis rationibus. Primum, quia nemo iure ſuo priuatur ſine ſuo facto, aut culpa.l.id quod noſtrum. ff.de reg.iur.& c.quæ in eccleſiarum. de cõſtitu.cum ſi. Deinde, quia pœna ſuos autores tenet, nec ad alios progreditur. l. ſancimus.C.de pęnis.& ibi concord.in gloſ. Negari autem non poteſt, quin mulier cõtrahere non poſſit ſine conſenſu mariti, partim fauore mariti, ſi nõ omnino: quia ſcilicet maritus conſtante matrimonio facit fructus ſuos bonorum patrimonialium vxoris, poteſtq; de eiſdem, atq; etiam de conquæſtibus communibus, & mobilibus ad libitum diſponere: Quanquam etiã negari non poſſit, id partim introductum fuiſſe, ut imbecillitati mulierum ſuccurreretur, de quo dicemus latius infra in gl.ſe. nu.37.reſtat igitur, & ſeq.uſque ad fin.eius gloſſ. Et facit ad id, quod ſuprà dictum eſt, id quod ſcribitur in l.res uxoris. C. de dona.inter uir.& uxo.uirum delinquẽdo nõ præiudicare uxori, in rebus ei primum ab eo donatis, quamuis cõtrahẽdo potuiſſet.

An vxoris bona delinquentis inſcio marito publicẽtur.

157 Et hinc põt dubitari, an mulier ſine conſenſu uiri committens delictum, quod pęnam confiſcationis bonorum irrogat, confiſcationi locum faciat. Nam pręter ea quę dicta ſunt, qui alienare non poteſt, nec cõfiſcare quoque poteſt.arg illo de rebus ad perſonas, quod eſt ualidum.l. miles ita hæredem, in prin.ff.de teſta.milit.cum ſimil. Bona enim, quæ alienari non poſſunt, nec eadem confiſcari poſſunt. Bar.in d.l. ſi finita.§ ſi de vectigalibus, col.2. uer. quærit gl. an idem, & ibi latius Alexã.qui alios citat, colum.9.uerſi.& iuxta prędicta.ff.de dam. infect.& probatur in l. Imperator. in prin. ff.de fideicom.lib. ubi Bartol.eam ad hoc expendit. & plenè ipſe Alexand.conſi. 21. opportune conſideratis.colum.2.uerſi. ſed præmiſſis non obſtantibus, lib. 1.& Carol. Ruin.cõſi.24. quia copioſè, colum.4. nu. 10.lib.1. Ego autem puto confiſcationi locum

cum eſſe, per ea quæ diximus de minore,
& prodigo, ſed forte eam non auferre ius
marito, quod in ipſis bonis habet conſtā-
te matrimonio per ea quæ diximus in præ-
cedenti uerſicu.

Alienatio nis permiſſio non trahitur ad delictum.

158 Nec illud interim omittam, quòd ſi cui
facta ſit poteſtas alienandi, intelligitur, ut
alienatio fiat contrahēdo, non delinquen-
do, ut not. uoluit Baldus. in cap. 1. §. feudū.
qui eſt pen. in 1. oppo titu. ſi de feudo fue-
rit controuer. inter domi. & agna. per eum
textum, in quo feudum ita datum fuerat,
ut ipſe & hæredes, & quibus dederit, ha-
beant, ex quo libere poterat illud in quem
cunque alienare: tamen iiſdem culpis id
amittitur, quibus & aliud feudum, quo
niam, ut dicit Baldus, delictum non eſt pro
prie alienatiò ſiue datio. Et illum ſequit̃
Matthæus Afflict. ibi. co. ultim. uerſi. nonò
& ultimò. Id quod facit ad multas conſue
tudines Franciæ, quæ ius faciunt maritis
alienandi conquæſtus, & mobilia com
munia inter uirum & uxo. Nam ſi mari
tus delictum commiſerit, ob quod bona
ſua publicet, non putarem uxoris partem
publicari. Nam & ex ſupra dictis conſtat,
aliud eſſe ſimpliciter alienare. aliud delin
quere, ex quo alienatio ſequatur.

159 Et quod hanc opinionem confirmat, il
lud uidemus, quòd ſi uir uxori quippiam
donauerit, licet huiuſmodi donatio non
ualeat, nec prius uires accipiat, quàm ma
ritus prior mortuus ſit, nulla illius reuoca
tione facta, tamen ſi ipſe maritus ex delicto
bona ſua confiſcet, ea quæ uxori ante do
nauerat, manent uxori incolumnia, ut eſt
textus expreſſus in l. ſed ſi mors. ff. de dona.
inter uir. & uxo. quē dicit ſingul. Bald. in l.
executorem. co. 8. uerſi. quæro qdā timēs.
C. de execu. rei iudic. & Roma. in l. poſt cō
tractum. colum. 3. uerſicu. quòd hoc fallit.
ff. de donatio. tamen eſt alius ſimilis in l. res
uxoris. C. eod. titul. Idemque dicit ipſe Bal.
in d. l. executorem. de donatione filiofa-
milias facta à patre: nam & alias uidemus
has donationes æquiparari. l. pen. C. eo. tit.

An poſsit transferre poſſe. rei ſuæ

160 DECIMOQVARTO QVAERO, an
ſtāte huiuſmodi ꝯſuetudine poſsit mulier
ſine autoritate uiri trāsferre poſſeſsionē rei
ſuę? Qđ minimè uř, ex eo qđ in ſimili dř,
in l. is cui bonis. ff. de uerb. obli. ꝙ quemad
modū prodigus, cui bonis interdictū eſt,
alienare non poteſt, ita nec tradere. Ex quo
no. Ang. quòd prohibitus contrahere, uel
ſe obligare, non poteſt rem ſuam tradēdo,
poſſeſsionem transferre. Quod dicit eſſe
notandum propter minores & mulieres,
quæ prohibentur contrahere, aut obligari
ex forma ſtatuti. Et eum ſequitur Alex. in l.
l. 1. §. ſi vir uxori. col. ulti. ff. de acqui. poſſ.

Sed Imo. Pau. Caſt. Rom. Alexand. Fran. 161
Aretin. & plerique omnes in d. l. is cui bo- *De eadē re.*
nis. atque etiam Fran. Aret. in d. §. ſi vir vxo
ri. colum. 2. & Carol. Ruin. conſi. 137. viſo
inſtrumento, col. vlti. lib. 1. illud dictū Ang
repræhendunt moti, quòd ex cōtractu pro
hibito & inutili poteſt transferri poſſeſſio,
per dictum §. ſi vir uxori. Et quia pupillus
poteſt perdere naturalem poſſeſſionem, q̄
eſt facti, ſicut & alius quiuis. l. poſſeſſionē
pupillus. & ibi Bart. ff. eo. licet nō ciuilem.
l. pupillus. ff. de acqui. rer. domi. Et proba-
tur in dicta l. poſſeſſionem à contrario ſen
ſu, quòd licet pupillus non poſſit alienare
rem immobilem cum autoritate tutoris,
ſine decreto iudicis, per totum titul. C. de
prædi mino. poteſt tamen eum ſola autori
tate tutoris, ſine decreto transferre poſſeſ-
ſionem. Quod & uoluit glo. in l. 2. §. ſi à pu
pillo. & ibi Imo. qui eam reputat valde no.
ff. de uſucap. pro empt. Nam non alienat,
qui poſſeſſionem tantum amittit. l. item ſi
res. §. ſunt & alia. ff. de alie. iudi. mut. cau.
fact. & l. non alienat. ff. de reg. iur.

Et ideo dicit etiam Baldus in l. 2. ad fin. 162
ff. de iuriſdict. om. iud. quòd ſi ex forma ſta *De eadē re.*
tuti res prohibetur alienari in forenſem,
nō prohibetur tamen ipſius poſſeſsio trāſ
ferri, per dictum §. ſi uir uxori. In quo qui
dem §. illum refert, & ſequitur Iaſon
colum. 3. verſi. item adde, in 2. lect. Et idem
tenent ante illos Archi. in c. 2. ut lit. pendē.
lib. 6. & Io. An. in c. ul. in verbo, p̄ſumit̃, de
reſt. ſpo. eodem li. 6. Et hoc vſque adeo pro
cedit, ut etiam ſi ſtatutum procederet ulte-
rius, diceretque, quod traditio non valeret,
non propterea impediretur poſſeſſionis
translatio, per textum no. in l. 3. §. ſciendū.
le. 2. ff. de donatio. inter uirum & uxorem.
iuncto dicto §. ſi uir vxo. Quod dicit Fran
ciſ. Aret. in dicta l. is cui bonis. ſemper tenē
dum menti, ad ſtatutum, quod prohibet
fieri traditionem, dicitque, quod ſi fiat,
non valeat.

Nec obſtat, inquiunt, quos ſuprà citaui- 163
mus, d. l. is cui bonis. quia ut dicit Pau. Ca- *De eadē re.*
ſtren. ipſe Aret. & Iaſon, loquitur de prodi-
go, cui non ſolum interdicitur contractus,
uel obligatio, ſed & bonorum adminiſtra-
tio, per l. 1. in prin. ff. de cura. furio. Quod
longe plus eſt, quàm prohibitio obligatio-
nis, uel contractus: quia qui prohibetur ad
miniſtrare bona, ſua nil poteſt de ipſis at-
tingere. Et ut ducit tex. in l. Iulianus. ff. de cu
ra. furio. nihil poteſt ad alium transferre.
Et lex reſiſtit illius actibus, ita ut nec ex iis
oriatur naturalis obligatio. l. 1. ff. de noua-
tio. Aut ut alii dicunt poſt Dyn. uerbum,
Tradere. quo d. l. is cui bonis. utitur, intelli-
gitur de tranſactione dominij.

164 *De eadē re.* Ego autem ſequutus opi. Pan & ſequacium, in hoc caſu noſtro, puto mulierum non poſſe transferre poſſeſſionem, cum & illi expreſſè interdicatur bonorum adminiſtratio, ſine conſenſu mariti, vt hic etiam dicitur. Qui in licèt conſuetudo id expreſſè non diceret, tamen ſatis videtur prohibere tollere adminiſtrationem bonorum, cum interdicit contractibus ſine conſenſu, & autoritate mariti: vt expreſſè voluit in cōtractu diſponente, quòd mulier non poſſit contrahere ſine præſentia propinquorum Bald. in c. 1. col. 2. titu. de conſue. recti feud. Et facit, quod conſuluit Corne. cōſi. 128. viſo copioſiſſimo, colum. 2. verſi. & ad veritatem, lib. 1. quòd prohibitus a ſtatuto alienare rem immobilem, non poteſt trāſferre etiam poſſeſsionem eius rei, quam ſolam habet in ea re. Et facit etiam l. non ſolum, in prin. ff. de alie. iudi. mut. cau. fac. & l. ſi mulier. §. qui poſſeſsionē. ff. quòd met. cauſ. & quod voluit Inno. in c. Epiſcopi, de rebus eccle. non alie. cum ſimil. adductis per Feli. in rub. extra de reſcriptis.

165 *Qui ſi rem prius vēdidit ratcō ambo ritate viri, cōſenſus tra hitur ad con ſequentia.* Sed hoc intellige, niſi daret poſſeſsionē rei prius a ſe venditæ, cum conſenſu uiri. quia in iſta traditione non requiritur amplius uiri conſenſus, per id quod in ſimili dicitur, quod ſi pater conſenſerit filio agēti aut defendenti in iudicio, non eſt neceſſe in executione ſententiæ nouum præſtari conſenſum. Ita voluit gloſſ. no. in l. 3. §. ſed vtrum. In verbo, inuito patre, per illū tex. ff. de mino. quam ibi ſequitur, & dicit no. Bald. qui per eam dicit, quòd ſi pater conſenſerit filio contrahendi inſtrumento guarentigiato, quod habet executionem paratam, poterit huiuſmodi inſtrumentum mitti executioni pro filio, aut cōtra ipſum, ſine alio cōſenſu patris. & ſeqēt Bal. in c. paſtoralis. §. quia verò. col. pe. ver. & no. ꝙ in iſta executione, de offi. dele. & Barb. q & illud dictū Bal. ſequitur, conſi. 86. illud referam in medium, colum. 3. ver ſicu. cum ergo iſti. lib. 3. vbi & illam glo. dicit no. & Alc. cōſi. 61. viſo proceſſu. col. 2. ver. allegatur etiam contra, lib. 5. & Carol. Ruin. conſi. 63. videndum eſt, ad fi. libr. 5.

166 *De eadē re.* Eſt omnino ſimilis glo. in l. vlti. §. neceſſitate. in gloſſ. magna, poſt medium. C. de bon. quæ lib. etiam per text. in d. §. ſed vtrū, & ibi illam ſequitur Bald. colum. penult. verſi. quæro ſi pater conſenſit, Ang. Raph. qui hoc pulcherrimum dictū reputat Corneus qui ſingulare, & fermè omnes. Et vtrāque gloſſ. allegat, & ſequitur ipſe Bald. in l. inuitus. Paulo ante fin. C. de procurat. & Ange. conſi. 180. præmitto ad euidentiā, colum. vlti. vbi per illas eleganter conſuluit, quòd ſi pater conſenſit matrimonio filiæ, non eſt amplius eius conſenſus requirendus, cum vxor ducitur ad domum mariti. & ſequitur Alexan. in addi. Bar. in d. §. ſed utrum. Sed & illas glo. ſequitur Soc. cōſi. 80. pſens cōſultatio, col. 4. ver ſed ad hoc reſpondetur, lib. 4. vbi & pro hoc dicit eſſe caſum in l. ſi pupillarum. §. ſi pupillus. ff. de rebus eorum. vbi ſi pupillus cum decreto iudicis rem aliquam pignori dederit, poterit eā poſtea creditor alienare ſine decreto.

167 *De eadē re. Decretū tra hitur ad con ſequentia cō tractus.* Ex quo dicit Bald. ibi, quod decretum interpoſitum ſuper vno contractu, trahitur ad conſequentia illius. Sicuti etiam ex eodem dicit Ro. in l. ſi conſtante. in princi. in addi. ad queſt. princip. Barto. ff. ſoluto matrimo. Sed & idem Bald. vbi ſuprà, hoc trahit ad eccleſiam, vt ſi decreto Epiſcopi obligauerit prædium creditori, poterit ipſe creditor poſtea id alienare, non obſeruata ſolennitate Authen. hoc ius porrectum. C. de ſacroſan. eccl. vbi etiam hoc uoluit Bar. in colum. vlti. verſicu. quæro, pone quædā eccleſia. Et idē de minore dicit idē Bar. in l. Papinianus. §. ſed nec impuberis. ff. de inof. te. & Alex. ɔſ. 189. viſo ſtatuto, col. 3. nu. 14. & ſe. lib. 7. Phil. Dec. in l. mādata. in 3. no. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſdic. vbi hoc limitat, A quo non longè abeſt, quod ſcribit ipſe Bald. in d. l. ulti. §. ſin autem in ſecūda. in fi. C. de bonis quæ liber. quòd ſi pater conſenſit in officio tutoris filij, non eſt neceſſarius alius conſenſus pro exercitio illius. & allegat gloſ. quam dicit ſing. in l. Lucius Titius Caium. in glo. 2. ff. de admi. tut. quam dicit ſing. & ſequitur Matth. Afflic. in conſtit. Sicil. incip. conſtitutionem, colū. 12. uerſicu. decimò quæro. & ex hoc dicit, quòd ſi in promiſſione uendendi feudum interuenit ɔſenſus principis, nō neceſſe eſt poſteà, ut interueniat in uenditione.

168 *De eadē re. Tutor qui à patre pupilli emit, pōt ſibi tradere.* Sed & ad hoc optimè facit præter illos, quòd licet tutor non poſſit autoritatē præſtare pupillo ad ſuum commodum, nec aliàs res pupilli ad ſuum commodum tractare, per tex. in l. 1. ff. de auto. tut. & in l. ſi in emptione. §. vlti. ff. de contrahend. emp. cum ſi. tamen ſi is, qui nunc tutor, aliàs à patre pupilli emit fundum, poteſt tutor ipſe, ipſam uenditionem exequendo, fundū ſibi ipſi tradere, per tex. no. in l. ſi fiſtulas. §. fundum. ff. de cōtrahen. empt. quem ita intelligit Bar. in l. 2. ad fi. & ibi etiam Imol. & Raph. Co. ff. de ſtipu. ſer. Bal. in l. ſingularia. & ibi etiam Saly. Roma. & Alexan. colum. 3. uerſi. præterea etiam. ff. ſi cer. pe. Bald. in l. bonorum. colum. ult. C. qui admit. & in l. cum ipſe, in fi. C. de contrahen. empt. & cōſi. 289. quæſtio iſta colum. 1. li. 3. Ang. Are. in §. actionum. in 17. quæſt. in materia tutelatum, Inſt. de actio. de quo etiam multa per

per Bar. Imo. Raph. Co. Ro. Alexan. & Iaſon. in l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebel. & aliquid dicemus poſtea.

169 *De tradi re.* Et nonnihil etiam facit tex. in l. tutor rerum ff. de adminiſtr. tut. quem dicit Barto. ſing. & no. ad hoc, quod tutor ſe autore, poteſt veluti in conſequentiam, vt ita loquar, ſequelam uenditionis rei minoris alteri factæ ſibi rem ipſam retinere, ſi emptor pretium non ſoluit, & tutor de ſuo in utilitatem pupilli conuertit. Quem etiam tex. ad hoc ponderat, & reputat ſing. Rom. in d. l. ſingularia, colum. 5. verſi. quibus adde. ff. ſi cer. pet. Iaſon in l. 1. §. item acquirimus. col. 2. ff. de acq. poſ. in vtraque lect. Facit & qd tradit Bal. in l. iubemus. C. de eman. lib. quod ſi pater conſenſerit filio impetranti reſcriptum, non amplius requiritur ipſius conſenſus in proceſſu cauſæ. & ſequitur Alexand. conſi. 59. viſo proceſſu, colum. 2. verſi. vnde dicit. lib. 2. Et facit etiam text. in l. ſi ita ſcripſero. ff. de condi. & demon. & in l. quem hæredi. ff. de reb. dub. vbi diſpoſitio ſequens, ſumit robur à præcedenti, quæ dirigitur in ipſam. Et faciunt quæ dicã infrà eodem, in 8. gloſ. in 23. quæſt.

170 *An ãut uxor poſſit trade nudã poſſ.* Secundo intellige, vt procedat in traſlatione rei ſuæ. Neque enim eam transferre poſſet ſine autoritate mariti: ſecus ſi nudã poſſeſſionem in re quapiam haberet. poteſt enim eam liberè tradere ſine aliqua ſolennitate ſtatim, exemplo minoris, qui & ſine decreto id ipſum facere poteſt, non ſe aliter obligando, ſi credimus Bal. idipſum affirmãti in Authenti. ſacramenta, colum. 2. verſicu. reuoco in dubium. C. ſi aduerſus vendi. per l. magis puto. §. 1. ff. de rebus eorum. Qui tamen text. hoc non dicit, ſed potius videtur velle contrarium. Eius enim hæc verba ſunt. Si pupillus alienum fundũ bona fide emptum poſſideat, dicendum puto, nec hunc alienare tutores poſſe. & ſubdit Accur. ibi, ſine decreto, cum ſit pupillus quaſi dominus: habet enim publicianam. l. 1. ff. de publicia. Quin & in gloſ. ſequen. ad fi. dicit, quòd ſi etiam ſine titulo rem alienam bona fide poſſideat, non poterit ea res alienari ſine decreto. Cæterum Iacob. Aret. quem ſequitur Bar. & ipſe Bal. ibi. tradunt aliud eſſe, ſi pupillus nudã poſſeſſionem habeat: tum quia de poſſeſſione nihil dicitur in oratione, tum quia ſine tutore pupillus eam transferre non poteſt. l. poſſeſſionem. ff. de acquirend. poſſeſſ. Ergo cũ tutore poteſt. Ex quibus & ego in hoc noſtro caſu concludo, quòd nõ poteſt mulier etiam nudam poſſeſsionem ſine autoritate mariti tradere.

171 *An uxor poſ-* DECIMOQVINTO QVAERO, An poterit mulier officium procurationis ſuſcipere & exercere. Quę quidem quęſtio pleriſque ſtatim videbitur ridicula, quia fœmina non poſsit eſſe procuratrix l. neque fœmina. ff. de procur. & l. 2. ff. de regul. iur. Sed hoc certe intellexit Barto. in d. l. 2. procedere in iudicio, ſecus extra iudicium, & ad negotia: & idem voluit Alber. & alii, in l. alienam. C. de procu. & ipſe Alberic. in l. ſi procuratorem. §. 1. ff. manda. Bald. in l. 1. §. ſecundo loco. ff. de poſtulationib. Panormi. & Deci. in c. cum dilecta. de confir. vti. vel inuti. Et eſt etiam bonus tex. in l. idemque. §. ſi cui mandauero. ff. manda & facit text. in l. 1. §. parui autẽ refert. ff. de exerci. & in l. ſed & ſi quis. §. parui autem refert. ff. de inſtito. Quin etiam poteſt eſſe procuratrix in iudicio uolũtariæ iuriſdictionis, per tex. in l. 1. §. illud quoq;, vbi hoc not. Bal. C. com. de manu quamuis ille tex. (ne hoc ſilentio prætermittam) loquatur in caſu ſpeciali. ut no. glo. ibi, per l. nec mulierem. ff. de manu. vind. Sed in iudicio quoq; in cauſa ad ſalutem animarũ pertinente, vt in repetitione uſurarum, decimarum, & aliorum id genus, vt voluit Archi. in ca. ſcriptum. 6. q. 2. per c. duę ſunt. 19. q. 2. vbi ſcribitur non eſſe diſputandum de apicibus iuris, cum tractatur de ſalute animarum illud aũt, nõ poſſe quempiam eſſe procuratorem vel arbitrum, eſt & ex iuris apicibus. l. ſi fideiuſſor. §. quædam. & ibi gloſſ. ff. manda. Et hoc dictum Archid. ſequitur, & dicit ſing. & Canoniſtis incognitũ. Rom. ſing. 687. tu audiuiſti. Sequitur etiam Anto. ab Alexand. in d. l. alienam. C. de procurat. & Phili. Deci. in d. c. cum dilecta. de confir. vti. vel inuti. & in d. l. 2. ff. de regul. iur. In quibus locis & alios caſus ponit in qbus mulier pt eſſe procuratrix, & alios quoque. Specul. in titul. de procur. §. columm. 1. uerſicul. item in caſibus, & multis ſequen. *ſit officium proc. ſuſcipere, & exercere ſine cõſenſu uiri. Caſus in quibus mulier poteſt eſſe procuratrix.*

Verum, ut ad quæſtionem propoſitam 172 *Decisio quæſtionis.* redeamus, Ang. poſt Iac. Areti. loquens in illo primo caſu in l. quamuis, in prin. ff. de acquir. poſſ. eleganter decidit per illũ text. quod licèt mulier ex forma ſtatuti non poſſit obligari ſine conſenſu mariti, poteſt tamen officium procuratoris extra iudiciũ ſuſcipere, & tenebunt geſta per eã. & hoc mõ dicit ſe obtinuiſſe Florẽtiæ, vbi eſt huiuſmodi ſtatutũ & ſequunt Ro. Ale. & Frã. Are. ibi & p ſing. citat Phili. Deci. in d. c. cũ dilecta. col. pe. uerſi. & hoc procedit, extrà de confir. uti. & in d. l. 2. colum. 4. de reg. iu. & conſi. 268. concluſio, col. 1. & Catel. Cotta: qui & id dicit. ſing. & memoria dignũ, memo. incip. mulier regulr, in fin. Sed idẽ uoluit ipſe Ang. ĩ l. mutũ. uti. & Alc. in fi. ff. de acq. herę. Frã. Are. & Iaſ. in l. more. co. 1.

Simile

173 *De eadē re.* Simile eſt, quod voluit idem Iac. Arc. in l. moris. ff de pœnis. quòd ſi ex forma ſtatuti bannitus agere non poſſit, poterit tamē ꝑcuratorio noīe alterius agere & valebit. qđ p cum eo nomine factum fuerit. Quod dictum ſequitur, & dicit ita ſe de facto obtinuiſſe Alberi, in vlti. parte ſtatutorum, q. 63. cuius eſt initium, item quæro ſi bannitus, ubi ad hoc multa allegat, q̄ ibi in ꝓmptu ſunt omnibus, ſi quis noſſe deſiderat.

174 *De eadem re. Filiusfamilias poteſt eſſe in iudicio alieno nomine.* At ſimilius eſt, quòd licèt filiusfa. non poſſit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris. l. vl. §. neceſſitate. C. de bonis quæ liber. admittitur tamen procuratorio nomine. ut eſt tex. in c. non iniuſtè, & ibi gl. Hoſti. Bal. & alij, extrà de procu. & tex. in l. filiusfa. §. ipſe quoq; & ibi Guli. Cn. Bar. & Bal. ff. eo. & omnium optimus in c. qui generaliter. §. 1. cod. ti. lib. 6. & voluerunt glo. & Bar. in l. ſi longius. §. ſi filius. ff. de iudi. & glo. in c. vlti. in verbo, regulariter, in prin. de iudi. lib. 6. Specu. tit. de actore. verſ. ſed an egeat, & ibi Io. And. in addi. Bar. & alij in d. §. neceſſitate.

175 *Prohibitio contrahendi intelligitur nomine proprio.* Sed & proprius quoque accedit, quod voluerunt Rom. Alexand Socin. & Iaſon in l. quæſitum. per illum tex. ff. de in ius vocan. quòd ſi ſtatutum diſponat, quòd nō poſſit mulier. vel minor contrahere ſine conſenſu propinquorum, tale ſtatutum non procedit, quando contrahunt nomine alieno. Quod etiam voluit Fulg. conſi. 75. ex facto proponitur, col. 2. verſi. conſequens eſt. & item col. 3. verſic. deinde & ſi ad filiam. Pau. Caſt. in l. cuicunque. §. ſi ab alio. in fi. ff. de inſtito. & Alex. in addit. Bar. in l. apud Iulianum. §. vlt. ff. ex quib. cau. in poſſ. eat. & Iaſon in l. ſi vnus ex argentarijs. §. pactus ne peteret. col. 9. verſicu. ſecundò intellige. ff. de pactis. & in l. exigēdi. col. pe. C. de procur. & in d. l. more. col. vlt. ff. de acqui. hære. Ioan. Bapt. Caeia. in repet. l. cunctos populos, char. 16. col. 4. verſic. hic inſeramus. C. de Sum. Trinitat. & Carol. Ruin. conſi. 53. de duobus, col. 5. num. 16. li. 2. & Hiero. Grans. conſi. 46. caſus ſatis clarus, in fin. lib. 1.

176 *Mulier prohibita cōtrahere, an ut tutrix poſſit contrahere.* Ex quib. planè uideri poſſet pleriſq;, decidi poſſe illud dubium. An ſtante illo ſtatuto, quod prohibet mulieres contrahere ſine conſenſu, vel autoritate Mundualdi, vel propinquorū, poſſit mulier tutrix ſuorum filiorum contrahere eo nomine, ſine ea ſtatuti ſolennitate. Quod poſſe videtur ex ſuprà dictis. Verum contrarium tenuit Rapha. Co. qui & ita dicit, ſe aliquando, cum ex facto contigiſſet, reſpōdiſſe. & poſt eum Iac. à Puteo, in d. l. apud Iulianum. §. 1. quos nuncupatim ſequit̄ Alei. ſi is eſt, in trac. ꝑſumptionū, reg. prima, ꝑſu. 52. nu. 6.

Facit etiam ad ſuperiora, quod voluit Accurſ. in l. lis nulla. ff. de iudic. limitans illum tex. quo cauetur non poſſe quempiā agere contra eum, quem habet in poteſtate: vt videlicet procedat, cum ageret ſuo ipſius nomine: nòn etiam, ſi alieno, videlicet tanquam procurator alterius, aut aliàs per d. l. quæſitum. & illam gl. ſequitur Ale. in addi. Bar. in d. l. apud Iulianum. §. vlt. ff. ex quib. cau. in poſſ. eat. & Iaſō. in d. l. quæſitum. ff. de in ius vocand. 177 *Pater poteſt agere cōtra filiumfamilias alieno nomine.*

Nec longè abeſt, quòd licèt laicus non poſſit tractare negotia eccleſiaſtica, vel ſpiritualia, per ca. decernimus. de iud. cum ſi. hoc tamen intelligitur quando proprio nomine id faceret: ſecus ſi alieno, per text. expreſſum in c. 1. de procu. lib. 6. Et ideò pt laicus nomine clerici abſentis acceptare beneficium, vt no. Io. And. Pan. poſt alios in c. accedens. de præb. & Cald. conſi. 1. eo. tit. de præb. & Paul. Elea. in cle. 2. eo. quoq; tit. & ibi quoq; Cardi. in 3. q. de renū. Pōt & nomine clerici permutare, & reſignare beneficium, ſecundum Collec. in d. c. decernimus quem refert & ſequitur Rota, déci. 104. nota quòd ubi aliquis, in antiq. & deci. 418. not. vtrum permutatio, etiam in antiq. & de hoc eſt gl. ordi. in d. cle. 1. in verbo, procuratorem, & ibi Pan. Elea. & Cardi. in 3. q. de renunti. Poteſt, & ex mandato Abbatis recipere monachum ad profeſſionem, vt uoluit Io. Ligna. in c. ad apoſtolicam, de regula. Poteſt, & conſtitui procurator clerici ad eligendum certā perſonā: vt expreſsè voluit Deci. in repe. d. c. decernimus. col. 6. verſi. ſubſequēter Abbas hic dicit. arg. c. ſi Epiſcopus nullis. de pręb. lib. 6. & c. is cui. de offi. dele. eo. lib. Secus ſi conſtitueretur procurator ad eligendum ſimpliciter, & ita relicto illi arbitrio, quem vellet, eligendi, quia id fieri non poſſet: ut per Io. An. in c. quod alicui, col. vlti. de reg. iur. lib. 6. cùm conco. per Decium adductis in d. c. decernimus. 178 *Laicus alieno nomine tractat negotia eccleſ. & ſpiritualia.*

Poſtremò licèt pupillus non poſſit obligari, ſine tutoris autoritate, d. l. quāuis. ff. de acqui. poſſ. & l. more. ff de acqui. hære. cum ſi. tamen ſi alienum negotium eius mandato geſſerit, qui mandare potuit, valebit quod ab eo geſtum eſt alieno nomine, nec reſtituetur. l. cum mādato ff. de minor. quam ita allegat Fulgo. dicto conſil. 75. loco ſuprà allegato. Sed aduerte, ꝙ ea. l. ſimpliciter loquitur de minore, nec de pupillo quicquā dicit, nec fortè intelligi poteſt, vt qui non poteſt eſſe procurator ad negotia: nam ea res exigit ætatem 17. annorum, ꝑ tex. in l. ſi collactaneus. ff. de manu. & in §. eadem lege. Inſtit. qui & quib. ex cauſ. manu. non poſſ. & in d. c. qui generaliter. 179 *Pupillus an reſtituatur contra id, qđ alterius mādato geſſit.*

liter.§.vlt.de procur.lib.6.de qua re tamen vide latè per Bar.Bal.& alios in l.exigendi.C. de procur. Bal.in l.minor autem.ff.eo. Quicquid ſit,tex.habemus, quòd pupillus nomine alterius, videlicet tanquam inſtitor, poteſt cõtrahere,& obligare dominũ: in l.ſed & ſi quis, uerſic.pupillus.ff.de inſtito.quem ipſe Fulg.allegat.

Limitatio præcedentiũ.

180 Hæc limita primum procedere,vt videlicet minor & mulier non obſtante prohibitione legis ,vel ſtatuti poſsint noĩe alterius cõtrahere,& obligari,quãtum ad hóc, vt valeat,quod fecerunt in præiudiciũ domini.cui imputandum eſt omnino,quòd talem elegir, per d.l.cum mandato.& ibi concord.non etiam quantum ad id, vt ipſe minor,aut mulier priuatim obligetur, niſi interueniat ſolẽnitas requiſita lege. vel ſtatuto,vt expreſsim dicit Paul. Caſt. in d.l.cuicunque.§.ſi ab alio.ff.de inſtito.& Soc. in d.l.quæſitũ.ff.de in ius vocan. Sup quo vide Corne.conſi.16.in præſenti conſultatione,lib.4.

Altera.

181 Limita ſecundò,vt non procedat in mãdato legis,quod exercere non poteſt is, qui propria negotia non poteſt adminiſtrare, per tex.in l.vlt.C.de legi.tut.& in l. non ſolum.§.ſi libertus.ff.de excuſ.tut.quibus iuribus cauetũr.quòd ſicut minor nõ poteſt adminiſtrare propria bona , ita nec poteſt eſſe tutor legitimus.Et ita nominatim limitat Fran.Aret.in d.l.quamuis. in princi. ff. de acqui.poſſ.

Tertia.

182 Limita tertiò,vt non procedat etiam in mandato hominis,quod reſpicit publicã vtilitatem,vt etiam ſpeciatim limitat Frã. Areti.vbi ſuprà,per id quod voluit Io.An. in regula, quod alicui. de reg.iur.libr.6. in Mercur.quod non poteſt conſtitui procurator ad eligendum Prçlatum is,cui per indiſcretionem ætatis,vel ex alia inhabilitate,quæ non poteſt remitti per eligentes, eſſet inhabilis ad eligendũ nomine proprio: quod reputat ſing.ipſe Are..

An uxor liberè poſsit cõſtituere procura.ad contrahen.

183 DECIMOSEXTO quæro , qd̃ è diuerſo? An mulier poſsit ſine conſenſu mariti conſtituere procuratorem ad contrahendum? Bal.in l.1.col.7.verſ. dicet aliquis C.qui admitti.dicit, quòd ſi mulier ſecundum conſuetudinem loci, non poſsit adire hæreditatem ſine autoritate coniunctorum, ea tamen poterit ad hoc procuratorem conſtituere.& ita dicit voluiſſe Bart.in l.gerit.in pen.q.ff.de acq.hæred.vbi tamen nihil de hoc dicit,nec puto ſimpliciter eſſe verum.per id quod in ſimili dicitur.quòd ſicuti minor non poteſt regulariter ſtare in iudicio ſine autoritate tutoris , aut curatoris,l.2.& 3.C. qui legi. perſo. ita nec etiam procuratorem ad iudicia conſtituere,per l. neque tutores. & l. nõ eò minus,& ibi Frã. Aret. C. de procur.quod quidem non alia ratione fit,quàm quod is per ſe ſine ea ſolennitate agere,aut defendere non poteſt, vt diximus. Quod hinc liquido patet, ꝙ in caſibus,in quibus minor ſine tutore, aut curatore habet legitimam perſonam , põt & ipſe ſolus in id conſtituere procuratorẽ per l.3.in princ.& ibi glo.Bart.& Angel.ff. rem rat.habe. & l. ſi vnus.§.idem ait.ff.de iniur.& l.etiam.§.abſens.& ibi Barto.ff.de manu.vindict.& in c.ex parte. & ibi Doct. de reſti.ſpoli.& Spe.tit.de actore.§. 1. verſi. licet filiusfam.Bar.Bald.& alios in d.l.neq; tutores.& Barto. in l. dinus. quam legit cũ l.2.§.curatores.qui eſt vlti. ff. qui peta. tut. & in l.nullus.§.is qui.ff.de procur. & in l.ſi ex legati cauſa.ff de uerb.oblig.& in l. mutus. §.is qui.ff.de procura. & Bald. in c.vlt. de iura.cal.& Ange.conſi.143. tria videnẽ, in princ.& Soci.conſi.239.præſentis cõſultationis difficultas,col.4.verſicu. probatur ratione,lib.2.quod cõſ.repetitur cõſi. 131. lib.4.& Iaſ.conſi.48.in caſu conſultationis col.2.verſi.tertio idem confirmatur,lib. 1.

Minor qui per ſe poteſt agere, in id poteſt procuratorem cõſtituere.

Et filiusfa.

Et idẽ dicemus de filiofa. vt poſsit ſine autoritate patris procuratorem conſtituere: quibus & ipſe caſibus ſpreta patris autoritate poteſt agere per text. in l. filiusfami.in prin.ff.de procur.

Qui per ſe facere nõ poteſt, nec procur.in id cõſtituere poteſt ſine ſolẽnitate.

Et propterea conſuluit Soci.d.conſ.239. 184
lib.2.repetito,vt ſuprà diximus,col.2.verſi. ſed difficultas oritur:atq; iterum cõſi.254. viſa & conſiderata,col.1.eo.libr.2. quòd ſi ſtatutum exigat aliquam ſolennitatem in factis minorum , ſi minor ad ea conficienda procuratorem cõſtituat, debet interponere ſolennitatem ſtatuti:aliàs non ualet. Et idem ante cũ voluit Fran.Are.in l.mutũ colum.vlt.ff.de acquir.hære.& ſentit Barb. conſi.39.bene etenim cuncta geruntur, in 3.dubio,in princip.lib. 3. Et idem quoque voluit in ſtatuto requirente conſenſum ꝓpinquorum,ſiue mundualdi, Cæſar Lambert.in Tract.de Iure patronatus,in 9. arti. 4.queſtionis principal.1.partis,lib.2.

De eadẽ re.

Quibus adde,quod & in re non admo- 185
dum diſsimili ex facto reſpondit Feder.Senen.conſi.100. Abbas ſubiectus monaſterio maiori,quòd Abbas non poteſt conſtituere œconomum, ſiue procuratorem ad alienationem cuiuſpiam rei eccleſiaſticæ, niſi in id interuenerit eæ ſolennitates, quæ requiruntur ad eiuſdem rei alienationem. Id quod nũcupatim refert & ſequitur Lauren.Rodol.in rep.c.ſine exceptione, in 56. quæſtio.12.q.2.& ipſe Soci. conſil. 52.viſo inſtrumento Syndicatus,in 1.dubio, libro quarto.Et faciunt etiam ſcripta per Bald. conſi.417.primũ dubiũ, per totum, lib. 2.

Nec

186 Nec id certè mirum eſt, quia prohibito aliquo, prohibetur & id, per quod ad illud peruenitur, per tex. no. in l. oratio. ff. de ſpõſa. & in § quia tamen. Inſti. vi bonorum rapt. & in c. nam concupiſcentia. ext. de conſtit. Igitur prohibita alienatione, id quidẽ prohibetur ex quo alienatio ſequi poteſt. l. codicillis. §. mater. & ibi Bartol. ff. de legatis ſecundo. & l. ſi ad reſoluendam. & ibi Barto. & Salyce. C. de prædi. minor. cum ſimilibus, à me adductis in tracta. Retractuum, titulo primo. §. primo. in gloſſ. ſecunda numero quinquageſimo, & hac eadem, & iterum in gloſſ. decimaquarta. num. item decimoquarto. ex quo titulo ſecundo in fine. numero trigeſimo, & hæc quidem.

Rõnes præcedentium.

Ex quo etiam illud fit, vt cum in alienatione requiritur aliqua ſolennitas, eadem quoque requiritur in actu, ex quo alienatio ſequi poteſt, iuxta nota. per Bald. in l. Præſes. C. de tranſactio. & in l. ſecunda. C. ſi aduerſ. tranſact. & per Panor. & alios in capitu. cum tempore. de arbitr.

Item quia qua facilitate induceretur mulier ad contrahendum, eadem quoq; induceretur ad conſtituendum procuratorem. Ideò æque nihil valere debet. l. doli mali. verſicul. diuerſum. ff. de noua. Et vide quid dicam in ſeq. q.

187. DECIMOSEPTIMO ſucceſſiuè, quæro, an ſi mulier contrahat per procuratorem, requiratur conſenſus mariti. Bart. in l. apud Iulianum. §. vlti. in fin. ff. quibus ex cau. in poſſ. eat. dicit primum videri qđ ſic, per §. præcedentem, ubi cum pupillo videtur contractum, ſi cum tutore illius contrahatur. Poſteà dicit in contrarium facere, quòd non propriè contrahit: & ſubdit, & cogitabis. In quo ita ſe dubium oſtendit vt tamen in eam partem magis inclinare videatur, quæ poſterior eſt, iuxta text. in l. ſi idem §. vlt. & ibi Bal. Ang. & recent. qui afferunt concor. ff. de iurisd. omnium iud. Et hanc etiam poſteriorem partem apertè tenuit Ang. Are. in §. hæres quoque colum. 2. verſicul. quærit Barto. Inſtit. de obli. quæ ex quaſi contract. Et hoc confirmat text. in l. licèt. §. 1. ff. de peculio. ubi ſi ſeruus impuberis contraxerit, dominus impubis obligatur de peculio. Non enim cum ipſis impuberibus cõtrahitur, ut tutoris autoritas requiratur.

An ſi vxor contrahat p procuratorem, requiratur conſenſus viri.

188 Angel. autem in d. l. apud Iulianum. §. vltim. poſteaquam retulit Bart. dicit, quòd contractus initus à procuratore mulieris, eſt nullus: quia mulier conſtituendo procuratorem, verè contraxit: vnde mandatum eſt nullum, quia continetur ſub prohibitione ſtatuti: Et ſi aliud diceretur, eſſet aperta via fraudãdi legem. Sed contractus initus à tutore, vel curatore mulieris ualet, quia nõ includitur ſub verbis ſtatuti: quoniam pupilla vel adulta tunc non contrahit, licèt contrahere videatur, per d. §. præced. ibi, quaſi cum eo contractum ſit. Verba enim ſtatuti ſunt propriè accipienda, non impropriè. l. 1. §. is qui nauem. ff. de exerci. & l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. & l. eum qui vectigal ff. de verbor. ſignifica. Et quia etiam ubi tutor cõtrahit, vel curator, ceſſat ratio ſtatuti, quæ fuit, ut cõſuleretur fragilitati ſexus. Cui ſatis prouiſum eſt per interuentum tutoris, uel curatoris, qui tenetur ad rationem adminiſtrationis. Vnde ceſſante ratione legis, ceſſat eius diſpoſitio. l. quod dictum. ff. de pactis. hæc Angelus.

Dẽ eadẽ re.

Poſt quem, Raph. Co dicit, quòd ſi mulier conſtituerit procuratorem cum ſolennitate ſtatuti, quod quidem neceſſarium eſt, non opus eſt poſtea in contractu celebrato à procuratore, ipſam ſolennitatem adhibere, illis duabus Ang. rationibus: qa tunc mulier propriè non contrahit: & ceſſat ratio ſtatuti, ſcilicet fragilitas ſexus. Et idem conſuluit Socin. conſi. 254. viſa & conſiderata, colum. prima lib. 1. vbi & ad primum caput addit rationem, quòd qui non poteſt per ſe actum gerere, non poteſt per alium eius nomine gerentem ſecundum Bar. in l. Ariſto. in fin. ff. quæ res pign. obligar. poſſ. 189

Si uxor cõſtituit procur. conſentiente viro, an is cõtrahẽs adhibere debeat cõſen. ipſius uiri.

Sed idem conſi. 112. lib. 1. repetitio in lib. 2. conſi. 172. multum abunde, col. vlti. dicit in d. ſecundo caſu non ſatis eſſe, conſtitutum fuiſſe procuratorem cum conſenſu conſanguineorum, ſed eandem ſolennitatem eſſe adhibendam in contractu celebrãdo per ipſum procuratorem. & ita conſuluiſſe Mari. Soc. patrem ipſius, & alios plures celeberrimos. Docto. Id quod etiam tenuit Ioan. Baptiſt. Caccia. in repe. l. cunctos populos. in 15. charta, colum. 4. verſicul. & prædictis accedunt. C. de Summa Trinit. & in repe. Authẽ. ſacramenta puberum. C. ſi aduer. uendi. ubi & hoc dicit conſuluiſſe plures illuſtres Docto. & Hippoly. Marſil. ſingu. 255. ſurrogatus, vbi & hoc reputat ſingula.

Ex quibus patet, hanc rem eſſe ſatis ambiguam: tamen ut eam facilius intelligas, in tria membra totam hanc tractationem diuidemus. Primum, quando mulier contrahit ſine ſolennitate ſtatuti, per procuratorem cõſtitutum, etiam ſine ſolennitate ſtatuti: & tunc haud dubiè nõ ualet, per ea quæ diximus in præcedẽti quæſtione. Quibus adde, quòd in quolibet mãdato ſub intelligitur, ꝙ ſolennitates iu- 190

Reſolutio præcedẽtiũ. Primum cũ cõſenſus nec in mandato interuenit, nec in contractu.

ris & ſtatutorum ſeruari debent, argum. l. miſſi opinatores. C. de exac. tribut. libr. 10. & quod voluit Bartol. in l. 1. C. ſi propter pub. pen. & expreſſè tradit Socin. dicto cōſil. 239. præſentis, col. 3. libr. 2. Propterea niſi procurator eas ſeruauerit, nihil egit. Et quòd ſubrogatus tenetur ſeruare eandem ſolennitatem, quam ſeruare tenebatur ille, cui fuit ſubrogatus, vt tradit Bald. in l. vlt. C. ſi mancip. ita fuer. alien. vbi dicit, ꝙ Epiſcopus, qui in locum executoris per negligantiam illius fuit ſubrogatus, iuxta l. nulli. C. de Epiſco. & cleri. tenetur bona diſtribuere, ſecundum conſilium Gardiani: queadmodum executor, cui hoc teſtator mandauerat. Sequitur Alexā. in addi. Bart. in l. 1. §. hæc actio. ff. ſi quis teſt. lib. eſſe iuſ. fuer. & Barb. in c. cum dilecta, colu. 18. ſub num. 112. & ibi Feli. col. 16. verſicu. amplia 7. de reſcrip. & idem Feli. in c. cum acceſſiſ ſent. colum. 8. verſi. & ex hoc dicto, de conſti. Et ſimile eſt, quod etiam uoluit Ioā. An. in regula, contra eum, in Mercuri. quòd Epiſcopus, cui deuoluta eſt electio competens certis monachis, & ita in eorum locum ſubrogatus, tenetur, ſicut illi tenebātur, eligere unū ex gremio illorum. Pro quo facit bonus text. quem tamen ille non allegat, in clem. 1. de ſuppl. neglig. prælа.

191 Nam & ſemper aliàs, nedum in illis caſibus, ſubrogatus eadem omnino habet onera, & incommoda, eademq; commoda, atq; is, in cuius locum ſubrogatus eſt: vt patet ex l. decernimus. & ibi ex Barto. & alijs, C. de aquæduct. libro vndecimo, & l. 1. in fin. C. de Colleg. eodem libro vndecimo, & l. vnicuique. C. de prox. ſacro. ſcrin. libro duodecimo, & l. 2. & ibi no. ab And. Barul. C. de Comit. rei militar. eodem libro. & voluit Stephanus Bertr. qui ex hoc in pulchro caſu conſuluit, vt per eum videre licèt, conſi. 73. legatus ſanctiſſimi, col. 2. num. 3. lib. 4. Quibus etiam adde, quę & nos ſcripſimus in Tractatu, *Le mort ſaiſit le vif*, parte 2. declar. 9. num. 18. incip. præterea ſubſtitutus.

192 *De eadē re.* Et ſi aliter diceretur, in hoc caſu noſtro, facilè fieret fraus ſtatuto, cui omnibus modis obuiandum eſt, iuxta l. in fundo. ff. de rei vendi. Et vt id fiat, debet iſte caſus intelligi in ſtatuto, arg. l. pupillus. §. 1. ff. de autoritat. tut. & l. fraus. ff. de leg. cum ſi. Etiam ſi pęnale eſſet, aut exorbitans, ut diximus, & multis probauimus ſupra num. 115. incip. nam & in hoc, & ſeq. Ex quo non obſtat, quod dictum eſt, mulierem contrahentem per procuratorem, non propriè, ſed fictè contrahere, & ſtatuta debere intelligi propriè. Et quòd prætereà dici poſſet conſtitutionem exorbitantem, loquentē de contractu, non habere locum in contractu ficto ꝑ text. not. in l. ſi quis in legatione. vbi id no. Bal. ff. de iud. qa id dēt intelligi, niſi aliàs facilè fraus fieret ſtatuto, ut diximus.

Quanquàm & his obiectionibus alijs quoque multis modis reſponderi poſſet. Primo quidem, quòd illud non ſemper verum eſt, vt qui facit per alium, fictè & improprìè facere dicatur, vt uidere licet ex Bart. latè in l. ſed ſi vnus. §. ſeruus. ff. de iniur. & in l. 3. §. ſi procurator. & ibi quoque Ang. Pau. Ca. & Alexan. ff. quod quiſq; iuris. Bar. in l. ſi is qui pro emptore. in materia fictionis tranſlatiuè de vna perſona in aliam, & ibi quoque Imo. in vltim. chart. Rom. & Iaſon chart. antepen. verſic. circa fictionem. & multis ſequent. ff. de vſucap. & Bald. in c. cauſam quæ. colum. 1. verſic. item qui facit, & ſequen. de elect. & in capi. qualiter. in fin. & in capit. ſequent. ad fin. eo. tit. & conſil. 30. præſuppoſito ſtatuto, colum. 1. libr. 1. & conſil. 384. ſtatuto ciuitatis, colum. 1. libr. 5. & Petr. Ancha. conſil. 171. col. 2. verſi. 3. dictum ſtatutum Philip. Deci. In l. is damnum dat. ff. de regu. iur. Et ex tex. optimo. in l. certè. §. 1. ff. de præc. & l. vlt. ff. ſi men. fal. mod. dixe. & c. mulieres. §. vlt. extrà de ſenten. vbi ita ſcribitur, cum ile committat verè, cuius mandato delictum committitur, quem ad hoc expendit Domi. conſil. 129. circa iſtud dubium, colum. 1. in fin. 193 *Qui ꝑ aliū facit, an proprie facere dicatur, vide in gloſſ. ſeq. nu. 27.*

Secundò ſi etiam concedamus, non uerè, & proriè id ab eo fieri, cuius mandato factum eſt, vt ſatis apertè innuit alius tex. in l. aut qui aliter. §. & eum interdictum. ff. quod ui, aut clam: tamen cùm in hac noſtra ſpecie non ualeat (ut iam ſatis diximus) conſtitutio procuratoris, ſiue mandatum à muliere datum ſine conſenſu mariti; quod quidem mandatum eſt fundamentum contractus à procuratore initi: conſequens eſt, nec ipſum contractum factum vi illius mandati non ualere, argum. capit. cum Paulus. 1. queſt. prima. cum ſi. nam & deſtructo antecedenti, deſtruitur & conſequens. l. ſi homo mortuus, & ibi Bald. ff. de uerborum obligatio. & not. glo. in l. eum qui. in principi. ff. de publica. in rem actio. 194 *De eadē re.* *Conſequens ſequitur antecedens.*

Denique ſi hic actus fictus eſt (ut nonnulli contendunt) tamen ſubrogatur loco veri: quia procurator verè contrahens repræſentat perſonam mulieris, cuius nomine contrahit. l. ita autem. § geſſiſſe. ff. de admi niſtrat. tuto. & l. qui per alium. ff. de regulis iuris. Vnde ſicut diſpoſitio facta à ſtatuto de perſona vera trahitur ad fictam, quæ veram perſonam repræſentat. l. poſtulante. in principio, & ibi Bartolus. ff. 195 *De eadē re.*

ad

ad Trebellian.& in l.2.ff. de legat. præſtan. & benè facit l. libertum §.Senatus. ff. de ritu.nuptiar. Ita diſpoſitio facta de uero contractu.trahitur ad fictum, qui ſubrogatur loco veri:& eò quidem facilius, quò facilius fit extenſio de caſu ad caſum, quàm de perſona ad perſonam, vt voluit Raphael. Co.in l. cõmodiſſimè.ff. de liberis & poſthumis.Franciſ.Aret.& Iaſon in l.Gallus §.& quid ſi rãium.vterque col.5.ff. de liberis & poſthumis.& Iaſon in l.cum res.ff.de legatis.1.cum alijs multis cõcordantijs,à me traditis in repetit.l.ſi vnquàm,in uerbo, libertis,num.27.incipien.ſi igitur.Propterea Bartol.in l.3.§.liberis,qui 1.eſt.ff.de legatis præſtandis,dicit, quòd ſtatutum prohibẽs ſub pœna contrahi cum bannito, habet locum in contrahente per procuratorẽ.Et ita expreſſim in noſtro caſu voluerunt Angelus & Raphael.Co.in dicta l. apud Iulianum.§.vlti.& Franciſ.Areti.in dicta l. mutum.colum.vlt.ff.de acquiren. hæredi. Socin.quoque,& Iaſon in l.1.§.item acquirimus, ille columna tertia, verſicul. ſed aduerte quia iſte:hic colum.2.& 3. ff. de acq. poſſ.in vlt.lect.

196 *Quid ſi procur. ſit ſpecialiter conſtitutus viro conſentiẽte.* Secundum membrum eſt,quando mulier contrahit per procuratorem, cum ſolennitate ſtatuti conſtitutum, & quidem ſpecialiter ad certum & ſpecialem contractum faciendum:& tunc non amplius neceſſe eſt adhibere eam ſolennitatem, cùm contractus ipſe ab eo procuratore conficitur:vt in ſpecie conſuluit Fed.Senen.conſi.100.Abbas ſubiectus.& latius Laur. Rod. in rep.c. ſine exceptione. in 10.quæſtio. & iterum in 19.quæſt.12.q.2.& Raph.Co. in d l.apud Iulianum.§.ult.& Ale.conſi.189. viſo ſtatuto,col.4.verſi.eſt verum,lib.7. Soci.in l.ſi quis nec cauſam.in princip. col.2. verſi.extra materiam.ff.ſi cer.pet.& d.conſil.254 & Iaſon in d.§.item acquirimus.& Ioã.Camp.in tract.de dote,parte 5. q. 108. Et ad hoc faciunt, quæ collegimus ſuprà num.165.incip.ſed hoc intellige,& ſeq.ad probandum, quòd in execntione contractus facti cum ſolennitate ſtatuti,non amplius requiritur eadem ſolennitas. Et vide multa ad hoc quoque facientia, Infrà in glo.8.in q.23.

197 *Quid ſi generaliter.* Tertium membrum eſt, quando mulier contrahit per procuratorem cum ea ſolennitate conſtitutum,non quidem ſpecialiter,ſed generaliter tantum: & hic caſus eſt magis dubius. Et primò quidem videtur,quod ſufficiat procuratorem fuiſſe generaliter conſtitutum cum ſolennitate ſtatuti, vt poſſit poſteà contrahere ſine huiuſmodi ſolennitate,per tex.in d.l.1.§.item acquirimus. ubi conſenſus generaliter adhibitus, in conceſſione peculij, cenſetur etiam adhiberi in acquiſitione poſſeſſionis, poſteà per ſeruum facienda ex cauſa peculiari,& conſequenter in actibus peculiaribus,qui fiunt poſtea. Et propterea in ſimili dicimus,ꝙ licèt lex requirat conſenſum patris,quando filiusfam. agit in iudicio.l.vltim.§. neceſsitate. C. de bon. quæ liber.tamen ſufficit à principio generalis cõſenſus patris præſtitus pro omnibus cauſis futuris: vt uoluit Cyn.in d.§. neceſsitate.in 3.quæſt.& ibi Bald. & alij. Et idem in conſenſu, quem debet pater preſtare filio donanti cauſa mortis,dicit Barto.in l.tam is.§.1.in pen.quæſtio.ff.de dona.cau. mor. Et idem quoque in conſenſu quem conſanguinei debent interponere in cõtractu mulieris, dicit Andre. Alciat. in libr. 2.de verborum obligat.char. 10. Et ſi aliter diceremus, ſolennitas interpoſita in ipſa conſtitutione procuratoris generalis, nihil operaretur.

Contra videtur non ſufficere cõſenſum mariti fuiſſe adhibitum in conſtitutione generali procuratoris, niſi adhibeatur, cũ procurator poſtea contrahit. Primo quia non ſufficit hoc caſu conſenſus generalis, ſed debet eſſe ſpecialis, & ad certum ſpecialem, & expreſſum caſum, ut latè poſtea dicemus infrà in 7.glo.Secundò, quia maritus debet in ſpecie intelligere actum, cui debet præſtare cõſenſum, ut latè etiam dicemus infrà, in gloſſ. 8. in 21.quæſtio. Et hanc partem expreſsè tenent Fede. Senen. dicto conſil.100. Lauren. Rodo. in repet. d.capit. ſine exceptione: & Iaſon, qui ad hoc alia pleraque allegat, in d.§.item acquirimus. in utraque lect. ubi & reſpondet illi text.quòd loquitur in acquiſitione poſſeſſionis, & ſic in actu vtili, in quo non requiritur huiuſmodi ſolennitas: ſicut & latè dicemus infrà in eadem 8. gloſſ. in 8.quæſtio.Item loquitur in perſona habili, quæ ſola ſibi poteſt in omnibus præiudicare. ideò non mirum, ſi ab initio ſufficiat conſenſus generalis. Hic autem loquimur in perſona inhabili, quæ non poteſt liberè diſponere: ut & in ſimili dicit Bartol.in l.prima.§.ſi vir uxori.ff.de acquirend. poſſeſsion. reſpondendo ad d.l. iubemus nulli.in titul.C. de ſacroſanct. eccleſi. Et ita etiam (inquit) reſponderi poteſt ad aliud fundamentum ex doctrina Cyn. & aliorum in d. §. neceſsitate. Sed & hanc quoque partem nouiſsimè ſecutus eſt Alcia.in l.tranſactionem.C. de tranſaction. 198 *De eadẽ re.*

Et hoc quidem not.extende ex eo, quod multis rationibus ſuffultus voluit. Socin. in d.§.item acquirimus col.4.verſ. octaua, 199 *De eadẽ re.*

& ultima concluſio referens Maria. patrẽ conſuluiſſe (& id quidem eſt, de quo etiã loquitur, licèt non adeo clarè, in d. conſil. 112.) in q̃ſtione facti, in qua videlicet minor conſtituit procuratorem cum ſolennitate ſtatuti, ad renouandum ſocietas finitas per patrem, ꝙ nihilominus tenetur huiuſmodi procurator adhibere ſolennitatem, dum renouat: aliàs quod agit, non valet dicitq́ue huic conſilio ſupſcripſiſſe plures Docto. Et ſecundum hanc ſententiam intelligi debet Pau. Pari. conſi. 98. circa pręſẽtem, num. 46. lib. 1. vbi. & alios allegar. In qua re animaduertendum eſt, quod is procurator erat cõſtitutus ad certos actus renouandos, licèt non in ſpecie ad certum actum, & hoc ſimpliciter refert, & ponderat Iaſon in d. §. item acquiremus. colum. 3. in 2. lectu Quæ res euidenter oſtendit, non ſatis eſſe procuratorem fuiſſe conſtitutum cum ſolennitate ſtatuti ad aliquos actus, ſine ſpeciali declaratione actuum.

200 *An vxor poſſit ludere iniuſſu viri.* DECIMOOCTAVO quæro, an poſſit vxor ludere iniuſſu viri. De ludo autem permiſſo loquor: nam alium ne cõſenſus quidem mariti licitum vxori poteſt facere. Atqui ſuapte natura licitus eſt, vxori tamen interdicitur, ſi fiat ob pecuniam & ſi ludat & perdat, poteſt maritus repetere; ad quem bonorum vxoris adminiſtratio pertinet, ex noſtra cõſuetudine, quemadmodum & de cęteris, qui non habent bonorum ſuorum adminiſtrationem, voluerunt Cano. c. clerici. de vi. & hone. cleri. cum alijs concor. adductis per Par. Pute. in tracta. de ludo, char. 7. verſic. an perditum in ludo.

201 Quibus adde, quod ſcribit Bald. in rub. C. de condi. ob. turp. cau. per l. ſeruus. C. de condi. inde. quod qui in ludo ſcienter lucratur pecuniã ſerui, aut alterius qui non ſit ſui iuris, furtum committit, furtique tenetur. Et ſequit̃ Iaſon in d. l. ſeruus. Quòdque tradit ipſe Bald. in l. 1. ad fi. C. ſi quid in frau. pat. quod ſi pater ludendo (ludis quidem illicitis) omnia bona ſua diſſipauerit, filii poſt eius morte poterunt reuocare vſque ad legitimam, & ſequitur Ang. Areti. in tract. malefi. in uerbo. Metidore de mali dati, col. 3. verſi. quæro an vincens Barb. conſi. 65. illud. col. 1. lib. 3. & Pau. Pic. qui id dicit ſin. in l. poſt contractum. colu. 1. ff. de dona. Iaſon. in l. ſi arrogator. col. 9. verſic. ſecundò principaliter ff. de ado. & in §. item ſi quis, le. 1. nu. 28. Inſt. de acti. & Fabi. Gioch. in rep. Aut. nouiſſima, in 23. quęſt. princ. col. 2. ver. ſed nunquid perditum. C. de ino. teſt. Frã. Rip. in c. ſæpè. col. 16. ver. nono dubitat̃, de reſt. ſpo. Hinc itaq; potes intelligere, minus licere etiam his qui liberã bonorum ſuorum adminiſtrationẽ habẽt ludere, quam uendere neq; enim vendita reuocantur per filios, nec ad legitimam quidem, ſi fraus abfuit, vt patet ex toto titu. C. de inoffi. donatio.

DECIMONONO quęro, an mulier poterit compromittere ſine conſenſu mariti? Et non poſſe ex eo ſatis probat̃, quòd compromiſſum eſt quidam cõtractus trãſactitius: in idque fit, ut alter alteri obliget̃ ad ea, quæ ab arbitris iudicata fuerunt: ut no. in §. 1. in Authẽ. ut diffe. iudic. & tradit Bar. in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. Bal. in l. 1. in 2. opp. C. ſi aduerſus trãſac. Cano. in c. quintauallis. de iureiura. Ex quo Pau. Caſt. conſi. 465. viſo compromiſſo, col. 1. l. 1. reſpondit, filium à ſtatuto prohibitum contrahere ſine conſenſu patris, non poſſe ſine eius conſenſu compromittere: nec ſi fecerit, teneri ſtare arbitri ſententiæ. Et quod proprius accedit ad noſtrum caſum, videlicet in ſtatuto prohibente mulierem contrahere ſine conſenſu propinquorum, uoluit Lanfran. in tract. de arbit. in 5. quęſt. 5. partis prin. qui & ad hoc alios alllegat, ut ibi uidere poteris. 202 *An compromittere.*

Illud autem proculdubio verũ eſt, alienari prohibitum, nec compromittere quoque poſſe, ut ſatis probatur in ca. peruenit. iuncta gloſſ. & Panorm. colum. 2. verſic. & ex hac gloſſ. de arbitr. & in c. cum tempore & ibi Hoſtienſ. & Ioan. And. in uerbo, licẽtia, Pet. Ancha. Imol. & Anto. colum. ult. & Pan. col. 2. eod. tit. & uoluit etiam Hoſti. in Summa eiuſdem titu. §. de qua re. uerſicul. nunquid uaſallus. Bartol. conſil. 159. uiſa quadam conſtitutione, colum. 3, uerſicul. præterea iſta eſt regula. Bald. loquens in tutore, & curatore, in d. l. 1. C. ſi aduerſ. tranſact. Angel. ſimiliter de his loquens in l. Imperatores. ff. de pact. Paulus Caſtrenſis, Alexander, & alii recentiores, qui & de illis ipſis loquuntur in l. iuriſgentium. §. vltimo. ff. eodem titulo. Lapus allega. 102. non poteſt clericus. Cardina. Florent. conſilio 95. ad primum, colum. ultim. uerſi. ad aliud. Roma. conſi. 175. dictum ultimum, colum. 2. uerſic. ſecundo principaliter, & conſi. 369. circa primum, colu. 4. uerſicul. tria autem. Alex. conſ. 22. opportunè, col. 1. uerſi. quod autem compromiſſio, li. 2. Caro. Rui. conſi. 11. uiſo compromiſſo, col. 1. nu. 2. & 3. lib. 4. & conſi. 129. quod eſt eiuſdem initii, col. 1. in fi. lib. 5. & Philip. Deci. conſi. 39. iuridicam. col. 1. uerſ. tertio nullitas, & conſi. 44. cuius ſuperſcriptio incipit, ſtatutum, col. 2. uerſicu. prædictis, & conſi. 445. in caſu ad me tranſmiſſo, colum. 5. uerſi. & ideo ille, & conſi. 475. in cauſa quæ Mantuæ, ad fin. & conſil. 479. in controuerſia, 203 *De eadẽ re.*

uerſia, col.1.& conſil.502.ex duobus,colū.1.& Maria.Socin. iunior, conſi.77. licet in præſenti,col.17.nu.76.lib.1.

204 *Vaſallus nō poteſt de feu do cōpromit tere.* Ex quo Hoſti.& alij ſuprà allegati in d.c. cum tempore. de arbit. tenent, quod cum vaſallus non poſſit feudum alienare, niſi conſentiente domino, nec poſſit quoque ſine illius conſenſu de eo compromittere. Quod & ſimiliter voluit And.Iſer.in c.1.§. ſinautem inter,col.2.verſ. hodie putamus, tit.de leg Cor.Bald.conſi. 121.à capite inchoantes,col.4.verſic.ſecundò alia principali ratione,lib.3. Marti. Laud. in tractatu de Principibus,conclu.261.dux vel comes. Alexand.conſil.1.ponderatis his, col. pen. verſi.nec ad hoc obſtat,lib.5.Iaſon in l. vlt. col.34.verſic.nonò qro.C. de iur. emphyt. Decius d.conſil.445.vbi ſuprà, Maria. Socin.iunior,d.conſi.77.num.77.lib. 1. Et id quidem veriſſimum eſt,licèt dubitet Frāc. Curt.iunior.in Tractatu feudor.char. 42. verſicu.octauò principaliter quęro,& quā uis contrarium teneat Specu.tit.de arbit. §. reſtat.verſicul.ſed nunquid vaſallus Bald. in l.vltim.§. vltim. ad fin. C.comm.de legat.Roman.in l.iuſiurandum,quod ex cōuentione.§.1.ff.de iureiurando, & l.1.§. & poſt operis.in fin.ff.de ope.nou.nuntiat.& alij nonnulli, quos retulit Iacobus Aluar. in d.capit.1.§. ſi inter duos, titul.de legat. Corn.

205 *An uxor poſ ſit tranſigere.* VIGESIMO quæro,(& hæc quidem quæſtio eſt admodum affinis præcedenti) an uxor poterit tranſigere ſine conſenſu vel autoritate mariti, exiſtente hac noſtra conſuetudine. Et certè non poſſe ſatis videtur ex his quæ diximus in præcedenti quæſtione. Nam & in ſimili videmus, quòd minor,qui non poteſt rem immobilem ſine decreto alienare,aut de illa aliter cōtrahere,nec de illa quoque tanſigere poteſt.l. non ſolum.C.de prædi.minor.glo.Bal.Salyc.& Angel. in d.l.1.C. ſi aduerſ. tranſac. Tranſactio enim ſpecies eſt alienationis,l. 1.verſi.at ſi tranſegerit.ff.ſi quid in frau.patron.Bal. in d.l.1.ſtatim poſt principium. C.ſi aduer.tranſacti. Et contractus dicitur. Bart.in l.ſiue apud acta,col.4.verſi.his præmiſſis.C.de tranſact.& probat tex.in l.ſi donationis.in fin.& ibi Bald. C. quod metus cauſ. cum alijs multis concordant. textu. & Docto.à me adductis in tractatu Retractuum,titul.1.§.14.gloſſ.1.num.65.& quicquid ſuprà.

206 *An litigare.* VIGESIMOPRIMO quæro, an uxor poterit litigare,aut rem in iudicio deducere ſine marito?Et poſſe videtur: quia conſuetudo noſtra,in his verbis,quæ commentamur, vtitur verbo,contrahendi. At in iudicijs non contrahimus, ſed quaſi cōtrahimus.l.3.§.idem ſcribit. ff. de peculi.q̄ dictio improprietatē ſignificat ex propria vi ipſius.l.2.& ibi Barto.ff.de inoff. teſta.& l.diuortio.§.ſi fundum.in princi.ff. ſol.ma trim. cum ſim. Statuta autem propriè intelligenda ſunt,vt iam toties diximus.Ideo q̄ue multi ſunt in ea opi.vt ſtatutum id noſtrum alias locum non habeat in quaſi cō tractibus,nec impediunt, quo minus vxor ſit in iudicio:vt Bart. in l. apud Iulianum. ff.ex quib.cau.in poſſ.eat. & in l. Labeo. §. contractum.de verbor.ſignifica. cum alijs multis concord. à me latè congeſtis ſuprà hac eadem glo.in 11.quæſti.in princip.

Ego uero in ea ſum ſententia,ut uxor nō poſſit actiones exercere, ſine conſenſu & autoritate mariti.Nā cum ea alienare prohibeatur ſine huiuſmodi conſenſu actiones quoq; exercere prohibetur.l.ait Prętor §.1.ff.de iure delib.cuius hæc uerba ſunt: Quid ſit,diminui vetabo, videamus. His autem uerbis Prætor non tantum alienationem impedit,uerū etiam actiones exerceri non patitur. Eſt enim abſurdum, ei,cui alienatio interdicit, permitti actiones exercere. Ex quo not.Bar.quos qui nō poteſt alienare,nec actiones quoque exercere poteſt:uti etiam And.Iſer.in c.ſi vaſallus de feudo. tit. ſi de feu. fuer. contr. inter do.& ag.& Baldus conſi.250.uiſo iſto proceſſu,poſt princip.lib.4.& Pau.Caſt.conſi. 119. uidetur dicendum in 2.dubio,lib.2. Philip. Deci. qui & alia ad id citat, conſil. 445.in caſu,col.5.num.24.& multis ſeq. & Doc.alibi ſæpe. 207 *De eadē re.*

Sed & uidemus, quòd aliàs ualet argumentum à contractibus ad iudicia, cum utrorumque eadem eſt ratio.Nā hinc Authent. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſ. uend.quæ loquitur in contractibus, habet locum in iudicijs gloſſ. quæ tamen nōnihil nutat in d.Authen.in uerbo, contractibus, in fin. & ibi aſſeuerantius Iacob. Ra. Bart.Ang.Saly.& cæteri propè omnes Spe. tit.de actore.§.1.uerſic. ſed quid ſi iurauit. Mart.Laud.in l.1.& ibi Iaſon col.2.uer.ſecundo limita.ff.ſi qs in ius uocatus. & oēs penè,ut diximus.Pauci enim tenent cōtrarium,ut Iacob.Bald.& poſt eum Cyn.in d. Authen.ſacramenta. & Ange. ſibi contrarius in d.l.1.ff.ſi quis in ius uocar. 208 *Auth. ſacramēta, habet locum in iudiciis.*

Poſſemuſq; hic alios ꝑpe infinitos caſus adducere, in q̄b.iudicia, & ꝯctus ęqparanť. Sed nos ſuprà in 11.q̄ſtione multis docuimus,leges & ſtatuta loquētia de ꝯctib.trahi ad quaſi contractus, cuiuſmodi iudicia ſunt.Et Pictones noſtri in eam rem.de qua tractamus, habent conſuetudines expreſſas,quibus ſcilicet uxores prohibenť litigare in iudicio ſine conſenſu uirorum, niſi 209

in certis caſibus,ut patet ex tribus. §. hunc noſtrum ſequentibus, qui ſunt 194. 195.& 196.Cuiuſmodi ſunt & aliæ plurimę ꝯſuetudine vt Pariſienſis,c.106.Trecēſis,c.80.Caluimontenſis, cap.66.Carnutenſis,cap. 63. Santonenſis,cap.74.Borboniēſis,cap. 169. Bleſenſis,cap.3.Rochellēſis,cap.23.Niuernenſis,tit.*des droitz appartenans à gens mariez*.c. 1. Claromontenſis, cap. 183. Bituricenſis, tit.1.cap.11.Burgundienſis tit.*des fiefs*, capi. 9.Burdigalēſis cap.3.Et ita, vt ſcilicet vxor non poſsit intereſſe iudicijs ſine conſenſu mariti,voluit Ioan.Lup.in repe. rub.de donat.inter vir.& uxo.§.68.col. 3. verſic. & ex iſtis.vbi tamen poſtea diſtinguit.Licèt indiſtinctè contrarium tenuerit Nicol.Eueral. in Locis legal.col. 2. Quid autem ſi litigauerit,& obtinuerit,an valebit iudicium,vide in glo.8.nume.61.68.69.70.71.72.

Conſuetudines.

210 Sed in hac re poſſet quæri, quid ſi cõſuetudo quæpiã ſimpliciter dicat, quòd vxor non poſsit in iudicio litigare, ſine conſenſu,vel autoritate mariti,nec expreſsè dicat quòd non poſſit cõtrahere, nec quòd vxor ſit in poteſtate mariti: vti eſt in Conſuetudine Syluanectenſi,cap.270.& Burdigalenſis cap. 3.vtrùm tũc vxor,poterit contrahere ſine conſenſu mariti,vt ita trahamus cõſuetudinem loquentem de iudicio, & ſic de quaſi contractu,ad contractum. Quod uidetur. Nam ſicut valet argumentum de contractu ad quaſi contractum, vt diximus, ita è diuerſo de quaſi contractu ad contractum:vt patet ex l.de qua re.§. cum abſentẽ.ff.de iudicijs.& l.Paulus. ff. de ſenten.ſine appel.reſcind.vt per eos textus, voluit Bald.conſi.200.verba Cyn.in lectura, col.2.verſi.item arguendo,lib.2.

Sed an uxor ſimpliciter prohibita litigare, cenſeatur prohibita contrahere.

Argumẽtũ de quaſi cõtractu ad cõtractum.

211 Verum id non ſine dubio eſt.Neque. n. tanta ratio eſt, vt quaſi contractus trahat ad ſe contractum,id eſt,res impropria propriam,quanta,vt contractus quaſi contractum,id eſt, res propria impropriam:cum non tantum virium habeat improprietas. & imago,quantũ proprietas, & veritas.ar. l.filio quem pater.ff. de lib. & poſthum. & l.liber homo.ff.de ſtipul. ſer. & l. & electio. §.ſi is qui.ff.de noxal.cum ſimi.

De eadẽ re.

212 Et præſertim in hoc caſu, ubi maior eſt ratio,vt mulieres non interſint iudicijs ſine maritus,quàm vt non contrahant ſine illis.Ipſa enim natura,& pudor, ac verecũdia ſexus, fœminis non permittit fora ac iudicia frequentare,nec ferendi quoq; teſtimonij cã.c.mulieres.de iudici. lib. 6. ne ſcilicet vageniut, & cœtibus virorum immiſceãtur,vt ibi ſcribitur. Quod depromptum eſt ex l. maritus.C.de procurat. vbi ita ſcribitur:Maritus citra mandatum vxoris intercedendi liberam habeat facultatem,ne fœminæ perſequendæ litis obtentu,in contumeliam matronalis pudoris irreuerenter irruant, nec conuentibus virorum,vel iudicijs intereſſe cogãtur. De qua re,& nos multa diximus ſuprà in 10.leg.cõnubiali.nu.31.incipiente, igitur non temere,& 2.ſequ.Sed quibus addes, Platonis legibus lib.2.non licuiſſe vxori, cuiuſcunq; ætatis eſſet,iudicio intereſſe ſine autoritate mariti:cum tamen idem ipſe alibi ſępe ius faciat mulieribus cætera omnia, vt viris faciendi.

Non eadem eſſe in hoc caſu iudiciorum rationem, & contractuum.

Platonis lex.

Ideò cùm ſit ſpecialis quædam ratio interdictionis iudiciorum,quæ non obtinet in contractibus, cumq; iure communi nõ interdicantur mulieres cõtractibus, vel inſcijs maritis.l.uelles.C.de dona.& alibi latè diximus.Cum item interdictus iudicijs ſine alicuius conſenſu,non interdicatur cõtractibus,vt patet in filioſa.qui non poteſt eſſe in iudicio ſine autoritate patris.l.ſi lõgius.§.1.ff.de iudic. & l. cum nõ ſolum. C. de bonis quæ liber.poteſt tamen liberè cõtrahere,præterquam in mutuo, vt patet ex tit.ff.& C.ad S.C.Macedo'. Id tamen(ne erres) non perpetuum eſt, nec generaliter concludit. 213

De eadẽ re.

Sed illud indubitatum eſt, quòd cum non eſt eadem ratio contractuum,& iudiciorum, ſiue quaſi contractuum, unũ ad alterum non eſt trahendum,præſertim cũ quærimus,an quaſi contractus ad contractum trahi debeat,vt patet ex gloſſ.in c.decet.in uerbo,proceſſus,& ibi Docto.de immu.eccleſ.lib.6.Nam etſi nonnulli eorum innituntur ea ratione,quòd ea conſtitutio ſit pœnalis: multi tamen hanc quoque rationem afferunt, quòd iudicia prohiberi in templis prohibentur ob illorum ſtrepitum: quæ in contractibus locum non habent. Propterea ea conſtitutio prohibens exerceri iudicia, non procedit in contractibus. 214

Ratio diuerſa facit ceſſare argumẽtum a cõtractibus ad iudicia, & e diuerſo.

Et generale eſt, ut cum ualet argumentum de uno ad alterum,intelligatur, cum utriuſque eadem eſt ratio:ut uidere licet in argu.de toto ad partem, in l. ſed ſi lege. §. adeo.& ibi glo.in uerbo,dimidiam. ff. de petit.hæredita. & l. cum de indebito.uerſicul.ſed hoc ita.& ibi Salyc. in 4. not.ff. de probat.cum ſimi.à me collectis in Tractatu.Retractuum,titu.1.§.1.gloſſ.7.in uerbo, *ou autres choſes*,nume.46.incipien.tum poſtremo. Et in argu.ab æquiparatis,glo.1.in c. pręſenti.& ibi Dom.col.2.uerſi.nota bene iſtam gl.de ſenten.excommunic. lib.6.cũ alijs quoq; cõcor.à me adductis in eo. Tractatu Retractuũ,tit.1.§.15.gl.1.nu.12.inci. uerũ huius cõtrariũ.Et argumẽtũ à correlatiuis.l. curatorẽ. C. de interdic. mat.& l. vlti. 215

Et cætera argumẽta.

vlti.cum glo.vlti.C.de reſcind.vend.Barto. Bald.Ang.in l.vlti.C.de indic.viduit cum cõcor. ibi aggregatis ab Iaſone, & à me in d.Trac.Retractuum,tit.1.§.9.in gloſ.1.nu. 4.incip.ſed hęc poſtrema.Et argumentum à contractibus ad delicta,& econuerſo.Saly.poſt Cyn.l.1.C.vbi de poſſ.agat. Et argu. de milite armatæ militiæ, ad militem militiæ cœleſtis Doct.in l.1.C.de iur.& fact. ig. Panor.in c.1.de cler.ægro.Alexand.in l. miles.ff.de re iudica. Et argumentum ab alimentis ad piam cauſam. Roma. in repetit.Authen. ſimiliter in 6. ſpeciali piæ cauſæ circa iudicia. Et cætera omnia: nam ſi ea ſigillatim perſequi vellem, dies me potius deficeret.

216 VIGESIMOSECVNDO quæro, an vxor poterit, ſine conſenſu mariti res ſuas cõmunes cum ſocijs diuidere. Et breuiter dicas,eam non poſſe. Nam prohibitus vendere aut permutare, cenſetur prohibitus diuidere. Vnde minor non poteſt ſine decreto diuidere eas res, quas ſine decreto nõ põt vẽdere, aut pmutare.l. nõ ſolùm. C.de præd.min. & l.1. & ibi Bal.col.2.ver. deinde opponitur,C.ſi aduerſ.tranſact. Diuiſio enim vicem emptionis,aut permutationis obtinet:ut de primo eſt text. in l.1.& ibi Doc.C.com. vtriuſque iudici.De ſecundo, in l. cum pater.§. hęreditatẽ poſt mortem.& ibi Bart.& Bald.ff.de legat.2. & latè diximus in noſtro tractatu Retractuũ,tit.1. §.32.glo.1.num.88.incip.quid verò in hac ſpecie.Dubium autem non eſt, quin contrahat,qui vendit,& permutat: ergo & qui diuidit.

An uxor poſſit diuidere rem cõmunem.

217 VIGESIMOTERTIO quæro, an & uxor poſſit commodare inſcio, ſiue nõ conſentiente marito.In qua re diutius hic immorandum eſſe:operæpretium non ducimus,quando habemus tex.id non obſcurè definientem in l.ſi conſtituto. §. ſi vxor. & ibi Doct.ſolu.matri.& Flor.in l. pen. ff. ad leg.Aquil.ex quibus facilè intelliges,qd hic dicendum ſit in caſu noſtræ conſuetudinis.

An commodare.

218 VIGESIMOQVARTO quæro, an & uxor poſſit,inſcio marito,eleemoſynam largiri?Glo.in c.quod Deo,in verbo, hunc,& ibi Archi.32.q.5.dicunt, quod de rebus dotalibus non poteſt, quoniam earum dominium penes maritum eſt l. doce.C.de rei vendicat.Ac ne de rebus quidẽ paraphernalibus,vt dicit ea gloſ. Nam cui vxor corpus cõmiſit, honeſtum eſt, ut res quoque committat.l.hac lege. C. de pact. conuent.& c.ul.de donat. inter uir.& uxo. Et ſequitur Albericus in rubr.ff. rer.amot. Hoſtienſis autem in ſumma de pœnit. & remiſ.§.quibus & qualiter. uerſic. quid de facientibus eleemoſynam,ibi quid de vxore,hanc rem latius tractat:quem tu omnino uide,atque Ioan.And.& Pan. in c. ſigs. de furtis.Bartol.in l.1. in vlti.quæſti. ff. rer. amot.& Bald.generaliter loquentem de prohibito alienare,in l.ſi ſponſus. §. conceſſa, le 2.ff.de dona.inter vir.& uxo.Floria. in l. pen.ff ad leg.Aquiliam. Cardi.Florentinũ in cle. 2. verſi.ſed tales,in 6.quæſt.de uit.& honeſta.cleric.Panor.in diſput.incip.Sempronius clericus.col.5.uerſic. item uxor de bonis.Barb.in c.quod quibuſdam colu. 2. de fideiuſ.& in c.cæterum.col.ulti.de deci. Ioan.Lup.in repet.rub.de donat. inter uir. & uxo.§.48.col.2.uerſic.ex iſtis etiam infertur.Et è Theologis Diuum Thomam 2. 2. quæſt.32.ar.8.& in 4.Sentent.diſt.15. art. 1. 4.7.per totum:& in opuſculo 83.cap.17.& Anto.Florent.in 3.parte ſuæ Summę,tit.1. cap.24.uerſicu.17.Ita ut non prætermiſerim quod de muliere forti ſcribitur Prouerb.31.eodemque ult.cap. Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit, ad pauperem.

219 Si autem uis ſcire de monacho, an ſcilicet inuito aut inſcio Abbate, poſſit id facere(nam & hæc proximè accedit ad noſtrã queſtionem,)uide gloſ.in c.non dicatis,in uerbo,poſſidere:& ibid.Archi.col.2.uerſi. ita nec obſtat.12.queſt.1.& glo.in Cle.2. §. ſed,& tales.in uerbo,conuertendũ:& ibid. Zenzel.Matth.Cardi. Flor.in 3.& iterum in 4.& 5.queſt.& Imol.colu. ult. illius Cle. in duobus locis,de uit.& honeſt.cler. Hoſtiẽ. in Summa,de pœni.& remiſ.d.§.quibus & qualiter.uer.quid de faciẽtib.poſt prin.ibi ſed nũquid monachus.Guli. Laud. in Cle. ad noſtram, de cenſib. Alberi. in Authent. ingreſſi,col.ulti.C.de ſacroſanc.eccle. Hẽri.Boh.in c.ad aures,per totum id c. & ibi Aegi.Bellame.col.2.uerſi.quęrit & tractat, de tempo.ordi.Cardi.Flor.in Cle.& ſi principalis,in 19.quęſti. de reſcript. & D.Thomam, ubi ſuprà,in 1.loco.

Quid de monacho.

220 VIGESIMOQVINTO q̃ro, utrũ uxor, quę contrahere non poteſt ſine marito ex noſtra conſuetudine, ſaltem poſſit promittere id ipſum facere. Cuius quidem quæſtionis deciſio ex his pendet, quę longè lateque tractauimus in noſtro Tractatu Retractuum, titul.2.in fin. in 5. quęſtio.præſertim uerò num. 30. incipient. & hęc quidem.& num. 45. incipient. nunc ad Bald.ueniamus.& nume.52. incip.dies me deficeret.Quibus addes, hanc noſtram quæſtionem in ſpecie fuiſſe deciſam, à Carol.Rui.conſi.145. circa primum,colu. 2. uerſi.ſed his non obſtat,lib.1.ubi loquitur de ſtatuto Florentino, quod interdicit mulieribus rerum ſuarum alienationem

An promittere facere cõtractum.

ſine conſenſu mariti:dicitq́; & promiſſionem alienandi cenſeri eſſe interdictum, cum per eam ad ipſam perueniatur, per l. oratio.ff.de ſponſ. Ad quam rationem adde, quæ & nos diximus ſuprà nu. 186. nec id certè. Et idem quoque in eadem ſpecie reſpondit Philip. Deci. conſi. 502. ex duobus, col. 1.

221 *An præſentare ad beneficium.* VIGESIMOSEXTO quæro, an mulier patrona eccleſiæ poſſit præſentare vel ad id faciendum procuratorem conſtituere ſine conſenſu mariti, ſtante hac noſtra conſuetudine. Et hanc certè quæſtionem poſuit Cęſar Lanber.in Tracta.de Iure patron.in 9. artic.4. quæſtio.principi. 1, partis li.2. Et poſtquàm in principio conclusit, prohibitum contrahere, nō poſſe cōſtituere procuratorem ad id faciēdum: de quo & nos diximus ſuprà in 16.quæſti.tamen poſtea decidit, eam poſſe per ſe ſine marito pręſentare, aut ad id faciendum procuratorem conſtituere, per ea, quæ, vt dicit, latè dicunt moderni, & maximè Felin. in c.eccleſia S.Mariæ, col.28. verſi. quartus caſus, & ſeq. verſi. bene facit, quod not. de conſtitut.

222 *Patronus impubis præſentare poteſt.* Nā & aliàs videmus in fortiori, vt uidetur, caſu, patronum impuberem poſſe præſentare ſine autoritate tutoris, & puberem ſine autoritate curatoris, vt uoluit Barp. Brixi.in ſua diſputat. Domi.incip.tutor cuiuſdam, per multa, quæ illic allegat. Et Paul. Eleaz. in ſua 4.diſputat.incip. patronus eccleſiæ, col.2. Arc. in c.decernimus. in prin. 16.q.7. Ioan. And.in c.ex eo, in verbo, ſuffragium, colu. 2.& ibi quoque Domi. col. quoque 2.de elect.& alij plurimi, quos tibi latè cumulauimus, ad aliud tamen propoſitū, infrà in gl.ult.nu.6. vbi videre poteris.

223 *Quid ſi vxor verè nō contrahat, ſed à lege fingatur cōtrahere.* POSTREMO illud quęremus, Quid ſi uxor verè non contrahat, ſed fingatur à lege contraxiſſe? Verbi gratia, mulier primo marito dotem conſtituit, & illo mortuo alteri nubit, nulla dote conſtituta: tamen fingit lex, eandem dotem, quæ primo conſtituta fuerat. huic quoque conſtitui, per l.dotem.& l.Diuus. ff. de iure dot. & l. cum maritus §.Titius. ff. de pact. dotal. & l.pen.§.vxor ff. ſolu.matri. Cyn. in Authen. ſed quamuis.in 3, quæſti.C.de rei vxor.act. Bart.in diſputat.incip.mulier, in princ. ſol. cum ſim. Aut fac eſſe ſtatutum, vt mulier nupta, quæ nullam certam dotem conſtituit, cenſeatur omnia bona ſua in dotem dediſſe: cuiuſmodi ſunt quædam ſtatuta Italię. Vtrum igitur mulier, quæ a ſtatuto prohibita eſt contrahere, vel alienare ſine conſenſu propinquorum, aut alterius, cēſebitur dotem pręcedentis matrimonij ex lege, vel omnia bona ſua ex illo ſtaturo in dotem conſtituiſſe.

Quæ quidem ſpecies adaptari non poteſt huic noſtræ conſuetudini, requirenti cōſenſum mariti, vt pote cum hæc mulier ſecundo nubens, tunc cum nubit, nōdum maritum habeat, cuius conſenſus adhiberi poſſit, ſed tantum ad aliorum cōſenſum pertinet. tamen ſi ſit caſus, in quo id euenire poſſit, reſpectu conſenſu mariti (quem nos lectoribus cogitandum relinquimus) id non erit omnino inutile, imò verò ſemper vtile erit in illis ſtatutis Italiæ noſtro ſimilib. Igitur Carolus Rui. de hac re interrogatus, conſi.61.ex themate, col.4.verſic.tertiò principaliter, lib.3. reſpondit valere iſtā tacitam ex lege. vel ſtatuto cōſtitutionem, non obſtante ſtatuto prohibente mulierē contrahere nempe, quod intelligi debet, cum mulier verè contrahit, non cum fictè per l.3.§.hæc uerba, & ibi nota. ff. de nego. geſt.& l.vlt.C.de his, qui veniam ætatis impet.& latè per Imol. & recentiores in l.1.§. lex Falcidia.ff.ad leg.Falcidi. & in l.Gallus. §.quid ſi is.ff. de liber.& poſthum. Cui adde, quod ſuprà diximus.num.192. incipi. & ſi aliter. 224 *De eadē re.*

Et licèt (inquit Carolus Ruin.) contra id facere videatur, quod ſcribit Pau.Caſt. in l. ſi mulier.ff.ſol.mat. quod ſi ex ſtatuto mulier, quę nupſit, cenſeatur omnia bona ſua dediſſe in dotē, ſi quępiam mulier primo dotata nubat, dote aliter non conſtituta: id ſtatutum intelligitur, nulla dote cōſtituta tacitè, vel expreſsè, verè uel fictè. Et ſic vult Paul. quòd ſtatutum loquens de dote conſtituta, intelligatur etiam de hac tacita & ficta conſtitutione. Tamen (vt Ruin.dicit) in illo Pauli caſu nō derogatur iuri cōmuni intelligēdo caſum fictū, ut hic fieret ſi hoc pacto ſtatutū huiuſmodi intelligeremus. 225 *De eadē re.*

Ego vero (vt dicam quod ſentio) non admodū moueor illa Caroli Ruin. ratione qua nititur probare ſtatutum huiuſmodi intelligendum de ꝯtractu vero & proprio, cum ſuprà in prima quæſt. huius gl.& aliis multis apertè oſtēderimus, id noſtrum ſtatutum procedere etiam in cōtractu improprio ficto, & præſumpto, cum eadem eſt ratio. Tamen cum hic contractus. de quo loquitur Ruin. fit ex conſequentia, & ueluti quadam neceſſitate legis, uel ſtatuti idem omnino cenſeo cum Ruin. per multa, quę dicemus in gl.8.nu.23. quæſtio. præſertim verò, nu.197.incip.nec hinc longius. 226 *De eadē re.*

GLOSSA SEXTA, IN VERBO

Conſentement.

1 SI HOC ſolùm verbò, conſenſus, vſa fuiſſet noſtra cōſuetudo, nec adiciſſet verbum, autoritatis, cùm dicit, *& autorite*: fortaſſis dici potuiſſet, maritum huiuſmodi cōſenſum potuiſſe non ſolùm in ipſo actu, ſed & antè & pòſt adhibere. Hoc enim dicunt noſtri legum interpretes inter ſimplicem conſenſum, & autoritatem intereſſe, quòd conſenſus ſemp ſcilicet ante, & poſt actum, nedum in ipſo actu præſtari poteſt: autoritas autē ſolùm in ipſo actu, aut confeſtim pòſt accommodari debet. Vt de primo eſt textus in l. vlt. ff. ad S.C. Macedo. & in l. 1. §. prodeſt. in ſecūdo reſpōſ. ff. quorū lega. & in ca. cùm nos. de his quæ fiunt à præla. & in ca. cura. ibi, aut Epiſcopi poſteà habuerit conſenſum. & iterū in c. ſuggeſtum. & vtrobiq; Panor. in vlti. not. de iur. pat. & voluerunt omnes præter Raph. Co. in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acqui. hære. & Ang. conſi. 87. ſpurius naturalis, col. 2. & plerique ex his, quos ſeq. verſicu. citabimus.

Cōſenſu ſemper præſtari poteſt.

2 De ſecundò eſt etiam textus in l. obligari. §. tutor. ff. de autor. tuto. & in §. tutor. Inſtit. co. ti. & ſentit gl. ord. in c. edoceri. & ibi Collec. & Bal. col. 3. verſic. dico, quòd ea. & Panor. in 6. quæſt. & Feli. col. 9. verſi. ſequi poteſt conſenſus, & alij, extrà de reſcri. Inn. Bal. q de hac re adducit tres rationes, Anto. & alij, in c. cum conſuetudinis. extrà de cōſue. Inno. Io. And. & Domi. in c. 1. de reb. eccle. non alien. li. 6. Archi. in c. quidam. col. 2. uerſ. & nota quòd differentia eſt, 18. q̄ſt. 2. Cy. Bar. Bal. Paul. Caſt. & alij in l. cùm nō ſolùm. quæ eſt vlt. §. neceſſitate. C. de bon. quæ liber. Bart. in d. l. obligari. §. tutor. ff. de auto. tuto. & in l. tam is qui. §. 1. ante fi. ff. de donatio. cauſa mor. & in dicta l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. vbi & alij Doctores. ff. de acqui. hære. & in l. ſi autem. ff. de aqua pluuia arcen. Bal. in dicta l. vlti. §. ſin autem. C. de bonis quæ lib. & in l. cùm ipſe. colū. 2. verſi. extrà quæritur. C. de contrah. emp. & in l. 1. col. 2. verſi. tertiò opponitur. C. ſi ſer. exter. & in l. quid ergo. in ſecunda lectu. in princi. ff. de his qui no. infam. & in l. 1. col. antepe. ver. extrà quæritur. C. qui admit. & in l. ſi vxorem. ante fi. C. de cond. inſer. in l. 2. C. de ſer. reip. ma. & in c. quia ꝓpter. col. 2. uerſ. & no. ꝙ ad capitulum, extrà de electio. & in ca. quæ in eccleſiarum, colum. 2. uerſi. in aſſenſu. extrà de conſtitu. & in cap. 2. extrà de pactis. & in c. 1. col. 1. titu. de alie. feu. pater. & cōſi. 475. quidam l. abbas, col. 2. lib. 1. Angel. in l. 1. §. quæſitum fuit. & ibi Alexan. col. 4. & iterum col. 5. ff. ad Trebellia. Petrus Anch. conſ. 337. de efficacia, col. 1. Card. Flor. in Cle. in prin. de ſupplen. negli. prælat. & in Cle. 1. §. uerùm. ad finem. & ibi Imol. col. 4. uerſ. ſed quærit hic, de hære. & conſi. 62. in eccleſia, col. 2. uerſi. in eo autem. Collegium Paduanum inter cōſ. eiuſdem Cardi. qui illud dictauit, conſi. 29. iudex. col. pen. uerſi. ſic diximus, quod itē ponitur inter conſil. Pet. Ancha. conſi. 208. & Ant. Imo. & Panor. in d. c. cùm nos. de his quæ fiunt à prælat. Anto. conſi. 32. pro examinatione, col. 3. uer. in contrariū uſ. Pan. in ſua diſpu. incip. Augerio, col. 3. uerſi. tertiò probatur, & iterum col. 7. uerſic. ex q̄bus uerbis clarè innuitur, & multis ſeq. & iterū col. 12. uer. tertiò probatur. & col. ſeq. uerſ. circa hoc diſtinguebant, & alibi ſæpe in ea diſputa. Iaco. Aluar. in c. 1. col. antepe. uer. quæro an cōſenſus. tit. de prohib. feud. alie. per Fed. Pau. Caſt. conſi. 406. ſatisfaciendo. in 6. dubio. lib. 1. & conſi. 253. ſuper primo dubio, lib. 2. Ro. conſi. 356. circa primum, in 2. dubio. Alex. conſ. 116. quoad præſens. col. 2. uerſi. & differentia, lib. 1. Barba. conſi. 61. à Ioue principium, lib. 3. & conſi. 60. p̄clarè ſcriptum eſt, col. 4. uerſic. q̄nimo plus dico, lib. 4. & Firmia. in tract. de Epiſcopo, in quarta parte, lib. 4. in 35. q. Caſe. conſil. 56. in cauſa dominæ, col. 2. uerſi. tertiò pro iſta ſententia. & nouiſſimè Philip. Deci. in c. cum acceſſiſſent. col. 7. uerſ. ul. in hoc primò, de cōſtit. conſil. 172. in cauſa uenerabilis, poſt prin. & iterum col. ult. Et in multis ex dictis locis inuenies, quid etiam in conſilio, p̄ſentia, decreto, conſcientia, mandato, iuſſu, licentia, ut noſtri appellant. 3

Autoritas tātùm in ipſo actu.

Sed hoc non ſemper perpetuum eſt, q̄n fallit, q̄n conſenſus requiritur pro ſolennitate, aut forma actus: tunc enim poſtea interuenire non poteſt, ſed debet in actu ipſo adhiberi, per tex. in c. auditis. iuncto c. quia ꝓpter, de elect. & uoluerunt Inno. & apertius Anto. Imol. & alij in d. c. cū conſuetudinis. de conſue. Cy. & Bal. in d. l. ulti. C. ad Maced. Io. An. in d. c. 1. de reb. ecc. nō alie. Bal. d. l. 1. qui admit. & in d. l. quæcuque. & in d. l. ulti. §. neceſſitate. C. de bo. quæ lib. & in repe. l. 1. col. 5. uerſi. iuxta hoc quæro inciden-

Conſenſu forme & ſolennitatis in ipſo actu interponi dēt.

cidenter.C. de ſacroſan.eccl.& in d.l.1. in 3.oppoſ.C.ſi ſer.exte.& in c.2.titu. de feud. ſine culp.non amit.Ang. in l.Titius.in fin. princ.ff.quibus mòdis pigno.vel hypo.ſol. Anto.Imol.& Pan. in dicto c.cum nos. de his q̄ fiũt à Præla.Imo. Paul. Caſt. Ale.Frã. Aret.in d.l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.ff. de acqui.hær.Ro.conſi.54.viſis circa id,colum.1.verſi.& primò,per gl.vlt.in c. quàm ſit,de elect.lib.6.Alexan.dicto conſi.116.li. 1.Socin.conſi.87.in præſenti conſultatione,col.2.verſi. prætereà differentia magna eſt,lib.1.Et facit quod voluit gloſ.in l.2.C. de iure fiſci,lib.10. & in l.licèt.ff.de iudi. & Inno.in c.prudentiam.de offi.dele. & Specu.in titu. de ſen.§.ſequitur.verſicu.quid ſi ſunt duo,& verſicu.ſeq.& Bar.in l.ſi vni.in fin.ff.de re iudi.

Indiuiduum eſt, quod ſolẽnitatis eſt.

4 Et eſt ratio, quia, vt pulchrè dicit Bal.in dicto cap.1.col.1.tit.de alie.feud. pater.indiuiduum eſt, quicquid ad ſolennitatem exigiť, id eſt, ab actu diuidi, & ſepararі non poteſt: vt eſt textus, licèt non alleget, in l.cũ autoritas.C.de teſtamentis, & in l.hæredes palàm.in fi.ff.eo. Et actus formalis eſt indiuiduus, quia forma eſt indiuidua.l. furioſum.vbi Bar.& alij not.C.qui teſtamen. facere poſſ.cum alijs multis concordã. à me collectis in Tractatu Retractuum,titu.1.§. 1.glo.21.in uerbo, *en tellequament*, nu.12.incipien.ſed & ea res. Et vt prætereà dicũt Cardi.& Imo.in cle.cauſam.§.penul. de elect. quæ ſunt de fòrma, vel ſubſtantia, debent eſſe contemporanea, & ſimul explicari.l. cum hi.§.ſi Prætor.ff.de tranſlatio.Et proptereà cùm actus ex defectu ſolẽnitatis corruit, non poteſt poſteà confirmari ex interuentu ipſius ſolennitatis, vt no.Io.Andr.in c.2.de vſur.lib.6.& Bar.in l.filio prẹterito. ff.de iniuſto teſtamẽ.& in l.1.§.ſed ſi filius. ff.de leg.3.Et hoc quidem verum eſt, qcqd conatus fuerit latè contrarium probare Maria.conſi.15.uiſis prædictis publicis inſtrumentis,col.14.& ſeq.Sed videbis tamẽ poſteà, quomodo id ſit intelligendum, nume.ab hinc 5.& duobus ſeq.

Forma indiuidua.

Conſenſus quando ad ſolennitatẽ requiratur, & quando non, vide nu.7.

5 Eſt autem omnium fermè ſententia, tũ demum conſenſum non uideri ad ſolennitatem requiſitum, quando actus priuatim tangit commodum, vel incommodũ eius, qui debet conſentire, nec ꝑpter aliud conſenſus illius requiritur. Ideoq́ue poſt actum poteſt interponi, ſecundum Bar.in d.§.ſed ſi filius.per textum in dicta l.filio p̄terito.& l.ſi impubes.in fin.ff. de Carb.edi. Et idem quoque voluerũt Imo. & Domi. in dicto ca.cùm conſuetudinis.Paul.Caſt. in l.ſi cùm dotem.§.eo autẽ tempore, col. 2.ff.ſol.ma.& Ro.d.conſi.54. & Felin.in d. c.edocen.loco ſuprà citato, de reſcrip.

Nec refert, quantùm ad hoc, an diſpoſitio vtatur verbo, conſenſus, an verò autoritatis: quia ſicuti conſenſus pro autoritate plerunq; accipitur, ſecũdum ſubiectam materiam, vt apparet ex his quę nunc diximus, & ex nota.per Panor.in c. quoties. de pactis. ita & autoritas etiam pro ſimplici conſenſu, qui poteſt interuenire poſt actũ; ſecundum ſubiectam materiam ſæpius accipitur, per textum in d.cap.cura. de iure patro.quem textum ad hoc ponderat Antonius in d.c. cùm conſuetudinis, colum. vlt.& Franc.Are.in d.§ iuſſum.colum.antepen.Sic etenim videmus, quòd verbum, iuſſus, quod eſt eius naturæ, vt procedere debeat, per not.latè in dicto §.iuſſum. tamen propter ſubiectam materiam improprіatur, & capitur pro ſimplici conſenſu, qui ſequi poteſt: vt in c.ſi quis miles. & ibi Bald. qui hoc not.titu.de feud. ſine culpa non amit. 6

Conſenſus & autoritas appellatio ex ſubiecta materia intelliguntur.

At ſi requiratur cõſenſus eius, cuius priuatim nihil intereſt actum geri, videtur requiri ad integrandam (ut noſtri loquunt) & legitimãdam perſonã illius, qui actum ipſum facit: & proptereà videtur eſſe de forma & ſolennitate, & habet vim autoritatis nec poteſt poſt actum interponi: vt voluerunt vltra dictos Doctores, Bart. in l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum. & ibi omnes recẽtiores.ff.de acqui.hær.per l.quid ergo.in prin. ff.de his qui notant.infa.& Bald. in d.l.prima.C.qui admit.& in dicta l.ſi vxorem, columna ſecunda, verſi.ex quibus videtur cõcludi.C.de condit.inſert. Antonius in dicto capite, cùm conſuetudinis, de conſuetudine.Paul.Caſtrenſ.in dicto §. eo autem tempore.& in l.liberorum.§.notatur.ff. de his qui not.infa. Pan.in dicta ſua diſputatione, incipiente Augerio, non ſemel.& cõſil.40.factum in effectu ſic proponitur, in 2.dubio,lib.2.& Alex.in dicta l.1.§. fuit q̄ſitum.colum.4. & iterum 6.ff. ad Trebel. & Franc.Aret.in l.2.§. voluntatem.colum.1. ff.ſolu.matrimo. 7

Conſenſus eius cuiꝰ priuatim nõ intereſt, ſolennitatis eſt.

Ex quo pleriq; inferũt ad caſum fermè ſimilem noſtræ conſuetudini, quod ſi ſtatutum requirat conſenſum duorum conſanguineorum, in cõtractibus mulierum, vel minorum, cùm talis conſenſus uideať exigi ad integrandam perſonam, vt ibi uolũt, debet interponi in ipſo cõtractu, nec ſatis eſſet, quòd poſtea interueniret. Ita uoluit Baldus in dicta l.1. colum.antepe.C. qui admit.& in rubri.C.de reſcin.uẽd.poſt medium. Antonius & Imol.in dicto c.cũ cõſuetudinis.Imol.in d.c. cũ uos, de his q̄ fiũt à Præla.Cardi.in c.ult.de maio.& obe. Ro.in d.l.ſi q̄s mihi bona.§.iuſſum. & ibi ẽt Alexan.col.3.ff.de acqui.hær.& ipſe Ro. 8

Cõſenſus propinquorum requiſitus in cõtractu, debet in ipſo cõtractu interponi.

in

in dicto conſil.54. Panor. in dicta diſputatione, Augerio, col 8. Pau. Caſt. in dicta l. liberorum. §. notatur. ff. de his qui not infa. & in dicta l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. col. 2. verſi. ſecundò not. & ibi Alexāder, colum. 1. ff. ſoluto matri. Idem Paul. et loquens in ſtatuto, huic noſtræ conſuetudini ſimili, in dicta l. vltima. §. neceſſitate, colum. penul. C. de bonis quæ lib. Barb. in c. cauſam matrimonij, in vlt. char. extrà de offic. deleg. & in c. cùm in iure, colum. 27. eodem titu. & in repe. rubr. de fide inſtru. in decimatertia char. Alexā. in d. l. 1 §. fuit quæſitum. col. 5. ff. ad Trebel. & conſi. 189. viſo ſtatuto, col. 3. libr. 7. Calca. qui id dicit not. conſi. 56. in cauſa dominæ, col. 2. verſi. tertiò pro iſta. Franc. Curt. ſenior, in repe. Authen. ſacramenta puberum, col. 2. C. ſi aduer. vendi. vbi ad hoc multa citat Io. Campen. in tracta. dotium, in quarta parte, Iaſon in l. vniuerſa. colum. 3. in fin. & iterum col. ſeq. adde quòd ex ea. C. de precibus Imper. offer. & in l. 1. §. qui præſens. col. 2. verſ. hinc eſt, quod ſi ex forma. ff. de verb. oblig. Hippoly. Marſil. in ſua Pra̕ctica cauſarum criminalium. §. diligenter. nu. 185. Sed hoc vt videmus, ex eo dependet, an huiuſmodi conſenſus requiratur ad legitimationem pſonæ, necne. De quo dicemus poſteà ante finem huius gloſſæ. Et hæc erunt vice primæ fal. ad ea quæ in principio huius gloſſæ diximus, conſenſum interponi poſſe & ante, & poſt actum: autoritatem, non niſi in ipſo actu.

Autoritas habens vim confirmationis poſt actū interponi poteſt.

9 Fallit ſecundò quando autoritas, ſiue conſenſus autoritatis interponitur vice cuiuſdam Confirmationis ſiue approbationis, quia tunc poteſt ſequi actum, ſicuti & confirmatio, & vt dicit Bal. in d. l. 1. C. qui admit. quod & idem voluit in effectu idē Bal. in d. l. 2. C. de ſer. reipubli. ma. cùm dicit, quod quando autoritas requiritur ad executionem, id eſt, approbationem poteſt interponi ex interuallo, per l. vltim. C. arbi. tut. & ſequitur Ro. conſil. 5. idem in præfata. & rurſum idem Bal. in l. quæcunque. C. de bo. quæ libe. Et propterea ſcribunt Dyn. Cy. Bal. Imo. Ro. Alex. Fran. Aret. & omnes ſolo Ange. reclamante, in d. l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acqui. hær. quòd ſtante ſtatuto, quòd ſyndicus non poſſit creari ſine autoritate Poteſtatis, poteſt ſequi hæc autoritas, quia eſt vice confirmationis. Sequitur Feli. in d. ca. edoceri.

Autoritas poſt actū interpoſita, pſentibus partibus, facit eum valere ut ex pſſenti.

10 Imò plus dicit Bal. d. conſil. 475. quidam I. abbas, col. 2. verſi. quarto igitur, ſi celebrato, lib. 1. quòd ſi celebrato contractu ſuper re eccleſię, ſine autoritate Epiſcopi, quę interuenire debuit in ipſo contractu, ambæ partes poſteà coram Epiſcopo petant contractum cōfirmari, & Epiſcopus cauſa cognita confirmet, valebit huiuſmodi cōfirmatio, per l. 1. §. ſolent. ff. quan. appel. ſit. & l. ſi quis. C. de decur. lib. 10. & d. c. cura. de iure patron. Nam tunc partes videtur denuò contrahere in præſentia Epiſcopi. Quia cū aliquid ſubſtantiale adijcitur contractui, videtur cōtractus denuò renouari. l. pacta conuenta. § Paulus. ff. de contrahen. emp. & l. iuriſgentium. §. adeò. ff. de pactis. Sicuti in ſimili dicimus, de donatione, quæ vltra ſummam legitimam non valet, niſi inſinuata fuerit coram iudice præſente, & autoritatem interponente, vt no. Guli. Cu. in l. illud. C. de ſacroſanct. eccl. Et tamen ſi præcedat donatio, & vtraq; pars eam præſentat iudici, ea reconualeſcit, vt ex nunc, quia retro factum trahitur ad pſens. l. obſeruare. §. ulti. ff. de offic. Procon. & hoc tenet Bartolus ī l. Modeſtinus. ff. de donatio. Secus ſi vna pars tantùm peteret cōfirmationem, altera abſente: quia quòd nulliter factum eſt, non conualeſcit. Hæc ille. Qui & idem propemodum voluit conſil. 221. primo quæritur, in tertio dubio, libro primo, & in capite primo, col. 2. verſi. verùm decretum, extrà de confirma. vti. vel inuti. & Ludoui. Bolo. conſi. 59. Titius, col. 4. ver. & ſi diceretur. vbi rndet rationibus Imol. contrarium tenentis in d. c. cùm vos, extrà de his quæ fiunt à Præla.

Donatio ex interuallo inſinuata, valet à tempore inſinuationis, non donationis.

De eadē re.

Sed hæc velim intelligas, vt etiam ſatis diximus ex Bal. vbi ſuprà, vt ſcilicet huiuſmodi autoritas poſteà interpoſita actum validet: non quidem vt retro trahatur ad tempus ipſius actus, ſed vt valeat ex hoc tātùm tempore autoritatis præſtitę. Quod & nuncupatim uoluit idem Bal. in d. c. edoceri, colū. 4. uerſi. uidetur quòd ſi durat. & in d. c. 1. vbi ſuprà, de confirma. uti. uel inuti. & utrobique per dictam l. obſeruare. §. ult. ff. de offic. Procon. & Saly. in l. ult. col. quoque ult. uerſi. ſed qui non ſimul. C. ad S. C. Maced. ubi id intelligit, modò is qui priorem actum fecit, in conſenſu permaneat tempore autoritatis: aliàs nullo modo ualeret. & Anto. in d. ca. cùm conſuetudinis, colum. 2. uerſi. aduerte tamen, extrà de cōſuetudine. Lucas Pen. in l. 2. col. 1. uer. ſciēdum eſt etiam. C. de iure fiſci. lib. 10. vbi & alia quædam allegat. Panor. in d. c. cura. de iure patro. Fran. Aret. conſi. 127. eximie dominæ, col. 2. Philip. Deci. in l. ſemper q non prohibet. col. 3. uerſi. quartò regula. ff. de re gu. iu. & conſi. 367. uiſo puncto, col. 2. uerſ. quia reſpondetur. & ante hos omnes Inn. in ca. 1. circa medium. de eo q dux. in mat. quam pol. per adulter. Et hęc erunt uice tertiæ fal. eius quod dictum eſt, authoritatem nō niſi in ipſo actu interponi poſſe: ut ſcilicet

licet is actus valeat, non à tempore ipſius, ſed à tempore autoritatis interpoſitę: ita vt tanquam nouus actus valeat.

12 *Autoritas poſt actũ interponi põ ſi ei vtilis ſit, cui præſtari debet.*

Fallit igitur quartò, vbi actus eſt vtilis ei, cui debet autoritas accommodari: quia tunc poteſt præſtari poſt actum, vt dicit Panor. in d. c. edoceri. quẽ ſequuntur Barb. & Feli. ibi. & Soc. d. conſi. 15. col. 14. verſi. & ꝑ prædicta ſententia. De qua re omnino nihil dubitandum eſt, quia etiam ſine autoritate valet contractus hoc caſu, vt dicam poſteà latiſſimè, in gl. 8. in verbo, *de ſon mary*, in 8. q. Et vide etiam quæ dixi ſuprà nu. 5. incipien. eſt autem omnium.

13 *Autoritas de æquitate Can. ſequi poteſt.*

Fallit quintò de æquitate Canonica, q̃ non conſiderat rigorem Iuris Ciuilis, exigentis huiuſmodi autoritatẽ in ipſo actu, per c. dilecti. de iudic. Et ita expreſsè voluit Soci. d. conſil. 15. colum. 14. verſi. uel poteſt ſecundò reſponderi. Sed an hoc ſit verũ, videant cæteri, quia mihi hoc uidetur eſſe contra mentem omnium tex. Iuris Cano. ſuprà allegatorum: & id ſolus Soci. quod nunc meminerim, tenuit.

14 *Autoritas interpoſita ĩ ratificatione actus geſti à procu. ſine autoritate, facit eum valere.*

Fallit ſextò, ubi aliquis tanquam procurator eius, cui autoritas ꝑſtari debet, actũ ipſum fecerit: quia tunc licèt in ipſo actu confecto ab eo, qui ſe dicit procuratorem non interuenerit autoritas, poteſt tamen is de cuius negotio actum eſt, poſteà ratificare cum autoritate, quæ ab initio interuenire debuit. Verbi gratia in caſu noſtræ cõſuetudinis, aliquis nomine procuratorio mulieris contraxit cum alio, nec in hoc cõtractu interuenit autoritas uiri, poſteà tamen mulier ipſa cum autoritate uiri illum contractum ratificat: ſatis eſt, ex eòque cõprobatur contractus factus à procuratore. Ita notabiliter conſuluit in ſimili fermè caſu Domi. non is quidem, cui Gemi. cognomentum eſt, ſed alius inter conſi. Bal. conſ. 499. circa primum dubium uidetur dicendum, in 2. dubio, libr. 2. multa ad hoc allegãs, quæ quiſque uidere poteſt. Cui in ſeq. conſ. ſubſcripſit ipſe Bal. Et idem quoque expreſsè uoluit Bart. in l. ſi procurator. col. 2. uerſic. quæritur, & iſta eſt pulchra q̃ſtio. ff. de condi. inde. ad hoc quoque allegans l. 3. §. 1. ff. rem rat. hab. quod dicit tenendũ menti. Et ſequitur Alexã. in l. de pupillo. in prin. quam legit cum §. ulti. l. præcedentis. ff. de noui ope. nun. ad hoc etiam allegans tex. in l. ſi pupillus. in prin. ff. de noua.

15 *Quid ſi iteretur ĩ ratifi. facta ab eo ipſo qui actum fecit*

Fallit ſeptimò, vbi is, qui ſine autoritate actum fecit, in quo requirebatur autoritas illum poſtea iterum facit, aut ratificat, cum autoritate requiſita: certè ex hoc cõfirmatur primus actus, ut ad cuius tempus retrò trahitur ſecundus actus cum autoritate factus. Ita uoluit Bar. in d. l. de pupillo. ĩ prin. & poſt eum Ang. & Imol. ff. de noui. oper. nun. arg. §. ſi quis ipſi Prætori. qui eſt in eadem l. Quod dictum licèt Ro. ibi reprehẽdat, motus quia autoritas debet interuenire in actu, nec retrò trahitur, per text. in d. l. obligari. §. tutor. ff. de auto tuto, cum concord. ſuprà adductis: tamen Alex. & Iaſ. ſequuti partes Bar. huic ſtatim occurrunt, dicuntque uerum eſſe, autoritatem per ſe nõ trahi retrò, ſed cum ſecundo actu retrò trahi, ut uidelicet per illam primus actus effectum habeat, per d. §. ſi quis ipſi Prætori. Sed & reſpõdet Iaſ. alteri rationi Hierony. Tort. qui conatur tueri ſententiam Ro. ut ibi uidebis per eum. Ego uerò multum de hac re dubito, per ea q̃ ſuprà diximus numero 10. & ſeq. Nam quod hi dicunt, hic autoritatem non retrò trahi ad priorem actum, ſed ipſum priorem ad ſecundum trahi: nihil uideo, præterquam uerborum differentiam: nam quantum ad rei effectũ, nihil hæc inter ſe differũt. Verùm arbitror hunc ſecundum actum factum cum autoritate neceſſaria ualere, ut actum quidem per ſe, nulla ſcilicet prioris ratione habita, qui omnino nullus erat, nec impediebat, quin de integro res ipſa legitimè ↄficeret.

16 *An uxor quæ ſine uiri conſenſu contraxit, poſſit reuocare, ut poſtea uir cõſentire non poſſit.*

SED QVID SECVNDO, pone ꝙ huiuſmodi conſenſus ſine autoritate poſſit præſtari, poſt cõtractum factum ab uxore, uxor autem, quæ ſine conſenſu mariti contraxit, poſtea reuocat, antequam maritus conſenſerit: an poterit nihilominus ipſe maritus conſentire, ad hoc, ut ualeat huiuſmodi contractus? Dic quòd non, per id quod in ſimili dicit Barto. in l. tam is. §. 1. in fin. & ibi poſt eum Imol. ff. de dona. cauſa mor. quòd ad hoc, ut donatio, quam fecit filius ſine conſenſu patris, accipiat robur ex ſequenti conſenſu patris, debet filius ꝑſeuerare in eadem uoluntate, per nota. per eundem in l. in mortis. ff. eo. tit. & ſequitur Pau. Caſt. conſi. 438. quantum ad primum quæſitum, in 1. dubio, lib. 2. & Angel. Areti. in §. 1. colũ. 2. Inſtitu. quibus non eſt permiſſ. facere teſta.

17 *De eadẽ re.*

Niſi diceres, quòd Bar. ubi ſuprà, loquiĩ in donatione cauſa mortis, quæ aliàs ſemper poteſt reuocari uſque ad mortem: qđ non procedit in contractibus, per l. ſicut. ff. de act. & obl. Nihilominus tamen ego idẽ ſentio, etiam in contractibus, quia cùm in hoc caſu fiant contra hoc noſtrum ſtatutum, uel conſuetudinem, poteſt ipſa mulier nondum conſenſu uiri interpoſito, liberè ab eo recedere, per l. iubemus. §. ſanè, & l. 1. & ibi Doctores. C. de ſacroſan. ecc. & l. quemadmodum. C. de agri. & cenſi. libr. 11. cum concor. alibi à me adductis. Et ita expreſsè in ſtatuto diſponente, quòd filius

non

non poſſit ſe obligare ſine conſenſu uel licentia patris, tenuit Salyc. in l.ulti.col. etiã vlt.C.ad Macedo. vbi tamen nihil allegat.

An vir poſt mortẽ vxoris poſſit cõſentire contractui illius.

18 QVID AVTEM ET TERTIO, retenta eadem opinione, ſi vxor quæ ſine conſenſu mariti contraxit, decedat anteq̃ maritus conſenſerit, nunquid poteſt poſt mortem illius maritus conſentire ad hoc, vt valeat? Dic quod non, vt in ſimili conſuluit Pau.Caſt.in d.conſi.438.in 1. dubio, lib.2. hac ratione motus, quia vxoris voluntas eſt iam extincta l.4.ff.loc. ergo in ea non poteſt dici perſeueraſſe. Et qa actus ſine conſenſu, qui interuenire debuit, nõ fuit à principio validus, ſed poterat validari ex futuro conſenſu, & ita erat interim in pendenti. Siue ergo ſequuto ꝯſenſu actus ipſe primus confirmetur, vt ex tunc, & ſic actus trahatur ad conſenſum: ſiue vt ex tũc & ſic actus trahatur ad primum actũ, vtrũque fit per quandam fictionem, quæ dicitr̃ tranſlatiua: quia vnum tempus transferr̃, ſiue trahitur ad aliud, iuxta plenè not. per Bar.in l ſi is qui pro emptore.ff.de vſuc. In qua fictione requiritur habilitas extremorum, id eſt, quod omnia ſint in eodem ſtatu, ita quòd actus poſſit de nouo, & tunc fieri, cùm conſenſus interuenit, ſecũdum Bar.ibidem, & probatur in l.qui balneum §.Titia prædium.ff. q pot.in pig.hab. Ideò requiritur, quòd is qui fecit primum actũ viuat eo tempore, quo actus ex ſecuto conſenſu approbatur: quia tunc poſſet actus de nouo fieri: non etiam cùm is, qui fecit, mortuus eſt.

De eadẽ re.

19 Adde, quod ad hanc noſtram conſuetudinem priuatim pertinet, ꝙ mortua vxore, maritus quondam illius deſinit eſſe maritus illius, cùm matrimonium morte alterius diſſoluatur, vel teſtimonio Diui Pauli, 1.ad Corinth.7.& legum noſtrarum, in §.deinceps.in Auth.de nup.cum ſi. Et ita q̃dem diſſoluatur, vt etiam ſi reſurgat, qui mortuus eſt, non recuperet coniugem, vt voluit gl.in c.licitè.32.q.5.Guli.Bar.Bal.& alij in l.nam ad ea, ff.de legi. cum concor. ibi adductis per Alex. At hęc noſtra conſuetudo exigit conſenſum mariti, & per conſenſum ſequentem non confirmatur primus actus, niſi conſenſus ſequens eo tempore adhibeatur, quo actus primus poſſet explicari. l.bonorum.& ibi Bar.ff. rem rat. hab.& voluit Bald. in Auth. hodie.colũ.2. verſi. quæro nunquid aliud.C.de appel.& Alex.conſi.78.viſo. & diligenter ponderato.colũ.5.verſic tertiò reſpondeo, lib.5 vbi ad hoc facit illum tex.ſing.&.iterum conſ. 81. reuocatur in dubium colum.2. eo.lib. 5.& Fran.Are.conſi.122.in cauſa quæ vertitur, colum.1.& Doc.ſæpe.

Mortuus reſurgens, vxorem nõ recuperat.

SED QVAERO QVARTO, an conſenſus mariti poſſit præſtari per procuratorem, nuntium, vel Epiſtolam. Et fortè multis uidebitur ſuper hoc nequaquã dubitandum, quin fieri poſſit. Nam regulam habemus, vt quod poſſum per me expedire, poſſum & per procuratorem.l.1.§.vlti. ff.de procur.& l.licet.C.e.& eſt gl.not.quã ibi no.Bar.& Ang.& alij in l.3.in prin ff.rẽ ra.hab.quæ dicit, quod illum actum, quẽ poteſt minor per ſe expedire, poteſt & per procuratorem, cum concor. ſuprà adductis in gl.præcedenti.nu.183.decimoſexto. Et dicit etiam Spec.in tit.de procu.§.1.col. vlti.item generaliter, quòd omnia poſſumus expedire per procuratorem, quæ non reperiuntur prohibita. 20

An hic viri cõſenſus poſſit præſtari p procuratorem.

Verùm hoc non adeò expeditũ, quin ſit dubitandi materia. Igitur vt hanc rem omnibus obuiam præbeamus, breuiter dicendum eſt, quòd ſimplex conſenſus, qui videlicet non adhibetur pro ſolennitate, aut ẽt autoritas, quæ ſumitur pro ſimplici cõſenſu, prout ſuprà in prima q. declarauimus, poteſt interponi per procuratorem, nuntium, vel epiſtolam. At autoritas propriè ſumpta, aut etiam conſenſus, q habet vim autoritatis, vt qui interponir̃ ad ſolennitatem & integrandam perſonam, debet adhiberi pſonaliter, vt ita dixerim, nec ſatis eſt interuenire pcuratorẽ, nũtiũ, uel epiſtolã. 21

Conſenſus ſimplex poteſt præſtari per procuratorem.

Quantùm ad primùm, videlicet ſimplicem conſenſum, ita voluit Bar. in l.3.ante ſin.ff. de contrahen.emp. & omnes in hoc vbique conueniunt ad hoc allegantes, qđ in ſimili dicitur de iuſſu, q poteſt interponi per nuntium vel Epiſtolam, per tex.in l. ſi quis mihi bona.§.iuſſum.& ibi Barto.& alij.ff.de acqui.hær, & quod ſcribitur in l. honores §.ulti.ff.de Decuri. quem ad hoc ponderant Angel.& Alexã.poſt Iacob.Bel. in l.ſi cùm dotem.§. ſi patri.ff.ſolut.matri., Ille tamen tex. loquitur de diſſenſu ſine cõtradictione. ſed text. eſt omnium optimus in l.2.ff.de pact.& in Clem.1.§.uerùm. ubi & hoc no.Cardin.Flor.de hæreti. Sed & ꝙ aliàs contrahi poſſit per nuntium vel epiſtolam.tex.habemus in d.l.1.in fi.ff.de cõtrahen.emp.& in l.conſenſum.ff.de actio.& oblig.ubi & illud optimè probatur, ſimplicem conſenſum poſſe per nuntium uel epiſtolam interponi. 22

Iuſſus quoque.

De autoritate quoque tex.eſt in l.obligari.§.tutor.ff de auto.tut.& in §.tutor.Inſti. cod.titu.& uoluerunt gl.Pau.Ca.Alex.Frã. Aret. ac fermè omnes in d.§.iuſſum. Ex q̃bus ipſe Are. dicit etiam eſſe tex.no.in l.minorum.ſecundum unam lect.quam Bald. ibi dicit ſing.C. de præd.mino. ubi tutor non poteſt petere per procuratorem, ut interpo- 23

Autoritas propriè ſumpta, minimè.

terponatur decretū. Cuius rei (vt dicit Areti.) nulla alia eſt ratio, quàm quia petendo interponi decretum à iudice, ipſe autoritatem præſtat venditioni. Et illum etiam tex. in id dicit ſing. idem Arc. in l. ſingulos. ante fi. ff. de teſta. & illum quoque ad hoc pōderat Ang. in l. poſt mortem. §. 1. de adop. & Rom. in l. 2. ff. de offic. eius, cui mand. eſt iuriſd. & ita eo tex. non citato voluit Spec. poſt antiquiores in tit. de actore. §. 1. verſi. ſed nunquid poterit. & rurſum in tit. de ꝓcur. §. 1. verſicu. quid ergo ſi conſtituerint.

24 Ratio autem, quare autoritas debeat per ſe accommodari, eſt, quia debet interponi in ipſo contractu, vt diximus ſuprà in 1. q. At qui autoritatem præſtat per procuratorem, nuntium, vel epiſtolam, non videtur interponere in ipſo contractu, ſed ante. Niſi diceres, poſt Paul. Caſt. in d. §. iuſſum. colum. 2. quòd confertur in tpſ ipſius actus. Sed vt dicit Aretin. ibi, antè fi. hoc eſſet fingere de tempore ad tempus, quod non eſt in poteſtate hominis. l. ſi fortè. ff. de caſtrē. pecul. & no. Bar. in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. Tamen ſi quis mitteret nuntium vel procuratorem ad conſentiendū, cùm actus fieret, vel epiſtolam præſentandam tempore actus: tunc quia ille qui agit per procuratorem, nuntium, vel epiſtolā, per ſe agere videtur. l. qui autem. §. vlt. ff. de conſtit. pecun. hoc forte poſſet tolerari, vt dicit Are. vbi ſuprà.

Ratio eius rei.

25 Sed & quòd conſenſus, qui præſtatur per ſolennitatem, non poſſit adhiberi per procuratorem, nuntium, vel epiſtolam, tenet Paul. Caſt. & Aret. in d. §. iuſſum. Mouetur Pau. ea ratione, quam ſuprà diximus de autoritate. Allegat Aret. tex. quem dicit no. in l. poſt mortem. §. vlt. ibi, nec per alium huiuſmodi ſolennitatem peragere poteſt. ff. de adop. Sed & tu potes addere text. in l. ſicut tribus. & ibi gl. 1. ff. de arbi. vbi non ſufficit, quòd vnus iudicum, ſiue arbitrorum, conſentiat alijs iudicātibus in abſentia, & per procuratorem. & tex. in l. 2. in princ. C. de his qui veni. ætat. impet. vbi quando aliquis debet quicquam facere ad ſolennitatem actus, debet ipſe per ſe facere, non per procuratorem. quem ita ponderat Ange. in l. 3. ff. rem rat. hab. Et hoc etiā voluerunt Inno. Hoſt. Ioan. And. Ant. & Panor. in ca. cùm deſideres, extra de ſentent. excommu.

Cōſenſus ſolennitatis per procuratorem præſtari non poteſt.

26 Cuius ratio eſt, quia vbicunque aliquid debet fieri ad ſolennitatem actus, id fieri non poteſt per ſimile, per tex. in d. l. ſingulos, quem ad hoc not. Franc. Areti. ibi, col. 2. verſi. ſecundò not. ff. de teſta. Et quod pro forma requiritur, non poteſt impleri per æquipollens, per not. per Bald. Angel. Imo. & recent. in l. 1. ff. de liber. & poſth. cū concord. ibi adductis per Alex. & Iaſon. & per Feli. in c. cum dilecta. col. 17. verſic. amplia vndecimò. de reſcrip. vbi videre poteris. In caſu autem ſtatuti requirentis conſenſum proximiorum, non poſſe huiuſmodi conſenſum præſtari per procuratorem, tenuit Alex. in l. vlt. & ibi quoque Iaſon, vterque ad fin. C. de ꝓcura. & idem Alexand. conſi. 189. viſo ſtatuto, colum. 1. lib. 7.

Ratio. Solennitas per æquipollens non impletur. Nec forma.

Et hoc quidem maximè procedit, quando ex ſtatuto requiritur cōſenſus alterius, ſicuti in caſu noſtro. Nam debet huiuſmodi conſenſus, à ſtatuto requiſitus verè præſtari, & propriè, non fictè, per l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. geſt. cū infinitis ſi. Ille autem, qui per procuratorem conſentit, non id ꝓpriè vereque facere dicitur, ſed fictè, & impropriè, vt voluit Dy. in c. qui per alium. de reg. iu. lib. 6. & Bart. in l. ſi is qui pro emptore. in 5. q. principali, verſi. uenio ad ſecundum. & ibi Imo. char. vlt. ff. de vſuca. Idem Bart. in l. ſed ſi minus. § ſeruus. colū. 2. ff. de iniur. Bald. in l. 1. colum. 2. verſi. iu mandāte etiam. C. de ſeruis fug. & in l. nō ideò minùs. colum. 5. in 6. quæſt. de accuſ. cum cōcord. adductis per Alexand. conſil. 65. viſa quadam conſtitutione, colum. 2. lib. 4. Et eſt bonus tex. in l. 1. §. deieciſſe. ff. de ui, & ui arma. & in l. item ſi obſtetrix. in princ. ff. ad leg. Aquil. & in l. ſi pater. & ibi gl. in verbo, ipſe feciſſe. ff. quæ in frau. credi. & in l. ita autem. § geſſiſſe. ff. de admi. tut. Nam illi text. utuntur uerbo, uidetur, ut uidelicet, qui ꝑ alium facit, per ſe feciſſe uidetur, quod quidem uerbum fictionem importat. l. 3. §. ex contrario. & ibi Doct. ff. de acq. poſ. & not. Bart. in d. l. ſi is qui pro emptore. ff. de uſu. cum alijs ſimi. 27

Qui per procuratorē facit non propriè facere videtur.

Videtur verbum fictionem importat.

Ex quibus uidetur reddi dubia illorum deciſio, qui tenent, patrem poſſe conſentire filio agenti, per procuratorem, in caſu l. vlti. §. neceſſitate. C. de bonis quæ lib. ut ibi uoluit Pet. diſtinguens inter maiorem filium, & minorem. Ia. Aret. Cy. in 3. q. etiā diſtinguens Bar. in ult. q. C. de bon. quę lib. Specu. in tit. de actore. §. 2. uerſicu. ſed nunquid poterit per epiſtolam. Barto. in d. l. honores. § ult. ff. de decur. per illum tex. & in l. filiuſfa. in fi. ff. eo. titu. & in l. 1. C. eo. quoque titu. lib. 10. & in d. §. iuſſum. in fi. & ibi etiam Alexan. colum. 1. Bald. diſtinguens, ut ſuprà, in Auth. cau ſa quæ, colum. ult. C. de Epiſc. & cleri. Alexan. in d. l. ſi cùm dotem. §. ſi patri. colum. 2. ff. ſolut. mat. Quinimò huiuſmodi deciſionem expreſſè reprobāt Pau. Caſt. in d. l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore. colum. pen. & Fran. Areti. in d. §. iuſſum. colum. ulti. moti, quia hic conſenſus requiritur ad integrandam ſiue legitimandam perſonam filij, ut dicit gl. in d. § neceſſi- 28

Pater an poſſit per procur. conſentire filio agenti.

neceſſitate. in illa q̄ſtiône, an filiusfa. poſſit procuratorio nomine agere in iudicio, ſine conſenſu patris. De quo tamen tibi per Bar. Pau. Ca. latè. & alios, quos videre poteris, qa ex hoc pēdet veritas hui⁹ deciſionis.

29 *Quid ſi vir eſſet relegatus, vel bannitus.*

Sed ſi tenueris opi. Pau. & Aret. eam limita procedere, niſi pater eſſe relegatus, aut cui aliàs in ciuitate eſſe non liceret, qa tunc poſſet conſenſum adhibere per procuratorem, nuntium, vel epiſtolam, vt voluit gl. quam ponderant Dy. Ang. Pau. Ca. Alexand. in d. l. ſi cùm dotem. §. ſi patri. Et facit, quod ſtatim dicam. Et hoc idem dicēdum eſt in autoritate, cùm autoritas & conſenſus, qui ad ſolennitatem interponitur, à pari procedant, vt iam ſæpiùs ſuprà diximus. Et hoc quidem erit pro limitatione generali omnium caſuum, in quibus conſenſus, vel autoritas non poteſt interponi per nuntium, vel epiſtolam. Et ex hoc quoque intelligere potes virum relegatū, deportatum, bannitum poſſe haud dubiè conſentire vxori per procuratorem, etiāſi aliàs non poſſet. Ad quod & tu vide, quæ dicam in 8. gl. in 4. qnæſtio. præſertim, uerſicu. ex quibus.

30 *Quid in hereditatis aditione.*

Secundò limita, vt etiā ſi conſenſus non poſſit ita præſtari in contractibus, poſſit tamen in quaſi contractibus, vt in hæreditatis aditione. Ita enim voluit in hac ipſa aditione hæreditatis gloſſ. ordi. in l. ſi per epiſtolam. in 2. ſolut. ff. de acquiren. hęred. vbi Franc. Are. colum. 1. dicit illam valde ſing. ſed periculoſum eſſe, eam tenere, quoniā id non reperiatur iure cautum. Super quo vide quæ in ſimili latè diſputauimus ſuprà, in gl. 5. in verbo, *contracter*, in 11. quæſti.

31 *Quid, ſi præſentia requireretur.*

Præſentia autem ſi requiratur, perſonalis, ſiue corporalis, eſt neceſſaria, ſecūdum gl. in Cle. dudum, verſic. ac deinde, in verbo, præſentari, de ſepultu. quæ addit rationem, quia præſens dicitur, qui p̄betur ſenſibus corporis, argu. l. 1. in princ. ff. de verbo. obligatio. quam gloſ. ſequuntur Lap. Pau. Eleaz. Cardi. Flo. qui illam dicit ſing. & Panor. ibi & idem quoque Panor. qui illam dicit no. in cap. cum parati. colum. 1. in fi. & ibi quoq; Philipp. Deci. extrà de appellatio. vbi Panor. & Deci. dicunt, hoc eſſe notandum pro ſtatutis, & alijs diſpoſitionibus requirentibus præſentiam alicuius, ad certum actum. Et ad hanc ſententiam refert Pan. text. ibi; quem alij in contrarium trahere conabantur. & idem Panor. in ca. ea noſcitur. in 2. not. extrà de his quæ fiunt à Prælat. & in c. vlt. colnm. 5. verſicul. gloſſ. ſecunda quærit, de dilat. & Feli. in ca. cùm omnes. colum. 10. verſic. ſed aduerte, quia iſtud dictum, extrà de conſti. & idem voluit Franc. Aret. in d. §. iuſſum. colum. antepen. verſicu. ex prædictis poteſt inferri. Idem p̄tereà voluit Bald. in l. 1. colum. antepen. C. qui admit. ubi dicit, quòd ſi ſtatutum requirat præſentiam, debet interuenire p̄ſentia corporalis: & propterea ratihabitio ſequens non ſatisfaceret ſtatuto: qnia licet repræſentaret conſenſum, non tamen præſentiam corporalem. Et iterum in fin. omnino d. l. 1. dicit. quòd ſi ſtatutum requirat præſentiam aliquorum conſanguineorū in contractu mulieris, non poſſunt conſtituere procuratorem: quia ſtatutum requirit præſentiam veram, non fictam. & Ange. in l. Titius. ff. qui. mod. pig. vel hyp. ſol. & Felin. in d. c. cùm omnes. colum. 2. verſicu. quinta declaratio, extrà de conſt. Et Catel. Cot qui hoc dicit ſingul. in memor. ſtatuta quòd bannitus.

Præſens quis dicatur.

32 *Quid in præſentia Capituli, vel alterius collegij.*

Sed hoc primùm limitandum eſt procedere, vbi præſentia alicnius perſonæ ſingularis requiritur: ſecùs ſi requiratur præſentia Capituli, qnia poterit nihilominus Capitulum aliquos conſtituere, qui nomine Capituli actum expediāt, vt poſt Arch. in capi. Epiſcopus. 15. q. 7. volnit Panor. in c. non poteſt. in 3. colum. verſic. ex quo potes inferre, de re iudi. & Philip. Deci. in d. c. cùm parati. colum. 2. uerſicu. ſecundò, prędicta concluſio, de appel. Ex quo & tu intelligis, id procedere in omni vniuerſitate, & collegio

33 *Quid ſi non præſentia perſonæ, ſed cuiuſpiam requiratur.*

Limita ſecundò, vt procedat, quādo requiritur præſentia cum adictione huius dictionis, perſonæ, videlicet ſi dicatur præſentia perſonæ. Secus ſi ſimpliciter requiratur præſentia alicuius: quia tunc huiuſmodi præſentia poteſt exhiberi per literas, ut voluit expreſsè Archi. in capit. 2. per illum tex. 75. diſt. vt illum allegat Franc. Are. in d. §. iuſſnm. Sed non videtur intellexiſſe diſtinctionem illius. Et certè ea diſtinctio, mihi ſatis frigida uidetur, nec quod de mentione perſonæ dicit, probatur per inra, quæ in eam partem allegat. Tex. autem in d. c. 2. per quem uidetur probari, pręſentiam poſſe exhiberi per literas, vt etiam ex eo no. gl. ibi, debet intelligi, ſecundum quartam limitationem, quam infrà ſubtexemus.

34 *Quid ſi ſit iuſtum impedimentū.*

Limita tertiò, ut procedat, niſi iuſtū impedimentum eſſet, qnia tunc poterit actus expediri per procuratorem eius, cuius requiritur præſentia, ut dicit Ange. in l. Pomponius. in princi. de procurat. quem ſequitur Franc. Areti. in capit. licèt ex quadam. in 8. not. in fin. de teſtib. & Philip. Deci. in d. ca. cum parati. colum. 2. uerſic. ſed tamen iſta concluſio, dicens hoc ſibi uerius uideri. Et benè facit, quod ſuprà diximus, de relegato, numero 29. & quod in ſimili dicimus, quòd licèt id, quod pro forma requiritur,

non

non poſſit adimpleri per æquipollens, vt ſuprà diximus: fallit tamen, cùm aliqua neceſſitas impediret illud præciſè, & in forma adimpleri: quia tunc per æquipollens poſſet fieri, vt colligitur ex not. per Bal. in l. 1. C. vt quæ deſunt adno. arg. l. 1. cũ ibi not. per glo. C. qui & aduer. quos. quod & multis iuribus, & rationibus probat Rom. cõſi. 433. incipien. quò ad primum. & Alexãder in d. l. 1. colum. vlti. uerſicu. vnum etiã non omitto. & ibi Iaſon colum. 3. verſicu. ſecundò contra communem. ff. de liber. & poſthum. quos omnino vide. & Feli. in ca. cum dilecta. col. 17. in 11. ampliat. verſicu. & vnum conſidera. & iterum col. 21. uerſi. limita ſeptimò, de reſcrip. licèt Bal. ſentiat contrarium in l. 1. in fin. C. qui admit.

35 Limita quarto, vt procedat, quando fieret mentio præſentiæ in materia, quæ ſuapte natura non exigit præſentiam corporalem: tunc enim poterit exerceri per procuratorem, per tex. in ca. pen. ibi, modò ſe cõſpectui pſentarent, iunctis illis verbis, quorum procuratoribus, &c. extrà de iura. cal. per quem tex. dicit Panor. in d. ca. cum parati. quòd ſecundum ſubiectam materiã, præſentia impropriè ſumitur, non pro pręſentia corporali. Id quod generale & ppetuum eſt in omnibus, ut uerba ex ſubiecta materia im proprientur, vt latè diximus in repet. l. ſi vnquàm. in uerbo, reuertatur, numero 37. & aliàs etiam, & alibi ſępe. C. de reuoc. donat. Et ita uides, Lector amãtiſſime in idem recidere, quòd dicimus de conſenſu, & præſentia, ut uidelicet poſſit adhiberi per procuratorem, nuntium, uel epiſtolã, ſi materia in eam rem ſit ſubiecta. Aduertetamen quod Fran. Areti. in d. §. iuſſum: quo loco nup citauimus, uidetur huic rei contradicere, cum dicit, præſentiam non poſſe ſuppleri per literas, non ſolùm ſi requiratur ad ſolennitatem, ſed etiam ſi ad partis obligationem. ut dicit ſing. noluiſſe Barto. in l. 3. §. ſi pupillus. ff. de tutel. & in hoc differre à conſenſu: ideo cogita.

Quid ſi requiratur in materia, quæ non exigit pſentiam corporis.

36 Illud autem non omittemus in hac mẽtione præſentiæ, quòd ſi ſimpliciter lex uel ſtatutum requirat præſentiam alicuius, ſatis eſt illum præſentem fuiſſe, etiam ſi non conſentiat, uel etiam ſi diſſentiat. l. ſicuti. ff. de arbitr. Et ſi nolit intereſſe, ſufficit unica interpellatio. c. ultim. eod. tit. lib. 6. Hæc quidem Bald. in c. ex parte Epiſcopi. col. 1. ver. item ſi ſtatutum, extrà de reſcri. Sed quantùm ad prius dictum pertinet, uide quæ latiùs dicemus in gloſſ. ſeq. numero 32. limita quartò, & 2. ſeq.

Pręſentia requiſita an conſenſum requirat.

37 RESTAT IGITVR, ut ſciamus, utrùm cõſenſus, & autoritas mariti, quæ hic debet interuenire ex noſtra conſuetudine, ſit pro ſolennitate, & ad integrandam (ut noſtri loquuntur) perſonam uxoris, an uerò pro commodo uel incommodo ipſius mariti: ut proinde etiam ſciamus, an poſſit adhiberi per procuratorem, nuntium, uel literas, necne. Quod & ad alias multas quæſtiones huius tractationis pertinet. Et certè ſunt plerique omnes in ea ſententia, ut in huiuſmodi ſtatutis requirentibus cõſenſum propinquorum, aut mariti in contractibus mulierum, requiratur huiuſmodi conſenſus illorum, in fauorem mulierum, & ad integrandam perſonam, id eſt, ſupplendam illarum imbecillitatem atq; fragilitatem. Ita noluerunt Bar. Bald. Paul. Caſt. in l. tranſactionem. C. de tranſact. Barto. in l. qui exceptionem. & ibi recentiores. ff. de condi. indebi. Bald. in l. pactum quod dotali. in 12. quæſt. C. de colla. & in l. 2. circa medium. C. de adop. & in Auth. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſ. uendi. & in l. 2. in 9. q. C. de reſcind. uendit. & in d. §. iuſſum. & ibi Alexand. & Areti. & idem Bald. Raph. Co. Imo. & Alexand. in d. l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebel. idem Bald. in capi. cùm contingat. colum. 2. uerſicu. ſed nunquid ciuitas, extrà de iurein. & conſi. 407. præſupponendum eſt, colum. 2. lib. 2. & cõſi. 60. quædam ſoror, lib. 5. & conſi. 394. ſtatuto cõmunis Papiæ; lib. 5. Bened. Plumb. in l. 2. ff. de manu. uindic. Angel. in l. apud Iulianum. §. ultim. in fin. & ibi Raph. Co. ff. quib. ex cau. in poſ. eat. & idem Ange. cõſi. 170. reuocatur in dubium, colum. 2. uerſicu. in propoſito & conſil. 191. ſuper puncto, colum. 1. & conſi. 217. ſtatutum quod mulier, & conſ. 333. ſtatuto Tudertino. Pe. An. in repet. capitu. 1. in 12. q. princi. uerſi. hic cadit quæſtio diſputata, de conſtit. Fulgo. in l. ſi unus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis Anton. in capi. 2. ne ſed. uac. Panor. cõſi. 40. factum in effectu ſic proponitur, colum. 2. lib. 2. & conſil. 65. Chriſti Ieſu, colũ. ulti. uerſicu. præterea ratio, eod. lib. 2. Paul. Caſt. in d. l. ulti. §. neceſſitate. colum. penul. C. de bon. quæ lib. & conſi. 91. in caſu. Domini Antonij, colum. antepen. uerſicu. ex quo autem ſumus, lib. 3. Cornc. conſi. 254. uidetur in hac conſultatione, colum. 2. uerſicu. tertiò. reſpondetur, & iterum colum. 4. uerſicu. præterea conſenſus, lib. 1. & conſi. 11. in præſenti conſultatione. colum. ul. lib. 3. Franc. Aret. conſi. 2. intellecta diligenter, colum. penul. & Iaſon in l. 2. §. uoluntatem. colum. 2. ff. ſoluto. matrimo. Philipp. Deci. conſi. 502. ex duobus, colum. 2. & cõſ. ſeq. colum. 2. uerſic. ſecundò reſpondetur, uſque ad finem: ubi dicit, quòd etſi nõ ſolùm propter fragilitatem mulieris conſenſus uiri requiratur, ſed etiam propter intereſſe

An conſenſus & autoritas hic requiſita, ſit ſolennitatis.

reſſe ipſius viri: negari tamen non poteſt, quin fragilitas ſit principalis cauſa. Quib. concinunt, quæ longè lateque congeſſimus, ſuprà in prima lege connubiali, numero 71. ſed quiſnam miretur, & ſequē. & quæ dicemus infrà gloſſ. 8. numero. 1. & duobus ſeq.

38 *De eadē re.* Sed Bal. in l. 1. poſt princip. & ibi poſt eū Saly. C. vnde vir, & uxor, in ea fuerunt ſententia, vt ſtatutum requirens cōſenſum viri, in contractu mulieris, ſit introductum in fauorem ipſius viri, arg. l. cum pater. §. libertis. ff. de legat. 2. & ſequitur Barb. in c. poſſeſſiones. colu. vltim. de reb. eccle. non alie. & Ioan. Lup. in repe. rub. de donati. inter vir. & vxor. §. 68. col. 1.

39 Et hanc opinionem non modicum fulciunt nonnullæ conſuetudines Franciæ, quæ reponunt vxores in poteſtate maritorum, illiſque denegant ius contrahendi, aut in iudicio litigandi, ſine conſenſu maritorum: id tamen nuncupatim intelligūt, niſi facta fuerit bonorum ſeparatio: tunc enim eis licere liberè contrahere, vel litigare ſine ꝯſenſu vel autoritate mariti. Huiuſmodi enim inter cæteras ſunt Pariſiēſis. c. 105 & 106. Bleſenſis, c. 3. tit. *de cōmmauté d'entre homme, & femme mariez*, c. 6. & Claromontēſis, c. 183. quib. planè oſtēditur, eum cōſenſum vel autoritatem, exigi ob id, quòd maritorum intereſſat ratione bonorum, quorum adminiſtrationem habebant, ita ut fructus bonorum vxoris ſuos facerent, poſſentque, ut libebat, diſponere de bonis mobilibus, & conquæſtibus communib. inicia, atque etiam renitente vxore, ut illis ipſis cōſuetudinibus cautum erat. Et idem in ſtatuto requirente conſenſum propinquorum, voluit Angel. ſibi contrarius, cōſi. 191. hoc capite, ſuper puncto; col. 3. verſ. & quia hoc non requiritur. Et ſentit Pan. in c. cum in veteri. in glo. 1. de elec. & Alex. conſi. 29. cuius hoc caput eſt, præclarè ſubtililiter, col. 3. verſic. confirmari poteſt. li. 3.

Et ego certè credo, noſtram conſuetudinem potius conſideraſſe viri commodū, quàm vxoris fragilitatem, vtpote quæ huiuſmodi cōſenſum mariti requirat in uxore maritata: nullum autem requirit in nō maritata, quamuis par eſſet vtriuſque rō, ſi fragilitatem conſideraſſet: neque enim prudentior eſt ſoluta, quàm maritata. Ideò uidetur ſolum habuiſſe rationem mariti, cui alibi defert commodū fructuum omnium bonorum vxoris, conſtante matrimonio: propterea non mirum, ſi ſine conſenſu mariti, ſuper illis contrahere nō poſſit. Et propterea paſſim vtimur, vt poſſit vir hanc autoritatem, vel conſenſum interponere per procuratorem. Et id quoq; poſſe fieri in ſtatuto requirente cōſenſum conſanguineorum in contractu mulieris, conſuluit Bald. conſi. 54. cuius hoc caput eſt, ſtatuto terræ Nurſiæ, lib. 4. quem refert, loco tamen conſil. non deſignato, & ſequitur Bapti. Seueri. qui hoc dicit eſſe menti tenendum, in repet. l. omnes populi. chart. 61. in paruis, verſicul. 27. quæritur. ff. de iuſti. & iur. 40 *De eadē re.*

Quamuis, ut hoc concludam, poſſit etiam dici, vtrunque noſtram conſuetudinem conſideraſſe, & mariti commodum, & uxoris imbecillitatem. Nam & idē in ſimili ſtatuto requirente præſentiam filiorum in teſtamentis mulierum, voluit Ange. vtranque cauſam copulans, ſcilicet fauorem filiorum, & mulieris fragilitatē cōſ. 88. præmitto primò, verſicul. ſecundò præmitto. Et ideò de hoc iudicandum eſt peræquè ac ſi fragilitas tantum in cauſſa eſſet, ut pulchrè uoluit Socin. conſi. 23. circa prædictam, colum. 4. verſic. aliquando & tertiò conſideratur. lib. 4. Sed cum noſtra conſuetudo, ut diximus, non loquatur vniuerſaliter de fœminis, ſed de maritatis tantum non etiam de cæteris, vt dictum eſt, viſa eſt principaliter reſpexiſſe ad viri intereſſe. 41

GLOSSA SEPTIMA,

IN VERBO

Exprez

1 *Autoritas expreſſe præſtari dēt.* QVANQVAM gloſſ. aliquando fuit in ea opin. ut autoritas tacitè prēſtari poſſet, videlicet in l. quod dicimus. §. 1. ff. de aut. tuto. & in l. vbi non voce. ff. de reg. iur. & videtur eſſe bonus text. in l. 1. §. ultim. ff. de aut. tut. per quem probatur a contrario ſenſu, quòd præſentia tutoris, & eius quidem intelligentis, inducit autoritatem, & ita per illum tex. uoluit Iaco. Are. ibi. Tamē contrarium uoluit alibi gloſſ. requirens autoritatem uerbis exprimi. in l. 3. & ibi Bartol. & alij. ff. de aut. tut. Et ipſe Barto. in d. l.

1.§.ulti.eod.quoque titu.& in d.l.quod dicimus.§.1.& in l.gerit ante fin. & ibi Imo. Rom.& Fran.Are.qui hanc dicit eſſe communem opin.ff.de acqui. hære. Dyn. in d. l.vbi non voce.de regul.iur. & in c. qui tacet,ad fin.eod.tit.lib.6.Guil.Cu. & Bald.in utraque lec.in l.ſi pater filium.ff. de adop. Signo.conſi.190. Simonolus, col 2.nerſic. uenio ad ſecundum.Bald.in l.ſi ſinc. col. 1. verſic.ſecundò quæro. C. ad Vellei. & in l. vlti.§.neceſſitate.col.pen.uerſic. quæro an ſufficiat.C.de bon.quæ libe. & in l. obſeruate.§.poſt hæc.in fin. ff. de offic. Procon. & in l.inſtar.C.de iur.fiſ.lib.10.& in c.cùm conſuetudinis.col.1.verſi.quandoque reqritur,extrà de conſuet.& in rub. de reſcrip. col.2.verſic.an Epiſcopus mutus.& in c.cū in veſtri.col.1.verſi.pone ſtatutum, de ele. & in capit.vltim.column. ſecunda de confeſſ.& in addi.Specu.tit.de reo.ad fin. Cardi.Flor.in c.ulti.de maiò.& obed.Panorm. in c.dilecti.col.4.verſic.nunquid ſufficiat, extrà de arbitr.Roma.in l.2. § uoluntate.ff. ſolu.matrim.& conſi.413. quo ad primū, in 6.dubio.& Barb.in l.ſciendum.colu.27. ff.de uerbo.obligat.& in c.poſſeſſiones. de reb.eccleſ.non alie.in repet.rub. C qui admit. char.13. colum.4.& conſili.1.colum. 1.lib.item 1.& iterum conſili. 12. ſcribitur apud Prophetam,col.9.uerſi.& eſt ponderandum,eo.lib.1.& conſ.10.illud referam, col.7.nerſic.fuit ergo opus,lib.4. & alibi ſæpe.& Iaſon in l.quæ dotis. colum.vlti. uerſicul.ultra Bartol. ſextus caſus eſt. ff. ſolut. matrimo.

De eadē re.

2 Et ad hoc plerique omnes allegant text. in l.1.§.mutus.ff. de tutel. ubi mutus dari tutor non poteſt,quia(ut ibi dicitur) autoritatem præſtare non poteſt. Ex quo ſatis perſpicuum eſt,autoritatem non niſi verbis poſſe accommodari: aliàs enim mutus quoque idipſum facere potuiſſet nutu, & ſignis, per l.mutum.ff. de acquir.hæred. & in d.l.ubi non voce. ff. de regul. iuris. Et ad hoc illum text.in d.§.mutus. dicit elegātem Barb.in d.conſi.12.lib.1. & ſolennem d.conſi.10.lib.4.& meliorem de iure.idem Barb.d.cōſ.20.lib.2.& in cæteris ferè locis, ſing. Et hoc uī intellexiſſe Tullius in prima Oratione in Catilinā: Quid expectas autoritatem loquentium, quorum uoluntatem tacitorum perſpicis? Quibus verbis uides,autoritatem in uerbis eſſe, voluntatem,& in mente tantùm.

Autoritas cum requiritur, an & autoritatu verbo expreſſim vel dum ſit.

3 Et adeo expreſſè autoritas interponi debet,ut quando ea requiritur, non ſufficit ſimpliciter conſentire, ſed ſicut ſonat verbum, debet autoritas præſtari. Ita uoluit. Inno.in d.c.cum conſuetudinis.& ibi poſt cum Bal.col.1.& Anto.& idem Bal.in d.l. ulti §.neceſſitate. col. 5. verſicu. conſidera elegantia verba.C.de bon. quæ liber. & in l.quæcunque.ad fin.eo.tit.& Archi.in c.in venditionibus,col.2. in uerbo, autoritatē rei,17 q.4.& iterum in c.quidam,col.2 in uerbo,deſtinatus,18.quæſti.2. & Ang. in l. ſi quis mihi bona.§ iuſſum. & ibi quoque Imo.circa princi.qui hoc reputat notabile.ff.de acq. hær. Et Barb.in c.2.de pac. Fel. in c.cum dilecta. col.10.verſic.& hinc eſt, de reſeri.Et Iaſ.qui hoc commendat,in l.1. col.4.verſi.quarto no.facit.ff.de vulg & pupil.Et iterum conſ.97.ſtatutum Bononienſe,col.pe.uerſi.quarto facit lib.4. Hip. Marſi.conſi.9.adiuuante,col.item 9.verſic.nec obſtat ſi dicatur,lib.1.

De eadē re.

Veruntamen idem Imo. Poſtea & Pau. 4
Caſt.Alex.& Franc.Are.in d. §. iuſſum. tenent contrarium,per textum in d.l.3.cum gloſſ.ff.de autor.tutor.ubi eſt optimus text. apertè probās ſatis eſſe,ſi tutor uerbo probandi vtatur ſine mentione autoritatis. Et quia etiam(vt illi ſubdunt)verba eadem no.& abſoluo,quæ ſunt de ſolēnitate ſententiæ,l.præſes.& l.cum iudex. C. de ſentē. poſſunt proferri per alia uerba æquipollētia.l.in ſumma.ff.de re iudi.& l. ſi quid nī. §.ſi arbiter.ff.de arbit.& l.ſi Prætor. in principio,ubi bonus eſt textus,de iudi. Et hanc etiam partē expreſsè tenet Signo. d. conſil. 190.ubi ſup. Pan.in d.c.2.extr. de pact. per c.in uenditionibus.17.q.4.& c.placuit. 12. q.2.& Ang.Are.in §.actionum,co.10. uer. decimoſeptimò non valeret,Inſti.de actioni.Iaſon.ſibi contrarius,in d.l.ſi quis mihi bona,§ iuſſum,verſi.adde vltra ſcribētes. ff.de acqui.hære. ubi etiam eſt bonus text. in uerſ.ſed quid ſi mandauit,loquēs in iuſſu,qui uim hēt autoritatis.Et Corſe.in ſuis ſing.in uerbo,minor ſi ex diſpoſitione ſtatuti.Et bene facit,qđ in ſimili uoluit Bart. in l.legitimos,in prin. ff. de legi.tut. & in l. Prætor.in princip. ff de nou. oper.nuntia. Et quod ēt non obſcurè ſentit Io. And. in d.c.qui tacet.de reg.iur.lib. 6. in Mercur. & ubi requiritur licentia,quam uocant, ſuffici eam interponi peruiam conſenſus. id quod etiam expreſsè uoluit Dom.in c.quorundam.§.circa.in prin. ibi quoq; Philip. Fran.de ele. lib.6.

Iuſſum. *Licentia.*

Conſenſus ſolennitatis an expreſſè interponi debeat.

5 Similiter autem conſenſus, qui ad ſolennitatem actus adhibetur, uidelicet qui non tangit priuatim illum, qui debet conſentire,ſed qui tantum adhibetur ad integrandam alterius actum conficientis perſonam(hic enim,ut ſæpe diximus, uicem autoritatis obtinet)dēt etiam expreſſè præſtari,ut not.Dyn.in d.cap. qui tacet.in fin. de reg.iur.lib.6.& Bartol in d. l. quæ dotis. col.ult.ibi,in quarto caſu.ff.ſolu.matri. & expreſ-

expreſſius Bal.in d.l.ſine col.1.in 2.q.C. ad Senatuſcon. Velleian.& Panor. in d.c.dilecti.colu.3.verſicul.nunquid autem ſufficiat,de arbitr. & conſi. 40. factum in effectu ſic proponitur,lib.2. allegans inter cætera not.in c.quia propter. de electi. iunct. not.in c.quod ſicut.& in c.eccleſia, eo.tit. & idem voluit Franc. Aret.in d.§. iuſſum. colum.penult.& in l.2.§.voluntatem, col. 1.ff.ſolut.matr.Ad quod etiam bene facit text.quem nullus illorum in illis locis allegat,in c.cum ab vno. iuncta glo. in verbo, mandantibus,& ibi Domi. in 2. notabili, de re iudi.lib.6.vbi non habetur præſentia & taciturnitas pro conſenſu,qui debet interuenire ad ſolennitatem actus. Quem text dicit ad hoc ſingul. ipſe Franciſ. Aret. in l.ſingulos,colum.vltim.ff.de teſtam. Et idem præterea voluit Calca. conſil. 56. in cauſa dominæ,co.3.verſ.non obſt.ſi dicat.

6 *Quid in ſimplici conſenſu.*

Sunt tamen etiam,qui putant (ne illud quoque omittam)conſenſum ſemper ex natura ipſius verbi eam uim habere,vt expreſſus eſſe debeat,in hocque vno differat à voluntate,vt nuncupatim not.Fran. Are. in d.§.voluntatem.colu.2.verſic & aduerte,per illum tex.& ibi etiam Iaſon,colu.2. ver.3.& ſubtiliter:ubi tñ dicit,hãc verborũ differẽtiã eſſe piculoſam. Et hoc quoq; poſtremò voluit Phil.Dec.cõſ.38 propter primum dubium,colum.3.verſicul. preterea & ſecundò.Sed ego vix huic ſnĩ ęaccederẽ.

7 *Quid ſi expreſſus cõſenſus requiratur.*

Illud autem minimè dubium eſt,Quòd ſi lex,vel ſtatutum exigat cõſenſum expreſſum nuncupatim , tunc tacitus non ſufficit:etſi huiuſmodi conſenſus non ſit ad ſolennitatem,ſed tantum reſpiciat eius , qui conſentire debet,commodum aut incommodum.ut in caſu c.ſtatutum.§. in nullo. de reſcrip.lib.6.voluerunt glo.Io.And Archi.& alij,ibi.& Ro.deci.380. ſi iudex delegatus,in nouis:ubi & hoc dicitur generale in omnibus caſibus.Quamuis aliud videri potuiſſet,cum plus ſit facto conſentire, quam verbo,vt dicitur in d.deciſ. Rot. ſed ſufficit ita ſcriptum eſſe,vt neceſſariò obſeruari debeat.l.proſpexit.ff.qui & à quib.

8 *Licentia expreſſa eſſe debet.*

Porrò ubi licentia requiritur,ea ex natura vocabuli expreſſa requiritur , vt uoluit gl.in Cle.1.in uerbo,obtenta,de teſta.& Archi.& poſt eum Io.An.in c.ſi Abbatem.in princ.& ibi quoque Domi.etiam in prin. & Philip.Franc.qui hoc dicit ſing de elec. lib.6.& Bald.in l.obſeruare.§ proficiſci.ff. de offic.Procon.& Lapus alle. 86.in cauſa & queſtione,colum.6.in paruis.Ro.qui & hoc reputat ſingu.in d.l.2.§.voluntatem. & ibi quoque Alex.col. 2.verſi.iuxta prædicta ff.ſolu.matr.Fran.Are. qui & hoc dicit notabile,& ſolenne,in d.§.iuſſum,co.antepe. Philip.Franc.in c.quàm ſit.§. electus. poſt princ.de elect lib.6.Barb.d.conſi 12.col. 11. lib.1.& in addi.Bald.in l.exceptione.C. de euictio.Philip.Deci.d.conſil. 38. ubi ſuprà allegauimus.& Lanclot.Gal.in l. 1. colu. antepe.verſi.ſextò requiruntur. ff. de uerb. obligatio.& Corſe.in ſuis ſing.in uerbo, licentia.

9 *Conſenſus patris in dona. cauſa mortis filyſa. dẽt eſſe expreſſus.*

Ex eo autem,quod de cõſenſu diximus, manare poteſt,quòd cum filiusfa. nõ poſſit donare cauſa mortis , niſi conſentiente patre.l.tam is.§. 1.ff.de donatio.cauſ.mor. & ita videtur requiri talis conſenſus ad ſolennitatem,cum exigatur, non in facto pprio,ſed alterius,ſecundum no. per Anto. in c.cum conſuetudinis. extra de conſuet. & ſæpius ſuprà diximus. Ideò talis conſenſus patris expreſsè eſt interponendus, per text.in l.filiusfa.§.pari autem ratione,verſi. ſed enim meminiſſe, in uerbo, ſpecialiter. ff.de dona.per quem ita tenet gloſ.in l.qui in poteſtate.& ibi latè Fran.Are.ff. de teſta. & Specul.titulo de inſtr.edi.§.compendioſè.ver.quòd ſi filius,& ibi Ioan.And.qui ad hoc allegat Alb. Gal. & ibi item Bald.Idẽ quoque tenent Dy.Cy.& latè Bal.reprobãs Guil.Cu.contrarium tenentem,in l.ſeniũ. C.qui teſta.face poſ. Bartol.& Ro.in d.l.tã is.§.1.ff.de dona.cauſ.mort. Bald. in l. Labeo.ff.de pac.Ang.in d.l.vlti.§.filius autẽ. C.de bon. quæ lib. vbi dicit ita fuiſſe deciſum Peruſij.& Pan.d.conſi.40.in 2. dubio. Soci.latè conſi.112.lib.1.repetito conſ.172. lib.2.cuius initium eſt,multum abũde, in 3.dubio,ubi dicit,quòd nullus cõtradicit, & Ang.Are.in §. 1.col.2. Inſtit. qui. non eſt permiſ.facere teſta.

10 *An & cõſenſus quẽ pręſtat pater ſiliofam.agenti.*

Ex hoc ẽt fit,vt cum cõſenſus,quẽ dẽt pſtare pater filio agenti in iudicio , ſit de ſolennitate,& ad integrãdã perſonã filij , ſm gl.in d.l.ult.§.neceſſitate.C.de bon. q̃ libe. & Bal.cõſi. 492.incip.in cauſa uertente,co. 2.verſi.propterea ſm dicta,lib.3.de quo tamen p alios in d.§ neceſſitate Ideò talis cõſenſus dẽt expreſsè interponi,nec ſatis eſſet ꝙ pater eſſet præſens, & non cõtradiceret, ut notat gl.in l.ſi cum dotẽ.§.1.in princ. ff. ſol.mat.Io An.in c.ult.ad fin.de iudi.lib.6. Bar.in l.non ſolum.in princ.co.2.uerſi. ſed cõtra hoc facit.ff.ſo.mat.& Pau.Ca.in l. 2. §.uoluntatem co.pen.uer.itẽ nota quòd licèt,& ibi Iaſo.col.2.uer.ego addo.ff.eo.tit.

11 *Conſenſus domini in alienatione feudi an debeat eſſe expſſus.*

Sed & ex hoc quoq; fit, ut cùm conſenſus,quem dẽt accommodare dominus uaſallo alienanti feudum , ſit de ſolennitate, ut dicit Rom.ſingu.715.de ſolennitate. Iõ etiam talis conſenſus debet eſſe expreſſus, nec ſufficit præſentia & taciturnitas domini.quod ipſe Roma. dicit voluiſſe glo. ſingul.in capi.1.in verbo, permiſſionem.

tit.de prohibi.feud.alien.per Lotha. vbi & id tenent And.Iſer.& Bald. vterque tamen ſubobſcurè. & clarius Bertran. Capri.etiã ibi,& iterum in cap. 1. & ibi quoq; Cardi. Alexan.poſt prin.& Io. Rayn.in §. habito. col.25.in paruis,verſic.quæro, dicitur hic prohiberi,tit.de prohib.feud.ali.p Fed.Fel. in d.c.ratione,col.4.verſic.& per iſtam regulam,de præſcri.& Iac.à Sancto Geor. in tract.feud.in verbo, & cum pacto de non alienando,col.6.verſicu.ſed hic cadit. Pro quibus facit, quòd etiam hic cõſenſus debet adhiberi in ipſo actu alienationis, nec põt ſequi ex interuallo, ſi credimus And. Iſer.in d.c.1.in princi.& ibi Iac. Alua. col. 7.verſ.quæro an cõſenſus,& Marti. Laud. col.pen.verſi.vtrum autem conſenſus. tit. de prohib.feud.alic.per Fed.& Philip. Dec. conſi.144. quoniam ex ſancto, & Franci. Curt.iunior. in tract.feud. chart.17.4. partis,uerſicul. ſecundò cadit neceſſaria dubitatio.

12 *De eadẽ re.* Sed aduerte, quia hic conſenſus domini non videtur exigi ad ſolennitatem, ſed quia intereſt domini rem non alienari, niſi conſentiat.Nec etiam dicit d.gl.id, ad qđ eam allegat Ro.imo potius contrarium, videlicet dominum præſentem, & non cõtradicentem videri conſentire alienationi per multa iura ibi allegata: modò(inquit) intelligat,quid agatur: aliàs enim cum videri errare, per l.2.ff.de iud. & ita illam gl. intelligunt,& ſequuntur And.Iſer.Iac.Bel. Bal.Aluar.Marti.Laud.& Card.Alex.ibi,& alij plurimi, quos tibi congeſſis in noſtro tractatu Retractuum, titu.1.gloſſ.9. in verbo,*ou lignagier*.nu. 115.& ſimile quippiam,

13 *Conſenſus prœl. in alie. rei eccle. expreſſus eſſe debet.* Item cum inter cæteras ſolennitates,quę in alienatione rerum eccleſiaſticarum requiruntur,ſit & conſenſus capituli,per c.ſine exceptione 12.q.2.certe is conſenſus in perpetua alienatione expreſſus eſſe debet, nec ſufficit tacitus,vt voluit gl.in c.2. & ibi Inno.Hoſti.& Pan.qui ſemper not. dicit, & alij,extr.de his quæ fiunt à Prælat.& glo. in c.1.in verbo,perpetuis, & ibi Domi. de reb.eccleſ.non ali.lib.6.& Archid.in d.c.ſine exceptione,ante fin.

14 *Conſenſus mariti hic requiſitus,expreſſus eſſe debet.* Ex eo deniq; fit,vt cùm conſenſus mariti,aut conſanguineorum requiſitus ex ſtatuto,in contractibus mulierum, ſit de ſolẽnitate ex multorum ſententia (ut iam ſuprà ſæpius diximus)is etiam ſit expreſſè interponendus,nec ſatis ſit,maritum eſſe pręſentem,& non contradicentem. Sicuti in ſpecie voluit Bald. in l. ſi ſine, in 2.q.C.ad Velleian.& in d.l.2.§.voluntatem. ff. ſolut. mat.licèt non ea ratione, quòd talis conſenſus ſit de ſolennitate,ſed quia cum præſens,& non contradicens habetur pro cõſentiente, id ex quadam fictione eſt, & improprietate,per illum tex. in verbo, videri conſentire.nam hoc verbum,videtur, denotat fictionem, & improprietatem.l.1.§. deieciſſe.ff. de ui.ar. & l.3.§. ex contrario, in fi.ff de acq.poſſ.& no. Bart. in l. ſi is qui pro emptore.col.4.ff. de vſucapi. Præterea tacendo non dicitur propriè velle.c. is qui tacet de regul.iur.lib.6. Ergo ſtatutum huiuſmodi conſenſum requirens, non habet locum in tacente, quia intelligi debet in caſu uero non ficto. l. ulti. C. de his qui ueni.æta.impet.& l.3.§.hæc verba. cùm gl. in verbo,hæredis.ff.de neg.geſt.& c. in noſtra.de iureiur.cum ſi.

15 *De eadẽ re.* Quam Bal.deciſionem ſequuntur Ang. Imo.Raph.Co.Pau.Ro. Alex.Franc.Aret. & Iaſ.in d.§.voluntatem, inter quos Aret. addit illam rationem,quia talis conſenſus eſt de ſolennitate, & obtinet uim autoritatis.Et Pan.latè d.conſil.4.in 2.dubio,lib.2. & Alexand.conſi. 114. uiſa ſcripturarum, col.3.verſi. tamen verius videtur, libro. 5. & conſi.218.ponderatis narratis,col.1. lib. 6.Et Soci.conſi.80.præſens conſultatio,co. 4.verſic.ſed poſſet iterum inſtari, lib.4 Iaſ. in l.quæ dotis,col.vlt.verſic. quartus caſus eſt.ff.ſolu.mat.& Felin d.c.nonne. col. 2. verſi.per iſtam regulam inferri poteſt, extr. de præſump.Alcia.in l.tranſactionem, ante fin.C.de tranſac.tametſi Franc. Ripa. in d.§.voluntatem, ſuboſcurè dicat contrarium.Et ita licet hæc noſtra cõſuetudo nõ expreſſiſſet hoc verbũ,*exprez*,fuiſſet tamen intellectum,ſi tamen hic cõſenſus(de quo in præſentiarum ſermo habetur) ad ſolennitatem requiratur,de quo alibi latiſſimè diximus,ſcilicet in gl. præcedenti,nu.37. reſtat igitur, & ſequent. vſque ad fin. eius gloſſ.

16 *Quid ſi is cuius conſenſus requiritur, mutus eſt.* SVNT TAMEN ISTA multis modis declaranda, atq; limitanda. Primum, vt uidelicet conſenſus, qui pro ſolennitate adhibẽdus eſt, poſſit tacitè, videlicèt nutu,& ſignis adhiberi,cum is cuius conſenſus requiritur,loqui non poteſt. Ita voluit expreſſè Franc.Are.in d.l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.col.pen.ff.de acqui. hæred. ad hoc allegans tex.in l.ſi pater naturalis.ff.de adopt.vbi etiam dicit Ang. per illum text. quòd ſi pater non poſſit expreſſè conſentire filio agenti,quia loqui non poſſit, ſatis eſt ut nutu & ſignis conſentiat, quia tunc lex fingit verba, per tex.quem dicit notabilem,in l.cum oſtendimus. § ult. ff. de fideiuſſo.tutor. qui tamen non loquitur de eo, qui loqui non poteſt. Et idem dicit Angel. de autoritate tutoris, ut uidelicet ſatis ſit, ſi loqui non poſſit, ut autoritatem nutu, & ſignis interponat. Quod

tamen

tamen videtur eſſe directè contra tex. in d. l. 1. §. mutus. ff. de tutel. vbi dicitur, ꝙ mutus non poteſt præſtare autoritatem, & idõ tutor eſſe non poteſt.

Verba ĩ matrimonio neceſſaria.

Mutus matrimoniũ cõtrahit nutu & ſignis.

17 Facitq; ad id, quod in ſimili dicimus, ꝙ licèt verba ſint ad matrimonium contrahendum neceſſaria, vt dicit gl. in l. cum notiſſimi. in prin. C. de præſcri. 30. vel 40. ann. & in c. tuæ. de ſponſa. illud tamen intelligitur in his, qui loqui poſſunt. Mutus autem ſignis, & nutu poteſt contrahere, ut & in d. c. tuæ. dicitur, & in c. cum apud. eod. titu. & utrobique gloſſ. & Docto. & no. etiam glo. in capit. ſit rector. in uerbo, opera. in fin. 43. diſtinct. & Hoſti. in Summa, de ſponſal. §. qualiter contrahatur. & Zenzel. in extrauag. Ioã. 22. cuius caput eſt, execrabilis, verſi. ſtatuimus, in verbo, verbaliter, ubi & hoc generale dicit in omnibus Lapus alle. 57. uiſis, perlectis, ac diligenter examinatis col. 3. & iterum alleg. 110. in ciuitate Florẽtiæ, col. 16. in paruis. Bald. in l. 1. in fin. ff. de ſponſali. & in c. 1. §. ult. tit. de ſucceſ. feud. & è Theologis Diuus Thomas, in 4. ſentẽtia. diſtin. 26. q. 2. arti. 4. Id quod multum facit ad hanc limitationem, quia certa eſt verborum forma matrimonio contrahendo ſtatuta, per text. in c. ſi inter. eo. item titu. de ſponſal. & in c. licèt. extrà, de ſponſa duo. Sed tu tamen vide latius Lapum ipſum d. alleg. 57. ferme per totum.

Mutus iuramentum præſtat nutu.

18 Similiter licèt iuramentum verba requirat, per tex. in §. ſed neq;. in Auth. de manda. prin. & in c. pe. & ibi Ant. Imo. & Pan. ext. de iureiur. & notat gl. in l. & per iuſiurãdũ, in prin. in verſ. verius eſt, ibi Barto. ff. de accep. Guil. Cu. Bal. & Saly. in l. qui iuraſſe. in principio. ff. de iureiuran. hoc tamen intelligitur in his, qui loqui poſſunt, vt dicit Alex. in l. 1. in princ. col. 3. verſic. & an mutus poſſit. ff. de uerb. obli. & propterea mutus iurare poteſt nutu, aut ſignis, aut ſcriptura, ut uoluit Bal. in rub. ff. de iureiur. & Anto. in d. c. cum apud, de ſponſa. & Pau. Caſtr. in d. l. qui iuraſſe.

Mutus teſtificari poteſt nutu & ſcripto.

19 Nec abſimiliter mutus teſtificari poteſt, dummodo ſciat ſcribere, ut not. gloſ. in c. teſtes. 3. quæſtio. 9. & Specul. in titulo de teſtib. §. nunc tractandum, verſi. quid de muto. & Doct. in c. teſtibus, extrà de teſtib. cum tamen teſtis iurare debeat. l. iuſiurandi. C. de teſtib. & c. fraternitatis. extrà eod. titu. Ex quibus facilè poteſt videri, malè dixiſſe gl. no. in l. item quia mutus. ff. de pactis. quod illud dicitur expreſſum, non tantum, quãdo uerbis exprimitur, ſed etiam, quando euidentibus ſignis. quam glo. ad hoc not. Bald. ibi, niſi eam intelligas ſecundum ea quæ diximus, in iis ſcilicet, qui loqui non poſſunt. Sed vide quid & de ea gloſ. dicã infrà nu. 160. quintum genus expreſſi.

Autoritas ĩ actibus tacitis an tacitè præſtari poſſit.

Secundò limita, vt uidelicet autoritas, 20 & conſenſus ſolennitatis debeant expreſſe adhiberi in actibus expreſſis, ſecus in actib. tacitis, qui uidelicet fiunt per actum facti: quo caſu ſufficit tacita ẽt tutoris autoritas ſine verbis, argu. l. fiſtulas. §. fundum. ff. de contrahen. empt. & ita expreſsè voluit Bal. loquens de autoritate præſtita ad cõtinuãdam ſocietatem, quæ tacitè per actus ſcilicet ſociales contrahitur, in l. ſi patruus. colum. penul. C. commu. vtriuſque iudi. & in l. mandatum. colum. 2, in 3. oppo. C. manda. & ſequitur Pau. Caſtr. conſi. 366. omnipotentis Dei, lib. 2. & Barb. in l. 1. in princ. col. 13. & iterum in l. ſciendum. colu. 28. ff. de uerb. obliga. ubi dicit, hanc diſtinctionem eſſe mirabilem. & conſi. 31. ſapienter ſcribitur, col. 3. uerſ. & ſi dicas, tutor, lib. 1. & d. conſil. 20. illud afferam in medium. col. 16. verſicu. & adduco quod uoluit. lib. 2. & conſi. 60. illud in medium afferã, col. 6. in 3. dubio, libr. 3. & conſi. 1. colum. item 6. verſi. & ſi quiſpiam dixerit, lib. 4. & Iaſon in l. 1. col. 2. verſi. primò limita. C. qui teſta. face. poſſ. & Lancel. Gal. in l. 1. in prin. col. antepen. verſicul. ſextò requiruntur. ff. de uerbo. oblig.

De eadẽ re.

Et idem quoque voluit ipſe Bald. quem 21 ſuperiores Doct. non allegant, in l. 2. colu. ulti. C. de iure fiſci. lib. 10. ubi etiam loquitur de autoritate tutoris, & in l. potuit. in vlti. quæſt. C. de iure delib. cum dicit, quòd ſi pupillus maior infante, una cum tutore poſſeſſionem hæreditariam eſt ingreſſus, videtur per hoc hæreditas legitimè, & cũ autoritate tutoris appræhenſa, licèt tutor nihil ſit loquutus, quia hic actus aditionis ſiue apprçhẽſionis eſt tacitus, & circa actus tacitos tacitè loquimur rebus ipſis, & factis, arg. l. de quibus. §. nam cum ipſe. ff. de legibus. & l. item quia. ff. de pactis. & dicta l. ſi pater naturalis. ff. de adoptio. & l. cũ oſtẽdimus. §. ulti. ff. de autoritate tuto. Quam deciſionem ſequitur Roma. ibi. & Soc. cõſil. 153. pulchra & ſubtilis, col. 1. lib. 2. & eſt 1. eius uol. & Barb. conſi. 3. bene etenim cũcta geruntur, col. 4. uerſicu. præterea iſtam quæſtio. lib. 3.

De eadẽ re.

Verum Franc. Aret. In l. gerit, col. ulti. ff. 22 de acquiren. hæred. dicit hanc differẽtiam Bald. iure non probari. Nam d. l. fiſtulas. §. fundum. non loquitur in actu per pupillũ faciendo, in quo requiratur autoritas, ſed de executione prioris cõtractus facti cum patre pupilli, quam tutor ipſe exequi poteſt, etiam ad commodum ſuum, ſicuti illam ponderat Bal. ipſe in l. cum ipſe. in fin. C. de contr. emp. & in l. bonorum. col. vlt. C. q. admit. & ſuprà alibi diximus, uidelicet

in gloſſ.3.in 14.quæſtio. num. 68.ſed & ad
hoc. Ideo tibi amplius cogitandum eſſe
cenſeo.

Quid ſi vltra præſentiam ante actum, vel in ipſo, quicquam actũ dictũue ſit, quod autoritati adſtipuletur.

Conſilium pro autoritate.

Limita tertiò, vt ita procedat, quòd vi-
23 delicet ſola pręſentia, & patientia non ha
beatur pro autoritate, licentia, aut conſen-
ſu, qui debet adhiberi ad legitimandã per
ſonam: ſed ſi præter præſeniiam ante actũ
vel etiam in ipſo actu quicquam dictum
factumve fuerit ab eo, qui debet interpo-
nete autoritatem vel conſenſum, quod il-
lum denotet velle conſentire, aut autorita-
tem præſtare, licèt expreſsè nõ dicat, quod
conſentit, vel autoritatem præſtat: ſatis ta-
men eſt, vt autoritas, vel conſenſus præſti-
tus videatur. Quantum ad primum perti
net, text. eſt notabilis in cap. dilecti. extrà de
arbit. vbi conſilium prius datum ab eo, cu
ius in actu autoritas requirebatur, deinde
illius pręſentia in ipſo actu pro autoritate
habetur & ita ibi no. Panor. col. 3. verſi. Epi
ſcopus ergo, dicit illum tex. eſſe ad hoc be-
ne notandum. & Roma. qui etiam illum
tex. commendat, in d. l. quæ dotis. ff. ſolut.
matri. & Corſe. qui illum text. dicit ſing. &
unicum in ſuis ſing. in verbo, minor ſi ex
diſpoſitione ſtatuti, ante fin.

Pater agens cum filio, ei cõſenſũ præſtare videtur.

24 Secũdum autem probatur per id, quod
voluit Bar. in l. cum pater. §. liberis. in pe-
nult. quæſtio. ff. de legat. 2. ſi pater. & filius
ſimul agant, videtur pater præſtare conſen
ſum filio, per text. ibi, & in l. Titius. in prin-
cipio. ff. quibus modis pignus vel hypothe
ca ſoluitur. Sequitur Imol. in dicto. §. liber
tis. & Bald. in l. ult. colum. 2. verſi. quæro, di
cit ſtatutum. & ibi quoque Saly. col. 2. ver.
quæro quid ſi ſtatutum. C. ad Senatuſcon.
Maced. vbi per hoc dicit, quòd ſtante ſtatu
to, quòd filiusfa. non poſſit ſe obligare ſi-
ne patris licentia, vel conſenſu, ſi pater &
filiusfa. ſe ſimul in eodem inſtrumẽto obli
gent, ſatisfactum eſt ſtatuto. Ad quod & dicit facere tex. in l. is qui hæres. §. ulti. ff. de
acqui hære. vbi & hoc idem voluerunt ip
ſe Bald. qui id dicit notandum, & Angel.
Imo. Rom. Alex. & Franc. Aret. qui hoc di-
cit ſing. & tamen limitat. Et idem Bal. in l.
filius. in fine. ff. de his qui ſunt ſui, vel alienis.
iur. & in dicta l. Titius. in princip. ubi etiã
loquitur in ſtatuto huic noſtro ſimili, ne
uxor donet, aut contrahat ſine conſenſu
mariti. & ibi etiam Angelus. ff. quibus mo
dis pignus vel hypothe. ſolui. & idem Bal.
in l. quoties ab omnibus. col. 1. & ibi quo
que Ang. in lect. Flor. Fulg. & Iaſon in fin.
C. de fideicommiſ. vbi dicit ipſe Bald. pa-
ria eſſe plures vendere, & inuicem conſen
tire. Et rurſum idem Bald. in additio. Spec.
tit. de reo, in fine. Ange. Imol. & recenti. in
l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. ff. ſolut.

Idem ſi ſe ſimul obligẽt.

Similiter vir contrahens cũ vxore.

matrimo. Imol. & Alex. in l. 1. §. quæſitum.
ff. ad Trebel. Raph. Co. conſil. 40. quidam
filio ſtudenti, col. vlt. & Pau. Ca. cõſ. 52. ſup
primo dubio, licèt fuerint diuerſę opinio
nes, in fin. lib. 2. & Pan. in c. cum dilectus.
in 1. nota. & ibi Barb. colum. 2. de conſuet.
ubi etiam dicit Panor. quòd quis aliũ eligẽ
do, videtur illi dare licentiam acceptandi.
& rurſum idem Panor. in c. cum in veteri.
col. 3. verſicul. nota tamen primum dictũ,
extra de elec. & in c. ſicut noſtris, in fi. de iu
reiu. Alex. in l. ſi conſtante. §. ſi uxor. poſt
prin. ff. ſol. matr. & conſi. 29. pręclare ſubti
liter, col. 3. verſic. confirmari poteſt, lib. 3.
& cõſi. 8. uiſo themate, col. 2. in princ. lib.
5. Fran. Are. loquens de licentia, conſi. 160.
longa eſt iſta conſultatio, col. 10. in 8. du-
bio. Barb. in c. edoceri. char. 5. de reſcr. Cor
neus conſi. 45. duo principaliter ueniunt,
col. 4. uerſic. præterea quando pater, lib. 1.
ubi loquitur de conſenſu patris requiſito
ex ſtatuto in contractu filij. & conſi. 254.
uidetur in hac conſultatione, col. 1. eo. lib.
1. & conſi. 51. licèt in hac cõſultatione, col.
2. lib. 2. & Soci. conſi. 200. quoniam ex for-
ma ſtatuti, col. 2. in fi. cum princ. ſeq. lib. 2.
& conſi. 80. pręſens conſultatio, col. 3. uer-
ſicul. capio primam, lib. 4. ubi & hoc trahit
ad ſtatutum requirens conſenſum uiri in
contractu uxoris, & rurſum conſi. 125. quo
niam ex forma inſtrumenti, col. 3. uerſicu.
quod autem in caſu noſtro, lib. 4. Angel.
Aret. in §. ius autem. Inſtitu. de patr. pot. &
in §. j. inſtit. qui dari tut. poſſ. & in §. pupil-
lus. col. 3. uer. unde ſin. tene menti, Inſti. de
inu. ſtip. vbi hoc dicit ſin. Barb. cõſi. 5. bene
etenim cuncta geruntur, col. 4. verſi. & ſi di
catur, lib. 3. & Feli. in c. cùm nuntius. in fi.
de teſtib. & in c. cum Bertoldus, col. 4. verſ.
limita ſecundò, de re iudi. Philiph. Dec. cõ-
ſil. 418. uiſa & iterum lecta. col. 2. verſic. po-
ſtremò conſiderãdum. & Fabia. in tracta.
de emptio. & uendit. in 39. quæſt. 3. quæſt.
princ. Stepha. Bertr. conſ. 329. ponitur in fa
cto col. 3. nume. 6. & 7. lib. 1. & conſi. 18. vi-
ſo conſultationis themate, numero 5. li-
bro ſecundo. Hippoli. Marſi. conſilio. 9.
adiuua me, columm. antepenulti. verſicu.
ſed poſito lib. 1. & ſingu. 447. faciens con-
tractum.

Idem de licentia.

Nec ab iis diſſentit, quod ſcribit Bal. in l. 25
exceptione. C. de euictio. quod cùm quis
fideiubendo cenſeatur conſentire contra-
ctui, cuius ſe fideiuſſorem conſtituit, per
text. ibi, & in l. Pomponius. §. 1. ff. in qui.
cauſ. pig. vel hypo. taci. contr. & l. vendi-
tionem. C. de vſucap. pro empt. cum aliis
concor. à me collectis in tracta. Retract.
tit. 1. §. 1. in gl. 9. in verbo, *ou lignager*, nu. 268.
incipient. poſtremo, ſi ſtatutum eſt, quod
filius

Quid ſi fideiubeat.

filius non poſſit ſe obligare ſine conſenſu certè ſi pater pro filio fideiubeat, ſatis conſenſiſſe videtur Subdit tamen hæc verba, cogitabis, quia non determino nunc. Hoc tamen pro indubitato firmat idem Bald. in ſua Marga. in uerbo, ſtatutum, verſicul. pen. & cum ex priori loco refert. & ſequitur Alex. in d. l. is qui hæres §. ult. colum. 1. ff. de acquiren. hære. & Soc. d. conſi. 80. lib. 4. Et Hippo. Marſil. d. conſilio. 9. ubi ſuprà Et vide, quæ dicam infrà, numero. 29. adſtipulatur.

26 Huc quoque ſpectat, qđ in nõ lõgè diſſimili caſu ſcriptum reliquiſſe dicitur Cardi. Flor. is eſt Zabar. in c. olim, le 1. extr. de reſtit. ſpoli. quod ſi Epiſcopus vendit aliquem fundum, vt in eo ędificetur templũ, eo ipſo videtur præſtare autoritatem id tẽplum ędificandi, licèt aliter aut ſpecialiter non dicat ſe in id autoritatem præſtare. Et id nuncupatim ex eo refert, & ſequit̃ Barba. in d. c. dilectus. ext. de conſuet. & iterum in addi. Bal. in d. l. exceptione in fi. C. de euicti. Tametſi illud non inueni in meo codice Zaba.

Epiſcopus vendens fundum ad ędificandum in eo templum autoritatem in id præſtare videtur.

Quibus concinit, quod pulchrè voluit

27 Ioan. And. in c. qui tacet. col. 2. verſi. ſecundum principale; & in fi. dum decidit quæſtionem, quã illic tractat, de reg. iu. in Mercur. quod ſtante ſtatuto, quòd clerici non poſſint alienare res immobiles eccleſiæ ſine licentia Epiſcopi, ſi clerici vendant ipſi Epiſcopo, ex hoc videtur illis data licentia, & ſatisfactum eſt ſtatuto, & ad hoc allegat plurima, & inter cętera, d. l. Titius. ff. q mo. pig. vel hypo. ſol. quã deciſionem idem Io. And. repetit in c. nonne. & ibi etiam Imol. & Pan. colum. pen. Barb. & Felin. col. 3. verſic. & per hęc fallentiam, extrà de præſumptio. Alber. in l. qui tacet. columna tertia, verſi. idem Ioan. format. ff. de reg. iur. Bald. in l. voluntas. in prin. C. de fideicom. Petr. Anchar in repet. c. primi, in 12. q. princip. verſic. hic ſubiungi poteſt, de conſtitut. Et Panor. in d. capite, cum dilectus. in primo not. de conſuetu. & in d. c. cum in ueteri. col. tertia, vbi ſuprà, de elect. & cõſi. 11. tria ſunt, in primo dubio, lib. ſecundo. & Felin. in d. ca. cum nuntius. in fin. de teſtib. & in d. ca. edoceri. de reſcript. De quo tamen dubitat Iaſon in l. prima. §. fuit quæſitum. co. prima. verſic. vlt. aduerte ff. ad Tre. propter ea, quæ dicemus poſtea infrà in gloſſ. pen. in 13. quæ. vbi tractamus, an quis ad ſuum ipſius commodum autoritatem alteri pręſtare poſſit.

Epiſcopus emens a clerico, ei licentiam dare videtur.

28 Simile propemodum eſt, quod voluit idem Ioan. Andr. & alij poſt eum in c. per veſtras. de iure patron. quòd licet non valeat inſtitutio facta patrono inconſulto, per c. decernimus. 15. quæſtione 7. idq; etiã ſi inſtituens eum putabat non eſſe patronum, d. c. cum Bertoldus, & ibi Pano. de re iudic. tamen ſi Epiſcopus contulerit ipſi patrono, ſatis videtur ipſe patronus conſenſum accommodaſſe, & ualet collatio. Et facit quod ſcribit Cardi. Florent. in cap. vltim. in prima quęſtio, de iure patronat. quòd qui patitur ſe præſentari, intelligitur conſentire præſentationi, per clc. 1. §. ſecus. de conceſ. præben.

Patronus ſatis videtur cõſentire inſtit. de ſe factæ.

Adſtipulatur etiam, quod voluit Bald. 29
ſequuntur plerique ex recentioribus, quos ſuprà citauimus, in d. l. ultim. §. neceſſitate. col. pen. verſic. quæro an ſufficit præſentia. C. de bonis quæ lib. cum dicit, quòd in caſu d. l. non ſufficit præſentia patris, quia p hoc non intelligitur conſentire, per l. filius. §. inuitus. ff. de procurat. Niſi apparerẽt indicia conſenſus, ut quia pater ducat aduocatum, vel inſtruat, ar. d. l. ſecundæ §. volũtate. ff. ſolu. matrimo. & l. ubi non voce. ff. de regulis iur. & d. l. ſi pater naturalis. ff. de adoptio. & l. mutus. ff. de procurat. & l. ſeruo inuito. §. ſi pupillo. ff. ad Trebellia. Licèt (ut ſubdit) aliud ſit in autoritate tutoris qui debet loqui, quando interponit autoritatem. Et idem in dicto caſu, ſi pater ſatiſdet iudicio ſiſti, vel fideiubeat pro filio, quia agens cenſetur conſentire filio agenti & ſufficit, vt voluit Specu. in titu. de actore. § 1. verſic. ſed quid ſi præſente per d. l. exceptione. C. de euictio. & idem dicit Bald. in addit. eiuſdem in titulo de reo. §. 1. verſicu. quæro ad perfectionem. Super quo etiam vide, quæ diximus ſuprà, numero 25. nec ab his. Et prius illud dictum Bald. ſequitur Pau. Caſtr. cõſil. 276. quia probabiliter, co. ſecunda, verſic. præterea cum maritus, libro primo: ubi & hoc trahit ad ſtatutum requirens conſenſum uiri præſtari agenti vxori: ut ſcilicet ſatis conſentire videatur, cum cauſam ſolicitat. Quod vtique notãdum eſt, quia ſtante hoc noſtro ſtatuto, uxor ſine conſenſu uiri litigare non poteſt ut diximus ſuprà in gl. 3. in uerbo, *contraCter*, in 21. quęſtio. & nos habemus conſuetudinem expreſſam, ut ibi quoque diximus.

Pater ſolicitans pro filio litigante illi conſenſum præſtare videtur. Et qui pro eo ſatiſdat.

Nec illud prætermiſerim, quod genera- 30
liter voluit Pan. in capit. cum virum in 3. no. de regulari. quod quando ultra præſentiam, & taciturnitatem alicuius interuenerit aliquis actus poſitiuus, tunc tacens habetur pro conſentiente. & idem penè uoluit idem Panorm. in cap. non iniuſtè, col. pen. de procur. & Iaſon, qui ad hoc multa allegat, in l. quæ dotis. colum. antepen. uerſicul. 17. ff. ſolut. matr. Quinetiam plus uoluit Fran. Aret. in l. Gallus. in princip. col. 3. uerſi. ex quibus iuribus. ff. de lib. & poſthu.

Quid ſi alius actus poſitiuus interuenerit cum præſentia.

quòd actus, qui debet interuenire pro forma, ſicut autoritas, vel iuſſus, ſatis ſufficiẽter videtur interuenire, ſi tacitè reſultet ex uerbis illius, qui debet iubere, aut autoritatem præſtare: non etiam ex ſola iuris præſumptione, puta ex præſentia, & patientia tutoris, vel ex actibus non habentibus verba, per tex. in d. l. is qui hæres. §. vlti. iunctis no. in l. 3. ff. de autor. tut. & hoc reputat ſingul. Lancelo. Gal. in d. l. 1. in prin. col. antepen. verſi. itẽ ex alia. ff. de verb. obli. Ex quo potes intelligere, ſenſiſſe Are. neceſſaria eſſe quædam verba, licèt non expreſſa, cum actibus conſenſum, aut autoritatem quandam denotãtibus: nec ſatis eſſe actus ipſos ſine verbis.

Quid ſi conſenſus tacitè reſultat ex verbis. Quid ſi nulla ſint verba,

31 Poſtremò nec illud omittẽdum, quod dicit idem Areti. in d. l. is qui hæres. §. 1. col. prima, quòd diximus, ſatisfactum eſſe ſtatuto requirenti licentiam, vel conſenſum patris in contractu filij, ſi pater, & filius ſimul contrahant, eſt intelligendum, quando ſtatutum requirit ſimpliciter licentiã, vel conſenſum. Sed ſi requirat licentiam, vel conſenſum expreſſum, requiri uerba; hanc licentiam, vel conſenſum exprimentia: ut uidetur determinare Bal. poſt longã diſputationem, in addi. Specu. in titul. de actore, verſ. ſed quid ſi ſtatutum, ad fin. additionis, ubi etiam in fin. dicit, quòd ſi tutor ſimul contraheret cum pupillo, non ſufficeret ad probandum actum: quia in autoritate requiruntur verba, per notata in dicta l. 3. ff. de autoritate tutorum. id qđ Aretin. dicit valde notandum. Sed aduerte quia ille §. ſed quid ſi ſtatutũ, in quo Aretin. allegat Baldum, non eſt in titu. de actore, ſed in ſequenti, de reo: & eſt poſtremus illius tituli: Et illud idẽ de tutore dicit Bal. in d. l. vlti. §. neceſſitate. C. de bonis quæ liber. ut dicemus verſicu. ſequenti. ex his uides, Lector candidiſſime, rem hãc eſſe valde tenebroſam, & Cimmeriis (ut dicit̃) tenebris atriorem. Sunt enim iſta, quæ ex aliis, maximè noſtris ſcriptoribus, huc tranſcripſimus, adeo ſecum pugnantia, ut fermè neſcias, qua tibi ſit uia incedendum. Verum ut omnem prorſus ſcrupulum amoueas, omnemque dubitandi materiam ſubducas, illud conſulo, vt ſi cum muliere quapiam contrahere uelis, facias adhiberi autoritatem, & conſenſum mariti uerbis expreſſis: ita enim fiet res minimè obſcura.

Declaratio precedentiũ.

32 Limita quartò, procedere quæ diximus, in autoritate, conſenſu ſolennitatis, & licentia, de quibus ſemper loquuti ſumus. At ſi ſtatutum prohibeat aliquid fieri ſine præſentia alicuius, ſatis eſt illum eſſe præſentem: quamuis nec conſentiat, nec cõſulat id fieri. nec etiam ab eo petatur conſilium, vt uoluit Bald. in c. ex parte Epiſcopi, col. 1. ext. de reſcr. & Franc. Areti. qui illius non meminit in d. l. ſi quis mihi bona. §. ſi coram. in 1. not. ff. de acquir. hæred. per id quod voluit Bartol. in l. Modeſtinus col. 1. ff. de donatio. quòd cum in inſinuatione ſola iudicis præſentia ſufficiat, per l. omnium. C. de teſta. ſatis eſt, quòd donatio fiat coram iudice, abſq; eo, quòd iudex aliquid faciat, aut interponat decretum. Et ſequitur Bald. in l. illud. col. ſecunda, in 1. quæſti. C. de ſacro. eccleſ. ubi & ad hoc allegat text. quem dicit ad hoc apertum, & meliorem de iure. in l. ultim. C. de prædi. curi. lib. 10. & idem Bald. & ante illum Barto. in d. l. omnium. vterque ad fin. & ibi etiam Alexan. col. 1. C. de teſta. Bal. in l. ſancimus. ad fin. C. de diuerſ. reſcript. Quòd ſi quis dixerit, quare igitur, & ad quid requiritur præſentia conſanguineorum, niſi vel conſentire, vel conſuli debeãt? Certè dicit Arc. multum poterit operari: quia non eſt veriſimile, ſi videant contrahentem decipi dolo, vel re ipſa, quòd id patiantur, quin ſponte illum moneant: nec ita facile incutietur metus, per no. in l. Polla. ff. de his qui bus ut indi. & in l. tranſactionẽ. ff. de tranſ.

Præſentia ſi requiratur, an & cõſenſus uel conſilium requiratur.

33 Sunt tamen, qui putant, conſilium ab eo eſſe neceſſariò petendum, cuius præſentia in aliquo requiritur: ſicuti voluit gloſſ. in d. §. ſi coram. ſuper uerbo, rectè, relata ad vtrunque exemplum poſitum in text. vt etiam eſt de mente ipſius Bal. qui tamẽ illam non allegat, in l. nam ita Diuus. ff. de adoptio. & Panorm. in c. non poteſt. ad fi. de re iudic. ubi dicit, quòd iura diſponentia, quod Epiſcopus debet definire cauſas in præſentia clericorum, importat, quòd Epiſcopus debet requirere eorum conſilium.

De eadẽ re.

34 Nec deſunt, qui etiam ſentiant, hoc caſu illos quoque conſentire debere, tanquã ſint, & ipſi iudices. ut glo. in ca. ſumma. 15. quæſt. 7. & glo. in ca. Epiſcopus nullius. & ibi etiam Arch. ca. quæſt. & cauſa. Et hoc quoque ſentire videtur Bald. ſibi contrarius, in l. cum hi. in prin. ff. de tranſac. dum dicit, quòd quia in inſinuatione donationis requiritur præſentia iudicis, ideò non intelligitur donatio inſinuata, niſi iudex eam admittat. Sed tu de hoc poſtremo Bal. dicto, vide Anton. Cana. in tracta. de inſinuatione.

De eadẽ re.

35 Limita quinto, & non ꝓcedere, qñ ſtatutũ loqũ de ſciẽtia, ſiue ꝯſciẽtia: q̃a videlicet ꝓhibet ne fiat ꝯ̃ctus ſine cõſciẽtia alicuius: quo caſu certè non modò pręſentia ſtatuto ſatisfacit, ſed & ſimplex, nudaque cõtractus ſcientia, etiamſi ille non conſentit. Ita uoluit Angelus in §. emphyteuſis. le. 2. in Auth.

Scientia, uel cõſciẽtia an cõſenſum requirat.

Auth.de ali.& emphy: per text.ibi facientē diſcrimen inter cōſenſum, & conſcientiā. Sequitur Roma.qui & ſing.illum tex.dicit ſingu.793.ſtatutum dicit, & Alexan.in d.l. 2.§.voluntatem.ff.ſolu.matri.reprehendēs eundem Ang.qui alibi tenuit cōtrarium, videlicet in §.nō aliter. in Auth.quo.opo. epiſcop.& cleri.& etiam in d.l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.ff.de acqui.hær.Et illā quoque priorem partem tenet ipſe Bal. in l.nemo.ante fi.C.de ſent.& in d.l.omnium,ad fi.uerſic.item not.quod dicitur,& ibi Corne.& Iaſon, vterque poſt princip.C.de teſta.& Franc.Aret.in d.§.iuſſum.colum.antepen.Felin.in c.nonne.colum.2.de pſum.& Philip.Deci.in l.1.colum.vlt.C. de bon.poſſeſ.ſecund.tab.& Franc.Ripa.in d.§.voluntatem.col.1.id intelligens, modò cum pſentia adſit & intelligentia, per no.à Bar. in l.diem proferre.§.coram.ff.de arbit. cū ſi. Sed & illam priorem partem ſequūtur ij etiam,quos nunc citabo.

36 Fallit enim illud Ang.dictum, quando conſcientia requiritur alicuius ſuperioris conſtituti in dignitate, videlicet Epiſcopi: quia tunc conſenſus illius requiritur ſecūdum Archi.in c.quidam.per illum tex.18. q.2.quem ſequitur Bal.in d.l.vlt.§.neceſſitate.C.de bonis quæ liber.& fuit de mente ipſius Bal.in rubri.C.de exerci.col.3.verſi.qd ſi verba dictant.& idem tenet ipſe Ang. & Ro.in d.§.iuſſum.& hoc dicit Alex.vbi ſuprà, in d.§. voluntatem . eſſe menti tenendum.Et ita etiam videtur intellexiſſe Ang. in d.§.non aliter.cùm loquatur de conſciētia Epiſcopi: & propterea non eſt ſibi contrarius,vt dicit Alex.Soci.autem in d.§.voluntatem.col.1. & ibi poſt eum Franc. Ripa.col.2.in princi.dicunt hoc,quod dictū eſt de Epiſcopo, confundi per text. in d.§. emphyteuſis.cùm dicitur, cum licentia,& conſenſu:ibi enim ꝯſenſus, & ſcientia Epiſcopi non requiritur pro autoritate:ſed requiritur ſcientia Epiſcopi,tanquam vnius ex contrahentibus. capitu.1. de reb.eccle. non alienan.

Et quid ſi ſcientia,uel conſcientia ſuperioris requiratur.

37 Limita ſextò procedere, ut videlicet autoritas,aut conſenſus ſolennitatis debeant expreſſè interponi in actibus extraiudicialibus,videlicet contractibus, & ſimilibus. At in iudicialibus ſufficit eius præſentia, qui debet conſentire, vel autoritatem præſtare,ſi non contradicat,per l.minorem.C. ſi tut.vel curat. Nam & in iudicijs videtur loqui,qui tacet.l.1.C. de erro.aduoc. & dicta l.cum oſtendimus.§.ulti.ff.de fideiuſ.Et ita expreſſè voluerunt Guli.Bald.& Ange. etiam in autoritate tutoris, in d.l. ſi pater naturalis.ff.de adop.Quibus adde text.in c. 2.de accuſ.lib.6.vbi probatur, quòd in iudicialibus ſemper taciturnitas habetur pro conſenſu. Quod tamen intelligit Ang. vbi ſuprà, procedere in iudicialibus actibus iuriſdictionis contentioſæ: nam in his, quæ ſunt iuriſdictionis voluntariæ, idem eſſe, quod in actibus extraiudicialibus.

Quid ī actibus iudicialibus.

Præſentia & taciturnitas in iudicijs pro conſenſu habetur.

38 Limita ſeptimò, quod dictum eſt, autoritatem aut conſenſum ſolennitatis tacitè præſtari non poſſe, vt id procedat in eo, qui ſit inferior principe: nam princeps ipſe id poteſt facere, peræquè ac expreſſe, vt magna autoritate expreſſim voluit Inn. in ca. cum P.tabellio.& ibi poſt eum Bald.colū. ult.verſicul.quæro, dictum eſt,extrà de fide inſtrumen. per text.in l.1.§.omnia.C. de vete.iu.enucle.

Princeps autoritatem tacitè præſtat.

39 Limita octauò, vt procedat, niſi poſt cōtractum factum interuenerit eius, qui ex forma ſtatuti conſentire,aut autoritatem præſtare debuit,diuturna (ſcilicet decem annorum) ſcientia & patientia: quia ea vicem expreſſi conſenſus,& autoritatis obtinebit: aut certè faciet præſumi expreſſum conſenſum,& autoritatem interueniſſe: quod in idem recidit.Ita voluerūt in ſtatuto, quòd minor, aut mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu propinquorum,Bald.Ange. Imo.Franc.Areti. & Iaſon in l.qui in aliena.in prin.per illum text.ff. de acqui.hære. Ange.& Imo.in l.ſciendum.ff. de verbor. obliga.Corne.conſi.337.dictos actores, colum.4.verſic.& ex hoc capite,lib.1. Alexā. in d.§.voluntatem.vbi hanc dicit eſſe communiorem opi.& Felin.in capi.Albericus. colum.vlti.extrà de teſtib.& in d.c.nònne, colum.2.verſicu. per iſtam regulam, de pſump.& Iaſon late conſi.89.aggredior itaque primum,colum.vlti.verſicu. ſecundò & fortiùs,lib.1.

Quid ſi vir patitur eū, qui ab uxore emit, diutius poſſidere.

40 Et idem in ſimili ſtatuto diſponente, quod filius non poſſit contrahere, ſine expreſſo conſenſu patris, voluit Bal.in l.ſi filiusfa.per illum tex.in fi.C.de peti.hær. ſequitur Alc. conſi.69. circa primum de quo quæritur, colum.3.verſi.ſed præmiſſis,lib.1.& Franc. Aret.conſi.36.caſus talis eſt, præſupponit, poſt princip. ubi & per hoc dicit, quòd ſi Cardinalis non poſſit teſtari ſine conſenſu Papæ, præſumitur huiuſmodi conſenſus interueniſſe ex temporis diuturnitate, per not. per Anto.in c.ca noſcitur, extrà de his quæ fiunt à præl.in c.peruenit. de emp. & uendi. Sequitur quoque illud Bal.dictū Barb.in l.1.colum.12. & iterum in d.l.ſciēdum.col.26.ff.de uerb. obl.& in repe.rubr. de fid.inſtrumen.char. pen.colum.1. & in repet.rubr.C.qui admir.col.3.& conſil.33. ſcribit Pſalmiſta,colum.2.lib.2.& conſi.1. ad reuerendiſſimum. colum.5.uerſ. & pro præſentis,lib.4.

Pater præſumitur cōſenſiſſe filio contrahenti, ex diuturnitate temporis.

Et

41 *Et dominus in alienatio ne emphyteu ſi.*
Et ſimile quippiam conſuluit no. Alex. conſi. 113. viſo & diligenter conſiderato, col.penul.verſicu.quartò comprobatur,li. 4.quòd ex patientia decennali,poſt alienationem rei emphiteuticæ, præſumitur dominus conſenſum præſtitiſſe,per text.in d. l.qui in alien.& in d.l.filiusfa. Quod dictũ ſequitur Iaſon in l.ſi certis annis.colũ.3.in prin.C.de pact.& in l.1.colum.6.verſi.5.limita.in ſi.C.qui admit.vbi hoc dicit nota. & conſi.175.ſuper caſtro,col.2.verſ.ad idẽ facit,lib.2.& Phil.Deci.conſ.222.viſo puncto,colum.4.verſi.quarto.

42 *Cõtra ſuprà dicta.*
Tamen quod diximus conſenſum ex ſtatuto requiſitum, in contractu minoris & mulieris præſumi interueniſſe ex ſcientia, & patientia decennali,non omnino eſt expeditum.nam contrarium tenuit Bal. ſibi contrarius,in l.2.verſi. item ſi ſtatutum.C. de legi.hære. & conſi.22. præſuppoſito ſtatuto,lib.4.& Saly.in d.l.ſi filiusfa.de pet.hære.& Ro.in d.l.ſciendum. de verbo.oblig. Raph.Co.& Alexan.ſibi quoq; contrarius in d.l.qui in aliena.in princ.de acqui.hære. & idem Alexan.conſil.17.viſo inſtrumento locationis,col.2.uerſic.quia reſpondeo quantùm ad propoſitum,lib.4.& latè,conſi.218.põderatis narratis,col.1.& 2.& ſeq. lib.6.& Iaſon ſibi quoque contrarius,in d. l.ſi certis annis,colum.3.verſic.nonò facit.

43 *De eadẽ re.*
Nec obſtant (inquiunt) d.l.ſi filiusfam. & d.l.qui in aliena.quibus maximè innituntur aduerſarij:tum quia loquitur in patre, & filio,qui iuris fictione reputãtur vna eademque perſona.l.vlt.C.de impub.& aliis ſubſt.cum ſim.Ideò inter eos facilius præſumitur cõſenſus interueniſſe. Tum quia ibi agebatur de commodo patris, propter vſumfructum : propterea facilè præſumit conſenſus illius.Secus, vbi nullum eſſet illius commodum, qui conſentire debuit. Sed & alijs multis modis reſpondet Alexã. d.conſi.218.libr.6. vt ibi videre poteris. Et huc facit,quod conſuluit Ang. conſi.318. dictus punctus eſt dubius,col.1.

44 *De eadẽ re.*
Quicquid dicant iſti,prima op.videtur eſſe verior,& etiam eſt communior, vt dicit Alex. & illam multis ſimilibus fulciam infrà titu.de præſcriptio.§.r.vbi uidere poteris.Vnũ tamen eſt,quod in terminis noſtræ conſuetudinis requirentis expreſſum cõſenſum me ancipitem reddit: quia propter huiuſmodi qualitatem expreſſionis, videtur non ſufficere longum tempus, ut huiuſmodi expreſſionis,uidetur non ſufficere longum tempus, vt huiuſmodi expreſſum conſenſum præſumamus, quemadmodum ſufficeret in tacito,per not p Ant. Imol.Panor.in d.c.ea noſcitur, colum.vlti. extrà de his quæ fiunt à Præla. Et Alexand. conſi.9.viſo themate,colum.pen.uerſi.nõ obſtat ſi diceretur,lib.3.

45 *De eadẽ re.*
Niſi diceres, eos Doc. qui tenent priorẽ partem,etiam id intelligere,cùm expreſſus conſenſus requiritur,vt pote qui loquantũ in caſu,in quo requiritur cõſenſus expreſſus,licèt ſtatutum non exprimat, cùm talis conſenſus(vt multis placuit)ſit ad integrandam(vt noſtri loquuntur)perſonam,ideoque habet vim autoritatis, vt latè dictũ eſt ſuprà,in:ea.gl.in princ.& in gl.præcedenti ad fi. Et hoc tenet expreſsè Alex.ſibi contrarius,in l.2.§.voluntatem.in prin.verſ.hoc tñ limita:ff.ſolu.mat.cum dicit quòd ſciẽtia, & patientia diuturna idem operantur, qđ expreſſus conſenſus. & expreſſiùs Carolus Ruin.conſi.111.quamuis, col.2.nu.6.libr. 4.Phili.Deci.conſi.409.viſio conſilio, col. 1.vbi & ſuprà adductis rationibus hoc cõfirmat : nec id negare aſſerit Pan. in d.c.ca noſcimus.quia non loquitur in caſu diuturnitatis temporis, dicitque de hoc eſſe dubitandum. Et huc quoq; pertinet,quod ſcribit Bar.in l.gerit ad fin.ff. de acqui.hær. Nã cùm primum dixiſſet, autoritatem verbis expreſſis eſſe interponendam, per not.in l. 3.ff.de autori.tuto.& alibi diximus: tãdem ſubdit, eum præſumi, ſi tutor vel pupillus diu tenuerit rem hæreditariam.

46 *De eadẽ re. Statutum de expreſſo conſen. intelligitur de vero.*
Sed & aliud quoq; eſt, quod cõtra priorem ſniãm dici poteſt. Nam cùm ſtatutũ requirat expreſſum conſenſum,videtur eſſe intelligendum de conſenſu expreſſo vero tantùm,non etiam de ficto, & præſumpto,qualisis eſt, qui ex diuturnitate tẽporis proficiſcitur,ut probat tex.in d.l.qui in aliena,dũ vtitur verbo credendũ,qđ fictionem ſignificat.l.conficiuntur.in prin.iuncta gl.in uerbo,quoniã creditur,ff. de iure codici. & l.retro creditur.ff.de captiuis, & poſtliminio reuerſ.qui ideo nõ ſufficit,vbi verus requiritur, ut in ſimili uoluerũt Bal. Imo.Raph.Co.Pau.Caſt.& Ro. in d.l.2.§. uoluntatem.ff.ſol.mat.& Panor. in d.c.ea noſcit.in ſi.de his q̃ fiunt à Præla.& Ro. in l.ſciendũ.& ibi ẽt Fran.Are.col.10.uerſi.tãgit etiam.ff.de uer.obl. Nã uerba ſtatuti debent uerè & ꝓpriè intelligi, non fictè, ſiue præſumptiuè.l.3.§.hæc uerba cum ibi no. ff.de negot. geſt. cum ſi. Ideo cogita, quid huic obiectioni reſpondeas.

47 *Præſumpta probatio temporis ſufficit, vbi etiã pro forma requiritur certa & determinata.*
Nam quòd hic autoritas, ſiue ꝯſenſus, pro forma ſiue ſolẽnitate requiratur, ſi uerum ſit,nihil nos mouere debet,qn & præſumpta ſufficiat, ꝑ id quod in ſimili tenet Fran.Are.conſi.51. uĩ dicẽdũ prima facie, col.1.ſcilicet,ꝙ ubi pro forma reqriĩ determinata probatio certi temporis,ſufficit tamen præſumpta probatio, per text.ſing.ut dicit,in c.propoſuit. & ibi Inno.& Anto.

extrà

extrà dē cleric. excom. min. Et ſequiť Iaſon
in l. non hoc. col. 4. verſi. confirmo per hoc
C. unde legi. & Frā. Ripa. in c. cùm eccleſia
Sutrina. col. 8. uerſi. tertio ampliari poteſt,
extra de cauſa poſſ. & propri.

48 Sed & illud quoque dici poteſt, ꝙ vbi ca
ſus fictus ſiue præſumptus à lege æquipara-
tur uero & proprio caſui, tūc diſpoſitio lo
quens in caſu uero, trahitur ad caſum fictū
uel præſumptum, ut uoluit gl. not. in c. ſu-
ſceptum. de reſcri. libr. 6. & Domi. in c. ulti.
in prin. col. pen. uerſi. ſi uerò eſt contra ius,
de conſue. lib. 6. Igitur cùm hic cōſenſus à
lege præſumatur ex patientia & diuturnita
te temporis, & idē operetur ex ipſius legis
diſpoſitione, acſi expreſsè interueniſſet, ut
diximus: ꝯñs eſt, ut ꝑ expreſſo habēdus ſit.

49 *Expreſſus cōſenſus potentior, quam tacitus.*

NVNC RESTAT, ut ad alia perga-
mus. Hæc noſtra cōſuetudo reqrit expreſ-
ſum cōſenſum, is enim eſt potentior, q̃ ta-
citur, ut patet ex multis, quæ ſuprà diximus
& præterea ex l. ſi ex pluribus. ff. de ſuis & le
gi. & l. pe. ff. de iniu. teſt. Ex qbus probať, uo
luntatem expreſſam magis eſſe priuilegia-
tam, præferriq́; tacitæ, præſumptæque uo-
luntati, ut ex illis no. Soci. conſi. 51. uiſa fa-
cti narratione. co. 7. uerſi. non obſtat ratio,
lib. 4. Et ex l. 2. §. ult. ff. de bon. poſ. ſecū. tab.
Ex qua, & d. l. ſi ex pluribus. dicit Fran. Arc.
in l. ſi ita quis. §. ea lege. col. 4. uer. dicit etiā
notandū hic. ff. de uer. obli. expreſſam teſta
toris uoluntatem eſſe fortiorem, quàm ta-
citam. Et l. aſſiduis. C. qui poti. in pig. hab.
& l. 3. C. ſi pen. appel. mors inter. & l. vlt. C.
de pact. conuen. & l. maritus. C. de procur.
Ex quibus Bal. in l. ſi arrogator. col. 4. ff. de
adop. ſcribit potentius eſſe expreſſum, q̃ ta
citum. Quod & in conſenſu voluit in vni-
uerſum Ioan. An. in c. ſcienti. de reg. iu. lib.
6. in Mercu. & Pan. in ca. ſi diligenti. col. 13.
verſi. quæro cū glo. de fo. cōpe. & in c. dile-
cti. col. 1. co. ti. & in c. ex ore. colum. 2. de his
q̄ fi. à maio. par. cap. & in c. cle. col. pen. ver
ſic. tertiò not. de iudic.

50 *Tacitum nō extenditur, vt expreſſū.*

Quod & ex eo ſatis patet, quod voluit
gl. no. in Cle. ſæpe, in verbo, partibus. ad fi.
de verbo. ſign. quæ dicit, tacitum conſen-
ſum nunquàm extēdi vltra actum, in quo
interuenit: expreſſum autem extendi. Quā
gl. ſequitur Pan. ibi, & in c. ſi quis ꝯ clericū.
col. 13. verſi. ſed circa prædicta, de fo. com
pe. & in c. quoniam ꝯ falſam. col. vlt. de ꝓ-
ba. & in c. præſentium, col. 4 uer. ſed eſt du
bium, de teſtib. Pau. Ca. in l. ſi conuenerit.
ante fi. ff. de iuriſ. om. iudic. vbi illam dicit
ſingu. & conſ. 33. uiſa appellatione, col. 3.
uerſi. interdum uerò infertur, lib. 1. Ro. cō
ſi. 123. in propoſito caſu, ubi & illam gl. di-
cit ſingu. & Iaſon in l. quæ dotis. in fi. ff. ſo.
ma. ubi eam gl. dicit ſolennem & auream.

Feli. in c. cum acceſſiſſent. co. 14. uerſi. ſecū-
dò limitā, extrà de cōſti. Philip Deci. in l. 1.
in 4. no. in 2. locis. C. qui admit. & rub. extrà
de conſti. col. 1. in fi. ubi eam dicit no. & in
c. cleri. co. pen. uer. tertiò nota, extrà de iud.
& in c. cùm ſuper. col. 2. uerſic. notandū tñ
eſt, extrà de offi. dele. & in c. dilecti. le 1. col.
1. in 3. not. extrà de appel. quibus locis di-
cit no. & conſi. 416. in teſtamento, colū. 4.
uerſi. tertiò dato quòd eſſet uerum.

Allegat autem ea gl. in d. Clem. ſæpe. qđ
uoluit Spec. ti. de appe. parte 2. §. reſtat. uer. 51
& no. ſm & iterum ti. de citatione. §. 1. uer.
qd ſi reus. quibus locis dicit, ꝙ tacita iudi-
cis repulſio, uel declaratio, quæ fit per iudi
cem, procedendo ad ulteriora, ſm c. ex par
te M. de appel. & no. per Bar. in l. à procedē
te. C. de dila. non cenſetur facta, niſi reſpe
ctu illius petitionis, quæ tunc fuit facta, nō
alterius, quæ poſteà fieret. Expreſſa autem
declaratio cenſeť generalis eſſe, & præiudi-
cat oībus ēt futuris & ſequentibus. Quod
belle declarat Paul. Caſt. d. conſi. 334.

Tacita iudicis repulſio non extenditur, vt expreſſa.

Facit etiam, quod uoluerunt Inno. Ant.
Imo. & Pano. in c. 1. quod met. cauſ ꝙ for- 52
tior eſt, difficiliusq́ue retractatur profeſſio
facta per uerba expreſſa, quàm tacita, ꝑ de-
lationem, & aſſumptionem habitus. qđ &
ſequitur Soci. conſil. 270. conſideratis, col.
3. lib. 2. Et huius eſt ratio, quam & ipſi affe-
rūt. Nam verbalis (ut cum noſtris loquar)
& expreſſa profeſſio, patenter, certò, aper-
tè, profeſſionem demonſtrat, quia uerba
naturaliter mentis conceptum exprimūt.
l. Labeo ff. de ſupel. leg. & c. is autem. 22. q.
2. At receptio & delatio habitus nō neceſ-
ſariò infert certā mentē profeſſionis, licèt
in dubio iura ex hoc præſumant profeſſio
nem: præſumptio autem facilè tollitur, nē
pe per aliam præſumptionem. l. Diuus. ff.
de in integ. reſtit. & c. ex tranſmiſſa. extra q
filij ſunt legi. Igitur fortius eſt, quod fit per
ueram probationē. Quibus & tu adde, qđ
in ſi'i diximus in rep. l. ſi unquā. in uerbo,
donatione largitus nu. 132. nec ſolū eadē.

Profeſſio expreſſa fortior tacita.

Ad hęc, expreſſa conditio in ultimis uo
luntatibus, impedit tranſlationē, ſiue trāſ- 53
miſſionem. l. 1. §. ſin autem aliquid ſub cō
ditione. C. de cadu. tol. Non autem tacita.
l. conditiones extrinſecus. ff. de cond. & de-
mon. & uoluit glo. in l. item quia. in uerbo,
malè petitur. ff. de pact. Etiamſi huiuſmo-
di tacita conditio ſit à lege ſubrogata in lo
cum conditionis expreſſæ appoſitæ à teſta-
tore. l. quæ ſub conditione. §. ult. & ibi glo.
& Bart. ff. de condi. inſtit. quem tex. ad hoc
multùm commēdat Fran. Arc. in l. 3. ff. de
lega. 1. Sed hic uide Iaſ. in l. nemo poteſt,
ſcilicet in priori lect. col. pen. nu. 91. & in
poſteriore in ult. col. nume. 124. ff. de leg. 1.

Expreſſa cōditio impedit tranſmiſſionem nō tacita.

Præ-

54 Præterea quando res expreſsè legatã, dominium ipſo iure tranſit in legatarium.l. à Titio,in fi.ff.de fur.& l.ſi tibi homo §.cũ ſeruus.ff.de leg.1. Non ſic autem, quando tacitè legatur.l.emptor.§.ancillã,cum glo. & ibi quoq; Bar.ff.de rei vend.& l. ſeruum filij.§.vlt,& ibi etiam Bar.Raph.Co.Franc. Arc.& Iaſ.de leg.1.Et voluit quoq; ipſe Barto.in l.1.col.vlt.ff.eo.ti.& in l.vxore.§. agri plagam.ff.de leg.3.& Fran.Arc.in l.ex duobus la 1.col.1.ff.de duob.reis. & in l.ex duobus,la 2.col.eo.ti.& in l.ſi rem.col.5.ver.vnde quantum.ff.de acq.poſ.vbi dicit ſing.eſſe tex.in d.l.ſeruum filij.§.vlt.& Soci.conſ.41.in præſenti.col.7.verſ.confirmatur, lib. 4. & Iaſ.in l. ſi fundum ſub conditione.§. qui fundum.colũ.2.verſi.2.not.ff. de leg.1.

Expreſsũ legatum ipſo iure tranſit ĩ legatariũ, non tacitũ

55 Et e diuerſo expreſſa ademptio legati,ipſum adimit ipſo iure.l. ſi ita ſit adſcriptũ. ff.de lega.1.non etiam tacita ademptio, vt magna autoritate affirmat glo. ibi, in verbo,ipſo iure,in fi.per tex.in l.3.§.vlti.& l.ex parte.ff.de adi.leg.Et idem quidem magna ratione,vt hoc addam. Nam ſi legatum expreſſum ipſo iure tranſit,& tacitum nõ itẽ vt diximus.conſequens eſt, vt expreſſa legati ademptio ipſo iure adimat, non item tacita, argumento illo à contrarijs in noſtro iure validiſſimo,l.1.verſicu.huius rei.ff.de offic.eius,cui man.eſt iuriſd.

Expreſſa ademptio legati, ipſo iure adimit, non tacita.

56 Et vt redeamus ad principale noſtrũ inſtitutũ,confine eſt ſuperioribus, quòd pactum nudum expreſſum ipſo iure pignus tollit.l.maior.& ibi gl.& Doct.C.de pigno. non autem tacitum, vt non obſcurè probat l.ſi tibi.§.de pignore.& ibi glo.magna, Bar.Bald.col.2.Ang.Pau.Caſt.Alexã.Iaſ. & alij.ff.de pact.& l.2.ibi, exceptione eã ſubmouebis,C.de remiſ.pigno.

Pactum nudum expreſſum, pignus ipſo iure tollit,non tacitum.

57 Sed & hoc ex eo optimè probatur,quòd expreſſa hominis vel teſtatoris prohibitio alienandi, reddit alienationem ipſo iure nullam: & præterea alienantem tanquam indignum repellit à reuocatione rei alienatæ:vtrunq; tamen ceſſat in tacita.gl.no. in l.cùm pater.§.libertis.in gl.1.& ibi Bart. & alij.ff.de leg.2.iunctis no.in l. ſeruo legato. in prin.ff.de leg.1.& voluit Bar.in l.filiusf. §.diui.col.2.& ibi etiam alij, & inter cæteros Iaſ.in 1.lec.col.9.uer.ſed tu potes. & iterum in 2.lec.col.10.verſi.amplia primò,& iterum col.14.verſi. iſta ſunt quæ reperio. Ferd.Loaz.& in rep.col.56.verſic. item aduertendũ eſt.ff.de leg.1.& Alex.in l.Marcellus.§.res quæ.col.2.verſi.quartò limitat.ff. ad S.C.Trebel.& conſi.23. prima conſideratione,col.pe.verſi.non obſtant allegata, lib.1.& Iaſ.in d.l.ſeruum filij.§. ſi idem ſeruus.col.vlt.ff.de lega.1.& in d.l. cùm quid. col.1.in 2.lec.ff.ſi cert.pet.& in Auth. res q́, col.5.verſic.5.not.C.com.de lega. & conſi. 23.octo dubia,in fin.lib.3.Caro.Rnin. cõſi.76.viſo, colum.1.lib.4.

Expreſſa prohibitio alienãdi. reddit alienationẽ ipſo iure nullã, & repellit alienantem, non tacita.

Et vt intelligas aliam huiuſmodi prohibitionum differentiam, & maiorem vim eſſe alio quoq; modo in expreſſa, quàm in tacita,illud non ignoras, tacitam hãc alienandi prohibitionem non afficere ignorãtes,quando huius rei habes tex. expreſſum in d.l.vlt.§.vlt.ff. de leg.2. quem ad hoc dicit ſing.Iaſ.in d.l.filiusfa.§.Diui.in 2.lec.in priore loco ſup.à nobis deſignato. Verùm expreſſa afficit,vt dicit Paul.Ca. ſubdubius tamen,& loquens per verbum fortè, in d. §.ulti. Sed hoc conſtanter affirmat idem Pau.conſi.257. in cauſa quæ uertitur. Saonæ,col.6.uerſic.ſed & alia reſponſio.lib.1. 58

Tacita alienationis prohibitio non afficit ignorantem: expreſſa afficit.

Eodem ſpectat, quod dicimus, ſententiam, quæ continet expreſſum errorem iuris,eſſe nullam ipſo iure, iuribus vulgatis: non quæ tacitum.l.ex diuerſo.§. ſi in iudicio,& ibi glo.Imo.& Alex.ff ſol.ma. cum ſi.Idq́ue etiam, ſi is tacitus proficiſcatur ex eo,quod expreſſum eſt,id eſt, ut melius intelligas,intellectualiter,& ex mente uerborum,ſecundum Innoc.in c.P.& G. ante fi. gl.magnæ, de offic.deleg. quem ibi omnes ſequuntur,& præſertim Panor.col.2. verſ. & nullum.vbi id dicit eſſe not.& Io. And. in c.pe.ad fi.e.ti.Bal.qui id dicit ualde. not. in c.quò ad tranſlationem,col.ult. de offi. deleg.Anto.& Imo.in c.1.& ibi Panor.qui id commendat,col.1.uerſi.item ut ſententia,de re iudi.Idem Anto.in c.ſicut. ad fi.e. tit.& in c.1.& ibi etiam Imo.col.1.de reſcr. & in c.ab excommunicato. & ibi quoque Panor.col.3.eo.tit.vbi ipſe Ant. dicit ſing. & perpetuò menti tenendum.Idem Antonius in c.ad aures.& ibi idem Imo.eo.ti. & & in c.cùm contingat. colum.1.eod.titu. in ca.2.de teſtib.cog.& conſi.2.uiſis literis legitimationis, col.2.Panor. in Procemio Decret.nu.15.& in c.cum ſpeciali in prin. col.2.de appel.Domi.in c.ſolet. quòd eſt 2. in prin.per illum tex. de ſent.excom.lib.6. & in c.uenerabilibus.§.ult. etiam per eum tex.eo.tit. & lib.Alex.in l.cum prolatis.col. 3.uerſi.ex prædictis.& ibi Iaſ.col. quoq; 3. uerſi.in eadem gl.ibi,& idem.ff. de re iudi. Ipſe Alexand.qui id dicit ſing.in l. qui Romæ.§. duo fratres. colum.28.uerſicu. nec obſt.quòd tacita. & ibi latè Iaſon colum. 21.uerſi. ſecundò principaliter.ff. de uerb. obligatio.& conſi.79.perſpectis uerbis, ad fin.lib.2. idem Iaſon in l.licèt Imperator. ff.de lega.1. dum allegat text.& Domi.in d. capitu.2. de ſenten. excommu. & Iac.à S. Georg.in l.1.colum.2.& num.12.C. de erro.cal.quicquid dixerit Panor.in ca. ex parte.in 2.no.per illum tex. de cap.mona. ubi 59

Tacitus error iuris nõ reddit ſententiam nullã. Etiam ſi ex expreſſo ueniat.

tamen

tamen tandem uidetur ſe remiſiſſe ad Inno.in d.cap.P.& G.

60 Ex his ſit, vt expreſſa ſubſtitutio plus viriũ in multis habeat, q̃ tacita. Primùm enim expreſſa excludit tacitam, vt expreſſum facit ceſſare tacitum.l. cùm ex filio.§.1.& ibi Bart.& alij, & l. qui plures liberos §.itaque. & l. ex facto.§. idem quæro.ff. de vulga.& pupil.Et voluit Bar.in l.1.ff.co.tit.& Bal.in l.teſtamento.in ſecunda oppo.C. de impub.& ali.ſubſtit.& in l.cùm propoñas.col.3.verſi.confirmatur.C.de hære. inſti.Et Rapha.Comen.conſ.118.teſtator inſtituit.col.2.& Doct.vbique.

Expſſa ſubſtitutio excludit tacitam.

61 Secundùm, expreſſa ſubſtitutio pupillaris excludit matrem à ſucceſſione filij, tacita minimè. De primo eſt text.in l. Papinianus.§.ſed nec impuberis.ff. de inoffi.teſt. & in c.ſi pater.de teſta.lib.6. De ſecundo eſt ẽt tex.ſecũdum communem intellectum, in l.precibus.C.de vulga.& pupil.& in l.vl.C. de inſtit.& ſubſt.& no.gl.Bar.& alij in l. Lucius.ff.de vulg.& pup.ſubſti.Bar.in l. Centurio.col.1.verſi.iſta gl.præſupponit. & ibi quoque Bal.qui diſtinguit,col.vl.eo.ti.idẽ Bal.in l. Titius.ff.de hæred.inſtit.

Expreſſa ſubſtitutio pupill. excludit matrem, non tacita.

62 Tertiùm, expreſſa ſubſtitutio vulgaris tollit ſuitatem quam vocant,atq; ita impedit tranſmiſſionem, non autem tacita cõtenta ſub expreſſa pupillari. Primum probatur ex tex.in l.ſi filius hæres. & ibi Bart.& alij.ff.de libe. & poſthu. Et voluit prætera idem Bar.in l.filius qui patri.ff.de vulga.& pupil.ſub.cum ſi. Secundum ex l.ſi filius q ſe paterna.& l.Iulianus.ff.de acqui.hæred. & no.etiam Bar.in l.Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.de libe.& poſthu. Bal.in d.l.cùm ꝓponas.col.3.verſicu. tertia eſt tranſmiſſio. C.de hære.inſtitu.

Expreſſa ſubſti.vulg.tollit ſuitatem & impedit tranſmiſſionem, non tacita.

63 Quartùm, cùm ſubſtitutus veniat ex expreſſa diſpoſitione teſtatoris, coniũctus autem ex tacita tantùm.l.ſi Titio.§. Iulianus. ff.de lega.3. Ideo ſubſtitutus præfertur coniuncto volenti venire per ius accreſcendi. l.2.§.duo.ff.de bono.poſ.ſecun.tab.& l.vnica.§.pro ſecundo.C. de caduc. tol. Ex quo Bal.in l.quidam elogio.col.2.verſ. tertio ꝑmitto.C. de iure delib. dicit potentiorem eſſe ſubſtitutionem,quàm ius accreſcẽdi: quod nil aliud eſt,quàm ſi dicas,potentiorem eſſe expreſſam voluntatem, ſiue diſpoſitionem teſtatoris,quàm tacitam.

Subſtitu.præfertur coniuncto venienti iure accreſcendi.

64 Et vt ſubſtitutiones relinquamus, ſi ſeruitus in teſtamento expreſsè legata fuerit, ea ipſo iure conſtituta cẽſetur.l.1.ff.de ſeruit.legat. & l.ſi partem.§.1 ff.quemad. ſeruit.amit. Aliud autem, ſi tacitè legata fuerit.l.ſeruum filij.§.ſi ſtatuliberum.q eſt ult. & ibi Iac.Are.& Bar.ff.de leg.1.& l.emptor, §.ancillam.coniuncta gl.& ibi quoque idẽ Bar.ff.de rei vendi. Et voluit item ipſe Bar. in l.1.col.vlt.& ibi etiam Pau.Caſt.ff. de lega.1.& idem Bar.in l.binas.ff.de ſerui.vrb. prædi.Tu tamen ſuper hoc vide Imol. Rapha.Co.Alex.& Fran.Are.in d.l.1.ff.de leg. 1.Raph.Co. Franci. Aret. & Iaſon in d.§.ſi ſtatuliberum.

Seruitus expreſſè legata iure conſtituitur, non ſi tacitè.

His cõcinit, quod expreſſum in vno capite ſtatuti,aut alterius diſpoſitionis,cenſetur repetitum in alio.l. quemadmodum. §.vlt.& ibi gl.ff.ad legem Aqui.glo.In §. itẽ lapilli.in verbo,inuentoris.Inſtit.de rer.diui.Bart.in l.4.§.eritque hæc differentia.ff.vi bono.rap. Quod autem tacitè in vno intelligitur,nõ videtur in alio repetitum:vt voluit Bal.in l.1.in prin.per gl.ibi,in verbo, ſi quis.ff.quod quiſque iur.in lect. antiqua, quem ſequitur Alex.ibi,& Philip.Deci.cõſi.353.in caſu propoſito. & conſi.416.in teſtamento,colum.3. 65

Expreſſum in vno capite, in alio repetitum cenſetur.

Eodem ſpectat,quòd licèt clauſula derogatoria expreſſa præcedens, tollat voluntatem ſequentem,etiam expreſſam.l.ſi quis, in principio teſtamenti.de lega.3. nõ id tamen facit clauſula tacita præcedẽs,quæ ſcilicet reſultat ex mente, non ex uerbis teſtatoris.l.ul.in prin.& ibi Bart.ff.de leg.2.Bal. qui cum tex.dicit not.in l.humanum.col. 2.uerſi.ſecundo caſu.C.de legib.Fran.Are. in l.1.col.7.verſi.circa primum.ff. de teſta. vbi illud dicit ſing.& in l.3.col.2.uerſi. unde infert,co.ti.ubi etiam dicit no.& Soci.q no.quoque dicit,conſ.198.primo aſpectu, co.3.uerſi.& licèt in caſu,& Iaſo.in l.ſeruũ filij.§.ſi idem ſeruus. co.ult.ff.de legat.1.& in l.filio quem pater.ff.de lib.& poſthu. q̃bus locis dicit ſing. & in l. cùm quid. co.2. uerſicu quarto,in 1.lect.ff. ſi certum petat. ubi dicit no. Ex quo uides,quod iam ſuprà ſæpiùs diximus,potentiorem eſſe uoluntatem expreſſam,quàm tacitam. 66

Non autem tacito intellectum.

Clauſula derogator. expreſſa præcedens, tollit voluntatem ſequentẽ expreſſam Non tamen tacita.

Mẽtio autem d.l. ſeruum filij.§. ſi idem ſeruus. unum aliud in memoriam reuocat, quod ad hanc tractationem pertinet, nempe quod dicit glo.ibi in uerbo,uænierit,in 1.oppo.ſcilicet,quòd uoluntaria alienatio inutilis rei legatæ adimit legatum tãtum,per l.3.§.ult.ff.de fide inſtru. non etiã expreſſum,per tex.in d.§.ſi idem ſeruus. & eam nuncupatim ſequitur Ange. & Pau. Caſt.ibi,quanquàm Imo.Alexan. & Fran. Are.ibi reclamant. Sed priorem tutatur Iaſon in eodem loco. 67

Alienatio voluntaria inutilis adimit lega tacitum, non expreſſum.

Sed ad id, quod antè diximus de clauſula derogatoria,proximè accedit, quod traditum eſt ab Imo.in c.dilectus.le 2.(ſunt enim tria eius initij capita in illo titu.) co.4. uerſi.in ca.glo.ibi,prohibuit.& ibi quoque Pauor.licet non ita expreſsè, co.ulti. extrà de præben. quòd licèt actus factus contra 68

Principis ꝓhibitio expſſa,actum irritat,non tacita.

pro-

prohibitionem expreſſam principis non valeat, c. propoſuit, de conceſ. præbend. cũ ſim. adductis à glo. in d. c. dilectus: ſecus tamen in tacita, quæ ſcilicet venit per quandam ſequentiam, per tex. in eo ipſo c. dilectus. & adducit ex Imo. quæ in ſimili is no. in d. l. ſeruum filij. §. ulti. ff. de legat. 1. & id quoque ſequitur Soci. d. conſi. 198. vbi ſuprà, lib. 2.

69 Huc quoq; pertinet, quòd in multis caſibus requiritur expreſſus conſenſus, nec ſufficit tacitus, quaſi ſcilicet plus ponderis & momenti ſit in expreſſo, quàm in tacito: vt in caſu c. ſtatutum. §. in nullo. & ibi glo. verbo, expreſſus. & alij, de reſcri. lib. 6. Et in alio caſu Hoſt. in c. nuper. & ibi Panor. co. 1. verſi. glo, prima eſt facilis, extrà de teſtib. Nam & uidemus, quòd in alienationibus temporalibus rei eccleſiaſticæ ſufficit tacitus conſenſus capituli. c. 2. de his quæ fiunt à Prælat. In perpetuis, expreſſus requiritur, gl. Inn. Hoſt. & Panor. ibi. & glo. in ca. 1 in verbo, perpetuis, de non alie. reb. eccleſ. lib. 6. Et cùm clericus tranſit ad aliam eccleſiã eiuſdem diœceſis, ſufficit tacitus cõſenſus Epiſcopi: ſi alterius, requiritur expreſſus, gl. in c. placuit. 7. q. 1. & in ca. 1. 21. q. & Anto. poſt Vincent. & Tancre. in ca. admonet de renuntiat.

Expreſſus cõſenſus ĩ multis caſibus requiritur.

70 Et quod ſcribit Oldr. conſ. 130. omiſſa colum. 1. quòd procurator, qui habet poteſtatem reuocandi inſtitutum ab eo, poteſt expreſsè reuocare, non tacite: quem refert & ſequitur Nellus in tract. bannitorum, in 3. parte præteriti temporis, q. 9. de quo nõ. nihil per Domi. in c. ſi quem. §. ſecus. de p. cu. lib. 6. Et quod tradit Bal. in ca. 1. §. iudices. in fi. ti. de pac. iura. fir. quòd expreſsè renuntiãs appellationi, videtur fateri, ſe malam cauſam habere, per l. 3 C. de fi. inſtru. ſecus ſi tacitè, p l. properandũ. C. de iudic.

Procurator non poteſt tacitè reuocare ſubſtitutum.

71 Et generale eſt, ac propè perpetuum, ut potentior ſit expreſſus conſenſus, quàm tacitus: vt uidere licèt ex Ioan. And. in c. ſciẽti. de reg. iu. lib. 6. in Mercur. Panor. in c. clerici. col. pen. verſic. tertiò not. de iudic. & in c. ſi diligenti. col. 10. verſi. quæro cum gloſ. pen. extrà de for. compe. & in c. dilecti. col. 3. no. in fi. eo. tit. & in c. ex ore. col. 2. de his quæ fiunt à maio. par. cap. & Doct. vbique Nam is conſenſus, ea uoluntas propriè dicitur, quæ expreſſa eſt, ut dicit Bal. in d. l. 2. §. uoluntatem. & ibi quoque Alexã. & alij ff. ſol. mat. & Philip. Deci. conſi. 308. in caſu ad nos tranſmiſſo, col. pe. Et ideò cõditio, ſi conſenſerit, ſi uoluerit, expreſſam uoluntatem requirit. Bart. in l. ſi ita legatum. §. ſi ille uolet. ff. de leg. 1.

Expreſſus cõſenſus tacito potentior.

Cõditio, ſi uoluerit.

72 Et ſanè uoluntas, ſiue conſenſus expreſſus eſt clarior, apertior, manifeſtior, ut qui uerbis concipitur. Tacitus eſt quodammodo occultus, tectus, præſumptus tãtùm, vt probat l. qui ad certum. ff. loca. Et plerunq; fallax, vt qui à mente & coniecturis proficiſcitur, in quibus ſæpiſſimè decipimur, ut dicit Bal. aliud tamen agens, in l. precibus. col. 7. uerſic. dixi ergo de duabus. C. de impuber. & alijs ſubſti. & Fran. Cur. conſil. 64. antiquiſſima, col. 2. uerſic. quia in ultimis uoluntatibus. & Iaſo. in l. licet Imperator. col. 3. in 4. not. in fin. ſub nu. 18. ff. de lega. 1. Et alibi dicit ipſe Bal. uidelicet in l. 1. col. 7. uer. modò ſequitur alia. C. de cõfeſ. de mẽte hominis nullum eſt directum teſtimonium, per no. in l. iuriſgentium. §. pactorũ. ff. de pactis. cum alijs multis à me collectis repe. l. ſi unquàm. in uerbo, libertis, nume. 22. incipi. unum tantum, & præce. C. de reuo. donati.

Coniectura ſæpe nos fallunt.

Ex quibus planiſſimè conſtat, illud uerisſimum eſſe, quod iam ſæpiùs diximus, cõſenſum expreſſum plus habere momenti, uirium, & ponderis, quàm tacitum. Id quod omnino & ſine exceptione obtinet, ubi cõſideratur conſenſus ſimpliciter ſine adminiculo, ſiue fomento. At ſi cum eo occurrat legis aliquod adminiculum, tunc certè conſenſus tacitus quandoq; eſt potẽtior expreſſo, ut pulchrè & ſciẽter declarat Pan. in d. c. dilecti. col. 1. in 3. no. extr. de for. cõp. 73

Tacitum cũ legis adminiculo, quãdoque fortius eſt expreſſo.

74 Et id quidẽ patet in renuntiatione expreſſa hæreditatis paternæ, quæ intra trienniũ reuocari poteſt. l. ult. C. de repu. hære. & l. ſi quis ſuus. ff. de iur. delib. non autem ea, quæ tacitè inducitur à lege per lapſum temporis l. 3. ubi id expreſsè not. Bar. Bald. Pau. Caſt. & recentiores. C. de iu. & fact. igno. & not. etiam idem Bar. Bal. & Pau. in d. l. ſi quis ſuus. ff. de iur. delib. & Bar. in l. ſeruus. §. vlt. ff. de bono. poſ. & Bald. in l. 1. in 27. oppo. & ibi latè Alex. & Philip. Deci. in 4. not. C. qui admit. Pau. Caſt. & Alex. in d. l. ul. C. de repud. hære. & his prior Accu. in l. 2. in 3. ſolut. & ibi quoque recentiores. C. de iur. & fact. igno.

Similiter expreſſa filijfami. renuntiatio hæreditatis ſibi delatæ, non præiudicat patri, quin poſſit ex ſua perſona adire l. ulti. in prin. & iterum in §. pen. C. de bon. quæ libe. Verùm illi nocet tacita repudiatio, lapſu temporis à lege inducta per l. ulti. ff. quis ord. in bon. poſ. ſeruet. & l. 1. & ibi Barto. ad fi. ff. de acqui. hære. & l. is qui hæres. §. neq; filius. & ibi etiam Bart. & alij, eo. titu. & d. l. ſeruus. §. ulti. ff. de bo. poſ. & d. l. 1. & ibi gl. Bar. in fin. Bald. in 27. oppo. & recentiores. C. qui admit. Ex quibus ipſe Bal. dicit generaliter, quòd renuntiatio expreſſa excludit perſonam à iure ſine præiudicio tertij: ſed præſcriptio, & negligentia, excludit ius ab omni- 75

Expreſſa filij renuntiatio hæredit. patri nõ nocet: tacita nocet.

Renuntiatio expreſſa eſt perſonalis: tacita realis.

omnibus perſonis, & ſic eſt in rē. Bart. Ro.
Alexā. & Iaſon in l. is qui. §. neque filius. ff.
de acqui. hære. Iaſon in l. ſi conſtante. col.
2. verſi. hinc videmus, & iterum col. 27. ver.
tertiò in quantum. ff. ſol. mat. Et propterea
dicit idem Bal. in l. Claudius. quæ eſt ante-
pen. ff. de acqui. hær. & in l. eam quam, co.
4. verſi. ex prædictis collige. C. de fideicom.
poſt Iac. Are. in l. facta. § ſi quis bonorum.
ff. ad S.C. Trebel. quòd fortiùs excludit tē-
pus propter legis autoritatē, quàm expreſ-
ſa renuntiatio, vbi agitur de præiudicio ter
tij. l. natura. §. vlti. ff. ad S.C. Trebel. ſed nul-
la l. eſt eius initij in eod. titu.

Tempus fortius excludit, quā expreſſa renunciatio.

Ar Bal. in l. Centurio. col. 2. & ibi expreſ-
76 ſiùs Imo. col. 4. verſi. nec obſtat, ſi dicatur.
ff. de vulg. & pupil. dicunt id quod dici ſo-
let, Expreſſum plus operari, quàm tacitum
non procedere, quando agitur de excludē
do aliquo ab hæreditate. Verùm id non tā
tùm non procedit in excluſione hæredita-
tis. Nam & uidemus, quòd prælatus nō po
teſt expreſsè renuntiare iuribus eccleſiæ,
qa id eſſet donare, quod prohibitum eſt, c.
2. de donatio. Et tamen tacita repudiatio-
ne ex lapſu temporis, à iure introducti, illi
præiudicat. c. de quarta. & c. veniens. extrà
de præſcr. de quo per Feli. in c. cùm acceſ-
ſiſſent, co. pe. ver. tertia ꝯcluſio, extrà de ꝯſt.

Prælatus tacite præiudicat eccleſiæ.

77 Id quod etiam in aliis multis videmus.
Nam Præſes ciuitatis el non poteſt expreſ-
ſe præiudicare. l. Præſes. C. de tranſac. Poteſt
tamen tacitè ex lapſu temporis. l. aduerſus.
cum gloſ. C. de vſur. Et in cauſa criminali,
vel in cauſa ſtatus, non poteſt renuntiari
expreſsè appellationi, vt no. in l. pactum, in
ter. & l. ius publicum. ff. de pact. & l. 2. & 3.
ff. de lib. cau. Sed tacitè poteſt patiendo labi
tempus appellandi, vt dicit Bal. in l. vlt. co.
1. verſi. oppo. quòd non poſſit. C. de temp.
appe. Nam tacitum (inquit) pactum curſu
temporis roboratū; plus operatur, quàm
expreſſum, per d. l. facta. §. ſi quis bonorū.
ff. ad Trebel. Et hoc (vt ille ſubdit) ꝓpter au-
toritatem præſcriptionis, quam à lege aſſu
mit. Et idem de procuratore, vt non poſſit
expreſsè renunriare appellationi in præiu-
dicium domini, poſſit tamen tacitè per la-
pſum temporis, Ang. & Imo. in l. ab execu
tore. §. ſi procurator. qui eſt vlt. ff. de appel.

Et Præſes ciuitatis.

Et procurator domino.

78 Et aliàs ſæpe plus ꝑiudicamus alijs omit
tendo: quàm renuntiando. Nam vt dicit
idem Bal. & ante eum Inn. in c. cùm olim
Abbas. vterque ad fi. extrà de offi. deleg: po
teſt procurator omittendo præiudicare do
mino: & ſic (vt ſubdit Bal.) plus pōt omiſ-
ſio, quàm renūtiatio: & pro ſimili allegat
d. §. ſi quis bonorum. Et curator. qui nō po
teſt renuntiare exceptioni peremptoriæ,
nocet tamen adoleſcenti non opponendo

Procurator omittēdo nocet domino.

Et curator minoris.

Bald. & recentiores in l. pactum curatoris.
C. de pactis. cum infinitis alijs ſimilibus, q̄
ſi huc congerere vellem, tempus me ci-
tius deficeret.

Nec fruſtra dixi ſuprà, quandoq; hoc ca 79
ſu eſſe potentiorem conſenſum tacitum, q̄
expreſſum: neque enim hoc ſemper proce-
dit. Nam filius excluſus de Iure Prætorio p
lapſum anni, vel de Iure Ciuili per lapſum
30. annorum, intelligitur ſolùm excludi à
primo capite, non à ſequentibus. l. 1. §. ſed
videndum. ff. de ſucceſſ. edic. gl. in d. l. 3. ad
fi. C. de iu. & fac. igno. vbi Iaſon illam repu
tat ſingu. cum alijs multis à me collectis in
Tractatu Retractuum, titu. 2. §. item 2. glo.
1. nu. 19. hinc fit & duodecimò, & ſequen.
Tamē ſi expreſsè repudiauerit ſimpliciter,
excludit ab omnibus capitibus, vt voluit
gl. in d. § ſed vidēdum. in verbo, ſuccedat,
quam ad hoc dicit ſingu. Paul. Caſtr. in l. 1.
colum. 3. verſic. ſed quærit ibi gl. C. qui ad-
mit. ubi ex hoc no. quod plus operatur ex-
preſſa renūtiatio, quàm tacita ex lapſu an-
ni ex lege inducta. Sed illam quoque dicit
ſingu. & no. idem Pau. & Iaſon in d. l. 3. C.
de iur. & fac igno. & rurſum not. idem Ia-
ſon in d. l. cùm quid. in 2. lect. col. 2. verſi. &
econtra. ff ſi cert. peta. Sed tu circa hoc om-
nino vide Philipp. Deci. in d. l. 1. C. qui ad-
mit. in 4. nor.

Filius tempore excluſus à primo capite, non excluſus eſt à cæteris.

Item ſecūdò illud procedit, vt ſcilicet in 80
dubio ſit potentior expreſſus conſenſus,
quàm tacitus: ſecus autem, ſi lex vlterius ꝓ-
cedat diſponendo contrarium: verbi gra-
tia in iuramento calumniæ, quod expreſ-
sè remitti non poteſt. l. 2. §. ſed quia. C. de
iura. calum. tacitè tamen poteſt ſecundum
gl. & Doct. ibi. & eſt text. in c. 1. §. item 1. eo.
tit. lib. 6. & in alijs quoque adductis per gl.
in d. §. ſed quia. & gloſſ. in l. longè. ff. de di-
uer. & tempo. præſcrip. & iterum in l. ſed ſi
inter. ff. de ſeruit. ruſtic. prædio. & gloſ. in c.
inolita. 1. q. 11. & in c. ſi fortè. in verbo, eui-
dentem, ad fi. de elec. lib. 6. & Docto. in ca-
pitu. cùm tempore, de arbitr. quæ in hunc
modum intelligit Deci. in d. capitu. dilecti.
de foro competen.

Iuramentū cal. expreſsè remitti nō poteſt tacitè poteſt.

SED ET ILLVD conſequens eſt, vt 81
declaremus, quid expreſſum dicatur, quid
ve tacitum. In quam rem multa poſſumus
decerpere ex his, quæ ſuprà diximus. Sed
nunc latiùs paulò id tractādum ducimus.
Sunt qui vno tātùm diſcrimine unum ab
altero diſtinguant, ut uidelicet. Expreſſum
dicatur id, quod verbis exprimitur: Taci-
tum, quod magis intellectu concipitur, q̄
uerbis. ſiue quod ex factis inſurgit, non ex
verbis. Ita uidetur uoluiſſe glo. in Cle. ſæpe.
in uerbo, partibus. ante fi. ff. de uerborū ſi
gnificat. & Bal. in l. ul. col. 2. verſi. ad primū
dico.

Expreſſum quid ſit, qd. ve tacitum.

Expreſſum verbis.

Tacitū non re & ex factis.

dico.C.de inſti.& ſubſti. Et id quidem ſatis
probat tex.in l.ſi ſeruus.ff.de aſſig.liber. cũ
dicitur,ſiue expreſſum eſt, ſiue certè intelle
xit,& cæte.& expreſſiùs in l.ratum.ff.de ſo-
lut.ibi,quod magis intellectu pcipi,quàm
locutione exprimi poſſit.

Expreſſum quod p ſcripturam apparet.

82 Baldus autem in c.vlt.col.4.verſic. quæ-
ro nunquid conſuetudo,extr. de cõſuetu.
hoc vnum tradit,expreſſum etiam dici,qđ
per ſcripturam apparet:quod & idem quo
que dicit in l.ſed ſi quis.§.quæſitum,col.4.
venio ad quæſtionem.ff.ſi quis cautio. cũ
ſcribit,Expreſſum dici, quod voce profer-
tur, vel quod per ſcripturã apparet ad ocu
lum.Quod autem (inquit) per rationẽ in-
tellectus ſolum colligitur,dicitur Tacitũ.l.
iam hoc iure.ff.de vulg.& pupil.ſubſti.& l.
non rectè.C.de fideiuſ.& l.1.ff.de his quæ
in teſta.delent. Cui concinit, quod ſcribit
Ioan.Fab.in §.qua ratione.co.1.Inſt. de pu
pil.ſubſtit.id dici Expreſſum,quod ex certa
ſignificatione & vi verborum deprehendi
tur prolatum: Tacitum autem, quod vis
verbi ex ſua recta ſignificatione nõ impor-
tat,ſed ex coniectura ta mente & voluntate
verbis patentibus deprehenditur. quod nõ
longè abeſt ab eo, quod diximus in præce-
denti verſicu.

Tacitũ quod per rationẽ intellectus colligitur.

Tacitũ aliter.
Tacitũ alijs modis.

83 At ipſe Bal.vt ad eum redeamus,in l.ſi is
qui,colum.2.verſic.ſed quæro quid vocas.
C.ſi pend.appella.ſcribit id Tacitum dici,
quod ſine verborum prolatione habetur
pro expreſſo,ſiue quod lex ſupplet.Idẽ cõ-
ſi.52.caſus talis eſt,ſtatuto,lib.1.quod repe
titur conſi.384.lib.5.tradit, id omne quod
ex interpretatione venit, eſſe tacitum, non
expreſſum:vt diximus(inquit)in vulgari &
tacita pupillari ſubſtitutione, d.l. iam hoc
iure.ff. de vulgari ſubſtit. Id autem Expreſ-
ſum eſſe, quod venit ex ſignificatione vo-
cis.Rurſus idem in tractatu de pactis,colũ.
16.verſic. illud eſt not.dicit id pactum eſſe
Expreſſum, quod habet conſenſum expreſ
ſum:Tacitum ,quod habet conſenſum p̃-
ſumptum:nec intereſſe, vtrũ ſit expreſſum
verbis,an facto.Nam pactum, quod nutu
contrahitur,expreſſum eſt,nõ tacitum, ar.
l.certum.ff.ſi cert.pet.& no.in l. item quia.
ff.de pact.quo in loco glo.in verbo,& mu-
tus,& ibi Bald.in 2.lec.col.2.dicit id expreſ
ſum eſſe,quod fit nutu,& alijs ſignis euidẽ
tibus,per l.ſi ſtipuler.§.vlt.ff.de uerb.oblig.
De quo nos dicemus pleniùs infrà, num.
160.incip.quintum genus expreſſi.

Expreſſum & Tacitum alijs aliter intelliguntur.

84 Porrò Ang.conſi.17. pro deciſione q̃ſi-
ti,col.vlti.ita hoc videtur intelligere, vt id
dicat eſſe expreſsè dici, quod tacite ineſt
ex natura verbi hoc importãtis,per d.l.Præ
tor.§.interdictum hoc,& ibi glo.in verbo,
expreſſum.ff. de oper.nou.nunti. Hincque
dici in ſubſtitutione breuiloqua, quatuor
ſubſtitutiones contineri: duas ſcilicet vul-
gares,& duas pupillares, & eas quidem ex-
preſſas,licet non verbis ſpecificis,ut uoluit
gl.in l. Lucius.in verbo, nõ ad matrem. &
quod ibi dicit Bar col.3.uer.quæro utrùm
hæc ſubſtitutio.ff.de vulg.& pupil.coniun-
cta gl.in l.precibus,C.de impub. & ali.ſub.
Et facit(inquit)tex.in l.1.§.ulti.ff.de uerbo.
obliga.Et ante eum Bart.in l.ſi fideiuſſor.§.
meminiſſe.circa medium.ff.de lega.1. vbi
dicit, quòd id quod natura uerborum im
portat, non dicitur tacite legatum, ſed ex-
preſsè. Quod & idem ſcribit in l.uxorem.
§.agri plagam.poſt medium, ff.de legat.3.
& Iaſon in l.1.colum.16.uerſic. confirmo
per doctrinam.ff.de lega.1.& Carol.Ruin.
conſi.64.ſuper primo, colum.3.nu.10.lib.
1.& conſil.76.uiſo.colum.4.nu.14.lib.2.&
conſi.132.uiſis,co.2.nume.4. eodem lib.2.

A quibus nõ longè abeſt, quod ſcriptũ 85
eſt à Philip.Deci.conſ.68. pro reſolutione,
col.4.verſi.poſtremò, ſcilicet id expreſſum
dici,quod ex uerbis ipſis infertur, & colli-
gitur, licèt id uerba aperte non exprimant.
Nam & id (inquit) dicitur eſſe in ſcriptis,
quod ex ſcriptis infertur, & colligitur. l.1.
§.ſin autem. & quod ibi not. Bar.ff. de hæ-
red.inſtit.& quod ſcribit Ang.in l.quoties.
in prin.per illum tex.ff.eo.tit. Hæc Decius.

De eadẽ re.

Hanc autem rẽ latiùs,atque diſtinctiùs 86
tractat Bar.in l.1.col.3.uerſic.uideamus er
go de prima. & ibi per eum recentiores. ff.
de uulg. & pupil. ſubſti. ſcilicet expreſſum
dici tribus modis. Primò, quod in genere
dicitur.l.ulti.in fin. & quod ibi not. ſecun-
dum unam opi.C. quod cum eo.Secũdò,
quod ſpecialiter exprimit̃.l.1.§. inter filiũ.
ff.ad leg.Corne.de falſis.& d.l.ult. ſecundũ
aliã opin.Tertiò, quod ſingulariter,& pro-
prio nomine exprimitur.l.quod in rerum.
§.ultimo.& ibi parua glo.ff.de leg.1.Et idẽ
fermè tradit idem Bar.in l.ſi quis,in princi
pio.col.4.verſicu.quæro,quid ſi teſtator.ff.
de lega.3.& in l.1.in fi.ff. ſi quis in ius uoc.
non ier.Bald.in repetitio.c. ſi pater. in ma-
teria uulgaris ſubſtit.de teſta.lib.6. & in tra
cta.de ſubſtitu.colum.2.Pet. Anchar. in c.
duobus.quod eſt penul.colum.3.in 3.q̃ſti.
de reſcrip.lib.6.Paul.Caſtr.conſi.278. paſ-
ſus iſte,colum.1.& iterum 2.lib.1.& conſi.
441.pro declaratione,colum.4.uerſic.cùm
igitur.eod.lib.1.Franc.Cur. Senior conſil.
49.memoriæ,col.15.uerſicu.ad ſecũdum:
ubi & alia multa ad primum illud genus
allegat,& iterum conſi.ſeq.colum.10. uer
ſicu. ad quartum fundamentum.Barb. in
repet.cap. Raynaldus. char.32.uerſicu. ſed
iudicio meo,extrà de teſta.& conſi.25.ſcri
bitur ſapientiæ,colum.9.uerſicu. præterea
ad

Expreſſum tribus modis dicitur.
Expreſſum generaliter.
Expreſſum ſpecialiter.
Expreſſum ſingulariter.

ad prædicta,lib.1.& conſi. 89. clementiſſimi,col.6.& 7.lib.4.& Guid. Pap. conſi. 66. uiſo themate.col.13.verſi. item expreſſum dicitur.Bened.in repet.c.Raynutius,in uerbo,ſi abſque liberis moreretur,num.14.& multis ſeq.de teſtament.

87 Quantum ad primum pertinet, quod dictum eſt,id expreſſum dici, quod in genere dicitur,adde,quod idē dicit ipſe Bart. & Bald.in d.l.Prætor.ff de noui oper. nuntia. & idem Bart.in l.Centurio. col.1.ff.de uulga.& pupil.Signo conſi.176. quæſtio proponitur,col.3.verſi.præterea licèt; ubi ad hæc allegat l.ſed an vltro.in,principi. ff. de nego.geſt.& l. negotium. & quod ibi not. C.eo.ubi etiam eſt bona glo.Et idem quoque voluerunt Bald.Imo.& Franc. Aretin. in l.illud. ff.de acq.hęre.Bal.conſi.319.quidam Nicolaus,col.2.lib. 5.Pet.Anch.conſ. 293.viſa diligenter gratia,col. 1.Pan.Caſtr. conſi,91.pręſuppoſito,col,3.verſicu.aut ſi hoc abſurdum,libro 2.Alexan.conſi.76.videſ in præſenti,col.4.verſi.& ſi dicatur,lib. 5.& conſi.201.perſpectis verbis,col.2. uer. confirmantur prædicta,lib.6.Franc. Areti. in l.qui liberis.§.hæc verba.ff.de uul. & pupil.ubi id dicit probari ex l. Lucius.cod.tit. Et idem Are.in d.ſi fideiuſſor.§. meminiſſe,col.2.verſi.ſuper ſecundo articulo. ff. de leg.1.Barb.in c.ad aures.col.4. ſub nu. 18. de reſcrip.Petr.Beſu.& Iaſon in l.Stichum qui meus erit.ff.de lega.1. ipſe Iaſon in l.1. col.16.uerſi.confirmo per doctrinam. ff. eod.tit.Philip.Dec.conſi.389.viſa longa ſerie,col.vltim.& Carol.Rui.conſi.159.quãnis loquendo,col.4.num.9.libr.3. & Paul. Pariſ.conſ.97.vt præſentis conſultationis, col.14.num.106.lib.1.

Iterū de primo genere.

88 Et hoc quidem confirmatur vltra ſupra dicta,per text.in l. qui vſumfructum. ff. de uerbo.obliga.in illis verbis,ſpecialiter expreſſerit,quibus ſatis oſtenditur, etiam generaliter aliqd exprimi: fruſtra enim aliàs ea dictio ſpecialiter,adiiceretur.Et eſt ſimilis text.in 2.§.1.ff.de doli mali exceptio. & in l.in fundo.ff.de ſupel. lega & in l. ſi is q. §.ulti.in fi.ff.de reb.duob.& in l. quærebatur.ff.de milit.teſtamē. & in l. ſed ſi hoc.In prin.ff. de condi. & demon.& in l. balliſta. in fin.ff.ad Senatuſconſultum Trebel.& in l.vltim.§.Camelelaſia.ff.de muner. & hono.& in l.1.§.quòd ſi ab initio.ff.de exerci. act.& in l.diem.§.ſi quis. ff. de arbit.& in l. circa.C.de loca.& in l.cum mulier. §. ſi igitur dote.C.de dona.ante nup. & in l. neq;. C.de iure dot.& in l.vltima. §.omnē. C.de admini.tuto.& in l.ſi quis argentū.in prin. ibi generaliter, vel ſpecialiter expreſſum.C. de donat.& in l. 2. C. in quibus cauſa.pignor. uel hypot. taci. contra. & in l. illud.

De eadē re.

C.de colla.& in capitu.2.in fin.extrà de depoſi.

Et hac quoque ratione, quòd tantum 89 operatur diſpoſitio generalis quo ad omnia compræhenſa ſub genere, quãtum ſpecialis ad compræhenſa ſub ſpecie.l. ſi duo in fin.& ibi Bar.ff.de admi.tuto. & l. ſi chorus.ff.de le.3.& l.omnes. ubi & ad hoc no. Bal.& Ang.C. de præſcrip. 30. uel. 40.ann. gloſſ.in l.ſi quis mihi bona. §.iuſſum. verſ. ſed utrum.ff.de acqui.hæredi. & poſt eam Bar.in l.ſed & ſi quis.§. quæſitū. poſt prin. ff.ſi quis caut.Alex.Franc.Aret.& Socin.in d.l.1.ff.de uul.& pupilla.ſubſt.Franc.Curt. Senior.d.conſi.49.col.15.verſi.in propoſito,Philipp.Deci. conſi.259.uiſis his, colu. 2.cum aliis multis concordan.à me latius collectis in repe.l.ſi vnquàm.in præfatione.nume.118. incip. & hæc quidem. C. de reuo.dona.

Generalis diſpoſitio tātum operatur quo ad comprehenſa ſub genere quantum ſpecialis ſub ſpecie.

Ex quo illud fit, quod ex facto reſpõdit 90 Socin.conſi.3.in cauſa domini, colum.3. verſicul.tertiò quòd dicta,lib.3.quòd licèt poteſtas legitimandi non trahatur ad feuda, ex ſententia Signo.conſi. 218. quidam dictus Ioannellus,cum concord. à me traditis in tracta. Retractuum, lib.1.§.1.gloſſ. 2.in verbo,*ou autres biens*, numero. 6. nec in generali.& in Tra.*Le mort ſaiſiſt.le uif.*in quarta parte declar.5.nu.8.præterea, ut inquit, & ſeq.tamen ſi ex generalitate uerborum colligi poſſit. Principem voluiſſe hanc facultatem ad feuda quoq; trahi, id ſatis eſt. Et quod etiam voluit Franciſ.Cur.Senior, in dicto conſi.49.colum.15.uerſi.ad ſecundam.& latius conſi.ſeq.col.50. uerſicu. ad quartum fundamentum, & multis ſequē. quod cùm,ut frater poſſit ſuccedere, requiraſ id in inueſtitura noui feudi expreſsè dici,per c.1.tit.de ſucceſſ.feud.& c. 1. §. cum verò Conradus, titul. qui feud. dar. poſſ. certè ſatis erit, ut ex uerbis generalibus id colligi poſſit.Et utrunque ſequitur Franc. Ripa.in dicta.l.1.num.52.& ſeq. ff. de uul. & pupilla.

Poteſtas legitimãdi an & quomodo ad feuda trahatur.

Frater, an & quando in feudo ſuccedat.

Et hæc quidem pcedunt ēt in materia, 91 in qua fit ſtricta interpretatio,ut nō obſcurè patet ex dicta l.ult.C.qđ cū eo.q̄ gdē loquitur de ɔ̄ctu, q haud dubiè ſtrictè interpretaſ,ut ex ea ipſa l.Iaſon expēdit,in dicta l.1.co.5.uer.itē adde.ff.de uul.& pupi.Et id cõfirmat,ꝙ gñalis diſpoſitio in odioſis, & pœnalib.q̄ ſtrictè interpretãda ſunt, gñaliter intelligiſ,ut uoluit An.in l.ul.co.ul.uer. tertiò,q̄rit.ff.de cõſtitutio.Princip. cū concor.à me adductis in rep.l.ſi unq̄.in p̄fatio. nu.119.& hęc quoq;. & iterū in noſtro Tractatu Retractuū,tit.1.§.1.gl.14. in uerbo, *ou equipollent à uente*, numero 102. ſed & hæc Quamuis contrarium eius, quod pri-

Expreſſum generale ēt in materia ſtricta.

Generalis diſpo. etiam in odioſ. & pœnal. generaliter intelligenda.

mùm diximus ex Iaſo. teneat Franc. Ripa. in d.c.ad aures,colum.6.verſ.tertiò adducitur,extra de reſcrip. per tex.cum gl. in c.inquiſitores. de hæreti.libr.6.Sed priorē opi. adiuuant multa à nobis congeſta. in d.repet.l.ſi unquam.in princ. vbi ſuprà citauimus,Quomodo autem ille tex.& gl. in dicto c.inquiſitores, intelligantur, dicemus in ſeq. verſi.

92 Nam illud primum genus expreſſi,multis modis limitatur. Primò, vt non procedat,quando reſpectu & fauore certę perſonæ debet fieri mentio expreſſa. neq; enim tunc ſufficerent verba quantuncunque generalia: uerbi gratia, ſi diceretur, Contra quaſcunque perſonas cuiuſcunque qualitatis,aut conditionis exiſtant: ſed requirit̃ ſpecialis expreſſio perſonæ,vt voluit gloſſ. nota.in dicto c.inquiſitores,in verbo, expreſsè,per illum text. & ibi etiam Domin. qui id dicit bene notandum,de hæreti.lib. 6.Anto.& Imo.in Clem. conſtitutionem, per illum tex.de elect.Rom. in repe. Auth. ſimiliter,in fin.C.ad leg.Falcid. Alex.qui illam glo.dicit ad hoc multum ſingu.conſi. 122.viſo puncto,col.3.verſicul.ſecūdò adducitur.lib 4.Barba.qui ad hoc alia citat, conſi.24.illud adferam,col.3.verſi.facit ēt, quia vbicunque.lib.1.Iaſon in d.l.1.col.3. verſi.limita iſtam regulam.& ibi Fran.Ripa.col.8.num.56.ff.de vulg.& pupil.ubi & ipſe Iaſon illam dicit ſingu. & idem Iaſon in l.1.col.5.verſic.quinto adde.ff. ſi quis in ius voc.non ier. ubi & illam glo. dicit valde ſingu.& in d.l.Prætor, in princ. col.2.& ſeq.ff.de ope. noui nuntia. ubi illam quoque dicit ſolennem,& ſing.& conſi.97. in pręſenti teſtamento,col.3. verſic.item vbi requiritur,lib.4.ubi etiam dicit not. & Bened.in dicto cap.Raynutius. in uerbo, ſi abſque liberis moreretur,lib.2.num.15.de teſtamen.

Limitatio primi generalis expreſſi, dū reſpectu certæ pſonæ debet fieri expreſſa mentio.

93 Et id quidem nō modicum fulcit,quòd aliàs diximus, diſpoſitionem generalē nō includere perſonas, & cauſas priuilegiatas & fauorabiles.l.Decurionibus. & ibi gloſſ. Bar.& Ioan.Plat.C.de ſilen.lib.12.Bald.in l. 1.ante medium.C.de no.Codi. cōfir. cum multis concor.collectis ab Alex. aut quod magis credo,Barb.inter conſi.ipſius Alex. conſi.123.ſcripſit eccleſiaſticus.col.5.verſi. faciat quod voluit,& ſeq.& lib.4.& Felyn. in c.1.col.8.verſi.ſecunda diſpoſitio, extrà de præſcipt. & Franc. Ripa.in dicta l.1.col. 8.nume.56.& ſequent.ff.de uulga.& pupil. & a me in tracta.Retractuum,titu.1.§.1.d. gloſſ.14.nume.104.& id quidem.& Carol. Rum.conſi.126.præmiſſa.columna.4. nume.8.lib.1.

Diſpoſi.generalis includis perſonas & cās priuilegiatas.

94 Secundò limita, vt procedat, quādo lex noua indúceret nouam formā in aliquo actu celebrando,& vellet de ea expreſſam mentionem fieri:tunc enim nō ſufficit expreſſio per verba generalia,vt voluit Fran. Aret.in d.l.1.col.6.verſic. ſecundò uidetur & ibi quoque Socin.col.8. verſic. ſecundò limita,de uulgar.& pupill.ad id allegantes Bar.in d.l.Prætor.in princ.ff. de noui operis nunt.ubi uoluit,quòd ſi tutor iuret vtilia facere,& inutilia prætermittere, iſta verba non ſufficerent,neque ſatisfacerent formæ,per quam tutor tenetur promittere expreſſam defenſionem pupilli, per l. vlti. §. defenſionem.verſic. omnem autem dubitationem.C.de admini.tuto.ubi & Bart.illum tex.multum commendat,& dicit nouum,& ſingu.& ibi etiam Cyn. Ang.& ibi & Saly.& ipſe quoque Bar. in l.legitimos. ante fin.princ.& ibi quoque Raph.Co. in princip.ff.de legit. tutor. quibus poſtremis locis dicit Bartol.ſe uidiſſe multas tutelas ob id caſſari.& Bald.in additio.Specul. tit. de tuto.colum.ulti. uerſicu. tutor tenetur. Ange.in §.ulti.in Authen. ut hi qui oblig. Rapha.Co. Pau. Caſtren. & Ro. in dicta l. Prætor.in princip.de operis noui nuntia. Matheſ.notabi.108.incip.nota tex.ſing. ubi ad hoc dicit text.in d.§.defenſionem, ſing. & Alex.conſ.119.ponderatis his,colum.2. ver.& ideò dicit,lib.1.& Barba. conſili. 19. ſcripſit Propheta,colum.ult.lib.1.& conſi. 25.ſcribitur ſapientiæ.col.pen.co.lib.1. ubi illum quoque text.dicit ſingu. conſ.47. pclarè ſcribit,col.pen.co.lib.2.ubi & illum dicit ſing.& conſi.64.illud in medium referam,col.1.libr.3.& conſi.91. illud referam col.4.uerſic.circa tertiam lib.3. Ang. Areti. in §.actionum.columna 19.uerſic. octauo quæro,quid incumbat,inſtit. de actio. Maria.Socin.conſi.24.uiſis,col.7.uerſicul.nec obſt.quod Imo.Et Iaſon in l.1.colu. 5. uer. quinto no.facit.ff. de liberis, & poſthu. & dicto conſi.97.col.penul.uer.quinto facit, lib.4.Et huius rei rationem.reddunt Fran. Aret.& Socin.ubi ſupra,quia ſi uerba generalia ſufficerent in hoc caſu,ius nouum nihil adderet in effectu ad id,qđ erat diſpoſitū de iure ueteri. quoniā de natura adminiſtrationis tutelæ eſt, ut tutor non relinquat pupillum indefenſum.l. tutoris officium.ff.de admi.tuto.

Limitatio 2. quando lex noua induces nouā formam, cuius expſſam mētione requirit.

Tutor debet pmittere expreſſam defenſionem ut de nu.ſeq.

Super hoc tñ aduertendum eſt,ꝙ Bal. in 95 d.l.legitimos.& in d. §. omnem dubitationem.& prætera in c.ex parte M.col. penul. uer.adhuc reſtat in intellectu.& ſequ.extrà de appel.negat neceſſariū,ut nuncupatim apponant̃ uerba poſita.in d.uer.oīno, ſed ſufficiant æqpollētia,qbus in effectu promittat̃ ſpecialis defenſio: qa iura magis cōſiderant effectum,ꝙ̃ formam uerbi.l. quoniam

De eadē re

niam indignum.C. de teſta.& formulæ ver borum ſunt ſublatæ.l.1.& 2.C. de formul. & ſequitur Alex. ſibi contrarius in d.l. prætor,& Feli.in c.tranſlato,col.3.verſi. ſecundus caſus ſit.de conſti.& Fran.Cur. ſenior. d.conſi.94.col.15.num.60.dum ibi allegat Bal.in dictis locis.& conſi.ſeq.colū.1.& in tractatu de arbi.in 19.quæſt.in fin.ubi id dicit ſemper tenuiſſe.

96 Sed & illud aduerte,quod Bar.in d.l.Prætor.in princip. dicit quod in d.§.defenſionem nō ſufficit generalitas,quia textus nominatim requirit expreſſum verbis, cùm dicit, ſolennibus verbis. Quod dictum ad hoc ponderat.Alc. dicto conſi.129.colum. 2.uerſi.ſecundo limita.ff.de uulg.& pupil. per hoc limitans,quod dictum eſt,illud dici expreſſum, quod comprehenditur uerbis generalibus, ut non procedat quando lex requirit expreſſum uerbis. Tandem tamen ſubiungit hæc uerba. Quod an ſit uerum,non dico nunc,quaſi de hoc dubitare videatur. Idem tamen in d.l. Prætor. in princip.colum.2.uer.iſta regula,hoc aſſeuerantet affirmat,ad hoc allegans Anto. & Domi.in c.tranſlato,de conſtitu.vbi tenent, quòd ſtante ſtatuto, quòd poſitioni reſpondeatur verbis expreſſis: certè ſi in reſponſione ponatur aliquod uerbum, per quod aliud in conſequentiam ſequatur, nō uidetur expreſsè uerbis,ſed intellectualiter reſponſum.Quod & ſequitur Feli.ibi. & illud quoque de expreſſo uerbis uoluit Bened.in d.c.Raynutius.in uerbo, ſi abſq; liberis,libr.2. num.15.verſic.ſecundò limitabitis,de teſta.

Limitatio 3. cum requiritur expreſſum verbis.

97 Et ita hoc erit uice tertiæ limitationis, ut videlicet non procedat illud primum genus expreſſi,cùm requiritur,ut aliquid verbis exprimatur, ſiue ut quid fiat uerbis expreſſis.tunc enim non ſufficeret, ut uerbis generalibus id fieret. Sed huic ſententiæ nō accedit Fran. Rip.in d.l.1. colum.9.verſic. tertiò limitatur.ff.de uulg.& pupilla. Quia ita(inquit)dicitur verbis expreſſum, quod exprimitur verbis generalibus, ſicuti verbis ſpecialibus,per tex.in §. prætereà, Inſtit. de inutil.ſtipu.& l.doli clauſula. ff. de verbo.obli. Nec ob.vt ſubdit d.§. defenſionē. quo innituntur alij:quia ibi tex.vnum aliquid requirit prætereà, ut ſcilicet ſpecialiter exprimatur: quo caſu haud dubiè non ſufficit generalis expreſſio, vt & nos quoque dicemus numero 150. illud tandem dixerim.

De eadē re.

98 Limita igitur quartò, ut non procedat, vbi lex in aliquo actu pro forma requirit aliquid expreſſum, quia hoc non ſufficeit adimplere uerbis generalibus, quamuis uideantur æquipollere. Ita nominatim uoluit Iaſon in d.l.Prætor.in prin.col.4.uerſ. ex qua diligenter,ex not.ibi per Bart.Confirmatq; per illud quod uult gloſſ. in c.ut circa,de elect.lib.6.& in Clem.1. in uerbo, tacta, de hæret.quæ uoluit nō ſatisfieri ſtatuto exigenti iuramentum,tactis ſcripturis ſi præſtatur iuramentum præſentibus ſcripturis,non tamen tactis.Et hac quoque ratione, quòd uerba ſpecialia magis mouēt & plus operantur, quàm generalia. l. item apud Labeonem.§.& hoc edictum, ff. de iniur.quia non egent aliqua declaratione, ſicuti generalia. l. emptor.§. Lucius. ff. de pact.& l.cùm Aquiliana.ff.de tranſact.

Limitatio 4. cum aliquid expreſſum pro forma requiritur.

Cui adde quod voluit Feli.poſt alios antiquiores,quos allegat in d.c.ad aures. col. 99
2.uerſi.nihilo minus ſequenda eſt, de reſc. quod ſi lex requirat expreſſionem pro forma,nō ſufficit expreſſio, ſub quodam uerborum inuolucro.l. ſed & ſi quis.§.quæſitum.ff.ſi quis cautio.et c.qui ad agendum & c.ult. de procur. lib.6. Et quod item uoluerunt Imo.Alexan.& Franc.Are.in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff. de uerbo. obligat. quod ubi pro forma requiritur ſpecifica ſcientia,non ſufficit eam haberi in genere. De quo tamen uide Iaſon.ibi,columna.28. uerſi.defendendo.Bart. Et quod etiam tradiderunt Bal.& Ang.in l.1.ff.de lib.& poſthu.quòd licèt aliàs ſufficiat exprimere nomen proprium alicuius, ſine expreſsione cognominis,aut alterius demonſtrationis fallit tamen,cum id requiritur pro forma: tunc enim nō ſufficeret exprimere nomē ꝓpriū,quātuncunq; ſingulare,cuiuſmodi fuit nomen cuiuſpiā Gallopreſſi, q̄ fuit Bidellus Azo.Et idē uoluerunt ipſe Ang. Ro. Alc.q alios citat,& recētiores in l.hac cōſultiſsima.C.q teſt.fac.poſ.ipſe Ang. & Imo.in l.quoties.§.ſi qs tñ.ff.de hære.inſti.Pet. An. in repe.c.1.in 6.q.prin.uer.quæro ēt ſi ſtatuto cauetur,de cōſti.Mari. Soc.conſ.24.uiſis ac diligenter.col.6.uer.nec obſtat qđ Imo. Et Hippo.Marſi.conſ.29.ſolamen omniū, col.2.uer.& faciūt,lib.1. Et hęc faciunt ad eam inſinuationem nominis,& cognominis,quæ dēt fieri in nominationibus beneficiorum ex cōco.ſummi Pontificis & Regis.Et uide,quæ dicam inferius nu.141.incip.& ex hoc,& nu.158.incipi. intellige ſecundò,& 2.ſeq.& nu.178.incipi. ſed id tamen.& nu.188.inci.& iō cū formā, & ſeq.

De eadē re.

Limita qntò,ut non ꝓcedat, qn̄ lex noua correctoria iuris antiq reqrit aliqd expreſsè 100
fieri:qa tūc nō ſufficiunt uerba gn̄alia, ſed dēt nominatim fieri, & ſpecialiter, ut uoluit Ang.in §.ſi uero expſſim. per illū text. in Auth.de trien.& ſemiſ.nā cum lex noua(inquit)permittat teſtatori,expſsè prohibere Falcidiā,in l.ſi vt allegas.C. ad leg.Fal.

Limitatio 5. quando lex noua correctoria requirit expreſſum.

Falcidia an cenſeatur ꝓhibita verbis generalibus.

quæ quidem corrigit ius antiquum, in l. quod de bonis.§.1. & vlti.ff. ad leg. Falcid. Ideò debet illud exprimi à teſtatore ſpecialiter, & nominatim: nec ſufficit generaliter id fieri, iubendo integram aut totum hæreditatem reſtitui, aut aliis verbis ſimilibus, per text.in d.§.ſi verò expreſſim. Et idē quoque voluit ipſe Ang. in §. illud quoq; per eum tex.in Auth.de trien.& ſemiſ.& in auth. ſed cum teſtator. poſt princip. C. ad leg.Falc.

101 Sed & idem tenuit Rom.nulla Ang. mētione facta, in repet.d. Authent. ſimiliter, col.vlti.C.ad leg. Falci. ad id quoque allegans text.in l.ſi quis.in princip.verſicu.ſed hoc ita demum.ff.de leg.3.& tex. vt ipſe dicit, meliorem totius iuris, in l.vl.C.de indi. vidui. Et rurſus idem Rom.cōſi. 75.neſcio qua ex re, ubi & multa alia allegat. iterumque conſi.79.totum fundamentum. Alex. d.conſi. 122.col.3.verſicu.quia reſpondeo, lib.4.Barb.conſi.19.ſcripſit Propheta, col. ult.lib.1.& conſi.24.illud afferam, col.2.& 3.eod.lib.1.& conſi.25. ſcribitur, col. pen. eo.lib.1.& conſ.37. illud adducam, col. 8. eo.lib.1.& inter conſi. Alexand. conſi.123. ſcripſit Eccleſiaſticus, col.1.lib.4.Maria Socin.inter conſi.Barpt. eius filij, conſi.14.ſequendo ordinem, col. vlti.li.1.& ipſe filius in d.l.1.col.8.uerſic. hanc tamen regulam. ff.de vulga.& pupil. & conſi. 209. quoniā præſens conſultatio, col.2.li.item 2.& ante hos omnes Oldra.(cuius nullam illi mentionem fecerunt) conſi. 248. præſuppoſita conſuetudine, in 4.dubio.& Bar.in l. Centurio.col.7.verſic. quid dicemus dubito.& ibi quoque ipſe Ange.& Imol.ff.de vulga. & pupilla.

De eadē re.

102 Verùm ſunt alij. qui tenent contrariū & inter cæteros Paul.Caſt.ſibi contrarius latè in conſi.27.in cauſa quæ vertitur, per totum lib.2.vbi dicit ſatis eſſe ſi uerbis generalibus id concipiatur, ut ſi legauit omnia bona, ſiue pleno iure, vel integrè, aut ſi ne diminutione, per multa quæ ibi allegat. Et Alexand. ſibi contrarius, Franc. Areti.& Iaſon, etiam ſibi contrarius in d.l. 1.ff.de uulg.& pupil. neque enim iura (inquiunt) allegata ab Ang. dicunt id nominatim, aut ſpecificè debere fieri, ſed tantum expreſsè: quod etiam intelligitur verbis generalibus vt diximus. Et idem Alex.conſi.5. circa primum, col.ulti.lib.3.ubi & alios multos antiquiores allegat, quos de induſtria prætermittimus. Et Franciſ.Aret.conſi.12.in cauſa Nicolai, col.2.per text.quem dicit not. in §.ſi quādo. in fi. in Auth. vt ſponſa larg. Franc.Cur.Senior dicto conſi.49.colu.15. nu.59.& multis ſequent. & iterum conſi. ſeq.col.10.in reſponſione ad quartum ar.

Cōtra ſupra dicta.

& bened.in repet.d.c.Raynutius.in uerbo, ſi abſque liberis, le 2.numero 15.verſic. tertio limitabitis, de teſtamen.

103 Et in hac quoque opin. fuit Socin. ſibi item contrarius, conſi.127.quoniam in pſenti conſultatione, col. antepenulti. verſi. ſed hic inſurgit, lib.3.vbi ex hoc dicit in caſu Auth.ex teſtamēto.C.de collatio. exigētis expreſſam collationis prohibitionē, ſatis eſſe, id ex uerbis generalibus, & mēte donantis colligi, licèt non ſit alias ſpecialis, aut ſingularis expreſſio, quamuis ea Auth. ſit iuris antiqui correctoria. Id quod etiam aſtruit tex.in l.ex parte.§.inteſtato, & quod ibi dicit gl.ff.famil. hærciſcun. Et quod voluerunt Fulgo.& Roma.in l.ſi emancipati. & ibi Alexander ad fin.C. de collatio. Et facit bonus text.in l.decem. iuncta glo.vlt.ff. de fideicommiſſ.lib. Et illam glo. ponderauit, & dicit ſing. Barb.in repe.c. Raynaldus. col.144.uer.quoad intellectum, de teſta. Ex quibus radicitus euelli videtur illa Ange. ſententia.

De eadē re. Collatio an cenſeatur ꝓhibita verbis generalibus.

104 At Iaſon ſibi diametro contrarius, tum in d.l.prætor.co.2.uerſic.4.& ulti. ff. de noui.op.nun. tum in l.Marcellus.co.12.uerſi. licèt iſtam amplitationem.& uer. tu aduerte.ff.ad S.C.Trebe. eam Ange. ſententiam & ſequitur, & tuetur, non iis iuribus, quib. Ang. ipſe innititur, ſed hac ratione, quòd in correctoriis non eſt procedendum per coniecturas, aut tacitos intellectus, ut dicit illa gl.not.in c.cupientes.§.quòd ſi per eo. de elect.lib.6. Sed hæc ratio mihi admodū debilis & frigida eſſe uidetur: quia quod fit uerbis generalibus, id expreſſum dicitur non tacitum, ut iam dictū eſt ſuprà ſæpius. Ideo cogita, & uide etiam quæ dicam infra num.172.quarto modo.

De eadē re. contra Ang. ſententiam.

105 Limita ſextò, ut non procedat in eo, qđ uenit in conſequentiam, etiam neceſſariā ad actum expreſſum: quia illud non dr̄ expreſſum, ſed tacitū, cùm nudis verbis comprælendi nō poſſit. text. habes, & exemplū in l.ſicut certi.C.de teſta.mili. ubi ſi miles ſciēs ſe habere filium, inſtituat extraneum hæredē, intelligit exhæredare filiū, ſed tacitè. Et illum tex. nouiter ad hoc pōderat, & dicit ꝑpetuò mēti tenēdū, & notādū. Fran. Aret.ibi, & Iaſon.ēt ibi, co 3.uer.notādū ēt ex hoc tex. & in d.l.1. co.5.uer.quartò ultra ſcribētes, de uul.& pup.& in d l.Prętor.co. 2.uer.7.& Bened.in d.c.Raynutius, in uerbis, ſi abſq; liberis.lib.2.nu.15 uer.4.de teſt.

Limita 6. in eo quod venit in conſequentiam.

106 Et in id quoq; facit, quod ſuprà adduximus in tertia limitatione, nu.96.in c. ſed & illud, ex Ant.& Do.in d.c tranſlato.de cōſt. & qđ dicā infrà in ſeptimo ogne expſſi. Et qđ dicit gl.in c.1.in uerbo, ꝓhibet. 1.di. nunq̄, inqt, inuenimus expreſsè ꝓhibitū in l.niſi

De eadē re

per

per quandam conſequentiam.Ex qua no. Domi.ibi,col.5.non id dici expreſſum,qđ ex quadam verborum conſequentia proficiſcitur. Et ideo(inquit)vbicunque requiritur expreſſa mentio, non ſufficit mentio deſcendens ex cònſequentia verborum, utpotè ſurda, & tacita. nam & illum vidi à nonnullis allegari, licèt non ſit in meo Codice.

107 *De eadē re. Cōtra ſupra dicta.* Sed aduerte,quia contra hanc limitationem faciunt multa,quæ dicam infrà, in 8. genere expreſſi. Et etiam cōtrarium tenuit Franc. Rip. in dicta.l.1.colum.8.nume.61. ff.de uulga.& pupil.ſubſtit.per l. ſi quis locuples,ff.de manumiſſ.teſtam.ex qua no. Barto.id quod colligitur ex argumento à contrario ſenſu, procedere ex expreſſa verborum ſignificatione. Nec obſtat (inquiunt)d.l.ſicut certi. quià(ut dicunt nonnulli)exhæredatio, de qua loquitur illa l. non ueniebat ex conſequentia verborum, ſed ex interpretatione legis. Sed, ut ſubdit Ripa.ea ſolutio illi non placet,quia vnius incluſio, cenſetur expreſſa excluſio alterius. l.ex eo,ff.de teſtibus.cum ſimilib. Ideo aliter reſpondet, quòd ibi exhæredatio dicitur tacita verbis ſingularibus, & ſic reſpectu formæ, quia nominatim fieri debuit. l.1.ff.de lib.& poſth. Non autem dicitur tacita,quòd expreſsè non colligatur.Subiungitque poſſe dicit.quòd ubi conſequentia eſt infallibilis, hæc poſterior opini. poſſet procedere: ſecus ſi conſequentia poſſet eſſe non vera,vti declarat Felin.in c. noſtra in 3.correl.de reſcrip.Et idem propemodū voluit Franciſ.Curt.Iunior. 159. ſacratiſſimæ,col.ult.uerſicul. ſed quia negari lib.2.

108 *Limitatio 7. in genere ſummo.* Limita ſeptimò,vt non procedat, quando uerba eſſent generalia in genere (vt ita loquar)generaliſsimo,aut (vt alij vocant) ſummo:ſed opus eſt,vt ſaltem ſint in genere ſubalterno,id eſt,vt deſcendant ad quādam ſpeciem:nec tamen neceſſe eſt, ut ad indiuiduum veniant:uerbi gratia,quis nō tenetur de caſibus fortuitis,niſi eis expreſsè renuntiauerit.l.ſed & ſi quis. §. quæſitum. ff.ſi quis cautio.& l.opus quod aduerſione. ff.locat. Certè ſi quis ſuſcipiat in ſe omne *Caſibus fortuitis non renunciat.qui ſuſcipit omne periculū.* periculum,non uidetur renuntiaſſe omnibus caſibus fortuitis: ſed opus eſt, vt ſaltē in genere ſuſcipiat caſus fortuitos: quod ſatis erit etiam ſi non dicat incendij, naufragij,&ceterorum, per tex.in l.ſi quis fundū. in princ. ff.loc.& voluit glo.& Doct.in d.§. quæſitum. vbi latè per recentiores, qui adducunt concor.& per Alex. multas etiam concor.afferentem in l.Titius.in prin.ff.de libe.& poſthu.

109 *Mādata ſpecialia in genere de mādare,non ſatis eſt.* Similiter ſunt multi caſus, in quibus requiritur ſpeciale mandatum,qui numerātur per gl.in l.Pomponius.in princ. de pc. & in c.quia ad agendum.eo.tit.lib.6. inter quos eſt reſtitutio in integrum. Propterea ſi quis conſtituat procuratorem in omnibus caſibus, in quibus requiritur ſpeciale, & expreſſum mandatum, non ſatis eſt ad hoc,ut poſſit petere reſtitutionem in integrum, aut aliud quicquàm facere, quod requirit ſpeciale mandatum per text. in d. c.qui ad agendum.ſed ſi conſtituerit ad petendum in integrum reſtitutionem, cùm opus fuerit,ſatis eſt, etiam ſi non dicat in tali cauſa:ut per Bar.& alios,in d.l. Titius, & in d.l.filiusfa.ff.de dona.& Bald.Ang.& Sali.qui hanc dicit eſſe communem opi. in l.1.C.etiam per procu.cau.in integ.reſtit. agi poſ.Bal.d.§.quæſitum.col.4.verſi.& ex hoc inferr. & in l. illud.§.1.ff. de minori. ubi ita dicit communiter teneri.Pet. Anc. in c. procurator. de elec.lib.6. ubi hoc limitat certis modis,cum multis concor.adductis per Alex.in d.l.Titius.& conſi. 189. viſo ſtatuto.col.2.uerſi.quartò probatur.libr.7. quibus adde & Philip.Dec.conſ.20.in cauſa iſtorum fratrum,col.penult.verſic. ſecūdo reſpondetur.

Et multa alia exempla videre poteris per Bart.in d.l.ſi quis in principio teſtamenti, col.4.verſi.quæro quid ſi teſtator.ff.de leg. 3.& in l.vltim.in fi.C.ſi contra ius, vel vtil. pub.ubi dicit,ſatis eſſe ſi dicatur, non obſtante quacunque lege contraria : nec eſſe neceſſe,vt dicatur,tali lege.& in l.1. in fi. ff. ſi quis in ius voc.non ier.ubi dicit, ꝙ in illo caſu,in quò requiritur ſpecialis renuntiatio,ſimiliter non ſatis eſt renūtiare omni exceptioni,ſiue priuilegio. ſed ſufficit renuntiare omni priuilegio fori,licèt non deſcendat ad aliam ſpeciem, ſiue indiuiduū priuilegij fori,cum multis concor. ibi per Iaſon.adductis,quem ibi uide.& in d.l. ſed ſi quis.§.quæſitum.ff.ſi quis cautio. 110 *Generalis legum derogatio.* *Generalis renūtiatio exceptionum.*

Sed hoc fallit,ubi uerſaretur graue aliqđ & magnum præiudicium.nam tunc nulla generalitas,quantumcunq; expreſſa, ſatis eſſet niſi re ipſa eſſet omnino ſpecialiter & nominatim expreſſa,ut uoluit Bar.in d.l.filiusfa.col.pen.& ul.ff.de don. adferēs duos caſus, uidelicet in aditione hæreditatis, p tex.in l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.uerſic. ſed utrum:& ibi Doct.ff.de acq.hæredi. & Ale.Iaſon.in d.§.l.Titius ponderantes grauitatē præiudicii.Similiter in matrimonio non ſufficeret mandatū ad contrahendū matrimonio:ſed requiriē, ut nominatim exprimatur,cū tali,propter grauitatem præiudicii,per l.generali.ff.de rit.nupt.& c. ult. & ibi glo.& Doct.de proc.lib.6.& not.Bar. in d.l.filiusfam.in 3.quæſti. de dona.Salyc. in l.1.de ſponſa.Alexā.conſi.146.in cauſa, 111 *Vbi verſatur graue periculum, ibi ad indiniduum deſcēdendum.*

& lite uertente, circa princip.lib.5. Alex.& Iaſon in d.l.Titius.Et hic erit generalis fallentia,ad hoc primum genus expreſſi vt videlicet expreſſum non dicatur,quod in genere dictum eſt,ubi vertitur ingens periculum.Id quod erit vice 8.limitationis.

Limitatio 8.

112 Fallit & ſecundò,ubi requiritur mandatum ſpeciale, principaliter in fauorē aduerſarij,quam dubitat,ne dominus poſtea reuerſus dicat,ſe de hoc non intellexiſſe,& ſic aduerſarius ipſe damnificetur: quia tūc requiritur,vt exprimatur ſpecialiter indiuiduo,ut uoluit Bar.in d.l.filiusfa.§. ulti.ꝑ tex.in l.qui ita.ff.ad Treb. & in c. procurator.de elec.lib.6.& in Cle.non poteſt, de ꝑcu.Iō enim ibi exigitur ita expreſſum mandatum,ne dominus poſtea dicat, ſe nō intellexiſſe, vt euitet pœnas,c.1.de ele. lib. 6. Et id quoq; erit 9. limitatio ad primum illud genus expreſſi.

Limitatio 9. ubi agitur de fauore aduerſarij.

113 Ex quibus hoc potes colligere, an ſufficiat maritum generalem conſenſum præbuiſſe vxori,ut ipſa poſſit quoſcunq; contractus facere.Super quo & tu præterea vide,quid in ſimilibus caſibus voluerunt gl. & Barto.in l.ſi longius.§.1.ff.de iudici.Iac. Aret.Cyn.in 3.q.Ray.Bal.col.pe.verſi. quæro vtrum ſufficiat,& Fulg.in l.vlt.§. neceſſitate.C.de bon.quæ lib.Specul.& Io. And. in tit.de actore.§.1.verſi.ſed quid ſi pater filio.Barto.& Ang.in l.ſi qs mihi bona.§.ſed vtrum.quem legunt cum.§. iuſſum. & ibi quoque Raph.Ro.Pau.Caſt.Alex. qui adfert concor.& Fran.Are.ff.de acqui.hæred. Bar.in l.tam is.§.1.col.2.uer.quæro an regratur.ff.de donat.cauſ.mor.And. Iſer. in c. imperialē,tit.de prohibi.feud. alie. per Fede.vbi loquitur de generali conſenſu domini in alienatione feudi.Bal.in rep.l.1.C. de ſacroſ.eccl.cùm loquitur de teſta. filijfa.ad pias cauſas, & conſi. 285. caſus corā R.D.Epiſcopo,col.2.uer.ſed ad hoc reſpōdetur,lib.2.Ale.conſ.59.uiſo proceſſu, co. 2.uerſi.unde dicit,lib.2.& d.conſi.189.col. 2.uerſi.quintò probatur,lib.7.& Soc. conſil.112.lib.1.repetito lib.2. conſi. 172. multum,col.4.verſi.ſuccedit nūc tertia, & ſeq. & Philip.Fran.in rubr.teſta.lib.6.charta.7. uerſi.11.quæritur.& Carol.Ruin.conſil.7. prima facie,colu.5.nu. 14 lib.2.Eſt autem expreſſa conſuetudo Rochellenſium,c.23. ſufficere generalem conſenſum.

An ſufficiat virum præſtare generalem conſenſum omnibus contractibus.

114 Limita decimò,ut non procedat in reſcriptis ad beneficia,in quibus uel expreſſa,uel ſpecialis mentio requiritur. Nā uerba generalia non ſufficerent: uerbi gratia, in caſu Clementi.2.de offic. ordin. ubi in collatione beneficij facta à Legato ſedis Apoſtolicæ,requiritur ſpecialis mentio beneficij, quo impetrās obtinet,nec ſufficeret generalis,de qua in c.non poteſt. de cōcel.præbend.libro 6. uidelicet quòd aliud beneficium obtinet:ut uoluit glo.in dicta Clement.2.& ibi Cardinal.in 13.quæſtione.Ioan.Andr.in ca.in noſtra, ad finem, & ibi Antonius columu.5.uerſic.ſecundò principaliter.Calder.& Imol.in fin. & Panor.in ultimo not.extra,de reſcr.Domi.in d.c.non poteſt:Panor in c. aures,in princ. per illum tex.& ibi Felin.qui adducit concor.col.2.de reſc.

Limitatio 10.in reſcriptis ad beneficia.

Et etiam in caſu Clemen.2.de præbend. 115 ubi per literas. ſuper prouiſione clericorū ad beneficia,non includuntur hoſpitalia, niſi expreſſa de illis fieret mentio. Et ibi dicit gloſſa vlti.quòd non ſufficerent uerba generalia,ut quòd de quibuſcunque beneficijs,dignitatibus, perſonatibus,officijs,& cætera, & ibi Cardinal.in 7. nota. dicit ibi eſſe caſum,ubi non idem operatur genus, quod ſpecies: dicit tamen poſt Gen. quòd ſatis erit, fieri mentionem de hoſpitalibus in genere.quod in idem recidit cum ſeptima limitatione.ſed & quod in caſu dictæ Clemen.2.requiratur ſpecialis mentio hoſpitalium,tenet Barb.conſi.64.illud in medium referam,col.1.lib.1.

De eadē re.

Et ad hanc limitationem referri poteſt, 116 quod uoluit Domi.in cap. humanum genus.columna quinta.& ibi poſt eum Feli. columna ſecunda, diſtinctio.1. quòd ubi in reſcriptis beneficialibus,ex iuris diſpoſitione requiritur expreſſa mentio alicuius qualitatis,non ſufficit,ſi fiat mentio ꝑ quādam conſequentiam.Et huius rationē reddit Iaſon in dicta l.Prætor.columna ſecunda,uerſiculo tertio fallit. ff. de oper. noui. nuntiatio.quia huiuſmodi reſcripta ad beneficia, propter nimiam ambitionem clericorum ſunt odioſa. Et per hoc dicit, hoc quoque procedere ſemper in materia odioſa, ad hoc referens, quod ſuprà diximus in quinta limitatione iuncta l. cum quidam. ff. de liber. & poſthum. Ad quod etiam facit, quod uoluit Panormita.in cap.in Lateranenſi.columna ultima, extra de præbend. Et id erit pro 11. limitatione huiuſmodi expreſſi generalis,ut ſcilicet non procedat in odioſis.

De eadē re.

Limitatio 11. In odioſis.

Limita duodecimò, ut non procedat, 117 cum aliàs conſtitutio requirit expreſſionem per uerba geminata: uerbi gratia, ſi dicat, exprimit omnia, & ſingula: tunc enim non ſufficeret expreſſio in genere, ita expreſsè uoluit gloſſ. in capit. circa. in uerbo, omnia & ſingula. & ibi quoque Ioan.Mo,Ioan.Andr.& expreſsius Philip. Franciſc.de electio.libro ſexto. & Franciſ. Ripa.in l.1.columu.10.uerſicul.ex hoc infertur. ff. de uulgar.& pupilla.& ead. gloſſ. appro-

Limitatio 12. cùm expreſſio per verba geminata requiritur.

approbatur per tex.in Cle.conſtitutionem verſicu.cæterum. ubi. & hoc not. gloſſ. in verbo,circunſtantijs,eod. tit. Et bene facit quod dicam infr.eo.nu.147.limita tamen non procedere,& iterum nu.150.illud tandem,rurſumq́; num.198. intelliges ſecundo.& quę latiſſimè ſcribam in noſtro opere,cui titulus eſt,nihil fruſtra.

Limitatio 13. quando certitudo requiritur reſpectu ſpeciei.

118 Limita decimotertiò,vt procedat, quādo requiritur expreſſum ſimpliciter: at ſi certitudo requiratur reſpectu ſpeciei; non ſufficeret huiuſmodi certitudinem fieri p verba generalia,ſed requiritur ut fiat p uerba denotantia ſpeciem: ita nūcupatim voluit Domi.qui hoc dicit bene notandū,& poſt eum Philip.Franc.in c. ſi Epiſcopus, ante ſi.per glo.ibi,in uerbo, certas, de præben.lib.6.

Limitatio 14. cum aliquid debet fieri ſpecialiter.

119 Quin generale eſt vt cùm aliquid debet fieri ſpecialiter,non ſufficiat uerbis generalibus fieri,ut uoluit gl.in l.1.in uerbo, ſpecialiter.& ibi,Bart.Bal.Saly.Fulgo. & recētiores.ff.ſi quis in ius vocat.& gl.in Clemē.1.in verbo,ſpecialiter. & ibi Cardi.Flor. in 7.not.de iudi.Ioan.And.in c.1.de except.libr.6.Bart.in l.legitimus.ad fin.princi.ff.de leg.tuto.Anto.& Imo.in Clem.cōſtitutionem.col.2.de elec.Iaſon in l.1.col.1.verſic.quartò adde gl.ff.ſi quis in ius uocat.Bertrand.conſi.28.ad maiorem,colum.2.nu.7.lib.1.& Franc.Ripa.in l.1.col.9.verſi.iſta limitatio,& iterum verſi.ex his infertur. ff. de uul.& pupil.Et faciunt not.per Guil.Cu.Bal.& Saly.in l.ſi quando.§.& generaliter. C.de inoffic.teſta.Barto.in l.ſi duo ff.de admitt.Alberi.Bal.& Angel. in l. de his.ff. de tranſact.& pleniſſimè Bal.in l.4.§.quæſitum.ff.ſi quis cautio,Franc.Aret. in l.qđ in rerum.§.ſi nauem.ff.de leg. 1. Barb. qui in id multa allegat,cōſi.19.ſcripſit Propheta,columna ſeptima,verſic. facit etiam ad pdicta,lib.1.& cōſi.37.illud adducā,col.8. verſ.& ſi dicatur quòd in caſibus,eo.lib.1. & conſi.15.præclarè ſcribitur,col.7. num. 22.lib.2.Franc.Ripa.in d.l.1.col.6.numer. 68.ff.de uulg & pupil.& lib.2.reſponſ.cap. 19.Titio,colum.1.Et quę diximus ſuprà ex Bar.& alijs trib. modis expreſſum dici,primum generaliter,alterum ſpecialiter, tertium ſingulariter. Si ergo expreſſum ſpecialiter requiritur,non ſufficit generaliter: alias enim fruſtra huiuſmodi expreſſa diſtingueremus. Vide tamen, quid dicam poſtea nu.148.& per hæc Lector, habes, & ſeq.Et id quidem erit vice decimæquartæ limitationis.

Limitatio 15 cum aliquid nominatim fieri debet.

120 Limita decimoquintò,ut non procedat quod dictum eſt,id expreſſum dici, quod in genere dicitur, vbi lex uel ſtatutum requireret nominatim expreſſum,vt in caſu l.lecta.verſi.pactum antem.ff.de rebus crēditis.Tunc enim non ſufficerent verba generalia,vt expreſſim reſpondit Barb. cōſi. 48.illud afferam,columna quarta,verſicu. ego pondero, libro primo. Et uidere licèt ex eo quod voluit Paul.Eleaz. in ſuo Tractatu Appellationum,in 10.quęſtio. quòd cum in appellatione à grauamine debeat exprimi cauſa grauaminis.c. 1. de appella. lib.6.idq́ue nominatim, Cle. appellāti. eo. tit.Certè non ſufficit id exprimere per verba generalia.Quod & idem tradit Bal.in l. eos.§.ſinautem in iudicio. colum. prima. C.de appella.& in l.vltima.col.1. ver. item not.vald.text.C.de his qui propt.met.indi. non appel.& Socin.conſi.45. viſa appellatione,colum.4. verſic. 4. & vlti. Super quo tamen vide quæ dicam infrà num.162.ſeptimum item,& ſeq.& num.190.atq; etiā, & ſeq.& Panor.in dicto c.in Lateranenſi, in vlt.q.ext.de præb.ubi ſuper hoc caſu diſtinguit.& Bar.in l.filiusfa.col.ult.ff.de donatio.ubi expreſſè dicit fieri nominatim, quod fit uerbis generalibus,per l.Titius.in princ.ff.de libe.& poſthum.

Cauſam grauaminis verbis ſpecialibus exprimendam.

Limitatio 16. in iuramento.

Iuramentū debet præſtari uerbis ſpecificis.

121 Limita decimoſextò, non procedere in iuramento,quod in genere præſtitiſſe non ſufficit,ut interueniſſe dicatur,ſed nuncupatim,& uerbis ſpecificis exprimi debet, p c.pen.extrà de iureiu.quem tex.ad hoc no. Doct.è quibus Pan.ibi dicit not.ſing. autē dicit Ant.in c.ab excommunicato,col.5. ver.ille error ergo actorum, de reſcrip.Ex eoq́; dicunt. Ab. antiq. Ioan. And. Anto. Imol.& Pan.ſuper eodem c. ꝙ prouinciales,qui aliquid falſum domino affirmant per iuramentum,quod antea fecerunt, nō incurrunt periurium.Et dicit præterea Antonius in d.c.ab excommunicato, ubi ſuprà,ꝙ ſi per iuramentum aliàs à me præſtitum promitto dare centum, non ex hoc obligor ad iuramentum,& periurium. Et ſequitur Soci.conſi.99. ſereniſſimus Rex, col.2.ver.tamen clauſula, lib.3. vbi ex hoc conſuluit, quòd ſi inter aliquos factum ſit compromiſſum iuratum, deinde & inter eoſdem fuerit huiuſmodi cōpromiſſum prorogatum cum omnibus ſuis clauſulis, non tamen cenſetur iuramentum interueniſſe: ſed opus eſt ut exp̄ſſè,& ſpecificè interponatur: adeò ut non ſufficiat generalis cōſenſus,ſiue expreſſio, ac nec per relationē ad aliud certum,quod not. ad id dicemus infra in 11.genere expreſſi, præſertim nu. 139.nam cum iuramentum.

Nec ſufficit dicere, per iuramentū aliàs præſtitum.

Nec cum omnibus ſuis clauſulis.

Iuramentū adijci nō poteſt ex clauſula, gcōtractus extēdi poſſit, &c.

122 Ex his aūt dicit Pan.in dicto c.penu.ꝙ ſi partes cōſenſerunt,ꝙ inſtrumentū poſſit extēdi ad ſenſum & cōſiliū ſapiētis, aut ut notario videbit, non tn̄ poterit adijci iuramētū,cum rgrat ſpecificā expreſſionem.

& ſequitur Soci.in l.Gallus.§. idem credẽdum.colum. 2.ff.de lib.& poſth.& Philip. Dec.in l.ſemper in ſtipulationibus.colum na vltima.ff.de reg.iur.Sed tu his adde tex. optimum in l.qui per ſalutem.ff.de iureiurando, vbi licèt qui per ſalutem ſuam iurat, videatur iurare per Deum, cum reſpẽctu numinis ita iurat, tamen non videtur ſatisfeciſſe delationi iuramenti, niſi ita fuerit ſpecialiter delatum. Et ita non ſufficit in genere per Deum iurare, ſed in ſpecie id debet fieri, vt per Deum iuraſſe dicatur.

123 *Limitatio 17. vt id generaliter expreſſum dicatur, tacitum verbis ſpecial.* Limita decimoſeptimò, vt licèt huiuſmodi expreſſum generaliter, ſit verè expſſum verbis generalibus: eſt tamen tacitum verbis ſpecialibus, vt nuncupatim voluit Petrus Belutius, non modicæ autoritatis Doctor, in l. Stichum qui meus erit. & ibi poſt eum Iaſon, column. vlt.ver. mihi plus placet illud.ff.de lega.1.Et hoc quidem ſatis conuenit cum eo, quod ſuprà diximus num.119.incip.quin generale.Et uide etiã quod in ſimili diceimus infra, nu.173.quin to item modo & num.195.verum Franci.

124 *Limitatio 18. ut plus roboris hẽat quod ſpecialiter eſt expreſſum, quã quod generaliter...* Limita decimooctauo, vt procedat in illis ipſis terminis (ut ita cum noſtris loquamur) de quibus tractamus, videlicet vt pro expreſſo habeatur, quod generaliter dictũ eſt. Verum in hoc plus habet emergiæ, & ponderis, quod ſpeciale eſt, vt ſcilicet magis timeatur, magiſque animos ſubeat, qđ in ſpecie dicitur, quàm quod in genere, p textum in c.quanquàm.23. diſtin. vbi glo. multa in hanc ſententiam colligit, quæ tu videre poteris, ne ſim longior in re, quæ paulò longius à propoſito diſtat. Sed tu tamen adde text.in c.ſi aduerſus, extrà de hæreti. & in Cle.1.ad finem, de exceſ. Prælat. & gl.in c.1.tit.qua iura.deb.vaſ.Et Iac. Alua.& Card. Alc.in c.1.vtrunque in quarto not.tit.de noua fideli. for. & text. in l.apud Labeonem.§.hoc edictum.ff.de iniur. ubi quæ notabiliter fiunt, niſi ſpecialiter notẽtur, videtur quaſi neglecta, & ibi multæ cõcord.in gloſſ.

125 *De eadẽ re.* Adde (inquam) quod alibi dicitur in generali ſermone, non includi quod veriſimile eſt, loquentem non cõpræhendiſſe. l. obligatione.ff.de pigno.cum in fin.ſi.Et id quod vulgò dicimus, ſpeciem derogare generi l.alimenta.§. baſilicæ.& l. Stichus nutricis.ff.de alimen.& ciba.lega.& l. in toto iure ff.de regu.iur.ubi ita ſcribitur, in toto iure generi per ſpeciem derogatur: & illud potiſſimum habetur, quod ad ſpeciem directum eſt.& in c.generi.eod.titul. lib.6.& ibi concor. Non autem è diuerſo derogat genus ſpeciei.c.dudum.circa medium, de præb. lib. 6. Et ꝙ magis impedit quod ſpeciale eſt, quàm quod generale.l.1.cum glo. in verbo, pignori, & ibi Bal. C. de nece.ſer. hæred.inſtit.Ex quo multa ualent ſpecialiter facta, quæ non generaliter l.2.C.de ſer. pign.dat.manumiſ.quem ita ſummat Baldus.Quod ſpecialiter declaratur, validius operatur, quàm quod in genere prædicatur: & in l. ſequen. ubi ſeruus generaliter pignori obligatus.manumitti poteſt: ſecus, ſi ſpecialiter.& alijs prope infinitis iuribus.

Limita decimononò, ut non ita procedat quin nouum id ſit, & dicaẽ, quod cum antea uerbis tantum generalibus eſſet cõpræhenſum, nunc vero ſingulatim, & ſpecificè eſt expreſſum, vt expreſſim tradidit Bal.in c.1.pòſt prin.titul.de noua for. fideli.in id allegans gl.in l.1.ff.de leg.1. Quamuis tamen aliàs declaratio nihil addere, nihilquè noui inducere dicatur.l.aſſe toto.ff. de hęred.inſtit.& l.hæredes palam.§.1.ff.de teſtam.& ibi conco. 126 *Limitatio 19. nouum ſit quod ſpecialiter ſit.*

Limita viceſimò, & vltimò, vt non procedat, quando requiritur quæpiam expreſſio ad eum finem ſiue effectum faciẽdi (ut noſtri loquuntur) aliquem incidere in pœnam: tunc enim non ſufficeret expreſſio in genere, per gloſſam, in Cle.1.in uerbo, nominatim, de ui.& honé.cleri.quam ſic intelligit & declarat Pan.in c.in Lateranenſi ad fin.extrà de conceſ.præbẽ. Et ita uoluit Fran.Ripa.in l.1.colum.9.uerſic.ultimo limitatur.ff.de uulg.& pupill.Sed tu aduerte quòd ea gloſſ.& Pan.loquuntur de eo, qđ dẽt fieri nominatim: quod aliud uidetur eſſe, quam expreſſim, ut conſtat ex his quę diximus ſuprà, num.120.incip.limita decimoquintò.Et ad hanc limita.facere uidẽtur, quæ diximus ſuprà, nu.91.incip.& hæc quidem procedunt.Et uide quę dicam infra.nu.138.& quod ſimiliter. 127 *Limitatio 20. cũ quis incideret in pœnam.*

SED ET ILLVD ſciendum eſt in hoc genere expſſi, ꝙ ſi uerba generalia nõ poſſint ucrificari, niſi in una ſpecie, cenſentur diſpoſitio eſſe ſpecialis, & ſpecialiter exprimere, id, quod diſponit, & ita tranſit in ſecundum genus expreſſi, per tex.in l.2.& ibi Doc.ff.de lib.& poſth.quem text.ad hoc dicit not.Iaſ.conſ.56.in cauſa & lite, col. pen. uerſ.3.lib.1.& l.ſi domino, & ibi Bar.& alij ff.de leg.1.& l.patronus.§.1.ff.de leg.3.& l. ſi tibi.§.1.& ibi Bart.& ruſum l.ſi hæres.& l.ſi optio.ff.de opti.leg.& l. fundus qui locatus.in fin.ff.de fun.inſt.& §.nominatim. Inſtit.de exhęred.lib.& c.ex parte.le 1.& ibi gl.ult.Pan.& Felin.in fin.qui cum tex.dicit ſingula.de offici.delegat. Bald. qui ex hoc in pulchro caſu reſpondit, conſi.46.quidã Ioannellus, lib.1.& Pano.in c.Paſtoralis.§. quoniam.col.2.uerſi.nota quòd in materia, de reſcript.& Doct.ubique. 128 *Diſpoſitio generalis, quę non niſi in una ſpecie verificari pt cenſetur ſpecialis.*

Et

De eadē re.

129 Et facit, quod voluit gloſſa, quam ſimpliciter ſequuntur Io. An. & alij, in c. conſtitutionem. in verbo, nominatim, de ſent. exc. lib. 6. q monitio dicitur nominatum facta, ad hoc vt poſſit excommunicari, qui participat cum excommunicato, ſi dicat, moneo filium Petri, cùm ipſe Petrus vnicum filium haberet, per tex. in d. l. 2. Et illam gl. reputat ſing. Fran. Are. in l. 1. col. 2. ff. de lib. & poſth. ad hoc quòd in actibus, qui etiā ipſo iure irritantur, niſi quicquam nominatim fiat, vt eſt in illo caſu, ſatis ſit exprimi per alias demonſtrationes idem ſignificantes.

Teſtamētum derogatoriū præcedentium unū tātum præcedens ſpecialis derogatione habetur.

130 Et quod uoluit Barto. in d. l. 2. per illum tex. de lib. & poſthum. quod ſi vnicum teſtamentum præceſſiſſet, in quo teſtator appoſuit clauſulam derogatoriam ad ſequētia teſtamenta, videlicet quòd non valeat aliud teſtamentum poſtea factum, niſi certa verba in eo apponantur: poſteà fecit ſecundum teſtamentum, in quo generaliter reuocat omne teſtamentum præcedens: p iſtud ſecundum teſtamentum cenſetur primum reuocatum, tanquā fuerit facta mentio expreſſa, & ſpecialis præcedentis teſtamēti, & clauſulæ derogatoriæ in eo appoſitæ, cū ſit vnicū, de quo illa gnālis reuocatio appoſita in ſcdo poſſit intelligi. & idē tenet ipſe Bar. in l. ſi quis in principio teſtamenti. col. 4. verſi. ſed quæro ſi eſſet ponere caſum. & ibi etiam An. uerſi. tertio quæro. ff. de legat. 3. & idem Bart. conſil. 21. vt dicit & aſſeruit, ad fin. Bald. in l. humanum. col. ultim. C. de lega. & Ang. conſilio 365. quędam domina Vanna, colūna ultima. Roma conſi. 185. in caſu præmiſſo, quo quæritur. Ioan. Ana. conſi. 56. in nomine, &c. his quæ in facto. & ibi Ludo. Bononien. in addit. & Alex. conſi. 134. præuiſo themate, colum. 4. uerſicul. & nedum ſpecialiter & ſequent. lib. 1. Benedict. Capra. conſ. 30. pūctus fuit, quædam domina Conſtantia, colum. 3. & conſi. ſequent. punctus quædam domina Magdalena, columna penulti. & Barb. in c. cùm eſſes colum. 24. uerſic. dicit etiam ibi, de teſta. Guido Pap. conſi. 65. uiſo themate, colum. 10. uerſi. item dicta dubia. Soci. conſil. 1. in cauſa teſtamentaria, colum. 3. verſic. poſtremò, lib. 3. & Iaſon, q id reputat ſing. conſi. 56. circa primum ſcilicet priuilegium, colūmna penul. uerſi. & ad hoc confirmandum, libro primo.

De eadē re.

131 Contrarium tamen tenuerunt Ang. ſibi contrarius, Imol. Raph. Co. Paul. Caſt. Alex. ſibi contrarius, & Franci. Aretin. in dicta l. 2. Bald. ſibi item contrarius in Authē. hoc inter liberos, paulò poſt principium. C. de teſtamen. Raph. Coma in dicta l. ſi quis in principio teſtamenti. Pau. Caſt. conſil. 284. in facto præſenti. columna tertia uerſicul. ſecundò ad idem op libro primo. & Alex. conſi. 25. viſo teſtamento, columna ſecunda, & tertia, libro tertio, ubi dicit hanc eſſe communem opinionem, quam ſemper ſequutus eſt legendo & conſulendo, & iterū conſi. ſeptimo, uideretur prima fronte, columna ultima, libro quarto, quod errore impreſſorum repetitum eſt, conſilio quadrageſimoquarto, eiuſdem libri quarti. & idem conſilio 156. uiſo teſtamēto, colum. 1. uerſi. nec obſtat, ſi diceretur, libro ſeptimo, & conſilio centeſimoſexageſimoſecūdo, uiſis narratis, columna tertia, uerſi nō obſtat prædictis, eod. lib. 7. & conſilio centeſimoſeptuageſimoſecundo, uiſis teſtamentis, columna prima, eod. lib. 7. quibus etiā locis hanc dicit eſſe communem opinionem Socin. in l. cùm filiofam. § ulti. colū. penul. uerſi. tertiò inſertur. ff. de legat. 1. Ludo. Bolog. in addit. Io. Ana. conſil. 56. & ſi diligenter & accuratè. in l. ſancimus. colū. 3. uerſi. ultra Bald. adde quintam C. de teſt. Steph. Bert. conſi. 61. quamuis donatio, nume. 3. lib. 3. Antonius Rub. conſil. 23. præſupponitur in facto, col. 4. uerſic. & ſuppoſito. Sed eorum rationibus & argumentis alacriter, eruditè & ſubtiliter reſpondit idē Iaſon ſibi etiam contrarius, nempe ſequūtur Bar. in d. l. 2. quem uidere poteris, ne ſi omnia retulerim, ſim longior.

Accuſatio de crimine facto in palatio ſine alia declaratione confiniū, valet.

132 Facit item, quod uoluit idem Bart. in ea ipſa l. 2. & poſt eum Alexan. ibi, quòd ſi aliquis accuſat alium de maleficio commiſſo in palatio Poteſtatis Bononiæ, & nō appoſuit confinia, iuxta l. libellorum. ff. de accuſatio. & l. forma. in princi. ff. de cenſi. procedit tamen talis accuſatio, cùm ſit unicū & notum Poteſtatis palatium. Et idem uoluit ipſe Barto. in d. l. demonſtratio falſa, in ſeptima quæſtione, de conditio. & demonſtratio. & in dicta l. libellorū. in principio, colum. 2. uerſi. circa hoc quæro, & in l. cū ſeruo. per illum textum de contrahen. emptio. Iac. Are. Cy. & Imol. in l. cùm pater. §. ultimo. per illum textum. ff. de leg. 2. Bald. & Ro. in l. certum. ff. ſi cert. peta.

De eadē re, cōtra ſuprà dicta.

133 At contrarium tenet Ange. in l. hac conſultiſſima. C. qui teſta. fac. poſ. ubi refert ita fuiſſe determinatum Bononiæ, in perſona Gandini, tempore ſui ſyndicatus, ſicuti ipſe Gandin. refert in ſuo tractatu maleficiorum dicitque Ange. hanc op. ſeruare conſuetudinem. Iaſon autē in d. l. 2. dicit, quòd licèt dictum Bart. ſit uerum, quo ad confinia ipſius palatij, per d. l. 2. ex alio tamē capite non procederet illa accuſatio, niſi in ea apponeretur, in quo loco palatij crimē fuerit commiſſum. quia cùm delictum nō ſit vniformiter puniibile, in quocunq; loco pa-

co palatij fuerit perpetratum, quia grauius punitur commiſſum in aula ſuperiori, q̃ in inferiori. Ideò locus loci debet poni, vt declarat ipſe Bar. in d. l. libellorum. in prin. col. 2. ad fi. & in l. de pupillo. §. qui nuntiat & ibi recentiores. ff. de oper. no. nunt. Sed huic reſponderi poſſet, non ex hoc vitiari accuſationem, cùm ſemper puniatur delictum commiſſum in palatij quocunque loco: ſed niſi probatum fuerit de aula ſuperiori, mitiùs punietur, tanquam ſcilicet in aula inferiori deliquerit.

134 Facit præthereà quod tradit ipſe Bar. in l. q Romæ. §. duo fratres, in 6. q. ad fi. de verb. obli. Quod ſi fratres tempore diuiſionis ſibi mutuò remittunt omne ius, quod habent aut habere ſperant in rebus alteri relictis, ſi non erat alia cauſa ſperandi, niſi ſolum ius fideicõmiſſi, per talia uerba videt̃ nominatim & ſpecialiter remiſſum illud ius, per tex. in d. l. 2. de lib. & poſth. Et idem in ſimilibus caſibus conſuluerũt Pau. Ca. conſi. 193. ſuper iſto puncto occurrunt, ad fi. lib. 2. & Socin. conſi. 150. dominus labia; & cæt. & nos introducere, col. 6. verſi. pondero etiam ſecundò. libr. 1. & Philip. Deci. conſ. 386. hoc capite, in ciuitate Placentię, col. vlt. Ex quibus intelligere poteris renũtiationem, ſiue remiſſionem generalẽ haberi pro expreſſa ac ſpecifica, ſi de vno tantùm poſſit intelligi.

Renuntiatio vel remiſſio generalis q̃ de vno tantum poteſt intelligi, pro ſpecifica habetur.

135 Sed & huc ſpectat, quod voluit quoque idem Bar. in l. 1. §. inter filiũ. ff. ad leg. Cor. de falſ. quòd generalis ſubſcriptio facta in teſtamẽto, habet vim ſpecialis, ſubſcriptionis, ad hoc vt faciat ſubſcribentem cadere in pœnã falſi, perinde ac ſi ſpecialiter ſubſcripſiſſet, quando teſtamentũ ipſum vnũ ſolum caſum continet, per d. l. 2. ff. de libe. & poſth. quod tibi maximè annotandum eſt, vt intelligas, id quoq; procedere in pœnalibus, quod ex alijs quoque poſtea cognoſcemus. Et vide, quæ diximus ſuprà, nume. 127. incip. limita viceſimò, & quæ dicemus num. ab hinc 2.

Generalis ſubſcriptio teſtamenti habet vim ſpecialis, cum teſta. vnicũ caſum continet.

136 Quòdque voluerunt Bald. & Ange. in l. 1. ff. de ſta. hom. Quòd licèt in generali legato, vel donatione facta hoc modo, do, no, vel lego, quicquid habeo in tali domo, non videantur venire res venales illic exiſtentes, niſi expreſſim dictum eſt. l. generalis. §. vxori. ff. de vſuf. leg. Tñ ſi nihil aliud in domo reperiatur, præter res ipſas venales, perinde eſt, ac ſi ſpecialiter fuiſſent legatæ, ar. l. fundus qui locatus. ff. de fun. inſtr. & l. pediculis. §. item. ff. de aur. & argent. lega. & ſequitur Ferdi. Loaz. in l. filiusfami. §. diui. in repet. colum. 26. verſi. hinc dicit, ſub nu. 143. ff. de lega. 1. vbi alia & quædam ſimilia aggregat.

Generale legatum comprehendit res venales, ſi nulla aliæ ſunt.

Et id quoque notanter voluit ipſe Bald. in l. eam quam. col. 8. verſ. demum quæro. C. de fideicommiſ. quòd ſi Princeps conceſſit in feudum cupiam pro ſe & hæredibus ſuis, procreatis & procreandis, cũ non niſi unum filium naturalem haberet procreatum, vti Princeps ſciebat, peræque id habetur, ac ſi Princeps ipſe cõceſſiſſet feudum pro eo & filio naturali, cum illa verba, procreatis & procreandis, non niſi in hoc filio uerificari poſſent: quamuis aliàs filij, naturales non ſuccedant in feudum, niſi dictum fuerit. c. naturalis ti. ſi de feud. fuer. contro. inter domi. & agnat. & de hoc dicit eſſe caſum ſingul. in l. hæredibus. §. vl. ff. ad Senatuſconſultum Trebel. 137

Conceſſio feudi pro filijs procreatis, et procreandis filium naturalem qui ſolus erat.

Et quod ſimiliter conſuluit idem Bald. conſi. 13. magnifico, lib. 5. Quòd procurator cenſetur habere mãdatum ſpeciale ad actum, ex quo dominus poteſt incidere in pœnam, ſi is actus generaliter expreſſus in mandato, ſit vnicus, quamuis ſpecialiter non fuerit declaratus, per d. l. 2. ff. de libe. & poſthum. Licèt procurator non poſſit facere dominum cadere in pœnam, niſi expreſſum ſit mandatum. l. ſi pater. ff. quæ in fraud. credit. & not. per Guliel. Cu. & alios in l. ſed & ſi qui. §. quæſitum. ff. de quæſtio. Hæc Bal. vbi ſuprà, qui & idem repetir cõſi. 181. factum, ſuper quo petitur conſiliũ, eod. lib. 5. Et vide quod dixi ſuprà numero 127. incipien. limita viceſimò, & numero ab hinc 2. 138

Procurator quando facit cadere dominum in pœnam.

Et quod not. conſuluit Ang. conſi. 274. cuius hoc caput eſt, Bonifacius Epiſcopus quòd ſi Papa facit gratiam electo in Epiſcopum, retinendorum beneficiorũ, quæ ante obtinebat, cũ clauſula derogatoria: poſteà autem eadem beneficia alteri conferat, declarando gratiam illam, ſiue (vt vocamus) diſpenſationem ita à ſe cõceſſam, vt ad tempus conſecrationis eiuſdem electi tantùm is ea beneficia poſſit retinere, ſatis illi gratiæ per hoc videtur derogatũ, licèt in hac poſteriori prouiſione, non omnino exprimantur verba prioris, ſed tantũ illius in genere fiat mentio, cùm vna tantùm gratia præceſſerit, & propterea ad ahã referri non poſſit hæc poſterior. 139

Clauſula derogatoria cẽſetur ſpecialis, cum vna tantum gratia præcedit.

Et Pau. Caſtr. in l. errore. ad fi. C. de teſta. vbi dicit ſe conſuluiſſe in ciuitate Florentiæ, vbi ſtatutum diſponit, quòd qui agit nomine alieno, debet ſtatim, & in primo actu cauſæ producere mandatum, & facere mentionem notarij, qui de illo fuit rogatus, aliàs non valet proceſſus: quidam autem produxerat inſtrumentum mandati, dixeratque de illo fuiſſe rogatum notariũ de Alexandrinis, omiſſo proprio nomine unde dicebatur non valere, pceſſum. Contrarium 140

De mẽtione notarij.

trarium determinauit Paul. ex eo, quòd in domo Alexandrinorum Florentiæ vnicus erat notarius, qui propterea videtur expreſsè, & in ſpecie nominatus. Sequitur Fran. Cur. Senior conſi. 50. memoriæ, col. 21. nu. 126. & iterum col. 5. nume. 333.

141 *Præcedẽtia an procedant, cùm expreſſio requiritur pro forma.*

Et ex hoc potes hanc noſtram regulam ampliare, vt procedat etiam, quando aliqd expreſsè requiritur pro forma, vt etiam põderat ipſe Cur. d. colũ. 21. Et quidem bene: nam illa verba, aliàs non valeat proceſſus, denotãt hoc requiri pro forma, vt no. Bar. in l. de his. circa medium. ff. de tranſact. & alibi latè diximus. Sed & hoc quoque voluit Iaſon, qui nullam Cur. mentionem facit, in l. Gallus. §. quidam rectè. col. 2. uerſi. nota ex iſto tex. in 2. lect. ff. de libe. & poſth. vbi & ad hoc allegat tex. in d. l. 2. ff. e. tit. Sed hoc non admittit Lancel. Politus in tract. Subſtitutionum, in materia vulgaris ſubſtitutionis, in 2. q. hac ratione motus, quòd q̃ pro forma requiruntur, nõ ſufficit impleri per æquipollẽs. Vide quæ dixi ſuprà, nu. 98. limita igitur quartò, & quæ dicam infrà nu. 158. inci. intellige ſecũdo & 2. ſeq. & nume. 188. & ideo cum forma, & ſeq.

142 *Pater quando dicatur ſpecialiter cõſentire donationi cauſſa mortis.*

Huc etiam ſpectat, quod Ale. in l. ſeniũ. col. pen. verſi. & circa hic notata. C. qui teſt. fac. poſ. dicit poſt multos antiquiores à ſe relatos, quòd ſi filiusfa. qui non poteſt teſtari etiam cum conſenſu patris, poteſt tamen donare cauſa mortis, ſi id pater ſpecialiter conſentiat, per l. filiusf. ff. de dona. Si; inquam, filiusfa. facit teſtamentum de conſenſu patris, adiecta clauſula, quòd ſi non valeat iure teſtamenti, valeat iure codicillorum, aut iure cuiuſlibet alterius vltimæ voluntatis: cùm vltra teſtamentum & codicillos nulla ſit alia ſpecies vltimæ volũtatis, quàm donatio cauſa mortis, perinde eſt, ac ſi ſingulariter ac nominatim, de ipſa donatione cauſa mortis fuiſſet facta mentio, per d. l. 2. de vulg. & pup. Et ita videtur ſatisfactum eſſe dictæ l. filiusfa. requirenti ſpecialem mẽtionem. Et idem voluit Cor. in d. l. ſenium. col. 2. ver. in ea. in fi. & Signo. quem neuter eorum allegat, conſil. 30. factum tale eſt, quidam nomine Arnoldus.

143 *Subſti comprehẽſa ſub breuiloqua ſubſtit. dicitur ſpecialiter facta, ſi non, niſi in vna verificatur.*

Nec hinc longè diſtat, quod ſcribit Frã. Are. in l. 1. co. 6. verſi. ſecundò videtur limitanda, & ibi poſt eum Soci. & Iaſon, q hoc reputat ſing. col. 5. verſi. adde ad doctrinã. & etiam Fran. Rip. col. 10. verſi. quam limita primùm. ff. de vulg. & pupi. ſubſtit. quòd licèt ſubſtitutiones comprehenſæ ſub breuiloqua, ſeu reciproca ſubſtitutione, dicãtur expreſsè comprehenſæ in genere, & tacitè in ſpecie, vt declarat Bar. in d. l. 1. colũ. 2. tamen ſi huiuſmodi ſubſtitutio non verificatur, niſi in vnica tantùm, vt in caſu l. 2. C. de impu. & ali. ſub. & l. iam hoc iure. §. 1. ff. de vulg. & pupi. hoc caſu dicetur ſpecialiter facta, & non in genere. Quod & ſequitur & dicit ſing. Ferdin. Loaz. in repet. d. §. Diui. quo loco nuper citauimus.

144 *Renuntiatio generalis cõprehendit legitimã, cùm tãtùm ratione illius poteſt operari.*

Et quod item de facto reſpondit Marianus Socinus Iunior, conſi. 136. habita animaduerſione, col. 4. nume. 18. & ſeq. lib. 1. quòd generalis renuntiatio, quæ non poteſt verificari, niſi reſpectu legitimæ, habet vim ſpecialis renuntiationis ipſius legitimæ: licet aliàs huiuſmodi generalis renuntiatio nihil operetur quin debeatur legitima, per l. ſi quando. §. & generaliter. C. de inoffic. teſtam. Idque innixus autoritate d. l. 2. & ibi notat. à Doctor. ff. de lib. & poſth. Ad quod etiã facit, quod diximus, de alia renũtiatione generali, ſuprà numero 134. inci. facit præterea.

145 *Ratio vnica tacita, pro expreſſa habetur.*

Adde & tu ſuperioribus, ꝙ cùm vna tãtùm ratio, vel cauſa legis, aut alterius diſpoſitionis reddi poteſt, ea habetur pro expreſſa, & æquè ex ea ſumitur argumentum à ſimilitudine illius, vel ab illa ceſſante, ac ſi verè fuiſſet expreſſa: vt voluit gloſſ. no. in l. quamuis: & ibi Baldus, Paul. Caſtrenſ. Raphael. Fulgo. Philippus Corneus, & alij recentiores, C. de fideicommiſſ. & glo. in Clemen. 1. in uerbo, eligañ. & ibi Paulus Eleaz. & alij, de electió. cum alijs multis concor. adductis à recentioribus in dicta l. quamuis. & à me latius in noſtro Tractatu, cui titul. eſt, Ceſſante cauſa ceſſat effectus. in 21. limitatio. numero eiuſdem ſeptimo, inci. intelligendum eſt tertiò, cum tribus ſequ. Adde inquam, alia multa ſimilia, ſparſim à noſtris tractata, ut per Iaſonem d. conſil. 56. ubi ſuprà, lib. 1. & conſi. 75. magnificus, colum. ult. uerſic. 4. lib. 1.

146 *Ampliationes præcedẽtium.*

Ex eo autẽ, quod diximus ſuprà nume. 141. ſatis patet ex quorundam ſententia (alijs tamen reclamantibus) hanc noſtram regulam ampliari etiam, cùm aliquid expreſsè requiritur pro forma. Tu uerò nunc aliter & ſecundo modo amplia, ut procedat, etiamſi diſpoſitio loquens generaliter, & quæ in una tantum ſpecie uerificatur, utatur uerbis pluralis numeri, quia nihilominùs cenſebitur eſſe ſpecialis. tex. habes & exemplum in d. l. Titius. in princip. ſecundum unam lec. ff. de liberis & poſthu. ubi ſi teſtator; qui unum tantùm habet filium dicat, Exhæredo filios meos, talis exhæredatio cẽſetur eſſe ſpecialis, quò ad illum unicum filium: & ita illum text. intelligunt Salyce. Imo. Franci. Areti. qui hoc dicit nota & Alexand. ibi. & Pau. Caſtren. in d. l. 1. in fi. & ibi etiam Iaſon, colum. 2. uerſicu. iſtum tex. ſic corroboratum. ff. de liberis & poſthu.

Quid ſi diſpoſitio utatur verbis pluralis numeri.

147 *Limita, quã do diſpoſitio requirit certũ ſimul & expreſſum.* Limita tamen nòn procedere, quando lex vel ſtatutũ requireret aliquid eſſe certũ & expreſſum. Quia quod fit in genere, nõ dicitur certum & expreſſum, etiamſi genus non poſſit verificari, niſi in vna ſpecie. Ita voluit Domin. in cap. ne captandæ. columna prima. & ibi quoque Philippus Frãcus, per textum ibi, de conceſſione præbend. libro ſexto, quod dicit nota. Domi. pro priuilegijs, quæ requirunt certã & expreſſam mentionem. quod & pro ſing. & ualde uo. allegat Iaſon, in dicta l. ſecunda, columna ſecunda, verſiculo limita ſingular. iſtũ textum. dicitque neminẽ Legiſtarum huius rei meminiſſe, nec ibi, nec alibi. Cõfirmatque ea ratione, qa verba illa geminata certum & expreſſum, debẽt aliquid operari, per l. Balliſta. ff. ad Trebellianum, cum ſimilibus: debentque ſemper ampliare effectum, ſecundum Bal. in l. fructus. C. de act. emptio. & in cap. eam te. columna ſecũda, de reſcriptis. Et idem prætereà voluit ante Domi. gl. in cap. ſi Epiſcopus. in verbo, certis, ubi & hoc notat ipſe Domin. & Philippus Francus de præbendis, & Franciſcus Ripa, in l. prima, columna nona, verſiculo ſeptimo, limita. ff. de vulga. & pupillari. Et uide, quæ dixi ſuprà, nume. 117. incip. limita duodecimò. Et quid dicã ſtatim uer. ab hinc tertio. illud tandem, & iterum nume. 191. intelliges ſecundò.

148 *Expreſſi ſecundum genus quod fit in ſpecie.* ET PER HAEC, Lector, habes ſatis illuſtratum primum illud genus expreſſi, à Bar. tractatum in d. l. 1. ff. de vulg. & pup. uidelicet quod in genere dictum eſt.

SECVNDVM AVTEM, qđ. ſ. in ſpecie fit, non adeò longis ambagibus indiget, tũ quia nõ pauca de eo cũ primo genere diximus, tum etiam quod nihil inter ſe differunt ſpecialiter & expreſſim, ſi uera eſt gl. *Specialiter, & expſſim, eadem ſunt.* ſententia, quæ ſæpius Specialiter, exponit pro Expreſsè, vt in l. 1. in princi. ff. de of. eius cui mand. eſt iuriſd. & in l. ſed an vltro. in princip. ff. de neg. geſt. & in l. negotium. & in l. ulti. C. co. ti. & in l. 3. §. 1. ff. pro ſocio. & in l. 1. C. qui pro ſua iuriſd. Per Cy. & Ray. in l. 1. ff. ſi quis in ius voca. non ier. Arch. in c. 2. de reb. eccle. non alie. lib. 6. Ang. in §. ſoluto. per illum tex. in Authen. de nup. Rap. Com. conſi. 188. ſpectabilis miles, poſt medium. Barb. conſi. 19. ſcripſit Propheta, co. vlti. lib. 1. & conſi. 22. eiuſdem initij, columna antepen. verſic. præterea eſt ponderandum, eo. lib. 1. Et eſt optimus text. in l. ſi expreſſum. ff. de appe. ubi id qđ ante Expreſſim dictum eſt, mox Specialiter dicitur. Et alibi probatur idem eſſe Specialiter, & nominatim, quod idem eſt atque Expreſſim l. in fundo, de ſuppel. leg.

149 *De eadẽ re.* Quanquàm ne id omittam, aliquando ſpecialiter dictum aliquid dicitur, licèt non ſit expreſſum, ſi credimus Oldra. id ipſum affirmanti, conſ. 179. quæſtio proponitur, colum. 3. uerſi. item eſt ſpecialiter dictum, per l. nominatim. ff. de manu. teſta. & l. aſſe. ff. de hæred. inſti. & l. 2. ff. de libe. & poſthum. Quę iura, quantum ad id faciãt, cæteri diiudicent. Sed hic tãdem uide, quæ diximus ſuprà, numero 119. incipien. quin generale. Ex quibus & alijs multis ſuprà dictis facilè intelligis, non omnino idem eſſe ſpecialiter & expreſſim, ut etiam not. Domin. in c. 2. in ulti. not. per eum tex. de p̃bẽ. libr. 6. Alioquin enim fruſtra poneremus differentiam expreſſi in genere, & expreſſi in ſpecie.

Illud tandem dixerim, in hoc ſecundo genere expreſſi, quòd ubi aliquid debet fieri ſpecialiter, non ſufficit fieri uerbis generalibus, ut ſatis diximus ſup. d. nume. 119. Et cùm aliquid requiritur fieri ſpecialiter & expreſſim, uti requiritur (uerbi gratia) in d. c. 2. ibi, ſpecialis & expreſſa, de pręben. lib. 6. tunc non ſatis eſſet id ſpecialiter fieri, ſed ſingulariter exprimi neceſſe eſſet, propter uerborum geminationem, ut uuncupatim uoluit Barb. conſ. 25. ſcribitur ſapiẽtiæ, columna antepenultima. uerſi. & ſi dicatur quòd idem, lib. 1. & Franc. Rip. in d. l. 1. colum. 9. uerſicul. ſeptimo limita. ff. de uulga. & pupl. Et facit ad hoc, quod ſuprà diximus num. 117. incipiẽ. limita duodecimò: & dicemus infrà, nume. 191. intelliges ſecundò, & abundè in noſtro. tractatu, cui titulus, nihil fruſtra. 150 *Specialiter & expſſum cũ quid fieri debet ſingulariter exprimi debet.*

PORRO TERTIVM genus expreſſi, à Barto. & ſequentibus poſiti, adeò ſeſe exhibet obuium, atque expoſitum omnibus, ut nulla omnino interpretatione, aut declaratione indigeat. Quis enim unquam dubitauit ea expreſſa cenſeri, & eſſe, quæ ſingulariter ac proprio peculiarique nomine, atq; ſine ulla uerborũ ambage, aut inuolucro dicuntur, & manſa (ut aiũt nutrices) infantibus pueris, in os inferunt? ut interim utar uerbo Tulliano, libr. de Oratore 2. Ideo ſuper eo diutiùs ĩmorari nec uolo, nec op' eſt. 151 *3. Expſſi genus.*

QVARTVM AVTEM genus expreſſi, dici põt, cùm iuramentum in aliquo actu interponitur. Nam & iuramentum habet uim expreſſi, ita ut ubi requiritur quicquã ſpeciale, nec ſufficit generale, ſi interueniat generale cum iuramẽto, ſufficit, ac ſi eſſet ſpeciale, ſecundum Bal. qui dicit id eſſe mẽti tenendum in l. 1. in 2. q. & ibi Salv. colũ. ult. C. commo. per l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. Ange. in l. ſenium. C. qui teſta. fac. poſſ. Ro. in l. 1. §. ſi quis ita. colũ. 6. uerſi. ſecundò allegatur. & ibi Alexand. colum. 3. verſi. ſecundò in quantum Bart. ff. de 152 *4. Expſſi genus. Iuramẽtum vim hẽs expreſſi.*

ff.de verbo.obliga.Fran.Are. conſi.33.cõſultatio,col.pen.verſic.2.& Franc.Curt.ſenior,conſi.1.circa primum, col.2.verſicu. ex quo enim iurauit, & col.ſeq.verſicu. & in primis moueor. & conſi.44.ſuper cõtingentia facti,colum.5.verſ.& bene facit,ſub nu.17.Socin.conſi.147.viſa facti contingẽtia,ad fin.lib.1.Iaſon in l. ſi conuenerit.co.3.verſi.vltimò facit.ff. de iuriſ.om.iudi. & in l.certum eſt.col.1.ff.ſi cert.pet.& in l.ſub prætextu.la 2.col.2.verſi. adde quòd idem, C.de tranſac.ubi hoc dicit ſing.Phili.Deci. conſi.345.viſis his,circa medium.& conſi. 404.viſo eleganti,co.2.& conſi.432.l.cum ſit quod Almaricus,col.vlti.Maria.Socin. iunior conſi.136. habita diligenti animaduerſione,col.vlt.nu.26.lib.1.& Doct.quos ſtatim in verſicu.ab hinc 2.& ſeq.allegabimus,inter quos Barb. vbiq; dicit eius rei eſſe textum,in cap.ex reſcripto.de iureiu.vbi mulier,quæ fideiuſſit,obligatur propter iuramentum,licèt expreſsè non renunciauerit beneficio Velleiani, quamuis requirat in eam expreſſa renunciatio,per l.vlt.§. pe. ff.ad Velleia.

Mulier fideiubens cum iuramento, obligatur.

153 Ex quo fit, vt iuramentum in ſecundo teſtamento appoſitum, habeat vim ſpecialis clauſulæ derogatoriæ ad teſtamentum præcedens,vt dicit not.idem Bald. in l.ſancimus.colum.vlt.verſicu.quærunt hic Doctor.& ibi Fulgo.Paul.qui hoc dicit ſingu. Alexand.& recentiores.C.de teſt.& ſequit etiam Guido Pap. qui ita dicit fuiſſe deciſum,quæſt.128.& pro iſta parte.& Iaſon,q id quoque reputat ſingu. in l. ſi mihi & tibi.§.in legatis.col.2.ad fi.& ſeq.ff. de leg.1. in prima lect.& Deci.d.conſil.345.& ante hos Ioan.And.in c.quod ſemel.ad fi.de regu.iu.lib.6.& Bar.in l.ſi quis in principio teſtamenti.in prin.ad fi.ff.de leg.3.quos ad id allegat Pau.Ca.conſi.284.in facto pſenti ponam,colum.1.lib.1.

Iuramentum in 2. teſta. appoſitum, habet vim clauſulæ derogatoriæ.

154 Quod tamen intellige, vt iuramentum habeat vim expreſſi, niſi cùm quod generale eſt,nõ valet ex præſumptione defectus conſenſus:quo caſu non valet, etiamſi iuramentũ interueniat,& ita non habet vim expreſſi,vt declarant Bald.& Saly.in d.l.1. C.commo.Arc.& Alexand. vbi ſuprà Ratio eſt,quia iuramentum non ſupplet conſenſum,per l vlt.C. de non nume.pecu. & voluit Barto in l.ſi quis pro co.in princip. col.vlt.in octauo membro.ff.de fideiuſ.& Bald.conſi.349.ſuper eo quod quæritur. in fi.lib.3.& Imo.in c.per tuas.de arbitr.& in ca.1.de iudi.& Franc.Aretin.qui hoc dicit ſing.conſi.24.quatuor dubia,col.2. verſic. nec obſtat iuramentum. & d.conſil.33. Et propterea Cy.in d.l.1.C.commo.dicit, nõ valere renũtiationem generalem iuratam,

Iuramẽtum non hʒ vim expreſſi, vbi eſt præſumptio defect9 conſenſus.

in non cogitatis.Bald.autem conſi.250.cõſiderandum eſt ante fin. libr.5. dicit quòd annullato conſenſu, iuramentum non habet fundamentum de iure naturali.per l.iuriſgentium.§.& generaliter.ff.de pactis, & l.ſi qs inquilinos.q.vlt.ff. de leg. 1.& l.quẽadmodum.C.de agri.& cenſ.lib.11.

Et ſecundùm hoc debet intelligi, quod 155 voluit Bar.loquens in eodem caſu,in l.ſed & ſi quis.§ quæſitũ.in fi. & ibi quoq; Bald. Alberi.Ange.Fulg. & recentiores.ff. ſi quis cautio.dum dicunt, iuramentũ ad eos tantùm caſus referri, ad quos refertur renunciatio,in qua interponitur.& Ioan. Andr. Anto.Pet.An.Cardi.Floren.& Imol.in c.1. extrà de commo.Bal.in c.1.col.2.ti.de cõt.feud.ap.par.ter.Imo. in ca. cùm contingat in 28.char.de iureiu.& Alexan.conſi.3.uiſo inſtrumento.colum.3.uerſic.fortiùs uoluit,libr.1.& item conſi.28.niſi accuratè, colum.vlti.uerſic.non ob.quòd interuenerit iuramentum,libr.1.quod & repetitum eſt conſi.31.lib.2.vbi hoc optimè declarat, & conſi.61.etſi puto.ad fi.lib.3.Soci. conſ. 70.inſtrumentum identitatis,colum.ult.li. 3.& conſi.103.in caſu conuentionis,colũ. 2.uerſ.nec præmiſſis obeo.li.3.Phili.Deci. conſi.274.in caſu propoſito,in fi.

Iuramẽtum ad id tantū refertur, qđ comprehenditur in renũtiatione.

Ideòque etiam Rom.conſi.517.in caſu 156 propoſitæ conſultationis, circa celeberrimorum Doct.conſilia,colum.pen. uerſic. ſed certè reſpondeo, dicit quod text.in d.l. cùm pater.§. filius patrem non procedit in actu,in quo eſt defectus conſenſus:& idem dicit Franc.Are.in l.qui ſuperſtitis. colum. 5.ff.de acqui.hæred.& in d.l.1.§.ſi quis ita. colum.5.uerſicu. adde dictis.ff. de verbor. obliga. Barb. conſi.55. præclarè ſcribitur, colum.pen.lib.2. & Iaſon in d.l.ſi mihi & tibi.§.in legatis.colum.3.uerſic.contra iſtã limitationem,in 1.lec.ff.de leg.primo. vbi circa hoc diſtinguit & in d.l. ſed & ſi quis. §.quæſitum.ad fin.ff ſi quis cautio. & in l. eam quam.colum.8.uerſicu. limita tamẽ. C.de fideicommiſ.& in l.ſancimus. col.2. uerſicu.ſecundo confirma.C.de teſtamen.

De eadẽ re.

In quo quidem poſtremo loco, paulò 157 pòſt, idipſum declarat ipſe Iaſon, vt ſcilicet quando non adeſt conſenſus iurantis nec in ſpecie,nec in genere,tunc nihil omnino operetur iuramentum, quantum ad conſenſum,per d.l.vlti.C.de non nume.pecu. & alia ſimilia iura. At ſi adeſt conſenſus,ſaltem in genere,tunc iuramentũ operetur expreſſionem,argu.l.qui iure militari.ff. de teſta.mili. Et id quoque ipſum uoluit Imo.tum in d.c.cùm contingat. de iureiuran.tum in d.capi.1. de commo.& alij item.quos Iaſon ipſe,vt ſuprà,allegat. Quibus adde Bened.in repe.cap.Raynutius.in uerbo,

Declaratio præcedẽtis.

verbo,dūas habēs filias,nu.299.ext.de teſt.

158 Intellige ſecundò procedere, niſi expreſ ſum aliquid pro forma requiratur : tunc enim iuramentum non haberet vim exp̄ſ ſi,vt voluit Barb.d.conſi.55.colum.pen.li. 2.& poſt eum Steph. Bertran. conſil.28. ad maiorem,colum.3.lib. qui primus inſcri- bitur,licèt poſtremò impreſſus ſit, ꝑ id qđ voluit Nicol.Neap. poſt Cyn.Richar.Mal. Iac.Bu.& Ray.Forl.in l.legitimos.ff.de leg. tut. Nam cùm gl. ibi quatuor annumeraſ- ſet,quæ debet facere tutor, antequam ad- miniſtret, & inter cætera quod iuret vtilia ſe facturum,& inutilia prætermiſſurum, ꝑ text.in §.vlti. in Authent. vt hi qui obliga. addunt & iſti,& cum his etiam Bar. quin- tum neceſſarium,,vt videlicet expreſsè pro mittat defenſionē ſe pro pupillo ſuſceptu- rum,per tex.in l.ult.§.omnem.C. de admi- ni.tutor.Quaſi non ſatis ſit, iuraſſe in gene- re, niſi & illud ſpeciatim interueniat, qđ veluti pro forma ille §.omnem, exigit. De quo tamen Bart. dicto vide quod ſcripſi- mus ſuprà numero 94.inci. ſecundò limi- ta,& 2.ſeq.

Iuramētum non ſufficit, ubi expreſſum pro forma requiritur.

159 Ex hocque putat Barb.conſi.55.libr.2.ꝙ in caſu l. ſi quando.§. & generaliter. C. de inoffi.teſta. in quo videlicet requiritur ſpe cialis,& expreſſa renuntiatio legitimæ, nō ſufficit iuramentum, cùm pro forma hu- iuſmodi renuntiatio exigatur.Id quod etiā in eo caſu voluit Ro.cuius Barb. non me- minit,in d.l.qui ſuperſtitis.in 3.limit.ff. de acqui.hæred.& Franc.Areti.in d.l.1.§.ſi qs ita.col.5.de verbor.obliga.& ante hos Bal. in rubrica.ff. de iureiuran. colum.pen.uer. ſed ius Canonicum. Licèt tamē in hoc po ſtremo caſu contrarium cōſuluerit idem Barb.ſibi contrarius,cōſ.25.ſcribitur ſapiē ter,colum.8.uerſic. & adduco, quod ſing. ſub nume.21.lib.1.poſt Ro.ſibi contrariū, in d. l.1.§. ſi quis ita. & ibi quoque poſt eū ipſe Barb.co.13.& Iaſon in l. ſi quis maior. C.de tranſac. De quo & nos diximus in re- pe.l.ſi vnquam.in præfat.nu.144. ſed quo- niam,& iterum num.160. ſicuti & eius.C. de reuoca.dona.Ad illud autem, quod de forma dictum eſt,vide ſuprà,nu.98.limita igitur quartò,& ſeq.& iterum num.141.& ex hoc,& quæ dicam infrà nu.ſeq. & iterū numero 188.& ideo cùm formam, & ſeq.

Iuramētum non operatur ſpecialē renuntiationē legitimæ.

160 QVINTVM GENVS expreſſi,quod fit nutu,aut alijs ſignis euidentibus, vt voluit gl.notabilis,in l.item quia.in princ.in uer- bo,& mutus.ff.de pact.per tex.in l. ſi ſtipu- ler.§.vlt.ff.de verbo.obliga.& ad hoc expē- dit eam gl.Bald.ibi,& in tractatu de pactis, colum.16.verſicu.illud eſt no.& Socin.cō ſil.112.multum abundè,col.5.verſicul.ali- quando & ſecundo,libr.1.repetito conſil.

Quintū expreſſi genus. quod fit nutu & ſignis euidentibus.

172.li.2.vbi illam gl.dicit not.& Fran.Cur. ſenior conſil.50.mem oriæ recolendæ, col. 48.in fi.8.reſpon.ad 3.argu. vbi & illam di cit not.& Iaſon in l.licèt Imperator. col.2. verſic.ſextò adde.ff.de lega.1.Sed id non ꝓ cederet, vbi expreſſio eſſet de forma, quia tunc non ſatis eſſet, vt fieret per ſigna etiā indubitabilia, vt non obſcurè voluit Ang. in l.quoties.§.ſi quis nomen.ff.de hære.in- ſtitu.neque enim forma impleri poteſt per æquipollens, vt not.ab omnibus in l.1.ff. de libe.& poſth. cum ſi.Et id confirmatur ex ijs, quæ diximus ſuprà d.nume.98.& in uerſic.præcedenti, & alijs locis ibi deſigna tis. Sed ſuper eo quod dictum eſt de nutu & ſignis, vide ſuprà numero 17.facitque, & numero 19.nec ab ſimiliter. & numero 83.at ipſe.

SEXTVM & illud expreſſum addere po tes,quod ex natura exceptionis præſuppo- nitur, regulam eſſe expreſſam, Auth.ex te- ſtamento,& ibi Alexan.colum.1.C. de col latio.& Fran.Ripa.in d.l.1.col.8.nume.55. ff.de vulg.& pupil.Ex quo fit,vt ille ſubdit, quod à Ro.traditum eſt conſil.271.vis to- ta,& Philip.Deci.conſi.197.in cauſa inqſi tionis.colum.2.uerſicu.tertio ad prædictā, quòd exceptis quibuſdam regalibus, cæte- ra conceſſa intelliguntur, quamuis ipſa re galia nunquam intelligantur conceſſa,ni- ſi expreſsè de ijs caueatur.cap.1.titul. de ca- pitu.qui curi.vendi. 161

Sextum expreſſi genus quod ex natura excep. p̄ſupponitur.

SEPTIMVM item genus expreſſi hoc adijcies,quod videlicet ex mente,& conie- cturis neceſſariò colligiť,tex.eſt in d.l. Præ- tor.iam toties ſuprà allegata,in prin.uerſic. interdictum eſt hoc,iuncta gloſ. in uerbo, expreſſum.ff. de no. ope.nun.ubi id nota. Bar.Bald.Ang.Imo.Ro.Alexan.Iaſ.& om- nes . inter quos Angel.& poſt eum Roma. & Alexan. dicit hoc eſſe utile ad appellan- tem ab interlocutoria , ut ſi in appellatio- ne allegat cauſam grauaminis mentaliter quidem,ſiue uirtualiter (ita noſtri loquun tur)neceſſariò comprehēſam ex uerbis, di citur illam cauſam ſigillatim expreſſiſſe : & ſic ſatisfactum erit Cle. appellanti, de ap pel. requirenti cauſam grauaminis nomi- natim exprimi. id quod etiam repetit Ale- xand.conſi.126 repetitus, colum.ulti.libr. 6.& Soci.d.conſi.112.colum.5.uerſicu. ali- quando,& tertiò,lib.1.& Feli.in ca.tranſla- to.extrà de conſtit. 162

Septimum expreſſi genus,quod ex mēte & cōiecturis neceſſariò colligitur.

Cauſa grauaminis ſatis ex mente expreſſa.

Sed tamen de hoc priuatim uide ꝑ Inn. & alios,in ca.pen.extrà de oper.no.nun.& Doct.in ca.1.de appel.lib.6.Bald.in l.mino ribus.C.de his qui.ut indig.& in l.termina to.col.ulti.in prin.C. de fruct. & lit.expen- & in l.eos §. ſiuc autem:colum.1.C. de ap- pel.Ange.in l.1.ff.de lib.& poſthum.& in l. ubi 163

De eodem.

vbi autem.§.qui illud.ff.de verbor.obliga.
Anto.in ca.vt debitus.col.3.& ibi Philipp.
Fran.in 17.colũ verſi.17.quæritur.extrà do
appel.& Cardi.in d.Cle.appellanti.in 3.q.
Alex.conſi.80.viſo & opportunè animad-
uerſo,col.5.verſi.vnde dicimus,lib.1.& So
ci.conſi.127.quoniã in præſenti.col. ante-
pe.lib.3.& Philip.Deci.conſ.389. viſa lon-
ga ſerie,colum.ult.& quod ſuprà diximus,
nu.120.incip.limita decimoquinto, & qđ
dicemus infrà nume.190. atque etiam in
caſu,& ſeq.

164 Adde & ad hoc quintum genus expreſ-
ſi,quod idem voluit Roma.conſi. 271.vis
tota præſentis dubitationis,ante fi. per d l.
Prætor.iuncta glo. & hoc ſubdit, quòd ſi-
cuti euidens dicitur, id quod ex coniectu-
ris declaratur, d.l.licèt Imperator.ff.de leg.
1.& l.ſi qs locuples.ff.de manu.teſta.& no.
in l.ſi vero.§.qui pro rei.ff.qui ſatiſda.cog.
ita & expreſſum dicere poſſumus, quod ex
multiplicatis coniecturis colligitur. Id qđ
etiam voluit,& multis confirmat Barb. in
repet.cap. Raynaldus.col.14.verſic. item
quod intellectum,de teſta.& conſi.25.ſcri
bitur,colum.penult.lib.1.& conſil.89. cle-
mentiſſimum. colum.4.ll4. & Guid.Pap.
ſing.699.uerſicu.illud uidetur, & ante hos
Bald.ſi is eſt,conſi.3.factum tale eſt, quidã
nomine Paulutius,li.5. Expreſſum(inquit)
dicitur non tantùm,quod verbis expreſſis,
ſed & quod ex coniecturis deprædenditur,
p d.l.licèt Imperator. Sed & de hoc eſt op-
timus tex.in l.triticum.ff.de uerbo.obliga.

De iiſdẽ rebus.

165 Imò plus ſentit ipſe Bart. in l.1.ff. ui bo.
rap.id nominatim cẽſeri factum. quod ex
præſumptionibus colligitur. Quod & ip-
ſum approbat,& multis concord. & ſimi-
libus comprobat Barb.conſi.89.Clemẽtiſ-
ſimi Del,col.3.& duabus ſeq.libr.4. quæ tu
uidere poteris: neque enim hic repetere vo
lumus,quę alibi collecta uidemus. Verùm
id mihi admodum dubium eſſe uidetur,
propter ea quæ ſtatim dicam,uerſ.ab hinc
3.& ſeq.neque enim quicquam differre vi
detur,an dicas nominatim,euidenter,pa-
tenter,aut expreſſim. Sed non interim præ
termittã,quod à Signo.Homod.traditum
eſt illi Bar.ſententiæ admodum adfine, cõ
ſi.176.quomodo proponitur,colum.3.uer
ſicu.item eſt ſpecialiter,id ſcilicet ſpeciali-
ter cenſeri dictum, cùm de mente apparet
per coniecturas.per l. ſi quis mihi bona.§.
iuſſum.cum §.ſeq.ff.de acqui.hære.& l.cũ
proponebatur.ff.de leg.2.ſed & id quoque
uerum eſſe non uidetur, ut dicemus infrà
nu.171.incip.quinto item modo.

De iiſdẽ rebus.

Nominatim factũ, quod ex præſumptionibus colligitur.

Specialiter factum, qđ ex mente apparet.

166 Scio quoque multa adduci poſſe aduer
ſus huiuſmodi ſeptimum genus expreſſi,
ut ſcilicet expreſſum non ſit, quod ex cõie-
cturis aut mente colligitur, quæ tu uidere
poteris apud Feli.in c.tranſlato,colum.1.&
2.de conſti.& in c.humanum.col.2.uerſic.
illud dicitur eſſe à lege prohibitum.& uer.
ad primum,& colum.ſeq.uerſi.ad illud ẽt
& uerſi.in quantum etiam dicebat,1. diſt.
& Iaſon in d.l.Prætor.colum.2.quos uide-
bis,ne ſi omnia repetam,improbus uideri
poſſim,qui iam ab alijs congeſta latè, ite-
rum fruſtra colligam, præſertim quia bo-
na pars eorum diluetur ex ijs ſex declaratio
nibus,quas tibi continenter adſcribemus.

Contra ſuprà dicta.

NAM HOC quidem ſeptimum genus 167
expreſſi multis mods intelliges.Primo, ubi
licèt euidens probatio ea ſit, quæ fit,ex cõ-
iecturis,ut diximus ſuprà uerſic.ab hinc 3.
inci.adde & ad hoc.& latiùs in repe.l.ſi un
quã in uerbo, donatione largitus.nu.158.
ad hæc ſi uerum.& ſeq.C.de reuo.dona.Li
cèt(inquam)probatio coniecturalis, dicatᷣ
manifeſta probatio,ex ſententia Bar. in l.ſi
quis ex argentarijs.§.ult.ff.de edendo.illud
tamen non dicitur euidenter expreſſum.
quod ex coniecturis tãtùm elicitur, ex uer-
bis teſtatoris.nam hoc probat tex. not.in l.
qui plures in illis uerbis,niſi euidens,& cæ
tera,prout declaratur in gl.ult.ff.de uulga.
& pupil.& ibi Franc.Aret.qui id dicit mẽ-
ti tenendum,colum.2.uerſicu. ultimò no.
& Iaſon poſt eum in fin. & idem dicit ipſe
Areti.in l.quidam teſtamento.in 6.not. in
d.l.licèt Imperator.colum.3.uerſicu. ſecũ-
dò not.limita.

Euidenter expſſum non eſt,qđ ex cõiecturis eſt.

Idemq; dicas, ut ſcilicèt non dicatur pa 168
tenter expreſſum, quod ita expreſſum eſt,
uerbi gratia,in caſu c.2.poſt prin.ibi, erro-
rem fuiſſe in ſententia patẽter expreſſum,
de ſent.excommu.lib.6.& iterum in ca. ue
nerabilibus.§.ult.in ijſdem uerbis, eod.tit.
in quibus locis Domi.no.quòd ad hoc, ut
ſententia dicatur nulla, ob expreſſum iu-
ris errorem,non ſatis eſt, errorem percipi
ex mente,& intellectu, uel coniecturis, ſed
requiritur,ut oculo corporali ex uerbis de
prædendatur. Id quod etiam affirmarunt
Inno.Hoſt. & Panor. in c.P.& G. de offic.
deleg.Ioan.And.in ca.pen.in fi.eod.tit.Bal.
in c.quod tranſlationem,de offic.deleg.cũ
alijs multis concord. à me collectis ſuprà
in ca.glo.nu.59.incipiẽ.eodem ſpectat.De
quo tamen uide Pan.in c.ex parte. in 2.no.
extrà de capel.mo.& quæ dicam infrà, nu.
184.quibus adde.

Nec patenter.

Secundo modo intellige, ut licèt id, qđ 169
ita ex mente & coniecturis, atque ex natu-
ra contractus,& tacita conuẽtione. & alijs
id genus percipitur,dicatur expreſſum,nõ
tamen uerbis expreſſum dicatur,ſed lege
ut ſcribit Franci.Areti. in l.cùm quid.ff.ſi
cer.pet per l.3.in princ.& ibi Bart.ff.de legi.
tut.

Nec uerbis, ſed lege.

tut.& d.l.Prætor.ff.de ope.no.nun.Ex quo illud ſit, vt licèt Ang.in l.illud.ff. de acquir. hæred. tradiderit præſumptam renũtiationem legitimæ hæreditatis, ſcilicet ex cauſa inteſtati, quæ oritur ex renũtiatione expreſſa teſtamentariæ hæreditatis, de qualis. tex. loquitur, dici etiam expreſſam, cùm ea colligatur ex mente illius expreſſæ renuntiationis. Et Bal.& Imo.ibi contrà omnino dixerunt. ſcilicet, quòd cùm iſta renũtiatio ex teſtamento non comprætendatur ſub ſignificatione verborum illius renuntiationis ab inteſtato, impoſſibile ſit eam dici expreſſam: nam expreſſum (inquiũt) dicitur, quod ſit verbis generalib⁹, vel ſpecialibus per not.per Bar.in d.l.1.ff.de vulga.& pup. Tamen Franc.Aret.in ea ipſa l.illud.colũ. 2.dicit poſſe ad id reſponderi, quia ex quo ex natura rei expreſſæ in diſpoſitione ſtatim apparet de mente diſponentis ſuper eo, quod non eſt expreſſum in verbis, ſatis dicitur expreſsè factum, per d.l.Prætor. cũ gl. vnde illud (inquit) quod eſt ex mente legis, licèt non ſit ex verbis legis, dicitur tamẽ expreſſum in lege, per d.l.3.in princi.& ibi Bar.ff.de legi.tut.

170 *De eadẽ re.* Igitur defendendo Ange.poſt Aret. dici poteſt, quòd cùm ita planè conſtet de mẽte renuntiantis propter naturam actus expreſſi, etiam diſpoſitio hominis dicatur expreſſa, non quidem expreſſa uerbis, qđ ſatis ſenſiſſe videtur gl. in d.l. Prætor. cùm dicit expreſſum tacitè, quaſi dicat id tacitũ eſſe, quia uerbis non comprehenditur, ſed expreſſum tamen, quia patet manifeſtè de mente legis, ex verbis in ea poſitis. Vnde (vt ipſe Areti. ſubdit) Bald.ſing.dicit in l.obſeruare.§.proficiſci.col.2.ff.de offic. Procon. quòd licèt aliàs argu. à contrario ſenſu dicatur eſſe ex tacita mente legis, ideòq; nõ habeat locũ in ſtatutis correctorijs, vel exorbitantibus: hoc certè verum eſt, niſi natura actus expreſſi ex diſpoſitione ſit excluſa. ſicut eſt reſcriptum, quod apponitur in ſtatuto limitationis cauſa: tunc enim dicetur expreſſum in ſtatuto. Alibi tamen (vt idem ſubiungit (ipſe Bald. ſcilicet in l.1.co. pe.C.ſi rect. prou in. ſcribit tantùm abeſſe. vt dicatur expreſſum antecedens, expreſſo conſequenti, vt nec dicatur expreſſum ex mente legis, ſed tantùm ex extenſione, per l.oratio.in verbo, ſuppleatur.ff. de ſponſa. ſed illud (inquit ipſe Aret.) poteſt obtinere in antecedenti, ſiue præambulo, ſine quo ſequẽs actus eſſe poteſt: ſicut matrimoniũ poteſt eſſe nullis præcedentibus ſpõſalibus Sed quando actus ſequens non poteſt eſſe ſine antecedenti, vt in illa renũtiatione, de qua agitur in d.l.illud. tunc verius eſſe uidetur, vt id ſit ex manifeſta mente legis, ideoque dici poſſet expreſſum. Subdit tamen, quòd fortè poſſet dici, in diſpoſitione hominis veriorem eſſe Bald.& Imol.op. quia quod non continetur in uerbis, ſed elicitur de mente diſponentis ex verbis expreſſis in teſtamento, dicitur contineri in diſpoſitione per ſubauditionem.l.1. in fin.ff.de hęr. inſtit. Subauditio autem videtur dicere tacitum intellectum, ſecundum gl.in c.cupientes.§.quòd ſi per 20.de elect.lib.6. Tandem dicit articulum hunc eſſe dubium, ſed ex mente Bar.in l.2.ff.de vulg.& pupi.iſtã poſteriorem partem eſſe ueriorem, dum dicit, quòd ea eſt tacita pupillaris, quæ elicitur ex uerbis teſtamenti. & matrem excludit. Sed tu ultra Fran. Aret. potes ad hoc reſpõdere, ex eo quod ſuprà dictum eſt, ex gl. in d.l.Prætor. quod videlicet id dicitur tacitũ aliquo reſpectu, quia ſcilicet non comprehenditur in verbis, ſed eſt tamẽ expreſſum eo reſpectu, quòd ex verſibus ipſius de mẽte apparet.

171 *Expreſſum ex mente & coniecturis dicitur cum ex eo cõijcitur, quod ex preſſum eſt.* Tertio modo intelliges, vt ſcilicet expreſſum dicatur, quod ex mente & cõiecturis deprætenditur, cùm videlicet id colligitur ex eo, quod expreſſum reperitur, vt ſatis apparet ex his, quæ iam ſuprà diximus, & facilè colligitur ex his quæ ſcribit Bal.in l.1.colum.vlt.uerſi. ſed reſponde.C. de his q ante aper.tab. quem refert, & ſequitur Philip. Deci.conſi.269.iuridicas eſſe arbitror, poſt prin.& iterum conſi.397.viſo puncto, col. 1. Et id quidem veriſſimum eſſe arbitror. Alioqui enim nihil omnino video, quid intereſſet inter tacitum, & expreſſum, niſi aliquid ſit expreſſum, ex quo aliud colligimus. Et vide quæ dicam infrà nume.177. à quibus.

172 *Quid ſi ĩ caſu ſpeciali requiritur expreſſio.* Quarto modo intellige non procedere, vbi in caſu quodam ſingulari, ſiue vt vocamus, ſpeciali, requireretur alicuius rei expreſſio: verbi gratia, Falcidia atque etiam Trebellianica regulariter detrahitur, verùm ab ea regula hic ſpecialis caſus excipitur, cùm teſtator expreſſim detrahi prohibuit, per Auth.cùm teſtator.C.ad leg.Fal. Igitur ſi teſtator omnia ſua bona, uel integram rem quampiam reliquerit: ex mente teſtatoris cenſetur prohibita Falcidia, ut not.in cap.Raynaldus, in fi.de teſtamen.tamen ꝑ hoc non cẽſetur expreſſim prohibita. Ideo in eo caſu debetur, per l.nam quod.§.ulti. cum duabus l. ſeq.ff. ad Treb. Aliàs enim occurreret duple ſpecialitatis, videlicet ꝙ Falcidia non detraheretur, contra regulas iuris: & quòd expreſſum cenſeretur, quod ex mẽte tantum colligitur. Ita nominatim & in hac ſpecie uoluit Maria.Soci. Senior conſi.14.cuius hoc caput eſt, ſequendo ordinem, colum.ulti. Quanquàm nondum

excidit

excidit memoria, dixiſſe me ex aliorũ ſententia ſuprà nu. 100.incip. limita quintò, & 4.ſeq.alia ratione in hoc caſu,de quo loquimur, nõ cẽſeri per huiuſmodi verba generalia expreſſim prohibitũ: quamuis & alij contrariũ tenuerunt, vt ibi videre poteris: nolui tamẽ ſubiicere, quod à Maria.dictũ reperimus, huic loco accõmodatiſſimũ.

Expreſſum generaliter dicitur, non ſpecialiter, quod ex mẽte & coniectu, colligitur.

173 Quinto item modo intellige, vt quod ex mente, & coniecturis collectis ex verbis diſpoſitionis (ſicuti iam declarauimus) depræhenditur, dicatur expreſſum non quidem ſpecialiter, ſed generaliter tantùm, per id quod voluit Bart. in d.l. Lucius. col. 3.uerſi. ſecũdò quæro, vtrùm hæc ſubſtitutio. ff. de vulga. & pupil. limitando quod ſuprà diximus, ſubſtitutiones contentas in breuiloqua, cenſeri expreſſas, ſed generaliter, non ſpecialiter. Quod & idem uoluit ipſe Bart.in l.1.in prin.in 2. q. prin.eo.tit.& in l.precibus.C de impub.& aliis ſubſti.Bal.& Ang.in d.l iam hoc iure.ff.de vulga.& pupil.Ang & Saly.in l.in teſtamento. C.de teſta.mili.idem Ang.conſ.151.quidã Nicolaus. Et vide quid dicam in ſimili infrà nu. 195.uerùm Fran. & quæ diximus ſuprà nu. 123.limita decimoſeptimò.

Expreſſum ex mente & coniecturis dicitur expreſſum impropriè.

174 Sexto modo intellige, ut id quod ex mẽte & coniecturis eſt, dicatur expreſſum, nõ quidem propriè, ſed impropriè, vt probat tex.in l.triticum.ff. de verbor. oblig. ibi. id habebitur pro expreſſo.& in d.l.cùm quid. ff.ſi cer.pet.in illis verbis, pro cauto habendum eſt: & rurſum ibi, agi intelligitur. nã & verba, habetur, & intelligitur, improprietatẽ denotant, vt de primo voluit Bart. in l.mercis.ff. de verb.ſigni.& alibi ſæpe,& de ſecundo eſt text. in l.1. in princ. C. de rei vxo. actio. & in l. quoniam. & ibi Bald. in 6. nota. ff. de his qui notan. infam. & in l. hæres quandoque.ff.de acqui. hære. quem ad hoc allegat Rom.conſi.405. præſuppoſitis,colum.1.& Panor.conſ.20.caſus in effectu,col.1.lib.2.vbi & ad hoc allegat cap.ex ſtudiis.iuncta glo.de præſumptio.& Carolus Ruinus in rub. ff. ſoluto matri. nu. 16. & ſequen. Et hoc nuncupatim annotauit Philip Deci. in d. l. cùm quid. colum.1.in tertio nota. ubi per hoc dicit, quòd huiuſmodi expreſſum non comprehenderetur in ſtatuto loquente de expreſſo.

175 Septimò intellige, ut licet arg. quod ſumitur à contrario ſenſu, ſit ex coniectura quadam, ut pbat text. in l.apud antiquos. ibi, quam interpretationem priſca quidẽ iura per coniecturam introducebant, C. de furt.id tamen non dicitur expreſſum, etiam generaliter, ut probat text. in cap. cum Apoſtolica, ibi, per quod indirectè datur intelligi, de his quæ fiunt à Præla. & ibi notat Panor. col. 2. uerſi. nota ibi indirectè.& Bald.in l.2.poſt prin.uerſi. item nota hic.C.de condi.inſer.per gl.ibi,in uerbo, edicti.& Carolus Ruinus,conſi.44.quia ſuper,col.3.nu.4.lib.3. Ex quo ſatis intelligis, non leues cõiecturas eſſe debere, ut ex illis expreſſum eſſe dicamus, cùm ad id argu.à contrario ſenſu non ſufficiat, cùm tamen id in iure ſit fortiſſimum,l.1. §. huius rei.ff. de off.eius cui man.eſt iuriſdict.

OCTAVVM GENVS expreſſi, quod 176
proximè accedit ad præcedens, eſt quod tacitè ineſt ex natura uerbi illud importantis, ut tradit Angel. in l.Prætor.per text. & gloſſ.ibi, ubi etiam Alexan.& Iaſon. ff. de operis noui nuntia.idem Angel.conſil. 17. Comes Brandusius,col.pe. & iterum conſ. 331.pro conſultatione,col. ult.Franc. Cur. ſenior,qui id commendat,dicto conſi. 50. memoriæ,col.48.in fin.8.reſpon. ad 3.arg. Hincque dicit Ang.utrobique,in ſubſtitutione reciproca omnes ſubſtitutionũ ſpecies in ea contentas, eſſe expreſſas, licèt non uerbis ſpecificis,per l.Lucius. iuncta gloſſ. & ibi Bar.ff.de uulg.& pupil.

Octauum expreſſi genus, quod tacitè ineſt ex natura verbi,

A quibus non longe abeſt, quod ex Bar 177
to. & eius ſequacibus diximus ſuprà num. 84. incip. porrò. & quod ex facto reſpondit Petrus Anchara.conſ.393. uiſa diligenter gratia, columna prima, id expreſſum dici, quod tacite ex natura diſpoſitionis compræhẽditur, quòdque includitur ſub natura uerbi expreſſi ex iuris communis interpretatione declaratiua, uel extenſiua, per multa iura quæ illic allegat. Ideòque nepotes uideri expreſsè contentos in diſpoſitione loquente de filius, in re ad nepotes tranſmiſſibili. & ſequitur Iaſon in dicta l. Prætor. columna prima, & Franciſcus Curtius iunior, conſil. 159. ſacratiſſimæ, columna ſecunda, uerſicu. ſed dato, lib. 2. quòdque tradiderunt Anton. & Panormit.in c.cùm olim,per textum, ibid.in uerbis, patebat expreſsè, de cenſibus, quód inſtrumentum dicitur expreſsè probare, non id ſolùm, quod directè, ſed & quod indirectè ex eo colligitur. Quod & ſequitur Curtius, ubi ſuprà. Et id quidem genus expreſſi iiſdem propè modis intelliges, ut illud præcedens.

Expreſſum cenſetur, id tacitũ quod ex expreſſo ſequitur.

Sed tamen interim potes ampliare, ubi 178
etiam expreſsio requiritur pro forma, ut patet ex iis quæ tradit Franciſ.Aret.in l.Gallus. in princip.colum. 3. uerſi. ſecundò eſt conſiderandum, ff. de lib.& poſthu. quód exhæredatio etiam tacita, quæ reſultat ex uerbis expreſsis in teſtamento, ſatisfacit formæ per text. in l. Papinianus. §. meminiſſe.ff. de inofficio. teſtamen. Et idem (inquit) in tacita inſtitutione, quæ ex verbis re

ſultat. & allegat etiam l. is qui hæres. §. vlti. cum ibi notatis per Baldum. ff. de acquirend. hæredit. & nota. per gloſſ. & Bartol. in l. 2. ff. de autorita. tuto. vbi probatur, iuſſum & autoritatem, quæ pro forma requiritur, ſufficere, ſi reſultat ex verbis expreſſis. Et cum ſequitur Carol. Ruin. conſil. 56. quamuis teſtator. colum. 4. num. 10. lib. 2. vbi ex hoc pulchrè conſuluit in caſu l. ſi quando. §. & generaliter. C. de inoffic. teſtamen. & idem Ruin. conſi. 122. de duobus, columna vltima: num. 11. eodem libro ſecundo. Sed tu autem hic vide, quæ dixi ſuprà. numer. 98. incipien. limita igitur quartò, & ſequen. & iterum num. 141. & ex hoc potes, & num. 158. incip. intellige ſecundò procedere, & duobus ſequen. & dicam infrà num. 188. incip. & ideo cùm formam, & ſequent.

179 NONVM genus expreſſi, quod & non longè diſtat à præcedenti, cùm ſcilicet ex expreſſo ſequitur tacitum. Id enim expreſſum quoque cenſetur, vt à Bald. proditum eſt in l. ultim. colum. 3. in 10. oppo. C. de hæredi. inſtituen. per l. ſi ita. §. qui filio. ff. de bono. poſſeſſio. ſecundum tabul. & quod idem Baldus dicit in l. 1. colum. vltima, C. de his qui ante apert. tabul. quòd omiſſum, quod ſequitur expreſſum, habetur pro expreſſo, per l. iam hoc iure. ff. de vulgari & pupillari ſubſtitutione. & ſequitur Cardinal. Alexand. in cap. per venerabilem. §. quod autem. columna octaua, in nono modò, extrà qui filii ſunt legitimi, vbi & ad hoc refert, quod dicitur, ſubſtitutiones contentas ſub breuiloqua, ex natura ipſius cenſeri expreſſas, & ideo eas matrem excludere, ſecundùm gloſſam in dicta l. Lucius. & ibi Doctores. Et quod idem reſpondit idem Baldus conſilio. 209. caſus talis eſt, Titius, circa medium, libro 1. nihil intereſſe inter expreſſum & tacitum, quod includitur ex natura expreſſi, per dictam l. cum quid: ff. ſi certum peta. & l. non rectè. C. de fideiuſſor. & l. hæc verba. ff. de lega. 1. Aliud in tacito, quo non includitur ex natura expreſſi, id enim facit cenſeri literas ſubreptitias, per cap. cùm in illis. §. in illis verò. & §. ſequen. de præben. lib. 6. Hæc ille.

Nonum expreſſi genus.

180 DECIMVM GENVS expreſſi, quod nec multùm differt à præcedentibus, quod ſcilicet ex præcedentibus & ſequentibus verbis ſcripturæ apparet errore ſcribentis fuiſſe omiſſum, id enim peræquè habendum eſt, ac ſi fuiſſet expreſſum in ſcriptura, per l. 1. & quod ibi notat Bart. ff. de hæred. inſtit. & l. cùm pater. §. cùm imperfecta. ff. de leg. 2. & quod nota. Bart. in l. Gallus. §. idem credendū. ff. de liber. & poſthu. Et ita per hæc voluit Pau. Caſt. conſil. 6. hoc capite, pro euidentia eius quod quæritur. in duobus locis, lib. 1.

Decimū expreſſi genus quod ex verbis apparet fuiſſe omiſſū.

VNDECIMVM GENVS id quoq; dicere poſſumus in quacunque diſpoſitione, ꝙ diſponētes veriſimiliter expreſſiſſent, ſi de eo cogitaſſent, aut interrogati fuiſſent. Id enim pro expreſſo habendū eſt, vt nuncupatim voluit Alexander conſ. 46. ponderatis verbis antè dicti capituli, col. 1. lib. 2. qđ repetitur conſ. 29. lib. 6. innixus autoritate l. Titius. §. 1. & ibi not. per Doct. ff. de libe. & poſthu. & glo. in l. tale pactum §. vlti. ff. de pact. De qua re, quia iam latiſſimè diximus in repe. l. ſi vnquàm. in prin. ver. 56. inter tam multa, C. de reuo. dona. ideo legentes illuc relegamus. 181

Vndecimum expreſſi genus, quod diſponentes interrogati veriſimiliter ſtatuiſſent.

DVODECIMVM GENVS expreſſi, cū quid refertur ad aliud quippia aliàs expreſſum: id enim & expreſſum quoque dicitur. l. ait Prętor. §. 1. ibi, accipiendū ſic eſt, quaſi quantitatē nominauerint. & ibi Bar. & recentiores & maximè Frau. Ripa. qui id trahit ad multas quæſtiones. ff. de re iudic. & l. in ſumma. in prin. eo. ti. & l. inſtitutio talis. ff. de cōdi. inſt. & l. ſi ita ſcripſero. & ibi Bar. Bal. & alij. ff. de cōdi. & demonſt. & l. aſſe toto. & ibi Imo. ff. de hęred. inſtituen. & l. ſi filio. §. pater. ff. de ali. & ciba. lega. & l. ſi prior. ff. ſolu. mat. ex quo no. Bal. & Ang. ꝙ talis, & tanta eſt obligatio in termino referente, qualis & quanta in termino ad quem fit relatio. & l. certū. ff. ſi cert. pet. & l. vbi autem. §. illud. verſi. ſed qui vnū, & ibi Bar. & recētiores, ff. de verb. obl. & l. qui ſic ſtipulatur: & ibi Iaſ. col. 2. ver. ex hoc tex. eo. tit. & l. hęc venditio. §. huiuſmodi. ff. de contrahend. empt. & vēdit. & l. quem hæredi. & ibi Bar. & Soci. ff. de reb. dub. & l. ſi defenſor. §. qui interrogatur. verſi. niſi fortè. ff. de interro. actio. Ex quo not. Bal. ꝙ ea, quæ ſunt in termino, ad quem fit relatio, intelligūtur ſpecificata in termino referente. & l. penul. C. de ſenten. quæ ſine certa quantitate. & cap. inter dilectos. de fide inſtru. & c. cùm venerabilis. uerſ. quia uerò, de exceptio. & c. ueniens. de præſcrip. & cap. cùm uenerabilis. in fin. de religio. domi. & cap. præterea & ibi Domi. in 3. not. 23. diſt. & cap. ſi quis homicidium. 50. diſtin. 182

De eadē re. expreſſi genus, qđ per relationem ad aliud.

De relatione multa.

Et id plerunque aſſumunt noſtri Docto. inter quos Barto. citatur à nonnullis ſæpiſſimè dixiſſe, Relatum eſſe in referente cum ſuis qualitatibus, ſcilicet in l. 1. ff. de recepta. & in l. 1. §. 1. ff. ſi fami. fur. feciſ. dic. & in l. ſi quis ſeruum. §. vlti. verſic. ſed quæro quid ſi teſtator. ff. de lega. 2. & in l. ſanctio legum. poſt princi. ff. de pœnis. tametſi Barto. in illis locis non ita mihi dixiſſe videatur. 183

De eadē re. Relatū in referente cum ſuis qualitatibus.

deatur. Bald. conſi. 99. quidam Ioannellus, lib. 1. Domini à Rota loquentes de inuentario, quod ſe refert ad aliud, deciſio. vltim. virùm inuentarium. in antiquis, quæ repe ritur inter deciſio. Bernar. Biſque. tit. de. procurat. deciſio. 14. quæ eſt eiuſdem initij. Anto. conſi. 2. repetito conſi. 49. viſis literis legitimationis. Panormita conſi. 28. omiſſis allegationibus, verſicu. 4. libr. 1. & conſil. 4. in quæſtione quæ vertitur, in 1. dubio. libr. 2. Domin. conſil. 47. ſupplicatur Papæ. colum. 2. verſic. item quando, & verſic. quid plura, & iterum colum. vltim. & conſi. 82. circa thema. colum. 3. & conſ. 120. quia in facto, col. 2. verſic. ad idem facit Alexan. in l. hac conſultiſſima, col. 3. verſic. mihi ſatis ſuſtentabilis. C. de teſtamen. & conſi. 75. in cauſa & lite, col. 2. verſic. ſecundò reſpondeo, lib. 7. Soci. conſil. 78. viſa bulla Pauli, col. 3. verſi. ex quibus videtur inferri, lib. 2. & conſil. 227. præſens conſultatio, col. 12. verſi. ſed pro certo, eod. libr. 2. & conſi. 251. quoniam in præſenti, col. 3. verſic. relatio autem, eod. lib. 2. & Feli. in c. 1. col. 3. diſt. 1. Deci. conſi. 532. pro vera, col. 1. Hiero. Gratus conſil. 105. caſus hic, nu. 3. libr. 2. cũ alijs multis concord. adductis à Iaſo. in d. l. ait Prætor, col. 1. ff. de re iudic.

184 Quibus adde, quod dicit Bar. in l. 1. & ibi quoque Iaco. à S. Georg. C. de erro. calcu. quemadmodum nulla eſt ſententia, in qua error eſt expreſſus, l. 2. C. quando appellat. non eſt neceſſa. ita & ſententia, quæ fertur per relationem ad acta, vel quę nulla ſunt, vel in quibus eſt error expreſſus: quia tunc etiam videtur eſſe error expreſſus in ipſa ſententia, per quædam iura, ex ijs quæ ſuprà citauimus. Et idem voluerunt Inno. Anto. col. 6. verſ. quintus caſus. Imo. & Panor. in c. cùm Bertoldus. de re iudica. Inno. Anto. Imol. & Panor. in c. quoniam cõtra falſam. de proba. Imo. in l. Diuus. char. vlti. ff. de re iudi. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obliga. & in l. ex diuerſo. §. vlti. & ibi Alex. col. penul. ff. ſolu. matri. Panor. in c. inter cæteras, de re iudica. Domi. conſi. 48. pro examinatione, colum. 5. verſicu. quia approbat pro iuſto. Alex. conſil. 123. diſcuſſis. col. 4. verſ. tamen quoad propoſitum, libr. 1. vbi dicit, quod eſt vera & communior ſententia. Franc. Areti. conſil. 75. diligenter & mature, colum. 2. vbi dicit hanc eſſe communem modernorum opi. Barb. conſi. 44. ſcribitur, col. penult. verſic. & eſt alius, libr. 1. Guid. Pap. in l. Præſes. ff. de re iudi. Socin. qui hanc quoque dicit communẽ opi. conſi. 99. ſereniſſimus Rex, col. 8. verſic. ſeptimò dicitur, libr. 3.

Error per relationem ad aliud facit ſententiam nullam.

185 Tu tamẽ in hoc, quia nõnulli huic opi. (quod iam ſubodorari ex præcedentibus potes) refragantur, aut ſaltem eam limitãt, vide Bal. & Pau. Caſt. in d. l. 1. & ibi quoque Phili. Decī. col. 3. verſ. ſecunda Bar. concluſio. C. de erro. calcu. Anton. conſil. 27. uiſis præſentibus, col. 1. Alex. & latè Iaſon. in d. l. Præſes. ff. de re iudic. Et Fran. Aret. in l. ſi is ad quem. col. pen. verſi. ſed quæritur ſuper iſto. ff. de acqui. hære. & in d. c. quoniam cõtra falſam. & conſ. 157. uiſis diligenter. Stepha. Bertran. conſ. 281. duo inducunt, libr. 1. & quæ diximus ſuprà nu. 59. inci. eodem ſpectat quod diximus, & iterum numero 168. incip. idemque dicas, & quæ dicam infrà numero 192. illud autem.

Et hæc quidem omnia amplia, ut procedant etiam in pœnalibus, per id, quod notauit Bal. conſi. 13. magnifico, lib. 5. repetito conſi. 181. factum ſuper quo, eod. libr. 5. idem eſſe, concedere mandatum ſpeciale, uel aliud quod refertur ad rem ſpecialem, & certam, ad hoc ut cõcedens cadat in pœnam. Nam & in ſimili (ut id illi addas) uidemus quod prærogatio termini, quæ cenſetur eſſe idem terminus (ut alibi latè diximus) intelligitur facta cum omnibus qualitatibus, etiam quò ad pœnã, ut dicit Bar. in l. 1. §. & poſt operis. col. 2. uerſ. quandoque continet. & ibi quoque Alexan. col. 3. uerſ. & inquantum. & Iaſon col. 1. in fin. ff. de ope. no. nuntia. Bald. in l. acceptam, in 7. quæſt. C. de uſur. & in l. 1. in 10. quæſt. C. de his qui pe. nomi. Pau. Caſ. in l. lecta, per tex. ibi, in uerſi. dicebam. & ibi clariùs Alexan. in 5. not. ff. ſi cert. pet. idem Paul. in l. inſulã. §. 1. per eum tex. ff. loca. & in l. cùm in plures. §. lege. ff. eod. titu. & in l. cùm ſtipulatus ſim mihi à Proculo. etiam per illum text. ff. de uerb. oblig. cum alijs ſimil. & concor. text. & Doctor. adductis ab Iaſon. in d. §. & poſt operis. 186

Mandatum relatum ad aliquid ſpeciale, cenſetur eſſe ſpeciale.

Omnia hæc procedunt & in pœnalibus.

At hoc genus expreſsionis intelliges primò procedere, ut dicatur ficta & impropria expreſsio, non uera & propria, per l. Titia. §. ulti. in uerbo, perinde eſt, ubi not. Franc. Aret. in 1. no. ff. de uerbor. oblig. nam ea dictio, perinde, fictionem denotat. l. ſed & ſi lege. §. perinde. ff. de peti. hære. & l. qui à patre. & ibi Bart. ff. de confir. tuto. glo. & Bart. in l. ſacrilegij. §. 1. ff. ad leg. Iuliam pec. Bart. in d. l. 1. in princip. ff. de receptio. & in l. ſi is qui pro emptore. colum. 5. in 3. oppoſi. 1. partis. & ibi Iaſon non ſemel. ff. de uſucap. Roma. & Alexan. in l. ſi quis ui. in princip. per illum text. & gloſſ. ff. de acquiren. poſſ. & eſt communis opi. quamuis cõtrarium teneat Bald. in d. l. ſed & ſi lege. §. perinde. Et in idem quoque eſt alius text. in d. l. ait Prætor. §. 1. ff. de re iudi. cùm dicitur, quaſi quantitatem nominauerint. Nam ea dictio quaſi, ex propria, & genuina natura 187

An hæc expreſsio per relationẽ ſit propria an impropria.

 fictio-

fictionem quoq; ſignificat,& impropricta tem.l.itē ait Prætor.§.item.& ibi gloſſ.ff.ex quib.cau.maio.& l.in factum.& ibi etiam gl.de cond.& demon.cum ſim. Et ita quoque illum poſteriorem text. ſcilicet in d.l. ait Prætor.§.1.expendit Franc.Aret.in d.l.ſi quis ad quem.col.pen.ff.de acqui.hæredit. Iaſon & Fran. Ripa. in eo ipſo §.1.& idem Iaſon in d.l.ubi autem.§.illud.colu. 1.ff.de uerbo.obligat.& Steph.Bertran. d. conſil. 281.duo inducunt,numero 4.lib.primo.

188 Et ideò cum forma impleri debeat verè & propriè,& non per actum fictum,& improprium etiam æquipollentem, gloſſ.in Cle.1.in verbo,quinctiam,de conceſſ.pbē. Bal.Ang.Imo.& alij recentiores in l.1.ff.de libe.& poſthum.cum concor.adductis per Alexan.ibi.& Felin.in c.cum dilecta. colu. 17.uerſicu.amplia vndecimò,ext.de reſcr. Certe etiam, ubi expreſsio rei cuiuſpiā eſt de forma,non ſufficit eam fieri per relatio nem ad aliud,uti uoluit Franc.Aret.in d.l. ſi is ad quem.colum.vlti.ff.de acqui.hære. & in d.l.1.col.1.ff.de libe.& poſthu.Et Maria.Soci.conſi.24.viſo colum.7.verſicu.ad quod accedit,vbi id dicit ſing.& Iaſon in l. Gallus,§.idem credendum.col.4.uerſi. cōfirmo,nam cum &c.ff.de libe.& poſthum. & in l.hac conſultiſsima. §. per nūcupationem.col.1.verſic. ſecundo contra.C.de teſta.& in d.l.ait Prætor.§.1.col.2.verſic.ſuprà ſcriptum.ff.de re iudic. & Franc. Ripa. in d.l.1.col 9.numero 64.ff.de vulg.& pup. ſubſti.& Bertrand.d.conſi. 181.col.2.libr. primo,& patet ex ijs quæ mox dicemus. Et Hieronym.Graius conſi.28.euidentia,col. 1.uerſic.nec obſtat,ſi dicatur,lib.1.

Forma non impletur per æquipollens. Ideo nec per relationem.

189 Nam cum iuramentum in forma ſpecifica impleri debeat,vt ex eo, patet, quod ſi quis ſoluere iurauerit, non ſatisfacit compenſando,per text. in ca.ad noſtram.& ibi gloſſ.Inn.Hoſt.Ioan.An.Collec.Ant.Imo. & Feli.qui hanc dicit eſſe communē opi. cum alijs multis concord. à me traditis in Tractatu Retractuum,titu.1.§.3. gloſſ.3.in vebo,*à payer*.numero 6.aduerte tamen: nā compēſatio eſt ficta & impropria ſolutio. l.Iulianus.ff.de condit. & demonſtr. & ibi quoque Franc.Aret.column.prima. Ideoque etiam iuramentum ipſum non poteſt interponi per relationē ad aliud, vt bene probat textus in c.pe.& ibi Antonius,Imo. & Panormi.de iureiur.ubi Panor.ipſe hāc rationem tradit nuncupatim, quia forma iuramenti explicite eſt de ſubſtantia.& Iaſon in l.ſcire debemus,col.3.uerſic. confirmo ultra eum. ff.de uerborum obligat. & ubi illum text.dicit ſing. & in l. ex ca parte. col.vlti.verſi.ſimiliter non poſſet,eod.titu. & in d.§.p nuncupationem. col.1. Et uide quæ dicam infrà, numero 199. intelliges tertio.

Iuramētum in forma ſpecifica impleri debet.

Ideo nec per relationē interponitur.

Atque etiam in caſu d.Clem. appellanti de appel.in quo pro forma requiritur expreſsio grauaminum,non ſufficit ea exprimere per relationem ad acta,aut aliud quippiam, ut expreſsim uoluit Angelus in l.1. & ibi quoque Franciſ. Aretin. colum.1.& Alexand.colum.ultim.ff.de liber.& poſth. & idem Angelus, u ti citatur, licet non ſit in meo codice,in d.l.ubi autem.§.illud. & & ibi Alexand.qui alios citat,colum.1. ff. de uerborum obligationib. Antonius. in c vt debitus.colum.2.verſicul.nunquid autem,extrà de appellati.ipſe Alexan.in l.Prætor.in princip.ff.de oper.noui.nunti. Thomas Falſt.in dec.Rotæ, cauſa 22.dubi. 43. die Lunæ.Felin.in c.cum dilecta. columna 18.in ſecunda limitatione,extra de reſcrip. ubi per hoc generaliter dicit,quod ubi data eſt certa forma,non ſufficit eam adimplere per relationem ad aliud Iaſon in d.§. idem credendum.ubi ſuprà, & in d.§ per nuncupationem.col.1.verſicu. confirmatur.& in d.l.ait Prætor.§.primo,colu.2.ubi ſuprà.ff.de re iud. 190

Expreſſio grauaminū non fiat per relationem.

Contrarium tamen in caſu d.Clem.appellanti,uoluit Alexan.poſt alios à ſe citatos,conſilio 80.uiſo, & opportune,colum na quarta,uerſicul.vnde dicemus,libr.primo. & hoc preſertim nonnullis placet, ſi fiat ſpecialis relatio ad certam partē actorum.Nam id uoluit Bald.in l. minoribus. column.1.uerſicu.ſed in appellatione.C.de his quibus vt indign ar.l.ne cauſas.C.de appellatio.Angel.Aretin.qui id ualde commendat.in §.ſi minus. columna 19. verſic. aduertas tamen ad vnum. Inſtit. de actio. dum allegat Baldum,ubi ſuprà Phili.Fran. in ca. conſuluit.le 2.de appellatio.Pro quibus faciunt quæ mox dicemus ex Carolo Ruino,numero abhinc tertio. Sed his tamen non aſſentitur Philippus Decius in d. c.conſuluit,colum. ſecunda,& in d.l. prima,columna tertia. uerſicul.ſecunda concluſio.C.de error.calcu. & in l.certum.columna prima.ff.ſi cert.petat. tum quia in d.Clem. grauamina debent nominatim exprimi,& ita non ſola.& ſimplex expreſſio requirtur. & licet relatio ſpecialiter ſit facta ad quædam acta, tamen nominatim non eſt facta. Et ideò licèt cauſa grauaminis ſit notoria,ea tamen exprimi debet, ut not.Cardi.Flor.ibi iu 5.quæſti.& Panor.in c.accedens,le 1.extrà vtlit. non conteſta. 191

De eadē re.

Illud autem minime dubium eſt, quòd relatio neceſſaria æquè vitiat ſententiam, ac ſi in ea eſſet expreſſa:uerbi gratia, ſentētia neceſſariò refertur ad libellum l.cum fundus.ff. commun.diuid. Item ſententia 192

Relatio neceſſaria æquè vitiat, ac ſi eſſet expreſſa.

appel-

appellationis,confirmatoria prioris, neceſſariò quoque refertur ad eam priorem. Igitur ſi prior ſententia continebat iuris errorem,& hæc quoque eundem continere dicitur: Bar.in d.l.1.& ibi quoque Philip. Deci. col.4.verſicu. tertia concluſio.C.de erro.calcu.Angel.in l.1.§.item ſi calculi. ff. quæ ſenten.ſine appella. reſcind. cum alijs concordan.adductis ab Alex.conſi.79.per ſpectis,col.1.verſicul.bene fateor, libr.2.& conſil. 111.uiſo themate,colum.1. verſicu. facit quod not. lib. primo.

193 *Hæredis nomen, an facto ſit exprimi per relationem.* Porro in alio caſu,Bald.Ang.& Imo.in d.l.aſſe toto.ff.de hære.inſtit. ſcribunt ſatis eſſe, ſi exprimatur nomen hæredis per relationem ad aliud,quamuis expreſſio requiratur pro forma.l.iubemus.C. de teſta. & l.hæredes palam.in princip.ff.eod.tit. Et idem uoluerunt Bald. in l. captatorias. in quinta quæſt.C.de teſta.mi.& Nico. Neap. in l.his verbis. in prin.ff.de leg.3.Salyc.in l. ultim.C. de fideicom. Imo. in l. illa inſtitutio. ff. de hæredi. inſtituen. & in capitulo cum tibi.extrà de teſt.Pau.Caſ.in d. l. hæredes palam,in prin.& in l.hac cõſultiſſima. §.per nuncupationem.C.de teſta. & in d. l. ubi autem.§.illud, uerſic.ſed qui unum,& ibi.etiam Alex.ff.de.uerbo. obligat. & ipſe Alex.conſi. 176.viſo proceſſu,colu.2. lib.5. Sunt tamen qui id negant procedre in hęredis inſtitutione, ſed tantum in legatis,vt videre poteris apud Franc.Areti.in d.l.hæredes palam.in prin.& Iaſon.in d.§.per nũcupationem, colu.1.C.de teſtam.& in d.l. ait Prætor.§.1.colum.1.ff.de re iudica.

194 *Expreſsio relatiua generalis impropria.* Ex quib. apertiſſimè vides, id admodũ controuerſum eſſe,an hæc expreſſio relatiua ſit ꝓpria,nec ne,vt formæ ſatiſfaciat, atit minimè.Quam cõtrouerſiam cupiens componere Carol.Ruin.uir certè & doctrina & iudicio celebris,in repe.d.l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de libe. & poſthu. dicit triplicem eſſe hanc expreſſionem relatiuam.Vnam generalem, videlicet quæ refertur ad generale quippiam: & iſta non ſatiſfacit formæ,cum ſit generalis,& impropria:& ita procedunt quæ primo loco dicta ſunt.Cui in hoc adde,quæ ſuprà diximus nu.98.limita igitur quartò & ſeq. Alteram relationem(ut ad Rui.redeamus) eſſe ſpecialem.Tertiam ſingularẽ, quę vide- *Specialis, & ſingularis propria.* licet referuntur ad aliquid ſpeciale,aut ſingulare.& utraq; iſtarum dicit uera, & propria expreſsio,per l.2.& l.Titius. in prin.& ibi Bar.ff.de libe.& poſth.& l.turpia. §. vlt. ff.de lega.& l.pen.ff.de duob. reis. & voluit Ang.in l.pluribus,in prin.per illum text.ff. *Statũ dans executionem ſcriptura ſa* de uerb.obl.qui & hoc trahit ad ſtatutum, quòd ſcriptura facta manu propria, hẽat executionem paratam , vt procedat,& in

ſcriptura aliena manu facta, ſubſcripta tamen manu debitoris.Nam cum ſubſcriptio ſe referat ad ſcripturam præcedentem, non ſecus habendum eſt,ac ſi totum propria manu ſcripſiſſet. Quod & idẽ voluit ipſe Ang.& poſt eum Imol. Alex. & Franc. Aret.in l.ſi ita ſtipulatus. §. Chryſog. ff. de uerbo.obl.& Franc. Are.in l.ſi per epiſtolã. in princ.ff.de acqui.hære.quod hunc locũ admodum cõfirmat:quoniam in ſtatutis, uerba propriè,& verè,non fictè,debent intelligi.l.3.§.hæc uerba.ff. de neg. geſt. cum ſi.Facit,& quod not.Franciſ.Aret.in l.1.in princ.circa ſecundam quęſt.Bar. ff. de uul. & pupi.ſub.quòd ſubſtitutio reciproca dicitur expreſſa ſpecialiter: tamen vulgarem tantum continet,per d.l.2.ff.de lib.& poſt. Aliàs dr̃ ẽt expreſſa gñliter, vt per Bar.ibi.& hęc ferè Ruinus,quibuſdã à me adiectis. *Et manu ꝓpria licet locum inſcri. pcura ſubſcripta.* *Subſt. reciproca expſ. ſa, dicitur ſpecialiter.*

Verùm Fran. Are. cui ego malo accedere,in d.l.pluribus.in prin.ff. de uerb. oblig. 195 *Alia opini.*
ita breuius hanc controuerſiam cõponit, vt ſcilicet expreſſa per relationem,dicantur propriè expreſſa generaliter: impropriè verò & fictè,ſpecialiter. Multis enim modis, vt ſubdit,dicitur expreſſum,ſcilicet generaliter,ſpecialiter,ſigulariter, ut & latè ſuprà docuimus ex Bart.& aliis,numer.86.incip. hãc autem,& ſeq. Et ad hoc optimè facit, licèt Are.non dicat,quòd dicit Ang.in l.1. §.inter filium.ff.ad leg.Cor.de falſ. prout illum retulit & ſequutus eſt Alexan.in addi. Bart.in d.l.Prętor.in princ.ff. de ope. nou. nun ꝙ dicitur ſpecificè expreſſum,qđ fit ꝑ relationem ad aliud. Et uide quod diximus ſuprà in ſimili numero.123.incipi.limita decimoſeptimo & num.173.incipi. quinto item modo.

At Bal.(quem illi non memorant)conſ. 196 *Alia item.*
212.ea quę ueniunt,lib.quinto,ſimpliciter dicit,quòd illud quod intelligitur per relationẽ ad aliud,dicitur, verè& propriè intelligi,per l.Theopompus.ff.de dot.prę leg. ex eoque infert,quòd fideiuſſor verè & propriè promittit eandem ſummam, quam reus principalis promiſit, licèt non ſpecificè promittat in inſtrumenro fideiuſsionis ſed relatiuè ad inſtrumentum rei principalis.Nam natura(inquit)relationis eſt natura ueritatis, ex coniectione ſcripturarum patentis:& omne quod ex natura dicitur, propriè dicitur.l.legaui.ff.de libe.legat.& l. qui ſic ſtipulatur quod te mihi.ff.de uerborum obligation. Item quicquid continetur in termino ad quem fit relatio, continetur in termino referente, ſaltem implicitè. Quj uerò explicat, nihil noui facit, ſed detegit.l.adeò. §.cum quis. ff.de acquirend.rerum dominium . Et uere, & ꝓpriè dicitur,etiam illud quod implicitè &

Tiraq.de leg.Connub. Hh 3 gene-

generaliter dicitur. Hæc Bal. qui ſubdit de hoc non eſſe dubitandum: & id quoque in ſtatutis procedere. Et hoc pro ſingula. & egregio. refert Iaſon in d.l. ubi autē. §. illud. col. 1. ff. de verbo. oblig. & Catel. Cotta, in memor. incip. relationis natura & refert ēt ipſe Iaſon, qui tamen nō probat in d. l. ait Prætor. §. 1. col. 2. uerſi. ſecundo principaliter. ff. de re iudi.

197 *De eadē re.* Cæterum Franc. Ripa. arbitrum ſe veluti honorariū prçſtans, in d.l. ait Prætor. §. 1. ſtatim poſt prin. tradit aliud eſſe cum quæritur, an contenta in relato, dicantur propriè ineſſe in referente; & proculdubio (inquit) inſunt propriè, vt dicit Bald. & benè probatur in d.l. aſſe toto. ff. de hæred. inſti. aliud eſſe ſi quæritur, an contenta in relato, dicantur nominata à referente: & tunc dicēdum eſt, quòd referens, ea propriè nō nominauit relationis tempore: & ita procedat ille text. vtens nota improprietatis. Ex quibus nihil aliud voluit dicere, quàm quod intereſt inter nominatum, & expreſſum, ſitque plus in nominatò, quàm in expreſſo. De quo cæteris iudicandum relinquo. Sed ita tamen, vt videas, q̄ diximus ſuprà nume. 120. incip. limita decimoquintò & iterum num. 165. incip. imò plus, & quę dicam infrà num. abhinc 3. in fin.

198 *Expreſſio relatiua nō ſufficit. cū quid certum, & expreſſum requiritur.* Intelliges ſecundò id genus expreſſionis relatiuæ, vt procedat, niſi aliquid requireretur eſſe ſimul certū, & ſimul expreſſum, tunc enim non ſatis eſſet id fieri per relationem ad aliud, ut uoluit gloſſ. in c. ſi epiſcopus in verbo, certas, de præbend. lib. ſexto, quam ſequuntur Io. And. Dom. & Philip. Franc. ibi. & Iaſon, qui eam dicit notabilē in l. certum. in princip. & ibi quoque Philip. Decius. circa medium. ff. ſi cert. per. Et facit, quod ſuprà diximus numero 117. incip. limita duodecimo. & iterum numero 147. incip. limita tamen non procedere & rurſum nu. 150. inci. illud tandē. & in noſtro tractatu, cui titulum nuncupauimus, nihil fruſtra.

199 *Expreſſio relatiua nō ſufficit in his q̄ verba requirunt.* Intelliges tertio, ut procedat, in his, quæ ſolo conſenſu fiunt, ſecus in his, quæ verba requirunt. Nam tunc non ſufficeret relatio ad aliud, ut interpoſita fuiſſe uiderētur: verbi gratia, ſtipulatio verba requirit. l. 1. ff. de uerbo. obligat. igitur ſi aliquis promittat alteri eo modo, quo antè aliquid aliud promiſerat, certè in hac ultima promiſſione non cenſetur ſtipulatio interpoſita. ſicuti in prima, in qua verè fuerat interpoſita: quemadmodum etiam nec iuramentum, quod verba requirit, de quo nos ſuprà diximus num. 121. incipi. limita 16. & iterum numero 189. incip. nam cum iuramentum. Ita uoluerūt omnes ferè Doc. in d.c. pen. de iureiu. & Soci. d. conſi. 99. ſereniſsimus Rex. columna ſecunda, libro tertio, ubi dicit expreſsè his caſibus, & ſimilibus, non ſufficere expreſſionem per relationem ad aliud. Et facit quod ſcribit Bar. in l. item quæritur §. qui impleto, columna. ult. uerſic. quæro, dicitur hic. ff. loca. & Bal. in addi. Specul. tit. de inſtrum. edi. §. inſtrumentum ergo. uerſi. quid ſi à contrahentibus. ubi tenet contrarium eius, quod Panor. in d.c. pen. de iureiur. dicit, de ſtipulatione, quæ extenditur à notario.

Intelliges quartò, ut hæc expreſſio relatiua non ſatis ſit, quando quid patenter exprimi debet: vt in caſu c. per tuas extra de ſent. excom. & in c. 2. eod. titul. lib. ſexto. Ita enim nuncupatim voluit Franc. Aret. l. ſi is ad quem. ff. de acqui. hæred. per priorem illum tex. & in c. quoniam contra falſam. de probati. & Stepha. Bertr. conſi. 281. duo iudicant, col. 2. num. 5. lib. primo. Et faciūt quæ diximus ſuprà nume. 168. inci. idemque dicas, & numero præcedenti, ex quo intelliges, idem eſſe, ſi quid euidenter exprimi debet: & idem, ſi quid nominatim exprimi debet. Neque enim tunc ſufficit exprimi per relationem, vt uidere licèt ex Phili. Deci. in d.c. conſuluit. le 2. col. 2. verſicu. ſed tamen nō uidetur, de appel. ſuper quo etiam uide, quæ dixi ſuprà num. 197. inci. cęterum, & in alijs locis ibi citatis. 200 *Expreſſio relatiua nō ſufficit cū quid patenter fieri debet.* *Idem cū euidenter.* *Et cū nominatim.*

Intelliges quinto, vt licet huiuſmodi expreſſio relatiua dicatur ſpecialis, non tamen ſit ſingularis, ut uoluit Caro. Rui. cōſi. 165. cuius initium eſt, circa caſum, colu. 4. num. 8. lib. 2. ubi id dicit voluiſſe Bart. in d.l. Titius. in prin. ff. de libe. & poſthu. & in d.l. turpia, §. vlt. ff. de leg. 1. & in l. pen. ff. de duob. reis. & in l. ſi quis in principio teſtamenti. ff. de lega. 3. & in l. 1. in prin. ff. de uul. & pup. ſub. Et ex hoc latè tractat ipſe Ruin. an & quando quis per relationem ad inſtitutionem dicat nominatim ſubſtitutus, vt ibi uidere poteris. 201

DECIMVM TERTIVM, genus expreſſi eſt, ſi in aliqua diſpoſitione fuerit appoſita ea clauſula, ut hēatur pro expreſſo, ac ſi ſpecialiter & nominatim eſſet expreſſum, aut ſimilis: tunc enim ſatisfactū eſt conſtitutioni requirenti aliquid expreſſum, per tex. in l. omnes. quem ad hæc expēdunt, & dicunt meliorem totius iuris Bal. & Ang. C. de pręſc. 30. vel. 40. ann. & voluit ēt Ol. cōſ. 17. bonæ memoriæ Bonifacius. & Fed. Seneñ. cōſi. 47, habita ſup caſu, ubi dicit ita cōmuniter teneri Alb. in l. 1. ad fi. C. quan. Impe. inter pupi. & uidu. vbi dicit ita fuiſſe ſe patrono Romæ iudicatū. Collec. in c. cum dilecta. col. 1. uer. quid ſi Papa & ſeq. & ibi etiā Bal. col. ult. extra. de reſcri. 202 *13. Expreſſi gen' ex clauſula, haberi pro expſſo.*

idem

idem Bald.& Ang.in l.Diui.§.licèt.ff.de iu
re codi.& ipſe Bald.in tit.de pac. Conſtan.
in uerbo,libellariæ.& conſil.119.quidam
vxoratus,in fin.libr.quinto.ff.à Rota.deci.
214.ſi cauſa cõmittatur in eo ſtatu, in no-
uis.Ang.Pau.Caſt.& Recen.in l.ſi mihi. §.
in legatis.ff.de lega.primo.idem Ang.in l.
An autē in tertia.§ hæc verba.ff.de neg.geſt. Vbi tamē
flumin. id limitat,non procedere in ſtatutis.& in l.
ſed & ſi quis.§.quæſitum,in fi.ff.ſi quis cau
tio.& conſi.274.non eſt dubium , colum.
pe.Pau.Eleaz.& Imo.in Cle.1.ad fi. de ſep.
Anto.& Domi.in c.quę in eccleſiarum,de
cenſib.idem Anto. in c.1.de reſcript. & in
c.cum inſtantia,& ibi Panor.col.2. de cen
ſibus.idem Anto.conſi.ſecundò iterum re
petito conſi.49.viſis literis legitimationis,
vbi id dicit eſſe de ſtilo curiæ.Pet.Anch.in
c.cum in pręſentia,de deci.Imo.in l.licita-
tio.§.earum.ff.de publica.& in Cle.1.de ſe
pult.Domi.conſi. 15. reuerende pater.col.
2.& conſi.65.diſcutiam,col.ſexta,verſicu.
quid plura.& conſi.120.quia in facto,col.
ſecunda,verſic.præterea & hic.Paul. Caſt.
conſi.284.in facto præſenti. colu.1.& iterū
3.verſi.tertio adhuc opponitur,lib.primo.
Io.Ana.cõſ.56.his quæ in facto, ubi & hāc
dicit eſſe communem opin.Alexan.conſ.
30.quoniam omne datum,col.3.ver.& ita
etiam colligitur.& conſi.217.nec arguēdi,
col.ſexta,verſicu. octauo fortificantur lib.
ſecundo.& conſi.155.videtur in conſulta-
tione,columna pen.verſ.plus dicit, lib.ſex
to.Bened.Capra.conſ.30.punctus,fuit quę
dam domina,col.tertia,& conſil.ſeq.colu.
pen.Socin.conſil.169.circa primum colu.
antepe.verſi.reſpondeo aliter, lib. ſecūdo,
& conſi.166.in cauſa quæ vertitur.colum-
na vlti.eod. lib.2. & conſil.172. non prole-
quendo,col.pen.uerſicu. ſecundo quòd il
lis,eo:lib.ſecundo, & conſi. 63. viſo teſta-
mento,col.tertia & ſeq.lib.3.& conſi. 115.
fundata,colu.prima,eo lib.tertio.& conſi.
127.quoniam in præſenti,column. ultim.
eo.lib.tertio.& cõſi.120.circa primum , co.
quinta,verſi.confirmo hoc,libro quarto.
Guid.Pap.conſi.56.viſo themate,colu. 10.
uerſi.item quòd recte.Franc.Cur.ſenior.d.
conſi.50.col.67. in fin. reſpon. ad ſextum
argu.Felin.in c.in noſtra.col.9.in 9.corol-
lario,de reſcrip.& in capit. 1.column.3.&
ſequen.diſt.1.& Carol.Ruin conſi. 31. ga
dubium.col.4.verſ.præterea & ſecūdò, lib.
1.& conſi.228.circa caſum,colu. 3.num.7.
eo.lib.1.

203 Sed contra hęc videtur eſſe text.in c.qui
De eadē re. ad agendum,de procu.libr.6.& quod vo-
luerunt Bar.Ange. Fulgo. & recentiores in
d.l.ſed & ſi quis.§.quæſitum.ff. ſi quis cau-
tio.Cyn.in d.l.1.C.quan.Impe.inter pupil.
Archi.in Summa,25.q.2.col. ulti. Fede. Se-
nen.ſibi contrarius, conſil. 233. caſus talis
eſt,monaſterijs.Bal.ſibi etiam contrarius ,
in c.ſuper literis.colum.3.verſic.quid ſi Pa
pa,de reſcrip.Lauren.Rodolph. in quodā
conſi.quod retulit,& ſequutus eſt Pau.Ca.
ſibi etiam contrarius,conſi.tertio, quoniā
adictione,colu.3.lib.1.& ipſe Pau.conſil.
278.paſſius iſte,cod.lib.1. Calderi.conſi.11.
habet ordo,tit.de priui.Cardi.Flor.in d. cl.
1.in 3.oppon.de ſepult.& conſi.51.in præ-
miſſo.& conſi.136.præmitto,colum. ſex-
ta.Pet.Anch.in d.c.cum inſtantia.de cenſi
bus.ubi dicit ita ſe conſuluiſſe. Rom.conſ.
327.iſtæ ſunt rationes,col.tertia,uerſi. ſecū
dò reſpondeo.& conſi.436.quod indultū ,
col.2.uerſic.quintò principalis ratio. & cõ
ſi.498.in caſu quo quæritur, column. ult.
verſi.tertia ratio:Barb.conſ.27.ſcripſit Pro
pheta,colum.vlt.lib.2.Felin. in c. acceden-
tes.colu.4.de præſcripti. vbi hanc dicit eſſe
communem op.& in c.nonnulli. in prin.
col.9.uerſi.amplia ſecundò,de reſcript.Ia-
ſon conſ.121.uiſo themate,lib.4. qui & ip
ſe dicit hanc eſſe opi.communem.Philip.
Deci.in l.certum.col.2.ff.ſi cert.peta. & cõ
ſil.165. viſo tenore, ubi hanc quoque di-
cit eſſe communem op.& conſi. 373. uiſo
conſilio,in fin. ubi & idem dicit.& conſi.
392.quæritur an filia col.vlti.vbi & hanc
dicit eſſe opi.communem.

Verum hanc diſcordiam ita ſedare po 204
teris,ex ſententia Ang.& Fulg.in d.§.quæſi *De eadē re.*
tum.ad fin.& Ange.in d.l.diui.§.licèt.ff.de
iure codi.& conſi.249.Philippus,colu. vlt.
&,antè eos Bal.in d.c.cum dilecta , de reſc.
& d.l.omnes,procedat quādo talis clauſu-
la apponitur in lege,aut etiam in reſcripto
principis,qui eſt lex animata ī terris.§. ult.
in Auth.de Conſul.& gloſſ. in l. & quia.ff.
de iuriſdictio.om.iudi.Ideoq́ne poteſt fin
gere expreſſum , quod expreſſum non eſt ,
per c.illa,de elec.& c.1.de tranſac.At d.c.q
ad agendum,procedit, ſicuti etiam loquit
quando talis clauſula apponitur à priuato
vt tunc nihil importet in caſibus, in quib.
requiritur ſpecialis expreſsio . Et ita quoq;
nominatim uoluit Alexand.& Iaſon in d.
§.quæſitum.& idem Iaſon in d. l. Prætor.
co.tertia,ver.quid autem de clauſula.ff.de
ope.no.nun.& in l.1. ad fi.ff. ſi quis in ius
voc.& ita (inquit) concordatum eſt d. c.q
ad agendum,cum d.l.omnes. C. de præſc.
30.anno.Alios tamen huius controuerſiæ
componendæ modos attulit Philip. Deci.
poſt alios in d.l.certum.col.2.ff.ſi cert.pet.
& conſ.142. cuius ſubſcriptio incipit,an &
quando alienatio,colum.ult.Io.Salua qui
hanc rem latius omnibus diſputauit, in
tract.de benefic.in 14.quæſtio.tertiæ partis

princi.ubi quilibet uidere poterit.& Fran. Ripa.in d.l. 1.col. 10. uerſi. ſecundo limitatur,& multis ſeq.ff.de unlg.& pupil.Sed & tu omnino,uide Soci.conſi.tertio,in cauſa domini Guid col.3.& 4 lib.terio,& Feli.q & hanc rem latiſſimè tractat, in d. c. nonnulli.col.7.uerſi.fallit ſecundò. cum 3. ſeq. col.de reſeript.

205 ILLVD quoque in quæſtionem cadit,an ubi expreſſum aliquid requiritur,ſatis ſit in foro conſcientiæ,illud mente ſolũ concipere:uerbi gratia,poſſunt elerici conqueri de ſuis malefactoribus, coram iudice temporali,etiam de criminibus, ex quibus debet pœna ſanguinis irrogari, modò expreſsè proteſtentur,quòd ad uindictam, ſiue pœnam ſanguinis non intendunt. cã. prælatis,de homici.lib.6.Quid igitur,ſi clericus eam proteſtationem expreſsè non fecerit,ſed eam animo retinuit, nunquid in foro conſcientię excuſabitur ab irregularitate?Ioan.Calderi.ibi dicit not.quòd non, per illum text.& quod ibi dicit gl. & Arch. & ſequitur,dicitque ſingu.Philip.Fran.ibi. Nec obſtat(inquiunt)c.tua de ſponſa.quia ibi non requirebatur expreſsio.Ego tamen non poſſum huic ſententiæ aſſentiri,utpote cum Deus ſolum cor reſpiciat,cuius eſt ſpectator ſcrutatorque egregius, & minimè fallitur, nec uerba deſiderat, cum dixerit, Non omnis qui dixerit Domine, Domine,&c.

Expreſſum cum requiritur,an ſatis ſit in foro cõſcientiæ, id mente concipere.

GLOSSA OCTAVA, IBI,

De ſon mary.

1 NON NOVA res eſt hæc, ſed ab uſque priſcis illis tẽporib. repetita, Nã vt apud Liuiũ lib.4.Belli Macedonici teſtis eſt M. Cato Cenſorius,Maiores quidẽ noſtri, ne priuatam quidem rem agere fœminas ſine autore voluerunt, eaſque in poteſtate eſſe parentum,fratrum,uirorum, Cui adſtipulatur,quod ſcribit Diuus Auguſtinus ad Ediciã:Nihil de tua veſte, nihil de tuo auro,vel argento,vel quacunque pecunia, aut de rebus illis terrenis tuis ſine arbitrio eius facere debuiſti. Quod repetitur in c. quod Deo 33.q.quinta.Et idem rurſus paulò pòſt,in ea ipſa epiſtola:Mulierem (inqt) coniugatam non licet dicere, facio quod uolo de meo, cùm & ipſa non ſit ſua, ſed capitis ſui hoc eſt,viri ſui. Et rurſus Homilia.49.Aurum tuum vendidit maritus pro neceſſitate ſua:ferto fęmina,ferto ancilla: noli litigare,noli contradicere.Ex quo eſt, & illud Phidippi Terentiani in Hecyra: Vxor quid faciat in manu non eſt,mea. Quem locum enarrans Donatus, Vxor (ait)mea quid faciat,non eſt in manu, deeſt eius,ut ſit, in manu eius non eſt, ſed in poteſtate mea poſitum eſt. Sed & Theodoſius,& Valẽtinianus Imperatores in l. hac lege.C.de pactis cõuen. Bonum eſt (inquiunt)mulierem,quæ ſæipſam marito committit,res etiam eiuſdem pati arbitrio gubernari.Pro qua etiam ratione,uide tex.in l.1.§.ul.& quod ibi notat Bald.ff.de adopt. & quod uoluit gl.in c.quod Deo,in uerbo hunc,33.q.5.Et iſtud quidem ius ad Romanos ab Athenienſibus tranſlatum fuiſſe, probat Budæus in Commentariis linguæ Græcæ. De quo,& nos alia diximus ſuprà in prima lege connubiali,num. 72. incipi: quod ex ueterum.

Fœminis non licere quicquam agere ſine autoritate virorũ.

Hincque prodierunt uerba illa ſolennia, quibus antiqui in repudijs utebantur. Tuas res tibi habeto,Tuas res tibi agito. Quorum mentio fit in l. ſecunda. ff. de dinor.Horum enim alterum(ut clariſſime patet)dotem reddi,alterum munus tutoris, ſiue adminiſtratoris in rebus uxoris abdicari ſignificat. Et ex hac diuortij formula eſt illud Alcmenę Plautinę matrisfamilias in Amphitryone: 2

De eadẽ re. Repudij verba ſolennia.

Valeas,tibi habeas res tuas,reddas meas:

Et illud in Trinummo,Lyſitelis adoleſcentis amorem eiicere meditantis:

Apageſis amor:tuas res tibi habe, amor mihi amicus ne fuas vnquam.

Et Cupidinis Apuleiani ad Pſychen, lib.5. Aſini aurei:Confeſtim toro meo diuerte, tibique res tuas habeto.Et Martialis lib. 10. Epigram.41.

Menſe nouo Iani veterem Proculeia maritum
Deſeris,atque iubes res ſibi habere ſuas.

Et illud quoq; Ciceronis,Phili. 2. Mimã illam ſuam, ſuas res ſibi habere iuſſit. Qđ paulò poſt declarat, Cum Mima fecit diuortium.Et illud item Quintiliani aui,Declamat.263.Tune repudiatam credis uxorem. cum res ſuas ſibi habere iuſſa eſt. Et huc quoque alludit illud Ouidianum, libro ſecundo de Remedio amoris.

Munera,quę dederas,habeat ſine lite iubeto.

ut etiam ibi obſeruauit Mycillus interpres.

Deniq;

Reddit ad principium.

3 Denique Homerus ille apertè declarat, nõ eſſe quicquam mulieribus. inſcijs maritis, & ſine eorum autoritate conandum, cùm Iunonem inducit Iouem, ita alloquẽtem, lib. 14. Iliados:

Νῦν δὲ σεῦ εἵνεκα δεῦρο κατ' οὐλύμπου τόδ' ἱκάνω,
Μήπως μοι μετέπειτα, χολώσεαι αἴ κε σιωπῇ
Οἴχωμαι πρὸς δῶμα βαθυρρόου ὠκεανοῖο.

Nã cùm primùm à Ioue interrogata quò pergeret, reſpondiſſet, ſe velle ad terrarum fines conferre, viſuram Oceanum, & Tethyn, vt eos ex diſcordia in gratiam reduceret, ſubiunxit quod ſuprà adſcripſimus: quo ſignificatur, ſe priùs ad Iouem ipſius gratia ab Olympo veniſſe, ne is poſtea ſuccenſeret, ſi tacitè (id eſt, non impetrata ab eo venia) ad Oceanum ſe cõtuliſſet. Quod & ex Homero ingenioſè, vt cætera omnia, annotauit Plutarchus in vita ipſius. Et Platonis legibus (libr. 11. de Legibus.) mulieri maritatæ, cuiuſcunque ætatis eſſet, non licebat teſtari, nec iudicio intereſſe ad agendum, ſine autoritate mariti: quod & nos alibi diximus.

De eadẽ re, ſtatuta. Florentia.

4 Eſt autem huius noſtræ conſuetudinis ſimile ſtatutum Florentiæ, vt dicit Bald. in l. velles. ante fi. C. de reuo. dona. & Ange. in l. quamuis. in prin. ff. de acqui. poſ. & conſ. 191. ſuper puncto, col. 1. & Philip. Deci. cõſi. 502. ex duobus. in prin. & conſil. ſeq. etiã in prin. & Carol. Ruin. conſi. 145. circa primum, col. 2. verſicu. nec hinc. libr. 1. Atque Papiæ, vt refert ipſe Bal. conſil. 488. ſequens quæſtio, in princ. libr. primo. & conſi. 394. ſtatuto communis Papiæ, libr. 5. & Raph. Co. conſi. 176. ſtatuto Papienſi, in princip.

Papia.

Simile quoque eſt Mediolani, vt retulit Signo. Homo. conſi. 164. ſtatuto ciuitatis Mediolani, in prin. Et Cortonæ, ſicuti memorat Fran. Are. conſ. 54. in caſu magiſtri Blaſij, in prin. & Corne. conſil. 147. quia cauſa eſt. co. 1. libro ſecundo. Atque Aſſiſij, vt clarè patet ex caſu, qui ponitur ante cõſi. Bal. 208. licèt conſulentes, libro quarto, & cõſi. eiuſdem 139. ſtatuto communi Aſſiſij, lib. quinto. Et in terra Caſtri, teſte Bened. Cap. conſi. 144. pro præfati dubij declaratione, in princ. Et Spoleti ſtatutum eſt, ne mulier poſſit contrahere ſine præſentia uiri, ut refert ipſe Bald. conſi. 23. præſuppoſito ſtatuto, libr. quinto. Et ſimiliter in Marchia, id atteſtante Ang. conſi. 88. item ſtatuimus, in princi. iunctis ijs, quæ dicit colum. 2. verſi. pro eo etiam.

Mediolani. Cortonæ. Aſſiſij. In terra Caſtri. Spoleti. In Marchia

Quid de re Ciuili.

5 At Ius noſtrum Ciuile aliud conſtituit, vt uidelicet liceat mulieri inſcio inuitoq; marito cõtrahere, ſuaque ipſius bona alienare: vt eſt text. expreſſus, in dicta l. velles. & ibi Doc. & voluit Bald. conſ. 130. verus maritus, libr. 4. vbi & ſimilis ſtatuti meminit, & Angelus conſil. 353. præmitto pro deciſione, in princ. & præſupponit Petr. Anch. conſ. 364. dubium in iſta quæſtione, & omnes, quos antè citauimus. Et bene facit etiã tex. in l. ſi vxor tua. C. de pigno. Quin & nõ ſolùm mulier ipſa, ſed & curator poteſt ipſius bona, abſente, atque etiam renitente marito alienare, in caſu permiſſo curatori per tex. in l. ſiue generalis. in fine. ff. de iure doti. Ideoque hæc conſuetudo prohibens ne mulier poſſit alienare, aut contrahere ſine conſenſu mariti, eſt ſtrictè, veluti correctoria iuris communis, interpretanda, ut in ſpecie conſuluit Imol. conſil. 74. in caſu præmiſſo. & ante eum idẽ voluit Bal. (quẽ tamen non allegat) in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iure, prout illum nuncupatim refert. & ſequitur Corne. conſi. 241. de duobus quæritur. in fi. 1. dubii, lib. 2. De quo tamen vide, quæ dixi ſuprà in gl. 5. & quæ dicam infrà, in eadem gl. in 25. q.

Hæc conſuetudo ſtrictè interpretanda.

SED HIC de multis quærendum ducimus, ultra ea, quæ ſunt in præcedentibus gl. expedita. Primò, vtrùm ſi maritus abſit à patria, poterit vxor contrahere ſine eius cõſenſu. Bald. loquens in caſu noſtræ conſuetudinis, dicto conſi. 488. libr. primo, & dicto conſi. 394. libr. 5. dicit, quod ſi abeſt, & quidem in longinquis partibus, & neſcit ubinam terrarum degit, poteſt uxor ſine conſenſu illius contrahere, per multa quæ allegat. At ſi eſſet in loco quopiam propinquo, debet eius præſentia expectari, per ca. ſciendum. quod eſt 1. in fi. titu. de conſuet. rec. feud. ubi & ipſe Bal. id quoque tractat, ſed non omnino idem dicit. 6

Si maritus abeſt, an eius conſenſus requiratur.

Et hæc deciſio multis poteſt comprobari. Primo per id, quod voluit idem Bald. in l. tranſactionem. in fi. & ibi quoque Alcia. C. de tranſact. ubi in caſu ſtatuti requirẽtis conſenſum propinquorum, in contractibus mulierum, & minorum. dicit, quod ſi ipſi conſanguinei ſint abſentes in remotis partibus, poterunt ſine eis contrahere, arg. l. multa, in princ. ff. de condit. & demon. & idem voluit ipſe Bald. in l. in coniunctione uerſi. aduerte tamen. C. de nupti. & Pe. Ancha. in repe. c. 1. in 14. q. princ. uerſic. trãſeo ad ſtatuta, quæ quandoq; prohibent, q eſt in charta 61. in paruis, & uerſicu. ſeq. extrà de conſt. & Paul. Ca. diſtinguens etiam, an diu conſanguineus ſit abfuturus, in l. cùm antiquitas. in tertio not. C. de teſta. & in l. ſi cùm dotem. §. ſi pater, poſt princ. ff. ſol. ma. & Ro. in repet. l. ſi verò. §. de viro. in 28. fal. uerſicu. 8. ff. ſolut. matri. & in l. ſi quis mihi bona. §. ult. & ibi Alexan ff. de acqui. hære. & idem Roma conſil. 36. uiſa diſceptatione, & Ange. Arc. in §. conſequens. in fi. Inſti. de ſuſpect. tut. Fran. Arc. loquens etiam, 7

De eadẽ re. Idem in conſenſu propinquorum.

de

demarito, qui nō ſperatur ꝓximè redditu
rus,in l.cùm hæres.in prin.ff.deacqui.hæ-
red.& Corne.conſi.241.de duobus,colū.3.
uerſi.& huiuſmodi ſtatuta, lib.2. & conſil.
151.videtur in hac conſultatione, colum.
ulti.uerſi.tamen quòd ualeat,lib.4. & Hip
po.Marſil.in l.1.§.præterea.colū.antepe.ff.
de quæſtionib.

De eadē re.

8 Secūdò item, per id quod & ex facto in-
terrogatus reſpondit idem Bal.conſi.201.
in prouincia Anconitana,col.2.uerſic. in
contrarium uidetur,lib.1.quòd ſtante ſta-
tuto,ut minori octodecim annis non lice-
ret rem immobilem alienare ſine conſen-
ſu duorum proximorum conſanguineo-
rum , ſi ij , qui ſunt proximiores, abſunt à
prouincia,poterit huiuſmodi minor alie-
nare,ſine conſenſu illorum,adhibitis alijs,
qui poſt eos proximiores ſunt , per multa
quæ illic allegat.

Pater debet conſentire filio agenti, etiā in cauſa ſummaria.

9 Tertiò,per tex.qui in id ſolet ſæpiùs alle-
gari,in l.ſi longiùs.§.ult.ff.de iudi. ubi pro
pter abſentiam patris, qui aliàs debet con-
ſentire filio agenti,l.ult.§.neceſſitate.C. de
bonis quæ liber.etiam ſi ſummariè, & de
plano procedi debet , Bal.in l.ne quicquā.
§.de plano.col.ult.uerſic.ſed nunquid,ubi.
poteſt.ff.de offic.Procon.& Alex. conſi.59.
uiſo proceſſu,colum.1.uerſic.nam in pri-
mis.libr.2. poteſt filius ſine conſenſu illius
agere, ut dicitur in d.§.ulti. & concordat l.
filiusfam.§.non ſolum.& §.hoc amplius.
& iterum §. ſed & filiafam.ff.de procur. &
in l.ſed ſi unius.§.ait Prætor.& §.filio.ff. de
iniuri.& no.in l.cùm filiusfam.ff. ſi cer. pe.
& uoluerunt Bar.& Bal.in d.§.neceſſitate.
Bar.Ang.& Raph in d.l.ſi longius.Bart.in
l.1.C.de decurio.li.10.per l. honores.ff.eo.
Bal.conſi.285.caſus coram R.ff.Epiſcopo,
col.2.uerſi.ſed ad hoc reſpondetur, libr.2.
Pau.Caſt.conſi.276.quia probabiliter,col.
2.lib.1. vbi idem dicit in ſtatuto requiren-
te conſenſum uiri in uxore agente. Quod
intelligendum eſt ſecundùm ea quæ dixi-
mus uerſi.ab hinc ſecundo , uidelicet ſi pa-
ter longè abſit , nec ſtatim ſit reuenturus ,
ita enim declarat text. in d.l.ſed ſi unius.§.
quod autem ait,ff.de iniuri.

Si præſens ſit.

Monachus Abbate abſente agit.

10 Quartò,huc pertinet text.in auth.ut cle-
ri.apud propri.Epi.conue.in prin. ubi Ab-
bate abſente poteſt monachus adeſſe in iu
dicio,& actiones intentare,preſertim cùm
eſt periculū in mora , de quo & per Cano.
in c.cùm dilecta.de reſcrip.

Socius ſocio nouum opus nunciat, iudice abſ.

11 Quintò ſocius aliàs prohibitus ſocio
nuntiare nouum opus,per tex.in l.& in ꝓ-
uinciali.§.1.ff.de ope.no.nūt.poteſt tamē,
ſi deſit copia iudicis,ut uoluit Bar. in l.3.§.
ſi ego ſuperficiarius.per tex.ibi.ff.eo.& ſeq-
tur ibi Pau.Caſtren.& Iaſon,qui hoc repu-
tat ſing.colum.pen.uerſi.& moueor.& ite-
rum idem Iaſon in l.de pupillo. in princi.
col.pen.eod titu.

Fil. ſine conſen. patris abſentis matrimo. contrahit.

Sexto , licèt filiusfamil.nō poſſit de Iure 12
Ciuili matrimonium contrahere ſine cō-
ſenſu patris.l.2.ff.de rit.nup. cum ſim. pōt
tamen ſi pater abſit , & ignoretur ubinam
terrarum ſit.l.ſi ita pater.& l.ſeq.ff.eod.titu.
quod intellige,prout ibi ſcribitur.

Collatio Epiſco inconſulto fieri pōt eo abſente.

Septimò,tex.notabilis in c.1.§.ul. ne ſed. 13
uacan.lib.6. ubi ſi collatio beneficij ad ali-
quem pertineat,conſulto tamen priùs Epi
ſcopus beneficio uacante agat in remotis ;
ita quòd ipſius præſentia breui non poteſt
haberi , poteſt eo inconſulto beneficium
conferri. Et ibi gloſ. quærit,quid ſi conſen-
ſus requiratur:quam uide , & Ioan.Andr.
Petr.Anc.& Domi.ibi.

Idē de elec. quę fieri debet requiſito conſen. principis.

Octauò,quod uoluit Ang.in l.adoptio. 14
col.2.ff.de adopt.quòd ſi ex conſuetudine;
uel ex priuilegio debeat ad electionem Præ
lati requiri conſenſus Regis, ſi Rex abſens
ſit in remotis partibus,poteſt eo inconſul-
to procedi ad electionem . & idem uoluit;
Angelo tamen non citato, Ro.ſing.696. ex
longæua,per d.c.1.§.ulti. ne ſed.uacan.libr.
6.ſed uide quid de hoc diximus ſuprà, titu.
9. Conſuetudinem Pictauicarum , §.4. in
gloſſ.2.

Filiafa. pōt dotem exigere ſine conſen. patris abſentis.

Nonò , licèt non poſſit filiafam. dotem 15
exigere ſine conſenſu patris , per Authen.
quod locum.C.de colla.poteſt tamen ſi pa
ter eſt abſens,ut uoluerunt Pet.Cy. Bal. Ro.
Corne.& Philip.Deci.& alij ibi. & Bart. in
l.ſi conſtante.in prin.in 3.quæſtio.2.queſt.
principalis.ff.ſol.matr. de quo etiam text.
eſt ad literam,quem tamen ſolus Alex. al-
legat,in d.l.filiusfam.uerſic.ſed puto ſi for-
tè,ff.de procur.

Cōſilium abſentis non requiritur.

Decimò,quod uoluit Bar.in l.1.§. ſi plu 16
res.col.4.uerſi.quæro ſecundò, quid ſi ille.
ff.de exercit. quòd ſi ille, cuius conſiliū de-
bet requiri ad aliquem actum , ſit abſens ,
& fortè mora eſt periculum allatura : po-
teſt ille huiuſmodi actus expediti, ſine eius
conſilio,per d.l.ſi longiùs.ff.de iudi.& alia
ſimilia,quæ allegat.

Pares abſentes an ſunt citandi.

Vndecimò,quod pulchrè uoluit Alua. 17
& poſt eum Cardi.Alex. in c.1.col.ulti.titu
lo,quid ſit inueſtitu.limitantes id quod di
cit Bal.ibi,citandos eſſe Pares abſentes , in
caſu illius tex.ut uidelicet procedat, niſi eſ-
ſent abſentes in loco multum remoto , &
longinquo adeo quòd non poſſint actui
adeſſe ſine magna difficultate, argu.l. Præ-
tor,§.ult.& quod ibi not.per Doct.ff.de ua
ca.muner.

Epiſc. abſente,an liceat ſine eius cō.

Duodecimò , quod ſing. cōſuluit Barb. 18
conſi.61.à Ioue principium , col 5.uerſic.
præterea poſito,non tamen conceſſo , lib.
3.quòd

ſen alienare res eccleſiæ. 5. quòd licèt in alienatione rerũ eccleſiæ requiratur conſenſus Epiſcopi, ca. Abbatibus, & alijs multis. 12. q. 2. cum ſimilibus: ſi tamen Epiſcopus ſit in remotis partibus, poteſt ſine cõſenſu illius in caſu aliàs permiſſo fieri alienatio, ꝑ multa ſimilia, quæ ibi allegat.

19 *Declaratio precedẽtiũ.* Ex his autẽ quæ diximus, præſertim nu. 6. 7. in 3. locis. 9. ad fin. 12. 13. 17. 18. ſatis cõſtat, tum demum abſente marito vxorem poſſe ꝯhere ſine illius ꝯſenſu, ſi hæc ĩteruenião, vt ſcilicet ipſe maritus abſit, & id qdẽ in longinquis & remotis partibus, & diutiùs ſit abfuturus, aut ignoratur vbinã terrarum degat, & fortè imminet neceſſitas contrahendi. Neque enim quælibet abſentia, niſi ſit huiuſmodi, quam diximus, ſatis eſſet vt mulier licitè poſſet contrahere, vt clariſſimè patet ex his quæ in dictis locis dicta ſunt. Nec enim abeſſe videtur, qui ꝓpe eſt, aut ſtatim rediturus eſt, vt conſtat ex multis quæ nos ſcripſimus in repetit. l. ſi vnquàm. in verbo, ſuſceperit liberos, nu. 176. quibus adde. Aliàs enim facilè fieret fraus huic cõſuetudini, ſi pro qualibet abſentia liceret mulieri arripere occaſionem contrahendi ſine conſenſu uiri.

20. Sed & tũc cùm vir abeſt in remotis partibus, nec ſperatur proximè rediturus, ſi quis tutò rem ſuam agere velit, cõſulto, vt loco mariti abſentis adhiberi faciat autoritatem iudicis, ſicuti etiam in ſtatuto requirente conſenſum conſanguineorum, dicit Baldus, in dicta l. tranſactionem. in fine, & ibi poſt eum Paul. Caſtren. & Alciat. arg. l. bonorum. C. qui admit. ad bono. poſſeſ. & §. ſi vero abſunt. in Auth. de hære. & Falci. & ſequitur Petr. Anchar. in repetitio. c. 1. in 14. q. quo loco ſuprà citauimus, de conſti. & Roma. dicto conſ. 36. viſa diſceptatione, & Pau. Caſtr. conſi. 119. videtur dicendum ſuper primò, in 2. dubio, libr. 2. & Alcia. in lib. 1. de verbo. ſignifi. char. 11.

21 *Abbas non habens cap. dis adhibere auto. ſuperioris.* Et hoc confirmatur per id, quod in ſimili dicimus, quòd cùm Abbas, aut alius quiuis Prælatus, nõ poſſit rem eccleſiaſticam alienare ſine conſenſu conuentus, ſiue capituli, per totum, extrà de his quæ fiunt à Præla. ſine conſenſ. cap. certè ſi aliquis Prælatus conuentum non habeat: aut capitulum, debet adhibere Prælati ſuperioris cõſenſum: vt eſt text. ad literam in Clemen. 1. de reb eccle. non alien. Ex quo videtur nõ bene dixiſſe glo. in c. potuit. in glo. magna, poſt medium, extrà de loca. quæ concedit poteſtatem ſoli rectori, non habenti capitulum, quantam habet Prælatus cum capitulo, quo ad alienationem rerum eccleſiæ. Quam tamen ſequuntur Ant. Imol. & Panor. in c. edoceri, extra de reſcrip. ſed ibi videas omnino Feli. col. 9. verſic. ẽt in alijs.

22 *Epiſc. abſente adhiberi debet autor. ſuperioris.* Et quod uoluit glo. notab. in c. ſi qua de rebus. 12. quæſtio. 2. quòd cùm in alienatione rerum eccleſiaſticarum debeat accedere conſenſus Epiſcopi, vt ſuprà diximus, ſi Epiſcopus abeſt, & imminet neceſſitas, requirenda eſt autoritas ſuperioris, arg. d. l. bonorum. C. qui admit. quam gloſſam ſequitur, & commendat Rom. d. conſi. 36. in repe. d. l. ſi uerò. §. de viro. in 28. limit. verſi. decimo. ff. ſol. mat. & Barb. conſil. 61. à Ioue principium, col. 2. lib. 3. & eſt ſimilis gl. quam illi non allegant, in d. c. 1. in uerbo, ſede vacante, poſt princ. extrà, ne ſede uacãte, & ibi Doct.

23 *Iudex ſupplet contradictionem eius, qui debet conſentire.* Facit item, quod voluit Antiſtes ille noſtrorum interpretum Bar. & alij poſt eum in l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ff. ſol. matr. quòd iudex ſupplet, quando is q debet conſentire, ſine iuſta cauſa contradicit: de quo poſteà latè dicemus infrà, in 15. quæſtio. huius gloſſ. vbi omnino videas.

24 *Cõſanguineorum inhabilium, aut nõ conſentium cõſenſũ ſupplet iudex.* Et quod etiam dicit Ro. in l. ſi quis mihi bona. §. pater filio. ff. de acquir. hære. quòd in ſtatuto requirente conſenſum propinquorum, ſi non ſunt cõſanguinei, aut ſunt inhabiles, tutius eſt iudicis interponere autoritatem. & latè Corne. conſ. 243. circa primum, col. 3. verſi. dicit autem, libr. 4. vbi & ad hoc allegat tex. in l. profectitia. ff. de iure doti. & in l. ſi infanti. in fi. C. de iure delibe. de qua re etiam latè dicemus infra in 7. q.

25 *Sed an neceſſe ſit interponi.* Nota tamen, quòd nullus illorum, quos ſuprà citauimus, neceſſariò dicit exigi autoritatem iudicis loco abſentis mariti, vel conſanguinei: quin ſentiunt contrarium, dum conſulunt (ut diximus) veluti ad tollẽdum omnem ſcrupulum, vt id fiat. Et bene facit, quod infrà dicemus in 3. q. ubi de furioſo ſciſcitabimur, & quod item dicemus in d. 7. q. de uxore, quæ nõ habet maritum, quia qui abeſt, perinde eſt, ac ſi non eſſet, per tex. in l. 1. §. & quidem. ff. quod cuiuſq; vniuer. & ita ſtatutum debet intelligi, arg. l. 4. §. toties. ff. de dam. infect. & ita expreſsè voluit Paul. Caſtr. in d. l. ſi cùm decem. §. ſi poteſt. poſt prin. ff. ſol. mat.

26 *Iudex interponit autoritatem loco tutoris.* Quanquã uideretur neceſſariò exigi autoritatem iudicis, loco mariti abſentis, ſicuti in ſimili dicimus, ꝙ iudex interponit autoritatem loco tutoris, vel curatoris. l. bonorum. C. qui admit. & l. ſi infanti. in fi. C. de iure delibe. Ex quo etiam dicit glo. in dicto c. ſi qua de rebus. 12. quæſtio. 2. quod iudex ſupplet defectum Prælati eccleſiæ, q̃ ſequitur Ang. in d. l. bonorum. & Rom. qui eam ſolennem dicit, in l. 1. colum. penult. verſic ulterius circa materiam. C. unde uir & uxor. ubi & ex hoc dicit in caſu ſtatuti requirentis conſenſum propinquorum in contra-

contractibus minorum iudicem, debere autoritatem interponere, nullis exiſtẽtibus propinquis. Et ad hoc quoque allegat glo. vlti. in l. ſi furioſi. C. de nup. & in l. profectitia. circa princ. ff. de iure dot. & in Clem. 1. de reb. eccle. non alien.

27 Sed & idem in caſu eiuſdem ſtatuti, dicit Pau. Caſt. conſi. 124. in cauſa quæ vertitᵗ in 2. dubio, libro primo, per not. in l. ſi curatorem. C. de in inte. reſt. & alia iura, quæ allegat. Id quod etiam voluit conſi. 119. videtur dicendum ſuper primo, in 2. dubio, lib. 2. Idem autem in dicta l. 1. circa mediũ C. vnde vir & vxor, dicit, quòd iudex loco conſanguineorum alios bonos viros ſubrogabit, & vtrobique id dicit voluiſſe Bal. in d. l. tranſactionem. qui tamẽ nihil aliud voluit, quàm quod ſuprà ex eo diximus. Sed & poſteriori loco adducit Bal. in l. cũ ſententiam. ad fi. C. de ſent. vbi dicit, quòd ſi ex ſtatuto debeant ſentẽtijs criminalibus adeſſe duo priores: ſi abſint, vł nolint intereſſe, debẽt eorum loco ſubrogari duo alij viri publica autoritate fungentes, arg. l. hac conſultiſſima. §. at cùm humana. C. qui teſta. fac. poſſ. & d. §. ſi vero abſint, in Authẽ. de hære. & Falcid. Sed & quòd in hoc caſu neceſſariò requiratur iudicis autoritas, uidetur voluiſſe Roma. in d. l. 1. C. vnde vir & vxor. & Cepol cautel. 237. vt vxor poſſit, & ante hos non obſcurè Bald. in c. 1. col. ulti. titu. de conſuet. rec. feud.

De iiſdẽ rebus.

28 Sed tamen attende, quia id quod primo loco adduximus, iudicem ſupplere, abſentiam tutorum, nihil hic videt obeſſe, quoniam tutoris & curatoris conſtitutio ad iudicem pertinet. Ideò illorum defectum & abſentiam iudex faciliùs poteſt ſupplere, quàm mariti, vt in ſimili caſu voluit Alexander, conſi. 206. ponderatis uerbis teſtamenti, in fi. lib. 6. & probatur per id, quod habetur in l. 1. §. idem Pomponius. cũ ibi not. per Doct. ff. quod fal. tut. & per not. per Cy. in l. licèt. C. de procur. & ibi Bart. colũ. vlt. dum allegat d. §. idem Pomponius. Sed vide in hac q. quid dicam infrà. in 3. q. nu. 32. & iterum in 4. q. in fi.

De iiſdẽ rebus.

29 SED HIC ſecundò quæro, quid ſi vxor reperitur contraxiſſe ſine autoritate mariti, dubiumque eſt an maritus tempore cõtractus fuerit abſens, nec ne, dicente eo, qui cum muliere contraxit, eum abſentẽ fuiſſe vt proinde valeat contractus, contrarium dicente marito: an in dubio præſumetur abſentia, vel præſentia ipſius? Spec. in titu. de actore. §. 1. verſi. ſed quid ſi iſte eſt alienigena, tenet in caſu l. vlti. §. neceſſitate. C. de bon. quæ lib. vbi filius non poteſt agere ſine conſenſu patris, quòd ſi dubitatᵗ vtrùm pater fuerit in ciuitate pręſens, quando filius egit ſine conſenſu illius, an abſens, in dubio præſumi fuiſſe abſentem, vt iudiciũ ualeat. Et idem ex autoritate Marti. Fan. tacito nomine Spec. uoluit Albe. in ult. parte ſtatutorum, q. 84. ſed quid ſi minor, paulò ante fi. per text. in l. optimam. C. de contra. & commit. ſtipul. & argu. l. ſi ideo. C. de his qui. ut indig. & Alexand. qui nuncupatim citat Spec. conſi. 80. uiſis, colum. ult. libr. 5. ubi id trahit ad ſtatutum requirens cõſenſum duorum propinquorum in contractu minorum, & conſi. 92. uiſo & opportunè, in fin. eo. lib. 5. & Feli. in ca. quoniam. in prin. col. ult. ext. ut lit. penden.

Si dubium ſit, an vir fuerit præſens an abſens, quid p̃ſumendũ ſit.

Sed tu tamen dic contrarium per id qđ 30
dicit Bar. in l. is poteſt. ff. de acq. hære. quod in dubio quis præſumitur eſſe præſens in loco, ubi habitat, uel habet domicilium, niſi probetur abſentia. c. cùm in tua. extrà qui mat. accu. poſ. quod dictum ſequitur Imo. ibi, & Alex. ſibi contrarius, col. 5. uer. ponderanda ſunt, qui ad hoc allegat bonum tex. ut ipſe dicit in l. cùm quidam. la grande, in fi. ff. de lega. 2. & ibi quoque Frã. Aret. colum. 8. uerſi. quartò adde. ubi & rationem adducit ex argumento à communiter accidentibus, quod ualet de iure. l. certi condictio. §. quoniam. ff. ſi cert. peta. Cõtingit enim communiter, ꝙ qui habet domicilium in loco, frequentiùs ibi habitat, & eſt præſens, quàm alibi. Et idem Franci. Aret. conſi. 102. in cauſa & quæſtione, col. 6. nu. 7. in prin. Sed & idem quoque uoluit Alex. ipſe, reputans nota. conſi. 130. ponderatis his, quæ in ſuperiore, colum. 2. lib. 6. & Soci. conſi. 121. uiſa contingentia facti, in prin. ubi & de hoc dicit eſſe bonum tex. in d. l. cùm quidam. & Corne. conſil. 50. in cauſa uertente, col. ult. lib. 2. & conſi. 151. uidetur in hac conſultatione, colum. 2. uerſi. prætereà ciuis, & iterum col. ult. uerſi eu. tamen quod ualeat. lib. 4. ubi loquens in ſtatuto diſponente, quòd adultus non poſſit contrahere ſine conſenſu duorum ꝓpinquorum, dicit, quòd propinquus ciuis loci contractus præſumitur fuiſſe in loco, dum contractus celebraretur, niſi contrariũ ꝓbetur, per id quod dicit Bar. in d. l. is poteſt, quod dicit not.

De eadẽ re.

Baldus autem in d. l. ult. §. neceſſitate. in 31
fin. poſtquam adduxit Specul. in d. titu. de actore, ſubdit, ego dico quòd ibi debet fieri rimatio, aliàs imputet ſibi actor: tanquam ſcilicet nec in præſentia, nec abſentia præſumatur, ſed ſemper incũbat actori onus probandi. Id quod facilè crediderim, ſi nõ conſtet de domicilio, aut habitatione eius qui debuit conſenſum adhibere, per id qđ uoluerunt Iaco. But. in l. ulti. C. de lon. tem. præſcrip. Bald. & Ange. in l. præſcriptione. C. qui.

De eadẽ re.

C.qui.non ob.lon.temp.præſcr. quod qui allegat præſcriptionem longi temporis 10. annorum, debet probare præſentiam eius, contra quem præſcripſit, aliàs non obtineret, niſi probaret poſſeſſionem 20. Annorum. Tamen vt dicit Corne.d.conſi.50. ſatis eſt quòd probet illum eſſe eiuſdem ciuitatis, vt præſentia illius hic præſumatur, ex ſententia Bal.& Ang..in l.emptor.C. de lõ. temp.præſcrip. An autem & quando aliàs præſentia aut abſentia præſumatur, vide p Bal.& Ange.in l.1. & iterum in l. optimã. C.de contrah. & commit ſtipula. Pau.Ca. in l illud.verſi.vltimò allegatur.C.de ſacr. eccl.& in l. Titia.§.idem reſpondit.le.2 ad fi.ff.de verbo.obliga. & omnino Feli. in c. tenor.col.2.uer.ad illud. de inueſtitura, extrà de re iudi. & quos ibi allegat. & Franci. Balb. in tract.præſcri.in 4.parte princip. in 3 quæſtio.

32 *Quid ſi vir ſit furioſus.* TERTIO QVAERO, Quid ſi maritus ſit furioſus, an vxor poterit contrahere liberè? In qua quæſtione non adeo neceſſarium uidetur longiùs immorari, cũ idem uideatur dicendum, quod in prima quæſtione, cum furioſus ſit loco abſentis.l.2. §.furioſus.ff. de iure codic. cum concord. alibi a me adductis. Quia tamen & noſtri legum interpretes, nuncupatim hanc rem tractauerunt, pauca ex illis dicenda putaui mus Bal. in l.ſi furioſi.poſt prin.C.de nup. dicit per illum text. quòd ſtante ſtatuto, ꝙ filius non poſsit contrahere ſine conſenſu patris, ſi pater eſt furioſus, eſt adhibenda autoritas iudicis, quæ conſenſum patris ſuppleat. Et illum nuncupatim ſequitur Roma. in l.cùm.hæres.col.2. uerſi. & inducit, ff.de acq hære. Idem quoque Bal.in l.filiusfa.ff.de ſolut.dicit per text.ibi, quòd ſtante ſtatuto, ne mulier contrahat ſine conſenſu conſanguinei proximioris, ſi is proximior ſit furioſus, requiritur conſenſus curatoris illius.

33 *De eadẽ re.* Sed idem Bal.in l. cùm hæres.ff. de acq. hære. dicit per illum text. quòd tunc filius poterit contrahere liberè.& ibi Ang.Imo. & Franc.Areti. etiam loquentes in ſtatuto requirente conſenſum mariti, ut facit hæc noſtra conſuetudo: aut propinquorum, idq́ue per illum tex.q ad hoc eſt optmus. Et Rom. ſibi contrarius, in l.ſi quis mihi bona.§.pater filio.ff.de acq.hæred. & Alex.in l.2.§.voluntatem. colum.2.verſic.vnde infertur, & ibi etiam Frau.Ripa. col.2.uerſic. iſtum tex.ff.ſolu matri. vbi reſpondet ad d. l.ſi furioſi.& Caro.Rui.conſi.145. crica primum.col.2.verſic. & alia ratione libr.1. Et bene facit, quòd cùm de Iure Ciuili requiratur conſenſus patris in matrimonio, per l.2.ff.de ritu nup. non tamen requiritur, ſi pater ſit furioſus, per l.ſi nepos.eo.titu.& l. tam dementis.C.de Epi.audi.& d.l.ſi furioſi.& Inſti.de nup.in princ.

34 *De eadẽ re. Filius patris furioſi poteſt per ſe iniur. agere.* Et ſimiliter filiusfa. iniuriam paſſus, patre furioſo, ipſe per ſe poterit injuriarum agere.l. ſed ſi unius.§. filiofa.ff. de iniur. q̃ reddit illam, quam diximus, rationem, qa hic pater eius loco abſentis. Et ex aliis quoque videmus filiumfa. habentem patrem furioſum, perinde haberi, ac ſi ipſe paterfa. eſſet. *Et hæreditatem adire.* Ideoq́ue poſſe eum hæreditatem, in qua inſtitutus eſt, adire ſine patris iuſſu. d.l.cùm hæres.ff de acqui.hære. vbi Barto. dicit illum tex. eſſe ſingu. & ex hoc colligit Bal.ibi arg. quòd filius, cui pater eſt furioſus, poteſt accipere mutuò pecunias, nec habet locum S.C. Macedo. Sed id repræhendunt Raph.Co.& Fran.Aret.ibi multis rationibus, quas apud eos uidere poteris. *An & mutuò accipere.* At tu in hac noſtra quæſtione uide, quæ dicam in ſequ. quæſti. in fin. & quæ diximus in prima quæſtione. Ex quibus intelliges, an loco huius mariti furioſi autoritas iudicis interponi, aut alij ſubrogari debeant, de quo & aliquid diximus, uerſic.1. huius quæſti.

35 *Quid ſi maritus ſit bannitus.* QVARTO QVID ſi maritus ſit bannitus? certè idem dicendum eſt, quod & in abſente diximus. Is enim verè abeſt. Et propterea poteſt filius ſine conſenſu patris banniti dotem exigere, vt eſt tex.in d.l. ſi cum dotem.§.ſi patri.& rurſum in l.in inſulam.in prin.ff.ſolu.mat.per quos text. dicit Alb.in vlt. parte Trac.Statutorum, q.84. ſed quid ſi minor, col.ult. quòd filiusfa. poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu patris banniti. Et eſt etiam bonus text. in l.ult.C. de ſen.paſ.ubi ualet, quod facit filius patre deportato, ſine conſenſu illius, qui alias requireretur, nec retractatur patre poſtea reuocato.

36 *De eadẽ re.* Et in ſimili conſuluit Bal.con.201. in p. ulncia Anconitana, lib.1. quòd ſi ex ſtatutò minor non poteſt contrahere ſine præſentia, aut conſenſu duorum ex proximioribus, non requiritur præſentia aut cõſenſus banniti proximioris, quia qui non poteſt intereſſe intra territorium ius dicentis, citari non debet, per gloſſ.ordi.in l.hæc autẽ.§.1. & l.2.ff.ex qui.cau.in poſ.ea. & probatur, ut dicit expreſsè in l.obſeruare.C.de decuri.lib.10.& facit l.ſi longiùs.§.ult.ff.de. iudi.& Authẽ.quod locum.C. de colla. & no.in l.ul.§.neceſſitate.C. de bo.quę lib. Itẽ iudex ſupplet locum abſentis.l. ſi infanti. §.ult.C.de iure deliber. Nam illius abſentia Dei pręſentia ſuppletur.l.properandum.§. ſin autem.C.de iudi. & l.bonorum .C.qui admit. ad bono.poſſeſ. & l.tam dementis. C.de Epi.audi.& l.profectitia. in principio, ff.de iure doti.

Hæc

37 *De eadẽ re.* Hæc Bal. qui & ipſe in non diſſimili caſu ſcribit conſ.399.ſtatuto ciuitatis Aſiſij, lib.3.quòd ſi ſtatuto caueatur,quòd nulla mulier poſſit condere teſtamentum ſine præſentia filij,ſi quẽ habeat, & mulier habeat filium bannitum, poteſt abſente illo teſtamentum condere. Nam perinde eſt, quo ad hoc,ac ſi non eſſet in rerum natura.l.1.in fi.ff.de bo.poſ.contra tab.& l.ſi necem.§. ſi deportatus.ff. de bon. libert. & l. Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.de libe. & poſthu.& facit etiam ad prædicta tex. in l.ſed Iulianus.§.ſed & ſi filiusfami.ff. ad Maced.

38 *De eadẽ re.* Ex quibus videtur,malè alibi conſuluiſſe eundem Bald. videlicet conſi. 54.ſtatuto terræ Nurſiæ,libr. 5. quòd ſi ſtatuto caueatur, vt nullus contrahat matrimonium cũ muliere non habente patrem,vel matrem, ſine conſenſu fratris:& mulier habet fratrẽ bannitum, eius conſenſus requiritur, quẽ poterit præſtare per literas,nuntiũ,vel procuratorem, per multa quæ illic allegat, vt probet bannitum retinere ea, quæ ſunt naturalia,videlicet affectionem, quam conſideraſſe videtur ſtatutum.In quo Bald.(pace tanti viri dixerim)nõ mediocriter aberrauit,vt qui dixerit contra tot iura, non requirentia conſenſum abſentium,nulla affectionis naturalis habita ratione.

39 *Cõſenſus domini banniti requiritur in alienatione feudi.* Sed contra ſuprà dicta facere videtur, quod voluit gl.no.in c.1.in gl.1.ti.hic finit tex.ꝙ vaſallus in alienatione ſeudi,tenetur requirere conſenſum domini bãniti.Quã gloſſ. ſequuntur An.Iſer.Ia.Bal.Alua.Marti.Laud.& Car.Ale.ibi & Fran.Cur.Iunior in tractatu feudo.4. parte prin.char. totius operis 45.verſic.vigeſimoſeptimò, quæro. nam & apud bannitum ſtat autoritas & facultas conſentiendi.l.ex facto.§. ex facto.ff. ad S.C.Treb.Et poteſt adhibere cõſenſum ſuum per procuratorem.l. Papinianus.ff. de minor.quos tex.ad hoc expendit,& allegat Bal.d.conſi.101.col.1.lib.1.

40 *De eadẽ re.* Verùm qđ de domino bannito dictum eſt,nihil hic obeſſe videtur,quia hic domini conſenſus in re ſua, quam & vaſallo ea lege conceſſiſſe videtur, interponẽdus eſt, nec propter bãnũ dominus ſua iura amittit, vt etiam dicit ipſe Bal.in d.c.1. & eſt bonus tex.in §.quin uerò.in Auth. ut nulli iudi.hic verò loquimur de conſenſu ſuperioris in re non ſua,nec propter ſuum præiudicium requiſito. Ex quo videtur,quòd cũ ex noſtra conſuetudine, maritus debeat cõſentire,non ſolùm propter fragilitatẽ mulieris,ſed & quia ipſius intereſt,quippe qui ſuos faciat fructus rerum omnium vxoris, vt ſuprà latè diximus in glo.6.num.37. reſtat igitur,& ſequ.vſque ad fin. non poſſit vxor mariti banniti,aut abſentis,aut furioſi liberè de ſuis rebus diſponere, in præiudicium mariti, qui ius in illis habet. Ideò cogita.Sed quod dictum eſt,hunc conſenſum poſſe præſtari per procuratorem,an id ſit verum, latè tractauimus ſuprà in d.gloſſ. 6 in 4.q. quæ eſt in nume.20. & multis ſeq. Quod autem diximus ex eodem Bal. iudicem ſupplere locum abſentis, vide etiam, quæ diximus ſuprà, in hac eadem gloſſ. in 1.quæſt.

QVINTO QVAERO, Quid ſi maritus eſt minor? Bald.in l. in coniunctione. 41 *Quid ſi maritus ſit minor.*
in fin.C.de nupt.dicit,quòd ſtante ſtatuto, quòd nõ poſſit contrahere mulier ſine cõſenſu duorum conſanguineorum,& mulier non habeat conſanguineos maiores; ſed tantùm minores,prudentes tamen, & capaces conſilij: poterit contrahere cum conſenſu illorum, & erit ſatisfactum ſtatuto,cùm non diſtinguat circa ætatem, arg. l.ſi pater.in fi.ff. de manu.vindic. & ſequitur Pet.An.in repet.c.1.in 14.q.prin.verſic. poſtremò circa hoc quærit, q eſt in char. 61.In paruis,extrà de conſtitutio. & Alcia. in l.tranſactionem.C.de tranſac.

Et facit,quod alibi voluit idem Bald. in 42 *De eadẽ re.*
l.ſi vt proponis.C. de ſer.pig.dat.manu. ꝙ in caſu illius l.qua cauetur ſeruum pignori ſpecialiter obligatum, poſſe manumitti conſentiente creditore,poteſt ipſe creditor etiam minor 20.annis conſentire, & valebit manumiſſio ea ratione,quòd qui conſentit,non facit, ſed tantùm non impedit, per d.l.ſi pater,§.vlti. vbi eſt text. formalis. Multùm enim refert, an conſentiens ſit dominus:& tunc conſentiens propriè facit.l. ſi fundus.§.ſi neſciente.ff.de pigno. an nõ ſit dominus:& tunc non facit, ſed non impedit,id eſt,vt ipſe Bal.dicit, quandam obſtantiam tollit.

Verùm Bened.Plumb.in l.2.colum.1.ff. 43 *De eadẽ re.*
de manu.vindic.hanc rem paulo latiùs tractat. Nam hinc occaſione ſumpta, quòd p illum tex.poteſt minor an.20.libertati ſerui,cuius fructuarius eſt,conſentire, licèt tamen ipſe manumittere non poſſet, quærit in caſu ſtatuti requirentis conſenſum conſanguineorum propinquorum in contractu mulieris, an poſſit proximior conſanguineus minor conſentire. Et primùm dicit videri, quòd ſic,per illum text. & alia, quæ ipſe allegat.Et ita dicit cõſuluiſſe Frã. Pil.& alium quendam Doc.Poſtea dicit in contrarium uideri, quia ideo conſenſus propinquorum requiritur,vt illorum cõſilium ſuppleat contrahentis defectum. Item quia paria ſunt,non eſſe,& inhabilẽ eſſe.l.quoties.ff.qui ſatiſd.cog & propterea huiuſmodi ſtatutum debet intelligi de habilibus, & idoneis ad ſupplendum ſuo ipſorum

ſorum conſilio contrahentis defectum: vt etiam in ſimili voluit Barto. in l.ſi tertius. ad fin.ff.de aqua pluui.arc. Tandem diſtinguit Bened. Plum. Nam aut ſtatutum requirit conſilium: & tunc non includitur minor, quia debet tale ſtatutum reſtringi ad idoneos.l.vt gradatim.§.& ſi lege.ff.de mu. & hono.& no.in l.1.C.de ſacro.eccle.& ꝓinde ad habentes conſilium & animo & ætate,per l.vl.ad fi.ff.qui pet.tut.& ideò minor carens conſilio, non includitur.l.1.ff. de mino.& l.ſi minor.ff.de ſer.expor.& l. ult.ff.de manu.vindic. Aut ſtatutum requirit conſenſum: & tunc quoque diſtinguendum eſt. Nam aut ex tenore ſtatuti apparet requiri conſenſum, propter defectum iurium contrahentis, in præiudicium conſentientis: puta in ſtatuto, quòd cōſors nō poteſt alienare partem ſuum ſine conſenſu conſortis, aliàs poſſit eam reuocare: & tunc perſona minoris includitur, per tex. vt ipſe dicit no. in ca.cōſtitutus, extrà de in integ.reſtitu. Aut propter defectum perſonæ contrahentis, requiritur conſenſus alterius ad eam habilitandam: vt in caſu per eum propoſito, videlicet in ſtatuto requirente conſenſum propinquorum: & tunc non includitur minor: qui ſtatutum de cō ſenſu minoris non videtur cogitaſſe: quia debet intelligi de pleno conſenſu, non defectiuo, vt ipſe loquitur.l.cum filio.ff.de lega.3.& l.quanquàm.ff.de rit.nup. non pōt autem minor ſupplere defectum alterius. l.vlt.C.de legi.tut. Nam qui in ſe deficit, nō poteſt alienum ſupplere defectum.l.filium habeo.ff.ad Macedo. Alioquin ſi cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadunt.capi. quæ ipſis.38.di. Et de hoc videtur caſus expreſſus in l.ſpurij.§.1.ff.de Decur. iuncta l. pupillus.§.decuriones.ff.de verb.obli. Hæc fermè Bened.Plumb.

44 *De eadē re.* Sed Paul. Caſtr.in d.l.ſi cùm dotem.§.ſi patri,colum.1.ff.ſolut.matri. ita de hoc loquitur, vt velle videatur non requiri conſenſum minoris: poſſeque mulierē, ſi nullos habeat conſanguineos maiores, liberè & ſine ſolennitate ſtatuti contrahere. & ad hoc allegat Bald.in l.1.colum.vlt.C.qui admit.vbi hoc non dicit, ſed illud, videlicet primùm videri huiuſmodi ſtatutum etiam intelligi de pupillo conſanguineo: quia ſuffragio tutorum poterit intereſſe. l.diem proferre.§.coràm.ff.de arbitr. Poſteà dicit contrarium videri, quòd debeant conſanguinei eſſe legitimæ ætatis, argu.d. l.vltim.C.de legi.tut. vel quòd ſaltem ſint adulti. Nam cum eorum præſentia requiritur, redacti ſint inſtar teſtium: ergo impuberes repelluntur propter lubricum cōſilium.l.3.§.lege Iulia.ff.de teſtib.

45 *De eadē re.* Et hoc videtur ſequi Ro.in l.ſi quis mihi bona.§.pater filio.ff.de acquirē.hæredi. cùm dicit huiuſmodi ſtatutum requirens conſenſum conſanguineorum, intelligi, ſi ſunt conſanguinei habiles, per no. per Bal. in d.l.1.in fin.C.qui admit.& poſt Ro. ipſum Corne.conſi.241.de duobus quæritur colum.3.verſicu.& huiuſmodi ſtatuta,lib. 2.& conſi.42.circa quæſitum,colum.2.verſicu.ſed ſi non habuiſſet,libr.4.& Io.Bapt. in repe.l.omnes populi.char.60.in paruis, verſicu.29.ff.de iuſtit.& iure. Et idem ſanè videtur voluiſſe Angel. conſil.333. ſtatuto Tudertino, vt videlicet ſi cōſanguineus ſit minor 14.annis, non poſſit huiuſmodi cō ſenſum præſtare.

46 *De eadē re.* Sed & Bald.ipſe in l.de pupillo.in princip. quem ſequitur Iaſon ibi, colum.1.ff. de oper.no.nunti. dicit & hoc caſu pupillum conſanguineum non poſſe interueni re cum autoritate tutoris, tum per illū textum, tum etiam quia autoritas pręſtaretur ad id, quod non eſt in patrimonio, & adminiſtratione perſonæ, nec bonorum pupilli, videlicet ad conſenſum alteri præſtādum: ergo nihil autoritas facere poteſt, per l.vltim.ff.de cura.furi.& l.ſeruus furioſi.ff. de manu.& not.Bart.in d.l.de pupillo. qđ Bal.ibi reputat bene notandum. Et ſequitur etiam Franc.Areti.in l.cùm hæres. colum.1.ff.de acquiren.hæredi. Et idem videtur uoluiſſe Angel.in l.1.§.& quidem.ff. quod cuiuſque uniuerſ. dum dicit per illum text.quod in caſu huius ſtatuti.ſi mulier non habeat conſanguineum, niſi unū pupillum, poterit liberè contrahere, eo nō requiſito, aut conſentiente.

47 *De eadē re.* At idem Bald.in d.l.in coniunctione. in fin. omnino.C.de nupt. ſentit & hoc caſu poſſe pupillum conſentire cum tutoris autoritate. Nam loquens de huiuſmodi ſtatuto, poſt ea, quæ ſuprà in princip.huius quæſti.ex eo retulimus, Quid (inquit) ſi conſanguinei ſunt pupilli? videtur quòd eorum conſenſus non ualeat ſine autoritate tutoris, quia nec dicuntur præſentes, per d.l.diem proferre.§.ſed coram.& argu. l.1.in fi.C.de fal.mo. Hæc ille, quem ſequitur etiam Petr.Anca.in repet.d.c.1.de conſtit. quo loco ſuprà, in princip. citauimus, ubi & ad hoc alleg.no.in ſimili, in c.ex eo. de elect.lib.6. Verum Frān.Aret.in l.quamuis, in princip.ff.de acqui.poſ.ita Bald.ubi ſuprà, allegat, tanquam ſi dixiſſet ſimpliciter conſanguineos pupillos non compræhendi in ſtatuto requirente conſenſum conſanguineorum in contractibus mulierum.

48 *De eadē re.* Adde his, q̄ ex alijs diximus, & id quoque poſſe dici, quòd autoritas mariti aut requi-

requiritur ad integrandam (vt loquimur) perſonā vxoris: aut ob id, quòd in eo vertitur commodum, vel incommodum mariti adminiſtratoris bonorum vxoris, & quorum fructus facit ſuos, ex cōſuetudine propè generali Franciæ, de quo nos diſputauimus ſuprà in gl.6. in verbo, *conſentemēt*, in vlt. quæſt. Si igitur primum, quomodo poterit autoritatem alteri præſtare, qui ipſe autoritate indiget? d.l. vltim. C. de legi. tutel. & facit l. filium. ff. ad S.C. Maced. vbi filij conſenſus in mutuo facto nepoti, non tollit S.C. cùm & ipſe in ea cauſa ſit, vt mutuam pecuniam inuito patre accipere nō poſſit, & ibi concor. in gl. Si ſecundum, certum etiam eſt, maritum minorem nō poſſe ſine decreto in rebus immobilibus contrahere, per totum tit. C. de prædi. mi. & ff. de reb. cor. Ex quibus, iunctis ijs, quæ diximus in præced. quæſt. & quę item dicemus in ſeq. quæſti. facilè poteris colligere quid in hac quæſt. ſit dicendum.

49 SEXTO QVAERO, Quid è diuerſo ſi mulier ſit minor 25. annorum, nunquid venditio, quam facit de re immobili, cum conſenſu mariti maioris 25. annis ſine decreto iudicis valeat? Breniter dic, quòd nō. Neque enim ſolennitatem ſtatuti interueniſſe, niſi & ea, quæ à iure communi ſtatuta eſt, intercedat, à quo quidem iure communi debet ſtatutum ſuppleri, argu. l.4. §. ſi quis condemnatus. verſic. ſed ſi quidem. ff. de re iudi. nam hoc ſtatutum non eſt conditum ad tollendam iuris communis ſolennitatem, ſed ad ipſam augendam, cùm aliquid præter illud requirat. Ideò non debet operari contrarium effectum. l. cùm tale. §. falſam. ff. de condi. & demon. Et ita in ſimili caſu, videlicet in ſtatuto requirente conſenſum duorum propinquorū in contractibus minorum, conſuluit Pau. Ca. cōſil. 106. incipiendo à ſecundo, col. 1. libr. 2.

Si vxor ſit minor, an ſufficiet autoritas viris maioris.

50 SEPTIMO QVAERO, Si ſtatutum dicat ſimpliciter, quòd mulier non poſſit cōtrahere ſine conſenſu mariti, nulla diſtinctione facta, an ſit maritata, nec ne, quid dicendum de muliere non maritata? Nam ſi de nupta, ſiue maritata nuncupatim loqtur, (vt facit noſtra conſuetudo) haud dubiè non obtinebit in non nupta, vt expreſsè voluit Ang. conſ. 318. dictus punctus eſt dubius, in prin. Igitur cùm de muliere ſimpliciter loquitur, videtur quod nullo modo poſſit contrahere, vt quæ nō habet maritum, qui conſentiat: nec ſtatutum diſtinguit, ſed generaliter loquitur: ergo generaliter eſt intelligendum, per l. in fraudem. §. vltim. ff. de mili. teſta. & l.1. § generaliter. ff. de lega. præſtan. & ibi concord. in gloſſ. Et hanc ſententiam fulcit, quòd olim legibus & Græcorum & Romanorū mulieres omnes ſub tutela erant, vel parentum, vel fratrum, vel virorum, vel aliorum, vt patet ex his quæ diximus ſuprà in prima lege connubiali, nume. 72. incip. quòd ex veterum, & iterum in princip. huius gloſſæ.

An mulier cælebs poſſit libere cōtrahere.

Tu tamen dic contrarium. Nam cùm 51
maritum non habeat, nec proindè poſſit ſeruari ſtatutum, ſeruari debet ius commune, ſicut in ſtatuto requirente conſiliū proximorum, in contractibus mulierum vel minorum, vt ſcilicet ſi non habeant ꝓximos, poſſint liberè contrahere, vt uoluerunt Bald. Ange. Raph. & Alexan. in l. turpia. §. ſi Titiæ. ff. de leg. 1. Bal. in l. 1. poſt prin. & ibi Saly. Ro. colum. pen. verſi. vlterius circa. Corne. & alij recentiores. C. vnde uir & uxor. Idem Bald. in l. cùm hæres, per illum text. ff. de acquir. hæredi. Raph. Co. in l.4. §. toties. per illum text. ff. de dam. infec. Rom. in d.l. ſi quis mihi bona. §. pater filio. ff. de acquir. hæred. & conſi. 36 uiſa diſceptatione. Pau. Caſt. conſi. 134. in cauſa quæ uertitur, in 2. dubio, libr. 1. ubi plus dicit, quòd qui impugnat contractum factum à minore ſine conſenſu duorum cōſanguineorum, qui ex ſtatuto requirebatur, non ſolùm debet probare illum fuiſſe minorem, ſed & tempore contractus habuiſſe cōſanguineos: & Corne. conſil. 241. de duobus, colum. 3. uerſic. & huiuſmodi ſtatuto, libr. 2. & conſi. 131. in hac conſultatione, colū. 2. uerſicu. ſolùm autem uertitur, lib. 4. & d. conſil. 242. colum. 2. eo. libr. 4. Barb. conſil. 20. bene etenim, colum. 4. uerſicu. præterea eſt etiam, lib. 3. & conſil. 61. à Ioue, colum. antepen. eod. libr. 3. & conſil. 72. magnanimus, colum. 2. libr. 4. & in tract. de præſtan. Car. in 1. q. 1. partis, colum. 7. uerſic. ſtatuto cauetur, ſub nume. 3. & in Cle. ulti. uerſi. penultimo, in gloſſ. in uerbo, ſtatuimus, de reſcrip. Alexand. conſi. 206. ponderatis uerbis teſtamenti, colum. ult. lib. 6. Alciat. in l. tranſactionem. C. de tranſac.

De eadē re.

Et proptereà etiam ſubdit ipſe Bal. in d. 52
l. 1. C. unde uir & uxor, ad ea quæ ſuprà ex eo diximus, quòd ſi unus ſolum minoris conſanguineus eſt, ſatis eſt illius cōſenſus, licèt ſtatutum plurium requirat. Quòd & ſequuntur Pau. Caſt. Alexand. & recentiores ibi. & idem Pau. Ca. in l. ſi cùm dotem. §. ſi patri. ff. ſolut. matri. & in l. ſi tertius. §. 7. ff. de aqua plu. ar. & Feli. in c. ꝓpoſuiſti. in 3. limitatione 2. concluſionis, extrà de ꝓba. & in c. quoties. in 8. not de reſt. Iaſon in l. Stichum qui meus erit. col. ulti. uerſic. tertiò adde. ff. de lega. 1.

De eadē re.

Et ſimile uoluit idem Bald. in d.l. in cō- 53
iunctione. C. de nupt. quod ſi ſtatutum requirat conſenſum matris, & duorū ꝓpinquorum,

De eadē re

quorum, matre mortua ſufficit conſenſus duorum propinquorum. Debet enim intelligi ſt. tutum requirens conſenſum matris, ſi ma viuat. Et ſi ſtatutũ requirat cõſenſum du ũ cõſanguineorum ex parte patris, ſi quos habeat, alioquin ex parte matris, & ſit vnus tãtùm ex parte patris, & vnus ẽt tãtùm ex parte matris, ſufficit illorũ conſenſum adhibere. Et vtrunque ſequit̃ Pet. Ancharanus in repet. d. c. 1. in 14. q. verſi. circa hoc in ſimili quærit, & verſi. ſeq. de conſtit. Et prius ẽt ſequitur Io. Bapt. in repet. l. omnes populi. char. 60. in paruis. verſi. viceſimooctauò. ff. de iuſt. & iure. Et poſterius etiam voluit Bar. conſi. 10. viſo ſtatuto cõmunis, & ibi Ber. Land. in addi. & idẽ Bart. in d. l. Stichum qui meus erit. col. vlti. verſi. ſecundò facit. ff. de lega. 1. Quem ſequunt̃ Bal. ipſe Ang. Fran. Aret. Alex. Iaſon, & oẽs ibi. & Pan. in d. c. quoties. in 4. notat. & ibi Fran. Arc. etiam 4. not. & Feli. in 3. not. de teſtib. & Alex. conſi. 109. ſuper prima conſultatione, col. 3. lib. 7.

De eadẽ re.

54 Priori autem, quod de matre mortua dicit Bal. ſimile eſt, quod poſt Vber. Bob. ſcribit Alberi. Roſa. in 2. parte ſtatutorum, q. 119. quid ſi ſtatuto, quòd ſtante ſtatuto, quòd filij non ludant ſine licentia patris, poterunt patre mortuo ludere, allegat l. 4. ff. loca. & in c. ſi gratioſè. de reſcri. lib. 6. & vtrobique notata.

De eadẽ re. Pupillus carnes tutores & iudice an poſsit nunciare nouũ opus. Et an hereditatẽ adire.

55 Accedit & ſuprà dictis, quod voluit glo. notab. in l. de pupillo. in princ. in verbo, rata habebitur. ff. de ope. no. nunt. quòd pupillus carnes tutore & iudice, poteſt ſolus nuntiare nouum opus, ar. l. bonorum. C. qui admit. Ex qua gl. dicit Ro. ibi ampliari d. l. bonorum. & l. ſi infanti. in fi. C. de iure delib. quibus cauetur poſſe pupillum non habentem tutorem cum iudice, ſine autoritate tutoris agnoſcere bonorum poſſeſſionem, & adire hęreditatem: vt videlicet ſi pupillus careat tutore & etiam iudice, poſſit ſolus ſine tutore & iudice id facere: & ad hoc dicit illam gloſſam eſſe ſing. & à ſe ſolo ponderatam. Verùm Bar. & omnes ibi illam gloſ. repræhendunt. & inter cæteros Alex. & Iaſon illud etiam Ro. dictum repræhendunt. & rurſum idem Alex. in d. l. bonorum. col. 2. in verſi. 3. limi. Faciunt & ad hanc quæſtionem, quæ diximus ſuprà, in præced. quæſt. Nam ſi hoc caſu poteſt mulier contrahere non obſeruata ſolennitate ſtatuti: ſi maritus ſit abſens, furioſus & bannitus, multò magis quando non habet maritum.

Quid ſi vxor fecerit contractum vtilem ſine conſenſu viri. Eccleſi. vel minoris alienatio ſibi vtilis, an valeat ſine ſolennitate.

56 OCTAVO QVAERO, Si vxor ſine conſenſu mariti fecerit contrctum ſibi vtilem, & commodum, an valeat huiuſmodi contractus, nec ne? Primùm videtur non valere, per id, quod in ſimili voluerunt Ia. Bu. Alberi. Bart. Ang. Fulg. Pau. Ca. Iaſon, & penè omnes in l. cum hi. §. cã trãſactionem. ff. de tranſac. quòd ſi eccleſia, vel minor fecerit alienationem ſibi vtilem, nõ ſeruata iuris ſolẽnitate, non valebit huiuſmodi alienatio. Quod & voluit Bal. in c. 1. extrà, eo. tit. & in l. pupillorum. in fi. princi. ff. de reb. cor. & in l. vlt. §. neceſſitate. col. 5. verſi. & ideò dicit. C. de bon. quę lib. & cõſi. 475. quidam l. abbas, col. 2. lib. 1. & Soci. id tamen dicens procedere in contractu rerũ immobilium, conſi. 80. præſens conſultatio, col. 2. verſi. ad hanc obiectionem, lib. 4. & Alciat. lib. 1. de verbo. ſignific. char. 4. & Fran. Ripa. in l. is cui bonis. col. 11. nu. 47. ff. de verb. oblig.

Pro quibus apertè faciunt 3. aut 4. text. quos tamen ibi non allegant, videlicet in c. ſine. 12. q. 2. & in c. tua nuper. extrà de his, quæ fiunt à præla. in illis verbis vtrobique poſitis, niſi fortè aliquid faciat, vt meliora proſpiciat, & totius cleri tractatu atque cõſenſu, &c. Ex quibus verbis clarè colligitur non ſatis eſſe alienationem eſſe vtilem eccleſiæ, niſi & ſolennitas interueniat. Et ita illum text. in d. c. tua. ponderat Pan. ibi & Barb. in d. l. is cui bonis. col. 7. in prin. ff. de verb. oblig. & conſi. 41. immortalem, col. 2. libr. 4. Et prætereà text. in c. 1. ibi, præſertim cùm euidens, & c. de reb. eccleſ. nõ alic. vbi decernitur non valere quandam alienationem rei eccleſiæ factam ſine ſolennitate, præſertim cùm euidens neceſſitas, vel vtilitas non ſubeſſet. Ex quo clarè intelligitur, ẽt non valere, ſi adſit vtilitas, quia dictio, præſertim eſt implicatiua. l. ſi ſine. §. vlt. in text. & glo. ff. rem rat. habe. Et ita etiam illũ text. ponderat Fran. Arc. in l. mutum. ff. de acqui. hære. Et tex. in Cle. 1. eo. tit. de reb. eccle. non alic. vbi expreſsè dicitur, quod ad hoc, vt res eccleſiaſtica poſſit alienari, debet hoc neceſſitas, aut vtilitas eccleſiæ expoſcere, & nihilominus aſſenſus conuentus aut ſi non ſit conuentus. Prælati accedere, & ibi glo. in verbo, nihilominus. 57

De eadẽ re.

Et ita quoq; huius ſententiæ fuit gloſ. in ſumma, 12. q. 2. Io. Regius inter conſi. Fed. Senen. conſi. 142. domino Io. Pan. & alij in c. 2. de in integ. reſtit. idem Pan. in c. cùm cauſa. col. vlt. de re iudi. & in c. nulli. col. 2. verſic. & concludo, extrà de reb. eccle. non alic. & Barb. conſi. 12. difficilè, col. penul. verſic. prætereà eſt etiam, libr. 3. vbi & alios multos citat, vt ibi videbis. De quo etiam per recentiores, in c. quæ in eccleſiarum, de conſtit. Domi. & alios, in c. 2. de reb. eccle. non alic. libr. 6. Fab. à Monte S. Sabin. in tracta. empti. & vend. in 5. quæſti. princ. col. penul. verſic. & quod requiritur. & Feli. 58

De eadẽ re.

in c.cauſam. le 1.col.pen.de indi.& Philip. Deci. conſil. 142. cuius ſuperſcriptio incipit, an & quando, col.2.verſ. eſt ergo videndum. & conſil.282.viſo puncto, colum.3. verſic.nam ſecundum communem, vbi & alios adfert.

59 Nec diſſimile eſt, quòd pupillus ſine autoritate tutoris non poteſt adire hæreditatem, etiam locupletem, & ſibi magno cõmodo futuram, vt voluerunt Cyn. Bald. & Saly. in l. quod fauore. C. de legib. Bald. in l.potuit.& ibi Iaſ.col.penult.& alii. C.de iure delib. Bald. Angel. Saly. & Roma. in l. mutum.ff. de acqui.hære.& Doc.in §.neq;. Inſtit. de autor. tutor. vbi etiam eſt bonus text. vti quoq; eſt in l. obligari. §. pupillus. ff. eod. tit. Imò verò nec opulentam adire poteſt, vt tenuit Iaſon, in l.ſi quis mihi bona.§.ſi ſeruus.col.2.ff.de acqui.hære.& in l. more.col.3.verſic. quintò not.ff.eod. tit. & in l.pupillus, in princip.per tex.ibi, eodem quoque tit.& in d.l.potuit. Quid autem interſit inter hæreditatem locupletem, & opulentam declarant gloſſ.Bald.Ang.Imol. Raph.Co.Pau.Caſtr. & alii in d.§.ſi ſeruus. & Ang.conſi.317. ſtatutum quod mulier, circa medium, vbi eam gloſſ. dicit ſing. Super quo vide, quæ dicemus infrà, num.77. nec longè abeſt, & ſeq.

Pupillus an ſolus poſſit adire hæreditatem locupletem, aut etiam opulentam.

60 Quibus etiam accedit text. in ca. monachi.16. q. 1. vbi prohibetur, ne monachus ſit forenſis cuiuſpiam negotii ſuſceptor, vel executor, niſi id monaſterii expoſcat vtilitas, Abbate ſibi nihilominùs imperante. Ex quibus verbis ſatis conſtat, non ſatis eſſe illic verſari vtilitatem monaſterii, niſi Abbas conſentiat. Ideò & ex eo not. gloſſ. ibi, in verbo, vtililas, quod licèt aliquid ſit bonum & vtile, non eſt tamen agendũ, niſi eo modo, quo fieri debet, & adfert cõcord. quæ illic omnibus ſunt obuiæ. Et in gloſſa ſequente dicit, quòd ſi monachus in iuſſu Prælati egerit pro eccleſia, & obtinuerit, non valet quod actum eſt: quam glo. pro notabili citat, & ſequitur Franciſ. Arc.in c.cauſam quæ, col.4.de iudic.

De iiſdem rebus.

Bonum et vtile fieri nõ debet, niſi eo modo, quo debet.

61 Quin in ſtatuto, ꝙ mulier non poſſit agere, petere, requirere etiam, niſi de cõſilio duorum propinquorum, dicit Bal. conſil. 417.primum dubiũ eſt, in fi.li 2.ꝙ mulier ſi egerit ſine conſilio propinquorũ, & obtinuit, nõ valet quod geſtũ eſt, quia videtur deficere forma, quæ dat eſſe rei: & quia inhabilis, & nullus æquiparantur.l.1.§.pen.ff. quod cuiuſq; vniu.Et ad hoc quoq; dicit facere tex.in l.cùm hi.§.ſi Prætor.ff. de trãſac. cum ſi. Id tamen non omnino aſſerit Bald. ſed veluti in medio relinquit.

De iiſdem rebus.

62 Nec id quidem abs re: nam contrarium videtur ex text. in d.l.cùm hi. §. eam tranſactionem.ff.de tranſact. vbi licèt non poſſit alimentarius tranſigere ſuper alimentis ſine autoritate Prætoris: valet tamen tranſactio, ex qua facta eſt eius conditio melior ſine autoritate ipſius Prætoris. Ex quo not. gloſſ. ibi, quod ſi eccleſia, vel minor alienat in cauſam non conceſſam, tenet alienatio, ſi id fecerit vtiliter, & ex re ſua. Quam gloſſ. licèt pleriq; omnes ibi repræhendant, vt ſuprà diximus, non tamen ſola fuit in ea opinione. Quandoquidem idem voluit Iac. Aret. in l.magis puto. §. ſi æs.ff de reb.cor.Dyn.in d. l. ſi fundus ſterilis.prout eum refert & ſequitur. Bald.ibi.ff. de rebus dubi. Idem Bal.in d. §. eam tranſactionem. in vtraq; lect. & in l. contra iuris.in princip.per illum text ff. de pactis, & in l.ita cõſtante.ff. de iure doti. & in l.quæcunque. poſt princip. C. de bonis, quæ liber.Alber.in Auth.hoc ius, col.vlt. C.de ſacroſ. eccle. Io. Fab.in §. & ne huius. Inſtit. de eo cui liber. cauſ. Cardin. Flor. in Cle. 1. in princ.de reb.eccle.non alien. Cepolla in l.vſti.col. 13. verſic.extrà gloſſ.quæro. C. de vſucap. pro empto. & conſi. cauſarum ciuilium 14.caſus talis eſt, quidam dominus col.2.verſi.ſecundò etiam probatur. Barb. ſibi contrarius (vt aliàs ſæpe) in rubr.de reb. eccleſ. non alien. col.4.verſic.tertiò limita. & conſi. 15.ſapienter, col.penul.verſi.modò in propoſito, libr.2. & conſi. 5.bene etenim, col. 5. verſic. ſecundò facit, quia in illa, lib.3.& conſi.39. cui ſimile eſt initium, col.8.verſic.prætereà tollitur, eod. lib. 3. & conſil. 61.à Ioue principium, col. 3. eod. quoq; libr.3.& conſi.86.illud refetam, col. 4.verſi.prætereà facit, eo.lib.3. & conſil. 91. cuius idem eſt caput, col.4. verſic.circa tertiam dubitationem, eod. libro tertio, Iaſon ſibi contrarius, conſilio 219. egregius vir, col.3.verſic.nec ob.illud, libr.2. vbi dicit illam gloſſ. not. Philip. Decius ſibi quoque contrarius, in d.c.quæ in eccleſiarum, col. 3.ver.addatis tamen, extrà de conſti.& conſi.124.placet mihi, col.2.verſ. quartò etiam dicit poteſt. Marianus Soci. iunior, conſil. 28.quia difficultas, col.pen. verſic.ſecundò facit, ſub nu.10.lib.2.

De iiſdem rebus.

Contra ſuperiora.

Et optimè probatur hæc ſententia per textum, in d.§. eam tranſactionem, cui ſoli omnium Angel.& Paul. Caſtren.nixi ſunt reſpondere, ſed Angel. adeò malè, vt & Fulgoſ. qui eſt eiuſdem factionis, dixerit, quod loquitur inter dentes. Paul. autem nihil aliud pro reſponſione tradidit, quàm quòd illud ideò obtinet in eo caſu, quia text. ibi vlterius procedit, hoc exprimendo. Quæ quidem reſponſio, ſatis leuis eſt, quia is text. non vlteriùs procedit, per viam extenſionis, ſed vt videre licet, per 63

De eadẽ re.

viam

viam declarationis,à ceſſante ratione.Propterea Iaſon,qui etiam illorũ partes ſequutus eſt, reliquit cogitandum de ſolutione, quam ipſe reperire non potuit, nec etiam cõmode reperire poſſem,quia tex. eſt apertus,niſi dicas eum procedere in forma,ſiue ſolennitate, priuato tantùm fauore introducta: ſecus ſi publica,vt in alienationibus rerum eccleſiæ,& minorum,quę ſententia fuit Alciat.libro primo,de verbor. ſignific. & ante eum Io.Fab.in dicto §. & ne huius. Inſtit.de eo cui liber.cauſ.

64 Et quòd id procedat etiã in generaliter, comprobatur non leui ratione, quam adducit Decius, vbi ſuprà, quia ſolennitas requiſita in alienationibus rerum eccleſię,& minoris, eorum fauore requiritur: & ubi adhibetur, præſumitur, ꝙ ſit in vtilitatem eorum,vt not.dicit Baldus,in c. 1.col.2.verſicul.quæritur, Iacobus. titu. qui feud.dar. poſ.& in c.ſicut.in fin.de re.iud. & Alexan. conſi. 79. circa primum, de quo quæritur, col.5.ver. fortificatur, quia ibi interuenit, lib.1.& ipſe Decius,conſi. 532. pro vera reſolutione,col.2.ver.& in dubio. Si ergo cõſtat de vtilitate eccleſiæ, ſumus in caſu claro,nec eſt opus coniecturis. l. continuus.§. cùm ita ff.de verb.obli. Et ideò in foro conſcientiæ,vbi veritas attenditur,valet contractus, licèt ſolennitas non interuenerit, vt no.Panor.in c.1.in gl.vlt. extrà de in integr. reſtit.cum cõcord.à me adductis ſuprà eo. §.in gl.4.in uerbo, *ne peut*, nume.21.incip. contrà uidetur, & multis ſeq.

De iiſdem rebus.

Solennitas facit præſumi actũ vtilitatem contrahenti.

65 Et quicquid ſit in eccleſia, certè in minore perſpicuum eſt, quòd poteſt contrahere ad ſuum commodum & vtilitatem, per text.in l.neque.C.de contrah.& cõmit. ſtipul. & uoluit Bald. allegans not. in d.§. eam tranſactionem.conſi.72.ſuper quo petitur,lib.4.& Roma.conſi.infrà allegandis, num.76. nam & huc ſpectat Panor. conſi. 22.quanquàm,col.2.uerſi.non ob ultimũ, lib.1. & Alexander, conſi. 59. uiſo proceſſu, col. 2. uerſic. ſecundò poteſt reſponderi, libr. 2. & Barb. omnibus fermè locis, etiam infrà ſequent.numero citãdis. quòd procedit non ſolùm in adulto, ſed & in pupillo,per text. in d.l.contra iuris.in principff.de pact.& in l. 1.C.de auto. præſtan.& in §.1.Inſtit de auto.tuto.

Minor poteſt contrahere ad ſuũ commodum.

Quid de pupillo.

66 Et id quidem uſqueadeò,ut pupillus etiã ſe obligare poſſit, ſi ipſi commodum ſit, & utile, per text. in l. ſi pupilli. in princip. ff.de nego.geſt.& in l.pupillus.§.1.ff.de autorit. tuto. & in l. 1. ff. de uſucap. pro emptor.ut iam mirari deſinamus gloſſam, in l.2.ff. de accepti. hoc poſtremum uoluiſſe, quam Ange. & Imol.ibi annotant, & omnes ubiq; allegant, extollunt, commendant, imò & pleriq; ſingularem faciunt, præſertim Barb.in l.2.columna 12.ff.de uerborum obligation. & in procem. Cle. col. 3.in 2. lect. & conſi. 34. præclarè optimus, colum. 14.uerſi.nec obſtat. cùm dicitur, libro 1.& dicto conſi.35.colum. penul.eo.li. 2.& conſi. 5.bene etenim cuncta geruntur. col.5.lib.3.& conſi.39.col.8.eod.lib. 3. & d. conſi 86.col.4.eo.lib.3.& d.conſi. 91. col.4. eo.quoq; lib.3. & conſi. 41. immortalem, col.2.lib.4.Quin in multis locis non ſolùm ſing.dicit,ſed ualde ſing. Qua in re ſubit recordatio Catonis Sacci, uiri inter Iuris interpretes celeberrimi,qui in Præfatione cuiuſdam ſui opuſculi ſcribit eum, qui dicit gl.aliquam, aut textum ſing.exuperare debere memoriam Mithridatis, aut Themiſtoclis,ſicuti etiam refert Iaſ. in §. actionũ. col. 11.Inſtit.de actio.

Pupillus obligare ſe poteſt ad ſuum commodum.

67 Sed ut reuertamur ad inſtitutum,id quidem generale eſt & perpetuũ in omnibus, quibus interdicta eſt bonorum ſuorũ adminiſtratio,ut poſſint liberè,& ſine ſolenni tate ſuã cõditionem meliorem efficere per tex.in l.is cui bonis.& ibi latè Rom.Barb.& Iaſon.ff.de uerbo. obligat. & in l.cui bonis. ff.de nouatio.& quod uoluit Bal.in repet.l. 1.col.9.in 12.q.C.de ſacroſ.eccleſ.

Et quibus eſt interdicta bonorũ admini.

68 Et quoniam etiam in iudiciis contrahimus,l.3.§. idem ſcribit. ff. de pecul. propterea ſimiliter quamuis aliàs illegitimum,ritumq; ſit iudicium à minore aſſumptum ſine tutoris aut curatoris autoritate:tamen ſi ceſſerit ad commodum ipſius minoris, ualet per textum in l. non eo minùs, & ibi omnes Doctores. C. de procur. Collec. & Aegid. Bellamer. in c.accedens, de procurat.& Archidiaconus in c.ſi annum. de iudici.libr.6.Nec id ſolum in minore adulto, ſed etiam pupillo, ut uoluit gloſſa in l. nequetutores. C eod. titu. quam ponderant Bald.qui eam dicit notandam, Saly. & nouiſſimè Iaſ.in d.l.non eo minùs.& Angel. Aret.in l.furioſo.ff.de re iudic.& in §.neq;. col.pen.Inſtit. de auto. tutor. In quibus locis etiam dicit ipſe Angel. quòd habet locum in infante, quicquid dixerit Raphael in d. l. furioſo. De quo tamen dubito propter ea quæ dicam infrà, numero 83.eiuſdẽ notæ. Nec ſolùm quoq; procedit, quando minor ipſe litigauit per procuratorem, quem conſtituit ſine tutoris aut curatoris autoritate,in quo caſu loquitur d.l.non eo minus.ſed etiam ſi ipſemet ſine tutoris aut curatoris autoritate litigauit, ut uoluit glo. in l.1.C.qui legi. perſon. quam ponderat, & ſequitur Panormit.in c.cauſam quę uertitur,ad finem,extrà de iudic.ut & Alex.cõſi.59.uiſo proceſſu,colum.1.uerſi.ſecundò poteſt reſponderi,lib.2.

Minor poteſt obtinere ſententiam ſine auto. tutoris.

Et pupillus.

Et infans.

69 Quibus germanum eſt, quòd licèt tutor, antequam ſatiſdederit rem pupilli ſaluam fore, non poſſit adminiſtrare, nec gerere tutelam, neq; in iudicio, neq; extra iudicium. l. neq;. ff. de reb. eor. & in l. in dubium. & l. vltima. C. de tutor. vel curator. qui nond. ſatiſd. tamen ſi iudicio expertus, ſententiam pro pupillo reportarit, valet quod ab eo geſtum eſt, vt voluit gloſſa in l. tutor. in verbo, non potuit, & in gloſſa ſequente. C. in qui. cau. in integr. reſti. non eſt neceſſ. quam ſequuntur, & commendant Bart. Bal. & alii ibi. & Panor. in d. c. cauſam. col. penult. verſi. vltimò quæro, extrà de iudi. vbi illam glo. dicit not.

Tutor qui nondum ſatiſdedit, põt obtinere ſententiam pro minore.

70 Et ſimile eſt, quòd licèt conuentus, vel collegium eccleſiaſticum (nam & eccleſia & minor à pari iudicantur. c. 1. de in integ. reſtit.) non poſſit etiam litigare ſine autoritate Prælati, per textum expreſſum in dicto c. cauſam, de iudic. ſi tamen commodum, & vtilitatem ex lite reportet, quia ſententia pro eo lata eſt, valet, vt per d. l. non eo minùs, voluerunt poſt antiquiores Ioan. And. Collec. Imo. Card. Flor. Pan. qui hoc multis iuribus & rationibus comprobat. Felin. & nouiſſimè Philip. Deci. in d. c. cauſam. de iudic. Lap. & Domi. in c. 1. poſt principium, de pact. libro 6. Imol. in l. quæſitum, in gloſſ. 1. ff. de re iudic. & Iaſon in d. l. non eo minùs, quicquid dixerint Anto. Franc. Aret. & Barb. in d. c. cauſam. quorũ rationes abundè refellunt Panor. & Deci. ad quos ſtudioſos relego.

Eccleſ. ſi litigauerit & obtinuerit, ſine autor. prælati, valet ſentẽtia.

71 Sed & finitimum eſt, quòd licèt cauſa fiſcalis debeat agitari præſente aduocato fiſci, aliàs ſententia lata, videlicet abſente aduocato fiſci, nulla eſt per textum, in l. non intelligitur. §. diuus. & l. ſi fiſcus. ff. de iure fiſci: tamen ſi res bene ſucceſſerit, & ad vtilitatem fiſci, quia ſententia fuit lata pro eo, valet, non obſtante abſentia aduocati: vt voluit gloſſ. in d. §. diuus. arg. d. l. non eo minùs. & Io. And. in c. 1. & ibi Panor. col. 3. extrà vt lit. non conteſt.

Sentẽtia lata pro fiſco, abſente aduocato fiſci, valet.

72 Quibus & hoc accedit, quòd latè conſuluit Barb. d. cõſi. 86. illud referam. col. 4. ver. præterea faciat, lib. 3. ꝙ licèt filius non poſſit agere in iudicio ſine cõſenſu patris, per no. plenè, in l. vlt. §. neceſſitate. C. de bo. quę liber. ſi tamen egit, & quidem vtiliter, valet per multa ſimilia, quæ illic adducit. Et idẽ quoque reſpondet Alexand. conſi. 59. viſo proceſſu, columna 2. verſic. ſecundo poteſt reſponderi, libro 2.

Filius ſi agit vtiliter ſine autori. patris, valet.

73 Confirmantur ſuprà dicta per textum, not. in l. vltima. ff. de iure dotium, vbi licèt aliàs non poſſit vxor etiam conſentiente marito dotem alienare, nec contrà maritus conſentiente vxore: poteſt tamen, vbi res cedit ad vtilitatem mulieris, & illũ textum, generaliter intelligunt glo. & Bart. ibi; & eum quidem reputat ſingu. Baldus in l. ſi æſtimatis. ff ſolut. matri. Et idem quoque voluit Baldus Nouellus, in Tractatu dotiũ, in 7. parte princi. priuile. 1. in 2. & 3. fallent. retentionis lib. 1. ff. ſolut. matrim. Maria. Socin. iunior conſ. 28. quia difficultas, colum. penul. verſi. & hoc fundamentum. ſub nu. 9. libr. 2. vbi & ad hoc allegat l. ita conſtante. ff. de iure dotium. & l. mutus. §. manente. eo. tit. & l. quamuis. ff. ſolut. matr.

Dos vtiliter alienari poteſt.

Huc etiam vergit, quod pulchrè voluit gloſſa, in dicta l. quæcunq;. in principio, in parua gloſſa, in verbo, indirecto. C. de bon. quæ liber. quòd licèt pater non poſſit alienare aduentitia delata filio, ut ibi cauetur: poteſt tamen pro filii vtilitate. Sequitur Baldus, ibi, qui illam dicit mirabilem, & perpetuò menti tenendam. & Franciſ. Aretin. in l. mutum. ad finem. ff. de acquir. hære. ubi illam dicit notabilem. & Barb. in l. is cui bonis. columna 6. ff. de uerborum obligation. ubi & illam dicit ſingu. & ibi etiam Iaſon, colũ. 2. qui dicit notabilem, & bene notandam: & idem Barb. in dicto proœmio Clemen. ubi dicit ſolennem, & dicto conſilio 35. columna penu. libro 2. ubi illam quoq; dicit ſingu. & dicto conſilio 5. columna 6. libro 3. & dicto conſilio 39. columna 8. eodem libro 3. quibus locis illam dicit ualde notabilem. & d. conſi. 86. colum. 4. eodem libro 3. & Iaſon in l. Barbarius, columna quarta, uerſic. limita tamen concluſionem. ff. de offic. Præto. in d. l. non eò minùs. ubi illam dicit nota. & in d. l. contra. ff. de pact. ubi & illam dicit nota. & in l. is cui bonis. colum. 1. ff. de uerbo. obligat. ubi etiam id dicit nota. & d. conſi. 229. col. 3. lib. 2. ubi id item dicit not. 74

Pater poteſt bona aduentitia ſi lupro eius vtilitate alienare.

His quoque ad ſtipulatur, quòd pulchrè conſuluit Paul. Caſtr. conſil. 119. uidetur dicendum, in ſecundo dubio, libro 2. Quòd ſi ſtatutum diſponat, ne poſſit mulier alienare ſine conſenſu duorum proximorum: & ideò non poſſit etiam in iudicio rem deducere, per textum in l. ait Prætor. §. quid ſit autem. ff. de iure delib. ubi abſurdum eſt ei, cui alienatio interdicitur, permitti actiones exerceri. & plenè diximus ſuprà gloſſa 5. in uerbo, *contracter*, in 21. quæſtio. Tamen ſi egerit vxor ſine huiuſmodi ſolennitate ſtatuti, & ſententiam ad ſuum commodum reportauerit, ualet ſententia per textum in d. l. non eò minus. Qui quidem caſus ad noſtrum proximè accedit, ut & proximis ſeq. uerſi. 75

Mulier ſtatuto prohibita agere, ſi agit & obtinoat, ualet ſententia.

Nam & hoc ſpectat, quod uoluit Bald. in d. l. neq;. per illum text. C. de contrah. & commit. ſtipu. ꝙ ſtatutũ, ne poſſit minor, aut 76

Idẽ, ſi prohibita ſit contrahere, &

ſuam vtilitatem.

aut mulier contrahere ſine conſeuſu duorum proximorum, intelligitur de contractibus damnoſis, non de vtilibus, & fauorabilibus: quod dicit eſſe menti tenendum. & idem etiam voluit idem Bal. in l. 1. in prin. ff. de cont. iudi. tut. & Ang. qui & loquitur in ſtatuto requirente cōſenſum Mundualdi, in dicta l. 2. & ibi poſt eum Imo. ff. de accept. quod dicit ipſe Ange. etiam eſſe menti tenendum, & ſe ita cōſuluiſſe Florentiæ. & Pau. Caſt. conſi. 160. ad primum quæſitum, columna prima, verſ. nec etiam in caſu noſtro, libro primo: & Roma. cōſi. 316. circa propoſitam conſultationem. & iterum conſi. 453. viſa principali conſtitutione. & in l. ſi quis mihi bona. §. vltimo. & ibi Alexander. ff. de acquir. hæred. Idem Rom. in l. mutum. & ibi etiam Alexan. columna vltima. ff. eod. & idem Alexander in addit. Bar. in l. cùm lex. in fine. ff. de fideiuſ. Cepolla d. conſi. cauſarum ciuilium 14. caſus taliſeſt, quædam domina, columu. ſecunda, verſic. tamen hoc non obſtante. & in d. l. vlti. vbi ſuprà. C. de vſucap. p emptor. Barb. in omnibus fermè locis ſuprà allegatis. & præterea in l. 1. columna nona. ff. de de verborum obligation. & in c. edoceri, extrà de reſcrip. & conſi. 58. ſapienter, in fine libr. 2. & Corne. conſi. 254. videtur in hac conſultatione, columna 2. verſic. tertiò reſpondetur, libro primo. Soci. conſi. 160. in præſenti cōſultatione, columna antepenultima, verſi. item & tertio reſpondetur, lib. 2. & cōſil. 30. præſens conſultatio, col. 2. verſic. ſed ad iſta reſpondet, libro quarto, Felin. in c. dilectus. le 2. columna vltima, verſic. ſimiliter, extrà de reſcrip. & in d. c. cauſam. le 1. columna tertia, de iudic. & in c. tuis quæſtionibus. col. 1. de teſti. Iaſon in d. l. Barbarius, columna 4. de offic. Prætor. & in dicta l. is cui bonis, columna prima, & ibi Franciſ. Ripa. colum. 11. nu. 45. de verborum obligatiou. vbi Iaſon ipſe reputat not. & idem Iaſon in l. ſi vnus ex argentariis. §. pactus ne peteret. col. 9. verſi. 3. dictum ſtatutum intelligitur. ff. de pact. & in d. l. contra iuris. ff. eo. tit. & in d. l. non cò minus, C. de procur. & in l. more. columna ſexta, verſ. tenendo iſtā partem. ff. de acqui. hære. & in l. qui iuraſſe. col. 1. ff. de iureiur. & d. conſi. 229. colum. 3. libro ſecundo, & in §. omnium. columna 8. verſi. aduerte tamen. Inſti. de actio. vbi id dicit not. Philip. Deci. conſi. 331. pro reſolutione, col. 3. verſi. ſecundo principaliter. & Franciſ. Ripa. in l. furioſo. poſt principiū. ff. de re iudi.

77 Nec longè abeſt, quod contra id, quod ſuprà diximus, num. 59. incipiente, nec diſſimile eſt, non poſſe pupillum ſolum, & ſine tutore adire opulentam hæreditatem, *Pupillus an poſſit adire hære. opulentam.*

tenuerunt, videlicet quòd adire poſſit, Dy. in cap. quod ad gratiam, de reg. iur. libro 6. Ang. Pau. Caſt. & Alexan. in d. l. ſi quis mihi bona. §. ſi ſeruus. ff. de acq. hære. Raph. Co. in l. pupillus ſi fari. in princip. ff. eod. ti. & in l. more. per gloſſ. ibi, eo quoque titu. Pau. Caſt. in d. l. potuit. C. de iure delib. vbi & Iaſon, qui aliam partem tenet, hanc tamen fatetur procedere in pupillo proximo pubertati, & qui intelligit, quod ipſe facit, arg. d. l. pupillus ſi fari. vbi & hoc expreſſè tenuit Bar. & idem Pau. in l. mutum. poſt medium. ff. de acqui. hære. Cepo. d. cōſi. cauſarum ciuilium 14. col. 2. verſi. tertiò, hoc idem. Sed tu hic vide Soci. conſ. 8. poſt redditum. col. 1. verſicu. ſecundò principaliter, libr. 4. vbi ſimiliter dicit intereſſe, inter hæreditatem locupletem, & opulentam, quæ ſine vexatione adfert opes: vt illam non poſſit pupillus ſine tutore adire, hanc poſſit. Vide item Philip. Decium, qui alios citat, d. conſi. 331. vbi ſuprà. Illud autem certum eſt pupillum acquirere poſſe ſine tutoris autoritate. §. 1. Inſtit. de auto. tuto. & §. pupillus, Inſtit. de inutil. ſtipul.

Cui ad fine eſt, quod conſuluit ipſe An- 78
gel. conſi. 317. ſtatutum quòd mulier, quod eſt vltimum veterum conſi. quòd ſtante dicto ſtatuto, quòd mulier non poſſit contrahere, vel ſe obligare ſine conſenſu propinquorum: poterit tamen non obſeruata tali ſolennitate, adire hæreditatem opulentā, nullis debitis obnoxiam. & ita dicit ſe ſcripſiſſe in l. more. ff. de acq. hære. vbi tamen nihil dicit, ſed hoc vtiq; tradit in d. l. mutū. eo. tit. vbi illum ſequuntur Imo. Raph. Co. & Pau. Ca. qui ita ſe dicit conſuluiſſe Florētiæ, Ro. Alex. & Fran. Are. qui tamen dubitant: & Raph. Co. in d. l. more. & ita certè cōſuluit ipſe Pau. Ca. conſi. 91. in cauſa appellationis, col. 3. ver. ſecundò dicitur non fuiſſe facta, lib. 1. Et idem quoq; tenuit Barb. in multis, ex locis ſuprà allegatis: & Iaſ. in d. l. is cui bonis. & in d. l. contra iuris. ff. de pact. & in d. §. omnium. Inſtit. de actio. & d. conſi. 229 col. 3. lib. 2. & quæ diximus ſuprà nu. 67. incip. ſed vt reuertamur. *Mulier prohibita contrahere, an poſſit adire hæred. opulentam.*

Et idem quoq; de filiofam. prohibito 79
contrahere, vel ſe obligare, ſine cōſenſu patris, vt poſſit tamen adire hæreditatē opulētam ſine patre, reſpondit ex facto Rapha. Fulgo. cōſi. 75. cuius caput eſt, ex facto proponitur, col. vlti. & Alexand. (qui Fulgo. nō meminit) conſi. 234. hoc initio, puto circa dubium, col. vlt. libr. 6. per ea quæ ſuprà diximus ex aliis. Nec obſtat (vt ſubdit poſt Angel. d. conſi. 317.) quòd filiuſfamilias poſſit de facto vexari: id enim non eſt conſiderabile, per id quod in ſimili dicitur in l. eo tēpore. in principio. ff. de peculi. *Quid de filiofamilias.*

Procurator Cæſaris poteſt eo inconſulto facere contractum ei utilem.

Adde & quod uoluit gloſſ. not.in l.nul-
80 li.C.de tranſact. quòd licer procurator Cæ
ſaris non poſſit uendere, vel tranſigere in-
conſulto Principe, per textum ibi, & in l.
1. §. ſi rem.ff. de offic. procur. Cæſar. po-
teſt tamen, ſi ex hoc efficiat conditionem
Cæſaris meliorem. Quam gloſſam ſequun
tur, & commendāt omnes Doctor. ibi:
illamque trahunt ad adminiſtratores re-
rum alienatum, videlicet Prælatum, tu-
torem, curatorem, & cæteros, vt videli-
cet ſine conſenſu alterius, aut alia ſolenni
tate id facere poſſint: ſicuti etiam illam ad
hoc ponderat Petrus Ancharanus, & Pa-
nor. qui illam dicit nota. & Barb. in cap.
contingit. extrà de tranſact. & idem Pa-
nor.conſi.62.illud de iure quæritur, verſic.
item procurator, lib. 1.

Et procurator ſine ſpeciali mandato.

Nec in procuratore tantùm Cæſaris, &
81 alils adminiſtratoribus locum obtinet, ſed
in alio quocunque, qui licèt tranſigere ſi-
ne ſpeciali mandato nō poſſit, per textum
in l.tranſactionis. C.de tranſaction. tamen
ſi tranſactio facta à procuratore ſpeciale
mandatum nō habente, ſit vtilis domino,
valet, ut voluit Pet.Anch. in c. qui ad agen-
dum.de procur.lib.6.quem ſequitur Frāc.
Curt.in addit.ad Alexandrum, in d.l. tran-
ſactionis.in prin.magnæ addi.

Et monac. ſine licentia Abbatis. Et rect. ec. cleſiæ. ſine autor. ordinarij.

82 Quibus nō abſimile eſt, quod ſcribit An
tonius in c.cùm olim.le 2.col.antepen. ver
ſic.idem dicit de priuilegiis, ꝙ licèt nō poſ-
ſit monachus contrahere ſine licenria (vt
noſtri loquuntur) Abbatis, ſi tamen id fece
rit, & quidem vtiliter, valet, licèt non inter
uenerit licentia Abbatis. Et idem in rectore
eccleſiæ voluit Io. And. Lap. & Dominic.
in c. 1. de pac.lib.6.vt videlicet quamuis nō
poſſit tranſigere, aut paciſci de rebus eccle-
ſiæ ſine autoritate ordinarii. c. ſtatuimus.
extrà de tranſact. ſi tamen id fecerit ad cō-
modum eccleſiæ, valet, per textum, in d.c,
& in d.l.non eo minus.C.de procu. Et vtrū-
que ſequitur Fel. in d. c. cauſam quæ, le 1.
col.3. extr. de iudi. vbi & alia multa ſimilia
adfert, quæ videre poteris.

Ebrius an poſſit contrahere ad ſuā utilitatem.

83 Eiuſdem notæ eſt, quod ſing. Barb. vo-
luit in l. 1. col. 6. ff. de uerborum obligatio.
quòd licèt ebrius contrahere nō poſſit per
text.in cap.unuſquiſque. & ibi gloſſ. 22. q.
4. ſi tamen reperitur conrractus ipſi utilis,
& commodus, tenet. per d. gloſſ. ff. de ac-
cept. & alia quædam ſimilia. Sed non ego
confeſtim huic ſententiæ ſubſcriberem.
Nam cùm ebrius nullius omnino mentis
ſit, ut à furioſo nihil differat.ca. uenter.35.
di.uidetur nec ſibi poſſe acquirere, arg. eo-
rum quę de furioſo & infante, qui nullum
adhuc intellectum capit, ſcribuntur in l.
1.§.1.ff.de acqui. poſſ.& in d.l.1.de uerbor,
oblig.& in §.furioſus, inſtit de inuti. ſtipul.
cum ſi. Niſi diceres Barba.intelligere de eo,
qui non adeò ebrius eſt. ur nou omnino
non intelligat quid agir, ſed eſt ueluti me-
dius inter ebrium & non ebrium: ſed hoc
caſu mero iure ualeret contractus ab eo fa
ctus, etiam in ſui præiudicium, per not. in
l.dolum.C.de dol. Ideo cogita.

Prodigus ad ſuum commodum contrahit.

His concinit, quod ſcribitur in l. is cui 84
bonis.ff.de uerborum obligation.ꝙ prodi
gus tametſi alienare, aut obligari non po-
teſt, poteſt ramen ſibi ſtipulādo acquirere.
Imò uerò ſentiunt Doctores ibi in ſumma
rio, poſſe etiam obligari ad ſuum commo-
dum, dum dicunt prodigum poſſe condi-
tionem ſuam facere meliorem. & prætereà
Pau.Caſt.dicit prodigum fingi carere iudi-
cio, tunc tantùm quando diſſipat.& ita uo
luit expreſſim Franciſ.Ripa.ibi col. 11. nu-
me.46. quamuis textus eo in loco ſimplici
ter & indiſtincte dicat promittendo non
obligari, ideoque nec fideiuſſorem pro eo
interuenire poſſe, ſicut nec ꝓ furioſo. Mox
autem ſubdit ipſe Ripa an ex contractu o-
bligatorio facto à prodigo ad ſuum cōmo
dum, ſequatur alienatio bonorum ipſius.
Tu ibi eum uide, & quæ diximus ſuprà nu.
67.incip. ſed ut reuertamur.

Quæſtionis prin.deciſio.

Sed quid in huiuſmodi ſimilibus tātùm 85
laboramus? Quando Baldus noſter, qui
omnium copiam longè ſuperauit, in caſu
noſtri huius ſtatuti, prohibentis ſcilicet
mulierem contrahere ſine autoritate uel
conſenſu mariti, non obſcurè ſentiat, poſ-
ſe tamen eam ſine ea ſolennitate contrahe
re ad ſuum ipſius commodum, & utilita-
tem: Ita enim, ſi ſolerter inſpicias, uoluit
conſi.488.ſequens quæſtio, poſt prin.lib.1.
motus ea ratione, quam ſecundo loco ad-
ſcribemus, uerſi.ſeq.

Rationes præcedentiū.

Nam horum omnium duæ ſunt potiſſi- 86
mæ rationes. Prior, quia inducta ad unum
effectum, non debent eius oppoſitū opera-
ri.l.3.§.ſi emancipatus ff.de bono. poſſ.cō-
tra tab.& l.3.ff.de adi.leg.& l.legata inutili-
ter.ff.de lega.1.& l.ſi à milite.§.1.ff. de teſta-
men.mili.& l.ſi Rufinus.C.eo.& l.3.§.Diui
Seuerus. ff. de Carbo. edic. ubi eſt optimus
textus, in illis uerbis, nō deber aduerſus pu-
pillos obſeruari, quod ꝓ illis excogitarū eſt.
Secunda, quę ad primam proximè accedit.
Nam ſolennitates introductæ in fauorem
mulierum, minorum, eccleſiarum, & alio-
rum, de quibus ſuprà loquuti ſumus, non
debent illis damnum adferre l. quod fauo-
re.C.de legibus.& l. nulla.ff.eodem. & opti-
mus textus in l.plures apochis.in fine.C.de
fide inſtrumentorum.

Proptereaque ſunt, qui id generale & 87
perpetuum dicunt, ut cùm actus quiſpiam
prohi-

prohibetur fieri ſine ſolennitate, uel aliàs fauore cuiuſpiam ſi is actus fiat, & interſit potius eius, ob cuius fauorem prohibetur, vt fiat, valebit. Ea enim eſt ſententia Imolæ in l. cũ 1 lex. ad fin. ff. de fideiuſſ. declarando tex. & gl. in Cle. 1. de iure patro. quem ſequitur Maria. Soc. iunior. d. conſi. 28. quia difficultas, col. vlt. num. 11. lib. 2. & ante hos Io. Faber. in d. §. & ne eius. Inſtitu. de eo cui liber. cau. vbi dicit, aliud eſſe, ſi id introductum eſſet in fauorem publicum.

Declaratio præcedentium.

88 At hæc omnia intellige procedere, vbi is cum quo actus fit, aut conſentit, aut ſimpliciter patitur fieri: vt quia contrahit eum muliere, qui eſt caſus noſter: aut qa litigat, nec tamẽ quicquam obijcit, quo etiam caſu non valet iudicium, vt dicemus infrà, eo. tit. §. ſeq. in gloſſa prima. Quòd ſi pars aduerſa opponat, non poſſe mulierem litigare ſine cõſenſu viri, certe huiuſmodi oppoſitio facit, vt non proſit mulieri ſententia lata, ea oppoſitione neglecta, qn ab ea appellari poſſit, per id quod pulchrè voluit Bal. in c. 1. col. 3. verſ. capio primam gl. extrà de præſcriptio. vbi ita intelligit dictã l. non eò minus, ſuprà citatam. Sequitur & commendat Io. Lup. nuncupatim loquẽs in caſu ſtatuti prohibentis vxorem intereſſe iudicio ſine conſenſu mariti, in repet. rubricæ, de donatio. inter virum & vxo. § 68. col. 1. verſi. ex iſtis infertur.

An in dubio præſumatur vtiliter an inutiliter factum.

89 Intellige ſecundò procedere, cùm euidẽter conſtat, huiuſmodi contractum factũ ſine ſolennitate huius ſtatuti, eſſe illi commodum & vtilem. Nam in dubio, deficiente ſolennitate, præſumeretur non vtiliter factus, vt nuncupatim uoluit Bal. in l. quæcunque. verſic. ſcias tamen. C. de bon. quæ liberis. & Philip. Deci. conſ. 532. pro vera reſolutione, col. 2. verſi. & in dubio, & non obſcurè ſentiunt ij omnes, quos ſuprà citauimus. Sicuti è contrario, cum ſolennitas legitima interuenit, p̃ſumitur contractus factus ad utilitatem minoris, eccleſiæ, & ſimilium, in quorum contractibus debet q̃dam ſolẽnitas interuenire, vt ſatis diximus & probauimus ſuprà num. 64. incip. & ꝙ id procedat. Ex quibus planè conſtat, ad quos pertinet onus probandi, cõtractum, qui petitur reſcindi, fuiſſe commodum, vel incommodum contrahenti. Nam ſi interueniat ſolennitas, præſumitur vtilitas: ideò minor, & eccleſia debent probare cõtrarium. At ſi non interuenerit ſolennitas. ij qui cum illis contraxerunt, debent ediuerſo probare vtilitatem.

An mulier quæ emit, poſſit dare facultatem redimendi ſine autoritate mariti.

90 NONO QVAERO, ſequendo caſum proximæ quæſtionis, Mulier quæ vtiliter ſibi contraxit, emendo fundũ quempiam ſine conſenſu mariti, an in contractu ipſo, aut etiã poſt, poſſit dare facultatem venditori redimendi eum fundum, reſtituendo pretiũ venditionis intra quodpiã tempus, vel etiã ſimpliciter. Et nos quidẽ hanc quęſtionem in poſtrema editione huius operis tractaueramus: ſed multò latiùs eandem poſteà tractauimus in noſtro tractatu Retractatuum. ti. 1. in fi. in prin. finis eiuſdem, & multis ſeq. verſi. uſque ad numerum 16. incluſiuè. Ex quibus poteris intelligere, licere vxori in ipſo contractu, non poſteà ex interuallo, eam facultatẽ concedere ſine conſenſu mariti. Sed & duobus numeris ſeq. uidebis, an poſſit poſteà ex interuallo prorogare tempus datum in ipſo cõtractu. Ideò ea hic repetenda non ducimus.

DECIMO QVAERO (& hæc quæſtio multum conuenit cum octaua) Vxor uiuente marito contraxit ſine illius conſenſu & autoritate: mortuo marito ipſa tum ſui iuris effecta, & propterea nõ ligata huic noſtræ conſuetudini, ut latè dixi ſuprà in 7. q. uult illum contractum omnino ſeruare: at is, qui cum ea contraxit, non uult ſeruare, dicitque nullum fuiſſe ex defectu conſenſus, qui in eo adhiberi debuit. Quid iuris? Et ſanè nemini dubium eſt, quod licet à principio contra non tenuit: tamen vxor cùm ſui iuris effecta eſt, nec ampliùs requiritur uiri autoritas, poteſt ad ſuum præiudicium habere ratum, id eſt, ad hoc, ut, is, qui cum ea priùs cõtraxit, illam poſt ratificationem cogat obſeruare, per not. in titu. C. ſi maior factus. per totum, & in l. ſi pupillus. in princ. ff. de noua. cum ſi. Sed hic aliud quærimus, An uidelicet poſſit ea cogere eum, qui cum ea cõtraxit, obſeruare contractum. Et uidetur quòd ſic, per id quod in ſimili dicitur in l. cùm interdictæ. C. arbi. tut. ubi minor poteſt approbare cõtractum uenditionis, aliàs nullum, & factum ſine ſolennitate requiſita: & ita cogere emptorem, ut pretium reſtituat. Et proptereà ex ea not. Bal. quòd contractum nullum ob fauorem alicuius. poteſt ille approbare. & allegat opti. text. pro concord. in l. Iulianus. §. ſi quis colludente. & §. ſeq. ff. de actio. empt. ubi & illud idem de minore & pupillo dicitur. Et illud prætereà, quòd ſi quis à meo ꝓcuratore colludente emerit, licèt ſtare nõ tenear huic uẽditioni: ſi tamẽ uelim, poſſum cogere emptorem, ut ſtet. Et illum tex. dicit ſing. Bal. in l. dolũ in fi. C. de peri. & commo. rei uend. & not. Pet. Ancha. in cap. quàm ſit. col. 1. de elect. lib. 6. Et ita quod de minore diximus, expreſsè uoluerunt Fulgo. & Alexand. in l. cùm hi. §. eam tranſactionem. ff. de tranſact. Alexan. in addit. Bart. in l. cùm lex. in ulti. addit. ff. de fideiuſſo. & Matheſ. in notab. 156. nota 91

Vxor poſt mortem viri poteſt ratificare contractum à ſe factum ſine cõſenſu illius. Sed an poteris cogere aduerſarium, vt eum obſeruet.

quòd ſi minor :vbi tamen iura ſuperiora non allegat,ſed alia quædam, in ar.& Soc. conſi.80.præſens conſultatio,lib.4.

Epiſcopus poteſt ſtare cōtractus facto ab eccleſia ſine autoritate illius.

92 Et idem quoq; in eccleſia, vt videlicet ſi alienauerit ſine conſenſu Epiſcopi, poſſit tamen Epiſcopus, ſi velit poſtea, cogere eum, qui cum eccleſia contraxit. vt obſeruet contractum adhibendo legitimas ſolennitates, per tex.not. in l. ſi qua de rebus. 12. quæſtione ſecunda: quem ita intelligit gl.poſt Hugo.in c.1.in verbo,ſede vacāte, paulò ante fi. extrà, ne ſede vacan. & ibi ſequuntur Hoſt.Ant.& Panor.ante finē,qui dicit illum textum eſſe ad id menti tenendum,& illam gl. eſſe not. Atque etiam Inno.Hoſtien Io.And.Card. Flor.Panor.qui & id dicit notādum, & cōmuniter omnes in c.1.de his quæ fiunt à Præla.ſine conſenſu cap.Ant.in c. ſi quis preſbyterorum,colum.1.in fi. de rebus eccleſ. non alienan.& conſi.22.viſis punctis col.1.ad fi. Raphael Fulg. & Iaſon in d. §. eam tranſactionem. Matheſ.in d.not.156.Alexa.in dicta l.cùm lex.vbi ſuprà.ff.de fideiuſſo.Guid. Pap. deci.Delphi,159.duodecima concluſio, poſt princ.Phili Deci. in c. quæ in eccleſiarum, col.3.ver.addatis tamen,quod ſi alienatio, de conſti.& Carol.Ruin.conſi. 11.viſo cōpromiſſo,col.3.num.6.lib.4.

Contract. dolo initus valet, ſi paſſus velit.

93 His confine eſt, quòd licèt contractus bonæ fidei, initus dolo aduerſarij, ſit ipſo iure nullus: eſt tamen in arbitrio eius, qui dolum paſſus eſt, approbare contractum, & cogere aduerſariū, vt eum obſeruet. Ita voluit glo.in l.& eleganter.in princi.in verbo,nullam,& iterum in verbo, ipſo, verſi. item ad quid,& ibi Bar.Bal.col.3. in priore lect.ff.de dol.mal.& glo.in l.iuriſgentium. §. Prætor ait.in verbo, dolo malo, & ibi etiam Bald.Ang.Alexand.& Iaſon.ff. de pactis.& glo.in l.à Diuo Pio.ff.de ritu nup. & in l.in cauſæ. la 2.in princip. & ibi quoque Bal.in tertia lect.ff de minori. & gl in l.trāſactionem,& ibi Iaſo C. de tranſact. Fede. Senen.conſi.89.puto Bald. in l. quod fauore.col.2.per eum tex.C.de legib. & in l.1.colum.2.C plus val.quod agit.& in dicta l.dolum.C.de peric. & commo. rei vendi. & in l.ſi res.§.ſi mulier.per eū tex. ff. de iure dot. Anto.dicto conſil.22.Panor.in c.cùm dilecti, col. 2. verſic. item cap e aliam, extrà de empt.& vendi.Pau.Caſt.conſi. 295. ſi dicta pignora.col.1.lib.2. vbi & ex hoc conſuluit in ālio pulchro caſu Iaſon in dicto §. eam tranſactionem.Felin.in c.dilectus.le 2. col. 5. verſi. tertiò facit. extrà de reſcriptis. & in c.tuis quæſtionibus. col. 1. de teſtib. Carol. Ruin.conſi.198.viſo & perlecto, conſil. 6. nume.12.lib.1.ff.Igneus in l.contractus. colum.34.verſi. nunc reſtat articulus, & multis ſeq.ff.de reg iur. Ludouicus Gomez, in §.actionum.colum.10.verſic.ad text. Inſtitu.de actionibus.

Huiusque rei argumento & exemplo, quod de dolo diximus, Bald.in d.l.1. col.2. verſic.ſed hic quæro, & ibi quoque Salic. col.2.verſ.quæro, vnus ex contrahentibus. C. plus val. quod agit. dicunt, quòd ſi ex duobus cōtrahentibus,alter tantùm ſimulabat, is qui non ſimulabat, ſed verè contrahebat,poteſt cogere ſimulantem, velit, nolit, ſtare contractui, niſi aliàs lex ei reſiſteret. Nam & id generale eſt, vbicunque contractus annulletur fauore alicuius, ſi is velit, ſtabitur contractui, nec cōtra eum poterit ea nullitas allegari, vt per quædam ex ſuperioribus voluit Bart.conſil.159. viſa quadam conſtitutione,col.3.& faciunt no. per eundem in d. §. ſi quis à colludente, & in l.ſi quis.C.de Decurio.lib.10. 94

Simulans cogitur ſtare contractui ſimulato,ſi nō ſimulans velit.

Hinc clauſula decreti irritans, tum demum nullitatem operatur, ſi is, ad cuius commodum poſita eſt. velit; non aliàs, vt not.Ioan.Mo.Ioan.And. Domi. in c.ſtatutum,quod eſt 3.& ibi quoque Philipp.Frā. colum. vltim. qui id declarat poſt Lapum ibi,de præben.lib.6. Imo.in cap. ſtatutum. §.cùm verò, & ibi etiam Domin colum.5. verſ.not. tamen ex glo. de reſcript. libro 6. Benedict.in repetit.c.Raynutius, in verbo, in eodem teſtamento relinquens, le 1. nu. 91.vbi & in alijs præcedentibus huc refert, quod in ſimili dicitur emphyteutam alienantem, vel non ſoluentem, non cadere emphyteuſi,niſi dominus velit,& alia quædam ſimilia.Sed nos multò plura eius monetæ collegimus in repeti. l. ſi vnquam. in verbo, reuertatur, numero 10. fuerunt tamen,& ſeq.vſque ad numerum 16. incluſiuè. Sed tu tamen, quantum ad decretum priuatim ſpectat, vide Fel. in c. cū dilecta. col. 4. verſ.ſed quicquid dicatur, extrà de reſcri.& quæ ſcripſimus in d.l. ſi vnquàm. ubi ſuprà.num.331 illud autem omnino. 95

Decretū non irritat, niſi velit is, cuius fauore poſitum eſt.

Emphyteuta non ſoluens, vel alienās, cadit,ſi dominus velit.

Eiuſdem farinæ eſt,quod pulchrè conſuluit Petrus Ancharanus,conſ. 141.ſuper prædicto dubio, quòd ſi in contractu fuerit cōuentum, quòd ſi unus contrahentium cōtrauenerit,cōtractus ipſe erit nullus,& poſtcà unus cōtrauenerit, poterit nihilòminus alter,ſi uelit, ſtare contractui, & cogere aduerſarium,ut adimpleat: & idem dicit cōſuluiſſe Dyn. in conſi. incip. in quæſtione quæ uertitur.Et ſequit Fel. in d. c. dilectus. le 2.& in dicto c.tuis quæſtionibus. in quibus locis & alia quædam ſimilia allegat, quæ uidere poteris, ne ſi omnia referre tentauerim,omnia cogar relinquere. 96

Cōtrauenīs contractus, cogitur ſtare cōtractui, ſi alter velit.

Quid plura? cùm Paul.Caſtr.conſ.91.in cauſa appellationis, col.3. verſic. ſecundò dici- 97

Caſus noſtræ quæſtioni ſimilis.

dicitur non fuiſſe facta, libr. 1. conſuluit in ſimili fermè ſtatuto, videlicet, quòd mulier non poſſit ſe obligare ſine præſentia proximorum conſanguineorum: ſi mulier tamen ſe obligauerit ſine huiuſmodi ſolennitate, ea poteſt ſtatutum allegare cõtra alios, vt obligationem impugnet: at alij contra eam, in cuius fauorem factum eſt, minimè poſſunt, per no. per gl. in l. his conſequenter. ff. fami. erciſcun. & alia, quæ ibi allegat. & idem propè voluit ipſe Pau. conſi. 119. videtur dicendum ſuper primo, in 2. dubio, lib. 2.

Duplex declaratio præcedentium.

98 Sed hæc omnia velim intelligas, ne fallaris Lector, vt ſcilicet is in cuius fauorẽ contractus eſt nullus, poſſit ſi uelit ei ſtare, & cogere etiam aduerſarium eum ſequi, niſi tamen lex reſiſteret ipſi contractui, vt quæ prohiberet fieri. Tũc enim nec is quidem, cuius fauore interdicitur, poſſet eũ approbare. Cuius rei textum habes & exemplum in d. l. à Diuo Pio. iuncta gl. ff. de ritu nup. quam gl. ad id expendit, & dicit ſingu. Bald. in d. l. 1. vbi ſuprà citauimus. C. plus vale. quod agi. & in l. non dubium. colum. 7. in 9. oppo. C. de legi. & in l. ea quæ. C. de don. ante nup. & Panor. in d. c. cùm dilecti. ubi ſuprà, de emp. & vendi. & Alex. in d. l. iuriſgentium. §. Prætor ait. ff. de pactis. ubi idẽ dicit, cùm talis contractus cõtinet cauſam impoſſibilem, per tex. in d. l. ea quæ. vbi & ipſe Bald. id not.

An ſoluto matrimonio teneatur mulier, quæ cõtraxit ſine conſenſu viri, ſtare contractui.

99 VNDECIMO QVAERO, quid è diuerſo, an ſaltem ſoluto matrimonio teneatur & poſſit cogi mulier, aut eius hæredes obſeruare contractum ab ea factum conſtãte matrimonio, ſine conſenſu mariti? In antiquo libro noſtrarum conſuetudinum id erat expreſsè cautum, videlicet vt teneret huiuſmodi cõtractus ſoluto matrimonio, in præiudicium vxoris, & hæredum ipſius, & ita obſeruabamus: ſed id fuit reſectum, ideò relictum diſpoſitioni iuris communis. Videtur autem primum tenere cõtractum, & ita mulierem ſoluto matrimonio, ad ipſum obſeruandum teneri. Quia quando aliquid fit à nõ domino, aut aliàs inhabili, ſi is poſteà efficiatur dominus, aut aliàs habilis, diſpoſitio ſortitur effectum. l. rem alienam. ff. de pigno. actio. & l. qui balneum. §. Titia. ff. qui pot. in pig. hab. & l. ſi quis alienam. ff. de act. emp. & l. 1. in princ. & l. 2. ff. de except. rei iudic. & l. ſi à Titio. ff. de rei vend. & l. apud Celſum. § ſi à Titio. ff. de dol. mal. excep. & l. filiam fratribus. ff. ad S.C. Treb. & l. quod in rerum. §. 1. ff. de leg. 1. Præterea cùm quid venit ad eum caſum, à quo incipere potuit, illud reconualeſcit. l. ſi rem. ff. de verb. obli. & l. minorem. ff. de rit. nupt. & l. interuenit. ff. de leg. præſt. & l. cognatis. ff. de reb. du. & l. 1. §. 1. & §. ſi quis. ff. de leg 3. Item quis non poteſt venire cõtra factum ſuum, ex eo quòd de iure non teneat. l. poſt mortem. ff. de adop. & l. p fundum. ff. de ſerui. ruſti. præd. & l. vendicantem. ff. de euic. quæ loquitur in venditione. Nec tunc habet locum argumentum de tãquam (vt noſtri appellant) quando contra factum ſuum quis uenit. l. ſiue poſſeſſio. C. de euic. & quod no. in l. eos, in princi. C. de appel. Et facit tex. in l. ſi non ſortem. §. ſi filius. & ibi no. ff. de condi. indeb.

Propterea in ſimili dicimus, quòd licèt vxor non poſsit, conſtante matrimonio dotem alienare, quatenus vito præiudicat. l. ſi prædium. C. de iure dot. & l. conſtante. C. de dona. cum ſimil. quoniam videlicet maritus conſtante matrimonio eſt dominus dotis, vt ibi dicitur, & in l. doce. C. de rei vendit. cum ſimi. ualet tamen ea alienatio ſoluto matrimonio, in pręiudicium ipſius mulieris, ut uoluit gl. ſingu. in d. l. conſtante. quam ſequuntur Ioan. Fab. & Bal. ibi, & Ia. Ra. Cy. Bal. & Raph. Co. in d. l. ſi prędiũ. & Spec. in tit. de emp. & uendi. §. tertio loco. uerſi. ſed nunquid. & uoluit etiam Bal. conſi. 422. res dotalis, in prin. libr. 2. & conſi. 53. quædam domina Ruſabella. ad finẽ, uerſi. modò ſequitur uidere, libro quinto, uide tamen infrà, num. 104. 100

Dotis alien. facta conſtã. matri. tenet eo ſoluto.

Et facit etiam, quod in ſimili ſcribitur in l. & hæredi. §. filiafa. ff. de pactis, vbi licèt filiafa. ſola & ſine patre, non poſſit remittere marito reſtitutionem dotis profectitiæ, quin poſſit pater cum ipſa dotem repetere, poſtquam tamen ſui iuris fuerit facta filia, nocebit illi huiuſmodi liberatio. De quo etiam eſt tex. & quidem expreſsior in l. 2. §. quòd ſi patris, uerſi. item ſi uoluntate. ff. ſolu. matri. Id quod dicit Nicol. Neapol. ad id facere, ut ſi filius patre uiuente liberauerit debitores patris, huiuſmodi liberatio ſibi pͥiudicabit hæredi ipſius effecto. Quod & idem uoluit Alberi. in rubr. ff. de pecul. lega. col. 2. & item in l. dominus. §. ult. poſt Dy. ibi, eo. tit. & in l. filiusfa. etiam poſt Dy. ibi. ff. de ſolutio. 101

Filia ſola poteſt remittere reſtit. dotis ad ſui pͥiudicium.

Et idem, ſi filius uẽdiderit rem patris, uiuente ipſo patre, ut ei hæredi patris poſtea defuncti noceat, tenet gloſſ. in l. nec nos. in uerbo, tranſigi, & ibi quoque Alberi. Bald. Ang. & Saly. C. de poſtli. reuer. Guid. Suz. & poſt eum idem Alberi. in l. cùm uir. ff. de vſuca. & in l. filius paciſcendo. C. de pactis. ubi dicit hanc opi. communiter approbari. & in l. 1. §. quod ait prætor. le 2. ff. quorũ lega. Cui ſententiæ maximum arg. prębet. tex. in l. ſed Iulianus. §. ſed etſi filiusfa. ff. ad S.C. Maced. ubi ſi filiusfa. rem patris, uiuente ipſo patre pignori dederit, & is poſteà patri 102

Filij liberatio, debitorũ patris ei nocet poſtea hæredi effecto.

Filij item uẽditio rerum patris.

Et pigneratio. tri hæres fuerit, & pignus perſequatur, doli exceptione ſummouebitur.

103 *Dotis alienatio à viro facta, ei nocet ſi eam lucretur.* Et hæc admodum confirmat tex. ab omnibus propè ſuprà dictis allegatus in d.l. cùm vir. ff. de vſucap. vbi licèt vir conſtante matrimonio nõ poſſit dotem alienare, ſi tamen alienauerit, & ſoluto matrimonio dos ipſius lucro ceſſerit, tenebit alienatio, & eſt ſimilis tex. in l. pen. ff. de fund. dota. Et id quoque etiam voluit gl. in d.l. cõſtante. C. de donatio. & Alberi. in l. 1. C. de feu. dota. Ex illoque tex. in dicta l. cùm vir. dicit Bart. ibi, col. pen. verſic. ſed pone ſtatutum, quòd ſtante ſtatuto, vt debitor bannitus pro debito, non poſſit contrahere, niſi id debitum ſoluerit, ſi quis ita bannitus contraxerit, poſteaque illud debitum ſoluerit: confirmatur contractus ab eo bannito factus ante ſolutionem, nempe remoto obſtaculo impediente. quod refert & ſequitur Panormita. qui ad alia quoque trahit, in c. cùm ex officij. colum. penul. verſic. ad hoc adduco, extrà de præſcr. Et alius quoque tex. in l. ſi dubitetur. §. filius. ff. de fideiuſſo. ubi licèt filiusfa. qui pro patre fideiuſſit, non teneatur tantiſper, dum eſt in poteſtate patris: tamen cùm primùm iuris ſui poſtea effectus eſt, tenebitur.

104 *Cõtra ſuprà dicta.* Contrarium quoque videtur, vt ſcilicet mulier ſoluto matrimonio non teneatur ſtare huic contractui facto conſtante matrimonio, ſine conſenſu, & autoritate mariti. Nam fauore mulieris ſtatutum eſt ne poſsit contrahere ſine huiuſmodi conſenſu, & autoritate, vt ſuprà dictum eſt alibi. Ergo poteſt ipſa hoc caſu venire contra factum proprium, per l. ſi is. C. de præd. min. & Auth. qui res. & ibi no. C. de ſacroſan. eccle. & in l. cùm lex. & ibi not. ff. de fideiuſſ. Ideò quando fauore decepti cõtractus eſt nullus, poteſt ipſe deceptus contrauenire, vt no. in d. l. eleganter. in princip. ff. de dol. & l. ſi res. §. 1. ff. de iure dot. & not. in l. cùm ab eo. ff. de contrah. empt.

105 *Initium contractus inſpiciendum.* Nec uidetur obſtare, quòd hodie mulier iſta eſt ſui iuris, quia initium cõtractus debet attendi. l. ſi filius. ff. de verb. oblig. & l. 1. §. ſi ſeruus. ff. depo. & l. Pomponius. §. 2. ff. de neg. geſt. & l. ſi procurator. in princip. ff. mand. Et licèt ſit nunc ſui iuris, tamen niſi de nouo conſentiat, quod primùm inutiliter ſuit geſtum, non confirmatur. l. ſi verò non remunerãdi. §. ſi filio. & quod ibi not. ff. mand. & l. ſi filiusfami. ff. de teſta. vbi ſi filiusfa. aut pupillus, aut ſeruus teſtamẽtum fecerit, non poteſt ex eo peti bonorũ poſſeſsio, licèt filiusſami. ſui iuris aut pupillus pubes, aut ſeruus liber factus deceſſerit, & ſimilis tex. in l. 1. §. exigit Prætor. & §. ſeq. & l. pen. §. teſtamento. ff. de bon. poſ. ſecũ. tab.

Ideò quãtum ad primum illum caſum 106 *Iterum de vxore, quæ dotem alienauit.*
pertinet, videlicet de alienatione dotis facta per vxorem, ſunt qui tenent contrariũ videlicet non valere eam àlienationem, ẽt ſoluto matrimonio, ſcilicet gloſſ. ſibi contraria in §. 1. in uerbo, interdicta. & ibi Angel. Areti. qui dicit hanc eſſe communem opin. Inſtit. quibus alie. licet, & alia gloſ. in l. 1. §. & cùm lex. & ibi Cyn. C. de rei vxor. actio. Specul. ſibi etiam contrarius in eod. titu. ſcilicet de emptio. & vendi. eodemque §. tertiò loco. uerſicu. quid ergo ſi vir, ad fi. ibi conſueuit autem notari, & ibi Io. And. in addi. & Sali. in d. l. ſi prædium. in 3. q. in fi. C. de iure dot. Albert. dum hanc opinionem ponit poſteriorem in dicta. l. 1. C. de fun. dota. per l. quemadmodum. C. de agri. & cenſi. lib. 11. Imo. in d. l. cùm vir. ff. de vſucap. & in ca. cùm contingat. colum. 11. uerſicul. circa primum, & expreſsiùs colum. 14. verſicul. nunc reſtat videre, extrà de iureiur. & Io. Lup. in rep. rubr. de dona. inter vir. & vxo. §. 17. colum. 2. uerſicu. quæ quidem alienatio. De cuius rei veritate latè cõperies per Vital. de Camb. in tractatu clauſularum, char. 96. colum. 3. & aliquid per Stephanum Bertrand. conſi. 95. honeſta. colum. 1. libr. 1.

Sed & in illo caſu de filio, qui viuẽte pa- 107 *Iterum de filio, qui liberauit debitores patris.*
tre liberauit debitores ipſius patris, contrarium quoque eius, quod ſuprà diximus, tenuerunt Paul. Caſtren. Alexand. Franc. Areti. & Iaſon in d. l. 2. §. quòd ſi patris. verſic. item ſi voluntate ff. ſolut. matr. moti, quia in illa actione de dote, de qua loquitur d. l. & hæredi. §. filiaſami. ff. de pactis. & ſimiles, filia habebat ius de præſenti, quod potuit remittere in ſui præiudicium. At filius uiuo patre nullum ius habet contra debitores paternos, ſed ſperat habere ius ꝑ ſucceſsionem: vnde non ualuit à principio, ideo nec ex pòſt facto uidetur poſſe reconualeſcere. De quo etiam videtur eſſe tex. expreſſus in l. & ſeruum hæredem. uerſic. idẽ probat. ff. de pactis, & ibi Paul. Caſtren. Sed & tu de hoc uide Dyn. Barto. & Alexand. in additio. ipſius, in l. cùm dominus. §. filius. ff. de pecul. lega. Dyn. & Bart. in l. filiusfami. la 1. ff. de ſolut. Specu. titul. de pact. §. inſtrumentum. verſicu. ult. Lap. Petrus Ancha. & Domi. in ca. quamuis. colum. 3. uerſicu. quid ſi filius. & ibi Georg. Nat. in repe. colum. 18. uerſic. quid autem ſi filius, ff. de pact. lib. 6. Bal. Paul. Caſt. Alexand. & Iaſon. in l. iuriſgentium. §. ſi ante. ff. de pac. Fulgo. & Paul. Caſt. in l. ult. C. eo. titu. Pau. Caſtrẽ. Iaſon. & Philip. Dec. in l. filius paciſcendo. C. eo. ti. Hercula. & Tho. Parp. in d. l. 2. §. ꝙ ſi patris. uerſi. item ſi uoluntate. ff. ſolu. matri. Philip. Deci. in l. quod in initio. colum. 1. uerſi.

ſ.verſi.ſimiliter liberatio.ff.de reg.iu.& Io. Monteſer. in repet.l.frater à fratre.in 22.q. ff.de condi.indeb.

108 *Reſolutio principalis quæſtionis.* Sed quicquid ſit in illis ſpeciebus, ſtatim ac prima facie videri poſſet in noſtro caſu mulierem ſoluto matrimonio, non teneri ſtare contractui, quem fecit conſtante matrimonio, non obſeruata ſolennitate noſtræ conſuetudinis, cùm ab initiò non tenuerit ex defectu ſolennitatis, non magis quàm maior contractui, quem fecit dum eſſet minor ſine autoritate ſui curatoris, niſi ratum de nouo habuerit. Nam & in ſimili dicit Bald. in repet.l.1.colum.7.verſi.ſextò incidenter quæro.C.de ſacroſan.eccl. ꝙ ſi filiusfam.fecerit teſtamẽtum ad pias cauſas, ſine conſenſu patris, qui tamen requiritur, per c.licet.& ibi Doct. de ſepul.libr.6.ſi pater moriatur, non propterea conualeſcit teſtamentum, niſi denuo teſtamentũ confecerit, per text.in l.1.§. ſi filius.ff. de lega 3.& l.1.ff.de reg. Cato. Quinetiã Signo. conſi.136. filiusfami.no.conſuluit, quod ſi filiusfami. rem aduentitij peculij inſcio patre vendiderit, patre mortuo poterit ipſe filius rem ipſam ab emptore reuocare.& ad hoc multa allegat, ex quibus ſuprà multa adſcripſi.

109 *De eadẽ re.* Eſt tamen in hoc caſu noſtro in primis videndum, an huiuſmodi conſenſus mariti hic requiratur ad ſolẽnitatem, & in fauorem mulieris, nempe propter ſexus fragilitatem, an verò ꝑpter mariti præiudicium, de quo ſuprà latè diximus in gloſ.6. nume.37. reſtat igitur.& ſeq. vſque ad finẽ eius gl. Nam ſi illud reſpicit, planum eſt ẽt ſoluto matrimonio non tenere cõtractũ, ea, quam diximus: ratione ſi hoc contrà tenebit. Et ita ſcilicet tenere, iudicatum eſt, vt audio, in Senatu Pariſienſi 27. die Martij, anno 1520. ante Paſcha, inter Ioãnem Cochot, dit, de Bidan, & Carolum Gueſdon. & iterum die 7. Septembris, anni ſeq. inter eaſdem partes. Sunt autem quædam conſuetudines expreſſæ in contrarium, vt ſcilicet non valeat huiuſmodi contractus ſoluto matrimonio, ſcilicet Borboniorum ca. 171.& Biturigum, tit.1.c.17.

110 *An hæc conſuetudo habeat locum in donat. facta ab uxore liberis.* DVODECIMO QVAERO, quid ſi mulier velit donare filijs ſuis, an requiratur cõſenſus mariti, requiſitus ex hac noſtra conſuetudine? Bald. conſil.407. præſupponendum eſt quòd in terris, lib.2. mirabiliter ſimul & ſingulariter conſuluit, ſtatutum, quod requirit cõſenſum proximorum in contractibus mulierum, non habere locũ, cum mulier donat liberis. Mouetur, quia hæc donatio collata in liberos pietatis ratione, non intelligitur eſſe prohibita.l.1.C. de impo. lucra. deſcrip.lib.10.& l.volũtas. C. de fideicom. Et quia etiam huiuſmodi ſtatutũ emanauit propter fragilitatẽ mulierum, quæ ratio non poteſt hoc caſu procedere, cùm mulier non id ex fragilitate facere videatur, ſed potius ex pietate, per l.liber captus.C.de capti.& poſtli.reuer. Quæ quidem deciſio eadem ratione procedit in caſu noſtræ conſuetudinis, ſi ea fuit inducta ob fragilitatem mulierum. de quo alibi diximus.

DECIMO TERTIO QVAERO, Certũ tam eſt in iure, quòd vir & vxor poſſunt inuicem contrahere: vt de mutuo eſt tex.in l. pen.in princi.& in l.ulti.ff.de in rem verſo. & in l.Aurelius.§.vlt.ff.de lib.lega. De uenditione in l.ſi vir.ff. de præſcrip.verb.& in l.cùm in fundo.§.vxor ff.de iure dot.& l.ſi ſponſus.§.circa venditionem.ff. de dona. inter vir.& vxor.& l.quod autem.§.ſi vxor à marito.cod.tit.& rurſum in l. ſed ſi vir ex lana.§.ſi duo.& §.ſi vir.eo. quoque titu. & l.ſi non verum.& ibi gl.& doct.eo.tit.& l.ſi Gaudentius.C.de contrahen.emp.& vend. De ſocietate, in l.ex diuerſo.§.1.& ibi Bal. Imo.& recent.qui eum §.legunt cum §.ſocero.l.præcedentis, quæ eſt l. rei iudicatæ. ff.ſolu.matri.& l.alimenta.§.qui ſocietatẽ. ff.de ali.& cib.lega.& l.cum hic ſtatus.§.ſi inter virum.ff.de dona.inter vir.& vxo.& uoluit Bal.in l.ſi uxor tua.col.2.uer. denuo quæro.C.de condi.inſert. De permutatione, in l.ſi prædia.in prin.& ibi Bald. de dona.inter uir.& uxor. De depoſito, in l.ulti. uerſi.idem quærit.ff.ut lega. nomi.caueat. & Bald.in d.l.ſi uxor tua. colum.3.uerſic. extrà quæritur. De pignore, in d.§.ſi uxor à marito. 111 *Vir & uxor poſſunt inuicem contrahere.* *Emere & uendere.* *Societatem contrahere.* *Permutare.* *Deponere.* *Pignorare.*

Idque ad omnes cõtractus præterquam ad donationem, ubique trahunt Doct. ut Bald.in d.l.ſi prædia.& conſi.29.caſus, uir donauit, colum.vlti.uerſi. ſecunda concluſio.lib.1.& conſi.66.inter uirum & uxorẽ, eod.lib.1.Fulgo.in l.ſi mater.C. de contrahen.emp.latè Alexan.conſ.86. ſuper dictis duobus quæſitis, in princi.lib.5. ubi Caro. Molend.in additio.alios citat, quos uidebis, & præter eos Georg.Nat. in repe.capit. quanuis, colum.11.uerſicu. ſecundò not. de pactis.lib.6.Fab.à Monte S.Sab.in tractatu de empt.& uend.in 2.q.3.q.princ.& Philip.Deci.conſi.58. cuius ſuperſcriptio incipit, ſi maritus. 112

Quid ergo, ſi uxor donet uiro, in caſu permiſſo, aut ei uẽdat, aut cum eo permutet, aut aliàs contrahat? poteritne maritus authoritatem, aut conſenſum, qui ex noſtra conſuetudine, in contractibus uxoris requiritur, ad ſuum commodum & utilitatẽ interponere? Et uidetur primùm, quòd non poſſit, per tex.in l.1.in princi.ff. de autho. 113 *An uir poſſit authoritatem præſtare uxori ſecum contrahentis.*

tho.tut.& in l.1.§.fuit quæſitum.ff. ad S.C.
Trebel.quibus iuribus cauetur, non poſſe
quempiam authoritatem accommodare
ei actui, ex quo ſibi principaliter aliquid
quęritur: idque etiã ſi fiat iuſſu teſtatoris:
nam & in eo caſu nuncupatim loquitur
d.§.fuit quæſitum.

114 Et ex hoc expreſsè no. Bar.Imo. Alexan.
in d.l.1. de autho.tut. quòd cùm per Italiã
ſint ſtatuta, ne mulieres, & minores cõtra-
hant ſine conſenſu proximorum, non poſ
ſunt ipſi proximiores illis conſenſum præ
ſtare in eo, quod ſibi directè eſt quærẽdũ.
& idem voluit Bald.conſi.139. ſecundum
tale eſt, D.A. poſt mortem, in fine, lib.2.&
conſi.407.præſupponendum eſt, colum.2.
verſi.prætereà conſiderandum, eo.lib.2. &
conſi.193.punctus, prohibetur per ſtatutũ,
lib.5.& Ang. loquens etiam in ſtatuto req
rente conſenſum mariti, in §.œconomns.
per illũ tex.in auth.de ali. & emphy.Imol.
Raph.Co.Alexan.& Iaſ.in d.l.1.§.fuit quę-
ſitum.ff.ad Trebel.Panor.qui hoc dicit no
tandum, In c.ſicut noſtris.col.vlti. extrà de
iureiur.Pau.Caſt.in l.ſenium.C. qui teſta.
fac.poſ.& conſi.329. viſis & conſideratis,
colũ.3.verſi. itaq; quia ſecundum.lib.1.&
conſi.319.viſo puncto. colum.1.lib.2.Ro.
in l.1.C.vnde vir & vxor.& in l.pactũ. co-
lum.pen.verſic.præterea contra hoc.C. de
colla.Alexand.conſi.106.quo ad præſens.
col.vlt.lib.1.& Barb.conſi.41. immortalẽ.
col.3.lib.4.Philipp.Corne.conſi.254.vide-
tur in hac conſultatione, col.4.verſi.præte-
reà conſenſus.cum ſeq.lib.1. & conſi.294.
eleganter.colũ.1.verſi.& dum Piſis legebã,
eod.lib.1. vbi dicit in hanc partem conſu-
luiſſe Bal.à Bar.Bapt.Soc.Saluſt.Benedict.
Bar.Othonem, Nico.& alios plures præcla
ros Doct.Et idem quoque tenet Cepo.cau.
237.vt vxor poſſit inſtituere: & Benedic.Ca
pra conſi.144.pro præfati dubij declaratio
ne.col.3.& Io.Lup in repet.rubr. de dona.
inter vir.& vxo.§ 68.col.5.uerſi.ex quo di-
cebat.Et idem in ſtatuto, quòd nullus poſ-
ſit contrahere ſine conſenſu patris, tenuit
Paul.Caſtr.conſi.405. viſo compromiſſo,
poſt princi.lib.1.& Iaſon conſi.69. ut præ-
ſens deciſio.in 2.dubio.lib.1.

An proximi quorum conſenſus ex ſtatuto requiritur, poſſint ad ſuum cõmodum conſentire.

115 Et in ſimili dicit gl in d.l.1.ff. de autho.
tuto.quòd cùm filiusfa.non poſſit donare
cauſa mortis ſine patris conſenſu.l.filiusf.
ff.de dona.& l.tam is.§.j.ff. de dona. cauſa
mor. non poteſt pater conſenſum accom-
modare filio ſibi donanti cauſa mortis. Et
illam gl.ſequuntur Dy. & Bar.ibi. & idem
Bart.in d.l.tam is.§.1.colum.ulti.& in l.fra
ter à fratre.col.vlt.in 6.q.ff. de condi. inde.
Io.And.in additio.Spec.tit. de inſtru.edit.
§.porro.col.1.verſi.quod ſi filiusfa.Io.Fab.
in l.ſenium.C.de teſta.& in §.1.col.2. verſi.
ſed an ipſi patri, Inſtit.quibus non eſt per-
miſſ.face.teſta.Bal.in l. ſi furioſi. ad fin.C.
de nup.& in l.bonorum.col.vlt.verſi. & ex
prædictis determinatur quæſtio. & ibi Bar.
in addi.illius, qui facit ſingula. illam gloſ-
ſam.C.qui admit.& idem Baldus in d.l. ſi
vxorem.col.1.C. de conditio.inſer. & in l.
quoties.in fi.ff.ſolu.mat. vbi & eam gl. di-
cit ſingul & in cap.cùm conſuetudinis. cir
ca medium, verſic. & ideò ſi filiusfa. extrà
de conſuetud.& conſ.213.occurrit dubiũ
in prin.lib.2. & conſi.290. hæ quæſtiones,
lib.3.& conſi.331.quædam puella.eod.lib.
3.& cõſi.60.ſoluto matrimonio, lib.4. vbi
hanc dicit eſſe communem opin.& conſi.
80.permittendum eſt, col.1.lib.4. & conſi.
199.refutatio, lib.5.Ang.conſi.303.factum
tale eſt, filia refutauit.Imo.in dicta l.1.§. q̃ſi
tum.& ibi Soci. qui dicit, quòd etiam eſt
communis opin.col.4.verſic. poſtremò.ff.
ad Trebel.& idem Imo.in l.in ædibus.§. ꝙ
ſi filius.ff. de donatio.Ro. in l.2. in princi.
col.2.verſi.tertio. in quantum.ff.eod.Pau.
Caſt.conſ.459.ſequendo ordinem, in prin
ci.libr.1.& conſi.465. uiſo compromiſſo,
col.1.eod.lib.1.& Pet.Ferra.tit.forma libel.
quo agi.pro donat.in gl.1.col.pen.verſi.vl
terius quæritur, Nicol.Mil in ſuo reper.uer
ſic.filiusf.Barb.d.conſi.41.col.3.lib.4.Cor-
ne.d.cõſi.294.lib.1.Guid.Pap. qui dicit ita
fuiſſe determinatum, deci.Delphi.229.itẽ
in cauſa.Soci conſi.112.repetito cõſi.172.
multùm abundè, col.2.verſi. ſuccedit nũc
ſecunda difficultas.lib.2. & conſi.23. circa
prædictam, colũ.3. verſi. quantum autem
ad ſecundam.lib.4.vbi ita quoque dicit Sa
luſticum Peruſinũ conſuluiſſe.Cardi.Alc.
in c.ulti.in prin col 4.uerſi. quid econtra.
de dona. inter uir.& uxo.Philip.Dec.conſ.
279.placet mihi.col.2.Ludo.Bol. conſ.44.
cor mundũ, &c.pro tãto uiſis ſtatuto, &c.
in prin.Anto Rubeus, conſi.27. difficultas
caſus, col.3.uerſi. præmiſſis tamen non ob
ſtantibus. & conſil.127.circa dubium.col.
2.Et ab hac opi.negat recedendum in iudi
cando Steph.Bert.conſi.86.Chriſti, &c. ui-
ſis tribus.col.1.lib.1.& Pau.Pariſ.qui dicit,
ab hac opinione in iudicando non eſſe re-
cedendum.conſi.97.ſtatutum.col.ulti.lib.
3.Et in hanc etiam partem bene facit text.
in Cle.ſi una.& ibi gl.in uerbo, menſe ſuę,
& Docto.de reb.eccle.non alie.& quod uo
luit Pan.in c.p noſtras. extrà de iure patro.

Filiusfami. an poſſit donare cauſa mortis, patri conſentiẽte.

Sed in hoc ultimo, de filiofam.donante 116
patri (nam de alio poſteà dicemus) cõtra-
rium tenuerunt Iac.Ra.Pe.Cy. & Alexã.in
addi.Barto. in d.l.1.ff. de autho.tuto.Cyn.
Ray.Marti.Saly.Alberi.uterque Raph. Flo
ria.& Pau.Caſtren.in d.l.ſenium.C.qui te-
ſta.

De eadẽ re.

ſta.fa.poſ.inter quos Pau.aſſerit,ita ſe conſuluiſſe cum pluribus doct. Peruſinis. Bal. ſibi contrarius in d.l. ſi quando.§.1.C. de inoffi.teſta & ſubobſcure,ita conſuluit cõſil.144. ſtatuto ciuitatis Papiæ,lib.2.& latè & apertè d.conſi.60. ſoluto matrimonio. libr.4. dum dicit hanc partem eſſe de iuris ſubtilitate veriorem. Ange. etiam ſibi contrarius, qui ita dicit ſe conſuluiſſe. Raph. Co.Pau.Caſt.& latè Alexan.colum.3.& 4. & Iaſon col.1.vbi ita dicit magis communiter teneri,in d.l.1.§. fuit quæſitum.ff. ad Trebel. & ita à plerisque conſuluiſſe dicitur ipſe Ange.conſi.incip. factum tale eſt, domina Legia,quod tamen conſi.inuenire non potui inter ipſius conſi. licet diligẽter conquiſierim.Nico.Neap. & Pau.Caſt. in l.qui in poteſtate.ff. de teſta. idem Paul. in l.ſi quis mihi bona.§. ſi quis mandauerit.ff.de acqui.hære.Roma. ſibi etiam contrarius conſi.515.in quæſtione qua quæritur.Fulgoſ.conſi.88.viſis ſuperius allegatis, col.2.verſi. verùm hæc ſecunda. Alex. latè d.conſi.106.& iterum conſi.29. ſubtiliter. colum.pen.verſic. & pro hoc etiam facit, cum multis ſeq.lib.3. Barba. ſibi cõtrarius in addi.Bald. in d.l.ſi vxorem.C. de condi. inſer.& in c.poſſeſſiones.colũ.vlti.extrà de reb.eccl.non alie.& Soci. ſibi item contrarius, conſil.87. in præſenti conſultatione, colum.2.verſi.ſed ad prædicta.lib.1.& Stepha.Bertrand ſibi contrarius,conſi.7. etiã ſi caueretur nu.3.lib.2. & conſil.32.optaſſem.col.2.verſi.ad ſecundum.lib.3.& conſi.156.ex themate,col.3.in 3.dubio.lib.4.& Benedic.in repe.c.Raynutius.in verbo.ma trem inſuper Cleram, nu.46. & nouiſſimè Io.Monteſer.in repe.d.l. frater à fratre.col. 15.verſic.vndecimò quæritur.

117 *Rationes poſterioris opi.* Mouentur,qui hanc partẽ ſequũtur,primò per text.in l.1. circa princi.C.de impo. lucra.deſeri pt.lib. 10.vbi filiusfamil.poteſt cõferre in patrem ſuas facultates in poſtrema voluntate, quod de donatione cauſa mortis intelligendum eſt, cùm teſtari non poſſit etiam conſentiente patre,per d.l.ſenium.& l.pen C.qui teſta.face.poſſ.At certum eſt,quòd filiusfam.non poteſt donare cauſa mortis,ſine patris conſenſu, vt diximus Ex quo neceſſariò fit, vt in caſu illius l.pater conſenſum præſtiterit,alioquin nõ valuiſſet donatio.Item p text.in d.l.1.§. ſin autem.ff.ad Trebel. vbi poteſt reſtitui hæreditas ei qui præeſt collegio,cum decreto, & conſenſu ipſius collegij.Item per text.in c.cùm in iure.de offi.deleg. vbi poteſt quis ſibi,& ad ſuam vtilitatem conſentire,& ibi concord.in gl. Præterea pater poteſt cõſentire filio adeunti hæreditatem, d.l. ſi quis mihi bona.§.iuſſum. cum ſeq.ff. de aquir. hære. & tamen hæreditas pleno iure patri quæritur.l.placet.ff.eo.cũ ſimilib. Ad hæc, ſi negaretur, poſſe filium donare patri, cũ conſenſu ipſius patris,ſequeretur quòd pa tria poteſtas, quæ eſt ad acquirendum patri deſtinata, & ita in fauorem patris intro ducta,retorqueretur in ipſius odium,contra l.quod fauore.C.de legib.cum ſimilib. Deinde adde tex.in l.ſi pro patre.§.1.ibi, ni ſi donans.ff. de in rem verſo. & in l.ſi quis pro eo.§.1.ff.de fideiuſſ.& in c. cùm in vete ri.extrà de elec.& quod voluit Io.An. in c. qui tacet.de reg.iur.lib.6.& in addi. Specu. titu.de his,quæ fiunt à præla.col.pen.& vlt. & Anto.in ea.nouit.extrà eo.tit.cum alijs,q̃ videbis ſuprà in gl.præcedenti, nu.27.quibus conenit quod pulchrè voluit.

118 *Reſponſiones ad rationes alterius partis.* Reſpondent quoque iuribus,quibus innituntur,qui primam partem ſequuntur. Nam d.l.1.ff. de autho.tuto. & d.l.1.§. fuit quæſitum.ff.ad Treb.loquuntur in authoritate, quæ ex cauſa officij interponitur: hic verò quæritur de ſimplici cõſenſu,qui priuatim adhibetur: qui quidem poteſt adhiberi ad propriam vtilitatem, per iura allegata pro ſecunda parte: ſicuti præter illos, quos ſuprà citanimus, tenuit etiam Soci. conſi.160.in præſenti conſultatione.colũ. antepen.in princi.lib.2.Item dictæ leges loquuntur in autoritate, quæ requiritur ad integrandam perſonam pupilli, ſupplendamque eius imbecillitatẽ: hic verò ſecus, quoniam non minus eſt integri conſilij, atque iudicij filiusfam. quàm qui ſui iuris eſt: & nulla ratione ætatis, aut diſcretionis habita,ſem per requiritur cõſenſus patris: ideoque talis conſenſus poteſt interuenire poſt actum, vt not.gl.& Doct.in l.ulti.§.neceſſitate.C.de bo.quæ liber. Quod non poteſt fieri,ſi per modũ autoritatis, & ad integrandam perſonam requiritur,quin in ip ſo actu deberet interponi, ut latè diximus ſuprà in gloſſa 6.in princi. Item patria poteſtas ordinatur ad ipſius patris utilitatem, & propterea non mirum, ſi interponatur ad ipſius patris utilitatem, ad quam ordinatur. At autoritas tutoris, de qua dictæ leges loquuntur,ad hoc non ordinatur, per tex.elegantem & aureum,in l.qui ſine uſuris.ff.de nego.geſto. Sed & d.Cle. ſi una. de reb.eccle.non alien. cum alijs allegatis per Doctores,loquitur in conſenſu ſuperioris præſtando in actu inferioris, per modum autoritatis,ut no.Io.And.poſt alios, in ca. 1.de reb.eccle.non alie.lib.6.& Doct. in c. cum uos de his,quæ fiunt à præla. Hic uerò ſecus,ut dictum eſt. Item autoritas Prælati non ordinatur ad ſuum commodum, ſicuti nec tutoris: autor enim & prælatus æquiparantur,ut alibi latè diximus.

Sed

119 *Redit ad cõſenſum mariti, & conſanguineorum.* Sed redeundo ad primum caſum, qui ad hunc locum ptopius accedit, videlicet ad ſtatutum, quod exigit conſenſum mariti, aut proximorum in contractibus mulierum: fuere etiam, qui tenuere contrariũ eius, quod ſuprà in princi. diximus, videlicet, quòd maritus, aut conſanguinei poſſunt huiuſmodi conſenſum, ad ſuum cõmodum interponere. Ita enim videtur voluiſſe Oldrad. cõſ. 182. licèt victoria. & Bal. ſibi contrarius in dicta l. ſi quando. §. 1. C. de inoffi. teſta. & conſi. 6. hæc eſt copia. ante fi. libr. 2. & iterum conſi. 407. præſupponendum eſt, verſic. prætereà conſiderandũ eſt. libr. 2. & iterum conſi. 80. præmittendũ eſt ad euidentiam, lib. 4. & Ange. ſibi etiam contrarius in d. l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebel. vbi ita dicit ſe conſuluiſſe Tuderti, in quæſtione facti: & ita ſanè, cùm ex facto incidiſſet, conſuluit ipſe conſi. 143. tria videtur impugnare, & vtrobique ijſdem ferme rationibus, quas ſuprà in altero caſu adduximus. Et Panor. ſibi contrarius, in d. ca. cùm in veteri. col. 4. verſi. nota tamen primùm. de elect. Alc. ſibi quoque cõtrarius, d. conſi. 29. colum. pen. in fi. verſi. confirmari poteſt. cũ ſeq. libr. 3. & latè Corne. ſibi itẽ contrarius. conſi. 242. circa primum quæſitum, in tribus primis col. lib. 4. & Ioan. Mõtefer. in repe. d. l. fraterà fratre, quo loco ſuprà citauimus.

120 *De eadẽ re.* Et in eadem quoque ſententia videtur fuiſſe Bal. ipſe in d. l. 1. poſt princip. C. vnde vir. & vxor. dum conſuluit, quòd ſi ſtante ſtatuto quòd vxor non poſſit teſtari ſine conſenſu viri, vxor velit virum inſtituere, vir ipſe renuntiet iuri conſentiendi, quod facere poteſt, cùm ſit inroductum in fauorem ipſius, ar. no. in l. 2. C. de teſta. & tandẽ ad cautelam cõſentiat l. ſi pater. in fi. ff. de manu. vin. vt ſaltem de facto obſeruetur tenor ſtatuti. l. quidam cùm filium. ff. de ver. obl. Nec obſtat (inquit) d. l. 1. ff. de autor. tuto. quia loquitur in autoritate, quæ exigitur fauore tertij, ſcilicet minoris: ideò tutor non poteſt ei renuntiare. Hic autem videtur factum ſtatutum in fauorem viri. l. cum pater. §. libertis. ff. de leg. 2. Hæc Bald. quem ſequitur Saly. ibi. & Barb. in c. poſſeſſiones. ad fi. extrà de reb. eccle. non alien. Et in hanc quoque partem videtur inclinare idem Bald. in l. pactum quod dotali. in 21. q. C. de pact. de cuius inibi dicto latè diximus ſuprà in gl. 5. in verbo, *contracter*, num. 33. ſecundò intellige, & multis ſeq. & Roma. in l. tranſactionem. in fin. C. de tráſac. Et Soci. qui loquitur de conſenſu viri, conſil. 80. præſens conſultatio. colum. 3. verſicul. ſed contra hanc. lib. 4. vbi tamen nõnihil nutat.

Mirum eſt, quòd nihil fermè in iure noſtro ſine controuerſia eſt, ſiue id iuris obſcuritas efficit, ſiue ingeniorum ſubtilitas, ſiue contrà imbecillitas, ſiue etiam ſtudiũ contradicendi, ſiue aliud quicquam. Ale. autem in d. l. 1. ff. de autor. tutor. & rurſum in d. l. 1. §. fuit quæſitum. ad Trebel. & cæteri recentiores dicunt, quòd deciſio huius articuli ex eo pendet, an hoc ſtatutum fuerit introductum in fauorem viri, ſiue propinquorum, an verò in fauorem mulieris ad integrãdam illius perſonam. Nam ſi in fauorem viri, expeditum eſſe ad ſuum cõmodum poſſe conſentire: ſin ad integrandam perſonam, ſecus. Tandem conqludit. videri factum ad integrandam perſonam, & ſupplendam imbecillitatem mulieris, p not. per Bar. in d. l. tranſactionem. C. de trãſac. Ideoq; non poſſe maritum, aut conſanguineos mulieris conſentire ad ſuum cõmodum, niſi id palàm fieret, & bona fide. per l. cùm ipſe. C. de contrah. emp. & quod plenè not. Bar. in l. pupillus. §. vlt. ff. de auto. tuto. Et hoc (vt dicit) videtur ſentire Cy. in d. l. ſenium. eùm allegat d. l. eùm ipſe. cum concord. traditis per ipſum Ale. in d. §. fuit quæſitum, in princ. & Soci. d. conſi. 87. col. 2. ad fin. cum princi. ſeq. lib. 1. 121 *De eadẽ re.*

Videat igitur ſtudioſi, vtram huiuſmodi ſententiarum veriorem ſu[illegible] malint. Non noſtrum enim inter tot ieg[illegible]m vertices, tantas componere lites. Tamen ir[illegible]aſu noſtræ conſuetudinis ſemper exiſ[illegible]ui, cam magis conſideraſſe viri commodum, quàm fragilitatem mulierum, vt ego dixi ſuprà eo. §. in gloſſ. 6. in fin. Ideò etiam paſſim utimur, & conſuetudine obſeruamus, ut maritus ipſe in caſu, de quo loquimur, uxori ſibi donanti, aut uendẽti autoritatem accommodet. Tamen ſi quis rem ipſam omnino elaram, atque apertam facere uelit, ut ab omni dubitationis ſcrupulo ſit prorſus aliena, id facilè obtinebit, ſi loco conſenſus, aut autoritatis ipſius uiri, decretum ſiue autoritatem iudicis adhibeat, vt eſt Bal. ſententia in d. l. ſi furioſi. in fi. per gl. ibi. C. de nup. quam ſequitur, & dicit ſing. Alex. in d. l. 1. ff. de auto. tuto. & illam quoque dicit ſing. & perpetuo notãd. idem Alex. in d. §. fuit quæſitum. col. 4. ultimò pro hoc allegat, ff. ad Trebel. ubi etiã Iaſon col. 1. ſequitur: uti etiam facit d. conſi. 69. in 2. dubio. lib. 1. & etiam Barb. conſil. 10. illud referam, col. 10. uerſic. prætereà & ex alio, lib. 4. Et idem uidetur uoluiſſe Ro. in d. l. 1. C. unde uir & uxor, dum dicit virũ non poſſe huic ſuo conſenſui renuntiare, per l. ſcire debetis. C. ut in poſ. lega. Sed dat huiuſmodi cautionem, ut uir abeat, & iudex ſupplicat, ar. l. bonorum. C. qui admit. & l. 1 *De eadẽ re.* *Cautela ad hanc rem.*

& l. ſi infanti. C. de iure delib. & d. l. ſi furioſi. C. de nup. & illum ſequitur Cepol. caute la. 237. vt vxor poſſit.

123 *De eadē re.* Illud autem non prætermiſerim, in ea Doctorum controuerſia fuiſſe, qui diſtinguerent, vtrùm videlicet pater, vel maritus generaliter conſenſerit filio, aut vxori, vt videlicet poſſint cum quibuſlibet contrahere: aut ſpecialiter, vt videlicet ſecum nuncupatim contrahant: & primo quidem caſu valeat conſenſus, etiam quantùm ad cõtractus, qui ſecũ poſteà fiunt: ſecundo non valeat. Ita poſt Pe. à Bel. pertica, in d. l. 1. ff. de auto. tut. dicitur voluiſſe Bal. cõſi. quodam à me nuſquam reperto, inci. quatuor puncta, prout illum referunt, & ſequuntur Soci. d. conſi. 112. col. 3. libr. 4. vbi dicit, hãc diſtinc. eſſe æquiſſimam. & d. conſi. 23. col. 5. verſi. ad idem adduco, lib. 4. & Corne. d. conſi. 242. col. 2. libr. 4 vbi etiam dicit huic conſil. ſubſcripſiſſe Honofrium à Bartolinis, & Eugenium Peruſinum. Sequitur itẽ nouiſſimè Iaſon, qui id reputat. ſing. d. cõſi. 69. in 2. dubio, libr. 1. vbi & hoc dicit voluiſſe Cyn. in d. l 1. ff. de auto. tut. vti & ipſe uoluit poſt Iac. Are. quos etiam refert & ſequitur Alex. in d. l. 1. §. fuit quæſitum. colũ. pen. verſic. non omitto tamen. ff. ad Senatuſconſ. Trebel. ſequitur item Philip. Dec. conſi. 246. in cauſa quæ iam diu, colũ. 2. in fi. & d conſi. 279. col. pen. in quibus tamen locis hoc notabiliter intelligit, modò generalis ille conſenſus ita non videatur factus, vt ex compoſito, & de induſtria cenſeatur adhibitus fuiſſe, eo fine, ut contractus (de quo quæritur) fieret cũ eo qui conſenſum præſtat, vt quia fuit præſtitus paulò ante eũ ꝯtum, & cætera quę ibi ſubtiliter declarat.

124 *De eadē re.* Alter autem diſtinguit Bal. d. conſi. 60. lib. 4. vtrùm uidelicet pater palàm & bona fide conſenſerit, & ualeat: an in fraudem liberorum, & non ualeat. Cuius etiam ſententiæ ſatis uidetur fuiſſe Pan. in d. ca. ſicut noſtris. in fi. de iureiur. & Alex. in d. l. 1. ff. de auto. tuto. & in d. l. 1. §. fuit quæſitum. ff. ad Trebel. ubi ſuprà illum citauimus, & Soci. d. conſi. 23. colum. 5. uerſic. hãc etiam partem, lib. 4. & d. conſil. 80. colum. 3. uerſi. & licèt iſta reſponſio, lib. 4. Pro quibus eſt tex. in d. l. cùm ipſe. & quod ibi no. glo. Bald. & Saly. C. de contrah. empt. & no. in l. nõ exiſtimo. & in l. quatenus. §. ſicut. & in l. tutor rerum. ff. de admi. tut. & per Bar. in l. pupillus. §. ult. ff. de auto. tuto.

125 *An vir qui conſenſit cõtractui vxoris, poterit conſenſum reuocare.* DECIMO QVARTO. quæro, Maritus ſemel præſtitit conſenſum contractui uxoris, an poſtea poterit huiuſmodi conſenſum reuocare? Dic quòd non, quia per illius ꝯſenſum legitimatus eſt (ut ita loquar) contractus, & ius ei quæſitum, qui contraxit. ideò non licet in eius præiudicium uariare, ut in ſimili uoluit Pau. Ca. in l. ſi cùm dotem. §. eo autem tempore. uerſ. 2. no. per gl. 1. ff. ſolu. mat. & ante illum Bald. in l. ult. §. neceſſitate, colũ. 3. uerſi. quæro an pater poſſit reuocare. C. de bon. quæ libe. Et hoc perpetuum eſt, ut cùm alicui fuit data facultas, aut conſenſus præſtitus, cui concedens obligari poteſt, nõ poſſit poſtea reuocare, per text. not. in l. 1. §. prodeſt. ff. quorũ leg. Et conſuluit, illo tamen tex. non citato, Ange. conſi. 290. thema eſt tale, col. 4. uerſi, præterea hic, & ſeq. & uoluit Franc. Areti. qui illum text. dicit ad hoc not. in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. colum. antepen. ff. de acquir. hæred. Secus autem, ubi non obligatur concedens ei, cui conceſſit, per gloſ. no. in Cle. 1. in uerbo, obtenta, deteſta. quã ſequuntur ibi Pau. Eleaz. & Cardi. Flor. in 5. q. & Franci. Are. in d. §. iuſſum. ubi etiam dicit illam glo. ad hoc eſſe not.

Quibus adde qđ ſcribit Bal. in repet. l. 1. 126 *De eadē re.* col. 6. uerſi. ſed iuxta hoc quæritur incidenter. C. de ſacroſ. eccle. quòd ſi filiusfami. de conſenſu patris, fecerit teſtamentũ ad pias cauſas, uti poteſt facere, nõ poteſt pater ſolus huiuſmodi teſtamẽtum reuocare, nec quò ad inſtitutionem hæredum, nec etiã quò ad legata, per iura, quæ ibi allegat. De quo & ipſe Bal. in l. ſenium. C. qui teſta. fa. poſſ. Vide etiam in ſimili, quæ ſcribit Bar. in l. 2. §. 1. in 4. quæſti. & ibi Ro. in fi. princi. ff. de donati. & idem Barto. in l. qui preci. ff de donatio. cauſ. mort. & Cyn. & alij in l. nec fratris. C. eo. titu. & Bal. in l. ulti. §. neceſſitate. col. 3. uerſi. quæro an pater. C. de bonis quæ liber. & quæ diximus ſuprà in glo. 5. in uerbo, *contracter*, numero 90. inci. illud item ſexto, & 2. ſequenti.

DECIMO QVINTO quęro, Quid ſi no- 127 *Si vir nolit cõſentire vxori volenti contrahere, quid agendum.* lit uir ab initio conſentire uxori contrahẽti forte utiliter. Barto. in l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. ff. ſolu. matrimo. dicit, quòd ſtante ſtatuto, quòd mulier non poſſit contrahere, uel teſtari ſine conſenſu cõſanguineorum, ſi conſanguinei requiſiti nolunt conſentire iudex examinabit cauſam cõtradictionis: & ſi eſt iuſta cauſa, bene quidem: ſin minus, iudex permittet mulieri contrahere, aut teſtari, per illum tex. & illum ſequuntur Bald. Ang. Imo. Ro. Paul. Caſtr. Alexan. & omnes ibi, & Bal. qui hoc dicit not. in rub. C. de contrahen. empt. in 24. q. & in l. 1. paulò ante fi. per illum tex. C. de nupt. & in l. in coniunctione, colum. ulti. uerſi. quid ſi iſti duo. C. eo. tit. & in l. 1. col. ult. verſi. ſed quid ſi ſtatutum. & ibi Iaſon, colum. antepen. verſicu. confirmo per optimum ſimile C. qui admit. & in l. ſi quis. §. ſi quis creabitur. ff. de excuſ. tuto. & in ca. 1. colum.

colum.vlti.uerſi.& tunc eſt argumentum. & ibi Cardi. Alexan. in verſic. quid autem, in princi. & Matth. Afflict. colum. 2. nume. 25. ti. de conſue. rec. feud. Saly. in l. dudum, in vlt. quæſt. C. de contrahen. empti. Anto. in cap. cùm conſuetudinis. de conſue. Pet. Anc. in repe. ca. 1. in 14. q. princip. verſicu. ſed ponc quòd ſtatutum, de conſtit. & Roma. & Iaſon in l. iuſiurandum. & ad pecunias. §. qui iuſiurandum. ff. de iureiur. idẽ Roman. conſil. 36. viſa diſputatione, poſt princip. Panorm. in ca. tuæ fraternitatis. in vlti. chart. de cleri. non reſid. & in ca. quod Dei. ad fi. de ſtat. mona. & in c. nullus. in 3. no. per illum text. de iure patr. vbi dicit, ita ſe conſuluiſſe, ſicuti verè conſuluit conſil. 65. ad deciſionem prædictorum, colum. vlti. li. 2. in quibus duobus ult. locis dicit hoc eſſe generale, vbicunque requiritur cõſenſus alienus in facto, aut ad fauorẽ alterius. Pau. Caſtren. conſi. 91. in cauſa appellationis, colum. 3. verſicu. ſecundò dicitur non fuiſſe, libr. 1. Angel. Areti. in §. conſequens. ad fi. inſti. de ſuſpect. tut. Barb. in c. ex parte. in addi. extrà de accuſa. & conſil. 12. ſcribitur apud Prophetam, col. 11. verſi. cùm ergo huiuſmodi hæreditas, ſub num. 18. lib. 1. Corne. conſi. 167. in hac conſultatione, colum. 1. verſicu. & aliàs habemus, lib. 2. Felin. in cap. cùm acceſſiſſent, colum. 9. verſi. confirmari poteſt. de conſti. & in ca. ſuper quæſtionum. §. 1. colum. vlti. verſicu. vltimo. de offi. deleg. Iaſon in l. bonorum. col. 3. uerſicu. hinc ſe offert. C. eo. Philip. Deci. in c. auaritiæ. in fi. de præben. Corſe. in ſuis ſingu. in verbo, conſenſus, ſtatuto cauetur. Matthę. Afflic. in Conſti. Siciliæ, incip. con ſtitutionem diuæ memoriæ, in 5. notabili, in 12. q. Hippo. Marſi. in l. 1. §. præterea. col. antepe. ff. de quæſtio. Io. Lup. in repe. rubricæ, de dona. inter vir. & vxo. §. 22.

128 *In eadem re.* Et ad hoc faciunt not. in alijs ſimilibus, per glo. in cap. ſi religioſus. in verbo, obtẽta. & ibi per Doc. de elect. libr. 6. & in ca. 1. in verbo, contradicant. 65. di. Iac. Aret. Cy. Barto. Bal. & alios, in l. ulti. §. neceſſitate. C. de bo. quæ lib. & Archi. in ca. primatus. in fi. 71. di. Specu. & Ioan. And. in addi. illius, in tit. de actore. §. 1. uerſi. ſed quid ſi pater. Io. And. in d. cap. nullus. & in c. nobis. col. 2. in uerbo, diœceſani. de iure pat. & in ca. cùm ex eo. ſuper verbo, poſſit, de elect. libr. 6. Franc. Tigr. Bal. Saly. Fulgo. Pau. Caſtren. Roma. Alexand. & recentiores in Authen. quod locum. C. de colla. Bart. in l. 1. §. ſi plures. in repet. colum. 4. uerſicu. quæro ſecundò, quid ſi illc. ff. de exerci. & in l. ulti. colũ. ult. C. de appel. recip. Rot. Deci. 307. permutatio facta, ad fin. in nouis. Alberi. in l. ubi adhuc in fi. C. de iure dot. & in l. 1. in prin. uerſi. ex prædictis. ff. de admi. tuto. ubi loquitur. de tutore, qui negat præſtare autoritatem pupillo. Nicol. Neapo. in l. quid ergo. §. uſuras. ff. de contra. iudi. tutel. Bald. in l. ui duæ. per eum tex. C. de nup. & in ca. 1. colũ. ulti. uerſic. ſed quid ſi requiſiti, & ibi poſt eum Alua. & Card. Alexan. etiam colum. ulti. titu. quid ſit inueſtit. Fulgo. conſi. 75. ex facto proponitur, in fi. Panor. in ca. 2. & in c. ex parte Aſtenſis. de conceſ. præben. & in c. auaritiæ. ad fi. de præben. & in c. 1. de rerũ permut. & in ca. relatum. colum. 2. uerſicu. nunquid autem, de cleri. non reſid. & con ſi. 58. quidam D. Iacobus, col. penul. lib. 2. & quod ſing. dicit idem Panor. in c. cùm acceſſiſſent. & ibi poſt eum Feli. colum. 9. uerſicu. 3. reſtringitur, de conſti. Card. Flo. con ſi. 82. ad primum dico, uerſicu. & ſi diœceſanus. Alexan. in locum non ſolùm. colũ. pen. ff. ſolut. mat. & conſil. 57. proſpectis teſtamento codicillis, colum. 3. uerſi. nec videtur, quod ex dicta diſpoſitione, & Fran. Aret. conſi. 73. præſupponitur in facto. colum. pen. & Fran. Rip. in l. 2. §. uoluntatem. col. 2. ff. ſolut. matri. & quæ diximus ſuprà in prima quæſti.

Sed hoc multis modis declarãdum eſt. 129 *Sed an ſatis ſit, non ſubeſſe cauſam contradicendi, ut uxor poſſit contrahere.* Primò, ut ſcilicet non ſufficiat conſanguineum cõtradicere ſine iuſta cauſa, ad hoc ut poſſit mulier liberè contrahere: quin ſi faciat, erit contractus nullus, niſi adhibeat iudicem qui cognoſcat, an habeat iuſtam cauſam contradictionis, ut illi dicunt: & ſi iniuſtam comperiet, decernet mulierem poſſe cõtrahere. Ita expreſsè uoluerunt Bal. & Card. Alexand. in d. ca. 1. locis ſuprà allegatis, titu. de conſue. rect. feu. & idem Bald. in d. rubrica, de contrahen. empti. in 14. q. & Corne. d. conſi. 167. colum. 1. ad fi. libr. 2.

Er ita uoluiſſe uidentur omnes, quotquot ſuprà in princip. citauimus, præter Rom. in d. conſi. 36. ubi uidetur uoluiſſe, non eſſe neceſſe, licet tutius ſit, iudicem adhiber. 130 Pro quo facit, quod plerique uolunt, contradictionem iniuſtam, & non legitimam haberi pro conſenſu, per l. dotem. §. ibi gl. Bal. & alios. ff. ſolu. matri. & c. 1. extrà de his quæ fiunt à maio. parte ca. & uoluit Archi. in c. 1. de conſtit. libr. 6. & Panor. in c. quoniam in fi. extrà de uita & hone. cleri. Bald. Nouel. in tractatu doti. in 2. ſpeciali. 6. partis, & Io. Lu p. in d. rub. de dona. inter uir. & uxo. §. 22. in fi. Et idem etiam uoluit in caſu d. l. ul. §. neceſsitate. Accur. ibi, in prin. gl. magnæ, & Vber. Bonacur. quem refert, & ſequitur Io. An. in d. §. qd ſi pater. p text. in l. 1. §. non exigit. ff. ut in poſſ. lega. Et qa, ut dicit Ioã. An. ſciens & cõſentire nolẽs, p abſente hr: igit nõ dẽt expectari eius ↄſenſus. l. ſi lõgius. ff. de iud. & alijs iuribus p eũ allegatis,

Tu

131 *Quid ſi periculum ſit in mora.* Tu tamen tene priorem partem, quæ uerior eſt & communior. Quam tamen limitabis procedere, niſi eſſet periculũ in mora, ſi expectaretur iudicis decretum, quia tunc eo nõ expectato, cõſanguineis iniuſtè contradicẽtib. poterit mulier liberè cõtrahere ſine ſolẽnitate, ſicuti ſing. etiã in hac ſpecie voluit Pan. in c. cum in veteri. colũ. penul. ver. ſed dubium eſt, extrà de electio. Pro quo facit, quod in ſimili habetur in l. tutor qui repertoriũ. ff. de adm. tu. quod imminẽte neceſſitate, poteſt tutor ſine confectione inuentarij tutelam adminiſtrare, q̃d aliàs non poſſet. Per quem textum dicit idẽ Pan. in c. vl. col. 2. ver. omnia prædicta. de ecc. ædifi. quòd ſi imminet neceſſitas alienandi bona eccleſiæ cathedralis, quæ exigat tantam celeritatem, quòd non permittat conſuli ſuperiorem, poteſt Epiſcopus liberè alienare illo inconſulto, non obſtante iuramento ab eo pręſtito, de non alienãdo eo inconſulto. Et quod uoluit Anton. in c. inter quatuor, de cler. non reſi. ꝙ licet clericus non poſſet ſine conſenſu Prælati abeſſe à ſuo beneficio, per c. relatum, de clericis non reſi. Si tamen ſuperueniat talis neceſſitas, quæ ſine periculo non permittat adire Prælatum, poteſt abire eo inconſulto. Et quod etiam voluit Diuus Tho. 2. 2. q. 88. ar. 4. ad fi. & iterum q. 147. ar. 4. ante medium, de obligato ad ieiunium, cõſtituto in periculo adeò imminenti, vt non poſſit adiri ſuperior ad habendam diſpenſationem. Quæ omnia retulit Felin. in d. c. cum acceſſiſſent, col. 9. de cõſt. Cui adde quæ diximus in noſtro tractatu Retractuum, tit. j. §. 16. in gl. 1. vbi multa de neceſſitate congeſſimus. & quæ in ſimili diximus ſupra, in gl. 6. nu. 34. in c. limita tertiò.

132 *An loco uiri alius ſit ſubſtituendus.* Secundò declara, vt videlicet ita procedat, vt cum ſtatutum requirit proximiorẽ cõſanguineũ, ſi ꝓximior cõtradicit, & qui dẽ ſine iuſta cauſa, iudex in eius locũ ſufficiat alium remotiorem, qui conſentiat, ſi habeat alium. Ita voluit Bal. in d. l. viduæ. per illũ tex. ibi, ſed fortè. C. de nup. & ſequitur Pau. Ca. in d. l. ſi cum dotem. §. eo autem tempore. in fi. & ibi etiam Alexan. qui hoc dicit ſing. col. pe. ff. ſolut. mat. pro quo dicit ipſe Alc. eſſe bonũ tex. in l. cum antiquitas. & quod ibi no. Pau. Ca. C. de teſta. & in §. ſi vero abſint, in Auth. de hær. & Falci. Et facit quod in ſimili uoluit Bal. in l. cum ſententiam. ad fi. C. de ſent. & Pau. Ca. in l. j. C. vnde vir. & vx. & multa, quæ cõgeſſimus ſupra in 1. quæſt. nu. 20. ſed & tunc, & multis ſeq.

133 *Quid ſi conſuetudo alterius conſen.* Tertiò declara, ut etiam ꝓcedat, niſi ſtatutum requireret cõſenſum cõſanguineorũ, & ꝑterea decretũ iudicis: q̃ tũc ſi cõſanguinei recuſarẽt ſine iuſta cã ſolus iudex ſupplere nõ poſſet, ar. no. in l. ſi curatorem habẽs. C. de in int. reſt. Ita uoluit Bal. in d. rubrica, de cõtr. emp. in 24. q. & Sal. in d. l. dudum ante fi. C. e. ti. vbi ad hoc prꝑterea allegat in ar. d. l. vl. C. ſi propter pub. pẽſi. & no. ꝑ gl. in l. 2. C. de fid. inſt. Et ſubdit hoc caſu eſſe cautelã, ut duo iudices adhibeantur: vnus q̃dẽ, q interponat decretũ, ſeu cõſenſum, & alter q ſuppleat uicẽ cũ ſanguineorũ recuſantiũ ſine iuſta cauſa, ꝑ id quod in ſimili hꝫ in l. ul. §. ſin autẽ dubius. C. de iure deli. ubi cũ alijs tabulariis, ſpecialis tabularius adhibetur loco teſtatoris, qui neſcit ſcribere. Et facit etiã (inquit) l. hac cõſultiſſima ver. ſed q̃ tabulariorũ. C. qui teſta. face. poſſ. Quod dictũ ſequitur, & dicit notab. & mẽti tenẽdũ Ale. in d. §. eo autẽ tẽpore. col. pe. vbi & illud dictũ Bald. ꝑ eleganti citat. Sequiť ẽt C or. d. cõ. 167. ver. dictũ aũt Bar. li. 2. & Iaſon, q id reputat ſin. in l. iuſiurãdũ & ad pecunias. §. q iuſiur. ff. de iureiu.

ſum viri requireret decretum iudicis.

134 *Deciſio principalis quæſtionis.* Ex qb. planè cõſtat, quid dicẽdũ ſit in caſu noſtræ cõſuetudinis req̃rẽtis cõſenſum mariti, in cõtractib. vxoris. Eſt. n. eadẽ ratio ne idem dicendum, quod in ſtatuto requirente cõſenſum ꝓpinquorũ, ſi tamẽ hæc noſtra cõſuetudo exigit cõſenſum mariti ad cõmodũ vxoris, & ad integrãdã ipſius ꝑſonã, vt ſit in dicto ſtatuto, ut alibi plenè diximus. Sed quia arbitror, vt ſæpè ſuprà ſcripſimus, hãc noſtrã cõſuetudinẽ cõſenſum mariti exigere in contractibus uxoris, propter præiudicium ipſius mariti, cum res ipſa priuatim tangat commodum, vel incommodum viri, q, vt alibi cauetur ſuos facit fructus oĩum bonorũ vxoris, poteſtq́ue de illis & bonis mobilib. ipſius, ut libuerit, diſponere: ideo nõ putarẽ poſſe virũ cogi, ut conſentiat, aut eo cõtradicente iudicem uxori permittere, vt contrahat, & ita conditionem mariti, eo inuito deteriorem faciat, niſi fortè vxor vellet facere contractum ſibi valde utilem, & commodum: & nihil, aut etiam, ſi poſſum dicere, modicum præiudicii, marito adferentem: tunc enim ceſſante præiudicio mariti, non video quin poſſit iudex uices ſuas interponere, ut in ſtatuto requirente conſenſum conſanguineorum Cogita.

135 *Quid ſi uxor contrahat cũ extraneo, cui iureiurando ſe aſſeras nuptam.* DECIMOSEXTO quæro, Quid, ſi mulier maritata ſine conſenſu mariti contrahat cum externo quopiam, cui ſe doloſe iureiurando interpoſito aſſerat innuptam, & ita liberam ad contrahẽdum? Videtur valere contractus, per id quod in ſimili dicitur in l. 2. & 3. C. ſi minor ſe maio. dixer. ubi ualet contractus factus à minore, q ſe maiorẽ aſſeruit, nec iuuat is

beneficio reſtitutionis in integrum. & ſimiliter quod habetur in l.ſi decipiendi. in prin.& ibi no.ff.ad Vellei.& l. fœminis.C. eodem,vbi ſi mulier pro alio intercedens voluit decipere creditorem, vt quia induit veſtem virilem, quo vir, non fœmina crederetur,vt dicit gl.in d.l.ſi de cipiendi,valet huiuſmodi interceſſio, nec poteſt ſe tueri mulier ex Senatuſconſulto Velleia.Quódque ſcribitur in l. ſi ſine,C. eodem, quod ſi mulier in alienatione rei dotalis, eam rem non eſſe dotalem aſſerat,non auditur, ſi velit huiuſmodi alienationem impugnare: vt declarat not.Imo.in l. cum vir.circa 16. col.ff. de vſucap.& in c.cùm contingat. circa nonam chartam, extrà de iureiurand. Quod item traditur in l.j.C.ad S.C.Maced. filiumfa.non iuuari Senatuſc. Macc.cùm ſe ſui iuris eſſe aſſereret, ei, à quo pecuniã mutuam accepit. De quo etiam eſt tex. in l. cũ q ff.ad.Senatuſ.Ma.&in l.q cũ ſe.ff.de re iu.& in fi.traditur in l.ſed ſi ex parte.§.j.ff ꝙ cum eo.de eo qui ſe patremfa.mentitus eſt cùm contraheretur cum eo.

136 *De eadẽ re.* Et facit,quod ſcribit Bal.in l.vlti.§.neceſſitate. col.3.ver. & ideò præcepta.C. de bo. quæ libe.quod ſi filiuſf. amentitus de morte patris,præceptum guarentigiæ paſſus ſit, valet huiuſmodi præceptum, quod aliàs non valeret:vt pote cum habeat vim iudicij,in quo non poteſt filiusfam. agere, nec conueniri ſine conſenſu patris. Sed & Fulgo.conſ.219.viſis binis proceſſib.eo.4.ver. rurſum poſito ſine præiudicio,ait, quòd ſi ſtante ſtatuto,quod mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu duorum ꝓximorũ cõſanguineorũ, mulier contrahat cũ conſenſu duorum nõ proximorũ, quos tamẽ proximiores aſſerit mulier, valet contractus,quia deceptæ,non decipienti,ſuccurrendum eſt.l.2.§. hæc verba.verſ. ſed ita demum,& ſeq.ff.ad Velle.& l.ſi ſine.C.e.eũ ſi. & idem expreſſim voluit Stepha.Federi. in ſuo aureo libro, de legũ interpretatione, parte 2.char.5. ver. item debet intelligi, per multa circa quę etiam allegat.

Deceptis, non decipientibus, ſuccurrendum.

137 *Contra ſupra dicta.* Contrarium quoque videtur per id, qđ voluit Iac.Bel.in ſua diſputatione,incipiẽ. lege Peruſina, vbi dicit, quod ll. ſuprà in prin.alleg procedunt, quando minor, qui ſe doloſe aſſerit maiorem, vellet nihilominus petere reſciſſionem contractus beneficio reſtitutionis in integrum. Tunc enim ſuo mendacio punitur, vt non audiatur. Secus vbi diceretur contractus nullus, ratione ſolennitatis municipalis in minorũ contractu requiſitæ non obſeruatæ, per l. quid enim iuncta l.præced.in fi.ff.de dolo, vbi contra pupillum,qui mentitus eſt,datur actio de dolo.Ex quo fit manifeſtũ,contractum non tenuiſſe.Nam ſi tenuiſſet,daretur actio ex contractu,non de dolo.quę eſt ſubſidiaria,l.1.§. ait Prætor.ff.eo. Et idẽ dicit in ſtatuto requirente conſenſum patris in contractu filijfam cum filiusfam.dicit ſe eſſe ſui iuris,vt propterea non valeat contractus.

Quæ omnia refert & ſequitur Io. And. in addi.Spec. titulo de.ſent. prol.§. vt autẽ quæ præmiſimus,col.2.in add.quæ incip. ad hæc,& ea q̃ præmiſſa ſunt,& Pet.Anch. loquens etiam in contractu requirente cõſenſum proximiorum.in contractu mulieris,in c.1.in 14.quæſt.princ.ver.iuxta prædicta etiam quæro,extra de conſt.& Ro. qui hoc dicit ſingu.nec eſſe alibi,conſi.12.viſo facto præſuppoſito,col.2.& Pau.Caſt.con. 175.ad primum quæſitũ. in tertio dubio. lib.2. Franciſcus Cremen. qui hoc reputat aureum,& menti tenendum,no.162.ſtatuto cauetur.& Soci.conſi.23.circa prædictã conſultationem, col.3.nu.14 lib.4. ubi & hanc rationem addit, quia ſi aliter diceretur,facile fieret fraus ſtatuto, ſi uidelicet ex ſola aſſertione filij aſſerentis ſe eſſe emancipatum,contractus robur acciperet, contra regulam,cùm quid vna uia, cum ſua materia, de regulis iuris libro 6. Qua enim facilitate filius induceretur ad contrahendũ eadem & ad ita aſſerendum,l. doli clauſula.§. diuerſum.ff.de nouatio. 138 *De eadem re.*

Et hanc partem fulcit,quod alibi conſuluit Pau.Caſt. uidelicet conſi.342. conſiderandum eſt primò,co.1.uer.itẽ ex alio,li.j. quòd ſi minor habens curatorẽ cõtraxerit cum alio, cui ſe aſſeruit non habere curatorem,nõ per hoc robur accipit cõtractus, quin irritus maneat, ex l. ſi curatorem habens.C.de in int.reſt.m ino.Nam ex huiuſmodi(inquit) aſſertione non immutatur veritas,l.aſſumptio.in prin.ff.ad mun. & l. filio quẽ pater.ff. de li.& poſth.& l. Caius. ff.de iure pat.& l. t.C.ſi ut ſe ab hær. abſti. 139 *De eadem re.*

Ex quibus fateor hanc rem diutius fuiſſe apud me ancipitem. Tandem uerò cõperi Alex.conſi.222.quoniam abunde lib. 6.utranque hanc ſententiam aduocaſſe, inque priore(ſi non fallor) reſediſſe, dum reſpondet ad d.l. quid enim. de dolo, cui potiſſimum innititur Iac.Bel.Nam aut (inquit,ibi pupillus proximus pubertati,non erat factus locupletior, aut factus erat. Si primum, non poterat agi contra eum ex eo contractu,cum non eſſet ex eo obligatus, nec ciuiliter, nec naturaliter,l.prima, & ibi no.ff.de donatio. ideò non impeditur ſubſidiaria actio de dolo.Si ſecundum, ualet contractus,ut ex eo agi poſſit, quatenus pupillus eſt factus locupletior, l. ſed mihi.ff.comm.& no.in dicta l. 1. cum ſim. 140 *De eadem re.*

Nec

Nec ſi quicquam impedimento eſt, quin agi poſſet de dolo, quatenus non eſt factus locupletior, p not. per gl. Bart. & alios, in l. 2. C. de dolo. Et ita non concluditur ex illo textu, quod Iacobus Bel. intendebat.

141 *Sed an valeat in præiudiciũ mariti.* Ideo ſi priorem illam partem teneas, eã limitabis procedere. vt ſcilicet valeat contractus ita factus in præiudicium mulieris, quæ eam fraudem aut dolũ fecit. Ita enim loquuntur iura, quæ ſupra in prin. huius q̃ ſtio. adduximus: neque id quidem immerito, cùm nemini ſua fraus aut dolus patrocinari aut prodeſſe debeat. l. ita demum. ff. de arb. & l. verum §. tẽpus. ff. pro ſocio. & c. ad noſtram. de emp. & vendit. cum alijs multis concord. à me collectis in tracta. Retract. ti. 1. §. 1. gl. 9. in verbo, *ou lignagier*, nu. 67. incip. denique ſi diceremus. Quòd ſi id redundaret in præiudicium viri, qui fortè ex conſuetudine vel ſtatuto facit ſuos fructus bonorum vxoris, vt eſt in multis conſuetudinibus Galliæ, nihil video, vt dolus, aut fraus vxoris, quæ ſe dicit innuptam, ei præiudicet. Nemo enim alterius dolo, aut fraude prægrauari debet, c. nemo debet, de reg. iur. lib. 6. cum concordan. ibi adductis: nemoque ſine ſuo facto, aut culpa, ſuo iure priuari debet. l. ius noſtrum. ff. de regulis iuris. cum ſimilibus.

142 *Quid ſi is ſciebat eam nuptam eſſe.* Limitabis etiam ſecundò, vt id quod diximus procedat niſi is, cum quo cõtrahit mulier, quæ ſe dicit innuptam, veriſimiliter ſciat eam nuptam eſſe: vt quia vicinus eſt, aut conſanguineus vxoris, per text. in l. de tutela. C. de in integrum reſtitut. vbi ſi minor ſe dicens maiorẽ, liberauerit auunculum ipſius tutorem ab ipſius tutelæ redditione, non valet huiuſmodi liberatio ipſo iure, cum auunculus ignorare veriſimiliter non poterat ætatem minoris. Ex quo no. Bal. ibi, quod ſtante ſtatuto, quòd non poſſit minor. 20. annis contrahere ſine curatore, ſi ſoror contraxerit cum fratre, cui ſe iureiurando aſſeruit eſſe maiorem, nõ valet eiuſmodi contractus: quia frater præſumitur ſcire ſororis ætatem: ideò non videtur decipi, ſed potius decipere, & inducere ſororem ad contrahendum.

143 *De eadẽ re.* Et quod voluit Dy. conſi. quodam, inci. iure municipali cauetur, quod ſi ſtante ſtatuto, quod filiusfa. non poſſit ſe obligare ſine conſenſu patris, quiſpiam filiusfa. dicat ſe emancipatum creditori, qui id falſum eſſe ſciat, nõ valet obligatio, qa dolus nõ infert ſciẽti. l. cum donationis. C. de trãſac. l. 1. in fi. ff. de act. emp. & ſequitur Ale. d. cõ. 122. co. 2. li. 6. Et idẽ in ſtatuto req̃rẽte conſenſum proximorum in contractu minoris, tenuit Ang. conſi. 140. domina Catharina, col. vlt. Et bene facit tex. in d. l. 1. ibi, eiuſque affirmationi credidiſſe iuſta ratione edocere potes. C. ad S. C. Mace. & q̃ ibi not. p Bal. & Saly. & vide quę dicam in ſeq. quęſtione, præſertim num. 159. tamẽ ſi teneas.

144 *Quid ſi uxor communi hominum opin. creditur maritum non habere.* DECIMOSEPTIMO quæro, Quid ſi cõmuni hominũ opinione mulier quæpiam exiſtimetur maritum non habere, cũ tamen habeat. an ualeat contractus factus ab ea inſcio marito? videtur quod nõ, per ea q̃ iã diximus in præc. q. & p id quoq; qđ volit Iac. Are. in ſua diſpu. inc. quæro ego produco contra te inſtrumẽtũ, qđ non valent geſta ab eo, qui communi opinio. reputatur tutor, cum non ſit. l. 2. ff. de eo, qui pro tu. & l. qui neque. ff. de reb. eo. Et quod etiam voluit Bal. in l. 2. in fi. C. de ſen. quod non valet teſtamentum filijfa. vel ſerui, q communi hominum opinione reputatur eſſe ſui iuris & ſequitur, & dicit ſing Alexand. in l. prima. colum. 2. verſi. & ex hoc deciditur. & ibi Iaſon, col. 2. verſicul. iſtam legem ſic extenſam. C. de teſta. & idem Alex. conſi. 147. viſo themate. col. penultim. verſ. non obſtat etiam, libr. 7. & Philip. Deci. qui hoc reputat ſingu. in l. ſi emancipati, col. 3. ver. & ad prædicta notandum eſt. C. de colla. & Catel. Cotta, qui etiam dicit ſingul. in memor. incip. opinio communis.

145 *An valeat inſtrumentum à non notario confectum, quod communi opinione exiſtimatur notarius, vide infra numero 153.* Et quòd maior pars Doc. tenet, non valere inſtrumentum confectum à non notario, qui videlicet nũquam creatus fuit notarius, licet communi opin. reputetur notarius. Ita enim voluit Azo. in ſumma, tit. in Authen. de fide inſtrumento. And. Piſa. Guli. Cu. Guid. Ray. Oldra. Bald. in repetit. & Iaſon in l. Barbarius. ff. de offic. Prætor. Spe. & Io. And. in tit. de inſtru. edi. §. reſtat. verſi. quid ſi is, & ibi quoque ipſe Io. And. in verſi. & ſcias, in addi. incip. ad intellectũ illius. & iterum vterque in titu. de probat. §. probare. verſi. illud autem, & ſequ. Idem Specul. tit. de procur. §. ratione autem formę, verſi. 2. Cy. in l. comparationes. C. de fide inſtru. Iac. Aret. in d. diſpura. incipient. quæro, ego produco contra te Bart. in l. Herennius, per illũ tex. ff. de decu. & in l. actuarios. & ibi Io. Plat. C. de numera. & actu. lib. 12. Bal. in d. l. 1. in 6. q. & ibi quoque Salyc. Angel. in una lectura. & Alexand. qui ita dicit ſe conſuluiſſe, & Corne. col. penul. C. de teſta. Idem Bald. in d. l. 2. col. 2. C. de ſent. & in l. ad teſtium. §. 1. & ibi quoque Ange. Imo. Paul. Caſ. recentiores. ff. de teſta. Idem Bald. in l. 2. colum. 2. C. de ſerui. & aqua: & in l. nihil. C. de manu. vindi. Cano. communiter in c. 1. de fide inſtru. Anto. in repetiti. c. conſultationibus. col. 24. ver. venio ad ſecundũ, de iure pat. Pet. Anchara. conſi. 113. pro iſto patre inſtituto, col. 2. ver. ad iſta patet. & latè Alexandr. conſilio. 138. oppor-

tunc cõſideratis,lib.j.vbi adducit multa ſimilia,q̃ tu videre poterit,& Stepha. Bertrã. cõſi.23.vẽditio.in 3.dubio,lib.1. & cõſ.41. circa ꝓceſſum,nume.2. codẽ libro primo.

De filiofam. qui commu. opini reputatur ſui iuris

146 Contrarium tamen videtur. Nam communis opinio de habilitate, & legitimatione agentis, tempore quo aliquid facit, operatur. vt illud valeat, ac ſi eſſet verè habilis ac legitima perſona quãuis poſtea appareat non fuiſſe huiuſcemodi. Quod hinc liquido patet, quòd valet tenetque, & obligat mutuum, quod accipit filiusfamil. qui communi opinione reputatur eſſe ſui iuris, perinde ac ſi eſſet ſui iuris.l.1.C.ad S.C. Maced.& l.3.ff.eo. Quibus innixus Bald.in l.vlt.§.neceſſitate.col.3.verſ ideo præcepta. C.de bon.quæ libe.dicit,quòd licet aliàs filiusfa. non poſſit eſſe in judicio, ſine conſenſu patris, ſi tamen communi fama reputatur eſſe ſui iuris, valet quod ab eo geſtum eſt in iudicio, vel inſtrumento guarẽtigiato, quod habet vim iudicij.

Præſentatio ab eo facta, qui commu. opi putatur patronus.

147 Item valet præſentatio ab eo facta, q cõmuni opinione exiſtimatur eſſe patronus; & eſt in poſſeſſione eius rei: nec vitiatur, licèt poſtea appareat non fuiſſe patronum. d.c.conſultationibus.de iur.pat. & c.q̃relã. de elec.p quẽ ẽt tex. idẽ dicimus de rectore putatiuo.Et idem quoq; de collatione facta ab eo, q poteſtatẽ cõferẽdi cõi opinione putabañ habere,p c.cũ olim.de ca. poſ. & p Ro. dec.457. quidã impetrauit in anti.

Solutio facta ei, qui procurator commu. opi. putatur. Et quæ fit p̃lato putatiuo.

148 Et ſoluens ei,qui cõmuni opinione etiã reputatur procurator creditoris ad exigendas pecunias, liberatur, quãuis nõ ſit ꝓcurator.l.eius q in prouincia.ff.ſi cer.pe.& l.ſi quis ſeruo.ff.de ſol.cũ ſi.Et idẽ de ſoluẽte p̃lato putatiuo dicit Bar.in l.ſi vrbana.verſi. vl.p hãc l.& ibi quoque Bal.Ang.Pau.Caſ. & recentiores qui adferunt concord.ff. de condi.indeb.vbi tamen videbis qualiter intelligatur, præſertim vero per Iaſ.de quo ẽt vide gl.Inn.& alios in c.nihil.de elec. Bald. in c.in literis. col.2.ver. ſed nunquid debitores.extrà de reſt.ſpol.& Pan.in c.cum ſuper.in fi.de cau.poſſ.& propric.

Seruus opinio, communi reputatus liber. Infamis reputatus bonæ famæ.

149 Valet quoque teſtamẽtũ in quo ſeruus, qui communi opinione reputabatur liber eſt teſtis adhibitus, p l.j.C.de teſta.& §. ſed ſi aliquis.Inſt.eo.ti. licet ſeruus in teſtamẽto non poſſit eſſe teſtis, p l.q teſtamento.§. ſeruus.ff. de teſ.Et idem de teſte infami.vel aliàs inhabili, qui communiter reputatur nõ infamis,& idoneus, voluerũt Iac. Rau. Cy.Bar.Bal.Pau.Caſt.Ro.Alex. & recentiores,in d.l.1.C.de teſtam.Imo.Raph. & Pau. Caſt.in d.l ad teſtium.§.1.ff.de teſta. Bal.in l.1.C. de ſecun.nup. & in l. Caſſius.ad fi.ff. de Senato.& in d.l.2. col.1.C. de ſenten. & ante hos glo.quam ſequuntur recentiores in l.cum lege.In fi.ff.de teſta. quam reputat ſingu.Bal.in c.ſuper eo.le 1.extrà de teſtib.

Et ualent geſta à ſeruo,tanquam iudice, qui communi opinione exiſtimatur liber & iudex.d.l.Barbarius.ff.de offic.prætor.& d.l.2. C. de re iud. licet ſeruus iudex eſſe nõ poſſit.l.cum Prætor.ff.de iud.& cap. ſciſcitatus.de reſcriptio.& §.tua.3.q.7. quod nõ in iudice tantum procedit, ſed & in aliis ad alios magiſtratus aſſumptis, ſecundum Bal.in l.1.ad fi.C.qui & aduerſus quos. Valet etiam ſententia lata à iudice excommunicato, qui communi opinione habetur ꝓ legitimo.c.ad probandum. de re iudic. Valent & inſtrumenta confecta à notario excommunicato, qui communi opinione reputabatur non excommunicatus, gloſſ. in capit.decernimus. in gloſſ.vltim. ante fi. de ſent.excom.lib.6.Inn.in c.pia. de excep. lib.6.Io.And.in c. auaritiæ. de elec.lib.6. & Pan.in c.veritatis.col.8.ver. & ampliando. extra de dolo & contu. 150

De iiſdem rebus.

Et faciunt no.in ſimili,per Inn.in c.1. de ſchiſma.& in c.ſi verè.de ſent.excom. & in d.c.veritatis.& ibi etiam Panorml. quo loco ſuprà citauimus:& per Spec.in ti.de leg. §.ſupereſt.verſi.ergo ſi quis.& multa in eã rem exuberanter congeſta per Maria.ſeniorem,conſi.32.ex ijs quæ ſuperius,col.7. ver. ſed poſſet quiſpiam, & ſeq.col. Ex quibus conſuluit valere cõductiones ab eo factas, qui communi opinione reputabatur Rector,aut prælatus. Et idem de alijs contractibus ab eo factis, qui cõmuniter reputatur Abbas, vel Epiſcopus, reſpõdit Domi. (quem ille non citat)conſi.8. quidam Cardinalis.col.vlt.Cui & illud adde,quod ſim. conſuluit Fed.Senen.conſi.167. mulier accuſata,excuſari ab adulterio mulierem,cuius vir communi opinione mortuus reputatur, ſi alterius patiatur concubitum. Igitur cum in noſtro caſu huiuſmodi mulier reputatur ſui iuris, vidẽtur ualere geſta ab ea,tanquam ſui iuris eſſet. 151

De iiſdem rebus.

Hic paululum aduerte Lector. Nã quæ dicta ſunt in præcedenti quæſ. de muliere maritata, quæ ſe innuptam mentiebatur, in hoc uidentur differre ab iis, quæ nunc tractamus, ꝙ hic nihil imputari poſſit ei, q communi opi.credẽs, cõtraxit cũ muliere Ibi verò imputari poteſt, ꝙ nulla communi opinione ductus, nõ inueſtigauit de cõditione illius, cum qua contraxit per l.qui cũ alio.ff. de re.iu. ubi gl.dicit ẽt nõ uacare culpa, q id ignorat. Et illũ tex. ualde not. dicit Bal. in c. rurſus ſi fidelis, titul. quibus mo.feu. amit.Et adde text.in l ſi patronus. & ibi Ia.Are.& Bar.ff.de confir.tutor. & in l.2.§.quæſitum.ff.de ſeparati.& ibi gl. quæ adfert alios,& in c.innotuit,& ibi quoque gloſſ. 152

De iiſdem rebus. Qui cũ alio contraxit, non dẽt ignorare eius cõditionem.

gl.in verbo,ignorantia.de ele. & quod tradit gl.in l.Iulianus.ff.ad S.C.Maced. & alij quos tibi citauimus in noſtro trac. Retractuum,ti.1.in fi.nu.41.nonò quæro.

153 *De eo,quod dictum eſt de notario.* Nec ſimiliter quicquam videtur facere, quod de Notario diximus. Nã præterquã ꝙ nõnulli cõtrariũ tenuerũt, videlicet Inno.in c.cũ dilectus.de fid.inſ.Hoſt.in Summa,eo.ti.in prin.col.2.ver.quid ergo ſi Tabellio.Bar.in d.l.Barbarius. & ibi Alb. col. pe. & vlt.vbi dicit hãc opi.de cõſuetudine obſeruari.& Fulg. qui hanc quoq; partem dicit humaniorem, & in iudicio tenendã. ff.de offi.Præto.Bal. ſibi contrarius in l. nõ ignorat.col.3.ver.in contrarium facit.C. q accu.poſ.& Ang.in Auth.de tabel.in prin. col.2.& in l.a.in prin.ff.ad Maced.& conſi. 140.quidam Matthæus.& Io. Fab. in §. ſed cum aliquis.Inſti.de teſta.

154 *De eadẽ re.* Dici etiam poteſt, nihil ad hunc caſum pertinere rationes, quibus potiſſimum innituntur, qui priorem partem ſequuntur: ſunt enim huiuſmodi, ꝙ qui ſe pro notario gerit, qui non eſt, falſum committit, ꝑ l.eos.§.qui ſe pro milite.ff. de fal. ergo non poteſt inſtrumenta conficere, per l.ſi aliqd. C.de ſuſcept.& arca.lib.10.Item ſolus Princeps confert tabellionatũ,nõ rerũ natura, non vſus priuatorũ,vt no.Inn.in c.pen.de fide inſt. cum ſi. Itẽ officiũ non probatur, niſi per literas decernentes officiũ. & ideo cùm ſit data certa forma probandi, quaſi poſſeſſio nihil operat̃.l.1.C.de mãd. Princ. & l.decernimus.C.de ſacroſ.ecc. & l.ſi qua per calumniam.C.de Epi. & cleri.& l.probatorias.C.de diuer.offic. & l.Herẽnius.ff. de Decuri.Quæ quidem rationes (vt videre licet) nihil ad hunc caſum faciunt.

155 *De eo,quod dictum eſt de ſeruo teſtatore.* Sed qnod dictum eſt de teſtatore, ſeruo, vel filioſam.reputato communi exiſtimatione libero, aut ſui iuris, non parum quadrat. Nam qui dicunt, non valere illius teſtamentum, ea ratione mouentur, ꝙ in eo caſu defectus eſt in ſubſtantia, ſeu in cauſa efficiente, id eſt in eo, qui actnm gerit, qui multo eſt grauior eo qui in cauſa materiali eſt vel in ſolẽnitate, vt in d.l.1.C. de teſta. Hic autẽ in noſtro caſu, de quo loquimur, non tantum eſt defectus ſolennitatis: ſed etiam ſubſtantię cum perſona, quę actum gerit, non ſit habilis. Ergo nihil operatur communis opinio.

156 *Com. op. an & quando habeatur pro veritate.* Prętcrea quod dicitur communem op. haberi pro veritate, procedit in his quę reſpiciunt officium publicũ. per d.l. Barbarius. ſecus ſi priuatum, ſecũdñ Inn. in c. cũ dilectus.de conſue.& in d.c.nihil. de elect. Cõpo.in c.cũ Vinctoniẽſis.eo.ti.& Io. An. in d.c.veritatis.& ibi alij, extrà.de dol.&.cõtu.& in c.1.de reſc.lib.6.& Calder.in d.cap. probandum de re iudi.& in ſua diſpu.inc. excommunicatus. Feder. conſi.5. quidam monachus, col.vl.Bal.ĩ rep d.l. Barbarius. ſed tamen hic vide 2.ſeq.verſi.

157 Sed his omnibus facilè reſpõderi poteſt. Nam primum de filioſa. ſiue ſerno teſtante: non eſt omnino indubitatum, quando ſit gl.contraria, in l.2.in verbo, ſeruus.C.de edic.Di.Ad.tol.quam ſequuntur Doc. ibi, inter quos Iaſ.ibi ſolus, vt dicit, eam expendit contra dictum Bal. in d.l.2.C. de ſen. & eam ad hoc dicit ſing. niſi dicas eam loqui in poſſeſſorio, non etiam in petitorio. Sed quocunq; modo ea loquatur, certè de illa Bal.deci.dubitat.Iaſ. in d.l. Barbarius. col. 6.ver.quartò notabiliter limita, nec immeritò, cum in d.l.2.C.ad Mace.& in l.3.ff. eo. eſſet defectus in ſubſtantia, ſiue cauſa efficiente, id eſt, in eo, qui mutuum accipit, & tamen communis opinio dat robur actui.

158 *De ijſdem rebus. Reſolutio quæſtionis.* Ex quibus etiam iuribus refellitur, quod dictum eſt, communem opinionem in his tantum operari, quę ex publico officio depẽdent. quãdo illic de priuata tantũ agitur. Ideo rebus maturè ꝑpẽſis animaduerſiſq;, nihil hic video, quo minus valeat cõtractus factus à mnliere, communi opinione reputata ſui iuris, cum eſſet tamen maritata, niſi fortè, quatenus cederet in p̃iudicium mariti, per id quod voluit Inn. in c.cõſuluit.de proc.& Bal. in rep.d.l.Barbarius.col.9.uer.& nota quod materia, & ibi Iaſ.col.antep.ver.2.limita.Cald.& Ant. in d.c.ad probandũ.de re iu & not.in cap. apoſtolicæ.& in c.propoſuit.de cler.exco. mi.Cogita Lector amantiſſime.

159 *Quid ſi cõtrahens cũ ea muliere ſciſ hanc cõmunẽ op.eſſe falſam.* Tamen ſi teneas, valere huiuſmodi contractum ob communem hominum opinionem, intelligas, niſi is, cum qno contrahiĩ, ſciat eã op. eſſe falſam, & ſic mulierẽ, cũ qua contrahit habere maritũ: hic n.nihil illũ iuuabit cõmunis opinio.in cõtrariũ, ut expreſsè. & no.uoluit, hoc modo limitãs.d.l.Barbarius.Io.Cal.in d.c.ad probãdũ, & ibi ẽt Pan.& Feli. vterq; col. pe. idem Cald. in ſua diſpu. in ci.excommunicatus, qui communi op.col.ul.Io. An.ſubobſcurè in c.dilectus.le 2.in gl.pe.& ibi clarius Im. col.4.ver.& prædicta, & Panormit. colum. 3.ver.ex prædictis, de præben.Ant.in c.ſciſcitatus.ad fin.& ibi etiam Panormit.de reſcrip.ipſe Pan.in c.ſi duobus.col.pe.verſic. ad hoc quod not.de appel.& in capit. poſt ceſſionem.col.pe. ver. idem ſi erat occultum, de probatio.& in d.c.veritatis. vbi ſuprà, de dol.& contu.& Rom.qui hoc ſing. reputat, ſing 763. incip. lex Barbarius.Domi.in c.ſacerdotes.2.q.7. Nicol.Mil.in ſuo repertorio, verſic.error communis non iuuat.& Philip.Dec.cõſ.407. viſis & diligẽ-

ter cõſideratis, col. 1. cũ multis ſi. collectis à Fely. in d. capit. ad ꝓbãdũ. Et facit tex. in c. ſi ꝗ Epiſcopi. 1. q. 1. & in c. & ſi neceſſe, extra de don. inter vir. & vxor. & quæ diximus ſuprà in præcedenti quæſt. nu. 142. in ei. ideo ſi priorem. & ſeq. Et vide ſuper hac q. Alciat. in tracta. præſump. regula 2. præſump. 2. numer. tertio, & ſequent.

160 *Communis opi. cuiuſmodi eſſe debet, vt det robur actui.* Sed antequam hinc digrediamur, operę pretium putamus ſcire, quid dicatur communis opinio, vt robur det actui: an uidelicet neceſſe ſit, omnes eiuſdem ciuitatis, aut regionis ita opinari. Dic ſatis eſſe, eius opinionis eos eſſe, qui veriſimiliter hoc ſcire debent, puta vicinos, conſanguineos, & q mulierem hanc veriſimiliter cognoſcunt: vt voluit gl. in l. cùm quidam. §. quod dicitur, in verbo, obſtetrices, & ibi Bar. ff. de acqui. hær. & in l. inter omnes. in glo. 1. & ibi Bar. Bal. Alex. & recentiores. ff. qui ſatiſ. cog. & in l. vl. in gl. 1. C. ſine cen. vel reli. Bar. Bal. Sal. Raph. Ro. Alex. Corne. & Iaſ. in d. l. 1. C. de teſtam. Bar. in l. de minore. §. plurimum in 2. q. ff. de quæſtio.

161 *De eadẽ re.* Quin ſufficit, vt maior eorum pars, qui eam cognoſcunt, ita exiſtiment, etiam ſi non omnes, per d. l. 3. ff. ad Macedo. iuncta l. 2. C. eo. & in ſimili voluit Spec. in tit. de teſte. §. j. verſi. quid ſi tantum à maiori parte, ar. l. quod maior. ff. ad munici. cum ſi. Ray. Alb. Alexã. Cor. & Iaſon in d. l. 1. C. de teſta. Bar. in d. l. de minore. in 2. quæſtio. dum allegat d. l. 1. Ang. & Frã. Are. in d. l. ad teſtiũ. §. 1. ff. de teſta. Ioan. Fab. in d. §. ſed cùm aliquis, Inſtit. eo. Anto. in c. quod per nouale. col. 5. & 6. de uerb. ſigni. licèt ſint, qui cõtrarium teneant, uidelicet Im. in d. l. ad teſtiũ. §. 1. Roma. qui limitat, in d. l. 1. de teſtam. & Ang. Are. in dicto §. ſed cum aliquis, colũ. vlt. Inſti. eo. tit.

162 *Quid ſi uxor contrahat cũ eccleſia. aut pia cauſa ſine conſenſu uiri.* DECIMO OCTAVO quæro, Quid, ſi mulier contrahat in fauorem eccleſiæ, aut alterius pię cauſę, vel etiam clerici, ſine cõſenſu viri, an vitiabitur contractus, ex defectu huius ſolennitatis? Videtur quòd nõ, per id quod voluit Bald. in l. generali. in prima & ſecunda. q. & ibi poſt eum Fulgo. qui elegans hoc reputat, Paul. Caſtr. in fin. & And. Alcia. C. de ſacroſ. ecc. ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ mulier nõ poſſit teſtari, aut ſe obligare ſine cõſenſu propinquorũ, id tamen poteſt liberè facere in fauorẽ eccleſiæ, aut piæ cauſæ. Eccleſia enim, & alia quæcunq; pia cauſa, eſt priuilegiata: ideo non valet ſtatutum contra priuilegium. l. vlt. C. eod. Et idem cõſuluit ipſe Bal. in ſtatuto requirente conſenſum mariti, conſi. 93. ſuper dictis punctis, lib. 2. vbi hac ratione mouetur ꝙ pias cauſas non ſeruatur Ius Ciuile, vel municipale. Sed tantum ius Canonicum, quo iure indubitanter teſtamentum, & cõtractus ſine huiuſmodi ſolennitate valet, per c. licèt. de ſepul. lib. 6. & c. cùm eſſes. & c. relatum, le 1. de teſta.

163 *De eadẽ re.* Et illud primum dictum Bald. ſequitur Pe. An. in rep. c. 1. char. 22. ver. dicit etiã dominus Bal. qui eſt in 11. q. prin. de conſt. & Pan. in rep. c. eccleſia. col. 16. ver. quid enim ſi ſtatutum, & ibi Fely. col. 61. verſicul. alia autem, de conſt. & idem Pan. in d. c. relatũ. le 1. co. 2. ver. & ex his infero, ext. de teſt. Pau. Ca. in l. 1. ad fi. & ibi Iaſ. col. vl. C. de ſacroſ. ecc. Mar. So. ſenior in tract. oblationum, libello 9. in vl. q. Phil. Fran. in c. vl. de immu. ecc. lib. 6. & in ſua diſput. petitorij, incip. ex nobiliſſima vrbe, in 4. dubio, col. pe. verſi. ſoluendo ergo. Alex. in add. Bar. in l. 1. in 5. q. prin. C. de ſum. tri. & cõſi. 310. ſtatutis accuratè perſpectis, colum. 2. in duobus locis, libr. 2. & conſi. 105 viſo ac diligenter cõſiderato, colum. 3. verſicul. ex quibus omnibus, & iterum verſicul. quinimo dicitur ita, lib. 4. Barb. latè conſi. 139. bene enim cũcta geruntur, col. 9. ver. præterea ad hoc cõſideret. libr. 3. vbi etiam hoc elegans dicit Corne. ſi is eſt, cuius inter ipſius conſi. eſt conſi. 276. conſuluit dominus, col. 2. & in ſubſcriptione eiuſdẽ cõſi. quæ haud dubiè eſt ipſius. lib. 1. & cõſi. 104. circa primũ conſultationis articulũ, col. ul. lib. 2. & cõſ. 259. dicta diſpoſitio, co. 2. ver. his tamẽ minimè refragãtibus, lib. 4. Frã. Are. q hoc dicit ſing. in l. mutũ. col. vl. ver. illud etiã ſcias. ff. de acqui. hę. Lan. Calca. late cõſ. 13. pro parte negatiua, col. 2. & multis ſequẽ. & ibi quoq; Marti. Laud. & Iac. Pute. in ſubſcriptione illius cõſ. & Steph. Fed. in ſuo opere de legũ interpretatione, parte 2. chat. 6. verſic. item fallit quatenus. Firmia. in tracta. de Epiſcopo, in 4. parte, li. 4. in fi. 31. q. Iaſ. in l. ſi unus ex argẽtarijs. §. pactus ne peteret. col. 9. verſ. tertio limita. ff. de pac. & in l. filiusfa. §. diui. in 2. lect. col. 11. nu. 84. ff. de leg. 1. vbi tamẽ nutat. Fel. in c. quæ in eccleſiarum. col. 28. verſi. cæterùm in quantum, & iterum col. ſeq. ver. ſed in 2. impugnatione, de conſtit. & Phil. Dec. in c. in præſentia, in 14. no. ver. & iſta concluſio, de probat. & conſi. 455. placet concluſio, col. vlt. & cõſ. 504. in caſu occurrenti, col. 1. & Io. Lup. qui hoc reputat ſing. in rep. rubricæ, de don. inter vir. & vxor. §. 48. col. ult. vbi tamen de hoc dubitat. And. Alcia. lib. 1. de verb. ſigni. charta. 4. in fi. & Cæſar. Lambert. in Tract. de iure patro. in art. 5. q. prin. 1. partis. lib. 1. per totum illum artic.

164 *De eadẽ re.* Quin aliàs generaliter in donationibus, & relictis ad pias cauſas, non requiruntur ſolennitates ſtatutorum, vt voluerunt, præter illos, quos ſuprà citauimus Barto.

in d.

In d.l.in 5.q.6.eiuſq; vlt.q. prin.& ibi Bald. C.de Sum.Tri.Io.Calde.in ſua diſputatio. inci. Bononienſi ſtatuto.in rnlect. & Paul. Caſt. in l.1. vterque ad fin.C. de ſacroſan. eccleſi. idem Bald. & fermè omnes in Authen, caſſa.C.eod.ti.Anto.Ioan. Ligna. Imo. & propè omnes in d.c.eccleſia ſanctæ Mariæ, extrà de conſtit.Ant. in c. quod clericis, de for.comp. & in c.vl.de reb.eccl. non alie.& in d.c.relatū.le 1.de teſta. & dicemus poſteà latiùs.ideò & Pau.Ca. conſi. 432.cùm ſtatutum.col.2. ver.tertiò principaliter, lib.j.illud etiā gñaliter dicit, ꝙ ſtatuta, quæ certam ſolēnitatem exigūt in contractibus, non habēt locum in ijs, quæ fiūt cū eccleſijs, & monaſterijs. id qđ dicit Old. determinaſſe in publica diſputatione, illūque ſequutū fuiſſe Bar.in l.vlti.C.de ſacroſ. eccl. Quamuis tamen Oldra. iſtud non dixerit, ſed de alio caſu loquitur, vt licet etiā videre apud Bar.in d.l.vlt.col.vlt.verſic.ex hoc conlcudo.

165 *Contra ſupradicta.* Sed contrarium voluit Alber. in.2. parte ſtatutorum, q.2.ex prædictis oritur. in fin. vbi loquitur in ſtatuto diſponente, quòd quis non poſſit alienare ſine licentia ſuperioris, vel alia certa ſolennitate, & Saly. in d.Auth.caſſa.in pe.q.quæ eſt in col.vl. ver. quæro modo de ſtatuto, vbi nominatim loquens in ſtatuto requirente conſenſum proximorum, dicit quod huiuſmodi ſolēnitas debet obſeruari, etiam ſi fiat contractus cum clerico, & idem quoque in eccleſia voluit expreſſim Card.Flor. in c.perpēdimus.in 9.q.de ſenten.excommu. vbi huius rei dicit rationem, quia eccleſia in hoc nullo iure ſpeciali reperitur munita.& Ro. con.166.viſa diligēter.in 1.dubio, vbi mouetur, quia poteſt ciuitas ſtatuere certam formam obſeruandam in actu, per ſuum ſubditum celebrādo, etiam cum eccleſia, per tex.in c.1.§.donare.ti.de proh.feud.ali. per Fed. vbi vaſallus non poteſt alienare feudum, etiam pro anima, niſi obſeruata ſolennitate requiſita, ſcilicet conſenſu, domini, ideoque expreſſim carpit Bald.in dicta l.generali. Et rurſum idem Ro.in repe. Authen.ſimiliter.in 16.ſpeciali piæ cauſæ, inter contractus.C.ad leg. Falci. etiam per text. in dicto §. donare. & in l. d generali. quam retorquet contra Bald. & Alexand. ſibi contrarius, conſil.92.viſis & ponderatis, colum.vlt.lib.2.& Barb.ſibi etiam contrarius, conſi.14.clementiſſimi Dei, colū. quarta.verſicu.& adduco, quod voluit, & multis ſeq.libr.2.& conſil.65.referamus in medio, colum.8.verſicu. prætereà accedit quod refert, lib.4.& Domi.Boni. cui ſubſcripſit Corne.inter conſi.ipſius Corne.cōſil.64.conſuluit.colum.3.verſicu. ad idem no. lib.3. & Philip.Deci. ſibi quoque contrarius in dicto cap.eccleſia, col. penultim. de conſtitutio.

166 *Noua ratio poſterioris opinionis.* Pro quibus adduco rationem, nondum à quopiam, quē hactenus viderim, ad hoc annotatam. Libertas eſt actus pietatis, l.1. ad fi.& ibi no.Bal.C.de com.ſer.ma.& propterea libertas, & cā pia æquiparātur, ut voluerūt Bart. & Imo.in l.pxime.in fi.ff.de his quæ.in teſta.delen. idē Bart.in l.ſi vnus. C.de teſta. & in l. Titio vſusfructus.§.vlti.ff. de cond.& dem.& Bal.in l.2.circa prin. C. de fideicō.liber.& in l.ſi iure.C.de manu.teſta.& Alex.in l.cēturio.co.2.ff.de uul.& pupil.cum alijs multis concor. per me adductis infrà, ti.16.§.j.in gl.ult.ad fi.Imo. libertas eſt fauorabilior quauis alia cauſa pia, ut probauimus in repet.l.ſi unquā. in uerbo, donatione largitus, nu.329. libertas autem. Tamen minor niginti annis non poteſt ſeruum manumittere, niſi obſeruatis, certis ſolennitatibus & ſi fecerit, non nalebit manumiſſio, per text. in §.eadem lege. ubi hoc no.Ang.Are.Inſtit.qui & ex quib. cau.manu.non poſſ.

167 *Minor non alienat in pias cauſas ſine decreto.* Adde itē, quod pulchrè uoluit Inno.& Io.And.in c.in præſentia, ille, col.2.hic co. 3.vterque, in uerbo, minor, annis, extrà.de prob.quod licet minor 25. annis ingrediēdo monaſterium ſine curatore, & decreto, bona ſua in monaſterium transferat, per tex.ibi tamen ſi aliàs alienaret, etiā ad pias cauſas, non valeret ſine curatore, & decreto, ar.l.2 §.uoto.ff.de pollicit.Et illud dictū ſequitur, & dicit bene notandum Panor. in d.c.in præſentia.in ulti.nota. de quo per Maria in d. tractat. oblationum, libello 9. in 5.quæſtio.

168 *Statutum concernens ſolennitaté contractus, ſeruari debet, etiam cùm cõtrahitur cum clerico.* Sed & hanc ſententiam cōfirmat, quod uoluit Ant.in c.1. de ſponſa. & Panormit. ſibi contrarius in repetit. c.eccleſia ſanctæ Mariæ ad fi.de conſtitu.& rurſum in capit. quod clericis.col.ult.uer.ego uerò, de foro compe. quòd ſi ſtatutum concernat ſolennitatem adhibendam tempore cōtractus, ſiue ſit ſtatutum laici, ſiue clerici. ſi laicus contractum faciat cum clerico ſine huiuſmodi ſolennitate, non ualebit contractus. Nam ſubditus non poteſt contrahere, etiam cum non ſubdito ſpreta lege ſui ſuperioris, imò peccat, ſi fecerit.c.2. de maiorit.& obedi.cum ſi.quæ allegat.Et ſic haud dubiè ex parte laici nulla fuit contracta obligatio, cùm lex reſiſtat.l. cùm lex. ff.de fideiuſ.& quod no.in c.ſi diligenti, de foro compe. & in c. cùm contingat de iureiuran.Ideo etiam clericus, aut eccleſia ex ſua parte nulliter contrahit, quia contractus non poteſt ex una parte tantum ſubſiſtere: quin debet eſſe ultrò citròq; obli-

gatorius.l.Labeo.ff.de verbo.ſigni. Et ideo ſecundum hoc ſtatutum iudicabitur inter clericum & laicum in vtroq; foro: qa ſi contractus non valet, nō debet ex eo ius reddi, per not.per Cy. in l.2.C. quæ ſit lōg. conſuetud.

169 Allegat etiam Panor.quod in ſimili voluit Fed Senē.conſi.85.ſtatuto ciuitatis Peruſinæ, q ſi ſtatuto caueatur, quod non valeat ceſſio facta nobili contra popularem: ſi eccleſia ceſſerit nobili cōtra popularem, non valet ceſſio: nec cēſetur tale ſtatutum contra libertatem eccleſiæ, quæ licèt poſsit contrahere cum quocunq;, debet tamen intelligi de nō prohibito lege generali, uel particulari.arg.l.ſi quando, in princi.C.de inoffi.teſt. Alioquin (inquit) dici poſſet, qđ eccleſia poſſet cōtrahere cum prodigo, cui bonis eſt interdictum, vel cum minore ſine ſolennitate, & quod leges & iura nō haberent locum in contractibus eccleſię, qui eſſet error maximus.

Eccleſ. nō poteſt cedere nobili cōtra popularem, ſtatuto talē ceſſionem prohibente.

170 Hæc fermè Fed. quæ etiam ſequitur Domi.in c.vlti.col.ulti. de immu.eccle.libr.6. & Alex.qui dicit in hoc non inueniri contradicentem.d.conſ.93.col.2.verſi. & puto quod dictum ſtatutum, lib.2. vbi p hoc cōſuluit, quod poteſt ſtatutum inhabilitare perſonas certas ſubiectas ſtatuentibus ad recipiendum inueſtituram, niſi ſeruata aliqua ſolennitate.& Io.Bap.S.Seuer.in repet. l.cunctos populos.ad fi.C.de Sum.Tri. Sed & illud dictum Panor. ſequuntur Barb.& Fran.Aret.in d.c.quod clericis.il'c, col.26. hic, col.vlt.de for.compe.idē Barb. in multis conſi.ſuprà alleg.Feli.in d.c. eccleſia ſanctæ Mariæ, in 8.q.in 4.caſu, vbi & multa ſimilia collegit, omnibus illic expoſita; & nouiſsimè Roch.Cur. in repe.c.vlti. in 11. q.prin.in 4.limitatione, extrà de conſuetu. Et facit item quod ſcribit Saly.in Auth.caſſa col.vlt.verſi. quæro modo de ſtatutis.C. de ſacr.eccl.quòd ſtatutum, vt in alienatione rei immobilis minoris interueniat cōſenſus alicuius cognati ipſius minoris, habet etiam locum, ſi minor contrahat cum clerico.

De iiſdem re b.

171 Facit in hāc partem, quod plerique voluerunt, quòd ſtatutum laicorum diſponens, quòd bona immobilia non poſſunt alienari in non ſubditos, compræhēdat eccleſiam, & clericos, vt videlicet in eos nō poſſint bona immobilia alienari. In qua ſententia fuit Iac.Bu.in d.auth.caſſa.C. de ſacroſ.eccleſ.& in l.aſsiduis.C.qui poti.in pigno.habe.Signo.Homod.conſi.22.viſo ſtatuto ciuitatis Mediolani. vbi hoc probat 15.rationibus.Bal.in repe.d.l.1.col.8.verſi. ſed quid ſi ſtatutum diſponit, & ibi quoq; Saly.col.vlt.vt à multis citatur.C.de ſacro. eccle.cum alijs multis concord.ibi à me latè adductis, in tract.Retractuum. tit.1.§.1. glo.15.in verbo, *l'achapteur*, nu.5.& in ſimili vt ibi videre poteris, ne hic repetam.

Statu. laicorum, ne bona alienentur ī extraneos comprę hendit eccleſiam & clericos.

172 Sunt tamen plerique, qui cōtrarium in hoc quoque vltimo tenuerunt, videlicet Io.And.Pet.Anca.Lap.Domi. & Phili. Fran.in d.c.vlt.de immuni. eccleſ.lib.6.Io. And.in c.ſtatutum.de hæreti.lib.6.Fede.Senen.d.cōſi.86.col.pen. vbi & hoc dicit determinaſſe Oldra.in quadam diſputat.Albe.in 2.parte ſtatutorum, quæſt.2.ex prædictis.col.2.verſi.ſed ſuppoſito, & ſeq: uſque ad fi. vbi hanc rem latiſsimè omnium exequitur.Bar.in d.l.filiusfa.§.Diui.col.3.ver. ſecūdum punctum, & ibi quoque ipſe Alber.Ange.Floria. Imo.Raph.Alex. & Ioan. Crotus in repe.ff.de leg.1.idem Bar. in l.ulti.col.vlt.verſi.ex hoc concludo. & ibi Bal. ſibi contrarius, col.4.uerſi.extrà dicit hic. C.de ſacroſ.eccl.Idem Bart.in l.dudum.C. de cōtrah.emp.& in l.vlt.C. de exac.tribu. libr.10.Bal.in l.iubemus nullam.in 2.not. C.de ſacroſ.eccle.Ange.conſil.48.quidam Franciſcus Imo.in d.c.eccleſia, col.pen.de conſtit.Anto.in c.tua nuper.per illum tex. de deci.Pan. in c.à nobis.le 1.in 3.not.etiā per illum tex.de ſenten.excom.& in c.relatum.le 1.de teſta.& conſ.26.caſus, quidam officialis, col.2.verſi.4.adduco, lib.1. & cōſi.63.videtur primo, col.1.lib.1.Raph.Co. conſi.84.præſuppoſito caſu, in fi.Pet.Anc. in repe.c.1.in 3.quæſti.prin.verſi. dicit etiā Bald.de conſtit.Pau. Caſtr. conſi.89.poſſet quis dicere, in prin.lib.2.Cardi.Flo.ſibi cōtrarius.conſil.66. in dubio præmiſſo.& iterum cōſi.144.ſuper themate, col.1.Io.Plat. in l.1.col.1.verſi.& per hanc C.non lice.habi.lib.11.Philip.Franc. in materia petitorij in 4.eodemque ulti.dubio, col.ult Firmia. in tractat.de Epiſcopo, in 4.parte, libr.4.in 45.quæſt.verſi.quęro etiam an prohibitus, ubi & ita dicit ſe conſuluiſſe.Soc.conſi.14. capio primum, poſt prin.lib.4.Fab. à Monte S.Sab.in tract.emptio.& uendit. in 21.q̄ſtio.3.partis prin.Feli.in d.ca.quæ in eccleſiarum, in 9.quæſt. de cōſti.Fran.Ripa.lib. reſpon.1.capi.2. clerici propria prædia, in 1.dubio.

Qui tenent cōtrarium.

173 Ex quibus clarè liquet, hāc rem eſſe admodum dubiam. Ego tamen, quātum ad conſuetudinem noſtram attinet, hauddubie exiſtimo, mulierem non poſſe ſine cōſenſu mariti donare inter uiuos, aut aliàs contrahere in fauorem piæ cauſæ, aut eccleſiæ. Nam de ultima voluntate alibi iam ſatis ſuprà diximus. Et vt ſic dicam, me mouent ultra allegata per Doc.in d.locis, duo potiſsimum noſtras conſuetudines peculiariter tāgentia, primum, quia hæ noſtræ

Reſolutio principalis rationis.

con-

conſuetudines ſunt miſtæ clericorum, & laicorum, vt quæ fuerunt communi omnium conſenſu, & conſilio, & inductæ, & reformatæ, vt eſt palàm omnibus, & teſtimonio perpetuo eſt, delegatorum in eam rem à Principe renuntiatio, id eſt, (vt vulgò loquimur) proceſſus verbalis. Ideoq; & inter laicos, & inter clericos, & in cauſis eccleſiaſticis dẽnt obſeruari, vt uoluit Bal. in c. cũ ueniſſent. co. 3. ver. oppo. dr̃ hic, p tex. ibi, quem ad hoc dicit not. & ibi Panor. in 2. nota. ext. de eo qui mit. in poſſ. cum alijs multis, quos latè cõgeſſimus in noſtro tractatu Retractuum, tit. 1. §. 1. gl. 13. in uerbo, *l'achapteur*, nu. 2. ſed hic quæſtionis.

Conſuetudo omnis laicorum & clericorum, debet ſeruari in vtroque foro.

174 Alterũ, quo maximè mouemur, id eſt, ga fauore mariti (ut ſuprà ſæpius diximus) mulier per noſtram conſuetudinem prohibetur contrahere, ſine cõſenſu illius. At ubicunque lex, aut ſtatutum prohibet aliquem teſtari, aut cõtrahere fauore alterius nunquàm cenſetur talis prohibitio remiſſa, fauore piæ cauſæ, ut dicit Bart. in l. 1. C. de ſacroſ. eccle. quem ſequitur Pan. conſil. 63. uidetur primò dictum legatum, colũ. 3. uerſic. quartò adduco, libr. 1. ubi hoc dicit apertè probari in c. licet. §. ul. de ſepul. lib. 6.

Quid ſi uxor contrahat cũ fiſco, vel prĩcipe.

175 DECIMO NONO quæro, Quid ſi mulier cum fiſco, aut principe contraxit, ſine autoritate mariti, an ualeat contractus? uidetur quòd ſic, per id quod uoluit Iac. Areti. in l. ſi mercedem. §. ſi habitatoribus. ff. de acti. empt. quòd ſtante ſtatuto, quòd filiusfami. non poſſit obligari, poterit tamẽ obligari fiſco. & ſequitur Ange. Aret. inter cõſi. Soci. in quadam ſubſcriptione ipſius, q̃ adijcitur, conſi. 302. cuius hoc caput, uidebatur primo aſpectu, ſuperſcriptio autem ita incipit, diligenter thema propoſitum, col. 3. uerſi. ſecundò reſpondetur, libr. 2. Et confirmari poteſt quoniam Princeps non ſubeſt ſtatutis, & legibus ſubditorũ, ex ſententia Cardin. conſi. 2. circa ſtatutum, cum concor. à me traditis, in tracta. Retractuũ, tract. 1. §. 13. in uerbo, *l'achapteur*, nu. 38. poſtremò illud. Ac ne ſuis quidẽ. l. princeps. ff. de legib. & l. ex imperfecto. ff. de lega. 3. cum ſimi.

Princeps nõ ſubeſt ſtatutis ſubditorum.

176 Contrarium tamen uidetur in hoc caſu, quoniam hic agitur de iure alterius, uidelicet mariti, quod Princeps ipſe ſine cauſa tollere non poteſt, per not. in l. quoties. C. de preci. Impe. offe. & in l. ulti. C. ſi cõtra ius. cum ſi. Et licèt hoc ius ſit ex ſtatuto, aut conſuetudine introductum, non poteſt tamen negari, quin ſit Iuriſgẽtium, poſtquã iam eſt quæſitum, per not. in l hoc iure. ff. de Iure nat. gen. & Ciuili. Præterea huiuſmodi conſuetudo fundatur ratione naturali, & diuina. Nam ut ſuprà in prin. huius operis plenè oſtendimus, mulier eſt in poteſtate uiri, Iure diuino, & naturali, ideoq; congruum eſt, ut nõ poſſit ſine uiri ipſius autoritate quicquam agere, quod ſibi noxium eſt, At conſuetudo, ſiue ſtatutum: qđ ratione naturali nititur, ligat Principem, vt uoluit Bal. in c. 1. §. ult. col. 1. ti qui feud. dar. poſſ. cum concord. etiam à me congeſtis, tit. noſtrarum Conſuetudinum 4. §. 1. in gl. 5. & in d. tract. Retractuum, ubi ſuprà nu. 39. quod tamen intelligendum. Igitur cogita, quid ſit dicendum.

Niſi naturali ratione nitantur.

VIGESIMO quæro, an conſenſus à marito prçſtitus, in contractu uxoris ſit immediata cauſa transferendi dominium. Bal. in l. mater tua. in fi. C. de rei uend. loquens in ſtatuto requirente conſenſum propinquorum, in contractu mulierum, dicit ꝙ non: quia non poſſunt ꝓpinqui ipſi trãſferre dominium: ſed eſt (inquit) cauſa habilitandi perſonam transferentem, & nihil aliud operatur iſte conſenſus, per illam l. in prin. Et hoc ſequitur Fran. Aret. in l. qui in poteſtate. colum. 3. ff. de teſta. & Albert. Brun. in tract. de conſtit. decret. ſtat. & conſuet. in uerbo, conſenſus, colum. 9. uerſicu. conſenſus propinquorum per ſtatutum. & iterum in uerbo, contrahere, colum. 2. uerſi. ſtatutum dicit, quòd mulieres. Cuius autem effectus ſit hoc, facilè cognoſces ex notatis in ea ipſa l. mater tua. Porrò illud planum eſt, conſenſum domini qui rem ſuam transfert, eſſe cauſam immediatam tranſlationis dominij, ut uidere licet apud Bal. in l. 1. col. 2. uerſicu. & facit ad quçſtionem. & ibi quoque Alex. col 3. uerſ. ex hac tamen gl. ff. ſol. mat. Ex quibus etiam intelliges, quis ſit eius rei effectus. 177

An cõſenſus à viro præſitus ſit cauſa immediata tranſlationis dominij.

VIGESIMOPRIMO quero, Mulier ſine conſenſu mariti uendit, aut donat domũ Titij conſentiente ipſo Titio: demum mulier ipſa ſuccedit Titio, dicitq́ue nõ ualuiſſe uenditionem, aut donationem, quam fecit ſine conſenſu mariti, ex huiuſmodi conſuetudine: quid iuris? Bald. in l. ultim. in fi. C. de pact. loquens in ſtatuto diſponẽte, ut non poſſit minor promittere, ſine aliqua ſolennitate, dicit, quòd ſi minor quiſpiam promittit aliquid ex bonis Titij, cui ipſe poſteà ſuccedat, nõ poteſt ipſe minor, huiuſmodi promiſſionem infringere per illud ſtatutum. Nam iſta promiſſio, non tantùm robur accipit ex promiſſione minoris, ſed ex cõſenſu maioris, ex quo principaliter dependet: ſtatutum enim eſt productum propter minoris imbecillitatem: ſed hic iure communi utitur obſequendo uoluntati maioris: ideò nullo pacto læditur. arg. l. quidam cùm filium. ff. de hæred. inſtit. & l. non uidetur. ff. de in integ. reſtit. 178

Vxor, quæ uendit rẽ alterius cõſentientis, cui poſtea ſuccedit, an poſſit hanc uenditionem impugnare.

min.

min. Et hanc Bal. deciſionem ſequitur Ia-
ſon in d.l.vlti.col.4. in 7.no. per illum text.
vbi prohibitus diſponere de re alicuius,
poteſt eo conſentiente diſponere, ſequitur
etiam Alexander (cuius Iaſon non memi-
nit) conſi.215.põderatis, narratis in thema
te, colum.1.lib.6.

179 VIGESIMOSECVNDO quæro,
Quid, ſi mar. conſentiens non intelli. git qd vxor contrahit.
Quid ſi maritus bene conſentit vxori con-
trahenti, non tamen intelligit quid vxor
contrahit: quia fortè ſimulat vendere, dũ
donat, aut aliter tegit, quod facit, an valeat
contractus? Dic breuiter, quòd non, tan-
quàm factus ſine conſenſu mariti. Neque
enim conſentit quis rei, quam ignorat. ar.
l. mater decedens. ff. de inoffi. teſta. & l. nec
ignorans. C. de donat. cum ſi. Quemadmo
dum nec quis dicitur præſtare præſentiam
niſi intelligat quid agitur. l. diem proferre.
§. coram. ff. de arbi. & l. coram. ff. de verb. ſi-
gni. & l. hæredes palàm. §. in teſtamentis. in
verbo, certiorentur. ff. de teſta. & optimus
tex. loquens de tutore, in l. non multùm. ff.
de autor. tut. vbi ita ſcribitur: Nõ multùm
intereſt, an abfuerit tutor, cùm negotium
cõtraheretur: an præſens ignorauerit, qua-
le eſſet quod contraheretur. Et tantũ abeſt,
vt actus, qui ſolo conſenſu perficitur, poſ-
ſit fieri per ignorantem, vt nec per dubitã-
tem quidem poſſit. l. ſi is ad quem. & l. hæ-
res inſtitutus. cum ll. ſeq. ff. de acq. hære. iun
cta l. pro hærede. in prin. & l. gerit. ff. eo. ti. &
l. ſi auia. C. de iure delibe. Nihil enim inte-
reſt, ignores, an dubites. l. vlti. §. ſin autẽ no-
ſcius & dubitãs. & ibi Bart. qui dicit ſingu.
& Ang. C. de fur. cum alijs multis à me col
lectis in repetit. l. ſi vnquàm. in præfatione,
nu.98. ſecundo modo. C. de reuoc. donat.

180 Et propterea Bal. in rubrica C. q admit.
De eadẽ re.
col.2. uerſic. & ideo de facto, dicit, quòd ſi
Donatio nõ dicitur inſinuata, niſi iudex aper. ſi intelligat.
partes ſimulant vendere, cùm tamẽ donã-
tionem celebrant, licèt iudex interponat
decretum, non propterea dicitur donatio
inſinuata, quia non erat notum iudici, q
intenderant donationem conficere. Aper-
tè ergò (vt ſubdit) & intelligibiliter natura
negotij exponẽda eſt, & declarãda, iudici p
l. vlti. C. de edict. Diui Adria. tol. Aliàs non
intelligitur factum in præſentia ipſius. Et
idem eſt (inquit) ſi in aliquo actu requira-
tur præſentia propinquorum, vel amico-
rum: nam debent actum clarè intelligere:
aliàs ſi eſſet ſimulatus, non dicuntur fuiſſe
præſentes, vt voluit gl. quam ipſe dicit ſing.
in l. ſeruus. §. tutor. (aliàs ille §. pro l. allega-
tur) ibi, amicis & iudice ſciẽtibus. ff. de bo.
po. Et illam Baldi deciſ. ſequuntur recen-
tiores in d. rubrica, & inter cæteros longè
lateque Barb. in repet. eius rubri. in 1. quæ-
ſtio. ipſius Bal. vbi ad hoc multa allegat. &
idẽ Barb. in ca. cauſam matrimonij. & ibi
quoque Feli. de offi. deleg. vbi ipſe Barb. di-
cit etiam illam gl. ſingu. & ipſe Barb. conſ.
40. præclare, colum.16. verſi. & ad hoc ac-
cedit, lib.1. & conſi.53. quod eſt eodem ca-
pite. col.8. verſi. item in caſu, libro 2. Cardi.
Flor. qui id dicit ſingu. in c. vlti. col. vlti. in
7. & 8. quæſtio. extrà de maior. & obedi. &
Roma. in l. ſi ſub ſpecie, colũ.11. verſi. & ex
prædictis. C. de poſtulando. & Corne. cõſil.
105. circa primum, colum.8. verſicul. hinc
eſt quod actus, libr.2. & Socin. conſil.92. in
cauſa domini Antonij, colum.9. verſi. ſed
ad hoc reſpondetur, libro 3. Anto. Canar.
in tracta. de inſinuationibus, in 11. quæſti.
& Iaſon in l.1. §. item acquirimus col.3. in
vtraque lec. ff. de acquiren. poſſeſ. & Anto.
Corſe. in ſuis ſing. in verbo, minor, ſi ex di
ſpoſitione ſtatuti.

Et idem propè voluit idem Bald. conſil. 181
375. certum eſt quòd filia, colum.2. verſic. *De eadẽ re.*
ſed videamus in propoſito, libr.3. quòd p
decretum iudicis appoſitum ſuper dona-
tione, non cenſetur fuiſſe facta inſinuatio
donationis, ſi cauſa non fuerit coram iudi
ce expoſita. Nominatim enim debet pars
dicere, quòd vult donare, ita vt iudici qd
agatur, & quid contrahatur innoteſcat. l.
1. C. de prædi. Curia. lib.10. Super eo enim,
quod iudex non examinat, & quod ei bo-
na fide non narratur, decretum interpone
re non videtur. Errat enim in facti cauſa,
aut ignorat. l. tutor ſi petitus. ff. de tutor. &
curat. dat. ab his. & l. cum Aquiliana. ff. de
tranſactio. & idem etiã voluit Lauren. Cal-
ca. conſi.25. Titius nobilis columna 13. ver
ſicu. vnde cùm non interuenerit.

Et ſimile quippiam tradit ipſe Bald. in l. 182
1. col.9. verſicu. ſed pone in actu. C. eod. qui *De eadẽ re.*
admit. quòd ſi minor emancipatus præte-
ritus, coram iudice recipit ſolutionẽ à de-
bitore hæreditario, & iudex intelligit hunc
filium eſſe in caſu agnoſcendi, videtẽ agno
ſcere coram iudice, ſicuti contrà repudia-
re. l. ſi præteritus. ff. de bono. poſſeſ. cont. ta-
bu. & l. ſi filius. ff. de mino. Sed ſi iudex hoc
non intelligit, non videtur factum coram
iudice. Nam non videtur intelligere, qui
cauſam ignorat. l. ſi is ad quem. & l. pupil-
lus. ff. de acquir. hære. ſcientia enim eſt cer-
titudo cuiuſlibet rei ſenſitiua, vel ſpeculati
ua, quam quis habet per ſe, vel per alium. l.
in bonorum. ff. de bon. poſſeſ. & ſequitur
Cor. vbi ſuprà.

Et generaliter ad hoc vt ratificatio, ſiue 183
approbatio, aut autoritas, vel conſenſus *Ratificatio plenã actus notitiam requirit.*
det robur actui, neceſſe eſt, vt ratificans, vel
approbans, ſiue conſenſum aut autorita-
tem præſtans, habeat plenam ipſius actus
notitiam, vt ſcribit Dyn. in capitu. ratum.
col.

col. 1. de reg. iur. libr. 6. per l. cùm teſtamentum. & l. nõ idcirco. C. de iuris & fac. igno. & Card. Flor. conſi. 44. quòd ratificatio, circa medium, per l. quo enim. §. Iulianus. ibi, certior factus. ff. rem rat. habi. Nec dicitur quis habere alicuius rei notitiam ſiue ſciẽtiam, niſi plenè ſciuerit, & cum omnibus eius rei qualitatibus, & circunſtantijs, ex ſententia gloſ. not. in cap. concertationi. in verbo, ſciuerit. & ibi Domi. & Philip. Fran. & alij, de appe. libr. 6. Roma. qui eam dicit not. conſil. 343. ex propoſito, paulò ante ſi. & alij multi, quos tibi latè cumulaui in noſtro tractatu Retractuum, titu. 1. §. 36. gloſſ. 2. in verbo, *notifier augreſſe*, nume. 30. porrò ſi teneas. Sed interim non prætermittam tex. hęc omnia viue comprobantem, in l. in totum. ff. de regu. iur. vbi ita ſcribitur, in totũ omnia, quæ animi ſui deſtinatione agenda ſunt, non niſi vera & certa ſcientia perfici poſſunt.

Notitia debet eſſe plena.

184 VIGESIMOTERTIO quæro, Teſtator iuſſit teſtamento vendi Titio domum ſuam certo pretio: idque facit uxor mea hæres illius, ſine meo conſenſu: an valeat venditio? Barb. conſi. 39. bene etenim cuncta geruntur, colũ. 7. in 3. dubio, libr. 3. conſuluit in caſu ſtatuti prohibentis mulierem contrahere ſine conſenſu propinquorum, poſſe eam etiam contrahendo, mandatum teſtatoris, cuius hæres eſt, adimplere. Monetur, quia id factum videtur à teſtatore, nõ à muliere ipſius hærede, quę tantùm voluntatem illius adimpleuit, per l. vnum ex familia. §. ſi de Falcidia. ff. de leg. 2. per quem Imo. poſt alios dicit, quod officialis electus per habentem poteſtatem à conſilio generali ciuitatis, intelligitur eſſe electus ab ipſo conſilio & facit l. item eorum. §. ſi Decuriones. ff. quod cuiuſq; vniuer. hæc fermè Barb.

Si teſtator iuſſerit aliquid vendi, an uxor illius hæres id poſſit facere ſine mariti cõſenſu.

185 Cui adde & text. in l. pater ex prouincia. ff. de mann. vin. vbi ſimiliter probatur, id cenſeri factum à teſtatore, quod eo mandante factum eſt. Quem text. in ſimili caſu adduxit Alexan. conſi. 215. ponderatis narratis, colum. 4. lib. 6. vbi ex hoc conſuluit, poſſe executores teſtamenti alienare bona ex mãdato teſtatoris, cui ſucceſſerũt pupilli, ſine decreto & citatione amicorum, licèt ſit ſtatutum, quòd bona pupilli nõ poſſint alienari ſine ea ſolẽnitate. Quod & idẽ conſuluit ipſe Alex. conſil. 27. attentis narratis, colum. 1. lib. 3. Sed & his adde, quod tradidit Guli. Cu. in l. cùm hi. in verſic. planè. & ibi quoque Bald. in vtraque lectu. ff. de tranſactio. quòd ſi teſtator damnauit hæredem vendere alimenta, iſque ea vẽdidit, non poterit tranſigi ſuper huiuſmodi obligatione, tanquam dependente ex teſtamento inſpecta ſcilicet cauſa originali, p l. vxorem. §. agri plagam. ff. de lega. 3. & alia iura, quæ ibi videre poteris.

De eadẽ re.

Confirma per alium text. not. in l. ſi tibi 186
pecuniam. ff. ſi cer. pe. & ibi Doc. inter quos Fran. Arc. in 4. no. dicit ex eo ſing. no. eum qui contrahit ex neceſſitate præcedẽtis obligationis, vel promiſſionis, non dici propriè contrahere. Ideoque per eum text. tenuiſſe Iac. But. (vti etiam refert & ſequitur Ro. ibi.) ſtatutum diſponens, quòd qui vẽdit rem extraneo, incidit in pœnam, non compræhendere hæredem, qui in teſtamẽto damnatus eſt vendere: nam eſt obligatus vi præcedentis obligationis: ideò hæc non eſt propriè venditio, per illum text. & d. l. vxorem. §. agri plagam. ff. de legat. 3. Et hoc quoque in caſu illius ſtatuti voluit Io. Andr. poſt ipſum. Iac. But. & Oldr. in addi. Spec. in rub. de rerum permu. col. pe. verſic. expeditis beneficialibus. Bal. in l. ſi hęres. per illum tex. ff. de acti empti. Alberi. in 2. parte ſtatutorum, quæſt. 2. ex prædictis oritur, in prin. & iterum quæſt. 178. incip. Iac. etiam But. diſputauit. & alij quoque plurimi à me congeſti. in d. Tractatu Retractuum, ti. 1. in fi. nu. 6. facit item. Quanquam multi alij tenent contrarium, quos etiam videbis in eodem loco, nume. 8. nam & in eo, ne hic repetamus.

Contrahens ex neceſſitate præcedentis oblig. propriè non contrahit.

Venditio iuſſu teſtatoris, an incidat in pœnam ſtatuti.

Huc etiam pertinet tex. in l. 1. in prin. ibi, 187
quanquam enim. ff. de contrar. & vtil. acti. tutel. vbi licèt regulariter non obligetur pupillus, ſine tutoris autoritate: tamen ſine ea obligatur, & ipſi quidem tutori, qui pro eo aliquid de ſuo ſoluit: quoniam hæc obligatio neceſſario ex ipſa ſolutione proficiſcitur. Cuius ar. Ro. ex facto interrogatus, conſi. 280. quod ad uerbum repetitur, cõſil. 394. præſuppoſito, reſpondit, mulierem poſſe liberare maritum, qui ei quippiam, quod ei debebatur, ſoluit ſine conſenſu propinquorum, qui ex ſtatuto requiritur, cùm id ſit neceſſitatis, per l. ſicut datam. C. de libe. cau. cum ſi. licèt aliàs liberare non poſſet, vt latè tractauimus ſuprà, in
glo. 3. in 1. quæſti. 188

Mulier liberè poteſt liberare ſoluentem ſine conſenſu ppinq. requiſito ex ſtatuto.

Et quod voluit gloſſ. ordi. in l. vlti. in verbo, teneri, ſecundum ult. intellectum. C. de legi. tut. ꝙ bona minoris ſunt tacitè obligata pro dote, licèt non interuenerit tutoris autoritas, aut decretum iudicis: quia hæc obligatio legalis, eſt ex neceſſitate, & conſequentia actus permiſſi, uti etiam voluerunt Petr. Cyn. Ray. Forl. Io. Fab. Bald. qui hanc dicit eſſe communem opin. Ange. & Saly. ſequentes eam gloſ. ibi Ioan. And. qui & alios antiquiores citat, in addi. Specu. titu. de dote poſt diuor. reſtit. §. vlti. verſicu. quid ſi mulier. Iac. Aret. & poſt eum Alber.

Minoris bona tacitè obligãtur pro dote ſine alia ſolennitate. vide nu. 193.

in

in l. ſed hic. quæ eſt ſecunda, in princip.ff. de rebus corum. Idem Iacob. Aret. Bal. Ange. Roma. Alexan. & Iaſon in l. ſi conſtāte. in princip.ff. ſolu. matrimo. Guli. Cu. Bal. Angel. Paul. Caſtrenſ. & Alexand in l. Item quia. ff. de pactis. Ipſe Ioan. Fab. in §. fuerat. colu inuta 5. verſiculo item quid ſi maritus Inſtitu. de acti. Bal. in l. certi. in octaua quęſtione & ibi Ange. circa medium. C loc. & in l. 1. §. & vt pleniùs. C. de rei vxo. actio. vbi hoc reputat no. & in l. 1. colum. 2. ver. item pro dote. C. de priui. dotis. Ro. d. conſ. 280. col. 2. verſ. ſecundò ad idem. Corne. conſi. 15. videtur in hac conſultatione, colum. 2. lib. 4. Calca. conſi. 13. pro parte negatiua, col. 4. verſi. nec obſtat quod dicit Socin. cōſi. 80. præſens conſultatio, col. 4. verſ. & pro his optimè, lib. 4. & Carol. Ruin. conſil. 61. ex themate. col. 2. nu. 4. lib. 3. & idem in nō diſsimili caſu reſpondit Anto. conſi. 35. viſa forma contractus, in 2 dubio.

189 Et ſimile eſt, quod uoluit Bal. in d. l. certi. in 8. quæſti. C. loca. quòd ſi minor conduxit domum ſibi conducibilem & vtilē, & quædam bona inuexit in eam, ea ſunt domino tacitè obligata, ut & bona cęterorum illata: licèt non interuenerit decretum iudicis, quia non ipſe eſt, qui obligat, ſed lex: nec dicitur lædi minor ex obligatione legali, & neceſſaria, uel etiam probabili, ut dicit ipſe Bald. qui & hoc dicit tenuiſſe Nicol. Mat. & idem quoque voluere Iac. Are. & Alberi. in d. l. ſed hic. ff. de rebus corum.

Minoris bona inuecta obligata pro conducti. vide nu. 193.

190 Nec admodum diſſimile eſt, quod plerique voluerunt, bona minoris intrantis religionem, ipſo iure, & ſine aliqua ſolennitate aliàs requiſita de iure communi, uel municipali, transferri in monaſterium: quia huiuſmodi trāſlatio ex lege neceſſariò reſultat. Ita enim voluerunt Inno. & Ioan. And. in c. in pręſentia. vterque in verbo, minor annis, & ibi quoque Pan. col. 5. verſi. vltimo no. de probat. Iac. Are. in l. quidam. ff. de reb. dub. Specu. titu. de ſta. mona. §. 1. verſi. 47. quæritur, vtrum minor. Ioan. Faber in Auth. ingreſſi, col. vlt. verſi. nec eſt opus. C. de ſacro. eccle. Bar. diſtinguens inter pupillum & adultum, in d. l. 2. ff. de reb. cor. & Roma. in d. conſi. 281. col. 2. uerſi. tertiò. Et illud quoque de minore ingrediente monaſterium, latè uoluit Maria. Soci. in tractatu Oblationum, libello 9. in 5. quæſt.

Minoris ingrantis religionem, trāſfe[...] in monaſterium.

191 Et pro ea ſententia optimè facit text. ille in d. l. 2. iuncto. §. ul. l. 1. ff. de reb. cor. ex quo illud apertè colligitur, minorem obligari obligatione legali, ſine tutoris autoritate, aut decreto iudicis, prout illum expendūt Dy. Bart. & pleriq; omnes ibi: nam loquit̃ de pignore, quod ex lege contrahitur ad ſolutionem pretij rei venditæ, & idem dicit Barto. in obligatione conſuetudinaria, vel ſtatutaria, per l. ſine hærede. §. Lucius. ff. de admi. tuto. ubi & idem Bar. not. conſuetudinem reſpicientem rem, ligare etiam minores: de quo nos latiùs diximus in Tractatu Retractuum, tit. 1. §. 1, gloſſ. 13. in verbo, *l'achapteur*, nume. 13. quid autem ſi emptor, & in fi. eiuſdem ti. num. 54. d. autem §. Lucius. vbi videre poteris.

Minores tenęt obligatio legalis.

Et ſtatutaria.

192 Quanquàm ne illud omittam, contra illa, quæ diximus, facit, quòd qui non poteſt alienare, debet agere & curare, ne ex actu quem facit, ſequatur alienatio ex diſpoſitione legali. & ſi contrà facit, actus ille nō valet per text. in l. codicillis. §. matre. & ibi Bar. ff. de lega. 2. & gl. no. in l. ſi ita quis promiſerit. §. ea lege. & ibi Bal. Rapha. Co. Frā. Aret. & Iaſon. ff. de verbo. obliga. cum alijs multis concor. & tex. & Doct. à me latè cumulatis, in d. Tracta. Retractuum, titu. 1. §. 1. gloſ. 14. in uerbo, *ou equipollent*, nume. 14. ex quo Bald. ipſe.

Alienare prohibit°, actū, ex quo alienatio ſequitur, facere prohibetur

193 Ideoque ſunt, qui cōtrarium tenent eorum, quę ſuprà diximus de obligatione bonorum minoris pro dote, & inuectorum pro conductione. Videlicet in priore caſu, Barto. & Fulgo. in d. l. item quia. de pactis. & idem Bart. in d. l. ſi conſtante. in 4 quæſt. 3. partis prin. & ibi etiam Imo. & Raph. ff. ſol. mat per l. dos data. C. de dona. ante nupt. iuncta l. Titia, cū ibi no. ff. de iure dot. & Saly. in d. l. certi, in tertia quæſt. C. loca. Pe. Anch. conſ. 94. iſta domina Ioanna, poſt prin. Ang Are. in §. item Seruiana. col. 2. verſi. qd in minore. ff. de actio. De ſecundo gl. Guil. Cu. Bart. ipſe, Saly. & Raph. Fulg. in d. l. item quia. Cy. in d l. certi. in 4. quæ. & ibi Io. Fab. Ang. ſtatim poſt prin. & Saly. in d. 3. quæſti. C. loca. Dy. in d. §. itē Seruiana. & ibi quoque Io. Fab. col. 2. verſ. ſed quid de minore. Sed & contra tertium illum caſum de minore ingrediente religionem, tenuit Nicolaus Caſtellanus inter conſi. Bart. conſil. 475. caſus ſuper quo, col. ult. uerſi. item ratione. & ante illum Cyn. poſt Petr. in Auth. ingreſſi, colum. 2. uerſic. quintò quæro. C. de ſacroſ. eccleſ.

Contra ſuperiora.

194 Sed quicquid ſit in illis tribus caſibus, illud certum eſt, ut propiùs ad noſtrum caſum accedamus, minorem, aut tutorem illius, poſſe ſine ſolennitate decreti alienare prædiū, quod teſtator iuſſit uel promiſit ſe uenditurum, uel ſtipulanti ſpoponderit: quia hæc alienatio huiuſmodi eſt, quę neceſſariò ex voluntate teſtatoris dimanat. Hæc enim ſcribuntur in l. 1. §. 1. & l. magis puto, §. ſi pupillus. & l. ult. ff. de rebus corum. & in l. 1. & l. prædiū. & ibi gl Fab. & alij. C. quā. decret. op. non eſt. & id latè proſequuntur Bar. Bal. Franc. Aret. & alij recentiores, in l.

Minor ſine decreto vendit, quod teſtator vendi iuſſit.

qui

qui Romæ.§.cohæredes.ff.de verb.obli. Et illius quidem l.prædium.arg.Guli.Cu.in l.cum hi,in verſic.planè,& ibi quoque Bal. in 2.lec.ff.de tranſact.tradunt, quòd teſtator poteſt permittere, vt tranſigatur ſuper futuris alimentis legatis ſine decreto.

195 Suffragatur præcedẽtibus,quòd licèt tutor nõ poſſit compromittere ſuper re aut lite pupillari,vt voluit Ang in l. Imperatores.ff.de pac.Pau.Ca.Alex.& recentiores in l.iuris gentium.§.vlt.eod.ti.poteſt tamen, ſi ſtatuto caueatur, quòd quælibet cauſa cõpromittatur, cùm id ex neceſſitate ſtatuti faciat:vt voluerunt Bald.Ang.qui ita dicit ſeruari in practica.Pau.Ca.Ale.& Iaſon,in d.§.vlt.per tex.ibi,qui tutori poteſtatem facit remittendi gratis, quod neceſſariò remittendum eſt,quē dicit ſing. ad hoc Pau. Sed & illud de cõpromiſſo voluerunt Bal. Saly.Pau.& Ale.in l.vlt.per illum.tex.C. de in integ.reſtit.mino.Bald.conſil.258. ſuper eo,col.2.verſi.præterea pupilli,lib.3.& conſi.96.pupillus,in princ.lib.5.Ang. in l.ſi plures ad prin.ff.de pactis.Ro.in l.1.col.9. verſi.adde tamen,quòd vbi Prælatus.ff. de arbit.Barb.conſi.44.illud afferã, col.pe.lib.3.

Tutor poteſt compromittere ex ſtatuto.

196 Adſtipulatur quoque, quod pulchrè cõſuluit Pau.Caſtrẽ.conſi.183. in cauſa quæ vertitur coram domino,col.vlti. verſi. nõ obſtat ſtatutum, libr.1. quòd ſtatutum exigens cõſenſum mariti,in obligationibus, & contractibus vxoris,intelligitur de noua & voluntaria obligatione, & non de ea, q̃ deſcendit ex ſtatuto, vel conſuetudine de gabellis, & alijs iſtiuſmodi iuribus ſoluendis:quia pro illis poterit vxor ſe obligare ſine autoritate viri, per l.2.& ibi notat.ff. de rebus eorum.

Statutũ exigens conſenſum viri in obligatione vxoris non intelligitur de neceſſaria.

197 Nec hinc lõgiùs diſtat, quod & pulchrè conſuluit Soci.conſi.80.præſens conſultatio,col.pen.verſi.iſta concluſio, & per totum illud conſi.lib.4.quòd ſtante ſtatuto, quòd mulier non poſſit contrahere ſine conſenſu Mundualdi, poterit tamen mulier eo inſcio, in dotem dare ſecundo marito,quæ primo dederat, tum quia huiuſmodi dotis conſtitutio venit ex diſpoſitione, & interpretatione legis per l.dotem.ff. de iure dot. tum quia mulier tenetur dotare, etiamſi matrimonium cõtractum fuerit,nulla dotis mentione facta,vt dicit Bal. in l.vlt.C.de ſen.quæ ſine cer.quanti.arg.gl. in §.vlt.in Authen. de non elig.ſecun.nub. idque maximè in ſecundo matrimonio,argu.gl. Authen.ſed quamuis.C. de rei vxo. actio. Igitur cùm ad conſtituẽdam dotem cogi poſſet, conſequens eſt (inquit) vt ſine illa ſolennitate id poſſit facere, argu.d.l.1. verſi.quanquàm.ff. de cõtra. & vtil.acti. tute. Et idem quoque reſpondit in eodem propè ſtatuto Caro.Ruin.d.conſ.61.ex themate,in 1.dubio.libr.3. Et vide quæ ſuprà diximus in gl.5.nu.123.incip. poſtremò illud quærimus,& tribus ſeq.

Mulier ſine ſolennitate ſtatuti poteſt ſecundo viro in dotem dare quæ dederat primo.

Et his admodum concinere videtur,qđ 198
ex facto interrogatus Bal.no. reſpondit,cõſi.99.in cauſa iſta conſiderandum,colũ.2. verſ.mouetur & aliud dubium, quòd licèt adulta minor 25.annis, non poſſit alienare immobilia, ſine decreto iudicis.l. p̄dia. C.de prædi.minor.cum ſim. tamen contrahendo matrimonium cum pari,poteſt dotem conſtituere,per multa quę illic allegat repræhenditque Bar contrarium tenentẽ, in d.l.ſi conſtante.ff.ſol.mat.Quod an procedat, cùm ex ſtatuto vir lucratur dotem, vide Raph.Co.conſi.109.domina Ioanna in 1.dubio. Sed & tu ſuper illa Bart. & Bal. controuerſia,vide glo.in l.lex quæ tutores. in verbo,vel in dotem,& ibi Doc.C.de admi.tut.& in l.2.in verbo,omnia bona ſua. C.ſi aduerſ.dot.

Mulier minor contrahens matrimonium in dotem in rebus immobi. poſſit cõſtituere.

Huc item quadrat, quòd licèt nõ valeat 199
pactum de ſucceſsione futura, certo modo diſponenda,ſine cõſenſu eius, de cuius ſucceſſione tractatur, per l.ulti.C. de pact. cum ſi.tamen ſi huiuſmodi pactum fiat ex neceſſitate præcedentis cõtractus liciti, valet,per tex.in l.ſi quis ſeruum.ff.de acti.empti.vbi hoc not.gl.Bar.& alij, & Bal. in d.l.vlt.col.vlt.& ibi Iaſon,co.1. in 6.limitatione.ff.de pact.

Pactum de futura ſucceſſ valet, cũ fit ex neceſſitate prę cedentis cõtractus.

Omnibus his ſuffragantur duæ regulæ à 200
legibus traditæ.Prima, quòd quæcunque generalis alienationis prohibitio, non includit neceſſariam alienationem.l.alienationes.ff.fami.erciſ.& l.diuus.ff.de peti.hære.& l.mulier.§.ſi hæres.ff.ad Treb. & l.qui potuerũt.ff. de manu.teſta. & l.1.ff.de fun. dota.& l.filiusfa.§.Diui.de leg.1. & §. licet. Inſti.q manu.non poſ.& no.Bar.in l. quẽadmodum.C.de agri.& cenſi.libr.11.& in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.ff.de dam.inf. cum alijs prope.infinitis concor.& text. & Doct.à me adductis in tract. Retractuum, tit.1.§.1.glo.14.in verbo, *ou equipollent à vente*, nu.11.& generale eſt.

Alienationis p̄hibitio non comprehẽdit neceſſariam.

Secunda & ea quidem generalior,quòd 201
actus ex neceſsitate factus, non compræhẽditur ſub lege prohibente actum fieri.l.1.ff. de offi.Proconſ.& l.2.§.itidem agitatum.ff. ad leg.Rho. de iact. & l.1.ff.de excu.tuto.& l.ut gradatim.ff.de muner.& honor.& l.generaliter.§.ſpurij.ff.de Decuri.& l. cùm ſpecialis.C.de iudic.& c.ſi quis per neceſſitatẽ extrà de furt.& c.quod non eſt licitũm,extrà de reg.iur.& c.ab arbitris. de offic.deleg. lib.6.cum alijs quoque plurimis concor. à me item collectis in illo tract. Retractuũ, titu.1.§.26.nu.14.illud autem ſcio,& multis

Actus neceſſarius nonq̃ comprehenditur ſub lege.

tis ſequ. quibus oſtendimus neceſſitatem legi non ſubeſſe.

202 *De iiſdem rebus.* Quas regulas adſcribit Ro conſi.219. ex themate conſultationis præmiſſæ, vbi illis ſubnixus conſuluit, quód diſpoſitio l. hac edictali. C. de ſecund. nupti. qua prohibeť mulier ſecũdo nubens, titulo dotis plus in virum transferre, quàm in vnum ex filijs primi matrimonij, non habet locũ in trãſlatione neceſſaria. Propterea ſi mulieri aliquid fuerit relictum ea cõditione, vt in dotem det mariro, poterit ſecundo nubens & hoc dare in dotem, licèt non tantum relinquat filijs primi matrimonij.

203 *Prohibitio teſtatoris alienandi, nõ impedit alienationẽ neceſſariam.* Sed & ex illa priori regula ſcribit Pe.Fer. in ti.forma libel. in acti.rea.decla. in gl.veris ac legitimis titulis, col.8.verſi. ſed circa hoc quæro, quód licèt prohibitio alienandi facta à teſtatore, alienationẽ ipſam impediat.l.peto.§.vl.& l.cum pater.§. libertis. ff.de lega.2.& l.cùm pater.§.filiam.ff. de lega.3.non impedit tamen alienationẽ, quæ fit ex cauſa neceſſaria trahente originem ab ipſo teſtatore, q obligauit ſe, & ſua creditori. & ideò hæres tradit in ſolutum creditori, per text.in d.l.filiusfa.§.Diui. & alia quædam in d.1.regula, allegara.

204 *Vxor liberè põt reuendere à ſe prius emptum cũ facultate redimendi. Cõtra ſupra dicta.* Et per hæc aliquando dixi, valere venditionem, quam fecerat mulier ſine conſenſu mariti, cuiuſpiam rei, quam ante matrimonium mulier ipſa emerat, cum pacto reuendendi, quoniam mulier cogebatur eam reuenditionem facere ex huiuſmodi pacto appoſiro, in primo contractu venditionis. Quibus adde, quę & nos diximus ſuprà in 5.gl.in verbo, *contracter*, nu.165.incip. ſed hoc intellige, niſi daret, & alijs ſequ. & iterum nu.196.incip.ſecundum membrũ. Et ex his omnibus facilè poteris intelligere hanc noſtram conſuetudinem non procedere, vbi mulier ex neceſſitate contraheret. Licèt ſciam Pau.Caſt.Ale.Fran. Purpu. in l.certi condictio.§.quoniam.ff.ſi cer.pe. fuiſſe in ea opi. vt in caſu ſtatuti prohibentis mulierem obligari. ſine conſenſu ꝓpinquorum, non valeat promiſſio facta à muliere ſine eo conſenſu, etiam in eo, de quo efficaciter tenebatur: quibus autem rationibus, ibi videre poteris.

205 *Si mulier vendit ẽphyteuſim ſine mariti, an cadat emphyteuſi.* VIGESIMOQVARTO q̃ro, Mulier non obſeruata ſolennitate huius conſuetudinis, vendidit emphyteuſim ſine cõſenſu domini: an res cadat in cõmiſſum? iuxta l.3.C.de iure emphy.quæ quidem lex in Gallia non obſeruatur. Verùm non nobis tantùm ſcribimus, ſed & alijs.Bald.in l. 2.co.2.verſi.ex prædictis videtur.C.de Epiſ. audi. loquens in caſu ſtatuti requirẽtis cõſenſum propinquorũ in contractibus mulierum, dicit mulierem ipſam non cadere emphyteuſi, quæ ita alienauit: quia verbũ vendidi, abſolutè prolatum, non compræhendit venditionem nullam ex defectu ſolennitatis, arg.l.4.§. condemnatum.ff.de re iudi.& l.alienationem.ff.de verb.ſignifi. & ſequuntur alij plenè infiniti, quos tibi collegi in tract.Retractuum, tit.1.§.1.gloſ.2.in uerbo, *a vendu*, nu.6.horum opinionẽ. Quibus addes Sebaſt.à Mõte S.Sab.in tract.empti.& vend.in 35.q.3.q.prin.Hippo.Marſil. ſing.28.emphyteuta.& Fran.Rip.in d.§.cõdemnatum, colum.1.nu.5.

Contrarium tamen, cùm ex facto conſuleretur, in eodem caſu reſpondit Rapha. Fulgo.cõſi.219.viſis binis proceſſibus, col. pen.verſi.alijs quoque multis: motus, quia per d.l.3. de iure emphy. venditio facta inconſulto domino, eſt nulla ipſo iure, & tamen ipſe emphyteuta per eam venditionẽ cadit re ipſa. Nã & aliàs (inquit) ſufficit de facto contrà facere, vt pęna committatur, quando ex ipſa cõtrauentione damnum poteſt verſari, vt no.per Bar.in l. vbi pactũ. C.de tranſac. & in l.Mutianæ.ff. de condit. & demon. Cui adde text. in l.1.C.de ſepul. vio.& in l.eum qui duas.C.de adul. & in l. quid ergo.§. cùm autem. & ibi gl.Alber.& Bal.ff. de his qui no.infa. & in l.3.§. ſi quis codicillis.verſic. item ſine iure valeat.ff.de S.C.Syllan. cum alijs multis ſi. & concord. text.& Doct.à me adductis, in tract. Retractuũ.§.26.gl.2.nu.11.quę autem dicta ſunt. 206 *De eadẽ re.*

Et ex illis dictis intelliges, hæc poſtrema & ſimilia ꝓcedere, cùm non aliunde actus nullus eſt, quàm quód geſtus eſt contra cõſtitutionem actum prohibẽtem, & ipſum annullantẽ. Quód ſi ex alio capite ſit nullus, vt quia geſtus eſt ſine ſolennitate aliàs requiſita à lege vel à ſtatuto, tunc nullitas impedit, ne contrahens cadat re alienata. Et ita omnia hæc contraria quæ videntur, componit Card.Ale.in c.1.col.t.ti. de prohib.feud.ali.per Fede.Et id verũ puto. Quãquàm huic aduerſari videtur, quod tradit Bal.conſi.349.qui litem habebat, libr.2. ꝙ qui uendit feudum litigioſum ſine cõſenſu domini, eodem cadit: licèt venditio nulla ſit, propter vitium litigioſi, quia in prohibitis non requiritur iuris effectus. 207 *De eadẽ re.*

Sed vt redeamus, prior illa ſententia Bal. in d.l.2.de Epiſ.aud. multis ſimilibus comprobatur. Primo per tex.in l.1.§.ul.ff.quod quiſque iuris, vbi lex puniens aliquem facientem actum, non compræhendit actũ nullum. Ex quo not.Bald. quód ineptè, & ita inutiliter opponens exceptionem, non cadit in pœnam ſtatuti. Sed & ex eo notat Ang.& poſt eum Ale.& recentiores, quod iudex, qui tulit ſententiam nullam non facit litem ſuam. quod & uoluit glo.in l.ult. 208 *De eadẽ re.*

in

in prin.ff.de uar.& extraord.cog. & Bart.in
q.per eū diſputata,incip.à ſenētia iudicis.

209 Secūdò,ex eo quod voluit Bar.in l.filiū,
De eadē re.
§.ſi quis bonorum.per illum textū,& alios
quos allegat.ff.de legat. præſtan. quòd ſtā-
te ſtatuto, quod ſi aliquis ceſſerit actione
alicui nobili,cadat à iure ſuo:ſi quis ceſſe-
rit,qui cedere nō potuit,vel aliàs ceſſio fuit
inutilis,nō cadet à iure ſuo. Quod monet
menti tenendum. Et idem quoque voluit
ipſe Bart.in l.non pntauit.§. non quæuis.p
illlum textum.ff. de bono.poſ.cont.tab. &
Ro.in repe.l.ſi verò.§.de viro.in 33.fal.ff.ſo
lu.ma.Firm.in tract.Gabel.in 3.parte 8.par
tis. prin.q.32.verſi. item ſequitur,quòd ce-
dens.Iaſon in d.l.1.§.1.in 5.no.ff.quod qſ-
que iur.& in d.l.3.col.antepe. uerſic.22.C.
de iure emphy.& Fran.Rip. in d.§. condē-
natus.colū.1.nu.4.licèt contrarium teneat
Bal. in d.l. quid ergo.§.cùm autem.ad fi. p
illum tex.ff.de his qui not.infa.

210 Tertiò, quod notabiliter conſuluit Bal.
De eadē re.
conſi.9.factum tale eſt, anno domini,col.
pen.lib.1.quòd ſi minor ſine decreto iudi-
cis vendat feudum, non ob id perdit feu-
dum ipſum,cùm venditio nō teneat.& ad
hoc illic multa allegat, quæ tu ipſe vide-
re poteris.

211 Quartò, & quod eleganter cōſuluit idē
De eadē re.
Bal.conſi.139.factum tale eſt.d.A.paulò an
te fi.libr.2.quòd ſtatutum in duplū puniēs
eum,qui ceſſerit alteri debitum priùs ſolu-
tum,non habet locum in minore,qui ſine
conſenſu patris, & coniunctorum, qui ex
alio ſtatuto debet interuenire,ceſſit debitū
ſibi antè ſolutum.

212 Quintò,quod generaliùs voluerunt idē
De eadē re.
Bal.& Saly.in l.ea quidem.in 2.not. per il-
lum tex.C.ſi māci p.ita fuer.ali. ne væneat.
quòd fruſtratorium factum pœnam effica
citer non committit:quia ſecundum Phi-
loſophos,ex nihilo nihil ſequitur, de quo
tamen videbis per Bart.in d.l. vbi pactum.
col.ulti. & ibi recentiores.C. de tranſac. &
eundem Bar.in l.continnus.§.cùm quis.ff.
de verbo.oblig.& latè Felin. qui alios mul-
tos citat.in c.tua nos.col.3. extrà de iureiu.

213 At ſuprà dictis aliud obſtare videtur, ꝙ
licèt contractus factus contra legem com-
munem vel municipalē, non valeat quan
tum ad commodum eorum qui ita cōtra-
hunt: valet tamen quantum ad eorum in-
commodum.l.peto.§.fratre.ff.de leg.2.& l.
pater.§.Iulius Agrippa, à contrario ſenſu.
& §.ſeq.ff.de leg.3.& c.ſi religioſus.in prin.
& ibi Domi.in vlt.no.de elect.lib.6.Bart.in
l.non dnbium.col.3.verſi. oppo.quòd ſe-
cundum,& ibi etiam Fulgo.col.10.C.de le
gibus.& pleniùs diximus in dicto Tractatu
Retractuum,lib.1.§.26.glo.1.nu.8.incip.&
facit etiam. Sed hæc & ſimilia procedunt,
vbi qui eum actum facit, haber perſonam
integram,& legitimam, nullius alterius cō
ſenſum,aut autoritatem requirentē.Aliàs
enim quotidie videremus minores,prodi-
gos,& cæteros id genus, contrahendo con
tra leges,ſuis rebus cadere.

VIGESIMO QVINTO,quęro,an iſtud 214
ſtatutum ſit fauorabile,an odioſum?ęquū
An id ſtatutum ſit fauorabile an verò odioſum.
an iniquum?De quo dicere debuimus om
nino in principio, vt proinde ſciremus in
multis quæſtionibus iā tractatis, an debeat
extendi,an potius reſtringi. Et quidem om
nes fermè de hac re loquentes,in ſtatuto re
quirente conſenſum propinquorū in con
tractu mulieris,aut minoris,dicunt tale ſta
tutum eſſe fauorabile. & inter cęteros Bar.
in l.qui exceptionem.in prin.ff. de condit.
indeb.Bal.conſi.60. quædam ſoror de ordi
ne minorum,lib.5.& in l.trāſactionem. &
ibi quoque Paul. Caſtr.Ale. & Iaſon.C.de
tranſact.Ange.conſil.88.præmitto primò.
col.2.Ale.conſi.207. ponderatis verbis ſta-
tuti,col.2.lib.6.Fran.Aret.conſ.2. intellecta
diligenter,col.2.Soci.conſi.77. in præſenti
conſultatione, col.antepe. & iterum colū.
pen.Baldus de Bartoli.in rub.ff. de verbor.
oblig.col.pen. Et dicit Bald. in l.2.in 9.q.C.
de reſcind.vendi. huiuſmodi ſtatutum eſſe
æquiſſimum.Omnium fermè fundamen-
tum eſt,quia eſt excluſiuum doli,& metus.
per no.in dicta l.tranſactionem.de tranſa-
ctio.Idem Bal.in c.2.col.pen.de probat. di-
cii id ſtatutū in ſe habere rōnem naturalē.

Bal.tamen ſecum hic apertè pugnans, vt 215
ſæpe aliàs, (adeò inconſtanti ingenio eſt.)
De eadē re.
in l.omnes populi.col.7.verſi.item ſi ſtatu-
tum dicat.ff. de iuſtitia & iure, conſtanter
aſſeuerat huiuſmodi ſtatutum eſſe iniuſtū,
& iniquum,proindeq; reſtringēdum. Nec
ſolus fuit in ea ſententia.nam eum nuncu
patum ſequitur Corne. vir haud dubiè op
timi & ſolidiſſimi iudicij,cōſi.241.de duo-
bus quęritur.col.2.verſic.tertiò pro hoc fa-
cit, & rurſus in fine primi dubij, libr.2. Et
quod ſit etiam ſtrictè interpretandum, tra
dit Imo.conſi.74. in caſu præmiſſo. quod
& nos alibi diximus, & Paulus Pariſien.cō
ſi.99.inhærendo,col.pen.nu.51.libr.1. Ve-
rùm pro priori ſentētia faciunt, quæ dixi-
mus ſuprà in prima lege connubiali,num.
71.incip.ſed quiſnam miretur.& ſeq. & in
glo.6.nu.37.reſtat igitur, rurſumque in hac
glo.nume.1.& 3.ſequen.

VIGESIMOSEXTO q̄ro, Quid ſi vxor 216
alicuius Pictauienſis non contrahat in Pi
An mulier Pictauica poſſit alibi cōtrahere ſine conſenſu viri.
ctauia,ſed in alia prouincia, in qua poſſit
mulier contrahere ſine conſenſu mariti:
an ualebit contractus?Et uidetur quod ſic,
quia quando ſtatutum requirit in actu ali-
quam

quam ſolennitatem, non attendit in actu facto extra territorium, etiam ſi ſtatutum ſit prohibitorium, non abſolutè quidem, ſed ratione ſolennitatis omiſſæ: vt voluerunt Bar. Bald. Saly. & alij in l. cunctos populos. C. de Sum. Trini. & fide catho. & Pe. Ane. in repe c. 1. extrà de conſtit.

217 Et hoc generale eſt, quòd circa ſolennitates attenditur ſtatutum, & cõſuetudo loci, vbi actus celebratur. l. 1. C. de eman. libe. & l. ſi non ſpeciali. & l. vlti. C. de teſta. & l. ſi fundus venierit. ff. de euict. & l. 1. in fi. ff. de vent. inſpic. & l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de regu. iur. & l. 2. C. quemadmodum teſtamen. aper. & l. vltima. ff. de teſtamento milit. & l. 1. C. de Decurio. libro 10. & not. Innocen. Ioan. And. Compo. & pleriq; omnes in rub. extrà. de conſuet. & videtur eſſe glo. ordi. in l. 2. ff. de eo quod certo loco.

De eadē re.

218 Et ita in ſtatuto prohibente mulierem contrahere ſine conſenſu viri, conſuluit Franciſ. Areti. conſil. 54. in cauſa magiſtri Blaſij, col. 2. verſic. tertia ratio principalis, Sed & in ſtatuto prohibẽte filiumfamilias obligari ſine conſenſu patris. hoc quoque tenuit idem Franciſ. Aret. conſi. 73. diligen ter & maturè, col. 4. verſi. his ergo pręmiſſis vbi & in eam ſententiam multa allegat. Et idem quoq; in ſtatuto prohibente, ne poſſit mulier teſtari ſine conſenſu viri, conſuluit Corne. conſ. 241. de duobus quæritur, in primo dubio, libro ſecundo. vbi & alia quoque allegat, dicitque ita cõſuluiſſe Bal. conſi. incip. factum ſic proponitur, domina B. de Peruſio, cui ſe ſubſcripſerunt Petrus frater ipſius, & Hono. de Bar. ſed illud conſilium reperire non potui.

De eadē re.

219 Contrà non videtur poſſe mulierem Pictauicam, etiam extra territorium Pictauiæ contrahere ſine conſenſu viri, multis rationibus, quas hic continenter ſubijciemus. Prima, quia conſuetudo hæc diſponit circa perſonam, & quidem reſpectu ipſius perſonæ ſimpliciter, non reſpectu perſonæ in loco. Ideò vbicunque mulier ſubdita contrahat, non valet contractus, non ſeruata forma, quæ reſpicit habilitatem, ſiue inhabilitatem perſonę. Sicuti ſi daretur hic curator minori Pictauico, is certè nullibi terrarum poterit contrahere, ſine autoritate huius curatoris. l. ſi curatorem habens. C. de in integ. reſtit. mino. cum ſimili. Similiter, ſi alicui eſt bonis interdictum, huiuſmodi interdictio vbique vim habet, nedum in loco interdictionis, per l. is cui bonis. ff. de verborum obligatio. & l. Iulianus. ff. de curat. furio. & l. relegatorum. §. interdicere. ff. de interdict. & relega. Item ſuſpenſus ab officio, vel excommunicatus, vbique intelligitur ſuſpẽſus & excommunicatus. c. quiſquis, 4. quæſtio. 5. & no. gloſ. in l. ex ea cauſa. ff. de poſtul. & Archidiac. in c. ſi quis presbyter. 7. quæſtio. 1. Præterea ſententia, quæ afficit perſonam, vbiq; vim ſuam extendit. l. 1. C. vbi de cri. agi opor. & ca. vlti. de foro compe. Ad hæc conſtitutiõ Papæ vel Imperatoris ligat ſubditos, quocunque ſe conferant. l. leges ſacratiſſimæ. C. de legi. & l. 2. C. de commer. & mer. & l. 2. C. de vectigal. & c. vlti. extrà de conſtitu. Ergo & ſtatutum, ar. l. ſi duo. ff. de adminiſtratuto. vbi Bar. per illum textum dicit, quòd ſi per ſtatutũ minor, vel filiusfamilias, vel mulier prohibetur aliquod genus contractus celebrare, ita porrigitur effectus illius quocunque, ſicut porrigitur effectus vniuerſalis interdictionis adminiſtrationis. Idem quoq; Bar. in l. ex caſtrenſi. ff. de caſt. pecul. dicit quòd ſtatutũ diſponens, quòd non poſſit filiusfamilias obligari ſine cõſenſu patris, vires ſuas extendit ad contractum factum extra territorium ſtatuti. Et alibi ſcribit idem Bart. videlicet in dicta l. cunctos populos. in ſexta quæſtione, quòd ſtatutum prohibens minorem teſtari, trahitur ad ſubditum vbique teſtãtem. & idẽ ibi dicit Bald. quo ad bona ibi ſita, & Saly. etiam ibi. Præterea poteſtas ſtatuendi inter ſubditos ſuos, non arctatur territorio. l. vltima. ff. de decret. ab ordin. faci. & l. ſi quis in hoc. C. de Epiſcop. & cleri. & c. tuæ. & c. vlt. extrà de clericis non reſiden. Et ex differentia locorum non debent variari iura ſtatutorum. l. vlti. C. de temp. in integ. reſtit. Item iſtud ſtatutum eſt fauorabile, ut ſuprà dictum eſt. ergo vim ſuam porrigit extra territorium. d. l. 2. ff. quod certo loco. & cap. vt animarum. de conſtitu. libr. 6. Denique ſi aliter diceremus, facilè redderetur hæc cõſtitutio eluſoria, eſſetque ludibrio, qa ſemper mulier vt contraheret ſine conſenſu viri, alibi contraheret. quod eſſet abſurdum, arg. l. mercatores. C. de commer. & merca. & l. 2. C. de eunuch. Et facit l. ſi prætor. in prin. ff. de iudi. & l. 1. §. exceptiones. ff. quare. act. non dat. l. vlti. C. de vſur. rei iudic. & c. abbate. de uerbor. ſignifi. & c. commiſſa. de elect. libr. 6.

Contra ſuprà dicta.

Et ita in hanc partem concludit Bald. conſi. 418. ſuper primo puncto, libro quarto, & iterum conſil. 60. quædam ſoror de ordine minorum, libro quinto, loquens utrobique in ſtatuto diſponente, non ualere contractus, aut teſtamentum mulierum, ſine præſentia & conſenſu conſanguineorum. Et Bap. de S. Seuerino, loquẽs in eodem ſtatuto. in repet. d. l. 1. colum. 54. de Summa Trinitate. Florian. in l. 1. ff. de uſur. ubi loquitur de ſtatuto diſponente, quòd minor non poſſit contrahere ſine 220

De eadē re.

præ-

præſentia conſanguineorum, & Firmia. in tracta. Gabel. in ſexta parte principali, in quinta quæſtione, vbi dicit, ſe iudicaſſe in Capitulo Vrbis, mulierem Viturchianam non potuiſſe conficere teſtamentum in ciuitate Viterbii, ſine conſenſu propinquorum, qui requirebatur ex ſtatuto Viturchiano. Et faciunt ſcripta in non diſſimilib. caſib. à Roma. conſi. 39. in propoſita queſtione. & Barb. conſi. vltimo, illud re ſciam col. 19. ver. non obſtat. cùm dicebat & multis ſequē. libro quinto, & Benedict. Capr. conſi. 21. cum de duobus, colum. 2. ver. ſed his non obſtantibus, & conſi. 144. pro præfati dubij declaratione, col. 3. vbi tamen dubitanter loquitur.

221 *Diſtinctio. De eadē re.* Sunt autem, qui hanc controuerſiam ita componunt, ut uidelicet tale ſtatutum prohibens, ne mulier poſſit teſtari ſine cōſenſu certorum propinquorum, non porrigatur ad teſtamentum factum, extra territorium, per allega. pro priori parte, niſi actus fieret extra locū ſtatuti in fraudem illius, vt expreſſe voluit. Salyc. in d. l. cunctos populos: vbi ita dicit ſe conſuluiſſe apud Rhegium, & ſuo conſi. ſubſcripſiſſe Ray. & Ioan Lig & ſequitur Franc. Aret. ibi col. 12. verſic. ſecundo principaliter. & dicto conſi. 34. & dicto conſi. 73. & Alexā. conſi. 41. viſis, quæ ſubtiliter, columna ſecunda, libro 5 repetito conſi. 116 lib. 6. ubi hanc rem latè tractat. Et hæc diſtinctio cōfirmatur ex iis, quæ ſcribit Imol. in l. pupillus. in fin. ff. ad legem Falci. & Philip. Cor. conſi. 89. viſo ſupra ſcripto puncto. col. 4. ver. nec obſtat quod de facili, lib. 3.

222 *Alia diſtinctio.* Sed Petrus Ancha. in repet. c. 1. in 12. q. prin. uerſ. hic cadit quæſtio, qui eſt in 40. charta, in paruis, de conſt. loquens etiam in ſtatuto diſponente, ne mulier poſſit cōtrahere ſine cōſenſu duorum propinquorum, ſcribit Zachariam Triuiſanum profundæ ſcientiæ uirum, hanc quæſtionem diſputaſſe, an huiuſmodi ſtatutum liget mulierem alibi contrahentem ſine conſilio duorū propinquorum, in eamq; ſententiam tandem inclinaſſe, ut non valeat talis contractus, ſi is qui cum muliere cōtraxit, habeat huius ſtatuti notitiam: ſecus ſi ignorabat.

223 *Alia item.* Bald. autem in ſimili, in repe. l. vlti. ff. de iuriſdictio. om. iudi. dicit, quòd ſi ſubditus cum ſubdito contraha. extra territorium, non valebit contractus: ſi cum ſubdito, ualebit. Nam ad non ſubditum, non extenditur præiudicium, neque commodum legis municipalis. Refert tamē alios dicere, quòd ſtatutum poteſt inhabilitare ſubditum, ubicunque gerat actum à ſtatuto prohibitum, ſi eiuſmodi actus ſit, qui ab eo ſolùm pendeat, vt factio teſtamenti minoris viginti annis. Nam ſiue ſubditū, ſiue extraneum hæredem inſtituat extra territorium, non ualebit: ſed in contractu vltrò citroque obligatorio, æquam eſſe illam diſtinctionem, an non ſubditus ſciuerit prohibitionem ſtatuti, an ignorauerit. Et hoc ſequitur Petrus Anchara. vbi ſuprà, & Alexā. d. conſi. 41. libr. 5. & Roch. Cur. in cap. vlti. in 13. q. in tertia limitatione, extrà de conſuet.

Verùm idem Bald. (vt parum ſibi conſtat) aliter diſtinguit, conſi. 474. ſtatutum 22 *Alia quoq;.* eſt in ciuitate, libro 4. conſultus ſuper ſtatuto prohibente nullam perſonam poſſe teſtari, niſi reſeruauerit ius communis Eugub. Nam quiſpiam eius ciuitatis fecerat teſtamentum in alio loco, in quo nec iure communi viuebatur, & in eo teſtamento hanc reſeruationem non fecerat, dubitabaturque an ualeret huiuſmodi teſtamentum, & reſpondit non ualere in bonis tributarijs illius communitatis, in cæteris autem ualere: tanquam in huiuſmodi rebus inſpiciendus ſit locus bonorum, vt aliàs ſæpe in ſtatutis, præſertim realibus, vt per Barto. & alios in dicta l. cunctos populos. Nos uerò ſequimur eam opinionē, quæ irritum facit contractum, ubicunque factum ſine conſenſu mariti.

VIGESIMO SEPTIMO quæro, 225 *Quid ē diuerſo, ſi mulier extranea contrahat in Pictauia.* quid contrà, ſi mulier extranea contrahat in Pictauia, an ſit adhibendus conſenſus mariti, vt ualeat, Hanc quæſtionem in noſtro caſu poſuit Bald. in l. velles. in fine. C. de reuocat. donation. nec tamen decidit eam, ſed tantùm dicit eius rei deciſionem colligi ex nota. in dicta l. cunctos. C. de Summa Trinit. Videtur autem primū, quòd non: nam ſtatuta non poſſunt habilitare, uel inhabilitare non ſubditos, per l. 1. in fine. ff. de tutor. & curat. dat. ab his. & l. etiam, ſecundum vnam lec. ff. de tutel. Et ideo dicunt noſtri Docto. quòd ſtatutum prohibens uirum inſtituere vxorem, aut filiumfamilias, vel minorem 22. annis teſtari, & ſimilia, non trahuntur ad forenſes actum conficientes in ipſo loco ſtatutir. Ita uoluit Specu. titu. de ſenten. prolat. §. qualiter. verſic. item pone, quidam Flandren. Bart. in dicta l. 1. de tuto. & curat. dat. ab his. & in d. l. cunctos populos. col. 8. verſicu. ſed circa hoc dubitatur. & ibi quoq; Bal. col. 9. verſi. circa iſtam inhabilitatem, Salyce. Franc. Aret. col. 10. verſicul. quærit nūc. & alii recentiores. C. de Summa Tri. Petr. Anch. in d. c. 1. in 12. q. prin. ver. quæro vlterius circa iſta ſtatuta, de conſtitutio. vbi & hoc poſt Bald. ampliat, ut procedat etiam quoad bona ibi ſita, quia bona veniunt

niunt acceſſorie ad perſonam, ubicunque ſunt ſita, nec ratione eorum poteſt fundari iuriſdictio, & poteſtas ſtatuendi in forẽſem, arg. no. in l. 1. C. ubi pet. tuto. & voluit Innoc. in c. paſtoralis. de priuil. & facit l. libertus. §. ſola. ff. ad mun. Et hanc quoque partem tenuit Philip. Corne. conſi. 152. licet in hac conſultatione. col. 2. ver. confert etiam. lib. 1.

226 *De eadẽ re.* Contrariũ tamẽ in noſtro caſu videtur ex eo, quod no. Bal. in repet. d. l. vlt. ff. de iuriſdi. om. iu. vbi dicit, ꝙ ſtatutum diſponens, ne minor 22. annis poſſit cõtrahere, ſine conſenſu duorum ꝓximorũ, vel ſine autoritate iudicis, debet obſeruari & in forẽſi minore ibi contrahẽte. Quem refert Pet. Anc. in d. c. 1. in 12. quæſtio. uer. quid dices. in obligatione perſonali, de conſt. vbi dicit hoc primum videri repugnare doctrinæ Bar. & ipſius Bal. in dicta l. cunctos populos, niſi (inquit) quod ibi loquuntur, cũ ſtatutum diſponit ſimpliciter de ſtatu perſonæ, ad actum ſibi per ſtatutum, vel prohibitum, vel permiſſum: quo caſu tale ſtatutum non comprehendit forenſes: ſed in hoc caſu ſtatutum non ſimpliciter diſponit de habilitate, vel inhabilitate perſonæ, ſed perſona contrahente adhibet certã formam, & ſolennitatem. ideo & ad forẽſem trahitur illic contrahentem, Actus enim ſolẽnis, ſiue ſit iudicialis, ſiue extraiudicialis, ſortitur eſſentiam ſecundum legem loci, vbi fit, per legem primam. C. de emanci. liber. & l. ſi non ſpeciali. C. de teſtam. cum ſimilib. & ita refert Petr. Ancharanus, ubi ſuprà, quem ſequitur Franciſcus Aretinus dicto conſi. 54. col ſecunda, & rurſum dicto conſi. 73. columna quarta. Et idem in ſtatuto requirente præſentiam iudicis in donatione, conſuluit Corne. conſ. 85. tria principaliter. columna ſexta. libro ſecundo. Cogita, quia ſi ſtatutum hoc videtur factum in fauorem mariti (de quo alibi diximus) fortè aliud dicendum eſt.

227 *An hoc ſtatutum in muliere Pictauica habeat locũ in bonis alibi ſitis.* VIGESIMOOCTAVO, quæro, an hæc conſuetudo procederet in muliere pictauica, etiam quoad bona alibi ſita. Et videtur quod non. Nam bona dicuntur ſub illius iuriſdictione, in cuius territorio ſunt ſita. l. iubemus nullam. C. de ſacroſanct. eccle. & c. poſtulaſti. & ibi Inno. de foro compet. Ergo licèt ſtatutum habeat ciuem ſibi ſubditũ, attamen nõ videtur poſſe trahi ad bona ipſius exiſtentia in alieno territorio. quia in eis deficit iuriſdictio, quæ eſt cauſa efficiens & extenſiua ipſius ſtatuti. c. per venerabilem, cum ibi. nota, per Inn. & alios. extrà qui filii ſunt legitimi. & quod not. Bart. in l. 1. C. de Summa Trinitate, quòd legitimatio facta per principem, nõ trahitur ad bona exiſtentia in territorio alieno. Item ſicut ſtatutũ non comprehendit perſonam non ſubiectã, vt diximus in p̃cedenti quæſtione, ita nec bona ſibi non ſubiecta, arg. illo à perſonis ad res. l. qui plures liberos. ff. de vul. & pup. & l. ſi quis inquilinos. §. ſi ita legatũ. ff. de lega. 1. cum ſimilibus.

Contrarium tamẽ in ſimili decidit Bar. in d. l. 1. C. de Summa Trini. & in l. ſi duo. C. de admi. tut. & poſt eum Rom. d. conſi. 39. in propoſita quæſtione, in ſecundo dubio. Eſt enim (inquit) conſiderandum, quod ſtatutum aliquando ſtatuit principaliter & directè, circa bona ſui ſubditi. in alieno territorio exiſtentia: & tunc non ualet ratione defectus iuriſdictionis, quã in eis certum eſt non habere. cùm extra territoriũ habeatur loco priuati. l. 3. ff. de offi. Præſidis. & l. ultima. ff de iuriſdi. omnium iudicum. & l. j. §. ſed & ſi quid. & l. ulti. ff. de offic. Præfect. urb. & l. iuriſperitos. §. cum oriundos. & l. illud. ff. de excuſa tuto. & ca. ut animarum. de conſtitu. libr. 6. Aliquando autem ſtatuit principaliter & directè, circa perſonam ſibi ſubiectam, & tunc ſtatutum extenditur ad bona alibi ſita, tanquam acceſſoria ipſius perſonæ. l. propter lites. § licèt. ff. de excuſ. tuto. & l. 2. C. eod. & l. ſi fideicommiſſum. §. tractatum eſt. & l. argẽtarium. §. nomine. ff. de iudic. & l. magis puto. §. illud quæritur, ff. de rebus eorum. & l. cùm unus. §. is qui. iuncta gloſ. ff. de bon. auto. iudic. poſſ. & l. à Diuo Pio. §. 1. ff. de re iudica. & l. properandum. C. de iudic. & cap. Romana. §. contrahentes. de foro competen. libr. 6. Sed tu uide, quæ multo latius dicam in Tractatu Primogeni. in ea quæſtione, an ſtatutum deferens quandam primogenituræ prærogatiuam, trahatur ad bona alibi ſita: quæ quidẽ eſt 46. eius Tractatus, & uide ẽt hic Calder. conſi. 17. ſtatuto ciuitatis. tit. de conſtit. & conſi. 34. ſtatuto Ferrarienſi, titu. de teſtamentis. 228 *De eadem re.*

VIGESIMONONO, Quid in muliere hic matrimonio copulata, quæ tamẽ eſt de origine alterius prouinciæ, quæ iure communi vtitur, an ea poterit contrahere ſine conſenſu mariti, conſiderata ipſius origine? an uero non poterit conſiderato ſtatuto mariti? Sup hoc expreſſim conſuluit Bal. conſi. 139. ſtatuto communis Aſſiſij cauetur, libr. 5. vbi multa allegat ad interpretationem ſtatuti illius, quæ nihil ad noſtrum caſum pertinent: tãdem vero concludit, huiuſmodi mulierem cenſeri eſſe eius prouinciæ, cuius eſt maritus proindeque ligari eo ſtatuto, quod prohibet mulierem contrahere, uel teſtari, ſine præſentia, uel conſenſu mariti. Et id ſequitur 229 *Quid de muliere alterius originis, nupta in Pictauia.*

quitur & dicit ſing. Cat. Cotta, in memor. incip. ſtatutum quòd uxor. Et id quidem ſequor, licèt Corne. apertè contrarium cõſuluerit, conſil. 241. de duobus quæritur, in primo dubio. Sed tu pro Bal. ſententia uide, quæ diximus in prima lege connubiali, numero 28. incipien. illud etiam ex eodem fonte, & duobus ſequ. & iterum in gloſſ. 2. num. 45. incipient. item quæro ſecundò, & multis ſeq. Vide tamen quæſt. proxime ſequentem.

Quid ſi è diuerſo ſi mulier Pictaui ca alibi nupta.

TRIGESIMO. Quid ſi è diuerſo,
230 mulier Pictauica origine, nubat marito alterius prouinciæ, quæ hac conſuetudine non vtatur, an poterit contrahere ſine conſenſu mariti, inſpecta origine iſtius mulieris, an non poterit inſpecto domicilio mariti? Videtur inſpiciendum eſſe domicilium mariti per id, quod dictum eſt in quæſt. præcedenti, & locis inibi allegatis: tamen Bald. conſi. 226. præmiſſis uerbis ſtatuti, lib. 5. loquens in ſtatuto prohibente mulierem habentem filios, teſtari extra perſonas filiorum, multa in vtranque partem allegat. Et tandem uidetur cõcludere, quòd poſſit teſtari de bonis, quæ ſunt ſita in prouincia mariti, nõ etiam in his, quæ ſunt ſuæ prouinciæ per l. 1. C. non licc. habit. metro. lib. 11. Quæ deciſio ſi bene expendatur, uidetur aduerſari iis, quę diximus in præcedentibus quæſtionibus. Ideo cogita.

An in his quæſtio, inſpiciatur locus conſtitutionis procuratoris, an contract⁹ à procura. facti.

231 TRIGESIMOPRIMO, Retenta ea opinione, quæ vult hoc caſu requiri conſenſum mariti in contractu, qui hic conficitur, non etiam alibi, & mulierem extraneam non poſſe hic contrahere ſine conſenſu mariti: pone, quòd mulier quæpiam in alieno territorio conſtituit procuratorem ad contrahendum: procurator in hac prouincia contrahit ſine conſenſu mariti: an ualeat contractus? Videtur quòd ſic, quia videtur inſpiciendus locus, in quo mulier fuit, cuius mandato res geritur, ſicuti etiam attenditur eius perſona: quia qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur. l. 1. §. deieciſſe. ff. de ui & ui arm. & c. qui per alium, de reg. iur. lib. 6. cũ concord.

De eadẽ re.

232 Tu autem dicito contrarium, videlicet inſpiciendum eſſe locum initi contractus non mandati: nam inter mandantem, & mandatarium fit contractus mandati, & eius reſpectu debet conſiderari ius, vel conſuetudo loci ipſius mandati. At principalis contractus fit poſtea inter procuratorem nomine mandãtis, & alium cum quo contrahitur. Ideoque quantum ad iſtum, cùm quo ſcilicet contrahitur, attenditur locus principalis contractus, in quo ipſe interuenit cum procuratore: cũ actus recipiat ſubſiſtentiam, vt diximus in perſonam procuratoris. l. quæcunque gerimus. ff. de actio. & obliga. ideo quo ad ipſum contractum inſpiciendus eſt locus ipſius, non locus mandati, prout in ſimili dicit Bar. in l. non ſolum. §. ſi mandato. ff. de iniur. quòd in delicto commiſſo per mandatarium nomine mandantis, attenditur locus & tempus commiſſi maleficii, non mandati, per l. Prętor ait. la 2. §. hoc autem edicto. ff. de vi bo. rapt. Et quia ipſe mandans obligatur ex delicto propter mandatum, non ex mandato propter delictum, arguendo à ſimili, quod mandans obligatur ex contractu celebrato propter mandatum, non ex mandato propter contractum, per l. ſi quis uxoris. §. neque verbo. & l. q ſeruo. §. 1. ff. de furt. Et ſic arguit Bart. de contractu ad delictum. Vnde ſicuti in delicto concludit attendi locum delicti, ita quoque in contractibus dicendum eſt, in quibus id uidetur habere pro re minùs dubia. Et id quoque ſuadet ratio: nam ex quo in contractu duæ perſonæ ſunt æquè principales, l. 1. ff. de pac. videtur quòd nõ debeat attendi tempus, uel locus mandati, in quo nullo pacto interuenit altera perſona principaliter cõtrahentiũ. Et ita in hãc partem concludit Corne. conſi. 186. tria principaliter, col. 6. verſic. nec obſtat ſi dicatur, lib. ſecundo, loquẽs in ſtatuto diſponente, quòd donatio non valeat ſine conſenſu iudicis.

TRIGESIMOSECVNDO, Quid 233
ſi mulier habet verum maritum, quem fortè putat mortuum, ideoque & alteri nupſit, qui putatur eſſe maritus, cum non ſit, & hoc conſentiente contrahit: poſtea compertum eſt, uerum maritũ uiuere, qui non conſenſit, an ualebit contractus? De hoc loquitur Bal. conſi. 132. uerus maritus, lib. 4. ubi adeò obſcure loquitur, ut uix ſcias. quid de hac re ſentiat: videtur tamen in eam ſententiam inclinare, vt non valeat. Sed tu uide, quid dicam in ſeq. q. & nota in ſimili per Ang. Paul. Caſt. Alexan. & Iaſ. in l. ſi tibi decẽ. §. cum poſſeſſor. ff. de pac. Paul. Caſt. & Alex. in l. iuſiurandum quod ex conuentione. ff. de iureiur. Imo. & alios Cano. in cap. nihil. & in c. tranſmiſſum. de elect. cum multis concord. adductis per Iaſo. in d. §. cum poſſeſſor.

Si mulier habet verũ maritum, quem putat mortuum, & alterum cuius cõſenſu contrahit, an valeat.

TRIGESIMOTERTIO, Quid 234
autem, ſi cum vxor non haberet verum maritum, ſed tantum putatiuum, ut uocamus, contraxit ſine ipſius autoritate, aut conſenſu: an ualebit huiuſmodi contractus, comperto illum non fuiſſe maritum, fortè propter impedimentum ab initio

Quid ſi vxor non habet verum ſed tantum putatiuum, an eius conſenſus requiratur.

contrahentibus ignotum, nunc uerò compertum? Et uidetur primò ualere, quia cũ fœmina non habet maritum uerum, non habet locum in ea ſtatutum requirens mariti conſenſum, ut latè diximus ſuprà in eadem gl. in 7. quæſt. At iſta non habet maritum uerum, ſed tantum putatiuum, qui ſimpliciter maritus non eſt: ſicuti nec falſus & putatiuus denarius, eſt denarius, nec falſa fides, fides eſt, per text. in l. omnes. & ibi gl. in uerbo non habent. C. de hæret. cum ſimilibus alibi à me collectis, in noſtro Tracta. Retractuum, titul. primo. §. 1. in gloſſ. 20. in verbo, *d'or ou dargent*, num. 11. incip. at illud quoque, & ſeq. vbi idem videbis de falſo tutore, iudice, teſtamento, inſtrumento, modio, & cæteris.

235 Ideoque (vt propiùs accedamus ad caſum noſtrum) nec iura loquentia de marito & vxore, habent locum in ijs, qui putantur tantùm maritus & uxor eſſe, non ſunt tamen, per tex. in l. ſi concubina. in princi. ff. rerum amot. ubi uxor putatiua non habet priuilegium, ne furti conueniatur, ſicut vera uxor. Et hinc Barto. ibi not. quod licèt matrimonium putatiuum habeat quædã priuilegia circa dotem putatiuam, per l. ſi cùm dotem. § tranſgrediamur. qui eſt ulti. ff. ſolu. matrimo. non tamen circa alia. Cui accedit text. not. in capit. 1. in uerbo, totam dotem, extrà de donatio. inter virum & vxor. vbi maritus putatiuus non habet priuilegium veri mariti, ne videlicet cõueniatur, niſi inquantum facere poteſt, ut no. Io. And. Anto. & Panor. ibi, & Bald. Imol. Alexan. & Franc. Areti. in l. diuortio. §. impendia. ad fi. ff. ſolu. matrimo. & Iacob. Bel. in l. 1. in fine. C. de rei uxor. actio. Bald. Imol. & Pau. Caſt. in l. filio. la 2. ff. ſol. matrim. Rom. qui illum tex. dicit ſingu. in d. l. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur, col. 7. verſic. 2. & ibi quoque Alexand. col. 1. & idem Alexan. in l. ſi maritum. poſt princ. cod. titul. Barba. in cap. iurauit. col. 3. nu. 18. de probatio. & in c. ex literis. col. vlt. extra de pignor. & conſi. 46. ſcripſit præclarè, col. 9. verſic. capio modo tertiam, lib. 2. & Philip. Deci. conſi. 153. in effectu quæritur, col. 1. Fran. Ripa. in rub. ff. ſol. matr. nu. 63.

Il. loquentes de uiro, & vxore, nõ intelliguntur de putati.

Matrimoniũ putatiuũ, an habeat priuilegia veri.

Maritus putat. an non teneatur, niſi inquantũ facere poteſt uide 259.

236 Imò nec etiam ſemper circa dotem habet matrimonium putatiuum priuilegia veri. Nam licet in vero matrimonio dos habeat priuilegium, ut non poſſit opponi exceptio compenſationis, per d. l. 1. §. taceat. C. de rei uxo. actio. non tamen in matrimonio putatiuo, ſecundum glo. in d. §. impendia. quam ita intelligit & ſequitur Alexan. ibi. Ex qua & illud etiam apertè colligitur, quòd licèt maritus uerus lucretur fructus dotis, per text. ibi, non tamen putatiuus, per text. in l. in inſulam. §. fructus, eo. ti. ſol. matr. quam gloſſ. ſequuntur communiter omnes, in dicto. §. impendia. & uoluit etiam Bal. in l. penultima. §. Iulianus. ff. quod fal. tut. autor & Roma. in d. §. tranſgrediamur. col. 7. ver. 4. Sed & ex d. §. fructus. videre licet quòd quãuis uerus maritus, adeo lucretur fructus, vt nec impẽſas quoque in dotẽ factas nõ deducat: tamen putatiuus deducit ſumptus gratia eius factos. & ad hoc dicit illum tex. ſing. Roma. poſt Dyn. ibi. & no. ipſe Ro. vbi ſupra, verſi. 5.

Dos putati. an admittit excepti. compenſa.

Mari. puta. nõ lucratur fructus dotis uid. 261.

Similiter nec lucratur maritus putatiuus dotem ex pacto, uel ſtatuto, de dote lucranda, vt de primo, id eſt de pacto, eſt text. in l. prima vbi id not. Bald. Salycc. & Angel. C. de condictio. ob cauſam, & in dicto. §. Iulianus, & ibi gloſſ. & Bald. in §. ſi vero ab initio, & iterum in §. adſcripto, & ibi Angel. in Authentic. de nupti. & voluit præterea Franciſcus Aret. in l. ſi ante, columna tertia. ff. ſolu. matrimo. Barba. in dicto capitu. ex literis, columna vltim. de pig. & d. conſi. 46. libro ſecundo. De ſtatuto etiã uoluerunt Bald. Angel. Salycc. in dicta l. 1. de condictio. ob cau. idem Bald. conſi. 184. ſi qua inquit mulier, libro tertio Pau. Caſt. Roma. qui id declarat, & Alexand. in d. l. ſi cum dotem. §. vltim. ff. ſolut. matrimo. Frã. Ripa. in dicta rubrica. ff. ſolut. matrimo. De vtroque Bald. in cap. iurauit, colum. prima. & ibi Barba. in cap. iurauit, colum. 3. & Fely. col. ult. de probatio. Imol. Pau. Caſtr. & Ro. in d. l. ſi ante, ſolu. matri. Barba. conſi. ultim. colum. pen. libr. 2. Hippo. Marſil. ſingu. 129. dum eſſem aliàs. 237

Mari. puta. an lucretur dotem ex pacto, uel ſtatuto. uide 264.

Præterea licèt maritus verus lucretur dotem ob vxoris adulterium. l. conſenſu. §. vir quoque. C. de repudi. & cætera plerunque. extrà de donatio. inter vir. & uxor. idq; veteri iure Romanorum, vt ex eo conſtat, quod ſcribit Valerius Maximus, libro octauo, capite ſecundo, C. Marium damnaſſe Ticinium quendam, qui de induſtria, Fanniam impudicam fœminam duxerat, ut eo crimine poſteà repudiatam dote ſpoliaret. Quod è noſtris retulit Ioan. And. in d. c. plerunque, in principio. Et huc alludẽs Horatius lib. Sermo. 1. Satyr. 2. loquens de muliere, quæ veretur deprehendi in adulterio, metuens doti, inquit: 238

Marit. puta. non lucratur dotẽ ob adulterium uxoris, uide nu. 265.

Vel pallida lecto,
Deſiliat mulier miſeram ſe conſcia clamet:
Cruribus hæc metuat, doti deprenſa.

Tamen putatiuus maritus id lucrum non conſequitur, vt uoluit expreſſim gloſſ. in d. §. uir quoque. in uerbo, ſibi habere. & Antonius in d. c. plerunque. Roman. in l. Lucius Titius. col. 6. uerſic. ſed ſuccedit. ff. ſolu. matrim. & Alexander in dicta l. ſi cum dotem.

tem.§.vlt.col.2.ff.eod.titu.

239 Nec etiam is maritus putatiuus habet dilationem, quę veris maritis conceditur ad reſtitutionem dotis; ſed illico debet eam reddere, æquè ac quilibet extraneus, ſecundum gloſſam in d.l.1.§. exactio. in gl. magna, poſt principium.C. de rei uxo. action. quam ſequuntur expreſſim Ray. & Salyce. ibi.& Panor.in c.de prudentia.extrà de donatio. inter uirum & uxorem,& Alexand. in dicta l. ſi cum dotem.§. vltimo, ſoluto matrimo.

Nec habet dilationem reſtituendæ dotis.

240 Nec item habet locum ſucceſſio ab inteſtato ex bonorum poſſeſſione, vnde vir & vxor, inter coniuges putatiuos, ut apertiſſimè declarat text. in l.prima.ff. vnde vir & vxor, cuius hæc verba ſunt: Vt bonorũ poſſeſſio peti poſſit, vnde vir & uxor, iuſtũ eſſe matrimonium oportet. Cæterùm ſi iniuſtum fuerit matrimonium, nequaquam bonorum poſſeſſio peti poterit. An autem ex teſtamento capere poſſit, vide textum, qui illic ſequitur, atque etiam textum in l. vxori maritus.& ibi gloſ. & Doc.ff.de vſuf. lega.& in l.Præfectus.ff. de rit nupti. & in l. ſecunda.§.primo.ff.de his quibus, vt indig. & in l. qui contra. & in l. ſi quis inceſti.C. de inceſt.nupt.

Nec poſſeſ. bonorum ex edi. unde uir & uxor.

241 Nec uxor putatiua ſequitur forum viri putatiui.l.de iure.§.ultimo.ff. ad municip. gloſſ.in c.eos.32.di.& in c.3.in gloſſ.1. ad finem, 11.q.1.Barto.in l.vltima.§.item reſcripſerunt.le 2.in tertia quæſtione.ff.ad muni cip.Baldus, qui ex eo dicit ſingu.in ea non procedere.l. exigere dotem.ff. de iudi. in d. c.iurauit. columna prima. & ibi quoque Felyn.columna vltima, de probatio. idem Bald.conſi.439.ſuper primo puncto, colũna ſecunda, verſicul. item nuptiæ, libro 4. Maria.Socin.in cap.1.columna decima, in 17. declaratione, extrà, de for. competent. Cardin.Alexandrin.in c.1.column.penultima, de ſponſa.& ibi quoque Felin. colũna penul.verſicul. ſecundo limita, qui dicit ſingu.id quod dictum eſt de d.l. exigere dotem.& Iaſon in l.cunctos populos. in 6. limita.C.de Sum.Trinit.

Vxor puta. ſequitur forum uiri.

242 Nec in dote putatiua inducitur tacita illa ſtipulatio, quæ in vera inducitur, ex d.l. 1. in principio.C.de rei vxor. act. vt uoluit gloſſ.no.in §.ſi aduerſus, in verbo, exactioni, Inſtitu.de nupti.& Angelus in l.2.§. ultimo, per gloſſam, ibi.ff.de priuileg. credito. Quod vel hinc ſatis liquidè ꝓbatur, quod pro huiuſmodi dote repetenda datur condictio ob cauſam, uel ſine cauſa, vt habetur in l. prima.C. de condictio. ob cau. & & in l. vltim.ff.de cõdictio. ſine cau. & voluit etiam gloſſ.in rubric.ff. ſolut. matrim. & in d.§.ſi aduerſus.& in d.ca. de prudentia. in gloſſa prima, de donati. inter uirum & vxor.& Specu.tit.de dote poſt diuort. reſtitu.§.formatis.ver.quid ſi mulier agit, ibi ſed ſi matrimonium.

Dos putat. non habet tacitã ſtipulationem.

Et ex hoc aliud aſſumitur huic noſtro propoſito ſatis accommodatũ, quod quãuis ex vero matrimonio diſſoluto ipſo iure tranſeat dominium dotis in uxorem. l.in rebus.C. de iure dotiũ. non ſic autem ex putatiuo: quod hinc manifeſtè liquet, quod nulla condictio datur domino.l.1. ff.uſuf.quemadmod.cau.& §.ſic itaque.Inſtit.de actio.& ita nuncupatim annotauit Bal.à Barto.quem nouellum appellant, in d.l.ſi cum dotem.§.vlt.ff. ſol.matr. & iterũ in tractatu dotium, in 8.parte, in 6. priuilegio.in 12.limitatione,& iterum in 11. parte, col.15.ver.vndecima differentia. 243

Dotis puta. dominium ipſo iure non trãſit in uxorem.

Nec hic quoque maritus putatiuus poteſt accuſare uxorem putatiuam iure mariti, ſed tantùm iure extranei.l. ſi uxor.§. ſed ſi ea ſit.ff.de adul.cuius hæc verba ſunt. Sed ſi ea ſit, cum qua inceſtum commiſſum ſit: vel ea, quæ quamuis vxoris nomine animo haberetur, uxor tamen eſſe non poteſt dicẽdum eſt, iure mariti eam accuſari nõ poſſe, iure extranei poſſe. Nam quod prius in eadẽ l.poſt principiũ ſcriptum fuerat, in hunc modũ. Planè, ſiue iuſta uxor fuerit, ſiue in iuſta, accuſationem inſtituere uir poteſt: intelligi non poteſt, ſcilicet iuſta vxor, pro uera & legitima, & iniuſta pro putatiua, & illegitima, ut intelligunt glo. Bar.& alii ibi alias vterque locus eiuſdem l.è diametro ſecum pugnaret, quod cum in aliis veriſimile non ſit, p.l. non ad ea.ff. de cõdi. & dem. tamen multo minus in Iuriſcõſulto. Sed prior ille locus iniuſtam vxorẽ uocat: cum qua matrimoniũ eſt, ſed nõ ſolenniter celebratum, ex Homero, li.9. Iliados. 244

Maritus puta non accuſat uxorem adulte. iure mariti. Iuſta uxori quæ.

Ἦ μοῦνοι φιλέουσ᾽ ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
Ἀτρεΐδαι. Et cætera quæ ſequuntur.

Palaca. Iuſta mater familias. Pellex.

Quem locum & ipſe iuriſconſultus mihi citat. Quod ſi plenius ſcire uis, quæ ſit iuſta & iniuſta uxor, quidve differat iuſta uxor à pallaca: vide Budæum in Annotationibus eius loci: ſed ita ut conſideres illum locum Liuii, libro nono belli Macedonici. Hunc iuſta matrefamilias, illum pellice ortum eſſe. & alium Suetonii in Veſpeſiano, capi tertio, Cænidem Antoniæ libertam, & à manu dilectam quondam ſibi reuocauit in contubernium, habuitq; eam Imperator penè iuſtæ vxoris loco. Cui iunge & alium locum eiuſdem, c.uigeſimoprimo. Poſt deciſa, quæcunque obueniſſent, negotia, geſtationi, & inde qeti vacabat accubante aliqua pallacarum, quas in defunctæ locum Cænidis plurimas conſtituerat. Nam quod de pellice, &

pallaca Iuriſconſulti noſtri tradūt in l.Maſſurius, de verb.ſignifica.& Alciatus inibi, atque etiam in libro quarto cod.ti. & Floridus Sabinus in libro de Iuris ciuilis interpretibus, vix ad hunc locum pertinet, ſed id obiter tibi dicere voluimus.

245 *Maritus putatiuus an poſſit occidere adulterū.* Sed ab eo, quod diximus in principio verſic.præcedentis, non admodum diſtat, quod ſcribit Bart. in l.marito.§.illud. q eſt vlt.ver quæro, vtrum ſi vxor.ff. de adulter. quòd maritus putatiuus, qui ſcilicet duxit vxorem, quam non licebat, nō poteſt adulterum interimere, etiā eo caſu, quo verus maritus poteſt. Nam cum eum, nec vxorē putatiuam accuſare nō poſſit, vt diximus in d.præcedenti ver.ſequitur, neque ei licere eos occidere. Et id (inquit ipſe Bar.) verū eſt, licet glo.dicat contrarium, & male, in l.penul.§.vlt.ff.ad municipal.quæ dicit, non legitimum matrimoniū, quo ad aliquid pro legitimo haberi, vt quia adulterium committitur, per d.l.ſi vxor.§.planè. cuius verba in d.præcedenti verſi.poſuimus.

246 *De iiſdem rebus.* Ego vero putarem, ſi huiuſmodi vxor non iniuſtè putabatur eſſe vera vxor, cum tamen talis non eſſet, ob aliquod impedimentum, quod maritus ipſe non abs re ignorabat, licuiſſe illi adulterum impunè occidere: vti etiam in præcedenti illo caſu hunc maritum poſſe eam vxorem adulterii accuſare, ſi ea tenebatur, & tractabatur, vt vera vxor, etiam ſi vxor eſſe non poterat, vt per ipſum Barto. in d.l.ſi uxor, §.ſed ſi ea ſit. De quo tamē antequam tuū judicium interponas, vide Bald.in l.non ignorat.col.3.verſic, vel aliter in hoc puncto.C.qui accuſ.non poſ.

247 *Pater non obligatur pro dote putatiua data filiiſfamilias* Et licet pater obligetur pro dote data filiofamilias, vt latè per omnes in d.l.ſi cum dotem.§ tranſgrediamur.ff.ſol. matrimo. id tamen non procedit in matrimonio putatiuo, quod ſcilicet nullum eſt, vt à Rom. ſcriptum eſt in illo ipſo §.tranſgrediamur. col.4.uerſi.quod tamen declara.& ibi quoque Alexander, col.1. verſic. quòd limitat. ſol.matr. Quos refert & ſequitur Ioan.Lupus in repet.rubric.extra de donatio. inter virum & vxorem.§.41.col.3.verſicul. prædicta ſunt plana. Innititurque Ro. ra. eius quod in ſimili, & eo quidem no. ut ipſe dicit, caſu ſcribitur in l.1.uer. pro intante. C. de muneri.& hono.non conti.lib.10.

248 *Dos vera nō retinetur ob impenſas: ſecus vero in dote putatiua.* Sed & quamuis propter impēſas factas in vera dote, non habeat locum retentio ipſius dotis, per d.l.1.§. ſed nec ob impenſas.C.de rei vxo.act.& l.dote.ff.de dote prælegata, tamen ea locum habet in dote putatiua, propter ipſas impenſas in ea factas.l. ſed & ſi quid.& ibi gl.& Roma. qui eam l. legit, cum §.tranſgrediamur.col.7.ver.duodecimo, quòd quamuis.ff.ſol. mat. ubi dicit eum caſum eſſe notandum.

Deinde donatio facta inter cōiuges putatiuos, non confirmatur morte, per text. 249 *Donatio inter coniuges putatiuos non confirmatur morte.*
no.in l. cum hic ſtatus.§. ſi quis ſponſam. ff.de dona.inter virum & uxorem, quem in id dicit ſing.Bald.in l.eam quam, col.5. uerſi. modò ego quæro.C. de fideicom. & in ſua margarita, in verbo, donatio, columna 2. uer. donatio facta per uirum. & Roma.in d.§.tranſgrediamur.col.7, uer.ſextò, quòd quamuis donatio. & ibi quoque Alex.col.2. ver.ex hoc uerificatur.& iidem Roma.& Alex.in l.ſi donatione.ille col.4. uerſi.in eadem glo.ibi, nec tenet.hic col.5. verſicu.in eadem, ibi, nec poſtea & iterum. colum.ſeq.uerſi.nec obſtat, d.§.C.de coll. qui & ipſi dicunt ſin, d.§. ſi quis ſponſam, Alexand.in addit. Bartol.in l. donationes. la.1.C. de donatio. inter uir.& ux. & Barb. in l.ſi diuortio.col. 14.ff. de uerbor. obliga. & in c.iurauit.colum.3.num.15.de proba. & in d.c.ex literis.col.ulti.de pigno. & Iap. à S.Geor. in l.ſi pater.C. de hæredi. inſtitu. Sed eſt ſimilis tex.in l.ſi ex uoluntate.ubi & Bald.ipſe not.C. de donatio. inter uirum & uxorem. & alius item in l.2. in fine. cum ſeq.ff. de priuil. credi. & uoluerunt propè omnes in d.l. ſi pater. & Stepha. Bertrand. qui alios citat, conſi. 17. ex eo quod apparet, col.7.lib.4.& Ioan.Lup. in repe.d. rubr. de donati. inter uir.& uxor.§.36. col.3.ver. & ideo non ualet.

Nec tantùm in hoc caſu coniugum pu- 250 *Putatiui alii non ueniunt in conſideratione.*
tatiuorum, ſed aliàs ſemper, non habent locum leges in quibuſuis aliis putatiuis. Nā habes tex.in l.ſi is qui.ff.de eo qui pro tuto. non ualere alienationem etiam factam cū decreto, de re pupilli, cum autoritate tutoris putatiui.& ibi Bartol.& Bald. eum text. ad hoc no.& alium text.in l. qui in aliena, §. ſi is qui putabat. & ibi gloſſ. & Roma.ff. de acquirend. hær. ubi filius putatiuus non quærit patri putatiuo, ut uerus uero. Et idē Bald.in l.prima.colum.11.uerſicu. quoad nouum.C.qui admi.latè probat filium putatiuum inſtitutum hæredem, etiam fauore patris putatiui, non teneri adire hæreditatem eo iubente, per text. inter cætera i.1 l.iuſto.in princip.ff.de uſucap. & ſequitur Iaſon in l.qui aliena.§. ſi is qui putabat.ff. de acquir.hæred.

Sed & text. eſt in l. ſi pater. & in l. nec 251
apud.C.de hær. inſt. non ualere inſtitutionem factam de filio, aut fratre putatiuo, ſiue inſtituens errauerit in facto, uti loquitur d.l.ſi pater. ſiue in iure, ut loquitur d.l. nec apud. Idque etiam procedit in donatione inter uiuos, ut uoluit Bald.in d.l.nec apud, quem ſequuntur Alexand. Corne. Iaco.à S.Geor.ibi, p tex.in d.l. cum hic ſtatus.

tus.§.ſi quis ſpõſam.Licèt Pet. Cy. & Ang. tenuerunt contrarium in d.l.nec apud.

252 Eius autem l.autoritate ſubnixus Raph. Fulg.conſi.23.Engelpertus.col.vltim.verſi. ad ſecundum, reſpondit non ualere inſtitutionem filij naturalis, qui putabatur legitimè legitimatus: cùm eius legitimatio nõ valeat. Et idem quoque voluit Pau.Caſt.in l.eam quam.col.2.ver.& per iſtam l.C.de fideicom.per tex.ibi, ſecundum lectur.Azo. & ita dicit ſe conſuluiſſe, & ſequuntur recentiores ibi De quò tamen Philip. Deci. conſi.166. viſo themate.col.2.ver. ſed prædictis.& iterum colum.4.verſicul.ſecundò principaliter,& colũ.ſeq.ver.& ita requiſitus, vbi de hoc nutat. tamen videtur tandẽ id ſequi, vt etiam facit conſil.453. conſultum fuit in fi.

253 *Cõtra ſupra dicta.*

CONTRARIVM tamen videtur, matrimonium putatiuum habere priuilegia veri. Primũ per text.in d.l. ſi cùm dotẽ. §.vl.ſol.mat.vbi duo ad eam rem probantur: Primum, quòd res empta ex pecunia dotali, in matrimonio putatiuo, eſt quaſi dotalis, ſicut in vero eſt dotalis, per l. ita conſtante.ff. de iure doti. cum ſimi. Et ad hoc eum text. in dicto §.vltim. expendunt omnes ibi inter quos Rom.verſicu.7. dicit eſſe not.& Ioan.Lup.in repetitio.c. per veſtras.§.32.de donatio.inter vir.& vxo. Et id quoque voluit Pet.Ancha.in d.c.1.colũ.1. eod. tit.per tex.in d.l. ita conſtante, quæ tamen, vt diximus, loquitur de vero matrimonio. Alterum, quod probatur ex d.l. ſi cùm dotẽ.§.vlti.(vt eò redeamus) eſt, quòd vxor putatiua habet priuilegium, vt præferatur cæteris creditoribus, quibus & vera præfertetur. Ad quod etiam bene facit text. in l.ſi ſponſa.ff.de iure doti. Sed id quomodo intelligatur, videbis apud Bald. Nouellum in d. tractatu dotium, in ſecunda parte 11.partis princip.col.1.& 2. vbi id tribus modis limitat.

Vxor putatiua habẽt priuilegiũ prælationis.

254 *Actio, quæ datur pro dote putatiua, priuilegiata eſt.*

Et ad hoc bene facit, quod plerique nõ pariæ autoritatis tradunt, actionem quæ pro dote putatiua datur vxori putatiuæ, æque priuilegiatam eſſe, atque eam quæ veræ vxori datur. Ita enim voluerunt gloſ.& Bald.qui id dicit no. Alberi. & Salic. qui id dicit communiter teneri, in d.l.1.C. de cõdic.ob cau.Hoſtien.Ioã.And.& Panor.in d.c.de prudentia: extrà de don.inter virum & uxorem: Specu.in eodem ritu. ut plurimi citant: ſed & in tit. de dot. poſt diuor.reſtitu.§.1. verſi.ſed ſi matrimonium, aliàs eſt ſub uer, quid ſi mulier.

255 *Vxor putatiua an habeat hypothecam, & eam priuilegiatam.*

Et hęc quidem ita procedũt, ut uxor ipſa putatiua in iis habeat & tacitam hypothecam,& eam quidem priuilegiatam, ut expreſſim dicit gl.in d.l.ſi cùm dotem.§.ul-tl.de quo tamen latè per Bar.Imo.Pau.Ca. Ro.& alios ibi.& etiam per glo. & alios in l.2.§.vlti.ff.de priuilegiis credi.& gl. in l.ul. ad finem magnæ gl.& ibi Cyn. in 7.quæſti. Bar.Bald.col.ult.Io.Fab. paulò poſt mediũ & Saly.in 6.quæſtio.C. qui poti.in pignor. hab.Bal.in l.eos qui.C.eodem tit.& in l.dotis appellatio.ff. de iure doti. & in d.l.1. in fine.C.de cond.ob cau.Collec.Imo.Petrus Ancharanus & Barb.in d.c.ex literis.de pi. & Idem Ancha.in d.c.1.col.1.de don.inter vir.& uxor.Barb.d.conſi.46.ubi ſuprà, lib. 2.& latè Bald.Nouell.vbi ſuprà,col.3. uer. ſecundò conueniunt, & col.ſeq. uerſicul. tertiò conueniunt, & etiã in 10. parte prin. in 12.limitatione.

256 *Dos putatiua alienari non poteſt.*

Et quemadmodum dos vera illud habet priuilegium, ne alienari poſſit.l.1.& ꝑpe per totum tit.ff. de fun. dotal. & c. cum contingat. de iureiuran.ita & putatiua, vt uoluit gl.no.in l.dotale prędium la 1.§.dotale in uerbo præſtabitur.ff.de fun. dota. ꝑ d.l. ſi cum dotem.§. vlt.ff. ſol. mat. quo in loco Ro.col.7.ver.eſt ergo,& Alex.eam gl. ſequuntur.& dicit ipſe Rom. ſingu.uti etiã Barb.in d.c.iurauit.col.4.ſub nu.18.de probati.& in d.c.ex literis.col.ulti.de pigno.& Bald.Nouel.in d.tractatu dotium, in 6. parte prin. in 1.ſpeciali, in 15. limitati. ubi & id dicit communiniter teneri.& Io.Lupus in repe.d.rub.de donatione inter uirum & uxorem.§ 36.col.2.uerſi.habet etiam uxor putatiua.& Thomas Parp.in repe.rubr.ff. ſol.mal.col.4.uer.in tertio caſu.

257 *Inſtrumenta dotalia putatiui matrimonij habent executionem paratam.*

Et ſi inſtrumenta dotalia habent executionem paratam ex ſtatuto, cuiuſmodi ſunt plurima in Italia, æquè habent inſtrumenta dotalia putatiui matrimonij, ut ueri ſicuti pulchre uoluerunt Bald.& Saly.in d.l.1.in fin.ff.de condic.ob cauſ.& ſequuntur Paul.Caſt. & Alex.in d.l.ſi cùm dotem. §.ulti. ubi Alexan. ipſe dicit mirandum, cùm talia ſtatuta ſint correctoria iuris cõmunis, ex quo inſtrumenta publica non habent huiuſmodi executionem paratam l.minor annis.25.cui fideicommiſſum: in princ.ff.de minori.& dicemus alibi latiùs.

258 *In uniuerſum.*

Et generaliter omnia ueræ dotis priuilegia, competere & putatiuæ, magna autoritate confirmat Specula.titul. de dote poſt diuor.reſtitu.§.formatis.uerſicu ſed ſi mulier agit, ibi, ſed ſi matrimonium, argum. l.ex facto.ff.de pecul.& d.l.2.§.ultim.cum l. ſequ.ff.de priuile.credito. ubi ſcribitur, priuilegia dotis habere locum, etiam matrimonio non ſequuto. Quæ res ſi obtinet, maiori, aut ſaltem eadem ratione obtinere debet in matrimonio putatiuo ſequuto.

259 *Declaratio præcedentiũ.*

Verũ hæc tantũ ꝓcedũt, ut ij dicũt, quos

ſuprà pro priori parte citauimus, cum agitur de fauore mulieris. Intereſt enim reipublicæ, vt fœmina dotem quibuſcunq; modis conſequatur, vt deinde nubere poſſit: vt eſt tex. no. loquens de vxore putatiua, in l. 3. ff. de priuil. credi. dum reddit rationem præcedentis §. vl. l. 2. priuilegium doti putatiuæ concedentis, vt nuper diximus. Quæ ratio non habet locum ex parte viri putatiui, & iō nō debet cōſeq priuilegia cōceſſa veris, vt ſuprà dictū eſt in priori illa parte.

160 Sed hoc nondū in rem iudicatā tranſiit quandoquidē habemus gl. or. quæ contra illud, quod ſupra in illa priori parte diximus, ſcilicet nu. 235. īcip. ideoque vt ꝓpius, voluit maritum putatiuum, nō magis cōueniendum, vltra quàm facere poſſet, quā verum in d. c. j. extrà de do. inter vir. & vxo: quam ſequuntur Pet. An. & vterq; Cardi, Flori. & Ale. ibi. Ex quibus poſterior dicit quòd hæc opinio ſeruetur in practica. Sequitur etiam Rapha. in d. l. ſi cùm dotem, §. vlt. ſolu. matri.

Maritus putatiuus non cōueniendus niſi in quātū facere poteſt.

161 Sicuti & contra illud, quod dictum eſt, nu. 236. incip. imo nec etiam, maritum putatiuum non lucrari fructus dotis, plurimi tenuerunt de quo per gl. Pet. Dyn. Alber. Bar. Ro. & omnes in d. l. ſi ante nuptias. ff. ſol. mat. glo. Cy. Bal. & alios. in l. 2. C. de dotis promiſ. gl. & Odofr. in l. dotis fructus. in prin. ff. de iur. dot. & in d. l. pe. ff. quod falſo tut. auto. Azo. ī Summa. C. de iure dot. Spe. d. ti. de dote poſt diuor. reſt. §. formatis. ver. qd ſi mulier minor. & ibi Bal. in add. & eſi dem Bal. in l. 1. C. de vſuca. pro dote. Ang. in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. quare. ff. de adul. & in l. nec vllam. §. omnibus. ff. de pe. hær. Ro. in d. §. tranſgrediamur. col. 7. verſi. 4. & in d. l. in inſulam. §. fructus. quem. legit cum l. viro. nu. 18. ff. ſolu. mat. Barb. in d. c. ex literis. col. pe. de pign. Bald. Nouellum. ī d. trac. dot. in j. parte pri. ī 6. cōbinatione.

Maritus putatiuus, an lucretur fructus dotis.

162 Nam quod hanc opinionē multum cōfirmat, ſicuti verus maritus dicitur habere cauſam onéroſam in dote, non lucratiuā. l. ex promiſſione. ff. de act. & oblig. & l. pro oneribus, & ibi Bart. & alij, C. de iure doti, cum ſi. idque etiam in ipſius dotis lucro, ꝑ tex. no. in l. 1. §. ſi vero, iuncta glo. in verbo, ad lucrum, & ibi Bal. & Ioan. Plat. C. de impo. lucra. deſcrip. lib. 10. & gl. Bal. Ro. Alex. & recenti. in l. ſi donaturus. ff. de cond. ob cau. cū alijs concord. à me collectis in rep. l. ſi vnquàm, in verbo, donatione largitus, nu. 217. incip. poſterior. Ita & maritus putatiuus, vt uoluit gl. not. in l. Proculus. in glo. vlt. ff. eo. titu. de iure dot. quam nuncupatim ſequitur Ro. qui eam dicit ſingu. in d. §. tranſgrediamur. col. 7. ver. 8. Iaſon in d. l. ſi donaturus. §. 1. in gloſſ. 1. & in l. Neſennius. col. 2. ff. de re iudica. & conſil. 173. viſo inſtrumento dotis, col. 3. ver. ex iſtis omnibus, lib. 4. & Ioan. Lupus, qui eam dicit ſing. in repe. c. per veſtras. §. 22. col. 3. ver. intellige prædicta, de donatio. inter vir. & vx.

Maritus putatiuus habet cauſam oneroſam etiā in lucro dotis.

Et mentio illius l. Proculus monet, vt aliud dicam, antequam ad alia progrediamur, quod & ipſum ad hāc tractationem pertinet. Nempe quod ſicut dos vera præbet iuſtum titulum ad præſcribendum, ꝑ l. Pomponius. § in dote. ff. de acquirē. poſſ. & per totum titul. ff. & C. de vſuc. pro dote. Ita & dos quoq; putatiua, vt eſt text. not. in d. l. Proculus. quem ad hoc expendit Roma. in d. §. tranſgrediamur, col. 7. verſic. 11. de cuius ſuper hoc interpretatione, vide omnino Bal. Nouellum, in d. tract. dotium in 2. parte 11. partis prin. col. 7. ver. & ex hoc poteſt inferri, cum multis ſeq. 263

Dos putatiua præbet iuſtū tit. ad præſcribendum.

Sed & cōtra illud, quod in ea priori parte dictum eſt ex aliorum opinione, in nu. 237. inci. ſimiliter nec lucratur, maritum putatiuum non lucrari dotem ex pacto appoſito in contractu matrimonij putatiui, tenent Dy. & Albe. vterq; apud omnes autoritatis maximæ, in d. l. ſi ante nuptias. ff. ſoluto mat. nam licèt ij. loquātur de pacto lucrandi fructus: tamen eadem ratio eſt lucrandi & ipſam dotem ex pacto, ſi nihil aliud obſtet. Ego tamen de hoc dubitarem cum mulier hic paciſcatur tanquam cum viro futuro, non tanquam cum extraneo, ut dicemus poſtea, nu. 271. & quemadmodum. 264

Maritus putatiuus an lucretur dotē ex pacto.

Vti etiam contra illud, quod dictum eſt in nu. 238. incipiē. præterea licet, maritum putatiuum nō lucrari dotem ex adulterio vxoris putatiuæ, tenuit gl. ordi. in d. capitul. plerunque. & ibi quoque Innoc. Hoſt. Gotfre. Io. And. Phi. Cardin. Flor. Panorm. qui eam dicit ſing. & Cardi. Alex. ext. de donatio. inter uirum & uxorem, & Barptol. Brixi. in diſputatio. 65. mulier quædam, Petr. Anch. in d. c. 1. in fi. eo. titu. Paul. Caſt. conſil. 149. reuocatur in dubium, colum. 1. lib. 3. Ludo. Bolo. conſi. 23. maritus quidam, col. 2. Tho. Parp. in repe. rub. ff. ſol. mat. col. 3. in fine, Hippo. Marſil. conſi. 13. diuini numinis, col. pen. in fine. & Io. Lup. in repeti. rub. de donat. inter uir. & uxor. §. 36. col. 2. verſi. ad predicta etiam facit. 265

Maritus putatiuus an lucretur dotem ob adul. uxor.

Sed & contra illud, quod dictum eſt nu. 239. incipien. nec etiam is maritum putatiuum non habere dilationem ad ſolutionem dotis putatiuæ, ſatis ſentire videtur glo. in d. c. de prudentia. in glo. 1. illam referendo ad textum, qui loquitur de matrimonio inualido: quam & ita intellectam, ſequūtur quidam recētiores. in d. l. ſi cum dotem. §. ultim. ſolut. matri. prout retulit Bal. Noue. in d. tract. dotium, in 2. parte 11. partis 266

Maritus putatiuus, an habeat dilationem.

partis prin.col.15.verſi.12.differentia. Et ex antiquioribus quoque voluerunt, Iac. Areti.in l.1.§.exactio.C.de rei vxor.acti. & Collect.in d.c.1.co.2.verſi.ſed quid ſi matrimonium, extrà de donatio.inter uir. & vxorē. Illam autem gloſſam ad verbum refert, & ſequitur Hoſt.in d.c.de prudentia.

267 *Mulier dotata in matrimonio putatiuo nō ſuccedit extātibus.* Sed vt & ad alia accedamus, ſi ſit ſtatutum, ne mulier dotata ſuccedat extantibus maſculis, vt ſunt plurima in Italia, id vtiq; obtinebit, ſi quæpiam dotata ſit in matrimonio inualido. Ita enim fuiſſe Piſis conſultum per ſolennes Doct. & ſe eorum cōſi.ſubſcripſiſſe tradit Bal. Nouel.in d.tract.dotium, in d.2.parte 11. partis prin.col.10. verſi.duodecima conuenientia.

268 *Dos putatiua impenſa minuitur, ut vera.* Et ſicut impenſa neceſſaria dotem minuit in vero matrimonio.l. quod dicitur.ff.de impen. in reb.dota.fac. & l.1.§. quod diximus.ff.de dot.præleg.cum ſi.Ita quoq; in matrimonio putatiuo, & illicito, vt eſt tex.expreſſus, in l.dote.ff.de ritu nupti. quē ad hoc dicit ſing.Bal.Nouel.in eo trac. vbi ſuprà, col.5.verſi.ſeptima conuenientia.& iterum col.15.verſi.decima differentia, vbi hoc latiùs tractat, & declarat.

269 *Matrimoniū putatiuū publicā honeſtatem producit, ut verum. Et bigamia.* Ex quibus facilè intelligis, matrimoniū putatiuum non ſolùm habere priuilegia veri, in fauorem mulieris, ſed & contra eā. Sed vt intelligas id non ſolùm procedere q̃tū ad dotē, ſed & quātū ad cætera, habes tex.in c.ad audientiā, de ſpōſ.pbātē ex mr̃imonio putatiuo cōtrahi publicā honeſtatem, vti ex vero, de quo in ca.ſponſam.eo.ti.& alium quoque tex.in c.nuper.de biga.non ordi.quo cauetur, pœnam & effectū bigamiæ contrahi etiam ex matrimonio putatiuo.

270 *Conqueſtus commu. inter coniuges putatiuos.* Quid, quòd ſi ex ſtatuto, conqueſtus (ita vulgo vocamus in Gallia acquæſtus factos conſtante matrimonio) ſunt communes inter maritum, & vxorem, id quoque ſtatutum habebit locum inter coniuges putatiuos: ita enim poſt alios antiquiores voluit Panor.in c.2.per illum text.iuncta glo.& ibi etiam Cardi.Alex. extrà de donatio.inter vir.& vxor.& ſequitur etiam Barb.in d.c.iurauit.col.2.nu.17.de proba.& in d.c.ex literis.colum.vlt.de pignori.& Ioan. Lupus in repe.rubr.de donat.inter vir. & vxorem, §.36.verſi. & hinc eſt: & iterum §.61.colum.penul.verſic.ampliabis iſta.& vtrobique dicit, ita diſponere legem regni, Fon leg.lib.3.titu.6.l.4.& iterum char.33.col.2.

271 *Quæſita ab vxore præſumi quæſita ex bonis viri.* Sed ex eodem tex.in d.ca.2.iuncta etiam glo.vltima, apertè probatur, quòd quemadmodum quæſita ab vxore, cōſtante matrimonio, præſumuntur fuiſſe quæſita ex bonis viri, vt turpis quæſtus ſuſpicio uitetur.l.Quintus.ff.de donat.inter uir.& uxorem.& l.etiam.C.eod.tit.vbi Barto.dicit ad hoc ſemper tex.allegari.nam & apud Plautum (ut id obiter dicam) in Caſina, Myrina mulier ita Cleoſtratam alloquitur, quæ dicebat ancillam quampiam ſuam eſſe:

Vnde ea tibi'ſt? nam peculi probam nihil habere addecet
Clam viro, & quæ habet partum, et haud commodu'ſt
quin viro aut ſubtrahat,
Aut ſtupro inuenerit: hoc viri cenſeo eſſe omne quicquid
tu.m eſt.

Similiter & ab uxore putatiua. Similiter & id procedit in matrimonio putatiuo, vt probatur ex illo text. & gloſſ. uti diximùs.

272 *Donatio inter coniuges putatiuos nō valet.* Et quemadmodum non ualet donatio inter ueros cōiuges, ita nec inter putatiuos ut ſatis probatur ex l.3.§.uideamus.ff.de donatio.inter uir.& uxorem, & l. ſi ex uoluntate.& ibi Doct.C.eod.titu. & uoluit etiam glo.in c.ult.in prin. & ibi quoque Io.And. & alij.extrà eo.quoque tit.& Azo. in ſumma.C.eo.item tit.col.1.& Paul.Caſt.conſil.352.curator datur, col.ul.lib.1.Nec ob aliā cauſam uidetur huiuſmodi donationem factam inter coniuges putatiuos, non confirmari morte, quemadmodum inter ueros, uti ſuprà diximus in priori parte, niſi quia huiuſmodi confirmatio cenſeretur fieri contra mentem uxoris donantis, quæ non quaſi extraneo, ſed quaſi marito, aut econtrario donauerit: ut dicit text.in d.l.cū hic ſtatus.§.ſi quis ſponſam.ff. de donatio. inter uir.& uxorem.

273 Sed & aliud prætere a dicit Paul.Caſt.cōſil.252. quod & ad hunc locum pertinet, ideoque nobis non eſſe prætereundum duximus: videlicet, quòd ſicut non ualet donatio facta à minore uero ſuo curatori, cū idem autor eſſe non poſſit donationi, etiā alteri faciendæ, cùm idipſum, ſcilicet donare, nō pertineat ad adminiſtrationem, ſed potius ad diſſipationem.l.contrà.§.1.ff. de pactis.& l.ab agnato.& l.ult.ff.de curat.furio.cum ſim. ita nec donatio facta ab ipſo minore curatori putatiuo, per multa illic allegata, quæ tu uidere poteris.

274 *Maritus putatiuus poteſt interuenire pro uxore.* Et ſicut maritus uerus poteſt interuenire pro uxore, l.maritus.C.de proc. & l.ulti.C.de pac.conuen.ita quoque putatiuus, ut noluit Alb.poſt Vber.Bobi.in d.l.maritus.in prin.arg.d.l.dote.ff.de rit.nupt.& d.l.3.§.uideamus.ff.de do.inter ui.& uxor. At Iaſ.in d.l.maritus.colum.2. uerſic. extende iſtam l.tenet contrarium hac ratione, quā ſupra diximus in priori parte, quòd matrimonium putatiuum habet priuilegia ueri, circa dotem tantùm. Quod tamen uerum non eſſe liquidò apparet ex multis, quæ diximus.

275 *Quædam ſimilia.* Et quia ſuprà in fi. prioris partis nu.ſcilicet.240.incip nec tantum in hoc caſu. &

2.ſeq.

2.ſeq. locuti ſumus de tutore putatiuo, & ſi
militer de patre & alijs, poſſunt quoq; pro
hac parte adduci multa ſimilia, vt de ſolu-
tione facta ex iuſta cauſa creditori putati-
uo, quę parit liberationem, etiam ſi ſine iu
dice facta fuerit. l.1.§. ſi rem à ſeruo. ff. de-
poſiti. Bart. & Alb. in l. vrbana. ff. de condit.
indeb. Car. Rui. conſi. 171. viſis conſilijs, co
lum. 1. nu. 4. libr. 4. Quod tamen poſtea, ſci
licet col. vlti. intelligit in debitore ſpeciei,
non etiam in debitore quantitatis, ſecun-
dum Doct. communiter. in l. cùm fundus.
§. ſeruum tuum imprudens. ff. ſi cer. pet. &
alios, quos ibi citat, col. pen. nu. 8. Et ſic hic
caſus facit pro vtraque parte.

276. Quòdque tradit Bal. in l. eam quam co-
lum. 2. verſic. extra quęritur. C. de fideicom.
quòd eccleſia acquirit etiam per ſacerdo-
tem putatiuum, arg. l. peto. §. mater. ff. de le
ga. 2. & quæ aliàs de Prælato putatiuo ſcri-
bit Inno. in c. querelam, de elec. & in c. in li
teris de reſtit. ſpoli. & Ioan. And. in c. per ve
nerabilem, in verbo, loco, qui fil. ſunt legi.
& Bald. in l. ſi is qui. ff. de eo qui pro tut. &
Lapum alleg. 89. factum, col. 16. in paruis,
& Doct. ſæpe, & quæ diximus ſuprà in 17.
quæſtio. nu. 148. incip. & ſoluens ei, & alijs
multis verſi. illius quæſt. Et quæ noſtris legi
bus traduntur de his, qui ſe pro tutoribus
gerunt, quæ ſunt omnibus obuia.

277. TRIGESIMO QVARTO, Quid ſi mu-
Si vxor vendidit viro non conſentiente, cui res vendita perijt.
lier ſine conſenſu vēdidit, & tradidit rem
venditam, quæ poſtea perijt caſu fortuito:
cuius erit periculum, emptoriſne, an mu-
lieris? Et videtur mulieris, quæ propter nō
obſeruatam huius ſtatuti ſolennitatem re-
manſit domina, cùm contractus ſic factus
ſit nullus ipſo iure, vt patet ex iis, quæ latè
diximus ſuprà in gloſſ. 4. poſt princip. Res
enim perit eius periculo, cuius ea eſt. l. pi-
gnus. C. de pigno. acti. & ff. de peric. & com
mod. rei vendi. ferè per totum. & ita nun-
cupatim in cā ſimilis ſtatuti voluere vter-
que Deci. Lancel. & Philip. in l. nō omnis.
§. ſi pupillus. ff. ſi cert. peta.

278 At contrarium quoque videtur hoc qui
De eadē re.
dem caſu, quo ſcilicet dominium remau-
ſit apud mulierem, non ex iure communi;
ſed potius de iure ſpeciali, & veluti ex pri-
uilegio, quo caſu ceſſat d. l. pignus. & ſi. vt
voluit glo. no. in d. §. ſi pupillus, in glo. pri-
ma: quam no. & commendat Ro. ibi, qui
ſe iactat id primum ex ea annotaſſe, dicit-
que per hoc obtinuiſſe contra multos Do-
cto. qui valde mirabantur, quòd ſtante ſta
tuto, quod contractus à muliere initus ſi-
ne authoritate cōſanguineorum, ſit nullus,
ſi mulier contraxerit ea ſolennitate nō ſer-
uata, & tradiderit: quamuis mulier rema-
neat domina, non tamen res ipſi perit, ſed

emptori, ne quod in fauorem ipſius mu-
lieris ſtatutum eſt, in ipſius dnāum detor-
queatur. l. quod fauore, ff. de legibus. Et ſe-
quuntur Alexand. & Iaſon in dicto §. ſi pu
pillus. Et illam quoque vltra Roma. nota.
Pau. Caſtren. Soci. & ipſe Iaſon ibi, ex qui-
bus Pau. & Iaſon eam dicunt ſingul. & idē
Iaſon in l. 1. columna quarta, verſi. aduerte
etiam quòd illud. C. de iure emphyt. vbi &
ad id dicit facere l. Iulianus. §. ſi à pupillo.
ff. de actioni. empti. cum ſim.

Sed his continuò occurrit ipſe Phill. De 279
De eadē re.
ci. in d. §. ſi pupillus. Nam regula (inquit) l.
quòd fauore, qua innituntur ea gloſſ. Ro.
& ſequaces, intelligitur, quando principa-
liter reſultaret in odium illius: ſecus ſi odiū
veniret ex cōſequentia, & natura rei, vt no.
Bal. in d. l. quod fauore. in 7. oppo. per l. cū
ex oratione. ff. de excuſat. tuto. & ideo dicit
ipſe Bald. quòd receptus in ciuem, tenetur
ad onera, quæ ciuibus incumbunt: quem
ſequitur idem Roma. conſi. 216. electio dó
mini, col. 1. verſi. hoc primò probatur. Et
facit tex. in l. ſed & milites. §. ſcribit autem.
ff. de excu. tut. vbi à ciuitate pulſus excuſa-
tur ab vrbica tutela, quia ei vrbem ingredi
non licèt, & excommunicatus non debet
celebrare, ca. ſecundo, de cleri. excommu-
ni. & tutor remotus ob ſuſpicionem, non
obligatur ulteriùs pro adminiſtratione tu-
telæ. l. decreto. ff. de ſuſpec. tut. Ergo in pro-
poſito licèt in fauorem pupilli dominiū
non transferatur, uidetur tamen, quòd pe-
riculum rei ad eum ſpectat: nam hoc in
conſequentiam uenit, ex natura rei, quia
periculum ad dominum ſpectat.

Præterea, ſi pupillus, uel minor aliena- 280
De eadē re.
uit prædium, ſine ſolennitate requiſita, uē
ditio non tenet, & poteſt res vēdicari cum
fructibus. l. ſi prædium. & l. prædiorum. &
l. non ſolum. C. de prædi. mino. & tale do-
minium retinetur iure ſpeciali. l. ſi minor.
eod. ti. Et cùm ratione dominij debeantur
fructus, per d. l. ſi prædium. eſſet abſurdū,
ut ad emptorem ſpectaret periculum, arg.
l. ſecundum naturam. ff. de regu. iur. Et fa-
cit (inquit) quia res eodē modo fuiſſet peri
tura apud pupillum, & ſic lucraretur ex ta
li contractu: quod minime dicendum eſt,
ſed ſatis eſt ut damnum non patiatur. Ideò
& is pretium reddit. d. l. ſi prædium. & fa-
cit item tex. in l. ſi à furioſo. ff. ſi cer. pet. ubi
tum demum accipiēs à furioſo obligatur,
ſi in eius utilitatem cōſumpta eſt pecunia,
& non aliter. Et quia ſi pecunia caſu perdi
ta ſit, non ſunt conſumpti nummi ſecun-
dum uoluntatem dantis, ut dicitur in l. ſi
ego. eo. titu. Et quia pecunia in effectū non
uenit ad accipientem. l. 2. §. perueniſſe. ff. de
hæred. uel actio. uendi. ubi tamen requiri-
tur

tur in caſu d. §. ſi pupillus. Et quia etiam ille, qui recipit in ſolutum, non dicitur locupletior, ſi res perdita ſit: & id conſideratur in liberatione l. Caſſius ff. de ſoluti. Et quia vterque tractat de damno vitando, durior eſt cauſa actoris. l. ſi ſeruum. §. ſequitur. ff. de verborum obligatio. Hæc propemodum Philip. Deci.

De eadē re.

281 Porrò Fran. Ripa. in c. cùm eccleſia Sutrina. colum. 10. verſic. prædicta etiam concluſio, extrà de cauſ. poſſ. & propri. poſt relatam vtriuſq; illam op. dicit quòd prior op. poſſet ſuſtineri, ſi conſtaret rem ſimiliter fuiſſe perituram penes mulierem, quæ vendidit, vt perijt penès emptorem: quia tunc ceſſaret ratio gloſſę dicti §. ſi pupillus. Pro quo facit, quod in ſimili dicitur in l. ſi plures. §. 1. ff. depoſi. & in l. ſi is qui, in prin. ff. de iure dotium. & per gl. Bar. & alios, in l. quod te mihi. ff. ſi cer. pet. & alios à me relatos in tractatu Retractuum, ti. 1. §. 15. glo. 2. nume. 11. & id quidem.

An vxor captiua poſſit contrahere pro ſua redēptione ſine conſenſu viri.

Caſus ſpecialis ob huiuſmodi redemptionem.

Dos.

282 TRIGESIMO QVINTO quæro, quid ſi mulier captiua contrahat ſine autoritate mariti, quò ſe captiuitate liberet? Ludo. Roma. conſi. 316. circa propoſitum, colūna vltim. verſicu. poſtremò conſiderandū, reſpondit ſtatutum prohibens contrahere ſine quapiam ſolennitate, non habere locum, ſi prohibitus cōtrahat, vt ſe redimat captiuitate: nam iura (inquit) prohibitiua relaxantur in huiuſmodi cōtractibus, qui ad captiuorum redemptionem celebrantur. l. quàmuis. & ſequent. ff. ſolut. matrim. quia permittitur mulieri vendere rem dotalem, vt parentes, aut fratres, aut alios neceſſarios ab hoſtibus ex vinculis redimeret. & Auth. ſancimus. C. de ſacroſ. eccleſ. & c. ſacrorum, 12. quæſtio. 2. quibus pmiſſum eſt vendere res ſacras, & eccleſiaſticas ob redemptionem captiuorum, & in l. ſi quis pro redemptione. C. de donation. vbi tollitur prohibitio donationis excedentis 50. ſolidos, ſine inſinuatione, cum titu. ad redemptionem captiuorum. Et hanc Ro. deciſionem ſequitur, & dicit ſingu. Bened. in repetitione capi. Raynutius. in verbo, & vxorem nomine Adalaſiam, nu. 803. de teſtament. Et idem voluit Maſuer. in titu. de dote & matrimon. §. item maritus & vxor. per l. mutus. §. manente. ff. de iure dot.

Sacra res.

Donatio excedens 50. aureos.

Res ſubiecta reſtitutioni.

283 Quam tu alijs multis potes confirmare: nam res ſubiecta reſtitutioni, & ita prohibita interim alienari, poteſt tamen alienari propter redemptionem eius, qui reſtituere tenebatur, vt expreſſim voluit Bar. in l. quemadmodum. col. 2. C. de agri. & cenſi. lib. 11. Imò & propter redemptionem ſui filij, idem Bar. Bal. Ange. Paul. Caſt. & Corne. in Auth. res quæ. C. com. de legat. Nam ſi licèt (inquiunt) id facere pro dote filiarum, vt ibi dicit tex. multo magis pro redēptione, per no. gloſſ. in l. ob æs. C. de prædi. minor. Et patris quoque, vt dicunt Pau. Caſtren. & Corn. qui id dicit communiter teneri, in d. Authen. res quæ.

284 Et vt alia ſimul iungam, adde textum in §. ſed & hoc præſenti in Authē. de ſanctiſ. Epiſc. vbi licèt datum cauſa dotis, vel propter nuptias, aut etiam legatum factum ſub conditione nuptiarum, vel filiorum non exiſtentium, non deficiat, ſi legatarius aut donatarius grauatus reſtituere, efficitur monachus, deficiente cauſa, aut conditione: fallit tamen, ubi ea reſtitutio debet fieri in redemptionem captiuorum. Et textus in §. ſi vero & ipſam quartā. in Authē. de reſtitu. vbi non permittitur diminutio quartæ, quæ de fideicommiſſis debetur, niſi ob captiuorum redemptionem, & ibi gl. nota. quædam pro captiuis alienari, quæ aliàs ſunt in alienabilia. Et textus in l. nulli. & l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſco. & cleri. quibus conſtat valere legatum factum pro redemptione captiuorum, ſine denominatione cuiuſpiam perſonæ, licèt aliàs legatum ita incertum vitiaretur. l. qui plures. ff. de vſufr. lega. & §. incertis. Inſti. de legat. Et tex. in §. ſi vnum. in authen. vt cùm de appel. cog. & in Authen. ſi captiui. C. de Epiſcop. & cleri. vbi ſine mandato poteſt res alterius alienari ob redemptionem. & ibi in priore loco dicit gl. id eſſe mirabile; & quod mirabilius eſt, captiuus tenetur eam alienationem ſine eius mandato factam, habere ratam, vt in ijſdem locis ſcribitur, & voluit Rapha. Coma. conſi. 81. in cauſa quæ vertitur, verſicul. concludo. Et textus in §. cauſas. in d. Authent. vt cùm de appellat. cogn. quòd filius, qui neglexit patrem captiuum redimere, poteſt exhæredari. Imò vero, etiam ſi non fuerit exhæredatus, tamen priuatur illius ſucceſſione. l. ſi captiui. C. de Epiſcop. & cleric. vbi plus dicit, quòd filius 18. annos natus, in hoc reputatur maior, vt non excuſetur. Et in ſimili dicit glo. nota. & ſingul. in l. alio. C. de liber. cauſ. quòd libertus, qui neglexit redimere dominum, in ſeruitutem reuocatur.

Quartæ diminutio.

Legatum incertum.

Sine mandato valet alienatio.

Exhæredatio ob patrē non redemptum.

Priuatio ſucceſſionis.

Libertus in ſeruitutē redigitur.

285 Quid, quòd Baldus conſilio 5. conſiderata cauſa, lib. 5. videtur in hoc reſidere, vt vxor poſſit ſe obligare pro redemptione mariti captiui, licèt huiuſmodi obligationes, quæ pro maritis fiunt, magis prohibeātur, quàm pro cæteris, vt conſtat ex Auth. ſi qua mulier. C. ad Senatuſconſult. Macedonia. Idem conſi. 213. occurrit dubium, lib. 2. uidetur item in ea ſententia manere, vt filiusfamil. poſſit ſe obligare pro redemptione patris, cum conſenſu ipſius, ſtante

Vxor ſe obligare poteſt p redemptione mariti.

Et filiusfa. pro redemptione patris.

ſtatuto

ſtatuto ne filiusfam. poſſit ſe obligare ſine conſenſu patris, licet alioqui potuiſſet videri dubium, an pater potuiſſet huiuſmodi conſenſum præſtare, per ea, quæ latiſſimè diximus ſuprà, in 13. quæſtio. huius gl.

286 *Redemptio captiuitatis pia cauſa.* Nec prætermittendum interim huiuſmodi captiuorum redemptionem reponi à noſtris inter pias cauſas rerum omnium fauorabiliſſimas, per textum, in dicta l. ſi quis pro redemptione. in illis verbis, piiſſimam adminiſtrationem, C. de donationi. & in dicto §. ſi vnum de prædictis. ibi, ex hac cauſa piiſſima, in Authen. vt cùm de appel. cognoſcitur. Nam ita voluerũt Doctores ibi, & inter cæteros Baldus & Paulus Caſtrenſ. in l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. & Bald. in authenti. ſimiliter. C. ad leg. Falcid. & quos citabo verſicu. ab hinc 2. & ſequen. Et conſtat etiam ex infinitis, capit. 12. quæſt. 2.

287 *De iiſdem rebus, ex externis ſcriptoribus.* Et vt aliquid adferam ex manſuetioribus literis, Cicero vir quidem pietiſſimus, ſcribit hanc pietatem etiam Reipub. vtilẽ eſſe, redimi à ſeruitute captos. Lactantius quoque noſtræ religionis defenſor acerrimus, lib. 6. Diuinarum Inſtitutionum, qui de vero cultu inſcribitur, cap. 2. Captiuorum (inquit) redemptio magnum ac præclarum iuſtitiæ munus eſt. Subditque hãc ſe conſuetudinem benignitatis largitioni munerum longè anteponere. Hanc enim eſſe grauium hominum, atque magnorũ: proprium autem iuſtorum opus eſſe, redimere captiuos. Illud autem ex Feſti Pompeij commentariis annotauimus, omnẽ priuatum luctum apud Romanos deponi ſolitum, cum pater, aut filius, aut frater ab hoſte captus, rediret.

288 *An autem ſunt etiam ob ſceleram in carcere ob ſcelera.* Sed quæſtionis eſt, an hæc procederent in redemptione eius, qui ob ſcelera in vinculis detinetur? quod placuit gloſſ. in d. ca. ſacrorum. 12. quæſtio. 2. Bald. Imo. Roma. Alexan. in d. l. quamuis. & ſeq. ſt. ſolut. matri. per tex. ibi in verbis, ex vinculis Bald. in d. l. illud. in prin. C. de ſacroſ. eccleſ. & in dicta Authent. ſimiliter. etiam in princip. C. ad leg. Falcid. & in d. Authen. res quæ. col. 2. verſic. quæro vtrum per iſtam, & ſeq. & ibi quoq; Fulg. C. com. de leg. & idem Bal. in §. interdicimus, in Authen. de eccle. titu. Ioan. Ana. in ca. ſignificauit, colum. 4. verſicu. nunquid autem iura de Iudæis. Ange. Areti. in tract. maleſi. in verbo, qui iudex dictum Caium retineri & carcerari iuſſit, colum. 3. Alexan. in l. Marcellus. §. res quæ. colum. 1. poſt prin. ff. ad S.C. Trebel. vbi hanc dicit eſſe de iure veriorem, & Aufre. in Deciſ. Tolo. quæſtio. 214. item fuit quæſitum, an laicus. & Io. Lup. in repet. rub. de donat. inter virum, & vxor. §. 78. colum. vlt. verſi. facit ad prædicta. Et afferunt multas rationes, quas hic adſcribere ſuperſedemus.

At ſunt multò plures, qui tenent cõtrarium, videlicet gloſſ. in capitu. non ſatis. in verbis, propter debitum, 86. di. And. Iſer. in capitu. porrò. §. Item ſi fidelis. & ibi poſt eũ Mart Lau. Iac. Alua. & Card. Alexan. poſt princ. titu. quæ fuit prima cau. bene. amit. Idẽ And. in capi. 1. per eum text. titu. hic finit lex Corra. Albe. in ſuo Dictionario, in verbo, dominus Bald. ſibi contrarius, in Authen. contrà rogatus in duobus locis, videlicet, primùm ſuper tex. in verbo, captiuorum, deinde in verſicul. vltimò. gloſſ. quærit. C. ad trebel. Ange. Imol. & Roma. in d. l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad S.C. Trebel. idẽ Ang. Saly. Paul. Caſtren. & Iaſon, qui hanc dicit eſſe communem opin. in d. Auth. res quæ. & ibi quoque ante eos Barto. ſed ſub dubio. Alexan. in addi. ipſius Bar. in l. placet. C. de excu. mune. lib. 10. Ia. à S. Geor. in trac. feud. in verbo. dictique vaſalli promiſerunt, col. 11. verſicu. 13. cauſa Matth. Afſli. in conſtit. Siciliæ, incipien. domini à vaſallis, colum. 3. uerſicu. 2. not. & in conſtit. quam plurimum, in 3. no. Et afferunt quoque alias non contemnendas rationes; q̃ omnes propemodũ in id recidunt, vt non ſit eis ſubueniendum, qui ipſi ſibi ſuo ſcelere id malũ adſciuerunt: de quo multa uidebis ad aliud propoſitum à me collecta in repe. l. ſi unquàm. in uerbo, bona, num. 5. ſed nec illud, & ſeq. 289 *De eadẽ re.*

Nec deſunt, q hanc tã ꝯtrouerſam ꝯtrouerſiã ita ꝯponere nitũtur, ut ſi agiť de alterius præiudicio, vt in caſu rei ſubiectę reſtitutioni, & ſimilibus, non ei ſubuenitur, qui ſua culpa incidit in eam captiuitatem cum præiudicio alterius. At ſi nullum verſaretur alterius præiudicium, aliud dicendum: ita uoluerunt Imo. Roma. & Alexã. in d. l. Marcellus §. res quæ. ff. ad S.C. Treb. & Feli. in c. quæ in eccleſiarum. colum. 16. uerſicu. nec iſtud repugnat prædictis, extrà de conſtit. & ſatis uidetur uoluiſſe Iaſon in d. Auth. res quæ, colum. 6. uerſi. ſextò & ultimò. Vide Philip. Deci. in d. cap. quæ in eccleſiarum, colum. pen. 290 *De eadẽ re.*

TRIGESIMO SEXTO q̃ro, quid ſi uxor inſcio marito conferat ſuum contractum in tempus ſoluti matrimonij: an ſaltẽ hoc caſu ualebit? Quod uidetur per text. in l. ſi ſeruum. §. ultim. ff. de donati. inter uirum & uxo. ubi donatio aliàs prohibita inter uirum & uxorem, ualet tamen, ſi conferatur in tempus ſoluti matrimonij. Et aliàs ſemper paria ſunt, facere tempore permiſſo, & in ipſum tempus permiſſum conferre, & ediuerſo: vt ſcilicet magis inſpiciatur tempus, in quod actus confertur, quàm tempus, 291

pus,in quo cõfertur.l.cum qui.ff. de iuriſdi.om.iudi.& l.in tempus.ff.de hęre.inſtit. cum multis ſi.à me collectis in Tract Conſtit.in 2.limit.nume.3. incip. ad huius autem limitationis confirmationem.

291 Verùm duo ſui ſeculi lumina in eadem facti ſpecie interrogati, ſcilicet Caro.Rui. & Philip.Deci.ille conſi.145. circa primũ, colum.2.verſi.nec obſtat quòd dicta, libr. 1.alter conſil.502.ex duobus, colum.1.Nã id(inquiunt) ſtatutum reſiſtit initio: ideo nec in aliud tempus conferri poteſt,vt valeat: vt in ſimili dicitur in l. ſi minor.C. de ſeruis export. vbi ſicuti minor non poteſt purè actum facere, ita nec poteſt in tẽpus commiſſum conferre:quia ſcilicet lex initio reſiſtit,ſecundum Bart.in l.1.§.nuntiatio.ff.de ope.no.nunti.& l.in o.in d.l.in tempus.in princip.ff. de hæred.inſtit. Sed id ex eo pendet, an id ſtatutum requirat cõſenſum mariti ad integrandam perſonã mulieris,an ob viri ipſius præiudiciũ: de quo tam ſæpe ſup.diximus,præſertim in glo.6. nume.37.& ſequen.Nam primo caſu non valeret,ſecundo contrà.

GLOSSA NONA, IN TEXT.

Ne les ſiens propres.

1 *Parapherna,quæ dicantur.* MARITVS ergo ſecũdũ ꝯſuetudinẽ nr̃am,hẽt adminiſtrõnem bonorũ vxoris, nõ mõ dotaliũ,ſed & eorũ,q̃ pręter dotẽ ſunt, (q̃ Gręci dicũt Parapherna,ἀπὸ τοῦ παρά,quod eſt præter,& φερνὴ dos) vel inuita vxore,quod eſt contra ius commune, vt diximus ſuprà, in gloſſa præcedenti,in princip.& eſt textus elegans in ſ.hac lege.C.de pact.conuen.in hæc verba: Quamuis bonum erat mulierem, quæ ſeipſam marito commiſerit, res etiã eiuſdem pari arbitrio gubernari: attamẽ quoniam conditores legum ęquitatis conuenit eſſe fautores,nullo modo, prohibente muliere, virũ in paraphernis ſe volumus immiſcere.Hæc ibi. At etiam de iure communi, ſi mulier ipſa viro rerum ſuarum adminiſtrationem non prohibeat, poteſt ipſe eas liberè adminiſtrare: & ita fructus earum lucro ipſius mariti cedunt: vt dicit Ioan.Fab.in d.l.hac lege.per tex.in l.vlt.eo.tit.& in l.maritus.C.de procura. In quo videtur ſentire,ſatis eſſe,mulierem non pati, vt vir adminiſtret,vt fructus lucretur.

2 *De eadẽ re.* Super quo vide glo. Bal. Ange. & alios, in l.vbi adhuc.C.de iure dot.gl.Ray. Odo. Cyn.Bald.Saly.& alios in l.ulti.C. de pact. conuen.gloſ.Barto.Bald.Ange.Imol.Paul. Caſtr.& Alexan.in l.maritus. quæ eſt pen. in princip.ff.ad leg.Falcid.Ioan.And.in c. per veſtras.colum.2.in glo.4.& ibi Pet.Ancha.colum.4.verſicu.vlti.de donat.inter virum & vxorem.Bart.Bald.Paul.Caſtren.& alios in d.l.maritus.C.de procur.Barto. cõſi.225.quæſtio talis eſt, Titius habens vxorem.Bal.in l.aſſiduis.colum.3.verſic. quid de fructib.C.qui pot.in pig.hab.& in l.dotis cauſa.ff de iure doti.& in l.ſi viua. ad fi. C.de bonis mater.& in ca. ex parte.col.ult. de conſuetu.& conſi.276.uerba ſtatutorũ, lib.3.& 293.factum ſic proponitur, domina Bartolina,colum.ult.eod.lib.3.& inter ipſius conſi.And.Alpheum,conſil.366. ad euidentiam.libr.2.& eundem Bald.conſil. ſequi.& Ioan.Capic.& Argent.inter conſilia eiuſdem,conſi 437.ſuper dubia, col.2. uerſicu. & breuiſſimè uidetur dicendum, lib.3.& ipſum Bal.conſ.478. quædam ſunt res,lib.5.Rapha.Coma.Imo.Pau. Caſtren. Flor.& alios quoſdam, inter cõſilia ipſius Rapha.conſi.104.quæritur nunquid bona Pętr.Ancha.conſi.94.iſta domina. & Pau. Caſtr.conſi.199.ſuper primo reperio, libr. 2.Franci.Areti.conſilio 160. longa eſt,col. 2.uerſicu.his præmiſſis.Alexand.conſi.42. ſuper præmiſſo themate,columna prima, & iterum colum.6.uerſic.nec obſtat quòd dicta bona,& colum.ſeq.libr.primo,& cõſil.63.ſuper primo dubio,libr.2. & Corne. conſi.129.ad euidẽtiam,columna prima, & 2.libr.4.& omnino Socin. conſil.82. in cauſa uertente, colum.3. & multis ſequẽ. libr.4. & Guid Pap.deci.468. de fructibus. Carol.Ruin.conſi.221.ad euidentiam, colum.1.& ſeq.lib.1.& Steph.Bertrand.conſ. 19.ponitur in facto,in 4.dubio, libro 3. & Matth. Afflict.Deci.Neapol.44. de tribus, numero 5.& ſeq.

QVID AVTEM, ſi quiſpiã duxerit uxorem nondum nubilem? Videtur non eſſe locum huic cõſuetudini, per id quod uoluit gloſ.in l.ſi ante.ff.ſolut.matri. quòd maritus, qui duxit uxorem non nubilem. non facit fructus dotis ſuos, per text.ibi, & in l.præced.loquentem de nuptijs & matrimonio: tanquaam hoc caſu, non ſit matrimonium, niſi de facto, & idem uoluit glo. 3 *Quid ſi uxorem nõdum nubilem duxerit.*

glo in l.dotis.ff.de iure doti.& ſequitur ibi Barto. ea ratione motus, quòd pupilla nec expreſsè, nec tacitè poteſt donare. & Bald. in l.ſi pro dote.C. de dotis promiſ. vbi & hoc dicit potiſſimùm procedere, vbi maritus debet lucrari quoſdam fructus ex forma ſtatuti loquẽtis de matrimonio: quia ſtatutum ſtrictè eſt intelligendum: & hoc caſu non eſt propriè matrimonium.

4 Contrarium tamen voluerunt Azo. in d.l.ſi an.& in d.l.ſi p dote. & in ſumma C. de iure do.co.pe. Odof.in d.l.dotis fructus. ubi dicit ſic fuiſſe pluries iudicatu.Spe.tit. de dona.inter vir.& vxo.§.vlti.verſic. quid ſi mulier.Hoſtien.in ſumma,eod.titu. Sed tamen ſuper hoc vide omnino Dyn.Cyn. & alios,in d.l.ſi pro dote.Barto.Imol.Ro. Franc.Aret.& alios in d.l.ſi ante.;vbi multa videbis in eam rem adducta per recẽtiores.Sed & tu vide, quæ diximus in præced. glo.in 33.quæſti. & Bald.in l.dotis fructus. ff.de iure doti.Et hæc quidem quæſtio non inutilis eſt.Nam ſi vxor ipſa moriatur, antequàm ſit facta nubilis,ſtante prima opi. heredes poterunt repetere fructus,quos vir ipſe percepit, tanquam nihil omnino iuris habuerit in illis.

De eadẽ re.

5 QVAERO SECVNDO, quid ſi vxori competit ius patronatus, vter præſentabit, vir an vxor? Videtur quod maritus.nã ipſe habet omnimodam bonorum vxoris adminiſtrationem, vt hîc dicitur, Quin etiam (quod alijs adminiſtratoribus non competit) poteſt liberè diſponere de fructibus eorum, vt alibi expreſſiùs dicet. Imò vero cenſetur ex noſtra conſuetudine, dominus non dotis tantùm, quod ius commune iam ſanxit,in l.doce ancillam.C.de rei vendi. ſed & aliorum quorumcunque ex noſtris Conſuetudinibus Franciæ, quibus maritus ipſe,non vxor, eorum præſtabat homagium, quodque per mortem illius,veluti domino eorum mutato, ſuperior dominus ius habet rachatus, vt vocamus.Præſentatio autem eſt in fructu, vt dicit glo.ordi.in c.cùm Bertoldus. in glo.vlt. de re iudi.Innoc.& alij,in c. conſultationibus.de iure patro. & Bald.in l.1.C.de diſtr. pign.Sicuti etiam collatio beneficij,ſecundum gloſ. in capitu.cùm olim de maio.& obed.& ibi Doct.

Si vxori cõpetit ius patronatus, vter præſentabit, vir, an vxor.

Præſentatio in fructu. Et collatio.

6 Propterea Domini à Rot.Deci.422. fuit dubitatum vtrùm ualeret.in nouis, in ſimili caſu, uidelicet in iure patronatus cõpetente ratione rei dotalis, dicunt huiuſmodi ius tranſire in maritum, hocque de conſuetudine obſeruari.Tamen ſubdunt, quòd ſi vir & uxor præſentarent,præferendus eſt præſentatus ab vxore, inſtar eius, quod de pupillo, & tutore præſentãtibus tradit gloſ.poſt Tanc.& Bart.Brix.in ca. ex eo.in uerbo ſuffragium,in fi.ubi etiam recentiores,de elect.libr.6.& Pet.An.(ut hoc illis addam)conſi.355.uiſis punct.& quæſitis,in ulti.dubio. quod inculcatur inter cõſi.Anto.conſil.3.Sequitur per omnia Cardi.Alexand.in c.per ueſtras.colum.3.uerſicu,item quæro,dicitur,& ſeq.de dona. inter uir.& uxor.Feli.in capitul. quoniam. in calce,de teſti.ubi per hoc limitat, quod dicit Bald.in l.1.ff.de Senat.quòd ſi non cõueniat inter maſculum, & fœminam patronos in præſentando, præfertur præſentatus à maſculo. quod & idem tenet Fulg. ibid.ut uidelicet procedat, cùm uterq; ius æquale habeat in iure patronatus ſecus, ſi inæquale, ut in hoc caſu. Sequitur etiam Pau.Ciſta.in tractatu de iure pat.in 6.parte, art.3.q.39.& iterum in 7.parte.q.15. eadẽque ulti.& Cæſar Lambert.in trac. eiuſdẽ titu.in 3.art.6.quæſtio.princip.2.partis, 2. lib.& Gaic.in repet.capi.ulti.colum.35.uerſic.ex hoc infert,de elect.lib.6.& Bened. in ca.Raynutius,in verbo,duas habens filias, colum.2,nume.3.de teſtamen.& ff.Io.à Selua,in tracta.de benefic.in 6.quæſti.2.partis, colum.vltim.

De eadẽ re.

7 Sed & ſimpliciter, quantum ad primã partem pertinet, ut ſcilicet tranſeat id ius in uirum,ſequitur Card.Flo.in c.ex literis. de iure patro.& in Clem.plures, in princi. in 6.q.eod.titu.& Card.Alexand.in d.cap. per ueſtras.colum.3.uerſicu. item quæro, dicitur in tex.& ibi Ioan.Lup.in repe.§.43. extrà de dona.inter uir. & uxor. & ſubobſcurè Feli.in d.c.cum Bertoldus. colum.ulti.de re iudi.& latiſſimè Roch.Curt.in tracta.de iure patr.in uerbo,ipſe uel is, à quo cauſam habuit,in 28.q. ubi ita dicit tranſire in uirum,ut ad uxorem non ſpectet; in hoc diſcedens à ſententia Rotæ, ſuffultus primùm autoritate d.c.ex literis.de iure patro. ubi id ius tranſit omnino in conductorem uniuerſitatis, nec competit locatori. At certum eſt, pinguius eſſe ius mariti in dote quàm conductoris in re cõducta, ut expreſsè dicit Bald.in d.l.doce.Nam uir dicitur propriè habere dominium dotis, ut dicit idem Bald. in l.in rebus. in 3.notab.C. de iure doti. Igitur ſi ad conductorem, ita tranſit ius patronatus,ut locatori non competat,multo magis in maritum, ut uxori etiam non competat.

De eadẽ re.

8 Et illam eandem rationem ante Rochũ (licèt non alleget) uoluit Cardi.Alexand. ubi ſuprà. Nam non ſimile eſt(inquit) qđ dictum eſt de pupillo, & tutore. nam pupillus eſt dominus,& liberè uti poteſt,ſine conſenſu, & autoritate alterius hoc iure ſpirituali,ſi ſit maior ſeptennio,per capi.

De eadẽ re.

ſi an-

ſi annum. de iudi. lib.6. nam & is contrahit ſponſalia.c. literas.& c.acceſſit. de ſpõſa.impu. Ideò licèt non poſſet eligere per d c.ex eo.de elec.lib.6. poteſt tamen præſentare, cùm per hoc contrahatur matrimonium ſpirituale,ſicut per electionem, nec vllo iure caueatur ſecundum Archi. in d. c.ex eo.quòd tutor detur ſpiritualibus. Igitur nec ad id,quod eſt ſpirituali annexum. Quod videtur tenere idem Archi. in c.decernimus.15.q.7.in prin.Secus in marito, qui eſt dominus rerum dotalium.

Fructus iuriſdic. rei dotali. ſpectāt ad maritū.

9 Adde autẽ & tu quod in ſimili dicimus, quod ſi mulier in dotem caſtrum dederit fructus iuriſdictionis ratione caſtri competenti,ſpectant ad maritum, vt uoluerũt Bart.Bald.Ange.& recentiores.in l. diuortio §. ſi vir in fundo.ff.ſol.matri.Bart. in l. vlti.ff.eo.Ange.in l.ſi conſtante.§. quoties. ff.eod.Bald.in l.1.colum.3.C. de fructib.& lit expen.Petr.Anc.in c.2. ne præl.vic.ſuas, Bene.in rep c.Raynutius. in verbo, cætera bona.nu.36.extrà de teſta.

10 Sed & ſunt nonnulli, qui ex profeſſo in ea ſunt ſentẽtia, vt præferatur præſentatus à marito,præſentato ab vxore. Quod & idẽ eſt,quod ſuprà ex alijs diximus: inter quos eſt Phili.Franc.in d.c.ex eo.colum.1.verſi. & ad prædicta,de elect.lib 6. vbi tamen erranter dicit, ita tenere Do. à Rota, vbi ſuprà. Verùm Cæſar Lamber. omnium, vt opinor, ſolus, in d.trac.de iure patro.in 3. art.6.quæſt.princi.3.partis,lib.2.dicit locũ eſſe præuentioni.

Cōtra ſuprà dicta.

11 Sunt tamen,qui tenent,nullo pacto trãſire in virum ius patronatus ratione rei dotalis competens,videlicet Paul.Liaz.in repet.c.à nobis.col.pen.de iure patron. & iterum in ſua 4.diſputat. incip. patronus eccleſ.ſancti Iaco. colum.vlti.Ant.Imo.Pan. in d.capi.vlti.de conceſ.præb.Pet. Ancha. in d.Cle.2.colum.3.verſic. ſecundò poteſt. & iterum verſic. quo ad aliud,de iure pat. Feli.ſibi contrarius in c.cum olim.colum. 2.de maio.& obe.in ca.cauſa.colum.4.verſi.& ſi dicis ſicut ibi,vnde ſi dico, de pteri, & Iaſon in d.l. diuortio.§. ſi vir in fundo. colum.vlti.ff.ſolu.mat.& in d.l.vlti.in fin. ff.eod.tit.& bened.l. in d.ca. Raynutius.ubi ſuprà,numero 37.& 10.Monteſer. in repe. l.frater à fratre.in 23.quæſt.ff. de conditio. indebit.

Horum rationes.

Ius patronatus non tranſit ad creditorem.

12 Mouentur iſti,quoniam ius patronatus eſt quædam honorificentia (vt ipſi appellant) quæ nihil habet proportionabile ad onera matrimonij, propter q̃ fructus rei dotalis cedunt marito.d.ca. per ueſtras. de donat.inter uir.& uxor. & c. ſalubriter. de vſur. quoniam ex præſentatione nullum fructum reipſa exiſtimabilem cõſequitur ex quo poſſit ſufferre onera ipſa matrimonij. ſicuti etiam dicimus, quod ius patronatus non tranſit in creditorem, ex pignore ſibi dato, quoniam huiuſmodi fructus non ſit æſtimabilis,ut poſſit computari in ſortem, nec habeat aliquid proportionis ad debitum,vt not.Inno.Hoſt.Bal. & omnes,in d.capi.cùm Bertoldus, de re iudi.& latè diximus ſuprà tit. omnium primo.§. item 1.in glo.4.in ulti.quæſt.Item maritus ex dote non poteſt percipere fructus, qui breui non renaſcuntur.d.l. diuortio.§. ſi uir in ſundo.ff. ſolut.matrimo. præſentatio autem eſt eiuſcemodi ergo ad maritũ non pertinet.

Reſponſio ad rationes.

Sed his rationibus facilè reſponderi po- 13
teſt. Nam quantum ad priorem pertinet, ea prorſus inuertitur ex d.cap.ex literis.vbi ius patronatus tranſit ad conductorẽ,nulla eius ratione habita, quod nihil hoc ius habeat proportionis ad pretium conductionis,ratione cuius pertinent fructus ad conductorem: ſed eo tantùm cõſiderato, quòd ius patronatus tranſit cum vniuerſitate,ut aliàs quoque in venditione fit,licèt etiam non ſit pretium quouis modo proportionabile ad ius patronatus.c. cùm ſeculum.de iure patro. nec enim conſideratur ius ipſum patronatus in ipſa cõductione,aut venditione,ſed acceſſoriè tranſit,vt etiam annotat Panor.in d.capi.ex literis.in 3.no.Sic igitur in ſpecie propoſita,licèt tale ius nihil ſpectet,nihil proſit, nihil conferat ad onera matrimonij: nihil tamen prohibet, quin tranſeat cũ uniuerſitate in dotem data:quia non cõſideratur per ſe, ſed uenit tantùm acceſſoriè. Secunda autem ratio falſa eſt,neq; enim ille §.ſi uir in fundo. loquitur de fructu, qui breui non renaſcitur:ſed id tantùm dicit,nõ eſſe in fructu,quod non renaſcitur: præſentatio autem renaſcitur:ideoque in fructu eſt, ut iã diximus,& nemo negat.

Et hæc quidem procedunt ex mero iure 14
communi, ex quo uxor non eſt in poteſtate uiri, ſed poteſt liberè bona ſua adminiſtrare, ſine conſenſu & autoritate uiri l. uelles.C. de donat. & alibi ſuprà ſæpe diximus. Sed ſtante hac conſuetudine prohibente(ut ſuprà in principio huius quæſtionis dictum eſt) uxori bonorum ſuorũ adminiſtrationem, & eam mariro, in cuius poteſtate eſt, concedente, maius dubium eſt,an uxor ſola,ſine conſenſu & autoritate mariti,poſſit præſentare.Nã(ne id ignores)præſentatio eſt in bonis,ut non obſcure uoluit Bal.conſi.32. quidam nobilis.colum.1.lib.1.& clariùs Pan.in d.c. ex literis. de iure patro. & latè diximus & probauimus in repe.l.ſi unquàm.in uerb. donatione lar-

ne largitus,in 24.quæſt.numero 355. incipien. ſed de hoc admodum dubito.C. de reuo.don,Quòd ſi dicatur, vt iam dictum eſt, nihil in huiuſcemodi rebus curari alionam poteſtatem, ſiue autoritatem, per d. capitu.2.de iudi.lib.6.cum ſi.poteſt reſpõderi ex eo, quod dicitur, pupillum poſſe præſentare cum autoritate tutoris, vt per Ioan.And.in d.capit.ex eo.colum.1.uerſi. in gloſ.ſed de iure.& colum.ſeq.verſicu.in gloſſ.ibi,ipſi,de elect.libr.6. Ideo cogita,& vide, quæ diximus ſuprà in gloſſ.5. in verbo contracter,in 26.quæſti. quæ eſt nume. 221.& ſequen.

FINIS.

VENETIIS, MDLXXV.
APVD DOMINICVM NICOLINVM.

TABVLA ALPHABETICA GENERALIS OMNIVM RERVM HIC TRACTATARVM.

Quam ſequetur alia, rerum & quæſtionum hanc noſtram conſuetudinem priuatim tangentium.

A

ABbas non habens capitulum, debet adhibere autoritatem ſuperioris in alienatione rei eccleſiaſticæ, gloſſ. 8. numero 21.

Abimelech non prius Dauid eſurienti panes ſanctificatos dedit, quam profeſſus eſſet à mulieribus triduo ſe continuiſſe, l. 15. nu. 111.

Abraham ob vxoris formam in mortis diſcrimen adductus, l. 2. nume. 14.

Abrab3m annis decem vxore ſenior, l. 6. numer. 49.

Abraham ſolicitus, vt de ſancta gente vxor filio duceretur, l. 7. num. 68.

Abraham iuſſus à domino ſequi vxoris monitum, l. 11. nume. 8.

Abſens perinde habetur, ac ſi non eſſet, glo. 8. nu. 25.

Abſentis locum ſupplet iudex, gl. 8. nu. 36.

Abſentia eorum, quorum conſenſus requiritur, facit, vt actus expediri poßit ſine eorum conſenſu, gl. 8. nu. 6. & multis ſeq.

Quod tamen intelligitur, cum abſentia futura eſt diuturna, & in longinquis partibus, ibid. num. 19.

An autem tunc autoritas iudicis requiratur, ibid. nu. 20. & ſeq.

An item alij in eorum locum ſint ſubrogandi, ibid. nume. 27.

Abſentiane an præſentia, potius præſumatur, glo. 8. num. 19. & 2. ſeq.

Abſolutio excommunicationis ſimplici verbo fit, vt ipſa excommunicatio, glo. 5. num. 14.

Abſoluendi & condemnandi verba, licèt ſint de ſolennitate, poſſunt tamen verbis æquipollentibus proferri, gl. 7. num. 14.

Abſtemios quæ faciant, l. 9. num. 63.

Abſurda fugienda, gl. 5. num. 124.

Abuſio maior in fœminis, quam in viris, l. 9. numero 53.

Acanthus primus autor fuit nudandi corporis in certaminibus, l. 4. num. 36.

Accuſatio facta de crimine falſo in palatio, ſine alia declaratione finium, an valeat, gloſſ. 7. numero 132. & ſequen.

Acedia, non accidia, oro deſidia, l. 9. num. 25.

Achaz rex annos 10. aut 11. natus, filium genuit, l. 6. nume. 37.

Achilles muliebri veſte vſus, l. 9. num. 63.

Achilles veſte muliebri dilaniata, clypeum, & haſtam arripuit, ibidem.

Achilli quod nomen fuerit inter virgines, ibid.

Achiua, non Achiui, l. 1. num. 89.

Ἀκόλαστοι qui dicantur, l. 15. num. 63.

Acquirere prohibiti per contractum, non prohibentur acquirere ex teſtamento, gl. 5. nume. 93.

Ἀκρατεῖς qui dicantur, l. 15. nume. 63.

Actæum in ceruum mutatus, quòd Dianam nudam vidiſſet, l. 4. nume. 24.

Actio, quæ datur pro dote putatiua, æquè priuilegiata eſt, ac quæ datur pro vera, l. 8. nume. 254.

Actor ſequitur forum rei in diſtractu, vt in contractu glo. 5. num. 8.

Actus attribuitur agenti, non conſentienti actui, gloſ. 6. nume. 18.

Actus à principio inualidus ex defectu conſenſus alterius, non poteſt validari per conſenſum eius præſtitum poſt mortem eius, qui eum actum fecit, gloſ. 6. nume. 18.

Actus factus à non domino, aut inhabili, ſortitur effectum, ſi poſtea fiat dominus, aut habilis, gloſſ. 8. numero 99.

Actus, qui venit ad eum caſum, à quo incipere potuit, reconualeſcit, ibidem.

Actus neceſſarius non comprehenditur ſub lege actu prohibente, l. 8. num. 201.

Adam plus peccauit, quàm Eua, l. 1. nume. 86.

Adam & Eua erubuerunt ſe nudos eſſe, l. 4. num. 34.

Adamiani mares, & fœminæ nudi conueniebant, l. 4. nume. 22.

Adminiſtrator quilibet poteſt libere contrahere ad cõmodum ſuæ eccleſiæ, gl. 8. nume. 80.

Adrianus ille ſanctus uxorem dominam vocabat, l. 5. nume. 13.

Adulterum in maribuſne, an in fœminis ſit grauius, l. 1. numero 46. & numero 85. & ſequen. & l. 9. numero. 90.

Adulterium an præſumatur ex deprahenſione uiri, & mulieris formoſæ, l. 2. nume. 9.

Adulterium ex ſimilitudine deprahendi, l. 7. num. 52.

Adulterium, & veneficium proxima, l. 8. nume. 22. & 2. ſeq.

Adulterium bruta quoque animantia deteſtantur, l. 13. nume. 1.

Adulterij pœna apud diuerſas gentes, l.13.nume.6.& ſeq.vſque ad num.24.
Adulterij pœna ante leges Moſaicas,nu.6.ibid.
Adulterum an de iure D.pœna mortis puniatur, l.13.nume.19.& ſeq.
Adulterium graue ſcelus.l.13.num.26.
Adulterium grauius periurio,ibidem.
Adulterium grauius idololatria,ibidem.
Adulterium virorum vxores impudicas facit, l.13.num.35.
Adulterium,curioſitas eſt alienæ voluptatis, l.9.numero 34.
Adulterorum filij patribus vultu ſimiles, l.7.nume.50.& 51.
Adulterorum caſtratio, l.13.nume.7.
Adulterorum vxores,ipſæ quoque ſæpe adulteræ, l.9.nu.230.& l.13.num.35.& ſeq.
Adulteri iunctis corporibus viui incenſi, l.13.numero 17.
Adultera dote priuatur, l.1.nu.45. ad fin. & iterum gl.8.nume.238.
Adultus habẽs curatorem, an libere poſſit donare cauſa mortis, ſine illius autoritate, gloſſ.5. numero 72.& 83.
An & diſponere de rebus immobilibus, d.l.num.72.
Adyrmachidæ virgines nuptas regi ſtuprandas exhibent, l.7.nume.62.
Aeas piloſophus ter tantùm per omne vitæ tempus cum vxore concubuit, l.15.nume.83.
Aedium non eſt, quod earum cauſa paratum eſt, glo.2.numero 30.
Aegroto dum anima eſt, ſpes eſt, gl.2.num.29.
Aegyptiorum lex, l.1.numer.57.
Aegyptij ſinguli plures vxores habent, præter ſacerdotes, qui vnam tantùm ducunt, l.7.nu.22.
Aegyptij cum matribus, filiabus, ſororibus nuptias cõtrahunt, l.7.num.34.& ſeq.
Aegyptiorum lex à cæteris gentibus diuerſa, l.10.numero 5.
Aegyptiorum viri domeſtica negotia, fœminæ extranea adminiſtrant, ibidem.
Aegyptiæ mulieres calciamentis non vtuntur, & quare, l.10.nume.17.
Aegyptiorum pœna in adulteros, l.13.num.7.
Aegyptiaca fabula de mendacio mulierum, l.9.numero 53.
Aegyptij in templis coitu abſtinebant, l.15.nu.105.
Aegyptiorum ſacerdotes caſtitatem inoffenſam ſeruabant, l.15.nume.122.
Aemylius vxorem zelotypam incautam incautus interfecit, l.16.nume.4.
Aemylia pellicem viri matrimonio collocauit, & liberaliter dotauit, l.13.numer.34.
Aeneas formoſus, l.2.nume.40.
Aeolus filios & filias ſimul matrimonio iunxit, l.7.numero 55.
Aequalitas amicitiæ mater, l.4.nume.20.& ſeq.
Aequalitas coniugum in ætate ſeruanda, l.6.nume.1.
Aequalitas ætatis coniugum reſpectu finis conſideranda, l.6.numer.46.
Aeſchylus reprehenſus, quòd bis idem dixerit, l.9.numero 26.
Aeſopi apologia de carbonario & fullone, l.5.numero 24.
Eiuſdem altera apologia de vitanda potentiorum ſocietate, l.5.nume.34.
Eiuſdem quoque alia apologia de canis inuidentia, l.9.nume.212.
Eiuſdem item alia de cæteris membris, quæ aduerſus ventrem conſpirarunt, l.15.numer.32.
Aetas contrahendi matrimonij, & maritum, & fœminarum, l.6.nu.35.& 40.
Aetas ferendi ſeminis, & eius prolifici, ibi.nume.36.
Aethiopes regem conſtituebant, qui forma cæteros excelleret, l.2.nume.44.
Aethiopes nõ ſuis, ſed ſororum filijs regnum relinquebant, ibidem.
Aethiopis occurſus, mortis portentum, l.2.num.60.
Aethiopes vxores ducunt matres, filias, ſorores, l.7.nume.33.
Aethiopes Garamantes vxores communes habent, l.7.numero 51.
Aetij medici ſententia de ætate contrahendi matrimonij virorum & fœminarum, l.6.nume.41.
Aetiuſne, an Paulus Aegineta prior fuerit, l.15.numero 76.
Aetij locus, ibidem.
Aethneus piſcis nunquam aliam fœminam contingit, l.13.nume.5.
Affectionis eiuſdem eſſe quis præſumitur, cuius patria eſt, l.7.nume.17.
Affectus animi eodem modo deponuntur, quo aſſumũtur, gl.5.num.24. Et quare, ibi.nume.25.
Africanus laudatus ob cultus negligentiam, l.3.numero 47.
Afri ſubdoli, l.7.num.15.
Agamemnonis vxor impudica, l.9.nume.121.
Agapæ Elpidium in errorem duxit, l.9.nume.31.
Agathirſi vxoribus communibus vtuntur, l.7.numero 53.
Agens nobilius patiente, l.1.nume.95.
Agidis Lacedæmoniorum regis vxor impudica, l.9.nu.164.& l.16.nume.60.
Agnodice puella virili habitu medicinæ operam dedit l.3.nume.69.
Agricola ob modicum cultum laudatus, l.3.numero 47.
Agrippina filio Neroni commixta, l.9.numer.101.
Aiax Oilei filius à Pallade fulmine ictus, quòd Caſſandram in eius templo vitiaſſet, l.15.numer.109.
Aioth ambidexter, l.1.numer.63.
Albedo corporis à frigore, l.9.num.147.
Alberti magni ſententia de ætate generationi idonea, l.6.nume.48.
Alcinous Phæacum rex filiam fratris vxorem duxit l.7.nume.42.
Alcippe elephantum peperit, l.9.nume.108.
Alemannorum lex, ne liceat duorum fratrum vel ſororum liberos matrimonio iungere, l.7.numero 43.

Alexan-

Alexander Pyrrhi filius Olympiadem ſororem duxit vxorem, l.7.nume.36.
Alexander Magnus ſine vlla capillorum cura, l.3. numero 47.
Alexandri Magni familiares ceruicem eius inflexam repræſentabant, l.16.numero 20.
Alexander Magnus vituperatus, quod peregrinis veſtibus vteretur, l.3.nume.57.
Alexander Magnus Perſas docuit matres reuereri, earumq́, nuptiijs abſtinere, l.7.nume.31.
Alexandri Magni hiſtoria memorabilis, l.10.numero 42.
Alexandri Magni ſorores lanificio deditæ, ibid.
Alexander Magnus Deum ſe non eſſe ex coitu cognouit, l.15.nume.63.
Alexander Magnus parum in Venerem ſtrenuus, quia erat vinolentus, l.15.nume.63.
Alexander Seuerus Imperator Ro. veſtes ſericas raras habuit, holoſericas nunquam induit, l.3.numero 17.
Alexander Seuerus Imperator gēmas poſſidere, muliebre exiſtimabat, l.3.nume.20.
Alexander Seuerus Imperator, qua pœna adulteros puniuit, l.13.nume.20.
Alexander Pheræus ob pellicatus ſuſpicionem, ab vxore interfectus, l.13.nume.29.
Alienari prohibita extra familiam, an in fœminam nuptam alienari poſſint, gl.3.numer.7.
Alienare prohibitus ſimpliciter, an per teſtamentum alienare poſſit, gl.5.nume.100.
Alienatione prohibita, pignus prohibitum cenſetur in fauorabilibus, gl.5.nume.109.
Alienatione prohibita in fauorem alterius, delinquendo ei non præiudicat, gl.5.nume.156.
Alienationis permiſſio non trahitur ad alienationem, quæ fit ex delicto, ibid.nume.158.
Alienare non dicitur, qui poſſeſſionem tantùm amittit gl.5.nume.161.
Alienatione prohibita, & id quoq; prohibetur, ex quo alienatio ſequi poteſt, gl.5.nume.12. & iterum gl.8.num.192.
Alienare prohibitus, actiones exercere prohibetur gl.5.nume.207.
Alienatio voluntaria inutilis rei legatæ, adimit legatū tacitum, non expreſſum, gloſ.7.nume.67.
Alienationis prohibitio non habet locum, cùm ea fit ſui aut ſuorum redimendorum cauſa, gl.8.nu.281. & multis ſeq.
Alimentum id conueniens eſt, quod aſſimilari poteſt corpori, quod nutritur; l.5.nume.23.
Alijs aliæ res placent, l.1.nume.75.
Aliæ alijs gentibus leges placent, l.7.nume.19.
Alius, & Alias dictiones implicatiuæ ſimilitudinis, gl.5.nu.28.& iterum nume.48.
Aliud eſt facere, aliud facienti conſentire, gloſſ.5.numero 136.
Althea ex pellicatus incentiuo proprios liberos interemit, l.13.nume.132.
Amathia pulchricoma, l.2.nume.38.
Amare & amari, iuuenilem ætatem decet, l.6.nume.9.& multis ſequentibus.
Amantes redamamus, l.13.nu.43.
Et quare, ibid.num.44.& multis ſequentib.
Amans in alio corpore viuit, ibid.nu.45.
Amans amati faciem animo ſuo inſculpit, ibid.nu.46.
Amantes ardere dicuntur, l.13.nu.60.
Amabiles vt fiant mares fœminis, l.1.nu.65.
Amatoria plurima, l.14.nu.1.& multis ſeq.
Amatoria nil virium habere, ibid.nu.7.
Amatorium valentiſſimum omnium forma, venuſtas, & id genus cætera ſunt, ibid.num.8.
Amatoria vim furoris habere, ibid.num.10.
Amatorium efficaciſſimum, cum vxore frequenter cōgredi, l.15.num.1.
Amazones cur dextrā māmā exurebant, l.1.nu.64.
Ambidextri qui fuerint, l.1.nu.64.
Ambidextra mulier nunquam viſa, ibidem.
Ambroſij locus emendatus, l.10.num.23.
Ameſtris, vxor Xerxis lanificio dedita, l.10.nu.42.
Amicis nil fucatum & tectum, ſed nuda, & ſimplicia omnia eſſe debent, l.4.nu.26.
Amici ſecretò monendi, palàm laudandi, l.9.nu.232.
Amicis non fidēdum in aſſeruatione vxorum, l.16. numero.28.
Amicitia mutua inter coniuges, omnium maximè eſt neceſſaria, l.4.num.18.
Amicitia diſsimilium dura & aſpera, ibid.nu.21.
Amicitia inter diſſimiles, aut omnino non coit: aut ſi coierit, non cohæret, ſed citò dirimitur. ibid.nu.28.
Amicitia opulentiorum vel nobiliorum non ſatis tuta & firma eſt, ibid.num.33.
Sed & ea non innoxia eſt, ibidem.
Αμητροι vocantur virgines innuptæ.l.3.nu.31.
Amor pulchritudinis deſiderium, l.2 nu.7.
Amor per diuerſas libidines diſperſus torpeſcit, l.7. nume.22.
Amor fœmineus cur dicitur, l.9.nume.84.
Amor animi cura vacantis paſſio.l.9.nu.89.
Amor longa abſentia langueſcit, & plerunque euaneſcit, l.9.nu.122.
Amor otioſorum occupatio, l.9.nume.173.
Amor otioſus dictus, ibid.
Amor affectus animæ otioſæ, ibid.
Amor non alio pretio, quàm ſeipſo emitur, l.12.numero.44.
Amor carminibus & poculis an conciliari poſſit, l.14.& multis ſeq.
Amor λυσιμελὴς dictus, l.15.nu.44.
Amor ignis eſt, l.15.nu.58.
Amor flamma, ibid.
Amor feruidus, ibid.
Amor flagrans, ibid.
Amor vrere dicitur, l.15.nu.59.
Amor torrere dicitur, ibid.
Amoris, & libidinis tædium, quibuſdam rebus fieri, l.15.nu.93.& ſeq.
Amorem ſedat fames, l.16.nu.47.
Ammonius ſe nudum conſpici puduit, l.4.nu.35.
Amphiaraus temere vxori latebras ſuas detexit. l.12.numero.2.

Amphionis & Zethi fratrũ diſsimilitudo, l.5.nu.28.
Anacharſis vxorem deformem duxit, l.2.nume.27.
Anademata, l.3.nu.27.
Ἀναδέω, *ibidem.*
Ἀναδέσμη, *ibidem.*
Ἀνάδετος, *ibidem.*
Anaitidis deæ ſtatua ſolido auro conflata, à M. Antonio compilata, l.7.nu.60.
Anaxandrides ſolus Lacædemoniorum duas ſimul vxores habuit, l.7.nu.27.
Anaxarcho nudæ puellæ miniſtrabant, l.4.nu.31.
Anaximander Mileſius infinitatem naturæ omniũ rerum eſſe principium, & in eandem omnia reſolui dicit, glo.5.nu.20.
Anaximenes Mileſius aerem rerum omniũ principiũ, & in eum quoque omnia reſolui dicit, ibid.
Ancilla à domino deſponſata, ab eo diuertit, l.8.numero.2.
Ancillam noſtram non eſſe in vxorem ducendam ibidem.
Ancillæ negotia domeſtica committenda, ſi vxor deſit, l.10.nu.9.
Ancilla ob zelotypiã interẽpta à domina, l.13.nu.28
Ancillarum Smyrnæorum prudens conſilium, l.15. numero 26.
Andromache vxor Hectoris lanæ dedita, l.10.numero 40. & 41.
Andronitis virorum habitaculum, l.10.nu.22.
Anilis ſuperſtitio, l.9.nu.30.
Aniles fabulæ, l.12.nu.17.
Animalia plurima cũ fœminis coitura, ſeceſſum petunt, l.15.nu.160.
Anima ſanguis quibuſdam dicitur, l.15.nu.17.
Anima non ex traduce eſt, l.7.nu.2. & iterum l.15. numero 153.
Animi liberorum aliquid à parentibus accipiunt, ibidem in vtroque loco.
Animi vires corporis viribus præpollent, l.1.nu.51.
Animi muliebres, l.1.nu.90.
Animi viriles, ibid.91.
Animi mores, ibid.
Animus ex animo aliquid capit, l.15.nu.153.
Annibal Campanis delicijs fractus, l.7.nu.18.
Antecedenti deſtructo, deſtruitur conſequens, gl.5.numero.194.
Antenoris Cephalenij egregium facinus, l.3.nu.70.
Anteros Cupidinis nomen, l.13.nu.43.
Antidoralis obligatio non impedit repetitionem indebiti, niſi id ſolutum fuerit, quod prius datum fuerat, gl.5 .nu.56.
Antiſthenes reprahenſus, quòd attritis veſtibus vteretur, l.3.nu.53.
Antoninus Caracalla Imperator exarſit in libidinem, denudato corpore nouercæ, l.4.nu.13.
Antoninus Philoſophus, Imperator ſanctiſsimus conſobrinam ſuam duxit vxorem, l.7.nu.44.
Antoninus idem vxoris adulteria diſsimulauit, l.8. numero.14.
Eiuſdem laudes ibid.
Antoninus Verus Imperator, ab vxore ob zelotypiã interfectus, l.3.nu.29.
Anus cum iuuene matrimonium improbatum, l.6.numero 33
Anus ornata deridetur, l.3.nu.11. & ſeq.
Anus garrulæ, l.12.nu.17.
Apes omnium formoſiſsimas in reges deligunt, l.2. numero 44.
Apes non niſi à caſtis tractandas, l.15.nu.129.
Aphrodire cur Venus dicta, l.9.nu.168. & 4.ſeq. & iterum l.15.nu.23.
Apio quare nutricibus interdicatur, l.15.nu.140.
Apollo ἀκερσεκόμης, *Intonſus. Cæſariatus, Crinitus, Comoſus dictus, l.2.nu.33.*
Apollo formoſus, l.2.nu.40.
Apollinis Pythij ſacerdotes Veneris expertes, l.15. numero.120.
Appellationi expreſsè renũtians, videtur fateri malam ſe cauſam habere: nõ etiam tacitè, gl.7.nu.70.
Appellãti ab interlocutoria an ſatis ſit exprimere cauſas per verba generalia gl.7.nu.120.
An autẽ, quæ mẽtaliter neceſſariò comprahendũtur, ibid.nu.162. & ſeq.
An per relationẽ ad acta, aut aliud quippiam. ibid. nu.190. & ſeq.
Appellans an debeat exprimere cauſas grauaminis notorio gloſ.7.nu.191.
Appelles hetenarcha Philomenam ſuarum doctrinarum comitem habuit, l.9.nu.31.
Aquæ furtiuæ dulciores, l.2.nu.67.
Aquilæ columbam non generant, l.7.numero 4.
Aquilij Iuriſcõſulti ſanctiſsimum iudicium contra meretricem, l.5.nu.103.
Arabes vxores emunt, l.4.nu.9.
Arabum mulieres vno tantùm oculo libero incedebãt, l.4.nu.20.
Arabes molles, l.7.nu.18.
Arabes dicti, tanquam vitæ nocumentum. ibid.
Arabibus omnibus conſanguineis vna vxor erat, l. 7 nume.30.
Arabibus cũ matre coire, non cẽſetur impium: cũ alterius ſanguinis fœmina coire, adulterium eſt, ibi.
Arabes vxores communes habent, l.7.num.53.
Arabum pœna in adulteros, l.13.nu.6.
Arbitrum quem eſſe non poſſe, ex iuris apicibus eſt, gl.5.nu.171.
Arbores ſexu diſtingui, l.1.nu.64. & ſequentib.
Arbores mares plus virium habere, quàm fœminas, ibid. & ſeq.
Arborum fœminarum fructus melior, l.1.nu.66.
Arbor arbori diſsimili non inſeritur, l.5.nu.24.
Arbores quæ citò naſcuntur, creſcunt, perficiuntur vitæ ſunt breuioris, & è diuerſo, l.6.nu.37.
Arbor mala bonos fructus facere non poteſt, nec bona malos, l.7 nu.4.
Arbores mares breuiores, fortiores, difficiliores: fœminæ proceriores, molliores, faciliores, l.9.numero 146.
Arbores citò, aut nimium ſeminis producentes, citò deficiunt, l.15.nu.52.
Arbores & herbę caſtos cultores cupiũt, l.15.n.126.

Arcens

Arcens Siculus à forma commendatus, l. 2. nu. 40.
Archelaus vxorē duxit fratris viduā, l. 7. nu. 50.
Archidamus res ab Ephoris mulctatus, quòd vxorē puſillam duxiſſet. l. 2. nu. 72.
Archontici hæreſiarchæ mulieres eſſe opus Satanæ dicebant, l. 9. nu. 222.
Ardere pro vehementer amare, l. 15. nu. 601.
Arete vxor Alcinoi regis lanificio dedita, l. 10. numero 40.
Arginorum mos in celebrandis quibuſdam ſacris, l. 3. numero 66.
Arginarum mulierum taciturnitas & ſilentium, l. 12. nume. 6. & 7.
Argumentum à perſona, l. 7. nu. 6.
Argumentum à genere, ibid.
Argumentum à natione, l. 7. nu. 19.
Argumentum à ſexu, l. 8. nu. 18
Argumentum à ſtricta ſignificatione ad latam, gl. 5. numero 26.
Argumentum à correlatiuis gl. 5. nu. 108.
Argumentum à cōtractibus ad iudicia, gl. 5. nu. 108. & ead. gl. nu. 215.
Argumentum à contrario ſenſu non facit expreſſum etiam generaliter, gl. 7. nu. 175.
Argumentum à iudicijs ad contractus, gl. 5. nu. 210.
Argumentum à toto ad partem non valet, ſi ſit diuerſa ratio, gl. 5. nu. 215.
Argumentum ab æquiparatis ſimiliter, ibid.
Argumentum à contractibus ad delicta, ibid.
Argumentum à milite armatæ militiæ ad cæleſtem, ibidem.
Argumentum ab alimentis ad piam cauſam, ibi.
Argumentum à communiter accidentibus, valet, gloſ. 8. nume. 30.
Argumentum de tanquam, quando non habet locum, gl. 8. nu. 99.
Ariadne ob pellicatus ſuſpitionem proprios filios interemit, l. 13. nu. 32.
Arietes duobus menſibus à coitu reuocantur, & quare, l. 15. nu. 67.
Arigeus Lacedæmonius de vxoribus aliorum nil temerè dicendum dicebat, l. 10. nu. 11.
Arimphæorum fœminæ comam amputabat, vt mares, l. 1. nu. 21.
Ariſto Iuriſconſultus ex cultus negligentia laudatus, l. 3. nu. 47.
Ariſtocleæ hiſtoria, qua Ioui nuda ſacrificauit, l. 4. numero 14.
Ariſtotelis familiares eius balbutiem referebant, l. 16. nume. 20.
Ariſtotelis de ætate contrahendi matrimonij ſententia, l. 6. num. 45.
Ariſtotelis magna autoritas, ibid. nu. 52.
Ariſtoxeni de iuuenū venere ſententia, l. 6. nu. 50.
Arius hæreſiarcha vt orbem deciperet, ſororem principis antè decepit, l. 9. nu. 31.
Armenij filias ſuas Anaitidi dedicant, quæ ibi proſtrata pudicitia, poſteà viris traduntur, l. 7. numero 60.
Armeniorum pœna in adulteros, l. 13. numero 10.
Arnobij locus emendatus, l. 15. nu. 92.
Aromatiferę regionis pœna in adulteros, l. 13. numero 6.
Arrogare non poteſt minor annis 60. & quare, l. 6. numero 19.
Arſione conſuetudinem Veneream habuit cum Demetrio genero, l. 9. nu. 104.
Arſione, altera Lyſimachi vxor, Agathoclem priuignum de ſtupro appellauit, l. 9. nu. 103.
Eadem ipſum Agathoclem veneno ſuſtulit, l. 9. numero 196.
Artaxerxes filias vxores duxit, l. 7. nu. 32.
Aſinus aſino pulcherrimus eſſe videtur, l. 5. nu. 21.
Aſiatici luxurioſi, l. 7. nu. 15.
Aſiaticis vxores dominantur, l. 7. nu. 67.
Aſoti vxoribus communibus vtuntur, l. 7. numero 53.
Aſpaſia Cyri vxor ab omni ornatu aliena, l. 3, nu. 9.
Aſpaſia Periclis magiſtra, l. 11. nu. 29.
Aſpis aſpidem morſu non perimit, l. 5. nu. 23.
Aſſyrij nubiles virgines vendebant ad matrimonium, l. 4. nu. 9.
Aſſyrij vxores ducunt matres, filias, ſorores, l. 4. numero 9.
Aſſyrij ijdem, qui & Cyri, l. 13. nu. 2.
Aſſyriorum proceres ſimulacrum Solis ſub Iouis nomine vehebant, longi temporis caſtimonia puri, l. 15. nu. 114.
Aſtarte dea quæ ſit, l. 15. nu. 30.
Aſteropæus ambidexter, l. 1. nu. 64.
Aſtronomorum ſententia de ſapientum dominatione, l. 1. nu. 50.
Aſtrorū vi ad ornamēta corporis propēſi, l. 3. nu. 50.
Aſtrorum vi vxores iuuenes, aut anus ducimus, l. 6. numero 6.
Aſtrorum vi quædam mulieres libentius miſcentur ſenibus, quàm iuuenibus, l. 6. nu. 30.
Aſtrorum vi mulieres ſenes maritos, aut è diuerſo ſortiuntur, l. 6. nu. 35.
Aſtrorum vis mœchos & mœchas facit: ſi Aſtronomis credimus, l. 13. nu. 38.
Aſtrorum vi nonnulli in media Venere mortem obiēre, l. 15. nu. 28.
Aſtrorum vi zelotypiæ dediti, l. 16. nu. 3.
Aſtur formoſus, l. 2. nu. 40.
Aſtyanaſſa libros ſcripſit de formis & figuris concubituum, l. 9. nu. 97.
Ataulphus Gothorum rex, vxoris ſuaſu ab euerſione Romæ abſtinuit, l. 11. nu. 12.
Athenæi locus, l. 15. num. 92.
Athenienſium legibus non licebat fœminis paſſim commercari, l. 1. num. 72.
Athenienſes aliquando duas vxores ex lege habuerunt, l. 7. num. 23.
Athenienſes ante Cecropis leges, vxoribus promiſcuè vtebantur, ibid.
Athenienſibus an licuerit ſorores in vxores ducere, l. 7. nu. 37.
Athenienſium lex, qua orbę eis, qui erant genere proximi, nubebant, ibi.

Athenienſium mulieres publicis conſultationibus adhibebantur,l.11.nu.21.
Athenienſium pœna in adulteros,l.13.nu.9.
Athenienſium nocturna ſacra ſublata,l.16.nu.44.
Athletas Venere abſtinere, vt robur ſuum conſeruent, l.15.nu.26.
Auaritia & luxuria an ſimul coire poſſint,l.9.nume. 141.& iterum nu.156.& ſeq.
Auaritia omniũ malorũ arx & radix,ibid.nu.156.
Audacia meretricum propria,l.9.nu.161.
Auentinus formoſus,l.2.nu.40.
Auguſtinus librum quempiam pluris emit, quàm indicaretur,l.6.nu.12.
Auguſtus pumilos & diſtortos, & cæteros id genus, vt ludibria naturæ maliq; ominis,abhorrebat,l.2. numero 60.
Auguſtus Tiberium & Liuiam,quos primos hæredes inſtituit,nomen ſuum ferre iuſſit,l.5.nu.27.
Auguſtus filias & neptes cętu extraneorum prohibuit,l.10.nume.11.
Auguſtus ipſe Lucio Tucinio claro iuueni ſcripſit, parum modeſtè eum feciſſe , quòd filiam ſuam Baias ſalutatum veniſſet,ibid.
Auguſti vxor,filiæ, & neptes lanificio ſe exercebant, l.10.nume.44.
Auguſtus vxoris conſilio vſus eſt,l.11.nu.1.
Auguſt. Imp.cur adulteria exercebat,l.12.nu.16.
Augylarum fœminæ,nocte qua nubunt , omnium ſtupro patent,l.7.nu.56.
Auicennæ locus,l.15.nu.78.
Aulus Gellius,nonnullis Agellius dictus,l.1.nu.31.
Aurelianus Imperator veſtem holoſericam ne in veſtiario quidem habuit,l.3.nu.17.
Aurelianus Imperator, quam pœnam adultero impoſuit,l.13.nu.17.
Aureum pro pulchro,l.2.nu.36.
Aurora roſeis digitis,l.2.nu.37.
Aurora puella Tithonum ſenem amauit,l.6.nu.30.
Auſes vxores habent communes,l.7.nu.53.
Authen.ſacramenta puberum , an habeat locum in diſtractu,liberatione,renunciatione,gl.5.nu.7.
An in donatione,gl.5.nu.49.
An in fideiuſſione.gl.5.nu.104.
An in quaſi contractibus,gl.5.nu.127.
Et conſequenter,an in iudicijs,gl.5.nu.208.
Autoritas ex cultu viris accedit,l.3.nu.52.
Autoritatem præſtans actui , non dicitur illum facere, ſed imperfectum perficere,gl.5.nu.88.
Autoritas in ipſo acta præſtatur,gl.6.nu.2.
Autoritas pro conſenſu ex ſubiecta materia accipitur, gl.6.nume.6.
Autoritas interpoſita vice confirmationis, vel approbationis,poteſt ſequi actum,gl.6.nu.9.
Autoritas,quæ in actu interponi debuit,ſi poſtea interponatur partibus præſentibus & conſentientibus facit vt actus ex præſenti valeat,non ex præterito, gl.6.nu.10.& 11.
Autoritas poſt actum præſtari poteſt,ſi is vtilis ſit ei cui præſtari debuit,ibid.nu.12.
Autoritas an de æquitate Canon.ſequi poteſt , ibid. numero 13.
Autoritas præſtita in ratificatione actus geſti à procuratore ſine autoritate,facit vt actus valeat,ibid.numero 14.
Quid ſi interponatur in ratificatione per ipſummet, qui confecit,ibid.nu.15.
Autoritas propriè ſumpta , non poteſt interponi per procuratorem,l.6.nu.23.
Autoritas an verbis exprimi debeat gloſſ.7.nume. 1.& 2.
Sed an verbo autoritatis nuncupatim vtendum ſit, ibid.nu.3.& 4.
Autoritas tutoris vel alterius,an à muto præſtari poſſit nutu,l.7.nu.16.
Autoritas an tacitè in actibus tacitis præſtari poſſit, ibid.nu.20.& 2.ſeq.
Autoritas ab eo præſtita videtur ei pro quo fideiubet, ibid.nu.25.
Autoritas à principe poteſt tacitè interponi licèt non ab inferiore,gl.7.nu.38.
Autoritatem præſtare non poteſt, qui ipſe ea indiget, gl.8.nu.48.
Axiothea auditorium Platonis virili habitu frequentabat,l.3.nu.69.

B

B*Abylonij virgines nubiles in matrimonium vendebant,l.4.nu.9.*
Babyloniorum vxores cum hoſpitibus paſſim ſtupro coeunt,l.7.nu.61.
Babylon purpurata meretrix,ibid.
Babylon Roma dicta,ibid.
Bacchanalibus decem dierum caſtimonia opus erat , l.15.nu.115.
Bacchanalia ſublata,& quare,l.16.num.43.
Bacchi ſacra caſtè fieri oportebat,l.15.nu.115.
Bacchus Sabazius dictus,l.16.nu.43.
Bacchus Mænalas dictus,l.3.nu.70.
Bacchus muliebri habitu ornatus,ibid.
Bactris vxores dominantur,l.7.nu.67.
Balani quæ propriè dicantur,l.1.nu.65.
Baldus Nouellus excellentiſſimus doctor,l.2.nu.9.
Balearium Inſularum vxores amicis ac domeſticis ſecundum ætatem primum coeunt:vltimus locus ſponſo datur,l.7.nu.59.
Bannitum ex ſtatuto occidere,peccatum eſt,l.9.numero 4.
Bannitus non amplius eſſe cenſetur,verbaliter tantum à banno liberatus,gl.2.nu.3.
Bannitus non eſſe cenſetur, qui ſtatim rebanniendus,id eſt,à banno reuocandus eſt,ibid.
Bannitus ſtatuto prohibitus agere,poteſt tamen nomine procuratorio alterius agere,gl.5.nu.173.
Banniti patris filius poteſt exigere dotem ſine conſenſu illius,gl.8.nu.35.
Banniti patris filius poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu illius,ibid.
Banniti conſanguinei conſenſus non eſt neceſſarius ex ſtatuto requirente conſenſum conſanguineorum in contractibus mulierum,ibid.nu.36.
Banniti filij præſentia non eſt neceſſaria in teſtamento matris,

matris, quæ alias requiritur ex ſtatuto, ibidem numero 37.
Bannitus non cenſetur eſſe in rerum natura, ibid.
Bannitus conſentire poteſt, ibid. num. 39.
Bannitus iura ſua non amittit, ibid. 40.
Baptizatus & mox baptizandus eodem priuilegio vtuntur, gloſ. 2. numero 9.
Barbari veſtitu muliebri delectantur, l. 3. nu. 64.
Barbarorum eſſe, parentum, & filiorum, fratrum, & ſororum concubitum, l. 7. num. 49.
Barbaris vxores famularum loco ſunt, l. 8. num. 9.
Bartolus an ſcripſerit in tres libros C. & quos, l. 1. nu. 35. & ſeq.
Bartolus ſæpe cum mercatoribus conſilia ſua Communicauit, l. 11. num. 5.
Βασὼ quid ſit, l. 3. num. 17.
Baſilica ſtatim conſecranda, pro conſecrata habetur, gl. 2. num. 9.
Baſilidis hæreſis de cõmunitate mulierum, l. 7. nu. 51.
Batalus omnium primus muliebribus ſandaliis in ſcenam prodiit, l. 3. num. 64.
Βαλαλίζεσθαι, ibidem.
Battus poeta inertior indicatus, quòd eandem ſæpius cantilenam retineret, l. 9. num. 26.
Βαττολογία, quid ſit, ibidem.
Battologia quid, ibidem.
Bellum non tam verba, quàm facta, requirit, l. 6. numero 17.
Beneficium eccleſiaſticum non perdit contrahens ſola ſponſalia, glo. 2. num. 18.
Beneficiũ impetrans debet in indiuiduo nominare aliud beneficium quod obtinet, gl. 7. numero 114.
Bene olere, nil olere eſt, l. 3. numero 10.
Bella virorum propria, non fœminarum, l. 1. num. 62.
Bertrandus Ferrerius in Venere expirauit, l. 15. numero 27.
Beronice virum repudiauit ob immodicum eius concubitum, l. 15. numero 1.
Berſabee Dauid maritum ſuum dominum vocabat, l. 1. numero 14.
Berſabeæ forma Vriæ priori viro exitio fuit, l. 2. numero 14.
Beſtiæ quoque pulchritudinem amant, l. 2. num. 11.
Beſtia ex beſtia generatur, l. 7. num. 6.
Beta citò naſcitur, & citò perit, l. 6. num. 37.
Biantis dictum memorabile, l. 2. num. 7.
Bibienus Carbonem in adulterio deprehenſum Caſtrauit, l. 13. num. 7.
Bibliorum locus, l. 15. num. 118.
Bigamus eſt, qui vxorem corruptam ducit, l. 1. numero 45.
Bigamia cõtrahitur ex matrimonio putatiuo, vt ex vero, glo. 8. numero 268.
Bilis caliditatis argumentum, l. 6. numero 147.
Billia vxor Dillij putabat virorum omnium, vt ſui mariti, os malè olere, l. 4. numero 1.
Bis idem dicere licere, dubitationis tollendæ gratia, l. 9. numero 26.
Blanditiis in corrigendis vxoribus minæ, ſi opus ſit, regaliter addendæ, l. 9. numero 234.
Boetiorum mos, l. 1. numero 31.
Boiariorum pœna in adulteros, l. 13. numero 24.
Bombyces ſericarij, l. 3. numero 18.
Bombycina veſtis quid, ibidem.
Bonum omnia appetunt, l. 2. numero 45.
Bona dea nunquam extra domum egreſſa, l. 10. nu. 26.
Bona deæ templum nõ licebat maribus ingredi, ibidem.
Bonæ deæ ſacris picturæ etiam animalium maſculorum tegebantur, ibid.
Bonæ deæ ſacris mulieres rebus Venereis obſtinebant, nec ſolum viros, ſed quicquid maſculum erat, domo exigebant, l. 15. numero 116.
Bono viro non licet in contractibus decipere, etiam intra dimidium iuſti pretij, l. 9. numero 7. & 11.
Bona mulier facit bonum virum, l. 11. numero 19.
Bona pulchra eſſe, mala turpia, l. 2. numero 46.
Bonum & vtile fieri non debet, niſi eo modo, quo fieri debet, glo. 8. numero 60.
Bononienſium pœna in adulteros, l. 13. numero 23.
Bos boui pulcherrimus eſſe videtur, l. 5. numero 21.
Boues execti maiora cornua habent, l. 15. numero 35.
Bragmanes vxoribus cõmunibus vtũtur, l. 7. nu. 53.
Brenni Senonum regis regium & arrogans reſponſum ad Romanos, l. 1. numero 47.
Britannis pluribus vna vxor eſt, l. 7. numero 30.
Britannis matrimonium eſt inter parentes, & liberos, fratres, & ſorores, ibidem.
Britanni vxores communes habent, ibid. & iterum numero 53.
Brunechildis prudens & ſanctum conſilium, l. 11. numero 16.
Bruta ita viuunt, vt mares fœminis præſint, l. 1. nu. 9.
Bruta animalia parentum coitum deteſtantur, l. 7. numero 47.
Bruta animalia poſt conceptum non admittunt coitum, præter pauca, l. 9. numero 85.
Bruta animalia plurima neſciunt adulteria, & ea deteſtantur, l. 13. numero 1. & ſeq.
Bulgarus deriſus, quod vetulã deſponſaſſet, l. 6. nu. 5.
Buxus tardè & paulatim creſcit, ſed diutiſſimè viuit l. 6. numero 37.
Byblis Caunum fratrem deperiit, l. 9. numero 102.
Byſaltia libidinis cauſa patrem interemit, l. 1. nu. 114.

C

Cadauera virorũ ſupina, fœminarum prona fluitant, l. 4. numero 23.
Cabadis Perſarum Regis lex de vxorum cõmunitate, l. 7. numero 51.
Caduceum violari dicitur, cùm uetito tempore cõiuges coeunt, l. 15. nu. 115.
Cadurcorum pœna in adulteros, l. 13. num. 24.
Cæcus ſi cæcum ducat, ambo in foueam caduna, glo. 8. numero 43.
Cæleſtia corpora neceſſitatem non imponunt, ſed inclinationem, l. 8. numero 5.
Cæneus ex fœmina in marem mutatus, l. 3. nu. 100, & ſequentibus.
Cæſar adulterum capitali pœna affecit, l. 13. numero 7.
Cæſar moriens prouidit, ut honeſtè caderet, l. 4. numero 34.

Cæſaris lex, vt vxores, quas & quot quis vellet, ducere liceret, l.7.nu.24.
Cæſaris vxor Pompeia impudica, l.9.nu.122.
Cæſij oculi quid ſignificent, l.2.nu.35.
Caia Terratiæ Veſtali ius dicendi teſtimonij datum, l.9.nu.77.
Caia Cæciliæ ſtatua, l.10.nu.38.
Cain & Abel fratrum diſsimilitudo, l.5.nu.28.
Calecorum fœminæ domeſtica negotia adminiſtrant, l.10.nu.5.
Calaici, ij ſunt, quos nunc Portugalenſes, olim Luſitanos vocabant, ibid.
Caligula Imperator amatorio in furorem verſus, l.4.numero 9.
Caligula reprehenſus, quòd ſocculos è margaritis induebat, quodq́; veſtibus muliebribus vteretur. l.3.nu.63.
Calidiora calidioribus alimentis indigent, l.5.numero 23.
Callipatera habitu pugilis in certamen deſcendit, l.4.numero 37.
Callirrhoe patrem prodidit libidinis cauſa, l.9.numero 114.
Καλλιστεῖα certamen formæ muliebris apud Lesbios, l.2.nume.49.
Καλλιστεύουσα, quę in eo certamine formoſiſsima diceba tur, ibid.
Καλλιστεῖον præmium formoſiſsimæ, ibid.
Calor libidinoſos efficit, l.9.num.150.
Caluitium ex Venere, l.15.nu.34.
Calypſo pulchricoma, l.2.nu.37.
Calypſo texens reperta, l.10.nu.40.
Cambyſis lex de vxoribus ducendis, l.7.nu.33.
Cameli matres nunquam ſuperueniunt, l.7.numero 47. & ſeq.
Camelus curatorem ſuum, quòd matri opertæ eum admiſiſſet, re cognita, morſu interemit, ibid.
Camelus fœminam grauidam non tangit, l.9.numero 85.
Cameli dum coëunt, ſolitudines petunt, l.15.numero 160.
Canacæ forma Sinato marito fuit exitio, l.2.nu.14.
Camenæ cur Muſæ dictæ ſint, l.15.nu.62.
Canadis regis Perſarum lex de communitate mulierum, l.7.nu.53.
Canariæ herbæ vis, l.9.nu.213
Canarij non prius vxores accipiunt, quàm à rege deflorentur, l.7.nu.62.
Canities moroſa, l.6.nu.24.
Canities ſordida, & turpis, ibid.nu.26.
Canis cani pulcherrimus eſſe videtur, l.5.nu.21.
Canibus catuli ſimiles, l.7.nu.9.
Canum nomine vocantur impudentes, l.9.numero 183.
Canis animal inuidum, l.9.nu.213.
Canis in Athenienſium arcem non admittitur, & quare, l.15.nu.159.
Canis Delum inſulam non attingit, & quare, ibid.
Canes obſcœni, ibid.
Canes immundi, ibid.
Canes impudentiſsimi, ibid.
Cantabri poſt vxoris partū in lectum recubant, ac ſi peperiſſent, vxoribus illis miniſtrantibus, l.7.numero 63.
Cantharus animal ſine fœmina, l.1.nu.57.
Candia à fratre impregnata, l.9.nu.102.
Cap. quanquā, de vſuris, li.6. habet locum in codicillis, gl.5.nu.115.
Capra abſtinebant ſacerdotes Romani, l.15.numero 123.
Capri matres ſuperueniunt, l.7.num.48. & iterum, l.15.nume.6.
Capri vt ſunt immodicæ libidinis, ita ſunt breuioris vitæ, d.nu.6.
Capti in bello fiunt ſerui capientium, l.1.nu.48.
Captiuitatis redemptionis cauſa multa ſpecialia contra leges & ſtatuta, gloſſ.8.nume.282. & multis ſequentibus.
Statutum enim prohibens contrahere, non trahitur ad contractum, qui in eam cauſam fit, ibidem.
Res dotalis in eam cauſam alienari poteſt, ibid.
Et res eccleſiaſtica & ſacra, ibid.
Et valet donatio vltra quingentos aureos, ſine inſinuatione, ibid.
Et res ſubiectæ reſtitutioni in eam quoque cauſam alienari poſſunt, ibid.nu.283.
Legatum dotis cauſa, aut propter nuptias relictum, vel factum ſub conditione nuptiarum, aut liberorum non exiſtentium, deficit, ſi legatarius grauatus reſtitutione in eam cauſam, fit monachus, ibid.nu.284.
Quartæ diminutio fit ob eandem cauſam, ibid.
Legatum incertum valet, ibid.
Valet alienatio ſine mandato, ibid.
Exhæredari poteſt filius, ob patrem non redemptum, ibid.
Imò priuatur ſucceſsione, qui id non facit, ibidem.
Libertus in ſeruitutem reuocatur, qui patronum nō redemit, ibid.
Vxor ſe obligare poteſt pro redemptione mariti, ibid.nu.283.
Et filiusfam. pro redemptione patris, ibid.
Captiuitatis redemptio pia cauſa eſt, ibidem numero 286.
Et externis quoque ſcriptoribus commendata, ibid. numero 287.
An autem ea obtineant in captiuis ob delicta gl.7. nu.288. & ſeq.
Carbonarius & fullo ſimul habitare non poſſunt, l.5. nume.24.
Cardami natura, l.5.nu.35.
Caro pro vxore, vt ſpiritus pro marito accipitur, l.1. numero 21.
Carolus Magnus filias lanificium diſcere voluit, l.10. numero 44.
Carpocratis & eius filij Epiphanis hæreſis de communitate mulierum, l.7.nu.51.
Caſtoris & Pollucis fratrum diſsimilitudo, l.5.numero 28.

ro 28.

Caſtra vnde dicta, l. 5. nu. 24.

Caſus verus trahitur ad caſum fictum vel præſumptum, quem lex vero æquiparat, gloſſ. 7. numero 48.

Caſibus fortuitis non renuntiat, qui ſuſcipit omne periculum: ſed neceſſarium eſt illis renuntiare: nec tamen opus eſt illos ſpecialiter deſignare, gloſſ. 7. numero 108.

Catabaptiſtæ veſtimenta pretioſa omnino reſpuebant, l. 3. nu. 56.

Cataloniæ viri ex vxorum adulterio puniuntur, l. 9. numero 232.

Cathei in regem eligebant, qui cæterorum erat pulcherrimus, l. 2. nu. 44.

Cathei in contrahendis matrimonijs formæ tantùm rationem habebant, ibid.

Catheorum ſiue cathærorum vxores ſimul cum viris mortuis cremabantur, l. 7. nu. 20.

Cato laudatus ex cultus negligentia, l. 3. nu. 48.

Catonis Cenſorij ſententia de dotibus vxorum, l. 5. numero 8.

Cato Cenſorius 80. anno filium genuit, l. 6. nu. 22.

Catoni Cenſorio vxor humili loco nata, ſuperbior, l. 8. numero 3.

Catonis Cenſorij dictum de vxorum imperio, ibi.

Cato Cenſorius eum qui vxori manus inferret, non aliter deteſtandum eſſe dicebat, quàm qui Deorum ſimulacra temeraſſet, l. 8. nu. 10.

Catonem Cenſorium trium maximè pœnituiſſe, l. 12. numero 15.

Cato Cenſorius Manilium ſenatu mouit, quòd vxorẽ præſente filia deoſculatus fuiſſet, l. 15. nu. 115. Cato Vticenſis vxorem ſuam Hortenſio conceſſit, gl. 7. numero 28.

Cato Vticenſis ad iraſcendum difficilis, ſed ira cõcepta implacabilis, gl. 5. nu. 24.

Catulli locus declaratus, l. 13. nu. 10.

Catullus amatorium de incantamentis edidit carmen, l. 14. nu. 2.

Caucaſi incolæ palàm coeunt, l. 7. nu. 55.

Cecropis lege vnicam vxorem licebat ducere, l. 7. numero 23.

Cedere bonis poteſt, qui nihil habet, gl. 2. nu. 41.

Cephalus Procrin vxorẽ incautus incautam interemit, l. 16. nu. 4.

Ceraſtes ſerpẽs dignoſcit filios adulterinos à legitimis, l. 15. nu. 4.

Cerebri modicum habent ſalaces, l. 15. nu. 35.

Ceres pulchricoma, l. 2. nu. 37.

Cereri ſacra non niſi à pudicis fieri licuiſſe, l. 15. numero 116.

Cerealibus ſacris fœminæ per aliquot dies virorum cõcubitu abſtinebant, ibid.

Cereris ſacerdotes fœminæ, etiam proprijs viris abſtinebant, l. 15. nu. 120.

Certamina pulchritudinis, l. 2. nu. 49. & ſeq.

Ceruſſa quomodo fiat, l. 3. nu. 12.

Cerui caſtrati cornua non edunt, l. 15. nu. 35.

Chalcedoniæ mulieres dimidium faciei retegebant, l. 4. numero 19.

Charitas per diuerſas libidines diſperſa torpeſcit, l. 7. nume. 22.

Charondæ lex in eos, qui in prælijs ſigna ordineſque deſtituiſſent, l. 3. nu. 62.

Charondæ lex de permutandis viris, & uxoribus ſublata, l. 7. nu. 31.

Charybdis vorax cauſam dedit fabulæ, l. 9. nu. 209.

Chaſſenei furta ex prioribus huius libri editionibus, quæ vt Ennellano, neſcio cui id poſcenti ſatisfieret, huc ſubiecta ſunt, l. 1. nu. 51. & l. 2. nu. 43. & 44. 45. & 50. & l. 5. nu. 14. & 15. & l. 7. nu. 8. 19. & 66. & l. 9. nu. 135. & l. 11. num. 28. & l. 12. nu. 8. & l. 13. nu. 41. & l. 15. nu. 105.
Nec dubites, quin & alia multa repereat, qui malè bonas horas ei libro legendo collocare voluerit.

Chaſſenei iniuſta aduerſus autorem ira, gl. 3. nu. 5.

Chilonis ſententia de dotibus vxorum, l. 5. nu. 8.

Cholerici ad Venerem cæteris propenſiores, l. 9. numero 150.

Chriſtus ſpecioſus, l. 2. nu. 55. & quare dicatur ſpecioſus præ filijs hominum, non angelorum, ibid.

Chriſti nomen omnes amatorias incantationes, funditus tollit, l. 14. nu. 7.

Cicadæ mares tantùm canunt, fœminæ tacent, l. 12. numero 8.

Ciceronis locus declaratus, l. 2. nu. 34.

Ciceroni probro datum, quòd ſenex vxorem iuuenem duxiſſet, l. 6. nu. 14.

Ciconiæ adulterij ſenſus & pœna, l. 13. nu. 5.

Cimon Athenienſis Elpinicen ſororem duxit vxorem, l. 7. nu. 35.

Cinctura dictio Latina, l. 3. nu. 27.

Cinctus & cingulum quomodo differant, ibidem. in dictione Cingulum.

Cinerarij qui dicebantur, l. 2. numero. 27. in Calamiſtro.

Cinifiones qui, ibid.

Circe pulchricoma, l. 2. num. 27.

Circe texens reperta, l. 10. num. 40.

Citò nata citò pereunt, l. 6. num. 38.

Clamor inanis, vbi manu opus eſt, l. 6. nu. 17.

Claudius Imperator Meſſalinam vxorem vocabat dominam, l. 5. nu. 11.
Idem alios ciues Rom. dominos quoque vocabat, ibidem.

Claudius Imperator Agrippinam fratris filiam duxit vxorem, l. 7. num. 42.

Claudiæ memorandum epitaphium, l. 10. numero 27.

Clauſula derogatoria expreſſa præcedens, tollit voluntatem ſequentem, etiam expreſſam, non autem tacitam, gl. 7. nu. 66.

Clauſula haberi pro expreſſo, vel ſimilis, quam vim habeat, gl. 7. nu. 20.

Clauſula decreti irritantis, tum demum facit nullitatẽ, cùm is vult, in cuius fauorem poſita eſt, aliàs non, gl. 8. num. 95.

Cleocritus ad maiorem laſciuiam veſtibus mentiebatur fœminam, l. 3. nu. 62.

Cliſthenes cultu indecoro, ibidem.

Clitorij fontis vis, l. 9. nu. 210.

Clodius in ſacris Bonæ Deæ habitu muliebri depre-henſus, l. 3. nu. 59.

Clytæmneſtra Agamemnonem maritum ob zelotypiã interemit, l. 13. nu. 29.

Coeundi cupiditas ex humecta natura procedit, l. 9. nu. 165. & ſeq. vſque ad 172.

Coeuntes frequenter, citò ſterileſcunt, l. 15. nume. 67. & ſequen.

Coeuntes frequenter, rarò concipiunt, ibid.

Coeuntes frequenter, minùs in coitu delectantur, l. 15. numero 69.

Coitus quibuſdam incitatur plagis & vulneribus, l. 15. nume. 6.

Coitus vires corporis labefactat, l. 15. num. 6.

Coitus vitam abbreuiat, ibid.

Coitus calidum & humidum, quibus vita maximè cõ-ſtat educit, l. 15. nu. 9.

Coitus pallidos facit, l. 15. num. 17.

Coitus omnes alias euacuationes ſuperat, ibidem. nu-mero 19.

Coitus plurima incommoda, l. 15. nume. 22. & multis ſequentibus.

Coitus vſus in conſeruatione ſanitatis, ex quorundam ſententia prohibitus, ibi. nu. 23.

Coitum exercentes in ipſo actu plerique mortui, l. 15. numero 27.

Coitus nocet ſtomacho, l. 15. nu. 32.

Cerebro & membris illi vicinis, ibid. nu. 33.

Spinæ dorſi, ibid. nu. 36.

Neruis, ibid. num. 37.

Oculis, ibid. nu. 38. Vide tamen, nu. 74. & ſeq.

Et deſluxionibus in eos decumbentibus, d. l. 15. nu-mero 35.

Palpebrarum fluxionibus, ibid.

Renibus, ibid. nu. 40.

Lumbis, ibid. nu. 41.

Lateribus, ibid. num. 42.

Dentibus, ibid. nu. 43.

Capiti, ibid.

Cordi, ibid.

Hepati, ibid.

Ventri, ibid.

Pulmoni, ibid.

Pectori, ibid.

Coxendicibus, ibid.

Veſicæ, ibid.

Pedibus, ibid.

Gurgulionibus, ibid.

Podagræ, ead. l. 15. num. 45.

Chiragra, ibid.

Et omnibus iuncturarum ægritudinibus, ibid.

Iſchiadicis, ibid.

Phocalcis, ibid.

Hecticis, l. 15. nu. 46.

Epilepſiæ, ibid. Vide tamen nu. 73. & 76.

Colicæ, l. 15. num. 48.

Febribus adurentibus, ibid.

Scabiei, ibid.

Peſti, d. l. 15. nu. 47.

Tuſſi, ibid.

Phthiſi, ibid.

Hydropi, ibid.

Deſtillationi, ibid.

Grauedini, ibid.

Apoplexiæ, ibid.

Paralyſi, ibid.

Lepræ vulgò dictæ, d. l. 15. nu. 48.

Atræ bili, ibid.

Alopeciæ, ibid. nu. 49.

Veſicæ paſſionibus, ibid.

Sanguinis ſputationi, ibid.

Sanguinis fluxui, ibid.

Gonórrhœæ, ibid.

Satyriaſi, ibid.

Priapiſmo, ibid.

Et omnibus propè morbis, ibid. nu. 50.

Coitus an ei conueniat, qui amoris morbo laborat, ibid. & iterum nu. 76.

Coitus omnes ſenſus hebetat. l. 15. nu. 51.

Coitus quantùm animo noceat, ibid. nume. 53. & mul-tis ſequen.

Et huius ratio, ibid. nu. 65.

Coitus pars morbi comitialis, l. 15. num. 54.

Coitus eſt veluti quidam ſpaſmus, ibid.

Coitus nos brutis ſimiles facit, l. 15. nu. 63.

Coitus præcipuus ſtudioſorum hoſtis, ibidem. nume-ro 64.

Coitus memoriæ nocet, l. 15. nu. 66.

Coitus frequens ſemen infæcundum facit, l. 15. nume-ro 67.

Coitus vocis ſuauitati nocet, l. 15. nu. 70.

Cætera vide infrà in verbo, Venus.

Cognomen, quod ex forma exprimi debet, exprimi ne-ceſſe eſt, etiamſi nomen proprium ſit admodum ſin-gulare, gl. 7. nu. 99.

Collatio beneficij vt teſtibus probari poteſt, ita & eius renunciatio, glo. 5. nu. 17.

Collatio beneficij, quæ debet fieri conſulto epiſcopo, po-teſt liberè fieri eo abſente, gl. 8. nu. 13.

Collatio beneficij eſt in fructu, gl. 9. nu. 5.

Collacio bonorũ an cenſeatur prohibita à teſtatore ver-bis generalibus, gl. 7. num. 103.

Colloſtrati infantes qui, l. 15. nu. 139.

Coloſtra quid, ibid.

Columbæ impares minùs ſe diligunt, nec multũ coeunt, nec ſæpius fœtant, l. 5. nu. 24.

Columbarum mas prior editus, fœmina poſterior, l. 1. nume. 58.

Columbarum caſtitas, l. 13. nu. 2.

Columba apud Aſsyrios uice numinis colitur, ibi-dem.

Comitialis morbus cur ſacer dictus, l. 15. num. 54.

Commodus Imperator cum muliebri veſte in theatro publicè ſedit, l. 3. nu. 63.

Communitas mulierum reprobata, l. 7. nu. 54.

Communem opinionem haberi pro veritate, quomodo intelligitur, l. 8. nu. 156.

Communis opinio cuiuſmodi eſſe debet, vt det

robur actui, ibid. nu. 160.

Compenſans non ſatisfacit iuramento de ſoluendo, glo. 7. numero 189.

Compenſatio eſt ficta & impropria ſolutio, ibid.

Compromiſſum contractus dicitur, glo. 5. nu. 102.

Compromittere non poteſt, qui contrahere non poteſt, ibidem.

Nec qui alienare non poteſt, ibi. nu. 203.

Conciliorum eccleſiaſticorum pœna in adulteros, l. 13. numero 24.

Conclaue eſt, quod Græci gynæcium vocant, l. 10. numero 23.

Concubitus humido & calido conficitur, l. 9. numero. 165. & 2. ſeq.

Concumbendum ei, qui ſe infirmiorem eſſe vult, l. 15. numero 20.

Concubitus nunquam tempeſtiuus, ibid. nu. 21.

Condemnatus, & cõuictus æquiparantur, glo. 2. nu. 5.

Conditio ferendi nominis teſtatoris, non inutilis l. 5. numero 29.

Conditio expreſſa in vltimis voluntatibus, impedit trãſlationem ſiue tranſmiſsionem non autem tacita, etiã ſubrogata in locum expreſſæ, glo. 7. nu. 53.

Conditio ſi conſenſerit, aut voluerit, requirit expreſſam voluntatem, gl. 7. nu. 71.

Confeſsio facta in teſtamento an reuocari poſsit, glo. 5. numero 102.

Confeſsio habet vim donationis, gl. 5. nu. 114.

Confiteri non poteſt, qui alienare, contrahere, vel obligari non poteſt, ibid. nu. 116.

Coniecturæ ſæpe ſunt fallaces, gl. 7. nu. 72.

Coniecturalis probatio dicitur euidens, gl. 7. numero 164. & 167.

Et expreſſa, d. nu. 164.

Et manifeſta, ibid. nu. 167.

Non tamen euidenter expreſſa, ibid.

Nec patenter, ibid. nu. 168.

Nec verbis, ſed lege, ibid. nu. 169.

Conqueſtus ſunt communes inter coniuges putatiuos: ex ſtatuto illos inter coniuges ſimpliciter communicante, gl. 8. nu. 271.

Conſcientia forum reſpicit obligationem naturalem, gl. 4. nu. 15.

Conſcientia alicuius ſi requiratur in aliquo actu, an & eius ſcientia requiratur, gl. 7. nu. 35.

Sed quid ſi conſcientia ſuperioris requiratur, ibid. numero 36.

Conſentiens non facit, ſed non impedit, gl. 5. nu. 38. & iterum gl. 8. nu. 42.

Conſentiens donationi rei ſuæ, eam ipſe donare videtur: gl. 5. nu. 92. & iterum nu. 140.

Conſentiens actui, an eum dicatur facere, gl. 5. nu. 136. & multis ſeq.

Conſentiens ſimpliciter, an teneatur de euictione, ibid. numero 138.

Conſentiens legato rei ſuæ non cõuenitur ex teſtamento vt præſtet, ibid. nu. 140.

Conſenſus pignoris rei alienæ nõ ei præiudicat, qui poſtea factus eſt dominus, glo. 5. num. 142.

Conſentiens iura ſua perdit, ibid. numero 145. & multis ſequentibus.

Conſentiens legato rei ſuæ ſibi præiudicat, eod. numero 145. & ſeq.

Conſentiens alienationi rei ſuæ, alienare cenſetur, ibid. numero 150.

An autem propriè, ibid.

Conſenſus interpoſitus in iudicio, inſtrumento, pignore, trahitur ad cõſequentia eorum, glo. 5. num. 165. & 2. ſeq.

Conſenſus patris in officio tutoris filij, non amplius requiritur in exercitio illius, ibi. nu. 167.

Conſenſus principis in promiſsione vendendi feudi non ampliùs requiritur in ipſa venditione, ibi.

Conſenſus ante & poſt actum preſtari poteſt, gl. 6. numero 1.

Niſi conſenſus pro forma aut ſolennitate ſit interponendus, ibid. num. 3.

Conſenſus cùm propter priuatum commodum interponi debet, non eſt ſolennitatis, ibid. nu. 5.

Conſenſus pro autoritate ex ſubiecta materia accipitur ibid. nume. 6.

Conſenſus eius cuius priuatim nihil intereſt, interponi debet ad ſolennitatem, ibid. nu. 7.

Conſenſus propinquorum à ſtatuto requiſitus in cõtractibus minorum vel mulierum, in ipſo actu interponi debet, gl. 6. nu. 8.

Conſenſus prioris actus debet eo tempore interponi, quo prior ille fieri poteſt, gl. 6. nu. 19.

Conſenſus ſimplex poteſt præſtari per procuratorem, nuntium vel epiſtolam, gl. 6. nu. 20. & ſeq.

Conſenſus ſolennitatis per procuratorẽ, nuntium, vel epiſtolam præſtari non poteſt, ibid. nu. 25.

Conſenſus an verbis exprimi debeat, gloſſ. 7. nu. 5. & 2. ſeq.

Conſenſus patris in donatione cauſa mortis filijfami. expreſſus eſſe debet, ibid. nu. 9.

Conſenſus, quem præſtat pater filio agenti expreſſus eſſe debet, ibid. nu. 10.

An autem is conſenſus ſit ſolennitatis, ibid.

Conſenſus domini in alienatione feudi, an ſit de ſolennitate, gl. 7. nu. 11. & 12.

An autem is debeat eſſe expreſſus, an verò ſufficiat tacitus, ibid.

An item poſsit interponi ex interuallo. d. numero 11.

Conſenſus prælati in alienatione perpetua rei eccleſiaſticæ expreſſus eſſe debet, d. glo. nu. 7. 13.

Conſenſus viri & conſanguineorum requiſitus ex ſtatuto in contractibus mulierum, an expreſſus eſſe debeat, glo. 7. nu. 14. & 15.

Conſenſus ſolennitatis an à muto præſtari poſsit nutu & ſignis, gl. 7. nu. 16.

Conſenſus patris qui debet præſtari filio agenti, an à muto præſtari poſsit nutu & ſignis, ibid.

Conſenſus ſolennitatis an in actibus tacitis tacitè præſtari poſsit, gl. 7. nu. 20. & 2. ſeq.

Conſenſus ſolennitatis ab eo ſatis præſtitus eſſe cenſetur, qui vltra præſentiam ante actum, vel in ipſo actu, quicquam facit, aut dicit, quod eum conſentire declaret, gl. 7. nu. 23.

Conſenſus præſtitus cenſetur contrahenti ab eo, qui pro illo fideiubet, ibid. nu. 25.
Conſentit litiganti, qui pro eo ſolicitat, ibidem, numero 29.
Conſenſus Papæ: qui debet interuenire in teſtamento Cardinalis, præſumitur ex diuturnitate temporis, gl. 7. numero 71.
Conſenſus is propriè dicitur, qui expreſſus eſt, glo. 7. numero 71.
Conſenſus à ſtatuto requiſitus in contractibus mulierum aut minorũ, intelligitur de pleno, non defectiuo, gl. 8. nume. 43.
Conſenſus ei præſtitus cui conſentiens obligari poteſt, ab eo reuocari non poteſt, alias ſecus, gloſſ. 8. numero 125.
Conſenſus alterius in contractu mulieris requiſitus, non eſt immediata cauſa tranſlationis dominij, ſed tantùm conſenſus ipſius domini, gl. 8. nu. 177.
Conſentire non dicitur, qui ignorat, ibi. nu. 179.
Conſilium antè præſtitum cum præſentia in actu, pro autoritate habetur, gloſ. 7. nu. 23.
Conſilium abſentis alias requiſitum, non requiritur gl. 8. nu. 16.
Conſobrinorum matrimonium an licitum, l. 7. numero 44.
Conſtantinopolitanæ mulieres domi ſe continere ſolent, l. 10. nu. 20.
Conſtantinus Imperator quam pœnam adulteris impoſuit, l. 13. nu. 18.
Conſtitutiones etiam pœnales, ne eludantur, extẽdi debent, gl. 5. nu. 115.
Conſtitutio exorbitans, loquens de contractu, non habet locum in contractu ficto, gloſſ. 5. nume. 192. & nume. 224. & ſeq.
Conſtitutio Papæ vel Imperatoris ligat ſubditos, quocunque ſe conferant, glo. 8. nu. 219.
Conſuetudo non introducitur vſu mulierum, l. 1. numero 83.
Conſuetudo Cupidinis mater, l. 6. nu. 24.
Eadem Veneris ancilla, ibid.
Conſuetudo mala licet excuſet à pœna, non tamen à peccato, l. 9. nu. 4.
Conſuetudine peccata fiunt incorrigibilia, l. 9. numero 224.
Conſuetudo vt adulter morte non puniatur, an valeat, l. 13. nu. 25.
Conſuetudo & familiaritas multum habet momẽti ad deprauandos vel corrigendos mores, l. 16. numero 15.
Conſuetudo concinnat amorem, ibid. nu. 27.
Contagio morum, l. 16. nu. 15. & ſeq.
Conſuetudinis abolitio idem tempus requirit, quod eiuſdem introductio, gl. 5. nu. 13.
Conſuetudo an poßit dare robur diſpoſitioni captatoriæ, gl. 5. nu. 96.
Conſuetudo mixta clericorum & laicorum in vtroque foro, & contra clericos obſeruatur, l. 8. numero 173.
Contagio potentum in alios, l. 7. nu. 68.
Continentia in ſenectute non eſt continentia, ſed libidinis impotentia, l. 6. nu. 9.
Contrahentibus an liceat decipere infrà dimidium iuſti pretij in foro conſcientiæ, l. 9. nu. 7. & 3. ſeq.
Sed quid ſi non ex propoſito hoc accidat, ibid. numero 12.
Contractus ab vxore factus ſine autoritate viri, aut cõſanguineorum, an ſit ipſo iure nullus, gl. 4. num. 2. & ſeq.
Et quid ſi ſtatutum pœnam imponat, ibid. nu. 5.
An autem vxor ex huiuſmodi contractu obligetur naturaliter, gl. 4. nu. 12. & ſeq.
Sed an contractui poßit accedere fideiuſſor, ibid. numero 14.
An verò valeat in foro conſcientiæ, glo. 4. num. 12. 15. & 2. ſeq.
Et conſequenter an mulier ex huiuſmodi contractu obligetur in foro conſcientiæ, ibid. & ſeq.
An item peccet mulier ſic contrahens, ibid. nu. 18. & ſeq.
Contrahens contra prohibitionem legis peccat mortaliter, ibid. & ſeq. vſque ad 21.
An autem peccet, qui rem detinet ex huiuſmodi cõtractu, ibid. nu. 20.
Sed an talis contractus confirmetur iuramento, gl. 4. nu. 26. & multis ſeq. vſque ad finem eius glo.
Contractus in ſtatutis an comprahendat diſtractum, liberationem, renuntiationem, gloſ. 5. num. 1. & ſeq. vſque ad 42.
Contractus aliquando pro diſtractu accipitur in noſtris legibus, gl. 5. nu. 6.
Contractus dicitur omne pactum, ibid.
Contractus iiſdẽ modis ſoluitur, quibus fit, gl. 5. nu. 19.
Contractus propriè non dicitur donatio, glo. 5. nu. 43. & ſeq.
Contractus inter viuos poſſunt fieri in vltima voluntate, gl. 5. nu. 101.
An autem tales contractus poßint reuocari, vt teſtamentum, ibid. nu. 102. & ſeq.
Contractus factus in teſtamento, an poßit probari duobus teſtibus, d. nu. 102.
Contractu prohibito, acceſſoria eius prohibita eſſe cenſentur, gl. 5. nu. 110.
Cõtractu prohibito, an hæreditatis aditio prohibeatur. gl. nu. 110. & ſeq.
Contrahit, qui procuratorem ad contrahendum conſtituit, gl. 5. nu. 188.
Contrahens ſine conſenſu alterius qui requiritur, poteſt, antequam eius conſenſus interueniat, liberè contractum reuocare, gl. 6. nu. 17.
Contractus dolo initus valet, ſi qui dolum paſſus eſt, velit, gl. 8. nu. 93.
Contractus cui lex reſiſtit, non parit obligationem, glo. 8. nu. 168.
Contractus debet eſſe vltro citroq; obligatorius. ibidem.
Contrahens ex neceßitate prioris obligationis, propriè non contrahit, gl. 8. nu. 186.
Contractus factus contra legem, valet ad incommodum eius, qui ita contraxit, gloſſa 8. numero 213.

Contra-

Contraria à contrarijs interimuntur, l.5.nu.23.
Contraria contrarijs curantur, ibid.
Contraria neq; alere, neq; ſeruare apta, ibid. in fi.
Contraria inuicem ſe non patiuntur, l.9.nu.141.
Niſi diuerſis reſpectibus, ibid. nu.157. & iterum, numero 163.
Contraueniens contractui, qui ob id erat nullus ex conuentione, cogitur ſtare contractui, ſi alter velit, gl.8.nu.96.
Conuenire in manum quid ſit, l.4.nu.5.
Conuiuator, an teneatur hora prādij mittere ad conuiuas, l.11.nu.27.
Cor ſymbolum amoris coniugum, l.5.nu.19.
Corinthij ſuas virgines velabant, l.4.nu.20.
Corinthiorū meretrices in templo Veneris proſtabant. l.15.nu.105.
Κορινθιάζεσθαι dicebantur, qui ſcortationibus indulgebant, ibid.
Cornelia Veſtalis inceſtus non iure cōdemnata, ſtolā, quæ deſcendenti in ſubterraneum cubiculum hæſiſſet, recollegit, l.4.nu.33.
Cornelius Balbus in Venere occubuit, c.114. numero 13.
Cornelij Taciti locus, l.9.nu.135.
Cornicum perpetua viduitas, l.13.nu.5.
Corpora ſanctorum ſine deformitate reſurrectura, l.2. numero 52.
Corpora damnatorum è diuerſo cum ſuis deformitatibus reſurrectura, ibid.
Corporum vitia & maculas habere ſymbolum vitiorum animi, l.2.nu.59.
Correcta ratione legis, lex non corrigitur, l.1.numero 84.
Correctione peccata emendantur, l.9.nu.223.
Correctio fraterna præcepti eſt, niſi veriſimiliter monitus fieret deterior, l.9.nu.226.
Corſi virgines ad littus nautis proſtituunt, l.7.numero 57.
Corſici poſt partum vxoris lecto incubant, tanquam ipſi pepererint, vxoribus illis miniſtrantibus, ibi. numero 63.
Cortyneſium pœna in adulteros, l.13.nu.11.
Corytheus vt forma fœdiſſima, ita animo vecordi, l.2. nume.57.
Cois mos fuit, vt ſponſalia veſte muliebri inirent, l.3. nume.70.
Κόσμον Græcis mundum vocari, & quare, l.3.numero 34.
Coturnices mares tantum canunt, l.12.nu.8.
Cratea filium Periandrum deperditè amauit, l.9.numero 101.
Crates Hipparchiæ futuræ vxori interſcapilium gibberoſum retexit, l.4.nu.2.
Creditor cur alijs ſimilem cauſam habentibus quærit, non alijs, l.5.nu.25.
Creditor poteſt ſine decreto rem pupilli vel eccleſiæ, ſibi cum decreto datum, alienare, glo.5.nume.167. & ſeq.
Credulitas deceptionum mater, l.9.nu.137.
Crepidarij, l.3.nu.27.
Crimina ſpecialiter ſunt opponenda, l.9.nu.24.
Crines à mulieribus plicari, antiquum, l.3.nu.39.
Crocotularij qui, l.3.nu.27.
Crucis ſignaculū aduerſus artes amatorias, l.14.numero 7.
Cui plus licet quàm par eſt, plus vult quàm licet, l.4. nume.13.
Cultus magis viros dedecet, quàm fœminas, l.3.numero 51.
Cultus mediocris viros non dedecet, l.3.nu.52.
Cultus autoritatem & dignitatem addit, ibid.
Cultus ſordidus vituperatur. ibid. & ſeq.
Cultus ſit nec ſordidus, nec exquiſitus, l.3.nu.54.
Cultus nimius, ſuperbiæ ſpecies, l.3.nu.56.
Et hypocriſis, ibidem.
Cultus ex more regionis amplectendus, l.3.nu.57.
Cumæorum pœna in adulteros, l.13.nu.11.
Cupido nudus, l.4.nu.16.
Cupido iuuenis, l.6.nu.9.
Cupidini cognomentum Anterotos cur inditum, l.13. numero 43.
Cupido cæcus. & quare, l.15.nu.39. & iterum numero 62.
Cupido λυσιμελὴς, id eſt membra ſoluens, l.15.numero 44.
Cupido facem gerit, l.15.nu.60.
Curator non opponendo exceptionem peremptoriam, nocet minori, licet expreſſè renuntiare non poſſit, gl.7.nu.78.
Curator hic datus ſimpliciter, vbique cenſetur datus, gl.8.nu.219.
Curioſitas & garrulitas, germanæ ſunt, l.9. numero 34.
Curioſitas quid ſit, ibid.
Curioſitas argumentum impudentiæ, ibid.
Curioſi noſſe cupiunt, quomodo Iuppiter duxerit Iunonem, & quid inuicem fabulentur, ibid.
Curius laudatus ex cultus negligentia, l.3.nu.47.
Cyanippus vxorem zelotypam incautus incautam interfecit, l.16.nu.4.
Cyclopes vxoribus dominantur, l.1.nu.12.
Cydonem ſoror adamauit, l.9.numero 102.
Cypriani locus, l.3.nu.2.
Cyprij virgines ſtatis diebus in quæſtum dotis ad littus proſtituunt, l.7.nu.57.
Cyrene 12. formas concubitus excogitauit, l.9.numero 97.
Cyrenaici ſinguli plures vxores habent, l.7.numero 22.
Cyrus Darij & Paraſatidis filius vxoris conſilio vtebatur, l.11.nu.1.

D

DAma vulgò fœminæ à multis vocantur, l.5. numero 12.
Δάμαρ & δά μαρς, fœmina Græcis dicitur, ibid.
Damnatorum corpora cum ſuis deformitatibus reſurrectura, l.2.nu.52.
Damnum non patitur, qui perdit ſpem lucri futuri, gl. 2.nu.35.
Daphnophorus Appollinis Iſmenij ſacerdos annuus,

nuus, forma & genere inſignis legebatur, l. 2. num. 59. in fi.
Dapſiles dotes quæ, l. 5. nu. 1.
Dapſolibyum mos inducendis vxoribus, l. 7. nu. 60
Dauid in Berſabeam nudam exarſit, l. 4. nu. 14.
Dea, & Deæ, vide inferius poſt Deus.
Deceptis, & non decipientibus ſuccurrendum, gloſſ. 8. nu. 136. & ſeq.
Declaratio nil addit, nihil quę noui inducit, gloſſ. 7. numero. 126.
Decore nil gratius, l. 2. nu. 40. & iterum nu. 61. in fine.
Decor confert ad felicitatem, l. 2. nu. 46.
Decretorum loci emendati vel enucleati, l. 1. nu. 93. & l. 3. nu. 4. & l. 4. nu. 2. & l. 5. nu. 17. & l. 9. nu. 153. & l. 13. nu. 29.
Decretum interpoſitum in contractu, trahitur ad conſequentia illius, gloß. 5. nu. 167.
Decretum non irritat, niſi velit is, in cuius fauorem interpoſitum eſt gloſſ. 8. nu. 96.
Decretum iudicis nullum eſt, niſi iudex apertè intelligat, quid agatur, glo. 8. nu. 180. & ſeq.
Deformia exta, l. 2. nu. 11.
Deformem non ſatis eſſe ad felicitatem idoneum, l. 2. nu. 46.
Deformem ſtudijs liberalibus non ſatis eſſe idoneum, l. 2. numero. 54.
Deformi occurrere, infelix omen, l. 2. nu. 60.
Deformitas corporis oſtendit deformitatem animi, l. 2. numero. 55.
Deformia Deo non offerebantur, nec immolabantur, ibid. nu. 59.
Deformes fœminas non omnes pudicas eſſe, l. 2. numero. 63.
Deformitas corporis ad ſacros ordines promoueri impedit, ibid.
Deformitas deteſtabilis, l. 2. nu. 60.
Deianira viduam ſe vocat, quoniam marito ſuo careret, l. 6. nu. 12.
Deiphobus fratris viduam vxorem duxit, l. 7. nu. 50.
Delectabiliora eſſe, quæ non licent, l. 2. nu. 67.
Delectabiliora & ea ſunt, quæ rara ſunt, l. 15. nu. 69.
Demeneta pri ignum adamauit, l. 9. nu. 103.
Demetrius Antigoni filius, ab vxore interfectus, ob zelotypiam, l. 13. nu. 29.
Demetrius Nicanor ob eandem cauſam interemptus, ibidem.
Demetrius Poliorcetes reprehenſus, quòd capillos tingeret, & faciem inungeret, l. 3. nu. 50.
Demetrius Platonicus in Bacchanalibus indumentis muliebribus indutus, l. 3. nu. 67.
Democritus Venerem damnabat in conſeruatione ſanitatis, l. 15. nu. 21.
Demonactis ſententia in nocturna ſacra, l. 16. numero. 44.
Demoſthenes ob nimium cultum reprehenſus, l. 3. numero. 45.
Demoſthenes Batalus cognominatus, l. 3. nu. 64.
Demoſthenis Lecedæmone redeuntis dictum, l. 10. numero. 22.
Denominatio non accipitur ex eo quod erit, ſed quod iam eſt, glo. 2. nu. 30.
Dentium dolor acerrimus, l. 15. 43.
Depoſitus de facto, de facto quoque reſtituitur, gloß. 5. nu. 16.
Depræhenſis in coito, dicentibus ſe matrimonium contraxiſſe, creditur, l. 5. nu. 32.
Si ſit tamen æqualitas inter eos, ibid.
Deputatus ad ſcribendum, iam ſcripſiſſe videtur gloſ. 2. nu. 14.
De rogatoria clauſula gratiæ ſpecialis eſſe cenſetur, cũ vna tantum gratia præceſſit, gloß. 7. nu. 139.
Deſpuere res monſtroſas, comiciales morbos, faſcinationes, incantationes, & alia id genus, l. 6. nu. 17.
Deſpuere mores alterius, quid, ibid.
Deſtinatum ad aliquid, an pro facto habeatur, gloſſ. 2. nu. 2. & multis ſeq.
Deus pulchrorum omnium fons, cauſa, prcipium, l. 2. nu. 53.
Dij Deæque à forma laudati, l. 2. nu. 33.
Dijs terreſtribus terreſtria atque quadrupedia animalia eße ſacrificanda, l. 5. nu. 21.
Deorum Dearumque ſacris Venus interdicta, l. 15. nu. 114. & 3. ſeq.
Diabathrarij qui, l. 3. nu. 27. in Diabathra.
Dijs caſto corpore honores exhibendi, l. 15. numero 117.
Deas ornamentis gaudere, l. 3. nu. 38.
Deas caſtas, nudas ſe cõſpici, moleſtè ferre, l. 4. nu. 24. & ſeq.
Dea viriplaca, l. 15. nu. 104. & ſeq.
Deæ quoque ipſæ à verecundia laudantur, l. 9. numero 180.
Deucalion Pyrrham patruelem vxorem duxit, l. 7. numero. 44.
Dextera pars calidior ſiniſtra, l. 9. nu. 147.
Diacondæ lex in nocturna ſacrificia, l. 16. nu. 43.
Diana Virago dicta, & quare, l. 1. nu. 91.
Diana aurea, l. 2. nu. 36.
Diana à proceritate laudata, l. 2. nu. 74.
Diana Chitone dicta, l. 3. nu. 27.
Dianam nudam in ſomnis inſpicere, quid ſignificet, l. 4. nu. 24.
Dianæ ſacerdotes Venere abſtinebant, l. 15. numero 120.
Dictiones, Aliàs & Alius, implicatiuæ ſimilitudinis, gloſſ. 5. nu. 28. & 48.
Dictio, Perinde, impropria, glo. 7. nu. 187.
Dictio, Præſertim, implicatiua, glo. 8. nu. 57.
Dictio, Quaſi, ex propria & genuina vi improprietatem ſignificat, gloß. 5. nu. 106. & iterum gloſſ. 7. nu. 187.
Dido auunculo Sichæo nupſit, l. 7. nu. 43.
Dido lanificio ſe exercebat, l. 10. nu. 43.
Didymi qui, l. 13. nu. 12
Dies ad virum, nox ad fœminam refertur, l. 10. numero. 14.
Dignitas vxori competens ex perſona viri, non eſt principalis dignitas, glo. 2. nu. 59.
Dignitatis appellatione venit dignitas, prout eſt principaliter in aliquo, ibid. nu. 60.

Dinocrates Meſſenius muliebri habitu ſaltauit, l. 3. numero 63.

Diogenis dicteria in adoleſcentes ornatos, l. 3. numero 48.

Diogenis pœna in adulteros, l. 13. nume. 12.

Diogenes interrogatus, quando vxor eſſet ducenda, Iuuenibus, ait, nundum, ſenibus vero nunquam, l. 15. numero 21.

Diogenis obſcœna hiſtoria, l. 15. nume. 7.

Diogenes Cynicus dictus, quòd more canum publicè cum mulieribus congrederetur, l. 15. numer. 159.

Dionyſij ſenioris ad nuptias vocati reſponſum, l. 6. numero 14.

Dionyſius duas ſimul vxores habuit, l. 7. numer. 27.

Dionyſius Syracuſanus iunior Sophroſynam ſororem vxorem duxit, l. 7. num. 36.

Dion Areten ſororis filiam vxorem duxit, l. 7. numero 43.

Diophanti Themiſtoclis filij dictum de matris in patrem imperio, l. 8. nume. 3.

Dioſcurorum hiſtoria miranda, l. 10. num. 25.

Dire ob pellicatus ſuſpicionem Antiopen crudeliter interemit, l. 13. nume. 31.

Diſpoſitio facta de vera perſona, trahitur ad fictam, quæ veram repreſentat, gl. 5. nu. 195.

Diſpoſitio facta de vero contractu, trahitur ad fictũ, qui ſubrogatur loco ipſius, ibi.

Diſsimilitudo mater odij, l. 5. numer. 20.

Diſsimilitudo ſtudiorum & artium odium gignit, l. 5. numero 28.

Diſsimilia ferè non coeunt, l. 5. nu. 24.

Diſtractus an comprehendatur appellatione contractus, gl. 5. nu. 1. & multis ſeq.

Diſtractus eiuſdem naturæ, ac contractus, gloſſ. 5. numero 8.

Diſtractus facit vt forum ſortiamur, vt contractus, ibidem.

Diſtractus præbet iuſtum titulum & cauſam ad præſcribendum, vt contractus, gl. 5. nu. 9.

Diſtractus ob dolum ita nullus redditur, vti cõtractus, ibid. in duobus locis.

Diſtractus eſt bonæ fidei, cuius contractus huiuſmodi eſt, ibidem.

Diſtractus conditio retrotrahitur, vti & contractus, d. gloſſ. 5. nume. 10.

Diſtractus ſine traditione non transfert dominium, vti nec contractus, ibid.

Niſi in ijs caſibus, in quibus dominium tranſit ſine traditione, ibid.

Diſtractus eandem requirit ſolẽnitatem, vt contractus gl. 5. nume. 11. & ſeq.

Diſtractus rei immobilis minoris fieri non poteſt ſine decreto, non magis quàm contractus, dicto numero 11.

Diſtractus requirit ſcripturam, cùm contractus requirit, ibid.

Diſtractus eiuſdem conſenſum requirit, cuius & contractus, ibid.

Diſtractus rei eccleſiaſticæ prælato prohibetur, vt & contractus, eadem glo. 5. nume. 13.

Docti plerunque gignunt imbecilles filios, l. 15. numero 152.

Dolus ſpecialiter allegari debet, l. 9. nume. 24.

Dolus an præſumatur in mulieribus, l. 9. nu. 51.

Dolus fœmineus peculiari epitheto dictus, ibid.

Dolus dans cauſam diſtractui, an illum reddat nullũ vti & contractum, gl. 5. num. 9. in duobus locis.

Dolus tum demum vitiat contractum, ſi qui dolum paſſus eſt, velit, gl. 8. num. 93.

Dominæ vxores dicuntur, l. 5. nu. 11. & 3. ſeq.

Dominus pro marito interdum accipitur, l. 1. numero 14.

Dominus præſumitur conſenſiſſe alienationi emphyteuſis, ex diuturnitate temporis, gloſſ. 7. numero 41.

Dominarum mores ex ancillarum moribus præſumuntur, l. 5. nume. 29.

Dominari naturaliter debet, qui viribus corporis præſtat, l. 1. nume. 47.

Dominari item debet, qui viribus animi præſtat, ibid. numero 50.

Domitianus Imperator, alioqui peſſimus, legem Iuliam de adulterijs vſu abolitam reuocauit, l. 13. numero 16.

Donatio facta à marito ſene vel ignobili, vxori iuueni vel nobili valet, l. 5. numero 7. & gloſſ. 6. numero 27.

Donatio vt nudo pacto fieri poteſt, ita & reſolui, gloſ. 5. numero 14.

Donata ante acceptionem non ſunt donatarij, gloſſ. 5. numero 32.

Donatio an ſit contractus, & an propriè, gloſſ. 5. nu. 43. & nu. 48. & 3. ſeq.

Donatio an in ſtatutis veniat appellatione contractus, in iiſdem locis.

Donatio tacita & præſumpta fieri poteſt abſenti ſine nuntio, vel epiſtola, gl. 5. nume. 59.

Donatio cauſa mortis inducit obligationem, gloſſ. 5. numero 64.

Donatio cauſa mortis, an magis accedat vltimæ voluntati, an contractui, gl. 5. nu. 68. & 75. & 77.

Donare cauſa mortis poteſt, qui teſtari poteſt, & è diuerſo, gl. 5. numero 68.

Donare cauſa mortis poteſt minor adultus, ſine ſui curatoris autoritate, glo. 5. numero 72.

Donatio cauſa mortis faciliùs reuocatur, quàm teſtamentum, ibid. numero 7.

Donatio cauſa mortis ſola pœnitentia reuocatur, ibidem.

Donare prohibita mulier ſine conſenſu propinquorum an poſsit donare cauſa mortis, gloſſ. 5. numero 74. & ſeq.

Donatio cauſa mortis an valeat inter coniuges, gloſ. 5. nu. 75. & 87.

Donatio cauſa mortis poteſt dependere ex alieno arbitrio, d. numero 75.

Donare cauſa mortis non prohibetur, qui teſtari prohibetur, gl. 5. numero 77.

Donare cauſa mortis poteſt vſurarius ſine ſolennitate. c. quanquam de vſuris, ibid.

Donatione ſimpliciter prohibita, intelligitur prohibita donatio cauſa mortis, gloſſ.5.nu.80.

Donatio impropria continetur ſub donatione ſimplici, cum eadem eſt ratio, gl.5.nume.82.

Donatio cauſa mortis facta ſtipulanti, cenſetur eſſe cõtractus, gl.5.nu.85.

Donatio cauſa mortis facta ſtipulanti non requirit aditionem hæreditatis, ibid.

Donatio ita facta non habet hypothecariam, quam habet legatum, ibid.

Donatio cauſa mortis facta in teſtamento vel codicillis haud dubiè ſapit naturam vltimæ voluntatis, glo.5.nu.93.

Donatio inter viuos facta in teſtamento, requirit inſinuationem, gl.5.nu.102.

Donatio vxori facta, non reuocatur pro confiſcationem bonorum mariti, ſed potius vires accipit, gl.5. numero.159.

Donatio vltra quingentos aureos, ex internallo inſinuata, valet à tempore inſinuationis, non à tempore ipſius donationis. gl.6.nu.10.

Donatio cauſa mortis à filiofamilias facta ſine conſenſu patris, tum demum robur accipit ex ſequenti patris conſenſu, ſi interim filius non reuocet, gloſſ.6. numero 16.

Donationis inſinuatio an requirat conſenſum, vel decretum iudicis, coram quo ea fit, gloſſ.7. numero 32. & 34.

Donatio non dicitur inſinuata, niſi iudex apertè intelligat quid agatur, gl.8.nu.180.& ſeq.

Donatio inter coniuges putatiuos, nõ confirmatur morte, gl.8.nu.248.

Et quare, ibi.nume.271.

Donatio facta tutori putatiuo non valet, gloſſ.8. numero 273.

Donatio facta ob redemptionem captiuorum, nõ requiris inſinuationem, gl.8.nume.281.

Donatus hæreticus, Lucillæ opibus adiutus per Africam, vt infelices fœtentibus aquis pollueret, l.9. numero 31.

Donati locus, l.10.nu.23.

Dos eſt ſua forma puellis, l.2.nu.46.

Dotes dapſiles in ſeruitutem viros redigunt, l.5.nu.1.

Dos eſt vxoria lites, ibid.

Dos magna, parentum virtus, l.7.nume.13.

Dos alias prohibita alienari, poteſt tamen ad vtilitatem vxoris alienari, glo.8.nume.77.

Dotis alienatio facta à muliere conſtante matrimonio, an eo ſoluto valeat in præiudicium illius, glo.8.nu.100.& 106.

Dotis alienatio à viro facta conſtante matrimonio, ſi poſtea ceſſerit lucro mariti, valet, gloſſ.8.numero 103.

Dos putatiua an ſit priuilegiata, vt vera, glo.8.nume.235.& ſeq:& iterum nu.242.243.252.253.254.255.256.257.

Dos habet priuilegium, vt non poſſit opponi exceptio compenſationis, gl.8.nu.236.

Dos putatiua non habet ſtipulationem tacitam, glo.8.nume.242.

Dotis putatiuæ dominium ipſo iure non tranſit in uxorem, vt dotis veræ, ibi.nume.243.

Dotis veræ retentio fit propter impenſas in ea factas non etiam putatiuæ, gl.8.nu.248.

Dos putatiua an habeat priuilegium prælationis, gl.8. numero 253.

Dos putatiua an habeat tacitam hypothecam, & eam quidem priuilegiatam, gl.8.num.255.

Dos putatiua an habeat priuilegium, ne poſſit alienari, ibid.nu.256.

Dos putatiua præbet inſtam cauſam præſcribendi, vt vera, gl.8.nume.263.

Dos putatiua minuitur impenſa neceſſaria, vt vera, gl.8.nume.268.

Dos vendi poteſt ob redimendos à captiuitate parentes, fratres, & neceſſarios, gl.8.nu.282.

Dotalis, aut quaſi dotalis efficitur res empta ex pecunia dotali, etiam in matrimonio putatiuo, gl.5.numero 253.

Duas ſimul vxores ducere, capitale eſt noſtris legibus, l.7.nume.24.

Duas ſimul vxores ducere, eſt contra ius naturale, ibidem.

Duæ improprietates fugiendæ, gl.5.nu.67.

Dubitans pro ignorante habetur, gl.8.nu.179.

Ducere virorum eſt, l.5.nume.3.

Licet interdum de fœminis dicatur, ibid.

Durandus Theologus in id tantùm ſcripſit, vt cæteros reprehenderet, præſertim Diuum Thomam Aquinatem, l.9.nume.item 9.

Dyna in ſacris literis curioſa, l.9.nu.34.

E

EAni quid à peplis differant, l.3.nu.27.

Ebrietas in muliere, an ſit leue peccatum, an graue, l.9.num.205.

Ebrietas Veneris comes, l.9.nu.208.

Ebriorum liberi ebrioſi, l.7.nume.6. & iterum l.15. nume.146.

Ebrioſorum ſemen infœcundum, l.15.num.148.

Ebrijs coitus inſalubris, ibid.num.150.

Ebrij nonnunquam generant, ibid.nume.151.

Ebrij an poſſint contrahere ad ſuam vtilitatem, gloſ.8. nume.83.

Eccleſia dicitur viduata ſponſo, id eſt Epiſcopo, cum is eſt inutilis, l.6.nu.11.

Eccleſiam non decet rem pluris vẽdere, quàm valeat, l.9.nume.11.

Eccleſia ſi fecerit contractum ſibi vtilem ſine ſolennitatibus, an valeat is contractus, gl.8.nume.56.57.62.& ſeq.

Eccleſia, & minor, æquiparantur, gl.8.nu.70.

Eccleſia ſi litigarit ſine autoritate prælati, & obtineat, valet ſententia, ibid.

Eccleſia non poteſt cedere nobili contra popularem, ſtatuto prohibente huiuſmodi ceſſionem, gloſſ.8.numero 169.

Eccleſia non poteſt contrahere cum prodigo, ibidem.

Effæminatos eſſe ornatus ſtudioſos, l.3.nume.48.

Eleemoſynam an poſſit vxor cõferre ſine conſenſu mariti, gl.5.nume.218.

Eleemo-

Elemoſynam an poſſit monachus facere ſine conſenſu prælati, ibid. nu. 219

Electum in Epiſcopum interficiens, non cenſetur Epiſcopum interimere, gl. 2. n. 30

Electus, in cuius electione non fuit obſeruata iuris ſolennitas, tutus eſt in foro conſcientiæ, glo. 4. numero 21

Electio, quæ debet fieri requiſito conſenſu principis, poteſt fieri libere, eo abſente, gl. 8. n. 14

Elephantis fœmina conſcripſit modos, figuras, ſpecies concubituum, l. 9. nu. 97

Elephas imprudens a curatore matri admiſſus, eum re cognita interemit, l. 7. nu. 47

Elephantes, quam coitu grauidam reddiderunt, eandem rurſus non attingunt, l. 9. nu. 86

Elephantes nulla nouerunt adulteria: ſed & ipſi hominum adulteria intelligunt, deteſtantur, & morte puniunt, & maritis detegunt, l. 13. nu. 1

Elephantes, cum coire appetunt, ſolitudines petunt, l. 15. nu. 160

Emere prohibitus, non cenſetur prohibitus in pignus accipere, gl. 5. nu. 108

Emphyteuſis conceſſa pro ſe & filijs, filias non comprahendit, niſi conceſſio facta fuerit a fœmina, l. 5. num. 26

Emphyteuta alienans, aut non ſoluens, tum demum cadit emphyteuſi, ſi dominus voluerit, glo. 8. numero 96

Emphyteuta vendens inutiliter, nec interim obſeruans ſolennitatem ſtatuti, an cadat emphyteuſi, glo. 8. nu. 205. & ſeq.

Endromidatus, l. 3. nu. 27. in Endromide.

Epicharis libertinæ conſtantia in tormentis, quam virorum, maior, l. 9. nu. 135

Epicarmus multatus, quòd laſciuum quippiam coram uxore Gelonis pretuliſſet, l. 15. nu. 155

Epicurus nullum venereorum uſum eſſe ſalubrem dicebat, l. 15. nu. 11

Epicurus uituperatus, quòd palam cum mulieribus congrederetur, l. 15. nu. 158

Epigrammata mulierum litigioſarum, l. 9. n. 192

Epitaphium celebre mulieris litigioſæ, ibid.

Epitaphium aliud memorandum probisſimæ mulieris l. 10. nu. 27

Epiſcopis claræ fulgidæ veſtes interdictæ, l. 3. n. 45

Epiſcopi clericos, ut clericos, honorent, ſi ab eis mutuo ut Epiſcopi, honorari velint, l. 13. n. 40

Epiſcopum caſtum eſſe oportere, l. 16. nu. 118

Epiſcopus ſubrogatus in locum executoris teſtamenti in negligentiam illius, tenetur eodem modo bona diſtribuere, vt ille tenebatur, gl. 5. nu. 190

Epiſcopus cui deuoluta eſt electio, eodē modo tenetur eligere, vt tenebantur primi eligentes, ibid.

Epiſcopus uendens fundum ad ædificandum templum, ſatis uidetur autoritatem præſtare, ad id faciendū; gl. 7. nu. 26

Epiſcopus emens a clerico, uidetur illi dare licentiam a ſtatuto requiſitam, gl. 7. nu. 27

Epiſcopo abſente in remotis, licet in caſibus permiſſis ſine eius conſenſu res eccleſiæ alienare, glo. 8. numero 18

An autem autoritas ſuperioris tunc requiratur, vide ibi. nu. 22

Epiſcopus poteſt cogere eū, qui cum eccleſia contraxit ſine ſolennitate, ſtare contractui, gl. 8. nu. 92

Equus matri imprudens admiſſus, re cognita, ſeſe præcipitem actum interemit, l. 7. nu. 47

Equa eadem ex cauſa, auriga prius lacerato, ſeſe præcipitauit, ibid.

Equus alter ob eandem cauſam perorigam mordicus interfecit, ibid.

Equus item alius ob idipſum ſibi genitalia amputauit, ibid.

Nec tamen id in equis perpetuum eſt, ibid. n. 48

Equire dicuntur mulieres libidinoſæ, l. 9. nu. 95

Eriphyle monile prætulit vitæ Amphiarai mariti, l. 3. nu. 23. & iterum l. 12. nu. 2

Erubeſcere pudoris & uerecundiæ ſignum, l. 9. numero 155

Eruli ſinguli plures uxoros ducebant, l. 7. nu. 21

Eſau cur a patre, Iacob a matre magis dilectus, l. 10. num. 15

Eſau vitam actiuam, Iacob contemplatiuam ſignificat ibidem.

Eſſedonum fœminæ peræquè fortes, ac uiri, l. 1. n. 57

Eſſei ſiue Eſſeni quare vxores non ducant, l. 9. numero 80

Eſſei cum vxoribus prægnantibus non coeunt, l. 15. num. 143

Eua apud Hebræos ſine aſpiratione mulierem ſignificat cum aſpiratione ſerpentem, l. 9. nu. 204

Eua curioſa, l. 9. nu. 34

Euboidas Lacedæmonius non probabat eos, qui alienas vxores laudabant, l. 10. nu. 11

Euclides habitu muliebri ad Socratem audiendum commeabat, l. 3. nu. 67

Eugenia ſancta fœmina virum habitu mentita, l. 3. numero 71

Euictio non debetur ab eo, qui ſimpliciter conſentit, gl. 5. nu. 138

Euidens dicitur, quod ex coniecturis colligitur, glo. 7. nu. 164

Verum id non dicitur euidenter expreſſum, ibidem num. 167

Eunuchis pili deſunt, ut fœminis, & quare, l. 9. numero 145

Eunuchi podagra non laborant, & quare, glo. 15. numero 45

Euphorion notatus, quòd cum diuite uetula concumberet, l. 6. nu. 5

Euphroſyna ſancta mulier, habitu virum mentita, l. 3. num. 71

Euripides duas uxores ſimul habuit, l. 7. nu. 23

Vide tamen ibid. nu. 26

Euripides omnes mulieres multum exoſus, d. numero 23

Euripides μισογύνης alijs dictus, alijs φιλογύνης, l. 9. num. 18

Euripides duplicia matrimonia damnauit, l. 7. n. 25

Euripides ipſe alibi conſuluit duas vxores ducendas,

vt malam domo exigamus, bonam retineamus, ibidem,

Euryalus formoſus, l, 2, nu; 41

Euryali mater lanam exercens, l. 10, nu. 41

Eurydice libidinis cauſa liberos interemit, l. 9. numero 113.

Euſebij Cæſarienſis locus emendatus, l, 15, nu. 30

Exangues cur mortui dicantur, l, 15, nu. 18

Exceptio S, C, Maced, competit fideiuſſori, qui habiturus eſt regreſſum contra filium, gl. 2, nu. 66

Excommunicatio tollenda eſt, cum excommunicatus fit deterior, l, 9, nu. 226

Excommunicatio ferenda non eſt, ſi veriſimiliter ſit futura inutilis, & contemptibilis, ibid,

Excommunicatus ſimplici verbo, ſimplici quoq; verbo abſoluitur, gl. 5. nu. 14

Excommunicatus nullo petente, abſolui etiam nullo petente poteſt, ibid, nu. 16

Excommunicatus iudex, qui cõi opinione pro legitimo habetur, non inutiliter iudicat, gl. 8. nu. 150

Excommunicatus notarius; qui communi opinione reputatur non excommunicatus, poteſt conficere inſtrumenta, ibid.

Excommunicatus hic, vbiq; intelligitur excommunicatus, gl. 8. nu. 219.

Executores teſtamenti poſſunt alienare bona pupilli hæredis, ex mandato teſtatoris, ſine decreto, gl. 8, nu. 185

Exempla magni ſunt momenti ad deprauandos, vel corrigendos mores, præſertim domeſtica, l. 9. nu. 230

Ex nihilo nihil fit, ex Philoſophorum ſententia, glo. 5, nu. 23. & iterum gl. 8, nu. 212.

Expigmare, quid ſit, l. 3, nu: 4

Explicans nihil noui facit, ſed detegit, gloſſ. 7. numero 196

Expreſſum an ſit, quod fit nutu, & ſignis, gl, 7 nu. 19. iunctis duobus præcedentibus; & iterum num. 83 rurſumq; nu. 160

Expreſſus conſenſus potentior, quam tacitus, gl. 7. nu. 49. & ſeq. & iterum 166, nu. 71

Expreſſa voluntas magis priuilegiata, quam tacita, ibidem in vtroque loco.

Expreſſa teſtatoris voluntas fortior, quam tacita, ibidem.

Expreſſum extendi, non tacitum, gl. 7, nu. 50

Expreſſa profeſſio fortior tacita, & difficilius retractatur, ibid, nu. 52

Expreſſa conditio in vltimis voluntatibus impedit tranſmiſſionem, non tacita, etiam a lege ſubrogata in locum expreſſæ, gl. 7, nu. 53

Expreſſum legatum ipſo iure tranſit in legatariũ, non tacitum, ibid. nu. 54

Expreſſa ademptio ipſo iure adimit, non tacita, ibidem num. 55

Expreſſum pactum nudum, ipſo iure pignus tollit, non tacitum, ibid. nu. 56

Expreſſa prohibitio alienandi, reddit alienationem ipſo iure nullam, & repellit alienantem a reuocatione illius, ibid. nu. 57

Expreſſa prohibitio alienandi afficit ignorantes, glo. 7. num. 58

Expreſſus iuris error reddit ſententiam ipſo iure nullam, non tacitus, etiam qui ex expreſſo procedit, ibid. nu. 59

Nec qui ex mente & coniecturis, gl. 7. nu. 168

Expreſſa ſubſtitutio excludit tacitum, gl. 7. n. 60

Expreſſa ſubſtitutio pupillaris excludit matrem, non tacita, ibi. nu. 61

Expreſſa ſubſtitutio vulgaris tollit ſuitatem, & ſic impedit tranſmiſſionem, non tacita contenta ſub expreſſa pupillari, ibi. nu. 62

Expreſſum in vno capite videtur in alio repetitum, non etiam id, quod tacitè intelligitur, gloſſ. 7. numero 65

Expreſſa clauſula derogatoria præcedens, tollit voluntatem ſequentem, etiam expreſſam, non etiam tacita, ibid. nu. 66

Expreſſus conſenſus requiritur in alienatione perpetua rei eccleſiaſticæ, gl, 7. n. 69

Expreſſus conſenſus requiritur, cum clericus tranſit ad aliam eccleſiam alterius diœceſis, ibi.

Expreſſa hæreditatis paternę renuntiatio, intra triennium reuocari poteſt, gl. 7. nu. 74

Expreſſa filijſa renuntiatio hæreditatis, patri nõ nocet, tacita ex lapſu temporis nocet, ibi. nu. 75

Expreſſum non plus operatur quam tacitũ, cum agitur de excluſione hæreditatis, gl. 7. nu. 76

Expreſſe multa remitti non poſſunt, quæ tacitè poſſunt gl. 7. nu. 80

Expreſſum eſt, quod verbis exprimitur, Tacitũ quod ex intellectu, & ex factis percipitur, ibi. nu. 81

Expreſſum, quod per ſcripturam apparet, ibidem numero 82

Expreſſum, quod ex certa ſignificatione, & vi verborum deprahenditur, ibid.

Expreſſum, quod voce profertur, ibid.

Expreſſum, quod venit ex ſignificatione vocis, glo. 7. num. 83

Expreſſum id eſt, quod tacitè ineſt ex natura verbi hoc importantis, ibi. nu. 84

Expreſſum eſt, quod ex verbis infertur, licèt ipſa verba apertè non exprimant, ibi, nu. 85

Expreſſum generaliter, gl. 7. nu. 86. & multis ſeq.

Expreſſum ſpecialiter, ibi. & iterum nu. 148.

Expreſſum ſingulariter, gl. 7. nu. 86

Expreſſum generale etiam in materia ſtricta habet locum, gl. 7. nu. 91

Expreſſum generale non ſufficit, cum debet fieri reſpectu certæ perſonæ, ibid. nu. 92

Nec cum lex noua inducit nouã formam, cuius expreſſa mentio fieri debet, ibid. nu. 94

Nec cũ requiritur expreſſum verbis, ſiue vt quid fiat verbis expreſſis, ibi. nu. 96, Sed tamen vide nu. ſeq.

Nec cum aliquid requiritur expreſſum pro forma ibid. nu. 98

Nec quando lex noua correctoria iuris antiqui requirit aliquid expreſſe fieri, ibi. nu. 100. & ſeq. Sed tamen vide 2. nu. ſeq.

Nec in eo quod venit in conſequentiam etiam neceſſarium

eceſſarium,d.gl.7.nu.105.
Nec in genere generaliſſimo, vt vulgò dicitur aut, vt alij appellant ſummo,ibi.nu. 208.
Nec cum vertitur graue quod piam periculum,ibi. nu.111.
Nec cum agitur de fauore aduerſarij, ibidem numero 112.
Nec in reſcriptis ad beneficia,ibid.num.114. & 2. ſequen.
Nec generaliter in odioſis,ibi.nu. 116.
Nec cum requiritur expreſsio per verba geminata, vt ſi dicatur,omnia & ſingula, ibi.nu.117.
Nec cum certitudo requiritur reſpectu certæ ſpeciei,ibi.nu.118.
Nec cum aliquid debet ſpecialiter fieri, ibidem numero 519.
Nec cum nominatim fieri debet, ibid.nu.120.
Nec cum interponi debet iuramentum, ibidem numero.21.
Nec cum expreſsio requiritur, vt quis in pœnam incidat,ibid.nu. 127.
Expreſſum verbis generalibus, dicitur tacitum verbis ſpecialibus,gl.7.nu.123.
Expreſſum ſpecialiter plus habet virium, quam generaliter,ibid.nu.124.
Expreſſum generaliter, & poſtea ſpecialiter, nouum dicitur,ibid.nu.126.
Expreſſum ſpecialiter id cenſetur, quod in una tantum ſpecie intelligi poteſt,gl.7.num.128. & multis ſeq. vſque ad nu.147.
Sed an id procedat,cum expreſsio eſt de forma, ibi. num.141.
Et cum diſpoſitio vtitur verbis pluralis numeri, ibid. num.146.
Et cum requiritur certum ſimul & expreſſum, ibidem nu.147.
Expreſſum & ſpecialiter an eadem ſint,glo.7. numer. 148.& ſeq.
Expreſſum,& nominatim,eadem.eod.nu.148.
Expreſſum eſt, quod ex natura exceptionis præſupponitur,gl.7.nu.161.
Expreſſum, quod ex mente & coniecturis neceſſario colligitur,gl.7.nu.162.& multis ſeq.
Expreſſum euidenter non eſt, quod ex coniecturis elicitur,gl.7.nu.167.
Nec patenter,ibid.nu.168
Nec verbis,ſed lege,ibid.nu.169
Expreſſum ex mente & coniecturis tum demum dicitur,cum ex eo quod expreſſum eſt,conijcitur, glo. 7.nu.171
Expreſſum ex mente & coniecturis,non ſufficit, cum in caſu ſpeciali requiritur expreſsio,ibi.n.172
Expreſſum generaliter dicitur, & non ſpecialiter, quod ex mente & coniecturis colligitur, ibidem numero 173
Expreſſum ex mente, & coniecturis, expreſſum impropriè dicitur,ibid.nu.174
Expreſſum huiuſmodi non comprehenditur ſub ſtatuto,ibid.
Expreſſum non dicitur etiam generaliter,quod ex argumento a contrario ſenſu colligitur,glo. 7. numero 175
Expreſſum eſt, quod tacitè ineſt ex natura verbi id importantis,gl.7.nu.176.& ſeq.
Idq. etiam,vbi expreſsio requiritur pro forma, ibi. nu.178
Expreſſum id cenſetur tacitum, quod ſequitur ex expreſſo,gl.7.nu.179
Expreſſum id cenſetur, quod ex verbis apparet fuiſſe omiſſum,gl.7.nu.180
Expreſſum id cenſetur, quod diſponentes interrogati, vel cogitantes veriſimiliter diſpoſuiſſent, glo.7.numero 181
Expreſſum eſt,quod refertur ad aliud expreſſum, glo. 7.nu.182.& ſeq.
Expreſsio quæ fit per relationem ad aliud, ſitne propria an impropria,ibid.nu.187.& ſeq.
Expreſsio grauaminum an poſsit fieri per relationem ad aliud,gl.7.nu.190
Expreſsio relatiua generalis impropria eſt. At ſpecialis & ſingularis propria,ibi.nu.194
Expreſsio relatiua eſt expreſſa generaliter propriè, ſed ſpecialiter impropriè,ibi.nu.1
Expreſsio relatiua non ſufficit, cum quid certum & ſimul expreſſum requiritur,gl.7.nu.198
Nec in his,quæ verba requirunt,ibi.nu.199
Nec in his, quæ patenter exprimi debent, ibid. numero 200
Nec quæ euidenter,ibid.
Nec quæ nominatim,ibid.
Nec cum expreſsio ſingularis requiritur,ibi.n.201
Expreſſum an quid habeatur ex clauſula, haberi pro expreſſo,& ſimili,gl.7.nu.202.& ſeq.
Expreſſum cum quid requiritur,an in foro conſcientiæ ſatis ſit, in mente eſſe conceptum, gloſſ. 7. numero 204
Expuere,exputare,uide ſupra,Deſpuere.
Extenſio facilius fit de caſu ad caſum, quàm de perſona ad perſonam,gl.5.nu.195
Extranei prohibiti a ſtatuto emere, non prohibentur pignus accipere,gl.5.nu.108

F

Fabius Gurges matronas ſtupri damnatas pecunia multauit,ex qua Veneri ædem faciendam curauit,l.13.nu.14
Faciles ad accipiendas amicitias, ijdem faciles ad deponendas,& è contrario,gl.5.nu.24
Faciles ad iram capeſſendam, ad eandem deponendam faciles,& è diuerſo,ibid.
Facul quid ſit,l.9.nu.17
Falcidia non cenſetur prohibita, ex eo quòd teſtator iuſſit te:.m vel integram hæreditatem reſtitui,glo. 7. nu.100.& ſeq.
Falſarius inſtrumenta conficere non pôt,gl.3.nu.154
Falſum committit, qui ſe pro notario gerit, cum non ſit,ibid.
Falſus denarius,non eſt denarius,gl.8.nu.234
Fama ex loco originis,l.7.nu.17.
Famuli tum priores dominos deſyderant, cum ſecundorum ceperint experientiam,l.7.nu.4

Fatum non tollit arbitrium,l.8.nu.5.& 6.
Fato dominatur religio,ibid.
Fata ratione diſrumpuntur,ibid.
Fatui Pariſienſis prudens iudicium,l.11.nu.5.
Fauſtinæ vxoris Antonini Philoſophi mentio in noſtris legibus,l.8.nu.13.
Fauſtinæ duæ impudiciſſimæ,l.9.nu.98.
Feles fœminæ ſalaces,l.9.nu.127.
Felicem non fuiſſe ſatius eſt, quàm felicitate excidere, l.2.nu.17.& 18.
Felicitas nulla tanta eſt, quæ non multum fellis habeat,l.6.num.4.
Felix pro formoſa Horatio dicta,l.2.nu.48.
Femur in ſacris literis pro opere nuptiarum ponitur, l.9.num.82.
Femur ſedes libidinis,ibid.
Femora & fœmina quid inter ſe differant, ibi.nu.83.
Fœminalia,quibus verenda ſacerdotum operiri iubentur,caſtitatem ſignificant,ibid.
Fictio contraria eſt veritati,gloſ.5.nu.63.
Fictio non recipit probationem in contrarium,ibi.
Fingere de tempore ad tempus,hominis non eſt,gloſſ. 6.num.24.
Fideiuſſor vt cõdemnatus agere poteſt, vt eximatur, ita & proximè condemnandus,glo.2.nu.50.
Fideiuſſio & pignus æquo iure procedunt, gloſſ.5.numero 109.
Fideiubens pro alio, ei conſentire & autoritatem præſtare dicitur,gloſ.7.nu.25.
Fideiuſſor propriè promittit eandem ſummam,quæ cõtinetur in inſtrumento principali, licèt aliter non ſpecificet,gloſ.7.nu.196.
Filia per matrimonium non liberatur patria poteſtate,l.1.nu.1.
Filia naturalis,quæ viro legitimo nupſit,legitima efficitur,l.1.nu.18.
Filiarũ nuptias nõ differẽdas ad 25.annũ, l.6.nu.39.
Filiæ interdum à parentibus decipiuntur, gloſſ.5.numero 35.
Filias plerunque 15.anno matrimonio locamus, ibid. numero 39.
Filiæ matrum mores imitari ſolent,l.7.nu.10.
Filia licèt de Iure Canonico poſsit nubere inconſulto patre,honeſtè tamen id non facit,l.9.nu.3.
Filia à ſtatuto prohibita contrahere ſine conſenſu patris, poteſt donare ſine huiuſmodi conſenſu, gloſſ. 5.numero 47.
Filiafa. poteſt exigere dotem ſine conſenſu patris abſentis,gloſ.8.nu.15.
Filiafa. ſine patre poteſt in ſui præiudicium remittere marito reſtitutionem dotis,ibid.nu.101.
Filiafam. ſi ſola ſine patre remiſerit reſtitutionẽ dotis, ei nocebit poſt à ſui iuris effectæ,ibid.
Filius per matrimonium non liberatur patria poteſtate,l.1.nu.1.
Filius non tenetur dotare matrem, niſi ea ſit iuuenis, pulchra, & pauper,l.1.nu.9.
Filij plerunque effigiem matris referunt,l.2. numero 53.& 73.
Filij ſimiles parentibus eſſe ſolent,l.7.nu.2.
Filij presbyterorum quare non promouentur, eadem l.num.3.
Filius eiuſdem voluntatis & affectus cum patre eſſe præſumitur,eadem l.nu.8.
Filij an parentum vultus repræſentare ſoleant, ibid. nu.51.& 52.
Filius qui poteſt eſſe prioris & poſterioris mariti, utrius ſit cenſendus, d.nu.52.
Filij bannitorum ſi ex ſtatuto ſint expellendi,filiæ non comprahenduntur,l.9.nu.158.
Filius ob bona patris non releuatur ſatiſdatione, glo. 2.num.27.
Filiusfa. ſi donauerit vxori patre conſentiente, an requiratur vtriuſque & patris & filij mors, ad confirmationem eius donationis, glo.5.nu.87. & ſeq.
Filiusfam. ſi rem ſuam mortis cauſa conſentiente patre donauerit., pater ſolus id reuocare non poteſt, ibi. nu.91.
Filiusfa. ſi conſentiente patre fecerit teſtamentum ad pias cauſas, pater ſolus id teſtamentum reuocare non poteſt,ibid.
Filiusfa. poteſt alieno nomine in iudicio eſſe, ſine conſenſu patris,ibid.nu.174.
Filiusfa. quibus caſibus agere poteſt ſine autoritate patris,poteſt & ſine ea procuratorem conſtituere,glo. ead.nu.183.
Filius tempore excluſus à primo capite, non propterea eſt excluſus à ſequentibus. Sed ſi expreſſè renuntiet,ab omnibus excluditur.gl.7.nu.79.
Filiusfa. abſente patre poteſt liberè matrimonium contrahere,gloſ.8.nu.12.
Filiusfamil. patris furioſi poteſt per ſe iniuriarum agere,gloſ.ead.nu.34.
Et hæreditatem adire,ibid.
An & mutuò accipere,ibid.
Filius patris banniti, poteſt ſine illius conſenſu dotem exigere,gloſ.ead.nu.35.
Filiusfa. poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu patris banniti,ibid.
Filiusfa. patris deportati omnia facit, quæ paterfam. ibidem.
Filiusfa. ſi in iudicio vtiliter egerit ſine autoritate patris,valet,gloſ.8.nu.72.
Filiusfa. ſine patre poteſt adire hæreditatem opulentam,gloſ.ead.nu.79.
Filius qui liberauit debitores patris viuentis, an ſibi nocuit poſteà effecto hæredi ipſius patris,eadem gloſſ. nu.101.& 107.
Filij venditio & pignoratio rerum patris viuentis, ei nocet poſteà effecto hæredi patris, eadem gloſ. numero 102.
Filiusfa. qui pro patre fideiuſſit, poſteà ſui iuris effectus, tenetur de fideiuſſione, eadem gloſſ. numero 103.
Filiusfa. an poſsit mortis cauſa donare patri conſentienti,gloſ.ead.nu.115.116.& ſeq.
Filiofami. accipenti mutuum, & mentienti ſe eſſe patremfami. non ſubuenitur, gloſſ. 8. numero 135.
Filiofam. patienti præceptum guarentigiæ, aſſerenti ſe

tiſe patremf.a. non ſuccurritur, ibi. nu. 136.
Filiyſa. teſtamentum, qui communi opinione reputatur eſſe ſui iuris, an valeat, gloſ. 8. num. 144. Quid de alijs, ibi. nu. 147.
Filius putatiuus non quærit patri putatiuo, gloſ. 8. numero 250.
Filius putatiuus hæres inſtitutus etiam fauore patris putatiui, eo iubente non tenetur adire hæreditatem, ibid.
Filij ſuæ patris putatiui, inſtitutio non valet, ibid. numero 261.
Filij naturalis, qui putatur legitimè legitimatus, cùm tamen legitimatio non valeret, inſtitutio non valet. ibid. nu. 252.
Filius, qui neglexit redimere patrem captiuum, exhæredari poteſt, imò & ſine exhæredatione priuatur eius ſucceſsione. gloſ. 8. nu. 284.
Filiusf.a. poteſt ſe obligare pro redemptione patris, ſine conſenſu ipſius, ibi. nu. 285.
Fiſcus lien dictus, & quare, l. 11. nu. 11.
Flamen Dialis vxore mortua ſacerdotio ſe abdicat, l. 2. nu. 17.
Flamini Diali nefas erat hederam tangere, & quare, l. 15. nu. 123.
Flamini vſus fabæ interdictus, & quare, l. 15. numero 123.
Flammearij qui, l. 3. nu. 27. in Flammeo.
Florentinorum pœna in adulteros, l. 13. nu. 123.
Focaria, vxor dicitur, & quare. l. 10. nu. 31.
Fœminas præeſſe natura non ſinit, l. 1. nu. 9.
Fœmina corrupta inter moniales non cooptatur, l. 1. numero 45.
Fœmina ſi eodem caſu cum mare occumbat, præſumitur prior occubuiſſe, l. 1. nu. 58.
Fœminas an in rationalium, an in brutorum genere ponat, Plato dubitat, l. 1. nu. 69.
Fœminæ in malo conſilio vincunt viros, ibid.
Fœminarum conſilium aduerſus propria commoda laborat, l. 1. nu. 70.
Fœminarum conſilium inualidum, fragile, infirmum, lubricum, debile, ibid. & iterum nu. 77. & 2. ſeq.
Fœminæ viriles viragines dictæ, l. 1. nu. 91.
Fœminæ cur in feudis non ſuccedant, l. 1. num. 78. & l. 9. nu. 132. & l. 12. nu. 13.
Fœminæ non comprehenduntur in ſtatutis requirentibus conſenſum propinquorum, l. 1. numero 79. & ſeq.
Fœmina mas occaſionatus, & imperfectus, l. 1. nu. 99.
Fœminas in mares interdum mutari, nunquam mares in fœminas: ibid. nu. 100.
Fœminæ à forma laudari maximè cupiũt, l. 2. nu. 48.
Fœminę res omnes nihili pręforma ducũt, l. 2. nu. 50.
Fœminis licet ornamenta ex auro ferre, viris non licet, l. 3. nu. 10.
Fœminæ nè viris ſe denudent, l. 4. nu. 11.
Fœminæ humeros ne detegant, ibid. nu. 19.
Fœminas non denudandas eſſe ad deprehendendam libidinem, l. 4. nu. 22.
Nec ad deprehendendam pubertatem, ibidem. numero 23.
Fœminas non niſi fœminis nudandas, cùm nudari neceſſe eſt, d. nu. 23.
Fœminæ paſsim à multis dominę vocãtur, l. 5. nu. 14.
Fœminam ad fœminas plus affectionis habere, l. 5. numero 26.
Fœminis pudor eſt nuptiarum præmia non habere, l. 6. nume. 20.
Fœminæ iuuenes ſeniorum virorum amplexus refugiunt, l. 6. nu. 28.
Fœminæ iuuenes mortem maritorum ſeniorum cupiunt, ibidem.
Fœminæ cur citiùs puſcebãt, quàm mares, l. 6. nu. 38.
Fœminæ ad 50. annum, mares ad 70. gignunt, l. 6. nu. 45. & 3. ſeq.
Fœmina ſua natura dominationis cupida, l. 8. nume. 2.
Fœminæ impotenti natura ſunt, l. 8. nu. 7.
Fœminæ rerum omnium libertatem deſiderant, ibid.
Fœmina ex coſta viri, non ex pede facta, & quare, l. 8. nume. 12.
Fœminæ vindictæ cupidæ, l. 8. nume. 18. & iterum, l. 9. nume. 100.
Fœminæ apud Romanos primæ veneficijs vſæ, l. 8. numero 19.
Fœminarum ſcientiam in veneficijs præualere, ibid.
Fœminarũ veneficarum plurimarum nomina ab autoribus celebrata, ibid.
Fœminæ maribus inſidioſiores, l. 8. nu. 21.
Fœminæ citiùs veniam ætatis impetrant, l. 9. nu. 15.
Fœmina à fœmina nihil diſcrepat, ibid. nu. 18.
Fœmina optima rarior phœnice, l. 9. nu. 20.
Fœmina omnium malorum caput, ibi. nu. 21. & ſeq.
Fœminæ apud Hebræos ab נשׁי dictæ, quòd ad omnia vitia ſint procliues, ibid. nu. 22.
Fœminæ ingratæ, l. 9. nu. 28.
Fœmina nil doloſius, l. 9. nu. 51.
Fœmina mori inedia coacta, quòd claues cellæ vinariæ reſignaſſet, l. 9. nu. 205.
Fœmina dote mulctata, quòd plus vini bibiſſet, quàm valetudinis, ibid. nu. 206.
Fœminæ animantis cornu depictum vltionem ſignificat, l. 9. nu. 200.
Fœminarum proprium perfidia, ibid.
Fœminæ vnde dictæ, l. 9. nu. 81.
Fœmina maris coniunctione perficitur, eadem l. 9. numero 87.
Fœminæ æſtate, viri hyeme Veneris appetentiores, & quare, l. 9. nu. 125.
Fœmina ventis mobilior, l. 9. nu. 13[illegible].
Fœminæ prius torquendæ, quàm mares, l. 9. nu. 134.
Fœmineus clamor proprio epitheto dictus, l. 9. numero 188.
Fœminei item vlulatus, ibid. nu. 189.
Fœminei plangores, ibi. nu. 190.
Fœmineus dolus peculiari epitheto dictus, l. 9. n. 51.
Fœmina vinolenta, eadem & impudica, l. 9. nu. 208.
Fœminæ rarò inebriantur, & quare, ibid. nu. 210.
Fœminæ cur magis incidunt in terrores imaginoſos, quàm viri, l. 9. nu. 216.
Fœminarum & mamma & reliquum corpus, cur ſit rarius, frigidius, mollius, & minùs validum quàm viro-

virorum, ibid.
Fœminæ multò grauiores ictus, & vulnera ſuſtinent, quàm mares, l.9.nu.225.
Fœmina optima, de cuius nomine ſermo non habetur, l.10.nu.10.
Fœminæ domi ſe continere debent, non foras euagari, l.10.nu.12.
Fœminæ in facie pilos non poſtulant, l.10.nu.14.
Fœminas cœtui publico ſeſe demonſtrare non licet, l.10.nu.31.
Fœminarũ præcepta ſæpe maritos iuuare, l.11.n.11.
Fœminæ quo frequentius coeunt, eò citius ſterileſcũt, l.15.nu.68.
Et rarius concipiunt, ibid.
Cætera autem, quæ huc pertinent, vide in verbo. Mulier.
Forma ſuperbas fœminas facit, l.2.nu.2.
Etiam pudicas, ibid.nu.3.
Formoſas vxores an ſatius ſit ducere, an deformes, l.2.nu.1.& per totam eam legem 2.
Forma ad libidinem prouocat, l.2.nu.7.
Forma vnde dicatur, ibid.
Forma, feruor, ignis, calor, ibid.
Forma quid ſignificet, ibid.
Forma a forno, ibid.
Formoſæ congredi, non tam graue peccatum, quã deformi, l.2.nu.12.
Forma eburneum detrimentum, l.2.nu.14.
Formoſæ, licèt ſint pudicæ, non tamen eſſe creduntur, l.2.nu.15.
Formoſæ vxores viros in zelotypiam trahunt, ibi.
Forma animum deprauat, l.2.nu.16.
Forma res caduca, l.2.nu.19.
Forma exigui temporis tyrannis, ibi.nu.21.
Formæ amor cum forma abit, l.2.nu.23.
Forma dei, donum, l.2.nu.31.
Forma inter naturæ bona præcipua, l.2.nu.42.
Forma bonæ ualetudini prælata, ibid.nu.43.
Formoſi in reges olim ante cæteros delecti, l.2.numero 44.
Formoſus, cæteris paribus, deformi præferendus in rectoris officio, l.2.nu.47.
Forma cum diuitijs & nobilitate compenſatur, ibid.
Formoſo occurrere, felix omen, l.2.nu.60.
Formoſa ſpecies, muta commendatio, l.2.nu.61.
Formam eſſe ſilentem fraudem, ibid.
Formam eſſe regnum abſque ſatellitio, ibid.
Formoſas vxores, quæ præcipuè ſuadeant ducere, l.2.nu.64.& ſeq.
Formoſæ formoſos pariunt, d.nu.64.
Formoſi liberi vix ex deformi vxore naſcuntur, eadẽ l.2.num.68.
Forma mediocris in vxore amplectenda, l.2.n.70.
Forma vxoris, ibid.
Forma ſtata, ibid.
Forma mulieris nimio ornatu obſcuratur, l.3.numero 15.
Forma, venuſtas, & alia id genus, philtra ſunt efficaciſſima, l.14.nu.8.
Forma (hæc alia omnino eſt) dat eſſe rei, gl.4.n.3.
Formam perfectionem eſſe, ibid.
Forma cuilibet rei nomen imponit, ibid.
Forma indiuidua eſt, gl.6.nu.4.
Forma contemporanea eſſe debet, ibid.
Forma per æquipollens non adimpletur, glo.6.nu.26.& iterum gl.7.nu.188.
Niſi aliqua neceſsitas impediat adimpleri in ſua forma, gl.6.nu.34.
Forma reijcit verba generalia, l.6.nu.98.
Forma item reijcit verborum inuolucra, ibi.nu.99.
Forma an impleatur per relationem ad aliud, gl.7.nu.188.& multis ſeq.
Fortes creantur fortibus, l.7.nu.4.
Fortuna cur muliebri ſpecie depingitur, l.1.nu.80.
Fortunæ virilis templo fœminæ nupturæ corpore nudato explorabantur, an aliqua deformitate eſſent affectæ, l.4.nu.10.
Forum conſcientiæ reſpicit obligationem naturalem, gl.4.nu.15.
Forum ſortimur ex diſtractu, vt ex contractu, l.5.numero 8.
Francorum pœna in adulteros, l.13.nu.24.
Fran. Areti. laus, gl.2.nu.62.
Frater in feudo non ſuccedit, niſi expreſſe in inueſtitura noui feudi exprimatur: ſatis tamen eſt, ſi ex verbis generalibus id colligi poſſit, gloſſ.7.numero 90.
Fratres cur conſanguinei dicantur, l.15.nu.14.
Fratres ὁμαίμους Sophocles appellauit, ibid.
Fratrũ vxores viduas vbi ducere licuerit, l.7.n.50.
Fratrum & ſororum concubitus apud Romanos & Tuſcos morte piatos fuiſſe, l.7.nu.41.
Fraudis ſpecies allegandæ, l.9.nu.14.
Fraudibus obuiandum, gl.5.nu.60.& nu.192.
Frigidiora frigidioribus alimentis indigent, l.5.numero 23.
Frigiditas & ſiccitas, imprimis contraria voluntati, & potentiæ coeundi, l.6.nu.8.
Fructus ſtatim colligendi, pro collectis habentur, glo.2.num.11.
Fructus pendentes æquè ac collecti ſequeſtrantur, ibi.
Fructus, qui in ſpe ſunt, pro fructibus non habentur, gl.2.nu.35.
Frumentum in herbis æſtimatur, vt ex præſenti, non vt ex futuro, ibid.
Fruſtra petit debitum, qui quod debet, non impendit, l.13.nu.41.
Fruſtratorium factum pœnam efficaciter non cõmittit, gl.8.nu.212.
Fur magis eſt, qui modica furatur, l.3.num.12.
Furioſus eſt loco abſentis, gl.8.nu.32.
Furioſi cuiuſpiam conſenſus cum requiritur, quid agendum ſit, ibid.& num.ſeq.

G

Gabella ex diſtractu non ſoluenda, gl.5.nu.2.
Et quare, ibid.nu.29. vbi videbis, an id ſemper uerum ſit.
Gabella ex contractu ſolui iuſſa, an debeatur ex donatione, gl.5.nu.43.& 52.
Gabella ſolui iuſſa ex contractu, an ſoluatur ex fide-

fideiuſſione,gl.5.nu.105.
Gabella,quæ ſoluitur ex contractu, ſoluitur ex confeſſione,gl.5.nu.117.
Galatæ vxores ducunt matres,filias,ſorores,l.7.numero 33.
Galactophagi vxoribus communibus vtuntur, l.7.numero 53.
Galba Iuriſconſultus,adulter,l.13.nu.7.
Galba pater Imperatoris vxori futuræ vitium corporis detexit,l.4.nu.2.
Galenus princeps Medicorum,l.5.nu.23.
Galli ſtolidi,l.7.nu.15.
Gallorum moribus vxor in poteſtate viri, non patris, l.1.nu.3.& 6.
Gallorum mulieres conſultationibus belli & pacis adhibebantur,l.11.nu.23.
Gallorum & Annibalis conditiones pacta,ibi.
Gallinacei mares tantùm canunt, non etiam fœminæ,l.12.nu.8.
Gramantes vxores communes habent,l.7.nu.51.
Geloni ſinguli plures vxores habent l.7.nu.22.
Geloni Scythæ ſunt,ibid.
Gelonorum lege mulieres quoſcunque volunt viros cõueniunt,l.7.nu.59.
Gelonorum mares domeſtica negotia exercent.fœminę, extranea,l.10.nu.5.
Geminorum alter marito,alter adultero ſimilis,l.7.numero 52.
Generos cum ſoceris lauari Romæ non licebat, l.4.numero 34.
Generatio & interitus eiuſdem naturæ,gl.5.nu.18.
Genere remoto,& qualibet eius ſpecies remota eſſe cẽſetur,gl.5.nu.80.
Generalis diſpoſitio tantùm operatur,quoad omnia expreſſa ſub genere, quantum ſpecialis ſub ſpecie, gl.7.nume.89.
Generalis diſpoſitio generaliter intelligenda, etiam in odioſis & pœnalibus,ibid.nu.91.
Generalis diſpoſitio non includit perſona,& cauſas priuilegiatas,gl.7.nu.93.
Generalis derogatio legum vel ſtatutorum ſufficit,etiã ſi lex aut ſtatutum ſpecificè non deſignetur, glo.7.numero 110.
Generalis renuntiatio exceptionum,ſiue priuilegiorum non ſufficit : ſed ſatis eſt,renuntiari omni priuilegio fori,aliter non deſignato,ibid.
Generalis obligatio non comprahendit, quæ veriſimile eſt loquentem non intellexiſſe,gl.7.nu.125.
Generi per ſpeciem derogatur,non è conuerſo,ibi.
Generaliter facta multa valent, quæ non ſpecialiter, ibidem.
Generaliter pignori obligatus, manumitti poteſt, non ſpecialiter,ibid.
Generalis diſpoſitio,quæ non niſi in vna ſpecie poteſt verificari,cenſetur eſſe ſpecialis,gl.7.nu.128.& multis ſeq.
Idq; etiam reſpectu legitimæ,ibid.nu.144.
Sed an id procedat,cùm expreſſio eſt de forma,ibi: numero 141.
Et quid, ſi diſpoſitio vtatur verbis pluralis numeibid.nu.146.
Quid item,cùm requirit aliquid certum & expreſſum,ibid.nu.147.
Generalis derogatio, an habeat vim ſpecialis cùm vnũ tantum teſtamentum præceſſit, glo.7.nume.130.& ſeq.
Generalis remiſſio vel renuntiatio, quæ de vno tantũ poteſt intelligi,pro ſpecifica habetur,gloſſ.7.numero 134.
Generalis ſubſcriptio teſtamenti continentis vnum tantum caſum,pro ſpeciali habetur,etiam vt quis cadat in crimen falſi,glo.7.nu.135.
Generalis donatio,eorum quæ ſunt in tali loco,non cõprahendit res venales,niſi nullæ aliæ ibi ſint,glo.7.numero 136.
Generale mandatum habetur pro ſpeciali, cùm vnicus actus eſt demandatus,vt dominus cadat in pęnam, glo.7.nu.138.
Genitalia muliebria minimè inſpicienda ad deprahendendum ſtuprum,l.4.nu.22.
Nec ad deprahendendam pubertatem, ibid.nu.23.
Germani intra vigeſimum annum vxorem ducere,turpiſſimum iudicabant,l.6.nu.46.
Germanorum legibus virgines tantùm nubunt, l.6.numero 5.
Germanorum mos circa Venerem,l.6.nu.46.
Germanorum fera Venus,l.6.nu.47.
Germani ſinguli plures vxores olim habebant,l.7.numero 22.
Germani ſoli Barbarorum ſingulis vxoribus contenti, præter nobiles,l.7.nu.62.
Germanorum vxores domus officia exequuntur,l.10.numero 6.
Germani fœminarũ conſilia non negligũt,l.11.nu.22.
Germanorum pœna in adulteros,l.13.nu.11.
Getulorum lege mulieres quibuſcum volunt, coëunt,l.7.numero 59.
Gidica priuignum Cominium turpiter adamauit, l.9.nume.103.
Glaphyra mariti errores repreſſit,l.11.nu.17.
Glaſtum quid ſit,l.3.nu.11.
Glauca quedam canem adamauit,l.9.nu.109.
Gnidanum vxores ſibi honori ducunt à pluribus Venerem pati,l.7.nu.56.
Gnoſticorum hæreſis de communitate mulierum, l.7.numero 51.
Eorundẽ infandiſſimum facinus,l.25.nu.138.
Gorgonis Lacenæ dictum,l.1.nu.11.
Gorgonum mares domeſtica negotia exercent,fœminę extranea,& publica,l.10.nu.5.
Gothorum lege licebat adulterũ occidere,l.13.nu.13.
Græcorum lex de tutela mulierum,l.1.nu.72.
Græci priſci vxores emabant,l.4.nu.9.
Græci vxores dominas vocant,l.5.nu.12.
Gręci leues,l.7.nu.15.
Græcorum fœminæ in conuiuijs virorum non aſſident, l.10.nu.21.
Gręci ĩ tẽplis vxorũ cõcubitu abſtinebãt,l.15.n.105.
Grãdia corpora non ſemper firmiſſima,l.1.nu.53.
Gratianopolitanorum pœna in adulteros,l.13.nu.24.

Gratiæ pulchricomæ, l. 2. nu. 37.
Gratiæ nudæ, & quare, l. 4. nu. 26.
Gratiæ Veneri familiares, ibid.
Grauaminis realis reuocatio, realis eſſe debet; verbali verbalis ſufficit, gl. 5. nu. 14.
Gualdum quid, l. 3. nu. 11.
Gynæconitis quid ſit, l. 10. nu. 21.
Gynæcium quid ſit, ibi, & nu. 22. & 23.
Gynæciarij qui, d. nu. 22.
Gynæcia in loco domus editiſſimo, ibi, nu. 24.

H

Habetur, verbum, improprietatem denotat, gl. 7. numero 174.
Hæres inſtitutus in teſtamento non ſolenni, an ſit tutus in foro conſcientiæ, gloſſ. 4. numero 22. & 3. ſequen.
Hæres ab inteſtato, qui non vult reſtituere hæreditatē, vel ſoluere legata ex teſtamento non ſolenni, an ſit tutus in foro conſcientiæ, d. nu. 22.
Hæres an peccet, qui retinet hæreditatem relictam fratribus minoribus, gl. 4. nu. 24.
Hæredis factum teſtatoris iuſſu, non ipſius hæredis, ſed teſtatoris factum eſſe intelligitur, gl. 8. nu. 184. & ſeq.
Haliæeti auis natura in deprehendenda legitima prole, l. 13. nu. 4.
Harmodius, & Ariſtogiton tyrannicidę, l. 9. nu. 135.
Harpalices cum patre Clymeno concubitus, l. 9. numero 100.
Harpocrates Oſiridis ex Iſide ſorore filius, l. 7. numero 34.
Hebe καλλιόφυρος, id eſt, pulchritola, l. 2. nu. 37.
Hebræorum legibus vxor in poteſtate viri eſt, l. 1. numero 7.
Hebræorum mos in emittendis filiabus foras ad maritos, l. 1. nu. 22.
Hebręi eadem voce bonum & pulchrum vocant, l. 2. numero 54.
Hebræis non erat prohibitum matrimonium inter conſobrinos aut patrueles, l. 7. nu. 44.
Hebræis an, & quando licebat vxores fratrum ducere, l. 7. nu. 50.
Hecate prima omnium aconitum inueniſſe dicitur, l. 8. numero 18.
Hedera herba laſciua, l. 15. nu. 123.
Helena nigris oculis, l. 2. nu. 38.
Helena lanificium exareens, l. 10. nu. 40.
Helena arbori ſuſpenſa ob zelotypiam, l. 13. nu. 28.
Heliogabalus primus holoſerica veſte vſus, l. 3. numero 17.
Heliogabalus nudus nudis fœminis currum trahentibus in publicum prodibat, l. 4. nu. 31.
Heliogabali oratio ad meretrices, l. 9. nu. 155.
Heliopolitanorum fœminæ antequam nuberent, paſſim proſtituebantur, & ex eorum quæſtu Veneri dona dabant, l. 7. nu. 57.
Henricus Imperator vxorem ſuam, quæ quinquagenaria conceperat, voluit palàm parere, ad tollendam partus ſuppoſiti ſuſpicionem, l. 6. nu. 46.
Heraclides Ponticus ob nimium cultum reprehenſus, & ob id Pompicus dictus, l. 3. nu. 45.
Heraclitus ignem omnium rerum principium, & in eādem omnia reſolui dixit, gloſſ. 5. nu. 20.
Hæreticorum mater ſuperbia, l. 9. nu. 31.
Herbas ſexu diſtingui, l. 1. nu. 65.
Herbas mares plus virium habere, quàm fœminas, ibidem.
Præter paucas, ibid. nu. 104.
Herbę cuiuſdam contactu ſeptuagenum coitum fieri, l. 15. nu. 1.
Herbæ nonnullæ à caſtis euelli, & tractari volunt, l. numero 105.
Hercules aliquando veſte muliebri vſus, l. 3. nu. 59.
Hercules Crocotophoros dictus, ibid.
Herculis ſacerdos apud Coos muliebri veſte indutus, rem diuinam faciebat, & quare, l. 3. nu. 66.
Herculis vires incredibiles ad concubitum, vt qui 50. virgines vna nocte compreſſit, & omnes grauidas reddidit, l. 15. nu. 92.
Heriſtilla ob zelotypiam proprios filios interemit, l. 13. numero 32.
Hermaphrodita non comprehenditur in ſtatuto requirente conſenſum propinquorum in contractibus mulierum, gl. 5. nu. 70.
Hermaphroditus non admittitur ad feuda & alia, ad quæ maſculini tantùm admittuntur, ibid.
Hermes Aegyptius Philoſophus pluris emebat quam res indicaretur, l. 9. nu. 12.
Herodice victrix in certamine pulchritudinis, l. 2. numero 49.
Heſiodi ſententia de ætate contrahendi matrimonij, l. 6. numero 41.
Heſiodus terram rerum omnium principium, in eamq́; res omnes reſolui dicit, gl. 5. nu. 20.
Heſiodus ſacra dijs caſtè & purè fieri iubet, l. 15. numero 114.
Hieronis vxor putabat viris omnibus os grauiter olere, l. 4. nu. 1.
Hiero Syracuſanus, inſpectis moribus nepotis, Syracuſas liberas dimittere voluit, ſed eius filię obſtiterunt, l. 9. nu. 36.
Hieronymi loca, l. 4. nu. 4. & l. 9. nu. 31.
Hierophantæ Athenienſium ſorbitione cicutæ ſeſe euirabant, l. 15. nu. 121.
Hippaſus Metapontinus ignem rerum omnium principium, & finem dicebat, gl. 5. nu. 20.
Hippocrates de mulierum impudicitia, l. 9. nu. 80. & l. 16. num. 8.
Hippodamia cum Oenomao patre concubuit, l. 9. numero 100.
Hippolyta Amazonum regina zonæ cauſa ab Hercule interfecta, l. 3. nu. 27. in Zona.
Hippomanes an habeat vim amatoriam, l. 13. numero 1. & 7.
Hippomenes filiam in adulterio repertam, equis diſcerpendam præbuit, l. 13. nu. 9.
Hippomenes & Atalanta in leones verſi, quòd in tēplo Cybeles concubuiſſent, l. 15. nu. 108.
Hiſpani clata inſtantia animoſitate præpoſteri, l. 7. numero 15.

Hiſpano-

Hiſpanorum virgines, quibuſcum libuerit, congrediebã tur, l.7.nu.60.
Hiſpani poſt vxoris partum in lecto recubant, vxoribus illis miniſtrantibus, l.7.nu.63.
Hædi matribus ſimiles, l.7.nu.9.
Holobaris veſtis, l.3.nu.17.
Holobryza veſtis, ibid.
Holoſerica veſtis, ibid.
Homerus à pulchritudine heroes laudat, l.2.numero 40.
Homeri tempore luctaturiſe accingebant, l.4.nu.36.
Homo hominem morſu non perimit, l.5.nu.23.
Homo ex homine generatur, l.6.nu.60.
Homines priſci ſeculi, cur erant viuaciores, ſiue longeuiores, l.15.nu.8.
Homo plus cæteris animalibus ex coitu langueſcit, l.15.nume.10.
Homo animal zelotypum, l.16.nu.2.
Hominum immolatio ob coitum in templo Dianæ, l.15.nu.109.
Honorem qualem maritus debeat vxori, l.13.nu.36.
Horatius iraſci facilis, ſed ira citò placabilis, gl.3.numero 24.
Hortenſius ob nimium cultũ reprehenſus, l.3.numero 45.
Hoſpitalia non comprahenduntur in generali prouiſione ad beneficia: ſufficit tamen generalis mentio hoſpitalium, gl.7.nu.115.
Humidis humida apta ſunt, l.5.nu.23.
Humidus victus vtilis febricitantibus, pueris, & his qui tali victu refici aſſueti ſunt, ibid.
Humecta natura concumbendi auida, l.9.numero 165.& ſeq.
Hyberni matrimonia ineunt cum matribus, filiabus, ſororibus, l.7.nu.33.
Hyberni in propatulo coeunt, l.7.nu.55.
Hyperion Euryphaeſſam ſororem vxorem duxit, l.7.numero 35.
Hypermneſtra fratrem mariti ſui adamauit, l.9.numero 102.
Hypocriſis vitium teterrimum, l.9.nu.27.
Hypſicratea Mithridatem virili habitu ſecuta, l.3.numero 66.
Hyrcani vxores communes habent, l.7.nu.53.

I

IAlchleuenſium Libyum mos in ducendis vxoribus, l.7.nu.60.
Iambe maledica, l.9.nu.194.
Ἰαμβίζειν, conuinciari, ibid.
Ianus Camiſiam ſororem vxorem duxit, l.7.num.35.
Iaſon formoſus, l.2.nu.40.
Iaxamatæ filias non antè nuptui dabant, quàm hoſtem interemiſſent, l.7.nu.62.
Ibi plus linguæ, vbi minus cordis, l.12.nu.15.
Ichthyophagi vxores communes habent, l.7.nu.53.
Idrieus Carum rex Adam ſororem vxorem duxit, l.7.numero 36.
Id ſumus, quod amamus, l.13.nu.45.
Ignis pro auaritia, l.9.nu.46.
Ignis auarus & auidus dicitur, ibid.
Ignis item pro libidine & amore, l.15.nu.58.
Ignobilem non ſatis idoneum eſſe ad felicitatem, l.2.numero 46.
Illyricorum virginibus permiſſum vagari, & filios habere, à quibus vellent, l.7.nu.57.
Ilophagi vxoribus communibus vtuntur, l.7.nu.53.
Immatriculatus cenſetur ſtatim immatriculandus. gl.2.nume.12.
Immunitas viro conceſſa, an vxori competat, gl.2.numero 55.
Imperator exercitus cæteris formoſior diligendus, l.2.numero 44.
Imperator dat leges, non accipit, l.4.nu.13.
Imperatoris ſententia contra non citatum, non valet, gl.4.nume.1.
Imperator non poteſt dare fidem ſcripturæ non authẽticæ, ibid.
Impetrans beneficium debet exprimere ius alterius, quod in ſpe tantum eſt, glo.2.nu.41.
Improbatiſſimi viri probatiſſima ſententia, l.11.nu.6.
Impudentes canes vocati, l.9.nu.183.
Inæqualitas odij mater, l.4.nu.20.& ſeq.
In aurem vtranque dormire quid ſit, l.5.nu.2.
Inceſtos concubitus ſunt qui deteſtantur, quiq; defendunt, l.7.nu.38.& ſeq.
Incompoſitio corporis inæqualitatem indicat mentis, l.2.nu.57.
Indiuiduum eſt, quicquid ſolennitatis eſt, glo.6.numero 4.
Indocti plerunque generant robuſtos filios, l.15.numero 152.
Indi vxores pari boum emebant, l.4.nu.9.
Indi vxores plures ſinguli ducunt, l.7.nu.20.
Indorum vxores contendunt, quæ ex illis cremabitur cum viro mortuo, ibid.
Indi vxores ducunt matres, filias, ſorores, l.7.numero 33.
Indi in propatulo coeunt, l.7.nu.55.
Indorum fœminæ amatoribus elephãti pretio ſe ſubſternunt, ibid.nu.58.
Indorum virginibus datur optio eligendi maritum, ibidem.
Indorum vxoribus licet fornicari, niſi maritus prohibeat, ibid.
Indorum virgines hodie proſtituuntur, ibid.
Indorum vxores prima nocte cum ſacerdotibus iacent, ibidem.
Inducta ad fauorem, non debent retorqueri in odium, gl.8.nu.86.
Inducta ad vnum effectum, contrarium non operantur, ibidem.
Induſiarius, l.3.nu.27.in Induſio.
Induſiatus, ibidem.
Infamis an is ſit, qui veſte muliebri vtitur, & fœmina: quæ virili, l.3.nu.58.
Infamis, qui communi opinione reputatur bonæ famæ, poteſt eſſe teſtis in teſtamento, gloſſ.8.numero 149.
Infans poteſt obtinere ſententiam ſine tutoris autoritate, gl.8.nu.68.

Ingenio

Ingenio tardi ſunt tenaci memoria,gl.5.nu.24.
Ingenio prompti non admodum valent memoria , ibidem.
Ingratitudo teterrimum vitium,l.9.nu.27.
Ingratitudo apud Perſas ſeueriſsimè plectitur,ibi,
Ingratitudinis impudentia comes,ibid.
Inhabilis & nullus æquiparantur,gl.8.nu.61.
In habentibus ſymbolū,facilis eſt trāſitus,l.5.nu.25.
Initium contractus inſpiciendum,gl.8.nu.105.
Iniuria illata vxori,viro illata eſſe videtur,gl.2.numero 56.
Iniuriam inferens conſanguineis ſcholaris,qui cum inuiſum eunt punitur pœna quadrupli,ibid.
Ino Leucothea pulchritudo,l.3.nu.37.
Ino ob pellicatus ſuſpicionem filium proprium necauit, l.13.nu.31.
Inſidiæ arma mulierum,l.8.nu.21.
Inſinuatio donationis non niſi vtraq; partem petente, fieri poteſt,gl.6.nu.10.
Inſinuatio donationis an requirat conſenſum ſiue decretum iudicis,gl.7.nu.32.& 34.
Inſinuatio nominis & cognominis, quæ fieri debet à nominatis ex concordatis Papę & regis,debet omnino fieri, non prętermiſſo cognomine,etiamſi nomen ſit multùm ſingulare, gl.7.nu.99.
Inſipientiū quoque conſilium ſumendum,l.11.nu.5.
Inſpiciendumne ſit, quod euenire poteſt, gl.2.numero 16.& 44.
Inſpuere & inſputare,vide ſuprà Deſpuere.
Inſtrumentum dicitur expreſſè probare , non id tantū quod directè,ſed & quod indirectè ex eo colligitur, gl.7.nu.177.
Inſtrumentum ab eo confectum, qui non eſt notarius ſed communi opinione talis exiſtimatur, an valeat, gl.8.nu.145.
Inſtrumenta cofecta à notario excommunicato,qui cōmuni opinione reputatur non excommunicatos, valent,gl.8.nu.150.
Inſtrumentum dotale putatiui matrimonij , non habet executionem paratam ex ſtatuto id priuilegium dāte inſtrumentis dotalibus,gl.8.nu.257.
Intelligitur,verbum,an denotet veritatem,an fictionē vel improprietatem,gloſſ.2.nu.67.& gl.7.numero 174.
Inter os & offam,gl.2.nu.31.
Interdictio hic facta prodigo, vbique ſuam vim extendit,gl.8.nu.219.
Interfemineum muliebre genitale dicitur , l.9.nu.81.
Io curioſa,l.9.nu.35.
Ioan.And.vxorem ſuam dominā vocabat,l.5.nu.13.
Io.And.multa ab vxore didicit,l.11.nu.27.
Io. Apoſtolus Electam dominam vocat,l.5.nu.14.
Io.Calde.aliquando ſuā vxorē conſuluit, l.11.nu.27.
Io.Ligno.ob veſtem vulgarem contēptus, l.3.nu.53.
Ioanna Gallica viua exuſta,quod virili veſte vſa fuiſſet,l.3.nu.64.
Ioanna duæ Neapolitanorum reginæ libidinoſiſsimæ, l.9.nume.59.
Ioſeph à pulchritudine laudatus,l.2.nu.53.
Iphidamas vxorem centum bobus emit,l.4.nu.9.
Ira vitium muliebre,l.9.nu.174.& ſeq.
Ira libido vindictæ,ibid.nu.188.
Iſaacius Imperator Conſtantinop.vxorem poſt conceptum non cognouit,l.15.nu.142.
Iſatis herba quæ ſit,l.3.num.11.
Iſchiadicis coitus nocet,l.15.num.45.
Iſis fratri Oſiridi nupſit, l.7. nu.34.
Iſidis ſacris mulieres per nouem dies à viris abſtinebant,l.15.num.115.
Iſſedonum fœminæ non minus fortes, quàm viri,l.1. num.57.
Itali ante Aeneæ tempora capillos componebāt,l.3. num.57.
Itali priſci vxores conſobrinas ducebant, l.7.numero 44.
Itali regali nobilitate præfulgidi,l.7.nu.15.
Italorum pœna in adulteros,l.13.num.23.
Iudæi ſinguli plures vxores habent,l.7.nu.22.
Iudex inquirere debet, quibus cum reus cōuerſari ſolebat,vt hinc mores illius deprahendat,l.5.num.29.
Iudex qui de facto proceſſit parte non vocata,de facto quoq; poteſt reuocare,glo.5.num.15.
Iudex ſupplet contradictionem eius, qui conſentire debet,gloſ.8.num.23.
Iudex interponit autoritatem loco tutoris, & curatoris,gloſ.8.nu.26.
Iudex ſupplet defectum prælati eccleſiæ,ibid.
Iudex debet apertè intelligere,quod coram eo factum eſt:alias non dicitur interponere decretum,aut autoritatem,gl.8.nu.180.& ſeq.
Iudex qui ſententiam nullam fert, non facit litē ſuam, gloſ.8.nu.208.
Iuliæ facetum reſponſum,l.3.num.35.
Iuliæ dictum,Nō niſi plena naui vectorem tollo,l.7. num.52.
Iuliæ duæ libidinoſiſsimæ,l.9.num.98.
Iulius formoſus, l.2.num.40.
Iuno,pulchrigena, l.2.num.37.
Et Albiulna,ibid.
Et nigris ſuperciliis,ibid.
Et bubulis oculis,ibid.
Et cur ita dicta,ibid.
Iuno irata ob ſuam formam contempta, l.2.nu.50.
Iuno Fluonia dicta,& quare, l.15.num.156.
Iuno Dea caſtiſsima marito ſeſe adornat, vt eum ad concubitum pelliciat, l.3.nu.39.& l.15.nu.15
Iunonis Achaicæ ſacerdotes à Venere abſtinebāt l.15.nume.120.
Iuno taciturna, & quare,l.12.nu.7.
Iuno Argiua,ibid.
Iuno Matrona,ibid.
Iuno nudatam ſe vindicauit,l.4.nu.25.
Iuno ætate grandior Ioue marito, l.6.nu.51.
Iunonis ſacrificijs fel non adhibetur,& quare, l.8.numero 11.
Iuno de coitu à Ioue appellata,locum patētem recuſat, l.15.nume.158.
Iupiter Iunoni vxori non omnia ſua conſilia communicabat,l.12.nu.1.
Iuramentum à mulieribus non exigēdum metu periurij,l.9.

rij, l.9.nu.55.

Iuramentum etiam oneris nunquàm ei deſertur, qui veriſimiliter peierabit, l.9.nu.55.

Iuramentum in ſupplementum non deſertur, ex teſtimonio vnius teſtis, niſi ſit omni exceptione maior, l.9.nume.74.

An autem ex teſtimonio mulieris, ibid. & ſeq.

Iuramentum an confirmat contractum factum ſine cõſenſu propinquorum requiſito ex ſtatuto, glo.4.numero 26.

Iuramentum an confirmet contractum factum ſine ſolennitate requiſita. ibid. & ſeq. vſque ad finem eius gloſſ.

Iuramentum verba requirit in his, qui loqui poſſunt, gl.7.nume.18.

Iuramentum calumniæ expreſsè remitti nõ poteſt, tacitè poteſt, gl.7.nume.80.

Iuramentum vbi præſtari debet tactis ſcripturis, non ſufficit præſtari his præſentibus, gl.7.nu.98.

Iuramentum verbis ſpecificis præſtari debet, gl.7 numero 121.

Nec ſufficit dicere per iuramentum aliàs præſtitum, ibid.

Nec ſi quid ſit cum omnibus clauſulis appoſitis in præcedenti contractu, quo iuramentum fuerat præſtitum, ibid.

Iuramentum non poteſt poni ſiue extendi per clauſulam, vt contractus extendi poſſit ad ſenſum ſapientis, ibid.nu.122.

Iuramentum habet vim expreſſi, l.7.nu. 152.

Niſi vbi eſt præſumptio defectus conſenſus. ibid. nu. 154.

Iuramentum in ſecundo teſtamento appoſitum, habet vim ſpecialis clauſulæ, derogatoriæ, gl.7.nu.153.

Iuramentum non ſupplet conſenſum, ibid.nu.154.

Iuramentum non habet fundamentum iuris naturalis, conſenſu annullato, ibid.

Iuramentum ad eos tantum caſus refertur, qui cõprehenduntur in actu, in quo interpoſitum eſt, glo.7. num.155.

Iuramentum non operatur, vbi non adeſt conſenſus, nec in genere, nec in ſpecie. Secus ſi ſaltem in genere, gl.7.nu.157.

Iuramentum non ſufficit, vbi expreſſum pro forma requiritur, gl.7. nu.158.

Iuramentum non operatur ſpecialem renuntiationem legitimæ, gl.7.nu.159.

Iuramentum in forma ſpecifica impleri debet, glo.7 num.189.

Iuramentum per relationem ad aliud, non interponitur, ibid.

Iurans ſoluere, non ſatisfacit compenſando, ibid.

Iuris Canonici principalis intentio eſt, conſulere ſaluti animarum, l.9. nu.10.

Iuriſconſultorum loci emendati, l.4.nu.5. & l. 9.nu. 95. & l.10.nu.27. & 32. & gl.3.nu.7.

Iuſſus poteſt interponi per procuratorem, nuntiũ vel epiſtolam, gl.6.nu.22.

Iuſſus poteſt interponi per viam ſimplicis conſenſus, gl.7.num.4.

Iuſtum eſt, quod ex lege eſt. quod verò contra legem eſt, id violentum eſt, l.9.nu.1.

Iuſta uxor, quæ ſit, gl.7.nu.244.

Iuſta materſam. ibid.

Iuſtinianus vxoris conſilio vſus, l.11.nu. 2.

Iuſtina Romana ob zelotypiam a viro interempta, l. 13.nu.33.

Iuſtini locus emendatus, l.7.nu.57.

Iuuenes facile formantur, & reformantur, l. 6.nu.3.

Iuuenes ad omnia miniſteria aptiores & dociliores, ibidem.

Iuuenes, antequam ſcortentur, matrimonium ineant, l.6.nu.34.

Aliàs enim eos facile labi in priſtinam petulantiã, ibidem.

Iuuenum fœtus imbecilli eſſe ſolent, l.6.nume. 44. & 3. ſequen.

L

Lacedæmoniorum mos de virorum & fœminarũ poteſtate, l.1.nu.10. & ſeq.

Lacedæmoniorum inſtitutum, l.2.nu.57.

Lacedæmoniorum fœminis omnis ornatus ereptus, l. 3.num.9.

Lacedæmoniorum lege, nulla matrimonia intercedente dote contrahebantur, l.5.nu.8.

Lacedæmonii laſciua Archilochi poemata urbe eiecerunt, l.16.nu.41.

Lacedæmonijs an licebat duas ſimul vxores habere, l. 7.nu.27.

Lacedæmoniis licebat vnam vxorem eſſe duobus collocatam, ibid.

Lacedæmonijs item licebat ſeni viro iunioris vxoris, iuuenem probum deligere, cui vxorem complendã eius ſemine offerret, & quod hinc naſcebatur, ſuum efficere, ibid.

Lacedæmonij & priuata & publica conſilia vxoribus communicabant, l.11.num.20.

Lacænæ dictum, l.1.nu.10.

Alterius quoque dictum, ibid.nu. 11.

Lacænæ mulieres φαινομηρίδες, & ἀνδρομανεῖς eo dictæ ſunt, l.4.nu.29.

Lachates qua aſtutia mortem effugerit, l.2.nu.70.

Lachrymæ falſæ, l.9. nu.171.

Lacindarum pœna in adulteros, l.13.nu.11.

Laici clericis infeſti, l.5.nu.28.

Laicus nomine alieno, licet non proprio, poteſt tractare negotia ſpiritualia, gl.5.nu.28.

Laicus nomine clerici poteſt acceptare beneficium, ibidem.

Laicus nomine clerici poteſt reſignare beneficium, ibidem.

Laicus ex mandato Abbatis poteſt recipere monachũ ad profeſſionem, ibid.

Laicus poteſt conſtitui procurator clerici ad eligendam certam perſonam, non ſimpliciter ad eligendũ, ibidem.

Lais ob zelotypiam trucidata, l.13.nu.28.

Lampridij locus, l.9.nu.99.

Lanificium decet mulieres honeſtas & pudicas, l.10. nu.37. & multis ſeq.

Lamunij qui ſunt, l.4.nu. 12.
Laodice pellicem viri, & eius filium, & ſe tandem in teremit ob zelotypiam, l.13.nu.28.
Lapides ſexu diſtingui, l.1.nu.68.
Lapis ligno non cohæret, l.5.nu. 24.
Laſthenia Mantinea auditorium Platonis habitu virili frequentabat, l.3.nu. 68.
Latini vxores dominas vocant, l.5. nu. 13.
Latini ſuis mulieribus vino interdicebant, l.9. numero 206.
Latona pulchritala, l. 2. nu.37.
Et pulchricoma, ibid.
Et auricoma, ibid.
Et pulchrigena, ibid.
Latus rumpere quid ſit, l.15.nu. 42.
Lateri parcere quid, ibid.
Lauſus formoſus, l.2.nu.40.
Leæna meretricis conſtantia in tormentis, l. 9. numero 135.
Leda pulchricoma, l.2.nu.3.
Leda Caſtoris & Pollucis mater linificio ſe exercebat, l.10.nu.43.
Legatum ſi duobus teſtibus ex ſtatuto probari poteſt, ſic & eius ademptio, gl.5.nu.17.
Legatum ualet inter virum, & vxorem, gl.5.nu.75.
Legatum rei alienæ factum conſentiente domino non tranſit ipſo iure in legatarium, gl.5.nu.141.
Legatum tacitum adimitur voluntaria alienatione inutili, non etiam expreſſum, gl.7.nu.67.
Legatum incertum valet ob redemptionem captiuorũ, gl.8.nu.284.
Legitima efficitur naturalis, quæ viro legitimo nupſerit, l.1.nu.18.
Legitimandi facultas ad feuda non trahitur.
Tamen ſufficit, vt de principis voluntate id intelligi poſſit, ex generalitate verborum, l.7.nu.90.
Legitimatio principis non trahitur ad bona exiſtentia in alieno territorio, gl.8.nu.227.
Lemniæ mulieres zelotypia incenſæ viros omnes interemerunt, l.13.nu.31.
Lenitas cum ſeueritate miſcenda, l.9.nu.233.
Lentulus inuitò ſua conſilia vxori communicabat, l. 12.num.1.
Leo minus ſæuit in fœminas, quàm in viros, l.1.numero 85.
Leones nec verberibus cædendos, nec blanditijs nimiũ leniendos, l.9.nu.133.
Leones leænas adulteras puniunt, l.13.nu.5.
Leonina ſocietas vnde dicta, l.5.nu.34.
Leontinus Gorgias dicebat, nomen & famam mulieris debere apud quamplurimos eſſe vulgatã, l.10. nu.item 60.
Lepidi vxor impudica, l.9.nu.121.
Lepra vulgo dicitur, quæ elephantiaſis eſt, l.15.numero 48.
Lepreorum pœna in adulteros, l.13.nu.8.
Leucadius ſaltus aduerſus amores, l.15.nu.100.
Leucippus iaculis confoſſus, & quare, l.3.nu.59.
Leucothea dea nudam ſe videri noluit, l.4.nu.25.
Leucothoë filia Perſarum regis lanificio dedita, l.10. numero 43.
Leuina Baias ſecuta, ex caſtiſſima, impudiciſſima facta eſt, l.10.nu.34.
Lex ea natura eſt, vt vxor in poteſtate viri ſit, l.1.nume.8.& 9.
Lex Aegyptiorum de catharo in anulo gerendo, l.1. num. 57.
Lex eorundẽ, vt viri pollicerentur, ſe omnia intra penetralia uxorum arbitrio relicturos, l.10.nu.5.
Lex Grecorum de tutela mulierum, l.1.nu.71.
Lex Athenienſium, de modo commerciorum mulieribus præſcripto, ibid.
Lex vxori oculos mariti tantũ præfiniuit, quibus formam ſuã approbet, & placere deſideret, l.4.n.21.
Lex Platonis ad deprehendendam pubertatem, l.4. num. 23.
Lex Moſis, ne ſacerdos viduam vxorem ducat, l.6. nume.4.
Lex Papia Poppea, ne ſexagenarij vxores ducerẽt, l.6.nu.20.
Lex antiqua Romanorum de ducendis vxoribus intra 25.annum, l.6.nu.39.
Lex Athenienſium de ducendis duabus vxoribus, l. 7.nu.23.
Lex Cecropis, ne liceret duas ſimul vxores ducere, ibidem.
Lex Valentiniani Imperatoris, vt liceret duas vxores ſimul ducere, l.7.num.24.
Lex Iulij Cæſaris, vt vxores quas, & quot ducere quis vellet, liceret, ibid.
Lex Lycurgi circa rem veneream, l.7.num.27.
Lex Solonis ridicula, de propinquis ad concubitum admittendis, l.7.num.29.
Lex Alemanorum, ne liceret duorum fratrum, vel ſororum liberos matrimonio iungere, l.7.num.44.
Lex à Deo indita, ne parentes filijs miſceantur, nec filij parentibus, l.7.num.49.
Lex Moſis de prohibitione matrimonij inter coniũctos, & quos, ibid.
Lex Platonis, de eadem re, ibid.
Lex Canadis Perſarum regis de communitate mulierum, l.7.nu.53.
Lex Syracuſanorum de mulieribus maiori ſumptu nõ ornandis, priuſquam ſe omni libidine coinquinatas probarent, l.7.nu.59.
Lex Gelonorum, permittens mulieribus cum quibuſcũque viris velint, congredi, ibid.
Lex Babyloniorum de proſtituendis mulieribus ſemel in vita, externis viris ad Veneris templum, l.7. numero 61.
Lex Voſcorum de virgine ingenuo non tradenda, priuſquam eius caſtitatem ſeruus aliquis delibaſſet, l.7.num.62.
Legibus Spartanorum pœna malo marito indicta, l.8. numero 7.
Lex Moſis veneficas iubens interimi, declarata, l.8. numero 19.
Lex Platonis de teſtimonio mulierum, l.9.nu.76.
Lex Moſis de eadem re, ibid.
Lex antiqua Romanorum de eadem quoque re, ibidem.

dem,nu.77
Lex Fuſia Canina vnde dicta,l.9.nu.213
Lege Moſaica adulteri pœna mortis puniebantur,l.13 num.6.
Lex Platonis in adulteros,ibid.
Lex Iulia de adulteriis,l.13.nu.16
Legis Iuliæ pœna,an mortis eſſet,ibid.nu.19
Lex Solonis de numero concubituum viri,& vxoris, l.15.num.83
Lege 12.tabularum,diuos caſtè colendos, l.15.numero 114.
Lex 12.tabularum prohibēs nocturna ſacrificia, l.16 num.43
Lex Zabiorum de fœminis menſtruatis, l.15.n.133
Lex Lycurgi de congreſſu viri,& uxoris,l.15.n.154
Leges ciuitatis à tyranno abrogari poſſe, naturæ autē non poſſe,l.6.nu.13
Lex Lacedæmoniorum de dote mulierum,l.5.n.8.
Lex Salethi Crotonienſium principis, de pœna adulterorum,l.13.nu.13
Lex Mahumetis de eadem re,ibid.
Lex Mahumetis de Venere in templis non exercenda, l.15.nu.109
Lex Gothorum de eadem re,ibid.
Lex etiam pœnalis, & odioſa extenditur, ne aliàs ſit ludibrio,gl.5.nu.115
Legis clypeo nemo decipi debet,l.9.nu.10
Lex noua non trahitur ad ius quæſitum ſola ſpe, gl.2. nume.41.
Lex loquens prohibitiuè, reddit actum contra factum nullum, ſecus ſi loquatur non permiſsiuè, gloſſ.4. nume.6.
Leges loquentes in contractu,an habeant locum in quaſi contractu,gl.5.nu.120
Leges loquentes de viro, & uxore, an habeant locum in putatiuis,gl.8.nu.234
L.2.C.de reſcind.ven.habet locum in venditione ſpei, gl.2.num.38
Eadem l.an habeat locum in eo,qui ſimpliciter conſenſit venditioni,gl.2.nu.140
L.ſi quis argentum.C.de dona. an procedat in donatione tacita, & præſumpta,gl.5.nu.58
Eadem l.an habeat locum in donatione cauſa mortis,gl.5.num.81
L.vlt.C.de ſacro.eccle.an procedat in donatione tacita, & præſumpta,gl.5.nu. 59
L.ſi quis in tantam.C.vnde vi,an habeat locū in quaſi poſſeſſione,gl.5.nu.190
Libellus repudij a Moſe permiſſus, non erat ſine crimine,l.9.nu.5
Liber Pater armiger Veneris,l.9.nu.208
Liberi à matre potiſſimùm ſtaturam corporis accipiunt,l.1.nu.73
Liberi pulchri, & boni,ut gignantur,l.15.n.170.
Libertas actus [illegible],gl.8.n.166
Libertas, & pia cauſa æquiparantur,ibid.
Libertas fauorabilior omni alia pia cauſa,ibid.
Libertus, qui patronum non redemit ab hoſtibus in ſeruitutem reuocatur,l.8.nu.284
Libido fœdior in fœmina, quàm in mare,l.1.numero45.
Libidinoſi nuditate mulierum maximè gaudent, l.4. numero 15.
Libido nunquam ita celata eſt, quin tandem prodatur, ibid.num.17
Libidinoſiores euadunt puellæ, quæ admodum puellæ ſtuprantur,l.9.nu.119.
Libido ignis dicitur,& flamma,l.9.nu.151
Libido damnoſa,l.15.nu.72
Libido gaſtrimargiæ comes,l.16.nu.48
Libidinis fomentum,ſermo laſciuus,l.16.n.48.
Libitina Venus dicta,l.15.nu.29
Libitina exequiarum dea,ibid.
Libitinarij qui,ibid.
Liburni vxores communes habent,l.7.nu.51.
Libyes ſuperiores uxores cōmunes habent, filiosq́; partiuntur ſecundum ſimilitudinem,l.7.nu.51.
Licentiatus, an pro Doctore habeatur, gloſſ. 2 numero 2.
Licentia vbi requiritur, per viam conſenſus interponi poteſt,gl.7.nu.4
Licentia expreſſa eſſe debet,ibid.nu.8
Licentia ſatis expreſſa eſt, cùm is, qui eam dare debet, actum facit cum eo, cui licentia præſtanda eſt,ibid. numero 24.
Licentia à ſtatuto requiſita, ſatis videtur data ab eo, qui emit,ibid.nu. 27.
Limbolarij qui,l.3.nu.27.in Limbo.
Limen pro domo,l.10.nu.28
Limyrnij vxoribus communibus vtuntur. l.7.numero 51.
Linozoſtis fœmina mare efficacior,l.1.nu.103
Linozoſtis mas marem fœtum facit,fœmina fœminā, l.1.numero 65.
Lituanorum matronæ nobiles publicè concubinos habeant: viris autem non licet habere pellices, l.7. numero 60.
Locorum mutatio moribus prodeſt, l.16.numero 53. & ſequentibus.
Atque etiam morbis,ibid.nu.55
Locorum fertilitas, & abundantia in rebus delicioſis homines delicioſos, atque voluptuoſos facit,l.7.numero 18.
Locumtenens principis alienatione prohibitus,non prohibetur conſenſu alienationis,gl.5.nu.139.
Locuſne mandati,an delicti inſpiciendus ſit,gloſſ.8.numero 132.
Locus mandati,an contractus,ibid.
Locrenſium votum de virginibus, ſi victoria potirentur, Veneris feſto proſtituendis, l.7. numero 57.
Longobardorum legibus,vxor eſt in viri poteſtate,l. 1.numero 5.
Longobardorum pœna in adulteros,l.13.nu.6.
Loquaces minimè bello idonei,l.6.nu.17.
Loquacitas, & curioſitas inuicem germanæ, l.9.numero 24.
Lucerna ab amatore inuenta,l.15.nu.162.
Lucretius amatorio in furorem verſus, l.14.numero 9.

Lucretia moriens prouidit, vt honeſte caderet, l.4. numero 33
Lucretia, an omnibus numeris caſta, l.9.nu.96
Lucretia a Tarquinio inuenta nocte ſera lanæ dedita, l.10.nu.39
Lucrum iam quæſitum perdens, damnum pati dicitur, niſi ad eum reuertatur, a quo prius proceſſerat, glo.5.nu.8
Luculli vxores Clodia & Seruilia impudicæ, l.9.numero 121
Lucullus amatorio interemptus, l.14.nu.9
Ludi impudici vitandi, præſertim mulieribus, l.16.numero 35
Lumbi pro libidine, l.15.nu.41
Lumbos accingere quid in ſacris literis, ibid.
Lumbi a lubidine dicti, ibid.
Luna mas & fœmina, l.3.nu. 66
Lunæ ſacrificium viri cum veſte muliebri, mulieres cũ virili, faciebant, & quare, ibid.
Luna fœmina exiſtimata facit viros vxoribus inſeruire: mas contra, vxoribus dominari, l.8. numero 4
Lupercalia, l.4.nu.38
Lupi in ſomnis quid ſignificant, l.8.nu.20
Luſciniæ cantu priuantur, cum incubant, & pullos educant, magno fœminarum documento, l.12.numero 8
Luxuria priuatim & peculiariter libidinem non ſignificat, l.9.nu.25
Luxuria comes perpetua prodigalitas, l.9.nu. 141
Luxuria & auaritia an ſibi aduerſentur, ibid. & uerſ. num.156
Lycij in funere veſtes muliebres induebant, l.3.numero 70
Lycon Philoſophus reprehenſus ob nimium cultum, l.3.nu.45
Lycon Philoſophus Peripateticus quædam præcipua Lyconi fratri reliquit, quòd eius nomen ferret, l.5. num.72
Lycurgus nudas mulieres exerceri voluit, l.4. numero 29
Lycurgus dotes prohibuit, & quare, l.5. nu.8
Lycurgi ſententia de ætate matrimonij contrahendi, l.6.num.42
Lycurgi lex circa rem vxoriam, l.7.nu.27
Lycurgus regnum oblatum cum morte filij fratris, renuit, l.9.nu.36
Lycurgus pœnam nullam ſtatuit in adulteros, & quare, l.13.nu.12
Lydi flammeis muliebribus vſi, l.3.nu.62
Lydis probrum eſt nudos conſpici, l.4.nu.35
Lydorum mulieres paſſim hoſpitibus proſtratæ, l.7. num.56
Eadem proſtrata pudicitia dotem ſibi quærunt, ibi.
Lydorum pœna in adulteros, l.13.nu.7
Lygus fœminæ conſtantia in tormentis, l.9.nu.135
Lynces amiſsis coniugibus, alijs non coniunguntur, l.13.nu.4.
Lyſidice ne cum lauaretur quidem, tunicam exuebat, l.4.num.11.

M

M*Aeblies vxoribus communibus vtuntur, l.7. num.53*
Magos ex matris & filijs concubitu naſci oportere ex Perſarum religione, l.7.nu.31
Magos circa verbenacam inſanire, l.14.nu.2
Magicæ artes an ad amorem conciliandum uim habeãt, l.14.nu.1. & ſeq. per totam eam l.
Magicæ artis præſtigiæ execrabiles & puniendæ, ibid. num.10
Magicorum ſacrificiorum vſum ijs denegari qui lentiginem habent, l.2.nu.59
Magiſtratus non poſſunt filios in ſua prouincia matrimonio elocare, filias autem poſſunt, l.1.nu.45
Magiſtratus iubentur in ſuas prouincias proficiſci ſine vxoribus, & quare, l.9.nu.44
Magiſtratus ſtatim ineundus, pro initio habetur, gl.2. num.12
Magnes viri & vxoris concordiam conciliare dicitur, l.14.nu.4
Maguſei qui dicti ſunt, l.7.nu.33
Mahumetis lege ornatus vxoris arbitrio mariti relictus, l.3.nu.44
Mahumetis lex de pœna adulterorum, l.13.n. 13
Mahumetis lege concubitus in templis prohibitus, l.15.nu.109
Maia pulchricoma, l.2.nu.38
Malum malo aptiſſimum, l.5.nu.22
Malus quis præſumitur ratione malæ ſocietatis, l.5.numero 29
Mali corui malum ouum, l.7.nu.item 7.
Mala herba cito creſcit, l.9.nu.15
Malus nemo adeo eſt, quin aliquando boni quippiam faciat, l.11.nu.3
Mandatum pupilli datum cum autoritate tutoris, non finitur morte ipſius tutoris, ſed tantum pupilli, gl.5. num.88
Mandatum cuiuſpiam rei ita intelligitur, vt in ea obſeruetur ſolennitas legum & ſtatutorum, glo.5. numero 190
Mandatum ſpeciale requirentia, gl.7.nu.109
Mandata ſpecialia non ſatis eſſe mandare in genere generaliſſimo: ſed opus eſt, ut ſaltem in genere ſubalterno demandetur, ibid.
Mandatum relatum ad aliquid ſpeciale, cenſetur eſſe ſpeciale, etiam vt mandans cadat in pœnam, glo.7. num.186
Manicatus quis dicatur, l.3.nu.27. in Manica.
Manuleatus, ibid.
Manulearius, ibid.
Manilius ſenatu motus, quòd uxorem præſente filia deoſculatus fuiſſet, l.15.nu.157
Marcus Antonius ſtatuam Deæ Anaitidis ex ſolido auro conflatam compilauit, l.7.nu.59
M. Antonius, Imper. ſanctiſſimus conſobrinam vxorem duxit, l.9.nu.205
M. Antonius Imper. conſultiſſ. prudentiſſ. religioſiſſ. philoſophiæ plenus, vxoris adulteria diſſimulauit, l.8.nu.13
Mare ſpumoſum, l.9.nu.167

Maria

Maria mater domini reperta domi ab angelo Gabriele l.10.nu.14
Marianus Socini dictum de vxore,l.2.nu.25
Marina ſancta mulier habitum virilem mentita.l.3.numero 71
Mariti maritos ſe præſtent,non dominos,l.8.nu.8
Maritus abſolutus,qui vxorem q vinum bibiſſet, occiderat,l.9.nu.205
Maritus quibuſdam reputatur vilisſimus, qui de adultero ſuis manibus uindictam nõ capit, ſed in id adit iudicium,l.13.nu.25
Maritus vxori præeſt,non ut pecoribus, ſed vt anima corpori,l.9.nu.232
Mariti ne ſe alienarum mulierum amoribus implicanto l.13.nu.1
Marito an liceat vxorem in adulterio deprehenſam, aut ipſum adulterum occidere,l.13.nu.15
Maritus an posſit vxori dotem alienanti conſentire,gl.5.nu.139
Maritus putatiuus an habeat priuilegium, ne conueniatur,niſi inquantum facere poteſt,glo.8.nu.235.& nu.260
Maritus putatiuus an lucretur fructus dotis,gl.8.nu.236.& 261
Maritus putatiuus an lucretur dotẽ ex pacto uel ſtatuto,de dote lucranda,gl.8.nu.237.& nu.264
An ex adulterio vxoris putatiuæ, ibi.nu.238.et num.265
Maritus putatiuus an habeat dilationem reſtituendæ dotis,gl.8.nu.239.& nu.266
Maritus putatiuus an habeat bonorum poſſesſionẽ ex edicto vnde vir & vxor,d.gl.8.nu.240
An autem ex teſtamento,ibid.
Nec accuſat uxorem adulteram iure mariti.glo.8.nu.244.& 2.ſeq.
An posſit occidere,ibid.nu.245
Maritus putatiuus habet cauſam onerosam,etiam in lucro dotis,gl.8.nu.262
Maritus putatiuus poteſt interuenire pro uxore putatiua,gl.8.nu.274
Mars & Venus Vulcani uinculis irretiti,l.1.n.53
Mars vnde dictus,l.1.nu.63
Mars Veneri coniunctus,& quare,l.9.nu.123
Martialis locus animaduerſus,l.10.n.16
Martion hæreticus Romam præmiſit mulierẽ,quæ decipiendos animos ſibi præpararet,l.9.nu.31
Mas fœmina corpore robuſtior,l.1.nu.55
Maribus pulſus maiores & uehementiores quam fœminis,l.1.nu.56.& iterum l.9.nu.141
Maribus partes,quas natura uice armorum dedit,aut ipſis ſolis dedit, aut certè robuſtiores quam fœminis,l.1.nu.57
Mas præſumitur prior fuiſſe natus,quam fœmina,ibi.nume.58
Marem,quam fœminam,fieri robuſtiorem, multis rationibus congruit,ibid.nu.59
Mares ſunt numeri impares,l.1.nu.63
Mas & fœmina in herbis,plantis,arboribus, & virgultis,l.1.nu.64.& ſeq.
Mares quomodo fiant,ibid.non ſemel.
Mares vt amabiles fiant fœminis,ibid.
Mas & fœminas in omnibus quæ terra gignit,ibidem nume.66
Mares animi uiribus fœminis præſtant,l.1.n.69
Mas an mulier impudica plus peccet,l.1.num.46.& 85.& ſeq.& rurſum l.9.nu.90
Mares animi,l.1.nu.92
Mares maioris dignitatis,ibid.nu.93
Mas generationis principium, l.1.nu.94
Mas agens,fœmina patiens,ibi.nu.95
Maribus gignendi finis ſeptuageſimus annus, l.6.num.44.& 2.ſeq.
Mares corpore maiores, quam fœminæ, l.9.n.145
Mares in dextris,fœminas in ſiniſtris fieri,ibid.numero 146
Mares ex dextris teſticulis,fœminas ex ſiniſtris profluere,ibid.
Mas aut fœmina vt generetur, quid faciendum eſt, ibidem.
Mares ex ſemine calidiore, fœminas ex frigidiore gigni,ibidem.
Maribus 9.die,fœminis 8.nomina imponebantur, & quare,l.10.nu.17
Maribus non licebat ingredi templum Bonæ Deæ, l.10 num.26
Mares quo frequentius coeunt, eo libidinis appetentiores fiunt,l.15.nu.69
Maſculum pro forti & vehementi,l.1.n.63
Maſcula bilis,ibid.
Maſcula Sappho,ibid.
Maſcula proles,ibid.
Maſcula meretrix,ibid.
Maſcula ad omnia medicamenta, & alia id genus efficaciora,l.1.nu.103
Maſculinum in officijs non concipit fœmininum, l.1.numero 82
Maſiniſſa 86. ætatis anno filium genuit, l.6.numero 22
Maſſagetæ ſinguli ſingulas vxores habent:ſed alijs,ut communibus,utuntur,l.7.nu.53
Maſſagetæ in propatulo coeunt.ibid.
Masſilienſes olim unguentis delibuti,l.3.nu.61
Masſilienſium noſtrorum continentia, ſeueritas, & abſtinentia,ibid.
Maſsylia Libyca,ibid.
Masſilienſium mos in deligendis generis ſuis filiabus, l.7.nu.63
Masſilienſes ſuis mulieribus uino interdicebant,l.9.numero 207
Mater meretrix non poteſt filiam meretricem exhæredare,l.1.nu.45
Mater cui permittitur aliquem adoptare, non poteſt ei pupillariter ſubſtituere,& quare,l.1.nu.84
Mater habet plus affectionis ad prolẽ fœmininam,quã ad maſculam,propter ſexus ſimilitudinem.l.5.numero 26
Materfam.quæ dicatur,l.4.nume.5.6.7.& gl.8.numero 244
Materfa.quid ab vxore differat,l.4.nu.6
Materfa.pro vxore,ibid.nu.7.

Materia

Materia appetit rerum formas, ut fœmina uirum eſſe & turpe; honeſtum, l.9.nu.92
Matrimonium non liberat liberos a patria poteſtate, l, 1.num.1
Matrimonium cur inuentum, l.2.nu.75
Matrimonium ad ſolacium inſtitutum, l.1.nu.65
Matrimonium ſpecies venditionis, l.4.nu.5
Matrimonium per coemptionem, ibid.
Matrimonij ſumma fœlicitas eſt, mutua coniugũ amicitia, beneuolentia, concordia, l.5.n.18
Matrimonij concordia iuri patriæ poteſtatis anteponenda, ibid.
Matrimonium inter pares facile præſumitur, non item inter impares, l.5.nu.31
Matrimonium qua ætate ineundum, l.6.nu.36. & ſequent.
Matrimonium an conſiſtat inter fratres & ſorores, l, 7.nu.41
An inter fratres & fratrum filias, ibid.nume.42, & 43
An inter conſobrinos ſiue patrueles, ibi.nu.44
Matrimonia inter ſanguine coniunctos cur interdicta multæ rationes, l.7.nu.45.& ſeq.
Matrimonium ſine concubitu an dicatur plenum matrimonium, gl.2.nu.20
Matrimonium verba requirit in his, qui loqui poſſunt, non in mutis, gl.7, nu.17
Matrimonium putatiuum an habet priuilegia ueri, gl, 8, nu.233.& multis ſeq.
Matrimonium putatiuum honeſtatem publicam producit, gl.8, nu.269
Et bigamiam, ibid.
Matrimonium putatiuum facit conqueſtus communes vt verum, ex ſtatuto, gl.8.nu.270
Matronæ quædam Romanæ probri damnatæ, in exiliũ actæ, l.13.nu.14.& nu.19 in fi.
Mauri ſinguli plures vxores habent, l.7.nu.22
Maurusii plurimas vxores ducunt, l.7.nu.22
Mauſolus Artemiſiam ſororem vxorem duxit, l.7, nume.36
Maximilianum Imperatorem vxor ad humanitatis viam reduxit, l.11.nu.17
Maximino Imperatore nulla mulier ornatior, l.3.numero 49
Medea ob zelotypiam proprios filios interemit, l.13. num.32
Medis pluribus vna vxor eſt, l.7.nu.29
Medorum reges, plures ſimul vxores habebant, ibid.
Medi vxores ducunt matres, filias, ſorores, l.3.numero 31
Medi Deæ Anaitidi filias conſecrant, ibi proſtrata pudicitia, mox maritis traduntur, l.7.nu.60
Medicamenta caſtitate gaudent, l.15.nu.127
Medicum tenendum, l.15, nu.6
Mediocritas aurea, ibid.
Mediocritas omnibus in rebus optima, ibid.
Sed in concubitu inprimis ſeruanda, ibid, & iterũ nume.91
Megiſtonæ dictum memorabile, l.1.nu.16
Membra ſoluere quid ſit, l.15.nu.44
Memoria Venere læditur, l.15.nu.66
Menam deam menſtruis fœminarum præeſſe, l.15.numero 137
Menelaus non ille omnibus notus, ſed alius in media Venere mortuus, l.15.nu.17
Menſtruatis fœminis coitu abſtinendum, l.15.n.126. & multis ſeq.
Menſtruatæ mulieris concubitu gignuntur liberi epileptici, leproſi, & alias morboſi, ibid.nu.129
Menſtruatæ mulieres rarò concipiunt, ibi.nu.131
Menſtruorum fœditates & maleficia, ibi.nu.132
Menſtruorum contra multa commoda, utilitates, & medicamenta, l.15.nu.135.& multis ſeq.
Menthæ herbæ vis & natura, l.15.nu.96
Mercurialis herba mas facit, vt mares; fœmina, ut fœminæ gignantur, l.1.nu.65
Mercurius cur cum Hercule colebatur, l.1.nu.51
Mercurius hirci ſpecie cum Penelope concubuit, l.9. num.93
Mercurius cur iuxta Venerem collocatur, l.9.nu.233 & iterum l.15.nu.82
Meretrices ſimul ſunt prodigæ & auaræ, l.9.nu.154. & 155
Meretrices præ cæteris impudentes, l.9. num.154.& 165.& iterum nu.181.& ſeq.
Meretricum propria & peculiaris audacia, l.9.numero 161
Meretrices canibus comparatæ, l.9.nu.183
Meretrices voluptatis cauſa, cõcubinas famulicij, uxores liberorum & rei domeſticæ, l.10.nu.2
Meretrix præſumitur quæ vagari ſolet, l.10.numero 34
Meretrices præ cæteris loquaces, l.11.nu.16
Meretrices ſuo concubitus tegi nolunt, l.15, numero 161
Meſſalinæ portentoſa libido, l.9.nu.94
Meſſini vxores habent communes, l.7.nu.57
Metalla ſexu diſtingui, l.1.nu.68
Metelli vxor impudica, l.9.nu.122
Metus reuerentialis erga parentes quomodo præſumatur, gl.5.nu.36
Metus reuerentialis erga fratres maiores, ibid.
Metus reuerentialis parentum non tollitur præſentiam eorum, & conſanguineorum, ibid.nu.37
Metus reuerentialis parentum cæteris præponderat, ibidem.
Metus reuerentialis parentum impedit conſenſum alias præſumptum ex taciturnitate, ibi.nu.38
Micca rogat, ne poſt mortem nuda iaceat, l.4.numero 33
Mileſiarum virginum inſania, quo aſtu curata fuit, l.4 numero 32
Mileſii ſuis fœminis vino interdicebant, l.9. num.206 & ſequen.
Milites cæteris caſtiores eſſe debent, l.15.nu.25
Militum vxores impudicas eſſe ſolere, l.9.n.122
Milites in venerem proni, ibid.nu.124
Minerua cur ſine matre nata dicitur, l.1.nu.69
Minerua a proceritate corporis laudata, l.2.nu.74
Minerua Anaitis Lydis dicta, l.10.nu.60

TABVLA.

Minerua Iunoni veſtem elaborauit, l.10. nu.40.
Minerua cur virgo, l.5. nu.62.
Minimi interdum optimam ſententiam dicunt, l.11. num.4.
Minor annis 60. non arrogat, & quare, l.9. nu.19.
Minor adultus habens curatorem, poteſt ſine eo donare cauſa mortis, glo.5. nu.72.
Minor adultus poteſt liberè teſtari, etiam inuito curatore, & de rebus immobilibus, ibid.
Minor an obligetur ex delicto, gloſ.5. nu.135.
Minor an poſſit nudam poſſeſſionem tradere ſine decreto, ſe non obligando, gloſ.5 nu.170.
Minor quibus caſibus habet perſonam legitimam ſtandi in iudicio, poteſt cōſtituere procuratorem, gloſ.5. nu.183.
Minor quem actum poteſt per ſe facere, & per procuratorem poteſt, gloſ.9. nu.20.
Minor an includatur in ſtatuto requirente conſenſum propinquorum in contractu alterius, gloſ.8. nume.41. & ſeq.
Minor caret conſilio, ibid. nu.43.
Minor an poſſit contrahere ad ſuam vtilitatem ſine ſolennitate, gloſ.8. nu.56. & multis ſeq. præſertim, nu.65.
Minor poteſt obtinere ſententiam ſine tutoris autoritate, ibid. nu.68.
Minor an poſſit adire hæreditatem opulentam ſine ſolennitate, gloſ.8. nu.70.
Minor poteſt cogere eum, qui ſecum contraxit ſine ſolennitate, contractum obſeruare, gloſ.8 nu.91.
Minor poteſt cogere eum, qui cum procuratore ſuo colludente contraxit, ſtare contractui, ibid.
Minori, qui ſe maiorem mentitus eſt, non ſubuenitur, gloſ.8. nu.135.
Minori non alienat in pias cauſas ſine decreto, glo.8. nu.167.
Minoris bona an tacitè obligētur pro dote, ſine autoritate curatoris, & decreto iudicis, gloſ.8. numero 188 & 193.
Minoris conductoris bona inuecta, an obligētur ſine decreto, gloſ.8. nu.189. & 193.
Minoris intrantis religionem, bona ſine decreto trāſferunt in monaſterium, gloſ.8. nu.160. & 193.
Minores tenet obligatio legalis & ſtatutaria, ibidē num.191.
Minor poteſt ſine decreto vendere id quod teſtator iuſſit, vel promiſit ſe venditurum, gloſ.8. nu.194.
Minor vendens feudum ſine decreto, non eo cadit, gloſ.8. nu.210.
Miniarum vxores viros ſuos aſtu morte exemerunt, l.3. nu.69.
Miſſio in poſſeſſionem vt eſt mixti imperij, ſic & eius reuocatio, gloſ.5. nu.18.
Mithridates Laodicen ſororem, vxorem duxit, gloſ.7. nu.38.
Mitra pro zona, l.3. nu.31.
Mixta ex ſimplicibus diuerſam naturam habentibus, tertiam ſpeciem faciunt, l.8. nu.69.
Mixta ſub ſimplicibus non comprehenduntur in ſtatutis, ibid. nu.70
Mixta ſub ſimplicibus non continentur in odioſis, ibid. nu.71.
Mixtum accedit ad naturā eius, cui magis accedit, ibid. nu.75.
Mixtum ſemper continetur ſub ſimplicibus, ſi eadem eſt ratio, ibid. nu.76
Mneſilochus Euripidis ſocer, veſte muliebri indutus, generum defendit feſtis Cerealibus, l.3. nu.70.
Modus rerum omnium optimus, l.2. nu.70.
Monachus an poſſit facere eleemoſynam inſcio Abbate, gloſ.5. nu.219.
Monachus, abſente Abbate, poteſt liberè agere, gloſ.8. nu.10.
Monachus ſi iniuſſu Prælati agat & obtineat, an valeat quod actum eſt, gloſ.8. nu.10.
Monachus an poſſit vtiliter contrahere ſine licentia Abbatis, gloſ.8. nu.82.
Moniales eligentes, publicato ſcrutinio, ſi diuerterint ad actus extraneos, non poſſunt ad maiorem partē conuentus accedere, & quare, l.9. nu.132.
Monialium electiones non meritorum collatione expenduntur, & quare, l.9. nu.194. & iterum l.13. num.15.
Monitio quæ ita fit, Moneo filium Petri, cum eſſet vnicus filius, cenſetur facta nominatim, gloſ.7. nume.129.
Monobazus Adiabenorum rex, Helenam ſororem duxit vxorem, l.7. nu 36.
Montanus Votrenus declamator reprehēſus, quòd ſententias ſuas repetendo corrumperet, cùm non eſſet contentus vnam rem ſemel benedicere, l.6. nume.26.
Montanus hereſiarcha multas eccleſias per Priſcam & Maximillam nobiles & opulentas fœminas auro corrupit, & hæreſi polluit, l.9. nu.31.
Morbi magni interdū ab imperitis curati, quibus multi periti medici fruſtra laborauerant, l.11. nu.4.
Mores & boni & mali ex conuerſatione bonorum & malorum ſumuntur, l.5. nu.29.
Mores dominarum, ex ancillarum moribus indicantur, ibid.
Mores ex patria ſumuntur, l.7. nume.14. & ſequentib.
Mores, cum regione mutantur, ibid. nu.16.
Mors in medio concubitu nonnullis amœna, l.15. num.28.
Mortuus an cenſeatur, qui mortiferè eſt vulneratus, gloſ.2. nu.15. & iterum nu.28. & ſeq.
Mortiferè vulneratus non ſemper moritur, ibid. nume.29.
Mortuus reſuſcitatus vxorem nō recuperat, gloſ.6. nume.19.
Moſchouitarum mos in ducendis vxoribus, l.4. numero 10.
Moſchouitæ hæreticum putant ſororem vxorem ducere, l.7. nu.40.
Moſchouitarum vxores ancillarum loco habentur, l.7. nu.73.

Moſis lex, ne corpore deformis panes Deo offerret, neque ad eius miniſterium accederet, l. 8. numero 19.
Moſis lex præcipiens veneficas interimi, declarata, l. 8. nu. 19.
Moſis lex de matrimonio propinquorum, l. 7. nume. 49.
Moſis pœna in adulteros, l. 13. nu. 6.
Moſis lex, ne ſacerdos viduam ducat vxorem, l. 6. nu. 4.
Moſis lex altera, l. 3. nu 6.
Moſes iuſſit triduo vxoribus abſtinere, qui ad montem Sinai Deum loquentem audituri erant, l. 15. nume. 111.
Moſes poſtquam prophetauit, non amplius vxori ſuæ congreſſus eſt. l. 15. nu. 118.
Moſis lege cur animalium quorundam eſu interdictum, l. 16. nu. 18.
Moſyni palàm coëunt, l. 7. nu. 55.
Mulier paternam egreſſa domum, non amplius parentum eſt, ſed mariti, l. 1. nu. 12.
Mulier ſuæ familiæ caput, & finis, l. 1. nu. 31.
Mulier in adulterio deprehenſa, infamis eſt, l. 1. nume. 45.
Mulier à mollitie dicta, l. 1. nu 55.
Mulieres proprio epitheto θηλύτεραι, tanquam molles dicuntur, ibid.
Mulieres citius creſcunt, complentur, & ſeneſcũt, l. 1. nu. 57.
Mulier non poteſt leuare faidam, l. 1. nu. 61.
Mulier nunquam ambidextera, l. 1. nu. 64.
Mulieris vocabulo infirmiorem mentis noſtræ portionem indicari, l. 1. nu. 69.
Mulieres ſint ne in genere rationabilium, an irrationabilium animalium ponendæ, dubitat Plato, ibidem.
Mulierum conſilium plerumque aduerſus propria cõmoda laborat, l. 1. nu. 70.
Mulierum conſilium inualidum, fragile, & infirmum, ibid.
Mulieres fragiles, l. 1. nu. 71.
Mulieribus cur poteſtas contrahendi interdicta, ibid.
Mulieribus, Græcorum, & aliorum legibus dabatur tutor, aut curator, ſine quibus nec contrahere, nec aliud quippiam facere illis licebat, l. 1. nume. 72. & 73.
Mulieres infirmæ, ibid. nu 74.
Mulieres imbecilles, ibid. nu. 75
Mulieres cur propinquis non nubunt, ibid.
Mulierem interficere iniquum, ibid.
Mulieres maſculis miſerabiliores, l. 1. nu 75.
Mulieres decipi faciles, l. 1. nu. 76. & ſeq.
Mulieres faciliùs reſtituũtur aduerſus ſuos cõtractus, l. 1. nu. 77.
Mulieres cur in feudis non ſucedunt, l. 1. nu. 78. & l. 9. nu. 132. & l. 12. nu. 13.
Mulieres non interueniunt condẽdis legibus, l. 1. nu. 83
Mulieres, an introducant conſuetudinem, ibidem.
Mulieres in eodem genere delicti minùs peccare, quã viros, l. 1. nu. 85.
Mulieres ſuapte natura ſuperbæ, l. 2. nu. 1.
Præſertim formoſæ, ibid. nu. 2.
Mulieres formoſæ vix caſtæ, l. 2. nu. 6.
Mulierum de pulchritudine certamina, l. 2. num. 49. & 50.
Mulieres etiam in morte anxiæ, ne forma illis pereat, l. 2. nu. 51.
Mulieres illis inuident, quæ ſe pulchriores eſſe dicuntur, ibid.
Mulier, an honeſtè poſſit ſe ornare, l. 3. nu. 1. & per totam l.
Mulieri ornamentum, modus, non aurum eſt, l. 3. nu. 9.
Mulierum ornamentum pudicitiã eſſe non veſtes. ibi.
Mulier foris ornata, mali aliquid quærit, l. 3. nu. 13.
Mulieres ornatas præſumi impudicas, l. 3. num. 12. & 26.
Mulieris ornamentum, viri virtus, d. nu. 12.
Mulieres deformes, ſi ornentur, fiunt deformiores, l. 3. nu. 15.
Mulierum potentiſſimus affectus in ornatu, l. 3. nume. 21.
Mulierum genus philocoſmum, ibid.
Mulieres totis fundis exornatæ, ibid.
Muliebres veſtes totis cenſibus redemptæ, ibid.
Mulieres ſalutis ſuæ immemores, dum coluntur, l. 3. nu. 24.
Mulieres artem tingendorum capillorum primæ inuenerunt, ibid.
Mulieres moribundæ ſui cultus curioſæ. l. 3. nu. 24.
Mulieres ornamenta patriæ anteponunt, l. 3. nu. 25.
Mulieres etiam caſtæ ornatus ſtudioſæ, ibid. nu. 26.
Mulier faciem exornans, animi deformitatem refert, l. 3. nu. 15.
Muliebrium ornamentorum infinita genera, ibid. numero 27.
Mulieres ſibi in zonis plurimum placet, l. 3. numero 30
Mulieres callizonæ, ibid.
Mulieres euzonæ, ibid.
Mulieres bathizonæ cur dictæ, ibid. nu. 3.
Mulieres cur item dictæ bathycolpæ, ibid.
Mulieres amplis, & ſinuoſis veſtibus gaudent, ibidem.
Mulier nunquam ſatis ſibi ornata, l. 3. nu. 33.
Mulieres multum temporis in ſe ornando abſumunt, d. nu. 33.
Mulier ex mora nata, ibid.
Mulierum ornatus præfecti apud Athenienſes, l. 3. nu. 36.
Mulierum ornatus, ſacris literis probatus, l. 3. numero. 37.
Mulierum ornatus, an & quomodo ſit præmiſſus, l. 3. nu. 40.
Mulieres in defectu, vt in exceſſu honeſti ornatus peccare poſſunt, l. 3. nu 44.
Mulieribus munditias, viris laborem conuenire, l. 3. nu. 46.
Mulier miſerrima planta, l. 4. nu. 8.

Mulier

Mulier cum tunica ſimul verecundiam exuit, l.4. numero 11.
Mulieres ne noctu quidem tunicas ponere debent, ibidem.
Mulieris denudatio, iuſtus metus eſt, ibid.
Mulierum mos reprehenſus, quæ ita humeros de induſtria detegunt, vt incautiùs factũ videri poſſit, l.4. nu.21.
Mulieres pudicas, ne cubitum quidem nudari oportere, ibidem.
Mulierum genitalia non inſpicienda ad deprehendenda libidinis veſtigia, l.3. nu.22.
Nec ad deprehendendam pubertatem, ibidem, numero 23.
Mulier inuita in iudicium deduci, vel exhiberi non debet, l.5. nu.14.
Mulier ſeni nupta, & nupta eſt vidua, 16. numero 11.
Mulieres in hoc genitæ, vt partus edant, l.6. numero 21.
Mulierum munus præcipuum, concipere, & conceptũ tueri, ibid.
Mulierem quinquagenariam gignere, pro miraculo eſt, l.6. nu.21.
Mulier ſe miſeram putat, quæ ſeniorem maritum nacta eſt, l.6. nu.27.
Mulier breuioris vitæ, quàm mas, vnde & citius perficitur, l.6. nu.37.
Mulierum communitas reprobata, l.7. nu.54.
Mulier animal indomitum, l.8. nu.7.
Mulierum natura contumax, & in vetita procliuior, l.8. nu.16. & l.9. nu.31.
Mulieres nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiũt vltro. d. numero 16.
Mulieres vindictæ appetentes, l.8. nu.18.
Mulier paſſa iniuriam inſanit, ibid.
Mulieres veneficæ, ibid. nu.19.
Mulieres primò aconita inuenere, ibid.
Mulierum arma, inſidiæ, ibid. nu.21.
Mulier impudica, eadem & venefica, ibid. nu.21. & ſequent.
Mulieres ſuapte natura malæ, l.9. nu.15. & multis ſequent.
Mulieres bonæ raræ, ideò de eis non eſt facienda lex, d. num.15.
Mulier nulla proba, niſi ſanctificetur, ibidem.
Mulieres duas peiores eſſe, quàm vnam, ibid. nu.17.
Muliere nil peius, etiam bona, ibidem. nu.18.
Mulier inſeparabile malum, ibid.
Mulier mala, omnia mala ſuperat, ibid. nu.19.
Mulier malum fucatum, ibid.
Muliere in ſacris literis omne peccatũ generaliter ſignificari, aut diabolum, ibid. nu.22.
Mulier quæpiam parua, & formoſa dicta eſt paruum pulchrum, ſed magnum malum, l.9. nu.23.
Mulieres ingratæ, l.9. nu.28.
Mulieres hypocritæ, ibid. nu.29.
Mulieres eſſe μυχόπροκτους, id eſt, morũ teſtorũ, ibid.
Mulieres ſuperſtitioſæ, ibid. nu.30.
Mulieres arti magicæ deditæ, ibid.
Mulieres ad nouas religiones promptæ, ibid, nu.31.
Mulieres hæreſium adiutrices, ibid.
Mulier in ſacris literis figura eſt eorũ, quæ cultui Idolorum impenduntur, ibid.
Mulieres ſimulatrices, & diſſimulatrices, l.9. numero 32.
Mulieres proditrices, ibid.
Mulieres loquaces, ibid. nu.33.
Mulieres curioſæ, ibid. nu.34.
Mulieres ambitioſæ, & dominationis cupidæ, l.9. numero 36.
Mulieres regnum, & imperium vitæ filiorum anteponunt, ibid.
Mulieres vanæ gloriæ ſtudioſæ, l.9. nu.37.
Mulieres iactabundæ, ibid. nu.38.
Mulieres ad mortem vſq; pertinaces, ibid. nu.39.
Mulieres inexpugnabiliſſimæ, ibid.
Mulieres contentioſæ, l.9. nu.40.
Mulieres libertatis amantes, ibid. nu.41.
Mulieres impatientiſſimæ, ibid. nu.42.
Mulieres auaritiæ diditiſſimæ, l.9. nu.43. & multis ſeq.
Et quare, ibid. nu.45.
Mulieres donare, vice miraculi eſt. l.9. nu.43.
Et id quidem monſtroſum eſt, ibid.
Mulier ſeducta præſumitur, ſi quid donet, l.9. numero 44.
Eaq; coniectura tollit alias donationis coniecturas, ibid.
Muliebrium vitiorum fundamentum, auaritia, l.9. nu.45.
Mulieres fraudulentæ, fallaces, doloſæ, l.9. numero 47. & ſeq.
Mulieribus non fidendum, ead. l.9. nu.50.
Nec ei quidem morienti, ibidem.
Mulieres mendaces, l.9. numero 52.
Mulieres iuriſiurandi contemptrices, ibid. nume.54. & ſeq.
Mulieris iuſiurandum in vino, & aqua ſcriptum. d. nu.54.
Mulieres in plerisque caſibus non ſunt teſtes idoneæ, l.9. nu.56.
Vt in teſtamento, ibid. & ſeq.
At nec in legatis ad pias cauſas, ibid. nu.57.
An tamen id verum ſit, vide nu.58.
An in teſtamentis inter liberos, ibid. nu.59.
An in codicillis, ibid. nu.60.
An in criminalibus de iure Canonico, ibid. nu.61.
Quid de iure ciuili, ibid. nu.62.
Quid in honeſta matrona, ibid. nu.63.
An in cauſis matrimonialibus, l.9. nu.64.
An in cauſis feudalibus, ibid. nu.65.
An ad probandum tenorem inſtrumenti, ibid. nu.66.
An in ſcriptura priuata, l.9. nu. 67. & ſeq.
An in denudationibus, quæ fiunt ſuſpecto de adulterio vxoris, ibid. nu.68. & ſeq.
Mulieri teſti minùs creditur, quàm viro, l.9. numero 73.

Niſi tamen pro innocentia deponat, ibi.nu.71.
Mulier an ſit teſtis omni exceptione maior, l. 9. num.73.
Mulieris teſtimonio an deferatur iuſiurandū in ſupplementum probationis, ibid.nu.74.
Mulieres domeſticæ an ſint idoneæ teſtes in actibus domeſticis, ibid.nu.75.
Mulieres an & quomodo legibus Platonis teſtimonium ferre poterant, ibid. nu.76.
An & legibus Moſaicis, ibid.
An Romanorum antiquis legibus, ibid.
Mulieres furaces, l. 9. nu.78.
Mulierum libido, l. 9. nu.79. & ſeq.
Mulier vna in vniuerſa Aegypto reperta, quæ nō niſi proprium virum nouiſſet, ibid. nu.80.
Mulier, equa, ſus, lynx, lepus, ſola animantium poſt conceptum venerem admittunt, l. 9. nu.85.
Mulier cur poſt conceptum admittit coitum, ibid.
Mulieres libidinoſæ, equæ dicuntur, ibid.
Mulierum propria peculiaris paſsio libido eſt, l. 9. numero 89.
Et quare, ibid. & iterū nu. 93. rurſumque, nu. 15. & nu 165. & ſeq. rurſum nu.173.
Mulieres in libidine minùs peccant, quàm viri, & quare, l. 9. nu. 90.
Mulier adultera nō tam grauiter punitur, quàm vir, & quare, ibid.
Mulieri luxurioſæ datur curator non viro, & quare, l. 9. nu. 91. & nu. 141.
Mulier appetit virū. vt materia formā, l. 9. nu. 92.
Mulieres in coitu inſatiabiles, l. 9. nu. 94.
Mulieres quæ patres deperditè amauerūt, l. 9. nu. 100.
Quæ proprios filios, ibid. nu. 101.
Quæ fratres, ibid. nu. 101.
Quæ priuignos, ibid. nu. 103.
Quæ generos, ibid. nu. 104.
Quæ fratres maritorum, ibid. nu. 105.
Quæ bruta animalia, ibid. nu 108.
Mulieres aſtrorum in concubitus parentum, filiorum, priuignorum, generorum auidæ, l. 9. nu. 106.
Mulieres tribades, ſcilicet maſculam libidinem exercent, l. 9. nu. 107.
Mulieres, quæ iumentis ſuccubuerunt, morte ſunt puniendæ, l. 9. nu. 109.
Mulieres in inſula Mende paſſim cum hircis coeūt, ibid.
Mulieres quædam potiùs petunt viros, quàm ab iis petantur, l. 9. nu. 110.
Mulieres etiam amaſiis munera dant, quò illis potiātur. ibid.nu.11.
Mulieres plurima viro rapuerunt, ibid. nu. 112.
Mulieres ſuæ libidinis cauſa, nec liberis, nec parentibus nec denique patriæ parcunt, ibidem numero 113.
Mulieris maior voluptas in coitu, quàm viri, & quare, ibid.nu. 115.
Mulieres virgines, an corruptę, ſint in Venerem proniores, l. 9. nu. 117. & ſeq.
Mulieres recenter ſtupratas, præſertim puellas, coitus eſſe appetentiores, ibid. nu 119.
Mulieres libidinoſiores, quæ puellæ concumbere inceperint, ibid.
Mulieres tum maximè ad Venerem incitantur, cùm menſes habere incipiunt, ibid.
Mulieres grauidæ magiſne, an minùs concubitum appetant, l. 9. nu. 120.
Mulieres ſteriles maximè libidinoſæ, ibid.nu. 121.
Mulieres militum vxore plerunque impudicæ, & quare, ibid. nu. 122.
Mulieres æſtate, viros hyeme Veneris appetitiores, & quare, l. 9. nu. 125.
Mulieres florente ſcolymo, Veneris auidiſſimas, viros contrà in coitum pigerrimos, ibid.nu.129.
Mulieres præcipites, l. 9. nu. 128.
Mulieres incōſtantes, variæ, leues, ibid. nu. 129. & multis ſeq.
Muliebris leuitatis exemplum memorabile, ibid.numero 131.
Mulier à feudo repellitur ob incōſtātiā, l. 9. nu. 132.
Mulieres priùs torquendæ, quàm mares, ibid.nu.134.
Mulierum multarum conſtantia in tormentis, ibid. nu. 135.
Mulierum faciliùs & maiores ictus & vulnera quàm viri, patiuntur, l. 9. nu. 136. & iterum nu. 225.
Mulieres credulæ, l. 9. nu. 137.
Mulier ſui amantiores, ſibique nimium placentes, ibid.nu. 138.
Mulieres zelotypæ, ibid. nu.130. & l. 16. nu. 2.
Maximè prægnantes, ibid.
Mulieres deſperantes, ibid. nu. 140.
Mulieres viris frigidiores, l. 9. nu. 142. & multis ſeq.
Mulieribus citiùs fieri rigores, quàm viris, ibid.
Mulierum inferna craſſiora ſunt virorum ſuperna, & quare, ibid. nu. 143.
Mulieres viris citiùs caneſcunt, & quare, l. 9. numero 144. & iterum, nu. 215.
Mulierum corpus non ita pilis obſidetur, vt virorum, & quare, ibid. nu. 145.
Mulieres viris pinguiores, & quare, l. 9. nu. 148. & iterum, nu. 216.
Mulieres viris verecundiores, l. 19. nu. 152.
De quo tamen vide poſtea, nu.178.
Mulieres ſimul auaræ & luxurioſæ, l. 9. nu. 156. & ſeq.
Mulieres præ viris timidæ, l. 9. nu. 158.
Etiam in brutis, ibid.
Mulieres minor metus excuſat, l. 9. nu. 160.
Mulieres in turpibus & venereis audaciuſculæ, ibid.nu. 161.
Mulieres ſuorum affectuum ſequaces, l. 9. n. 164.
Mulieres libidinis appetentiores ob motum humidi, l. 9. nu. 165. & 173.
Mulieres viris humidiores, d.nu. 165.
Mulieres viris calidiores nonnulli affirmarunt, ob immodicam earum libidinem, l. 9. nu.175.
Mulieres viris eſſe callidiores, vafriores, ibid.n. 176.
De quo tamen vide nu.177.
Mulieres regulr minus puniuntur, q̄ viri, d.nu.177.

Mulieres

Mulieres impudentes, ibid. nu. 178.
Mulieres in primis decet verecundia, ibid. numero 179. & ſeq.
Mulieres canibus comparatæ, & quare, l. 9. numero 183. & nu. 213.
Mulieres iracundæ, l. 9. nu. 184. & ſeq.
Præſertim prægnantes, ibid. nu. 186.
Et anus, ibid. nu. 187.
Muliebre in ira furere, ibid. nu. 184.
Mulier ira ipſa eſt, ibid. nu. 185.
Mulieres faciliùs in furorem concitantur, ibid.
Mulierem placare, res magna eſt, ibid.
Mulieres clamoſæ, l. 9. nu. 188. & 190.
Muliebres eiulatus, ibid. 190.
Muliebres querelæ, ibid.
Mulieres rixoſæ & litigioſæ, l. 9. nu. 191. & ſeq.
Maximè Gallicæ, ibid. nu. 193.
Mulieres contumelioſas maledicas & iniuriarum abundantes eſſe, ibid. nu. 194.
Mulierum genus φιλόψογον, ibid.
Mulieres crudeles, l. 9. nu. 195.
Præſertim in priuignos, ibid. nu. 196.
Mulieres viris miſericordiores, l. 9. nu. 200.
Mulierum genus amans lacrymarum, ibid.
Mulieres gulæ intemperantioris, l. 9. nu. 201.
Mulieres vinoſæ, ibid. & nu. ſeq. & iterum, numero 209.
Mulierum ebrietas ſitne leue peccatum, l. 9. numero 205.
Muliere ebria nihil fœdius, ibid.
Mulieribus vini vſus interdictus apud pleroſque populos, ibid. nu. 206. & ſeq.
Mulieres tempore Hippocratis podagra non laborabant: ſed ſua ingluuie naturæ beneficium perdiderunt, ibid. nu. 209.
Mulier δειπνολόχος, id eſt, comeſſatrix vituperatur, ibid. nu. 210.
Mulieres inuidæ, l. 9. nu. 212.
Mulier canis ornata, ibid. nu. 213.
Mulieres deſidioſæ, l. 9. nu. 215. & ſeq.
Mulierum menſtrua cur colligantur, d. nu. 215.
Mulieres & pueri cur in numero ſacrorum Bibliorũ non deducantur, ibid.
Mulier ſymbolum ſegnitiei & ignauiæ, ibid.
Mulieres tardæ, & cunctatrices, l. 9. nu. 217.
Mulierum mala plurima à multis in vnum congeſta, l. 9. nu. 218.
Mulier neceſſarium malum cur dicitur, ibid. numero 219.
Mulieres opus Sathanæ, quibuſdam hæreſiarchis dicta, ibid. nu. 222.
Mulier caſtigata fit deterior, l. 9. nu. 227.
Mulierum paucarum crimina in ſexum transferre indignum, ibid. nu. 228.
Mulieres multi laudarunt libris in id editis, ibid. numero 229.
Mulieres exemplo potiùs quàm verberibus corrigendas, l. 9. nu. 230. & l. 13. nu. 36. & ſeq.
Et blanditiis atq; maritali ſermone, l. 9. nu. 233.
Et riſu potiùs, quàm baculo, ibid.
Mulieres rerum domeſticarum cuſtodes, l. 10. numero 2. & ſeq.
Mulieres à vicinis tantùm cognoſcendæ, l. 10. nu. 10.
Mulieris eſt domi Philoſophari, l. 10. nu. 14.
Mulieres Ægyptiæ calceamentis non vtuntur, & quare, l. 10. nu. 17.
Mulieribus interdictum fuit, ne Olympicis certaminibus ſpectandi gratia intereſſent, ibid. nu. 18.
Mulieres Romanæ domi ſe cõtinere ſolitæ, ibid. n. 19.
Mulieres repudiatæ, quòd foris verſarentur, ibid. & iterum nu. 30.
Mulieres Romanæ incorruptam ſermonis antiquitatẽ faciliùs retinebant, l. 10. nu. 20.
Mulieres apud Græcos in conuiuiis virorum nõ aſſidebant, l. 10. nu. 21.
Mulieres apud Græcos habitabant in editiore loco domus, l. 10. nu. 24.
Et apud Hebræos quoque, ibid. in fin.
Mulieres cœtibus virorum immiſceri non conuenit, l. 10. nu. 31.
Mulieres non coguntur adire Pontificem ad abſolutionem excommunicationis, l. 10. nu. 33.
Mulieres ferendi teſtimonii cauſſa non tenentur venire in iudicium, ibid.
Mulier caſta vagando facta meretrix, l. 10. numero 34.
Mulieres lanam, linum, telam, fuſum, domi exerceant, l. 9. nu. 37. & ſeq.
Mulierum propriũ ſuere & texere, ibid. nu. 44. in fin.
Mulieres pleræque maritos ad Chriſtianam religionem conuerterunt, l. 11. nu. 15. & 17.
Mulieres non arcendæ ab adminiſtranda republ. l. 11. nu. 24.
Mulieres iudicium habent, & diſcretionem, & prudentiam, ibid. nu. 25.
Mulieres ſalubre conſilium dare poſſunt, ibi. nu. 26.
Mulier poſtulare prohibetur, ſed non in camera conſulere, ibid. nu. 28.

MVLIERES PLVRIMÆ haud vulgariter doctę, quas hic ex ordine Alphabeti ſubiecimus, memoratę, l. 11. numero 30.

Acca.
Accurſii filia, cuius nomen ignoramus.
Ædeſia Alexandrina.
Ægle Æſculapii filia.
Afrania Licinii Bructionis vxor.
Africana.
Acacle.
Agallis Corciræa.
Agameda.
Aganice Theſſalla.
Alexandra Priami filia.
Alcanora Anglorum regina.
Alexandra Scala.
Alpaides virgo ſacra.

Amalaſuntha Athalarici mater.
Amalthea.
Ameſia.
Amphiclia uxor filij Iamblici.
Anaſtaſia Chryſogoni martyr. filia.
Anagora Mileſia.
Anaxandra.
Angela Nugarola Veronenſis.
Anguitia Medeæ ſoror.
Anna Aſtreuue Angla.
Antiochis.
Anyta Epidaurea.
Apagora, quam nonnulli eandem eſſe dicunt cum ea, quam ſuprà Anagoram nominauimus.
Arete Cirenaica.
Aretaphila, & ea quoque Cyrenea.
Argentaria Polla, Lucani uxor.
Argia.
Arginete.
Arria.
Artemiſia Cariæ regina.
Artemiſia altera.
Aſpaſia Mileſia.
Aſpaſia medica.
Aſtyanaſſa, quæ multis Elephantis dicta eſt.
Athyrtia Ægyptorum Regis filia.
Ateſſa Perſarum regina.
Auge Tegeatis.
Aureliani Imp. mater.
Aurinia.
Axiothea Phliaſia.

B

Bacis.
Baptiſta Conſtantiæ filia.
Baptiſta Malateſta uxor.
Barſine uxor Alexandri Magni.
Begoë nympha.
Bleſilla.
Botrys.
Brela.
Brigida, quæ & Brigitta.
Bruttera.
Bundiuica Britannica.

C

Cæcilia Mantuana.
Caia Afrania.
Calphurnia uxor Plinij Iunioris
Cambra Britannorum Regis filia.
Carmenta, quæ & Nicoſtrata.
Caſſandra Priami filia.
Altera huius nominis Veneta.
Catharina Alexandrina, inter diuas relata.
Catharina Senenſis.
Catharina alia Anglorum regina.
Cattha.
Celano.
Ceſennia Gætulici uxor.
Chariclea.
Charixena Crinnatis.
Circe.
Claudia Papinij uxor.
Claudia Ruffina.
Alia illis antiquior.
Cleobulina Cleobuli filia.
Cleopatra.
Clitagora Lacedæmonia.
Clito poëtria.
Congyla Colophonia.
Conſtantia Alexandri Sfortiæ uxor.
Corinna Thebana.
Altera Theſpia.
Tertia item Ouidij contemporanea.
Cornelia Gracchorum mater.
Altera Pompeij uxor.
Alia item Veronenſis.
Cornificia Cornificij poetæ ſoror.
Corona Peruſina.
Craco Bohema.
Criſtina Piſana.
Cybele.

D

Dame Pythagoræ filia.
Damiſella Triuultia Mediolanenſis.
Damocharis, ſiue Democharis.
Damophila Pamphili uxor.
Daphne filia Tireſiæ.
Debbora.
Deiphobe Glauci filia.
Demo.
Diana.
Diotima, Socratis magiſtra.

E

Ecyrrhina poëtria.
Eianica Salaminia.
Elizabetha Scomangia abbatiſſa.
Elephantis, de qua ſuprà.
Elpis Boethij uxor.
Erinna Theia.
Erophile Troiana.
Eudochia Theodoſij Iunioris.
Eugenia Philippi Ro. filia.
Eumetis Lyndia.
Eumonia Nazarij filia.
Eunoë, quam multis Eianicam putant.
Eurydice Hieropolitana.
Eurydice altera, Plutarchi diſcipula.
Euſtochium.

F

Fabiola, diuis dicata.

G

Gemina duæ, mater, & filia.
Genebria Veronenſis.
Gilberta Anglica.
Gorgon, Leonidæ uxor.

H

Hedibia.
Hedyle Hedylogi Samij uxor.
Helena Menelai uxor.

Helena

Helena Flauis, regis Angliæ filia.
Hepione medica.
Heſtiaa Alexandrina.
Hilda Herenica, Angla.
Hildegardis Moguntinenſis.
Hipparchia vxor Cratis Philoſophi.
Hippias Lycurgi hoſpita.
Holda, vide infrà Olda.
Homeloia, Eunexi filia.
Hortenſia Hortenſij filia.
Hydra.
Hygia Aeſculapij filia.
Hyptachia Alexandrina, ſiue Hypathia.
Hyptachia altera, Theonis filia.

I

Iambe Panos & Echus filia.
Iaſo Aeſculapij filia.
Ioanna Papa, quam dicunt fuiſſe Gilbertam illam Anglicam.
Irene pictrix.
Iſabella Malateſta.
Iſis Aegypti regina.
Iſota Nouarola Veronenſis.
Iſtrina Scytarum regina.

L

Lælia C. Gracchi filia.
Lælia altera, Lælij filia.
Lais.
Laſthinea Mantinea.
Latona.
Lauinia.
Laura, Nicolai Throni vxor.
Laura altera, Brixiana.
Learchis.
Leontium Epicuri amica.
Leoparda.
Libyſſa.
Licinia duæ.

M

Manto Tireſiæ filia.
Marcella.
Margarita Ioannis Feruſini vxor.
Margarita altera medica.
Margarita Franciſci Francorum Regis ſoror.
Maria Moſis ſoror.
Marſepia.
Marſine.
Martha Syra.
Martia Hortensij vxor.
Martia Proba Britannorum regina.
Medea.
Megaloſtrata.
Menexene.
Mneſarchis Epheſia.
Mæro.
Muſca, ſiue Myia duæ.
Muſæ nouem.
Mutia duæ.
Mycale Centaura.
Myia Theanus filia.
Myrina.
Myro Byzantia.
Myrtis Anthedonia.

N

Nicarete Megarenſis.
Nicaula Aethiopiſſa, quæ & Saba multis dicitur.
Nicoſtrata, de qua ſuprà.
Noſsis Lyrica.
Nyſis poetria.

O

Ocyroe Cilonis filia.
Oenone Nympha.
Olda Prophetiſſa.

P

Pallas.
Pamphila.
Panacea Aeculpij filia.
Pantaclea.
Parthenis.
Paula.
Paulina.
Perictyone Pythagorica.
Perilla.
Phaennis.
Phanothea.
Phemonoe, Promantis Apollinis filia.
Philænis.
Phintis, Callicratis filia, Pythagorica.
Phygo.
Plotiana.
Polla, vide Argentaria.
Polydamia.
Polyxo.
Pompeia Paulina.
Pompeij Saturnini vxor.
Praxilla Sicyonia.
Proba Falconia.
Ptolemais Cyrenenſis.
Pudentilla Apuleij ſoror.

R

Rhoſuita Saxonica.
Rufina.
Ruſticiana, Symmachi vxor.
Ruth.

S

Saba, de qua ſuprà in Nicaula.
Sabina duæ.
Salpæ duæ.
Sappho Ereſia.
Sappho Mitylenæa.
Sempronia.
Sentia Elea.
Sera filia Azer.
Sibyllæ.
Sido Ponti filia.
Soſipatra Lyda.
Sotira.
Sulpitia.
Suſanna Rufini Alexandrini ſoror.
Symmachia.

T

Talarchis Argina.
Tanaquil Romanorum regina.
Targelia.
Terentia Tulij vxor.
Theano Metapontina.
Theano alia Locrenſis,
Theano alia Thuria,
Thelesilla Argiua.
Themides duæ.
Themiſta vxor Leontei Lampſaceni.
Themiſtoclea, quam alij Theocleam vocant.
Theognis Diodori Saturni filia.
Theonoe Protei filia.
Theofila Canio Gaditano poetæ adamata.
Theoſebia.
Timaris regina.
Timoclea Thebana.
Triuultia Mediolanenſis.
Trota.

V

Vari vxor.
Velleda.
Vrſula.

X

Xenoclea.

Z

Zenobia Palmyrenorum regina.

Mulieribus non amplius fidendum, l. 12. numero. 1,
Mulieres maximè decet ſilentium & taciturnitas, l. 12 nu. 5. & 6.
Mulieres natura per aues docet ſilentium, ibi. num. 6.
Mulieres loquaculæ, ibid. nu. 9.
Præſertim meretrices, ibid. num. 16.
Et anus, ibid. nu. 17.
Mulieribus cur docere in eccleſia non permititur, l. 12. numero 10.
Mulieres repelluntur à feudo ob garrulitatem, ibid. numero 13.
Mulier in complexibus omnia reuelat, l. 12. num. 16.
Mulieres vel inuitæ ſecreta ſua produnt, ibi. nu. 18.
Mulieres, præſertim caſtas maximè exaſperat virorũ adulterium, l. 13. nu. 27.
Mulieres ex virorum adulteriis in inſaniam vertuntur l. 13. numero 28.
Mulier quæpiam ob zelotypiam, combuſtis cunctis mariti bonis, ſe filiumque communem interemit, l. 13. numero. 30.
Altera pellicem, & maritum, & filiũ, quem ex eo ſuſceperat, ob eandem cauſam interemit, ibid.
Muliebri vaſculo honorem impertiri quid ſit, l. 13. numero. 39.
Mulier quædam ob immodicum concubitũ maritum repudiauit, l. 15. num. 1.
Mulier quædam ex immodico concubitu occubuit, ibidem.
Mulieribus caſtra intrare non licet, l. 15. nu. 24.
Mulieribus menſtruatis Venere abſtinendum, l. 15. numero 128
Mulieres menſtruatæ rarò concipiunt, ibi. nu. 131.
Mulieribus infantes lactantibus Venere abſtinendum, l. 15. numero 139.
Mulieribus item quę recens cõceperunt, l. 15. n. 141.
Mulier, quæ inuita comprimitur, vix concipit, l. 15. numero 169.
Mulieres ab impudicarum congreſſu abſtineant, l. 16. numero 14.
Mulier impudica cæteras ſui ſimiles eſſe cupit, ibid. numero 25.
Mulieres a laſciuis ſermonibus abſtineant, l. 16. numero 29.
Mulieres à picturis obſcœnis caueant, ibi. nu. 33.
Et à ludis publicis, præſertim impudicis, ibid. numero 35. & ſeq.
Et ab impudicis lectionibus, ibid. nu. 40.
Mulieres ſobrias eſſe oportet, vt pudicæ ſint, l. 16. numero 45.
Et minimè deſidioſas, ibid. nu. 50.
Mulier ſtatim copulanda, pro copulata habetur, gloſ. 2. numero 13.
Mulier iura exceptione S. C. velle. non tenetur in foro conſcientiæ, gloſ. 4. nu. 16.
Mulier prohibita contrahere ſine conſenſu propinquorum, an poſſit patri liberè renuntiare, gl. 5. nu. 33. & multis ſeq.
Mulier prohibita donare ſine conſenſu propinquorum, an prohibita cenſeatur donare cauſſa mortis, glo. 5. nu. 64. & multis ſeq.
Mulier ſtatuto prohibita teſtare ſine conſenſu viri, poteſt teſtamentum ſine eo factum reuocare, gloſſ. 5. numero 90.
Mulier poteſt eſſe procuratrix ad negotia, gloſ. 5. numero 171.
Atque etiam in his, quæ ſunt voluntariæ iuriſdictionis. ibid.
Et in cauſis ad ſalutem animarum pertinentibus, & aliis multis, ibid.
Mulieribus nocturni cœtus vitandi, l. 16. nu. 42.
Mulieres à congreſſu virorum libidinoſorum caueant, l. 16. num. 27.
Mulieres ab Olympicis certaminibus olim arcebãtur, l. 16. nu. 37.
Mulier prohibita contrahere, poteſt vt tutrix filiorum contrahere, gloſ. 5. nu. 176.
Mulier fideiubens cum iuramento obligatur, l. 7. numero 152.
Mulier prohibita agere ſine conſenſu propinquorum, ſi id faciat & obtineat, an valet quod actum eſt glo. 8. num. 61. & 75.
Mulier prohibita contrahere ſi contrahat ad ſuam vtilitatem, an valeat, gloſ. 8. nu. 77.
Mulier prohibita contrahere, an poſſit adire hæreditatem opulentam, gloſ. 8. nu. 78.
Mulieri fideiubenti, & ſe virum mentiẽti, non ſuccurritur, gloſ. 8. nu. 135.
Mulieri in venditione rei dotalis, aſſerenti eam non eſſe dotalem, non ſuccurritur, ibid.
Mulier quæ proximiores eos eſſe dicit, quos adhibet in ſuo contractu, in quo ex ſtatuto requiritur cõſenſus proximorum, non ſubuenitur, gloſſ. 8. numero 136.

Mulierum

Mulierum zelotypia ſæpe illis eſt pernicioſa, l. 16. numero 4.
Mulier, cuius maritus cõmuni opinione reputatur mortuus, excuſatur ab adulterio, gloſſ. 8. nume. 151.
Mulier ſtatuto prohibita contrahere aut liberare ſine conſenſu propinquorum, poteſt tamen eum liberare, qui debitum ſoluit, glo. 8. nu. 187.
Mulieribus impudicis prodeſt loci mutatio, l. 16. num. 53. & ſeq.
Mulieres ne ſola ſint cum viris, ibid. nu. 57.
Mulier ſine ſolennitate ſtatuti poteſt facere obligationẽ neceſſariam, l. 8. nu. 196.
Mulier ſine ſolennitate ſtatuti poteſt ſecundo viro eam dotem dare, quam primo dederat, gloſſ. 8. numero 197.
Mulier cenſetur ſecundo viro dare eam dotem, quam primo dederat, ibid.
Mulier tenetur dare dotem, etiamſi in contractu matrimonij dictum non ſit, ibid.
Mulier contrahendo matrimonium an poſsit dotem conſtituere in re immobili, gloſſ. 8. nu. 198.
Mulier ſecundo marito non poteſt plus in dotem dare, quàm vni ex filiis primi matrimonij relinquere, niſi ſit datio neceſſaria, gloſſ. 8. nu. 202.
Mulier poteſt alienare dotem, vt ex captiuitate redimat parentes, fratres, & alios neceſſarios, gloſſ. 8. nu. 281.
Mulus cur longæuior, quàm equus, l. 15. nu. 9.
Multa permittuntur, quæ non carent vitio, l. 9. num. 2. & ſeq.
Multa cadunt inter calicem ſupremaq; labra gloſſ. 2. num. 31.
Mundus muliebris quid, l. 3. nu. 34.
Mundus cur ita dicatur, ibid.
Mundus muliebris, & ornamentum, an differant, ibidem.
Mundum neutro genere, ibid.
Mus fœmina maiore libidinis rabie flagrat, quam mas, l. 9. nu. 127.
Muſæ nigris oculis, l. 2. num. 38.
Muſæ virgines, & quare, l. 15. nu. 62.
Muſæ cur Camœnæ dictæ ſunt, ibid.
Muſas nonnull meretriculas fuiſſe dicunt, ibid.
Muſarum liberi, ibid.
Muſarum nomina, & eorum rationes, in nomenclatura dictarum mulierum, in Muſis.
Muſta virgo quæ dicatur, l. 6. nu. 2.
Mutata res in priſtinum ſtatum non redit, gloſſ. 3. numero 1.
Mutus poteſt contrahere matrimonium nutu & ſignis gloſſ. 7. nu. 17.
Mutus iurare poteſt nutu & ſignis, ibid. nu. 18.
Mutus teſtificari poteſt, modò ſciat ſcribere, ibi. numero 19.
Myrrha Cynaram patrem de perditè amauit, gloſſ. 9. numero. 100.

N

NArciſſus ſuam imaginẽ in fonte viſam adamauit, antè ab omni amore abhorrens, l. 5. numero. 28.

Naſamones ſinguli plures vxores habent l. 7. nu. 22.
Naſamones in propatulo coeunt, l. 7. nu. 55.
Naſamonum vxores prima nocte ſingulos conuiuas Veneris gratia obeunt, ibid. nu. 56.
Naſati ſolent eſſe bellè mutoniati, l. 9. nu. 95.
Natio ſerui qui venditur, pronuntiari debet, l. 7. numero 17.
Nationis cuiuſque mores peculiares, ibid. nu. 19.
Nationum diuerſarum mores in re vxoria, ibid. num. 20.
Naturæ legibus vxor in poteſtate viri eſt, l. 1. num. 8. & 9.
Natura ſi poteſt, marem facit: ſin minus, fœminam, l. 1. num. 99.
Natura ſumus cupidi gignendi noſtri ſimilis, l. 6. numero 11.
Natura parentum, & liberorum concubitu interdicit, l. 7. nu. 47. & ſeq.
Natura abhorret vacuum, l. 9. nu. 87.
Natura docuit mulieres tacere per aues, l. 12. numero 6.
Natura adulterium fugere docuit per bruta, l. 13. nu. 1. & ſeq.
Natura relationis, eſt natura veritatis, gloſſ. 7. num. 196.
Naturalis filia, quæ viro legitimo nupſit, legitima efficitur, l. 1. nu. 18.
Naturales liberi faciunt ceſſare conditionem, ſi inſtitutus decedat ſine liberis, non ſi inſtituta, l. 1. num. 45.
Nauris parentibus cum liberis ſtupro coire fas eſt, l. 7. nu. 33.
Nauſicaa à proceritate corporis laudata, l. 2. numero 74.
Nauſimenis vxori quid contigerit, cùm filij & filiæ ſtupro interueniſſet, l. 7. nu. 37.
Neceſſarium malum fœmina, l. 9. nu. 219.
Neceſſarium malum quid dicatur, ibid.
Nemo tam malus, quin aliquid boni faciat, l. 11. numero 2.
Nemo tam ſtultus, quin aliquid boni dicat, ibid.
Nepotes dicuntur expreſsè contineri in diſpoſitione loquente de filiis, in re tranſmiſsibili ad nepotes, l. 7. nu. 177.
Nequeo verbum, tollit omnem potentiam, gl. 4. n. 11.
Nequitia pro libidine, l. 15. nu. 7.
Nereis Magnetem fratrem turbiter adamauit, & refugientem veneno ſuſtulit, l. 9. nu. 101.
Nero Imperator Syllanũ, quòd diceretur vxorem duxiſſe amitam, exilio mulctauit, l. 7. num. 42.
Nerua Imperator primus prohibuit nuptias cum fratrum filiabus, ibid.
Nerui à cerebro proueniunt, l. 15. nu. 37.
Nerui eandem cum cerebro ſubſtãtiam habent, ibid.
Neruis nocet coitus. ibid.
Nicolai Antiocheni hæreſis de communitate mulierũ, l. 7. nu. 51.
Nicolaus Antiochenus hæreticus choros duxit fœmineos, l. 9. nu. 31.
Nicolai eiuſdem zelotypia, l. 16. nu. 63.
Nigri oculi ad formam pertinent, l. 2. nu. 38.

Nigredo a calore ſit, l. 9. nu. 147
Nil diuiduum in domo coniugali eſſe debet, l. 8. numero 8
Ninus Aſſyriorum rex laudatiſſimus nihil abſq; Semiramidis conſilio agebat, l. 11. nu. 1
Nitimur in vetitum ſemper, l. 9. nu. 16
Nixus quid ſit, l. 12. nu. 7
Nobiliorum ſocietas fugienda, l. 6. nu. 33
Nobiliores vxores non ſpernendæ, l. 5. nu. 36
Noe inebriati nuditas deriſa, l. 4. nu. 35
Nomadum tota natio matribus congreditur, l. 7. numero 33
Nominatim factum dicitur, quod ex præſumptionibus colligitur, gl. 7. nu. 165
Nominis ſimilitudo affectionem gignit, l. 5. nu. 27
Nominis teſtatoris ferendi conditio non inutilis, ibid.
Non bene olet, qui bene ſemper olet, l. 3. nu. 10
Non eadem omnibus ſunt honeſta, & turpia, ſed omnia maiorum inſtitutis iudicantur, l. 7. n. 63
Non omne illicitum punitur, l. 9. nu. 2. & ſeq.
Non omne quod licet, honeſtum eſſe, ibid. nu. 7
Non es mihi Conſul, quia tibi Senator non ſum, l. 13. nume. 40
Non poteſt verbum negat potentiam, gl. 4. nu. 1
Et reſiſtit actui, ibid. & ſeq.
Et reddit actum ipſo iure nullum, ibid.
Et importat ſolennitatem, ibid.
Et inducit formam, ibid.
Et reſiſtit obligationi, ibid. nu. 2
Non poteſt, & non poſſit, an differant, glo. 4. nume. 8. & ſequen.
Notarij exiſtimati communi opinione, cum non ſit, inſtrumentum an valeat, gl. 8. nume. 145. & 153. & ſequen.
Notitia cum requiritur, ea debet eſſe plena, & omniũ qualitatum & circumſtantiarum, gl. 8. n. 183
Noua nupta in pelle lanata conſidebat, glo. 10. numero 38
Nouarienſium pœna in adulteros, l. 15. nu. 23
Nouercarum in priuignos crudelitas, gloſſ. 9. numero 196
Nouercarum propria epitheta, ibid.
Nouercæ crudeles, ibid.
Diræ ibidem.
Sæuæ, ibid.
Terribiles, ibid.
Nouercæ quædam in priuignos piæ, gl. 9. nu. 198
Nubere propriè fœminarum eſt, l. 5. nu. 3
Interdum tamen de viris dicitur, ibid.
Nupturæ viris futuris vitium corporis ne nudanto, ſed aliter aperiunto, l. 4. nu. 10
Nuditas mulierum viros ad libidinem accendit, l. 4. nu. 12. & 13
Nuditate mulierum in primis gaudent libidinoſi, l. 4. num. 15
Nudus Cupido, ibid. nu. 16
Nuda Venus, ibid. nu. 17
Nuditas membrorum muliebrium ſacris literis exoſa ibid. nu. 19
Nudæ fœminæ in ſcenam prodibant apud Romanos, ibi. numero 30
Nuditas in viris quoque aliquid pudoris habet, l. 4. nume. 34
Nudandi corporis in certaminibus mos vnde fluxit, ibid. nu. 36. & ſeq.
Nudæ fœminæ in lupercalibus, ibid.
Nugæ quæ dicantur, l. 3. nu. 11
Nugiuendi qui, ibid.
Nullus & inhabilis æquiparantur, gl. 8. nu. 61
Nullitas contractus non allegatur contra eum, fauore cuius is nullus eſt, gl. 8. nu. 94. & ſeq.
Numa Pompilius ab vxore conſilium ſumebat, l. 11. nume. 1
Numa Pompilius quam pœnam adulteris impoſuerit l. 13. nu. 14
Numa Pompilius cum orationibus uacaret, mulieribus abſtinebat, l. 15. nu. 114
Numerus impar mas eſt, par fœmina, l. 1. nu. 64
Numidæ ſinguli plures vxores habent, l. 7. nu. 22
Numidæ vxoribus, perinde ac ſeruis, utuntur, l. 8. numero 9
Numina uideri ſe nolunt, l. 4. nu. 24. & ſeq.
Nuptiæ inter impares Romæ non contrahebantur, l. 5. numero 31
Nutrices coitu abſtinere debent, & quare, l. 15. numero 139
Nyctimene cum Epopeo patre concubuit, l. 9. numero 100
Nympha pulchra, l. 2. num. 39

O

Obryzum aurum quid ſit, l. 3. nu. 17
Obryzati ſolidi, ibid.
Obſcœnitas verborum è ciuitate pellenda, l. 16. numero 31
Oceanus Tethyn ſororem uxorem duxit, l. 7. nu. 35
Ocium parens libidinis, l. 9. nu. 174. & l. 16. nu. 51
Ocium nil boni parit, d. nu. 51
Ocni funiculum, l. 10. nu. 8
Octogenario natus filius an ei ſuccedat, l. 6. n. 22
Oculis vxorem capere, ſumma dementia eſt, l. 2. numero 2
Oculi cæſii quid ſignificent, l. 2. nu. 35
Oculi cæſii an ſint pulchri, ibid.
Oculi nigri ad formam pertinent, l. 2. nu. 38
Offenſa dici poteſt, quod pœnam non meretur, l. 9. numero 2
Officialis prohibitus contrahere cum ſubditis, non prohibetur pignus accipere, gl. 5. nu. 108
Officium non probatur, niſi per literas illud ipſum decernentes, gl. 8. nu. 154
Olea a caſtis colli uult, l. 15. nu. 125
Olympias expirans capillis crura texit, ne quid in decorum in eius corpore uideretur, l. 4. nu. 53
Omiſſio plus nocet, quam renuntiatio, gl. 7. n. 78
Omnia bonum appetunt, l. 2. nu. 45
Omne animal diligit ſimile ſibi, l. 5. nu. 20
Ophiriſum aurum quid ſit, l. 3. nu. 17
Opilius Macrinus Imperator quam pœnam in adulteros impoſuit, l. 13. nu. 17
Opinio vltima ſequenda, l. 5. nu. 187

Ordinem

Ordinem ætatum ſequi ordinem vniuerſi, l.6.nu.14.
Ornamentorum nimium ſtu|dium maius vitium quàm ebrietatem, l.3. nu.31.
Ornamentum magis dehoneſtat, quàm ornet, l.3.numero 9.
Ornatus detrahit pulchritudini fœminarum, & contrà deformitatem earum auget, l.3.nu.15.
Ornatus mulierum totis cenſibus & matrimoniis redempti, l.3. nu.21.
Ornamentorum muliebrium defenſio, l.3. nu.16. & multis ſeq.
Ornamenta in ſomnis quid ſignificent, l.3. nu.24.
Ornamentorum muliebrium infinita genera, l.3. numero 27.
Ornamentorum vaſa & repoſitoria, ibid. nu.29.
Ornatus magis decet fœminas, quàm viros, l.3. numero 16.18.19.& 28.
Ornamenta magis decet puellas innuptas, quàm nuptas, l.3. nu.30.
Ornatus muliebris, an & quomodo ſit permiſſus, l.3. nu.45. & ſeq.
Ornamenta, quæ ſumit mulier domū egreſſura, non ad maritum, ſed ad alios ſpectant, l.3. nu.42.
Ornatus, an & quomodo viris ſit permiſſus, l.3. numero 45.& multis ſeq.
Orpheus ſacris prohibuit mulieres menſtruatas, l.15. nu.134.
Oſculum fœminarum quare inuentum, l.9. nu.206.
Ouidius vitio repetitionis laborauit, l.9. nu.26.
Ouidij loci enodati, l.7. num.11. & l.15. num. 92. & 99.
Ozam, quia poſt vxoris concubitū, manus admouit arcæ domini, repentina morte occubuit, l.9.n.112.

P

PActum quodlibet dicitur contractus. gloſ.5. numero 6.
Pactum de non acquirendo, non impedit pignus accipere, gloſ.5. nu.108.
Pactum nudum expreſſum pignus ipſo iure tollit, non tacitum, gloſ.7. nu.56.
Pactum de futura ſucceſſione, quod fit ex neceſſitate præcedentis contractus, valet, gloſ.8. nu.199.
Paones ſinguli plures vxores habent, l.7. nu.22.
Palæſtinorum pœna in adulteros, l.13. nu.6.
Pallaca quid ſit, & an differat à pellice, gloſ.8. numero 244.
Palla virago dicta & quare, l.1. nu.91.
Pallas cæſiis oculis, l.2. nu.35.
Eadem γοργωπὸς dicta, & quare, ibid.
Pallas irata ob contemptum ſuæ formæ, l.2. nu.50.
Pallas ſeſe non indiligenter coluit, quò formoſior Venere & Iunone indicaretur, ibid.
Pallas expers ictuum Cupidinis, l.15. nu.62.
Pallas ὑγεία, l.15. nu.157.
Pallas Euandrius formoſus, l.2. nu.40.
Palmæ fœminæ non ſine maribus gignunt, l.1. nu.65.
Palumbarum caſtitas, l.13. nu.3.
Palumbes diutius viuere, quam columbas, & quare, l.15. nu.9.
Pan Penelopes filius ex procorum promiſcuo cōcubitu natus, l.9. nu.95.
Aut, vt alij dicunt, ipſius Penelopes & Mercurij filius, ibid.
Pan Hircipes dictus, ibid.
Pandari filia ex ſtatura corporis laudatæ, l.2. nu.74.
Pandora mente canina, l.9. nu.214.
Panthœda dictum de muro valde munito, l.10. numero 21.
Papa poteſt præuenire cæteros collatores, non tamen honeſtum eſt id facere, l.9. nu.3.
Papa poteſt reuocare beneficium, non tamen honeſtū eſt, & laudabile, ibid.
Papa in quibus gradibus dipenſare poſſit, l.7. nu.50.
Papa ſententia contra non citatum, non valet, glo.4. numero 1.
Papa non poteſt dare fidem ſcripturæ non authenticæ, ibid.
Papa conſenſus, qui debet interuenire in teſtamento Cardinalis, præſumitur ex diuturnitate temporis, l.7. nu.40.
Papinianus legalis doctrinæ theſaurus, & iuris aſylum dictus, l.2. nu.47.
Papinianus pulcherrimus, ibid.
Parapherna quæ dicantur, gl.9. nu.1.
Parentes arguuntur, qui deformes filias virginitati conſecrant, l.2. nu.59.
Parentum mores ad poſteros deriuantur, l.7. nu.2.
Parentum eorum, qui accuſantur, mores inſpiciendi, l.7. nu.8.
Pares abſentes, an citandi ſint, glo.8. nu.17.
Paria ſunt in eſſe conſiſtere, aut in eo ſtatu eſſe, qui proximè in eſſe producit, glo.2. nu.4.
Paria ſunt aliquid factum eſſe, aut proximè faciendum, ibid.
Paria ſunt ſententiam latam eſſe, aut cōclusum eſſe in cauſa, glo. 2. nu.6.
Paria ſunt, eſſe in conſpectu, & proximum, vt conſpici poſſit, glo.2. nu.6.
Paria ſunt, non eſſe, & inhabilem eſſe, glo.8. nu.43.
Paridi cultus ab Hectore fratre exprobratus, l.3. nume.49.
Pariſatis filium Darium deperiit, l.9. nu.101.
Pariſiis viri ex vxorū adulterio traducunt, l.9.n.232
Parthenone quid, l.10. nu.25.
Parthi dulcedine variæ libidinis vxores plures ſinguli ducunt, l.7. nu.22.
Parthi cum matribus, filiabus, ſororibus matrimonium contrahunt, ibid. nu.33.
Parthi fœminis, & conuiuia, & conſpectum interdicunt, l.10. nu.11. & iterum, nu.17.
Parthi cum concubinis, non cum vxoribus, conuiuia ineunt, l.10. nu.17.
Parthorum pœna in adulteros, l.13. nu.8.
Paſiphaë tauro ſe ſubſtrauit, l.9. nu.108.
Paſſeres vitæ breuioris, quia ſalaces ſunt, l.15. n.9.
Patauinæ operta facie in publicum prodeunt, l.4. num.19.
Patauinarum ſeueritas & pudicitia, ibid.

Patrum vetus in filios poteſtas imminuta, l. 1. nu. 6.
Pater meretricarius filiam meretricem exhæredare poteſt, l. 1. nu. 45.
Pater debet nepoti vxorē ducenti conſentire, non etiā nepoti, ibid.
Pater non tenetur reddere rationem adminiſtrationis paternæ, gloſ. 5. nu. 40.
Pater legitimus adminiſtrator poteſt alienare ſine decreto, ibid.
Patris conſenſus ad iudicium filio præſtitus non amplius requiritur in executione, gloſ. 5. nu. 165.
Pater ſi conſenſerit filio contrahenti in inſtrumento guarentigiato, poterit id inſtrumentum executioni demandari ſine alios ipſius conſenſu, ibid.
Patris conſenſus adhibitus in matrimonio filiæ, non amplius requiritur in ductione illius in domum mariti, ibid. nu. 166.
Pater ſi conſenſit in officio tutoris filij, non amplius neceſſe eſt, vt conſentiat in exercitio, gloſ. 5. numero 167.
Pater ſi conſenſit filio impetranti reſcriptum, non amplius requiritur eius conſenſus in proceſſu cauſæ, ibid. nu. 169.
Pater poteſt agere contra filium famil. nomine alieno, gloſ. 5. nu. 177.
Patris conſenſus pro omnibus cauſis ſufficit, ſine alia ſpecialitate, gloſ. 5. nu. 197.
Patris cōſenſus generalis, ad donationem cauſa mortis ſufficit, ibid.
Pater an poſſit conſentire filiofamilias agenti per procuratorem, gloſ. 6. nu. 28.
Pater inſtruēs cauſam, aduocatū adducens, aut aliter ſolicitās ꝓ filio agēte, illi cōſentire vr, glo. 7. n. 29.
Pater præſumitur conſenſiſſe filio contrahenti ex diuturnitate temporis, gloſ. 7. nu. 40.
Pater ſi conſenſerit filio teſtanti, cum clauſula, vt valeat iure teſtamenti, codicillorum, aut alterius vltimæ voluntatis, cenſetur ſpecialiter conſentire donationi cauſa mortis, gloſ. 7. nu. 142.
Pater debet conſentire filio agenti, etiam in cauſa ſummaria, gloſ. 8. nu. 9.
Et videbis, quid ſi pater ſit abſens.
Pater poteſt bona aduentitia filij pro eius vtilitate alienare, gloſ. 8. nu. 74.
Pater nō obligatur pro dote filioſa. data in matrimonio putatiuo, gloſ. 8. nu. 247.
Patenter expreſſum non eſt, quod ex coniecturis colligitur, gloſ. 7. nu. 168.
Patientia 10. annorum eius qui conſentire aut autoritatem præſtare debuit ex ſtatuto, an ſufficiat vt actus valeat, gloſ. 7. nu. 39.
Patiētia diuturna an habeat vim expreſſi conſenſus, gloſ. 7. nu. 44. & ſeq.
Et quid ſtatuto, ibid. nu. 46.
Patria mores nobis ingenerat, l. 2. nu. 14.
Patria ordinandorum inueſtigari debet, l. 7. nu. 17.
Patriæ & noſtra affectio eadem eſſe præſumitur, ibid.
Patriæ amor, l. 7. nu. 65.
Patria dulciſſima, ibid. nu. 66.
Patriam ſuam quiſque laudat, ibid.
Patriæ ſumus, gloſ. 2. nu. 10.
Patria poteſtate ſemel liberatus, an in eandē recidat, gloſ. 3. nu. 1.
Patria poteſtas non deſtinata ad præſtandam autoritatem pupillis contrahentibus, gloſ. 5. nu. 40.
Patronos ſatis videtur conſentire inſtitutioni de ſe factæ, gloſ 7. nu. 28.
Pauor muliebris, l. 9. nu. 158.
Pauli Eremitæ ad vxorem adulterā dictū, l. 8. nu. 14.
Paulina matrona Romana, religionis ſpecie in templo Iſidis ſtuprata, l. 15. nu. 107.
Pax non rumpitur ex damno, quod eſt in potentia nocendi, gloſ. 2. nu. 30.
Peccatum an ſit viros muliebribus veſtibus, mulieres virilibus vti, l. 5. nu. 71.
Peccata quæ ſola voluntate contrahitur, ſola voluntate dimittuntur, gloſ. 5. nu. 14.
Pecudes grauidæ præter paucas mares non admittunt, l. 9. nu. 85. & ſeq.
Pelagia ſancta ſexum viriles mentita, l. 3. nu. 71.
Pellex quæ, & an à pallaca differat, glo. 8. nu. 244.
Pelopea cum patre Thyeſte concubuit, l. 9. nu. 100.
Peloponneſiacæ virgines diſcinctæ, & pallio feneſtrato indutæ, l. 4. nu. 31.
Penelope à proceritate laudata, l. 2. nu. 71.
Penelope à procis munera accepit, ibid.
Penelope vidua dicta, quòd marito diutius carere, l. 6. nu. 12.
Penelope impudica, l. 9. nu. 95.
Penelope, mortuo Vlyſſe, nupſit Telegono, eiuſdem Vlyſſis ex Circe filio, ibid.
Penelope è gynæceo deſcendens, faciem velis tegebat, l. 4. nu. 20.
Penelope lanæ dedita, l. 10. nu. 40.
Penelope à lanificio dicta, ibid.
Penoribus præfectos caſtos eſſe debere, l. 15. nu. 126.
Pepli quid ab Fanis differant, l. 3. nu. 27.
Peregrinæ veſtes reprehenſæ, l. 3. nu. 57.
Peregrinæ mulieres de pudicitia ſuſpectæ, l. 10. numero 33.
Peregrinæ pro meretricibus, ibid.
Perinde, dictio denotat improprietatem, gloſ. 7. numero 187.
Permiſſa multa ſunt, quæ non carent vitio & dedecore, l. 9. nu. 2. & multis ſeq.
Perſarum lex, ne mulieres extraneis viris conſpiciendas ſe præberent, l. 4. nu. 21.
Perſæ vxores plures ſinguli ducunt, propagandæ ſobolis gratia, l. 7. nu. 22.
Perſæ in matrimonium ducunt matres, filias, ſorores, l. 7. nu. 32.
Nec tamen id illis ſemper licuit, ibid.
Perſis vxores communes, l. 7. nu. 33.
Perſæ ſeueriſſimè ingratitudinem puniunt, l. 9. nu. 27.
Perſarum inſignis contumelia, audire ſe eſſe muliere ignauiorem, l. 9. nu. 216.
Peruſinorum pœna in adulteros, l. 13. nu. 23.
Phædra Hippolitum priuignū adamauit, l. 9. nu. 103.

Phani

Phani hiſtoria, l. 16. nu. 13.
Phaonem quare Sappho adamauerit, l. 1. nu. 65. & iterum, l. 11. num. 2.
Phariſæi ornamentis muliebribus vtebantur, l. 3 numero 62.
Pherecydis dicterium in comatum iuuenem, l. 3. numero 48.
Pheron Aegypti Rex vnam tantùm mulierem vni viro cognitam inuenit, l. 9. nu 80.
Phidiæ Venus Elienſibus depicta, l. 10. nu. 16.
Philanis libros ſcripſit de formis concubituum, l. 9. nu. 97.
Philanis tribas, l. 9. nu. 107.
Philetæra in balneum deſcendentis verecundia, l. 4. nu. 11.
Philippus Macedonum Rex quendam ex ordine iudicum ſemouit, quòd capillos tinxiſſet, l. 3. nu. 48.
Philippus Macedonum rex filiam Cleopatram auunculo nuptui dedit. l. 7. n. 43.
Philonome Tenuem priuignum miſerè amauit, l. 9. numero 103.
Philopœmenis hiſtoria memoranda, l. 2. nu. 58.
Phineus filios nouercæ impulſu excæcauit, l. 9. numero 196.
Phocionis vxor veſte mariti vtebatur, l. 3. numero 70.
Phoralicis nocet Venus, l. 15. nu. 45.
Phocylides in ornatum virorum, l. 3. nu. 49.
Phœnicum mulieres, cùm ſacra facerent, ſeſe palam proſtituebant, l. 7. nu. 57.
Phœnices ex filiarum proſtitutione dona dabant Veneri, ibid.
Phrygiæ, non Phryges, l. 1. nu. 89.
Phryges vxores ducunt, matres, filias, ſorores, l. 7. num. 33.
Phryne formæ beneficio abſoluta, l. 2. nu. 61.
Phrynes hiſtoria non contemnenda de mulierum fuco, l. 3. nu. 12.
Phthiſis, & phthoë, an differant, l. 15. nu. 47.
Phthiſicis nocet coitus, ibid.
Pictura obſcœna improbata, l. 16. nu. 33.
Pictura obſcœna languentes libidines excitant, ead. l. 16. nu. 34.
Pignus vt ſolo conſenſu contrahitur ſine traditione, ſic & reſoluitur, l. 15. nu. 14.
Pignus & fideiuſſio æquo iure procedunt, gloſ. 5. numero 107.
Pignus rei alienæ cōfirmatur, ſi pignorans factus ſit dominus, l. 5. nu. 142.
Pindarus in coitu occubuit, l. 9. nu. 27.
Piſidarum pœna in adulteros, l. 3. nu. 11.
Pittaci vxoris ſuperbia, l. 5. nu. 16.
Pitthei hiſtoria memorabilis. l. 11. nu. 10.
Pitthei vxoris prudentia admirabilis, ibid.
Pituita frigiditatem oſtendit, l. 9. nu. 147.
Placentinorum pœna in adulteros, l. 13. nu. 7.
Placiadarum pœna in adulteros, ibid. nu. 8.
Placidæ vxoris Ataulphi regis prudēs monitio, l. 11. nu. 12.
Plantæ mares plus virium habent, quàm fœminæ, l. 1. num. 65.
Plantæ, quæ citò perficiuntur, cito pereunt: quæ tardè veniunt, diutius durant, l. 6. nu. 37.
Platonis Ariſtippi hiſtoria memorabilis, l. 3. numero 65.
Platonis lex in matrimonio contrahendo, l. 4. nu. 10.
Platonis lex de pubertate marium & fœminarum, l. 4. nu. 23.
Plato in nuditate mulierum reprehenſus, l. 4. nu. 29.
Platonis legibus, qui à 30. anno ad 35. vxorem non duxiſſet pecunia & infamia mulctabatur, l. 6. numero 44.
Plato puellis annum nubendi à decimoſexto ad vigeſimum præſcripſit, ibid.
Platonis familiares contractos eius humeros exprimebant, l. 16. nu. 20.
Platonis lege cautum, ne mulier ſine viro iudicio intereſſet, gloſ. 5. nu. 212.
Platonis lex de matrimoniis coniunctorum, l. 7. n. 50.
Platonis lex teſtimonio mulierum, l. 9. nu. 76.
Platonis lex & pœna in adulteros, l. 13. nu. 12.
Plato vitam cœlibē & caſtá vixit ob idq́, naturæ ſacrificaſſe dicitur, quaſi peccatum expiare vellet, quod liberos non procreaſſet, l. 15. nu. 64.
Plauti locus emendatus, l. 1. nu. 63.
Plauti locus animaduerſus, l. 10. nu. 16.
Plinij loca, l. 9. nu. 95. & l. 10. nu. 16. & 37. & l. 15. nu. 130.
Plinij lapſus, l. 9. nu. 135.
Plotina maritum in exilium ſecuta, l. 3. nu. 66.
Plotina Traianum maritum prudēter corripuit, l. 11. nu. item 11.
Plutarchus à Galene citatur, l. 15. nu. 68.
Podagra filia Bacchi & Veneris, l. 15. nu. 44.
Podagra [illegible], ibid.
Pœna ducentium duas ſimul vxores, l. 7. nu. 24.
Pœna omittēda, ſi deſit ſpes emēdatiōis, l. 9. nu. 126.
Pœna oſtendit grauitatem aut leuitatem criminis. l. 13. nu. 6.
Pœna capitis quæ dicatur, l. 13. nu. 20.
Pœna ſepelientium corpora vſurariorum trahitur ad eos, qui funebri pompæ aſsiſtunt, gloſ. 5. nu. 115.
Pœna ſequitur ſuos autores, gloſ. 5. nu. 156.
Pœna an & quando committatur ex actu inualido, gl. 8. nu. 205. & ſeq. vſque ad 213.
Pœnorū virgines dotē quæſtu cōtrahūtur, l. 7. nu. 57.
Poetæ Deorum adulteria deſcribentes reiiciēdi, l. 16. nu. 41.
Poetarum genera, l. 9. nu. 16.
Polygnoti pictura Ocni & aſellæ, l. 10. nu. 8.
Polyxena moriens prouidet, vt honeſtè cadat, l. 4. numero 33.
Pompeius vituperatus, quòd iam ſenex vxorem iuuenem duxiſſet, l. 6. nu. 13.
Pompeij vxor Mutia impudica, l. 9. nu. 122.
Pompeia Plotina Traianum maritum prudenter corripuit, vide ſuprà Plotina.
Pompilus piſcis ſacer cognominatus, l. 14. nu. 2.

Pontificum pœna in adulterio, l. 13. nu. 24.
Poppea velata facie incedebat, l. 4. nu. 21.
Populiæ dictum lepidum de beſtiis poſt conceptum marem non admittentibus, l. 9. nu. 86.
Porphyrio habet ſenſum adulterij, & id patriſa detegit, l. 13. nu. 4.
Porphyrius negat Deos exaudire hominem, qui non multis diebus à venereis abſtinuiſſet, l. 15. numero 115.
Portarum obſcœna ſignificatio, l. 4. nu. 12.
Poſſeſſionem amittens non alienat, gloſ. 5. numero 161.
Poſteritas à fœmina appellata, fœminas comprehendit, licèt alias minimè, l. 5. num. 26.
Potentia antequam in actum deducatur, conditioni æquiparatur, l. 2. nu. 30.
Potentia ſi deſit, actus eſt irritus, glo. 4. nu. 1.
Poteſt verbum, non eſt neceſſitatis, niſi cum negatiua, ibid.
Poteſt verbum quam naturam in vniuerſum habeat, gloſ. 4. nu. 10. & ſeq.
Poteſtatis ſuæ, qui non eſt, nec alios in poteſtate habet, l. 1. nu. 4.
Prælatus vti cõtrahere non poteſt ſuper re eccleſiæ, ita nec diſtrahere, gloſ. 5. nu. 13.
Prælatus ſolus poteſt reuocare procuratorem à ſe conſtitutum cum conſenſu capituli, gloſ. 5. numero 91.
Prælatus non poteſt conſtituere œconomum, aut procuratorem ad alienationem rei eccleſiaſticæ, ſine ſolẽnitate, quæ requiritur in ipſa alienatione, gloſ. 5. nu. 185.
Prælatus tacitè ex lapſu temporis præiudicat eccleſiæ, licèt non expreſſa renuntiatione, gloſ. 7. numero 76.
Prælatus liberè rem eccleſiæ meliorem facere poteſt, gloſ. 8. nu. 80.
Prælati publicè exiſtimati valent locationes, & cæteri contractus, gloſ. 8. nu. 151.
Præſcriptio ſtatim complenda pro completa habetur, gloſ. 2. nu. 8.
Præſens habetur, qui in hortis eſt, glo. 2. nu. 10.
Præſens eſt, qui præbetur ſenſibus corporis, gloſ. 6. nu. 31.
Præſens, & tacens cum pro conſentiẽte habetur, intelligitur ex quadam fictione, & improprietate, gloſ. 7. nu. 14.
Præſentibus malis magis afficimur, quàm præteritis, l. 6. nu. 4.
Præſentia cùm requiritur, perſonalis, ſiue corporalis requiritur, gloſ. 6. nu. 31.
Niſi cùm præſentia collegij requiritur, ibid. nu. 32.
Quid, ſi non præſentia perſonæ, ſed cuiuſpiam requiratur, ibid. nu. 33.
Quid, ſi ſit iuſtum impedimentum, ibid. nu. 34.
Quid, ſi requiratur in materia, quæ ſuapte natura præſentiam corporalem non requirit, ibid. un. 35.
Præſentia requiſita, an & quando conſenſum requirat, glo. 6. nu. 36. & gloſ. 7. nu. 32. & 2. ſeq.
Præſentia, & taciturnitas in iudicialibus pro cõſenſu habentur, gloſ. 7. nu. 37.
Præſentia, an abſentia præſumatur, gloſ. 8. nume. 19. & 2. ſeq.
Præſentiam præſtare non dicitur, qui non intelligit, gloſ. 8. nu. 179. & ſeq.
Præſentatio eius, qui communi opinione reputatur, patronus, an valeat, glo. 8. nu. 147.
Præſentatio in fructu eſt, gloſ. 9. nu. 5.
Præſentatio beneficij, quod eſt in patronatu vxoris, an ad virum pertineat, an ad vxorem, ibidem & ſeq.
Quid, ſi id ius pertineat ex cauſa rei dotalis, ibidem, nu. 6.
Et ſi vterque præſentauerit, quis præferetur, ibi. nu. 6. & ſeq.
Præſertim, dictio implicatiua, gloſ. 8. nu. 57.
Præſumitur contra aliquẽ, aut pro aliquo, ratione malæ, aut bonę ſocietatis, l. 5. nu. 29.
Præſumptio non plus operatur, quàm veritas, gloſ. 5. nu. 60.
Præſumptio cedit veritati, gloſ. 5. nu. 60.
Præſumptio præſumptionem tollit, glo. 7. nu. 52.
Præſumpta probatio temporis ſufficit, vbi etiam pro forma requiritur certa, & determinata probatio temporis, glo. 7. nu. 47.
Præſumpta renuntiatio legitimæ hæreditatis ex cauſa inteſtati, quæ oritur ex renuntiatione teſtamentaria hereditatis, an dicatur expreſſa, glo. 7. nu. 169. & ſeq.
Præterita ſemper meliora præſentibus eſſe videntur, gloſ. 6. nu. 4.
Priapus nudus depingitur, l. 4. nu. 18.
Priapus Bacchi, & Veneris filius cur dicatur, l. 9. nume. 208.
Priapus inter Bacchi Comites, ibidem.
Priami ſpecies digna imperio. l. 2. nu. 54.
Priamus ab Homero dictus θεοειδὴς, id eſt forma diuina, ibid.
Prima quæque magis delectant, l. 16. nu. 4.
Principes fœminæ à lanificio laudantur, l. 10. numero 38. & ſeq.
Princeps poteſt autoritatẽ tacitè interponere, tametſi inferiores non poſſunt, gloſ. 7. nu. 38.
Princeps lex animata in terris, gloſ. 7. nu. 204.
Princeps poteſt fingere expreſſum, quod non eſt, ibid.
Princeps ſolus confert tabellionatũ, gloſ. 8. nu. 154.
Princeps non ſubeſt ſtatutis, & conſuetudinibus ſubditorum, gloſ. 8. nu. 175.
Niſi ratione naturali nitantur, ibid. nu. 176.
Principatus quinque ſpecies, l. 1. nu. 47.
Priuilegium conſenſum deſcendentibus, an competat filiabus maritatis, l. 1. nu. 34. & 3. ſeq.
Priuilegium conceſſum generi & poſteris, nõ eis competit, qui ex fœminis nati ſunt, l. 1. nu. 38.
Priuilegia viduarum competunt maritatis, quæ habẽt ſenes maritos, aut alias inutiles, l. 6. nu. 12.
Priuilegium idem debetur rei factæ, & rei quæ eſt in fieri, glo. 2. nu. 9.

Priuilegium concedi poteſt ijs, quæ non ſunt, ſed ſpes eſt ea fieri, gloſ.2. nu.41.
Priuilegium dignitati conceſſum, an competat vxori eius, qui in ea dignitate eſt, gloſſ.2 nu.53 & ſeq. vſque ad 67.
Priuilegium conceſſum clericis, an competat certum vxoribus, ibid.
Priuilegium fori maritorum, an cõpetat eorum vxoribus, gloſ.2. nu 54.
Quid in priuilegio, quod competit ſpeciali priuilegio artis, vel perſonæ, ibid.
Et quid in pœnalibus, ibid. nu.55.
Quid in priuilegio non ſoluendi gabellam, an vxori competat, ibid.
Quid in priuilegio, ne vir torqueatur, ibidem numero 56.
Quid in priuilegio, ne contra virum nobilem admittantur teſtes ignobiles, ibid.
Priuilegium patris competit filio, gloſ.2. nu.58.
Priuilegium datum regi non competit reginæ, nec filiis, gl.2. nu.63.
Principia rerum, gloſ.5. nu.20. & ſeq
Pro abſoluto cenſetur, qui ſtatim eſt abſoluendus, glo.3. nu.2.
Pro bannito, an ſit habendus, qui ſtatim banniendus eſt, ibid. nu.5.
Pro cancellato, an habeatur, qui proximè cancellãdus eſt, ibid. nu.3.
Pro cincto, qui ſtatim cingendus eſt, ibid. nu.2.
Pro condemnato, qui ſtatim condemnandus eſt, ibid. nu.5. in 2 locis.
Pro dato, quod dari paratum eſt, ibid. nu.4.
Pro facto, quod proximè futurum eſt, ibid. nu.2. & iterum, nu.26.
Pro liberto, qui ſtatim à ſeruitute liberandus, ibi. numero 4.
Pro perdito cenſetur, quod ſtatim perdendum eſt, ibidem.
Pro perfecto, ſiue completo habetur, quod cœptum eſt, gloſ.2. nu.8.
Pro rebannito qui ſtatim rebanniendus eſt, eba.127. num.3.
Sed hæc omnia quomodo intelligantur, vide num.26. & ſeq.
Probatio reuocationis teſtamenti tot teſtes requirit, quot & ipſum teſtamentum, gloſ.5. nu.13.
Probatio officij non fit, niſi per literas ipſum officium decernentes, gloſ.8. nu.154.
Proceritas corporis, an ad pulchritudinem mulieris pertineat, l.2. nu.74.
Procris cum Erichtheo patre concubuit, l.9. nu.100.
Proculus Cæſar centum Sarmatas virgines 15. dierũ ſpatio vitiauit, & ex his decem nocte vna, l.15. nume.92.
Procuratorem eſſe non poſſe, ex iuris apicibus eſt, gloſ.5. nu.171.
Procurator repreſentat perſonam eius, cuius nomine aliquid facit, gloſ.5. nu.195.
Procurator habens poteſtatem reuocandi ſubſtitutum ab eo, id expreſsè facere põt, non tacitè, gl.7. n.70.
Procurator domino præiudicat. ex lapſu temporis licèt expreſsè non poſſit, glo.7. nu.77.
Procurator omittendo nocet domino, gloſ.7. num.78.
Procurator non poteſt dominum facere cadere in pœnam, niſi expreſſum ſit mandatum, & niſi vnicus actus ſit demandatus, gloſ.7. nu.135.
Procurator Cæſaris eo inconſulto poteſt ad eius commodum contrahere, gloſ.8. nu.80.
Procurator ſine mandato ſpeciali poteſt facere trãſactionem vtilem domino, ibid. nu.81.
Prodigus, an obligentur ex delicto, glo.5. nu.155.
Prodigus ad ſuum commodum poteſt contrahere, gloſ.8. nu.84.
Profeſſio expreſſa fortior tacita, & difficilioris retractationis, gloſ.7. nu.52.
Progne ex zelotypia filium proprium interemit, & epulandum patri præbuit, l.13. nu.32.
Prohibito aliquo, prohibetur & id, per quod ad id peruenitur, gloſ.5. nu.186.
Prohibitus ſimpliciter contrahere, an per procuratorem poſſit contrahere, gloſ.5. nu.187. & multis ſequent.
Prometheus non immerens pendet fixus de Caucaſi rupibus, quòd mulieres effinxerit, l.9. nu.16.
Promneſus Cephalentiæ tyrannus, l.3. nu.70.
Propertij locus animaduerſus, l.10. nu.19.
Propinqua potentia actui, habeatur pro actu, gloſ.2. num.2.
Porogatio termini, intelligitur facta cũ omnibus ſuis qualitatibus, etiam quoad pœnam, gloſ.7. nume.186.
Proſerpina albiulna. l.2. nu.34.
Proſerpina lanitio ſe exercebat, l.10. nu.44.
Proſonomaſia, l.2. nu.7. & l.3. nu.48.
Prouerbia multa in hoc lib. paſſim citata, & expoſita, quæ hic ſubiecimus, per ordinem alphabeti.

A

Ab aſinis ad equos tranſcendere, l.5. nu.33.
Accipiter accipitri placet. l.5. nu.21.
Æqualem tibi mulierem inquire, l.5. nu.5.
Aequalis æqualem delectat, l.5. nu.21.
Amantem redamari, l.13. nu.43.
Ancillam noſtram non eſſe ducendam vxorem, l.8. num.3.
Antiopes luctus, l.13. nu.31.
A patre improbo non naſcitur probus filius, l.7. nu.5.
Aqua & terra reddamini, gloſ.5. nu.21.
Auis ex auibus, l.7. nu.7.

B

Balbus balbum rectiùs intelligit, l.5. nu.21.
Batalus, l.2. nu.64.
Belua beluam cognoſcit, l.5. nu.20.
Bis poſita crambe mors, l.9. nu.26.
Botrus iuxta botrum matureſcit, l.16. nu.24.

C

Canis ſemper in eadem tegula dormitat, l.5. numero 21.
Canis in præſepi, l.9. nu.213.

Cardamo ſenſibile, l.5. num.55.
Coſcus Caſcam ducit, l.5. nu.21.
Caunius amor, l.9. nu.102.
Ceruis corui amici, ibid.
Cicada cicadæ placet, ibid.
Claudo propinquus, claudicare diſcit, l.16. nu.29.
Cliſthenem video, l.3. nu.62.
Cliſthene intemperantior, ibid.
Conueniunt Attabas & Numenius, l.5. nu.21.
Conuerſans cum ſapientibus, ſapiens euadet, ibid.
Conuerſans cum malis, malus euadet, ibid.
Corythea deformior, l.2. num.57.
Cretenſis cum Æginæta, l.5. nu.21.
D
Δωριάζειν, l.4. num.35.
E
E Maſſilia veniſti, l.3. num.60.
E quercu natus, l.7. num. item 7.
E robore natus, ibid.
E ſaxo, è lapide prognatus, ibid.
Ex adamante creatus, ibid.
Ex turpi vacca turpis vitulus, l.2. nu.64.
F
Fidem mulieribus non habendam, l.9. num.50.
Fœmina exercitum ducit, & fœmina militat, l.1. num.62.
Formica formicæ placet, l.5. nu.21.
Fuge procul à viro maiore, l.9. nu.33.
Fumus patriæ, gloſ.2. nu.10.
Furiarum ſtirps, l.2. nu.60.
G
Graculus ad graculum, l.5. num.21.
Gratia nuda, l.4. nu.26.
H
Homo bulla, l.2. num.27. in Bulla.
I
Ignis, mare, mulier, mala tria, l.9. num.16.
Inter os & offam, gloſ.2. nu.31.
Inter manum & mentum, ibid.
Iouis Corinthus, l.9. nu.26.
Iterum ac tertiò quod pulchrum eſt, ibid.
L
Lex & regio, l.7. num.19.
Lucerna ſublata mulier omnis eadem, l.9. nu.84.
Lydio more, l.3. nu.62.
M
Mali corui malum ouum, l.7. num.7.
Mentam belli tempore nec edito, nec ſerito, l.15. nume.69.
Mores hominum vt plantæ ad regionis habitum reſpondent, l.7. nu.16.
Muliere iurante ridet cœlum, l.9. nu.54.
Mulieris nates, l.9. nu.115.
Multas amicitias ſilentium diremit, l.9. nu.123.
Multa cadunt inter calicem ſupremaq; labra, gloſ.2. num.31.
N
Nauiges Maſſiliam, l.3. nu.61.
Neceſſarium malum, l.9. nu.219.
Nec mulieri nec gremio credi oportere, l.9. nume.130.
Nec ſimul cum peſtibus, nec rurſus abſque peſtibus, l.9. nu.219.
Ne gladium tolle mulier, l.1. nu.62.
Nemo comatus, qui non ſit cinædus, l.3. nu.48.
Ne quid beneficij colloces, neque in ſenes, neque in mulierem, neque in puerum, neq; in canem cuiuſpiam, neque in garrulum remigem, l.9. nu.28.
Non ex omni ligno Mercurius exculpitur, l.2. nume.49.
O
Odium Vatinianum, l.1. nu.55.
P
Palladis ſelem, l.2. nu.35.
Pares cum paribus facilè congregantur, l.5. nume.22.
Patris eſt filius, l.6. nu.7.
Πλαγίαν δὲ καὶ σίαλον, l.13. nu.10.
Plus periculi, anum laceſſere, quàm canem, l.9. nume.187.
Pulchrum, amicum, & amabile, l.2. nu.10. & 45.
Pulli pullis amici, l.5. nu.21.
Puro precioſus eſt purus, ibid.
Q
Quatuor ante tempus hominem occidere, vxorem formoſam, triſtem familiam, &c. l.2. nu.26.
Quicquid dominatur, vim Dei habet, l.1. nu.50.
Qui te conſpexit, augurium capiet, l.2. nu.60.
S
Sapientes tyranni ſapientum congreſſu, l.16. nume.23.
Semper à ſimile amatur, l.8. nu.21.
Semper Deus ſimile agit ad ſimile, ibid.
Semper ſeni iuuenculam ſubijce, l.6. nu.32.
Senes inter nos congregamur, vt item inter ſe iuuenes, l.5. nu.21.
Sæpe etiam eſt holitor valde opportuna locutus, l.11. num.3.
Sæpe etiam ſtultus fuit opportuna locutus, ibi.
Similem ad ſimilem, l.5. num.18.
Simile ſimili ſemper hærere, ibid. & iterum, l.6. num.9.
Similes habent labra lactucas, d. nu.18.
Stulti poſt malum acceptum, erratum cognoſcunt, l.9. nu.224.
Sturni ſturnis amici, l.5. nu.21.
Suſpendio arborem eligendam, l.11. nu.30.
T
Teipſum laudas, perinde ac Aſtydamas mulier, l.9. nu.38.
Theſaurus eſt malorum, mala mulier, l.9. num.16.
Theſſala mulier, l.8. nu.19.
Tres mulieres nundinas faciunt, l.12. nu.9.
Tunica pallio propior, l.3. nu.27. ad Pallio, & in Tunica.
Turturum garrulitas, l.12. nu.11.
V
Volentem bouem agito, l.15. nu.165.

Prouocatus

Prouocatus an puniri debeat, l. 1. nu. 87.
Proximè abſoluendus, non tam diligetur cuſtodiendus, gloſ. 2. nu. 4.
Prudentes homines plerunque ſtolidos liberos generant, l. 15. nu. 152.
Pſimythus quid ſit, & quomodo fiat, l. 3. nu. 12.
Ptolemæus Philadelphus Arſinoën ſororem uxorem duxit, l. 7. nu. 34.
Ptolemæus Philopater Eurydicen ſororem vxorem duxit, ibid.
Ptolemæus Phyſcon item, ibid.
Ptolemæi alij, ibid.
Pubeſcentes à Venere prohibendos, l. 6. nu. 40.
Publij Scipionis vxor impudica, l. 9. nu. 122.
Publius Sempronius Sophus coniugem repudiauit, quòd ſe abſente ludos ſpectaſſet, l. 10. nu. 19.
Publius Cernius Pontium in adulterio deprehenſum caſtrauit, l. 13. nu. 7.
Pudenda vnde dicta, l. 4. nu. 34.
Pudor pudicitiæ comes, & cuſtos, l. 9. nu. 154.
Pudor & amor ſibi contrarij, ibid. in 2. locis.
Pudori non parcere quid ſit, ibid.
Pudorem ſoluere quid. ibid.
Pudor caſtus dictus. ibid.
Pudor purpureus, l. 9. nu. 155.
Pudor pro caſtitate ponitur, ibid.
Pudorem in muliere pulchritudinis arcē eſſe, l. 9. numero 180.
Pudor frænum vitiorum, l. 9. nu. 225.
Puella nouem annorum peperit, l. 6. nu. 37.
Puella ex ſene peperit, l. 9. nu. 108.
Puellas recenter ſtupratas, coitus appetentiores, l. 9. nu. 119.
Puellæ tum maximè cuſtodiendæ, cùm menſes veniunt, ibid.
Puellarum verecundia, cùm de earum nuptiis tractatur, l. 9. nu. 153.
Puella ſua natura trepida, & timida, l. 9. nu. 159.
Puellarum peculiaris pudor, l. 9. nu. 181.
Puellæ verecunda, ibid.
Pueri matris ſtaturam ſequi ſolent, l. 2. nu. 73.
Puer puero placet, l. 5. nu. 21.
Pueri 9. 10. & 12. annorum, liberos genuerunt, l. 6. nu. 37.
Pueri non verberibus, ſed rationibus docendi, l. 8. nu. 12.
Puerorum concubitus vnde apud Italos, l. 15. nu. 24.
Pueri caluitium neſciunt, & cur, l. 15. nu. 34.
Pueri podagram non patiuntur ante coitum, l. 15. numero 45.
Pulchritudo fax dicitur, l. 2. nu. 11.
Pulchritudo ocyùs ſagitta vulnerat, ibid.
Pulchritudo difficilis cuſtoditu, l. 2. nu. 13.
Pulchritudo vxorum viris periculoſa, ibid. nu. 14.
Pulchritudo facit virtutem gratiorem, & concinniorem, licet non maiorem, l. 2. nu. 40.
Pulchritudinem eſſe gratiam quandam viuacem, & ſpiritualem, Dei radio illuſtrante angelo infuſam, l. 2. nu. 45.
Pulchritudo à Iuſtiniano laudata, l. 2. nu. 45.
Pulchritudo felicitatis non minima pars, l. 2. nu. 46. & ſeq.
Pulchritudinis certamina, l. 2. nu. 41. & ſeq.
Pulchritudo exterior index interioris, l. 2. nu. 54. & ſeq.
Pulchritudo quauis epiſtola efficacior ad commendationem, l. 2. nu. 61.
Pulchritudo tacita fraus, ibid.
Pulchritudo regnum abſque ſatellitio, ibid.
Pulchritudo inter humana bona hominibus gratiſſima, l. 2. nu. 62.
Pulchritudo in muliere impudica, eſt tanquam circulus aureus in naribus ſuis, l. 2. nu. 73.
Pulchrum quicquid eſt, id & amabile eſt, l. 2. nu. 45.
Pulchrum naturaliter bonum eſt, ibid.
Pulchram animam in pulchro corpore reſidere, l. 2. nu. 54.
Pulchra decies repetita placebunt, l. 9. nu. 26.
Pulchra nomina magno pretio emenda, l. 11. nu. 27.
Pulli vt excluſi ſunt coniungi debent, l. 5. nu. 24.
Pullus malæ mulieris, l. 7. nu. 12.
Pulſus maiores & vehementiores viris, quàm fœminis, & quare, l. 1. nu. 56. & iterum, l. 9. nu. 142.
Et velociores, d. nu. 142.
Puniendorum peccatorum tres cauſſæ, l. 9. nu. 224.
Pupillus pubertati proximus, pro pubere habetur, gloſ. 2. nu. 8.
Pupillus obligatur cum autoritate tutoris, non etiam patris, gloſ. 5. nu. 40.
Pupillus nō poteſt donare cauſa mortis, gloſ. 5. nu. 82.
Pupillus ſi cum tutore mandauerit, finitur mandatū morte ipſius pupilli, non tutoris, gloſ. 5. nu. 88.
Pupillus ſolus an poteſt reuocare procuratorem conſtitutum cum autoritate tutoris. gloſ. 5. nu. 91.
Pupillus, aut quiuis alius, qui obligari non poteſt, obligatur, quatenus eſt factus locupletior, gloſ. 5. nu. 132.
Pupillus poteſt perdere naturalem poſſeſſionem, licèt non ciuilem, gloſ. 5. nu. 161.
Pupillus poteſt cum autoritate tutoris ſine decreto transferre poſſeſſionem rei immobilis, ibid.
Pupillus ſi decreto rem pignori dedit, poterit creditor eam alienare ſine decreto, gloſ. 5. nu. 166.
Pupillus non reſtituitur aduerſus id, quod alterius mandato geſſit, gloſ. 5. nu. 179.
Pupillus an ſolus poſſit nuntiare nouum opus, ſine tutore & iudice, gloſ. 8. nu. 55.
Et an hæreditatem adire, ibid.
An ſaltem locupletem, aut etiam opulentam, ibi. nu. 59. & iterum nu. 77.
Pupillus an poſſit contrahere ad ſuum commodū, glo. 8. nu. 65. & ſeq.
An autem ſe obligare ad ſuū quoq; commodum, ibi. nu. 66.
Pupillus an poſſit obtinere ſententiam ad ſuum commodum, ſine autoritate tutoris, ibid. nu. 68.
Pupillus ei obligatur, qui pro eo aliquid de ſuo ſoluit, etiam ſine autoritate tutoris, gloſ. 8. nu. 187.

Putatiuus maritus an poſſit accuſare adulterum, glo.8. nu.244.& ſeq.
An & occidere, ibid.nu.245.
Putatiuo curatori facta donatio non valet, gloſ.8. num.273.
Putatiuo creditori facta ſolutio an liberet, glo.8.nume.275.
Putatiuus ſacerdos quærit eccleſiæ, ibid.
Putatiui tutores, & alii, non veniunt in conſiderationem, gloſ.8. nu.250.& ſeq.
Putatiui tutoris autoritas in alienatione rerum minoris, nihil operatur, ibid.
Putatiuus filius nõ quærit filio putatiuo, ibid.n.250.
Putatiuus filius hæres inſtitutus etiã patris putatiui, non tenetur adire hæreditatem eo iubente, ibid.
Putatiui filij aut fratris inſtitutio nõ valet, ibid.n.251
Putatiua vxor an habeat priuilegium, vt præferatur cæteris creditoribus, & quomodo, glo.8. nu.255.
An habeat actionem priuilegiatam, ibid.nu.254.
An tacitam hypothecam, & eam priuilegiatam, ibid.nu.255.
Putatiuus maritus habet cauſam oneroſam, etiam in lucro dotis, glo.8. nu.262.
Putatiua dos præbet iuſtam cauſam ad præſcribendum, ibid.nu.263.
Putatiua dos, vt vera, minuitur impenſa neceſſaria, ibid. nu.268.
Putatiuum matrimonium publicam honeſtatem producit, gloſ.8. nu.269.
Et bigamiam, ibid.

Q

QVadraginta anni inter duos fratres ex eadem matre genitos, l.6. nu.47.
Quæſita ab vxore putatiua præſumuntur quæſita ex bonis viri putatiui, glo.8. nu.271.
Qualis ager, talis & ſemina, l.7. nu.4.
Quales flores, tales & tincturæ, ibid.
Qualis operatio, talis & creatio, ibid.
Qualis agricola, talis & cultura, ibid.
Qualitas ſuperueniens poſt actum non inſpicitur, glo. 8.nu.105. & ſeq.
Quartilla non meminit ſe vnquam fuiſſe virginem, l. 9. nu.98.
Quaſi contrahere eſt hæreditatẽ adire, glo.5 nu.119.
Quaſi contractus eſt mixta ſpecies, glo.5. nu.122.
Quaſi poſſeſſio an veniat appellatione poſſeſſionis, in ſtatutis, ibid. nu.123.& 130.
Quaſi contractus ſæpe contractus appellatur, ibid.numero 126.
Quaſi contractus, largiſſimè contractus dicitur, ibid. nu.127.
Quaſi dictio denotat improprietatẽ, gloſ.5. nu.206. & iterum, glo.7. nu.187. vbi videbis quòd non nunquam propriè ſumitur.
Qui cum alio contrahit, non debet eius conditionem ignorare, glo.8. nu.132.
Qui fidem non præſtat, eam ſperare non debet, l.13. nu.41.
Qui in ſe deficit, non poteſt ſupplere defectum alterius, glo.8. nu.43.
Qui non litigat, cælebs eſt, l.9. nu.191.
Qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet, l.13 nu.41.
Qui non poteſt per ſe actum gerere, nec per aliũ eius nomine gerentem poteſt, glo.5. nu.189.
Qui peccat legis autoritate, non peccat, l.9. nu.1.
Quod intelligitur de lege diuinã, non humana, ibidem nu.14.
Qui per alium [illegible], an propriè facere dicatur, gloſ. 5. nu.187.& 192.& 193. & iterum gloſ.6. numero 24.& 27.
Qui per ſe quicquam facere poteſt, & per procuratorem poteſt, gloſ.5. nu.183.
Qui quippiam facere non poteſt ſine ſolennitate, nec in id procuratorem conſtituere poteſt ſine ea ſolennitate, ibid. & nu ſeq.
Qui rem detinet ex contractu facto non obſeruata ſolennitate, an ſit tutus in foro conſcientiæ, gloſ. 4. nu.20.
Quicquid licet, minùs deſideratur, l.2. nu.67.
Quinquageſimus annus nec bello idoneus, nec rei vxoriæ, l.6. nu.8.
Quintilliæ in tormentis conſtantia, l.9. nu.135.
Quintus Scæuola rem pluris emit, quàm indicaretur, l.9. nu.12.
Quintus Antiſtius vxorem repudiauit, quòd illam in publico cum quadam libertina vulgari loquentem videret, l.10. nu.15.
Quintus Heterius eques Ro. in Venere obiit, l.15. numero 27.
Quis non poteſt venire contra ſuum factum ex eo quòd iure non tenet, glo.8. nu.99.
Quis poteſt venire contra proprium factum prohibitum fauore ipſius, glo.8. nu.104.
Quod euenire poteſt, an inſpiciatur, glo.2. nu.44.
Quod ex natura dicitur, propriè dicitur, gl.7. n.196.
Quod in fauorem alicuius introducitur, non debet in eius odium retorqueri, glo.8. nu.86.
Quod legitimè factum eſt, pœnam non meretur, l.9. nu.1.
Quod licet, maleficium non eſt, ibid.
Quod propè eſt nihil diſtare videtur, glo.2. nu.10.
Quod ſemel ſublatum eſt, ampliùs reſtitui non poteſt, gloſ.3. nu.1.

R

RAbbi Bag. Bag. de ætate ducendæ vxoris, l.6. nu.49.
Rachel viro ancillam obtulit ad ſuſcipiendos ex ea liberos, l.13. nu.34
Ranæ interdiu non concumbunt, l.15. nu.160.
Rara ſunt vice miraculi, l.6. nu.22.
Rara ſunt delectabiliora. l.15. nu.69.
Ratificatio non validat actum, in quo præſentia requiritur, gloſ.6. nu.31.
Ratificare quis nõ dicitur, niſi omnia plenè intelligat, glo.8. nu.183.

Ratio vnica pro expreſſa haberi debet, glo. 5. nu. 26. & iterum, glo.7. nu. 145.

Ratio eadem facit idem ius, glo. 5. nu.60.

Rebecca videns Iſaac appropinquare, pallio ſe texit, l.4 nu.22.

Rector eccleſiæ poteſt liberè contrahere ad vtilitatē eccleſiæ ſine autoritate ordinarij, glo.8. nu.82.

Regionis vbertatem, vitiorum irritamentum eſſe, l. 7. nu.18.

Regneri regis Danorum vxoris pudens conſilium, l. 11. nu.14.

Relatio ad aliquid certū et expreſſum, facit rem certā, & expreſſam, gloſ.7. nu.182. & multis ſeq.

Relatio facit, vt talis & tanta ſit obligatio in termino referente, qualis & quanta eſt in termino, ad quem fit relatio ipſa, ibid.

Relatio facit, vt ea quæ ſiunt in termino, ad quem ea fit, intelligantur ſpecificata in termino referente, ibid.

Relatum eſt in referente cum ſuis qualitatibus, ibid. nu.188.

Etiam in pœnalibus, ibid. nu. 186.

Relationis natura, eſt natura veritatis ex coniunctione ſcripturarum patentis, glo.7. nu.196.

Religio fato dominatur, l.8. nu. 5.

Religioſus nondū profeſſus gaudet priuilegio. c.ſi quis ſuadente, glo.2. nu.9.

Renes vnde dicti, l.15. nu.40.

Renes conſcij ſeminum, ibid.

Renes coitalium ſeminum miniſteria, ibid.

Renum Dea Venus, ibid.

Renes accingere quid ſit, ibid. & iterum. nu.112.

Renum nomine delectationes ſignificari, l.15. numero 40.

Renibus vti, quid, ibid.

Renes vrere, quid, ibid.

Renuntiatio, & remiſſio, habent vim donationis, glo. 5. nu.43.

Renuntiatio expreſſa hæreditatis paternæ intra triennium reuocari poteſt: non autem tacita, quæ ex lapſu temporis eſt, glo.7. nu.74.

Renuntiatio expreſſa hæreditatis à filiofa. facta, patri non nocet tacita, quæ ex lapſu temporis eſt, ei nocet, ibid. nu.75.

Renuntiatio expreſſa perſonalis eſt, & nocet tantùm renuntianti. Tacita autem ex lapſu temporis eſt realis, & nocet omnibus, ibid.

Renuntiari non poteſt expreſsè appellationi in cauſa criminali, vel cauſa ſtatus. Tacitè ex lapſu temporis, poteſt, glo.7. nu.77.

Renūtiatio generalis, quæ de vno tantùm poteſt intelligi, pro ſpecifica habetur, glo.7. nu.134.

Repetitionis excuſatio, l.9. nu.26.

Repoſitorium veſtium, & ornamentorū muliebrium genera, l.3. nu.29.

Rei nomen generale eſt, gloſ.2. nu. 37.

Rei appellatione ſpes non continetur, ibid.

Res empta ex pecunia dotale in matrimonio putatiuo, efficitur quaſi dotalis, glo.8. nu.253.

Res perit eius periculo, apud quem dominium eius rei eſt. glo.8. nu.277.

Niſi dominium eius ſit ex iure ſpeciali, ibid. numero 278.

Sed id quomodo intelligitur, ibid. nu. 279. & ſequentibus.

Rerum omnium idem finis, quod principium fuit, gloſ. 5. nu.20.

Reuocatio actus eadem requirit, quæ ipſius confectio, gloſ. 5. nu. 12.

Reuocatio teſtamenti tot teſtibus probari debet, quot ipſum teſtamentum, ibid. nu.13.

Reuocatio in vniuerſum eo modo debet probari, quo actus ipſe, ibid.

Reuocatio actus non plura exigit, quàm ipſius confectio, ibid. nu.14.

Reuocatio grauaminis, realis, realis quoque eſſe debet: verbalis, verbalis ſufficit, ibid.

Reuocatio miſſionis in poſſeſſionem, miſti imperij eſt, vt ipſa miſſio, glo. 5. nu.18.

Reus quibuſcum conuerſatus eſt, inquiri debet, l.5. nu.29.

Reus criminis capitalis fideiuſſoribus relaxandus non eſt, gloſ.2. nu.4.

Riboariorum pœna in adulteros, l.13. nu.24.

Rigores citiùs fieri mulieribus, quàm maſculis, l.9. nu.142.

Robur cum imperitia, ſæpe pernicioſum, l.1. numero 52.

Roma Babylon dicta, & cur, l.7. nu.61.

Romani fœminis vſum purpuræ, & auri in veſtibus, & ornamentis permiſerunt, l.3. nu.21.

Romanorum lex vetus in matrimoniis, l.4. nu. 5.

Romanarum mos incedendi capite operto, l.4. numero 21.

Romanorum antiquorū legibus ſacerdotē nulla corporis parte truncum eſſe oportere, l.2. nu.59.

Romani veteres nuptias impares iure cōtractas non eſſe dicebant, l.4. nu.17.

Romani cur menſe Maio vxore non ducunt, l.6. nu.14.

Romanorum antiquis legibus arcebantur à priuilegiis maritatorum, qui aduſque 25. annum differebant vxores ducere, l.6. nu.29.

Romanorum legibus non licet duas ſimul vxores ducere, l.7. nu.40.

Romani quos affinitatis gradus prohibuere, l.7. numero 24.

Romani quare matrimonia coniunctorū prohibuere, l. 7. nu.45.

Romanorum legibus matrimonium cum vxore fratris ſceleſtum, l.7. nu.50.

Romani mulieribus vino interdicebant, l.9. numero 206.

Romanorum vxoribus adminiſtratio domus relinquebatur, l.9. nu.3.

Romani maribus nono die, fœminis octauo nomina imponebant, & quare, l.10. nu.17.

Romanæ mulieres domi ſe cōtinere ſolitæ, l.10. n.19.

Romani aduentus ſui nuntios domum præmittebant, l.16. nu.7.
Romanorum ceremoniis ſponſæ virorum ianuam lana coronabant, l.19. nu.38.
Romanorum ceremoniis noua nupta in pelle lanata conſidebat, ibid.
Romani apud ſtatuam Caiæ Cæciliæ colum, lanam, & fuſum figebant, ibid.
Romanorum pœna in adulteros, l.13. nu.14.
Romuli lex de pœna adulteræ, l.1. nu. 13.
Romuli & Remi fratrum diſſimilitudo, l.5.nu.28.
Romuli lege vxor fortunarum, & ſacrorum ſocia, l.9. nu.8.
Romuli lege vxor vinipota, vt adultera puniebatur, l.9. nu.206.
Romuli lex in eos,qui coram fœminis obſceni aliquid protuliſſent, l.16. nu.32.
Romuli lex, ne eſſent nocturnæ vigiliæ virorum cum mulieribus, l.16. nu.43.
Romuli lex de reditu filiorum in parentum poteſtatem, gloſ.3. nu.6.
Roſa aut hyacinthus non è ſcilla naſcitur, l.7. nu.4.
Rubor verecundus, l.9. nu.155.
Rutæ vis ad venerea compeſcenda, l.15. nu.95.& num. 124.

S

SAcarum mos in ducendis vxoribus, l.7. nu.62.
Sacerdos nulla deformitate ſit inſignis, l.2.numero 59.
Sacerdos cur viduam ducere prohibetur, l.6. nu.4.
Sacerdotibus non licebat ueteri lege hoſtias offerre, dum operi coniugali ſeruiebant, l.15. nu.12.
Sacerdotes Iunonis Achaicæ Veneris expertes, l.15. num. 120.
Sacerdotes item Apollinis Pythij, ibid.
Sacerdotes item Dianæ Scythicæ, ibid.
Sacerdotes agnum paſchalem comeſturos aut ſanctuarium ingreſſuros, lege Moſaica venere abſtinere debere, ibid.
Sacerdotes caſtos & cœlibes eſſe oportet, l.15. numero 118. & multis ſeq.
Sacerdotes à caſtitate etiam ab Ethnicis commendati, ibid. nu.116. & ſeq.
Sacerdotes Cereris etiam propriis viris abſtinebant, l.15. nu.20.
Sacerdotes Veneris nuptiarum expertes, ibid.
Sacerdotes Matris Deum virilia ſibi amputabant, ibid. nu.121.
Sacerdotes Ægyptiorum inoffenſæ caſtitatis, ibid. nu.122.
Sacerdotes item Iouis, ibid.
Sacerdotes Rom. capris abſtinebant, & fabis, ibid. nu.123.
Sacerdotes apud Græcos ruta vtebantur, & quare, ibid.nu.124.
Sacciperium quid ſit, l.4. nu.5.
Saccipero, ibidem.
Salethi Crotoniatæ lex de pœna adulterorum, l.13. nu.13.
Salis vſum libidinem concitare, l.15. nu.122.
Salicis vis ad pudicitiam, l.15. nu.95.
Salmacis fontis mira vis & natura, l.15. nu.98.
Saluus conductus datus viro, vxori prodeſt, gloſ. 2. nu.55.
Sanctorum corpora ſine deformitatibus reſurrectura. l.2. nu.52.
Sanctæ fœminæ pulchritudinis nomine & titulo laudatæ in ſacris literis, l.2. nu.53.
Sanguis pro libidine, l.15. nu.11.
Sanguis maxima vitalitatis portio, l.15. nu.item 15.
Sanguis animæ habitaculum & ſedes, ibid.
Sanguis pro anima, l.15. nu. 16.
Sanguis ipſa anima, ex quorundam ſententia, ibid. nume.17.
Sanguis plurimam prudentiæ partem confert, l.15. nu.65.
Sanitatis cuſtodia per ſimilia, l.5. nu.23.
Sanſon Dalilæ ſuum robur imprudẽter detexit, l.12. nu.2.
Sapiens dominabitur aſtris, l.8. nu.5.
Sapientes viri vxores non verberant. l.8. nu.14.
Sappho vt Phaonem amaret, quid in cauſa fuit, l.1. nu.65. & l.14. nu.2
Sappho ancillis ad libidinem abutebatur, l.9. n.107.
Sappho Ereſia, l.11. nu.29.
Sappho Mitylenæa, ibid.
Sara Abraham maritum vocabat dominum, l.1. nu.14.
Sara viro Abraham ancillam ad ſuſcipiendos ex ea liberos obtulit, l.13. nu.34.
Saraceni vxores ſuas emunt, l.4. nu.9.
Saraceni vxores mercenarias ad tẽpus habent, l.7. nu.62.
Sardanapalus inter ſcortorum greges veſte muliebri repertus, l.3. nu.6.
Satietas rerum omnium, præterquam diuitiarum, l.2. nu.69.
Saturnus Rheam ſororem, vxorem duxit, l.7. numero 35.
Sauromatæ non priùs virgines maritabant, quàm ea hoſtem interemiſſent, l.7. nu 62.
Sauromatæ vxoribus, ceu dominis, parent, ibidem. nu.67.
Scæuola conſultus de re prædiatoria, ad prædiatores reiiciebat, l.11. nu.5.
Scandix herba mareeſcentes ſenio coitus excitat, l.6. nu. 19.
Eiuſdem peculiaris laus, quòd fatigato Venere corpori ſuccurrat, l.15. nu.102.
Scholaſtici templa adeunt videndarum dominarum cauſa, l.5. nu.14. & iterum l.15. nu 110.
Scientia alicuius ſi requiratur, an & eius conſenſus requiratur, gloſ.7. nu.35.
Et quid ſi ſciẽtia ſuperioris requiratur, ibid. nu.36.
Scientia cum requiritur, debet eſſe plena, & omnium qualitatum & circunſtantiarum, gloſ.8. nu.183.
Scipionis Africani vxor Sempronia impudica, l.9. nu.133.

Scipio meretrices omnes è caſtris eiecit, l.15. nu.24.
Scoti olim vxores ducebant matres, filias, ſorores, l.7. nu.33.
Scotis vxores ſunt communes, l.7. nu.53.
Scriptum dicitur, quod ex ſcripto colligitur, gl.7. nu.85.
Scylla Niſi filia libidinis cauſa, & patrem, & patriam prodidit, l.9. nu.114.
Scythæ vxores habent communes, l.7. nu.53.
Scythæ uirgines nautis proſtituendas in litus ducunt, ibid. nu.57.
Secundi Philoſophi vera mulieris deſcriptio, gl.9. nu.218.
Selenuũ fluuij aqua amore liberans, l.15. nu.98.
Semel, vicinum ad pœnè nunquam, l.6. nu.30.
Semen ſenum ſterile, l.6. nu.19.
Semen quando primùm hominibus eſt, & quando genitale, l.6. nu 34. & 47.
Semen, an ex omni parte corporis fluat, l.15. nu.10.
Semen ex ſanguine optimè decocto, l.15. nu.12.
Semen quartæ digeſtionis ſuperfluum, ibid.
Semen cerebri eſſe partem, l.15. nu.33.
Semen cerebri ſtillam, ibid.
Semen, an ex cerebro excernatur, ibid.
Vide reliqua infrà in uerbo, Sperma.
Semiramis virum mentita, l.3. nu.69.
Semiramis filium deperditè amauit, l.9. nu.101.
Semiramis equũ vſque ad coitũ amauit, l.9. nu.107.
Semiuiri qui dicantur, l.1. nu.90.
Sempronia Saluſtiana ſæpius petebat viros, quàm ab eis peteretur. l.9. nu.110.
Senatuſconſultum, ne veſtis ſerica uiros fœdaret, l.3. nu.17.
Senatuſconſultum, vt liceret vxorem ducere filiam fratris, l.7. nu.42.
Senecæ matertera per 16. annos, quibus maritus ipſius Ægyptum obtinuit, nunquam in publico uiſa fuit, l.10. nu.17.
Senibus quoque mulieribus concubitus voluptati eſt, l.2. nu.66.
Senes inter ſe facilè congregantur, l.5. nu.21.
Seniores ne matrimonium, præſertim cum iunioribus, ineant, l.6. nu.7.
Senectus exanguis, ibid. in duobus locis.
Senectus frigida, & ſicca, ibid.
Senectus autumno æquiparatur, ibid.
Senum ſanguis gelidus, ibid.
Senex maritus iuueni vxori amarus, l.6. nu.12.
Senectus effœta, l.6. nu.7. & 18.
Senectutis ſiccitatem, quæ oſtendant, d. nu.7.
Senectus exhauſta, ibid. & rurſus num.18.
Senes minimè idonei concubitui, d. nu.7. & multis ſequen.
Senectus ex caloris defectu fit, ibid.
Senes quare Græcis γέροντες dicantur, ibid.
Senectus hyemi comparatur, ibid.
Senes in venerem ſeniores, l.6. nu.8.
Senectute libidines reſtringuntur, ibid. nu.9.
Senectus à voluptatibus liberat, ibid. & ſeq.
Senex vir, rex inimica mulieri, l.6. nu.13.
Senium à domicilio Veneris excluſum, ibi. nu.13.
Senex amator extrema ſors malorum, ibid. nu.15.
Sene amatore nil miſerius, ibid.
Senes loquaciores, l.6. nu.18.
Senes garruli, & quare, ibidem.
Senectus non omnino arcet a Venere, l.6. nu.19.
Senex adeò nullus eſt, qui non aliquando ad Venerem calere poſſit natura, vel arte, ibid.
Senes, aut ſemen non habent, aut ipſum ſterile habent, ibidem.
Senibus plerumque poſthumi naſcuntur, l.6. nu.23.
Senectus amicitiæ inimica, l.6. nu.24.
Senes iis carent, quibus amicitia innititur, & conſeruatur, ibidem.
Senes intractabiles, moroſi, & difficiles, ibid.
Senes tædio, contemptui, odio ſunt, l.6. nu.25.
Senectutis incommoda, ibid.
Senium pro tædio, moleſtia, & odio, ibid. nu.26.
Senectus odioſa, ſiue moleſta, ibidem.
Senum amplexus puellæ fugiunt, l.6. nu.27.
Senum maritorum uxores iuuenes, eorum mortem deſiderant, ibidem.
Alierùmque concubitum expetunt, ibidem.
Seni viro vxor iuuenis incommoda, ibidem.
Senum maritorum vxores iuuenes, dominæ impotentes, & imperioſæ. l.6. nu.28.
Senum zelotypia comes perpetua, l.6. nu.31.
Senes plus cæteris auari, & quare, l.9. nu.45.
Senes honorent iuuenes, ſi ab his contrà honorari velint, l.13. num.41.
Senectus non intellecta obrepit, l.15. nu.7.
Sententia etiam Papæ, vel Imperatoris contra non citatum lata, eſt nulla, gloſ. 4. nu.1.
Sententia à iudice laico lata contra clericum, ab eodem reuocari poteſt, gloſ. 5. nu.15.
Sententia lata à iudice excõmunicato, qui cõmuni opinione habetur pro legitimo, valet, gloſ.8. nu.150.
Sententia afficiens perſonam, vbique vim ſuam extendit, gloſ.8. nu.219.
Septem mala capitalia, l.9. nu.25.
Septem gentes, ibidem.
Septem dæmonia, ibidem.
Septem nequitiæ, ibidem.
Septimius Seuerus Imperator ex Æthiopis occurſu mortem ſibi ingruere concepit, l.2. nu.60.
Sequens diſpoſitio ſumit robur à præcedenti, quæ dirigitur in ipſam, gloſ.5. nu.169.
Sequeſtrantur fructus pendentes, uti collecti, gloſ.2. nu.11.
Seraplonis locus, l.1. nu.65.
Serena regina lanificij docta, l.10. nu.13.
Seres vermiculi ſericarij, l.3. nu.18.
Seres poſt conceptum vxori non congrediebantur, l.7. nu.62. & l.15. nu.141.
Seres mares domeſtica negotia exercent, fœminæ extranea, l.10. nu.6.
Sericum, quid ſit, l.3. nu.18.
Serica veſtis, an à bombycina differat, ibid.

Serpentes vini auidi, l.9. nu.204.
Serpentes vini appetentiam mulieribus inuident, ibidem.
Sertorij hiſtoria commendabilis, l.1. nu.54.
Seruius Tullius res duas ipſius filias auunculis earum in matrimonium dedit, l.7. nu.42.
Seruij loci duo emendati, l.4. nu.5.& 6.
Serui verbis magis quàm verberibus coërcendi, l.8. nu.12.
Seruus communi opinione reputatus liber, poteſt eſſe teſtis in teſtamento, gloſ.8. nu.149.
Seruus reputatus liber communi opinione, poteſt iudicare, ibid. nu.150.
Et aſſumi ad alios magiſtratus, ibid.
Seruitus expreſsè legata ipſo iure conſtituitur, non etiam ſi tacitè, glo.7. nu.64.
Seſoſtris Ægyptiorum rex vxoris conſilio feliciter vſus, l.11. nu.9.
Seueriani hæreſiarchæ, mulieres opus Sathanæ eſſe dicebant, l.9. nu.222.
Sexagenarij vxorem ne ducant, l.6. nu.20.
Sexus vterque eſt omnibus in rebus, l.1. nu.66.
Sexu lapides, & metalla, & ſolum diſtingui, l.1. numero 68.
Sicca ſiccis conueniunt, l.5. nu.23.
Siccitas & frigiditas coitui maximè contraria, l.6. num.8.
Siculi acuti, l.7. nu.15.
Siculi duas vxores ſimul ducebant, l.7. nu.23.
Siculorum pœna in adulteros, l.13. nu.7.
Simia corpore & animo riduculum animal, l.2.n.55.
Similia ſimilibus gaudent, l.5. nu.20. & ſeq.
Simile ſimili neceſſariò ſemper amicum, ibid. nu.21.
Similia non niſi à ſimilibus comprehendi, ibid.
Similia ſimilibus nutriuntur, ibid.
Similibus fit ſanitatis cuſtodia, l.5. nu.23.
Similia ſimilibus faciliùs coniunguntur, ibid. nu.25. & ſeq.
Similes eorum eſſe præſumitur, quibuſcum nobis eſt amicitia, & conſuetudo, l.5. nu.29.
Similitudo mater amicitiæ, l.5. nu.20. & l.13. numero 47.
Similitudo nominis affectionem gignit, l.5. nu 27.
Similitudinem formæ parẽtes cognoſcunt, l.7. nu.51. & ſeq.
Similitudo patris aut matris vnde procedat, ibid. numero 52.
Simõ Magus Helenæ meretricis auxilio hæreſim condidit, l.9. nu.31.
Simulans cogitur ſtare contractui ſimulato, ſi nõ ſimulans velit, glo.8. nu.94.
Sinatus ob vxoris pulchritudinem interemptus, l.2. nu.14.
Sine Cerere & Baccho friget Venus, l.9. nu.208. & l.16. nu.48.
Sithoniis Thraciæ populis vxores dominantur, l.7. numero 67.
Si vis amari, ama, l.13. nu.43.
Smegma ſiue ſmigma (vtrunque enim dicitur) quid ſit, l.3. nu.37.
Sobrietas Veneris inimica, l.16. nu.46.
Socius qui aliàs prohibetur nuntiare nouum opus ſocio, poteſt tamen, deſit copia iudicis, glo.8. nu.11.
Socrates duas ſimul vxores habuit, vt legi Athenienſium ſatisfaceret, l.7. nu.23.
Socratis in vitia vxorum patientia, l.8. nu.15.
Socrates à mulieribus edoctus, l.11. nu.29.
Sol & Mercurius cur præ cæteris planetis propinqui aſſiduè in cœleſti circuitu ſunt comites, l.1. numero 50.
Soleatus, l.3. nu.27. in Soleis.
Solearius, ibid.
Solennitate non obſeruata, redditur actus nullus, glo.4. nu.2.
Solennitas poſt actum requiſita, ipſo iure non vitiat, glo.4. nu.item 4.
Solennitas eadem in diſtractu requiritur quæ in cõtractu, glo.5. nu.11.
Solennitas in vno contractu introducta, requiritur in alio, in quo eſt eadem ratio, glo.5. nu.27.
Solennitas indiuidua eſt, glo.6. nu.4.
Solennitas contemporanea eſſe debet, ibid.
Solennitas ſubſequens nõ confirmat, quod nullũ erat, ex defectu illius, ibid.
Solennitas per æquipollens adimpleri non poteſt, glo.6. nu.26.
Niſi ſiqua ingruat neceſſitas, quæ in ſua forma adimpleri impediat, ibid. nu.34.
Solennitas adhibita in contractu eccleſiæ & minoris, facit præſumi contractum eſſe illis vtilem, glo.8. nu.64.
Et è contrario ea non adhibita, facit præſumi eſſe illis inutilem, ibid. nu.89.
Solomon 10. aut 11. annorũ genuit Roboã, l.6. n.37.
Solomonis locus, l.9. nu.191.
Solomon annorum 50. ob immodicum coitum ſenex dictus eſt, l.15. nu.8.
Solonis lex de dotibus vxorum, l.5. nu.8.
Solon quintum ſeptenarium, hoc eſt, annum 35. nuptiis deſtinauit, l.6. nu.43.
Solonis lex abſurda & ridicula, qua licebat vxori propinquos viri ad cõcubitũ admittere, l.7. n.29.
Solon ter ſingulis quibuſque menſibus tantùm cũ vxore congredi permiſit, l.3. nu.83.
Solon ſexu diſtingui, l.1. nu.68.
Solutio ei facta, qui cõmuni opinione reputatur procurator, liberat debitorem, gloſ.8. nu.148.
Solutio facta prælato putatiuo, an liberet, ibid.
Sophoclis vetuli interrogati, poſsétne congredi cum muliere, reſponſio, l.6. nu.10.
Sophocles ipſe coitum vocabat inclementẽ agreſtem, & furioſum dominum, ibi. & rurſum, l.15. numero 64.
Sordities ſuperbiæ & hypocriſis ſpecies, l.3. numero 54.
Soror dicitur, quaſi ſeorſum nata, l.1. nu.31.
Soror venit appellatione fratris, niſi in iis quæ ſunt officij, l.1. nu.82.

Sotadis

Sotadis dictum in Ptolemæum Philadelphum, qui ſororem vxorem duxerat, l.7. nu.34.
Spadones calui non fiunt, & quare, l.15. nu.39.
Spartanorum mos, vt nuptæ conuelatæ incederent, virgines aperta facie, l.4. nu.20.
Spartanorum legibus pœna malo marito indicta, l.8. nu.7.
Specialia magis mouēt, quem generalia, glo.7. n.98.
Specialia non indigent declaratione, vt generalia, ibi.
Specialiter declaratum validiùs operatur, glo.7. numero 125.
Specialiter & expreſſim, an eadem ſint, glo.7. n.148. & ſeq.
Specialiter quod fieri debet, non ſufficit fieri verbis generalibus, glo.7. nu.130.
Specialiter & expreſſim ſimul quod fieri debet, debet fieri ſingulariter, ibid.
Specialiter dictum, an cenſeatur, quod ex mente, & coniecturis colligitur, l.7. nu.165.
Specifica ſcientia requiſita pro forma, an ſit contenta ſcientia in genere, l.7. nu.99.
Species corporis ſimulacbrum mentis, l.2. nu.54.
Spermatis natura ſpumoſa, l.9. nu.168.
Sperma ſalſum, ibid. nu.170.
Spermatis minimum emiſſum maximam debilitatem facit, l.15. nu.11.
Sperma probiſſimi ſanguinis ſpuma, ibid. nu.12.
Sperma ſanguis eſt, ibid.
Sperma, anima, & corporis violenta ablatio, l.15. nu.21.
Sperma è cerebro per ſpinam defluit, l.15. nu.37.
Sperma ſpinalis medullæ defluuium, ibid.
Sperma retentum maiorem noxam affert, quàm menſtrua, l.15. nu.75.
Vide cætera ſuprà in verbo, Semen.
Spes infallibilis pro certare habetur, glo.2. nu.26.
Spes incertiſſima res eſt, ibid. nu.27.
Spes ſemper eſt viuis, nulla mortuis, glo.2. nu.29.
Spes rerum omnium fallaciſſima, glo.2. nu.32.
Spes vigilantium ſomnium, ibid. nu.34.
Spes ſæpe ſapientiſſimos fallit, ibid.
Spei quando ratio habenda ſit, glo.2. nu.36.
Spei, id eſt, ſperati iuris remiſſio, quid comprehendat, ibid.
Spes non continetur appellatione rei, ibid. nu.37.
Spes vendi, & aliàs in contractū deduci poteſt, glo.2. nu.38.
Spes vendita facit locū, l.2. C. de reſcind. vend. ibid.
Spei ratione mittimur in poſſeſſionem bonorum abſentis, ibid.
Spei ratione datur in integrum reſtitutio, ibid.
Spe quis priuari non poteſt ſine ipſius conſenſu, gloſ.2. nu.39.
Etiam ab eo, per quem ea quæſita eſt, ibid.
Spei ratione agi poteſt, eadem gloſ.2. nu.40.
Spei damnum venit in actionem legis Aquiliæ, ibid.
Spes caueri facit, vt res, ibid.
Spei non præiudicatur per reſtitutionem in integrum, glo.2. nu.41.
Spei ius debet exprimi in impetratione beneficij, ibid.
Spei, ſine rei ſperatæ, dari poteſt priuilegium, ibid.
Spei, quæ ius non habet de præſenti, aliquando ratio habetur, ibid. nu.42.
Spes pro veritate habetur, ibid.
Spes ſola facit vſurarium, & ſimoniacum, ibid.
Speuſippus Platonicus in Venere occubuit, l.15. numero 27.
Sphinx à Cadmo marito ob zelotipiam receſſit, & contra eum bella mouit, l.13. nu.31.
Spinæ medulla ex cerebro, l.15. nu.36.
Spiritus pro marito, vt caro pro vxore, l.1. nu.21.
Sponſæ apud Romanos virorum ianuam lana coronabant, & quare, l.10. nu.38.
Sponſa, an ſit in poteſtate ſponſi, vt vxor in poteſtate viri ex ſtatuto, glo.2. nu.1. & multis ſeq.
Sponſa, an veniat appellatione vxoris, ibid. & iterū nu.18.19.20.25. & 30.
Sponſus non ſuccedit ſponſæ, vt vir vxori, glo.2. numero 19.
Sponſus non lucratur dotem, vt vir, ex ſtatuto, ibid.
Sponſa ſponſi concubitum pati non tenetur, glo.2. numero 23.
Sponſus morte punitur, qui ſponſam inuitam comprimit, ibid.
Sponſa non mutat domicilium, vt vxor, ibid. numero 24.
Sponſæ domicilium non inſpicitur, vt viri, ibid.
Sponſa non tenetur ſequi ſponſum, ibid.
Sponſalia, an contineantur in diſpoſitione nuptiarum, gloſ.2. nu.1. & iterum nu.18.
Sponſalia contrahēs, an incidat in pœnam contrahentis matrimonium, d. nu.18.
Spuma ſpermatis ſymbolum, l.9. nu.169.
Spurij quare ſacris non initiantur, l.7. nu.5.
Spurinæ adoleſcentis hiſtoria commēdabilis, l.2. numero 11.
Statij locus animaduerſus, l.10. nu.16.
Statuta requirentia conſenſum propinquorum in contractibus mulierum, eſſe æquiſſima, & ratione naturali innixa, l.1. nu.77. De quo etiam, vide gloſ.8. nu.214. & ſeq.
Statuta requirentia conſenſum propinquorum nō comprehendunt fœminas, l.1. nu.79.
Statuta excludētia fœminas à ſucceſſionibus, an ſint odioſa, l.1. nu.88.
Statuta de mulierum ornamentis, l.3. nu.16. & 20.
Statuta loquentia de viduis, habent locū in fœminis, qbus ſenes mariti ſunt, aut aliàs inutiles, l.6. n.12.
Statutum diſponens teſtes domeſticos eſſe idoneos in rebus domeſticis, an comprehendat fœminas, l.9. num.75.
Statutum in nuptiis, & matrimoniis, an habeat locū in ſponſalibus, glo.2. nu.1. & nu.18.
Statutum in vxore, an comprehendat ſponſam, d. nume.1.
Statutum loquens de nupta, an habeat locum in deſponſata, glo.2. nu.19.

Statutum extendi non debet ex ſimili ratione, gloſ.2. nu.22.

Ac nec ex maiori, ibid.

Statutum viri, non vxoris, ſequendum, gloſ.2. numero 45. & ſeq.

Niſi vir ad domum vxoris habitatum erat, ibid. nu.46.

De quo tamen vide numero ſeq.

Statutum puniens inferentem iniuriam magiſtratui, an habeat locum in vxore magiſtratus, gloſ.2. nu.53. & multis ſeq.

Statutum puniens offendentem Poteſtatem, an trabatur ad filios Poteſtatis, gloſ.2.nu.58.

Statuta ſeruanda in foro conſcientiæ, gloſ.4. nu.20.

Statuta diſponentia non valere contractus mulierum ſine inſinuatione, an procedant in liberatione, gloſ.5. nu.1. & iterum nu.30.

Statutum, vt de quolibet contractu ſoluatur gabella, an habeat locum in diſtractu, glo.5. nu.2.

Statutum admittens conſanguineos ad retractum cõtractus, an habeat locũ in diſtractibus, gl.5.nu.3.

Statutum loquens de contractu, an habeat locum in renuntiatione, ibid.

Statutum ne mulier poſſit ſe obligare ſine conſenſu conſanguineorum, an habeat locum in liberatione, ſiue pacto de non petendo, ibid.

Et quid, ſi ſtatutum dicat, ne poſſit contrahere, ibidem.

Statuta ad ea trahuntur, de quibus ſtatuentes interrogati idem ſtatuiſſent, gloſ.5. nu.27.

Statutum de ſoluenda gabella, odioſum, gloſ.5. numero 29.

Statutum ne poſſit mulier contrahere ſine conſenſu propinquorum, an probibeat illam patri ſponte renuntiare gloſ.5. num.33. & multis ſequen.

Statutum loquens de contractibus, intelligitur de validis, gloſ.5. nu.41.

Statutum requirens conſenſum propinquorum in contractibus mulierum, non habet locum in donatione, quam vxor facit marito, gloſ.5. nu.42.

Statutum de ſoluenda gabella ex cõtractu, an habeat locum in donatione, gloſ.5. nu.43. & iterum 52.

Statutum prohibens mulierem obligari, non prohibet donare, gloſ.5. nu.46.

Statutum, quod diſponit donationem viri & vxoris non confirmari morte, an habeat locum in donatione præſumpta, gloſ.5 nu.59.

Statutum, ex quo maritus lucratur certam partem dotis, habet locum in dote præſumpta, gloſ.5. nu.61.

Statuta exorbitantia extenduntur ex paritate rationis, præſertim à ſtricta ſignificatione ad latam, gloſ.5. nu.62.

Statutum ſi prohibet mulierem obligari ſine ſolennitate, habet locum in donatione cauſa mortis, gloſ.5. nu.64.

Statutum ſimpliciter donationem permittens, non intelligitur permittere donationem cauſa mortis, gloſ.5. nu.65.

Statutum prohibens donationem à ciue in extraneũ, nõ trahitur ad donationem cã mortis, ibid. nu.66.

Statutum loquens de ſimplicibus, non habet locum in mixtis, gloſ.5. nu.70.

Statutum requirens conſenſum propinquorum in contractibus mulierum, non comprehendit hermaphroditam, ibid.

Statutum admittens tantùm maſculos ad ſucceſſionem, non comprehendit hermaphroditum, ibid.

Statutum requirens conſenſum aliorum in contractibus mulierum, non extenditur ad donationem cauſa mortis, gloſ.5. nu.74. & ſeq.

Statuta loquentia de contractibus, non habent locum in teſtamentis, gloſ.5. nu.93. & ſeq.

Statuta prohibentia contrahere, non comprehendunt vltimam voluntatem, ibid.

Statutum an poſſit prohibere contrahere ſine conſenſu alterius, gloſ.5. nu.94. & ſeq.

Statutum id facere non poteſt, quod pacto fieri probibetur, ob id, quòd ſit contra bonos mores, glo.5. nu.95.

Statutum, vt valeat diſpoſitio captatoria, an valeat, gloſ.5. nu.96.

Statutum de ſoluenda gabella ex contractu, habet locum in confeſſione, gloſ.5. nu.117.

Statuta loquentia in contractibus, an habeant locum in quaſi contractibus, gloſ.5. nu.119. & 120.

Statutum loquens de debito ex contractu, an habeat locum in debito ex quaſi contractu, d. nu.120.

Statutum inducens præſcriptionem debiti ex contractu, an procedat in debito ex quaſi contractu, ibidem.

Statutũ de ſoluenda gabella ex contractu, an habeat locum in quaſi contractu ibid.

Statutum de poſſeſſione an habeat locum in quaſi poſſeſſione, gloſ.5. nu.123.

Statutum prohibens quicquam facere an prohibeat actui conſentire, gloſ.5. nu.136. & multis ſeq.

Statuta vetantia obligationem, non intelliguntur de obligatione ex delicto, gloſ.5. nu.154. & ſeq.

Statuta prohibentia rem alienari, non prohibent eius rei traditionem. gloſ.5. nu.164.

Statutum non poteſt facere, quin per traditionem transferatur poſſeſſio, ibid.

Statutum prohibens mulierem obligari ſine conſenſu mariti, non prohibet exercere officium procuratoris extra iudicium, gloſ.5. nu.172.

Statutum prohibens bannitum agere, non prohibet agere nomine procuratoris alterius, ibid. nu.173.

Statutum prohibens mulierem, aut minorem contrahere, intelligitur nomine proprio, non alieno, ibid. nu.175.

Sed hoc intelligitur, vt valeat quod facit, ſed non in ſui præiudicium, ibid. nu.180.

Statutum prohibens mulierem contrahere, non cenſetur prohibere eam tutricem filiorum contrahere eorum nomine, gloſ.5. nu.176.

Statutum exigens aliquam ſolennitatem in factis minorum, eandem exigere videtur, cùm conſtituitur procu-

procurator ad ea cōficienda,gloſ. 5.n.183. & ſeq.

Statutum loquens de perſona vera, trahitur ad fictam,quæ illam repreſentat, gloſ. 5.nu.195.

Statutum ſub pœna prohibens contrahi cum bannito, habet locum in contrahente per procuratorem, ibidem.

Statutum ſi requirat conſenſum conſanguineorum in contractu mulieris, ſufficit conſenſum generalem præſtari ad omnes contractus, gloſ. 5. num.197.

Statuto diſponente, vt ſyndicus non poſſit creari ſine autoritate poteſtatis, poteſt ea autoritas poſt creationem interponi, gloſ.6.nu.9.

Statutum debet intelligi in caſu vero,non ficto, gl.7. num.14.

Satutum ſi requirat conſenſum conſanguineorum in contractibus minorum aut mulierum,diuturna eorum taciturnitas poſt contractum pro conſenſu habetur, gloſ.7.num.39.

Statutum ſi requirat conſenſum patris in contractu filij, patientia illius, & taciturnitas diuturna pro conſenſu habetur, gloſ.7. num.40.

Statutum loquens de expreſſo conſenſu, intelligitur de expreſſo vero, non de ficto & præſumpto, gloſ.7.num.46.

Statutum ſi irritet proceſſum, niſi nominetur notarius procuratorij inſtrumenti, ſatis eſt nominare notarium de Alexandrinis,ſi vnicus ſit notarius in domo Alexandrinorum, gloſ.7. num.140.

Statutum dans executionem ſcripturæ manu propria ſcriptæ, habet locum in aliena ſcripturæ manu propria ſubſcripta, gloſ.7.nu.194.

Statutum ſi requirat conſenſum mariti aut propinquorum in contractibus mulierum vel minorum,intelligitur,ſi ſint præſentes, gloſ.8.num.6. & multis ſeq.

Quid autem,ſi abſunt in non remotis partibus, & proximè ſunt redituri, ibi.nu.19.

An autem interuenire debeat iudicis autoritas loco eorum,ibid.nu.20.& multis ſeq.

An item alij ſint eorum loco ſubrogandi, gloſ.7. nume.27.

Statutum ſi requirat conſenſum propinquorum, ſi nulli ſunt,aut ſunt inhabiles,tutius eſt iudicis autoritatem interponere, gloſ.7. num.24.

Statutum ſi requirat conſenſum proximioris, non requiritur conſenſus banniti,gloſ.7.nu.36.

Statutum ſi requirat filij præſentiam in teſtamento matris,non requiritur filij banniti,ibidem, nu.37.

Statutum ſi requirat conſenſum fratris, an ſi is ſit bannitus,requiratur,ibid.nu.38.

Statutum intelligitur de habilibus,& idoneis,gloſ.8. num.43.

Statuto requirenti conſenſum conſanguineorum in contractibus minorum,ſatisfactum eſt per conſenſum vnius, qui ſolus eſt conſanguineus, gloſ. 8. num.52.

Statutum requirens conſenſum matris,intelligitur,ſi ea viuit,ibid.num.53.

Statutū requirens conſenſum duorum conſanguineorum ex parte patris, & duorum ex parte matris, ſi vnus tantùm ſit ex parte patris,& vnus ex parte matris,ſufficit eorum conſenſus,ibidem.

Statutum,ne filij ludant ſine licentia patris, intelligitur ſi patrem habeant, gloſ.8.num.54.

Statutum ſi ſit,ne mulier poſſit agere ſine conſenſu duorum conſanguineorum, & aliter agat, & obtineat, an valeat ſententia, gloſ.8. num.61. & iterum num.75.

Statutum ſi prohibeat mulierem aut minorem contrahere, intelligitur de damnoſis, non vtilibus, gloſ.8. num.76.

Et an tunc poterit adire hæreditatem opulentam, ibidem num.78.

Statutum ſi prohibeat mulierem obligari ſine præſentia conſanguineorum,ea poterit impugnare obligationē, ſed alter contra eam minimè,gl.8.num.97.

Statutum, vt bannitus pro debito non poſſit contrahere,niſi debito ſoluto,ſi contraxit. & poſteà ſoluerit,confirmatur contractus, gloſ.8. nume.103.

Statutum ſi prohibeat mulieres & minores contrahere ſine cōſenſu conſanguineorum, an ipſi poſſint huiuſmodi conſenſum ſecum contrahentibus præſtare, gloſ.8. num.111.& multis ſeq. præſertim num.112.& 119.

Statutum quòd mulier non poſſit contrahere vel teſtari ſine conſenſu propinquorum vel mariti, an habeat locum,quando contrahit cum eccleſia, vel pia cauſa,glo.8.nu.162.& ſeq.

Statuta introducentia ſolennitates in donationibus vel relictis,an habeant locum in donationibus,vel legatis relictis eccleſiæ, vel pia cauſa, gloſ.8.nume.164.

Statutum concernens ſolennitatem adhibendam tempore contractus, debet etiam ſeruari in contractibus factis cum clerico,gloſ.8.nu.168.

Statutum ſi prohibeat ceſſionem fieri nobili contra popularem, eccleſia non poterit facere huiuſmodi ceſſionem, gloſ.8. num.169.

Statutum poteſt inhabilitare certas perſonas ſubiectas ſtatuentibus ad recipiendam inueſtituram, niſi ſeruata quadam ſolemnitatem, gloſ.8. nu.170.

Satutum requirens conſenſum cuiuſpiam proximi in contractibus minorum, debet ſeruari in contractibus factis cum clerico,ibid.

Statutum clericorum prohibēs alienationem,an comprahendat eccleſiam,aut clericos,gloſ.8.nu.171.

Statutum prohibens aliquem contrahere,fauore alterius, debet ſeruari etiam cum eccleſia & pia cauſa, gloſ.8. num.175.

Statutum vetans ſub pœna vendi extraneo, an comprehendat eum,qui vendit iuſſu teſtatoris,gloſ.8. nume.186.

Statutum, ne vxor poſſit obligari ſine conſenſu mariti, intelligitur de noua & voluntaria obligatione,nō ea,quæ procedit ex ſtatuto, gloſ.8. nu.196.

Statutum priuans cedentem nobili iure ſuo, non habet locum in ceſſione inutili, gloſ.8. nu.209.

Statutum puniens in duplum eum, qui alteri ceſſerit

debitum priùs ſolutum, non habet locum in minore, qui ſine ſolēnitate ſtatuti id fecit, gloſ.8.n.211.

Statutum requirens in actu ſolennitatem, non attenditur in actu facto extra territorium, etiamſi ſit prohibitum, gloſ.8. nu.216.

Statutum loci actus confecti inſpicitur circa ſolennitates, ibid. nu.217.

Statutum, quòd filiusfa. non poſſit obligari ſine conſenſu patris, vires ſuas extendit ad contractum factum extra territorium, gloſ.8. nu.219.

Statutum probibens minorem teſtari, trahitur ad ſubdicum vbique teſtantem, ibid.

Statutorum iura variari non debent ex differentia locorum, ibid.

Statutum fauorabile vim ſuam porrigit extra territorium, ibid.

Statuta non poſſunt habilitare, vel inhabilitare extraneos, etiam quoad bona ibi ſita, gloſ.8. numero 225. & ſequen.

Statutum, an comprehendat extraneas ibi contrahentes, ibid. & nu. ſeq.

Statutum, an trahitur ad bona alibi ſita, gloſ.8. nu. 227. & ſeq.

Statutum, vt inſtrumenta dotalia habeant executionem paratam, non habet locum in inſtrumentis, dotalibus putatiui matrimonij, gloſ.8. nu.256.

Statutum, vt acquaſtus ſint communes inter virum, & vxorem, habet locum inter coniuges putatiuos, gloſ.8 nu.269.

Statutum prohibens contrahere ſine ſolennitate, non habet locum, ſi quis contrahat ſui redimendi cauſa, gloſ.8. nu.281. & ſeq.

Statuendi poteſtas inter ſubditos, non coarctatur territorio, gloſ.8. nu.219.

Stergethrum quid ſit, l.14. nu.2.

Stibium quid ſit, l.3. nu.1.

Stipulatio non interponitur per relationem ad aliud, gloſ.7. nu.199.

Stipulatio non poteſt extendi à notario, ibid.

Stomachus benè temperatus ſimilia ſibi expetit, l.5. nu.23.

Stomachus coquus corporis humani, l.15. nu.32.

Stomachus paterfa. corporis, ibid.

Stomacho laborantes debent abſtinere à ſpectaculis, & lectionibus, quæ Venerem in memoriam reuocant, ibid. & iterum l.16. nu.37.

Strato Lampſacenus librum de concubitu ſcripſit, l.15 nu.91.

Stratonica Deiotaro viro ancillam formoſam, ex qua liberos ſuſciperet, conciliauit, l.13. nu.34.

Strophiarij, l.3. nu.27. in Strophio.

Studia vxorũ interpellationibus ĩpediri, l.2. nu.25.

Stulti Pariſienſis ſapientiſſimũ iudiciũ. l.11. nu.15.

Stulti plerunque prudentes filios generant, l.15. numero 151.

Stymphali mulieres in honore habent, quæ compluribus ſe conſtupratas docent, l.7. nu.56.

Subauditio eſt tacitus intellectus, gloſ.7. nu.170.

Subditus contrahens contra legem ſuperioris, peccat, gloſ.8. nu.168.

Subrogatus eandem ſolennitatem ſeruare debet, quã is, in cuius locum ſubrogatus eſt, gloſ.5. nu.190.

Subrogatus in omnibus oneribus, & commodis ſuccedit, ibid. & nu. ſeq.

Subſcriptio facit, vt ſubſcribens omnia præcedentia ſcripſiſſe videatur, gloſ.7. nu.194.

Subſerica veſtis, l.3. nu.18.

Subſtantiale quippiam additum contractui, eum facit reuocari, gloſ.6. nu.10.

Subſtitutus venit ex expreſſa diſpoſitione teſtatoris, coniunctus ex tacita, gloſ.7. nu.63.

Subſtitutus præfertur coniuncto venienti iure accreſcendi, ibid.

Subſtitutio potentior iure accreſcendi, ibid.

Subſtitutio comprehenſa ſub breuiloqua, vel reciproca ſubſtitutione, dicitur expreſsè comprehenſa in genere, ſed tacitè in ſpecie. Niſi in vnica cautùm ſubſtitutione verificetur, nam tunc dicitur ſpecialiter facta, gloſ.7. nu.143.

Subſtitutiones contentæ in breuiloqua, an cenſeantur expreſſæ, vt matrem excludant, ibid. & iterum nu.173. & 179.

Subſtitutio reciproca expreſſa ſpecialiter dicitur: tamen vulgarem non continet, glo.7. nu.194.

Sudor ſalſus, l.9. nu.171.

Sulpitius Gallus vxorem dimiſit, quòd aperta facie foris verſata fuiſſent, l.9. nu.21. & l.10. nu.19.

Summa ſæpe ingenia in occulto latent, l.11. nu.3.

Superbi vultus formoſarum, l.2. nu.2.

Superbia eorum propria, qui aliqua in re excellunt, l.2. nu.4.

Superbia hæreticorum mater, l.9. nu.31.

Superbia ea maior eſt, quæ ſub quibuſdam humilitatis ſignis latet, l.9. nu.27.

Superſtitio proximè accedit ad hypocriſin, l.9. n.30.

Surculus omnis omni arbori inſeri poteſt, ſi non eſt ei, cui inſeritur, cortice diſſimilis, l.5. nu.24.

Sus ſui pulcherrimus eſſe videtur, l.15. nu.21.

Suſiorum mulieres, quibuſcum volunt, & ſeruis, & hoſpitibus concumbunt, l.7. nu.59.

Suſiis, vxores dominantur, l.7. nu.67.

Συνάλλαγμα quid, l.4. nu.8.

Sylla vxor Metella impudica, l.9. nu.122.

Syracuſanorum lex, ne mulieres maiori ſumptu ornarentur, prius quàm ſe conſtupratas docerent, l.7. nu.59.

Syri auari, l.7. nu.15.

Syri ſinguli plures vxores habent, l.7. nu.22.

Syri iidem ſunt cum Aſſyriis, l.13. nu.2.

T

TAcens cùm habetur pro conſentiente, intelligitur fictè & impropriè, gloſ.7. nu.14.

Taciturnitas in iudiciis pro conſenſu habetur, gloſ.7. nu.37.

Taciti Hiſtorici locus, l.9. nu.135.

Tacita ſenectus quid, l.15. nu.7.

Taciti anni, ibidem.

Tacita non plus operantur, quàm expreſſa, ſed vel idem,

idem, vel minus, gloſ. 5. nu. 60.
Tacitum non extenditur vltra actum, in quo interuenit, gloſ. 7. nu. 50. & ſeq.
Tacita iudicis repulſio, procedendo ad vlteriora, non extenditur, niſi ad eum actum, ibidem. nu. 51.
Tacita conditio in vltimis voluntatibus non impedit translatione, ſiue tranſmiſſionem etiamſi à lege ſit ſubrogata in locum expreſſæ, gloſ. 7. nu. 53.
Tacitum legatum non tranſit ipſo iure in legatarium, vt expreſſum, ibid. nu. 54.
Tacita ademptio legati ipſo iure non adimit, ibidem. numero 55.
Tacitum pactum nudum ipſo iure pignus non tollit, vt expreſſum, ibid. nu. 56.
Tacita prohibitio alienandi non reddit alienationem ipſo iure nullam, nec repellit alienantem à reuocatione, vt expreſſa, gloſ. 7. nu. 57.
Tacita prohibitio alienandi non afficit ignorantes, ibid. nu. 58.
Tacitus error iuris, etiam qui ex expreſſo proficiſcitur, non reddit ſententiam ipſo iure nullam, vt expreſſus, gloſ. 7. nu. 59.
Tacitus conſenſus in multis caſibus non ſufficit, gl. 7. nu. 69.
Tacitus conſenſus non ſufficit in alienationibus perpetuis rei eccleſiaſticæ, ibid.
Tacitus conſenſus non ſufficit, cùm clericus tranſit ad aliam eccleſiam alterius diœceſis, ibid.
Tacitum plerunque fallax, gloſ. 7. nu 72.
Tacitum legis adminiculo roboratum, nonnunquam eſt fortius expreſſo, gloſ. 7. nu. 73.
Tacita renuntiatio hæreditatis paternæ proueniens ex lapſu tẽporis, reuocari nõ poteſt, gloſ. 7. nu. 74.
Tacita filiifamil. renuntiatio hæreditatis ex temporis lapſu, nocet patri, non expreſſa, ibid. nu. 75.
Tacitum pactum curſu temporis roboratum, plus operatur, quàm expreſſum, gloſ. 7. nu. 77.
Tacitum id dicitur, quod magis intellectum percipitur, quàm verbis, gloſ. 7. nu. 81. & ſeq.
Tacitum, quod ex factis reſultat, d. nu. 81.
Tacitum, quod per rationem intellectus ſolùm colligitur, ibid. nu. 82.
Tacitum, quod uis uerbi ex ſua recta ſignificatione non importat, ibid.
Tacitum, quod ſine verborum prolatione habetur pro expreſſo, ibi. nu. 83.
Tacitum, quod lex ſupplet, ibidem.
Tacitum, quod ex interpretatione venit, ibid.
Tacitum, quod habet conſenſum præſumptum, ibid.
Taciturnitas maximè decet mulieres, l. 12. n 5. & 6.
Tales eſſe præſumimur, quales ſunt, quibus cum conuerſamur, l. 5. nu. 29.
Talaſſij nomen in nuptiis iactatum, & quare, l. 10. nu. 38.
Tanaquil, ibid.
Tapyris licebat ſuas vxores aliis nuptui concedere, l. 7. nu. 18.
Tardi ingenio, memoria tenaciſſimi, gloſ. 5. nu. 24.
Tarentini fulminibus obruti, quòd nudas fœminas libidini expoſuiſſent, l. 4. nu. 31.
Tarentinus princeps in Venere obiit, l. 15. nu. 27.
Tarpeia regis Gallorum amore capta, Capitolium illi prodidit, l. 3. numero 25. & l. 15. nu. 114.
Taxili puellas nupturas, nudas conſpiciendas exhibent, l. 4. nu. 10.
Tela fœminarum officia, l. 10. nu. 42.
Temetum olim vinum appellabatur, l. 9. nu. 206.
Temulentia vnde dicta, ibid.
Temperatis temperata conueniunt, l. 5. nu. 23.
Templi ruina ex nuditate mulierum, l. 4. nu. 22.
Templa ſeminis effuſione polluuntur, l. 15. nu. 108.
Templa Veneris cauſa à multis frequentata, l. 15. nu. 110.
Templi non eſt, quod templi dedicationi deſtinatum eſt, gloſ. 2. nu. 30.
Tempus idem requiritur ad abolendam conſuetudinem, quod ad inducendam, gloſ. 5. nu. 13.
Tempus fortiùs excludit, quàm expreſſa renuntiatio, gloſ. 7. nu. 75.
Tenedij regis pœna in adulteros, l. 13. nu. 6.
Temens rem eccleſiæ, vel minoris alienatam ſine ſolennitate, an peccet mortaliter, gloſ. 4. numero 20 & ſeq.
Terra ferax & abundans viros parit luxu, & libidine diffluentes, l. 7. nu. 18.
Terra reddenda terræ eſt, gloſ. 5. nu. 21.
Teſtamenti reuocatio vt probetur, tot teſtes requirit, quod ipſius confectio, gloſ. 5. num. 13.
Teſtamenti erroris probatio tot teſtes requirit, quot ipſum teſtamentum, ibid.
Teſtamentum ad pias cauſas, vt duos tantùm teſtes requirit, ita & ipſius reuocatio, gloſ. 5. nu. 17.
Teſtamentum ſola pœnitentia non reuocatur, ſed requirit aliud teſtamẽtũ æquè ſolenne, gloſ. 5. n. 73.
Teſtamentum non poteſt pendere ex alieno arbitrio, gloſ. 5. nu. 95.
Teſtamentum derogatorium priorum, cùm vnicum eſſet, an habeat vim ſpecialis derogationis, glo. 7. nu. 130. & ſeq.
Teſtamentum filiifa. qui communi opinione reputatur ſui iuris, an valeat, gloſ. 8. nu. 144.
Teſtator iubens totam vel integram hæreditatem reſtitui aut omnia bona, ſiue pleno iure, aut ſine diminutione, aut aliis verbis generalibus, an cenſeatur prohibere Falcidiã, gloſ 7. nu. 100. & ſeq.
Teſtator id feciſſe videtur quos eius iuſſu factum eſt, gloſ. 8. nu. 184. & ſeq.
Teſtator poteſt ſtatuere, vt trãſigi poſſit ſuper alimẽtis futuris à ſe legatis, ſine decreto, gl. 8. nu. 194.
Teſtis ratio, qui aliquem dicit eſſe probum virum, quia videt eum cum probis conuerſari, & e diuerſo, valet, l. 5. nu. 29.
Teſtes ſpeciatim reiicere debemus, nec in genere id facere ſufficit, l. 9. nu. 24.
Teſtes duo, qui ſufficiunt in teſtamentis ad pias cauſas, debent eſſe omni exceptione maiores, & nulla macula aſperſi, l. 9. nu. 57.
Teſtes, qui producuntur ad probandum tenorem

inſtrumenti, debent eſſe periti, l.9. nu.66.
Teſtis debet eſſe omni exceptione maior, vt ex eius teſtimonio deferatur iuramentum in ſupplementum, l.9. nu.74.
Atque etiam in codicillis, ibid.
Teuthrantia turba, quæ ſit apud Ouid. l.15. nu.92.
Thales Mileſius aquam eſſe rerum om̃ium principiũ dixit, & in eam quoq; res oẽs reſolui, gl.5. nu.20.
Theanus dictum pudicum, l.4. nu.21.
Theano quam potiſſimum vxorem commendabat, l.10. nu.40.
Theano Antenoris vxor filium nothum uiri, æquè ac ſuos dilexit, l.13. nu.34.
Theanus eiuſdem epiſtola, l.16. nu.62.
Thebani virginem Ioui ſacrabant, quæ pellicis more cum quibus libebat, miſcebatur, mox viro dabatur, l.7. nu.59.
Themis pulchrigena. l.2. nu.34.
Themiſtoclis dictum de vxorum imperio, l.8. nu.3.
Themiſtocles vxorius, ibid.
Theocritus amatorium carmen de incantamentis edidit, l.14. nu.2.
Tehodelinda vtrunque maritum ad ſanctam religionem conuertit, l.11. nu.15.
Tehodorus Tragœdus nulli unquam conceſſit vt ante ſe ageret, l.6. nu.4.
Theodoſius maior primus lege prohibuit, ne fratrũ ſororúmue liberi matrimonio iũgerẽtur, l.7. nu.42.
Theodoſij vxoris ſancta ad uirum admonitio, l.11. nu.13.
Theodoſius, qua pœna adulteros puniuit, l.13. nu.20.
Theodoſius rebus indignis iraſcebatur: ſed ſubitò flectebatur, glo.5. nu.24.
Theotimus breui vnius coitus voluptate, oculorum vſum amiſit, l.15. nu.39.
Theologorum ſcholaſticorum rationes probibitionis matrimonij inter coniunctos, l.7. nu. 46.
Therſitæ deformitas, l.2. nu.55.
Theſpius, & Theſpiades, l.15. nu.92.
Thetis argenteis pedibus l.2. nu.37.
Et pulchris comis, ibid. nu.38.
Thetis lanificio ſe exercebat, l.10. nu.44.
Thracum vxores maritos lauant, & miniſteria obeũt l.1. nu.26.
Thraces vxoribus, ut ſeruis utuntur, l.8. nu.9.
Thraces vxores magno ære à parentibus emebant, l.4. nu.9.
Thracum vxores ſimul contendunt, quæ ex his comburetur con uiro mortuo, l.7. nu.21.
Thraces vxores plures ſinguli ducunt, ibid.
Thraces virgines non aſſeruant: vxores autem maximè aſſeruant, l.7. nu.56.
Thuriorum lex de mutandis vxoribus, & maritis abrogatá, & quomodo, l.7. nu. 31.
Thuriorum lege orbæ nubebant proximis genere, l.7. nu.37.
Thus maſculum. l.1. nu.67.
Thuſcorum more virgines dotem ſibi corporis quæſtu comparabant, l.7. nu.57.
Tibareni poſt vxoris partum lecto, ac ſi peperiſſent, incubant, vxoribus illis miniſtrantibus, l.7. nu.63.
Tiberius nudis puellis miniſtrantibus cœnabat, l.4. nu.31.
Tiberius iuriſiurandi gratiam fecit, vt quis repudiaret vxorem, quam ſe nunquam repudiaturum iurauerat, cum eam in ſtupro generi comperiſſet, l.9. nu.104.
Tiberio imperante libido fœminarum grauibus Senatus decretis coërcita, l.13. nu.19.
Tibicines apud Romanos Idibus Ianuariis habitu muliebri vrbem luſtrabant, l.3. nu.66.
Tibulli loci animaduerſi, l.6. nu.17. & iterum l.10 nu.16.
Timaſiou à nouerca turpiter amatus, l.9. nu.103.
Tireſias oculis captus, quòd Palladem nudàm conſpexiſſet, l.4. nu.24.
Tireſias vtrunque ſexum expertus prounntiauit tres voluptatis vncias maribus, nouem fœminis eſſe in concubitu, l.9. nu.115.
Totilas militem, qui virginem ſtuprarat, morte mulctauit, l.13. nu.13.
Traianus Imper. ab vxore reprehenſus ob improbas procuratorum ſuorum exactiones, l.11. numero item 11.
Traianus Imperator qua pœna Centurionem adulterum puniuit, l.13. nu.19.
Treuiſanorum pœna in adulteros, l.13. nu.23.
Tribades, quæ dicantur, l.9. nu.107.
Triſtes hilarem oderunt, & ediuerſo, l.5. nu.28.
Troglodytæ vxoribus communibus vtuntur, præter tyrannos, qui peculiares habent, & priuatas, l.7. nu.53.
Troglodytarum pœna in adulteros, ibi. & iterum, l.13. nu.24.
Tuditanus vir notæ inſaniæ teſtamentum fecit probatiſſimum, l.11. nu.7.
Tulliæ prudẽtia Dolobellæ marito profuit, l.11. n.18.
Turcarum mos in ducendis vxoribus, l.4. nu.10.
Turnus formoſus, l.2. nu.40.
Turturum caſtitas, l.13. nu.3.
Tutor poteſt filiam ſuam pupillo dare in matrimonium, non filium pupillæ, l.1. nu.45.
Tutor poteſt ſibi tradere rem à parte pupilli emptam, gloſ.5. nu.168.
Tutor ſe autore poteſt ſibi rem alteri venditam retinere, ſi emptor non ſoluit, & tutor de ſuo in vtilitatem pupulli conuertit, glo.5. nu.169.
Tutor cum pupillo hæreditatem adiens, cenſetur autoritatem legitimè præſtitiſſe, gloſ.7. nu.21.
Tutor debet promittere expreſſam defenſionem, nec ſufficit iurare vtilia facere, & inutilia prætermittere, gloſ.7. nu.94.
Tutor, qui non ſatiſdedit, poteſt obtinere ſententiam pro minore, gloſ.8. nu.69.
Tutoris communi opinione exiſtimati, an geſta valeant, gloſ.8. nu.144.
Tutor non poteſt compromittere ſuper re, vel lite pupilli, gloſ.8. nu.195.

Niſi ſtatuto caueatur, vt qualibet cauſa compromittatur, ibid.
Tutoris putatiui autoritas in alienatione rerum minoris nihil valet, l. 8. nu. 250.
Tyrannus eſt, qui vxorē ſeueriùs tractat, l. 8. nu. 10.
Tirrhenis nudæ puellæ miniſtrabant, l. 4. nu. 31.
Tyrrhenorum virgines in palæſtris nudæ exercebantur, ibid.
Tyrrheni vxores communes olim habuerunt, l. 7. numero 53.

V

Vacca libidinoſiſſima, l. 15. nu. 127.
Vale charum lumen, l. 15. nu. 39.
Valentiniani Imperatoris lex, vt liceret duas ſimul vxores ducere, l. 7. nu. 24.
Valeria Tuſculanaria patrem perditè amauit, l. 9. numero 100.
Vaſallus non poteſt de feudo compromittere, gloſ. 5. nu. 204.
Vbi facto opus eſt, verba non ſufficiunt, l. 6. nu. 19.
Vbi tu Caius, ego Caia, l. 8. nu. 8.
Vbi maius periculum, ibi cautius eſt agendum, glo. 5. nu. 35.
Vellem, ſi liceret, l. 4. nu. 23.
Velleda apud Germanos numinis loco habita, l. 11. nu 22.
Vendens extraneo iuſſu teſtatoris, an incidat in pœnā ſtatuti prohibentis vendi extraneo, glo. 8. nu. 186.
Venditores emptoribus rerum uitium patefacere debent, l. 4. nu. 3.
Venæ ſi poſt aurēs incidatur, ſemen non amplius genitale eſt. l. 15. nu. 33.
Venedorum vxores ſe in rogum cremandas cum viris mortuis præcipitant, l. 7. nu. 21.
Veneficia arma mulierum, l. 8. nu. 21.
Veneficium tota vita meretricis, l. 8. nu. 24.
Veneti filias ſuas admodum iuuenes maritant, l. 6. numero 3.
Veneris ſimulachrum ex myrto fœmella, l. 1. nu. 65.
Venus niueis, l. 2. nu. 34.
Venus aurea, ibid. nu. 36.
Venus roſea ceruice, ibid. nu. 37.
Venus argenteis pedibus, ibid.
Venus nigris oculis, l. 2. nu. 38.
Venus καλλίπυγος, id eſt, pulchras nates habens, l. 2. nu. 49.
Venus nuda, l. 4. nu. 17.
Venerem nudam in ſomnis conſpicere, quid ſignificet, l. 4. nu. 27.
Veneri natura calida & humida idonea eſt, l. 6. numero 8.
Venus & Saturnus repugnantes, & quare, l. 6. nu. 15. & iterum, l. 15. nu. 80.
Venus cur cum Anchiſe ſene concubuerit, l. 6. nume. 30.
Venus Anaitis Perſis dicta, l. 10. nu. 66.
Veneris maſculæ inuentum apud Italos, l. 15. nu. 24.
Venus armata apud Lacedæmonios, ibid.
Venus ἀνδροφόνος dicta, id eſt, homicida, l. 15. nu. 29.
Veneri renes & inguina dicata, l. 15. nu. 40.
Venus calua ne ſuo quidem Vulcano placet, ibid.
Venus & mors eodem epitheto inſignita, ibid.
Venus Vnde dicta, l. 15. nu. 51.
Venus nocet vocis ſuauitati, l. 15. nu. 70.
Venerem Marti coniunctam quare poëtæ finxere, l. 9. nu. 124.
Venus ex matri concepta cur dicatur, l. 9. nu. 166.
Venus marina, ibid.
Venus Aphrodite cur dicta, ibid. nu. 168. & iterum, l. 15. nu. 23.
Venus inſipientiæ Dea, l. 9. nu. 170.
Venus Saligiena cur dicta, l. 9. nu. 167.
Venus à Canacho ſtatuario effigta ſedens, & quare, l. 9 nu. 174.
Venus Baccho iuncta eſt, & quare, l. 9. nu. 208.
Veneri cur Mercurius aſſidet, l. 9. nu. 233. & l. 15. nu. 82.
Venus teſtudinem calcans quid ſignificet, l. 10. numero 16.
Veneris impiæ templum, l. 13. nu. 28.
Venerem concitantia, l. 15. nu. 2. 3. 4. 5.
Veneris uſus nullus ſalubris, ſecundum Epicurum, l. 15. nu. 21.
Veneri rebus bellicis à Ioue interdictum, l. 15 nu. 25.
Venus non ſolùm natalium, ſed & mortis præſes, l. 15. nu. 29.
Venus Libitina, ibid.
Venus Parcarum vetuſtiſſima, ibid.
Venus Aſtarte dicta, l. 15. nu. 30.
Venus Nephthe, dicta, ibid.
Venus calua, l. 15. nu. 34.
Venus λυσιμελὴς dicta, & cur, l. 15. nu. 44.
Venus ἀμβολόγηρα, id eſt, ſenectutem arcens, l. 15. nu. 80.
Venus Verticordia, l. 15. nu. 99.
Venus nocet ſtomacho, l. 15. nu. 32.
Venus nocet celebro, & membris illi vicinis, ibid. numero 23.
Venus iis vitanda, qui capillorum fluxu laborant, ibi. nu. 34.
Venus neruis obeſt, l. 15. nu. 37.
Venus oculis obeſt, ibid. nu. 38.
Et præcipuè earum defluxionibus, ibid. nu. 39.
Venere palpebræ defluunt, ibid.
Venere omnia membra ſoluuntur, l. 15. nu. 44.
Veneri additi pecudibus ſimiles, l. 15. nu. 63.
Venus damnoſa, l. 15. nu. 72.
Veneris damnoſa libido, ibid.
Venus morbis pituitoſis prodeſt, l. 15. nu. 73. & 76.
Et melancholicis aduſtis, ibid. nu. 74. & 2. ſeq.
Vide tamen poſtea, nu. 80.
Et iis qui calida natura ſunt, d. nu. 74.
Et oculorum acumini, ibid. & ſeq.
Et morbo regio, ibid.
Et nonnullis Iſchiadicis, ibid.
Et virginibus furioſis, ibid.
Et narium diſtillationibus, ibid.
Et athletarum torpori, l. 15. nu. 76.

Et voci è candida in fuſcam declinanti, ibid.
Et lumborum dolori, ibid.
Et mente captis, ibid.
Et percuſſis à ſerpente, aut ſcorpione, ibid.
Et capitis grauitati, ibid. & ſeq.
Et ciborum faſtidio, ibid.
Et obnoxiis febribus, ibid.
Et aliis plerisque, ibid.
Venus plenitudinem vacuat, l. 15. nu. 76.
Corpus auctum, leue & virile reddit, ibid.
Rationis vim impeditam ſoluit, ibid.
Ingentes iras remittit, ibid.
Reducit ad modeſtiam inſanientes, ibid.
A crebris ſomniis liberat, ibid.
Ad opus excitat, ibid.
Facilitatem quandam præbet, ibid.
Somnum conciliat, ibid.
Duris habitudinibus prodeſt, ibid.
Organa mollit, ibid.
Meatus dilatat, ibid.
Furioſos ad ſaniorem mentem reducit, ibid.
Animum hilarem reddit, l. 15. nu. 77.
Iram ſedat, ibid.
Senſuum hebetudini prodeſt, ibid.
Aegrè ſpirantibus prodeſt, ibid.
Frequentibus ſeminis per ſomnum effuſionibus, ibid.
Cholericis, ibid.
Et multis aliis, ibid.
Audaciam facit, l. 15. nu. 78.
Et alia plurima, ibid. & multis ſeq.
Veneris exercẽdæ modus, l. 15. nu. 82. & multis ſeq. vſque ad nu. 92.
Venus quibus temporibus, ætatibus, temperamentis, & cæteris id genus conueniat, & quibus minimè, in iiſdem locis.
Venerios aliquando facultate coëundi deſtitui, l. 15. nu. 92.
Venerẽ à fœminis arcentia, l. 15. nu. 93. & multis ſeq.
Venus Verticordia vnde dicta, l. 15. nu. 99.
Venus Epiſtrophia, ibid.
Veneri immodicæ opitulantia, l. 15. nu. 102.
Venus diſcordiæ coniugum ſedatrix, l. 15. nu. 103.
Venerem in templis exercere, an liceat, l. 15. nu. 105. & ſeq.
Venere coniugibus abſtinendum, religionis cauſa, l. 15. nu. 111. & multis ſeq.
An autem diebus ſacris, d. nu. 111. & ſeq.
Veneris ſacerdotes fœminæ nuptiarum expertes, l. 15. nu. 120.
Venere abſtinendum mulieribus infantes lactantibus, l. 15. numero 139.
Et quæ recèns conceperunt, ibid. nu. 141.
Venere temulentis abſtinendũ, ibid. nu. 146. & ſeq.
Et mœſtis, ibid. nu. 152.
Aut aliter animo affectis, ibid. nu. 152.
Veneris tẽpore ne ſit animus alteri rei intentus, ibid.
Venere clam vtendum, l. 15. nu. 155. & aliis ſeq.
Venus Melanis, & Melanis cur dicta, l. 15. nu. 163.
Venus Scotia, ibid.
Alia aũt Venerem tãgentia, vide in verbo, Coitus.
Verba non implent marſupium, l. 6. nu. 18.
Verbum intelligitur, vtrum ſit fictionis, an veritatis, gloſ. 2. nu. 65. & iterum gloſ. 7. nu. 174.
Verbum, Poteſt, non eſt neceſſitatis, niſi ei addatur negatiua, glo. 4. nu. 1. & ſeq.
Verbum, Poteſt, quam vim & naturam habeat in vniuerſum, glo. 4. nu. 10. & ſeq.
Verbum, Nequeo, omnimodam poteſtatem aufert, ibi. nu. 11.
Verbum, videtur, improprietatem ſignificat, gloſ. 6. nu. 27. & iterum, glo. 7. nu. 14.
Verba à ſubiecta materia improprìatur, gl. 6. nu. 35.
Verba requiruntur in matrimonio ſi contrahẽtes loqui poſſunt, gloſ. 7. nu. 17.
Aliàs nutus & ſigna ſufficiunt, ibid.
Verba naturaliter mentis conceptum exprimunt, glo. 7. nu. 52.
Verbum, Habetur, improprietatem denotat, glo. 7. nu. 174.
Verbũ Intelligitur proprietatémne, an impropietatem ſignificet, glo. 2. nu. 67. & glo. 7. nu. 174.
Verba hæc, Aliàs non valeant, formam denotat, gl. 7. nu. 141.
Verecũdia puellarum, cùm tractatur de eadem matrimonio, l. 9. nu. 151. & ſeq.
Verecundia pudicitiæ comes, & cuſtos, ibid. nu. 133.
Veſta ſacris vxoris congreſſum Heſiodus interdixit, l. 15. nu. 114.
Veſtales nulla corporis labe inſignes ſint, l. 2. nu. 59.
Veſtales in iudicium veniebant ferendi teſtimonij cauſa, l. 10. nu. 33.
Veſtales perpetua virginitate, l. 15. nu. 120.
Veſtales virginitatem polluentes, viuæ defodiebãtur, & quare, ibid.
Veſtis olobryza, l. 3. nu. 14.
Veſtis holobarys, ibid.
Veſtis holoſerica, ibid.
Veſtis ſubſerica, l. 13. nu. 18.
Veſtis bombycina, ibid.
Veſtis appellatione venit pannus apud ſartorẽ ſectus ad veſtem conficiendam, gloſ. 2. nu. 12.
Vicarius non poteſt adimplere mandatum, principali ſubrogari cœpto, glo. 2. nu. 13.
Vicinitas affinitatis vicem obtinet, l. 5. nu. 35.
Vicinitas potentiorum fugienda, ibid.
Victorum bona cedunt vincentibus, l. 1. nu. 48.
An autem procedat de iure communi, ibid.
Et an de iure diuino, ibid. nu. 49.
Viduarum mores ægerrimè reformantur, l. 6. nu. 2.
Viduæ ſciunt ſua, & aliena vitia, ibid. & ſeq.
Viduas non eſſe ducendas, ibid.
Viduæ dicuntur, quæ habent maritos ſenes, aut aliàs inutiles, l. 6. nu. 12.
Viduarum priuilegia his competunt, quæ habent maritos inutiles, ibid.
Vidua nubẽs intra annũ luctus, licet ſit expers infamiæ, pdit tñ gloriã pudicitiæ mrimonialis, l. 9. n. 3.

Vidua ſtuprando magis peccat, quàm virgo, l. 9. numero 116.
Villicæ officia, l. 10. nu. 20.
Vindicta permiſſa ex lege Moſaica non ſine peccato erat, l. 9. nu. 6.
Vini vſus apud multos populos mulieribus interdictus, l. 9. nu. 205. & ſequ.
Vinum Veneris incitamentum, ibid. nu. 207.
Vinum lac Veneris dictum, & quare, ibid. nu. 116.
Vini crater, ſodalis Veneris, ibid. nu. 107.
Vini tædium ſapientiæ, l. 9. nu. 210.
Vinum gignendis liberis nocere, l. 15. nu. 147.
Violentilla à corporis proceritate laudata, l. 2. nume 1074.
Vipera viperam morſu non perimit, l. 5. nu. 23.
Vir index vxoris Romanarum antiquis legibus, l. 1. nu. 13.
Viri quibus vxores imperant, viles extimantur, l. 1. nu. 19.
Vir poteſt vxorem moderatè caſtigare, l. 1. nu. 22. & 24.
Sed clericus paulò ſeueriùs, l. 1. nu. 23.
Vir qui iniuſtè vxorem verberauit, quæ aufugit, & adulterium committit, eam accuſare non poteſt, nec lucratur dotem, l. 1. nu. 24.
Vir poteſt vxorem fugientem propria autoritate capere, l. 1. nu. 40.
Vir nõ perdit donationem propter nuptias, ob adulterium, l. 1. nu. 45.
Vir à vi & virtute dicitur, l. 2. nu. 55.
Viri appellatione potior animi pars ſignificatur, l. 1. nu. 69.
Viros effæminatos muliebri appellatione vocari ſolitos, l. 1. nu. 89.
Viri in fœminas mutati, in ſuum ſexum tandem redeunt, l. 1. nu. 102.
Viros legibus ciuitatis, vxores virorum moribus obedire oportet, l. 1. nu. 101.
Viri vxores voluptuosè poſſunt cognoſcere ſine peccato, modò voluptas non principalis cauſa ſit, l. 2. nu. 65.
Vir venialiter tantùm peccat, qui voluptatem præueniẽs, vxores tanquam vxorem cognoſcit, in idque calidis vtitur, ex multorum ſentẽtia, ibid. nu. 68.
Vir qui vxorẽ, tanquã alienã, cognoſcit, adulter eſt, ib.
Viri, quibus vxores pulchræ, ſunt, non nunquam deformium fœminarum coitũ appetunt, l. 2. nu. 69.
Viri non fœminis, auratæ & ſericæ veſtes interdictæ, l. 3. nu. 16.
Viri non licet ornamenta ex auro deferre, l. 3. numero 20.
Virorum cultus & ornatus cuiuſmodi eſſe debeat, l. 3. nu. 45.
Viri aſtrorum vi ornamẽtis muliebribus dediti, l. 3. nu. 50.
Viri veſtimentis muliebribus, fœminæ virilibus abſtinento, l. 3. nu. 58. & ſeq.
Viris licere aliquando veſtibus muliebribus vti, & è diuerſo, ibid. nu. 66. & ſeq.
Vir vxori quam ducturus eſt, corporis vitiũ, ſi quod ſit, detegat, l. 4. nu. 1.
Viri & vxoris concordia, maximæ felicitatis pars, l. 5. nu. 18.
Vir ante 30. annum, fœmina 18. à Venere prohibendi, l. 6. nu. 40.
Vir vxore debet eſſe ſenior, l. 6. nu. 45. & 50.
Viri vxores ſibi æquari non patiantur: aliàs enim contiinò ſuperiores erant, l. 8. nu. 7.
Viri & vxoris omnia communia, l. 8. nu. 8.
Virum inter & vxorem ariſtocratiæ ſpecies, l. 8. numero 9.
Vir vxorem verberans magis fera, & parricida, quàm vir appellandus, l. 8. nu. 10.
Vir quoq; tyrannus dicitur, qui vxorem ſeueriùs tractat, ibid. nu. 11.
Vir maritus vxoris non dominus, ibid. nu. 12.
Vir quomodo punitur, qui vxorẽ verberauerit, ibid. nu. 13.
Viri ſapientes, vxores non verberant, ibid. nu. 14.
Vir peccato non excuſatur, qui occiderit vxorem in adulterio, l. 9. nu. 4.
Viro potius, quàm fœminæ, deferendum eſſe iuſiurandum in ſupplementum cæteris paribus, l. 9. nu. 72.
Viro luxurioſo non datur curator, vt fœminæ, & quare, l. 9. nu. 91.
Viris pulſus vehementior, quàm fœminis, & quare, l. 9. nu. 142.
Et velocior, ibid.
Vir omnium frigidiſſimus calidior eſt calidiſſima fœmina, ibid. & vide etiam, l. 9. nu. 175.
Vir apud Hebræos ab igne dicitur, non etiã fœmina, l. 9. nu. 149.
Vir dux & exemplum laſciuiæ vxori ſæpe eſt, l. 9. numero 231. & iterum, l. 13. nu. 35. & multis ſequentibus.
Vir ab vxore non debet exigere, quod ipſe non præſtat, l. 9. nu. 231.
Viri ex vxorum adulterio in quibuſdã locis puniũtur, l. 9. nu. 232.
Vir rebus forenſibus præſit, vxor domeſticis, l. 10. nu. 1. & multis ſeq.
Vir ignoret, quæ intra ædes fiunt, ibi. nu. 2.
Vir actiuam vitam, fœmina contemplatiuã repreſentat, l. 10. nu. 15.
Virum in fœminam mutari in ſomnis, quid ſignificet, l. 10. nu. 18.
Viri non licebat intrare templũ Bonæ Deæ, l. 10. numero 26.
Vir poteſt cogere vxorem, vt ſe domi contineat, l. 10. nu. 31.
Vir ſanctificatur per mulierem, l. 11. nu. 19.
Viri vxoribus omnia reuelant, l. 12. nu. 1.
Viri cum vxoribus ſine mendacio viuant, l. 13. numero 27.
Viri moleſtiùs ferunt adulterium, quàm mortem vxoris: atq; etiam vulnera proprij corporis, & filiorum neces, ibid.
Viri interdũ ob zelotypiã vxores interimũt, l. 12. n. 33

Virorum adulterium, vxores impudicas facit, l. 13. nu. 35.
Virorum adulterorum pœna propria, ac maximè debita eſt, vxorum eorum adulterium, l. 13. num. 36. & ſeq.
Viri vxores honorent, ſi ab his honorari volunt, l. 13. nu. 39.
Viri vxores venerari debent, ibid.
Viri, qui non niſi plagis affecti, coire poſſunt, l. 15. nu. 5.
Vir & vxor non tenetur debitum coniugale poſtulantibus ſibi in templo ſoluere. l. 15. nu. 106.
Viri ſapientes plerunque filios ſtolidos generant, l. 15. nu. 154.
Vt ſtulti, filios prudentes, ibid.
Viri in opere Venereo lucem deſiderant, l. 15. numero 164.
Viri poſſunt vxores inuitas comprimere, ibid. nu. 165. & iterum, gloſ. 2. nu. 23.
Sed an id procedat, ſi nondum ſit traducta ad domum viri, aut etiam adhuc ſit in itinere, d. numero 23.
At conſultius ſemper eſt, ſi id non fiat, d. numero 165.
Vir vxori concitum appetenti, pro virili ſatisfaciat, l. 15. nu. 168.
Vir & vxor ad imparia non iudicantur, ibid.
Viros apud inferos cruciari, qui cum vxoribus congredi recuſant, ibid.
Virorum caſtitas vxores caſtas facit, l. 16. nu. 58.
Virorum magnorum vxores impudicæ, l. 16. nu. 59.
Viri ſolẽt vxores ad ſuas domos ducere, glo. 2. n. 46.
Vir & vxor poſſunt inuicem mutuum contrahere, glo. 8. nu. 111.
Emere & vendere, ibid.
Societatem contrahere, ibid.
Permutare, ibid.
Deponere, ibid.
Pignorare, ibid.
Et in vniuerſum omnes contractus, præter donationem, facere, ibid. nu. 112.
Vir & quando parapherna vxoris adminiſtret, gloſ. 6. nu. 1.
Vir an fructus paraphernorũ lucretur, ibid. & ſequẽt.
Vir & vxor in præſentando in iure patronatus ſpectante ad vxorem, vter præferatur, ibid. nu. 5.
Et quid, ſi id ius pertineat ratione dotis, ibid. numero 6.
Virilis animus, l. 1. nu. 92.
Virilis cura, ibid.
Virilis ſexus muliebrem excellit in tribus, l. 1. nu. 95. & ſeq.
Viragines quæ dicantur, l. 1. nu. 91.
Virbius formoſus, l. 2. nu. 40.
Virgilius heros à forma laudauit, ibid.
Virgilius amatorium carmen de incãtamentis edidit, l. 14. nu. 2.
Virginem formoſam, quantumlibet pauperem, abundè tamen eſſe dotatam, l. 2. nu. 46.
Virginibus viros ſibi quærere neceſſarium eſt, mulieribus, quos compararint cuſtodire, l. 4. nu. 20.
Virgo ne ſe quidem nudam conſpiciat, ibid. nu. 21.
Virgines ducendæ ſunt, vt gratis moribus imbuantur, l. 6. nu. 2.
Virgines maximè in Venerem pronæ, dum dulcius eſſe putant, quod neſciunt, ex quorundarum ſententia, l. 9. nu. 117.
Alij contrà corruptas, memores priſtinæ voluptatis, ibid. nu. 118.
Virginis cuiuſpiam Pythagoricæ conſtantia in tormentis, l. 9. nu. 135.
Virginalis verecundia, l. 9. nu. 181.
Virginalis ſiue virgineus pudor, ibid.
Virgineus rubor, ibid.
Virginitatis dos, verecundia, ibid.
Virgulta maria plus virium habent, quàm fœminea, l. 1. nu. 65.
Virtus gratior in pulchro corpore, licet non maior, l. 2. nu. 40.
Viticis id eſt, agni vis peculiari arcendi ſtimulos & impetus Veneris, l. 15. nu. 94.
Vitium mariti diu vxorem latere non poteſt, l. 4. numero 1.
Vladiſlaus rex Poloniæ, 90. annorum cum eſſet, duos filios genuit, l. 6. nu. 22.
Vlulatus fœminei, l. 9. nu. 189.
Vlyſſes nudus ramo pudenda operuit, l. 4. nu. 34.
Vlyſſes cùm reſciuiſſet Penelopen procos ad concubitum admiſiſſe, abiit in inſulam Cortinam & ibi obiit, l. 9. nu. 95.
Vlyſſes ſe nouiſſimo loco vxori patefecit, l. 2. numero 1.
Vlyſſes vxoris amorem prætulit immortalitati, l. 13. nu. 42.
Vna eademq; res diuerſo iuri cenſeri poteſt, diuerſis reſpectibus, l. 9. nu. 157. & ſeq.
Vnde habes, vxor reiicienda, l. 11. nu. 11.
Vnde vir & vxor, non habet locum in ſponſo & ſponſa, gloſ. 1. nu. 19.
Volſcorum virginibus non licebat ingenuo nubere, priuſquam aliquis ſeruorum caſtitatem earum delibaſſet, l. 2. nu. 62.
Voluntas non præſumitur repentè mutata, niſi in fœmina, l. 9. nu. 133.
Voluntas ea propriè dicitur, quæ eſt expreſſa, gloſ. 7. nu. 71.
Voluptas nulla tanta eſt, quæ non multum habeat fellis, & amaritudinis, gloſ. 6. nu. 4.
Voluptates inclementes & furioſæ diæ, glo. 6. nu. 10.
Voluptates commendat rarior vſus, l. 15. nu. 69.
Vrina ſalſa, l. 9. nu. 171.
Vſufructuarius poteſt è columbariis accipere, vt de feris incluſis in viuariis, l. 5. nu. 14.
Vſurarius poteſt donare cauſa mortis ſine ſolennitate. c. quanquam de vſur. gloſ. 5. nu. 77.
Vulcanus cur Veneris maritus, l. 9. nu. 150.
Vulpinam pellẽ, cũ leonina deeſt, induendã, l. 8. n. 21.
Vulpes in ſomnis quid ſignificet, ibid.

Vulua,

Vulua, animal generandi auidum, l.6.num.21.
Vulua, ſi non generat, indignatur, paſsimq́; per corpus oberrans, meatus ſpiritus intercludit, nec reſpirare ſinit: extremis vexat anguſtiis, & omnibus morbis premit, donec fructum produxerit, ibid.
Vuluæ os inſaturabile, l.9.nu.94.
Vxor in poteſtate patris, non viri, Rom. legibus, l.1. num.1.
Niſi in concubitu & operis, ibid. num.2.
In quibus autem operis, ibi, remiſsiuè.
Vxor Gallorum moribus in viri poteſtate eſt, l.1.n.3. & ſeq. & iterum nu.6.
Et Longobardorum quoque, ibid. num.5.
Et Hebræorum, ibid. num.7.
Vxor mariti legibus ſubeſſe debet, l.1.num.12.
Vxores viros dominos vocare debent, l.1.nu.14. & 15.
Vxores, quæ viris dominantur, vituperandæ, l.1.numero 17.
Vxores honoris & dedecoris maritalis participes, l.1. num.18.
Vxores multæ viris dominantur, ibid. nume.19.
Vxorum viris obedientium laus, l.1.nu.20.
Vxor viro diuinis legibus parere debet, ibid. num.21.
Vxores quare velantur, cùm nubunt, ibid.
Vxor comam amputare non debet, & quare, ibi.
Vxor de Iure Canonico in viri eſt poteſtate, ibi.
Vxor non iure à marito verberata, an iniuriarum agere poteſt, l.1.nu.24.
Vxor an & quando videatur facere metu & reuerentia maritali, l.1.nu.25.
Vxor an, & quando teneatur marito lauare pedes, & caput, & cibos parare, ibid.nu.26. & 27.
Vxor tenetur coquinariam facere, & lectum parare marito, d.nu.26.
Vxores ab vngendo dictæ, ibid.
Vxor viri forum & domicilium ſequitur, l.1. numero 28.
Etiam ſe defendendo, ibid.nu.33.
Etiamq́; ſi agatur de ſolutione matrimonij, ibidem.
Vxor eſt eius ciuitatis, cuius vir, l.1.nu.29.
Vxor eiuſdem originis, vt uir, ibid. num.30.
Vxor an teneatur ſequi maritum, l.1.num.39.
Vxor marito reuerentiam præſtare debet, l.1. numero 41.
Vxor maritum in ius non vocat ſine uenia, ibid.
Vxor uirum adulterij accuſare non poteſt, l.1 numero 43.
Et quare, ibid.nu.45.
Vxori nunquam licet uirum in adulterio depræhenſum occidere, l.1.nu.43.
Vxori non licet uirum repudiare ob adulterium, ibidem.
Vxori mœchi mœchari non licet, l.1.nu.44.
Vxor ob adulterium dotem perdit, ibid. num.45. & iterum, gloſſ.8.nu.238.
Vxorem formoſam ducere non conducit, l.2. numero 1. & multis ſeq. per totam eam l.2.
Vxor formoſa ſibi imperium in uirum arrogat, d. numero 1.
Vxor ne uirum magiſtratu fungentem in prouinciam ſequatur, ibidem.
Vxorem oculis accipere, dementoria, l.2.nu.2.
Vxorum pulchritudo uiris periculoſa, & exitialis, l.2. num.14.
Vxorum interpellationibus ſtudia impediri, l.2. numero 25.
Et præſertim formoſarum, ibid.
Vxori & libris pariter inſeruire non poſſumus, ibid.
Vxores formoſæ maximam uitæ partem uiris adimunt, l.2.num.26.
Vxorem ob formam ducens an peccet, ibi.nu.28.
Vxorem an liceat repudiare ob deformitatem, ibid. numero 29.
Vxores deformes à maritis contemnuntur, ibid.
Vxores ex lege Moſaica repudiare, an peccatum erat, l.2.num.29. & iterum, l.9.nu.5.
Vxor formoſa quibus potiſsimùm rationibus deligenda, l.2.nu.64. & ſeq.
Vxor non dignitatis tantùm, ſed & uoluptatis nomen, l.2.num.65.
Vxorem ob corporis uitium nullo pacto repudiare licet, l.4.nu.item 4.
Vxor olim tribus modis habebatur, uſu, farre, coëptione, quæ declarantur, l.4.nu.5.
Vxor & materfamilias quid inter ſe differant, ibid.nu. 5. & 6.
Vxores viris dominantur ob dotem, & nobilitatem, l.5.nu.1. & multis ſeq.
Vxor indotata à marito contemni ſolet, l.5.nu.6.
Vxores dominæ à quibuſdam maritis vocantur, l.5. num.11.
Vxores Græci dominas vocant, ibid. num.12.
Et Latini, ibid.nu.13.
Vxorem æqualem ducendam, ex ſententia multorum, l.5.num.16.
Ex ſeptem ſapientibus, l.5.nu.16.
Et noſtrorum quoque, ibid.nu.17.
Et ſacrorum literarum, ibid. in fin.
Et ratione, ibid. num.18.
Vxoris Pittaci ſuperbia, l.5.nu.16.
Vxores tum primum de morte bonorum maritorum conqueruntur, cùm minus bonos ſortitæ ſunt, l.6.numero 4.
Vxores nouam vitæ rationem horent & execrantur, ibidem.
Vxor præter naturam ducenda eſt, ſi lucrum affulſerit, ibid.num.5.
Vxor iure noſtro repudiari poteſt, ſi inſcio, aut prohibente marito, ad ſpectanda ſpectacula publica prodeat ibidem.
Vxores ſenum maritorum, aliorum concubitus expetunt, l.6.nu.28.
Vxorum iuuenum in ſenes maritos imperium, l.6.numero.29.
Vxores bonis parentibus, & ex natione non diffamatæ, deligendas, l.7.nu.1. & multis ſeq.
Vxor vna duobus collocata apud Lacedæmonios, l.7. num.27.
Vxores multis nationibus communes, l.7.nu.27.

Vxoris futuræ mores imprimis ſpectandi, l.7.nu.51.

Vxoribus qui addicti ſunt fato, vel aſtrorum vi, l.8. num.4.

Vxores maritis nec molere, nec coquinariam facere debere, l.8.nu.8.

Vxores in tutela virorum, non in ſeruitio eſſe, ibi, numero 9.

Vxores nec verberandas, nec aliter malè tractandas eſſe, ibid, num, 10.

Vxorem verberare vltima viro ignominia eſt, ibid, numero 12,

Vxor ſocia viri dicitur, l.9.nu.12.

Vxor vna caro, vnum corpus, vna anima cum viro eſt, ibid,

Vxor quare de coſta v.ri, non de pede, facta eſt, ibi.

Vxor indignè verberata, an virum repudiare poſsit, ibi, num.13.

Vxores viri ſapientes non verberant, l.8, nu.14.

Vxoris vitium aut tollendum, aut ferendum eſt, ibid, num.15.

Vxori non verberibus, ſed obſequiis obluctandum, ibid.num.16.& ſeq.

Vxorum verberibus amor coniugalis in odium exitiale vertitur, l.8, nu.17.

Vxores malè à viris tractatæ, eorum mortem expetũt ibidem,

Vxores à viris verberatæ, ſeſe vindicare volentes ſæpe alienis viris ſe ſubſternunt, ibid.nu.18.

Vxorem in ſomnis venenum viro dare quid ſignificat, l, 8.num.23.

Vxorem repudiare ex lege Moſaica an peccatum erat, l.9 nu.5.

Vxores militantium ſolere eſſe impudicas, l.9.numero 122.

Vxoris diffinitio veriſsima à Secũdo Philoſopho, aut, vt alij malunt, à Simonide data, l.9, numero 218.

Vxoris mali mores corrigendi, l.9.nu.224.

Vxores tribus modis caſtigandæ, ibid.nu.225.

Vxor nunquam præſentibus extraneis oburganda, l, 9.nu.233.

Vxores dominæ domus vocantur, l.10.num.6.

Vxor relicta domina, alimenta tantùm habet, cum præeminentia in domo, ibid,

Vxor poteſt repudiari, ſi extra domum nolente viro manſerit, l, 10, num 30,

Vxores à viris conſulendæ, l.11;nu.1.& ſeq.

Vxor præſumitur ſcire quicquid vir ſciat, l, 12.numero 1.

Vxoribus non manifeſtanda conſilia, l.13.nu.3.

Vxoribus quæ conſilia communicanda, ibidem, num.4. & ſeq,

Vxor non ducenda ei, qui ſeneſcere cupit, l.15.num.6.

Vxorem quæ recèns concepit, comprimere periculum eſt, l.15.nu.141.

Vxor inuita hoſtis eſt, l.15.nu.163.

Vxor libens admittat virum ad concubitum, ibid, num. 166.& ſeq.

Vxores immerentes à viris zelotypis necatæ, l.16.numero 4.

Vxores an aſſeruandæ, ibid.nu.9.& multis ſeq.

Vxorum cuſtodia ad Venerem prouocat, d.l.9.& ſequent.

Vxor repudiata ob ſpectatos ludos funebres, ibi.numero 37.

Vxorum impudicarum infortunium patienter ferendum, d.l.16.nu.59.

Vxor impudica, magna viri maledictio, ibid.

Vxores magnorum virorum impudicæ, ibid.

Vxorum cultus immodicus vxores maritos zelotypos facit, l.16, nu.61.

Vxoribus zelotypis quid agendum, ibid, nu.62.

Vxoris appellatione an veniat ſponſa, gloſ.2.num.1. & nu.18.19.20.& 25.

Vxor ſuperbior, cùm vir in eius domo habitat, gloſſ. 2.num.47.

Vxor an gaudeat priuilegio mariti, gloſ.2, nu.53.& multis ſeq. vſque ad nu.67.

Vxori clerici an competat priuilegium clericorum, ibi.

Quid in priuilegio fori, gloſ.2.nu.54.

Quid in priuilegio arti conceſſo, ibid.

Quid in diſpoſitione pœnali, ibi, nu.55.

Quid in priuilegio non ſoluendi gabellam.ibid.

Quid in ſaluoconductu competente uiro, ibid.

Quid in immunitate uiro conceſſa, ibid.

Quid in priuilegio, ne torqueatur, ibid, nu.56.

Quid in priuilegio, ne contra uirum admittantur teſtes ignobiles, ibid.

Vxori illata iniuria, uiro illata cenſetur, gl.2.nu.57.

Vxor clerici an gaudeat priuilegio c. ſi quis ſuadente diabolo, glo.2, nu.61.

An autem quis teneatur ad pœnam promiſſam ob uiri offenſam, ſi uxorem offendat, gloſſ.2.num. 63.& 67.

Vxorem offendens, uiolat pacem cum uiro factam, glo. 2, num.57.

Vxor contrahens ſine conſenſu uiri, an obligetur naturaliter, gloſſ.2, num.12.

Et an tali contractui poſsit accedere fideiuſſor, ibid. num.14.

Sed an is contractus ita factus, ualeat, in foro conſcientiæ, ibid.num, 15.& ſeq.

Vxori non licet teſtari ſine autoritate uiri, legibus Platonis; gl.5.num.99.

Vxor an poſsit ludere iniuſſu uiri, gl, 5, nu.100.

An compromittere, ibid.nu.202.& ſeq.

Et eleemoſynam facere, gl.5.nu.218.& ſeq.

Vxori nil licere ſine marito, gl.8.nu, 1.2.& 3.

Vxor putatiua non habet priuilegium, ne furti teneatur, glo.8.nu.235.

Vxor putatiua an ſequatur forum uiri putatiuì, l.8.nu. 241.

Vxor putatiua an præferatur cæteris creditoribus, & quomodo, gl.8.nu.253.

An habeat actionem priuilegiatam, ibi.nu.254.

An item habeat tacitam hypothecam, & eam priuilegiatam, ibid, nu.255.

Vxor iuſta quæ dicatur, glo.8, nu.244.

Vxor quæ conſtante matrimonio aliquid acquirit, præſumitur, quæſiuiſſe ex bonis mariti, etiam in matrimonio

nio putatiuo, gloſ.8.nu.271.
Vxor poteſt ſe obligare pro redemptione viri, gl.8. num.285.

X

Xenophanes terram, & aquam rerum omnium principium poſuit, & in eas quoque res omnes diſſolui, glo.5. num.20.
Xenophontis ſententia de ætate contrahendi matrimonij,l.6.num.41.

Y

Ὑγρὸς, id eſt, humidus, pro laſciuo nonnunquam ponitur,l.9.num.165.

Z

Zabiorum leges de fœminis, quibus menſes fluunt,l.15.num.133.
Zaleuci lex de cultu mulierum,l.9.nu.13.
Zaleuci lex in adulteros,l.13.num.8.
Zelotypia multorũ facinorũ cauſa,l.13.n.28.& ſeq.
Zelotypia quid ſit,l.16.num.1.
Zelotypia & zelus quid differant,ibid.
Zelotypum animal homo,ibid.num.2.
Præſertim mulieres,ibid.
Zelotypia mulierũ, perſæpe ijs eſt exitioſa,l.16.n.4.
Zelotypia omnium animi perturbationum vehementiſſima,l.16.nu.6.
Zelotypia animum,& corpus labefactat,ibid.
Zenobia poſt concubitum virum non admittebat,niſi priùs tentatis conceptionibus, l.9.nu.86.
Zenonis facetum dictum in viros diligentius ornatos, l.3.num.48.
Zeuxidis pictoris ſapiens dictum,l.6.num.37.
Zona pro virginitate,l.3.nu.31.
Zonam ſoluere quid ſit, ibidem.
Zopirus medicus coitum nunquam tempeſtiuum eſſe cenſebat,l.15.nu.21.

TABVLA QVÆSTIONVM
& rerum, priuatim ad noſtram conſuetudinem pertinentium, ex ordine operis.

GLOSA PRIMA,
continens leges connubiales.

1. Vxor, an de iure communi ſit in poteſtate viri,l.1.nu.1.& per totam eam l.1.
2. Quid autem ex Gallorum conſuetudine,ibid.nu.3.4.& 6.
3. Quid ex legibus Longobardorum, ibid.nu.5.
4. Quid ex legibus Moſaicis,ibid.nu.7.
5. Quid denique ante leges Moſaicas, & veluti ex iure naturæ, ibid.num.8.& penè per totam eam l.1.
6. Quid ex legibus Lacedæmoniorum, ibidem numer.9.& 10.
7. Quid de iure diuino,ead.l.num.11.
8. An vir poſſit verberare vxorem, ibid. numero 12.13.14.
9. An autem id ſit honeſtum, & tutum,l.8.per totum,
10. An cùm vxor quicquam facit ſibi incommodum,viro autem commodum, feciſſe præſumitur metu & reuerentia maritali,l.1. num.25.
11. Vxor an teneatur marito lauare pedes, & caput,& alia id genus facere,ibid.num.26.
12. Vxor an ſortiatur viri domicilium,forum, ciuitatem,originem,familiam, ibid. nu.28.29.30.31.32.33.34.iterumq́, in gloſ.2.nu.45.& ſeq.
13. Vxor an teneatur ſequi maritum, quocunque vadat,l.1.num.39.
14. Vir an poſſit vxorem fugientem propria autoritate capere,& in eam manus iniicere,l.1.numo.40.& iterum,l.2.num.23.
15. Vxor an marito debeat reuerentiam,l.1.n.41.
16. Vxor an poſſit maritum de adulterio accuſare, l.1.num.42.
17. An virum in adulterio deprahenſum occidere, ibid.num.43.
18. An repudiare, ibidem.
19. Quæ ſunt præcipuæ rationes cur vxores ſubſint maritis, non ediuerſo,l.1.num.47.& multis ſeq.vſque ad fin.l.1.
20. An legibus Græcorum vxoribus contrahere liceat ſine tutore,l.1.nu.72.
21. An & antiquis Romanorum legibus, ibidem, num.73.
22. Vtrum conducibilius ſit,vxorem formoſam an deformen ducere,l.2.num.1.& multis ſeq.per totam eam leg.2.
23. Poſsintne mulieres ſe ornare,aut fucare,l.3.nume.1.& multis ſeq.per totam eam l.3.
24. Quid de viris, d.l.3.num.45.& ſeq.
25. Liceatne viris vti veſtibus muliebribus, & fœminis virilibus,l.3.num.58.& ſeq.
26. An vir vxori futuræ, & contrà vxor viro futuro vitium corporis occultum detegere debeat,l.4.nu.1.& ſeq.per totam eam l.4.
27. An ſe ob id nudare,ead.l.4.nu.10.& ſeq.
28. Vtrum conducibilius ſit, ducere vxorem opibus & nobilitate ſuperiorẽ, an inferiorem.l.5.num.1.& multis ſeq.per totam eam leg.5.
29. De ætate virorum & vxorum,l.6.nume.1.& ſeq.per totam eam l.6.
30. Quibus parentibus, aut patria, aut moribus vxores ducere debeamus,l.7.& ſeq.per totam eam l.7.
31. Quibus modis, & rationibus vir vxorem ad bonos mores reducere debeat,l.8.per totam eam l.& iterum l.9.etiam per totum.
32. Quarum rerum curam vir vxori relinquere debeat,l.10.per totum.
33. An vir conſilium ab vxore debeat capere, l.11.per totum.
34. An arcana vxori detegere,l.12.per totum.
35. Viri omnino externarum mulierum concubitus, fugiunto,l.13.per totum.
36. Vir & vxor an magicis artibus vti poſsint ad

conciliandam vtrinque amicitiam, l.14. per totum.

37. *De ratione concubitus viri & vxoris, l.15. per totum.*

GLOSA SECVNDA, IN VERBO,
En pouuoir de ſon mary.

38. De zelotypiæ legibus, l.16. per totam eam l.16.

39. *Sponſa an ſit in poteſtate ſponſi, vt vxor viri, ex noſtris conſuetudinibus, gl.2.n.1. & multis ſeq. vſque ad nu.44.*

40. *Si ex ſtatuto loci viri vxor ſit in poteſtate ipſius viri, non etiam ex ſtatuto loci vxoris, vtrũ eorum ſequi debeamus, ibidem, num.45. & ſeq. vſque ad 52.*

41. *Et quid ſi vir habitatum eat ad domum vxoris, ibid.num.46.*

42. *Sed quid ſi vxor ignoret ſtatutum loci viri, ibid.num.50.*

43. *Quid ſi agatur de re immobili, an tunc potius ſit ſeruandum ſtatutum loci ipſius rei, ibid. nume.52.*

44. *Vtrum ſtatutum puniens inferentem iniuriam viris cuiuſpiam dignitatis, habet locum in vxoribus eorum, ibid.num.53. & ſeq. vſque ad fin. huius gloſſ.*

45. *Priuilegium viri an competat vxori, ibidem. num.53. & multis ſeq.*

46. *Quid, ſi id priuilegium competat ex ſpeciali iure, ibid.num.54.*

47. *Quid ſi ex diſpoſitione pœnali, ibid.num.55.*

GLOSA TERTIA, IN VERBO,
N'eſt plus en pouuoir de ſon pere.

48. VTRVM *vxor ſemel liberata à patris poteſtate per matrimonium in eam recidat, eo ſoluto, gloſ.3.nu.1. & multis ſeq.*

49. *An ſi quid ſit prohibitum alienari extra familiam, poſſit alienari in fœminam in alia familia nuptam, ibid.nu.7.*

GLOSA QVARTA, IN VERBO,
Ne peut.

50. AN *contractus ab vxore factus ſine conſenſu mariti, ſit ipſo iure nullus, gloſ.4. nume.1. & multis ſequentibus.*

51. *Et quid ſi ſtatutum pœnam imponat, ibidem nume.5.*

52. *An vxor quæ ita contraxit, obligetur naturaliter, ibid.nu.12. & 13.*

53. *An huic contractui poſſit accedere fideiuſſor, ibid.num.14.*

54. *An talis contractus teneat in foro conſcientiæ, ita ſcilicet, vt vxor quæ ſic contraxit, in eo foro obligetur, ibi.nu.15. & ſeq.*

55. *An mulier peccet q̃ ſic cõtraxit, ibi.n.18. & ſeq.*

56. *An autem is qui contraxit cum muliere, ſit tutus in foro conſcientiæ, retinens quæ ex eo contractu habuit, ibid.num.20. & ſeq.*

57. *Vtrùm talis contractus confirmetur iuramento, ibid.nu.26. & ſeq. vſque ad fin. eius glo.*

GLOSA QVINTA, IN VERBO,
Contracter.

58. AN *noſtra conſuetudo, loquens de contractu, habeat locum in diſtractu, gloſſ.5. nume.1. & ſequ. vſque ad 42.*

59. *Et conſequenter, an poterit liberare ſiue renuntiare ibid. & iterum, num.34. & ſeq.*

60. *Quid, ſi ſtatutum dicat, quòd nõ poſſit ſe obligare, d.num.4.*

61. *Quæ ſit ratio noſtræ conſuetudinis prohibentis vxorem contrahere ſine conſenſu mariti, d. gloſ.5.numer.26. & iterum, gloſ.6.numer.37. & 2.ſeq.*

62. *An autem poſſit diſtrahere ſuper rebus nondum quæſitis, d.gl.5.nu.38. & ſeq.*

63. *An repudiare res donatas nondum acceptas, ſine conſenſu viri, ibid. 31.*

64. *An renuntiare patri ſine conſenſu mariti, ibid. num.33. & multis ſeq.*

65. *An donare aliis, ibid.nu.43. & multis ſeq.*

66. *An ſi donet ei, à quo prius donatione acceperat, d.gl.5.num.54. & ſeq.*

67. *An id ſtatutum procedat in donatione tacita & præſumpta. ibidem.nu.57. & ſeq. vſque ad 63.*

68. *An & in donatione cauſa mortis, ibid.num.64. & ſeq. vſque ad 83.*

69. *Et quid, ſi conſuetudo noſtra vſa fuiſſet verbo obligandi, an tunc huiuſmodi donatio cauſa mortis fuiſſet prohibita, d.gloſ.5.nu.64.*

70. *Quid, ſi ea donatio facta ſit ſtipulanti, dict. gloſſ.5.nu.85.*

71. *An in huiuſmodi donatione cauſa mortis facta ab vxore, conſentiente marito, requiratur mors vtriuſque ad eius confirmationem, ibidem, nume.86. & 3.ſeq.*

72. *Et quid, ſi ita donat rem ipſius mariti, eo conſentiente, ibid.nu.89.*

73. *Sed an ad reuocandam hanc donationem requiratur vtriuſque pœnitentia, & viri, & vxoris, ibid,num.90. & ſeq.*

74. *Et quid, ſi vxor donauit rem mariti cum conſenſu ipſius, an tunc ſolus maritus poterit reuocare,*

care, ibid.num.91.
75. An hæc cõſuetudo habeat locum in teſtamentis, d.glo.5.nu.93. & multis ſeq.
76. Quid, ſi noſtra conſuetudo prohiberet alienare ſimpliciter, ſine mentione contractus, gloſ.5.nu.106.
77. An autem mulier poterit contrahere in teſtamento ſine autoritate mariti, d.gloſ.5.nu.101. & 2.ſeq.
78. An uxor poſſit fideiubere ſine conſenſu mariti, glo.5.nu.104.& ſeq.
79. An pignorare, ibid.nu.108.& ſeq.
80. An uxor confiteri poſſit, d.gloſ.5.num.112. & ſeq.
81. An poſſit adire hæreditatem, glo.5.nu.119.& multis ſeq.
82. An aliter quaſi contrahere, ibid.
83. An aſſumere tutelam, ibid.nu.133.
84. Quid, ſi mulier ſtatuto ſit prohibita ſe obligare, an poſſit tunc adire hæreditatẽ, d glo.5.numero 134.& ſeq.
85. Sed an ſaltem poſſit adire hæreditatem opulentam, glo.8.nu.78.
86. An poſſit uxori alteri cõtrahẽti conſentire ſine conſenſu mariti, glo.5.nu.136.& ſeq.
87. An poſſit ſe ex delicto obligare ſine conſenſu mariti, glo.5.nu.154.& ſeq.
88. An committendo delictum, ex quo fit bonorum confiſcatio, præiudicet marito, d.gloſ.5.numero 157.& ſeq.
89. Utrùm poſſit transferre poſſeſſionem rei ſuæ, gloſ.5.nu.160.& multis ſeq.
90. Quid, ſi tradat eius rei poſſeſſionem ei, cui prius vendiderat cum autoritate mariti, ibid. numero 165.& ſeq.
91. An autem poſſit tradere nudam poſſeſſionem, quam habeat ſine autoritate mariti, ibi.nu.170.
92. An poſſit officiũ procuratoris ſuſpicere & exercere.gloſ.5.nu.171.& multis ſeq.
93. An autem ad ſui præiudicium, ibid.nu.180.
94. Quid verò in his, quæ ex mandato legis fiunt, ibid.nu.181.
95. Quid item in his, quæ reſpiciunt publicam utilitatem, ibid.nu.182.
96. Utrum uxor poſſit conſtituere procuratorẽ ad contrahendum ſine conſenſu mariti, glo.5.numero 183.& ſeq.
97. Si uxor cõtrahit per procuratorẽ, an requiratur cõſenſus viri, ibid.nu.187.& ſeq.uſq; ad 199.
98. Et ſi uxor cõſtituat procuratorem cum conſenſu viri, an procurator poſteà contrahens, debeat iterum viri conſenſum adhibere, ibid.nu.189.
99. Quid, ſi conſenſus non interuenit nec in conſtitutione procuratoris, nec in contractu ab eo facto, ibid.nu.190.& ſeq.
100 Quid, ſi mulier contrahit per procuratorem ſpecialiter ad certum contractum faciendũ cum conſenſu mariti, an neceſſe ſit cõſenſum viri adhibere in contractu procuratoris, ibid.nu.196.
101. Quid, ſi procurator fuerit generaliter conſtitutus de conſenſu mariti, ibid.nu.197.& ſeq.
102. An ſufficiat cõſenſus mariti pro omnibus contractibus in genere, d.nu.197.
103. Uxor an poſſit ludere ſine conſenſu viri, ibid.nu.188.& ſeq.
104. An poſſit compromittere, ibid.numero.190. & ſeq.
105. An tranſigere, ibid.nu.205.
106. An litigare, aut aliàs rem ſuam in iudicium deducere, d.glo.5.nu.206.
107. Quid autem ſi reipſa ſine conſenſu viri litigarit, & ſententiam obtinuerit, an ea ſit valida, ibid.nu.209. & iterum glo.8.num.61.& 68. & 4.ſeq.
108. Sed quid, ſi is cum quo uxor ita litigauit, & obtinuit, oppoſuerit ſtatim in initio litis eã non poſſe litigare ſine autoritate viri, d.glo.8.numero 88.
109. An autem ſimplex ſtatuti prohibitio de non litigando ſine autoritate mariti, includat prohibitionem de non contrahendo, glo.5.nume.210. & ſeq.
110. An uxor poſſit res cum alio communes diuidere ſine autoritate mariti, d.glo.5.nu.216.
111. An commodare, ibid.nu.217.
112. An eleemoſynam facere, ibid.nu.218.& ſeq.
113. An promittere de contrahendo, ibid.nu.220.
114. An præſentare ad beneficium, cuius ea eſt patrona, ibid.nu.221.
115. Quid, ſi uxor re vera non contrahat, ſed à lege fingatur contrahere, ibid.nu.223.

GLOSA SEXTA, IN VERBO, Conſentement.

116. AN hic conſenſus & autoritas mariti, qui debet interuenire in contractibus uxoris, debeat in ipſo contractu interponi, an autẽ antè & poſt poſſit, d.glo.6.nu.1.& mul.ſeq.uſq; ad 15.incluſiuè.
117. Quid, ſi procurator mulieris eius nomine contraxit ſine conſenſu mariti, & poſtea mulier ratificat cum conſenſu viri; an ſufficiat, ut valeat contractus, ibid.nu.5.
118. Si uxor ſine conſenſu viri contraxerit, & poſtea reuocarit, antequam vir conſenſerit, an poterit poſteà vir conſentire, ut contractus valeat, ibid.nu.16.& 17.
119. An, ſi uxor quæ ſine conſenſu viri contraxit, mortua ſit, poſſit vir conſentiẽdo dare robur contractus, ibid.nu.18.& 19.
120. Utrum maritus poſſit conſentire cõtractui uxoris per procuratorem, ibid.nu.20.
121. Quid, ſi maritus ſit bãnitus, aut cui aliàs in ciuitate eſſe non liceat, d.glo.6.nu.29.
122. Quid, ſi conſuetudo requireret præſentiam ma,

viri, an tunc eam adhibere poſſet per procuratorem, ibid. nu. 31. & multis ſeq.

123. *Et an tunc conſenſus requiratur aut conſilium; ibid. nu. 36. & iterum in gl. 7. nu. 32. & 2. ſeq.*

124. *Et quid, ſi nolit intereſſe, gl. 6. nu. 36.*

125. *An conſenſus & auto. viri ſit pro ſolennitate, an pro commodo vel incommodo viri, ibid. numero 37. & ſeq.*

GLOSA SEPTIMA,
IN VERBO,
Exprez.

116. *AN autoritas & conſenſus viri, qui debet interponi in cõtractibus vxoris, debeat verbis exprimi, gl. 7. n. 1. & multis ſeq. pſertim n. 14. & 15.*

117. *An autem opus ſit vti expreſſè verbo autoritatis; ibid. nu. 3. & 4.*

118. *Quid, ſi conſuetudo requireret ſimpliciter licentiam viri, an tunc ſufficeret eam adhiberi per modum conſenſus, d. nu. 4.*

119. *An autem ea deberet eſſe expreſſa, ibid. n. 8.*

130. *Quid autem ſi maritus eſt, d. glo. 7. num. 16. 17. 18. 19.*

131. *Quid; ſi in contractibus tacitis, videlicet in ſocietate, an hic ſufficiat tacitus viri conſenſus, ibid. nu. 20.*

132. *Quid ſi ante contractum maritus conſiliũ dederat, aut aliud fecerat, quod conſenſui adſtipulatur, & poſteà præſens eſt in ipſo contractu, an ſatis ſit, ibid. nu. 23.*

133. *Quid, ſi ſimul contrahat cum vxore ſine alia expreſſa autoritate, ibid. nu. 24.*

134. *Quid, ſi pro vxore fideiubeat, ibid. nu. 25.*

135. *Quid, ſi pro ea litigante cauſam inſtruat, aduocatum ducat, aut aliàs ſolicitet, ibid. nu. 29.*

136. *Quid, ſi alius actus poſitiuus cum præſentia & taciturnitate, ibid. nu. 30.*

137. *Quid, ſi tacitè conſenſus reſultet ex verbis, ibid.*

138. *Quid autem, ſi nulla verba ſint, ſed ſola iuris præſumptio, vel etiam alius actus ſine verbis, ibid.*

139. *Si ex ſtatuto requiretur ſcientia ſiue conſcientia mariti in contractu vxoris, an requiratur illius conſenſus, d. glo. nu. 35. & 36.*

140. *Sed quid in actibus iudicialibus, an taciturnitas mariti habeatur pro conſenſu, ibid. numero 37.*

141. *Qui autem, ſi is actus ſit voluntariæ iuriſdictionis, ibid.*

142. *Quid, ſi maritus poſt cõtractum vxoris ſciens patiatur diutius eum, qui cum ea contraxit, poſſidere rem ab vxore venditam, glo. 7. numero 39. & multis ſeq. vſque ad 48. incluſiuè.*

143. *Quando autem conſenſus dicatur eſſe expreſſus aut tacitus, glo. 7. nu. 49. & multis ſeq. vſque ad fi. eius. glo.*

144. *An ſufficiat maritum præbuiſſe generalẽ conſenſum quibuſuis contractibus, qui fiẽt per vxorem, gloſ. 7. nu. 113.*

GLOSA OCTAVA,
IN VERBO,
De ſon mary.

145. *AN vxori liceat quicquam agere ſine autoritate mariti antiquorum legibus, gloſ. 8. nu. 1.*

146. *Quid ex legibus Platonis, ibid. nu. 3. in fin.*

147. *Apud quos populos ſunt ſimilia ſtatuta, ibidem num. 4.*

148. *Quid de iure ciuili, ibid. nu. 5.*

149. *Vtrum noſtra conſuetudo ſit largè vel ſtrictè interpretanda, ibidem, & aliis locis ibi citatis.*

150. *Si vir abeſt, an eius conſenſus requiratur, eadem glo. 8. nu. 6. & multis ſeq.*

151. *Quid, ſi non abeſt in longinquis partibus, aut diutius non eſt abſuturus, ibid. nu. 19.*

152. *An autem tunc interuenire debet iudicis autoritas, ibid. nu. 20. & multis ſeq.*

153. *An & alij loco eorum ſubrogandi, d. gloſſ. 8. nu. 27. iunctis præcedentibus.*

154. *Et ſi dubiũ ſit an vir fuerit præſens, an abſens à loco, cum mulier contraxit, quid præſumendũ eſt, ibid. nu. 29. & ſeq.*

155. *Quid, ſi vir ſit furioſus, d. glo. 8. nu. 31.*

156. *Et an tunc quoq; loco illius, iudicis autoritas interponi, aut alij ſubrogari debeant, d. nu. 32. & iterum, nu. 34. in fin. & locis ibi allegatis.*

157. *Quid, ſi maritus ſit bannitus, gloſſ. 8. nu. 35. & ſeq.*

158. *Quid, ſi minor, d. glo. 8. nu. 41. & ſeq.*

159. *Sed quid, ſi è diuerſo vxor ſit minor, & vir maior, an ſufficit autoritas, ibid. nu. 49.*

160. *Quid autẽ in muliere cælibe, an ea liberè ſine autoritate cuiuſpiam contrahere poſſit, ibid. numero 50. & multis ſeq.*

161. *Et ſi vxor fecerit contractum ſibi vtilem ſine conſenſu mariti, an valeat, glo. 8. nume. 56. & ſeq.*

162. *In dubio autẽ an præſumetur ſibi eſſe vtilis, an inutilis, ibid. nu. 64. & iterum, nu. 89.*

163. *An vxor, quæ emit commodè ſine conſenſu mariti, poſſit dare facultatẽ redimendi, vel in ipſo contractu, vel poſteà, glo. 8. nu. 90.*

164. *Et ſi dederit in ipſo contractu, an poterit poſt eà prorogare ſine conſenſu mariti, ibid.*

165. *An vxor mortuo mariti poterit ratificare contractum à ſe factum ſine autoritate illius in ſuũ præiudicium, glo. 8. nu. 91.*

166. *Sed an poterit cogere eum, qui ita ſecum contraxit, vt obſeruet contractum, ibid. & multis ſeq.*

Vtrum

167. Vtrum autem ſoluto matrimonio, ea quæ ſic cō traxit, aut hæredes eius, teneantur ſtare contractui, ibid. nu. 99. & multis ſeq.

168. An verò vxor poterit donare liberis ſuis ſine conſenſu mariti. ibid. nu. 110.

169. Vtrum vir poſſit accomodare autoritatem vxori ſeu contrahēdi, gl. 8. nu. 112. & multis ſeq.

170. An vir cui conſenſit contractui vxoris, poterit poſtea conſenſum reuocare, glo. 8. nu. 122. & ſeq.

171. Si vir nolit conſentire vxori volenti contrahere fortè vtiliter, quid agendum ſit, ibidem numero 127.

172. An autem tunc ſufficiat nulla eſſe conſentiendi cauſam, vt vxor contrahere poſſit, ibid. nu. 129.

173. Quid, ſi periculum ſit in mora, ibid. nu. 31.

174. An autem loco viri ſit alius ſubſtituendus, ibi. nu. 132.

175. Sed quid, ſi conſuetudo vltra conſenſum viri requireret decretum iudicis, an tunc recuſante viro ſufficeret decretum iudicis, ibidem nu. 133.

176. Quid, ſi vxor contrahat cum extraneo, cui ſe aſſerit eſſe innuptam, an tūc valeat contractus, ibid. nu. 135. & multis ſeq.

177. An autem in præiudicium mariti, ibidem numero 141.

178. Sed quid ſi is extraneus non ignorabat eam nuptam eſſe, ibid. nu. 142. & ſeq.

179. Quid autē, ſi ea vxor creditur communi hominum opinione maritum non habere, d. glo 8. numero 144. & ſeq.

180. Et quid, ſi is qui cum ea contrahit, ſcit communem opinionem eſſe falſam, ibid. nu. 159.

181. Quæ autem hic dicatur communis opinio, vt det robur actui, ibid. nu. 160. & ſeq.

182. Quid, ſi mulier contrahat cum eccleſia vel pia cauſa ſine conſenſu viri, an valeat, glo. 8. numero 162. & ſeq.

183. Et quid, ſi contrahat cum fiſco, aut principe, ibid. nu. 175. & ſeq.

184. An cōſenſus mariti requiſitus à conſuetudine ſit immediata cauſa transferendi dominij, glo. 8. nu. 177.

185. Cuius autem effectus ſit ea res, ibid.

186. Si mulier ſine conſenſu mariti vendit rem alterius conſentientis, cui poſteà ſuccedit, an poterit impugnare huiuſmodi venditionem, ibid. numero 178.

187. Si vir conſentiens non intelligit qui vxor contrahit, an ſatisfactum ſit conſuetudini, ibid. numero 179. & ſeq.

188. Si teſtator iuſſerit domum vendi, an vxor mea eiuſdem hæres poſſit id facere me inſcio, d. gl. 8. nu. 184. & ſeq.

189. Quid de alio contractu neceſſario, qui ſcilicet, procedit ex neceſſitate ſtatuti, aut aliter, ibid. numero 195. & ſeq.

190. Mulier innupta, quæ emit cum facultate redimendi, an conſtante matrimonio poterit emptorem admittere ad redemptionem ſine conſenſu mariti, d. glo. 8. nu. 204.

191. An mulier vēdēs rē emphyteuticā ſine cōſenſu mariti, cadat emphyteuſi, ibid. nu. 205. & ſeq.

192. Vtrum id ſtatutum ſit æquum, & fauorabile, an contrà iniquum, & odioſum, ibid. nu. 214.

193. An mulier Pictauica poſſit alibi contrahere ſine conſenſu viri, ibid. nu. 216. & ſeq.

194. Quid è diuerſo, ſi mulier extranea contrahat in Pictauia ſine conſenſu mariti, d. glo. 8. nu. 225. & ſeq.

195. Et quid, quātū ad bona ſita ipſa Pictauia, ibid.

196. Quid item in muliere Pictauica, quantùm ad bona alibi ſita, ibid. nu. 227. & ſeq.

197. Sed quid in muliere alterius originis, nupta in Pictauia, ibid. nu. 226.

198. Quid è diuerſo in muliere Pictauica origine, alibi nupta, ibid. nu. 229.

199. An autem in his dubiis ſuſpiciendus ſit locus conſtitutionis procuratoris ad contrahendum, an locus in quo procurator contrahit; ibid. numero 230. & ſeq.

200. Si vxor habet verum maritum, quem fortè putat mortuum, & alteri nupſit, cuius conſenſu contraxit, an valeat contractus, d. glo. 8. numero 233. & ſeq.

201. Quid autem, ſi vxor non habeat verum maritum, ſed tantùm putatiuum, an eius conſenſus requiratur in contractibus illius, ibid. nu. 234. & multis ſeq. vſque ad 275.

202. Si vxor vendidit ſine conſenſu viri, & poſteà res vendita periit, cuius erit periculo, vxoriſne, an emptoris, glo. 8. nu. 277. & 4. ſeq.

203. An vxor captiua poſſit contrahere pro ſua redēptione ſine cōſenſu viri, d. gl. 8. n. 282. & ſeq.

204. Sed quid, ſi captiua ſit ob crimina, ibid. numero 288. & 2. ſeq.

205. Quid, ſi vxor conferat ſuum contractū factum inſcio marito in tempus ſoluti matrimonij, d. glo. 8. nu. 291. & ſeq. vſque ad fin. eius glo.

GLOSA NONA, IN VERBO,

Ne les ſiens propres.

206. MARITVS, an habeat adminiſtrationem bonorum parapbernalium vxoris, ibidem num. 1. & 2.

207. Et ſi vxor nondū ſit nubilis, an maritus habeat bonorum ipſius adminiſtrationem ex hac conſuetudine, ibid. nu. 3. & 4.

208. Si ius patronatus pertineat ad vxorem, quis præferetur, præſentatus ab ea, an à marito, ibi. nu. 5. & ſeq.

209. Et quid, ſi id ius competat ratione dotis, ibid. nu. 6. & ſeq.

NOMENCLATVRA

Alphabetica autorum in hoc opere citatorum præter legũ canonumq́; interpretes, quibus nominandis iuſto volumine opus eſſet.

ABBAS Maximus.
Achæus poëta Tragicus.
Acron Horatij interpres.
Actius antiquus poëta.
Adrianus Florentius Theologus.
Ægeſippus.
Ægidius Romanus.
Aelianus.
Aelius Fuſcus, pater.
Aelius Lampridius.
Aelius Spartianus.
Aemilius Macer.
Aemylius Probus.
Aeneas Syluius Pius Papa dictus.
Aeſchines orator.
Aeſchines Socraticus, poëta Satyricus.
Aeſchinor Mitylenæus poëta antiquus.
Aeſchilus poëta Tragædus.
Aeſopus.
Aëtius Medicus.
Afranius.
Africanus ſcriptor Rei ruſticæ.
Agathius Scolaſticus.
Albertus Magnus.
Albertus Eyb.
Albumazar Aſtrologus.
Alcæus poëta antiquus.
Alcimus Siculus.
Alcinous Platonicus.
Alcman, ſiue Alcmeon.
Alexander Aphrodiſeus.
Alexander Trallianus Medicus.
Alexander ab Alexandro.
Alexander Hales Theologus.
Alexis Poëta Græcus.
Almanſor Aſtrologus, & Medicus.
Alphredus.
Aluarus Pelágius.
D. *Ambroſius.*
Ammianus Marcellinus.
Ammonius.
Amos Propheta.
Amphitheus.
Anacreon Teius poëta.
Anaxagoras Philoſophus.
Anaxandrides poëta Græcus.
Anaxilas aut vt alij vocant,
Anaxilaus.
Anaximander Mileſius.
Anaximenes & ipſe Mileſius.
Andreas Diuus.
Andreas Veſalius.
Angelus Clauaſius.
Angelus Politianus.
Antigonus.
D. *Antiochus Pandectes.*
Antipater Sidonius.
Antipater Theſſalonicenſis.
Antiphanes poëta Græcus.
Antiphon Rammuſius.
Antiſthenes Philoſophus.
Antiſtius Labeo.
Antonius Codrus Vrſeus.
Antonius Florentinus Theologus.
Antonius Gazius Medicus.
Antonius Guarnerius Medicus.
Antonius Monachus, Theologus antiquus.
Antonius Panhormita.
Aphthonius declamator.
Apocalypſis.
Apollodorus.
Apollonides.
Apollonius Rhodius poëta.
Apollonij Scholiaſtes.
Apoſtolius Byzantius.
Appianus Alexandrinus.
Apuleius Madaurenſis.
Aquilia interpres Bibliorum.
Archangelus Madrignanus.
Archelaus Alexandri filius, Athenienſis.
Archigenes Medicus.
Archytas harmoniacus.
Ariſtarchus.
Ariſteas.
Ariſtides Myleſius, ex libris rerũ Italicarum.
Ariſtippus ex libris de antiquis deliciis.
Ariſto.
Ariſtobulus.
Ariſtophanes.
Ariſtophanis ipſius interpres.
Ariſtoteles.
Ariſtoxenus Muſicus.
Ariſtoxenus Pythagoricus.
Arnaldus Villanouanus Medicus.
Arnobius Theologus.
Arhianus hiſtoricus.
Arſenius.
Artemidorus Daldianus.
Aſchonius Pedianus.
Aſpaſius.
Aſteſſanus Theologus.
Athanaſius.
Athenæus Naucratita.
Athenocles Symachus.
Attilius.
Auenzoar Medicus.
Auen Eſdra, Bibliorum interpres.
Auerrois.

D. Auguſtinus.
Auguſtinus Eugubinus.
Auicenna.
Aulus Gellius, aut vt alij vocant,
Augellius.
Aurelius Olimpius Nemeſianus.
Aurelius victor.
Auſonius.

B

Baptiſta Egnatius.
Baptiſta Mantuanus, Theolog. & Poëta.
Baptiſta Saliceus Theologus.
Bardeſanes Syrus.
Barptolomaus Merula.
Barptolomaus Montagnana Medicus.
D. Baruch Propheta.
Baſilius Magnus.
Bebelius.
Beda presbyter.
D. Bernardinus Fraciſcanus.
Bernardinus Buſtius Theologus.
D. Bernardus Clareuallenſis Abbas.
Bernardus Syluester.
Beſſario Cardinalis.
Bias Prienaus.
Biblia.
Bibliorum interpres.
Bibulus.
Bigus Poëta neotericus.
Bion Boryſthenites.
Bion, Poëta Bucolicus.
Blondus.
Bocacius.
Boëthius.
D. Bonauentura.
Bonifacius à Ceua, Franciſcanus.
Buchardus Decretorum collector.
Budaus, Gallia decus perpetuum.

C

Cæcilius antiquus Poëta.
Calius Aurelianus Medicus
Calius Rhodiginus.
Caius à Stobao citatus.
Caius Titus Probus.
Caius Matius, Rei ruſtica ſcriptor.
Callicrates Tyrius.
Callimachus Poeta Gracus.
Calphurnius Poeta.
Calphurnius alter, interpres Terentij.
Cantica Salamonis.
Caper Grammaticus vetuſtiſſimus.
Cardinalis Vliſponenſis.
Carneades Philoſophus.
Carolus Bouillus.
Carpocration.
Caſſiodorus.
Caſſius Dionyſius Vticenſis, Rei ruſt. ſcriptor
Caſſius Latroſophiſta.
Caſſius Septius.
Cato Cenſorius.
Catonis nomine inſcriptus, vulgaris libellus.
Catulus Poeta.
Catulus antiquior, & ipſe Poeta, & Orator.
Cenſorinus.
Cephiſſodorus Poeta Comicus.
Cercidas Megapolita Iambicus.
Ceſtius Pius declamator.
Chalcidius Platonicus.
Chamaleon.
Charicleas.
Charon Lampſacenus Hiſtoricus.
Chilo vnus ex ſeptem.
Choricius.
Chreſtodorus.
Chriſtina Piſana.
Chryſippus, qui de rebus Italicis ſcripſit.
Alter Chryſippus Solenſis.
D. Chryſoſtomus.
Chriſtophorus Landinus.
Claudianus Poeta.
Cleantes.
Clearchus.
D. Clemens.
Clemens Alexandrinus.
Cleobolus Lyndius.
Clitonymus, Rerum Sybariticarum ſcriptor.
Clitophon ex libris rerum Gallicarum.
Columela.
Conradus Geſnerus.
Conradus Heresbachius.
Conradus Theologus.
Conſtantinus Africanus.
Conſtantinus Caſſianus Medicus.
Conſtantinus Caſar.
Conſtantinus Fanenſis.
Cornelius Celſus.
Cornelius Fronto.
Cornelius Gallus Poeta.
Cornelius Nepos.
Cornelius Tacitus.
Cornutus Grammaticus.
Crates Thebanus.
Cratinus.
Crinitus.
Critias.
Crobulus Comicus.
Cteſias.
Cynicus.
D. Cyprianus.
D. Cyrillus.

D

Damegeron.
Daniel Propheta.
Dantes Florentinus.
Dardanus.
Dauid Pſalmographus.
Demades Rhetor.
Demetrius Phalereus.

Demetrius alter.
Democrites.
Democritus.
Demoſthenes.
Deuteronomij liber.
Dicæarchus.
Didymus, rei ruſticæ ſcriptor.
Didymus Chalcenterus.
Diocles Caryſtius Medicus.
Diodorus Siculus.
Diodorus Theologus.
Diogenes Apolloniates.
Diogenes Cynicus.
Diogenes Laërtius.
Diogenianus.
Dion Nicæus.
Dion Pruſenſis.
Dionyſius Halicarnaſſeus.
Alter Dionyſius, qui de herbis ſcripſit.
Dionyſius Carthuſianus.
Dioſcorides.
Diothymus Thebanus.
Diphilus.
Dius Pythagoricus.
Donatus.
Donatianus.
Poſitheus, ex libris rerum Italicarum.
Doxopater Aphthonij enarrator.
Draco Corcyreus.
Durandus Theologus.
Duris Samius.

E

Eccleſiaſticus.
Ecdorus Poeta Græcus.
Egenarthus.
Empedocles.
Ennius.
Eobanus Heſſus.
Epicharmus.
Epicrates Ambraciota, Poeta Comicus.
Epicurus.
Epigrammata Græca.
Epielitus.
Epictetus Philoſophus.
Epiphanius Cyprius.
Eraſiſtratus Medicus.
Eratoſthenes.
Eriximachus.
Eſaias.
Eſdras.
Eudoxus.
Eunapius.
Eupolis, Poeta Comicus.
Euphron, item Comicus.
Euripides.
Euſebius Cæſarienſis.
Euſtathius interpres Homeri.
Euſtathius alter, Dionyſij interpres, niſi idẽ ſit.
Euſtochium ex epiſtola ad Marcellam.
Eutropius Hiſtoricus.
Exodi Liber.
Ezechiel.

F

Fabius Pictor, antiquus Hiſt.
Fauſtus Forliuienſis Poeta.
Feneſtella.
Feſtus, aut vt alij vocant, Sextus Pompeius.
Firmicus Maternus Aſtrologus.
Flaccus Tibulus, antiquus Poeta Comicus.
Flauius Vopiſcus.
Florentinus, rei ruſticæ ſcriptor.
Floridus Sabinus.
Fortunatianus.
Franciſcus Barbarus.
Franciſcus Grapaldus.
Furgenius.
Fulgoſius.

G

Gabriel Biel, Theologus.
Galenus.
Galienus Imperator, ex Epithalamio.
Gariopontus Medicus.
Garnerius, ſiue Guarnerius, Medicus.
Geneſis Liber.
Gentianus Heruetus.
Gentilis Fulgineus Medicus.
Gloſa ordin. Bibliorum.
Gorgias Leontinus.
Gorrhæus Pariſienſis Medicus.
Granius.
Gregorius Nazanzenus.
Gregorius Nyſſenus.
D. Gregorius vnus ex 4. doctor.
Gregorius Gyraldus, vide infrà Lilius.
Guido Bonatus, Aſtrologus.
Gulielmus Blanchus.
Gulielmus Pariſienſis.

H

Haly, Abbas Medicus.
Haly Abeniagel Aſtrologus.
Hamilcar, rei ruſticæ ſcriptor.
Harmenopolus.
Harpocration.
Hecaton.
Hegeſander.
Hellanicus.
Heliodorus.
Hephæſtion.
Heraclides Ponticus.
Heraclitus Metapontinus.
Hermes Trimegiſtus.
Hermia Platonis interpres.
Hermipus.
Hermogenes.
Hermolaus Barbarus.
Herocles.
Herodianus.

Herodicus Craterius.
Herodotus.
Herophilus Medicus.
Heſiana ex libris rerum Lybicarum.
Heſiodus.
Heſiodi ipſius interpres.
Heſther Liber.
Heſychius.
Hieremias.
D. Hieronymus.
Hieronymus Rhodius.
Hieronymus Zanetinus.
Hieronymus alius, antiquiſs. ſcriptor.
Hieronymus Cardanus.
Hippaſus Metapontinus.
Hippias Sophiſta.
Hippocrates Medicus.
Hiſpanus quiſpiam innominatus.
Homerus.
Homeri interpres.
Horatianus Medicus, vide Octauius.
Horatius.
Hugo à S. Victore, Theologus.
Hyginus.
Hyperides orator.

I

Iacobus Forliuienſis Medicus.
Iacobus Purlillarum Comes.
Iacobus Sprenger.
Iacobus Voragineus, Theologus.
Iamblycus.
Ianus Cornarius.
Ianus Parrhaſius.
Ibycus.
Ieſus filius Sirach.
D. Ignatius.
D. Ioannes apoſtolus.
Ioannes Balaus Sudoluocas.
Ioannes Damaſcenus Theologus.
Ioannes Gerſon.
Ioannes Grammaticus, cognomento Tzetzes.
Ioannes Grieſch, Theologus.
Ioannes Haresbarienſis.
Ioannes Meſues Medicus.
Ioannes Secundus, Poëta Epigrammatographus.
Ioannes Presbyter.
Ioannes Textor.
Ioannitius Medicus.
Iob liber.
Ioſephus.
Iouianus Pontanus.
Irenæus.
Iſaac Medicus.
Iſaacius Tzetzes, Lycophronis interpres.
Iſocrates.
Iſychius Hieroſolymitanus.
Iuba Rex Mauritaniæ.
Iudicum liber.
Iulianus Aurelius.
Iulius Cæſar.
Iulius Capitolinus.
Iulius Frontinus.
Iulius Florus.
Iulius Martianus Rota.
Iulius Pollux.
Iunius Romanus.
Iuncus.
Iuſtinus Hiſtoricus.
Iuſtinus Philoſophus & Martyr.
Iuuenalis.
Iuuencus.

L

Lactantius Theologus.
Lactantius Cælius, Statij interpres.
Lælius, Poeta antiquus.
Lais medica.
Lampridius.
Latinus Pacatus.
Laurentius Valla.
Lazarus Bayfius.
Leo Papa.
Leon Philoſophus.
Leonarthus Fuſchius Medicus.
Leonides Græcus Epigrammatographus.
Leontius rei ruſt. ſcriptor.
Leuitici liber.
Leuſtricus.
Libanius Sophiſta Antiochenus.
Licinius Mutianus.
Lilius Gregorius Giraldus.
Lilius.
Locrus Poëta antiquus.
Lucatus.
D. Lucas.
Lucianus.
Lucillus, Poëta antiquus.
Lucius Afranius.
Lucius Cincius, antiquus Hiſtoricus.
Lucius Florus.
Lucretius.
Luctatius, Statij interpres, vide Lactantius.
Ludouicus Viues.
Lycophron, Poëta Græcus.
Lycophronis interpres.
Lycurgus orator.
Lyſander Hiſtoricus.
Lyſias.
Lyſis.

M

Macrobius.
Mago Carthaginien. rei ruſticæ ſcriptor.
Mahumetes.
Malachias Propheta.
Mamertinus Panegyriſta.
Manardus Medicus.
Mantuanus Poeta, vide Baptiſta.
Marcellus Burdegalenſis Medicus.
D. Marcus.

Marcus Ambiuius, rei ruſticæ ſcriptor.
Marſilius Ficinus.
Martialis Conſtantinopolitanus.
Martialis, Poeta Epigrammatarius.
Martianus Cappella.
Martinus Magiſter Theologus.
Marullus Conſtantinopolitanus, Poeta.
D. Matthæus apoſtolus.
Matthæus à Gradibus, Medicus.
Melancomius.
Menander, Poeta Græcus.
Menander alius, Rhetor.
Menæhmus Sycionius.
Menedemus Philoſophus.
Menippus Byzantius.
Merula, vide Georgius.
Metellus Numidicus.
Metiodorus.
Michaël Byzãtius, qui & Apoſtolius dicitur, quem ſupra nominauimus.
Michaël Sauonarola Medicus.
Michaël Verinus, Florentinus.
Micheas propheta.
Mycillus, Ouidij interpres.
Mnaſeas, rei ruſticæ ſcriptor.
Moſchus, Siculus, Poeta.
Muſæus, Poeta antiquiſſimus.
Muſicius, Poeta Epigrammatographus.
Muſonius.
Myro.
Myrſilius ex Hiſtoricis paradoxis.
Myrtilus.

N

Næuius, Poeta antiquus.
Naumachias, Poeta Græcus.
Nemechius, Philoſophus.
Nicander.
Nicandri interpres.
Nicephorus Hiſtoriographus.
Nicias in Arcadicis.
Nicolaus ex libris τῶν ἰδίων.
Nicolaus Nicolus Florentinus Medicus.
Nicolaus Leonicus Thomæus.
Nicolaus Thomæus.
Nicolaus Lyranus Theologus.
Nicoſtratus, Poeta Comicus.
Nonius Marcellus.
Nonus, Poeta Græcus.
Nonius.
Numerorum liber.
Nymphodorus Syracuſanus.

O

Octauius Horatianus medicus.
Oenomaus.
Omar Aſtrologus.
Oneſicritus.
Oribaſius Sardianus Medicus.
Origenes Adamantius.
Oxion Thebanus.
Orpheus.
Orus Apollo.
Oſias propheta.
Oſthanes Medicus.
Otho Brunfelſius.
Ouidius.

P

Pacatus Panegyriſta.
Pacuuius Poeta Comicus.
Palæphatus.
Palladas Epigrammatographus Græcus.
Palladius, rei ruſticæ ſcriptor.
Pancrates Arcas, Poeta.
Panegyriſta Conſtantini innominatus.
Paralipoménωn Liber.
Parmenides Philoſophus.
Parthenius Chius, Poeta Græcus.
Patrocles.
Paula ex epiſtola ad Marcellam.
Paulinus Nolinus.
D. Paulus.
Paulus Ægineta.
Paulus Æmilius.
Paulus Diaconus.
Paulus Iouius.
Paulus Oroſius.
Paulus Silentiarius, Græcus Epigram.
Pauſanias antiquior.
Pauſanias iunior.
Paxanus, rei ruſticæ ſcriptor.
Perictione Pytagorica.
Petrarca.
Petronius Arbiter.
D. Petrus.
Petrus Aponenſis, Philoſophus & Medicus.
Petrus Damianus.
Petrus Lombardus.
Petrus Paludenſis, Theologus.
Phalaris.
Pherecrates Athenienſis Comicus.
Philagrius Medicus.
Philemon, Poeta Comicus.
Philaretus Medicus.
Philelphus.
Philippides Comicus.
Philippus Beroaldus.
Philo Iudæus.
Philo Byblius, Sanchoniatonis interpres.
Philocorus.
Philoſtratus.
Philoſtratus alter, Lemnius.
Philoxenus poëta Lyricus.
Phocylides Mileſius.
Phocion.
Phyntis filia Callicratis Pythagorica.
Pierius Valerianus.
Pindarus.
Pindari interpres.
Pittacus Mitylenæus.

Planudes.
Plato Philoſophus.
Plato alter, Poëta Comicus.
Plautus.
Plinius ſenior.
Plinio iunior.
Plinius Valerianus Medicus.
Plotinus Platonicus.
Plutarchus.
Polemon.
Politianus.
Pollux.
Polybius Medicus antiquus.
Polybius Megalopolitanus, Hiſtoricus.
Polyenus.
Pomponius, antiquus Poëta.
Pomponius Mela.
Porphyrion Horatij interpres.
Porphyrius Platonicus.
Pontanus.
Porcius Latro.
Portius Lacinius.
Poſidonius Calamenſis.
Priſcianus.
Probus Æmilius.
Probus Virgilij interpres.
Procopius Cæſarienſis.
Procrus Lycius Platonicus.
Propertius.
Prudentius Poëta ſanctiſſimus.
Ptolemæus Aſtrologus.
Publicus Rutilius Lupus.
Publius Syrus Mimus.
Pylades, interpres Plauti.
Pythagoras.

Q

Quintilianus.
Quintilianus alter, huius auus.
Quintus Curtius.

R

Rabbi Solomon.
Rabbi Moſes Ægyptius.
Rabbi Dauid Kimbi.
Rabbi Bag. Bag. Medicus.
Raſis Medicus.
Regum liber.
Richardus à S. Victore, Theologus.
Robertus Carozolus, Theologus.
Robertus Holkot, Theologus.
Rodolphus Agricola.
Rodolphus Gualtheus.
Romuli leges.
Ruellius Medicus.
Rufus Medicus.
Ruth liber.
Rutilius Lupus.

S

Sabinus Medicus.
Saconiaton Byblius.
Salomon.
Selpe Medica.
Saluſtius.
Satyrus.
Saxo Grammaticus, Danorum Hiſtoricus.
Scaurus declamator.
Scotus Theologus.
Sebaſtianus Montous Medicus.
Secundus Philoſophus.
Sempronius Aſellio.
Seneca Philoſophus.
Seneca alter Tragœdiographus.
Serapio.
Serenus Sammoninus.
Serinus.
Seruius Maurus, aut vt alij vocant, Marius.
Sextus Clodius.
Sextus, aut vt alij vocant, Feſtus Pompeius.
Sibylla Eritræa.
Sidonius Apollinaris.
Sigiſmundus, lib. Gem.
Silius Baſſus.
Silius Italicus.
Simonides.
Simplicius.
Socion.
Simulus Poëta.
Socrates Conſtantinopolitanus, Hiſtoricus.
Solinus.
Solomon.
Solon
Sophocles.
Sophoniæ Propheta.
Soranus Epheſius, Medicus.
Soſipater.
Sozomenus, Hiſtoricus Eccleſiaſticus.
Soſtratus rerum Tuſcanicarum ſcriptor.
Soſtratus alter, qui de venatione ſcripſit, niſi idem ſit.
Sotacus.
Sotira obſtetrix, eademq́; Medica.
Sphærus Boſphoranus, Philoſophus Stoicus.
Statius.
Statij eiuſdem interpres.
Stephanus.
Stobæus.
Strabo.
Strato Lampſacenus.
Suetonius.
Suidas.
Suſarion Megarenſis, primæ Comediæ inuentor.
Symmachus.
Symphorianus Medicus.
Syneſius Cyrenenſis.
Syneſius Platonicus.
Syriſcus Papa.

T

Tatianus Syrus, Theologus,
Taurus Philoſophus Platonicus.
Telemachus Epigram Græcus.
Terentius.
Terentianus.
Tertullianus.
Thales Mileſius.
Themiſon Medicus.
Theocritus.
Eiuſdem interpres.
Theodoricus
Theodoricus Cyrenenſis.
Theodorus Gaza.
Theodorus alter antiquior. ex lib. Metam.
Theodorus Priſcianus Medicus.
Theodoſianus Codex.
Theognis Megarenſis.
Theophylactus Theologus.
Theophilus Antiochenus.
Theophilus Protoſpatarius, Medicus.
Theophraſtus.
Theopompus, Poeta Comicus.
Theſſalus, Hippocratis filius.
Thobiæ liber,
D. Thomas Aquinas.
Thomas Magiſter.
Thomas Maurus.
Thraſeas.
Tibullus Elegiographus.
Timæus.
Timon.
Timotheus Epiſcopus.
Titinnius, antiquus Poeta.
Titus Medicus Aſclepiades.
Trebellius Pollio.
Tritemius Abbas.
Tryphiodorus.
Turpilius, antiquus Poeta Latinus.
Tzetzes.

V

Valerianus Imperator.
Valerius Æditius.
Valerius Flaccus.
Valerius Harpocration, de quo ſuprà.
Valerius Maximus.
Valerius alter, ſcriptor eccleſiaſticus.
Valeſcus Tarentinus Medicus.
Varro.
Varus Geminus, declamator.
Vegetius Renatus.
Velleius Paterculus.
Verrius.
Virgilius.
Vitruuius.
Vlpianus, Demoſthenis interpres.
Volaterranus.
Vopiſcus Syracuſius.
Vunnefridus Anglus.

X

Xanthus Lydus.
Xenarchus.
Xenophanes.
Xenophon.
Xyſtus Pythagoricus.

Z

Zacharias Propheta.
Zenobius.
Zenodotus.
Zenon Philoſophus.

FINIS.

